НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Олег КУПЧИНСЬКИЙ

АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА XIII — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТОЛІТЬ.

ДОСЛІДЖЕННЯ. ТЕКСТИ

Львів — 2004

ББК 6303 (2 УКР)
К92
УДК 94 (477''12/14)

Книжка представляє дослідження і найповніше видання текстів актів і документів Галицько-Волинського князівства. Вміщає оригінальні та копійні автентичні акти та документи, реконструйовані акти з літописів і літописців, сумнівні щодо достовірності документи, а також документи тогочасних і пізніших сторіч, у яких згадуються відомі і невідомі досі документи князівства. Опрацьовано 227 актів і документів.

Опубліковані документальні матеріали різні за змістом і дипломатичною формою, видавались усякими особами та інституціями в різних місцевостях. Розкривають умови формування Галицько-Волинського князівства, його соціально-економічні відносини і політичний лад, контакти з іншими землями і державами, внесок у боротьбу з кочівниками, а крім того, слугують для вивчення права, побуту, культури давньоукраїнських дипломатичних служб, мови. Видання — ілюстроване.

Книжка адресується історикам, археологам, мовникам, викладачам і студентам, учителям, краєзнавцям.

Надруковано за ухвалою
Видавничої ради Наукового товариства
імені Шевченка у Львові

Книжка підготовлена та видана завдяки фінансовій
підтримці Фундації Українського Вільного Університету
та Американської Ради наукових товариств

К $\frac{0503020902}{2004}$ Без оголошення

ISBN 966-7155-85-4

© О. Купчинський. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. 2004.

© Наукове товариство імені Шевченка у Львові. 2004. Укладання

ПЕРЕДМОВА

Публікація давніх актових і документальних пам'яток, а в нашому випадку йдеться про пам'ятки XIII — першої половини XIV ст.,— це завжди певний етап осмислення історичних і культурних явищ часу, повернення із забуття якоїсь частини спадщини минулого. Заповнення такого роду прогалин є важливим причинком до вивчення ще мало дослідженого середньовіччя і його писемних пам'яток. Відомо ж бо, що справжня наука „не виростає з директив або постанов", їй потрібна реальна база. Скромна мета цієї книжки — подати читачеві тексти актів і документів Галицько-Волинського князівства та все, що відомо про них на сьогодні, і тим самим посприяти процесові поглибленого вивчення епохи, а в ній документа як феномена своєї доби. Не другорядним у підготовці праці був намір поділитися спостереженнями стосовно тогочасної документальної спадщини та її оцінками — чужими і своїми. Багато актів і документів, які публікуємо, уже відомі, але тепер ці пам'ятки, зібрані по різних архівах і з давніх видань, згромаджені та упорядковані в окремій книжці, дістають нове звучання і життя.

Складна історія Галичини і Волині, а також тих територій, які на певних етапах входили до складу Галицько-Волинської держави чи тимчасово підпорядковувалися їй, нині вивчається здебільшого на основі археологічних, етнофольклорних і мовних джерел. Водночас відомо, що головним джерелом для їх дослідження сьогодні є літописи та літописці. Служать цьому й описи подорожей та іноземні хроніки. Останнім часом звернуто увагу на джерелознавче значення матеріалів, що пов'язані з давньоруським епосом, т. зв. сказаніями, билинами, повістями і т. ін.

У цьому контексті, однак, документальна спадщина як окремий вид писемності Галицько-Волинського князівства вивчена мало, тому не завжди належно оцінена й використовувана.

Останнє стосується як окремо збережених оригінальних актів і документів, так і реконструйованих із наративних джерел. Вони на сьогодні далеко не всі зібрані й відомі, тому очевидно, що про їх структуралізацію, знайдення їм місця в ієрархії писемних пам'яток і належне наукове опрацювання говорити наразі не доводиться. Досі нічого не знаємо про ряд галицько-волинських документів княжого часу, які згадуються в пізніших документальних матеріалах. Не завжди переконливо аргументовано віднесення деяких документів до фальсифікатів. На окрему увагу заслуговує іноземна документальна спадщина, у якій віддзеркалено різного характеру контакти з галицько-волинськими землями. Тимчасом, як на вивчення літописів та інших розповідних пам'яток потрачено чимало сил визначних істориків, літературознавців, мовознавців, дослідження і публікація актів і документів указаного часу дотепер перебуває на початковому етапі. Вивчення статутних грамот у порівнянні з дослідженням літописних кодексів, на думку деяких істориків, відстає „більш як на сто років": те, чого досягла наука про літописи до 60-х років XIX ст., приблизно відповідає стану вивчення статутних грамот у 70-х роках XX ст.[1] *На жаль, сказане стосується також дарчих, розмежувальних, купчих та інших грамот, актового матеріалу взагалі. Сьогодні, без сумніву, настала черга на повсюдне і докладне виявлення та різнобічний, зроблений у стислому зв'язку з різними іншими писемними матеріалами аналіз актів і документів віддалених епох. Водночас проблема полягає не тільки у вичерпності виявлення пам'яток, але й у належній (у контексті загальних досягнень на сьогодні науки про документ) дипломатичній оцінці їх насамперед з погляду внутрішньої організації тексту, його функціональності, врешті, що чи не найважливіше, автентичності. Не можна й надалі приймати фальсифікати за достовірні документи. У багатьох дослідженнях не враховується факт, що численні документи через недогляд або з інших причин опубліковано з цезурами, значними пропусками, водночас тексти їх часто дуже не докладні з точки зору адекватності оригіналам чи спискам оригіналів.*

---

[1] Щ а п о в Я. Н. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI—XIV вв.— Москва, 1972.— С. 6.

Відтворення якомога повнішого складу актової та документальної спадщини Галицько-Волинського князівства за вказаний період для нас одне з головних завдань. Продиктоване воно також вимогами, які на сьогодні ставить історична наука перед джерелознавством. При доборі текстів пам'яток цього типу враховано, зокрема, специфічні вимоги: досліджувати якнайширший репертуар актових і документальних джерел, що охоплює пам'ятки, які дійшли до наших днів не лише у своїй первісній формі — в оригіналах чи списках оригіналів, але й у складі пізніших підтвердних грамот або в різних записах у книгах адміністративно-судових установ, розглядати найрізноманітніші за змістом і формою нині доступні уривки та цитати джерел, включно до найдрібніших згадок. Деякі дослідники пропонують звертати увагу навіть на канцелярські записи і реґести, не кажучи вже про протокольні диктати чи т. зв. мінути, як факт доказовості адміністративно-юридичної і ділової діяльності та популярності канцелярій[2]*. Такий підхід зумовлений насамперед специфікою часу, в якому створювалися ці документи, а водночас станом їх збереження на сьогодні. Він також диктується методологією джерелознавства, яка, власне, не може існувати та розвиватись без уваги до найдрібніших фактів і тяглого відкриття і аналізу нових об'єктів дослідження.*

Утім, вивчаючи галицько-волинський акт і документ XIII — першої половини XIV ст.[*]*, треба бути свідомим того, що на сьогодні маємо справу здебільшого тільки з рештками документальних пам'яток князівства і, під цим оглядом, перебуваємо у складнішому становищі, коли йдеться про те, щоб відтворити загальну картину документального репертуару і вести на їх основі різноманітні дослідження в порівнянні з дослідженнями*

---

[2] Марасинова Л. М. Новые псковские грамоты XIV—XV вв.— Москва, 1966.— С. 34, 71; Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi Magni ducis Lithuaniae 1386—1430 / Zebrał i wydał J. Ochmański.— Warszawa; Poznań, 1986.

[*] Під актом у дипломатичному сенсі цього слова розуміємо будь-який писемний запис, що вказує на приватну або урядову (державну) чинність загальносуспільного значення; він, як правило, не засвідчений печаткою чи іншими спеціальними знаками або підписами і його зміст сам по собі не має юридичного значення (записка, повідомлення, депеша, лист тощо); документ зате є тим писемним записом, який створений за відповідною формою, стосовно своєї епохи і місця видачі, засвідчений та стверджує чи встановлює певний правовий стан або служить також для виконання тих чи інших чинів і уповноважень. Безперечно, обидва пропоновані трактування цих термінів попередні та умовні, щодо їх визначень тривалий час точиться дискусія.

документів інших земель, наприклад, Мазовецького й Краківського князівств, Чехії чи Угорщини за цей період, де їх уже з другої половини XII ст. зберігалося чимало. Водночас порівняльна документальна база зі суміжних до князівства земель Русі теж незначна, що дуже ускладнює вивчення документа, принаймні щодо його будови і провенієнції.

Так, виходячи з назрілих потреб, головним для нас було завдання якнайповніше розкрити інформацію про стан збереження актової та документальної спадщини Галицько-Волинського князівства, а далі й провести її аналіз і підготувати публікацію пам'яток.

У цій праці:

обстежено відомі, а поряд маловідомі й досі не відомі акти та документи. Це однаковою мірою стосується як окремо взятих актів і документів, так і їх реконструкції з літописів та інших пам'яток;

наново прочитано тексти актів і документів de visu, на основі прямого ознайомлення з оригіналами чи пізнішими списками-копіями. Достеменне ознайомлення з пам'ятками дало змогу виявити варіанти актів і документів, а також нові, досі не знані списки текстів. Остаточно устійнено будову актів, а передусім різновиди формулярів, структуру клаузул. Це стосується і реконструйованих документальних пам'яток, у зв'язку з чим багато раніше внесених актів і документів у контекст наративних джерел уперше трактуються як такі;

уміщено відомі й не відомі на сьогодні неавтентичні акти та документи і їх списки, які писані пізніше від імені реальних експонентів;

подано документи різних державних, церковних і церковно-корпоративних інституцій, а також приватних осіб, які згадують і цитують акти та документи Галицько-Волинського князівства;

опубліковано усі відомі нам на сьогодні акти та документи, що створювалися на території Галицько-Волинського князівства. Публікація супроводжується загальними вступними увагами в межах відповідних розділів, а також критичним коментарем до кожного публікованого акта чи документа (виняток становлять хіба що ті публіковані акти та документи, в яких вони тільки згадуються, див. Розділ IV). У коментарях порушено загальні пи-

тання трактування пам'яток, оцінки їх достовірності та провенієнції, а також історіографічних інтерпретацій та аналізу актів і документів у минулому й нині, їх друку та ін.

* * *

Перші дослідження документальних матеріалів належать літописцям. Відомо, „Повість минулих літ" — найдавніша писемна пам'ятка, що вважається першою працею з історіографії, засвідчує факти, взяті „з окремих заміток та більш чи менш обширних записів, оповідей, офіційних документів (договорів, листів) та ін."[3] *Сказане стосується усіх літописів. Що ж до галицько-волинських земель, то на окрему увагу заслуговує Галицько-Волинський літопис, що дійшов до нас у різних списках, найраніший з яких сягає початку XV ст. Використання у ньому актів та документів досить значне. Варто згадати, що з нього вдається реконструювати понад 60 актів і документів, зокрема, таких князів, як Роман Мстиславич, Мстислав Мстиславич, Данило Романович, Василько Романович, Шварно Данилович, Лев Данилович, Володимир Василькович, Мстислав Данилович та ін., акти монастирів, боярів, представників духовенства (див. Розділ II). Практика використання документів в історіографічних працях відома з XIII—XIV ст., щораз більшого поширення набувала вона у XV—XVII ст. Галицько-волинський документ знали і черпали з нього факти для своїх праць Я. Длугош, Й. Альнпек, Т. Піравський, С. Окольський та ін. Грамоти князя Лева Даниловича використовували З. Копистенський у полемічному творі „Палінодія" (грамота Спаському монастиреві), В. Зиморович — у „Хроніці міста Львова" (грамота Миколаївській церкві у Львові), невідомий автор — у праці „Походження та життя львівських єпископів грецького обряду" (грамота Онуфріївському монастиреві у Лаврові).*

Починаючи з XVIII ст., документальні пам'ятки Галицько-Волинського князівства досліджувано частіше і різнобічніше. Так, про документи князя Лева Даниловича інформує „Хроніка" с. Кульчич. Під 1696 р. вміщено повідомлення про королівські підтвердження двох привілеїв князя Лева Даниловича родині

[3] Иконников В. С. Опыт русской историографии.— К., 1908.— Т. 2, кн. 1.— С. 302, 361—362 та ін.

Кульчицьких[4], *Я. Т. Юзефович у „Хроніці міста Львова", написаній близько 1714 р.*[5], *згадує про документальні матеріали, пов'язані з іменем галицько-волинських князів (правда, на підставі раніших праць, у яких вони розглядалися). Вже у перших десятиріччях XVIII ст. грамоти опрацьовувалися науково. Грамоту князя Лева Даниловича кафедральному соборові в Крилосі, датовану 8 березня 1301 р., аналізує Л. Кишка, вносячи її у працю „Книга актів"*[6], *різні документи вивчає В. Татіщев в „Історії Російській..."*[7] *Натяки на князівські документи, зокрема на грамоту для Крилоса, трапляються у працях Г. Кульчинського, насамперед у дослідженнях „Докази руської церкви" та „Додаток до доказу руської церкви"*[8], *а також М. Рилла „Старожитності руської церкви"*[9].

У другій половині 60-х років XVIII ст. єпископ Ф. Володкович[10], *ведучи суперечку за маєтності Києво-Печерського монастиря, користується грамотою князя Романа Галицького, за якою монастир мав одержати „землю Забудецкую з людми и з пошлинами на деревняхъ"*[11]. *Цінною, якщо йдеться про ранні опрацювання галицько-волинських грамот, є брошура „Вимога руського духовенства до станів найяснішої Речі Посполитої", видана 1764 р.*[12] *До неї додано „Сумарій" документів з десятьма акта-*

---

[4] Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (далі — ЛНБ НАН України), від. рукописів, ф. 141 (О. Чоловський), спр. 37, арк. 125.

[5] Józefowicz J. T. Kronika miasta Lwowa od roku 1634 do 1690, obejmująca w ogólności dzieje dawnej Rusi Czerwonej.— Lwów, 1854.— S. 86.

[6] Центральний державний історичний архів України у Львові (далі — ЦДІА України у Львові), ф. 201, оп. 4-б, спр. 413. Див. також: ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 1286, арк. 18 зв.—19.

[7] Татищев В. Н. История Российская с самых древнейших времен...— Москва, 1768.— Кн. I; 1773.— Кн. II; 1774.— Кн. III.

[8] Kulczyński I. Specimen Ecclesiae Ruthenicae ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora...— Romae, 1733; його ж. Appendix ad specimen ecclesiae Ruthenicae.— Poczajów, 1759.

[9] Rylło M. Antiquitates ecclesiae Ruthenicae.— Suprasli, 1755.

[10] Status causae z strony przewielebnego Feliciana Wołodkowicza...— [Warszawa, 1766].

[11] Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (далі — НБ України), ф. 2, II-1515, арк. 345—346. Рукопис XIX ст. Списки грамоти в латинській транскрипції кінця XVIII ст. (Національний музей у Львові (далі — НМ у Львові), від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 44); ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 1286, арк. 19.

[12] Żądanie duchowieństwa Ruskiego, które stanom najjaśniejszej Rzeczypospolitej w pokorze remonstruje...— [1764]; див.: Исаевич Я. Д. Невідома пам'ятка української історіографії другої половини XVII ст. // Український історичний журнал.— 1970.— № 2.— С. 184—185.

ми, починаючи від грамоти „Данила короля галицького, сина князя Лева [...], Вітовта і королів польських...“ Документи були апробовані раніше станами Речі Посполитої в 1668 р., сеймами 1669, 1674 рр. та ін.[13]

У третій чверті XVIII ст. тексти досліджуваних грамот використовуються у більших історіографічних працях, таких, як виданій 1770 р. у Львові книжці К. Ходикевича „Історико-критичні дослідження“ про два архиєпископства Київської і Галицької митрополій[14].

Зауважимо, однак, що майже в усіх історіографічних студіях XV—XVIII ст., сягаючи до середини XIX ст. (хоч уже частково), акти та документи галицько-волинських канцелярій використовуються некритично. На рівні автентичних розглядаються фальсифікати, достовірні тексти фігурують поряд із недостовірними. Це певною мірою було характерною ознакою тих століть, і не лише в Україні. Зміст акта чи документа сприймався з довірою до написаного, трактувався як реальний історичний факт, що мав відповідати історичній дійсності й саме таким впроваджувався у науковий обіг (виняток становить хіба що згадана праця Л. Кишки). Тим часом, як показує сучасна критика текстів, маємо автентичні грамоти, які створювалися у XIII чи XIV ст. (див. I, № 2—3), а поряд грамоти тих же експонентів, що були подібно датовані (частіше не датовані), але створені набагато пізніше і є сумнівними щодо своєї достовірності. Як приклад можна подати низку грамот, писаних від імені князя Лева чи Лева Даниловича (див. III, № 4—10, 21—25 та ін.).

В останнє тридцятиріччя XVIII ст. на дослідженнях історичних пам'яток позначилися різні суспільно-політичні зміни. У літературі Галичини використання давніх грамот пов'язується переважно з історією церкви. Під цим кутом зору заслуговує на увагу низка трактатів Д. Верхратського, І. Ославського, М. Гарасевича, дослідження і листування І. Ґудза[15]*. З появою урядового декрету, яким власті не підтримували легалізації львівського капітулу, І. Ґудз звертається із закликом не підпорядковуватися заходам уряду, а згодом і єпископові П. Білянському. Він*

---

[13] Петрушевич А. С. Сводная галицко-русская летопись с 1700 до конца 1772 года.— Львов, 1887.— Ч. II.— С. 251—252 та ін.

[14] Chodykiewicz K. Dissertationes historico-criticae de utroque archiepiscopatu metropolitano Kijoviensi et Haliciensi...— [Leopoli], 1770.

[15] НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 73; F⁰ № 90/1—3; Перемышлянин на рôк 1852.— Перемышль, 1852.— С. 99.

рекомендував підготувати розгорнуте подання (лист від 24 липня 1787 р.), яке б містило факти з історії розвитку згаданих установ у Галичині, починаючи з князівських часів, і спираючись на латинські документи XV—XVIII ст. та грамоту князя Лева Даниловича кафедральному соборові у Крилосі від 8 березня 1301 р., що неодноразово підтверджувалася королями в XVI—XVII ст., закликає захищати „права руського народу". Йому належить проект такого подання[16], *а також „добірка документів, серед яких є копії галицько-волинських грамот за різні часи"*[17]. *Одночасно готувались спеціальні трактати, як засіб аргументації у конфлікті між австрійським урядом і церквою в Галичині за земельні володіння і права на прибутки з лісів. Виявлені й подані єпископією та монастирями документи вивчала спеціальна урядова комісія. У випадку визнання права власності за церквою (це стосувалося і зем'ян) прийняті документи фіксувалися (повністю або у формі витягів) у так званих маєстатових чи інших книгах станового відділу Львівського губернаторства*[18].

Урбаріальні заходи дали поштовх до впорядкування документів і складання на їх основі багатьох точних описів та інвентарів, з яких згодом формувалися збірки документів у дипломатарії[19]. *Деякі з них перетворювалися у своєрідні літописці, лягали в основу хронік, як, наприклад, хроніка Онуфріївського монастиря у Львові (1771)*[20].

---

[16] НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 90/3, с. 54—55; F⁰ № 98, с. 110, 112 та ін.

[17] Desideria ex parte episcopi Leopolien[sis] clerique saecularis compendio causae..— [1776] (Там само.— Л. р., F⁰ № 98, с. 152, 157, 162 та ін.); Петрушевич А. С. Акты, относящиеся до затверждения капитулы епископского собора во Львове // Галичанин. Литературный сборник.— Львов, 1862.— Кн. 1.— Вып. 1.— С. 134—149; див. також: Уривок з праці невідомого автора 70—80-х років XVIII ст. (ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, с. 35).

[18] ЦДІА України у Львові, ф. 575, оп. 1, спр. 245, [кн. 1], с. 5—10 зв.; спр. 246, с. 113—119.

[19] ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 12 зв., 17 зв.; НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 7; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 154, арк. 3; спр. 2136, арк. 1.

[20] Księga historji monasteru Lwowskiego ś[węte]go Onufryiskiego.., 1771 // ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 104, арк. 1; див. також: Historia monasteru Lwowskiego // Там само.— Спр. 306; Actorum monasterii Lauroviensis.— [1784].— Liber 1 et 2.

У 80-ті роки XVIII ст. галицько-волинські грамоти використовуються для дослідження спеціальних питань у загальноісторичних працях. Польський історик А. Нарушевич на підставі грамоти князя Лева Даниловича кафедральному соборові Успіння Богородиці в Крилосі робить спробу встановити нащадків князя Лева Даниловича[21]. *Дещо пізніше подібні питання порушує Х. Енґель в „Історії Галичини і Володимирщини“*[22].

Загалом характерною рисою названих досліджень і публікацій XVIII ст. є усвідомлення значення документа як історичного джерела, хоч унаслідок раціоналістичної тенденції, що панувала в історіографії XVIII ст., дослідники тільки вибірково опрацьовують і використовують документи.

Новий етап в опрацюванні грамот Галицько-Волинського князівства настав у XIX ст. Створено перші фундаментальні історіографічні праці, використано різні щодо видів і жанрів джерела, зроблено спроби їх критичного аналізу. З утвердженням такого підходу в науці з'являється інша (порівняно з напрямом у вивченні писемних пам'яток у XVIII ст.) оцінка історичних фактів. І хоча у першій половині XIX ст. ще відчутними були рецидиви раціоналізму з його монархічним спрямуванням у трактуванні історичного процесу, що проявлялися у скептицизмі щодо вивчення історії Русі, нові підходи дедалі частіше застосовуються в історіографії того періоду. З перших десятиліть XIX ст. в Україні робляться спроби виділити джерелознавство в окрему дисципліну, зароджуються основи дипломатики, палеографії, нумізматики (елементи цього були також у XVIII ст.). Провідна роль у цих дослідженнях належить Львівському та Харківському університетам, Ніжинському ліцею, у яких читались курси джерелознавства та інших спеціальних історичних дисциплін, публікувались праці з цих проблем[23].

Дослідженню давніх документальних пам'яток, у тому числі галицько-волинських XIII — першої половини XIV ст., сприяла також загальна на той час тенденція аналізу актового мате-

---

[21] Naruszewicz A. Historja narodu polskiego od początku chrześciaństwa.— Warszawa, 1784.— T. 5, ks. 4.— S. 384.

[22] Engel Ch. Geschichte von Galitsch und Wladimir bis 1772.— Wien, 1792.— Zweiter Theil (von 1230 bis 1772).— S. 43—44.

[23] Кісь Я. До історії розвитку допоміжних історичних дисциплін у Львівському університеті // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР (Київ).— 1963.— № 4.— С. 37—38. Гавриленко В. О. Українська сфрагістика. Питання предмета та історіографії.— К., 1977.— С. 36—39.

ріалу. Про це свідчить широке дослідження уже в перших десятиліттях XIX ст. договорів князів Олега та Ігоря, укладених з греками[24]. *Важливу роль у створенні методологічних засад вивчення грамот відіграли багатотомна праця Б. Ґ. Нібура*[25], *а в конкретному опрацюванні східнослов'янських документів — дослідження Й. Базиловича*[26], *Т. Чацького*[27], *Є. Болховітінова*[28], *Г. Даниловича*[29], *частково Й. Лелевеля*[30].

Уже на початку XIX ст. з'являються нові публікації, а разом із цим і дослідження грамот. Так, Т. Чацький, опрацьовуючи окремі питання дипломатики, розглядає галицькі грамоти[31]. *У 1803 р. перевидано „Історію польського народу" А. Нарушевича, а в ній згадану раніше грамоту князя Лева Даниловича з 1301 р.*[32] *1808 р. з'являється перша публікація повного тексту датованої 20 жовтня 1335 р. грамоти „князя усієї Малої Русі" Юрія Тройденовича, даної генеральному магістрові Німецького Ордену Теодорикові Альденбурзькому. Грамота вийшла в багатотомному виданні „Давньої історії Пруссії" А. Коцебу*[33]. *Наводячи грамоти Юрія Тройденовича і Андрія та Лева Юрійовичів, дослідник ілюструє зв'язки і торговельні контакти ордену з Галицько-Волинським князівством.*

---

[24] Див. бібліографію: Владимирский-Буданов М. Христоматия по истории русского права.— Санкт-Петербург; Киев, 1899.— Вып. I.— С. 21—22

[25] Niebuhr B. G. Römische Geschichte.— Bonn, 1811—1832.— Bd. 1—3.

[26] Basilovits J. Brevis notitia fundationis Theodori Koriathovits...— Cassoviae, 1799.— Pars I—III; 1804.— Pars IV; 1805.— Pars V—VI

[27] Czacki T. O litewskich i polskich prawach, o ich duchu, źródłach, związku i o rzeczach zawartych w pierwszym statucie dla Litwy 1529 roku wydanem.— Warszawa, 1800—1801.— T. 1—2 (перевид.: Dzieła T. Czackiego.— Poznań, 1844—1845.— T. 1—3).

[28] [Болховитинов Е.] Замечания об уставных и губных грамотах // Вестник Европы.— Москва, 1813.— Ч. 21; его ж. Примечания на грамоту великого князя Мстислава Володимировича... // Там само.— 1818.— Ч. 99.— С. 201—255 (варіант: Труды и записки Общества истории и древностей российских, учрежденного при имп[ераторском] Московском университете.— Москва, 1826.— Ч. 3.— Кн. 1.— С. 3—64).

[29] Данилович И. О русской дипломатике // Московский вестник.— 1829.— Ч. 3.— С. 68—82

[30] Lelewel J. Nauki dające poznawać źródła historyczne.— Wilno, 1822; jego ж. Dodatek do rozprawy Daniłowicza w n[ume]rze 17 umieszczonej dyplomatyce ruskiej // Dziennik Warszawski.— 1826.— T. 7.— S. 211—241. Окр. відбиток O dyplomatyce ruskiej (Dodatek do pisma Daniłowicza o Katalogu biblioteki Tolstowa).— Wilno, 1828 (обидві розвідки перевид.: Lelewel J. Polska, dzieje i rzeczy jej...— Poznań, 1863).

[31] Czacki T. O litewskich i polskich prawach...— T. 1.— S. 258

[32] Naruczewicz A. Historja narodu polskiego.— Warszawa, 1803.— T. 5, ks. 4.— S. 19—520

[33] Kotzebue A. Preussens ältere Geschichte.— Riga, 1808.— Bd. II.— S. 397—398.

1813 р. вперше публікується статутна грамота князя Лева Даниловича кафедральному соборові в Крилосі[34]. *Її текст підготував В. Кукольник на підставі „надрукованої давніми слов'янськими літерами" грамоти, що дає змогу встановити зв'язок цього списку з публікацією К. Ходикевича. Через кілька років М. Карамзін вивчав низку галицько-волинських грамот і опублікував їх в „Історії Російської держави" (1817). Серед них грамоти, реконструйовані з літописів Володимира Васильковича (1288) і Мстислава Даниловича (1289), грамоти Лева Даниловича і т д*[35] *Публікації грамот М. Карамзіна супроводжуються багатою інформацією про зовнішні й внутрішні ознаки документів, відомостями про місце їх зберігання*[36].

У 1819 р. з'явилося нове видання грамот князів Володимира Васильковича та Мстислава Даниловича у другому томі „Зібрання державних грамот і договорів...", роботу над яким очолив у 1813 р. М. Рум'янцев[37].

У 20-ті роки XIX ст. грамоти Галицько-Волинського князівства вивчав М. Гриневецький[38]. *При вивченні церковної історії ці ж грамоти використовували В. Левицький і М. Гарасевич*[39]. *Дослідник Ф. Сярчинський у „Нарисі історії Перемишльського князівства" на підтвердження давнього заселення краю використовував привілей князя Лева Даниловича, виданий Сенькові Татариновичу на волость у Самбірській окрузі (1265)*[40]. *Ці відомості Ф. Сярчинський подавав паралельно з фактами, основаними на документі князя Юрія Тройденовича від 20 жовтня 1335 р. (у праці помилково — 1345 р.)*[41]. *Згаданий документ князя Лева*

---

[34] Сочинения и переводы, издаваемые Российской Академией.— Санкт-Петербург, 1813.— Ч. 6.— С. 39—42. Список, який підготував В. Кукольник на початку XIX ст., розглядався на засіданні Російської Академії наук у березні 1804 р.

[35] Карамзин Н. М. История государства Российского.— Санкт-Петербург, 1817.— Т. 4.— С. 370, 377, прим. 175; С. 389—390, прим. 203.

[36] Там само.— С. 419, прим. 268; С. 421—422, прим. 276.

[37] Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел.— Москва, 1819.— Ч. 2.— С. 7—8.

[38] ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4-б, спр. 148, арк. 95; Письма О. М. Бодянского.— Москва, 1879.— Вып. 1.— С. 535.

[39] Петрушевич А. О начатках первых епископств в Галицко-русском княжестве // Зоря Галицка.— 1853.— Ч. 10.— С. 107—108.

[40] S[iarczyński] F. Dzieje Księstwa niegdyś Przemyślskiego // Czasopismo księgozbioru publicznego im. Ossolińskich (далі — CzKO).— Lwow, 1828.— Rocz. 1.— Zesz. 3.— S. 16.

[41] Там само.— S. 20—21.

Даниловича (1265) Ф. Сярчинський розглядав також при написанні нарису міста Самбора та його околиць[42]. *Досліджували і вводили у науковий обіг галицько-волинські грамоти Г. Ходинецький*[43], *П. Кеппен*[44].

У першій половині XIX ст. тривали дослідження про створення Галицької митрополії. У зв'язку з тим знову викликає зацікавлення істориків згадана грамота князя Лева Даниловича, видана кафедральному соборові в Крилосі. Досліджував це питання М. Гарасевич, опрацьовуючи на початку XIX ст. джерела історії церкви на Русі[45]. *Є. Болховітінов, вивчаючи Галицьку митрополію і її стосунок до Києва, також аналізував галицько-волинські грамоти. Всупереч М. Карамзіну, дослідник не заперечував існування цього ранґу церковної установи на початку XIV ст. і на підтвердження можливості її функціонування висував чимало історичних спостережень*[46].

Ці питання у контексті згаданих документів відображені також у працях В. Левицького, Й. Лозинського, Д. Зубрицького. Важливим у них було те, що, прагнучи встановити історичні реалії за допомогою документальних пам'яток, дослідники вели науковий пошук, щораз частіше застосовували науково-порівняльний метод, виносили питання на рівень наукової дискусії.

У першій половині XIX ст. галицько-волинські грамоти досліджуються і щодо мовних особливостей. За приклад можуть служити праця І. Могильницького „Відомості о руском язиці"[47],

[42] S [i a r c z y ń s k i] F. Opisanie miasta Sambora... // CzKO.— Lwów, 1829.— Rocz. 2.— Zesz. 2.— S. 51

[43] C h o d y n i e c k i I. Historja... miasta Lwowa.— Lwów, 1865.— S. 22, 340—344, ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 104, арк. 1

[44] Ознайомлення П. Кеппена з писемними пам'ятками на західноукраїнських землях знайшло відображення у його щоденниках та пізніше друкованих працях (К е п п е н П. И. Путевые записки 1821—1822 // Архив Российской Академии наук. Санкт-Петербургское отделение, ф. 30, оп. 1, д. 137—139; й о г о ж. Записки о путешествии по славянских землях и архивах // Библиографические листы.— 1825.— № 33—34 (відбитки' Архив Российскай Академии наук. Санкт-Петербургское отделение, ф. 30, оп. 1, д. 51).

[45] H a r a s i e w i c z M. Annales ecclesiae Ruthenae.— Leopoli, 1862.— P. 11.

[46] [Б о л х о в и т и н о в Е.] Описание Киево-Софийского собора...— К., 1825.— С. 87—88.

[47] Філологічні праці Івана Могильницького // Українсько-руський архів.— Львів, 1910.— Т. 5.— С. 1—50 (цитуємо за цим виданням). У скороченому варіанті польською мовою праця опублікована під назвою: Rozprawa o języku ruskim, przez Jana Mogilnickiego... / Przekład z ruskiego L. A. N a b i e l a k a // CzKO.— Lwów, 1829 — Rocz. 2. Zesz. 3.— S. 56—87. Згодом праця перевидавалася ще тричі

а також „Граматика" Й. Левицького. У додатку до останньої як хрестоматійні зразки мови дослідник поряд з уривками з Литовського статуту (1588), „Граматики" Мелетія Смотрицького (1618), „Енеїди" І. Котляревського (1798) вмістив на першому місці повний текст грамот князя Лева Даниловича на села Страшевичі, Созань та Грушевичі[48]*. Текстами галицько-волинських грамот (у деяких випадках принаймні в порівняльному плані) користувався І. Вагилевич при складанні своїх словників і редагуванні словника М. С. Лінде. І. Вагилевичу належать також одні з найраніших рукописних копій грамот князя Лева Даниловича, зокрема привілею для братинців Тутенія і Монтсіка на село Добаневичі (Дубаневичі)*[49]*.*

Водночас із вивченням загальноісторичних і мовних питань на основі князівських галицько-волинських грамот в історіографічних працях першої половини XIX ст. широко ставилося питання їх внутрішньої і зовнішньої критики та дипломатичного аналізу. Це було зумовлене, як уже відзначалося, загальною тенденцією до аналізу писемних джерел, а у випадку галицько-волинських документів, зокрема тих, у яких експонентом був князь Лев чи Лев Данилович,— сумнівами дослідників у їх автентичності.

Чи не найраніше, а згодом і найчастіше аналізувалась статутна грамота князя Лева Даниловича для кафедрального собору в Крилосі. Її автентичність, як відомо, викликала застереження вже у трактатах XVIII ст., але вперше це питання ґрунтовно розглянув М. Карамзін. Аналіз дати документа, його мови і, нарешті, ідентифікації згаданих у ній осіб на основі інших джерел дав підстави дослідникові зарахувати грамоту до пізніших утворень[50]*. Думку М. Карамзіна в першій половині XIX ст. поділяють К. Калайдович*[51]*, Є. Болховітінов*[52]*, пізніше — Д. Зубрицький*[53]*, О. Востоков*[54] *та ін.*

---

[48] Левицкий И. Грамматика языка русского в Галиции.— Перемышль, 1834.— Додаток.— С. 2—5.

[49] ЦДІА України у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 1.

[50] Карамзин Н. И. История...— Т. 4.— С. 390—391, прим. 203.

[51] Кеппен П. И. Список русским памятникам, служащим к составлению истории художеств и отечественной палеографии.— Москва, 1822.— Прим. до № 33.

[52] [Болховитинов Е.] Описание...— С. 87—88.

[53] Zubrzycki D. Rys do historyi narodu ruskiego...— Lwów, 1837 — Cz. I Dokumenta...— S. 16.

[54] Востоков А. Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума.— Санкт-Петербург, 1842.— С. 115—116.

Низку спостережень щодо автентичності галицько-волинських грамот роблять П. Кеппен[55]*, Д. Зубрицький*[56]*. Правда, у спостереженнях останнього є певні суперечності. Разом з публікацією грамот, нерідко повторною*[57]*, до яких не завжди є відповідний коментар*[58]*, дослідник у листі до М. Максимовича 1839 р. писав, що „легко міг би довести неавтентичність інших грамот князя Льва [йшлося про згадану вже грамоту Миколаївській церкві у Львові.— О. К.], але не роблю цього, щоб не позбавити церкву одного з доказів історичних прав на земельні маєтки“*[59]*.*

Дипломатична достовірність грамот князя Лева Даниловича цікавила також В. Левицького та І. Вагилевича, який будував свої висновки про фальсифікацію грамоти Миколаївській церкві у Львові, спираючись на невідповідності дати дня і місяця з календарним обчисленням. Неавтентичними вважав він і деякі інші документи князя[60]*. На основі аналізу змісту та вивчення інших ознак грамоти А. Петрушевич зробив висновок про неавтентичність грамоти Романа Галицького, якою князь мав дарувати Києво-Печерському монастиреві Забудецьку землю*[61] *(вперше про це йшлося уже в 60-х роках XVIII ст.*[62]*), а також привілеїв, що стосувалися появи вірмен і караїмів на українських землях*[63]*.*

---

[55] Российская национальная библиотека. Санкт-Петербург, отдел рукописей и редкостной книги, ф. 328, д. 383, л. 11, 13, Кеппен Ф. Биография П. И. Кеппена.— Санкт-Петербург, 1911.— С. 58; Петрушевич А. О галицких епископах со времен учреждения Галицкой епархии, даже до конца XIII века // Галицкий исторический сборник, издаваемый Обществом Галицко-русской Матицы.— Львов, 1854.— Вып. 2.— С. 183.

[56] Zubrzycki D. Rys...— Dokumenta...— S. 16—19, Зубрицкий Д. Критико-историческая повесть временных лет Червоной или Галицкой Руси.— Москва, 1845.— Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению.— С. 2—6.

[57] Zubrzycki D. Rys...— Dokumenta...— S. 2—6, 16—19, Зубрицкий Д. Критико-историческая повесть...— С. 2—6.

[58] Винятком є грамота Миколаївській церкві у Львові, див.: Zubrzycki D. Rys...— Dokumenta...— S. 16—22.

[59] НБ України, ф. 2, III-5094.

[60] ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 2.

[61] Петрушевич А. О начатках...— С. 107.

[62] ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 1286, арк. 19.

[63] Петрушевич А. Обзор важнейших политических и церковных происшествий в Галицком княжестве с половины XII до конца XIII века // Зоря Галицка.— 1853.— Ч. 37.— С. 420—422.

Згодом історик спеціально вивчав питання достовірності інших грамот галицьких князів[64].

У другій половині 30—40-х років XIX ст. не припиняється дослідження галицько-волинських грамот. Й. Фойґт використовував грамоти князя Юрія Тройденовича (1327), старости Руської землі Дмитра Дядька (Дедька) (1341) на підтвердження зв'язків Галицько-Волинського князівства з Німецьким Орденом[65]. *Тому ж авторові належить публікація грамот Лева й Андрія Юрійовичів (1316), Юрія Тройденовича (1325, 1327, 1334)*[66]. *Уперше Й. Фойґт публікує грамоту 1341 р. Дмитра Дядька (Дедька)*[67].

Незважаючи на закиди у недостовірності грамот князя Лева Даниловича, їх дослідження, а подекуди й використання змісту, тривало. Підставою для цього й надалі служила їх незаперечна давність. В. Мацейовський[68] *опублікував привілей князя Лева Даниловича монастиреві Спаса на будівництво церкви і села на березі Дністра (1292), додаючи до нього відповідний коментар. На доказ існування в Давній Русі десятинної данини Я. Поцей наводить текст грамоти князя Лева Даниловича на село Страшевичі*[69]. *У зв'язку з перевиданням Іпатіївського літопису втретє з'являються тексти заповітних грамот володимирського князя Володимира Васильковича (1288), а також статутна грамота князя Мстислава Даниловича (1289)*[70].

У 20—40-х роках з'являється ряд праць науково-довідкового та інформативного характеру. Серед них „Список руських пам'яток" П. Кеппена[71], *„Каталог зводу історичних грамот прибалтійських земель, зокрема Лівонії, Естонії і Курляндії" К. Наперського. У першій частині „Каталогу..." (1198—1449) описано п'ять*

---

[64] Петрушевич А. Пересмотр грамот князю Льву приписываемых // Галицкий исторический сборник.— Львов, 1854.— Вып. 2.— С. 81—93, 145—147, 191—192.

[65] Voigt J. Geschichte Preussens von den ältesten Zeiten bis zum Untergange der Herrschaft des Deutschen Ordens.— Königsberg, 1830.— Bd. IV.— S. 405, 580.

[66] Codex diplomaticus Prussicus... / Herausgegeben von Johannes Voigt.— Königsberg, 1843.— Bd. 2.— S. 154—155, 190—191.

[67] Там само.— Bd. 3.— S. 83.

[68] Maciejowski W. A. Pamiętnik o dziejach piśmiennictwa i prawodawstwa słowian...— Pamiętnik II.— Petersburg; Lipsk, 1839 — S. 390—393.

[69] Pociej J. Zbiór wiadomości historycznych i aktów dotyczących dziesięcin kościelnych na Rusi.— Warszawa, 1845.— S. 21.

[70] Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей (далі — ПСРЛ).— Санкт-Петербург, 1843 — Т II.— С. 215—225.

[71] Кеппен П. И. Список...— Прим. до № 33.

галицько-волинських грамот, які в XIV ст. князі надсилали Німецькому Орденові[72] *та ін. Зміст кожної грамоти подано у вигляді реґестової статті. Праця К. Наперського згодом стала своєрідним еталоном для Г. Даниловича при опрацюванні документальних джерел у „Скарбниці грамот". Однак Г. Данилович розширює інформування як у кількісно-документальному, так і в територіальному аспектах*[73].

Близькою до „Скарбниці грамот" за характером опису документів є праця О. Востокова[74]. *Проте історик, коли йшлося про галицько-волинські грамоти, використовував лише їх списки, які в перші десятиліття XIX ст. були надіслані різними кореспондентами М. Рум'янцеву*[75]. *О. Востоков умістив в „Описі..." низку уривків або повних текстів грамот, зокрема, князів Романа Галицького та Лева Даниловича, а про деякі тільки згадує*[76]. *Приблизно у той же час І. Вагилевич скопіював і підготував до друку близько 1200 документів XIII—XVIII ст., які частково були використані в „Додатках до Газети Львівської" та перших томах багатотомної публікації „Акти ґродські і земські"*[77].

У той самий час грамоти князя Лева Даниловича публікує Й. Левицький[78]. *Дещо пізніше з'явилася окрема розвідка В. Левицького про дарчу грамоту Лева Даниловича домініканцям у Львові. Дослідник опублікував її текст і на основі вивчення історичної літератури додав до неї широкий дипломатичний коментар, визначаючи грамоту фальсифікатом пізнього середньовіччя. Праця В. Левицького — здається, одне з перших поважних досліджень з дипломатики на західноукраїнських землях*[79]. *На початку 1850-х років ґрунтовну розвідку присвятив цій грамоті*

[72] [N a p i e r s k i C. E.] Index corporis historico-diplomatici Livoniae, Esthoniae, Curoniae...— Riga; Dorpad, 1833.— Erster Teil (1198—1449).— S. 74, 80—81, 97—98

[73] D a n i ł o w i c z I. Skarbiec dyplomatów... dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajow.— Wilno, 1860.— T. 1.— S. 122—123, 125, 128, 134—135.

[74] В о с т о к о в А. Описание...— С. 114—116.

[75] Российская государственная библиотека (далі — РГБ), отд. рукописей, ф. 256, д. 19.

[76] В о с т о к о в А. Описание...— С. 114—116.

[77] Д е м ' я н Г. Іван Вагилевич — архівіст // Архіви України.— 1971.— № 3.— С. 42—50; див. також: ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 2.

[78] Л е в и ц к и й И. Грамматика...— С. 2—5.

[79] L [e w i c k i] B. Dyplom księcia halickiego Lwa (Leona) Daniłowicza z roku od stworzenia świata 6778, a od narodzenia Chrystusa 1270 // Biblioteka Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich...— Lwów, 1843.— T. VIII.— S. 147—153.

А. Петрушевич[80]*. Проте чи не найбільший внесок в опрацювання писемних пам'яток у першій половині XIX ст. у Галичині зробив Д. Зубрицький. У „Нарисі історії українського народу в Галичині" дослідник користувався давніми грамотами. У „Документах" опубліковано грамоти князя Лева Даниловича Спаському монастиреві на села Страшевичі та Созань, Миколаївській церкві у Львові та Онуфріївському монастиреві в Лаврові*[81]*. Галицько-волинські документи історик використав і у другому, російському виданні цієї книжки. У доповненнях до книжки „Вірогідні папери" Д. Зубрицький знову опублікував раніше вміщені в „Документах" до „Нарису..." грамоти, внісши певні зміни, а саме: замість грамоти Миколаївській церкві у Львові подав текст грамоти кафедральному собору в Крилосі*[82]*. Крім того, Д. Зубрицький включив у книжку грамоти польських королів, у яких підтверджувались чи згадувались княжі документи, наприклад, грамоту короля Сиґізмунда I (1535)*[83]*. Упродовж 1840-х рр. докладно вивчивши документальні фонди Львова, Д. Зубрицький систематично надсилає опрацьовані документи для публікації М. Погодіну, О. Бодянському, М. Максимовичу та в Археографічну комісію до Москви*[84]*. Як результат, 1846 р. в „Актах, які відносяться до Західної Росії"*[85] *з'явилися документи, які опрацював Д. Зубрицький, а 1848 р.— близько 90 документів з архівів і бібліотек Галичини в „Додатку до зібрання історичних актів"*[86]*. У цьому ж виданні опубліковано грамоту галицько-волинського князя Андрія Юрійовича торунському магістрату з 1320 р.*[87]

У 1847 р. Д. Зубрицький підготував двотомну збірку грамот з історії Галичини (1105—1506) під назвою „Кодекс документів

---

[80] [Петрушевич А.] О чудотворной иконе... // Зоря Галицка.— 1851.— № 56—57.

[81] Zubrycki D. Rys...— Dokumenta...— S. 2—3, 10—19.

[82] Зубрицкий Д. Критико-историческая повесть...— С. 2—6.

[83] Там само.

[84] ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 2505, арк. 1 зв., 9, 23, 26, 51 та ін.; Архив Российской Академии наук. Санкт-Петербургское отделение, ф. 133, оп. 1, д. 458, л. 1—63.

[85] Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией.— Санкт-Петербург, 1846.— Т. 1 (1340—1506).— С. 45. Рукописний список грамот, зроблений Д. Зубрицьким, див.: Архив Санкт-Петербургского отделения Института истории Российской АН, ф. 57, д. 12, л. 1—2.

[86] Supplementum ad Historica Russiae Monumenta...— Petropoli, 1848.

[87] Там само.— P. 126.

Галичини"[88], але, не діставши на видання коштів, у 1850 р. переслав цю збірку до Москви, в Археографічну комісію. У 1852 р. збірка документів Д. Зубрицького, до якої увійшло 110 документів за 1105—1405 рр., з'явилася в сигнальних примірниках. Тиражне видання з невідомих причин, як твердить О. Лаппо-Данилевський, у світ не вийшло[89].

На основі викладеного можна сказати, що у XVIII ст. в дослідженнях і публікаціях галицько-волинських грамот були зроблені перші кроки. Дослідження проводилися безсистемно, з частковим, неглибоким і некритичним використанням документів. Це зумовлювалося, з одного боку, загальним процесом суспільно-історичного розвитку, з другого — рівнем розвитку історичних знань і науки взагалі.

Для першої половини XIX ст. характерні насамперед нові пошуки документів і їх нагромадження. Тогочасні дослідження засвідчують поступовий перехід від описового до історично-порівняльного аналізу. У деяких працях уже є елементи критики зовнішніх і внутрішніх ознак грамот, спроби визначення умов створення документів, їх провенієнції, навіть автентичності. З'являються також перші спеціальні дослідження грамот як окремого виду актових джерел, формуються прийоми наукової археографії документів, їх анотований та регестовий описи[90].

Друга половина XIX ст., зокрема його останні десятиліття і XX ст., знаменують якісно новий етап у дослідженні та оцінці галицько-волинських актів і документів. З'являються новий підхід і методологія у дослідженні документа, що у нових історичних умовах, у тому числі історичної науки, ґрунтувалися на науково-експериментальній об'єктивності, прагматизмі та джерельній аналітичності.

Одним із перших ґрунтовно досліджує документи Галицько-Волинського князівства у XIX ст. А. Петрушевич (хоч такі

---

[88] Codex diplomaticus Galicensis 1105—1405.— [Москва, 1852].

[89] Записка О. Лаппо-Данилевського з приводу повного видання збірки з коротким аналізом історії її першого видання (див.: Летопись занятий имп. Археографической комиссии за 1904 г.— Санкт-Петербург, 1907.— Вып. 17.— С. 6, 9—11, Лаппо-Данилевский А. Предварительная заметка // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 01-II).

[90] Ширше про історіографію і публікацію галицько-волинських актів і документів до першої половини XIX ст. див.: Купчинський О. А. Дослідження і публікації грамот Галицько-Волинського князівства у XVIII — першій половині XIX ст. // Київська Русь. Культура, традиції. Збірник наукових праць.— К., 1982.— С. 129—149

спроби, як відзначалось, робили уже В. Левицький, Д. Зубрицький). Він опрацьовує тексти всіх відомих йому грамот, що писалися від імені галицького князя Лева (чи Лева Даниловича), і доходить висновку, що вони — фальсифікати із значно пізнішого часу. Водночас А. Петрушевич опублікував, подавши свій аналіз, десять повних текстів і уривків з документів[91] *Ця публікація — найповніша з тих, що з'явилися до того часу (М. Карамзін, Д. Зубрицький надрукували лише окремі грамоти). Дослідник також подає перелік інших документів.*

Критику змісту грамот опублікованих текстів і перелік згадок документів з іменем Лева (чи Лева Даниловича), запропонованих А. Петрушевичем, пізніше використовували, поглиблюючи дослідницький аспект проблеми, чимало істориків кінця XIX—XX ст. Продовжив цю працю над текстами грамот М. Грушевський[92]*. Проте основним поштовхом до цього, очевидно, послужила нова публікація документів, яку 1894 р. підготував І. Линниченко*[93]*. Тоді надруковано близько 20 текстів грамот, у тому числі за А. Петрушевичем, і дано не завжди однозначну оцінку їх достовірності. Виникла обширна дискусія, яка стосувалася не тільки конкретно документів з іменем галицького князя Лева (чи Лева Даниловича), а й можливих умов появи цих документів, особливостей князівської дипломатики з погляду оцінки середньовічних рукописів, а головне, автентичності чи неавтентичності*[94]

Дискусія між М. Грушевським і І. Линниченком відіграла значну роль у вивченні середньовічних актових джерел і застосуванні методів оцінювання документів у контексті конкретних історичних умов. Вони, по-перше, як ніхто до них в українській науці, зробили докладний фаховий аналіз документів, писаних від імені князя Лева (чи Лева Даниловича), розглянувши більшість відомих на той час грамот; по-друге, при дослідженні грамот застосовували класичний історично-порівняльний ме-

---

[91] Петрушевич А. О галицких епископах...— С. 82—93.

[92] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? // Записки Наукового товариства ім. Шевченка (далі — Записки НТШ).— Львів, 1902.— Т XLV.— С. 1—22.

[93] Линниченко И. А. Черты из истории сословий в Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV—XV вв.— Москва, 1894.— С. 52—56.

[94] Линниченко И. А. Грамоты галицкого князя Льва и значение подложных документов как исторических источников // Известия Отделения русского языка и словесности императорской Академии Наук (далі — ИОРЯС).— Санкт-Петербург, 1904.— Т IX, кн. 1.— С. 102; Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— С. 5 та ін.; його ж. Еще о грамотах кн. Льва Галицкого // ИОРЯС.— Санкт-Петербург, 1904.— Т IX, кн. 1.— С. 262—283.

тод оцінювання документів у дослідженнях з дипломатики, спираючись на відомий давньоруський дипломатарій, а також на візантійську і загальноєвропейську дипломатичні традиції, зосередивши увагу майже на всьому комплексі внутрішніх ознак документів (про зовнішні не йдеться, бо усі грамоти з іменем Лева (Лева Даниловича) збереглися у копіях), а саме на аналізі змісту, структури та мови; по-третє, аналізуючи документи, не задовольнилися вузьким вивченням їх текстів, навантаженням змісту клаузул грамот, а всебічно дослідили їх, послідовно спираючись на широкий історичний матеріал, що допомагало зрозуміти контекст грамот, а водночас епоху, в якій ті з'явилися.

У цьому для нас важливе й повчальне насамперед те, що стосується методики вивчення документа. Дискусія стала для українських медієвістів певною школою того, як повинен здійснюватися аналіз достовірності документа і його можливого чи не можливого використання як реального історичного джерела.

Треба сказати, що, незважаючи на аргументовану критику достовірності Левових грамот у працях М. Карамзіна і А. Петрушевича, а згодом й інших дослідників, чимало істориків ще на той час її ігнорує, впроваджуючи тексти документів у науковий обіг. Для прикладу назвемо праці А. Добрянського[95]*, М. Малиновського*[96]*, І. Шараневича*[97] *(правда, в останнього оцінки документів, наприклад, з іменем Лева подано з певними застереженнями, а тому можна припустити, що дослідник знав про їх критику), а також Ю. Никоровича, А. Левицького*[98]*, А. Прохаски*[99]*, З. Стшетельської-Ґринберґової*[100] *та ін.*

---

[95] Добрянький А. Спис хронологический епископов перемыских от начала тринадцятого віка до першого собора в Бересті р[оку] 1594 // Перемышлянин за рôк 1853.— Перемышль, [1852].— С. 13—80.

[96] Малиновский М. Историческое обозрение митрополии русской Галицкой // Зоря галицкая яко альбум на год 1860.— Львів, 1860.— С. 182—185; його ж. Грамоты до истории церкви руськой // Там само.— С. 196—224, 270—285.

[97] Szaraniewicz I. O źródlach do głębszego poznania dziejow kraju ojczystego // Szkoła ludowych, średnich, tudzież seminarjów nauczycielskich.— Lwów, 1869.— T. III.— N 16—17.

[98] Никорович Ю. Схиматизм епархіи Перемишльской на г[од] 1879.— Перемишль, 1879.— С. 7—8; Lewicki A. Obrazki z najdawniejszych dziejow Przemysla. Przemysl, 1880. S. 55, 91, його ж. Sprawa unii kościelnej za Jagiełły // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1897.— T. XI.— S. 327.

[99] Prochaska A. Materiały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 roku.— Lwów, 1890; його ж. Dokument graniczny Czerwono-Ruski z 1352 r. // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1900.— T. XIV.— S. 54; його ж. Lenna i mantstwa na Rusi i na Podolu // Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział historyczno-filozoficzny.— Krakow, 1902.— Seria II.— T. XVII.— S. 1—30.

[100] Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie. Ziemia i ludność.— Lwów, 1899.

Зауважимо, однак, що на зламі XIX—XX ст. (після дискусії між М. Грушевським і І. Линниченком) дослідники поділилися у ставленні до галицько-волинських грамот. Одні з них дотримувались обережної, хоч цілком позитивної оцінки документів, подібно до І. Линниченка. До цієї концепції схилялися також І. Каманін[101]*, Т. Коструба*[102] *(власне, вони загалом були на позиції констативного об'єктивізму, звертали увагу паралельно на негативні та позитивні характеристики документів, їх виникнення і автентичність і водночас шукали відповіді на проблемні питання). Інші — Б. Барвінський*[103]*, І. Крип'якевич*[104] *— схилялися до концепції М. Грушевського. Так тривало майже до середини XX ст.*

Аналогічно поділились думки щодо оцінки грамот Любарта, зокрема, стосовно його дарчої грамоти для церкви Івана Богослова в Луцьку 1321 р.[105]

Така розбіжність у поглядах щодо Левових і Любартових документів існувала аж до 60—70-х років XX ст. З 1960 р. здійснено певний перегляд кардинального тлумачення вартостей галицько-волинських грамот, яке дав М. Грушевський і деякі його учні. У 1961 р. віднайдено нові документи князя Лева (продаж війтівства і церкви Іванові у Перемишлі)[106]*, а дещо згодом з'явилася стаття А. Генсьорського, який, докладно проаналізувавши*

---

[101] Каманин И. М. Из истории подложных документов. 1. Грамота галичского князя Льва // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца (Заметки и известия).— К., 1907.— Кн. XX.— Отд. V.— С. 3—7.

[102] Коструба Т. Самбірське єпіскопство в часах князя Льва // Літературно-науковий додаток „Нового часу" (Львів).— 1939.— Квітня 9.— Число 15 (78).

[103] Barwiński B. [Rec.] М. Грушевський. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? (Записки НТШ.— Львів, 1902.— Т. XLV.— С. 1—22); Еще о грамотах кн. Льва Галицкого (ИОРЯС).— Санкт-Петербург, 1904.— Т. IX, кн. 1.— С. 268—283) і И. Линниченко. Грамоты галицкого князя Льва... (Там само.— С. 80—102) // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1909.— Rocz. XXIII.— S. 197—199.

[104] Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // Записки Чину св. Василія Великого.— Жовква, 1927.— Т. 2.— С. 94, 100—101 та ін.

[105] Див.: Щербаковский Д. М. Фундушевая запись кн. Любарта луцкой церкви Иоанна Богослова 1322 г. // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1905.— Кн. XVIII.— Вып. III—IV.— С. 67; Грушевський М. Коли сфабрикована грамота Любарта луцькій катедрі? // Записки НТШ.— Львів, 1906.— Т. LXX, кн. 2.— С. 71—72. Детальніше про це див. III, № 20.

[106] Tysiąc lat Przemyśla. Kalendarz 1961—1965.— Przemyśl, 1961.— S. 43; Маркевич О. Невідома грамота князя Льва Даниловича // Архіви України.— 1968.— № 5.— С. 25—29.

цілу низку грамот, констатував: „Сумнів М. Грушевського щодо автентичності грамот Лева, даних Ходку Матутейовичу на село Хлопчичі, Дмитру Кадольфовичу на села Боратин і Добковичі та Ходку Бибельському на село Бибель і підтверджених Казимиром, правда, без наведення текстів [...] на нашу думку, не вмотивовані" і далі: „[...] майже усі „галицькі" грамоти, пов'язані з іменем князя Лева Даниловича, вважаються підробками. Проте не можна сказати цього з повною переконаністю про три дарчі грамоти Лева: Тутенію і Монтсіку, Кунату й Стефану Лізді". Особливості мови і змісту, а також деякі інші, головним чином брак лише у них розширених інтитуляцій, характерний для усіх відомих підроблених грамот Лева, схиляють А. Генсьорського до того, щоб визнати ці грамоти автентичними. Можливо, автентичною є і грамота Лева, видана перемишльському війтові Іванові[107].

На сьогодні на основі знаних із ранішого часу та найновіших досліджень грамоти Лева (Лева Даниловича) можна поділити на: 1) беззастережні фальсифікати; 2) ті, що на сьогодні вважаються підробками, але для їх остаточної оцінки потрібні дальші дослідження (таку можливість припускав і М. Грушевський); 3) автентичні, до яких є окремі застереження; 4) безсумнівно автентичні[108]. *Дані спостереження, однак, анітрохи не применшують значення оцінок М. Грушевського стосовно документів з іменем Лева (Лева Даниловича). Навпаки, у цьому контексті потрібно ще раз підкреслити, що йдеться про виявлення документів і їх оцінку саме за рівнем науки кінця XIX — початку XX ст.*

Паралельно історіографія і археографія другої половини XIX—XX ст. залишає важливий слід у дослідженні галицько-волинських документів. Чималу увагу зосереджено на документі першої половини XIV ст., зокрема на грамотах Андрія і Лева Юрійовичів та Юрія Тройденовича. Тоді з'являються друком тексти і реґести текстів в авторитетних виданнях Ґ. А. Кледена,

---

[107] Генсьорський А. І. З коментарів до Галицько-Волинського літопису (Волинські і галицькі грамоти XIII ст.) // Історичні джерела та їх використання.— К., 1969.— Вип. 4.— С. 176, 184.

[108] Купчинський О. А. Оцінка Михайлом Грушевським актової спадщини Галицько-Волинського князівства (Грамоти князя Лева Даниловича) // Михайло Грушевський. Збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського.— Львів, 1994.— С. 143.

Й. Фойґта, К. Гельбаума[109]. *Оскільки більшість із них адресована Тевтонському Ордену, їх аналізують німецькі дослідники, насамперед Р. Репель*[110] *і Т. Гірш*[111],— *у контексті соціально-економічного і політичного статусу ордену, поширення магдебурзького права у Галицько-Волинському князівстві. До досліджень залучено грамоту Ради міста Володимира з датою 1324 р.*[112] *Окреме зацікавлення цими документами виникло після опублікування колективного збірника, присвяченого князюванню Юрія Тройденовича, до якого, крім текстів документів, увійшли розвідки таких українських, російських, чеських і польських дослідників, як О. Гонсьоровський, А. Куник, О. Лаппо-Данилевський, І. Линниченко, С. Пташицький та Я. Ржежабек*[113]. *Над текстами листів з канцелярії князя Юрія Тройденовича та іншими документами першої половини XIV ст. працювали і використовували їх тексти О. Смирнов*[114], *А. Лонгінов*[115], *І. Філевич*[116].

Треба також зазначити, що у другій половині XIX — на початку XX ст. багато документів, писаних від імені різних князів, поновно друкуються. У той час часто з'являються

---

[109] Див.: Klöden G. A. Beiträge zur Handelsgeschichte des Oderlandes.— Berlin, 1877.— Th. 8.—S. 30; Codex diplomaticus Prussicus... / Herausgegeben von Johannes Voigt.— Königsberg, 1842.— Bd. II.— S. 92—93, 154—155, 190—191. Hansisches Urkundenbuch herausgegeben vom Verein für Hansische Geschichte / Bearbeitet von Konstantin Höhlbaum.— Halle, 1879.— Bd. II.— S. 119, 154, 178—179, 183, 195, 237, 255, 303.

[110] Roepell R. Über die Verbreitung des magdeburges Stadtrechts im Gebiete des alten polnischen Reichs ostwärts der Weichsel // Abhandlungen der historisch-philosophischen Gesellschaft in Breslau.— Breslau, 1857.— Bd. I.— S. 100—109.

[111] Hirsch Th. Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens.— Leipzig, 1858.— S. 172—180, 188—189 та ін.

[112] Hansisches Urkundenbuch...— Bd. II.— S. 178—179; Грушевський М. Лист володимирської громади з 1324 р. // Записки НТШ.— Львів, 1906.— Т. LXXII, кн. 4.— С. 5—8.

[113] Болеслав-Юрий II...

[114] Смирнов А. Сборник древнерусских памятников и образцов народной русской речи. Пособие при изучении теории русского языка.— Варшава, 1882.— С. 57 та ін.

[115] Лонгинов А. В. Грамоты малорусского князя Юрия II и вкладная запись князя Юрия Даниловича Холмского XIV века // Чтения в императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете.— Москва, 1887.— Кн. II.— С. 3—50.

[116] Филевич И. К вопросу о борьбе Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие // Журнал Министерства народного просвещения.— Санкт-Петербург, 1891.— Ч. CCLXXVIII.— № 2, отд. 2.— С. 324, 328 та ін.

документи XIV—XVII ст., у яких згадують грамоти княжого часу. Мусимо нагадати такі публікації, як „Акти ґродські і земські“[117], „Архів Південно-Західної Росії“[118], праці А. Кримського[119], В. Розова[120].

Знаємо, що після А. Петрушевича, а на зламі XIX—XX ст.— І. Линниченка та М. Грушевського, збирав і збирався опублікувати та окремо аналізувати галицько-волинські документи Б. Барвінський, пізніше на їх основі мав написати магістерську роботу Т. Коструба. Чим закінчилися наміри Б. Барвінського (він, як зазначалось, дотримувався в оцінці грамот, писаних від імені князя Лева чи Лева сина Данила, погляду М. Грушевського), невідомо. Невідома і доля праці, яку підготував Т. Коструба. Нам не вдалося натрапити на її сліди. Ставлення до Левових документів Т. Коструби було, як мовилось, стриманішим і загалом позитивним[121], у порівнянні з трактуваннями Б. Барвінського Водночас треба зазначити, що у 30-х роках XX ст. подекуди з'являється також половинчасте ставлення до текстів документів з ім'ям Лева (не до документів як таких, а до їх змісту), зокрема у М. Андрусяка[122], Я. Пастернака[123].

Зацікавлення галицько-волинськими документами XIII — першої половини XIV ст. проявляється і в останні десятиліття XX ст. та вже на початку нашого віку. В одних випадках текс-

---

[117] Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej / Z archiwum t. zw. Bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi A. Stadnickiego.— Lwów, 1868.— T. I.— S. 5; 1872.— T. III.— S. 5; 1875.— T. V.— S. 23—25; 1876.— T. VI.— S. 1, 142, 152; 1879.— T. VII.— S. 28—32, 50—51; 1880.— T. VIII.— S. 24.

[118] Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов...— К., 1883.— Ч. I.— Т. 6.

[119] Крымский А. Украинская грамматика.— Москва, 1908.— Т. I.— Вып. 2-й.— С. 80, 420—420ç.

[120] Розов В. Українські грамоти. XIV і перша половина XV ст.— К., 1928.— Т. I.— С. 147 та ін.

[121] Коструба Т. Хто основник катедри в Галичі // Літературно-науковий додаток „Нового Часу“ (Львів).— 1939.— Квітня 24.— Ч. 17 (80), його ж. Надання кн[язя] Льва Галицькій митрополі // Там само.— 1939 — Березня 27.— Ч. 13 (76); див. також: Мох О. Теофіл Коструба [Післяслово до „Нарису історії України“] // Коструба Теофіл. Вибрані твори — Торонто, 1961 — Т. 1.— С. 279 та ін.

[122] Андрусяк М. Галицька катедра у Крилосі // Новий Час (Львів).— 1937 — 8 верес.

[123] Пастернак Я. Галицька катедра у Крилосі. Тимчасове звідомлення з розкопів у 1936 і 1937 р. // Записки НТШ.— Львів, 1937.— Т. CLIV.— С. I—XXI.

ти цих документів використовують не завжди критично[124], *в інших — з упередженням, а заодно і претензією на „доповнення дипломатичного аналізу", наприклад, Левових грамот*[125], *а також для поглибленого дослідження як джерелознавчої проблеми*[126]. *Відомі нові публікації текстів князівських документів та їх варіантів на основі Коронної і т. зв. Литовської метрик та інших документальних фондів, наприклад, у латинській транслітерації, підготовлені Станіславом Курасем і Іреною Сулковською-Курась*[127], *видання перекладів документів українською та польською мовами*[128].

---

[124] Толочко П. П. Киев и Киевская земля в эпоху феодальной раздробленности XII—XIII веков.— К., 1980.— С. 183; його ж. Древний Киев.— К., 1983.— С. 374; Bendza M. Prawosławna Diecezja Przemyska w latach 1596—1681.— Warszawa, 1982.— S. 42—44; Кралюк П. Роман Мстиславович, князь волинський і галицький. Історико-біографічний нарис.— Луцьк, 1999.— С. 62 та ін.

[125] Пашин С. С. Боярство и зависимое крестьянство Галицкой (Червоной) Руси XI—XV вв. / Автореф. дисс. ... канд. ист. наук.— Ленинград, 1986, його ж. Червонорусская шляхта XIV—XV вв. (Потомки галицких бояр в общественной структуре Польского королевства) // Общественно-политическая жизнь дореволюционной России — Тюмень, 1990.— С. 21—32; його ж Червонорусские акты XIV—XV вв. и грамоты князя Льва Даниловича.— Тюмень, 1996; його ж. К затянувшейся дискуссии о грамотах князя Льва Даниловича (Машинопис, архів О. Купчинського).

[126] Дашкевич Я. Р. Грамоты князя Льва Даниловича как исследовательская проблема // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Актуальные проблемы источниковедения и специальных исторических дисциплин. Межвузовский сборник научных трудов.— Днепропетровск, 1985.— С. 133—139; Інкін В. Ф. Чи є історична основа в фальсифікатах грамот князя Льва Даниловича // З історії стародавності і середньовіччя.— Львів, 1988.— С. 55—63 (Вісник Львівського університету. Серія історична.— Вип. 24). Janeczek A. Ząb kniazia Lwa. W kwestii wiarygodności przemyskiego przywileju wójtowskiego // Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie Środkowej.— Wrocław; Praha, 2002.— S. 177—189.

[127] Zbiór dokumentów Małopolskich.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1962.— Cz. 1 (Dokumenty z lat 1257—1420) / Wydał St. Kuraś; Cz. 2 (Dokumenty z lat 1421—1441) / Wydał St. Kuraś.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1963; Cz. 3 (Dokumenty z lat 1442—1450) / Wydał St. Kuraś.— Wrocław; Warszawa, Kraków, 1969, Cz. 4 (Dokumenty z lat 1211—1400) / Wyd. St. Kuraś i Irena Sułkowska-Kuraś.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1969; Cz. 5 (Dokumenty z lat 1401—1440) / Wyd. St. Kuraś i Irena Sułkowska-Kuraś.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1970.

[128] Історія Львова в документах і матеріалах. Збірник документів і матеріалів / Упорядники У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський та ін.— Львів, 1986.— С. 23—26; Торгівля на Україні XIV — середини XVII століття. Волинь і Наддніпрянщина / Упорядники В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко.— К., 1990.— С. 17—18; Kiryk F. Przywilej lokacyjny miasta Sanoka z 1339 roku.— Przemyśl, 1992.

* * *

Поданий огляд праць вказує на досить значне і порівняно тривале вивчення і використання актів й документів, позитивне чи негативне їх трактування з усіма наслідками, що випливають із цих оцінок, ще раз підтверджує актуальність дослідження і публікації документальних пам'яток Галицько-Волинського князівства.

Як уже зазначалося, пошук, дослідження і публікація документальної спадщини Галицько-Волинської держави пов'язані із загальним станом науки і характером наукових та прикладних потреб на різних історичних етапах. Нові історичні умови висували щораз нові завдання. Однією з основних в історіографії була і залишається проблема дослідження процесу розвитку і стабільного функціонування галицько-волинського акта та документа, його значення у різні історичні епохи. Не марґінальна у цьому плані й проблема ролі документа у внутрішньому житті країни, у контактах князівства з іншими землями Русі та Європи. Водночас постає ряд дослідницьких питань, які виходять за межі конкретного змісту і форми актів та документів. Це, зокрема, проблеми, пов'язані з теорією розвитку документальних пам'яток, методикою і прийомами праці над ними. Чи не першочерговим серед завдань є з'ясування того, де і коли появляється найраніше акт чи документ у галицько-волинській землі. На окрему увагу тут заслуговує насамперед приватний акт і документ. Належить визначити розвиток акта та документа у контексті різних проявів громадського життя, у зв'язку з функціонуванням держави, з погляду мови та культури. Важливим є з'ясування того, хто і коли впровадив акт і документ, наприклад, у малих містах (у порівнянні з містами-столицями та інших осередках активного суспільно-політичного і торговельно-економічного життя країни), як функціонував і чи взагалі функціонував документ у першій половині XIII ст., наприклад, серед нижчих соціальних груп населення, у сільській, вотчинній чи церковній общині поза кафедрами і капітулами, яку роль виконував найдавніший акт і документ у канцелярії князя, а яку — в канцелярії воєводи, старости, міській управі общини, чим різнився світський (князівський, воєводський, старостинський, війтівський) документ від церковного. Важливо у зв'язку з цим з'ясувати характер появи і функціо-

нування документа, наприклад, одного князівського двора стосовно іншого чи ряду таких дворів, а також стосовно інших князівських чи королівських дворів суміжних або віддалених земель і країн, патріаршого і папського престолів, те, у яких сферах життя акт і документ були найактивніші й найбільш заанґажовані.

Не може залишатися не зауваженою така часткова проблема, як перехід текстів документів від фіксації у „пам'яті" до „запису" на відомому князівському рівні під час т. зв. усних „посилань", зв'язок між словесним переказом „текстів мов" і документом (див. Розділ II. Вступні уваги). Не вивченою залишається проблема закріплення історичної та загальнокультурної свідомості на підставі документа. Цей аспект безпосередньо пов'язаний із дослідженням писемності та писемної культури, історією становлення і розвитку князівських, єпископських та інших канцелярій, монастирських скрипторіїв тощо.

Інше важливе питання — правовий аспект документа. Адже відомо, що документ міг появлятися тільки тоді, коли внутрішній розвиток відповідних територій дозрів до правової ситуації і тих умов, у яких його можна було використовувати.

Сказане, зрозуміло, передбачає різні підходи і методики дослідження. Та пріоритет тут за порівняльно-історичним методом, зокрема, в тому, що стосується історичного розвитку форми акта та документа, зіставлення давньоукраїнської і чужоземної (передусім чеської, польської, угорської) документальної спадщини. Не можуть у цьому зв'язку бути обійдені давньоукраїнсько-південнослов'янські контакти, взаємини з патріархатом і папською канцеляріями під оглядом візантійської традиції як основи давньоукраїнського документа та взагалі давньоруської дипломатики. За підставу такого компаративістичного у своїй основі аналізу для XIII — першої половини XIV ст. служать взаємини між народами (у межах країн і держав, духовних установ і культури взагалі), які перебувають у співдії різних внутрішніх („рідних") і зовнішніх („чужих") процесів. Доцільність власне порівняльно-історичного методу очевидна при звірянні фактів. Це постійний вимір для дослідження акта чи документа. Служить цьому характерний для XIII — першої половини XIV ст. понятійно-категоріальний реєстр понять, що збігається або й не збігається (часто він близький або подібний) з елементами змісту документів. У всіх випадках нале-

жить враховувати ще один, третій вимір, а саме: акт і документ треба оцінювати таким, яким він був на час свого створення і функціонування. І це стосується аналізу як окремо взятого акта та документа, так і всього відомого нині їх репертуару.

* * *

Якими ж актовими та документальними матеріалами Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV ст. нині володіє наука, яка їх кількість, дипломатична достовірність?

На відміну від західно- чи південнослов'янського, східнослов'янський, у тому числі давньоукраїнський, акт і документ досі не має повного обліку. Зокрема, коли йдеться про хоч якесь зібрання вказаного часу та території, ми до сьогодні не знаємо, скільки збереглося актів і документів XIII, а скільки — першої половини XIV ст. У чеській, польській, болгарській та ряду інших слов'янських дипломатиках такої проблеми нині не існує або майже не існує. Не знаємо й іншого — скільки збереглося офіційних актів і документів, тобто тих, які створено у канцеляріях різних державних рівнів, а скільки приватних, тих, що належать світським і духовним особам. Сучасний стан відомостей і досліджень про давньоукраїнський документ не можна навіть порівняти зі станом справ у цій ділянці в російській дипломатиці. Досі, хоч як прикро це констатувати, не створено окремого дипломатарію для територій України[*].

У зв'язку з цим погляди на розвиток галицько-волинської документалістики, зокрема князівського документа (про приватний, посполитий акт чи документ питання навіть не ставилося), дуже різняться. Одні дослідники (Б. Рибаков, В. Пашуто, І. Линниченко, В. Романовський, Й. Мацурек, С. Мікуцький, В. Франчук та інші) констатують беззаперечний факт їх творення від найдавніших часів, хоч указують на неоднакове поширення на різних територіях, зазначаючи при тому об'єктивні втрати і тут же намагаючись реконструювати гаданий склад тогочасного дипломатарію, інші, попри збереження певної кількості

[*] Досі, на жаль, не проведений облік актів і документів, які створені за межами Галицько-Волинського князівства, але стосуються його. Це питання ще залишається відкритим, хоч деякі спроби мають місце

пам'яток, уважають, що проблему не можна розглядати як дослідницьку через брак достатнього складу актів і документів (А. Петрушевич, Г. Ловмянський та ін.). М. Грушевський також недобачав багатьох документів із того часу. Негативна настанова вчених такого формату насторожила не одного дослідника, а деяких знеохотила до праці над документальною спадщиною князівства, внаслідок чого були затримані на багато десятиліть їх пошук і дослідження, передусім тих документів, що писані від імені князя Лева чи Лева, сина Данила. Дійшло до того, що критика відомих актових джерел викликала недовір'я і до безсумнівно автентичних документів. Розглядаючи оригінальні грамоти Андрія і Лева Юрійовичів та Юрія Тройденовича з 20—30-х років XIV ст., зокрема, І. Філевич уважав, що „не потрібно перебільшувати значення цих грамот. Вони одинокі пам'ятки і тому природно на них зосереджена увага [...] Зайве довір'я до цих грамот може привести до неправильних висновків..."[129]

Незначна кількість збережених документальних пам'яток XIII — першої половини XIV ст. і брак в Україні сприятливих умов для широкого опрацювання проблем, пов'язаних із документальною спадщиною, дали привід для всіляких спекуляцій у цій справі. Вони у підсумку вилилися у т. зв. об'єктивне мотивування дослідницької проблеми як такої, що, з одного боку, ґрунтувалося на констатації браку пам'яток, а з другого,— на декларуванні ідей культуртреґерства, коли йшлося на Україні-Русі про появу канцелярій і актової писемної культури[130]*. Цього не можна не зауважити і сьогодні. Правда, у наш час деякі дослідники це питання висвітлюють дещо завуальовано, у, сказати б, більш згладжених дефініціях. Кажучи, наприклад, про функціонування документа як історично-культурного явища,*

---

[129] Филевич И. К вопросу о борьбе Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие.— С. 325.

[130] Досить згадати тут трактування історії давньої Галичини у працях польських дослідників Ф. Ґавронського-Равіти, О. Яблоновського, Е. Краковського, а з недавніх часів — М. Ґембаровича (Gębarowicz M. Jan Andrzej Próchnicki (1553—1633). Mecenas i bibliofil. Szkic z dziejów kultury w epoce kontrreformacji.— [Kraków, 1981].— S. 13), Л. Подгородецького щодо Львівської землі (Podhorodecki L. Dzieje Lwowa.— Warszawa, 1993.— S. 11—12), а також німецьких, чеських учених Г. Роде, Г. Відермана, К. Кадлеца. Такі твердження спростовано свого часу як необґрунтовані. Див.: Мицюк Ю. Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Русі.— Ужгород, 1936.— Т. 1.— С. 227, 229 та ін.; Торжество історичної справедливості.— Львів, 1968.— С. 76, 98, 112 та ін.

вони при загальному позитивному теоретизуванні далі не бачать „ніякого відчутного зв'язку (співвідношення) між писемністю і документом на Русі у X—XII ст. та пізніше"[131].

Усім цим твердженням бракує головного — аргументованості. Важко уявити, що галицько-волинські землі, які перебували у близькому сусідстві і постійних контактах з Мазовецьким і Краківським князівствами, Чехією, Угорщиною, а також з Болгарією, Сербією, не кажучи вже про традиційні взаємини з Візантією і землями, охопленими сферою її безпосередніх дій (ці зв'язки, власне, засвідчують деякі зі збережених документів), не зазнавали впливу порівняно розвиненої документалістики тих країн та не модифікували його у вигляді власного акта й документа. Немає нині жодних підстав думати, що правове й інтелектуальне життя Галицько-Волинського князівства було відірване від життя тогочасної Європи. Князівство не було в центрі процесу творення культурних здобутків раннього середньовіччя, але й не стояло осторонь їх. Про це свідчить багато фактів. Вони тісно пов'язані із загальним розвитком країни, піднесенням ролі міст, ремесла, торгівлі, розвоєм писемності[132]. *Інтегрованості у загальноєвропейські процеси сприяли географічне положення*

---

[131] Franklin S. Literacy and Dokumentation in Early Medieval Russia // Speculum.— 1985.— Vol. 6.— N 1.— P. 36.

[132] Книжна і писемна культура була на той час не тільки прерогативою „панівних класів", як то часто трактовано радянською історіографією, а поширювалася серед багатьох інших соціальних груп населення. Багато осіб освіту здобували в дитячих років. Свідченням цього є написи на предметах побуту, зброї, печатках (Петегирич В. М. Археологічні джерела про писемність на південно-західних землях Київської Русі // Київська Русь. Культура, традиції — К., 1982.— С. 39—45, його ж. Про знаряддя письма та кириличні написи на предметах XI—XIV століть з Галицької землі // Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції.— Львів, 1997.— Т. CCXXIII.— С. 206—213); графіті на стінах храмів, далеко не всі писані заможною верхівкою (Высоцкий С. А. Древнерусские надписи Софии Киевской XI—XIV вв.— К., 1966.— Вып. 1; його ж. Київська писемна школа X—XII ст. (До історії української писемності).— Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998.— С. 7, 183 та ін.; Pelenski J. Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych.— Kraków, 1914.— S. 32 та ін., Вуйцик В. Графіті XII—XV століть церкви святого Пантелеймона в Галичі // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 1996.— Т. CCXXXI.— С. 189—194). Це також непрямо підтверджує велика кількість виконаних берестяних грамот і грамоток, писаних простими людьми у Новгороді (Жуковская Л. Новгородские берестяные грамоты.— Москва, 1959). Одна з них, наприклад, звучить: „Поклон от Якова куму и другу Максиму Купи мне, пожалуйста, овса у Андрея, если продает возьми у него грамоту. Да пришли мне чтения хорошего" (Там само, с. 96—97, № 271). Невже подібні явища не відбувалися на Волині, у Галичині?

території князівства, шлюбні пов'язання князівських дворів, а також контакти міського населення, зокрема того, що було наділене магдебурзьким правом, бояр (показова під цим оглядом діяльність Володислава Кормиличича, Судислава Бернатовича) з Угорщиною, німецькими містами, польськими князівствами тощо. Суміжні галицько-волинські землі своїм державним, суспільно-політичним і економічним статусом не відрізнялися від сусідів і не поступалися їм. Галицько-Волинське князівство, об'єднане за Романа Мстиславича на зламі XII—XIII ст., вдруге — за Данила і Василька Романовичів у 30—60-х рр. XIII ст., і згодом, наприкінці XIII — на початку XIV ст., було впливовою європейською державою з розвиненим політичним, економічним, культурним і військовим потенціалом. Тому твердження деяких дослідників про те, що документальні пам'ятки тут не створювалися узагалі,— необґрунтоване. Польща майже не має документальних пам'яток XII ст., Чехія, Німеччина — X—XI ст., але це не стало підставою для упереджених узагальнень, навпаки, дослідники у цих країнах не припиняють інтенсивних і скрупульозних пошуків своїх пам'яток писемності, застосовуючи для цього щораз нові методи і беручи до уваги навіть найменші згадки. Жодна країна не може похвалитися цілковитою збереженістю документальної спадщини раннього середньовіччя. Така, на жаль, реальність.

Усе це один аспект пропонованого деякими дослідниками тлумачення питання браку на сьогодні актів і документів для того часу. Є й інший. Окремі дослідники в оцінці обсягу документальної спадщини намагаються видати бажане за дійсне Вони бачать розвиток акта та документа у Галичині та на Волині гіперболізовано, ставлять його врівень з розвитком документації тогочасної Західної Європи. Документальна спадщина князівства, на їхню думку, була значною, але попросту не дійшла до наших днів.

Чому ж усе-таки з території галицько-волинських земель, як і загалом з території Київської держави, збереглася така порівняно незначна кількість актових матеріалів та документів, а ті, які дійшли до нас, такі розрізнені, чому вони справляють враження радше випадкових? Може, документ в Україні, у порівнянні з іншими слов'янськими країнами, розвивався із запізненням? А може, через якісь раніші цивілізаційні процеси наші предки не могли пристосуватися до інституту документа і

його безпосереднього використання? Такі запитання виникали у 1930-х роках щодо польського документа[133]*. Але якщо ці уваги слушні, то як за таких умов браку документальної спадщини в X—XII ст. (хоч договори з греками на письмі відомі з X ст.), далі у XIII ст. аж до першої половини XIV ст., могла функціонувати Київська Русь, а згодом удільні князівства активно розвивалися, коли запроваджено християнство, коли так багато досягнено в писемності, суспільно-політичному, економічному та культурному житті? А як бути з нечисленними оригінальними документами, що збереглися за цей час, а також актами та документами, які реконструюються з літописів і хронік, чи окремими давньоукраїнськими пам'ятками, що зафіксовані у закордонних джерелах того часу? Звідки вони брались? Урешті, як пояснити, що вже з другої половини XIV ст. засвідчено сотні актів і документів, тоді як з першої — лише поодинокі?*

Причини фрагментарності ранньосередньовічної документальної спадщини були різні — свої на кожному етапі історичного розвитку. Насамперед, давалася взнаки успадкована від XII ст. специфіка правових відносин у XIII ст. та пізніших століттях. Документ якщо й був використовуваний, то далеко не в усіх сферах і випадках. Він функціонував переважно для узаконення зовнішньо- і значно рідше внутрішньодержавних заходів князя і двору, воєводи і старости, церкви. Приватний лист і акт були поза обліком (про що свідчать хоч би новгородські грамоти та грамотки). Давні правові відносини князівства, що будувалися головно на звичаєвому праві, не у всіх справах визнавали доказову силу документа, принаймні до середини XIII ст. (пор. Статті короткої та поширеної „Руської правди", Номоканонів). Щоб підтвердити чи заперечити правову чинність, достатньо було звернутися до зізнань і присяги свідків. А щоб зафіксувати імена свідків, досить було простого запису. Це підтверджують українська і загальнослов'янська пізніша традиції, а також певною мірою умови застосування маґдебурзького права, яке з XIII ст. уже поширювалося на українських землях.

Іншою причиною того, що не маємо тогочасних документів у такій кількості, у якій вони збереглися у наших західних сусідів, могла бути специфіка історичної ситуації, що склалася у

[133] Kętrzyński S. Zarys nauki o dokumencie polskim wieków średnich.— Warszawa, 1934.— T. I.— S. 81—86.

нас на час появи документа як явища. На галицько-волинських землях у XIII — на початку XIV ст., з одного боку, ще зберігалася давня, візантійська традиція давньоруської документалістики з усіма її достоїнствами та вадами у способі викладу змісту й оформлення, з другого — дедалі відчутнішим ставав вплив Заходу, документалістика якого мала іншу традицію і часто зовсім інше підґрунтя. Уже в другій половині XIII ст. інститут галицько-волинського документа зазнав зіткнення двох різних шкіл — східної і західної. Якраз це й мало наслідком деяку непослідовність, що виражалась у не завжди досконалій формі документа, насамперед формуляра, а також у довільному формулюванні клаузул і частій деформації та ламанні традиційних для Русі структур. Усе це сповільнювало опанування різних видів і типів актів та документів, призводило до зменшення їх кількості. Від початку XIV ст. зауважено досить значні впливи західних форм документа та інтенсивне проникання латинської мови у дипломатику галицько-волинських земель.

Та чи не найважливішою була їх постійна втрата. Це стосується як поточної документації канцелярій XIII—XIV ст. (включно з документами, що надходили з-за кордону), так і державних, церковних архівів галицько-волинських установ княжої доби взагалі. Сказане підтверджується багатьма фактами.

Із числа виявлених на сьогодні в архівних, бібліотечних, музейних рукописних фондах і попередніх виданнях для публікації дібрано 199 актів і документів чи їх уривки. У збірник включено також 26 фальсифікатів. Разом зібрання містить 225 одиниць. Чимало публікованих актів і документів оголошено вперше. Це, зокрема, тогочасні та пізніші документи із згадками про галицько-волинські землі XIII — першої половини XIV ст. (Розділ IV).

До збірника увійшли всі, чи майже всі, відомі на сьогодні актові та документальні пам'ятки вказаного періоду, які нам вдалося виявити. (Виняток становлять хіба що ті, які не можливо реконструювати з літописів чи хронік, оскільки вони у них розмиті неодноразовим редагуванням і переписуванням пам'яток.) Це оригінальні та копійовані автентичні акти та документи, реконструйовані з літописів і літописців, акти та документи, основані на невідомих нині документах чи їх пізніших списках-протографах, автентичність яких у нас не викликає сумніву.

Уміщено також сумнівної достовірності документи та явні підробки (фальсифікати) актових джерел із датуванням і сюжетами, які можуть належати княжій добі, документи XIII—XVIII ст., у яких згадуються, наводяться й подекуди підтверджуються відомі та невідомі, подані в окремих списках, акти та документи Галицько-Волинського князівства. Уміщено чотири записи текстів світського характеру з богослужбових книг, достовірність яких не викликає застережень.

Публікований документальний матеріал умовно поділено на чотири групи, які охоплюють увесь репертуар актового і документального складу XIII — першої половини XIV ст., а саме:

1. Автентичні акти і документи, які збереглися в оригіналах і списках оригіналів (14).

2. Акти і документи, реконструйовані з літописів, літописців і богослужбової літератури (69).

3. Неавтентичні акти та документи (фальсифікати) (26).

4. Згадки про акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV ст. у тогочасних і пізніших документальних пам'ятках (116).

Окремо не розглядаємо засад запропонованого поділу. В його основі лежить до певної міри умовний чинник, який, проте, спирається на внутрішню, рідше зовнішню критику текстів, а також на характер збереження пам'яток. Загалом у публікованих документах і способі їх коментування у різних розділах багато спільного — у доказовості їх автентичності, схожості (деколи аналогічні) щодо структури формулярів (Розділи I і III), подібно трактовано поняття „згадка" як залишка документа (Розділи II і IV). Це, однак, питання, які частково обговорюються у вступних увагах до розділів.

Акти та документи, опубліковані у книжці, охоплюють період від переддня часу створення князівства (1195) до 40-х років XIV ст. Хронологія фальсифікатів поширюється головно на XIV—XVIII ст.

* * *

Публіковані акти та документи висвітлюють чимало подій і явищ з історії Галицько-Волинського князівства. На перший погляд, деякі з пам'яток малозначущі, а проте інформація, яку з них можна почерпнути, часто єдина у своєму роді.

Зміст актів і документів пізнавальний для дослідження передусім політичної ситуації в державі, правових відносин, що панували у країні. Не менш важливі вони для з'ясування соціально-економічних відносин, зовнішньоторговельних зв'язків, питань культури та побуту. Істотним чинником півторастолітньої історії князівства були міждержавні та міжцерковні контакти. Від 1240 р. на життя Галицько-Волинського князівства впливала принаявність золотоординців.

Акти та документи розкривають різні факти, важливі для дослідження процесу об'єднання Волинського і Галицького князівств в одну державу, зокрема ті з них, що стосуються часу після смерті князя Романа Мстиславича, показують участь в об'єднавчому процесі князів Данила Романовича, Лева Даниловича, частково Юрія Львовича, роль у ньому населення міст Володимира і Галича. У документах відображено ряд епізодів, з яких випливає деструктивність дій сіверських князів Ігоровичів. Ідеться про заклик сіверського князя Володимира Ігоровича до жителів міста Володимира видати княгиню Анну та малолітніх синів Данила і Василька Романовичів і посадити на престіл у Володимирі свого брата Святослава (II, № 3), про докори княгині Анни, яка вказала двоюрідному братові польському князю Лешку (Білому) на сваволю белзького князя Олександра Всеволодича, котрий захопив спадкові землі і міста, що належали Романовичам (II, № 4, 10—11), про боротьбу з Ігоровичами Романовичів, облогу Звенигорода, перемогу над Ігоровичами коаліційних військ (II, № 6—7), про вступ у Галич угорських військ (II, № 5, 8—9).

Документи дають матеріал для дослідження боротьби Романовичів з опозиційними феодальними „напівдержавами", такими, як Белзьке, Пінське, частково також Луцьке князівства (II, № 4, 10—11, 14—15, 19), та боярством. В актах знаходимо відгомін складних тогочасних колізій, таких, як змови галицьких бояр (II, № 14), оскарження бояр (II, № 20), присягання їх на вірність князям (II, № 61) та ламання присяги (II, № 33), боярські намови князів до зриву переговорів, розірвання союзів (II, № 17), заходи князів в обхід боярства (II, № 33), переслідування князями самочинної політики бояр (II, № 20).

Акти та документи інформують про зайняття князівських престолів (II, № 5, 11), запрошення галицькими містичами

*Данила Романовича вступити у Галич (II, № 13). Столиці Володимир і Галич з їхніми традиційними дворами, вищим духовенством часто підтримували заходи Данила і Василька. Зокрема, з 30—40-х років вони виступали ініціаторами об'єднавчого процесу. Відомі звернення прихильників до князя Данила непохитно держати у своїх руках галицький престіл. Коли князь вирушив на зустріч з боярами, вони, знаючи їхню підступність, закликали його: „**понди назадъ• и содержи столъ ѡца своего**" (II, № 14).*

Низка актів і документів засвідчує скликання князівських з'їздів (снемів), запрошення на них різних князів (II, № 27—28), іноземних володарів (II, № 52—54). Відомі акти, які доносять інформацію про трагічні наслідки з'їздів (II, № 27—28, 35, а також Ипат., стб. 868), містять прохання простити провини князям (II, № 16).

Широко відображена інформація про військові походи та війни: підготовку до походів (II, № 32), запрошення до участі у походах князів (II, № 8—9, 23, 25, 33 та ін), виступи військ, перебіг битв (II, № 15, 24, 34), відмову від участі у походах (II, № 31), у тому числі через можливість помсти (II, № 35), виправдання неучасті у походах і спустошенні ворожих земель (II, № 26). Виявлено листи про стереження міст перед можливими нападами чужинецьких військ (II, № 18), похід „ляхів" на галицько-волинські землі (II, № 22), зняття облог (II, № 6, 66). У деяких листах йдеться про звільнення з полону людей (II, № 2), у тому числі членів князівських родин (II, № 19).

*Зразком співпраці в інтересах єдності князівства були взаємини братів Данила та Василька Романовичів, Володимира Василькoвича і мазовецького князя Конрада Семовитовича. З листів дізнаємось, що Володимир Василькович, наприклад, „**чтилъ и дарилъ а в обидоу его стоялъ есмь за нимъ• како и за собою**" князя Конрада (II, № 50) Князь радить своєму спадкоємцю Мстиславові Даниловичу підтримувати такі ж відносини, і цей погоджується (II, № 50—51). На певних етапах доброзичливі контакти були між князем Данилом і ханом Котяном (II, № 12), князем Юрієм Тройденовичем і магістрами Тевтонського ордену (I, № 4, 8—11). Не склались відносини Данила і Василька з белзьким князем Олександром Всеволодичем (II, № 14—15 та ін.), пінськими князями (II, № 10—11). Ніколи не були близькими відносини, зокрема, Лева Даниловича із золотоординськими „**рѧдцами**" Телебугою, Алгуєм та ін. (II, № 36, 44, 65)*

В актах і документах засвідчено справи розподілу у князівствах земель і землеволодінь: надання, зокрема, сіл Добаневичі (з усіма належними до нього земельними угіддями і повинностями) (I, № 2), Хлопчичі (IV, № 12), села Бибель із присілками, Узворотовичі, Ніковичі, Ворховичі (IV, № 14), Яриловичі (IV, № 16) — усі в Перемишльській і Самбірській волостях; дарування війтівства у місті Сяноці на магдебурзькому праві (з площею під забудови, з дворищами, лазами і орними полями) (I, № 12), продаж земель, а з ними війтівства на магдебурзькому праві та церкви у місті Перемишлі (I, № 3)[124]*, купівлю маєтності (II, № 46).*

Рівночасно акти та документи засвідчують відомості про передачу у володіння і закріплення за князями волостей і більших територій (II, № 11, 55—60), цілих князівств (II, № 36—39), що скріплювалося грамотами (II, № 42—43, 45) і супроводжувалося обіцянками додержувати усіх настанов для збереження територіальної цілісності успадкованого князівства (II, № 58). Мали місце допустимі обміни володіннями між князями (II, № 1), нагадування сторонам про права на землі, вимоги звільнити захоплені волості та міста (II, № 62), визнання порушення прав спадкоємності та підтвердження відданості покривдженій стороні (II, № 41), присяги про збереження земельних володінь за спадкоємцями — родиною — після смерті князя (II, № 47), судові розгляди справ з приводу різних суперечок (I, № 1). Акти доносять відомості про захоплення земель, зокрема чужинцями (II, № 63), відгуки про ці події й обіцянки полагодити усі справи та заклик покинути захоплені території (II, № 64—65).

Як володар спадкових земель, князь був наділений правом карати підданих за всілякі провини, накладаючи на містичів, підміське і сільське населення податок. Розподіл його дає змогу скласти уявлення про фінансову організацію країни, господарське життя волостей. Цінна інформація про речі та предмети, які творили данину за вчинену провину (II, № 67).

Окремо варто виділити акти та документи, в яких ідеться про торгівлю, насамперед із різними містами і землями Європи. Серед цих документальних пам'яток — дозвіл на в'їзд з різними

---

[124] Це четверта документальна згадка про використовування і функціонування магдебурзького права в Україні у княжі часи (див. також: I, № 3, 7, 12; IV, № 9) Про інші: Roepell R. Über die Verbreitung des magdeburges Stadtrechts im Gebiete des alten polnischen Reichs...— S. 100—109; Hirsch Th. Danzigs Handels...— S. 172—180, 188—189 та ін.

товарами та вільну, без жодних оплат торгівлю ними у князівстві. Князь запевняв чужоземним купцям право перебування на території Галицько-Волинського князівства, а на випадок порушення цього права гарантував відшкодування покривдженим. Такі гарантії мали, зокрема, купці з Торуня і Кракова (I, № 5—6). Князівство вело торгівлю з Фландрією, ганзейськими містами. Потверджує це звернення ради міста Володимира до радників і громади міста Штральзунда з приводу перехоплення його людьми сувоїв сукна, транспортованого з Фландрії на Волинь (I, № 7). Відомі документи з проханням відновити торгівлю з князівством, а також з дозволами приїжджати купцям до Львова та Луцька по встановленому шляху (I, № 13—14). Лише один документ має стосунок до внутрішньої торгівлі. Довідуємося з нього про транспортування зерна з Волині у Ятвязьку землю (II, № 29). Виправа ця закінчилася трагічно — грабунком і вбивством людей, які супроводжували валку із зерном (II, № 29—30).

Зміст актів і документів свідчить про досить чітке функціонування у багатьох ділянках належно задокументованого договірного права. І це стосувалось як внутрішніх справ, так і зовнішніх контактів, що дає підстави говорити про культуру дипломатичної служби Галицько-Волинського князівства, її наближеність до прийнятих у той час стандартів.

Як уже зазначалося, до публікації увійшли фальсифікати. Більшість їх, напевно, спиралась або могла спиратись на оригінальні та достовірні актові й документальні матеріали, тому вони дуже близькі до автентичних документів. Переважно це дарчі документи (III, № 2—8 та ін.).

*Досліджувані пам'ятки дають змогу простежити стиль і форму викладу в них, залежно від виду акта чи документа, видову структуру тогочасних документальних матеріалів, побудову протоколів, клаузул (наприклад, див. I, № 1—5, 9, 12—14; II, № 31, 40, 45—46, 62, 67), нарешті, з'ясувати відмінності в архітектоніці україно- і латиномовних текстів, а отже, відмінності в укладанні документів, належних різним територіям (див. I, № 2, 5, 7, 9—10, 12—14). На основі актів і документів, реконструйованих із літописів, простежується процедура т. зв. переказу їх, яка у літописах супроводжується дієслівною формою „рчи" або „рци" — каже (цсл. рьцѣ < рєкти < *рєкти — говорити, казати) (II, № 30, 48, 56, 60) та ін.*

*За актами цього типу можна встановити, якого характеру присяги скріплювали не лише словом, але й цілуванням хреста (II, № 47), мовиться у них про повинності, котрі виконувалися для князя,— роботи на жнивах і в косовицю (**и серпом и с косою**), про дозвіл на родинну помсту (**головничество**) (I, № 2), про податки — князівські побори і татарщину (II, № 46), про мито на Русі (II, № 67) і данини — хунами, цебрами вівса, лукнами меду (II, № 67). Довідуємося з цих документів про деталі адміністративного поділу на сотні у Підляшші (II, № 67), про те, що у 1288 р. князь Лев Данилович володів Галицьким, Перемишльським і Белзьким князівствами (II, № 60), що саме в Холмі, у храмі Св. Богородиці, похований „король Данило" (II, № 59), а у храмі Богородиці у Володимирі – князь Василько Романович (II, № 60), що у 1283 р. князь Юрій Львович одружився (II, № 31), що в найближчому оточенні князя Юрія Тройденовича 1334 р. були: Ходор — галицький єпископ, Дмитро Дядько, Хотко — „суддя нашого двору", Юрій Лисий, Михайло Єлизарович, Олександр Молдайович, Борис Кракула (I, № 10), а 1335 р.— Дмитро Дядько, Михайло Єлизарович — белзький воєвода, Васько Кудинович — „суддя нашого двору", Грицько Коссачович — перемишльський воєвода, Бориско Кракула — львівський воєвода, Ходор Отек — луцький воєвода, Хотко, син Яромира (I, № 11).*

В актах та документах відображені традиція заповідання маєтностей (II, № 46), складання присяг на дотримування умов заповітів (II, № 48), процедура князівських шлюбів (II, № 31). Із документів дізнаємося про заснований князем Володимиром Василькoвичем монастир Святих Апостолів і передачу його у спадкове володіння дружині (II, № 46), про книгописання на території князівства, зокрема, про завершення писання Євангелій (II, № 32, 49, 69) та збірника з питань християнської моралі, т зв. Пандектів Антіоха Чорноризця (II, № 68), довідуємося імена переписувачів книжок, серед яких Євсевій — попович (1283 р., II, № 32), Георгій — ієромонах (1288 р., II, № 49), Полікарп — священик (1307 р., II, № 69).

*Різноманітний за змістовим навантаженням і функціональністю словник актів і документів. Князівські писарі в них часто — **писцѣ**, а також **лѣтописѣцы** (II, № 67), термін **грамота** вживається на означення дарчого та інших документів і заповіту (II, № 43—44, 56). Дуже різна подана у пам'ятках титулятура князів (питання заслуговує на окреме дослідження). До*

імені князя Данила після 1256 р. додається титул король (II, № 58), його сина іменовано — сн҃ъ королевъ (II, № 67). В тогочасних актах і документах трапляються слова, які нині вийшли або майже вийшли з ужитку, належать до діалектизмів (лукно — міра сипних тіл; ja(e)s — яз — споруда, яка перегороджує річку; szyuych // szypych - мабуть, різновид шовку; братѣньцѣ; ятровъ брата жінка; вѣхоть — жмут, жмуток; локоть — міра довжини та ін.). До стильових прикмет пам'яток належить уживання слова у переносному значенні („солома", „свічка" у них — символи певних явищ), багатий добір фразеологізмів.

Змістова складова актів і документів чи не найістотніша у пропонованій книжці. Важливо те, що документальні джерела, зібрані разом, у ряді випадків відкривають можливості для зіставлення, а навіть нового прочитання уже відомих текстів. Порівняльний аналіз текстових варіантів стосовно основного тексту дає змогу у цих випадках докладніше зрозуміти сутність акта чи документа у контексті різних тогочасних явищ, а також його провенієнцію. Інша річ, що в дослідженні документальної спадщини Галицько-Волинського князівства, зі зрозумілих причин, неможливо уникнути гіпотетичності оцінок.

* * *

У виданні, як зазначалось, зібрано, по можливості, усі збережені галицько-волинські акти та документи XIII — першої половини XIV ст. Вони виступають як окремі одиниці, так і у складі інших документів чи актів (переважно пізніші підтвердні документи, акти різних комісій, протоколи сеймів тощо), чимало у формі записів у книги. Деякі з них являють собою частину літописних текстів та покрайні записи чи колофони у богослужбовій літературі. Відомі ці пам'ятки у рукописах та друках різного часу.

*1. **Рукописні джерела.** Найбільше досліджуваних пам'яток зберігається в архівах і бібліотеках України та Польщі. В нашій країні вони зосереджені у Центральному державному історичному архіві України у Львові. Виділяються передусім записи (обляти записів) у книгах ґродських і земських судів (ф. 1—16), книгах магістрату м. Львова (ф. 52), Греко-католицькій митрополичій консисторії (ф. 201), Крайовій табулі (ф. 800), василіянських монастирів (ф. 684) та ін. Окремі документи*

зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у Києві (ф. 2). Значна кількість подібних за характером актів і документів міститься у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України. Йдеться про рукописні фонди відділу рукописів, такі, як ф. 3 (Василіянські монастирі), ф. 4 (Барвінські), ф. 5 (Оссолінські), ф. 19 (І. Вагилевич), ф. 36 (Я. Головацький), ф. 77 (А. Петрушевич), ф. 103 (князі Сапєги), ф. 141 (О. Чоловський). Поодинокі документи має у своєму розпорядженні Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Багато копій з документів, передусім Лева Даниловича, зберігає відділ рукописної і стародрукованої книги Національного музею у Львові. Йдеться, насамперед, про фонди, що пов'язані з життям і діяльністю таких осіб, як Климентій Ходикевич, Іван Гудз, Антін Ангелович, Михайло Подолинський (т. зв. Теки Подолинського).

Чимала кількість досліджуваних та опублікованих актів і документів зосереджена в архівах і бібліотеках Польщі За кількістю документів першим треба назвати Державний архів у Перемишлі (Archiwum Panstwowe w Przemyślu), фонди: Акти Лави м. Перемишля і Архів греко-католицького єпископства. Галицько-волинські акти та документи зберігає Головний архів давніх актів у Варшаві (Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie), фонди: Коронна і т. зв. Литовська метрики, Бібліотека ординації Замойських, Колекція давнього архіву Радзивіллів, О. Чоловський. Поодинокі копії виявлено у відділах рукописів Бібліотеки Чарторийських у Кракові (Biblioteka Czartoryskich w Krakowie), Ягеллонської бібліотеки у Кракові (Biblioteka Jagellońska w Krakowie), у Бібліотеці Національного інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolinskich we Wrocławiu).

Низка оригінальних князівських документів першої половини XIV ст. міститься у Німеччині, у Таємному державному архіві прусської спадщини у Берліні (Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz. Berlin). Це, насамперед, документи князя Юрія Тройденовича, надіслані з Володимира та Львова Тевтонському Ордену. Копії і регести документів римських пап галицько-волинським князям відомі з ватиканського Архіву Священної Конгрегації Пропаганди віри (Archivum Vaticano. Roma. Archivum Sanctae Congregacione de Propaganda Fide. Congressi (Scripture referite nei Congressi: Moscovia, Polonia et Rutenia); Regesta Vaticana).

Окремі документи зберігаються в Угорщині, у Будапешті, наприклад, грамота березького старости з 1299 р. (текст документа взято з публікацій).

Низка документів, пов'язаних із княжою добою на українських землях, потрапила до російських архівів і бібліотек. Вони увійшли до записів російської адміністрації XVII ст. в Україні. (Копії деяких пам'яток надсилали російським колегам українські вчені з Галичини.) Йдеться про такі архіви та бібліотеки, як Архів Санкт-Петербурзького відділення Інституту історії Російської АН (Архив Санкт-Петербургского отделения Института истории Российской АН), фонди: 36 (Воронцовы), 57 (Д. Зубрицкий); Архів Російської Академії наук Санкт-Петербурзьке відділення (Архив Российской Академии наук. Санкт-Петербургское отделение), фонди: 30, 126, 216; Російський державний архів давніх актів. Москва (Российский государственный архив древних актов. Москва), фонди: 181, 210; Бібліотека Російської АН. Санкт-Петербург. Відділ рукописів (Библиотека Российской АН. Санкт-Петербург. Отдел рукописей), фонд: Зібрання поточних надходжень; Російська державна бібліотека. Відділ рукописів (Российская государственная библиотека. Отдел рукописей), ф. 256 (М. П. Румянцев); Російська національна бібліотека. Санкт-Петербург. Відділ рукописів і рідкісної книги (Российская национальная библиотека. Санкт-Петербург. Отдел рукописей и редкостной книги), ф. 328.

2. ***Друковані джерела.*** *Крім рукописних, до збірки увійшли акти та документи, що вже були опубліковані. Це, насамперед, пам'ятки, які не вдалося виявити у рукописних оригіналах чи списках оригіналів або які на сьогодні відомі лише з друкованих видань.*

Перелік публікацій, у яких уміщено галицько-волинські акти та документи, порівняно значний і різноманітний у видовому та типологічному плані. Це серійні та окремі загальні й спеціальні збірники документів (наприклад, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis / Ed. G. Fejer.— Budae, 1830.— T. III.— Vol. 1—2; T. VI.— Vol. 2; 1829.— T. IV.— Vol. 2; 1832.— T. VIII.— Vol. 2; 1838.— T. X.— Vol. 3; Codex diplomaticus Galicensis. 1105—1405. [Москва, 1852]), хрестоматії (Головацкий Я. Хрестоматия церковно-славянская и древно-русская в пользу учеников высших гимназий.— В Вѣдни, 1854.— Т. I), монографічні праці, у яких тексти документів уміщено в додатках (напр.: Зубриц-

кий Д. Критико-историческая повесть временных лет Червоной или Галицкой Руси.— Москва, 1845), добірки документів у періодичних виданнях, пристатейні публікації і т. ін. Окремо треба наголосити на такому типі публікацій актів і документів, як видані друком літописи, де вони виступають часто як складова частина. Акти та документи опубліковано у довідкових виданнях, шематизмах XIX ст., каталогах (переважно у формі реґестів).

Повний перелік архівів і бібліотек, у яких зберігаються рукописи публікованих актів та документів, у тому числі пам'ятки, на основі котрих реконструйовано їх тексти, а також друкованих джерел, подано у Списку умовних скорочень.

* * *

Акти та документи в кожному розділі систематизовано у хронологічному порядку.

Археографічне опрацювання пам'яток здійснено у відповідності з чинними правилами, а також з урахуванням досвіду практичної роботи у цій галузі.

Акти та документи публікуються за ориґіналами, якщо ориґіналів не виявлено,— за найбільш ранніми списками.

При виборі з групи списків основного враховувався за однакових умов не лише найраніший список, але й текстуально найбільш повний і справний. Цей вибір майже у кожному конкретному випадку коротко обговорюється у вступному коментарі до опублікованого акта чи документа.

Коли списки за обсягом і змістом різні, публікуються варіанти (їх позначено літерами А, Б, В). Списки, які різняться формальними індивідуальними деталями, зокрема граматичними парадигмами (їх дуже мало), помилково внесеними буквами (це стосується насамперед латино- і польськомовних актів і документів, які дійшли у копіях XVII—XVIII ст.), до уваги не беруться. Виняток становлять реконструкції з літописів (Іпатіївський основний, Хлєбниковський і Погодінський — допоміжні, подані у підрядкових посиланнях) та група автентичних документів (Розділ I)

Публікація „основного" тексту документа та його варіантів спирається також на правила, прийняті для видань пам'яток давньої писемності. Надіємося, що дотримання цих засад

допоможе у використанні текстів публікації для лінґвістичних досліджень. На окрему увагу мовознавців заслуговують давньоукраїнські кириличні тексти, у мові яких широко відображено, зокрема, фонетичні та лексичні діалектні риси.

Кожна виділена в окремий розділ група публікованих актів і документів супроводжується коментарем — загальними вступними увагами до розділів (Розділи I—IV) і поясненнями та анотацією до кожного акта та документа (Розділи I—III). Вступні уваги впроваджують читача у зміст актів і документів, що увійшли до розділу, насвітлюють статистику уміщених документальних матеріалів, їх списки, додаткові джерела та літературу, а головне — розкривають труднощі, з якими зіткнувся дослідник в оцінці актів і документів. Коментар до акта та документа включає такі елементи зовнішньої і внутрішньої критики акта та документа: 1. Загаловок; 2. Дипломатична належність; 3. Встановлення ориґінальності та достовірності; 4. Коротка історія появи, походження; 5. Загальний вигляд, письмо (вибірково), спосіб засвідчення; 6. Структура (архітектоніка) акта та документа і коротка характеристика клаузул; 7 Дата (обґрунтування дати); 8. Відомості про те, хто і коли вивчав документ, оцінка у наукових дослідженнях його змісту й автентичності; 9. Списки акта та документа. Далі подано текст самого акта чи документа. Під власне текстом акта та документа винесено леґенду: а) посилання на місце зберігання рукопису тексту (ориґіналу та списків) та б) посилання на видання (коли такі існують), у яких опубліковано текст акта чи документа. Якщо публікацій було кілька, посилання подаються у хронологічній послідовності. У покликах застосовано систему прийнятих скорочень (див Список умовних скорочень).

Повертаючись до характеру опублікованих актів і документів, зауважимо, що вони дуже різняться — навіть у рамках одного виду. Великі та деталізовані тексти з XIII ст., як правило, викликають недовіру щодо своєї автентичності. Під час коментування висуваються різні арґументи за і проти, на основі критики зовнішніх, а частіше внутрішніх ознак, щодо того чи іншого акта або документа.

Як уже зазначалося, поряд з основним текстом перераховано списки акта чи документа. У перелік внесено усі відомі списки, включно з тим, текст якого публікується. Списки виявлено

*майже в усіх публікованих актах та документах (до уваги беруться лише рукописні списки). Для повноти інформації про акт чи документ при кожному з уміщених списків подано короткий його опис. У ньому вказано умовне позначення (сигла) (**ПҐС-1** — Список № 1 Перемишльського ґродського суду або **Мац.** — Список канцлера королівської канцелярії Самуеля Мацейовського тощо), місце зберігання, шифр рукопису списку, дата списку (при наявності — і місце його складання), аркуші, на яких уміщено текст, тип почерку, рідше — відмінності у написанні графем, помилки при відчитанні слів та інші відомості.*

Давньоукраїнські кириличні чи транслітеровані латинською абеткою акти та документи подано без перекладів; польські, латинські, італійські — перекладено сучасною українською літературною мовою. Пропоновані переклади, на жаль, із різних причин не завжди повністю адекватні оригіналам. Трапляються у них елементи описовості. В одних випадках це оригінали, в інших — списки (копії), які виявлено як самостійні одиниці або реконструйовано та виокремлено з контексту інших документів. Документи, які збереглися в рукописах-оригіналах, писані здебільшого у князівських канцеляріях. Два з них є списками (I, № 2 -3). У деяких випадках відомі офіційні писарі документів, що жили у той час. Що стосується списків-копій із відомих та невідомих оригіналів-протографів, то подано імена тих, хто апробував тексти, рідше — переписував. Передусім це стосується канцлерів королівських канцелярій, писарів ґродських і земських судів, писарів-люстраторів, деяких діячів церкви.

Переважна більшість оригінальних актів і документів, а також списків, уміщених у виданні, створена на колишній території Галицько-Волинського князівства, списки XV—XVIII ст., крім того, у корінних землях Речі Посполитої та Великого князівства Литовського.

*Слова у давніх текстах пишемо окремо згідно з вимогами сучасного українського правопису. Це стосується також написання прийменників з іменниками та частки **не** з дієсловами. Самі тексти пам'яток поділено на абзаци. Критерієм для поділу тексту на абзаци нерідко служить зміст клаузул. Інші зміни зроблено у виняткових випадках. Як правило, вони подаються у квадратних дужках. (Це вставки окремих літер, а також повторення одних і тих самих слів.) Виправлення при потребі і їх джерело застережено у підрядкових примітках.*

У кириличних текстах збережено всі графеми кириличного алфавіту давньоукраїнського письма (ꙁ, ѱ, ѣ, ꙗ, ѳ, ѧ, ѭ, ѩ, ѥ, ѿ, ъ, ь). У випадках, коли відчитання „ъ“ чи „ь“ (передусім у кінці слів) викликало сумнів, поставлено „ь“, якщо цього вимагає сучасний правопис.

Усі надрядкові літери подано без змін відповідно до підстави. Ліґатури розчленовано на окремі графеми, наприклад: латинське -ae = -ae.

Ряд слів (найчастіше дн҃ь [день], с҃ноу [сину], г҃дну [господину], п҃нъ [пан], ч҃лк [чоловік], цр [цар], ѿца [отця] та ін.), у яких випускалися деякі голосні, приголосні або цілі склади, а замість них над рядком виносились титли, паєрки та інші знаки на означення пропущених літер, зокрема прикінцеві скорочення, збережено без змін. Надрядкові літери у кириличних текстах не вносяться у рядок, знаки не розкриваються. Їх подано без жодних обумовлень, тим більше дужок. У латиномовних текстах усі скорочення розшифровуються і подаються у круглих дужках.

У документах немає уніфікації у написанні власних назв. В одних випадках вони пишуться з малої літери, в інших — з великої. Трапляється написання з великої букви апелятивів. У публікації усі власні назви — імена, прізвища, етноніми, географічні об'єкти, а також слово Бог,— пишуться з великої літери. З великої літери подається перша літера початкового слова реконструйованих актів і документів, а також початок абзаців.

Відомо, що протягом досліджуваного періоду не було сталої пунктуації. Великі розбіжності помітні у XV—XVIII ст., коли створювалась більшість списків, зокрема у фальсифікатах. Розділові знаки в межах речень і абзаців поставлено в них лише частково. Вони різні, і застосовування їх дуже умовне. У публікованих текстах пунктуацію по можливості уніфіковано. У кириличних текстах, дотримуючись давньої традиції, замість „ком“, „крапок із рисками“, різних „рисок“ і т. д., проставляємо з метою уніфікації крапку (крапка посередині рядка), у латинських — кому і крапку. Коли був сумнів, ставити розділовий знак чи ні, ми його не ставили. Кінець лінійок і рядків окремо не позначаємо, за винятком тих, які збереглися в ориґіналах (Розділ I).

Польські і латинські тексти XVI—XVIII ст. опубліковано без змін, за правилами, здебільшого передбаченими для передачі

текстів відповідного часу цими мовами[135]*, хоч у цьому не до кінця і послідовно витримані усі засади археографічних правил. При передачі досі не публікованих текстів XIV—XV ст. дотримуємось оригіналів (крім тих, що взяті з публікацій, наприклад, для Розділу IV), тексти XVII—XVIII ст. частково уніфіковано згідно з вимогами сучасного правопису. Пошкоджені, непрочитані або спеціально пропущені місця тексту позначено трьома крапками у квадратних дужках Поряд у квадратних дужках винесено текст, який належить публікаторові чи перекладачеві.*

Для зручності користування книжкою до неї додано науково-довідковий апарат. Він складається із Списку умовних скорочень (подано перелік скорочень загальних слів; сигли списків актів і документів, що уміщені у вступних коментарях до текстів грамот; скорочення назв установ, у яких розміщені архівні та бібліотечні джерела, друковані джерела та література), Резюме англійською і німецькою мовами, Списку ілюстрацій, Іменного та Географічного покажчиків.

Видання ілюстроване.

Вважаємо, що пропонована книжка заповнить в українському і взагалі слов'янському джерелознавстві прогалину в дослідженні актових матеріалів доби Середньовіччя.

Насамкінець — кілька слів про те, що передувало появі пропонованого видання. Це книжка — результат багаторічної, копіткої праці. Вона готувалася тривалий час, хоч ніколи цей час не призначався тільки для неї. Пошук уміщених тут актів і документів розпочато ще у 1970-х роках і частково продовжувався пізніше. Текст загалом був завершений у другій половині 80-х років. Із різних, переважно об'єктивних причин, дослідження довелося покласти до шухляди на довгі роки. Ще тоді, на самому початку роботи, деякі науковці висловлювали сумнів, чи взагалі варто братися до виявлення та друку галицько-волинських актів і документів XIII — першої половини XIV ст., коли їх збереглося так мало, а автентичність їх така сумнівна.

Застереження викликала сама потреба у такій праці. Тема розцінювалася як другорядна і дрібна. Тенденція до дослідження великих, навіть монументальних тем панує й досі. Вона успадкована від минулих часів, і, очевидно, ще не скоро зможемо її позбутись. Ми ж виходили з іншого, а саме з потреби якнайпов-

---

[135] У ряді випадків користуємось працею: Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku.— Wrocław, 1953

нішого дослідження та видання конкретних актів і документів. Пригадується розмова з професором В. Пашуто у Москві — було це 1986 року — про задум зібрати в одне ціле й опублікувати галицько-волинські документи, включно з фальсифікатами. Професор тоді скептично поставився до цього наміру. „Чи не шкода вам на це часу? Існують значно поважніші теми і проблеми..." Треба визнати, що напевно існують... І не одна. Водночас чимало істориків та мовознавців були протилежної думки. Без дослідження „малих" тем, у даному разі одного з важливих типів середньовічних джерел — галицько-волинських актів і документів, без їх публікації з ґрунтовним критичним коментарем видається неможливий перехід до різних „великих" тем дослідження княжої доби. Це має прямий стосунок і до сьогоднішньої суперечки, коли можна почути закиди, з одного боку, у причинковості більшості українських досліджень, а з другого — у надмірній заглибленості у фактологію, втраті „концептуальності" тощо Вважаємо, однак, що зібрані й відповідно прокоментовані акти та документи за досліджуваний період сприятимуть появі нових оцінок матеріалу, а їх аналіз — зміні поглядів на давньоукраїнський документ, а навіть ширше — на деякі загальноісторичні події і культурний процес досліджуваних територій.

Ця книжка не претендує на вичерпність текстів, тим більше остаточне розв'язання поставлених у ній питань. Пропонована праця — своєрідна, перехідна ланка у дослідженні проблеми.

Уважаємо своїм приємним обов'язком подякувати інституціям, яким завдячуємо можливість збору та опрацювання матеріалів до цієї книжки, а саме: Центральному державному історичному архіву України у Львові, Інститутові суспільних наук АН України (нині Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), Науковому товариству ім. Шевченка, у якому праця підготовлялась до друку, а також численним друзям і колегам, насамперед історикам-архівістам і мовникам, які допомагали у виявленні й опрацюванні текстів актів і документів, що увійшли у видання. До цих людей належать Наталія Яковенко (Київ), Марія Кашуба, Галина Остюк, Олег Романів, Олександра Савула, Андрій Содомора, Наталія Царьова (Львів), Ярослав Щапов (Москва), Єжи Мотилевич, Здзіслав Будзинський (Перемишль) та інші. Щиру подяку висловлюю Петрові Гою та Володимирові Стойку головам Фундації УВУ і Американській Раді наукових товариств за фінансову підтримку видання, а також усім, хто допомагав і сприяв появі на світ цієї праці.

Видатним історикам-НТШівцям
присвячую

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А. ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІ СЛОВА

арк. — аркуш
арх. — архів, архив
бібліогр. — бібліографія
бл. — близько
вар. — варіанти, варіант
вип. — випуск
вып. — выпуск
від. — відділ
відб. — відбиток
гр.-кат. — греко-католицький
грец. — грецька
д. — дело
давньоукр. — давньоукраїнська
див. — дивись
діловод. — діловодний, діловодна
док. — документ
ж. — журнал
зв. — зворот
іл. — ілюстрація
ін. — інші
ін-т — інститут
і т. д. — і так далі
і т. п. — і тому подібні
кін. — кінець
кн. — книга, книжка, князь
кол. — колонка
К. р. — кириличний рукопис
л. — лист
лат. — латинська, латинське
Л. р. — латинський рукопис
маш. — машинопис
м-ко — містечко
н. е. — нова ера
напр. — наприклад
нар. — народжений
наст. — наступні
нім. — німецька, німецьке
об. — оборот
окр. — окремий
окр. відб. — окремий відбиток
оп. — опис
опубл. — опубліковано
осн. — основний, основні
отд. — отдел, отделение
перевид. — перевидання
перекл. — переклад
печ. — печатка
под. — подібне
подлин. — подлинный
покажч. — покажчик
пол. — половина
польс. — польська, польське
пом. — помер
пор. — порівняй
пос. — посилання
поч. — початок
прим. — примітка
публ. — публікація
р. — рік, ріка, річка
редк. — редкостный
рим.-кат. — римо-католицький
рис. — рисунок
род. відм. — родовий відмінок
рос. — російське
рук. — рукопис, рукописи
с. — село, сторінка

свщ. — священик
секц. — секція
сер. — серія
см — сантиметр
спр. — справа
ст. — століття
стародрук. — стародрукована
старопольс. — старопольська
старорос. — староросійська
стб. — столбик
суч. — сучасний
т. — том
табл. — таблиця
т. зв. — так зване
т. і. — таке інше
т. н. — тимчасовий номер
та ін. — та інше
топон. — топонім
транс. — транслітерація
угор. — угорська, угорське
укр. — українська, українське
ф. — фонд
факсим. — факсиміле
фасц. — фасцикул
франц. — французьке
цсл. — церковнослов'янська
Ч. — частина, часть, число
част. — частково, часткова
чес. — чеська
I — Розділ I
II — Розділ II
III — Розділ III
IV — Розділ IV
Bd. — Band

Anm. — Anmerkung
Cz. — część
Dod. — Dodatek
fasc., Fasc. — fascikulum
Fig. — Figura
F° — folio
greckokat. — greckokatolickie
k. — karta, Kötet
ks. — księga
libr. — libri
n. — numer, numero
oddz. — oddział
p. — pagina, page
r., R. — rok, Rok
ręk. — rękopis, rękopisy
Rocz. — Rocznik
s., S., — stronica, Seite
Ser. — Seria
Sv. — Svazek
Suppl. — Supplementum
t., T., — tom, Tom, Tomus
v. — verte
vol., Vol. — volumen, Volumen
zesp. — zespół dokumentów
zesz., Zesz. — Zeszyt
zw. — zwrot

Б. СПИСКИ АКТІВ І ДОКУМЕНТІВ

АДМ — Список Архіву Львівського домініканського (генерального конвенту) монастиря.

АЖ — Список підканцлера королівської канцелярії Альберта з Жихлина.

А.Левиц. — Список із архіву В. Левицького.

АЛЄ — Список Архіву Львівського гр.-кат. єпископства.

АМЛ — Список архіву Магістрату міста Львова.

Анастас. — Список літописного кодексу В. Анастасевича.

АП — Список Архіву Шептицьких у с. Прилбичах.

АПЄ — Список Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства.

АПЄ-1 Список № 1 Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства.

АПЄ-2 — Список № 2 Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства.

БА — Список Бернардинського архіву у Львові.

Бел. Список А. Бельовського.

Бем — Список Б. Бема.

Берн. — Список І. Бернакевича.

Біл. — Список секретаря королівської канцелярії А. Білинського.

БМ — Список Архіву Білостоцького монастиря.

Бор. — Список В. Борецького.

БРАН С.-П.-1 — Список № 1 Бібліотеки Російської АН у Санкт-Петербурзі.

БРАН С.-П.-2 — Список № 2 Бібліотеки Російської АН у Санкт-Петербурзі.

Бундур — Список із літописного кодексу М. Бундура.

Ваг. — Список І. Вагилевича

Ваг.-1 — Список № 1 І. Вагилевича.

Ваг.-2 Список № 2 І. Вагилевича

Ваґ. — Список К. Вагнера.

Вас. — Список В. Васильєва з колекції М. Рум'янцева.

Вацл. — Список канцлера королівської канцелярії Й.-О. Вацлановича.

Вещ. — Список Г. Венцеля.

Верх. Список Д. Верхратського.

ВК — Список Архіву Вірменської консисторії у Львові.

ВК-1 Список № 1 Архіву Вірменської консисторії у Львові.

ВК-2 — Список № 2 Архіву Вірменської консисторії у Львові.

Волчан. — Список-чернетка підсудка Перемишльського ґродського суду Волчанського.

Воронц. — Список із колекції графів Воронцових.

ВПҐС-1 — Список № 1 витягу Перемишльського ґродського суду.

ВПҐС-2 — Список № 2 витягу Перемишльського ґродського суду.

ВПҐС-3 Список № 3 витягу Перемишльського ґродського суду.

ВПҐС-4 — Список № 4 витягу Перемишльського ґродського суду.

ВПЗС-1 — Список № 1 витягу Перемишльського земського суду.

ВПЗС-2 — Список № 2 витягу Перемишльського земського суду

ГҐС — Список Галицького ґродського суду.

Гельб. — Список К. Гельбаума.

Гельц. — Список А. Гельцеля.

Ген. — Список Г. Генніґа.

Генс. — Список А. Генсьорського.

Груш. — Список М. Грушевського.

ГС — Список конволюту „Гасло слова".

Ґіл. — Список А. Ґілевича.

Дан. — Список Г. Даниловича.

Демб. — Список канцлера королівської канцелярії В. Дембенського.

Денг. — Список секретаря королівської канцелярії Ф.-М. Денгофа.

Домб. — Список коронного підканцлера Й. Домбського.

Дун. — Список Г. Дунікевича.

Єрм. — Список Єрмолаївського літописного кодексу.

Задз. — Список канцлера королівської канцелярії Я. Задзіка.

Зубр. — Список Д. Зубрицького.

Зубр.-1 — Список № 1 Д. Зубрицького.

Зубр.-2 — Список № 2 Д. Зубрицького.

Іпат. — Список Іпатіївського літописного кодексу

КАК-1 — Список № 1 Київської Археографічної комісії.

КАК-2 — Список № 2 Київської Археографічної комісії.

Кат. — Список А. С. Катони.

КГК — Список Київської губернської канцелярії.

КҐС — Список Київського ґродського суду.

Киш. — Список Л. Кишки.

КІД НБ — Список із Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

КІД НБ-1 — Список № 1 із Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України.

КІД НБ-2 — Список № 2 із Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

КІС — Список Колегії іноземних справ Росії.

[illegible] — Список королівської канцелярії.

КК-1 — Список № 1 королівської канцелярії.
КК-2 Список № 2 королівської канцелярії.
ККА — Список із королівського комісарського акта 1583 р.
ККАПМ — Список із „Книг кріпосних актів Печерського монастиря".
ККЛ — Список із Книги королівської люстрації 1628 р.
ККПМ — Список „Копіярія Києво-Печерського монастиря".
Клед. — Список Г. А. Кледена.
Кос. — Список секретаря королівської канцелярії А. Коссовського.
КМ Список Коронної метрики.
КМ-1 Список № 1 Коронної метрики.
КМ-2 — Список № 2 Коронної метрики.
Кмаг.-1 — Список № 1 Київського магістрату
Кмаг.-2 — Список № 2 Київського магістрату.
Кмаг.-3 — Список № 3 Київського магістрату.
Кмаг.-4 — Список № 4 Київського магістрату.
Кмаг.-5 — Список № 5 Київського магістрату.
Кмаг.-6 Список № 6 Київського магістрату.
КМК — Список Київської гр.-кат. митрополичої консисторії при єпископі Ф. Володковичу
КО Список канцелярії князя Олександра.
Ковал. — Список канцлера королівської канцелярії А. Ковалинського.
Кохл. — Список писаря королівської канцелярії А. Кохловського.
Коц. Список А. Коцебу.
КП — Список із книги „Справ Київського повиття" за 1686 р.
КПАЛЄ — Список із Книги привілеїв архіву Львівського гр.-кат. єпископства (т. зв. Libri Gratiosa).
КПетр. Список із колекції А. Петрушевича.
КР Список із колекції М. Рум'янцева
КР-1 — Список № 1 із колекції М. Рум'янцева.
КР-2 — Список № 2 із колекції М. Рум'янцева.
Кравч., Яков. — Список В. Кравченка та Н. Яковенко.
Крак. Список Краківського літописного кодексу.
Крим. — Список А. Кримського.
КСК — Список книг Станового комітету.
Кун. Список А. Куника.
Кур. Список С. Курася
Ласк. — Список підканцлера королівської канцелярій Йоана Ласки.

ЛҐС — Список Львівського ґродського суду.
ЛҐС-1 — Список № 1 Львівського ґродського суду.
ЛҐС-2 Список № 2 Львівського ґродського суду
Левиц. — Список В. Левицького.
ЛЗС Список Львівського земського суду.
ЛК-1 — Список № 1 Архіву Львівської гр.-кат. консисторії.
ЛК-2 — Список № 2 Архіву Львівської гр.-кат консисторії.
ЛКП Список лавничої книги Магістрату міста Перемишля.
ЛК РБВВ — Список Люстраційної комісії Руського, Белзького та Волинського воєводств.
ЛМ — Список Литовської метрики.
Лмон. — Список Архіву Лаврівського монастиря.
Лмон.-1 Список № 1 Архіву Лаврівського монастиря.
Лмон.-2 — Список № 2 Архіву Лаврівського монастиря.
Лмон.-3 — Список № 3 Архіву Лаврівського монастиря.
ЛМТ Список Львівської міської табулі.
Лонг. — Список А. Лонгінова.
Луцьк. ҐС — Список Луцького ґродського суду.
Малах. — Список канцлера королівської канцелярії Я. Малаховського.
Малый. — Список Мальйоана.
Марк.-1 — Список № 1 О. Маркевича.
Марк.-2 Список № 2 О. Маркевича.
Мац. — Список канцлера королівської канцелярії С. Мацейовського.
Мац.-1 — Список № 1 канцлера королівської канцелярії С. Мацейовського.
Мац.-2 — Список № 2 канцлера королівської канцелярії С. Мацейовського.
Мацей.-1 Список № 1 В. Мацейовського.
Мацей.-2 — Список № 2 В. Мацейовського.
Мишк. — Список віце-канцлера королівської канцелярії П. Мишковського.
Мог. Список П. Могили.
НАПЄ — Список невідомого автора з оточення перемишльського єпископа.
Нарб. — Список Т. Нарбута.
НДЗ — Список з „діловодної заяви", складеної невідомою особою і внесеної до Перемишльського ґродського суду.

Н. літ. — Список Новгородського літописця.

НМ-1 — Список № 1 Національного музею у Львові.

НМ-2 — Список № 2 Національного музею у Львові.

НООМ Список невідомої особи з Архіву Онуфріївського василіянського монастиря у Львові.

НОПЄ - Список невідомої особи з Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства.

НТШ — Список Архіву Наукового товариства ім. Шевченка.

Одол. Список канцлера королівської канцелярії І. Одольського.

Ослав. Список І. Ославського.

Оцес. — Список канцлера королівської канцелярії Й. Оцеського.

ПҐС Список Перемишльського ґродського суду.

ПҐС-1 Список № 1 Перемишльського ґродського суду.

ПҐС-2 — Список № 2 Перемишльського ґродського суду.

Пекос. — Список Ф. Пекосінського.

Петр. — Список А. Петрушевича.

ПЗС Список Перемишльського земського суду.

ПЗС-1 — Список № 1 Перемишльського земського суду.

ПЗС-2 — Список № 2 Перемишльського земського суду.

ПЗС-3 — Список № 3 Перемишльського земського суду.

Піч. — Список секретаря королівської канцелярії Є. Піноччі.

ПМ — Список рукописної колекції Псковського музею.

ПНВ — Список папської нунціатури у Варшаві.

Пог. — Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Відомий також як список Четвертинського.

Подол. — Список М. Подолинського.

Подол.-1 — Список № 1 М. Подолинського.

Подол.-2 — Список № 2 М. Подолинського.

Політ. — Список А. Політила.

Пшеремб. — Список підканцлера коронної канцелярії Й. Пшеремб-ського.

Райх. — Список Й. Райхена.

РДАДА — Список Російського державного архіву давніх актів.

РДРВ — Список Ревізії документів Руського воєводства.

Рев. — Список Т. Реваковича.

Ржеж. — Список Я. Ржежабека.

Рищ., Мучк. Список Л. Рищевського й А. Мучковського.

Роз. — Список В. Розова.

Сарн. — Список підсудка Львівського земського суду Сарнецького.

СҐС — Список Сяноцького ґродського суду.

СДКК Список із „Сумарія документів" королівської канцелярії.

СЕ Список Самбірської економії.

СКГ — Список маєстатових книг Станового комітету губернаторства у Львові.

Смир. — Список О. Смирнова.

Сред. — Список І. Срезневського.

Тарн. — Список секретаря королівської канцелярії Х. Тарановського.

Тат. — Список В. Татіщева

Тат. вид.-1 — Список першого видання третьої книги „Истории " В. Татіщева.

Тил. — Список підканцлера коронної канцелярії П. Тиліцького.

Турк.-1 — Список № 1 С. Турковид.

Турк.-2 — Список № 2 С. Турковид.

Тшцин. — Список секретаря королівської канцелярії В.-Ф. Тшцинського.

Фєєр-1 — Список № 1 Ґ. Фєєра.

Фєєр-2 — Список № 2 Ґ. Фєєра.

Фойґт Список Й. Фойґта.

Хл. — Список Хлєбниковського, інакше Острозького літописного кодексу.

Ход. — Список К. Ходикевича.

Ход.-1 — Список № 1 К. Ходикевича.

Ход.-2 — Список № 2 К. Ходикевича.

Ход.-3 — Список № 3 К. Ходикевича.

Ход.-4 — Список № 4 К. Ходикевича.

Хр. — Список А. Хрущова.

ЦВАЛБ — Список Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові.

ЦВАЛБ-1 — Список № 1 Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові.

ЦВАЛБ-2 — Список № 2 Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові.

Ціх. — Список секретаря королівської канцелярії А.-Ф. Ціхоцького.

Чол. — Список із колекції О. Чоловського.

Чол.-1 — Список № 1 із колекції О. Чоловського.
Чол.-2 — Список № 2 із колекції О. Чоловського.
Шлях. — Список Я. Шляховського.
Щук. — Список секретаря королівської канцелярії С. Щуки.
ЯЗ — Список секретаря королівської канцелярії Якуба Задзіка.

В. УСТАНОВИ, В ЯКИХ РОЗМІЩЕНІ РУКОПИСНІ ДЖЕРЕЛА

Арх. РАН. С.-П — Архив Российской Академии наук. Санкт-Петербургское отделение.

Арх. С.-П. ОИИ РАН — Архив Санкт-Петербургского отделения Института истории Российской Академии наук.

БРАН. С.-П., отд. рук. — Библиотека Российской Академии наук. Санкт-Петербург, отдел рукописей.

ГИМ — Государственный исторический музей. Москва.

ДАЛО — Державний архів Львівської області.

ЛНБ НАН України, від. рук. — Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів.

НБ Львів. ун-ту, від. рук. — Наукова бібліотека Львівського університету, відділ рукописів.

НБ МГУ — Научная библиотека Московского государственного университета.

НБУ. Ін-т рук. — Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису.

НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн — Національний музей у Львові, відділ рукописної і стародрукованої книги.

РГАДА в Москве — Российский государственный архив древних актов. Москва.

РГБ, отд. рук. — Российская государственная библиотека, отдел рукописей.

РГИА. Санкт-Петербург — Российский государственный исторический кий архив. Санкт-Петербург.

РНБ, отд. рук. и редк. кн. — Российская национальная библиотека. Санкт-Петербург, отдел рукописей и редкостной книги.

ЦДІАК — Центральний державний історичний архів України у Києві.

ЦДІАЛ — Центральний державний історичний архів України у Львові.

AGAD w Warszawie — Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie.

AP w Krakowie, oddz. na Wawelu — Archiwum Państwowe w Krakowie, oddział na Wawelu.

AP w Przemyślu — Archiwum Państwowe w Przemyślu.

AV ASC — Archivum Vaticano. Roma. Archivum Sanctae Congregacione de Propaganda Fide. Congressi (Scripture referite nei Congressi: Moscovia, Polonia et Rutenia).

AV RV — Archivum Vaticano. Roma. Regesta Vaticana.

BJ. Kraków, oddz. ręk. — Biblioteka Jagiellońska. Kraków, oddział rękopisów.

BCz. w Krakowie — Biblioteka Czartoryskich w Krakowie.

BN w Warszawie, oddz. ręk. — Biblioteka Narodowa w Warszawie, oddział rękopisów.

BZN we Wroclawiu, oddz. ręk. — Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk we Wroclawiu, oddział rękopisów.

GSPK. Berlin — Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz. Berlin.

Г. ДРУКОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА. СЛОВНИКИ

Азбелев — Азбелев С. Н. Новгородские летописи XVII века.— Новгород, 1960.

АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею.— Санкт-Петербург, 1846.— Т. I (1340—1506).

АИ — Акты исторические, относящиеся к России (Historica Russiae monumenta), извлеченные из иностранных архивов и библиотек А. И. Тургеневым. Т. I. Выписка из Ватиканского тай-

ного архива и из других римских библиотек и архивов с 1075 по 1584 год.— Санкт-Петербург, 1841.

Акти — Акти села Одрехова / Упорядники І. М. Керницький, О. А. Купчинський.— К., 1970.

Александров — Александров Д. Н. Галицко-Волынская земля в XIII — первой четверти XIV вв.— Москва, 1997.

Алфавитный список святых. — Алфавитный список святых с указанием времени поминовения их и значения имен // Православный календарь на 1967 год.— Варшава, 1966.— С. 44—49.

Амвросий — Амвросий [Орнацкий]. История российской иерархии.— Москва, 1822.— Т. I.

Андреев — Андреев А. И Труды В. Н. Татищева по истории России / Вступительная статья к сочинению Татищева В. Н. История Российская.— Москва; Ленинград, 1962.—Т. 1.— С. 5—39.

Андрусяк — Андрусяк М. Останні Романовичі: нащадки Мстислава і Романа Даниловичів // Науковий збірник Українського Вільного Університету.— Мюнхен, 1948.— Т. 5.— С. 1—12.

Аристов. Хрестоматия — Хрестоматия по русским источникам / Под ред. Н. Я. Аристова.— Варшава, 1870.

Арх. ЮЗР — Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов...— К., 1859.— Ч. I.— Т. 1; 1872.— Ч. I.— Т. 5; 1883.— Ч. I.— Т. 6; 1904.— Ч. I.— Т. 10.

Арциховский — Арциховский А. В. Новгородские грамоты на бересте (Из раскопок 1958—1961 гг.).— Москва, 1963.

Арциховский, Борковский — Арциховский А. В. и Борковский В. И Новгородские грамоты на бересте (Из раскопок 1955 г.).— Москва, 1958

АЮЗР — Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией.— Санкт-Петербург, 1863.— Т. I; 1865. — Т. II.

Багрій — Багрій Р. С. Археологічні дослідження ранньосередньовічного Львова // Київська Русь. Культура, традиції. Збірник наукових праць.— К., 1982.— С. 28—35.

Балик — Балик В. І. Церква св. Миколая в Перемишлі в XIV ст. // Богословія.— Рим, 1986.— Т. 50.— С. 21—26.

Бандрівський — Бандрівський М. З Рима на руські землі // Ратуша (Львів).— 1999.— 20 лист.— № 34.— С. 9.

Барвінський — Барвінський Б. Дві печатки галицько-володимирських князів з 1316 і 1335 рр. (Сігіллографічна замітка) // Руслан (Львів).— 1903.— Ч. 170—171.— Передрук: Історичні причинки.— Жовква, 1908.— Вип. 1.— С. 18—26.

Барвінський. Укр. сфрагіст. пам'ятки... — Барвінський Богдан. Українські сфрагістичні пам'ятки XII—XIV століть // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 1996.— Т. CCXXXI.— С. 242—257.

Барвінський. Де діваються ... пам'ятники — Барвінський О. Де діваються наші історичні пам'ятники // Зоря (Львів).— 1891.— Ч. 19.— С. 378.

Барвінський. Ілюстрована історія... — Барвінський О. Ілюстрована історія Руси.— Львів, 1890.

Бережков — Бережков Н. Г. Хронология русского летописания.— Москва, 1963.

Білоус — Білоус М. Галицький князь Лев // Русская Рада (Коломия).— 1871.— Ч. 1.— С. 130—131.

Білоус. Описаніє... — Білоус Ф. Описаніє икон по церквах руских в столичном граді Львові.— Львов, 1858.

Блажейовський — Блажейовський Д. Ієрархія Київської церкви (861—1996).— Львів, 1996.

Болеслав-Юрий II... — Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований, сообщенных О. О. Гонсиоровским, А. А. Куником, А. С. Лаппо-Данилевским, И. А. Линниченко, С. Л. Пташицким и И. Режабеком.— Санкт-Петербург, 1907.

Болховитинов — [Болховитинов Е.] Описание Киево-Софийского собора и киевской иерархии с присовокуплением разных граммат и выписок.— К., 1825.

Болховитинов. Словарь.., т. II — [Болховитинов] Евгений. Словарь русских светских писателей.— Москва, 1845.— Т. II.

Большакова — Большакова С. А. Папские послания галицкому князю как исторический источник // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1975 г.— Москва, 1976.— С. 122—129.

Буслаев — Буслаев Ф. Историческая хрестоматия церковно-славянского и древнерусского языков.— Москва, 1861

Валк — Валк С. Н. Начальная история древнерусского частного акта // Вспомогательные исторические дисциплины.— Москва; Ленинград, 1937.— С. 285—317.

Валк. О рукописях.., т. 1 — Валк С. Н. О рукописях первой части „Истории Российской" В. Н. Татищева / Вступительная статья к сочинению: Татищев В. Н. История Российская.— Москва; Ленинград, 1962.— Т. 1.— С. 54—75

Валк. О рукописях.., т. 2 — Валк С. Н. О рукописях второй редакции второй части „Истории Российской" В. Н. Татищева / Вступительная статья к сочинению: Татищев В. Н. История Российская.— Москва; Ленинград, 1963.— Т. 2.— С. 5—20.

Введенский — Введенский А. А. Лекции по документальному источниковедению истории СССР.— К., 1963.

Введенський — Введенський А. О. Підробка і фальсифікація історичних документів на Україні і в Білорусії в XVI—XIX ст. // Наукові записки Київського педінституту.— К., 1939.— Т. III.— С. 77—112.

ВЕВ — Волынские епархиальные ведомости. Часть неофициальная. 16 апреля 1870 года (Житомир).— № 8.— С. 265—268, 270—271.

Владимирский-Буданов — Владимирский-Буданов М. Немецкое право в Польше и Литве // Журнал Министерства народного просвещения.— 1868.— № 8.— С. 471—472

Владимирский-Буданов. Христоматия. — Владимирский-Буданов М. Христоматия по истории русского права.— Санкт-Петербург; Киев, 1899.— Вып. I.

Войтович — Войтович Л. В. Генеалогія династій Рюриковичів і Гедиміновичів.— Львів, 1992.

Войтович. Кн. династії .. — Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX — початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження.— Львів, 2000

Войтович. Удільні князівства.. — Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII—XVI ст.— Львів, 1996

Воскр. — Воскресенская летопись // Полное собрание русских летописей.— Санкт-Петербург, 1856 — Т. VII.

Востоков — Востоков А. Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума.— Санкт-Петербург, 1842.— С. 114—116.

Вуйцик — Вуйцик В. Графіті XII—XV століть церкви святого Пантелеймона в Галичі // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 1996.— Т. CCXXXI.— С. 189—194

Вуйцик. Храм... — Вуйцик В. Храм XIII ст. Спаського монастиря біля Старого Самбора // Лавра. Часопис монахів Студитського уставу (Львів).— 1999.— Ч. I.— С. 50—55.

Высоцкий, вып. 1 — Высоцкий С. А. Древнерусские надписи Софии Киевской XI—XIV вв.— К., 1966.— Вып. 1.

Гавриленко — Гавриленко В. О. Українська сфрагістика. Питання предмета та історіографії.— К., 1977.

Генсиорский — Генсиорский А. И. Поиски Ангелловича за подлинником письма Смеры // Научно-литературный сборникъ Галицко-русской Матицы.— Львов, 1934.— Т. VIII.— С. 100—117.

Генсьорський — Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис (Процес складання, редакції і редактори).— К., 1958.

Генсьорський. ГВЛ — Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис (Лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості).— К., 1961.

Генсьорський. З коментарів... — Генсьорський А. І. З коментарів до Галицько-Волинського літопису (Волинські і галицькі грамоти XIII ст.) // Історичні джерела та їх використання.— К., 1969.— Вип. 4.— С. 171—184.

Говорский — Говорский К. Документы для истории православья в юго-западной России // Вестник Западной России. Историко-литературный журнал.— Вильна, 1865.— Т. III (Май).— С. 17—18.

Головацкий — Головацкий Я. Хрестоматия церковно-словенская и древно-русская в пользу учеников высших гимназий.— В Ведни, 1854.— Т. I.— С. 315—317.

Головацкий. Львовская руска епархия... — Головацкий Я. Львовская руска епархия перед стома літы // Зоря галицкая яко альбум на год 1860.— Львів, [1859].— С. 254—256.

Головацкий. Об исследовании... — Головацкий Я. Об исследовании памятников русской старины, сохранившихся в Галичине и Буковине // Труды Первого Археологического съезда в Москве. 1869.— Москва, 1871.— С. 219—242.

Головацкий. Памятники... — Памятники дипломатического и судебно-делового языка русского в древнем Галицко-Владимирском княжестве и в смежныхъ русских областях в XIV и XV столетиях / Издал Яков Ф[едорович] Головацкий.— Львов, 1867.

Голоскевич — Голоскевич Г. К. Евсевиево евангелие 1283 г. Опыт историко-филологического исследования // Исследования по русскому языку.— Санкт-Петербург, 1914.— Т. III.— Вып. 2.— С. 1—2, 64—66.

Голубець — Голубець М. Львів. Провідник.— Львів, 1925.

Голубець. Лаврів — Голубець М. Лаврів. Історично-археологічна студія // Записки Чину св. Василія Ве-

ликого.— Жовква, 1927 — Т. II.— Вип. 1 2.— С. 31—65 та ін.

Голубев — Голубев С. Т. Древний помянник Киево-Печерской лавры конца XV и начала XVI столетия // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1892.— Кн. VI.— С. 1—88.

Голубинский — Голубинский Е. Е. История канонизации святых в Русской церкви.— Москва, 1901.— Т. 1, ч. 1—2.

Голубинский. История... — Голубинский Е. Е. История русской церкви.— Москва, 1901.— Т. I.

Гонсиоровский — Гонсиоровский О. Прибавление к статье проф. И. Ржежабка // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 71—73.

Горбачевский — Горбачевский Н. Археографический календарь на две тысячи лет (325—2324) по юлианскому счислению и на семьсот сорок два года (1583—2324) по григорианскому счислению.— Вильна, 1869.

Грабовецький — Грабовецький Б. Нариси історії виробничої культури і торгівлі в Україні. Підкарпатська сіль в XI—XVIII ст.— Львів, 2000

Гранстрем — Гранстрем Е. Э. Описание русских и славянских пергаментных рукописей Г[осударственной] Б[иблиотеки]: рукописи русские, болгарские, молдавские, сербские.— Ленинград, 1953.

Гречило — Гречило А. Територіальні символи Галицько-Волинської держави другої половини XIII — початку XIV століть // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 2000.— Т. CCXL.— С. 255—263.

Грушевский. Еще о грамотах... — Грушевский М. Еще о грамотах кн. Льва Галицкого // Известия Отделения русского языка и словесности императорской Ака-

демии Наук.— Санкт-Петербург, 1904.— Т. IX, кн. 1.— С. 268—283.

Грушевський — Грушевський М. С. Історія України-Руси.— Львів, 1905.— Т. III, V.

Грушевський. ІУЛ — Грушевський М. Історія української літератури.— Київ; Львів, 1923.— Т. 3.

Грушевський. Коли сфабр. гр. Любарта... — Грушевський М. Коли сфабрикована грамота Любарта луцькій катедрі? // Записки НТШ.— Львів, 1906.— Т. LXX, кн. 2.— С. 71—72

Грушевський. Лист... — Грушевський М. Лист володимирської громади з 1324 р. // Записки НТШ.— Львів, 1906.— Т. LXXII, кн. 4.— С. 5—8.

Грушевський. Молотівське срібло — Грушевський М. Молотівське срібло // Записки НТШ.— Львів, 1898.— Т. XXV, кн. 5.— С. 1—6.

Грушевський. Печатка... — Грушевський М. Печатка з Ступниці (Самбірський пов[іт]) // Записки НТШ.— Львів, 1899.— Т. XXXI—XXXII — С. 1—4.

Грушевський. Печатки... — Грушевський М. Печатки з околиць Галича // Записки НТШ.— Львів, 1900.— Т. XXXVIII, кн. 4.— С. 1—4.

Грушевський. Хронольогія... — Грушевський М. Хронольогія подій Галицко-Волинської літописи // Записки НТШ.— Львів, 1901.— Т. XLI.— С. 1—72.

Грушевський. Чи маємо ... грамоти... — Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? // Записки НТШ.— Львів, 1902.— Т. XLV.— С. 1—22

Гумецька — Гумецька Л. Л. З приводу замітки Богдана Струмінського про „Словник староукраїнської мови XIV—XV ст." // Мовознавство.— 1980.— № 5.— С 91—92.

Густ. — Густинская летопись. Прибавления к Ипатьевской летописи // Полное собрание русских летописей.— Санкт-Петербург, 1843.— Т. II.

Дашкевич — Дашкевич Н. Заметки по истории Литовско-русского государства.— К., 1885.

Дашкевич. Княжение... — Дашкевич Н. П. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям.— К., 1873.

Дашкевич — Дашкевич Я. Володимир-волинська печатка 1324 р. міська чи князівська // Знак (Львів).— 1997.— Ч. 13.— С. 8—9.

Дашкевич. Грамота... — Дашкевич Я. Грамота Федора Дмитровича 1062 року (Нарис з української дипломатики) // Науково-інформаційний бюлетень АУ УРСР (Київ).— 1962.— № 4.— С. 9—20.

Дашкевич. Грамоты кн. Льва Даниловича... — Дашкевич Я. Р. Грамоты князя Льва Даниловича как исследовательская проблема // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Актуальные проблемы источниковедения и специальных исторических дисциплин. Межвузовский сборник научных трудов.— Днепропетровск, 1985.— С. 133—139.

Дашкевич. Дослідження... — Дашкевич Я. Дослідження автентичності документа в судовій практиці другої половини XVII ст. (нарис з української дипломатики) // Архіви України.— 1968.— № 1.— С. 20—27.

Дашкевич. Древняя Русь... — Дашкевич Я. Р. Древняя Русь и Армения в общественно-политических связях XI—XIII вв. (Источники исследования темы) // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1982 год.— Москва, 1984.— С. 177—195.

ДДГ — Духовные и договорные грамоты князей великих и удельных / Под ред. С. В. Бахрушина.— Москва, 1909.

Дідицкий — Дідицкий Б. Народная исторія Руси от начала до новійших времен...— Львов, 1868.— Ч. I—II.

Добряньский — Добряньский А. Исторія епископов трех соединенных епархій, Перемышльской, Самборской и Саноцкой от найдавнишихъ временъ до 1794 г[ода].— Львовъ, 1893.

Добряньский. Краткие записки... — Добряньский А. Краткие записки исторические о місті Самборі // Зоря Галицка.— 1860.— С. 100—110.

Добряньский. Спис... — Добряньский А. Спис хронологический епископов перемыских от начала тринадцятого віка до першого собора в Берестї, р[оку] 1594 // Перемышлянин на рôк 1853.— Перемышль, [1852].— С. 21—80.

Долгов — Долгов С. О. [Замітка про рукопис] // Археологические известия и заметки, издаваемые Археологическим обществом.— Москва, 1893.— Т. 1.— № 11.— С. 421—424.

Др.-русск. лет. — Древнерусские летописи / Перевод и комментарии В. Панова. Редакция В. Лебедева Статьи В. Лебедева и В. Панова // Русские мемуары, дневники, письма и материалы.— Москва; Ленинград, 1936.

Др.-русск. письм. источники... — Древнерусские письменные источники. Методические рекомендации / Под ред. Я. Н. Щапова.— Москва, 1986.

Дурново — Дурново Н. Н. Введение в историю русского языка.— Брно, 1927.

Дьяконов — Дьяконов М. Очерки общественного и государственного строя Древней Руси. Изд. 2-ое.— Санкт-Петербург, 1908.

Євс. Єванг. — Євсевієве Євангеліє 1283 р. / Видання підготували Г. П. Арполенко, З. Г. Козирєва, Г. І. Лиса, В. В. Німчук, К. С. Симонова, Г. Х. Щербатюк.— К., 2001.

Жданов — Жданов Ив. Песни о князе Романе // Русский былевой эпос. Исследования и материалы.— Санкт-Петербург, 1895.

Жерела... — Жерела до історії України-Руси / Видає Комісія археографічна НТШ.— Львів, 1897.— Т. II; 1900.— Т. III.

Закревский — Закревский Н. Описание Киева.— Москва, 1868.— Т. II.

Зализняк — Зализняк А. А. Текстовая структура древнерусских писем на бересте // Исследова-

ния по структуре текста.— Москва, 1987.— С. 147—182.

Запаско — Запаско Я. П. Пам'ятки книжкового мистецтва // Українська рукописна книга.— Львів, 1995.

Зубрицкий — Зубрицкий Д. История древняго Галичско-русскаго княжества.— Львов, 1855.— Ч. III.

Зубрицкий. Критико-истор. повесть... — Зубрицкий Д. Критико-историческая повесть временных лет Червоной или Галицкой Руси.— Москва, 1845.— Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению.— С. 2—19.

Иванов — Иванов П. А. Исторические судьбы Волынской земли с древнейших времен до XIV века.— Одесса, 1895

Иконников — Иконников В. С. Опыт русской историографии.— К., 1908.— Т. II, кн. 1.

Ипат. — Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей, изданное... императорскою археографическою комиссиею.— Санкт-Петербург, 1908.— Т. 2.

Исаевич — Исаевич Я. Д. Культура Галицко-Волынской Руси // Вопросы истории.— 1973.— № 1.— С. 92—107.

Інкін — Інкін В. Ф. Чи є історична основа в фальсифікатах грамот князя Льва Даниловича // З історії стародавності і середньовіччя.— Львів, 1988.— С. 55—63 (Вісник Львівського університету. Серія історична.— Вип. 24).

Ісаєвич — Ісаєвич Я. Д. Невідома пам'ятка української історіографії другої половини XVII ст. // Український історичний журнал.— 1970.— № 2.— С. 67—68

Ісаєвич. Найдав. ... опис... — Ісаєвич Я. Найдавніший історичний опис Львова // Жовтень.— 1980.— № 10.— С. 105—114.

Історія Львова... — Історія Львова. Короткий нарис.— Львів, 1956

Історія Львова в док. і матеріалах — Історія Львова в документах і матеріалах. Збірник документів і матеріалів / Упорядники У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський, О. А. Кірсанова, Я. С. Лялька, Ф. І. Стеблій, С. М. Трусевич, Л. С. Федорищин.— Львів, 1986.

ІУДМ — Історія України в документах і матеріалах. Т. І: Київська Русь і феодальні князівства XII—XIII століть.— К., 1939.— [Вид. 1-ше].— С. 188; 1946.— Вид. 2-ге.— С. 198.

Калайдович — Калайдович К. Ф. Иоанн, екзарх Болгарский: исследования, объясняющие историю славянского языка и литературы IX и X столетий.— Москва, 1824.

Каманин — Каманин И. М. Из истории подложных документов. 1. Грамота галичского князя Льва // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца (Заметки и известия).— К., 1907.— Кн. XX.— Отд. V.— С. 3—7.

Каманин. Судьба грамоты... — Каманин И. М. Судьба грамоты кн. Романа Галицкого // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1906.— Кн. XIX.— Отд. I.— С. 70—80.

Карамзин — Карамзин Н. М. История государства Российского.— Санкт-Петербург, 1816.— Т. III; 1817.— Т. IV.

Карский — Карский Е. Ф. Очерк славянской кирилловской палеографии.— Варшава, 1901.

Карский. Славян. кир. палеограф. — Карский Е. Ф. Славянская кирилловская палеография.— Ленинград, 1928.

Каштанов — Каштанов С. М. Очерки русской дипломатики.— Москва, 1970.

Каштанов. Интитуляция... — Каштанов С. М. Интитуляция русских княжеских актов X—XIV вв. (Опыт первичной классификации) // Вспомогательные исторические дисциплины.— Ленинград, 1976.— С. 69—83.

Кеппен — Кеппен П. И. Список русским памятникам служащим к составлению истории худо-

жеств и отечественной палеографии.— Москва, 1822.

Кеппен. Записки... — Кеппен П. И. Записки о путешествии по славянских землях и архивах // Библиографические листы.— 1825.— № 33—34

Кеппен. Биография... — Кеппен Ф. Биография П. И. Кеппена.— Санкт-Петербург, 1911.

Кісь — Кісь Я. П. Хронологія письмових пам'яток західноукраїнських земель в XIV—XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання.— К., 1964.— Вип. 1.— С. 218—224.

Клеванов — Клеванов А. Летописный разсказ событий Киевской, Волынской и Галицкой Руси от ея начала до половины XIV века.— Москва, 1871.

Колесса — Колесса О. Погляд на історію української мови (Інавґураційний виклад, виголошений в Українському вільному університеті в Празі дня 23 жовтня 1921 р.).— Прага, 1924.

Конюхова — Конюхова Э. И. Славянские рукописи XIII—XVII вв. Научной библиотеки им. А. М. Горького Московского государственного университета (Описание).— Москва, 1964.

Копистенский — Копистенский Захария. Палинодия // Памятники полемической литературы в Западной Руси.— Санкт-Петербург, 1878.— Кн. 1.— С. 316—1200

Коссак — [Коссак Е.] Короткій погляд на монастыри и на монашество руске от заведеня на Руси віри Христовои аж по нынішное время // Шематизм провінціи св. Спасителя Чина св. Василія Великого в Галиции.— Львів, 1867.

Коструба — Галицько-Волинський літопис / Переклав і пояснив Теофіль Коструба.— Львів, 1936.— Ч. 1—2.

Коструба. Княження... — Коструба Т. Княження Льва Даниловича — завойовника Люблинщини і Закарпаття // Нова Зоря (Львів).— 1935.— Вересня 1.— Ч. 66 (867).

Коструба. Надання... — Коструба Т. Надання кн[язя] Льва Галицький митрополії // Літературно-науковий додаток „Нового Часу“ (Львів).— 1939.— Березня 27.— Число 13 (76).

Коструба. Нариси . — Коструба Т. Нариси з церковної історії України X—XIII століття.— Торонто, 1955.— Т. I (Українське видавництво „Добра книжка“, вип. 149).

Коструба. Самбірське єп-во... — Коструба Теофіль. Самбірське єпіскопство в часах князя Льва // Літературно-науковий додаток „Нового Часу“ (Львів).— 1939.— Квітня 9.— Число 15 (78).

Коструба. Хто основник катедри... — Коструба Т. Хто основник катедри в Галичі // Літературно-науковий додаток „Нового Часу“ (Львів).— 1939.— Квітня 24.— Число 17 (80).

Котляр — Котляр Н. Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX—XIII вв.— К., 1985.

Котляр. Гал.-Вол. літопис... — Котляр М. Ф. Галицько-Волинський літопис XIII ст.— К., 1993.

Котляр. Гал.-Вол. Русь — Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь // Україна крізь віки.— К., 1998.— Т. 5.

Котляр. Дипломатія... — Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII—XIII ст. // Київська старовина.— 2000.— № 4.— С. 3—14.

Кралюк — Кралюк Петро. Роман Мстиславович, князь волинський і галицький. Історико-біографічний нарис.— Луцьк, 1999.

Кревецький — Кревецький І. Могила кн. Льва // Стара Україна.— К., 1924.— Т. III.— С. 82—83.

Кримський — Кримський А. Ю. Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації староруських рукописів.— Львів, 1906.

Крымский — Крымский А. Украинская грамматика.— Москва, 1908.— Т. I.— Вып. 2-й.— С. 80, 420—420ç.

Крип'якевич — Крип'якевич Іван. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // Записки Чи-

ну св. Василія Великого.— Жовква, 1927.— Т. 2.— С. 70—104.

Крип'якевич. Гал.-Вол. кн-во — Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство.— К., 1984.

Крип'якевич. Джерела... — Крип'якевич І. П. Джерела з історії Галичини періоду феодалізму (до 1772 р.). Огляд публікацій.— К., 1962.

Крип'якевич. До питання... — Крип'якевич І. До питання про герб Львова // Архіви України.— 1968.— № 1.— С. 44—45.

Крип'якевич. Княжий Самбір... — Крип'якевич І. П. Княжий Самбір і Самбірська волость // Літопис Бойківщини.— Самбір, 1938.— Вип. 10.— С. 26—32.

Куник — Куник А. А. Объяснительное введение к грамотам и летописным сказаниям, касающимся истории Червонной Руси в XIV в., с приложением подлинных текстов // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 113—197.

Купчинський — Купчинський О. А. Документальна спадщина Львівського Миколаївського братства як джерело з історії суспільно-економічних відносин // Прогресивна суспільно-політична думка в боротьбі проти феодальної реакції та католицько-уніатської експансії на Україні. Тези республіканської науково-теоретичної конференції 20—22 квітня 1988 р.— Львів, 1988.— С. 42—44.

Купчинський. До питання... — Купчинський О. А. До питання про характеристику формуляра рукописних документів середньовіччя // Архіви України.— 1974.— № 6.— С. 12—20.

Купчинський. Дослідження... — Купчинський О. А. Дослідження і публікації грамот Галицько-Волинського князівства у XVIII — першій половині XIX ст. // Київська Русь. Культура, традиції. Збірник наукових праць.— К., 1982.— С. 129—148.

Купчинський, Ружицький — Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР

у Львові. 1233—1799 / Каталог склали і підготували до друку О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький.— К., 1972.

Лабенский — Лабенский Ф. Русские церкви и братства на преградиях львовских в XVI—XVII столетиях (Материалы по истории города Львова) // Вестник Народного дома.— Львов, 1911.— Ч. 2.— С. 18—31.

Лабенский. Уставная грамота... — Лабенский Ф. Уставная грамота братства Воздвижения Честного Креста в Страшевичах возле Старого Самбора // Вестник Народного дома.— Львов, 1911.— С. 152.

Лавр. — Лаврентьевская летопись // Полное собрание русских летописей.— Ленинград, 1926—1928.— Т. 1.— Вып. 2 (Суздальская летопись по Лаврентьевскому списку); Вып. 3 (Приложение. Продолжение Суздальской летописи по Академическому списку).

Лаппо-Данилевский — Лаппо-Данилевский А. Печати последних галичско-владимирских князей и их советников //Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований..— Санкт-Петербург, 1907.— С. 213—312.

Лаппо-Данилевский Доп. зам. — Л[аппо]-Данилевский] А. Дополнительные заметки // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 206—209.

Лаппо-Данилевский. Очерк — Лаппо-Данилевский А. С. Очерк русской дипломатики частных актов.— Петроград, 1920.— С. 135—188 (Архивные курсы. Лекции, читанные в 1918 году.— Ч. III).

Лащенко — Лащенко Р. Лекції по історії українського права. Част. перша· Княжа доба — I. Література; II. Памятники права; III. Історія державного права.— Прага, 1923.

Левицкий — Левицкий И. Грамматика языка русского в Галиции.— Перемышль, 1834.

Леонтович — Леонтович Ф. И. Очерки истории русско-литовского права. Обозрение государственной территории.— Санкт-Петербург, 1894.

Линниченко — Линниченко И. А. Черты из истории сословий в Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV—XV вв.— Москва, 1894 (Переклад: Суспільні верстви Галицької Руси XIV—XV в. // Руська історична бібліотека.— Львів, 1899.— Т. VII).

Линниченко. Архивы... — Линниченко И. А. Архивы в Галиции // Киевская Старина.— К., 1888.— Т. 23.— Октябрь.— С. 110—130.

Линниченко. Грамоты... — Линниченко И. А. Грамоты галицкого князя Льва и значение подложных документов как исторических источников // Известия Отделения русского языка и словесности императорской Академии Наук.— Санкт-Петербург, 1904.— Т. IX, кн. 1.— С. 80—102; Кн 4.— С. 269—274.

Линниченко. Доп. зам. — Линниченко И. А. Дополнительные заметки // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 205—206 та ін.

Линниченко. Замечания... — Линниченко И. А. Замечания на статью проф. И. Ржежабка и дополнения к ней // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 81—112.

Линниченко. Крит. обзор... — Линниченко И. А. Критический обзор новейшей литературы по истории Галицкой Руси // Журнал Министерства народного просвещения.— Санкт-Петербург, 1891.— Ч. CCLXXV.— Май.— С. 146—170; Июнь.— С. 454—492; Ч. CCLXXVI.— Июль.— С. 125—171.

Линниченко. Юридические формы... — Линниченко И. Юридические формы землевладения в Галицкой Руси // Юридический Вестник.— 1892.— № 6—7.— С. 311 та ін.

Лихачев — Лихачев Д. С. Русский посольский обычай XI—XIII вв. // Исследования по древнерусской литературе.— Ленинград, 1986.— С. 140—152.

Лихачев. Гал. литературная традиция... — Лихачев Д. С. Галицкая литературная традиция в Житии Александра Невского // Ис-

следования по древнерусской литературе.— Ленинград, 1986.— С. 217.

Лихачев. Изучение „Слова...“ — Лихачев Д. С. Изучение „Слова о полку Игореве“ и вопрос о его подлинности // Слово о полку Игореве — памятник XII века.— Москва; Ленинград, 1962.— С. 5—78.

Лихачев. Русские летописи. — Лихачев Д. С. Русские летописи и их культурно-историческое значение.— Москва; Ленинград, 1947.

Лихачев — Лихачев Н. П. Дипломатика (Из лекций читанных в Санкт-Петербургском Археологическом институте).— Санкт-Петербург, 1901.

Лихачев. Из истории — Лихачев Н. П. Из истории дипломатики.— Санкт-Петербург, 1905—1906.— С. 10 та ін.

Лихачев. Материалы... — Лихачев Н. П. Материалы для истории византийской и русской сфрагистики // Труды Музея палеографии.— Ленинград, 1928.— Т. 1.— Вып. 1; 1930.— Т. 2.— Вып. 2.

Логвин — Логвин Г. Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки.— К., 1968.

Лонгинов — Лонгинов А. В. Грамоты малорусского князя Юрия II и вкладная запись князя Юрия Даниловича Холмского XIV века // Чтения в императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете.— Москва, 1887.— Кн. II.— С. 3—50.

Лужницький — Лужницький Г. Українська церква між Сходом і Заходом.— Філадельфія, 1954.

Лукань — Лукань Р.-С. Могила князя Лева й лаврівський некрополь // Лавра. Часопис монахів Студитського уставу (Львів).— 1999.— Ч. III.— С. 37—43; Ч. IV.— С. 44—46.

Майоров — Майоров А. В. Галицко-Волынская Русь. Очерки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община.— Санкт-Петербург, 2001.

Макарий — Макарий еп. О сочинениях митрополита киевского Кирилла II // Известия Отделения русского языка и словесности императорской

Академии Наук.— Санкт-Петербург, 1859—1860.— Т. VIII. — Стб. 161—184.

Макушев — Макушев В. В. Итальянские архивы и хранящиеся в них материалы для славянской истории // Записки императорской Академии Наук.— Петербург, 1870.— Т. XIX.— С. 100—115.

Малевская — Малевская М. В. Архитектурно-археологические исследования в Львовской области // Археологические открытия 1980 года.— Москва, 1981.— С. 278.

Малевская, Иоаннисян, Могитич, Бучко — Малевская М. В., Иоаннисян О. М., Могитич И. Р., Бучко Р. В. Исследования памятников архитектуры во Львове и Львовской области // Археологические открытия 1977 года.— Москва, 1978.— С. 352—353.

Малевская, Кос, Рожко, Шолохова — Малевская М. В., Кос А. И., Рожко М Ф., Шолохова Е. В. Архитектурно-археологические исследования во Львове и Львовской области // Археологические сообщения 1978 года.— Москва, 1979.— С. 360 та ін.

Малевская-Малевич — Малевская-Малевич М. В. Отчет о работе галицкого отряда архитектурно-археологической экспедиции 1978. Часть I. Раскопки в селе Спас Старосамборского района и в городе Старый Самбор Львовской области / Ленинградское отделение Института археологии АН СССР.— Ленинград, 1978 (машинопис).

Малиновский — Малиновский М. Историческое обозрение митрополии русской Галицкой // Зоря галицкая яко альбум на год 1860.— Львів, 1860.— С. 182—185.

Малиновский. Грамоты... — Малиновский М. Грамоты до истории церкви руськой // Зоря галицкая яко альбум...— Львів, 1860.— С. 196—224, 270—285.

Малышевский — Малышевский Ив. Доминиканец Яцек (Іакинф, Hyacinthus) Одровонж, мнимый апостол земли русской // Труды Киевской духовной академии.— К., 1867.— Т. II.— № 4.— С 25—80; № 6.— С. 421—481; № 8.— С. 215—282

Маркевич — Маркевич О. В. Печатки міст Галичини як історичне джерело // Історичні джерела та їх використання.— К., 1966.— Вип. 2.— С. 222—237

Маркевич. Герб Львова... — Маркевич А. Герб Львова· каким он был, каким он будет // Львовская правда.— 1966.— 10 декабря.

Маркевич. Значення печаток... — Маркевич О. В. Значення печаток міст для дослідження міської геральдики // Історичні джерела та їх використання.— К., 1969.— Вип. 4.— С. 246—254

Маркевич. Невідома грамота... — Маркевич О. Невідома грамота князя Льва Даниловича // Архіви України.— 1968.— № 5.— С. 25—29

Махновець. ЛР — Літопис руський за іпатським списком. Переклав Леонід Махновець.— К., 1989.

Мицько — Мицько І. Про початки Святоонуфріївського монастиря у Лаврові // Лавра. Часопис монахів Студитського уставу (Львів).— 1999.— Ч. VI.— С. 27—35.

Могильницький — Могильницький І. Відомість о руском язиці [20-ті роки XIX ст.]. Філологічні праці Івана Могильницького // Українсько-руський архів.— Львів, 1910.— Т. 5.— С. 1—50

Монастыр... — [Б. а.] Монастыр в Лавровѣ // Наука. Илюстрованное письмо для народа (Львов).— 1884.— № 5.— С. 313—314.

Моск. — Московская летопись конца XV в. // Полное собрание русских летописей.— Москва; Ленинград, 1949.— Т. 25.

Нагаєвський — Нагаєвський І. Нарис історії Галицької митрополії.— Філядельфія, 1958.— С. 18—19.

Никанор. — Никаноровская летопись. Сокращенные летописные своды конца XV века.— Москва; Ленинград, 1962.— Т. 27.

Никольченко, Киян, Олифер — Никольченко Ю. М., Киян Э. Ф., Олифер О. М. Раскопки в Ровенской области // Археологические открытия 1973 года.— Москва, 1974 — С. 320—322.

Никон — Летописный сборник, именуемый патриаршей или Никоновскою летописью // Полное собрание русских летописей.— Санкт-Петербург, 1885.— Т. X.

Никорович — Никорович Ю. Схиматизм епархіи Перемишльской на г[од] 1879.— Перемишль, 1879.— С. 7—8.

Німчук — Німчук В. В. Євсевієве Євангеліє 1283 р. як пам'ятка української мови // Вступне дослідження до кн. Євсевієве Євангеліє 1283 року.— К., 2001.— С. 3—38.

Новгород., I — Новгородская первая летопись младшего извода. Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов / Под редакцией и с предисловием А. Н. Насонова.— Москва; Ленинград, 1950.— С. 102—427.

Огоновский — Огоновский О. Исторія литературы руской.— Львов, 1887.— Ч. 1.

Огоновський — Огоновський Омелян. Хрестоматія старорускa для высших кляс гімназіяльних. Текст з поясненнями, додатком граматичним и словарцем.— Львів, 1881.

ОДАЗУМ — Описание документов архива западнорусских униатских митрополитов.— Санкт-Петербург, 1897.— Т. I (1470—1700); 1907.— Т. II (1701—1839).

Осипова — Каталог славяно-русских книг Псковского музея-заповедника (XIV — нач. XX вв.) / Сост. Н. П. Осипова.— Псков, 1991.— Ч. 1.

Островский — Островский Г. С. Львов. Художественные памятники.— Львов; Москва, 1965.

Отчет МПИРМ — Отчет Московского Публичного и Румянцевского музеев за 1892—1894 гг.— Москва, 1895

Павлов — Павлов А. С Мнимые следы католическаго влияния в древнейших памятниках юго-славянскаго и русскаго церковнаго права.— Москва, 1892.

Пам. К.-П. Лавры... — Древний памятникъ Киево-Печерской Лавры (конца XV и начала XVI столетия) / Издал С. Т. Голубев // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1892.— Кн. VI (Приложение).— С. 1—88.

Памятники... — Памятники права феодально-раздробленной Руси XII—XV вв. / Составитель А. А. Зимин // Памятники русского права.— Москва, 1953.— Вып. 2.

Панкевич — Панкевич І. Пандекти Антіоха 1307 р. // Записки НТШ.— Львів, 1917.— Т. CXXIII—CXXIV.— С. 1—64.

Пап — Пап Ст. Початки християнства на Закарпатті.— Філадельфія, 1983.

Пашин — Пашин С. С. Боярство и зависимое крестьянство Галицкой (Червоной) Руси XI—XV вв. / Автореф. дисс. ... канд. ист. наук.— Ленинград, 1986

Пашин. Галицкое боярство... — Пашин С. С. Галицкое боярство XII—XIII вв. // Вестник Ленинградского университета.— 1985.— Вып. 4.— № 23.— С. 15—21.

Пашин. Генеалогический комментарий... — Пашин С. С. Генеалогический комментарий к копиям грамот князя Льва Даниловича // Исследования по русской истории. Сборник статей к 65-летию профессора И. Я. Фроянова.— Санкт-Петербург; Ижевск, 2001.— С. 125—140.

Пашин. К затянувшейся дискуссии... — Пашин С. С. К затянувшейся дискуссии о грамотах князя Льва Даниловича. Машинопись.— 17 с.

Пашин. Перемышльская шляхта... — Пашин С. С. Перемышльская шляхта второй половины XIV — начала XVI века. Историко-генеалогическое исследование.— Тюмень, 2001

Пашин. Червонорусская шляхта... — Пашин С. С. Червонорусская шляхта XIV—XV вв. (Потомки галицких бояр в общественной структуре Польского королевства) // Общественно-политическая жизнь дореволюционной России.— Тюмень, 1990.— С. 21—32.

Пашин. Червонорусские акты... — Пашин С. С. Червонорусские акты XIV—XV вв. и грамоты князя Льва Даниловича.— Тюмень, 1996.

Пашуто — Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси.— Москва, 1968.

Пашуто. Очерки... — Пашуто В. Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси.— Москва, 1950.

Перетц — Перетц В. Н. Отчет о занятиях во время заграничной командировки в 1907 г. // Университетские известия.— К., 1907.— № 12.

Першодрукар ... Федоров... — Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI — перша половина XVII ст.). Збірник документів / Упорядники Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський, О. Я. Мацюк, Е. Й. Ружицький.— К., 1975.

Петегирич — Петегирич В. М. Археологічні джерела про писемність на південно-західних землях Київської Русі // Київська Русь. Культура, традиції.— К., 1982.— С. 39—45.

Петров — Петров А. Л. О подложности грамоты князя Феодора Корятовича 1360 г. // Материалы для истории Угорской Руси.— Санкт-Петербург, 1906.— [Т.] III.— С. 13—31. Палеографічний аналіз документа належить І. Холоднякові.

Петров. История... — Петров В. А. История рукописных фондов Библиотеки Академии Наук с 1730 г. до конца XVIII в. // Исторический очерк и обзор фондов рукописного отдела Библиотеки Академии наук.— Москва; Ленинград, 1956.— Вып. 1 (XVIII век).

Петров. Описание рук. собраний... — Петров Н. И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве / Библиотека Киево-Софийского собора.— Москва, 1904.— Вып. III

Петров. Описание рук. Ц.-арх. музея... — Петров Н. И. Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии.— К., 1875.— Вып. 1.

Петрушевич — Волынско-Галицкая лѣтопись, составленная съ концомъ XIII вѣка 1205—1292 / Издал и объяснил А. С. Петрушевич.— Львов, 1871.

Петрушевич. Ист. известия... — Петрушевич А. Исторические известия древней архимандрии Чину св. Василия В[еликого] в селе Уневе, округа Золочевского / Под ред. И. Гушалевича // Пчола.— Львов, 1849.— Ч. 16.— С. 253—259; Ч. 17.— С. 258—262; Ч. 18.— С. 275—282; Ч. 19.— С. 291—294

Петрушевич. Краткая роспись... — Петрушевич А. Краткая роспись русским церквам и монастырям в городе Львове // Галицкий исторический сборник, издаваемый Обществом Галицко-русской Матицы.— Львов, 1853.— Вып. 1.— С. 4—5, 39—40, 50—60.

Петрушевич. О галицких епископах. — Петрушевич А. О галицких епископах со времен учреждения Галицкой епархии, даже до конца XIII века // Галицкий исторический сборник, издаваемый Обществом Галицко-русской Матицы.— Львов, 1854.— Вып. 2.

Петрушевич. О ... иконе... — [Петрушевич А.] О чудотворной иконе Пресв[ятой] Богородицы, находящейся в костеле оо. Доминиканов в городе Львове и польской легенде ее // Зоря Галицка.— Львов, 1851.— Ч. 56.— С. 453—454; Ч. 57.— С. 461—463.

Петрушевич. О начатках... — Петрушевич А. О начатках первого епископства в Галицко-русском княжестве // Зоря Галицка.— 1853.— № 10.— С. 107—108.

Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись... — Петрушевич А. С. Сводная галицко-русская летопись с 1700 до конца 1772 года.— Львов, 1887.— Ч. II.

Пещак — Грамоти XIV ст. / Упорядкування, вступна стаття, коментарі і словники-покажчики М. М. Пещак.— К., 1974.

Плано Карпини — Плано Карпини. История Монголов.— Москва, 1957.

Площанский — Площанский В. А. Лавров — село и монастырь в Самборском округе // Научный сбор-

ник, издаваемый литературным обществом Галицко-русской Матицы.— Львов, 1867.— Вып. 3—4.— С. 318—339.

Погодин — Погодин М. Исследования, замечания и лекции о русской истории — Москва, 1846 — Т. I (о древнейших памятниках); 1850.— Т. IV (удельный период: хронология, география, общие отношения).

Попов — Попов Нил. В. Н. Татищев и его время.— Москва, 1861.

Послание К. Смолятича — Послание Климента Смолятича / Подг. текста, пер. и ком. В. В. Колесова // Памятники литературы Древней Руси.— Москва, 1980.— Т. XII.— С. 282—289, 658—660.

Пресняков — Пресняков А. Княжое право в Древней Руси. Очерки по истории X—XII столетий // Записки историко-филологического факультета Санкт-Петербургского университета.— Санкт-Петербург, 1909.— Ч. 90.— С. 20—30.

Пресняков. Кн. право... — Пресняков А. Е. Княжеское право в Древней Руси.— Санкт-Петербург, 1909.

ПРП — Памятники русского права / Под ред. С. В. Юшкова. Вып. 1. Памятники права Киевского государства.— Москва, 1952; Вып. 2. Памятники права феодально-раздробленной Руси. XII—XV вв.— Москва, 1953.

ПСРЛ — Полное собрание русских летописей, изданное ... императорскою комиссиею.— Санкт-Петербург, 1843.— Том II (перевид. 1871, 1908).— Москва; Ленинград, 1962.— Том II (факсим., 1908).

Пташицкий — Пташицкий С. Л. Библиографическое обозрение новейшей литературы о Юрии II „последнем князе всея Малыя Руси“ // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. I—IV.

Пташицкий. Доп. зам. — Пташицкий С. Л. Дополнительные заметки // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 198—204.

Пташицкий. Описание книг... — Пташицкий С. Л. Описание книг и актов Литовской метрики.— Санкт-Петербург, 1887.— № 102

Рамм — Рамм Б. Я. Папство и Русь в X—XV веках.— Москва; Ленинград, 1959

Ратич — Ратич О. Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР.— К., 1957.

Ратич. Древньоруські матеріали... — Ратич О. О. Древньоруські матеріали з розкопок 1955—1956 рр. на Замковій горі у Львові // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.— Львів, 1961.— Вип. 3.— С. 115—127.

РИБ — Русская историческая библиотека издаваемая императорскою Археографическою коммиссіею.— Санкт-Петербург, 1908.— Т. VI.— Приложение.— С. 5—316.

Ржежабек — Ржежабек И. Юрий II — последний князь всея Малыя Руси // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси / Сборник материалов и исследований...— Санкт-Петербург, 1907.— С. 1—80.

Рожко — Рожко М. Археологічно-архітектурні дослідження Лаврівського монастиря // Лавра. Часопис монахів Студитського уставу (Львів).— 1999.— Ч. IX.— С. 37—43.

Рожко. Про деякі оборонні монастирі... — Рожко М. Про деякі оборонні Преображенські монастирі XIII ст. в Галичині // Лавра. Часопис монахів Студитського уставу (Львів).— 1999.— Ч. I.— С. 42—44.

Рожко. Тустань... — Рожко М. Ф. Тустань — давньоруська наскельна фортеця.— К., 1996.

Розов — Розов Вол. Українські грамоти. XIV і перша половина XV в.— К., 1928.— Т. I.

Романовський — Романовський В. Нариси з архівознавства.— Харків, 1927.

Рыбаков — Рыбаков Б. А. Древняя Русь. Сказания. Былины. Летописи.— [Москва, 1963].

Самоквасов — Самоквасов Д. Я. Курс истории русского права. Изд. 3-е.— Москва, 1908.— Ч. I.

Свенцицкий — Свенцицкий И. С. Материалы по истории возрождения Карпатской Руси. [Том] I: Сношения Карпатской Руси с Россией в I-ой половине XIX-ого века.— Львов, 1906

Свенцицкий. Опись... — Свенцицкий И. С. Опись музея Ставропигийского института во Львове.— Львов, 1908.

Свєнціцький — Свєнціцький І. С. Нариси з історії української мови.— Львів, 1920

Свєнціцький. Опис рукописів... — Свєнціцький І. С. Опис рукописів Народного дому з колекції Антона Петрушевича.— Львів, 1906.— Ч. 1; 1911.— Ч. 2—3.

Свод. катал. ... — Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI—XIII вв.— Москва, 1984.

Свод. катал. .., вып. 1 — Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV век.— Москва, 2002.— Вып. 1.

СДРЯ — Словарь древнерусского языка (XI—XIV вв.) / Глав. редактор Р. И Аванесов.— Москва, 1988.— Т. I; 1989.— Т. II.

Сенигов — Сенигов Иосиф. Историко-критические исследования о новгородских летописях и о российской истории В. Н. Татищева // Чтения в императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете.— Москва, 1887.— Кн. 4.— С. I—VIII, 1—436.

Сергеевский — Сергеевский В. Русские юридические древности.— Санкт-Петербург, 1896.— Т. 2.— Вып. 2.

Січинський — Січинський В. Архітектура Лаврова // Бібліотека Записок Чину св. Василія Великого.— Львів, 1936.— Ч. 16.

Січинський. Замкова церква... — Січинський В. Замкова церква св. Миколая // Богословія.— Львів, 1936.— Т. XI—XIII.— С. 8—9.

Смирнов — Смирнов А. Сборник древнерусских памятников и образцов народной русской речи.

Пособие при изучении теории русского языка.— Варшава, 1882.

Смирнов. Судьбы... — Смирнов М. Судьбы Червоной или Галицкой Руси до соединения ее с Польшей.— Санкт-Петербург, 1860.

Смоленские гр. ... — Смоленские грамоты XIII—XIV веков /Подготовили к печати Т. А. Сумникова и В. В. Лопатин — Москва, 1963.

Соболевский — Соболевский А. И. Две замечательные рукописи XIII в. // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1898.— Кн. XII. Прибавления к отделу II.— С. 3—7, 10—11.

Соболевский. Нов. сб. ... снимков... — Соболевский А. И. Новый сборник палеографических снимков с русских рукописей XI—XVII вв.— Санкт-Петербург, 1906.

Соболевский. Очерки... — Соболевский А. И. Очерки из истории русского языка.— К., 1884.

Соболевский, Пташицкий — Соболевский А. И., Пташицкий С. Л. Палеографические снимки с русских рукописей XII—XVII вв.— Санкт-Петербург, 1901.

Собр. ГГД, II — Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел.— Москва, 1813.— Ч. I; 1819.— Ч. II (служащая дополнением к первой).

Соловьев — Соловьев С. М. История России с древнейших времен.— Москва, 1960.— Кн. II (том 3—4).

Сочинения и переводы — Сочинения и переводы / Текст грамоты для публикации подготовил В. Кукольник.— Санкт-Петербург, 1813.— Ч. VI.— С. 39—42.

Спасский — Спасский И. Несколько пополнений коллекции отдела нумизматики // Сообщения Государственного Эрмитажа.— Ленинград, 1982.— Т. XLVII.— С. 83—89, табл. 3.

Срезневский — Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка.— Санкт-Петербург, 1893.— Т. I; 1895.— Т. II; 1903.— Т. III.

Срезневский. Двинская рядная... — Срезневский И. И. Двинская рядная XIV века // Сведения и замѣтки о малоизвестных и неизвестных памятниках.— Санкт-Петербург, 1867.— Т. XXIX.— С. 79 та ін.

Срезневский. Др. памятники... — Срезневский И. И. Древние памятники русскаго письма и языка (X—XIV вековъ). Общее повременное обозрение.— Санкт-Петербург, 1866 (Второе издание 1882).

Срезневский. Др. рус. календарь... — Срезневский И. И. Древний русский календарь по месячным минеям.— [Б. м. і р.] (Отд. оттиск)

Срезневский. Свед. и заметки... — Срезневский И. И. Сведения и заметки и малоизвестных и неизвестных памятниках // Сборник статей, читанных в Отделении русского языка и словесности АН.— Санкт-Петербург, 1867.— Т. I (№ VI—IX); 1874.— Т. XII (№ LXII); 1876.— Т. XV (№ XLI—LXXX); 1881.— Т. XXII (№ V, XCI).

Срезневский. Снимки... — Срезневский И. И. Древние памятники русского письма и языка X—XIV веков. Снимки с памятников. Изд. 2-е.— Санкт-Петербург, 1898.

ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. / Редакційна колегія Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький.— К., 1977—1978.— Т. 1—2

Староруські київ. і гал.-вол. літ. ... — Староруські київські і галицько-волинські літописи: Острозький список (Хлебніковський) і список Четвертинського (Погодінський) // Гарвардська бібліотека давнього українського письменства. Корпус текстів.— [Гарвард]: Український Науковий інститут Гарвардського університету, 1990.— Т. VIII.

Старчук — Старчук І. Д. Металеві прикраси ранньофеодальної доби в західних областях УРСР // Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, спр. 38, с. 105—106 (Рукопис).

Строев — Строев П. Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской церкви.— Санкт-Петербург, 1877.

Суворов — Суворов Н. С. К вопросу о западном влиянии на древнерусское право.— Ярославль, 1893.

Сузд. — Суздальская летопись по Лаврентьевскому списку // Полное собрание русских летописей.— Ленинград, 1926—1928.— Т. 1.— Вып. 2; Приложение. Продолжение Суздальской летописи по Академическому списку.— Вып. 3.

Татищев — Татищев В. Н. История Российская с самых древнейших времен...— Москва, 1768.— Кн. I; 1773.— Кн. II; 1774.— Кн. III (Перевидання: Татищев В. Н. История Российская.— Москва; Ленинград, 1962.— Т. I; 1963.— Т. II; 1964.— Т. III, IV).

Терлецький — Терлецький О. Політичні події на Галицькій Русі в р. 1340 // Записки НТШ.— Львів, 1896.— Т. XII.— С. 1—26

Тихомиров — Тихомиров М. Н. О русских источниках „Истории Российской“ // Вступительная статья к сочинению: Татищев В. Н. История Российская.— Москва; Ленинград, 1962.— С. 39—53.

Тихомиров. Галицкая митрополия — Тихомиров Н. Галицкая митрополия. Церковно-исторические исследования // Благовѣсть.— Санкт-Петербург, 1895.— Май.— С. 20—25 (Додаток до „Русской беседы“).

Толочко — Толочко П. П. Киев и Киевская земля в эпоху феодальной раздробленности XII—XIII веков.— К., 1980.

Толочко. Древний Киев — Толочко П. П. Древний Киев.— К., 1983.

Томашівський — Томашівський С. Предтеча Ісидора. Петро Акерович, незнаний митрополит руський (1241—1245) // Записки Чину св. Василія Великого.— Жовква, 1927.— Т. II.— С. 221—313.

Томашівський. „Боярин...“ — Томашівський С. „Боярин чи ігумен“ // Записки Чину св. Василія Великого.— Жовква, 1927.— Т. III.— Вип. 1—2.— С. 171—178.

Топалова — Топалова Т. Задачи изучения канцелярии Великого Княжества Литовского на мате-

	риалах Литовской метрики // Литовская метрика. Тезисы докладов межреспубликанской научной конференции. Апрель, 1988 г.— Вильнюс, 1988.— С. 28—29.
Торгівля на Україні...	— Торгівля на Україні XIV — середини XVII століття. Волинь і Наддніпрянщина / Упорядники В. М. Кравченко, Н. М Яковенко.— К., 1990.
Тургенев	— Тургенев А. И. Акты исторические, относящиеся к России, извлеченные из иностранных архивов и библиотек.— Санкт-Петербург, 1841.— Т. 1.— С. 66—67.
Укр. грамоти...	— Українські грамоти XV ст. / Підготовка тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського.— К., 1965.
Усачева	— Усачева В. В. Зубы // Славянские древности. Этнолингвистический словарь / Под общей ред. Н. И. Толстого.— Москва, 1999.— Т. 2.— С. 359—362
Фасмер	— Фасмер М. Этимологический словарь русского языка.— Москва, 1973.— Т. IV.
Филевич	— Филевич И. Борьба Польши и Литвы-Руси за Галичско-Владимирское наследие.— Санкт-Петербург, [1840].
Филевич. К вопросу...	— Филевич И. К вопросу о борьбе Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие // Журнал Министерства народного просвещения.— Санкт-Петербург, 1891.— Ч. CCLXXVIII.— № 2, отд. 2.— С. 324, 328.
Флоровский	— Флоровский А. В. Чехи и восточные славяне. Очерки по истории чешско-русских отношений (X—XVIII).— Прага, 1947.— Т. 2.
Франко	— Франко І. Карпаторуське письменство XVII—XVIII віку // Записки НТШ.— Львів, 1900.— Т. XXXVII.— С. 23—27.
Франчук	— Франчук В. Ю. Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении — К., 1986.
Хождение...	— Хождение архиепископа Антония // Палестинский сборник.— 1966.— Т. XV (78).— С. 15.

Хониат — Никиты Хониата история.— Санкт-Петербург, 1862.

Хорошкевич — Хорошкевич А. Л. Исторические судьбы белорусских и украинских земель в XIV — начале XVI в. // Древнерусское наследие и исторические судьбы восточного славянства.— Москва, 1982.— С. 114 та ін.

Хорошкевич. Полоцкие грамоты — Хорошкевич А. Полоцкие грамоты XIII — начала XVI века.— Москва, 1980

Хроники — Хроники: Литовская и Жмойтская, и Быховца; летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного // Полное собрание русских летописей.— Москва, 1975.— Т. 32

Цинкаловський — Цинкаловський О. Княжий город Володимир.— Львів, 1935.

Черепнин — Черепнин Л. В. Летописец Даниила Галицкого // Исторические записки.— 1941.— № 12.— С. 245—251.

Чистович, I — Чистович И. Очерки истории западнорусской церкви.— Санкт-Петербург, 1882 — Ч. I.

Чубатий — Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII в. у своїх змаганнях до церковної Унії // Записки НТШ.— Львів, 1917.— Т. CXXIII—CXXIV.— С. 3—108

Чубатий. Історія... — Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні.— Рим; Нью-Йорк.— Т. I (до року 1353).— С. 539—662.

Шараневич — Шараневич И. Изслѣдованіе на поли отечественной географіи и исторіи.— Львов, 1869.

Шараневич. История... — Шараневич Ис. История Галицко-Володимирской Руси от найдавнейших времен до року 1453.— Львов, 1863.

Шараневич. Стародавный Львôв... — Шараневич И. Стародавный Львôв (ôт року 1250—1350) // Стародавные галицкие города.— Львов, 1861.— Ч. 2.— С. 25, 30.

Шахматов — Шахматов А. А. Обозрение русских летописных сводов XIV—XVI вв.— Москва; Ленинград, 1938.

Шахматов. Несколько заметок... — Шахматов А. Несколько заметок об языке псковских памятников XIV—XV в. // Журнал Министерства народного просвещения.— Санкт-Петербург, 1909.— Ч. XXII (Новая серия).— Июль.— С. 161—163

Шахматов, Кримський — Шахматов О., Кримський А. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників писемності Старо-Українцини XV—XVIII віків.— К., 1922.

Шеломенцев-Терской — Шеломенцев-Терской В. С. Новые находки печатей из летописного Звенигорода // Нумизматика и сфрагистика.— К., 1968.— [Вып.] 3.— С. 164—165.

Шематизм.., 1859 — Шематизм монастырей Чина св. Василия в Галиции на год 1859.— Львов, 1859.— С. 21—22.

Шематизм.., 1934 — Шематизм греко-католицького духовенства злучених епархій Перемиської, Самбірської і Сяноцької на Божий рік 1934.— Перемишль, 1934.

Шпитковський — Шпитковський Іван. Рід і герб Шептицьких // Богословія.— Львів, 1936.— Т. XI—XV. Перевидання: Львів, 1936.— Ч. 1; 1939.— Ч. 2.

Щапов — Щапов Я. Н. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI—XIV вв.— Москва, 1972.

Щапов. Др.-русск. кн. уставы... — Древнерусские княжеские уставы XI—XV вв. / Изд. подготовил Я. Н. Щапов.— Москва, 1976

Щапов. Уставные грамоты — Щапов Я. Н. Уставные грамоты // Российское законодательство X—XX веков. Законодательство Древней Руси.— Москва, 1984.— Т. 1.— С. 209—211.

Щербаковский — Щербаковский Д. М. Фундушевая запись кн. Любарта луцкой церкви Иоана Богослова 1322 г. // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца.— К., 1905.— Кн. XVIII.— Вып. III—IV.— С. 61—70.

Щербатов, II — Щербатов М. История российская от древнейших времен.— Санкт-Петербург, 1905.— Т. II

Шурат — Шурат В. Святоонуфрейський монастир у Львові.— Львів, 1908.

Юрасовский — Юрасовский А. В. К вопросу о степени аутентичности венгерских грамот XII в. Ипатьевской летописи // Древнейшие государства на территории СССР: Материалы и исследования / АН СССР, Ин-т истории СССР; [Отв. ред. В. Т. Пашуто].— Москва, 1981.— С. 189—194.

Юрасовский. Грамоты... — Юрасовский А. В. Грамоты XI — середины XIV века в составе русских летописей // История СССР.— 1982.— № 4.— С. 141—150.

Янин, I — Янин В. Л. Актовые печати Древней Руси X—XV вв. Т. I: Печати X — начала XIII в.— Москва, 1970.

Abraham — Abraham W. Powstanie organizacyi kościoła łacińskiego na Rusi.— Lwów, 1904.— T. I.

AGZ — Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej / Z archiwum t. zw. Bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi A. Stadnickiego.— Lwów, 1868.— T. I; 1872.— T. III; 1875.— T. V; 1876.— T. VI; 1879.— T. VII; 1880.— T. VIII; 1883.— T. IX; 1884.— T. X; 1886.— T. XI; 1888.— T. XIII; 1901.— T. XVII; 1903.— T. XVIII; 1906.— T. XIX; 1911.— T. XXI; 1914.— T. XXII; 1928.— T. XXIII

Altpreus. Monatsschrift... — Altpreussische Monatsschrift zur Spiegelung des provinziellen Lebens in Literatur, Kunst, Wissenschaft in Industrie / Hrsg. V. R. Reicke und E. Wichert.— Königsberg, 1873.— Bd. X (76).— S. 80.

APC — Akta Patriarchatus Constantinopolitani MCCCXV—MCCCCII / Ed. Fr. Miklosich et Jos. Müller.— Vienna, 1860.— Vol. 1.

Arlamowski — Arlamowski K. Stosunki społeczno-gospodarcze w Przemyślu staropolskim od końca wieku XIV do roku 1772 // Tysiąc lat Przemyśla.— Przemyśl, 1976.— Cz. 1.— S. 167—168.

AS — Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie.— Lwów, 1910.— T. VI.

Balzer — Balzer O. Genealogia Piastów.— Kraków, 1895.

Barącz — Barącz Sadok. Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce.— Lwów, 1861.— T. 1—2.

Barącz. Cudowne obrazy... — Barącz Sadok. Cudowne obrazy Matki Najświętszej w Polsce.— Lwów, 1891.

Barwiński — Barwiński B. [Rec.] М. Грушевський. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? (Записки НТШ, Львів, 1902, т. XLV, с. 1—22), Еще о грамотах князя Льва Галицкого (ИОРЯС.— Санкт-Петербург, 1904.— Т. IX, кн. 1, с. 268—283) і И. Линниченко. Грамоты галицкого князя (ИОРЯС.— Санкт-Петербург, 1904.— Т. IX, кн. 1, с. 80—102) // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1909.— Rocz. XXIII.— S. 197—199.

Barwiński. Pieczęcie bojarów... — Barwiński B. Pieczęcie bojarów halicko-włodzimierskich z pierwszej połowy XIV w. // Miesięcznik Heraldyczny.— Lwów, 1909.— N 8—9.— S. 116—119.

Basiłovits — Basilovits J. Brevis notitia fundationis Theodori Koriathovits, olim ducis de Munkacs pro religionis Ruthenis ordinis sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs, anno MCCCLX Factae. Exhibens seriem episcoporum graecocattolicorum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem geliorumque illustrium Virorum astis, e variis Diplomatibus, Dekretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnatam.— Cassoviae, 1799.— Pars I—III; 1804.— Pars IV; 1805.— Pars V—VI.

Bendza — Bendza M. Prawosławna Diecezja Przemyska w latach 1596—1681.— Warszawa, 1982.

Berger — Berger E. Les Registres d'Innocent IV.— Paris, 1884—1919.— T. I—IV.

Bielińska — Bielińska M. Kancelarie i dokumenty wielkopolskie XIII wieku.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967

Bielińska. W kwestii... — Bielińska M. W kwestii początków kancelarii polskiej // Studia Źródłoznawcze.— Warszawa; Poznań, 1968.— T. 13.— S. 63—71.

Bielowski — Bielowski A. Pierwsza przejazdka po Galicji // Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, від. рукописів, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. III-2865

Bobolski — Bobolski K. Ze studiów nad dokumentami i kancelarią Bolesława Wstydliwego // Acta Universitatis Wratislaviensis.— Wroclaw, 1965.— N 36: Historia.— T. 9.— S. 29—66.

BOP — Bullarium ordinis FF. Praedicatorum...— Romae, 1729.— Tomus primus (1215—1280); 1733.— Tomus guintus (1554—1621).

Buchwald — Buchwald G. Bischofs und Fürstenurkunden des XII—XIIII Jahrhunderts. Beiträge zur Urkundenlehre.— Rostock, 1882.

Budzyński, Przyboś — Budzyński Zd., Przyboś K. Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku. Polska południowo-wschodnia w epoce nowożytnej // Źródła dziejowe.— Przemyśl, 1997.— T. 1, cz. 1.

Bullar. Poloniae — Bullarium Poloniae / Ed. et cur. Irena Sulkowska-Kuraś et Stanisław Kuraś.— Romae, 1982.— [Vol.] I (1000—1342). Рецензія О. Купчинського на перші три томи видання: Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції.— Львів, 1993.— Т. CCXXV.— С. 416—420.

Bzovius — Bzovius A. Thavmaturgus Polonus seu de vita et miraculis S. Hyacinthi confessoris ordinis FF. Praedicatorum.— Venetiis, 1606.

Caro — Caro Jacob. Geschichte Polens. In Geschichte der europäischen Staaten / Herausgegeben von A. H. L. Heeren und F. A. Ukert.— Gotha, 1863.

CD Galicensis... — Codex diplomaticus Galicensis. 1105—1405 (Галицко-русские акты 1105—1405).— [Москва, 1852].

CD Hung. Andegavensis — Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis / Anjoukori Okmanytar Nagy Imre.— Budapest, 1878; Elsö kötet: 1301—1321, 1883.— Ormadık kotet: 1333—1339.

CD Hungariae... — Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civılis / Ed. G. Fejer.— Budae, 1830.— T. III.— Vol. 1—2; 1829.— T. IV.— Vol. 2; 1830.— T. VI.— Vol. 2; 1832.— T. VIII.— Vol. 2; 1838.— T. X — Vol. 3.

CD Poloniae... — Codex diplomaticus Poloniae, quo continentur privilegia Regum Poloniae. Magnorum Ducum Lithvaniae, bullae Pontificum nec non jura a privatis data illustrandis domesticis rebus gestis inservitura adhuc nunquam typis exarata, ab antiquissimis inde temporibus usque ad annum 1506 / Editus studio et opera Leonis Rzyszczewski et Antonii Muczkowski.— Varsaviae, 1847.— T. I; 1852.—T. II; 1858.— T. III / Edidit prof. Jul. Bartoszewicz.

CD Prussicus... — Codex diplomaticus Prussicus. Urkundensammlung zur ältern Geschichte Preussens / Herausgegeben von Johannes Voigt.— Königsberg, 1842.— Bd. II; 1848.— Bd. III; 1857.— Bd V.

CD ... Regni Bohemiae... — Codex diplomaticus et epistolarius Regni Bohemiae, iussu comitiorum Regni Bohemiae / Edidit G. Friedrich.— Pragae, 1907.— T. I (1—2); 1912 — T II

Chodykiewicz — Chodykiewicz K. Dissertationes historico-criticae de utroque archiepiscopatu metropolitano Kijoviensi et Haliciensi, uti olim distincto, nec non de episcopatu Leopoliensi ritus graeco uniti... certioribus documentis illustratae.— [Leopoli], 1770.

Chodykiewicz. De rebus gestis... — Chodykiewicz K. De rebus gestis in provincia Russiae ordinis Praedicatorum.— Berdyczów, 1780.

Chodyniecki — Chodyniecki I. Historia ... miasta Lwowa...— Lwów, 1865

Chronologia... — Chronologia Polska / Praca zespołowa pod redakcją Br. Włodarskiego.— Warszawa, 1957.

Clanchy — Clanchy M. T. From Memory to Wruten Recorad' England 1066—1307.— London, 1979.

Cod. ... Bohemiae — Codex diplomaticus regni Bohemiae / Ed. G. Friedrich.— Pragae, 1904—1912.— Vol. I—IV.

Corpus .. HB — Corpus scriptorum Historiae Byzantinae / Editio emendatior et copiosior, consilio B. G. Niebuhrii..— Bonnae, 1829.— T. IX.— Vol. I.

Cromer — Cromeri Martini. De origine et rebus gestis Polonorum.— Basiliae, 1555.— Libri X.

Czołowski — Czołowski A. Lwów za ruskich czasów.— Lwów, 1891.

Daniłowicz — Daniłowicz I. Latopisiec Litwy i Kronica Ruska.— Wilno, 1827.

Daniłowicz, I — Daniłowicz I. Skarbiec dyplomatów papiezkich, cesarskich, królewskich, książęcych, uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów.— Wilno, 1860.— T. I.

Dąbrowski. Rodowód... — Dąbrowski D Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich.— Poznań; Wrocław, 2002.

Dąbrowski — Dąbrowski J. Ostatne lata Ludwika Wielkiego.— Kraków, 1918.

Diplomatički zbornik... — Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae) / Izdala Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti.., sabrao i uredio T. Smičiklas.— Zahreb, 1904.— Sv. II; 1905.— Sv. III; 1906.— Sv. IV; 1907.— Sv. V; 1908.— Sv. VI; 1910.— Sv. VIII.

Długosz — Jana Długosza roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego...— Warszawa, 1973.— Ks. VI; 1974.— Ks VII; 1982.— Ks. XI

Doc. Pont. Rom. ... — Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustratia (1075—1700) / Ed. A. Welykyj.— Romae, 1953.— Vol. I.

Dod. GL — Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej.— 1857.— N 7; 1859.— N 30—31 (z 1867 r. — miesięczny); 1872.— N 6—9.

Dzieduszycki — Dz[ieduszycki] Lu[cian]. Ławrow; Nahujowice // Słownik Geograficzny.— Warszawa, 1884.— T. V.— S. 613—615; 1885.— T VI — S. 880—882

Engel — Engel Ch. Geschichte von Galitsch und Wladimir bis 1772.— Wien, 1792.— Zweiter Teil (von 1230 bis 1772).

Epistolae ... Wolodkovycz... — Epistolae Feliciani Philippi Wolodkovycz — metropolitae Kioviensis catholici (1762—1778).— Romae, 1967.— Pars 1.— N 98.

Erben — Erben E. Regesta Bohemiae.— Prag, 1870.— Vol. I.

Fenczak — Fenczak A. S. Z badań nad początkami samorządu miejskiego w Przemyślu i jego kancelarii (do 1389 roku) // Rocznik Historyczno-Archiwalny.— Przemyśl, 1988.— T. V.— S. 23—48.

Fiala — Fiala Z. K počátkům listin a panovnické kancelaře v Čechach // Sbornik historický.— Praha, 1953.— T. 1.— S. 27—45.

Fijałek — Fijałek I. Biskupstwa greckie w ziemiach ruskich od połowy w. XIV // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1897.— T. XI.— S. 1—63.

Fijałek. Średniowieczne biskupstwa — Fijałek I. Średniowieczne biskupstwa kościoła wschodniego na Rusi i Litwie // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1896.— T. X.— S. 480—495.

Fischer — Fischer M. Merkwürdige rae Schicksale der Stiftes und der Stadt Klosterneuburg. — Wien, 1815.— Th. I—II.

Florianus — Historiae Hungarikae fontes domestici / Ed. M. Florianus.— Lipsiae, 1894.— Vol. III.

Fontes rerum austriacarum — Fontes rerum austriacarum.— Wien, 1855 — Bd. 8.

Franklin — Franklin S. Literacy and Documentation in Early Medieval Russia // Speculum.— 1985.— Vol. 6.— N 1.— P. 1—38

Gelzer — Gelzer H. Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quellen // Zeitschrift für Kirchengeschichte.— 1892.— T XIII.— S. 253—255.

Gilewicz — Gilewicz A. Najwcześniejsza wzmianka o wojtowstwie w Przemyślu // Tysiąc lat Przemyśla. Kalendarz. 1961—1965.— [Przemyśl], 1961.— S. 43.

Grala — Grala H. Chrzestne imie Szwarna Daniłowicza. Ze studiów nad dyplomatyką południoworuską XIII i XIV w. // Słowiańszczyzna i dzieje powszechne. Studia ofiarowane profesorowi Ludwikowi Bazylowowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.— Warszawa, 1985.— S. 197—220

Grala. Tradycja... — Grala H. Tradycja dziejopisarska o pobycie władcy Bizancjum w Haliczu (Jan Długosz i kronikarz hustyński) // Kwartalnik Historyczny.— Warszawa, 1986 (rok 93).— N 3.— S. 639—661.

Grotefend — Grotefend H. Handbuch der historischen Chronologie des Deutschen Mittelalters und der Neuzeit.— Hannover, 1878

Hajnal — Hajnal J. L'enseignement de l'ecriture aux universités médiévales // Studia historica Acamiae scientiarum Hungaricae.— Budapestini, 1954.— Vol. VII.— P. 180—227.

Hansisches Urkundenbuch... — Hansisches Urkundenbuch herausgegeben vom Verein für Hansische Geschichte / Bearbeitet von Konstantin Höhlbaum.— Halle, 1879.— Bd. II.

Harasiewicz — Harasiewicz M. Annales Ecclesiae Ruthenae... / Ed. M. Malinowski.— Leopoli, 1862.

Haslo słowa... — Haslo słowa Bożego łaska, pokój i chwałę wcielonego słowa matki.— Lwów, 1754.

Hauser — Hauser L. Monografia miasta Przemyśla.— Przemyśl, 1883

Heyzmann — Heyzmann U. Baltazaris Behem Codex picturatus anno 1505, continens privilegia et plebiscita urbis Cracoviae.— Wien, 1865.

Hirsch — Hirsch Th. Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens.— Leipzig, 1858.— S. 172—180, 188—189

Historiae Hungaricae... — Historiae Hungaricae fontes domestici.— Pest, 1884.— Vol. II.

Historische Skize... — Historische Skize über die Dotation des ruthenischen Clerus in Galizien.— Wien, 1862.— S. 20.

Hubatsch — Hubatsch W. Regesta Historico-Diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198—1525.— Goettingen, 1948.— Pars 2.

Janeczek — Janeczek A. Ząb kniazia Lwa. W kwestii wiarygodności przemyskiego przywileju wójtowskiego // Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie Środkowej.— Wroclaw; Praha, 2002.— S. 177—189.

Jireček — Jireček K. Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner // Archiv für slavische Philologie.— 1904.— T. XXVI.— S. 161 та ін.

Józefowicz — Józefowicz Jan Tomasz. Kronika miasta Lwowa od roku 1634 do 1690, obejmująca w ogólności dzieje dawnej Rusi Czerwonej.— Lwów, 1854 (публікація є польськомовним скороченим варіантом його великої праці J. T. Josephovicius. Annotationes in vitas archiepiscoporum Leopoliensium, tum super gesta regiminis et annorum illorum ab A[nno] D[omini] 1614 ... breviter et fideliter conscriptae ... (рук.: Biblioteka Zakladu Narodowego im. Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk we Wroclawiu Oddział rękopisów).

Karamzin — Karamzin M. Historja Państwa Rossyjskiego / Przełożona na język polski przez G. Buczyńskiego.— Warszawa, 1825.— T. IV.

Katona — Katona A. St. Historia critica Regum Hungariae, stirpis Avstriacae.— Budae, 1793.— T. VII; 1794.— T. VIII.

KD ... Mazow. ... — Kodeks dyplomatyczny księstwa Mazowieckiego, obejmujący bulle papieżów, przywileje królów polskich i książąt mazowieckich, tudzież nadania tak korporacyj jako i osób przywatnych.— Warszawa, 1863.

KD Wielkopol — Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski.— Poznań, 1878.— T. II.

Kętrzyński — Kętrzyński St. Do genezy kanclerstwa koronnego // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1928.— T. XLII.— S. 713—760.

Kętrzyński. Zarys... — Kętrzyński S. Zarys nauki o documencie polskim wieków średnich.— Warszawa, 1934.

Kętrzyński. O początkach... — Kętrzyński W. O początkach dyplomatyki polskiej // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1893.— T. VII.— S. 16—49.

Kiryk — Kiryk F. Przywilej lokacyjny miasta Sanoka z 1339 roku.— Przemyśl, 1992.

Kiszka — Liber actorum Leonis Kiszka metropolitae ejus propria manu scriptas ... (Рукопис: Центральний державний історичний архів України у Львові, ф. 201, оп. 4-б, спр. 413).

Klöden — Klöden G. A. Beiträge zur Handelsgeschichte der Oderlandes.— Berlin, 1877.— Th. 8.

Kompaniewicz — Kompaniewicz B. Uwagi i postrzeżenia nad rozumowaniem... Benedykta Lewickiego o dzwonie lwowskim Ś[więt]ojurskim // Czasopismo Naukowe Biblioteki im. Ossolińskich.— [Lwów], 1833.— Rok VII.— Zesz. 1.— S. 41—48.

Kosiński — Kosiński A. A. Przewodnik heraldyczny.— Kraków, 1877.— T. 1.

Kotzebue — Kotzebue A. Preussens ältere Geschichte.— Riga, 1808.— Bd. II.

Kozlewski — Kozlewski Fr. Korona sprawiedliwości swiętym obrazom...— [Lwów], 1751 // Hasło słowa Bożego łaska, pokój i chwałę wcielonego słowa matki.— Lwów, 1754.— S. D_2—E.

Kronika żałobna... — Kronika żałobna rodzin polskich.— Poznań, 1877.

Księga historji... — Księga historji monasteru Lwowskiego ś[więte]-go Onufryjskiego., 1771 // ЛНБ НАН України, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 104, арк. 1. Рукопис.

Kuczera — Kuczera A. Samborszczyzna. Ilustrowana monografija miasta Sambora i ekonomji Samborskiej.— Sambor, 1935.— T. I.

Kuczyński — Kuczyński M. Studia z dziejów Europy wschodnej X—XVII w.— Warszawa, 1965.

Kulczyński — Kulczyński I. Specimen Ecclesiae Ruthenicae ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora...— Romae, 1733.

Kulczyński. Appendix... — Kulczynski I. Appendix ad specimen ecclesiae Ruthenicae.— Poczajów, 1759.

Kunasiewicz — Kunasiewicz St. Przewodnik po kościele Bożego Ciała oo. Dominikanów we Lwowie.— Lwów, 1876

Kunasiewicz. Przechadzki... — Kunasiewicz St. Przechadzki arheologiczne po Lwowie...— Lwów, 1876.— T. 1.— Zesz. 2—3.

Kuraś — Kuraś S. Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich.— Wrocław, 1971.

Lehoczky — Lehoczky T. Bereg vármegzé monogruphia.— Ungyár, 1881.— Kötet III.

Lehotska — Lehotska Darina. Počiatky a vyvoj mestskej listiny, a listu na Slovensku do roku 1526 // Sbornik archivnich praci.— 1964.— Sv. 1.— S. 88—118

Lewicki — Lewicki A. Ruthenische Theilfürstenthümer bis zur Vereinigung mit Polen 1387 // Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Galizien.— Wien, 1898

Lewicki. Obrazki... — Lewicki A. Obrazki z najdawniejszych dziejów Przemyśla.— Przemyśl, 1880.

Lewicki. Sprawa... — Lewicki A. Sprawa unii kościelnej za Jagiełły // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1897.— T. XI — S. 327.

Lewicki. Dyplom... — L[ewicki] B. Dyplom księcia halickiego Lwa (Leona) Daniłowicza z roku od stworzenia świata 6778, a od narodzenia Chrystusa 1270 // Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich...— Lwów, 1843.— T. VIII.— S. 147 155.

Lipiński — Lipiński W. Stanisław Michał Krzyczewski.— Kraków, 1912.

Litterae nunt. ... — Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550—1850).— Vol. V (1629—1638) / Colledit, paravit, adnotavit editionemque curavit P. At[hanasius] G. Wel[ykyi] OSBM.— Romae, 1961.

Litterae S. Congregationis... — Litterae S. Congregationis de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes Velykyj G. Athanasius G. OSBM.— Romae, 1954.— T. 1 (1622—1670); 1955.— T. 2 (1670—1710).

Liv-, Ehst- u. Kurl. Urkundenbuch... — Liv-, Ehst- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten / Ed. F. G. Bunge.— Reval, 1853.— T. I (1093—1300); 1855.— T. II (1301—1367); 1857.— T. III (1368—1393).

Łobeski — Łobeski F. Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa // Dodatek do Gazety Lwowskiej.— 1852.— N 34.— S. 118, 134.

Łobeski. Klasztor.. — Łobeski F. Klasztor oo. Bazyliańów w Lawrowie // Dodatek do Gazety Lwowskiej.— 1859 — N 1.— S. 3.

Łowmiański — Łowmiański H. Dokumenty i listy ruskie do początku XIII w. // Słownik starożytności słowiańskich.— Wrocław etc., [1962].— T. 1.— S. 365.

Łuszczkiewicz — Łuszczkiewicz W. Kościół św. Stanisława pod Haliczem // Sprawozdania Komisyi historji sztuki.— Kraków, 1884.— Cz. II.— S. 5—12.

Maciejowski — Maciejowski A. Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian.— Petersburg i Lipsk, 1839.— T. II.

Maciejowski. Historya... — Historya prawodawstw Słowiańskich przez Wacława Alexandra Maciejowskiego. Z rękopisów i druków zupełnie nowo przerobione i na sześć tomów podzielone.— Warszawa, 1858.— T. II; 1859.— T. III; 1862.— T. IV; 1865.— T. V; 1868.— T. VI.

Macurek — Macurek J. Po stopách spisovné češtiny v Jihozápadní Ukrajině koncem 14. a 1 polovině 15. století // Franku Wollmanovi k sedmdesátinám. Sbornik praci.— Praha, 1958.— S. 42—63.

Macůrek. K otázce... — Macurek J. K otázce kulturnich souvislostí západních a východních Slovanů v XIV — poč. XVI století // Československé přednášky pro V. Mezinárodní sjezd slavistů v Sofii.— [Praha, 1963].— S. 329—333.

Maleczyński — Maleczyński K. Zarys dyplomatyki polskiej wieków średnich.— Wrocław, 1951.— [Cz.] I.

Malinowski — Die Kirchen und Staats Satzungen bezüglich des gr.-kat. Ritus der Ruthenen in Galizien, dargestellt von [M.] Malinowski.— Lemberg, 1861.

Mazur — Mazur Z. Studia nad kancelarią księcia Leszka Czarnego.— Wrocław, 1975.

Mikucki — Mikucki S. Badanie autentyczności dokumentu w praktyce kancelarii monarszej i sądów polskich w wiekach średnich.— Cracoviae, 1934.

Mikucki, I — Mikucki S. Studia nad najdawniejszą dyplomatyką ruską. [Cz.] I. Traktaty rusko-bizantyńskie z X w. // Pamiętnik słowiański.— Kraków, 1952.— T. 3.— S. 106—146.

Mikucki, II — Mikucki S. Podstawy źródłowe dyplomatyki ruskiej X i XI w. [Cz.] II // Rocznik biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Rok IV.— 1958.— Wrocław; Kraków, 1960.— S. 55—64

Mitkowski — Mitkowski J. Kancelaria Kazimierza Konradowicza księcia kujawsko-łęczyckiego (1233—1267).— Wroclaw, 1968.

Mokłowski, Sokolowski — Mokłowski K., Sokolowski M Do dziejów budownictwa cerkiewnego na Rusi Czerwonej // Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce.— Kraków, 1906.— T. VII.— S. 529—558.

Mon. CSL — Monumenta Confraternitatis Stauropigianae Leopoliensis / Edidit W Milkowicz.— Leopolis, 1895.— T. I.

Mon. Germ. hist. ... — Monumenta Germaniae historica inde ab anno Christi 500 usque ad annum 1500 auspiciis Societatis aperiendis Fontibus Rerum Germanicarum medii aevi / Ed. G. H. Pertz.— Hannoverae, 1890.— T. V.— Pars 1; 1851.— T. IX (Continuacio Vindobonensis.— T. X.— Vol. 10: Anno Augustiani); 1861.— T. XVII; 1866.— T. XIX

Mon. ... hist. ... Pol. illust. — Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia.— Cracoviae, 1876.— T. III; 1879.— T. V; 1886.— T. IX; 1886.— T. X.

Mon. Hung. hist. ... Diplom. — Monumenta Hungariae historica (Magyar történelmi emlékek Kiadja a magy tudom akademia. Első Osztaly. Okmánytarak) / Ed. G. Wencel. Series 1. Dyplomataria.— Budapest, 1860.— Vol. VI.— T. 1; 1861.— Vol. VII.— T. 2; Pest, 1862.— Vol. VIII.— T. 3; Pest, 1862.— Vol. IX.— T. 4; 1864.— Vol. X.— T. 5; Vol. XII— T. 3.

Mon. Pol. hist. .. — Monumenta Poloniae historica (Pomniki dziejowe Polski) / Ed. A. Bielowski.— Lwów, 1864.— T. I; 1872.— T. II; 1878.— T. III.

Mon. serbica... — Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosniae, Ragussi / Ed. F. Miklosich.— Viennae, 1858.

Mon. Ucr. hist. — Monumenta Ucrainae historica.— Romae, 1964.— Vol I (1075—1623); 1968.— Vol. VI (1729—1773).

MRPS — Matricularum Regni Poloniae Summaria excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur.— Warszawa, 1905—1908.— Pars I—III; 1910—1915.— Pars IV.— Vol. I—III; 1919.— Pars V.— Vol. I; 1965.— Pars V.— Vol. II.

Napierski — [Napierski C. E.] Index corporis historico-diplomatici Livoniae, Esthoniae, Curoniae, oder kurzer Auszug aus derjenigen Urkunden-Sammlung, welche für die Geschichte und das alte Staatsrecht Liv-, Ehst- und Kurland's...— Riga und Dorpat, 1833.— Erster Theil; 1835.— Zweite Theil.

Narbutt — Narbutt T. Dzieje narodu Litewskiego.— Wilno, 1838.— T. IV (Dodatek).

Naruszewicz — Naruszewicz A. Historia narodu polskiego od początku chrześciaństwa.— Warszawa, 1759.— T. I; 1784.— T. V, ks. 4.

Nica Choniat — Nicae Choniatae historia.— Bonnae, 1835.

Niesiecki — Niesiecki K. Herbarz Polski / Ed. J. N. Bobrowicz.— Leipzig, 1839.— T. I.

O historyi obrazu... — O historyi obrazu cudownego we Lwowie, najświętszej Marii Panny wszystkich zwycięstw korona Marya od zwycięstwa [Lwów], 1751 // Haslo słowa Bożego laska, pokój i chwałę wcielonego słowa matki.— Lwów, 1754.— S. 100—120.

Okolski — Okolski Simoni. Russia florida rosis et liliis.— Leopoli, 1646.

Papee — Papee Fr. Historya miasta Lwowa w zarysie.— Lwów, 1894.

Paszkiewicz — Paszkiewicz H. Ze studjów nad polityką Polską, litewską i krzyżacką Bolesława Jerzego, ostatniego księcia Rusi Halicko-Włodzimierskiej // Ateneum Wileńskie.— Wilno, 1924.— Rok II.— Zesz. 5—6.— S. 31—67.

Paszkiewicz. Polityka ruska... — Paszkiewicz H. Polityka ruska Kazimierza Wielkiego // Rozprawy historyczne Towa-

rzystwa naukowego Warszawskiego.— Warszawa, 1925.— T. 4.— S. 20—40.

Pelesz — Pelesz Ju. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom.— Vienna, 1878.— T. 1; 1882.— T. 2.

Peleński — Pełeński J. Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych.— Kraków, 1914.

Piekosiński — Piekosiński F. Pieczęcie polskie wieków średnich / Przy współudziale Edmunda Diehla // Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce.— Kraków, 1900.— T. VI.— S. 293—294, 309 та ін.

Piekosiński. O źródłach... — Piekosiński F. O źródłach heraldyki ruskiej // Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział historyczno-filozoficzny.— Kraków, 1899.— Ser. II.— T. III.— S. 185—204.

Pirawski — Pirawski T. Relatio status almae Archidioecesis Leopoliensis.— [Lwów], 1615 // Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich... Lwów, 1844.— T. XII.— S. 390—401.

Pociej — Pociej J. Zbiór wiadomości historycznych i aktów dotyczących dziesięcin kościelnych na Rusi, powagą metryk królewskich koronnych i litewskich, tudzież dekretów roby rzymskiej, zbioru praw Volumina legum zwanych i innych wiarogodnych dokumentów wsparty, rozwiązaniem niektórych w tym przedmiocie zarzutów objaśniony i chronologicznie ułożony.— Warszawa, 1845.

Polański — Polanski P. Ost- und West Galizien // Parlamänter.— [Wien], 1886.— 11. VI.— N 28.

Poppe — Poppe A. Zabytek epigrafiki staroruskiej z Drohiczyna // Studia Źródłoznawcze.— Warszawa; Poznań, 1957.— N 1.— S. 103.

Potthast — Potthast A. Regesta Pontificum Romanorum inde ab a[nno] post Christum nabum MCXCVIII ad a[nno] MCCCIV.— Berolini, 1874—1875.— Vol. I—II.

Praj — Praj Georg. Annales regum Hungariae — Budapest, 1801.

Preussisches Urkundenbuch... — Preussisches Urkundenbuch Politische Abtheilung / Herausgegeben ... der Max Hein und Erich Maschke.— Königsberg, 1935.— Bd. II, 2—3 Lieferung (1309—1335); 1944.— Bd. III, 1 Lieferung (1335—1341).

Pritsak, Reshetar — Pritsak O., Reshetar John S. Jr. Ukraine and the Dialectics of Nation-Building // Slavic Revien.— 1963.— [Vol.] XXII.— N 2.— P. 13 (Reprinted in: From Kievan Rus to Modern Ukraine.— Harvard, Mass., 1984).

Prochaska — Prochaska A. Materialy archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 roku.— Lwów, 1890.

Prochaska. Dokument graniczny... — P[rochas]ka A. Dokument graniczny Czerwono-Ruski z 1352 r. // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1900.— T. XIV.— S. 54.

Prochaska. Lenna i maństwa... — Prochaska A. Lenna i maństwa na Rusi i na Podolu // Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział historyczno-filozoficzny.— Kraków, 1902.— Seria II.— T. XVII.— S. 1—30.

Pruszcz — Pruszcz P. H. Forteca monarchów y całego Krolestwa Polskiego duchowna...— Kraków, 1737 (Перше видання: Kraków, 1662).

Ptaśnik — Ptaśnik J. Analecta Vaticana 1202—1366 // Monumenta Poloniae Vaticana.— Cracoviae, 1914.

Rachwal — Rachwal St. Jan Alnpek i jego „Opis miasta Lwowa z początku XVII wieku".— Lwów, 1930.

Rasp — Rasp W. Beiträge zur Geschichte der Stadt Lemberg // Archiv für österreichische Geschichte.— Wien, 1870.— Bd. XLII.— S. 377.

Ripoll — Ripoll F. T. Bullarium ordinis FF. Praedicatorum...— Romae, 1729.— T. I.

Roepell — Roepell R. Über die Verbreitung des magdeburges Stadtrechts im Gebiete des alten pol-

nischen Reichs ostwärts der Weichsel // Abhandlungen der historisch-philosophischen Gesellschaft in Breslau.— Breslau, 1857.— Bd. I.— S. 100—109

Ryllo — Ryllo M. Antiquitates ecclesiae Ruthenicae.— Suprasli, 1755

Řežábek — Řežábek Jan. Jiří II, posledni kniže veškeré Malé Rusi // Časopis musea Království Českého.— Praha, 1883.— Roč. LVII.— S. 120—141, 194—218.

Schematismus.., 1837 — Schematismus universi venerabilis cleri Dioceseos Graeco-Catholicae Premisliensis pro anno Domini MDCCCXXVIII.— Premisliae, 1837.

Schneider — Schneider A. Arcybiskupstwo Lwowskie ruskie // Encyklopedia do krajoznawstwa Galicyi...— Lwów, 1869—1874.— T. I—II.

Schneider. Pomniki... — Schneider A. Pomniki w katakombach pod kościolem Bożego Ciala oo. Dominikanów we Lwowie.— Lwów, 1867.

Semkowicz — Semkowicz W. Krytyczny rozbiór dziejów Jana Długosza (do roku 1384).— Kraków, 1887.

Semkowicz. Paleografia... — Semkowicz W. Paleografia w służbie dyplomatyki // Przegląd Historyczny.— Warszawa, 1909.— T. 9.— S. 215—227.

Siarczyński — S[iarczyński] F. Dzieje Księstwa niegdyś Przemyślskiego // Czasopismo księgozbioru publicznego im. Ossolińskich.— Lwów, 1828.— Rocz. 1.— Zesz. 3— S. 10—20.

Siarczyński. Dzieje... — S[iarczyński] F. Dzieje Biskupstwa Przemyskiego greckiego i łacińskiego obrządku // Czasopismo księgozbioru publicznego im. Ossolińskich.— Lwów, 1828.— Rocz. 1.— Zesz. 4. S. 7—8

Siarczyński. Opisanie... — S[iarczyński] F. Opisanie miasta Sambora... // Czasopismo księgozbioru publicznego im. Ossolińskich.— Lwów, 1829.— Rocz. 2.— Zesz. 2.— S. 20—30.

Siarczyński. Wiadomość... — Siarczyński F. Wiadomość o dawniejszym i późniejszym stanie miasta Przemyśla, o dziejach jego, o mieszkańcach niegdyś ziemi, teraz obwodu Przemyślskiego // Czasopismo księgozbioru publicznego im. Ossolińskich.— Lwów, 1828.— Zesz. 2—4.— S. 10—13; 1829.— Zesz. 1.— S. 20—25.

Sikora — Sikora F. Dokumenty i kancelaria Przemysla I oraz Bolesława Pobożnego 1239—1279 na tle współczesnej dyplomatyki wielkopolskiej.— Wroclaw; Warszawa; Kraków, 1969.

Sikora. Ze studiów... — Sikora F. Ze studiów nad średniowiecznymi kancelariami polskimi // Studia Historyczne.— Kraków, 1973.— T. 16.— Zesz. 1.— S. 3—47.

Smolka — Smolka St. Testament Bolesława Krzywoustego // Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydzialu historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności.— Kraków, 1881.— T. XIII.— S. 259—310.

Smolka — Smołka J. O herbie miasta Przemyśla.— Przemyśl, 1923.

Smołka. Katalog... — Smołka J. Katalog starożytnego archiwum miejskiego i towarzystwa przyjaciół nauk w Przemyślu. [T.] I. Dyplomy pergaminowe.— Przemyśl, 1921.

Smolka. Katalog archiwum... — Smolka J. Katalog archiwum aktów dawnych miasta Przemyśla.— Przemyśl, 1927.

Sozański — So[zański] Ant[oni]. Klasztorne biblioteki w Samborskiem // Dziennik Literacki.— Lwów, 1853.— 30 kwiet.— N 17.

SSP — Słownik staropolski.— Wroclaw; Warszawa; Kraków, 1956—1959.— T. II.— Zesz. 1—7; 1962.— T. III. — Zesz. 5; 1970.— T. VI.— Zesz. 1.

SSS — Słownik Starożytności słowiańskich.— Wroclaw; Warszawa; Kraków, 1970.— T. 4.

Status dioecesum ... Leopoliensis... — Status dioecesum et ecclesiarum episcopatuum Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis

Podoliae in a[nno] D[omini] 1761 conscriptus.— [Bez miejsca i roku wydania].

Status dioeceseos Premisliensis... — Status dioeceseos Premisliensis, Sanocensis et Samboriensis ritus graeci latino-uniti ex visitationibus generalibus exceptus manu Ill[ustrissi]mi R[everendisi]mi Onuphrii in Szumlany Szumlanski, premisliensis, sanocensis episcopi conscriptus et sigillo ejusdem communitus anno Dom[ini] 1761.

Stebelski — Stebelski I. Genealogia starożytnego domu jaśnieoświeconych xiążąt na Ostrogu Ostrogskich // Dwa wielkie światla na horyzoncie Polockim ... czyli żywoty św[iętych] panien i matek Ewfrozyny i Parascewii ... z chronologią i przydatkiem.— Wilno, 1783.— T. III.— S. 40—61 та ін.

Stepaniv — Stepaniv Ja. L'époque de Danylo Romanovyč (milieu du XIII-e siècle) d'après une source karaïte // Harvard Ukrainian Studies.— 1978.— Vol. II.— N 3.— P. 334—373.

Stökl — Stökl G. Kanzler und Metropolit // Studien zur Geschichte Osteuropas.— Graz; Köln.— Teil III.— S. 150—174.

Straty bibl. i arch. — Straty bibliotek i archiwów Warszawskich.— Warszawa, 1955.— T. 3.

Stronczyński — [Stronczyński K.] Wzory pism dawnych w przypisach, wystawione i objasnione drukowaniem ich wyczytaniem.— Warszawa, 1839.— Cz. I.

Stryjkowski — Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Stryjkowskiego...— Warszawa, 1846.— T. I.

Strzetelska-Grynbergowa — Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie. Ziemia i ludność.— Lwów, 1899.

Suchodolska — Suchodolska E. Kancelarie na Mazowszu w latach 1248—1345. Ośrodki zarządzania i kultury.— Warszawa, 1977.

Sulkowska — Sulkowska I. Księgi polskiej kancelarii koronnej w drugiej połowie XV wieku // Studia Źród-

	łoznawcze.— Warszawa; Poznań, 1961.— T. 6.— S. 81—101.
Sułkowska-Kurasiowa	— Sułkowska-Kurasiowa I. Metryka Litewska — character i dzieje // Archeon.— Warszawa, 1977.— T. 65.— S. 91—118.
Sułkowska-Kurasiowa, Woźniakowa	— Sułkowska-Kurasiowa I., Woźniakowa W. Inwentarz Metryki Koronnej. Księgi wpisów i dekretów Polskiej kancelarii królewskiej z lat 1447—1795.— Warszawa, 1975.
Summariusz dokumentów...	— Summariusz dokumentów od Lwa, Witolda i późnieyszych królów polskich aż do Augusta II zebrany i wydrukowany . in favorem ecclesiarum, praelatorum, fundatiorum, immunitatum, libertatum ritui Graeco sivi unito sive non unito dannych.— B[ez] m[iejsca] i r[oku] (див.: Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись, ч. II, с. 125).
Suppl. HRM ...	— Supplementum ad Historica Russiae Monumenta ex archivis ac bibliothecis extradeis deprompta et a Collegio archaeographico edita.— Petropolis, 1848
Susza	— Susza Jacobi. Phoenix tertiato redivivus albo starożytny chełmskyi Panny y Matki..— Zamostii, 1644.
Swiencickyi	— Swiencickyi I. Byzantinische Bleisiegel in den Sammlungen von Lwow // Сборник в память на проф. Петър Ников // Известия на Българското историческо друство, XVI—XVIII.— София, 1940.— С. 438 та ін.
Szaraniewicz	— Szaraniewicz I. Rys wewnętrznych stosunków Galicyi Wschodniej w drugiej połowie piętnastego wieku.— Lwów, 1869
Szaraniewicz. Die Hypatios-Chronik...	— Szaraniewicz I. Die Hypatios-Chronik als Quellen Beitrag zur österreichischen Geschichte.— Lemberg, 1872.
Szaraniewicz. O źródłach...	— Szaraniewicz I. O źródłach, służących do głębszego poznania dziejów kraju ojczystego.— Lwów, 1870.— 17 s. (Окремий відбиток: Szkoła

ludowych, średnich, tudzież seminarjów nauczycielskich.— Lwów, 1869.— T. III.— N 16—17).

Szostek — Szostek Ir. Biblioteka dominikanów lwowskich w świetle katalogu z roku 1776 // Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222—1972.— Warszawa, 1975.— T. II.— S. 409, 447.

Szymański — Szymański Józef. Nauki pomocnicze historii.— Warszawa, 1983.

Šebánek, Duškova — Šebánek J., Duškova S. Panovnická a biskupska listina v českem státě doby Václava I // Rozpravy Česko-Slovensko AV.— 1961.— Sv. 4; 1963.— Sv. 10.

Tangl — Tangl M. Das Mittelalter in Quellenkunde und Diplomatik.— Berlin, 1966.

Tessier — Tessier G. La Diplomatique.— Paris, 1966.

Timon — Timon A. Ungarische Verfassung und Rechtsgeschichte mit Bezug auf die Rechtsentwicklung der westliche Staaten.— Berlin, 1904

Thommen, Schmitz-Kallenberg — Thommen R., Schmitz-Kallenberg L. Urkundenlehre. Grundbegriffe Königs- und Kaiserurkunden. Papsturkunden.— Leipzig, 1913.— Th. 1—2.

Třeštik — Třeštik D. Formularze czeskie XIII wieku. Rekopisy i filiacje // Studia Źródłoznawcze.— Warszawa; Poznań, 1962.— T. 7.— S. 43—56.

Turkawski — Turkawski M. Spytko z Melsztyna...— Lwów, 1876.

Tysiąc lat Przemyśla... — Tysiąc lat Przemyśla. Kalendarz 1961—1965.— Przemyśl, 1961.— S. 43.

Ulanowski — Ulanowski L. Wiadomość historyczna w krótkości skreślona o cudownym obrazie Matki Boskiej przez św. Łukasza ewangelistę malowanym...— Lwów, 1851.

Ulanowski. Obraz... — Ulanowski L. Obraz Najświętszej Maryi Panny Matki Boskiej przez św. Łukasza ewangelistę malowanym...— Lwów, 1853.

Urzędnice — Urzędnice centralni i nadworni Polski XIV—XVIII wieku spisu / Opracowanie K. Chłapowski, St. Czara, I. Kądziela i in. Pod red. A. Gąsiorowskiego.— Kórnik, 1992.

Urzędowa wizja... — Urzędowa wizja cerkwi i monasteru ś[więtego] Jerzego Męczennika, na zadanie oo. Bazylianów tegoż monasteru, przedsięwzięcia ze strony magistratu miasta Lwowa, data 12 lipca 1765 roku // Przegląd archeologiczny.— Lwów, 1882.— Zesz. 1.— S. 131 та ін.

Vet. Mon. hist. Hung. ... — Vetera Monumenta historica Hungariam sacram illustrantia / Ed. A. Theiner.— Romae, 1859.— T. I.

Vet. Mon. Pol. et Lithv. ... — Vetera Monumenta Poloniae et Lithvaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia / Ed. A. Theiner.— Romae, 1860.— T. I (1217—1409).

Vet. Mon. Slav. ... — Vetera Monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia, maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta / Ed. A. Theiner.— Romae (et Zagrabiae), 1863—1875.— Vol. 2.

Voigt — Voigt J. Geschichte Preussens, von den altesten Zeiten bis zum Untergange der Herrschaft des Deutschen Ordens.— Königsberg, 1827.— Bd. I; 1827.— Bd. II; 1828.— Bd. III; 1830.— Bd. IV

Vol. Legum — Volumina Legum.— Sankt-Petersburg, 1859.— Vol. IV.

Widman — Widman K. Kościół św[iętego] Jana Chrześciciela we Lwowie. Wiadomość historyczna...— Lwów, 1869.

Wierzbowski — Wierzbowski T. Vademecum. Podręcznik dla studiów archiwalnych / Wyd. drugie zmienione i rozszerzone po śmierci autora przez K. Tyszkowskiego i B. Włodarskiego.— Lwów; Warszawa, 1926.

Witkiewicz-Wawrzyńczykowa — Witkiewicz-Wawrzyńczykowa Z. Ze studiów nad polityką polską na Rusi na przełomie

XII і XIII вieків // Ateneum Litewskie.— Wilno, 1937.— T. 37.— S. 1—35.

Włodarski — Włodarski Br. Polska i Ruś. 1194—1240.— Warszawa, 1966.

Włodarski. Rola Konrada... — Włodarski Br. Rola Konrada Mazowieckiego w stosunkach polsko-ruskich // Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie.— Lwów, 1936.— Dział II, t. XIX, zesz. 2.— S. 1—54

Włodarski Sąsiedztwo... — Włodarski Br. Sąsiedztwo polsko-ruskie w czasach Kazimierza Sprawiedliwego // Kwartalnik Historyczny.— Warszawa, 1969.— Rocz. XXVI.— N 1.— S. 5—19

Wyrostek — Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi Halickiej.— Kraków, 1932.

Zahn — Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark / Bearb. von Joseph Zahn.— Graz, 1903.— Bd. II.

Zb. dok. Małopol. — Zbiór dokumentów Małopolskich. Cz. 1 (Dokumenty z lat 1257—1420) / Wydał St. Kuraś.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1962; Cz. 2 (Dokumenty z lat 1421—1441).— 1963; Cz. 3 (Dokumenty z lat 1442—1450).— 1969; Cz. 4 (Dokumenty z lat 1211—1400) / Wyd. St. Kuraś i Irena Sułkowska-Kuraś.— 1969; Cz. 5 (Dokumenty z lat 1401—1440).— 1970; Cz. 7 (Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1418—1434).— 1975

Zbiór dokumentów... — Zbiór dokumentów, znajdujących się w Bibliotece hr. Przezdzieckich w Warszawie / Wydał A. Chmiel.— Kraków, 1890.

Zieliński — Zieliński L. Księga dziejów czyli historie... w monasterze Lwowskim pod tytułem świętego Jerzego Męczennika dla pamiątki starożytności i dawności tegoż monasteru zebrane i opisane // Pamiątki historyczne krajowe.— Lwów, 1841.— S. 75 та ін

Zimorowicz — Zimorowicz B. Leopolis Triplex // Iosephi Bartholomaei Zimorowicz. Opera quibus res gestae urbis Leopolis illustrantur... / Ed. Cornelius Heck.— Leopoli, 1899 (переклад укр

мовою — Зіморович Бартоломей. Потрійний Львів. Leopolis Triplex / Переклад з лат. мови Н. Царьової, наук. коментар І. Мицька.— Львів, 2002).

Zonar — Zonarae Ioannes. Epistome historiarum libri XIII—XVIII / Ed. Th. Buttner.— Bonnae, 1897.

Zubrzycki — Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa.— Lwów, 1844 (переклад укр. мовою — Зубрицький Денис Хроніка міста Львова / Переклад з польс. мови І. Сварника, наук. коментар М. Капраля.— Львів, 2002).

Zubrzycki. Rys... — Zubrzycki D. Rys do historyi narodu ruskiego w Galicji i hierarchii cerkiewnej w temże Królestwie.— Lwów, 1837.— Część I. Dokumenta..

Żądanie duchowieństwa ruskiego... — Żądanie duchowieństwa ruskiego, które stanom nayjaśnieyszey Rzeczypospolitej w pokorze remonstruje y o łaskawą rezolucyą supplikuje...— [1764].

Żebrawski — Żebrawski T. O pieczęciach dawnej Polski i Litwy.— Kraków, [1865].

Żychliński — Żychliński T. Złota księga szlachty polskiej.— W Poznaniu, 1879.— T. I.

Żudel, Novák — Żudel J., Novák J. Príručka diplomatiky, stragistiky a heraldiky.— Bratislava, 1956.

РОЗДІЛ І

АВТЕНТИЧНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ЗБЕРЕГЛИСЯ В ОРИҐІНАЛАХ І СПИСКАХ ОРИҐІНАЛІВ

ВСТУПНІ УВАГИ

Традиційно історіографи дипломатики відносять до найвагоміших за значенням ті акти та документи, які збереглися в оригіналах. І це зрозуміло. Вони є прямими матеріальними та духовними свідками часу, в якому створювалися, а при збереженні усіх своїх зовнішніх і внутрішніх ознак,— й епохи. Водночас ці документи відображають рівень культури інституцій, у яких вони створювались, ініціативу різних осіб, які їх створювали, а головне факт потреби в появі документа як суспільно-культурного явища.

До розділу увійшли документи Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV ст., що збереглися переважно в оригіналах. Три з них дійшли до нас у списках (I, № 2—3, 6). Однак, незважаючи на те, що у перших повністю або майже повністю збереглися власні зовнішні ознаки (наприклад, у деяких втрачені тільки печатки), а у других лише внутрішні, їх достовірність не підлягає сумніву.

На жаль, названих актів і документів для часу функціонування Галицько-Волинського князівства збереглося небагато. Якщо їх кількість за той час порівнювати з кількістю документів із таких країн, як Чехія, Угорщина, Краківське чи Мазовецьке князівства, то їх відсоток порівняно незначний. Відносимо до цього розділу 14 документів. Вони частково створювалися у другій половині XIII ст., більшість — у першій половині XIV ст. Писані у різних місцевостях князівства (Володимирі, Львові, Перемишлі та ін.), давньоукраїнською і латинською діловими мовами. Репрезентовані державними, переважно князівськими, старостинськими та міськими канцеляріями Галицько-Волинського князівства, а також управами міст (I, № 1, 7).

До розділу увійшли документи, що створювалися у князівських канцеляріях спадкових князів: Лева (Лева Даниловича) — I, № 2—3; Андрія і Лева Юрійовичів — I, № 4; Андрія Юрійовича — I, № 5—6; Юрія Тройденовича — I, № 8—12 та князів Кейс-

тута і Любарта (остання грамота видана у Бересті чи Луцьку — I, № 14); у старостинських — березьким старостою (наджупаном) Григорієм на Закарпатті і „старостою землі Русі" Дядьком (Дедьком) — I, № 1, 13; у міських — канцелярією міста Володимира — I, № 7 (див. Табл.).

Перелік документів розпочинається грамотою березького старости (наджупана) Григорія, створеною і виданою 1 травня 1299 р. у Лупрет-Нані — одному з містечок Березької столиці (жупи) Закарпаття, яке на той час належало до володінь князівства Лева Даниловича або було йому підпорядковане.

Іншим документом є дарча грамота князя Лева для „братинців" з Литовської землі Тутенія і Монтсіка на село Добаневичі у Перемишльській волості з усіма належними до нього земельними угіддями, повинностями та правом „головиництва". Цей документ не зберігся в оригіналі. Його текст відомий зі списку 1443 р., крім того, без дати. Ці та інші факти, зокрема не цілком зрозумілі на сьогодні елементи змісту, викликали в деяких дослідників певні застереження щодо його достовірності. Цьому насамперед сприяє брак розуміння відповідної реальної підстави для появи документа, непереконливість існування у князівстві на той час вотчинного (домініального) суду, констатація, що документ писаний начебто вульгарною мовою і т. ін. Однак наведені факти у світлі найновіших наукових спостережень аж ніяк не дають підстав уважати його неавтентичним (I, № 2).

Аналогічно слід трактувати й інший документ, писаний від імені князя Лева. Мається на увазі грамота князя про продаж, згідно з маґдебурзьким правом, якомусь Іванові (Йоанові) війтівства в місті Перемишлі та кам'яної церкви св. Миколи. Оригінал документа також не зберігся. Відомий його список, датований 3 січня 1470 р., перекладений латинською мовою і внесений до актових книг Лави міста Перемишля. Документ також без дати, однак його достовірність, так само як і попереднього, нині не викликає сумнівів (I, № 3).

Застереження щодо неавтентичності документів (I, № 2, якоюсь мірою і I, № 3) викликане, очевидно, не так їх змістом і формою, як устійненою у літературі традицією і шаблоном у ставленні до документів, що писані від імені князя Лева чи Лева Даниловича, як фальсифікатів пізніших часів. Проблематичним

є, однак, те, що обидва писані від імені князя Лева (правда, невідомо якого — Лева Даниловича — діда, чи Лева Юрійовича — внука), отже, невідомо, хто є їх експонентом, відповідно, якою є їх реальна дата.

У розділі хронологічно розміщені три листи Андрія і Лева Юрійовичів (в одному з них вони експоненти):

1316 р., серпня 9. Володимир — від імені обох князів „усієї землі Русі, Галичини і Володимирщини" Андрія та Лева Юрійовичів (I, № 4);

1320 р., серпня 27. Володимир — від імені князя „Володимирщини і володаря Русі" Андрія Юрійовича (I, № 5);

1320 р., серпня 27. Володимир — від імені князя „володимирського і володаря землі Русі" Андрія Юрійовича (I, № 6).

Листи адресовані Німецькому Орденові та купцям Кракова. Писані латинською мовою.

Окремо стоїть лист, писаний 3 травня 1324 р. радними та громадою міста Володимира до радних і громади міста Штральзунда з приводу перехоплення його „горожанами" на Руґійському побережжі корабля зі сувоями сукна, які транспортували володимирські купці з Фландрії на Русь.

Продовжують список оригінальних документів Галицько-Волинського князівства п'ять листів-грамот, писаних від імені князя Юрія Тройденовича:

1325 р., [жовтень]. Володимир (I, № 8);

1327 р., березня 9. Володимир (I, № 9);

1334 р., лютого 11. Львів (I, № 10);

1335 р., жовтня 20. Володимир (I, № 11);

1339 р., січня 20. Володимир (I, № 12).

Чотири перших із них засвідчують міждержавні контакти князівства з Тевтонським Орденом, останній є дарчим документом, згідно з яким князівський слуга Бартко зі Сандомира отримує від князя Юрія Тройденовича війтівство на маґдебурзькому праві у місті Сяноці.

Завершують перелік автентичних документів, що збереглися в оригіналах і списках XV ст., лист „управителя або старости землі Русі" Дмитра Дядька (Дедька) до маґістрату та купецтва міста Торуня, датований 1341 р. (березень — не пізніше червня 27, у Львові), та лист литовського князя Кейстута і його брата, спадкоємця Волинської землі Любарта до торунських купців з дозволом вільно торгувати в Луцьку, дотримуючись

шляху переїзду через міста Дорогичин, Мельник і Берестя (див. Табл.).

Докладно не обговорюємо змісту перелічених документів (про кожний з них ідеться далі). Вони розкривають чимало ланок внутрішнього життя і зовнішніх контактів князівства. Домінантою тієї частини документів є зовнішні відносини і торговельні зв'язки між країнами, внутрішні стосуються дарування земель і маєтностей. Загалом документи, передусім з 20—40-х років XIV ст., свідчать про складну і нестійку ситуацію у князівстві, що формувалася унаслідок суперечностей між князівською владою і боярством, упередженого ставлення православної України Юрія Тройденовича до Польщі й католицизму. Незаперечним фактом є також те, що публіковані документи дають цінний матеріал для дослідження давньоукраїнської і латинської мов, які побутували в Україні, української середньовічної дипломатики, джерелознавства, а також таких спеціальних історичних дисциплін, як метрологія, сфрагістика (I, № 7—14) тощо.

Для публікованих документів характерна двояка будова — засвідчені різні формуляри, насамперед простий і класичний тричленний, часто нестандартне розміщення текстів клаузул. На той час існувала власна школа формування тексту документа, яка основувалася на давніх традиціях давньоруської документалістики та школи, що розвинулася під впливом західних дипломатичних практик. Це, зокрема, властиве першій половині XIVст. (що нині має пряме підтвердження) і пов'язане чи не найбільше з політичною ситуацією у князівстві. На формування українського документа впливав документ тих країн, які безпосередньо контактували з Галичиною і Волинню. Йдеться, зрозуміло, про будову формулярів латиномовного документа Однак чіткої відповіді на запитання, що найбільше спричинилося до створення власного давньоукраїнського латиномовного формуляра документа, сьогодні поки що, крім здогадок, немає. Очевидно, що на теренах князівства маємо справу з давньоукраїнським симбіозом латиномовного документа, що розвинувся під впливом угорської і німецької дипломатичних шкіл. Не обходилось тут без прямого чи опосередкованого, через Чехію і Польщу, впливу папської канцелярії. Однак впливати на це могли також канцелярії країн, які були у сфері візантійського впливу (Сербія, Семигороддя, Болгарія) і з якими князівство контактувало передусім у сфері церковного і культурного життя. Це дає змогу

припускати, що князівські канцелярії могли володіти навіть власними формулярниками. Зауважимо, що як у першому випадку, коли йдеться про давньоукраїномовний документ, так і у другому — щодо латиномовного, простежується певна закономірність у розвитку структури документа, зокрема, уже для XIV ст. Відповідно іншим було й призначення документів: давньоукраїномовний використовувався для внутрішнього вжитку у князівстві (I, № 2—3), латиномовний — для зовнішніх контактів з іншими країнами Середньої і Західної Європи. Королівські, князівські та інші двори Європи на той час використовували в офіційному діловодстві тільки латинську мову. Аналіз формулярів документів (зрозуміло, в межах близьких у видовому значенні документів) дає змогу зауважити подібність, але не ідентичність їх будови (винятком є повторення формулярів у документах I, № 4 і 9). Кожна чи майже кожна канцелярія, принаймні князівських дворів, крім загальних засад, зберігала звичайно дрібну, свою специфіку в побудові документів І це торкається не лише загальної географії (Галич, Берестя, Луцьк), але й часу появи документів. Галицько-волинський формуляр, незважаючи на консервативність розвитку у загальноєвропейському контексті, видозмінювався і модифікувався. Це має стосунок як до двочленного простого, так і до тричленного формуляра. Також простежуються відмінності у побудові клаузул найчастіше дарчих грамот, наприклад, канцелярії князів Лева і Юрія Тройденовича (грамота останнього з 1339 р. писана латинською мовою, див. I, № 2—3, 12), що, очевидно, пов'язане з традиціями різних дипломатичних шкіл і навиками писарів.

Водночас ці ж документи (передусім та їх частина, що збереглася в оригіналах) засвідчують такі невід'ємні елементи середньовічної дипломатики, як печатки. Серед них печатка князя Юрія Львовича, яку спадкували та використовували його сини, князі Андрій і Лев, а опісля і Юрій Тройденович (I, № 4, 8—12), печатка князя Лева Юрійовича (I, № 4), печатка радників і громади міста Володимира на Волині (I, № 7). Окремо репрезентовані печатки львівського воєводи Бориска (Бориса) Кракули (I, № 10), „правителя або старости землі Русі" Дмитра Дядька (Дедька) (I, № 13) та ін. (Іл. 3—4, 7—12).

Документи, уміщені в розділі,— унікальні пам'ятки писемності. Їх зміст і форма творять вагомий причинок для розуміння і оцінки багатьох історичних реалій Галицько-Волинського князівства другої половини XIII — першої половини XIV ст.

№ 1

1299 р., травня 1. Лупрет-Нана.— Березький староста (наджупан) Григорій, діяльність якого підпорядковувалася князю Русі Левові Даниловичу, разом з чотирма суддями припиняє судові суперечки і примирює Софрона, Соломона, Степана та Зоварда, з одного боку, і синів Томи — з другого, застерігаючи, що на випадок, якщо якась зі сторін відновить суперечку, сплачуватиме грошову кару сто марок

Документ відображає діяльність старост (наджупанів) у сфері судочинства (в оригіналі урядник князя Лева — „officialis Leu"), їх безпосередню чи опосередковану участь як зверхників в адміністративно-судовій владі на території однієї із закарпатських адміністративно-судових округ. Нині не відомо, чи у всіх випадках староста від свого імені тільки підтверджував рішення суду („чотирьох суддів"), що було його прямим обов'язком, чи це рішення і поява документа є процедурально спільним підсумковим актом виконавчої (судової) і адміністративно-розпорядчої (старостинської) влади у судових справах краю. Як свідчить клаузула *intitulatio* документа, у який ім'я старости стоїть поряд із згадкою про суддів — „та четверо суддів від тутешньої знаті" („et quat[t]uor iudices nobilium de eadem"), то треба вважати, про що, зрештою, свідчить давньоруська і загальноєвропейська традиція, що староста від імені князя брав безпосередню участь у судових розглядах справ. Подібна процедура судочинства і винесення рішень, спираючись на давні правові засади, мусила поширюватися на територію усього князівства. Документ відображає діяльність нижчої ланки адміністративно-судового чину з території, яка була підпорядкована князю Левові Даниловичу, і є єдиною пам'яткою цього ряду документів, що збереглися для XIII ст.

Документ належить до оригінальних. Засвідчує один із різновидів адміністративно-розпорядчих судових документів-рішень, що створювалися на рівні старостинського (для Закарпаття також „столичного", „жупного") уряду у Березькому старостві (жупі). Писаний від імені старости (наджупана) Григорія, який названий у документі „урядником князя Русі Лева". Складений латинською мовою, готичним канцелярським мінускульним письмом на окремому пергаментному аркуші і засвідчений чотирма печатками.

У структурному значенні документ репрезентує зразок класичного формуляра нижчого адміністративно-судового уряду, складається з трьох частин, кожна з яких містить відповідні клаузули

Вступний протокол формуляра представлений двома клаузулами. Перша з них — *інтитуляція* — „Ми Григорій, граф з Берегова, урядник князя Русі Лева, та четверо суддів від тутешньої знаті" („Nos Gregorius, comes de Beregh, officialis Leu ducis Ruthenorum et quat[t]uor iudices nobilium de eadem"), вказує, з одного боку, на те, хто на той час був старостою „березької столиці" на Закарпатті, з другого — підтверджує підпорядкування округи (жупи) у 1299 р. галицькому князю. А. С. Катона, публікуючи у 1793 р. документ, робить примітку: „[...] оскільки руський князь призначав урядовця, то, здається, що він [князь] володів землями в Угорщині, радше через графа Григорія управляв сусідньою частиною Русі..." (Katona, t. VII, p. 1200). Адміністративний зв'язок Берегова з Галицьким князівством, правдоподібно, тривав до смерті Лева Даниловича або дещо пізніше. У грамоті того ж старости Григорія з 1307 р. уже немає покликання на ім'я галицьких князів. На остаточну втрату закарпатських володінь галицькими князями вказує грамота угорського короля Карла Роберта I Анжуйського з 1320 р. (Lehoczky, k. III, s. 88—91). У 1322 р. угорці здобули останній замок на Закарпатті, який утримувала галицька залога (Войтович. Удільні князівства.., с. 98). Як складова частина *вступного протоколу* виступає також клаузула *інскрипції*. Вона за смисловим навантаженням безособова: „Подаємо для пам'ятного запису" („Damus pro memoria"). Формулювання обох клаузул і добір у них відповідної лексики не викликають застережень. Називання власного імені, звання, громадського становища проставлені згідно з реальними фактами і загальноприйнятими дипломатичними вимогами. Початковий зворот „Nos Gregorius" нагадує у клаузулі *інтитуляції* радше західну форму титулятури.

Друга частина формуляра — *власне зміст*, представлена клаузулами *наратії* — відомостями про конкретну підставу видачі документа називанням імен людей, які „з'явились" перед експонентом „за добровільним бажанням і згодою обох сторін" („spontaneaque voluntate, utrarumque partium composiciones"), та *диспозиції* — власне вираження волі експонента щодо юридичного акта. Умищена в документі також клаузула *санкції*. Вона вказує на засіб, який буде застосовано на випадок порушення волі експонента, а саме, що у разі відновлення суперечки сторона „повинна сплатити сто марок" („centum marcas soluere teneantur").

Закінчення (третя частина) засвідчує клаузулу *датації*, яка складається з відомостей про місце і час появи документа з класичним початковим „Datum" (Дано). Назва місцевості не ідентифікована за сучасним реєстром назв населених пунктів. Очевидно, йдеться про давню німецько-угорську назву Берегове (пор. нім. Lamprechtszász, угор. Beregszász).

Число дня і місяць появи документа встановлено приблизно, на підставі змісту. Оскільки свята *Beati Georgii martyris* у тогочасному календарі не виявлене, а відоме свято *Sancti Georgii militis*, то день і місяць видачі

документа пов'язуємо саме із цим святом. Воно у XIII ст. для території Закарпаття припадало на 24 квітня, а вісім днів (октава) після нього — на 1 травня.

Документ засвідчений чотирма печатками, які, правдоподібно, належали суддям суду у „березькій столиці". Якими були їх зображення,— сьогодні не відомо, вони втрачені.

Автентичність документа не викликає застережень. Це засвідчує загальна критика його зовнішніх і внутрішніх ознак.

Оригінал: Державний архів у Будапешті. XVIII ст. Сьогодні не виявлено. Відомий в одному дипломатичному виді та п'яти списках.

Осн. списки: **1. (Мальй.).** Список Мальйоана. Середина XVIII ст. [?] Лат. мова (відомості з літератури: пор. Katona, t. VII, p. 1200).

2. (Кат.). Список А. С. Катони. Створений перед або близько 1793 р. Лат. мова. В основу списку покладено список **Мальй.** Його знаємо з публікації (Katona, t. VII, p. 1200). Правопис осучаснений. При копіюванні не зафіксовані скорочення слів, виносні графеми, не всі місця правильно прочитані, наприклад, у клаузулі *інтитуляції* „officialis seu ducis" замість „officialis Leu ducis". Відомо, що графеми **l** та **s** пишуться подібно, але род. відм. „ducis" не узгоджується зі словом „seu". На це звернув увагу М. Грушевський (Грушевський, т. III, с. 99), є помилкові написання слів — „iplorum" замість „ipsorum", скорочення „dom." — „Domini" та ін. Однак С. Катоні належить перше впровадження документа в науковий обіг.

3. (Ваґ.). Список Карла Ваґнера. З'явився наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Створений на основі оригіналу документа („Ex autographo eruit Carolus Wagner"). Рукопис втрачено. Про текст і його провенієнцію дізнаємось із публікації: CD Hungariae., t. VI, vol. 2, p. 239—240.

4. (Феср-1). Список № 1 Ґ. Фесра. Створений, очевидно, близько 1830 р. Його рукопис не відомий, основується на списку **Кат.** У багатьох випадках містить певні виправлення, наприклад, замість „B[eati]", що у списку **Кат.**, у списку **Феср-1** замінено на „s[ancti]" та ін. Про нього дізнаємось із публікації: CD Hungariae., t. VI, vol. 2, p. 216—217.

5. (Феср-2). Список № 2 Ґ. Фесра. Створений на основі списку **Ваґ.** Засвідчує найповніший (як і **Ваґ.**) текст документа. Текстологічні розбіжності між списками **Феср-1** та **Феср-2** походять переважно з недосконалого прочитання списків підстав **Кат.** і **Ваґ.**

Опубл.: Katona, t. VII, p. 1200; CD Hungariae., t. VI, vol. 2, p. 216—217, 239—240.

Регест: CD Hungariae., t. VI, vol. 2, p. 14.

Текст

Публікується на основі списку **Феср-2.** Різночитання за списками **Кат.** і **Феср-1.**

Nos Gregorius, comes de Beregh, officialis Leu ducis Ruthenorum et quat[t]uor iudices nobilium de eadem.

Damus pro memoria, quod in octauis B[eati][1] Georgii martyris, Sapranus, Solomon[2] et[3] Stephanus et Zoward, frater ipsorum[4], ab una parte, coram nobis personaliter constituti, Ladislaus et Donch[5], filii Thomae[6], ex altera, sana mente spontaneaque voluntate, utrarumque partium[7] composiciones[8], omnes causas[9], usque nunc inter ipsos ventilatas, seu peractas, mediantibus nobis et aliis probis viris, in pacis unionem taliter devenerunt; quod[10], ipsas causas, inter ipsos ventilatas, cassationi reddiderint et se dari fecerint, tali obligatione interiecta.

Quod, si qui[11] ex ipsis causas[12] supradictas suscitare niterentur, super quibus in pacem devenerunt, seu Ladislaus et Donch, frater suus, seu alius ex cognatis suis, ac Sapranus et fratres sui, ante litis[13] ingressum centum marcas soluere teneantur.

Datum in Lupret Nana in octauis supra dictis. Anno Domini[14] millesimo ducentesimo[15] nonagesimo nono.

[Locus quat[t]uor sigillorum pendentium][16]

Переклад

Ми, Григорій, граф з Берега, урядник князя Русі Лева, та четверо суддів від тутешньої знаті.

Подаємо для пам'ятного запису, що на восьмий день [після свята] блаженного Георгія-мученика, особисто з'явившись перед нами, душевно здорові Софрон, Соломон, Степан та їхній брат Зовард, з одного боку, та Ладислав і Донч, сини Томи — з другого, за добровільним бажанням і згодою обох сторін, при посередництві нас та інших чесних людей дійшли

---

[1] **Феср-1** — s[ancti]; [2] **Кат.**, **Феср-1** — Salamon; [3] **Кат.**, **Феср-1** — слова „et" немає; [4] **Кат.** помилково iplorum; [5] **Феср-1** — Donck; [6] **Кат.**, **Феср-1** — Thome, [7] **Кат.**, **Феср-1** — parcium; [8] **Кат.**, **Феср-1** — composicione; [9] **Кат.**, **Феср-1** — caussas; [10] **Кат.**, **Феср-1** — далі пропущений текст від слів „ipsas causas" до слова „interiecta"; [11] слова „si qui" написані разом; [12] як 9; [13] **Феср-1** — далі у дужках вставлено слово „contestationem"; [14] **Кат.** — скорочено dom.; [15] **Кат.**, **Феср-1** — тисяча та сотні дати проставлені римськими цифрами: M⁰ CC⁰, [16] **Кат.**, **Феср-1** — слів „Locus quat[t]uor sigillorum pendentium" немає.

до такого мирного єднання в усіх судових процесах, які досі між ними точаться чи відбуваються. У зв'язку з цим усі справи, які між ними ведуться, віддали на скасування і зробили так, щоб це було завершено, в чому і зобов'язалися.

Якщо б хтось із них намагався поновити згадані суперечки, в яких вони дійшли до примирення, або Ладислав і Донч, його брат, чи хтось із родичів, або Софрон і його брати, то перед [заявою] початком спору повинен сплатити сто марок.

Дано у Лупрет-Нані, на згаданий восьмий день, року Божого 1299.

[Місце прикріплення чотирьох печаток]

№ 2

[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31. Перемишль].— Галицький князь Лев надає „братинцям" з Литовської землі Тутенію та Монтсіку право власності на село Добаневичі у Перемишльській волості з усіма належними до нього земельними угіддями, повинностями та правом „головиництва"

Документ належить до дарчих актів, на основі яких князь закріплював за новими власниками нерухоме майно, феодальну ренту й суд над підданими.

Ориґінал не зберігся. До нас дійшов його список, внесений у книгу Львівського ґродського суду першої половини XV ст. У зв'язку із втратою ориґіналу документа не маємо відомостей про його зовнішній вигляд і характер письма. Перед основним текстом, однак, як про це свідчить запис у книзі, фіксується хрисмон (†), над ним — заголовок: „**А се листъ кнѧ҃ Илъво҃ на Добаниви҃ѣ**" (Іл. *1*).

Формуляр документа, якщо порівнювати його з класичним тричастинним формуляром, репрезентований двома структурними частинами — *вступним протоколом* і *власне змістом*. У ньому немає таких клаузул, як *інвокація, аренга, короборація*. Повністю немає його третьої частини — *закінчення* з допустимим списком свідків і *датаційною формулою*. Загалом цей формуляр подібний до простого формуляра галицько-волинських документів, який виступає в автентичних (I, № 3) і частіше в неавтентичних документах (див. Розділ III. Вступні уваги, с. 405—407 та ін. і критичний коментар до грамот № 21—25)

Вступний протокол починається характерним для східнослов'янських документів зворотом „**А се ѧ**", який з іменем експонента творить клаузулу *інтитуляції*. Саме цією клаузулою (а не *інвокацією*, як можна було сподіватися) розпочинається документ. *Інскрипція* документа поділяється на дві складові частини. Перша з них вказує на виклик адресата („**вызвали есмы· с Литовъскоѣ землѣ· два· братѣньцѧ Тутениѧ а Монтсѣка**"), друга

підкреслює те, що наданими правами власності повинен користуватися не лише адресат, але і його нащадки („**а д[а]‹а› есмы ѣмъ оу вѣ^к^ и дѣте^м^ ѣхъ• и оунучѧто^м^•ѣхъ и праоунучѧто^м^ ѣхъ**“). Подані компоненти клаузули розташовані в різних місцях, у зв'язку з чим друга її частина може сприйматися навіть як уточнення *диспозиції*.

У частині формуляра — *власне зміст* — немає допустимих початкових клаузул *аренги, промульгації і нарації*. Вона розпочинається клаузулою *диспозиції*, яка, як це часто трапляється у дарчих документах, містить перелік усіх наданих експонентом об'єктів власності, повинностей і прав з окремим підкресленням, що вони переходять від князя до нового власника. Завершує цю структурну частину клаузула *санкції* з додатком *маледикційної формули*: „**Не н‹а›добѣ оуступатисѧ• на мое слово нико^м^• а кто сѧ• оуступи^т^ тотъ оувѣдаетьсѧ со мною пере^д^ Богомъ**“.

Місце складання документа не відоме. Він міг писатися у Львові, Перемишлі (на останнє непрямо вказують близьке розташування до Перемишля села Добаневичів і безумовна його адміністративна належність до Перемишльської землі) або в інших містах чи селах князівства. Навряд чи варто пов'язувати його появу зі Львовом, основуючись, наприклад, лише на тому, що у 40-х роках XV ст. документ вписаний у книги Львівського ґродського суду, оскільки відомо, що аналогічні книги з Перемишля збереглися лише від 1462 р.

Розглядуваний документ не датований. Брак у списку клаузули *датації* з хронологією пам'ятки зумовив у літературі різне його датування. Д. Зубрицький пов'язує появу документа тільки з канцелярією князя Лева Даниловича, відносить його створення до часу між 1266—1301 рр. (CD Galicensis.., p. 25). Із цим погоджуються видавці з Археографічної комісії у Петербурзі (АЮЗР, т. II, с. 101). На першому списку І. Вагилевича (див. далі **Ваг.-1**) рукою невідомої особи поставлена дата „1300“ (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, с. 7). Публікатори грамоти в „Актах ґродських і земських“ на підставі іншого списку І. Вагилевича (**Ваг.-2**) уміщують грамоту (правда, окремо дати її не виносять) після документа з датою 1292 р. (AGZ, t. I, s. 5). Такі дослідники, як І. Шараневич (Szaraniewicz, s. 59—60, а також Шараневич, с. 85, 89), А. Левицький (Lewicki. Obrazki.., s. 96), обмежуються лише констатацією факту, що грамота належить Левові Даниловичу, таким чином, її створення відносять до часу його князювання без подання конкретної дати можливої появи документа. Відомі факти, що документ публікувався з датою 1443 р., тобто часу його облятування у книгу Львівського ґродського суду, або крайніми датами цієї книги взагалі — 1443—1446 рр. (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3; Розов, с. 146).

Загалом у більшості названих випадків присвоєння документові дати (не завжди коментоване і арґументоване) пов'язане з трьома—чотирма останніми десятиліттями XIII ст. У зв'язку з цим запропонована Д. Зубрицьким хронологія документа залишалася донедавна чинною, і критерії

для встановлення хронології його появи, на жаль, до сьогодні не змінилися. При всіх обставинах він, однак, міг складатися перед чи на початку 1301 р. Тим часом, у початковій клаузулі — *інтитуляції* — подане лише ім'я Лев — „**кнѧ҃ Левъ**“, без уточнення, чи йдеться про Лева Даниловича — діда, чи Лева Юрійовича — внука — галицьких князів, а час між закінченням князювання першого і початком князювання другого становить заледве 15 років. Лев Юрійович князював на землях діда приблизно від 1316 і до (за Печерським літописом) 31 травня 1323 р. (за іншими даними, 1308 — перед 9 червня 1324 р.) (Войтович, с. 89 або, за С. Курасем, найдалі до 21 квітня 1323 р.; Zb. dok. Malopol., cz. 4, s. 45, N 901). Дату смерті Лева Юрійовича умовно приймаємо за Печерським літописом. Отже, документ міг видаватись також князем Левом Юрійовичем і датуватись, наприклад, перед 31 травня 1323 р. Звичайно щодо останнього пов'язання дати документа з іменем Лева Юрійовича можуть бути і застереження. По-перше, відомий формуляр документа, що писаний від імені братів Андрія та Лева Юрійовичів (правда, він репрезентує інший різновид документа і видавався князівською канцелярією для закордону), за структурою зовсім інший від нашого (I, № 4), що схиляє до думки відносити створення документа до канцелярії Лева Даниловича, а по-друге, дехто з дослідників уважає Лева Юрійовича лише князем на Волині, зокрема у Луцькому князівстві (Войтович. Удільні князівства.., с. 98). На давньоукраїнське походження документа непрямо також вказують його текстологічні дані (див. далі).

У цій ситуації не можна не зауважувати дати, яка стосується особи князя Лева Даниловича і міститься у „покрайньому записі“ Євангелія-Апракоса, список якого датовано кінцем XIV ст. У записі йдеться, зокрема, про слова: „**написати еа҃улие се апракосъ кънѧзоу Львоу Даниловичю· при митрополитѣ Григориѣ и владъцѣ перемъшльскомъ Лариѡнѣ почѧхъ е писати въ лѣт҃ ҂ѕѿѯ мц҃а августа, рекомааго зарева въ ѳ҃і день· а коньчѧхъ е въ лѣт҃ ѕѿѳ мц҃а марта въ ѕ҃і день въ пѧтъкъ· азъ многогрѣшныи мнихъ Василко· здравъ же кънѧже боуди въ вѣкъ живи и съ подроужиею своею**“ (НБ МГУ, № 1367, л. 261—262. Опубл.: Срезневский. Др. памятники... Дополн. 1866, стб. 301—302; Запаско, с. 279). Зрозуміло, мається на увазі 16 березня 1301 р. На той час ще мав жити князь Лев Данилович („**здравъ же кънѧже боуди въ вѣкъ живи**“). Але запис, на жаль, належить навіть не до часу складання Євангелія-Апракоса, а лише до кінця XVIII, а може, й початку XIX ст. (Конюхова, с. 84), проте ми не можемо його не зауважити чи проігнорувати хоч би тому, що автор, вписуючи ці слова, міг спиратись на якесь нині невідоме достовірне джерело. Ці хронологічні відомості, звичайно, лише як припущення (рік дати залишається незмінним) можуть попередньо уточнювати день і місяць недатованих документів з іменем галицького князя Лева, принаймні верхня межа дати, що виходили з князівської канцелярії, і формулюватися 1301 р., „не пізніше березня 16“. Це умовно дає підстави датувати документ у хронологічних межах: „не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31“. Така широ-

ка хронологічна межа застосовується і для датування інших недатованих документів, писаних від імені князя Лева, що не уточнюється, незалежно від того, чи це автентичні, чи неавтентичні документи (див. далі).

Грамоту відносимо до автентичних. Про це свідчать:

а) *формуляр документа*, зокрема, його порівняльне зіставлення з формулярами документів Романовичів, які збереглися у складі тексту Галицько-Волинського літопису. Йдеться, наприклад, про порівняння структури загалом і будови клаузул зокрема заповітних грамот князя Володимира Васильовича (II, № 45—46) і передусім статутної грамоти князя Мстислава Даниловича (II, № 67). Вони, як і досліджувана грамота, зберігають простий формуляр. Бракує у них, як і для грамоти братинцям Тутенію і Монтсіку, таких клаузул, як *аренга, короборація, список свідків*, формулювання *датації*, а *інтитуляція* починається із вказівного займенника **се** та особових **ѧ** або **азъ**: „**А се ѧ· кнѧ²· Левъ**“ і „**Се азъ кнѧзь Мьстиславъ**“ (II, № 67), а не з невластивого давньоруській дипломатиці „pluralis maiestatis“. Незважаючи на те, що *інтитуляція* у літописних грамотах генеалогічно розбудована: „**с҃нъ Василковъ· вноукъ Романовъ**“ або „**с҃нъ королевъ· вноукъ Романовъ**“, у досліджуваній грамоті Мстислава Даниловича *духовна санкція* дуже подібна — у грамоті Лева: „**а кто сѧ оуступи^т тотъ оувѣдаєтьсѧ со мною пере^д Богомъ**“; у грамоті Мстислава — „**А хто мое слово пороушить· а станеть со мною передъ Бм҃ъ**“;

б) *мова документа*, незважаючи на певне осучаснення, оскільки дійшла до нас у копії першої половини XV ст., виразно зберігає давньоукраїнську ділову лексику, що відома з інших джерел і словників лексики XIII — першої половини XIV ст. Не викликають застереження у мові документа її морфологічні та синтаксичні риси, орфоепія. У перший відомий список документа 1443 р. перенесено з давньоруської епохи пунктуацію (крапка посередині рядка) (див. Іл. *1*);

в) *зміст документа* може розглядатися під кутом зору оцінки автентичності, однак його дані пізнавальні лише частково, не всі винесені у *диспозиції* факти (так часто траплялося для середньовіччя) вдається пояснити та підтвердити (див. далі, також III, № 1, 6, 18, 21—25 та ін.). Залишається відкритим питання про прибульців із Литви і наданням села Добаневичів, ніколи не зможемо відповісти, крім апріорних міркувань, чому відбулося дарування „**братѣньцѧм**“ села і всіх належних до нього земель і повинностей, нарешті, хто були для князя Лева Тутеній і Монтсіка. Існує низка інших питань.

Із цих та інших міркувань не всі дослідники вважають документ автентичним, про нього немає єдиної думки у науковій літературі. Це випливає із не цілком зрозумілих, як відзначалось, на сучасному етапі елементів змісту документа а також того, що він недатований і дійшов до нас тільки у списку, у зв'язку з чим втрачено його зовнішні ознаки, як одного з важливих критеріїв оцінки автентичності пам'ятки. Такі дослідники, як Д. Зубрицький (пор. лист М. Погодіна від 5/17 червня 1847 р;

ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 2505, с. 32 і публікації грамоти (CD Galicensis.., p. 25; АЮЗР, т. II, с. 101), І. Шараневич (Szaraniewicz, s. 59—60), А. Левицький (Lewicki. Obrazki.., s. 96), І. Линниченко (Линниченко. Грамоты.., с. 81; його ж. Крит. обзор.., с. 147—148; його ж. Юридические формы.., с. 311), а у післявоєнний час А. Генсьорський (Генсьорський. З коментарів.., с. 177—181), вважають її автентичним документом, тим часом М. Грушевський (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 5—6; його ж. Еще о грамотах.., с. 272—274), а також Б. Барвінський та інші дослідники піддають її достовірність сумнівам.

Основні застереження щодо автентичності досліджуваного документа будувалися на браку нібито реальної підстави його виникнення, зокрема, відсутності прямих відомостей в історичних джерелах про роздавання князями земель людям за військову чи іншу службу або обов'язок несення перед князем такої служби. Однак саме такі надавання „**в держание**" маєтностей з обов'язком можливого несення служби входили у систему внутрішньої політики князя, передусім у боротьбі з багатим боярством. Це засвідчує Галицько-Волинський літопис уже під 1241 р. стосовно Коломиї: „**великии князи держать сию Коломыю на роздавание wроужьникомъ**" (Ипат., стб. 790). Практика роздавання земель прибулим у Галичину людям поширювалась і на „великих" бояр. У той же час Данило Романович у листі докоряє боярину Доброславові: „**землю грабите· черниговьскыи боаръ не велѣхъ ти· Доброславе приимати· нъ дати волости галичкимъ** [...] **си бо есть недостоина· ни Вотьнина держати**" (Ипат., стб. 789—790; пор. частково II, № 20). На приватне боярське володіння вотчинами, селами і містами, що дарувалися князями, опосередковано вказує інша згадка у літописі: „**братьт и** [князь Мстислав Данилович] **даетъ городъ· Всеволожь боаромь· и села раздаваетъ**" (1287, Ипат., стб. 900) тощо. У Галичині і на Волині цей процес, як відзначає І. Линниченко, мав місце у XIII ст. або ще раніше (Линниченко. Грамоты.., с. 95), що мусило знаходити юридичне закріплення у документах. Це, по-перше

По-друге, заперечувано існування вотчинного (домініального) суду, натяк на який містить грамота, оскільки „в інших пам'ятках з часів руського державного життя [...] не стрічаємо ніяких вказівок на право пана судити і побирати судові кари [...] з свобідних селян" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 5).

Що ж до цього закиду, то насправді прямих свідчень функціонування домініальних судів в Україні не знаходимо у правових кодексах і статутах XIII ст., однак вони спостерігаються уже в XIV ст. (а не у 1447 р., як запропоновано), наприклад, у грамоті від 17 березня 1375 р., якою князь Олександр Корятович братові у Смотричу на Поділлі „**люди далъ** [...] **со всѣмъ правомь**" (Розов, с. 20). Опонуючи зміст цього документа як такий, що „не говорить чітко про домініальний суд", прихильники неавтентичності досліджуваної грамоти, однак, категорично не відкидають можливості його функціонування, але вважають, що цей суд міг розвинутися

під впливом західних інститутів судочинства „в зв'язку їх близькості до Польщі і польських порядків" (Грушевский. Еще о грамотах.., с. 272—273). Якщо припускати саме так, то чому б цього не могло відбутися на якихось 100 років раніше? Адже з появою монголо-татарських орд на Русі простежуються тривкі і різнобічні контакти Галицько-Волинського князівства з сусідньою Польщею, Угорщиною та Чехією, де функціонував цей суд і звідки його засади вже тоді могли запозичуватися. Це непрямо підтверджують впливи інших феодальних інститутів країн Європи на Південно-Західну Русь (Пашуто. Очерки.., с. 140—141 та ін.). Крім того, як зауважує А. Генсьорський, право повного домініального суду князі надавали, мабуть, лише в особливих випадках. Так само було у тогочасній Польщі. Наприклад, „з 10 дарчих грамот краківського князя Болеслава, з яким Лев знаходився у близьких стосунках, лише дві дають це право сандомирському підкамерарію Микулину та краківському канцлеру Прокопію". Причому в першій чітко зазначено, що воно надається як виняток — „de speciali autem gratia", тобто як „вияв особливої ласки". Це могло бути прийнятним і у практиці Галицько-Волинського князівства, тим більше, що було новим, тому і є небагато згадок про нього. Князь Лев надавав право суду як виняток тим чи іншим особам, особливо тим, яких викликав. Дослідник робить висновок: „Отож вказівка дарчої грамоти Тутенію і Монтсіку на домініальний суд не свідчить проти її автентичності" (Генсьорський. З коментарів.., с. 178—179; див. також III, № 23 та ін.), з чим не можна не погодитись.

По-третє, разом з вказаними зауваженнями констатувалася незвична і „дивна для оригінальних документів" присутність винесеного на початку заголовка (Грушевский. Еще о грамотах.., с. 273). Щодо цього закиду, то речення, яке виступає перед основним текстом грамоти, треба розглядати не як частину документа, а як заголовок, який був створений пізніше, правдоподібно, в результаті його реєстрації у канцелярії, що не заперечує його правдивості, а навпаки, свідчить і підтверджує автентичність, а також вказує на пряму провенієнцію пам'ятки. Можна також припускати, що заголовок становив частину документа, і це явище сягає давньої візантійської традиції, звідки б мала ця дипломатична модель прийти на Русь і продовжувати розвиватися у князівських канцеляріях, однак для України другої половини XIII — початку XIV ст. це малоймовірно. Одночасно малоймовірно, щоб фальсифікатор грамоти з XV ст. спромігся на створення власного заголовка і ним розпочав текст, зрештою, він (заголовок) нічого не вирішував у справі (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3). Не міг його створити також писар ґродського суду при внесенні грамоти в актову книгу.

По-четверте, критикувалися „занадто вульгарні для княжої канцелярії правопис і мова грамоти", які важко адресувати лише тому, „хто вписував грамоту до ґродської книги". Проте кожна копія, як відомо, через нові, суто об'єктивні мовно-історичні умови завжди фіксує певні зміни. Тут радше виникає питання про авторство документа. На це існують

численні докази, про це свідчить також текстологія літописів. Щодо досліджуваної грамоти застереження викликала також „нетиповість" лексем і зворотів. І. Линниченко допускав навіть, що під час вписування документа могла відбутися певна переробка тексту відповідно до умов XV ст. (Линниченко. Крит. обзор.., с. 147—148), у якому передусім змінювалася мова. Але своїх міркувань дослідник не аргументує. На цьому питанні зосередив увагу А. Генсьорський. За даними дослідника, наприклад, слово „**головничъство**" у давньоруський період зафіксоване у „Руській правді" — у розглядуваній грамоті це слово подане у наближеному звучанні „**головьничъство**" (Срезневский, т. I, с. 554). Водночас, у зв'язку з цим дослідник відзначає, що „навряд чи в XV ст. це слово у такій формі було широко відоме і фальсифікатор міг скористатися ним", тим більше, що у той час Галичина підлягала Польському Королівству, де діяли інші юридичні закони, фігурувала інша термінологія, а цей давньоруський термін загально замінявся терміном „**головное**". Тепер це підтверджує реєстр „Словника староукраїнської мови XIV—XV ст." (ССУМ, т. 1, с. 249). Словосполучення „**и серпо҃ • и с коса҃**" у значенні з повинністю „жнив і косовиць" А. Генсьорський уважає певним реліктним явищем у сфері актової мови. Ніяка інша відома сьогодні давньоруська грамота не вказує у такій формі на повинності селян. Порівняльний аналіз розвитку значень слів „**серп**" і „**коса**" на основі східно- та західнослов'янських (зокрема польських) писемних пам'яток дає підстави стверджувати, що переносні значення цих слів, у тому числі у названому сполученні, „утворилися на давньоруському ґрунті і потім в певній мірі вплинули на малопольський діалект". Такі явища, до речі, непоодинокі. У зв'язку з цим навряд чи допустимий „фальсифікатор XV ст. міг скористатися ними з польської мови". Що стосується внесень у документ відомостей про звільнення від повинностей, то такі факти відомі з латинських грамот XIII ст. щодо земель Польщі. На їх основі можна зробити висновок, що практика зазначення у дарчих грамотах таких повинностей, на які натрапляємо в аналізованому акті, характерна для XIII ст. у міжслов'янському аспекті (Генсьорський. З коментарів.., с. 179—180). Не можна відкидати й руcько-угорських взаємин.

Інші лексеми грамоти, треба думати, також не були чужими мові XIII ст. Не засвідчені пам'ятками XIII ст. слова „**братѣньца**", „**ставо҃**", „**оужитки**" виступають у давньоукраїнських документах середини XIV ст., проте це не означає, що вони не могли вживатися раніше, наприклад, у першій половині того ж століття чи у другій половині XIII ст. Про них ми не знаємо, очевидно, лише через брак джерел.

Щодо морфологічних форм документа, то вони не суперечать рівню розвитку мови XIII ст.: „переписувач XV ст. лише в деяких випадках поступився правописові свого часу" (заміна **и** на **ѣ** після **j** — „**ѣма**", „**съ гаѣ**" і т. д., та після м'якого **ч** — „**листъ** [. .] **на Добанничѣ**" та ін., див. Генсьорський. З коментарів.., с. 181).

Отже, сказане про правопис і мову грамоти не дає прямих підстав відносити документ до недостовірних.

Що стосується підозр стосовно спеціального запрошення людей з Литовської землі, то з цього приводу текст грамоти, на наш погляд, також не може викликати застережень, хоч сьогодні важко знайти „мотивування цього виклику" як підстави спровадження людей і дарування села. У князівстві XIII ст. такі заходи, однак, не були винятком. Вони підтримувалися князем, виявлялися у різних формах і стосувалися різних князівств, країн, що, зрозуміло, не могло оминути й Литви. Великий потік іноземців спрямовувався на зміцнення служилих і дружинників князя, що у Галицько-Волинському князівстві мало свою традицію ще від князя Данила Романовича. Очевидно, це було викликане насамперед намаганням підірвати силу галицьких бояр. У зв'язку з цим князі вели також перерозподіл маєтностей у Галичині на користь служилого боярства (Пашуто, с. 255). До цього ряду, очевидно, треба віднести воєводу на ім'я Шелв (1249), тисяцького Борзу: „**Борзѧ Тѧсоцкии**" (20-ті рр. XIII ст.) та ін. (Ипат., стб. 808; Вуйцик, с. 193). На службі у галицьких князів були не лише вихідці-дружинники, але й служилі князі, наприклад, Василько, князь восломинський (Линниченко. Грамоты.., с. 101—102) тощо. Стосовно досліджуваного документа А. Генсьорський робить не позбавлене уваги припущення про родинний зв'язок Лева Даниловича з Тутенієм і Монтсіком. Він допускає, що слово „**братѣньцѧ**" у XIII ст. могло мати значення (як у болгар) „сини брата", отже, що адресатами документа були сини Шварна Даниловича і племінники Лева, які після смерті Шварна залишалися при матері та були запрошені у Галичину (Генсьорський. З коментарів.., с. 182). Виклик братинців міг зумовлюватися небезпекою за їх життя, зокрема, після розправи Лева Даниловича з Войшелком (див. II, № 35).

Певні застереження щодо автентичності документа викликала також процедура подання і запису його під час судового розгляду справи у Львівському ґродському суді в 1443 р., на що дано арґументовану відповідь у літературі (Генсьорський. З коментарів.., с. 177—178).

Ці, як і інші наведені факти, що подані для спростування закидів, вказують на достовірність досліджуваного документа, хоч повною мірою, через об'єктивні причини, пов'язані з браком вичерпних джерел, не відповідають на поставлені питання.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному вигляді та понад десяти рукописних і друкованих списках.

Осн. списки: **1. (ЛҐС).** Список Львівського ґродського суду. Створений у лютому—березні 1443 р. і вписаний у книгу ґроду за 1443—1446 рр. Внесення документа відбулося на прохання Дмитра Боратинського (ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 1, с. 221). Давньоукр. мова. Текст грамоти розміщений на 20 неповних рядках книги розміром folio fracto. Півуставний скоропис. Характерною рисою почерку є значне видовження вертикальних ліній багатьох букв. Дещо збільшені графеми **в**, **ь**, **є**. Літера **н** нагадує велике латинське **N**. У деяких позиціях накреслення графем **є** та **и** стилізоване під устав XIII ст. (Іл. *1*).

Перед першим рядком основного тексту поставлений хрисмон, горизонтальна лінія якого дещо тонша і набагато коротша (тепер її ліва частина затерта) від вертикальної. Текст згори донизу перекреслений двома розчерками пера

2. (Зубр.-1). Список № 1 Д. Зубрицького. Створений у 1847 р. і датований 1266—1301 рр. (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 2505, с. 32). Давньоукр. мова. Письмо і правопис осучаснені. В основу покладено список **ЛҐС**. При копіюванні, однак, не всі слова правильно відчитані, фіксується нетипове написання графем, допускається написання слів разом там, де вони повинні писатися окремо, запропонована нова пунктуація. Д. Зубрицькому належить відкриття документа і впровадження його у науковий обіг. Список, правдоподібно, покладено в основу першої публікації документа: CD Galicensis.., p. 25.

3. (**Ваг.-1**). Список № 1 І. Вагилевича. Виготовлений, очевидно, в 50-х роках XIX ст. (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 7). Давньоукр. мова. Текст розміщений на аркуші паперу розміром in folio. Правопис наближений до списку **ЛҐС** і являє собою одну з найбільш точних копій грамоти того часу. Повністю фіксуються усі виносні графеми, ориґінальна пунктуація. При переданні літера **т** нагадує латинську графему **t** („**tytenиѧ**“, „**totъ**“), характерну для тогочасного письма І. Вагилевича. Не включено до списку грамоти заголовок. Над текстом невідомою особою олівцем написана дата „1300“. З другої половини XIX ст. список зберігався у колекції А. Петрушевича, внизу аркуша штамп: „Музей А. С. Петрушевича“.

4. (Зубр.-2). Список № 2 Д. Зубрицького. Створений не пізніше кінця 1861 р. Давньоукр. мова. Рукопис списку не відомий. Про нього дізнаємось із публікацій у Додатках до „Актів Південної і Західної Росії“ (АЮЗР, т. II, с. 101). Правопис списку різниться від правопису **Зубр.-1**, що, очевидно, зумовлене загальними засадами передання тексту, прийнятими Археографічною комісією у Петербурзі.

5. (Ваг.-2). Список № 2 І. Вагилевича. Підготовлений у 60-х роках XIX ст. (не пізніше 10 червня 1866 р.) для видання „Актів ґродських і земських“, де й опублікований (AGZ, t. I, s. 5). Давньоукр. мова. В основу покладено список **ЛҐС**. Правопис його відрізняється від правопису списку **Ваг.-1**, однак, це, очевидно, є результатом пізніших, після смерті І. Вагилевича, звірок і редагування тексту археографами „Актів ґродських і земських“ В. Распом або Л. Татомиром. Текст заголовка грамоти поданий у підрядку з приміткою, що йдеться про „надпис“ до дарчої грамоти.

Опубл.: CD Galicensis.., p. 25; АЮЗР, т. II, с. 101; AGZ, t. I, s. 5; AGZ, t. I, s. 6 (перекл. польс. мовою); Lewicki. Obrazki.., s. 96 (перекл. польс. мовою); *частково*: Линниченко, с. 53; Линниченко. Суспільні верстви.., с. 53; Линниченко. Крит. обзор.., с. 146; Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3; Розов, с. 147; Пещак, с. 12; Генсьорський. З коментарів.., с. 176

Текст

В основу публікації покладений список ЛҐС. Різночитання тексту подаються за списками **Зубр.-1**, **Ваг.-1**.

А се листъ кнѧ[1] Илъво[2] на Добанивичѣ[3]

† А се ѧ· кнѧ[4]· Левъ[5] вызвали есмы· с Литовъскоѣ[6] землѣ· два· братѣньця[7]· Тутеним[8]· а Монтєѣка[9]· да[10] есмы[11] ѣма· оу Перемыскоѣ[12] волость[13]· село· Добаневичь[14]· и съ[15] землею· и съ[15] сѣножѧтими[16] и съ[15] гаѣ и съ[15] дубровами· и с рѣкою[17]· и ставо[18]· и с потоки[19]· и с криницами[20]· со оусѣми поборы· и с вина[21]· и съ головинитъство[22] и серпо[23]· и с коса[24]· и с мино[25]· со оусѣми[26] оужитки[27]· какъ есми са[28]· держа[29]· а д[а]‹л›[30] есмы[31] ѣмъ оу[32] вѣ[33] и дѣтє[34] ѣхъ· и[35] оунучѧто[36]· ѣхъ и праоунучѧто[37] ѣхъ·

Нє[38] н‹а›добѣ[39] оустѹпатиса[40]· на мое слово нико[41]· а кто[42] са оустѹпи[43]· тотъ[44] оувѣдаетьса[45] со мною[46] пере[47] Богомъ[48]·

---

[1] **Зубр.-1** — князь, [2] У рукописі *в* малої літери, **Зубр.-1** — ильвов, **Груш.** — **Илъвовъ**; [3] Як 2, **Зубр.-1**, **Груш.** — **добанивичѣ**; [4] **Зубр.-1** — князь, **Груш.** — **князь**; [5] Як 2; [6] Як 2, **Зубр.-1** — **литовскоѣ**, **Ваг.-1** — **литовьскоѣ**; [7] **Ваг.-1** — **братѣньця**; [8] Як 2, **Ваг.-1** — **тутенна**; [9] Як 2, **Зубр.-1** — **монтєѣка**, **Ваг.-1** — **монкѣка**; Ім'я можна прочитати також як **Монжѣка**. Див. Іл. 2; [10] **Зубр.-1** — **дал**, **Груш.** — **дал[и]**, [11] **Зубр.-1** — **далесмы**; [12] Як 2; [13] **Ваг.-1** — **волосѣ**; [14] Як 2, **Зубр.-1** — **добанѣвичь**; [15] **Зубр.-1** — **исъ**; [16] **Ваг.-1** — **сѣножѧтими**; [17] **Зубр.-1** — **и срѣкою**, **Ваг.-1** — **и[с] рѣкою**; [18] **Зубр.-1** — **иставом**, **Ваг.-1** — **и ставъ[м]**; [19] **Зубр.-1** — **испотоки**, **Ваг.-1** — **и[с] потоки**; [20] **Зубр.-1** — **и скриницями**, **Ваг.-1** — **и[с] кринимми**; [21] **Зубр.-1** — **исвинам**, **Ваг.-1** — **и[с] вкнами**, **Груш.** — **и с винам[и]**; [22] **Зубр.-1** — **исъ половинитъством**, **Ваг.-1** — **[с] головничъсіво[м]**, **Груш.** — **и съ головинитъством**; [23] **Зубр.-1**, **Груш.** — **серпом**; [24] **Зубр.-1** — **искасам**, **Ваг.-1** — **и[с] косо[м]**, **Груш.** — **и с косам[и]**; [25] **Зубр.-1** — **исминном**, **Ваг.-1** — **и[с] мино[м]**, **Груш.** — **и с мином**; [26] **Груш.** — **ѹсѣми**, [27] **Груш.** — **ѹжитки**, **Ваг.-1** — **оужитки**, [28] **Зубр.-1**, **Груш.** — **сам**; [29] **Зубр.-1** — **держал**, **Ваг.-1** — **держа[ѧ]**, **Груш.** — **держалъ**; [30] Графема *а* у слові пошкоджена, виносна *л* збереглась частково, **Ваг.-1** — **далъ**, **Груш.** — **дал**; [31] **Зубр.-1** — **далесмъ**, **Груш.** — **есмь**; [32] **Груш.** — **ѹ**; [33] **Груш.** — **вѣк**, [34] **Зубр.-1**, **Груш.** — **дѣтем**, **Ваг.-1** — **дѣтє[м]**; [35] **Зубр.-1** — **нс**; [36] **Зубр.-1** — **ѹнучятом**, **Ваг.-1** — **оуньчѧто[м]**, **Груш.** — **ьньчятом**; [37] **Зубр.-1** — **праоунчятом**, **Ваг.-1** — **праоуньчѧто[м]**, **Груш.** — **праѹнучятом**; [38] Як 2; [39] Графема *а* у слові пошкоджена, **Зубр.-1** — **ненадовѣ**; [40] **Ваг.-1** — **оустѹпаіи са**, **Груш.** — **ѹстѹпати ся**, **Роз.** — **оустѹпати са**; [41] **Зубр.-1** — **ником**, **Груш.** — **ником[ь]**, [42] **Ваг.-1** — **кто**; [43] **Зубр.-1** — **оустѹпит**, **Ваг.-1** — **оустѹпи[т]**, **Груш.** — **ѹстѹпит**; [44] **Ваг.-1** — **тотъ**; [45] **Груш.** — **ѹвѣдаетъ ся**, **Роз.** — **оувѣдаетъ са**; [46] **Зубр.-1** — **сомною**; [47] **Зубр.-1**, **Груш.** — **перед**, **Ваг.-1** — **передъ**; [48] У рукописі *в* малої літери **Богомъ**, **Зубр.-1**, **Ваг.-1** — **богомъ**.

№ 3

[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31. Перемишль].— Галицький князь Лев продає Іванові війтівство на магдебурзькому праві у місті Перемишлі та кам'яну Миколаївську церкву за дві гривни золота і сорок сувоїв шовкової тканини

Документ є актом правової трансакції купівлі-продажу між князем — спадковим власником, і приватною особою Іваном (Йоаном), засвідчує перший відомий на сьогодні текст грамоти, що відображає поширення міського самоврядування на магдебурзькому праві у Галицько-Волинському князівстві і Давній Русі (Іл. 2).

Оригінал документа не відомий. Зберігся список із другої половини XV ст., перекладений латинською мовою. У зв'язку з втратою оригіналу до нас дійшли скупі відомості про документ і його зовнішній вигляд. Лише загалом можна сказати, що він порівняно короткий за обсягом, що його текст, очевидно, розміщувався на невеликому пергаментному аркуші. Окремі дані для характеристики цих ознак подає, однак, його опис як доказового акта при розгляді справи перемишльського війта Миколи Балицького і знайомства з ним у лавничому суді 1470 р. в Перемишлі. Тоді на розгляд лавничого суду був поданий „руський" лист князя Лева, якого відчитував руський писар канцелярії. Документ засвідчувався печаткою „з простого воску", яка кріпилася до нього „на шовковому шнурку" („cu(m) sigillo subappenso in condula sericea cera simplici, in ea sig(nu)m ad mod(um) dent(is)") і на якій був зображений „знак у вигляді зуба" (IV, № 29).

Формуляр не репрезентує класичної тричленної структури грамоти. Він не подає усіх очікуваних структурних частин середньовічного документа (третьої складової частини зовсім немає), а ті, які засвідчує, містять вибіркові клаузули (немає у ньому вербальної *інвокації* — чи представляв її в оригіналі хрисмон, не відомо (див. I, № 2), *аренги, коробораці*ї, *списку свідків* і *формули датації*), які радше творять структуру простого формуляра.

Вступний протокол розпочинається з клаузули *інтитуляції*, початок якої містить традиційний зворот: „Я князь" („Ego dux"). За формою початок клаузули і вся вона є простою і подібною до часто засвідчуваних з початковим „**Сѣ а князь**". Цей тип *інтитуляції* був поширений на Русі від XII ст. (Каштанов, с. 71, 73—74). Наступна клаузула, *інскрипція* — вказівка на адресата — побудована так, що назва особи, який скеровано документ, не виділяється окремо, а подається у контексті загального речення та становить початок наступної структурної частини формуляра, а саме *диспозиції*: „vendidi advocacia(m) in P(re)mislia Joha(n)ni". Друга структурна частина документа — *власне зміст*, містить назви об'єктів, які передаються князем війтові Іванові „під магдебурзьке право". Водночас

визначені права війта стосовно князя і містичів. Тим самим контекст клаузули документа вперше вказує на переведення міста Перемишля на магдебурзьке право. Треба відзначити, що *диспозиція* знайомить із чином продажу Іванові війтівства і церкви св. Миколи, а також, що трансакція відбулася згідно зі засадами, які випливають з магдебурзького права, встановлює обов'язки війта як судді щодо громади і князя, нарешті, що купівля-продаж відбулася навічно. Завершується *власне зміст* і взагалі текст документа традиційною клаузулою *санкції*: „і хто моє слово порушить, матиму з ним суд перед Богом" („et quis sup(er) verbum meu(m) asscenderet judicium habeo secum cora(m) Deo").

Досліджуваний документ не містить відомостей про місце складання і дату. Непрямим свідченням цього може служити зміст документа. Йдеться про угоду князя — спадкового власника міста, та особу Івана, очевидно, жителя Перемишля. Вона, мабуть, могла укладатися саме у Перемишлі, у присутності князя, членів двору та перемишльських містичів.

Пропонована археографічна дата приблизна — перед 1301 або перед 1323 рр. Вона реконструюється на підставі нечітко визначеного початкового звороту клаузули *інтитуляції*: „Ego dux Leo", який дає підстави пов'язувати ім'я експонента з іменем князя Лева Даниловича або Лева Юрійовича. З клаузули *інтитуляції* не відомо, про якого князя Лева йдеться і який із них є експонентом документа. Перший, за непідтвердженими даними, мав жити ще 16 березня 1301 р., другий — помер 1323 р., травня 31 (див. I, № 2). Дехто з дослідників схильний уважати, що видав грамоту саме Лев Данилович (Janeczek, s. 188), але не всі його докази це можуть підтверджувати. Про це принаймні не може свідчити печатка зі зображенням „знака у вигляді зуба", що згадується у *вступному протоколі* лавничого суду міста Перемишля (IV, № 29), яку пізніше коронні власті визнали як автентичну під документами князя Лева. Толока печатки „з зубом" могла кочувати у Романовичів від діда до сина, від сина до внука, її могли проставляти як канцелярія Лева Даниловича, так і канцелярія Лева Юрійовича, хоч прямого доказу цього нині немає.

У контексті півторасторічної дискусії навколо грамот, писаних від імені Лева Даниловича або Лева, передусім оцінок А. Петрушевича, М. Грушевського, Б. Барвінського та інших, можна було б віднести досліджуваний документ для війта Івана до недостовірних (див. оцінки Левових документів, с. 21—23 у Передмові та критичний коментар до текстів актів і документів Розділу III). Проте грамота, одна з небагатьох, що писана від імені князя Лева, належить до автентичних. Це значною мірою довели спостереження А. Ґілевича (Gilewicz, s. 43), О. Маркевича (Маркевич. Невідома грамота.., с. 26—28), А. Генсьорського (Генсьорський. З коментарів.., с. 183—184), а останнім часом А. Янечека (Janeczek, s. 177 та ін.) тощо. На достовірність грамоти вказують збережені окремі зовнішні ознаки документа, про які йдеться у записі лавничої книги магістрату міста Перемишля (AP w Przemyślu, zesp. Akta Ławy m. Przemyśla, ks. 4, k. 18—19), в числі яких і

засоби засвідчення. Доказами автентичності пам'ятки є також структура і стиль викладу тексту, частково порядок розміщення клаузул формуляра. Це засвідчує також зіставлення формуляра грамоти з формулярами тих князівських документів, що видавались князівськими канцеляріями та умщені у Галицько-Волинському літописі (подібно, I, № 2). Окремо під цим кутом зору слід звернути увагу на традиційне формулювання початку клаузули *інтитуляції*: „Ego dux Leo", що відповідає традиційному, як згадувалось, „**Сѣ а князь Левъ**" або „**А сѣ а князь Левъ**". Формулювання характерне саме для оригінальних документів галицької канцелярії раніщого часу (Генсьорський. З коментарів.., с. 183), та воно загально перегукується з будовою клаузули у формулярах документів XII—XIII ст.

Документ зберігся тільки в латинському перекладі. Це звичайно, обмежує аналіз грамоти, насамперед з погляду її мови для оцінки автентичності документа. Проте й перекладний варіант документа якоюсь мірою дає змогу бачити у ньому автентичну пам'ятку. Доказом цього є вже реконструкція його тексту давньоукраїнською мовою, яку зробив А. Генсьорський, що у лексичному та стильовому аспектах відповідає духу ділової мови XIII — початку XIV ст. (Маркевич. Невідома грамота.., с. 28). Аналізуючи мову під кутом зору автентичності документа, треба також звернути увагу на переклад окремих слів. Латинське *omines civiles*, що означає мешканців міста, містичів, які підлеглі війтівській юрисдикції, не входить у словниковий склад понять, що описують стан чи суспільні умови, характерні для XV ст. Це радше калька з давньоукраїнського „**люди градскые**" (див. СДРЯ, т. II, с. 380; Балик, с. 34). Водночас для XV ст. не по-латинськи звучить слово *szyuych* (це слово можна також читати і як *szynych*): „*quadraginta stami(n)a panni flauei al(ia)s szyuych*", що умовно перекладається як „сорок сувоїв сукна або шовку" (?). Слово *szyuych* (або *szynych*) прочитують і як *szyjnych*, **шндьныхъ** < **шнда** < шовк у тексті грамоти не перекладено, подано латинською мовою і не в зовсім правильній транслітерації (Іл. 2). Зміст цього слова (тим більше етимологія) є також не цілком прозорим (Срезневский, т. III, с. 1592; Фасмер, т. IV, с. 423—424). Сьогодні поновно над цим питанням розмірковують. А. Янечек, наприклад, уважає, що слово *szyuych // szynych* треба тлумачити як *siwych / sinych* — сивий, синій (Janeczek, s. 178). Хай там як, писар-перекладач у XV ст. не розумів цього слова (тому й непереконливо відчитав, переписав і не переклав). А це свідчить про те, що досліджуваний „документ не міг бути сучасним йому фальсифікатом", а все-таки достовірною, з ранішого часу грамотою (див. Маркевич. Невідома грамота.., с. 28).

Важливим елементом для простеження автентичності документа виступають окремі дані змісту. Заслуговує на увагу, насамперед, факт трансакції між князем і приватною особою щодо війтівства та церкви. Вона не є чимось новим і поодиноким у тогочасних правових відносинах. Взяти хоча б згадку про купівлю князем Володимиром Васильковичем у Давидовича Фодорка села Березовичі або заповідання тим же князем дружині Ользі „**и манастырь свѣхъ Ап҃лы же**" (II, № 46). Це явище поширювалося на різні

рухомі і нерухомі об'єкти. У контексті змісту документа важливою є також загальна інформація про існування війтівства як нового (хоч, очевидно, не першого на Русі) суспільно-правового інституту в Перемишлі. Його створення під маґдебурзьким правом збігається з відомостями про час запровадження і функціонування цього права на землях Галицько-Волинського князівства вже у другій половині XIII ст. (міста Володимир, Луцьк, Львів, див.: Зубрицкий, с. 254; до цього ряду слід віднести також міста по Західному Бугу та Нарві, див.: Hirsch, S. 188—189; також див. у цьому виданні I, № 7; IV, № 9). Уже князі Рюриковичі надавали містам і селам маґдебурзьке право „з усією владою і юрисдикцією тевтонською" (Владимирский-Буданов, с. 471—472; Иконников, т. II, кн. 1, с. 563). Навряд чи аналогічні заходи галицького князя Лева щодо маґдебурзького права могли оминути Перемишль, тоді важливий економічний і культурний центр Русі, столицю удільного князівства, місто, яке розташовувалося на відомих торговельних шляхах між Галицько-Волинською державою і країнами Заходу, в якому жило і перебувало чимало чужинців з тих країн, котрі користувалися цим правом удома. Думка про те, що міське самоврядування у Перемишлі з'явилося, як припускають, тільки за Казимира III (Fenczak, s. 23—48) або за короля Владислава II і розпочинається від його привілею, виданого 1 жовтня 1389 р. (AGZ, t. V, s. 23—25; Hauser, s. 106—108; Smolka, s. 3), не має переконливої аргументації. Уже в одній із давньоукраїнських купчих грамот, що складалася у Перемишлі 1359 р., як свідок виступає „**панъ воитъ перемышльскии**" (Розов, с. 10). У документах від 11 травня 1386 р. називаються перемишльські радники та війт Михайло (AGZ, t. VIII, s. 24) та від серпня 1386 р. виступає організація адміністративного і судового управління міста, подібно до львівської (AGZ, t. VI, s. 1). На це питання свого часу звертали увагу деякі дослідники (Маркевич. Невідома грамота.., с. 28). Серед документів 80-х років XIV ст. засвідчено вираз „Premisl civitas" (AGZ, t. VI, s. 1; t. VII, s. 28—32). Отже, функціонування міського самоврядування на маґдебурзькому праві у Перемишлі припадає на значно раніший період, задовго до появи привілею 1389 р. Таким чином, давність існування міської влади на цьому праві у Перемишлі дає підстави твердити, що подана на розгляд лавничого суду грамота князя Лева у 1470 р. є автентичною, а запис її у книгах основується на оригінальному тексті.

Іншим фактом доказу достовірності досліджуваного документа є згаданий привілей короля Владислава II. У ньому мовиться: „Обіцяємо та запевняємо згаданого війта Михайла, його спадкоємців і законних наступників та назване місто Перемишль ласкаво зберігати при всіх разом і зокрема взятих правах, привілеях на згадане війтівство, які були надані і підтверджені нашими попередниками та іншими [особами] і належали віддавна до згаданого міста Перемишля та до війтівства" („Promittimus etiam et spondemus praefatum Michaelem advocatum, suos h[a]eredes et successores legitimos ac praedictam civitatem Premisliensem circa omnia et singula iura

privilegia, per nostros praedecessores super advocatia praedicta caeterisque omnibus ipsis data et concessa, conservare gratiosius et manere, ac circa omnia et singula alia, quae ad praedictam civitatem Premisliensem et advocatiam ab antiquo pertinebant") (AGZ, t. V, s. 24). Отже, король Владислав II підтверджує війтові Перемишля давні привілеї на міське самоврядування на маґдебурзькому праві, що ним місто, як зазначено у привілеї, користувалося раніше. Таким чином, у ньому йдеться про підтвердження і поновлення маґдебурзького права для Перемишля, а не про перше надання його, і що це поновлення в умовах володарювання Владислава II основувалося на давніх документах. Припускають, що тоді король підтвердив також досліджувану грамоту князя Лева (Маркевич. Невідома грамота.., с. 28).

Зовсім непереконливим фактом і анахронізмом для другої половини XV ст. є можливість приватним особам розпоряджатись церквою як частиною власного майна. Це реалії XIII ст., і навряд чи епоха приватної церкви на галицько-волинських землях могла тривати так довго, сягаючи аж другої половини XV ст. На той час в Україні існувала вже чітка організаційна структура в межах церкви. Це також є певним причинком для пізнання достовірності документа на основі змісту і віднесення його появи до княжих часів.

У цьому контексті варто також враховувати можливість зв'язку (хоч, імовірно, перерваного — прямі, документально підтверджені дані маємо щойно з 1400 р. (Janeczek, s. 182—184) Миколи Балицького — війта міста Перемишля (саме він, як відомо, подає на розгляд лавничого суду 1470 р документ князя Лева) і князівської грамоти, яка йому могла дістатись у спадок від предків і зберігалася у сімейному архіві. Права родини Балицьких на війтівство на маґдебурзькому праві, ймовірно, сягали періоду Галицько-Волинського князівства. Певним підтвердженням останнього є проживання боярських родів Балів і Балицьких на Русі, предки яких прийшли у Галичину з Трансільванії чи Чехії ще у XIII ст.

Важливу роль для доказу автентичності документа відіграють зауваження у першому оригінальному записі документа, що був показаний, перекладений і облятований 3 січня 1470 р., а також наявність печатки із зображенням „знака у вигляді зуба" (див. раніше, а також IV, № 29).

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Репрезентований одним дипломатичним видом і кількома списками

Осн. списки: **1. (ЛКП).** Список Лавничої книги маґістрату міста Перемишля. Створений 3 січня 1470 р. Запис „руського" привілею князя Лева у книгу уряду відбувся у зв'язку з поданням його спадковим війтом Миколою Балицьким на розгляд і облягування у книгах лавничого суду міста (AP w Przemyślu, zesp. Akta Ławy m. Przemyśla (Acta scabinalia), ks. 4, k. 18—19). Лат. мова. Канцелярське письмо XV ст.

2. (Ґіл.). Список А. Ґілевича. Створений близько 1961 р. Польс. мова. Досліджуваний список виник на підставі списку **ЛКП**. Відомий лише з публікації (Gilewicz, s. 43). Переклад неточний, містить чимало перекручень у трактуванні тексту, що пов'язані з неправильним прочитанням латинського рукопису.

3. (Марк.-1). Список № 1 О. Маркевича. Створений близько 1966 р. (Маркевич, с. 227). Укр. мова. Підставою досліджуваного списку послужив перекладний, польс. мовою список **Ґіл**. Укр. переклад повторює помилки тексту-підстави.

4. (Марк.-2). Список № 2 О. Маркевича. Створений близько 1968 р. (Маркевич. Невідома грамота.., с. 26—27). Лат. мова. В основі досліджуваного списку лежить список **ЛКП**. Правопис осучаснений. До лат. тексту додається укр. переклад, який у ряді місць відмінний від списку **Марк.-1**.

5. (Генс.) Список А. Генсьорського. Див. IV, № 29. **Генс**. Текст документа: ДАЛО, ф. Р-2921, оп. 1, спр. 4, с. 8—9. Польс. мова. Являє собою коментовану копію списку **Ґіл**.

6. (Кур.). Список С. Курася. Створений близько 1969 р. Лат. мова. Текст, однак, розшифровано неадекватно, містить неправильне прочитання окремих місць. Замість „Et vendidi sibi cum omni iure Theutunico. Advocatum nullus debet indicare, solum advocati civitatum iure advocatorum" прочитано: „Et vendidi sibi cum omni iure Theutunico advocat(ia)m. Nullus debet iudicare, solum advocati civitatem iure advocatorum". Потребують уточнення поділ тексту на речення і пунктуація. Виник, правдоподібно, на підставі списку **ЛКП** і відомий з публікації: Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 45, N 901.

Опубл.: Gilewicz, s. 43 (перекл. польс. мовою); Arlamowski, s. 167—168 (част. і недокладна публ.); Маркевич, с. 227 (перекл. укр. мовою); Маркевич. Невідома грамота.., с. 26—27; Генсьорський. З коментарів.., с. 183—184; Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 45, N 901; Janeczek, s. 180.

Текст

Публікується на основі списку **ЛКП**. Різночитання тексту подано за списками **Марк.-2** та **Кур**.

Ego dux[1] Leo[2] vendidi advocacia(m) in P(re)mislia Joha(n)ni et lapidea(m) ec(c)lesiam s(an)cti[3] Nicolai in jus Theutunicu(m) et ip(s)e m(ihi) p(ro) isto dedit duas marcas au(r)i et quadraginta stami(n)a panni flauei al(ia)s szyuych[4]. Et vendidi sibi cu(m) om(ni)

---

[1] У рукописі з великої літери, [2] У рукописі з малої літери; [3] **Кур.** — s., [4] Це слово можна прочитувати також як szyłych.

ju(r)e Theutunico, Advocatum[5], nullus d(ebe)t judicare solum advo(ca)ti ciuitatum jure advocator(um) et nullus ip(su)m d(ebe)t evocare, nisi an(te) ducem. Hic ip(su)m d(ebe)t dux[6] judica(r)e[7] cu(m) advocat(is) iure advocator(um). Et homines civiles nullus de(be)t iudicare nisi advocat(us) jure Theutunico.

Vendidi[8] p(er)petue et in aev(u)m[9].

Et[10] quis sup(er) verbum meu(m) asscenderet[11] judicium habeo secum cora(m) Deo[12].

Переклад

Я, князь Лев, продав Іванові війтівство у Перемишлі і кам'яну церкву святого Миколи під магдебурзьке право, і він мені за це дав дві гривни золота і сорок сувоїв сукна або шовку [?], і я продав йому з усіма правами, [що випливають з] магдебурзького права, а саме: жоден війт не має права суду, тільки війт міста на основі війтівського права, і ніхто його самого не може позивати в суд, а лише до князя. А цей князь його самого повинен судити разом з війтами за війтівським правом, а міщан ніхто не повинен судити, тільки війт за магдебурзьким правом.

А продав я йому на всі часи і навічно.

І хто моє слово порушить, матиму з ним суд перед Богом.

№ 4

1316 р., серпня 9. Володимир.— Князі „усієї землі Русі, Галичини і Володимирщини" Андрій і Лев Юрійовичі, продовжуючи давні традиції добросусідських відносин, на прохання племінника Сігеґарда Шварцбурзького, висловлюють прусському великому маґістру Тевтонського Ордену Карлові з Тревері (Трірському) та всім рицарям прихильність і дають слово жити з ними у щирій дружбі, а на випадок потреби захищати їх народ і володіння від татар

Документ відображає взаємини Галичини і Волині із землями Північно-Східної Європи, засвідчує зовнішньополітичні відносини галицько-волинських князів Андрія і Лева у зв'язку з їх вступом на престіл із Тевтонським Орденом. Можна припускати, що з допомогою документа поновлювалися дипломатичні, а також політично-економічні контакти Галицько-

[5] **Кур.** — advocat(ia)m; [6] Як 1; [7] **Марк.-2** — пропуск тексту від слова „cum..." до слова „judicare", [8] Як 2; [9] **Кур.** — ewm; [10] Як 2; [11] **Марк.-2** — asscendet(ur), [12] Як 2.

Волинського князівства з орденом, що забезпечувало торговельні зв'язки. На думку Т. Нарбута, документ складався і пересилався таємно та був зобов'язувальним для князів стосовно неприязних відносин із Литвою (Narbutt, t. IV, s. 45. Dod.). Крім того, акт вказує на певні особливості розвитку української дипломатики у першій половині XIV ст., інформує про розвиток латиномовної частини документації, що створювалася у князівських канцеляріях. Він репрезентує один із різновидів листів, є т. зв. охоронним або протекційним документом для приїжджого купецтва. Доніс до наших днів унікальну сфрагістичну пам'ятку, зокрема велику печатку князя Юрія Львовича.

Зберігся в оригіналі. Писаний латинською мовою, готичним канцелярським мінускулом, на пергаменті розміром 14 × 32 см і 15 × 32 см. Текст умищений на 14 рядках, з яких останній засвідчує лише два слова. Початкова буква першого рядка **M** збільшена, її, очевидно, слід відносити до ініціальних. Почерк прямий, із незначним нахилом уліво. Майже ідентичний малюнок букв **t** і **c**; круглоподібно і на зразок літери **f** написана літера **s**. Загострені верхівки літер **a**, **e**, рідше **q** та **s**; літери **a**, **s** дещо піднімаються над рядком. Характерне написання **g**, зокрема його петлі під рядком. Правопис великих букв не регламентований. Письмо документа засвідчує різнотипні скорочення — спеціальні знаки, суспенсії та контракції, з яких найчастіше вживаються останні (Іл. *3*).

У структурному значенні документ репрезентує усі три основні частини формуляра. Текст *вступного протоколу* розпочинається формулюванням клаузули *інскрипції*, яка, перебуваючи на першому місці, немовби виконує функцію заголовка. Після неї (а не згідно з традиціями, навпаки) подана *інтитуляція*: „Андрій і Лев, з Божої ласки князі всієї Русі, Галичини та Володимирщини" („Salutem et post huius vit[a]e militiam in c[o]elestibus triumphare"). Вона, звичайно, супроводжує *інскрипцію*, проте тут межує з *інтитуляцією*. Таке розміщення клаузул у *вступному протоколі*, очевидно, підкреслює певні традиції епістолярного жанру в давньоруській документалістиці.

У частині формуляра, яка розкриває *власне зміст*, обширними є клаузули *аренги*, що з'ясовує мотиви видачі документа, та *наратії*. *Власне зміст* документа і, передусім, його основна складова — *диспозиція*, є, однак, порівняно лаконічним. У ньому немає клаузули *санкції*, яку слід було б чекати. Останній елемент *власне змісту* вказує на засіб засвідчення документа: „In cuius rei testimoniu(m) pr[a]esentes scribi iussim(us) nostror(um) sigillor(um) munimi(n)e solidatas".

Закінчення — третя основна частина формуляра документа — виражене лише *датаційною формулою*.

Грамота писана і видана у Володимирі. Рік поданий за новим літочисленням нової ери, день — за часом, на який припадало свято святого Лаврентія-мученика: „in vigilia sancti Lavrentii martiris". Проте, яким руським чи латинським календарним списком святців користувалася канцеля-

рія, датуючи грамоту, остаточно невідомо. Всі дослідники документа беззастережно схильні пов'язувати дату дня з латинським календарем, мотивуючи це тим, що акт писаний латинською мовою і його адресатом була країна, яка користувалася тим же календарем. Водночас дата дня документа у ранніх публікаціях розшифровується неоднаково — 9 серпня (CD Prussicus.., Bd. II, S. 93; Куник, с. 113, 149) і 10 серпня (Карамзин, т. IV, с. 419; Narbutt, t. IV, s. 45. Dod.; Зубрицкий, с. 250). Насправді день Лаврентія-мученика припадає за латинським календарем на 10 серпня, отже, його переддень, навечір'я (vigilia) — на 9 серпня. Аналогічно свято Лаврентія диякона-мученика датує і руський календар — 10 серпня, а навечір'я — 9 серпня (Горбачевский, с. 87, 94; Grotefend, S. 111). Таким чином, хоч сьогодні бракує вичерпної аргументації, який календар покладений в основу обчислень дати дня складання документа, зрозуміло, що цей день припадає на 9 серпня 1316 р.

Грамота засвідчена двома вислими печатками. Вони виготовлені з воску натурального кольору і мають двостороннє зображення: **1**) печатка (праворуч), правдоподібно, належить Левові Юрійовичу. Пряма ідентифікація її з названим експонентом документа, однак, непевна Існує думка, що печатка окремо не виготовлялася для князя із його вступом на галицько-волинський престіл, а перейшла ще від діда князя Лева Даниловича (Барвінський. Укр. сфрагіст. пам'ятки.., с. 254). Вона округла (діаметр бл. 7 см), прикріплена на заломі у нижній частині пергаментного аркуша цегляно-червоним (сьогодні вицвілим), сплетеним зі шовкових ниток шнурком На лицевому боці печатки зображення в анфас воїна, що сидить у повний зріст, одягнутого „в лати", ліва рука якого оперта на щит; на зворотному — зображення лева, повернутого по-геральдичному вліво*. Довкола зображення в обідку кайма у вигляді дворядкової плетінки. Ні лицевий, ні зворотний боки печатки легенди не мають. Печатка пошкоджена на початку XX ст., від неї збереглося лише два уламки, згодом — один (Lewicki, s. 172—173 (рисунок фрагмента лицевого боку); Piekosiński, t. VI, s. 293 (фрагмент зворотного боку); Болеслав-Юрий II.., табл. I—II (фрагменти обох боків) (Іл. *3—4*), **2**) печатка (ліворуч) кругла (діаметр бл. 9 см), із двостороннім зображенням, прикріплена на заломі у нижній частині пергаментного аркуша пергаментним поясом. На лицевому боці зображена фігура князя, який сидить на троні. Тло заповнене орнаментом у вигляді симетрично розташованих троянд. В обідку легенда: „† DOMINI GEORGI

---

* Лев, що стоїть на лапах, — зображення, яке було поширене на галицько-волинських предметах побуту, прикрасах, печатках, виступає також як оздобний архітектурний елемент. Зображення лева було популярним у Галицько-Волинській Русі, як „символ влади, сили, мужності, великодушності, відваги". Печатку з малюнком лева посідав князь Любарт Ґедимінович. „Руський лев" згодом відбитий на монетах, гербі міста Львова (пор.: Лаппо-Данилевский, с. 236—239, 281—284; Piekosiński, t. VI, s. 293—294; Крип'якевич До питання.., с. 44—45; Маркевич Значення печаток.., с. 246—254; Гречило, с. 256—259).

REGIS RUSIE". На зворотному боці печатки зображений вершник, кінь якого обернений по-геральдичному вліво. Тло оздоблене зірочками. Навколо зображення в обідку леґенда: „† S[IGILLUM] DOMINI GEORGI DUCIS LADIMERIE" (опис печаток див.: Карамзин, т. IV, с. 292, прим. 204; с. 419, прим. 268; Daniłowicz, I, s. 145; Лаппо-Данилевский, с. 241—252; Piekosiński, t. VI, s. 309); опубл.: Lewicki, s. 158 (фото рисунка), Piekosiński, t. VI, s. 306 (фото рисунка, виготовленого на основі екземпляра печатки з документа 1335 р.), Болеслав-Юрий II.., табл. I, IV—VII, IX (Іл. *3, 10-б, 11—12* та ін.)

Печатка (ліворуч) яка, як уважають дослідники українських сфрагістичних пам'яток, також не належить експонентам досліджуваного документа — ні князю Андрію, ні князю Леву Юрійовичам. Вона, припускають, як і перша, також не належить до часу складання документа, мала б перейти від батька Юрія Львовича до синів (Карамзин, т. IV, с. 204, 246, прим. 191; Ржежабек, с. 26—27; Иванов, с. 189—190; Тихомиров, с. 11) і бути, за традицією, використовуваною князем-сином. Проте ця думка не знаходить вичерпної аргументації. Порівняльний аналіз зображень на печатці, в тому числі її двох леґенд, з пізнішими аналогічними і точно атрибутованими екземплярами дає змогу зробити висновок, що вона належала князю на ім'я Юрій (хоч про нього немає жодної згадки в документі), але ним був не Юрій Львович — батько князів Андрія і Лева, а їхній наступник — Юрій II Тройденович. У зв'язку з цим припускають, що прикріплення до грамоти печатки відбулося не під час її складання, а після втрати оригінальної печатки одного з князів — експонентів документа (очевидно, кн. Андрія Юрійовича), і що її поява при документі пов'язана з актом апробації і підтвердження грамоти галицько-волинським князем Юрієм Тройденовичем у 20-х роках XIV ст. (Лаппо-Данилевский, с. 242—248). Одним із доказів цього є зовсім інше кріплення печатки до аркуша. Висунута гіпотеза була, однак, зустрінута також із застереженнями. Крім того, що князі все ж таки (як це було з першою печаткою) могли користуватися печатками своїх предків. Основним аргументом, наприклад, для О. Лаппо-Данилевського служив факт, що ні князь Андрій, ні князь Лев Юрійовичі, а також князь Юрій Тройденович не вживали титул „rex" („regis"), який читаємо у леґенді печатки, а лише „dux", отже, згаданий у леґенді Юрій не є Юрієм II Тройденовичем, а, як висловлювалися раніше дослідники, Юрієм Львовичем (Барвінський. Укр. сфрагіст. пам'ятки.., с. 254 та ін.; Гавриленко, с. 89). Із цим не можна не погодитися.

Грамота автентична. Її дипломатична достовірність не викликає жодних застережень. Це підтверджують критика письма, засоби засвідчення документа, а також його зміст і мова.

Документ відомий в оригіналі та шістьох основних списках XIX ст. одного й того ж дипломатичного виду і редакції.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), N 462, згодом шухляда 81, N 1 (XIX — перша половина XX ст.), від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінґені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні — Таємний державний архів прусської спадщини у Берліні (GSPK. Berlin), 81, N 1.

Осн. списки: **1. (Ген.).** Список Г. Геннінґа. Створений на прохання М. Карамзіна перед 1817 р. Місцезнаходження рукопису списку не виявлено Він, однак, „без будь-яких виправлень у буквах і знаках пунктуації" покладений в основу першої публікації документа у праці М. Карамзіна „Історія Російської держави", звідки і реконструюється (Карамзин, т. IV, с. 419—420, прим. 268). Список основується на тексті оригіналу документа. Лат. мова. Правопис дуже близький до правопису оригіналу. Це виражається у збереженні графіки, правопису, членуванні тексту на речення, пунктуації Поряд наявне й певне осучаснення тексту' часто замінюються літери **t** на **c**; **u** на **v**, розшифровуються без окремих позначень скорочення, близькі до сучасного використання великих букв (думається, що саме так було в рукописі Г. Геннінґа). Наявні також незначні розбіжності з текстом-основою: слово „sancti" скорочено до s.; слово „martiris" — пропущено, не почато частини клаузули *інскрипції*. Ряд місць тексту у приміт-ках коментує М. Карамзін.

2. (Нарб.). Список Т Нарбута. Складений перед 1838 р. Рукопис списку втрачений. Текст встановлюється на основі публікації у праці „Історія литовського народу" (Narbutt, t. IV, s. 44—45. Dod.). Лат. мова. Правопис осучаснений, основується на списку **Ген.** До тексту документа додається примітка.

3. (Фойґт). Список Й Фойґта Виготовлений, очевидно, ще до 1830 р. На це непрямо може вказувати використання документа дослідником у праці, присвяченій історії Пруссії (Voigt, Bd. IV, S. 316, 532—533, 580). У зв'язку з підготовкою документа до публікації, його текст, правдоподіб-но, доопрацьовувався перед 1842 р. Рукопис списку втрачений. Рекон-струюється на підставі публікації „Кодекс документів Пруссії" (CD Prussicus.., Bd. II, S. 92—93). Лат. мова. В основу списку покладений текст оригіналу документа. Правопис і графіка наближені до оригіналу. Це сто-сується переважно непорушності структури і поділу тексту на речення, пунктуації. Помітне певне осучаснення тексту щодо розв'язання скорочень без окремих позначень і вживання великих букв.

4. (Зубр.). Список Д. Зубрицького. З'явився близько 1855 р. Текст вста-новлюється на підставі публікації у праці „Історія давнього Галицько-Руського князівства" (Зубрицкий, с. 250). Лат. мова. В основі списку лежить текст списку **Ген.**, що, зрештою, засвідчує близькість їх правопису і повнота публікованого тексту (у ньому, як і у списку **Ген.**, немає частини

клаузули *інскрипції*). Розбіжності між досліджуваним списком і списком-підставою полягають у підміні окремих графем, виправленні слова „vinclo" на „vinculo" тощо. Для ряду слів використовується курсив. У дужках після тексту розшифрована дата.

5. **(Ржеж.).** Список Я. Ржежабека. Створений перед 1883 р. Реконструюється на підставі публікації документа у праці „Юрій II, останній князь всієї Малої Русі" (Ржежабек, с. 4—5). Підставою послужив текст списку **Фойґт.** Лат. мова. Правопис, як і тексту-підстави, осучаснений. При переданні окремих слів використана курсивна розрядка. Документ опубліковано не повністю.

6. **(Кун.).** Список А. Куника. Складений після 1883 р. у зв'язку з підготовкою дослідником історичних матеріалів, присвячених історії західноукраїнських земель першої половини XIV ст. і появою праці Я. Ржежабека. Рукопис не відомий, текст списку встановлено на основі публікації (Куник, с. 149—150). Лат. мова. Список основується на тексті списку **Фойґт.** Перед публікацією 1907 р. С. Пташицький, І. Линниченко та О. Лаппо-Данилевський звіряли список з факсимиле, у зв'язку з чим внесено ряд доповнень (Болеслав-Юрий II., с. 198—209).

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 419—420, прим. 268 (зі скороченою клаузулою *інскрипції*. Так у пізніших рос. перевиданнях і зарубіжних перекладних виданнях твору); Narbutt, t. IV, s. 44—45. Dod. (зі скороченою *інтитуляцією*); CD Prussicus.., Bd. II, S. 92—93, N 75; Зубрицкий, с. 250 (зі скороченою *інскрипцією*); Řežábek, s. 122 (част. публ.); Ржежабек, с. 4—5 (част. публ.); Куник, с. 149—150, № 1; Болеслав-Юрий II.., табл. I (факсиміле); Preussisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 108—109, N 157.

Регест: Napierski, Th. I, S. 74, N 286; Danilowicz, I, s. 145, N 281; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 119, N 285; Hubatsch, pars 2, p. 56, N 475.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Ген.** і **Кун.**

Magnifico domino dilectoq(ue) sibi in Ch(ri)s(t)o frat(ri) Karolo de T(re)v(er)i. Hospitalis sanct[a]e Mar(iae) domus Theuto(ni)-co(rum)[1] Ierosol(imi)t(an)i [1] mag(ist)ro gen(er)ali c(a)et(er)isq(ue) f(rat)ribus eiusdem professionis in Prussia[2].

Andreas et Leo, Dei gra(tia) duces totius Terr[a]e [2] Rus[s]i[a]e, Galici[a]e et Lademiri(a)e, salutem et post huius vit[a]e militiam

[1] **Кун.** — theutonice; [2] У рукописі — Pruscia. Так у **Ген.** і **Кун.**

in c[o]elestibus triumphare. Cum[3] int(er) honorabiles viros [3], vestros pr[a]edecessores[4] mag(ist)r(u)m atq(ue) fratres Prussi[a]e[5] ex una p(ar)te, n(ost)rosq(ue) serenissimos progenitores ex altera, dil(e)ct(i)onis [4] insignia ac mutu[a]e promot(i)onis b(e)n(e)ficia vigueru(n)t, delectat et nos vobiscum eodem caritatis vinc[u]lo[6] uniri ac sinc(er)a amicitia [5] f[o]ederari[7]. Maxime cum[8] honorab(i)lis et religiosus vir; frat(er) Sygehardus de Swarczburch, consa(n)quineus nost(er) dilectus [6], antiquam antiquor(um) amicitiam nobiscum dux(er)it innovandam, prout in instrumentis et pactionibus sup(er) hoc confectis plenius [7] est expressum. Nos volentes utiq(ue) exemplo progenitor(um) n(ost)r(orum) vobis adesse sincera amicitia et favore, et de amici [8] tiis, f[o]ederationibus et pace int(er) nos conceptis a diebus diutinis nihil[9] omnino diminuere, sed potius, volente Do[9]mino, (h)abundantius adaugere. C[a]eterum terras vestras fideliter pr[a]emunire curabim(us) pr[a]e Tataris, dum(m)odo no[10]bis constiterit, et ab hostili quolibet invasore. Insup(er) vobis ac omni vestro populo ad om(n)em dilec(ti)o(ne)m et ad cuncta [11] beneplacida promotionis et favoris existimus debitores.

In cuius rei testimoniu(m) pr[a]esentes scribi iussim(us) nostror(um) sigil[12]lor(um) munimi(n)e solidatas.

Actum et datum in Lademiria, anno verbi incarnati MCCCXVI in vigilia sancti[10] [13] Lavrentii martiris[11] [14].

Переклад

Вельможному панові і улюбленому у Христі братові Карлу з Тревері, великому магістрові ордену шпиталю святої Марії Тевтонського дому в Єрусалимі та іншим братам цього визнання у Пруссії.

Андрій і Лев, з Божої ласки князі всієї землі Русі, Галичини та Володимирщини, [шлють] поздоровлення і [бажають] після цього [проведеного] у боротьбі життя торжествувати серед небесних. Оскільки між шанованими мужами, вашими попередниками — магістром і братами прусськими, з одного боку, і нашими найяснішими предками — з другого, процвітали

---

[3] **Кун.** — Quum; [4] Далі у рукописі дві крапки посередині рядка, одна — внизу під ним, **Кун.** — трикрапка; [5] У рукописі — Prusciae. Так у **Ген., Кун.**; [6] У рукописі — vinclo. Так у **Ген.**; [7] У рукописі — federarı. Так у **Ген.**; [8] **Кун.** — quum; [9] В оригіналі — nichil. Так у **Ген.**; [10] **Ген.** — скорочено s.; [11] **Ген.** — пропущено

вияви люб'язності та добродійства взаємного сприяння, тому й нам відрадно з вами єднатися цим зв'язком прихильності та щирої дружби. Тим паче, що й шановний і побожний муж, наш милий родич Зігхард із Шварцбурґа, висловлювався за необхідність відновлення з нами дружби, що в давнину [пов'язувала] наших предків, як це ширше сказано у відповідних документах та угодах. Ми, бажаючи за прикладом наших предків бути з вами у щирій дружбі та прихильності і дружніх союзів від давніх днів поміж нами укладених узагалі нічим не зменшити, радше з Божої волі щедріше примножити. Будемо, врешті, старатися надійно захистити ваші землі від татар і від будь-якого іншого ворожого нападника, як тільки це нам випаде. Крім того, перед вами і всім вашим народом ми є боржниками щодо всякої прихильності, сприяння та доброзичливості.

На засвідчення цього ми звеліли написати даний документ, зміцнений силою наших печаток.

Звершено і дано у Володимирі, року [від] втілення слова [Божого] 1316, у навечір'я [дня] святого мученика Лаврентія.

№ 5

1320 р., серпня 27. Володимир.— Князь „Володимирщини і володар Русі" Андрій Юрійович дозволяє купцям м. Торуня вільний в'їзд на руські землі з різними товарами та вільну, без жодних оплат, торгівлю ними, забезпечуючи при цьому приїжджим усі права, як це мало місце при князю Юрію Львовичу, а у разі порушення цих прав офіційними особами гарантує повернення покривдженим шкод у подвійному розмірі

Документ засвідчує контакти Галицько-Волинського князівства з містами Балтійського побережжя, є джерелом для вивчення міжнародних торговельних відносин Русі у першій половині XIV ст. Щодо змісту, як і щодо дипломатичної характеристики, є охоронним листом, т. зв. ґлейтом, яким князь Андрій забезпечував іноземному купецтву, зокрема торунцям, протекційний і привілейований статус на землях князівства. Документ вказує на близькі, а покликання у ньому експонентом на ім'я князя-батька, також і тривалі в минулому зв'язки князівства з мешканцями Торуня і Ганзейськими містами взагалі, які, як відомо, на певних етапах мали для Русі не лише економічне, але й політичне значення. Водночас документ проливає світло на функціонування князівської канцелярії у Володимирі та її міжнародні зв'язки, розвиток ділової латиномовної писемності в Україні у першій половині XIV ст. Інтерес викликають зафіксовані документом предмети торгівлі, назви грошових одиниць, які були в обігу в той час, тощо. Натяки на завдану приїжджим із Заходу „крив-

ду" — „несправедливо відібраний" у них дикар, очевидно, передусім пов'язані з діяльністю тивунів митних служб, які збирали оплату на мостах, шляхах і під час торгів і „нерідко санкціонували купівлю-продаж як урядові свідки".

Зберігся оригінал документа. Писаний латинською мовою на пергаменті (розмір 12,1 × 22, 4 см), який складався втроє по вертикалі. Останнє, очевидно, свідчить про пересилання документа у Торунь з князівської канцелярії у вигляді спеціального „конверта".

Письмо документа — готичний канцелярський курсив. На аркуші 12 рядків, з яких останній неповний. Текст не членується на абзаци. На початку першого рядка грамоти немає ініціальної літери. Почерк прямий. Форми букв ламані, кутоподібні. Мало різниться написання приголосних **t** і **c**. Великі букви вживаються безсистемно, не простежено закономірностей у написанні літер **v** та **u**. Письмо грамоти містить три різних групи скорочень: спеціальні знаки (наприклад, для написання сполучника **et** або частково слів зі складом **con-**), суспенсії, тобто „обірвані", недописані слова (численні приклади) і контракції — слова „стягнуті", „стиснуті", у яких деякі літери або склади випущені (часті приклади). Два останні типи скорочень, як правило, супроводжують окремі позначення, розташовані у рядках (це здебільшого крапки посередині рядків), над рядками (похилі зліва направо риски, великі коми різних форм і потовщень, гачки) та під рядком (звичайно, вертикальні риски). У формі суспенсії написане навіть ім'я експонента грамоти князя Андрія: „An." Текст членується на речення з допомогою крапки посередині рядка або похилої зліва направо риски (аналогічна за формою риска вживається у контракціях); так позначається також перенос слів. У четвертому рядку знизу пропущені і проставлені над рядком однією і тією ж рукою, що й весь текст, слова „illata fuerit". Є ряд неточностей у правописі слів (див. далі) (Іл. 5).

Документ зберігає три основні структурні частини формуляра середньовічного акта. Не всі, однак, частини містять однакову кількість відповідних клаузул, а клаузули у свою чергу не завжди чітко щодо тексту розмежовувані. *Вступний протокол* документа містить лише клаузули *інтитуляції* та *інскрипції*. Остання містить *привітальну формулу*: „favorem et m om(n)ib(us) affrectuosam volu(n)tate(m)". Немає у документі клаузули *інвокації*. Щодо другої структурної частини — *власне змісту*, то на її початку, згідно з традицією, подається інформація про мотиви видачі документа, однак вони контекстуально об'єднані з обґрунтуванням його появи. У зв'язку з цим констатуємо, що у формуляри грамоти об'єднано в одне смислове формулювання тексти двох клаузул,— *аренги* і *наращії*, де остання зі свого традиційного місця перемішена на початок. Водночас немає у цій частині формуляра, звичайно, суміжної з *аренгою* та *наращією* клаузули *промульгації* — оголошення про здійснення волі експонента. Її елементи (якщо такі можна виділяти) стосуються лише одержувача (адресата) документа (наприклад, „Nov(er)it v(est)ra discret(i)o"), а

не усієї громадськості. Чітко сформульована клаузула *диспозиції*. Водночас у цій частині формуляра немає клаузул, які б вказували на засоби покарання, застосовані експонентом на випадок порушення його волі (*санкція*), та характер засвідчення документа (*короборація*). Закінчується *власне зміст* лише закликом дотримуватися сказаного, що, правдоподібно, треба відносити до особливостей документа. Третя структурна частина формуляра — *закінчення*, яке охоплює три клаузули — *підписи, датацію* та *апрекацію*, засвідчує лише другу. Клаузула *датації* за кількістю складових елементів повна.

Виданий документ 1320 р. у Володимирі („in Ladimiria") в день Руффамученика („in die Ruffi m(arti)ris, anno D(omi)ni MCCCXX"). Характер датування документа і його зміст не викликають застережень. Однак у літературі існує два погляди щодо розшифрування дня і місяця *датаційного формулювання*. Такі дослідники, як Я. Ржежабек (Ржежабек, с. 13), І. Линниченко (Линниченко. Доп. зам., с. 109), тлумачать, що день Руффамученика припадає на 28 листопада, К. Гельбаум розшифровує його на три місяці раніше — 27 серпня (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 154). Відомі також списки, у яких не розшифрована дата дня і місяця, а подається лише дата року. Такої археографії дотримуються І. Григорович і В. Комовський під час публікування документа (Suppl. HRM, p. 126), а також Д. Зубрицький, щоправда, останній поряд із нерозшифрованою датою дня і місяця наводить цитату оригінальної датації документа (Зубрицкий, с. 250). Та частина дослідників, яка визнає за документом дату 28 листопада, на жаль, не пояснює свого розшифрування і, розв'язуючи та використовуючи її, як про це свідчить аналіз, не спирається на середньовічні календарі та реєстри святців. У православному календарі відоме ім'я св. Руффа-апостола, яке церква відзначає 4 січня, 8 і 29 квітня та 6 липня (Горбачевский, с. 89; Chronologia.., s. 281), проте у цьому календарі немає свята Руффа-мученика (єпископа). Таким чином, відоме перше розшифрування дати дня і місяця — 27 серпня. Воно збігається з днем пам'яті Руффамученика (єпископа), який фіксується у латинському календарі та припадає у всіх дієцезіях на 27 серпня (Горбачевский, с. 95; Grotefend, S. 115; Wierzbowski, s. 41). Отже, документ датований 27 серпня 1320 р.

Документ не засвідчено печаткою, немає на ньому будь-яких підписів.

Автентичність його безсумнівна. На це вказує аналіз його зовнішніх і внутрішніх ознак.

Документ дійшов до наших днів в оригіналі та п'ятьох списках XIX ст.

Оригінал: Зберігався до 60-х рр. XIX ст. в Архіві магістрату м. Торуня. Наприкінці 60-х рр. при таємних обставинах зникає з архіву і з'являється у продажу, про що свідчить берлінський каталог рукописів за 1870 р. (Manuscripte, Urkunden, Autographen aus dem Nachlasse des Kanzlei-Raths Vossberg. Zu verkaufen durch I. A. Stargard.— Berlin, 1870.— S. 12, N 154). Згодом сліди документа знову втрачаються. К. Гельбаум, публікуючи його

у 1879 р., зауважує, що оригінал документа не існує (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 154). Наприкінці XIX ст. він, однак, знову з'являється у складі архівних фондів, але тим разом у Кеніґсберзькому державному архіві (Staatsarchiv. Königsberg, N 464), де зберігався до Другої світової війни; від 1944 р. його місцезнаходження невідоме

Осн. списки: **1. (Райх.).** Список Й. Райхена. Створений на підставі оригіналу у 1844 р. Рукопис списку не виявлений. Реконструюється на підставі публікації у „Доповненнях до історичних актів Русі" (Suppl. HRM, p. 126). Додатково про це інформується у листі Міністерства народної освіти Росії від 14 листопада 1844 р. О. Востокову, згідно з яким текст грамоти скопійований членом Археографічної комісії Й. Райхеном і переданий „для уміщення у підготовлюваних до друку „Дополнениях" до „Тургенєвських іноземних документів" (Арх. РАН. С.-П., отд. рук., ф. 133, оп. 1, д. 435, л. 2). Лат. мова. Правопис наближений до оригіналу, проте у ньому розшифровані без окремих позначень усі скорочення слів, проведено певне осучаснення в системі графіки, наприклад, у багатьох випадках e передано через **œ**, **u** замінено на **v**, **i** на **j**, упорядкований правопис великих букв тощо. Простежується різночитання слів, окремі з яких розшифровано помилково (див. далі). Список покладено в основу першої публікації документа, що її здійснили у 1848 р. І. Григорович і В. Комовський (Suppl. HRM, p. 126).

2. (Зубр.). Список Д. Зубрицького. Складений у 50-х роках XIX ст. Рукопису тексту не виявлено. Його встановлено на підставі публікації у праці „Історія давнього Галицько-руського князівства" (Зубрицкий, с. 251). Лат. мова. Список є ідентичною копією списку **Райх.** Дослідник хіба що сумнівається у відчитанні слова „vestro": „vestro consilio maturo", одночасно помилково подає замість „dominatıonis" „dominatonis", а замість „eis pan(n)os" — „eispaenos".

3. (Клед.). Список Кледена. Відомий лише з літератури. Створений, очевидно, на підставі оригіналу близько 60-х рр. XIX ст. і уміщений у праці „Дослідження з історії торгівлі земель на Одері" (Klöden, Th. 8, S. 30). Лат. мова. Під час прочитання та аналізу оригінального тексту дослідник пропонує нові розшифрування слів і поділ тексту на речення.

4. (Гельб.). Список К. Гельбаума. Виготовлений перед 1879 р. Рукопис списку не відомий. Про нього дізнаємось із публікацій у „Зібранні ганзейських грамот" (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 154). Підставою для списку послужили опубліковані тексти списків **Райх.** і **Клед.** Лат. мова. У тексті розшифровано скорочення без окремих позначень, правопис осучаснений. Дата року подана арабськими цифрами. Низку слів у списку прочитано помилково.

5. (Куп.). Список А. Куника. Створений після 1883 р. Рукопис списку не виявлений. Його текст встановлено на підставі публікації: Куник, с. 151. В основу списку покладений список **Райх.** На це вказує згадка дослідника про опублікування тексту (Куник, с. 114). Припускаємо, однак, що під час створення списку дослідник брав до уваги також текст списку **Зубр.** Оригінал А. Куникові не був відомий. Це підтверджує зауваження дослідника, що у згаданому берлінському каталозі рукописів ім'я князя-експонента грамоти подане не повністю „Andreas", а скорочено „An." Насправді саме у скороченому вигляді й подане це ім'я в оригінальному тексті, чого дотримувалися автори каталогу, а А. Куник виходив у своїх міркуваннях з публікацій документа, у яких не відзначено, яка частина слова розшифрована, а яка належить оригіналові. Лат. мова. Правопис осучаснений: в окремі слова замість **e** внесено дифтонг **œ**, дещо по-новому членується текст на речення, застосовується нова пунктуація. Після сумнівних для археографа розшифрувань слів поставлено знак питання. Характерне безкритичне перенесення у тексті цілого ряду помилково написаних слів, що виступають у ранніших списках. Згодом С. Пташицький, І. Линниченко та О. Лаппо-Данилевський згідно з оригіналом виправляють і доповнюють список А. Куника (Болеслав-Юрий II.., с. 198—208).

6. (Кравч., Яков.). Список В. Кравченка та Н. Яковенко. Складений перед 1990 р. на основі факсиміле оригіналу. Лат. мова і укр. перекл. Текст списку скорочений, у ньому „опущене закінчення, яке тотожне відповідним клаузулам" грамоти, виданої для краківських купців. Відомий з публікації (Торгівля на Україні.., с. 17). Правопис осучаснений — виносні букви введені в рядок без окремого позначення; подібно до оригіналу простежується непослідовність у написанні графем **u** та **v**.

Опубл.: Suppl. HRM, p. 126, N 38; Зубрицкий, с. 251; Klöden, Th. 8, S. 30. Anm.; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 154, N 371; Куник, с. 151, № 3-б; Болеслав-Юрий II.., табл. II (факсиміле); Торгівля на Україні.., с. 17, № 2 (лат. текст і перекл. укр. мовою).

Регест: Срезневский. Др. памятники.., с. 177.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Райх.** і **Гельб.**

An[dreas] D(e)i gra(cia) dux Ladimiri(a)e et d(omi)n(u)s Russi[a]e, discretis viris, consulib(us), scabinis ac univ(er)sis

civibus in [1] Thoren[1], favorem et in om(n)ib(us) affectuosam volu(n)tate(m).

Nov(er)it[2] v(est)ra discrec(i)o, quod nos cupientes me[2]lioration(em) t(er)r[a]e, ac eciam profectum om(n)ium hospitu(m), t(er)ram n(ost)ram cu(m) pannis m(er)cimoniis[3][que][3] v(e)l rebus quibuscu(n)q(ue) ingredi volenciu(m), usi[4] consilio maturo, baronu(m) ac nobiliu(m) n(ost)ro(rum), om(n)ib(us) hospitib(us) [4] jus tale p(er) p(raese)ntes[5] concedim(us), quod null(u)s de cetero theloneato(rum) v(e)l mi(ni)st(er)ialio(rum)[6] n(ost)ro(rum) ab eis pan(n)os [5] v(e)l m(er)cimonia exig(er)e debeat, nec ecia(m) om(nin)o ista at(t)emptare[7]. Cet(eru)m om(n)ia jura, qu(a)e t(em)p(or)e p(at)ris n(ost)ri [6] felicis memori(a)e, in t(er)ra Russi[a]e o(m)nes[8], negociatores habueru(n)t, volum(us), ut de cetero om(ne)s hospites [7] seu negociatores si(mi)li[9] jure p(er)fruant(ur). Item, si alicui hospiti v(e)l negociatori, t(er)ram n(ost)ram ingre[8]dienti, alique[10] injuria v(e)l molestia aut violentia illata fue(r)it[11], p(er) aliq(uo)s n(ost)ros, in t(er)ra n(ost)ra, quod ostendi pote[9]rit[12] p(ro) uno quol(ibet)[13] denario injuste ablato v(e)l recepto, duos redde(re) obligam(ur)[14].

H(a)ec aut(em) o(mn)ia [10] in v(er)bo d(omi)nat(i)onis[15] n(ost)r(a)e, p(er) nos et p(er) om(ne)s nostros, firmit(er) volum(us) observari.

Datu(m) in Ladi[11]miria, in die Ruffi m(arti)ris, anno D(omi)ni MCCCXX[16] [12].

Переклад

Андрій, Божою ласкою князь Володимирщини і володар Русі, висловлює достойним мужам радникам, лавникам і всім громадянам у Торуні прихильність і палку в усьому зичливість.

Нехай знає ваша достойність, що ми, прагнучи добра для нашої землі, а також користі всім приїжджим, які бажають побувати у нашій землі з

---

[1] **Гельб.** — Thorun; [2] **Райх.** — Novit; [3] У рукописі — mercimomiis; [4] **Райх.** — vestro, [5] **Райх.** — preces; [6] **Райх.** — ministraliorum, **Гельб.** — ministerialium; [7] **Райх.** — ademptare; [8] У рукописі — o(m)nis; [9] **Гельб.** — suo; [10] **Райх.** — aliqua, [11] **Райх.** — nata fuerit, слова написані над рядком; у рукописі друге слово „fueris"; [12] **Райх.** — potuerit; [13] **Райх.** — quocunque; [14] **Райх.** — obligamus; [15] **Гельб.** — donacionis; [16] **Гельб.** — переведено арабськими цифрами 1320.

тканинами, товарами або будь-якими іншими речами, за вашою вчасною радою, [а також радою] бояр і наших вельмож, надаємо всім приїжджим на [їх] прохання таке право, що жоден з митників наших або урядовців не повинен від них брати тканин або товарів, ні їх конфіскувати. Врешті, [беручи до уваги] всі ці права, які за часів нашого блаженної пам'яті батька мали на землі Руській усі купці, хочемо, щоб подібним правом знову всі приїжджі або купці користувалися. Також, якщо якомусь приїжджому або купцеві, що прибув на нашу землю, хтось з наших у нашому краю завдасть якусь кривду, прикрість чи насильство, і це буде доказано, то за кожен несправедливо відібраний або взятий динар зобов'язуємося віддати два

Все це іменем нашої влади, з нашого боку і з боку всіх наших постановляємо неухильно дотримуватися.

Дано у Володимирі, в день мученика Руффа, року Божого 1320.

№ 6

1320 р., серпня 27. Володимир.— Князь „володимирський і володар землі Русі" Андрій Юрійович дозволяє купцям Кракова вільний в'їзд на руські землі з різними товарами та вільну, після незначної оплати грошей у Володимирі за худобу, торгівлю ними, забезпечуючи при цьому приїжджим усі права, які діяли на Русі раніше за князя Юрія Львовича, а у разі порушення цих прав офіційними особами гарантує повернення покривдженим шкод у подвійному розмірі

Документ засвідчує зацікавлення князівського двору торгівлею із зарубіжними країнами і тим самим вказує на економічну політику князівства та його змагання до налагодження міжнародних зв'язків у першій половині XIV ст. При розкритті торговельних контактів галицько-волинських земель, зокрема Волині з Краковом, у документі також наголошується на давніх традиціях у цих відносинах у раніші часи. За формою і змістом він близький до виданого князем Андрієм Юрійовичем документа для Торуня (I, № 5). Однакова дата у цих документах, правдоподібно, свідчить про одночасний, планований двором захід і чин щодо контактів із названими містами. У дипломатичному значенні документ репрезентує один із різновидів епістолярних пам'яток князівської канцелярії, є т. зв. охоронним листом, що забезпечував іноземному купецтву перебування на Русі (Іл. 6).

Оригінал документа сьогодні невідомий. До нас дійшов його список з початку XVI ст. У зв'язку з цим немає відомостей про письмо акта, його зовнішній вигляд. Слід лише здогадуватися, що він, подібно як і документ князя Андрія Юрійовича, що складався під тією ж датою у Володимирі

для громадян Торуня, був писаний у тій же князівській канцелярії на пергаменті, по-латинськи, готичним курсивом і, очевидно, міг належати одному і тому ж писареві та перевірятись одним і тим же канцлером.

Формуляр документа складається з трьох основних структурних частин, які представлені всіма типовими для середньовічного акта клаузулами. *Вступний протокол* розпочинається з клаузули *інтитуляції*, далі у нього включена клаузула *інскрипції*, яка закінчується привітанням адресату („favorem et in om(n)ibus complacendi voluntate(m)"). Друга частина грамоти — *власне зміст*, поєднує текст клаузул *аренги* і *нарації* в одній текстовій конструкції. Немає у формулярі окремо виділеного оголошення про здійснення волі експонента, як це простежується у документі князя Андрія Юрійовича для Торуня (див. раніше). Клаузула *диспозиції* розкриває відомості про умови торгівлі купців на українських землях та їхні права. Немає клаузул *санкції* та *короборації*. *Закінчення* — остання структурна частина формуляра, виражене лише клаузулою *датації*.

Написаний документ 1320 р. у Володимирі, в день Руффа-мученика. За латинським календарем, цей день, як відзначалося, припадає на 27 серпня (пор. I, № 5). Так само розшифровує дату Ф. Пекосінський (Mon. ... hist. ... Pol. illust., t. V, s. 14). Стосовно все ж таки непопулярного в Україні свята Руффа А. Куник зауважує, що такому датуванню „не можна заперечувати, коли допускати, що писар грамоти був латинянин", тим більше, що „в той час волинські князі не могли обійтися без латинських драгоманів. До того ж приблизно в той час у цих краях знаходилося декілька членів римської пропаганди" (Куник, с. 115—116). Дата дня і місяця, її розшифрування не викликають застереження — вони відповідають 27 серпню.

На документі немає підпису, він також не засвідчувався печаткою. Проте допустимо, що така печатка використовувалася як засіб зовнішнього опечатування конверта чи рулона при його пересиланні (пор. I, № 7).

Документ — автентичний. Це підтверджують критика змісту, структура документа та його мова. Про це значною мірою свідчить також подібність змісту, будови та ідентичність датування досліджуваного документа з тим, який надсилався у Торунь. Слід припускати, що аналогічні документи спрямовувалися і в інші, нам сьогодні невідомі, міста і країни.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. До початку XVI ст. зберігався у Кракові. У пізніших століттях чи навіть уже в XVI ст. доля його не була відома.

Відомий в одному дипломатичному виді і чотирьох списках, причому лише один із них створений на підставі оригіналу, два інші, вторинні — копії першого списку.

1. (Бем). Список Б Бема. Створений у Кракові на початку XVI ст. (не пізніше 1508 або 1509 р.) і вписаний на п'ятому аркуші ілюстрованого пергаментного його ж „Кодексу документів" (BJ Kraków, oddz. ręk., N 16). Лат. мова. Правопис і частково графіка наближені до оригіналу XIV ст.

2. (Пекос.). Список Ф. Пекосінського. Складений перед 1879 р. Рукопис невідомий. Реконструюється на підставі публікації у „Пам'ятках історії Польщі. Дипломатичний кодекс міста Кракова, ч. I" (Mon. ... hist. ... Pol. illust., t. V, s. 14—15). Лат. мова. В основу списку покладено текст списку **Бем.** Правопис повністю збігається з текстом-підставою. Це стосується змішування у написанні літер **t** і **c**, не скрізь їх правильним відчитанням, непослідовностей проставлення **u** замість **v** і навпаки та ін. Простежується не регламентоване вживання великої букви — вона часто застосовується при написанні загальних слів. Водночас Ф. Пекосінський, модифікуючи текст списку, проводить розшифрування скорочень у словах, але не зазначає, яка частина слова належить протографу, а яка дописана ним, дещо по-іншому членує текст речення.

3. (Кун.). Список А. Куника (див. I, № 4. **Кун.** і Куник, с. 115). В основу покладений список **Пекос.** Правопис списку, однак, відрізняється від правопису підстави — у ньому більш послідовно регламентоване вживання букв **u** та **v**, у ряді слів **t** замінюється на **c**, **i** на **j**. На противагу спискові **Пекос.** пропонується написання слів „civitate", „consulibus" з малої літери. Аналогічно пишуться слова відтопонімічного утворення. У списку замість **e** після приголосних **r**, **c** часто фіксується дифтонг **œ**.

4. (Кравч., Яков.). Список В. Кравченка та Н. Яковенко. Складений перед 1990 р. Лат. мова. Підставою для списку послужив факсимільний відбиток документа. Відомий з публікації (Торгівля на Україні.., с. 16). Текст осучаснений — усі виносні графеми та скорочення введені в рядок без окремого позначення, відповідно до сучасних правил поставлена велика буква. Це стосується членування речень і пунктуації.

Опубл.: Mon. ... hist. ... Pol. illust., t. V, s. 14—15, N 12; Куник, с. 150—151, № 3-а; Торгівля на Україні.., с. 16—17, № 1 (лат. текст і перекл. укр. мовою).

Текст

Публікується на основі списку **Бем.**

Andreas, Dei gra(tia) dux Ladomirien(sis) et domi(n)us Terr[a]e Russi[a]e, discretis viris consulibus ac universis civib(u)s seu negociatorib(us) in civitate Crac(oviensi), nec non in territorio pr[a]edicto com(m)orantib(us), favorem et in om(n)ibus complacendi voluntate(m).

Noverit vestra discretio, quod nos attendentes gravationem negotiatoru(m) terra(m) nostra(m) intrantiu(m), ac etia(m) pro reformatione terr[a]e nostr[a]e, ut unusquisq(ue) eo gratantius

cu(m) rebus quibuscu(m)q(ue) de c[a]etero terra(m) nostram ingrediat(ur), usu[1] consilio baronu(m) ac nobiliu(m) n(ost)roru(m), gratiam talem facim(us), q(uo)d in civitate Ladimi(ri)en(si), ubi prius tres grossi solvebantur de quolibet animali, nu(n)c vero tantu(m)modo unu(m) grossu(m) statuim(us) p(er)solve(n)du(m). C[a]eteru(m) om(n)ia iura, qu[a]e t(empo)re patris nostri felicis recordat(i)o(n)is in Terra Russi[a]e vigueru(n)t, volum(us), om(ne)s hospites seu negotiatores ut eo iure perfruantur. Item si alicui in iuria, molestia vel violentia per aliquos nostros officiales, ministeriales vel theolonatores illata fuerit in terra n(ost)ra, pro uno denario sibi iniuste ablato, quod ostendere poterit, duos refundem(us). Et h[a]ec om(n)ia sub verbo domi(n)at(i)o(n)is n(ost)r[a]e per nos et per om(ne)s n(ost)ros firmiter promittim(us) observare.

Dat(um) in Laudimi[ri]a in die Ruffi martiris, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo.

Переклад

Андрій, Божою ласкою князь володимирський і володар землі Русі, [шле] достойним мужам радникам і всім городянам або купцям міста Кракова, а також тим, які перебувають на згаданій території, (вирази) прихильності та сприяння у всьому.

Нехай буде відомо вашій достойності, що ми, зважаючи на оподаткування купців, що вступають у нашу землю, а також задля відновлення нашого краю, з поради бояр і нашої знаті для кожного, що з метою [торгівлі] з будь-яким товаром прибуде врешті на нашу землю, робимо таку милість, щоб у місті Володимирі, де раніше повинні були за якунебудь тварину платити три гроші, тепер визначаємо лиш один грош. Крім того, [зберігаючи] всі права, які діяли за часів нашого благословенної пам'яті батька на землі Русі, хочемо, щоб усі приїжджі або купці користувалися цим правом. Також, якщо кому-небудь у нашій країні будуть учинені несправедливість, кривда або насильство з боку наших урядників, службовців чи митників, то за один несправедливо присвоєний динар, якщо це буде виявлено, ми віддамо два. І все це іменем нашої влади твердо обіцяємо дотримуватися — як ми, так і всі наші [громадяни].

Дано у Володимирі, в день мученика Руффа, року Божого 1320.

---

[1] У рукописі — vsi

№ 7

1324 р., травня 3. Володимир.— Радники та громада міста Володимира звертаються до радників і громади міста Штральзунда з приводу перехоплення його горожанами з розбитого пароплава на Руґійському побережжі сувоїв сукон, які транспортували з Фландрії співвітчизники Бертрам Русин і його брат Микола, та просять повернути їх володимирським купцям

Документ є писемною пам'яткою епістолярного характеру першої половини XIV ст. часів Галицько-Волинського князівства, який створювала і надсилала за кордон міська рада і громада. Важливість його полягає в інформації про конкретні країни та міста, з якими князівство підтримувало торговельні контакти, куди вели торговельні шляхи руських купців На основі документа можна судити про умови середньовічної торгівлі, асортимент товарів і загальний характер зв'язків між містами Володимиром і Штральзундом, які, можливо, розвивалися й раніше. Лист пізнавальний також з точки зору еволюції адміністративного устрою й суспільного життя давньоруських міст Клаузула *інтитуляції* документа вказує на функціонування у Володимирі окремого міського самоврядування — ради міста, заснованого на маґдебурзькому праві (хоч документ писався від імені усіх жителів), що підтверджує і розвиває стосовно міста відому літописну згадку про громаду і „містичів", які там уже організовано виступають з 80-х років XIII ст · **„и созва боꙗры Володимѣрьскыꙗ бра҃та своего· и мѣстичѣ Роусци и Нѣмцѣ· и повелѣ передо всими чести грамотоу братноу"** (1287, Ипат., стб. 905).

Досліджувана грамота збереглася в ориґіналі. Писана на пергаменті розміром 12 × 29 см (залом у нижній її частині становить 2 см). Аркуш пергаменту первісно складався по вертикалі втроє, а після з боків, творячи водночас (очевидно, у зв'язку з його пересиланням) конверт прямокутної форми. Текст засвідчений лише на лицевому боці. На заломі праворуч написана почерком XIX ст. цифра „1324".

Писаний латинською мовою. Текст не ділиться на абзаци. Розміщений на 11 рядках, із яких останній неповний. Письмо — готичний канцелярський курсив. Почерк прямий. Для нього характерні дещо потовщені вертикальні лінії букв. Літера **і** на початку слова („in", „iidem"), а також у багатьох випадках у середині та в кінці слів („s(er)vicii", „hiis", „panni"), видовжена і винесена нижче рівня рядка. Написання слів з великої букви непослідовне: його не регламентують власні назви і поділ документа на речення. Текст насичений різними типами скорочень. Скорочуються склади слів і окремі букви. Скорочення супроводжуються надрядковими знаками у вигляді великої сучасної коми у різних положеннях, горизонтальної потовщеної риски (переважно для скорочень — контракцій) і гачкоподіб-

них знаків, які, як правило, видовжені вниз і часто загнуті під лінію рядка (для скорочень — суспенсій), і підрядковими, що мають вигляд аналогічної потовщеної горизонтальної риски, перед якою часто виступає склад, утворений з допомогою приголосної **p** („pa(ra)tos" та ін.). Застосовані спеціальні знаки скорочення та суспенсії для слів „et", „quod". Пунктуаційні знаки, вписані похилими (зліва направо) рисками, не виявляють якоїсь послідовності у смислово-синтаксичній системі тексту (Іл. 7).

Документ зберігає три основні частини формуляра середньовічного акта. Вони репрезентовані, однак, не всіма клаузулами і послідовність розміщення їх не відповідає порядку класичного документа.

Вступний протокол складається з клаузул *інскрипції* та *інтитуляції*, останню з яких доповнює елемент *привітальної формули* („cum fidelitate ad om(n)ia se benivolos et paratos"). Особливістю цієї частини формуляра є відхід у практиці міської канцелярії від традиційного подання на першому місці клаузули *інтитуляції* і пропущення заклику до „священного імені" (*інвокації*), що нагадує якоюсь мірою епістолярний жанр пам'ятки.

Друга частина формуляра документа, *власне зміст*, охоплює розгорнуті та водночас наче взаємно переплетені сентенції клаузул *аренги* та *наращії*, у яких викладаються основні мотиви створення і видачі документа. Водночас побіжно і без окремого підкреслення у тексти цих клаузул вливаються елементи *диспозиції*, у яких дається характеристика осіб, підтверджується їх належність до володимирської громади і тут же з поваги до потерпілих купців, як близьких авторам листа людей: „Крім них, ви й до нас повинні мати непохитну і певну повагу" („Sup(er) hiis ad nos hab(er)e debetis resp(ec)tum firmu(m) et securum"), формулюється вимога експонентів адресатові. Характерно, що після цих даних подається клаузула *коробораціі*, яка, як випливає з тексту, засвідчує, надаючи вірогідності насамперед висунутим мотивам видачі документа, а не, як слід було чекати, змісту грамоти загалом. Після цього продовжується виклад основного змісту — прохання експонентів повернути товари купцям (*диспозиція*). Таким чином, структура документа ілюструє не лише окремі відхилення щодо розміщення клаузул, що вже спостерігається у *вступному протоколі*, але й їх контекстуальне сплетіння (накладання). Крім того, зауважена своєрідна роль клаузули *коробораціі*. Її уміщення на цьому місці, очевидно, треба розглядати не лише як відхід від структури документа, а як інноваційний елемент у формулярі канцелярії міста. *Закінчення* документа виражене клаузулою *датації*.

Грамота написана у Володимирі. Містить усі елементи повної дати — число дня, назву місяця і рік. В основу річної дати покладений першосічневий початок року нової ери календаря. Оскільки написання документа здійснено „in Invencione s(anc)t[a]e Crucis", а свято „Invencio Crucis" або „Invencio sanct[a]e Crucis" — Віднайдення (Обрітення) святого Хреста припадає, згідно з латинським календарем, на 3 травня, то описуваний документ треба датувати 3 травня 1324 р

Разом з документом збереглася печатка міста Володимира. Вона не кріпилася традиційно під текстом аркуша, а знаходилася ззовні його, служачи засобом для опечатування грамоти. Як свідчать три прорізи на пергаментному аркуші, документ, який складався лицевим боком усередину і творив своєрідний конверт, зверху зав'язувався пергаментним поясом, до якого для того, щоб забезпечити збереження і непорушність документа, була прикріплена печатка. Цей та інші факти дають підставу припускати, що була використовувана не печатка міста, а „менша" князівська печатка (Дашкевич, с. 8—9). Сама печатка відтиснута у восковій кустодії натурального кольору, округла (діаметр бл. 6 см), має однобічне зображення. Малюнок його засвідчує постать св. Юрія на коні (повернутий по-геральдичному вправо), який списом убиває змія. Тло зображення чисте. Постать вершника на коні, що зображений на печатці, унікальна для свого часу — вона не відома сьогодні геральдичній і сфрагістичній манері зображень серед візантійських і давньоруських традицій (див. Лихачев. Материалы.., вып. 1—2; Янин, т. I—II), а також не знають її західноєвропейські, принаймні суміжні з Галицько-Волинським князівством, країни. Поява цього зображення, як припускають, символічна; вона пов'язана з безпосередньою діяльністю одного з галицько-волинських князів Юріїв, можливо, Юрія Львовича (Грушевський. Лист.., с. 8), за іншими даними — Юрія Тройденовича (Дашкевич, с. 9). Характер малюнка печатки засвідчує високомистецьке виконання. Навколо зображення Юрія на коні розміщено два — зовнішнє і внутрішнє — концентричні зубчасті кола, між якими внесений навкружний напис легенди. Однак він не зберігся, за винятком однієї у нижній частині кола, латинської літери **D**. Масштабні обчислення букв напису відповідно до розмірів усієї печатки та спеціально обідка, з урахуванням розміщення збереженої літери, початку і кінця напису в колі дають змогу відтворити легенду: „S[IGILLUM] CIVITATIS LADIMIRIENSIS" (печатка міста Володимира). За іншими даними: „S[IGILLUM] CIVIUM LADIMIRIENSIUM" (печатка громадян володимирських) або: „S[IGILLUM] CONSULUM LADIMIRIENSIUM" (печатка радників володимирських) (див. Грушевський. Лист.., с. 6—8; Маркевич, с. 223—224). Стан збереження печатки на початок XX ст. був незадовільним — майже втрачені зображення і легенда. На сьогодні зберігся лише незначний фрагмент печатки (Грушевський. Лист.., с. 8—9; Маркевич, с. 224).

Документ автентичний. Це підтверджують усі його зовнішні та внутрішні ознаки. Відомий з оригіналу та трьох списків. Усі вони засвідчують один дипломатичний вид документа.

Оригінал: Від найдавніших часів зберігався у Магістратському архіві м. Штральзунда (Rathsarchiv. Stralsund), шафа N 1, шухляда N 23, тепер — у Міському архіві Штральзунда (Stadtarchiv. Stralsund), N 180.

Осн. списки: 1. **(Гельб.).** Список К. Гельбаума, що виготовлений з участю Ф. Фабріціуса. Створений перед 1879 р. Місце зберігання рукопису списку не відоме. Про нього дізнаємось з публікації у „Зібранні ганзейських грамот" (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 178—179). Лат. мова. В

основу списку покладений оригінал. У правописі, незважаючи на його близькість із текстом-підставою, зауважені окремі розбіжності, які стосуються вживання літер **u** та **v**, а також правопису великих літер для власних назв і назв окремих предметів. Впроваджені у текст арабські цифри. Всі правописні виправлення засвідчують намагання публікаторів документа осучаснити текст.

2. (Груш.). Список М. Грушевського. Створений близько 1906 р. Рукопис списку не відомий, про нього дізнаємось лише із публікації (Грушевський. Лист.., с. 6). В його основу, правдоподібно, покладена фотокопія тексту оригіналу Лат. мова. Правопис наближений до оригіналу, наприклад, щодо вживання літер **u** та **v**, дифтонга **œ** замість **e** та ін. Виправлення стосуються написання слів з великої букви, зокрема, власних назв і пунктуації. Зауважені пропуск тексту частини клаузули *диспозиції*, помилки у відчитанні окремих слів.

3. (Кравч., Яков.). Список В. Кравченка і Н. Яковенко. Створений перед 1990 р. Лат. мова. В основу списку покладено факсиміле оригіналу. Відомий із публікації (Торгівля на Україні.., с. 17—18). Текст осучаснений — усі виносні графеми введені у рядок без окремого позначення, хоч у передачі букв (**u**, **v** та ін.) простежується намагання дотримуватися оригіналу.

Опубл.: Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 178—179, N 420; Грушевський. Лист.., с. 6 (з додатком факсиміле док.); Линниченко. Доп. зап., с. 205 (част. публ.); Торгівля на Україні.., с. 17—18, № 3 (лат. текст і перекл. укр. мовою).

Текст

Публікується на основі факсиміле оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Гельб.** і **Груш.**

Viris honorabilib(us) et discretis do(mi)nis consulib(us) ac univ(er)sitati in Stralsund — consules ac univ(er)sitas civitatis Ladimi(r)iensis [1] cum fidelitate ad om(n)ia se[1] benivolos et paratos.

Nov(er)itis cora(m) nobis rac(i)onab(i)lit(er) esse p(ro)testatu(m), quod B(er)tramus Ruthenus [2] et Nicolaus exhibitor p(rae)sentium fr(a)t(re)s n(ost)ri concives habuer(un)t in nave nup(er) in t(er)mi(ni)s p(ri)ncipis Rugianor(um) s(u)bmersa[2] seu [3] p(er)iclitata per glaciem LXXXIIII[3] pannos, int(er) quos sunt XIIII[4] Ypren(ses), cete(ri) sunt Dornen(ses) et Popren(ses), quos sibi idem [4] Nicolaus in Flandria co(m)pa(ra)vit et deposuit in

---

[1] **Груш.** — ce; [2] **Груш.** — помилково sumbersa; [3] **Груш.** — XXXIII, **Гельб.** — переведено арабськими цифрами — 34; [4] **Гельб.** — переведено арабськими цифрами — 14;

d(ic)ta nave ad deferendu(m) s(u)b sua event(ur)a p(ar)it(er) et fortuna, qui [5] panni tunc eor(um) fuer(un)t et adhuc sunt nec alicvi(us) alt(er)ius, iidem etiam B(er)tramus et Nicolaus tunc ut nunc [6] n(ost)ri fuer(un)t et sunt cives p(rae)dilec(ti). Sup(er) hiis ad nos hab(er)e debetis resp(ec)tum firmu(m) et securum.

In cuius rei [7] testimoniu(m) n(ost)r(u)m sigillu(m) p(rae)sentib(us) est affixum[5].

Rogantes aff(ec)tuose, quatin(us) intuitu iustici[a]e ac respectu[i] n(ost)r(i) p(er)pe[8]tui s(er)vicii effice(re) dignem(in)i, quod p(raedi)cti panni eidem Nicolao et ad man(us) sui fr(atr)is supr(adic)ti libe(re) ac intergralit(er) restitu[9]antur. Q(uod) cum om(n)i fidelitate ap(ud) vos et v(es)tros si necesse fu(er)it, gratant(er) cupimus p(ro)mereri obsequio sp(eci)ali[6] [10].

Datum anno D(omi)ni millesimo CCCXXIIII[7] in Invencione s(anc)t[a]e Crucis [11].

Переклад

Шановним мужам і визначним панам радникам і громаді у Штральзунді — радники і громада міста Володимира [засвідчують] свою вірність, а також схильність до всього та готовність.

Хай буде відомо вам, у нашій присутності було висловлено протест [у тому], що Бертрам Русин і Микола, пред'явник даного документа, наші брати й співгромадяни, мали на судні, що недавно через загрозу льоду, затонуло у межах володаря Руґії, 34 [сувої] сукна, серед них 14 іпренських, інші — дорненські та попренські. Їх придбав собі цей же Микола у Фландрії і склав на згаданому судні, щоб перевезти, поклавшись на свою долю та успіх. Ці сукна були їхніми і нічиїми іншими як тоді, так і тепер; до того ж ці ж Бертрам і Микола тоді були, як і тепер є, нашими найвидатнішими громадянами. Крім них ви й до нас повинні мати непохитну і певну повагу.

Для засвідчення цієї справи до теперішнього [документа] підвішено нашу печатку.

Гаряче просимо, з огляду на справедливість і з поваги до нашої постійної прихильності, щоб зволили розпорядитися [та] згадані сукна були безперешкодно і в цілості повернені до рук того ж Миколи та його названого брата. Це й бажаємо з усією відданістю та вдячністю у вас та у [всіх] ваших,— якщо буде така потреба,— з особливою [до вас] прихильністю.

Дано року Божого 1324, в Обрітення святого Хреста.

---

[5] У рукописі — affixsum; [6] **Груш.** — від слів „q(uod) cum omni..." до слів „obsequio sp(eci)ali" — пропущено; [7] **Гельб.** — переведено арабськими цифрами — 1324

№ 8

1325 р., [жовтень]. Володимир.— Князь Русі Юрій Тройденович, продовжуючи традиції галицько-волинських володарів Данила Романовича, Лева Даниловича та Юрія Львовича, які у минулому „перебували у прихильності та мирі" з Тевтонським Орденом, обіцяє великому магістру Веренгерові у Торуні вірність цим традиціям і дружні взаємини

Документ розкриває одну з маловідомих сторінок зовнішньополітичних контактів Галицько-Волинського князівства із зарубіжними країнами. Є своєрідною заявою про ставлення князівства до Тевтонського Ордену в першій половині XIV ст. і належить, очевидно, до одних із перших листів канцелярії Юрія Тройденовича, які стосувались міжнародних відносин. Міг з'явитися із вступом князя на галицько-волинський княжий престіл.

Зберігся в оригіналі. Писаний на окремому аркуші пергаменту розміром бл. 9,5 × 22—23 см, який не засвідчує слідів жодних складок. Останнє дає змогу припускати, що документ пересилався в розгорнутому вигляді у твердому планшеті або у формі рулона. У верхній частині аркуша дві великі та три малі плями, які перекривають окремі слова двох перших рядків документа. Увесь текст умещений на семи рядках. Ініціала немає — текст розпочинається з букви, яка за розмірами не відрізняється від інших великих букв усередині тексту. Писаний латинською мовою, готичним курсивом. Написання букв загалом чітке. Почерк прямий. Між словами більші за звичайні відстані. Пропорції і форми графем зберігають традицію латинських почерків XIII ст. Для їх малюнка характерні видовжені вертикальні лінії, наприклад, **s**, **p**, **l**, **x**, а у багатьох випадках у кінці слів **m**, **n** та навіть **i** („ordini", „domini"). Буква **v** виступає тільки на початку слів, в інших позиціях її заміняє **u** („atauus", „auus"). Простежується двояке написання букви **r**, потрійне — **s**. Вживаються літери **k** замість традиційного **c** („karissimus"), **w** замість **v** („Ve(re)nhero"). Ненормоване написання великих букв. Текст містить багато скорочень, головним чином, контракцій і суспенсій, які позначені при словах переважно горизонтальними дворядними, з'єднаними на початку і розміщеними над рядком знаками. Спеціальні позначення застосовані для суспенсії **us** (це, однак, не є правилом), сполучників **et**, **sed**. Мають місце неоднакові скорочення одних і тих же явищ серед контракцій („p(raese)ns" і „pr(ae)s(en)tes") та ін. Розділові знаки у тексті репрезентовані крапкою і похилою рискою. Остання за величиною збігається з висотою найвищих букв і проставлених скорочень, а внизу заходить під рядок (Іл. *8*).

Документ зберігає не всі елементи формуляра як щодо кількості клаузул, так і щодо порядку їх розміщення. Це, очевидно, обумовлене надмірно коротким текстом. Розпочинається клаузулою *оповищення* про надання

документа: „Хай буде відомо усім, до кого дійде наше писання“ („Noverint univ(er)si ad quos p(raese)ns script(um) fuer(i)t devolutum“), яка завжди належить до частини формуляра *власне зміст* і переважно виступає всередині тексту. Лише після цієї клаузули виступає текст *вступного протоколу*. Він побудований так, що між *інтитуляцією* та *інскрипцією* внесений елемент цього *власне змісту*, саме клаузули *диспозиції* „обіцяємо і зобов'язуємося“ („p(ro)mittim(us) ac spondem(us)“), який за змістом поєднується з текстом клаузули лише наприкінці документа. Втім, у *власне змісті* багато місця займає *наратія*, що обговорює мотиви видання документа. Завершується ця частина формуляра клаузулою *короборації*. Третя частина формуляра — *закінчення* — виражена тільки клаузулою *датації*, у якій, однак, пропущені місце видачі документа, число дня та місяць дати.

У якій місцевості складався документ, текст акта не дає відповіді. За аналогією до пізніших документів можна, однак, припускати, що це було місто Володимир (грамота того ж експонента, складена одним і тим же писарським почерком у 1327 р., наприклад, писана і надана у Володимирі, див. I, № 9). Це підтверджує значною мірою також спосіб кріплення до пергаменту печатки.

Писаний документ „anno D(omi)ni MCCCXXV“, тобто 1325 р. Про число дня та місяць появи документа *датаційне формулювання* не інформує. А. Куник дедуктивно припускає, що „цей документ написаний у другій половині 1325 р.“ (Куник, с. 117). К. Гельбаум у реєсті документа уточнює дату жовтнем місяцем (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 183), з чим варто погодитися (пор. Altpreus. Monatsschrift.., Bd. X, S. 80).

Текст документа засвідчений вислою, відтиснутою у воску натурального кольору спадковою печаткою князя Юрія Львовича з написом легенди в обідку: „DOMINI GEORGI REGIS RUSIE“, яка прикріплена на пергаментній стрічці посередині внизу (з незначним зміщенням уліво) пергаментного аркуша (див. опис: I, № 4, печ. 2). Стан збереження — незадовільний, на сьогодні від печатки залишилися два невеликі фрагменти.

Автентичність документа безсумнівна.

Документ відомий в оригіналі та п'ятьох списках, репрезентований одним дипломатичним видом і однією редакцією тексту.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), N 684, згодом шухляда 81, N 2 (XIX — перша половина XX ст.), від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінґені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні — Таємний державний архів прусської спадщини у Берліні (GSPK. Berlin), 81, N 2.

Осн. списки: **1. (Ген.).** Список Г. Геннінґа. Див. I, № 4. **Ген.** і текст списку: Карамзин, т. IV, с. 421—422, прим. 276. Публікується фрагмент списку документа.

2. **(Нарб.).** Список Т. Нарбута. Див. I, № 4. **Нарб.** і текст списку: Narbutt, t. IV, s. 45—46. Dod. Правопис осучаснений. Слова „rex", „avus", „dominus" та ін. написані з великої літери, у круглих дужках подані пояснення до слів „Atavus", „Georgius".

3. **(Фойґт).** Список Й. Фойґта. Див. I, № 4. **Фойґт** і текст списку: CD Prussicus.., Bd. II, S. 154—155.

4. **(Ржеж.).** Список Я. Ржежабека. Див. I, № 4. **Ржеж.** і текст списку: Ржежабек, с. 4. В основу списку покладений текст оригіналу. Графіка і правопис дуже близькі до тексту основи. Інновації торкнулися розшифрування скорочень і пунктуації.

5. **(Лонг.).** Список А. Лонгінова. Створений перед 1887 р. Рукопис списку не відомий. Реконструюється на підставі публікації „Грамоти малоруського князя Юрія II" (Лонгинов, с. 40). Лат. мова. Графіка і правопис осучаснені. В основу списку покладені тексти списків **Ген.** і **Фойґт.**

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 421—422, прим. 276 (част. публ.). (Так у пізніших рос. передруках і зарубіжних перекладних виданнях твору); Narbutt, t. IV, s. 45—46. Dod. (пропущений початок тексту); CD Prussicus.., Bd. II, S. 154—155, N 116; Preussisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 362, N 537; Řežábek, s. 122; Ржежабек, с. 4; Лонгинов, с. 40; Болеслав-Юрий II.., табл. III (факсиміле).

Регест: Napierski, Th. I, S. 80—81, N 309; Daniłowicz, I, s. 163, N 319; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 183, N 434; Hubatsch, pars 2, p. 66, N 549.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу.

Noverint univ(er)si ad quos p(raese)ns script(um) fuer(i)t devolutum, quod nos Georgius Dei gra(cia) dux Russi[a]e [1] p(ro)mittim(us) ac spondem(us) honorab(i)libu(s) d(o)m(ini)s — d(omi)no Ve(re)nhero[1] magist(ro) g(e)n(er)ali in Thorun singulisq(ue) f(rat)ribus [2] eiusdem Ordini b(ea)t[a]e Mariae deputatis quid que(m) admodum n(ost)ri p(ro)genitores felicis recordat(io)nis rex [3] Daniel[2] seu Leo n(oste)r atavus, aut Georgius n(oste)r avus karissim(us) pacem et om(n)imodam karitatem cu(m) [4] ordine p(rae)nominato ten(er)e consueveru(n)t. Ita et nos no(n) minuentes sed pocius augentes temp(or)ib(us) vit[a]e [5] n(ost)r[a]e n(ost)ra fide data in eadem concordia cupim(us) p(er)mane(re).

---

[1] У рукописі — We(re)nhero; [2] Після слова „Daniel" поставлена крапка.

In cui(us) rei test(i)moniu(m) pr(ae)s(en)tes fieri [6] iussim(us) n(ost)ri maioris sigilli munim(in)e roboratas.

Dat(um) et actum anno D(omi)ni MCCCXXV [7].

Переклад

Хай буде відомо всім, до кого дійде наше писання, що ми, Юрій, Божою ласкою князь Русі, обіцяємо і зобов'язуємося почесним панам — панові Веренгеру, генеральному маґістрові у Торуні, та кожному з його братів, які належать до ордену блаженної Марії, що як наші предки, благословенної пам'яті король Данило або наш прапрадід Лев, чи наш найдорожчий дід Юрій мали звичай перебувати у прихильності та мирі із згаданим орденом, так і ми, не послабляючи, а радше розвиваючи протягом нашого життя [цей звичай] на основі нашої вірності, прагнемо у такій же згоді зоставатися.

Для засвідчення цього велимо скріпити дане [писання] силою нашої великої печатки.

Дано і звершено року Божого 1325.

№ 9

1327 р., березня 9. Володимир.— Князь „землі Русі, Галичини і Володимирщини" Юрій Тройденович, продовжуючи добрі традиції своїх предків і прислухаючись до прохань племінника Сіґгарда Шварцбурзького, висловлює прусському великому маґістру Тевтонського Ордену Веренгерові і усім рицарям свою прихильність і запевняє, що житиме з ними у мирі й щирій дружбі, а у разі потреби захищатиме їх народ і володіння від татар

Досліджуваний документ належить до серії актів з міжнародної кореспонденції князівського двору першої половини XIV ст., засвідчує поновне налагодження зв'язків Галицько-Волинського князівства з Тевтонським Орденом. Його зміст повторює основні постулати документа 1325 р., що, очевидно, може вказувати на нестабільність відносин між країнами. Як свідчать пізніші акти, документ відіграв позитивну роль у цих взаєминах (Карамзин, т. IV, с. 289—290; Voigt, Bd IV, S. 404—405). За смисловою навантаженістю, а також значною мірою за діловодно-дипломатичними ознаками є повторенням документа князів Андрія та Лева Юрійовичів із 1316 р. (I, № 4).

Зберігся оригінал документа. Писаний на пергаментному аркуші (розмір 16,5—17,2 × 36,6—37,6 см, висота залому бл. 3 см), що згортався учет-

веро. Текст розміщений на десяти рядках, не членується на абзаци і рубрики. Зовсім не знищений, повністю відчитується. Лат. мова. Письмо — готичний канцелярський курсив. Почерк прямий. Розпочинається текст з літери, яка, однак, не є ініціальною і своїми розмірами не різниться від інших великих літер усередині тексту. Малюнок букв, система скорочень, знаки пунктуації ідентичні з правописом грамоти 1325 р. (I, № 8). Досліджуваний документ з 1327 р., писаний, як і попередній, однією рукою (Іл. 9).

Будова документа типова для середньовічних офіційних листів. Його формуляр засвідчує три основні складові частини — *вступний протокол, власне зміст* і *закінчення*, що виповнені відповідною кількістю клаузул. Розміщення клаузул і їх зміст аналогічні документові 1316 р. (I, № 4). З нього, власне, канцелярією Юрія Тройденовича був запозичений як формуляр, так і загальний контекст документа.

Писаний у Володимирі 1327 року („anno D(omi)ni MCCCXXVII"). Дата року не викликає застережень, проте число дня написання документа у літературі розшифровується неоднаково: 9 березня, 10 березня (Куник, с. 117), у деяких випадках воно пропускається (CD Prussicus., Bd. II, S. 157). Формулювання „f(e)ria secunda post d(o)m(ini)cam que cantat(ur) Reminisce(re)" відповідає, однак, понеділкові після неділі Реміпісцере, інакше понеділкові другого тижня Великого Посту. У 1327 р., згідно з латинським календарем, неділя Реміпісцере припадала на 8 березня, а перший понеділок після неї — на 9 березня. Таким чином, документ датовано 9 березня 1327 р.

Текст документа засвідчувався (на що, зрештою, вказує клаузула *коробораціі*) вислою, відтиснутою у воскові, натурального кольору спадковою печаткою князя Юрія Львовича з написом леґенди в обідку: „+ DOMINI GEORGI REGIS RUSIE" Вона прив'язана посередині внизу на заломі пергаментного аркуша пергаментною стрічкою (див. опис: I, № 4, печ. 2). Стан збереження задовільний.

Документ — автентичний.

Відомий в оригіналі та трьох списках одного і того ж дипломатичного виду та редакції тексту.

Оригінал: Упродовж XIX ст. зберігався у Кенігсберзькому державному архіві (Staatsarchiv. Königsberg), шухляда 81, N 3; на початку XX ст. — у Данцізькому державному архіві (Staatsarchiv Danzig; пор Лаппо-Данилевский, с. 215); від 1944 р. — у Державному архіві у м. Ґеттінґені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні — у Таємному державному архіві прусської спадщини у Берліні (GSPK. Berlin), 81, N 3.

Осн. списки: **1. (Фойґт).** Список Й. Фойґта. Див. I, № 4. **Фойґт** і текст списку: CD Prussicus., Bd. II, S. 157. Список оснований на тексті оригіналу. Наближені до оригіналу його правопис і графіка.

2. **(Ржеж.).** Список Я. Ржежабека. Див. I, № 4. **Ржеж.** і текст списку: Ржежабек, с. 4—5. В основу списку покладено текст списку **Фойґт.** При поданні тексту позначився вплив правопису оригіналу. Ряд місць подано курсивом.

3. **(Лонг.).** Список А. Лонгінова. Див. I, № 4. **Лонг.** і текст списку: Лонгинов, с. 40. Оснований на тексті списку **Фойґт.**

Опубл.: CD Prussicus.., Bd. II, S. 157, N 119; Řežábek, s. 122—123 (част. публ.); Ржежабек, с. 4—5; Лонгинов, с. 40; Болеслав-Юрий II.., табл. IV (факсиміле); Preussisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 387—388, N 582.

Регест: Napierski, Th. I, S. 83, N 316; Daniłowicz, I, s. 168, N 328; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 195, N 459; Hubatsch, pars 2, p. 66, N 558.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списком **Ржеж.**

Magnifico d(omi)no d(i)lec(toq)ue sibi in Ch(ri)s(t)o frat(ri) Wernhero de Orsele fr(atru)m Ordinis Hospitalis B(ea)te Mari(a)e The(u)tunicor(um) G(er)osolimitani g(e)n(er)ali magistro [1] c[a]ct(er)isq(ue) fr(atr)ib(us) eiusdem sacr[a]e p(ro)fessionis in Prus[s]ia.

Georgius Dei gra(tia) dux T(er)r[a]e Russi[a]e, Calici[a]e et Ladim(eri)[a]e, salut(em) et post huius vit[a]e militia(m) [2] in c(o)elestib(us) tri(u)mphare. Cum inter honorabiles viros v(est)ros p(rae)decessores magistr(um) g(e)n(er)alem atq(ue) fr(atr)es Prus[s]i[a]e ex una p(ar)te, n(ost)rosq(ue) s(er)enissimos p(ro)-geni[3]tores ex altera, dil(ec)t(i)onis insignia ac mutu[a]e p(ro)mot(i)onis b(e)n(e)ficia vigueru(n)t et nos vob(is) cum eodem caritatis vinc[u]lo[1] uniri ac sinc(er)a amicitia f(o)ederari[2]. Maxime [4] cum honorab(i)lis et religiosus vir, frat(er) Zyghardus de Suuarc-burc, consanguineus n(oste)r d(i)l(e)ctus[3], anticam antiquor(um) amicitiam nob(i)scum v(est)ro no(m)i(n)e dux(e)rit [5] innodandam[4] p(ro)ut in instrum(en)tis et pact(i)onib(us) sup(er) huiusmodi confectis plenius e(st) expressum. Nos volentes utiq(ue) exemplum n(ost)ror(um) p(ro)genitor(um) vob(is) adesse sinc(er)a [6] amicitia et favore et de amicitiis f(o)ed(er)at(i)onib(us) et pace int(er) nos

---

[1] У рукописі — vinclo, [2] **Ржеж.** — federi; [3] **Ржеж.** — пропущено; [4] **Ржеж.** — додано в дужках innovandam,

conceptis a dieb(us) diutinis nihil[5] omn(in)o d(i)minuere[6] sed potius volente D(omi)no abundantius adaugere [7]. C[a]et(er)um t(er)ras v(est)ras fidelit(er) pr[a]emunire curabim(us) p(rae) Tartaris dum(m)o(do) nob(is) constit(er)it et ab hostili quolibet[7] invasione. Insup(er) vob(is) ac om(n)i v(est)ro populo ad omnem [8] dilect(i)onem et ad cuncta b(e)n(e)placida p(ro)motionis et favoris existim(us) debitores.

In cui(u)s rei testimoniu(m) p(raese)ntes fier(i) duxim(us) n(ost)ri sigilli munimine [9] roboratas.

Dat(um) et actum anno D(omi)ni MCCCXXVII in Ladim(i)ria n(ost)ra civitate capitali f(e)ria secunda post d(o)m(ini)cam que cantat(ur) Reminisce(re) [10].

Переклад

Вельможному панові і улюбленому в Христі братові Веренгеру з Орселі, великому магістру братів Тевтонського єрусалимського ордену шпиталю блаженної Марії та іншим братам цього святого визнання у Пруссії.

Юрій, Божою ласкою князь землі Русі, Галичини і Володимирщини, [шле] поздоровлення і [бажає] після цього, [проведеного] у боротьбі, життя торжествувати серед небесних. Оскільки між шанованими мужами, вашими попередниками — великим магістром і братами прусськими, з одного боку, і нашими найяснішими предками — з другого, процвітали вияви люб'язності та добродійства взаємного сприяння, тому й нам з вами [личить] єднатися цим зв'язком прихильності та щирої дружби. Тим паче, що й шановний і побожний муж, наш милий родич Зігхард із Шварцбурга висловлювався від вашого імені за необхідність відновлення з нами дружби, що в давнину [пов'язувала] наших предків, як це ширше сказано у відповідних документах та угодах. Ми, бажаючи за прикладом наших предків бути з вами у щирій дружбі та прихильності і дружніх союзах, від давніх днів поміж нами укладених, узагалі нічим не зменшити, радше з Божої волі щедріше примножити. Будемо, врешті, старатися надійно захистити ваші землі від татар і від будь-якого іншого ворожого нападу, як тільки це нам випаде. Крім того, перед вами і всім вашим народом ми є боржниками щодо всякої прихильності, сприяння та доброзичливості.

На засвідчення цього [ми] вирішили скріпити даний документ силою нашої печатки.

Дано і звершено року Божого 1327, у Володимирі, нашому столичному місті, другого дня після неділі, коли співають „Ремнісцере".

---

[5] У рукописі — nichil. Так у **Ржеж.**; [6] **Ржеж.** — dominuere; [7] У рукописі — qualibet.

№ 10

1334 р., лютого 11. Львів.— „Уродженый князь і володар Русі" Юрій Тройденович разом з боярами, військовими та представниками духовенства повідомляє великого магістра Тевтонського Ордену Людера про намір зберігати союзницькі відносини і мир „на вічні часи", скріпивши їх новими документами, давні традиції яких знаходили розвиток між його попередниками, руськими князями Романом Мстиславичем, Данилом Романовичем, Левом Даниловичем, Юрієм Львовичем і Андрієм Юрійовичем і генеральними магістрами ордену

Документ є свідченням спроби поновного налагодження контактів Галицько-Волинського князівства з Тевтонським Орденом. Запевнення князя Юрія Тройденовича у прихильності до рицарів, обіцянки непорушності раніших договорів і наполягання на їх відновленні випливали з політичної ситуації, у якій опинилось князівство у 30-х роках XIV ст. Чи причина цього не лежить у зближенні Литви та Угорщини з Польщею і нестійкому внутрішньому становищі країни? Документ з'являється саме напередодні закінчення перемир'я між Польщею і Тевтонським Орденом. Зміст його пізнавальний і під іншим кутом зору. Вміщення у контексті документа поряд з іменем князя-експонента членів адміністрації князівства та ведення мови наче спільно від імені усіх вказує, з одного боку, на зростання ролі феодальної знаті у проведенні міжнародної політики князівського двору, з другого — на непопулярність князя супроти іноземних країн. Очевидно, саме у зв'язку з останнім у титулятурі експонента з'являється слово „natus". Небезсторонньою у формуванні політики князівського двору щодо ордену мусила бути думка міцних на той час німецьких громад у містах Волині і Галичини, тривалі торговельні контакти з прибалтійськими містами і Ганзою. Досліджуваний документ репрезентує один із різновидів епістолярної спадщини канцелярії Юрія Тройденовича, характерний також тим, що засвідчує імена найвищого адміністративно-військового та духовного складу князівства, унікальні сфрагістичні пам'ятки.

Зберігся в оригіналі. Писаний на пергаментному аркуші (розмір бл. 17—17,2 × 32,5—33) латинською мовою. Текст розміщений на 17 рядках, з яких останній неповний. Почерк прямий, із незначним нахилом уліво. Букви засвідчують чіткий індивідуальний почерк. Більшість їх написана одним порухом пера. Характерними є малюнки букв **e, i, m, n, v** — більшість їх на початку слів пишуться з-під лінії рядка. Тим часом літери **m** та **i** мають прямі подовження униз під лінію рядка („magistris", „Mychahele", „incolis"). Подібно пишеться літера **r** на початку слів („recitat(a)e", „rei", „rege(re)nti") і у першому складі слова „predecessores". Дуже подібний рисунок літер **c** і **t**. В окремих випадках правопис тотожних слів неоднаковий, подекуди прийменники написані разом з іменниками: „atemp(or)i-

bus". Величина великих букв (навіть у власних назвах) мало відрізняється від малих. Виняток становлять перше слово документа „Universis" та ім'я експонента грамоти „Georgius". Текст містить багато скорочень, які супроводжуються знаками у вигляді рисок різних положень, гачків, великих ком та ін. Окреме позначення мають слова „Christi", „secundum", склад **con-**. Сполучник **et** виражений лігатурою. Пунктуаційні знаки репрезентовані крапкою (звичайно вона поставлена посередині рядка) та трикрапкою, поданою у трикутній проекції. Останній незаписаний рядок заповнений два рази трикрапками. Від них управо, посередині рядка протягнуті уривчасті риски-лінії (Іл. *11*).

Грамота зберігає усі три основні структурні частини формуляра середньовічного документа. Проте при його правильній будові простежуються порушення у доборі клаузул, переміщенні елементів, *власне змісту* у *вступний протокол*, нарешті, помітна не завжди чітка текстуальна диференціація формулювань клаузул, зокрема, у двох перших частинах документа. *Вступний протокол*, наприклад, розпочинає елемент тексту *оголошення* (*промульгація*): „Усім [...] хто читатиме або оглядатиме дані сторінки" („Universis [...] quibus p(raese)ntes pagin[a]e fu(er)int recitat[a]e seu ostens(ae)"), у якому для підкреслення поваги до адресата робиться покликання на ім'я Христа. Названа клаузула переміщена із *власне змісту*. Після неї розташована *інтитуляція* з окремим означенням, що йдеться про уродженого князя („natus dux") Юрія, і *привітальна формула* адресатові. Конкретно, однак, адресат документа не називається. *Власне зміст* відкривається розлогою інформацією про мотиви видачі акта, покликами на контакти князів-предків і колишніх генеральних магістрів Пруссії (*аренга*). Далі від слів „Quam etiam unionem pr[a]enotatam et c(on)cordiam..." внесений текст клаузули *диспозиції*. Проте і тут відчуваються окремі елементи *аренги*. Відносимо до цієї клаузули, наприклад, слова „Ver(um) etiam nos, ut obululantium seu latrantiu(m) et minus iuste detrahentiu(m) c(on)dictatui memo(r)at[a]e unionis" тощо. На противагу попередньому тексту, клаузула *коробораційї*, якою завершується *власне зміст*, має дуже чітке формулювання.

Третя частина формуляра — *закінчення*, представлена лише *датацією*, а саме вказівкою на місце складання документа і датою.

Документ складався і надсилався за кордон зі Львова. Назва міста не подана у традиційному руському звучанні чи латинському перекладі (останнього все ж таки слід було чекати у латиномовному документі), а по-німецьки „Lemburga". Вживання у такому звучанні назви дало змогу І. Шараневичу знаходити підтвердження про існування у Львові окремої німецької оселі, організованої у громаду на магдебурзькому праві, „коли ще „consuetudines ruthenicales" було в повній силі" (Шараневич. Стародавный Львôв.., с. 30). Пізнавальним з цього погляду є також титул львівського воєводи у грамоті 1335 р.: „Boriscone Cracula, palatino Lemburgensi" (I, № 11). Ця думка дослідника збігається зі згадкою про війта (можливе й

вйтівство) при князю Левові Даниловичу з підтвердного документа Казимира III (IV, № 9; також I, № 3), водночас вона маніфестує вказівку на те, що в канцелярії князя Юрія Тройденовича могли перебувати німці-писарі, які, як згадувалося, були зацікавлені в налагодженні контактів князівства з орденом. І. Філевич допускає, що німецька громада у Львові на той час була настільки впливовою силою, що їй належить ініціатива можливого спровадження з Сілезії у Галичину після смерті Андрія і Лева Юрійовичів князя глоговського Генріха (Филевич. К вопросу., с. 324), який разом з братом Йоаном себе титулували у 1324—1325 рр. князями Галичини і Лодомерії, і ця титулятура визнавалася за ними Ватиканом.

Датований документ за першосічневим початком року („anno incarnat(i)o(n)is Domini") латинського календаря. Перший день тижня Великого Посту („dominica Invocavit") у 1334 р. припадав на 13 лютого, а п'ятниця попереднього тижня („proxima sexta f(er)ia ante dominicam Invocavit") — на 11 лютого. Отже, документ датується 11 лютого 1334 р. Місце написання і дата не викликають застережень.

Документ засвідчено вісьмома вислими, прикріпленими до пергаментних аркушів, сплетених зі шовкових темно-червоного кольору ниток і рожевого повісма (№ 8), печатками, з яких три втрачені. Стан збереження тих печаток, які збереглися, незадовільний, за винятком печатки князя Юрія (див. I, № 4, печ. 2; Іл. *11*): **1)** печатки немає, збереглися при пергаменті залишки шнурка*, **2)** печатки немає. Припускають, що вона належала судді державного двору Хоткові. Збереглися її дрібні фрагменти при залишках шнурка; **3)** печатка галицького єпископа Ходора (Федора). Відтиснена у восковій кустодії, округла (діаметр бл. 4,4 см) зі зображенням т. зв. знамення. По два боки сліди написів у скороченнях. Тип зображення візантійський, т. зв. влахернський (Лаппо-Данилевский, с. 293—294; Barwinski. Pieczęcie bojarów.., s. 117). Подібне зображення відоме на печатках київських митрополитів, булл єпископів XII ст. — галицького Козми, полоцького Діонісія, новгородського Нифонта та ін. (Грушевський. Печатки.., с. 1—4; Swiencickyi, с. 438; Ратич, с. 55, рис. 9/3—4; Янин, I, с. 176—179, табл. 5—6, № 46, 48, 54—56, 63—66). Легенди немає. Печатка пошкоджена (Piekosiński, t. VI, s. 305, fig. 254; Болеслав-Юрий II., табл. VI, VIII); **4)** печатка князя Юрія. Відтиснена у воскові натурального кольору, велика, округла, з двостороннім зображенням. Опис: I, № 4, печ. 2. Стан збереження добрий; **5)** печатка, яка приписується особі Дмитра Дядька (Дедька). Відтиснена у восковій кустодії, округла (діаметр бл. 4,4 см), з ледь проглядним зображенням на полі птаха, що стоїть, повернутого по-геральдичному вліво. В обідку легенда, з якої прочитуються лише три літери: „**ЛКО**" (Лаппо-Данилевский, с. 295; Barwiński. Pieczęcie bojarów.., s. 117—

* Тут і далі при описі печаток документа дотримуємося порядку їх розміщення вліва направо, а не кріплення, згідно з т. зв. ієрархічною послідовністю.

118). Печатка пошкоджена, містить затерте зображення (Piekosiński, t. VI, s. 305, fig. 255; Болеслав-Юрий II.., табл. VI, VIII); **6)** печатка Бориска (Бориса) Кракули, очевидно, на той час уже львівського воєводи. Відтиснена у восковій кустодії, округла (діаметр — 3 см), зі зображенням птаха, що стоїть, з високо піднятою голівкою, розпростертими крилами і хвостом. Фігура птаха повернута по-геральдичному вліво. В обідку легенда: „+ **ПЄЧАТЬ БОРИСОВА**“ (Лаппо-Данилевский, с. 295; Barwiński. Pieczęcie bojarów.., s. 118). Печатка пошкоджена — довкола відбита зовнішня частина кустодії, затерте зображення (Piekosiński, t. VI, s. 305, fig. 259; Болеслав-Юрий II.., табл. VI, VIII); **7)** печатки немає, збереглися при пергаменті залишки шнурка; **8)** печатка, ім'я власника якої не вдається встановити. Відтиснена у восковій кустодії, округла (діаметр — 3 см), зі зображенням птаха, з висунутою вперед головою і відкритим дзьобом, крила якого підняті для польоту. В обідку легенда: „...**ЧАТЬ**... **АВ**“, відбиток з позитивної толоки — „**ВА**... **ЬТАЧ**...“ (Лаппо-Данилевский, с. 296). Зберігся фрагмент печатки, втрачена ліва частина зображення разом із більшою половиною кустодії (Болеслав-Юрий II.., табл. VI, VIII; Іл. *11, 16-в—д*).

Автентичність документа не підлягає сумніву. На це вказують зміст, письмо, засоби засвідчення та інші відомості його внутрішньої і зовнішньої критики.

Відомий в оригіналі та трьох списках. Репрезентує один дипломатичний вид і одну редакцію тексту.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), N 645, а також шухляда 81, N 4 (XIX — початок XX ст.); від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінгені (Staatliches Archivlager. Göttingen), у Нижній Саксонії; сьогодні — Таємний державний архів прусської спадщини у Берліні (GSPK. Berlin), 81, N 4.

Осн. списки: **1. (Ген.).** Список Г. Геннінга. Див. I, № 4. **Ген.** і текст списку: Карамзин, т. IV, с. 422, прим. 276. В основу списку покладено текст оригіналу. Поданий не повністю.

2. (Фойґт). Список Й. Фойґта. Див. I, № 4. **Фойґт** і текст списку: CD Prussicus.., Bd. II, S. 190—191. Правопис списку і графіка наближені до оригіналу. Про це свідчать також непорушність тексту щодо членування на речення, правопис власних назв, частково пунктуація. У списку неправильно розшифрована власна назва Cratula замість Cracula.

3. (Кун.). Список А. Куника. Див. I, № 4. **Кун.** і текст списку: Куник, с. 153—154. В основу списку покладений текст списку **Фойґт.** Однак його копіювання не було механічним. А. Куник уважав зайвим „триматися безглуздого вживання розділових знаків автентичної грамоти“, він також піддає критиці написання окремих зворотів і слів (Куник, с. 118). Перед

друкуванням праці А. Куника в 1907 р. у складі збірки „Болеслав-Юрий II..." С. Пташицький, І. Линниченко та О. Лаппо-Данилевський звірили текст його списку з оригіналом і зробили певні додаткові виправлення (Болеслав-Юрий II.., с. 198—209).

Опубл. Карамзин, т. IV, с. 422, прим. 276 (част. публ.). (Так у пізніших рос. передруках і зарубіжних перекладних виданнях твору); CD Prussicus.., Bd. II, S. 190—191, N 145; Куник, с. 153—154, № 7; Болеслав-Юрий II.., табл. VI (факсиміле); Preussisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 554—555, N 826.

Регест: Napierski, Th. I, S. 87, N 330; Daniłowicz, I, s. 173, N 341; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 237, N 543; Hubatsch, pars 2, p. 66, N 621.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списком **Кун.**

Universis vexillum Christi fideli(er) ven(er)antibus, quibus p(raese)ntes pagin[a]e fu(er)int recitat[a]e seu ostens(ae), Georgius, ex dono Dei natus [1] dux et d(omi)n(u)s Rus[s]i[a]e, salutem et dil(e)c(ti)o(ne)m in Christo am(o)enitatemq(ue) affectabil(i)um p(er)tinge(re) voluptatum.

Vestr[a]e sinceritate[1] univ(er)sitati vo[2]lum(us) innotesci serie litt(er)ar(um), q(uod) p(ro)pt(er) multas tutas et legitimas causas bonu(m)q(ue), quod inreputabile et rei public[a]e c(on)gruebat et [3] c(on)venit, nos et pi[i]e memo(r)aminis n(ost)ri pr[a]edecessores c(a)ri(ssi)mi, scilicet Romanus, Daniel, Leo, Georgius et Andreas cum excelle(n)tis [4] simis p(ri)ncipibus dom(in)is olim Pru(s)si[a]e g(e)n(er)alibus magistris, a temp(or)bus retro actis, domini[2] mag(ist)ri g(e)n(er)alis suor(um)q(ue) successor(um) [5] inchoando usq(ue) ad incliti p(ri)ncipis dom(in)i de Brunswik temp(or)a nunc regenti g(e)n(er)alem magistratum T(er)r[a]e Prussi[a]e, suor(um)q(ue) t(er)ris et homi[6]nibus aut incolis, p(er)petu[a]e omnimodeq(ue) pacis et concordi[a]e unionem fac(er)e c(on)suevim(us) et f(ir)mavim(us), s(ecundu)m quod in eor(um)dem pr[a]edecessor(um) n(ost)ror(um) [7] et litt(er)is n(ost)ris alias sup(er) dictata c(on)cordia habenda p(rae)fectis patet, evident(er).

---

[1] **Кун.** — у рукописі можна також прочитати sinceritati, [2] Далі у рукописі дві рівнобіжні риски посередині рядка, одна — внизу під ним **Кун.** — трикрапка.

Quam etiam unionem pr[a]enotatam et c(on)cordi[8]am cum pr[a]ehabito d(omi)no Ludero, illustri p(ri)ncipe de Brunswik, ma(gi)s(t)ro g(e)n(er)ali Prussi[a]e et suis conpr[a]eceptoribus, suis t(er)ris suisq(ue) tam no[9]bilibus quam simplicibus hominibus et incolis, cum n(ost)ris baronibus n(ec)non co(m)militaribus, videlic(et) Chodore, e(pisco)po Galicen(si), Temet(ri)o [10] Detkone, Chotkone, iudice n(ost)r[a]e curi[a]e, Georgio Calwo, Mychahele Gelezarowicz, Allexandro Moldaowicz, Boriscone Cracula[3], n(ost)risq(ue) t(er)ris [11] et hom(in)ibus volumus et, abiecto specie om(n)is doli, p(ro)mittimus temp(or)ibus p(er)petuis inviolabit(er) conservare. Ver(um) etiam nos, ut ob[12]ululantium seu latrantiu(m) et minus iuste detrahentiu(m) c(on)dictatui memo(r)at[a]e unionis, qui concurrimus, veritati referu(n)t, ora c(on)[13]cludamus et obstruamus pr(a)etacta teno(r)e p(raese)ntium litt(er)ar(um), dignu(m) duximus renova(r)e, ut v[u]ltum[4] et intuitum assumendo novita[14]tis exultent ac l[a]etentum maiori pr[a]efulcimine fi(r)mitatis.

In testimonium hor(um) omnium p(raese)ntes paginas n(ost)ri sigilli appensione [15] n(ost)ror(um)q(ue) baronum sive militum fecimus munim(i)ne roborari.

Datum et actum in Lemburga, p(ro)xima sexta f(er)ia ante dominicam [16] Invocavit me et c[a]et(er)a, anno incarnat(i)o(n)is Domini millesimo t(ri)centesimo t(ri)cesimo quarto [17].

Переклад

Усім, хто вірно вшановує знамено Христа, хто читатиме або оглядатиме дані сторінки, Юрій, з Божої ласки уроджений князь і володар Русі, [шле] вітання і [бажає] радості у Христі та приємності в досягненні жаданих насолод.

Прагнемо довести рядом документів до відома вашої світлості і всім загально, що з уваги на численні обґрунтовані і законні причини, а також [з огляду] на добро, що є незаперечним, відповідним і належним [усій] державі, ми та блаженної пам'яті наші найдорожчі попередники, а саме Роман, Данило, Лев, Юрій та Андрій, разом із найсвітлішими знатними панами, колись генеральними магістрами Пруссії, починаючи з минулих часів від пана генерального магістра і його наступників аж до часів славетного знатного пана з Брунсвіка, нині правлячого генерального магістра

[3] **Куп.** — Cratula; [4] У рукописі — wltum.

Прусської землі, і з їх землями, людьми та жителями звикли укладати та скріплювати союз постійного, усякого можливого миру та згоди, що видно з документів цих же наших попередників, так і наших, складених у справі осягнення і дотримування згаданих угод. Бажаємо й ми такого союзу та згоди з преподобним паном Людером, славним вельможею з Брунсвіка, генеральним магістром Пруссії, та його співнаставниками, його землями, його як знатними, так простими людьми та жителями, [з одного боку], та нашими боярами, а також військовими — Ходором, єпископом галицьким; Дмитром Детьком, Хотком, суддею нашого двору; Юрієм Лисим, Михайлом Єлизаровичем, Олександром Молдайовичем, Борисом Кракулою та нашими землями і людьми, [з другого] — без будь-якого прихованого підступу зберігати непорушно [союз і згоду] на вічні часи. Ми ж, щоб закрити рот наклепникам і брехунам і тим, що несправедливо шкодять умовам згаданого союзу, вважаємо за гідне, дбаючи про правду, відновити [нашу угоду] даним документом, щоб, набувши нового виразу та вигляду, вона втішалася більшою силою й обґрунтованістю.

На засвідчення цього всього ми веліли скріпити дані сторінки прикріпленням нашої та наших бояр або військових печаток.

Дано і звершено у Львові, найближчої п'ятниці перед першою неділею Великого Посту, року від втілення Бога 1334.

№ 11

1335 р., жовтня 20. Володимир. — „Уродженый князь усієї Малої Русі" Юрій Тройденович разом зі своїми боярами та військовими для уникнення недовір'я й зміцнення дружніх відносин і миру запевняє генерального магістра Тевтонського Ордену Теодорика з Альденбурґа, що постійно зберігатиме прихильність, і підтверджує усі договори, які були підписані і виконувалися від найдавніших часів між руськими князями Романом Мстиславичем, Данилом Романовичем, Левом Даниловичем, Юрієм Львовичем й Андрієм Юрійовичем і генеральними магістрами Ордену

Документ є ще однією пам'яткою руської дипломатії першої половини XIV ст. Створений при дворі князя Юрія Тройденовича і спрямовувався як лист своєрідного призначення за кордон для врегулювання міждержавних відносин. Його зміст повторює документ 1334 р. (I, № 10). Князь і вища адміністрація князівства заявляють про прихильність і добросусідські союзницькі наміри щодо Тевтонського Ордену і як запоруку надсилають свій документ. Пересилання у 1334 і 1335 рр. подібного змісту документів може свідчити, з одного боку, про мінливість відносин між країнами, з другого — про несприятливу для Русі загальнополітичну ситуацію. Не треба забувати, що між князівством і Польщею у 30-х роках XIV ст. складалися

відносини не найкращим способом. У зв'язку з активізацією контактів з орденом у 1335 р. на зустрічі у Вишеграді були навіть закладені основи польсько-угорської унії, згідно з якою Угорщина брала на себе зобов'язання допомагати Польщі у боротьбі проти Галицько-Волинського князівства і Тевтонського Ордену (Dąbrowski, s. 109, 113). Крім того, документ (порівняно з документом 1334 р.) вказує на зміни в адміністрації князівства, доповнює відомості про діяльність канцелярії, вживання у її практиці для грамот, які пересилалися за кордон, латинського письма, засвідчує (як це було у документі 1334 р.) цілий ряд сфрагістичних пам'яток.

Документ належить до небагатьох створених в Україні оригінальних актів, які дійшли до нас з першої половини XIV ст. Не підлягає жодним сумнівам його автентичність. На це вказують критика зовнішніх і внутрішніх ознак грамоти, порівняльний її аналіз з іншими актами того часу. Писаний на окремому пергаментному аркуші (розмір 17,2—17,9 × 41—42 см), лат. мовою. Текст розміщений на 15 неповних рядках. Немає окремого поділу його за рубриками чи на абзаци. Письмо — готичний канцелярський курсив. Почерк прямий, з дуже незначним нахилом уліво. Простежується своєрідний малюнок літер **e**, **v**, **m**, **n**. У численних випадках замість **v** виступає **w** („inconwulsa", „wultum"), **y** замість **i** („olym", „ammyniculo"). У правописі слів застосована система різних скорочень, які супроводжуються похилими і горизонтальними рисками та знаками у вигляді гачків. Популярні спеціальні скорочення, проте вони не часті. На початку тексту видовжений донизу спереду всіх рядків художньо оздоблений ініціал **I**. Великі літери (при поданні власних назв, навіть імені експонента) мало відрізняються від малих. Розділові знаки переважно репрезентовані крапкою посередині рядка, перенос слів — горизонтальними вигнутими рисками. В останньому не цілком заповненому рядку тексту вміщені на певних інтервалах чотирикрапки у вигляді хрестоподібних фігур, від найбільш висунутої вправо протягуються довгі риски. Аналіз почерку і палеографічні особливості тексту грамоти дають змогу констатувати, що її писарем була та ж особа, яка писала грамоту 1334 р. (I, № 10). Письмо та правопис акта, зокрема, написання власних назв, які подані „окремим і рідковживаним на той час" правописом, дали підстави Т. Нарбутові вбачати в авторі освічену особу з монастирського середовища. Додамо, що це мусила бути людина місцевого походження, яка володіла слов'янським письмом. Про це свідчить вживання слова „zyzanie", часте використання літер **y** замість **i**, **w** замість **v**, йотованого **j** замість **i**: „justitı(a)e" (Іл. *12*).

У структурному значенні формуляр документа не різниться від згаданих формулярів актів канцелярії. Він традиційно складається з трьох основних частин — представлений *вступним протоколом*, *власне змістом* і *закінченням*. У кількісному значенні та з погляду добору і розміщення клаузул помітні, однак, розбіжності з формулярами класичних документів. У *вступний протокол* включені *інвокація* та *інтитуляція*, причому

остання повністю входить у контекст *аренги* та *наращії*, які, як відомо, належать до *власне змісту*. *Аренга*, що у документі є найбільшою за обсягом тексту клаузулою, подана у формі роздумів і покликань на традиції відносин між країнами попередніх десятиліть і століть (пор. від слів „Quoniam om(nium) conditoris inconprehensibilis" до „reges et p(ri)ncipes, videl(icet) Romanu(m), Danielem, Leonem, Georgium et Andream"). Завдяки змісту *аренги* уточнюються деталі клаузули *диспозиції* і змісту документа взагалі. Сама клаузула *диспозиції* коротка. Подібно й *інскрипція* (окремо не сформульована) простежується з клаузул *аренги* та *наращії*. Завершує *власне зміст* розлога за текстом *коробораціа*.

Закінчення формуляра документа представлене лише клаузулою *датації*. Підписання документа, про яке мовиться у клаузулі *коробораціі*, не проведене.

Документ складався у Володимирі („in Vlademiria"). Дата року обчислюється за новим літочисленням з першосічневим початком року („anno incarnac(i)onis") — 1335 рік, дня та місяця — за календами римського календаря і паралельно святами латинського календаря. Визначення дати дня проводиться за другим формулюванням: „in vigilia undecim milium Sanctarum virginum", тобто у навечір'я свята 11 тисяч святих дівчат. Цей день Римська церква святкує (назва свята відома також як „Undecim milium virginis martiris", тобто 11 тисяч дівчат-мучениць) 21 жовтня, а навечір'я його (in vigilia) припадає на 20 жовтня. Датування з допомогою формули „tredecimo Kalendas Novembris" неточне і не піддається реконструкції. Вбачати помилку і замість „tredecimo" читати „duodecimo" не можна (в оригіналі виразно прочитується саме „tredecimo"), крім того, як перше, так і друге пропоновані розшифрування, не збігаються і не відповідають жодним обчисленням римського календаря за календами. Вважаємо, що у формулюванні дати за календами пропущено два слова. 20 жовтня, згідно з римськими календами, повинно б формулюватись як „ante diem XIII Kalendas Novembris", тим часом слів „ante diem" немає.

Документ скріплений вісьмома вислими, прикріпленими до аркуша пергаменту пергаментними стрічками, печатками. Серед них печатка експонента — князя, та семи членів адміністрації князівства („n(ost)ro ac pr(a)edictor(um) n(ostro)r(um) baronum sigillis com(m)uniri"): **1)** печатка, як припускають, належить Хотку, синові Яромира (Лаппо-Данилевский, с. 290—291). Відтиснена у воскові натурального кольору, овальної форми. Зображення нечітке, нагадує тваринний мотив. Довкола сліди леґенди, яка майже стерта; **2)** печатка львівського воєводи Бориска (Бориса) Кракули (див. I, № 10, печ. 6). Відтиснена у восковій кустодії натурального кольору, округла (діаметр 3 см), з дуже знищеним зображенням, яке нагадує птаха, що стоїть, з розпростертими крилами (?); **3)** фраґмент печатки. Деякі дослідники вбачають у ньому „сліди зображення голої людської постаті у про-

філь і у напівсидячій позі". За даними О. Лаппо-Данилевського, печатка могла належати судді державного двору Васькові Кудиновичу (Лаппо-Данилевский, с. 290—297); **4)** фрагмент округлої (діаметр 4,5 см) воскової печатки. Зображення нагадує якийсь знак і легенду. Спираючись на систему ієрархічного розміщення печаток під документом, деякі дослідники твердять, що вона повинна належати Дмитрові Дядьку (Дедьку), хоч у документі 1334 р. вона інша (див. I, № 10, печ. 5); **5)** печатка князя Юрія. Відтиснена у воскові натурального кольору, велика, округла, з двостороннім зображенням (див. I, № 4, печ. 2). Стан збереження задовільний; **6)** печатка, за деякими припущеннями, належить белзькому воєводі Михайлові Єлизаровичу. Відтиснена у восковій кустодії з оббитими краями, округла і з дуже знищеним зображенням; **7)** одна з найменших за розміром печаток, що відтиснена у восковій пошкодженій кустодії, округла (діаметр до 3 см), з майже нечитабельним зображенням. О. Лаппо-Данилевський добачає, однак, у рисунку „пташину голову". Про легенду чи окремі знаки на зображенні нічого не можна сказати (Лаппо-Данилевский, с. 297); **8)** печатка, очевидно, належала луцькому воєводі Ходорові Отеку. Відтиснена у воску натурального кольору, округла (діаметр бл. 4 см), зі слідами якогось зображення і напису. Прочитання легенди неможливе (Іл. *12*, *16-в—д*).

Документ зберігся в оригіналі та п'яти списках, відомий в одному дипломатичному виді однієї редакції тексту.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), N 131, згодом шухляда 81, N 5 (XIX — перші десятиліття XX ст.); від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінґені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні Таємний державний архів прусської спадщини у Берліні (GSPK. Berlin), 81, N 5.

Осн. списки: **1. (Коц.).** Список А. Коцебу. Створений перед 1808 р. Рукопис списку не відомий. Реконструюється на підставі публікації у праці „Прусська стара історія" (Kotzebue, Bd. 2, S. 397—398). Лат. мова. В основу списку покладений текст оригіналу документа. Графіка і правопис наближені до оригіналу. І це стосується не лише загального відтворення тексту. Відповідно до оригіналу поряд з літерами **i** та **v** зберігаються літери **y**, **j** (на початку слів) і **w**, безсистемно проставляються великі букви, не всі слова розшифровуються (див. далі). Сумнівні щодо відчитання місця тексту супроводжуються окремими позначеннями.

2. (Ген.). Список Г. Геннінґа. Див. I, № 4. **Ген.** і текст списку: Карамзин, т. IV, с. 422—423, прим. 276. Текст документа поданий не повністю. Ряд місць виділено курсивом.

3. (Нарб.). Список Т. Нарбута. Див. I, № 4. **Нарб.** і текст списку: Narbutt, t. IV, s. 44—45. Dod. Правопис осучаснений, поодинокі місця коментуються.

4. (Зубр.). Список Д. Зубрицького. Складений у 50-х рр. XIX ст. Місцезнаходження рукопису у списку не встановлене, про текст дізнаємось із публікації (Зубрицкий, с. 258—259). Лат. мова. Список, правдоподібно, основується на копії, уміщеній у праці М. Карамзіна. Від себе дослідник вводить у текст курсивне написання власних назв членів адміністрації князівства, зберігає, згідно з оригіналом, окремі скорочення, сумнівається у написанні слова „mire" (viro?).

5. (Фойґт). Список Й. Фойґта. Див. I, № 4. **Фойґт** і текст списку: CD Prussicus.., Bd. II, S. 190. В основу списку покладено текст оригіналу. Правопис близький до протографа. При поданні слова „obvlulancium" (повинно бути obulvlancium) упорядник сумнівається у правильності його написання.

6. (Ржеж.). Список Я. Ржежабека. Див. I, № 4. **Ржеж.** і текст списку: Ржежабек, с. 5—6. На список вплинули правила публікації текстів документів другої половини XIX ст. — одні скорочення розкриті без будь-яких позначень, інші — залишені нерозшифрованими, немає чіткої системи у поданні власних назв, не проведене абзацування тексту тощо. Чимало слів подано курсивом і врозбивку. Аналіз списку дає змогу припускати, що в його основу покладені списки **Ген.** і **Фойґт.** На це додатково вказують поклики на публікації цих списків (Ржежабек, с. 6).

7. (Кун.). Список А. Куника. Див. I, № 4 та текст списку: Куник, с. 154—155. Правопис тексту частково осучаснений. В його основу покладені раніші списки документа, які саме — встановити не вдається. До списку, у примітках, подані різночитання тексту за списками **Коц.** і **Ген.** (Куник, с. 118—119). Згодом цей список коментує і доопрацьовує О. Лаппо-Данилевський (Лаппо-Данилевский. Доп. зам., с. 209).

8. (Лонг.). Список А. Лонгінова. Див. I, № 8. **Лонг.** і текст списку: Лонгинов, с. 41. В основу списку покладено текст списку **Фойґт.**

Опубл.: Kotzebue, Bd. II, S. 397—398; Карамзин, т. IV, с. 422—423, прим. 276 (част. публ. тексту оригіналу і його переклад рос. мовою). (Так у пізніших рос. передруках і зарубіжних перекладних виданнях твору); Narbutt, t. IV, s. 46—47. Dod.; Зубрицкий, с. 253—254, прим. 242; Danilowicz, I, s. 174, N 345 (переклад польс. мовою); Řežábek, s. 123; Куник, с. 154—155, № 8; Ржежабек, с. 5—6; Лонгинов, с. 41; Болеслав-Юрий II.., табл. IX (факсиміле); Preussisches Urkundenbuch.., Bd. III, S. 15, N 28.

Регест: Napierski, Th. I, S. 88, N 335; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 255, N 580; Hubatsch, pars 2, p. 78, N 646

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Коц.** і **Ген.**

In nomine Domini amen.

Quoniam om(nium) conditoris inconprehensibilis p(ro)videnti[a]e altitudo non solum ob id d(om)inos pr[a]efici voluit, ut subditis dominando pr[a]edessent[1], sed etiam ut pacis [1] et justiti[a]e copiam eis ministrando p(ro)dessent: ea p(ro)pter nos Georgius, Dei gr(ati)a natus dux totius Russi[a]e Minoris[2], volentes litium dispendia [a]equitatis et unionis compendio[3] coartate[4] ut [2] per hoc zyzanie scrupulus evitari pacisq(ue) et concordi[a]e tranquillitas possit eo ferventius augmentari amici(ti)ae, pacis, concordi[a]e et f(o)ede(r)a amicabilis unionis cum olim cum reve(r)en[3]dis ac serenissimis sacr(ae) p(ro)fessionis viris ac d(om)inis g(e)n(er)alibus magistris Ordinis Hospit(alis) sanctae Mari[a]e domus Theut(oni)c(orum) I(e)r(o)s(ol)[imitani][5] Terre Prussi[a]e, quibuscunq(ue) nomi(ni)bus censeant(ur), usq(ue) [4] ad temp(or)a venusti reve(re)ndiq(ue) d(omi)ni Theodorici de Aldenburk, moderni sum(m)i et g(e)n(er)alis m(a)g(ist)ri Ordinis Hospit(alis) s(anc)t[a]e Mari[a]e dom(us) Theut[onicorum] I(e)r(o)s(ol)[imitani][6] per n(ost)ros felicis recordac(i)onis pr[a]edecessores [5], reges et p(ri)ncipes, videl(icet) Romanu(m), Danielem, Leonem, Georgium et Andream unita contracta atq(ue) habita ac inviolabili effectu p(ro)sequente[7] servata, nos una cum dil(ec)tis et fide[6]libus n(ost)ro Mychalo Yelezarowicz, pallatino Belzensi, Wascone Kudynowicz[8], iudice curi[a]e n(ost)r(a)e Hryczkone Kossaczowicz [7], pallatino Premysslensi, Boriscone Cracula, palatino Lemburgensi, Chodore Otek, pallatino de Lucze(ns)i[9], Chotkone, filio Yeromiri, innovamus[10], approbamus, ratificamus et p(raese)n[8]tis scripti amminiculo[11] patrocinioq(ue) confirmamus, promittentes bona fide, semoto omni dolo, studio, ingenio et subtilitate aliquali malis penitus pr[a]et(er)missis, una [9] cum pr[a]efatis n(ost)ris baronibus,

---

[1] **Коц.** — preessent; [2] У рукописі — mynoris; [3] **Ген.** — conpendio; [4] **Коц.** — coarcare; [5] У рукописі прочитується також Irusol.; **Коц.** — Irusal.; [6] **Коц.** — dom, theut. Isalm; [7] У рукописі останнє е нечітке; [8] **Коц., Ген.** — Kudrynowicz; [9] **Коц.** — Lutzel., **Ген.** — Lutzek; [10] **Коц.** — innowamus (sic); [11] У рукописі прочитується також omniyniculo, **Ген.** — у дужках adminiculo,

militibus, nobilibus, terris n(ost)risq(ue) et hominibus, eandem favorabilem unionem et concordiam cum pr[a]elibato reverendo inire[12] [10] p(ro)fessionis d(omi)no Theodorico de Aldenburk, moderno magistro gen(er)ali Ordinis Hospit(alis) supradicti, suisq(ue) cum conpr[a]eceptoribus, commendatoribus, fratribus, nobili[11]bus t(er)risq(ue) ipsor(um) et hominibus p(er)petuis temp(or)ibus firmit(er) et irrefragabilit(er) observare, nec contra facere aliqualiter aut venire et, ut h[a]ec maneant incon [12] vulsa et semp(er) integra, roburq(ue) obtineant p(er)petuae firmitatis ac novitatis vultum assumant.

P(raese)ntes scribi fecimus et n(ost)ro ac pr(a)edictor(um) n(ostro)r(um) baronum [13] sigillis com(m)uniri.

Datum et actum in Vlademiria[13], anno incarnac(i)onis Domini millesimo trecentesimo t(re)cesimo quinto, tredecimo Kalendas Novem[14]bris[14], in vigilia undecim milium Sanctarum virginum [15].

Переклад

В ім'я Господнє, амінь.

Оскільки велич незбагненного провидіння творця усього [сущого] не лише те поручила панам, щоб вони панували над підлеглими, але й щоб керуючи, збагачували їх миром і справедливістю, тому ми, Юрій, з Божої ласки уроджений князь усієї Малої Русі, бажаючи обмежити шкідливість суперечок вигодою справедливості та єднання, щоб унаслідок цього зв'язку можна було уникнути недовір'я і щоб, тим самим, бурхливіше могли розвинутися спокій миру і злагоди та союзи дружби, миру і прихильного зближення, як колись з шановними і найяснішими святого визнання мужами і панами генеральними магістрами Покровительного святої Марії Тевтонського єрусалимського ордену землі Прусської, які б тільки імена [їх] не перечислялися аж до часів милого і шановного пана Теодорика з Альденбурґа, теперішнього найвищого і генерального магістра Покровительного святої Марії Тевтонського єрусалимського ордену [цей союз] нашими блаженної пам'яті попередниками, королями і князями, тобто Романом, Данилом, Левом, Юрієм і Андрієм, так і ми, разом із нашими вибраними і вірними боярами та військовими, тобто Дмитром Дядьком нашим, Михайлом Єлизаровичем, воєводою белзьким; Васьком Кудиновичем, суддею нашого двору; Грицьком Коссачовичем, воєводою перемишльським; Бориском Кракулою, воєводою львівським; Ходором Отеком, воєводою з Луцька, Хотком, сином Яромира — опорою та охо-

[12] **Ген.** — у дужках viro, [13] **Ген.** — Wladimiris, [14] У рукописі — Nowenbris.

роною даного питання, відновлюємо, схвалюємо, ратифікуємо [і] стверджуємо, з доброю вірою, усунувши всяке лукавство, пристрасть, вигадки та без будь-яких лихих хитрувань общяємо разом із нашими названими боярами, військовими, знаттю та нашими землями і людьми укласти цей сприятливий союз із згаданим [святого] визнання шановним паном Теодориком з Альденбурґа, теперішнім генеральним магістром названого Покровительного Ордену та з його співнаставниками, покровителями, братами, знаттю та їх землями і людьми, твердо і непорушно на вічні часи його зберігати та не чинити нічого, що суперечило б йому.

А щоб усе це залишилося непорушним і завжди цілісним і щоб мало силу постійної ваги, а також, щоб набуло нового вигляду, велимо дане [питання] підписати і скріпити нашою печаткою та печатками згаданих наших бояр.

Дано і звершено у Володимирі, року від втілення Бога 1335, 13-х календ листопада, у навечір'я [свята] 11 тисяч святих дівчат.

№ 12

1339 р., січня 20. Володимир.— „Князь і володар Королівства Русі" Юрій Тройденович надає своєму слузі Барткові зі Сандомира, а після його смерті дітям і всім законним спадкоємцям, війтівство у м. Сяноці на маґдебурзькому праві з площею під забудову, дворищами, лазами і орними землями, з рікою Сяном на півмилі і її мисливськими пожитками, з грошовими оплатами та іншими доходами і користями, розмежовуючи при тому права і юрисдикції війта та населення у місті, деякі з яких обмежує п'ятнадцятирічним терміном

Досліджуваний документ репрезентує п'ятий, відомий на сьогодні документ князя Юрія Тройденовича, який, на відміну від попередніх, засвідчує дарчий акт. Князь дозволяє заснувати війтівство на маґдебурзькому праві і передає у зв'язку з цим своєму слузі Барткові у володіння самоуправу над містом, а також податковий і судовий імунітет, право власності на землі, мисливство і риболовство, право на різні феодальні пільги тощо. Місто Сянок, таким чином, стає черговим відомим на сьогодні містом (після Володимира, Луцька, Перемишля, Львова та ін., пор. с. 142, 162; I, № 3, 7; IV, № 9—10), що посідало маґдебурзьке право в часи Галицько-Волинського князівства.

Документ зберігся в оригіналі. Його текст, який найбільший за обсягом серед відомих нині документів Юрія Тройденовича, розміщений на 34 неповних рядках окремого пергаментного аркуша розміром 33 × 42 см. Чле-

нується на речення з допомогою крапок або похилих зліва направо рисок. Приблизно такий же рисунок має знак переносу. Немає абзаців. Писаний по-латинськи. Письмо — готичний канцелярський курсив. Почерк прямий. Форми букв ламані, кутоподібні. Майже не відрізняється малюнок літер **t** і **c**, немає правописного нормування літер **v** та **u**, а також проставлення великих букв. Письмо, крім того, засвідчує три типи скорочень — спеціальні скорочення (наприклад, „et", „per"), суспенсії та контракції (Іл. *13*).

Формуляр документа складається з трьох частин. Структура кожної з них засвідчує переважно правильний порядок і добір розміщення клаузул. Виняток становить розташування клаузул у *вступному протоколі*. Він розпочинається *інвокацією*, проте після клаузули не подана, як це вимагала традиція класичного формуляра, *інтитуляція*, а елемент *аренги* — роздумів експонента над вартістю у житті людини документа: „Ab humana mundi negotia facilius elabuntur memoria, qu[a]e nec scripto, neq(ue) voce testium lucide confirmantur ideo necesse est, ut res acta digno memori[a]e sc(r)ipto p(er)henniter roboretur". Далі формулюється клаузула *оголошення — промульгації*, яка завжди входить до *власне змісту*: „Noveri(n)t igitur univ(er)si et singuli, tam p(raese)ntes quam futuri, quor(um) audienci[a]e seu visui p(raese)ns pagina demonstratur". Цим текст клаузули, однак, не закінчується. Він лише переривається формулою *інтитуляції*, після чого настає продовження *оголошення* — „existentes in bona corpo(ri)s sospitate et me(n)tis sanitate, matu(r)ata ac prehabita meraque". У такій послідовності виступають початкові клаузули формуляра. Лише після них вписується клаузула *інскрипції*. Вона контекстуально вростає у формулювання *власне змісту*, зокрема, клаузули *наратії* та частково *диспозиції*. Остання включає розлогий зміст, який стосується не лише конкретних фактів, пов'язаних із наданням грамоти, але й містить узагальнюючі дані щодо характеру функціонування маґдебурзького права. Завершує *власне зміст* клаузула *коробораці*ї. Третя частина формуляра — *закінчення*, репрезентована *датацією* та переліком свідків. Елементи *датації* — місце написання акта та його дата — розділені списком власних назв свідків.

Складений документ у Володимирі 1339 р. („in Lademi(r)ia"), в день святого Фабіяна і Севастіяна („anno Domini millesimo t(re)centesimo tr(ig)esimo nono in die sanctor(um) Fabiani et Sebastiani"). Дата не викликає застережень. Свято Фабіяна і Севастіяна, згідно з латинським календарем, у 1339 р. припадало на 20 січня (Grotefend, S. 108; Chronologia.., s. 238).

Печатка князя-експонента, яка засвідчувала документ і про яку згадується у тексті грамоти, не збереглася. Не відомо, чи це була спадкова печатка, якою користувався князь Юрій Тройденович і яку прикріпляли у князівській канцелярії до раніших документів, тобто печатка Юрія Львовича (I, № 4), чи якась інша. У 50-х роках XIX ст. вона була уже втрачена (Roepell, Bd. 1, S. 281—283; CD Poloniae.., t. III, s. 197—199). На сьогодні від

печатки залишилися рештки шнура червоного кольору, на якому вона кріпилася до пергаментного аркуша.

Документ — автентичний. Це підтверджує аналіз його зовнішніх і внутрішніх ознак. Особливо пізнавальною під цим кутом зору є критика змісту, письма та мови. 7 грудня 1439 р. грамота наводиться як доказовий факт під час судового розгляду справи між сяноцьким війтом Петром і вдовою Пельки з Юргійовця та її сином Миколою (ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, спр. 1, арк. 75; див. IV, № 24). Існує припущення, що сяноцький війт Петро був нащадком Бартка, який отримав документ на війтівство у Сяноці від Юрія Тройденовича. Підставою для такої думки послужило уточнення власної назви війта Петра „heres de Trzepcza", а у грамоті 1339 р. серед надань згадується млин, розміщений у Требчі (Теребчі): „molendinum in Trebscz" — поселенні, яке лежить на сумiжній із Сяноком території (AGZ, t. IX, s. 161; Линниченко. Замечания.., с. 107).

Документ зберігся в оригіналі та трьох списках, відомий в одному дипломатичному виді та одній редакції тексту

Оригінал: На початку XX ст. зберігався у Несвізькому архіві А. Радзивілла (Пташицкий. Доп. зам., с. 198), тепер — в AGAD w Warszawie. Kolekcia Archiwum Radziwiłłów, zesp. I, N 16.

Осн. списки: **1. (Гельц.).** Список А. Гельцеля, виготовлений перед 1857 р. на прохання Р. Репеля. Рукопис не відомий. Реконструкція тексту списку та інформація про його створення подається на підставі праці Р. Репеля „З поширення магдебурзького міського права..." (Roepell, Bd. 1, S. 281—283 і S. 257, прим. 74). Лат. мова. В основу списку покладено текст оригіналу. Відповідно до оригіналу наближений правопис, насамперед вживання великих і малих літер, поділ тексту на речення. Новими у списку є часта заміна **u** на **v** на початку і в середині слів, пунктуація. Водночас не всі вдало прочитані слова супроводжуються позначеннями sic або [?], розшифрована автором частина слів окремо не відзначена. Деякі власні назви подаються врозбивку.

2. (Рищ., Мучк.). Список Л. Рищевського й А. Мучковського. Створений перед 1858 р. Відомий лише з публікації у „Дипломатичному кодексі Польщі" (CD Poloniae.., t. III, s. 197—199). Лат. мова. Текст списку оснований на оригіналі — „ex archetypo membranaceo [...] descriptum", відповідно до якого він передається. Однак скорочені в оригіналі та розшифровані публікаторами слова окремо не позначаються.

3. (Кун.). Список А. Куника. Див. I, № 4. **Кун.** Текст: Куник, с. 77—79. Правопис осучаснений — прийняте нове членування тексту на речення, а також написання великих і малих літер. В основу списку покладені списки **Гельц.** і **Рищ., Мучк.**, проте, як зауважує А. Куник, „деякі місця вимагають звірки з оригіналом" (Куник, с. 120), що згодом здійснив О. Лаппо-Данилевський (Лаппо-Данилевский. Доп. зам., с. 209).

Опубл.: Roepell, Bd. 1, S. 281—283; CD Poloniae.., t. III, s. 197—199, N 88; Куник, с. 77—79, № 1; Болеслав-Юрий II., табл. X (факсиміле); Kiryk, s. 9—11 (лат. текст і перекл. польс. мовою).

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Гельц.** і **Рищ., Мучк.**

In Dei nomi(n)e amen.

Ab[1] humana mundi negotia facilius elabuntur memoria qu[a]e nec scripto neq(ue) voce testium lucide confirmantur ideo [1] necesse est, ut res acta digno memori[a]e sc(r)ipto p(er)henniter roboretur. Noveri(n)t igitur univ(er)si et singuli, tam p(raese)ntes quam futuri, quor(um) audien[2]ci[a]e seu visui p(raese)ns pagina demonstratur, quod nos Georgius Dei gr(aci)a dux et heres Regni Russi[a]e, existentes in bona corpo(ri)s sospita[3]te et me(n)tis sanitate, matu(r)ata ac[2] prehabita meraque volu(n)tate dedimus et contulim(us) fideli n(ost)ro s(er)vitori Bartkoni[3] de Sandomi(ri)a ad[4]vocaciam in Sanak n(ost)ra civitate sup(er) flumen quod d(icitu)r San sita[4], cum plena p(otes)tate et om(n)i iurisdictione Theuthunico[5] iure id est iure Magde[5]burgensi[6], sibi et suis pu(er)is legitimis he(re)dibusque univ(er)sis pe(rpe)tuo iure lib(er)e ac h(er)editari[a]e h(abe)ndam, tene(n)dam et posside(n)dam, p(ro)ut ip(s)um (?) ius [6] Magd(e)burgen(se)[6] viget[7] et tene(tur) per civitates singulas, om(n)em homine(m) iudicandum, sive sit Theuthunic(u)s[5], Polonus, Ungarus et Ruthenus [7], cu(ius)cunque co(n)dic(i)onis et sexus fuer(it) homo sive status in dist(ri)ctu c(on)finioque eidem civitati Sanak assignato. De p[a]ena v(er)o a indicatis per[8]sonis cede(n)te duo denarii nobis iu(r)e ced(er)e debent, t(er)tius aut(em) denar(ius) ip(s)i Bartk(oni)[3] et suis post(er)is ac[8] h(er)edib(us) debet[9] d(esti)nari[10]. Demu(m) de[9]dim(us) p(ri)us[11] d(ic)to Bart(koni)[3] suisq(ue) pu(er)is ac successoribus legitim(is) p(raese)ntib(us) et futu(r)is in ip(s)a civitate

---

[1] **Гельц.** — Quod; [2] **Гельц.** — et; [3] **Гельц.** — Barthkoni, Barthkonis; [4] **Рищ., Мучк.** — sitam; [5] **Рищ., Мучк.** — Theuthonico, Theuthonicus, Theuthunice; [6] **Рищ., Мучк.** — Meydeburgensi, Meydeburgense; [7] **Гельц.** — riget; [8] **Гельц.** — et; [9] **Гельц.** — debent; [10] **Гельц.** — derivari; [11] **Рищ., Мучк.** — presens.

Sanak for(um) et eius c(ir)cu(m)f(er)enciam omni iu(r)e et liber[10]tate h(er)edita(r)i[a]e possidendam[12], ut q(uid)q(uid) sup(er) ip(su)m edifica(r)e et co(n)stru(er)e voluerin(t)[13], seu potuerin(t), pretoriu(m), institas et cameras emptibiles [11] unive(r)sas, vid(elicet), pannicidar(um), institor(um), pistor(um)[14], macellor(um), sutor(um), piscator(um) et ea qu[a]e ad usus p(ro)p(ri)os quiv(er)int conv(er)t(er)e aut communic(ar)e[15]. Si [12] milit(er)q(ue) eidem Bart(koni)[3] p(r[a]e)d(ic)to et suis post(er)is dedim(us) et c(on)tulim(us) curiam sartor(um) et balnea cum areis eor(un)dem, sive intra an[16] extra [13] civitate(m) Sanak fu(er)int situata. Insup(er) bono sp(irit)u s[a]epius no(min)ato Bartkoni suisq(ue) successorib(us) aut pueris legit(imis) dedim(us) p(erp)etuo iure [14] atq(ue) h(er)editari[a]e h(abe)ndum sextum mansum seu laneu(m) int(er) gades et metas Sanak ip(s)ius civitat(is), scil(icet) sub spac(i)o dimidii miliaris ei(us) [15] q(uo)q(ue) c(ir)cu(m)f(er)encia sup(er)ius et inf(er)ius civitat(is), p(ro)pe flume(n) San 1. miliare, ad p(ar)tem dextra(m) totidem in ista p(ar)te littoris, in qua civitas est [16] locata, cum om(n)ibus usualib(us) p(ro)ve(n)tib(us), q(uae) s(un)t et q(uae) f(ıer)i p(ossu)nt, scilicet[17] in agris ext(ir)patis et ext(ir)pandis, in pratis, in pascuis, in campis, in [17] paludib(us), in silvis et rubetis, in venat(i)one animaliu(m) et ferar(um) cun(c)tar(um) et om(n)i(um) avium captu(r)a, in om(n)i q(uo)q(ue) usu et p(ro)f(e)ctu, que(m) compa(ra)re[18] [18] poter(i)nt int(er) gades et limites p(re)libatas. Incol[a]e v(er)o et subsides in ip(s)a Sanak civitat(e) et extra reside(n)tes seu com(m)orantes, reliquos [19] mansus vel laneos in co(n)sumpta XV. annor(um) lib(er)tate, de quol(icet) mansu [20] et laneo XVI gr(ossos) solv(er)e tenebun(tur) census annualis. De ortis autem[19] c(ir)cumiace(n) tib(us) civit(ati) t(er)tius denar(ius) eidem Bart(koni)[3] et suis pu(er)is [21] debet d(est)inari[20]. Insup(er) s[a]epefato Bart(koni)[3] et eius p(ro)genitis univ(er)sis dedim(us) et c(on)tulim(us) flume(n) San in longitudine dimidii miliaris[22]litore ex utroq(ue) sup(er)ius civit(atem)

---

[12] **Гельц.** — possidendum; [13] **Рищ., Мучк.** — valuerint; [14] **Рищ., Мучк.** — пропущено; [15] **Рищ., Мучк.** — commucare, можна також прочитати connuctare (див. Лаппо-Данилевский. Доп. зам., с. 209); [16] **Рищ., Мучк.** — ac; [17] **Рищ., Мучк.** — пропущено; [18] У рукописі — conpa(r)e; [19] У рукописі можна також прочитати ante, **Рищ., Мучк.** — vero; [20] **Гельц.** — derivari

ascende(n)do, cum insula minori p(ro)pe civit(atem), et om(n)es fluvios ad ip(su)m San defluentes in me[23]tis p(rea)notatis et molendinum in Trebscz locatu(m), quidq(uid) in eo et i(n) eis usus sive p(ro)ve(n)tus, face(re) pot(er)int, scil(icet) molendina, pis[24]cinas et piscaturas pisciu(m) obstaculor(um) quor(um)l(ibet) quod Theuthunice We(h)r, sclavonice v(er)o ja(e)s[21] nu(n)cupat(ur).

Nihilomin(us)[22] volum(us) [25] et dist(in)ctius mandam(us), q(ua)t(en)us sub obtentu[23] gr(aci)[a]e, n(ost)r[a]e nullus officialiu(m) et mi(ni)ste(r)ialiu(m) n(ost)ror(um), nobilis aut ingnob(i)lis, potens [26] et simplex quidqua(m) h(ab)eat ag(er)e, iudica(r)e et imp(er)are in d(i)cta civit(ate) Sanak eiu(s)q(ue) c(on)finiis in t(er)ris aut in aquis contra volun[27]tatem s[a]epefati Bart(konis)[3] et suor(um) h(er)edum ac successor(um) legit(imorum). Q(ui) v(er)o secum fec(er)it, n(ost)ram se senciat incurrisse indignat(i)onem et [28] offensam graviorem. Sed q(ui)a si [?] q(ua)ndo placuerit eadem Bart(koni)[3] sepius no(m)i(n)ato suis h(er)edibus et post(er)is legitimis casu op(qor)tunitatis eve[29]niente, pr[a]etactam advocaciam sanacen(sem) cum univ(er)sis usibus et p(ro)ventibus p(ar)tim aut in toto vend(er)e, p(ro)pon(er)e, expon(er)e aut in ali [30] a bona com(m)ut(ar)e, plenissime consentimus.

In hor(um) evidencia(m) p(raese)ntes conscribi et dependendi n(ost)ri sigilli mu(n)imi(n)e dedim(us) robo[31]ratas.

Actum in Lademi(r)ia[24] sub testimonio vi(r)or(um) p(ro)bor(um) et honestor(um) videli(cet), Johannis d(ic)ti Lacta[25], Adalberti advocati de Bochna[26] [32] Bartholomei advocati de Warssov[27], Johannis Brunonis, Leonis de Sywicz.

Datum anno Domini millesimo t(re)cente[33]simo tr(ig)esimo nono in die sanctor(um) Fabiani et Sebastiani [34].

Переклад

Во ім'я Господнє, амінь.

Оскільки легше забуваються земні справи людей, які ясно не підтверджуються ні письмом, ні словом свідків, то необхідно, щоб звершена

---

[21] **Рищ. Мучк.** — jas; [22] У рукописі читається Nichilomin; [23] У рукописі — optenta; [24] **Рищ. Мучк.** — lodemiria; [25] **Гельц.** — Latta, [26] **Гельц.** — bahna; [27] **Гельц.** — Varsov.

справа на довгі роки була скріплена гідним пам'яті записом. Отож хай дізнаються всі загалом і кожен зокрема — як тепер, так і у майбутньому, кому б не був поданий цей аркуш — чи то для читання, чи для слухання, що ми, Юрій, Божою ласкою князь і спадкоємець Королівства Русі, будучи при доброму здоров'ї тіла та душі, внаслідок зрілої, заздалегідь обміркованої та щирої волі дали та надали нашому вірному слузі Барткові зі Сандомира війтівство у нашому місті Сяноці, що розташоване над рікою, званою Сян, з повною владою та усією юрисдикцією за німецьким, тобто магдебурзьким правом, [щоб] він та його діти і всі законні спадкоємці [на основі цього] постійного права вільно та за спадщиною [цим війтівством] володіли, [його] держали та посідали, як [це передбачає] саме магдебурзьке право, [що] має силу та зберігається у кожних окремих містах; [право, що дозволяє] судити будь-яку людину — чи то німця, поляка, угорця або русина, якого б стану і статі або становища не була ця людина, [якщо перебуває] в окрузі та околицях, належних до цього ж міста Сянока. А кари від вказаних осіб два динари, згідно з правом, повинні віднести нам, а третій повинен бути призначений самому Барткові, його нащадкам і спадкоємцям. Урешті, раніше названому Барткові, його дітям і законним теперішнім і майбутнім спадкоємцям ми дали в самому місті Сяноці у посідання згідно з усіма правами або свободою спадкоємства ринок і його околиці, щоб його забудувати чи споруджувати на ньому, що захочуть — будинки і всілякі крамниці, тобто [для] суконників, крамарів, м'ясників, шевців, рибалок, та все те, що могли б застосовувати та обернути на власний ужиток. І рівно ж цьому згаданому Барткові та його нащадкам ми дали та надали дворище кравців і лазні з їх площами, чи були б вони розміщені внутрі чи поза містом Сяноком. Окрім того, часто згадуваному Барткові і його спадкоємцям або законним дітям ми добродушно дозволили [на основі] вічного і спадкового права володіти шостим лишком чи ланом між гаями і межами самого міста Сянока, тобто півмилі в околицях самого міста вище і нижче [від нього], біля ріки Сяну [на] одну милю і стільки праворуч, на тій частині берега, де розміщене місто, з усіма пожитками [та] прибутками, які є і які можуть бути, тобто на ріллі, де викорчувані і де можуть бути викорчувані [дерева], на луках, пасовищах, полях, болотах, у лісах і заростях, при полюванні на тварин і всіляких звірів і ловлі різних птахів, а також з усіх пожитків і доходів, які можна було б набути між гаями та згаданими межами [міста]. А жителі та поселенці, що осіли чи перебувають у самому місті Сяноці і за його межами, що обробляють і працюють на інших лишках чи ланах на околицях згаданого міста, після закінчення 15 років свободи повинні будуть сплачувати 16 грошів щорічного чиншу. А з городів, що лежать навкруги міста, третій динар повинен бути сплачуваний цьому ж Барткові та його дітям. Крім того, часто згадуваному Барткові та всім його

нащадкам ми дали і надали ріку Сян упродовж півмилі по обидва її береги вище міста з малим островом біля міста і всіми потоками, що впадають у цей же Сян у згаданих межах, і млин, що розміщений у Требчі, якими б не були з цього всього користі або доходи, тобто з млинів, ставів і ловлі риби з будь-яких гребель, що по-німецьки називаються We(h)r, а по-слов'янськи яз.

Однаково ж велимо і чітко наказуємо, щоб ніхто всупереч цій нашій ласці з наших урядовців і службовців, шляхетний чи не шляхетний, вельможа чи простолюдин не смів розпоряджатися, судити, наказувати в названому місті Сяноці і його околицях, на землях або на водах проти волі часто згадуваного Бартка та законних спадкоємців і законних наступників. Хто ж учинить по-іншому, хай знає, що він накликав на себе наш гнів і важку образу. Але якщо колись цей часто згадуваний Бартко, його спадкоємці та законні нащадки у догідливу [для них] пору забажають частково або повністю продати, виставити на продаж або обміняти на інші добра згадане Сяноцьке війтівство з усіма зисками та прибутками, [то] ми повністю з цим згідні.

На доказ цього ми веліли скласти дану грамоту і скріпити [її] прикріпленням нашої печатки.

Звершено у Володимирі при сумлінних і почесних мужах, а саме: Йоаном, званим Лякта, Адальбертом, війтом з Бохні, Бартоломеєм, війтом з Варшави, Йоаном Бруноном, Левом із Сивича.

Дано року Божого 1339, в день святого Фабіяна і Севастіяна.

№ 13

1341 р., [березень — не пізніше червня 27. Львів].— „Управитель або староста землі Русі" Дмитро Дядько (Дедько) повідомляє магістрат і купецтво міста Торуня про перемир'я з польським королем Казимиром III, у зв'язку з чим запрошує торунських громадян приїжджати з товарами до Львова, як це було раніше за попередніх князів, і гарантує їм права та безпеку під час перебування

Документ засвідчує політичний і державно-правовий статус Галичини на початку 40-х років XIV ст. та спробу відновлення галицькими боярами торговельних контактів з Торунем. На основі грамоти, всупереч деяким неаргументованим твердженням (насамперед безпосередньої участі у цьому Дмитра-Любарта Гедиміновича), встановлюється, що влада на той час у Галичині перебувала в руках бояр під зверхністю Дмитра Дядька (при-

наймні до 1344 р.), і польський король Казимир III, який навесні 1340 р. захопив Галицьку землю, не став її володарем, а далі залишався рівноправним сусідом, з яким Дмитро Дядько підписав угоду як рівний із рівним. Г. Данилович відносить документ до „дуже важливих актів для історії Русі" (Daniłowicz, I, s. 182). Запрошення міщан Торуня приїжджати і постійно поселятися, обіцянки сприяти прибулим у наданні громадянства, звільнення від повинностей є непрямими показниками тогочасної внутрішньої і зовнішньої політики Галицько-Волинського князівства, які певною мірою також характеризують заходи Дмитра Дядька у справі зближення з Тевтонським орденом на противагу Польщі. Текст документа пізнавальний також для дослідження старостинської канцелярії у Львові, її діловодства та мови.

Грамота є оригінальним документом. Писана на одноаркушевому пергаменті (розмір бл. 9 × 12,3 см) лат. мовою. Письмо — готичний курсив канцелярського типу. На аркуші — 12 рядків тексту, з яких останній неповний. Абзаців немає. Почерк прямий, із незначним нахилом уліво. У малюнках букв простежуються загострені вертикалі, для деяких із них (**a**, **d**, **s**, **t**) характерні кутасті форми. Буква **s** має двояке написання, регламентоване місцем розташування у слові. Текст містить багато різнотипних скорочень Найбільше серед них спеціальних знаків і суспенсій. У скороченій формі виступають навіть деякі власні назви. Ініціал **F** не оздоблений, проте його верхній і, зокрема, нижній кінці (останній доходить унизу по вертикалі до середини тексту документа) творять певну рамку для тексту з лівого боку аркуша (Іл. *14*).

Формуляр документа складається з трьох структурних частин *Вступний протокол* виражений клаузулами *інскрипції* та *інтитуляції*. Клаузула *інтитуляції* поєднана з *привітальною формулою*. Відхиленням від традиційного розміщення клаузул у *вступному протоколі* є висунення на перше місце *інскрипції*. У ньому немає *інвокації*. *Власне зміст* репрезентований чотирма клаузулами — *аренгою*, *промульгацією*, *нарацією* та *диспозицією*. В *аренгу* включені елементи з біблійного тексту (див. далі список **Кун.**), що творять певний вступ і перехідну ланку до клаузули *промульгації* Фраза, якою хоч і починається нове речення — „Тому бажаємо, щоб усі [.] знали" („Eaten(us) scire volumus uni(ver)sos"), тут же закінчує клаузулу; її текст відділений клаузулою *нарації*, яка містить історичні відомості про перемир'я Польщі з Галицько-Волинським князівством. Основний зміст, як і в усіх класичних середньовічних документах, виражає клаузула *диспозиції*. Пропущена у формулярі документа згадка про засоби, які можуть бути застосовані на випадок порушення задуму експонента, тобто *санкція*. Діловодне скріплення і засвідчення документа (*короборація*) виступає у формі покликання на печатку як доказ юридичної сили доку-

мента. *Закінчення* формуляра виражене неповною клаузулою *датації*. Вона засвідчує лише місце написання документа.

Писаний і виданий документ у Львові. Однак, коли він складався, у яку пору року, не вказано. *Датаційне формулювання* обмежується загальними словами: „цього року" („Datum in Lemb(urg), anno in p(raese)nti"). У зв'язку з цим дослідники упродовж XIX—XX ст. припускали найрізноманітніші дати створення документа: 1340 р. (Терлецький, с. 9; Филевич, с. 62), бл. 1341 р. (Болеслав-Юрий II.., підпис під табл. III), 1340—1341 рр. (Лаппо-Данилевский, с. 302), 1341 р. (Voigt, Bd. IV, S. 580; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 303 — під сумнівом; Danilowicz, I, s. 182), 1341 або 1342 р. і 1341—1342 рр. (Куник, с. 123; Крип'якевич. Джерела.., с. 23) чи бл. 1342 р. (Куник, с. 157). У збірці „Історичні пам'ятки Угорщини" грамота датується 1347 р. (Mon. Hung. hist. .., vol. II, p. 259), у „Кодексі документів Пруссії", у якому публікується двічі, поміщена між документами 1349 р. (CD Prussicus.., Bd. III, S. 83), хоч в іншому томі цього ж видання з датою 1341 р. (Там само, Bd. V, S. 5—6) тощо.

Немає сумніву, що досліджувана грамота писана після смерті кн. Юрія Тройденовича, яка сталася, за свідченнями сучасника, 7 квітня 1340 р. („anno Domini MCCCXL [...] VII Idus Aprilis") (Mon. Pol. hist., t. V, s. 880), а також після нападу на Галичину військ польського короля Казимира III та вимушеного для нього (у зв'язку з опором населення влітку 1340 р. і переходом разом з золотоординцями у контрпохід на Віслу) укладення миру зі старостою „землі Русі" Дмитром Дядьком (Дедьком), що могло відбутися „ніяк не пізніше весни 1341 р., або навіть наприкінці попереднього 1340 р." (Куник, с. 120). Про перемир'я, як акт, що відбувся до складання документа, свідчить клаузула *наратії* грамоти. Староста повідомляє орден, що незгоди, які були між ним і польським королем, закінчилися. Отже, документ мг писатися тільки після укладення миру та певної нормалізації відносин і внутрішнього становища Галицько-Волинського князівства. Якщо віднести дату встановлення миру найпізніше до весни 1341 р. і вважати свіжими згадки про ці події у самій грамоті, що проходили як недавні, то верхня хронологічна межа написання документа може припадати приблизно на лютий і березень або березень, нижня — не пізніше червня 1341 р. Припущення про те, що поява документа пов'язується з другим походом Казимира III на Русь, що випав, на думку І. Линниченка, „скоріше усього" на 1349 р., малоймовірне (Линниченко. Крит. обзор.., с. 460—462 та ін.). Навряд чи на той час при значно глибших колізіях боярських міжусобиць і малосприятливих зовнішньополітичних умовах староста Дмитро Дядько (Дедько) користувався своїм політичним впливом і його турбували такі справи, як забезпечення на руських землях прав приїжджим із

Торуня купцям, а Галичина продовжувала розвивати свої давні державні традиції, як це було на початку 40-х років XIV ст. Крім того, у джерелах вказується на те, що король Казимир III ходив тоді з військом на Волинь (Хроніка Яна з Чарнкова; Новгородський літопис датує цю подію 1348 р.) і не згадується про похід у Галичину (Лаппо-Данилевский, с. 303). Уточнює нижню межу дати контекст булли папи Бенедикта XII, писаної 29 червня 1341 р. до краківського єпископа, з якої видно, що наприкінці червня „суперечки" між Дмитром Дядьком і Казимиром III були вже полагоджені (Vet. Mon. Pol. et Lithv. .., t. I, s. 434). Отже, стає очевидним пов'язувати появу документа після першого нападу військ Казимира III на Русь і датувати його приблизно березнем — не пізніше 29 червня 1341 р., що дає можливість значно звузити рамки відомого на сьогодні датування документа

Документ засвідчено відтисненою у воску натурального кольору і прикріпленою внизу посередині аркуша пергаментною стрічкою, печаткою Дмитра Дядька (Дедька). Вона елліпсоподібна (діаметр по висоті 9,3 см) у восковій кустодії з однобічним зображенням. На зображенні проглядається у профіль погруддя людини, повернене по-геральдичному вліво, в обідку напис: „† **Д[МИТР]А ДѦД[ЬКА] ПѢЧАТЬ**" (Лаппо-Данилевский, с. 300; Болеслав-Юрий II.., табл. III; Іл. *14*, *16*).

Описувана грамота — автентична. На це вказують зміст, мова, особливості письма, побудова формуляра, а також такі його зовнішні ознаки, як засоби засвідчення.

Документ зберігся в оригіналі та п'ятьох списках, відомий лише в одному дипломатичному виді та одній редакції тексту.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), шухляда 88, N 13-а (XIX ст.). У перші десятиліття XX ст. — Державний архів м. Данціґа (Staatsarchiv. Danzig), N 290 (Лаппо-Данилевский, с. 215), від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінґені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні — Таємний державний архів прусської спадщини у Берліні (GSPK Berlin), 88, N 13.

Осн. списки: **1. (Фойґт).** Список Й. Фойґта. Створений, очевидно, до 1830 р. (Voigt, Bd. IV, S. 580). Див. I, № 4. **Фойґт.** Рукопис тексту не відомий, публікувався двічі у „Кодексі документів Пруссії" — CD Prussicus.., Bd. III, S. 83; Bd. V, S. 5—6. В основу списку покладений оригінал. Близький до нього правопис, зокрема, написання великих літер, пунктуація, однак, це не стосується скорочень, які розшифровані дослідником без окремих позначень. Сумнівні прочитання слів супроводжуються знаком питання: Viri (?).

2. **(Шлях.).** Список Я. Шляховського. Створений перед 1872 р. у контексті коментаря до Хроніки Яна з Чарнкова. Рукопис списку не виявлено. Реконструйовано на підставі публікації в „Історичних пам'ятках Польщі" (Mon. Pol. hist.., t. 2, s. 621—622). Лат. мова. В основу покладено текст списку **Фойґт**, що був створений перед 1848 р. Слово „Viri", як припускає публікатор, треба розшифровувати як „Beati".

3. **(Венц.).** Список Г. Венцеля. Складений перед 1875 р. Рукопис не відомий. Про текст списку дізнаємося з публікації „Історичні пам'ятки Угорщини" (Mon. Hung. hist. Diplom., t. II, s. 259). Лат. мова. Публікація, однак, не засвідчує відомостей, яким текстом-підставою користувався дослідник для створення свого списку. Аналіз його дає змогу, проте, припускати, що Г. Венцель використовував список **Фойґт.** На це вказують ідентичне розшифрування слів, правопис закінчень і перенесення одних і тих же помилок з публікації Й. Фойґта. Різниця між названими списками полягає у назвах посад, священних понять, що подаються з великої букви, а також у новому членуванні тексту на речення.

4. **(Гельб.).** Список К. Гельбаума з участю Пілппі. Виготовлений перед 1879 р. Рукопис втрачено. Реконструюється на підставі „Зібрання ганзейських грамот" (Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 303). Лат. мова. В основу списку покладений текст оригіналу. Список, однак, різниться від оригіналу вживанням на початку і в середині слів замість **і** літери **j**, написанням великих літер, членуванням тексту на речення. У багатьох випадках спостерігається інше прочитання слів, розміщення розділових знаків.

5. **(Кун.).** Список А. Куника. Див. I, № 4. **Кун.** Текст: Куник, с. 157. В основу покладено текст списку **Фойґт.** Разом з тим список А. Куника містить чимало виправлень у правописі слів (внесено дифтонг **œ**, упорядковане вживання **і** та **j**, окремо написане слово „fidedignis", замість помилково прочитаного **ceu** подано **seu**), в уніфікації написання великих і малих букв, нарешті, у пунктуації. Згодом, під час підготовки списку А. Куника до публікації, у зб. „Болеслав-Юрий II..." С. Пташицький і О. Лаппо-Данилевський провели на основі оригіналу додаткову звірку тексту. В результаті по-новому прочитане слово „Viri" (виправлення у списку **Шлях.** їм було невідоме). На пропозицію І. Холодняка, археографи подають розшифрування „Beati". Слово входить в уривок з Нагірної проповіді, за Вульґатою: „Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram" (Матвій, V, 4) і „beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur" (Матвій, V, 9), який використаний у тексті грамоти. Писар документа, однак, очевидно, цитуючи Святе Письмо з пам'яті, звів обидва тексти в одне формулювання: „b(ea)ti pacifici, quo(n)iam ip(s)i possidebunt t(er)ram", а далі: „hujus sacri eloquii grande mist(er)ium attend(e)ntes" та ін. Слово „beati" у вигляді абревіатури скорочено до початкового великого **B**, що для середньовічних текстів незвичне (Лаппо-Данилевский. Доп. зам., с. 209).

Опубл.: CD Prussicus.., Bd. III, S. 83, N 61; Bd. V, S. 5—6, N 6; Mon. Hung. hist. Diplom., vol. VII, t. II, s. 259, N 239; Hansisches Urkundenbuch.., Bd. II, S. 303, N 690; Mon. Pol. hist. .., t. II, s. 621—622. Прим.; Куник, с. 157, № 13; Voigt, Bd. IV, S. 580 (част. публ.); Caro, Bd. II, S. 230 (част. публ.); Болеслав-Юрий II.., табл. III (факсимиле); Preussisches Urkundenbuch.., Bd. III, S. 305, N 415; Маркевич, с. 226—227 (част. публ., перекл. укр. мовою).

Регест: Daniłowicz, I, s. 182, N 366; Hubatsch, pars 2, p. 88, N 724.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Фойґт**, **Гельб.** і **Кун.**

Famosis vir(i)s ac fidedignis[1] p(ro)cons(ulibus)[2], cons(ulibus), mercatoribus totiq(ue) com(m)unitati in Thor(un) ex(iste)ntıbus [1] Demetrius Dedko, p(ro)visor seu[3] capitaneus T(er)r[a]e Rus[s]ı[a]e salut(em) in D(omi)no sempit(er)nam.

B(ea)ti[4] [2] pacifici, quo(n)iam ip(s)i possidebunt t(er)ram, hujus sacri eloquii grande mıst(er)ium attend(e)ntes, dıscor [3] diam a dyabolica suggestione seminatam inter d(omin)um Kasimirum regem Poloni[a]e et nos, ex[4]inspiracione almi pneumatıs post[er]gantes temptatorem humanu(m), c(on)cordi[a]e i(n)ivimus unionem. Eaten(us) [5] scire volumus univ(er)sos t(er)ram Rus(s)i[a]e visitare cupientib(us)[5], quod s(e)c(undu)m jura n(ost)ror(um) pr[a]edecessor(um) cu(m) merci(m)o [6] niis nemine(m) per(ti)mescentes Lemburgam secure poterint subintrare. Qui vero ad comma(n)sionem[6] [7] ibid(e)m venire p(ro)posuerint, h[a]ereditaten liber(a)m concedimus et donamus, p(ro)ut p(ri)stini exacc(i)o(ne)m nobis [8] annuatam necno(n) alia jura solum sint tribuentes.

Dampna vero post obitum d(omi)ni n(ost)ri felicis [9] me(m)ori[a]e ducis Rus[s]i[a]e quicu(n)q(ue) Lemburgen(ses)[7] intuleru(n)t, d(u)ntaxat excıpimus l(itte)ris in aliıs et ın istis.

---

[1] У рукописі разом — fidedignis. Так у **Фойґт**; [2] **Гельб.** — proconsuh(bus), у примітці — proconsuli; [3] У рукописі — ceu. Так у **Фойґт**; [4] **Фойґт**, **Кун.** — Viri (?); [5] **Гельб.** — cupient(e)s; [6] У рукописі — conma(n)sıonem. Так у **Фойґт**, **Кун.**; [7] **Гельб.** — Lemburgensıbus

In [10] signum aut(em) h(u)jus co(m)p(ro)missionis et ut fides nob(is) pote(ri)t adhiberi, hanc pagina(m) n(ost)ro mu(n)i(mi)ne[8] jussimus [11] roborare[9].

Dat(um) in Lemb(urg), anno in p(raese)nti [12].

Переклад

Славним мужам і гідним віри намісникам, радникам, купцям усієї громади в Торуні — Дмитро Дедько, управитель або староста землі Русі, [бажає] постійного здоров'я у Богові.

Пам'ятаючи велику таємницю цього святого вислову: блаженні, які перебувають у мирі, бо їм належатиме земля, ми усунули суперечку, посіяну з намови диявола, між польським королем Казимиром і нами й натхнені животворним духом, подолавши спокусника людського роду, уклали союз згоди. Тому бажаємо, щоб усі, хто хоче їхати в Руську землю, знали, що згідно з правами наших попередників [кожен], нікого не лякаючись, може безпечно приїздити з товаришами до Львова. А тих, хто вирішив приїхати сюди на постійне перебування, звільняємо і даруємо їм вільну спадщину і лише мали б сплачувати річний податок, як то було раніше, а також повинні зважати на інші права. А шкоди, заподіяні львів'янами після смерті нашого володаря, блаженної пам'яті руського князя, беремо тим листом, як і іншими, на себе.

А на доказ обіцяного та щоб було до нас довір'я, ми веліли скріпити цю сторінку нашою печаткою.

Дано у Львові, цього року.

№ 14

Після 1341 р. [Берестя].— Литовський князь Кейстут Ґедимінович і його брат, спадкоємець Волинської землі, Любарт Ґедимінович дозволяють торунським купцям вільно їздити до Луцька торгувати, дотримуючись шляху через міста Дорогичин, Мельник і Берестя

Документ належить до охоронних актів, є т. зв. глейтом, на основі якого гарантувалася безпека проїзду відповідними шляхами чужоземним купцям. Засвідчує запевнення прав перебування у країні для громадян із

[8] **Кун.** — munime; [9] **Кун.** — roborari.

інших територій і є черговим відомим сьогодні цього типу документом для торунців, що вийшов з галицько-волинських земель першої половини XIV ст. (I, № 5). Поява документа відображає відновлення торговельних зв'язків і контактів Волині з прибалтійськими містами після смерті галицько-володимирського князя Юрія Тройденовича. На початку 40-х рр. ці відносини, очевидно, були припинені у зв'язку з вторгненням Польщі у північно-західні реґіони князівства. Вони, правдоподібно, відновились і, можливо, навіть стали стабільними лише після того, як з допомогою великого князя литовського Кейстута Любарт заволодів Володимирською, Холмською та Белзькою землями.

Досліджуваний документ є ориґінальною пам'яткою, називається експонентом „грамотою". Писаний на окремому аркуші пергаменту давньоукраїнською мовою, півуставним письмом. На початку тексту вписаний хрисмон у вигляді чотирьох хрестоподібно поставлених крапок і двох під нижньою крапкою дещо зігнутих вертикальних рисок. Текст уміщений на восьми рядках, останній з яких заповнює лише одне слово „**заимати**" (Іл. *15*)

У дипломатичному значенні документ репрезентує один із різновидів приватного листа. Його структура засвідчує лише дві основні частини формуляра — *вступний протокол* і *власне зміст*. Третьої частини — *закінчення* — немає. Називання власних імен і звань тих, від кого писався документ (*інтитуляція*), подане у стилі давньоруського приватного документа (пор. початкові клаузули новгородських листів: „**Ѿ Петра грамота**" (злам XI—XII ст. — Арциховский, № 336); „**Ѿ Авраама покланѧние**" (XIII ст. — Арциховский, Борковский, № 139); „**Ѿ посадника Васильꙗ Юрьевич҃· Ѿ посадника Оврама Степанович҃· Ѿ Васильєва намѣстника Мины Ондрѣєвич҃· Ѿ сочького Ива**" (XIV ст. — Срезневский. Свед. и заметки.., № XXIX). *Інскрипція* має уточнюючий характер „**у Торунь**" і конкретно „**к мѣстычемъ**".

Власне зміст — друга частина формуляра, розпочинається інформацією про загальні мотиви видачі документа (*аренга*): „**Што ѥсте просили насъ· абыхомъ васъ пустили до Лучцька търговатъ через Берестие· абы вамъ· не закажали**". Далі репрезентований текст формулою *промульгації* — оголошенням про здійснення волі експонентів: „**мы хочемъ ради то учинити**", яка додатково поширена запевненням: „**вамъ не блюдитесѧ· ничего**". Останню фразу клаузули можна вважати і початком клаузули *диспозиції*. Зміст *диспозиції* має дещо інструктивний характер щодо переїзду купців, „**коли которыи· торговець поидеть· торговатъ ис Торунѧ**". Документ без печаток, підписів, що, очевидно, як на це вказують аналогії, може підкреслювати приватний характер акта.

Дата і місце складання документа не включені у текст. І. Срезневський датував документ „після 1341 року", зауважуючи, що про час появи „цієї грамоти можна сказати лише те, що вона написана після смерті Ґедиміна, коли Кейстут став князем вільнюським, тимчасом, як Любарт володарював у Володимирі на Волині" (Срезневский, с. 191—192). Сказане потребує уточнень — Любарт перебував на галицько-волинських землях ще у 1340 р., а здобув Володимир лише після вигнання польських військ в Волині, очевидно, з допомогою брата Кейстута. Тому і документ писаний від імені двох Ґедиміновичів. Датування документа „після 1341 р.", яке запропонував І. Срезневський, стало традиційним у літературі. Існує також думка, що документ міг з'явитися й після 1366 р., „оскільки відсутня у грамоті згадка про Володимир", що збігається з втратою його литовськими князями (Розов, с. 1). Але ні текст, ні супровідні історичні відомості не дають вичерпної аргументації для підтвердження цієї гіпотези. Ми приймаємо традиційне датування документа „після 1341 р." Щодо місця написання, то можна лише припускати, що ним було місто Берестя, а не Луцьк (Пещак, с. 23). Сугестують це слова документа: „**коли которын• торговець пондеть• торговать не Торуня через Берестие** [...] **азъ князь Кестути• не велю ихъ занимати**".

Автентичність документа не викликає застережень. Це засвідчує критика зовнішніх і внутрішніх його ознак. Відомий в одному дипломатичному виді та одній редакції тексту.

Документ зберігся в оригіналі та п'ятьох списках.

Оригінал: Кенігсберзький державний архів (Staatsarchiv. Königsberg), N 290 (XIX — перші десятиліття XX ст.), від 1944 р. — Державний архів у м. Ґеттінгені (Staatliches Archivlager. Göttingen) у Нижній Саксонії; сьогодні — Таємний державний архів прусської спадщини у Берлині (GSPK. Berlin), 81, N 2.

Осн. списки: **1. (Срез.).** Список І. Срезневського. Створений перед 1863 р. (Арх. РАН. С-П., отд. рук., ф. 216, оп. 1, № 39, л. 47). Давньоукр. мова. В основу списку покладений факсимільний відбиток з оригіналу, пересланий дослідникові В. Ганкою (Срезневский. Снимки.., 1866, № 39; 1898, № 38). Список став підставою для двох часткових публікацій тексту (див. далі). Правопис їх осучаснений: замість **ѧ** подане **к**, замість **ѣ** — **е**. Власні назви пишуться з великої літери.

2. (Смир.). Список О. Смирнова. Створений близько 1882 р. Рукопис не відомий. Реконструюється на підставі публікації у „Збірнику давньоруських пам'яток" (Смирнов, с. 57). Давньоукр. мова. Правопис осучаснений. В основу покладений список **Срез.**

3. (Кун.). Список А. Куника. Див. I, № 4. **Кун.** Текст: Куник, с. 156—157. Давньоукр. мова. Правопис графем осучаснений: ѣ замінено на е, ѧ на я, ѡ на о, не позначені виносні літери, а також впроваджене написання власних назв з великих букв тощо. Текст скорочений. В основу списку покладено опублікований список **Срез.**

4. (Крим.). Список А. Кримського. Виготовлений перед 1908 р. і реконструюється на підставі публікації в „Українській граматиці" (Крымский, т. I, вып. 2, с. 532). Давньоукр. мова. При переданні тексту давнє ѧ замінено на я, ѡ на о („отъ"). В основу списку покладено факсимільний відбиток оригіналу. Див. **Срез.**

5. (Роз.). Список В. Розова. Складений перед 1917 р. Текст документа відтворюється на підставі публікації „Українські грамоти" (Розов, с. 1). Давньоукр. мова. Основою списку послужила публікація факсимільного відбитка оригіналу. Див. **Срез.** Публікацію документа супроводжує текстологічна критика.

7. (Кравч., Яков.). Список В. Кравченка та Н. Яковенко. Створений перед 1990 р. Лат. мова. В основу списку покладено факсиміле оригіналу. Текст осучаснений — усі графеми ѣ замінено на е, виносні букви введені в рядок без окремого позначення (крім клаузули *інтитуляції*), хоч у переданні окремих букв, наприклад, ѧ простежуються намагання дотримуватися правопису оригіналу (Торгівля на Україні.., с. 19).

Опубл.: Срезневский, 1863, с. 92 (част. публ.); Срезневский, 1882, с. 151 (част. публ.); Срезневский. Снимки.., 1866, № 39; 1898, № 38 (факсиміле); Смирнов, с. 57, № 54; Куник, с. 156—157, № 12 (част. публ.); Крымский, т. I, вып. 2, с. 532; Розов, с. 1—2, № 1; Preussisches Urkundenbuch.., Bd. III, S. 360, N 537; Пещак, с. 23—24, № 8 (текст і факсиміле); Торгівля на Україні.., с. 19, № 4.

Текст

Публікується на основі факсимільного відбитка оригіналу. Різночитання тексту подано за списками **Срез.**, **Смир.**, **Крим.** і **Роз.**

† Ѡ[1] кнѧзѧ[2]· ѡ[1] Кєстутѧ[3]· и ѡ[1] кнѧзѧ ѡ Анборта[4]· у Торунь к мѣстычємъ·[1]

---

[1] **Крим.** — от[ъ]; [2] **Срез.**, **Смир.**, **Крим.** — тут і далі літера ѧ передається через я, [3] **Срез.**, **Смир.**, **Крим.** — тут і далі літера ѣ передається через е, [4] Літера и нагадує и.

Што їкете просили насъ• абыхомъ[5] васъ пустили до Лучцька търговатъ[6]• через Берестие• абы[7] вамъ• [2] не закажали[8]• мы хочемъ ради то учинити• вамъ не блюдитесѧ• ничего•[3] поидите[9]• а коли[10] которын• торговець поидеть• торговатъ ис Торуня [4] через Берестие до Лучьска без печали будте• а кто поидеть съ се[5]ю грамотою• через Дорогычинъ• че[ре]съ Мелникъ[11]• и черес Берестие• до [6] Лучьска• торговатъ• ис Торуня• азъ[12] князь Кестути[13] • не велю ихъ• [7] заимати•[8]

---

[5] **Срез., Смир.** — **а выхомъ**; [6] Слова „**до лучцька търговатъ**“ — написані тією ж рукою над рядком; [7] **Смир.** — **а вы**; [8] Літера **л** вилиняла, залишилася верхня частина; **Крим.** — **заказати, Смир.** — **закажа и**; [9] **Смир.** — **поидете**; [10] **Смир.** — **аколи**; [11] В оригіналі — **чесъ мелникъ**; **Роз.** — **чесъ мелникъ**; [12] Літера **з** вилиняла, майже не прочитується; [13] **Срез.** — **Кестутеі**

РОЗДІЛ II

АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЯКІ РЕКОНСТРУЙОВАНІ З ЛІТОПИСІВ, ЛІТОПИСЦІВ І БОГОСЛУЖБОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУПНІ УВАГИ

Важливою ланкою у пізнанні давньої документації є реконструкція актів і документів з історіографічних і хронікальних праць. Чи не перше місце серед цих творів для давньоукраїнського документа посідають літописи. Нами взято до уваги також покрайні записи і колофони з богослужбових книг.

Традиція використання літописцями документальних пам'яток сягає своїми коренями уже „Остромирового" літопису, який містить текст грамоти Ярослава Мудрого — найдавнішої „Руської правди". Документуванням своїх творів займався також князь Володимир Мономах. Свідчення цього „Великий літописець руський". У його складі є „лист" Олегу, літопис „шляхів". Те, що вони написані самим князем, не позбавляє їх документальності. Документом є „повість Василія, ймовірно, замовлена йому Мономахом як запис очевидця"[1]. Нині не викликає сумніву статус трактатів Русі з Візантією як окремих документів, що увійшли до „Повісті минулих літ", та ін. Використання документів в історіографічних та хронікальних творах поширюється протягом усього середньовіччя і відоме не лише на східнослов'янських землях. У літописах „поєдналися численні допливи — твори різноманітних жанрів, які тут злилися у єдине і величне ціле. Тут і попередні літописи, і „сказанія", й усні розповіді, й історичні пісні, створені у різній сфері: дружинні, монастирські, князівські, а деколи ремісничі та селянські"[2]. А водночас і тексти документів. І все це склалося так тому, що середньовічний читач цінував в історіографічних творах насамперед їх документальність, „шукав того, що було „насправді", його цікавив не реалізм зображення, а сама реальність, не фабула, а сама подія"[3]. Таким чином, ці писемні пам'ятки містять прямі реалії

---

[1] Рыбаков Б А. Древняя Русь. Сказания. Былины. Летописи.— Москва, 1963.— С 316—317

[2] Лихачев Д. С. Вступление // Повесть временных лет.— Москва, Ленинград, 1950.— С. 5.

[3] Там само.— С 40

для відтворення документальних джерел, які створювалися у Галицько-Волинському князівстві. Першорядне місце у пізнанні галицько-волинського акта й документа вказаного періоду належить Галицько-Волинському літопису, час створення якого збігається з часом функціонування Галицько-Волинського князівства або близький до нього. Л. Черепнін відзначає, що одним із джерел, яке покладено в основу Галицько-Волинського літопису, є „офіціальні документи князівського архіву"[4].

Докази використання документів у літописах різні. Чи не до найперших виявів цього треба віднести згадки термінів на означення тих чи інших документів та їх різновидів.

*Під 1288 р. літописець, наводячи заповіт князя Володимира Васильковича, зауважує: „**Дроугою же грамотоу напсах· братоу своемоу такоую же**". Термін „грамота" літописці використовують, називаючи також документи ординської адміністрації. Для захисту перед ханським темником Куремсою у 1255 р. кременецький воєвода Андрій заявляє: „**Батнева грамота оу мене есть**" (Ипат., стб. 829). Відомо, що восени 1277 р. хан Ногай посилає до галицько-волинських князів Лева Даниловича, Мстислава Даниловича та Володимира Васильковича послів „**с грамотами**". Текст однієї з них використовує літописець (Там само, стб. 876). Частим є вживання терміна „**рѣчь**", що, найправдоподібніше, використовувався на означення дипломатичного листа: „**Галичаномъ бо хотѧщимъ Даниила· ѿтоудоу же послаша· въ рѣчи**[X]" (Там само, стб. 750).*

*Серед різновидів документів засвідчені терміни „**жалость**": „**с великою жалостью**" (Там само,, стб. 789), разом із цим „**жалоба**" (скарга): „**и посла Володимѣръ· посолъ свои· со жалобою· ко братоу· своемоу Мьстиславоу**" (Там само, стб. 900). До термінів на означення окремого документа варто віднести „**завѣтъ**" (непорушна обіцянка). Щоб помститися за пограбування земель поляками у 1244 р., князі Данило і Василько Романовичі оточують місто Люблін. Побачивши, що руські війська переважають, люблінці стали просити пощади, і князі припинили штурм міста, але запропонували „**створиста завѣтъ**" (Там само, стб. 796). Про цю угоду згадує згодом Я. Длугош. Таке ж значення має термін „**обѣтъ**": „**и створитъ шбѣтъ**" (Там само, стб. 821). Відомий також термін „**правда**", що означає присягу або взагалі документ.*

У значенні акта, який містить умови примирення сторін або є мирною угодою, договором, у літописі вживається термін

---

[4] Черепнін Л. В. Літописець Данила Галицького // Матеріали до вивчення історії української літератури.— К., 1959.— Т. 1.— С. 109.

„миръ“. Використання його у значенні документа, мабуть, також давнє у східних слов'ян. Угода документувалася, хоч, може, ще не завжди у XIII ст. Термін найчастіше поєднується з дієсловами „дати“ (погодитися на мир) або „творити“, „створити“ (укладати мир). У 1272 р. ятвязькі князі просять мирної угоди, „ѡни же ѡдва [Данило і Василько] даша имъ и миръ• и ради быша Ꙗтвѧзѣ• ѡ мирѣ“ (Ипат., стб. 871); князь Олександр „створи миръ с Лестькомъ и со Каломаномъ• и с Филею гордымъ“ (Там само, стб. 738—739). Аналогічно князь Данило у Чернігові „створиша же миръ со Володимеромъ• и Даниломъ• Мстиславъ• и Черниговьчи“ (Там само, стб. 772) та ін. Таких прикладів чимало. Більшість мирних угод повинна була документуватися.

Водночас близько 1224 р. „Мстислав же приѧ зѧтѧ своего любовью [князя Данила Романовича] [ ] и оутвердиша миръ“ (Там само, стб. 746). Названу термінологію успадковано з попередніх століть дипломатичної практики, а якщо йдеться про термін „мир“, то він відомий, починаючи з IX ст.[5]

У деяких випадках „мир“ на означення документа розширювався терміном „клѧтва“. Кажучи про закінчення військового конфлікту між галицько-волинськими князями і Польщею влітку 1229 р., літописець повідомляє: „и поѧ ѿ нихъ• в҃• моужа• и приѣха Кондратови• и створи Кондратъ с ними миръ“, але оскільки „Роуси бо бѣахоу полонилѣ многоу челѧдь• и боѧрынѣ“, обидві сторони „створиша же межи собою клѧтвоу“. Однією з основних статей тексту цієї угоди була: „Роусь и Лѧхове• аще по семъ коли боудеть• межи ими• оусобица не воевати Лѧхомъ Роуское челѧди ни Роуси — Лѧдьскои“ (Там само, стб. 757).

Поряд із терміном „мир“ привертають увагу такі вислови, як „кр҇тъ челова“ (Там само, стб. 905), „цѣловалъ бо к нимъ кр҇тъ на томъ“ (Там само, стб. 931—932). Тут часто йдеться про договір, який міг скріплятися на хресті і фіксуватися письмово. Ці хресні, інакше присяжні, грамоти писалися переважно під час укладання мирних угод, згодом ними обмінювалися сторони, а на доказ непохитності домовленості спільно цілували хрест. Під 1204 та 1216 рр. у Лаврентіївському літописі засвідчено церемоніал обміну хресними грамотами (Лавр., стб. 420). Присяжні грамоти і згадки про них особливо широко відображені на сторінках літописів у XII ст. — 1140, 1147—1150, 1153—1154, 1195—1196 рр. (Ипат., стб. 345—347, 365, 376, 394, 461—462, 688, 701—702 та ін.).

---

[5] Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка.— Санкт-Петербург, 1895.— Т. II.— С. 150.

*Договір, складений на письмі, відображав одне зі значень терміна „**рѧд**“. Воно відоме уже з договорів князя Олега з греками (Лавр., стб. 32) та з договору невідомого смоленського князя з Ригою і Готським берегом*[6]*. Так само, „**положиша рѧдъ межи собою [ ] оутвердивъшеса кр҆тмъ ч҆тнымъ**“, вирішили з'їхатися князі Данило Романович зі синами Левом і Шварном та Василько Романович зі сином Володимиром і „**лѧдьскимъ кнѧземъ**“ Болеславом у місті Тернаві 1262 р. Тексту договору літописець не подає, а лише переказує в загальних рисах його зміст, наголошуючи, що в ньому йшлося „**ѡ землю Роускоую и Лѧдьскоу**“ (Ипат., стб. 857—858).*

Згадані терміни вказують на використання в Україні-Русі багатьох видів і типів офіційних документів, на безпосереднє ознайомлення літописців із ними, звідки вони черпали не лише назви, але й сюжети для літописів.

*Літописець повідомляє, що „**прислаша кнѧзи Литовьскии· к великои кнѧгини Романовои и Данилови и Василькови миръ дающе**“. Суть власне договору зводиться до слів: „**Си же вси миръ даша кн҃зю Данилови· и Василкоу**“ Таким повідомленням, як свідчать наведені приклади, розповідь про документ вичерпувалася. Літописець, однак, на цьому не спиняється. Маючи перед собою текст договору (складений на зламі 1219—1220 рр.), він, крім загальної згадки, наводить список литовських князів-контраґентів, які прибули укладати „**мир**“: „**се старѣшеи** [князі]· **Живинъбоудъ· Давъѧтъ· Довъспроункъ· братъ его Мидогъ· братъ· Довъѩловъ· Виликаилъ· а Жемотьскыи кнѧ҃з Єрьдивилъ· Выкынтъ· а Роушьковичевъ· Кинтибоуть· Вонибоу҃т· Боутовить· Вижѣикъ· и сн҃ъ его Вишлии· Китении· Пликосова· а се Боулевичи· Вишимоу҃т** [далі уточнення] **его же оуби Миндоготъ· и женоу его поѧлъ· и братью его побилъ· Єдивила· Спроудѣика· а се кнѧзи· из Дѧво҆лтвы· Юдьки· Поукѣикъ· Бикши· Ликиикъ**“ (Ипат., стб. 735—736). Без використання тексту документа навряд чи можна було б з пам'яті перерахувати усіх князів.*

*Наведемо інший приклад. Він стосується угоди між князем Данилом і королем Угорщини Белою IV, складеної навесні 1252 р. Літописець повідомляє: „**и ѣха во Нѣмцѣ** [князь Данило] **с Романо҃м и да сестроу· герцюковоу за Романа· и створить ѡбѣтъ**“ (Там само, стб. 821). Йдеться про угоду між князем Данилом і королем Белою IV, згідно з якою Бела мав допомогти синові князя Романові,*

---

[6] Смоленские грамоты XIII—XIV веков / Подготовили к печати Т. А. Сумникова и В. В. Лопатин.— Москва, 1963.— С. 10.

*котрий став чоловіком небоги герцога австрійського Фрідріха II Гертруди, здобути престіл Австрії. Як зауважує літописець, договір був настільки розлогий, що „**его же за множество весь не списахомъ**“ (Ипат., стб. 821). Це застереження літописця, на думку О. Юрасовського, змушує припускати, що в інших подібних випадках документи переносилися ним до літопису повністю*[1]*. Згодом (під 1257 р.) цей документ використовується ще двічі (Там само, стб. 836—837).*

*У Галицько-Волинському літописі вміщено також порівняно великі тексти документів. Йдеться, насамперед, про дві заповітні грамоти („**роукописаніа**“) князя Володимира Василькoвича. У першій, написаній між 9—15 лютого 1288 р., володимирський князь заповідає князю Мстиславові Даниловичу право на володіння після своєї смерті Володимирським князівством з усіма належними до нього землями та містами разом зі столичним Володимиром (II, № 45).*

Друга заповітна грамота написана тоді ж,— заповіт князя Володимира Василькoвича для дружини Ольги. Князь розпоряджається передати дружині місто Кобринь, села Городло, Садове, Сомино та монастир Святих Апостолів із належним до нього селом Березовичі. Тут же князь залишає також окремі права за містом і монастирем (II, № 46).

*Так само чітко виділяється і третій документ — статутна грамота Мстислава Даниловича, з допомогою якої узаконюються покарання для берестян — данина за їхню „**коромолу**“ проти спадкового князя. Видано грамоту наприкінці травня 1289 р. (II, № 67).*

*Реконструкція названих документів наочно показує, що літописець під час укладання літопису безпосередньо користувався князівським архівом. Він, дещо скорочуючи обсяг документів (пропущено **прикінцеві протоколи**), повністю зберігає клаузулу **інвокації**, характерну для заповітних грамот у східнослов'янській дипломатиці структурну частину, і „живими“ переносить їх на сторінки літопису. Починаючи від перших оцінок цих документів наприкінці XVIII ст. і сягаючи сьогодення, ніхто з дослідників ніколи не сумнівався, що тут ідеться саме про окремі оригінальні документи, які фігурували у час створення літопису.*

Поряд із згадками про власне міжкнязівські та міждержавні документи-угоди, внесення текстів офіційних документів, що

---

[1] Юрасовский А. В. Грамоты XI — середины XIV века в составе русских летописей // История СССР.— 1982.— № 4.— С. 143.

відображають внутрішнє життя князівства, у розглядуваному літописі натрапляємо на уривки звернень, щоденники військових походів тощо. Прикладом використання щоденника може служити опис походу князів Данила та Василька разом з мазовецьким князем Конрадом Казимировичем проти Польщі влітку 1229 р. (Ипат., стб. 754—757). Так само у формі щоденника, хоч і з меншою деталізацією фактів, описано переміщення військ князів Данила і Василька та їхніх воєвод проти угорського королевича Андрія та його союзників — князя Олександра Всеволодича, болохівських князів і воєводи Гліба Зеремієвича навесні 1233 р. (Там само, стб. 766—769) або військ князів Лева Даниловича, Мстислава Даниловича та Володимира Васильковича разом із пінським і туровським князями та брянським князем Олегом Романовичем і золотоординцями проти Литви наприкінці 1275 — на початку 1276 рр. (Там само, стб. 871—874).

Під 1228 р. події у літописі подані у контексті опису походу Данила і Василька, воєводи Мирослава та тисяцького Дем'яна до міста Чорторийська за датами, що вказує на пряме запозичення форми польового щоденника:

*Перший день (25 березня 1228 р.): „**Дѣмьѧноу же приѣхавшоу** [від князя Мстислава Мстиславича] **в великоую соуботоу**". Вранці наступного дня (26 березня 1228 р.): „**наоутрѣѧ же на великъ дн҃ь• приехаста Данилъ и Василько ко Черторыискоу**". Вночі з третього на четвертий день (27—28 березня 1228 р.): „**в понедѣлникъ на ночь• ѡбьсѣдоста гра**[д]". Протягом четвертого дня (28 березня 1228 р.): „**Данилъ же повелѣ пристоупити ко гра**[д]**• и взѧша градъ ихъ• и кнѧзѧ ихъ• изимаша**"(Там само, стб. 752).*

Текст щоденника, як припускає В. Пашуто, належить перу тисяцького Дем'яна, якому літописець завдячує багатьма відомостями[8]*. Така документація на сторінках літописів фіксується уже у XII ст. Її використовує літописець київського князя Ізяслава Мстиславича, про що свідчить „Київський літопис" (Там само, стб. 244—245, 285—293, 318—320).*

Як випливає з поданого огляду, літопис містить різні види актів і документів, хоч вони знайшли на його сторінках аж ніяк не адекватне засвідчення. В одних випадках про них повідомляють терміни на означення актів чи документів, в інших є натяки на функціонування тих чи інших документів, їх зміст,

---

[8] Пашуто В. Т Очерки по истории Галицко-Волынской Руси.— Москва, 1950.— С. 35—36, 73—78.

обсяг тексту, ще в інших — це прямі, безпосередньо перенесені на сторінки літопису тексти документів. У зв'язку з цим нині позбавлені будь-якої доказовості твердження про те, що літописці не використовували документальний фонд князівства, а отже, й про можливість його відтворення на основі літописів. Вони були однією з основних підвалин літописних творів. Інша річ, що не всі документальні джерела, які лягли в основу літописів, зокрема Галицько-Волинського, можна сьогодні реконструювати і бачити за ними ті чи інші першозразки актів та документів, розрізняти їх діловодно-дипломатичні ознаки тощо.

Відомо, що під час використання документів у літописах частими були втручання літописців у контекст. І це виявлялося насамперед у скороченні документів, „вибиранні з них" тих уривків, які найбільше підходили для передання фактів і служили задуманому літописцем укладу літописної канви. У зв'язку з цим тексти подекуди виступають навіть у формі дрібних вставок або цитат. Тут маємо справу з реконструкціями „літописних грамот" чи „літописних актів" особливого складу.

У деяких випадках розглядувані документи, незважаючи на традиційну для східнослов'янського літописання увагу літописців до оригінальних текстів (це загальнодоказово, інакше неможливі були б будь-які реконструкції), підлягали редагуванню, яке здійснювалося на різних етапах Передусім, якщо говорити про Галицько-Волинський літопис, то на рівні складання місцевих „літописців" та їх „редакцій"[9], згодом під час опрацювання „літописів" та об'єднання галицької і волинської частин в один кодекс (на думку А. Генсьорського, літопис складається з п'яти „редакцій", остання з яких сформована на початку XIV ст.)[10], нарешті, у процесі включення галицько-волинського кодексу до Іпатіївського зведення. На це вказують не лише форма збереження засвідчених у літописі документів, але й різночитання тих самих документів із Іпатіївського, Хлєбниковського і Єрмолаївського списків та списку XVII ст. Марка Бундура. Про втручання авторів літопису в тексти документів свідчать також поділ текстів того самого документа при внесенні на сторінки літопису (Ипат., стб. 884 та ін.), пересипання їх

[9] Перфецький Є. Перемишлянський літописний кодекс першої редакції в складі Хроніки Яна Длугоша // Записки НТШ — Львів, 1928.— Т CXLXIX.— С. 31—83; 1931 — Т CLI.— С. 19—56.

[10] Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис (Процес складання, редакції і редактори).— К., 1958.— С. 99.

словами, що належать літописцям, нарешті, сам характер їх подання у контексті Галицько-Волинського літопису. При цьому варто зауважити, що, власне, найкоротші тексти документів (читай, багаторедаговані) припадають здебільшого на найстаршу частину літопису, приблизно до 1270 р., згодом, зокрема з 80-х років XIII ст., вони набагато більші за обсягом і подаються без інноваційних привнесень укладачів чи переписувачів літопису.

*До документальних джерел, тексти яких майже не вдається реконструювати (це аж ніяк не знімає з порядку денного їх реконструкцію), належать записи рішень і ухвал „дум", „рад" на князівських дворах, протоколи князівських з'їздів („соборів", „снемів"), народних віч, посольських звітів Тексти цих документальних пам'яток розкидані у формі уривків по всьому літопису і часто піддаються вичленуванню. Через згадані втручання літописців і, очевидно, переписувачів вони майже злилися з авторським текстом літопису. Лише загальна інформація про віче у Галичі 1231 р. з уривками мови князя Данила: „**хочете ли быти вѣрни мнѣ да изиндоу на враги мое**" і відповіді галичан: „**вѣрни есмы Боу и тобѣ· г҃ноу нашемоу· изиндн с Бж҃нею помощью**"(Ипат., стб. 763) може вказувати на існування тексту „протоколу" віча.*

*Для відтворення документації такого типу, як посольські звіти (поширювалися уже в XII ст., пор.: Там само, стб. 244—245, 318—320), служить така текстологічна деталь у літописах, як опис обміну „офіційними мовами" між послом і князем, церемоніал, пов'язаний з приходом, прийняттям і відходом посольства. Володимирський князь Володимир Василькович так зустрічає посольство галицького князя Лева Даниловича, очолюване перемишльським єпископом Мемноном: „**ѡн же [Мемнон] вонде к немоу· [Володимиру Васильковичу] и поклонивсѧ емоу до земл҃ѣ· река: „братъ ти сѧ кланяеть**". Далі „**вел҃ѣ [Володимир Василькович] емоу сѣсти· и нача посольство правити**" (Там само, стб. 912—913). Поданий текст є дуже скупим свідченням про писаний акт, який можна вичленувати зі загального контексту літопису, причому поданий він з великим відхиленням від оригіналу і, за винятком слів „**братъ ти сѧ кланяеть**", сприймається як переказ. У багатьох інших випадках маємо справу з такими текстами лише як з наслідком раніше використаних документів.*

На сторінках літопису репрезентована ще одна група актів — саме епістолярний жанр князівського архівного фонду. Вона, порівняно з вказаними документами, досить велика, і її реконструкція, а отже, й пізнання та оцінка, натрапляють на труднощі. Однак однією з переваг текстів епістолярій щодо вказаних документальних і актових матеріалів є те, що їх більше, і вони, очевидно, через традиції менше піддавалися редагуванню, потрапляючи до літопису. Це створює не лише потенційну можливість для їх більш представницької реконструкції, але й сприяє аргументації щодо відтворення їх як окремих актів.

У чому полягає складність реконструкції епістолярних пам'яток?

У багатьох випадках наявний лише термін на означення акта, а тексту немає. По-перше, ці пам'ятки дійшли до нас на сторінках літопису найчастіше у скороченому вигляді (це стосується усіх „літописних документів"), що не завжди дає змогу обґрунтовано (доказово) виділити тексти цих актів і, як правило, не зумовлює однозначної оцінки їх щодо форми; по-друге, непереконливими, а інколи й суперечливими є думки про генезис уміщених у літописі епістолярій, що було певний час гальмом у пошуку засад відтворення цього виду документації. Деякі дослідники вважають, що за цитованими у літописі текстами криється не автентичне листування — власне листи, послання, звернення, депеші, запрошення чи просто записки — зразки давньої документації, а лише „літературні опрацювання усної традиції"[11]*. Основним джерелом такої оцінки з історичного погляду був ранньосередньовічний руський звичай вести переговори між князями не з допомогою листування, а усно, „через словесні передання" послами „речей".*

Останнє потребує деяких уточнень. Зауважимо, що у Давній Україні-Русі не було „форми спілкування за допомогою письма у князівському середовищі" (наголошуємо на князівських контактах, бо у літописах найбільше репрезентоване саме міжкнязівське листування). І це, власне, було підставою для думки, що виголошувані „речи" потрапляють на сторінки літописів після „неодноразових повторювань" їх послами і лише в літописах вони набирають епістолярної форми завдяки літописцям. Таке трактування підкріплювалося тезою про брак

---

[11] Див.: Франчук В. Ю. Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении.— К., 1986.— С. 109—110.

начебто оригінальних документів цього жанру. А звідси випливали супровідні міркування, які хоч опосередковано, але стосувалися питання оцінки контексту літописів. Якщо таких документів не було, то як вони могли потрапляти до літописів?

Відомості про усні міжкнязівські дипломатичні контакти і взагалі спілкування відповідають реальним даним, але стосуються тільки найдавнішого періоду історії Русі. На початку руської державності переговори між князями велися усно, але це явище не було тривалим. Однак його узагальнено і без належної диференціації на давній (ранній) і пізніший періоди у давньоруській дипломатичній практиці перенесено на XII—XIII і навіть XIV ст. У 1946 р. Д. Лихачов писав: „Руський звичай „ссылаться речьми", а не грамотами був дуже стійким. Хоч походження його сягає, без сумніву, писемного періоду історії Русі, проте і пізніше, навіть через декілька століть після запровадження писемності, руські посли, як колись „изустно", виголошують доручені їм „речи", не вносячи їх у грамоти"[12]. *Цю думку підтримують І. Єрьомін*[13] , *а згодом О. Творогов*[14].

Втім, із розвитком досліджень історії дипломатії Київської держави та джерелознавства у 50—70-х роках, зокрема з відкриттям берестяних грамот, що засвідчили не лише існування епістолярної документації як історичного явища, але й високий загальний рівень писемних відносин на Русі навіть між простим людом, погляд на уміщений у літописах актовий матеріал змінився. Б. Рибаков зауважує: „Коли б літописець штучно надавав своєму викладу епістолярної форми, то літопис ряснів би псевдограмотами, надуманими для будь-якого випадку". Тим часом це витяги, цитати, великі і малі уривки автентичних документів, що „зберігають мову і орфографію оригіналів, точно відповідають реальним можливостям князівського архіву"[15]. *Щодо цього можна поставити також ряд тривіальних запитань. Якби тексти уміщених актів відтворювалися з пам'яті послів, то звідки на сторінках літопису взялася документація*

---

[12] Лихачев Д. С. Русский посольский обычай XI—XIII вв. // Исследования по древнерусской литературе.— Ленинград, 1986.— С. 144—145.

[13] Еремин И. П. Литература Древней Руси: Этюды и характеристики.— Москва; Ленинград, 1966.— С. 109.

[14] Творогов О. В. К вопросу о периодизации литературы Киевской Руси // Русская литература.— 1983.— № 4.— С. 123.

[15] Рыбаков Б. А. Древняя Русь...— С. 318.

інших князівств, зокрема іноземних канцелярій (контакти із закордонними князівськими дворами велися лише з допомогою документів), звідки така часта деталізація фактів, нарешті, як у такому випадку взагалі творилися перші „літописці", наприклад, перша складова частина Галицько-Волинського літопису, яка, за А. Генсьорським, доведена до 1234 р., а написана близько 1255 р., друга доведена до 1266 р., а написана щойно у 1269 р., тощо[16]*. Це, однак, не виключає, що у XIII ст. у деяких випадках ще міг використовуватися усний спосіб контактів між князівськими дворами.*

Приводом для оцінки явища було порівняльне вивчення текстів літописів, а щодо жанру уміщених епістолярій, крім того, подібність структури цих актів із структурою берестяних грамот. Ініціатором наукового обґрунтування поширення на Русі писемного листування у давні часи, його постійного використання у літописах, а також реконструкції на їх основі невідомих давньоруських епістолярій був Б. Рибаков[17]*. Основні положення його твердження підтримали і розвинули В. Пашуто*[18]*, О. Юрасовський*[19]*, О. Державіна*[20]*, а мовну оцінку явища зробив український філолог В. Франчук*[21]*. На сторінки Галицько-Волинського літопису разом з офіційними князівськими статутними й заповітними грамотами та іншою документацією потрапляють і давні епістолярії. По-іншому у практиці авторів літописів не могло бути. Якщо це листування зберігалося в архівах чи канцеляріях, то чому воно мало б залишатися поза увагою, чому мали б не використовуватися і не включатися у контекст літописів названі документальні матеріали, листи, послання, звернення і запрошення, зміст яких нерідко важливіший, ніж зміст власне грамот чи щоденників.*

---

[16] Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис... — с. 99.

[17] Рыбаков Б. А. Древности Чернигова: Приложение 1 // Материалы и исследования по археологии древнерусских городов.— 1949.— № 11.— С. 95, його ж. Древняя Русь...— С. 316—336.

[18] Пашуто В. Т. Очерки...— С. 30—191 та ін.; його ж. Внешняя политика Древней Руси.— Москва, 1968.— С. 40—41, 156—157, 163—164, 169—177 та ін.

[19] Юрасовский А. В. Грамоты XI — середины XIV века...— С. 141—150.

[20] Державина Е. И., Юрасовский А. В. [Рец.]: Франчук В. Ю. Киевская летопись: Состав и источники в лингвистическом освещении.— К., 1986 // Древнейшие государства на территории СССР: Материалы и исследования. 1986 год.— Москва, 1988.— С. 250—253.

[21] Франчук В. Ю. Киевская летопись...— С. 109—137 та ін., бібліографія.

Подаємо зразки цих епістолярій, реконструйовані з Галицько-Волинського літопису:

1228 р., березня 19—20.— З листа князя Данила Романовича князеві Мстиславу Мстиславичу:

*„**Не подобаеть пинѧномъ держати• Черторыиска• ꙗко не могоу имъ терпѣти**“ (II, №10).*

1230 р., кінець лютого — березень. [Галич].— З потаємного запрошення галицької громади князю Данилові Романовичу посісти престіл у Галичі:

*„**Ꙗко Соудиславъ шелъ есть во Понизье• а королевичь в Галичи ѡсталъ• а поиди борже**“(II, № 13).*

1248 р., листопад. Неподалік річки Нарви.— Записка князя Василька Романовича братові Данилу з поля битви з ятвягами:

*„**Ꙗко брань си велика есть• потъснисѧ к намъ**“ (II, № 24).*

1282 р., середина вересня. [Холм].— Лист-відповідь князя Юрія Львовича князю Володимирові Васильковичу:

*„**Строю мои• ра҃т быхъ и самъ с тобою шелъ• но нѣколь е мь ѣдоу господине до Соуждали женить҃с а со собою• поимаю не много людии• а се вси мои людье и боꙗрѣ• Бо҃у на роуцѣ и тобѣ• а коли ти боудеть любо тогда с ними поиди**“ (II, № 31).*

1285 — початок 1286 р. [Мельник].— Лист князя Лева Даниловича сину Юрію:

*„**Сно҃у мои Юрьи• Не ходи самъ с Литвою• оубилъ ꙗ кнѧзѧ ихъ Воишелка• любо восхотѧть мьсть створити**“ (II, № 35).*

1288 р., початок червня. Любомль.— Лист князя Володимира Васильковича князю Мстиславові Даниловичу:

*„**Братъ мои самъ вѣдаешь• како есмь имѣлъ брата своего Кондрата• и ч҃тилъ и дарилъ а в обидоу его стоꙗлъ есмь за нимъ• како и за собою• абы ты тако же мене дѣлѧ• приꙗлы и с любовью подъ свою роукоу и стоꙗлъ за нимъ во его зло**“ (II, № 50). Далі про ці документи мовиться ширше.*

Які реальні історичні, дипломатичні, текстологічні критерії сприяють реконструкції епістолярних пам'яток цієї найчисленнішої групи актів, що реконструйована з літописів?

Крім даних загальних досліджень літописів, зокрема різнобічного обстеження їх джерельної бази та власних спостережень над актовими матеріалами XIII ст., відтворенню текстів до-

кументів і різних інших актів на основі літописів, зокрема Галицько-Волинського, допомагають:

1. Загальні відомості про поширення (а також використання) актів епістолярного жанру на Русі у XIII ст. і раніше. Свідченням цього є виявлені згадані раніше берестяні грамоти у Новгороді й інших містах (Смоленську, Пскові, Твері, Вітебську, Мстиславі), а також терміни на означення різновидів актів. Наочною ілюстрацією міжкнязівських контактів з допомогою листів та різних послань є практика їх пересилань у формі сувоїв і згортків, що знайшла відображення на мініатюрах Радзивіллівського літопису. Сувої і згортки документів передаються до рук князів послами.

2. Дані самого тексту документа. Насамперед ідеться про смислову „цілісність" уміщеного в літописі акта. Поряд розглядається його будова (формуляр). Вона повинна бути подібною або збігатися з формулярами автентичних документів, що відомі з давньоруського дипломатарію. Поряд розглядаються малі та великі фрагменти актів, крім тих, які є лише „слідом документа" і часто нагадують текст укладача літопису[22]*. Потребують урахування складові частини документів. Чимало з них зберігають на початку так звану етикетну частину, що містить звертальну (адресну) формулу. Вона підтверджує, що йдеться саме про лист, послання тощо. Цей структурний компонент епістолярій найчастіше виражено словами: „**братє**", „**братьє**", „**сн҃оу**", „**сыновчє**", „**отчє**", „**строю мои**", „**господинє о҃чє**" тощо. Окремі з них уточнюються іменами: „**Сн҃оу мои Юрьи**", „**Бра҃т мои Мьстиславє**".*

*3. Форма подання (спосіб внесення) актів у контекст літопису. Розглядаються акти, передані посольствами (або гінцями), а в них мова ведеться від першої особи — князя, єпископа, боярина-тисяцького та ін., у яких, однак, особиста присутність експонентів при поданні листа, послання чи іншого документа виключається. Виняток може становити хіба що пересилання листів чи депеш під час облог міст, фортець. У літописах такі тексти супроводжуються словами: „**присла** [...] **посолъ свои**", „**посла посла**", „**отрядн посла**", „**нача слати ко**" тощо. Така форма подання актів відома ще з XI—XII ст.*

4. Перед текстом дипломатичного листа чи послання, звернення, на відміну від заповітних або присяжних грамот, може

---

[22] Юрасовский А. В. Грамоты XI — середины XIV века.— С. 143.

виступати термін „рѣчь". За давньою традицією, цей термін пов'язується з „князівським дипломатичним листом"[23] *(приклади див. раніше). Він використовувався літописцями у XII ст., відомий у давньоукраїнській мові XV ст.*

Пізнавальним під час реконструкції актів є також використання різних форм дієслова у значенні „говорити", що етимологічно пов'язане з терміном „рѣчь"[24]*, „посла посолъ [...] и речь", „и посла [...] и реки", „и посла ко Котьневи река", „посласта Кондратови рекуще".*

5. Мова і орфографія текстів. Листування та інші акти звичайно писані не однією мовою та засвідчують іншу орфографію порівняно з мовою і орфографією авторського тексту літопису. Різниця в орфографії текстів (незважаючи на всі можливі редакторські втручання) простежується також серед актів, які створювалися на галицько-волинських землях, і тих, що надходили з інших земель.

Спираючись на вказані принципи виокремлення актів та документів із літописів, реконструюється понад 60 листів, послань, звернень, записок тощо, які репрезентують епістолярний жанр галицько-волинського документального фонду XIII ст. Виявлено також листи, що надходили з інших князівських дворів та з-за кордону.

Відтворене галицько-волинське листування належить здебільшого князям і їх канцеляріям, а також особам різних суспільних станів тогочасного Галицько-Волинського князівства. Більша частина його експонентів — це спадкові князі, князі-сюзерени, а саме: князь Роман Мстиславич, княгиня Анна, її сини Данило і Василько Романовичі, внуки — князі Лев Данилович, Мстислав Данилович, Шварно Данилович і Володимир Василькович, правнук — князь Юрій Львович, а також князі-васали. Низку із цих епістолярій створено у канцеляріях тимчасових володарів Галичини і Волині, князями Володимиром Ігоровичем, Мстиславом Мстиславичем, Олександром Всеволодичем. Листи виходили від громад містичів і боярства (міста Галич, Берестя) особисто або за посередництвом канцелярій (можливо, воєводських) великих бояр, таких, як Володислав Кормиличич, Судислав Бернатович, Доброслав Суддич, від окремих представників князівської адміністрації, наприклад, тисяцького Дем'яна, осіб духовного стану — Павла Дионісійовича та ін. (Табл. 1—2).

---

[23] Рыбаков Б. А. Древняя Русь... — С. 317

[24] Франчук В. Ю. Киевская летопись... — С. 125—127

Таблиця 1

Акти та документи князів

Дата	Реальна або гіпотетична місцевість, в якій складався акт чи документ	Експонент													Усього за датами	№ Акта або документа
		Роман Мстиславич	Володимир Ігоревич	Княгиня Анна	Мстислав Мстиславич	Данило Романович	Василько Романович	Данило і Василько Романовичі	Олександр Всеволодич	Шварно Данилович	Лев Данилович	Володимир Василькович	Мстислав Данилович	Юрій Львович		
		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1195 р., після квітня	Володимир	1													1	№ 1
1202 — поч. 1203 р.	Галич	1													1	№ 2
1206 р., не раніше серпня поч. 1207 р.	Галич		1												1	№ 3
1207 р.	Берестя			1											1	№ 4
1227 р., березень—травень					1	1									2	№ 8-9
1228 р., березня 19– 20						1									1	№ 9
1228 р., березня 23– 24					1										1	№ 11
Кін. 1228 — поч. 1229 рр.						1									1	№ 13
Кін. 1230 — перша пол. 1231 рр.	Галич					1									1	№ 15
1233 р., не раніше квітня 2	Галич								1						1	№ 16
1235 р., кін. травня	Галич					1									1	№ 18
1239 р., жовтень—грудень						1									1	№ 19
1241 р., вересень—листопад	Угорщина					1									1	№ 20
1245 р., серпня 8—15	Угорщина							1							1	№ 22
1248 р., листопад	Угорщина							1							1	№ 23
1248 р., листопад	Непедзень р. Нарев						1								1	№ 24
1249 р., не раніше січня-березня	Володимир					1									1	№ 25
1265 р., січень—червень	Новгород									1					1	№ 26
1268 р., не раніше квітня 1– 7	Переяслав									1					1	№ 27
1268 р., квітня 1—7	Володимир						1								1	№ 28
1279 р., березень—травень	Володимир											1			1	№ 29
1282 р., поч. вересня	Володимир											1			1	№ 30
1282 р., середина вересня	Угорщина													1	1	№ 31
1282 р., кін. вересня — поч. жовтня	Мельник											1			1	№ 32
1285 р., не пізніше січня 10	Мельник											1			1	№ 33
1285 — поч. 1286 р.	Мельник										1				1	№ 35

Таблиця 1 (закінчення)

Дата	Реальна або імовірна назва місцевості, в якій складався акт чи документ	Експонент													Усього за датами	№ Акта або документа
		Роман Мстиславич	Володимир Ігоревич	Княгиня Анна	Мстислав Мстиславич	Данило Романович	Василько Романович	Данило і Василько Романовичі	Олександр Всеволодич	Шварно Данилович	Лев Данилович	Володимир Василькович	Мстислав Данилович	Юрій Львович		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1287 р., середина грудня	Вільний стан поблизу р. Сян										1	2			3	№ 39
1287 р., кін. грудня	Луцьк												1			№ 3
1288 р., січень	Кам'янець											1			1	№ 40
1288 р., січень	Луцьк												1		1	№ 41
1288 р., не пізніше лютого 8	Рай											1				№ 42
1288 р., лютого 9—15	Рай											4	1		5	№ 43—48
1288 р., поч. червня	Белзькість											1				№ 49
1288 р., поч. червня	Луцьк												1		1	№ 51
1288 р., кін. серпня — [illegible]	Сян												1		1	№ 52
1288 р., кін. серпня — перша пол. вересня	Любомль												1			№ 53
1288 р., після 8 вересня 15	Сян												1		1	№ 54
1288 р., жовтня 20—31	Дорогичин													1	1	№ 55
1288 р., жовтня 20—31	Белзькість											2			2	№ 56—57
1288 р., жовтня 20—31	Любомль												1		1	№ 58
1288 р., листопад	Перемишль										1					№ 59
1288 р., листопад	Белзькість											1			1	№ 60
1289 р., квітня 15—25	Ратибор												1		1	№ 62
1289 р., кін. квітня	Ратибор												1			№ 63
1289 р., кін. квітня	Перемишль										1					№ 64
1289 р., поч. травня	Перемишль										1					№ 65
1289 р., кін. травня	Берестя												1			№ 67
Усього за експонентами		2	1	1	2	8	2	2	1	1	7	15	11	2	56	

Таблиця 2

Акти та документи містичів, бояр, представників духовенства

Дата	Реальна або ймовірна назва місцевості, в якій складався акт чи документ	Експонент												Усього за датами	№ Акта або документа
		Галицька громада	Боярин Володислав Кормилович	Бояри та князі	Боярин (тисяцький) Дем'ян	Боярин Судислав Бернатович	Боярин Доброслав Суддич	Попович Свєвій	Ієромонах Георгій	Берестейська громада і боярство	Духовна особа Павло Діонісійович	Ієромонах Марко	Священик Полікарп		
1209 р., березень-травень	Галич	1												1	№ 5
Кін. 1210 — поч. 1211 рр.	Військ. стан під Перемишлем		1											1	№ 6
Кін. 1210 — поч. 1211 рр.	Військ. стан під Звенигородом			1										1	№ 7
1230 р., кін. лютого — березень	Галич	1												1	№ 18
Кін. 1230 — перша половина 1231 рр.					1									1	№ 14
1233 р., не пізніше кін. листопада — сер. грудня	Галич					1								1	№ 17
1241 р., вересень—листопад	Галич						1								№ 21
1282 р., жовтня 15	Холм [illegible] Перемишли							1						1	№ 34
1288 р., лютого 12	[illegible] Перемишли								1					1	№ 4[illegible]
1288 р., листопад — не пізніше грудня 10	Дорогичин									1				1	№ [illegible]1
1289 р., травня 8—10	Берестя										1			1	№ [illegible]
1307 р., червня 12	Володимир											[illegible]		1	№ 68
1307 р., серпня 30														1	№ [illegible]
Усього за експонентами		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	

Як бачимо, розглядуване листування неоднакового походження. Воно створювалося різними особами, у різних містах (найбільше актів та документів походить з Володимира, Галича, Холма, Луцька, Перемишля) і в умовах різних історичних обставин. Хронологія цих пам'яток — 1197—1289 рр.

У розділі уміщено п'ять оригінальних текстів із богослужбових книг, що являють собою покрайні записи і колофони. Їх значення для дослідження мови та культури велике. Всі вони датовані: 1282, 1288, 1307 рр. (два матеріали). Знаємо їх авторів. Це — попович Євсевій, ієромонахи Георгій, Марко, священик Полікарп (Табл. 2).

Як і більшість різновидів документації у списках, так і реконструйовані листи, послання, депеші, запрошення тощо рідко зберігають у складі літописів первісний обсяг тексту. Літописець, як відзначалося, включає до контексту лише ті уривки з актів, які для нього були найважливішими і найпотрібнішими під час викладу подій сюжету. Скорочені тексти подекуди навіть утруднюють встановлення різновиду документа, особливо якщо йдеться про суміжні види актів. Деколи з'являється підозра, чи взагалі йдеться про запис або уривок запису акта, листа та ін. Тому не всі тексти можливих актів чи документів використані у книжці.

*Втім, чимало відтворених документів близькі за текстом до оригіналів. На їх основі вдається переконливо з'ясовувати будову, а для деяких видів актів інколи й закономірності її розвитку. Листи і послання у більшості випадків зберегли дві основні структурні частини: так звану етикетну і змістову, кожна з яких містить свою добірку клаузул. У першу, етикетну, частину, наприклад, часто входить звертальна формула та шанобліва назва адресата (**інскрипція**). Друга частина, що, як правило, репрезентує зміст, виражена клаузулами **промульгації** (оголошення про волю експонента), **наращії** (оповідь про конкретні підстави видачі документа), нарешті, як основна клаузула виступає **диспозиція** — **власне зміст** документа. **Закінчення (прикінцевого протоколу)** в реконструйованих листах, як правило, немає. Воно втрачене. Про те, що **закінчення** у багатьох посланнях та листах були, свідчать аналогії з XII ст. (Ипат., стб. 380, 698—699).*

Особливості будови зауважено за зверненнями і запрошеннями. Заслуговує на увагу також зміст реконструйованих епі-

столярій. Більшість із них розповідає про суспільно-політичне життя Галичини і Волині. Виразно ультимативне забарвлення з метою захоплення влади має лист покликаного на галицький престіл князя Володимира Ігоровича до бояр міста Володимира з вимогою видати княгиню Анну з малолітніми синами Данилом і Васильком та прийняти брата Святослава (II, № 3). Листи виконують також функцію запрошень князям від громад міст і боярства вступати на престіл князівства (II, № 5, 13, 61), повідомлень про антикнязівські змови бояр і звинувачення їх у невірності князівським дворам (II, № 14, 20). Вони є також інформацією про наклепи політичного характеру і відповідями на них (Ипат., стб. 747).

*У низці листів розповідається про незаконне захоплення володінь і вимоги повернення їх спадковим володарям (II, № 10, 64—65). В окремих із них висловлюються погрози у разі непоступливості. Галицький князь Лев Данилович пише своєму синові Юрію з приводу безпідставного захоплення ним у князя Мстислава Даниловича Берестя: „**Поѣдь вонъ из города· не погоуби землѣ· братъ мон послалъ возводнть Татаръ· не поѣдешь ли вонъ· а же ти боудоу помочникъ бра҃ · своемоу на тѫ· аже ми боудеть с҃рть· по своемь животѣ· даю землю свою всю· братоу своемоу Мьстиславоу· а тобѣ не дамъ· ѡже мене· не слоушаешь· ѡц҃а своего**“ (II, № 65).*

Разом із цим відтворені епістолярії свідчать про звинувачення князями боярства за його свавілля, що в Галичині та на Волині традиційно виявлялося у самочинному роздаванні князівських земель. Такого листа князь Данило Романович спрямовує боярину Володиславові у Галич (II, № 20). Передчасне надання маєтностей усупереч волі князя Володимира Васильковича здійснює князь Мстислав Данилович (II, № 40—41). Збереглися й виправдання Мстислава щодо таких заходів (II, № 11).

Порівняно велика кількість актів пов'язана з переданням князем Володимиром Васильковичем Володимирського князівства у спадок двоюрідному братові Мстиславу Даниловичу і дружині Ользі. У них знайшли відображення усі етапи цієї справи — задум, підготовка передання князівства та власного домену князем Володимиром і сам процес заповідання спадку, що супроводжувався укладанням документів (II, № 36—38, 40, 42—47). Водночас відомі листи, з якими до Володимира Васильковича звертаються князі Юрій Львович, а опісля Лев Данилович, прохаючи переда-

ти їм у власність частину земель князівства, зокрема Берестейську волость (II, № 55, 59). Реконструюються негативні відповіді на це князя і звернення його до свого спадкоємця із закликом ніколи не ділити Володимирського князівства (II, № 56—57, 60). Відомий також лист-відповідь князя Мстислава Даниловича князю Володимирові Васильковичу, з яким спадкоємець у всьому погоджується (II, № 48, 58).

*Частина реконструйованих за літописом актів репрезентує дипломатичне листування. Саме такий зміст вкладено у лист княгині Анни, дружини князя Романа Мстиславича, до брата, польського князя Лешка, у якому вона скаржиться на насильне захоплення земель князівства князями Ігоровичами (II, № 4). У листі галицьких містичів і бояр йдеться про необхідність звільнити Галич від військової окупації Угорщиною, зловживання, причинювані населенню палатином Бенедиктом Бором (II, № 5). Листування між князями Мстиславом Мстиславичем і Данилом Романовичем з березня 1228 р., крім з'ясування двосторонніх відносин щодо захоплення пінськими князями волинських володінь, накреслює стратегію політичних і військових заходів для Галичини і Понизя. Князь Мстислав, визнаючи у своїй діяльності помилки у ставленні до Данила Романовича, пропонує такий порядок спільних дій: а) „**ажъ Б*ъ восхочетъ· пондивѣ на нѧ**“ (тобто угрів, які перебували в Галичі, та їхнього прибічника боярина Судислава); б) „**мз всажоу Половци, а ты своими· ащє Б*ъ дасть его нама**“; в) „**ты возми Галичь**“; г) „**мзъ Понизье· а Б*ъ ти поможетъ**“; д) „**а про Черторыескъ· правъ єси**“ (князь погоджується з думкою Данила відібрати місто від пінських князів) та ін. (II, № 11). У листуванні князів Володимира Васильковича і Мстислава Даниловича мовиться про відносини з Мазовією, зокрема про конечність укладання міжкнязівських угод, взяття Мазовії під захист, потребу постійно допомагати мазовецькому князю Конрадові тощо (II, № 50—54).*

*До цього ряду актів слід віднести уривки з листів-записок, у яких висловлюються прохання примирити ворожі сторони. „**Не лѣпо ми есть бытн кромѣ ваю**“ (II, № 16), припинити облогу міст взамін на гарантії політичного панування: „**Дамъ тобѣ Галичь понди W брата**“ (II, № 17). Чимало листів стосується організації і проведення міжкнязівських „з'їздів“, „рад“, „соборів“ тощо. Їх зміст здебільшого інформує про згоду сторін на проведення та-*

ких зустрічей, пропозиції щодо порядку денного, укладання можливих договорів. Відомі також листи-запрошення на ці з'їзди (II, № 27—28, 43, 52—54).

Певна кількість реконструйованих епістолярій розповідає про військові походи на території Галицько-Волинського князівства і поза його межами. Серед них — заклики до спільної боротьби проти ворога (II, № 27), обіцянки надання допомоги у війнах, відомості про шляхи проходження військових загонів (II, № 8, 15, 33). Деякі листи відображають участь князів у походах (II, № 26, 31—33, 35).

Водночас документи ілюструють висловлення співчуття деяким князівським дворам з приводу ворожих нападів та готовність одних князів виступити на захист інших (II, № 32), вимоги припинення воєнних дій (II, № 12). У реконструйованих епістоляріях знаходять також засвідчення пропозиції щодо захоплення окремих володінь і певні тактичні плани у цьому напрямку (II, № 13, 63), стратегічні корективи щодо розташування військ на полі битв (II, № 24), вимоги тримати оборону міст перед можливим нападом ворога (II, № 18). Лист князя Володимира Васильковича до мазовецького князя Конрада (весна 1279 р.) містить інформацію про грабіж мирного каравану, який прямував із міста Володимира у Ятвязьку землю із зерном, і підступне вбивство його людей (II, № 29—30)

Відомі також листи приватного характеру (II, № 19).

Такою є епістолярна частина актів, що збереглися у складі Галицько-Волинського літопису і включені в книжку.

Підсумовуючи сказане, зауважимо, що документальні матеріали становлять одну з важливих джерельних основ давньоруських літописів. Вони, мабуть, використовувались літописцями навіть частіше, ніж фольклорні чи інші джерела. Підтвердження цього — загальний аналіз тексту Галицько-Волинського літопису.

Реконструйовані на основі пропонованих принципів тексти документів є не записами слів чи переказів послів (хоч і такі мають місце), а переважно скороченими копіями автентичних актів і документів XIII ст. Це самостійні історичні джерела — офіційні князівські грамоти, документи міських громад, боярства, представників духовенства. Серед них велике за обсягом і

різноманітне за змістом та формою листування. Відтворення документальних пам'яток на підставі літопису багатопізнавальне як щодо з'ясування конкретних реалій їх походження, дипломатичної різноманітності, будови, змісту, так і щодо вивчення загальної динаміки розвитку актової писемності князівства, князівських канцелярій, де вони складалися, характеру архівного фонду галицько-волинських земель досліджуваного періоду.

Розглянуті реконструкції документів і матеріалів з Галицько-Волинського літопису, а також покрайні записи та колофони вагомо доповнюють відомості про репертуар документальної спадщини Галицько-Волинського князівства.

№ 1

1195 р., після квітня. [Володимир].— Володимирський князь Роман Мстиславич повідомляє київського князя Рюрика Ростиславича про згоду передати подаровані йому раніше володіння суздальському князю Всеволодові Юрійовичу і просить взамін за них інші волості або винагороду в „кунах"

Документ є пам'яткою давньоруської епістолярної спадщини, засвідчує зразок міжкнязівського листування і стосується справ перерозподілу прав власності на земельні наділи. Виник у зв'язку з інтригою князя Всеволода Юрійовича щодо Рюрика, бо останній дав „**волость лѣпшюю зѧти своемоу**" Романові Мстиславичу, а не йому (йдеться про міста на Правобережжі — Торческ, Триполь, Корсунь, Богуслав та Канів). Контекст Іпатіївського літопису дає змогу розширити зміст документа, разом з тим з'ясувати підстави його появи. У літописі вказується на механізм анулювання Рюриком з допомогою церкви даної ним раніше Романові присяги і вимогу від Романа відмовитися від наданих йому земель, з чим останній погоджується і надсилає листа. Цей факт характеризує не лише міжкнязівські відносини, але й вказує на загальне порушення традиційних правових норм і підпорядкування їх поточним феодальним порядкам. У документі привертає увагу поширена на Русі форма оплати грішми (кунами) за відняті землі і т. ін.

Збереглися пізніші списки документа, найраніші з яких внесені у Київський літопис Іпатіївського кодексу різних редакцій. Структура документа представляє традиційний для Давньої Русі формуляр приватного листа, який складався зі вступної клаузули *інскрипції* у формі звернення („**Wчѣ**") і *власне змісту*. Дипломатично-діловодна форма та спосіб пересилання його свідчать, що лист міг виникнути внаслідок князівського диктату посольству. Надсилався у Київ окремим послом („**Романъ же посла ко Рюрикови**") і там, у князівському архіві Рюрика Ростиславича, очевидно, був в оригіналі чи діловодному записі ще наприкінці XII ст., з якого і скористався літописець.

Складався, правдоподібно, у Володимирі. На це непрямо може вказувати той факт, що місто Володимир, починаючи з 1173 р., було постійним місцем перебування князя Романа Мстиславича, його двору і канцелярії.

Пропонована дата — 1195 р., після квітня, основується на датуванні Іпатіївського літописного кодексу. Під цим роком умщено текст документа. Водночас порядок запису подій у літописі дає підстави уточняти річну дату,

саме квітнем 1195 р. На той час припадає смерть брата князя Романа Мстиславича — Всеволода у місті Володимирі (Ипат., стб. 682—683), після цього повідомлення — розповідь про інтриги князя Всеволода Юрійовича та заходи Рюрика, пов'язані з відняттям наданих володимирському князю Романові Мстиславичу земель, у контексті яких цитується розглядуваний лист.

Документ відомий у семи списках, які репрезентують один і той самий дипломатичний вид.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу південно-руської давньоукраїнської редакції, складений, за свідченням О. Шахматова, у Києві (БРАН. С.-П., отд. рук., № 16. 4. 4.). Створений наприкінці XIV або на початку XV ст. (ПСРЛ, т. II, 1871, передмова, с. 3), згідно з іншими даними — 1425 р. (Там само, 1908, передмова, с. 6). Папір розміром in folio, заповнений у дві колонки. Давньоукр. книжна мова з елементами розмовної. Півустав. Почерк прямий. У слові „**Ѡчѣ**" літера **ч** поставлена по витертому **ц**. Текст засвідчує діалектну форму „**ци**" замість „**чи**". Акт розміщений на шести неповних рядках кол. 236—236 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського, інакше Острозького, літописного кодексу, складений на території Західної України (за маргінальним записом у м-ку Кроснику). Який текст літопису служив протографом,— не відомо. Створений у XVI ст. (РНБ, отд. рук. и редк. кн., F⁰, IV, № 230). Давньоукр мова, за О Шахматовим,— „південно-руська з вельми типовими місцевими особливостями" (ПСРЛ, т II, 1908, передмова, с. 9) Папір розміром in folio. Півустав з елементами скоропису. Правопис оснований на списку **Іпат.**, проте в окремих словах дифтонг **ѡу** передано з допомогою **ѫ**: „**бѫдє**". Текст розміщений на чотирьох неповних рядках кол. 597 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Відомий також як список Четвертинського, створений на початку XVII ст. Походить із „південно-західних" територій України (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф Погодина, № 1401) В основу списку покладено текст списку **Хл.** Давньоукр. мова. Папір розміром in folio. Півустав. Текст розміщено на трьох неповних рядках кол. 537 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу ченця Никольського пустинного монастиря Марка Бундура. Створений у XVII ст. (закінчений 1651 р.) у складі Іпатіївського літописного кодексу (БРАН. С.-П., отд. рук., № 21. 3. 14.). В основі описуваного документа лежить **Хл.** протограф, хоч загальна оцінка кодексу, передусім кінцівка, дає змогу припускати його зв'язок з іншим невідомим нині списком (можливо, **Пог.**). Давньоукр. мова. Папір розміром in folio. Типовий укр. скоропис XVII ст. Почерк прямий, дрібний Текст документа розміщено на трьох неповних рядках 165 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Створений наприкінці XVII або на початку XVIII ст. (РНБ, отд. рук. и редк. кн., F⁰, IV, № 231) В основі списку лежить **Хл.** протограф. Аналіз тексту документа і кодексу (скорочення слів, перенесення одних і тих же помилок, маргінальні уваги та ін.) вказують, однак, що безпосередньою підставою для

його появи міг служити список **Бундур.** Давньоукр. мова. Папір розміром in folio. Стилізований підустав, скоропис. Почерк прямий, видовжений по вертикалі. Текст документа розміщено на трьох рядках 210 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу кінця XVIII ст. Складений невідомим ченцем у містечку Животові на Поділлі (BCz. w Krakowie. Teki Naruszewicza, N 122). В основу списку покладений **Пог.** протограф Давньоукр. мова у лат. транслітерації. Папір розміром in folio. Канцелярське письмо. Текст розміщений на чотирьох неповних рядках 671 с.

7. (Анастас.). Список літописного кодексу В. Анастасевича. Створений бл. 1819 р. (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 11. 9.). Текст оснований на списку Іпатівського кодексу і звірений за списками **Хл.** та **Єрм.** Правопис осучаснений.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 145; Ипат., стб. 460; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 684—685; Коструба, ч. I, с. 90 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 242 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 684—685 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 356 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 295, 646 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

В основу публікованого листа покладений список **Іпат.** Різночитання його подаються за списками **Хл.** та **Пог.** Інші списки не використовуються, оскільки пізніші і вторинні щодо названих.

Ѡчє[1]· то ци[2] про мене тобѣ[3] не жити[4] сватомъ своимъ[5]· и[6] в любовь не внити· а мнѣ любо иноую волость в тоє мѣсто даси· лоубо[7] коунами даси· за нее во[8] что боудеть[9] была·

№ 2

1202 — початок 1203 рр. [Галич].— Галицько-волинський князь Роман Мстиславич на прохання князя Всеволода Юрійовича відпускає з полону зятя Ростислава Рюриковича і повідомляє, що садить його на київському престолі, висловлюючи при тому надію на приязнь і згоду з ним

Досліджуваний лист є відповіддю на звернення князя Всеволода після розправи Романа над Рюриковичами за спалення і зруйнування ними ра-

---

[1] В оригіналі буква ч написана по вішкрябаному ц. **Хл.**, **Пог.** — ѡче; [2] **Хл.**; **Пог.** — далі додано **тобѣ**; [3] **Хл.**, **Пог.** — пропущено; [4] **Хл.**; **Пог.** — далі додано **съ**; [5] **Пог.** — **свато**^{м} **свои**^{м}, [6] **Пог.** — пропущено, [7] **Хл.**, **Пог.** — **лово**, [8] **Хл.**, **Пог.** — **въ**; [9] **Хл.**, **Пог.** **бѫде**^{т}

зом з половцями Києва. Князь Всеволод, дізнавшись „**о свате своем великом князе Рюрике і о зяте своем Ростиславе ижь поими**“ їх Роман, просив для них звільнення „**посла к Роману Галицкому да пустить зѧтѧ е^го^ Ростислава со братомъ Владимиромь**“ (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 17. 11, стб. 459). Текст звернення Всеволода сьогодні не відомий. У Лаврентіївському літописі повідомляється про цей факт так: „**и посла моужи свои к Романовы в Галичь Романъ^ж^ послꙋша великого кн҃зѧ и зѧтѧ е^т^ поусти**“ (Лавр., стб. 421).

Документ зберігся у списку першої половини XVIII ст., входить до складу Академічного варіанта „Истории...“ В. Татіщева. Основуючись на формі подання тексту документа, розміщенні його поряд із текстами інших актів, нарешті, частково спираючись на особливості його мови, припускаємо, що описуваний акт перенесений В. Татіщевим з якогось давнього першоджерела. Що це за джерело — не піддається встановленню. Можливо, для цього служив ориґінал або його ранній список, також можна припускати, що це якісь ранні, сьогодні втрачені протоколи чи реєстраційні записи актів, „літописці“, напр., „старинний Новгородський Літописець“, яким користувався В. Татіщев при написанні „Истории...“ Виник документ, очевидно, як канцелярський диктат, що пересилався посольством. Текст його, однак, дійшов не повністю. Початкова клаузула *інтитуляції*, зберігаючи традиційне „**Се азъ**“, скорочена, не включає імені експонента. Проте його відсутність у клаузулі, думається, є нічим іншим, як результатом редагування тексту. Певна участь у цьому могла належати навіть В. Татіщеву (див. далі). В авторському тексті В. Татіщева мовиться: „**Кнзъ Романъ Галицкїи посла** [...] **Всеволодꙋ**“. Повторення імені Роман при цитуванні документа, очевидно, авторові видавалося зайвим. Після *інтитуляції* починається текст *власне змісту* акта. Кінцівки немає.

Писаний документ, правдоподібно, у Галичі або по дорозі під час повернення Романа Мстиславича з Києва до Галича. За В. Татіщевим, „идучи к Галичу“ (Татищев, т. III, 1964, с. 170). У Лаврентіївському літописі засвідчено, однак, що посольство (**моужи**) Всеволода зустрілося з Романом у Галичі (Лавр., стб. 421). Версію літопису, очевидно, треба вважати більш імовірною.

У контексті акта немає дати. Час його появи відносимо до 1202 — початку 1203 рр. Таке датування приблизне, основується лише на інтерполяції подій, пов'язаних з перебуванням Романа Мстиславича вдруге в Києві після розгрому половців і покарання Рюриковичів. В. Татіщев датує документ 1203 р. Під цим роком подана згадка про ці ж події у Лаврентіївському літописі.

Автентичність документа не викликає застережень. Що такий лист був, свідчать загальний зміст і супровідний при використанні актів із літописів контекст про пересилання документа (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 17. 11, стб. 459). Сам акт засвідчує характерну для руських документів початкову клаузулу *інтитуляції* зі зворотом „**Се азъ**“. Непрямо на достовірність акта вказує також загальна ситуація, пов'язана з його появою. Документ, як згадувалося, є відповіддю князя Романа на звернення Всеволода; далі про цей факт свідчить позитивний відгук Романа на прохання Всеволода. Згідно з Лаврентіївським літописом, „**Романъ^ж^ послꙋша**“,

що збігається з контекстом листа. Підтвердженням наявності листа є також відомості про лист-подяку Всеволода, надісланий галицько-волинському князю: „**тожъ посла к нему с любовію и бысть межи има любовь і миръ**" (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 17. 11, стб. 459). На реальне існування листа може вказувати і такий факт, як посадження Ростислава на київський престіл та взяття від нього Романом присяги про лояльність (Татищев, т. III, 1964, с. 170).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Документ зберігся в одному дипломатичному виді і в одному списку у складі Академічного варіанта „Истории..." В. Татищева Умовно називаємо його списком **Тат.** (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 17. 11, стб. 459). Правдоподібно увійшов він у контекст „Истории..." наприкінці 30-х — у першій половині 40-х рр. XVIII ст. (у 1746 р. рукопис був переданий в Академію наук). Який протограф тексту ліг в основу списку, не відомо. Давньоруська мова з елементами рос. книжної мови. Канцелярський почерк. Правопис осучаснений. В інших списках „Истории..." (в тому числі друкованих) документ перередагований автором, напр.: „**И Роман послал ко Всеволоду объявить, что по желанию его, зятя его Ростислава освободил и на Киеве посадил, желая токмо любви и доброго согласия с ним**" (Татищев, т. III, 1964, с. 170). Подібно звучить текст у списку „Истории..." з колекції графів Воронцових кінця 40-х рр. XVIII ст. (Арх. С.-П. ОИИ РАН, ф. 36, оп. 1, № 647, л. 329), а також у списку третьої книги „Истории..." першого видання (Татищев, т. III, 1774, с. 338)

Текст

В основу публікованого тексту покладено список **Тат.**

Се азъ пѹстихъ зятя твоего Ростислава и посадихъ его на Кіевѣ на прѣстолѣ отчіи, и хощѹ токмо любве твоея да попрямиши[1] ми.

№ 3

1206 р., не раніше серпня — початок 1207 р. [Галич].— Сіверський князь Володимир Ігорович, зайнявши на прохання галицьких бояр Галич, закликає мешканців міста Володимира видати княгиню Анну та її малолітніх синів Данила і Василька Романовичів, які втекли від нього, та прийняти на володимирський престіл його брата Святослава

Документ репрезентує князівське листування. Його основний зміст відображає політичну ситуацію, яка склалася в умовах перебування князів

[1] Так у рукописі.

Ігоровичів на галицькому дворі князівства. Крім того, акт вказує на суспільно-політичну роль бояр у долі Романовичів, зокрема володимирських. Його ультимативний тон засвідчує вороже ставлення князя до волинян, загрозу втрати самостійності володимирському уділу та переддень підпорядкування міста Володимира Ігоровичам.

Розглядуваний документ за дипломатично-діловодною формою є листом, який, правдоподібно, з'явився як диктат. Князь пересилав його володимирським боярам і містичам окремим послом: „**Посла же Володимеръ со свѣтомъ Галичкы боѧръ· нарѣчь є попомъ· к Володимерцемь**" (Ипат., стб. 718). Текст листа міг поміщатися на окремому аркуші або вносився у посольський журнал.

До нас дійшли лише списки документа у контексті найранішої частини Галицько-Волинського літопису, яка, як припускають, створювалася на Волині чи Холмщині (Генсьорський, с. 99). Автор літопису міг користуватися оригіналом або одним із найраніших списків протографа, який містився у володимирському або іншому князівському архіві. Внесений у літопис, на наш погляд, лише уривок акта, а саме основна частина клаузули — *диспозиція*. *Вступні клаузули* акта й *закінчення*, очевидно, пропущені.

Документ, правдоподібно, складений у Галичі. Дата його не відома. Треба, однак, уважати, що він писався не раніше серпня 1206 р., тобто після посадження частиною галицьких бояр у Галичі князя Володимира Ігоровича, а у Звенигороді Романа Ігоровича. Відомо, що напередодні приходу Ігоровичів у Галичину „**кнѧгини же Романоваꙗ· вземше дѣтѧтѣ свои· и бѣжа в Володимерь**" (Ипат., стб. 718), а дізнавшись про це, Володимир, намагаючись „**искоренити племѧ Романово**", надсилає володимирцям розглядуваного листа як попередження. Це не могло тривати довго після зайняття ним престолу в Галичі, тим більше, що не була бажаною, з одного боку, присутність у краї Романовичів — спадкових претендентів на князівський престіл, яких підтримувала значна частина волинського боярства і сприяли цьому сусідні Угорщина та Польща, а з другого — залишався незабезпечений уділом брат князя Святослав Ігорович. Верхньою межею цієї дати може бути початок 1207 р. Саме тоді, в результаті надісланого листа та інтриг серед боярства, княгиня Анна у найближчу „**ночь бѣжаша в Лѧхы**". Датування документа, однак, залишається умовним.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Дійшов до нас у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 345 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 623—624 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 560 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 165 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 221 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 698 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 156; Буслаев, с. 566; Петрушевич, с. 22; Ипат., стб. 481; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 718; Коструба, ч. I, с. 100 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 247 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 718 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 370 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 308—309, 657 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не имать[1] встатися градъ[2] вашь· аще ми не выдасте Романовичю[3]· аще не[4] приимете[5] брата моего С҃тослава· княжити в Володимерѣ[6]·

№ 4

1207 р. [Берестя].— Велика княгиня Анна Романова докоряє польському князю Лешкові, що з його намови князь Олександр Всеволодич зайняв „всю землю" Романовичів, а її сини посідають лише окремі міста своєї „вотчини"

Досліджуваний документ — один із небагатьох актів, що відображають контакти Галицько-Волинського князівства того часу з Польщею. Його зміст вказує на події, що розгорталися навколо перерозподілу земель князівства між новими володарями на шкоду інтересам молодих Романовичів. Після тимчасового вигнання князів Ігоровичів із Галичини та Волині на арену політичного життя князівства виступає белзький князь Олександр Всеволодич — братанич Романа Мстиславича. Велика роль у його висуванні належить польському князю Лешку (Лєстку) Білому, який, підтримуючи Олександра, використовує безвладдя у князівстві з корисливою метою. Князь дає тимчасовий притулок Романовичам, водночас грабуючи місто Володимир („**придоша Ляховѣ на Володимеръ** [...] **поплѣниша городъ весь**", Ипат., стб. 220) та сприяючи Олександрові у захопленні міст Угровська, Верещина, Стовп'я та ін. Ці вчинки викликали обурення у вдови Романової, у зв'язку із чим був написаний публікований лист.

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **има**^{т}; [2] **Хл.**, **Пог.** — **гра**^{д}; [3] **Хл.**, **Пог.** — **романовичо**^{в}, [4] **Хл.**, **Пог.** — пропущено; [5] **Хл.**; **Пог.** — **пріимете**; [6] **Хл.**; **Пог.** — **въ Воло**^{ди}**мери**.

За дипломатично-діловодною формою акт належить до епістолярних пам'яток. Він міг писатися княгинею або бути її канцелярським диктатом, тобто його складав зі слів („мови") княгині писар канцелярії чи хтось із її наближених. Допустимо, що літописець виявив його у посольському журналі, з яким посольство відряджалося у Польщу на чолі з боярином Мирославом. Літопис повідомляє: **„кнагини же Романовал· посла Мирослава· ко Лестькови"** (Ипат., стб. 721).

Про зміст документа знаємо лише зі списку, вміщеного у різних редакціях Галицько-Волинського літопису. Його текст, правдоподібно, не повністю внесений до літопису. Не увійшли з документа напевно *вступний протокол* із клаузулою *інскрипції* та *закінчення*. Ймовірно, що уривок листа не передає усього основного змісту. Його клаузула *диспозиції* могла містити і перелік звинувачень, адресованих Лешку. Розміри надуживань, як відомо з літописів, були значними і тривалими.

Писаний документ із Берестя. Раніше у літописі повідомляється, що **„приѣха Берестьане ко Лестькови и просиша Романовын кнаги"· и дѣтиї· бѣаста бо млада соущи· и власть имъ да владѣеть ими"** (Там само, стб. 720—721). Там вона мала перебувати у 1207 р. (Махновець. ЛР, с. 370). Ці відомості, незважаючи на їх умовність, є підставою для датування документа. Інших даних немає.

Автентичність акта не викликає заперечень. Досліджуваний список створювався, ймовірно, на основі відпуску листа, запису в посольському журналі або якоїсь синхронної копії, внесеної у поточні записи канцелярії, бо оригінал чи запис його, який зберігався у Польщі, навряд чи був доступний літописцю. На ймовірну появу документа саме у названий час, а отже, його достовірність, може непрямо вказувати історична ситуація, яка склалася у 1206—1207 рр. у Галицько-Волинській Русі і відображена в українських та зарубіжних джерелах.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. До нас дійшов у шести основних списках, які представляють одну редакцію акта.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 246 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 625 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 562 с.

4. (Бундур). Список кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 176 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. док. № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 222 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 700 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 157; Буслаев, с. 568; Петрушевич, с. 24; Ипат., стб. 483; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 721; Коструба, ч. I, с. 102 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 248 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962 (факсим., 1908), стб. 721; Махновець. ЛР, с. 370 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 309, 658 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко сии[1] всю землю нашю и ѿтчиноу[2] держить[3]• а с҃нъ мои во[4] ѡдиномъ[5] Берестьи•

№ 5

1209 р., березень—травень. [Галич].— Галицька громада для припинення військової окупації та сваволі, чиненої угорським військом і його палатином Бенедиктом Бором, запрошує вдруге у Галич сіверського князя Володимира Ігоровича

Перед нами документ, який вказує на політичну ситуацію у Галицькій землі, викликану дестабілізуючою політикою боярства у своїх феодально-власницьких інтересах щодо князівської влади. Усунення з галицького престолу Романа Ігоровича (він раніше відібрав у брата Володимира Галич, але невдовзі був схоплений і висланий в Угорщину) і поява з намови групи проугорської орієнтації галицьких бояр угорських королівських військ у Галичині не виправдали їхніх сподівань „**Премоудръ книжникъ**“ Тимофій називає Бенедикта, який очолював війська, жорстоким, а літописець підкреслює, що він „**томитель боѧромъ и гражаномъ и блоудъ творѧ и ѡсквернѧхоу жены же и черници и попадьи в правдоу бѣ антих҃рстъ за сквернаꙗ дѣла его**“ (Ипат., стб. 722). Спроба вигнати угрів з допомогою пересопницького князя Мстислава була безуспішною. Тоді галичани заявляють Ігоровичам (Роман на той час утік з Угорщини і був у місті Володимирі) — „**сгрѣшихомъ к вамъ**“ і поновно запрошують Володимира Ігоровича з Путивля до Галича.

Документ, як і попередні, належить до актів епістолярного жанру. У видовому значенні нагадує лист-записку. Про те, чи повністю його текст літописець переніс на сторінки літопису,— не відомо. Лист був переданий князеві Володимиру через брата Романа. У літописі повідомляється: „**послаша Галичанѣ ко братоу его** [Романа] **Володимероу**“ (Там само).

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **сїи**, [2] **Хл.** — **ѡчиноу**. Буква **ч** написана по зішкрябаному **ц**; [3] **Хл.**, **Пог.** — **дръжа**^{т}; [4] **Хл.**, **Пог.** — **въ**; [5] **Хл.** — **одинѡ**^{м}; **Пог.** — **ѡдинѡ**^{м}.

Відомий документ лише зі списку. Найраніший його текст уміщений у Галицько-Волинському літописі.

Писаний, очевидно, у Галичі. Дата березень—травень 1209 р. приблизна, основана на інтерполяції літописних згадок, деякі з яких датовані, та порядку розміщення їх у загальному контексті літопису (Грушевський. Хронольогія., т. XLI, с. 10—11; Махновець. ЛР, с. 371).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Існує в одному дипломатичному виді, що засвідчений у шести списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 246 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 627 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 563 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 176 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 223 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 701 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 157; Петрушевич, с. 25; Ипат., стб. 484; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 722—723; Коструба, ч. I, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 249 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 722—723 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 371 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 310, 658 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сгрѣшихомъ[1] к вамъ[2]· избави ны[3] томителѧ сего Бенедикта·

---

[1] **Хл., Пог.** — **съгрѣшихо**^{м}; у **Пог.** літери **р** та **ѣ** творять лігатуру; [2]**Хл., Пог.** — **ва**^{м}. [3]**Хл.**; **Пог.** — **на**^{с}.

№ 6

Кінець 1210 — початок 1211 рр. [Військовий стан під Перемишлем].— Галицький боярин Володислав Кормиличич під час облоги угорськими королівськими військами міста Перемишля звертається від свого імені та імені союзних військ до перемишльських бояр і містичів відступити від князя Святослава Ігоровича та здати місто

Документ репрезентує відому сьогодні нечисленну частину актових пам'яток, що виходила з боярського середовища. Належить до листів боярина Володислава Кормиличича — відомого політичного і військового діяча Галичини першої половини XIII ст. Виник в умовах боротьби між галицьким боярством, що підтримувалася угорським королем Андрієм II та князями Святославом, Романом і Володимиром Ігоровичами і вилилася у похід угорських військ **„в силѣ тѧжцѣ“** на Галицьку землю під проводом палатина Пота, і силами боярина Володислава. Треба вважати, що лист з'явився як диктат Володислава у боярській канцелярії, що могла його супроводжувати. Немає відомостей, як доручався лист адресату, чи відряджався з ним посол У літописі повідомляється, що коли військо знаходилося під Перемишлем, Володислав Кормиличич „сказав“ текст листа перемишльцям, які були закриті у місті' **„и пришедши же Володиславоу ко градоу и рѣ҃мъ“** (Ипат., стб. 724). Це повідомлення дало змогу деяким дослідникам уважати текст листа „промовою“ (Крип'якевич. Гал.-Вол. кн-во, с. 49). Проте, як відомо, слово **„рѣч“** при уміщенні літописцями інших документів не дає повних підстав для таких висновків. Аналогії у цій же військовій кампанії, наприклад, при облозі міста Звенигорода (II, № 7) вказують, що в подібній ситуації лист надсилався саме делегованою особою Суперечать подібним здогадам умови контактів між експонентом листа Володиславом і адресатом, адже йшлося про віддаль, яку розділяли мури міста. Треба враховувати і невідкладність мети донесення змісту листа до відома людей, які перебували у забудовах міста і від яких залежало вирішення безкровного вступу військ у місто, нарешті, форму укладу тексту листа і його подання у літописі. Все це дає підстави вважати, що йдеться не про виголошення „мови“ перед мурами міста, а все ж таки про написаний і переданий текст листа до рук перемишльців, прибічників Володислава.

Зберігся розглядуваний лист не в оригіналі, а у списках. Найраніші з них уміщені на сторінках Галицько-Волинського літопису.

Створювалася пам'ятка у таборі під Перемишлем. Датування її приблизне і основується на даті початку походу та окупації Галичини військами Угорщини. Безпосередньою підставою для реконструкції дати документа послужило повідомлення Воскресенського літопису під 1211 р.' **„Того же лѣта Галичане приведоша къ собѣ Угры отаи чрезъ горы• и изъимаша**

князи своя Игоревичи ѣ. Романа съ братома· и бивше ихъ повѣшаша ихъ" (Воскр., с. 117). Цю дату приймали М. Карамзін (Карамзин, т. III, с. 390), І. Шараневич (Szaraniewicz. Die Hypatios-Chronik.., S. 41—45). Певною мірою це підтверджують згадки про угорського воєводу Пота в угорських джерелах між 1290 та 1211 рр. (CD Hungariae.., покажч. імен; Mon. Hung. hist. .., покажч. імен). Таким чином, пізніше ніж до 1211 р. відносити вступ угорських військ у Галичину разом з Володиславом і облогу Перемишля не можна. Певним уточненням вказаної дати є інша згадка у Воскресенському літописі: **„Въ лѣто 6718· Ростиславъ Рюриковичь сѣде въ Галичи· а Романа Игоревича выгнаша· осени тоя же выгнаша изъ Галича Ростислава Рюриковича· а Романа Игоревича посадиша съ братомъ"** (Воскр., с. 116—117). Цей епізод вказує на **„безаконье галичное и мятежь"**, що, зрозуміло, відбулося раніше і заохотило короля Андрія II до окупації Галицької землі. У зв'язку з цими відомостями прихід королівських військ з Володиславом Кормиличичем у Галичину не можна відносити раніше як на кінець 1210 і початок 1211 рр. (Грушевський. Хронольогія.., т. XLI, с. 10—11). Л. Махновець датує початок походу літом 1210 р. (Махновець. ЛР, с. 372).

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 247 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 628 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 564 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 177 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'яти неповних рядках 223 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 702 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 158; Lewicki. Obrazki.., s. 55 (польс. перекл.); Петрушевич, с. 26; Ипат., стб. 485; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 724; Коструба, ч. I, с. 104—105 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 249 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 724 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 372 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 311, 659 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Братье[1] почто смышлѧетесѧ[2]· не сни[3] ли избиша ѿтци[4] ваши и братью[5] вашю· а инѣи[6] имѣние[7] ваше[8] разграбиша· и дщери[9] ваша даша за рабы ваша·а ѡчьствии[10] вашими владѣша инии[11] пришелци[12]· то за тѣхъ[13] ли хочете дшю[14] свою положити·

№ 7

Кінець 1210 — початок 1211 рр. [Військовий стан під Звенигородом].— Бояри, князі, князевич Данило Романович та угорські воєводи закликають горожан під час облоги Звенигорода здати місто, оголошуючи, що їхній князь Роман Ігорович схоплений і перебуває у полоні

Розглядуваний документ є другим відомим сьогодні писемним актом, що складався під час походу угорських королівських і руських військ у Галицьку землю проти князів Ігоровичів. Місто Звенигород було наступним об'єктом, після Перемишля (II, № 6), який облягали ці війська, вели з допомогою листування зі залогою дипломатичні переговори та врешті-решт його здобули.

Документ у видовому значенні репрезентує невеликий за обсягом лист-записку. Його поява основується на реальному факті: після вступу військ у Галичину князь Роман Ігорович **„изииде из града· помощи ища в Роускыихъ князехъ“**, де по дорозі, у місті Шумську був схоплений і привезений **„во станъ· ко князю Данилови и ко всимъ княземь· и к воеводамъ“** (Ипат., стб. 726). Його полон був безпосереднім приводом до складання листа. У результаті звенигородці, переконавшись у долі свого князя, **„имъ и предашасѧ“**.

Документ передавався адресатам послами: князі **„послаша ко гражаномъ“** листа (Там само). За діловодною формою належить до колективних диктатів, ініціативу в яких міг тримати (як у Перемишлі) боярин Володислав Кормиличич. Можливо, що текст листа належав боярину, таким чином, він міг би вважатися другим відомим сьогодні документом цього визначного діяча боярської опозиції князівській владі у Галичині.

---

[1] **Хл.; Пог. — братіе**; [2] **Хл.; Пог. — смышѧетсѧ**; [3] **Хл.; Пог. — сни**, [4] **Хл.; Пог. — ѡтци**; [5] **Хл.; Пог. — братію**; [6] **Хл.; Пог. — инїи**, [7] **Хл. — имѣниа** (склад **ні** дописаний іншим почерком); **Пог. — имѣниа**; [8] **Хл.; Пог. — ваша**; [9] **Хл.; Пог. — дъщери**; [10] **Хл.; Пог. — ѡчьствїи**; [11] **Хл.; Пог. — инїи**; [12] **Хл.; Пог. — пришелци**; [13] **Хл.; Пог. — тѣх**; [14] **Хл.; Пог. — дшю**.

Знаємо його лише зі списку, що уміщений літописцем на сторінках Галицько-Волинського літопису. Складаючи текст літопису, його автор міг користуватися, однак, ориґіналом листа-записки, проте, найімовірніше, що до його рук потрапив відпуск чи якийсь інший запис цього документа з князівського архіву.

Писався документ у військовому таборі поблизу Звенигорода. Датування — кінець 1210 — початок 1211 рр. — приблизне, основується на даті походу угорських і руських військ у Галичину (див. II, № 6).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 247 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 629 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 565 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 177 зв. арк.

5 (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу Див. II, № 1 **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 224 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 703 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 158; Петрушевич, с. 26; Ипат., стб. 486; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 726; Коструба, ч. I, с. 105 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 250 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 726 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 372 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 311, 659 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Предаитеся[1] кнѧзь[2] вашь ѩтъ[3] бы[ст]

---

[1] **Хл., Пог. — передаитеся;** [2] **Хл., Пог. — кнѧ**[з]; [3] **Хл.; Пог. — ѧтъ.**

№ 8

1227 р., березень—травень.— Галицький князь Мстислав Мстиславич запрошує князя Данила Романовича прийти з військом у Галичину і підтримати його в боротьбі проти коаліційних угорсько-польських військ, які захопили Галицьку землю

Поява документа є свідченням взаємин південно-руських князівств у їхній спільній боротьбі з іноземними загарбниками. Створений як заклик до об'єднаного виступу в умовах походу військ угорського короля Андрія II та його союзника польського воєводи Пакослава і захоплення ними значної частини Галичини.

Розглядуваний документ є уривком листа-депеші, правдоподібно, створений як диктат Мстислава Мстиславича, що згодом був пересланий князеві Данилу Романовичу через боярина Судислава Бернатовича. Сьогодні зберігся його список, умщений у різних редакціях Галицько-Волинського літопису. Автентичність листа не викликає сумніву. Вказівкою на це є відповідь Данила Романовича на лист (II, № 9), а також фіксований у літописі опис прибуття військ Данила і Василька Романовичів під місто Городок у Галичину (Ипат., стб. 749)

Де писаний документ — не відомо. Можна припускати, що у Галичі, проте прямих чи непрямих відомостей про це немає. Створення документа, як про це свідчить перебіг подій, поданих у літописі, припадає на весну 1227 р. (Грушевський. Хронольогія., т. XLI, с. 20—21).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1 (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 254 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному рядку кол. 646 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному неповному рядку кол. 581 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 184 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 231 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 720 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 166; Петрушевич, с. 40; Ипат., стб. 500; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 749; Коструба, ч. I, с. 120 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 258 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 749 (факсим., 1908); Мах-

новець. ЛР, с. 382 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 320, 667 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не ѡ҃стоупаи[1] ѡ҃ мене•

№ 9

1227 р., березень—травень.— Князь Данило Романович погоджується прийти на допомогу галицькому князю Мстиславові Мстиславичу для спільної боротьби з іноземними військами на території Галицької землі

Документ є безпосередньою відповіддю на заклик князя Мстислава Мстиславича виступити разом проти угорсько-польських військ, очолюваних королем Андрієм II (II, № 8).

Належить до актів епістолярного жанру. За діловодною формою є напевно князівським диктатом, який, очевидно, був записаний і переданий Судиславом Бернатовичем — послом, котрий приїхав від князя Мстислава.

Документ відзначається лаконічністю змісту. Основується на невідомих сьогодні словах, запозичених з якогось агіографічного твору, що у свою чергу підкреслює обізнаність князя-експонента з богословською літературою: „**имамъ правдоу во ср҃ци своемь**" Внесення уривків таких текстів у світські актові джерела було поширеним явищем у середньовічній дипломатиці Русі (див. IV, № 77, а також: Петров, с. 20 та ін.) та за її межами.

До нас дійшли списки документа в контексті різних редакцій Галицько-Волинського літопису. Текст його перенесений літописцем на сторінки літопису, очевидно, повністю. Автентичність документа безсумнівна, про що свідчать повідомлення літопису, які супроводжують його, і згадуваний лист Мстислава Мстиславича (II, № 8) як підстава для появи досліджуваного документа.

Місце написання документа не відоме. Він також не датований. Дата його створення, однак, приблизно збігається з датою листа Мстислава Мстиславича (різниця може становити три—чотири дні). Розглядуваний документ є відповіддю на лист Мстислава. У зв'язку з цим його дату переносимо на документ князя Данила Романовича.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному рядку кол. 254 арк.

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — ѡ҃стѫпаи.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу Див. II, № 1 **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 646 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 581 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 184 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 231 зв. арк

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 720 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 166; Петрушевич, с. 40; Ипат., стб. 500; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 749; Коструба, ч. I, с. 120 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 258 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 749 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 382 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 320, 667 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Имамъ[1] правдоу во[2] ср҃ци своемь[3]•

№ 10

1228 р., березня 19—20 — Князь Данило Романович висловлює незадоволення князеві Мстиславу Мстиславичу з приводу захоплення пінськими князями міста Чорторийська

Документ засвідчує міжусобні відносини волинських і турово-пінських князів, пов'язані зі самовільним захопленням пінянами території Волинської землі. Данило Романович скаржиться князю Мстиславові Мстиславичу і заявляє про свою нетерпимість до створеного становища. Лист читається водночас як прохання дозволити відібрати у пінських князів Чорторийськ.

Досліджуваний документ є актом епістолярного жанру, у видовому значенні нагадує лист-записку. За дипломатично-канцелярською формою є князівським диктатом. Переданий Мстиславу через окреме посольство, яке очолював тисяцький Дем'ян

Зберігся у списку. Найдавніший список зацитований у Галицько-Волинському літописі. Щодо наявності такого листа сумнівів немає. Під-

---

[1] **Хл., Пог. — имам**; [2] **Хл., Пог. — въ**; [3] **Хл., Пог. — своем**

твердженням цього є насамперед лист-відповідь Мстислава Мстиславича (II, № 11), а також відомості літопису про похід Данила і Василька в Чорторийськ (Ипат., стб. 752).

Де писався документ, не відомо. Дата його встановлюється на підставі повідомлення літописця про повернення посольства від Мстислава і виступ волинських князів проти пінян: „**Дѣмьѧноу же приѣхавшоу в великоую соуботоу· наоутрѣѧ же на великъ д҃нь· приехаста Данилъ и Василько· ко Черторыискоу**“ (Там само). У 1228 р. Великдень припадав на 26 березня, Велика субота — на 25 березня. Враховуючи час переїзду посольства, перебування посла Дем'яна у князя Мстислава, яке могло тривати три—чотири дні, слід припускати, що лист складений на тиждень раніше, тобто приблизно 19—20 березня.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Існує сьогодні в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 255—255 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 649 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 583 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 185 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 232 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 723 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 167; Петрушевич, с. 41; Ипат., стб. 502; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 752; Коструба, ч. I, с. 122 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 259 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 752 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 384 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 321, 668 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не подобаєть[1] Пинѧномъ[2] держати[3]· Черторыиска[4]· ꙗко не могоу имъ[5] терпѣти[6]·

---

[1] **Хл., Пог. — не подобає**[т]; [2] **Хл., Пог. — пина**[м]; [3] **Хл., Пог. — дръжати**, [4] **Хл. — черторыиска; Пог. — черторыеска**; [5] **Хл.; Пог. — и**[м]; [6] **Хл.; Пог. — тръпѣти**

№ 11

1228 р., березня бл. 23—24.— Князь Мстислав Мстиславич закликає князя Данила Романовича зайняти престіл у Галичі, визнаючи свою помилку, бо не запропонував цього раніше, водночас заявляє, що залишає собі у володіння Пониззя і погоджується з ним щодо неправомірного захоплення міста Чорторийська пінськими князями

Йдеться про ще один лист князя Мстислава Мстиславича, порівняно простий за своїм змістом. Лист відображає окремі моменти політичної ситуації на південно-руських землях, дипломатичні заходи у зміні статусу князя, засвідчує поглиблення контактів із приязними йому князівськими дворами. Документ є відповіддю на лист князя Данила Романовича (II, № 10). Князь Мстислав погоджується зі заявою Данила, визнає вироломність акту втручання пінських князів: **„правъ есн"**. Водночас у документі порушуються інші питання, які Мстислав ставить на перше місце,— спільна боротьба з галицьким боярством, котре у той час значною мірою перебувало у тісних контактах і змові з угорським двором. Разом з цим князь одверто визнає свої помилки в минулому стосовно князя Данила щодо передання угорському королевичу Галича, нарешті, викладає план військових дій у Галицькій землі, до яких запрошує Данила Романовича. Можна водночас припускати, що лист „освячує" права Данила на збирання своєї „отчини".

Документ за формою є канцелярським диктатом князя Мстислава Мстиславича, початково вписаний, очевидно, безпосередньо у посольський журнал тисяцького Дем'яна, який прибув до Мстислава і привіз листа від Данила (Ипат., стб. 752). До нас дійшли лише списки листа. Однак при тому достовірність документа не викликає застережень (Іл. *17*).

Де писався документ,— не відомо. Дата його встановлюється на підставі згадки у літописі про повернення посольства від Мстислава на двір Данила Романовича. Враховуючи той факт, що тисяцький Дем'ян прибув **„в великоую соуботоу"**, отже, 25 березня 1228 р., а переїзд посольства міг тривати найдовше два—три дні, то досліджуваний лист складався приблизно 22—23 березня, і саме його дата дня відповідає цим числам.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Існує шість його основних списків одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на десяти неповних рядках кол. 255 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на семи неповних рядках кол. 649 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 583 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 185—185 зв. арк

5 (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу Див. II, № 1 **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 232 зв.—233 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на шести рядках 723 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 167; Петрушевич, с. 41—42; Ипат., стб. 502; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 752; Кострyба, ч. I, с. 122 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 259 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 752 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 384 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 321, 668 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сыноу[1] сгрѣшихъ[2] не давъ[3] тобѣ Галича· но давъ[4] иноплеменьникоу[5]· Соудислава[6]· льстьцѡ[7] свѣтомъ[8] wвольсти[9] бо[10] мѧ[11]· ажь Б҃ъ восхочеть· поидивѣ[12] на нѧ· азъ всажоу[13] Половци а ты[14] своими[15]· аще Б҃ъ[16] дасть его нама· ты возми[17] Галичь[18]· а азъ Понизье[19]· а Б҃ъ[20] ти поможеть[21] а про Черторыескъ· правъ[22] еси·

№ 12

Кінець 1228 — початок 1229 рр. – Волинський князь Данило Романович звертається до половецького хана Котяна, пропонуючи зберігати мир і добросусідські відносини в умовах наступу на Волинь союзницьких чернігівсько-київських військ і підлеглих їм князів, та висловлює їм свою прихильність

Розглядуваний документ складався в умовах боротьби чернігівських князів з волинськими за владу над галицько-волинськими землями. Приводом для його появи був похід чернігівського князя Михайла Всеволодича і київського Володимира Рюриковича разом з князями та „держателями" з курян, пінян, новгородців, туровців на Волинську землю і початок облоги міста Кам'янця. На їхньому боці стояв половецький хан Котян. Данило

---

[1] **Хл. Пог.** — с҃ноу; [2] **Хл., Пог.** — съгрѣши^{хъ}. Літери р та ѣ творять лігатуру; [3] **Хл.; Пог.** — давь; [4] **Хл.; Пог.** — да^{хъ}; [5] **Хл.; Пог.** — иноплеменникоу; [6] **Хл.; Пог.** — сѫ^{дѧ} слава; [7] **Хл., Пог.** лестьца; [8] **Хл.; Пог.** — съвѣто^{мъ}; [9] **Хл.** — овольсти; [10] **Хл.** — вѡ; [11] **Хл., Пог.** — ми, [12] **Хл., Пог.** — аже въ въсхоще^{т} поидевѣ, [13] **Хл., Пог.** — азъ сважю, [14] **Хл.** — далі зъ, доставлене пізніше іншим почерком; [15] **Хл.; Пог.** — далі и; [16] **Хл.; Пог.** — въ; [17] **Хл., Пог.** — възми, [18] **Хл.; Пог.** — гали^{чь}, [19] **Хл.; Пог.** — азъ понизѣ, [20] **Хл., Пог.** — як 16; [21] **Хл., Пог.** — поможе^{т}; [22] **Хл., Пог.** — черторыескь правь.

Романович, розуміючи загрозу для свого становища, вдається до дипломатичних заходів. Він „**творѧщоу҃ • миръ сотворити с ними**“ іде у Польщу за підмогою, водночас перекуповує листом хана Котяна, який, урешті-решт, ухиляється від походу. В результаті Данило Романович перемагає, укладає мир, а щодо хана князеві вдається не лише уникнути сутички (цьому значною мірою служили також традиційні дипломатичні та родинні контакти Данила — при його дворі перебував виходець з половців Актай, матір дружини Данила була донькою Котяна та ін.), але й наслати половців на Галичину. Літописець повідомляє: „**ѡн же ѣхавъ • взѧ землю Галичьскоую • иде в землю Половецкоую • и не обратисѧ к нимъ**“ (Ипат., стб. 753).

Документ належить до актів епістолярного жанру. За дипломатично-канцелярською формою є князівським диктатом, що вписувався канцеляристами чи членами посольства у посольський журнал. У літописі повідомляється, що під час того, як сам Данило поїхав у Польщу за підмогою, відрядив „**Павла своего посла ко Котѧневи**“ з листом. На основі цього запису відбувалось ознайомлення хана Котяна з документом.

Зберігся документ лише у списку, який зафіксований у контексті Галицько-Волинського літопису. Його автентичність не викликає сумніву.

Місце написання документа не вдається встановити. Дата його основується на порядку опису подій у літописі, порівняльне зіставлення яких пов'язується зі зимою — кінцем 1228 — початком 1229 рр. (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 22).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 255 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках 650 кол.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному рядку кол. 584 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 185 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 233 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст уміщений на двох неповних рядках 724 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 167; Петрушевич, с. 42; Ипат., стб. 503; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 753; Коструба, ч. I, с. 123 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 753 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 384 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 322, 669 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ѿче измѧти воиноу сю[1] • приими[2] мѧ в любовь[3] собѣ[4] •

№ 13

1230 р., кінець лютого — березень. [Галич].— Галицька громада повідомляє князя Данила Романовича про відсутність у місті Галичі боярина Судислава Бернатовича і запрошує його негайно вступити в місто

Документ відображає контакти князя Данила з галичанами в умовах угорської окупації і боярської політичної боротьби у Галичині. Його поява пов'язана з намаганнями князя об'єднати галицько-волинські землі, задум якого основувався на тривалих потаємних зв'язках з частиною галицьких горожан, що стояла на боці Романовичів. Данило таємно одержує листа від своїх прибічників і, як зрозуміло з контексту літопису, спішно відгукується на нього — зібравши військо, з'являється під Галичем, а воєводу Мирослава направляє у Пониззя напроти військ боярина Судислава Бернатовича.

Документ за дипломатично-видовою характеристикою треба розглядати як запрошення Данилові Романовичу зайняти галицький престіл. Він також сигналізує про загострення нової політичної ситуації у Галицькій землі, про розкол і поглиблення суперечок у таборі галицького боярства на користь Романовичів. Доказом останнього є перехід на бік Данила групи бояр, очолюваних Володимиром Юрійовичем, а також розправа горожан Галича після здобуття князем міста над боярином Судиславом тощо.

За задумом лист, очевидно, належить до колективних творів, писаних прихильниками Данила і Василька Романовичів. Був надісланий Данилові гінцем у місто Угровськ, де на той час перебував князь. Відомий лише з копій, що містяться на сторінках різних редакцій Галицько-Волинського літопису.

Документ не викликає сумнівів щодо своєї достовірності. Писаний, правдоподібно, у Галичі. Без дати. Однак вона встановлюється приблизно на підставі оповідей літопису і порядку їх розміщення у ньому. Рік 1230 основується на записі про поїздку князя Василька у березні 1230 р. в Суздаль на шлюб і весілля свого шурина (Воскр., с. 136, за іншими даними, 14 квітня 1230 р., Махновець. ЛР, с. 386), а опис подій, пов'язаних з

---

[1] Хл. Пог. — сїю; [2] Хл., Пог. — прїими, [3] Хл.; Пог. — любовъ; [4] Хл., Пог. — свою.

появою листа, передує цій розповіді у літописі. Тим часом конкретніша дата в межах року випливає з контексту розповіді про перебування Данила ранньої весни під Галичем: „**стрѣлашасѧ на ледоу· вечероу же бывшоу· и ледомъ восставшимъ и рѣцѣ наводнившисѧ**" (Ипат., стб. 759), отже, як скресла крига на Дністрі, наприкінці лютого — у березні. На основі цих відомостей датуємо документ кінцем лютого — березнем 1230 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Знаємо сьогодні документ лише в одному дипломатичному виді. Відомі його шість основних списків.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 257 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 653—654 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 587 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 187 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 235 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 728 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 169; Буслаев, с. 569; Петрушевич, с. 45; Ипат., стб. 506; Оглоновський, с. 229; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 758; Коструба, ч. I, с. 126 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 261 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 758 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 386 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 323—324, 670 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко Сѹдиславъ[1] шелъ есть[2] во[3] Понизье· а королевичь[4] в Галичи wсталъ[5]· а поиди борже·

---

[1] **Хл., Пог.** — сж^{ДИ} славь. [2] **Хл., Пог.** — є^{СТ}; [3] **Хл., Пог.** — в; [4] **Хл.; Пог.** — королеви^{Ч}, [5] **Хл., Пог.** — wста^{Л}.

№ 14

Кінець 1230 — перша половина 1231 рр.— Тисяцький Дем'ян повідомляє князя Данила Романовича про змову галицьких бояр на чолі з боярином Пилипом і белзьким князем Олександром Всеволодичем проти нього і закликає не брати участі в їх з'їзді у місті Вишні

Документ репрезентує частину актових джерел, які виходили з боярського середовища галицько-волинських земель. Вони, як відомо, сьогодні нечисленні та представлені переважно листуванням. Виник документ в умовах боротьби між князем Данилом та галицькими боярами. Перемога Данила Романовича і опанування Галича суперечили політиці безконтрольного панування олігархії галицьких бояр. Сильні князі були для боярства завжди небезпечними, і заходи двору князя Данила до об'єднання Галицької та Волинської земель в одне князівство потенційно загрожували обмеженню боярського самовладдя і сваволі. Тому їхня увага постійно спрямовувалася проти об'єднавчої політики Данила як особи, так і князя. Їм вигідно було посадити у Галичі „другорядних князів, які підкорювалися б їм у всьому" (Крип'якевич. Гал.-Вол. кн-во, с. 88). З цією метою робляться спроби діяти проти Данила не лише з допомогою відкритої війни, але й організацією змов. Бояри зі сім'ї Молибоговичів з участю князя Олександра Всеволодича, перемишльських бояр та боярина Пилипа, який повинен був заманити князя Данила до себе у Вишнянський замок на з'їзд, вирішили розправитись з ним: „**свѣтъ створиша• на оубьенье его**" (Ипат., стб. 762). Проте тисяцький Дем'ян встиг попередити князя про небезпеку листом: „**воехавшоу емоу во Браневича ве рьли• и приде емоу посолъ ѿ тысѧчкого его• Дьмьѧна**" (Там само) Данило вернувся з половини дороги, а бояри, дізнавшись про це, зі страху перед князем розбіглися.

За формою документ є канцелярським боярським диктатом, що був, правдоподібно, вписаний тисяцьким Дем'яном у посольський протокол і надісланий князеві Данилу Романовичу послом Костянтином. Зберігся у списку завдяки використанню його тексту літописцем у Галицько-Волинському літописі. Немає підстав сумніватися у достовірності документа, у його автентичності. Він послужив зриву змови і підставою для появи інших документів (II, № 15), нарешті, був сигналом для розправи князя Данила з частиною вороже налаштованого до нього галицького боярства.

Місце написання документа не відоме. Дата встановлюється на підставі порядку опису подій у Галицько-Волинському літописі від осені 1230 (похід угрів на Галич) до весни 1233 р. Конспіративні дії галицького боярства і змова проти князя Данила Романовича, за попередніми обчисленнями, припадають на кінець 1230 — першу половину 1231 рр. (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 23—24).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Існує в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу Див. II, № 1 **Іпат.** Текст на восьми неповних рядках кол. 258 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 657 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках 590 кол.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 188 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на чотирьох неповних рядках 236 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 731 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 170; Петрушевич, с. 48; Ипат., стб. 508; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 762—763; Кострyба, ч. 2, с. 3 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 263 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 762—763 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 387 (переклад суч. укр. мовою); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 325, 672 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко пиръ[1] золъ єсть[2]· іако свѣщано[3] єсть[4] безбожнымъ[5] твоимъ бояриномъ[6] Филипомъ[7]· и братоучадомъ[8] твоимъ[9]· Ѡлександромъ[10]· іако оубьеноу[11] ти быти· и то слышавъ[12] поиди[13] назадъ[14]· и содержи[15] столъ ѡц҃а[16] своего·

№ 15

Кінець 1230 — перша половина 1231 рр. Галич. — Князь Данило Романович звертається до брата Василька виступити з військом проти белзького князя Олександра Всеволодича за його змову з галицькими боярами проти нього

Досліджуваний документ з'явився як відповідь канцелярії Данила Романовича на таємну змову белзького князя Олександра і боярів у Виш-

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — пирь, **Пог.** — тн; [2] **Хл.**; **Пог.** — є^{т}, [3] **Хл.**, **Пог.** — съвѣщаю, [4] **Хл.**, **Пог.** — як 2; [5] **Хл.** — безбожны^{м}; [6] **Хл.** — бояриw^{м} твои^{м}, **Пог.** — бояро^{мъ} твои^{м}; [7] **Хл.**; **Пог.** — филипw^{м}; [8] **Хл.** — братоучадо^{м}; **Пог.** — бра^{т}учадо^{м}; літери а та у творять лігатуру; [9] **Хл.**, **Пог.** — твои^{м}, [10] **Хл.**, **Пог.** — олеѯандро^{м}; [11] **Хл.**, **Пог.** — оубїеноу, [12] **Хл.** — слышавь, [13] **Хл.**, **Пог.** — поиде, у **Хл.** е пізніше виправлено на и; [14] **Хл.**; **Пог.** — наза^{д}; [15] **Хл.**; **Пог.** — съдръжи; [16] **Хл.**; **Пог.** — w^{т}ца.

ні (II, № 14). Коли змову було викрито, Данило розпочав каральні заходи, серед яких з'явився задум позбавлення Олександра земель. З цією метою був складений і пересланий до князя Василька Романовича лист-депеша, в результаті чого, як вказує літописець, „**Wлександроу же выбѣгъшоу в Перемышль· ко свѣтникомъ своимъ· а Василко прия Белзъ**" (Ипат., стб 763). Тоді ж або дещо пізніше сідельничий двору князя Данила Іван Михалкович переслідує „**невѣрныхъ**" Молибоговичів, схоплює 28 бояр, серед яких, очевидно, і власника Вишні Пилипа (Там само).

Спосіб пересилання листа: „**посла сла ко братоу кнꙗзю сн Василкови**" вказує, що йдеться про князівський диктат, одну з поширених форм, яка практикувалася у князівських канцеляріях і вносилась у посольські журнали, а згодом зачитувалася послами відповідним адресатам.

Лист зберігся у різних списках. Очевидно, найдавніші з них фіксують сьогодні різні редакції Галицько-Волинського літопису. Вони не викликають застережень щодо своєї автентичності. На цей факт (зокрема результат дії листа) непрямо можуть вказувати описані в літописі події, що пов'язані з утечею князя Олександра з Белза і захопленням міста військом Василька Романовича.

Писаний документ після того, як князь Данило „**пріехавшоу же в Галичь**", тобто після повернення з дороги до Вишні. Документ без дати. Підстави його датування аналогічні датуванню II, № 14 — кінець 1230 — перша половина 1231 рр.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Існує в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1 **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 258 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 657 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст розміщений на одному неповному рядку кол. 590 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 188 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 236 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 731 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 170; Петрушевич, с. 48; Ипат., стб. 509; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 763; Коструба, ч. 2, с. 3 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 263 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 763 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 387 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 325, 672 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Поиди ты на Wлєксандра[1]**·**

№ 16

1233 р., не раніше квітня 2. Белзький князь Олександр Всеволодич просить у князів Данила і Василька Романовичів простити йому провини і прийняти в союзники

Лист є одним із актів, який відображає зміну політичної орієнтації князя Олександра під час військової кампанії Романовичів з угорським королевичем Андрієм. До цього Олександр був на боці угорців і галицького боярства проугорської орієнтації. Час, який віддаляв промахи князя стосовно Данила Романовича (II, № 14), і обставини, в яких був зголошений лист-заява, вказують на продуманість дипломатичного заходу Олександра і його двору, бо його подання відбулося в порівняно скрутний для Романовичів період. Данило і Василько прийняли до себе Олександра, його прохання було ім на руку Полки Олександра зливаються з військом Романовичів і спустошують околиці Пліснеська, зокрема, Ярбузовичі, підвладні Галичу.

Лист включений у контекст Галицько-Волинського літопису. Існування такого документа не викликає сумнівів. Він надсилався Романовичам окремим посольством· „**присла Wлєксандръ ко братоу Данилоу· и Василкоу**" (Ипат., стб. 770), зберігав, очевидно, і засвідчує, як і багато інших листів, форму диктату.

Чи внесений у літопис документ відповідає первісному його вигляду? Мабуть, ні. На це може вказувати насамперед брак мотивації Олександра, яку треба було б очікувати у ситуації зради ним Романовичів (II, № 13—14) Припускаємо, що літописець пропустив і слова каяття князя. Можливо, це відбулося не з вини автора літопису. Текст міг зменшитися пізніше, наприклад, під час переробки цієї частини літопису володимирським редактором (Пашуто. Очерки.., с. 74—76).

Дата року документа — 1233, встановлена з контексту літопису, зокрема, порядку записів у ньому подій. Розповіді, які передують описові подій з наведеним листом, пов'язані зі зимою 1232—1233 рр. Саме тоді почався похід князя Данила на Київщину, а на Волинь у той самий час вступив угорський королевич Андрій. У березні 1233 р. відбулася битва

---

[1] **Хл., Пог.** — олєѣандра.

під Шумськом (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 23—24). Пропонований рік — 1232 для цих подій і досліджуваного листа у перших публікаціях документа у складі літописних кодексів (Ипат., стб. 768) не знаходить арґументації. Дата дня подається приблизно. Вона основується на розповіді про підготовку у місті Торчеві під Шумськом військ князя Данила до боротьби проти угорців. Безпосередньо перед цим у літописі уміщене повідомлення про прихід послів від Олександра (Там само), і цей факт датується „**в соуботоу великоу**". Великдень у 1233 р. припадав на 3 квітня, а Велика субота — на 2 квітня.

Описуваний документ не викликає застережень щодо автентичності.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному автентичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 260 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 662 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст розміщений на двох неповних рядках кол. 595 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 190 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 190 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 737 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 173; Петрушевич, с. 52; Ипат., стб. 513; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 770; Коструба, ч. 2, с. 8 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 266 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 770 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 390 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 328, 674 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не лѣпо ми есть[1] быти кромѣ[2] ваю·

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **е**^{ст}; [2] **Хл.**; **Пог.** — замість **кромѣ** — **проче**.

№ 17

1233 р., не пізніше кінця листопада — середини грудня. Галич.— Галицький боярин Судислав Бернатович таємно звертається до белзького князя Олександра Всеволодича розірвати союз із двоюрідним братом князем Данилом Романовичем і припинити облогу міста Галича, за що обіцяє йому владарювання містом

Документ є ще одним писемним актом, що створювався у боярському середовищі. Зберігся у вигляді листа-записки. Його поява пов'язана з угорсько-галицько-волинською військовою кампанією і черговою зрадою Олександром Всеволодичем князів Романовичів (див. II, № 13, 15). Водночас наявність цього документа вказує на зростання політичного впливу „великих" бояр у Галичині. Відомо, що в умовах першої половини XIII ст. значення бояр набирало особливої ваги у боротьбі за галицько-волинський князівський престіл. Серед них немала роль, що диктувалася відповідними історичними обставинами, належала Судиславові Бернатовичу. Він фактично здійснював майже усі функції державного правління при Мстиславові Мстиславичу (Удатному), угорських королевичах Коломані та Андрію, користувався значною підтримкою у Галичі, а також у Перемишлі, Звенигороді, частково у Ярославі, був „своїм" при угорському дворі і очолював проугорську партію серед галицького боярства. Судислав посідав також величезні вотчинні володіння у Галичині, які доповнювалися князівськими „держаніями", володів окремим замком („двором") поблизу Галича, а у своїй повсякденній діяльності опирався на власну адміністрацію, військо тощо. Все це під час послаблення князівської влади давало змогу Судиславові провокувати політичні авантюри, сприяти впровадженню іноземних військ у Галичину, керувати військовими операціями, утримувати канцелярію і видавати документи, навіть обіцяти князям престоли та ін. Прикладом є досліджуваний лист.

Документ зберігся у списку. Відомий сьогодні список включений у текст Галицько-Волинського літопису при описі подій, пов'язаних з облогою військами Романовичів і Олександра Всеволодича угорського королевича Андрія, його воєводи Діаниша та боярина Судислава у Галичі після їхнього другого походу на Волинь. Лист-записка був переданий князю Олександрові післанцем. Чи оформлявся він як диктат, чи його власноручно писав Судислав,— не відомо. Літописець повідомляє, „**Соудиславъ же лестью• посла ко Александрови**", що вказує на реальну основу існування такого акта в ориґіналі і дає підстави відкидати найменші сумніви щодо його автентичності. Останнє, зрештою, підтверджує і той факт, що лист-записка, спрямований боярином Судиславом, досяг мети. Той же літописець зауважує: „**ѡн же** [Олександр] **поиде прочь**" (Ипат., стб. 771).

Документ складався у Галичі, у якому перебував його автор Судислав. Написаний у 1233 р. Число дня і місяць, очевидно, пов'язуються з останніми тижнями облоги Галича. Це в загальних рисах вдається про-

стежити на підставі перебігу подій військової кампанії Романовичів з угорцями. Влітку 1233 р. у відповідь на спустошення околиць Пліснеська (II, № 16) королевич Андрій здійснює другий похід на Волинь. У серпні або у вересні відбулася битва під Перемишлем між військами королевича і князів Данила, Василька та Олександра Всеволодича, на боці яких стояли половці, київський князь Володимир Рюрикович, смоленський князь Ізяслав Мстиславич (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 24; Махновець ЛР, с. 39). З кінця серпня збереглася грамота, видана в поході на Галичину у місті Березі угорським королем Андрієм, який ішов на допомогу синові (CD Hungariae.., t. III, vol. 2, p. 324—326), але не відомо, чи досяг король галицьких земель і як закінчився цей похід. З-під Перемишля після битви „через міст" королевич Андрій прямує в Галичину і Галич. За ним услід переміщалися війська Данила. Як довго тривав цей похід і супровід, чи були тоді інші сутички з угорцями, не відомо. Літописець, однак, повідомляє, що князі Василько й Олександр зустрілися з Данилом поблизу Буська. Отже, були і відхід цих князів або зміни напрямків шляху угорських військ і Данила. Крім того, похід Романовичів мусив супроводжуватися військовими приготуваннями, тоді ж покинули його половці, відійшли київський і смоленський князі, були зустрічі князів з воєводою Глібом Зеремійовичем та прихильними до Данила боярами і „половиною Галича", які вийшли назустріч руським військам Усе це мусило спричинити певну затримку в переміщенні галицько-волинських військ з-під Перемишля під Галич, очевидно, аж до жовтня. Л. Махновець датує ці події осінню 1233 р. Отже, у зв'язку з цим лише у жовтні (можливо, навіть у середині) Романовичі й Олександр Всеволодич досягли річки Дністер в околиці Галича. І там, як свідчить літописець, невідступно „**стоꙗше же .ѳ҃. недѣль воюꙗ жда ледоу**", тобто приблизно з першої половини жовтня по середину грудня Припускаємо, що складання листа припадає на кінець листопада або першу декаду грудня. Це були останні дні облоги. Його написання зумовлювалося внутрішнім становищем у місті, яке знемагало від голоду.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Лист-записка є у шести основних списках

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 261 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 663 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному неповному рядку кол. 596 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох рядках 190 зв.—191 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 240 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1 **Крак.** Текст на двох неповних рядках 738 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 173; Петрушевич, с. 53; Ипат., стб. 514; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 771; Кострyба, ч. 2, с. 9 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 267 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 771 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 390 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 328, 675 (факсим **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Дамъ[1] тобѣ Галичь[2] поиди ѡ брата·

№ 18

1235 р., кінець травня. Галич.— Галицько-волинський князь Данило Романович просить брата Василька оберігати місто Володимир від можливого нападу військ смоленського князя Ізяслава Мстиславича та половців

Уривок публікованої записки-депеші стосується захисту Галицько-Волинського князівства від посягань на його землі інших князів. У контексті літопису проливає світло на підступні дії бояр проти князя Данила, у зв'язку з чим характеризує внутрішньополітичне становище князівства. Його поява є причинком до вивчення поведінки князя Данила Романовича як державного і політичного діяча, його дипломатичного хисту і невідкладної і швидкої реакції на всі, навіть облудні, відомості, які стосуються оборони володінь.

Зберігся список уривка депеші, що включений у контекст Галицько-Волинського літопису. Реальна наявність такого акта, як і його достовірність, не викликає сумнівів. Створений канцелярією Данила у формі диктату послові. Він надсилався з Галича: „**Даниилъ же посла ко братоуси**" князю Василькові (Ипат., стб. 774). Проте зберігся не повністю, а в уривку. Разом із відомими словами з депеші, які за формою радше нагадують коротку записку, мусив, очевидно, подаватися текст, який пояснював Василькові, чому і від кого треба оберігати місто. Але літописець чи пізніші переписувачі літопису та редактори, мабуть, пропускають цей текст зі суто стилістичних чи редакторських міркувань під час викладу подій, залишаючи зате лист князя меджибозького Бориса Ярославича, який тут же доповнює і розкриває деякі аспекти змісту Данилової депеші.

---

[1] **Хл., Пог.** — да[и], [2] **Хл.; Пог.** — гали[ч]

Записка з'явилася у Галичі, за свідченням порядку розміщення оповідей у літописі, 1235 р. Приблизна ближча дата її встановлюється на підставі подій, які подані у літописі раніше. На „**вознесение**" (17 травня) було припинене князем Данилом „воювання" Чернігівщини, і після цього, близько 18—20 травня, князь „**створи миръ**". Повернувшись до Києва, Данило дізнався, що половці грабують „**землю Роускоую**", що спонукало його до негайного виїзду з міста. Припускають, що 22—23 травня він був у Києві, а не пізніше 24—25 травня — під Торческом (враховуючи втому військ маршами, переїзд з Києва до Торческа міг тривати до двох діб) і зразу ж вступив у бій з „**восемь многимь Половецькимь**". Однак зрада бояр у цій боротьбі не принесла князеві успіху. Данило з'явився у Галичі. І тут отримує, створеного з намови цих же бояр, листа від князя Бориса Ярославича з повідомленням, що „**Изяславъ и Половци идоуть• к Володимѣроу**" (Ипат., стб. 774). Князь, очевидно, тут же розпоряджається скласти записку і надіслати її на Волинь. Це могло відбутися не пізніше останніх днів травня 1235 р. Віддаль між Торческом і Галичем у 450—480 км могла долатися не менше ніж за три—чотири доби. Отже, князь у Галичі міг з'явитися і писати записку-депешу не раніше 28—29 травня Пов'язування подій з 1234 р., як це засвідчено в Іпатіївському літописному списку, безпідставне.

Місцезнаходження оригіналу записки-депеші не відоме. Збереглася в одному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному неповному рядку кол. 262 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 665 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному неповному рядку кол. 598 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 191 зв. арк.

5 (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 240 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 740 с.

Опубл. ПСРЛ, т. II, 1843, с. 174; Петрушевич, с. 54; Ипат., стб. 516; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 774; Кострyба, ч. 2, с. 11 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 268 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 774 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 391 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 329, 676 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Стерези Володимѣра[1]**.**

№ 19

1239 р., жовтень—грудень.— Галицько-волинський князь Данило Романович просить луцького князя Ярослава Інґваровича відпустити до нього сестру Олену — київську княгиню, захоплену ним у Києві після втечі Михайла Всеволодича в Угорщину

Документ відображає політичні, водночас родинні взаємини князівських дворів у період вторгнення золотоординців на Русь.

Належить до пам'яток епістолярного жанру Збереглися тільки його списки. Основуючись на тому, що місцезнаходження його адресата Луцьк, протограф їх мав зберігатися у луцькому князівському архіві. Про документ і його зміст дізнаємось із цитати у Галицько-Волинському літописі.

Наявність реконструйованого з літопису документа, що створювався у формі князівського диктату, незаперечна. Про це насамперед свідчить контекст літопису, в якому вміщений документ. З листом „**Данилъ• посла [по]слы**" до Ярослава Інґваровича в Луцьк. Далі, за літописом, простежуються наслідки прохання Данила Літописець повідомляє: „**Ꙗрославъ оуслыша словеса Данилова• и бы**[ст] **тако и приде к нима сестра• к Данилоу• и Василкоу• и держаста ю во велицѣ ч**[т]**ти**" (Ипат., стб. 782—783).

Досліджуваний документ, однак, дійшов до нас, очевидно, не повністю, і це, головним чином, стосується його основної частини — змісту. З документа не зовсім зрозуміла його друга частина, у якій мовиться, що князь Михайло Всеволодич „**зло мыслить**" Данилові та Ярославові. І це подано як арґумент необхідності відпустити сестру. Можна також думати, що ці слова є певною погрозою з боку Данила залежному від нього князеві Ярославу. Про яке зло могло йтися (тут правдоподібнішим є натяк на попередні незгоди), якщо київський князь Михайло на той час шукав захисту від орд Батия в Угорщині. Проте треба вважати, що літописець включає у контекст найважливішу за змістом частину листа.

Документ не викликає застережень щодо своєї автентичності.

Місце складання документа не відоме. Дата його — жовтень—грудень 1239 р. приблизна. Датування 1237 р., під яким описані події в Іпатіївському літописі, спізнене і суперечить хронології інших подій. Відправною підставою для дати досліджуваного документа є захоплення Батиєм Кие-

---

[1] **Хл., Пог. — вълѡ**[ди]**мера.**

ва, що, згідно із Суздальським літописом, припадає на 6 грудня 1240 р. (Сузд., с. 523). Орієнтуючись на цю дату, треба вважати, що переговори Данила з Михайлом Всеволодичем та його прибуття з сином Ростиславом на Галицько-Волинську Русь після втечі останнього з Києва з приводу появи на Задніпров'ї Менгу-хана, а опісля переїзду в Польщу, припадають на весну або літо 1240 р. З Угорщини у Польщу Михайло Всеволодич з Ростиславом повинні були прибути взимку 1239—1240 рр. або й навесні 1240 р. Відповідно їх втеча з Києва, найправдоподібніше, відбулася восени 1239 р. (Грушевський. Хронольогія., т. XLI, с. 28—29). Тоді, власне, після залишення Михайлом Києва луцький князь Ярослав Інгварович забирає до себе залишену у місті дружину Михайла, княгиню Олену. Дізнавшись про це, Данило „**посла [по]слы**" з листом. Це мало відбутися незабаром після приїзду княгині в Луцьк, отже, наприкінці осені або на початку зими, між жовтнем і груднем 1239 р.

Місцезнаходження оригіналу документа нині не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді і шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 264 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст розмішений на двох неповних рядках кол. 672 арк.

3. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 194 арк.

4. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 244 арк.

5. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 747 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 177; Петрушевич, с. 59; Ипат., стб. 521; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 782—783; Коструба, ч. 2, с. 17 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 271 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 782—783 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 395 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 333, 753 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Поусти сестроу ко[1] мнѣ • зане іако Михаилъ • wбѣима[2] нама зло мыслитъ[3] •

---

[1] Хл. — къ; [2] Хл.— обѣма; [3] Хл. — мыслитъ

№ 20

1241 р., вересень—листопад. [Холм].— Галицько-волинський князь Данило Романович оскаржує галицького боярина Доброслава Суддича у нехтуванні його наказів, грабежах, прийманні поза його волею чернігівських бояр та незаконному роздаванні без його відома на відкуп земель і коломийської солі

Документ засвідчує події, пов'язані з боярським свавіллям у Галичині, та заходи князя щодо його ліквідації. Галицькі бояри, використавши слабкість князівської влади, викликану золотоординським ігом, захопили у свої руки майже всі землі і місцеве правління, нехтуючи правами князя та його адміністрації Літописець констатує: „**и бь҃ст мѧтежь великъ в землѣ и грабежь. ѿ ни҃х**" (Ипат., стб. 789) Щоб припинити самоврядування боярина Доброслава на Прикарпатті та Поділлі, князь Данило Романович направляє у Галич посольство зі стольником Яковом Марковичем для з'ясування стану речей і з ним передає князівську „**великую жалость**".

Про документ знаємо лише зі списків, уміщених у різних редакціях Галицько-Волинського літопису. Він наводиться при описі боярського свавілля. Треба думати, що у літописі документ наведений повністю і є автентичним (Іл. *18*).

Місце написання князівського листа-оскарження не відоме. Можна лише припускати, що ним був Холм, де на той час містився головний осідок князя і його канцелярії. Дата його появи — вересень—листопад 1241 р., приблизна. Рік написання документа можна пов'язувати з часом найбільш бурхливої анархії бояр у Галичині та на Поділлі та її приборкання князем і князівською адміністрацією. Він збігається з іншими повідомленнями про ці події у контексті Галицько-Волинського літопису Слід припускати, що складено документ до арешту князем Данилом у Холмі та третейському суді Доброслава Суддича та Григорія Васильовича (II, № 21), а також перебування печатника-канцлера Курила на Пониззі й походу князя Ростислава Михайловича на місто Бакоту, що відбулося найпізніше восени 1241 р. (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 30). Л. Махновець датує поїздку Якова Марковича до Доброслава літом—осінню 1241 р. (Махновець. ЛР, с. 399). Традиційна хронологія Іпатіївського літопису цих подій запізнюється на рік. У ньому вони датуються 1240 р.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1 (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на семи неповних рядках кол. 266 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 676 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 608 арк

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 196 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на чотирьох неповних рядках 246 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 753 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 189; Петрушевич, с. 63; Ипат., стб. 525; Огоновський, с. 236; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 789; Коструба, ч. 2, с. 21 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 274 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 789 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 399 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 335, 680 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Кнѧзь вашь азъ есмь• повелениꙗ[1] моего[2] не творите[3] землю грабите[4]• черниговьски[х][5] боꙗръ[6] не велѣх[7] ти• Доброславе приимати[8]• нъ[9] дати волости[10] галичкимъ[11]• а коломыискюю солъ[12] ѿлоучите[13] на мѧ•

№ 21

1241 р., вересень—листопад. [Галич].— Галицький боярин Доброслав Суддич для заволодіння територіями Перемишльської землі доносить князю Данилові Романовичу про невірність йому перемишльського дворського Григорія Васильовича

Документ є свідченням князівської реакції на внутрішньобоярські міжусобиці у Галичині. Основним приводом для його створення була боротьба за володіння землями: Доброслав, як вказує літописець, „**противлѧшесѧ емоу•** [Григорію Васильовичу] **а самъ хотѧше всю землю ѡдержати**" (Ипат., стб. 790). Однак при всій свавільній поведінці бояр князь завжди залишався для них захистом від зовнішнього ворога і найвищим суддею у їхніх міжусобицях. Це, як відомо, використовувалося Данилом Романовичем для приборкання в Галичині боярських чвар і правопорушництва.

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **повеленїа**; [2] **Пог.** — **мо**[г]**е**; [3] **Хл.**; **Пог.** — далі **и**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **гоубите**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **чернѣговскъ**[х]; [6] **Хл.**; **Пог.** — **боѧръ**; [7] **Хл.**; **Пог.** — **велѣ**[х]; [8] **Хл.**; **Пог.** — **прїимати**, [9] **Хл.**; **Пог.** — **но**; [10] **Хл.**; **Пог.** — кінцеве **и** перероблене з **ь**; [11] **Хл.**; **Пог.** — **волости галицкы**[м]; [12] Так у кн.; **Хл.**; **Пог.** — **коломыискоую соль**; [13] **Хл.**, **Пог.** — **ѡ**[т]**лоучити**.

Після приїзду Доброслава і Григорія на суд Данило „**сомыслив же се братомъ• поюужи же вида безаконие ихъ• и повелѣ его изимати**" (Ипат., стб. 791). Скарга князя є причинком до характеристики боярського актового джерелознавства XIII ст.

До нас дійшов лише список документа, уміщений у Галицько-Волинському літописі. Він автентичний, був, очевидно, диктатом Доброслава, бо надісланий князю Данилові у Холм: „**присла Доброславъ• на Григорл**" (Там само, стб. 790) спеціальним послом. Проте збережений документ у контексті літопису, очевидно, не засвідчує усього тексту оригіналу. Літописець вибрав для своєї розповіді лише його частину і, мабуть, ту, яка відображала основну суть скарги. Про що йшлося у втраченому нині документі, не відомо. Можна лише здогадуватися, що наводилися якісь докази невірності дворського Григорія Васильовича стосовно князя Данила.

Документ-скарга складався, правдоподібно, у Галичі. На це, однак, може вказувати лише постійне перебування у цьому місті боярина Доброслава. Інших фактів немає. Пропонована дата — вересень—листопад 1241 р. є археографічною, встановленою на підставі контексту літопису (Махновець. ЛР, с. 399; Ипат., стб. 789—791) та ситуації, яка панувала у відносинах між „великими" боярами і князівським двором на той час у Галицько-Волинському князівстві (II, № 9).

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Досліджуваний уривок дійшов до нас у шести основних списках.

1 (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному неповному рядку кол. 266 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 677 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному неповному рядку кол. 609 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 200 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 246 зв. арк.

6 (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 753 с.

Опубл. ПСРЛ, т. II, 1843, с. 179; Петрушевич, с. 63; Ипат., стб. 525; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 790; Коструба, ч. 2, с. 22 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 275 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 790 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 399 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 335, 680 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко не вѣренъ[1] ти есть[2]•

№ 22

1245 р., серпня 5—15. Холм.— Галицько-волинські князі Данило і Василько Романовичі повідомляють мазовецького князя Конрада Казимировича про похід „ляхів“ на Галицько-Волинську землю і просять у свого союзника військової допомоги

Документ стосується оборони Галицько-Волинського князівства, з'явився як запрошення взяти участь у воєнних діях з коаліційними військами, очолюваними Ростиславом Михайловичем проти Романовичів. Є пам'яткою дипломатичного листування.

Дійшов до нас у списку, поданому у скороченому вигляді (у формі цитати) у Галицько-Волинському літописі. Про те, що такий лист як окремий акт був створений, немає сумніву. Він виник у князівській канцелярії як диктат князя, якого „**посласта Кондратови**“ Данило і Василько окремим послом. Результатом заходу князів, а також доказом надсилання такого документа адресатові на мазовецький князівський двір є згадка у літописі про те, що Конрад „**пославшоу же емоу** [Данилові] **помощь**“ (Ипат., стб. 801). Подібного змісту лист надсилався до князя Міндовга у Литву („**Данило же и Василко посласта в Литвоу помощи просѧща• и послана би**[ст] **ѿ Миндога помощь**“) (Там само), але доля його сьогодні не відома.

Текст використаного у літописі списку листа, очевидно, є неповним. Допускаємо, наприклад, що у первісному вигляді листа могла бути розширенішою клаузула *диспозиції*. Перша її частина „**ꙗко тебе дѣлѧ изиидоша на наю Лѧхове**“ видається надто короткою і за стилем категоричною. З контексту документа, уміщеного у літописі, дізнаємося, що галицько-волинські князі звертаються до Конрада за військовою допомогою. Можливо, що саме уміщений у документі заклик з'явитися Конрадові з військом використав літописець для свого тексту, передаючи цей факт своїми словами. Такі оригінальні документи зберігають відповідні *закінчення*, тим більше, що йшлося про акт, який стосувався термінового і відповідального чину в літописі, отже, очевидно, подається тільки та частина документа, яка, як уважав літописець, найважливіша для висвітлення події.

Утім, спрямування листа у Мазовію вказує, що укладач літопису міг користуватися лише його відпуском або іншим канцелярським записом документа, у якому, ймовірно, були зроблені пропуски. Не можна відки-

---

[1] Хл., Пог. — **вѣрень**; [2] Хл.; Пог. — **е**[ст].

дати також припущення, що текст брався з вторинної реєстраційно-діловодної документації князівської канцелярії, куди міг вноситися основний зміст вихідної кореспонденції з цитатами окремих частин документів. Закордонні джерела про досліджуваний документ і взагалі участь князя Конрада у воєнних діях цієї кампанії не згадують.

Писаний лист, правдоподібно, у Холмі. Проте це припущення умовне, ґрунтується лише на тому, як згадувалось, що місто було головним осідком Данила, його адміністрації і канцелярії. Можливо, це був Володимир. Дата складання документа реконструюється на підставі опису подій у Галицько-Волинському літописі, зокрема, битви під Ярославом та подорожі Данила Романовича в Орду, що відбулася восени 1245 р. (Дашкевич. Княжение.., с. 57; Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 32). Розповідь про битву подана літописцем безпосередньо перед описом подорожі, що, треба думати, вказує на короткий час, який розділяв ці події. Данило Романович поїхав у жовтні, а битва відбулася у серпні. Все це вказує на те, що це був 1245 р. День і місяць битви поданий у літописній статті: „**на каноунъ великоую мчнкоу· Флора*** **и Лавра**“ (Ипат., стб. 805), тобто 17 серпня. Стосовно дати написання листа, то він міг створюватися незадовго до битви. Літописець зараз же після розповіді про відрядження послів з листами у Мазовію і Литву повідомляє: „**скоро собравше вои поидоста**“ Данило і Василько. Недовго тривав цей похід із Холма (можливо, з Володимира) над р. Сян, а опісля на поле битви. Припускаємо, що час між написанням листа і битвою був коротким, охоплював півтора тижня або й менше.

Місцезнаходження ориґіналу листа не відоме. Зберігся у шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 269 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 685 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 612 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 197 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 250 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 757 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 183; Буслаев, с. 573; Петрушевич, с. 69; Ипат., стб. 801; Огоновський, с. 238; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 801; Коструба, ч. 2, с. 29 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 801 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 402 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 339, 682 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

---

*В ориґіналі помилково „**Фрора**“.

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко тебе дѣлѧ изиидоша[1] на наю Лѧхове• ꙗко помощника ти[2] есвѣ•

№ 23

1248 р., листопад. [Холм].— Галицько-волинські князі Данило і Василько Романовичі запрошують мазовецького князя Семовита до участі в поході проти ятвягів

Перед нами ще один лист, який засвідчує контакти галицько-волинського двору з Мазовією (див. II, № 22) і участь у спільних військових походах.

Зберігся цей документ у списку, що внесений на сторінки Галицько-Волинського літопису. У дипломатично-видовому значенні належить до епістолярних актів, за діловодною формою є князівським диктатом послові, що вписувався в посольський журнал, і на основі запису через посла відбувалося ознайомлення з ним адресата. Існування досліджуваного листа в ориґіналі не викликає сумнівів, з ним „**послал**" Данило посольство до Семовита. Незазперечною є також його автентичність. У літописі розповідається про спільне воювання Ятвязької землі.

Писаний лист, правдоподібно, у Холмі (Там само). Його дата основується на хронології походу Романовичів на ятвягів і реконструюється на підставі порівняння описаних літописцем подій і повідомлень про ці події у зарубіжних джерелах. „**Въ та же лѣта**" помер князь мазовецький Конрад, що припадає на 31 серпня 1247 р. (Balzer, s. 268). „**Потомъ же**" помер його син Болеслав, що сталося між березнем і груднем 1248 р. (Там само, s. 287) або березнем і вереснем того ж року. Незабаром „**въ та же лѣта сѣде Сомовит**" на мазовецькому престолі і тут же після цього він запрошується у похід проти ятвягів. Припускають, що це було наприкінці 1248 або на початку 1249 р. (Махновець. ЛР, с. 406; Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 34). Спираючись, однак, на повідомлення у літописі про те, що союзні війська, прямуючи у Ятвязьку землю, „**пре"доша болота и наидоша на страноу ихъ**", доходимо висновку, що це не могло бути взимку наприкінці одного або на початку наступного року. Таким чином, можна розширити цю хронологічну межу до кінця осені, тобто приблизно до листопада 1248 р., або віднести до ранньої весни, зокрема квітня 1249 р. Проте, оскільки у 1249 р. Данило Романович розпочинає використовувати ятвягів у міжусобицях з Литвою, то навряд чи є підстави пов'язувати похід Романовичів на їхні

---

[1] **Хл., Пог.** — **изыдоша**, [2] Далі в рукописі внесене і перекреслене друге **ти**, **Хл.** — немає.

землі з весною, зокрема з квітнем 1249 р. Найімовірніше, вказаний похід відбувся у листопаді 1248 р. На той же час припадає і складання листа Романовичами. Різниця у часі між початком походу і виготовленням навряд чи перевищувала одну декаду

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Лист зберігся у п'яти основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 272 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 691 арк.

3. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 200 арк.

4. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 253 арк

5. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 765 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 185; Петрушевич, с. 74; Ипат., стб. 538; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 810; Коструба, ч. 2, с. 35 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 810 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 406 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 342, 755 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко добро видилъ[1] єси ѿ наю• и[2] изиди[3] с нами[4] на Ꙗтвєзѣ[5]•

№ 24

1248 р., листопад. Неподалік від ріки Нарви.— Волинський князь Василько Романович повідомляє брата Данила про затяжну і непосильну битву з ятвягами і просить прийти на допомогу, зімкнути ряди своїх військ з його полками

Документ є листом-запискою, що був складений під час битви волинських князів з ятвягами. Виник, очевидно, як одноаркушевий акт, що міг бути писаний самим князем Васильком або кимось з його наближених,

[1] **Хл.** — **виде**^л^; [2] **Хл.** — пропущено; [3] **Хл.** — **изыди**; [4] **Хл.** — **на**^ми^; [5] **Хл.** — **Ѧтвѧзѣ**

який мав право писати від його імені. Засвідчує одну із форм зв'язку між військами з допомогою листів-депеш.

Відомий тільки список листа, що внесений у Галицько-Волинський літопис. На його автентичність вказує контекст літопису. Поява листа-депеші викликана становищем військ Василька і Семовита. Передбачаючи можливість негативного наслідку битви, „**посла же Василько** [гінця] **ко братоу сн**" з листом. Як результат — Данило примкнув до брата „**и гнаша**" Данило та Василько ятвягів „**до лѣса**".

Складений документ на полі битви. Згадка у контексті літопису про смерть Василькового боярина Федора Дмитровича „**на рѣцѣ Нарѣви**" дає змогу точніше локалізувати місцезнаходження стану Василька, у якому складався лист.

Дата складання листа відповідає хронології походу Романовичів на ятвягів, що припадає на листопад 1248 р. (II, № 23).

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Лист-записка зберігся у шести списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному неповному рядку кол. 272 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 692 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному неповному рядку кол. 619 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 200 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 253 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 767 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 186; Петрушевич, с. 75; Ипат., стб. 539; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 811; Костpуба, ч. 2, с. 36 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 811 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 407 (укр. перекл.); Старорускі київ. і гал.-вол. літ.., с. 343, 684, 756 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко брань[1] си велика есть[2]• потъснися к намъ[3]•

---

[1] **Хл., Пог.** — **вра**[м]; [2] **Хл.**; **Пог.** — **е**[ст]; [3] **Хл., Пог.** — **на**[м]

№ 25

1249 р., не раніше січня—березня. [Володимир].— Галицько-волинський князь Данило Романович закликає польських князів узяти участь у спільному поході проти Литви

Документ є пам'яткою, що належить до епістолярного жанру писемних джерел. Інформує про політичне становище і міжкнязівські усобиці у Литві та ставлення до них Данила і Василька Романовичів. Засвідчення цих фактів у листі вказує на певні аспекти зацікавлень цією країною з боку галицько-волинського двору в той час, а заклик до спільного походу з Польщею проти неї — на певну єдність поглядів руського і польського дворів на справи Литви.

Протограф документа не зберігся. Про його існування дізнаємось зі самого списку, що вміщений у Галицько-Волинському літописі. За діловодною формою є звичайним князівським диктатом для посла, що був складений у князівській канцелярії і внесений там же у посольський журнал: **„послав"** документ Данило через послів у Польщу.

Текст досліджуваного листа, очевидно, внесений у літопис не повністю. У зв'язку з цим він не може передавати первісного реального змісту. Чому саме у листі підкреслюється язичництво Литви? Чи не було це спеціальним дипломатичним прийомом Данила Романовича, щоб заохотити в похід Польщу, у якій тоді виношувалися плани за посередництвом папської курії поширення католицизму в Литві? Допустимо, що в протографі явище знаходило ширше тлумачення і з нього можна було дізнатись і про інші причини запрошення **„лядськыхъ князеи"** у коаліцію. Відомо, що лист попередньо обмірковувався Данилом і Васильком: **„Данило· сгада с братомъ си"**. Літописець, зокрема, повідомляє: **„Ляхове же wбѣщаша** [отже, мусила, очевидно, надходити листовна відповідь] **нъ нѣ исполниша"** (Ипат., стб. 815).

Документ складався, правдоподібно, у Володимирі, однак достовірних даних про це немає. Здогад основується на оповідях літопису про те, що у Володимирі, втікаючи з Литви, зупинилися братаничі Міндовга — Тевтивил і Едивил, і що Данило, очевидно, радився з братом у справах Литви саме у цьому місті (не слід забувати, що Володимир був головним містом Василька) під час підготовки походу.

Датування документа приблизне. В Іпатіївському літописі події, пов'язані з підготовкою походу Романовичів на Литву, подані з дещо прискореною датою 1252 р., тимчасом, як безпосередня дата, що випливає з контексту літопису, у який внесений лист, загальна: **„въ то же лѣ҃ѳ"**. Однак, основуючись на реконструкції послідовності викладу подій з контексту літопису, останнє датування можна пов'язувати з 1248—1249 рр. Припускають, що початок міжусобиць литовських князів припадає на кінець 1248 р. (Грушевський. Хронольогія.., т. XLI, с. 35), і в тому ж році відбувся приїзд згаданих братаничів на Волинь до Данила і Василька.

Власне, з їх появою, отже, з кінцем 1248 або перших місяців 1249 р., очевидно, сягаючи ранньої весни, розпочинаються (незважаючи на те, що князь Міндовг присилав своїх послів з проханням не „**чини има мл҃ти· не послоушавъшима има**") (Ипат., стб. 815) дипломатичні заходи і приготування до походу галицько-волинських князів проти Литви. На цей час припадає, за вказівкою Данила, поїздка Викинта до ятвягів (контакти з ятвягами, як відомо, мусили налагоджуватися лише 1249 р., оскільки у листопаді 1248 р. відбувався похід Романовичів на їхні землі) (II, № 24), у Жемайтію і „до німців" у Ригу. Тоді ж приблизно Данило „**и посла** [послів] **в Лѧхы ко кнѧземь· лѧдьскьмъ**" з листом. Припускаємо, таким чином, що найбільш правильно буде датувати документ не раніше січня—березня 1249 р.

Список документа не викликає застережень щодо автентичності. Створений, очевидно, на підставі відпуску чи окремого запису, який вівся у князівській канцелярії (ориґінал залишився, правдоподібно, у Польщі), або навіть невідомих сьогодні діловодних записів вихідної документації князівської канцелярії, якими міг користуватися літописець.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 273 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 695 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 622 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 201 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 255 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст розміщений на трьох неповних рядках 770 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 187; Петрушевич, с. 77; Ипат., стб. 541; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 815; Коструба, ч. 2, с. 38—39 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 815 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 409 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 344, 686 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ꙗко времѧ есть[1]• христьꙗномь[2]• на поганѣѣ[3]• ꙗко сами[4] имѣють[5] рать[6] межи[7] собою[8]•

№ 26

1265 р., січень—червень. Новгородок.— Князь Шварно Данилович відповідає краківському князю Болеславові, що не брав участі у розоренні його земель під час походу Литви на Польщу

Досліджувана писемна пам'ятка репрезентує чергову князівську епістолярну пам'ятку і є листом. Її зміст стосується тривалих військових усобиць між Литвою, Галицько-Волинським і Краківським князівствами, передусім, нападу князя Шварна Даниловича на пограничні землі Польщі. Лист є відповіддю-виправданням князя Шварна на обвинувачення Болеслава, яке було переслане краківським володарем окремим послом у Новгородок: „**По што мѧ еси воевалъ• без моеи вины• землю еси мою взѧ**[л]" (Ипат., стб. 864). Обмін листами не привів до миру, а навпаки, Болеслав виступив проти Шварна, що спонукало низку взаємних набігів і закінчилося перемогою Болеслава.

Про лист дізнаємось зі списків, що увійшли до різних редакцій Галицько-Волинського літопису. Чи був він переданий посольством до Болеслава як окремий акт, немає точних даних, принаймні не засвідчено цього у контексті літопису. Припускаємо, що швидше всього він диктувався князем Шварном послові Болеслава і його текст записувався у посольський журнал польського посольства і паралельно фіксувався канцелярією князівства. Літописець про це так сповіщає: „**посла посолъ свои•** [Болеслав] **ко Шварнови**", а після прибуття у Новгородок і виголошення Болеславового листа „**Шварно же сѧ запрѣ емоу тако река**" (Там само), отже, заперечуючи звинувачення, тут же відповідав послові, а цей записував відповідь. Канцелярський список листа у таких випадках залишався на князівському дворі (не кажучи про протокольну копію, яка могла складатися під час зустрічі з посольством), який пізніше міг використовуватися літописцем. Форма зустрічі посольства Болеслава, діалог з руським князем, цитування у літописі листів Болеслава і Шварна вказують на ознайомлення літописця саме з протокольним записом документа.

Писаний лист у Новогородку (Там само). Дата його реконструюється на підставі опису подій у Галицько-Волинському літописі та порівнянні їх з

---

[1] **Хл.; Пог. — е**[ст]; [2] **Хл. — хр**[с]**тїанѡ**[м]; **Пог. — хр**[с]**тїано**[м]; [3] **Хл.; Пог. — поганыа**, [4] **Хл., Пог. — са**[мн]; [5] **Хл.; Пог. — имѣю**[т]; [6] **Хл.; Пог. — ра**[т]; [7] Літера **е** написана по зіпкрябаному **и**; [8] **Хл.; Пог. — съвою**.

повідомленнями польських джерел. На окрему увагу у з'ясуванні дати документа заслуговує колізія відносин і військових сутичок між Литвою, з одного боку, і Польщею — з другого. Вихідними точками є напад Войшелка і Шварна на міста Скаришв, Визлжу (Ілжу) та Торжок (Тарчек), який мав місце termini non ante quem наприкінці 1264 р. (Грушевський. Хронольогія.., т. XLI, с. 45), та остаточна перемога князя Болеслава над Шварном Даниловичем 19 червня 1265 р. (Mon. Pol. hist., t. 2, s. 808; t. 3, s. 48, 206, 363). Приблизно між цими датами мала місце відповідь князя Шварна посольству Болеслава. Вона припадала, безумовно, на 1265 р. Оскільки приводом до появи послів з Кракова до Шварна у Новогородок був напад Даниловичів наприкінці 1264 р. і лише після їх відходу почався неодноразовий обмін сторін набігами, що, врешті, закінчилося переможною битвою Болеслава над Шварном 19 червня 1265 р., то прибуття послів і створення досліджуваного листа канцелярією Шварна, ймовірно, відбулося у першій половині року. Припускаємо, що створювався він не раніше як навесні, тобто у березні—травні 1265 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Лист зберігся у шести основних списках

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 287 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 730 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 652 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 214 зв. арк.

5 (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 270 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 810 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 203; Петрушевич, с. 104; Ипат., стб. 571; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 864; Коструба, ч. 2, с. 72 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 290 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 864 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 426 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 364, 702 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не воевалъ• бзъ тебе[1]• но Литва та[2] воевала•

---

[1] **Хл., Пог.** — змінено порядок слів: **а тебе не воева**[A], [2] **Хл., Пог.** — **тебе**

№ 27

1268 р., не раніше квітня 1—7. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович просить володимирського князя Василька Романовича скликати князівський з'їзд і вимагає, щоб на ньому був присутній литовський князь Войшелк Міндовгович

Документ з'явився у контексті міжусобних відносин галицького і литовського князівських дворів, свідчить про функціонування з'їздів „**снємів**" одного з інститутів державної влади ранньофеодальної Русі, на якому князями обговорювалися і проводились у життя різні заходи. Прохання князя Лева Даниловича прибути князю Войшелкові у Володимир („**абы тоуго и Вошелкъ былъ**") вказує, що з'їзд мав міжкнязівський і міждержавний характер. На ньому, правдоподібно, як це випливає із загальної політичної ситуації у Галицько-Волинській Русі, ставились питання про територіально-адміністративну належність земель та розподіл прав політичної влади, що було пов'язане з відмовою Войшелка від литовського престолу і переданням руських територій Шварнові Даниловичу. В кінцевому наслідку за вибір Войшелком Шварна, а не Лева Даниловича, останній „**завистью ѡже бѧшеть** [...] **оуби Воишелка**" (Ипат., стб. 868)

У дипломатично-видовому і стилістичному значеннях документ є лист (лист-прохання). Це поширений вид епістолярій, який створювався у князівських канцеляріях і служив засобом для полагодження різних справ, а також підтримки взаємозв'язків між князівськими дворами Про документ знаємо лише зі списку, що уміщений у Галицько-Волинському літописі. Згідно з літописом, лист „**присла Левъ к Василькови**" окремим послом (Там само). Останнє підтверджує, що за діловодною формою документ був князівським диктатом, який міг вписуватися канцелярією у посольський журнал і опісля представлятися послом адресату.

Список листа — автентичний. Його реальне існування підтверджує зміст листа Василька Романовича до Войшелка, у якому згадується його текст (II, № 28). Літописець, вносячи документ на сторінки літопису, очевидно, користувався його канцелярською копією, що могла міститися у володимирівському князівському архіві

Де писався лист і звідки з ним приїхало посольство,— не відомо. Найправдоподібніше, це був Перемишль. Про Галич, Холм або Львів не йдеться, бо вони на той час юридично підлягали Шварнові

Дата року написання документа реконструюється на підставі зіставлень хронології подій, які описані у літописах; місяць і день — змісту статті, у якій наводиться текст документа.

Перший Новгородський літопис інформує, що після смерті литовського князя Міндовга і його старшого брата Тройната син Войшелк покинув на три роки монастир, де він перебував: „**обѣщася Богу на 3 лѣта како приняти ризъ своя**" (Новгород., I, стб. 284), отже, Войшелк князював протя-

гом трьох років з 1264 (рік смерті Тройната) по 1267 рік. Наприкінці 1266—1267 рр. був укладений мир між князем Шварном Даниловичем (зятем Войшелка) та Польщею і „**посем же**", як подає Галицько-Волинський літопис, князь Войшелк відмовляється від престолу Литви на користь Шварна, що припадає на 1267 р. або, за іншими відомостями, на 1268 р. На останній рік вказує розповідь літописця, що князь Шварно, вступивши після Войшелка на литовський престіл, „**княживъ же лѣтъ немного**" Припускають, що це тривало понад два роки або й неповних три (Грушевський Хронольогія., т. XLI, с. 46—47; Chronologia., s. 459). Умер Шварно не набагато раніше Василька Романовича (1270). Це випливає зі суміжної контекстуальної розповіді літописця про смерть останнього і повідомлення, що „**Левъ нача княжити в Галичѣ и в Холмѣ· по братѣ по своемь· по Шварнѣ**" (Ипат., стб 870). Таким чином, відречення князя Войшелка від престолу, передання земель князівства Шварнові та реакція на це брата Лева Даниловича, а також задум Лева з'їхатись у Володимирі та власне написання листа до Василька Романовича у цій справі слід відносити до 1267 або 1268 р. Ми умовно приймаємо останню дату. Ці події під 1268 р. подає також Іпатіївський літопис (Там само, стб 868)

Точна дата складання досліджуваного документа, тобто місяць і день, визначається на підставі запису літописця про час надсилання листа Василька Романовича до Войшелка як реакцію на лист Лева, що відбулося під час „**стр҃тноѣ нед҃**" У 1268 р Страсний тиждень припадав від 1 до 7 квітня. Отже, лист був написаний у 1268 р., не раніше 1—7 квітня.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся сьогодні у шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 289 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 733 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 654 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 215 зв. арк.

5 (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1 **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 272—272 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох рядках 812—813 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 347, прим. 142; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 204; Петрушевич, с. 106; Lewicki. Obrazki.., s. 91 (польс. перекл.); Ипат., стб. 573; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 868; Коструба, ч. 2, с. 74 (укр. перекл.); Др.-русск.

лет., с. 292 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 868 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 427 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 365, 703 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Хотѣлъ быхъ[1] снѧтисѧ с тобою• абы тоуто и Вошелкъ[2] былъ[3]•

№ 28

1268 р., квітня 1 7. Володимир. Володимирський князь Василько Романович на прохання галицького князя Лева Даниловича запрошує на з'їзд у Володимир литовського князя Войшелка Міндовговича і обіцяє йому безпеку під час перебування

Досліджуваний лист сприймається як продовження подій, про які йдеться у II, № 27. Василько Романович на прохання князя Лева Даниловича скликає з'їзд і запрошує на нього Войшелка. Цим, очевидно, володимирський князь намагався примирити Лева Даниловича з Войшелком Міндовговичем в умовах постійної небезпеки з боку золотоординців та виступити між ними посередником. Яка роль його у цьому, не відомо. Не відома також участь у з'їзді інших князів. Певним у цьому є те, що Василько знав про причини суперечки, оскільки в листі зауважується „**не боисѧ ничего же**", а літописець додає від себе: „**Воишелкъ же боꙗшеть^с Лва• и не хотѧше^т ехати**" (Ипат., стб. 868). Традиційно прийнято вважати, що причиною трагічного вбивства було те, що Войшелк „**далъ землю Литовьскоую• братоу его Шварнѹви**", а не Левові. Так принаймні трактує літописець (Там само). Могли тоді висуватись й інші закиди. У „Kronice" М. Стрийковського повідомляється, що прийшов Лев у Михайлівський монастир до Войшелка і „**почав выкидати на очи окруженство отца его Мендога• которое чинил над землями русскими• же неслушне оторвал замков русских килькохъ собѣ**" (Stryjkowski, s. 100; ПСРЛ, т. 32, с. 30). Не можна скидати з рахунку можливу помсту Лева за брата Романа, якого схопив Войшелк під час вимушеного походу Василька з Бурундаєм у 1258 р. на Литву (Ипат., стб. 847). Тоді, правдоподібно, литовські князя і вбили Романа.

Документ відомий зі списків, уміщених у різних редакціях Галицько-Волинського літопису. Внесений не повністю. Немає у ньому традиційних *вступних* клаузул і *закінчення*. За діловодною формою був, очевидно, як

---

[1] **Хл., Пог. — хотѣ^л бы^х** [2] **Хл.; Пог. — воише^лкь,** [3] **Хл., Пог. — бы^л**

і інші документи цього характеру, князівським диктатом. З текстом документа направлявся до Войшелка посол: „**Василко же посла• по Воишелка**“ Автентичність листа сумнівів не викликає, що підтверджує зв'язок його змісту з листом Лева Даниловича, пересланого Василькові Романовичу (II, № 27), та загальний контекст літопису, у якому він цитується.

Лист виданий у Володимирі. Підставою для датування документа послужили історичні факти, засвідчені у тогочасних джерелах (Там само). Незважаючи на їх умовність, припускаємо, що він писався у 1268 р. День і місяць його виготовлення припадає на Страсний тиждень: „**Василко же посла по• Воишелка• стр^{с}тноѣ нѣ^{д}**“, тобто на 1—7 квітня 1268 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся лист в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 289 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 733 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 654 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 215 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 272 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох рядках 813 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 204; Петрушевич, с. 106; Ипат., стб. 573; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 868; Коструба, ч. 2, с. 74 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 292 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 868 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 427 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 365, 703 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Прислалъ ко[1] мнѣ Левъ[2] абыхом[3] сѧ снѧли• а не[4] боисѧ ничего же•[5]

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **къ**; [2] **Хл.**; **Пог.** — **Левь**; [3] **Хл.**; **Пог.** — **вы^{х}мо**; [4] Поряд перекреслене інше **не**, **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [5] **Хл.**, **Пог.** — **ничего^{ж}**.

№ 29

1279 р., березень—травень [Володимир].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович вимагає від мазовецького князя пояснення у зв'язку з убивством на території Мазовії його людей, що везли зерно у Ятвязьку землю

Документ засвідчує дипломатичне листування володимирського князівського двору, спрямоване у Мазовію. Його поява викликана випадковим чи навмисним, за розпорядженням князя Конрада, нападом мазовшан „**подъ Полтовескомъ**" на руську зернову валку, яка прямувала до ятвягів, і є листом-обвинуваченням князя Володимира своєму сюзерену Конрадові. Зміст документа засвідчує відносини між князівствами, характер середньовічних порядків, які диктувала епоха. Основуючись на тексті документа, можна зробити висновок про позитивну реакцію князя Володимира на прохання ятвягів „**не помори насъ· но перекорми ны собѣ**" (Ипат., стб. 879) у зв'язку з голодом у їхньому краї, надання допомоги з боку Русі сусідньому народові, нарешті, торговельно-економічні відносини Володимирського князівства з Ятвязькою землею.

Досліджуваний документ, очевидно, спішно пересилався послом у Мазовію. Князь, дізнавшись, що його люди „**избити быша вси подъ городомь· в ночь**", диктує послу листа „**ко Кондратови братоу· своемоу слашеть**" (Там само). Документ вносився в окремий посольський журнал і на основі його запису посол ознайомлював Конрада з текстом Володимирового листа.

Про лист дізнаємося з Галицько-Волинського літопису. Подібно до інших документів, що уміщалися в літописі, його текст поданий не повністю. Відома основна клаузула, *власне зміст* — *диспозиція*. Яким був початок, наприклад, його можлива *інскрипція*, у листі, в якому князь Володимир Василькович дошукувався винуватця і вважав, що у вбивстві його горожан був замішаний адресат (це, як відомо, пізніше привело до військового конфлікту),— не відомо. В інших листах Володимира Васильковича до Конрада, як відомо, *інскрипція* виражалася словом „**Брате**" (II, № 30). Чи була тут у цій ситуації традиційна форма звернення? Можна припустити, що так (див. далі), проте вона не збереглася у контексті листа, не використана автором літопису у зв'язку з описом цих подій: „**сего велми хотя оувѣдати· кто се оучинилъ· а ко Кондратови братоу· своемоу слашеть**" (Ипат., стб. 879).

Досліджуваний список листа не викликає застережень щодо достовірності. Писаний і виданий документ у місті Володимирі — стольному місті, де постійно перебували Володимир Василькович і його канцелярія. Складений і висланий у Мазовію навесні 1279 р. Під таким роком умішений документ у Іпатіївському літописі. Цей рік складання документа підтверджують виклад подій у Галицько-Волинському літописі, а також відо-

мості з деяких польських джерел того часу. Наприклад, „**того^{ж} лѣта**", тобто 1279 р., літописець пише: „**преставися великии князь Краковьскии Болеславъ**" (Ипат., стб. 880), згідно з польськими пам'ятками, ця подія випала на 7 грудня того ж 1279 р. (Balzer, s. 280; Chronologia.., s. 434). Вказівка у літописі, що „**Въ лѣ^{т} · ѕ·ѱ·пз** [1279] **голодъ бы^{ст} по всеи земѣ· и в Роуси и в Лѧхо^{х}· и въ Литвѣ и въ Ятвязехъ**" дає змогу припускати, що йдеться про весну, переднівок того ж року. Тоді саме прийшли „**Што всихъ Ятвязь**" у Володимир посли зі зверненням: „**Г^{с}не княже Володимере· пришѣхали есма к тобѣ· Што всихъ Ятвязь· надѣючесь на князь· Бъ̄· и на твое здоровне· г^{с}не· не помори насъ· но перекорми ны собѣ· пошли г^{с}не к намъ жито свое продамать· а мы ради коупимъ· чего восхочешь· воскоу ли· вѣли ль· бобровъ ли· черныхъ ли коунъ· серебра ль· мы ради дамы**" (Ипат., стб. 879). Князь Володимир відгукується на це і направляє з Берестя у Ятвязьку землю річками Бугом і Нарвою жито у човнах, отже, це було тоді, коли річки розмерзли. Час від нападу на валку із зерном до вістки про напад на неї, що надійшла у Володимир, складання і пересилання листа до Конрада не тривав довго. Це могло відбуватися в межах одного, але не більше двох тижнів. Оскільки немає точніших вказівок про час цих подій, очевидно, найбільш правильно буде датувати складання листа березнем—травнем 1279 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на п'ятьох неповних рядках кол. 292—292 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 741 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 662 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 218 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 276 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох рядках 821 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 208; Петрушевич, с. 113; Ипат., стб. 580; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 879—880; Коструба, ч. 2, с. 82 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 296 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 879—880 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 431 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 369, 707 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Подъ твоимъ городомъ[1]• избити[2] моє[3] людьє[4]• любо твоимъ[5] повелѣниемь[6] или иного• ты вѣдаєши[7] во[8] твоеи землѣ[9]• повѣжь•

№ 30

1282 р., початок вересня. [Володимир].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович висловлює співчуття князю Конрадові Семовитовичу з приводу нападу і грабежу його володінь рідним братом, польським князем Болеславом, та обіцяє йому допомогу

Документ належить до актів епістолярного жанру, репрезентує поширене між князівськими дворами листування. Перед нами ще один лист князя Володимира Васильковича, адресований у Мазовію князю Конраду. Тим разом він засвідчує дружні відносини володимирського та мазовецького дворів і розкриває особисті переживання князя Володимира у зв'язку з вчиненою Болеславом „соромотою", з приводу якої „**Володимиръ же сжалився и росплакався**". Водночас зміст листа виявляє готовність князя виступити на підтримку Конрада. Через помсту князь Володимир збирає військо, запрошує до участі Юрія Львовича (II, № 31) і вирушає походом проти Польщі. Документ (зокрема, у контексті літопису) ілюструє ставлення князя Володимира Васильковича до політики Польщі супроти Мазовії і є певним її осудом.

Реконструюється з Галицько-Волинського літопису. В його основу покладений не окремо підготовлений канцелярією акт, а оформлений тією ж канцелярією князівський диктат посольству. Текст, безпосередньо виголошуваний експонентом, вносився, як це часто траплялося у таких випадках, у журнал посла, паралельно міг фіксуватися як відпуск і записуватися в окремих реєстраційних книгах князівської канцелярії. До такого висновку можна дійти на основі запису супровідного контексту листа у літописі. Після одержання через посла Конрада повідомлення (лист цей не наводиться, але його елементи — відомості про характер „братового" грабежу, перелік членів сім'ї Конрада, які піддавалися „соромоті", використані літописцем) про напад Болеслава князь Володимир Василькович, висловлюючи співчуття, подає текст свого листа („**рє[ч] послоу бра[т] своєго**") з приводу подій, який посол або особи, що його супроводжували, мусили вписати у журнал, а опісля передати Конраду.

---

[1] **Хл.; Пог. — по[д] твои[м] город[ом]**; [2] **Хл.; Пог. — избиты**; [3] **Хл.; Пог. — мои**; [4] **Хл., Пог. — лю[д]ѥ**; [5] **Хл.; Пог. — твои[м]**; [6] **Хл.; Пог. — повеленіемь**; [7] **Хл.; Пог. — вѣдаешь**; [8] **Хл., Пог. — въ**, [9] **Хл., Пог. — земли**

В автентичності запису, як і в достовірності фактів, що покладені в його основу, немає підстав сумніватися. Другу частину листа, яка говорить про готовність Володимира прийти Конрадові з допомогою, підтверджують відомості, пов'язані з підготовкою (II, № 33) та виступом князя проти Польщі.

Складався документ, ймовірно, у Володимирі, куди й прибули посли від Конрада. Про це немає прямих відомостей, однак, очевидно, саме у Володимирі організовуються полки у похід, звідси князь Володимир Василькович вирушає з військом.

Дата створення документа приблизна — початок вересня 1282 р. Підставою для реконструкції дати року досліджуваного документа послужив лист холмського князя Юрія Львовича, що був пересланий князеві Володимиру Васильковичу з приводу його запрошення взяти участь у поході проти Польщі (II, № 31). Відомості про час появи листа встановлюються також на підставі інших датованих джерел. Вони переконують не лише у правильності віднесення часу написання документа до 1282 р., але й засвідчують підстави для певних інтерполяційних пошуків дати документа в межах місяця. Князь Юрій Львович писав листа до виїзду в Рязань, очевидно, десь на початку або в середині другої декади вересня 1282 р. Тим часом Володимир Василькович запрошує його в похід не раніше як на тиждень перед тим, тобто приблизно у другій половині першої декади вересня (див.: Там само). Оскільки лист князя Володимира Васильковича Юрію Львовичу слід оцінювати як один із заходів у підготовці походу, то він писався не набагато пізніше або й безпосередньо після заяви мазовецькому князю „**готовъ тобѣ на помочь**". Припускаємо, що повідомлення про напад на Мазовію Болеслава і відповідь на нього Володимира Васильковича, отже, і складання досліджуваного документа відбулося у перших числах вересня 1282 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас у шести основних списках

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 293 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 744 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 665 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 219 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 277—277 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 824 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 209; Петрушевич, с. 115; Ипат., стб. 583; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 883; Коструба, ч. 2, с. 84 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 298 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 883 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 432 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 371, 708 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Брате Бъ *рчи*[1] **боуди**[2] **ѿмѣстникъ**[3]**• твоеи соромотѣ**[4]**• а се ꙗ**[5] **готовъ**[6] **тобѣ на помочь•**

№ 31

1282 р., середина вересня. [Холм].— Холмський князь Юрій Львович повідомляє володимирського берестейського князя Володимира Васильковича, що особисто не зможе брати участі у поході проти Польщі у зв'язку з виїздом у Суздаль для одруження, однак пропонує у разі потреби своїх ***„людье и боꙗрѣ"***

Досліджуваний документ є поширеним щодо будови зразком міжкнязівського листування XII—XIII ст. (II, № 35, 40, 55, 62 та ін.; пор. також листи чернігівського князя Ізяслава Мстиславича: Рыбаков. Древняя Русь., с. 319—334; Франчук, с. 109—154). Характерною його ознакою є початкова *інскрипція*, яка виражена словами **„Строю мои"** та лаконічністю стилю у викладі змісту. Належить до перших відомих сьогодні документів канцелярії Юрія Львовича. Зміст листа ілюструє взаємини двох суміжних удільних руських князівств, контакти володимирського і холмського князівських дворів та їх солідарність із союзною їм Мазовією. З документа дізнаємось про підготовку військового походу, взаємну підтримку, звичай передоручання військ одного князя іншому під час військових виступів. Водночас документ вказує на такий біографічний факт Юрія Львовича, як його одруження з донькою рязанського князя Ярослава Ярославича, що у свою чергу проливає світло на зв'язки південно-західних і північно-східних земель Русі.

Текст документа реконструюється зі сторінок Галицько-Волинського літопису. Це найраніший з відомих сьогодні списків документа. Слід припускати, що текст листа, внесений до літопису, зберігся повністю. За діловодною формою належить до диктатів князя, що формувалися канцелярією не як

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — **рещи въ**; [2] **Хл.** — **вж**^{ди}; **Пог.** — **вжди**; [3] **Хл.** — **ѡ**^{т}**местни**^{к}; [4] **Хл.**; **Пог.** — **съромотѣ**; [5] Над літерою **ꙗ** іншим почерком дописано **з** під титлою^{ꙗз} **Хл.**; **Пог.** — **ѧ**; [6] **Хл.**, **Пог.** — **готовь**.

окремий акт, а у вигляді запису в посольський журнал. За змістом такого запису (за посередництвом посла) адресат ознайомлювався з текстом документа. Після передання мазовецькому князю Конрадові листа з обіцянкою допомоги проти польського князя Болеслава (II, № 30) у Галицько-Волинському літописі повідомляється, що князь Володимир став споряджати рать на Болеслава і під час цього „**ко сн҃овцю своемоу Юрьеви посла· помочи просѧ**“ (Ипат., стб. 883) (Іл. *19*).

Список документа належить до автентичних у своїй першооснові актів. Виник як відповідь на звернення князя Володимира Васильковича до Юрія Львовича взяти участь у поході, текст якого, на жаль, сьогодні втрачений.

Документ, правдоподібно, писався у Холмі. Про це немає прямих даних, однак Холм — місто, що його подарував Лев Данилович сину Юрію, було обране ним як „стольне“, у якому князь постійно перебував і у якому працювала його канцелярія, що дає змогу зробити припущення про холмське походження документа.

Лист, як і більшість внесених на сторінки літописів документів, не датований. Пропонована дата 1282 р., середина вересня (не пізніше 15) основується не на хронології Іпатіївського літопису (згідно з нею він мав би датуватися 1281 р.), а на порівнянні даних інших джерел, які піддаються датуванню і в яких згадуються події, про які йдеться у листі, зокрема, сватання Юрія Львовича. Першим таким джерелом є Воскресенський літопис, у якому під 1282 р. повідомляється: „**Того же лѣта ведена въ Велынь дщи Ярослава Ярославича Тверскаго за князя Юрья Волынскаго**“ (Воскр., с. 176). Та ж подія під тим же роком пізніше подається у Московському літописі (Моск., с. 154). Другим джерелом є запис у Холмському Євангелії-Апракосі про завершення переписування книжки поповичем Євсевієм. У ньому зазначено, що „**в лѣ҃т ѕѱч҃а** [тобто 6791 р., за січневим початком року 1282 р., за вересневим — 1283 р.] **сконьчашасѧ книги· сиꙗ· мц҃а ок҃ꙗ еі҃ дн҃ь· ста҃г· Люкиꙗна прозвютора [ ] коли сѧ женило Горгии· кнѧзе а ѡц҃ь ѥмоу в Оугры ходило**“ (II, № 32). Ці відомості дають можливість відносити появу документа до 1282 або до 1283 р. Якщо прийняти 1282 р. за рік складання листа, то він збігається з даними літописів. Повний збіг цих відомостей з останнім записом у Євангелії дає підстави для приблизного уточнення дати в межах місяця. Виходячи з вказаного числа 15 жовтня і орієнтовно приймаючи тривалість поїздки з Холма у Суздаль і назад протягом одного місяця, Юрій Львович міг виїхати з дому близько половини вересня 1282 р., пізніше, принаймні в першій декаді жовтня (це найшвидше), на Холмщину прибула наречена, після чого не пізніше середини жовтня відбулося весілля. Сам шлюб, як припускають, міг відбутися не 15 жовтня, а раніше, бо неправдоподібно виглядає, щоб не був на цьому весіллі батько Лев Данилович, який приблизно у той час ходив в Угорщину (Грушевський. Хронольоґія., т. XLI, с. 52). У зв'язку з цим складання листа-запрошення Володимиром Васильковичем Юрію Львовичу брати участь у поході могло припадати на першу декаду (можливо, що й у перших її днях) вересня. Враховуючи час на його пересилання і доручення — шлях з Володимира до

Холма, а також можливе затягування з відповіддю, поїздка туди і назад Юрія Львовича у Суздаль та визначення терміну весілля, що могло припадати не пізніше ніж на 15 жовтня, дає підстави констатувати, що створення документа могло відбутися не пізніше як через тиждень після одержання Юрієм листа від Володимира Васильковича, тобто на початку другої декади вересня (очевидно, не виходячи за межі середини місяця) 1282 р.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках різного часу створення та походження.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 293 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'ятьох неповних рядках кол. 744 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1 **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 665 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1 **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 219 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'ятьох неповних рядках 277 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'ятьох неповних рядках 824—825 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 209; Петрушевич, с. 115; Ипат., стб. 585; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 883—884; Коструба, ч. 2, с. 84—85 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 298 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 883—884 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 432—433 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 371, 708 (факсим **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Строю[1] мои• ра҃ быхъ[2] и самъ[3] с тобою шелъ[4]• но нѣколь[5] є мь[6] ѣдоу[7] господине[8] до Соуждали[9] женить҃[10] а со[11] собою• поимаю не много[12] людии[13]• а се вси мои людьє[14] и боꙗрѣ[15]• Бо҃у на роуцѣ[16] и тобѣ[17]• а коли ти боудеть[18] любо тогда[19] с ними поиди•

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — стрыю; [2] **Хл.**; **Пог.** — бы҃х; [3] **Хл.**; **Пог.** — са҃м; [4] **Хл.**; **Пог.** — ше҃л, [5] **Хл.**; **Пог.** — нѣколи ми; [6] Літера ь виправлена пізніше на и: ми; [7] **Хл.**; **Пог.** — єдоу, [8] **Хл.**, **Пог.** — госпо҃ди не, [9] Літера и виправлена на ꙗ [соуждалꙗ], **Хл.**; **Пог.** — сѫждалѧ, [10] **Хл.**, **Пог.** женитисѧ, [11] **Хл.**, **Пог.** съ; [12] **Хл.**; **Пог.** — мнѡго; [13] **Хл.**; **Пог.** — людїи, [14] **Хл.**, **Пог.** — лю҃ди є; [15] **Хл.**; **Пог.** — воѧре, [16] **Хл.**, **Пог.** — рѫцѣ; [17] **Хл.**; **Пог.** — тебѣ; [18] **Хл.**; **Пог.** — бѫде҃т; [19] **Хл.**; **Пог.** — тог҃да

№ 32

*1282 р., жовтня 15. [Холм або Перемишль].— Попович Євсевій повідомляє про закінчення писання Євангелія, що відбулося у час весілля „**Горгии· кнѧзе**" і походу його батька князя Лева Даниловича „**в Оугры**"*

Запис репрезентує нетиповий у жанрово-видовому значенні акт, що складався після завершення літургічних або інших богослужбових книг їхніми середньовічними укладачами чи переписувачами і вміщався наприкінці (рідше на полях) конволютів. Належить до т. зв. книжкових колофонів. Його зміст, як правило, має світський характер, містить основну інформацію про час написання книги, умови її створення, рід занять і ім'я писаря, а також часто засвідчує різні історичні відомості, які не стосуються основного змісту книги. З публікованого тексту дізнаємось, що переписувачем Євангелія був син священика („**поповиче**") церкви св. Івана на ім'я Євсевій („**Євсевии**") — звідси поширена в літературі назва „Євангеліє Євсевієве", або „Євангеліє Євсевія Поповича" (Колесса, с. 11); що робота над переписуванням завершена „**Въ лѣт҇ ҂ѕѱча·** [...] **мц҇а окт҇ѧ҇ єі дн҇ь· ст҇а҇г· Лукиана прозвютора**", час, що збігався з різними подіями. За словами автора запису, це відбулося тоді, „**коли сѧ женило Горгии· кнѧзе**", тобто було весілля холмського князя Юрія Львовича з рязанською княжною, тоді, коли „**ѡц҇ь кмоу в Оугры ходило**", а князь галицький Лев Данилович перебував у поході в Угорщині. І цей уточнювальний запис подано за умов, якщо винесена точна дата завершення писання Євангелія. Пропонована писарем Євсевієм інформація перегукується зі згадками у Галицько-Волинському літописі: „**Пришедшоу ѡканьномоу и безаконьномоу Ногаєви· и Телебоузѣ с нимь на Оугры в силѣ тажьцѣ** [...] **вєлѣша же с собою поити· Роускимъ кнѧземъ· Львови· Мьстиславоу· Володимѣроу**" (1282, Ипат., стб. 888), вона ж знаходить відображення також у листі князя Юрія Львовича до князя Володимира Васильковича (II, № 31) тощо.

Текст запису розміщений нетрадиційно, на полях пергаментного 62 зв. арк. Письмо — уставне, досить недбале, літери „трохи нахилені вправо, виконані не досить вправно, лінії — основні і допоміжні, потовщені. Характерне написання літер **ѣ, м, ѡ, и, к, ѕ**. Літера **и** подібна до великої латинської **N**. Загалом письмо типове для XIII ст. (Шахматов, с. 161—163; Запаско, с. 223).

Дата завершення написання Євангелія, а також складання запису, мабуть, припадає на 15 жовтня 1282 р. Вона відповідає святові „**Лукиана прозвютора**" (Горбачевский, с. 87; Chronologia.., s. 274). Дату року 1282 вираховують „від створення світу", але, за першовересневим початком року, день і місяць — „**҂ѕѱча**": 6791—5509=1282 (Долгов, с. 421—422; Карский, с. 293; його ж. Славян. кир. палеограф., с. 278). Якщо прийняти 1282 р. за рік складання запису, то він наближає його до поданої дати листа (II, № 31). Питання, однак, значною мірою дискусійне, бо у Галичині і на Волині, а

також на прилеглих до них українських землях у XIII—XIV ст. часто документи датуються і ведеться відлік за першовересневим календарним стилем, отже, написання Євангелія могло закінчитись 1283 р.

Де створювався запис, а отже, і переписувалося Євангеліє, однозначної відповіді не існує. Більшість дослідників, дотримуючись мовно-палеографічних особливостей письма, схильна припускати, що пам'ятка складалася на західноукраїнських землях. Власне, щодо цього немає сумнівів. Хіба що О. Соболевський декларує, що Євангеліє з'явилося „в тій частині князівства [Галицько-Волинського.— *О. К.*], де руські поселення сходилися з болгарськими" (Соболевский, с. 11). Але нам йдеться про конкретну місцевість, у якій мало б закінчуватись писання Євангелія і складався запис. Припускають, що це міг бути Холм або Перемишль (Запаско, с. 224). Якщо навіть прийняти цю версію, то залишається відкритим питання, у котрій із цих місцевостей могли створюватись Євангеліє і прикінцевий запис,— у Холмі чи Перемишлі. Уточнювальна деталь, що книга писалася при церкві „**ста҃ • Иѡана**" (принаймні писар і батько писаря були напевно пов'язані з храмом під такою назвою), також не проливає світла на питання, бо під таким титулом були на той час церкви в обох містах. Не вирішує питання і мовний аналіз, якому приділено чимало уваги, не диференціюються на основі пам'ятки надсянські та підляські діалекти. Мова запису трактована як давньоукраїнська (чи південно-руська) без територіальних уточнень про місце складання пам'ятки (Шахматов, с. 161; Голоскевич, с. 2, 64—66; Свєнціцький, с. 45). На більшу ймовірність написання пам'ятки, принаймні її завершення у Холмі чи Холмщині, може вказувати лише той факт, що попович Євсевій згадує на першому місці Юрія Львовича, однак це ще не є підставою для доказу на користь написання пам'ятки саме у цьому місті чи в його околиці.

Оригінал: РГБ. Музейное собрание, № 3168, 62 об. л.

Опубл.: Соболевский, с. 3; Карский, с. 293; Карский. Славян. кир. палеограф, с. 278; перевид. 1979, с. 278; Голоскевич, с. 4; Свєнціцький, с. 46; Шахматов, Кримський, с. 151; Запаско, с. 224 (Бібліогр.).

Текст

Въ лѣт҃ ҂ѕ҃ѱч҃а • Сконьчашасѧ книги • сиꙗ • м҃ца октꙗ҃ ѥ҃і д҃нь • ста҃ • Люкиꙗна прозвютора • б҃лгословить а нѣ кленѣть а кеде боудоу иськривило исправлѧте • си же писало Ѥвсивии • поповиче • ста҃ • Иѡана • азъ грѣшнии • Г҃и помози рабоу своѥмоу • коли сѧ женило Горгии • кнѧзе а ѡ҃ць ѥмоу в Оугры ходило • тогды скончашасѧ книги сиꙗ •

№ 33

1282 р., кінець вересня — початок жовтня. [Мельник].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович для дезорієнтації невірних мазовецькому князю Конрадові бояр відмовляється від участі у поході проти краківсько-сандомирського князя Болеслава Семовитовича, мотивуючи своє рішення втручанням у конфлікт золотоординців, водночас безпосередньо через посла закликає його споряджати своє військо і повідомляє про прибуття наступного дня волинських військ

Документ, як і згадані раніше, є пам'яткою епістолярного жанру. Належить до дипломатичного листування, що створювалось у руських князівствах і часто спрямовувалося в зарубіжні країни. Основний його зміст стосується спільного походу князів Конрада Семовитовича і Володимира Васильковича проти князя Болеслава Семовитовича (про підготовку його див. II, № 30—31). За значенням і спрямуванням лист є прикладом дипломатії володимирського двору в питаннях зовнішньої політики. Він розрахований на приховування задуму участі руських військ у поході проти внутрішніх ворогів Конрада. Подвійне адресування листа і, відповідно, поділ його на дві частини з протилежним смисловим навантаженням, спосіб пересилання, власне, лише за день до приходу військ, нарешті, умови ознайомлення з листом — першу частину посол оголошує офіційно князю і всім боярам, другу — тільки князю, ілюструє, з одного боку, складну політичну ситуацію на мазовецькому дворі (зокрема, появи групи бояр, що вороже ставилася до зовнішньої політики Конрада), з другого — розуміння цієї ситуації князем Володимиром Васильковичем і вживання у зв'язку з цим, на користь свого союзника, відповідних заходів. У цьому контексті стає зрозумілішим також зміст поданого листа Володимира Васильковича князю Конраду в Мазовію, у якому беззастережно пишеться про готовність надання допомоги (II, № 30). Припускаємо, що від Конрада у Володимир мусила надходити додаткова інформація про політичну ситуацію на мазовецькому дворі, водночас складалися і надсилалися через послів та гінців листи з Володимира. Завдяки дипломатичним зусиллям руського князя, у контексті яких є досліджуваний лист, переміг на той час Конрад, і він, як повідомляє літопис, „**сложивъ с себе соромотоу**“ (Ипат., стб. 886).

Документ дійшов до нас лише у списках, які уміщені у різних редакціях Галицько-Волинського літопису. Сьогодні літописні списки належать до найраніших. У структурному значенні документ, як відзначалося, становить дві взаємно протилежні частини акта, що складалися в один час і вносилися, правдоподібно, в один і той самий посольський журнал. Кожна з них репрезентує клаузулу *диспозиції* і, очевидно, може оцінюватись як уривок якогось більшого тексту. Перша частина листа, що офіційно представлялася князю Конраду „**при всѣхъ его боярѣхъ**“, припускаємо,

могла містити елемент *інскрипції*, засвідчувати відповідне *закінчення*, отже, з цілком дипломатичних міркувань зберігати усі елементи цього виду документа, друга — являти собою певного роду записку або виступати як окрема вкладка у журнал. Саме її посол „**поча** [...] **повѣдати**" князю Конраду.

Не викликає застережень достовірність документа. Ситуація, що випливає з контексту літопису, зокрема, повідомлення літописця про те, що у Конрада „**бѣхоуть бо** [...] **бояре невѣрни· а быша не дале вѣсти Болеславоу**" про похід союзних військ, аргументує таку будову листа і метод його донесення до адресатів. На те, що йдеться саме про автентичний, належний канцелярії Володимира документ, вказують також супровідні до нього слова, виголошувані послом перед викладом тексту листа. У першому випадку перед ознайомленням князя Конрада і бояр з документом посол говорить: „**Тако ти молвить братъ твои Володимѣръ**", у другому заявляє: „**Братъ ти тако молвить**". Супровідні тексти літопису чітко відмежовуються від тексту документа. За діловодною формою документ виник як князівський диктат.

Досліджуваний лист, правдоподібно, складався у місті Мельнику. На це може вказувати той факт, що перед початком походу князь Володимир перебуває у Мельнику — звідти він відряджає „**множьство вои**", сформовані у загони. Попереду них перед раттю, як відзначено у літописі, було відправлено „посла" до Конрада „**послалъ же бѣшеть посолъ напередъ передъ· ратью ко брату своемоу Кондрату**" (Ипат., стб. 884), отже, треба вважати, що також з Мельника. Застереження може викликати належність міста Мельника і околиці Юрію Львовичу.

Дата документа — 1282 р., кінець вересня — початок жовтня — основується на датуванні документів II, № 30—31. Ці документи, як відомо, з'явилися раніше, у зв'язку з підготовкою походу і подіями, які передували виступу волинських військ проти Польщі. Втім, початок підготовки походу датується першими числами вересня (II, № 30), відмова взяти участь у ньому холмського князя Юрія Львовича припадає приблизно на середину вересня (II, № 31), таким чином, сам же похід у зв'язку з цим міг відбутися не раніше другої половини вересня або на початку жовтня. Безпосередньою підставою такого датування документа є той факт, що „холмяне" прийшли до Володимира Васильковича не на чолі з князем Юрієм (він на той час був на Рязанщині і з'явився у Холмі лише приблизно наприкінці першої декади жовтня, Там само), а з воєводою Тюймою. Водночас не міг похід відбуватися пізніше і сягати зими, бо у другій половині досліджуваного листа Володимир вимагає від князя Конрада підготовки човнів для переправи військ через Віслу. Датування походу — весна 1283 р., яке пропонує Л. Махновець (Махновець. ЛР, с. 433), видається нам непереконливим не лише з погляду наведених даних і хронології документів (див. II, № 30—31), але й з погляду безпрецедентно великого відведення дослідником часу для підготовки походу, що на той час не знаходить аналогій у князівській військовій практиці.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Лист зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 293 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 745 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 165—166 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 219 зв.—220 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на чотирьох неповних рядках 277 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти рядках 825 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 209; Петрушевич, с. 116; Ипат., стб. 583; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 884—885; Коструба, ч. 2, с. 85 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 298 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 884—885 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 433 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 371, 708—709 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Радъ ти быхъ[1] помоглъ• за твою соромотоу[2]• но нѣ лзѣ[3] мь[4] замѧлѣ[5]• нами Татаровѣ[6] [...][7]

Нарѧжаисѧ[8] самъ[9]• и людье[10] нарѧди возитисѧ[11] на Вислѣ рать[12] боудеть[13] оу тебе завътро[14]•

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **ра**^{А} **бы**^{Х} **ти рци**; [2] **Хл.**; **Пог.** — **съромотоу**; [3] **Хл.**; **Пог.** — **нѣ**^{А}**зи**; [4] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [5] **Хл.**, **Пог.** — **замѧли**; [6] **Хл.**; **Пог.** — **татарове**; [7] На цьому перша частина листа переривається текстом, який, очевидно, належить літописцю; [8] **Хл.**, **Пог.** — **нарѧживаисѧ**; [9] **Хл.**; **Пог.** — **са**^{м}; [10] Літера **ю** перероблена з іншої. **Хл.**; **Пог.** — **лодїа**; [11] **Хл.**; **Пог.** — **възитисѧ**; [12] **Хл.**; **Пог.** — **ра**^{т}; [13] **Хл.**, **Пог.** — **бѫде**^{т}; [14] **Хл.**; **Пог.** — **зау**^{т}**ра**. Літери **а** та **у** творять ліґатуру

№ 34

1285 р., не пізніше січня 10.— Галицький князь Лев Данилович повідомляє володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича про спустошення пограничних сіл довкола міста Щекарева краківсько-сандомирським князем Болеславом Семовитовичем і запрошує у зв'язку з цим узяти участь у поході проти нього та підняти проти Польщі Литву

Лист стосується міждержавних відносин і військових конфліктів між Галицько-Волинським та Краківським князівствами, розкриває заходи Лева Даниловича у справі організації відсічі Болеславові Семовитовичу за набіг його військ на руські землі. Текст документа свідчить про солідарність руських князів у боротьбі зі зовнішнім ворогом і підготовку спільного походу. Спустошення земель, які належать одному князю, є спільною образою і приниженням для іншого — „**сложимъ с себе соромъ сѣи**", заявляє Лев у листі до Володимира. Документ у контексті Галицько-Волинського літопису ілюструє добросусідські відносини Володимирського князівства з Литвою, авторитет у тій країні Володимира Васильковича У відповідь на запрошення взяти участь у поході литовці відповідають' „**Володимере добрым кнаже· правдивым можемъ за та головы своѣ сложити· коли ти любо все есмы готовы**" (Ипат., стб. 889). Спільні дії союзницьких південно-руських і литовських військ, як відомо, привели до повної поразки князя Болеслава.

Про документ дізнаємося зі списку, уміщеного в Галицько-Волинському літописі.

Структура списку відповідає структурі князівських середньовічних листів. Розпочинає його традиційна *інскрипція* „**Братє**", далі лаконічно (надто лаконічно!) викладається зміст. Чи у збереженій клаузулі *диспозиції* повністю знайшов відображення текст оригіналу? Правдоподібно, ні. Він мусив бути більш розгорнутим, супроводжувався, очевидно, додатковими поясненнями подій, що мали місце в пограничних землях Русі. Зі згаданого речення про складання зі себе сорому незрозуміло для адресата, якого характеру цей сором, які його розміри і обставини виникнення. Надто коротко сформульована думка про потребу брати участь у поході. Слово „**пошли**" навряд чи може вичерпувати запрошення вислати військо проти чужої країни. Отже, треба вважати, що текст документа зберігся не повністю. Він, правдоподібно, був більший, але скорочувався автором літопису. З нього були вибрані найістотніші, на думку літописця, елементи змісту, а „другорядні", наприклад, про загін Болеслава, що складався з двохсот воїнів, про кількість знищених сіл та ін. могли бути використані з нього літописцем безпосередньо у контексті літопису. Така практика була характерною, зокрема, під час пізнішого редагування літописів (див. II, № 2 та ін.). Можливо, що окремі скорочення подібного характеру саме у цьому випадку належали пізнішим редакторам чи переписувачам літопису. Втім, автентичність документа не підлягає сумніву.

Місце складання документа не відоме. Він, як і всі інші князівські листи, цитовані у літописах, без дати. Підставою для її встановлення, приблизно кінець січня — початок лютого 1285 р., послужила дата походу хана Телебуги і темника Ногая з участю руських князів в Угорщину. Цей похід закордонні джерела датують 1285 р. (Historiae Hungaricae.., vol. II, p. 226; Mon. Germ. hist. .., t. IX, p. 657, 713 (Continuacio Vindobonensis, t. X, vol. 10 — Anno Augustiani). Отже, час походу дає змогу реконструювати дату створення документа. Водночас німецькі літописи повідомляють, що похід розпочався на початку року: золотоординці мали б перейти угорський кордон десь у січні. Згадані Anno Augustiani фіксують дату „circa purificationem" (біля свята Господнього обрізання, дослівно „близько очищення", тобто 1 січня), а „continuatio Vindobonensis" — „post Nativitatam Domini" (після народження Господнього, тобто після 25 грудня). Князь Лев Данилович, який брав участь у цьому поході, дізнавшись по дорозі про спустошення його пограничних земель Болеславом Семовитовичем, повертається від угорського кордону. Прибувши додому, очевидно, не раньше кінця першої декади січня, він тут же (у Галицько-Волинському літописі ці відомості викладаються в контексті однієї статті) висилає посла з листом (відкладання справи могло бути недовготривалим) і збирається у похід. У літописі повідомляється: **„и приѣха домовь· и сжалися ѡ бывшемь· ѡже Болеславъ воевалъ его землю· и посла ко брату своемоу Володимерови"** (Ипат., стб. 888). Припускаємо, що досліджуваний лист був написаний не пізніше 10 січня 1285 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Лист зберігся у шести списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 295 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 748 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 668 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 221 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 279 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 828 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 210; Петрушевич, с. 118; Ипат., стб. 586; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 888; Коструба, ч. 2, с. 87—88 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 888 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 434 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 373, 710 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Брате сложимъ[1] с[2] себе соромъ[3] сѣи[4] пошли[5] возведи[6] Литвоу на Болеслава•

№ 35

1285 — початок 1286 рр. [Мельник].— Галицький князь Лев Данилович просить свого сина холмського князя Юрія не брати участі разом з Литвою у поході проти Болеслава Семовитовича, оскільки литовці можуть помститися йому за вбивство князя Войшелка Міндовговича

Поява досліджуваного документа пов'язана з продовженням військового конфлікту між руськими князями і Болеславом Семовитовичем (краківсько-сандомирський князь „**исполнившоуся своего безоумья• и не престаяшеть злое творя• Володимѣроу князю• и Юрьеви**") (Ипат., стб. 891) та підготовкою Володимира Васильковича і Юрія Львовича до чергового військового походу. Лист показує нове залучення у військову коаліцію Литви (пор. II, № 32), засвідчує переживання Лева Даниловича за сина, якого можуть убити литовці за провини батька.

Текст листа зберігся у списках, що уміщені на сторінках різних редакцій Галицько-Волинського літопису. Вони є найдавнішими сьогодні списками документа. За канцелярсько-діловодною формою є звичайним диктатом князя для посла, що відряджався до Юрія Львовича на Холмщину. Структура документа відповідає будові багатьох князівських листів, створюваних на той час князівськими канцеляріями. У Галицько-Волинському літописі повідомляється про нього, що під час того як князь Юрій Львович перебував у Мельнику („**в Мѣлницѣ**"), готуючись до походу, „**присла** [посла] **к немоу ѿць его Левъ**" із цим листом. Князь прислухається до порад батька, „**Юрьи же не поиде• по ѡтнѣ словѣ• но посла рать свою**" на чолі з дворськими (Ипат., стб. 891). Достовірність документа не викликає застережень.

Місце складання документа не відоме. Дата його — 1285 — початок 1286 рр., приблизна, основується на зіставленнях відомостей з контексту Галицько-Волинського літопису і окремих повідомлень у зарубіжних джерелах. Після опису військової відплати руських князів за пограничні спустошення їхніх земель, учинені Болеславом, що були на початку і протягом 1285 р., літописець уточнює, що Болеслав „**быс^т^ же по сихъ**" робить нові

---

[1] **Хл.; Пог. — сложи^м^**, [2] **Хл., Пог. — съ**; [3] У рукописі літера с не чітка, [4] **Хл.; Пог. — съро^м^ се^н^**; [5] **Хл., Пог. — по^ш^ли**; [6] **Хл., Пог. — възве^ди^**

набіги „**не престаꙗшеть злое творѧ**“. Підготовка до відсічі і спровадження на Русь литовських військ припадає, напевно, на 1285 р. Могли, однак, ці події відбуватися і наступного, 1286 р. Саме під цим роком одна з малопольських хронік уміщує записку про наступ Литви і Русі на місто Гостинь, але учасником цього походу виступає також мазовецький князь Конрад (Mon. Pol. hist. .., t. 3, p. 185). Не маючи докладніше арґументованих відомостей про час проходження цих подій, припускаємо, що саме з кінцем 1285 — початком 1286 рр. треба пов'язувати складання листа і приїзд з ним у місто Мельник до князя Юрія посла від князя Лева Даниловича.

Місцезнаходження ориґіналу листа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 295 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 750 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 670 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 221 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 280 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 831 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 211; Петрушевич, с. 120; Ипат., стб. 587; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 891; Коструба, ч. 2, с. 89 (укр. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 891 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 435 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 374, 711 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сн҃оу мои Юрьи[1]• Не ходи самъ[2] с[3] Литвою[4]• оубилъ[5] ꙗ[6] кнѧзѧ ихъ[7] Воишелка[8]• любо восхотѧть[9] мьсть створити[10]•

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **юрїи**; [2] **Хл.**; **Пог.** — **не хѡ^ди са^м**; [3] **Хл.**; **Пог.** — **з**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **далі и**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **оуби^л**; [6] Літера **ꙗ** перероблена з **и**, а далі проглядається зішкрябане **х**; **Хл.**; **Пог.** — **ѧ**; [7] **Хл.**; **Пог.** — **и^х**; [8] **Хл.** — **воише^лка**; [9] **Хл.**; **Пог.** — **въсхотѧ^т**; [10] **Хл.**; **Пог.** — **месть оучинити**.

№ 36

1287 р., середина грудня. Вийськовий стан поблизу річки Сян.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович у присутності золотоординських „рядців" оголошує про намір передати у спадок після своєї смерті луцькому і дубенському князю Мстиславові Даниловичу всі землі і міста Володимирського князівства

Розглядуваний документ є попередньою офіційною заявою князя-володаря про передання свого князівства іншому князю. Належить до розпорядчо-уставних (статутних) актів, оголошених і складених у вигляді повідомлення, на основі якого на випадок смерті експонента мав змінюватися правовий статус князівства в державному масштабі. Оголошення про передання Володимиром Васильковичем князівства в одні руки, а саме двоюрідному братові Мстиславу Даниловичу при житті інших князів-претендентів (зокрема брата Лева Даниловича), засвідчує задум князя зберігати статус неподільності своїх земель. Санкціонуючий момент і гарант цього рішення, а також недопущення можливих посягань інших князів на ці землі, отже, зміна наявного політично-адміністративного становища князівства в майбутньому засвідчені присутністю під час оголошення та складання акта золотоординських ханів Телебуги і Алгуя („**цр҃ѣхъ и при его рѧдьцахъ**"). Це підтверджує також лист Мстислава до Лева, писаний у той же час (II, № 63). Вибір Володимиром Васильковичем луцького і дубенського князя, а не галицького Лева чи його сина Юрія, що посідав Холм та інші міста, своїм наступником, проливає світло на неоднакове ставлення князя-експонента під кінець свого життя до двоюрідних братів-князів. Аналогічного змісту документи у руській дипломатиці XIII ст. не відомі.

Досліджуваний документ відомий тільки зі списків, що уміщені на сторінках Галицько-Волинського літопису. Спосіб його будови, зокрема, наявність у ньому *іскрипції*, вираженої зверненням „**Братє**", засвідчує епістолярний стиль акта і вказує на напівприватну („до відома надіслану") форму документа, нетипову для пам'яток розпорядчо-статутного характеру. Цей захід, очевидно, треба оцінювати як попередній крок Володимира Васильковича, що був вимушений станом здоров'я князя (це, зрештою, доказують пізніші заповіти, як основні документи з цього питання, II, № 45—46). Складання цього листа водночас не було позбавлене юридичної ваги.

Документ не викликає застережень щодо своєї достовірності. Про нього в жодному разі не можна говорити як про звичайну „мову" князя. Після складання його „**нача слати**" (Ипат., стб. 897). Про його реальну бутність свідчать інші листи князя Володимира Васильковича, що складалися саме з приводу появи описуваного документа (II, № 37, 42—43), а також листи-відповіді (II, № 39, 44). Доводять це також розвиток подій, пов'язаних зі справою передання князівства, що фіксує Галицько-Волинський літопис, і окремі документи (Ипат., стб. 904—909 та ін.; II, № 47—48). Привертає увагу під цим кутом зору порівняльний текстологічний аналіз досліджу-

ваного документа і заповіту Володимира Васильковича — офіційного акта про передання у спадок Володимирського князівства князю Мстиславові Даниловичу (II, № 46), тексти яких близькі. Однак основним аргументом на користь автентичності досліджуваного документа є поклик на нього у Мстиславовому листі-згоді розпочати складання грамот на передання князівства: „**даю ти землю свою всю и городы по своемь животѣ**“ (II, № 44). Крім того, як подає згаданий літопис, князь Володимир Василькович повідомляє про своє рішення князям, які в короткому часі надсилають йому відповіді: „**нача слати ко братоу своемоу Мьстиславоу**“ (Ипат., стб. 897—898). З цього ж приводу відряджались посли до Лева Даниловича і його сина Юрія.

Слова князя як диктат записані писарем канцелярії у польових умовах, у стані неподалік р. Сяну (Там само., стб. 897). Дата його — середина грудня 1287 р., встановлюється на підставі подій, які відбувалися протягом цього і наступного років включно з місяцем вереснем. Основними вихідними датами, що підтверджуються документально, є третій з ряду у 1287 р. похід монголо-татарських орд на Польщу (Mon. Pol. hist. .., t. 2, p. 852, 990; t. 3, p. 51, 76) та смерть польського князя Лешка Чорного, що припадає на 30 вересня 1288 р. (Mon. Pol. hist. .., t. 3, p. 52; Balzer, s. 332—333). Датування досліджуваного документа безпосередньо пов'язується з походом золотоординців у 1287 р. Ця дата творить підставу для встановлення дати року документа. Водночас вдається конкретизувати дату походу, відповідно, і дату документа в межах міста. Галицько-Волинський літопис повідомляє, що похід військ почався „**наставши ж зѣмѣ**“ (**Хл.** і **Пог.** списки). Це датування уточнює один із літописних записів про те, що „татари прийшли перед Різдвом“ у Польщу (Mon. Pol. hist. .., t. 2, p. 852, 990; t. 3, p. 51, 76), отже, не пізніше 25 грудня 1287 р. Але князь-експонент документа Володимир Василькович, залучений спочатку у похід, як відомо, через свою хворобу, не заходить до Польщі. Хан Телебуга його відпускає додому з Надсяння, що могло відбутися приблизно наприкінці першої — на початку другої декади грудня. Тоді ж князь „**сотьсноувъсн немощью· тѣла своего**“, не покидаючи своїх у присутності „**цр҃ ихъ и при его рѧдьцахъ**“, складає документ і шле з ним посла у стан Мстислава Даниловича, а також повідомляє про це Лева Даниловича та Юрія Львовича (II, № 37). Припускаємо, що це відбулося не раніше середини грудня 1287 р. „**Посем же,**— відзначено у літописі,— **понде Тельбоуга· в Лѧхы и Алгоуи с нимъ· вси князи а Володимѣра воротиша· назадъ**“ (Ипат., стб. 898).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на семи неповних рядках кол. 297 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 754 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 675 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 223 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на чотирьох рядках 281 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на шести неповних рядках 835 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 213; Петрушевич, с. 123; Ипат., стб. 591; Огоновський, с. 249; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 898; Коструба, ч. 2, с. 93 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 302 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 898 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 437 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 376, 713 (факсим. **Хл., Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Брате видишь мою немощь[1]• ѡже[2] не могоу а ни оу мене дѣтии[3]• а даю тобѣ братоу[4] своемоу• землю[5] свою всю и городы по своемь[6] животѣ• а се ти даю при цр҃ихъ[7] и при его рѧдьцахъ[8]•

№ 37

1287 р., середина грудня. Військовий стан поблизу річки Сян.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє галицького князя Лева Даниловича та його сина Юрія Львовича про своє рішення передати після смерті у спадок луцькому та дубенському князю Мстиславові Даниловичу Володимирське князівство

Документ є офіційним повідомленням князя-експонента князям сусідніх Галицького і Холмського князівств про намір оформлення акта передання Володимирського князівства. Такий захід, правдоподібно, відображає давню руську правову традицію.

Досліджуваний документ знаємо лише з його списків, що уміщені у Галицько-Волинському літописі. Вони найдавніші, інші протографи — невідомі. За діловодною формою є типовим диктатом князя для посла, який відряджався з ним до князя Лева Даниловича та його сина. У літописі повідомляється: „**и посла Володимѣръ• ко братоу ко Львови• ко сыновцю ко Юрьеви с тѣми словы**“ (Ипат., стб. 898).

---

[1] **Хл., Пог.** — **немо**ч, [2] **Хл., Пог.** — **аже**, [3] **Хл., Пог.** — **дѣтен**, [4] **Хл., Пог.** — **бра**т**у**. Літери **а** та **у** творять лігатуру; [5] **Пог.** — **зе**м**лю**; [6] **Хл.; Пог.** — **свое**м; [7] **Хл.; Пог.** — **цре**х; [8] Склад **ца** написаний іншим чорнилом по зішкрябаному. **Хл., Пог.** — **прї его рѧ**д**ца**х

Списки, які реконструюються на основі згаданого літопису, повністю не передають тексту документа. На їх основі важко судити про структуру і первісну форму, які нагадують радше уривок більшого акта. Проте автентичність його не викликає застережень. Поява документа пов'язана зі заявою Володимира Васильковича у цій справі (II, № 35). Після складання документа, як свідчить літопис, до відома князів були розіслані також інші листи (II, № 38), відома відповідь Лева Даниловича на досліджуваний документ. Він складався в один і той же час і в одному і тому ж місці, що й лист Володимира Васильковича про намір передати своє князівство князю Мстиславові Даниловичу (II, № 35), тобто в половині грудня 1287 р. на Присянні.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1 **Іпат.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 297 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 754 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 675 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 223 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 282 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 835 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 213; Петрушевич, с. 123; Ипат., стб. 591; Оглоновський, с. 249; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 898; Коструба, ч. 2, с. 94 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 302 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 898 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 437 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 376, 675 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сє вама[1] повѣдаю[2]· далъ[3] єсмь[4] братоу[5] своємоу Мьстиславоу· землю свою и городы·

---

[1] **Хл. Пог.** — ва^{м}; [2] **Хл.**; **Пог.** — літера ѣ дописана у вигляді лігатури до літери в; [3] **Хл., Пог.** — да$^{\wedge}$; [4] **Хл., Пог.** — есмн. [5] **Хл.** — вра$^{\breve{}}$у. Літери а та у творять лігатуру.

№ 38

1287 р., середина грудня.— Галицький князь Лев Данилович приймає до відома рішення володимирського і берестейського князя Володимира Васильковича про передання князю луцькому і дубенському Мстиславові Даниловичу Володимирського князівства і висловлює нейтралітет щодо статусу цих земель після його смерті

Документ є відповіддю галицького князя на офіційне оголошення Володимира Васильковича про передання у спадок князю Мстиславові Даниловичу Володимирського князівства (II, № 35). Засвідчує статус дипломатичних відносин між князівствами, водночас ставлення Лева Даниловича до наміру Володимира Васильковича здійснити задуманий захід. Як свідчать наступні події, заява Лева стала тимчасовою дипломатичною відповіддю володимирсько-берестейському князю, згодом він звертається до нього з просьбою віддати йому Берестя (II, № 59).

За діловодно-канцелярською формою лист є канцелярським диктатом князя послові. Припускаємо, що пересилався він послом Володимира Васильковича, який привіз повідомлення для Лева Даниловича. Літописець уміщує ці відомості на сторінках літопису підряд, після листа князя Володимира, з яким Лев Данилович ознайомився через посла. Тут же інформується про відповідь Лева: „**Левъ же ре҃ Володимѣроу**“ (Ипат., стб. 898).

Відомий документ лише у копіях, списках, внесених літописцем у Галицько-Волинський літопис. Його автентичність не викликає сумніву.

Де був написаний документ князем Левом Даниловичем і звідки привіз його посол Володимира Васильковича,— не відомо. Основуючись на тому, що Володимир Василькович писав листа у військовому стані під Сяном і з нього саме направляв посла зі своїм листом до Лева Даниловича та Юрія Львовича, які також перебували на тимчасовому відпочинку під час походу, можемо припускати, що це відбувалося ще до переходу кордону Польщі, тобто десь на західних окраїнах Галицького князівства. Щодо часу написання документа, то він збігається з часом появи листа Володимира Васильковича. Його переслав, як відзначалося, Лев Данилович через володимирського посла, що могло становити різницю в один—два дні. Умовно відносимо складання листа Левом Даниловичем до середини грудня 1287 р. (II, № 36).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Існує у шести списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 297 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 754—755 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 675 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 223 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 282 арк.

6 (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 835—836 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 213—214; Петрушевич, с. 123; Ипат., стб. 591; Огоновський, с. 250; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 898; Коструба, ч. 2, с. 94 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 302 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 898 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 437 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 376, 713 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Тако и гораздо[1]· ѡже[2] єси далъ[3] мнѣ· под нимъ· мьци[4] искати по твоємь животѣ[5] а вси ходимъ[6] подъ Б҃мъ[7]·абы мь[8]· далъ Б҃ъ[9] и[10] своимь[11] мочи изволодѣти[12]· в се врема·

№ 39

1287 р., кінець грудня. [Луцьк].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович повідомляє галицького князя Лева Даниловича про рішення володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича передати йому у спадок після своєї смерті Володимирське князівство

Перед нами перший відомий сьогодні документ князя Мстислава Даниловича. Його поява розглядається у контексті подій, пов'язаних зі заявою володимирсько-берестейського князя передати князівство в руки Мстислава Даниловича Безпосередньою метою складання і пересилання

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — гараздо; [2] **Хл.**; **Пог.** — аже; [3] **Хл.**; **Пог.** — да^; [4] Текст зіпсований, замість **под нимь· ци** поставлено **под ним· мьци**, причому **мь** виправлено на **мѣ**, а над **мѣ** іншим чорнилом під титлою дописано **н**. **Хл.**; **Пог.** — пѡ^ нѣм^ цѣ; [5] **Хл.**; **Пог.** — твоє^ живо^тѣ^д; [6] **Хл.** — ходи^; **Пог.** — хѡ^ди^мь; [7] **Хл.** — пѡ^ бг҃ѡ^; **Пог.** — пѡ^ бг҃о^; [8] **Хл.**, **Пог.** — мн҃; [9] **Хл.**; **Пог.** — бъ да^; [10] **Хл.**; **Пог.** — немає; [11] **Хл.**, **Пог.** — свои^; [12] **Хл.** — изволодѣ

документа було, з одного боку, утвердження в колах верхівки дворів сусідніх князівств думки про майбутнє право Мстислава на князівство („**а се азъ молви со мною· што восχочешь**"), а з другого — він становить офіційне доведення до відома всіх потенційних претендентів про неподільність князівства („**далъ ми землю свою всю и городы**"), а отже, оберігання його від можливих пізніших посягань на нього. Зміст досліджуваного листа певною мірою є розвитком основних положень листа Володимира Васильковича, адресованого Левові Даниловичу (II, № 37), а також листа, що скеровувався Володимиром Васильковичем князю Мстиславові Даниловичу і „**сно̀вщю своемоу**" Юрію Львовичу, про що згадується у літописі (Ипат., стб. 898). У зв'язку з цим можна припускати, що надсилання листів з подібним змістом Левові Даниловичу і його синові було узгодженим дипломатичним актом між володимирсько-берестейським і луцько-дубенським князівськими дворами.

Документ дійшов до нас у списках, що включені до тексту Галицько-Волинського літопису. За діловодною формою належить до канцелярських диктатів князя, що були подані для запису послові, який скеровувався з посольською місією у Галицьку землю. Для літопису могла бути використана копія протокольного запису документа, яка залишалася серед актів поточного діловодства канцелярії і зберігалась в архіві.

Лист автентичний. Писаний, правдоподібно, у Луцьку — столичному місті Волинського князівства, де жив князь Мстислав Данилович і працювала його канцелярія. Час написання документа збігається приблизно з часом складання і відправлення листа Володимира Васильковича князю галицькому Левові Даниловичу та відповіддю останнього князю Володимиру, що відбувалося у другій половині грудня 1287 р. (II, № 37—38). Оскільки в літописі згадано, що саме „**посемь посла Мьстиславъ· ко братоу ко Львови**" (Ипат., стб. 898), то умовно відносимо його написання до останніх днів грудня 1287 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді і шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на восьми неповних рядках кол. 297 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 755 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 675 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на семи неповних рядках 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 282 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 836 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 214; Петрушевич, с. 123; Ипат., стб. 591—592; Огоновський, с. 250; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 898; Коструба, ч. 2, с. 94 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 302 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 898 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 437 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 376, 713 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Се же[1] брате[2] мои• Володимиръ[3] далъ[4] ми землю[5] свою всю и городы• а чего[6]• восхочешь[7]• чего искати по животѣ брата моего и своего• ѡсе же ти[8] ц҃рсве[9]• а се ц҃рсь[10]• а се азъ молви[11] со мною•што восхочешь[12]•

№ 40

1288 р., січень. Кам'янець.— Володимирський князь Володимир Василькович вимагає від свого оголошеного наступника луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича припинити самовільне роздавання земель боярам у його князівстві

Документ належить до актів епістолярного жанру, що виходили з князівської канцелярії. Літописець називає його „**жалобою**" (Ипат., стб. 900). Зміст документа виражає образу і докір князя Володимира Васильковича князю-спадкоємцю Мстиславові Даниловичу з приводу порушення ним умови щодо термінів особистого і самостійного правління у Володимирському князівстві („**а при моем ти животѣ не востоупатисѧ ни во что**") і самочинного розпоряджання його землями. Сам лист не називає вчинків Мстислава. Про них, однак, дізнаємось з літопису — Мстислав, розійшовшись з Телебугою і прямуючи додому після походу на Польщу, „**даеть городъ• Всеволожь боꙗромь• и села роздаваеть**" (Там само). Зміст документа характеризує відносини між князями, проливає світло на особу Мстислава та ставлення його до Володимира Васильковича, що знаходить вияв у завчасному його тяжінні до влади над Володимирським князівством. Це прагнення до влади Мстислава над Володимирським князівством, як відомо, знаходить уже часткове засвідчення у листуванні з Левом Даниловичем (II, № 38). Документ розкриває також морально-етичні підстави звинувачень, висловле-

---

[1] **Хл.** — **ж**; **Пог.** — [ж]; [2] **Хл.**; **Пог.** — **бра**[т]; [3] **Хл.**; **Пог.** — **волѡ**[ди]**меръ**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **да**[л]; [5] **Хл.**; **Пог.** — **зе**[м]**лю**; [6] **Хл.**; **Пог.** — **а чеи**; [7] **Хл.** — **въсхочешь**; **Пог.** — **въсхоче**[ш]; [8] **Хл.**; **Пог.** — **оже се ти**; [9] **Хл.**; **Пог.** — **царевє**; [10] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [11] **Хл.**; **Пог.** — **мовь**, [12] **Хл.**; **Пог.** — **хочешь**.

них князем Володимиром („**ты мене• ни на лькоу ꙗлъ• ни копьемь мѧ еси добььлъ• ни из городовъ• моихъ• выбил мѧ есь• ратью• пришедъ на мѧ**“), причини, чому Володимир передає своє князівство саме Мстиславові, а не його двоюрідному братові Левові Даниловичу або братаничу Юрію Львовичу. „**Се же есмь оучинилъ**,— повідомляє князь,— **за гордость брата своего•** [Лева Даниловича] **и с҃нвца своего**“ [Юрія Львовича].

Документ репрезентує одну з найбільших за обсягом тексту епістолярну пам'ятку, що вийшла з канцелярії Володимирського князівства. Про її текст дізнаємося лише з Галицько-Волинського літопису (Іл. *20*).

За діловодно-канцелярською формою розглядуваний документ є диктатом князя для свого посла, якого він направляв з документом у Луцьк до князя Мстислава Даниловича: „**и посла Володимѣръ• посолъ свои• со жалобою• ко братоу• своемоу Мьстиславоу**“ (Ипат., стб. 900).

Автентичність документа не викликає застережень. Галицько-Волинський літопис подає причини його появи. Ними були розповіді слуг князя Володимира про роздавання згаданих сіл і міста Всеволожа князем Мстиславом Даниловичем. Водночас відома відповідь Мстислава князю Володимиру на обвинувачення останнього (II, № 41).

Документ писаний у місті Кам'янці. Там саме на той час перебував князь-експонент, переїхавши з Любомля, щоб уникнути чергової зустрічі з золотоординцями, які повертали з походу на Польщу. Як повідомляється у літописі, князь „**поѣха до Каменца• тоу же и лежаша во болести своеи**“ (Ипат., стб. 899).

Дата документа — січень 1288 р. — встановлена на підставі опису подій, про які інформує Галицько-Волинський літопис, та досить конкретної дати походу полчищ Телебуги і Алгуя на Польщу. Цей похід розпочався у третій декаді грудня 1287 р. (пор. II, № 36 та ін.). Приблизно у той час — у 20-х числах грудня, повертається з Присяння, покинувши через хворобу золотоординців, князь Володимир Василькович у місто Володимир, звідки, пробувши „**мало днеи**“, їде через Любомль і Берестя (в Бересті затримується два дні) до Кам'янця. У Кам'янці князь залишається доти, доки („**миноувшим же днемъ нѣколичемь**“) не одержує вістки, що монголо-татари покинули Польщу і прямують на схід, минаючи Волинь. Тоді ж його повідомляють про адміністративні зловживання Мстислава. Враховуючи, з одного боку, час перебування золотоординців у Польщі (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 55—56; Махновець. ЛР, с. 438), а з другого — переїзди та зупинки Володимира Васильковича у Володимирі, Любомлі, Бересті та Кам'янці, нарешті, час, який відводився для складання тексту, досліджуваний лист міг з'явитися лише у січні 1288 р.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 18 неповних рядках кол. 298—298 зв. арк.

2 (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу Див. II, № 1 **Хл.** Текст на десяти неповних рядках кол. 756 с.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 676—677 с.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1 **Бундур.** Текст на семи неповних рядках 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 282 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на дев'яти неповних рядках 837 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 214; Петрушевич, с. 124—125; Ипат., стб. 593; Оrоновський, с. 251; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 900; Кострyба, ч. 2, с. 95 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 900 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 377, 714 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Брате• ты мене• ни на лькоу[1] галъ[2]• ни копьемь мѧ еси добьѣлъ[3]• ни из городовъ• моихъ• выбилъ[4] мѧ есь[5]• ратью[6]• пришедъ[7] на мѧ• wже[8] сѣко[9] чинiши надо[10] мною ты ми братъ[11] есь[12]• а дроугии[13] ми братъ[14] Левъ• а сыновечь[15] ми[16]• Юрьи[17]• азъ[18] же оу васъ• трехъ[19] избралъ[20] есмь[21]• тебе wдиного[22]•и далъ[23] ти есмь• землю свою всю• и городы• по своемь[24] животѣ•а при моем[25] ти[26] животѣ не востоупатисѧ[27] ни во[28] что же[29]• се же есмь[30] оучинилъ[31] за гордость брата своего• и сн҃вца[32] своего• далъ есмь[33] тобѣ землю[34] свою•

---

[1] Виправлено на **полоноу**, де склад **по** дописаний над рядком під дужкою, перший склад з ь виправлено на о, к — на н. **Хл.**; **Пог.** — на полкоу; [2] **Хл.**; **Пог.** — лъ; [3] Так у рукописі **Хл.**; **Пог.** — копiе^{м} сѧ еси мене дово^{л}, [4] **Хл.**; **Пог.** — мои^{х} выви^{л}; [5] **Хл.**; **Пог.** — еси; [6] **Хл.**; **Пог.** — ра^{т}ью; [7] **Хл.**, **Пог.** — прише^{л}; [8] **Хл.**; **Пог.** — иже тако; [9] **Хл.**; **Пог.** — иже тако; [10] **Хл.** — на^{Ао}; [11] **Хл.**, **Пог.** — бра^{т}, [12] **Хл.**, **Пог.** — еси, [13] **Хл.** — дроугын, **Пог.** — дроугїи, [14] **Хл.**, **Пог.** — як 11, [15] У рукописі літера ч виправлена на ц. **Хл.**, **Пог.** сновець; [16] Далі декілька літер зішкрябано; [17] **Хл.**; **Пог.** — Юрiи, [18] **Хл.**; **Пог.** — азъ, [19] **Хл.**, **Пог.** — ва^{с} тре^{х}; [20] **Хл.**; **Пог.** — избра^{л}, [21] **Хл.**, **Пог.** — есмъ; [22] **Хл.** — одино^{го}, **Пог.** — одиного, [23] **Хл.**; **Пог.** — да^{л}; [24] **Хл.** — своемъ; [25] **Хл.**; **Пог.** — мое^{м}; [26] **Хл.**, **Пог.** — пропущено; [27] **Хл.**; **Пог.** — вступатисѧ, [28] **Хл.**; **Пог.** — въ; [29] **Хл.**, **Пог.** — что^{же}; [30] **Хл.**, **Пог.** — есмъ; [31] **Пог.** — оучинил^{л}, [32] **Хл.**; **Пог.** — сновца; [33] **Хл.** — зе^{м}лю; [34] **Хл.** — есмы.

№ 41

1288 р., січень. [Луцьк].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович визнає свою провину перед володимирсько-берестейським князем Володимиром Васильковичем у порушенні умов спадкоємства Володимирського князівства і підтверджує свою відданість та прихильність князю Володимиру, називаючи його наставником і батьком

Лист князя Мстислава Даниловича є відповіддю на лист Володимира Васильковича (II, № 40). Належить до актів епістолярного жанру. Основуючись на розповіді літопису (Ипат., стб. 900—901) та аналізі стилю пам'ятки, вважаємо, що документ створювався як диктат князя для посла. Він записувався і пересилався безпосередньо через посла Володимира Васильковича. Літописець подає підряд листи Володимира Васильковича і Мстислава Даниловича. Князь Мстислав, ознайомившись з листом князя Володимира, тут „**же рѣ братоу своемоу**" (Там само, стб. 900). Цей диктат записаний, правдоподібно, у посольський журнал володимирським послом чи кимось з осіб, що його супроводжували. На диктат як одну з традиційних форм появи документації князівських канцелярій вказує двічі вжите у тексті листа слово „скажи".

Документ автентичний На його створення саме у той час вказують зв'язок із листом Володимира Васильковича (II, № 40), а також опис подій у літописі, які йому передували і зумовили міжкнязівське листування.

Писаний, правдоподібно, у Луцьку. Датується на основі листа князя Володимира Васильковича, надісланого Мстиславові (Там само). Був створений і пересланий у січні 1288 р безпосередньо після одержання листа від Володимира Васильковича.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках. У дипломатичному значенні представляє один вид.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на восьми неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 756 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 677 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи неповних рядках 837 с.

Опубл.: ПСРЛ, т II, 1843, с. 214; Петрушевич, с. 125; Ипат , стб. 593; Огоновський, с. 251; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 900—901; Коструба, ч. 2, с. 95 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 900—901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 377, 714 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г҃не[1]• *рци* братьи[2]• землѧ Биѧ҃[3] и твоꙗ[4] и городи[5] твои а ꙗ[6] над[7] ними не воленъ[8]• но ꙗзъ[9] есмь[10]• во[11] твоеи воли• а даи ми тѧ Бъ҃[12]• имѣти аки[13] ѡ҃ца[14] собѣ[15]• и слоужїти[16] тобѣ со[17] всею правдою• до моеⷮ живота• абы ты г҃не[18] здоровъ[19] бы҃ а болшаꙗ[20] мь[21] надеже[22]• по тобѣ *рци*•

№ 42

1288 р., не пізніше лютого 5—7 Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович запрошує приїхати до нього луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича для переговорів і складання документів стосовно передання у спадок Володимирського князівства

Досліджуваний документ, як і попередні акти, належить до пам'яток епістолярного жанру. Є листом, який з'явився у результаті диктату князя Володимира Васильковича своєму посольству, що направлялось на чолі з володимирським єпископом Євсигнієм та боярином Борком Олов'янцем до Мстислава Даниловича.

Зберігся, як і інші документи, на сторінках Галицько-Волинського літопису у списку. Протограф його не відомий. Утім, автентичність документа безсумнівна. Це підтверджує хід подій, пов'язаний з публічним визнанням князем Володимиром Васильковичем спадкоємцем свого князівства

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — **гд҃не**; [2] Кінцеві літери **ви** закреслені. **Хл.**; **Пог.** — **братїа твоа**; [3] **Хл.**; **Пог.** — **бжїа**, [4] **Хл.**, **Пог.** — **твоа**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **городы**; [6] Іншим чорнилом над **ꙗ** під титлою дописана літера **з**. **Хл.**; **Пог.** — **ѧ**; [7] **Хл.**; **Пог.** — **на҃**; [8] **Хл.**, **Пог.** — **воле҃**, [9] **Хл.**, **Пог.** **азъ**, [10] **Хл.**, **Пог.** **есмъ**, [11] **Хл.**, **Пог.** **въ**; [12] **Хл.**, **Пог.** — **ми бъ҃ тебе**, [13] **Хл.**; **Пог.** **ꙗко**, [14] **Хл.**, **Пог.** **ѡⷮца**, [15] **Хл.**, **Пог.** – **себѣ**, [16] **Хл.**; **Пог.** **слоужиⷮ**; [17] **Хл.**, **Пог.** **съ**, [18] як 1, [19] **Хл.**; **Пог.** — **здоровь**; [20] **Хл.** — **бо҃шаа**, **Пог.** **бо҃шаѧ**, [21] **Хл.**, **Пог.** — **ми**, [22] **Хл.** — **надежа начꙗ**; **Пог.** — **надежа**.

князя Мстислава Даниловича та складання з приводу цього попередніх актів і листів (II, № 36—40).

Документ писаний і внесений у посольський протокол у м. Раї не раніше першої декади лютого 1288 р. Найпізніше він міг писатися 8 лютого, бо укладення заповітів, для чого запрошувався князь Мстислав, припало на „Федорів тиждень" (Ипат., стб. 905), що відповідає для 1288 р. 9—15 лютому. Однак, правдоподібно, це надто пізня дата для появи документа Його створення пов'язується з часом відправлення послів у Луцьк або й раніше, таким чином, відштовхуючись умовно від нижньої дати, яка припадала на складання заповіту (9 лютого) та враховуючи час переїзду послів з Раю через Володимир до Луцька, перебування їх у Луцьку, підготовку князя Мстислава та його ескорту до виїзду, нарешті, сам переїзд з Луцька у Рай (очевидно, Мстислав їхав разом з послами Володимира Васильковича), а далі уже в Раї попередні переговори єпископа Євсигнія та інших членів володимирського двору від імені князя Володимира Васильковича з Мстиславом Даниловичем (Там само, стб. 900—902), треба припускати, що написання листа припадало не менше як на 3—4 дні раніше від дати можливого початку складання заповіту, тобто не пізніше 5—7 лютого 1288 р. Таке датування документа слід, однак, розглядати лише як попереднє.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Сьогодні збереглося шість його основних списків.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 757 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 677 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 283 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 838 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 125; Ипат., стб. 593; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 901; Коструба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 377, 714 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Братє приѣдь ко[1] мнѣ· хощю с тою[2] рѧдъ[3] оучинити про все·

№ 43

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович звертається до луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича з пропозицією приступити до офіційного передання земель і міст князівства йому, як своєму спадкоємцю, і княгині з дитиною Ізяславою та скріпити його документами

Перед нами черговий князівський лист, зміст якого пов'язаний з переданням Володимирського князівства князю Мстиславу. За діловодно-канцелярською формою належить до традиційних диктатів князя послові, який направляється з листом до адресата· „**Володимерь же посла к немоу єп҃па своего· с Боркомь· и со Wловѧнцемь**" (Ипат., стб. 902). Первісно був внесений у посольський протокол, на основі тексту якого відбувалося ознайомлення з його змістом Мстислава Даниловича. Документ уточнює зміст листа князя Володимира Васильковича щодо переговорів і складання документа на князівство (II, № 40), у ньому закликається до остаточного укладення заповіту і передання князівства у спадок.

На сторінках Галицько-Волинського літопису зберігся лише його список, однак його автентичність безсумнівна.

Складений у місті Раї. Рік написання документа основується на датуванні раніших та пізніших документів (II, № 40—42, 44—47) і відповідає 1288 р. Датування за днями приблизне. Воно випливає з відомостей у літописі про приїзд Мстислава Даниловича у Рай та літописної згадки, у якій вказується на час складання Володимиром Васильковичем заповітів. Йдеться, очевидно, саме про один із днів названого у літописі „**Федоровы нє^[ѣлѣ]**" (Ипат., стб. 905), тобто між 9 і 15 лютого. Однак це відбулося перед остаточним удокументуванням акта передання князівства (II, № 45—46). На останнє вказує контекст літопису, з якого дізнаємося, що після зустрічі представників володимирського князя з Мстиславом Даниловичем і передання єпископом Євсигнієм мови його князеві Володимиру Васильковичу, тут же князь велів писарю Федорцеві приступати до писання згаданих заповітів (Ипат., стб. 902—903). Оскільки точне визначення дати дня складання листа через брак об'єктивних на це підстав неможливе, документ датуємо в межах тижня, між 9 і 15 лютого 1288 р.

---

[1] **Хл., Пог. — по^А къ**, [2] Так у рукописі. **Хл., Пог. — хочю с тобою**, [3] **Хл.; Пог. — рѧ^А**

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме Зберігся у шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу Див. II, № 1 **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 757 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 678 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 224 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох рядках 283 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 838 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 126; Ипат., стб. 594; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 902; Коструба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 377, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Брате мои на то и[1] тѧ *руи* **єсмь[2] призвалъ[3]• хочю с тобою рѧдъ[4] оучинити• ѡ землю и ѡ городы• и ѡ[5] княгинѣ[6] своєи• и ѡ[7] семь[8] дѣтѧти• хочю[9] грамоты писати[10]•**

№ 44

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович заявляє про свою згоду розпочати згідно з волею володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича „писать грамоты" про передання князівства

Документ за дипломатичною навантаженістю належить до актів епістолярного жанру, є князівським листом. Діловодно-канцелярська форма

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [2] **Хл.**; **Пог.** — **есмъ**; [3] **Хл.** — **призвалъ**; **Пог.** — **призвелъ**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **рѧ**^{д}; [5] **Хл.**; **Пог.** — **о**; [6] **Хл.**; **Пог.** — **княгиню**; [7] Як 9; [8] **Хл.**; **Пог.** — **се**^{м}; [9] **Хл.**; **Пог.** — далі **и**; [10] **Хл.**, **Пог.** — **написати**

вказує на те, що він, подібно до традиції княжої канцелярії, створений як диктат князя. Від імені князя Мстислава документ представив і подав князю Володимирові Васильковичу єпископ Євсигній, який вів із луцьким і дубенським князем переговори і записав від нього листа. За обсягом тексту належить до одних із найбільших, відомих сьогодні документів князя Мстислава Даниловича. Характерною його особливістю є включення у контекст уривка листа, надісланого володимирсько-берестейським князем Володимиром, у якому князь уперше оголошує Мстислава своїм спадкоємцем (II, № 36). Такі цитування, з одного боку, засвідчують стиль і характер будови дипломатичних листів, у яких для доказовішої аргументації використовуються раніші документи адресата, з другого — вказують на автентичність як досліджуваного, так і цитованого документа.

Розглядуваний лист відомий зі списків, найранішний з яких умщений у Галицько-Волинському літописі. Місце зберігання протографа не виявлено.

Писаний у м. Раї під час перебування Мстислава Даниловича на дворі князя Володимира Васильковича. Дата його реконструюється на підставі аналізу контексту названого літопису і документів (II, № 42—43, 45—47). Складався між 9—15 лютого 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся сьогодні в одному дипломатичному виді і шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 17 неповних рядках кол. 298 зв.—299 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на десяти неповних рядках кол. 757—758 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на десяти неповних рядках кол. 678 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на восьми неповних рядках 224 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 283—283 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на 12 неповних рядках 838—839 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 126; Ипат., стб. 594; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 902; Кострyба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303—304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 902 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438—439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г҃не[1] *рцї*[2] бра҃т мои• ꙗ[3] сего ци[4] хотѣлъ[5]• ѡже[6] бы мнѣ искати твоеи землѣ[7] по твоемь[8] животѣ• сего ни на ср҃лцѣ[9] моемь[10] не было• но реклъ[11] ми есь[12] былъ• в Лѧхохъ• коли есмь былѣ[13] с Телебоугою• и[14] Ал҃ѹемь[15]• а братъ[16] мои[17] Левъ тоуто же[18]• и с҃новець ми Юрьи[19]• ты же г҃не[20] мои братъ[21] мои прислалъ[22]• ко[23] мнѣ тако река• Мьстиславе даю ти землю[24] свою всю[25] и городы по своемь[26] животѣ•

[...][27] Г҃не[28] *рци* братоу[29]• како[30] Б҃оу любо и тобѣ[31]• ѡже[32] хочешь грамоты писати• како[33] Б҃ьꙗ[34] волѧ и твоꙗ[35]•

№ 45

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович заповідає своєму двоюрідному братові князю луцькому і дубенському Мстиславові Даниловичу у вічне володіння Володимирське князівство з усіма належними до нього землями та містами разом із „стольним“ Володимиром

Досліджуваний документ належить до духовних грамот, є заповітом. Зберігся як один з небагатьох князівських документальних пам'яток XIII ст цього типу. З допомогою документа в масштабах держави оформлялося право на володіння князівством і тим самим закріплювалося за спадкоємцем відповідно до норм середньовічного цивільного права як феодальна власність. Заповіт виступає як акт політичної ваги Він узаконює перехід Володимирського князівства в руки князя Мстислава Даниловича, оберігаючи його права від можливих зовнішніх чи внутрішніх посягань на князівство. Документ привертає також увагу як пам'ятка дипломатики двору Володимира Васильковича, зокрема, з погляду структури та форми ви-

---

[1] **Хл.; Пог. — г҃дне;** [2] **Хл.; Пог. — рци;** [3] Над **ꙗ** іншим чорнилом під дужкою написано **з. Хл.; Пог. — ѧ;** [4] Літера **ц** виправлена з **ч;** [5] **Хл.; Пог. — хотѣ҃л;** [6] **Хл.; Пог. — оже,** [7] **Хл. — твоеѧ землѣ; Пог. — твоеѧ землѧ.** [8] **Хл.; Пог. — твое҃м,** [9] **Хл. Пог. — ср҃лци;** [10] **Хл.; Пог. — мое҃м;** [11] **Хл.; Пог. — рекь;** [12] **Хл.; Пог. — еси;** [13] **Хл., Пог. — есмы были.** [14] Виправлено на **і со алгуемь,** при тому **і** та **с** вставлено, **о** надписано зверху; [15] **Хл., Пог. — алъгоуе҃м;** [16] **Хл., Пог. — бра҃т,** [17] **Хл., Пог. — ми;** [18] **Хл., Пог. — тоуто҃ж;** [19] **Хл., Пог. — с҃новець мо҃и юрїи,** [20] **Хл.; Пог. — ты҃ж г҃днъ,** [21] **Хл.; Пог. — и бра҃т;** [22] **Хл.; Пог. — присла҃л;** [23] **Хл.; Пог. — къ;** [24] **Хл. — зе҃млю;** [25] **Хл.; Пог. — пропущено;** [26] **Хл., Пог. — свое҃м,** [27] Далі пропущені слова, які належать літописцю: **„Мьстиславь же реч еп҃поу брата своего“;** [28] Як 1; [29] **Хл.; Пог. — брате;** [30] **Хл.; Пог. — ꙗко;** [31] **Хл., Пог. — тебѣ;** [32] **Хл.; Пог. — аже,** [33] **Хл.; Пог. — ꙗко,** [34] **Хл.; Пог. — б҃жїа;** [35] **Хл.; Пог. — твоа.**

кладу змісту Пізнавальні його історичні передумови створення, опис яких (єдиний у своєму роді сьогодні для XIII ст.) фіксує Галицько-Волинський літопис. Вони, з одного боку, доповнюють зміст, розкриваючи політичну ситуацію, у якій документ готувався і складався, з другого — вказують на безпосередній процес (процедуру) його створення, засвідчуючи певною мірою працю князівської канцелярії (Іл. *21*).

Ориґінал заповіту не відомий. Він втрачений. Текст його, який зберігся, очевидно, не дійшов у складі літопису повністю. Під час оголошення Мстислава князем Володимирського князівства „**повелѣ передо всими чести грамотоу братноу ѡ даньи землѣ и всѣ**ˣ **городовъ**“ (Ипат., стб. 905). Які це городи,— у документі не подано. Невідомими сьогодні залишаються також рух документа після його складання та останнє місце зберігання. До нас дійшов у складі Галицько-Волинського літопису. Він поряд із заповітом княгині Ользі (II, № 46) виділяється літописцем (або пізнішими редакторами літопису) окремим заголовком: „**кнѧзѧ Володимерѧ роукописаніе**“.

Документ зберігає структуру дипломатичного акта. Із тричастинного формуляра, типового для середньовіччя, у заповіті засвідчено *вступний протокол* та *власне зміст*. Однак названі структурні частини репрезентовані не всіма складовими клаузулами. Якщо йдеться про *власне зміст*, то з присвійних тогочасним документам клаузул *аренги*, *промульгації*, *нарації*, *санкції*, *короборації* у заповіті простежується тільки *диспозиція* — вираження волі експонента та вказівка на здійснення юридичного акта. Третьої складової частини формуляра — *закінчення*, яке є обов'язковим у цьому виді документів, тим більше, якщо йдеться про заповіт у такій поважній справі, а також традиції устійнених норм княжих канцелярій при складанні актів, немає. Це дає змогу висловити припущення, що літописний список зберіг не весь текст протографа. Втім, будова та зміст окремих клаузул документа відзначаються певними особливостями Це насамперед стосується клаузули *інвокації*, друга частина якої містить слова: „**Молитвами· С҃тыа Бц҃а· и При҆дв҃ца Мр҃ьꙗ· и ст҃хъ Аг҃глъ**“, які сьогодні не відомі ні у східнослов'янській, ні у західнослов'янській дипломатиці. Клаузула *інтитуляції* не обмежується називанням власного імені і звання: „**Се ꙗзъ· кнѧзь Володимерь**“, а послідовно вміщує генеологічні дані князя-експонента, що він „**с҃нъ Василковъ· вноукъ Романовъ**“. Підкреслено лаконічний виклад *власне змісту*, який не містить у першій частині жодних уточнювальних клаузул тощо.

Втрата ориґіналу обмежує розкриття відомостей про первісний вигляд документа, розміщення у ньому тексту, його зовнішнє оформлення, нарешті, особливості письма. Спираючись на тогочасні писемні аналоги, можемо лише здогадуватися, що досліджуваний заповіт був писаний на пергаменті, півуставним письмом, яке на той час часто використовувалось у князівських канцеляріях при писанні документів. Обсяг основного тексту попередньо може вказувати, що аркуш, на якому складався документ (якщо не враховувати такого елемента, як важливість подій, що могла диктувати окремі форми документа), мусив, очевидно, бути невеликим. Незаперечним є, що з боку обох князів при складанні заповіту

були присутні свідки, але з названих причин також не відомо, чи їхні імена фігурували у кінцевій частині документа. Не відомі й способи засвідчення заповіту та ін.

Документ, як про це свідчить згаданий літопис, складав „писець Федорцьо". Писаний і виданий у місті Раї. Саме з цього міста надсилає князь Володимир Василькович листа Мстиславові з проханням приїхати на переговори і складання заповітних документів (II, № 42), дещо пізніше на це запрошення „**Мьстислав же приѣха к немоу в Ран со своими бояры**" і висловлює свою згоду, а після складання заповіту, як відзначено у літописі, „**Володимѣръ же приѣха из Раю• в Любомль**" (Ипат., стб. 901, 905)

У збереженому списку документ не датований. Його хронологія, однак, встановлюється за змістом літопису, зокрема, за подіями, які виступали до і після написання заповітів та інших документів князя Володимира Васильковича (II, № 43—44, 47), і відповідає 9—15 лютого 1288 р. Основою такого датування є, зокрема, згадка літописця про те, що оформлення „**князя Володимера роукописаніе**" та інших документів на князівському дворі припадало на перший тиждень посту у „**Федоровы не҃{ѣлѣ}**", що для 1288 р. якраз збігається з 9—15 лютого (Ипат., стб. 905). На який день випало складання документа — 9, 10, 11 лютого чи пізніше,— не відомо. Пропоноване датування, однак, при всій близькості до дійсного, умовне. Воно полягає, по-перше, у тому, що основане на археографічній, а не на оригінальній, реальній даті літописної статті (пор. датування документа „близько 1286 р." (Собр. ГГД, I, с. 7); „1287 р." — Я. Ржежабек (Болеслав-Юрий II., с. 59—60); „близько 1287 р." — О. Зимін (ПРП, вып. 2, с. 27) та ін.), отже, залежить від датування літописних статей, які, як відомо, реконструйовані для Галицько-Волинського літопису дослідниками, по-друге, часто об'єктивними причинами. Наприклад, не відомо, яким початком року користувався писар Федорцьо при внесенні дати в документ — першосічневим чи ранішим, першовересневим, вживання яких на Південно-Західній Русі упродовж XIII ст. нерідко чергувалося.

Список документа не викликає жодних застережень щодо автентичності. Підтвердженням цього є аналіз змісту документа, його мова та історична ситуація, у якій він створювався.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та сімох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 12 неповних рядках кол. 299 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти рядках кол. 758 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 678 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 224 зв. арк

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу Див. II, № 1 **Єрм.** Текст на шести неповних рядках 283 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на шести неповних рядках 839 с.

7. (Дан.). Список Г. Даниловича. Створений польс. мовою перед 1860 р. Рукопис не відомий. Реконструюється на підставі публікації (Danilowicz, I, s. 122). Текст перекладу основується на публікаціях давньоруського тексту М. Карамзіна і „Собрания государственных грамот и договоров..." (Собр. ГГД).

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 370, прим. 175; Собр. ГГД, II, с. 7; Karamzin, t. IV, s. 84. Uwaga, 175; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Daniłowicz, I, s. 122 (польс. перекл.); Аристов. Хрестоматия.., с. 11; Петрушевич, с. 126; Ипат., стб. 594; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 903; ДДГ, с. 11; Коструба, ч. 2, с. 97 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПРП, вып. 2, с. 27; ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 903 (факсим., 1908); Генсьорський. З коментарів.., с. 171; Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Во[1] имѧ Ѡ҃ца[2] и С҃на и С҃тго Д҃ха• молитвами[3]• С҃тыа[4] Б҃ца• и При҃сдв҃ца М҃рьꙗ[5]• и с҃тхъ[6] А҃гг҃лъ•

Се ꙗзъ[7]• кнѧзь Володимерь[8]• с҃нъ Василковъ[9]• вноукъ[10] Романовъ[11]• даю землю свою всю и городы по своемь[12] животѣ• братоу своемоу Мьстиславоу• и столныи[13] свои городъ[14] Володимиръ[15]•

Текст старопольською мовою

Публікується на основі списку **Дан.**

W imię Ojca i Syna i świętego Ducha, modlitwą Najświętszej Bogarodzicy i Najczystszej Dziewicy Maryi i swiętych Aniołow.

Oto ja knjaż Włodzimierz, syn Wasilka, wnuk Romana daję całą swą ziemię, oraz miasta po mej śmierci, bratu memu Mścisławowi, wraz ze stołecznym mym grodem Włodzimierzem.

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — въ; [2] **Хл.**; **Пог.** — ѡ҃ца; [3] **Хл.**; **Пог.** — м҃лтвами; [4] **Хл.**; **Пог.** — пр҃тыа; [5] **Хл.**; **Пог.** — пр҃нодв҃ы м҃рїа; [6] **Хл.**; **Пог.** — с҃ты^х^; [7] **Хл.**; **Пог.** — азъ; [8] **Хл.** — Волѡ^ди^меръ; **Пог.** — воло^ди^меръ; [9] **Хл.**; **Пог.** — Васи^л^ковь; [10] **Хл.**, **Пог.** — вноукь; [11] **Хл.** — романѡвъ; **Пог.** — романовь; [12] **Хл.**; **Пог.** — свое^м^; [13] **Хл.** — сто^л^ныи; [14] **Хл.**; **Пог.** — горѡ^д^; [15] **Хл.**; **Пог.** — Волѡ^ди^меръ.

№ 46

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович заповідає у володіння своїй дружині княгині Ользі місто Кобринь, села Городло, Садове і Сомино та монастир Святих Апостолів зі селом Березовичами у Володимирському князівстві

Публікований документ є другим заповітом князя Володимира Васильковича (пор. II, № 45). Його поява пов'язана з розподілом земельних володінь та переданням князем прав власності на частину феодально залежного населення після своєї смерті дружині Ользі. Документ засвідчує також традиційне використання давньоруських правових норм у князівстві, розкриває організацію управління селами та містами у Галицько-Волинській державі. Передання у спадкове володіння населених пунктів разом із монастирем є пізнавальним для вивчення церковного права і становища церкви на Русі у XIII ст.

Оригінал заповіту як окремий документ не зберігся. Дійшов до нас, як багато інших, лише у списках, що фігурують у складі руських літописних кодексів, зокрема у тій частині, яка включає т. зв. любомльську редакцію Галицько-Волинського літопису.

Текст документа засвідчує лише дві основні структурні частини середньовічного формуляра, а саме *вступний протокол* і частково *власне зміст*, третьої частини, *закінчення* — немає (Іл. 22).

У *вступному протоколі* виступає розгорнута *інвокація*, яка вдруге фігурує у контекстах відомих сьогодні давньоруських документів (II, № 45), *інтитуляція* вказує на генеалогічні корені походження князя-експонента. Особливістю *вступного протоколу* є відзначення поряд із *інтитуляцією* задуму написання документа князем — „**пишоу грамоту**", що є рідкісним явищем у текстах східнослов'янських документів. Поряд із називанням (*інскрипція*) — „**далъ есмь княгинѣ своеи**", наголошується на часі й умовах входження у дію заповіту, а саме: „**по своемь животѣ**". Ця клаузула формуляра сприймається як елемент *наратії*, що часто є перехідною ланкою між *вступним протоколом* і *власне змістом* документа. Втім, сам зміст виражений лише клаузулою *диспозиції*, яка є основною, бо засвідчує волю експонента і вказує на здійснення юридичного чину. На противагу заповіту князеві Мстиславу Даниловичу (Там само), зміст заповіту княгині Ользі є більш розгорнутий, містить перелік усіх нерухомих об'єктів власності та повинностей, що належатимуть спадкоємниці та за нею закріплюються документом. Привертає увагу виклад *власне змісту* документа, передусім певні контекстуальні відступи від норм структури, наприклад, уточнення щодо ранішої купівлі князем села Березовичів і затрати на це коштів, роздуми князя над становищем княгині після його смерті.

Немає у документі таких клаузул, як *санкція*, *коробораціа*, нарешті, як згадувалося, *закінчення*. Слід уважати, що остання частина формуляра була пропущена літописцем як другорядна, враховуючи докладний попередній опис подій на сторінках літопису.

Втрата ориґіналу обмежує відтворення його окремих зовнішніх ознак, передусім відомостей про загальний вигляд, оформлення лицевої та зворотної сторін аркуша, письмо.

Писаний документ у м. Раї. Дата його, як і дата заповіту князю Мстиславові Даниловичу, реконструюється на підставі подій, описаних у літописі (деякі з них датовані), та документів (II, № 42—45, 47) і визначається 9—15 лютого 1288 р. (пор. II, № 45).

Автентичність заповіту не викликає сумнівів.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та сімох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 32 неповних рядках кол. 299—299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на 17 неповних рядках кол. 758—759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на 17 неповних рядках кол. 679 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на 15 неповних рядках 224 зв.—225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на 19 неповних рядках 283 зв.—284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на 21 неповному рядку 839—840 с.

7. (Дан.). Список Г. Даниловича. Див. II, № 45. **Дан.** Текст на 122—123 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 370, прим. 175 (част. публ.); Собр. ГГД, II, с. 7; Karamzin, t. IV, s. 84—85. Uwaga, 175 (транс. лат. буквами); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Danilowicz, I, s. 122—123 (польс. перекл.); Аристов. Хрестоматия.., с. 11—12; Петрушевич, с. 126—127; Ипат., стб. 595; Клеванов, с. 479; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 903—904; ДДГ, с. 11; Коструба, ч. 2, с. 97—98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПРП, вып. 2, с. 28; ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 903—904 (факсим., 1908); Генсьорський. З коментарів.., с. 171—172; Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 і № 45 (Розділ II).

Въ имѧ Ѡ҃ца и С҃на и С҃тго Д҃ха· мл҃твами· С҃тыа[1]· Б҃ца· и При҆д҃вца М҃рьꙗ[2]· с҃тхъ анг҃глъ[3]·

---

[1] **Хл., Пог. — пр҆с҃тыа;** [2] **Хл.; Пог. — Пр҆с҃нод[ѣ]вы М[а]рьꙗ,** [3] **Хл., Пог. — и с[вѧ]ты^х^ агг[е]ль.**

Се ꙗзъ[4] кнѧзь Володимѣръ[5]• сн҃ъ Василковь• вноукь Романовъ• пишоу грамотоу• далъ есмь кнѧгинѣ[6] своеи• по своемь животѣ• городъ свои Кобрынь• и с[7] людми и з[8] данью[9]• како[10] при мнѣ даꙗли тако и по мнѣ• ать дають кнѧгинѣ[11] моеи• иже[12] далъ есмь[13]• еи[14] село свое Городелъ[15]• и с[16] мыто[м] а людье[17] како[18] то[19] на мѧ страдалѣ[20] тако и на кнѧгиню мою• по моемь животѣ• аже боудеть кнѧзю городъ роубити• и ни[21] к городоу а поборомъ• и тотарьщиною[22]• ко[23] кнѧзю• а Садовое еи Сомино же[24] далъ есмъ[25] кнѧгинѣ свое[26]• и манастырь сви҃х Ап҃лы же[27] создахи[28] и[29] своею силою• а село есмь[30] коупилъ• Березовичѣ[31]• оу Рьевича[32] оу Давыдовича• Фодорка[33]• а далъ есмь[34] на немь• н҃• гривенъ коунъ[35] а• е҃•[36] локотъ• скорлата[37]• да[38] бронѣ[39] дощатые• а тое[40] далъ есмь[41] ко[42] Ап҃лмъ же• а кнѧгини моа• по моемь животѣ• ѡже[43] восхочеть[44] в черничѣ[45] поити поидеть• аже не восхочеть[46] ити• а[47] како[48] еи любо• мнѣ не воставши[49] смотрить[50] что[51] кто иметь[52] чинити• по моемь животѣ•

Текст старопольською мовою

Публікується на основі списку **Дан.**

W imię Ojca i Syna i świętego Ducha, modlitwą Najśw[iętszej] Bogarodzicy i Najczystszej Dziewicy Maryi i świętych Aniołów.

Oto ja knjaź Włodzimierz, syn Wasilka, a wnuk Romana piszę list obecny. Nadaję księżnie mej [żonie] po zgonie, miasto własne Kobryń z ludzmi i daninami takiemiz, jakie szły na mnie, aby i księzna takiez pobierała. Prócz tego zapisałem jej wieś swą włąsną Horodeł, z mytem i ludzmi i temiż robociznami, jakie mi odbywali. Kiedy książe będzie

---

[4] Хл., Пог. — азъ; [5] Хл., Пог. — Воло^ди^мерь; [6] Хл., Пог. — кнѧгини; [7] Хл.; Пог. — з, [8] Хл., Пог. — съ [9] Хл., Пог. — даню [10] Хл. Пог. - ꙗк, [11] Хл. Пог. — има^т^ даати кнѧгини; [12] Хл.; Пог. — аже, [13] Хл.; Пог. — есмъ; [14] Хл., Пог. — и; [15] Хл., Пог. — и Городло; [16] Хл.; Пог. — з; [17] Хл.; Пог. — лю^д^; [18] Хл.; Пог. ꙗко, [19] Хл., Пог. пропущено; [20] Хл.; Пог. — тѧгли и; [21] Хл.; Пог. — и они, [22] Хл.; Пог. — татарьщиною; [23] Хл., Пог. — къ; [24] Хл.; Пог. — пропущено; [25] Хл.; Пог. — есмъ; [26] Хл.; Пог. — кнѧгини своеи; [27] Хл.; Пог. — иже; [28] Хл.; Пог. — създа^х^; [29] Хл.; Пог. — пропущено; [30] Хл.; Пог. — есмъ; [31] Хл.; Пог. — Березовичи; [32] Хл.; Пог. — Юрьевича, [33] Буква ф перероблена з х. Хл.; Пог. — в Ходорка; [34] Хл.; Пог. — есмъ; [35] Буква к перероблена з г, очевидно, самим писарем; [36] Хл.; Пог. — пѧ^т^; [37] Текст правлений, букви ск перероблені із ш, о — з а. Хл., Пог. — шарлатоу; [38] Хл.; Пог. — же, слово правлене; [39] Хл.; Пог. — брынѣ, [40] Хл.; Пог. — село [?]; [41] Див. 25; [42] Хл.; Пог. — къ; [43] Хл.; Пог. — аже; [44] Хл.; Пог. — въсхоще^т^; [45] Перша буква ч написана по зішкрябаному ц, а друга виправлена на ц. Хл.; Пог. — черници; [46] Хл., Пог. — въсхоще^т^; [47] Хл.; Пог. — пропущено; [48] Хл.; Пог. — ѧк, [49] Хл., Пог. — въста^в^ши, [50] Хл., Пог. — смотрѣти, [51] Хл., Пог. — што; [52] Хл., Пог. — има^т^

gród budować, i oni pomagać mają, a pobory i tatarszczyznę knjaziu dadzą. Procz tego nadałem jej usadźbę Somino. Dałem mej księznej Monaster Apostoły [Apsły], ktory sam zbudowałem. Wioskę zaś Berezowicze kupiłem u Jurjewicza u Dawidowicza u Chodorka, za którą dałem 50 grzywien kun i V łokci szkarłatu, oraz zbroję, i tę wioskę zapisałem na Monaster Apostoły. Jeśliby księzna zapragnęła po mej smierci zostać mniszką, to jej niebronno, a jesli nie zechce, to ma zostać jak się jej podoba. Trudnoż mnie wstać z grobu i patrzeć, co kto będzie robił po mojej śmierci.

№ 47

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович просить луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича скласти присягу про те, що після його смерті він не відбиратиме від княгині Ольги і дитини Ізяслави наданих їм земель та інших маєтностей та не чинитиме з ними нічого проти їх волі

Лист з'явився безпосередньо після складання Володимиром Васильковичем заповітів (II, № 45—46). Засвідчує вимогу князя Володимира Васильковича стосовно князя-спадкоємця Мстислава підтвердити його ставлення до подій і дружини Ольги та дитини Ізяслави, пов'язаних з розподілом володінь князівства. Тим досліджуваний акт відображає загальний характер правових відносин у Галицько-Волинському князівстві під час заповідання маєтностей на завершальному етапі. Основною метою створення документа було встановлення гарантій з боку адресата-князя у справі узаконення майново-правового статусу поділених маєтностей, яке пов'язане з переданням у спадок князівства і ставлення князя Мстислава до інших спадкоємців Володимира Васильковича після його смерті.

За діловодно-канцелярською формою документ є диктатом князя послові, який передав його князю Мстиславу: „**посем же** [тобто після написання заповітів, II, № 45—46] **посла Володимѣрь ко братоу**" (Ипат., стб. 904). Цитата, однак, вказує на досить нетрадиційну форму контактів. Як міг пересилатися лист, якщо князь Мстислав був у Раї, де перебував і князь Володимир Василькович. Аналогічно передавалася відповідь князя Мстислава князю Володимиру (II, № 48). Це вказує на те, що князі були у різних місцях однієї місцевості, а переговори і присяга документувались (принаймні у протокольному варіанті) та велися за посередництвом і у присутності „послів", у даному разі єпископа Євсигнія (Ипат., стб. 904—905).

Відомий досліджуваний лист зі списку, який зберігся завдяки цитуванню його у Галицько-Волинському літописі. Автентичність не викликає сумніву. Писаний у м. Раї, у „Федоровий тиждень“, тобто між 9 і 15 лютого 1288 р. Дата основується на інших документах, які видавала у той час князівська канцелярія (II, № 42—45), та на розповіді про ці події у згаданому літописі (Ипат., стб. 903—906).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 679 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на шести неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи рядках 840 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 127; Ипат., стб. 595; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 904; Коструба, ч. 2, с. 98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 904 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Бра^т[1] мои Мьстиславе[2]• цѣлоуи ко[3] мнѣ• хр^стъ[4] на томъ[5]• како ти не ѿꙗти[6]• ничего^ж[7] ѿѡ[8] кнѧгини моеи[9]• по моемь[10] животѣ• что[11] есмь еи далъ[12]• и ѿ сего дѣтища[13]• ѿ Изѧславы же[14]• не ѿдать еѣ[15] неволею ни за кого же[16]• но кдѣ[17]• боудеть[18] кнѧгинѣ[19] моеи любо•тоутоть[20] ю дати[21]•

---

[1] **Хл., Пог.** — брате, [2] **Хл., Пог.** — мстиславе, [3] **Хл., Пог.** — къ, [4] **Хл., Пог.** — кр҃ть, [5] **Хл., Пог.** — тѡ^м, [6] **Хл.** — о^тнѧ^{ти}, **Пог.** — ѡ^тнѧти, [7] **Хл.; Пог.** — ничего; [8] **Хл.; Пог.** — ѡ^т, [9] **Хл.; Пог.** — моеѧ, [10] **Хл.; Пог.** — мое^м; [11] **Хл., Пог.** — што; [12] **Хл.; Пог.** — да^л; [13] **Пог.** далі — ю дан; [14] **Хл.; Пог.** — пропущено; [15] **Хл.; Пог.** — а еже не ѡ^тдати еѧ; [16] **Хл., Пог.** — кого^ж; [17] **Хл.; Пог.** — где; [18] **Хл., Пог.** — бѫде^т, [19] **Хл.; Пог.** — кнѧгини; [20] **Хл., Пог.** — то тоу^т; [21] **Хл.; Пог.** — да^т

№ 48

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович присягає володимирсько-берестейському князю Володимирові Васильковичу дотримуватися умов заповіту і не обмежувати після його смерті прав княгині Ольги і дитини Ізяслави

Документ належить до останніх, відомих сьогодні актів, які пов'язані з переданням у спадок князю Мстиславові Даниловичу Володимирського князівства У видовому значенні зберігає формальні ознаки листа, за смисловим навантаженням його слід розцінювати як клятву — „**на томъ кр҃тъ челова**" (Ипат., стб. 905) Володимирові Васильковичу на його лист-звернення (II, № 47). Посередником у цьому був єпископ Євсигній.

За характером побудови та діловодною формою документ виступає, як і попередній, диктатом князя, на що вказує контекст літопису і вживане в ньому в наказовій формі слово **рчи** (скажи). Вписав цей документ у протокол зі слів Мстислава єпископ Євсигній або хтось із осіб, що супроводжували його на переговорах. Літописець повідомляє, що саме Євсигнію „**Мьстиславъ же ре҃**". Допустимо також, що він був сформований як окремий акт.

Протограф документа не відомий. Зберігся його список, що включений у контекст Галицько-Волинського літопису. Щодо автентичності не викликає сумнівів — зміст документа будується на контексті листа Володимира Васильковича (II, № 47). Окремі його елементи простежуються в заповітах (II, № 45—46).

Писаний у м. Раї. Датування його тісно пов'язане з іншими документами, що стосуються передання князівства Мстиславові Даниловичу і були створені між 9—15 лютого 1288 р. (II, № 42—47). Після тексту досліджуваного документа літописець датує весь перебіг подій, пов'язаних із заповіданням Володимирського князівства, так: „**се же сѧ дѣꙗшеть Федоровы не҃[ѣлѣ]**" (Ипат., стб. 905), що відповідає вказаній у заголовку даті та датуванню інших документів, які виникали у зв'язку з цією подією.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 679—680 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на восьми рядках 840 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 370, прим. 175 (част. публ.); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 127; Ипат., стб 595; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 904—905; Коструба, ч. 2, с. 98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 904—905 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г҃не[1] *рчи*[2] брате• не даи ми Б҃ъ того ѡже[3] бы мнѣ ѿꙗти[4]• что по твоемь[5] животѣ• оу твоеи кнѧгинѣ[6] и оу сего дѣтища• но даи ми Б҃ъ имѣти свою ꙗтровь[7] аки[8] достоиноую[9] м҃трь собѣ и чтити[10]• а про се[11]• дѣтѧ ѡже[12] сѧко[13] молвишь[14]• абы ю• Б҃ъ того довелъ[15] даи ми ю[16] Б҃ъ• ѿдати[17] аки[18] свою дщерь[19]• родимоую[20]•

№ 49

1288 р., лютого 12. [Холм або Перемишль].— Ієромонах Георгій повідомляє про завершення писання Євангелія, що відбулося „при Лвовѣ кнѧжѣньи• и сна ѥго Юрьꙗ“

Розглядуваний запис є колофоном Євангелія-Апракоса повного, що відоме як Євангеліє Галицьке. Його зміст традиційно не пов'язаний з літургічним текстом книжки. Інформує про переписувача Євангелія, яким був „**прозвоутер**“ Георгій, містить відомості про те, що переписування відбулося під час князювання Лева Даниловича і Юрія Львовича.

Текст запису, як і уся книжка, написаний у дві колонки, на пергаменті. Письмо — устав, один почерк. Літери „прямі, квадратоподібні, як і увесь текст книжки, розміщені не щільно, штрихи досить товсті, значно-

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — г҃дие; [2] **Хл.**; **Пог.** — рци; [3] **Хл.**; **Пог.** — аже; [4] **Хл.**; **Пог.** — о҃тнѧти, [5] **Хл.**; **Пог.** — твое҃м; [6] **Хл.**; **Пог.** — кнѧгини; [7] **Хл.**; **Пог.** — ꙗтровъ; [8] **Хл.**; **Пог.** — ꙗко; [9] **Хл.**; **Пог.** — дѡ҃стиноую; [10] Перше **и** написане по зішкрябаному **о**; [11] **Хл.**; **Пог.** — сее, [12] **Хл.**; **Пог.** — ѧже; [13] **Хл.**; **Пог.** — тако; [14] **Хл.**; **Пог.** — мо҃вишь; [15] **Хл.**; **Пог.** — дове҃л; [16] **Пог.** — да ю ми; [17] **Хл.**; **Пог.** — ѡ҃тда҃ти; [18] **Хл.**; **Пог.** — ꙗко; [19] **Хл.**; **Пог.** — дъцѥрь; [20] **Хл.**; **Пог.** — рѡ҃дѧмою

го контрасту між основними і допоміжними лініями немає. Почерк типовий для XIII ст.“ (Запаско, с. 221).

Немає однозначної думки щодо місцевості написання пам'ятки. Визначення Холма або Перемишля у літературі є відносним і у своїй основі апріорним, бо спирається здебільшого на книжну традицію цих міст і пов'язується лише з фактом, що вони були на той час столицями і місцями основного осідку князів Лева Даниловича і Юрія Львовича.

Традиційно розглядуваний запис, як і Євангеліє, датований смертю Данила Романовича і роками князювання його сина князя Лева Даниловича в Галичині: 1264/1266—1301 рр. (у колофоні прочитується лише дата дня і місця завершення праці над книгою, з річної дати чіткою є перша цифра „҂ѕ“ (6 тис.). Отже, пропоноване датування книжки дуже приблизне. Деякі дослідники перше число цієї хронологічної рамки — нижню дату, подають як 1266 р. (див. Запаско, с. 221—222). І. Срезневський спочатку відносив складання запису і Євангелія до 1300 р. (Срезневский. Др. памятники.., стб. 158), згодом, глибше досліджуючи хронологію пам'ятки, уточнив річну дату. Він зробив спробу її визначити, спираючись на узгодженні (відповідності) числа дня і назви дня, і саме в якому році при князюванні Лева Даниловича ці дані збігалися. Згідно із цим, його обчислення 12 лютого припадало на четвер лише у 1288 р., що дало підстави дослідникові віднести закінчення написання книги, а отже, і появу запису (колофона) 12 лютого 1288 р. Зауважимо, однак, що 12 лютого у четвер припадало упродовж 1264—1301 рр. ще на 1266 та 1277 рр. (Chronologia.., s. 360). Отже, завершення книги і складання прикінцевого запису могло відбутися у 1266, 1277 і 1288 рр. XIII ст. Але щоб не створювати для пам'ятки і запису нових дат (тим більше, що для будь-якої з них на сучасному етапі немає жодної аргументації), зберігаємо запропоновану І. Срезневським річну дату 1288 р. і датуємо акт 12 лютого 1288 р.

Ориґінал: РНБ, отд. рук. и редк. кн. F. n. 1. 64, первый столбик 175 об. л.

Опубл.: Срезневский. Др. памятники.., стб. 158; Соболевский. Очерки.., с. 20—26; Соболевский Нов. сб. ... снимков.., 1906, табл. 10 (знімок); Свєнціцький. Нариси.., с. 46; Гранстрем, с. 22—23; Запаско, с. 221—222 (Бібліогр.).

Реґест: Свод. катал. .., № 179.

Текст

Въ лѣ҃т ҂ѕ[...] мцѧ февралѧ въ• в҃і• д҃нь• въ д҃нь• четве҃р• при Лвовѣ кнѧжѣньи• и с҃на ѥго Юрьꙗ• при ихъ тишинѣ хвалѧ ихъ съдоровьѥ• роукою грѣшнаго раба Б҃жьꙗ Георьгыꙗ прозвоутора• скончашасѧ книгы сиꙗ• въ честь Г҃ви• собѣ на с҃псѣньѥ• ѡ҃т своѥго довола• а вы господо• и братьꙗ• и о҃ци• исправлеваюче чьтѣте не

кльноуче• но поминаюч҃ [а] цѣ зда боудоу кде опѣсалъсѧ• хоудымь (с) умомь грѣшнымь• прост҃ѣте бг҃овѣ҃ѣе• аминь• амин҃• (ам)инь•

№ 50

1288 р., початок червня. Любомиль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович просить луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича взяти під захист мазовецького князя Конрада Семовитовича

Документ є пам'яткою епістолярного жанру і належить до зразків міжкнязівського листування. Виник як відгук Володимира Васильковича на прохання князя мазовецького Конрада, „**абы мѧ г҃не со твоею мл҃тью приялъ• братъ твои•** [Мстислав] **подъ свою роукоу• и стоялъ бы за мѧ во мою wбидоу**“. Лист, крім того, засвідчує спробу продовження традиційних взаємозв'язків Володимирського князівства з Мазовією, у нових політичних умовах допомогу їй руських князів у збереженні незалежності. Конрад повідомляє: „**есмь господине княжилъ и городы своѣ держалъ• и братьи своеи wбалъсѧ есмь и грозенъ былъ**“. Окремо підкреслюється роль князя Володимира, який завжди „**стоялъ**“ за Конрада (Ипат., стб. 906). Зваживши на слова Конрада, „**Володимеръ же• посла ко братоу своемоу• Мьстиславоу**“ листа.

Оригінал документа не зберігся. Про нього знаємо лише зі списку. Він включений літописцем у контекст Галицько-Волинського літопису, який розповідає про події, що настали після офіційного передання князю Мстиславові Володимирського князівства. За діловодно-канцелярською формою лист належить до диктатів князя, що, як відзначалось, пересилався посольством.

Список листа — автентичний. Писаний у Любомлі. Там перебував на той час князь Володимир Василькович. Дата його — початок літа 1288 р. У літописі повідомляється, що саме „**наставшоу же лѣтоу**“ прибуває у Любомль посольство від мазовецького князя Конрада. Отже, цю подію можна відносити до початку червня 1288 р. (Грушевський. Хронольогія.., т. XLI, с. 56). Безпосередньо після приходу мазовецьких послів між князями Мстиславом та Володимиром розпочинається листування і з'являється досліджуваний лист (пор. також II, № 49), що є підставою для його датування початком червня 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 300 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'яти неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 841—842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 906—907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 906—907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Братъ[1] мои самъ[2] вѣдаешь· како есмь[3] имѣлъ[4] брата своего[5] Кондрата[6]· и ч[7]тилъ[7] и дарилъ[8] а в[9] обидоу[10] его стоялъ[11] есмь[12] за нимъ[13]· како[14] и за собою· абы ты тако же[15] мене дѣлѧ[16]· приялы и[17] с[18] любовью подъ[19] свою роукоу[20] и стоялъ[21] за нимъ[22] во[23] его зло·

№ 51

1288 р., початок червня. Луцьк.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович обіцяє володимирсько-берестейському князеві Володимиру Василъковичу взяти під опіку, а у разі потреби і під захист, мазовецького князя Конрада Семовитовича

Документ є безпосередньою відповіддю князя Мстислава на лист князя Володимира (II, № 50). Перед нами нова пам'ятка епістолярного жанру,

---

[1] **Хл.** — вра[т], проте при літері т пізніше зверху дописане ѣ; [2] **Хл., Пог.** — са[м]; [3] **Хл.; Пог.** — есмъ; [4] **Хл.; Пог.** — имѣ[л]; [5] **Хл., Пог.** — мое[го]; [6] **Хл.** — къндрата; [7] **Хл.** — чтилъ; **Пог.** — чти[л]; [8] **Хл.; Пог.** — дари[л], [9] **Хл.; Пог.** — во; [10] **Хл.; Пог.** — шбидоу, [11] **Хл.; Пог.** — ста[л]; [12] **Хл.** — есмъ; [13] **Хл.; Пог.** — ни[м]; [14] **Хл.; Пог.** — ва[ш]о; [15] **Хл.; Пог.** — тако[же]; [16] **Хл.; Пог.** — дла; [17] У рукописі літера л виправлена на а; **Хл.; Пог.** — пріаль (пріяль) его; [18] **Хл.; Пог.** — съ, [19] **Хл., Пог.** — любовію по[д], [20] **Хл., Пог.** — рѫкоу, [21] **Хл.** як 11, **Пог.** — столъ; [22] **Хл.; Пог.** — ни[м]; [23] **Хл., Пог.** — въ.

новий князівський лист. Князь-експонент погоджується прийняти князя Конрада „**подъ свою роукоу**“, чим засвідчує підтримку традиційним зв'язком Галицько-Волинського князівства з Мазовією. За діловодною формою документ належить до диктатів князя. Очевидно, був продиктований і внесений у посольський журнал не своїми, а володимирськими послами, що прибули до Луцька з листом-проханням князя Володимира Васильковича. У літописі текст документа супроводжується словами: „**Мьстиславъ же шѣвчасѧ (тако створити) Володимиру**“ (Ипат., стб. 907).

Досліджуваний документ відомий лише зі списків. Найдавніший список, що зберігся сьогодні, поміщений у Галицько-Волинському літописі. Доля протографа документа не відома. Його текст автентичний. Це підтверджують літописні згадки подій (Там само, стб. 906) та листування, що створювалося на володимирському та луцькому князівських дворах у зв'язку з проханням мазовецького князя Конрада (II, № 50—53).

Писаний, правдоподібно, у Луцьку. Дата документа — червень 1288 р., приблизна. Вона основується на контексті літопису, який розповідає про прибуття посольства князя Конрада з Мазовії до Володимира Васильковича (Ипат., стб. 906), та реконструкції дати написання листа володимирським князем Мстиславові Даниловичу (II, № 48). Різниця між часом складання цього листа і досліджуваного становить не більше 3—5 днів, проте, на яку декаду місяця вони припадають, не відомо, як і не відомо це для згаданого листа Володимира Васильковича.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 761 арк

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Бра[т][1] мои[2] радъ[3] тебе дѣла приимаю[4]· с[5] любовью[6] подъ[7] свою роукоу[8]· а в[9] обидоу его дан ми Бъ· головоу свою сложити за нь[10]·

№ 52

1288 р., кінець серпня — перша половина вересня. [Гай].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович повідомляє володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича про намір запросити до себе мазовецького князя Конрада Семовитовича на переговори та просить для цього його згоди

Документ відтворює події, пов'язані з продовженням традиційного протекторату галицько-волинських князів над мазовецьким князем Конрадом, а саме заходи князя Мстислава щодо запрошення Конрада приїхати на Волинь для нових переговорів і удокументування союзу між князівствами. Зміст листа привертає увагу і тим, що князь Мстислав, незважаючи на те, що юридично був спадкоємцем і посідав Володимирське князівство, у всіх зовнішньополітичних справах користувався порадами Володимира Васильковича і керувався його волею.

Розглядуваний документ, як і попередні, належить до актів епістолярного жанру, є листом, діловодна форма створення якого і контекст літопису нагадують диктат князя для посла: **„и по семь присла Мьстиславъ к Володимероу"** (Ипат., стб. 907).

Протограф листа не відомий. Збереглися лише його списки, найстарший з яких уміщений у Галицько-Волинському літописі. Автентичність тексту документа не викликає застережень. На те, що він існував, вказують оповідь літописця про приїзд посольства Конрада, а опісля і самого князя, листи Володимира Васильковича князю луцькому і дубенському Мстиславові Даниловичу (II, № 53) та Мстислава мазовецькому князю Конрадові (II, № 54).

Писаний документ, правдоподібно, в княжій резиденції у місті Гаї, у місті, яке **„красно вѣдѣниемь· и оустроено различнымы хоромы цркви же боше в немь· предивна красотою сиающи· тѣм же оугодно бы[ст] князю** [Мстиславові] **пребывати"** (Ипат., стб. 908), де він перебував і на час приїзду Конрада.

---

[1] **Хл., Пог.** — **братє**; [2] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [3] **Хл.**; **Пог.** — **ра[д]**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **пріимаю**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **съ**; [6] **Хл., Пог.** — **любовію**; [7] **Хл.** — **по[д]**; **Пог.** — **по[д]**; [8] **Хл.**; **Пог.** — **ржкоу**; [9] **Хл., Пог.** — **въ**, [10] **Хл.**; **Пог.** — **зложи[т] за[и]**

Лист не датований. Час його створення встановлюється на підставі відомостей про дату приїзду князя Конрада у Гай, який припав, як припускають, на другу половину вересня (Грушевський. Хронольоґія.., т. XLI, с. 56; Махновець. ЛР, с. 79), отже, оскільки лист відображає ще тільки переддень приїзду, то він міг складатися раніше 15 вересня. Обчислення часу від появи досліджуваного листа до приїзду Конрада дають змогу припускати, що дата складання документа припадає на кінець серпня — першу половину вересня 1288 р.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 761 арк

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 842 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 371, прим. 175; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Хотѣл[1] сѧ быхъ[2] снѧти со[3] Кондратомъ[4]• а[5] докладываю Б҃а и тебе како[6] ми велишь[7]•

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — хотѣ^л^; [2] **Хл.**; **Пог.** — бы^х^и, [3] **Хл.**; **Пог.** — съ; [4] **Хл.**; **Пог.** — кондрато^м^; [5] **Хл.**, **Пог.** — далі ꙗ сѧ, [6] **Хл.**, **Пог.** — ꙗко, [7] **Хл.**, **Пог.** — повелишь.

№ 53

1288 р., кінець серпня — перша половина вересня. Любомль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича про свою згоду запросити на переговори мазовецького князя Конрада Семовитовича

Перед нами відповідь володимирсько-берестейського князя на лист Мстислава Даниловича (II, № 52), в якому висловлена згода на зустріч Мстислава з Конрадом. За своєю формою документ є традиційним для князівських канцелярій диктатом („**Володимєѣ же рєк**") Мстиславовому послові, протограф якого був, очевидно, внесений у посольський журнал. Текст листа, що дійшов до нас, дуже короткий і, мабуть, неповний. Який первісний його обсяг,— не відомо.

Про лист знаємо лише зі списку, що включений у вигляді цитати в контекст Галицько-Волинського літопису. Список, однак, автентичний. Про реальне існування документа свідчать зміст листів князя Мстислава Даниловича (II, № 52, 54), а також перебування князя Конрада на Волині, якому передували дипломатичні перетрактації між луцьким і володимирським князівськими дворами.

Писаний документ у Любомлі (там перебував князь Володимир Василькович у той час). Датується на основі хронології документа (II, № 52). Складався майже в один і той же час, що й названий документ, і є прямою відповіддю на нього. Різниця між часом написання документа (Там само) і досліджуваного становить не більше 3—5 днів, проте точне встановлення дати неможливе.

Місцезнаходження оригіналу листа-депеші не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному неповному рядку кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному рядку кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1 **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1 **Крак.** Текст на одному неповному рядку 842 с.

***Опубл.*:** ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 100 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Соимися с нимъ[1]**.**

№ 54

1288 р., після вересня 15. [Гай].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович запрошує приїхати на Волинь мазовецького князя Конрада Семовитовича для переговорів і укладення угод

Документ є листом-запрошенням і належить щодо своєї видової характеристики до епістолярних актів. Одержавши згоду князя Володимира Васильковича на зустріч з мазовецьким князем Конрадом (II, № 53), князь Мстислав Данилович „**посла посолъ свои**" у Мазовію з листом. Разом з листом Мстислава посольство везло листа від Володимира Васильковича, зміст якого не відомий. У Галицько-Волинському літописі повідомляється: „**и приѣха посолъ Мстиславль· повѣдаа рѣчь Мьстиславлю Володимероу** [**и Володимерю** — **Хл.**, **Пог.** списки]**· и возрадовася** [Конрад] **w семь**" (Ипат., стб. 907).

Дійшов до нас документ у списку, що уміщений на сторінках згаданого літопису. Його текст автентичний. Лист послужив підставою для приїзду на Волинь князя Конрада з Мазовії (Там само, стб. 907—908). На можливість його існування вказує також попереднє листування володимирського і луцького дворів (II, № 50—53).

Писаний лист, очевидно, у Гаї. Дата документа не відома. Умовно пов'язуємо його складання зі справою запрошення князя Конрада на Волинь і часом створення листів князя Володимира Васильковича та Мстислава Даниловича, які датуються кінцем серпня — першою половиною вересня 1288 р. Оскільки досліджуваний лист належить до останніх з цього циклу, припускаємо, що він писався найпізніше, приблизно наприкінці другої декади вересня. Переїзд послів з Луцька у Полтоськ у Мазовії, підготовка Конрада до виїзду, сам переїзд на Волинь з відвідуванням Володимира Васильковича в Любомлі, нарешті, перебування у Луцьку могли тривати до десяти днів. Певною вказівкою на пропоновану нами

[1] **Хл., Пог. — съимися с ни**

дату є дата смерті польського князя Лешка у Кракові, що сталася 30 вересня 1288 р. (Balzer, s. 332—333), про яку князь Конрад дізнається у Володимирі, повертаючись з Волині додому.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному рядку кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному рядку кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 285 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 842 с.

***Опубл.*:** ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Кострyба, ч. 2, с. 100 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Хочю сѧ снѧти с тобою• приѣдь[1] ко[2] мнѣ•

№ 55

1288 р., жовтня 20—31. [Дорогичин].— Дорогичинський і мельницький князь Юрій Львович просить володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича віддати йому у володіння Берестя

Документ є другою відомою писемною і збереженою пам'яткою, яка належить князеві Юрію Львовичу У видово-дипломатичному значенні репрезентує епістолярний жанр актів, є листом, зміст якого розкриває на-

[1] **Хл.**; **Пог.** — прі[ѧ]; [2] **Хл.**; **Пог.** — къ

магання князя Юрія провести перерозподіл володінь Володимирського князівства, переданих Володимиром Васильковичем у спадок Мстиславові Даниловичу. Звернення князя передати Берестя після того, як йому і його батькові Левові Даниловичу неодноразово повідомлялося про передання князівства князю Мстиславу (II, № 37, 39), не було несподіванкою для володимирського і луцького дворів. Саме чи не у зв'язку з чутками про задуми Лева Даниловича і Юрія Львовича князь Володимир Василькович перший оголошує названим князям про свій намір. Заслуговує на увагу підстава звернення, що випливає з контексту листа Юрія Львовича: „**нынѣ г҃с не ѡ҃ць мої• прислалъ• ко мнѣ• ѿнимаеть оу мене городы• что ми былъ далъ• Белзъ• и Червенъ• и Холмъ• а велить ми быти в Дорогычинѣ• и в Мѣлницѣ**" (Ипат., стб. 911). Якщо це не вигадані слова князем Юрієм (можливо, за погодженням із князем Левом) для того, щоб арґументувати прохання отримати Берестейщину, то це повідомлення у листі засвідчує непрості взаємини між Юрієм Львовичем і його батьком Левом Даниловичем

За діловодною формою лист є диктатом князя Юрія, що був пересланий у Любомль посольством. Найраніший його список зберігся на сторінках Галицько-Волинського літопису Він, ймовірно, основувався на протографі, що перебував на час написання літопису в князівському архіві (Іл. *23*).

Треба думати, що лист писаний у Дорогичині — місті найчастішого перебування князя Юрія Львовича у 80-х роках XIII ст. Власне, й після залишення під дипломатичним тиском навесні 1289 р. Берестя князь Юрій прямує у Дорогичин. Проте не можна цілком відкидати припущення, що лист міг писатися і надійшов з Холма. Є також здогади, що лист писався під час походу Юрія Львовича на Люблін (Грушевський. Хронольоґія , т. XLI, с. 56).

Дата документа приблизна — третя декада жовтня 1288 р. Рік написання його встановлюється згідно з порядком опису подій літописцем у Галицько-Волинському літописі, місяць і дні — інтерполюються на підставі таких фактів, як приїзд Конрада на Волинь (приблизно друга половина вересня), смерть польського князя Лешка (кінець вересня), похід мазовецького князя Конрада безпосередньо з Волині на Люблін і майже в один і той же час похід князя Юрія Львовича на землі Люблінщини, що припадало на середину жовтня (Там само). Після цих подій, як минуло декілька днів: „**бысть же по семь минувшимь не по колицемь днемь**" (**Хл.**, **Пог.** списки Галицько-Волинського літопису) присилає князь Юрій Львович послів у Любомль до Володимира Васильковича, просячи „**дан ми г҃не Берестии**". Віднесення появи листа до пізнішого часу, принаймні на початок листопада, не знаходить арґументації.

Місцезнаходження ориґіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 14 неповних рядках кол. 301—301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на восьми неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на семи неповних рядках кол. 684 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на семи неповних рядках 226 зв.—227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на восьми неповних рядках 286 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на десяти неповних рядках 844—845 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 372, прим. 175 (част. публ.); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 599; Огоновський, с. 251—252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 911; Коструба, ч. 2, с. 102 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 911 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г҃не[1] строю[2] мои• Б҃ъ вѣдаеть[3] и ты како ти есмь слоужилъ[4] со[5] всею правдою• своею имѣл[6] тѧ есмь аки[7] ѡ҃ца[8] собѣ абы тобѣ сжалилосѧ[9]• моее[10] слоужбы[11]• а нынѣ г҃не[12] ѡ҃ць мої[13]• прислалъ[14] ко[15] мнѣ• ѿнимаеть[16] оу мене городы• что ми былъ далъ[17]• Белзъ[18]• и Червенъ[19]• и Холмъ• а[20] велить[21] ми быти в Дорогычинѣ[22]• и в Мѣлницѣ[23]• а[24] бью[25] чело҃м• Б҃оу• и тобѣ строеви[26] своемоу• даи ми г҃не Берестии то[27] бы мь[28] сполоу было•

---

[1] **Хл., Пог.** — г҃дне; [2] **Хл.; Пог.** — стрыю; [3] **Хл.; Пог.** — вѣдае^{т}; [4] **Хл., Пог.** — сложи^{л}; [5] **Хл.; Пог.** — съ; [6] **Хл.; Пог.** — имѣ^{л}; [7] **Хл.; Пог.** — ꙗко; [8] **Пог.** — ѡ^{т}ца; [9] **Хл., Пог.** — съжалилосѧ; [10] **Хл.; Пог.** — моеѧ; [11] **Хл.; Пог.** — слоу^{ж}бы; [12] **Хл.; Пог.** — н҃нѣ г҃дне; [13] **Хл.; Пог.** — ѡ^{т}цъ мои; [14] **Хл.; Пог.** — присла^{л}; [15] **Хл., Пог.** — къ; [16] **Хл., Пог.** — ѡ^{т}нимае^{т}; [17] **Хл.; Пог.** — бы^{л} да^{л}; [18] **Хл.; Пог.** — бе^{л}зъ; [19] **Хл.; Пог.** — черьве^{н}; [20] **Хл.; Пог.** — пропущено; [21] **Хл., Пог.** — вели^{т}; [22] **Хл.** — доро^{гн}чинѣ; **Пог.** — дорогичинъ; [23] **Хл., Пог.** — ме^{л}ницѣ, [24] **Хл., Пог.** — ꙗ; [25] **Хл., Пог.** — бїю, [26] **Хл., Пог.** — стрыеви, [27] **Хл.; Пог.** — и то; [28] **Хл.; Пог.** — ми

№ 56

1288 р., жовтня 20—31. [Любомль].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє дорогичинського і мельницького князя Юрія Львовича про те, що він не передасть йому Берестя, оскільки не хоче порушувати заповіту, згідно з яким усі землі і міста його князівства надані луцькому і дубенському князю Мстиславові

Документ є відповіддю Володимира Васильковича на лист князя Юрія Львовича (II, № 55). Створений за традиційною формою князівського диктату. Його текст диктувався князем Володимиром послові князя Юрія („**Володимеръ же рѣ послу**") і дійшов до нас, очевидно, завдяки запису в посольському журналі. Сьогодні відомий лише у списку, що внесений до Галицько-Волинського літопису. Автентичність його не підлягає сумніву.

Писаний документ, правдоподібно, у Любомлі. Там на той час перебував хворий Володимир Василькович. Дата його приблизна і збігається з часом складання листа князя Юрія Львовича. Різниця між написанням його (Там само) та листом становить приблизно 2—3 дні. За цей час посольство подолало відстань з Дорогичина чи Мельника у Любомль, було прийняте князем Володимиром Васильковичем і вручило йому листа. Таким чином, документ (як і документ II, № 55) датується останньою декадою жовтня. Князь Володимир без зволікань приймає посла Юрія Львовича, диктує відповідь і „**съ тѣми словы Ѡрѧди посла сновца• своего**" (Ипат., стб. 911).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся лише один вид досліджуваного листа, репрезентований шістьма основними списками.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 684 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'яти рядках 286 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на восьми рядках 845 с.

***Опубл.*:** ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 599—600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 911; Кострyба, ч. 2, с. 102

(укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 307 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 911 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сыновче[1] *рчи*• **не дамь**[2]• **вѣдаешь самъ**[3]• **ѡже**[4] **ꙗ**[5] **не двою рѣчью**[6]• **ни ꙗ**[7] **пакъ**[8] **ложь**[9] **былъ**• **а Бь**[10] **вѣдаеть**[11]• **и вся подънебеснаꙗ**[12]• **не могоу пороушити рѧдоу**• **что есмь**[13] **докончалъ**[14] **с**[15] **братомъ**[16] **своимъ**• **Мьстиславомъ**[17]• **далъ**[18] **есмь емоу землю**[19] **свою всю**[20]• **и городы и грамоты есмь**[21] **пописалъ**[22]•

№ 57

1288 р., жовтня 20—31. [Любомль].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича про відмову Юрію Львовичу у наданні Берестя і вимагає від нього не поступатися його можливій намові і нікому не передавати після його смерті володінь князівства

Документ з'явився у зв'язку з прибуттям у Любомль посольства князя Юрія Львовича і проханням останнього дарувати йому у володіння Берестя (II, № 53) Володимир Василькович інформує про цей факт Мстислава і висловлює своє неґативне ставлення до цього.

За дипломатично-діловодною формою досліджуваний лист виник як диктат Володимира Васильковича і був поданий князю Мстиславові через „**слоугоу своего• доброго вѣрного именемь**" Ратшу. Зберігся у списку, який уміщено у Галицько-Волинському літописі. Автентичність документа безсумнівна. Писаний у Любомлі безпосередньо, як повідомляється про це у літописі, після („**посем**") від'їзду звідти посольства Юрія Львовича (Ипат., стб. 911—912). Припускаємо, що час складання листа збігся з останньою декадою жовтня (можливо, останніми її числами) 1288 р. Пізніше це, ма-

---

[1] **Хл.**, **Пог.** — с҃нѡвче; [2] **Хл.**, **Пог.** — да^{м}; [3] **Хл.**, **Пог.** — са^{м}; [4] **Хл.**; **Пог.** — иже, [5] У рукописі над ꙗ яснішим чорнилом дописано літеру з [ꙗз]. **Хл.**; **Пог.** — ѧ; [6] **Хл.** — дво^{ю}рѣчю; **Пог.** — двоюрѣчю; [7] У рукописі над літерою ꙗ яснішим чорнилом дописано під дужкою з [ꙗз]. **Хл.**, **Пог.** — ѧ; [8] **Хл.**; **Пог.** — пакь, [9] **Хл.**; **Пог.** — ло^{ж}; [10] **Хл.**; **Пог.** — бъ, [11] **Хл.**; **Пог.** — вѣдае^{т}, [12] **Хл.**, **Пог.** пѡ^{л}нб^{с}наа, [13] **Хл.**, **Пог.** есмъ, [14] **Хл.**; **Пог.** доко^{н}ча^{л}, [15] **Хл.**; **Пог.** — съ; [16] **Хл.**; **Пог.** — братѡ^{м} свои^{м}; [17] **Хл.**; **Пог.** — мьстиславо^{м}; [18] **Хл.**; **Пог.** — да^{л}, [19] **Хл.** — зе^{м}лю; [20] **Хл.**, **Пог.** — всю свою; [21] **Хл.**, **Пог.** — есми; [22] **Хл.** — пописа^{л}

буть, не могло відбутися, бо „**потомъ**“, як зауважує літописець, тобто в листопаді, приїздить від князя Лева Даниловича посольство (II, № 59).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шістьох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 301 зв арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 684—685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на шести неповних рядках 286—286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи неповних рядках 846 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 912; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 912 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Прислалъ[1]• *рци* ко[2] мнѣ с҃новѣчь[3] мои Юрьи[4] проситъ[5] оу мене Берестьꙗ[6]• азъ же емоу не далъ[7]• ни го[ро]да[8] ни села• а ты *рчи*[9] не даваи ничего же[10]• [...][11] хотѧ быхъ[12] ти *рцї*[13] братъ[14] мои[15]• тотъ вѣхоть[16] соломы далъ[17]• того[18] не даваи по моемь[19] животѣ[20] никому же[21]•

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — **присла**^{л}; [2] **Хл.**; **Пог.** — **къ**; [3] У рукописі по літері **ч** написана літера **ц**. **Хл.**, **Пог.** — **сновець**, [4] Літера **ю** пропущена і дописана пізніше над рядком. **Хл.**; **Пог.** — **Юрї**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **проси**^{т}; [6] **Хл.**; **Пог.** — **берестїа**; [7] **Хл.**; **Пог.** — **да**^{л}; [8] У рукописі перероблено слово „**года**“ у **города**, у якому склад **ро** надписаний над титлою іншим чорнилом. **Хл.**; **Пог.** — **града**; [9] По графемі **ч** написана **ц**. **Хл.**; **Пог.** — **рци**, [10] **Хл.**; **Пог.** — **ничего**^{ж}; [11] Далі текст документа розривається словами літописця „**и вземь соломы в роукоу• ѡ**^{т} **постелѧ своее ре**^{чи}“; [12] **Пог.** — **вы**^{х}; [13] **Хл.**; **Пог.** — **рци**; [14] **Хл.**; **Пог.** — **брате**, [15] **Хл.** — **мо**^{и}; [16] **Хл.**; **Пог.** — **то**^{т} **вѣхо**^{т}; [17] **Хл.** — **да**^{т}; [18] **Хл.**; **Пог.** — **и того**; [19] **Хл.**; **Пог.** — **мое**^{м}; [20] У рукописі літера **т** написана по зішкрябаному тексту; [21] **Хл.**; **Пог.** — **никомоу**^{ж}.

№ 58

1288 р., жовтня 20—31. Стожок.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович обіцяє володимирсько-берестейському князю Володимирові Васильковичу дотримуватись усіх його порад і настанов для збереження територіальної цілісності успадкованого князівства

Досліджуваний документ є відгуком князя Мстислава на лист князя Володимира Васильковича з приводу прибуття посольства Юрія Львовича (II, № 55). Зміст його сприймається лише у поєднанні з контекстом листа Володимира Васильковича, що є результатом редагування і часткового скорочення його літописцем. У листі на окрему увагу заслуговують щирі відносини Мстислава і Володимира, а також підкреслення доброти князя Володимира, який прирівнюється Мстиславом до батька: „**Ты же ми братъ· ты же ми wць мои· Данило король**".

Документ належить до актів епістолярного жанру, був переданий через володимирського посла, який привіз Мстиславові листа від князя Володимира: „**Рачьша же изнанде Мьстислава· во Стожцѣ· и сказа емоу рѣчь братню· Мьстислав же оударн челомь· противоу словомъ· брата своего**" (Іпат., стб. 912).

Відомий документ лише у списку, що уміщений у Галицько-Волинському літописі. Не викликає застережень щодо своєї автентичності. Про це свідчить насамперед його зв'язок з іншими документами (II, № 41, 48). Писаний у місті Стожку на Волині, де на час приїзду посла Ратші перебував князь Мстислав. Датується у контексті хронології інших документів, зокрема тих, які пов'язані з проханням Юрія Львовича передати йому Берестя і відповідями на нього (II, № 53—55), тобто останньою декадою жовтня 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 765 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 845 с.

***Опубл.*:** ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 912; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 912 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Ты же[1] ми братъ[2]• ты же[3] ми wць[4] мои• Данило король[5]• wже[6] мѧ еси приналъ подъ[7] свои роуцѣ[8]• а что ми велишь а ѫ[9] радъ[10]• господине[11] тебе слоушаю•

№ 59

1288 р., листопад. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович просить володимирського князя Володимира Васильковича дати йому у володіння місто Берестя

Документ відображає відносини південно-руських князівських дворів, пов'язані з адміністративно-правовим закріпленням земель Володимирського князівства за новим володарем і намагання змінити цей статус, утверджений заповітами Володимира Васильковича (II, № 45—46), його двоюрідним братом Левом Даниловичем. У контексті цих подій Лев Данилович просить князя Володимира Васильковича передати (як раніше робив це його син Юрій, II, № 55) у спадок прибузьку волость з містом Берестям. Прохання князя, однак, треба думати, мало ширше значення. Захід Лева слід розцінювати не лише як спробу розширення феодальних прав на суміжні землі і прояв власних великокнязівських амбіцій, але й як намагання до повного об'єднання Галицько-Волинського князівства. Після смерті Василька Романовича у князівстві поглиблюється тенденція до удільності і відокремлення, що створювало за умов присутності і систематичних набігів золотоординців, водночас зростання могутності західних держав і Литви, політичну кризу для галицько-волинських земель. Це, очевидно, розумів Лев Данилович — досвідчений дипломат і воін, чиї володіння разом із сином Юрієм простягалися на захід і північний захід Русі. Не без підстав Лев Данилович у листі покликається на пам'ять свого батька

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — ты[к]; [2] Так у рукописі **Хл.**; **Пог.** — вра[т]; [3] **Хл.**; **Пог.** — ты[к]; [4] **Хл.**; **Пог.** — w[т]цъ; [5] **Хл.**; **Пог.** — коро[л]; [6] **Хл.**; **Пог.** — иже; [7] **Хл.**; **Пог.** — пріналъ по[д]; [8] **Хл.**; **Пог.** — рѫци; [9] Над рядком яснішим чорнилом надписано з [ѫз]. **Хл.**; **Пог.** — ѧ; [10] **Хл.**; **Пог.** — ра[д]; [11] **Хл.**; **Пог.** — г[с]дине

Данила — „короля" об'єднаного князівства, і застерігає Володимира, щоб своєю політикою „**не изгасилъ свѣчѣ надъ гробомъ• стрыа своего и братьи своей**". Свічкою на честь Данила, на думку Лева Даниловича, є об'єднання земель Берестя. Ця політика князя виявлялася уже у віднятті від сина Юрія у 80-х роках XIII ст. міст Холма, Червеня і Белза (II, № 53).

Лист інформує також про окремі історичні факти, наприклад, про місце поховання князів Данила і його синів Романа та Шварна у Холмі, про „**немочь великоую**" Володимира Васильковича на час написання листа. Стиль документа — покликання на предків і давні родинні традиції як аргументацію для зміни статусу Берестейщини та передання її князю Левові Даниловичу, застосування символіки як мовно-художнього засобу, дещо незвичне для давньоруської епістолярної спадщини

Досліджуваний лист за формою створення є князівським диктатом. Був переданий Володимирові Васильковичу послом, перемишльським єпископом Мемноном. Оригінал документа не відомий. Про нього знаємо лише з пізнішого списку, вміщеного літописцем у контекст Галицько-Волинського літопису. Проте автентичність документа не викликає застережень. Докладний опис прибуття посольства в Любомль, показ церемонії прийняття його Володимиром, цитування посольської мови („**нача посолъство правити**") можуть свідчити, що літописець не лише користувався оригінальним документом-мовою Лева Даниловича, але й був присутній під час зустрічі князя Володимира з єпископом Мемноном (Ипат., стб. 912—913).

Писаний документ у Перемишлі. Про це маємо лише непрямі докази, а саме традиційне перебування Лева Даниловича у своєму спадковому „городі" Перемишлі і те, що прибув з листом перемишльський єпископ Мемнон, очевидно, також безпосередньо з Перемишля.

Дата документа приблизна. Рік 1288 р. встановлюється на основі порядку опису подій у літописі, місяць — інтерполяції послідовності прибування посольств до Володимира Васильковича. Після відвідання послів Юрія Львовича, які перебували у Любомлі в останній декаді жовтня (II, № 53), а також листовних „пересилок" між Володимиром Васильковичем та Мстиславом Даниловичем, що були приблизно наприкінці жовтня (II, № 55—56), літописець повідомляє: „**потомь ко Володимерю Левъ• еп̃ на своего Перемышлескаго**" прислав. Це був листопад, не пізніше, 1288 р., бо наступні події розгортаються навколо критичного стану здоров'я (кінець листопада — початок грудня) Володимира Васильковича, а також його смерті (10 грудня 1288 р.).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 13 неповних рядках кол. 301 зв.—302 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на семи неповних рядках кол. 765 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 227—227 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на десяти неповних рядках 846 с.

***Опубл.*:** ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Добряньский, с. 7 (*частково*); Добряньский. Спис.., с. 26 (*частково*); Lewicki. Obrazki.., s. 94 (польс. перекл.); Петрушевич, с. 132; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 253; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 913; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 913 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Стрыи твои Данило король[1]· а мои w҃ць[2] лежитъ[3] в Холмѣ[4] оу Ст҃ѣи Бц҃и[5]· и сыновѣ[6] его[7]· бра҃а[8] моа[9]· и твоа[10] Романъ[11] и Шварно· и[12] всихъ[13] кости тоуто[14] лежать[15]· а нынѣ[16] братє· слышимъ[17]· твою немочь[18] великоую· абы[19] ты бра҃ мои· не изгасилъ[20] свѣчѣ[21] надъ гробомъ[22]· стръа[23] своего и братьи своеи[24] абы далъ· городъ[25] свои Берестии[26] то бы твоа свѣца была[27]·

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — коро^А^; [2] **Хл.**, **Пог.** — w҃цъ, [3] **Хл.**; **Пог.** — лежи^Т^; [4] **Хл.**; **Пог.** — хо^л^мѣ. [5] У рукописі літера ц написана по зішкрябаному. **Хл.** — с҃тоа бц҃а; **Пог.** — с҃тоа бц҃и, [6] **Хл.**, **Пог.** — с҃иновє, [7] **Хл.**; **Пог.** — далі пропущено и, [8] **Хл.**, **Пог.** — братїа; [9] **Хл.**; **Пог.** — моа; [10] **Хл.**; **Пог.** — твоа; [11] **Хл.**; **Пог.** — рома^Н^; [12] **Хл.**, **Пог.** — пропущено; [13] **Хл.**, **Пог.** — всѣ^Х^; [14] **Хл.**; **Пог.** — тоу^Т^; [15] **Хл.**; **Пог.** — лежа^Т^; [16] Так у рукописі **Хл.**; **Пог.** — нн҃ѣ; [17] **Хл.**; **Пог.** — слыши^М^; [18] **Хл.**, **Пог.** — немо^ч^; [19] **Хл.**, **Пог.** — пропущено; [20] **Хл.**; **Пог.** — загаси^л^; [21] **Хл.**; **Пог.** — свѣчи; [22] **Хл.**; **Пог.** — на^А^ гробо^м^; [23] **Хл.**; **Пог.** — стрыа; [24] **Хл.**; **Пог.** — братїи своем; [25] **Хл.**; **Пог.** — да^А^ горо^л^; [26] **Хл.**; **Пог.** — берестїи; [27] **Хл.**, **Пог.** — то бы была свѣца твоа.

№ 60

1288 р., листопад. Любомль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович відмовляється передати Берестя галицькому князю Левові Даниловичу

Документ є черговою відповіддю князя Володимира на листи у справі заповітного запису Володимирського князівства і, зокрема, Берестейської волості (пор. II, № 57) князю Левові Даниловичу. Князь Володимир убачає в надісланому акті лише „**хытрость**" Лева, у зв'язку з чим відхиляє його прохання, заявляючи: „**не да**[м] **не**[...] **города• но ни села не возмешь оу мене**" (Ипат., стб. 914).

Документ, правдоподібно, створювався також у результаті князівського диктату і був поданий князю Левові Даниловичу через посольство.

Оригінал документа не зберігся. Про нього знаємо зі списку, що увійшов до Галицько-Волинського літопису. Щодо автентичності тексту немає застережень. Як відзначалося (II, № 57), літописець міг бути навіть присутній під час переговорів (як представник князівської канцелярії) і вести безпосередньо записи „мов" князів. Водночас можливо, що в основу літописної копії міг бути покладений відпуск документа, який залишався у володимирській князівській канцелярії (Іл. *24*).

Писаний документ у Любомлі. Час його складання збігається приблизно з датою написання листа Лева Даниловича (різниця хіба що становить декілька днів) і, зокрема, датою прибуття посольства в Любомль. Однак вона, на жаль, може визначатися лише в межах цілого місяця листопада 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 22 неповних рядках кол. 302 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на 12 неповних рядках кол. 765—766 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на 11 неповних рядках кол. 685—686 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на восьми неповних рядках 227 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 286 зв.—287 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на 12 неповних рядках 846 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Lewicki. Obrazki., s. 94 (польс. перекл.); Петрушевич, с. 132; Ипат., стб. 601; Огоновський, с. 253; ПСРЛ, т. II, 1908,

стб. 913—914; Коструба, ч. 2, с. 104 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 913—914 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ..., с. 381—382, 718—719 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Бра[т] *рци*• **Лве кнѧже ци**[1] **без оума мѧ• творишь• ѡже**[2] **быхъ не разоумѣлъ сеи хитростии**[3]**• ци мала ть**[4]**•** *рци* **своꙗ землѧ•ѡже**[5] **Берестьꙗ хочешь• а самъ• держа кнѧжениꙗ три• Галичкое**[6]**• Перемышльское• Бельзьское**[7]**• да нѣтоу**[8] **ти сыти ѡсе**[9] **пакъ**[10] **мои** *рци*[11] **ѡ҃ць**[12]**• а твои стрыи• лежить**[13] **во еп҃пьи и**[14] **оу С҃тои**[15] **Бц҃и в Володимерѣ**[16] **а**[17] **много ль есь**[18] **над нимь свѣчь поставилъ**[19]**• что есь**[20] **далъ которыи городъ• абы то свѣча была• ѡже**[21] *рци* **просиль еси живымъ**[22]**• а оуже пакъ м҃ртвымъ**[23] **просиши**[24]**• не**[25] **да**[ꙗ] **не рекоу**[26] **города• но ни**[27] **села не возмешь оу мене• розоумѣю ꙗ твою хытрость**[28]**• не дамь•**

№ 61

1288 р., листопад — не пізніше грудня 10. [Дорогичин].— Берестейські бояри запрошують дорогичинського і мельницького князя Юрія Львовича прийти у Берестя, коли помре князь Володимир Василькович, і присягають йому на вірність

Документ належить до актів, які вийшли з боярського середовища. Відображає ставлення боярської верхівки до рішень князів і за дипломатичною навантаженістю має стосунок до присяжних грамот. Традиційно, переслідуючи власні інтереси насамперед щодо своїх майнових справ і феодального впливу на правління землями, бояри не погоджуються із

---

[1] **Хл.**; **Пог.** — **и ци**; [2] **Хл.**; **Пог.** — **аже**; [3] Так у рукописі **Хл.**; **Пог.** — **сеа хитрости**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **ти**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **аже**; [6] **Хл.**; **Пог.** — **галицкое**; [7] **Хл.**; **Пог.** — **велзъское**, [8] **Хл.**; **Пог.** — **нѣтоу**[т]; [9] **Хл.**; **Пог.** — **а се**; [10] **Хл.**; **Пог.** — **пакь**; [11] **Хл.**; **Пог.** — **и рци**, [12] Титла над літерою **ц** дописана іншим чорнилом; [13] Літера **и** перероблена з **е**; [14] **Хл.**; **Пог.** — **въ епскпъи**; [15] **Хл.**, **Пог.** — **с**[вя]**тоа**; [16] **Хл.**; **Пог.** — **оу волѡ**[дм]**мери**; [17] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [18] **Хл.**; **Пог.** — **многол еси**; [19] **Хл.**; **Пог.** — **поставлѧ**[л]; [20] **Хл.**; **Пог.** — **еси**; [21] **Хл.**; **Пог.** — **аже**; [22] **Хл.**; **Пог.** — **живыми**; [23] **Хл.**; **Пог.** — **м҃ртвыми**; [24] **Хл.**, **Пог.** — **просишь**, [25] Літера **е** написана по зішкрябаному; [26] **Хл.**, **Пог.** — **ре**[к]; [27] Літера **и** перероблена з **е**; [28] **Хл.**; **Пог.** — **хитрость**.

заповітом князя Володимира Васильковича і виявляють ініціативу у власному виборі князя, запрошуючи у Берестя Юрія Львовича. Літописець, прихильник політики Володимира Васильковича, оцінює цей політичний захід бояр Берестя як зраду і повідомляє: „**Берестьяни бо• оучинили бѧхоуть коромолоу• и еще Володимероу кнѧзю болноу соущю• ѡни же ѣхавъше къ Юрьеви кнѧзю• цѣловаша кр҃тъ на томъ**“ (Ипат., стб. 928)

Немає впевненості, що досліджуваний документ-звернення оформлявся як окремий акт. Можливо, йдеться про уривок присяги („**крестоцѣлованиє**“), яка була складена приїжджими боярами на князівському дворі у Дорогичині чи іншому місті під час їх прийому князем Юрієм Львовичем. У літописі сповіщається, що прибулі бояри „**цѣловаша кр҃тъ**“ (Там само) Водночас не виключене припущення, що документ виник як канцелярський запис „мови“ делегації бояр, тобто є звичайним диктатом, що створювався на основі заяви боярського посольства. Складність визначення умов його створення полягає, з одного боку, у браці при ньому контекстуальних доповнень літописця, які часто є вказівкою для оцінки характеру акта, з другого — у надто малому обсязі самого документа.

Досліджуваний акт відомий зі списку. Поданий у формі цитати у Галицько-Волинському літописі Список автентичний. Місце складання його не відоме. Можна лише припускати, що ним був князівський двір у Дорогичині. Датується листопадом—груднем 1288 р., однак, що стосується датування груднем, то не пізніше 10 (дата смерті князя Володимира Васильковича). Чи існує зв'язок дати з датою листа Юрія Львовича до Володимира Васильковича у справі надання йому Берестя, тобто 20—31 жовтня 1288 р. (II, № 53),— не відомо. Очевидно, ні. Лист Юрія Львовича писаний раніше Літописна оповідь про ці події дає підстави відносити приїзд берестян до Юрія Львовича і створення документа до дещо пізнішого часу. Не виключено також, що останній міг бути зумовлений відмовою Володимира Васильковича передати Берестя Юрію Львовичу (II, № 54), про що дізнаються берестяни.

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 305 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 780 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 223; Петрушевич, с. 141; Ипат., стб. 611; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 928; Коструба, ч. 2, с. 115 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 928 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 448 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не достанеть[1] стрыа[2] твоего· ино[3] мы твои и городъ[4] твои[5]· а ты нашь князь·

№ 62

1289 р., квітня 15—25. [Володимир].— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович нагадує дорогичинському і мельницькому князеві Юрію Львовичу про свої права на Берестя, законно закріплені заповітом князя Володимира Васильковича, та вимагає негайного звільнення захопленого ним міста і волості

Документ засвідчує конфліктну ситуацію у міжкнязівських відносинах південно-руських земель наприкінці 80-х років XIII ст. Об'єктом непорозумінь стають землі Володимирського князівства, зокрема Берестейська волость, яку після смерті Володимира Васильковича захоплює князь Юрій Львович і приєднує до своїх володінь. Спадкоємець князівства — Мстислав, незважаючи на заохочування його бояр до війни з Юрієм, стає на шлях дипломатичного розв'язання конфлікту. Засобом для цього стало перш за все листування. Зміст досліджуваного листа, з одного боку, засвідчує докази правної належності міста його експонентові, з другого — містить погрози, зокрема, залучення до конфлікту золотоординців. Привертає увагу висунута князем підозра про те, чи зайняття Берестя є спільним актом Юрія Львовича і Лева Даниловича: **„а повѣж ми то самъ ли есь в Бѣрестьи сѣлъ· своею волею· ци ли веленiемь wца своего"**.

За дипломатичною формою документ є листом, що виник аналогічно до інших актів міжкнязівського спілкування як диктат послам князя Мстислава Даниловича. Передається в Берестя через **„послы ко сновцю своемоу"** Юрію Львовичу. Зберігся лише у списках. Найдавніший з них засвідчений у літописі. Текст його автентичний. Писаний, правдоподібно, у Володимирі, проте певності у цьому немає, бо не відомо, чи з прийняттям Володимирського князівства Мстислав постійно перебував у Володимирі (Іл. 25).

Датується 15—25 квітня 1289 р. Дата ця пов'язується з церемоніалом впровадження Мстислава на володимирський престіл, що відбувся на Великдень, тобто 10 квітня. Тоді володимирсько-волинському двору, очевидно, не було відомо про остаточну зраду берестян і вступ військ князя Юрія

---

[1] **Хл.** — **недостанеⷮ**; [2] **Хл.** — **стрыа**; [3] **Хл.** — пропущено; [4] **Хл.** — **горѡ^**; [5] **Хл.** — пропущено.

Львовича у Берестя. Увійшовши у своє фактичне владарювання, князь Мстислав розсилає свої залоги і тут же дізнається від однієї з них, що у Бересті та інших містах цієї волості сидять „**засады Юриева**". Це відбулося не пізніше середини квітня (хоч фактичний вступ військ Юрія міг настати і раніше. Згідно з літописом, як тільки Володимир Василькович „**преставлешюсѧ и Юрьи оуслъша вѣсть• ѡ стрыи своим• и вьеха въ Берестии**", Ипат., стб. 928), а складання листа і його пересилання до Юрія наприкінці другої або на початку третьої декади квітня (Грушевський. Хронольоґія., т. XLI, с. 57—58).

Місцезнаходження ориґіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 21 неповному рядку кол. 305—305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на 12 неповних рядках кол. 780—781 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 141; Ипат., стб. 611; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 929; Коструба, ч. 2, с. 115 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 929 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 389 (факсим **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків)

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сн҃овче[1]• ѡже[2] бы ми ты не былъ[3] на томъ[4] поути• и не слышалъ ты• но ты самъ слышалъ• гораздо и ѡ҃ць твои• и всѧ рать слышала• ѡже[5] братъ мои Володимиръ[6]• дал ми землю свою всю и городы• по своемь животѣ• при цр҃ѣхъ[7]• и при его рѧдцѧхъ[8]• а вамъ повѣдалъ• а ꙗ[9] повѣдал же• аже чего[10] еси хотѣлъ• чемоу есь[11] тогда со[12] мною не молвилъ при цр҃ѣхъ[13]• а повѣж[14] ми то самъ ли есь[15] в Бѣрестьи[16] сѣлъ• своею волею• ци ли велениемь ѡ҃ца своего• а бы мь[17] вѣдомо было• не на мѧ же[18] та кровь боудеть• но на виноватомъ• а по правомъ Б҃ъ помощни҃к и хр҃тъ[19] ч҃тныи• ꙗ[20] же хочю правити Татары• а ты сѣди• аже не поедешь добромъ• а зломъ пакъ поѣдешь[21] же[22]•

---

[1] Літера ч написана по зішкрябаному **ц**; [2] **Хл.** — **аже**; [3] Буква **ъ** перероблена з **и**; [4] Далі зішкрябано. **и моемъ**; [5] **Хл.** — **аже**; [6] **Хл.** — **волѡ҃мерь**; [7] **Хл.** — **царе**х; [8] **Хл.** — **рѧ҃ца**х; [9] Над рядком під дужкою іншим чорнилом дописано **з** [**ꙗз**]; [10] Далі зішкрябано слово „**его**"; [11] **Хл.** — **еси**; [12] **Хл.** — **съ**; [13] **Хл.** — **при царе**х; [14] **Хл.** — **повѣ**ж; [15] **Хл.** — **еси**, [16] **Хл.** — **берестеи**; [17] **Хл.** — **ми**; [18] **Хл.** — **мене жь**; [19] **Хл.** — **кр҃ть**; [20] Над рядком під дужкою іншим чорнилом дописано **з** [**ꙗз**]; [21] **Хл.** — **пакь поедешь**; [22] **Хл.** — пропущено.

№ 63

1289 р., кінець квітня. [Володимир].— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович повідомляє галицького князя Лева Даниловича про віроломне захоплення його сином Юрієм Берестя і оголошує про підготовку походу проти нього, запрошуючи золотоординців

Документ з'явився як результат дипломатичних заходів князя Мстислава Даниловича стосовно повернення захопленого Юрієм Львовичем Берестя і його волості (II, № 60). За дипломатично-смисловим навантаженням його можна віднести до офіційних скарг володимирсько-волинського двору. Є третім з відомих листів, що створювалися князівською канцелярією з цією метою — перший адресувався Юрію Львовичу (Там само), другий — у ставку золотоординців, висланий через пороського князя Юрія (Ипат., стб. 930). Князь Мстислав як спадкоємець Прибузької волості Володимирського князівства запитує князя Лева Даниловича про причетність до конфлікту і з метою тиску на нього і на його сина повідомляє у формі погроз про підготовку ним походу проти Юрія, до якого запрошує золотоординські полки.

Документ був пересланий і представлений князю Левові володимирським єпископом Євсигнієм, який очолював посольство. Відомий лише зі списку, що уміщений у Галицько-Волинському літописі. Автентичність його не викликає застережень. На це вказують лист Лева Даниловича до сина Юрія, писаний під впливом досліджуваного акта (II, № 64), і загальний опис перебігу подій у літописі, що пов'язані зі згаданим конфліктом за Берестя (Ипат., стб. 929—931).

Писаний документ, правдоподібно, у Володимирі Про це непрямо може свідчити участь володимирського єпископа Євсигнія у дипломатичних місіях князівського двору (чи не він на той час виконував обов'язки канцлера?), який резидував постійно у Володимирі.

Час написання документа припадає на період після („**посемь**") відправлення листа Юрію Львовичу (II, № 58), тобто пізніше 15—25 квітня. Припускаємо, що лист створений наприкінці третьої декади квітня.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 15 неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на восьми неповних рядках кол. 781 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 141—142; Ипат., стб. 611—612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 929—30; Кострyба, ч. 2, с. 116 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 929—930 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ і гал.-вол. літ. .., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Жалоую *рци* **Бо҃у и тобѣ**[1]**• зане ми** *рци*[2] **есь**[3] **по Б҃зѣ братъ ми есь**[4]**• старѣишии**[5]**• повѣжь мои**[6] **брате мои право• своею ли волею с҃нъ твои сѣлъ**[7] **в Берестьи**[8] **ци ли твоимъ повелениемь• ѡже**[9] **боудеть твоимъ• повелениемь се оучинилъ**[10]**• се же ти повѣдаю• брате мои не таꙗ• послалъ есмь возводитъ**[11] **Татаръ• а самъ пристраваюсѧ**[12]**• а како**[13] **мѧ**[14] **Б҃ъ расоудить**[15]**• с**[16] **вами а не на мнѣ та кровь боудеть**[17] **но**[18] **на виноватомъ**[19]**• но на томъ кто боудеть**[20] **криво**[21] **оучинилъ**[22]**•**

№ 64

1289 р., кінець квітня. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович повідомляє володимирсько-волинського князя Мстислава Даниловича про те, що він не знав про захоплення сином Юрієм Берестя, заспокоює його і обіцяє у зв'язку з цим вислати до нього посла з вимогою покинути місто і волость

Документ репрезентує дипломатичне листування між рідними братами, князями Левом і Мстиславом Даниловичами у справі загострення суперечностей за Берестя, є відповіддю князя Лева на лист-скаргу Мстислава (II, № 61). Швидка і позитивна реакція Лева на лист Мстислава у порівнянні зі змістом його листа до сина Юрія (II, № 65), очевидно, вказує на непричетність Лева Даниловича до подій, пов'язаних зі спробою насильного відчуження Берестя від Володимирського князівства.

За формою створення документ, як і інші листи, належить до князівських диктатів. Літописець сповіщає: „**посемь посла ко братоу своемоу ко Лвови• еп҃па своего Володимерьского река емоу**" (Ипат., стб. 929). Його записує (очевидно, в посольському журналі) з „мови" Лева Даниловича Мстиславів посол, володимирський єпископ Євсигній (або хтось із членів посольства), який зустрівся з князем, правдоподібно, у Перемишлі (пор. II, № 59). Останнє дає підстави припускати, що документ складався у Перемишлі.

Зберігся у списку, внесеному в контекст Галицько-Волинського літопису. Автентичність листа не підлягає сумніву. Щодо дати, то вона повин-

---

[1] **Хл. — тебѣ**, [2] **Хл.** — пропущено; [3] **Хл. — еси**; [4] **Хл. — еси**, [5] **Хл. — стареншии**, [6] **Хл. — ми**; [7] **Хл. — сѣдит**; [8] **Хл. — берестьи**; [9] **Хл. — оже**; [10] **Хл. — вчинил**; [11] **Хл. есмъ възводи**[т], при тому до надрядкового **т** дописане пізніше **и**; [12] **Хл. — пристроиваюся**; [13] **Хл. ꙗко**, [14] Так у рукописі; [15] **Хл. — россуди**[т], [16] Ця літера написана по зішкрябаному **и**; [17] **Хл. — на мнѣ буде**[т] **та кровь**; [18] **Хл.** — пропущено; [19] **Хл.** — пропущено; [20] **Хл. — но на то**[м] **кто**; [21] **Хл. — кривдоу**; [22] **Хл. — вчини**[л].

на збігатися з датою листа Мстислава до Лева. Різниця між часом їх складання може становити два—три дні. Переїзд з Володимира у Перемишль і перебування посольства на перемишльському дворі не могли тривати більше днів. Отже, припускаємо, що він був створений, як і лист Мстислава Даниловича (II, № 61), наприкінці квітня 1289 р.

Місцезнаходження ориґіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на семи неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 781 арк

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Ипат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 930; Коструба, ч. 2, с. 116 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 930 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сн҃ъ мои *рци* **не моимъ**[1] **вѣданиемь**[2] **се оучинилъ**[3]**• то**[4] **ѡдинъ Б҃ъ вѣдаеть• но своемь молодымъ оумомъ оучинилъ**[5]**• ѡ семь** *рци* **бра**[т҃][6] **мои не печалоуи• шлю ꙗ**[7] **к**[8] **немоу• ать поѣдеть**[9] **вонъ из города с҃нъ мои•**

№ 65

1289 р., початок травня. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович закликає сина Юрія покинути захоплене ним Берестя, повідомляючи при тому, що проти нього князь Мстислав Данилович піднімає золотоординців, а у разі невиконання його вимоги обіцяє стати на боці володимирсько-волинського князя і віддати йому в майбутньому свої володіння

Документ належить до епістолярних актів, що виник у зв'язку з конфліктом між південно-руськими князями за Берестя (II, № 60—64, 66).

---

[1] **Хл.** — **мои**[м]; [2] **Хл.** — **вѣда**[н]**е**[м]; [3] **Хл.** — **вчини**[л]; [4] **Хл.** — від **то** до **оучинилъ** — пропущено; [5] **Хл.** — **се**[м]; [6] **Хл.** — **брате**; [7] Над рядком під титлою іншим чорнилом написано з [ꙗз]. **Хл.** — **ѧ**, [8] **Хл.** — **къ**, [9] **Хл.** — **поеде**[т]

Князь Лев Данилович, реагуючи на листи князя Мстислава (II, № 64), вимагає від сина Юрія негайно покинути Берестя. Привертає увагу політична аргументація заклику Лева, висловлена у листі словами: „**не погоубн землѣ**". Йому ж, як відзначено у літописі, ще „**не сошла вскомина Телебоужины рати**" взимку 1287—1288 рр. (Ипат., стб. 930).

Досліджуваний документ переслав князь Лев Данилович у Берестя через посла, боярина Семена Дядьковича. Разом із Семеном, який очолював посольство Лева, до Юрія прибув боярин Павло Дионісійович — посол князя Мстислава, що „**вѣдаєть вси рѣчи**", невідома духовна особа, яка його супроводжувала.

Оригінал пересланого документа сьогодні не відомий. Збереглися його списки. Один із найраніших уміщений у Галицько-Волинському літописі.

Документ автентичний. Складався, найімовірніше, у Перемишлі. Датується приблизно початком травня 1289 р. Дата місяця встановлюється на підставі порядку опису подій у літописі, пов'язаних з конфліктом за Берестя (Там само, стб. 928—933), та інших документів, що виникли у зв'язку з цією справою (II, № 60—62).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатівського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 11 неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на семи неповних рядках кол. 782 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Ипат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 930—931; Коструба, ч. 2, с. 116—117 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 930—931 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ.., с. 390 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Поѣдь[1] **вонъ из города· не погоубн землѣ**[2]**· братъ**[3] **мои послалъ возводитъ**[4] **Татаръ**[5]**· не поѣдешь**[6] **ли вонъ· а**[7] **же ти**[8] **боудоу**[9] **помочникъ**[10] **бра**^{т}[11]**· своемоу**[12] **на тѧ· аже ми боудетъ**[13] **с̄мрть· по своемь**[14] **животѣ· даю землю свою всю· братоу**[15] **своемоу Мьстиславоу· а тобѣ не дамъ**[16]**· wже**[17] **мене· не слоушаешь· wц̄а своего·**

---

[1] Хл. — поед; [2] Хл. — за^{м}лѣ; [3] Хл. — врать; [4] Хл. — възводи^{т}; [5] Хл. — татарь, [6] Хл. — поедешь; [7] Хл. — и ать; [8] Хл. — и ать же; [9] Хл. — вждоу. [10] Хл. — помочникъ. [11] Хл. — братоу; [12] Хл. — далі мьстиславоу; [13] Хл. — вжде^{т}; [14] Хл. — мое^{м}; [15] Хл. — бра^{т}ѵ (а та ѵ — лігатури); [16] Хл. — да^{м}; [17] Хл. — аже

№ 66

1289 р., травня 8—10. Берестя.— Посол Павло Дионісійович повідомляє володимирсько-волинського князя Мстислава Даниловича про залишення дорогичинським і мельницьким князем Юрієм Львовичем міста Берестя

Документ є лаконічною інформацією про позитивні наслідки дипломатичних заходів володимирсько-волинського двору у розв'язанні конфлікту з князем Юрієм і покинення ним Берестя та волості після приїзду посольства від батька, князя Лева Даниловича (II, № 65).

Документ нагадує записку. Писаний боярином Павлом Дионісійовичем (або під його диктат кимось із осіб, які його супроводжували), очевидно, на окремому аркуші і пересланий гінцем князеві Мстиславу на Волинь. Про цей факт літописець повідомляє лише так: „**Павелъ же Мьстиславоу повѣда**" (Ипат., стб. 931). Зберігся документ у списку, що вмищений на сторінках Галицько-Волинського літопису Він — автентичний. Свідченням цього є негайний приїзд князя Мстислава у Берестя (див. II, № 67) та інші супровідні відомості, подані у літописі.

Писана записка у Бересті. Дата її приблизна, пов'язується з датою написання листа Лева Даниловича та приїздом посольства у Берестя — початок травня 1289 р. Проміжок часу між написанням листа у Перемишлі (II, № 64) і приїздом делегації на Прибужжя тривав не більше трьох днів. Відомо також, що після приїзду посольства і переговорів, „**назавтрѣе поѣха Юрьи вонъ из города**", тобто на другий день. Усе це могло тривати близько тижня Таким чином, розглядуваний документ міг з'явитися лише наприкінці першої декади травня, не раніше 8—10 травня.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 306 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 782 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Ипат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 931; Кострyба, ч. 2, с. 117 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 931 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 390 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сновѣць оуже поѣхалъ[1]· а ты г҃не поѣдѣ во[2] свои[3] городъ[4]·

---

[1] Хл. — сновѣц же оуже поѣха[A]; [2] Хл. — г҃ дне поед оу; [3] Хл. — сво[и]; [4] Хл. — горо[A]

№ 67

1289 р., кінець травня. Берестя.— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович накладає данину „ловче" на місто Берестя та волость за виступ проти нього берестян і їх прихильне ставлення до князя Юрія Львовича під час захоплення ним волості

Документ належить до статутних грамот і зберігає більшість елементів класичного середньовічного акта. З його допомогою князь узаконює встановлення данин у системі ренти для феодально залежного населення та інформує про підстави їх накладання як кари за виступ („**коромолу**") проти його волі. Цей факт одночасно характеризує один із соціально-політичних аспектів життя міст у Галицько-Волинському князівстві. Привертає увагу поведінка князя-експонента акта, що розкривається на основі зіставлення змісту документа з контекстом Галицько-Волинського літопису, а саме заміна часто практикованої кривавої розправи над „**коромольниками**" встановленням ренти, рідко застосовувана для документів клаузула *санкції* — запис „**в лѣтописѣць**". І. Срезневський, однак, не відносить до цієї клаузули слів „**а вписа^ъ есмь в лѣтописець коромолу и^х**" і до контексту грамоти також (Срезневский. Др. памятники.., стб. 151). Документ відзначається багатством термінологічної лексики тощо.

Протограф документа не зберігся. До нас дійшов лише його список, уміщений у згаданому літописі. Спочатку документ, очевидно, був при дворі берестейського посадника в архіві, відпуск його, як можна здогадуватися,— у князівському архіві у Володимирі або й у Луцьку. Втім, допускаючи, що текст його був внесений у літопис лише під час складання т. зв. пінської редакції літопису, можна також уважати, що оригінал або ж відпуск разом з укладачем літопису на початку XIV ст. потрапив до міста Пінська (пор.: Генсьорський. ГВЛ, с. 100).

Зважаючи на вагу заходу князя Мстислава Даниловича, документ складався на окремому аркуші. У зв'язку з втратою оригіналу не знаємо, як розміщався текст документа на цьому аркуші та як він був зовнішньо оформлений. Немає також даних про письмо і додаткові написи та знаки документа. Не відомо, який був формат можливого аркуша, як засвідчувався. Лише здогадки, побудовані на поодиноких аналогіях та практиці князівських канцелярій, можуть попередньо вказувати, що документ складався на пергаменті півуставним письмом, а оскільки текст невеликий за обсягом, то аркуш, на якому він писався, також невеликого розміру (Іл. *26*).

Досліджуваний документ зберіг форму чітко вираженого дипломатичного акта. Його формуляр репрезентований *вступним протоколом* і *власне змістом*. Першої клаузули формуляра — *інвокації*, немає. Мабуть, як

зауважує А. Генсьорський, „в оригіналі вона була зазначена графічно (символічно) хрестом (†), якого літописець не позначив“ (Генсьорський. З коментарів., с. 174). У *вступному протоколі* майже повністю збережена клаузула *інтитуляції* з відображенням генеалогічного моменту: „**Се азъ кнѧзь Мьстиславъ· с҃нъ королевъ· вноукъ Романовъ**“. Знаний родовід князя Мстислава, очевидно, не потребував проставлення у клаузулі імені Данила. Втім, треба також припускати, що ім'я цього князя могло бути згодом пропущене літописцем. Назва адресата (*інскрипція*) документа тісно переплітається з оголошенням про здійснення волі експонента — видачу документа (*промульгацією* або *публікацією*): „**Оуставлꙗю ловчее· на Берестьаны и в [...] вѣкы**“ та конкретними підставами цього князівського заходу (*нарацією*): „**за ихъ коромолоу**“. Притаманна лаконічність викладу основного змісту статутної грамоти вплинула на пропущення клаузули *аренги*, яка мала б інформувати про загальні мотиви, що передували рішенню князя-експонента. Вони, однак, у цій ситуації були і без того відомі оточенню князя Мстислава, боярству Берестя і громадськості. Малоймовірно, що тут втручалася рука літописця щодо її самовільного скорочення під час включення документа в літопис. Клаузула *диспозиції* містить перелік данин з визначенням їх обсягу. Закінчується текст грамоти клаузулою *санкції*: „**А хто мое слово пороушить· а станеть со мною передъ Б҃мъ**“ та короткою *коробораціею* — засвідченням документа в Літописці, згідно з чим він набирав публічної сили: „**а вопсалъ есмь в лѣтописѣць коромолоу и**ᵛ“. Вказана клаузула *короборації* як засіб засвідчення документа є унікальним явищем у східнослов'янській дипломатиці. *Закінчення* грамоти немає, воно, очевидно, подібно до інших документів, що включалися в контекст Галицько-Волинського літопису, пропущене, оскільки для укладача літописів не відігравало істотного значення щодо змісту. Загалом послідовна у структурному значенні побудова документа, у склад якої входить більшість клаузул класичного формуляра середньовічного акта, вказує на те, що документ основувався на давніх дипломатичних традиціях канцелярії і досвідченого „писця“, який репрезентував їх на князівському дворі.

Грамота видана у Бересті. Свідченням цього є літописна згадка: „**и приѣха въ Берестии· и ре**ч [...] **ꙗзъ· пакъ оуставливаю· на нѣ ловчее** [...] **и повелѣ писцю своемоу писати грамотоу**“ (Ипат., стб. 932).

Князь прибув на Берестейщину безпосередньо після відходу звідти Юрія Львовича, тобто на початку другої декади травня (Юрій покинув Берестя близько 8—10 травня, II, № 66). Але, потрапивши у Берестя, „**пребывъ мало днии**“. Він об'їжджає інші міста, направляється „**до Каменца· и до Бѣльска**“. Потім, повернувшись у Берестя, розпоряджається скласти документ. Обчислюючи час поїздки з Володимира до Берестя, перебування у Бересті трьома—чотирма днями, а поїздку в названі міста від 10 до

15 днів, припускаємо, що Мстислав перебував на Побужжі близько 20 днів і створення документа могло відбуватися лише наприкінці травня. Деякі дослідники та публікатори документа датують його „перед 10 квітня, коли „**на самыи великъ день Мстиславъ сѣде на столѣ брата своего**“ (Срезневский. Др. памятники.., стб. 151) 1289 р., у квітні“ (Собр. ГГД, I, с. 8) або „десь весною 1289 р.“ (Генсьорський. З коментарів.., с. 174), інші пов'язують цю дату з червнем 1289 р. (Грушевський. Хронольогія.., т. XLI, с. 59) та ін.

Автентичність документа не підлягає сумніву.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та семи списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 14 неповних рядках кол. 306 арк.

2. (Хл.). Список Хлєбниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 773—774 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на дев'яти рядках кол. 693 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на семи неповних рядках 230 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на восьми неповних рядках 290—290 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на десяти неповних рядках 854 с.

7. (Дан.). Список Г. Даниловича. Див. II, № 45. **Дан.** Текст на 125 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 377, прим. 175; Собр. ГГД, II, с. 8; Karamzin, t. IV, s. 91. Uwaga, 175; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 225; Срезневский. Др. памятники.., стб. 151; Петрушевич, с. 143; Ипат., стб. 613; Клеванов, с. 493 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 932; Коструба, ч. 2, с. 117—118 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПРП, вып. 2, с. 29; ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 932 (факсим., 1908); Генсьорський. З коментарів.., с. 174; Махновець. ЛР, с. 449—450 (укр. перекл.); Щапов. Уставные грамоты, с. 210; Староруські київ. і гал.-вол. літ. .., с. 385—386, 722 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Се азъ кнѧзь Мьстиславъ• с҃нъ королевъ• вноукъ Романовъ•

Оуставлꙗю ловчее[1]• на Берестьаны[2] и в[3] вѣкы за ихъ коромолоу• со[4] ста по двѣ лоукнѣ[5] медоу• а[6] по двѣ ѡвцѣ[7]• а[8] по пѧтидцать[9] десѧткъвъ лноу[10]• а по стоу• хлѣба[11]•а по пѧти цебровъ ѡвса[12]• а по пѧти цебровъ ржи[13]• а по •к҃• коуръ[14]• а по толкоу со[15] всѧкого ста• а на горожанахъ[16] •д҃• гривны коунъ•

А хто[17] мое слово пороушить• а станеть со[18] мною передъ[19] Бм҃ъ• а вопсалъ[20] есмь в лѣтописѣць[21] коромолоу и҃х •:•

Текст старопольською мовою

Публікується на основі списку **Дан.**

Oto ja knjaź Mscisław syn króla, wnuk Romana.

Ustanawiam wiecznemi czasy łowiestwo na Brześcjan, za ich bunty. Dawać powinni będą od każdego sta' po dwa łukna miodu, po dwie owse, po piętnaście dziesiątków lnu, a po sto chlebów, po pięć cebrów żyta, po 40 kur, ilość ta od każdego sta iść powinna.

Nadto mieszczanie zapłacą cztery grzywny kun. Kto me słowo zgwałci, ten stanie ze mną na strasznym sądzie.

№ 68

1307 р., червня 12. [Володимир].— Ієромонах Марко повідомляє про завершення написання Пандектів Антіоха Чорноризця

Публікований запис належить до типових прикінцевих текстів (колофонів), які звичайно вміщалися у середньовіччі у кінці богослужбових та

---

[1] Графема ч написана по **ц. Хл.**, **Пог.** — **ловчие**, [2] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [3] **Хл.** — пропущено; **Пог.** — **оу**; [4] **Хл.**; **Пог.** — **съ**; [5] **Хл.**; **Пог.** — **локнѣ**; [6] **Хл.**; **Пог.** — пропущено; [7] **Хл.**; **Пог.** — **овци**; [8] Див. 6; [9] Графема д написана по зішкрябаному **т. Хл.** — **пѧ^{т}надесѧть**; **Пог.** — **нѧ^{т}надесѧть**; [10] **Хл.**, **Пог.** — **десѧ^{т}ковъ илноу**; [11] **Хл.**; **Пог.** — **по сто хлѣбовъ**; [12] Графема с виправлена самим писарем із **ц**; [13] **Хл.**; **Пог.** — **рьжи**, [14] Над рядком під титлою, очевидно, іншою рукою дописана літера **в. Хл.**; **Пог.** — **коуровь**; [15] **Хл.**; **Пог.** — **съ**; [16] **Хл.**; **Пог.** — **горожане^{х}**; [17] Див. 21; [18] **Хл.**; **Пог.** — **кто**; [19] **Хл.**; **Пог.** — **пре^{д}**; [20] **Хл.**, **Пог.** — **вписа^{л}**; [21] **Хл.**; **Пог.** — **лѣтописець**.

інших книг. Автором запису і Пандектів був „**просвоутер**" Марко. Із запису знаємо, що книжка була написана „**великыꙗ лавры Прч҃тыꙗ Бц҃а**". Очевидно, згаданий Марко був настоятелем названої лаври. Однак про яку лавру йшлося і чи взагалі про „лавру" у її реальному значенні, не відомо. Деякі дослідники пов'язують появу книги і запису з монастирем Пресвятої Богородиці у Володимирі-Волинському (Панкевич, с. 2—3)

Текст акта розміщений у двох колонках пергаментного аркуша. Письмо — устав, одного почерку, як і усієї книжки. Букви „прямі широкі, наближені до квадрата і розміщені при написанні дуже не щільно. Висота букв — 3 мм" (Запаско, с. 248). Накреслення деяких букв дуже подібне до пам'яток того часу. Загалом їх малюнки не схожі на малюнки уставного письма XIV ст.

Чи справді книжка була писана у Володимирі, що дає підставу для встановлення точного місця їх складання,— питання дискусійне. Власне, до найімовірніших місць появи пам'ятки саме у Володимирі-Волинському відносить її І. Свєнціцький (Свєнціцький. Опис рукописів., с. 6). В. Перетц, однак, схильний уважати, крім Володимира, ще й Київ (Перетц, с. 8).

Про те, що Пандекти, а отже, і запис у кінці їх тексту складалися на західноукраїнських землях, сьогодні ні в кого не викликає сумніву (Дурново. Введение.., с. 70; Панкевич, с. 1—64 та ін.). Називання міста Володимира як місцевості, де мала б писатися пам'ятка, є, на жаль, апріорним. Тим більше, що на західноукраїнських територіях приблизно у той час існували ще інші монастирі під титулом Пресвятої Богородиці.

Датування запису не викликає застережень, оскільки чітко прочитується. Крім того, 12 червня збігається з днем святого Онуфрія, 13 червня — з днем Акулини (Акилини) (Горбачевский, с. 83—88; Chronologia.., s. 263 і 278). Правдоподібно, переписування книги закінчилося з 12 на 13 червня 1307 р.

Оригінал: НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 48 (257), 27 неповних рядків двох колонок 306 арк.

Опубл.: Свєнціцький. Нариси.., с. 47; Свєнціцький. Опис рукописів.., табл. 21; Карский. Славян. кир. палеограф., 1928, с. 48, № 39; перевид. 1979, с. 48, № 39; Запаско, с. 248 (Бібліогр.).

Текст

Въ лѣ҃т ⁘ ҂ѕѿєі ⁘ м҃ца июнꙗ въ в҃і ⁘ д҃нь мч҃цѣ Акоулины и ѿц҃а Онофрьꙗ ⁘ кончашасꙗ кънигы сиꙗ ⁘ рабоу Б҃ью Марькови мнихоу ⁘ просвоутероу кмоу соущю ⁘ великыꙗ лавры Прч҃тыꙗ Бц҃а на оуспѣхъ и с҃пснье д҃ши и тѣлоу кго ⁘ и всѣмъ почитающїмь и троудолюбьзно ⁘ и хвалоу и пѣнье въсылающе ѿц҃ю и с҃ноу и с҃томоу д҃хоу и нынꙗ и присно и оу вѣкы вѣкомъ ⁘ аминь ⁖

№ 69

1307 р., серпня 30.— Священик Полікарп повідомляє про завершення написання Євангелія і звертається до читача у разі виявлення неточностей і помилок, які могли з'явитися внаслідок різних причин, не „к҃лти троуждающаго сѧ“

Запис за жанрово-видовою ознакою є порівняно поширеним типом акта, популярного у середньовічному книгописанні. Становить найчастіше прикінцеву частину літургічних і інших богослужбових книг, яка не пов'язана з основним текстом конволюту. Він, як і інші акти цього виду, має світський характер, містить докладні відомості про час написання книжки (найчастіше її завершення), засвідчує ім'я переписувача, яким був, згідно з досліджуваним записом, „**многогрѣшныи Поликарпъ попъ**“, і має традиційне для всіх переписувачів прохання не судити його за допущені помилки. Власне, завдяки запису і порівняння його почерку з почерком останніх складок книжки дізнаємося ім'я писарів (їх у книзі декілька), що саме Полікарп закінчував писання Євангелія. Від його імені воно згодом отримало назву Євангеліє Полікарпове

Текст запису розміщений у двох колонках пергаментного аркуша. Письмо книги — „устав кількох почерків“, один із яких — останній, збігається з тим, яким складений публікований запис, і належить Полікарпові. Малюнок букв засвідчує певний перехідний період у палеографії кінця XIII — першої половини XIV ст. У накресленнях таких літер, як **б, в, ѵ, ц, ш, щ, ъ,** спостерігаються риси, характерні вже для XIV ст. (Запаско, с. 246).

Немає у записі прямих відомостей про місце написання пам'ятки. Її мова, в тому числі і публікованого колофону, свідчить, що вона створювалася на західних землях України. „Південно-руське“ і, зокрема, галицько-волинське походження Євангелія підтверджують Ф. Буслаєв (Буслаев, с. 97—109), О. Соболевський (Соболевский. Очерки.., с. 34—40), А. Кримський (Кримський, с. 133—134, 151), М. Дурново (Дурново, с. 70) та інші дослідники. Визначення точного місця написання пам'ятки, в тому числі досліджуваного запису, на цей час встановити неможливо.

Пропоноване у колофоні датування 30 серпня 6815 р. („**м҃ца авг҃оус҃т л҃. д҃нь [...] а въ лѣ҃т ҂ѕѿеі.**“), або за н. е. 30 серпня 1307 р., не викликає застережень, тим більше, що воно написане виразно і повністю прочитується. Проте, якщо порівняти вказану у *датаційній формулі* першу частину дати з числом дня і місяця за святами церковного календаря („**памѧ҃т ст҃о҃г м҃чн҃ка Фїлипа**“) у другій, то простежується невідповідність. Згідно зі середньовічним календарем, день Филипа (Пилипа) міг припадати на 4 і 9 січня, 30 червня, 3 липня, 17 серпня, 11 жовтня та 14 листопада (Гор-

бачевский, с. 90), мученика Филипа — на 28 березня (Chronologia.., s. 284) У цій ситуації навряд чи можна припускати, що писар присвячує написання книги на честь („**памѧ**ᵀ“) мученика Филипа, день якого припадав на 28 березня. Ця розбіжність радше вказує не на помилку, а лише на невідоме досі (принаймні не зафіксоване календарями) святкування дня Филипа в деяких місцевостях 30 серпня. Подані у *датаційній формулі* запису день, місяць і рік (30 серпня 1307 р.) переносимо без змін у заголовок публікованого акта.

Ориґінал: ГИМ. Москва. Синодальное собрание. № 740, л. 123 об.

Опубл.: Калайдович, 1824, с. 112, прим. 71; Срезневский. Др. памятники.., стб. 170; Соболевский. Очерки.., 1884, с. 34—40; Запаско, с. 246 (Бібліогр.).

Текст

Се азъ рабъ Б҃ии многогрѣшныи Поликарпъ попъ докончахъ сиꙗ книги ст҃ыꙗ• еще соуть ѥ҃оуаглиѥ м҃ца авг҃оус҃ ·л҃· д҃нь• а памѧ҃ ст҃о҃ м҃чн҃ка Фїлипа• а въ лѣ҃ ҂ѕѿе҃і· аще кде боудоу изъгроубилъ или оу тоузѣ• или въ печали• или въ бесѣдѣ коли съ дроугомъ• а вы Б҃а дѣлѧ исъ правлѧче чтѣте• зане грѣхъ к҃лти троуждающаго сѧ Б҃а ради•

РОЗДІЛ III

НЕАВТЕНТИЧНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ

ВСТУПНІ УВАГИ

Під час ознайомлення з документальними матеріалами Галицько-Волинського князівства не можна не звернути увагу на документи-фальсифікати. Більшість їх датована XIII — першою половиною XIV ст. або засвідчує сюжети, що віддзеркалюють (чи можуть віддзеркалювати) діяльність осіб та різні події, пов'язані із цими сторіччями. Сьогодні відомі 26 таких актів і документів. Писані вони від імені князів Романа (Романа Мстиславича?), Лева або Лева, сина Данила (можливо, й Лева Юрійовича), волинського князя Дмитра-Любарта Гедиміновича.

Коли вони були виявлені, ніхто не сумнівався в автентичності цих документів. І впровадження їх у науковий обіг було значною подією. Відбувалося це здебільшого ще в XIX ст., про окремі з них, однак, дослідники знали і використовували їх уже в XV—XVIII ст. Адже йшлося про невідомі раніше документи, яких у відсотковому відношенні до відомої загальної кількості актового матеріалу, що стосувався галицько-волинських земель того періоду, було порівняно багато. Важливо, що це відбувалося саме тоді, коли документальна спадщина стала активно використовуватись у дослідженнях з історії України та Східної Європи, а для їх аналізу застосовувалися нові методи, оперті переважно на історико-порівняльному аналізі різних видів і типів джерел. М. Грушевський, розглядаючи низку грамот князя Лева (Лева Даниловича) — звичайно, малися на увазі фальсифікати,— писав, що „нелегко зовсім викинути з-поміж джерел таку цінну річ, як грамоти руського князя Льва, або Льва Даниловича XIII ст."[1] *На початку XX ст. він знав 20 таких документів. Згодом число фальсифікатів, писаних тільки від імені князя Лева чи Лева Даниловича, збільшується на кілька одиниць, поодинокі виявляються й досі.*

---

[1] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— С. 2.

До М.Грушевського[2], як вказувалося раніше, документи, писані від імені галицько-волинських князів Романа, Лева Даниловича чи Дмитра-Любарта, вивчали і використовували Л. Кишка[3], Л. Шептицький, василіяни[4], М.Карамзін[5], В. Левицький[6], Д. Зубрицький[7], А.Левицький[8], А.Прохаска[9], але чи найдетальніше — А. Петрушевич[10] та І.Линниченко[11], які понад 15 текстів цих документів опублікували вперше. Отже, спеціальне вивчення фальсифікатів і їх використання чи невикористання з науковою метою розпочалося давно (принаймні з другої половини XVIII ст. безперервно) і триває до сьогодні. У дослідженні цих документів та їх застосуванні (особливо документів, писаних від імені князя Лева, сина Данила, чи просто Лева) першорядними питаннями були і залишаються докази їх автентичності або неавтентичності, відповідно й вартості змісту. Навколо цих питань уже тривалий час точиться дискусія. Одні дослідники беззастережно відносять ці грамоти до утворень пізнішого часу, другі — ділять на умовні (здебільшого канцелярські) та повні фальсифікати, треті — знаходять з-поміж них документи, зміст яких викликає довіру, та вважають їх автентичними. Однак, як зауважувалося раніше, заслуга істориографів, наприклад другої половини XIX — початку XX ст. (під цим кутом зору, зокрема, виділяються праці М. Грушевського, І. Линниченка,

---

[2] Грушевський М. Чи масмо автентичні грамоти...— С. 1—22; його ж. Еще о грамотах...— С. 267—283; його ж. Історія України-Руси.— Львів, 1905.— Т. III.— С. 108—109, 520—521; Т. V.— С. 145, 150.

[3] НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., №141, с. 66—69. Див. також далі IV, №105

[4] Там само; також: IV, №107

[5] Карамзин Н. М. История...— Т. IV.— С. 370, 377, 389—390, 419—422.— Прим. 175, 203, 268, 276.

[6] L[ewicki] B. Dyplom...— S. 147—155.

[7] Zubrzycki D. Rys ...— Dokumenta...— S. 16—22 та ін.; Зубрицкий Д. Критико-историческая повесть...— С. 2—6.

[8] Lewicki A. Obrazki z najdawniejszych dziejów Przemyśla.— Przemyśl, 1880.— S. 94—96.

[9] Prohaska A. Lenna i małstwa...— S. 4—6.

[10] Петрушевич А. Пересмотр грамот...— С. 81—93, 145—147, 191—192.

[11] Линниченко И. А. Критический обзор новейшей литературы по истории Галицкой Руси // Журнал Министерства народного просвещения.— Санкт-Петербург, 1891.— Май.— Ч. CCLXXV.— С. 146; його ж. Черты из истории сословий...— С. 52—56; його ж. Грамоты галицкого князя Льва...— С. 81, 100—102. Публікували тексти грамот: Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie .— S. 93—109; Каманин И. М. Из истории подложных документов — С. 3—7 та ін.

Д. Щербаківського, І. Каманіна), полягає, по-перше, у піднесенні питань дипломатичної оцінки середньовічного документа в Україні на новий науковий рівень, що засвідчує насамперед фаховий аналіз документа як явища; по-друге, при дослідженні документа застосовуються уже значною мірою різні методи оцінки, а аналіз спирається на відомий східнослов'янський дипломаторій, візантійську, ватиканську і загальноєвропейську дипломатичну традицію. Втім, головна увага зосереджується на комплексі внутрішніх ознак документа — змісті, будові й мові (зовнішні ознаки втрачені у списках); по-третє, що дуже важливо, при аналізі документа тогочасна наукова історіографія не задовольнялася вивченням тільки текстів, а спиралася на широкий історичний матеріал і супровідні джерела, а це давало можливість увійти в контекст появи документа, його провенієнцією, водночас і в епоху, в якій він створювався.

Найтиповішою ілюстрацією категоричного підходу до трактування документів першої групи дослідників є оцінка М. Грушевського. Він, наприклад, стосовно грамот Лева (Лева Даниловича) доходить таких висновків: „Грамоти з іменем Льва [...] всі підроблені" або: „Не маємо документів князя Льва — це все пізні фальсифікати" тощо[12]*. Грамоту князя Дмитра-Любарта Ґедиміновича з 1321 р. (1322) історик також уважав підробкою кінця XVI ст.*[13]

Ця думка побутувала десятки років і, зрештою, визначала позицію багатьох істориків щодо оцінки цих документів. З української історіографії вона потрапляє у закордонну. В оцінках опонентів щодо визнання чи невизнання документів, писаних від імені князя Лева чи Лева, сина Данила, деколи простежується навіть якась упередженість (Б. Барвінський). Створюється враження, що деякі дослідники заздалегідь визначили грамоти як недостовірні, лише згодом шукаючи (радше не шукаючи) аргументації для такого рішення. Навички, провоковані авторитетами, набуваються легко, визволятись від їх залежності — тривалий і трудомісткий процес.

І. Линниченко, розглядаючи тексти документів, дуже обережний щодо безапеляційних оцінок. Він уважає, що „в XIII ст. існували усі умови появи дарчих грамот на земельні маєтності, і такі дарчі грамоти, без сумніву, існували", в тому числі й за князя Лева. Історик констатує, що „на підтвердження [королю] Казимирові були, ймовірно, подані автентичні грамоти старих

---

[12] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— С. 22.

[13] Грушевський М. Коли сфабрикована грамота...— С. 71—72.

руських князів", і „якщо не можна безоглядно підтвердити автентичності грамот, виданих від імені князя Лева, які дійшли до нас, то можна з великою вірогідністю твердити, що частина з тих грамот, що дійшла до нас, скопійована не з тогочасних польських грамот, а з давніх руських грамот княжого часу" та ін.[14] *Свої міркування дослідник розбудовує на контрдоказах оцінок М.Грушевського. Таких же висновків, аналізуючи висловлювання М.Грушевського та І.Линниченка, дотримується І.Каманін. Він твердить: „Деякі з грамот можуть бути визнані достовірними, і підстави, згідно з якими інші грамоти вважаються фальсифікатами, слабкі, недостатньо обґрунтовані, а деколи й мотиви їх підробок зовсім непевні. Тим часом багато дослідників поспішає рішуче висловитись проти їх автентичності"*[15].

Спроби віднесення деяких Левових грамот до автентичних були вже у середині XIX ст. (Д. Зубрицький, І. Шараневич), проте пропонована ними аргументація щодо їх достовірності мала здебільшого декларативний характер. З наукового погляду це було радше добрим побажанням дослідників.

У 30-х роках XX ст. з'являються певні позитивні оцінки цих грамот, а разом із тим і використання з науковою метою фактів, про які у них ідеться, а також трактування грамот як явищ культури. Висловлюючи „поважні сумніви" щодо достовірності документів, писаних від імені князя Лева Даниловича з датами 1291 і 1301 рр., М. Андрусяк, наприклад, твердить, що ці документи „таки основувалися на фактичному стані речей за руських часів [...], тим то вони можуть бути джерелом для пізнання відносин у княжій добі"[16]. *З такою ж оцінкою якоюсь мірою погоджуються, підкріплюючи її історично-археологічними матеріалами, Я. Пастернак*[17] *та інші. Так, в умовах 30-х років почали знову вивчати документи, але це тривало недовго і у багатьох випадках без належного обґрунтування.*

Щойно через багато років після війни деякі дослідники повертаються до аналізу документів. А серед них історик мови А.Генсьорський[18]. *Він, порівнюючи тексти окремих грамот з князівськими давньоруськими та іншими слов'янськими доку-*

---

[14] Линниченко И. А. Грамоты галицкого князя Льва... — С. 102 та ін.

[15] Каманин И. М. Из истории подложных документов... — С. 3—4.

[16] Андрусяк М. Галицька катедра у Крилосі... — С. 6

[17] Пастернак Я. Галицька катедра у Крилосі... — С. I—XXI.

[18] Генсьорський А. І. З коментарів... — С. 171—184

ментами, оперуючи великою кількістю різних спостережень та аргументів (насамперед мовознавчих), що випливали з їх порівняльного аналізу, намагається змінити думку про неавтентичність Левових грамот. І треба сказати, що стосовно деяких документів це йому вдається.

Загалом пізнавальність досліджуваних документів важлива не лише з точки зору сприйняття як явища „в собі", але й умов та потреб їх появи і функціонування. Не варто забувати, що майже всі документи, які розглядаються упродовж XIX — початку XX ст., трактовано як фальсифікати. Нині погляд на їх автентичність змінюється. Деякі з них віднесено до достовірних. Це якоюсь мірою дає змогу по-новому оцінювати зміст і тенденції появи документів у XIII — першій половині XIV ст., насамперед ідеологічні підстави їх творення — як тих документів, які аналізуються, так і тих, що аналізуватимуться. Це, з одного боку, сприяє пізнанню потреб минулого в актах і документах, а з другого — засвідчує процес реалізації цих потреб через акти та документи в конкретних історичних умовах.

Хоч від першого публічного обговорення автентичності документів, написаних, примірком, від імені князя Лева чи Лева, сина Данила (так само галицько-волинського князя Романа та ін.), минуло понад двісті років (див. оцінку василіянами документа для кафедрального собору Успіння у Крилосі, IV, № 107), проблема, через цілком об'єктивні причини, не стала до кінця вичерпаною. Вчені щодо оцінки наукової вартості цих документів не були одностайними. Нині, однак, дослідники не залучають для аналізу цих документів нових джерел, а лише здебільшого повторюють раніше сказане попередниками, не вносячи жодних нових трактувань матеріалу, відповідно, і його оцінок[19]*. Зібрання усіх цих досі відомих і невідомих документів в одне ціле (разом із їх списками та варіантами списків) дасть, очевидно, можливість по-новому оцінити зміст і форму текстів, дійти нових та інших висновків щодо низки документів і віднайти для багатьох із них належне місце в дослідженні українського середньовічного джерелознавства.*

---

[19] Gębarowicz M. Jan Andrzej Próchnicki... — S. 13—14, 23; Пашин С. С. К затянувшейся дискуссии... — С. 3—17, його ж. Боярство... — С. 11 та ін., його ж. Червонорусские акты. — С. 92—96.

* * *

Документом-фальсифікатом називаємо будь-яку підробку існуючого або неіснуючого раніше документа, який видається сучасниками за справжній і автентичний (грец. αὐθεντικός - правдивий, достовірний, не підроблений). Мається на увазі акт чи документ, що створювався без відома (поза волею) експонента (автора), а якщо йдеться про князівський, старостинський, воєводський, то і його канцелярії. Він за походженням і сутністю ніколи не є тим, як видається на перший погляд. І висування окремими дослідниками погляду, що в основу деяких неавтентичних документів усе ж покладені певні історичні факти, які ґрунтуються на правдивих реаліях, і згадувані у них події не суперечать XIII чи початку XIV ст., або що вони близькі чи наближені до історичного часу, ще про ніщо, sensu stricto не свідчить. Вони з точки зору дипломатичної сутності залишаються підробками.

Підробка акта чи документа з'ясовується на основі усього тексту або його частин — найчастіше переліку імен свідків, ***датаційного формулювання****, способів засвідчення чи інших елементів документа. Цьому також служить, якщо йдеться про дарчі документи, аналіз об'єктів дарування. Усі ці дані змісту під час аналізу вивчаються разом і кожний зокрема. Вони і творять підставу для пізнання достовірності документа. Таким чином, під час аналізу досліджуваних документів виходимо з класичної оцінки писемної пам'ятки — документ, який за змістом чи формою (внутрішніми та зовнішніми ознаками) не відповідає своїй епосі, є підробкою, твором пізнішого часу, а отже,— фальсифікатом.*

Саме під таким кутом зору оцінюється стан збереження досліджуваної документальної спадщини, яка дійшла до нашого часу. І саме це сьогодні зумовлює віднесення галицько-волинських документів XIII — першої половини XIV ст., з одного боку, до достовірних, з другого — до недостовірних, неавтентичних писемних пам'яток.

* * *

Розглянута група документів — одна з найпроблематичніших серед галицько-волинської документальної спадщини вказаного періоду. Її дослідження пов'язане зі з'ясуванням багатьох явищ

історичного, мовного та суто дипломатичного характеру, а водночас умов появи кожного конкретного документа.

У процесі дослідження акта чи документа, в тому числі акта-фальсифікату або документа-фальсифікату, потрібні насамперед окреслення часу, встановлення мотивів (і обставин) його появи (економічних, суспільно-політичних, соціальних, нерідко й суто людських), визначення його правової придатності та вартості, зокрема, як рудименту суспільно-громадської переконливості та юридичної доказовості, нарешті, оцінка документа як пам'ятки ділової писемності та культури народу. Це ті засадничі питання, над якими працює дослідник і котрі не може оминути під час визначення автентичності документа.

Вирішення названих питань під час дослідження документа часто супроводжується багатьма таємницями. І варто наголосити, що чим раніший документ, тим більше тих таємниць. Для однозначної оцінки автентичності або неавтентичності галицько-волинських документів XIII — першої половини XIV ст. складність полягає, як згадувалося, передусім у браку вичерпних даних про нього або про події, пов'язані з його появою (в тому числі і на основі даних із супровідних джерел), які творили б підставу для якнайповнішого розуміння і сприйняття сюжетів актів і документів. Нині немає можливостей підтвердити або заперечити зміст (перебіг подій, власні назви людей і географічних об'єктів, цифровий матеріал тощо) багатьох документів, а ще частіше з'ясувати невідповідність (власне, причини невідповідності) того чи іншого сюжету змісту стосовно написаного документа. На жаль, цьому не завжди служить внутрішня критика власного тексту акта чи документа (про оцінку зовнішніх ознак не йдеться, бо всі документи дійшли до нас у пізніших списках, а три з них лише імітують оригінали, див. III, № 5, 12, 19).

Чимало суперечностей викликає і сам обсяг тексту, наприклад, серед таких видів документів, як дарча та фундаційна грамоти. Він, як відомо, був значно скромнішим для XIII, ніж для XIV чи XV ст. Зауважені розбіжності у будові формулярів, часто навіть у межах одного і того ж виду документа (наприклад, тих же дарчих і фундаційних документів), передовсім щодо включення і розміщення різних клаузул. І це тим більше непереконливо, якщо йдеться про з'ясування документальної спадщини суміжних або близьких за часом функціонування князівських канцелярій (при-

міром, канцелярій Лева Даниловича і Лева Юрійовича), які, немає сумніву, дотримувалися подібних засад у побудові акта та документа зокрема й у діловодстві взагалі. Сказане, однак, через брак достатньої кількості підтвердних документів може трактуватися лише апріорно. У кожному десятиліттi на той час пропонувалися свої інновації. Саме із цими питаннями тісно пов'язане пізнання співвідносності автентичного акта чи документа та фальсифікату. З ними поєднується характер функціонування документа і закріплення його юридичної ваги та суспільного визнання (апробації) у пізніших століттях.

Під час дослідження акта чи документа частою є загальна упереджена і не завжди обґрунтована тенденція недовіри до змісту. Спиняючись на конкретних сюжетах грамот як у фактологічному, так і у правовому аспектах, не раз повторюються слова, що про сюжет акта чи документа „нічого не відомо" з інших джерел або що про факти, викладені у документі, „не знаходимо жодних слідів у Давній Русі" тощо. Так оцінювалися грамоти князя Лева, у яких згадувався вотчинний (домініальний) суд. Одне слово, якщо ті чи ті сюжети не відомі з інших, звичайно, тогочасних писемних пам'яток, то вони, на думку деяких дослідників, не можуть бути прийнятими з грамот. А це служить підставою для сумнівів і підозр щодо актів і документів, відповідно, їх автентичності. У цій ситуації виникає питання: чи у всіх випадках дослідження історичного минулого Давньої Русі ми нині можемо покликатися на реальні джерела? Це особливо характерне для часто використовуваних наративних пам'яток, зокрема, для літописів і літописців.

На збереження прямих джерел середньовіччя, очевидно, треба дивитись як на відносне явище. І судити про збережені пам'ятки крізь призму їх прямої і реальної основи варто дуже обережно.

Ранні писемні джерела, як відомо, збереглися у дуже обмеженій кількості (а документи у ще меншій). І це, власне кажучи, не лише явище, притаманне українському джерелознавству. Його підтверджує історія збереження документальної спадщини багатьох європейських країн. На цьому тлі постає нині навіть питання про т. зв. порівняльно-ретроспективний аналіз джерел, у тому числі документальних, і опрацювання різних методів їх реконструкції для історичних часів.

Обговорюючи проблему автентичності чи неавтентичності актів і документів княжого періоду, треба насамперед звернути

увагу на кілька загальних питань, які часто творять контекст або й у ширшому розумінні цього слова тло та підставу для їх дослідження. Вони, звичайно, не завжди сприяють пізнанню дипломатичної вартості акта чи документа, але у процесі дослідження не враховувати їх було б помилкою. При цьому має місце кілька кардинальних питань.

Проблематичним у процесі дослідження галицько-волинських документальних пам'яток є, як відзначалось, пізнання структури актів і документів у контексті браку в достатній кількості порівняльного історичного матеріалу, який сприяв би аналізу і допомагав розкривати реальну сутність будови цих документів. Відомі з того часу тільки поодинокі, здається, залишкові і переважно реконструйовані зразки (моделі) формулярів або їх елементи у формі клаузул, які дають можливість порівнювати лише окремі явища. Оригінальні документи не збереглися. Залучення для порівняння їх із документами інших територій, зокрема західнослов'янських, не розв'язує проблеми.

Водночас у зв'язку з незбереженням оригінальних зразків (моделей) актів і документів не володіємо достеменними відомостями про типологію (якоюсь мірою і про нормативність і ненормативність) дипломатичної спадщини для галицько-волинських земель XIII — першої половини XIV ст. А це, як відомо, одне з важливих питань для з'ясування автентичності грамот. Чи знаємо зразки текстів хоча б найпоширеніших видів і типів документів, наприклад, князівської, воєводської чи старостинської, єпископської, міської та інших канцелярій, які можуть бути підставою для порівняння документів-фальсифікатів з автентичними документами вказаного часу? Ні, не знаємо! А якщо такі є (принаймні у деяких регіонах Північно-Східної Русі), то вони поодинокі й для XIII ст. збереглися переважно у копіях, а копії не всі достовірні.

Таким чином, під час дослідження фальсифікатів у розпорядженні дослідника немає задовільного реального матеріалу для зіставлення (наприклад, за XIII ст.), а їх аналіз без нього об'єктивно неповний. За цих умов часто відштовхуємось, враховуючи консервативність дипломатики, від інформації про будову і типологію документальних пам'яток пізнішого часу, а саме другої половини XIV чи навіть XV ст., інтерполюючи їх на XIII або на першу половину XIV ст.

До цих труднощів належить не до кінця пізнавальний спектр законодавства, що діяв у Галицько-Волинській державі XIII — пер-

шої половини XIV ст. і безпосередньо зумовлював появу того чи іншого виду або типу актів та документів. Йдеться не лише про те, як саме правові відносини будувалися у Галичині чи на Волині, але, на яких правових засадах вони ґрунтувалися, а головне — як практично впливали норми цього права на появу світського і церковного документа та розвиток української дипломатики взагалі. Нерідко (якщо не завжди) вивчення дипломатичного аспекту галицьких (і волинських також) документів проводилось лише з погляду основних засад давньоруського права, яке здебільшого, принаймні стосовно окремих елементів їх змісту і форми, позбавлене однозначних підстав трактування у той час. Тоді, щонайменше з другої половини XIII ст., у Галицько-Волинському князівстві строго не дотримувались норм давньоруського законодавства. Немає сумніву, що давні князівські статути й основні положення „Руської правди" та інших кодексів, принаймні Кормчих, діяли у Галицько-Волинській Русі і використовувались на її землях (свідченням того є формулювання клаузул у досліджуваних грамотах), хоч для поточного життя і розвитку документа мали значення не лише вони. Сприяли цьому, як відомо, об'єктивні історично-політичні умови. На правову систему тогочасної Галичини та Волині впливали основні засади західного права, принаймні про них знали, а в ряді місцевостей безпосередньо використовували (прикладом може служити чин маґдебурзького права), і це мусило прямо чи опосередковано відобразитись на розвитку українськоі дипломатики[20]*. На будову акта та документа найчастіше позначалися інноваційні процеси, і свідченням цього є автентичні документи першої половини XIV ст. (див. I, № 3—14). Отже, аналізувати досліджувані грамоти лише на основі давньоруського правового контексту саме давньоруських кодексів, зразків статутних документів для Галичини та Волині вказаної доби замало. Пропонований традиційний підхід, що устійнився у XIX ст., для якого згори написана схема аналізу й оцінок (звичайно загальноруська) і під яку часто шукано факти та відповідні інтерпретації явищ, що відбувалися у князівстві, у тому числі розвитку документа, нині не витримує критики.*

---

[20] Суворов Н. С. К вопросу о западном влиянии на древнерусское право.— Ярославль, 1893.— С. 294—383; Пресняков А. Е. Княжеское право в Древней Руси.— Санкт-Петербург, 1909.— С. 134, 136 та ін.; Лотоцький О. Українські джерела церковного права.— Варшава, 1931 — С. 77—84.

Власне чи не таке бачення зумовило появу тези, що нащадки галицьких бояр виготовляли фальшиві документи за формулярами польських дарчих[21]. *Власне кажучи, як інакше міг собі порадити автор з тлумаченням походження одного зі структурних типів досліджуваних документів, сповідуючи офіціоз, оснований на загальноруських правових засадах. І це насамперед стосувалось документів з простим формуляром, яких у російських регіонах не було або майже не було у той час. На жаль, нині не знаходимо таких моделей документів і для польських територій (зрозуміло, для XIII ст.), а якщо вони і трапляються, то дуже рідко і не в такій кількості, щоб впливати на розвиток східнослов'янського (давньоукраїнського) „простої будови документа" і служити підставою для творення грамот у князівських канцеляріях. Утім, якщо навіть взяти до уваги таку тезу, то чому не поєднати його появу з правовою традицією Болгарії, Сербії або навіть Чехії, а тільки Польщі. Пов'язання нашого документа з південно-західним слов'янством було б переконливішим навіть з погляду логіки історично-культурних контактів. Наявність у Галицько-Волинському князівстві різних моделей документів, у тому числі моделі з простим формуляром, правдоподібно, явище набагато раніше в історії української дипломатики і права (сягає, напевно, XII ст.). Документ з простим формуляром розвинувся з приватного акта і, як підтверджено прикладами, активно поширювався ще в XIII ст. у країнах сфери впливу Візантії*[22]. *Звідти ця модель прийшла у Галичину і на Волинь (мабуть, не без посередництва Києва), як і т. зв. повна, тричленна модель документа. Остання, очевидно, за умов активних галицько-волинських контактів збіглася у Галичині та Волині у тому ж XIII ст. або й раніше з аналогічною моделлю західного варіанта, що поширювалася на тих же землях із Заходу. Східнослов'янський (давньоукраїнський) документ з простим форму-*

---

[21] Пашин С. С. Боярство...— С. 11 Правда, в останній зі своїх праць, присвячених Галичині XIV—XV ст., цей же дослідник безсторонньо згадує і покликається на документи, писані від імені князя Лева (Пашин С. С. Перемишльская шляхта второй половины XIV — начала XVI века.— Тюмень, 2001.— С. 10, 127, 128, 136 та ін.)

[22] Akta et diplomata monasteriorum et ecclesiarum orientis... collecta ediderunt Fr. Miklosich et Jos. Müller.— Vindobonae, 1871.— Vol. IV.— T. I.— P. 95, 96, 140, 152, 393 та ін., Dölger Fr. Aus der Schatzkammern des Heiligen Berges.— Stuttgart, 1948.— S. 296, 299, 303, 306 та ін.

ляром частіше використовувався для внутрішнього вжитку, тричленна модель — для урочистих подій, зокрема, через церкву і для зовнішніх контактів.

І ще одне, що часто становить проблему під час дослідження галицько-волинського документа і не сприяє об'єктивному аналізу — це додержання у дослідницькому процесі XIX—XX ст. усталеної „історичної" (краще сказати „заполітизованої історичної") періодизації як підстави для оцінок хронології історичних і мовних явищ, а також середньовічної української дипломатики. У російській історіографії XIX ст., а згодом і у радянській, устійнилася думка, що все українське в Галичині, на Волині й в Україні могло починатись лише з XIV ст., а точніше, з другої половини XIV ст. До того часу це була безоглядна Давня Русь кшталту XII ст. чи ранішого часу зі своїми відвічними устоями і законами в мові, праві і культурі. Відповідно усе, що стосувалося давнього періоду (принаймні XIII ст.) і торкалось аналізу грамот, повинно спиратись на загальноруські засади історичних вартостей. На них основувалася система оцінок документальних пам'яток. Очевидно, анахронізми, що їх висунули в минулому М. Погодін і О. Соболевський та підтримали радянські ідеологи, нині не можуть бути відправною точкою для трактування оцінок українських пам'яток писемності та історичної проблематики взагалі. Історичні, тим більше мовні, етнічні та інші процеси, не можуть ділитися серединою XIV ст. (причетна до цього начебто анексія Галичини Польщею). Ця надбудовча теза вигадана. Вона заперечує і штучно усуває процес тяглості та спадкоємності розвитку українського документа на землях, які збігаються з територією Галицько-Волинської держави XIII — першої половини XIV та пізніших десятиріч. І це засвідчує чимало фактів. Ліквідація руського права у Галичині, а також відхід усього, що пов'язане зі старою (давньоукраїнською) дипломатикою, в тому числі з мовно-історичною традицією, розпочались у Галичині лише через дев'яносто років, щойно з 30-х рр. XV ст. Під цим, власне, кутом зору привертає увагу необґрунтована, „новітня арґументація" стосовно деяких грамот, писаних від імені князя Лева: „Думається, що порівняно ранння поява [йдеться про копію грамоти 1443 р. на с. Добаневичі (I, № 2)] і „скорочена структура" [!] не можуть служити вагомими арґументами для признання грамоти моделлю документа, характерною для Галицько-Волинського князівства. До того ж її словниковий склад повністю вхо-

дить у лексичний фонд давньоукраїнської мови XIV XV ст."[23] *Це висловлювання викликає чимало запитань насамперед стосовно будови формуляра („скороченої структури") документів і мови. Не відомо, по-перше, чому формуляр грамоти на с. Добаневичі не є звичайним, простим формуляром, а „скороченим",— скороченим з чого?; по-друге, чому всі галицькі документи другої половини XIII — початку XIV ст. повинні розглядатися і трактуватися крізь призму відомої авторові традиційної структури документа (йдеться про тричленний повний формуляр) без урахування інших моделей документів?; по-третє,— чому модель простого формуляра, як переважно власне явище галицько-волинської дипломатики, відбирається княжим канцеляріям Галичини?; по-четверте, не зрозуміло, на якій основі нині висувається як аргумент, який мав би підтвердити неавтентичність грамот, теза, що давньоукраїнська мова в Галичині пов'язана лише з XIV—XV ст. Таких висновків не можна робити навіть з огляду на вивчення процесу засвоєння Галицькою і Волинською Руссю та Україною-Руссю візантійської дипломатики і документальної спадщини інших слов'ян, які перебували у сфері впливу Візантії і контактували з Галичиною і Волинню (див. далі), а щодо мови, то хоч би попереднього перегляду пам'яток богослужбової літератури, що створювалася у XII—XIII ст. чи раніше, та лексики таких пам'яток, як Галицько-Волинський літопис, тощо. Крім того, такий підхід до оцінки галицько-волинських актів і документів названої території суперечить загальному поступу Галицького і Волинського князівств у XII ст. порівняно з іншими князівствами та їх різноманітних контактів з багатьма країнами, не кажучи про період існування Галицько-Волинської держави XIII — першої половини XIV ст.*[24] *Щодо мови це показують спеціальні дослідження, а також паралельне виявлення низки рис давньоукраїнської мови у пам'ятках, писаних до XIII ст.*[25]

---

[23] Пашин С. С. К затянувшейся дискуссии...— С. 6.

[24] Пор., Дашкевич Н. Княжение Данила Галицкого по русским и иностранным известиям // Университетские известия св. Владимира.— К., 1873.— С. 94—95, 98, 100, 105, 143 та ін.; його ж. Данные для древнерусской истории в „Monumenta Poloniae Historica" (t. IV, Lwów, 1884) // Там само.— К., 1885.— С. 14 та ін.; Пресняков А. Е. Княжеское право...— С. 134, 136.

[25] Пор.: Шахматов О., Кримський А. Нариси з історії мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI—XVIII вв.— К., 1922, Булаховський Л. Походження української мови.— К., 1956.— С. 20 та ін.,

Власне, ці не вивчені до кінця питання структури і типології акта та документа, нез'ясування співвідношень функцій давньоруського і західноєвропейського права на території Галицько-Волинської держави XIII — першої половини XIV ст., хронології розвитку давньоукраїнської мови і подальше культивування усталених поглядів, зумовлених додержанням у науці засад ранішого офіціозу в поглядах на історію, правові відносини та розвиток української мови на території Давньої Україні-Руси часто спонукають дослідників в одних випадках давати неаргументовані або туманні тлумачення історії походження досліджуваних грамот, в інших — претендувати начебто на якусь новизну, а насправді повторювати вже відомі і збиті оцінки, а ще в інших — безапеляційно констатувати, що всі документи, писані, наприклад, від імені князя Лева чи Лева, сина Данила,— фальсифікати.

* * *

У процесі ознайомлення з відомими нині документами XIII — першої половини XIV ст., в тому числі документами-фальсифікатами, на перше місце висувається визначення виду документа, власне, який акт правової чинності він засвідчує, яка основна „ідея" його змісту, про яку йдеться грамоту: статутну, дарчу, присяжну, купчу, розмежувальну тощо, чи про лист, звернення або звичайний акт побутового змісту.

Кожний вид документа часто містить власну специфіку змісту (нерідко вона й структурно диференціюється) та свій стиль викладу сюжету, а в ньому й фактів. Ці дані, власне кажучи, завжди творять підставу для первинного (початкового) аналізу документа. Підлягають з'ясуванню також дипломатичні й діловодні аспекти документа, насамперед, чи маємо справу з оригіналом, чи з копією-списком (зокрема, якщо документ імітує

Shevelov J. G. A Historical phonology of the Ukrainian Language.— Heidelberg, 1979.— P. 748—752; його ж. Чому общерусский язык, а не вібчоруська мова. Хрестоматія / Упоряд. С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко.— К., 1996.— С. 191—205; Горбач О. Про періодизацію української мови.— Львів, 1994 (рукопис); Німчук В. Аспекти дослідження проблеми етноглотогенезу українців // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI—XVIII століть.— К., 1995.— С. 69—83, його ж. Мова // Історія української культури як напрямок дослідження генези та історії української мови // Мовознавство.— 1997.— № 6.— С. 3—14; 1998.— № 1. С. 3—12; Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова.— К., 1993; Щавелева Н. М. Древняя Русь в польской латинской хронографии (XI—XV вв.) / Автореф. дисс. канд. ист. наук.— Москва, 1976.— С. 21

„оригінал"). Для того, по можливості, розглядаються також супровідні джерела, на основі яких можна з'ясовувати, що знаємо про цей „оригінал" чи принаймні ранній протограф тексту документа. Тут на перше місце висувається подання усіх можливих аргументів на користь цього „оригіналу". Якщо маємо тільки копію-список (їх може для одного і того ж документа бути одна, дві і більше), головна увага, звичайно, концентрується на її найранішому варіанті. Тут же з'ясовується, чому саме цьому, а не іншому спискові надано перевагу, через що саме він піддається подальшому детальному розгляду (нерідко він може засвідчувати найдосконаліший текст). Трапляються, однак, випадки, що друга чи третя копії-списки є більш наближені до протографа, хоч, звичайно, найповнішим текстом є той, що найраніше підтверджувався пізнішими королівськими канцеляріями чи записувався у формі облят у земських і гродських судово-адміністративних книгах та книгах Коронної чи Литовської метрик. Коли заходить мова про копії-списки, які подані у формі „оригіналів", чи вони претендують за оформленням на „оригінали" (III, № 5, 12, 19), то під час аналізу, наприклад, до їх змісту залучаються дослідження зовнішніх ознак цих т. зв. оригіналів. Це передусім матеріал, на якому складений цей „оригінал", характер розміщення тексту та формат документа, способи лінію вання аркуша пергаменту, знаряддя письма і чорнило, характер почерку та різні графічні знаки, якщо вони є на документі, художнє оздоблення тексту, особливості рисунка ініціальної літери, засоби засвідчення, передусім кріплення печатки (пор. III, № 5 та ін.), загальний стан збереження документа, способи складення аркуша, нарешті, різні додаткові дорсальні нотатки та написи на полях документа[26].

Важливе місце належить аналізу структури (формуляра) документа-фальсифікату. Розгляду підлягають ***вступний протокол*** *документа з відповідними клаузулами, а саме:* ***інвокацією, інтитуляцією*** *та* ***інскрипцією****; далі йдуть* ***власне зміст*** *(друга частина формуляра), у якому аналізовано текст таких типових для нього клаузул, як* ***аренга, промульгація, нарація, диспозиція, санкція і короборація****, нарешті,* ***закінчення*** *формуляра* ***(прикінцевий протокол, есхатокол)*** *зі своїми клаузулами, а саме:* ***підписи, формула датації*** *та* ***апрекація***[27].

---

[26] Купчинський О. А. До питання про характеристику формуляра рукописних документів середньовіччя // Архіви України.— 1974.— № 6.— С. 13—15.

[27] Там само.— С. 16—19.

Дослідження клаузул, звичайно, проводиться на предмет змісту, паралельно враховуються їх будова і розміщення усіх компонентів клаузул і структури формуляра взагалі.

Чимало уваги під час аналізу документа-фальсифікату приділено історіографії документа, радше згадкам про те, хто і коли працював з ним,— досліджував, використовував або лишень його описував і реєстрував. Оцінка документа під час аналізу, звичайно, є вибірковою і переважно констативною.

Кожний текст документа вивчається насамперед з погляду доказовості його достовірності, а саме — виявлення даних для аргументації автентичності чи неавтентичності документа. Це, звичайно, чи не один із найважливіших елементів дослідження документа. Інформація містить докази стосовно достовірності чи недостовірності (підробки) тексту документа з відповідним посиланням на дані тексту і супровідні джерела, якщо такі виявлені, та праці дослідників (вибірково), які раніше вивчали той чи інший акт або документ. Наприкінці, як певне узагальнення, подано приблизний час появи фальсифікату, а подекуди причини та умови його створення.

Для вичерпної оцінки документа важливим є пізнання суспільно-економічної ситуації, у якій він міг бути створений, коли увійшов в обіг. Тут же подано у найповнішому складі рукописні копії-списки документа. Безперечно, їх кількість із об'єктивних причин не може претендувати на вичерпність. Залучення списків пізнавальне з погляду затребування і поширення документа, його значення, що проливає світло не тільки на його провенієнцію, але й на автентичність.

Завершують ознайомлення з документом відомості про публікацію тексту, рідше його реґести, якщо такі виявлені.

* * *

Як відзначалось, усі документи-фальсифікати знаємо нині з пізніших списків. Вони виявлені у складі підтвердних королівських, старостинських та інших актів і документів або у записах в актових книгах земських і ґродських судів, а також у Коронній і Литовській метриках, паралельно в різних маєстатових і вічистих книгах, люстраціях та писемних фондах і зібраннях. Із внесенням текстів князівських документів у підтвердні грамоти королів і більшість названих книг відновлювалась їх юридична сила (правовий авторитет найбільше мали королівські

конфірмації і судово-адміністративні записи у книгах земських і ґродських судів), а це у свою чергу забезпечувало як правовий, так і загальний суспільно-громадський статус документів. Останнє не було традицією чи звичаєм у юриспруденції Польщі, а також не з'являлось спонтанно у процесі розвитку судочинства країни. Цьому служили підготовлені урядовими чинниками Речі Посполитої і апробовані сеймами „спеціальні правила", серед яких були і заходи щодо „відновлення втрачених документів як приватними особами, так і установами". Для прикладу можна навести дію т. зв. мазовецьких статутів 1421 та 1472 рр., у яких показано важливість записів документів у різні „книги канцелярій", у тому числі земських судів, і рекомендований у разі потреби пошук їх саме у цих книгах. Одне і друге, починаючи зі середини XV ст., широко застосовувалось і використовувалося. На основі згаданих статутів „відновлені" документи у формі витягів прирівнювалися до оригіналів і стосовно тих чи інших розпоряджень юридично визнавались зацікавленими особами та урядами.

Щодо актів і документів відбувались й інші заходи. У разі втрати тексту документа в урядових книгах і метриках (найчастіше неможливість його відшукання в урядових записах) зацікавлена у знайденні документа особа чи інституція могла його реконструювати „власними силами" і при тім зберігати за собою право просити внести на сторінки відповідних книг текст документа. Цей новий запис саме через книги, а пізніше витяг із них, отримував також правову силу та суспільне визнання[28]. *Правда, вірогідність його існування в минулому і правдивість уміщеного в ньому змісту мусили попередньо підтвердити свідки. Деколи захід із підтвердженням спирався на рішення вищих державних інстанцій, або для цього спеціально король призначав комісію тощо. Ці інстанції підтверджували або заперечували існування тих чи інших документів у приватних осіб, апробували або відкидали пропонований зміст документів та ін. Якщо йшлося про земельні обшари, потрібне було також погодження з власниками угідь межуючих поселень (правда, це засвідчено тільки з XVII ст.), особливо під час визначення границь земельних угідь. Часто заходи зі встановлення правового статусу втрачених документів тривали роками. Такий спосіб „встановлення" і узаконення записів документів застосовував-*

[28] Kętrzyński S. Zarys... — T. I. — S. 221—222.

ся не лише в Мазовії, але й на всій території Речі Посполитої, в тому числі в українському регіоні.

Наведемо один із таких прикладів, що стосувався документів із Руського воєводства. перемишльський земський суддя Йоан Яскманицький 28 травня 1581 року сповіщає короля про „нещасливий випадок", пожежу в його селі Боляновичах, під час якої „загинули всі його найдавніші родинні привілеї як князя Лева, так і найясніших королів польських [...] на села Боляновичі й Гориславичі та на ліс Радохонь, а також охоронні листи на потвердження границь цих маєтків і лісу Радохонь від сусідніх володінь і чимало інших документів" (див. IV, № 66). Для з'ясування справи, а отже, й визнання існування втрачених документів було призначено комісію, до складу якої увійшло десять осіб. На основі перевірки комісія підтверджує втрату „листів і привілеїв", у тому числі й „листа" князя Лева, та допускає Й. Яскманицького „до призначеної апробації листів і привілеїв" (IV, № 67). Й. Яскманицький пред'явив „копію листа найяснішого князя Русі Лева" і склав присягу про безумовне існування в минулому цієї „довічної грамоти" (IV, № 68). Вона, за словами петента, була „точно такою, як пред'явлена мною копія, надана Левом якомусь Петрові Сурмі, моєму предкові на село Боляновичі та ліс Радохонь" (див. текст, III, № 22). Згодом покликана у цій справі комісія навіть доповіла (між 15 січня і 25 лютого 1585 р.) сеймові у Варшаві про наслідки своєї роботи під час розгляду справи Й. Яскманицького. Сейм приймає зголошені комісією позитивні висновки. А королівська канцелярія тим часом включає тексти відновлених копій втрачених документів, у числі яких і „лист" князя Лева, присягу Й. Яскманицького та рішення комісії в окрему підтверджену грамоту короля Стефана з датою 25 лютого 1585 р. (див. IV, № 68).

На основі перегляду рукописних джерел відомі й інші подібні приклади про „відновлення" таким способом документів. У рішенні „Ревізії документів Руського воєводства", наприклад, сказано, що подібно „король Сиґізмунд [II] підтвердив копію листа або привілею, яка згоріла [йдеться про підтвердження документів щодо багатьох сіл і слобод у 1549 р., IV, № 39], а та копія, як тоді твердив перемишльський владика, була дійсно виписана з основних листів покійного короля Владислава, діда короля Сиґізмунда, і князя Лева..." (IV, № 56) та ін.

Узаконення документів через зізнання свідків, перевірки і рішення комісій, урешті, записи в актових книгах було, принаймні для XVI—XVII ст., поширеним явищем. Це, як згадувалося, ста-

ло особливо актуальним після рішень сеймів 1564—1566 рр., які торкнулись у своїх ухвалах доказовості на основі документів прав власності на спадкові землі. Для Руського воєводства створено навіть окрему „Ревізію документів Руського воєводства". А щоб доказати свої права, власники подавали, зрозуміло, не лише документи, оперті на правдивих реаліях. Чимало оригіналів документів було раніше втрачено. Допомагали у таких випадках, очевидно, основні статті згаданих статутів. Зацікавлені особи та інституції показували „копії привілеїв" (див. IV, № 38), уривки різних документів (IV, № 36), записи („вкладні") у старовинних Євангеліях та інших богослужбових книгах (див. III, № 3, 10 (список **Мацей.**), *15). Утім, зауважимо, що всі ці форми доказовості часто супроводжувалися зловживаннями. До книг вносили акти та документи, відтворені не лише на основі відомих власникам текстів і різних залишкових записів і записок, але туди потрапляли й реконструйовані з пам'яті, зрештою, й цілком надумані документи. Стосовно участі згадуваних свідків у цих справах С. Мікуцький зауважує, що характер „пошуку", „очищення", врешті, освячення документів через актові книги судів та пізніші конфірмації був за природою дуже специфічним, а втім, часто непереконливим. У випадках, коли до присяги запрошували свідків „з документа", тобто тих, які раніше були учасниками правової розправи, тоді цей чи інший документ „наближався" у правовому плані до значення notitiae testium і ставав відповідним писаним свідченням, вартість якого незалежно від внутрішніх і зовнішніх ознак документа полягає передусім у тому, що засвідчувався він пам'яттю присутніх осіб і таким чином полегшував підтвердження. Проте, коли до присяги покликані homines fidelis, тоді дипломатична вартість документа нівелюється і доказ „з документа" стає доказом „від свідків"*[29]. *Пропоновані заходи сприяли фальсифікації документів. Але було б помилкою вважати, що король і сейм не знали цього, а головне — не боролись з їх фальшуванням. Їхні заходи також відомі. Свідченням цього є санкції у справах позовів, що передбачали карні переслідування (1465), а, наприклад, у XVIII ст. через поширене*

[29] Mikucki S. Badanie autentyczności dokumentu w praktyce kancelarji monarszej i sądów polskich w wiekach średnich // Rozprawy Polskiej Akademji Umiejętności. Wydział historyczno-filozoficzny.— Kraków, 1934.— Serja II.— T. XIX.— S. 11

дійство підробок дійшли до того, що за фальсифікування публічних актів загрожувала навіть кара смерті[30].

Утім, зауважимо, що приватно зголошений документ запису в актових книгах земського чи ґродського судів не завжди докладно перевірявся урядовцями судів на достовірність. Окремі з них (передусім реконструйовані) вже самі говорили про неадекватність, були очевидні щодо недостовірності і не потребували уточнень. Перевірка автентичності, зрештою, не належала до компетенції судових канцелярій земель і воєводств[31].

Чи доводиться у цих випадках говорити про відповідальність судових урядовців стосовно записів текстів у книгах і їх пізніших витягів щодо оригіналів XIII — першої половини XIV ст.? Очевидно, ні. А якщо на основі докладного аналізу їх внутрішніх ознак так трапляється, то сьогодні відома їх незначна кількість. Запропоновані польською адміністрацією способи „захисту" документів шляхом „назад до книг і присяги свідків", на жаль, ще більше ускладнюють аналіз автентичності досліджуваних документів, водночас довір'я до них, а головне, їх зв'язок щодо оригіналів. У XV—XVII ст. відбувається майже повна нівеляція дипломатичної вартості sensu stricto князівського документа. Це засвідчують не лише форма документів, але насамперед їх зміст, не кажучи про мову, де тексти зазвичай перекладалися у контексті підтвердних документів, а потім переписувалися у різні книги, або у кращому випадку транслітерувалися латинською мовою. І чим більше число списків цих документів в актових книгах судів, тим ці зміни у текстах частіші (див. приклади далі).

За цих умов для аналізу грамот пізнавальне значення має чинна правова база у Галицько-Волинському князівстві. Вона для того часу, як відзначалось, не завжди була прозорою. З другої половини XIII ст. тут домінувало західне право, що тісно переплiталося з контактами з Південною і Центральною Європою. Між галицько-волинськими землями і землями, наприклад, Мазовії, Угорщини, Чехії та інших країн, як відомо, існували на той час близькі взаємини, велося, правдоподібно, регулярне, часто інтенсивне міжбоярське і міждержавне дипломатичне листування. На виняткову роль у політичних відносинах з Галичиною (особливо після монголо-татарської навали) пре-

---

[30] Historia państwa i prawa. Tom II: Od połowy XV wieku do roku 1795 / Pod red. J. Bardacha.— Warszawa, 1966.— S. 337.

[31] Там само; також: Kętrzyński S. Zarys...— T. I.— S. 226.

тендувала Угорщина. У 60-х роках XIII ст. (після смерті князя Данила) дійшло навіть до договору між Угорщиною й Ордою, за яким Галичина входила у сферу і під захист Угорщини[32]*. Не менш важливу роль відігравали матримоніальні зв'язки тощо*[33]*. І це не могло оминути актів і документів як засобу контактів на приватносвітському, церковному та державному рівнях. Використання в одній країні різних правових норм, їх, власне, поєднання в одне ціле потребує інших підходів в оцінці різних історичних явищ, у тому числі й досліджуваних документів. Нині, наприклад, є непереконливим розгляд галицько-волинських грамот лише з позицій традиційної східнослов'янської науки про документ. Це стосується як розвитку будови формулярів, так і характеру виповнення грамот і взагалі викладу змісту. Наочним прикладом, на наш погляд, може служити змішування у клаузулі* ***інтитуляції*** *займенників Я — Ми (Ego — Nos) та ін. Останнє стає ще наочнішим, якщо врахувати заходи польського самоврядування XV—XVII ст. стосовно згаданого „відновлення" і „захисту" документів. Указані умови появи документів однозначно підважують багаторічну упередженість до досліджуваних документів, що досі побутує у літературі. Доказом цього є аналізовані грамоти, недостовірність яких не варто оцінювати однозначно (пор. III, № 6, 18, 20).*

Загалом розглянуті питання є надто важливими і їх не можна не враховувати під час аналізу та відповідної оцінки документальної спадщини галицько-волинських земель.

* * *

На сьогодні, як мовилось, загальна кількість документів-фальсифікатів становить 26 одиниць (їх тексти за відповід-

---

[32] Таку думку висловив О. Пріцак під час виголошення у Львові 1990 р. публічної лекції „Галицько-Волинське князівство на переломі XIII—XIV ст.", покликаючись на працю Балінти Гомана. Див. також: Жданович М. Лев І Данилович // Енциклопедія українознавства. Словникова частина.— Париж; Ню-Йорк, 1962.— Т. 4.— С. 1262; Майоров А. В. К вопросу о венгерском влиянии на социально-политическое развитие Юго-Западной Руси: золотая булла 1222 г. и договорная практика венгров и галичан // Государство и общество. История. Экономика. Политика. Право (Санкт-Петербург; Ижевск).— 2001.— №1.— С. 188—191.

[33] Домбровський Д. Матримоніальна політика князя Лева Даниловича // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 2000.— Т. CCXL.— С. 195—218; Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów — książąt halicko-wołyńskich.— Poznań, Wrocław, 2002.— S. 101—114.

ними номерами і з супровідним коментарем до кожної грамоти публікуються далі).

Кожний опублікований документ дійшов до нас не в одному, а у двох—трьох і більше списках які, як правило, належать до різного часу і створювалися за різних обставин. Ряд документів засвідчує понад десять списків. Для грамоти, писаної від імені князя Романа та княгині Анастасії для Печерського монастиря, їх є 21 (III, № 2), грамоти, писаної від імені князя Лева, сина Данила для Миколаївської церкви у Львові,— 16 (III, № 11), а для кафедрального собору Успіння Богородиці у Крилосі — 39 (III, № 18). Крім того, розглядувані документи-фальсифікати можуть мати два—три текстові варіанти, які за будовою і характером змісту не однакові. Відмінність варіантів текстів для грамоти кафедральному соборові Успіння Богородиці у Крилосі торкнулася адресата грамоти, а саме клаузули ***інскрипції****, решта тексту в них загалом повторюється. Перший варіант грамоти (А) адресувався „****клиросꙋ монастырꙋ митрополїи Галичкои****“, другий (Б) „****крылоскы*** ***попо*** ***собо*** ***ны*** ***митрополїи Галичкои****“ (III, № 18). Серед текстів окремих документів-фальсифікатів зауважені також редакції варіантів. У двох грамотах зафіксовано до трьох редакцій текстів, наприклад, у дарчому документі, виданому від імені князя Романа і княгині Анастасії Печерському монастиреві (III, № 2), або князя Лева для слуги Мелентія Туркевича на село Колчичі (Кульчиці) у Самбірській волості (III, № 8) та ін.*

Усі фіксовані документи-фальсифікати пов'язані з вищими державними канцеляріями (інші, наприклад світські документи — відсутні), писані, як відзначалось, від імені князів Романа (Романа Мстиславича), Лева — Лева, сина Данила, чи сина Юрія і Дмитра-Любарта Ґедиміновича. Найбільше підробок документів пов'язано з ім'ям Лева чи Лева, сина Данила (23 грамоти). Таким чином, нині маємо фальсифікати, що писані від трьох або чотирьох галицько-волинських князів. Ім'я Романа згадується у двох грамотах (раз спільно з княгинею Анастасією), Дмитра-Любарта Ґедиміновича — в одній (див. Табл.).

За дипломатично-видовим навантаженням більшість документів є дарчими або фундаційними. Князі дарують своїм слугам, боярам, але чи не найбільше церкві та духовним корпораціям села, землі, ліси та інші нерухомості з людьми та усіма повинностями. Серед документів-фальсифікатів фіґурують розмежувальні (III, № 24) і статутні грамоти (III, № 1, у № 12, 18, 20 — в деяких простежуються лише окремі законодавчі елементи, такі,

наприклад, як імунітет на духовні суди і данини та ін.). Статутні документи найчастіше адресувалися церкві і торкалися її життя і духовних осіб. Відомо, що церква на той час володіла багатьма привілеями, породженими неподільним її пануванням і особливими умовами для формування та розвитку публічної влади у ранньофеодальному суспільстві. Князівські церковні статути і статутні грамоти про десятини, суди, церковних людей були документами, у яких відображено угоду, що визначала взаємовідносини цих властей феодального суспільства, їх функції в державному управлінні і суді, участь у збиранні данин, що встановлювало розмежування їх земельних володінь, тобто співвідношення земельних, фінансових і правових зацікавлень[34].

Перелік найбільшої групи документів — дарчих і фундаційних грамот, за їх власними та реконструйованими датами, виданих для слуг і бояр, а також пов'язаних з життям церкви і монастирів, такий:

1240 р. — грамота галицького, київського, володимирського та луцького князя Романа та княгині Анастасії Печерському монастиреві у Києві на Забудецьку землю (III, № 2);

1244 р. — грамота галицького князя Лева Даниловича Миколаївському монастиреві, якою князь надає у с. Башевій два вільні лани і чотири черини (III, № 3);

Початок 1270-х рр. — грамота галицького князя Лева Даниловича церкві Спаського монастиря, якою князь дарує на відповідальність єпископа Авраама та ігумена Єфрема луг, що лежить між князівськими селами Торчиновичами та Тарановичами (III, № 4);

1270 р., серпня 5 — грамота галицького князя Лева Даниловича львівським ченцям-домініканцям на земельні угіддя у Львові (III, № 5);

1284 р. — грамота галицького князя Лева Даниловича бояринові Ярославичу Юліяновичу Шептиці, якою князь дарує село Кальнофости і Онуфріївський монастир, а також підтверджує право власності на землі, що колись належали його предкам, для заснування сіл Шептич і Вощаниці (Вощанців) у Самбірській волості (III, № 7);

1284 р. — грамота князя Лева Даниловича слузі Мелентію Туркевичу, якою князь дарує село Колчичі (Кульчиці) у Самбірській

---

[34] Щапов Я. Н. Княжеские уставы... — С. 5.

волості з усіма належними до нього землями, встановлюючи їх границі (III, № 8);

1287 р., жовтня 4 — грамота галицького князя Лева Даниловича бояринові і слузі Нерунові, якою князь дозволяє „осадити над Дністром село Страшевичі" та дарує у ньому п'ять дворищ, Воздвиженську церкву з трьома дворищами та всіма належними до них землями (III, № 9);

1292 р., січня 12 — грамота галицького князя Лева Даниловича Спаському монастиреві, якою князь дозволяє будівництво кам'яної церкви і заснування окремого поселення над Дністром, для чого спроваджує на роботу людей із Литовського князівства, звільняючи усіх поселенців від повинностей і данин (III, № 10);

1292 р., жовтня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича Миколаївській церкві у Львові, якою князь надає землі та людей, котрі проживають по обидва боки вулиці, що веде на Волинь. Згадану церкву передає у володіння писареві С. Жельдецькому (III, № 11);

1292 р., жовтня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича Спаському монастиреві, якою князь дарує на руки єпископа Євфимія села Страшевичі та Созань з монастирем св. Михайла, визначаючи при тому границі земельних угідь і повинностей, а єпископу право на духовні суди та данину кунами від духовенства (III, № 12).

1292 р., жовтня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича церквам Успіння Богородиці та Івана Хрестителя у Перемишлі, якою князь дарує монастир у Вовчому і село Мостища з усіма належними до нього землями та повинностями (III, № 13);

1292 р., жовтня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича перемишльському єпископу Антонію, якою князь підтверджує заснування Онуфріївського монастиря у селі Лаврові (III, № 14);

1296 р., вересня 21 — грамота галицького князя Лева Даниловича слугам перемишльського двору Василеві, Ігнатові, Іллі, Іванові, Грицькові та Степанові, якою князь дарує село Вітошинці з усіма належними до нього землями, однак із застереженням обов'язку несення військової служби (III, № 15);

1297 р. — грамота галицького князя Лева Даниловича „слугам сідельним" із перемишльського двору, згідно з якою князь визнає межі земельних угідь села Вітошинців (III, № 16);

1299 р., травня 2 — грамота галицького князя Лева Даниловича монастиреві Петра і Павла у Перемишльській землі, якою князь

дарує село Бережницю з усіма землями та повинностями, передаючи його у володіння Косткові Бережницькому (III, № 17);

1301 р., жовтня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича церкві Івана Хрестителя у Перемишлі, якою князь Перемишльському єпископству надає село Рушевичі (Грушевичі) з усіма належними до нього земельними угіддями, визначаючи його границі та повинності (III, № 19).

Крім названих документів цього ж виду, є й такі, у яких немає дат або їх неможливо встановити. Винятком є дві грамоти, писані від імені князя Лева Даниловича,— на дарування лугу між селами Торчиновичами та Тарановичами, за змістом приблизно датується початком 70-х рр. XIII ст. (III, № 4) та дарування села Колчич (Кульчиць) — 1284 р. (ця дата документа фіксована лише в деяких варіантах списків тексту, III, № 8). П'ятьом недатованим документам, писаним від імені князя Лева, і час появи яких, власне, не піддається жодній вужчій реконструкції; у публікації пропонована порівняно широка часова межа для дат, а саме між періодом князювання Лева Даниловича і Лева Юрійовича, тобто не пізніше 18 березня 1301 р. або не пізніше 31 травня 1323 р. (допустимі дати смерті цих князів). Йдеться про грамоти:

— вихідцеві з Литовської землі Степанові Лізді на села Гординю і Дорошево (Дорожево) у Самбірській волості (III, № 21).

— слузі Петрові Сурмі на село Боляновичі та ліс Радохонь у Перемишльській волості (III, № 22);

— слузі Кунатові Біличу на села Ритеровичі та Рогізно (III, № 23);

— слузі Улянові Свистилу на села Ґдешичі та Біличі у Перемишльській волості (III, № 24);

— слузі Данилові на „потік Яблуньку" поблизу самбірського гостинця (III, № 26).

Експонентом однієї грамоти є підстароста Руської землі Гриць Кошелов. Недатований документ засвідчує розмежування, „як здавна було і як посвідчили старі бояри", земель князівського села Радохонці від сіл околичних зем'ян (III, № 25).

Водночас кілька недатованих фальсифікатів досліджуваної групи документів потребує додаткових підтверджень щодо своєї неавтентичності. Аналіз їх змісту, однак, дуже наближує

появу документів до дати, що подана у них. Йдеться про такі три документи, як:

1282 або 1292 р., вересня 15 — грамота галицького князя Лева Даниловича слузі Осташкові Гласку, якою князь дарує село Васичин у Галицькій волості з усіма належними до нього землями та правами і визначає межі його земельних угідь, застерігаючи при тому на випадок потреби обов'язку несення служби трьома ратниками (III, № 6);

1301 р., березня 8 — грамота галицького князя Лева Даниловича кафедральному соборові Успіння у Крилосі, якою князь встановлює земельні володіння, повинності, суди та людей, належних до церкви (відомі два варіанти документа, III, № 18);

1322 р., грудня 8 — грамота „луцького і володимирівського" князя Любарта Ґедиміновича, згідно з якою князь заповідає кафедральному собору св. Івана Богослова в Луцьку села Рожище і Теремне з усіма належними до них землями, а також надає ряд сіл луцькому єпископові Климентію і встановлює його права та обов'язки у єпископстві (III, № 20).

Зауважимо, що основні характеристики трьох останніх документів, насамперед ті, які стосуються ***власне змісту****, не містять достатніх арґументів ні на користь автентичності, ні проти неї. Вони також не знаходять підтверджень чи заперечень у безпосередніх і супровідних історичних джерелах. Їх створення могло відбутися дуже близько до часу, який засвідчує дата. Це, однак, зовсім не вказує на те, що документи у тому вигляді, у якому вони дійшли до наших днів, виходячи із задекларованої оцінки щодо можливої достовірності документа, не є пізнішими підробками.*

Окремо серед досліджуваних документів стоїть лист-звернення галицько-волинського князя Романа Мстиславича до різних князівських дворів у справі об'єднання Русі і впровадження нового „доброго порядку" з умовною датою 1201 — початок 1203 рр. (III, № 1). Документ переслідує політичну мету — створення конфедерації державних утворень з центром у Києві, що, треба думати, могло випливати з обставин остаточного роздрібнення Київської держави, появи відцентрових тенденцій, з одного боку, в Галичині та на Волині, а з другого — у Владимирі-над-Клязьмою та Суздалі.

Таблиця

Реальна або допустима (реконструйована) дата документа	Реальна або допустима назва місцевості, у якій складався або міг складатися документ	Експонент документа					Усього документів за датами	№ документа у розділі III книжки
		Роман (Романович)	Роман (Мстиславич?) і Анастасія	Лев Данилович	Лев (Лев Данилович або Лев Юрійович)	Дмитро-Любарт Гедимінович		
Б. д. [1201 — початок 1203 рр.]	Київ [?]	1	—	—	—	—	1	№ 1
1240 р.	Галич	—	1	—	—	—	1	№ 2
1244 р.	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 3
Б. д. [початок 70-х рр. XIII ст.]	—	—	—	1	—	—	1	№ 4
1270 р., серпня 5	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 5
Б. д. [1282 або 1292 р.]	„на ловищі“	—	—	—	1	—	1	№ 6
1284 р.	—	—	—	2	—	—	1	№ 7—8
1287 р., жовтня 4	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 9
1292 р., січня 12	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 10
1292 р., жовтня 8*	Львів, Перемишль	—	—	4	—	—	1	№ 11—14
1296 р., вересня 21	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 15
1297 р.	Перемишль	—	—	1	—	—	1	№ 16
1299 р., травня 2	—	—	—	1	—	—	1	№ 17
1301 р., березня 8	Галич	—	—	—	1	—	1	№ 18
1301 р., жовтня 8	Львів	—	—	1	—	—	1	№ 19
1522 р., грудня 8	Великий Луцьк	—	—	—	—	1	1	№ 20
Б. д. [не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31]	—	—	—	—	6	—	6	№ 21—26
Усього		1	1	15	8	1	26	

* Окремі списки грамоти № 14 датовані також 2 жовтня 1292 р.

При аналізі змісту документів викликають застереження насамперед дати життя експонентів стосовно часу їх появи.

Грамоту з датою 1240 р., видану від імені князя Романа з дружиною, „княгинею Анастасією" (III, № 2), не можна пов'язувати з іменем Романа Мстиславича. Цьому суперечить час життя і князювання Романа Мстиславича. Отже, Роман Мстиславич у 1240 р. не жив уже 35 років (умер 19 червня 1205 р.), а іншого князя з таким ім'ям у XIII ст., який міг би бути експонентом документа і мав із таким ім'ям дружину, у той час не було. Пов'язувати появу документа з Романом, сином князя Данила, мабуть, безпідставно. Роман Данилович (нар. бл. 1230) мав у 1240 р. заледве 10 років та й за володарювання Данила, правдоподібно, не було у нього правових підстав від свого імені роздавати землі та видавати дарчі документи на них. І тому також невідомо, який стосунок міг мати князь Роман Данилович до Печерського монастиря у Києві.

Заплутана в історіографії дипломатики під цим оглядом оцінка більшості документів, які писані від імені галицького князя Лева. Більшість дат цих документів сумнівна, а деякі з них, як відзначалось, недатовані. Під час визначення автентичності цих документів проблемою є пов'язання їх появи з іменем Лева Даниловича, як це трактовано раніше. У процесі аналізу документів, писаних, наприклад, тільки від імені князя Лева, треба враховувати і той факт (на це свого часу звертали увагу І.Шараневич, Т. Коструба та інші), що в історії Галицько-Волинського князівства було два князі з однаковим іменем — князь Лев Данилович (Лев I) і князь Лев Юрійович (Лев II), які однаково і повною мірою могли виступати експонентами цих документів. Про те, що князь Лев Данилович паралельно фігурує і як князь Лев, доказують писані від його імені і датовані грамоти (III, № 6) та інші матеріали (див. далі). Часова близькість володарювання названих князів — діда та внука (Лев I князював бл. 1240 — і не пізніше 16 березня 1301 р. (I, № 2)[35]; Лев II — помер 31 травня 1323 р.), дає змогу, як відзначалось, уважати експонентами досліджуваних документів двох князів, водночас розширивши можливу хронологію недатованих документів до травня 1323 р., саме перед 1301 р., березня 18, або 1323 р., травня 31. Ця ймовірність створює допустиму підставу для датування у збірці документів III, № 21—26. Утім, зауважимо, що під час ідентифікації особи-експонента з іменем Лев у жодному випадку не можна основува-

[35] Див. також: Коструба Т. Надання кн[язя] Льва...— Ч. 17 (80).

тися на титулі експонента, приміром, „княжич“: „княжич Лев“ (xsiązeczia Lewa, 1565, IV, № 58 та ін.), який у багатьох випадках супроводжує ім'я Лева, і однозначно пов'язувати його з іменем Лева II (Юрійовича) як князя молодшої генерації Романовичів. Княжичем звано і Лева Даниловича. Про це свідчать матеріали Ревізії документів Руського воєводства, тексти грамот (IV, № 56—58), а також той факт, що королі, підтверджуючи документи Лева Даниловича у протоколах своїх грамот, також називають його просто Левом (дарча на села Страшевичі та Созань, 1549, IV, № 41; див. ще 1562, IV, № 53). Подекуди вживання титулів „князь“ (dux, kniaz) і „княжич“ (xsiązeczia) для експонента Лева — тотожне (див. дарчу на села Ритеровичі, III, № 23 і IV, № 58, Гординя і Дорошево (Дорожево), III, № 21 і IV, № 59).

При аналізі частоти вживання імен експонентів досліджуваних грамот виникає питання, чому в більшості відомих сьогодні фальсифікатів (порівняно з іншими фальсифікатами та загальною кількістю документів XIII ст.) фіґурує як експонент у клаузулі ***інтитуляції*** *ім'я Лева чи Лева Даниловича. Через що саме з іменем князя Лева, сина Данила, збереглось сьогодні так багато сфальсифікованих актів і документів?*

Це питання порушувалось дослідниками ще у XIX ст., однак відповіді на нього через брак відповідних джерел та інших об'єктивних причин не знайдено. Однозначної відповіді немає і сьогодні. Вважаємо, однак, що склалось на це декілька причин, і вони випливали, з одного боку, із загальної ситуації розвитку князівства, яке за князювання Лева Даниловича досягло значного поступу, з другого — особистої ініціативи й ролі князя Лева Даниловича як державного діяча і новатора у розбудові князівства та його контактів з іншими країнами. Ця праця мусила високо оцінюватись сучасниками і запам'ятатися нащадкам. „Сяк чи так, можна припускати,— пише М.Грушевський,— що від початків польського панування пішла мода між галицькими русинами відкликуватися до кн. Льва, як випробований спосіб оборони своїх прав, коли на попертя їх не можна було виказатися иньшими документами. Лев став правдивим патроном руських nullo iure possessorum, кажучи польським урядовим стилем, в їх боротьбі з польськими урядниками і польськими претендентами на їх маєтности. Без своєї волі й відомости, багато віків по смерти, він віддавав ріжні прислуги потомкам своїх колишніх підданих в їх боротьбі з польським правом і не

один руський рід завдячує „Львовій грамоті" те, що зацілів, не пішов в кріпацтво, не стратив своїх прадідівських маєтностей і т. і., і т. і."[36] *Така оцінка надто категорична і позбавлена прямої, речової аргументації. Князь Лев Данилович — один із найвизначніших князів Галицько-Волинської держави. У цьому основну роль відіграла цілеспрямована аграрно-економічна політика князя. У другій половині XIII ст. у князівстві відбувалося інтенсивне освоєння земель, відповідно, їх закріплення за світською знаттю і церквою. Дехто з дослідників уважає, що вже в середині XIII ст. у Галичині виробився для боярського землеволодіння термін „тримання" („держання") землі з умовою служби князю, яке відрізнялось від традиційної вотчинної форми володіння землею*[37]*. Це був один із кроків у земельній політиці князя, який підтримував Лев Данилович. Він, крім того, роздавав землі, підтверджував володіння давньо- чи новонадбаних земель, сам, як перший власник земельних доменів і верховний сюзерен, брав участь у розборі, роздачі та продажу земель. Усе це на той час уже, мабуть, не обходилось без письма і документа. З другої половини XIII ст. князівський документ з'являється на вимогу часу. Вважаємо, що на появу щораз більшої кількості документів, принаймні в останній чверті XII ст., не могла не впливати широка на той час „мода" у Європі (Угорщина, Чехія) на закріплення прав власності на землі з допомогою документа. Про це знали князівські двори, боярство, міські управи. У заходах князя треба бачити не лише прирівнювання князівства до сусідніх південно-західних країн, де ці процеси відбулися набагато раніше, але й політичну вигоду. У роздачі земель князь забезпечував собі прихильність боярства, з іншого боку, надання земель „служилим двору" (придвірним і військовим), звичайно, „за заслуги" або з умовою подальшої служби на дворах чи під час воєн, було опорою в боротьбі з дуже активним у Галичині боярством. Завдяки земельній політиці і галицька церква отримувала більшу незалежність. У зв'язку з цим здобуває нові позиції церковна ієрархія; правдоподібно, з ініціативи Лева Даниловича ще за його життя неофіційно відкривається Галицька митрополія. Відомо, що сила церковної влади, як і світської, базувалася на*

---

[36] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— С. 20.

[37] Линниченко И. А. Грамоты галицкого князя Льва...— С. 93—95 та ін.; Юшков С. В. Общественно-политический строй и право Киевского государства.— Москва, 1949.— С. 417

земельній власності і зростала з розвитком цієї власності[38], *у чому галицьке і волинське духовенство і боярство займало провідні позиції. Із землею пов'язані заходи князя Лева Даниловича, спрямовані на розбудову міст, впровадження магдебурзького права. Князь, надаючи містам самоуправу, намагався знайти підтримку серед міського населення тощо.*

Названі аспекти діяльності князя і князівського двору мусили знаходити підтримку. Вони, правдоподібно, мали загальний характер і були широковідомі.

Крім того, загальне визнання Левові Даниловичу принесли його намагання об'єднати землі для відновлення Галицько-Волинської держави часів Романа і Данила. За цим приховувались не лише загальні оцінки діяльності князя, але й осяги знаті і збагачення церкви та суспільства взагалі. Після батька Данила, остаточно закріпившись у Перемишльському князівстві, яким, зрештою, правив раніше, та у Львові, а після смерті брата Шварна — у Галицькому і Белзькому князівствах (1270), він у „зовнішній" політиці тяжіє до політичного єднання Галичини і Волині (Холмщина і частина Підляшшя належали синові Юрію). Свідченням цього є листування між Левом Даниловичем і володимирсько-берестейським князем Володимиром Васильковичем стосовно Берестя і Берестейської землі (II, № 59—60), а також приєднання до Галицького князівства близько 1280 чи 1281 р. частини Закарпаття[39], *близько 1292 р.— Люблінської землі. Ці заходи Лева Даниловича також не могли проходити повз увагу суспільності і карбувались у пам'яті, особливо в часи пізнішого поневолення.*

*Сучасники вважали князя Лева Даниловича визначним державним діячем і воїном. У Галицько-Волинському літописі Лев Данилович показаний як „**кнѧзь доумѣнъ и хороборъ и крѣпокъ на рати не мало бо показа моужество свое во многыхъ ратѣхъ**"*[40]. *Його ім'я було широковідоме в тодішній Європі. Чи не Лева, як „сина [...] Данила", має на увазі у 1247 р. папа Іннокентій IV, звертаючись до інших галицько-волинських князів (IV, № 5, 7—8), а у географічному трактаті анонімного автора з 1308 р. під назвою „Джерело*

---

[38] Щапов Я. Н. Княжеские уставы.— С. 5.

[39] За іншими даними, у 1290 р. після смерті короля Ласла IV Див.: Мицько І. Історія Галицько-Волинської держави у генеалогічних сюжетах // Мицько І. Статті.— Львів, 2000.— С. 50.

[40] Ипатьевская летопись // ПСРЛ.— Т. II.— Стб. 935

історії землі Сходу" („Flos historiarum Terrae Orientes") написано: „Русь (Rutenia) — величезна країна, що межує з Болгарією і Грецією [...], а князь її Лев (dux Leo)"[41].

Можна говорити і про інші достоїнства князя Лева Даниловича, наприклад, виваженість політики щодо інших руських і чужоземних володарів, миротворчі заходи з резидентами до Орди монголо-татар. Пам'ять про князя у контексті його діяльності збереглась у пізніших сторіччях, матеріазувалася у різних трактатах, записах, у пом'яниках, географічних назвах і легендах (деякі записи про князя Лева Даниловича мають навіть міфологічне забарвлення)[42]. *Ці факти, правдоподібно, не*

---

[41] Пашуто В. Т. Очерки... — С. 302; Lozinsky G. La Russiae dans la littérature française du Moyen Age La population et ses richesses // Revue des études Slaves.— 1929.— Vol. IX.— Fasc. 3—4.— P. 258, note 1.

[42] Варто також згадати присвяти богослужбових книг кінця XVIII ст. „кънязоу Львоу Даниловичю" (Запаско Я. П. Пам'ятки книжного мистецтва. Українська рукописна книга.— Львів, 1995.— С 152; у публікації запис помилково датовано: „кінець XIV ст."); географічні назви на честь Лева Даниловича у Львові — Гора Лева — „Mons Leonis" (документовано з 1443 р., а також з 1592 і 1599 рр. Див.: Купчинський О. А., Ружицький Е. Й. Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1299—1799.— К., 1972.— №731, 754); Камінь Лева — „Lapis Leonis" (1508 р. — так називається один із горбів поблизу Брюхович), на Самбірщині — „Львів став" (Інкін В. Ф. Чи є історична основа в фальсифікатах...— С. 61). Згадує про Лева як засновника „руського Львова" у своїх подорожніх записках М. Груневег, перебуваючи у місті протягом 1582—1602 рр. (Ісаєвич Я. Найдавніший історичний опис Львова // Україна давня і нова: народ, релігія, культура.— Львів, 1996.— С. 143—153). Ім'я князя популярне в художній літературі XVII ст. У низці видань уміщені „епіграми" на честь герба Львова, який начебто отримало місто з рук князя Лева Даниловича. Відвага і мужність князя Лева Даниловича оспівана в латиномовному вірші К. Бруховського, що надрукований 1645 р. при панегірику В. Острошевського „Prototipon [...] meritorum [...] Nicolai Krosnowski" (Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятники книжного мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга 1 (1574—1700).— Львів, 1981.— № 347, Исаевич Я. Д. Преемники первопечатника.— Москва, 1981.— С. 92). Лев Данилович фігурує в історіографічних працях С. Окольського (Okolski S. Russia florida rosis et lillis.— Leopoli, 1646.— P. 12 та ін.). Праця містить окремі віршовані строфи про князя Лева Даниловича; Й. Альнпека — 1607—1618 рр. (Opisanie miasta Lwowa przez Jana Alnpecka, radce lwowskiego [Przekład na język polski J. Bąkowskiego] // Pamiętnik Lwowski.— 1816.— T. I.— S. 13—20, 97—120), Й. Б. Зиморовича — 1665—1667 рр. (Zimorowicz B. Leopolis triplex — Historia miasta Lwowa, Królewstwa Galicyi i Lodomerii stolicy... [Przekład na język polski M. Piwockiego].— Lwów, 1835.— S. 63—96), П. Г. Пруща — 1662 р. (Pruszcz P. H. Forteca monarchów y całego Krolestwa Polskiego duchowna.— Kraków, 1662; перевидання, 1737). У XVIII ст. у Львові виготовлено скульптуру князя Лева Даниловича. 1751 р. у Львові влаштовувалася пишна церемонія коронації ікони Богородиці

можна трактувати як простий збіг обставин чи випадковість, що пов'язана з ім'ям Лева.

Вважаємо, що саме популярність діяльності князя, його особисті риси характеру і обдарування служили підставою для появи багатьох актів і документів, писаних від імені Лева, сина Данила, як при житті, так і після його смерті, проте з тією різницею, що у першому випадку їх писала князівська канцелярія за погодженням чи дозволом князя, а пізніше копіювала ці документи з оригіналів, створюючи списки та ін., у другому — від імені князя Лева чи Лева, сина Данила, власні тексти вигадували фальсифікатори, а для вірогідності доставляли і знеславляли його ім'я.

Не вносять додаткових відомостей про зміст і час написання документів власні назви осіб, що фігурують у текстах грамот як бояри, князівські слуги, навіть духовні особи різних рангів, про яких традиційно знаємо більше, а також заявлені члени князівських родин. Серед них — Гласко або Осташко Гласко (III, № 6), Нерун (III, № 9), Мелентій Туркевич з Колчич (III, № 8), слуги Василь, Ігнат, Ілля, Іван, Грицько, Степан з Вітошинців (III, № 15), Степан Лізда (III, № 21), Петро Сурма (III, № 22), Кунат Білич (III, № 23), Улян Свистило (III, № 24), Гриць Кошелов, Куденій Бибельський, Улян Свистило (III, № 25), Данило з Колчич (III, № 26). Про цих людей не можна нині нічого дізнатись, принаймні з інших джерел, крім того, що подано у згаданих документах. Це стосується і згадок про управителя Михайла Куропасика та писаря Симеона Івановича Жельдецького (III, № 11), священика Костя або Костя Бережницького (III, № 17), слугу Уляна Свистила або Свистила (III, № 24, 25). Останній згаданий у двох різних документах, очевидно, йдеться про одну особу.

Водночас не знаходять прямих підтверджень імена єпископів: Абрагам з Перемишля (III, № 4), Ларіон з Перемишля (III, № 11 та ін.), Євфимій (Ефимій) з Перемишля (III, № 12), Антоній з Перемишля (III, № 14), Климентій з Луцька (III, № 20) та інші; ігуменів Миколаївського монастиря у Башевій: Ілля або Ілляш (III,

---

З цієї нагоди споруджено кілька тріумфальних брам у місті, в одній з яких знаходилась статуя Лева Даниловича, згодом (1754) Лева Даниловича згадано як поборника міцних контактів зі Заходом у збірнику „Hasło słowa Bożego łaska, pokój i chwałę wcielonego słowa matki". Ім'я князя Лева вміщено у церковних синодиках і пом'яниках, хроніках та історіях монастирів, зокрема Лаврова. Заслуговують на увагу леґенди про князя Лева Даниловича, його життя, звитяги, оповіді про поховання „у різних місцевостях" тощо. Хвиля пам'яті і згадок про князя Лева Даниловича дійшла до середини XIX ст. (Див.: Зоря Галицка (Львів).— 1848.— 31 жовтня.— № 25.— С. 105).

*№ 3), Спаського у Спасі — Єфремій (III, № 4) тощо. До цього ряду треба віднести також галицьких митрополитів Галактіона, Марка, Йосифа, Антонія, Івана (III, № 2, 9, 11, 13, 15), київського митрополита Кипріяна (III, № 18). Такі особи на посадах владик та ігуменів на час князювання Лева, сина Данила, або Лева, сина Юрія, не відомі. Дати їх життя та діяльності не збігаються з датами, що винесені в документах, про окремих також дізнаємось лише з тих же досліджуваних документів. Кілька з названих імен згадані на відповідних посадах набагато пізніше. У зв'язку з тим зовсім непереконливо, що в низці історіографічних праць ці імена безкритично та без будь-яких застережень відносять до перших єпископів Перемишля, Галича та Луцька тощо (Строев, с. 1039, 1041; Блажейовський, с. 129, 149, 159). Не відоме з історичних джерел ім'я княгині Анастасії (III, № 2), як дружини князя Романа (перша дружина називалася Предслава, друга Анна, дехто з дослідників уважає її Марією), достеменно не відомо, хто був для князя Лева, сина Данила, „**дѧдко кнѧзъ вѥликыи лавѥръ**" (III, № 14). Згадки про Лавра основуються на міфологічних оповідях пізнішого часу. Винятком у цьому ряді „історичних" осіб є згадка про дружину князя Лева Даниловича — Констанцію (III, № 5). Всі інші треба визнати надуманими або підведеними з пізнішого часу для XIII ст. іменами. Втім, особливою вигадливістю відзначаються переліки свідків, що фіґурують у клаузулі* ***свідки*** *у грамотах із повним (тричастинним) формуляром. Клаузула повністю або частково подана* ***у прикінцевому протоколі****. У дев'яти документах упродовж 14 років (1287—1301) постійно виступають одні і ті ж свідки: князь Андрій Ярославич (раз він же Андрій Ярославський, III, № 11) і пан Васько з додатком у різних комбінаціях з іншими іменами, здебільшого невідомими для останньої чверті XIII ст. галицьких і перемишльських владик (III, № 9, 12, 15, 19—20 та ін.). Найпопулярнішими та найчастіше використовуваними були імена владик Антонія і Ларіона. Грамота від 8 жовтня 1291 р. розширює список світських свідків завдяки якомусь „князю Марку" („ducis Marko", III, № 10); від 2 травня 1299 р.— пана Кузнича, пана Пишна з Лебовиці (III, № 17) та ін. У двох грамотах зафіксовані відомості про підпис під текстом князя Лева (III, № 5; IV, № 43), у понад двадцяти — у різних варіантах підпис писаря Захарії Вихота (****Вихо, Вихо*** ***т****, Вихотъ, Вихоть, Вихоч, Выхот, Wychetch, Wychokt, Wycholt, Wyhot, Wichoh, Wi-***

chot, Wichott, Wiktorin та ін). Деколи у списках одного і того ж документа засвідчений підпис згаданого писаря у двох—трьох варіантах (III, № 11 та ін.).

Зіставлення даних змісту документів, а також аналіз будови клаузул формуляра, зрештою, їх мова дають можливість попередньо констатувати, що під час створення досліджуваних документів між цими елементами існувала якась формальна залежність, яка часто виявлялася у буквальному наслідуванні текстів. І це, правдоподібно, не завжди було пов'язане з усталеною традицією канцелярських формулярників. Серед грамот, що виходили з церковних установ, ця тенденція особливо помітна. Документи, що створювалися у перемишльській єпископії і Спаському монастирі, засвідчують зв'язок із грамотою для кафедрального собору Успіння у Крилосі (III, № 18). Остання, як найдавніша, служила, здається, зразком для формулювань клаузул багатьох фальсифікатів. Це певною мірою зауважено також серед окремих документів, що надавались князівським слугам. У досліджуваній групі документів можна знайти й інші паралелі.

Загальний аналіз умов появи списків документів-фальсифікатів, що в основних рисах поданий раніше, засвідчує чималу кількість осіб і інституцій, які володіли князівськими грамотами і були зацікавлені в їх подальшій суспільно-правовій чинності передусім у другій половині XIV—XVIII ст. Перелік цих осіб порівняно значний. Це нащадки контрагентів документів часу Галицько-Волинського князівства, дідичі-спадкоємці сіл і земельних угідь, зацікавлені особи або їх посередники, що обґрунтовували права власності на земельні маєтності, з кіл духовенства та міських інституцій. Причетними до заходів створення списків були також установи, які на одному рівні з особами виступають прохачами вписати та юридично визнати пропоновані ними документи з датами XIII — першої половини XIV ст. Особливо сприяли цьому, як зазначалось, заходи з „відновленням" актів і документів. Список цих людей та інституцій такий: „шляхетний Дмитро Боратинський" (1443, ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 1, с. 221); „вірні слуги, дідичі села Вітошинців Левко, Гаврило, Яцько, Тимко, Андрій і Петро Василевичі" (1448, IV, № 26); „шляхетний Федір із Шептич від себе і шляхетних братів Глібка і Сенька, онуків вельможного Яцька або Гіацинта з Шептичів" (1458, IV, № 27); „шляхетний Микола Балицький" (1470, IV, № 29); „шляхетні нащадки і спадкоємці з Ритерович Ванько і Федько Дробиші" (1470,

IV, № 30); „райці нашого міста Перемишля" (1497, IV, № 31); „богомолецъ нашъ Єфрем• владыка луцкии и острозскии" (1498, IV, № 32); „писар, кам'янецький канонік велебний Северин Гербурт з Фельштина, прохаючи від імені свого брата, вельможного Івана Гербурта з Фельштина та від Балтазара Білицького" (1506, IV, № 34); „шляхтичі Мартин і Федько Підвисоцькі" (1524, IV, № 36); „шляхетний Йоан Боратинський [...] від свого імені та імені шляхетних Миколи Добровського у Добровичах [...] та Станіслава і Йоана — синів шляхетного Миколи Краснопольського у Боратині" (1527, IV, № 37); „Лаврентій, перемишльський владика" (1535, IV, № 38); „перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський" (1549, IV, № 39—41; 1555, IV, № 46, 49; 1566, IV, № 62); „Ігнатій, протопіп самбірський" (1550, IV, № 42); „шляхетний Христофор Васичинський" (1550, IV, № 43); „шляхетні Станіслав Броньовський — спадкоємець села Вощаниці та половини Кальнофоста, а також Кузьма і Яків Шептицькі, руські спадкоємні володарі сіл Шептич, Онуфріївського монастиря та другої половини Кальнофостів" (1552, IV, № 44); „шляхетні Роман, Юрко, Федь Тарасович, Тимко, Хома та Ілько Кольчицькі" (1556, IV, № 48); „від імені згаданого Квашні [?] нас просив шляхетний Іван Гординський" (1557, IV, № 50); „Ян Волосецький" (1565, IV, № 58); „Роман Кольчицький" (1565, IV, № 60); „Гедеон Балабан, львівський і галицький владика" (1581, IV, № 65); „шляхетний перемишльський земський суддя Йоан Яскманицький" (1582, IV, № 66, 1583, IV, № 67), „Михайло Копистенський, перемишльський і самбірський владика" (1601, IV, № 74); „Данило Горський [...] від імені шляхетної Софії Хращевської" (1616, IV, № 80); Федорія Пузинянка і Василь Літинський (1632, IV, № 81); „Йоан Нарольський" (1681, IV, № 91); „Йосиф Шумлянський, львівський, галицький і кам'янець-подільський єпископ" (1691, IV, № 94); „ігумен Лаврівського монастиря Єзекиіл Бончаковський" (1726, IV, № 96); „Михайло Кульчицький-Занкович" (1790, IV, № 113). На підтвердження чи для розгляду вищих державних властей і судів, а також їх записів в актові книги і метрики подавалися документи від імені рад міст, капітулів на чолі з єпископами тощо.

Зрозуміло, у поданий перелік увійшли не всі „зацікавлені" особи та інституції, які зголошували документи. Чимало протоколів записів у судово-адміністративних книгах і у метриках, а також у королівських підтвердних грамотах з якихось причин не називають таких імен. Проте виникає слушне питання, чи могли навіть ці перелічені особи перебувати в однакових умовах і бути причетними до підробок документів, писаних від

імені князів? У літературі по-різному оцінено роль цих осіб у XV—XVII ст. стосовно досліджуваних грамот. Найчастіше їх уважають тими, що фабрикували документи від імені князів. Все ж таки, здається, надто великий цей перелік осіб, щоб усі вони займались фальшуванням текстів. Сам захід мотивується тривіально — захистом „особистих прав власності на маєтності". І цієї думки дотримуються переважно ті дослідники, які висловлюють безапеляційне недовір'я до досліджуваних документів і відносять їх до фальсифікатів. А як у тій ситуації бути з тими відомими і невідомими нині особами, які подавали на підтвердження князівські документи ще королю Казимирові III у 50-х — на початку 60-х рр. XIV ст., адже польське самоврядування під керівництвом цього ж короля остаточно замінило давню князівську адміністрацію, зокрема, на рівні старостств і воєводств щойно наприкінці XIV ст., а пізніше ці ж документи не раз підтверджувались або згадувались у королівських грамотах: 1352 (IV, № 9), 1354 (IV, № 10), 1358 (IV, № 11), 1360 (IV, № 12), 1361 рр. (IV, № 13—14)? Для цього часу, очевидно, не доводиться ще говорити про втрати документів і вимушену їх підробку, хоч фальшування документів у Європі було поширеним явищем від найдавніших часів. Чи можна за таких обставин однозначно сприймати слова М. Грушевського, які були опоновані вже раніше І. Линниченком та іншими дослідниками, „що й ті найстарші грамоти з іменем Льва були сфабриковані"? Здається, така думка з'явилася лише для того, щоб підтвердити тезу, що всі грамоти, писані від імені князя Лева Даниловича,— фальсифікати. Аргументація така: „Польське правительство, виходячи з практики польської держави, на доказ прав жадало княжих привілеїв, надань". Далі головне — „а давня Русь [...] їх не знала [!]. Ситуація була дуже грізна [!] і от в таких обставинах починають появлятися у Львові грамоти"[43]. Вважаємо, що вчений надто відважно вирішив питання. Такі „міркування", як відзначалось раніше, подекуди потрапляють за інерцією у науковий обіг і сьогодні. Проте на сучасному етапі розвитку науки подібне трактування не цілком спрацьовує, бо в його основі лежать переважно лише апріорні припущення (на оцінку вченими Левових грамот впливала ще, мабуть, аматорська література XIX — початку XX ст.), тому в більшості випадків таке бачення проблеми не*

* У даному разі беруться до уваги лише ті документи, експонентом яких виступає князь Лев або Лев, син Данила

[43] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти .— С. 19

витримує критики. Особливо насторожує теза (першим подав її М. Грушевський), що Русь, і в тому числі Галицько-Волинська держава, „не знала", наприклад, дарчих та інших документів. На цій основі були зроблені відповідні узагальнення питань дипломатики, а також тлумачення середньовічних правових відносин у Галичині. Що стосується осіб (а також цілих родів), родин, рад міст, капітулів єпископств тощо, які представляли прохачів чи виступали прохачами підтвердити Левові акти або документи, то ми далекі від думки, щоб їх усіх без винятку звинувачувати у навмисному фальшуванні документів, навіть у випадках, коли вони з'являлися за умов т. зв. їх відновлення.

Пропоновані трактування деяких дослідників із цього питання непереконливі насамперед тому, що не спираються на реальну і мотивовану джерельну базу, якою нині, на жаль, у багатьох випадках не володіємо. Вони малодоказові і непереконливі, зокрема, що стосується дій названих і неназваних осіб та інституцій у виготовленні підробок князівських документів. Проблема полягає у тому, повторюємо, що немає у достатній кількості матеріалів, на основі яких могли б обґрунтовуватися докази стосовно походження і функціонування багатьох документів у постдержавному просторі Галичини і Волині. Вони не виявлені і навряд чи будь-коли будуть виявлені для досліджуваних земель, а серед них такі, які достеменно розкрили б провенієнцію розглядуваних документів у повному обсязі. Тим часом не є таємницею, що низка документів пов'язана з особами і цілими родинами, корені яких сягають давньоруської епохи. Це підтверджують приклади з XIV—XV ст. З приводу цього не можна не згадати міркувань І. Каманіна: „Розглядаючи суперечливі грамоти і задаючись питанням про ступінь їх достовірності, ми не можемо не зауважити, що всі грамоти князя Лева, по-перше, подаються, без сумніву, стародавніми родами й інституціями, і по-друге, що вони подаються в таку пору і за таких умов, коли всі ті роди, коли б вони були навіть і безправними власниками, могли легко обійтись і без грамот"[44]*. На непереконливість узагальнень критиків досліджуваних документів вказує приклад, пов'язаний із заходами щодо встановлення прав власності на нерухоме майно „звинуваченого" Дмитра Боратинського. Саме він у XV ст. володів грамотою князя Лева, а згодом як прохач представляв її під час*

[44] Каманин И. М. Из истории подложных документов...— С. 3—4.

свідчення у суді. У 1443 р. Д. Боратинський пред'явив претензію на село Добаневичі, показавши документ купівлі цього села від Яцька з Добаневичів і водночас грамоту князя Лева (I, № 2). Оскільки тогочасна дідичка Добаневичів Анна Чіранова опротестувала заяву Д. Боратинського, М.Грушевський зробив висновок, що обидві грамоти сфабриковані. Але виникає запитання, навіщо потрібна була Д. Боратинському грамота Лева, якщо зовсім певно справу могла вирішити тільки купча, якби її не опротестували, і далі, чому дідичка Добаневичів згодом усе-таки погодилася на полюбовний суд. Якби обидва документи були сфабриковані, отже, не мали під собою ніяких правових підстав, то не було б потреби погоджуватися дідичці на полюбовне розв'язання суперечки. Отже, де в чому претензії Д. Боратинського мали підставу. А.Генсьорський у зв'язку з цим також зауважує: „Чому Боратинський, підроблюючи грамоту, вказав у ній не на одного якогось предка, якому князь Лев мав надати Добаневичі, а на двох — Тутенія і Монтсіка? Чи не тому, що він не міг цього зробити, бо так було в грамоті, яку справді одержав від своїх предків. Отже, a priori справу сторін — Дмитро Боратинський — дідичка Добаневичів Анна Чіранова,— можна скоріше уявити собі так: якщо купчу, можливо, і сфальсифікував Боратинський, то грамота Лева була автентичною. Рід Боратинських виводив себе від одного з „братеньців", а рід дідички, мабуть,— від іншого. Про це знала дідичка Добаневичів. Якимсь чином в їх руки потрапили Добаневичі, але згідно з грамотою й Боратинський мав на них якесь право. Тому крім купчої Боратинський пред'явив грамоту князя Лева, а дідичка Добаневичів погоджувалася на полюбовний суд.

Підкріпити наш погляд на цю справу і на грамоту,— пише далі А.Генсьорський,— можна ще таким: коли б Боратинський справді сфальсифікував грамоту, то навіщо б йому було посилатись як на свого обдарованого князем предка, на якогось вихідця з Литви та ще викликаного? Чи не простіше було б покликатись на якусь видуману місцеву особу, що звучало б навіть правдоподібніше?" [45]

Непрямі аналоги можна зауважити і з іншими документами. Можливо, немає підстав звинувачувати, наприклад, спадкоємця

[45] Генсьорський А. І. З коментарів... — С. 177—178

*міста Васичина Христофора Васичинського у фальшуванні написаного в 1550 р. документа від імені Лева (III, № 6). Відомо, що галицький і снятинський староста Петраш ще у 1401 р. згадує ім'я князя Лева, погоджуючись з межею васичинських земельних володінь „**поколѧ ему· кнѣзъ Левъ оуѣхалъ**" (IV, № 17). Потребує додаткового перегляду та вивчення з точки зору змісту документа заява „шляхетного Федора з Шептич від себе і шляхетних братів Глібка і Сенька, онуків вельможного Яцька або Гіацинта з Шептичів" з 1458 р. (IV, № 27). Окрему сторінку становлять ті документи, які подавались на підтвердження у різні роки духовними особами — єпископами, ігуменами, священиками, зокрема тому, що зачіпали території, які стосувались королівщин. Їх прийняття і апробування, а також підтвердження зволікалось (IV, № 56—57) (див. III, № 3—4, 7—8, 14, 17, 20 та ін.), хоча церква володіла цими землями з давніх часів.*

Констатуємо, що за цих обставин не до кінця вивченого і опертого на джерелах питання панує у різних модифікаціях неґативне ставлення до досліджуваних документів, згідно з яким відкидаються будь-які передумови можливого існування на початкових етапах ориґіналів чи будь-яких інших наближених до ориґіналів протографів цих документів. Спроби ігнорування цих факторів як явища, навіть у контексті сказаного, на жаль, у багатьох випадках непереконливі.

*Стосовно аналізу дарчих і фундаційних грамот найчастіше викликає застереження виклад фактів змісту. Це насамперед стосується (клаузула **диспозиції**) переліків земельних угідь, які дарувалися чи передавалися у власність. Нині немає або майже немає матеріалів, на основі яких можна перевірити реальність цих переліків об'єктів надання для XIII — першої половини XIV ст. Це стосується як загального обсягу спадкованого, дарованого чи купованого повновластя земельних наділів, так і заснування сіл і придбання для них земельних маєтностей. Формально оцінці клаузули **диспозиції** сприяють хіба що з погляду насамперед будови деякі давньоруські чи інослов'янські документи, але тільки як дуже віддалений порівняльний матеріал. Під цим кутом зору заслуговують на увагу й інші клаузули **власне змісту**. Викликає недовіру в досліджуваних грамотах велика деталізація опису орних земельних наділів і різних урочищ, зокрема, лугів і лісів під час означення границь посілостей. Вони надто докладні, тому*

переконливі, навіть якщо допускати, що чорновики документів складались на місцях на основі прямих зізнань свідків, а князівська канцелярія лише вносила і засвідчувала дані їх змісту. Особливо вражають широкі „знання“ князівськими писарями місцевої мікротопонімії (див. III, № 6, 8, 10, 14, 16 та ін.). Це факти для часу, до якого належать документи, не цілком переконливі: для XIII — першої половини XIV ст. типова текстова скупість і лаконічність у викладі сюжетів.

Викликають застереження деякі формулювання дат документів, зокрема, розмаїття їх способів і засобів вираження. Для загалом традиційної, а на деяких етапах стабільної діяльності князівських канцелярій (крім усього найчастіше йдеться про одну і ту ж або дві близькі за функціонуванням канцелярії), помітна значна розбіжність як щодо структури, так і щодо змісту дат. Це тим більше звертає на себе увагу, що у ряді випадків ідеться про невеликий проміжок часу, а саме другу половину XIII — початок XIV ст., коли існувала традиція спадкоємності урядування канцелярій, наприклад, Лева I через Юрія Львовича до Лева II. (Підтвердженням цього є, наприклад, „мандрування“ печаток, мабуть, від Лева і Юрія I до Юрія II (Болеслава)[46]*.) Загалом у* ***датаційних формулюваннях*** *зауважене змішування традиційних, візантійського походження і нових за новою ерою, південно-західних формулювань дат у сфері дипломатики на рівні князівських канцелярій, які переживала Галицько-Волинська держава другої половини XII — першої половини XIV ст. Це, правдоподібно, є нічим іншим, як віддзеркаленням боротьби давніх і традиційних устоїв у діяльності канцелярій з новими впливами і віяннями в українській дипломатиці.*

Дати документів-фальсифікатів засвідчують:

*— різні ери: „**во лѣто со Рож҆тва х҃ва а.с.н҃д**“ (III, № 8); „**оу прѣмышли в пѧтокъ• м҃сцѧ ѡктоврїѧ оу в҃ [!]•день• лѣта ѕ҃ѡ-го**“ (III, № 14);*

— різну структуру та способи вираження дат:

---

[46] Пор.: Лаппо-Данилевский А. Печати последних галичско-владимирских князей и их советников // Болеслав-Юрий II...— С. 211—310 та ін.; Barwiński B. Pieczęcie książąt halicko-włodzimierskich z pierwszej połowy XIV wieku // Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne (Lwów).— 1909.— N 6.— S. 99—104; N 7.— S. 127—130

а) проставлення у ***датаційному формулюванні*** *назви місцевості і місця написання документа й лише дати року — „Pisano we Lwowie, w domu Matki Bozey. Data, siesc tysiacznego siedmsetnego piedziesiątego wtorego“ (III, № 3); „Pisano w Przemyślu, roku szostego tysiącznego osmisetnego piątego“ (III, № 16);*

б) ***датаційне формулювання*** *є повним, складається з назви місцевості і трьох компонентів самої дати — дня, місяця і року, але число дня паралельно уточнюється назвою дня тижня:* ***„А писана и дана грамота въ Лвовѣ• въ пѧтокъ м҃цѧ ѡктоврнѧ въ и҃.дн҃ь лѣта ҂ѕ҃ѡ҃-го“*** *(III, № 12) або: „Pisano y dano potwierdzenie w manasterze, w kosciele we czwartek miesiąca maja dnia wtorego lata od stworzenia swiata szesc tysięcy osmset siodmego“ (III, № 17);*

в) дата року уточняється за індиктом. ***„въ Великом Лѵдкѵ лета ѡт созданиꙗ мира ҂ѕ҃. ѡ҃. л҃. индикта семого• м҃ца декабра• и҃ днꙗ“*** *(III, № 20) тощо.*

Одночасно формулювання окремих дат не типові для руських територій і земель Галичини того часу. Наприклад, перша частина дати писана словами, кирилицею, а рік арабськими цифрами: ***„писан в Галичѵ в лете 6748“ // „Писасꙗ в Галичѹ• в лѣто ҂ѕ҃ѱ҃м҃н“*** *(III, № 2). Це явище характерне також для польськомовних списків окремих документів (III, № 10,* ***Оцесо****). Трапляється, коли дата року уточнюється часом заснування міста: „І звершено цей запис у Львові, другого року після заснування міста, в понеділок місяця серпня п'ятого дня від створення світу року 6778“ („Et data est haec scriptura Leopoli post fundationem urbis anno secundo die lunae Augusti quinta a creatione vero mundi anno VIMDCCLXXVIII“) (III, № 5). Останнє формулювання дати засвідчує дивне поєднання позначення дати року римськими цифрами за діонісієвою ерою з умовним початком заснування міста, яке фальсифікатор пов'язав, правдоподібно, з римською традицією раннього середньовіччя. Треба пам'ятати, що документ створювався у домініканському середовищі. Таке датування для Галичини явно надумане. Загалом ці та інші раніше згадані формулювання дат треба віднести до „творчих знахідок“ фальсифікаторів XVI—XVIII ст.*

Чотири документи писані від імені Лева, сина Данила, під однією датою, а саме 8 жовтня 1292 р. (III, № 11—14), але у різних містах (три — у Львові, один — у Перемишлі). Цей факт уже раніше викликав підозру стосовно достовірності документів. Сім документів не

містять клаузули ***датації****, хоч для двох із них (згідно з окремими списками) дата піддається приблизному встановленню.*

Неоднозначну оцінку викликають досліджувані документи щодо засобів засвідчення. Знаємо традиційні засвідчення (через текст ***короборації*** *і печатку) і нетрадиційні — документ „засвідчений зубом"; відомі документи без згадки про печатку (III, № 1, 3—4, 8, 16, 20, 22—23, 25—26). Ті, що містять інформацію про засвідчення печаткою, виражені у кількох варіантах:*

а) текст клаузули ***короборації*** *разом із відомостями про наявність при документі печатки:* ***„А на твердость того печать мою къ сему листу приложил есмо"*** *(III, № 2);* ***„А на то и печа^т наша завѣшена"*** *(III, № 9),* ***„на то^м есмо грамоту нашу дали и печа^т свою привесили"*** *(III, № 18). Пор. також: III, № 11—14, 17, 19, 21, 24;*

б) текст клаузули ***короборації****, але документ засвідчений не печаткою, а з допомогою „зуба": „Na swidoczestwo naszemu lysthowÿ nasv yesmy peczath prÿwÿsilÿ zubom zapeczathalÿ a ze nie ÿmaliesmo nasoÿ peczathÿ prÿ ssobÿ, a daliesmo toth lÿsth na lowisczi" (III, № 6);*

в) немає тексту клаузули ***короборації****, хоч у кінці документа подана інформація про наявність у минулому якоісь печатки: „L[ocum] s[igilli]" (III, № 5, 7).*

Відомо, що у досліджуваних документах вживалися два способи засвідчення, для чого використовувалися неоднакові засоби: 1) з допомогою печатки і 2) з допомогою „зуба".

Про характер печаток, які прикріплялись і підвішувались до документів (пергаментних) князів Романа, Лева — Лева, сина Данила, чи Лева, сина Юрія, мало що знаємо. Не інформують про них і додаткові джерела Із ***вступних протоколів*** *підтвердних королівських документів XV—XVII ст., які вказують на т. зв. конфірмування „старих листів" чи „старих привілеїв" князя Лева чи Лева, сина Данила, дізнаємось, однак, що вони майже постійно завіряли документи. Декілька прикладів: 1421 р.— „привілей [...] князя Лева [...] скріплений його вислою печаткою" (IV, № 21); 1458 р.— „привілей на пергаменті [...] скріплений вислою печаткою руської князівської канцелярії" (IV, № 27); 1470 р.— „з підвішеною на шовковому шнурку печаткою з простого воску, на якій знак у вигляді зуба" (IV, № 29); 1506 р.— „два листи [...] скріплені його [Лева] вислою печаткою" (IV, № 34); 1549 р.— „лист на пергаменті [...] скріплений його [Лева] вислою печаткою на шовковому*

шнурі" (IV, № 39); 1549 р.— „лист на пергаменті [...] скріплений його [Лева] вислою печаткою на чорному шовковому шнурі" (IV, № 41); 1550 р.— „лист [...] на пергаменті і скріплений його [Лева Даниловича] печаткою, підвішеною на шовковому шнурку" (IV, № 42); 1550 р.— „пергаментний лист [...] з підписом і печаткою найяснішого князя, володаря Лева, колись князя Русі" (IV, № 43); 1556 р.— „лист на пергаменті [...] скріплений його [Лева] титулом і звичною зубчастою печаткою" (IV, № 47); 1556 р.— „лист на пергаменті [...] скріплений його [Лева] титулом і звичною зубчастою [?] печаткою" (IV, № 48); 1557 р.— „лист на пергаменті [...] засвідчений князівським титулом та його [Лева] звичною із зубом печаткою" (IV, № 50); 1562 р.— „лист на пергаменті [...] скріплений титулом і печаткою найяснішого князя Русі Лева" (IV, № 53); 1581 р.— „лист Лева, сина короля Данила, з підвішеною на шовковому шнурку пошкодженою печаткою" (IV, № 65) та ін.

Поданий неповний перелік згадок про князівські печатки XV—XVI ст. вказує, що документи, писані від імені князя Лева чи Лева, сина Данила, засвідчували вислою печаткою, яка мала два зображення. Чи йдеться про два різні зразки печатки,— не відомо. Зміст першого зображення невідомий — існують припущення, що воно мало малюнок „льва"[47]*, другого — малюнок „зуба" („з зображенням зуба"). Припускаємо, що в обох випадках печатка мала одностороннє зображення, бо про два її боки (аверс і реверс) ніде не мовиться. Чи був це у першому випадку „лев" (династичний і територіальний знак, т. зв. лев Романовичів), а у другому — „зуб" („тризуб" або його видозміна, як родовий знак Рюриковичів) — нині на це немає однозначної відповіді*[48]*. Додамо лише, що на родовий зв'язок галицько-волинських князів із Володимиром*

---

[47] Знак у вигляді „льва" виявлений на монетах, кахлях, зброї і спорядженні вершника у XIII—XIV ст. (див.: Гречило А. Територіальні символи Галицько-Волинської держави другої половини XIII — початку XIV століть // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.— Львів, 2000.— Т. CCXL.— С. 256—257). За традицією, під час торговельних процедур у місті Львові на честь міста Лева випалювано на різних предметах „герб міста" із зображенням „льва", який у документах називається „signum Leonis" (Badecki K. Archiwum akt dawnych miasta Lwowa.— Lwów, 1935.— [T.] III.— S. 224, N 708).

[48] Пор.: Дашкевич Я. Родовий знак Рюриковичів у Галицькому князівстві XIII ст. // Третя наукова геральдична конференція. Збірник тез повідомлень та доповідей.— Львів, 1993.— С. 32—33; Гречило А. Територіальні символи...— С. 255—263; Janeczek A. Ząb kniazia Lwa...— S. 177—189

Святославовичем (Великим), тобто Рюриковичами, неодноразово у досліджуваних грамотах наголошує клаузула ***інтитуяції****, наприклад: „Nos dux Leo, filius regis Danielis. Inito consilio prout et abavus noster car Wlodimirus et noster parens addidit ecclesiasticis“ (III, 5); „****А се ꙗ кнѧзь Левъ с҃нь кролѧ Данила• Сгадавшисѧ ѥсмо с нашими боꙗры• ꙗко прадѣдъ нашъ ц҃ръ Великыи Володымѥръ и ѡ҆ц҃ь нашъ оуправилъ и придаль митрополитомъ и ѥп҃пкꙋмь****“ (III, № 9); або: „****А се ѧ кнѧ҃ Левь снь кролѧ Данила• Згадавшисѧ есмо з и҆шими боры праде҆ нш҃ъ ца҆ Великїи Владиме҆ и ѡ҆цъ на҆ • и преда҆ митрополито҆ и еп҃кпо҆****“ (III, № 18, вар. Б). Чи можна стилістику зображення „льва“ пов'язувати з малюнком „льва“ — єдиної на сьогодні виявленої печатки, яка начебто була у канцелярії Юрія Львовича (можливо, й Лева Даниловича), а потім перейшла до Юрія Тройденовича, тобто з т. зв. левом, що стоїть на лапах,— не відомо. При описах князівських печаток у королівських канцеляріях XV—XVI ст. лише зазначена їх належність „руській князівській канцелярії“ або, що є „печаткою найяснішого князя Русі Лева“. Цією інформацією, очевидно, не можна нехтувати. На сьогодні, на жаль, немає жодних інших відомостей і даних про них. Міркування про ці печатки все-таки висловлені очевидцями. Крім того, знаємо, що ці печатки кріпилися до пергаментних аркушів документів шовковими шнурками (з одного тексту відомо, що чорним шовковим шнурком) і були виготовлені з „простого воску“ (IV, № 30). На основі сказаного можна судити, що йдеться, правдоподібно, про один тип державної печатки, але з двома різними зображеннями. Водночас не відомо, чи ідентичними були їх форма і розмір. Не знаходить прямого підтвердження також те, чи за тими зображеннями можна вбачати різне функціональне застосування печаток. Можливо, це печатки, що належать не одній, а двом канцеляріям — Лева, сина Данила, і Лева, сина Юрія?*

Втім, перший „тип“ печатки на противагу другому документові, писаному від імені князя Лева чи Лева Даниловича, викликав застереження ревізорів документів Руського воєводства у 1565 р. Переглядаючи і вивчаючи представлені зацікавленими особами та інституціями князівські документи з печатками, вони визнали дійсними лише ті документи, „які мають печатки з зубом“ („ktore mayą pieczenczi z zębem“) (IV, № 59). Печатка з зображенням „зуба“ фіґурує і у Левових грамотах, що визнані сьогодні автентичними (I, № 3; IV, № 29).

Певною загадкою для дослідників української середньовічної сфрагістики є повідомлення клаузули **коробораціï** *у дарчому документі князя Лева на село Васичин, що він засвідчувався замість печатки „зубом" („Zubom"). Такий спосіб скріплення непорушності документа насправді рідкісний, а може, єдиний з відомих на сьогодні прикладів в українській дипломатиці. І цей „зуб" за правовою силою і вартістю прирівнювався до печатки: „Na swidoczestwo [...] peczath prÿwÿsilÿ zubom zapeczathalÿ a ze nie ÿmaliesmo nasoÿ peczathÿ prÿ ssobÿ, a daliesmo toth lÿsth na lowisczi" (III, № 6). Що собою являв цей „зуб" як знак і предмет, яким засвідчувався документ узагалі і який він міг мати вигляд, яким користувалася вїзна князівська канцелярія („na lowisczi"),— не відомо. Не знаємо також, як він кріпився до пергаменту. Можливо, це був рід металевої пломби з клеймом знака „зуба". Втім, правдоподібно, що між зображенням „зуба" на печатці і на згаданому предметі (пломбі) не було або майже не було різниці.*

В окремих списках різних документів, писаних від імені князя Лева, є дописки (можливо, пізніші) на пергаментному і паперових списках: „L[ocus] s[ıgıllı]" (III, № 5, 7) і „Locus sıgillı dentalıs" (III, № 26).

Щодо загальної оцінки достовірності (власне, можливої недостовірності) досліджуваних документів пізнавальними є також такі факти: у підтвердному документі дарчої князя Лева на села Ґдешичі та Біличі короля Олександра з 1506 р. вказано, що „два листи, складені під титулом покійного князя Лева [...] скріплені його вислою печаткою і написані руським письмом" (IV, № 34), тим часом у самій князівській грамоті, текст якої включений у королівську підтвердну, немає найменшої згадки про клаузулу **коробораціï** *і будь-якого натяку на печатку (III, № 24). Виявлені неузгодженості також у межах одного і того ж документа: у дарчій князя Лева на село Кальнофости й Онуфріївський монастир з датою 1284 р. немає тексту* **коробораціï**, *хоч у списках у кінці загального тексту стоять у круглих дужках дві літери: („L. S." — „L[ocus] S[ıgıllı]"), які інформують про існування в минулому якоїсь печатки (III, № 7).*

Про печатку на документі, писаному від імені князя Романа, більше нічого не знаємо, крім того, що вона була й мала засвідчувати дарчий документ (III, № 2).

Пізнавальною для оцінки досліджуваних документів є їх будова. Архітектоніка документа, як відомо, криє у собі одну з центральних проблем дипломатики — проблему співвідношення форми та змісту документа. Кожний документ як об'єкт дослідження є, як видно, певним чином структурно оформлений зміст. У зв'язку з цим структура документа (його формуляр) сприяє вивченню усієї „реальної дійсності з усіма її суперечностями і змінами, що відбуваються у ній"[49].

Галицько-волинські документи репрезентують два типи формулярів: ***повний*** *(тричастинний) і* ***простий*** *(в окремих випадках, можливо, й скорочений формуляр). Окремо стоїть формуляр листа-звернення (III, № 1).*

Повний *формуляр засвідчує традиційну тричастинну будову — складається із* ***вступного протоколу***, ***власне змісту*** *і* ***закінчення (есхатоколу)***, *кожна з яких виповнена відповідною кількістю клаузул. За суттю цей формуляр відповідає класичній будові документа, яка потрапила в Україну з Візантії, фігурує у XIII—XIV ст. у дипломатиці всіх західно-, центрально- та східноєвропейських земель.*

Серед досліджуваних документів таку структуру репрезентують здебільшого грамоти, писані від імені князів Романа, Лева, сина Данила (Лева Даниловича), Любарта (Любарта Ґедиміновича). Це документи-фальсифікати, як правило, з власними датами: 1240 р. (III, № 2), 1244 р. (III, № 3), 5 серпня 1270 р. (III, № 5), 15 вересня 1282 або 1292 р. (III, № 6), 4 жовтня 1287 р. (III, № 9), 12 січня 1292 р. (III, № 10), 8 жовтня 1292 р. (III, № 11—14), 1297 р. (III, № 16), 8 березня 1301 р. (III, № 18), 8 жовтня 1301 р. (III, №19), 8 грудня 1322 р. (III, № 20).

В окремих із цих документів зауважене нетипове ускладнене виповнення другої частини формуляра — ***власне змісту****. Ця частина будується з двох, майже не пов'язаних між собою і штучно з'єднаних компонентів (III, № 4, 11).*

Простий *формуляр порівняно з* ***повним*** *репрезентований серед досліджуваних документів дещо рідше. У ньому, як правило, немає* ***закінчення (есхатоколу)*** *з такими клаузулами, як* ***свідки***, ***формула датації***, *а також* ***апрекація****. Кінцевою клаузулою цього формуляра є звичайно клаузула* ***санкції*** *з формулою* ***маледикції***,

---

[49] Черепнин Л. В. К вопросу о методологии и методике истоковедческих и вспомогательных исторических дисциплин // Источниковедение отечественной истории.— Москва, 1973.— Вып. 1.— С. 51

яка фактично (в деяких випадках із клаузулою ***короборації****) закінчує попередню структурну частину формуляра —* ***власне зміст****. (Пор. документи, писані від імені князя Лева, III, № 4, 21—26.) Якщо відштовхуватися від структури класичного документа, то це, звичайно, не типовий для галицько-волинського документа формуляр. Він з точки зору дипломатики репрезентує формуляр не документа, а акта, бо у ньому бракує основної засвідчувальної клаузули* ***прикінцевого протоколу — закінчення****. Отже, пам'ятки з таким формуляром можна тільки умовно відносити до документів sensu stricto. В деяких випадках відсутність* ***закінчення*** *могла бути результатом втрати цієї частини під час внесення тексту у судові актові книги, у комісарські протоколи, метрики чи навіть під час різних пізніших підтверджень, звідки сьогодні беремо варіанти списків документів. У двох списках недатованого документа, а саме* ***ПЗСн1*** *і* ***ВПЗСн2****, зберігається дата (III, № 8). Втім, ця теза малоймовірна хоч би через те, що за цим внесенням тексту, наприклад, у ґродські та земські судові книги, метрики уважно стежила, з одного боку, канцелярія, з другого — часто й зацікавлена особа, а у нашому випадку це могла бути пізніша випадкова дописка. Крім того, простий формуляр не так уже рідко використовується, і допустиме шаблонне його скорочення за умов усе-таки певної урядової регламентації навряд чи було можливим. Він засвідчений також і серед автентичних документів (I, № 2—3). Деякі дослідники припускають, що документ саме з таким формуляром був давно виокремлений як осібний дипломатичний зразок для галицько-волинських земель і що його навіть можна „вважати моделлю документа, характерного для Галицько-Волинського князівства"*[50]*. В. Семкович розширює його географію і бачить серед посідачів цих зразків документальних пам'яток інших слов'ян. За провенієнцією, на думку вченого, ця модель розвинулася на основі уподібнення до приватного акта, яка деколи навіть „не відрізняється від записки, слугуючи передусім особі до власного обліку своєї повновласності та майнових уповноважень"*[51]*. Сказане значною мірою підтверджує структура приватного документа візантійської*

[50] Дашкевич Я. Р. Грамоты князя Льва Даниловича...— С. 135.

[51] Semkowicz W. Uwagi o początkach dokumentu polskiego // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1935.— Rocz. 49.— Zesz. 1—2.— S. 29 Пор. також: його ж Paleografia w służbie dyplomatyki // Przegląd Historyczny.— Warszawa, 1909.— T. 9.— S. 215—227

традиції з територій, які в пізньому середньовіччі продовжували перебувати у сфері впливу грецької культури. Там аналогічні за формою документи активно використовувались ще у XII ст.[52] *Поодинокі з них зафіксовані в Західній Русі*[53]*. Близькість їх у структурному плані до галицьких, зокрема тих, що писані від імені князя Лева, правдоподібно, може віддзеркалювати взаємини Галичини і Волині з балканським регіоном у ранньому середньовіччі, де їх із XIII ст. збереглося чимало. Цей тип формуляра міг активно використовуватись у князівських канцеляріях, який туди напевно потрапив з приватного діловодства у першій половині XIII ст., а можливо, й у раніших сторіччях, а оскільки був порівняно коротким за формою, то, напевно, й більш поширеним і вживаним. Такою була природа походження простого формуляра галицько-волинського документа. Він не вимагав засвідчень, у тому числі печаткою, отже, міг більше надаватись для підробок.*

Стосовно автентичності цього типу досліджуваних документів застереження викликає, власне, не формуляр, а радше зміст і спосіб його подання (викладу), котрий, як відзначалось, не завжди прозорий, а ще частіше недоказовий. Якщо порівнювати основні структурні частини простого формуляра з будовою ***вступного протоколу*** *і* ***власне змісту*** *повного тричастинного формуляра документа, то між ними помітні розбіжності, оскільки вони не містять усіх сподіваних клаузул. Але чи мала бути між ними відповідність і подібність у побудові формуляра, зокрема клаузул? Треба думати, що ні! Це часто диктувалося традицією канцелярій. Крім того, документи із цими двома, власне кажучи, різними формулярами реалізували зазвичай різні завдання та історично виконували аж ніяк не тотожну роль. Так складалося, що документи з простим формуляром частіше призначалися для внутрішнього вжитку в країні і в поточному діловодстві. У них завжди немає клаузули* ***інвокації*** *(вона, власне, характерна для документів з повним тричастинним формуляром), гранично стиснута* ***інтитуляція****, бракує* ***аренги****, завжди лаконічна* ***диспозиція****, має богослужбовий характер* ***санкція****. Третьої части-*

---

[52] Пор.: Akta et diplomata monasteriorum et ecclesiarum orientis..— P. 95, 98, 140, 152, 393 та ін.; Dölger Fr. Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges.— S. 296, 299, 303, 306 та ін. Цікаві спостереження А. Золтана щодо мови давньоруського документа: Золтан А. Из истории русской лексики.— Будапешт, 1987.— С. 16—17, 101—104 та ін.

[53] Хорошкевич А. Полоцкие грамоты XIII — начала XVI века.— Москва, 1980.— С. 3—4 та ін.

*ни традиційного повного формуляра документів — **закінчення (есхатоколу)** зі своїми клаузулами, як мовилось, узагалі немає. Виникає питання, чому такі клаузули, як **інвокація, аренга** (частково й інші), мали б бути наявні у даному типі формуляра, адже розглядуваний простий формуляр, як стверджено, розвинувся з приватної записки чи акта.*

Інший формуляр репрезентує документ № 1. Аналіз його дозволяє відносити будову документа до епістолярних писемних пам'яток збірки. (Див. Розділ II. Вступні уваги.)

Привертає увагу мова досліджуваних документів. Вона найчастіше служить критерієм для оцінки відповідності тексту документа часу його створення. Це, однак, не означає, що мова може завжди бути визначальною під час дослідження актів і документів, тим більше документів-фальсифікатів. Щодо останнього, то це трапляється насамперед тому, що до нас у більшості випадків дійшли не оригінали текстів документів, а тільки їх пізні списки. Найбільше із XVI—XVII ст. Отже, у цій ситуації логічно маємо справу не з мовою XIII — першої половини XIV ст., якою могли створюватися документи, а лише з фіксацією її стану на час появи списків документів.

Яка засаднича причина цього? При старанному ставленні писарів до мови текстів під час створення документів кожне століття накладало на них свій об'єктивний відбиток (це зауважено навіть у літургічних і богослужбових текстах), і це виразно проглядається на мовному рівні — з'являються переклади з церковнослов'янської[54]*. Причин цього явища багато. Крім місця виготовлення та обставин, у яких створювалися документи (про загальні тенденції, пов'язані з розвитком національної мови, не говоримо), велику роль відігравали стан збереження протографа, рівень підготовки писарів-копістів і їх тяжіння до народної мови, а якщо йдеться про латино- та польськомовні списки, то й знання мов тими ж писарями. Чимало непередбачуваних „інновацій" вносить у документи транслітерація українських текстів латинськими літерами тощо мовою текстів, які збереглися лише у перекладах.*

---

[54] Пор. мову Четьї 1489 р., Пересопницького Євангелія 1556—1561 рр. та ін. Див.: Гринчишин Д. Четья 1489 року — видатна конфесійна пам'ятка української мови // Записки НТШ. Праці Філологічної секції.— Львів, 1995.— Т CCXXIX.— С. 251—271; Чепіга І. П. Пересопницьке Євангеліє — унікальна пам'ятка української мови // Пересопницьке Євангеліє 1556—1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик.— К., 2001.— С. 13—54 (Бібліографія).

Зміни у мові рукописів документів часто відбуваються під час переписування, а ще частіше у процесі т. зв. відновлення текстів. Вони, як на це вказує насамперед порівняльний аналіз списків, виражені в модифікаціях закінчень слів, перекручуванні власних назв, пропусках, рідше у додаваннях нових лексем, речень, довільній пунктуації та ін. Зміни у текстах могли бути спеціально задуманими (прикладом цього, на наш погляд, служить двояке формулювання клаузули ***інскрипції*** *у грамоті для кафедрального собору Успіння у Крилосі, III, № 18, вар. А та Б) і випливати з об'єктивних обставин розвитку. Часто на мові документа позначалося середовище. В результаті мовою документа є, з малим відхиленням, мова переписувача. Так, за документами XIII—XIV ст. могла закріплятись орфографія і орфоепія XVI–XVIII ст. (на графіко-орфографічних особливостях пам'яток не спиняємося). У деяких випадках зміни виникали з нерозуміння тексту документа (приміром, до складу тексту вносився заголовок з якогось нині невідомого опису:* **„А сє листъ кнѧ҃ Ильво҃ на Дованкин҃ѣ“***, I, № 2) чи неохайності писарів і різних ранґів канцеляристів, які, копіюючи документи і вносячи їх на сторінки книг урядів, видавали згодом для зацікавлених осіб витяги. Це особливо характерно для тих скрипторіїв і канцелярій, які „створювали“ документи на підставі давніх записів, а частіше — залишків записів текстів. У деяких випадках, видається, що писарям, які складали документи, не йшлося про збереження формуляра документа та донесення основних його рис (прикмет), так само й мови у первісному вигляді, а лише про факт існування документа як такого. Деколи у контекст окремих документів потрапляють уривки, які не мають ніякого стосунку до тексту sensu stricto і торкаються відомостей про його походження. Наприклад, у контексті одного із списків документа виявлено поклик на Євангеліє (III, № 10, список* ***Мацейо1****). Чи саме ця літургічна книжка мала підтверджувати достовірність фальсифікату? (Див. III, № 3, 11, 15.) Здається, тут йдеться радше про некваліфікованість писарів і копістів. Загалом із кожним десятиліттям, а ще виразніше — століттям, з'являються „вдосконалення“ текстів документів, у які щоразу вносяться інноваційні елементи, що супроводжувалися не тільки осучасненням мови, але й втратами істотних подробиць, часто таких важливих для пізнання і розуміння їх структури і змісту.*

У зв'язку із сказаним переконливим є нарікання тих дослідників, які, встановлюючи достовірність грамот, спирались на мову списків,

констатуючи, що „слог у грамотах не тот“[55], *що „правопись і мова занадто вульгарні для княжої канцелярії“, „невдала стилізація“*[56] *тощо. Абсурдним у зв'язку з цим є віднесення тих чи інших слів (приміром, пан, лист, староста, стрілець, убрус, свідок) до чужомовних запозичень і трактування їх лише з сучасних позицій. До вивчення мови документів, як зауважував Ю. Карський, треба ставитись з особливою обережністю*[57]. *У них, якщо говорити про оригінальні грамоти, мало засвідчені церковнослов'янізми. Останні мають свою традицію, що вироблялася на основі живої народної мови. Чому? Тому що, „по-перше, це все-таки традиція, яка ґрунтувалась на рідній основі, ближчій до живої мови, ніж церковна; по-друге — за нею не було релігійного авторитету, а тому вона легше поступалася потребам практики і особливостям народної говірки“*[58].

Ми не аналізуємо мови документів-фальсифікатів — це окреме завдання. Основні уваги щодо неї подані у коментарях до більшості грамот. Зауважимо лише, що всі документи писані живою давньоукраїнською мовою з досить помітними діалектизмами (приклади західних говірок). У мові документів майже не зауважені церковнослов'янізми — вони виступають тільки в окремих грамотах як вкраплення на лексичному рівні (див. III, № 9—10, 18), і це переважно у тих випадках, коли вони створювалися (або переписувалися) репрезентантами білого чи чорного духовенства. Чи можна при цьому допускати, що ряд авторів і копістів текстів мали загалом погане уявлення про книжну традицію і українську книжну мову? Мабуть, ні, якщо враховувати той факт, що чимало грамот завдячує своїй появі церковномонастирському середовищу. У чому полягає феномен народної мови списків і актової мови стосовно мови наративних пам'яток? Швидше усього актова мова пов'язана з функціональністю цього типу пам'яток писемності. Документи служили поточному життю народу і перебували у мовному контексті його побуту. Йдеться, насамперед, про явища суспільно-економічного життя, і обсяг питань, пов'язаний із поняттями (і об'єктами також), виявився непередбаченим у церковнослов'янських пам'ятках, для яких у них не існувало ні слів-термінів, ні зворотів

---

[55] Карамзин Н. М. История...— Т. IV.— С. 390—391.— Прим. 203.

[56] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— С. 12.

[57] Карський Е. К истории звуков и форм белорусской речи.— Варшава, 1893.— С. 88—90

[58] Розов В. Значение грамот XIV и XV веков для истории малорусского языка (Пробная лекция, читанная для приобретения звания приват-доцента) // НБУ Ін-т рук., № 816212.

тощо. Термінологію і будову тексту доводилось безпосередньо запозичувати з уст народу, чому якоюсь мірою слугувало не лише щоденне життя, а й звичаєве право. Крім того, документ повинен був писатися точною, ясною і повністю зрозумілою мовою, яка строго відповідала б реаліям на місцях, чого вимагали зацікавлені особи і в певній мірі правові установи.

Усі обговорювані у розділі документи, як мовилося, збереглися у списках (незважаючи на те, що окремі з них у літературі трактовано як оригінальні грамоти, див. III, № 12. Список ***АПЄ****; № 19. Список* ***НАПЄ****) і для них само собою втрачені відомості про будь-які зовнішні ознаки протографів. Це стосується не лише загального вигляду, але й такого важливого елемента документа, як печатка. Печатками, однак, часто скріплювались неавтентичні грамоти (III, № 2, 4—6, 10, 12—15, 18—19). І хоч вони, як правило, не збереглися, свідченням цього є клаузула* ***короборації*** *у текстах, а також* ***вступні протоколи*** *документів, які пізніше їх підтверджували (див. IV, № 24, 27, 30, 37, 39, 46 та ін.). Цікавим є той факт, що печатки прикріплялись до документів із простим формуляром, у яких немає клаузули* ***короборації*** *та дати і, найважливіше, що такі аналогії виявлені серед автентичних документів (див. I, № 3 і IV, № 29). Останнє в майбутньому може пролити певне світло на оцінку і переоцінку тих документів, які сьогодні відносимо до недатованих неавтентичних (III, № 4, 8 (окремі списки), 21—26).*

Пізнавальною для оцінки досліджуваних документів є їх географія. Згідно з текстами, грамоти писалися у містах Галичі, Львові та Перемишлі, на Волині — у Луцьку (Великому Луцьку), можливо, у Києві. Князівські документи могли створюватись і в інших центрах князівства або навіть у порівняно віддалених від великих міст місцях, а також у польових умовах — „na lowiszczi". Не у всіх грамотах фіксоване місце написання, у багатьох з них воно не вказане (III, № 1, 21—26). Проте наведені у документах назви місць, а отже, й у переважній більшості їх видача адресатові, не можуть служити підставою для якихось ширших висновків — назви могли бути вигадані, як і текстова частина, щоб надати документові „повноцінного" вигляду і більшої вірогідності, відповідно, й правової ваги. Більш пізнавальною виступає географія згаданих у грамотах об'єктів, а серед них, насамперед, назви сіл, які дарувались, купува-

лись, розмежовувались князями, старостами, приватними особами. Їх розташування вказує на основні центри, до яких тяжіли і в яких, можливо, створювались акти та документи. Список цих сіл і міст такий: Башева, Бережниця, Біличі, Боляновичі, Васичин, Вовче, Вітошинці, Вощанці, Гординя, Ґдешичі, Дорошево (Дорожево), Кальнофости, Київ, Крилос, Кульчичі, Лаврів, Львів, Мостища, Перемишль, Ритеровичі, Рогізно, Розбір, Рушевичі (Грушевичі), Созань, Спас, Страшевичі, Тарановичі, Торчиновичі, Угерці, Шептичі.

Більшість названих населених пунктів існує донині і концентрується у Перемишльській землі, власне, в історичних Перемишльській і Самбірській волостях, згодом у Перемишльському повіті. Два документи пов'язані безпосередньо з Галичем та Галицькою землею, два, можливо,— з Києвом, два — зі Львовом. Водночас ні одного фальсифікату з назвами сіл та інших об'єктів не засвідчено на північний схід від Львова, на Малому Поліссі або на Опіллі, Поділлі. Зовсім не зафіксовані території Волині, Підляшшя (крім згаданого Луцька). Нанесені на карту населені пункти свідчать, що більшість їх концентрується саме навколо Перемишля і Самбора, та вони, як згадувалось, стосуються прав власності церкви і церковних корпорацій. Відомо, що упродовж XIII—XIV ст. церковні установи після князівських були найбільшими власниками земель. Село Башева пов'язане зі Святомиколаївським монастирем (III, № 3); Вовче і Мостища — з монастирем і церквами Успіння Богородиці та Івана Хрестителя у Перемишлі (III, № 13); Вощаниця, Шептичі, Кальнофости — з Онуфріївським монастирем (III, № 7); Лаврів — з Онуфріївським монастирем (III, № 14); Рушевичі — з Перемишльським єпископством (III, № 19); Созань — зі Святомихайлівським монастирем (III, № 12); Спас — зі Спаським монастирем (III, № 10); Страшевичі — зі Святомихайлівським монастирем (III, № 9); Тарановичі, Торчиновичі — зі Спаським монастирем (III, № 14) та ін. Під час з'ясування цих зв'язків треба також враховувати той факт, що церква у середньовіччі часто розширювала свої маєтності шляхом вільного привласнення земель, а свої права на них намагалася підтвердити ex post з допомогою відверто надуманих фундаційних і дарчих документів. Пізніше цей досвід перейняли світські землевласники (зем'яни) в Перемишльщині. Чи не дають ці заходи підстави для вбачання фальсифікації ряду досліджуваних документів у церковних колах Перемишля або монастирях, наприклад, у часто прямо чи опосередковано згадуваному Спаському монастирі?

На те, що монастирі могли бути „кузнею фальсифікатів", непрямо вказують документи з інших слов'янських земель[59].

* * *

Підсумовуючи сказане, варто відзначити, що всі подані 26 документів є фальсифікатами. На це сьогодні прямо вказують стан їх збереження, а також зміст і структура. Водночас, навіть у тому вигляді, про який нині знаємо, більшість їх не могла з'явитися на порожньому місці без якихось попередніх записів чи навіть протографів у XIV — XVIII ст. В основі певної кількості могли бути закладені автентичні князівські документи XIII чи першої половини XIV ст. або їх списки, які творили підставу для пізнішого „відновлення", а отже, й появи підробок. У цьому, хоч би вже на основі сказаного, навряд чи є підстави сумніватись. Про це свідчать, з одного боку, грамоти, писані від імені Лева, сина Данила, які однаковою мірою (принаймні за формою) зберігають докази достовірності і недостовірності свого змісту, з другого — близькість, а то й адекватність формулярів підробок з автентичними документами. Нарешті, третє — конкретні заохочувальні умови, які були створені польською адміністрацією у XV—XVI ст. з „відновлення" документів шляхом зізнань свідків, апробації спеціально організованих комісій і записами текстів у судово-адміністративні актові книги, метрики та ін. Дві грамоти, писані від імені князя Лева, не викликають сумніву щодо автентичності (I, № 2—3).

Серед досліджуваних документів виділяємо:

а) беззастережні (безумовні) документи-фальсифікати та б) документи-фальсифікати, які сьогодні вважають підробками, але остаточна їх оцінка потребує додаткових пошуків і подальших, ґрунтовніших досліджень на основі нововиявлених джерел та інших матеріалів. Важливе місце у цьому належатиме появі нових списків грамот і їх варіантів, а також можливих ситуативних даних щодо їх створення. Такий підхід у процесі вивчення актів і документів, писаних, наприклад, від імені князя Лева, допускав ще М.Грушевський. Особливе місце під цим кутом зору нині посідають недатовані документи.

Немає сумніву, що одні з досліджуваних грамот чи підтверджені королями і внесені у книги судів, метрики могли бути створені на

[59] Kętrzyński S. Zarys. — T. I. — S. 215 та ін.

основі оригіналів (пор. хоч би досить часті заяви під час підтверджень грамот Лева (Лева, сина Данила, чи Лева, сина Юрія) королівською канцелярією або заяви урядовців „Ревізії документів Руського воєводства" щодо грамот, засвідчених печатками з зображенням „зуба", інші — всього-на-всього за зразком оригіналів з наповненим властивим змістом. Сьогодні розмежувати ці списки фальсифікатів з історичного погляду і їх провенієнції майже неможливо.

Виявлено дарчі та фундаційні документи, а також розмежувальні і статутні, які засвідчують повні (тричастинні) формуляри і прості (двочастинні), що нагадують приватні акти, в яких, звичайно, немає завжди пізнавального для з'ясування автентичності документа допустимого ***закінчення****. Окремо стоїть лист (звернення) князя Романа.*

Подальші дослідження текстів грамот на підставі можливого виявлення нових їх списків, а також супровідних джерел, очевидно, творитимуть основу для перегляду деяких нинішніх оцінок досліджуваних у цьому розділі документів і, правдоподібно, перенесення ряду з них із розряду фальсифікатів у розряд достовірних і автентичних. Вони покручені часом, насамперед, через втрату протографів багатьох із них, а згодом т. зв. процесу відновлення документів. Важливо, що деякі недатовані документи, віднесені нами до фальсифікатів, за формою ідентичні з автентичними, хоча для віднесення їх до достовірних утворень, навіть із певними застереженнями, на сьогодні ще немає переконливої аргументації.

№ 1

Грамота галицько-волинського князя Романа Мстиславича з умовною датою 1201 — початок 1203 року, якою князь звертається до князів із закликом створити на Русі військову федерацію князівств на чолі з виборним великим князем у Києві для припинення внутрішніх міжусобиць і успішної боротьби із зовнішнім ворогом

Документ належить до ряду статутних грамот, у якому відображені заходи князя Романа Мстиславича, пов'язані з необхідністю зміцнення внутрішнього устрою країни. Князь з допомогою документа визнає статус поділу держави на удільні князівства як данину часу, проте через те, що їх становлення і розвиток супроводжуються безперервним поділом, міжусобицями і спровадженням на Русь кочовиків, що веде до ослаблення країни („**Н҃не же видимъ все томꙋ противное• похисчаютъ престолъ моло^шїе и несмысленные• которые не могꙋтъ не токмо дрꙋгихъ распоряжать и братїю (во враждахъ) разводить• но сами себя оборонить не въ состоянїи• часто востаетъ воина в братїи• приводятъ поганыхъ половцевъ и разоряють землю рꙋскꙋю• чемъ наипаче и в дрꙋгихъ враждꙋ всеваютъ**“) (вар. Б), вимагає припинити таку тактику і пропонує проект об'єднання шести найбільших князівств на федеративних засадах. Об'єднання повинно основуватися на спільно виробленому та впровадженому в життя статуті („**уставь твердыи учинить**“, вар. Б). На чолі конфедеративного державного об'єднання князівств стоїть великий князь, який стежить за порядком у державі, є його главою і трактований як перший серед рівних. Він же організовує захист кордонів країни. Водночас князь Роман Мстиславич розглядає програму спадкового розподілу володінь між князями, визначає права старших за віком і молодих князів і з цією метою намагається відвернути дрібнення князівств між спадкоємцями („**абы рꙋская сила не малилась**“), підтримує принципи сеньйорату. Тут же викладаються також міркування про порядок оборони країни перед зовнішнім ворогом і осуд тих князів, які порушать мир усередині держави тощо.

Увесь документ пройнятий ідеєю єдності земель. Країна князю мислиться як спільна справа і турбота всіх у Руській землі.

Ориґінал документа не відомий. До наших днів дійшли його копійні списки з XVIII ст. Перший, хто виявив документ, був збирач і дослідник давньоруських пам'яток А. Хрущов. У розпорядженні дослідника, однак, мав перебувати раніший від відомих сьогодні список документа, який

входив у якийсь „манускрипт“ і був виготовлений на основі втраченого давнього „Новгородського літописця“. Протограф писаний „древним наречием“ і засвідчував „древний слог“. Хронологія цього списку і „літописця“ нині не відома. У 30-х роках XVIII ст. А. Хрущов, будучи помічником В. Татіщева у Сибірській експедиції, знайомить ученого з рукописом. Тоді чи не вперше (не раніше квітня 1734 р.) вони спільно аналізують і перекладають документ російською мовою. Правдоподібно, опрацьовуючи документ, В. Татіщев і його помічник користувалися списком із якогось давньоруського збірника, можливо, й згаданого „Літописця“. На те, що В. Татіщев, очевидно, мав оглядати „Новгородський літописець“, вказує варіант примітки (за списком Воронцових, № 522), уміщений у першому томі „Истории .“ В. Татіщева (Арх. С.-П. ОИИ РАН, ф. 36 (Воронцовы), оп. 1, д. 643, л. 320). На це непрямо також вказують дослідження М. Тихомирова (Тихомиров, с. 47 та ін.). Приблизно у другій половині 30-х рр. XVIII ст. В. Татіщев включає документ у свою „Историю .“, відповідно коментуючи його на основі літописних оповідей та інших джерел. Так, власне, він стає відомим і потрапляє у науковий обіг (Татищев, кн. III, с. 336—338).

Досліджуваний документ мав би писатися у кількох примірниках. Його повинні були одержати всі „**местные князи**“. Про це значною мірою свідчить і контекст документа. В. Татіщев повідомляє про окремі відгуки князів на звернення князя Романа. Отримав його і „Всеволод великий князь“ (Татищев, кн. III, с. 338). Отже, правдоподібно, документ міг видаватись у кількох авторизованих копіях, які теоретично повинні б мати однакову структуру, добір лексики, відрізняючись лише змістом клаузули *інскрипції*, якої нині у тексті взагалі немає.

У видовому значенні документ нагадує розлогий лист-звернення, належить до групи епістолярних писемних пам'яток. Текст списку документа, правдоподібно, зберігся не повністю. У зв'язку з цим немає повних відомостей про його будову і структуру формуляра. Немає також початку *вступного протоколу* грамоти, а в ньому втрачені клаузули *інтитуляції*, можливо, й *інвокації*, т. зв. *етикетна частина* формуляра. Принаймні в цьому виді документів такі клаузули часто наявні. Треба вважати, що у контекст документа була включена *інскрипція* (адреса, куди скеровувалось звернення). Непрямим відгуком на наявність також початку *вступного протоколу* документа є вказівка у В. Татіщева про те, що Роман „**совѣтовалъ съ князи и бояры**“ (Татищев, кн. III, с. 336). Фраза нагадує частину клаузули *промульгації*, яка нерідко трапляється у східнослов'янському документі. Пор. у статуті Володимира Святославовича: „**съгада**[в] [..] **и съ всѣми кнѧѕї и съ своимї боѧры**“ (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 43) або пізніше у грамотах, писаних від імені Лева Даниловича: „**Сгадавшисѧ ѥсмо с нашими боѧры**“ (див. III, № 9, с. 517). Водночас у збереженому документі немає *закінчення* (*есхатоколу*), яке зазвичай містить перелік *свідків*, інформацію про *засоби засвідчення і дату*. Та частина списку, яка дійшла до нас, відображає здебільшого *власне зміст* документа. Чи повністю він донесений у перекладному списку XVIII ст., також не відомо. Зворот „**Вы**

братїя известны о томъ" є радше риторичним повторенням втрачених (чи не поміщених копіїстом) початкових елементів формулювань *інскрипції* чи *промульгації*, які могли фіґурувати у таких документах, як звернення.

Документ без дати. Вона може припадати на 1201 — початок 1203 р. Писаний і виданий, правдоподібно, у Києві. Ці дані можна приблизно реконструювати на підставі літописних згадок і закордонних джерел. Перебіг подій, який міг бути підставою для появи документа, припускаємо, такий:

У 1199 р. помер галицький князь Володимир Ярославович (ця дата встановлюється на основі інтерполяції змісту подій, що зафіксовані у літописах, пряме засвідчення її відоме лише з Густинського літопису) (Густ., с. 327), і того ж року, ймовірно, Галич потрапляє до рук волинського князя Романа Мстиславича. Дізнавшись про зайняття Романом Галичини, київський князь Рюрик Ростиславич разом із чернігівськими князями Ольговичами вживає заходи, щоб перешкодити цьому, і спланує похід.

Однак, зміцнивши протягом року своє становище в Галичині, Роман випереджає їх і сам з'являється під стінами Києва (останнє, мабуть, диктувалось обмеженням Рюриком у минулому прав Романа щодо окремих волостей Київщини) (II, № 1; також: Ипат., стб. 683—685 та ін.), куди входить без бою. Це мало відбутися взимку 1200—1201 рр., згідно з Лаврентіївським літописом,— узимку 1202 р., проте його хронологія, як відомо, випереджає на один рік (Лавр., стб. 417). Дата походу князя Романа на Київ 1201 р. (або кінець 1200 р.) реконструюється також на основі писань сучасника — візантійського історика Микити Хоніята, який пов'язує її з першим походом Романа на половців, що відбувся близько цієї дати (Хоният, с. 245—246). М. Бережков, однак, висловлює певні сумніви, вважаючи, що ця стаття у Лаврентіївському літописі датована ультраберезневим стилем, і робить на цій основі припущення, що цю подію слід датувати зимою 1201—1202 рр. (Бережков, с. 86—87). Тоді, на початку 1201 або 1202 р., власне після зайняття князем Романом Києва, і міг бути складений досліджуваний документ. Це непрямо підтверджують слова з документа, які повідомляють про вступ Романа у Київ як про подію, що відбулася в минулому: „**Рюрикъ явися не правъ и свергохъ его абы покои устроити в земли рѹской**" (вар. А).

Проте цей контекст потребує певних уточнень. Він, як відомо, не датований, тим часом провини Рюрика стосовно Романа, що могли бути підставою для появи останнього, накладались Рюриком одна на одну і походів Романа у зв'язку з цим було не менше два (Ипат., стб. 681—685 та ін.). З документа не випливає, як про це, зрештою, інформує В. Татіщев, що усунення Рюрика відбулось через його перше клятвопорушення. Отже, з яким саме часом треба пов'язувати ці факти? Чи йдеться про провини, що призвели, як згадувалось, до першого походу Романа на Київ і усунення Рюрика з київського престолу взимку 1200—1201 рр. або 1201—1202 рр., чи, можливо, вдруге, коли Рюрик разом з Ольговичами і спровадженою „**всею Половецкою землею**" грабує і руйнує Київ, а на звістку про це, на захист киян, приходить з Галичини князь Роман і тут же

здійснює другий похід на половців, а Рюрика, як порушника клятви, схоплює, стриже в ченці та позбавляє в Овручі престолу. Це відбулось приблизно на початку 1203 р. (Новгород., I, с. 240). Саме на цей час, здається, припадають чи не найбільш сприятливі умови для „**распорядков в Рускои земли**" і складання досліджуваного документа. З другим приходом Романа Мстиславича у Київ пов'язує створення документа В. Татіщев. Існують, проте, й інші датування грамоти. Втім, усі висунуті гіпотези щодо допустимого датування документа 1201 — початком 1203 р. умовні.

У XVIII ст. розпочинається наукове вивчення і використання документа. Доказами цього є вже згадувані дослідження В. Татіщева та А. Хрущова і переклад документа. Перш ніж вводити документ у науковий обіг і публікувати його, В. Татіщев намагається простежити його зміст, частково й джерелознавчу основу на предмет автентичності. Спочатку дослідник сумнівався у достовірності документа На це вказує додана ним до тексту документа примітка: „Сие Романово предложение ни в одном манускрипте, которые я в руках моих имел, не находится, а сообщил мне Хрущов выписанное и сказал, что выписано в Новегороде из древняго Летописца и писано было древним наречием, которое мы с ним преложили, как здесь. А хотя мне оное неколико сомнительно было..." Далі дослідник, „видя слог онаго древний, которого он сам сочинить не мог", схильний уважати документ автентичним (див. Татищев, кн. III, с. 257, часткова публікація), внаслідок чого включає у текст „Истории. " його велику частину.

У першій половині XIX ст. пряме використання документа не відоме. Його не зауважують, і це, треба вважати, йшло в парі із загальним скептичним ставленням на той час до давніх джерел у російській, частково в українській науці. Не міг бути у цьому винятком досліджуваний документ (згадаємо, як піддавалася тоді сумнівам автентичність літописців, була відкинута „Руська правда", як тлумачились трактати князів Олега та Ігоря з греками, твори Кирила Турівського і т. ін.).

Згодом окремі сторінки присвячує документові Н. Попов. Він, розглядаючи у творі В. Татіщева тексти грамоти та примітку № 1 до неї, відносить їх до „сумнівних сторінок". Дуже цінним у дослідженні Н. Попова є те, що він виявив і опублікував на основі рукописних списків пропущені в академічному виданні „Истории ." В. Татіщева другу і третю примітки до грамоти, що істотно доповнює можливості інтерпретації документа і роздуми вченого над ним (Попов, с. 463—464). Наводимо текст цих двох приміток В. Татіщева: „2. Что сия форма правления подобна Немецкой империи, которую никто за лучшую почесть не может [иметь] и Хрущев сам многие в том попреки довольно разумея не хвалил, как я довольно его мнение знал, что он у нас монархию прочим предпочитал; 3. Число шести избирателей не безопасно, ибо по три разделяся, по окончанию привести не возмогут, разве седьмой в списывании проронен. Что же в местных наследие одному старейшему сыну полагалъ оное весьма изрядно и есть ли бы сие тогда утвердили, то б конечно таково великого вреда от татар не приключилось" (Там само, с. 463—464).

У радянський час позитивно оцінює використані В. Татіщевим документи, що надходили від А. Хрущова, А. Андреєв і додає, що вчений „давні літописці одержує не тільки від А. Хрущова, але й від А. Волинського, П. Єропкіна" (Андреев, с. 24). Подібно трактує використані В. Татіщевим матеріали „літописів і манускриптів" М. Тихомиров. Він підкреслює, обговорюючи джерела „Истории..." В. Татіщева, що „з них найбільше значення мали літописи, що збереглися у зібраннях Волинського, Хрущова і Єропкіна", правда, спеціально нічого не говорить про грамоту (Тихомиров, с. 47). Тим часом Б. Рибаков, високо оцінюючи „критичний підхід" до джерел, які використовував В. Татіщев стосовно досліджуваного документа, констатує, що він „ним узятий з Хрущовського рукопису" і приписаний Романові, в іншому місці вчений бачить у документі фольклорну основу: „Нам важко судити,— пише Б. Рибаков,— чи був у Романа насправді такий проект ліквідації усобиць і створення міцної військової федерації усіх руських князівств XIII ст., але треба припускати одне з двох: або популярність князя Романа (в тому числі билинна) випливала з такої політики, або ж розповідь про програму „доброго порядку" входить до складу фольклору про Романа Хороброго" (Рыбаков, с. 153, 341). Останні сказані слова Б. Рибакова заперечують будь-яку підставу для трактування документа як достовірного. Водночас інші дослідники після Б. Рибакова не сумніваються в історичній автентичності та вартості змісту документа. В. Петров уважає, що В. Татіщев, використовуючи досліджуваний документ (він наводить згадану примітку), спирається на „літописні пам'ятки, які містять достовірні історичні реалії" (Петров. История.., с. 183). Українські вчені, зокрема, П. Толочко, твердять, що в основі документа, „без сумніву, лежить давнє джерело" (Толочко, с. 183; його ж. Древний Киев, с. 274). У цьому ж руслі оцінює документ М. Котляр (Котляр, с. 120). П. Кралюк частково публікує текст документа, підкреслюючи, що він є „доволі оригінальним проектом" (Кралюк, с. 61—63). Водночас дехто з дослідників пов'язує зміст документа, зокрема, ідею „доброго порядку", задекларовану князем Романом, з німецькими традиціями (до речі, про це вже натякав сам В. Татіщев), що виходили з оточення короля Філіппа IV Гогенштауфена, а з ним, як відомо, князь підтримував зв'язки, але цей здогад, як нам видається, не має достатньої аргументації (Войтович. Кн. династії.., с. 224).

Уся складність аналізу документа полягає у тому, що у розпорядженні науковців є лише один список досліджуваного документа (всі інші похідні), який дійшов до нас з „Истории..." В. Татіщева (крім списку ранньої стадії підготовки „Истории..." В. Татіщева. Відома й низка протографів, наприклад, Уваровський, Воронцовський, Шумахеро-Таубертовський, Академічний, Київський, список Московського університету та ін., у яких фігурує або міг фігурувати текст документа. Нам, на жаль, не з усіма цими протографами вдалось ознайомитися). Про документ, отже, можемо судити тільки на основі тексту одного списку, який неповний і до того ж перекладний. Усі інші дані з наших джерел лише дотичні, що можуть проливати світло на можливе походження документа або епоху, в якій він міг з'явитися.

Втім, у переглянутих працях, у яких згаданий або цитований документ, писаний від імені князя Романа Мстиславича, немає однозначної оцінки щодо достовірності. Більшість дослідників не спирається на аналіз конкретного тексту документа, а визнає достовірність тільки тому, що його використав В. Татіщев. Власне, у більшості випадків відбувається певне „потакування" беззаперечному авторитетові російської історіографії або використовується його текст із застереженням, що в основі документа, „без сумніву, лежить давнє джерело". Хіба хтось сумнівався, що до створення будь-яких підробок притягуються якісь ранніші джерела? Усі фальсифікатори, навіть дуже примітивні, завжди взоруються на попередніх зразках, щоб надати документові „вірогідності" і не викрити себе

Мотиви окремих статей із тексту проекту нагадують джерела XI—XII ст., до часу якого у своєму документі звертається Роман Мстиславич. Допустимо, що при складанні проекту залучалась така пам'ятка, як заповіт князя Ярослава Мудрого. Саме у ньому звучить пересторога нащадкам про небезпеку міжусобиць: „**аще ли будете ненавидно живуще· в распрахъ и которающеся то погыбнете сами [и погубите] землю w҃ць своихъ и дѣдъ своихъ**" У розподілі князівств князь заповідає додержуватись майора: „**Се же поручаю в собе мѣсто столъ старѣишему сн҃у моему и брату вашему Изяславу Кыевъ· сего послушайте· тако послушасте мене**". Після розподілу володінь цей же князь вимагає мирно зберігати і не порушувати їх: „**не преступати предѣла братня· ни сгонити**" тощо (Лавр., стб. 161). Вибірку текстів з цього питання на основі різних літописів пор.: Погодин, т. IV, с. 357—362. На таких основах будують свої заповіти, згідно з Хронікою Косми, чеський князь Братислав I 1055 р. (Mon. Germ. hist. .., t. IX, p. 75—76), польський князь Болеслав Кривоустий, помер 1138 р. (Smolka, s. 266—310). Пізнавальною у цьому є увага В. Татіщева до тексту документа про устрій німецької Священної Римської імперії: „Метою заповіту князя Ярослава Володимировича було збереження сімейного союзу між його синами задля внутршнього миру і єдності в боротьбі з ворогами" (Пресняков, с. 36). Аналогічну мету в нових історичних умовах бачимо у проекті звернення князя Романа Мстиславича, правда, тут на перше місце висувається не сімейна, а військова єдність, федерація. Не виключено, що, крім вітчизняних джерел як підстави, автор проекту використовував окремі зарубіжні джерела, в яких ілюструється подібна політична форма єднання. На таке використання можуть вказувати слова з документа: „**какъ то в дрѹгихъ добропорядочныхъ г҃дарствахъ чинится**".

Певні аналогії документа з документальними пам'ятками XII ст. (незважаючи на перекладний варіант списку досліджуваного звернення) можна зауважити також щодо формулювання клаузул, наприклад, звертання „**Вы братїя известны о томь**" (вар. Б) нагадує стиль звертань, використаних канцелярією київського князя Мстислава Володимировича (Мономаховича) у згаданій грамоті для Юріївського монастиря у Новгороді 1130 р.: „**И ты игоумене Исаие и· Вы братиѣ**" Звертання „**братъ**", „**братиа**", „**братье**" часті у давньоруських документах (ПРП, вып. 1—2, покажчики; Рыбаков,

с. 319—334). Ця традиція відома у XIII ст. (див. II, № 6, 30, 34, 36, 39—43, 47—48, 50—51, 60).

Аналізуючи документ, на жаль, не знаходимо ні одного дослідника, який би раніше його вивчав, як це, наприклад, зроблено з грамотою, писаною від імені князя Лева Даниловича, стосовно дарчої домініканському монастиреві (III, № 5) або князя Романа і княгині Анастасії щодо дарчої Печерському монастиреві (III, № 2). Виняток становлять спостереження Б. Рибакова. Всі інші дослідники окремо не розглядають документ, аналізуючи джерела „Истории..." Відомості про нього подано загалом і здебільшого у контексті інших, використаних В. Татіщевим джерел, без оцінки та вникнення у суть актових і документальних текстів епохи (пор.: Болховитинов. Словарь.., т. II, с. 194; Лихачев. Изучение „Слова ", с. 14; Сенигов, с. 37—41, 43—46; Тихомиров, с. 39—53; Шахматов, с. 128—132, 161—207; Wlodarski. Sąsiedstwo.., s. 9, 13 та ін.). Причини цього, на наш погляд, є дві: 1) не відбулося належного, скрупульозного аналізу джерельної бази твору В. Татіщева, хоч спроби були відомі; 2) відчувається певне ігнорування вченими, зокрема російськими, ряду неточностей в „Истории " у зв'язку з пієтетом до авторитету першої, безперечно, найдокладнішої і найповнішої за фактажем і залученням досі невідомих джерел „Истории ." для XVIII ст. і до його автора.

Втім, як мовилось раніше, досліджуваний документ не викликає однозначної позитивної оцінки щодо своєї автентичності. На це вказують обставини його появи, а також аналіз внутрішніх ознак документа. До них можна віднести:

1. Загадкові умови створення документа. Його джерелом був „Хрущовський рукопис", який начебто спирався на список „Новгородського літописця", котрого, крім А. Хрущова, ніхто не бачив. Й. Сенігов, який розглядав новгородське літописання у світлі „Истории " В. Татіщева (загальні новгородські літописні зведення, „Краткий летописец новгородских владык", „Летописец новгородский церквям божьим" та ін.), не знає про існування цього „Літописця" (Сенигов, с. 37—41, 43—46 та ін.). Мовчить про нього О. Шахматов (Шахматов, с. 128—132, 161—207). Це певною мірою підтверджують і новіші дослідження (Тихомиров, с. 39—53). Внаслідок цього названий „Літописець" залишився міфом у джерелознавстві. З цього погляду пізнавальним також є те, що сюжет документа не знаходить засвідчення і розвитку в жодному з тогочасних (так само пізніших) літописних зведеннях та історіографічних творах, хоч годилося б припускати, що канцелярія князя Романа Мстиславича мала розсилати (не менше шести примірників) звернення князям у різні кінці Русі, а саме у Владимир, Чернігів, Галич, Смоленськ, Полоцьк, Рязань (див. далі). Тут навряд чи можна шукати причину замовчування документа лише в негативному сприйнятті проекту князя Романа на князівських дворах, відповідно, невключанні на сторінки літописів повідомлень про цей захід, хоч, як відомо, популярність Романа взагалі рідко знаходила висвітлення у літописах ворожих йому князівств (Рыбаков, с. 152).

2. Викликає підозру щодо автентичності також факт, що документ відомий тільки з 30-х років XVIII ст. і лише з „Истории .“ В. Татіщева. Не варто забувати, що включений сюжет на основі документа істотно доповнював досить скупі та не завжди виразні за змістом історичні джерела початку XIII ст., а головне, з його допомогою висвітлювався зовсім невідомий захід князя Романа Мстиславича. Чи ці обставини та час появи документа не дають підстав для припущення, що він міг бути спеціально створений А. Хрущовим (майстерності у підробках писемних пам'яток цій людині не позичати. Пор.: Попов, с. 440, 446—448, 463 та ін.; Андреев, с. 24; Тихомиров, с. 46—47), а В. Татіщев, не вникаючи в суть, у тому числі історію його походження, апробував і вмістив у праці як такий, що за змістом був пізнавальним для епохи князя Романа Мстиславича. Думка В. Татіщева, що „хотя мне онон неколико сомнительно было [йдеться, зрозуміло, про достовірність запропонованого А. Хрущовим рукопису звернення.— *О. К.*], видя слог онаго древний, которого он сам сочинить не мог“ (Татищев, кн. III, с. 257), аж ніяк не переконлива стосовно автентичності досліджуваного документа. Тим часом А. Хрущов знав і подав, а може, й сам препарував і включив у контекст праці В. Татіщева цей документ. З однієї з приміток до „Истории .“ В. Татіщева дізнаємось, що над цим томом чимало попрацював згаданий А. Хрущов і „многия статьи здесь дополнил“ (Татищев, кн. II, с. 412, прим. 195 та ін.). Прочитували працю також А. Волинський і П. Єропкін. Вони, „читая мое собрание и древних руских летописей мне к дополнению сообщали“,— писав В. Татіщев (Татищев, кн. I, с. 64).

3. Документ не повний щодо своєї структури (отже, й у смисловому значенні), бракує майже всіх клаузул *вступного протоколу*, *датаційного формулювання* та ін. А це зазвичай трапляється, якщо текст документа пристосовувано для подання сюжету, під час чого ім'я експонента та ім'я адресата вноситься в авторський супровідний текст. Останнє вказує на те, що дослідник при поданні тексту в скороченому вигляді не відходить від традицій літописання (пор. оцінку характеру побудови „Истории...“; Болховитинов. Словарь.., т. II, с. 194, хоч в Іпатіївському літописі документи часто позначені лапками) (див. Розділ II. Вступні уваги) або у зв'язку з прикриттям задумів автора і введення недостовірних текстів у загальний сюжет. Клаузули *вступного протоколу* і *закінчення* (*есхатоколу*) завжди містять важливий матеріал для пізнання автентичності документа.

4. Не викликає довір'я потреба у перекладі документа. За перекладом, як правило, стоїть не лише мова, але й інші ознаки внутрішньої критики тексту оригіналу, а у ньому ілюзорно приховується (принаймні часто так видається підроблювачам пам'яток) фальсифікатор. Виникає питання, для чого треба було перекладати „древнее наречие“ і „древний слог“ документа російською мовою XVIII ст., невже він був незрозумілим для 1730-х рр., тим більше, що у багатьох випадках цитовані в „Истории .“ В. Татіщева тексти літописів та інші джерела подані без змін або з

дуже незначними виправленнями (йдеться, звичайно, про перші варіанти „Истории..“). Переклад явно порушує адекватність тексту, зокрема, несе неточності його змістові, продиктовані навіть такими цілком об'єктивними умовами, як рівень знань у XVIII ст. Чи не переклад посприяв трактуванню окремими дослідниками аналізованого документа як „відгомін“ або „переказ“ програми „доброго порядку“ на Русі (Рыбаков, с. 152—153).

5. Не є переконливим загальний зміст документа. Він побудований і звучить не по-сучасному для XIII ст. Думка про те, що скласти документ не був спроможний автор XVIII ст. і що у В. Татіщева як автора була „безчисленна кількість різних давніх джерел“, і тому неавтентичний документ міг не братись до уваги, не витримує критики. Насамперед це стосується організації конфедерації князівств та ідеї проведення виборів. Незважаючи на те, що маємо справу з перекладом, необґрунтованими є чимало положень впровадження „**доброго порядку**“, що викликає підозру щодо автентичності тексту звернення для початку XIII ст. Я. Беняк безапеляційно стверджує: „Гіпотеза Татіщева щодо проекту Романа [йдеться саме про заходи князя.— *О. К.*], що стосується виборів і обсади київського трону, не заслуговує на довір'я“ (SSS, t. 4, s. 535). Б. Рибаков, не визнаючи будь-якої автентичності документа, в одній зі своїх версій називає його, як згадувалось, „розповіддю“ і відносить програму про „**добрии порядок**“ до розряду фольклорних творів про Романа Хороброго (Рыбаков, с. 153, 341). У цьому контексті загадкою також залишається потреба перекладу тексту кириличного документа. І це за умов, що багато цитат із літописів і літописців подається без змін. Крім того, зіставлення списків (у тому числі наведених далі) засвідчують низку модифікацій і перелицювань тексту, а також заміну окремих слів навіть у ранніх протографах (**БРАН. С.-П.-1**). Привертають увагу розбіжності у поданні переліку „**местныхъ**“ князів, серед яких одні назви зникають, інші з'являються. Наприклад:

БРАН. С.-П.-1: „**местные князи владимирскїи и черниговскїи • и галицкїи и смоленскїи • и полоцкїи • и резанскїи**“ (вар. А).

Воронц.: „**местные князи (сѣ́здальскїи) черниговскїи • галицк[їи] • смоленскїи • полоцкїи и резанскїи**“ (вар. Б).

Чи це лише редакційні непослідовності? Названі дані відхиляють припущення окремих дослідників про автентичність документа в тому варіанті, в якому він зберігся і дійшов до наших днів. Із усього „достовірного“, що можна пов'язувати з досліджуваним документом, є лише те неконкретне припущення, що фальсифікатор при його створенні міг спиратися на якісь віддалені джерела чи компілятивн. літературні версії. Але хіба може бути по-іншому? Так, зрештою, працювало багато фальсифікаторів, які підробляли середньовічні документи. У зв'язку з цим убачати у підробках якісь історичні реалії чи навіть факти, які б відповідали своєму часу, або невинно трактувати, переслідуючи „дослідницьку“ мету, що в основі їх усе ж таки, „без сумніву, лежить давнє джерело“, не зовсім переконливо.

Це ще більше стає помітно, якщо маємо справу з перекладним документом XVIII ст.

Досліджуваний документ відомий у небагатьох списках, проте майже всі вони пов'язані з варіантами „Истории..“ В. Татищева. Їх нараховано до десяти. З них подаємо лише сім. Вони одного і того ж смислового типу і дипломатичної форми. Чимало списків у текстологічному плані близькі, особливо ті, що належать до XIX—XX ст.

1. (Н. літ.). Список Новгородського літописця. Час його написання, як і складання самого літописця, не відомий. Можна лише припускати, що створювався він у XIII ст. Найімовірніше пов'язувати появу літописця з пізнішим часом, можливо, з XVI—XVII ст. Старорос. мова. Окремі вказівки на походження цього списку і його давність подає сам В. Татіщев (Татищев, т. I, с. 59, 64; т. III, с. 257, прим. 569). Місце зберігання списку сьогодні не відоме.

2. (Хр.). Список А. Хрущова. Створений у 30-х роках XVIII ст. (очевидно, не раніше квітня 1734 р. Тоді розпочинаються контакти В. Татищева з А. Хрущовим; див.: Андреев, с. 16) на основі, як слід припускати, списку **Н. літ.** Згідно з В. Татіщевим, писався він „древним наречием“ і зберігав „древний слог“ (Татищев, кн. III, прим. 569). Список мав передавати мову Новгородського літописця, отже, засвідчував її стан на початку XIII ст. Нині місцезнаходження списку не відоме.

3. (БРАН. С.-П.-1). Список № 1 Бібліотеки Російської АН у Санкт-Петербурзі. Умщений в контексті т. зв. Академічного списку „Истории. “ В. Татіщева (БРАН. С.-П., отд. рук., № 17. 17. 11., л. 458—459). Створений з участю А. Хрущова не раніше початку квітня 1734 р.

Його протографом, правдоподібно, був список А. Хрущова, включений в „Историю...“ наприкінці 30-х — у першій половині 40-х років XVIII ст. (не пізніше 1746 р. — цього року В. Татіщев надіслав рукопис своєї праці в Академію наук). Давньорос. мова з інноваціями. Список виконаний тим самим почерком, що й текст „Истории...“ Папір розміром in folio.

4. (Воронц.). Список із колекції графів Воронцових. Створений у контексті „Истории...“ В. Татіщева (Арх. С.-П. ОИИ РАН, ф. 36 (Воронцовы), оп. I, д. 647, л. 328 об.—329). Хронологія його появи пов'язана з кінцем 40-х років XVIII ст. О. Шахматов відносив написання цієї частини тексту списку „Истории...“ до часу після 1748 р., С. Пештич — „не пізніше 1749 р.“ (Валк. О рукописях.., т. 1, с. 66). Один з найбільш повних і довершених списків (після списку **БРАН. С.-П.-1**), його трактовано як „чистовий примірник“, що складався під наглядом автора (зрозуміло, у складі „Истории .“) і ним особисто правився. Вважають, що протографом цього списку „Истории...“ міг служити список **БРАН. С.-П.-1**, хоч можливі також інші (Валк. О рукописях.., т. 1, с 66—68). Давньорос. мова. Текст документа правлений і

засвідчує різні текстуальні зміни. Кінцівка містить досі невідомі слова про „**уставь твердын**". Їх немає у списку **БРАН. С.-П.-1** Папір розміром in folio. Рукопис, у якому вміщений документ, оправлений у картонну обкладинку зі шкіряним корінцем, на якому відтиснутий напис: „История Российская сочиненная".

5. (БРАН. С.-П.-2). Список № 2 Бібліотеки Російської АН у Санкт-Петербурзі. Входить у контекст „Истории..." В. Татіщева. Створений приблизно наприкінці 40—50-х років XVIII ст. (БРАН С.-П.-2, отд. рук., ф. Собрание поточных поступлений, д. 649, л. 100). Давньорос. мова, канцелярське письмо XVIII ст. Папір розміром in folio. Рукопис „Истории...", в який включений документ, має шкіряну оправу Текст документа супроводжують помітки олівцем, зроблені у XIX ст.

6. (РДАДА). Список Російського державного архіву давніх актів у Москві. Документ внесений у контекст „Истории..." В. Татіщева, переписаної у другій половині XVIII ст. (РГАДА в Москве, ф. 181, д. 33/41, т. 2, л. 420). Автор списку не відомий. Спираючись на дослідження „Истории..." С. Валка, констатуємо, що його протографом є список **БРАН. С.-П.-2** (Валк. О рукописях.., т. 2, с. 14). Рос. мова. Папір розміром in folio. Рукопис, у який включений список досліджуваного документа, має картонну оправу.

7. (Тат. вид.-1). Список першого видання третьої книги „Истории..." В. Татіщева. Підготовлений 1774 р. Документ входить, подібно до попередніх списків, у контекст „Истории..." (Татищев, кн. III, с. 336—338). Рос. мова. Папір розміром in folio. В основу списку міг бути покладений список **Воронц.** або інший список. Точне встановлення цього не можливе. На думку С. Валка, ця частина „Истории...", у яку включений документ, дуже близька, але неідентична щодо правопису і повноти тексту з окремими згаданими списками. Можливо також, що вона пов'язана із загубленим на сьогодні списком (Валк. О рукописях.., т. 2, с. 14—19).

Крім згаданих, очевидно, існували (чи існують досі) списки документа, які тепер зберігаються з іншими матеріалами чи варіантами „Истории..." (див. списки, деякі з них пропали). Окремі списки можуть також зберігатись у бібліотекосховищах або архівах нині невідомих осіб. Мусив користуватися якимось списком Н. Попов у 1861 р. (Попов, с. 461—463), із сучасних дослідників — П. Толочко (Толочко, с. 183; його ж. Древний Киев, с. 274), П. Кралюк (Кралюк, с. 62—63) та ін.

Опубл.: Татищев, 1774, кн. III, с. 336—338; Татищев, 1964, т. III, с. 169—170; т. IV, с. 332—333; Попов, с. 461—463; *частково:* Толочко, с. 183; Толочко. Древний Киев, с. 274; Кралюк, с. 62—63 (укр. переклад).

Варіант документа А

Текст публікується згідно зі списком **БРАН. С.-П.-1.**

Се братіе весте • оже Кіевъ есть стареишїи столъ в Рꙋстеи Земли• И достоитъ[1] на немъ княжити стареишемꙋ и смысленнѣишемꙋ во всеи братїи• Абы моглъ ꙋправити добре и землю рꙋскꙋю всюдꙋ оборонити и содержати порядъ во братїи да не преобидить единъ дрꙋгаго и не наскакꙋетъ на чꙋжꙋ волость• А се нынѣ види^м^ ижъ се не тако дѣетъ наскакꙋю^т^ молодшїе і неꙋмни не могꙋще не толѣ землю ꙋряжати• и во братїи рядъ полагати они[2] сами себе обороняти• Отожъ востаетъ рать межи братїи ведꙋтъ поганꙋхъ и гꙋбятъ Землю Рꙋскꙋю• и пачее которꙋ во братїи воздвижꙋтъ сего дѣля Рю^рн^къ явися не правъ и свергохъ[3] его абы покои ꙋстроити в земли рꙋскои• доколѣ всїи братїя погадавъ оустрое како бы ти ꙋложать• и пытаю вы како пригодаете•

Язъ ^же^ вамо такъ мовлю• ачъ хосчете• да егда князя в Кїевѣ Бгъ поиметь соше^д^ся во Кїевъ местные князи владимирскїи и черниговскїи• и галицкїи[4] и смоленскїи• и полоцкїи• и резанскїи и погадавъ изберꙋтъ стареишаго и годнеишаго мꙋжа себѣ• и ꙋтвердятъ крестны^м^ целованїемъ яко в^ъ^ іныхъ ꙋмныхъ земляхъ творится• Младшїя князи не треба• А послꙋшаютъ сихъ стареишихъ• І егда князь великїи в Рꙋскꙋю Землю на кїевскїи столъ изберется їмать стареишаго ся сна оставити на своеи отчине• а моло^д^ши^и^ поделить• або тамо або в Рꙋстеи Земли волости от Горыня и за Днепръ елико городовъ и с поконь потягло ко Кїевъ• а егда кто от братїи воздвижетъ которꙋ и наскочитъ на чꙋжꙋ волость• онъ да посꙋдить смятными князи и омирить[5]• а егда на кого прїидꙋтъ ратнїи половцы• или ꙋгре• или ляхи[6]• илїи інъ народъ• и самъ тои князь оборонитися не можетъ• ино князь великїи снесшися со братїею местными князи и послютъ помощъ от всея Рꙋскїя Земли елико требе• а ижъ бы местные князи не мали^ли^сь[7] негодно волости сыномъ дѣ^ли^ти[8]• но отдавати столъ по себѣ единомꙋ

---

[1] Перше **о** у слові не чітке; [2] У рукописі прочитується **ани**; [3] Друга частина слова написана по зішкрябаному тексту; [4] Слово написане по зішкрябаному тексту; [5] Після літери **о** над рядком вписано знак, який можна розшифрувати як літеру **с**, [6] Літера **и** у слові написана зверху літери **g**; [7] Склад **ли** над рядком написаний нечітко, його відчитання непевне; [8] Перше **и** написане по зішкрябаному тексту.

старѣишемꙋ со всею волостїю• меншимъ же ачъ дати на прокормъ по городꙋ• або по селꙋ• и сїи імꙋть ходити по^рꙋкою старѣишаго си брата• нетли комꙋ сына ото^ дати братꙋ родномꙋ• нетли брата ро^ного ино дати старѣишемꙋ его рода• абы рꙋская сила не малилась•

Весте бо добре егда немноги князи в Рꙋстеи земли были и старѣишаго послꙋшали• тогда вси окрестнїи бояхꙋся и чтихꙋ и несмѣяхꙋ ратовати• яко н҃нъ зримъ•

Їачь вамъ любо снидитися ко Кїевꙋ и погадавъ положимъ ря^•

Варіант документа Б

В основу публікованого тексту покладено список **Воронц.**

Вы братїя известны о томь что кїевь есть старѣишїи престоль во всеи Рꙋскои[1] земли и на^лежить на ѡномъ быть старѣишемꙋ и мꙋдреишемꙋ во все^ князьяхъ рꙋскихъ чтобь могь бгоразꙋмно ѹправлять и землю Рꙋскꙋю отвсюдꙋ оборонять а в братїи князьяхъ рꙋски^ доброи порядокь содержать дабы единь дрꙋгаго не могь обиде^ти и на чꙋжїе[2] области наезжать и разорять[3]• Нне же видимъ все томꙋ противное• похищаютъ престолъ моло^шїе и несмысленные• которые не могꙋтъ не токмо дрꙋгихъ разпоряжать и братїю (во враждахъ)[4] разводить• но сами себя оборонить не в состоянїи• часто востаетъ воина в братїи• приводятъ поганыхъ половцевъ и разоряютъ землю Рꙋскꙋю• чемъ наипаче и в дрꙋгихъ враждꙋ всеваютъ• того ради и Рюрикъ явился виненъ и ѧ лишилъ его престола• дабы покои и тишинꙋ[5] рꙋскои Земле (прїобрести)[6] доколе все кнзи рꙋскїе разсꙋдя о поря^ке рꙋского правленїя согласно положатъ и ѹтвердятъ• о чемꙋ прошꙋ от каждаго совета кто какь наилꙋчше вздꙋмаетъ•

Мое же мненїе• ежели принять хотите• когда[7] в кїеве великїи кнзь ѹмретъ то немедленно местные кнзи[8] (сꙋздалскїи)[9]

---

[1] **К** написане поверху **т**; [2] Літера **ѹ** правлена з **о**; [3] Далі в рукописі перекреслено слово „**не смели**“; [4] Слово написане над рядком, перед ним перекреслено склад **дя**, а під ним правлене і перекреслене слово „**возраждахъ**“ [?]; [5] Далі перекреслено слово „**приобрестив**“; [6] Слово написане над рядком; [7] У тексті слово правлене; [8] У рукописі „**местныемъ кнзьям**“, у яких кінцівки закреслені, а у слові „**кнзьям**“, крім того, **ь** виправлено на **и**; [9] Слово надписане над рядком, під ним перекреслено „**владимерскїи**“.

черниговскїи• галицк[їи][10]• смоленскїи• полоцкїи и резанскїи согласяся изберꙋтъ стареишаго и достоинеишаго себе великимь кнземъ и ꙋтвердятъ крестнымъ целованіемъ[11] какъ то в дрꙋгихъ добропорядочныхъ г҃дрствахъ чинится• младши^{х} же кнзеи к томꙋ ізбранїю не потребно• но ѡни должни (слушать)[12] что оные определятъ• Когда тако князь великїи на кїевскїи престолъ избранъ бꙋдеть• долженъ старшего сна своего оставить на ꙋделе• своемꙋ а молодшихъ наделить отъ онаго^{ж} или в Рꙋскои земли от Горыня и за Днепръ сколко городовъ іздревле• кь Кїевꙋ прина^{д} лежало• ежели кто из князеи начнеть воинꙋ и нападенїе ꙋчинитъ на область дрꙋгаго то вел[икии][13] князь да сꙋдить с местными князи и смирить• Єжели на кого придꙋть[14] воиною половцы• венгры[15]• поляки или дрꙋгои народъ и са^{м} тотъ князь оборонится[16] не можетъ тогда князю великомꙋ согласяся[17] с местными князи• послать помочь о[18] всего г҃дрства сколко потребно• а чтобы местные князи не оскꙋдевали в силахъ не надлежить имъ областеи своихъ детямь делить по ѡтдавать престолъ по себѣ одномꙋ снꙋ ста^{р}шемꙋ со всемъ владенїемъ меншим же хотя давать для прокормленїя по городꙋ или волости• но ѡнымъ быть подвластїю старшего ихъ брата• а бꙋде ꙋ кого сна не останется тогда отда^{ть} братꙋ стареишемꙋ по немъ[19] или кто есть стареишїи по линїи в роде его• чтобъ Рꙋская земля в силе не ꙋмаляла^{сь}• Вы бо ведаете доволно• когда немного князеи в Рꙋси было• и стареишаго единаго слꙋшали• тогда все окрестные ихъ боялись и почитали[20]• не смея нападать на пределы рꙋскїе какъ то нне видимь•

И если вамъ нравно сьехатся на советъ къ Кїевꙋ или где пристоино чтобь о семъ внятнее разсꙋдить и ꙋставь твердыи ꙋчинить• то прошꙋ въ то^{м} согласи^{т}ся и всемъ о^{в}вестить•

---

[10] Так у рукописі; [11] Літера м написана поверх іншої; [12] Слово надписане над рядком, під яким перекреслено слово „повиноватся“; [13] Так у рукописі; [14] Літера ꙋ написана поверх іншої, [15] Далі перекреслено или; [16] У слові літера и правлена, [17] Слово правлене, очевидно, написане по „советꙋяся“ [?]; [18] Так у рукописі; [19] Далі в рукописі перекреслено слова „или его сн҃ꙋ“; [20] Перша літера и у слові правлена поверху

Варіант документа В

Текст публікації основується на списку **Тат. вид.-1.**

Вы, братія, извѣстны о томъ, что Кіевъ есть старѣйший престолъ во всей Руской земли, и надлежитъ на ономъ быть старѣйшему и мудрѣйшему во всѣхъ князѣхъ рускихъ, чтобъ мочь благоразумно управлять и землю рускую отвсюду оборонять, а въ братіи, князьяхъ рускихъ, доброй порядокъ содержать, дабы единъ другаго не могъ обидить и на чужія области наѣжжать и разорять[1]. Ныне же видемъ все тому противное. Похищаютъ престолъ молодшіе и несмысленные, которые не могутъ не токмо другихъ распоряжать, и братію во враждахъ разводить, но сами себя оборонить не въ состояніи, часто востанетъ война въ братіи, приводять поганыхъ половцевъ, и разоряютъ землю Рускую, чемъ наипаче и в другихъ вражду всѣвають. Того ради и Рюрикъ явился виненъ, и я лишилъ его престола, дабы покой и тишину Руской земли пріобрѣсти, доколѣ всѣ князи рускіе, разсудя о порядкѣ рускаго правленія, согласно положатъ и утвердятъ. О чемъ прошу отъ каждаго совѣта, кто какъ наилучше вздумаетъ.

Мое же мнѣние, ежели принять хотите, когда въ Кіевѣ великій князь умретъ, то немедленно мѣстные князи, суздальскій[2], черниговскій, галицкій, смоленскій, полоцкій и рязанскій, согласяся, изберутъ старѣйшаго и достойнѣшаго себѣ великимъ княземъ и утвердятъ крестнымъ цѣлованіемъ, какъ-то въ другихъ добропорядочныхъ государствахъ чинится. Младшихъ же князей къ тому избранію не потребно, но они должны слушать[3], что оные опредѣлятъ. Когда тако князь великій на кіевскій престолъ избранъ будетъ, долженъ старѣйшаго сына своего оставить на удѣлѣ своемъ, а молодшихъ надѣлить отъ онагожъ или въ Руской земли отъ Горыня и за Днѣпръ, сколько городовъ издревле къ Кіеву принадлежало. Ежели кто изъ князей начнетъ войну и нападеніе

---

[1] Далі закреслено „не смѣли“, [2] Слова „местные князи, суздальский“ виправлено на „местнымъ княземъ владимирскімъ“; [3] Замість закресленого „повиноваться“;

учинитъ на область [другого][4], то великій князь да судитъ съ мѣстными князи и смиритъ. Ежели на кого войною придутъ половцы, венгры, поляки или другой народъ и самъ тотъ князь оборониться не можетъ, тогда князю великому согласяся с мѣстными князи: послать помочь отъ всего государства, сколько потребно. А чтобы мѣстные князи не оскудѣвали въ силахъ, не надлежитъ имъ областей своихъ дѣтямъ дѣлить, но отдавать престолъ по себѣ одному сыну старшему со всѣмъ владѣніемъ. Меньшимъ же хотя давать для прокормленія по городу или волости, но онымъ быть подъ властію старѣйшаго ихъ брата. А буде у кого сына не останется, тогда отдать брату старѣйшему по немъ[5], или кто есть старѣйшій по линіи въ родѣ его, чтобъ Руская земля въ силѣ не умалялась. Вы бо вѣдаете довольно, когда не много князей въ Руси было, и старѣйшаго единаго слушали, тогда всѣ окрестные ихъ боялись и почитали, не смѣя нападать на предѣлы рускіе, какъ то нынѣ видимъ.

И естьли вамъ нравно съѣхаться на совѣтъ къ Кѣеву или гдѣ пристойно, чтобъ о всемъ внятнѣе разсудить и уставъ твердый учинить, то прошу въ томъ согласиться и всѣмъ обвѣстить.

№ 2

Грамота галицького, київського, володимирського, луцького та інших руських земель володаря, князя Романа та княгині Анастасії з датою 1240 року, в Галичі, якою князь з княгинею дарує Печерському монастиреві в Києві Забудецьку землю, млини та людей із повинностями

Досліджуваний документ є типовою дарчою грамотою. На його основі князь Роман зі своєю дружиною Анастасією надає Печерському монастиреві земельні володіння та людей, вказуючи на пряме підпорядкування у всьому архимандритові монастиря („**А ты҃ люде҃ знати архимандрыта пече҃ского и по не҃ бꙋдꙋчихъ**“). Текст документа засвідчує дарування нерухомостей монастиреві та кріпосну залежність підданих селян від нього.

При всій відносності, а в окремих місцях декларативності фактів, які вміщує документ, надання князівським подружжям грамоти Печерському

[4] Слово дописане іншим почерком, [5] Далі закреслено „или его сыну“.

монастиреві на земельні та інші володіння — факт імовірний. Він може пов'язуватися з давніми традиціями великих київських князів. Згадаймо надання грамоти князем Володимиром Святославовичем Десятинній церкві у Києві (996, Ипат., стб. 108—109), Мстиславом Володимировичем і його сином Всеволодом Юріївському монастиреві у Новгороді (1125—1132, ПРП, вып. 2, с. 102), Ізяславом Мстиславичем Новгородському Пантелеймонівському монастиреві (1146—1155, Там само, с. 104) Водночас на це непрямо вказують також контакти галицько-волинських князів із київськими монастирями. Варто нагадати, що Печерський монастир мав майнові інтереси на Волині ще у XII ст. Він дістав від князя Ярополка Ізяславича якісь землі поблизу Луцька, т. зв. „**Волинь луцкую**". Відомо, що у жовтні 1245 р. князь Данило Романович, прямуючи до хана Батия, зупиняється у Видубицькому Михайлівському монастирі (Ипат., стб. 492), а у грудні 1288 р. на похорон володимирського князя Володимира Васильковича приїжджає ігумен Печерського монастиря Огапіт (Там само, стб. 919). Що ж до князя Романа Мстиславича, то у Печерській лаврі вважали його своїм добродійником. Зв'язки князя з монастирем і киянами, які, очевидно, можна датувати кінцем XII ст., мусили стати ще тіснішими у 1201—1203 рр. (див. III, № 1), коли князь Роман перебував у Києві. Монастир, крім усього, відзначав його пам'ять, і зображення його постаті прикрашало стіни Великої церкви лаври (Каманин. Судьба грамоты.., с. 79) тощо.

Втім, оригінал документа втрачено З цього приводу існують дві версії: перша, що він згорів під час пожежі Печерського монастиря 1718 р. З витягу листа монастирської канцелярії дізнаємось, що тоді згоріли „**грамоты ставропикгиалниі рожныхъ свтеишихъ патриарховъ и преможнеишіи свещеⁿнешаго црского величества грамоти жалованныи и для милостыни и потвержателные привилия королеⁿ полскихъ и универсалы гетманские [ ] тестамента• записи купчіи• замины• уписі в кнги кгроцкие и земские в розныⁿ мѣстах [ ] екстракти и на то все поⁿтвеⁿжателные грамоты такъ великодержаⁿнѣⁿшиⁿ гдреи цреи всеросіискихъ яко поⁿскихъ монаⁿховъ ихъ королевского величеⁿтва привилея и универсалы реіментаровъ малоросіискихъ рожныхъ времен**" (Див НБУ. Ін-т рук., ф. ДА/ п. 217, [кн. 2], арк. 1 зв.—2 зв.; також: Там само, [кн. 1], арк. 2—6); друга, що „його оригінал [.] знаходився у Львівському архикафедральному архіві св. великомученика Георгія у Львові, очевидно, ще в першій половині XIX ст." Так трактував його В. Левицький (див.: Петрушевич. О начатках.., с. 107) Ми, якщо такий протограф документа існував, схиляємось до першої версії Текст грамоти, писаний від імені князя Романа і його дружини Анастасії, на жаль, відомий зі списків XVII—XVIII ст. (див. далі). Найраніший список документа, а отже, й відомості про нього і його зміст маємо з книги „Справ Київського повиття" за 1686 р., що входили до складу російського „Приказу Малой России".

Документ писаний і виданий у Галичі. Містить дату „**въ лѣто ҂ѕ҃ѱмн҃**", тобто 6748 р. (у деяких списках вона внесена словами „**в лѣто шесть тысѧчѣ седмъсѡтъ четыредесѧт ѡсмое**"). Отже, дата засвідчує давнє візантійське „від створення світу" літочислення, яке відповідає 1240 р. н. е. *Датаційне*

формулювання документа містить тільки дату року. Немає числа дня і місяця.

Документ засвідчений печаткою: „**А на твеᵖдость того печать мою к семꙋ лиᶜтꙋ приложилемъ**“. Зображення печатки, напис на ній, урешті, її форма — не відомі. Не знаємо, як печатка кріпилась. Слово „**приложилемъ**“ не завжди може вказувати, що печатка була підвісною, кріпилась до пергаменту з допомогою шнурка чи пергаментної стрічки (див. далі).

Будова документа традиційна, характерна для слов'янських і давньоруських грамот. Формуляр складається з трьох частин: *вступного протоколу*, *власне змісту* і *закінчення*. Кожна з названих структурних частин репрезентована відповідною кількістю клаузул.

Вступний протокол включає клаузули *інтитуляції*, яка містить ім'я князя і княгині („**Се азъ кн҃зь Романъ Галицкиⁿ Киевскиⁿ Владымиᵖскиⁿ Лꙋцкїи и иныхъ земль Рꙋскихъ ѡбладатель зⁿ жоною моею кн҃гинею Анастасїею**“), *інскрипції* („**Придали есмо къ Пр҃чᶜтоⁿ Бц҃ы монастырꙋ Печеᵖскомꙋ**“). На цьому закінчується текст *вступного протоколу*. Наступна частина формуляра *власне зміст* розпочинається з *аренги* — загальних мотивів видачі документа: надання відбувається „**по своиˣ д҃шахъ и родителеⁿ нашиˣ**“. Ці слова виступають вступом до другої частини формуляра, *диспозиції*, у якій перераховуються усі даровані землі, повинності та люди з підкресленням: „**А тыᵐ людеᵐ знати архимандрыта печеᵖского и по неᵐ бꙋдꙋчихъ**“. Далі подані слова *санкції* з *маледикцією*, які застерігають сучасників, нащадків і чужих людей не порушувати слова надання: „**А не надобе ни наᵐ ни дѣтеᵐ нашимъ ѡ тое надане встꙋпаᵀца • А хто бы хотѣлъ тое надане ѡᵀ ц҃ркви б҃жое ѡᵀдалꙗти таковыⁿ раᶻсꙋдитца с нами перед милостивыᵐ Б҃гомъ • а Пр҃чᶜтаꙗ сама себѣ ѡбороныᵀ**“. Прикінцева клаузула *власне змісту* — *короборація* внесена до *закінчення* формуляра (*есхатоколу*). Крім того, *закінчення* вміщує ще клаузулу *свідки* і *датацію*.

Документ вивчався вже у XVIII ст. з метою переробки. Свідченням цього є хоча б його текстова варіантність. Проте це дослідження засвідчує радше корисливий і меркантильний, ніж науковий підхід. У ньому є також певний політичний підтекст, що випливає зі ситуації, яка панувала на той час в Україні (див. далі). Чи не вперше в суто науковому плані починається дослідження тексту документа лише з кінця XVIII ст. Мабуть, уперше використовує зміст документа К. Ходикевич (**Ход.**). Він уміщує на основі витягу з книг Печерського монастиря його текст і, не перевіряючи характеру достовірності, намагається близько 1787 р. у своїй праці „Історично-критичні дослідження про два архиєпископства Київської і Львівської митрополії“ аналізувати першопочатки української митрополії та її адміністрації (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 44—45 та ін.). Приваблював у документі, насамперед, час написання грамоти. Для цього періоду немає документів, тим більше, які непрямо пов'язують Галич і Київ. Зацікавився документом М. Рум'янцев. Для нього копіює грамоту і пересилає 1825 р. з Києва до Москви Максим Берлинський (про це свідчить помітка на цьому документі: РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 1), а в 1842 р. частково друкує текст

грамоти О. Востоков на основі надісланої у Рум'янцевський музей копії з датою 1778 р.

Дуже цінний доданий до публікації коментар, який чи не вперше має критичне спрямування: „В 1240 р. не було ніякого Романа Галицького. Відомий Роман Мстиславич, убитий в 1205 р., а в 1240 р. володарював у Галичі його син Данило. Імена свідків також вигадані. Не говорячи вже про мову, польсько-руську мову [!], що викриває підроблювача" (Востоков, с. 114—115). Дещо раніше використовує документ, але безкритично, М. Гарасевич, вносячи з нього у список галицьких митрополитів ім'я свідка Галактіона (Harasiewicz, p. 12 та ін.). Так само ставиться до тексту дарчої грамоти, писаної від імені князя Романа, В. Левицький. Досліджуючи церковну ієрархію України, він однозначно відносить до неї „митрополита Галактіона". Правда, застерігає, аналізуючи текст документа, що дата документа повинна читатися не 6748 від створення світу, а 6711 [!], тобто 1203 р. за н. е. Це дає йому підставу трактувати митрополита Галактіона як реальну особу і відносити його діяльність до часу князювання Романа Мстиславича (Петрушевич. О начатках.., с. 108; його ж. О галицких епископах.., с. 96). У 1853, а пізніше, у 1854 р., двічі публікує текст грамоти (в його основу покладено список 1807 р.) і докладно аналізує його зміст А. Петрушевич. Він звертає увагу на несумісність фактів, які подає грамота, з історичними реаліями середини XIII ст. і в цьому контексті критикує своїх попередників М. Гарасевича та В. Левицького. Основний його висновок полягає у тому, що грамота належить до „типових фальсифікатів" (Петрушевич. О начатках.., с. 107—108; пор. також: його ж. О галицких епископах.., с. 4, 94—96). Згодом грамота знову викликає зацікавлення. У 1865 р. її текст за копією, засвідченою Київським магістратом у 1778 р., публікує К. Говорський (Говорский, с. 17—18), а дещо пізніше у скороченому вигляді, також у копії 1778 р., М. Закревський. Останній, однак, робить до тексту примітку: „Розглядаючи стиль, деякі слова та інші ознаки, очевидно, що це підроблена грамота" (Закревский, т. II, с. 897). Використовує текст грамоти І. Малишевський, спиняючись на окремих аспектах його створення (Малышевский, т. II, с. 458—474, № 6). Текст документа описує (у складі інших документів дипломатарію Печерської лаври) М. Петров (Петров. Описание рук. Ц.-арх. музея, вып. 1, с. 189—197). Чи не найбільш докладно аналізує документ, писаний від імені князя Романа Галицького, присвячуючи йому окрему статтю, на початку XX ст. І. Каманін. Головна його увага зосереджена на історії появи документа, створення списків і їх фальшуванні. „Факт видачі князем Романом Галицьким грамоти Києво-Печерській лаврі,— на думку вченого,— можна допускати, але він повинен був відбутись не в 1240 році, як датована копія („в лѣто „ѕѱмѝ"), тому, що князь Роман Мстиславич був убитий під час походу на Польщу в 1205 р., а тоді, коли Київ був тим князем зайнятий, тобто 1202 року". У тому, що документ існував, учений не сумнівається, але він, правдоподібно, був втрачений під час катаклізмів, які підстерігали Київ і лавру в 1203, 1240 чи 1480 рр. І далі дослідник так аргументує своє твердження: „Підтверджується це, між іншим, тим, що Києво-Печерська лавра завжди

вважала кн. Романа своїм благодійником і вшановувала його пам'ять [..] а зображення кн. Романа знаходилось на стінах Великої церкви лаври.. Як висновок мовиться: „Не можна сумніватись у тому, що доля грамоти була сумною і мінливою, і вона піддавалась значним перекрученням" (Каманин. Судьба грамоты.., с. 78—79). До фальсифікатів відносить грамоту А. Введенський (Введенський, с. 17).

Як випливає зі сказаного, грамота, писана від імені князя Романа та його дружини Анастасії, знайшла в історіографії (що, до речі, часто трапляється під час дослідження давніх документів) неодностайну оцінку. Ми схильні приєднатись до тієї частини дослідників, яка досліджуваний документ із датою 1240 р. не відносить до автентичних. Про його допустимий зв'язок із XIII ст. можуть свідчити лише окремо взяті слова у контексті історичних подій, якісь елементи загального сюжету і структура документа. Проте цього, як відомо, не вистачає для вичерпної характеристики документа, тим більше визначення його автентичності.

На підробку грамоти вказує чимало ознак внутрішньої критики тексту (про зовнішні не йдеться, бо грамота, як зазначалось, збереглася лише в копіях), які стосуються насамперед змісту та мовно-стилістичних особливостей документа.

1. Викриває фальсифікацію документа невідповідність у клаузулі *інтитуляції*, з одного боку, між названими іменами експонентів, а саме іменем князя Романа і дружини Анастасії, з другого — його датою (*формулювання датації*).

У XIII ст. знаємо двох князів Романів на Київській і Галицько-Волинській Русі: Романа-Бориса Мстиславича і Романа Даниловича. Проте дати життя цих князів і можливість ними видавати у 1240 р. грамоту є неймовірною. Роман Мстиславич не жив уже на той час. Він загинув 19 червня 1205 р. на р. Віслі поблизу міста Завихвоста. Спроби розшифрувати дату документа 6748 (1240 р.) як 6711, тобто 1203 р., зробив В. Левицький (Петрушевич. О начатках.., с. 108) або 6710, яка відповідала б 1202 р. (Каманин. Судьба грамоты.., с. 78), безпідставні. Таким чином, пов'язування експонента грамоти з особою князя Романа Мстиславича (на неспроможність такого відчитання та інтерпретації дати вказують хоч би канцелярські розшифрування понад 20 списків документа, що створювалися протягом двох століть) не витримує критики. Інший можливий експонент документа Роман Данилович (нар. бл. 1230 — пом. бл. 1261) — син галицько-волинського князя Данила і внук Романа Мстиславича, жив у 1240 р., але він був замолодий, щоб бути одруженим і видавати від свого імені документи. Крім того, Роман Данилович, з одного боку, в жодному випадку не міг титулуватися як князь „**Галицки" Києвски" Владими"ски" Лѹцкїи и иных" земль Рѹскихъ ѡбладатель**", з другого — навряд чи він міг користуватися правом видавати будь-які документи під час князювання батька Данила Романовича. Вперше Роман Данилович згадується у Галицько-Волинському літописі як учасник походу галицько-волинських військ проти Литви на початку 50-х років XIII ст. Не знаходять підтвердження також контакти князевича

Романа у 1240 р. з Печерським монастирем, а враховуючи історичну ситуацію на той час у Києві, навряд чи може йтися про упорядкування господарських справ монастиря, надавання йому земельних володінь тощо.

Стосовно іншого експонента — дружини Романа Анастасії („**з҃ жоною моєю кн҃гинею Анастасїєю**“), то це ім'я ніде не згадане і не записане у писемних пам'ятках XIII ст. і не відповідає історичним відомостям про дружин князя. Князь Роман Мстиславич одружився між 1170—1180 рр. з Предславою — донькою овруцького князя Рюрика Ростиславича, вдруге — близько 1200 р. з донькою візантійського імператора Ісаака II Ангела — Анною. Роман Данилович також двічі одружувався. У 1252 р. з Гертрудою Бабенберґ — племінницею австрійського герцога Фрідріха II, а близько 1255 р. з Оленою — донькою волковиського князя Гліба (Войтович. Кн. династії, с. 223—224, 227). Про яку дружину Романа Анастасію, як експонента грамоти, згадано,— не відомо. Ім'я „княгині“ з усією ймовірністю вигадане.

Водночас у тій же клаузулі *інтитуляції* нетипове для XIII ст. формулювання титулятури „**Се азъ кн҃зь Романъ Галицки҃ Киевски҃ Владыми҃рски҃ Лѹцкїи и иныхъ земль Рускихъ ѡбладатель**“. Воно, власне, не тільки насторожує у другій своїй частині поєднанням слів, наприклад, „**Киевски҃** [ ] **Лѹцкїи**“, але й не відповідає стильовій манері давньоруської князівської титулятури, що використовувалася у документах великокнязівської чи згодом удільних князівських канцелярій, наприклад: „**А се азъ кн҃зь Великыи Ꙗрослав сн҃ъ Володимерѡв**“ (1051—1054) (XIV ст.) (зі статуту Ярослава Володимировича); „**Се ез кн҃зь • Великыи Изѧславъ Мстиславичь**“ (1146—1155 рр., із дарчої грамоти Ізяслава Мстиславича), аналогічно у XIII ст.: „**Се азъ кн҃зь Мьстислав• сынъ королев• внѹкъ Романовъ**“ (1299). Перелік земель, якими володіє князь, радше засвідчує наслідування клаузул формулярів (клаузули *інтитуляції*) грамот XV—XVII ст.: „**Алекса҃дръ** [.] **кн҃зь ли҃товски҃• рускии• жомои҃тскии и иныхъ**“ (1493, Укр. грамоти.., с. 50), „**Жикгимонт Авгѹст** [ ] **корол полскии• великии кнѧз Литовски҃• Руски҃• Прѹски҃• Жомоистски҃• Мазовецки҃• Лифлѧнтскии и иныхъ**“ (1562, AS, т. VI, s. 223). У подібній формі виступає титулятура київських митрополитів: „**метрополит кїевскии галицкии и всеꙗ Россїи**“ (1646, Першодрукар ... Федоров.., с. 227) тощо.

Непереконливим для документів, що виходили з державних канцелярій, є той факт, що у клаузулі *інтитуляції* поряд із іменем князя записане ім'я княгині. Пропоноване формулювання контроверсійне, оскільки порушує право князя.

2. Не витримує критики стилізація клаузули *інскрипції* „під заповіт“: „**Придали есмо къ Прч҃то҃ Бц҃ы монастырѹ Пече҃рскомѹ по свои҃х дш҃ахъ и родителе҃ наши҃х**“ (вар. А). Ця словесна форма вираження радше нагадує пізньосередньовічні приватні духівниці, ніж князівські та державні, що складалися церковниками для світських осіб, корпорацій та ін. Кінцева фраза співзвучна з поминальними записами у Синодиках чи Пом'яниках.

3. Викривальне для XIII ст. формулювання клаузули *диспозиції* документа. Про це свідчить, насамперед, варіантність її смислових компонен-

тів, що в жодному разі не є результатом недбалого прочитання чи переписування тексту списків, а навмисним і заздалегідь продуманим актом (див. далі). Це переконливо доказують таємні розпорядження царського уряду у XVIII ст., зокрема, Указ державної колегії іноземних справ Росії від 10 жовтня 1745 р. Російський уряд, боячись претензій з боку Польщі, пропонує бути обережним із видачею копій документів на землі, які лежать „на польському боці", а у випадках особливої потреби, з метою страхування, „відмовляти прохачам під невинним приводом" (Каманин. Судьба грамоты.., с. 71). Однією з форм проявів страхування було фальшування тексту клаузули *диспозиції*.

Зовсім чужий для князівської дипломатики (навіть якщо писарем була людина з духовного середовища) такий елемент *санкції* у документі, як „**а Прч҃тая сама себѣ ѡбороны**т" У цьому вислові можна добачити навіть вульгаризм. Вислів, ужитий у тексті, на наш погляд, перелицьовано з побутово-розмовної мови, що, без сумніву, суперечить традиціям ділової мови князівських канцелярій

4. Викликає певне недовір'я формулювання клаузули *короборації*, зокрема, вжите у ній слово „**приложилем**". Це слово, яке зазвичай уживається на означення приставлення чого-небудь до чогось, притуляння і залишання сліду. У нашому випадку проставлення відбитку, відтиску на чомусь. Отже, можна, очевидно, допускати, що „ориґінал" був писаний не на пергаменті (для пергаменту відомі фраземи *короборації* „**привѣсити печать**", „**скрѣпить печать**", „**печать привезати**"), а на папері. Тут виникає інше питання, чи в 1240 р. князівська канцелярія могла використовувати у Галичі папір?

5. Надуманою у грамоті є клаузула *свідки*. Наведені в ній особи „**кн҃зь Федоръ Роставски" да митрополи" Галицки" Галактіѡнъ· да дяки наши Ванко и Гарасимъ**" (вар. А) — не відомі для XIII ст., окремі надумані. Ростовський князь із іменем Федір знаний, але тільки з другої половини XIV— початку XV ст. Про митрополита галицького Галактіона взагалі не може йтися. Така особа серед західної ієрархії не засвідчена в XIII та пізніших століттях (Блажейовський, с. 100—102). Власне, про якого митрополита у Галичі мовиться, якщо в середині XIII ст. митрополії ще не існувало (Петрушевич. О начатках.., с. 107). Останні два імені „дяків" також невідомі. Невідомо, чи йдеться з російської про дияконів, чи писарів (пор. значення рос. слова „**дякъ**"). Окремі списки подають слова „**дяки**" або навіть „**дядьки**".

6. Неправдоподібною для середини XIII ст. є мова документа. На це звертав увагу О Востоков, називаючи її „новою польсько-руською мовою" (Востоков, с. 114), А. Петрушевич — „новою руською мовою" (Петрушевич. О начатках.., с. 107). При усьому допустимому псуванні давньоукраїнської мови пізнішими переписувачами, на що натякає І. Каманін (Каманин. Судьба грамоты.., с. 72), мова документа свідчить про те, що він належить до пізнішого періоду. На це вказує (хоч, зрозуміло, з цілком

об'єктивних причин не може служити критерієм для оцінки явища через відносну вичерпність відомостей за досліджуваний час) засвідчена словниками лексика документа (беремо до уваги лише текст списку **КП** (1686, вар. А): „**прислоу҃шало**“ — повинуватися, підпорядковуватись, належати (70—80-ті рр. XIV ст., Срезневский, т. II, с. 1455); „**мнинами**“, „**мни҃ки**“, „**мн҃никами**“, „**приходами**“, „**надане**“, „**вступа҃ца**“.

Правдоподібно, не є давньоруськими з XIII ст. окремі звороти: „**какъ пре тымъ до ты҃х земль прислоу҃шало**“ або· „**А на тве҃дость того печать мою к семоу҃ ли҃тоу҃ приложилемъ**“; форми закінчень („**писаса**“), як і весь стиль викладу тексту. М. Закревський безапеляційно зауважує, що, „судячи із стилю [добірки], деяких слів та інших приміток, є очевидним, що ця грамота підроблена“ (Закревский, т. II, с. 897).

Названі дані, незважаючи на свою невичерпність, є цілком достатніми, щоб уважати документ із датою 1240 р. неавтентичним.

До якого часу належить документ, коли він міг бути створений? Що було підставою для його появи?

Припускаємо, що створення документа належить лише до останніх десятиліть XVI або навіть першої половини XVII ст. і приписування йому дати 1240 р. зумовлене, насамперед, захистом земельних володінь монастиря. На це непрямо можуть вказувати матеріали, що засвідчують суперечки навколо земель монастиря у той час. У зв'язку з цим оцінюємо появу документа як одного з охоронних чинників у цьому процесі Печерської лаври з власниками (і претендентами на право власності також) за землі, що межують з лаврою, та інші маєтності. Судові розгляди справ монастиря навколо Забудецької землі простежуються уже на початку XVII ст. Так, монастир у 1609 р. заставляє землі „маєтку Забудеч“ поміщикові Гаврилові Яковицькому, і судові розгляди тривають упродовж багатьох років (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 1, д. 310), згодом Забудецьку землю разом із Романовим Мостом на ріці Ірпені самочинно захоплює поміщик Станіслав Харлицький (Там само, оп. 2, д. 2171). Закінчується справа аж у 1613 р. тимчасовим перемир'ям між С. Харлицьким і архимандритом монастиря Єлисеєм Плетенецьким. У 1617 р. розпочинаються судові процеси лаври, пов'язані з насильним захопленням земель Забудеча поміщиком Іваном Ленкевичем. У той час І. Ленкевич навіть змінює границі земельних володінь Печерської лаври (Там само, оп. 1, д. 403). У 1619 р. поновлюється суперечка монастиря з С. Харлицьким, унаслідок якої відбувається судове розмежування спірних земель, у котрому фігурують, крім інших, „урочище Забудече, село Рубежівка, село Бабинець“ та ін. (Там само, оп. 1, д. 437). Протягом трьох десятиліть велася затяжна суперечка між Печерською лаврою і домініканцями Києва за частину Забудецьких земель. 24 жовтня 1647 р. у Київському ґродському суді архимандрит монастиря Йосип Тризна зізнається, що ще у 1618 р. Коронний трибунал став на бік ордену і закріпив за ним частину земель на Сирці та Романовому Мості, проте, як випливає зі судового слухання справи, це рішення було незаконним. Монастир опротестовує ухвалу Трибуналу

та Київського суду щодо земель на „Бісовій Бабі, Бирковці, Сирцю і Романовому Мості“ (НБУ. Ін-т рук., ф. ДА/ П-217, [кн. 1], арк. 136—139 зв.).

Чи не в цих та інших судових колізіях і, передовсім, затяжних процесах із домініканцями (адже йшлося про права ченців на землі, якими вони мали володіти „ex antiquo“) з'являється як „документальний арґумент“ для монастиря грамота з іменем князя Романа, у якій фіґурує Забудецька земля? Не виключено, що його створення було відповіддю лаври для домініканців на подані ними судові претензії (ймовірно, що їх документальна підстава також могла бути сфальсифікованою. Згадаймо про підробку приблизно на початку XVII ст. представниками цього ж ордену грамоти від імені київського князя Олександра з датою 1401 або 1411 рр. (Укр. грамоти.., с. 25—26) або у XVIII ст. грамоти, писаної від імені галицького князя Лева Даниловича з датою 5 серпня 1270 р. на землі у Львові) (III, № 5). На підставі аналізу тексту грамоти, оцінки умов її появи І. Малишевський припускає, що вона могла бути написана від імені князя. Документ, однак, належить до 1605 р. і також пов'язаний із творчістю домініканців. Його авторство начебто належить пріорові „київського домініканського конвенту“ Р. Крушинському (Малышевский, т. II, с. 460 та ін., № 6). Під час судових процесів документом користувалися печерські ченці (пор. копіярій документів Києво-Печерської лаври. НБУ. Ін-т рук., ф. ДА/П-217, [кн. 2], арк. 285—287). Особливо часто грамота з датою 1240 р. згадується під час суперечок за „**землю Забудецкую**“ і наданий на ній домініканцям „**дворе**ц **на Задно**м **Сы**р**цу стоꙗчи и урочища на**з**ванное Хлапа**ч**• которые добра были нїꙗкои невисты зовемои Бѣсова Баба**“ (Укр. грамоти.., с. 26; перекладний варіант цього документа наводить І. Малишевський (Малышевский, т. II, с. 460—461, № 6).

Утім, входження урочища Романів Міст до складу Забудецької землі, очевидно, й наштовхнуло фальсифікатора пов'язати мікротопонім (крім, зрозуміло, загальних уявлень у нього про історичні та історично-топографічні факти) з іменем князя Романа. Згодом багато списків документа супроводжує діловодний заголовок „**Романовъ мостъ**“ або у ширшому контексті: „**Привилеи** [ ] **на землю Забудецкую• Романовъ мост**“ тощо (див. **КП, КГК, ЛК-1**), хоч у тексті грамоти, як відомо, немає жодного натяку на цей мікротопонім (у зв'язку з цим неприйнятною є теза окремих дослідників, що цей заголовок виник як результат помилкового розшифрування „ориґіналу“ і його треба читати „**Романовъ листъ**“ замість „**Романовъ мостъ**“ (НБУ. Ін-т рук., ф. 2, спр. 1515, арк. 345 зв.). Заголовок, за задумом фальсифікатора, радше мав додатково підсилювати давність документа і давнє право на землі, надані князем.

Поява досліджуваного документа наприкінці XVI або у першій половині XVII ст., як це стає очевидним з наведених даних, на жаль, не має прямого підтвердження. І тому запропонована хронологія фальсифікату переноситься окремими дослідниками у раніший період. Це, однак, знову ж таки лише припущення і добре побажання, яке не має вичерпних доказів. Правда, відомий „Пом'яник“ Печерської лаври, який, згідно з С. Голубєвим, датується на століття раніше і в його списках значиться ім'я

експонента грамоти князя Романа, а серед митрополитів є „свідок" Галактіон, дає певні підстави для пониження часу появи документа на кінець XV — початок XVI ст. (На думку І. Каманіна, й до XIII ст., див. далі). Проте таке датування також не витримує критики. Запропонована хронологія „Пом'яника" основується тільки на найранніших записах. Поряд із іменами людей, що померли на зламі XV—XVI ст. і раніше, у книгу вписані імена тих осіб, які ще жили і померли наприкінці XVI ст. (київський воєвода Роман Єлизарович, турівський і пінський єпископ Давид та ін.). Таким чином, хронологічні межі „Пом'яника" ні в якому разі не дають підстав для зміни датування грамоти і віднесення її появи до ранішого часу. Зрештою, пізнавальним у цьому є розміщення у „Пом'янику" імен згаданих „**Галахтиона**" та „**кнѧ**[3] **Романа**" Перший внесений у список всього лише четвертим від кінця, другий — шостим, причому після імен литовсько-руських володарів, що правили Києвом у XIV—XV ст. (Голубев, с. 4, 7 та ін.). Отже, уміщення імен експонента і свідка грамоти відбулось не на основі якихось ранніх джерел, а завдяки саме грамоті. Це тим більш правдоподібно, що „Пом'яник" і текст грамоти були в одних і тих же руках — у Печерському монастирі.

На цьому не завершувалася праця фальсифікатора над документом з датою 1240 р. У XVIII ст. знову модифікується текст кінця XVI — початку XVII ст., правда, тепер це „доопрацювання" є майже привселюдним і відбувається вже на основі відомого з ранішого часу фальсифікату. Всі зміни тексту стосуються тільки основної частини документа, а саме клаузули *диспозиції*. У ній шляхом пропуску первісного тексту старий текст підміняється новим, привнесеним у „модифікованій" формі.

Нове фальшування грамоти у XVIII ст., однак, мало дещо інший підтекст і спрямування. Воно основувалося не на землевласницьких і правових інтересах сторін, а на політичному підґрунті, що запанувало тоді в Україні, в гру якого входили навіть звичайні документи. Після встановлення у другій половині XVII ст. нового кордону (1686) між Росією і Польщею по Дніпру (Київ входив до володінь Російської імперії) чимало земельних маєтностей, що містилися поблизу Києва на правому березі ріки, у переважній більшості потрапляють стосовно Росії „за кордон", а документи про них залишаються у Києві, в руках російських властей. Знаючи про це, зокрема, що „нові власники" в нових умовах звертатимуться за документами для підтвердження своїх прав власності, царський уряд для перестрахування застерігає різні урядові чинники та населення Речі Посполитої не мати жодних претензій до прикордонних територій. Державна колегія закордонних справ Росії видає 10 жовтня 1745 р. розпорядження (ордер), згідно з яким зобов'язує київську владу „из имеющихся в Киевском магистрате книг давать выписи только на отдаленные их от ея императорского величества границах маетности, а не ближние и напаче не смежные с ея императорского величества землями [..] и въ даче таковых выписей поступать осмотрительно, а самых челобитников в архив не пускать и выписей прежде Киевской губернской канцелярии разсмотрения не показывать" (Каманин. Судьба грамоты.., с. 72).

У травні 1766 р. уже саме в такій справі з проханням до київських властей звертається митрополит Феліціян Володкович (з 1762 р. посідав також звання титулярного ігумена Печерського монастиря). Він просить надіслати копії документів, які підтверджували б права греко-католицької митрополії на земельні володіння. У зв'язку з цим у Києві було підготовлено 27 копій документів, у тому числі, очевидно, й копію грамоти з датою 1240 р., проте вони, як пізніше виявилося, не були надіслані прохачеві. З Києва „пристойним образом" надійшла митрополитові відповідь: документів, про які запитувалося, „вовся не сыскано" (Каманин. Судьба грамоты.., с. 73). На цьому справа, однак, не закінчилася. 15 вересня 1767 р. Ф. Володкович робить спробу одержати копію лише одного документа, а саме грамоту князя Романа, арґументуючи свою просьбу тим, що раніше він приватним шляхом одержав копію тієї грамоти від архимандрита лаври, однак вона була не засвідчена, тому просить вислати її текст. Із цим проханням він особисто звернувся до київського генерал-губернатора Ф. Воєйкова, застерігаючи, що після одержання копії грамоти він не ставить за мету порушення будь-якої майнової чи міждержавної суперечки (це свідчить, що митрополитові було відоме розпорядження колегії від 10 жовтня 1745 р.) і тут же уточнює, що відповідними міжнародними „трактатами все те [йдеться про можливі пограничні спори між Польщею і Росією.— *О. К.*] уже заспокоєно". Основна мета одержання копії документа була, згідно з його словами, „дати відсіч якійсь комісії, яка домагалась документів". Лист схилив Ф. Воєйкова видати митрополитові документ. Тоді київською губернською канцелярією був зроблений запит у лавру, і архимандрит Зосим Валькевич видав „повну і точну копію грамоти", записану у „Кріпосні книги" Печерського монастиря. І тут розпочалася друга фальсифікація документа. Київська губернська канцелярія, навівши довідки про розташування вказаних у грамоті 1240 р. маєтностей, викреслює увесь текст, у якому згадуються назви місцевостей, що належали Києву, залишаючи тільки назву Забудецька земля. З листа керуючого пограничними справами, придворного радника Івана Корбе від 20 травня 1778 р., писаного у митрополичу канцелярію, дізнаємося, що в текст грамоти „не вписано было сєло Рубежи съ четырьма человеками, собственно в том разсуждении, что помянутое место Рубежи по незнанию где и в каком оное положении" (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2270, л. 1). У такий спосіб засвідчено пряме втручання у контекст грамоти, відповідно, його фальшування. У пізнішому офіційному повідомленні йдеться начебто лише про незначну частину тексту. Насправді у тексті грамоти (пор. тексти списків **КП** та **КМ-4**) був опущений текст від слів „**на дєрєвна**^{х} **Рꙋбєжа**^{х}" до слів „**два млы**^{н}**ки с мє**^{л}**никами**" (див. далі вар. А та Б). У такому сфальсифікованому вигляді за розпорядженням губернської канцелярії 13 жовтня 1767 р. Київський маґістрат надіслав копію грамоти митрополитові Ф. Володковичу.

На цьому, однак, справа з грамотою і її фальсифікацією не припинилася. Ф. Володкович надсилає до Києва опротестування. У відповідь на

нього текст документа піддається новій перевірці з урахуванням даних на місцевості, а згодом і новій фальсифікації. 7 березня 1768 р., „когда после изследования и учиненного отъ просителя объяснения нашлось, что реченное село Рубежи не токмо лежит в Польше, но и в некотором от российской границы разстоянии [...] экстракт выданъ со внесением и села Рубежов“ (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2270, л. 1). Проте в цю копію знову ж таки не вноситься новий текст документа, найранішого відомого списку 1686 р. Він компонується на основі копії 13 жовтня 1767 р., проте відповідь, зрозуміло, не задовольняла зацікавлену сторону, до Києва надходили нові запити, але на них будь-які відповіді були припинені. Так тривало приблизно ціле десятиріччя. Лише у першій половині 1778 р. знову порушено справу документів (у тому числі документа з датою 1240 р.) перед київською губернською канцелярією та іншими інстанціями і згаданим Іваном Корбе (очевидно, не без додаткових запитів із митрополії). Грамота ще раз вивчається, з'ясовуються її топографічні реалії і тут же з'являються нові її модифікації — списки і різновиди тексту, що надсилались з передоручення Київської губернської канцелярії Київським маґістратом у митрополичу греко-католицьку канцелярію з датами 25 серпня 1777 р. (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2245, л. 3) і 4 червня 1778 р. (Там само, д. 2270, л. 4). У текстологічному плані один із них тотожний з різновидом, створеним 7 березня 1768 р., другий — відмінний від усіх інших, містить чимало нових перекручень і пропусків (див варіанти документів Б і В)

Отже, описувана грамота дійшла до наших днів у різних текстових варіантах, які умовно називаємо варіантами А, Б, В. Вони, як випливає зі сказаного, і про це також свідчить аналіз тексту, здебільшого основуються на відмінностях клаузули *диспозиції* від „найбільш повного“ до „модифікованих“ і „скорочених“ варіантів її тексту.

Клаузула *диспозиції* у варіанті А (список **КП**) формулюється так: „**Придали есмо [ ] землю Забꙋдецкꙋю з^ь лю^дми и з пошлинами• на деревна^х Рꙋбежа^х чотырохъ ч҃лвѣковъ• на Мытищахъ при Ирпенѣ шести ч҃лка• з^ь млынами на Бе^ркове• при рѣце Любце два ч҃ливѣка [!]• а на Сы^рцꙋ два млы^нки с ме^лниками и со всѣми приходами• какъ пре тымъ до ты^х земль прислꙋшало• А ты^м люде^м знати архимандрыта пече^рского и по не^м бꙋдꙋчихъ**“ (списки **КП, ККА, ПМ, ККПМ, КІС, КГК, КР-1, КІД, НБ**) Та ж клаузула у варіанті Б (список **Кмаґ.-4**) скорочена, водночас включає інноваційні елементи: „**Надались мы [ ] землю Забудецкую з людьми и пожитками• и на древнихъ рꙋбежахъ чотыри чоловѣковъ и зо всими приходами• какъ впредъ тымъ до тыхъ земель прислужило• а тымъ людемъ знаты архимандрита печерского и по немъ будучихъ**“ (списки **Кмаґ.-1, Кмаґ.-2, Кмаґ.-3, ЛК-1, ЦВАЛБ, Кмаґ.-4, КМК, Кмаґ.-5, Верх., Ход., ЛК-2, Чол., КР-2**)

Третій варіант документа В основується на двох попередніх, хоч прямим зразком для нього, очевидно, служив другий, скорочений варіант Б. Особливістю його є те, що, крім скорочення основної частини клаузули *диспозиції* (у кількісно-текстовому відношенні більшому, ніж у варіан-

ті Б), він уміщує нові елементи тексту в *диспозицію*, яких немає у варіантах А і Б. Клаузула звучить так: „**Придали [ ] землю Забудецкую съ людьми• съ пошлинами и на деревню Рубежѣ нынѣ называемомъ селѣ Инынѣ• четыре человека и со всѣми приходами какъ пред тым до тыхъ земель прислушало• а тѣмъ людям знати архимандрыта Печерскаго и по немъ будучимъ**". Зняття частини давнього тексту і подання замість „**древніе Рубежі**" — „**деревню Рубежѣ**" з уточненнями значною мірою змінює зміст тексту грамоти. Крім того, варіант В містить дещо відмінну в структурно-стилістичному плані клаузулу *інскрипції*. Документ адресується „**домꙋ Пречистыя Богородицы монастырю Печерскомꙋ**" Знову ж у клаузулі *інтитуляції* пропущено початковий зворотний займенник „**Ѳе**" і князь Роман названий „**удобным**" замість „**ꙋдѣльнымъ**" тощо (список **Кмаг.-5**).

Списки досліджуваної грамоти з датою 1240 р. у XVII ст. писані давньоукраїнською мовою, у XVIII ст. — крім давньоукраїнської, кириличним шрифтом і у латинській транслітерації. Грамота також перекладалася польською і латинською мовами.

Грамота публікована кілька разів у всіх трьох варіантах: Востоков, с. 114, № 69 (*частково*); Петрушевич. О галицких епископах.., с. 95; Петрушевич. О начатках.., с. 108; Говорский, с. 17—18, № 1; Закревский, т. II, с. 897, № IV; Каманин. Судьба грамоты.., с. 75; ОДАЗУМ, т. II, с. 252, № 1962 (*частково*); с. 373, № 2245; с. 377—378, № 2270.

Варіант документа А

1. (КП). Список із книги „Справ Київського повиття" за 1686 р., який становить частину документального фонду Приказу Малої Росії. Створений невідомим автором у XVII ст. (РГАДА в Москве, ф. 210, оп. 6, д. 10, л. 72 об.). Давньоукр. мова. Російський скоропис XVII ст. Для правопису тексту характерний розчерк графем **д**, **с**, **т** та ін., вживання **ѵ**, **ꙗ**. Широко застосовані виносні графеми і традиційні скорочення: **кн҃зь• бц҃ы• прч҃то"• бг҃омъ• чл҃ка**. Чимало слів писано з великої літери. Список входить до складу книги (книга оправлена в шкіру, розміром in folio), яка вміщує копії оригіналів і копії списків різних привілеїв на землі та інші маєтності Печерського монастиря. Заголовок: № 5—7 „**Списки з жалованныхъ грамо҃т Кіевопечерского мн҃тыря 194. кневского повы҃я**". З якого оригіналу — з протографа чи з копії виготовлявся список,— не відомо. Він, мабуть, є одним із найранніших відомих на сьогодні списків грамоти. Текст документа супроводжується двома діловодними заголовками: 1) „**Романовъ мостъ**"; 2) „**Привилє" кн҃зя Романа Галицкого• Кіевского• Владыми҃ского• Луцкого и иныхъ земль обладателя которы" записꙋетъ землю Забꙋдецкꙋю и проч.**" Вписані заголовки, як відомо, можуть вказувати на те, що йдеться не про копію, виготовлену з оригіналу, а з якогось вторинного джерела (реєстру документів, книги відпусків і т. ін.), нам невідомого.

2. (ККАПМ). Список із „Книг кріпосних актів" Печерського монастиря. Створений після квітня 1767 р. Зберігався у справі Центрального архіву при

Університеті св. Володимира, яка мала назву „Лист польського митрополита Володковича, яким просить Київський магістрат про видачу йому з витягу копії на дарчу від удільного князя Романа Галицького. 1767 рік". Нині цієї справи не виявлено (див. також: Каманин. Судьба грамоты..., с. 80). Правопис осучаснений. Канцелярське письмо. Майже всі скорочення під титлами розшифровані. В основу списку, можливо, покладено текст, який складався ще у другій половині XVII ст. Порівняння, наприклад, зі списком **КП** виявляє такі розбіжності в орфографії і звучанні слів:

Варіант А, список **КП** (1686 р.)	Варіант Б, список **КІС** (після 1720 р.)
„женою"	„жено[ю]"
„придали"	„надали"
„монастыря"	„мн҃трю"
„з"	„с" або „со" [всюди]
„на деревна"	„на древняхъ"
„четыроухъ"	„четыре"
„чл҃вѣковъ"	„чл҃вко"
„млыпами"	„млинами"
„претымъ"	„впре҃ътымь"
„ты"	„т҃ѣ"
„архимандрыта"	„а[р]химандрита"
„пре҃"	„пре҃"
„Галичъ"	„Галичю"

3. (ККПМ). Список „Копярія Києво-Печерського монастиря". Створений після 21—22 квітня 1718 р. — пожежі Печерського монастиря. Сьогодні включений у конволюти „грамот, купчих крепостей на володіння Києво-Печерської лаври, Видубицького монастиря та ін" під назвою „Книга занесенной простации [?] в Києво-губернскую канцелярію после бывшаго в Лаврѣ пожара". Книга сформована ченцями у 1719 р. (ЦДІАК, ф. 128, оп. 4, кн. 9, арк. 202 зв.—203). Давньоукр. мова. Скоропис XVIII ст. Текст містить велику кількість виносних літер, серед яких найтиповіші **з, м, д, л, ж**, а також звукосполучення складів **ст, мѣ, мъ**. Мають місце скорочення „кнзя", „чл҃вка", „мн҃трю". Примітка до списку вказує, що підставою для копії служив відпуск (нині втрачений) із губернської канцелярії або Київського магістрату.

4. (КІС). Список Колегії іноземних справ Росії. Створений невідомим писарем після 13 грудня 1720 р. для Печерського монастиря. Підставою для списку служив, правдоподібно, список **КП**, що міг на той час зберігатися в архівах Сенату чи Синоду. Його поява пов'язана з окремими розпорядженнями царя Петра Олексійовича, передусім іменним указом від 13 грудня 1720 р., як відповідь на лист-прохання архимандрита Печерського монастиря Йоаникія Сенютовича видати у копіях усі дарчі, розме-

жувальні та інші документи у зв'язку із втратою їх оригіналів через пожежу монастиря у ніч з 21 на 22 квітня 1718 р. Список внесений у першу книгу копій грамот, у т. зв. Велику кріпосну книгу Печерського монастиря (Петров. Описание рук. Ц.-арх. музея, вып. 1, с. 191) розміром in folio поряд з царськими грамотами XVII ст. (НБУ. Ін-т рук., ф. ДА/П-217, [кн. 1], арк. 80 зв.—81 зв.). Текст розміщений на трьох сторінках. На початку основного тексту два діловодні заголовки (див. **КП**). Скорописне канцелярське письмо XVIII ст. Характерні розчерки графем **в** (у вигляді закритого знизу рискою рукописного **т** або чотирикутника з дещо видовженою верхньою і нижньою рисками II), **t, ю, ж**. Літера **і** у ролі сполучника виступає у вигляді видовженої і дещо зігнутої у верхній частині з крапкою або без неї вертикальною рискою **і, j**. Найбільш поширені виносні літери **з, р, т, с** (під титлою), скорочення слів: „**кн҃зя**", „**бц҃ы**", „**мн҃стрю**", „**дш҃а**ˣ, „**чл҃вко**ᵛ", „**цр҃кви**", „**Бг҃ом**" та ін. Написання великих літер у тексті не регламентоване, не виступають вони при власних назвах. Немає пунктуації. У двох місцях текст правлений: перший склад у слові „**надали**" і частка „**ни**" у словосполученні „**а ненадо бе ни намъ**". Слово „**ра**ᶻ**суди**ᵀ**ся**" подане помилково як „**ри**ᶻ**суди**ᵀ**ца**" і т. ін.

5. (КГК). Список Київської губернської канцелярії. Створений після 13 грудня 1720 р., як наслідок царського указу (див. **КІС**), що поширювався на всі установи України, в тому числі Києво-Печерську лавру (НБУ. Ін-т рук., ф. ДА/П-217, [кн. 1], арк. 284—284 зв.). Про це непрямо свідчить запис на початковому документі другої книги справи, у якій уміщений список (Там само, [кн. 2], арк. 1—2 зв.). Автор списку не відомий. Текст розміщений на одному аркуші поряд із копіями листів константинопольського патріарха Максима (14 червня 1481 р.), князя К. Острозького (3 вересня 1606 р.) та ін. Давньоукр. мова. Скорописне канцелярське письмо XVIII ст. з характерними розчерками літер **в, ж, ю** та ін., вживанням **ꙋ, ѡ**, виносних літер, серед яких найбільш поширені **м, х, д, л**, скорочень слів. Виявлено чимало помилкових написань слів: „**Рамана**" замість „**Романа**", „**одолити**" замість „**о**ᵀ**даляти**", „**в Гадичю**" замість „**в Галичю**" тощо. Перед основним текстом грамоти заголовок: „**Привилеи кн҃зя Рамана Галицкого• кіевского• владиме**ᵒ**ского• лꙋцкого и про**ᵀ**чїе и**ˣ **земе**ᴬ **наданые мн҃**ᶜ**тыреви пече**ᵒ**скомꙋ кіевско**ᴹᵛ **на землю Забꙋдецкꙋ Рамано**ᴷ **Мостъ• Бирцковы и Сырецъ**" Під текстом примітка про видачу копії грамоти і оплату за неї: „**С оного листа ѡ**ᵀ **записки пя**ᵀ **а**ᴬ**ты**ᴴ **взято. Принял Василе**ᴴ **Митрофанов**".

6. (КР-1). Список № 1 з колекції М. Рум'янцева. Створений М. Берлинським 1825 р., приблизно цей рік на папері також зафіксовано водяним знаком (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 1). Давньоукр. мова. Чітке каліграфічне письмо першої половини XIX ст. Текст розташований на першій сторінці двоаркушевого світло-зеленого кольору паперу розміром in folio. Спосіб передання мови відображає правопис списку **КП**. Про це свідчать написання слів, розміщення і пунктуація тексту. Перша цифра дати року „**҂з**" виправлена на „**҂ѕ**". Помилково подане слово „**древняхъ**" замість „**деревняхъ**". Текст не абзацований, супроводжується окремим діловодним заголовком

(див. **КП**). На звороті першого аркуша чорнильний відбиток печатки з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]“, в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]“.

7. (КІД НБ). Список із Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України. Створений невідомою особою у другій половині XIX ст. (НБУ. Ін-т рук., ф. 2, спр. 1515, арк. 345 зв.—346 зв.). Давньоукр. мова. Канцелярське письмо XIX ст. Список входить у конволют документів під назвою „Копії документів XVII ст.“, складений, очевидно, з публікаторською метою. Чи можна пов'язувати появу списку, як і створення названого конволюту, з Київською археографічною комісією,— не відомо, однак, він міг стосуватись праці окремих її членів. Текст грамоти оснований на списку **КП**. Чимало слів з прийменниками пишеться разом. Надрядкові графеми внесені у рядки без окремих позначень. Замість **ъ**, що виступає в кінці слів, після приголосних поставлений знак у формі коми [,]. У текст внесені великі букви. Він членується на речення з допомогою різних розділових знаків. На початку списку два діловодних заголовки: 1) „**Романовъ мостъ**“ (над словом „**мост**“ надписане слово „**лист**“: „**Романовъ лист**“); 2) „**Привилеи князя Романа галицкого• киевского• владымирского• луцкого и иных земль обладателя• которыи записует землю Забудецкую и проч.**“

Варіант грамоти А, отже, виявлений у списках, написаний давньоукраїнською мовою. У виданні уміщені лише ті списки, які найраніші і які вдалось задовільно відчитати з рукописів.

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладений список **КП.**

Се азъ кн҃зь Романъ Галицки^и^ Киевски^и^ Владыми^р^ски^и^ Лꙋцкїи и иныхъ земль Рꙋскихъ ѡбладатель з^ь^ жоною моею кн҃гинею Анастасїею•

Придали есмо къ Пр҃ч^с^то^и^ Б҃цы монастырꙋ Пече^р^скомꙋ по свои^х^ д҃шахъ и родителе^и^ наши^х^ землю Забꙋдецкꙋю з^ь^ лю^д^ми и з пошлинами• на деревна^х^ Рꙋбежа^х^ чотырохъ ч҃лвѣковъ• на Мытищахъ при Ирпенѣ шести ч҃лка• з^ь^ млынами на Бе^р^кове• при рѣце Любце два ч҃ливѣка [!]• а на Сы^р^цꙋ два млы^и^ки с ме^л^никами и со всѣми приходами• какъ пре тымъ до ты^х^ земль прислꙋшало• А ты^м^ люде^м^ знати архимандрыта пече^р^ского и по не^м^ бꙋдꙋчихъ•

А не надобе ни на^м^ ни дѣте^м^ нашимъ ѡ тое надане встꙋпа^т^ца• А хто бы хотѣлъ тое надане ѡ^т^ ц҃ркви б҃жое ѡ^т^далꙗти таковы^и^ ра^з^сꙋдитца с нами пере^д^ милостивы^м^ Б҃гомъ• а Пр҃ч^с^таꙗ сама себѣ ѡбороны^т^•

А на то послухи: кн҃зь Федоръ Роставски" да митрополи" Галицки" Галактіωнъ• да дꙗки наши Ванко и Гарасимъ•

А на твердость того печать мою к семꙋ листꙋ приложилемъ•

Писасꙗ в Галичꙋ• в лѣто ҂ѕ҃ѱм҃и

Варіант документа Б

8. (Кмаґ.-1). Список № 1 Київського маґістрату. Створений за окремим розпорядженням Київської губернської канцелярії з кінця 1767 р. і внесений у книги Київського маґістрату. Поява списку викликана проханням митрополита Ф. Володковича від 15 вересня 1767 р. видати йому копію грамоти. Давньоукр. мова. Запис списку, однак, у книгах маґістрату не виявлений. Наведені відомості основуються на тексті його пізнішого витягу **(Кмаґ.-2)** та літературі (Каманин. Судьба грамоты.., с. 71—76).

9. (Кмаґ.-2). Список № 2 Київського маґістрату. Створений перед 7 березня 1768 р. і внесений у книги Києво-Печерської лаври відповідно до ордеру генерал-губернатора Ф. Воєйкова. Генерал-губернаторові запропоновано новий зміст клаузули *диспозиції* документа: на землю „**забудецкую съ людьми• съ пошлинами и на деревняхъ Рубежахъ• нынѣ называемомъ селѣ Унинѣ• четыре человѣка и со всѣми приходами**" (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 1962, л. 5). Давньоукр. мова. Скорописне каліграфічне письмо. Список, однак, не включає слів „**нынѣ называемомъ селѣ Унинѣ**" і в трьох місцях містить пропуски — немає повної титулятури князя Романа, бракує перехідних слів між вигаданим і ранішим текстами, *власне змісту*, не вказані імена „дьякив", пропущений початковий зворотний займенник **Се** (Се) — текст документа починається зі слова „**Аз**" тощо.

Документ надсилався митрополитові Ф. Володковичу зі супровідним листом архимандрита Києво-Печерської лаври Зосима Валькевича (ОДАЗУМ, т. II, с. 252—252).

10. (Кмаґ.-3). Список № 3 Київського маґістрату. Створений 7 березня 1768 р. як витяг із книг Києво-Печерського монастиря. Складений відповідно до ордеру генерал-губернатора Ф. Воєйкова і адресований митрополитові Ф. Володковичу **(Кмаґ.-2)**. Давньоукр. мова. Документ підготовлявся у присутності київського війта Г. Ігатарова, бурмистра В. Балабухи, писаря Я. Давидовського, радного Г. Кавичинського та канцеляриста Д. Слюсарського. Під текстом грамоти відбиток печатки Київського маґістрату. Наведені відомості основуються на тексті копії досліджуваного списку грамоти. Сьогодні місце зберігання списку не відоме.

11. (ЛК-1). Список із „Книг надань" („Libri Gratiosi") гр.-кат. консисторії у Львові. Уміщений у IV книзі за 1752—1779 рр. серед документів, які належать до 1768 р. На сьогодні місцезнаходження книги не відоме. Пізніший витяг з грамоти (див. **ЛК-2**) вказує на внесення списку у вказану книгу, яке відбулось 18 квітня 1768 р. Список виступає у контексті витягу з книг Києво-Печерського монастиря для митрополита Ф. Володковича,

виготовленого Київським магістратом (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 54/5, арк. 156 зв.—157). Давньоукр. мова в латинській транслітерації. Канцелярське письмо. Почерк нечіткий, містить чимало виправлень і неточностей щодо передачі латинською мовою українського звучання слів. Текст розташований на двох сторінках аркуша розміром in folio. Неповний — пропущена частина клаузули *власне змісту* між словами „czetyrech czolowiekow" та „y so wsimy przychodamy". В основу списку покладена „автентична копія" документа, виданого Київським магістратом (див. **Кмаг.-1**). Запис витягу в книзі супроводжується заголовком: „Ex mandato ill(ust)r(issi)mi exc(e)ll(entissi)mi et rev(erendissi)mi d(omi)ni Leonis et ordinarii documentum infrascriptum ex copia authentica ad omnem meliorem finem et eventum actis praesentibus est de verbo ad verbum ingrossatum prout sequitur".

Згадка про Лева у заголовку дозволяє вбачати зв'язок між документом і зацікавленням у ньому єпископа Лева Шептицького. Крім того, окремий заголовок виступає безпосередньо при князівському документі. Він, очевидно, перенесений як діловодний заголовок із раніших списків (див **КП**): „Prywyley kniazia Romana Halyckoho, Kyiewskaho, Wladymerskaho, Luckoho y innych zemel obladatela, kotoryi zapysuiet zemlu Zabudeckuiu. " Проти дати року документа на полях примітка: „X(ris)ti anno 1240".

12. (ЦВАЛБ). Список Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові. Увійшов до розділу „Різні документи" („Varia documenta") конволюту документальних матеріалів, частину якого становить каталог книг окремих львівських монастирських бібліотек (1764). Список створений після 1768 р. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 1286, арк. 19—19 зв.). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Дрібний канцелярський почерк. Текст розміщений на двох аркушах книги розміром in folio, скорочений. У ньому немає частини клаузули *власне змісту* (див. **ЛК-1**). Правопис містить цілий ряд неточностей щодо передачі українського звучання слів латинськими буквами. Великі літери пишуться довільно, немає правильного членування тексту на речення. Перед текстом князівської грамоти заголовок польською мовою: „Kopia przywileiu Romana xięcia Halickiego, Kijowskiego, Wlodzimierskiego, Luckiego etc. nadanego monasterowi Kijowskiemu na Ziemie Zabudecką". При заголовку подана примітка: „NB. ten Roman byl dziad Leona". Далі, після подання основного тексту примітка до дати грамоти: 1) в дужках („1240 od narodzenia pana Jezusa"); 2) без дужок дописано, очевидно, пізніше: „NB [.] in anno „sѱми [?] loco „sѱві = 6712 seu X(ris)ti 1204, alias anachronismus q(uod) Romanus ad Zawichostum oc(isum) anno 1205". За основу списку взято один зі списків документа, адресований Ф. Володковичу (див. **ЛК-1** та ін.). Про це свідчить також напис під основним текстом грамоти: „Kopia seja hramoty nachodylasia w Kyewo-peczerskoj Lauri, a po trebowaniu polskaho Wladymyrskaho-bratskaho archiepyskopa mytropolyty Felycyana Wołodkowycza orderom hospodyna heneral anszefa Kijewskoj gubernii, slawnaho kommandyra i kawalera Fedora Matwijewycza Woiejkowa 1768 hoda marca 17 za skrepoju i peczatyiu kijewskoho mahystrata wypysanna, kotoruju podpisały

wojt Hryhorij Ihatarow, burmystr Wasyl Balabucha, pysar Jakow Dawydowskij, rajca Herasym Kawyczynski, kancelaryst Danylo Slusarskij".

13. (Кмаг.-4). Список № 4 Київського магістрату. Створений 25 серпня 1777 р. на основі запису в книги магістрату (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2245, л. 3). Давньоукр. мова. Скорописне, не зовсім чітке, канцелярське письмо XVIII ст. Текст розміщений на аркуші звичайного паперу. Порівняльний аналіз написання слів у досліджуваному списку і списку **Кмаг.-2** дає підстави для простеження за новими розбіжностями (непослідовностями) у текстах варіанта документа Б:

Варіант Б, список **Кмаг.-2** (1768 р.)	Варіант Б, список **Кмаг.-4** (1777 р.)
„**Азъ**"	„**Се азъ**"
„**надали**"	„**надались мы**"
„**пошлинами**"	„**пожитками**"
„**деревняхъ Рубежахъ**"	„**древних Рубежахъ**"
„**да дьяки наши**"	„**да дяки Василь• Панка и Герасимъ**"
[далі пропуск]	
„**в лѣто 6748**"	„**в лете 6748—1240**"

Правдоподібно, цей список (не завжди задовільно відчитуючи його текст) використав для публікації М. Закревський (Закревский, т. II, с. 897).

14. (КМК-1). Список № 1 Київської гр.-кат. митрополичої консисторії при Ф. Володковичу. Створений у другій половині 1777 р. на основі списку документа **Кмаг.-3** (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2245, л. 2). Старопольс. мова. Канцелярське письмо.

15. (Кмаг.-5). Список № 5 Київського магістрату. Створений 4 червня 1778 р. на пропозицію генерал-поручика Я. Єлчанінова від 29 травня для митрополита Лева Шептицького (РГИА в Санкт-Петербурге, ф 823, оп 2, д. 2270, л. 4). Давньоукр. мова. Канцелярський скоропис XVIII ст. Правопис написання документа подібний до **Кмаг.-2** (з виповненням усіх пропущених місць). Список супроводжується заголовком: „**Привилеи князя Романа галицкого• кіевскаго• владимірскаго• луцкаго и иныхъ земель обладателя• которыи записуетъ землю Забудецкую**". Список підготовлявся при війтові Григорію Пивоварову, бурмистрі Іванові Сименку Нічаї, радному Гаврилі Ядрилі, писарі Данилі Слюсарському, реєнті Василеві Максимовичу, канцеляристі Якові Корсукові.

16. (Верх.). Список Д. Верхратського. Створений як витяг з архіву Львівської гр.-кат. консисторії (можливо, „Книг надань" („Libri Gratiosi") консисторії; див. **ЛК-1** у 1786 р.). Текст грамоти поданий у складі підтвердного документа Київського магістрату (див. **Кмаг.-1**) Писаний давньоукр. мовою у латинській транслітерації. Засвідчений підписом нотарія консисторії Д. Верхратського. Поряд з підписом печатка єпископа П. Білянського. По-

дані відомості основуються на копії, виготовленій з досліджуваного списку (пор.: НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 45). Сьогодні місцезнаходження списку не відоме. В останніх десятиріччях XVIII ст. мав зберігатися в архіві гр.-кат. консисторії у Львові.

17. (Ход.). Список із рукописної книги-конспекту К. Ходикевича „Історико-критичні дослідження про два архієпископства Київської і Львівської митрополії" та інших матеріалів (див. **Ход.**), які стосуються становища церкви в Україні. Створений близько 1787 р. у контексті витягу з книг Києво-Печерського монастиря для митрополита Ф. Володковича відповідно до ордеру генерала Ф. Воєйкова, виготовленого Київським магістратом (див. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 44—45). Давньоукр. мова в латинській транслітерації. Текст писаний на одній сторінці книги розміром in folio. Каліграфічне письмо. Підставою списку послужив витяг документа з архіву Львівської гр.-кат. консисторії (див. **Верх.**). На це вказує помітка при тексті документа: „Ex actis episkopatibus Leopoliensibus die quarta Aprilis 1786 a(nno) extractum et sigillo illustrissimi et reverendissimi domini Petri Bielanski episcopi Leopoliensis Halicziensis et Camenecensis Podoliae communitum". Далі позначка про місце розташування печатки: „L[ocus] S[igilli]" і підпис: „Daniel Werchratski actorum curiae episcopalis et consistorii Generalis Leopoliens[is] notarius" (див. **Верх.**).

18. (ЛК-2). Список № 2 із „достовірного екстракту" грамоти, який зберігався в архіві Львівської гр.-кат. консисторії. Створений 27 липня 1807 р. невідомою особою латинськими літерами, тобто давньоукр. мовою у латинській транслітерації (Петрушевич. О начатках.., с. 107). Підставою для тексту списку служив запис списку з „Книг надань" („Libri Gratiosi") консисторії, датований 18 квітня 1768 р. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492, арк. 1—2; див. **ЛК-1**). Під основним текстом документа запис: „Ex actis seu Libris Gratiosis Consistorii Leopoliensis ritus graecocatholici, Tomo IV, pag. 157". Список грамоти, подібно як і списки, що становили основу досліджуваного, скорочений. Сьогодні місцезнаходження списку не відоме. Можливо, про нього дізнаємось з опису грамоти А. Петрушевича, який його досліджував і використовував у 1853 р. (Петрушевич. О начатках.., с. 107—108). І. Каманін до списку А. Петрушевича робить зауважу. Перш ніж публікувати свій список, А. Петрушевич попередньо порівняв його з копією, що зберігається у Рум'янцевському музеї в Москві. Якщо судити за датою видачі копії, то це виявляється перша копія грамоти князя Романа, засвідчена Київським магістратом 7 березня 1768 р.; тут згадуються „**четыре человѣка на древнихъ Рубежахъ**"; цю згадку про „**древні Рубежі**", як ми знаємо, в 1768 р. було викреслено Київською губернською канцелярією, і з'являється вона тільки у другій копії 1778 р. Ймовірно, що о[тцем] Антонієм Петрушевичем помилково поставлений 1768 рік замість 1778.

19. (Чол.). Список із колекції О. Чоловського, що зберігається у Львівській науковій бібліотеці НАН України. Створений невідомою особою у Львові 27 липня 1807 р. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловсь-

кий), спр. 492, с. 2—3). Лат. мова. Переклад грамоти був, очевидно, здійснений під час створення списку. Вміщений на двох сторінках аркуша паперу розміром in folio. За підставу списку взятий список давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації з т. зв. „Книг надань" („Libri Gratiosi") Львівської гр.-кат. консисторії. Досліджуваний список містить аналогічний, як у списку **ЛК-2**, заголовок перед основним текстом документа: „Ex actis seu Libris Gratiosis Consistorii Leopoliensis ritus graeco-catholici. Tomo IV, pagina 157". Далі розташовані засвідчувальний напис про дослівне копіювання документа з указаних книг і дата.

20. (КР-2). Список № 2 із колекції М. Рум'янцева. Створений у 20-х роках (не раніше 1822 р.) XIX ст. у західноукраїнському середовищі. На це вказують скорочений варіант тексту списку, який саме поширювався у Західній Україні (див. **ЛК-1, ЦВАЛБ** та ін.), умщення списків інших князівських документів на одному і тому ж аркуші, що містились в архівах Західної України, довідковий матеріал до грамот (пор примітку до грамоти Миколаївській церкві у Львові або про час смерті кн. Романа Галицького) (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 8 об.). Давньоукр. мова. Чіткий каліграфічний почерк першої половини XIX ст. Текст розташований на другій сторінці двоаркушевого паперу розміром in folio між текстами грамоти Лева Даниловича кафедральній церкві у Крилосі та нотатками про грамоти того ж князя Миколаївській церкві у Львові, Онуфріївському монастиреві у Лаврові (див. III, № 11, 14, 18). Правопис осучаснений, із збереженням написання багатьох слів згідно з оригіналом („**ненадобне**", „**впредтымъ**" та ін.); вживаються великі літери, навіть на позначення загальних слів, немає відповідності між змістом документа та пунктуацією, наприклад, „**а на деревняхъ • рубежахъ**" замість „**а на деревняхъ Рубежах**" (топон. Рубежи), рік розшифровано арабськими цифрами з поясненням у дужках датування за новою ерою: „**въ лѣто 6748 (1240)**". В одному місці частина слова закреслена. Текст списку поданий без абзаців. Під текстом примітка: „Копія сея грамоты находилась в Кіево-Печерской Лаврѣ и по требованию польского владимерского, брестского архиепископа митрополиты Фелициана Володковича, ордером господина генерал-аншефа Киевской губернии, славного командира и кавалера Федора Матвеевича Воейкова 1768 года марта 7-го, за скрепою и печатью Киевского магистрата выписана, которую подписали войт Григорей Игатаров, бурмистр Василь Балабуха, писар Яков Давыдовский, райца Герасим Кавычинский, канцелярист Данило Слюсарский". Далі, на наступній сторінці інша примітка польською мовою: „NB. Roman Halicki polegl pod Zawichostem 1205". На тій сторінці, на якій текст списку грамоти, чорний відбиток печатки сховища РДБ з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]".

Варіант документа Б, таким чином, відомий у 13 (від 8 до 20) списках, які писані давньоукр. (шість), давньоукр. у латинській транслітерації (чотири) та латинською і польською мовами (по одному)

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено список **Кмаг.-4.**

Се азъ• князь Романъ галицкии• кїевскии• владимирскии• луцкии и иныхъ земель русскихъ обладатель• з жоною своею княгинею Анастасїею•

Надались мы Пречистои Богородицы монастыру Печерскому по своихъ душах и родителеи наших землю Забудецкую з людьми и пожитками• и на древнихъ рубежахъ чотыри чоловѣковъ и зо всими приходами• какъ впредъ тымъ до тыхъ земель прислужило• а тымъ людемъ знаты архимандрита печерского и по немъ будучихъ•

А не надобѣ ни намъ ни дѣтемъ нашимъ въ тое надание вступати• а кто бъ хотивъ тое надание одъ церкви Божои отдалитъ• таковыи разсудится зъ нами предъ милостивымъ Богомъ• а Пречистая сама себе оборонитъ•

А на то послухи: князь Федоръ Ростовскiи• да митрополитъ галицкiи Галактiонъ• да дяки Василь• Панка и Герасимъ•

А на твердость того печать мою къ тому листу приложилъ•

Писанъ в Галичу в лете 6748—1240•

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Основним обрано список **ЛК-1.**

Se az kniaz Roman hałyckyi, kijiewskyi, władymerskyi, łuckyi, y innych zemel ruskych obładatel z zenoiu moieiu kniahyneiu Anastazyieiu

Nadały iesmo k Preczystoy Bohorodycy monastyru Peczarskomu po swoich duszach y rodyteley naszych zemlu Zabudeckuiu z ludmy, z poszłynamy, y na derewniach Rubezach czetyrech czołowiekow, y so wsimy prychodamy kak predtym do tych zemel prysłuszało, a tym ludiem znaty archymandryta peczerskaho y po nem buduszczaho, a ne nadobe ny nam, ny ditiam naszym w teie nadanie wstupiatsia, a chto b chotił toie nadanie od cerkwi Bozey oddalaty takowy rozsudytsia s nami pred myłostywym Bohem, a Preczystaia sama sebe oboronyt.

A na to posłuchy: kniaz Fedor Rostowski da metropolyt hałyckyi Hałakteon, diadky naszyi Wanko, y Herasym.

A na twerdost toho peczat moiu k semu łystu pryłozyłem.

Pysasia w Hałyczy, w lito 6748.

Текст документа латинською мовою

Відомий один список — **Чол.**

Ecce ego dux Romanus Haliciensis, Kyoviensis, Vladimiriensis, Luccoviensis et aliarum terrarum Russiae dominus, cum uxore mea ducissa Anastasia tribuimus justissimae deiparae monasterio Pieczarensi pro animabus nostris et parentum nostrorum terram Zabudecka cum hominibus et fundis et in villis, sylvis, quatuor incolis cum omnibus attinentiis prout ab antiqua ad easdem terras pertinebat, hi autem homines se esse sciant subditos archimandritae Pieczarensis ejusque succedaneorum. Et neque nos, neque successores nostri hanc donationem initare audebimus, quodsi quis auderet hanc obtationem ab ecclesia dei alienare, ille nobiscum coram justissimo deo judicabitur beatissima autem semet ipsam defendet.

Horum testes erant dux Theodorus Rostowski et metropolita Haliciensis Halaction, cognati etiam nostri Vańko et Gerasimum [!].

Pro firmitate cujus sigillum meum huic privilegio apposui.

Scribebatur in Halicz, anno 6748.

Варіант документа В

21. (Кмаг.-6). Список № 6 Київського магістрату. Створений у 70-х роках XVIII ст. (на думку І. Каманіна, 1778 р.). Його поява пов'язана з новим розпорядженням „управителя прикордонними справами придворного радника Івана Корбе", відповідно, й новим фальшуванням тексту документа (див. раніше). Давньоукр. мова. Скорописне каліграфічне письмо (РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 823, оп. 2, д. 2270, л. 6). Список містить нові перекручення: князь Роман названий **„удобнимъ"**, документ наданий **„къ дому Пречистыя Богородицы"** замість лише **„Пречистои Богородицы"**, а фразема **„деревиѣ Рубежи"** змінена на **„деревню Рубежѣ нынѣ называемомъ селѣ Иннѣ"** (назва села **„Иннѣ"** перекручена з **„Уннѣ"**) тощо.

Варіант документа В має також інші варіанти тексту *диспозиції*:

1) **„на деревню Рубежѣ нынѣ называемомъ селѣ Уннѣ"**;

2) **„на добрах Рубезах человек чотири• на тих Рубезах село Уннѣ надъ рекою Тетерю сидит• рубез Уннном зовется"**.

Це відомості з неофіційної дописки щодо „**древнихъ Рубежей**“ на звороті одного листа (Каманин. Судьба грамоты.., с. 76).

Варіант документа В відомий у двох або трьох списках, із них два писані давньоукр. мовою. У нашому розпорядженні є лише один повний список, другий — в уривках. У літературі є згадки про список польською мовою, але ми на його текст не натрапили

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено єдиний відомий повний список **Кмаг.-5.**

Азъ князь Романъ галицкии• киевскии• владымирскии• луцкии и иныхъ земль рускихъ удобныи з женою моею княгинею Анастасіаю•

Придали есмо къ дому Пречистыя Богородицы монастырю Печерскому по своихъ душахъ и родителеи нашихъ землю Забудецкую съ людьми• съ пошлинами и на деревню Рубежѣ нынѣ называемомъ селѣ Иннѣ• четыре человека и со всѣми приходами какъ пред тым до тыхъ земель прислушало• а тѣмъ людям знати архимандрита Печерскаго и по немъ будучимъ•

А не надобѣ ни намъ• ни дѣтямъ нашимъ въ тое наданье вступатся• а хто бъ хотѣлъ тое надане одъ церкви Божои отдаляты• таковы розсудится съ нами предъ милостивымъ Богомъ• а Пречистая сама себе оборонитъ•

А на то послухи князь Федоръ Ростовскии• да метрополитъ Галицкии Галактионъ• дядки наши Ванько и Герасимъ•

А на твердость того печать мою къ сему листу приложилъ есмо•

Писася в Галичи в лѣто 6748-е•

Перелік списків варіантів досліджуваної грамоти А, Б, В поданим не вичерпується. З архівних джерел і літератури відомо про існування копії документа з 1706 р. у складі привілеїв Свенського монастиря (ЦДІАК, ф. 128, оп. 4, спр. 6). Примітка до списку, вміщеного у Копіярії Києво-Печерського монастиря 1719 р., вказує на якийсь відпуск документа з губернської канцелярії у Києві чи Київського магістрату (Там само, кн. 9, с. 203). Водночас відомо про правлений список документа Романа Галицького Київською губернською канцелярією. На його основі грамота мала вноситися у 1767 р. в київські магістратські книги (на що вказує справа „Лист митрополита Ф. Володковича“ з 1767 р., яким він звертається з проханням до Київського магістрату видати копію дарчої, що зберігалася у Центральному архіві Університету св. Володимира). Про якийсь „польський список“ (очевидно, писаний польською мовою) з 1768 р. інформує „Опис документів архіву західноруських уніатських митрополитів“ (ОДАЗУМ, т. П, с. 252)

№ 3

Грамота галицького князя Лева Даниловича Миколаївському монастиреві з датою 1244 р., у Львові, якою князь надає у селі Башева два вільні лани ріллі та чотири черини

Грамота належить до фундаційних документів і мала служити основою для заснування монастиря та його майнового забезпечення.

Оригінал документа не відомий. Найраніший його список належить до 60-х років XVI ст. Текст документа, писаний від імені князя Лева Даниловича, включено у підтвердну грамоту польського короля Сигізмунда II, що була видана в Любліні 9 серпня 1566 р. Власне із цього трансумпту й дізнаємось, яким був „оригінал" Левового документа і хто був зацікавлений у його правовому підтвердженні. У *вступному протоколі* грамоти Сигізмунда II вказано, що ініціатором зголошення документа і прохачем підтвердити був „превелебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський". Саме він, мовиться далі, „представив нам [королю] старовинне Євангеліє з руської церкви, у якому записана, згідно з давнім звичаєм руського народу, дарча князя Русі Лева церкві святого Миколи на два лани поля і чотири черини у селі Башева" („exhibitum nobis esse per venerabilem Antonium Radylowski Premisliensem, Samboriensemq(ue) vladicam librum vetustum Evangeliorum Rutenicae ecclesiae in quo donatio Leonis ducis Russiae duorum laneorum agri et quattuor cerintharum in villa Baszewa iuxta antiquam gentis Rutenicae consvetudinem ecclesiae sancti Nicolai inscripta erat") (IV, № 62).

Таким, власне, і є зміст інформації про князівський документ і його провенієнцію. Зауважимо, що предметом надання у *вступному протоколі* виступає тільки церква, а не як у князівському документі — „монастир святого Миколи". Немає згадок про „ігумена Іллю" і владику Абрагама (див. Іл. 27).

Як випливає зі сказаного, текст Левового документа не був оформлений окремим аркушем пергаменту, а становив т. зв. „вкладну". Вона, треба вважати, була написана кирилицею, давньоукраїнською мовою. Як з'явився текст князівського документа старопольською мовою, чи він перекладався безпосередньо з Євангелія, а може, існував ще один опосередкований список, створений на основі „вкладної" з Євангелія, який і був підставою для перекладу,— не відомо. Треба, однак, уважати, що „вкладна" не була писана польською мовою. Із згаданого *вступного протоколу* всього-навсього дізнаємось, що текст князівської грамоти передано в трансумпті „слово в слово". Що слід розуміти під цим висловом,— докладну передачу тексту, відповідно до оригіналу, чи лише передачу перекладу, сьогодні встановити важко. За традицією, переклад документа, який входив до складу підтвердної грамоти (припускаємо, що саме так було з трансумптом 1566 р.), виконувався найчастіше напередодні, рідше під час акта підтвердження і апробації князівського документа.

Такі маємо загальні відомості про давньоруський протограф документа та його найраніше введення в обіг у XVI ст.

Князівська грамота підтверджувалась королями п'ять разів. Уперше, як відзначалось, у Любліні 9 серпня 1566 р., вдруге — грамоту підтверджує король Сигізмунд III 12 березня 1601 р. на генеральному сеймі у Варшаві. Підтверджено „дарчу князя Русі Лева" у контексті трансумпту Сигізмунда II 1566 р. Акт здійснено на прохання перемишльського і самбірського владики Михайла Копистенського (IV, № 74). Далі грамота Лева Даниловича апробується лише в королівських трансумптах, у яких уже фігурує основним об'єктом підтвердження не князівська грамота, а документ короля-попередника Втретє грамоту, писану від імені князя Лева, підтверджено у складі документів королів Сигізмунда II і Сигізмунда III королем Яном Казимиром 7 серпня 1658 р. у Варшаві; четвертий раз так само, але вже з додатком тексту Яна Казимира — королем Яном III 31 травня 1681 р. у Варшаві. Нарешті, вп'яте і востаннє грамота князя Лева Даниловича у складі попередніх трансумптів підтверджена королем Августом III 13 грудня 1748 р. на генеральному сеймі у Варшаві.

Крім королівських підтверджень, текст грамоти протягом XVI—XVIII ст. вносився у Коронну метрику і облятувався у Перемишльських ґродських і земських судово-адміністративних книгах.

Структура документа відповідає класичним зразкам. Вона зберігає усі три складові частини архітектоніки формуляра — *вступний протокол*, що виражений *інтитуляцією* і *інскрипцією*, *власне змісту* — клаузули *диспозиції* і *санкції з малединцією* і *закінчення* — *датацію*. Обсяг тексту названих частин і, відповідно, клаузул формуляра збіднений і в окремих місцях непослідовний. За приклад останнього може слугувати розташування поперемінно тексту клаузули *інскрипції* з *диспозицією*:

інскрипція: „Namowiwszy się wespolem z radami naszemi y dworem naszym hospodarskim, dalismy";

диспозиція: „dwa lany roley we wsi Baszewa rzeczoney wolne y cztery czeryny";

інскрипція: „s[więtego] Mikołaia manasterowi";

диспозиція: „na swoy dwor hospodarski nie ostawuiąc nic";

інскрипція: „Dalismy humenowi Heliaszowi y po nim bedącym bohomodlcom naszym, dalismy wladyce naszemu Abrahamowi na wieki wiekow".

Останні слова „na wieki wiekow" можна трактувати також як елемент клаузули *апрекації*, яка, як правило, належить до *закінчення* (*есхатоколу*) формуляра.

Писаний і виданий документ у Львові. Рік подано за візантійською ерою „від створення світу": „шістьтисячного сімсотного п'ятдесят другого" („siesc tysiacznego siedmsetnego piedziesiątego wtorego") — 6752 р., який у переведенні на літочислення за н. е. відповідає 1244 рокові або, якщо йдеться про період із січня по серпень, тобто за першосічневим початком року, то 1245 року н. е. Умовно приймаємо дату 1244 рік.

Дослідження документа, очевидно, розпочалось із першим його підтвердженням у королівській канцелярії в XVI ст. Однак його треба відносити до примарних, позбавлених справжнього аналізу документа. Королівська канцелярія дуже рідко спеціально займалася такими питаннями. Наукове

дослідження почалось зі середини XIX ст. Першим, хто вивчав документ, був А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 153). Знав про грамоту Е. Коссак (Коссак, с. 74). До списку авторів, які цікавилися документом, належали Л. Дідушицький (Dzieduszycki, т. VI, s. 882), І. Линниченко (Линниченко, с. 54—55). Спираються на текст грамоти у своїх працях і деякі сучасні дослідники (Грабовецький, с. 47).

Зауважимо, що майже усі, хто оглядав і досліджував документ, зійшлися на одному — грамота беззаперечний фальсифікат. Чи не вперше докладно проаналізував документ і відніс його до недостовірних, наводячи вагомі аргументи, А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах., с. 153—154), обережніше про неї, як про „правдоподібно підроблену", висловився Е. Коссак (Коссак, с. 174), згодом І. Шараневич (Шараневич, с. 84), „сумнівною щодо своєї автентичності" вважав грамоту Л. Дідушицький (Dzieduszycki, т. IV, s. 882). З такими ж оцінками погоджується І. Линниченко, твердячи, що фальсифікація цієї грамоти повністю доказова (Линниченко, с. 54). Про підробку дарчої грамоти князя Лева „для Башево" висловлюється також І. Крип'якевич (Крип'якевич, с. 76). Грамота згадується в окремих довоєнних довідниках та шематизмах Галичини. Нині, „незважаючи на ймовірність фальсифікації", поновно використовується текст документа. Грамота, на думку деяких дослідників, заслуговує на увагу як „історичне джерело, що відтворює традиції солеваріння ще у період економічного та культурного піднесення Галицько-Волинського князівства" (Грабовецький, с. 47). Так можна трактувати і „Осіана", і „Краледворський літопис" та інші.

На неавтентичність грамоти, писаної від імені князя Лева Даниловича для монастиря св. Миколи у с. Башевій, вказує чимало конкретних фактів, які випливають із внутрішньої критики його змісту. Ось деякі з них:

1. Недостатньо переконливою є історія походження документа. Факт вписування документів у священні книги та створення „вкладних" був поширений у давньоруській практиці (див. Срезневский. Свед. и заметки ., т. I, XII, XV, XXII; Розов, с. 21, № 11; с. 107, № 58; у нас: II, № 32, 49; III, № 4, 16), але у *вступному протоколі* підтвердного документа 1566 р. нічого не мовиться про появу документа, зокрема, за яких обставин він створювався, хто його писав, не відомо також, звідки у руках прохача трансумпту з'явилося Євангеліє XIII ст. і де воно зберігалося на час підтвердження „вкладної". Одночасно ніколи пізніше не було виявлене це Євангеліє чи записи про нього в інвентарях, візитаціях тощо.

2. Формулювання клаузули *інтитуляції* розпочинається з невластивого для давньоруської дипломатики XIII ст. особового займенника у формі „pluralis majestatis" My. Множинна форма характерна для західноєвропейського документа, що особливо показове у польській та чеській дипломатиці XIV—XVI ст.

3. Незрозумілою є згадка у клаузулі *датації*, що документ писався „w domu Matki Bozey", тобто у котрійсь із церков на честь Богородиці у Львові. З одного боку, не уточнено назви храму Матері Божої — чи йдеться

про Покров Богородиці (про якусь церкву Покрови, до речі, згадує В. Левицький (Бандрівський, с. 9), Благовіщення Богородиці, Рождество Богородиці, Введення у храм Богородиці, Успіння Богородиці тощо, з другого — дослідники історії міста не впевнені, що у Львові вже в XIII ст. під титулом храму Матері Божої (Богородиці) діяв такий храм узагалі. Про будь-який храм Св. Марії у Львові достеменних відомостей до середини XIV ст. немає (див. Zubrzycki. Kronika.., s. 10). Згідно з пізнішою традицією, король Казимир III мав збудувати дерев'яний костелик від 40-х років XIV ст., а наприкінці 1350 р. німецькі переселенці збудували поза мурами міста церкву Марії Сніжної (Abraham, s. 251), хоч освоєння цих місць археологія відносить до XIII ст. Невже йдеться про церкву, хронологія якої, як свідчать перекази, сягала княжих часів і була на місці латинського кафедрального (фарного) храму та від неї римо-католиками перейнято не лише місце, але й назву „Успіння Пречистої Матері Божої".

4. Викликає сумнів, що князь Лев Данилович до середини XIII ст., будучи ще юнаком (нар бл 1228 р) (у 1244 р. літопис згадує: „**ꙗко ни во бои емоу внити· младоу соущу**") (Ипат., стб. 797), титулував себе за життя батька Данила Романовича (пом. 1264 р.) князем і „радився", видаючи грамоту „wespolem z radami naszemi y dworem naszym hospodarskim". Незважаючи на те, що являв собою цей „двір господарський", така дія могла відбуватися лише пізніше, принаймні за попередньою версією відчитання дати документа, 1274 або 1275 рр.

Припущення про появу документа у 70-х роках ґрунтується на двох засновках: а) перекладач безпосередньо користувався кириличним текстом „вкладної" і б) дата „вкладного" документа, писана кириличними цифрами, а саме „**ѕ҃. ѱ҃. п҃. в҃**", погано відчитана. Перекладач помилково прочитав третю цифру дати **п҃** (80) як **н҃** (50) (ці цифри-літери через подібність рисунка часто сплутують під час відчитування) і створив дату року 6752 (1244) замість 6782 (1274). Пізніше цю дату внесено словами у клаузулу *датації*. Загалом складання документа у 1244 чи 1245 рр. малоймовірне Цих обставин не міг не знати фальсифікатор, датуючи документ Проте, коли прийняти рік написання грамоти 1274 р., що начебто правдоподібніше, не кажучи про 1275 р., то з'являється інша суперечність, що у свою чергу доводить неавтентичність документа. У 1274 р. уже не жив перемишльський єпископ Авраам (Абрагам), про якого йдеться у грамоті, бо, як твердить Г. Кульчинський, він не брав участі в синоді, що був скликаний того ж року київським митрополитом Кирилом у Володимирі (Kulczyński, p. 57). Більшість дослідників визнає, що він помер у 1271 р. (Блажейовський, с. 129).

5. Викликає також застереження факт існування монастиря у с. Башева. Утім, село Башева (Башево), очевидно, не слід ототожнювати з с. Нагуєвичами (Zb. dok. Małopol., cz. 7, s. 154—155), яке окремо фіґурувало до пізнього середньовіччя і лише у XVIII ст. злилося з Нагуєвичами. Діяльність монастиря не підтверджена іншими джерелами XIII—XV ст. Знаємо

про нього лише з досліджуваної грамоти. *Вступний протокол* трансумпту короля Сиґізмунда II з 1566 р. його не згадує. Не подають про нього жодної інформації пізніші королівські документи, які стосуються с. Башева — Сиґізмунда III 1601 р., Владислава IV 1638 р., Яна III 1681 р., нарешті, Авґуста III 1749 р. (Пор.: ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 578, арк. 1529—1537; НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 71—74; а також: Добряньский. Спис.., с. 29; Коссак, с. 175; Крип'якевич, с. 76)

6. Певне недовір'я викликає й сам факт перекладу документа польською мовою. Переклад оберігав оригінальний текст від аналізу і слугував фальсифікаторам для приховування підробки, зокрема давньоруських документів. Королівські канцелярії, підтверджуючи грамоти, видані від імені князів, не завжди стежили за цим. Непереконливими є вживані у тексті такі слова, як „господарський двір". Слово „господарський" українська мова фіксує у джерелах лише з XV ст. (ССУМ, т. 1, с. 254). Не подає цього слова в XIII ст. у значенні „княжий", „урядовий" польська мова (найраніше слово „gospodarskye" вживалося 1423 р., див.: SSP, т. II, s. 466) Проте іменник „господарь" відомий уже з XI ст., у новгородських грамотах його використовують з 1307 р. (Срезневский, т. I, с. 563).

Наведені дані відхиляють будь-яке припущення, що досліджуваний князівський документ належить до XIII ст Він створювався близько середини XVI ст.

Грамота відома у 12 списках. Усі вони засвідчують один і той же дипломатичний вид документа і однакове розміщення клаузул у формулярі. Це вказує на те, що в основі списків лежить одна і та сама текстова підстава (останнє підтверджує аналіз тексту списків), а саме грамота, підтверджена королем Сиґізмундом II у 1566 р. У зв'язку з цим сьогодні також не існує підстав уважати, що паралельно поширювався інший руський варіант тексту, т. зв. оригінал, який містить певні смислові відмінності, або копійований примірник „вкладної", що служив підставою для польського перекладного списку

1. (Мишк.). Список підканцлера королівської канцелярії Петра Мишковського. Створений у Любліні 9 серпня 1566 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II. В основі списку лежить подана на підтвердження єпископом Антонієм Радиловським „дарча грамота князя Русі Лева", яка мала бути вписана у Євангеліє. Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст. Переклад, очевидно, здійснено під час виготовлення підтвердного документа. Під текстом підписаний віце-канцлер П. Мишковський. Підпису короля немає. Нині місце зберігання рукопису списку у складі підтвердного документа короля не відоме.

2. (КМ). Список Коронної метрики. Складений у Варшаві 21 серпня 1566 р. під час внесення грамоти у склад підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) у книги Метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 99, k. 457). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст. (Пор. також: MRPS, pars V, vol. I, p. 197, N 3448)

3. (Тил.). Список підканцлера королівської канцелярії Петра Тиліцького. Створений у Варшаві на генеральному сеймі 12 березня 1601 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджує король Сигізмунд III. Підтвердження відбулося на прохання перемишльського і самбірського єпископа Михайла Копистенського (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 151/2). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVII ст. Під текстом підписи короля: „Sigismundus rex" і писаря: „Michalowski" [?].

4. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений між 29 і 31 травня 1657 р. у складі підтвердного документа королів Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) та Сигізмунда III з 1601 р. (див. **Тил.**) і вписаний в актові книги ґроду. Внесення документа в книги суду відбулося на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Винницького (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 384, арк. 1934—1937; грамота князя Лева Даниловича, арк. 1936). Старопольс. мова. Чітке канцелярське письмо. Правопис типовий для XVII ст. з нерегламентованим уживанням великих літер. Текст списку вмищений в одному порядку з текстом підтвердного документа, не виділяється абзацами. Запис у книзі супроводжується заголовком: „Oblata priulegii S(acrae) R(egiae) M(aiesta)tis confirma(tio)nis in rem V(ladicatui) capituli ritus Graeci Premisliensis".

5. (КК). Список королівської канцелярії. Створений у Варшаві 7 серпня 1658 р., можливо, з участю канцлера Стефана Корицінського у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сигізмунд III у 1601 р. (див. **Тил.**) та Ян Казимир (ЦДІАЛ, ф. 856, оп. 1, спр. 423, арк. 1—2; грамота князя Лева Даниловича, арк. 1 зв.). Старопольс. мова. Чітке канцелярське письмо XVII ст. Текст уміщений на двох аркушах паперу розміром in folio. Графема **і** позначається двома знаками **і** та **у**, відсутні носові голосні **а** та **е**. Близько половини слів у списку писані з великої букви і часто з'єднуються між собою у тексті. Чимало слів підкреслено (очевидно, пізнішими користувачами). Під текстом підпис короля: „Joannes Casimirus Rex" і паперовий відбиток малої королівської печатки. На полях розшифровані роки князівської та королівської грамот, наявні написи, наприклад: „X(iąże) Lew". На звороті другого аркуша документа напис XVII ст.: „Confirma(ti)o confirmationum sup(er) duos laneos et quatuor cirenos in villa Nohoiowice. 7-a Augusti 1658". Такого ж змісту напис унизу третьої сторінки. Документ виготовлявся, очевидно, спеціально для управи столових добр короля у Самбірській економії, оскільки землі с. Башева входили у територію економії. На таку належність і походження документа вказує поставлений на спискові ревізорами економії у 1669 р. напис: „Productum coram B(onis) D(ominis) Commissaris Reip(ubli)cae connotatum Revissore Economiae Samborien(sis) diebus M(artii) a(nn)o 1669. Caspar Felix Arciechowski Thesaure Regni et revission(um) economiarum notarius m(anu) p(ropria)". Напис уміщений на звороті другого аркуша.

6. (Щук.). Список секретаря королівської канцелярії Станіслава-Антона Щуки. Створений у Варшаві 31 березня 1681 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сиґізмунд III у 1601 р (див. **Тил.**) та Ян III Останнє підтвердження відбулося на прохання перемишльського єпископа Інокентія Винницького. Старопольс. мова. Разом зі списком грамоти князя Лева Даниловича у складі підтвердних документів королів Ян III підтверджує ще дарчу грамоту короля Сиґізмунда II перемишльському єпископству з датою 15 березня 1554 р. Нині місцезнаходження оригіналу грамоти короля Яна III не відоме.

7. (ПЗС). Список Перемишльського земського суду. Створений 15 липня [?] 1681 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сиґізмунд III у 1601 р (див. **Тил.**) та Ян III у 1681 р. (див. **Щук.**) і який записаний у формі обляти в актові книги суду Внесення документа у книги Перемишльського земського суду відбулося за заявою Йоана Нарольського від імені і на прохання перемишльського єпископа Інокентія Винницького (ЦДІАЛ, ф. 14, п. 1, кн. 144, арк. 2949—2956; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 2953—2954). Старопольс. мова. В основу тексту обляти покладений список оригінального підтвердного документа короля Яна III з 1681 р. (**Щук.**). Водночас зі списком грамоти князя Лева Даниловича у складі підтвердних документів король Ян III підтверджує іншу дарчу грамоту короля Сиґізмунда II Перемишльському єпископству з датою 15 березня 1554 р. Канцелярське письмо XVII ст. Характерне написання графем **L, d**. Текст списку не виділяється з-поміж тексту підтвердних документів. Запис обляти супроводжується заголовком: „Oblata lit[t]erarum sacrae regiae majestatis confirmationis iurium vladicatui Premisliensi seruientium".

8. (Кос.). Список секретаря королівської канцелярії Антона Коссовського. Створений 30 грудня 1748 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сиґізмунд III у 1601 р. (див. **Тил.**), Ян III у 1681 р. (див. **Щук.**) та Август III Останнє підтвердження відбулося на прохання єпископа Онуфрія Шумлянського. Старопольс. мова. Нині місцезнаходження оригіналу грамоти Августа III, у якому разом з королівськими наводиться грамота князя Лева Даниловича, не відоме.

9. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений 27 березня 1749 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують і наводять королі Сиґізмунд III у 1601 р. (див. **Тил.**), Ян III у 1681 р. (див. **Щук.**) та Август III у 1748 р. (див. **Кос.**) та який записаний у формі обляти в актові книги ґроду. Внесення грамоти у книги ґродського суду відбулося на прохання Федора Юрковського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 578, арк. 1529—1537; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 1533). Старопольс. мова. В основу обляти покладений оригінал

документа короля Августа III з 1748 р. (див **Кос.**). Канцелярське письмо XVIII ст. Правопис близький до правопису оригіналу з характерним написанням графем **m, м, k**. Слово „panem" скорочено р. Дата року подана цифрами: „6752". Окремі слова у тексті правлені. Запис документа в актову книгу супроводжується заголовком: „Oblata iuriu(m) et privilegiorum pro wladicatui Premisliens(i)". Під текстом іншим почерком ще один напис: „Lectum per Filipowski, confrontatum cu(m) [?] originali p(er) Dwernicki".

10. (АПЄ). Список із архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства. Створений близько 1785 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сигізмунд III у 1601 р. (див. **Тил.**) та Ян III у 1681 р. (див. **Щук.**) (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 91/III, арк. 1—9; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 2 зв.). Старопольс. мова. Уміщений на сторінках великого folio, які зшиті і входять до складу окремого дипломатарія Перемишльської гр.-кат. консисторії. На полях проти *датаційного формулювання* олівцем розшифрована дата списку за н. е. Письмо і правопис тексту осучаснені. Який список грамоти (оригінал 1681 р. (див. **Щук.**), чи його облята (див. **ПЗС**), покладений в основу,— не відомо. Під текстом відбиток печатки єпископа Максиміліана Рилла і засвідчуваний підпис: „Praesentem copiam vidi legi et cum suo originali concordare adinveni. Ita testor, circa impressionem sigilli officii Consistorii Gorlis [?] R(itus) G(raeco) C(atholici) Premisliensi. Joannes Chrysosthorus Bernakiewicz eusdem officii notarius actuarius m(anu) p(ropria) signatum. Premisliae, die 7-ma Januarii 1785-to, a(nn)o". На першій сторінці внизу штамп: „Biblioteka Ossolińskich".

11. (Бел.). Список із рукопису подорожніх записок невідомого автора (за деякими даними, А. Бельовського) під назвою „Перша прогулянка по Галичині". Створений у 30-х роках XIX ст. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 2865/III, с. 16—17). Старопольс. мова. Текст уміщений на лівій половині сторінок. В його основу покладений список із підтвердної королівської грамоти, найімовірніше, короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) у підтвердженні короля Яна III з 1681 р. (див. **Щук.**), яка тоді зберігалась в архіві Перемишльського гр.-кат. єпископства і про яку згадує автор записок. Правопис осучаснений. При правильному відтворенні тексту простежуються, порівняно з іншими списками, відмінності у написанні слів, наприклад, слово „nam" написане замість потрібного „nim", „strasznej" замість „straszny". Наявні пропуски слів — „siedmsetnego".

12. (А.Левиц.). Список із архіву Венедикта Левицького. Створений у першій половині XIX ст. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджують королі Сигізмунд III у 1601 р. (див. **Тил.**), Ян III у 1681 р. (див. **Щук.**), а Перемишльський земський суд того ж року вносить його у формі обляти на сторінки актових книг (див. **ПЗС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 85, арк. 71—74; грамота кн. Лева Даниловича, с. 72 зв.—73). Старопольс. мова. Текст

умщений на чотирьох розлінійованих олівцем аркушах білого паперу великого folio. В основу покладений список обляти **ПЗС**. Чітке канцелярське письмо. Правопис осучаснений, однак, відповідно до правил XVII ст., зберігає написання великих літер навіть для загальних слів. Слово „ihumenowy" — правлене. У загальному тексті список князівської грамоти поданий з нового рядка. На полях розшифровуються роки, відбиток печатки (перша сторінка) з написом: „**Архивъ цѣного музея в Львовѣ**". У минулому список належав В. Левицькому, на що вказує напис наприкінці останньої сторінки рукопису: „Sequi 23 in fasc. B. Lewicki".

Крім поданого переліку, мусили існувати ще й інші списки. Одним із них користувалися у Крайовій табулі у Львові. На це вказує затвердження грамоти ухвалою комісії Крайової табулі (запис від 22 листопада 1787 р.), згадка про що є у книзі „Liber fundationum instrumentorum, N 89" (ЦДІАЛ, ф. 166, оп. 1, спр. 4203, арк. 242; витяг з цього запису див.: НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 85, ф. Теки Подолинського, № 312/II, арк 123). Окремий список був відомий Дрогобицькому камеральному урядові, про що свідчать, за деякими даними, згадки про грамоту в Дрогобицьких камеральних книгах, зокрема, від 11 серпня 1798 р. (Пор.: Libro fundatorum caes(areo) Regiae Jurisdictionis Cameralis Drohobycensis Judicialis, t. III, p. 104—105; НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л р., F° № 85, ф. Теки Подолинського, № 312/II, арк. 120). Не виключено, що списки грамоти були у розпорядженні управи Самбірської економії, і її записи в актові книги Самбірської економії відбувалися приблизно наприкінці 50-х років XVII ст. і пізніше.

Опубл.: Петрушевич. О галицких епископах.., с. 153; Коссак, с. 175.

Текст документа старопольською мовою

У цьому виданні текст досліджуваної грамоти надруковано за списком **ПҐС-1** Використання саме цього списку диктується тим, що він один із відомих і доступних нині списків.

My xiąże Lew krola Daniela syn.

Namowiwszy się wespolem z radami naszemi y dworem naszym hospodarskim, dalismy dwa lany roley we wsi Baszewa rzeczoney wolne y cztery czeryny s[więtego] Mikolaia manasterowi na swoy dwor hospodarski nie ostawuiąc nic. Dalismy humenowi Heliaszowi y po nim bedącym bohomodlcom naszym, dalismy wladyce naszemu Abrahamowi na wieki wiekow.

A ktoby chcial nastąpic na slowo nasze chcemy z nim miec sąd przed p[anem] Bogiem na straszny dzien.

Pisano we Lwowie, w domu Matki Bozey. Data, siesc tysiacznego siedmsetnego piedziesiątego wtorego.

Переклад

Ми, князь Лев, син короля Данила.

Порадившись разом із нашими радами та нашим господарським двором, дали монастиреві святого Миколи два вільні лани ріллі й чотири черини у селі, названому Башева, нічого не залишаючи для свого господарського двору. Ми дали ігуменові Іллі (Ілляшеві) та після нього нашим наступним богомольцям (і) нашому владиці Абрагамові навічно.

А якби хтось захотів переступити наше слово, хочемо з ним суд мати перед Богом у страшний день.

Писано у Львові, у храмі Божої Матері. Дата, шістьтисячного семисотного п'ятдесят другого [року].

№ 4

Грамота галицького князя Лева Даниловича церкві Спаського монастиря початку 70-х рр. XIII ст., якою князь єпископові Авраамy та ігуменові Єфрему дарує луг, що лежить між князівськими селами Торчиновичами та Тарановичами

Документ з іменем князя Лева Даниловича належить до дарчих.

Оригінал документа втрачено. Його текст знаємо за копією, яка „від давніх часів" була внесена „до старовинного Євангелія з самбірської церкви" („in libro veteri Thesauri ecclesia(e) Samboriens(is)"), а опісля пред'явлена для підтвердження королю Сигізмунду II. Королівський документ називає грамоту князя листом („litteris"), яка була „написана руським письмом і мовою" („reperta(e) idiomate ac l(i)t(t)eris Ruthenicis descripta(e)"). Акт підтвердження документа відбувся згідно з регламентом королівської канцелярії „в усіх пунктах, статтях, параграфах і положеннях" 29 жовтня 1556 р. на прохання „велебного перемишльського і самбірського владики Антонія Радиловського" Основним аргументом на підтвердження Левової грамоти було те, що владика „віддавна перебуває у володінні названою лукою" („in poss(essi)one p(rae)dicti prati hacten(u)s p(er)mansit").

Підтвердна грамота короля Сигізмунда II з текстом грамоти князя Лева Даниловича двічі облятувалася у XVII ст. в Перемишльському земському суді. Відомі її списки також з XIX ст. (див. далі).

У структурному плані документ зберігає тричастинний поділ — *вступний протокол, власне зміст* і *прикінцевий протокол (есхатокол)*. Його виповнення (репрезентація) клаузулами не повне і формулювання багатьох з них сформалізовано та спрощено. У *прикінцевому протоколі* немає клаузул *короборації, свідки*, нарешті, немає *датаційної клаузули*. Якщо розглядати документ з погляду класичної будови формуляра, то він радше нагадує якийсь перехідний акт від звичайної „записки" до документа

До речі, така форма побудови документа загалом характерна й для інших грамот, писаних від імені князя Лева (див. III, № 24).

Коли і ким уперше опрацьовувався документ з науковою метою,— не відомо. Це, правдоподібно, сталося лише у XIX ст. Дослідження його відбувалося переважно у поєднанні з іншими документами, писаними від імені Лева Даниловича. Прикладом такого дослідження можуть слугувати праці А. Петрушевича середини XIX ст. (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 154—155.) Першим, здається, хто використовував грамоту у своїх дослідженнях, був А. Добрянський (Добряньский, с. 3—4; його ж. Спис., с. 23—24). Дослідник відносить документ до автентичних. Доказом цього наводить відомості з хронік про існування Самбірського єпископства, а також про те, що Спаський монастир був усипальницею князя Лева Даниловича, а там, де був князь, там був і єпископ. Він відносить появу документа до 1254 р. і пов'язує її з іменем перемишльського єпископа Іларіона (Ларіона). З досліджуваної грамоти, однак, не відомо, як про це твердить дослідник, що „Иларіон, єпископ перемишльский споминается, яко свѣдок" (Добряньский. Спис., с. 23) Правдоподібно, А. Добрянський щось сплутав або використав грамоту для Спаського монастиря Перемишльської землі з датою 12 січня 1292 р. у Львові, де саме згадується „**епископъ нашъ отєць Ларіонъ**" (III, № 11). Згадується Іларіон (Ларіон) у клаузулі *свідки* у ряді грамот (III, № 12—14, 17, 19). У цих грамотах йдеться приблизно про один і той же регіон. Міг він користуватися якимось іншим, нині невідомим списком досліджуваної грамоти, у якому замість „Abrahama" — Авраама чи Аврамія фігурував Іларіон (поклик на місце зберігання цього документа не подано). Очевидно, ім'я ієрарха Перемишльської землі Іларіона для 50-х рр. XIII ст. надумане і до документа не має жодного стосунку (хоч би тому, що в його тексті згадано ім'я іншого ієрарха) Вперше воно з'явилося у списку перемишльських єпископів завдяки А. Добрянському і, здається, саме на основі його своєрідної інтерпретації змісту згаданих грамот — досліджуваної та з датою 1292 р., тим паче, що йдеться про одні і ті ж землі, пов'язані зі Спаським монастирем. Варто нагадати, що імені єпископа Іларіона не знав ніхто з попередніх дослідників· К. Несецький (Niesiecki, t. I, s. 105), І. Стебельський (Stebelski, s. 165), Амвросій (Амвросий, т. I, с. 229), а пізніші дослідники, такі, як Ю. Пелеш (Pelesz, T. 2, S. 111—112) чи укладачі шематизмів (Шематизм.., 1934, с. 10), некритично переносять (правда, Ю. Пелеш з датою бл. 1259 р.) ім'я єпископа з праць А. Добрянського. Переписує цю інформацію також Д. Блажейовський (Блажейовський, с. 129) Водночас згадує документ А. Петрушевич, але веде про нього мову на основі спостережень А. Добрянського, які, однак, критикує (йому відома грамота з іменем Авраама). Він уважає її „недостовірною" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 154—155). Розглядає документ 1254 р. (очевидно, також за А. Добрянським) З. Стшетельська-Ґринберґова. Вона лише описує його зміст, не вникаючи у дипломатичну суть і вважаючи, що згаданий у грамоті єпископ Абрагам (Авраам) був другим (після Антонія) самбірським владикою, а щодо назв

сіл Торчиновичі і Тарановичі (Torhanowice), то зауважує, що їх походження не пов'язане із заселенням татар і турків, „бо у тому часі їх ще не поселяли", і дає власну інтерпретацію походження назв (Strzetelska-Grynbergowa, s. 99) Констативно згадує грамоту О Кучера, повторюючи тези А. Добрянського. Правда, застерігає, що „в 1254 р. перемишльським князем був Данило Романович, однак це не виключає, щоб дорослий син Лев не міг обдаровувати єпископа Авраама сіножаттю..." Данило міг на той час його наділити певною територією, в тому числі й Самбірською волостю (Kuczera, t. I, s. 91—92)

Вже сам характер дослідження грамоти, пов'язаний із змішуванням змісту двох окремих документів, та й загальне незацікавлення у наукових колах попередньо насторожують щодо вартости змісту документа для XIII ст. Ще у 50-х рр. XIX ст. документові був підписаний однозначний вирок щодо його неавтентичності.

Якщо вникнути у зміст документа, то насамперед не викликає довір'я сам предмет князівського надання, надто він дрібний — князь дарує луг (сіножать) за рікою Дністер. Як би не обґрунтовувати характер князівського надання, йдеться про дуже частковий для князівських масштабів XIII ст. об'єкт. Інше, що впадає у вічі, то неконкретне окреслення границь того ж об'єкта надання. Вказано лише „у встановлених межах", а далі „між нашими селами Торчиновичами і Тарановичами", що, як звичайно, завжди є у дарчих документах. Така „неточність" у викладі змісту, чому власне присвячений документ з іменем Лева Даниловича, була, очевидно, невипадковою, а навпаки, задумана фальсифікатором. Вона, з одного боку, нейтралізувала опонентів (конкретний зміст завжди легко піддавався аналізу), з другого — суспільний чин документа у тій ситуації не відкидався (принаймні не применшувався) Так документ продовжував фігурувати як продукт князівської канцелярії Характеризуючи інші подібні документи з іменем князя Лева Даниловича (див. III, № 23), А. Петрушевич пише, що вони радше нагадують „сліди" грамоти, ніж грамоту взагалі. Насторожують загальні засади запису аргументації у *прикінцевому протоколі* королівського документа. Власне, майже не подані відомості про зміст і форму, зокрема, хоч якісь зовнішні ознаки князівської грамоти (наприклад, не відомо, чи текст документа копіювався з Євангелія, а якщо так, то якою була та копія), а лише те, що об'єкт дарування, тобто „лука", тому підтверджується, бо вона у володінні перемишльського владики „віддавна". Це аж ніяк не свідчить на користь автентичності „князівського" документа. Насторожує і той факт, що підтвердження королем Сиґізмундом II у Варшаві 29 жовтня 1556 р. (IV, № 49) не фіксує Коронна метрика (див. MRPS, pars V, vol. II, p. 189). Припускаючи, що були порушення в діловодстві королівської канцелярії, все ж закрадається думка, що „князівська" грамота створювалася паралельно з підтвердним документом. Таким чином, документ Сиґізмунда II також неавтентичний, а вигаданий одним і тим самим фальсифікатором для надання більшої ваги підробці князівського документа перед місцевими властями. Втім, питання автен-

тичності королівського підтвердження потребує окремого текстологічного дослідження.

Торкаючись інших сторін „князівської" грамоти, вкотре натрапляємо (див. III, № 5—6, 15—16, 24—25) на множинну форму займенника в *інтитуляції*, а саме: Ми (Му), що, як відомо, не зовсім є переконливим елементом давньоруських документів XIII ст. В одних випадках (клаузула *промульгації*) зазначено, що князь дає і надає „землю або луг" („ziemie albo łąke"), в інших (клаузула *диспозиції*) — „землю і луг" („ziemie y łąke"), отже, з документа не зрозуміло, що являв собою об'єкт дарування.

У документі немає дати. Вона, як відомо, завжди є однією з основних ознак його дипломатичного аналізу. Королівський документ, трансумпуючи текст Левової грамоти, обходиться лише зазначенням, що підтверджуваний текст взято зі „старовинного Євангелія", але не вказано ні дати появи богослужбової книжки, ні дати запису документа у ній. Таким чином, про час появи документа не інформують ані „князівський", ані королівський документи. Тим часом датування А. Добрянським документа 1254 р. не витримує жодної критики. Щодо дати документа насторожує порівняння змісту досліджуваної грамоти та грамоти, датованої у Львові 12 січня 1292 р. (теж фальсифікату, III, № 12), яке стосується одного петента — Спаського монастиря. Простежується і певна смислова несумісність. У датованій грамоті 1292 р. князь щойно спроваджує будівничих і дозволяє **„церковь домь Божіи [ ] мѵровати"**, а в досліджуваному документі з пропонованою А. Добрянським датою 1254 р. князь Лев Данилович уже дає і надає, мабуть, тій же „церкві монастиря святого Спаса" („swiętemu Spasu kosciołu manastyru") луг між селами Торчиновичами і Тарановичами. Невже князю Левові йшлося про обдаровування, очевидно, дерев'яної церкви, яка існувала (й можливо, була фундована) ще при житті князя Данила Романовича? У тексті грамоти, однак, згадується два ім'я — перемишльського єпископа Авраама (Абрагам) та ігумена Спаського монастиря Єфремія. Перше відоме з джерел. Дослідники, починаючи з XVIII ст., пов'язують діяльність Авраама на перемишльському єпископському престолі з 1271 р. (жодної інформації про нього, крім вказаного року, немає). Д. Блажейовський, використовуючи знову ж таки праці А. Добрянського, зауважує, однак, що Авраама не було на Синоді 1274 р., отже, на той час він уже не жив (Блажейовський, с. 129). Спираючись на згадане у грамоті ім'я єпископа, можна було б пов'язувати появу документа з початком 70-х рр. XIII ст., однак таке датування приблизне і, що найгірше, також суперечливе, порівняно з іншими елементами тексту документа.

Клаузула *санкції* з *малединкцією* у репрезентованій формі не засвідчена у документах XIII ст.

Загальний аналіз тексту грамоти та перегляд досліджень про неї, а також наші спостереження, доказують правильність висновків А. Петрушевича, що документ неавтентичний, що він поряд з іншими (наприклад, для с. Башева) „суть недостоверны" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 154). Грамота не створювалася у князівській канцелярії Лева Даниловича і в жодному разі не належить до XIII ст.

Досліджувана грамота відома у трьох списках одного і того ж дипломатичного виду. Всі списки перекладні, дійшли до нас старопольською мовою.

1. (Оцес.). Список канцлера коронної канцелярії Йоана Оцеського. Створений 29 жовтня 1556 р під час підтвердження князівської грамоти королем Сигізмундом II. Підтвердження документа відбулося на прохання єпископа Антонія Радиловського (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, IV, N 49). Старопольс. мова. Переклад документа, очевидно, здійснювався одночасно з внесенням його у текст королівського підтвердження. Пергамент.

2. (ПЗС-1). Список № 1 Перемишльського земського суду. Створений 15 липня 1681 р. під час облятування документа у складі підтвердної грамоти короля Сигізмунда II з 1556 р. (див. **Оцес.**) в актові книги Перемишльського земського суду. Внесення грамоти у книги відбулося на прохання Йоана Нарольського (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 144, арк. 2960—2962; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 2961). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVII ст. Правопис характерний для вказаного століття: графема **i** передається через **i** та **ÿ**, **z**, **ź**, **ż** — тільки через **z**. Поряд не регламентоване написання великих букв. У кінцевому слові тексту „Bogie[m]" графеми **m** немає.

3. (ПЗС-2). Список № 2 Перемишльського земського суду. Створений після 15 липня 1681 р. як екстракт обляти Перемишльського земського суду (див. **ПЗС-1**). Виступає у складі підтвердної грамоти короля Сигізмунда II з 1556 р. (див. **Оцес.**) (ЦДІАЛ, ф. 856, оп. 1, спр. 139, арк. 1—2; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 1). Старопольс. мова Канцелярське письмо XVII ст Текст розміщений на першій сторінці двох спарених аркушів паперу сірого кольору розміром in folio. Правопис подібний до правопису списку **ПЗС-1**. Під текстом екстракту відбиток паперової печатки земського судді (легенда не прочитується) та два підписи — зчитувача документа з текстом актової книги Збієвського: „Lectum per Zbijewski m(anu) p(ropria)" і Филиповського, який звіряв текст,— „Correxit Filipowski". На звороті другого аркуша екстракту обляти два написи XVII ст.: 1) „Aprobatio donationis regiae certi fundi vladicae Premisl(iensi) et Sambori(ensi) in Taranowice et Torczynowice. Datto 1556"; 2) „In t(e)r(mi)nis Ter(rest)ribus Premisl(iensi) subsecuta [!] authe(ntic)e oblata, f(e)r(i)a 3 p(os)t Margarethae, a(nno) d(omi)ni 1681". Екстракт грамоти виготовлявся, очевидно, на прохання адміністрації Самбірської економії. На це непрямо вказує зберігання документа серед матеріалів столових добр на Самбірщині.

Крім указаних, існували списки грамоти з XIX ст. Їх мусили використовувати у своїх дослідженнях А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 23—24), А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 154).

Досліджувана грамота досі не публікувалася.

Текст документа старопольською мовою

В основу видання тексту покладено список **ПЗС-1.**

My kniaz Lew syn krola Daniela.

Zmowiwszysia z bojary naszemy dawamy ў przydalismy ziemie albo łąkę, albo sianozat w miedzach obłoznich za Dniestrem rzeką ku swiętemu Spasu kosciołu manastyru Abrahamowi biskupowi y humenowi naszemu Jefremieowi y przedalismy to na wieki wieczne swietęmu Spasu ziemie ў łąkę leżącą między sioły naszemў Torczynowice a Taranowice.

A kto by przestąpił słowa nasze a chciał by poruszyć ie, sąd namy z nim przed Bogie[m].

Переклад

Ми князь Лев, син короля Данила.

Порадившись з нашими боярами, даємо і надаємо у встановлених межах землю або луг чи сіножать за рікою Дністром церкві монастиря святого Спаса [на руки] єпископа Абрагама [Авраама] та нашого ігумена Єфремія. І надаємо на вічні часи святому Спасові землю і луг, що лежать між нашими селами Торчиновичами і Тарановичами.

А хто переступив би наші слова або хотів би їх порушити, суд маємо з ним перед Богом.

№ 5

Грамота галицького князя Лева Даниловича для львівських ченців-домініканців з датою 1270 р., серпня 5, у Львові, якою князь на честь княгині Констанції надає їм у Львові землі на території старого замку, з палатою та усіма належними до них правами і користями

Грамота належить до дарчих документів, на основі якої допустима реконструкція контактів західноєвропейських монаших орденів з Руссю, зокрема, перебування на західноукраїнських територіях у XIII ст. ченців домініканського ордену. В ній засвідчена місцева усна, а згодом писемна традиції про надання домініканцям князем Левом Даниловичем земель і „старого замку" у Львові та перший їх осідок у місті. Водночас подана інформація про родинні зв'язки давньоруських князівських дворів з Візан-

тією та окремими західними країнами, про культивування звичаю дарування приданого, яке супроводжувало одруження молодих, і в цьому контексті перевезення з Візантії до Києва, а далі до Галича і Львова образу Богородиці, мальованого Лукою (за іншими даними, цей маршрут пролягав через інші міста). Грамота вказує на окремі відомості із середньовічної топографії Львова.

Оригінал документа не відомий. Про його існування дізнаємося лише з джерел вторинного походження, що збереглися здебільшого у формі згадок пізніших дослідників (Lewicki. Dyplom.., s. 147). Невідомий автор середини XVIII ст. припускає, що він згорів разом з іншими писемними пам'ятками під час пожежі у Львові 1408 р. (O historyi obrazu.., § 38, s. Aaa). Інші джерела подають цю дату перед 1404 р. (ЦДІАЛ, ф. 418, оп. 1, спр. 38, арк. 6). Ці відомості, однак, не знаходять підтверджень в інших джерелах та літературі. Не датують пожежі міста під цим роком хроніки міста Львова (Zubrzycki, s. 67—77).

На сьогодні найранішний список грамоти відомий з 1754 р. Писаний латинською мовою і зберігся лише в опублікованому вигляді (**КБ**). Рукописні списки пізніші.

Досліджуваний документ має традиційну тричленну будову. Його формуляр складається зі *вступного протоколу*, частини, яка виражає *власне зміст*, та *закінчення*. Обсяг тексту окремих клаузул формуляра, однак, порівняно з такими самими клаузулами інших документів XIII ст. об'ємніший.

Документ, гадаємо, був писаний у Львові. Він зберігає повне *датаційне формулювання* — дату дня місяця і року. Крім того, дата дня уточнюється назвою дня, а рік — часом заснування міста, у якому видано документ: „Et data est haec scriptura Leopoli post fundationem urbis anno secundo, die lunae Augusti quinta a creatione vero mundi anno VIMDCCLXXVIII". Вона розшифровується — в понеділок 5 серпня 1270 р.

Використання (і популяризація) документа належить, головним чином, до середини XVIII ст. Воно пов'язане зі святкуванням домініканцями у Львові ікони Богородиці на початку 50-х років XVIII ст. (Hasło słowa...). Окремі факти, відображені у грамоті, відомі з праць дослідників XVII ст., зокрема, Т. Піравського (Pirawski, s. 393), С. Окольського (Okolski, p. 75—76), В. Зиморовича (Zimorowicz, p. 85—86) та ін. Але при викладі їх у працях немає, на диво, жодної згадки, ні поклику на досліджувану грамоту. Не виключено, що у них і в грамоті фіксується одна і та сама традиція (пор. також пізній напис на стіні посередині костелу: „visitavit dominus et erexit, anno 1270") (Widman, s. 49) і відомого з інвентарних описів домініканського монастиря кінця XVIII ст. (ЦДІАЛ, ф. 418, оп. 1, спр. 13, арк. 1; спр. 38, арк. 6, 12), яка активно поширювалася на той час серед прихильників католицького Львова. Чи не вперше сюжет грамоти фігурує в середині XVIII ст. у контексті переказу леґенди про ікону Богородиці. У ньому, хоч і сплутані часові моменти (про папу Інокентія IV інформується майже як про сучасника подій, хоч він помер 1254 р.), але

він найбільш виразний, наприклад: „за Інокентія IV близько 1270 року випросили [домініканці] від князя Лева замок, палац і королівську каплицю разом з тією ж іконою Богородиці" (O historyi obrazu.., s. B zw.). Подібно описує цей факт Ф. Козлевський (Kozlewski, s. D_2—E). У XIX ст використання грамоти не знаходить більшого розвитку, навпаки, піддається критиці її автентичність (Lewicki. Dyplom.., s. 149—153), далі А. Петрушевич (Петрушевич. О ... иконе.., ч. 56, с. 453—454; ч. 57, с. 461—463), а за ним С. Кунасевич (Kunasiewicz, s. 28, 33) визнають документ фальсифікатом. Після цього щораз рідше документ фігурує у літературі. Певним винятком можуть бути праці Л. Уляновського 50-х років XIX ст. (Ulanowski, s. 13—14; його ж. Obraz.., s. 9—10). Такі дослідники історії домініканців у Львові другої половини XIX ст., як А. Шнайдер (Schneider, s. 4—5), С. Бароч (Barącz, s. 443; його ж. Cudowne obrazy.., s. 152), побіжно торкаються окремих питань, які подає документ, наприклад, дати 1270 р., не покликаючись на нього або згадуючи його лише в контексті легенди про ікону Богородиці. Зовсім не використовує документ К. Відман, пишучи про Львів (Widman, s. 28—61 та ін.).

Поряд з використанням і публікацією документа немає відомостей про те, що він будь-коли подавався на підтвердження у королівську канцелярію, як це часто траплялося з князівськими грамотами. Немає також жодних даних про внесення його тексту у формі обляти до книг гродських і земських судів.

Які ж критерії оцінки достовірності документа на сучасному етапі розвитку критики актових джерел та даних їх аналізу?

Вони щодо грамоти однозначні. Документ у тих списках, які дійшли до нас, не був створений у XIII ст., а значно пізніше — у XVIII ст.

Доказом неавтентичності грамоти служить низка фактів. Насамперед звертають на себе увагу загальні обставини, в яких міг з'явитись документ і його адресат — домініканський орден у Львові. Зауважимо, що для поширення ордену домініканців на Русі, в тому числі й у Галицько-Волинській землі, не зовсім була сприятливою політична ситуація у XIII ст. У 60—70-х роках в Галичині пам'ятали інтервенцію угорських королів, втручання Польщі у внутрішні справи Галицько-Волинського князівства, які на той час активно підтримували орден. Прямим свідченням цього є повідомлення Никонівського літопису: **„угорскии король посади сына своего в Галичѣ и церкви претвори в латынскую службу"** (Никон, с. 66), а русини („Rut(h)eni") називаються не інакше, як ворогами („inimici") булли 27 лютого 1232 р. (АИ, т. I, с. 33, № 36). Я. Длугош повідомляє, що ще 1233 р. київський князь Володимир Рюрикович виганяє домініканців з Русі, не дозволяючи їм повертатися (Długosz, ks. VI, s. 332). Не змінилося ставлення до них у Галичині передусім після усунення з Галича угорського королевича Андрія у 1233 р. Така ж політика тривала у 40—70-х роках. Князь Данило Романович, однак, у середині 40-х років налагоджує контакти з Римом, правдоподібно, із суто політичних міркувань, але, переконавшись у недотриманні папою обіцянок щодо допомоги проти золотоордин-

ців, відмовився від контактів з ним (1249 р. остаточно пропонує присланому папою легатові єпископу Адальбертові покинути Галич) (Długosz, ks. VII, s. 85), у зв'язку з чим це шкодить діяльності домініканців. У 50-х роках різко загострились відносини з Римом (папа у буллі 23 червня 1253 р. беззастережно рекомендує домініканцям застосовувати різні методи переконання русинів, у тому числі примус) (ВОР, t. I, p. 237, N 310); робить спроби підняти Європу на хрестовий похід проти „непослушного папі короля" (Рамм, с. 170). Не змінились відносини і при князюванні Лева Даниловича. Ілюстрацією цього є постійні польсько-руські (1266, 1279—1280, 1285, 1287 рр. та ін.), рідше угорсько-руські (1281—1283) військові конфлікти тощо.

У такій політичній ситуації Галицько-Волинського князівства та відносин його із Заходом навряд чи існували сприятливі умови для поселення домініканців. Це не означає, що вони не могли зупинятись тут чи навіть якийсь час перебувати. Проте малоймовірно, що вони могли, згідно з деякими князівськими дарчими документами, „вільно вести місіонерство по Галицькій, уже давно хрещеній Русі та створювати собі костьоли та монастирі у Львові" (Петрушевич. О . иконе.., ч. 57, с. 463).

Водночас і в науковій літературі бракує достатньої аргументації, на основі якої можна б припускати, що орден домініканців знайшов свій тривалий осідок у Галичині уже в 30—70-х роках XIII ст. Перебування його представників з місіонерською метою чи у складі різних західних представництв, очевидно, було короткочасним. Відомі у той час папські буллн не конкретні у висвітленні цих питань щодо Галичини, писання самих домініканців суперечливі, а ті поодинокі документи, на які вони покликаються, описуючи перебування на Русі, наприклад, у Києві, зокрема, своїх співбратів і Яцека Одровонжа, є, ймовірно, фальсифікатами XVII ст (Малышевский, т. II, с. 458—467, № 6). А. Петрушевич, основуючись на актах Львівського магістрату, дійшов висновку, що до захоплення Галичини Казимиром III у Львові не було жодного латинського костелу (Петрушевич. Краткая роспись.., с. 4). Пізнавальним щодо цього є і такий факт, що ніхто з авторів XV—XVII ст. не згадує (не кажучи про предметне використання тексту) досліджуваного документа у своїх творах. Не покликаються на грамоту історіографи домініканського ордену, які не могли, збираючи і використовуючи найдрібніші факти, не зауважити грамоти, яка існувала начебто в „оригіналі" чи копії з датою 1270 р. (пор. Łobeski, s. 134). І це за тих умов, що більшість їх, наприклад, Северин з Любомля, Авраам Бзовій, Тома Піравський, Симон Окольський та інші перебували в Галичині і у Львові. Треба думати, що тоді про грамоту не могли знати, бо її не існувало.

На неавтентичність вказують також факти, які випливають з конкретного аналізу змісту і форми побудови документа:

1. Невідповідність між загальним виглядом списків грамоти, їх формою та змістом. Звертають на себе увагу насамперед списки, виконані

„під ориґінал“, з підписом експонента і відбитою під текстом печаткою чи поміткою про неї: „L[ocus] + S[igilli]“ (**ЦВАЛБ, Левиц.**). Засвідчення відбитка печатки не відповідає змістові клаузули *коробораціі*, яка сповіщає саме про її кріплення до документа: „Ad cujus rei effectum has lit[t]eras nostras dedimus et sigillum nostrum appendimus“. Такі дані дали В. Левицькому підставу твердити, що першозразок документа писався не на пергаменті, а на „простому папері“, отже, значно пізніше, ніж у XIII ст. (Lewicki. Dyplom.., s. 149), і за основу фальсифікаторові служили не зразки XIII ст., а матеріали пізніших сторіч.

2. Нетиповим для давньоруського документа є розлогий текст окремих клаузул, передусім клаузули *аренги*, у якій, крім відомостей про заходи ордену домініканців на Русі, уміщена розповідь про ікону Богородиці. Останній текст штучно внесений у сюжет дарчого документа та за своїм характером і стилем не відповідає XIII ст.

Переобтяжена обчисленнями клаузула *датаціі*, зокрема формулювання дати року.

3. Клаузула *інтитуляціі* документа починається з особового займенника першої особи множини: „Nos dux Leo, filius regie Danielis“. Тим часом в інших, які визнаємо автентичними, грамотах князя Лева Даниловича вона звичайно подається лише у першій особі однини з попереднім зворотом: „**А се ѧ кнѧ³ѡ Левъ**“ або: „Ego dux Leo“ (I, № 2—3). Форма „pluralis majestatis“ „nos“ невідома також для формулярів грамот, які складались на інших князівських дворах Русі у XIII ст.; вона швидше усього засвоювалась під впливом західної дипломатики (див. також: III, № 6, 16, 25 та ін.).

4. Надуманими у грамоті є особові назви свідків: „princeps Andreas Jaroslawicz et d(omi)nus Waszko“, а також назва писаря „Zacharias Wycho, scriba“. Названі власні назви осіб трапляються у багатьох фальсифікатах князівських грамот і взяті укладачем досліджуваного документа з відповідних клаузул фальсифікатів грамот князя Лева Даниловича (див. у цьому ж виданні III, № 9, 12, 15, 19—20 та ін.). Поряд помітні пропуски імен свідків духовних осіб: „metropolitanus Kijoviensis et episcopus Premisliensis“. Невписування цих імен є нічим іншим, як „передбачливою обережністю“ укладача-фальсифікатора документа. Йому, слід гадати, була відома дискусія XVIII ст. навколо окремих грамот князя Лева (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 73, 90/1—3, 98 та ін.; а також Архів Івана Ґудза, там само, IV, № 101, 105—106, 123—130), у якій опоненти автентичності цих грамот спирались саме на імена свідків духовних осіб як не реальних, у зв'язку з чим, треба думати, він свідомо їх пропускає, вважаючи, що тим самим зможе усунути підозру до свого документа.

5. Викликає застереження знане *датаційне формулювання*. Невідомі східнослов'янському документові уточнення річної дати за допомогою слів „post fundationem urbis anno secundo“. Обчислення „від заснування міста“ є нічим іншим, як певним перегуком з обчисленнями дат за римською

ерою („ab urbe condita“), яке поширювалось як в актах, так і в історіографічних дослідженнях у Західній Європі ще у XVII—XVIII ст. Згідно з ним 5 серпня 1270 р. мало припадати на понеділок: „die lunae Augusti quinta“, а насправді цей день у цьому році був не понеділком, а вівторком.

6. Наявна невідповідність між датою року документа 1270 р. як другого року після заснування Львова і реальним станом речей, а саме існуванням і функціонуванням його, правдоподібно, як міста. У Галицько-Волинському літописі Львів згадується уже під 1256 р. (дата коректована. Див.: Історія Львова, с. 8): „**ꙗко же и со Львова зрѧще видити по полє҃ Белзъскымь• ѡ҃ горениѧ силного пламени**“ (Ипат., стб. 841). У 1261 р. князь Лев за наказом Бурундая „**Лвовъ розмѣта**“ (Там само, стб. 849). Сучасні археологічні дослідження переносять дату заснування міста на першу половину XIII ст. (Багрій, с. 28), а заселення Замкової гори — на XI—XII і навіть X ст. (Ратич. Древньоруські матеріали.., с. 121, 127). Про ці факти не могло бути невідомо „експонентові документа і канцелярії у 1270 р.“ Зауважимо, що даті грамоти „від заснування міста“ суперечать також відомості з писань самих домініканців XVII — початку XVIII ст. (Barącz, s. 76).

7. У зв'язку з наведеним викликають певні застереження слова тексту „даруємо пагорбок там, де знаходився старий замок, надаємо з палатою“ („dedimus colem, ubi arx antiqua fuit cum palatio addimus“). Про який „ars antiqua cum palatio“ може йтися, якщо, згідно з фальсифікатом, місто має „двохрічну історію“. Крім цієї суперечності, М. Карамзін і В. Левицький звертають увагу на правовий аспект питання, зокрема, на будівництво Нижнього Замку і перетворення князем Левом Даниловичем міста Львова чи не в основне місце свого осідку. Воно не могло відбутися раніше 1271 р., принаймні після смерті брата Шварна (помер близько 1269 р.), оскільки він також був першим претендентом-спадкоємцем на Галич, Львів та інші міста після смерті батька князя Данила Романовича. Отже, це відбулося лише на початку 70-х років XIII ст. Галицько-Волинський літопис з цього приводу під 1271 р. обмежується лише гранично коротким повідомленням: „**А Левъ нача кнѧжити в Галичѣ и в Холмѣ• по братѣ по своемь• по Шварнѣ**“ (Ипат., стб. 870), не називаючи, однак, Львова. Князь Лев одержав „**по братѣ**“ Белз, Червень і ціле Побужжя (Пашуто. Очерки.., с. 289). Ці факти не цілком арґументовані, хоч імовірність їх допустима. На основі цього висновку згадані дослідники запитують, як міг князь віддати свої новозбудовані палати чужинцям-ченцям, не залишаючи при цьому нічого собі (Lewicki. Dyplom.., s. 151—153). Чи не йдеться тут лише про завбачливе підняття фальсифікатором ролі домініканців на Русі, що мало б виявлятися у винятковому ставленні до них князівського двору, в основі якого лежить пізня, створена тими ж домініканцями, леґенда. Зауважимо, що подібна ідея особливого зацікавлення князя прибулими проводиться і стосовно караїмів, викладена у псевдограмоті князя Данила Романовича (див. у цьому ж виданні IV, № 116. Дод.).

8. Неправдоподібним для давньоруського документа, який виходив з князівської канцелярії, є включена у клаузулу *інтитуляції* оцінка „невтом-

ної праці" домініканців на Русі. На окрему увагу заслуговує підкреслення того, що вони на цих землях за станом на 1270 р. перебувають уже не менш як 36 років: „братчикам чужинцям, мужам апостольським з нового чину проповідників, які прибігли до нас і від 36 років проживають та невтомно працюють на наших землях, розповсюджуючи святу римо-католицьку віру" („fratribus peregrinantibus viris apostolicis ex novella praedicatorum familia ad nos missis et in terris nostris pro amplianda sancta fide romano-catholica a triginta sex annis degentibus et indefesse laborantibus").

Початок і закінчення речення написані цілком у стилі домініканських леґендистів, у писаннях яких завжди з гордістю підкреслювалась роль ордену в пропаганді католицької віри, а заодно і життєвість католицизму. Такі висловлювання випливали з ідеї універсальної теократії римської церкви і єднання усіх народів світу під зверхністю папи. Середня частина речення, яка вказує на перебування домініканців у Галичині протягом 36 років, тобто від 1234 р., має на меті показати тяглість перебування домініканців при утвердженні ордену на Русі. Факт, пов'язаний з перебуванням домініканців у Галицько-Волинському князівстві та у Львові, як припускає багато дослідників, міг мати місце у XIII ст., однак, як відзначалося, через брак конкретних документальних підтверджень не відомо, в яких це відбувалось роках і як довго тривало (Малышевский, т. II, с. 39—80, № 4; с. 421—481, № 6; Barącz, s. 66—136). За даними досліджень, що з'явились до XVIII ст., наприклад, Альберта Леандера (1517), Северина з Любомля (1594), Авраама Бзовія (1606) та інших, прибуття домініканців на Русь узагалі коливається від 20-х до 50-х років XIII ст. Не подає часу перебування Одровонжа та інших домініканців булла папи Климентія VIII від 17 квітня 1594 р., видана у зв'язку з канонізацією цього ж Одровонжа (BOP, t. 5, p. 512—518, N 34), у якій саме слід було б шукати таких відомостей. У сучасній літературі також немає однієї думки щодо цього питання (Рамм, с. 141; Szostek, s. 447).

Згадка про 36 років (за іншими даними, 32 роки. Див.: Ulanowski. Obraz., s. 7) є, на наш погляд, нічим іншим, як напрацюванням XVIII ст. (подібно, як текст ерекційної таблиці, що була складена у 1764 р. і уміщена в домініканському костелі, зміст якої в ряді місць нагадує текст грамоти. Kunasiewicz, s. 34—35). Вона виникла в результаті необхідності упорядкування і зведення до рівня наукової прийнятності різних свідчень про час перебування домініканців на Русі, що поширювалися у літературі XIV—XVII ст. Досягнуто це фальсифікатором на основі зіставлення, з одного боку, повідомлення Я. Длуґоша про вигнання домініканців з Києва у 1233 р. (Długosz, ks. VI, s. 332) і даних про видачу грамот тим же домініканцям Ватиканом у 1233—1234 рр. (BOP, t. I, p. 43—45, N 63, 65—67, 69 та ін.; АИ, т. I, с. 35—36, № 39—40; ЦДІАЛ, ф. 131, спр. 1), з другого — пропонованої польською історіографією XVII—XVIII ст. псевдодати заснування Львова, яка мала припадати на 1268 або 1270 р. (Okolski, p. 71; Zimorowicz, p. 61 та ін.). Конкретне прив'язання осідку домініканців до Львова завдячує, найімовірніше, леґенді про ікону Богородиці (Петрушевич. О .. ико-

не, ч. 57, с. 462). Основна заслуга у цьому (незважаючи на те, що елементи всіх названих сюжетів були відомі раніше), очевидно, належить невідомому авторові праці „Про історію чудесного образу у Львові" (O historyi obrazu.., s. A_2—C, Aaa—Bbb та ін.), а також К. Ходикевичу, зокрема, у його розвідці „Про справи, які велися у руській провінції ордену домініканців" (Chodykiewicz. De rebus gestis.., p. 15). Перший на підтвердження наводить навіть „копію" якогось акта (він також неавтентичний і не виключено, що препарований саме у XVIII ст.), підкреслюючи слова: „Ми повинні думати, що двір князя був не малий, особливо напередодні створення міста, яке засноване приблизно року Божого 1268 — 34 роки після того, як прийшли брати в це місце" („Curiam quoque principis non augustam fuisse debemus cogitae praesentim ante fundatam civitatem, cui dant principium circa annum domini 1268 — trigesimo quarto anno, post quam ingressi sunt fratres in istum locum") (O historyi obrazu.., § 38, s. Bbb). У найновіших дослідженнях дата перебування домініканців у Львові пов'язується з кінцем XIII ст. (Szostek, s. 447).

9. Чи не найвикривальнішим для документа-фальсифікату є (враховуючи, звичайно, брак для цієї доби значних протистоянь у побутовому житті між католиками і православними) присвоєння князеві слів, нетипових для православного XIII ст. Князь Лев Данилович надає домініканцям привілей „через відданість та побожність, які має для святої римської й апостольської столиці", і римську церкву називає як таку, що „держить першенство" між іншими церквами („Quam ea devotione et pietate, qualem erga sanctam romanam et apostolicam sedem, inter alias patriarchales principes in unione catholicae fidei"). Тут же князь підкреслює заслуги ченців ордену, які „невтомно працюють на наших землях, розповсюджуючи святу римо-католицьку віру". І все це мало писатись канцелярією Лева Даниловича, якщо загальновідомо, що князь Лев Данилович до смерті визнавав зверхність царгородського патріархату і ще за свого життя старався про створення окремої Галицької митрополії тощо (див. III, № 18).

10. У грамоті простежується неточність у визначенні ступеня спорідненості князя зі згадуваними особами по жіночій лінії. Констанція князем-експонентом називається матір'ю („Constantia regina matre nostra"), насправді вона була дружиною князя Лева Даниловича. Ця помилка простежується ще у М. Кромера (середина XVI ст.), який уважав „Констанцію жінкою овдовілого руського короля Данила" (Cromer, libri X, p. 255—256), в С. Окольського, В. Зиморовича, Ф. Козлевського (згадані праці) вона то матір, то мачуха. 1247 р., згідно з Галицько-Волинським літописом, „**Данилъ поиде** [в Угорщину]• **поемь сна своє Лва и митрополита** [Кирила]• **иде к королеви• и во Изволинъ и пота дщерь его** [Констанцію] **сноу си женѣ**" (Ипат., стб. 809). Останній факт підтверджують також угорські та ватиканські джерела. Неточність, що побутувала в літературі XVII—XVIII ст., була перенесена фальсифікатором у документ.

11. Викликає застереження латинська мова, якою написаний документ. Вона за своїм лексичним складом, синтаксичною будовою речень типова для XVII—XVIII, а не для XIII ст. Якщо допускати, що йдеться про переклад із давньоукраїнської, то при найраніших списках XVIII ст. (не кажучи про копію, створену „під оригінал") слід було б очікувати традиційного застереження або примітки, що йдеться про переклад. В. Левицький підкреслює, що оригінал документа повинен був би засвідчувати півуставне чи уставне кириличне письмо (Lewicki. Dyplom.., s. 149—150). Коли прийняти, що документ від початку був писаний латинською мовою (наприклад, складений домініканцями спочатку у формі концепту, а після і у чистовику поданий на підпис князю — така практика була поширена не лише у Західній Європі, але й у нас, а потім переписувався, у зв'язку з чим щораз більше його мова осучаснювалася), то навряд чи це може стосуватись даного випадку і початку 70-х років XIII ст. та поширюватися на підпис князя і писаря Захарія Вихо: „Leo dux" і „Zacharias Wycho, scriba". Відомо, що підпис цього ж писаря поставлений (правда, як Вихот) під численними фальсифікатами, складеними саме кириличним письмом.

Перелічені дані відхиляють будь-яке припущення про автентичність документа.

Що послужило причиною створення досліджуваного документа? Насамперед, і це основне, боротьба між домініканцями та василіянами за право власності на землі на території міста Львова. Вона, як відомо, тривала протягом багатьох століть. А. Петрушевич зауважує, що грамота створена для доказу „законного володіння нерухомим майном домініканцями у Львові, коли руські ченці св. Василія Великого стали доказувати протилежне" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 156). У цьому контексті заслуговує на увагу також згадка С. Баронча про те, що саме на місці сучасного домініканського монастиря стояла руська церква (Baracz, t. 2, s. 443). Про це ще у 1601—1606 рр. говорив М. Ґруневег (Ісаєвич. Найдав. .. опис.., с. 107). Існування якоїсь кам'яної споруди на місці сучасного домініканського собору засвідчують також найновші археологічні та історіографічні знахідки (Бандрівський, с. 9). Не виключено також, що досліджуваний документ міг бути відповіддю на конкретні вимоги василіян щодо повернення земель в околиці Підзамча, і що в цьому контексті фігурувала, принаймні з XVI ст., грамота Миколаївській церкві з датою 1292 р., в якій згадуються Онуфріївський монастир і земельні володіння Миколаївської церкви, деякі з яких пізніше потрапляють до рук домініканців. Це землі, на яких уже в XVII—XVIII ст. розташовані костели Богородиці і Хрестителя, монастир Бенедикта (Петрушевич. Краткая роспись.., с. 39—40). Припускають, що у XIII ст. князем Левом був наданий притулок домініканцям у Львові. Їхнє стаціонування пов'язують з церквою Івана Хрестителя, однак, як про те свідчать документи латинського кафедрального собору, її засновують і нею володіють у 1250 р руські ченці (Łobeski, s. 118). Пізніше, від часу захоплення Польщею Львова, „домініканці відібрали церкву"

в православних. 1372 р. князь Владислав Опольський повертає її русинам (Widman, s. 36, 49). Суперечки тривали й пізніше.

Припускаємо, що причиною створення документа могли також служити забуті сьогодні суперечки між цими орденами стосовно майна, що зберігалось у церквах, зокрема, у зв'язку з переходом до католиків і польських костелів частини пам'ятних церковних сакралій, які в минулому належали православним. Прикладом може бути історія з іконою Богородиці, яка нині зберігається у Ченстохові, а за традицією, своїм походженням пов'язана з князівськими дворами Києва, Галича та Львова. Про це чи не вперше згадує у 1615 р. Т. Піравський (Pirawski, s. 394). Руських ченців (ідеться про василіян) як перших спадкоємців ікони називає В. Зиморович, основуючись при тому на якомусь руському рукописі: князь Лев Данилович „дав тим же ченцям цей чудотворний витвір на перехування та поклоніння йому, і тільки русинам заповідав [його] оглядати" (Zimorowicz, p. 85). Пізніше про це інформують Я. Т. Юзефович (Józefowicz, s. B_2—C), Ф. Козлевський (Kozlewski, s. E), К. Ходикевич (Chodykiewicz, p. 345—346) та ін.

Зі створенням грамоти відбувається певне юридичне обґрунтування і закріплення за домініканцями прав на володіння всього того, що вони здобули у Львові, у зв'язку з чим формально усуваються підстави для суперечок і претензій. Зміст грамоти доказує, з одного боку, спадкоємність територій, що їх займали орден і сакралій та якими володіли, з другого — що, мабуть, було основною метою фальсифікатора,— вказує на те, що перебування домініканців у Львові сягає давньоруського періоду. Водночас створення грамоти могло диктуватися потребою арґументації підготовки домініканцями у Львові свята коронації ікони Богоматері у 1751 р. як одного із заходів Риму на українських землях (пор. аналогії: 1723 р. — у Кодні, 1724 р. — у Сокалі, 1727 р. — у Підкамені, 1749 р. — у Луцьку тощо (Kunasiewicz, s. 18).

Для створення документа фальсифікаторові служило кілька джерел. Насамперед це згадувана місцева традиція, що поширюється у формі леґенди і пов'язана з розповідями про перевезення з Візантії у Русь — до Києва, Галича, Львова (або через Теребовлю чи Белз у Ченстохову) ікони Богородиці. Цей переказ був популярний протягом кількох століть, сягаючи й XVIII ст. (Ulanowski. Obraz.., s. 5; Петрушевич. О ... иконе.., с. 453—454, 462). На те, що саме ця традиція була підставою для документа, вказує примітка, зроблена невідомим автором при публікації тексту грамоти у середині XVIII ст.: „[...] адже копії на якийсь-то слід вказують і дають певнішу інформацію [йдеться про псевдокопію втраченого оригіналу грамоти], ніж сама традиція" (Haslo slowa.., § 38, s. Aaa).

Іншим джерелом були науково-літературні обробки цієї ж усної традиції. На цей зв'язок переконливо вказують тексти, вміщені у згаданих творах Т. Піравського, С. Окольського (останній вказує і на пожежу Львова в 1408 р. Це твердження згодом повторює невідомий автор у примітці до твору „O historyi obrazu...", § 38, s. Aaa) та В. Зиморовича. Їх порівняння

свідчить не лише про загальну подібність, але й про сліпе наслідування фальсифікатором цих джерел та перенесення, разом із загальною фабулою, помилок у грамоту, наприклад, про Констанцію як матір князя Лева Даниловича, а не дружину та ін.

При складанні документа фальсифікатором мусили використовуватись якісь невідомі нині рукописні акти та документи, що зберігалися в архіві домініканського монастиря (про знаходження їх у монастирі згадує, пишучи свій щоденник у 1601—1606 рр. М. Ґруневеґ), а також грамоти, писані від імені князя Лева. Припускаємо, що серед них могла бути грамота Миколаївській церкві з датою 1292 р. (III, № 10). Укладач документа, як відзначалось раніше, був також обізнаний із зарубіжними західноєвропейськими і ватиканськими актами пізнього середньовіччя.

Розглядаючи текст досліджуваної грамоти у зіставленні з наведеними раніше, можна констатувати, що її створення було результатом компілятивних зусиль фальсифікатора Початкові клаузули формуляра, зокрема, *інтитуляція* та *оповіщення* про спільне рішення князя і ради, а також про традицію надавання церквам привілеїв з покликом на практику прадіда Володимира, запозичені з грамот князя Лева чи Лева Даниловича: „Nos dux Leo filius regis Danielis. Inito consilio prout et abavus noster car Wlodimirus et noster parens addidit ecclesiasticis et spiritualibus viris in omnibus terris Russiae“ і „**А се ѧ кнѧ҃ Левь с҃нь кролѧ Данила• Згадавшисѧ есмо з нашыми боѧры праде҃ нашъ ца҃ Велики҃ Володыме҃ и ѡте҃ на҃• и преда҃ митрополито҃ и епи҃п по вси҃ зе҃лѧмъ рꙋски҃**“ (III, № 18, список **ГҐС**; див. також у цьому виданні III, № 19). Певні аналоги з ранішого часу засвідчені у князівських статутах (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 13—139), які були відомі з часу Галицько-Волинського князівства і пізніше. Текст *аренги* від слів „Deo et sanctissimae ejus matri“ до „nostri subditis volumus“, у якому прославляються Бог і Його Матір, можна реконструювати з багатьох документів чи навіть Житій, хоч саме уклад тексту грамоти автор будував самостійно. Згадка про „заступництво“ від сарацинів нагадує тему папських булл. Клаузула *інскрипції*, очевидно, належить до авторського тексту. Таким є і початок клаузули *диспозиції*, проте далі, зокрема, від слів „cum omni jure“ до „minio“ вона має повністю компілятивний характер і основується на актах, що дійшли до нас давньоукраїнською і латинською мовами з іменем князя Лева. Це стосується і клаузул *санкції*, *короборації* і *підписів*. Елементи західноєвропейського документа, як відзначалося, засвідчені у множинній формі „Nos“, уточненні річної дати, поставленні підпису „Leo dux“, як це траплялося у королівських документах, тощо.

Досліджувана грамота створена у XVIII ст.

Місцезнаходження будь-якого протографа фальсифікату не відоме.

Документ відомий у шістьох списках одного і того самого дипломатичного виду. Латинською мовою складено чотири списки, польською — два. Всі вони (виняток — список **АДМ**) виготовлені у XVIII—XIX ст.

1. (АДМ). Список архіву Львівського домініканського (генеральний конвент) монастиря, створений, як припускають, раніше середини XVIII ст. „з оригіналу", який мав згоріти під час пожежі домініканського монастиря у 1408 р. чи раніше. Копіїст середини XVIII ст. називає його „старим манускриптом", для якого характерний „давний почерк письма". Лат. мова. Рукопису списку не виявлено, про нього дізнаємось із приміток до публікації документа у праці „Про історію чудесного образу у Львові", що вийшла друком 1751 р. (O historyi obrazu.., § 38, s. Aaa).

2. (ГС). Список невідомого автора, вміщений у публікації „Про історію чудесного образу у Львові", яка увійшла в конволют досліджень і проповідей 1751—1754 рр. під назвою „Гасло слова". Створений у 1754 р. (O historyi obrazu.., § 38, s. Bbb). Лат. мова. Рукопису списку на сьогодні не виявлено. Про нього дізнаємось із публікації у названій праці. В основу списку, як твердить публікатор, покладено список **АДМ** Правопис тексту відповідає правописним засадам середини XVIII ст. Звертає на себе увагу невпорядковане вживання великих літер, нечітке членування тексту. Для позначення слова „et" застосовується спеціальний знак &, перенесений у друкований шрифт з рукописного письма. У двох випадках (у кінці і в середині слова) приголосний **m** замінюється титлою: „qua", „complures". Слово „sanctus" передається за допомогою скорочення „s." Порівняльний аналіз досліджуваного тексту зі списками, які відомі з пізнішого часу, виявляє у ньому окремі додаткові слова та інші відмінкові закінчення слів. Перед основним текстом грамоти заголовок польською мовою: „Kopia przywileju xiążęcia Leona, którego original zgorzał..." (див. **АДМ**). Крім того, при публікації документа є коротка анотація. Під текстом списку підпис князя: „Leo dux", далі вказівка на місце розташування печатки: „L[ocus] + S[igilli]", окремо виділяється підпис: „Zacharias Wycho [!], scriba" Під текстом списку примітка копіїста-публікатора, яка тлумачить дату, подану римськими цифрами: „Annus ab Orbe condito juxta calculum Ruthenorum 6778 correspondet anno salutis 1270".

3. (ЦВАЛБ). Список Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові. Створений невідомим автором наприкінці XVIII ст. (ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 153, арк. 4). Лат. мова. Грамота засвідчує чітке канцелярське письмо. Текст розміщений на двох сторінках аркуша паперу розміром in folio. Правопис характерний для документів XVIII ст.: містить скорочення слів „s̄" — „s(anctus)"; „ep̄pus" — „ep(isco)pus", не регламентується написання великих літер. Рік складання грамоти поданий римськими цифрами Список створений на підставі списку в книзі про коронацію образу Богородиці у Львові з другої половини XVI ст., можливо, й згаданої у списку **КБ**. На це непрямо вказує напис на звороті четвертої сторінки документа: „Copia privilegii Leonis ducis ex Libro actus Coronationis imagi(ni)s B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] Leopoliensis deprompta". Під основним текстом документа вказується місце розташування відбитка печатки: „L[ocus] S[igilli]", як у списку **КБ** тлумачиться дата за новою ерою. У XVIII, можливо й у

XIX ст., список зберігався у складі фасцикула № 2 монастирського архіву. Про це свідчить напис: „Ex fasci: 2-do, N 1-mo".

4. (Левиц.). Список Венедикта Левицького. Створений 5 березня 1842 р. (ЛНБ, від. рукописів, ф. 5 (Оссолінські), спр. 1252, арк. 28—29). Лат. мова. Відомий у рукописному і опублікованому (Lewicki. Dyplom.., s. 147—149) варіантах. Підставою послужив „оригінал", що зберігався на той час в архіві домініканського монастиря у Львові. При копіюванні грамоти порівняно зі списком **ЦВАЛБ** дещо по-іншому прочитуються окремі слова, членується текст на речення, у підрядкових примітках робляться зауваження щодо можливих пропусків слів в „оригіналі". Рік складання грамоти подається римськими цифрами. Підпис князя Лева, формула підпису писаря та місце відбитка печатки виділяються окремими абзацами. Подібно як і в списку **ЦВАЛБ**, окремо під текстом винесене тлумачення дати грамоти за новою ерою, що підтверджує його наявність. Список **Левиц.** покладено в основу публікації документа (Там само).

Опубл.: O historyi obrazu.., § 38, s. Bbb (лат. мова); Lewicki. Dyplom.., s. 147—149 (лат. мова); Kunasiewicz, s. 28—33 (лат. мова, переклад польс. мовою); Ulanowski, s. 13—14; Ulanowski. Obraz.., s. 9—10 (перекл. польс. мовою); Петрушевич. О галицких епископах.., с. 155—156 (лат. мова, част. публікація).

Текст документа латинською мовою

В основу публікації покладено список **Левиц.** Різночитання тексту грамоти у підрядкових покликах подано за списками **КБ** та **ЦВАЛБ**.

Nos dux Leo, filius regis Danielis.

Inito consilio prout et abavus noster car Wlodimirus et noster parens addidit ecclesiasticis et spiritualibus viris in omnibus terris Russiae, ita et nos Deo et sanctissimae eius matri virgini Mariae, quam omni honore prosequimur et prosequi a nostris subditis volumus, uti singularem ditionum nostrarum contra Saracenia tutellam, in bellis victoriam et triumphum, a Basilio et Constantino fratribus totius orientis imperatoribus eidem ab avo nostro in dotem Annae sororis suae et ejus sponsae in cupressina tabula a coaetaneo pictore s[ancto] Luca delineatam, e thesauro imperiali pro singulari dono inter alia oblatam, per nos de Halicia urbe Leopolim transportatam in nostra regia s[ancti] Joannis Baptistae capella prope arcem depositam, conservatam, diu noctuque cultam. Quam ea devotione et pietate, qualem erga sanctam romanam et apostolicam sedem, inter alias patriarchales

principes in unione catholicae fidei cum serenissima Constantia regina matre nostra charissima gerimus, fratribus peregrinantibus viris apostolicis ex novella praedicatorum familia ad nos missis et in terris nostris pro amplianda sancta fide romano-catholica a triginta sex annis degentibus et indefesse laborantibus dedimus colem, ubi arx antiqua fuit cum palatio addimus cum omni jure, dominio, utilitatibus, limitibus et tota amplitudine, prout nos ipsi fruebamur et utebamur. Quibus deus dabit in saecula possidere et uti frui, et pro nostris praedecessoribus et pro nobis deum misericordem orare debebunt. His autem cives et subditi nostri, filii et successores non debebunt[1] intromitti. Et ne in perpetuum haec ab iisdem alienentur. Qui aggredietur haec nostra verba, judicium cum illo habebo coram domino meo, maledictio dei erit supra illum in praesenti et futuro saeculo die horribilis judicii dei.

Ad cujus rei effectum has lit[t]eras nostras dedimus et sigillum nostrum appendimus.

Horum praesentes erant metropolitanus Kijoviensis et episcopus Premisliensis, princeps Andreas Jaroslawicz et d(omi)nus Waszko et alii complures d(omi)ni dum haec scribebantur.

Et data est haec scriptura Leopoli[2] post fundationem urbis anno secundo die lunae Augusti quinta a creatione vero mundi anno VIMDCCLXXVIII.

Leo dux.

Zacharias Wycho, scriba.

L[ocus] s[igilli].

Переклад

Ми, князь Лев, син короля Данила.

Порадившись, подібно як і наш прадід цар Володимир та наш батько надавали церковним і духовним мужам в усіх землях Русі, так і ми Бога та найсвятішу Матір Його Панну Діву Марію, яку з якнайбільшими почестями вихваляємо і велимо нашим підданим вихваляти, як єдину заступницю нашого володарювання від сарацинів, перемог і тріумфів у війнах. [Її], зображену благочестивим художником святим Лукою на кипарисовій дошці, за наказом імператорів усього Сходу братів Василя і Константина

[1] Здається, пропущене слово „impedire".

[2] Слова „scriptura Leopoli" подані курсивом.

було взято для нашого прадіда в придане Анні, їхній сестрі та його нареченій, з імператорської скарбниці для особливого дару разом з іншими подарунками. [Образ] нами перевезено з міста Галича до Львова, розміщено в нашій королівській каплиці святого Івана Хрестителя біля замку, збережений [і] шанований удень та вночі. Через відданість та побожність, які маємо для святої римської й апостольської столиці, що між іншими патріархальними [церквами] держить першенство, у союзі з католицькою вірою, разом з найсвітлішою королевою Констанцією, нашою милою матір'ю, братчикам чужинцям, мужам апостольським з нового чину проповідників, які прибігли до нас і від тридцяти шести років проживають та невтомно працюють на наших землях, розповсюджуючи святу римо-католицьку віру, даруємо пагорбок там, де знаходився старий замок, надаємо з палатою, з усіма правами, володіннями, пожитками, дорогами у повному обсязі, у якому ми самі [їх] уживали і користувалися. Хай Бог дасть їм вічно [ними] володіти та користуватися, а за наших попередників та за нас вони повинні молити милосердного Бога. Втім, громадяни і наші піддані, діти та наступники не повинні до того втручатися. І нехай на всі часи вони від них відчужуються.

Хто порушить ці наші слова, з тим матиму суд перед лицем мого Бога, і нехай прокляття Боже впаде на нього тепер і в майбутньому в день страшного Божого суду.

Для здійснення цієї справи видаємо цю грамоту і прикріпляємо нашу печатку

При цьому присутні були митрополит київський і єпископ перемишльський, князь Андрій Ярославич та пан Васько і [були] інші численні панове під час написання цього [документа].

І звершено цей запис у Львові, другого року після заснування міста, в понеділок, місяця серпня п'ятого дня, від створення світу року 6778

Захарій Вихо, писар.

Лев, князь.

Місце печатки.

Текст грамоти польською мовою

Публікується за: Ulanowski, s. 13—14.

My xiąże Lew, syn króla Daniela, po odbyłej naradzie, jak[1] uczynił i pradziad nasz wielki car Władymir i nasz ojciec nadał kościelnym i duchownym mężom we wszystkich ziemiach Rusi, tak i my Bogu i najswietszej jego matce pannie Maryi, ktorej wszelką cześć oddajemy i którą od poddanych naszych czczoną

[1] У підставі „jako".

być chcemy, jako szczególną państwa naszego przeciw saracenom obronę, na wojnie zwycięztwo i tryumf, od Bazylego i Konstantyna braci, całego wschodu cesarzów, temuz pradziadowi naszemu w posagu Annie siostrze swej, a jego narzeczonej, na cyprysowej tablicy, od równoczesnego malarza ś[więtego] Łukasza małowaną, ze skarbcu cesarskiego jako szczególny dar między innemi ofiarowany. Przez nas z Halicza miasta do Lwowa przeniesiony w naszej królewskiej ś[więte]go Jana Chrzciciela kaplicy przy zamku złożoną, zachowywaną, w dzien i w nocy czczoną, którą z tem uszanowaniem i pobożnością jakie mamy dla św[iętej] rzymskiej i apostolskiej stolicy, między innemi patryarchalnemi pierwszeństwo trzymającej, w jedności z katolicką wiarą, z najmiłościwszą Konstancyą królową macochą[2] naszą kochaną[3],— braciom pielgrzymującym, mężom apostolskim z nowego kaznodziejskiego zakonu do nas przysłanym, i w ziemiach naszych dla rozszerzenia swiętej wiary rzymsko-katolickiej, od trzydziestu sześc lat żyjącym, i niezmordowanie pracującym, daliśmy pagórek gdzie był dawny zamek, z pałacem nadajemy, ze wszelkim[4] prawem, państwem, korzyściami, granicami, iz[5] całą rozległoscią, jakosmy sami pożytkowali i używali: którym bóg da na wieki posiadać, używać i korzystać[6]. I za naszych poprzedników, i za nas boga miłosierdnego błagać obowiozani będą. Tym zaś mieszczanie i poddani nasi, synowie i następcy niepowinni przeszkadzać, i na wieki niepowinno im to być odebrano.

Ktoby zaś naruszył te nasze słowa, z tym będę się sądownie rozbierał przed panem moim, a przekleństwo Boze będzie nad nim w teraźniejszym i przyszłym w dzień strasznego sądu Boga.

W skutek tej rzeczy daliśmy to pismo nasze, i pieczęć naszą przywiesili.

Przytomni temu byli: metropolita kijowski i biskup przemyski, xiąże Andrej Jarosławicz i[7] pan Waszko i kilku innych panów, gdy się to pisało.

---

[2] Matką; [3] Ukohaną; [4] Wszystkim; [5] У публікації з немає; [6] Наступне речення від слів „I za naszych" до слова „będą" — пропущене; [7] У публікації і немає.

I dane jest to pismo we Lwowie po zbudowaniu miasta roku drugiego, w poniedziałek sierpnia piątego od stworzenia zaś świata roku 6778.

Leo xiąże.

Zacharyasz Wycho, pisarz.

(L[ocus]+s[igilli])

№ 6

Грамота галицького князя Лева слузі Осташкові Гласкові з датою 1282 або 1292 р., якою князь дарує село Васичин у Галицькій волості з усіма належними до нього землями та правами і визначає межі його земельних угідь, застерігаючи при тому обов'язок несення служби трьома ратниками-стрільцями

Документ належить до дарчих грамот.

Місцезнаходження оригіналу документа сьогодні не відоме. До XVI ст. він мав зберігатися у родині Васичинських. У середині XVI ст. служив підставою для підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Кракові 26 грудня 1550 р. З його *вступного протоколу* дізнаємося, що королю на підтвердження був поданий „пергаментний лист від шляхетного Христофора Васичинського, спадкоємця міста Васичина, що у землі, званій Галицька, який написаний руською мовою і містить у собі дарування чи то надання села Васичина, що розташоване на ріці Свірж, знатному Осташкові Гласкові [...] з усім [правом] володіння і власністю на вічні часи [та] з підписом і печаткою найяснішого князя, володаря Лева, колись князя Русі, який непошкоджений, повний і жодною зі своїх частин не викликає застережень" („l(itte)rae pargameneae nomine generosi Chri[st]ophori Vasiczinski, oppidi Vasiczin in Terra Halicziensis dicta haeredis lit[t]eras in idiomate Ruthenico conscriptas continentes se donationem seu concessionem villae Vasiczin ad flumen Swierz consistentis nobili Ostaszkoni Hlasko [.] cum omniqve dominio et proprietate perpetuis temporibus possidente sub titulo et sigillo illustrissimi principis domini Leonis olim Russiae ducis, salvae integrae etiam nulla parte sui inspectae") (IV, № 43). Тут же сказано, що просив підтвердити грамоту не лише спадкоємець, але й у цій справі „звернулись [.] з проханням окремі наші радники" („supplicatumque est nobis per certos consiliarios nostros") (Там само).

Це все, що ми нині знаємо про оригінал документа.

Грамоту двічі підтверджував король Сигізмунд II: вперше, як згадувалося, у Кракові 26 грудня 1550 р. (IV, № 43), вдруге — в Пйотркові 22 грудня 1558 р. (IV, № 52). Обидва рази на прохання Христофора Васи-

чинського. Вдруге разом із текстом документа короля Сиґізмунда II від 26 грудня 1550 р. Двічі текст грамоти вносився до книг Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 79, k. 303—304 zw.; ks. 91, k. 496—497 zw.).

У структурному плані документ репрезентує класичний формуляр. *Вступний протокол* складається з клаузул *інтитуляції* (типова для багатьох грамот, писаних від імені князя Лева) та *інскрипції* з додатковою формулою, що вказує на побажання увічнення справи та запевнення правової чинності й довготривалості („na wieki wieczne"). У контексті *вступного протоколу* засвідчена також клаузула *промульгації* — „kozdomu dobromu nasim lÿsthom kto nan vszdrith ÿ vslissith". Вона у першій частині формуляра єднає зміст *інтитуляції й інскрипції*.

Друга частина формуляра, *власне зміст*, розпочинається з клаузули *диспозиції*, яка містить перелік усіх нерухомих об'єктів, що надавались експонентом, і відомості про границі дарованих земельних і інших угідь. Клаузули *санкції* немає.

Закінчення (*есхатокол*) — третя частина формуляра документа — включає клаузулу *датації*, у якій місце складання документа означено загально: „a daliesmo toth lÿsth na lowiszczi". Нетрафаретне також пояснення засобу засвідчення документа — *короборації*. Досліджуваний „лист" — „zubom zapeczathalÿ".

Загалом розглядуваний формуляр один із найбагатших серед тих, які писалися від імені князя Лева чи Лева Даниловича і нині відомих. У ньому зберігається рідковживана для його канцелярії клаузула *інвокації* (у багатьох інших її немає), зберігаються повністю клаузули *короборації* та *датації*, а щодо загальної архітектоніки не відходить (виняток становить включення у *вступний протокол* клаузули *промульгації*) від структури давньоруських, а також слов'янських формулярів документів XII—XIII ст.

Документ датовано за новим літочисленням, за н. е.: „pod lyth Rozestwa Chrystowa perwoi thessoczi lytha dwysthÿ lyth y druhoho lytha". У *датаційному формулюванні*, проте, пропущене число десяток (до речі, такі випадки трапляються у дипломатиці усіх слов'ян, передусім у копійних текстах). Хтось із читачів запису в Коронній метриці необдумано на полях розшифровує і проставляє: „1202" [?] Насправді за князювання Лева Даниловича це міг бути восьмий або дев'ятий десяток років (вісімдесят або дев'яносто). Третя з ряду цифра, хоч дуже нечітка, може прочитуватися як „3" (1232?) або й „9" (MRPS, pars V, vol. II, p. 38, N 5078). Апріорно дату документа можна пов'язувати з 1282 або навіть 1292 роком.

День і місяць подано за святами церковного календаря: „den swethaho Nikithi". Свято св. Микити припадало у середньовіччі тричі на рік: св. Микити-єпископа — 20 березня, св. Микити-ігумена — 3 квітня (Срезневский. Др. рус. календарь.., с. 14 — 4 травня) і св. Микити-мученика — 15 вересня. При розшифруванні дня і місяця беремо до уваги найбільш відоме і поширене свято св. Микити, яке відзначали церква і народ в Україні у серед-

ньовіччі, а саме св. Микити-мученика. День і місяць появи документа, отже, міг припадати на 15 вересня.

Документ через брак печатки (її не взяли під час полювання) засвідчувався „зубом" („zubom"). Інформація про такий спосіб скріплення непорушності документа насправді рідкісна, власне, відома тільки з канцелярії князя Лева: „Na swidoczestwo naszemu lysthowÿ nasv yesmu peczath prÿwysilÿ zubom zapeczathalÿ a ze nie ÿmaliesmo nasoÿ peczathÿ prÿ ssobÿ, a daliesmo toth lÿsth na lowisczi". Так „зуб" функціонально заміняв печатку. Що собою являв „зуб" як знак і предмет засвідчення документа канцелярією та який мав вигляд,— не відомо. Припускаємо, що йдеться про певний рід металевої пломби, якою знизу затискувався шнурок, прив'язаний до пергаменту [1], на вічку якого був відбитий знак у вигляді якогось „геральдичного зуба". Може, це був елемент „тризуба" (зображення „зуба", очевидно, не випадкове у практиці канцелярії, вона, правдоподібно, сягає старожитніх часів). Семантика зуба у слов'янській традиції пов'язана з символікою понять життєдайності, зрілим віком і надприродними силами, а також збереженням і увіковіченням явища (Усачева, с. 359—362). Це, однак, не єдина згадка про цей знак у княжій сфрагістичній геральдиці. У канцелярії князя Лева знак „зуба" відбивався також на аверсах воскових печаток: „cu(m) sigillo subappenso in cordula sericea cera simplici, in ea sig(nu)m ad mod(um) dent(is)" (див. IV, № 29). Підтвердженням цього є відомості, що усі грамоти, писані від імені Лева, „ktore mayą pieczenczi z zębem", визнавались як автентичні під час перевірки князівських документів спеціальною Ревізією документів Руського воєводства (див.: IV, № 59, а також: I, № 3). Чи „підвішений зуб" у досліджуваній грамоті був оригінальним, тобто належав до творів XIII ст., чи зроблений на кшталт давнього, не відомо. Він втрачений разом з „оригіналом" документа.

Документ окремо не вивчався, не використовувався і не був у науковому обігу. Він також не згадується у давніх інвентарях та описах, переліках документів (пор.: Петрушевич. О галицких епископах.., с. 145—183; Линниченко, с. 53—56; Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 1—22 та ін.). Текст грамоти з таким розлогим коментарем чи не вперше пропонується увазі дослідників.

Аналіз внутрішніх ознак досліджуваного документа, як і більшості грамот, писаних від імені князя Лева (чи Лева Даниловича), дає змогу відносити його до неавтентичних і створених значно пізніше, ніж у другій половині XIII ст. На це вказує низка прямих і непрямих фактів, які випливають із тексту списків документа, що увійшли до королівських підтвердних документів (**Оцес., Пшеремб.**).

Спершу хочеться звернути увагу на факт транслітерації давньоруського письма латинською мовою. У *вступному протоколі* підтвердного документа Сигізмунда II від 26 грудня 1550 р. мовиться, що зміст цього „листа слово в слово з руського письма на польське транслітерований" („litterarum tenor de verbo ad verbum ex Ruthenica scriptura in Polonicam translatur"). Транслітерація, як відомо, нівелює палеографію „оригіналу" (власне, її

підмінює), а водночас і правописні, і загальномовні особливості — одну з основних підстав дипломатичного аналізу документа і створює підстави для підозр, з одного боку, чи не спеціально вносився документ у підтвердний королівський лист у транслітерованій формі, щоб приховати фальшування (тут не враховуються правила королівської канцелярії середини XIV ст., у яких, зрештою, не наполягалося на цьому), з другого — чи правильно відчитаний „ориґінал" тексту і адекватно переданий кириличний текст засобами латинської мови (адже „ориґінал" і список розділяє 240—260 років, відповідно, й прочитання давньоруського тексту в польському середовищі), хоч відомо, що на той час у королівській канцелярії були писарі, які володіли українською мовою і письмом. І це очевидне. Не повинна викликати зауважень можливість участі князя у таких громадсько-господарських заходах, як встановлення границь під час розмежувань земельних володінь приватних осіб. Це, треба вважати, було традицією у Галицько-Волинському князівстві XIII ст. Тут не виключається можливість князя Лева брати участь у розмежуванні земель Васичина. Тим більше, що галицький і снятинський староста Петраш 24 серпня 1401 р. погоджується з межею васичинських земельних маєтностей „**поколѧ ему· кнѣзъ Левъ оуѣхалъ**" (IV, № 17). У змісті названого документа, однак, насторожує, чому Васько Мошенчич, як одна зі сторін цього чину під час розмежування земель із Кіндратом Борсничем (розгляд справи відбувався на прохання Васька), не з'являється на розправу. Випадковість це, чи у Васька Мошенчича не було грамоти князя Лева „**листы и знамены· што соуть на листѣ**", яка б мала засвідчувати границю маєтностей.

Не цілком переконливою є згадка в іншому документі короля Сиґізмунда II від 11 листопада 1557 р., виданому у Вільні „у справі мита, яке від давніх часів у його спадковому місті Васичині встановлене колись найяснішим Левом, князем Русі" („ipsum ea dicti qualis exactione qui antiquitus in oppido ipsius haeredi[ta]rii Vasiczin ab ill(ust)ri olim Leone Russiae duce thelonei nomine instituta") (IV, № 51). У ньому, однак, документ князя Лева про мито для Васичина не наводиться, згадка, правдоподібно, основується лише на словах „dali esmo iemu selo [...] zo wssim pravom [..] z mithom" із досліджуваної грамоти. У королівському підтвердженні 1550 р. про мито не згадується (IV, № 43). Не відомо, звідки взялася така розлога оповідь, пов'язана з нищенням, відновленням і потребою збільшення мита?

Викликає певне застереження і той факт, що князівська грамота двічі підряд (у проміжку восьми років) підтверджувалася одним і тим же королем (1550, IV, № 43; 1558, IV, № 52) і на вимоги одного і того ж петента. Навряд чи друге підтвердження можна трактувати лише як формальну та неарґументовану процедуру та пов'язувати її з проходженням загального генерального сейму в Пйотркові, на якому учасники довідувались про різні правові чинності. У *вступному протоколі* королівського документа 1558 р. (IV, № 52) зазначено, що грамоту князя Лева підтверджено „для уникнення будь-яких скарг" („se contra supplicas ullas"), а далі, „щоб цей

дарчий [лист] залишився непорушно законним" („donationem hanc ratam et firmam esse volentes").

Привертають увагу значні розбіжності транслітерацій текстів князівської грамоти під час першого підтвердження 1550 р. (IV, № 43) і другого 1558 р. (IV, № 52). Більшість слів тексту містить різне написання і звучання (див. далі основний текст і примітки до нього). Водночас немає облят князівського документа в ґродських і земських книгах Жидачева, Галича, Львова та інших міст, які традиційно вписували подібні документи на прохання зацікавлених осіб на сторінках книг.

На неавтентичність документа Лева вказує аналіз самого тексту:

1. Не цілком переконливим, наприклад, є формулювання клаузули *інтитуляції* (**Оцес.**). Клаузула починається з нетипової для давньоруської дипломатики XIII ст. форми „pluralis majestatis" „Ми": „Мў" — „Мy kniass". Вона відповідає лат. „nos", що було привнесено зі західноєвропейської дипломатики пізніше. Таке запозичення для часу князювання Лева Даниловича є сумнівним, тим більше у документі, який стосувався внутрішнього життя князівства. Займенник ми (nos) переважно у XIII ст. засвідчений у підробках князівських документів (див. III, № 5, 15—16 та ін.).

2. При правильній структурі документа на першому місці виступає *інвокація*: „V imie oўcza ў ssyna ў swiethocho ducha" (**Оцес.**) або: „W imie otcza i syna i ducha swiethocho" (**Пшеремб.**). Для документів, писаних від імені князя Лева (Лева Даниловича), це рідкісне явище і стосується як достовірних документів, так і фальсифікатів.

3. Незрозумілим є формулювання клаузули *короборації*, зокрема у тій частині, яка вказує, що документ „zubom zapeczathalў".

4. Викликає застереження неподання у документі дати. В обох найдавніших списках (**Оцес.**, **Пшеремб.**) нечітко написане слово на означення „десяток". І тут, очевидно, проблема полягає не у відчитанні недбало написаного *датаційного формулювання* копіїстами (також його транслітерації) королівської канцелярії (такі випадки також трапляються), а в навмисному, для замітання слідів щодо підробки документа, псуванні фальсифікатором дати ще, очевидно, на рівні протографа.

5. Не всі слова, використані в документі, могли бути поширені у діловій мові князівської канцелярії. І хоч аргументація на основі мови, передусім ужитої лексики, не завжди переконлива (з одного боку, не можна довести існування того чи іншого слова, якщо його не виявлено в інших джерелах, з другого — якщо воно згадується лише у цьому документі, то виникає підозра, що воно запозичене з інших слов'янських мов і не давньоруське), важко відносити (використовуємо, зрозуміло, лише доступну інформацію) до XIII ст. такі лексеми та їх форми, як „swidoczestwo" (свидочство, 1386, ССУМ, т. 2, с. 321), „vzitki"; „vzimali", „karczma", „mlyn", „млинъ" (1359, 1375, 1400, Там само, т. 1, с. 602) тощо. Викликає певний сумнів наявність у тексті XIII ст. такої великої кількості мікротопонімів, а також їх деталізація, не кажучи про звучання: „bolotho Kalihusi",

„Hnespvtho", „Mssanoie Bolotho", „Hnilaja Kÿrnicza", „Oszruvya Mogyla", „Studennaÿa Kyrnicza", „Hlubokoya Dolyna", „Wodky", „Mogila".

Наведені факти відхиляють будь-яке припущення, що досліджуваний документ, писаний від імені князя Лева, належить до XIII ст. Він створювався пізніше, можливо, у XV—XVI ст.

Грамота відома у чотирьох списках, які засвідчують один і той же дипломатичний вид документа, тотожну структуру, хоч у багатьох випадках неоднакову мову. Це вказує на те, що хоч в основі списків лежала одна і та ж підстава, її переписувачами і транслітераторами були різні особи. Порівняльне зіставлення списків Коронної метрики **КМ-1** та **КМ-2** вказує, що під час другого запису грамоти у контексті підтвердного документа короля Сигізмунда II 22 грудня 1558 р. її текст по-новому транслітерується на основі протографа-„оригіналу".

Списки досліджуваної грамоти такі:

1. (Оцес.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Оцеського. Створений у Кракові 26 грудня 1550 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II. В основу списку покладена подана на підтвердження шляхетним Христофором Васичинським грамота „з підписом і печаткою найяснішого князя, володаря Лева". Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Канцелярське письмо XVI ст. Нині місце зберігання рукопису списку у складі підтвердного документа короля не відоме. Наші відомості про список основуються на тексті списку **КМ-1**.

2. (КМ-1). Список № 1 Коронної метрики. Складений у Варшаві 1551 р. під час внесення князівської грамоти у склад підтвердного документа короля Сигізмунда II від 26 грудня 1550 р. (**Оцес.**) в актову книгу Коронної метрики за 1550—1551 рр. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks 79, k 303v -304). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Дрібне канцелярське письмо XVI ст. Характерні написання літер **ÿ** (переважно замість **й, и, і**), подвійного **ss** (замість українського **с**); вживається носовий звук **ą** (див. також: MRPS, pars V, vol. II, p. 38, N 5078).

3. (Пшеремб.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Пшерембського. Створений на генеральному сеймі у Пйотркові 22 грудня 1558 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II від 26 грудня 1550 р. (**Оцес.**) із новим прочитанням грамоти князя Лева. Воно було здійснене, як і перше підтвердження, на прохання Христофора Васичинського. Сьогодні місце зберігання цього списку-оригіналу як окремого документа не відоме.

4. (КМ-2). Список № 2 Коронної метрики. Складений після 22 грудня 1558 р. під час внесення князівської грамоти у склад підтвердного документа короля Сигізмунда II від 22 грудня 1558 р. (**Пшеремб.**) в актову книгу Коронної метрики за 1557 (17 жовтня) — 1559 (28 січня) рр. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 91, k. 496 zw.—497 zw.). Давньоукр. мова в латинській транслітерації. Дрібне канцелярське письмо XVI ст. Звучання тексту більш близьке до давньоукраїнського „оригіналу": майже

немає багатозначної за звучанням літери ў — її замінила літера і; далі проглядне змішування и та v, де останнє переважає. Усі різночитання списку **КМ-2** подані у підрядку до публікованого основного тексту **КМ-1**.

Текст грамоти не був у науковому обігу і не друкувався.

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Публікується на основі списку **КМ-1**.

V imie oўcza ў ssyna ў swiethocho ducha.

Mў kniass Leph hospodar Russkoў zemlў swiczczim kozdomu dobromu nasim lўsthom kto nan vszdrith ў vslissith, nasomu virnomu sluzў Ostaskowў Hlaskowy dali esmo iomu sielo w Haliczkў Volosthi na ўmie Wassiczin na Szwerzu, na wўkў wўcznў ў dithom iecho ў blyszkomu plemenu zo wssim pravom zo wssimi vzitki ўako ўessmo sami vzimali z mithom ў s korczmoўą ў z mlyni prydalismo k tomu Vassiczinu zemlў obessdom [!] za rykoyą za Swerzem od Halicza po potok j̈aveczkў po bolotho Kalihusi, po Knesz Puth po Mssanoie Bolotho, po Hniluўu Kўrniczu, po Oszruvyą Mogily, po Studennўą Kyrniczu stho verch dolўnў Hlubokoў po reku, po Swersz na drohuў sthoronў w Swerssa od Zidaczowa pridali essmo zemlў ku Vassiczinu po Hlubokoўą Dolyną po Wodky, po Mogilu, po Hoscıniecz stho ideth s Kruzıhnў ku Voskresseniўu po Dolinu, od Dolўnў poperek bolotha ku Swerzowi ku riczi po tha wsa snamiona, przydaliesmo thuią ku Wassiczinu Hlaskowў ў ўescze pridaliesmo k tomu Waseczinu o dwў dworiscz̆ў wo Lwąwskiў wolosthў na Noczeluhowў Monina [!] dvoriscza daliesmo Osthaskowў Hlaskowў na wўkў wiczny ў dўthom ўecho, ў yoho blyskomu plemieniu zo wssimi vzitkў ў zemleўą y z borthmy zo wssimi vzitky ўako ўssmo samўi derzely ў vzўwalў s toho Wassiczina ў s tich dworziscz ў mayąth nam sluzithў kopiem ў trўmў sthrilczy, nam ў nassim sczasz [!] po nass bednią [!] na wўkў.

Lysth pўssan pod lyth Rozestwa Chrystowa perwoi thessoczi lytha dwysthў lyth y druhoho lytha wo den swethaho Nikithi.

Na swidoczestwo naszemu lysthowў nasv yesmu peczath prўwўsilў zubom zapeczathalў a ze nie ўmaliesmo nasoў peczathў prў ssobў, a daliesmo toth lўsth na lowisczi.

№ 7

Грамота галицького князя Лева Даниловича бояринові Ярославичу Юліяновичу Шептиці з датою 1284 р., якою князь дарує село Кальнофости й Онуфріївський монастир, а також підтверджує спадкове право на землі, що належали його батькові, дідові та прадідові, для заснування сіл Шептич і Вощаниці (Вощанців) у Самбірській землі

За смисловим і дипломатичним значенням документ належить до дарчих.

Оригінал документа не відомий. Про нього дізнаємось із підтвердної грамоти короля Казимира IV, виданої 27 грудня 1458 р. у Кракові. Королівський трансумпт називає його „привілеєм" („privilegium"). Писаний на „пергаменті", правдоподібно, спочатку кирилицею. Сьогодні документ дійшов у транслітерації латинськими літерами. У зв'язку з цією транслітерацією помітно чимало орфоепічних невідповідностей з українським звучанням слів. Як свідчить протокол королівського документа, оригінал був „підписаний рукою найяснішого володаря Лева, князя Русі й скріплений вислою печаткою руської князівської канцелярії" („scripto manu eiusdem serenissimi principis Leonis ducis Russiae subscriptum et sigillo pensili cancellariae ducum Russiae"). Підтвердження здійснювалося на прохання „шляхетного Федора із Шептич від себе і шляхетних братів Гліба і Сенька, онуків вельможного Яцька або Гіацинта з Шептичів" (див. IV, № 27). Копію документа Лева з підтвердження 1458 р. слід відносити до найстаріших на сьогодні.

12 квітня 1469 р. у Городку, на прохання того ж шляхетного Федора із Шептич і його родичів король Казимир IV вдруге підтверджує права власності прохачів на володіння маєтностями, „які були надані їх попередникам, згідно з листом найяснішого володаря і пана Русі князя Лева" („iuxta litteram praeclari principis domini Leonis ducis Russiae praedecessoribus ipsorum datam et concessam") (див. IV, № 28). Однак друге підтвердження уже не містить у своєму складі тексту грамоти Лева Даниловича.

У XVI ст. обидва документи короля Казимира IV з текстом грамоти Лева Даниловича окремо підтверджує король Сигізмунд II — перший 24 травня 1572 р. у Кракові (Harasiewicz, p. 146—147), другий — 13 лютого 1552 р. у Пйотркові (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 80, k. 110 zw.—111 zw.). Текст грамоти короля Казимира IV з 1469 р. у додатку доповнено текстом грамоти князя Лева і облятовано між 31 серпня—3 вересня 1552 р. у книзі Перемишльського городського суду (IV, № 44).

Структура документа зберігає тричастинний поділ тексту — *вступний протокол, власне зміст* і *закінчення* (*есхатокол*). Кожна з названих частин містить відповідну, здебільшого вичерпну, кількість клаузул відповідного смислового навантаження.

Документ у *прикінцевому протоколі* містить формулювання *санкції* з традиційною *маледикцією* („A ktoby nasz wełykokniażki łyst maw złomaty, budu mał z nym sud pered Bohom"); немає найменшої згадки про *короборацію* (пояснення способів і засобів засвідчення документа, завдяки яким він набирає правової чинності), хоч наприкінці тексту в дужках стоять дві букви: „L. S.": (L[ocus] S[igilli]).

Датація документа складається лише з одного елемента — дати року. Вона, як бачимо, подана за новим літочисленням: „Pysałosia w lito od Rożdestwa Chrysta Boha tysiecza dwochset osimdesiatoho czetwertoho".

Виявлення документа, публікація і дослідницька праця над ним почалися приблизно з 20—30-х років XIX ст., що було передусім пов'язане з підготовкою збірника документів з історії церкви „Annales ecclesiae Ruthenae" М. Гарасевичем (вийшов друком заходами М. Малиновського аж у 1862 р.). Дослідник публікує текст грамоти у підтвердженні короля Казимира IV з 1458 р., яка у свою чергу підтверджується королем Сигізмундом II 1572 р. (Harasiewicz, p. 146—147). Публікація грамоти підтверджувала давньоруські корені роду Шептицьких. Дещо пізніше на основі „актів греко-католицької капітульної бібліотеки у Перемишлі" (правдоподібно, й виявленого тексту грамоти), а також популярних переказів, з'являється згадка про документ у рукописному „Записнику" („Родинна хроніка Шептицьких") графа Івана Шептицького про оборону Перемишля перед монголо-татарами, в якій активну участь брав якийсь Шептиця За це князь Лев Данилович привілеєм з року 1284-го мав надати перемишльському судді Ярославові (чи Ярославичу), мабуть, синові або своякові оборонця, село Кальнофости з монастирем св Онуфрія та дозволити йому заснувати село Шептичі на Вощаницьких полях (Шпитковський, ч. 1, с. 2). Ці відомості тою чи іншою мірою повторюють Т. Жихлінський (Żychliński, s. 305), „Хроніка жалобна..." (Kronika żałobna.., s. 439) і, зокрема, А. Косинський (Kosiński, s. 605 та ін.), який додатково використав текст досліджуваної грамоти. У 1876 р. опубліковано підтвердні документи короля Казимира IV в Aktach grodzkich i ziemskich, у яких наводиться грамота з іменем Лева Даниловича (1458) і згадують її (1469) у підтвердженнях короля Сигізмунда II, відповідно, 1552 і 1572 рр До них додано коментар (AGZ, t. VI, s. 133, N 92). У 1894 р. І. Линниченко досліджує підтвердну грамоту короля Казимира IV з 1469 р. із згадкою Левової грамоти для Шептицьких, зокрема, володінь „Шептиці з Онуфріївським монастирем у Самбірській землі" (Линниченко, с. 54), а щодо грамоти з датою 1458 р. зауважує, що вона неавтентична (Там само, с. 55). Реєструє грамоту 1469 р серед вихідної документації (у трансумпті Сигізмунда II 1552 р.) Коронна метрика (MRPS, pars V, vo.. II, p. 64, N 5471). Згадки про неї подають Б. Барвінський (Barwiński, s. 197), І. Крип'якевич (Крип'якевич, с. 95), але чи не найбільше приділив уваги документові І. Шпитковський у зв'язку з дослідженням генеалогії роду Шептицьких (Шпитковський, ч. 1, с. 2—3).

Після війни про неї не згадують, за винятком окремих історіографічних оглядів (Пашин. К затянувшейся дискуссии.., с. 8; його ж. Генеалогический комментарий.., с. 135—136).

Зауважимо, що майже всі перелічені праці, які вміщують відомості про грамоту чи публікують її текст, є констативними (виняток становлять праці І. Линниченка та С. Пашина) і здебільшого некритичними.

Належність документа до XIII ст. і часу князювання Лева Даниловича не витримує критики. Він усього-на-всього є фальсифікатом XVI ст.

Причини появи досліджуваної грамоти, як і багатьох інших документів з іменем Лева Даниловича (чи Лева), як відомо, могли бути різні. Кожна з таких грамот, однак, мусила спиратись на якийсь факт. У нашому випадку визначальну роль відіграла оповідь про геройство предка петентів у княжі часи, згідно з якою за його заслуги князь Лев Данилович мав надати його нащадкам привілей. На таку леґенду, як згадувалось, натрапляємо у „Записнику" графа Івана Шептицького та в іншій літературі (див. далі; також: Шпитковський, ч. 1, с. 2). Проте безпосередньою причиною появи документа була, правдоподібно, типова для XVI ст. боротьба за права власності на землі давнього роду Шептицьких перед владою (можливо, спровокованою навалою колоністів) і створення пізніших підробок документів. За таких обставин з'явилась більшість публікованих нині фальсифікатів; для їх перевірки за королівським розпорядженням була створена Ревізія документів Руського воєводства (див. IV, № 56—61). Час, на жаль, приховав усю конкретику питання. Покликання у документі на „дідів і прадідів" і на князівські їм привілеї було у Руському воєводстві (частково на Поділлі, Волині) поширеним явищем. Створений фальсифікат XVI ст., очевидно, не переконував адміністративну владу, і фальсифікатор, щоб надати новоствореному документові ваги, вдається до подвійного фальсифікування — документ, написаний від імені князя Лева Даниловича, вписується у надуманий тим же фальсифікатором королівський трансумпт 1458 р. і видається як історична цілість середини XV ст. Це створювало додатковий аргумент, що випливав із пієтету до королівської канцелярії для переконання державних службовців і обґрунтування домагань петентів. Такий захід деколи міг удаватися. Відомо, що князівські документи підтверджувались і враховувались королівськими чинниками уже з XIV ст. На те, що підтвердна королівська грамота 1458 р. неавтентична і з'явилася, очевидно, в один час із документом, писаним від імені Лева Даниловича, вказує стиль викладу змісту королівської грамоти (насамперед інша структура, брак клаузули *свідки*, що, як правило, мусила виступати при подібних правових актах) та брак будь-яких відомостей про неї у записах Коронної метрики під вказаною датою (III, № 23 та ін.).

Втім, припускаємо, що неавтентичність князівського документа навіть у складі підтвердного документа була згодом виявлена. А отже, у підтвердному варіанті 1458 р. документ не фіґурував перед місцевою владою. Тому з'являється новий підтвердний документ для Шептицьких того ж короля у 1469 р., правда, вже без тексту грамоти Лева Даниловича. Він містить лише згадку про те, що земельні маєтності „були надані їх попередникам, згідно з листом найяснішого володаря і пана Русі князя Лева" („iuxta litteram praeclari principis domini Leonis ducis Russiae praedecessoribus ipsorum datam et concessam") (IV, № 28). Документ 1469 р., на жаль,

також створений у XVI ст., але оскільки у ньому лише згадувалася грамота Лева Даниловича (IV, № 45), то не викликав контраверсійного заперечення; його підтверджує у 1552 р. король Сигізмунд II і у тому варіанті вписує Коронна метрика (MRPS, pars V, vol. II, p. 64, N 5471). Згодом, що напевно пов'язане з позитивним полагодженням справи прохачів, той же король підтверджує у 1572 р. і грамоту з датою 1458 р.

На неавтентичність документа з іменем Лева Даниловича вказує також аналіз багатьох конкретних елементів тексту грамоти:

1. Надуманим і безпідставним є формулювання клаузули *інтитуляції*, у якій Лев Данилович виступає як „welyki kniaź wsiey Ruskoi zemli". Галицько-волинські князі цей титул узагалі не вживали. Лише Роман Мстиславич відомий як „**великии князь**" Правда згадану титулятуру подає літопис, що може викликати певний сумнів у тому, чи сам князь Роман Мстиславич називав себе „**великим княземъ**". Автентичних документів з таким титулом нині немає. Великими князями „звалися видатні київські князі,— пише І. Крип'якевич,— але цей титул не був постійним і не перетворився у титул київських князів взагалі [...] Великих князів встановили для себе лише суздальські князі" (Крип'якевич. Гал.-Вол. князівство, с. 116). Надуманою для князя Лева Даниловича є також названа частина клязули *інтитуляції*: „welyki kniaź wsiey Ruskoi zemli", а далі перелік земель: Лев Данилович князь „halycki, nowohradzky [мабуть, новгородський], trubowolski [теребовельський], czerwensky, peremyslski, zwinohradzki і wsiey Russyi hospodar". У цій *інтитуляції* віддзеркалене повне незнання фальсифікатором усієї історії, що, зокрема, виявилося у змішуванні адміністративно-політичних одиниць XII, другої половини XIII ст. і раніших часів

2. Непереконливим є зміст формулювання клаузули *інскрипції*. Документ адресовано „wirnym i mylym" боярам, а далі „pułkownykom, sudywszczym hradzkim" Яких „полковників" мав на увазі фальсифікатор, не відомо. І. Линниченко зауважує, що згадка про них прямо доказує („б'є ярко в очі") неавтентичність грамоти. Невідомо, що означають такі слова, як „судивщі градзькі" чи „судівничі, судді ґродські" [?], з допомогою яких фальсифікатор переносить судово-адміністративну систему виконання для досліджуваних територій з XV—XVIII на XIII ст. Чужим для офіційних документів XIII ст. є тип *привітальної формули* „miru chrystyańskomu pozdrowlenie".

3. Порушеною є структура документа з початковим множинним займенником „ми" у „скороченому вигляді" *інтитуляції*: „My Leon Danyłowicz wsiej Ruskoi zemli", далі повторення уже без власної назви формулювання клаузули *інскрипції*: „daiemo naszomu bojarowy i sudywszczymu hradu peremyslskoho".

4. Спостерігається невідповідність, як це вдається констатувати на основі списку, між загальним оформленням грамоти, її структурою і змістом. Привертає увагу насамперед різнобіжність між поданням фальси-

фікатором „під оригінал" грамоти з прикінцевою (під текстом) поміткою про печатку; невідповідність між згадкою у *вступному протоколі* підтвердного документа Казимира IV 1458 р. щодо князівського підпису і печатки у грамоті князя Лева Даниловича У тексті грамоти з іменем князя Лева Даниловича немає жодного підпису і найменшого натяку на згадку про прикріплення чи підвішення князівської печатки, а наприкінці тексту Левового документа лише подана помітка початкових букв латинських слів: „L. S." (L[ocus] S[igilli]). Іншими словами, у протоколі документа короля Казимира IV мовиться, що пред'явлено для підтвердження привілей князя Лева, засвідчений підвісною печаткою („sigillo pensili cancellariae ducum Russiae"), а зміст документа не лише не містить клаузули *короборації*, що типове для такого типу документів, але й подає незрозумілу для князівської канцелярії другої половини XIII ст згадану позначку „L. S." (L[ocus] S[igilli]). Вона, власне кажучи, спираючись на документи XVI—XVIII ст.,— є нічим іншим, як аналогом документів саме цих століть, а не XIII ст. Це також непрямо вказує на те, що писалась вона не на пергаменті, що властиве для XIII ст., а на папері, до якого приклеювалась (тиснулася) печатка.

5. Не відповідає часу появи псевдодокумента використана лексика. Незважаючи на всілякі орфоепічні казуси у зв'язку з транслітерацією латинськими літерами давньоукраїнського тексту, князь Лев фігурує як „Leon"; трапляються слова „pulkownykom", „sudywszczyi" і т. ін.

Досліджувана грамота відома у чотирьох списках одного і того ж виду. Всі списки складені давньоукраїнською мовою у транслітерації латинськими літерами.

1. (АЖ). Список від імені секретаря королівської канцелярії Альберта з Жихліна [?]. Створений 27 грудня 1458 р у Кракові у складі підтвердної грамоти короля Казимира IV (див у даному виданні IV, № 27) Давньоукр мова у латинській транслітерації. Як вказує *вступний протокол* підтвердного документа, князівська грамота подавалась на підтвердження Федором із Шептич та його племінниками Федором, Глібком і Сеньком. Була пергаментною, засвідчувалась печаткою і підписом [!] князя Лева Даниловича. Можна припускати, що князівський документ був написаний кириличною графікою. Нині місце зберігання цього списку, як і підтвердної грамоти, не відоме. Наші дані ґрунтуються на публікації документа М. Гарасевичем (Harasiewicz, p. 146—147).

2. (Демб.). Список канцлера королівської канцелярії Валентина Дембенського. Створений 24 травня („sabbato ante dominicam Conductus Paschae proxima") 1572 р. на генеральному сеймі у Кракові у складі підтвердних грамот королів Казимира IV з 1458 р. (див. **АЖ**) та Сигізмунда II з 1572 р. Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Оригінал списку не зберігся. Наші відомості основуються на пізнішій друкованій копії документа М. Гарасевичем (Harasiewicz, p. 146—147)

3. (АП). Список із родинного архіву Шептицьких у с. Прилбичах. Створений невідомим автором у XVII ст. у складі підтвердних документів королів Казимира IV з 1458 р. (див. **АЖ**) та Сигізмунда II з 1572 р. (див. **Демб.**). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Ще на початку XIX ст. список грамоти зберігався у Прилбицькому архіві Шептицьких. Про це свідчить примітка М. Гарасевича: „Archivum familiae hujus possidet sequens dokumentum eam concernens" (Harasiewicz, p. 145). Нині місцезнаходження рукопису документа не відоме.

4. (ПҐС). Список Перемишльського гродського суду. Створений на початку XIX ст. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1572 р. (див. **Демб.**). Давньоукр. мова у латинській транслітерації (Harasiewicz, p. 146—147). Відомості про список взято з публікації грамоти. Її рукопис не зберігся.

Опубл.: Harasiewicz, p. 146—147.

Регест: MRPS, pars V, vol. II, p. 64, N 5471.

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

У цьому виданні текст документа подано за списком **АЖ**. Інші списки не враховуються через невиявлення їх прямих протографів.

Wo imia otca i syna i ducha swiatoho amin.

Leon Danyłowicz z Bożey łaski welyki kniaź wsiey Ruskoi zemli hałycki, nowohradzky, trubowolski, czerwensky, peremyslski, zwinohradzki i wsiey Russyi hospodar. Wsim nam wirnym i myłym bojarom, pułkownykom, sudywszczym hradzkim i ciłomu miru chrystyanskomu pozdrowłenie.

Oto pryszow do nas, nasz bojar i sudywszczy hradu peremyslskoho na imia Jarosławycz Julianowycz Septici, syn Juliana Pawłowycza Septicie, wnuk Pawła Mełentynowycza Septicia, a prawnuk Mełentyna Septycia i uprocyw nas o wydanie takoi hramoty:

My Leon Danyłowicz wsiey Ruskoi zemli daiemo naszomu bojarowy i sudywszczymu hradu peremyslskoho seła nasze Kalniafosty i monastyr s[wiatoho] Onufreia w zemli a Kniaztwie naszym Samborskim buduszczym, a zemlu na seło Septice i seło Woszczańce należne do jeho otca, dida i pradida iemu i wsiey jeho potomnosty, tak zemlu na założenie seła Septyci, seło Kalnafosty

i monastyr s[wiatoho] Onofreia w zemli Samborskiej na wieczne czasy wsiey jeho potomnosty daju i daruju.

A ktoby nasz welykokniażki łyst maw złomaty, budu mał z nym sud pered Bohom.

Pysałosia w lito od Rozdestwa Chrysta Boha tysiecza dwochset osimdesiatoho czetwertoho.

(L[ocus] S[igilli]).

№ 8

Грамота галицького князя Лева Даниловича слузі Мелентію Туркевичу з датою 1284 р. (окремі списки), якою князь надає село Колчичі (Кульчиці) у Самбірській волості з усіма належними до нього земельними угіддями, встановлюючи їх межі, та користями з бортей і рибальства

Досліджуваний документ належить до дарчих грамот.

Оригінал не зберігся. Про текст грамоти дізнаємось із списків, які відомі у трьох варіантах. Найраніший з них (вар. А) належить до середини XVI ст., створений у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II 29 жовтня 1556 р. у Варшаві. Його підтвердження відбулося на прохання Романа, Юрка, Федя Тарасовича, Тимка, Хоми та Ілька Кольчицьких (Кульчицьких). У *вступному протоколі* королівської грамоти, згідно з реляцією коронного підканцлера Йоана Пшерембського, вказано, що „нам був пред'явлений для експертизи лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева, написаний руською мовою, скріплений його титулом і звичною зубчастою [?] печаткою" („expertas nobis esse lit[t]eras pargameneas ill(ust)ris Leonis ducis olim Russiae titulo et sigillo eius dentali solito munitas") (IV, № 48). Це єдина на сьогодні відома інформація про князівський документ. У тому ж протоколі зазначено також, що документ був „непошкоджений і ні в чому іншому не підозрілий" („non corruptas, nec aliqua in parte susceptas"). Той же документ у контексті королівського трансумпту вноситься королівськими ревізорами 13 березня 1564 р. у Литовську метрику (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 310—310 zw.). Запис супроводжується словами, „лист добрий" („quatenus in usu").

У XVII ст., через різні історичні обставини, з'являються інші списки документа, що засвідчено варіантами тексту Б та В (див. далі). Протографи цих названих варіантів грамоти нині, як і тексту XVI ст. (вар. А), також не відомі. Про них знаємо лише з облят і витягів з облят. Раніший запис документа (вар. Б) належить Перемишльському земському судові та датується 13 вересня 1696 р. Він внесений окремо, без супровідних текстів на прохання Михайла Кольчицького-Занковича українською мо-

вою, кириличним шрифтом і у транслітерації латинськими літерами (див. **ПЗС-1, ПЗС-2**). Той же варіант Б документа на основі окремого витягу з надуманою датою 1660 р. (див. **ВПЗС-2**) на прохання Івана Кульчицького вдруге внесений в актові книги Київського ґродського суду 9 листопада 1790 р. (**КҐС**).

Варіант В документа з'являється між 15 вересня і 26 листопада 1696 р. Відомий також у формі обляти у книзі Перемишльського земського суду в складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з датою 29 жовтня 1556 р. (**Пшеремб.**). Правда, під час облятування документа у Перемишлі текст, писаний від імені князя Лева, підмінюється і не відповідає варіантові А (чого треба було сподіватись), а наближений радше до варіанта Б зі зміненим порядком слів

Такі загальні відомості про документ князя Лева, які вдалося на сьогодні встановити на основі пізніших записів (див. Іл. *28—29*).

Щодо структури документа, то в ньому у варіантах А та В проглядається двочленна будова, а у варіанті Б — тричленна. Формуляр документа у першому випадку складається зі *вступного протоколу*, який містить клаузули *інтитуляції* та *інскрипції* (наявні в усіх трьох варіантах документа); *власне змісту* — клаузули *диспозиції* (у варіантах Б та В — поширена) та *санкції з маледикцією*. Чужими у формулюванні клаузули *санкції* (вар. Б), як і взагалі у діловій мові актів XIII ст., є слова: „**А на гєрбъ дарꙋю и Саса**" (**ПЗС-1**) // „A na herb daju Sasa" (**ВПЗС-2**) *Закінчення (есхатокол)* формуляра репрезентоване клаузулою *датації* лише у варіанті документа Б. Дата виражена тільки роком і обчислена новою ерою: „**а.с.нд҃**" — 1284.

Де писався документ,— не відомо. У ньому (навіть у найповнішому варіанті Б) назва місцевості не вказана. *Датаційне формулювання*, як мовилось, наявне лише у варіанті Б документа тільки датою року. У контексті клаузули вона така: список **ПЗС-1** — „**Писалосꙗ во лѣто ѿ Рож'тва Хва҃ а.с.нд҃**" (1284), список **ПЗС-2** „Pysalosia w lito od Rozdestwa Chrystowa perszoj tysiaczy dwochsot osmdesiatoho czetwertoho".

Виявлення документа і використання його тексту з науково-дослідницькою метою почалося тільки у XIX ст. Він, однак, міг бути відомий дослідникам Перемишльщини у першій половині століття, про нього могли знати Д. Зубрицький, А. Петрушевич (Інкін, с. 56).

У 60-х роках на основі екстракту грамоти документ копіює (вар. Б, список **ВПЗС-1**) Т. Ревакович. Він осучаснює його правопис. Це торкнулося насамперед заміни графем **z** на **ż** у тих випадках, де вимовляється **ж**; **i** на **j** (**у**), пристосування до сучасного правопису великих літер, пунктуації. Окремі слова він подає в іншому прочитанні, наприклад: замість „Kolczyci" — „Kulczyci", замість „Turkiewyczowy" — „Jurkiewyczowy", замість „Sinozatiamy" — „sianożatiamy", замість „tysiacy" — „tysiaszczy" та ін. Бракує слів „selo Kolczyci", як уточнення після слів „Samborskoy oblasty". Можливо, ці різночитання належали ще укладачеві екстракту грамоти, з якого переписував текст дослідник (Грушевський. Чи маємо ... грамоти..., с. 21—22) Спираючись на список 1564 р., що уміщений у Литовській метриці (**ЛМ**),

публікує текст грамоти (вар. А) І. Линниченко. Це відбулось двічі — 1894 р. (Линниченко, с. 54) та 1899 р. (Линниченко. Суспільні верстви.., с. 54—55). Грамота включена у відомий перелік документів, писаних від імені князя Лева Даниловича або Лева. У 1902 р. публікує документ — варіанти А та В — М. Грушевський. Він, аналізуючи грамоту з погляду дипломатичної достовірності, доходить висновку, що вона неавтентична, „хоч польський переклад, безперечно, й покрив деякі недокладности первісної стилізації" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 21). Пізніше, у дискусії між І. Линниченком і М. Грушевським стосовно Левових грамот знову згадані ця грамота й елементи її змісту (Линниченко. Грамоти.., с. 101—102; Грушевский. Еще о грамотах.., с. 274 та ін.). У 1907 р. коротко описує і публікує список грамот Лева (вар. Б), заглиблюючись у питання автентичності князівських документів узагалі, І. Каманін (Каманин, с. 3—7). Виявивши текст документа у формі обляти у книгах Київського ґродського суду за 1790 р. (в основі лежав витяг з обляти Перемишльського земського суду за 1660 р.), він уважає обляту „прикладом викривлення" документів князя Лева в пізніші часи, хоч вона свого часу „в своїй основі, можливо, була реальною". І. Каманін, будучи обізнаним зі суперечкою, що точилася навколо автентичності грамот з іменем Лева і спираючись на виявлений у Києві список грамоти для Кульчич, констатує, схиляючись певною мірою до концепції І. Линниченка, що „визнання підробки грамот князя Лева, мабуть, є ще спішним; можливо, з часом у багатьох, якщо не в усіх випадках, виявиться, що в основі лежить дійсний факт видачі грамоти, що з втратою оригінальних грамот, унаслідок різноманітних обставин (пожеж, татарських руйнувань і т. ін.), їхні власники вдавались до відновлення по пам'яті втраченого оригіналу, що на тому ґрунті поновлення і проходило викривлення грамот, що доходило до впровадження або згублення в них таких частин, які у той чи інший час були зайві або їх недоставало" (Каманин, с. 4).

Про досліджуваний документ знали Б. Барвінський, І. Крип'якевич, О. Кучера.

У післявоєнний період багато уваги приділив документові В. Інкін. Грамота, на думку дослідника, поряд з іншими подібними документами „становить безсумнівний фабрикат XVI ст." (Інкін, с. 56). Водночас учений розглядає історію створення грамоти, спиняється на трактуванні своїми попередниками її автентичності, вказує на причини появи грамоти у варіантах та ініціативу в цьому, в контексті боротьби за спадкові маєтності, Кульчицьких. В. Інкін окремо наголошує на провенієнції тексту документа: „Фальсифікаторів спонукало до цього почуття поґвалтованої справедливості. Джерелами фабрикації послужили власна пам'ять, акт 1423 р. старости П. Одровонжа, звідки в фальсифікат внесено опис границь, якого не було в перший грамоті [варіанти Б та В], і власна фантазія, почасти оперта на дійсний стан речей, що складався не раніше XV ст., наприклад, „A na herb daruju Sasa" (Там само, с. 58—59).

До неавтентичних відносить грамоту С. Пашин. Йому належить повне заперечення будь-якої історичної вартості грамот з іменем князя Лева

Даниловича чи Лева, в тому числі її дарчої слузі М. Туркевичу на село Кольчичі (Кульчиці) (Пашин, с. 20). Появу документів з іменем Лева (Степанові Лізді на села Гординю і Дорошево (III, № 21), Кунатові Біличу на села Ритеровичі і Рогізно (III, № 23) дослідник розцінює як сплановану акцію, як справу одних рук: „Можливість звичайного збігу суттєво підважується тією обставиною, що власники Гордині і Кульчиць були сусідами — віддаль між селами не досягала навіть 10 км" (Пашин. К затянувшейся дискуссии.., с. 12—13). Таке трактування непрямо проглядається і в інших працях цього дослідника, присвячених українській шляхті XIV—XV ст. (Пашин. Галицкое боярство.., с. 15—21; його ж. Червонорусская шляхта, с. 21—32). З приводу міркувань С. Пашина, передусім у його першій статті, В. Інкін зауважує, що „історики, які займають вкрай скептичну позицію [щодо грамот князя Лева], виходили з концептуальних міркувань невизнання великої феодальної земельної власності на Русі в XIII ст." (Інкін, с. 56).

Про документ згадують О. Купчинський (Купчинський. Дослідження.., с. 130), Я. Щапов (Др.-русск. письм. источники, с. 35) і т. ін.

Різнобічні спостереження над документом, а також його аналіз багатьма дослідниками дають підстави констатувати, що йдеться про фальсифікат, правдоподібно, XVI ст. На це вказує низка фактів, пов'язаних із критикою тексту документа та умов, що спричинили його появу.

Документ, як зазначалося, дійшов до нас у трьох текстових варіантах, і це за умови, якщо йдеться про один і той самий акт дарування, про одного і того самого експонента та адресата. Торкаючись конкретно текстів варіантів документа, умовно названих А, Б та В, констатуємо, що вони мають: 1) різний обсяг тексту; 2) неоднакове смислове навантаження, нарешті, 3) створювалися у різний час і, головне, значно пізніше князювання Лева, як про це свідчить дата варіанта документа Б. Це попередньо вказує, що для названих варіантів служив не один протограф. Для ілюстрації сказаного відзначимо:

1. Варіант тексту документа А коротший, містить 68 слів (разом зі службовими словами), Б та В — по 89.

2. У варіанті тексту А зміст подано більш загально, варіанти Б та В містять уточнення передусім щодо назв урочищ, відповідно, опису меж села. Під цим оглядом, звичайно, звертають на себе увагу клаузули *диспозиції* у частині формуляра, *власне зміст*. Наприклад:

А: „ze wsithkÿemi pozÿthki, jakossmÿ samÿ trzimalÿ, s polmÿ ÿ z ląkamÿ, ÿ z dąbrowamÿ, ÿ lÿassi, ÿ zyri, ÿ z barcziamÿ, i s siczia";

Б: „**ꙗкосми сами держꙗли с хлопами сѣтниками из весьма пожитками** ъ **полꙗми• сѣножꙗтꙗми• паствисками• лѣсами• дꙋбровами• бортами и сѣтю и з ꙋрочисками до Колъчицъ належащими Кобила• Боленижъ• Городъ• Садъ и Радылъ межи межами ѡграничоними бабинъского• корнелоского• ожъми'кого• стꙋпницкого• ꙋгорницкого и самборского**".

Варіант тексту В збігається з варіантом Б за кількістю слів, хоч і з іншим порядком. Водночас прикінцева формула *диспозиції* також по-іншому подана у варіантах:

А: „ÿ dalissmo mu na wyeky wyeczne ÿ potomkom jego";

Б: „**вѣчне и на вѣки**“ (текст грамоти українською мовою у транслітерації латинськими літерами пропускає ці слова); В збігається з Б.

У клаузулі *санкції* з *маледикцією* варіанта документа Б після слів власне клаузули (чого нема у текстах варіантів А та В) подана згадана фраза: „**А на гербъ дарꙋю и** [?] **Саса**“ (**ВПЗС-1, ВПЗС-2, КҐС** та ін.). Формулювання такої фрази могло, однак, з'явитися лише з XV ст.

3. Варіанти документа, як відзначалось, з'являлися у різний час. Найкоротший з них за обсягом тексту А, правдоподібно, був складений спочатку (незалежно від того, що він першим підтверджувався і вносився королівськими ревізорами до Королівської метрики, див. далі). Інший — Б, який не підтверджувався і якого не знає королівська канцелярія, відомий тільки з облятованих записів 1696 та 1790 рр. і різних його витягів. Щодо варіанта документа В, то він компілятивний. Поява варіантів Б та В пов'язана, як про це свідчать різні історичні джерела (останнє, однак, не викликає застережень щодо подібних умов і для варіанта документа А в XVI ст.), в екстремальних обставинах переслідування зем'ян Кульчицьких і їх прав власності на спадкові землі з боку самбірського старости Юрія (Єжи) Мнішека. Староста забрав у Кульчицьких 11 ланів і приєднав „до сусіднього фільварку“, постійно відбирав „збіжжя та інше сільськогосподарське майно“, а в 1609 р. „домігся санкції своїх дій у королівському референдарському суді“ (Інкін, с. 58). Судові процеси тривали також при його наступниках у XVII ст. Кульчицькі їх постійно програвали. Тим часом виказатись документом князя Лева на спадкоємне право власності щодо земель, належних Кульчицьким, як це практикували інші зем'яни, вони були неспроможні, бо на той час, правдоподібно, уже не існувало в „ориґіналі“ князівської дарчої. Чому Кульчицькі не вдалися і не використали підтвердної грамоти короля Сиґізмунда II з датою 29 жовтня 1556 р., у якій наводився текст грамоти Лева,— не відомо. Не віриться, що про нього не знали. За цих обставин 1696 р. з'явився (а не у 1660 р., як, сперечаючись з М. Грушевським, твердить В. Інкін) фальсифікат, що є варіантом Б і В, писаний також від імені князя Лева, але вже з конкретною датою: 1284 рік. Відомості, що він написаний 1660 р., не підтверджуються. Запис про появу ориґінального витягу документа 13 вересня 1660 р. (Каманин, с. 6), який начебто був зроблений на основі якоїсь внесеної у Перемишльські земські книги обляти, не виявлено, хоч книга під цим роком прошита і з неї не втрачено жодного аркуша. Таким чином, пропонований Іваном Кульчицьким для запису в Київську ґродську книгу витяг із цією датою (від 9 листопада 1790 р. був внесений до Київської ґродської судово-адміністративної книги (**КҐС**) також є нічим іншим, як фальсифікатом.

Пропонованих відомостей, очевидно, уже вистачало б для того, щоб переконатись у неавтентичності документа. Звертаємо увагу, однак, ще на окремі елементи, взяті з внутрішньої критики тексту грамоти щодо цього питання.

У документі помітне:

1. Нетипове формулювання (навіть для Левових грамот) клаузули *інтитуляції*: „Ja w Bodze Lew xÿ'ze pan Ruskÿei Ziemÿe“ (А); „**Ꙗ ꙋ Бозѣ Левъ кнꙗзь и панъ Рꙋскои землѣ**“ (Б); „Ja w Bodze Lew xiąze pan Ruskiej ziemi“ (В).

2. Нехарактерне для ділової мови князівських канцелярій XIII—XIV ст використання у клаузулі *датація* початкового слова „**писалося**". На першому місці цієї клаузули традиційно вживали „**сталося і писано**" („actum et datum"), з XIV ст. в українських документах відомі формулювання, створені на основі кореня цього слова: „**А писанъ листъ**", „**А писано**".

3. „Виразно доводять фабрикацію" документа, на думку М. Грушевського, титул „**панъ Рꙋ̀ской землѣ**", а також згадка про Самбірську волость (прочитується „областъ"), що, правда, останніми роками спростовується (Крип'якевич. Княжий Самбір., с. 26—32; Коструба. Самбірське еп-во.., пос. 15; Генсьорський. З коментарів.., с. 182).

4. Брак у всіх варіантах грамоти дати, причому саме „більш пізні списки" її мають.

5. Загалом мова документа не відповідає XIII ст. Мовний аналіз текстів грамоти, незалежно від того, що окремі списки дійшли у перекладі та транслітерованому вигляді українського „протографа", дає змогу зробити висновок, що стиль і добір лексики притаманний XVI—XVII ст. Вона репрезентує зовсім нехарактерний для XIII ст. „pluralis maiestaticus": „**такосмн сами держали**" (Б); „jakossmy̓ samy̓ trzimaly̓" (А); „dalissmo" (А); „dalismy" (В). На мові позначився вплив польської мови: „**с хлопами**" (польс. chłop — селянин), „**малъ**", „**бꙋ̀дꙋ̀ малъ**" (польс. — będę miał), правдоподібно, „**предъ**" (польс. przed — перед), „**пастевискамн**" (польс. — pastwisko). Нехарактерною для XIII ст. є форма „**съ полгами** [...]• **лѣсами**" замість „**из польми** [...] **лѣсы**" (Генсьорський. З коментарів.., с. 181). Незрозумілою є для XIII ст. фраза, дочеплена до клаузули *санкції:* „**А на гербъ дарꙋю и** [?] **Gaca**" (вона могла з'явитись лише з XV ст.) (Інкін, с. 58—59), „**область**" замість „волость" тощо. Викликає підозру подібність форм і стилізація мови грамоти до інших грамот, які не належать до автентичних.

Досліджувана грамота збереглась, як зазначалось, у трьох варіантах (А, Б і В), які репрезентовані десятьма списками. Вони дійшли до нас давньоукраїнською мовою у кириличній графіці та транслітерації латинськими літерами, а також у перекладі польською мовою.

Варіант документа А

1. (Пшеремб.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Пшерембського. Створений у Варшаві 29 жовтня 1556 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II. В основу списку покладений руський пергаментний „оригінал" грамоти князя Лева Даниловича, засвідчений печаткою. Її підтвердження з наведенням тексту відбулося на прохання Романа, Сірка, Федя Тарасовича, Тимка, Хоми та Ілька Кольчицьких (Кульчицьких). У процесі підготовки королівського документа досліджувану грамоту перекладено старопольс. мовою. Місце зберігання рукопису списку в складі підтвердного оригінального документа латинською мовою не відоме. Знаємо його копії і регест (MRPS, pars V, vol. II, p. 189, N 7639).

2. (КМ). Список Коронної метрики. Створений у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II 29 жовтня 1556 р. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 89, k. 23—23v.). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст.

3. (ЛМ). Список Литовської метрики. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II 29 жовтня 1556 р. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, ks. 9, k. 310). Старопольс. мова. Канцелярське письмо. Правопис поширений для старопольської мови, що вживалась в Україні і в Литві у XVI ст. Графема **і** передається через **і** та **у, ў** і **ў** („Russkўei"); **z** та **ż** — через **z**, **ł** і **l** — **l**, непослідовне вживання графем **a** та **e**. Подекуди засвідчене **ą**. В основу списку покладений список підтвердного документа короля Сигізмунда II 1556 р. (див. **Пшеремб.**), який є найранішим серед відомих варіантів грамоти.

4. (СЕ). Список Самбірської економії. Створений 29 жовтня 1756 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II 29 жовтня 1556 р. (**Пшеремб.**), який пізніше підтверджено королем Августом III 9 липня 1742 р. (ЦДІАЛ, ф. 856, оп. 1, кн. 126, арк. 106). В основі списку є запис у Коронній метриці (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 60, k. 123). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVIII ст. Список входить до складу конволюту документів про майнові суперечки між власниками сіл Корналовичі і Кульчичі та громад Бобинського та Дублянського ключів Самбірської економії. На звороті: „N[umero] 90-to. 1756, die 29 8-bris. Lit[t]erae ducis Leonis". XVIII ст.

Варіант грамоти А, таким чином, засвідчений польською мовою у чотирьох списках.

Текст документа старопольською мовою

Для видання варіанта А грамоти використано список **ЛМ.** Список **Пшеремб.** не береться до уваги через невиявлення його тексту.

Ja w Bodze Lew xўąze pan Ruskўei Ziemўe, dalem Kolczicze sludze swemu Melenthўowi Thurkowўczowў w Samborskyei wloszczў syelo Kolczicze ze wsithkўemi pozythki, jakossmў samў trzimalў, s polmў ў z łąkamў, ў z dąbrowamў, i z łўassi, ў zyri, ў z barcziamў, ў s siczia, ў dalissmy mu na wyekў wўeczne ў potomkom iego.

A ktho bў chczўal zlamacz nasse listhў, sąnd bedzie mўal s nyem przed Bogiem.

Опубл.: Линниченко, с. 54; Линниченко. Суспільні верстви.., с. 54—55; Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 21.

Регест: MRPS, pars V, vol. II, p. 189, N 7639

Варіант документа Б

5. (ПЗС-1). Список № 1 Перемишльського земського суду. Створений 13 вересня 1696 р. у зв'язку з облятуванням князівської грамоти як окремого документа в книги земського суду Внесення його в актові книги відбулося на прохання Михайла Кольчицького (Кульчицького)-Занковича (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 149, арк. 84—85; грамота кн. Лева Даниловича арк. 85). Давньоукр. мова. Скоропис стилізований під неохайний півустав. Для письма не характерні виносні літери (виняток становлять графеми **с** та **н**). Графема **у** послідовно передається через **ꙋ**, **я** — через **ꙗ**, **о**, однак, має два відповідники — **о** та рідше **ѡ**. Помітні неточності у написанні деяких слів. Слова „**въ Самборъскои обла҆ти село Колъчицѣ**" були пропущені під час складання основного тексту й дописані пізніше. Так само вписане пізніше на полях слово „**ожъмн҆кого**" Дата року подана слов'янськими буквами. Заголовок: „Oblata priuilegii Ruth(e)no idiomate s(upra)sc(rip)ti pro p(e)t(en)te n(obilium) Kolczyckich".

6. (ПЗС-2). Список № 2 Перемишльського земського суду. Створений, подібно як і список **ПЗС-1**, 13 вересня 1696 р. у зв'язку з облятуванням тексту князівської грамоти як окремого документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації Запис в актові книги відбувся на прохання Михайла Кольчицького (Кульчицького)-Занковича (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн 149, арк 85). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Канцелярське письмо. Текст частково вилиняв, у зв'язку з чим частина слів без підтирок і текстологічних правлень потягнена вдруге пером. У тексті непослідовно вживаються великі букви, немає абзаців. Графема **і** позначається двояко — як **і** та як **у**; **z** та **z** — як **z** і т. ін. Трапляються випадки, коли замість **cz** вживається **c**: „tysiacy". Слова „w Samborskoj oblasty seło Kolczyci" — пропущені в основному тексті і дописані пізніше на місці примітки з окремою позначкою про те, де вони повинні бути у тексті. Так само пропущене слово „Ozemynskoho", але дописане над рядком. Після *датаційної формули*, що виражена лише роком і написана словами, поставлено її розшифрування: „1284". Заголовок: „Expositio seu interpretatio priuilegii suprascri(pti) polonico idiomate scripta".

7. (ВПЗС-1). Список № 1 витягу Перемишльського земського суду. Створений у 1696 р. (не раніше 13 вересня) або пізніше як екстракт обляти князівського документа, внесеного у книги земського суду 13 вересня 1696 р. (див. **ПЗС-2**). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Зберігався у родинному архіві Кульчицьких у с. Кульчичах. Приблизно зі середини XVIII ст. список був включений в окремий конволют документів роду Кульчицьких, який складався з 238 сторінок, розміром in folio, оправлений у картон і шкіру. У книзі список грамоти князя Лева Даниловича був на третьому від початку аркуші. У XVIII ст. названий конволют зберігався у Волчка Кульчицького (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 22). Тепер місцезнаходження списку грамоти, як і взагалі цілого конволюту до-

кументів, не відоме. Текст списку, слід припускати, послужив для створення списку-копії, пізніше він був покладений в основу списку Т. Реваковича (див. **Рев.**). На другому аркуші конволюту також згадується князівська грамота 1284 р. Вона використовувалася у XVIII ст. при розмежуванні земель громади с. Кульчичів. Заголовок документа такий: „Granitialia dokumenta villam terrestrem Kulczyce cum bonis oeconomiae Samboriensis s(acre) r(egiae) m(aiestatis) dislimitantia, tum et alia munimenta statum bonorum terrestrium [...] Kulczyce, a privilegio ill(ustrissi)mi ducis Leonis 1284 [...] complectentia ac granities et divisio(nem) Odrowazianam, nec non legitimitatem [...] praesentis probantia [...] documenta ex actis terrestribus et castrensibus Premisliensibus collecta opera g(e)n(ero)si Pauli Kulczycki vices gerentis castrensis Premisliensis anno domini 1766. Premislıae".

8. (ВПЗС-2). Список № 2 витягу Перемишльського земського суду. Екстракт обляти князівської грамоти повинен був бути внесений на прохання Михайла Кульчицького-Занковича в актові книги Перемишльського земського суду 13 вересня 1660 р. Створений в останніх роках XVII—XVIII ст. Давньоукр. мова в латинській транслітерації. Хто виготовляв список,— не відомо. Під текстом, як форма засвідчення документа, поставлено напис: „Correxi Nowosinski" та помітку про відбиток печатки: „L[ocus] S[igilli]". Проте названі діловодні елементи, які належали „оригінальному" екстрактові, у список перенесені механічно. Про досліджуваний список, як і про його облятування, в Перемишлі в 1660 р. дізнаємось з пізнішої копії списку, внесеної в 1790 р. у Київські ґродські книги (див. **КҐС**). Серед актів Перемишльського земського суду облята князівської грамоти для с. Кульчич за 1660 р не знайдена Невиявлення документа, можливо, пов'язане з браком узагалі факту внесення грамоти в актові книги названого року. Припускаємо, що дата 1660 р. помилкова (і не виключено, що поставлена умисно з розрахунком незнання справи у київському (житомирському) середовищі, у досліджуваному списку замість очевидної — 1696 р. Про те, що йдеться саме про „копію оригінального екстракту" з 1696 р., а не з 1660 р., може вказувати: а) факт першого облятування князівської грамоти у книгах Перемишльського земського суду саме у 1696 р. і не раніше; б) майже повна ідентичність правопису тексту поданого списку під названим 1660 і 1696 р., нарешті, в) збіг дати дня і місяця облятування грамоти 13 вересня 1696 р. з датою обляти досліджуваного списку. Крім того, у даному разі пізнавальними є особа Михайла Кульчицького-Занковича, який виступає як прохач внесення документа у книги Перемишльського земського суду в 1696 р. (він у тій самій ролі фігурує у 1660 р.) та особа земського урядовця у Перемишлі Новосінського, який згадується у багатьох документах саме з 90-х років XVII ст. Таким чином, найімовірніше, йдеться про „копію оригінального екстракту" обляти князівської грамоти з 13 вересня 1696 р. (див. **ПЗС-2**). Під основним текстом досліджуваного списку подана примітка про якусь невідому перевірку князівської грамоти королівським судом ще у 1366 р.: „Productum coram judicio sacrae

majestatis circa visitationem laure [?] inter officiales communitatis Samboriensis et communitatos inter villam[que] eo nomine atque camerarium Kulczyce nec non alios incomparatis ne expressas.

Feria quarta, in crastino festi sanctae Agnetis Virginis et martyris, anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto. Adamus Brzezowski" (пор.: Каманин, с. 6—7).

9. (КҐС). Список Київського ґродського суду. Створений на прохання Івана Кульчицького 9 листопада 1790 р. і внесений у формі обляти у замкові книги суду (ЦДІАК, ф. 2, оп. 1, кн. 122, арк. 188 зв., акт № 192). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. В основу списку покладена копія ориґінального витягу з обляти документа, який мав бути вміщений у книги Перемишльського земського суду за 1660 р. (див. **ВПЗС-2**). Тепер рукопис списку не відомий. Він разом з названою актовою книгою Київського ґродського суду втрачений в останню війну. Наші відомості основуються на копії досліджуваного списку з 1907 р. (див. Каманин, с. 5—7).

Варіант грамоти Б, таким чином, засвідчений у п'яти списках, складених давньоукраїнською мовою (один список кириличною графікою, шість — у латинській транслітерації).

Опубл.: Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 21; Каманин, с. 6.

Текст документа давньоукраїнською мовою

Виявлено один список — **ПЗС-1**,
який покладено в основу публікації.

Ꙗ ꙋ Бозѣ Левъ кнꙗзь и панъ Рꙋскои землѣ далемъ село Колчичѣ слꙋизѣ [!] своемꙋ Мелеⷩтомꙋ [!] Тꙋркевичови въ Самборъскои облаⷭти село Колъчицѣ[1] ꙗкосми сами держꙗли с хлопами сѣтниками из весьма пожитками ⷭъ полꙗми• сѣножꙗтꙗми• паствисками• лѣсами• дꙋбровами• бортами и сѣтю и з ꙋрочисками до Колъчицъ належащими Кобила• Боленижъ• Городъ• Садъ и Радылъ межи межами ѡграничоними бабинъского• корнелоского• ожъмиⷭкого[2]• стꙋпницкого• ꙋгорницкого и самборского вѣчне и на вѣки•

А кто би нашѣ листи малъ зламати бꙋдꙋ малъ з нимъ сꙋдъ предъ Богомъ•

А на гербъ дарꙋю и [?] Саса•

Писалосꙗ во лѣто ѿ Рожⷭтва Хв҃а а.с.и҃д.

---

[1] Слова „**въ Самборъскои облаⷭти село Колъчицѣ**" дописані під текстом пізніше

[2] Слово „**ожъмиⷭкого**" написане пізніше на полях аркуша.

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Із шести відомих рукописних списків варіанта Б обрано **ВПЗС-2**. Інші списки не використовуються через невиявлення їх оригіналів

Ja u Boze Lew kniaz i pan Ruskoj zemli dałem seło Kulczycy służi swojemu Melentomu [!] Turkiewiczowy w Samborskoj oblasty, jakośmy samy derżały z chłopami, sytnikamy i zo wsima pożytkami, polamy, cinożatiami, pastwiskamy, lisamy, dubrowamy, bortamy i sitiu i z uroczyskamy do Kulczyc należaczemy Kobyla i Boleniż, Horod, Sad i Rudel [!] mieży mezamy ohraniczonymy babinskoho, kornelskoho, ozminskoho, stupnickoho, ubornickoho i samborskoj „wiczne y na wiki".

Kto by naszy łysty mał złamaty budu maty z nym sud pred bohom.

A na herb daju Sasa.

Pysalosia w lito od Rożdestwa Chrystowa perszoj tysiaczy dwochsot osmdesiatoho czetwertoho.

Варіант документа В

10. (ПЗС-3). Список № 3 Перемишльського земського суду. Створений між 15 вересня і 26 листопада 1696 р. під час облятування князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1556 р. (див. **Пшеремб.**). Внесення грамоти в актові книги відбулося на прохання Михайла Кульчицького (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 149, арк. 101—102). Старопольс. мова. Типове канцелярське письмо XVII ст. Текст не регламентується у написанні великих букв і не членується на абзаци. Згідно з тогочасним правописом графема **i** позначається, як **i** та **y**. Так само **j** позначає **i** та **y**. Не розрізняється написання графем **z** та **ż**, **s** та **ś**, **l** та **ł**, українське слово „области" перекладено як „właści": „Samborskoj właści". Звірка облятованого списку зі списками **ПЗС-1**, **ПЗС-2** та **ЛМ** вказує на існування третього варіанта тексту грамоти, який виник, очевидно, при облятуванні грамоти у 1696 р. Тоді первісний текст підтвердної грамоти короля Сиґізмунда II, мабуть, уже був втрачений власниками і реконструювався на основі пізніших списків. У зв'язку з тим для переконання земського суду в Перемишлі в автентичності грамоти і в тому, що вона підтверджувалася королем Сиґізмундом II, грамота двічі вноситься в книги кириличною графікою і у латинській транслітерації. Заголовок: „Oblata privilegii p(ro) p(eten)te n(obilium) Kulczyckich".

Текст документа старопольською мовою

Зберігся лише один список варіанта **ВПЗС-3**.
На його основі здійснено публікацію варіанта грамоти.

Ja w Bodze Lew xiąze pan Ruskiej ziemi dałem wies Kulczyce słudze swemu Melentyiowi Turkowiczowi w Samborskoj właści [1] sioło Kołczyce jakosmy sami trzymali z chłopami, sietnykami, i z urociskami do Kolczyc nalerzącemi Kobyła, Boleniz, Horod, Sad i Radył między miedzami ograniczonemi babinską, kornieloską, ozmincką, stupnicką, uhernicką i samborską, i ze wszystkiemi porzytki z polami, z łąkami, z dąbrowamy, z liasy i zyry, i z barciamy, i z sicią, dalismy mu [!] na wieki wieczne i potomkom jego.

A ktoby miał złamac nasze listy sąd będe miał z niem przed Bogiem.

Крім поданих списків грамоти князя Лева Даниловича, рукописні та літературні дані вказують на існування інших, які використовувались у різні часи для доказу прав власності на землі, розмежування земельних угідь с. Кульчич із сусідніми громадами, Самбірською економією. Приміт-ка до списку грамоти, що внесена у Київські ґродські судові книги (див. **ВПЗС-2**), вказує на перевірку князівської грамоти королівським судом 1366 р., отже, існування „оригіналу" чи його списків у XIV ст. Окремі списки грамот зберігались у родинному архіві Кульчицьких у с. Кульчичах. Про це написано у Хроніці с. Кульчич (ЛНБ НАН України, ф. 141 (О. Чоловський), спр. 37, арк. 125). Відомі поклики і цитування князівської грамоти при розгляді справ розмежування земель, головним чином, с Кульчич зі Самбірською економією у кінці XVII—XVIII ст. (НБ Львів. ун-ту, від. рук. Самбірська економія, кн. 521, арк. 223—224; ЦДІАЛ, ф. 159-в, оп. 1, спр. 754, с. 121; див.' Інкін, с. 59 та ін.).

№ 9

Грамота галицького князя Лева Даниловича боярину Нерунові з датою 1287 р., жовтня 4, у Львові, якою князь дозволяє „осадити" над річкою Дністром село Страшевичі та дарує у ньому п'ять дворищ, Воздвиженську церкву з трьома дворищами і усіма належними до них землями, данинами та іншими користями, з умовою обов'язку „стрілою служити" князеві

Досліджувана грамота, писана від імені Лева Даниловича, є дарчим документом. Її оригінал невідомий. Про текст документа знаємо з підтвер-

дження короля Сиґізмунда II з датою 18 грудня 1562 р., у Пйотркові (**Оцес**). Це на сьогодні найраніший список князівської грамоти. З протоколу королівського підтвердного документа дізнаємось, що досліджувана „князівська“ грамота була, власне, писана „на пергаменті руською мовою і скріплена титулом і печаткою найяснішого князя Русі Лева“. Вона, крім того, під час пред'явлення королю, була „непошкоджена і ні в чому не підозріла“ („l(itte)ras in pargameno scriptas titulo et sigillo illustrissimi olim Leonis ducis Russae communitas Ruthenico idiomate scriptas sanas omniq(ue) suspicionis“). Текст князівської грамоти увійшов у підтвердний документ з дозволу короля у латиномовному перекладі (IV, № 53). Просив підтвердити документ „чесний священик із села Любимоє Страшевичі“ („honesto Leone pop de villa Lubimoie Straszowice“). Брали участь у цьому заході „наші радники“, які, як мовиться у протоколі підтвердного документа, просили короля у цій справі, а отже, були посередниками зацікавленого пароха.

Грамота у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II вписана до книг Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 93, k. 419), крім того, її тричі, протягом XVII—XVIII ст., облятовано в актових книгах Перемишльського ґродського і земського судів (див. **ПЗС-1**, **ПЗС-2**, **ПҐС**).

Крім польськомовного списку, найдавніший з яких є у контексті королівського документа, знаємо текст, писаний „під ориґінал“ українською мовою. Він, цілком певно, у відомому нам варіанті є реконструкцією з польськомовного списку. Складений на початку XVIII ст. (**БА**). Про нього знаємо з копії середини XIX ст. (див. **КП**). Чи користувався автор списку **БА** якимось кириличним протографом,— не відомо. Про це нічого не мовиться у жодних увагах до списку, помітках на самому аркуші з текстом документа (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 1), в інвентарях, описах та допоміжних матеріалах і літературі. Правдоподібно, йдеться про перший із відомих сьогодні кириличних списків. У першій половині XVIII ст., крім того, був створений текст грамоти давньоукраїнською мовою у транслітерації латинськими літерами. Він з'явився на прохання священика с. Страшевичі Василя Буйловича під час облятування підтвердного документа короля Сиґізмунда II у Перемишльському ґродському суді близько 26 січня 1740 р. (**ПҐС**). Не виключено, що саме В. Буйлович є автором транслітерації тексту. На підставі запису в Перемишльську ґродську книгу згодом А. Політило створив екстракт документа (див. **Політ.**).

Формуляр документа складається з трьох основних частин — *вступного протоколу*, *власне змісту*, що представлений шістьма клаузулами,— *аренгою, промульгацією, нарацією, диспозицією, санкцією і короборацією*, та останньою частиною — *закінченням*. *Закінчення* включає клаузули *свідки, датацію і підпис писаря*. Структура документа загалом відповідає класичним зразкам, а також ідентична для всіх списків.

Документ писався „**в градѣ Лъвовѣ**“. Датований „від створення світу“ і візантійським літочисленням: „**въ лѣто ҂ѕ҃ седмъсѡ҃ ч҃. ѕ҃-е мц҃ѧ окоьварѧ** [1] **.д҃. и дн҃ь**“. Дата розшифровується за першосічневим початком року: 4 жовт-

ня [!] 1288 р. (6796—5508=1288). Так датовано текст списку **КП**. 1288 р. зберігає запис грамоти в Коронній метриці (**КМ**), його засвідчує більшість списків. Окремі дослідники та публікатори документа, приймаючи, однак, що новий рік у галицько-волинських землях міг починатися з 1 вересня, подають як 1287 р. (6796—5509=1287), отже, йдеться про 4 жовтня 1287 р. (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 159). Під цим роком грамота увійшла в літературу і науковий обіг. Водночас щодо дати документа треба відзначити невпевненість та розбіжності, що виявлені за списками. Насамперед цифра дати на означення десяток, саме „•ч•" (90) є дуже нечіткою у рукопису списку (**КП**). А Петрушевич, публікуючи текст документа, вміщає її у дужках' (**ч**) (Там само, с. 159). Тим часом у транслітерованому спискові — „szesnacciatoho" — вона помилкова. Зауважене різне написання, відповідно, й відчитання загального формулювання дати: у давньоукраїнському списку документа (див. раніше) та його відповіднику, що зберігається у транслітерованій формі латинськими літерами: „wo lito szostoj tysiaczy sedmsot dwista [!] szesnacciatoho misiacia henwara dnia czetwertaho" (**ПҐС**). Як вказує аналіз, ця дата у такій формі не піддається розшифруванню, бо у ній, з одного боку, зайвим є подвійне число сотень („700" і „200"), по-друге, їх розшифрування, враховуючи чи не враховуючи цифри „700" і „200" (брати до уваги дві цифри на означення сотень під час розшифрування дати неможливо), в обох випадках непереконливе У першому випадку маємо цифру 6716, у другому — 6216. Переведення першої за новою ерою відповідає 1208 р. (6716—5508=1208), другої — 708 р. (6216—5508=708). Названі дати у будь-якому випадку суперечливі щодо часу появи документа, що мав пов'язуватись із життям князя Лева Даниловича Водночас існують інші неузгодженості у формулюванні дати, зокрема, щодо назви місяця. У всіх названих списках різною є назва місяця у даті. Давньоукраїнський текст подає назву місяця як: „**окоꙗварѧ**" [!] — правдоподібно, жовтня (**КП**), польськомовний — „lutnia" (**ПЗС-1**), а транслітерований — „henwara" (**ПҐС**). Створюється враження, що кожний список з'являвся окремо, без попереднього тексту. Відповідно до поданих місяців у 1287 р. 4 жовтня припадало на суботу, 4 лютого — на понеділок, а 4 січня — на п'ятницю. Оскільки у цих випадках немає впевненості у правильності ні в одному випадку, ми дотримуємося датування, яке найчастіше використовується у друкованій літературі: 4 жовтня 1287 р.

Текст грамоти, як згадувалося, засвідчувався печаткою: „скріплений титулом і печаткою".

Втім, треба припускати, що дослідження документа розпочалося у XVIII ст. Але у порівнянні з іншими Левовими документами вони дуже скромні. Чи не з цією метою з'явилася нова облята реконструйованого давньоукраїнського списку документа у латинській транслітерації 1740 р (**ПҐС**), а після цього десь у 60—80-х роках А. Політило (**Політ.**) зробив із неї екстракт. Можливо, користувалися грамотою І. Могильницький (напевно, був ознайомлений з грамотою Спаському монастиреві на с. Страшевичі та Созань з 1292 р., Могильницький, с. 44—45), згодом А. Добрянський, пи-

шучи про перемишльських єпископів, які згадуються у документі (Добряньский. Спис.., с. 26—28), але впевненості в цьому немає — бракує прямих покликів. Відомішою була згадана інша грамота Спаському монастиреві на села Страшевичі та Созань з датою 8 жовтня 1292 р. (III, № 12). Вперше аналізує і публікує текст грамоти А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 85, 157—159). Він користувався списком Бернардинського архіву у Львові з 1740 р. (**БА**), місцезнаходження якого нині не відоме. Дослідник дає характеристику спискові, зауважуючи, що „грамота писана на пергамені", печатка у ній „відірвана, залишився тільки червоний шовковий шнурок", деякі слова у тексті „вишкрябані і знову вписані новітнім почерком, пристосованим до давнього оригіналу" та ін. Згідно з А. Петрушевичем, автентичність грамоти заперечує ряд даних змісту. Чи не основним зауваженням щодо достовірності документа було те, що „про галицького митрополита по імені Марко і самбірського єпископа Євфимія автентичні історичні пам'ятки нічого не згадують, тим більше, що в 1287 році галицькі єпископи не писалися ще митрополитами, а Самбірська єпископія ще не існувала". Тим дослідник заперечує можливість належності грамоти до XIII ст. (Там само, с. 159). З висновками А. Петрушевича повністю погоджується І. Линниченко (Линниченко, с. 54). М. Грушевський заперечував достовірність усіх Левових грамот, відкидав і не згадував їх. З оцінкою А. Петрушевича погоджуються також історики пізнішого часу (І. Крип'якевич, Б. Барвінський). У 1911 р., однак, Ф. Лабенський (Лабенский. Уставная грамота.., с. 152) говорить про неї, як про автентичний документ, але це використання документа ним не обґрунтовується і залишається без пояснення.

Навіть із цих небагатьох згадок у літературі випливає, що трактування автентичності документа не було однозначним. Одні дослідники вважають його (як це трапляється з більшістю текстів грамот, писаних від імені Лева чи Лева Даниловича) недостовірним і пізніше підробленим документом, другі використовують його, зовсім не замислюючись над цим питанням, визнаючи тим самим існування цього документа у XIII ст. Тих, які сумніваються в достовірності документа, більше і, головне, їх трактування і оцінка його спираються на критичний аналіз змісту і різні супровідні порівняння матеріалу. Науковий аналіз грамоти, проведений А. Петрушевичем близько 150 років тому, цілком переконливий і залишається актуальним для науки. Грамота у цьому варіанті, який дійшов до XIX ст., є підробкою XVII ст. або ще пізнішого часу.

У цьому контексті виникає цілком закономірне питання, а який же документ чи варіант документа князя Лева Даниловича для боярина і слуги Неруна на с. Страшевичі підтверджувала королівська канцелярія уже в XVI ст., а саме 18 грудня 1562 р. (див. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 93, k. 419; MRPS, pars V, vol. I, p. 157, N 2685; див.: IV, № 53), якщо документ відомий лише з XVII ст.

Очевидно, йдеться про найбільш ранній варіант фальсифікату, можливо, той перший, що був підготовлений „під оригінал", і саме він підтверджувався королем та записувався із трансумпту в Коронну метрику.

Чи його ще хтось оглядав, крім фальсифікаторів і членів королівської канцелярії, у тому кириличному написанні, на який вказує протокол документа Сиґізмунда II,— не відомо. Припускати, однак, що підробкою є не лише документ, писаний від імені князя Лева Даниловича, але й королівське підтвердження (трансумпт) у XVII ст. чи пізнішому столітті (такі випадки трапляються з Левовими грамотами, див. III, № 7, 23 та ін.), яке фальсифікатори створили паралельно для прикриття підробки князівської грамоти (з цією метою вона могла „перекладатися" польською мовою), немає підстав.

Автентичність князівського документа заперечує також чимало моментів, безпосередньо пов'язаних із його змістом:

1. Відсутні будь-які джерела (крім Левових фальсифікатів), які б підтверджували діяльність галицького митрополита з іменем Марко в 1287 чи 1288 роках у Галичі та самбірського єпископа. На це звернув увагу ще А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 159). Відомості, які подали А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 26—28), Є. Голубинський (Голубинский, т. 1, ч. 2, с. 700), а нещодавно і М. Бендза (Bendza, s. 43), оперті на неавтентичних документах, писаних від імені князя Лева чи Лева Даниловича. Це стосується і єпископа „**Лариѡн**-а" (див. III, № 11—13, 17 та ін.).

2. У 1287 чи 1288 роках галицькі єпископи не підписувались митрополитами, бо у Галичі ще не було такої окремої духовної інституції, як митрополія. Вона, якщо й могла функціонувати, то неофіційно і, здається, лише з 90-х років XIII ст. (див. III, № 18).

3. Серед свідків, крім названих духовних осіб, виступають „**кнѧзь Андрѣи Ꙗрославовичь • и панъ Васко**". Їхні імена у різних варіантах є в інших неавтентичних документах, що писані від імені князя Лева Даниловича (див. III, № 5, 10, 12—13, 17, 19).

4. У клаузулі *датації* на початку виступає фраза: „А писана и дана грамота", формулювання якої не було характерне для східнослов'янської дипломатики XIII ст. Це пізніший вплив західних документів.

5. Наявні розбіжності між списками щодо формулювання дати. Незважаючи на те, що документ повинен завдячувати своє походження одному протографу, у всіх варіантах іншою є дата у *датаційному формулюванні* кириличного „ориґіналу", його польськомовному перекладі і ще іншою у давньоукраїнському транслітерованому варіанті латинськими літерами, зокрема, щодо назв місяця.

6. Закінчує текст поширений майже у всіх фальсифікатах Левових грамот підпис писаря: „**А пи'ць Захарїа Вихоть**". Така особа невідома, вигадана фальсифікатором.

7. Не цілком переконливими, які б контрарґументи не висувати, для XIII ст. є мова і стиль грамоти. Вони надто осучаснені. Власне, це стан давньоукраїнської мови XVI—XVII ст. Лексика і стилізація досліджуваного документа нагадує давньоукраїнські тексти грамот пізнього середньовіччя. Викликає застереження вживання у XIII ст. слів „**корьчмою**", „**данами**

третин"ыми", польс. — „z daninami", z tretinami". Щодо слова „**третина**", то, очевидно, йдеться про третю частину від оренди землі, що, власне, документоване лише від XV ст. (ССУМ, т. 2, с. 444), закінчення клаузули *свідки*, що у певних варіантах, правда, без слова „**боярѣ**" активно поширюється також з XV ст Йдеться про слова „**и иныхъ бояръ немало при томъ было**" (див. Розов, с. 74, № 40; с. 96, № 52; Акти., с. 41, № 1; с. 136, № 126 та ін.).

Що було причиною появи князівського документа? Напевно, створенню документа слугували майнові справи парафії с. Страшевичі, можливо, на певних етапах інспіровані Перемишльським єпископством. Це зможе в майбутньому довести докладний перегляд документальної спадщини, який торкнеться села Страшевичі і єпископства (єпископського двору, який там розташовувався), зокрема, щодо їх прав на земельні володіння. Стосовно цього повинен знайти своє місце також василіянський монастир, що містився у с. Страшевичах у XVII та інших століттях (див. Коссак, с. 190; Крип'якевич, с. 101). Те, що князівська грамота з'явилася саме у зв'язку з якимись земельними суперечками, свідчить згадка у підтвердному документі короля Сигізмунда II. Король задовольняє клопотання священика Лева щодо належності парафії земель, якими він „до цього часу володів і користувався" („quatenus tamen praefatus Leo pop in usu et poss(essi)one suprascrip(tam) donation(em) ac usq(ue) permansit"). Це, власне, і становить обґрунтування чину підтвердження князівської грамоти 1562 р. Могли тут діяти суто локальні справи, пов'язані зі земельною власністю парафії с. Страшевич. На користь цього свідчить ініціатива священиків Страшевич, спочатку Лева, а згодом Василя Бочковського (1740) щодо підтвердження документа.

Підставою для написання князівської грамоти слугували інші грамоти князя Лева Даниловича Вони були відомі писареві, про що свідчить чимало ідентичних чи дуже близьких до ідентичного звучання зворотів (клаузула *інтитуляції*, форма викладу *короборації*, *датації*) документа (див III, № 5, 12, 14, 18). Могли використовуватись також інші зразки документів, і не лише князівські. Припустимо, що для викладу клаузули *диспозиції* — основної клаузули змісту документа, фальсифікатором брались до уваги й тогочасні акти (XVII чи XVIII ст.). У с. Страшевичах, зокрема при єпископському дворі, мусив бути якийсь архів, а також, можливо, діяв і невеликий скрипторій. На це непрямо вказує переписування там богослужбових книг, про що свідчить покрайній запис з 1570—1571 рр. на Мінеї: „**в селѣ и в дворѣ еп̃ск̃пьском в Страшевичах при Антонии Радиловском е̃пкѣ премиском и самборском на имя Минеи избранныи**" (Франко, с. 23—27). Чи не в Страшевичах був створений фальсифікат князя Лева Даниловича і до нього підтвердний документ від імені Сигізмунда II?

Досить загадковий факт видачі від імені князя Лева Даниловича двох документів, пов'язаних із наданням земель у селі Страшевичах. Йдеться про досліджуваний документ із датою 4 жовтня 1287 р. і про князівський із датою 8 жовтня 1292 р. (див. III, № 12). Князь Лев Данилович, як свідчать тексти у проміжку часу в п'ять років, дарує двічі „на вічні часи"

землю Страшевич у власність різним прохачам. У першому випадку **„богаринови и слоуѕѣ нашемоу добромꙋ Нерꙋнови [ ] и потомкомъ его на вѣкы вѣкѡмъ“**, у другому — **„пресвѣтломоу Преѡбраженїю• придаемъ къ церкви свѧтаго Спаса манастырѧ [ ] на вѣкы дръжати и поживати“** Такий факт поодинокий, інших аналогій не знаходимо. Тим більше, що у другому документі немає найменших натяків на причини, чому відбулось передарування села і його земель. Обидва документи існують кожний сам по собі і поза зв'язком за фабулою. Чи не свідчить це про якусь внутрішню суперечку між власниками — парафією і монастирем, кожний із яких завдяки документові доказував своє першенство. Цікаво, що йдеться про одну і ту ж територію і людей, правда, у першій грамоті лише про „осадження“ села, у другій — мовиться вже як про село Страшевичі. Назви земель, урочищ, потоків (крім р. **Дистер** [!]) у них не повторюються. Зміст клаузули *диспозиції* у *власне змісті* формуляра документа 1292 р. без порівняння ширший і деталізований. Клаузули *вступного протоколу* і *закінчення* — ідентичні або майже ідентичні за змістом. Схожий стиль викладу тексту, близькою є лексика. Все це свідчить, що автором обох текстів була людина одного часу, хоч, правдоподібно, не одна і та сама особа.

Досліджувана грамота збереглася у десяти списках одного і того ж виду. Списки складені давньоукраїнською мовою кириличною графікою (два списки), давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації (три списки) та польською мовою (п'ять списків). Належать до XVI—XX ст.

1. (Оцес.). Список канцлера королівської канцелярії Йоана Оцеського. Створений 18 грудня 1562 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II. В основу списку покладений давньоукраїнський пергаментний „ориґінал“ грамоти князя Лева Даниловича, поданий на підтвердження священиком Левом із села Страшевичі (див. IV, № 53). Старопольс. мова. Переклад здійснено під час підтвердження документа королем Сиґізмундом II. Нині місце зберігання списку не відоме.

2. (КМ). Список Коронної метрики. Створений 1562 р. під час внесення грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II (див. **Оцес.**) у книги Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 93, k. 419). Запис фіксує князівську грамоту від 4 січня 1288 р. („datae Leopoli, 4 ianuarii anno 6796“). Див.: MRPS, pars V, vol. 1, p. 157, N 2685. Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст.

3. (ПЗС-1). Список № 1 Перемишльського земського суду. Створений 25 січня 1661 р. під час облятування князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1562 р. (див. **Оцес.**) в актові книги суду. Запис здійснено на прохання Мартина Созанського та Івана Наруновича (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 128, с. 192—194; грамота кн. Лева Даниловича, с. 193). Старопольс. мова. В основу списку обляти покладений список **Оцес.** Дрібне канцелярське письмо. Текст зберігає характерні для XVII ст. правописні особливості як щодо графіки (графема **z** репрезентує **z** та в окремих словах **ż**, **s** — **s**, **sch** („oschadzić“), подекуди **œ**, **i** — **i**, **y**, **j** та ін.), так і щодо подання великих і малих букв, написання яких не регламенту-

ється. Наявні окремі писарські виправлення у тексті. Не завжди чітке написання голосних **а** та **е**, внесення пропущених букв у слова (друге **п** у слові „daninami"). У клаузулі *свідки* відповідником імені самбірського владики Євфимія (див. списки **КП, ПҐС** та ін.) є „Joseph". Запис у книги супроводжується заголовком: „Oblata poponatus Straszovicen[sis]".

4. (ПЗС-2). Список № 2 Перемишльського земського суду. Створений після внесення князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1562 р. (див. **Оцес.**) у книги земського суду в 1661 р. (див. **ПЗС-1**) і є за діловодною формою екстрактом обляти (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 66. Suppl.). Старопольс. мова. Правопис списку близький до правопису **ПЗС-1**. Останній служив підставою для витягу.

5. (БА). Список Бернардинського архіву у Львові. Створений приблизно у XVIII ст. Згідно з повідомленням А. Петрушевича, зберігав сигнатуру „Elench[o] 123, N 1" (Петрушевич. О галицких епископах., с. 159). Трактований окремими дослідниками як „оригінал" чи „під оригінал". Давньоукр. мова. Пергамент. Список імітований слідами печатки — на пергаменті у дірках „залишився червоний шовковий шнурочок", печатки немає. Сьогодні місце зберігання списку не відоме. На його основі складено список **КП**.

6. (ПҐС). Список Перемишльського ґродського суду. Виник під час облятування грамоти в актові книги ґроду 26 січня 1740 р. Внесення документа в книги відбулося на прохання пароха с. Страшевич Василя Буйловича (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 552, арк. 1532—1533). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Канцелярське письмо XVIII ст. Текст списку містить чимало неточностей у переданні українських слів засобами латинської транслітерації, наявні зміни (порівняно з текстом списків у кириличній графіці) у клаузулі *свідки*, а саме: пропущено ім'я галицького митрополита, перемишльський єпископ Ларіон названий Яковом, окремо виділяється „самбірський владика" і йому надане ім'я Ларіон. Поряд у *датаційному формулюванні* цифра „•ч•" (90) розшифровується як „•ѱ•" (200), внаслідок чого у даті року виступає дві назви сотень „sedmsot dwista". Назва місяця, яка в оригіналі прочитується „**окоьварѧ**", подана „henwara". За основу списку взято руський „оригінал" на пергаменті (див. раніше). У *вступному протоколі* обляти у книгах ґроду мовиться: „ad acticandum porrexit privilegium infrascriptum graeco idiomate totum in pargameneo scriptum". Це підтверджують також канцелярська формула під текстом князівської грамоти: „Locus sigilli pensilis in nigra cera exp(re)ssi" тощо та загальний аналіз текстової частини документа. Запис грамоти в актові книги супроводжується заголовком: „Oblata privilegii pro parte admodum reverendorum Meronowiczow poponum Straszewientium serviens".

7. (Політ.). Список Антона Політила. Виготовлений у 60—80-х рр. XVIII ст. як екстракт обляти грамоти Перемишльського ґродського суду (див. **ПҐС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 818, с. 1—2; грамота кн. Лева Даниловича, с. 1—2). Давньоукр. мова у латинській транслітерації

Текст на двох сторінках. Письмо другої половини XVIII ст. Правопис наближений до правопису тексту обляти грамоти (див. **ПҐС**). Розбіжності помітні у написанні великих літер, вживання яких подібне до списку **ПҐС**, не устійнене і не регламентоване правилами, зокрема, щодо проставлення закінчень слів: список **ПҐС** — „Potokie", „zowemoy", „czetwertaho", „dołow", досліджуваний список **Політ.**, відповідно, „Potoku", „zowemey", „czetwertoho", „dołom" та ін. В окремих випадках замість графеми **s** вживається **sz**: „Pyszec", замість **к** — **g**: „Pobug", замість **u** — **w**: „w tom ze". Спостерігаються також неточності: фразеологізм „selo nasze lubymoie Straszewiczy" подано як „selo nasze Lubymoie I Straszewiczy"; замість „z młynom i korczmoiu" вжито „z młynamy, korczmoiu". У ролі сполучника часто замість **у** вживається **і**. Список має заголовок латинською мовою: „Extractum actum in castro Premisliensi feria tertia in crastino festi conversionis sancti Pauli apostoli, anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo". Під текстом екстракту грамоти підпис: „Ant[onius] Poletylo, actorum regens"

8. (КПетр.). Список із колекції Антона Петрушевича. Створений близько середини XIX ст. (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 1). Давньоукр. мова. Не стилізоване канцелярське письмо. Текст розміщений на одному малому аркуші (половина розміру in folio) сірого паперу. В основу списку покладено текст грамоти, писаний „під ориґінал". Правопис тексту зберігає написання графеми як в „ориґіналі": **у** виражене **ꙋ**, **оу**; **і** — **и**, **ѣ**, **ї**; **я** — **ꙗ**, **ѧ**; **о** — **о**, **ѡ**; **и** — **ы**; **з** — **з** та грецьке **ѕ** („**слꙋѕѣ**"). Непослідовно, однак, вживаються графеми **ь** та **ъ**, що, безперечно, пов'язане з правописом „ориґіналу". Водночас давнє **є** послідовно замінене на **е** при паралельному вживанні **ѥ**. Немає слів, писаних з великої букви, виняток становить початкове **А**, наприклад, у клаузулі *інтитуляції*. У загальних рисах передано пунктуацію „ориґіналу". Зберігаються виносні графеми, скорочення слів, наприклад: „**с҃нъ**", „**ц҃ръ**", „**м҃цѧ**", „**в҃лдкы**", а також т. зв. священні імена — „**Ч҃тнаго Кр҃та Вьздвижєнѧ**", „**ц҃рквь**". У написанні деяких слів помітні певні неточності: „**Ѥвдимїи**", „**окоьварѧ**" та ін. Поряд із текстом на правому полі лицьового боку документа відбиток печатки з написом: „Музей А. С. Петрушевича", що вказує на належність списку до архіву дослідника. Поряд цифри „340" (правдоподібно, давній архівний номер), „1288" (олівцем — пропонований розшифрований рік видачі документа). На звороті аркуша розміщені написи: 1. „6796": „1288". 2. „Oryginal na pargaminie, znajduje się w Archiwie u ojców Berna[r]dynów w[e] Lwowie (Buchalt[erja] Depart[amentu] Duchown[ego]. Ex Elen[cho] 123/ N 1). Pieczęci niema, tylko sznureczek jedwabny czerwony od nej". Далі подана характеристика інших ознак „ориґіналу" грамоти (див. раніше).

9. (Подол.-1). Список № 1 Михайла Подолинського. Створений 30 жовтня 1913 р. на основі обляти князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1562 р. (див. **Оцес.**), внесеної у Перемишльські земські книги 1661 р. (див. **ПЗС-1**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° ф. Теки Подолинського, № 312/II, с. 570—572; грамота кн. Лева Даниловича, с. 570—571). Старопольс. мова. Складений недбалим, з окремими пра-

вками почерком на двох спарених аркушах паперу білого кольору розміром in folio. Правопис списку збігається з правописом списку-підстави **ПЗС-1**. Однак спостерігаються поодинокі відмінності у правописі закінчень слів, а також у написанні великих букв. Мають місце неточності: замість „naszą“ написано „nasie“, замість „w tę“ — „totę“, замість „Rakowczy“ — „Rokowczy“ та ін. При даті документа подана примітка: „Се було би 6796—5508=1288 року“. На початку списку вміщено поклик на джерело, звідки взято текст. Окремо латинською мовою інформовано про місце та дату складання обляти: „Acta sunt haec Premisliae in terminis Terrestr(ibus) f(eria) 3 post Fest(um) s(anctae) Agnetis V(irginae) et M(artiris) pr(o)x(i)ma a(nno) d(omini) 1661“.

10. (Подол.-2). Список № 2 Михайла Подолинського. Виготовлений у 1917 р на основі обляти князівської грамоти в актових книгах Перемишльського ґродського суду 1740 р. (див. **ПҐС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F^{ц} ф. Теки Подолинського, № 312/II, с. 568—569). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Складений недбалим із частими виправленнями почерком на двох спарених аркушах паперу білого кольору розміром in folio. Щодо правопису досліджуваного тексту і його підстави помітні окремі відмінності, зокрема, у закінченнях слів: „tako“ замість „takoie“, „cuda“ — „sudu“, „Halyck“ — „Halycki“. У списку запропоноване інше прочитання слів: „wozwyzenyia“, „mytropolyt“. Мають місце неточності, наприклад, „Roskowcy“ замість „Rakowcy“. Текст грамоти супроводжується заголовком, який дослівно перенесений із актових книг ґроду (див. **ПҐС**) і посиланням на джерело, на основі якого створено список та його дату: „Induc(ta) relation(um) castr(ensium) Prem(isliensium). T(omus) 552, pag(ina) 1532—1533. Actum in castr(o) Premisl(ensi), fer(ia) 3, in crastino festi conversionis s(ancti) Pauli apostoli, a(nno) d(omini) 1740“. Під текстом: „Locus sigilli pensilis in nigra cera expressi“. Далі примітка до дати: „Ся дата баламутна. Точніше дату зри в другім документі, вписанім у перекладі польськім в р[оці] 1661“ (див. **Подол.-1**)

Крім указаних, мусили існувати списки грамоти XIX ст. Такими списками міг користуватися А. Добрянський, знайомлячись із грамотою, однак їх тексти не виявлені.

Опубл.: Петрушевич. О галицких епископах.., с. 157—159.

Реґест: MRPS, pars V, vol. I, p. 157, N 2685.

Текст документа давньоукраїнською мовою

Основним списком для публікації тексту обрано список **КП**.

А се ꙗ кнѧзь Левъ с҃нь королѧ Данила•

Сгадавшисѧ ѥсмо с нашими боꙗры• ꙗко прадѣдъ нашъ ц҃ръ Вѥликыи Володымѥръ и ѡ^{т}ць нашъ оуправилъ и придаль митрополитомъ и ѥп҃пкꙋмь и вьсѣмъ боꙗрѡ^{м} своимъ по вьсѣмъ землѧмъ

роускымъ такоже и мы придаѥмъ и дарꙋѥмъ боꙗринови и слоуѕѣ нашемоу добромꙋ Нерꙋнови ѡсадити село наше Любимое Страшевичи доловь [!] Днѣстромъ рѣкою• Оу том же селѣ дали ѥсмо емоу по^д^ его сели^т^бꙋ пѧ^т^ дворищь изь ролѧми и сѣножатьми на Маломъ Потокꙋ зовемомъ Побꙋкь• И ещѥ к томꙋ придали ѥсмо ѥмоу цр҃квь Ч^с^тнаго Кр^с^та Вьздвижѥнѧ с треми дворищи и из ролѧми и зь десѧтинами на дрꙋгѡ^м^ потоцѣ зовемомъ Раковьци зь млиномъ и с корьчмою• из данами третин^н^ыми всѧкыми• и зъ людїи нашихъ• и зъ роботами третин^н^ыми• плꙋговыми и косѧными• съ вьсѣми пожиткы• с польми и дꙋбровами• изъ лѣсы и борьми• изь рѣками и потокы• исъ сажавками и калꙋжами• съ въсѣми пожи^т^кы в лѣсѣ и в рѣка^х^• в ловища^х^ даѥм и приписꙋѥмъ добромꙋ слꙋѕѣ нашемꙋ Нерꙋнови и потомко^м^ ѥго на вѣкы вѣкѡ^м^• А ѡ^н^ намь вине^н^ стрѣлою слꙋжити в тое вл^д^кы и боꙗре наши и дѣти наши и по на^с^ боудꙋчїе да не вьстꙋпоуютсѧ•

А хто бы маль на мое слово вьстоупити соу^д^ с нимъ прѣ^д^ Бг҃омъ хочю имѣти и да бꙋдеть клѧтва Бж҃іа на немъ въ сеи вѣкъ и въ бꙋдоущїи• въ дн҃ъ страшнаго сꙋда божїа•

А на то и печа^т^ наша завѣшена•

А при томъ были свѣ^д^ци митрополи^т^ галицькии Марко и вл^д^ка прѣмыскыи Лариѡ^н^ • и самборъскыи вл^д^ка Ѥвдимїи [!]• и кнѧзь Андрѣи Ꙗрославовичь• и панъ Васко• и иныхъ боꙗръ немало при томъ было•

А писана и дана грамота сїа в градѣ Лъвовѣ• въ лѣто ҂ѕ҃ седмъсѡ^т^ ч҃• ѕ-е мц҃ѧ окоьварѧ [!]. д҃ .и днъ•

А пи^с^ць Захарїа Вихоть•

Текст грамоти давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

В основу публікації покладено список **ПҐС.**

A ze ja kniaz Lew syn korola Danyła.

Zhadawszysia iz naszymy boiary jako pradid car Wełyky Włodymer i otec nasz uprawył i prydał mytropołytom i epyskopom wsim boiarom swoim po wsim zemlam ruskim takoie, i my prydaiem y daruiem boiarynowy i słuzi naszemu dobromu Nerunowy osadyty seło nasze Lubymoie Straszewiczy dołom

Dniestrom rikoiu. U tom że seli dałysmo iemu pod ieho sełydbu piat dworyszcz z polami i z sinożatmy na Malom Potokie zowemej Pobuk i ieszcze k tomu prydałysmo iemu cerkow Czesnoho Kresta Wezwyżenia z tremy dworyszczy i z rolamy, z desiatynamy na druhom potoci zowemom Rakowci z młynom i korczmoiu, i z daniamy tretynnymy wsiakimy, i z ludmy naszych, i z robotamy tredniowymy pluhowymy i kosiannymy, i zo wsimy pożytkamy, z polmy i dubrowamy, z lisy, z potokamy i z rikamy, i sadzawkamy, i kałużamy, i zo wsimy pożytki w lisi i w rikach, w łowyszczach, daiem i prypysuiem dobromu służi naszemu Neronowy i potomkom ieho na wiki wikom, a on nam wynen z stryłoiu służyty, a w toie władyki i boiare naszyi i dity naszyi i po nas buduszczyi da ne ustupiatsia.

A kto by maw na moie słowo ustupyty, sud z nym przed Bohom schoczu imity i da budet klatwa Bozaia na nem wo sej wik y wo buduszczy, wo den strasznoho sudu Bożyia.

A na toie peczat nasza zawiszenna.

A pry tom były switki [!] metropołyt hałycki i Jakow peremyski, i Laryon samborski władyki, i Ewtymy, i kniaz wełyky Jarosławowycz i pan Wasko i innych boiar nemało pry tom były.

A pysana y dana hramota syia u horodi Lwowi, wo lito szostoj tysiaczy sedmsot dwista [!] szesnacciatoho misiacia henwara dnia czetwertaho.

I pysec Zacharya Wychot.

Текст грамоти старопольською мовою

Публікація тексту основується на списку **ПЗС-1**.

Ja kniaz Lew syna [!] krola Daniła.

Rozmowiwszy się z naszemi boiary iako pradziad nasz car Wielki Wolodimier y ociec nasz wyprawił y przydał metropolitom y episcopom y wszytkim boiarom swoim, po wszytkiey zieme Ruskiey a takze y my przedaiemy y daruiemy boiarzynowi y słudze naszemu dobremu Nierunowi oschadzic [!] sioło nasze Lubiemoie Straszowice dołem Dniestrem rzeką, w tym ze siele daliśmy iemu pod iego sielidbu pięc dworzysczy y z rolami y z łąkami na Małym Potoku zowiem go Pobusk [!], y iescze k temu

przydaliśmy mu cerkiew swiętego Krzyza Podwyzszenie z trzemy dworzyszczy y z rolami, y tez z dziesięcinami na drugim potoku zowiemy Rakowczy z młynem y karczmami, z daninami, z tretinami [!], wszelakimi y z ludzi naszych robotami tretennemi pługami y z koszeniem, ze wszytkiemi pozytki z polami y dąbrowami z lasy y borami, z rzekami, y potokami, y z sadzawkami y kałuzami ze wszymi pozytki, w lesiech y w rzekach, w łowiech daiem y przypisuiem dobremu słudze naszemu Narunowi [!] y potomkom iego na wiek wiekom. A on nam winien z łukiem słuzyc, a w tę darowiznę władykowie y boiarzy naszi y dzieci nasze po nas bedący niemaią wstępować.

A ktoby miał na moie słowo wstąpić z nim przed Bogiem chcę miec, y będzie klątwa Boza na niem wszytkiego wieku będącego, w dzien strasznego sądu Bozego.

A to danie [!] pieczęć naszą zawieszoną.

A przy tym byli swiadkowie metropolit halicki Marko y władyka przemyski Lareon, y samborski władyka Joseph y kniaz Andrzey Jarosławic y pan Wasko swiadek boiaryn y niemało przy tym było.

A pisana y dana gramota ta w mieście Lwowie w lato szostego tysiaca siedmsetnego y dziewięćdziesiątego szostego miesiaca lutnia czwartego dnia.

A pisał Zachariasz Zwichud.

№ 10

Грамота галицького князя Лева Даниловича Спаському монастиреві у Перемишльській землі з датою 1292 р., січня 12, у Львові, якою князь дозволяє будівництво кам'яної церкви на місці заснованої князем Данилом дерев'яної, для чого спроваджує на роботу і поселяє над рікою Дністром людей з Литовського князівства, звільняє їх від усіх державних повинностей і данин, дозволяє користуватися лісом і пасовищем з умовою їх підпорядкування монастиреві

Досліджувана грамота за смисловим і дипломатичним навантаженням належить до дарчих документів.

Місцезнаходження оригіналу документа сьогодні невідоме. Грамота дійшла до нас у списку, в складі підтвердного документа короля Сигізмун-

да II з датою 6 червня 1555 р. у Пйотркові. Згідно з протоколом трансумпту, він був писаний „на пергаменті руським письмом і мовою“ („in pargameno characteribus ac lingua Ruthenicis descriptas“) від імені „найяснішого Лева“ („illustris olim Leonis“) і „скріплений його вислою печаткою“ („cum sigillo eiusdem appenso tenoris infrascripti“). Під час підтвердження князівський документ було перекладено польською і латинською мовами. Пред'явлення документа для підтвердження королю Сиґізмундові II відбулося особами „з-поміж наших радників“ („Quia non nulli ex consiliaris nostris“) від імені перемишльського і самбірського владики велебного Антонія Радиловського. Князівський документ названо листом („lit(te)ris“). Король прислухався до прохання петентів, і коли „лист“ був переписаний і перекладений з руської мови на польську, то його „апробував, скріпив і підтвердив у всіх пунктах, статтях, параграфах і положеннях“.

Такі загальні об'єктивні дані можемо одержати про протограф документа, писаного від імені князя Лева Даниловича на основі королівського трансумпту 1555 р. Інших відомостей немає. Проте відома „князівська“ грамота, писана на пергаменті, стилізованим уставом із значними вкрапленнями елементів півуставного письма, ще до війни зберігалася в архіві Перемишльської консисторії і видавалася за „ориґінал“. Вона є звичайною, досить невдалою за своїм виконанням реконструкцією тексту з польської і латинської мов на українську XVIII — початку XIX ст. на основі документа Сиґізмунда II (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 31, див. **АПЄ-2**).

У структурному плані в документі проглядається тричленна будова формуляра. Він складається з трьох частин: *вступного протоколу*, який включає клаузули *інтитуції, інскрипції, нарації; власне змісту*, виповненого клаузулами *диспозиції, санкції з маледикцією, короборації* та *закінчення (есхатоколу)*. Остання частина репрезентована *датацією* і *підписом* писаря: „**А писалъ Захарія Вихотъ**“.

Текст грамоти дійшов до нас трьома мовами — давньоукраїнською, польською і латинською. Написання тексту польською і латинською мовами належить, правдоподібно, не пізніше як до 1555 р. (Перше підтвердження відбулося 6 червня 1555 р.) Як вказано у протоколі трансумпту князівської грамоти, переклади з руської було „наказано зробити у канцелярії“ короля (IV, № 46). Первісного давньоукраїнського тексту не маємо. Кириличний варіант знаємо лише зі згаданої реконструкції XVIII — початку XIX ст., виконаної на основі польського і латинського варіантів текстів і уміщеної у трансумпті. Це доказують насамперед зіставлення текстів. Між трьома різномовними текстами існують, однак, розбіжності.

Документ датовано за старою ерою візантійського літочислення. Дата повна, складається з трьох елементів — числа дня, місяця і року. Число дня уточнено назвою дня: „**въ суботу мѣсяця генуарія дванаицятого дне лѣта шистисячи** [!] **осмсотнаго**“. Писаний у Львові: „**А писано и дано во Лвове**“.

Використання документа, правдоподібно, почалося у XVI ст., хоч про Спаський монастир („Monaster swiętego Spasa templum“) і належність його до Перемишльського єпископства джерела повідомляють від XV ст.

(AGZ, t. VII, s. 50). Мабуть, існують і раніші свідчення. Підставою для використання документа, насамперед, мусила служити економічно-господарська ситуація Спаського монастиря, зокрема, вимоги підтвердження прав власності на його нерухоме майно. Власне, чи не з цією метою придалося ченцям королівське підтвердження грамоти 1555 р. Правдоподібно, тоді або пізніше вперше з'являється відомість про грамоту (правда, з дещо зміненою датою) у пропам'ятному написі, що був викарбуваний у камені мурованої монастирської церкви (зруйнована австрійцями після закриття монастиря у 1786 р., за іншими даними — 1789 і 1816 рр.) (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 164; Головацкий. Об исследовании.., с. 229—230.) Наприкінці тексту напису як уточнення вписані слова: „**Сїи монастырь ч. с. в. в.** [тобто Чину Святого Василя Великого збудовано] **ѿ сотво[реніѧ] мїра: ѕѡг** [6803] **ѿ рож^ст Хрва а҃.с.чє**" [1295] (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 164). Із Спаським монастирем пов'язаний центр очевидного Самбірського єпископства (III, № 12)

Хто і коли започаткував вивчення документа, докладно невідомо. Мабуть, воно розпочалось у XVIII ст. у зв'язку зі згаданим знесенням монастиря. На це непрямо вказує листування між єпископом Петром Білянським і Іваном Ґудзом, який тоді перебував у Відні (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 102—105, 123—130, 834 та ін.).

Близько 1839 р. документ копіює і коментує В. Мацейовський (Maciejowski, s. 390—393), згодом відомості про нього потрапляють до його „Історії слов'янських праводавств.." (Maciejowski. Historya.., t. II—VI). Приділяє увагу документові князя Лева Даниловича й А. Добрянський. Він констатує, що згідно з грамотою 1292 р. князь надає „самбірському єпископові Іларіонові" для побудови нової церкви святого Спаса п'ятнадцять людей у село Волковиї. Критичного аналізу документа, однак, дослідник не проводить (Добряньский, с. 27—28). Чимало приділив уваги досліджуваному документові (поряд із іншими грамотами князя Лева Даниловича для Спаського монастиря) й А. Петрушевич. Він передусім публікує документ на основі „ориґінального" списку (саме так трактує копію, що зберігається у Перемишльській консисторії, див. далі), беручи до уваги прочитання грамоти В. Мацейовським. Дослідник робить екскурс в історію ліквідації монастиря австрійськими властями, цитуючи напис із зруйнованої кам'яної церкви про функціонування монастиря у княжі часи та ін. (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 162—164). У 1869 р. вивчає грамоту І. Шараневич і відносить її до автентичних документів — це, за словами дослідника, „найстаріший і єдиний, згідно з моїми спостереженнями, не захитаний, автентичний документ князя Лева" (Szaraniewicz. O źródłach.., s. 16); в іншому дослідженні вважає її „можливо автентичною" (Шараневич, с. 84—85). Наприкінці XIX ст. фундаційну грамоту „для церкви Спаса" досліджує і використовує у своїй праці З. Стшетельська-Ґринберґова. Крім видання її тексту старопольською мовою, дослідниця коментує документ. Вона звертає увагу на те, що мова грамоти „наближена до мови нашого руського народу", а її автентичність, спираючись на спостереження своїх попередників, сумнівна. Проте документ з'явився „не набагато

пізніше", містить „стародавні прикмети", хоч нагадує копію (йдеться знову ж таки про т зв. оригінал, див. далі). Далі йдеться про хронологію грамоти, місцезнаходження документа і т. ін. (Strzetelska-Grynbergowa, s. 95—98 та ін.).

Згадують грамоту у своїх дослідженнях І. Крип'якевич (Крип'якевич, т. II, с. 101), О. Кучера (Kuczera, t. I, s. 92)

Із перелічених досліджень випливає, що в літературі немає одностайної думки в оцінці документа щодо одного з кардинальних питань, а саме його автентичності — одні дослідники вважають його достовірним і автентичним, другі — фальсифікатом. Більшість, однак, сумнівається у його дипломатичній правдивості, схильна бачити у документі пізнішу або „не набагато пізнішу його підробку" Є й такі пояснення, що той варіант, який дійшов до наших днів (йдеться передусім про варіанти старопольською і латинською мовами, які відомі з трансумпту 1556 р.), є версією чи певною реконструкцією тексту давнього документа.

Яким би не було тлумачення дипломатичної вартості документа для Спаського монастиря (крім досліджуваного документа, див. також інший документ, пов'язаний із Спасом, III, № 12), немає підстав відкидати думку, що він з'явився не на порожньому місці і не повністю вигаданий, хоч би тому, що монастир як об'єкт чернечої корпорації існував, очевидно, вже в домонгольські часи у XIII ст. (Коссак, с. 189; Колесса, с. 1—2). При чинному монастирі мусила діяти церква, і зовсім не виключено, що у ті часи з'явилася окрема фундація князя для церкви і монастиря. Про це свідчать принаймні аналогії з іншими територіями України. Щодо діяльності монастиря у XIII ст., на жаль, не сказано остаточного слова істориків, немає на сьогодні навіть повного списку писемних джерел, у яких згадується монастир (порівняно часті згадки фіксуються лише від початку XV ст.). Археологи, однак, акцентуючи на зручній для заселення території, розташуванні монастиря як оборонної споруди (між ріками Дністром і Великим Дубеном) і спираючись на знахідки предметів побуту та деяких церковних речей, відносять будівлю храму монастиря до кінця XIII — XIV ст. Це серйозна, хоч аж ніяк не пряма заява про можливе документальне оформлення у той час прав власності монастиря князем і його канцелярією. Під цим оглядом заслуговує на увагу аналогічне датування археологами фундаментів замку між річкою Дністер, потоком Лініною та Великим Дубеном, що розміщені на сумжній з монастирем території (Малевская-Малевич, с. 8, 11; Рожко. Тустань.., с. 172 та ін.), з інших досліджень — датуванні вежі Спаського монастиря (Малевская, Кос, Рожко, Шолохова, с. 360).

При опрацюванні питання не можна відкидати відомостей існуючої досі традиції оповідей про монастир і князя Лева Даниловича. Одна з них — легенда про Спаський монастир як усипальницю князя і часті за життя відвідування князем монастиря, відповідно, окремі прижиттєві зв'язки Лева Даниловича з монастирем (Stebelski, s. 44; Strzetelska-Grynbergowa, s. 102 та ін.; Лукань, ч. III, с. 37—43; ч. IV, с. 44—46; Малевская, с. 278 та ін.), що могло сприяти князівським наданням і їх документальному оформленню. Все це непрямо свідчить про можливе існування кня-

зівської грамоти для церкви Спаського монастиря ще у XIII ст., проте досліджувана грамота, як і ті князівські грамоти чи акти для Спаського монастиря, які можна було б визнати за оригінальні (або, як це часто трапляється, копії оригінальних документів) і відносити до XIII ст., сьогодні невідомі. Зарахована до автентичних досліджувана грамота є всього-на-всього продуктом XVI—XVII ст., а список „під оригінал" ще пізнішим твором (див. далі).

На недостовірність досліджуваної грамоти вказують загальні відомості про походження документа, функціонування його як юридичного акта (можливо, окремо і у складі трансумпту короля Сигізмунда II), а також загальний зміст.

Що стосується першого, то про „найдавніший" список документа знаємо лише з королівського підтвердження. Текст „під оригінал" є пізнішим за підтвердний із трансумпту польською мовою. Допустимо, що він створений на основі польського варіанта. Що стосується списку польською мовою, то його поява, правдоподібно, була викликана недовір'ям до руського протографа і несприйняттям його змісту польськими властями. Однак це питання залишається недоказаним, а отже, й відкритим. Немає вичерпних підстав також твердити, що протограф руською мовою як юридичний акт окремо функціонував власне до свого підтвердження. Щоб прикрити підроблений від імені князя Лева Даниловича документ, фальсифікатор вигадав переклад, а заодно й форму його оприлюднення через королівський трансумпт. Таким чином, маємо справу з подвійним фальсифікатом — руського документа, перекладеного польською мовою, і королівського підтвердження. Неавтентичність трансумпту, писаного від імені короля Сигізмунда II, очевидна. Це засвідчують його зовнішні ознаки, на що звернув увагу ще І. Мацейовський. При королівському документі немає печатки (Maciejowski, s. 391 та ін.). Щодо змісту викликає застереження зовсім невідома з інших документів короля Сигізмунда II (принаймні за коронного канцлера Йоана Оцеського) згадка про окремий наказ короля перекласти князівський документ: „З руської мови на польську, а потім на латинську, який (а саме на польську) ми наказали зробити" („Quarum quidem ex lingua Ruthenica in Polonicam et nunc in latinam legitima versio, quam (videlicet in Polonicam) [...] fieri mandavimus").

Чи не слід у виразі „fieri mandavimus" добачати додаткового заходу для уникнення звинувачень урядовців, які перевіряли достовірність документа, переклад руського тексту (це, як відомо, традиційно торкнулося й інших грамот, писаних від імені Лева Даниловича чи Лева). Відомі у досліджуваному документі й стилістичні неточності, недопустимі для королівської канцелярії. Беззастережно викриває підробку трансумпту підпис на документі коронного канцлера Йоана Оцеського. Він завершив свою каденцію канцлера у лютому 1552 р., а документ датовано 1555 р. Для того часу документ мусив би складатися при Йоанові Пшерембському, але місцевий фальсифікатор цього не знав. Зауважимо також, що підтвердного документа з датою у Пйотркові 6 червня 1555 р. не фіксує жод-

на з книг Коронної метрики, не кажучи вже про книги вписів і декретів королівської канцелярії (MRPS, pars V, vol. II, p. 156—157 та ін.).

Усі ці факти вказують на те, що маємо справу з фальсифікатом, а якщо враховувати підробку підтвердного королівського документа, то з подвійним фальсифікатом. Підробка документа (принаймні у тих варіантах, які дійшли до нас) відбувалася не в один час, здається, навіть, що останньому фальсифікаторові не був відомий твір першого. Якби було по-іншому, то не було б допущено стільки явних розбіжностей і різночитань у текстах списків.

Крім загальних відомостей, що пов'язані з провенієнцією документа та напрямами „вдосконалення" його тексту, на безуспішність функціонального забезпечення грамоти та фальсифікування досліджуваного документа через королівський трансумпт вказує зміст:

1. Викликає сумніви загальне зіставлення обсягу перекладеного польською мовою тексту, що походить із королівського підтвердження 1555 р. і руського (як писаного кирилицею, так і транслітерованого латинськими літерами), відомого „під оригінал" (**АПЄ-1, АПЄ-2**) Проглядається невідповідність між текстами. У першому випадку після слів „A piisal Zacharia Wiktoryn" читаємо таке: „viiłozono iesth wlastnie z Ruskiego na polskie prze[tłumaczen]ie Jendrzeja w kanczeliarzei Vielkego Xięstwa Lithewskiego", далі — текст документа Сигізмунда II: „Nos itaq[ue]" і т. ін.; у другому, згідно з копією І Мацейовського, транслітерованою латинськими літерами, зовсім змінена кінцівка — після слів: „A pisec Zacharia Wiktor" внесені слова „woupisal w swiatoe ewangelie" (Maciejowski, s. 391). Кирилична копія не має жодних додатків. Але ж ідеться про один і той самий „оригінал"!

2. Насторожує лексика документа (як би ми обережно та недовірливо у цих випадках до неї не ставились) У давньоруському лексиконі навряд чи були фраземи, наприклад, „**дали мурувати**", у польському перекладі „dali murowacz" (слова „**мурувати**" не фіксують словники української мови навіть у XIV—XV ст., див.: ССУМ, т. 1, с. 620—621); „**въ костелѣ**", тобто у церкві; радше слово „**пятнанцять**" нагадує ніщо інше, як пізній західноукраїнський діалектизм. Ужито низку книжних церковнослов'янізмів, таких, як: „**по нашомъ животѣ**", „**пастви**" пасовище; „**мужен**" і т. ін. Річку Великий Дубен названо „**въ Большомъ Дубнѣ**" („ou Bolszem' Doubnie") тощо.

3. Не вживали у князівських канцеляріях слів *інтитуляції* „**Божиею волею**"; „bozą miloscią" на останньому місці клаузули.

4. Стилістично непереконливим є початкове „коли", як перше слово формулювання клаузули *аренги*: „**Коли есмо церковь домь Божін дали мурувати**" (у латинській транслітерації: „Koli esmo cerkow' dom Bożij dali mourowati"). Розповідна манера перших клаузул чужа стилю документів князівських канцелярій.

5. Непереконливо звучить згадка у клаузулі *диспозиції* „**взялисмо пятнанцять мужен съ Волковін села Великого Княжества нашего Литовского**". Не

пояснюється тут слово „**наше**“ („**нашего**“) стосовно Великого князівства Литовського. Якщо бачити цей зв'язок після смерті Войшелка — племінника Лева, і пов'язувати назву села „**Волковіи**“ з Волковиськом, що на Чорній Русі, то володіння Лева Даниловича у 1292 р. не сягали цих земель. Ще більш непояснюваною є приписка до списку документа польською мовою слів, що переклад його відбувся у канцелярії Великого князівства Литовського (див. раніше) за умов, якщо у *датації* фіксоване як місце написання і видання місто Пйотрків. Непереконливим є спроваджування майстрів для будівництва церкви з Литви: „**Ино къ роботѣ тон церкви взялисмо пятнанцять мужен съ Волковіи**“

6. Загадковими для 1292 р. у тексті грамоти є слова про „**епископ-а наше-го отц-а Ларион-а**“ (очевидно, перемишльського єпископа). Ім'я Ларіон (Іларіон) серед ієрархії Перемишльського єпископства з літописів чи автентичних документів того часу невідоме. Засвідчення його 1292 р. у С. Строєва (Строев, с. 1041) внесене, правдоподібно, саме на підставі підробок документів, писаних від імені Лева Даниловича А. Добрянський це ім'я ієрарха подає під датами 1292, 1301 рр. (Добряньский. Спис., с. 26—28). Це ім'я фіксують для того часу, але без дати, інші дослідники історії української церкви або не подають зовсім. Про перемишльського єпископа Іларіона знаємо лише з другої половини XIV ст. (Блажейовський, с. 131; див. також: III, № 4, 12—13, 17, 19).

7. Бракує, на наш погляд, у грамоті клаузули *свідки*, яка, як правило, є у дарчих документах, у яких не лише подано перелік земель і інших угідь, але й їх межі. Свідки були гарантом правового чину на місцях.

8. Не типовий для XIII ст. початок клаузули *датації*: „**А писано и дано во Львовѣ**“. Він радше нагадує переклад латинського „datum“ або „actum et datum“ („**дано**“ або „**звершено і дано**“). Цей початок клаузули *датації* зауважений у цілого ряду фальсифікатів (III, № 9, 12, 14, 18—19 та ін.). Зберігають його окремі автентичні українські латиномовні документи („datum“ або „actum et datum“, і навпаки, „datum et actum“), які взорувалися на західних формулярниках (див. I, № 4—11 та ін.); вони поширені в документах королівської канцелярії XV—XVII ст. Для давньоукраїнських документів того і пізнішого часу характернішим є однослівний початок „**писанъ**“, „**писано**“, „**писанъ листъ**“ або „**писалъ грамоту**“, особливо у другій половині XIV ст. (див. Розов, с. 4 (№ 2), 7 (3), 20 (10), 24 (12), 26 (13), 45 (24), 52 (28), 57 (31) та ін. Саме власне *датаційне формулювання* у своїй першій частині помилкове: „**въ суботу мѣсяця генуарія двананцятого дне лѣта шистисячи** [!] **осмсотнаго**“, тобто в суботу 12 січня 6800 р. (6800—5508=1292). Але 12 січня 1292 р. припадало на неділю, а не на суботу, як подано у документі.

9. Викликає застереження поданий наприкінці документа підпис: „**А писалъ Захарія Виѳотъ**“. Внесення будь-яких підписів у документ, тим більше „писаря“, не знаходить підтвердження у документах князівської канцелярії. Крім того, саме з цим іменем (або його варіантами) пов'язана

низка явних фальсифікатів, писаних від імені князя Лева Даниловича (див. III, № 6, 9, 11—13, 15, 17—19). Фальсифікатор, не маючи відомостей про процедуру складання документів у князівській канцелярії і намагаючись надати йому правдивості, переписував ім'я „писаря" з інших документів.

Що послужило причиною створення досліджуваної грамоти? Очевидно, про це свідчить чимало фактів, проте чи не перше місце належало забезпеченню прав власності монастиря і єпископства на володіння землями.

Для створення документа використовувалося не одне джерело. Моральною підставою для його складання служила насамперед традиція, яка могла полягати в пам'яті про існування княжих документів на перелічені землі, що підтверджувалося їх використанням монастирем з давніх часів, а також оповідь про особливі прижиттєві контакти князя з монастирем.

Для безпосереднього складання тексту документа фальсифікаторові служили інші грамоти, писані від імені Лева Даниловича. До такої думки схиляє згадка про запис грамоти у Євангеліє (пор. далі, док. давньоукр. мовою в латинській транслітерації, список **Мацей.-1**), що стосується спровадження людей з литовських земель для побудови церкви (про спровадження людей з Литви ще див. I, № 2; підтвердна грамота короля Сигізмунда II від 6 червня 1555 р. називає навіть князя Лева „одним із князів Литви" („illustris olim Leonis unius ex Lithvaniae Ducibus") (IV, № 46). Правда, сьогодні важко встановити, котра з відомих нині грамот була першою, проте зв'язок між ними беззаперечний. При створенні фальсифікату від імені короля Сигізмунда II мусили використовуватись документи, що складались у королівській канцелярії за коронного канцлера Йоана Оцеського.

Описувана грамота збереглася у семи списках, які репрезентують один і той самий дипломатичний вид документа, хоч що стосується окремих із них, то вони не однакові. Писані давньоукраїнською мовою (в кириличній графіці та латинській транслітерації) — чотири списки, латинською мовою — один, польською мовою — два.

1. (Оцес.). Список канцлера королівської канцелярії Йоана Оцеського [?]. Створений 6 червня 1555 р. у Пйоткові у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II. В основі списку лежить поданий на розгляд і підтвердження королю єпископом Антонієм Радиловським руський, пергаментний „оригінал" грамоти князя Лева Даниловича, засвідчений печаткою. Старопольс. мова. Дуже нечітке канцелярське письмо. Правопис відповідає XVII ст. як щодо графіки (характерне написання графеми **іі // у**, яка позначає **іі, ij** та **у**; **ss** відповідає **sz**; **u** відповідає **u** та **v**; **t** завжди виступає у парі з **h**' „przothkow", „thei", „robotha" та ін.), так і щодо вживання великих букв, пунктуації. Переклад не точний. Його здійснено якимсь Андрієм у „канцелярії Великого князівства Литовського". Про це повідомлено наприкінці тексту князівської грамоти і його включено у текст підтвердного документа короля Сигізмунда II. У тексті багато незрозумілих

місць; слово „siwacit", очевидно, повинно відповідати польському „i uzywac", „zisiciczu" — польському „dziszejszy" тощо, спостерігається текстуальна невідповідність між „оригіналом" і польським перекладом: „**отцꙋ Ларноꙋ**" — „oiczu Larnomi". Низка слів не відчитується у зв'язку з пошкодженням тексту документа. Документ зберігається в: AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 31, див. також публікацію В. Мацейовського (Maciejowski, s. 391—393).

2. (АПЄ-1). Список № 1 Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства. Створений наприкінці XVII ст. (за В. Мацейовським, у XVII або XVIII ст., Maciejowski, s. 390). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Текст уміщений на одному аркуші паперу розміром in folio. За обсягом список відрізняється від кириличного „оригіналу". У ньому бракує частини клаузули *санкції*, немає формули *датації*, а також поодиноких слів („пятнайцять"). Водночас після прізвища писаря у формул *підпису* подано, що грамоту „woupisal w swiatoe ewangelie" цей писар. Остання фраза невідома в кириличному „оригіналі". Крім того, зауважені розбіжності у написанні слів: „**Дꙋбномъ**" передане „Djabnom", „**Дꙋбнѣ**" — „Doubenci", „**богомолцям**" — „blagomolcam", „**Виҳотъ**" — „Wiktor" та ін.; у правописі закінчень слів: „**во лѣсѣ**" — „w' lesiech", „**на берегъ**" — „na beregu" і т. ін. Названі факти, очевидно, вказують на існування паралельно іншого, давньоукраїнського списку грамоти. Згадка про запис в Євангелії пов'язана, правдоподібно, з актом запису документа, що є вторинним щодо часу його створення. Нині місцезнаходження списку не відоме. Наші відомості основуються на його пізнішій копії (Maciejowski, s. 390—391).

3. (АПЄ-2). Список № 2 Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства. Створений у XVIII — на початку XIX ст. кириличною графікою „під устав". Варіант документа трактувався на певних етапах як „оригінал". Давньоукр. мова (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 31).

4. (Мацей.-1). Список № 1 В. Мацейовського. Створений близько 1839 р. (Maciejowski, s. 390—391). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Рукопис тексту невідомий, про нього дізнаємось з публікацій. Правопис близький до правопису списку **АПЄ-1**, що служив основою для досліджуваного списку. Твердий знак **ъ** у кінці слів передається за допомогою знака '. Застереження у дослідника викликає слово „ba", яке повинно відповідати „aby", проте це є скорочення слова „Ва" — **Ба̄**, тобто „Б(ог)а", при якому втрачена титла. Очевидно, згідно зі списком-підставою, з'являється слово „prosili" замість „просити".

5. (Мацей.-2). Список № 2 В. Мацейовського. Створений близько 1839 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1555 р. (див. **Оцес.**). Старопольс. мова. Про список дізнаємось з публікацій. Його рукопис невідомий. Правопис близький до правопису списку **Оцес.**, який і послужив дослідникові за підставу. Багато слів не прочитано. Окремі місця у тексті коментуються (Maciejowski, s. 392—393).

6. (Берн.). Список Івана-Христофора Бернакевича. Складений 6 січня 1785 р. у Перемишлі у складі підтвердного документа короля Сигізмун-

да II з 1555 р. (див. **Оцес.**) як текст перекладного екстракту ориґіналу (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 5—6; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 5). Лат. мова. Дрібне канцелярське письмо XVIII ст. Текст розміщений на першій сторінці спареного аркуша паперу розміром in folio, з другої частини якого залишилася тільки половина. Аркуші вшиті у книгу під назвою „Privilegia episcopatus Premisliensis rit(us) Gr(aeci)". Список засвідчує перший, відомий на сьогодні латинський переклад грамоти. Він оснований на ориґіналі підтвердної грамоти короля Сиґізмунда II з 1555 р. За обсягом збігається з польським підтвердним списком і кириличним „ориґіналом" грамоти князя Лева Даниловича. Під текстом паперовий відбиток печатки єпископа М. Рилла з нечітким зображенням і леґендою у зовнішньому обідку: „MAXIMILI[ANUS] · RYLO · EPISC[OPUS] · HELM[ENSIS] · BELZEN[SIS] NOMINATUS PREMISL[IENSIS] · ET ADMINISTR[ATOR] · GENER[ALIS]" Внутрішній обідок: „DERMANEN[SIS] DUBNEN[SIS] · ET · S[ANCTI] · CRUCIS · ABBAS ORD[INIS] · S[ANCTI] · STANISLAI · EQVES". Праворуч печатки засвідчувальний напис: „Praesentem copiam vidi legi et cum suo originali concordare adinveni. Ita testor circa impressionem sigilli officii Consistorii Gentis r[itus] G[raeco-] c[atolici] Premislien(si) Joannis Chrysosth[om]us Bernakiewicz ejusdem officii notarius actuanq(ue) [?] m[anu] p[ropria] signatum Premisliae, die 6-ta Januarii 1785-to an[no]". На звороті четвертої сторінки: „Sigismundus Augustus confirmat privilegium ducis Leonis, super monasterium sancti Salvatoris, subditesque eo spectantes. N 26-to".

7. (Петр.). Список Антона Петрушевича. Створений близько 1854 р. (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 162—163). Давньоукр. мова. В основу списку покладений текст, писаний „під ориґінал" грамоти. Про список дізнаємось лише з публікації. Правопис близький до кириличного „ориґіналу", хоч його графіка осучаснена: є і ѥ передані як є, ѧ — як я і т. ін. Розв'язані без окремих позначень скорочення слів, впроваджена велика буква для написання багатьох слів. Текст коментується у підрядкових покликах.

Поданий перелік, мабуть, не вичерпує всіх наявних списків грамоти. Відомо, що її текст досліджували І. Могильницький (Могильницький, с. 41—45), А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 27), які мусили користуватися своїми нині не виявленими списками тексту.

Опубл.: Maciejowski, s. 390—391; Петрушевич. О галицких епископах.., с. 162—163.

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено список **Петр.**

Се азъ князь Левъ сынъ короля Даніила • Божиею волею •

Коли есмо церковь домь Божіи дали муровати святого Спаса Преображеніе въ костелѣ монастырь [!] межи рѣками Днестромъ

и Дубном• ино за предковъ нашихъ и за отца моего кроля Данiила въ томъ монастыри деревяная церковь была• а мы на хвалу Божiю и на память предкомъ нашимъ обновити мѣсто тое святое камяною• Ино къ роботѣ тои церкви взялисмо пятнанцять мужеи съ Волковiи села Великого Княжества нашего Литовского къ роботѣ церкви тои и робили до совершеня дому того Божiего• и тужесьмо ихъ осадили на берегъ Днѣстра• Ино придаемъ ихъ и приписуемъ всѣхъ тои церкви святому Спасу на вѣки и сыны их и по нихъ будучихъ• абы была послуга съ нихъ церкви тои святои и епископу нашему отцу Ларiону и по немъ будучихъ старшихъ въ томъ монастыри• кого поставитъ по собѣ владика• архимандрита или игумен• И свободныхъ ихъ чинимъ во всемъ отъ бояръ и сыновъ и природныхъ нашихъ во данехъ и посеребщинахъ нашихъ• во всѣх данехъ свободныхъ чинимо• Одно въ церкви въ монастыра робота и посеребщина съ нихъ богомолцямъ нашимъ• котрiи по нашомъ животѣ будутъ церковь Божую оголошати• Бога просити за предки наши и за насъ и за бояри наши и волно имъ во лѣсѣ и въ рѣкахъ горѣ Днѣстромъ до Лисяго Броду въ Большомъ Дубнѣ и въ Маломъ Дубнѣ• до верховъ ихъ пожитки имѣти и пастви•

А хто бы ся уступилъ на мое слово судъ съ нимъ предъ Богомъ и будетъ клятва Божiя на немъ въ нынешныи вѣкъ и въ будучiи•

А на то есмо листъ сеи дали и печать перевѣсили•

А писано и дано во Львове• въ суботу мѣсяця генуарiя дванаицятого дне лѣта шистисячи [!] осмотнаго•

А писалъ Захарiя Вихотъ•

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Для публікації тексту обрано список **Мацей-1**.
Список **АПЄ-1** не використовується через невиявлення його оригіналу.

Se ja aź kniaź Lew syn Danila krola, Bozieju woleju.

Koli esmo cerkow' dom Bozij dali mourowati swiataho Spasa Preobrazenie w kostelje manastyrnom, mez riekami Dniestrom i Djabnom [!]. Ino za predkow naszich i za otca moeho krola Danila w tom manastyri derewjanaja cerkow' była, a my chwałou Boziju i wo pamiat' predkom naszim obnowili miesto toe swiatoe kamianoju. Ino k' robotie toj cerkwi wziali smo est [!] mouzs' Wolkowy [!]

seła Welikoho Kniazestwa naszeho Litowskoho k' robotie cerkwi toj i robili do sowierszenia domou toho Bozeho, i touż esmo ich osadili na beregu Dniestra. Ino pridaem ich i pripisouem wsiech toj cerkwi swiatomou Spasou na wieki i s' nich [!] i po nich baudouczi [!], aby była posłouga s' nich cerkwi toj z światoj, i episkopou naszomou otcou Larjnou [!] i po nem boudouczich starszich w tom manastiri, koho postawit po sobie władika archimandrita ili igoumena. I swobodny ich czinim w' wsiem ot bojar i synow, i prirodnich naszich wo daniech i wo poserebrszczinach naszich, w' wsiech daniech swobodny ich czinim. Ednok k' cerkwi, k' monastyrie robota i poserebszczina s' nich blagomolcam [!] naszim, ktorii po naszem ziwotie boudout cerkow ogołoszali [!] B(oh)a[1] prosili[2] za predky naszie i za nas, i za bojar naszich. A wolno im w' lesiech i w' riekach gorach Dniestrom do Lisaho Brodou, ou Bolszem' Doubnie i ou Malom Doubenci do wierchow ich pozytky imieti i pastwy.

A kto byst oustoupit na moe slowo soud s' nim pred Bohom.

A pisec Zachria Wiktor woupisal w swiatoe Ewangelie.

Текст документа латинською мовою

Відомий на сьогодні один список — **Берн.**, який покладено в основу публікації тексту документа.

Ecce ego dux Lev filius Danielis regis, dei gratia.

Cum ecclesiam domum dei permisimus ex muro erigere transfigurationis sancti Salvatores in templo monasterij inter flumina Niester et Dubne, nunc et pro antecessoribus nostris pro parente meo rege Daniele in hoc monasterio lignea ecclesia fuit sed nos in gloriam dei et in memoriam antecessorum nostrorum innovavimus eo loci muratam. Hinc ad operam hujus ecclesiae accepimus quindecim viros in villa Wolkowa Ducatus nostro Magni Lithvaniae ad operam ecclesiae hujus ut laborent usque in finem alius in consumationem hujus ecclesiae nostrae et quoque illos locavimus in littore Niester. Hinc applicamus ipsos et adscribimus omnes huic ecclesiae sancto Salvatori in perpetuum filios

[1] У тексті „Ba"

[2] Так само' „prosili"

illorum post ipsos succedentes, ut habeantur obsequia ex ipsis ecclesiae eidem sanctae et episcopo nostro patri Hilarioni et post illum futuris superioribus in hoc monasterio, quem post se relinquit et vladicam archimandritam vel haegumenum. Liberos facimus in omnibus a bojaris, filiis et consangviniis nostris in dationibus et in contributionibus nostris et in omnibus tributis, liberos illos facimus tantumomodo ecclesiae et monasterio labores et contributionis ex ipsis deiprecatoribus nostris, qui post decessum nostrum ecclesiam dei laudatuis sunt, dominum deum precaturi pro antecessoribus nostris et pro nostris bojaris et liberam ipsis in fluminibus et in sylvis a parte superiori Niester ad Lisi Brod Supra Dubne et in Parva Dubnicz ad summitatem habere et utifrui.

Qui vero contempserit meum verbum iudicium cum illo coram d[omi]no deo, et erit anethema dei super illo praesenti saeculo et futuri.

Super eo has litteras nostras dedimus et sigillum nostrum appendimus.

Scriptum autem et datum Leopoli, sabbatho mensis Januarii duodecima die anno sex mille octingentesimo.

Scripsit vero Zacharias Victor.

Текст документа старопольською мовою

В основу тексту покладено список **Оцес.**

Otho ia książę Liew siin Danielia krolia Bozą milosczią.

Gdis mii czerkiew dom Bozii dali murowacz Przeobrazenia swięthego Spasa w kosczielie manastiira miedzii rzekami Dniestrem i Doubnem dzisia i za przothkow nassiich za oicza mego krol Daniel w thim kliastohrze drzewiana czerkiew biila. A mii na falę Bozą i na pamięncz przothkom nassim obnowili na tho miescze murowane. Thedi k roboczie thei czerkwi wzielismii piethnasczie mężow we wsi Wolkowi Ksiesthwa nassego Wielkiego Litewskiego do robothi czerkwi thei, zebii robili do koncza domu thego ze go i the zesmii ich osadzili na brzegu Dniesthra. Thedii przidaiem ich i prziipisuiem wssithkich thei czerkwi, swięthemu Spasu na wieki sinii ich i po nich będącziich, abii posługi s nich czerkwi

theize swiętlhei. I episcopu nassemu oiczu Larnomi [!] i po nich będącziich starssiich w them klasthorze, kogo po sobie osthawi wladikę archimandrita albo iihumena, swiebodniich cziiniem we wssithkim oth boiarz, siinow i krzewniich nassich w daniech i w posierebsczinach nassich i we wsiitkich podaczkoch swiebodniich ich cziinim. Jedno k czerkwi do monasthiira robotha i posierzebcziizna s nich bogomolczom nassiim kthorzii po nassiim ziiwoczie będą czerkiew Bozą wiislawiacz i pana Boga prosicz za przothki nasche i za nasse boiarii i wolno im w rzekach i w liesiech w wierch Dniestrem do Lisiego Brodu Wie[k]siem Dvbnie i w Malem Dubniczu do wierchowicz miecz i usiwac [?]

Ktho bii sie wstąpil na moie słowo, sąd s nim przed Bogiem i będzie kliethwa Boza na niem w ninieiszi [?] wiek i w będączi.

Na thosmi then listh swoi dali i pieczęcz swą prziiwiessili.

A pisano i dano we Lwowie, w sobothą mie[sią]cza henuara dwunasthego dnia liatha sesczthusiącznego 800.

A piisal Zacharia Wiktorz.

№ 11

Грамота галицького князя Лева Даниловича церкві св. Миколи у Львові з датою 1292 р., жовтня 8, у Львові, якою князь надає церкві усі дворища, земельні ділянки та людей з повинностями, що проживають у Львові з обох боків вулиці, яка веде з Волині. Згадану церкву з усім, що до неї належить, князь передає у володіння своєму писареві Симеонові Івановичу Жельдецькому і додатково дарує йому і церкві угіддя біля ріки Полтви, зазначаючи, що Симеон звільняється від військових обов'язків та послуг на користь єпископа

Грамота належить до дарчих документів. На її підставі закріплюються у володіння земля, феодальна рента та люди. Вона засвідчує факт дарування церкві св. Миколи у Львові маєтностей, а також спадкоємство церковної фундації „князівському писареві Симеонові Жельдецькому з умовою постійної його опіки над храмом і належними до нього землями і повинностями".

Оригінал документа і перші його підтвердження не збереглися. Він мав би бути „писаним по-руськи" та існувати ще у первісному вигляді в XV ст. У *вступному протоколі* до першого його підтвердження, яке було

зроблене від імені польського короля Казимира IV 6 березня 1448 р., мовиться, що його показав і подав на апробату „благочесний Іван, священик храму Миколи-угодника у нашому місті Львові або на його передмісті". Він же просив, „щоб ми [король Казимир IV.— *О. К.*] дозволили перекласти з грецької мови на латинську і удостоїли з нашої особливої королівської милості поновити, підтвердити й апробувати переклад листа чи привілею, ласкаво й довічно наданого його предкам святої пам'яті князем Левом" („Petitum est a nobis ut litteras seu privilegium sibi olim a piae memoriae duce Leone et eius antecessoribus gratis concessum, atque in perpetuum donatum, ex Graeco in Latinum transferre, et translatum renovare, confirmare et approbare dignaremur, ex singularia gratia nostra Regia") (IV, № 25). Цим, власне, й вичерпується інформація про грамоту, писану від імені князя Лева, сина Данила.

Незважаючи на ці, порівняно скупі дані, князівський документ (у контексті трансумпту короля Казимира IV) відіграв протягом XVI—XVIII ст. важливу роль у житті церкви св. Миколи, Миколаївського братства і української громадськості Львова. Впродовж XV—XVIII ст. документ шість разів підтверджувався королями (6 березня 1448 р., 14 червня 1578 р., 10 жовтня 1611 р., 1 березня 1672 р., 24 лютого 1677 р. і 9 червня 1700 р.) і тричі львівськими старостами (12 січня 1637 р., 12 і 28 січня 1672 р.). Крім того, його облятують або просто вписують на свої сторінки книги Львівського ґродського суду (31 травня 1597 р. і 30 червня 1732 р.), Станового комітету (1780), Львівської міської табулі (1794) і т. ін. Майже кожного разу з підтвердженням, облятуванням чи навіть звичайним внесенням його тексту в урядові книги нагадувалося міським та вищим церковним чинникам про юридичне забезпечення та охорону прав церкви і братства.

Крім того, текст документа неодноразово використовувався як акт правового обґрунтування належності земельних і інших маєтностей для церкви св. Миколи, зокрема, під час різних суперечок навколо економічної й адміністративної незалежності церкви та її земель щодо міських і вищих духовних властей. Уже 1593 р. під час суперечки між братством і єпископом Гедеоном Балабаном, який намагався підпорядкувати собі братство і церкву, а заодно і її землі, спеціальна королівська комісія, спираючись на „привілей Лева, князя Русі", „відстоює право непідпорядкування Миколаївської і Онуфріївської церков єпископу". Подібна ситуація мала місце й пізніше.

Документ фігурує також як підтвердження прав на земельні володіння братства в боротьбі з ченцями василіянами. Його 1608 р. цитує мечник Волинської землі Тимофій Висоцький під час переписування у вічне користування братству всіх земель, що розташовані на Краківському передмісті, далі в ухвалах магістрату Львова про розмежування земельних угідь Миколаївської церкви з прилеглими угіддями інших власників, і він же згадується в люстрації 1616 р. і т. ін.

Нарешті, документ, завдяки значній деталізації змісту, використовують для вивчення різних подій з історії Львова, він же є підставою для датування окремих історичних об'єктів міста (Онуфріївський монастир),

локалізації урочищ і гір та пов'язання зі Львовом середньовічних леґенд (збереження ікони Богоматері, що писалася у Візантії), справ, пов'язаних з перебуванням у Львові домініканців, і підробки від імені князя Лева Даниловича дарчого документа з датою 1270 р. для ордену (див. III, № 5).

Структура досліджуваного документа не традиційна. При формально внесеному *початковому* та *кінцевому протоколах* (останній т. зв. *есхатокол*), які розпочинають і закінчують (властиво обрамлюють) основний текст, він у своїй основі членується на дві умовні, різні та штучно об'єднані, частини. Виявити у ньому якусь послідовно упорядковану архітектоніку подання тексту, з відповідною послідовністю розміщення клаузул, як це годилося б для формуляра документа князівської канцелярії, неможливо. Документ засвідчує два, штучно препаровані в одне ціле, тексти.

Це підтверджує, передовсім, перегляд змісту. В першій частині його йдеться про дарування церкві св. Миколи маєтностей, про місце її розташування і належні до неї землі (переважно заселені), далі про права ремісників, що живуть на цих землях, і їх повинності, у другій — увага зосереджується на іншому адресаті, особі „нашого писаря" С. Жельдецького і даруванні йому церкви св. Миколи, в контекст чого вплітаються справа „намісництва" церкви, відносини з єпископом. Крім того, називаються землі та їх границі, належні до церкви і „нашого писаря".

Те, що, власне, в один документ збиті два сюжети, підтверджує аналіз формуляра. Досліджуваний документ має дві різні *інскрипції*, розміщені в різних місцях. У першій частині (початковій) вказано, що фундаційний документ „даровано навіки [...] [храмові] святого Миколи, розташованому на Львівському передмісті під Високим Замком" („donavimus in aevum [...] s(an)cti Nicolai in suburbio Leop(o)l(ie)n(si) sub Castro superiori penes monte(m)"), у другій — ідеться про те, що „цей вищеназваний храм святого Миколи з усіма його прибутками і належностями надаємо і даруємо нашому писареві Жельдецькому Симеонові Івановичу, дружині, дітям та його спадкоємцям назавжди і навічно" („Hoc autem templum p(rae)fatu(m) divi Nicolai cum omnibus suis fructibus, attinen(tiis) et p(er)tinen(tiis) damus et donamus notario nostro Zeldeczki Simeonowi Iwanowiczu, uxori liberis ac successoribus eiusdem p(er)petuo et in aevum").

Крім того, у досліджуваному документі виразно членується клаузула *нарації*: у першій частині вона починається словами „відступаємо і даруємо навіки цій названій церкві святого Миколи догідні місця, тобто площі, а також дворища" („donavimus in aevum, huic p(rae)fatae eccl(esi)ae divi Nicolai loca idonea alias place atq(ue) curias"), у другій — „надаємо і відступаємо Симеонові Івановичу [...] храм святого Миколи і саме при [храмі] [...] ніхто не повинен бути в майбутньому намісником чи офіціалом" („damus et concedimus Simeoni Iwanowiczu [...] templum divi Nicolai [...] et nullus debebit esse vicesregens vel off(ici)alis nisi apud divum Nicolaum").

Поділ між текстом першої і другої частин приблизно починається від слів „надаємо і даруємо нашому писареві Жельдецькому Симеонові Іва-

новичу" („damus et donamus notario nostro Zeldeczki Simeonowi Iwanowiczu"). Текст до цих слів, починаючи з абзацу: „Крім того, вищеназваній церкві та її настоятелю даємо" („Insup(er) p(rae)fatae eccl(esi)ae ac p(rae)fecto ips(ius) damus"), є перехідним і єднальним між двома частинами документа.

Так, досліджуваний документ містить два *вступні протоколи* з власними клаузулами *інскрипцій* і *нарацій*. На початку, однак, подана одна для усього документа *інтитуляція* („Я, Лев, князь земель Русі, син короля Данила") („Ego Leo dux terrarum Russiae, filius regis Danielis"). Одна *короборація*, а в *закінченні* (*есхатоколі*) клаузули — *підписи* і *датація*.

Текст грамоти зберігся лише латинською мовою. Український протограф — невідомий. Треба все ж таки думати, що він був, бо на ньому основувався переклад латинською мовою. Про якийсь „оригінал" згадує настоятель Святомиколаївської церкви Г. Дунікевич у листі до губернських властей наприкінці XVIII ст., який у разі потреби Миколаївська церква могла б пред'явити (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 22, див. далі).

Документ, згідно з *датаційним формулюванням*, писався у Львові. Дата подана за візантійським літочисленням і містить усі компоненти — день, місяць і рік: „Leopoli f(e)r(i)a sexta die octava mensis Octobr(is) anno 6800". Вона розшифровується: „У Львові, в п'ятницю, 8 жовтня 1292 р."

Коли почалося дослідження грамоти? Розглядаючи це питання, треба мати на увазі два етапи в її історії: 1) вивчення документа на адміністративно-судовому рівні, що було пов'язане з обстоюванням прав власності на володіння церкви св. Миколи і братства землями та прав мешканців, які проживали на них і 2) на науково-дослідницькому рівні.

1. Перший етап дослідження пов'язаний з кінцем XVI ст., тривав протягом XVII, сягаючи XVIII ст. включно, до захоплення Галичини Австрією. На той час текст документа вивчався і використовувався, як зазначалось, переважно для оборони нерухомих маєтностей церкви, Миколаївського братства і мешканців, що заселяли землі, які належали до церкви. Документ на цьому етапі найчастіше фігурує у контексті судових рішень, у протоколах комісій, заявах, розпорядженнях, люстраціях (див. ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 3—6; спр. 989, арк. 2-а, 9 та ін.; Купчинський, с. 42—44). Натяки на документ робляться у суперечках церкви і мешканців Краківського передмістя з містом (магістратом), із староством (ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 353, арк. 2268—2770, 2333—2334; ф. 129, оп. 1, спр. 48), із вищою церковною адміністрацією і чернечим орденом василіян (Там само, ф. 201, оп. 4-б, спр. 64, арк. 1; спр. 69, арк. 1; НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 104 (190520), арк. 155, 288; Mon. CSL, t. I, p. 428, 466—467, 470). Він, як згадувалося, називається під час переписування братству земель (1608), що розмщені у Краківському передмісті (Арх. ЮЗР, ч. I, т. 10, с. 131—134).

Отже, у той період документ використовується переважно з практичною (прикладною) метою. У його створенні спочатку, напевно, брали участь його творці, а згодом усі ті, які намагались зберегти майновий статус

церкви. Австрійські урядовці вивчали документ у зв'язку із загальною перевіркою майнових прав церкви.

2. Другий етап дослідження грамоти, а також використання її тексту, починається і перехрещується з першим у другій половині XVII ст. Власне, у той час з'являються перші спроби його аналізу з науково-дослідницькою метою. Цей факт слід, очевидно, пов'язувати з працею невідомого автора „Походження та життя львівських єпископів грецького обряду" (там з допомогою документа підтверджувано давньоруське походження Онуфріївського монастиря у Львові: ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 31, арк. 47; Ісаєвич, с. 67—68). У XVIII ст. про документ для Миколаївської церкви згадує К. Ходикевич (Chodykiewicz, p. U—Uz) у своєму „Історично-критичному дослідженні про Київську і Галицьку митрополії" (1770). Дещо раніше (приблизно 60-ті роки), досліджуючи історію українських єпископств, повідомляє про Миколаївську грамоту Лев Шептицький у праці „Стан епархій і церков в єпископії Львівській, Галицькій і Кам'янця-Подільського" (Головацкий. Львовская руска епархия.., с. 254—256). Наприкінці XVIII ст. текст, що супроводжується відповідними примітками, наводиться у т. зв. маєстатових книгах Станового відділу Львівського губернаторства (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 245, (кн. 1), арк. 5—10 зв.). Відомості про грамоту є у спеціальних церковних та монастирських інвентарях (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 85, арк. 7; ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 1) та монастирських хроніках. Підставою доказу того, що Онуфріївський монастир у Львові існував від часів князя Лева, служить поряд з іншими джерелами грамота Миколаївському храму у Львові з датою 8 жовтня 1292 р. (Księga historji.., s. 1). Згадки про документ містить Інвентарний опис нерухомого майна церкви св. Миколи (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 991).

Приділяє увагу текстові грамоти Лева Даниловича для церкви св. Миколи у Львові (передруковуючи навіть уривок її тексту за К. Ходикевичем) М. Карамзін (Карамзин, т. IV, с. 389—390, прим. 203). Він чи не вперше в друкованій літературі подає дипломатичну оцінку вартості документа і визнає його фальсифікатом. Дещо пізніше досліджував і ввів у науковий обіг грамоту Г. Ходинецький. Саме він використовував текст князівського документа, описуючи історію церкви св. Миколи і Онуфріївського монастиря. Грамота поряд з іншими джерелами дала йому підставу для підтвердження давньоруського походження цих храмів (Chodyniecki, s. 340—344; див. також: ЛНБ НАН України, ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 104, арк. 1). Згадує грамоту в підрядковому коментарі поряд із іншими документами, писаними від імені князя Лева Даниловича для церкви св. Миколи, М. Гарасевич. Він також подає відомості про майже всі підтвердження документа королями (Harasiewicz, p. 67). Знав текст грамоти П. Кеппен. Із текстом він ознайомився 1822 р., перебуваючи у Львові. Про це свідчать записи згадок у Щоденнику та пізніші друковані праці (Кеппен. Записки.., № 33—34). Вивчав грамоту Є. Болховітінов. Він, досліджуючи історію фор-

мування Галицької митрополії і її стосунок до Києва, спирається на галицько-волинські грамоти, а серед них документи князя Лева Даниловича кафедральному соборові в Крилосі та Миколаївській церкві. Всупереч М. Карамзінові він категорично не відкидав можливого існування цієї інституції наприкінці XIII — на початку XIV ст. і для підтвердження своєї тези висловив цікаві припущення (Болховитинов, с. 87—88). Водночас використовував текст документа В. Компаневич. Дослідник, полемізуючи з В. Левицьким щодо неправильного відчитання дати на дзвоні собору Юрія у Львові (1341, а не 1292 р.), зіставляв написання *датації* дарчої грамоти князя Лева Даниловича для церкви св. Миколи. Дослідник зауважує, що навіть „не входячи у критику цих привілеїв [йшлося також і про документ для кафедрального собору у Крилосі], на якій наголошував М. Карамзін, переконуємося, що вони давні, бо подавалися на підтвердження польським королям Сигізмундові, Стефанові, Владиславові IV, і в них так само місяці позначені не цифрами, а словами" (Kompaniewicz, s. 41—48). Отже, дослідник визнавав достовірність документа. Згадує про документ також І. Вагилевич. Він, навпаки, відносив грамоту до підробок (уважав, що „це є перший і найдавніший документ з багатьох підроблених грамот, які тому князю приписані") і спирав свої висновки про документ для церкви Миколи у Львові на невідповідності дати дня і місяця з календарними обчисленнями. Йому належить критичний погляд на переклад грамоти з „руської" на латинську мову, який, на його думку, є „недбалий" (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 2). Однак чи не найґрунтовніше про зміст, форму, а головне, дипломатичну достовірність документа висловився Д. Зубрицький. Він беззастережно відніс його до фальсифікатів. 1839 р. у листі до М. Максимовича дослідник пише, що „легко міг би довести неавтентичність інших грамот князя Лева [йшлося саме про грамоту Миколаївській церкві у Львові], але не роблю цього, щоб не позбавити церкви одного з „доказів" історичних прав на земельні маєтності" (НБУ. Ін-т рук., ф. 2, III-5094). Свої висновки про документ учений аргументує історичними обставинами його появи та досить докладним аналізом тексту. Разом із тим він двічі його публікує (до речі, серед „Подлинных бумаг"), зрозуміло, з відповідним коментарем, наголошуючи, що хоч грамота неодноразово вносилася у „ділові книги", але є фальсифікатом (Zubrzycki. Rys.. Dokumenta.., s. 16—19; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 15—18). Аргументація Д. Зубрицького була настільки переконливою, що після нього ніхто з дослідників не намагався спростовувати закиди і доказувати протилежне щодо достовірності документа. А. Петрушевич, публікуючи уривки тексту грамоти, лише повторює аргументи щодо підробки, висунуті попередником (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 166—168), за ним пізніше пішов І. Линниченко (Линниченко, с. 54) і т. ін.

Проте на той час грамота ще не була однозначно прийнята та оцінювана в науковому світі. Як фальсифікат з певною умовністю („коли повіримо грамоті") використовує, наприклад, дарчу грамоту церкві св. Миколи І. Шараневич у книжці, що присвячена історії Львова (Шараневич. Стародавный Львов.., с. 25). Особливо це поширювалося на науково-популярну

літературу, краєзнавство. Подекуди її безкритично притягують для надання доказовості певних явищ, подій. Прикладом може служити використання грамоти Ф. Білоусом під час опису ікон у церквах Львова (Білоус. Описаніє.., с. 9, 31), Е. Коссаком у розвідці про Онуфріївський монастир у Львові, назва якого згадується у грамоті (Коссак, с. 5), В. Распом у праці з історії міста Львова (Rasp, s. 377), згодом В. Щуратом у дослідженні історії Онуфріївського монастиря (1908), у якому він відносить її до „ерекційних грамот" (Щурат, с. 12). Однак уже на початку XX ст. це не було типовим. 1911 р. Ф. Лабенський, подаючи коротку історію львівських церков, у тому числі св. Миколи, Федора, Воскресіння, які згадуються у досліджуваній грамоті, безапеляційно називає її підробкою (Лабенский, с. 21, 23, 26). Найкращим свідченням того, що маємо справу з підробкою XVI ст., є те, що ніде не згадують документ у своїх працях М. Грушевський, хоч тематиці давньоруського часу і містам, а також неавтентичним Левовим грамотам присвятив чимало досліджень О. Чоловський (Czołowski, s. 1—42). Це стосується також праць І. Крип'якевича, Т. Коструби та інших істориків Галичини XX ст. Є праці констативного характеру, які лише інформують про грамоту, а не будують на її змісті жодних висновків (Січинський. Замкова церква.., с. 8—9; Голубець, с. 16).

У післявоєнний час її згадують хіба що в історіографічних оглядах актових джерел (Купчинський. Дослідження.., с. 130, 132—134, 137 та ін.) або в контексті різної проблематики серед інших грамот князя Лева Даниловича, у яких висуваються питання про князівську канцелярію, структуру князівського документа, причини фальсифікації документів від імені Лева чи Лева Даниловича і т. ін. (Дашкевич. Грамоты кн. Льва Даниловича.., с. 133—139).

Останнім часом текст документа надруковано у перекладі українською мовою, правда, під датою першого неавтентичного королівського підтвердження 1448 р., а не XVI ст. — часу, до якого належить його поява (Історія Львова в док. і матеріалах, с. 23—26).

Незважаючи на визнання окремими дослідниками достовірності документа і використання його тексту як реального (переважно до середини XIX ст.), дарча грамота для церкви св. Миколи у Львові не автентична. Про це свідчать загальні спостереження щодо її походження і конкретні факти, які випливають із внутрішньої критики тексту.

Вже чи не першим насторожливим моментом у цьому є надто великий обсяг тексту грамоти. Вона навіть серед підробок, писаних від імені Лева Даниловича чи Лева, є найбільшою, не кажучи про те, що для XIII ст. не типові такі багатослівні грамоти взагалі. Інше застереження викликає мова грамоти. Документ дійшов до нас лише у перекладі латинською мовою. А відомо, що в середньовіччі кириличні східнослов'янські документи найчастіше перекладали лише для того, щоб приховати „якість оригіналу". Тим більше, відомо, що питання перекладу українських документів під час підготовки трансумптів королівською канцелярією не було обов'язковим принаймні для XV ст. Немає у *вступному протоколі* першого трансумпту 1448 р. обґрунтування (воно, як правило, фігурує у цих

випадках) і пояснення, чому саме перекладено документ. Знаємо лише, що він видавався „святої пам'яті князем Левом" („a piae memoriae duce Leone"). Не зазначено, як виглядав князівський документ, чи засвідчувався печаткою і т. ін

Названі відомості, проте, можна пояснити. Проблема полягає в іншому. Всі, навіть ці скупі дані про „оригінал дарчої" грамоти (див. раніше), на жаль, не належать до середини XV ст. Факти, взяті з підтвердного документа короля Казимира IV з датою 6 березня 1448 р. (а отже, і найраніша інформація про загальний вигляд і текст князівської грамоти), не реальні, бо королівський трансумпт неавтентичний, а лише підробка. Він з'явився у другій половині XVI ст. Писану від імені князя Лева Даниловича грамоту внесла у контекст королівського підтвердження не королівська канцелярія, а той самий фальсифікатор, який укладав князівську грамоту. Мета такого заходу зрозуміла — у документі з іменем короля Казимира IV фальсифікатор (перекладаючи до того князівську грамоту латинською мовою) старався приховати від польської адміністрації свою підробку для XIII ст.

Доказів того, що документ короля Казимира, а у його складі і князівська дарча, недостовірні, багато. На це звернув увагу ще Д. Зубрицький: „Король Казимир у цьому документі [...] називається князем, володарем і наступником прусським, хелмінським і ельбльонським, хоч він здобув прусські країни на сім років пізніше, тобто лише 1455 року" (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 15). Крім того, цей документ містить також інші недоречності: на час його створення король перебував не в Городку під Львовом, а в Бересті, вигаданими є імена свідків, дата року подана арабськими цифрами, що для королівської канцелярії XV ст. недопустиме. Водночас, згідно із зауважами того ж Д. Зубрицького, нехарактерними для XV ст. є мова документа, письмо (почерк), а печатка „так затерта, що на ній нічого не можна розпізнати" (Там само, с. 15—18).

Крім указаних, є й інші застереження щодо дипломатичної достовірності князівської грамоти:

1. Невдале для XIII ст. прирівняння мешканців Львова, зокрема ремісників, які заселяли територію Підзамча (очевидно, йдеться про частину земель давнього дитинця при церкві Миколи), з ремісниками, що проживали у „стінах" міста. Невідомо, про яке місто йдеться, якщо саме церква і довколишні квартали разом із Ринком у XIII ст. і творили центральну його частину. Тут же насторожує згадка про „міщан" і „громадян" Львова. У документі однозначно декларується, що „буде вільно всім усякого роду ремісникам і кожному зокрема займатися своїм ремеслом, саме кравцям, кушнірам, шевцям, ковалям, різникам і [людям] усіх видів ремесел, домагатися всіма способами своєї вигоди за міським звичаєм і користуватися всіма прибутками за звичаєм міщан і втішатися пожитками, як усі громадяни Львова, і торгівлею та всякого роду товарами, також і в інших частинах або районах з тією ж свободою, як і громадяни Львова" („omnis generis artificibus, liber(um) erit unicuiq(ue) illor(um) artificiu(m) suu(m) exercere, v(idelı)c(e)t sartorıbus, pelionıbus, sutorıbus, fabrıs laniis et omnis

generis artificii, omnibus modis commodum suu(m) more civili investigare, et omnes deniq(ue) utilitates more civiu(m) uti, usus fructus quoq(ue) ut omnes cives Leopol(ie)n(ses) mercantis et omnis generis mercibus in aliis quoq(ue) partibus vel regionibus eadem libertate tanquam cives Leopol(ie)n(ses) gaudere"). Подані явища, мабуть, не могли не диференціюватися у 1292 р. І це стосується як територіального фактора, так і „громадянства", не кажучи про перелік професій ремісників та про їхні „права", „вигоди" і „прибутки". Маємо справу з реаліями XVI ст. „Саме у той час львівські громадяни, цехові ремісники, що сповідували латинський обряд, не допускали в цехи русинів, мешканців передмість, як відступників, забороняли їм ремесла і продаж їх виробів, у зв'язку з чим русини вели з містом суперечки як за королювання Сигізмунда Августа, так і його наступників. Отже, метою підробки [документа] було доказати, що ті мешканці передмість мають ще від руських князів право ремесла і продажу" (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 18).

2. Нехарактерні для XIII ст. запропоновані фальсифікатором оплати мешканців за проживання на землях, що належали церкві св. Миколи, за доходи від вироблюваних ними товарів. Мешканці „не повинні здавати ніякого чиншу, ні податків як зі своїх вигод, так і з доходів, не повинні нічого давати від своїх товарів, ні жодної повинності чи то у князівську скарбницю, чи то до замкового уряду, чи то до міського" („nullumq(ue) inde censum vel contributiones tam ex commodis, quam usufructibus suis, ne(c) ex mercibus suis dare tenebuntur, nullaq(ue) s(er)vitiae tam ad fiscum principis, neq(ue) offi(ci)o castren(si) neq(ue) offi(ci)o civili").

Невластиві для вказаного століття стиль викладу відомостей про названі оплати, а також такі реалії, як „чинш" — „censum", „князівська скарбниця" — „fiscum principis", „замковий уряд" — „offi(ci)o castren(si)", „міський уряд" „offi(ci)o civili" (пор. далі, про відповідну давньоукраїнську термінологію тих лексем, лексичних поєднань не говоримо). Названі явища відповідають не XIII, а знову ж таки XVI—XVII ст. Власне, питання сплати податків і інших данин містові на той час постійно стояло на порядку денному мешканців передмість.

3. Виникає питання: чому поселенці на церковній землі повинні платити подать по два гроші „тільки до цього храму святого Миколи грецького обряду" („ad templum divi Nicolai ritus Graeci")? Невже при князі Левові Даниловичу (це також зауважує Д Зубрицький) у місті Львові „був інший „ritus" або була церква чи костел св. Миколи не „ritus Graeci"? (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 18).

4. Не викликає найменшого сумніву перенесення з XVI на кінець XIII ст. факту затримання за священиками церкви св. Миколи намісництва: „в місті чи поза містом Львовом, як і в усій львівській окрузі, ніхто не повинен бути в майбутньому намісником чи офіціалом" („et apud nullum aliud templum in civitate, vel ext(ra) civitatem Leopol(ie)n(sem) in totoq(ue) districtu Leopol(ie)n(si) nullus debebit esse vicesregens sive off(ici)alis nisi

apud divum Nicolaum"). Тут же князівська грамота застерігає, що посада „не належатиме до канонів, ні до їхнього єпископа, по-іншому владики, а лише до вищезгаданого намісника або офіціала і до названого [храму] святого Миколи" („hoc ni(hi)l p(er)tinebit ad canonicos, neq(ue) ad pontifi-c(em) eorum alias wladika solum omnim(od)o sup(ra) no(mi)natus vicesregens vel off(ici)alis et templum p(rae)missu(m) divi Nicolai"). Проблеми намісництва будуть зрозумілими, якщо вникнути у суперечку другої половини XVI ст. між церквою і братством св. Миколи, з одного боку, та єпископством на чолі з Гедеоном Балабаном, з другого — за призначенням, а отже, й підпорядкуванням церкви та її маєтностей останньому (з 1548 р львівський намісник перебував при церкві св. Федора Тирона). Це служило причиною появи фальсифікату від імені князя, який мав оберігати права церкви. Правда, тут мав місце й інший недогляд — за князя Лева Даниловича не існувало Львівського владицтва або єпископства, про що непрямо зроблено натяк у документі.

5. Викривають підробку документа різні дрібні реалії, а також мовні явища, що перенесені з XVI у XIII ст. З цього погляду нетипова для XIII ст. надто значна деталізація в описі земель і інших угідь, дарованих церкві та її власникові. Вражає велика кількість мікротопонімів, серед яких є й такі утворення, які не можна віднести до XIII ст. (Кальварія, природніше Лиса гора — „Mons calvus"), а збудований храм св. Миколи (початок будівництва його відносять саме до другої половини XIII ст) (пор.' Січинський. Замкова церква.., с. 24; Малевская, Иоаннисян, Могитич, Бучко, с. 352; Логвин, с. 210; Островский, с. 14—15) фальсифікатор називає „стародавнім храмом" („vetus templum"). Для 1292 р. це непереконливе.

До княжого часу віднесена церква Воскресіння, яка відома пізніше, з XV ст. (пор.: Лабенский, с. 26; Papee, s. 16).

6. Не витримує критики загальна структура документа. Вона не лише не відповідає архітектоніці класичного середньовічного документа, але й поширеній на той час і пізніше в Україні загальній будові формуляра, що відзначено раніше Непереконливими є формулювання текстів клаузул. У них спостерігається нечіткість думки і багатослів'я, що чуже для дипломатики XIII ст. Прикладом можуть служити тексти клаузул *диспозиції*, *санкції* з *малединцією*. Дивує чужий для дипломатичної мови княжого часу вислів у клаузулі *інтитуляції*: „званий за руським звичаєм" („quam admodum atavus [...] more Ruthenico [...] nuncupatus"). Хіба на Галицькій Русі, у князівській канцелярії XIII ст могли панувати і використовуватися не руські звичаї, тим паче, якщо привілеї стосувались руських міст і їх храмів. Такий вислів міг з'явитися лише за умов протиставлення тим реаліям, що панували у XVI ст.

7. Особливе застереження викликає нетиповий для XIII ст. (незважаючи на переклад тексту латинською мовою) лексичний склад документа, передусім добір термінів, нехарактерний для XVI ст. переклад. Велика частина слів, у тому числі власних назв і назв установ, навряд чи вжива-

лася (і не могла вживатися) у другій половині XIII ст. та, правдоподібно, не мала відповідників у давньоукраїнській мові. Не можна знайти, наприклад, відповідника слова „officialis". Переклади його „з латинська" „офіціал" (урядник, урядовець), службовець не вичерпують смислового навантаження. Водночас і тлумачення на зразок „намісник чи офіціал" („vicesregens sive off(ici)alis") неоднозначні. У латиномовній грамоті, писаній від імені Гриця Кошелова (III, № 25), титул „Vicesregens Terre Russie" умовно перекладаємо як підстароста Руської землі. Для багатьох термінів, а також загальних слів фальсифікатор, не будучи впевненим у їх смисловій адекватності, паралельно пропонує „відповідники": „єпископа, по-іншому владики" („pontificem eorum alias wladika") або „з каноніками, тобто крилошанами" („cum canonic(is) hoc est kriloszani"). Інші приклади: „inferiori al(ia)s grunth" або „dominium al(ia)s grunth" і т. ін. Тут же, не знаходячи відповідників у латинській мові, перекладач впроваджує слова і цілі речення польською мовою: „poprzen", „do wiwozow", „Rów", „ziemie Lągu, obiazdu z uroczyskami"; „tho iest od pier[w]szego uroczyska Lopuszny et Niemczyska" і т. ін. Порівняно часте використання польської мови при майже зовсім відсутніх давньоукраїнізмах (хіба що „владика", „крилошани", можливо, „послушеньство") дає змогу припускати, що, крім давньоукраїнських і латинських текстів, фігурував ще й польський.

Непояснювальними для XIII ст. є й такі пари слів, як:

„міський уряд" — „offı(ci)o civitati";

„замковий уряд" — „offi(ci)o castren(sı)";

„львівська міська брама" — „porta civitatis Leopolien(sis)";

„львівські офіціали" — „offıcı(a)les Leopol(ıe)n(ses)";

„львівські міщани" — „civibus Leopol(ie)n(sibus)";

„Львівське передмістя під Високим Замком" — „in suburbio Leop(o)-l(ıe)nsi sub castro superiori" та ін.

Якщо йдеться про означення „львівський", то багаторазове підкреслення його викликає асоціацію лише з пізньосередньовічним Львовом, для княжого Львова XIII ст. потреби у цьому не було. Згаданий „замковий уряд" („offı(ci)o castren(sı)") є нічим іншим, як старостинською установою XVI ст.

Дуже невдалим для фальсифікатора документа виявився термін „грецький обряд" („ritus Graeci"). Саме в Україні він широко побутує з XVI ст. і не характерний для XIII ст. Закріпився він у джерелах як протиставлення до термінів „римський", „римо-католицький". Вживався на означення „православний", а оскільки українці сповідували православ'я чи пізніше, зокрема, на західних землях, греко-католицький обряд, то став синонімом слова „руський". У XIII ст. у Галицькій Русі не було умов для зіставлення „ritus Graeci" — „ritus Latini". Д. Зубрицький не мав рації, основуючись на словах королівського трансумпту 1448 р., що привілей Лева Даниловича був перекладений у дослівному значенні слів „ex Graeco in Latınum transferre", вважаючи, що протограф досліджуваної грамоти писався „грецькою мовою".

8. Непереконливим є виповнення клаузули *свідки*: „venerabilis metropoli(tae) Halicien(sis) Josephi s Krilosz[a]" — йдеться про ім'я митрополита Йосифа, що не зафіксоване в жодних документальних пам'ятках і літописах. Із фальсифікату це ім'я вносять до своїх реєстрів руської церковної ієрархії П Строєв (Строев, с. 1039, № 3), Ю. Пелеш (Pelesz, T. 1, S. 389), у наш час — Д. Блажейовський (Блажейовський, с. 102). Серед свідків у клаузулі дочеплені (порівняно з іншими фальсифікатами) і такі дійові особи, як „Andr(eae), duc(is) Jaroslawiecz" (в інших фальсифікатах — Ярославич; у публікації Д. Зубрицького „Jaroslaviensis" — Ярославський); „ducis Marko" — зовсім невідома і не згадувана в документах особа; „domini Waszko" — ім'я цього свідка відоме тільки з фальсифікатів (див. III, № 9, 12, 15, 19—20 та ін.).

9. Викликає застереження дата: а) рік поставлено не словами і не римськими цифрами, чого слід було чекати у перекладі латинською мовою, а арабськими: „6800" (це траплялось, як згадувалось, і в королівському трансумпті — „1448"); б) простежується помилкове обчислення дати дня: „в п'ятницю, дня восьмого, місяця жовтня" („f(e)r(i)a sexta die octava mensis Octobr(is)"). Насправді 8 жовтня 1292 р. припадало не на п'ятницю, а на середу. На п'ятницю припадало 10 жовтня. Цікаво, що аналогічне *датаційне формулювання* траплялося ще у трьох підробках документів, писаних від імені князя Лева, сина Данила (пор. III, № 12—14).

10. Доповнює перелік застережень щодо неавтентичності князівської грамоти підпис писаря, що під текстом. Він на противагу до тих підписів, які є частими у Левових неавтентичних грамотах, звучить: „Notarius n(ost)er Wiktorzyn" (відомо понад десять варіантів цього підпису, див. III, № 6, 9, 10—13, 15, 17—19 та їх списки).

Перелічені дані, вважаємо, відкидають будь-яке припущення щодо належності документа до князівської канцелярії кінця XIII ст. Він — фальсифікат XVI ст

Що послужило причиною появи досліджуваного документа? Основна відповідь на це запитання, безсумнівно, пов'язана з умовами життя української громади на Краківському передмісті у Львові. Це документально підтверджується протягом усього XVI і ранніших століть. Насамперед ідеться про щоденне правове забезпечення життя ремісничих кіл цієї дільниці і їх дискримінацію властями. Його доповнювала згадана раніше необхідність обґрунтування прав власності на землі, якими володіло церковне братство і громада взагалі і які завжди та всюди у суперечках з містом, старостом і світськими (приватними) особами потребували документального підтвердження. Нарешті, на появу документа вплинули відносини з львівським єпископатом (це засвідчує текст документів), який у другій половині XVI ст намагався підпорядкувати землі Святомиколаївської церкви і братства власним інтересам. Певну роль у створенні документа могла відіграти довготривала суперечка Миколаївського братства з василіянами, зокрема з адміністрацією Онуфріївського монастиря, за землі, у якій дійшло до офіційного розмежування.

Не слід також відкидати загальної тенденції документального обґрунтування прав власності на землі та інше нерухоме майно, що запанувала у Речі Посполитій від середини XVI ст. У громади, яка належала до церкви св. Миколи, була традиція, що своїми коренями сягала княжого періоду, щодо території заселення, спадкоємності проживання і використання земель українським життєвим укладом, храмами, а документів, які б це засвідчували, не було.

На більшість цих причин звернув увагу ще Д. Зубрицький. Він писав, що „в цей час [у XVI ст.— *О. К.*] львівські громадяни, цехові ремісники, що сповідали латинський обряд, не допускали в цехи русинів, мешканців передмість, як відступників, забороняли їм ремесла і продаж своїх виробів, у зв'язку з чим русини вели з містом суперечки як за королювання Сигізмунда Авґуста [коронований 20 лютого 1530 — помер 7 липня 1572 р.— *О. К.*], так і при його наступниках. Отже, метою підробки було доказати, що мешканці передмість мають ще від руських князів право на ремесло і продаж своїх ремісничих виробів. Іншою метою було втримати намісництво за священиками цієї церкви [йдеться про Миколаївську церкву.— *О. К.*], достоїнство якого, можливо, галицько-львівський єпископ [Балабан] переніс [принаймні намагався перенести.— *О. К.*] на особу іншого священика" (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 18).

На думку того ж ученого, документ створено у другій половині XVI ст. Про це він сповщає уже в 1839 р. М Максимовичу (НБУ. Ін-т рук., III-5094). В іншому місці він констатує: „Після належного розгляду цієї компіляції відкривається, що вона вигадана на початку королювання Стефана Баторія або незадовго до вступу його на польський трон, і, можливо, була йому піднесена, а після й іншим королям, на підпис" (Зубрицкий Критико-истор. повесть.., с. 17—18). Йдеться, очевидно, про підтвердження 1578 р. (див. далі).

Аналізуючи внутрішні ознаки документа, передусім його зміст, слід, однак, відзначити, що він не міг створюватися на порожньому місці (і не був повністю „вигаданим", як твердить Д. Зубрицький), принаймні мусили існувати якісь раніші актові заготовки, записи у книгах церкви, мусив існувати опис границь земель. Це виявляють структура документа та її компоненти, на що була звернута увага раніше. Чи взорувався фальсифікатор на якісь цілісні документи, що були писані від імені Лева Даниловича чи Лева, навряд чи про це можна виявити факти і точно припускати. Тоді, мабуть, по-іншому виглядала б структура документа, хоч традиційно, як у всіх Левових фальсифікатах, під текстом зберігається підпис писаря: „Notarius n(ost)er Wiktorzyn". Документ, як мовилось, безсистемний, хаотичний під різними оглядами (навіть порівняно з фальсифікатами перемишльського кола підробок) і написаний викривально „не кваліфіковано". Не спирався фальсифікатор і на тогочасні (XVI ст.) українські документи. Здається навіть, що він, захопившись змістом, щоб не проминути подробиць, забув про час, до якого мав належати документ, епоху, в якій працювали свої, властиві лише їй, закони щодо мови і стилю викладу тексту.

Усе досягнення писаря-фальсифікатора полягало у паралельній підробці двох документів — князівського і королівського — і їх зведенні та препаруванні так, що його змісту вірили понад два століття.

Досліджувана грамота збереглася більш як у 20 списках одного і того ж дипломатичного виду документа. Усі списки перекладні, писані латинською мовою і походять з першого підтвердження князівської грамоти королем Казимиром IV у 1448 р. Подаємо 16 списків грамоти.

1. (АЖ). Список писаря королівської канцелярії Альберта з Жихліна [?]. Створений у Городку 6 березня 1448 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV. Підтвердження князівської грамоти здійснене на прохання священика Миколаївської церкви у Львові Івана Лат мова Переклад з давньоукраїнської мови („ex Greco") на латинську відбувся, очевидно, під час складання королівського документа. „Писаний на пергаменті прекрасним готичним письмом, що увійшло в ужиток набагато пізніше Казимирового століття; печатка підвішена, але так затерта, що на ній нічого не можна розпізнати". У XIX ст. грамота зберігалася в Івана Честинського, священика церкви св. Параскеви у Львові, яка належала до парафії церкви св. Миколи (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 17). Нині місце зберігання списку і оригіналу рукопису підтвердного документа короля Казимира IV не відоме.

2. (Біл.). Список писаря королівської канцелярії Альберта Білинського. Створений у Львові 14 червня 1578 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р (див. **АЖ**), який підтверджує король Стефан Баторій. Останнє підтвердження відбулося на прохання Степана Микулинського Лат мова Місце зберігання рукопису документа короля Стефана Баторія невідоме.

3. (ЛҐС-1). Список № 1 Львівського ґродського суду Створений 31 травня 1597 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджує король Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), і записаний у формі обляти в актових книгах ґроду. Документ внесений у книги ґродського суду на прохання Антона Абрагамовича (ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 351, арк. 429—437; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 430—435). Лат. мова. В основу тексту обляти покладений список оригінального підтвердного документа короля Стефана Баторія з 1578 р. (див. **Біл.**). Канцелярське письмо XVI ст Характерне написання графем **s**, **p**, великої літери **E**, водночас близькі за розчерком графеми **c** та **t**, на початку слів — **c** та **d**. Помітне змішування графем **u** та **v**. При збігу двох голосних **ii** або **ij** подається **ÿ**: „Faedorÿ". У тексті наявні різні типи скорочень: спеціальні знаки (**p̄**: p(er), p(ro), p(rae)sentis, **œ**: ae — eadem), суспенсії (usq᷑: usq(ue); nom̄: nom(inatus), контракції (Tn^{o}: T(ame)n; l͞ras: l(itte)ras), серед яких у кількісному відношенні переважають суспенсії У багатьох випадках одні і ті ж слова вживаються у скороченій і повній формі, наприклад, a͞s: alias; n̄r᷑ noster. Текст містить багато правок, окремі слова написані над рядком. Слово „atavus" помилково подано як „adavus". Список обляти супрово-

джується у ґродській книзі заголовком: „Oblata priuilegii p(ro) parte fu(n)di Mikulinski dicti".

4. (Вацл.). Список писаря королівської канцелярії Йоана-Октавіана Вацлавовича. Створений у Варшаві 10 жовтня 1611 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**) та Сиґізмунд III. Останнє підтвердження відбулося на прохання братства Миколаївської церкви у Львові (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-в, спр. 1452). Лат. мова. Дрібний виразний канцелярський почерк. У багатьох місцях, зокрема на згинах пергаменту, письмо не читається. Увесь текст документа вміщено на великому аркуші пергаменту (47,8 × 71,5 + 8,6), який почорнів, пошкоджений і містить дірки від іржі. Печатки немає. Правопис типовий для XVII ст., традиційні виміни голосних **і** та **іі** з **ў**, **u**, **v**, численні скорочення, зокрема, велика кількість суспенсій та контракцій. Під текстом підписи короля Сиґізмунда III: „Sigismundus rex" та канцлера: „Joannes Octavianus Waclavovic subscripsit", далі почерком XVII ст. діловодний напис, який вказує на підтвердження документа: „Confirmatio lit(t)erarum continentium libertates et immunitates ecclesiae s(ancti) Nicolai ritus Graeci in suburbio Leopoliensi". На звороті документа чотири інших діловодних написи з XVIII ст.: 1) „Confirmatio Sigismundi Tertii, 1611 d(ie) 10 Octobris, Varsaviae"; 2) „1611, die 10 Octobris, Varsaviae"; 3) „Hocce legatum"; 4) „Konfirmacya króla Sigismundi, prawa Leona [...] syna króla Daniela, zamykająca w sobie domy, ogrody, dworki, czynsze, grunta z opisaniem rozległości i granic [!] podług wrocisk, roku 1611" (пор.: Купчинський, Ружицький, с. 391, № 776)

5. (Пін.). Список секретаря королівської канцелярії Єроніма (Героніма) Піноччі. Створений у Варшаві 1 березня 1672 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сиґізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**) та Михайло. Останнє підтвердження відбулося на прохання братства Миколаївської церкви у Львові. В одному і тому ж документі король Михайло підтверджує також привілеї для церкви, видані львівським старостою Станіславом Бонфацієм Мнішеком 12 січня 1637 р. та генеральним львівським і глинянським старостою Яковом Мнішеком 12 січня та 20 січня 1672 р. Лат. мова. Місце зберігання оригіналу рукопису підтвердної грамоти короля Михайла не відоме.

6. (Тарн.). Список секретаря королівської канцелярії Христофора Тарновського. Створений у Гродні 24 лютого 1679 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сиґізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**), Михайло у 1672 р. (див. **Пін.**), нарешті, король Ян III. Тексти списку грамоти князя Лева Даниловича та п'ятьох королів повністю наводяться. Останнє підтвердження здійснене на прохання братства Миколаївської церкви у Львові. Лат. мова. Нині місце зберігання грамоти короля Яна III не відоме.

7. (Тщин.). Список секретаря королівської канцелярії В'ячеслава-Франциска Тщинського. Створений у Варшаві 9 червня 1700 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сигізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**), Михайло у 1672 р. (див. **Піп.**), Ян III у 1679 р. (див. **Таран.**), нарешті, король Август II. Текст списку грамоти князя Лева Даниловича і всіх шести королів наводиться. Підтвердження королем Августом II здійснене на прохання братства Миколаївської церкви у Львові. Зі списком грамоти князя Лева Даниловича у складі названих королівських підтверджень подається ухвала Львівського магістрату від 6 березня (старий стиль) 1696 р. у справі суперечок між миколаївським братством, цехмістром і ремісниками шевського цеху у Львові (текст наводиться). Лат. мова. Нині місцезнаходження оригіналу рукопису підтвердної грамоти короля Августа II не відоме.

8. (ЛҐС-2). Список № 2 Львівського ґродського суду. Створений 30 червня 1732 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сигізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**), Михайло у 1672 р. (див. **Піп.**), Ян III у 1679 р. (див. **Таран.**), нарешті, Август II у 1700 р. (див. **Тщин.**), і записаний у формі обляти в актові книги ґроду. Внесення князівської грамоти у книги Львівського суду в названих підтвердженнях відбулося на прохання Степана Праланського (ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 528, спр. 1455—1476; грамота кн. Лева Даниловича, с. 1459—1466). Лат. мова. В основу тексту покладений список оригінального підтвердного документа Августа II з 1700 р. (див. **Тщин.**). Виразне канцелярське письмо XVIII ст. Правопис тексту не зберігає скорочень (виняток становить суспенсія для складу **quae**: „neq(ue)", „atq(ue)", „usg(ue)" та ін.). У формі спеціального знака (лігатури) „œ" подається „ае" Не регламентоване написання великих літер Рік *датаційної формули* „6800" (див. **ЛҐС-1**) розшифровано словами: „Sexmillesimo Octingetesimo", пропущені слова „et probentibus" і при зчитуванні тексту дописані над рядком. Запис обляти в актову книгу має заголовок: „Privilegii confirmatıonis iurium ecclesiae s(anc)ti Nıcolaı in suburbio Krakowiensı Leopoli sitae ritus Graeci". Під текстом: „Legitt cum originali". Хто саме зчитував текст обляти,— не відомо. Підпис не поставлений.

9. (КПАЛЄ). Список із Книги привілеїв архіву Львівського гр.-кат. єпископства (Liber privilegiorum Regiae Metropolitanae urbis Leopolis, tomo, p. 317). Створений приблизно у 60—70-х рр. XVIII ст. Лат. мова. Підставою для виявлення і дослідження списку послужило повідомлення Д. Зубрицького (Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 10; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 10). Тепер місце зберігання списку, як і книги привілеїв, у яку він вписаний, не відоме.

10. (Дуп.). Список Григорія Дунікевича. Створений 28 лютого 1776 р. (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 20—21 зв.). Лат. мова. Канцелярське письмо XVIII ст. Уміщений на двох аркушах чотириаркушевої складки паперу

сірого кольору розміром in folio. Який текст покладено в основу списку,— невідомо. Правопис близький до списку 1448 р. (див. **АЖ**) у копіях XVIII ст. Список входить до складу листа, надісланого Г. Дунікевичем губернаторству у Львові, у зв'язку з рішенням адміністрації міста в 1775 р. позбавити прав власності Миколаївську церкву на землі та грошові чинші. Під текстом дата складання списку і підпис: „Gregorius Dunikiewicz, parochus ecclesiae sancti Nicolai in suburbio Cracoviensi sitae". На звороті четвертого аркуша ряд діловодних номерів і номерів різних архівосховищ та чотири написи: 1) „Privilegium ecclesiae sancti Nicolai secundum mandatum porrigis: p(er) copiam"; 2) „Lit(tera) L. Ecclesia parochialis ad S(anc)tum Nicolaum R(itus) G(raeci) Leopolien(sis)"; 3) „N 1039. Praes(idium) d(ie) 12-en, Martz [1]776 dem k[önigliche]-k[aiserliche] fisco zu seiner Einsicht und Auserung in consequenciam prioris zu zustelle(n). Lemberg, d(ie) 2 Mart [1]776. Ex consilio caes(aro)-reg(ium) Gubernium". Далі нерозбірливий підпис; 4) „den 11-ten Juhi (1)781 ad resedendum erhalten" (див. Іл. *30*).

11. (КСК). Список із книг запису давніх привілеїв Станового комітету („Liber majestatis diplomatum nobilitationum cujuscunque status, nec non rescriptorum et decretorum aulicorum antiquorum"), які у XVIII ст. входили до складу Провінціальної табули Галичини. Створений 14 вересня 1780 р. у складі підтвердного документа короля Августа II з 1700 р., що підтверджує документи інших королів (див. **Тшцин.**) на підставі списку обляти документа з 1732 р. (див. **ЛҐС-2**) (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, кн. 245, арк. 1—18; грамота кн. Лева Даниловича, с. 5—10). Лат. мова. Велике канцелярське письмо. Правопис близький до списку **ЛҐС-2** У ньому, однак, мають місце дрібні неточності щодо відчитання окремих слів: „utilitales" замість „utilitates", застосування своїх скорочень: „nr": „n(oste)r". Рік написаний цифрами. Спостерігаються пропуски окремих букв у словах і т. ін. Перед текстом документа діловодний заголовок: „Confirmatio privilegii ecclesiae s(anc)ti Nicolai in suburbio Cracoviensi Leopoli sitae a Leone Russiae duce die 8-va Ok(to)bris 6800 collati". Під текстом рисунок печатки і посилання на дату і джерело, на основі якого зроблена копія грамоти: „Feria secunda in Crastino festi sanctorum Petri et Pauli apostolorum anno domini millesimo septingentesimo trigesimo secundo privilegium praesens confirmationis jurium ad acta castrensia capitanealia Leopoliensia, per Oblatam porrectum, susceptum et ingrossatum est. Intabuletur, decretum in sessione commissionis tabularis, Leopoli, die undecima septembris, millesimo septingentesimo octuagesimo anno. Caiet(anus) Ant(onius) Awedyk. Actuarius m(anu) p(ropria)". Далі підписи урядовців Станового комітету: „Collationavimus Hans Knecht m(anu) p(ropria); M. Golubiowski m(anu) p(ropria)".

12. (НМ-1). Список № 1 Національного музею у Львові. Створений після 31 жовтня 1794 р. (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 112, арк. 65—68 зв.). Лат. мова. Чітке канцелярське письмо кінця XVIII ст. Уміщений на двох аркушах паперу розміром великого folio. Правопис близький до правопису списку **ЛҐС-1** Увійшов до складу довідки

невідомого автора, присвяченої опису майнового стану (забезпеченню) Миколаївської церкви у Львові: „Notitiae concernentes dotationem ecclesiae Leopoliensis Gr(aeco) r(itus) ad s(anctum) Nicolaum in suburbio Zolkieviensi sitae" (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 112, арк. 65—68 зв.).

13. (ЛМТ). Список із книг привілеїв Львівської міської табулі (Tabulas civitas libri privilegiorum). Створений 1798 р., а засвідчений 28 січня 1799 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сигізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**), Михайло у 1672 р. (див. **Піп.**), Ян III у 1679 р. (див. **Таран.**), Август II у 1700 р. (див. **Тищин.**). Лат. мова. Оригінального запису не виявлено. Наші відомості основуються на матеріалах: ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 991, арк. 3—5; див. також: НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 85, арк. 65—66) У кінці тексту засвідчувальні записи, два останні з яких: „Tabulas civitas Lib(rorum) Privilegiorum, t. 1, p. 313, n. 71, ing(rossatum) et in librum Haereditum, tomo XXIV, p. 213 praenotata est die 31 Octobra 1794 Anno" та „Praesens consignatio ex parte Oeconomiae civitatis Metropolitanae Leopolis". XVIII ст.

14. (АМЛ). Список архіву Магістрату міста Львова. Створений 16 листопада 1798 р., затверджений 28 січня 1799 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**), Сигізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**), Михайло у 1672 р. (див. **Піп.**), Ян III у 1679 р. (див. **Таран.**), Август II у 1700 р. (див. **Тищин.**) (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 991, арк. 2 зв.—5; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 3—4). Лат. мова. Список виник на основі тексту обляти грамоти з 1732 р., вписаної у Львівські гродські книги (див **ЛҐС-2**) Дрібне канцелярське письмо. Правопис відповідає списку-основі Входить як складова частина ухвали Магістрату міста Львова про підтвердження прав власності на земельні угіддя Миколаївської церкви у Львові. Документ входить у справу „Consignatio omnium Realit(a)tum ac Jurium ecclesiae s(ancti) Nicolai r(itus) G(raeci) in suburbio Zolkieviensi" і супроводжується заголовком: „Jura erectionis instrumentum de tenore sequenti". Багато місць у тексті підкреслено і виділено червоним і звичайним олівцем. Під текстом вказівки про розгляд грамоти на сесії комісії з майнових справ губернаторства та поклик на внесення грамоти у Провінціальні та Міську табулі (див **КСК, ЛМТ**). Під текстом напис: „Praesens consignatio ex parte oeconomiae civitatis Metropolitanae Leopoliensis in Consequentia(se) decretationis Magistratum Leopolien(se) de data 16-a Novembris 1798, N 10291, ea cum clausula subscribitur, quod parochiae filialis s(anc)ti Nicolai vigore Decreti supremi Regnorum Galiciae Orientalis Gubernii de data 19-a 7-bris [1]794, N 23940. Parochiae Leopoliensi sub titulo s(anc)tae Praxedis incorp(or)ata est. Leopoli die 28-a Januarii [1]799". Далі підписи: „Josepus Aur [...] Öconomus civ(itatis) Leopol(iensis); Ignatius Nowakowski" і паперовий відбиток магістратської печатки

15. (НМ-2). Список № 2 Національного музею у Львові. Створений наприкінці XVIII — на початку XIX ст. (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 8—9). Лат. мова. Який текст грамоти покладений в основу списку,— не відомо. Дрібне канцелярське письмо. Правопис майже нічим не відрізняється від правопису інших списків кінця XVIII ст.: графіка осучаснена, трапляються скорочення кінцевої частини слів, зокрема таких, як: „usq(ue)", „tenebuntur", „nullaq(ue)" та ін. В одному місці пропущений уривок тексту і його надписано над рядком. Увесь текст уміщений на двох аркушах паперу розміром in folio. Його супроводжує заголовок: „Copia privilegii Leonis ducis Russiae filii regis Danielis collati ecclesiae parochiali s(ancti) Nicolai Leopoliensi in suburbio Zulkiewskie dicto sitae, confirmari a Regibus Poloniae succesore per Casimirum, Stephanum, Sygismundum III, Michaelem, Joannem III, Augustum II, Augustum III tenoris sequentis".

16. (ВК). Список Архіву Вірменської консисторії у Львові. Створений невідомим автором у 1807 р. (засвідчувальний підпис 27 липня 1807 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р.) (див. **АЖ**), який підтверджують королі Стефан Баторій у 1578 р. (див. **Біл.**) та Сигізмунд III у 1611 р. (див. **Вацл.**) (ЛНБ НАН України, ф. 141 (О. Чоловський), № 492/III, арк. 27—33; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 28 зв.—31 зв.). Лат. мова. Текст уміщений на п'ятьох сторінках паперу розміром in folio, перешитих шнуром і засвідчених сургучевою червоного кольору печаткою. Підставою списку служив оригінал грамоти з 1611 р. Дрібне акуратне канцелярське письмо. Правопис відповідає традиційному правописові XVII ст. Малюнок окремих графем, наприклад, **t**, **s**, деколи **N** нагадує графіку готичного письма. Спостерігаються традиційні скорочення окремих графем і лігатури **ое** в середині і в кінці слів. Нечітке написання **с** та **е**, деколи **е** та **і**. В окремих місцях текст підкреслено червоним та чорним чорнилом і олівцем. На початку заголовка автора списку: „Extractum ex originali confirmatione jurium et privilegiorum, ecclesiae ritus Graeci sub titulo s(ancti) Nicolai Thaumaturgi in suburbio Leopoliensi sitae per serenissimos Reges Poloniae Michaelem, Joannem III et Augustum II exarata atque in archivio mox dictae ecclesiae reperibili". Під текстом: „Praesentem extractam ex originali coram in producto fideliter de verbo ad verbum transumptum esse, hisce fidem facio. Leopoli di(e) 27-me Julii 1807. Joannes Symonowicz, archiep(isco)pus Leopolien(sis) Ormeni ritus [...] facultatis director m(anu) p(ro)p(ri)a".

Поданий перелік не вичерпує усієї кількості списків документа. У листі, частиною якого є список **Дун.**, у заголовку **НМ-2** згадується про підтвердження князівської грамоти королем Августом III (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 20; НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 8), списки якого нам не вдалося виявити. Поряд у згаданому листі (список **Дун.**) зазначено, що у разі вимоги вищих губернських властей Миколаївська церква може пред'явити як доказ своїх прав на рухомі та нерухомі маєтності оригінал привілею („et si opus fuerit originale privilegium") (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 21 зв.). Про який список-„оригінал" йдеться,— не відомо. Окремі тексти грамоти мусили використовувати цер-

ковні суди під час процесу львівських василіян з єпископством за землі, на що вказує опис перебігу процесу 1773 р. і цитування грамоти (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 104, с. 155, 288). Не могли обходитися, очевидно, без окремого тексту грамоти К. Ходикевич, початок і закінчення якої публікує у 1770 р. (Chodykiewicz, p. U v.), а також Д. Зубрицький, А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 166—167), якому належить публікація великої частини документа.

Опубл.: Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 11—15; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 10—14. Подлин. бумаги; Історія Львова в док. і матеріалах, с. 23—26 (укр. переклад); *частково:* Карамзин, т. IV, с. 389—390, прим. 203; Петрушевич. О галицких епископах.., с. 166—167.

Регест: Купчинський, Ружицький, с. 390—391, № 775.

Текст документа латинською мовою

Для публікації тексту грамоти обрано список **ЛҐС-1**.
Він один із ранніх і зберігає найповніший текст.

Ego Leo dux terrarum Russiae, filius regis Danielis.

Consilio capto cum senatu nostro, quem admodum atavus noster more Ruthenico caesar Wlodimirus nuncupatus, terrar(um) quoq(ue) Russiae dominus et parens noster quoq(ue) ex pietate magna sua erga multa ecclesiis vel potius aedibus divinis ritus Graeci, ubiq(ue) in terris nostris Russiae donavit dedit. Nos quoq(ue) in gloriam no(min)is Dei omnipotentis, et laudem sacrar(um) aedium, v(id)e(lice)t dedicationis s(an)cti Nicolai in suburbio Leop(o)l(ie)n(si) sub castro superiori penes monte(m) vulgo nuncupatum Budelnicza consisten(tis), apud platea(m) vel apud vulgarem sive communem viam, quae tendit in Leopoli ex regione Wolhinen(si) concedimus, atq(ue) donavimus in aevum, huic p(rae)fatae eccl(esi)ae divi Nicolai loca idonea alias place atq(ue) curias ex ambabus partibus p(rae)fatae plateae et alterius de regione Wolhinen(si), quae tendit a porta civitatis Leopolien(sis), incipien(do) a templo et curia divi Nicolai, quae curia versus templu(m) divi Nicolai ex inf(erio)ri parte plateae p(rae)missae, a prima curia quae data atq(ue) donata est diaconibus, diacis, criliis [?], servis ins(er)vien(tibus) templo divi Nicolai. Quae curia versus templum divi Nicolai post via(m) p(rae) fatae plateae qua inferiori alias zadem lezy, parte adiacet ad templum divi Fedorii et infra ad latus templi resurectionis Christi salvator(is)

n(ost)ri usq(ue) ad hanc viam, quae tendit a templo p(rae)fato d(omi)ni n(ost)ri Jesu Chri(sti) v(ideli)c(e)t suae sanctissimae resurectionis et declinavit inferius ad fluvium et retro templum divi Fedoni usq(ue) ad portam civitatis Leopol(ie)n(sis) et retro sup(er)ius p(rae)fatae plateae Wolhinen(sis), a divo Nicolao usq(ue) ad divum Onuphrium ex ambabus partibus p(rae)fatae plateae omnes domos, hortos, curias, ce(n)sus, labores, s(er)vitia cum omnibus obedientiis, al(ia)s s posłuszenstwem incipiendo a templo et curia divi Nicolai in longitudinem ad monasterium divi Onuphrii usq(ue) simile fiat fundamentu(m) vel dominium al(ia)s grunth cum fundamento vel haereditate monasterii caemeterii atq(ue) hortus divi Onuphrii et reciproce ad divum Nicolaum totus mons vulgo nominatus Budelnicza ad viam quae tendit p(er) montem Calvariae in sup(er)iori parte ipsius Budelnicza comparen(tis) cum horto templi divi Nicolai, et in eodem horto divi Nicolai liberam ei potestatem capien(di) vel haurien(di) aquam quae fluit in curiam n(ost)ram civitatis Leopolien(sis), vel potius Inferius Castrum ad culinam ita ipsi tenen(di) utifruen(di), perpetuo et in aevum censuimus atq(ue) concessimus. In his aut(em) curiis divi Nicolai sup(ra)no(min)atae plateae omnis generis artificibus, liber(um) erit unicuiq(ue) illor(um) artificiu(m) suu(m) exercere, v(ideli)c(e)t sartoribus, pelionibus, sutoribus, fabris laniis et omnis generis artificii, omnibus modis commodum suu(m) more civili investigare, et omnes deniq(ue) utilitates more civiu(m) uti, usus fructus quoq(ue) ut omnes cives Leopol(ie)n(ses) mercantiis et omnis generis mercibus in aliis quoq(ue) partibus vel regionibus eadem libertate tanquam cives Leopol(ie)n(ses) gaudere. In civitate quoq(ue) liber(um) erit, emere, vendere ut civibus Leopol(ie)n(sibus) sive in civitate sive in aedibus suis, nullumq(ue) inde censum vel contributiones tam ex commodis, quam usufructibus suis, ne(c) ex mercibus suis dare tenebuntur, nullaq(ue) s(er)vitia tam ad fiscum principis, neq(ue) offi(ci)o castren(si) neq(ue) offi(ci)o civitati, solum o(mn)es sumptus et impe(n)sas suas ad melioran(das) et corroboran(das) restaurandasq(ue) aedes divi Nicolai conferre debebunt, vel quidem offi(ciu)m templi ip(siu)s adinvenerit eisq(ue) mandaverit. Ad haec concedimus atq(ue) donamus templo divi Nicolai, ex p(rae)fata sup(e)riori

platea et ex omnibus plateis circa sup(er)ius C(ast)rum apud Calvariae montem, incipien(do) a porta ad templum divi Nicolai ex ambabus partibus platearum ut q(ui)l(i)b(e)t p(ater) familias qui p(rae)est domui suae, vel potitur pane suo, tenebitur duos grossos quol(i)b(e)t anno p(er)petuo et in aevum ad necessitatem domus istius eccl(esi)ae sac(rae) divi Nicolai et in caeteris omnibus necessitatibus p(rae)sentim in sp(irit)ualibus et p(rae)missis plateis et curiis, ex patribus quoq(ue) familias nullibi quam ad templum divi Nicolai ritus Graeci semp(er), p(er)petuo et in aevum parati esse et obedire tenebuntur.

Insup(er) p(rae)fatae eccl(esi)ae ac p(rae)fecto ips(ius) damus, donamus et in omnibus silvis et meric(is) civitati ad c(ast)rum adiacen(tibus) Leop(o)l(ie)n(sibus) ad construen(da) aedificia, et ad alias omnes necessitates liber(um) usum fructum. Hoc autem templum p(rae)fatu(m) divi Nicolai cum omnibus suis fructibus, attinen(tiis) et p(er)tinen(tiis) damus et donamus notario nostro Zeldeczki Simeonowi Iwanowiczu, uxori liberis et successoribus eiusdem p(er)petuo et in aevum, sive sint illi sp(irit)uales sive non, nihil refert. Parum, licitum erit eidem alios popones sive sp(irit)uales habere, ac p(ro) arbitrio suo et gl(ori)a dei omnipoten(tis) non negligetur.

Tandem locum primum penes pontificem eor(um) al(ia)s wladica damus et concedimus Simeoni Iwanowiczu et succ(ess)oribus eius, in eorundem pose(ssi)one erit p(rae)fatum templum divi Nicolai, et apud nullum aliud templum in civitate, vel ext(ra) civitatem Leopol(ie)n(sem) in totoq(ue) districtu Leopol(ie)n(si) nullus debebit esse vicesregens vel off(ici)alis nisi apud divum Nicolaum. Et offici(a)les Leopol(ie)n(ses) sive p(rae)fatus vicesregens cum canonic(is) hoc est kriloszani proventus similes habebit, p(rae)fatus aut(em) offi(ci)alis tenebitur consecrare vetus templum, hoc ni(hi)l p(er)tinebit ad canonicos, neq(ue) ad pontific(em) eorum alias wladika solum omnim(od)o sup(ra) no(mi)natus vicesregens vel off(ici)alis et templum p(rae)missu(m) divi Nicolai. Ad haec sup(ra) no(min)atis aedibus divi Nicolai, et p(rae)nominato Simeoni Iwanowiczu, nobili Zeldeczki et successoribus suis damus et donamus p(er)petuo et in aevu(m) in maius commodum eius latitudinem et longitudinem fundi, ad conficien(dum)

foenum, cum cognominibus eorum quibuscunq(ue) vocitentur nominibus alias ziemie Legu, obiazdu z uroczyskami inferius fluvii vulgo nuncupati Poltew incipien(do) a primo loco, tho iest od pier[w]szego uroczyska Lopuszny et Niemczyska vocato, et in sup(er)ficiem eius, alias poprzek ipsius loci dicti Legu, a fluvio quidem tendit ad mo(n)tes vocatos Chelmiczow, et inter fluvium p(rae)missum Poltew et montem dictu(m) Chelmicz in eodem ipso loco al(ia)s w Legu in instan(ti) mandavimus villico nostro Michaeli Kuropasicu foveam al(ia)s Ryw facere in signum p(er)petuae memoriae. Ib(ique ulte)rius ad ista fovea in montes p(er) collem parvum vulgo nom(inatum) Chelmiecz et p(er) p(ro)fundam palludi Tyskalowa Debrza nunc(u)patum et p(er) alium quoq(ue) locum Krzywy Potok vocatu(m), y przez Kamienny Garb al(ia)s Mochnaty vocatum, usque ad vias sibi per profundum contiguas alias do Wiwozów quae tendit ex oppido Gliniany usq(ue) ad Leopolim. Et inferius p(er) viam incipien(do) a sup(er)iori parte do wierzchu blota Ruthy, et ex in(de) nadól potokiem, usq(ue) ad foveam alias do Przekopu sup(ra) rivulum alias nad potokiem iacen(tem). Et a fovea inferius recta mensura ad sup(er)iorem portem tho iest Brodu Camienopolskiego a od tego Brodu Camienopolskiego inferius ad monasterium Divi Michaelis, sup(er) fluvium Poltew consisten(s) et retro superius fluvii Poltew ad primum locum al(ia)s urocziszka Lopuszni, Niemczyska et inter haec loca alias uroczyszkami p(rae)no(mi)nati fundi, al(ia)s grunthu, libe(rum) erit omnem utilitate(m), atq(ue) commodi pro suo arbitrio sibi comparare, gaios sive silvas prohibere. Cmethones locare, prata et campos commodi sui cau(sa) comparare et his sup(ra)no(mi)natis commoditatibus et proven(tibus) ad templum divi Nicolai p(er)tinen(tibus) p(rae)no(min)atus Simeon et eius legittimi successor(es) utifruentur nullam facultatem eos ipsos alienan(di), et diminuendi habebunt, neq(ue) ex eisdem commoditatibus sup(ra) dictus Simeon una cum suis successoribus nobis ac posteritati nostrae nullo ce(n)sus labores, nec ad bellum vel s(er)vitium eius tenebitur, nec pontifici ullos proventus tenebitur, nec successores eius tenebu(n)tur, solummo(do) ora(tio)nibus suis p(ro) nobis et antecessoribus ac successoribus n(ost)ris deum placare tenebitur, nullu(m) impedimentu(m)

aequae nobiles nostri quam subditi, et liberi posteritasq(ue) n(ost)ra, ac nemo id alienare a p(rae)no(min)atis aedibus divi Nicolai sup(ra)no(mi)n(a)ti(s) q(uae) Simeoni eiusq(ue) successoribus debebit.

Si aut(em) q(ui)s mandata et voluntatem meam ac don(ati)o(n)em istam p(er)petua(m) inter(r)umperit, impedıverit violaveritq(ue) deus accerime iudicabit, hancq(ue) earum inter me et ip(su)m discernet, et maledictio dei omnipotentis in hoc saeculo et in futuro horrendi iuditio dei p(er)petuo et in aevum durabit.

Et ad eiusdem testimonium l(itte)ras n(ost)ras sive privilegium dedimus, sigillumq(ue) nostrum appendi iussimus. In p(rae)sen(tia) venerabilis metropoli(tae) Halicien(sis) Josephi s Krilosz(a), Andr(eae) duc(is) Jaroslawiecz, ducis Marko, d(omi)ni Waszko et alior(um) quam plurimor(um) fide dignorum circa p(rae)missa existentium.

Scnptae s(un)t haec l(itte)rae Ruthenicae al(ia)s hramota Leopoli f(e)r(i)a sexta die octava mensis Octobr(is) anno 6800.

Notarius n(ost)er Wiktorzyn.

Переклад

Я, Лев, князь земель Русі, син короля Данила.

Порадившись з нашою радою, як наш прадід, званий за руським звичаєм царем Володимиром, також володар Русі й наш батько зі своєї великої вдячності давав і дарував немало церквам чи радше божим храмам грецького обряду всюди на наших руських землях, так і ми на славу імені всемогутнього Бога та на честь святих храмів, а саме [храмові] святого Миколи, розташованому на Львівському передмісті під Високим Замком побіч гори, що в народі зветься Будельничою, при вулиці, або ж при громадській чи спільній дорозі, яка проходить Львовом з Волині, відступаємо і даруємо навіки цій названій церкві святого Миколи догідні місця, тобто площі, а також дворища з обох боків згаданої вулиці та іншої, з Волині, яка йде від львівської міської брами, починаючи від храму [церкви] святого Миколи та його дворища, що [починається] навпроти храму з нижньої частини вказаної вулиці від дворища, відданого і подарованого дияконам, дякам, священикам та служителям храму святого Миколи. Це дворища навпроти храму святого Миколи за дорогою, що ззаду межує з вищезгаданою вулицею, частково прилягає до храму святого Федора і нижче до межі храму Воскресіння нашого спасителя Христа аж до цієї дороги, яка веде від згаданого храму Господа нашого Ісуса Христа, тобто його найсвятішого Воскресіння, і повертає нижче до ріки,

а за храмом святого Федора аж до брами Львова і вищеназваної вулиці Волинської, від святого Миколи аж до святого Онуфрія; а також усі доми з обох боків цієї вулиці, городи, дворища, чинші, повинності, слуги з усіма підданими, іншими словами, з підлеглими, починаючи від храму і двору святого Миколи вздовж до монастиря святого Онуфрія, щоб подібним був [цей] маєток чи володіння, або по-іншому, ґрунт з маєтком або спадщиною монастиря цвинтаря, а також город [монастиря] святого Онуфрія і по тій же дорозі, повертаючи до [храму] святого Миколи, всю гору, що називається в народі Будельнича, при дорозі, яка проходить через гору Кальварію, що видніється на верхній частині [самої] гори Будельничої, разом з горо́дом храму святого Миколи і на цьому горо́ді [церкви] святого Миколи — вільне право брати, тобто черпати воду, що протікає до нашого двору в місті Львові, а радше до Низького Замку біля кухні. Так, отже, цій самій [церкві] назавжди і на вічні часи ухвалюємо і відступаємо право на [всі ці] володіння та користування ними. І в цих дворах [храму] святого Миколи вищезгаданої вулиці буде вільно всім усякого роду ремісникам і кожному зокрема займатися своїм ремеслом, саме кравцям, кушнірам, шевцям, ковалям, різникам і [людям] усіх видів ремесел, домагатися всіма способами своєї вигоди за міським звичаєм і користуватися всіма прибутками за звичаєм міщан і втішатися пожитками, як усі громадяни Львова, і торгівлею та всякого роду товарами, також і в інших частинах або районах з тією ж свободою, як і громадяни Львова. У місті також буде дозволено купувати, продавати як львівським міщанам, чи то в місті, чи то у своїх домах, і відтепер вони не повинні здавати ніякого чиншу, ні податків як із своїх вигод, так і з доходів, не повинні нічого давати від своїх товарів, ні жодної повинності чи то у княжу скарбницю, чи то до замкового уряду, чи то до міського, лише всі свої кошти і витрати повинні будуть складати на поліпшення, зміцнення та відновлення храму святого Миколи, на те, що вказує і доручить їм управа даної церкви. Для цього відступаємо і даруємо храмові святого Миколи з вищеназваною вулицею і з усіх вулиць довкола Високого Замку, біля гори Кальварії, починаючи від брами при храмі святого Миколи з обох боків вулиць, щоб кожен голова сім'ї, який очолює свій дім або заробляє на хліб, був зобов'язаний сплачувати два гроші кожного року, постійно і навічно на потреби будівлі цієї ж церкви святого Миколи і при всіх інших необхідностях, передусім духовних, і на вищеназваних вулицях та дворах батьки сімей тільки до цього храму святого Миколи грецького обряду, а не до іншого завжди, постійно і навічно повинні бути готовими [служити] і бути йому послушними.

Крім того, вищеназваній церкві та її настоятелю даємо, даруємо [право] вільного користування на всіх лісах і лугах, що прилягають до міста, Львівського замку для спорудження будівель та всіх інших потреб. Цей вищеназваний храм святого Миколи з усіма його прибутками і належностями надаємо і даруємо нашому писареві Жельдецькому Симеонові Івановичу, дружині, дітям та його спадкоємцям назавжди і навічно, незалежно від того, чи будуть вони духовного сану, чи ні. Однак хай буде йому

дозволено мати інших священиків або духовних осіб, і щоб волею його не занедбувалася слава всемогутнього Бога.

Нарешті, перше місце при їхньому єпископі, іншими словами владиці, надаємо і відступаємо Симеонові Івановичу та його спадкоємцям; у їхньому володінні буде згаданий храм святого Миколи і саме при [храмі] святого Миколи, і нікому іншому чи то в місті, чи поза містом Львовом, як і в усьому львівському окрузі, ніхто не повинен бути в майбутньому намісником чи офіціалом. І львівські офіціали або вищеназваний намісник з каноніками, тобто крилошанами, матимуть однакові прибутки, але вищеназваний офіціал буде зобов'язаний посвячувати стародавній храм, і це ніяк не належатиме до каноніків, ні до їхнього єпископа, по-іншому владики, а лише до вищезгаданого намісника або офіціала і до названого [храму] святого Миколи. Крім того, вищеназваному храмові святого Миколи і згаданому Симеонові Івановичу, шляхетному Жельдецькому та його спадкоємцям даємо і даруємо назавжди і навіки для більшої його користі [наділи] землі вшир і вздовж для сінокосу, які б назви їм не надавались, іншими словами землі, луг-об'їзд з урочищами: починаючи нижче ріки, що в народі зветься Полтва, від першого місця, тобто від першого урочища, що зветься Лопушна і Німчиська, і до верхньої його частини, або поперек самого місця, що зветься Луг; а від ріки прямує до пагорбів, які називаються Холмиці, і поміж вищеназваною рікою Полтвою і горбом, що зветься Холмець, у тому самому місці, або інакше в Лузі, нині доручаємо нашому управителю Михайлові Куропасику зробити рів, по-іншому рів на знак постійної пам'яті. І там, по той бік від того рову до пагорбів через малий горб, що в народі зветься Холмець, і через глибоке болото, що називається Тискалова Дебря, і також через іншу місцевість, яка зветься Кривий Потік, і через Кам'яний Горб, по-іншому званий Мохнатий, аж до доріг, що межують зі собою через провалля, або до вивозів, що тягнуться від міста Глиняни аж до Львова і далі дорогою, починаючи від верхньої частини до верху болота Рути, а звідси вниз потоком аж до ями, по-іншому до Перекопу, що знаходиться над потоком, і від рову нижче прямо до верхньої частини, тобто Кам'янопільського Броду, а далі від того Броду Кам'янопільського нижче до монастиря святого Михайла, що стоїть над рікою Полтвою, і назад понад рікою Полтвою до першої місцевості, по-іншому урочища Лопушна [і] Німчиська. І поміж тими місцями або урочищами згаданого наділу або ґрунту хай буде вільно [там] старатися про всякий прибуток та вигоду на свій розсуд, утримувати гаї або ліси, оселяти кметів, управляти для своєї потреби луги і поля, і нехай вищеназваний Симеон та його законні спадкоємці користуються вищеназваними вигодами і прибутками, що належать до храму святого Миколи, не матимуть, одначе, жодного права їх передавати і зменшувати. З цих прибутків згаданий Симеон разом зі своїми спадкоємцями не будуть зобов'язані жодного чиншу [і] робіт нам і нашим наступникам, ні до війни чи військових повинностей, ані не будуть зобов'язані до яких-небудь видатків на єпископа, ні на його наступників; зобов'язаний буде тільки свої-

ми молитвами благати Бога за нас і наших нащадків. Рівно ж жодних перешкод (не чинитимуть) наші вельможі, як і підлеглі та діти наші і наступники, і ніхто цього не повинен буде відняти у згаданого храму святого Миколи та Симеона і його наступників.

Якщо хто-небудь порушить розпорядження і мою волю та цей довічний дар, то хай цього не допустить, хай це зганьбить та якнайсуворіше засудить Бог, хай цю справу помиж мною і ним розсудить і хай буде [на ньому] постійно і навіки прокляття всемогутнього Бога на цьому світі і на майбутньому страшному Божому суді.

І на підтвердження цього даємо нашу грамоту або привілей і велимо прикріпити нашу печатку в присутності превелебного митрополита галицького Йосифа з Крилоса, князя ярославського Андрія, князя Марка, пана Васька та інших багатьох гідних довір'я [осіб], що були присутні при вищевказаному.

Писаний цей руський документ, інакше грамота, у Львові, в п'ятницю, дня восьмого, місяця жовтня, року 6800.

Писар наш Вікторин

№ 12

Грамота галицького князя Лева Даниловича з датою 8 жовтня 1292 р., у Львові, дана Спаському монастиреві у Перемишльській землі на руки єпископа Євфимія, згідно з якою князь дарує йому села Страшевичі та Созань з монастирем святого Михайла, визначаючи при тому межі належних до них земельних угідь і повинностей, а єпископові надає імунітет на духовні суди та данину кунами від духовенства

Документ належить до дарчих грамот. Засвідчує розширення церковних володінь у Галицькій землі шляхом надання земель монастирям та ілюструє окремі елементи церковного судочинства.

Оригінал документа не відомий. Про його зміст дізнаємось зі списку, що дійшов до нас у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з датою 27 серпня 1549 р. у Кракові. Згідно з протоколом королівського підтвердження князівський документ (у цьому трансумпті поданий як „лист"- „litteris") був писаний на „пергаменті" від імені „найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на чорному шовковому шнурі" („lit[t]erae pargameneae inferius descriptae ill(ustr)is principis Leonis ducis Terrarum Russiae sigillo eius in cordula nigra sericea appensa communitae"). Поданий на підтвердження документ, який також названо „рамота", був писаний по-руськи („stilo idiomatae Ruthenico ramotha dicto scriptae"). Князівський документ пред'явлений на підтвердження у присутності короля „велебним перемишльським і самбірським влади-

кою Антонієм Радиловським“ (IV, № 41). Проте він тут же не був внесений руською мовою до трансумпту, а „щоб полегшити його розуміння для всіх,— мовиться у тексті трансумпту,— він перекладений польською мовою і переписаний у нашій канцелярії, але так, щоб ні в чому не відхилявся від ориґіналу, зберігаючи недоторканим його зміст і не викликаючи жодної підозри в неточності“. З цього, очевидно, випливає, що переклад здійснено самим прохачем, а в королівській канцелярії його лише внесено до трансумпту. Король, „схиляючись до прохання“ Антонія Радиловського, наказав апробувати привілей і підтвердив усе, що „в ньому вміщено і записано загалом і в деталях“.

Такі найвірогідніші відомості про князівський документ. Два тексти грамоти, які були переслані на прохання П. Кеппена М. Рум'янцеву в Санкт-Петербург кимось із західноукраїнських дослідників (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 3—4) після 1822 р. (розмір 26,1 × 29,4 см — папір і 23,7 × 24,4 см — папір, стилізований устав із значними елементами півуставного почерку на 28 лінійках), є, правдоподібно, копіями реконструйованого з польської мови на руську тексту грамоти королівського трансумпту (пор. списки **КР-1, КР-2** та ін.).

Будова формуляра документа загалом дещо відрізняється від трафаретної архітектоніки. Репрезентуючи усі три його частини — *вступний протокол, власне зміст* і *закінчення* (*есхатокол*),— у двох перших частинах (починаючи від клаузули *інскрипції*) простежується поділ тексту документа на дві частини при повторенні одних і тих самих клаузул. Перша частина починається від слів „**такоже и мы Богоу и пресвѣтломоу Преѡбраженїю**“ до „**Спаса манастырѧ**“, друга — від слів „**и владыце нашемоу єпїскопꙋ Єфимїю**“ до „**Ѿ цр҃квїе выше писаноѣ**“.

Обрамлює вказані дві частини тексту (а заодно й творить цілість) на початку клаузула *інтитуляції*, а в кінці текст *диспозиції*. Умовно членують документ виділені дві різні *інскрипції*; для першої частини вона починається зі слів „**пресвѣтломоу Преѡбраженїю** [...] **къ церкви свѧтаго Спаса манастырѧ**“, для другої — „**и владыце нашемоу єпїскопꙋ Єфимїю и по нюмь бꙋдоучимь єпїскопомъ· комꙋ Богъ изволитъ и дасть на вѣкы държати и поживати и цр҃кви свѧтыѣ правити и рѧдити**“ Після кожної з названих *інскрипцій* поставлена своя окрема клаузула *диспозиції*. У першому випадку опис належних до села Страшевич і „**Созань манастырѧ свѧтаго Михаила**“ земельних угідь, у другому — данини і повинності, а також право функціонування під керівництвом єпископа духовних судів. Такий поділ тексту може вказувати на правдоподібність, що при створенні документа підставою служили два тексти.

Формуляр закінчують чотири прикінцеві клаузули — *маледикція, короборація, підписи* та *датація*. Під текстом поставлений підпис: „**А писецъ Захариѧ Вихотъ**“ (Іл. *31—32*).

Текст грамоти зберігся двома мовами — „руською“ (власне давньоукраїнською книжною) і польською (старопольською). Текст старопольською мовою з'явився у 1549 р., давньоукраїнською — невідомо. Первісного тексту давньоукраїнською мовою не маємо. Текст давньоукраїнською мовою і

кириличним шрифтом „під оригінал“, принаймні у тому звучанні, який маємо нині, правдоподібно, складався пізно, можливо, як мовилось, навіть у 20-х рр. XIX ст. Чи протографом його служив не збережений нині „оригінал“, чи в його основу покладено реконструкцію тексту старопольською мовою, що підтверджувався королем Сигізмундом II, сьогодні до кінця невідомо. Ми схильні вбачати останнє, хоч між цими текстами є певні стилістичні та лексичні розбіжності, різний обсяг тексту — кількість слів.

Документ писаний **„въ Лвовѣ“**. Дата подана за візантійським літочисленням „від створення світу“ і містить усі компоненти — місце складання документа, день, місяць і рік: **„въ патокъ м҃ца ѡктоврна въ и҃. днь лѣта ѕѡ҃-го“**. Вона розшифровується: 8 жовтня 1292 р. Якщо вважати, що у Галицько-Волинському князівстві у другій половині XIII ст. використовувався першосічневий початок року, то дату року документа слід розшифрувати як 1291 р. Але впевненості у цьому немає, тим паче якщо йдеться про духовне середовище, в якому напевно складався документ, де обчислення дати року за старим стилем і візантійським літочисленням велося давно, сягаючи XV—XVII ст. Тому дату року залишаємо такою, якою її фіксує документ,— 1292-й. Щодо інших елементів *датації*, то вказаний у формулюванні день п'ятниця не відповідає 8 жовтню 1292 р. 8 жовтня припадало на середу. За юліанським календарем 8 жовтня збігається з понеділком 1291 р.

Досліджувана грамота — один із тих відомих на сьогодні документів, що пов'язаний зі Спаським монастирем (див. ще III, № 11) і чи не найбільше та найдовше вивчався та використовувався дослідниками. Вона також порівняно часто публікувалася.

Уже у 1621—1623 рр. робить натяк на фундацію Спаського монастиря Захарія Копистенський у полемічному творі „Палінодія“, мовлячи: **„монастыръ св. Спаса одъ Лва князя остатнего руского** [1] **заложении и зачатыи· доправити казалъ** [Сигізмунд I]· **и тои черцовъ маетности надалъ“** (Копистенский, с. 962), у 1761 р. він згадується у спеціальному акті про „Стан греко-католицької Перемишльської, Сяноцької і Самбірської дієцезії на основі даних генеральної візитації єпископа Онуфрія Шумлянського“ (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 131—232). Дещо пізніше, у 1817 р. його згадує М. Карамзін (Карамзин, т. IV, с. 370—377), а в 1828 р., описуючи історію греко- і римо-католицького перемишльських єпископств, неодноразово на його зміст спирається Ф. Сярчинський (Siarczyński. Dzieje.., s. 7—8), а 1829 р. — І. Могильницький у праці „Відомість о руском языцї“ (Могильницький, с. 40 та ін.). Поряд із використанням змісту документа у 1834 р. відбувається публікація його тексту. Вперше надрукував повний текст документа Йосип Левицький у „Граматиці малоруської мови“ 1834 р. (Левицкий, с. 2—4. Дод.). Цікаво, що на той час наведений текст документа оцінювано як хрестоматійний для вивчення руської (давньоукраїнської) мови XIII ст. Поряд документ уміщався не лише в додатках до граматик, а й у збірниках давніх текстів. Через три роки, у 1837 р. вдруге (разом із іншими грамотами Лева Даниловича) публікує документ у „Нарисі з історії руського народу“ Д. Зубрицький (Zubrzycki. Rys.. Dokumenta.., s. 2—3).

а згодом, 1845 р., повторює у „Додатках" до російського видання „Нарису..." (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 2—3). Звертає увагу на документ Я. Поцей, друкуючи і частково коментуючи його 1845 р. у своєму збірнику (Pociej, s. 21), а в 1854 р. — А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 160—161), який уперше подав ґрунтовний коментар до тексту, побачивши в документі пізнішу підробку. Повністю видають текст грамоти Я. Головацький (Головацкий, с. 315—316), Ю. Никорович (Никорович, с. 7—8), ще пізніше О. Огоновський (Огоновский, с. 102—103; Огоновський, с. 254—255). Розглядаючи низку документів, писаних від імені князя Лева, дослідник коментує: „Критичний огляд тих грамот доказує, що вони майже всі суть фабрикатом пізніших часів, коли іменно уряд польський домагався від наших предків доказів, що вони недвижимі добра посідають правно. Тому, отже, що первістні грамоти, видані колись руськими князями та іншими добродіями на законне посідання тих добр в часі нападів татарських запропастилися, посідателі добр постаралися о грамоти нові. Із грамот князя Льва єсть автентичною лише грамота, дана монастиреві св. Спаса на село Страшевичі і Созань монастир св. Михайла, писана ві Львові 1291 р., 8 жовтня в пятницю" (Огоновский, с. 102—103). Приблизно у 20-х роках XIX ст. або пізніше два списки грамоти хтось зі Львова (правдоподібно, Д. Зубрицький) надсилає М. Рум'янцеву в Санкт-Петербург, уривки з яких пізніше друкує у своєму „Описі..." О. Востоков (Востоков, с. 114—115, № LXIX). Вивчають і використовують грамоту у своїх працях, зараховуючи її до достовірних Левових документів, А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 16, 23, 27 та ін.), Е. Коссак (Коссак, с. 189), М. Туркавський (Turkawski, s. 21 та ін.), П. Полянський (Polański, N 28), З. Стшетельська-Ґринберґова (Strzetelska-Grynbergowa, s. 91, 93—94, 106—108). Останнім, хто повністю опублікував текст документа (правда, не під датою 1292 р., а „не пізніше 1448 р.") був А. Кримський (Крымский, т. I, вып. 2, с. 420λ—420μ).

Не всі автори, як бачимо, однаково оцінювали грамоту. Одні з них беззастережно закидали їй неавтентичність, другі про її дипломатичні достоїнства висловлювалися обережно, ще інші беззастережно цитували її текст як достовірне джерело. Прикладом цього є праця Ф. Лабенського, який твердив, що самбірські єпископи „в кінці XII ст. набувають даровизни грамотами від галицько-руських князів на багато угідь біля Старого Самбора, а між ними і Страшевичі разом з Созанським монастирем" (Лабенский. Уставная грамота.., с. 152).

З новіших дослідників звертаються до документа історики І. Крип'якевич (Крип'якевич, с. 101), О. Кучера (Kuczera, s. 90—93), однак її вважають неавтентичною.

Незважаючи на розбіжності в оцінці документа, ні в кого з дослідників не виникало сумніву щодо можливості існування автентичних документів, які складалися у князівській канцелярії Лева Даниловича для Спаського монастиря. Це непрямо можуть доказувати різні археологічні та історіографічні відомості про існування монастиря у XIII ст. і пов'язані з ним контакти Лева (див. III, № 11). Деякі дослідники припускають навіть, що

саме у Спаському монастирі був владичий престіл самбірських єпископів (пор. Петрушевич. О галицких епископах.., с. 88—90, 178—190; Добрянський, с. V—VI), чого не можна відкидати у світлі новіших досліджень (Крип'якевич. Княжий Самбір.., с. 30—31; Коструба. Самбірське єп-во.., ч. 15; Bendza, s. 43—44, правда, останній самбірських єпископів уважає коад'юторами перемишльських). Однак це аж ніяк не вказує на те, що наданий від імені князя Лева Даниловича документ з датою 8 жовтня 1292 р. у Львові для Спаського монастиря, згідно з яким єпископові дарувалися землі та встановлювався імунітет на духовні суди і повинності, автентичний. Досліджуваний документ є всього-на-всього твором XVI ст. Про це, зрештою, непрямо говорить і трансумпт короля Сигізмунда II. У протоколі королівського документа є такі слова: владика А. Радиловський просить силою королівської влади „поновити і підтвердити" грамоту, і король „поновлює викладений тут привілей" („et minime viciatae nulliquae suspicioni sinistrae obnoxiae supplicatumque fuit deinde nobis, ut easdem lit[t]eras obvetustatem illarum, invocari mandare, authoritatque nostra Regia confirmare dignaremur"). Чи не йдеться тут про апробацію відновленого, отже, заново створеного, власне кажучи, нового документа, а згадка про „стародавність цього привілею" („ut easdem lit[t]eras obvetustatem illarum") (IV, № 41) є вказівкою на те, що такі та подібні документи мали місце в житті Спаського монастиря? Це, звичайно, лише здогад, який не має підтверджень. Викликає сумнів те, що у королівських трансумптах (без винятку) постійно вживаються слова „поновити і підтвердити" (Там само), але вони, належачи до актово-дипломатичної термінології, мають, правдоподібно, нетотожне смислове навантаження. Під цим оглядом привертає увагу структура досліджуваного документа. Вона вказує на якусь реальну основу документа (можливо, що ще у XVI ст. записану), яка була підставою для подвійної *інскрипції* і подвійного *власне змісту* (клаузула *диспозиції*) документа, отже, засвідчує два різні записи, що могло становити основу авторові фальсифікату для викладу одного формуляра, а королю — для „поновлення і підтвердження" князівської грамоти. Однак це знову ж таки припущення.

Хоч би як, але досліджуваний документ не належить до XIII ст., а створювався набагато пізніше, мабуть, у XVI ст. Про це, передусім, свідчать зміст і форма викладу тексту документа. Варіант грамоти польською мовою, який за часом збереження найраніший, відомий зі згаданого трансумпту короля Сигізмунда II. Треба припускати, що до того століття належить руський протограф. Чи це саме той, який дійшов до нас в інших копіях, у тому числі „під оригінал", що надсилався М. Рум'янцеву,— не відомо. Зіставлення відомого нині руського і польського, взятого з королівського трансумпту, списків не засвідчує значних розбіжностей, а ті, що зауважені, стосуються здебільшого стилізації тексту. Отже, можна дійти висновку про те, що ці два списки, хоч, можливо, руський раніший, одного авторства.

Що стосується функціонального призначення грамоти (саме з цією метою вона створювалася), то, як вказують списки (див. далі), напевно,

використовуванішим у правово-економічних справах був список старопольською мовою, причому в контексті трансумпту короля Сигізмунда II (на вісім списків п'ять — старопольською мовою), а в суспільно-церковних, очевидно,— давньоукраїнською мовою.

Основні закиди щодо неавтентичності документа стосуються змісту та форми викладу його тексту. Аналіз (тут відіграють роль і умови, в яких він міг з'явитися) підтверджує думку тих дослідників, які вважають документ фальсифікатом. Серед закидів є такі:

1. Порушення у структурі формуляра документа, зокрема щодо розміщення клаузул *інскрипції* і *диспозиції*, що суперечить класичній архітектоніці документа того часу. Названі клаузули розміщені у двох різних місцях.

2. Простежена текстуальна невідповідність між клаузулами *інскрипції* — зміст *інскрипції* у другій частині документа, в якій ідеться про надання єпископові, не є складовою *інскрипції*, що розташована у першій частині формуляра — „**церкви святаго Спаса манастирь**", а становить окреме поняття. Смисловий зв'язок між особою єпископа і наданням монастиреві визначається укладачем документа лише фразою: „**а к томоу ще придакмъ**", що засвідчує відхилення від традиційної структури укладу клаузули в документах. Формулювання у частині „**придалъ митрополитомъ и епископомъ**", правдоподібно, враховувалося укладачем, але воно є всього-на-всього загальноповторюваною фразою, що становить елемент клаузули *інскрипції*.

3. Не цілком переконливий для XIII ст. характер дарування князем нерухомого майна монастиреві за посередництвом єпископа. Такі факти у східнослов'янській дипломатиці невідомі. Це явище радше стосується пізніших часів і пов'язане, очевидно, з намаганням перепідпорядкувати монастирські маєтності єпископові та пов'язати право володіння монастирськими землями, що мали місце начебто від найдавніших часів, з правом очолювання духовних судів, збору щорічних повинностей і данин.

4. З автентичних актових джерел, літописів невідомі на сьогодні особи свідків, такі, наприклад, як „**князь Андреи Ꙗрославичь**", „**панъ Васко**". Ці імена засвідчені в усіх відомих фальсифікатах. Непереконливим є те, чи на той час займав перемишльський престіл єпископ „**Ларичь**" (Блажейовський, с. 129—130) і взагалі чи таке ім'я відоме серед перемишльської (або самбірської) ієрархії XIII ст. Власне ім'я Ларіон фігурує в безперечних фальсифікатах, датованих 1254, 1292, 1301 рр. (III, № 9—10, 13, 17, 19). Немає у клаузулі *свідки* імені галицького митрополита. У грамоті лише зазначено, що був „**митрополитъ галицкын с Крылоса**". Цей факт викликає застереження двоякого порядку, по-перше, що укладачам грамоти у XVII ст., які належали до духовного стану, його ім'я не було відоме, отже, вони його просто не знали, тому й не внесли у текст, по-друге, що вони послуговувалися якимось джерелом, у якому йшлося про митрополію у Галичі у 90-х роках XIII ст., однак, як відомо, такої окремої ін-

ституції, затвердженої патріархатом, тоді ще можливо не існувало. У грамоті Лева Даниловича Успенському соборові у Крилосі митрополитом названий Антоній (III, № 18), але вона також є фальсифікатом. Приблизно тоді ж невідомому владиці Антонію, згідно з іншим фальсифікатом, надано у володіння Лаврівський монастир (III, № 14).

5. Зауважені неточності у клаузулі *датації*, яка за змістом і формою дуже подібна до *датації* інших грамот (див. III, № 11, 13—14). Крім невживаної у князівських документах формули „**писана и дана грамота**", яка, правдоподібно, не була широко використовувана у східнослов'янській дипломатиці (див. III, № 10), помітна розбіжність між числом і назвою дня: 8 жовтня 1292 р. не припадало на п'ятницю, а на середу.

6. Простежується певна суперечність між датою і місцем складання документа щодо інших грамот, писаних від імені князя Лева Даниловича. Одного і того самого року, місяця і числа дня, при одних і тих самих свідках була складена досліджувана грамота у Львові, а інша для монастиря у Лаврові — у Перемишлі (III, № 14, пор. також № 11, 13). Навряд чи була потреба і можливість долання віддалі 80 км з Перемишля до Львова чи, навпаки, князем для написання документа протягом одного дня, та й який тому служив транспорт.

7. Під текстом князівського документа підписаний „писєць" на ім'я „**Захариѧ Вихотъ**". Це ім'я і прізвище ['] відомі з інших фальсифікатів і вказують на те, як слушно зауважує А. Петрушевич, що „одна сфальсифікована грамота служила зразком для складання інших" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 161).

Чому для XIII ст. створювався документ у XVI ст.? Відповідь, очевидно, може бути одна — конечність документованого обґрунтування прав власності на землі та інше нерухоме майно, що віддавна належали монастиреві і якими він користувався на час створення грамоти. Крім традиції пам'яті про монастир, що сягала XIII ст., його настоятелі та власники не посідали нічого або майже нічого з документів, тому потрібне було „поновлення" грамот. На цьому, з одного боку, наполягала влада, з другого — цього вимагав престиж церкви, зокрема монастиря, як духовної корпорації, відомої в околиці. Традиція права власності на землі монастиря сягала давніх часів

Оглядаючи досліджуваний документ, треба вважати, що він створювався не на порожньому місці, принаймні мусили існувати якісь давніші зразки документів і матеріалів, які нотували його зміст. Доказом того, як згадувалося, може служити перша половина тексту документа від слів „**пресвѣтломоу Преѡбраженїю**" (див. далі текст документа) з описом піль і інших угідь. Фальсифікатор міг взоруватися на невідомому нині дарчому записі чи якомусь інвентарному описі архіву монастиря, бо текст надто деталізований. Аналізуючи другу частину документа, треба звернути увагу на зв'язок її тексту зі статутними грамотами (навряд чи автор документа був ознайомлений з грамотою Успенському соборові у Крилосі від 1301 року,

бо використав би, мабуть, у клаузулі *свідки* ім'я галицького митрополита Кипріяна (III, № 18), можливо, і статути князів Володимира, Ярослава. Немає сумніву, що були перед автором і грамоти Лева Даниловича, принаймні ті, які стосувалися надань Спаському монастиреві та Перемишльському єпископству.

Описувана грамота збереглася в 14 списках, з яких вісім використовуємо. Вони різного походження. Репрезентують один дипломатичний вид документа. Писані давньоукраїнською (чотири списки) і в перекладі старопольською мовою (чотири списки).

1. (Мац.). Список канцлера королівської канцелярії Самуеля Мацейовського. Створений 27 серпня 1549 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II. В основі списку, як на це вказує *вступний протокол* підтвердження, лежить ориґінал грамоти, засвідчений печаткою. Князівський документ підтверджений королем на прохання єпископа Антонія Радиловського (списку не виявлено. Згідно з літературою, колись зберігався у: AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa). Старопольс. мова. Переклад з давньоукр. мови на старопольс. здійснено під час підтвердження грамоти. Канцелярське письмо XVI ст. Графемі і відповідають графеми **i**, а також **y**; **u** часто виражається через **v**; **s** передається за допомогою **s** та **sh**, **sz**; **c** — через **c** та **cz**; **z** та **ż** — через **z**. У деяких випадках спостерігаються неправильно прочитані і перекладені слова українського тексту, наприклад: „**Лєвь**" — „Leroff", „**Єфимїю**" — „Evffemio", „**Страшєвичи**" — „Strasowicze", „**клѧтва**" — „kliątzwa" та ін.

2. (КМ). Список № 1 Коронної метрики. Складений у 1549 р. під час внесення грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II (див. **Мац.**) у книги метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 77, k. 166 zw.—167). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст. Правопис близький до списку **Мац.** (Іл. *31*).

3. (АПЄ). Список із Архіву Перемишльського гр.-кат. єпископства. Створений приблизно у XVII ст. (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 1). Давньоукр. мова. Документ складений півуставним книжним, досить стилізованим письмом („під ориґінал"), на окремому пергаментному аркуші. На аркуші немає будь-яких слідів печатки (хоч про неї йдеться у тексті). Місцезнаходження протографа невідоме, очевидно, він належав (якщо такий існував) до раннього, XVI ст. Зовнішнє оформлення, зокрема розміщення тексту, нагадує українські пізньосередньовічні грамоти. Членування слів у тексті та правопис не регламентовані; орфоепія типова для західноукраїнського письма XVI—XVII ст.: літера **е** виражена через **є**, **ѥ**; **я** — через **ѧ**, **ꙗ** та буквосполученням **іа**; **ꙋ** — **ꙋ**, **оу** та **ꙋ**. Рисунок приголосних літер **з** та **х** виходить у підрядок, **ꙋ** та **ъ** — над рядок (Іл. *32*)

4. (ПҐС). Список Перемишльського ґродського суду. Створений 9 вересня 1726 р. під час облятування князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.**) в актові книги

городу. Внесення документа у книги відбулося на прохання Петра Маршалкевича (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 529, с. 1317—1319). Старопольс. мова. Дрібне канцелярське письмо XVIII ст. Правопис, порівняно з правописом списків XVI ст., осучаснений, збігається з нормами мови та графіки XVIII ст. Це стосується написання великих букв, скорочень слів. Багато слів у тексті правлено. Окремі з них писані над рядком, наприклад, слово „przywiesili". Це стосується також пропусків букв у словах. Простежується також нечітке написання деяких слів: „zavigey", „w on wier". Під текстом підпис: „Legit cum originali Lisucki". На полях проти *датаційного формулювання* подане розшифрування дати почерком XIX ст.: „8. X. 1291".

5. (АЛЄ). Список із Архіву Львівського гр.-кат. єпископства. Створений у другій половині XVIII ст. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 5—5 зв.). Старопольс. мова. В основу списку покладено список **Мац.** Текст розміщений на двох перших сторінках спареного аркуша сірого кольору, розміром in folio, дуже неякісного ґатунку. Письмо XVIII ст. Почерк нечіткий. Правопис близький до правопису списку-підстави **Мац.** Це простежується у переданні графем, членуванні тексту, пунктуації, нарешті, відображене у численних перенесених зі списку-підстав без жодних виправлень і позначень помилках (див. **Мац.**). Багато слів правлено, частина з них затерта. Поряд з князівською грамотою вміщено уривки праць Симона Бегенштейна (1685) та Симона Старовольського (1737). Перед текстом написи: „I Przywiley Lwa", далі: „Sigismundus Augustus", під текстом примітка польською мовою: „Originały przywileja Lwa w języku ruskim i przytoczonego potwierdzenia przez Zygmunda Augusta najdują się w Archiwum katedralnym Przemyskim".

6. (КР-1). Список № 1 з колекції М. Рум'янцева. Створений у 20-х роках XIX ст., однак, не раніше 1822 р., після того як з грамотою уперше ознайомився П. Кеппен. Склав список хтось із кола західноукраїнських знайомих дослідника (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 3). Давньоукр. мова. Список складений на підставі „оригіналу" (правдоподібно, **АПЄ**). Це підтверджується правописом грамоти, стилізацією письма під устав і півустав, нарешті, розташуванням тексту грамоти. Весь текст розміщений на 28 розлінійованих олівцем і обведених рамкою рядках на папері розміром 26,1 × 29,4 см. Аналіз почерку дає змогу констатувати, що копіїстом досліджуваного документа була одна і та сама особа, що й грамоти Онуфріївському монастиреві у Лаврові (див. III, № 14). Використовувався з одним і тим самим водяним знаком папір. У багатьох місцях наявні поправки букв у тексті, сумнівними є відчитання кінцевих графем **ь** та **ъ**. На думку А. Кримського, високе **ъ** сприймалось як **ь** (Крымский, т. I, вып. 2, с. 420λ—420μ). Зауваження стосується також списку **КР-2**. Помилково написане слово „**да боудь**" виправлено на „**да боудетъ**". На початку першого рядка ініціал „**А**". Зверху аркуша наклеєний ярлик, на якому звичайним каліграфічним почерком першої половини XIX ст. написано: „Льва Данилови-

ча Галицкаго. 1292 окт[ября] 8-го во Львове", на звороті — нечіткий чорнильний відбиток круглої печатки з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]". Печатка вказує на належність списку музеєві, фонди якого тепер зберігаються в Російській державній бібліотеці у Москві (РГБ).

7. (КР-2). Список № 2 із колекції М. Рум'янцева. Створений у 20-х роках XIX ст. на прохання П. Кеппена кимось із кола західноукраїнських знайомих дослідника (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 4). Давньоукр. мова. Поява нового списку князівської грамоти приблизно в один і той самий час, очевидно, була викликана недовірою до тексту списку **КР-1**, водночас можливо також, що новий список з'явився для перевірки першого. Під текстом списку міститься тогочасний напис: „Прорезка, где была печать завешена. Сия копия уподоблена и письмом и строками подлиннику" (про проріз від печатки не йдеться у списку **КР-1**). Проте досліджуваний список майже ідентичний щодо правопису зі списком **КР-1**. Його текст розміщений у розлінійованих олівцем 28 рядках (папір розміром 23,7 × 24,4 см). Розбіжності полягають хіба що у відчитанні слова „**ставшие**", яке у списку **КР-1** прочитане як „**ставшися**", у браку **ь** після приголосного **ч** у слові „**сѹшичкы**", у пропуску титли над словом **стыи**" (шостий рядок). Водночас спостерігаються виправлення букв при копіюванні тексту. На звороті написи: 1) „1292 года, 8-го октября"; 2) „Список съ грамоты князя Льва Даниловича". Обидва зроблені тою самою рукою, що й списки грамот Романа Галицького (див. III, № 2, **КР-1**), Лева Даниловича для кафедрального собору Успіння у Крилосі (українською і латинською мовами, див. III, № 18) та примітка (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 8—9). Далі нечіткий відбиток чорнильної круглої печатки, що вказує на належність списку РГБ з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]". Досліджуваний список склеєний червоним лаком зі списком **КР-1**.

8. (Подол.). Список М. Подолинського. Створений 2 квітня 1918 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р (див. **Мац.**), облятованого в актових книгах Перемишльського ґродського суду 1726 р. (див. **ПҐС**) (НМ у Львові, від рук. і стародрук. кн., Л. р., F[1] ф. Теки Подолинського, № 312/П, арк. 566—567). Старопольс. мова. Складений недбалим, з частими виправленнями почерком на двох спарених аркушах білого паперу розміром in folio. Правопис списку близький до правопису списку **ПҐС**, звідки зроблена копія. Окремі слова, однак, неправильно розшифровані та з помилками перенесені з тексту-підстави. Це особливо помітно у закінченнях слів. Слово „przenayiasnieyszemu" подане як „przenayswietszemu", пропущено слова „a od wierszchu Kolczna". В одному місці над рядком дописаний прийменник **w**: „y bedecy w dzieh". Два рази копіст українською мовою пояснює текст списку в дужках. Це стосується тлумачення слова „Krzemien" та дати. На початку списку вказівка на джерело, звідки взятий текст, і дата обляти латинською мовою: „Induc(ta) Relat(ionum) Castr(ensium) Prem(islensium). T. 529, p. 1317—[131]9. Actum in Castr(o). Prem(isliensi),

Fer(ia) 2 in crastino festi Nativitat(is) B(eatissimae) Virg(inis) Mariae, a(nno) d(omini) 1726".

Очевидно, поданим списком не вичерпується перелік списків грамоти. Згадки про неї дають змогу припускати, що окремим списком послуговувався А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 27).

Опубл.: Левицкий, с. 2—4. Дод.; Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 2—3; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 2—3. Подлин. бумаги; Головацкий, с. 315—316; Никорович, 1879, с. 7—8; Огоновський, с. 254—255; Крымский, т. I, вып. 2, с. 420λ—420μ; *частково*: Востоков, с. 114—115, № 69; Pociej, s. 21; Петрушевич. О галицких епископах.., с. 160—161.

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено
реконструйовану копію документа „під ориґінал" за списком **КР-1**.

А се ꙗ кнѧзь Левь с҃нь королѧ Данила•

Сгадавшисѧ ѥмъ с нашими боꙗры• ꙗко прадѣдъ нашь ц҃рь Великыи Володимирь и ѡтецъ нашь и придалъ митрополитомъ и епископомъ по всѣмь землѧм Роусскимъ• такоже и мы Богоу и пресвѣтломоу Преѡбраженїю• придаемъ къ церкви свѧтаго Спаса манастырѩ село Страшевичи и Созань манастырѩ свѧтаго Михаила• Даѥмъ и придаимъ поченши ѡт Дистра по Прорвоу• чресъ потокъ Воладиславь через гороу по потокъ зовемыи С҃тынь а ѡт връхъ ст҃го по Коблѧнкоу рѣчкоу до връха• ѡт връхъ Кобланькы Кременемъ по връхъ Соушичкы и Подъбоужца по връхъ Кольчина а ѡт връхъ Кольчины роздѣлѧѥмъ на рѣкоу по Лисѣи Бродъ• а на дроугоую стороноу по потокъ Чирьвоныи до връха Доубна даѥмь и приписоуѥм на вѣкы з даньми и з роботами и съ въсѣми оужиткы и с приходы и с правы всѣми и ролꙗми• лоуками• польми и з рѣками и потокы и съ всѣми пожиткы в лѣсѣхъ и в рѣкахъ и в ловищахь ихь и з млынми даѥмь к ц҃ркви свѧтаго Спаса манастырѧ и владыце нашемоу ѥпїскопꙋ Ѥфимїю и по нюмь бꙋдоучимь ѥпїскопомъ• комꙋ Богъ изволитъ и дасть на вѣкы държати и поживати и ц҃ркви свѧтыѣ правити и рѧдити• а за нашѣ предъкы и за нась Бога милого просити• а к томоу ѥще придаѥмъ коуны в рокь с поповь давати и соуды д҃хныѣ соудить ц҃ркви столечнаꙗ• а во то боꙗре нашѣ и дѣти нашѣ• и по нась боудоучиѣ да неустоупаютсѧ• а дани и десѧтины медовыѣ и з виноградовь• и з мыты на вѣкы вѣчныѣ да не оудалено боудить ѿ ц҃рквїе выше писаноѣ•

А кто ѹстоупить на моѥ слово соудь с нимь предь Бг҃омь• и да боудеть клѧтва Бж҃иꙗ на немъ в сеи вѣкь и въ боудоучии• въ денъ страшнаго соуда Бж҃иꙗ•

На то ѥсмо грамотоу нашю дали и печать привѣсили свою•

А при томь были митрополить галицкыи с Крылоса и владыка перемыскыи Лариѡнь• и кнѧзь Андреи Ꙗрославичь• и пань Васко• и иныхъ боꙗрь много было при томъ•

А писана и дана грамота въ Лвовѣ• въ пѧтокъ мц҃ѧ ѡктовриѧ въ и҃• дн҃ь лѣта ҂ѕѡ҃-го•

А писецъ Захариѧ Вихотъ :•

Текст документа старопольською мовою

В основу публікації покладено список **Мац.**
Він найдавніший з відомих на сьогодні перекладних списків.

Ja ksiaze Leroff [!] sÿn Danÿła krolia, smowiwszÿ szie mÿ s naszą radą ÿako przediad [!] nasz czarz Wie[l]ky [!] Wlodzimir ÿ ocziecz nasz przidal metropolitham ÿ biskupom po ‹w›ssech[1] ziąmÿach [!] Ruskich, takosz ÿ mÿ Bogv ÿ przenaÿasnÿeissąmi przęmÿenÿąnÿv [!] Bozemv przidaÿemÿ koscziołowÿ swiętego Spassa manasterowÿ wiesz St[r]asowicze[2] ÿ Soząn [!] manasterz swiętego Michała. Daÿemÿ i przidaÿęmÿ począwssÿ od Dnÿestra po Przirwą przesz pothok Wlodislaw, przesz gorą po pothok zowiączi Swięthÿ, a od wierzchv Swiątego po Koblianką rzeczką do wierzchu, od wierzchv Koblianki Krzęmyęnÿem po wÿrsch [!] Svssiczki ÿ Podboscza po wiersch Kolczina, a od wiersch Kolczini rosdzielym, na rzeką po Lyszy Brod, a na drogą stroną po pothok Czerwonÿ, do wierzchv Dvbna daÿąmÿ ÿ przidaÿemÿ na wieki wieczne, s danmÿ i s robothamÿ ÿ ze wsitkÿmÿ vzithkÿ ÿ s przichodÿ, ÿ sprawÿ wsemÿ ÿ roliąmÿ, ÿ ląkąmÿ, polnÿmÿ, s laszmÿ ÿ s dąmbrowvmÿ [!] ÿ s golimÿ goramÿ, ÿ liesnÿmÿ ÿ s rzekamÿ ÿ s potoki ÿ zo wszytkÿmÿ pozytki, w lesscech [!], w rzekach, ÿ w lowiskach ich, ÿ s młyny[3] Spassa manasterza ÿ wladicze nashemv ÿ biskvpowi Evffemio[4], ÿ po nÿm bądączim biskvpom, ktore Bog da na wiekÿ dzierzecz ÿ poziwacz ÿ czerwkwÿ [!] swiętÿ rzędzidz,

---

[1] Слово у першій частині затерте; [2] У тексті помилково Stiasowicze; [3] Слово правлене; [4] У тексті Enffemio.

a za nashe przodki, ў za nasz Boga mielego prossicz maўą. A k tęmv iejcze [!] przidaўęmў kvnў w rok s popow dawacz, ў sądў dvchowne sądzic czerkiew stolieczna. A w to ziąmўąnўe ў poddanў nashi ў dzieczi nashe ў po nasz bądączi w tho nўemaўą szie wstempowacz. A dąnўe ў dziessią czinў miodowe ў s wynogradow na wiekў wieczne, abў nўebilo oddaliono od czerkwie [!] wsseў pissanў.

A kto wstąmpi na nasse slowo, sąd s nўm przed panem Bogiem ў bądzie kliątzwa [!] Boza ną nўm wow wiek ў w bądączi w dzien strasnego shądv Bozego.

Na thosz mў listh nasz dali ў pieczącz nashą prziwieszili.

A przi tzim belў metropolith haliczki s Krelossa ў wladika przemiski biskop Larion ў xziąze Jądrzei Jaroslawicz ў pąn Vaiszko [!] ў innўch pąnow wielўe bilo przi thim.

Napissąna ў dana jestz tha ramotha we Lwowie, w piątek miessiącz Octobra osmў dzien lyata shescz tўsziącznego oszmshetnego.

A pissarz Zachariasz Wychot.

№ 13

Грамота галицького князя Лева Даниловича церквам Успіння Богородиці та Івана Хрестителя у Перемишлі з датою 1292 р., жовтня 8, у Львові, якою він дарує монастир у Вовчому і село Мостища з усіма належними до нього угіддями, що визначають їх границі, повинностями і данинами

Документ належить до дарчих грамот.

Оригінал документа не зберігся. Про те, що він був і ним користувалися, дізнаємось із першого його підтвердження королем Сигізмундом II з датою 27 серпня 1549 р. у Кракові. Згідно з реляцією королівського канцлера Самуеля Мацейовського, у *вступному протоколі* королівського трансумпту його особисто пред'явив на підтвердження „велебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський". Сам документ (лист) був писаний „на пергаменті" від імені „найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота" („lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis [olim] Leonis ducis Terrar(um) Russiae sigillo eius in cordula nigra sericea appensa communitae et stilo idiomate Ruthenico ramotha dicto scriptae") (IV, № 40). З *протоколу*

також дізнаємось, що перед підтвердженням, „щоб полегшити його розуміння для всіх", документ перекладено польською мовою у королівській канцелярії, треба „зберігати недоторканим його зміст, не викликаючи жодної підозри в неточності" („ne quid ex illis diminutum esset in cancellaria nostra sunt collationatae, salvae tamen et minime viciatae nulliq(ue) suspicioni sinistrae obnoxiae"). І ще одне: у протоколі констатовано, що захід підтвердження відбувається „у зв'язку зі стародавністю цього [князівського] привілею" („ut easdem lit[t]eras obvetustatem illarum") (IV, № 40).

Такі основні відомості про досліджувану грамоту подає *вступний протокол* трансумпту Сигізмунда II. Загалом князівська грамота двічі підтверджувалася королівською канцелярією: у 1549 і 1754 р., її текст вносився у Литовську метрику 1564 р. (Іл. *33*), облятувався у Перемишльському ґродському суді 1625 р. і т. ін. (див. далі).

У дипломатичному значенні, зокрема щодо структури, текст документа майже не відрізняється від більшості інших документів, писаних від імені Лева Даниловича і аналізованих у розділі. Формуляр документа складається зі *вступного протоколу*, в складі якого *інтитуляція*, що засвідчує традиційне для цих грамот формулювання: „Ja kniaz Lew, syn krola Daniela", та *інскрипція* — вказівка на адресата: „metropolitom y wladykom" з уточненням — церквам „Wniebowzięciu Przenaystszey Bozey Matki y swiętemu Janowi wladyctwa przemyskiego". Ця частина формуляра, як бачимо, не включає більше клаузул: бракує *інвокації*, немає у ній також формулювання, що засвідчувало б побажання увічнення справи та запевнення правової чинності у її довговічності. Друга частина формуляра — *власне зміст* містить текст клаузули *промульгації* з елементом *каракії* (до речі, розміщена у *вступному протоколі*), згадку про традицію фундування маєтностей церкві ще за князя Володимира Великого і батька князя Данила: „Rozmowiwszy się z naszemi bojary iako pradziad nasz krol wielki Włodzimierz y ociec nasz nadal metropolitom y wladykom po wszytkich ziemiach ruskich". Далі частина формуляра *власне зміст* засвідчує розлогу за кількістю тексту клаузулу *диспозиції*. Крім конкретного об'єкта надання „monaster Wilcze y wies Mostyszcza", її текст містить перелік земель і повинностей. Чітко і по-особливому сформульовані тексти *малединкції* і *коробораціі*.

Закінчення формуляра (*ескатокол*) традиційно містить клаузулу *свідки* і формулювання *датації*. Бракує кінцевої клаузули *апрекації*, що звичайно є у документах, зате внесені ім'я і прізвище писаря, що мав складати текст документа.

Форма подання дати документа загалом не викликає застережень і складається з таких елементів: місце написання, день, місяць, рік: „A pisana i dana hramota we Lwowie, w piątek miesiąca octobra osmy dzien lata szesctysiącznego osmsetnego". Таким чином, дата має усі властиві їй елементи. Обчислюється за візантійською ерою і старим літочисленням. У переведенні на сучасне літочислення розшифровується: „у Львові, в п'ятницю, 8 жовтня 1292 р." Аналогічно датовано ще три грамоти, писані від імені Лева Даниловича (див. III, № 11—12, 14). Подані рік і місяць дати не

викликають застережень, день — 8 жовтня дня 1292 р. відповідає середі, а не п'ятниці, яка припадає на 10 жовтня.

Вивчення документа з науково-дослідницькою метою почалося у XIX ст. Це, однак, не означає, що раніше він не був відомий дослідникам Перемишля й околиць. Зокрема, це стосувалося тих кіл, які могли використовувати документ для захисту прав власності на маєтності єпископства.

Вперше, здається, про грамоту інформують шематизми, власне на їх сторінках з'являється й часткова публікація тексту з коментарем Ю. Никоровича (Никорович, с. 100), правда, він не дає однозначної оцінки документа щодо його достовірності. А. Добрянський згадує в „Історії єпископів..." Вовче („Вільче") і церкву Богородиці у зв'язку із захопленням королем Владиславом II у 1412 р. руської престольної церкви на замку в Перемишлі (про цю подію див.: Dlugosz, ks. XI, s. 240), перемещенням руських єпископів у церкву на Вовчому („на Вільчі") (Добряньский, с. 16—17). Однак при описі цієї події дослідник не згадує про фундаційну грамоту князя Лева Даниловича. Аналогічно не фіксує документа при описі перемишльських монастирів Е. Коссак. Очевидно, йому був невідомий текст (Коссак, с. 187 та ін.). У 1887 р. інформує про список грамоти у підтвердженні польського короля Августа III від 23 грудня 1754 р. А. Петрушевич (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 195). Пор. далі список **КК-2**, який у 80-х роках XIX ст. зберігався у Перемишльському капітулі, хоч дослідник про нього, як свідчить його опис рукописів бібліотеки і архіву, знав ще у 1858 р.

Згадує документ І. Линниченко. У переліку грамот, писаних від імені князя Лева Даниловича і Лева, дослідник зауважує: „Відносимо ще дві, без сумніву, підробні грамоти Лева: 1. монастирю Петра і Павла [...] та єпископству Перемишльському". Остання стосується церкви у Вовчому („на Вільчі") (Линниченко, с. 55). Пізніше як фальсифікат оцінив документ І. Крип'якевич, зауважуючи, що згаданий у грамоті князя „монастир Вільче" фіксується в актах лише з 1500 р. (Крип'якевич, с. 94).

У післявоєнній літературі документ з дипломатичного погляду не аналізується.

Як випливає зі сказаного, серед дослідників немає однієї думки щодо достовірності досліджуваного документа. Виявлення в одних випадках невпевненості, в інших — обережності або відмовчування щодо його автентичності при переважній кількості тих, які категорично і однозначно відносять грамоту до фальсифікатів, уже попередньо вказує на те, що маємо справу з підробкою тексту. Загалом, порівняно з іншими грамотами, що писалися від імені князя Лева Даниловича чи Лева, документ мало і пізно досліджувався та використовувався у літературі.

На неавтентичність досліджуваного документа непрямо вказує і той факт, що він дійшов і відомий нині лише з перекладу. Це, зрештою, відображає давню традицію у практиці фальсифікаторів, і не лише українських чи польських. Треба, однак, сказати, що якщо йдеться про королівські підтвердження текстів польською мовою, то вони не могли відбутися без відома королівської канцелярії та її канцлерів. Для середини XVI ст. лише „щоб полегшити його [документа] розуміння", воно було зовсім не-

обов'язковим, принаймні для Волині. Переклад давньоукраїнського тексту польською мовою, отже, мав, правдоподібно, приховати усі неточності „оригіналу" фальсифікатора, передусім мовного характеру. У цьому контексті викликає застереження також текст *вступного протоколу* трансумпту короля Сигізмунда II, в якому окремо наголошено, що під час перекладу „збережений недоторкальним його зміст" (йдеться про зміст давньоукраїнського протографа), що переклад „не викликає жодної підозри в неточності" і т. ін. (IV, № 40). Треба думати, що дане питання вже під час створення цього та інших трансумптів князівських документів у середині XVI ст. було проблематичним. Таке „обґрунтування" завжди свідчить про протилежне і викликає двозначну реакцію

На неавтентичність досліджуваного документа вказує загальна подібність тексту документа до інших неавтентичних Левових грамот. Це стосується структури документа, стилю викладу тексту, рудиментів клаузул, навіть лексики у перекладному варіанті польською мовою. Прямим доказом цього є порівняльний аналіз з іншими грамотами, що датуються кінцем XIII — початком XIV ст. (див. III, № 9, 12, 14 та ін.).

До конкретних закидів щодо неавтентичності документа можна віднести:

1. Незвичне для актових і документальних пам'яток формулювання клаузули *санкції* з розлогою формулою *маледикції*. Вона не типова для князівської канцелярії, радше нагадує слова з книжкових колофонів чи покрайніх записів, жертводавців книг до храмів XVI—XVII ст. Крім традиційного „A kto na moie slowo ustąpi, sąd mi z nim przed Bogiem", фальсифікатор розширює текст клаузули, додаючи „niechay będzie klątwa Boza nad nim y swiętych oycow trzechset osmnastu Niceynskiego soboru na tym swiecie y na przyszlym w dzien strasznego sądu Bozego". Таке формулювання клаузули єдине серед описуваних фальсифікатів. Ним фальсифікатор, очевидно, хотів відрізнити зміст своєї грамоти від інших.

2. Вигаданим для 1292 р. є набір особових назв у клаузулі *свідки*, а серед них „metropolit halicki z Kryloszany Antoni, y wladyka przemyski Laryon". Це вже неодноразово нами відзначалось. Імена митрополита Антонія і єпископа Ларіона відомі лише з фальсифікатів (див. III, № 9, 11—12, 17, 19)

3. Викликає підозру складання в один і той самий день чотирьох грамот від імені князя Лева Даниловича: 8 жовтня 1292 р. Крім досліджуваної, з'явилось ще три документи, причому один із них у Перемишлі, а два у Львові (див ще III, № 11—12, 14). Датуючи ці чотири документи, фальсифікатор дотримується однієї і тієї самої помилки: 8 жовтня не була п'ятниця, а середа.

4. Викликає застереження уміщений наприкінці тексту підпис писаря: „A pisarz Zacharyasz Wichot". Він у різних варіантах є у фальсифікатах, писаних від імені Лева Даниловича (див. III, № 6, 9, 11—13, 15, 17—19 та ін.), проставляння підписів під князівськими документами невідоме у XIII ст.,

а з'являється лише в давньоукраїнській (польській, чеській та ін.) дипломатиці з XV ст.

Що покликало до життя досліджувану грамоту? Немає сумніву, що однією з найвагоміших причин була потреба документального підтвердження прав власності єпископства на землі у селах Вовчому (Вільчому) і Мостищах. Обґрунтування прав власності на землі у XV—XVII ст постійно стояло на порядку денному в Перемишльському єпископстві. Особливо воно загострилось у XVI ст. На це вказують тривалі судові процеси, обстеження й ухвали королівських комісій і т. ін. між містом, маґістратом Перемишля і єпископством, між православним і римо-католицьким єпископствами (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat biskupstwa, N 10, 100). Траплялися розгляди справ, що торкались прав власності громад церков Івана Хрестителя у Перемишлі та Успіння Богородиці у Вовчому („на Вільчому"), зокрема, щодо статусу границь земель (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 10, 20, 200 та ін.). Іванохрестительська церква у Перемишлі згадується також в іншій грамоті, писаній від імені князя Лева, сина Данила, згідно з якою їй дане право власності на село Грушевичі (Рушевичі): „**с҃тмоу Иѡанноу· єп҃пии перемыскои придали єсмо· село Роушєвичи**" (III, № 19).

Коли і при яких обставинах з'явився досліджуваний документ,— точно невідомо. Треба, однак, здогадуватися (для цього, передусім, служать інші Левові документи), що це відбулося у XVI ст і, зокрема, після 1535 р (рік, у якому мали згоріти всі фундаційні грамоти, що були раніше надані князями і королями Перемишльському єпископству, пор. IV, № 38). Статистика королівських трансумптів, у тому числі й досліджуваної грамоти, свідчить, що її поява, як і основна більшість князівських документів, пов'язується з діяльністю королівської канцелярії при Сиґізмунді II.

Для створення досліджуваного документа, однак, мусили служити акти чи документи, які нині невідомі, принаймні ті, що стосувались обсягу земель, границь земельних угідь. Усної традиції, як це часто траплялося, було замало. Монастир у Вовчому, як уже згадувалось, засвідчений у документах з XVI ст. Крім того, при безпосередньому укладанні тексту фальсифікатор мусив послуговуватися текстами інших, раніше створених грамот, що писалися від імені князя Лева Даниловича чи Лева (якщо його виготовлення не завдячує одному і тому самому авторові чи групі авторів скрипторію середини XVI ст.). До такого висновку спонукає порівняльний аналіз текстів грамот з датами 80—90-х років XIII і початку XIV ст

Досліджувана грамота збереглася у семи списках, які створювались у XVI—XX ст. Списки у видовому значенні ідентичні, походять з тексту першого підтвердження грамоти у 1549 р. Грамота збереглася лише у перекладі старопольською мовою.

1. (Мац.). Список канцлера королівської канцелярії Самуеля Мацейовського. Створений у Кракові 27 серпня 1549 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II. Підтвердження грамоти здійснено на прохання

єпископа Антонія Радиловського. В основу списку покладений руський пергаментний „оригінал" грамоти князя Лева. Старопольс. мова. Переклад списку, очевидно, здійснено під час складання королівського підтвердного документа. Місце зберігання списку невідоме.

2. (КК-1). Список № 1 невстановленої особи королівської канцелярії. Створений у Кракові 20 березня 1553 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 28. Дод. різні документи. Крім того, див. **КК-2**). Старопольс. мова.

3. (ЛМ). Список Литовської метрики. Створений перед 6 лютого 1564 р. (дата запису документа) у складі скороченого трансумпту короля Сигізмунда II (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 15 15 zw.). Старопольс. мова.

4. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений 30 червня 1625 р. під час облятування князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.**) в актову книгу ґроду. Внесення списку в книгу відбулося на прохання Михайла Літинського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 344, арк. 757—759; грамота кн. Лева Даниловича, с. 758) Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVII ст., яке дещо збільшене щодо письма підтвердного документа. Правопис типовий для XVII ст. Виділяється малюнок великих літер **B, P, W**, малих — **z, d**, сполучень **cz, rz, ch** та ін. Графема **z** позначає два звуки **z** і **ż**, **y** — **j, i** та **y**; **i** — **i** та **j**. Чітке написання носових голосних **ą** і **ę**. Текст поданий без абзаців, майже не членується розділовими знаками.

5. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений у 1625 р. після внесення князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з датою 27 серпня 1549 р. (див. **Мац.**) в актові книги ґроду. Виступає як екстракт обляти грамоти з книг Перемишльського ґродського суду (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 1—1 зв.). Старопольс. мова. Дрібне канцелярське письмо XVII ст. Текст умищений на двох спарених аркушах пожовклого паперу розміром in folio. Правопис списку загалом відповідає правописові підстави **ПҐС-1**. Це стосується графіки письма, членування тексту і пунктуації. Неправильне відчитання деяких місць у тексті, однак, зумовило окремі помилки, наприклад, щодо закінчень слів: замість „wzgore" подано „wzgure", замість „Kryloszany" — „Krylosa" (слово „Kryloszany" — правлене) та ін. Неправильно відчитане слово „przenajswietszey" замість „przenayczystszey", спостерігаються пропуски букв у словах. Окремі слова підкреслені. На полях проти *датаційної формули* напис: „A nativitate X(rs)ti 1292". На початку списку давні діловодні номери і заголовок: „Actum in castro Premisliensi, in Terminis Castrensibus Capitanealibus iudicialibus simulque querelatum et causarum officii feria tercia post festum sanctorum Petri et Pauli apostolorum proxima anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo quinto". Під текстом паперова печатка

перемишльського старости Станіслава Цьолка Понятовського з нечітким зображенням і написом у двох обідках. Легенда: „STANISLAVS CIOLEK PONIATOWSKI CAPITANEUS PREMISLIENSIS". Праворуч підпис: „Correxit Kulczycky m(anu) p(ropria)", внизу — „Legit cum actis Kolankiewicz". На звороті другого аркуша документа напис: „Oblata privilegiji super bona Wilcze per Ducem Leonem Dati per Serenissimum vero Sigismundum Augustum confirmati p[ro] parte cujus interest serviens. In castro Prem[isliae] 1625".

6. (КК-2). Список № 2 невстановленої особи королівської канцелярії. Створений у Варшаві 23 грудня 1754 р. у складі підтвердних документів королів Сигізмунда II з 1553 р. (див. **КК-1**) та Августа III. Старопольс. мова. Відомості про список основуються на повідомленні А. Петрушевича: „Augustus III rex Pol(oniae) (Varsaviae fer(ia) secunda post festum s(ancti) Thomae ap(ostoli) proxima) confirmat privilegium Sigismundi Augusti (Cracoviae in Conventu Regni feria secunda post Dom(inicam) Judica 1553) donationis Leonis ducis Russiae de dato Premisliae 6800 dic 8 Octo(bri) monasteri Wilcze et villae Mostyszcze pro ecclesia cathedr(ali) s(anctai) Joannis Premisliae" (див.: Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 195).

7. (Турк.). Список Софії Турковид. Створений у квітні 1936 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (пор. **Мац.**) (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 3—5; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 4—5). Старопольс. мова. В основу списку покладений список **ПҐС-2**. Являє собою машинопис, правлений рукою (два наступні примірники, арк. 5—11). Правопис здебільшого ідентичний з правописом-підставою **ПҐС-2**. Багато слів у списку, однак, відчитано неправильно: замість „winogradow" подається „winogrodzie", відповідно „dziesięcine" — „dziesięcin", „Wiaz" — „Uraz" та ін. Пропущені слова „z targu".

Текст грамоти повністю не публікувався.

Текст документа старопольською мовою

У цьому виданні текст досліджуваної грамоти подаємо за списком **ПҐС-1**.

Ja kniaz Lew, syn krola Daniela.

Rozmowiwszy się z naszemi boiary iako pradziad nasz krol Wielki Włodzimierz y ociec nasz nadal metropolitom y władykom po wszytkich ziemiach ruskich takze y my Bogu y Wniebowzięciu Przenayczystszey Bozey Matki y swiętemu Janowi władyctwa przemyskiego monaster Wilcze y wies Mostyszcza od przekopa brzegu Sanu, przed Mostyszczami ze wsią od brzegu Sanu dolem przekopą

do jeziora Podwierzbnego y brzegem jeziora od Podwierzbnego do Białego Kamienia, od Białego Kamienia na Krzywy Wiar y na Czerwone Lozy do Wiazru rzeki y z mlynem na Wiazru [!] y Sanem wzgore brzegiem do pomienionego mieysca, dalismy [i] daiemy na wieki wieczne pole y z lasy, wies z ludzmi y dziesięciny, z targu, y z mostu, y z mytem, y z przewozu dziesiątą grzywnę, y z winogradow naszych dziesięcinę dawac na wieki wieczne.

Aby nie bylo oddalono od sey swiętey cerkwie wyzey napisaney.

A kto na moie slowo ustąpi, sąd mi z nim przed Bogiem, niechay będzie klątwa Boza na nim y swiętych oycow trzechseth osmnastu Niceyskiego soboru na tym swiecie y na przyszlym w dzien strasznego sądu Bozego.

Na cosmy hramotę naszą dali y pieczęc swoią przywiesili.

A przy tym byli swiadkowie metropolit halicki z Kryloszany Antoni, y wladyka przemyski Laryon, y kniaz Jendrzey Jaroslawicz, y pan Wasko, y inszych bojar wiele bylo przy tym.

A pisana i dana hramota we Lwowie, w piątek miesiąca octobra osmy dzien lata szesctysiącnego osmsetnego.

A pisarz Zacharyasz Wichott.

Переклад

Я князь Лев, син короля Данила.

Розмовившись з нашими боярами, так само як наш прадід великий князь Володимир і наш батько надавав [землі] митрополитам і владикам по всіх руських землях, так і ми Богові й Успінню пренайсвятішої Божої Матері та святому Іванові Перемишльського єпископства [даємо] монастир Вовче і село Мостища' від перекопу берега Сяну перед Мостищами з селом, від берега Сяну низом перекопу до озера Підвербного і з берегом озера від Підвербного до Білого Каменя; від Білого Каменя на Кривий В'яр і на Червоні Лози до ріки В'яру, і з млином на В'ярі і верхом берега Сяну до названого місця, дали і даємо на вічні літа з лісами, село з людьми і десятинами, з [доходами з] виторгу і з мосту, і з митом, і з перевозу десяту гривну. [Все це], щоб не було відібрано від цієї вищеназваної святої церкви.

А хто на моє слово наступить, суд мені з ним перед Богом і нехай на цьому буде Божа клятва і 318 святих отців Нікейського собору на цьому світі і в майбутньому у день страшного Божого суду.

На це ми дали нашу грамоту і прикріпили свою печатку.

При тому були свідки: галицький митрополит з Крилоса Антоній і перемишльський владика Ларіон, і князь Андрій Ярославич, і пан Васько та інших бояр було багато при тому.

Писана і дана грамота у Львові, в п'ятницю, жовтня місяця дня 8, року 6800.

Писар Захарій Вихот.

№ 14

Грамота галицького князя Лева Даниловича перемишльському єпископові Антонію з датою 1292 р., жовтня 8, у Перемишлі, якою князь підтверджує заснування Онуфріївського монастиря у Лаврові та надає йому земельні посілості, людей і повинності щодо монастиря

Публікована грамота належить до фундаційних документів, на основі якої перемишльське єпископство та адміністрація Лаврівського монастиря захищали свої права на володіння земельними та іншими маєтностями. На підставі грамоти та інших даних збереглася традиція називання Лаврівського монастиря „княжим", поширюються оповіді про його першопочатки за князя Данила Романовича, а також про заснування монастиря близько 1270 р. Лавром Тройденовичем, далі надання йому земель князем Левом Даниловичем, нарешті, про часте перебування у Лаврові князя Лева Даниловича і його поховання у Лаврівському монастирі. У 60-х роках XVIII ст. у лаврівській церкві мали знайти труну князя Лева Даниловича тощо. Грамота представляє також інтерес для вивчення окремих суспільно-економічних питань краю, церковно-адміністративного поділу, термінології на означення титулятури осіб і топонімії.

Оригінал грамоти не зберігся. Відомі засвідчені і незасвідчені списки документа на пергаменті та папері — одноаркушеві копії, записи у формі облят у Перемишльську ґродську книгу (XVIII ст.) і її витяги, а також записи у монастирських дипломатаріях і книгах Станового комітету Львівського губернаторства тощо (див. Іл. *34*).

Відтворення зовнішніх і внутрішніх ознак протографа, а отже, й „первісного" його вигляду нині, у порівнянні з деякими іншими документами, що написані від імені галицького князя Лева, майже неможливе. Це пов'язане з втратою будь-яких відомостей про першопочатки документа, браком його ранніх підтверджень у королівських і інших канцеляріях і взагалі ранніх списків, а також появою у XVII ст. чи пізніше нових „оригіналів".

У допустимому найраншому списку грамоти (цей факт у цьому разі основується лише на тому, що він пов'язаний з особою перемишльського православного єпископа Сильвестра Гулевича-Воютицького, 1635—1643 рр., див. **БМ**), на жаль, нічого не сказано про зовнішню форму і вигляд документа. Він усього-на-всього найраніша копія з тих, що відомі. Інший спи-

сок відомий з 1720-х років. Його підтвердив король Августа II на прохання ігумена монастиря Єзекиїла Бончаковського (IV, № 96, див. **НСОМ**) і разом із іншими документами був вписаний (облятований) у Перемишльських ґродських книгах. Із запису обляти 1727 р. (див. **ПҐС**) не можна також з'ясувати відомостей про вигляд грамоти, хоч *вступний протокол* (клаузула *narracii*) підтвердного документа короля Августа II інформує про долю багатьох документів монастиря, а серед них, мабуть, і грамоти князя Лева Даниловича. Треба все ж таки припускати, що існував і підтверджувався якийсь, принаймні проміжний, „протограф". У протоколі документа мовиться: „ми [король] з великим болем дізналися, що інші численні фундації, привілеї, диспозиції і доручення, які зберігалися у згаданих згромадженнях, у суботу після свята святого Лаврентія, служителя храму й мученика, року Божого 1707 згоріли у братстві церкви та монастиря і перетворені на попіл. Як доказ про ці факти розповів настоятель вказаного згромадження у Перемишльському замку в суботу після свята святого Михайла Архангела найближчого до названого року і просив нас через певних наших радників, що перебувають біля нас, щоб ми прихильно [та] ласкаво [спробували] оті названі грамоти для згаданого згромадження святого Онуфрія під назвою Лавра апробувати, підтвердити, ратифікувати і [тим самим] поновити" („simulq(ue) summo cum dolore conquestum nobis esse, quod(que) alia plurima privilegia fundatio, dispositiones iura ac transactiones supradicto conventui serviens sabbatho post festum sancti Lavrentii Levitae et Martiris, anno domini millesimo septingentesimo septimo per ecclesiae et monasterii conflagrationem igne combusta et in favillam redacta fuerint, prout manifestatio in castro Prem(isliensi) sabbatho post festum sancti Michaelis Archangeli, proxima anno praefacto, per superiorem praedicti conventus facta praemissa fusius enarrat. Supplicatumq(ue) nobis est per certos consillarios nostros lateri nostro assidentes, quatenus praetactas lit[t]eras Conventui memorato sancti Onophrii Laura dicto, approbare, confirmare, ratificare et innovare benedigne dignaremur") (IV, № 96). Тим часом, З. Стшетельська-Ґринберґова згадує ще про один пергаментний список, який начебто був відтворений на підставі раніших копій [!] після знищення у вогні пергаментного примірника у 1707 р. Дослідниця твердить, що „той документ на пергаменті характеризується старожитніми рисами, але виглядає як копія. Не має він підпису Лева [!], ні печатки" (Strzetelska-Grynbergowa, s. 95—96). Водночас ще з одним пергаментним примірником цієї ж грамоти, що створювався „під оригінал", правдоподібно, у XVII чи у першій половині XVIII ст., ознайомився П. Кеппен в Архіві василіянських монастирів у Львові (Онуфріївський монастир) (**ЦВАЛБ**). Він, попередньо оглянувши, віднів його навіть до XIII ст. (Свенцицкий, с. 131), що пізніше К. Калайдович спростовує, називаючи список підробкою XVIII ст.

Сказане аж ніяк не означає, що прообраз невідомого за змістом протографа досліджуваного документа не міг бути створений у XIII ст.

Структура документа зберігає усі три частини формуляра середньовічного документа: *вступний протокол*, *власне зміст* і *закінчення — прикін-*

цевий протокол. Кожна з названих частин репрезентована відповідною кількістю клаузул. Форма подання формулювань клаузул, відповідно, подібна до клаузул інших документів, писаних від імені князя Лева чи Лева Даниловича. Найбільшим змінам за змістом піддається клаузула *диспозиції.* У досліджуваній грамоті також у дещо поширеній формі виступає клаузула *санкції*, яка включає формулу *маледикції* (закляття). Цей елемент формуляра є частим у давньоукраїнському документі, має місце і серед описуваних Левових документів (див. III, № 5, 9, 13 та ін.).

Не всі списки документа однаково датовані, зокрема що стосується числа дня Грамота писана і видана у Перемишлі: „**в пятокъ м҃ца ѡктобріа оу и҃. дн҃ъ лѣта ҂ѕѿ-го**“ (**ЦВАЛБ, КМ**), а також „**в пѧтокъ. м҃сцѧ ѡктоврїѧ оу в҃.**[1] **день. лѣта ҂ѕѿ-го**“ (**БМ**) Водночас ряд списків тієї ж грамоти подає паралельно дату за візантійською і новою (діонісівською) ерами: „**въ пятокъ мѣсяца октоврія въ 8 день лѣта отъ створенія свѣта ведлугъ хистории словенскихъ семтисячного осмсетнаго. отъ народзенія сына божого тысяща двѣста девятдесятъ два**“ (**НО**). Аналогічне *формулювання дати* засвідчене у списках, писаних латинською мовою (**Лмон., НООМ, Волчан., ПҐС, СКГ, Лмон.-1, Лмон.-2**). Превалює подвійне датування.

Таким чином, *формулювання дати* грамоти у першому випадку подано за одним візантійським літочисленням (6800 рік), у другому — за подвійним, візантійським і новим літочисленнями (8 жовтня 6800 або 1292 року). Хронологічно раншим для грамоти, очевидно, слід визнати одинарний варіант дати Подвійне датування документів, як відомо, поширюється в Україні переважно з другої половини XIV—XV ст. і використовується на ранніх етапах вживання першосічневого початку року (Кісь, с. 219—223). Поява цього типу датування у розглядуваному документі, можливо, пов'язана з часом застосування транслітерації українського тексту латинськими буквами або його перекладом, що переслідувало, очевидно, мету більшої дохідливості та доступності тексту грамоти для урядових кіл. У зв'язку з прийняттям для грамоти першосічневого початку року Р.-С. Лукань датує її 1291 роком (Лукань, ч. III, с. 37).

Дата року грамоти у різних списках різними дослідниками прочитується неоднаково. Оглядаючи у Львівському Онуфріївському монастирі наприкінці січня чи на початку лютого 1822 р. лаврівську грамоту, П. Кеппен, за свідченнями В. Левицького, зауважував, що вона написана „҂ѕѿго“ року, тобто 6803, а не „҂ѕѿго“ — 6800 року, бо над літерою г начебто прочитувалася титла г҃ (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 183). Пізніше, основуючись на порівняннях двох документів князя Лева Даниловича, виданих для Лаврівського і Спаського монастирів, дослідник заявляє: „Грамота Лаврівського Онуфріївського монастиря дана йому у 6803 (҂ѕѿго) року незважаючи на те, що у підтвердній грамоті Авґуста II від 31 січня 1726 р., у якій весь цей документ переписаний польською мовою, вказаний рік „sescztysiacznoho osmsetnoho“ (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328,

[1] Число дня в҃ (2) скопійоване помилково. Згідно з більшістю інших відомих на сьогодні списків — и҃ (8).

д. 383, л. 13—14) Зауважимо, що, прочитавши дату документа 6803, П. Кеппен допомагає усунути сумнів про те, що під одною датою не могли з'явитись грамоти у Львові і Перемишлі. Він так і твердить: „Це породжує сумнів, який, здається, можна усунути тільки тоді, коли докажемо, що одна з них (і якщо так, то, ймовірно, перемишльська) писана не в 6800, а в 6803 р., бо рік її подано так, що над буквою г є ще одна окрема титла, яка надає їй значення числівника". А щодо пізніших списків, зокрема згаданого списку підтвердного документа короля Авґуста II, то дослідник твердить, що „у підтвердній грамоті може бути помилка" (Свенцицкий, с. 131—132). Таким чином, дата року, зокрема, останні дві літери цифри прочитувалися не як частина цифри, а як відмінкове закінчення числівника, отже, склад **-го** вказував лише на родовий відмінок числа. А. Петрушевич допускає проставлення цієї титли над літерою г, але вважає це пізнішим фактом. На доказ нагадує про відсутність титли у списку лаврівської грамоти, який був виготовлений для М. Рум'янцева, у якому рік видання позначений лише двома літерами „ѯѡ" (Петрушевич О галицких епископах.., с. 183). Обстежувані нами списки нині не дають підстав для перевірки явища. Зберігаємо дату року 1292.

Водночас окремі списки, писані латинською мовою, фіксують рік грамоти 1254-й (Strzetelska-Grynbergowa, s. 94—96), вписання якої могло бути наслідком певних упереджень ченців або, найімовірніше, недбалим відчитанням дати копіїстом чи перекладачем, або ж, якщо йдеться про надрукований текст, то друкарською помилкою (Там само).

Наукове використання документа, мабуть, почалось з XVIII ст. Очевидно, знаючи про княжу грамоту Лаврівському монастиреві (не могло обійтися і без ознайомлення з леґендарною оповіддю), у 1737 р. П. Пруц безапеляційно зауважує, що князь Лев після смерті дружини „вступив до монашого чину святого Василія у Самбірському повіті (який сам збудував [мається на увазі монастир] і забезпечив йому маєтності)" (Pruszcz, s. 121, перше видання 1662 р.). Виникає питання, про який монастир йдеться у Спасі чи Лаврові, бо, згідно з іншою оповіддю, князь був похований у Спаському монастирі. У записі П. Пруща згадано монастир у Самбірському повіті. Згодом (1783) ті самі слова в іншому контексті повторив І. Стебельський (Stebelski, s. 47—59). У 70—80-х роках XVIII ст. текст грамоти вивчає спеціальна урядова комісія львівського губернаторства. Після дослідження її текст вноситься у складі підтвердного документа короля Авґуста II до т. зв. маєстатових та інших книг Станового комітету (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 245, кн. 1, с. 5—10 та ін.). Дещо раніше текст грамоти з'являється на сторінках дипломатарія Лаврівського монастиря (див. далі **Лмон.-1, Лмон.-2**). Історією грамоти цікавився кустош львівського єпископства другої половини XVIII ст. А. Левинський. Свідченням цього є листування з Я. Слонимським — метрикантом Коронної метрики у Варшаві з 1775 р. (Там само, ф. 201, оп. 4-б, спр. 350, арк. 1; про це листування також див. далі). 1822 р., перебуваючи у Львові, грамоту аналізує (поряд із іншими Левовими документами) П. Кеппен. Дослідник не сумнівався у давності датованої 8 жовтня 1292 р. грамоти князя Лева Даниловича, ви-

даної для Онуфріївського монастиря у Лаврові, але в одному з листів від 3 лютого 1822 р. К. Калайдовичу застерігав: „Дивно [.], що у ній уже зустрічаються слова костел і пан [.] Ще повинен зауважити, що у грамоті мовиться про Антонія, митрополита галицького з Крилоса" (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328, д. 383, л. 11; Кеппен. Биография.., с. 58). П. Кеппен під час перебування у Перемишлі мав змогу (завдяки І. Лаврівському) ознайомитися також з грамотою князя Лева Даниловича, яка видана для Спаського монастиря (див. III, № 12), і порівняти з датою грамоти, виданої для Лаврова, з якою він ознайомився у Львові. Дати виявились ідентичними, і хоч, як зауважує дослідник, „у першій місцем написання показаний Львів [ідеться про грамоту Спаському монастиреві у Спасі.— ***О. К.***], а в другій — Перемишль, а писав один і той же писар" (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328, д. 383, л. 13). Спостереження П. Кеппена треба вважати одними з найраніших, відомих нам на сьогодні, фахових оцінок, що стосуються достовірності документа (див. далі також: Купчинський. Дослідження.., с. 139, 143). Дещо пізніше невстановленою особою була скопійована грамота для Лаврова і надіслана зі Львова в Москву (**КР**), на основі якої згодом робить опис і частково публікує текст документа О. Востоков (Востоков, с. 115—116). У 1820-х роках знайомиться з грамотою Ф. Сярчинський. Ідеться про згадки у його рукописному „Нарисі про початки василіянських монастирів" (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 1087/III, арк. 243 зв.). У 30-х рр. XIX ст згадує її невідомий автор (припускають, А. Бельовський) у своїх подорожніх записах „Перша прогулька по Галичині", описуючи історію монастиря і його духовні багатства (Там само, спр. 2865/III, арк. 16—17). У 30—50-х роках XIX ст. Левову грамоту для Лаврівського монастиря досліджує Д. Зубрицький. Він трактує її „автентичним документом", публікує кириличний текст грамоти (Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 16—19). Після 18 років він, зрештою, повторює публікацію (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 77 і розділ „Подлинные бумаги", с. 16—19), причому зовсім не змінюючи своєї думки щодо автентичності документа. Але чи не найбільше уваги приділив грамоті А. Петрушевич. Він, насамперед, зібрав усе, що було відоме у літературі про неї, а далі прокоментував її зміст і форму та опублікував текст. Досліджуючи документ, він аналізує справу легендарної оповіді, пов'язаної з історією засновника монастиря Лавра, спиняється на ряді фактів змісту, передусім, особах свідків і повторює за К. Калайдовичем уже в 1849 р. тезу, що документ фальсифікат (Петрушевич. Ист. известия., ч. 16, с. 258—259; ч. 17, с. 259—260). На цьому вчений не зупиняється, поновно публікує текст грамоти і поглиблює ряд своїх ранніх спостережень щодо його недостовірності. Тоді А. Петрушевич звертає увагу на час написання лаврівської грамоти (він збігається з часом появи грамоти для Спаського монастиря і Святомиколаївської церкви у Львові) та місце написання (порівняно з місцем написання названих грамот розташоване на віддалі не менше 80 км), що остаточно відкидає будь-які можливості віднести документ до автентичних. У контексті свого бачення документа він різко кри-

тикує повідомлення перемишльського шематизму за 1837 р., у якому документ трактовано як достовірний. Він уважає, що таке повідомлення „ґрунтується на пустих здогадах і підроблених грамотах Лева“ (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 85—86, 168—171) Згадує про грамоту, використовуючи інвентар бібліотеки Лаврівського монастиря 1826 р., А. Созанський (Sozański, s. 13, N 17). А. Добрянський, тим часом, з невідомих причин, не використовує грамоту у своїх працях (можливо, йому вона була менш відома, хоч стосується перемишльського єпископства та єпископів, які мали б її згадувати, бо надавалася перемишльському єпископу, а серед свідків виступає „**вл^ка прѣмысцкыи Лариѡнъ**“). Не відносить до автентичних давньоукраїнських грамот документ, писаний від імені Лева Даниловича для Лаврівського монастиря, Г. Данилович. Він перекладає її уривок польською мовою і включає до свого „Skarbca“, одночасно констатуючи, що „документ, здається, був підсунутий [королю] на підтвердження у 1727 р. [Йдеться про обляту його у Перемишльських ґродських книгах, бо саме підтвердження короля Авґуста II відбулося 1726 р., див. IV, № 96 і список **НООМ**], принаймні границі маєтку такі обширні і непевні, що належить сумніватися в автентичності, форми акта — незвичні“ (Danilowicz, I, s. 128).

Тоді та пізніше з'являється низка праць авторів, у яких безсторонньо, а часто повністю безкритично трактовано документ як повноцінний продукт XIII ст., незважаючи на те, що в літературі заперечувалась будь-яка підстава вважати його достовірним. Насамперед варто назвати патріотичні повідомлення монаших шематизмів Чину Василія Великого за 1859 і 1867 рр. У першому прямо мовиться про надання Лаврівському монастиреві князем Левом 8 жовтня 1292 р. „обширних земельних посілостей“ (Шематизм, 1859, с. 21—22; див. також: Коссак, с. 23). Подібно використовують документ В. Площанський (Площанский, с. 323, 327—328), Л. Дідушицький (Dzieduszycki, s. 614) та інші (див. статтю „Монастир у Лаврові“ анонімного автора у журналі „Наука“, що видавався за редакцією І. Наумовича і К. Лужницького (Монастыр.., с. 313) З. Стшетельська-Ґринберґова заявляє: „Автентичність грамот Лева беруть під сумнів, але хоч би вони були підроблені, то не набагато пізніше“ (Strzetelska-Grynbergowa, s. 95). Подібної оцінки дотримуються К. Мокловський і М. Соколовський (Mokłowski, Sokołowski, s. 531—558), роблячи на основі ерекційної псевдограмоти історично-мистецтвознавчі висновки

Новий етап в оцінці документа настав у 90-х роках XIX і упродовж XX ст. Тоді здебільшого повторювались оцінки ранішого часу. Більшість дослідників остаточно відкидає будь-яке визнання автентичності грамоти.

Критика тексту дала можливість визнати документ неавтентичним О. Огоновському (Огоновский, с. 102), І. Линниченкові — підтверджує висновок А. Петрушевича (Линниченко, с. 54), І. Крип'якевичу (Крип'якевич, с. 100; його ж. Джерела.., с. 22) та Р.-С. Луканеві (Лукань, ч. III, с. 37). На неавтентичності документа наголошують М. Голубець (Голубець. Лаврів, с. 38), В. Січинський (Січинський, с. 1—2), О. Кучера (Kuczera, s. 40) та ін.

У найновіших часах подекуди знову трапляються випадки безкритичного ставлення і використання тексту грамоти, її цитування, але це переважно поширюється на ненаукову літературу.

Поданий огляд не вичерпує усієї історіографії документа. Проте з усього, що виявлено, проглядним є поділ дослідників на основі оцінки документа щонайменше на дві групи: одна з них уважає грамоту підробкою і фальсифікатом, друга — не звертає увагу на достовірність документа, використовує його зміст і неодноразово публікує. Тих дослідників, які відносять документ до неавтентичних, є більше і з їхньою аргументацією не можна не погодитись

У цьому контексті наводимо ще декілька спостережень, зокрема, над документальною спадщиною Онуфріївського монастиря у Лаврові та її стосунку до грамоти, писаної від імені Лева Даниловича. Зауважимо, що у пов'язанні цих документів із грамотою так само відзначені певні неточності та непослідовність щодо можливого її використання, а отже, згадок грамоти у пізніших актових і документальних джерелах. Вони стосуються також розбіжностей із хронікальними працями XVIII ст., що у свою чергу свідчить не на користь автентичності Левової грамоти. Наведемо приклади: „Lawrow — monaster s[więtego] Onufrego" згадується уже в грамоті Владислава II, виданій 21 серпня 1407 р., згідно з якою король підтверджує усі маєтності перемишльського єпископства (AGZ, t. VII, s. 50—51; див. IV, № 19), але чимало дослідників уважає грамоту всього-на-всього пізнішою підробкою. Іншим свідченням давності документального складу монастиря є грамота того ж короля від 21 січня 1422 р., видана у справі суперечки перемишльського єпископа Іллі зі селом Стрілковичами. У ній визначаються межі земельних угідь, як було „**за князя Льва· и за князя Юрья**", де свідками були „**намѣстникъ· лавровьскыи· Ефтимии· и старци· лавровьсции**", але немає ні одного слова, яке б торкалося досліджуваного документа князя Лева, хоч треба було чекати покликання на нього сторін. Його, очевидно, просто не було (див. IV, № 23). До цього ряду можна було б зарахувати й раніше виданий королем Владиславом II документ 28 квітня 1415 р., яким король, як про це свідчить рукописний дипломатарій Лаврівського монастиря (оригінальна назва „Historia monasteru Lawrowskiego. ") з 1771 р., начебто „підтверджує грамоту, видану Левом, князем і засновником Лаврівського монастиря на користь Терлівської церкви, де називається монастир у с. Терлі" („confirmat lit[t]eras a Leone principe et fundatore hujus monasterii Lawroviensis datas in rem ecclesiae Terlecensis ubi nominatur monasterium Terlecen(se)") (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 306, арк. 2). Саме чи не ця згадка в дипломатарії дала поштовх для пов'язання князівської грамоти з документом короля Владислава II (Голубець. Лаврів, с. 39), проте при звірці цього факту з текстом документа для села Терла, датованого 28 квітня 1415 р. (див. у цьому виданні IV, № 21), і його підтвердження королем Сигізмундом I з 18 червня („sabbatho proxima ante festum S[anctissimae] Trinit[a]tis") 1519 р. у Кракові (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 306, арк. 2) Левовий документ Лаврівському монастиреві не

згадується. У зв'язку з цим треба вважати, що згадка у дипломатарію є лише вільною творчістю його укладача. У літературі ототожнення даних описуваної грамоти Лаврівському монастиреві з грамотою Владислава II з 1415 р. ґрунтується переважно на тому, що церква с. Терла названа монастирською (Площанский, с. 328). Але при цьому не можна відкидати факту, що разом із Лавровом в один і той же час існував монастир у с. Терлі, який також міг володіти князівськими грамотами, про які пізніше згадують королі. За свідченням Е. Коссака (Коссак, с. 190), у с. Терлі монастир існував ще після 1519 р. Певною вказівкою на існування документів монастиря у ранні століття може також слугувати й узагальнююча згадка про надані володарями „попередниками" привілеї Лаврову в грамоті Сигізмунда I з 1524 р. (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 4, фасц. 140, арк. 3595). Проте вона також безпосередньо не вказує на будь-який зв'язок із князівською грамотою. Зауважимо, що на початку XVI ст. Лаврівський монастир одержує чимало дарчих та інших документів. Тоді, зокрема у 1523, 1549, далі у 1637 і 1665 роках (за літературними даними), описувана грамота мала також апробуватися польськими королями. Однак ці факти, як свідчить перегляд текстів королівських документів та інших матеріалів за названі роки, не знаходять підтвердження. Відомостей про конформацію Сигізмундом I грамоти Лева Даниловича у 1523 р. (Голубець. Лаврів, с. 38, література), до речі, не подають і супровідні джерела. Не виявлена сама королівська грамота під такою датою. Очевидно, треба думати, що йдеться про документ Сигізмунда I, виданий монастиреві на прохання перемишльського єпископа Якима 21 жовтня 1524 р. у Львові, який помилково був уведений у науковий обіг під 1523 роком. Але, як виявлено, й документ з 1524 р. не містить жодних згадок про грамоту князя Лева Даниловича. У його *нарації* загально мовиться — монастир, названий Онуфрівським, „іншими словами його „маєтності", на якому він фундований „нашими попередниками" („in quo a praedecessoribus nostris fundatum est"), і не називаються імена фундаторів, як це має місце в інших підтвердних документах. Про яких „попередників" йдеться,— невідомо. Допустимо, що таким загальником королівська канцелярія страхувалася перед зауваженими нею фальсифікатами. Не згадується досліджувана грамота й у документі короля Сигізмунда II від 27 серпня 1549 р. Король на прохання перемишльського єпископа Антонія Радиловського фактично лише підтверджує грамоту з 1524 р. У тексті документа Сигізмунда II зазначено, що пропонований для підтвердження єпископом Антонієм лист, раніше виданий „від імені небіжчика батька", тобто Сигізмунда I, виявлений у „наших королівських книгах" („in lit[t]eras ipsius infrascriptas in Libris cancellariae nostrae repertas sub titulo divi olim parentis nostri emunitas"), на чому й закінчується мотивація появи документа. (Подібно про грамоту Лева Даниловича не йдеться у розмежувальних документах монастирських земель короля Сигізмунда I з 1554 і 1559 рр.) (ЦДІАЛ, ф. 166, оп. 1, спр. 510, арк. 443—454.) Обидві грамоти з 1524 і 1549 рр. відомі з підтвердного документа короля Августа III від 28 січня 1761 р., який видавався на прохання ігумена Лаврівського монастиря Корнила Лавровича (Там само, ф. 13, оп. 4, фасц. 140, арк. 3595,

3600; оригінал документа до війни зберігався у монастирському архіві у Лаврові, пізніше внесений у Перемишльські ґродські книги (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 613, арк. 425—439) та маєстатові книги Станового комітету у Львові (Там само, ф 575, оп. 1, спр. 246, арк. 103—109). (Документ також зберігся у формі витягів і копій із названих книг з XVIII ст., НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ ф. Теки Подолинського, № 524/2, арк. 794—795.) У зв'язку з цим слід також зауважити, що не згадано про грамоту князя Лева Даниловича при внесенні документів з 1524 і 1529 рр. у книги ґродського суду (допускаючи при цьому можливість існування варіантів), що, напевно, було б окремо підкреслено ченцями у дипломатарії Лаврівського монастиря з 1771 р. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 306, арк. 1—2). Не додають інформації про це сумарій документів монастиря 1785 р. і окремі добірки монастирських документів (Там само, спр. 118, арк. 44—63), записи у „Збірці прав Лаврівського монастиря" 1787 р. (Там само, с. 36), а також матеріали Крайової табулі, при внесенні у книги якої окремо переглядалися документи (ЦДІАЛ, ф. 166, оп. 1, спр. 2896/76, арк. 51).

Водночас немає будь-яких згадок про грамоту князя Лева Даниловича у документах, пов'язаних з діяльністю монастиря за 1637 р. Їх за цей рік виявлено три. Перший підтверджує привілеї, надані монастиреві за раніші роки, зокрема 1524 р. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 306, арк. 3), другий засвідчує судові позови монастиря з адміністратором м. Самбора Ліґензою у зв'язку з захопленням ним селян громади Нанчівки (Площанский, с. 330), третій — позови перемишльського єпископа Афанасія Крупецького, монастиря та різних осіб (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, спр. 359, арк. 660—664). Подібно склалося з грамотою 1665 р. У згаданому записі „Збірки прав Лаврівського монастиря" з 1787 р. вказується, що „найранішу дарчу великого князя Лева з 1292 р. дня 8 жовтня, написану руським письмом", мав би наводити документ від 2 березня 1659 р Антонія Винницького, в якому єпископ відмовляється від прав власності на маєтки Лаврівського монастиря на користь останнього в особі настоятеля Йосифа Тишовського. (Цей документ підтверджений 8 серпня 1665 р. польським королем Яном Казимиром) (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 36). Оригінал підтвердження до війни зберігався в архіві монастиря у Лаврові). Проте грамота Лева у цьому випадку також не згадана. Вона могла служити основою для тексту єпископської грамоти, зокрема щодо визначення земельних угідь, могла й показуватися королю при виданні грамоти, але конкретно про неї не йдеться. У клаузулі *наративі* єпископського документа згадано, однак, що факти документа спираються на привілеї старожитніх фундаторів монастиря („starożytney swiątobliwych fundatorów monasterow y cerkwi intencyi", далі: „swiątobliwych fundatorów miejsca tego legacie według intencyi y funduszów"), при тому далі не названо жодних старожитніх експонентів і документів цих експонентів. У тексті грамоти короля Яна Казимира лише обґрунтовується автентичність єпископської грамоти („pokładany był przed nami list pargaminowy po polsku pisany ręką, z pieczęcią [...] autentyczny

cały, zupełny nie naruszony y żadnemu podeyżeniu niepodlegaiący") (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 530, арк. 495—497; оп. 4, фасц. 92, арк. 679—702; ф. 575, оп. 1, спр. 246, с. 113—119). Нам документ відомий лише польською і латинською мовами.

Перше підтвердження грамоти князя Лева Даниловича з наведенням її тексту належить лише до XVIII ст. Її текст повністю подає підтверджений документ польського короля Августа II від 31 січня 1726 р (IV, № 96, а також список **НООМ**). У час австрійської окупації під час кампанії доведення прав власності на нерухомі маєтності 9 листопада 1781 р. грамота була внесена у складі документа Августа II у маєстатові книги Станового комітету губернаторства у Львові (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 246, арк. 113—119), а за окремими даними і в Крайову табулю — у групу урядових книг прав власності на нерухоме майно Галичини „Copia authentica privilegium fundatorum monasterii". Останній список нами не виявлений.

Таким чином, факт підтвердження польськими королями грамоти Лева Даниловича можна відносити лише до XVIII ст. Щодо документів XVI—XVII ст. і грамоти князя Лева Даниловича, то тут, очевидно, йдеться про підмінені дослідниками юридичного акта апробації і підтвердження грамоти як документа його загальним змістом — адже у грамотах 1524, 1549, 1637 і 1665 рр. справа стосується також прав монастиря на земельні угіддя, які названі у грамоті Лева Даниловича, а це непрямо вказує на підтвердження князівського документа. Останнє, однак, тільки припущення. Невнесення тексту грамоти або хоч би згадки про неї у документах XVI—XVII ст., очевидно, обумовлене застереженнями щодо автентичності документа або взагалі її відсутності як такої. Щодо цього інтерес представляє також і той факт, що раніше XVIII ст. текст грамоти не вносився в актові книги ґродських і земських судів (Не виявляють грамоти записи в ґродських і земських книгах XVI ст., витяги з книг із майнових питань та інші документи монастиря у Лаврові за 1587—1759 рр.) (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, спр. 613, арк. 190—192, 237—238; ф. 201, оп. 4, спр. 88, арк. 1—20), не згадується вона серед списку актів Лаврівської архимандрії XVIII ст. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 117, 662), що, як відомо, було поширеним для більшості старожитніх документів. Адміністрацію перемишльського єпископства, а з другої половини XVII ст. монастиря, слід гадати, задовольняло зберігання „оригіналу" документів у своєму архіві (див. переліки документів Лаврівського монастиря. Там само, спр. 117—118, 306 та ін.). Не вносилася грамота у книги Коронної метрики. Про це свідчить відповідь службовця („метриканта") Коронної метрики Яна Слонімського від 3 серпня 1775 р. на запит архидиякона Антона Левинського у цій справі. У ній повідомляється, що „ні фундаційний привілей Лаврівському монастиреві, колись наданий князем Левом у Перемишлі у п'ятницю 8 жовтня 6800 року від створення світу, складений слов'янською або руською мовою, ні його підтвердження не знаходять засвідчень" у Коронній метриці (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 350, арк. 1).

Наведена інформація, яка стосується переважно обігу документальної спадщини монастиря за XV—XVII ст., не виявляє прямих згадок чи покликів на грамоту князя Лева Даниловича, не кажучи про цитування її тексту (про давні документи, до речі, під час підтверджень або апробацій ніколи або майже ніколи не забувала зацікавлена сторона), і це також не свідчить на користь існування грамоти (ориґіналу чи списку) у XIII ст.

Неавтентичність досліджуваного документа ілюструється низкою його конкретних внутрішніх ознак, які стосуються як змісту, так і будови:

1. Загальна подібність до різних інших неавтентичних, писаних від імені Лева чи Лева Даниловича, грамот. Сказане поширюється на структуру документа, характер і стиль викладу тексту змісту, рудиментів клаузул формуляра, які з точністю до одного подібні одна до одної у *вступному протоколі* та *закінченні*, хоч документи, як відомо, писались у різних містах (див. III, № 9—10 і досліджувана грамота).

2. Окремі суперечності щодо *датаційного формулювання* документа. Вони стосуються двох елементів дати — дати року і числа дня. Приймаючи, що початок року на галицько-волинських землях у XIII ст. міг обчислюватися з першого вересня, тобто на 3 місяці раніше від сучасного першосічневого року, що, як правило, супроводжувалося візантійським літочисленням „від створення світу", поданий у подвійному *датаційному формулюванні* 6800 рік слід переводити 1291 роком, що не відповідає вказаному у формулюванні 1292 рокові н. е. На це звернув увагу ще П. Кеппен, аналізуючи грамоту князя Лева Даниловича у підтвердному документі короля Авґуста II з 1726 р., зауважуючи, що „за нашим літочисленням тут показаний 1292 замість 1291 року, бо писар не знав, що після вересня повинно вже відраховуватися 5509 років" (РНБ, отд рук. и редк. кн., ф 328, д. 389, л. 13—14). Втім, Р.-С. Лукань наполягає на 1291 рокові (Лукань, ч. III, с. 37). Аналогічно, правда, тільки з ще більшим розривом, може простежуватись різниця у роках при вбачанні у *датації* 6803 („ѕ҃ѡ҃го") року. Допускаючи, однак, що в Галицькій землі князівська канцелярія датувала документи за першосічневим початком року вже у другій половині XIII ст., ця суперечність може не братися до уваги. Є тут, однак, одне кардинальне питання, яке свідчить не на користь автентичності грамоти, а саме, чи для 90-х років XIII ст. було можливим одначасне датування документа у князівській канцелярії за двома системами літочислення, тим більше, що цей документ мав призначатися для внутрішнього вжитку і в церковному середовищі. Такі факти, як згадувалося, відомі з XIV ст., хоч їх значно більше у XVI—XVII ст. (Кісь, с. 219—223).

Що стосується дати 8 жовтня для 1292 р., то вона припадає, як уже відзначалось (III, № 11—13), не на п'ятницю, а на середу. П'ятниці у жовтні 1292 р. припадали на 3, 10, 17, 24 і 31 числа. О. Востоков з незрозумілих мотивів зіставляє 8 жовтня 1292 р. з понеділком (Востоков, с. 116). Число в҃ (2), як згадувалось, виявлене лише в одному з 13 відомих списків і є результатом помилкового відчитання дати.

3. Невідповідності місця і часу видачі документа. Вже П. Кеппен відзначав, „яким чином один і той же писар писав, а князь видав в один і той самий день дві різні грамоти, одну у Львові, а другу в Перемишлі" [йдеться про грамоту Спаському та Лаврівському монастирям — *О. К.*]. Це породжує сумніви (Свенцицкий, с. 132). Сьогодні виявлено вже не дві і не три, а чотири грамоти, писані від імені князя Лева Даниловича з датою „в п'ятницю 8 жовтня 1292 р." (див. III, № 10—12, 14). Таким чином, доказом неавтентичності виступає невідповідність між місцем написання документів, яка дорівнює між Львовом і Перемишлем 80 км, і датою їх складання. Віддаль, яку треба було подолати з цією метою в умовах XIII ст. за день, видається надто великою. Це зауважили також О. Востоков (Востоков, с. 115—116), А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 168—170) та ін

4. Не на користь автентичності документа свідчать згадані у його тексті імена галицького митрополита Антонія і перемишльського єпископа Антонія. Порівнюючи дві грамоти, що видані в один день для Лаврівського монастиря у Перемишлі та Миколаївської церкви у Львові (III, № 11) — у першій зафіксований „**митрополитъ галицкыи с Крылоса Антоніи**", у другій, відповідно, „metropolitae Haliciensis Josephi de Krylos", можна констатувати якусь надуманість і непослідовність. І це, очевидно, не можна трактувати простою помилкою чи необізнаністю фальсифікатора — виконавця замовлення.

Загадковим для цього часу виявилось також у документі ім'я перемишльського єпископа Антонія. Малоймовірно, щоб за ним приховувалась історична особа. Згадка про „Антонія єпископа" в унівському Пом'янику XVII—XVIII ст (Петрушевич. О галицких епископах , с 152) ґрунтується саме на відомостях досліджуваної грамоти. Цього імені не підтверджують інші джерела. Про єпископа нічого не згадує у своїй спеціальній праці А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 26—28), а що стосується повідомлення у Шематизмі за 1837 р., „Episcopus Antonius post spontaneam abdicationem episcopatus (Samborienses), circa 1292 habuit condonatum sibi, a principe Leone A[nno] 1292 vel juxta alios 1295, Monasterium Ławrow, et in locum eius positus Euphemius Ep[isco]pus Samboriensis" (Schematismus.., 1837, p. 100), то, як твердить А. Петрушевич, „сказане основується на пустих догадках і підроблених Левових грамотах" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 170—171; а також його ж. Ист. известия.., ч. 17, с. 258—259)

5. Викликає застереження, подібно як і в інших грамотах, уміщені у клаузулі *сведки* надумані імена „**кнзъ Андрѣи Ꙗрославичъ и панъ Васко**", які у більшості випадків переходять із грамоти у грамоту, писаних від імені князя Лева чи Лева Даниловича (див. III, № 5, 9—10, 13, 15, 17, 19 та ін.). Зв'язок імені Васка з іменем стрия князя Лева Даниловича — дядька по батькові Василька Романовича (так думав П. Кеппен, див.: Свенцицкий, с. 133) не має під собою жодного підґрунтя, непереконливе також

вбачання у Васкові (на основі родових посвоячень із князем Левом Даниловичем) князя Василя Любартовича (Мицько, с. 28). Аналогічно у тих же Левових документах зафіксоване ім'я писаря: „**А пи'ць Захарїѧ Вихо**ᵀ". Зауважимо, що традиційно до списку свідків під час складання документів володарями держав потрапляли, крім офіційних осіб князівської канцелярії, представники знаті міст і околиці, у яких складалася грамота, а підпис писаря під князівськими документами не використовувався і маловідомий у східнослов'янській дипломатиці (див. III, № 18).

6. Доказом неавтентичності грамоти слугувала для окремих дослідників її лексика. Найчастіше зверталась увага на вживання у Левових грамотах слів „пан" і „костел" як полонізмів. Закиди щодо цих слів йдуть ще від М. Карамзіна (Карамзин, т. IV, с. 166—167, прим. 203) та П. Кеппена (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328, д. 383, л. 11—14). Вжиті ці лексеми і в досліджуваній грамоті. Немає, однак, підстав відкидати їх лише на тій основі, що вони полонізми (а може, це чехізми), отже, не могли поширюватися на українських землях у XIII ст. і будувати на тому докази про неавтентичність документа. Заперечення цього не арґументоване, як і наведення відповідних ілюстрацій, які б сьогодні підтверджували цю тезу через брак відповідних джерел, неможливе. Безсумнівно, наведені слова засвідчені в українських документах пізнього середньовіччя, але чи правомірно пов'язувати їх появу лише з часом після вступу Польщі у західноукраїнські землі після 1349 р. Давні правові та мовні устої домінували на цих землях до 80-х років і пізніше у XIV ст. У давньоукраїнській мові слова „пан" і „костел" уживаються з XIV ст.: 1352, 1388 рр. (ССУМ, т. 2, с. 125; Срезневский, т. I, с. 1295). Не слід у цих випадках відкидати цілком реального факту лексичних взаємин на суміжних землях, які могли сягати ранішого часу, можливо, й XIII ст. (польська мова фіксує слово „pan" лише з 70-х років XIII ст.: 1275 р., 1293 р., 1386 р., 1393 р. (SSP, t. VI/1 (34), s. 17), „kościoł" — XV ст. (Там само, t. III/5 (18), s. 360), тим більше, що в автентичних латинських грамотах галицьких і володимирських князів 1320, 1325, 1335 рр. та старости Руської землі Дмитра Дядька (Дедька) з 1341—1342 рр. уже використовується термін „dominus". Подібне застереження може викликати вжите слово „цар" як титул князя Володимира, проте цей термін існував, що доводять графіті Софійського собору в Києві з 1054 р. (Высоцкий, вып. 1, с. 39), післямова Мстиславового Євангелія, писаного в 1125 р. (Свенцицкий, с. 132), зрештою, й автентичні акти та грамоти князів (II, № 36, 39). Це слово фіксується у значенні хан під 1267 р., володар узагалі з XV ст. (Срезневский, т. III, с. 1433). Аналіз лексики грамоти дав змогу К. Калайдовичу у примітці до книги П. Кеппена „Список русским памятникам..." категорично заперечити автентичність лаврівської грамоти саме на основі, як він пише, „грубих анахронізмів та нештучної [!] суміші руської і польської мов" (РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328, д. 383, л. 11).

7. Викликає застереження топонімія (мікротопонімія), що у великій кількості використана у грамоті. До опису земель, їх границь залучено

багато і назв і деталізовано їх, що, як правило, не типове для документів XIII ст.

Що було причиною появи документа? Мабуть, найбільш достовірна традиційна відповідь для більшості фальсифікатів, а саме: конечність документального обґрунтування прав власності на землі та інші маєтності перед державною владою, якими монастир користувався раніше, правдоподібно, і в XIII ст. Його власники — монастир і перемишльське єпископство — не посідали (часто й не знали про них) своїх документів (з цією метою у королівських канцеляріях створювалось і підтверджувалось чимало грамот, у тому числі від імені Лева чи Лева Даниловича) (IV, № 14—15, 18, 25 та ін.), які гарантували права власності на належні їм маєтності, що призводило до тяглості доказів юридичного обґрунтування цих прав. Крім того, наявність документа, писаного від імені князя, створювала для монастиря харизму пам'яті про старожитні часи. Цьому слугували для лаврівського монастиря об'єктивні випадковості, що пов'язувалися, насамперед, із пожежею і спаленням документів у 1707 р. (за даними В. Площанського, монастир тричі горів. Див.: Площанский, с. 328). Із появою грамоти князя Лева Даниловича значною мірою зростав престиж інституцій, забезпечувалася охорона монастирів перед сторонніми феодалами.

Не виключено, що могли існувати й інші причини для фальсифікацій конкретного документа.

Втім, для безпосереднього створення грамоти фальсифікаторові служило декілька джерел. Насамперед, згадувана місцева традиція, що поширювалася у формі леґенд і була, як підкреслено в оповідях, пов'язана з особливою опікою князя Лева Даниловича над монастирем, його частим перебуванням у ньому (Площанский, с. 323), врешті, його поховання у Лаврові в монастирській церкві. Щодо останнього, варто нагадати оповідь П. Пруща про прийняття князем Левом монашого сану після смерті дружини, побудови з його ініціативи монастиря у Лаврові та забезпечення його майном (Pruszcz, s. 121). Зміст цієї оповіді часто видозмінювався і навіть уточнювався у писаннях інших авторів, деколи змінювались і головні персонажі. За словами Е. Коссака, монастир був заснований раніше, близько 1270 р. Лавром Тройденовичем (Коссак, с. 23), а його початки належать до часу князювання князя Данила Романовича. Ф. Сярчинський знав про існування фундаційної грамоти для Лаврівського монастиря у 1287 р. (ЛНБ НАН України, ф. 5 (Оссолінські), № 1087/III, арк. 244). Про поховання князя Лева Даниловича у Лаврові говорили і писали у XIX ст. Д. Зубрицький чи не перший написав оповідання на цю тему, розповідаючи про віднайдення труни князя Лева Даниловича в 1767 р. у Лаврові, яке у нього мало характер історичної правдоподібності (Zubrzycki. Rys.. Dokumenta.., s. 45—46; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 63—64). За ним повторюють це оповідання у різних варіантах А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 145; його ж. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. I, с. 628), Ф. Лобеський (Łobeski. Klasztor.., s. 3), І. Шараневич (Шараневич. История.., с. 121; Szaraniewicz. O źródłach.., s. 2—3), Б. Дідицький (Дідицкий, ч. I, с. 77), М. Бі-

лоус (Білоус, т. I, с. 130—131), Я. Головацький (Головацкий. Об исследовании.., с. 229); О. Барвінський (Барвінський. Ілюстрована історія.., с. 74), М. Грушевський (Грушевський, т. III, с. 521), І. Кревецький (Кревецький, т. III, с. 82—83), Т. Коструба (Коструба. Княження.., с. 4) та ін. Не всі, правда, перелічені автори з однаковим довір'ям ставились до цих легендарних оповідань. Стосовно цих питань зібрано велику літературу (див.: Лукань, ч. III, с. 37—38 та ін.)

Іншим джерелом було усвідомлення адміністрацією монастиря, відповідно і громадським загалом, старожитностей обителі, як довголітнього реального об'єкта і центру духовного життя околиці. Йдеться насамперед про легенду стосовно монастиря як єдиної обителі у Східній Європі, де зберігались мощі св. Онуфрія, а також про існування монастиря вже у 1255 р. і перебування у ньому відомого тоді церковного діяча, архимандрита Григорія (див. Мицько, с. 27—35), а отже, бачення першопочатків монастиря за князя Данила Романовича (ЦДІАЛ, ф. 364, оп. 1, спр. 189, арк. 1). Доповнювали цю харизму поодинокі археологічні знахідки з княжого часу. Спеціальні розкопки церкви у 1983—1986 рр. підтвердили, що будівництво храму в Лаврові належить до XIII ст. Він, на думку археологів, „є єдиним збереженим галицьким монастирським храмом XIII ст." (Рожко, с. 37—39, 42). Свій чар давності (не без пов'язання з легендарною могилою князя Лева Даниловича) вніс у свідомість людей лаврівський некрополь, хоч нині у ньому фіксуються поховання лише з XVII ст. (Лукань, ч. IV, с. 46). Пов'язання Лаврова з княжою добою глибоко закорінилось з іменем згаданого Лавра (Тройденовича), трактоване походження назви села Лаврів, портрет Лева Даниловича з XVIII ст. підписано: „Leo Princeps Russiae, qui primus hoc Monasterium Laurovien[se] fundavit A[nno]". 1292 р. (явний вплив досліджуваної грамоти). Від початку XX ст. відома навіть офіційна печатка Онуфріївського монастиря з написом: „**Печать княжого монастиря оо. Василіан в Лаврові**" (ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2147, арк. 1; спр. 2120, арк. 1).

Велике значення у цьому відіграли досить значний архів і документальна спадщина монастиря, яка хоч не дає, як мовилось раніше, підстав для простеження зв'язку між грамотою, писаною від імені князя Лева Даниловича, і XIII ст., все ж таки вказує на тривалу писемну традицію монастиря, а також його функціонування. Ця документальна спадщина уже відома від XV ст.

Проте для безпосереднього створення документа і його написання мусили слугувати обов'язкові текстові критерії: 1. Якийсь давній запис з інформацією про землі, які належали (або умовно належали) до монастиря, з переліком назв урочищ, піль, лісів, рік і потоків, нарешті, означенням їх границь. Не виключено, що для побудови клаузули *диспозиції*, зокрема стосовно наповнення, переліку земельних посілостей, мав місце і запис прообразу грамот (можливо, що й на окремому аркуші), писаний кирилицею, або існував як зразок один із відомих чи невідомих дарчих документів королівської канцелярії XV—XVIII ст. 2. Котрась із раніше написаних Левових грамот, яка використовувалась для того, аби надати підробці

колориту давності, а водночас і довір'я. Не можна не допускати, що фальсифікатор мусив брати до уваги формуляр або формуляри двох—трьох грамот, писаних давньоукраїнською мовою від імені князя Лева чи Лева Даниловича або його канцелярії. Прикладом цього є майже ідентичні за рядом клаузул грамоти для монастиря Спаса. Не виключено, що серед цих зразків були нині невідомі оригінальні документи.

Грамота дійшла до нас в одному текстовому виді та багатьох списках. Як про це свідчать архівні та літературні дані, частково аналіз текстів, підставою для появи списків послужило два примірники документа:

1. Пергаментний примірник, що, як припускають, був відомий серед писемних джерел з XVII—XVIII ст. (див. раніше), за М. Голубцем,— у перших роках XVI ст. (Голубець. Лаврів, с. 38), за даними В. Абрамовича — раніше (ВЕВ, 1870, № 8, с. 270—271). І. Мицько схиляється до думки М. Голубця (інакше не могло бути, бо, згідно з ним, грамота підтверджувалася 1523 р. [!]), але тут же, правда, невідомо на якій основі, додає: „На підставі двох [!] оригінальних [документів] II-ої половини XIII ст. та кінця XIV ст. [!]" (Мицько, с. 27). На основі цього „оригіналу" виготовлено найбільш ранні списки грамоти, в тому числі транслітеровані латинськими літерами. Сам „оригінал", як про це свідчать *нарація* обляти підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. (IV, № 96), а також протокол візитації монастиря у Лаврові від 22 (ст. ст.) листопада 1759 р. (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 846/І. Копія XIX ст.), мав згоріти під час пожежі монастиря у 1707 р.

2. Пергаментний примірник, який являв собою копію XVII ст. або був відтворений на підставі цієї копії (а може, копій) у XVIII ст. Деякими дослідниками також приймався за оригінал. На його основі у XVIII ст. і пізніше було створено чимало списків. Вони містили, як показує аналіз, значно більше стилістично-морфологічних інновацій української мови і полонізмів.

Списки князівських грамот складалися у Лаврові (Лаврівському монастирі), Перемишлі та Львові. Виняток може становити хіба що список 1726 р., який створювався у Варшаві, хоч не без тексту-підстави, що складалась у Галичині. Списки дійшли до нас українською (кирилицею і в транслітерації латинськими буквами) та латинською мовами.

1. (БМ). Список Архіву Білостоцького монастиря на Волині. Створений у першій половині XVII ст. Давньоукр. мова. Папір. Нині місцезнаходження списку невідоме. Про його існування дізнаємось із публікації В. Абрамовича у „Волинських єпархіальних відомостях" (ВЕВ, 1870, № 8, с. 265—268). Текстуальний аналіз опублікованого списку дає підстави відносити його до найранніших. В його основі, очевидно, лежить текст раннього, нині також невідомого пергаментного примірника грамоти. Припускають, що список потрапив у с. Білосток (тепер Торчинського р-ну Волинської області) разом з іншими паперами, які перевіз туди з собою Сильвестр Гулевич-Воютицький, засновник Білостоцького монастиря, раніше (1634—1643) перемишльський православний єпископ. Список грамоти виявив на-

прикінці 60-х років XIX ст. В. Абрамович під час вивчення монастирських матеріалів Білостоцького архіву, куди входили й документи С. Гулевича-Воютицького. На основі копії списку здійснена публікація (ВЕВ, 1870, № 8, с. 265—268). Дата дня — 2 жовтня („**м҃сцѧ ѡктоврїѧ оу в҃ денъ**").

2. (ЦВАЛБ). Список Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові. Створений, правдоподібно, у першій половині XVIII ст. або дещо раніше. Давньоукр. мова. Пергамент. Місцезнаходження списку тепер невідоме. У XVIII ст. документ зберігався у монастирській бібліотеці. Хто його автор, для якої мети складався і чи складався у Львові,— також невідомо. У першій половині XIX ст. на пропозицію М. Гриневецького список оглядав і частково вперше описав у своєму щоденнику та листах до К. Калайдовича П. Кеппен (Арх. РАН. С.-П., ф. 30, оп. 1, д. 138, л. 100; Свенцицкий, с. 131—132). За словами П. Кеппена, грамота „писана на пергаменті", начебто „уставом XIII ст.", печатка не збереглася, залишився один лише шовковий шнурок" (Свенцицкий, с. 131). Пізніше це визначення дати написання документа спростовує К. Калайдович. Дата дня списку: 8 жовтня, хоч у П. Кеппена, як згадувалося, були проблеми з відчитанням року, саме над третім знаком цифри **г** дослідник побачив титлу і прочитав дату як 6803, а не закінчення родового відмінка „осьмсотн-ог-о". Чи не йдеться про один і той же примірник документа, що пізніше перебував у Лаврові (**Лмон.**). Проте це не підтверджується, бо виникає питання, як міг П. Кеппен оглядати у М. Гриневецького дану „подлинную грамоту пожалованную" у Львові в 1822 р. Втім, однак, це допустимо, бо багато лаврівських документів зберігалося на той час у Львові, на що вказує інший список грамоти князя Лева Даниловича у підтвердному документі короля Авґуста II (див. **НООМ**).

3. (КР). Список із колекції М. Рум'янцева колишнього Рум'янцевського музею у Москві. Створений у 20-х роках XIX ст. на прохання П. Кеппена кимось із західноукраїнських дослідників (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 2). Давньоукр. мова. Папір. Текст розміщений на розлінійованих олівцем і обведених рамкою рядках паперу. Почерк списку вказує, що його копіїстом була одна і та сама особа, що й іншої грамоти, яка надійшла з Галичини, а саме грамоти князя Лева Даниловича єпископу Євфимію, згідно з якою князь дарує йому села Страшевичі та Созань (III, № 9). Його текст близький, але не тотожний із текстом списку **БМ** (принаймні щодо дати дня), що дозволяє пов'язувати його підставу з іншим списком тексту. В деяких місцях текст правлений, у ньому нечітко написані графеми **ь** та **ъ**, у зв'язку з чим неможливе однозначне прочитання. Дата списку: „**в пятокъ м҃цѧ ѡктобрїа оу н҃. д҃нъ лѣта ҂ѕ҃ѿ-го**". На звороті чорнильний відбиток круглої печатки з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]". На підставі списку пізніше була здійснена часткова публікація тексту грамоти О. Востоковим у 1842 р. (Востоков, с. 115).

4. (Лмон.). Список Архіву Лаврівського монастиря. Відтворений на підставі раніших копій після спалення раннього пергаментного примірника у

1707 р. За характеристикою З. Стшетельської-Ґринберґової, „той документ на пергаменті характеризується старожитніми рисами, але виглядає як копія. Не має він підпису Лева, ні печатки" (Strzetelska-Grynbergowa, s. 95—96). Список зберігався наприкінці XIX ст. у Лаврівському монастирі „за склом у рамках". Аналогічні відомості подає про нього В. Площанський з 60-х років XIX ст. (Площанский, с. 327). Так, правдоподібно, його переховувано пізніше. У 20-х роках XX ст. досліджувану грамоту окремо обстежувано, скопійовано і фотографовано (Голубець. Лаврів, с. 40), але задумане уміщення в публікації факсимле з невідомих причин не здійснено. Давньоукр. мова, транслітерована латинськими буквами. Дата: „w Piatok misiacia oktowrya w osmyj den Lita od Sotworenja Swita 6800, a od narożdenya Syna Bożoho 1292".

5. (НООМ). Список невстановленої особи з підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. у Варшаві (див. у цьому виданні IV, № 96). Створений, правдоподібно, у XVIII ст. У 20-х роках XIX ст. грамота зберігалася в Архіві василіянського монастиря у Львові. Вона, як свідчить П. Кеппен, була писана „на великому пергаментному аркуші", у якій „слово в слово переписана вся давня грамота латинськими буквами і сказано, що перша грамота писана в 6800 (1292) році" (Свенцицкий, с. 131; пор. також: РНБ, отд. рук. и редк. кн., ф. 328, д. 383, л. 13—14). Нині місце зберігання оригіналу підтвердного документа невідоме. Список давньоукр мовою, транслітерований латинськими літерами. *Закінчення* документа, у яке входять прикінцеві клаузули формуляра, зокрема *свідки* і *дата*,— втрачено.

6. (Волчан.) Список-чернетка підсудка Перемишльського ґродського суду Волчанського. Створений напередодні або в день запису грамоти в Перемишльську ґродську книгу 10 лютого 1727 р. (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 2, фасц. 92, арк. 677—678) на підставі підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. у Варшаві (**НООМ**), що, правдоподібно, став основою обляти, внесеної в актові книги Перемишльського ґродського суду (**ПҐС**). Давньоукр. мова, транслітерована латинськими літерами. Дата, як і у списку **ПҐС**.

7. (ПҐС). Список обляти Перемишльського ґродського суду, створений на підставі підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. у Варшаві (див. **НООМ**), внесеного у Перемишльську ґродську книгу 10 лютого 1727 р. (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 530, арк. 494). Запис грамоти в актових книгах Перемишльського ґродського суду відбувся на прохання ігумена Лаврівського монастиря Єзекиїла Бончаковського. Список давньоукр. мовою у транслітерації латинськими літерами. Дата подана так: „w piatok misiaca oktovria 8 den lita od Sotworenya Swita według Historyi Słowenskich sescztysiacznoho osmsetnoho, od Narodzenia Syna Bozoho tysiacza dwista dewiatdesiat dwa".

8. (НДЗ). Список „діловодної заяви", складеної невідомою особою і внесеної на розгляд Перемишльського ґродського суду в 1727 р. „Заява" міс-

тить князівську грамоту та підтвердження привілеїв Лаврівському монастиреві, дане королем Яном Казимиром 8 серпня 1662 р. [!]. Давньоукр. мова. Пергамент. За словами Д. Зубрицького, „заява" зберігалася в оригіналі в першій половині XIX ст. в Архіві василіянських монастирів у Львові (Онуфріївський монастир) (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 17). Нині місцезнаходження „діловодної заяви", а також списку невідоме. На основі цього документа дослідник, уважаючи, очевидно, список найранішим, здійснив дві публікації тексту грамоти (Zubrzycki Rys. Dokumenta.., s. 16—19; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 16—19). Дата: „**въ Пятокъ Мѣсяца октоврія въ 8 день Лѣта отъ створенія свѣта ведлугъ Хисторіи Словенскихъ семтисячного Осметтаго • Отъ Народзенія Сына Божого тысяща двѣста девятдесять два**".

9. (СКГ). Список маєстатових книг Станового комітету губернаторства у Львові („Liber majestatis diplomatum"). Створений після розгляду і апробації змісту документа державною табулярною комісією у Львові 9 листопада 1781 р. на основі підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. у Варшаві (див. **НООМ**) (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 246, с. 111—112). Давньоукр. мова у латинській транслітерації Формулювання дати подібне до списку **НООМ**. Канцелярське стилізоване письмо. Грамота має заголовок: „Ipsae Basilianis alterum privilegium serviens". Правопис близький до списку **ПҐС**. Під текстом посилання на дату апробації грамоти державною табулярною комісією: „Intabule(tur) decretum in sessione c[aesare]o-r[egiae] commissionis tabularis Leopoli die 9 Novembris 1781 a(nno)". Далі підписи урядовців — писарів Станового комітету: „Xaverius Korczynski actuarius. Ingrossavit Czurylo [..] Coll(averunt) Szczuka et Łodyński". XVIII ст.

10. (Лмон.-1). Список № 1 Архіву Лаврівського монастиря („Monasterium Lauroviense ordinis sancti Basilii Magni tam privilegia fundationis sue Lauroviensis "). Створений приблизно у 80-х рр. XVIII ст. (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 17—17 зв.). Давньоукр мова, транслітерована латинськими літерами Формулювання дати подібне до списків **Лмон.**, **ПҐС**.

11. (Лмон.-2). Список № 2 Архіву Лаврівського монастиря (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 12 зв.). Створений приблизно у 80-х рр. XVIII ст. Основний текст князівської грамоти у дипломатарії супроводжується заголовком, що був доданий автором списку (а можливо, і його перекладачем): „Leonis ducis Russiae contextus ex graeco idiomate in latinum explanatus". Запис вказує, що список у дипломатарії основується на одному, нині невідомому, давньоукраїнському тексті. Дата: „feria s[ex]ta mensis octobris die 8-va Anno a condito mundo secundum historiam Graecam 6800, a nativitate vero Christi Domini 1292".

12. (Лмон.-3). Список № 3 Архіву Лаврівського монастиря. Виготовлений на окремому аркуші паперу. За словами З. Стшетельської-Ґринберґової, наприкінці XIX ст. зберігався серед документів Лаврівського монастиря

у дерев'яній, окутій залізом і замиканій на колодку скрині (Strzetelska-Grynbergowa, s. 94, 96). Який документ служив за основу списку,— невідомо. Копія, однак, на думку дослідниці, належить до пізніх „перекладів". Вона послужила підставою для публікації грамоти З. Стшетельською-Ґринберґовою (Там само, s. 94—95). Для списку, згідно з публікацією, характерне вживання українізмів, які не спостерігаються в інших списках, немає частини *інтитуляції вступного протоколу* „A se", текст починається із слів „Ja kniaź", пропущено „i preczystoj bohomateri i swiatomu prepodobnomu otcu onufriju", чимало слів підмінено — замість „soltyszky" подано „Sotyszky"; „znaki", відповідно, „poznaki"; „ot" — „do"; „Linynky maloj" — „Linynki" та ін. Спираючись на публікацію, зауважимо, що текст документа осучаснений. Складений давньоукр. мовою у транслітерації латинськими буквами. Нині місце зберігання списку невідоме.

13. (НТШ). Список Архіву Наукового товариства ім. Шевченка (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 4—4 зв.). Виготовлений у 50-х роках XIX ст. у Лаврівському монастирі. Під основним текстом списку примітка з грамоти „**князя Льва находящаса в монастыри в Лавровѣ**", а далі запис про те, що аркуш цієї грамоти, з якої виготовлявся список, розміром в учнівський зшиток. Низку слів тексту списку („**князъ**", „**великии**", „**костела**", „**богомолъство**" та ін.) підкреслено. Цифра „**и**" з дати дня поставлена під рядком, у рядку — „8". Дата року спочатку була написана „**ѕѡ го**", пізніше склад **го** перекреслено і надписано над рядком. Список раніше належав А. Петрушевичу, виконаний тим самим почерком, що й список князівської дарчої грамоти Спаському монастиреві на с. Страшевичі (див. III, № 9). Складений давньоукр. мовою.

Крім перелічених, мусило існувати більше списків грамоти. Непрямою вказівкою на латинські списки грамоти (крім вказаного) є запис візитатора Лаврівського монастиря Ю. Ілляшевича у 1759 р. (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 846, арк. 1), іншими мовами — описи документів монастиря (Там само, ф. 648, оп. 1, спр. 2099, арк. 31) та загальноісторичні трактати (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 1087/III, арк. 244). В інвентарі Лаврівського монастиря з кінця XVIII ст фіксується „різних привілеїв на пергаменті 10 штук" (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 216 зв.), однак, за загальним переліком більшість не вдається ідентифікувати. Невідомо, який список-підставу тексту грамоти покладено в основу підтвердного документа короля Августа II від 31 січня 1726 р. у Варшаві тощо, якою є підстава копії для Рум'янцевського музею, та чимало інших.

Опубл.: Naruszewicz, t. I, s. 128, N 246 (часткова публ. у перекладі польс. мовою); Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 16—19; Востоков, с. 115 (часткова публ.); Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 16—19 Подлин. бумаги; Петрушевич. О галицких епископах.., с. 168—170; ВЕВ, 1870, № 8, с. 265—268; Strzetelska-Grynbergowa, s. 94—95 (укр. текст, транслітерований лат. літерами); Голубець. Лаврів, с. 41; Мицько, с. 27.

Перест: AP w Krakowie, oddz. na Wawelu, zesp. Teki Sznajdera, B-52; перест з переліком земель: AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 29. Suppl., s. 47, 64.

Сьогодні грамота друкується за трьома варіантами списків: давньоукраїнською мовою (**БМ**), давньоукраїнською, транслітерованою латинськими літерами (**Волчан.**), та латинською мовою (**Лмон.-2**). Вибір указаних списків мотивований раннім (чи порівняно раннім) походженням, певними ознаками давньої орфоепії та повнотою текстів.

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікованого тексту покладено список **БМ.**

А се ѡ князь Левь • сн҃ь короля Данила •

Сгадавшисѧ ксмо с нашими бояры• ꙗко прадѣдъ нашъ цр҃ъ Великыи Володимеръ• и оц҃ъ нашъ• придал митрополитомъ и кпп҃мъ• по всѣмъ Землѧмъ Роускымъ• такожъ и мы Б҃оу и Прч҃тои Бг҃омт҃ри и ст҃омꙋ прѣпо^бномоу оц҃ꙋ Анꙋфрию дали ксмо монастыр^• Лавровъ• Антонїю влдц҃ѣ• ꙗко нашъ дѧдко князъ великыи Лавкръ• придалъ оу бо҃мольство• почи҃ши ѿ потока Со^тышки• Кобылы на кдинꙋ сторонꙋ• в҃рхом^ потока Со^тышкы и Прохырова• роздѣлимъ до Высокои Полѧны и верха Лѣнины• а на ^рꙋгꙋю сторонꙋ прѣ^з поле и рѣкꙋ Лѣнинꙋ• ꙋ горꙋ по знакы ѿ костела монастырѧ границѣ• по ве҃хъ потока Семенова и Лѣни҃кы Малон• ве҃хомъ потока Великаго прѣз Оровыи ве҃хомъ Лѣнины Болшен• до Полѧны Высокои• далисмо со всѣми пожы^кы монастыреви• с поль^ми и лѣсомъ• и ставы и мли҃ми• и медовими да҃ми• оу бо҃мо^ство• и па^ствами и з наши^ лю^н• и з лѣса дань монастырю давати• и с ты^ то лѣсо^ оу бо҃мо^^ство• Авы за насъ Б҃га прошено• и за наши прѣдки• комꙋ Б҃гъ да^т ꙋ то҃ ст҃ои цр҃ве бытн• на вѣки вѣчно•

А в тое дѣти н҃шѣ да неꙋстꙋпаю^тсѧ• и по ни^ бꙋдꙋщїи• и да неꙋдалено бꙋде҃ ѿ то҃ монастырѧ выше писаного• А кто ꙋстꙋпи҃т на мое слово сꙋдъ ми с ним прѣдъ Б҃гомъ и да бꙋде҃т клѧ^тва Б҃жїа на немъ• и ст҃ыхъ о^цъ• т҃и҃• въ сїи вѣкъ и во бꙋдꙋщїи оу дн҃ь страшнаго сꙋда Б҃жіа•

На то ксмо грамотꙋ нашꙋ дали• и печа҃т свою прѣвѣсили•

А при томъ были свѣдци· митрополитъ галицкыи с Крылоса Антонїи· и вл҃ка прѣмысцкыи Ларишнъ· и кнзъ Андрѣи Ӕрославичъ· и панъ Васко· и иныхъ боѧръ много было при томъ·

А писана и дана грамота оу Прѣмышли· в пѧтокъ· мсцѧ ѡктоврїѧ оу в҃ [!] день· лѣта ҂ѕѿ-го

А пи҃сць Захарїѧ Вихо҃т·

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

З-поміж чотирьох списків **НООМ**, **Волчан.**, **ПГС** та **Лмон.-1** використаний для публікації список **НООМ** як такий, що відомий і належить до найраніших.

A se ia kniaz Łew syn korola Danyła.

Zhadawszysia ieśma z naszymy boiaramy, iako pradid nasz car Wełyki Włodymer y otec nasz prydał metropołytom y єpyskopom po wsim Zemlam Ruskim.

Także y my Bohu y Preczystoy Bohomatery y swiatomu prepodobnomu otcu Anufrўu dałyśmo monastyr Lawrow Antoniu władycy, iako nasz diatko kniaż wełyki Lawer prydał w bohomolstwo, poczeńszy od potoka Sotyszki Kobyły na iedynu storonu werchom potoka Sotyszki y Prochirowa rozdiłom do Wysokoi Polany y werchom Linyny, a na druhuju storonu prez pole y ryku Linynu w horu po znaki od kosteła monastera hranyci po werch potoka Semionowa y Linynki Maloy, werchom Potoka Wełykoho prez Orowey werchom Linyny Bolszoy do Połany Wełykoi dałyśmo zo wsimy pozytki monastyrowy: z polmy y lisom, y stawy, y młyńmy, y medowymy dańmy w bohomolstwo, y pastwamy, y z naszych ludey, y z lisa dan monasteru dawaty, y z tych to lisow w bohomolstwo, aby za nas Boha proszeno y za naszy prodki komu Boh dast w toy swiatoy cerkwi byty na wiki wiczniy.

A w toie dity naszy ne wstupaiutsia y po nych buduczіy y da neoddałeno budet od manastera wyszszey pysanoho. A kto wstupyt na moie słowo, sud z nym pered Bohom, y da budet klatwa Bożyia na nem y swiatych otec trysta ośmnayciat w sey wik y w buduszczy w deń strasznaho suda Bozoho.

Na to ieśmo hramotu naszu dały y peczat' swoiu prywisyły [...][1]

[1] Далі текст списку втрачено.

Текст документа латинською мовою

Відомий лише один список **Лмов.-2**, який покладено в основу публікації.

Ecce ego princeps Leo, filius regis Danielis, inito consilio cum nostris ministris sicuti praeavus noster imperator Magnus Vladimirus et parens noster dedit metropolitanis et episcopis per universam terram Russiae ita.

Et nos Deo et Deiparae Virgini ac divinissimo patri Onuphrio dedimus monasterium Lawrov, Antonio episcopo uti noster patruus princeps magnus Laurus obtulit in perpetuam cultus Divini propagationem, incipiendo a rivulo Sołtiska dicta Kobyliou in unam partem per sumitatem rivuli Sotyszka [!] et Prochorow intervallis ad Magnam Polana dictam et verticem Lenina et ex altera parte per campos et fluvium Lenina in lumitatem ad ligna ab ecclesiae monasterialis limitibus, ad verticem torrentis Semionova dicti et Lenina Parva, et vertice dicta Polana dedimus, et cum omnibus fructibus monasterio, cum agris et sylvis, et stagnis, molendinis et melificior tributis in pias orationes et pascuis ut etiam ex nostris subditis sylvis. Pro nobis vero Deum orent et pro nostris pradecessoribus, cui Deus dabit in hac sancta ecclesia manere in saeculum saeculi.

Et nostri succesores non transmutent et post illos succedanei non audeant imminuere a monasterio superius praenominato et quinam revocaverit meam dispositionem iudicium nobis relinquimus cum illo coram Deo et cadat super eum ultio divina et sanctorum patruum 318 primi concilii aecumenici in hoc saeculo ac futuro Dei horendi iudicii.

In quorum fidem lit[t]eras has dedimus et sigillum nostrum apposuimus.

In assistentia testium areaut [!] ut pote metropolitanus haliciensis et Kryłos Antonius, et episcopus premisliensis Hilarion et princeps Andreas Jarosławicz et dominus Waśko, et alii assistentes multi etc.

Scriptae et datae hae lit[t]erae Premisliae, feria s(ex)ta mensis Octobris, die 8-va anno a condito mundo secundum historiam Graecam 6800, a nativitate vero Christi Domini 1292.

Et scriba Zacharias Wychot.

№ 15

Грамота галицького князя Лева Даниловича слугам перемишльського двору Василеві, Ігнатові, Іллі, Іванові, Грицькові та Степанові з датою 1296 р., вересня 21, у Львові, якою князь надає село Вітошинці у Перемишльській землі з усіма належними до нього землями, із застереженням обов'язку несення військової служби

Грамота належить до дарчих документів, на основі яких князь Лев Данилович надавав слугам (правдоподібно, своїм конюхам; див. також: III, № 16) перемишльського князівського двору нерухоме майно — село і належні до нього маєтності, з умовою несення „служби під час війни, виставляючи ратників" („Et illi nobis successor(ibus) q(ue) n(ost)ris bellum pubiu(m) servire (obligant)"). Вказаний текст є певним відгуком на „ленні" відносини, які були у давні часи на Русі й у Литві, де надання нерухомостей слугам були поєднані з військовою службою (Prochaska. Lenna i maństwa.., s. 4—6 та ін.).

Оригінал документа не зберігся. Він начебто існував ще у середині XV ст., був писаний „руською мовою". Про це згадано у *вступному протоколі* підтвердного королівського документа, виданого 1448 р.: князівський документ підтверджено в усіх його пунктах, статтях і параграфах згідно з оригіналом. Куди він подівся згодом,— невідомо. На сьогодні знаємо про нього лише з латинського варіанта, власне, з тексту нового підтвердження документа Сигізмунда II, датованого 60-ми роками XV ст. Переклад його з давньоукраїнської на латинську мову і останнє підтвердження зроблено на прохання „благочесного Івана, священика храму Миколи-угодника у нашому місті Львові або його передмісті" для увічнення своїх предків (IV, № 26).

Згаданий список досліджуваної грамоти, що відомий з 1448 р., внесений до підтвердного документа короля Казимира IV, який дійшов до нас у формі обляти Сяноцького ґродського суду 28 лютого 1633 р.

Структурно засвідчує традиційну тричленну будову. Його формуляр складається зі *вступного протоколу* та частин, які репрезентують *власне зміст* і *закінчення*. Кожна з названих частин документа виповнена клаузулами, що не суперечить середньовічній структурі документа.

Документ має дату: „У Львові місяця вересня 21 дня, року 6804" („Leopoli, mensis Septembris die vigesima prima anno sesctysiacznego osmsetnego czwartego"). Дата року, яка подана за візантійським літочисленням, відповідає першосічневому початку року (6804—5508) 1296 р. сучасного літочислення, першовересневому — відповідав би (6804—5509) 1295 р. (Іл. 35).

Виявлення документа та його використання почалося пізно і належить до початку XX ст. Вперше відкрив і досліджував документ А. Прохаска (Prochaska. Lenna i maństwa.., s. 4—6). Його, однак, спостереження над документом були лише констативними — дослідник порівнював його зміст із іншими документами і прив'язував до окремих аспектів соціально-еконо-

мічних відносин XIII ст., не торкаючись при тому його дипломатичної оцінки, хронології і т. ін. У 1902 р. документ аналізує і публікує М. Грушевський (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 7—18). Згодом він був забутий у літературі. За обговоренням інших документів з іменем Лева Даниловича на нього не зверталася увага, а якщо подекуди він і згадувався, то в загальному контексті Левових грамот (Barwiński, s. 197—198).

Таким чином, М. Грушевський перший і, здається, останній (не маємо вичерпних відомостей про закордонні дослідження) критично розглядав цей документ і дійшов, на жаль, висновку, що йдеться про виявлення чергового фальсифікату з іменем Лева Даниловича, який з'явився значно пізніше часу, поданого у тексті.

Які ж критерії оцінки документа? Вони стосуються історії створення документа, його функціонального навантаження і дипломатичної оцінки змісту. Оригінал документа у тих списках (в основі всіх відомих нині списків лежить список 1448 р.) не був створений у 90-х роках XIII ст., а на якихось 340—350 років пізніше.

Правдоподібно, основною причиною появи грамоти слугував статус села у XVI ст. Вважають, що у нових феодальних умовах XVI ст. існували давні соціально-економічні традиції села, які, безперечно, своїми коренями сягали княжих часів і згідно з якими осади князівських конюхів із захопленням Галичини були перетворені у королівські, з усіма їх правами і повинностями. На той час вони переглядаються і змінюються. На Перемишльщині це торкнулося багатьох поселень. До них належали насамперед такі села поблизу Перемишля і Медики, як Буців, Торки, Даровичі, Батичі, Малиновичі, Мацковичі і, зрозуміло, Вітошинці. Вони, на думку М. Грушевського, ще у першій половині XVI ст. „не знали панщини, ані даней ніяких, окрім обов'язків стерегти і доглядати королівське стадо та припасати для нього сіно" Але це не подобалось перемишльським старостам. Староста, не без допомоги покликаної королівської комісії, вирішив закріпити за королівським двором для конюшої служби два або три села, а решту „перевести на звичайні сільські податки й панщину". Причому навіть ті села, що залишалися з конюшими обов'язками, завдячували „ласці старости" (ревізія 1565 р.), який кожної хвилини міг перевести їх на панщину Щоб захистити свій статус, у жителів Вітошинців з'являється „грамота від Лева" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 12). Це мусило відбутись не раніше середини XVI ст.

Чи від самого початку грамота переконувала адміністрацію Перемишля про відвічну службу вітошинців князям і королям у догляді за кіньми, а отже, й свій окремий статус серед інших сіл? Про це немає прямих доказів. Правдоподібно, ні. Про княжий документ знаємо, як згадувалося, лише з королівського підтвердження 1448 р. Отже, він міг не подаватися для розгляду окремо. Функціональний аспект руської грамоти як окремого документа (якщо така існувала і використовувалася) напевно був обмежений. Його текст, мабуть, від початку пред'являвся у контексті підтвердження (трансумпту) короля Казимира IV. Що саме у

такій формі він працював на права вітошинців, можуть вказувати, з одного боку, певний status quo вітошинців щодо Перемишля, сягаючи перших десятиліть XVII ст., з другого — королівські листи, видані внаслідок скарг „конюхів" із інших сіл, а саме Торків та Буцева, у яких (чи не завдяки успіху документа для Вітошинців) знайшли відгуки і їх давні „привілеї" в обороні своїх прав (Жерела.., т. II, с. 30 та ін.). І все ж щось у долі функціонування документа далі залишалось непевним. Здається, у чомусь грамота 1296 р. навіть у підтвердному вигляді не цілком задовольняла сторони: у 1566 р. в обігу з'являється нова Левова грамота для села Вітошинців з датою 1297 р. (див. III, № 16). Припускають, що вона, ймовірно, потрібна була „супроти перспективи поміру ґрунтів". М. Грушевський, зіставляючи в історичному контексті тексти грамоти 1296 і 1297 рр., доходить висновку, що „грамота 1296 р. не має першенства перед другою, противно була фабрикатом ще пізнішим від другої" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 8). Хоч би як, використання документа з датою 1296 р. не було однозначним, що викликало сумніви щодо його автентичності.

Втім, князівський документ, як згадувалося, дійшов до нас не в оригіналі, а в копії, у підтвердному документі Казимира IV з датою 1 вересня 1448 р. Копійність тексту князівської грамоти (тут ідеться і про переклад латинською мовою) не викликає якихось підстав для недовіри до нього — не є таємницею, що більшість нині відомих документів із княжих канцелярій різних часів дійшла до нас у копіях. Головне в іншому. Документ короля Казимира IV, яким підтверджувалася князівська грамота, писана від імені князя Лева Даниловича, не є автентичною, а пізнішою підробкою. Чи не в тому треба шукати зв'язок зі згаданими раніше функціональними труднощами „чистої грамоти" з іменем Лева 1296 р. Вказують на підробку королівського документа не лише нетипова для середини XV ст. лексика, спосіб формулювання клаузули *свідки*, у яку ввійшли особи з вигаданими іменами або зовсім невідомі для того часу титуловані особистості: наприклад, „архиєпископ львівський Григорій" („d[omi]ni Gregorii archiepiscopi leopoliensis") — для того часу не знане ім'я серед української ієрархії, разом із тим не існувало такої окремої церковно-адміністративної одиниці, як Львівське архиєпископство; ніколи не був каліським воєводою Станіслав з Остророга („Stanislai de Ostrorog calisiensis"), так само Михайло Мужило з Бучача — плоцьким воєводою („Michael Mussylo de Buczacz plocensis pallatinorum") — збереглася його печатка з кириличним написом; Добеслав Кмита не був люблінським воєводою („Dobyslai Kmita de Wisnice Lubliensis [...] pallatinorum"), бо „люблінських воєвод на той час ще не було"; вигадані серед свідків Добеслав зі Серадза і Йоан зі Спрови як перемишльський і львівський каштеляни („Dobeslai de Sieradz praemisliensis, Joanne de Sprowa leopoliensi castellanorum"). Вони ними на Русі ніколи не були. Цей перелік можна продовжити. На думку М. Грушевського, імена свідків „назбирані фальсифікатором із різних часів, або й зовсім видумані" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 17).

Певним підтвердженням неавтентичності документа короля Казимира IV є також те, що його текст не фіксує Коронна метрика, у яку, як звичайно, вносилась майже вся вихідна документація (пор.: MRPS, pars I, p. 3—4, N 15—69; pars II, p. 104, N 63. Suppl.). Отже, трансумпт князівської грамоти у королівському документі з датою 14 березня 1448 р., до якої апелює А. Прохаска, створювався на двісті років пізніше, приблизно на початку 30—40-х рр. XVII ст., коли шляхетні Вітошинські разом із скаргою на перемишльського старосту подають для запису в книги Сяноцького ґродського суду грамоту Лева.

На неавтентичність грамоти, крім того, вказує і сам зміст документа:

1. Клаузула *інтитуляції*, яка містить на початку нетиповий для руської дипломатики XIII ст. „pluralis majestatis" — „Ми" („Nos"): „Ми, князь Лев, син короля Данила" („Nos dux Leo, regis Danielis filius"), хоч не виключено, що під кінець указаного століття у князівській канцелярії могли з'являтись формулювання з „ми", що були широковживані у західній дипломатиці.

2. Незрозумілі поєднання у тексті грамоти початкових формулювань клаузул *власне змісту*, зокрема, слів: „Наші слуги, дідичі села Вітошинців" („servitor(es) n(ost)ri [...] vill(ae) Witoszeniec h(ere)des") і далі: „підтверджуємо їх [власне, їм, слугам.— *О. К.*] цим нашим листом у дідичному й спадковому володінні дідичним маєтком Вітошинці" („confirmavimus illis lit[t]eris n(ost)ris hereditat(em) ipsor(um) villam Witoszeniec, h(ere)dibusq(ue) et successor(ibus) eorum"). Йдеться про слуг-конюхів, яким за службу надавалось майно і які звичайно у XIII ст. набиралися з феодально залежних селян (холопів), при чому тут „дідичі", „володіння дідичним маєтком Вітошинці" у часи князя Лева (див. III, № 8, 16).

3. Надуманий у грамоті зміст клаузули *свідки*: насамперед, „галицький митрополит Іван" („metropolitan(us) Halicien(sis) Iwan"). Таке ім'я невідоме серед галицької вищої ієрархії 90-х років XIII ст. У другій половині того ж століття, згідно з писаннями митрополита Лева Кишки, галицькі єпископи звались Мелетій, Афанасій, Зосим, Нифонт, Ігнатій, Дорофей (Блажейовський, с. 102). Відомо також, що до 1302 чи 1303 р. офіційно не існувало Галицької митрополії. Лише у 1303 р. Галич став „столицею митрополії і в патріаршому каталогу зайняв 82 місце" (Лужницький, с. 136; пор. також: III, № 18). Серед свідків виступає „перемишльський владика Марко" („Marko wladika Praemislien(sis)") — під таким ім'ям згадується перемишльський єпископ, але писемні джерела подають його не в XIII ст., а у 1328, 1330—1332 рр. (Блажейовський, с. 127, 130). Закінчують список свідків власні імена, відомі з інших фальсифікатів (III, № 9, 12, 19—20 та ін.) — „князі Андрій та Васько Ярославич" („duces Andrei e(t) Wasko Jaroslawic").

4. Викликає недовір'я формулювання клаузули *короборації*, зокрема, вживана у ній множинна форма, хоч ідеться про одну печатку: „До чого [до грамоти] і печатки наші наказано підвісити" („Ad quod e(t) sigilla n(ost)ra

appendi fecimus"). У практиці князівських канцелярій (це відомо також із монарших канцелярій інших країн, хоч були, можливо, якісь винятки на Русі, породжувані певною політичною ситуацією) не знані факти, щоб до грамоти одного і того ж експонента чіпались дві печатки, наприклад, велика і мала.

5. Непереконливим для князівських документів є поставлений під текстом підпис писаря: „Писар Захаріяшко Вікторин" („Et notarius Zachariaszko Wiktorzyn"). Це практиковано у багатьох сфальшованих від імені князя Лева, сина Данила, документах. До речі, в інших грамотах-фальсифікатах знаємо інші варіанти власного імені писаря — „Wiktorzyn" і цілий ряд складених наймень з компонентом „Вихотъ" (III, № 9, 10—14, 17—19), ще в інших наймення писаря вигадане. Втім, фальсифікатор не знав, що документ, який виготовлявся у князівській канцелярії від імені князя, не мав права у XIII ст. підписувати жодний писар. Поставленням підпису порушувалася процедура складання документа, у якій, як правило, зберігалася субординація між канцлером (часто укладачем документа), писарем і переписувачем під час написання і видачі документа канцелярією. Проставлення фальсифікатором підпису радше нагадує приватні пізньосередньовічні документи, стиль вписів документів в акти пізньосередньовічних магістратів, ґродських і земських судів тощо.

Перелічені дані відхиляють будь-яке припущення щодо автентичності документа.

Для створення документа мусило служити декілька джерел. Крім традиції, що становила ідею для появи документа і, безперечно, сягала княжих часів, повинні були існувати писемні зразки, на яких взорувався фальсифікатор. Однозначно, відповіді, тим більше якогось одного зразка акта, ми не знаємо. Немає найменшого сумніву, що у досліджуваній грамоті акумулювались передусім елементи грамот, писаних від імені князя Лева, які, безперечно, були відомі фальсифікаторові. Доказом цього можуть бути формулювання *інтитуляції*, що вживалася у грамотах з іменем Лева (III, № 5—6, 15—16, 24—25), клаузул *свідки* (див. далі), *датація*. Незаперечним фактом використання грамот з іменем князя Лева є вписуваний у фальсифікатах підпис писаря. Виклад *власне змісту*, клаузули *диспозиції* типовий для дарчих і фундаційних грамот XIV—XV ст., у яких у першій частині називають види угідь, а у другій — межі цих угідь — піль і інших урочищ.

Досліджувана грамота збереглася в одному дипломатичному виді і семи списках. Усі списки перекладні, писані латинською мовою і пов'язані з найранішими підтвердженнями князівської грамоти у 1448 р.

1. (АЖ). Список писаря королівської канцелярії Альберта з Жихліна [?]. Створений 14 березня 1448 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV. Підтвердження списку відбулося на прохання підданих зі с. Вітошинців Левка, Гаврила, Яцька, Тимка, Андрія та Петра Василевичів. Лат. мова. Місцезнаходження оригіналу списку сьогодні не відоме.

2. (СҐС). Список Сяноцького ґродського суду. Створений 28 лютого 1633 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**) і поданий у формі обляти в актових книгах ґродського уряду. Внесення документа в книги Сяноцького ґродського суду відбулося на прохання Федька Радев'ята, Сенька Куньовича, Яцька Микитчата і Яцька Гринов'ята Вітошинських (ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, кн. 151, арк. 2302—2306; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 2302—2303) Лат. мова. Чітке канцелярське письмо. Правопис характерний для XVII ст.: виміна **u** на **v** і, навпаки, **i** на **y** та ін. Чітко простежується нерегламентоване написання великих літер у тексті. Численні скорочення, серед яких переважають суспенсії. Водночас трапляються скорочення-контракції: „n̄ri“: „n(ost)ri“; „a̅ls“: „al(ia)s“, „oi̅a̅“: „o(mn)ia“, серед яких і традиційні, наприклад: „dn̄i“: „d(omi)ni“. Спеціальний знак уживається для сполучника **et**. У тексті наявні виправлення окремих слів. Слово „metae“ подано як „mete“. На початку запису документа у книгу подані його дата і заголовок: „Oblata privilegii Witoszynskich“. Поряд, на сторінки книги внесена грамота князя Лева Даниловича з датою 1297 р. (див. III, № 16) у підтвердженні королів Сигізмунда II з 1566 р. (див. III, № 16, **Мишк.**) та Сигізмунда III з 1631 р. (див. III, № 16, **Ковал.**).

3. (КК). Список королівської канцелярії, складений невідомою особою. Створений 8 листопада 1639 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який у свою чергу підтвердив король Владислав IV. Лат. мова Сьогодні місце зберігання цього списку невідоме.

4. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений 11 серпня 1640 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р (див **АЖ**), який підтверджений королем Владиславом IV у 1639 р. (див. **КК**) і вписаний як облята в актові книги ґродського уряду. Внесення документа у книги Перемишльського ґродського суду відбулося на прохання Ґеоргія Койчицького та Конрада Вітошинського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 365, арк. 1191—1194; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 1192—1193). Лат. мова. Порівняно чітке канцелярське письмо. Правопис тексту засвідчує характерну для XVII ст. виміну графем **u**, **v** та інших букв, непослідовне вживання великих літер. Наявні порівняно часті скорочення, серед яких у кількісному відношенні виділяються скорочення-суспенсії. Є також скорочення контракції, наприклад: „nr̄o“: „n(ost)ro“; „dn̄o“: „d(omi)no“. У багатьох місцях спостерігаються перестановки слів (порівняно зі списком **СҐС**) у тексті, їх пропуски, інше читання власних назв: „Kryhel“ і „Kruel“, „Kaliny“ замість „Kalny“ та ін. Запис документа у книзі ґродського уряду супроводжується заголовком: „Oblata lit[t]erarum ser(enissim)ae Regiae M(aies)t(a)tis incolis villa Witoszynce servien(tium)“.

5. (Денг.). Список секретаря королівської канцелярії Франциска-Михайла Денгофа. Створений 20 січня 1680 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджує король

Ян III. Підтвердження відбулося на прохання Івана Микитича, Івана Маркевича, Гриця Трусковича, Івана Гриневича з Вітошинців Вітошинських та Фоми Сеновича. В одному і тому самому документі король Ян III підтверджує „екстракт" із книг Королівської люстрації за 1628 р., датований 27 листопада 1629 р., у якому наводиться грамота князя Лева Даниловича з 1297 р. у підтвердженні короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. III, № 16, **Мишк.**). Лат. мова. Нині місце зберігання списку і документа, який його підтверджує, не відоме.

6. (Одол.). Список секретаря королівської канцелярії І. Одольського. Створений у Кракові 1 серпня 1702 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Ян III у 1680 р. (див. **Денг.**) та Август II. Останнє підтвердження відбулося на прохання Вітошинських, а саме: Георгія та Івана Гіцетовичів, Василя Гриневича, Івана Бунського та Павла Маркевича. В одному і тому самому документі король Август II наводить текст грамоти князя Лева Даниловича з 1297 р. (див. III, № 16) у складі екстракту з книг Королівської люстрації 1628 р. (див. III, № 16, **ККЛ** та **ЛК РБВВ**), підтверджений королем Яном III у 1680 р. (див. **Денг.**). Лат. мова. Місце зберігання списку в складі оригінальної грамоти тепер не відоме.

7. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений 20 листопада 1702 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1448 р. (див. **АЖ**), який підтверджують королі Ян III у 1680 р. (див. **Денг.**) та Август II у 1702 р. (див. **Одол.**), і записаний у формі обляти в актових книгах ґродського уряду. Документ внесений у книги ґродського суду на прохання Георгія Вітошинського. В одному і тому самому документі поряд з екстрактом із книг Королівської люстрації від 27 листопада 1629 р., подібно як і у списку **Денг.**, наводиться грамота князя Лева Даниловича з 1297 р. у підтвердженні королів Сигізмунда II з 1566 р. (див. III, № 16, **Мишк.**) і Яна III з 1680 р. (див. **Денг.**) (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 473, с. 2509—2517; досліджуваний список грамоти кн. Лева Даниловича, с. 2511—2512). Лат. мова. Письмо XVII ст. Правопис є певним дублюванням правопису списку-підстави 1702 р., що виявляється у написанні графем, застосуванні скорочень, пунктуації. У тексті наявні виправлення і переписування слів, в окремих місцях їх пропуски і дописування над рядком. Запис у книзі має заголовок: „Oblata confirmationis privilegiorum pro parte nobilium Witoszynskich servientium".

Поданий перелік, очевидно, не вичерпує усіх ще нині наявних списків документа. Наприклад, на використання невідомого нам списку може вказувати згадка і цитація грамоти М. Подолинським (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ ф. Теки Подолинського, т. 5, № 312, арк. 509).

Опубл.: Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 8—9

Текст документа латинською мовою

В основу публікації покладено список **СҐС**.

Nos dux Leo, regis Danielis filius.

Notum facimus universis, quia servitor(es) n(ost)ri Wasil, Ihnatko, Illia, Iwan, Hrycko, Stepan, vill(ae) Witoszeniec h(ere)des fidelia dignaq(ue) obsequia nobis praestiterunt, (v)isaque illor(um) fidelia obsequia ad eorum expostulation(em) et petition(em), acceden(te) ad id consilio senator(um) n(ost)rorum curiaeq(ue) n(ost)rae, confirmavimus illis lit[t]eris n(ost)ris hereditat(em) ipsor(um) vill(am) Witoszeniec, h(ere)dibusq(ue) et successor(ibus) eorum, dedimusq(ue) eis illa o(mn)ia, quaeq(ue) spectant et ab ipso evo ad eandem vill(am) superius exp(res)sam spectabant perpetuo et in aevum, cum agris, pratis, sylvis, boris, desertis et campum Kruel nuncupatum, cum mericis ad id pertinent(ibus) granitiebusq(ue) perpetuis, incipien(do) a vertigine montis sylvae dictae Lipnik et pertenden(do) inferius per sylvam ad alveum a(li)as Kalny Potok nuncupat(um) penes campum dictum Starowka ad rivulum al(ia)s do Krynice, et ad eo rivulo al(ia)s od Krynice inferius fluvio al(ia)s potokiem et ad eo alveo al(ia)s od potoka per campum ad prata et a pratis directe per campum ad planiciem a tergo al(ia)s na Błonie Zadnie, et ex ea planitie al(ia)s z Błonia campo usq(ue) ad montem al(ia)s do Szolomionia, ead(em) monte usq(ue) ad sylvam dictam Iwanie, et ab eadem sylva Iwanie ad Kruel, et a Kruel sub monte al(ia)s Zagorzem ad dumum dict(um) Tarnowi al(ia)s do Tarnowego Krza, et ab eodem dumo Tarnowy nuncupat(o) directe vertigine mont(is) usq(ue) ad locum dictum ad vertiginem montis sylvae dictae Lipnik, ita late longe circumferential(ite)rq(ue), prout eiusmodi metae al(ia)s Wrociska in se continent.

Insuper liberis illis erit et successor(ibus) eor(um) syluae n(ost)rae ducatu(s) al(ia)s hospodarskie(go) tam pro aedificio quam etiam pro aliis o(mn)ibus necessitatib(u)s robora lignaq(ue) communia secari et ad domos suas deduci, vehi et utifrui.

Ea o(mn)ia illis posterisq(ue) eor(um) dedimus nihil sibi pro usus ibid(em) perpetuis temporibus reservant(es). Et illi nobis successor(ibus) q(ue) n(ost)ris bellum pubiu(m) servire (obligant).

Et circa p(raemi)ssa p(er)sona(li)t(e)r interfuerint d(omi)ni consiliarii nostri: metropolitan(us) Halicien(sis) Iwan, et Marko wladika Praemislien(sis), duces Andrei e(t) Wasko Jaroslawic et alii multi milites et n(obi)les.

Ad quod e(t) sigilla n(ost)ra appendi fecimus.

Et si quis voluerit verbo nostro contradicere vel lit(t)eris n(ost)ris aliquid detraheri, iud(iciu)m n(ost)rum cum ipso cor(am) d(omi)no deo erit.

Scriptum Leopoli, mensis Septembris die vigesima prima anno sesctysiacznego osmsetnego czwartego.

Et notarius Zachariaszko Wiktorzyn.

Переклад

Ми, князь Лев, син короля Данила.

Сповіщаємо всіх, що наші слуги, дідичі села Вітошинців Василь, Ігнатко, Ілля, Іван, Грицько і Степан, вшанували нас вірними й достойними послугами. Зважаючи на їх вірну службу, а також на подане ними клопотання, ми, порадившись із боярами нашого двору, підтверджуємо їх цим нашим листом у дідичному й спадковому володінні дідичним маєтком Вітошинці і надаємо їм на вічні часи все те, що споконвіку належало до вищезгаданого маєтку разом з ґрунтами, луками, лісами, пустками і полем, що зветься Круель, та прилеглими до нього пущами. Стародавній обвід маєтку починається на гребені гори в лісі під назвою Липник і простує вниз лісом до так званого Кального Потоку, який тягнеться вздовж поля, називаного Старівкою, до струмка чи до Криниці, а від струмка чи Криниці далі вниз до потоку, а від цього потоку через поле до лук, а від лук прямо по полю до кінця долини, себто на Задні Болоні, а з долини, себто з Болоні, навпрушки полем аж до гори, тобто Шоломоня, і далі горою аж до лісу, що зветься Іванє, а від цього ж таки лісу Іваня до Круеля, і від Круеля попід горою, тобто по Загір'ю, до так званих Тернових заростей або Тернового Корча [?], і від цих заростей, званих Терновими, прямо по гребеню гори аж до того місця, де на гребені гори [починається] ліс під назвою Липник. Таким ось чином уздовж, ушир і доокола, згідно з відмітками чи урочищами, простягається це [володіння]

А крім того, як їм, так і їхнім спадкоємцям, вільно рубати, вивозити до своїх домівок і вживати на власну користь як для будівель, так і для всіляких потреб лежаче й живе дерево в господарських лісах нашого князівства.

Це все ми надали їм та їхнім нащадкам на вічні часи, нічого не притримуючи на власну користь. Вони ж нам і нашим нащадкам мусять служити під час війни, виставляючи ратників.

При вищесказаному особисто були присутні наші панове радники' галицький митрополит Іван, перемишльський владика Марко, князі Андрій та Васько Ярославич, а також багато інших воїнів і знатних осіб.

До чого і печатки наші наказано підвісити.

А якби хтось захотів порушити наше слово або вилучити будь-що з нашого листа, нехай Господь Бог нас із ним розсудить.

Писано у Львові, місяця вересня 21 дня, року 6804.

Писар Захаріяшко Вікторин.

№ 16

Грамота галицького князя Лева Даниловича „слугам сідельним" Перемишльського двору з датою 1297 р., у Перемишлі, якою князь за військові заслуги та догляд на князівському дворі за кіньми і на окреме прохання підданих визнає межі земельних угідь наданого їм села Вітошинців

Грамота за дипломатичною характеристикою належить до низки дарчих документів. Згідно з документом, князь Лев Данилович надає своїм слугам, в обов'язки яких входив догляд за кіньми, що були у князівському дворі, село і визначає належні до нього землі. Порівняно з описом земель, що поданий у грамоті від 21 вересня 1296 р. (III, № 15), у досліджуваній грамоті він більш деталізований і докладний.

Оригінал документа не зберігся. Про нього знаємо лише з копії, що вмщена у підтвердному документі короля Сигізмунда III, виданого 4 липня 1566 р. у Любліні і внесеного у книги королівської люстрації 1628 і 1629 рр. (Budzyński, Przybość, s. 163; див. далі) та облятованих у книгах Сяноцького ґродського суду 28 лютого 1633 р. (ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, кн. 151, арк. 2307—2308).

Згідно зі *вступним протоколом* підтвердного документа короля Сигізмунда II, запис Левового привілею для Вітошинців був „знайдений в одній із старовинних книг їх руської церкви" („ut dicti privilegii transsumptum in libro quoddam ecclesiae ipsorum Ruthenice vetusto repertum confirmare") (IV, № 61). Первісний український текст грамоти перекладений старопольською мовою. Правда, у протоколі трансумпту про це прямо не сказано. Дане місце подано нетрадиційно, оскільки йдеться про переклад „слово в слово" з руської на нашу „просту народну мову" („de verbo ad verbum de Ruthenico in linguam nostram vulgarem translatus"), де, отже, до числа простих (на церковний лад) причислена польська мова. Перекладний варіант підтвердного документа, найімовірніше, з'явився під час його трансумпту 1566 р., український оригінал якого на сьогодні втрачено.

Не викликає застережень структура документа — вона членується на три основні частини, кожна з яких виповнена відповідною кількістю клау-

зул, що загалом відповідає характеру традиційних середньовічних формулярів документів.

Виданий у Перемишлі. Датовано документ: „Писано в Перемишлі, шостого тисячного вісімсот п'ятого року" („Pisano w Przemyślu, roku szostego tysiącznego osmisetnego piątego"). Дата року подана за старою ерою візантійського літочислення, 6805 р., що відповідає літочисленню за н. е. 1297 р. (6805—5508=1297). У формулюванні немає вказівки на день і місяць видачі документа.

Оригінал грамоти не засвідчувався печаткою, а замість тексту клаузули *короборації* виступає формула *маледикції*.

Виявлення та вивчення документа почалося лише на початку XX ст., подібно, як і документа з датою у Львові, 21 вересня 1296 р. (III, № 15). Його виявив і вперше дослідив А. Прохаска. Дослідник на основі тексту документа доводить (трактуючи документ як достовірний), що в Галицькій Русі, як і в давній Литві, діяло ленне (земельне) право у відносинах між князем і його „слугами". Воно виявлялось у наданні їм земель, однак з обов'язковою умовою несення військової служби (Prochaska. Lenna i maństwa.., s. 5). Докладно, на основі великого порівняльного матеріалу, досліджував документ, сперечаючись із А. Прохаскою (поряд текст документа), М. Грушевський (Подібно, як і грамоту з іменем князя Лева Даниловича 1296 р., III, № 15.) Він уважав документ фальсифікатом: „Ми маємо перед собою фальсифікат і то зовсім партацький", і будь-які досліди відносин на його підставі недопустимі (Грушевський М. Чи маємо .. грамоти.., с. 13). Його появу відносять до XVI ст.

На неавтентичність документа та належність до XVI, а не до XIII ст. вказують низка обставин, у яких він міг створюватися, а також аналіз його власних внутрішніх ознак, передусім, його зміст:

1. Поява документа могла бути викликана загальнодержавним заходом — люстрацією земель королівщин, метою якої було проведення оцінки і оподаткування нерухомих маєтностей усього Руського воєводства (перша докладна люстрація припадає на 1564—1565 рр.), відповідно, й реєстрації усіх документів, які засвідчували право власності на нерухоме майно. Ті власники, які не посідали документальних підтверджень своїх прав, були змушені їх „шукати". Згаданий державний захід 60-х років XVI ст. якоюсь мірою збігся із втручанням перемишльського старости у права „служилих" сіл, у тому числі Вітошинців, які віддавна як оберігачі стаднини були пов'язані з князівським двором, а згодом з королівським. Староста, як перший представник королівської влади на місцях, намагався накинути тим селам і їхнім мешканцям панщизняні обов'язки (див. також: III, № 8, 15). У цій ситуації пізнавальними є чимало фактів. Грамота з'явилася і була подана на підтвердження, правдоподібно, у той час, коли захиталось становище мешканців села; піддались ревізії їхні традиційні (спадкові) права, а перемишльський староста і мединицькі урядовці кожночасно (нерідко з погодження королівських комісій) погрожували ліквідацією привілеїв села і його жителів. М. Грушевський зауважує, що саме „серед

таких непевних обставин, висячи на ласці старости перед перспективою бути переведеними кожної хвилі на панщину, вітошинські конюхи предложили, літом 1566 р., королеви до потвердження грамоту кн. Лева, нібито загублену їх предками під час якогось татарського нападу і тепер знайдену в якійсь старій книзі їх руської церкви. Чому сеї грамоти в тій книзі не знайдено скорше,— запитує М. Грушевський,— великої бібліотеки при церкві чей же не було, чому вони не згадали скорше про страту такої грамоти, про яку чей же пам'ятали, й не постаралися дістати потвердження на підставі устної заяви, по горячим слідам,— все се лишається невиясненим і робить появу сеї грамоти дуже підозрілою" (Грушевський. Чи маємо . грамоти.., с. 12).

Бракує у тій частині протоколу підтвердного документа також докладності, коли і звідки взято текст грамоти, в які „давні часи" вона пропала, в яких умовах її не стало. Дуже розпливчастим є аргумент, що „наші володіння, а особливо руські землі, не раз бували спустошувані скіфами" („Skythis"!). Сам текст грамоти виявлений у безіменній, „одній із старинних книг" та ін.

2. До інших фактів належить функціональний аспект перекладної давньоукраїнської грамоти з іменем князя Лева, для якої, правдоподібно, неоднозначно впливала впродовж другої половини XVI ст. на перемишльську старостинську владу Свідченням цього є затяжна боротьба вітошинців із властями, яка поширилася і на XVII ст За приклад може служити скарга шляхетних Вітошинських на насильства і кривди з боку мединицьких урядовців від 28 лютого 1633 р. (ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, спр. 151, арк. 2309). Чимало дотичних до діяльності вітошинців документів опубліковано в: AGZ, t. VI, s. 18; t. X, s. 137; t. XIII, s. 512, 525, 569; t. XVIII, s. 470; t. XXI, s. 22—23, 216.

Простеження за ситуацією цих відносин дає підстави М Грушевському вважати, що боротьба села Вітошинці досягла найвищого апогею саме на початку 30-х рр. XVII ст. Він твердить, що, всупереч хронології Левової грамоти та її підтвердження Сигізмундом III 1566 р., з'являється „князівська" грамота з ранішою датою 1296 р. у складі підтвердження короля Казимира IV 1448 р. Таким чином, грамота 1296 р. (III, № 15) з'явилася пізніше грамоти 1297 р. М. Грушевський звертає увагу також на те, що шляхетні Вітошинські у цій боротьбі вистаралися ще якогось „потвердженя своїх „привілеїв" від нового короля Владислава IV" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 17).

3. Викликають застереження також загальний стиль викладу тексту публікованої грамоти, її зміст. Передусім у клаузулі *інтитуляції* використане рідковживане (очевидно, під західним впливом) початкове „ми" („Nos"). Давньоукраїнські грамоти XIII ст. не знають „pluralis maiestaticus" (Генсьорський. З коментарів.., с. 179; див. також III, № 15).

4. Непереконливим у клаузулі *інтитуляції* (принаймні ніде не засвідчений) є уточнюючий зворот для слів „князь Лев" — „син великого короля Данила" („wielkiego krola Daniela syn"). Пор.: „**Сѣ азъ князь Володимѣръ**

сн҃ъ Василковъ· вноукъ Романовъ" або· „**Се азъ князь Мьстиславъ· сн҃ъ королєвъ· вноукъ Романовъ**" (див. II, № 45, 67), у досліджуваних фальсифікатах обходились переважно формулюваннями· „**А се ꙗ князь Левъ· сн҃ъ короля Данила**" (III, № 14), „Ego dux Leo filius regis Danielis" (III, № 19) та ін. В умовах феодальної залежності та підпорядкування князеві незрозумілими є слова, які начебто вказують, що князь Лев Данилович, „порадившись зі своїм господарським двором", взяв „собі на наш господарський двір, на нашу військову службу [.] наше вільне село Вітошинці" („Namowiwszy się z swoiem dworem hospodarskiem, wzielismy sobie na dwor nasz hospodarsky wieś naszą wolną Witoczynce na sluzbe naszą woienną"). М. Грушевський риторично запитує: „Що се за нарада „з своїм господарським двором?" (Грушевський. Чи маємо . грамоти.., с. 13). Навряд чи у княжий період офіційно існувала така відокремлена структура, як „господарський двір". Немає переконаності, чи існував у XIII ст. сам прикметниковий термін „hospodarski" Словники давньоруської мови його не подають (СДЯ, т. II, с. 366). Це, правдоподібно, невдалий переклад, але у тому випадку, коли б для цього слова мав бути давньоукраїнський відповідник. Не знаходимо для XIII ст. слова „hospodarski" у старопольськомовних словниках. Водночас невідомо, що автор тексту грамоти мав на увазі, згадуючи „вільне село" („wieś naszą wolną"). Від кого село вільне? М. Грушевський зауважує щодо цього формулювання· „Конюхи, як і всяка служба рекрутувалися з холопів, службу воєнну несла дружина, при чім тут се „вільне село"?" (Грушевський. Чи маємо . грамоти.., с. 13). Саме такий шлях набирання „слуг" („служилих") при князівських дворах і формування військових дружин підтверджують інші приклади, зафіксовані у джерелах і опрацьовані у спеціальних дослідженнях істориків.

На неавтентичність документа вказує також чимало інших фактів, що випливають із внутрішньої критики його тексту. Більшість їх, щоб не повторюватись, викладені у вступі до попередньої грамоти з датою 1296 р., вересня 21, у Львові, яка стосується того ж села Вітошинців у Перемишльській землі (III, № 15).

Для створення документа фальсифікатор мусив користуватися кількома джерелами Передусім цьому слугували пам'ять традиції і реальний зв'язок поселенців із предками — князівськими слугами-конюхами. Можливо, існував і якийсь ранній запис.

Під час складання грамоти фальсифікатор мусив використовувати зразки документів князівської канцелярії, зокрема Лева Даниловича. Про це непрямо свідчать *початкові* та *прикінцеві формулювання* клаузул документа. Але йому служили й інші зразки Левових документів, що використовувались у грамоті 1296 р. На це вказує нетотожність формулювань (клаузули *інтитуляції, інскрипції*, далі клаузули *прикінцевого протоколу* документа), а також виклад тексту клаузули *диспозиції* у *власне змісті* документа, у якому докладніше подано опис наданих вітошинцям земель та інших урочищ (III, № 15).

При складанні документа враховувались, очевидно, також зразки документів XIV—XV ст. Грамоти 1296 і 1297 рр. належать, правдоподібно, різним авторам.

Досліджуваний документ відомий у дев'яти списках одного і того ж виду. Всі списки перекладні, дійшли до нас польською мовою у складі королівських підтвердних документів.

1. (Мишк.). Список підканцлера королівської канцелярії Петра Мишковського. Створений 4 липня 1566 р. в Любліні у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II Прохачами до короля підтвердити „привілей" були перемишльські підконюші, яких тоді звали також „сідельниками", зі села Вітошинців (IV, № 61). Старопольс. мова. Місцезнаходження рукопису списку, як і його підтвердного латинського документа короля Сиґізмунда II, нині не відоме.

2. (ККЛ). Список із Книги королівської люстрації 1628 р. Створений приблизно у 1628 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**). Старопольс. мова. Нині місцезнаходження списку не відоме.

3. (ЛК РБВВ). Список люстраційної комісії Руського, Белзького та Волинського воєводств у складі Самуїла з Конар Стапецького — радомського каштеляна і завіхостського старости, Івана Глинки — ловчого Галицької землі, Феліціяна з Гороховець Ґроховецького — перемишльського земського писаря і королівського секретаря, Якова Будеїнського — писаря Коронного скарбу, виданий 27 листопада 1629 р. в Медиці у формі екстракту з книг Королівської люстрації за 1628 р. (див. **ККЛ**). Створений у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**). Старопольс. мова. Місце зберігання рукопису не відоме. Екстракт документа містився у родинному архіві Вітошинських і був поданий у 1680 р. на підтвердження королю Янові III (див. **Денг.**).

4. (Ковал.). Список канцлера королівської канцелярії А. Ковалинського. Створений у Варшаві 27 серпня 1631 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджує король Сиґізмунд III. Старопольс. мова. Місцезнаходження списку, як і його підтвердного королівського документа, сьогодні не відоме.

5. (СҐС). Список Сяноцького ґродського суду. Створений 28 лютого 1633 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**), який підтверджує король Сиґізмунд III у 1631 р. (див. **Ковал.**), і записаний у формі обляти в актові книги ґроду. Внесення документа у книги Сяноцького ґродського суду відбулося на прохання Федька Радев'ята, Сенька Куньовича, Яцька Микитчата і Яцька Гринов'ята Вітошинських зі села Вітошинці (ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, кн. 151, арк. 2306—2309; досліджуваний список грамоти кн. Лева Даниловича, с. 2307—2308). Старопольс. мова. Чітке канцелярське письмо. Правопис характерний для польської мови українських територій XVII ст. Це стосується правопису графем, уживання вели-

ких літер, пунктуації тощо. Текст не має скорочень, у ньому не виділяються абзаци, записаний підряд з підтвердним текстом королівської грамоти. Досліджуваний список внесений у книгу поряд з іншою грамотою князя Лева Даниловича з 1296 р. (III, № 15) у підтвердженні короля Казимира IV з 1448 р. (IV, № 25, а також: III, № 15, **АЖ**). Запис супроводжується заголовком: „Similis oblata ex p[raesen]te eorundem".

6. (Денг.). Список секретаря королівської канцелярії Франциска-Михайла Денгофа. Створений 20 січня 1680 р. у Варшаві у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) і екстракту з книг Королівської люстрації за 1628 р. (див. **ККЛ**, **ЛК РБВВ**). Підтвердження відбулося на прохання Івана Микитича, Івана Маркевича, Гриця Трусковича, Івана Гриневича з Вітошинців Вітошинських та Фоми Сеновича. У цьому ж документі король Ян III підтверджує також грамоту князя Лева Даниловича з 1296 р. (див. III, № 15) у підтвердженні короля Казимира IV 1448 р. (IV, № 25, а також: III, № 15, **АЖ**).

7. (Одол.). Список секретаря королівської канцелярії І. Одольського. Створений у Кракові 1 серпня 1702 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) і екстракту з книг Королівської люстрації за 1628 р. (див. **ККЛ**, **ЛК РБВВ**), підтверджених королями Яном III (див. **Денг.**) та Августом II. Останнє підтвердження здійснене на прохання сім'ї Вітошинських — Георгія й Івана Гіцетовичів, Василя Гриневича, Івана Бунського та Павла Маркевича. Поряд, в одному і тому ж документі, король Август II підтверджує грамоту князя Лева Даниловича з 1296 р. (див. III, № 15), яка раніше підтверджувалась королями Казимиром IV у 1448 р. (IV, № 25, а також: III, № 15, **АЖ**) та Яном III у 1680 р. (III, № 15, **Денг.**). Старопольс. мова. Місце зберігання оригіналу списку у складі підтвердних грамот невідоме.

8. (ПҐС). Список Перемишльського ґродського суду. Створений 20 листопада 1702 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1566 р. (див. **Мишк.**) і екстракту з книг Королівської люстрації за 1628 р. (див. **ККЛ**, **ЛК РБВВ**), які підтверджені у свою чергу королями Яном III 1680 р. у Варшаві (див. **Денг.**) та Августом II у 1702 р. (див. **Одол.**) і вписані у формі обляти в актові книги Перемишля. Внесення документа в книги Перемишльського ґродського суду відбулося на прохання Георгія Вітошинського. У склад облятованого документа входить також грамота князя Лева Даниловича з 1296 р. (III, № 15), підтверджена королями Казимиром IV у 1448 р. (IV, № 25, а також: III, № 15, **АЖ**) та Яном III у 1680 р. (III, № 15, **Денг.**) (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 473, с. 2509—2517; досліджуваний список грамоти кн. Лева Даниловича, с. 2514). Старопольс. мова. Письмо XVIII ст. з певним наслідуванням правопису XVII ст. Написання великих букв не регламентоване, немає скорочень. Запис документа у книзі супроводжується заголовком: „Oblata confirmationis privilegiorum pro parte nobilium Witoszynskich servientium".

9. (Подол.). Список Михайла Подолинського. Створений у перших десятиліттях XX ст. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з

1566 р. (див **Мишк.**) як екстракт обляти з книг Сяноцького ґродського суду за 1633 р. (див. **СҐС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ ф. Теки Подолинського, т. 1, арк. 230). Старопольс. мова. Письмо недбале, з багатьма виправленнями. Увесь текст уміщено на одній сторінці білого аркуша паперу розміром in folio. Правопис відповідає правопису тексту-підстави. В окремих випадках, однак, помітне осучаснення правопису графем, наприклад, відповідно до вимови замість **s, z, c** поставлено **ś, ż, ć**. Наявні відмінності у тексті, для прикладу, слово „wierzchu" подане як „wierszchu", „Krza" — як „Kiza". У деяких словах змінені закінчення „naszę" замість „naszą", „Polanu" замість „Polany". Зворот „po poli" замінено на „do roli". Текст не абзацований. Після дати року, яка подана словами, винесене розшифрування „1297" Перед підтвердним текстом документа короля Сигізмунда II та списку князівської грамоти напис українською мовою: „Вітошинці" і поклик на джерело, звідки взятий дослідником текст. Під текстом (зворот аркуша) оригінальний заголовок із актових книг Сяноку, який супроводжує запис обляти: „Actum in castro Sanocensi feria 2 post Dominica Oculi Quadrages(ima) proxima A(nno) D(omini) 1633 (28/2). Oblata privilegii Witoszynskich".

Поряд із наведеним мусили існувати ще й інші списки. Окремим списком, досліджуючи і описуючи грамоту, користувався А. Прохаска (Prochaska. Lenna i państwa.., s. 5).

Грамота опублікована тільки раз: Грушевський. Чи маємо .. грамоти.., с. 10—11.

Текст грамоти старопольською мовою

У виданні текст грамоти публікується на основі списку **СҐС**.

My xiądz [!] Lew, wielkiego krola Daniela syn.

Namowiwszy się z swoiem dworem hospodarskiem, wzielismy sobie na dwor nasz hospodarsky wieś naszą wolną Witoszynce, na służbe naszą woienną y dla przyglądanie koni naszych hospodarskich przy dworze naszem Przemyskiem.

Iz tesz to wsi poddani naszy prosili nas, iako to słudzy naszy siedelni, abysmy im na to dali list nasz z opisaniem granic tey to wsi pod pieczęcią naszą hospodarską dla[1] pokoju wiecznego. My tedy prozbom ich dosyc czyniąc, dalismy im za ich posługi pilne z lasem, z borami, z łąkami, z rolami począwszy z wierzchu Lipnika lasa dołem Dębiny, mimo polany[2] Bołotha na Kalny Potok,

[1] Слово написане нерозбірливо

[2] Polanu.

potokiem do Piskorowej Dąbrowy, do Kołodzicza, od Kołodzicza dołu potokiem do steszki, wrociwszy sie z potoku na łąki przez pole prosto na Błonie Zadnie po roli Popowey y po Dąbrowe do drogi od Kurasic, drogą prosto po las Iwania na Kruhel, Kruhelem drogą do Tarnowego, a od Tarnowego Krza mimo Horodyszcze, od Horodyszcza drogą do wierzchu Lipnika — to wszystko dalismy im na wieki wieków y potomkom ich.

A kto by chciał nastąpić na nasze słowo, sąd mnie z niem przed panem bogiem.

Pisano w Przemyślu, roku szostego tysiącznego osmisetnego piątego.

Переклад

Ми князь Лев, син великого короля Данила.

Порадившись зі своїм господарським двором, ми взяли собі на наш господарський двір, на нашу військову службу і для догляду за нашими господарськими кіньми при нашому Перемишльському дворі наше вільне село Вітошинці.

У зв'язку з цим наші піддані цього села як наші сідельні слуги просили нас, щоб ми на це дали для вічного миру наш лист з описом границь цього ж села з нашою господарською печаткою. Ми тоді, задовольняючи їх просьбу, дали [село] за їх ретельне прислуговування з лісом, з борами, з луками, з орним полем, починаючи від верхів'їв лісу Липника, низом Дубини, низом обабіч поляни Болота в напрямку на Кальний Потік, [потім] струмком Піскорової Діброви до Колодича; від Колодича низом, потоком до стежки, повернувшись з потоку на луки через поле прямо на Задні Болоні до Попової ріллі і по Діброву до дороги від Курасич, [далі] прямо дорогою по ліс Іванє на Кругель; Кругелем дорогою до Тернового Корча [?], а від Тернового Корча [?] мимо Городища, а від Городища дорогою до верхів'їв Липника. Все це ми дали їм та їх нащадкам на вічні часи.

А якби хтось захотів порушити наше слово, суд мені з ним мати перед Богом.

Писано в Перемишлі, 6805 року.

№ 17

Грамота галицького князя Лева Даниловича монастиреві святих Петра і Павла в Перемишльській землі з датою 1299 р., травня 2, якою село Бережницю з усіма належними до нього земельними угіддями, підданими та їх повинностями і всі названі надання передає у відання за військові заслуги дворянинові Косткові Бережницькому. Крім того, князь додає Костеві „кулоство" у монастирі Спаса та право на ведення духовних і світських судів

Досліджуваний документ належить до дарчих. Його оригінал не зберігся. Про текст документа знаємо з трансумпту короля Сигізмунда II з датою 12 січня 1550 р. (**ЛМ**). Йдеться про найраніший із відомих нині списків князівської грамоти. З протоколу королівського підтвердного документа дізнаємось, що досліджувана грамота (у трансумпті названа „листом" — „litteras") писана від імені „князя Лева, сина найславетнішого короля Данила", була подана на підтвердження „руською мовою" і „слово в слово достовірно перекладена польською мовою". Документ був „написаний на пергаменті і скріплений його [князя] печаткою, підвішеною на шовковому шнурку" („l(itte)ras [...] Ruthenico quid idiomate scriptas, verum in linguam Polonicam de verbo ad verbum fidel(ite)r translatas [...] in pargamine scriptas, sigilloque eius appenso in corda serycea"). Підтвердження документа відбулося на прохання самбірського протопопа грецького обряду Ігнатія (IV, № 42).

Грамота, яка збереглася у складі підтвердного документа Сигізмунда II, була внесена королівськими ревізорами в середині XVI ст. у книгу Литовської метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 22, k. 419—419 zw.) та в XVII ст. двічі у формі обляти в книги Перемишльського ґродського суду (**ПҐС-1**, **ПҐС-2**). У книгах суду грамота записана без тексту королівського трансумпту. При цьому для облятування вперше (1637) Іваном Бережницьким був поданий ще руський текст документа (**ПҐС-1**), вдруге (1647) на прохання Георгія, Павла та інших Бережницьких облятується новий польський список (згідно зі заголовком „копія привілею") документа. Остання облята створена, правдоподібно, на основі раніше польського списку (**ПҐС-2**) паралельно й 1637 р. Чи служив для обляти вперше один і той самий руський текст, що підтверджувався королем Сигізмундом II, ідентифікувати не вдається. Списки грамот **ЛМ** та **ПҐС-2** різняться за кількістю тексту, деяким смисловим навантаженням, особливостями контексту, зрозуміло, й правописом.

Формуляр документа традиційний, складається з трьох основних частин: *вступного протоколу*, *власне змісту* і *закінчення* (*есхатоколу*), кожна з яких виповнена (хоч не ідентичною) кількістю клаузул. Див. початок тексту (Іл. *36*).

Документ, згідно з текстом, писався у монастирі св. Петра і Павла. Конкретна назва місцевості не вказана. Текст *датації* у відомих нині трьох

списках звучить так: 1550 р. — „A pishan y dan listh w monasthyrze kosciele we czwarthok miesziącza maia w czwarthy dzien liatha Bozego szescz thysziączne[g]o oszm szetne[g]o“ (**ЛМ**); 1637 р. — „A pisana y dana hramota w manastyrze w kosciele we czwartek miesąca maia dnia wtorego lata od stworzenia swiata szosty tysięcy siedmdziesiąt siodmego“ (**ПҐС-1**); 1647 р. — „Pisano y dano to potwierdzenie w manasterze, w kosciele we czwartek miesiąca maia dnia wtorego, lata od stworzenia swiata szesc tysięcy osmset siodmego“ (**ПҐС-2**). Місце написання документа у монастирі, таким чином, підтверджує *датація* у всіх списках. Правда, невідомо, про який монастир св. Петра і Павла йдеться і де саме він містився. Чи у Бережниці? Принаймні церква у селі Бережниці віддавна носить ім'я св. апостолів Петра і Павла. Чи можна у цьому шукати зв'язок зі згаданим монастирем,— невідомо. Можливо, лише у тому випадку, що фальсифікатор запозичив назву церкви для свого документа. Монастир з такою назвою у спеціальній літературі не згадується (Коссак, с. 174—177; Никорович, с. 417—427, 474—478; Крип'якевич, с. 70—104).

Якщо клаузула *датації* у всіх списках однакова щодо неподання назви населеного пункту — місця складання і видачі документа, то щодо власне дати вона різна. І це стосується як дати року, так і числа дня: список 1550 р. — у четвер 4 травня 6800 р.; 1637 р. — у четвер 2 травня 6077 р.; 1647 р. — у четвер 2 травня 6807 р. Отже, у трьох списках одного і того самого документа дата року інша — у першому, найранішому, 1292 р. (6800—5508=1292 за новим календарем), у третьому — 1299 р. (6807—5508=1299), а щодо другого списку — 6077—5508=569 р., то взагалі ця дата незрозуміла і радше вказує на неуважність чи необізнаність перекладача-писаря з давньоукраїнським письмом і способом датування документів за візантійським літочисленням

Розглядаючи перше і третє формулювання дати року (вони, зрештою, могли відповідати рокам життя і діяльності експонента документа), різними є денні дати, зокрема, відповідність числа дня й назви дня реального календаря щодо фіксованих років' 4 травня 1292 р. припадало не на четвер, як пропоновано у формулюванні *датації*, а на неділю, 2 травня 1299 р. — на суботу.

Документ засвідчувався печаткою. Згідно з підтвердним королівським документом, був скріплений князівською „печаткою, підвішеною на шовковому шнурку“ (**ЛМ**). Щодо самого тексту грамоти клаузули, то про печатку згадують лише списки **ЛМ** і **ПҐС-1**.

Документ ніколи окремо не вивчався і не використовувався. Ніхто з дослідників регіональної історії Перемишльщини чи Самбірщини та історії церковного життя його навіть не згадує. Проте він був відомий уже в 90-х рр. XIX ст. як „безсумнівна підробка грамоти Лева“ (Линниченко, с. 55). Текст грамоти не публікувався.

Аналіз змісту документа, однак, дає підстави відносити його, як і більшість грамот з іменем князя Лева Даниловича (чи Лева), до неавтентичних і

створених пізніше. На це вказує ціла низка фактів, що випливають із внутрішньої критики тексту документа усіх трьох списків. Серед них:

1. Невідповідність тексту в списках **ЛМ**, **ПҐС-1** і **ПҐС-2**. Вона насамперед зауважена у тексті клаузули *диспозиції*:

1550 р.: „począwszÿ od Niestru po pothok Rumieniesza, ÿ po pothok Maczÿn [!] ÿ przesz pothok Sloniczę, daiemÿ" (**ЛМ**);

1637 р.: „poczÿwszÿ od Niestra rzeki przes potok Sołonicę po potok Remenasu y potok Macyn do rzeki y Dniestra daięmy" (**ПҐС-1**, приблизно так само **ПҐС-2**);

— клаузули *інскрипції*:

1550 р.: „duchownemu naszemu popu Kosthowi nadwornemu" (**ЛМ**);

1647 р.: „szlachetnemu Kosciowi Bereznickiemu dworzaninowi y duchownemu naszemu [...] godnemu dworzaninowi krolewskiemu" (**ПҐС-2**);

— клаузули *короборації*:

1550 р.: „A na tho listh nasz eszmy dali ÿ pieczęcz szwą zawiesecz szmÿ kazah" (**ЛМ**).

1647 р.: немає тексту клаузули (**ПҐС-2**).

Це явище простежується і у клаузулах *датації* (див. раніше), *свідки*. Ці факти вказують на те, що для перекладу брався не один і той самий руський текст — протограф. Не виключено, що списки, особливо XVII ст., ілюструють тенденційну неохайність фальсифікатора, інакше не можна пояснити переклад клаузули *інскрипції* і т. ін.

2. Простежується невиправдане членування (поділ) і неадекватна повторюваність клаузули *інскрипції*, що є рідкісним явищем в архітектоніці формуляра середньовічного документа, тим паче, що йдеться про одну з найважливіших клаузул. У першій частині формуляра документа вона сформульована: „iakiesz ÿ my Bogu ÿ zwiezchownym apostholom szwiethemu Piothru ÿ Pawlu ku koscziolowi monasterza [.] daiemÿ ÿ przÿdaiemy", далі переривається і йде текст клаузули *диспозиції*, за яким, як певне уточнення, знову подано текст *інскрипції*: „ku czerkwi s[więtego] Piotra ÿ Pawla monasthÿrza duchownemu naszemu popu Kosthowi nadwornemu, daiemÿ na wieki ÿ dziedziczom iego, ÿ po niem będączÿm pothomkom iego dziergzecz y pozÿwacz".

Певне порушення структури спостерігається і щодо розміщення інших клаузул.

3. Непереконливим є те, щоб адресатові, звичайному „попові" Костеві, що правив у церкві, і в його особі монастиреві Петра і Павла, надавалось, крім села Бережниці, земельних угідь „krylosthwo szwiethe[g]o wielkie[g]o Spasza", а поряд „y sządÿ duchowne szędzicz wedlug czerkwie stholiecznÿ".

4. Немає будь-яких джерел про існування у XIII ст. монастиря Петра і Павла на Самбірщині чи Перемишльщині, якому адресована грамота (див. раніше).

5. Невідомо, що мав на увазі укладач тексту, використовуючи термін „czerkwie stholiecznÿ" — про яку столичну церкву йдеться — церковну столицю (митрополичий престіл) у Галичі, відомості про котру могли бути використані укладачем тексту грамоти з інших підробок документів з іменем Лева Даниловича (III, № 18); єпископський престіл у Перемишлі, а може, ще один престіл єпископський, самбірський з центром у Спасі, оскільки йдеться про „krylosthwo [...] Spasza". На жаль, щодо останнього не маємо, крім здогадів, зроблених знову ж таки на підставі неавтентичних документів, жодних прямих наукових підтверджень про його існування у XIII ст.

6. Вигадані імена клаузули *свідки* — „wladika przemyski Laryon" — це ім'я не згадується у будь-яких достовірних джерелах (крім фальсифікатів), які б називали його серед українських ієрархів у 90-х р. XIII ст. (див. III, № 4, 12—14, 17, 19). Вигадані імена „kniesz Jędrzei Jaroslawicz", „pan Wasko", „pan Iwachno" (у списку 1647 р. — „pan Wachno Kuznicz"), крім того, у списку **ПҐС-2** ще подані такі свідки, як „pan Pyszno s Lebowice [?]", „pan Wasko Czerkowic".

7. Під текстом грамоти поставлений підпис: „A piszarz Zachariasch Wichoh [!]" (**ЛМ**). Не входячи в одіозність явища дипломатичного характеру — під грамотою князя, що виходила з князівської канцелярії, рідко коли міг підписуватися писар, тим більше, що подане прізвище і сам підпис у різних варіантах трапляються у багатьох фальсифікатах, писаних від імені князя Лева Даниловича (див. III, № 9, 11—14, 18—19 та ін.).

8. Нарешті, нехарактерне для XIII ст. вживання окремих лексем, а також титулятури на пізньосередньовічний польський кшталт, наприклад: „dworzaninowi krolewskiemu", „szlachetnemu Kosciowi Bereznickiemu dworzaninowi y duchownemu naszemu" (**ПҐС-2**).

Перелічені аргументи відхиляють будь-які припущення щодо достовірності документа.

Що послужило причиною створення досліджуваного документа? Перш за все, правдоподібно, була боротьба за право власності на землі, що оточували, належали чи не належали до с. Бережниці та його власників Бережницьких у XVI—XVII ст. Безпосередньою підставою для появи документа мусив служити якийсь спір за земельні угіддя (про подробиці його, на жаль, не знаємо), що тривав протягом понад ста років між Бережницькими та їхніми сусідами (див. AGZ, т. XIX, s. 125, 147). Протягом XVII ст. суперечка на тлі земельних посілостей повинна була навіть активізуватися. Якщо у підтвердженні князівського документа 1550 р. з подання самбірського протопопа Ігнатія (**ЛМ**) у тексті згадується „піп Кость", то вже в облятованих списках 1637 і 1647 рр. він не хто інший, як „Кость Бережницький". Як зрозуміло з контексту грамоти, основу для створення досліджуваного документа мусили складати інші фальсифікати Левових грамот Вони були відомі фальсифікаторові. Можливо, саме він був виконавцем інших документів з іменем Лева Даниловича. Цікавою у документі

є згадка про крилос Спаса (перебуваючи, до речі, у дивному зв'язку з одержувачем земель монастиря-церкви у Бережниці попом Костем), що вказує на його зв'язок зі Спаським монастирем (див. III, № 11—12). Із власне інших фальсифікатів запозичені формулювання клаузул (*інтитуляція, санкція* та ін.), а також завжди у підробках Левових документів є *підпис* писаря.

Досліджувана грамота, як мовилось, збереглася у трьох списках. Засвідчують вони неідентичні тексти. Списки дійшли до нас у перекладі польською мовою і належать до XVI (один) і XVII ст. (два).

1. (ЛМ). Список Литовської метрики. Створений 12 січня 1550 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 22, k. 419—419 zw.). В основу списку покладено документ „руською мовою", що писаний від імені князя Лева Даниловича Князівський пергаментний документ поданий на підтвердження королю самбірським протопопом Ігнатієм (див. IV, № 42). Старопольс. мова. Канцелярське письмо середини XVI ст. Характерне для того часу написання літер **ÿ** в значенні **y** (укр. **и**) та **i**, **l** відповідає літерам **ł** та **ł**, а також сполучення **yj** — **ij**, подібність у написанні графем **z** та **h** тощо. Не регламентоване написання великих літер. Заголовок запису в книгу: „Super villa Brzeznicza".

2. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Складений 8 січня 1637 р. у формі обляти в актову книгу ґроду Внесення документа відбулося на прохання Івана Бережницького. Ним до суду був поданий руський текст грамоти, який тоді ж був перекладений старопольською мовою і вписаний тією ж мовою на сторінки актової книги (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 359, арк. 45—46; грамота кн. Лева Даниловича, там само). Канцелярське письмо XVII ст. Список засвідчує характерні для того століття правописні особливості написання польських документів, що поширювались на той час в Україні. Графема **z** позначає **ż**, **ź** та **z**; **y** — **y** та **i**. При позначенні подвоєння **ii** вживають **ij**. Зовсім немає у тексті грамоти регламентації у написанні слів з великої літери. Текст не абзацований.

Список не засвідчує слідів підтвердження князівської грамоти королівською канцелярією. Заголовок запису документа у книгу: „Oblata priuilegii certi Bereznickich".

3. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений 11 січня 1647 р. і вписаний у формі обляти в актові книги ґроду. Внесення документа на сторінки книг Перемишльського ґродського суду відбулося на прохання Василя Бережницького і його племінників (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 373, арк. 95—98; грамота кн. Лева Даниловича, с. 96—98). Старопольс. мова. Канцелярське письмо. В основу обляти документа покладена одна і та сама „копія привілею", писана від імені князя Лева, що й для списку **ПҐС-1**. Правопис характерний для польської мови українських територій XVII ст. Вживаються графеми **ą**, **ę**; голосний **i** передається двома знаками — **i** та **y**, подібно **j**, хоч це залежить від позиції у слові; приголосному **l** відповідають **l** та **ł**, **z**, **ż** та **ź** передаються лише через **z**. Водно-

час звук **z** може виражатися також графемою **s'** „knias". В окремих словах вживається графема **s** замість **sz**: „ociec nas". Майже у всіх випадках на початку слів уживається графема **v** замість **u**. Не регламентується написання великих літер. У деяких місцях текст правлений, ім'я свідка „Andrzey" написане над рядком. Запис грамоти у книгу супроводжується заголовком: „Actum in castro Premislien(si) feria sexta post festum sanctoru(m) Trium Regum prox(im)a, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo. Berezniccy manifestan(tes) in simul cum copia privilegii super villa Bereznica".

Текст документа раніше не публікувався. Відомий у двох текстових варіантах: А — списки **ЛМ**, **ПҐС-1** та Б — **ПҐС-2**.

Текст документа старопольською мовою

Варіант документа А (ЛМ)

Ja kniaze Lew szÿn krolia Danila.

Zmowiwszÿszie z naszÿmi pany, iakosz nasz pradziad czar Wielki Wlodzimirz, ÿ occziecz nasz przÿdal mitropolitom ÿ biskupom wszÿthkiem ziemie Ruskiei, iakiesz ÿ my Bogu ÿ zwiezchownym apostholom szwiethemu Piothru ÿ Pawlu ku koscziolowi monasterza wiesz Brzeznicze daiemÿ ÿ przÿdaiemy, poczÿnszÿ od Niestru po pothok Rumieniesza, ÿ po pothok Maczÿn [!] ÿ przesz pothok Sloniczę, daiemÿ przypiszuiemÿ na wieki, z danmi ÿ z robothami, y ze wssemi pozÿthki ÿ z przÿchody, ÿ s prawÿ wszythkimi roliami, z łąkami s polmi ÿ s szianozęcziami, z laszy, ÿ z dąbrowami, ÿ ze wszythkimi w liesziech ÿ w rzekach, ÿ w lowiskach ich, z mlÿnmi ÿ sthawy daiemy, ku czerkwi s[więtego] Piotra ÿ Pawla monasthÿrza duchownemu naszemu popu Kosthowi nadwornemu, daiemÿ na wieki ÿ dziedziczom iego, ÿ po niem będączÿm pothomkom iego dzierzecz y pozÿwacz. A za nashi przodki ÿ za nasz Boga milego proszicz.

A k themu przÿdaiemy iemu krylosthwo szwiethe[g]o wielkie[g]o Spasza, ÿ sządÿ duchowne szędzicz [!] wedlug czerkwie stholiecznÿ, a w tho panowie naszÿ ÿ dzieczi nasche niech szie nie wsthąpuią w tho, dani ÿ dzieszieczny na wieki wiekom, a niech nie będzie oddalono od czerkwie wÿszei piszany.

A ktho wstąpi na moie slowo, będę sz niem szą̨d miecz przed milÿm Bogiem ÿ niech będzie kląthwa Boga nań na wieki wiekom, będącz w dzien straszne[g]o szą̨du Bozego.

A na tho listh nasz eszmÿ dali ÿ pieczęcz szwą zawiesecz szmÿ kazali.

A przÿ thÿm bÿli szwiadkowie wladika przemyski Larion, ÿ kniesz Jędrzei Jaroslawicz, ÿ pan Wasko, ÿ pan Iwachno [...][1], ÿ pan Pyszno s Lebowice [?], y pan Wasko Czerkowic sokolnik [?] ÿ inÿch panów bÿlo niemalo przÿ them.

A pishan ÿ dan listh w monasthÿrze koscielie we czwarthok miesziącza maia w czwarthÿ dzien liatha Bozego szescz thyszącz-ne[g]o oszm szetne[g]o.

A piszarz Zachariasch Wichoh [!].

Переклад

Я, князь Лев, син короля Данила.

Порадившись із панами радними, подібно як наш прадід великий цар Володимир і наш батько надавали [села] по всій Руській землі митрополитам і єпископам, так і ми Богові і церкві, монастиреві святих найвищих апостолів Петра і Павла даємо і надаємо село Бережницю. Даємо та надаємо навіки [землі], почавши від ріки Дністра через потік Солонницю до потоку Раневського і потоку Мацин аж до ріки Дністра з даниною і роботами і з усіма прибутками, й усіма підданими, також ріллями, луками, полями, сіножатями, з лісами та дібровами й з усім, що в лісах і ріках та їх ловищах, з млинами, і зі ставами. [Всім цим] даємо і приписуємо назавжди володіти і користуватися нашому дворянинові і священику шляхетному Костеві Бережницькому і його дітям, а після нього майбутнім нащадкам через те, що [він] у нас добре служив, а його предок завжди при нашому прадідові королю виступав відважно як лицар у військових справах, за що має просити милого Бога за наших предків і за нас. А до того ще йому, як гідному королівському дворянинові, додаємо крилосто святого Спаса і духовні суди, що судять згідно зі столичною церквою.

А на це, щоб наші діти і ті, що після нас будуть, не важились посягати на вічні літа, звільняємо від усіляких данин назване село та урочища і щоб ніколи не було віднято [його] від вищезгаданого нашого придворного та його нащадків.

А хто б наважився вступити на це моє слово і на це моє надання, буду суд з ним мати перед Богом, нехай буде на ньому Божа клятва на вічні літа та в наступний день останнього Божого суду.

А при цьому були свідки: перемишльський владика Ларіон і князь Андрій Ярославич, і пан Васько, і пан Івахно [Кузнич], і пан Пишно з Лебовиці, і пан Васько Черкович, сокольник, та інших дворян було при тому багато.

Писано і дано підтвердження у монастирі, в церкві, у четвер, місяця травня дня 2, року від створення світу 6807.

Писар Захарій Вихог.

---

[1] Пропуск, див. варіант Б (**ПГС-2**).

Варіант документа Б (ПҐС-2)

Ja knias Lew syn krola Daniela.

Namowiwszy się z naszemi pany radnemi iak nas pradziad car Wielki Wlodhimierz y ociec nas przydał metropolitom y episcopom na wszytkiej ziemi Ruskiey takze y my bogu y swiętym nawyszym [!] apostołom Piotra y Pawła cerkwiom, manasterzom sioło Bereznicę daiemy y p[rzi]daiemy. Począwszy od Niestra rzeki przez potok Sołonnicę po potok Raniewski [?] y potok Macyn [?] do rzeki y Dniestra daiem y przypisuiem na wieki z daniem y robociznami y ze wszytkiemi pozytkami, y poddanemi wszytkiemi, y rolami, łąkami, polmi, sianozęciami, z lasy y dąbrowami, y ze wszytkiemi w lasach, y rzekach, y w łowiskach ich, y z młynami, y z stawami daiemy y przypisuiemy szlachetnemu Kosciowi Bereznickiemu dworzaninowi y duchownemu naszemu na wieki y dzieciom iego, y po niem będącym potomkom dzierzec y uzywac, y za nasze przodki, y za nas Boga miłego prosic, gdysz to u nas dobrze zasłuzył, y przodek iego krolowi pradziadowi naszemu zawsze w woiennych sprawach iako rycerz dobrze się zawsze stawiał.

A do tego iescze przydaiemy iemu kułostwo[1] swiętego wielkiego Spasa y sądy duchowne y swieckie, sądzące według cerkwie stołeczney, iako godnemu dworzaninowi krolewskiemu.

A nato dzieci nasze y po nas będące, aby nie następowały daniny wszelakie z tego sioła y uroczysk wolno czyniemy na wieki wieczne, y aby nie oddalono od wzwysz pisanego nadwornego naszego, y na wieki y potomkom iego.

A kto by smiał następowac na to moie słowo y na tę daninę, bedę sąd z niem miał przed Bogiem, y niech będzie klątwa na niem Boza na wieki wieczne, y w bedący dzien ostatniego sądu Bozego.

A przy tym byli swiadki: władyka przemyski Lauren [!], y knias Andrzey Jaroslawicz, y pan Wasko, y pan Wachno Kuznicz, y pan Pyszno s Lebowice [?], y pan Wasko Czerkowic sokolnik [?] y ynnych dworzan było wiele przy tym.

---

[1] Слово підкреслено

Pisano y dano to potwierdzenie w manasterze, w kosciele we czwartek miesiąca maja dnia wtorego lata od stworzenia swiata szesc tysięcy osmset siodmego.

Pisarz Zacharyasz Wyhot.

№ 18

Грамота галицького князя Лева Даниловича кафедральному соборові Успіння Богородиці у Крилосі з датою 1301 р., березня 8, у Галичі, якою князь дарує земельні володіння і встановлює повинності, суди та церковних людей, що повинні служити і підпорядковуватись церкві

Грамота належить до статутних (уставних) документів. Це один із небагатьох давніх документів, який характеризує традицію давньоруських суспільних відносин і визначає правове становище церкви. У ньому відображені відомості про взаємовідносини держави і церкви, розкритий правовий статус митрополичої катедри. Крім того, грамота вказує на феодальну земельну власність, типи повинностей і матеріальне забезпечення вищого духовенства (монастирів), містить дані про категорії феодально підпорядкованих церкві людей. На основі даних грамоти встановлюється еволюція норм давньоруського права у пізньому середньовіччі порівняно з нормами „Руської правди".

Оригінал документа не відомий. Про нього начебто знав наприкінці XVIII ст. Антін Левинський. Приблизно тоді ж із цього оригіналу робить копії свщ. Шиманський (Daniłowicz, s. 135), оглядав його у 1822 р. П. Кеппен (Арх. РАН. С.-П., № 33—34). Він спочатку мав зберігатися в архіві Львівської митрополичої консисторії (Chodyniecki, s. 335), згодом у Ставропігії в архіві Успенської церкви у Львові. На сьогодні знаємо тільки про його численні списки з XVI—XIX ст. Найраніший із них дійшов у складі підтвердної грамоти польського короля Стефана Баторія, яка датована 1581 р. (IV, № 65).

Зміст грамоти порівняно пізно стає доступним загалу і фігурує серед використовуваних актових джерел, що пов'язані з іменем князя Лева Даниловича. Вона неодноразово подавалася на розгляд королям. Уперше, як згадувалось, її підтверджує 31 січня 1581 р. у Варшаві король Стефан Баторій, навівши повністю текст документа. Як вказано у *вступному протоколі* королівського документа, представлений преподобним отцем львівським і галицьким владикою Гедеоном Балабаном „старовинний лист" з іменем Лева, сина короля Данила („productas fuisse apud nos per venerabilem Gedeonem Balaban, vladicam Halicien(sem) ac Leopoliensem lit[t]eras vetustas Leonis filii regis Danielis") був „з підвішеною на шовковому шнурку по-

шкодженою печаткою, або правильніше, відтиском печатки" („Habentes sigillum appensum corruptum seu potius sigilli speciem in serico pendentem") (IV, № 65). Вдруге грамоту підтверджує 1 жовтня 1592 р. король Сиґізмунд III, втретє — 12 лютого 1691 р. у Жовкві король Ян III, нарешті, вчетверте — 16 вересня 1716 р. король Авґуст II. Три останні підтвердження основуються на документі 1581 р. Крім того, кількоразово грамота вписувалася у формі обляти в книги Галицького ґродського (1642), Львівського ґродського (1691) та земського (1772) судів, окремо вносилася у Коронну метрику, інші книги та актові конволюти середньовічних установ (див. далі списки).

Грамота відома у двох текстових варіантах — А та Б (див. далі) (Іл. *37—38*). Основна різниця між ними полягає у кількості тексту і формулюванні клаузули *інскрипції*: А — **„це̑кви с҃тои ѹ҆спенїю крилосѹ монастырѹ митрополїи Гали҆кои"** (**Мог.**) і Б — **„црк҃ви с҃тои єѧ ѹ҆спенїю крылоскы҆ попо҆ собо҆ны҆ митрополїи Гали҆кои"** (**ГҐС**). Є й інші (переважно текстуального характеру) розбіжності між названими варіантами документа. Вони у різних списках різні. Про них докладніше інформують списки варіантів тексту: А: **Тил., КМ-1, Кохл., КМ-2, ЛК-1, Мог., НМ-1, Кип., Ціх., ПНВ, ЛЗС, Сарн., ЦВАЛБ-1, ПМ, Вас., НМ-2, КІД НБ-1, КІД НБ-2**; Б: **ГҐС, Денг., ЛҐС, СДКК, Чол.-1, Ход.-1, Ход.-2, Ослав., Ход.-3, Ход.-4, Чол.-2, ЦВАЛБ-2, ЛК-2, СКГ, ВК-1, ВК-2, КР-1, КР-2, НТШ, Ваг**. Крім того, варіанти А і Б засвідчують у польськомовному та латинському текстах дві редакції.

Варіанти документа А і Б, правдоподібно, створювалися не в один час. Котрийсь з них був першим, котрийсь — другим. У 1581 р. маємо перше відоме підтвердження варіанта документа А: **„крилосѹ монастырѹ митрополїи Гали҆кои"**. Про варіант Б: **„крылоскы҆ попо҆ собо҆ны҆ митрополїи Гали҆кои"** чи не вперше дізнаємось з обляти Галицького ґродського суду 1642 р. Це, однак, не означає, що тексти обох названих варіантів не могли поширюватися раніше, і варіант Б, наприклад, був невідомий у XIV або XV ст.

Документ, відповідно до давньоруських (і взагалі слов'янських) традицій, зберігає тричленну будову формуляра, кожна з яких поділяється на відповідну кількість клаузул: перша, *вступний протокол*, на дві (*інтитуляцію* та *інскрипцію*); друга, *власне зміст* — на чотири: *аренгу, диспозицію, санкцію* і *короборацію*; третя, *закінчення* — на дві (репрезентують *підписи* і *датація*). До найбільш об'ємних за обсягом тексту належить клаузула *диспозиції*.

Текст грамоти відомий трьома мовами — давньоукраїнською, писаною кириличним письмом, і латинською транслітерацією, а також польською і латинською мовами. Давньоукраїнський текст документа зберігся, як відзначалося, у двох варіантах, польський і латинський, відповідно, ще у двох текстових варіантах. Польськомовний переклад документа створений наприкінці XVI ст. (найраніша редакція варіанта А — з кінця XVI ст., **ЛК-1**, варіанта Б — близько 1734 р., **СДКК**), латинською мовою — у XVIII ст. (найраніша редакція варіанта А з'явилася близько 1751 р., **ПНВ** і редакція другого варіанта Б — 1774 р., **Ослав.**). Тексти документа поль-

ською і латинською мовами перекладні. В їх основі лежить текст давньоукраїнською (давньоруською) мовою.

Давньоукраїнська мова документа під час вписування у королівські підтвердження порівняно з протографом, правдоподібно, щоразу мусила „підновлюватися“. Із цим, як правило, пов'язані усі інновації давньоукраїнського тексту. Такою була об'єктивна традиція для мови багатьох пам'яток, наочна і при порівнянні списків досліджуваного документа (див. **Ход.-1** та ін.). У протоколі першого підтвердного документа королівської канцелярії з 1581 р., на жаль, нічого не мовиться про мову, характер її передачі у трансумпті: „Нас просили, від імені названого владики, щоб цей лист, який через давність став пошкоджений, обновити та нашою владою удостоїти схвалення і підтвердити“. А далі так: „Той [лист] із слова в слово такий“ („supplicatumq(ue) nobis fuit praedicti vladicae nomine, quo lit[t]eras easdem, ut quo propter vetustatem ad corruptionem spectare videantur, innovare easdemq(ue) authoritate nostra approbare et confirmare dignaremur. Earum vero tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis“) (IV, № 65).

Писаний і виданий документ у Галичі. Дата його зберігає повну форму, містить число дня, що уточнюється назвою дня у тижні, місяць і рік. Річна дата обчислюється за візантійським літочисленням. Ціла формула *датації* така: „**в Галичу в четвеⷬтокъ мⷭ҇ца маⷬта во ѡсмын ден лѣта шестои тисечи ѡсмъсотъ девıатого**“, яка відповідає сучасному літочисленню „в четвер, 8 березня 1301 р.“

Використання документа почалося, правдоподібно, уже в XIV ст. Воно могло бути пов'язане, насамперед, з непостійним функціонуванням, згодом зникненням і боротьбою за відновлення Галицької митрополії як окремої церковно-адміністративної одиниці (пор. щодо останнього заходи Йосифа Шумлянського у 1689 р.) (Арх. ЮЗР, ч. V, т. 1, с. 271—276, 290—293). Частіше цей документ міг використовуватися, принаймні у XVI—XVII ст., з економічно-господарською метою для захисту прав власності на спадкові землі, ліси та інші маєтності церкви перед світськими особами та державними властями. Чи не з цією метою відбулося на прохання Гедеона Балабана (1581, 1592), Йосифа Шумлянського (1691) та Атанасія Шептицького (1716) офіційне чотириразове підтвердження документа королями протягом XVI—XVIII ст., а також численні його облятування і записи у книги ґродських і земських судів Руського воєводства та в Коронну метрику (див. списки). У підтвердному документі короля Яна III від 12 лютого 1691 р. мовиться, що використання документів (тут же наводиться документ, писаний від імені Лева Даниловича) відбулося „з приводу відсудження спадкового маєтку митрополичої церкви [ ] у Крилосі“. Йшлося про землі села Перегінського („post multas in vindicanda villae Perehynsko, in palatinatu Russiae districtu Zydaczoviensi sitae, ad ecclesiam metropolitanam in Krylos Haliciensem tituli assumptionis in coelum gloriosissimae virginis Mariae spectantis haereditate sollicitudines et continuae jurium“) (IV, № 94). Відома судова тяганина 1593 р. Гедеона Балабана з королівським підчашим Яблоновським за Перегінське. Ширше про ці та інші проти-

стояння навколо земель Перегінського див.: AGZ, t. I, s. 94—108. Окремою сторінкою є суперечка між ченцями ордену оо. василіян і єпископством у XVII—XVIII ст. за право володіння маєтностями, що належали до історичної Галицької митрополії (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 73, 90/1—3, 98). Чи не ця обставина також була підставою для створення одного і того ж за змістом і структурою, але з різною *інскрипцією*, документа (вар. А і Б). У 1761 р. грамота згадується у єпископських документах — акті про „Стан єпархій і церков Львівського, Галицького та Кам'янець-Подільського єпископства..." — „Status dioecesum et ecclesiarum episcopatuum Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis Podoliae..." (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 217—220; див. також далі).

Хто і коли розпочав наукове дослідження документа? Першопочатки цього процесу треба пов'язувати з вивченням його ще у королівській канцелярії у другій половині XVI ст. Для того, щоб документ став об'єктом підтвердження, з'ясовувалися його внутрішні та зовнішні ознаки, достовірність і гідність для підтвердження. У XVII ст. ним цікавиться і переписує його текст Петро Могила (див. список **Мог.**). З кінцем XVII — початком XVIII ст. до грамоти звертається Л. Кишка, реґест тексту грамоти вміщений у „Книгу актів" („Liber actorum ..") (див. список **Киш.**). Повний текст документа втрачений. Згодом (1751) на основі нині невідомого списку Л. Кишки був виготовлений і апробований папською нунціатурою у Варшаві переклад цієї грамоти латинською мовою (див. **ЦВАЛБ-1**). Згодом цієї ж грамоти кафедральному соборові у Крилосі торкаються у своїх писаннях Атанасій Шептицький, Лев Шептицький (пор. Summariusz dokumentów.., s. 112—114; Żądanie duchowieństwa ruskiego.., s. 8—12). Натяки на князівські грамоти, зокрема й на грамоту для Крилоса, є у трактаті М. Рилла „Старожитності руської церкви" („Antiquitates Ecclesiae Ruthenicae ..") (Ryllo, p. 66 та ін.). Використовує зміст документа для кафедрального собору в Крилосі, наводячи повністю його кириличний і латинський тексти за списком 1642 р., К. Ходикевич у своїй праці „Історично-критичні дослідження про два архиєпископства Київської і Галицької митрополії .." (Chodykiewicz, p. V—V v.), він же коментує документ у праці „Про діяльність ордену домініканців у Руській провінції" („De rebus gestis in provincia Russiae ordinis praedicatorum"). Дослідник однозначно не заперечує фальсифікації документа, вважає переконливим його зміст „ineluctabile argumentum", що у 90-х роках XIII ст., паралельно з Київською митрополією, існувала незалежно від Києва Галицька митрополія. Важливо, що після цих публікацій К. Ходикевича грамота привернула широку увагу багатьох дослідників і стала активно використовуватися у працях різних авторів. Це особливо помітно під час підготовки заходів у справі відновлення капітулу єпископської курії у Львові і Перемишлі та проханнями духовенства до уряду відновити діяльність Галицької митрополії. Інтерес щодо цього представляють праці Д. Верхратського, І. Ославського, М. Гарасевича, частково А. Левицького, дослідження і листування І. Ґудза (пор. Рукописні праці та листування: НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 73, 90/1—3; 98, с. 152, 157, 162 та ін.; Переми-

шлянин, 1852, с. 99). У 1880-х роках грамоту використовував уже для спеціальних досліджень (наприклад, для ідентифікації особи „київського митрополита Кипріяна" та його зв'язків з Галичиною) історик А. Нарушевич (Naruszewicz, t. V, ks. 4, s. 384). Знав про документ Х. Енґель (Engel, s. 43—44) та ін. Про нього фіксували записи різних сумаріїв каталогів, хронік (пор. рукописну Хроніку колишньої бібліотеки крилошанського собору в Перемишлі, с. 135; Добрянський, с. 9). „Грамота 1301 р." була відома російським дослідникам і любителям старовини, принаймні в останній чверті XVIII ст. (вписана в „Історичний збірник" 1770-х рр., що нині зберігається серед рукописів м. Пскова, пор. Осипова, с. 115), знав про її існування М. Карамзін. Він аналізує документ на предмет автентичності (Карамзин, т. IV, с. 390—391, прим. 203), шукаючи його першооснов і визначаючи недостовірність. Не опонує історичної пізнавальності документа Є. Болховітінов (Болховитинов, с. 87—88). Вивчає зміст документа, наводячи його текст, і Д. Зубрицький. Він, на думку дослідника, є „одним лише автентичним папером того князя Лева 1301 року" („одна только подлинная бумага [!] того же князя Льва 1301 года") (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 74) Таке трактування документа знайшло прихильників. Виготовив копію документа 1301 р., основану начебто на „оригіналі" (також копію Левового документа з 1292 р., який однозначно відносив до XIII ст.), свщ. Шиманський. Про це повідомляв Й. Лелевель у додатку до праці Г. Даниловича (див. Daniłowicz, s. 135). Розлогий аналіз документа разом із публікацією його тексту у складі підтвердного документа короля Сигізмунда III містять праці А. Петрушевича (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 146—149), у польському перекладі Г. Даниловича (Daniłowicz, s. 134—135). Згадки про грамоту подають А. Добрянський (Добрянський, с. 8—9, його ж. Спис.., с. 27), М. Гарасевич (Harasiewicz, p. 11), І. Линниченко (Линниченко, с. 54). Знають текст грамоти, використовуючи її зміст у своїх працях, М Суворов (Суворов, с. 308—313), М Тихомиров (Тихомиров, с. 20—25). Я. Фіялек трактував документ як явну підробку (Fijalek. Średniowieczne biskupstwa .., s. 495). М. Владимирський-Буданов бачив у грамоті 1301 р. прямі дані для дослідження генези церковних статутів на Русі (Владимирский-Буданов. Христоматия.., с. 265). М. Грушевський, торкаючись питання Галицької митрополії, про наявність досліджуваного документа мовчав. У післявоєнний період його аналізували у контексті досліджень церковної історії Я. Щапов (Щапов, с. 129 та ін.), М. Бендза (Bendza, s. 44 та ін.) та інші дослідники.

З-поміж багатьох документів, писаних від імені князя Лева чи Лева Даниловича, які дійшли до нашого часу, грамота кафедральному соборові Успіння в Крилосі має чи не найбільше дослідників. Це пов'язане насамперед із наданням їй у XIX ст. особливої ваги та значення у дослідженні історії формування і становлення Галицької митрополії, корпусу пов'язаних із цією подією джерел. Піддаючи їх аналізу, констатуємо, однак, що у літературі про грамоту (це стосується й інших, писаних від імені князя Лева документів) немає однозначної оцінки. Це стосується одного з основних питань, а саме її автентичності. Одні з авторів, такі, як К. Ходикевич

(Chodykiewicz, p. U—V), Д. Зубрицький (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 74), свщ. Шиманський (Danilowicz, s. 135), А. Добрянський (Добряньский, с. 8—9), беззаперечно відносять її до автентичних документів. Зауважимо, що текст грамоти не викликав застереження щодо своєї достовірності вже під час його огляду експертами у королівській канцелярії перед першим підтвердженням. „Її зміст,— мовиться у грамоті 1581 р.,— не суперечить поточним законам" („quatenus iuris publici ratio permittit"). Д. Зубрицький уміщує текст грамоти у Додатку до двох своїх праць (див. далі), оминаючи це питання. Інші дослідники, наприклад, Є. Болховітінов (Болховитинов, с. 87—88), А. Нарушевич (Naruszewicz, t. V, ks. 4, s. 384 та ін.), очевидно, не знаходячи достатніх підстав для арґументації неавтентичності документа (а може, не вникаючи в це питання), не вдаються до критики його, а задовольняються лише констатацією того, що такий документ існує і його зміст пізнавальний для XIII — початку XIV ст. Третя група дослідників, зокрема, такі, як М. Карамзін (Карамзин, т. IV, с. 390—391, прим. 203), К. Калайдович (див. Кеппен, прим. до № 33), О. Востоков (Востоков, с. 115—116), А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 146—149), Я. Фіялек (Fijałek. Średniowieczne biskupstwa.., s. 495), а також М. Суворов (Суворов, с. 311—312), категорично відносять грамоту до фальсифікатів. До речі, до пізніших утворень, а не початку XIV ст., зараховується документ уже в деяких трактатах XVIII ст., наприклад, у „Стані єпархій і церков Львівського, Галицького та Кам'янця-Подільського єпископства..." (1761) („Status diaecesum et ecclesiarum episcopatum Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis Podoliae "), „Вимогах руського духовенства до станів найяснішої Речі Посполитої" (1764), „Żądanie duchowieństwa ruskiego .." (див. Петрушевич. Сводная галич.-рус. летопись, ч. II, с. 217—220, 256).

Аналіз внутрішніх ознак, передусім змісту документа, який дійшов до нас із першого підтвердження 1581 р., збігається з оцінкою тих дослідників, котрі відкидають його автентичність. Він створений пізніше вказаної у документі дати. А. Петрушевич уважає його всього-на-всього продуктом початку XVI ст. (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 145), інший, нині невідомий автор другої половини XIX ст.,— „підробкою XVI ст." (див. список **КІД НБ-2**) та ін. Дехто безпосередньо пов'язує появу грамоти з іменем Гедеона Балабана (див. Свод. катал.., вып. 1, с. 324).

Наведемо найголовніші докази цього:

1. Невідповідність між числом і назвою дня. 8 березня 1301 р. припадало не на четвер, як подано у документі, а на середу. Збіг дати дня і його назви простежується на рік пізніше, у 1302 р., але таке розв'язання річної дати неможливе. На той час експонент документа, правдоподібно, вже не жив (див. I, № 2)

2. Незасвідченість в історичних джерелах імен свідків, названих у клаузулі документа *свідки*. Варіант Б: **„митрополита києскїи Кипрїа" · и влдка премысльскїи Кипрїа" и кня Андре" Ӕрославічъ · и пп̃ъ Васко"**; у 1301 р. київським, галицьким і всієї Русі митрополитом був не Кипріян, а Максим.

Висунуті свого часу К. Ходикевичем і повторені згодом деякими дослідниками міркування, що митрополит Максим помер у 1296 р. і на його місце вступив Кипріян, який перебував на митрополичому престолі в 1301 р., очолюючи київську митрополію аж до 1308 р. (Chodykiewicz, p. K_2—L), не витримують критики, не арґументовані і спростовані ще М. Карамзіним (Карамзин, т. IV, с. 390—391, прим. 203). Митрополит київський Максим (за іншими даними, Максиміліан) правив митрополією від 1283 до 1305 р. (Закревский, т. II, с. 889). Ім'я Кипріяна як київського митрополита з'являється щойно на століття пізніше — від 1376 до 1406 р. (Harasiewicz, p. 11—12; Schneider, s. 270; Блажейовський, с. 88).

Немає також жодних фактів, які б підтверджували на чолі перемишльського єпископства іншого свідка, що мав бути під час складання документа, а саме єпископа Іларіона. Засвідчення його у списках перемишльської духовної ієрархії, мабуть, творчість пізніших дослідників історії церкви, що основується на факті, взятому з описуваної грамоти (Добряньский, с. 8). Втім, ім'я Іларіона не фіксують усі списки документа (**Сарн.**), інші замість Іларіона називають перемишльським єпископом Кипріяна (**ЛҐС, ГҐС, ЦВАЛБ-2** та ін.). Чи завжди це результат редагування тексту?

Серед інших свідків, імена яких уміщені у клаузулі, загадковими залишаються особи, що мали б репрезентувати світські кола князівства, а саме князь Андрій Ярославич (він же у списках також „Ярославский", „Jaroslawski" **ЛҐС, СКГ, Ваг., ЛК-2** та ін.), і пан Васько. Спроби пов'язувати цих свідків із відомими історичними особами не принесли результатів (пор. створювані леґендарні паралелі між Васьком і Войшелком (Zimorowicz, s. 53—54; Крип'якевич, 81). Найімовірніше, особа, названа Васьком, вигадана і, „примандрувала", очевидно, в грамоту з якогось „трафарету", трапляється, як уже неодноразово відзначалося, майже у всіх фальсифікованих документах, писаних від імені князя Лева (III, № 9, 12, 19—20 та ін.).

3. Не цілком переконливе при оцінці автентичності подання у кінці документа підпису писаря: „**А писа° Захарїа Выхот**" (у деяких документах „**Захарія Вихо**" та ін., див. III, № 9—15, 17, 19). Випадки згадок у тексті (а не окремого проставляння підписів писарів чи канцелярій у руській дипломатиці, незважаючи на те, що багато документів збереглося без *кінцевих протоколів*) маловідомі (див. „**Федорко писець**" із грамоти князя Федора Ростиславича, 1284 р., Смоленские гр.., с. 63; „**писцю своемоу· Федорцю**" (Ипат., стб. 903), а якщо йдеться про статутні документи, то зовсім не відомі (князь Мстислав Данилович лише „**повелѣ писцю своемоу писати грамотоу**" статутну для берестян у 1289 р., але з неї не відомо про підпис). Не має підпису писця статутна грамота князя Ростислава разом із підтвердною єпископа Мануїла 1150 р. (Смоленские гр. .., с. 75—79 та ін.). Якщо у цьому випадку припускати вплив західної традиції на галицько-волинський документ як явища у дипломатиці, то насторожує повторюваність цього імені й „прізвища" у різних варіантах (подібно, як і згаданих

назв свідків) у багатьох однозначних явних фальсифікатах (пор. III, № 9, 11—13, 17, 19).

4. Достеменно невідомий початок функціонування Галицької митрополії як окремої церковно-адміністративної одиниці на Русі під час князювання Лева Даниловича чи пізніше. Про цей факт на 1301 р. немає вичерпних джерельних даних, а віднесення її заснування до перших років XIV або кінця XIII ст. (Малиновский, с. 185) чи навіть до 1302/1303 рр., як уважають Г. Ґельцер (Gelzer, s. 253), М. Бендза (Bendza, s. 44), є здебільшого апріорним і недостатньо переконливим твердженням. Це стосується також згадки про галицького митрополита Григорія.

До часткових зауваг щодо неавтентичності грамоти можна також віднести:

5. Варіантність формулювання клаузули *інскрипції* при збереженні загального змісту, обсягу тексту та структури формуляра документа. В одних випадках він адресується „**крилосъ монастыря**" (вар. А), в інших — „**крылоскы попо соборны**" (вар. Б). Чи йдеться тут про недогляд писаря, чи про наслідки редагування? Очевидно, що ні. Варіант документа з *інскрипцією* „**крылоскы попо соборны**" мусив з'явитися пізніше (наші попередні припущення основуються лише на хронології підтверджень документа) і був викликаний конкретними причинами. Перші підтверджені королівською канцелярією списки грамоти 1581 р. (див. **Тил.**), 1592 р. (див. **Кохл.**) і списки Коронної метрики другої половини XVI ст. (**КМ-1**, **КМ-2**) не знають цього варіанта документа. Припускаємо, що він з'являється у першій половині XVII ст. як результат суперечки між церковною владою Галичини та монастирською адміністрацією і провінціалатом василіян за земельні маєтності, належні до Крилоса, зокрема Перегінського, і створений з ініціативи білого духовенства. Чи не вперше цей новодоопрацьований варіант документа офіційно виступає у формі обляти Галицького ґродського суду в 1642 р. (**ГҐС**). Монастир Перегінське відомий з XV ст. Протягом XVI—XVII ст. він почергово то відновлювався, то занепадав. Востаннє відновився 1691 р. Поновне відкриття (Крип'якевич, с. 75—76) монастиря потребувало матеріальної підтримки. Відомо також чимало монастирів у межах самого Крилоса, більшість з яких сягає своєю історією княжих часів: святого Івана, святого Іллі, Успіння Пресвятої Богородиці (Крип'якевич, с. 97—99). Здогадуються про існування за княжих часів ще таких монастирів у Крилосі, як святого Стефана, святого Юрія, святого Данила та Святої Покрови (Pełeński, s. 124, 126—127). У XVIII ст. документ стає популярним (з того часу виявлено цілу низку списків різної традиції) у зв'язку з вимогами українського духовенства відкрити капітул при львівському єпископаті та суперечкою навколо цього та інших питань з урядом і з орденом отців василіян. Невідомий автор 70—80-х років XVIII ст. називає варіант досліджуваної грамоти з *інскрипцією* „**крылоскы попо соборны**" лише „очевидною помилкою" (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 35).

6. Не відповідає даті документа його мова. На думку М. Карамзіна, лексика, засвідчена у грамоті, „не вживалася у давньоруській мові або написана не в руській вимові" (Карамзин, т. IV, с. 390—391, прим. 203). У цьому щодо частини лексем немає сумніву. Припускаємо, однак, що чимало із цих лексичних і морфологічних „неологізмів" могли бути пов'язані з новою українською орфоепічною системою другої половини XVI ст. Ці „неологізми" з'явилися переважно під час копіювання документа у підтвердну грамоту короля Стефана Баторія. Вони могли бути результатом передусім погано відчитуваних затертих місць пошкодженого тексту, „старовинного листа" князя Лева Даниловича (див. IV, № 65). Докладний перелік доказів неавтентичності документа, який подав І. Вагилевич, зафіксовано в AGZ, t. I, s. 180 (див. далі).

Мабуть, цих зауваг досить, щоб уважати документ фальсифікатом. Проте така оцінка видається нам занадто категоричною. Вона основується здебільшого на статичному сприйнятті одного, окремо взятого тексту грамоти, який, як мовилося, дійшов до нас із королівських підтвердних документів і записів у судово-адміністративні книги Руського воєводства та Коронну метрику. Вона потребує певного коментаря. Історія фальсифікатів різна. Дещо розширює відомості про документ (навіть стосовно його достовірності) розгляд історичної ситуації, у якій він міг чи не міг виникати, які прямі чи опосередковані джерела слугували його виникненню, нарешті, як формувалися його структура і формуляр. З'ясовуючи появу документа, не можна однозначно зараховувати його до вигаданих творів XVI ст. Про це свідчить фабула тексту. Навпаки, аналіз змісту документа дає підстави стверджувати, що він за своєю суттю збігається або близький до 1301 р. У документі зафіксовано чимало реальних фактів, що насправді мали місце на зламі XIII—XIV ст. Цю особливість певною мірою відзначав ще Є. Болховітінов. Зміст документа для кафедрального собору в Крилосі, на його думку, відповідає „духові свого часу" (Болховитинов, с. 87), а Ф. Сярчинський безпосередньо знаходив у ньому та деяких інших Левових грамотах „зв'язок із давньоруською епохою" (Siarczyński. Dzieje.., s. 7—8). Отже, хоч не володіємо автентичним документом sensu stricto, але можемо мати справу з текстом, який основувався на нині невідомому документі-протографі чи його ранньому записі. Можливо, йдеться про пізню „обробку" князівського документа, первісний текст якого у зміненому вигляді все ж таки створювався у Левовій канцелярії.

Сказане підтверджується кількома аспектами.

Насамперед, що стосується дати документа 8 березня 1301 р. і заснування Галицької митрополії та митрополичої катедри. Припускають, що вона була створена внаслідок наполягань князя Юрія Львовича перед імператором Андроніком II Старшим і патріархом Атанасієм I. Про неї збереглися короткі відомості у „Каталозі митрополичих катедр" Константинопольської патріархії (у „Каталозі" фігурує під 82 позицією). Відкриття митрополії (їй підпорядковувалися Галицька, Володимирська, Луцька, Перемишльська, Турівська і Холмська єпископії) відбулося у 1303/1304

або 1305/1306 рр. На думку Я. Щапова, окрема Галицька митрополія була заснована не раніше 1303 р. і першим її митрополитом був Ніфонт; вона тривала п'ять років (Щапов, с. 58—59). Такої ж думки дотримується Г. Лужницький (Лужницький, с. 136; див. також: III, № 15). Однак митрополит Кипріян, а в окремих списках грамоти владика Іларіон (Ларіон) у тогочасних автетничних джерелах не згадуються.

Дехто з дослідників знижує планку цієї хронології, твердячи, що митрополія як окрема визнана патріархатом інституція могла вже діяти у 1302 р. (Gelzer, s. 253; Нагаєвський, с. 17—18). Однак ні перша, ні друга дати не суперечать тому, що митрополія могла неофщйно функціонувати в Крилосі раніше, і прохання князя Лева Даниловича до патріархату в справі її реєстрації могло надходити ще в останньому десятилітті XIII ст. Втім, галицькі „номінальні" митрополити могли вже в той час виконувати свої обов'язки над єпископствами, а патріарх на початку XIV ст. лише формально затвердив за ними цей статус. „При візантійським консерватизмі в церковних справах,— зауважує М. Грушевський,— такий факт мусів для довершення вимагати довщих попередніх переговорів, так що перетрактації у цій справі мусіли початися значно скорше" (Грушевський, т. III, с. 112—113). У цих „неофіційних умовах" могли й з'являтись документи.

На заснування окремої Галицької митрополії було чимало причин.

1. Збільшення боярських землеволодінь і зростання їх не лише економічного, але й політичного авторитету, в контексті якого князівські ухвали, підпорядковуючись часто боярській верхівці, переростають із загальноруських у галицько-волинські. На боці великого боярства стояв такий великий землевласник Галицько-Волинської держави, як церква.

2. Складне політичне становище західноукраїнських земель у другій половині XIII — на початку XIV ст. (тягар золотоординського іга, тривалі війни з Литвою і Польщею, щораз більші впливи Ватикану) і нове об'єднання більшості галицько-волинських земель під зверхністю Лева Даниловича. З політичним посиленням об'єднаного Галицько-Волинського князівства наприкінці XIII — на початку XIV ст. консолідуються церковні власті. Слід зауважити, що галицька церква втратила тісний зв'язок із Київською митрополією ще з часів Батиєвого нападу на Русь-Україну. Тяжіння галицько-волинської духовної і світської верхівки до церковної автокефалії простежується уже у згаданій волинській редакції статуту князя Володимира (Щапов, с. 57).

3. Таке явище, як очевидне сприйняття образи галицько-волинського двору і боярства через перенесення митроличого престолу з Києва до Владимира-над-Клязьмою (1299). У цих обставинах перевага надавалась північно-східним землям Русі, тамтешні князі стали зватись великими князями (незважаючи на раніше надання цих титулів галицько-волинським) і на їхню користь почала діяти духовна верхівка, очолюючи все

руське духовенство (Болховитинов, с. 87—88). Останнє могло, зокрема, активізувати формування і функціонування митрополії. Підсумовуючи ситуацію в Україні у той час, Т. Коструба стверджує, що через розгортання цих та інших подій „заходи в справі оснування Галицької митрополії почав таки Лев, а не Юрій; отже, Лева треба вважати дійсним основником митрополії в Галичі. Хоч ерекція її випадає хронологічно вже на часи Юрія, то це був тільки останній етап, чи радше вислід праці старого, досвідченого галицького князя“ (Коструба. Нариси.., с. 113). У цьому контексті датування грамоти збігається з часом функціонування, хоч не затвердженої офіційно, митрополії та роками життя Лева Даниловича (помер не пізніше 18 березня 1301 р.), що може пов'язувати фальсифікат з кінцем XIII — початком XIV ст.

Іншим аспектом питання, яке привертає до себе увагу, є т. зв. матеріальна основа появи документа.

Вважаємо, що зразком для створення документа послужило кілька джерел: 1) статут князя Володимира Святославовича. На це звернув увагу ще Є. Болховітінов (Болховитинов, с. 87—88), а у післявоєнні роки розвинув цю думку Я. Щапов (Щапов, с. 53, 58 та ін.). Можливо, непрямо залучався під час створення грамоти також статут князя Ярослава Володимировича; 2) за зразок могла служити якась невідома грамота (чи цілий формулярник грамот), що зберігалася у князівському архіві з раніших часів. Обидва названі статути Володимира та Ярослава поширювались у Галицько-Волинському князівстві вже з XIII, зокрема в XIV ст. Про них знали і пізніше. Статутна грамота Володимира (волинська редакція) збереглася у складі т. зв. Володимирської кормчої, переписаної у 1286 р. при дворі князя Володимира Васильковича. Згодом вона стала підставою для трьох відомих списків, які поширювалися в Україні (Срезневский, стб. 147; Щапов, с. 53). Дехто з дослідників пов'язує появу грамоти з іменем київського митрополита Кипріяна (1376—1406) та з окремими його документами (Свод. катал. .., вып. 1, с. 324). М. Суворов допускає також західні впливи, існування якоїсь „імунітетної грамоти“ для галицьких церковних інституцій, яка за змістом була схожа з пізнішою грамотою князя Любарта 1322 р. (Суворов, с. 312).

Гадаємо, небезпідставно у початковому *оголошенні* статутної грамоти (незважаючи на трафаретність загальної будови клаузул) експонент покликається на ім'я Володимира: „**іако праде҃ нашъ ца҃ великиі володыме҃**“. Далі „**право дѹховное**“ пропонується для Галицько-Волинського князівства саме у такому формулюванні: „**какъ де҃жи҃ киеѵскаіа це҃ко҃ по хр҃тїа҃ском стых ѿте҃ ѹправленїю**“. Пізнавальною щодо цього є згадка з „Короткого збірника необхідних належностей духовним особам“, що зберігався у 1732 р. в Унівському монастирі. Невідомий автор асоціативно пов'язує церковну повинність десятину і її підтвердження (клаузула *диспозиції*) з іменами князів Володимира, Данила та Лева: „**Володимер князь** [...] **приказав аби нереям били даванін десятины что потвердили Володимер Мономах Данінл** [...] **и сын его Лев**“ (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись., ч. II, с. 119). Цей

зв'язок спадкоємності дій зауважений у різних пізніших вердиктах, наприклад, у „Żądaniu duchowieństwa ruskiego...", 1764 р. [?] (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 251—260), а також у представленнях Львівської греко-кат. консисторії 60-х — початку 70-х рр. XVIII ст., у яких із статутною грамотою князя Ярослава, сина Володимира виноситься текст грамоти князя Лева, сина Данила для кафедрального собору Успіння у Крилосі (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, арк. 16 зв.—18 зв.). Паралельно простежуються аналогії щодо послідовності розміщення клаузул у формулярах. І статут Володимира, і грамота Лева Даниловича починаються з клаузули *інтитуляції*, далі подається клаузула *промульгації* (у статуті вона об'ємніша, бо збігається з елементами *аренги*). Обидва акти не мають у *вступному протоколі інвокації* (в окремих списках статуту Володимира вона дописувалася пізніше) (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 69, 71—72 та ін.). У контексті клаузули *аренги* фіксується *інскрипція*. Після названих початкових клаузул в обох документах подаються статті *диспозиції*. *Кінцевий протокол* і його складові клаузули в статуті Володимира волинської редакції не збереглися.

Привертає увагу також типологія будови окремих клаузул, а подекуди й стиль їх викладу в обох документах Володимира Святославовича і Лева Даниловича. Наприклад:

Статутна грамота князя Володимира Святославовича (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 14—84. Різні списки)	Досліджувана статутна грамота (вар. Б, список **ГҐС**)
Клаузула *інскрипції*:	
„**Се азъ кн҃зь Вълодимерь**"	„**А се ѧ• кнѧ^з Левь**"
Клаузула *промульгації*:	
„**расмотрѣхъ съ всѣми боѧри своими**"	„**Згадавшисѧ есмо з и^ншими боꙗры**"
Клаузула *диспозиції*: а) Стаття про надання десятин та інші повинності:	
„**дахъ еи** [Десятиннній церкві Богородиці] **десѧтиноу по всеи Рꙋскои земли въ своемъ кнѧженіи десѧтоую вѣкшоу • и оу торгу десѧтую нед҃лю• а** [монастирю Спаса та церкві Богородиці] **изъ домовъ на всѧкое лѣто отъ всего прибытка и о^т лова кнѧжа и о^т ста^л и о^т жита десятину** [.] **городы и погосты• села и винограды• земли и борти• озера• рѣки• волости и дани съ всими прибыткы• десѧтое въ все^м ц҃рствѣ и кнѧженіи**"	„**И придали есмо** [Успенському собору в Крилосі] **десѧтыны с н҃шого и кнѧ^жн҃іѧ и с превозо^в не о^зме^т десѧтинꙋ • и по боꙗ^рскы^м село^м • приданные и даны медовіе• с выходы• и бо^рты• и ры^мн҃іѧ ловища • и езера дае^м ко ц҃ркви Пр^сто^и Б҃гомт҃ри**" [крім того, підтверджено межі земельних маєтностей церкви]

б) Стаття про впровадження духовних судів і їх юрисдикцію:

„Тако же и азъ [...] далъ есмы ц҃ркви ст҃ѣи Бц҃и· митрополиту всеѧ Руси и всимъ еп҃пом по всеи Рускои земли ты соудыˮ

„А к тому еще придаемъ [...] и сѹды духовные судити цркъвъ столечнага ѡт мирских ѹ законы ѡтлѹчены распѹстив· [...] все духовнаѧ права сѹдиат архиеп҃ кпы“

в) Стаття з переліком осіб, на яких повинен поширюватися духовний суд:

„А се ц҃рковные людіе: игуменъ· попъ· дїяконъ· кто въ клиросѣ· чернець· черница· попадьѧ· поповичь· лѣчецъ· прощеникъ· задшьныи ч҃лкъ· манастыреве· болницы· гостиннищи· страннопрїимци“

„а сїи людїе опричнїи ц҃рковнїи· игѹмены попове сщенници и дигаконы· и причетници ц҃рковнїи и чернорисци· иконїи писареве· поповичеве и дїгаци проскѹрьникове· и бгоданїи и страннїи“

Подібні семантично-стилістичні аналогії простежуються і щодо інших статей, наприклад, застережень стосовно компетенції судів тощо.

Однак паралелі стосуються лише клаузули *диспозиції*, оскільки *кінцевий протокол* статутної грамоти князя Володимира, реконструйований з Володимирської кормчої, невідомий. Не знають його Варсонофіївська, Печерська та Троїцька редакції статуту. Не знав його на час створення документа і укладач досліджуваної грамоти. Клаузула *санкції* статутної грамоти, наприклад, фіксується лише в окремих видах кодексів Синодальної редакції, які порівняно з волинською редакцією об'ємніші й відмінні в текстологічному плані (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 23—24, 32—33). Натомість наявні кінцеві клаузули в контексті статутної грамоти з іменем Лева Даниловича. Припускаємо, як зазначалось раніше, що вони будувалися на інших зразках давньоруських актів. Які саме були ці акти, однозначно відповісти неможливо через брак достатньої кількості автентичних документів України-Русі і, зокрема, галицько-волинського реґіону. З упевненістю можна стверджувати, що клаузула *санкції* досліджуваної грамоти близька за добором слів і обсягом тексту до клаузули окремих списків автентичних документів Лева Даниловича, а отже, тісно пов'язана з уживаними князівською канцелярією формулярами документів. Наприклад:

Дарча грамота князя Лева Даниловича на село Добаневичі

„Не н(а)добѣ оустѹпатисѧ· на мое слово никомъ· а кто сѧ оустѹпит тоть оувѣдаеться со мною перед богомъ“

Статутна грамота князя Лева Даниловича

„а кто на мое слово ѹстѹпит сѹдъ ми с ним пред Бгом и ѿлѹчен будет м҃лсти Бжеѧ въ ден страшного и неѹмитнаго сѹдища Хва· и бѹдет клятва Бжїѧ на нем в сїи вѣкъ и в бѹдѹщїи“

Подібно і в інших грамотах (див. у цьому ж виданні І, № 2).

Прийняття укладачем документа за зразок основної частини документа волинської (чи споріднених з нею) редакцій статуту князя Володимира, очевидно, не випадкове, а зумовлювалось, на наш погляд, політичною ситуацією, яка складалась для українського суспільства XV — початку XVI ст. в Галичині. Укладач грамоти намагався подати якомога ближчий до „оригіналу" текст документа на підставі статуту і тим, очевидно, із суто патріотичних мотивів показати силу церкви та її майнове забезпечення в минулому. Водночас він ставив за мету захистити її давній статус, підняти авторитет митрополита і через зміст зберегти її права та економічну базу. У цьому контексті за підробкою документа слід убачати також заступство втраченого невідомого юридичного акта.

Грамота, як відзначалося, збереглася у пізніх списках, що створювалися, починаючи від часу її першого підтвердження, у 1581 р. Як ні один із неавтентичних документів, пов'язаних з іменем князя Лева Даниловича, вона знайшла поширення — відома у двох варіантах А та Б і 36 списках (ураховані не всі списки) давньоукраїнською, латинською і польською мовами

Опубл.: Summariusz dokumentów.., s. 110—124; Status dioecesum... Leopoliensis.., p. 99—102; Żądanie duchowieństwa ruskiego.., s. 8—12; див. також' Петрушевич. Сводная гал.-русск. летопись.., ч. II, с. 125, 127—220, 256; Chodykiewicz, p. V—V v.; Сочинения и переводы.., ч. VI, с. 39—42; Карамзин, т. IV, с. 390—391. Прим. 203; CD Hungariae.., t. X/vol. 3, p. 285—286; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 4—6. Подлин. бумаги; Суворов, с. 309—310 (уривок 24); Петрушевич. О галицких епископах.., с. 146—149; Daniłowicz, I, s. 134—135; AGZ, t. I, s. 96—97; Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 166—173; Пещак, с. 15—18.

Названі варіанти тексту грамоти різняться, крім ряду фонетично-орфографічних рис, здебільшого формулюванням клаузули *інскрипції*. Перший варіант А, як відзначалось, адресований „**це҆кви сто҃и ꙋ҆спенїю крилосꙋ монастырꙋ митрополїи Гали҆кои**", другий варіант Б „**це҆кви сто҃и ꙋ҆спенїю єѧ крылоскы҆ попо҆ собо҆ны҆ митрополїи Гали҆кои**". Виділені варіанти грамоти різняться також, на думку Я. Щапова, й археографічною традицією. Він намагається її визначати за географічною ознакою. Варіант А дослідник називає „видом Метрики", другий, Б — „львівським видом" і пов'язує, таким чином, перший із списками, виконаними у Варшаві та Києві, другий — у Львові (Щапов, с. 166—168). Названі принципи поділу потребують, зрозуміло, певних уточнень у світлі ряду нововиявлених списків грамоти і подій, які відбувалися навколо їх створення. Текст варіанта А репрезентований 18 списками.

Варіант документа А
(„крилосꙋ монастырꙋ митрополїи Галич͠кои“)

1. (Тил.). Список писаря королівської канцелярії Петра Тиліцького. Створений 31 січня 1581 р. у складі підтвердного документа короля Стефана Баторія. В основу списку покладено поданий на розгляд і підтвердження королю єпископом Гедеоном Балабаном „оригінал“ давньої грамоти „Лева, сина короля Данила, яка мала відтиснену і прикріплену на шовкові печатку“. Давньоукр. мова. Скоропис. Тепер місце зберігання рукопису списку в складі латиномовної підтвердної грамоти, отже, і самого підтвердного документа короля Стефана Баторія не відоме.

2. (КМ-1). Список № 1 Коронної метрики. Складений 1581 р. під час внесення грамоти у складі підтвердного документа короля Стефана Баторія (див. **Тил.**) у книги Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 123, k. 501—502 zw.). Давньоукр. мова. Скоропис із окремими графемами півуставного письма. У списку графема **я** подається як **ѧ** та **ꙗ**, графемою **ь** (**ь** підкресленою) позначаються **и** та **ь**: „**мѣтропольєє галѣцкои ѣ всѣм архѣєпѣско͠м**“. Неправильно прочитані й подані слова: „**модмє**“ замість „**людиє**“, „**причєтисєци**“ замість „**причєтници**“ (частина тексту списку, див. Іл. 37).

3. (Кохл.). Список писаря королівської канцелярії А. Кохловського. Створений 1 жовтня 1592 р. у складі підтвердних грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сигізмунда III, остання з яких ще раз підтверджує грамоту, писану від імені князя Лева Даниловича. Давньоукр. мова. Скоропис. Місце зберігання грамоти Сигізмунда III, а отже, й списку, невідоме.

4. (КМ-2). Список № 2 Коронної метрики. Складений 1592 р. під час внесення грамоти у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сигізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) у книги Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 123, k. 510?). Давньоукр. мова. Скоропис.

5. (ЛК-1). Список № 1 з Архіву Львівської гр.-кат. консисторії. Створений невідомою особою наприкінці XVI ст. у складі підтвердного документа короля Стефана Баторія (див. **Тил.**) з 1581 р. (НБУ. Ін-т рук., ф. 18, оп. 1, спр. 29, арк. 1—1 зв.). Писаний старопольс. мовою на окремому аркуші паперу розміром in folio. У списку в українському тексті простежується чимало неточностей і замість допустимого „przydal“ написано „Kiryl“, замість „wychody“ — „wyrody“. Список за складом тексту близький до списку **ЛЗС**. У клаузулі *інскрипції* слово „крилосу“ перекладено „choru“. На звороті написи кінця XVI—XVII ст.: 1. „Confirmatio litterar(um) vladic(ae) Halicie(nsis) et Leopoliens(is) p(er) se(rrenissimum) Sthephanu(m) regem die ultima mensis Januarii A(nn)o 1581“. XVI ст. 2. „Copia Rutheno(rum) punct(orum) [...] dicta [...]“ XVII ст.

6. (Мог.). Список Петра Могили. Створений близько 1630—1631 рр у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) (НБУ. Ін-т рук., ф. 367 (Києво-Софійський собор), арк. 17—18; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 17—17 зв. або за іншою нумерацією 99 зв.—99). Давньоукр. мова. Скоропис. Список уміщений в оправленому в шкіру (in folio) конволюті „чорнових" записів документальних матеріалів XVII та інших століть, які, як і матеріали інших авторів, писані власноручно П. Могилою і стосуються питань історії церкви. На належність списку П. Могилі вказує порівняльне зіставлення палеографічних ознак письма з іншими автографами дослідника. Проте залишається невідомим, який конкретно текст служив підставою списку. У тексті пропущені слова „**и сꙋды дх҃овные сꙋдити цр҃квъ столеч наꙗ ѡт мирскихъ ꙋ законы ѡтлꙋчены распꙋсти • водꙗщины**" (див. варіант Б). У списку після слова „**водꙗщины**" подане слово „**свадебщины**", якого немає у варіанті документа Б У минулому книга належала Бібліотеці Києво-Софійського собору. Про це свідчить відбитий на окремих сторінках штамп бібліотеки.

7. (НМ-1). Список № 1 Національного музею у Львові. Виготовлений у першій половині XVII ст. у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) на двох спарених аркушах паперу розміром in folio (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, с. 3—4). Давньоукр. мова. Окремі графеми містять елементи півуставного письма. Текст писаний іншою рукою і чорнилом, порівняно з латиномовною частиною підтвердних документів. Графема **и** подається як **и** та **ь** (нижня частина букви **ь** підкреслена); **я** — як **ѧ** та **ꙗ**. Спостерігається змішування літер **я** та **ю**, **у** та **ꙋ**. Серед виносних найчастіше виступають графеми **р, м, ш, л, т**. Характерний для тексту малюнок графем **р, д**, частково **ѱ**, великої літери **А**. Засвідчено чимало перекручень у написанні слів. Непослідовності щодо правопису дають змогу вбачати зв'язок списку зі списками Коронної метрики (**КМ-1**, **КМ-2**). На полях рукопису помітки XVII—XVIII ст.: 1) „Jus haereditatis Perehynska a duce Leone"; 2) „Stephanus"; „Ecclesi(ae) Halicien(si)"; 3) „Tenor lit(t)erarum"; 4) „Tojest Danilo krol"; 5) „Decimy popom ruskiem"; 6) „Kniaz Andrzej Jaroslawowicz i pan Wasko"; 7) „A(nn)o sześć tysiecy osmset dziewiątego"; 8) „Datt(o) in comitys d(ie) [ ] ianuary a(nn)o 1581". На першому аркуші почерком XIX ст. написано: „Vol. I" і (частково) є відбиток сажевої печатки з написом: „**Печатъ цв҃ного мꙋзеѧ в Львовѣ**", що свідчить про первісне зберігання списку в Архіві гр.-кат. консисторії у Львові.

8. (Киш.). Список Лева Кишки з його рукописного конволюту під назвою „Книга актів митрополита Лева Кишки, його власною рукою писаної ." („Liber actorum Leonis Kiszka metropolitae ejus propria manu scriptas ") (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 413, арк. 135). Тепер титульна сторінка втрачена, архівна назва конволюту звучить так: „Рукопис б[лаженної] п[ам'яті] Лева Кишки, єпископа луцького, пізніше митрополита". XIX ст. Мабуть, складений наприкінці XVII або у перших десятиліттях XVIII ст. (не пізні-

ше 19 листопада 1728 р. — дати смерті Л. Кишки). Давньоукр. мова, можливо, у латинській транскрипції. На основі тексту списку пізніше було здійснено переклад лат. мовою і публікацію грамоти (див. **ЦВАЛБ-1**). Котрий з ранніх списків чи „оригінал" взято в основу списку тексту грамоти Л. Кишки,— не відомо. Рукопис повного тексту грамоти, на жаль, нині не зберігся. У конволюті засвідчена лише реґестова анотація (польс. мовою) і залишене місце для впису досліджуваного тексту (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 413, арк. 135). Це дає змогу твердити, що список міг додаватися.

9. (Ціх.). Список секретаря королівської канцелярії Андрія-Франциска Ціхоцького. Створений 16 вересня 1716 р. у зв'язку з підтвердженням князівської грамоти у складі документа короля Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) королем Авґустом II (ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2090, арк. 1). Текст списку писаний давньоукр. мовою. Скоропис. Зберігся лише уривок грамоти (понад 1/3 тексту втрачена) — від початку до слів „**и богадѣ́чныи стран**" та уривки з підтвердного латиномовного тексту документа короля Авґуста II. В основу списку, очевидно, покладено список підтвердного документа короля Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) або його облята (див. **КМ-1**). Правопис: графеми **и**=**й** або **й** часто замість **ї**; тут же **и** нерідко пишеться як **т**; на місці **ѣ** (непослідовно) подано **і**, **и**; зрідка вживається графема **і**, але здебільшого в кінці слів: „**пришнні**", „**цѣ́ковнні**"; замість закінчення **-тои** подано **-ты**": „**святыа**"; закінчення **-ые** замість **-їи** (або **-ии**); „**мѣтрополые**". Помилково прочитане слово „**свпадєнщыны**" замість „**свадєбщины**" та ін. Скорочуються слова „**кн҃зь**", „**с҃вт҃ое**". Наявні численні виносні графеми. У двох місцях текст підкреслено. Під текстом підписи: „Joannes Szembek [ ] R(eg)ni cancellarius", поряд паперовий відбиток великої королівської печатки. Далі: „Andreas Franciscus Cichocki [ ] secretarius m[anu] p[ropria]". Крім того, вміщено діловодний напис канцелярії: „Lit[t]erarum pro wladyka Haliciensi et L(eopoliensi) fer(ia) secunda ante f(estu)m [..] a(nn)o domini 1772 [ ] akta Terrest(ria) Leopolien(sia) [.] videlicet". На звороті документа штамп: „Музей А. С. Петрушевича", що вказує на місце зберігання його у другій половині XIX—XX ст. серед рукописів музею.

10. (ПНВ). Список папської нунціатури у Варшаві. Виготовлений у перекладі лат. мовою близько 1751 р. на основі українського тексту списку Л. Кишки (див. **Киш.**). Достовірність перекладного списку засвідчена підписом і печаткою нунція у Польщі, архиєпископа нікейського де Арчінто [!], які поставлені нотарієм нунціатури Петром Ящемським (див. **ЦВАЛБ-1**). Пізніше список взято за основу публікації грамоти у Римі в 1753 р. Документ супроводжується заголовком: „Privilegium Leonis ducis Russiae super ecclesias Halicien(ses) juribus an(n)o 1301, ut pratenditur emanatum maxima suspectum" і примітками (див. **ЦВАЛБ-1**). Сьогодні місце зберігання рукопису списку не відоме.

11. (ЛЗС). Список Львівського земського суду. Створений 12 жовтня 1772 р. під час облятування грамоти у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Авґуста II з 1716 р. (див **Ціх.**) в актові книги Львівського земського суду (ЦДІАЛ, ф. 10, оп. 1, кн. 130,

арк. 810—813; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 811—812). Давньоукр мова у лат. транслітерації. У тексті наявні виправлення слів: „dnesnaho", „Osimset". Чимало слів написано з помилками: „bujary" замість „bojary"; „wyrody" замість „wychody", „wchody"; „perewodow" замість „perewozow"; „swiadeyszczyny" замість „swadebszczyny"; „swieszenycy" замість „swieszczenycy" та ін

12. (Сарн.). Список підсудка Львівського земського суду Сарнецького. Створений 13—15 або у другій половині жовтня 1772 р. як екстракт із обляти, внесеної у книги Львівського земського суду 12 жовтня 1772 р. (див. **ЛЗС**). Список виступає у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Августа II з 1716 р. (див. **Ціх.**) (ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2092, арк. 36—37; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 36—36 зв.). Писаний лат. мовою (переклад списку, очевидно, належить Сарнецькому, див. **ЛЗС**, облятований текст грамоти давньоукр. мовою у лат. транслітерації), акуратним канцелярським письмом на аркуші паперу розміром in folio. При видачі із земського уряду зчитував текст списку Л. Борим. Список містить чимало виправлень, наприклад, у словах „archiepiskopis", „ducatu", окремі перекручення — „seorsivas [!]". На звороті списку три написи: 1) „Confirmacionis privilegii Leonis ducis Russiae anni 1301 per Stephanum regem subscentiae ex actis Metricis Regni originaliter et fideliter depromptae Oblata a(nn)o 1772 F(e)r(ia) p(os)t f(estu)m s(anctae) Hedvigis in judicio Terrest(ri) Leopoli(ensi)"; 2) „Ubi scribitur monasterio Krilosensi metropoleos Hal(iciensis)"; 3) „Sum(mario)· Litt(erae) F".

13. (ЦВАЛБ-1). Список № 1 Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові. Складений наприкінці XVIII ст. і уміщений серед різних документальних матеріалів (рубрика „Varia documenta") з історії церкви та її становища в Україні в рукописній книзі під заголовком „Bibliothecae Monasterii Leop[oliensis]" (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 1286, арк. 18 зв.—19). Писаний лат. мовою, дрібним канцелярським почерком на двох сторінках. Текст не має жодних виправлень, у чотирьох місцях підкреслений. Наприкінці текстової частини вказівка на місце печатки: „L[ocus] S[igilli]". Список супроводжується приміт ками копіїста: 1) „Marginali in eodem processu Romae imp(r)esso a(nno) 1753 habetur etiam impressum privilegium Leonis principis Russiae quo erexerat metropoliam Haliciensem a(nno) 1301 in linquam Latinam versum cum titulo marginali in quo dicit idem privilegium esse suspectum estque cum titulo tenoris sequentis" (напис перед основним текстом списку). Далі заголовок документа; 2) „Privilegium Leonis ducis Russiae super ecclesias Halicien(ses), juribus an(n)o 1301, ut pratendibus emanatum maxima suspectum"; 3) „Praesentem copiam ex libro manuscripto intitulat: Liber acto(rum) Leonis Kiszka metropolitae ejus propria manu scriptas etc. transumptum confrontatam et collationatam cum eodem libro equo desumpta est, concordare attestor. In fidem cujus rei praesentis subscribsi et sigillo ill(ustrissimi) excell(entissi)mi et r(everendissi)mi d(omi)ni D. Alberici ex comitibus de Archinto archiep[isco]pi Niceni et nuncii apostolici in Regno Poloniae etc. Co[m]munivi Varsaviae,

an(n)o 1751. Locus Sigilli. Petrus Jastrzębski, sacra authoritate apostolica notarius nunciaturae apostolicae in Regno Poloniae vicecancellarius" (примітка — під текстом списку). Примітки вказують, що список виготовлявся на основі публікації грамоти у Римі в 1753 р

14. (ПМ). Список рукописної колекції Псковського музею. Створений у 1770-х роках. Давньоукр. мова. Зберігся у складі одного з „історичних збірників" зібрання музею (Псковский музей-заповедник, ф. Никандровой пустыни, № 195, л. 28 об.—29). Дрібне скорописне письмо XVIII ст. Походження списку не відоме. Відомості про нього основуються на даних з літератури (Осипова, с. 115).

15. (Вас.). Список В. Васильєва з колекції М. Рум'янцева. Виготовлений у 10-х або 20-х роках XIX ст. (не раніше 1813 р., на що вказує водяний знак паперу). На двох спарених аркушах паперу блакитного кольору (РГБ, отд. рук., ф. 256 (М. П. Румянцев), № 69, л. 10). Давньоукр. мова. У правописі не розрізняється написання ь та ъ, усюди ь. Припускаємо зв'язок списку із списком **Mor**. Зауважені, однак, окремі відмінності, наприклад, слово „**всякого**" написано замість „**нашого**", „**старшии**" замість „**страныи**" та ін., що можна пояснити поганим відчитанням тексту-підстави (Щапов, с. 167). Клаузула *свідки* виділена абзацом. Слова „**опрочь мирянъ**" поставлені у круглих дужках Зверху аркуша перед текстом списку напис: „Копія", під текстом: „Вѣрно: Надворный совѣтник Василій Василіев сын Ставискій" і чорнильний відбиток круглої печатки, що вказує на належність списку Відділу рукописів Російської державної бібліотеки з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеча[тной] кн[иги] и рукоп[исей]".

16. (НМ-2). Список Національного музею у Львові. Виготовлений невідомою особою у першій половині XIX ст. (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 1—2) Складений старопольс. мовою на двох аркушах. Список нагадує чернетку: в деяких місцях тексту є виправлення, дописки над рядками. На звороті першого аркуша помітка з переведенням дати списку на нову еру, на другому — сліди відбитка печатки з написом: „**Печать цѣного мѹзеѧ в Львовѣ**". Який із давньоукр. текстів ліг в основу описуваного перекладного списку,— не відомо. Можливо, що це був список **НМ-1**, на що могло б вказувати вміщення його в один і той же архівний конволют. Підтвердженням цьому є тотожний почерк напису „vol. I" у верхній частині першого аркуша та відбиток печатки.

17. (КІД НБ-1). Список № 1 з Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України. Створений близько середини XIX ст. у складі підтвердної грамоти короля Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) (НБУ. Ін-т рук., ф. 2, II-21966, арк. 5—6). Давньоукр. мова Текст заповнює два аркуші паперу розміром in folio. Підставою списку документа послужив запис у книги Коронної метрики. Містить неточності у відчитанні слів, пропуски, більшість яких походять із списку-підстави, що зумовлені нерозумінням копістом смислу окремих слів тексту. Слова

адреси „**кърилосѹ манастырѣ**“ подані у дужках, тут же над рядком пізнішою рукою надписана інша частина клаузули *інскрипції*: „**крилоскимъ попомъ соборнымъ**“. Це вказує на те, що копіст користувався варіантом А грамоти, однак виправлення робив за варіантом документа Б, і вони пізніші та, правдоподібно, належать дослідникові. Майже всі виправлення у тексті зроблено олівцем. На звороті другого аркуша напис: „Chodykiewicz, ord(inis) praedicat(orum). Leopoli. 1770“. Ця згадка може вказувати на те, що при дослідженні та звірці документа використовувався текст грамоти, опублікований К. Ходикевичем (Chodykiewicz, p. V—V v.). Вбачаємо зв'язок тексту списку зі списком **КІД НБ-2**. Список грамоти супроводжується заголовком копіїста: „Грамота кн[язя] галицк[ого] Льва Даниловича о правах Галицкого митрополита“. На полях проти *датаційного формулювання* напис: „1301 марта 8“ (олівець). Там же зроблено інші помітки.

18. (КІД НБ-2). Список № 2 з Колекції історичних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України. Створений у другій половині XIX ст. у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сигізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) (НБУ. Ін-т. рук., ф. 2, II-21966, арк. 7—8). Давньоукр. мова. Виконаний нечітким почерком олівцем, на двох спарених аркушах паперу розміром in folio. Текст нагадує чорновий примірник, очевидно, скопійований для дослідження грамоти без конкретних вказівок на місце і переписувача тексту. Напис на початку списку „Jus haereditas Perehynska (a duce Leone)“, може, однак, вказувати на належність його до документів, які виготовляла Галицька митрополія у XVII або XVIII ст. під час майнових суперечок за село Перегінське. У тексті чимало слів правлено, окремі пояснювано: „**распустити**“ тлумачиться як „**разводи**“ Неправильно відчитані слова „**не токмо**“ виправлено на „**на то ємо**“; рік, писаний за візантійською ерою словами, розшифрований у дужках арабськими цифрами „1301“ та ін. Після тексту грамоти примітка: „Следует удостовериться был ли в 1301 г. Киприян митрополитом киевским (т[о] е[сть] владимирским, а в т[ом] ч[исле] тем и киевским) т[о] е[сть] когда умер Максим, перенесший митрополию во Владимир и тот час ли за ним вступил св. Петр. Автор „Dissertationes historico-critice de utroque archiepiscopatu metropolitano Kijoviensi et Haliciensi... ecclesiae Ruthenae unitae / R[everendissimus] P[ater] Clem[entius] Chodykiewicz, ord[inis] praedicatorum“.— [Leopoli], 1770) помещает Киприяна между Максимом и св. Петром, именно от 1296 до 1308 гг., только на основании вышеприведенной грамоты кн[язя] Льва и сам говорит, что [ ] Киприяна нет ни в одном каталоге киевских митрополитов (Киприян епископ, бывший при Дм[итрие] Дон[ском] посвящен только в 1376 г.). Подделано в конце XVI в.“

Варіант грамоти А, таким чином, засвідчений у 18 списках, писаних трьома мовами: давньоукраїнською мовою (кириличними літерами і в латинській транслітерації) — 13, латинською — три та старопольською — два. Виявлено не всі рукописні списки. Низка авторських списків з'явилось у зв'язку з публікацією документа, які нами не враховано. Перекладні

списки — латинською та польською мовами, виступають, у різних редакціях — латинські у трьох, польські — у двох.

У виданні грамоти використовуються не всі списки. Беруться до уваги, як відзначалось, передусім ті, які найдавніші і містять найбільш повні тексти.

Досліджуваний варіант грамоти А публікується у чотирьох текстах: давньоукраїнському, давньоукраїнському в латинській транслітерації, латинському (у двох текстових редакціях), старопольському (у двох текстових редакціях).

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

Основним списком обрано список **Мог**
Хронологічно раніші списки **Тил.**, **Кохл.** не використовуються
через невиявлення їх протографів.
Списки **КМ-1**, **КМ-2** містять велику кількість неточностей.

А се ꙗ кнꙗ^{з} Левъ сынъ кролꙗ Данила•

Згада^{в}шисꙗ есмо з нашыми боꙗры ꙗко праде^{д} нашъ ца^{р} Велики^{и} Володыме^{р}• и ѡте^{ц} на^{ш}• и преда^{л} митрополито^{м} и епи^{с}п҃о^{м} по вси^{м} землꙗ^{м} Рꙋски^{м}• тако же и мы Б҃гꙋ и Пречистои его Мт҃ри• ко це^{р}кви ст҃ои ꙋспенїю крилосꙋ монастырꙋ митрополїи Гали^{ц}кои• и вси^{м} а^{р}хїепи^{с}п҃о^{м} и епи^{с}п҃о^{м} и монастыро^{м} православнои ст҃ои веры• кгре^{ц}кои дали^{с}м^{о} право дꙋховное• пото^{м} же какъ де^{р}жи^{т}• кие^{в}скаꙗ це^{р}ко^{и} по хр҃^{с}тїа^{н}скомꙋ ст҃ы^{х} ѡте^{ц} ꙋправленїю• и потве^{р}дили^{с}мо прида^{н}ꙗ це^{р}ковнаꙗ• на вѣки вѣчне• села з лю^{д}ми• и полꙗ з лесы и еще^{с}мо да^{ли} на тоты села грамоты ѡсобливыи• межи наши^{х} грани^{ц} и боꙗ^{р}ски^{х} и ^{в} и^{х} полꙗ^{х} и лесе^{х} вы^{з}наваючы границы ꙗ^{к} было и^{з}да^{н}на•

И придали^{с}мо десꙗтины з^{ъ} нашого кн҃жанїа и с преводо^{в} и з мы^{т}• десꙗти$^{н(ꙋ)}$ и по боꙗ^{р}ским село^{м} приданїе и дани медо^{ц}ные• входы и бо^{р}ти и рыбные ловища и езера дае^{м} кꙋ це^{р}кви пр҃^{с}тои Б҃гомт҃ри митрополитꙋ нашомꙋ Григо^{р}ю• по немъ бꙋдꙋчи^{м} а^{р}хїепи^{с}п҃о^{м} комꙋ Бо^{г} и^{з}воли^{т} и да^{ст} де^{р}жати• навѣки и поживати• и це^{р}кви ст҃ыи прави^{ти} и радити• и за наши пре^{д}ки• и за на^{с} милостивого Б҃га просити•

А кꙋ томꙋ еще прыдае^{м}• кꙋны в ро^{к} с попо^{в} давати• [и сꙋды дꙋховныꙗ сꙋдити це^{р}ковъ столечнꙋю ѡ^{т} ми^{р}скѣхъ в законы ѡ^{т}лꙋченныхъ• роспꙋ<с>ты][1]• свадебщины и б^{ез}[2] законныа понꙗ^{т}ꙗ [?]

---

[1] Слів, поданих у квадратних дужках, немає у списку **Мог**. Текст взято зі списку **Ціх**. Див. також інші списки варіанта грамоти.

[2] У першій частині слова „б^{ез}...“ прочитується також слово „б^{ых}... [?]“.

все дѹховнага права судга т архиепи с пи • А сіе люди шпрѣщъныи игумены попове и дгакове и свещенъници причетници це р ковныи• и че р нори з ци икон н ыи писарове• поповичове и дгаци проску р никове и бгадѣлныи и ста р шыи и тыи люди це р ковныи волни ѿ насъ и ѿ бога р наши х • шбладае т и суди т ихъ великага це р ковъ сш про ч мира н •

А на мое слово не потреба ѹступатись никому не ѿнгати• ни дѣте м мое м поты м кому по на с Богъ да ст на вѣкы вѣчны• А се ѹправнли с мо по правило м сты х wте ц и пе р вы х цреи хрстіански х •

А кто мое слово ѹступи т су д ми с ни м пре д Бгом и w т лученье бѹде т милости Божіа в де н страшны н Божого сѹдѹ• и да бѹде т кла т ва Божіа на не м в се м вѣкъ и в бѹдѹчыи•

На то м есмо грамоту нашу дали и печа т свою привесили•

А пры то м были митрополи т киевски н Киприганъ• владыка премыслски н Иларіw н • и кнга з Андре н Іарославичъ• и панъ Васко и инны х бога р много пры томъ•

А писана и дана грамота в Галичу в четве р токъ м с ца ма р та во wсмыи ден лѣта шестои тисечи wсмъсотъ девгатого•

А писа р Захаріа Выхот•

Текст грамоти давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Відомий єдиний список грамоти: **ЛЗС**.

A se ja kniaz Łew syn krola Daniła.

Zhadawszysia iesmo z naszymy bujary [!], iako pradid nasz car Wełyki Wołodymer y otec nasz y pry[da]ł mytropołytom, jepiskopom po wsim zemlam Ruskim takoze y my Bohu y Preczystoy jeho Matere sey cerkwi swiatyia Uspenyia Kryłosu monastyru metropołyie Hałyckoie y wsim archyiepiskopom y jepyskopom y monastyrom prauosławnoie swiatoie wiry hreczeskoie, dały iesmo prawo dochownoie [!], potomu ze, kak derzyt kiiewskuju cerkow po chryst[ianskomu] zakonu swiatych otec upra[w]leniu. A potwerdyły iesmo prydanyia cerkownaia na wiki wiczne: seł[a] z ludmy y poła z lesy, y iescze iesmo dały na totyie seła hramoty osobływyie mezy naszych hranyc y boiarskich y w ych polach y lesech wyznawaiuczy hranycy iak było y zdawna, y prydałyiesmo desiatynu z naszeho knezenyia y z perewodow y z myt desiatynu, y po bojarskym sełom prydanyie y dany medowyie wchody y borte, y rybnyie łowiszcza, y ozera daiem ku cerkwy Preczystoj

Bohumatere mytropołytu naszemu Hryhoryiu y po nemu buduczym archiiepyskopom komu Boh izwołyt y dast derzaty na wek [!] y pozywaty, y cerkwe swiatoy prawosławnoy radyty, y za naszyie predki y za nas myłostywoho Boha prosyty.

A k tomu jes[z]cze prydaiem kuny w rok y [s] popow podawaty, y sudy duchownyia sudyty, cerkow stołecznuiu od myrskich w zakony odłuczennych rozpusty swiadeyszczyny [!] y bezzakonnych poiatia [!] wse duchownyia prawa sudyty, archyepyskopy. A syi lude y pryszłyi cerkownyi ihumeny, popowe y dyiakony swieszenycy [!], kłyrycy cerkownyi, czernoryzcy, ikonnyi pysarowe, popowyczowe y diacy, proskurnykowe y bohadiłnyi, y strannyi, y tyie lude cerkownyie wolny od nas y od boyar naszych, y od dnia dnesnaho ma ich sudyty wełykaia cerkow, oprocze myran.

Y na moie słowo ne treba ustupatysia nykomu ny odniaty, ni ditem moim, ny tym komu po nas Boh dast na wiky wicznyie. A se uprawyły iesmo po prawyłom swiatych otec y perwych carey chrystyianskich.

A kto na moie słowo ustupytsia sud my z nym pred Bohom y odluczen budet myłosty Bozyia w den straszny Bozyieho suda, y da budet klatwa Bozaia na nem w sey wik y w buduszczym.

Na to iesmo hramotu naszu dały y peczat swoiu prywesyły.

A pry tom był metropołyt kiyewski Kyprian, władyka premyski Laryon y kniaz Andrej Jarosławycz y pan Wasko y innych bojar mnoho było pry tom.

A pysana y dana hramota w Hałyczu, w czetwertok misiaca marta w osmy den, lita szostoho tysiacza osimset dewiataho.

A pysar Zacharia Wychota.

Текст грамоти латинською мовою

Відомі три списки. Подаємо два з них — **Сарн.** та **ЦВАЛБ-1**, які мають різне походження і репрезентують різні редакції тексту грамоти.

Редакція № 1 (**Сарн.**)

Ecce ego princeps Leo filius regis Danielis.

Inito consilio cum baronibus nostris notum facio, quod veluti proavus noster rex Magnus Vladimirius, et parens noster contulit

metropolitis, episkopis per universas Terras Russiae, sic et nos domino Deo, et castissimae [!] eius matri, huic ecclesiae sanctae Obdormitionis Kryłosensi monasterii metropoliae Haliciensis et omnibus archiepiscopis et episcopis et monasteriis orthodoxis sanctae fidei Graecae dedimus ius spirituale, in eum modum qualiter habet illud Kijoviensis ecclesia in Christi fide per sanctos patres constituta, et confirmavimus universas fundationes ecclesiasticas in perpetuum, villas cum subditis et fundos cum sylvis et praeter ea dedimus super illas villas lit[t]eras seorsivas [!] inter nostras granicies, et senatorias et inter omnes fundos eorum, et sylvarum agnoscendo granicies ut antiquitus erant.

In super addidimus decimas ex nostro ducat et extraiectibus flurialibus et ex teloneis decimam et ex senatoreis villis ad dationes, et dationes melis, alvearia, et apinaria, et piscaturas, et lacus, damus ecclesiae castis[s]imae Deiparae metropolitae nostro Gregorio et eius succedaneis archiepiscopis cui deus permittet et benedicet possidere in perpetuum et uti frui. Et ecclesiam sanctam orthodoxam regere et pro nostris praedecessoribus ac pro nobis Deum propitium precari.

Et insuper addimus Martes in anno, et popones praesentare, et iudicia spiritualia exercere, ecclesiam principalem a saecularibus, excommunicatos, divertia, periuria et matrimonia non canonica et omnia iura archiepiscopalia servare. Illi autem homines et futuri ecclesiastici, hegumeni, popones et diaconi, presbyteri, clerici ecclesiastici, nigritae immaginum pictores, filii presbyterorum et dedescali, hostiarum pistores, et sculptores, et peregrini, et illi homines ecclesiastici liberi sunt a nobis et senatoribus nostris a die hodierna et debet judicare illos magna ecclesia praeter saeculares.

Mea autem verba nemo confingere debebit neq(ue) quemquem iniuriare nec successores mei nec illi qui nobis succedent, in perpetuum. Haec fecimus juxta instituta sanctorum patrum, et antiquorum principum christianorum.

Et quis meum verbum infringet iudicium Dei super illum sit, et amoveatur a misericordia Dei in die extremi iudicii Dei, et fiat maledictio Dei super illum nunc et in futura saecula.

Praesentes nostras lit[t]eras dedimus et sigillum nostrum appendi jussimus.

Praesentes huic fuerant metropolitanus Kijoviensis Cyprianus et vladica Premisliensis, Larion Haliciensis et dux Andreas Jarosławicz et dominus Vasko et alii primi senatores.

Scriptae autem et datae sunt praesentes lit[t]erae Haliciae, feria quinta mensis Martii 8-va die anno sex millesimo octingentesimo nono.

Notarius vero Zacharias Wychota.

Редакція № 2 (**ЦВАЛБ-1**)

Ecce ego dux Russiae Leo, filius Danielis regis Russiae.

Inito consilio cum senatoribus nostris notum facio, quod veluti proavus noster rex Magnus Russiae Vladimirus et parens noster Daniel rex contulit archiep(isco)po mitropolitano ep(isco)pis in omnibus Terris Russiae ita et nos domino Deo, et sanctissimae eius matri, huic ecclesiae sanctae tituli Assumptae Mariae metropolie Haliciensis, et omnibus archiep(isco)pis ac ep(isco)pis, monasteriisq(ue) in orthodoxa sancta fide Graeca existentibus intulimus ius spirituale in eum modum, qualiter habet illud in X(ri)sto Kyoviensis ecclesia, et confirmavimus universas fundationes ecclesias(ticas) temporibus perpetuis, supra villas cum hominibus et agris cum sylvis et insuper dedimus super omnes villas seorsiva privilegia nostra, et subditor(um) nostror(um) limites juxta antiquitatem granitier(um) describendo insuper addimus decimas de toto ducatu nostro etiam de bonis nobilium trajectuum fluvialium teloniorum, mellium, alvearium, piscium et stagnor(um) eaq(ue) omnia donavimus ecclesiae sanctissimae Deiparae metropolitae nostro Gregorio, et successoribus eius archiep(isco)pis quos providevit dominus et in eorum eidemq(ue), et successoribus eius superaddimus collationes ecclesiar(um) cum cathedraticis, judiciorum spiritualium exercitium divortia regimin(e) ecclesia(e) cathedralis, ac universa judicia spiritualia singulariter vero ad archiiep(isco)pum pertinebunt haegumeni, parochi, diaconi, clerici ecclesiae religiosi, monachi, notarii, presbyteror(um) filii, bacalauraei, hostiar(um) pistores, sacrar(um) imaginum pictores, adveniae, et peregrini, et istos homines omnes neque nos, neque senatores, neque nobilies nostri judicare debent ut sola magna ecclesia.

Et cetera autem haec omnia verba mea his descripta nemo confingere audebit, neque fundationes recipiit quisquam tum ex prole mea, tum ex his, quos constituit dominus super ducatum statuta sanctor(um) patrum, et primor(um) christianor(um) regum.

Qui autem hoc nostrum privilegium invertere praesumpserit illi mecum sit iudicium coram deo et sit talis alienus ab omni amore, et misericordia dei in die terribili iudicii divini, et sit super eum dei maledictus in praesenti et in futuro saeculo.

Super vero haec omnia contulimus hoc privilegium nostrum et sigillum apponi jussimus.

Praesentibus metropolita Kyoviensi Cypriano, ep(isco)po Premisliensi Hilarione, principe Andrea Jaroslaidc [!] et domino Basilio, aliisq(ue) pluribus senatoribus et nobilibus.

Datum Halicae, die Jovis mensis Martii 8. die an[n]o a condito mundo 6809.

Zacharias Wychota, notarius.

(L[ocus] s[igilli])

Текст грамоти старопольською мовою

Збереглося два списки грамоти: **ЛК-1**, **НМ-2**, які мають різне походження, з'являлись незалежно один від одного у різний час і репрезентують різні редакції тексту грамоти.

Редакція № 1 (**ЛК-1**)

A to ja kniaz Lew syn krola Daniela.

Rozmowiwszÿsię z naszÿmi bojarÿ iako pradziad nasz car Wielki Włodzimierz ociec nasz ÿ [przydał][1] metropolitem, episkopem po wszytkim ziemiam Ruskim, zesmÿ panu Bogu ÿ przenaswiętszej Pannie Matce Bozey, albo cerkwie s[więtej] Wniebowzięcia Na[j]-swiętszej Panny choru [!] metropolitego Halickiego ÿ wszytkim arcybiskupom ÿ episkopom, ÿ manastyrom albo klasztorom prawo-sławnej s[więtej] wiary greckiej dalismÿ prawo duchowne tak ÿz iako trzyma prawo duchowne Kiiowska cerkiew po krzesciansku s[więtych] oycow postanowieniu, a potwierdzilismÿ przÿdania cerkiewnego na wieki wieczne sioł z ludzmi, polami, z lasami ÿ

[1] У рукописі помилково „Kirył"

jeszczesmy dali na tę to [!] sioła pisma osobliwe miedzy naszymi granicami ÿ szlacheckimi ÿ w tÿch polach ÿ lasach wyznawaiąc granicy jako było zdawna.

ÿ przydalismÿ dziesięcinę z naszego przejrzenia z przewozow ÿ myt dziesięcine po szlacheckim siołam przÿdaie ÿ danie miodowe wyhodÿ ÿ barcie ÿ ryby lowienie ÿ ieziora daiem ku cerkwi Przena[j]swietszey Bogu Matce Bozeÿ mitropolitowi naszemu Hrehoremu ÿ po nim będącym arcÿbiskupom komu Bog naznaczy ÿ daie dzierzenie na wieki ÿ vzywanie ÿ cerkwie swięcie prawic ÿ narządzac, a za nasze prządki ÿ za nas m(i)ł(oś)ciwie Boga prosic.

A k temu ieszcze przÿdajem kunÿ w rok ÿ popom podawac ÿ sądÿ duchowne sądzić cerkiew stołeczna hurty [!] mirskich w zakonie odłączonych, rozwody, wesela ÿ niesslubne pojęcia. Wszytkie duchowne prawa sądzic mają arcybiskupowie. A ci ludzie ÿ przyszli cerkiewni ihumenowie, popowie ÿ diakowie, ÿ swięceni, ykonni pisarze, popowiczowie ÿ diakowie, chleb do cerkwie robiący ÿ ubodzy ÿ niedołezni [!]. I ci ludzie cerkiewni wolni od nas ÿ od bojar naszych, ÿ od tego dnia sądzić ych wielka cerkiew ÿ przyszłe zgadzac.

A na toie słowo nie trzeba wstempowac się nikomu, nie odymowac [!] ni dzieciom moim, ni tym komu po nas da bog na wieki wieczne. A to w przywileiu poprawiłem s[więtych] oÿcow ÿ pierwszych carow chrzescianskich.

A kto na moje słowo wstompi sąd mi z nim przed Bogiem ÿ łączony będzie miłosci Bozeÿ w dni straszne[go] Bozego sądu ÿ będzie klątwa Boza na nim w ten wiek ÿ w będący.

Na tosmÿ tę hramotę naszą dali ÿ pieczęc swoie przywiesili.

A przy tym był metropolit kiiowsky Kiprełan [!], władyka przemyski Łaryon, ÿ kniaz Andreÿ Jarosław [!], ÿ pan Wasko y innych boiar było barzo wiele przy tÿm.

A pisana ÿ dana hramota w Haliczu, we czwartek m[iesią]ca marca w osmy dzień roku szostego tysiąca osmset dziewiątego.

A pisarz Zacharia Wichoty.

Редакція № 2 (**НМ-2**)

Oto ja xiąże Lew syn krola Daniła.

Rozmowi[w]szy się z naszemi boiarami, iako pradziad nasz czar Wielki Wolodimer y ociec nasz nadał metropolitom i episkopom

po wszystkich kraiach Ruskich, tak y my Bogu y Przeczystey Jego Matce przy tey cerkwi swiętey Wniebowzięcia Kryłoskiemu monasterowi metropolii Halickiey y wszystkim archiepiskopom y episkopom i monasterom prawosławnej swiętey wiary greckiey, nadaliśmy prawo duchowne podług tegoż iak trzyma Kiiowska cerkiew w Chrystusie ustawami oycow swiętych rozrządzenia y potwierdziliśmy nadania cerkiewne na wieki wieczne wsie z ludzmi y pola z lasami. I ieszcze daliśmy na te sioła prawa osobliwe podług naszych granic y boiarskich, a w tych polach y lasach wyznaczaiąc granice, iak było zdawna.

I przydaliśmy dziesięcinę z naszego xięstwa, y z przewozów, y z myt dziesięcinę, y po bojarskich siołach przydania, y dani miodowe, wychody, y barcie, y rybne łowki, y jeziora, nadaiemy ku cerkwi Przeczystej Matki Boskiey, metropolicie naszemu Grzegorzowi, y po nim nastąpić maiącym archiepiskopom, y komu Bog pozwoli y da mieć dzierzawę na wieki y używać a cerkwią tą swiętą rozrządzać, a za przodki nasze i za nas miłościwego Boga błagać.

Oprocz tego jeszcze przydaiemy y kuny w rok z popow podawać, sądy duchowne sądzić, rozwody małżeńskie przy nieprawnych złączeniach y wszystkie duchowne sprawy rozsądzać maią archiepiscopowie. A ci ludzie y kler cerkiewny, ihu[me]nowie, popi y diakonowie, y swiaszczenicy, klerycy cerkiewni, y czernoryzcy, obrazow malarze, popowiczowie, y diacy, proskurnicy, y s[z]pitalni [...][1] y ci ludzie cerkwi górney [!] wolni od nas y od boiarow naszych [..][1] osądzać ich wielka cerkiew, oprocz swieckich.

A mego słowa niewolno nikomu uchylać, ani odeymować, nawet dzieciom moim, lub tez tym, ktorym po nas Bóg da na wieki wieczne. A to urządzilismy według praw oycow swiętych y pierwszych czarow [!] chrzesciańskich.

Kto zaś uchyli moie słowo, sąd mi z nim przed Bogiem y oddalony będzie od miłosierdzia Boskiego w dzień straszny sądu Bożego y niech będzie klątew [!] Boża na nim w ten wiek i w przyszły.

Na to daliśmy hramotę (to jest diploma) naszą y pieczęć swoią przywiesilismy.

---

[1] Далі одне або два слова не прочитуються.

A przy tym był metropolit kiiowski Kyprian, władyka premyski Larion y kniaż Andrej Jarosławicz, y pan Wasko y innych bojarow wiele było przy tym.

A pisana i dana hramota w Haliczu, we czwartek miesiąca marca dnia osmego, roku sześć tysięcy ośmset dziewiątego.

A pisarz Zacharia Wychota.

Варіант документа Б
(„крылоскы" попо" собо"ны" митрополи Гали"кон")

19. (ГҐС). Список Галицького ґродського суду. Створений 13 листопада 1642 р. під час облятування грамоти у складі підтвердних грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) в актові книги Галицького ґродського суду. Запис у книги проводився на прохання братчика церкви Різдва Ісуса Христа у Галичі Гаврила, крилоського комендарія Степана, священиків Івана Підгорного і Петра та диякона Василя (ЦДІАЛ, ф. 5, оп. 1, спр. 135, арк. 1274—1276, на тих же арк. грамота кн. Лева Даниловича). Давньоукр. мова. Скоропис. Почерк чіткий. Графема **у** писана як **у** та **ѹ**; **і** як **і**, **и** та **ѣ**; **я** як **ѧ** та **ꙗ**. Велика буква подана як **А** та **Ѧ**. Серед виносних графем найбільш поширені такі, як **з, к, л, м, н, д, р, с, т, х, ш, щ**, що супроводжуються або не супроводжуються різної конфігурації титлами. Над рядком спостерігаються діакритичні знаки у вигляді горизонтальних рисок, паєрків, витягнених дужок, крапок. (У публікації не зберігаються.) Перша літера слова „**грецкон**" писана через літеру **гамма (γ)** сучасного грецького алфавіту. Чимало слів подано у скороченій формі: „**цр҃кви**", „**ст҃он**", „**сн҃ъ**", „**дн҃ь**" Не регламентовано написання великих букв (частину тексту списку див. Іл. *38*).

20. (Денг.). Список секретаря королівської канцелярії Франциска-Михайла Денгофа Створений у складі підтвердних грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**), облятованих в актових книгах Галицького ґродського суду 1642 р. (див. **ГҐС**), які підтверджені і наведені у грамоті короля Яна III, видані у Жовкві 12 лютого 1691 р. Давньоукр. мова. Список у складі названих грамот підтверджується разом з документами 1548, 1564, 1593, 1656, 1661 і 1690 рр. Усі підтверджувані грамоти, розглянуті королем на прохання владики Йосифа Шумлянського, стосуються прав і привілеїв Львівської єпархії на спадкове дідицтво земель і лісів села Перегінське. Тепер місце зберігання списку цього оригіналу королівської грамоти Яна III не виявлено. На початку XIX ст. він зберігався в одному з архівосховищ Львова і на його основі створювалися списки документа початку XIX ст., див. **ВК-1, ВК-2**.

21. (ЛҐС). Список Львівського ґродського суду. Складений 20 березня 1691 р. на прохання митрополита Йосифа Шумлянського внести грамоту

короля Яна III (див. **Денг.**) у книги Львівського ґродського суду. Список наводиться у складі грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**), Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) та інших документів тоді ж разом облятованих у Галицькому ґродському суді 1642 р. (див. **ГҐС**) (ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 459, арк. 1159—1161). Давньоукр. мова. Скоропис із вкрапленнями півуставного письма, численними надрядковими (під титлами або без них) графемами. Характерне написання виносних графем **д**, **м**, **с**, **н**, **р**, **т**, **х**. У надрядковій позиції виступають звукосполучення **ст**, **мь**. Письмо документа також насичене багатьма діакритичними надрядковими знаками типу ˇ, ˆ, ¯, ˘, зокрема при написанні прийменника **в** та сполучника **и**. Графема **ꙋ** пишеться як **ꙋ** та **ꙋ**. Для позначення **і** вживаються **ї** та **ѣ**; **я** завжди пишеться як **ꙗ**. М'який знак зауважений лише у слові „**дн҃ь**". Широко використовується написання великих букв, навіть у тих випадках, у яких не йдеться про власні назви, а речення членуються з допомогою ком і крапок. Є пропуски слів і пізніші їх вписування між рядками: „**ꙗко**", „**и проскꙋрникове**"; на полях — „**и цеⷣкви ст҃ыи правити и рꙗдити• и за н҃ши преⷣкы**".

22. (СДКК). Список із „Сумарія документів" королівської канцелярії, складеного і виданого близько 1734 р. („Summaryusz dokumentów od Lwa, Witolda i pózniejszich królów polskich aż do Augusta II zebrany i wydrukowany [..] in favorem ecclesiarum, praelatorum, fundationum, immunitatum, libertatum ritui Graeco sivi unito sive non unito dannych. B[ez] m[iejsca] i r[oku]"). Старопольс. мова (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 125).

23. (Чол.-1). Список № 1 з колекції О. Чоловського. Створений невідомою особою у 60—70-х роках XVIII ст. (хронологія списку встановлюється на основі почерку і водяного знака на папері, який нагадує христологічну монограму) (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 48-II, арк. 29). Лат. мова. Список розміщений на аркуші паперу розміром in folio, списаному, з одного боку, двома дрібними почерками канцелярського письма. Одним почерком писана початкова клаузула документа, іншим — решта тексту. Сьогодні не відомо, який список покладено в основу досліджуваного тексту, у зв'язку з чим не відоме його походження. Раніше документ належав до фасцикулу (на звороті напис: „Sum(marium) lit(taere): f"), зміст якого, очевидно, стосувався майнових справ Львівської єпархії, і, зокрема, маєтностей у селі Перегінське. Текст підкреслено від слів „Leo et..." до „et episcopis", далі слова у клаузулі „metropolita Kijoviensis Cyprianus et vladica Premisliensis Hilarion". Проти імені Іларіон на полях запис іншою рукою: „Wladyka premiski Hilarzii [?]". Є окремі виправлення у тексті: „sicut" — перекреслено і виправлено на „ita"; у другому рядку між словами „nostris" і „proavus" зверху поставлене слово „prout". Таким же чорнилом нижче виділяються слова „Krylosiensibus poponibus capitularibus". На звороті написи: 1) „Lit[t]erae ducis Russiae Leonis favore metropolitae et kryloszanor(um) Haliciensium collatae quasi metropoliae et capitulorum

Haliciensium R(itus) G(raeci) [fu]ndationales quia compillatae [ ] An(no) mundi 6809, ad Christi 1301. Confirmatae vero anno 1581"; 2) „Ubi scribitur Krylosensibus poponibus wladyka autem Premisliens(is) Hilarion"; 3) „Itacq(ue) lit(t)aere an(n)o 1581, a Stephano rege condicionaliter ratificatae, ac post ad 16 ..."; 4) „Sum(m)ari(um) lit(taere), f(olium)".

24. (Ход.-1). Список № 1 К. Ходикевича. Створений близько 1770 р. на основі обляти грамоти у складі підтвердних грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) в актовій книзі Галицького ґродського суду в 1642 р. (див. **ГҐС**) (Chodykiewicz, p. U—X; грамота кн. Лева Даниловича, с. V—V зв.). Давньоукр. мова. Грамоту копіював, мабуть, сам К. Ходикевич, зчитував з текстом книги при видачі списку галицький підсудок Лозинський. Екстракт списку засвідчувався ґродською печаткою. Ці відомості підтверджуються публікацією. Місце зберігання рукопису нині не відоме. Порівняльний аналіз, однак, досліджуваного списку грамоти (**Ход.-1**) і списку-підстави, облятованих у Галицьких ґродських книгах (див. **ГҐС**), засвідчує ряд розбіжностей:

Варіант Б, список **ГҐС** (1642 р.)	Варіант Б, список **Ход.-1** (бл. 1770 р.)
Написання графем:	
„дїаци"	„дѧци"
„хр҃тїѧ҃ски҃х"	„хрїстїанскихъ"
„векы ве҃ные"	„вѣки вѣчнїе"
„кирїа҃"	„кѵпрїанъ"
„стра҃ного"	„страшнагѡ"
„бы҃"	„бꙋло"
„печа҃т"	„печать"
„да҃ст"	„дасть"
„кнѧ҃з Андре҃и"	„кнѧзь Андрѣи"
Відмінності в написанні парадигм суфіксів і закінчень слів:	
„ꙋ законы"	„въ законѣ"
„писареве · поповичеве"	„писарове · поповичовее"
„тїи"	„тїе"
„митрополита"	„митрополїтъ"
„в сїи"	„въ сеи"
„шестои тисѧчи ѡсмьсо҃т девѧтого"	„шесттьсѧ щнагѡ осмсотногѡ девѧтогѡ"
Написання цілих слів:	
„водѧщины"	„свадебщины"
„б҃годан҃їи"	„б҃гадѣлнїи"

Порушення порядку розміщення слів у тексті:

„попове и сщен^ници и диꙗконы“	„попове• и дїаконы• и сщ҃енницы“

Заміна і додавання слів:

„сꙋдища х҃ва • и бꙋдет клꙗтва“	„Б҃жого Сꙋда и да бꙋдетъ клѧтва“
„вл^ка премысль^скїи Кипрїꙗ“	„вл^ка перемышлскїи Ларїѡнъ“

Пропуски слів:

„по правилꙋ“	[немає]
[немає]	„и не ми^тнаго“
„А на мое слово не потреба ꙋступатисѧ никомꙋ ни ѡ^тꙗти нѣ дѣте^м мои^м• ни ты^м комꙋ по на^с Б҃гъ да^ст на векы ве^чные“.	[немає]

Аналогічні явища зауважені серед списків варіанта грамоти А.

Чимало слів, таких, як „с҃тои“, „с҃нъ“, „Оц҃ь“, „Б҃гꙋ“, „Мт҃ри“, виступають тільки у скорочених формах. У списку спостерігається довільне написання великих літер. Кінцівка тексту членується на абзаци. Поряд із текстом давньоукр. мовою подається його переклад лат. мовою (див. **Ход.-2**).

25. (Ход.-2). Список № 2 К. Ходикевича лат. мовою. Створений на підставі давньоукр. тексту грамоти (див. **Ход.-1**). Перекладний список, очевидно, також належить К. Ходикевичу. Текст поданий колонкою паралельно з давньоукр. списком (Chodykiewicz, p. V—V v.). Рукопис перекладного тексту списку не відомий.

26. (Ослав.). Список І. Ославського з рукописного трактату „Основи відновлення Львівського руського капітулу“ („Fundamenta resuscitati capituli Leopoliensis Rutheni“). Створений у 1774 р. у складі підтвердних грамот королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**), що облятовані в актовій книзі Галицького ґродського суду в 1642 р. (див. **ГҐС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 73, арк. 3). Лат. мова. Писаний чітким почерком. Текст скорочений. Слова „Krylosensibus poponibus capitularibus metropoliae Haliciensis“ і „Metropolitae n(ost)ro Gregorio“ — підкреслені. Після *датаційної* клаузули у дужках подається розшифрування дати року за новою ерою. Поряд розшифровані також деякі скорочення, але вони виконані іншою рукою.

27. (Ход.-3). Список № 3 з рукописної книги-конспекту праці К. Ходикевича „Історико-критичні дослідження про два архиєпископства Київської і Галицької митрополії“ („Dissertationes historico-criticae de utraque archiepiscopatu metropolitano Kijoviensi et Haliciensi“) та інших матеріалів, що стосуються становища історії церкви в Україні. Створений невідомим автором близько 1787 р. у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**),

облятованих у 1642 р. в актовій книзі Галицького ґродського суду (див. **ГҐС**) (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 46 зв.—48). Давньоукр. мова. Стилізований півустав з вкрапленнями уставного письма, оснований на шрифтах друкованого тексту. Список розміщений у колонку (поряд з лат. перекладом) на чотирьох сторінках книги розміром in folio. Порівняльний аналіз списку із списком-підставою (див. **Ход.-1**) виявляє текстуальні розбіжності, які, можливо, навіть вказують на використання копіїстом іншого списку грамоти. Це стосується як передачі графем, слів, так і структури тексту взагалі. Водночас наявні помилкові написання слів: „**насишими**" замість „**нашими**"; „**и стиихъ**" замість „**и с҃тыхъ**"; „**цековнїе**" замість „**церковнїе**"; „**денѣ**" замість „**д҃нь**"; „**пед**" замість „**пред**". Після слова „**миранъ**" додано речення, якого немає у списку-підставі праці К. Ходикевича: „**А на мое слово не потреба ѹстѹпатисѧ никомѹ ни ѡтꙗти нѣ дѣтем моим• но тым комѹ по нас Б҃гъ даст на векы вечны**" (див. **Ход.-1**), однак це речення входить у текст грамоти, облятованої у 1642 р. (див. **ГҐС**).

28. (Ход.-4). Список № 4 з рукописної книги-конспекту К. Ходикевича. Лат. мова. Створений невідомою особою близько 1787 р. на підставі списку **Ход.-3** (НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 93, арк. 46 зв.—48). Список розміщений у колонку на чотирьох сторінках книги розміром in folio поряд із давньоукр. текстом і є його латинським перекладним відповідником (див. **Ход.-3**)

Перекладний текст дещо не відповідає давньоукраїнському. Він повніший, у ньому додатково уміщені слова „Et in meo verbo nulli est cedendum, nec debet recipi, a meis filiis, nec ab illis quibus post nos deum dabit in saecula saeculorum".

29. (Чол.-2). Список № 2 з колекції Олександра Чоловського, що зберігається у Головному архіві давніх актів у Варшаві. Виконаний невідомою особою лат. мовою наприкінці XVII — на початку XVIII ст. у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**), Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) та Яна III з 1691 р. (AGAD w Warszawie, zesp. A. Czołowski, N 3198).

30. (ЦВАЛБ-2). Список № 2 Центрального василіянського архіву та бібліотеки у Львові. Створений невідомим автором у другій половині XIX ст. на підставі грамоти у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**), вписаних в актову книгу Галицького ґродського суду у 1642 р. (див. **ГҐС**). (ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 3156, арк. 1—4; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 2—3). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Текст писаний на папері розміром in folio великим, порівняно чітким почерком канцелярського письма. При видачі зчитував документ із записом в актовій книзі ґродський підсудок Смольницький. На початку тексту винесена дата запису грамоти в актову книгу, після якої поданий текст ориґіналу-обляти. Список містить ряд текстуальних неточностей: „y iesz esmo" замість „y iesmo"; „y konnyi pysarewe" замість „ikonnye pysarewe"; „redowyie" замість „medo-

wyje". Клаузули *інскрипції* та формула *свідки* підкреслені. Напроти другої на полях напис: „Wladyka premyski Kuprian". На звороті четвертої сторінки три написи XVIII ст.: 1) „Privilegii in rem capituli Krylosien(sis) per Leonem ducem dat(i) per ser(r)enissimis vero Reges Poloniae, approbat(i)"; 2) „Oblata in c(astr)ro Hal(iciensi) 1642 a(nno) Sab(bat)ho p(os)t f(es)tum Nativit(a)tis B(eatis)simae V(irginis) M(ariae) proximo"; 3) „Ubi memorat popones capitulares Krylosienses et wladykam Premisliens(em) Kiprian".

31. (ЛК-2). Список № 2 Архіву Львівської гр.-кат. консисторії. Створений невідомою особою наприкінці 60-х — на початку 70-х рр. XVIII ст. Документ має заголовок: „Privilegium Leonis Russiae ducis". Входить у конволют документальних матеріалів, які стосуються маєткових справ Львівського єпископства та його суперечок із магістратом Львова про сплату податків тощо (ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 535, арк. 18—18 зв.). Список складений давньоукр. мовою у латинській транслітерації. Підставою для його створення послужила, як про це свідчить підзаголовок, облята грамоти в актовій книзі Галицького ґродського суду з 1642 р. (див. **ГҐС**). Аналіз тексту списку вказує, однак, що копіїстові були відомі також інші списки, в числі яких, очевидно, список із друкованої брошури під назвою „Вимоги руського духовенства до станів найяснішої Речі Посполитої..." („Żądanie duchowieństwa ruskiego, które stanom najjaśniejszej Rzeczypospolitej ."). Текст грамоти містить ряд неточностей, які виникли через нерозуміння копіїстом смислу слів. У формулі *свідки* виправлено ім'я Кипріяна на Ларіон.

32. (СКГ). Список маєстатових книг Станового комітету губернаторства у Львові („Liber majestatis diplomatum.."), які входили до складу Провінціальної табулі Галичини. Створений після апробації і підтвердження документа державною табулярною комісією у Львові 14 серпня 1781 р. на основі обляти князівської грамоти у складі підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 (див. **Тил.**) та Сиґізмунда III з 1592 р. (див. **Кохл.**) в актову книгу Галицького ґродського суду в 1642 р. (див. **ГҐС**). (ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 245, с. 177—178). Давньоукр. мова. Скоропис XVIII ст. Під текстом посилання на дату апробації грамоти державною табулярною комісією: „Intabulatur decretum in sesione caesar(ae) Regiae commissionis Tabularis Leopoli Die 14 avgusti 1781 anno". Далі йдуть підписи урядовців Станового комітету: „Xaverius Korczyński — actuarius; ingrossavit Bazilius Nowikiewicz, coll(avit) Andreas Łodynski".

33. (ВК-1). Список № 1 Архіву Вірменської консисторії у Львові. Створений невідомим автором 27 липня 1807 р. (дата засвідчення списку) на підставі списку грамоти у підтвердній грамоті короля Яна III, виданій у Жовкві 12 лютого 1691 р. (див. **Денг.**) (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492-III, арк. 35—54; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 38—40). Як вказує підсумковий напис побіч основного тексту списку, документ слово в слово переписаний з пергаментного оригіналу, засвідченого королівською печаткою. Далі поставлений підпис львівського вірменського архиєпископа Івана Симоновича (Simonowicz). Під текстом — відбиток

у червоному сургучі його печатки. Давньоукр. мова. Канцелярське письмо. У тексті майже немає надрядкових (під титлами чи без них) графем. Не розрізняється написання графем **ь**, **ъ**, графема **у** скрізь виступає як **ѹ**, проте буква **о** вживається як **о** і **ѡ**. Над рядками багато різноманітних діакритичних знаків, один з яких копіїст реконструює графемою **ь** і вписує на відповідних місцях без окремих позначень над рядком. Наявн. помилкові написання слів: „**вызнавачи**" замість „**вызнаваючи**"; „**распѹчтити**" замість „**распѹсты**"; „**Ѿтати**" замість „**отнати**". Двічі підряд у клаузулі *апрекації* написано слово „**на моє**".

34. (ВК-2). Список № 2 Архіву Вірменської консисторії у Львові. Створений невідомим автором 1807 р. у Львові (ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492/III, арк. 38—40). Лат. мова. Виник як перекладний варіант давньоукр. тексту (див. **ВК-1**). Писаний звичайним канцелярським письмом, що було характерним для українських земель кінця XVIII — початку XIX ст. Є одним із варіантів грамоти у латинській редакції.

35. (КР-1). Список № 1 з колекції М. Рум'янцева. Створений після ознайомлення з грамотою П. Кеппена у 1882 р. кимось із західноукраїнських дослідників (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 8—8 об.). Давньоукр. мова. Чітке каліграфічне письмо. Який список грамот покладено в основу списку,— не відомо. У правописі зберігаються **і**, виносні літери, скорочення з титлами. Проти *датаційної* формули на полях поставлене розшифрування дати року: „1301". Воно, очевидно, належить іншому, як основний текст, авторові. Увесь текст розміщений на половині аркуша розміром in folio, в колонку, друга частина його заповнена латинським перекладом документа. Не абзацований. На першій сторінці у першому рядку початкове **А** висунуте дещо вперед. Який текст служив підставою для списку,— не відомо. Під основним текстом, через усю сторінку подана примітка: „Сія грамота была утвержденная польским королем Стефаном, и вписанная в Коронные Метрики 1581 года 30 генваря, где упоминается об знаке, что была при ней печать. Вторично в те же Метрики внесена в царствование Жикгимонта III, 1592 года, 1 октября". Над цією приміткою розміщений чорнильний відбиток круглої печатки, що вказує на належність списку до РГБ з написом посередині: „М[осковский] П[убличный] М[узей]", в обідку — „Отд[ел] старопеч[атной] кн[иги] и рукоп[исей]".

36. (КР-2). Список № 2 з колекції М. Рум'янцева. Створений після 1822 р. (див. **КР-1**) (РГБ, отд. рук., ф. 256, д. 69, л. 8—8 об.). Лат. мова. За підставу перекладного списку, можливо, був узятий текст із книги-конспекту праці К. Ходикевича та інших, уміщених у ній матеріалів (див. **Ход.-1** та **Ход.-2**), або близький до нього нині невідомий список. На це вказують більш повний, ніж давньоукр., текст, а також аналогічне розташування, подібно як у названій книзі-конспекті, тексту грамоти з грамотою князя Романа Галицького (див. III, № 2). Щодо правопису, то тексти списку грамоти **Ход.-2** і досліджуваного списку ідентичні. Розміщений на перших двох сторінках спареного аркуша розміром in folio, в колонку поряд із давньоукр. текстом. Під ним примітка і відбиток печатки (див. **КР-1**).

37. (НТШ). Список Архіву Наукового товариства ім. Шевченка. Створений невідомим автором у першій половині XIX ст. (ЦДІАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 2504, арк. 2—3). Давньоукр. мова. Складений недбалим із значними правками почерком на двох спарених аркушах паперу сірого кольору розміром in folio. Наприкінці четвертої сторінки другого аркуша під основним текстом списку примітка: „Potwierdzono było od Stephana Bathorego, roku 1581, aniż było stare". Після примітки написані колонки з цифрами (чорнилом і олівцем) переведення дати грамоти з візантійської на нашу еру. Список знайдено серед паперів, що належали А. Петрушевичу. Сьогодні невідомо, яка з ранніх копій покладена в основу описуваного списку і чи це був рукописний список.

38. (Вар.-1). Список Івана Вагилевича [?]. Створений у 60-х роках XIX ст. (не пізніше травня 1866 р.) у складі обляти підтвердних документів королів Стефана Баторія з 1581 р. (див. **Тил.**), Сигізмунда III з 1593 р. (див. **Кохл.**) ще раз підтверджених королем Яном III у 1691 р. (див. **Дсиг.**). Давньоукр. мова. Рукопис списку не зберігся. Відомий лише у формі витягу з обляти (**Чол.-1**) та публікації в „Актах ґродських і земських" за 1868 р. (AGZ, t. I, s. 96—97), що вказує на можливу належність списку І. Вагилевичеві (пор. передмову до AGZ, t. I, s. XX і s. 180). Звірку тексту перед публікацією, очевидно, проводили В. Расп або також Л. Татомир чи А. Петрушевич. У списку розшифровані і внесені в рядок усі надрядкові графеми (під титлами або без них) без окремих позначень, спостерігається розшифрування діакритичних знаків тексту. На основі окремих з них реконструюються графеми **ь** та **й**.

39. (Вар.-2). Список № 2 Івана Вагилевича [?]. Створений у 60-х роках XIX ст. (не пізніше травня 1866 р.). Перед публікацією, можливо, редагований і уточнений іншими особами, див. **Вар.-1**. Старопольс. мова. Відомий лише з публікації у першому томі „Актів ґродських і земських" за 1868 р. (AGZ, t. I, s. 97—98). Між польськомовними списками **СДКК** і **Вар.-2** зауважені розбіжності не на користь першого, які стосуються перекладу і помилкової графічної передачі низки слів у тексті.

Таким чином, варіант грамоти Б засвідчений у 21 списку. З них давньоукраїнською мовою (кириличними літерами та в латинській транслітерації) написано 12 списків, латинською мовою — 7 та старопольською — 2. У перекладних латинською та старопольською мовами списках немає редакційних варіантів, як це було з варіантом А. Це, однак, не означає, що між ними немає окремих текстових розбіжностей, наприклад, **Чол.-1** та **Ход.-4**. Наведений перелік не вичерпує усіх наявних списків варіанта документа Б. На це вказують хоч би списки тих упорядників чи редакцій, які публікували документ.

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

В основу публікації тексту покладено список **ГҐС**.
Інші названі списки давньоукраїнською мовою: **Денг.**, **ЛҐС**, **Ход.-1**, **Ход.-3**, **Чол.-2** не розглядаються через невиявлення у більшості випадків їх протографів або тому, що створені лише у XIX ст.

А се ѧ кнѧз Левь с҃нь кролѧ Данила

Згадавшисѧ есмо з иншими боꙗры прадел н҃шъ цар Великїи Владимер и ѡтцъ наш҃• и предал митрополитом и еп҃кпом по всѣм землѧмъ Рꙋским• такоже и мы Богу и Прчстои его м҃три ко ц҃ркви с҃тои еѧ Ꙋспенїю крылоскым попом соборным митрополїи Галицкои• и всѣмъ архиеп҃кпом и епскпом и манастирем православнои с҃тои вѣры грецкои дали есмо право д҃ховнои по том же какъ держит киевскаѧ ц҃рковъ по х҃рстїꙗнскому и с҃тых ѡтцъ• ꙋправленїю• и потвердили есмо приданїѧ церковнаѧ• на вѣкы вѣчные• села з людми• и полѧ с лѣсы• и ещесмо далы на тоты села грамоты особливїи межи н҃ших границ• и боꙗрских• и во их полѧх и лѣсех визнаваючи граници ꙗк было издавна•

И придали есмо десѧтыны с н҃шого и кнѧжнїѧ и с превозов • не озмет десѧтинꙋ• и по боꙗрскым селом• приданные и даны медовїе • с выходы и борты и рыбнїѧ ловища• и езера даем ко ц҃ркви Прстои Б҃гомт҃ри митрополиту н҃шму Григорїю• и по нем будꙋчим архиепискпом комꙋ Б҃гъ изволит и даст держати навѣкы• и поживати и ц҃ркви с҃тыи правити и рꙗдити• а за н҃ши предкы и за нас м҃лстиваго Б҃га просыти•

А к тому еще придаем кꙋны в рок с попов давати• и сꙋды д҃ховные судити ц҃рквъ столечнаꙗ ѡт мирских ꙋ законы ѡтлꙋчены распꙋсти• водꙗщины• и беззаконнаѧ поꙗтїѧ все д҃ховнаѧ права судꙗт архиеп҃кпы• а сїи людїе опришнїи ц҃рковнїи• игꙋмены попове и с҃щенници и диꙗконы• и причетници ц҃рковнїи и чернорізци• иконн їи писареве• поповичеве и дїаци проскꙋръникове• и б҃годанн їи и странн їи• и тїи людїе ц҃рковнїе волны ѡт нас и ѡт боꙗр н҃ших• обладает и сꙋдит их великаꙗ ц҃рквъ опроче мирѧн•

А на мое слово не потреба ꙋстꙋпатисѧ никомꙋ ни ѡтꙗти нѣ дѣтем моим• но тым комꙋ по нас Б҃гъ даст на векы вечны• а се ꙋправили есмо по правилум с҃тых ѡтцъ• и первых ц҃рен х҃рстїѧнских•

А кто на мое слово оуступит судъ ми с ним пред Богом и wтлучен будет млсти Бжея въ ден страшного и неумитнаго судища Хва. и будет клятва Бжія на нем в сін вѣкъ и в будущін.

На то есмо грамоту нашу дали и печат свою привѣсили.

А при том былы митрополита киевскін Купріян. и влдка премысльскін Купріян [!] и княз Андреи Ярославічъ. и панъ Васко. и иных бояр много было при том.

А писана и дана грамота сія в Галичи в четвертом мсца марта въ wсмый днь лѣта шестои тисячи wсмьсот девятого.

А писц захарія вихот.

Текст грамоти давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

В основу публікованого тексту покладено список **ЛК-2**
Уточнення проводились з допомогою списків **Ослав.** та **ЦВАЛБ-2**.

A se ja kniaz Lew syn krola[1] Danyła.

Zhadawszy sia iesmo, z inszymy boiary pradid nasz car Wełyki Władymyr y otec nasz y prydał metropolitom y єpyskopom po wsim Zemlam Ruskim takoze y my Bohu y Preczystoy jeho matery ko cerkwy swiatoy jeia Uspenyia kryłoskym popom sobornym metropolyi Hałyckoy [y wsim archyiepyskopom y jepyskopom y manastyrem prawosławnoy] swiatoy wiry hreckoy dały iesmo prawo duchownie y potom ze kak derzyt kiiewskaia cerkow po chrystyianskomu y swiatych otec uprawłenyiu y potwerdyły iesmo prydanyia cerkownaia na wiky wicznyie seła s ludmy y pola z lisy y iesczeesmo dały na toty seła hramoty osobływyı mezy inszych hranyc y boiarskych, y wo ich polach y lısach wyznawaiuczy hranycy iak było yzdawna.

Y prydały iesmo desiatyny [s naszoho y kniazkyia [!] y s perewozow neozmet desiatynu y] po boiarskim sełam, predanyie y dany medowyie, wychoda y borty, y rybnaia łowyszcza, y iezera daiem ko cerkwy preswiatoy Bohomatery metropołytu naszemu Hryhoryıu, y po nim budoczym archiepiskopom komu Boh yzwołyt y dast derzaty na wiki, y pozywaty y cerkwi swiatoy prawyty y radyty, a za naszy predky y za nas myłostywoho Boha prosyty.

---

[1] У підставі помилково „Karola".

A k tomu ieszcze prydaiem kuny w rok s popow dawaty y sudy duchownyie sudyty cerkow stołecznaia od myrskych u zakony otłuczeny rospusty, wodiaszczyny y bezzakonnyia poiatyia, wse duchownoie prawo sudiat archyiepyskopy, a syi ludyie opryszny cerkownyi, ihumeny, popowe y swiaszczennycy y diakony, y pryczetnycy cerkownyi y czernoryzcy, ykonnyi pysarewe, popowyczowe y diacy proskornyki, y bohodannyi, y strannyi y tyie ludyie cerkownyie wolny od nas, y od boiar naszych obładaiet y sudyt ich wełykaia cerkow oprocze myran.

A na moie słowo nepotreba ustupatysia nikomu ny otiaty, ny ditem moim, ny tym komu po nas Boh dast na wiky wicznyie. A se uprawyły iesmo po prawyłu swiatych otec y perwych carey chrystyianskych.

A kto na moie słowo ustupyt sud my s nym pred Bohom y otłuczen budet myłosty Bozei wo den strasznoho y neumytnoho sudyszcza Chrystowa y budet klatwa Bozaia na nem w syi wik y w buduszczyi.

Na to iesmo hramotu naszu dały y peczat swoiu prywisyły.

A pry tom były metropołyta kyiewsky Kypryian, y władyka premyslky Larion, y kniaz Andrey Jarosławsky, y pan Wasko y ynnych boiar mnoho było pry tom.

A pysana y dana hramota syia w Hałyczy w czetwertok misiacia marta w osmyi den w lito szestoy tysiaczy osmsot dewiatoho.

A pysec Zacharyia Wychot.

Текст грамоти латинською мовою

В основу публікованого тексту покладено список **ВК-2**.

Et ecce ego dux Leo filius regis Danielis.

Inito consilio cum senatoribus nostris proavus noster rex Magnus Vladimirus, et pater noster addidit metropolitanis et episcopis per omnes terras Russiae, sunt et nos Deo, et purissimae eius Matri ad ecclesiam sanctae eius dormitionis Kryłosensibus poponibus capitularibus metropoliae Haliciensis et omnibus archiepiscopis et episcopis et monasteriis orthodoxae sanctae fidei Graecae, dedimus diploma spirituale, ita sicuti tenet Kijoviensis ecclesia juxta christiana et sanctorum patrum statuta, et con-

firmavimus fundatione(s) ecclesiasticas in saecula saeculorum. Villas cum hominibus, et campos cum sylvis et ad huc dedimus pro his villis diplomata particularia inter nostros limites et senatorum ac subditorum campos et sylvas, designando granicies, sicuti fuit ab antiquo, et addidimus decimas de nostro et principum et de transnavigatione per fluvium, non accipiet decimam et ex procerum villis, additae et dationes mellis, pascua et alvearia, et piscinas et lacus damus ad ecclesiam sanctae deiparae metropolitae nostro Gregorio et post illum futuris archiepiscopis, quibus Deus voluerit, et dederit tenere in aevum et utifrui ac ecclesiam sanctam regere et gubernare, et pro nostris praedecessoribus, ac pro nobis misericordem Deum exorare. Et insuper adhuc addimus martes vulgo kuny in anno a poponibus accipere, et judicia spiritualia exercere ecclesia cathedralis a saecularibus in religione separationes divortia sponsalia et illegitima matrimonia secundum jura spiritualis judicabunt archiepiscopi. Hi autem homines exempti ecclesiastici· hegumeni, popones et diaconi et sacerdotes, clerici ecclesiastici et monachi, pictores, notarii, presbiterorum filii et abecedarii hostiarum pistores sculptores et peregrini, et hi homines ecclesiastici liberi a nobis et senatoribus nostris gubernabit et judicabit eos magna ecclesia et non laici.

Et in meo verbo nulli est cedendum, nec debet recipi a meis filiis, nec ab illis quibus post nos Deus dabit in saecula saeculorum. Hoc autem statuimus juxta sancita sanctorum patrum et primorum regum christianorum.

Si quis autem meo verbo cedet, iudicium mihi erit cum illo coram Deo et privatus erit misericordia Dei in die tremendi judicii Dei et sit maledictio Deo super illum in hoc saeculo et in futuro.

Pro quo diploma nostrum dedimus et sigillum nostrum appendimus.

Et huic praesentes erant metropolita Kijoviensis Cyprianus, vladica Praemisliensis Hilarion et princeps Andreas Jaroslawicz, et dominus Wasko et alii senatores multi erant praesentes.

Scriptum autem et datum diploma Haliciae, die Jovis 8-a mensis Martii anno 6809.

Notarius Zacharias Wychot.

Текст грамоти старопольською мовою

Відомі два списки: **СДКК** і **Bar.-2**
Для публікації як точніший щодо давньоукраїнського використано список **Bar.-2.**

Oto ja xiąże Lew, syn króla Daniela.

Umówiwszy się z innymi bojary, jako pradziad nasz car Wielki Włodzimierz i ojciec nasz nadał metropolitom i biskupom we wszystkich ziemiach Ruskich, takze i my Bogu i jego przeczystej Matce z cerkwi świetej jej Uspienia kryłowskim popom sobornym metropolii halickiej i wszystkim arcybiskupom i biskupom i monastyrom prawosławnej świętej wiary greckiej nadaliśmy prawo duchowne, według tego jak dzierzy kijowska cerkiew po chrześciańsku i po świętych ojców zwyczajach, i potwierdziliśmy nadania cerkiewne na wieki wieczne, sioła z ludźmi i pola z lasami. I jeszcze daliśmy na te sioła hramoty osobne, miedze naszych granic i bojarskich i w ich polach i lasach zeznawające, jak było z dawna. I nadalismy dziesięciny z naszego xięstwa i z przewozów i z innych dziesiecin, i po bojarskich siołach nadania i daniny miodowe, wychody i barcie i rybołowstwo i jeziora dajemy i metropolicie cerkwi przenajświętszej bogarodzicy naszemu Grzegorzowi i jego następcom, archybiskupom, komu bóg pozwoli i da dzierżyć na wieki i używać i cerkwią swiętą rządzić i za naszych przodków i za nas miłościwego boga prosić. A na to nadajemy kuny corocznie od popów pobierać i sądy duchowne sądzić w cerkwi stołecznej, ze świeckich [spraw] z prawa wyłączone: rozwody ślubne, nieprawne pobierania się i wszystkie duchowne prawa sądzą arcybiskupi. A ci ludzie niewątpliwie cerkiewni: igumeni, popowie i świaszczenniki i dyakony i zaliczeni do cerkiewnych czerńcy ikonni pisarze, popowicze i diaki i proskurniki i bogu oddani pielgrzymi i ci ludzie cerkiewni wolni od nas i od bojarów naszych, rządzi i sądzi ich wielka cerkiew, z uchyleniem świeckich.

A na moje słowo nie mozna powstawać nikomu, ni odjąć ni dzieciom moim ni czyim, komu po nas bóg da na wieki wieczne. A to urządziliśmy podług przepisów świętych ojcow i pierwszych władzców chrześciańskich.

A kto przeciw mojemu słowu powstanie, temu sąd z nami przed Bogiem, i pozbawiony będzie miłosci Bożej w dzien strasznego i sprawiedliwego sądu chrystusowego i będzie klątwa Boża na nim w tym wieku i w przyszłym.

Na tośmy dali naszą hramotę i pieczęć swoją przywiesili.

A przy tem byli metropolita kijowski Cypryan i władyka przemyski Cyprian i xiąże Jedrzej Jarosławski i pan Waśko i inszych bojarów wiele było przy tem.

A pisana i dana hramota ta w Haliczu we czwartek miesiąca marca w ósmy dzień, roku sześćtysięcy dziewiątego.

A pisarz Zachariasz Wychota.

№ 19

Грамота галицького князя Лева Даниловича церкві Івана Хрестителя у Перемишлі з умовною датою 1301 р., жовтня 8, у Львові, якою князь на руки Перемишльського єпископства надає село Рушевичі (Грушевичі) з усіма належними до нього земельними угіддями, визначаючи границі та повинності

Досліджуваний документ є дарчою грамотою. Князь Лев дарує „**с҃тмоу Иѡанноу • кп҃пии перемыскои** [...] **село Роушевичи**“.

Найраніший знаний сьогодні список документа належить до 1549 р. Він відомий із підтвердної грамоти польського короля Сиґізмунда II, датованої 27 серпня 1549 р. Підтвердження з повним наведенням тексту князівського документа відбулося на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського. У *вступному протоколі* королівської грамоти, згідно з реляцією коронного канцлера Самуеля Мацейовського, вказано, що прохач пред'явив „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота“ („lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis olim Leonis ducis Terrar(um) Russiae, donationem certorum bonorum ecclesiae Ruthenicae in Premisliense continentes sigilloque eius in cordula sericea nigra appenso communitae, Ruthenico quidem idiomatae ramotha dicto scriptae“) (IV, № 39). Це єдина відома на сьогодні інформація про документ, писаний від імені „князя Лева, сина короля Данила“ (список **НАПЄ** давньоукр. мовою зовнішньо не оформлений як документ). У тому ж протоколі вказано на причини підтвердження і поновлення князівського документа, що виникли „у зв'язку зі стародавністю цього привілею“ („ut easdem lit[t]eras ob vetus[s]tatem illarum, innovari mandare“). Щоб полегшити його „розуміння для

усіх", документ було перекладено старопольською і латинською мовами. Того ж 1549 р. текст був внесений у Коронну метрику (**КМ**), а 21 липня 1605 р. та 12 вересня 1733 р. його на відповідні прохання Василя Козминського та Антонія Рушковського облятовано у Перемишльських ґродських судово-адміністративних книгах (**ПҐС-1**, **ПҐС-2**). 31 серпня 1757 р. підтверджує у складі трансумпту короля Сиґізмунда II 27 серпня 1549 р. князівську грамоту король Авґуст III (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 157, s. 35—38; див. **Малах.**). Разом із тим на основі ориґінальних королівських підтверджень та облят грамоти у книгах Перемишльського ґродського суду було складено протягом XVII—XVIII ст. низку екстрактів (витягів) документа (**ВПҐС-1**, **ВПҐС-2**, **ВПҐС-3**, **ВПҐС-4**). На основі обляти 1733 р (**ПҐС-2**) 7 січня 1785 р. І. Бернакевич створив новий список латинською мовою (**Берн.**). Приблизно у XVI ст. або пізніше, у XVII ст. з'являється список документа українською мовою „під ориґінал" (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 3; див. **НАПЄ**).

Структура документа, незважаючи на його 500-річне копіювання, зберегла один і той самий формуляр, який відповідає класичним зразкам Він має усі три складові частини архітектоніки класичного формуляра — *вступний протокол, власне зміст* і *закінчення (есхатокол)*. Кожна частина виповнена відповідного змісту клаузулами. *Вступний протокол* містить *інтитуляцію* та *інскрипцію*. Текст *інскрипції* на дві частини ділить *диспозиція* (що є певним повтором): 1) „**и придалъ митрополитомъ· и еп҃пьмъ по всимь землꙗмъ роуськымъ тако же и мы Богоу и с҃тмоу Иѡанноу· еп҃пии перемыскои**"; 2) „**дали есмо коу с҃тмоу Иѡанноу вь богомолство на вѣкы вѣчие· еп҃пѡмъ вьсѣмъ дєржати поживати и на вѣкы вѣчие· а за нась Бога просити и за нашѣ прєдкы**". *Власне зміст* включає клаузули: *диспозицію, санкцію* з *маледикцією* (закляттям). Останні клаузули досить розлогі за змістом: „**А на моє слово кто оустоупитъ соудъ с нимъ предъ Богомъ· и да боудєтъ клѧтва Божиꙗ на нємъ· в сєи вѣкъ и во боудоучии· во днъ страшнаго соуда Божиꙗ**". Закінчує *власне зміст* клаузула *короборації* Остання частина формуляра репрезентована клаузулами *свідки*, формулюванням *датації* та вказівкою на писаря грамоти: „**А писєцъ Захариꙗ Вихотъ**".

Документ виданий у Львові: „**А писана и дана грамота оу во Лвовѣ · в пѧтокъ м҃сца ѡктовриѧ во и҃. д҃нъ лѣта ѕ҃. ѿ десꙗтого**" (і датований варіант польською мовою: „A pisana i dana ramota we Lwowie w piątek miesiąca oktobra osmego dnia lata sześć tysiącznego ośmset dziesiątego") (**ПҐС-1**). Дата містить усі три складові компоненти — день, місяць і рік, причому дата дня уточнюється ще назвою дня тижня. Рік поданий за старою ерою візантійського літочислення, який відповідає, згідно з першовересневим початком року, 1301 рокові. Дата документа розшифровується: 1301 р. (6810—5509), жовтня 8, у Львові. Якщо рахувати, що рік починався першого січня, то дата року припадає на 1302 р. (6810—5508). З цим погоджуються деякі дослідники і публікатори документа.

Наукове дослідження і публікація тексту документа припадають на XIX ст. Це, однак, аж ніяк не означає, що про нього не знали і не могли

його використовувати та досліджувати, наприклад, у XVIII ст. Село Рушевичі (Грушовичі, Рушовичі, Русовичі, лат. варіанти — Hruszowicze, Hrussawicze, Russevicze та ін.) напевно засноване у XIII чи раніших століттях. Про нього часто мовиться у джерелах (пор. AGZ, t. I, s. 91; t. VII, N 26, s. 50; t. VIII, s. 206; t. XIII, s. 117, 369, 487, 529; t. XVII, s. 15—18, 270, 291; t. XVIII, s. 403, 407, 447—448, 460, 518, 555, 567, 570; t. XIX, s. 544—546, 595, 644—646, 651; t. XXI, s. 23; MRPS, pars IV, vol. I, p. 71, N 1199; p. 417, N 7262; p. 476, N 8299).

Чи не вперше в суто науковому плані текст грамоти використовується у 20-х роках XIX ст. Дослідження належить Іванові Могильницькому. На основі тексту грамоти Лева Даниловича та інших документів з ім'ям того самого експонента, які визнано автентичними, вчений доходить висновку, що українська мова є однією зі східнослов'янських, яка уже у давні часи відрізняється від інших слов'янських мов· „Діалектъ рускій и письмо рускоє" — „idiomata Ruthenum, character et lingua Ruthenica" от полского выразнѣ различаются" (Могильницький, с. 25). Починаючи від 30-х років, грамота серед документів, писаних від імені Лева Даниловича, викликає чи не найбільше зацікавлення у дослідників. Її вивчають і багато разів публікують як мовознавці, так і історики. Уже 1834 р. широко аналізує мову документа і приклади з тексту вносить у свою Граматику, зовсім не підозрюючи у ньому підробки, Й. Левицький Він, крім того, у додатку до книжки вміщує на першому місці його текст як хрестоматійний зразок пам'яток української мови початку XIV ст., після якого йдуть уривки Литовського статуту (1588), Граматики М. Смотрицького (1618) та ін. Публікований Й Левицьким текст засвідчує, однак, не завжди правильне відчитання літер ь та ъ в кінці слів, помилково написане слово „**ѵсремошнок**" подане без жодної позначки як „**Черемошнок**", проте слова „**до Колъмкнскыхъ**" надруковано „**до Колъмкнскыхы**" Водночас Й Левицький прочитує „**во Львовѣ**" як „**во Валяві**" Не відомо, чому публікатор поставив на місці пропуску в клаузулі *свідки* ім'я митрополита Кипріяна (очевидно, за текстом грамоти Лева Даниловича для кафедрального собору Успіння у Крилосі 1301 р.), хоч у грамоті йдеться не про київського митрополита, а про галицького (Левицкий, с. 4—5). Дещо пізніше окремо двічі розглядає — 1837 і 1845 рр. — і публікує грамоту Д. Зубрицький (Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 3—4; Зубрицький. Критико-истор. повесть.., с. 3—4). Досліджуючи зміст грамоти у контексті фундаційних документів Перемишльської єпископії та звертаючи увагу на „так обширний" опис границь угідь села, він, однак, висловлює певний сумнів щодо її достовірності. Дослідник, передруковуючи текст документа за Й. Левицьким, звіряє de visu текст на основі списку **НАПЄ** і вносить чимало змін у його графіку. Наприклад, згідно з „оригіналом", він відновлює літеру ѧ (за Й. Левицьким — ѣ), замість ы в кінці слова „**пожитъкы**" поставлено и — „**пожитъки**"; водночас у слові „**вѣчнк**" (перший випадок) кінцеве к замінено на ъ — „**вѣчнъ**". По-новому прочитані й інші слова. Виправлення тексту документа триває й згодом, у виданні 1845 р. Вони переважно мають інноваційний характер· змінено написання деяких графем — ѧ на я (подекуди ꙗ на я), є

та **ѥ** на **е**, **ї** на **і**; трапляються незасигналізовані розшифрування слів: **ѿ** як **отъ**, помилкові відчитання — „**єп҃пии**“ замість „**ѥп҃и'пии**“ і т. ін. (Зубрицкий, с. 3—4).

У 1842 р. включає відомості про грамоту з короткою цитацією „Опис“ О. Востоков (Востоков, с. 116), згадує про неї й А. Добрянський у працях, присвячених перемишльським єпископам і Перемишльському та Самбірському єпископствам (Добряньский, с. 8—9; його ж. Спис., с. 27—28)

В одному й тому самому 1854 р. обговорюють і публікують текст грамоти А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах., с. 86, 171—172) та Я. Головацький (Головацкий, с. 316—317). Перший з них, без окремого аналізу констатує, що документ (як, зрештою, й інші документи, писані від імені князя Лева Даниловича чи Лева) засвідчує „явную подложность“, інший не піддає текст найменшій критиці, а дотримується Й. Левицького та Д. Зубрицького (від них копіює текст), беззастережно відносячи його до автентичних. І. Шараневич, однак, твердить, що грамота „подд'ѣлана“ вже в XV, а найдалі у XVI ст. (Шараневич, с. 84).

Я. Головацький, продовжуючи лінію своїх попередників, далі осучаснює правопис тексту; у його публікації зауважені також пропуски слів: „**наша**“, „**отъ Млиница до дроугого Млиница**“, а у формулюванні *датаційної клаузули* прийменника **в**.

1879 р. публікує грамоту Ю. Никорович. Текст документа також осучаснений. Дата наведена арабськими цифрами (Никорович, с. 8). Згадує грамоту (за А. Петрушевичем) І. Линниченко (Линниченко, с. 54—55). На основі публікації Я. Головацького 1908 р. здійснює повний передрук документа А. Кримський у своїй „Украинской грамматике“. Про використання публікації документа за Я. Головацьким вказують графіка та аналогії щодо пропусків слів (Крымский, т. I, вып. 2, с. 454). Загалом текст документа у цій публікації ще більше підпорядкований інноваціям, навіть щодо кириличної графіки, а що стосується скорочень, то вони в дужках повністю розшифровані (що, зрештою, характерне для підручника), змінено пунктуацію. Питання автентичності документа дослідник спеціально не торкається. У 1936 р. двічі копіює документ латинською і польською мовами С. Турковид (**Турк.-1**, **Турк.-2**).

Що стосується загальної оцінки наукової вартості та значення документа у XX ст., то неоднозначне трактування його достовірності триває. І. Крип'якевич, наприклад, безапеляційно відносить грамоту до підробок, жодного слова не говорить про село Грушевичі як давньоруську оселю, що належала до Перемишльського єпископства, а згадку про „монастир Грушевичі“, відому з документа 1407 р., пов'язує з монастирем Калениковим (Крип'якевич, с. 104; пор. також IV, № 19). Тим часом М. Бендза (Bendza, s. 44), Д. Блажейовський (Блажейовський, с. 130 та ін.), йдучи второваним шляхом істориків-аматорів, поновно намагаються використовувати грамоту у своїх працях разом з іншими документами з іменем Лева Даниловича і Лева, зокрема, для реконструювання імен єпископів та інших фактів.

Як видно зі сказаного, щодо автентичності досліджуваного документа немає одності думки. І. Могильницький, Й. Левицький, Д. Зубрицький, А. Добрянський, Я. Головацький, а дещо пізніше й Ю. Никорович (погляди здебільшого першої половини і середини XIX ст.), не сумніваються в його достовірності. А. Петрушевич, хоч частково публікує документ, відносить його до „подложных или сомнительных Леоновых грамот" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 84, 86). Подібно оцінюють привілей І. Шараневич і М. Грушевський та історики його школи, наприклад, І. Крип'якевич. Вони відносять документ до безапеляційних фальсифікатів. І. Линниченко спирався в оцінці документа на висновки А. Петрушевича. Були й такі дослідники, які не вдавалися до спеціального аналізу, наприклад, А. Кримський. Він не досліджував мови привілею щодо початку XIV ст., а трактував її „як пізнавальну" взагалі і т. ін. Двояко оцінювали документ і у другій половині XX ст.

Ми схильні відносити документ до творів, що з'явилися не на початку XIV, а не раніше XVI ст. На це вказують як аналіз тексту грамоти, так і супровідні про нього відомості, зокрема походження.

Зі *вступного протоколу* підтвердного документа Сигізмунда I від 11 березня 1535 р. відомо, що під час пожежі Перемишля єпископство втратило багато різних речей, а також „доценту згоріли" його фундаційні документи („privilegia totaliter exustae sunt"). Серед них привілеї короля Владислава II та князя Лева. У першому випадку зміст одного, датованого 1407 р., знаємо (IV, № 19). Він серед багатьох маєтностей єпископства згадує „монастир Грушевичі" („Monasterium Hruszewice"), зміст князівської грамоти (можливо, йдеться не про одну) нам нині не відомий. Можна лише здогадуватися, що їх було декілька і з ними привілей для єпископства на село Грушевичі.

Річ, однак, не в тому. *Вступний протокол* дає змогу вважати, що напередодні 1535 р. згоріли всі фундаційні документи Перемишльської єпископії. І саме у зв'язку з цією обставиною перемишльський владика Лаврентій (Терлецький) просить короля дозволити їх відновити і підтвердити та з цією метою „пред'явив правдиві копії цих привілеїв, зняті ним особисто з оригінальних листів найяснішого короля Владислава, нашого предка, а також князя Лева" („Quorum quidem privilegiorum exempla veraciter ut ipse asserebat ex originalibus litteris serenissimi olim regis Vladislai, avi nostri, et ducis Leonis descripta coram nobis exhibuit") (IV, № 38). Про те, що документи „поглинув вогонь" („per ignem consumptis") і наведені копії не містять відхилень, владика додатково представляє лист шляхти Перемишльського повіту з печатками, в якому засвідчено, що вони бачили оригінали згаданих привілеїв і знають їх зміст і що в даній копії (йдеться про грамоту Владислава II) він сам нічого не зменшив і не додав порівняно „з оригіналом, але скопіював правдиво", далі погоджується навіть скласти присягу і т. ін.

Уже названі факти викликають певні застереження щодо надто великого нагромадження прямих і непрямих аргументів владики для доказу існування оригінальних документів і правдивості копій. У зв'язку з цим

слід відзначити лише одне — велику завбачливість владики щодо привілеїв, інакше не зрозуміло, як могли з'явитися копії після пожежі.

Втім, незважаючи на всі заходи, король Сиґізмунд I підтверджує лише один привілей Владислава II з датою 21 серпня 1407 р. (IV, № 19). Копії князівської грамоти чи грамот залишилися поза увагою. Нині не знаємо причин, чому так сталося. Можна лише здогадуватись, що королівський документ Владислава II був чимось ближчий королю, можливо, тому, що йшлося про предка Сиґізмунда I, бо щодо автентичності, він також викликає сумніви (видають його стиль викладу тексту, побудова, обминання Коронної метрики, а головне: дата видачі документа, яка, на думку окремих дослідників, повинна бути 1405 р. (пор.: Lewicki. Sprawa.., s. 327; Fijałek, s. 43, przypis 3). На його підробку звернув увагу ще А. Петрушевич, правда, редакція Актів ґродських і земських, яка вміщує текст грамоти у виданні, вважає, що всі непорозуміння щодо достовірності документа випливають лише з „невдалого перекладу з руської мови" (AGZ, t. VII, s. 51—56). Грамоту вважає підробленою Р.-С. Лукань (Лукань, ч. III, с. 37). Чи не припадає створення документа на один і той самий час, що й копії князівських документів, тобто на 30-ті роки XVI ст.? Що ж до копій князівської грамоти чи грамот, то припускаємо, що їх підтвердженню міг завадити насамперед характер підготовки тексту у варіанті, що його виконував владика Лаврентій.

Власне на ньому можна було б припинити підтвердження документів Лева (Лева Даниловича), бо звідки могли з'явитися списки, правдивіші за ті, що їх зробив очевидець, владика Лаврентій. Але так не сталося. З обранням на королівський трон Сиґізмунда II перемишльський єпископ Антоній Радиловський подає на підтвердження з числа згаданих привілеїв грамоту Лева на село Грушевичі. І в тому не було б нічого дивного, якби не те, що єпископ пред'явив не копію (чого треба було чекати, бо ориґінали, згідно зі свідченнями владики Лаврентія, згоріли в Перемишлі), а „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі та написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота" (IV, № 39, див. раніше). Отже, на підтвердження новообраному королю була подана нова підробка. Але тим разом, зрозуміло, йдеться про досконалішу підробку, ту, власне, яка й дійшла до наших днів. Вона була прийнята за ориґінал, підтверджена, внесена на сторінки Коронної метрики (**КМ**) і після 1549 р. введена в повсюдний обіг.

Зауважимо, що у той час або дещо пізніше з'являється й варіант документа українською мовою, створений невідомою особою, але напевно у перемишльському писарському середовищі (**НАПЄ**).

Суперечливість викладених відомостей очевидна. Вона уже попередньо викликає застереження щодо достовірності досліджуваного документа. Це підтверджує ціла низка даних, що пов'язані з внутрішньою, а якщо йдеться про список „під ориґінал" (**НАПЄ**), то й зовнішньою критикою грамоти. Основні закиди під цим оглядом такі:

1. У клаузулі *свідки* всі згадані особи вигадані: „**вл҃дка пєрємыскии Лариѡнъ**". Єпископа з таким іменем на початку XIV ст. у Перемишлі і взагалі

в Галичині та на Волині не було (див. ширше про це: III, № 9, 11—13, 17); вигаданими (власне, переписуваними з одного фальсифікату в інший) були й названі свідки **„и князь Андреи Ӕрославичъ · и панъ Васко“** (див. III, № 5, 9, 12, 18, 20 та ін.). Водночас у клаузулі пропущено ім'я першого, чи не найголовнішого свідка — галицького митрополита. Цей факт, очевидно, не випадковий. Його ім'я мало б бути відоме у колах Перемишльського єпископства, але на той час (початок XIV ст., 1301—1302 рр.) Галицька митрополія ще не була офіційно відкрита і не функціонувала, та, щоб не наражатись на помилку, фальсифікатор наче не зауважує пропуску імені (у фальсифікаті для кафедрального собору Успіння у Крилосі 1301 р. називається надумане ім'я київського митрополита Кипріяна, див. III, № 18).

2. Не відповідає рокам життя експонента Лева Даниловича датування документа. Дата звучить: **„в патокъ м҃сца wктоврна во и҃. д҃нь лѣта ѕ҃. и҃. ѡ҃ десятого“**, отже, йдеться про 6810 рік за візантійською ерою. Проте, оскільки документ мав складатися у п'ятницю, 8 жовтня (отже, за умов вересневого початку року, що супроводжує рік від створення світу), то щоб перевести число року за сучасним літочисленням, треба відняти цифру 5509, що відповідає 1301 р. Д. Зубрицький (Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 73), приймаючи першосічневий початок року, розшифровує дату 1302 р. Але у тому році князь Лев Данилович уже не жив, він помер, правдоподібно, навесні 1301 р., як можна припускати, 16 березня 1301 р. (докладно про це див. I, № 2). Документ лише умовно можна датувати 1301 р., жовтня 8.

3. Останнім реченням тексту документа є підпис писаря: **„А писецъ Захария Вихотъ“**; старопольський варіант: „Pisarz Zacharyasz Wychokt“ [1]. Це малоймовірний елемент для документа князівської канцелярії взагалі. Князівська канцелярія, як і королівська західно- і середньоєвропейських країн для XIII — початку XIV ст., не знає таких прикладів. Крім того, що стосується нашого конкретного прізвища писаря, то воно постійно трапляється у різних варіантах і кочує від одного фальсифікату до іншого, що писані від імені князя Лева Даниловича (див. III, № 9, 11—14, 17—19).

4. Викликає певне застереження лексика документа. При всій відомій її хронології, що тісно пов'язана з браком джерел, малоймовірне вживання для XIII — початку XIV ст. слова **„богомольство“** (хоч відомі **„богомолє“**, **„богомолъя“**, **„богомолецъ“**, ССУМ, т. 1, с. 104; СДРЯ, т. I, с. 261). Це та інші слова переходять з одного до другого тексту фальсифікаторів.

Простежуючи наведені факти, в жодному разі не можна вважати, що досліджуваний документ створювався на порожньому місці та без певної, раніше писаної підстави. Передувала актові як загальна ідея появи документа, так і її безпосередня матеріальна база для написання. Ідея, як правило, ґрунтувалася на пам'яті, у формі інших документів, переказах, оповідях (у нашому випадку живим доказом цього є лист перемишльської шляхти, IV, № 19) та взагалі на традиції (це характерне явище для багатьох фальсифікатів, писаних від імені князя Лева чи Лева Данилови-

ча). Про те, що Перемишльське єпископство віддавна володіло селом (монастирем) Грушевичі і довкола нього розташованими землями, нагадував зацікавленим особам хоч би документ короля Владислава II з датою 1407 р. (IV, № 19). У ньому вміщений перелік маєтностей єпископства, а серед них названо „Monasterium Hruszewice".

Безпосередньою „матеріальною" основою для відтворення (реконструкції) тексту документа служили не лише сучасні фальсифікаторові „ідейні" реалії, але й якийсь запис змісту документа, принаймні у формі „короткої вкладної" у книгах (див. згадки про виявлення текстів документів у богослужбових книгах, III, № 3, 11, 15 та ін.), чи облікового запису в якомусь описі або інвентарі. Під час викладу тексту документа і безпосереднього його препарування фальсифікаторові мусили служити також інші документи, писані від імені Лева чи Лева Даниловича (наприклад, виповнення клаузули *свідки* іменами осіб, які взагалі не відомі або знані з пізнішого часу („**вл҃дка пєрємыскии Ларионъ**", див. III, № 9 13, 17 та ін.), поширений в інших сфабрикованих грамотах підпис писаря і т. ін.). Це стосується також структури викладу тексту документа взагалі. Бачимо велику стильову подібність між досліджуваною грамотою і привілеєм того самого експонента Перемишльському єпископству на села Страшевичі та Созань, зокрема, що стосується деталізації опису земель, належних до сіл.

Прямі мотиви для створення документа подібні до інших, що писані від імені Лева Даниловича чи Лева. Серед них, насамперед, майнові справи єпископства. Відповідні постанови сеймів першої половини і середини XVI ст. потребували упорядкування прав власності на земельні володіння, а це своєю чергою документального підтвердження цих прав. Досі уряд Речі Посполитої не приділяв належної уваги цим явищам. У зв'язку з цим як світські, так і духовні власники маєтностей намагаються упорядкувати ці питання. Що стосується села Грушевичі, то питання ускладнювалося ще суперечкою між спадковими власниками — Перемишльським єпископством і новими світськими власниками, які намагалися придбати вигідні посілості за рахунок церкви. Це нерідко змушувало власників удаватись до різних заходів, у тому числі й фальсифікації документів. Суперечки сягали першої половини XV ст. (див. джерела раніше).

Досліджувана грамота зберігалася у 13 списках, створюваних протягом XVI—XX ст. У видовому значенні усі списки не відрізняються між собою. Писані давньоукраїнською (шість списків), латинською (два списки) та польською (п'ять списків) мовами.

1. (Мац.-1). Список № 1 канцлера королівської канцелярії Самуеля Мацейовського. Створений 27 серпня 1549 р. у Кракові у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II. Підтвердження документа здійснено на прохання єпископа Антонія Радиловського (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 19. Perg.). В основу списку покладений текст грамоти князя Лева давньоукраїнською мовою, засвідчений печаткою. У *вступному протоколі* королівського трансумпту мовиться, що владика пред'явив „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева,

скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота" („lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis olim Leonis ducis Terrarum Russiae, donationem certorum bonorum ecclesiae Ruthenicae in Premisliense continentes sigilloque eius in cordula sericea nigra appenso communitae, Ruthenico quidem idiomatae ramotha dicto scriptae") (IV, № 39). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст. Переклад списку, правдоподібно, здійснено під час складання королівського підтвердного документа. Правопис характерний для старопольської мови того часу: літери **i** та **y** виражені **i**, **y**, **ÿ** та **ÿ**; **s** — **s** і подекуди **z**; **ź** — **ż**; непослідовно використовуються носові **ą** та **ę**; відбувається виміна **u**, **v** і т. ін. Часто і непослідовно застосована **y** тексті велика буква. Трапляються такі написання слів, як „Xiąze", „Lewff", „Crolÿa". На звороті пергаменту написи: „Confir[m]atio 1549". XVI ст.; „Actum in castro Premisliensi vigore confidentionis d(ie) Sabbatho ante im[..?] Exaltatio crucis p(roxi)ma et A(nno) D(omini) 1733"; „Ad personalit[...] oblatione g(e)n(e)r(o)si Antony Ruszkowski privilegii [...] confirmat[...] bona villis Hruszowice introcontentum officii Premislien(si) suscepit et induxit". XVIII ст. На полях проти тексту грамоти кн. Лева рік „1302", на загині (заломі) пергаментного аркуша — „1549". Там само й інші написи.

2. (Мац.-2). Список № 2 канцлера королівської канцелярії Самуеля Мацейовського латинською мовою. Створений тоді ж, 27 серпня 1549 р. у Кракові у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II як список другого перекладу (див. **Мац.-1**). Текст грамоти князя Лева, як свідчить *вступний протокол*, спочатку поданий „у перекладі з руської мови на польську, а потім на латинську" („quidem litterarum in Polonicum [ex Ruthenico et ad praesens in Latinum idioma] versarum").

3. (НАПЄ). Список невідомого автора, правдоподібно, з оточення перемишльського єпископа, складений „під оригінал". Створений на основі нині загубленого або його реконструкція зі старопольської мови на основі тексту трансумпту **Мац.-1** протографа „руською мовою" (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 3. Perg.). Тексти перекладу старопольською і латинською мовами в трансумпті короля Сигізмунда II з 1549 р. (**Мац.-1, Мац.-2**) не повністю відповідають текстові досліджуваного списку — в них пропущено, додано або замінено ряд слів порівняно з текстом „під оригінал": у списку, наприклад, є слова: „**с нашими бояры**" — **Мац.-1** — „s nassą radą"; відповідно „**кнѣзи перемыскои**" — „Biskvpstwv albo Wladicztwo Przemiskiem"; „**мое слово**" — „nashe slowo"; „**прєдъ Богомъ**" — „przed panem Bogiem"; „**в ски вѣкъ**" — „wow wiek" і т. ін. Можливо, це лише відхилення перекладача. Проте зв'язок між цими списками очевидний. Не виключено, що автор документа „під оригінал" міг користуватися польським і латинським перекладами (**Мац.-1, Мац.-2**). Незважаючи на те, що у тексті грамоти згадана печатка: „**На ток'мо грамотоу нашоу дали и печатъ свою прикѣсили**", її немає, головне немає слідів її прикріплення на аркуші пергаменту Давньоукр. мова Пергамент. Текст документа розміщено на 18 рядках. Письмо стилізоване під устав, який

нагадує його книжний варіант XVI ст. Часто відбувається виміна **е** на **к**; **у** подане через **у** та **оу**; **я** через **ꙗ** та **ѧ**. Літери **з**, **х** та **у** послідовно видовжені під лінію рядка, літера **щ** зберігає давній рисунок **ш**. Засвідчені традиційні скорочення „**єнъ**“, „**цр҃ь**“, „**кп҃ пьмъ**“, „**с҃тмоу**“, „**м҃ца**“, „**д҃нъ**“.

На звороті аркуша документа написи: „6810· 1302· Nadanie Hruszowic x(ię)cia Lwa do s(więtego) Jana“. XVII ст.; „N II 6810 8 октобра (1301). Hrusze[wice]“. XVIII ст.

4. (КМ). Список Коронної метрики. Складений 1549 р. під час внесення грамоти у склад підтвердного документа короля Сигізмунда II (див. **Мац.-1**) у книги Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 77, k. 167). Старопольс. мова. Канцелярське письмо XVI ст. Правопис списку наближений до правопису списків **Мац.-1**, **Мац.-2** (див. Іл. 39).

5. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений 21 липня 1605 р. під час облятування князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.-1**) в актові книги ґроду. Внесення тексту списку в книги відбулося на прохання Василя Козминського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 321, арк. 1244—1246; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 1245). Старопольс. мова. Дрібне канцелярське письмо XVII ст. Графема **c** передається через **c** та **cz**; **i** через **i** та **y**, **ỳ**, **ÿ**, в той же час **y** відповідає українському **и**; **u** передається через **u** та **v**; **v** через **u**; **l** — **ł** та **l**; **z**, **ż**, **ź** — **z** та інші. Вживаються носові голосні **ą**, **ę**. Написання великих букв не диференціюється, майже немає у тексті розділових знаків. Наявні правки тексту. Не чітко написане слово „Dunkowicz“ — в інших списках польською мовою „Duchowic“; слово „Wychotk“. Назва села у тексті підкреслена червоним олівцем. На полях проти дати підтвердного документа короля Сигізмунда II розшифрування: „27/VIII“ Запис у книзі має заголовок: „Oblata privilegy sup(er) villam wladicae Praemislien(sis) per ducem Lew datt[i]“.

6. (ВПҐС-1). Список № 1 з витягу Перемишльської ґродського суду. Створений на окремому аркуші як екстракт (витяг) з обляти ґродського суду (**ПҐС-1**) після 21 липня 1605 р. (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47. Suppl., s. 47—50; грамота кн. Лева Даниловича, с. 48—49). Витяг засвідчений печаткою ґродської канцелярії і підписами: „Correxit Kulczycki [...] Legit cum actis Kolankiewicz“. На звороті другого аркуша заголовок обляти (**ПҐС-1**) з додаванням слів: „Serviens in c(ast)ro Prem(isliensi) 1605 Anno“. XVII ст. Старопольс. мова. Письмо неохайне, наявні розбіжності з **ПҐС-1**. Правопис, хоч і подібний до тексту підстави, послідовніше засвідчує літеру **ł**, носові голосні. Ім'я єпископа „Largon“ виправлено на „Larion“, географічні назви „na Glazowie“ виправлено „na Plazowie“, „do Julochowey Rosochy“ — на „do Jułtochowej Rosochy“, „od Piorunowego Dęba“ — на „Pionenowego Dembu“ і т. ін. Непослідовне вживання великої літери.

7. (ВПҐС-2). Список № 2 з витягу Перемишльського ґродського суду. Створений на окремих аркушах паперу як екстракт (витяг) з обляти ґродського суду (**ПҐС-2**) після 21 липня 1605 р. (AP w Przemyślu, zesp.

Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47 Suppl., s. 56—59; текст грамоти кн. Лева Даниловича, с. 57—58). Старопольс. мова. Письмо XVII ст., чітке. Правопис близький до списку. Витяг засвідчений печаткою ґродської канцелярії і підписами: „Correxit Lambert [...] legit cum actis Cyksaski [?], revisium per Wołczański". На звороті другого аркуша напис: „Copia privilegii super villam Hruszowice illustrissimo Radylowski episcopo Premislien(si) et Samboriensi per ducis Leonis dan"; „In c(ast)ro Premisliensi anno 1605-to sancte Mariae Magdalenae". XVII ст.

8. (ВПҐС-3). Список № 3 з витягу Перемишльського ґродського суду Створений на окремих аркушах паперу як екстракт (витяг) з обляти ґродського суду (**ПҐС-1**) після 21 липня 1605 р. (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47. Suppl., s. 60—63; текст грамоти кн. Лева Даниловича, с. 61—62), майже повна аналогія тексту з 3-а, хоч виконаний іншим почерком і, мабуть, не в один час. Витяг не засвідчений печаткою ґродської канцелярії, вказано лише на її місце: „L[ocus] S[igilli]". Внизу під основним текстом засвідчувальні підписи: „Correxit Kulczycki [...] Legit cum actis Kolankiewicz". Старопольс. мова, письмо чітке і старанне. Підпис писаря у грамоті прочитано і подано так: „A Pisarz Zacharyasz Wychetch". На звороті останнього аркуша напис: „Copia oblatae privilegii super bona Russowice cum confirmatione pro parte illustrissimi episcopi ritus graeci Premisliensi Serviens in c(astro) Premi(sliensi) 1605 Anno" XVII ст.

9. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений 12 вересня 1733 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.-1**) у формі обляти в ґродські актові книги. Внесення списку в книги відбулося на прохання Антона Рушковського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 542, арк. 1548—1550; текст грамоти кн. Лева Даниловича, арк. 1549—1550). Старопольс. мова. Письмо XVIII ст. Написання великих букв не регламентоване, скорочуються слова: „s.": „s[więtemu]" і закінчення слів: „biskupo": „biskupo[m]". Неправильно прочитане слово „s roborhonny" замість „s robotami" (див. **ПҐС-1**). Аналогічно „krelosla" замість „kryłosa", „Largon" замість „Larion", „Lwoje" замість „Lwowie" та ін. Окремі помилкові написання походять зі списку-підстави **Мац.-1**. Запис у книзі має заголовок: „Oblata literar[um] confirmat[ionis] privilegy super bona Hruszewice pro episcopo Premisliensi". XVIII ст.

10. (ВПҐС-4). Список № 4 з витягу Перемишльського ґродського суду. Створений у 1733 р. після внесення князівської грамоти у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.**) в актові книги ґроду. Виступає як екстракт обляти грамоти з книг Перемишльського ґроду (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 22—26-а; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 23 зв.—25 зв.). Старопольс. і лат. мови. Текст розміщений на трьох (з усіх шести) аркушах паперу розміром in folio. Велике чітке канцелярське письмо першої половини XVIII ст. Правопис збігається з правописом списку-підстави **ПҐС-2**. Характерний малюнок великих букв **L, R, Z, K**, малих — **d, k** та ін. Ряд слів правлено. У клаузулі *санкції* дописане слово „Boga". Слова „Kretosza" замість „Kryłosa", „Largon" замість „Larion",

„Lwoicu" замість „Lwowie" та ін. з помилками перенесено зі списку-підстави. Перед текстом грамоти заголовок: „Actum in castro Premisliensi vigore confaederationis, et laudi, in Conventu Visnensi, proxime celebrato per incolas Palatinationis sanctae Crucis proximo, anno domini millesimo septingentesimo trigesimo tertio", під текстом нечіткий відбиток печатки Перемишльського ґродського суду та два підписи: 1) „Correxit Bandrowski, m(anu) p(ropria)"; 2) „Legit cum actis Jakubowski, m(anu) p(ropria)". На звороті шостого аркуша діловодний напис: „Privilegii p(ro) parte ecclesiae cathedral(is). Premisl(iensis) rithu(s) Graeci L(atino) U(niti) serviens. Oblata. In c(ast)ro Premisl(iensi) an(no) d(omi)ni 1733-to".

11. (Берн.). Список Івана Бернакевича. Створений 7 січня 1785 р. на основі екстракту обляти грамоти Перемишльського ґродського суду з 1733 р. (див. **ПҐС-3**) у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1549 р (див. **Мац.**) (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 12—12 зв.). Лат. мова. Переклад з польського тексту-підстави, очевидно, здійснений безпосередньо під час складання списку. Раніші латинські списки, які могли б бути покладені в основу досліджуваного, не відомі. Канцелярське письмо XVIII ст. Текст уміщений на двох перших сторінках двох спарених аркушів паперу розміром in folio. Після тексту грамоти поклик на вказану раніше обляту документа у 1733 р. Під ним і текстом списку грамоти — відбиток печатки Перемишльської гр.-кат. консисторії (леґенда не чітка), поряд напис: „Praesentem copiam vidi legi et cum suo originali concordare adinveni. Ita testor, circa impresionem sigilli officii consistorii G(e)n(e)r(o)sis r(itus) G(raeco)-C(atolici) Premisliens(is) Joannes Chris(ostomus) Bernakiewicz, eiusdem officii notarius actuarius m(anu) p(ropria) signatum Premisliae die 7-ma Januarii 1785-to anno". На четвертій сторінці другого аркуша діловодний напис архіву консисторії: „Privilegium Sigismundi Augusti approbationis donationis villa Struszowice [!] sive Ruszowice ecclesiae cathedrali Premislien(si). R(itus) G(raeci), N 23". На тих же аркушах також помічено ряд дрібних записів і цифр, які стосуються здебільшого історії зберігання документа.

12. (Малах.). Список канцлера королівської канцелярії Яна Малаховського. Створений 31 серпня 1757 р. у Варшаві у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II (**Мац.-1**) (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 157, s. 35—38; текст грамоти кн. Лева Даниловича, с. 35—36). Король підтверджує і засвідчує своєю печаткою документ на прохання Перемишльського єпископства. Старопольс. мова. Письмо XVIII ст., неохайне. На останній сторінці списку напис: „Przywilej na Ruszewice z opisaniem granic na ktorym znajduje sie wieś Chotyniec ad ep(isko)p(s)two Premis(iensie). 1757".

13. (Бор.). Список із обляти Перемишльського ґродського суду (**ПҐС-2**), виконаний Василем Борецьким і внесений у дипломатарій Перемишльського гр.-кат. єпископства (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 13, s. 140—141, там само й текст документа Лева Даниловича). Створений після 1733 р. Старопольс. мова. Чітке, дрібне письмо, правопис містить ряд осучаснень (назва села „Ruszewicze" виправлена на

„Hruszowicze"). Список супроводжується заголовком: „Confirmatio fundationis per ducem Leonem sortis episcopatis in Hruszowice". На полях цифрові помітки і зауваги М. Подолинського з другої половини XIX ст.: „Вписано в актах город[ських] перемиськ[их], т. 542, с. 1518—1519 [?]. Подолин[ський] переписано".

14. (НА). Список невідомого автора з Архіву гр.-кат. єпископства у Перемишлі. Створений на окремих аркушах синього паперу в першій половині XIX ст. підтвердного документа короля Сигізмунда II від 27 серпня 1549 р. (**Мац.-1**) (AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 29. Suppl., s. 100—101; текст грамоти кн. Лева Даниловича, с. 101). Старопольс. мова. Чітке дрібне письмо, правопис осучаснений. Список поданий поряд із копіями підтвердних документів короля Сигізмунда II для церкви Спаса на села Страшевичі та Созань (1549) і будівництво церкви у Спасі (1555).

15. (Турк.-1). Список № 1 Софії Турковид. Створений у березні 1936 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.-1**) (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 13—15; грамота кн. Лева Даниловича, арк. 13—14). Лат. мова. В основу списку покладений список **Берл.** Машинопис правлений рукою (три примірники, арк. 13—21). Правопис ідентичний зі списком **Берл.** Наявні дрібні виправлення, що стосуються непрочитаних слів в оригіналі.

16. (Турк.-2). Список № 2 Софії Турковид. Створений у квітні 1936 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1549 р. (див. **Мац.-1**) (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 27—30; текст грамоти кн. Лева Даниловича, арк. 28—29). Старопольс. мова. В основу списку покладений список **ВПҐС-3**. Машинопис правлений рукою (три примірники, арк. 27—38). Правопис близький до тексту-підстави. Деякі слова у списку не прочитані й внесені від руки під час вичитування тексту документа. Окремі з них помилкові, подібно як це трапляється у списковi-підставі **ВПҐС-3**. Слова „wzgoro[m] zklem" розшифровані „wzgurą Sklem".

Як видно зі списку, досліджувана грамота збереглася у 16 списках, що створювалися протягом XVI—XIX ст. У видовому і дипломатичному значеннях списки не різняться між собою. Писані давньоукраїнською (1 список), латинською (5 списків) та старопольською (13 списків) мовами.

Зрозуміло, поданий перелік не вичерпує усіх списків документа. Їх, мабуть, є більше, але не всі сьогодні виявлені. За формою і змістом, як про це мовилось раніше, нагадують один і той самий список — протограф XVI ст. Треба вважати, що окремими списками послуговувалися під час дослідження і опису документа О. Востоков (Востоков, с. 116), А. Добрянський (Добряньский. Спис.., с. 27—28), а також Й. Левицький, Д. Зубрицький та ін.

Опубл.: Левицкий, с. 4—5. Дод.; Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 3—4; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 3—4. Подлин. бумаги; Головац-

кий. Хрестоматия.., с. 316—317; Никорович, с. 8; Крымский, т. I, вып. 2, с. 454; *частково*: Петрушевич. О галицких епископах.., с. 171—172.

Реґест: Востоков, с. 116.

Грамота публікується трьома мовами: давньоукраїнською, латинською і старопольською.

Текст документа давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено т. зв. ориґінал грамоти, список **НАПЄ**.

А сѥ ꙗ кнѧ҃ Лѥвь• с҃нъ кролѧ Данила•

Згадавшисѧ ѥсмо с нашими боꙗры ꙗко прадѣдь нашь ц҃рь Вѥликыи• Володимирь• и ѡтьць нашь• и придалъ митрополитомъ• и ѥп҃пьмъ по всимь зѥмлꙗмъ Роуськымъ тако жѥ и мы Богоу и с҃тмоу Иѡанноу• ѥп҃пии перемыскои придали ѥсмо• сѥло Роушѥвичи• почѥнши ѡтъ оурочищъ• презъ Клепино граници Роушовскои до Млиница• ѡтъ Млиница до дроугого Млиница• на Глажѥвѣ ѡтъ Глажѥва до виръховины до Бичища• ѡтъ Бичища до Юлътоховы Росохы• ѡтъ Доунковичь а ѡтъ Юлътоховы до Высокои Горы• а ѡ҃ тои горы до Пѥроунова Доуба горѣ Скломь• а ѡтъ Пероунова Доуба до Бѣлыхь Бѥрѥговъ• а ѡтъ Бѣлыхь Бѥрѥговъ до Колъмѥнскыхъ Потоковъ и з обѣма бѥрѥгы• а ѡтъ Колъменскыхы Потоковъ до Черемошнои• а доловъ Чѥрѥменского• до Клѥпина Млиница• даѥмъ с полми и сѣножатми и з лоуками и ставы и млинми и з лѣсы и з борътми и медовыми данми и ѡвчими данми и со всѣми пожиткы• и ловищи• дали ѥсмо коу с҃тмоу Иѡанноу вь богомолство на вѣкы вѣчнѥ• ѥп҃пѡмъ вьсѣмъ дѥржати поживати и на вѣкы вѣчнѥ• а за нась Бога просити и за нашѣ прѥдкы•

А на моѥ слово кто оустоупитъ соудъ с нимъ предъ Богомъ• и да боудѥтъ клѧтва Божиꙗ на нѥмъ• в сѥи вѣкъ и во боудоучии • во днъ страшнаго соуда Божиꙗ•

На тоѥ҃мо грамотоу нашоу дали и пѥчꙗтъ свою привѣсили•

А при томъ были• митрополитъ галицкыи с Клироса• и в҃лдка пѥрѥмыскии Лариѡнъ• и кнѧзь Андреи Ꙗрославичъ• и панъ Васко• и иныхъ бо[ꙗръ] много было при томъ•

А писана и дана грамота оу во Лвовѣ• в пѧтокъ м҃сца ѡктовриѧ во и҃• д҃нъ лѣта ѕ҃• ѿ десꙗтого•

А писецъ Захариꙗ Вихотъ•

Текст документа латинською мовою

Основним для публікації тексту грамоти обрано список **Берл.**

Ego dux Leo filius regis Danielis

Habito consilio, quemadmodum proavus noster car Magnus Vlodimirus noster pater contulit metropolitis et episcopis per omnes terras Russiae, ita et nos Deo et sancto Joanni, episcopatui sive vladicatui Premisliensi contulimus villam Ruszowice incipiendo a wroczyscze per Klepino graniciem Ruszovicensem ad Młyniszcze, a Młyniszcze ad alterum Młyniszcze in Głazowie, a Głazowa ad wierchowiny ad Biczyszcze a Biczyszcze ad Jultochowe Rossochi ex parte villae Dunkowice et ab Jultochowe ad Altum Montem et ab hoc Monte ad Piorunowy Dąb wzgurą Sklem et a Piorunowy Dąb ad Białe Brzegi et a Białe Brzegi ad Kulminskie Potoki et cum utraque ripa, et a Kulminskie Potoki, ad Czeremoschny, et in partem inferiorem Czeremenskiego ad Klepina Młyniszcze damus cum agris et fenificiis cum pratis et cum stagnis et cum molis, et cum sylvis, et cum laboribus, et praestationibus melis, et ovilibus dationibus, et cum omnibus fructibus, et venationibus, contulimus sancto Joanni, pro divina placatione in perpetuum et episcopis omnibus possidendi, uti fruendi, in perpetuum ut pro nobis deum exorent et pro nostris antecessoribus.

Et qui verbo nostro contravenerit judicium cum illo coram domino Deo habituri sumus et sit anathema Dei super eo, pro praesenti saeculo et futuro in die tremendi judicii Dei.

Super hoc litteras nostras dedimus et sigillum nostrum subappendimus.

Scriptae autem sunt hae litterae Leopoli, feria 6-ta mense Octobri octava die anno 6810.

Et scripter Zacharias Wychotk [!].

Текст документа старопольською мовою

Публікація тексту основується на списку **ПҐС-1**.

Ja xiąze Lew, syn krola Daniela.

Poradziwszy się my z naszą radą, iako przadziad [!] nasz car Wielki Włodimierz ociec nasz, przydał metropolitom y biskupom po wszech ziemiach Ruskich takiez y my Bogu y swientemu

Iwanowi biskupstwa albo władicztwa Przemyskiego przŷdalismy wiesz Russowicze począwszi od vroczyszcz przez Klepino granicze Ruszowska do Młyniszcza od Młyniszcza do drugiego Młyniszcza na Głazowie od Głazowa do wierchowiny do Byczyszca od Byczyszca do Jułtochowey Rosochy, od Dunkowicz a od Jultochowey do Wysokieỳ Gori, a od they Gory do Piorunowa Dembu wzgore sklem, a od Piorunowego Dembu do Białych Brzegow, a od Białych Brzegow do Kolminskich Potokow y z obiema brzegi, a od Kolminskich Potokow do Czeremosniei a nadoł Czeremenskim do Klepina Młyniszca, daiemỳ s polmy y szianozęczmi y z łąkami ỳ stawy y z młyny ỳ z liassy ỳ z robotami ỳ miodowemi danmi ỳ owczemi danmi y ze wszemi pozytki y lowiszc dalismi ku Swietemu Iwanu w bogomodlstwo na wieki wieczne ỳ biskupom wszem dzierzec pozywac na wieki wieczne, a za nas pana Boga prosic ỳ za nasze przodki.

A na nasze słowo kto ustąpi sznąd z niem przed panem Bogiem ỳ bendzie klątwa Boza na niem wo w wiek ỳ w bendączy dzien strasznego sądu Bozego.

Na tosmy ramotha naszą dali ỳ pieczenc swą przywiesili.

A przy tim byli metropolit haliczki s Krelosza [!] ỳ władyka przemyski Larion, y xiąze Andrzej Jarosławiecz ỳ pan Wasko ỳ ynnych wiele boiarow było przỳ tym.

A pissana ỳ dana ramotha we Lwowie w piątek miesząca octobra osmego dnia lata szesc tysiącznego osmszet dziesiątego.

Piszarz Zacharias Wychołk.

№ 20

Грамота „луцького і володимирського" князя Любарта Ґедиміновича з датою 1322 р., грудня 8, у Великому Луцьку, згідно з якою князь заповідає кафедральному собору в Луцьку села Рожище і Теремне з усіма належними до них землями, а також надає луцькому єпископу Климентію ряд сіл і встановлює його права та обов'язки у єпископстві

Грамота належить до дарчих документів. На її основі за новим власником закріплювалися у володіння люди, майно та феодальна рента. Була цим власником церква. Одночасно для документа характерні окремі статутні елементи, що стосуються життя церкви. Вони проливають світло на

діяльність і характер зацікавлень вищого духовенства у придбанні нерухомостей і є певною мірою джерелом для генезису церковних статутів на Русі. На підставі документа встановлюється час перебування Волині під владою литовських князів, реконструюються окремі процеси, пов'язані з культурно-освітнім життям Луцька. Документ багатий на відомості з давньої топографії та топоніміки.

Оригінал не зберігся. До нас дійшов його список у контексті підтвердного документа великого русько-литовського князя Олександра з датою 24 квітня 1498 р. (IV, № 32), який підтверджує документ князя Любарта. Втрата оригіналу позбавляє нас можливості вивчення його зовнішніх ознак, матеріалу, на якому він писався, і його палеографічно-кодикологічних даних. Про документ Любарта знаємо лише те, про що повідомляв *вступний протокол* підтвердної грамоти князя Олександра. Перед князем, на прохання луцького і острозького єпископа Єфрема був покладений „**листъ данины певныхъ маєтностеи на Волыню**", який виданий „**отъ княза луцкого и володимерского Люборта Кгедиминовича**", і ця данина адресувалася „**ку церкви соборнои луцкои свѧтого Иоанна Богослова**" (IV, № 32). Який це був документ, як виглядав, на чому писався, чи був засвідчений печаткою,— не відомо. Востаннє він згадується під 1585 р.: „**привиле" головны" великого кнѧ'за Любо"та на це"ковь соборнꙋю светого Іѡ҃на Богослова· которы" тꙋю це"ковь соборнꙋю фу"довалъ**" (IV, № 70). Документ Любарта у трансумпті князя Олександра 31 грудня 1629 р. підтверджує король Сигізмунд III. Після цього він потрапляє на сторінки Коронної метрики (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 177, k. 448—450). Писаний давньоукр. мовою.

Структура досліджуваного документа нетипова, виходить за межі відомих для того часу формулярів і будови. У ній простежується повторення низки клаузул у різних частинах тексту. На основі розміщення клаузул можна виділяти послідовно розташовані не один, а два формуляри, що обрамлені в „одну штучну цілість" клаузулами *інтитуляції* та *датації*. Подібне спостерігається з Левовою грамотою для Миколаївської церкви у Львові (III, № 11). *Вступний протокол* розпочинається *інтитуляцією*. На початку клаузули виступає трафаретне формулювання: „**М҃лстию Б҃жею и с҃втоє єго Б҃гоматери**", яке далі, відповідно до адресата, локалізується „**и с҃вт҃го Иwанъна Б҃гослова**", а, власне, предметна *інтитуляція* проста — „**ꙗ Люба"тъ Кгедыминови"ъ лу"ки" и володиме"ски" кн҃зь**". Вписання наймень канонізованих церквою осіб у клаузулу, очевидно, уявно заміняло традиційне звернення до „священного імені" (слід уважати, що грамота писалася духовною особою), хоч, зрозуміло, стосуючись лише особи експонента, мало зовсім інше смислове навантаження. Після *інтитуляції* поданий текст клаузул *аренги* та *нарації*: „**И'гада^ є'ми са" ѡ свою" души· будучы свои" целымъ розумо"· хотечи душу спасти**". Зміст їх має виразно заповітний характер і не виступає, як слід було б чекати, на початку другої частини формуляра, а лише перед *інскрипцією*. Крім змішування порядку традиційного розташування клаузул, що, зрештою, можна зауважити у давніх актах, іншою ознакою специфічності формуляра є те, що клаузула *інскрипції*, а поряд з нею й *аренга*, частково *нарація* повторюються у

другій частині документа і зміст їх діаметрально протилежний. На початку князь „**записа^л є^сми и да^л [ ] на веки вечъные**“ маєтності соборній церкві, згодом, у другій частині тексту, цей же князь вказує: „**Тые вси села ѡ^т на^с къ це^ркви Бж҃о^и приданые мае^т де^ржати гд҃нъ бг҃омоле^ц н҃шъ Климе^нты^и • владыка лу^цки^и и ѡстро^ски^и и вси наступъники его вечъно и непорушоно**“. Членується і клаузула *диспозиції*, яка становить основний текст *власне змісту*. Вона від слів „**Паки же спа^ле^нъшого ради**“ переривається іншими клаузулами і поновно продовжується у другій частині документа, торкаючись даровизни сіл і земельних угідь та діяльності владики Климентія. Відмінний між першою та другою частинами клаузули стиль викладу. Остання засвідчує статутний зміст. *Власне зміст* формуляра завершується *санкцією*, поданою у формі погроз, які можуть бути застосовані на випадок порушення викладених у документі постулатів. Клаузули *коробораціі* немає. *Закінчення* формуляра репрезентоване лише *датацією*.

Документ писаний у „**Велико^м Лу^цку**“. Назва волинського міста у складеній формі фіксується грамотою чи не вперше для того часу серед відомих сьогодні актових матеріалів. Дата року подана за двома системами літочислення — від „створення світу“ та за індиктом: „**лета ѡ^т со^зданиꙗ мира ҂ѕ҃.ѿ.л҃. и^ндикта семого• мц҃а декабра • и днꙗ**“ Рік від „створення світу“ 6830 відповідає 1321 р. н. е., приймаючи на той час для Волині початок року першого січня, а не першого вересня, місяць грудень 6830 р. відповідатиме не 1322, а тільки 1321 р. На це звернув увагу ще С. Голубєв. Чимало дослідників, однак, опрацьовуючи і публікуючи грамоту, розшифровують її дату як 1322 рік. Що стосується обчислень дати за індиктом, яка згідно з формулюванням мала б збігатися з датою 1321 р., простежується невідповідність. 8 грудня сьомого індикту на час князювання Любарта Ґедиміновича припадало на 1324, 1339, 1354, 1369 та 1384 рр. (Горбачевский, с. 5—6; Chronologia.., s. 299). Д. Щербаківський до сьомого індикту помилково відносить 1323, 1338, 1353, 1368 та 1383 рр. (Щербаковский, с. 66). Рік 1321-й відповідає четвертому індикту, 1322-й — п'ятому. Цю суперечність („чергову неправильність“) у даті зауважив ще М. Дашкевич (Дашкевич, с. 96). Ми схильні дотримуватись 1322 р., виходячи з того, що церква на той час частіше зберігала у своєму обчисленні часу першовересневий початок року. Немає відомостей, що текст грамоти засвідчувався печаткою

Хто вперше опрацьовував документ — не відомо. Його дослідження розпочалось, очевидно, у XIX ст. Першими, правдоподібно, були історики церкви. У списку української церковної ієрархії за 1839 р. серед автентичних документів фіксується грамота 1322 р. (ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 2367, арк. 2). Це аж ніяк не означає, що грамота не могла вивчатися раніше. У 80-х роках XIX ст. її використовують М. Дашкевич (Дашкевич, с. 96 та ін.), А. Лонгінов (Лонгинов, с. 10—11). У 90-х роках про неї пишуть І Філевич (Филевич. К вопросу.., с. 328 та ін.), А. Павлов (Павлов, с. 121—127, 129, 135 та ін.). Останній доводить зв'язок другої частини грамоти зі статутом Володимира. Розглядає грамоту поряд із іншими документами, в тому числі князя Лева Даниловича, М. Суворов. Йому належить полеміка

з А. Павловим щодо появи документа, виявлення у ньому західного (хорватського, польського) впливу. Отже, він трактує її як недостовірний документ (Суворов, с. 299—304, 329—330 та ін.). Дещо пізніше використовують текст грамоти П. Іванов (Иванов, с. 220, прим. 6), Ф Леонтович (Леонтович, с. 223—227), М. Владимирський-Буданов (Владимирский-Буданов. Христоматия.., с. 265). Багато уваги документові присвятили Д. Щербаківський (Щербаковский, с. 65—67), М. Грушевський (Грушевський Коли сфабр. гр. Любарта.., с. 71—72) та багато інших українських і російських дослідників після Другої світової війни.

Оцінка документа в літературі не однозначна. Існують різні погляди на його достовірність. А. Лонгінов ще у 1887 р. вважав непорозумінням зауваження М. Дашкевича щодо неточності дати і, нехтуючи цим, беззастережно відносить документ до автентичних (Лонгинов, с. 10—11). Зараховують його до „безумовно достовірних", спираючись на те, що акт підтверджувався литовською князівською та польською королівською канцеляріями і згодом наводився при розгляді судових справ (1738), І Філевич (Филевич. К вопросу.., с. 328) та Ф. Леонтович (Леонтович, с. 223—227). Такої ж думки дотримується М. Владимирський-Буданов. Він трактує акт як статут князя Любарта для луцького єпископства (Владимирский-Буданов. Христоматия.., с. 265). У наш час на боці дослідників, які вважають акт достовірним, стоїть Л. Гумецька (Гумецька, с. 91—92). Його ж вводять у „Хронологічний список джерел" автори „Словника давньоукраїнської мови XIV—XV ст." (ССУМ, т. 1, с. 24), М. Пещак (Пещак, с. 20—22), а дещо пізніше Я. Щапов (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 174—176), правда, останні зі застереженням, що стосовно належності документа Любарту є суперечки, але публікують його текст серед автентичних документів. Тим часом такий дослідник, як М. Суворов (Суворов, с. 329—330), визнає його фальсифікатом. Свої аргументи він основує на аналізі змісту, умов появи, нарешті, на тому, що досліджуваний акт зберігся лише у пізніших переписах. Ставлять під сумнів, як згадувалось, достовірність документа М. Дашкевич (Дашкевич, с. 96, прим. 2), П. Іванов (Иванов, с. 220, прим. 6), нарешті, М. Грушевський (Грушевський Коли сфабр. гр. Любарта.., с. 71—72). Разом з тим деякі дослідники займають половинчасту позицію в оцінці автентичності акта. До них належить передусім Д. Щербаківський. Незважаючи на те, що, на його думку, документ є фальсифікатом, першу його частину „потрібно віднести до кінця, а не до початку князювання Любарта" (Щербаковский, с. 67). Так трактують документ, спираючись на висновки попередників, Я. Щапов (Щапов, с. 6—7) та А. Хорошкевич (Хорошкевич, с. 114). Однозначно, без жодних застережень щодо недостовірності документа використовує його зміст, зокрема відомості про єпископа Климентія, Д. Блажейовський (Блажейовський, с. 112).

Аналіз тексту документа, який дійшов до нас, як і умови, в яких він міг виникнути, підтверджують думку тих дослідників, які заперечують автентичність грамоти. На це вказує:

1. Будова документа: немає одного цілісного формуляра, він поділяється на дві умовні частини. Перша від початку до слів „**по лево" стро" Теременское**",

друга — від слів „**Паки же спа^д^не^н^шого ради**“ до кінця, причому абзац, який включає останні слова першої частини, творить наче перехідну смислову ланку між вказаними частинами. Вона, згідно з усіма правилами та винятками дипломатики, є штучно вмонтованою (див. текст). У кожній із цих частин, як відзначалося, повторюються окремі клаузули формуляра. Це підтверджується їх різним змістом, що стосується передусім клаузули *диспозиції* (пор. переліки маєтностей). У цьому контексті треба також звернути увагу на те, що у першій частині документа йдеться про надання соборній церкві Івана Богослова в Луцьку сіл Рожище і Теремне з усіма належними до них угіддями та повинностями, без жодної згадки про єпископа і його ролі у цьому, в другій — навпаки, на перше місце висувається постать єпископа, а питання церкви стає лише дотичним у контексті його діяльності. Для єпископа, крім того, у другій частині документа окремо оголошено надання сіл Буща, Малий та Великий Мізоч, Будорож та інших, разом із цим підтверджена недоторканність керованого єпископом суду, його права та компетенції. Зовсім небуденним є формулювання клаузули *інвокації*. Заклик до „священного імені“ виключає ім'я патрона луцького храму: „**Мл҃стию Бж҃ею и свт҃ое его Бг҃оматери· и свт҃го Иѡанъна Бг҃ослова**“.

Привертає увагу стиль викладу тексту. Він неоднаковий, принаймні щодо викладу відомостей про надання маєтків. Відмінною є мова. У згаданій першій частині документа (див. раніше) при описі двох сіл і їх земель мова багата, опис досить деталізований, у другій — збіднена, а опис аж шести сіл, навпаки, лаконічний і мінімальний. Перша частина документа має більш архаїчний характер. Це стосується лексичного складу, а також конструкції речень. Пізнавальними щодо цього є також граматичні форми. Наприклад, парадигма орудного відмінка множини є іншою у першій, ніж у другій частині акта (Щербаковский, с. 63—64).

Сказане свідчить, що фальсифікатор під час написання документа міг використовувати записи текстів грамоти з ранішого часу (принаймні для його першої частини). Використовуючи їх, намагався, правдоподібно, приховати підробку другої частини, але під час створення свого тексту втратив міру допустимого передусім щодо розташування та повторів клаузул, а також уніфікації мови.

2. Викликає застереження загальний зміст документа, насамперед текстові накладки та різні змішування його дипломатично-смислового навантаження. Формулювання „**ꙗ· Люба^р^тъ Кгедыминови^ч^ъ [ ] И^з^гада^л^ е^с^ми са^м^ ѡ свою^и^ души· будучы свои^м^ целымъ розумо^м^· хотечи душу спасти**“ відносить документ до типу заповітних (духовних актів). Водночас у ньому репрезентовані (друга частина) також елементи статутного документа. Останнє дало підстави деяким дослідникам відносити акт до статутних грамот (Владимирский-Буданов, с. 265), бачити текстологічний зв'язок його окремих місць із широкою редакцією статуту князя Володимира про десятини, суди і

церковні люди („**люды церковъныꙗ**“) та виділяти відповідні статті (Щербаковский, с. 69; Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 175—176)

У документі нетиповою для того часу є клаузула *санкції*. Це стосується характеру її формулювання і конкретного змісту — закляття та погроз з боку князя штрафом. Крім того, названа сума штрафу „**десꙗт тисечеи рублеи**“, якою князь погрожує порушникам своєї волі, з одного боку, є надто великою для XIV ст., з другого — навряд чи на той час московський рубль міг виступати обліково-грошовою одиницею в Україні.

Недоказовим для епохи Любарта є закріплення за єпископом окремим письмовим актом місця у князівській раді. Вираз „**пры советах кнѧзевъ и богомнишнꙑх радити и советоватти**“ більше на місці стосовно великокнязівських рад XV—XVI ст., як для удільного волинського князя. Пропонований у грамоті зворот, крім того, не знаходить аналогів у XIV ст.

Викликає сумнів, що документ затверджує право членства єпископа у князівській раді, хоч традиційно при дворі єпископ постійно перебував, часто виконував функції канцлера (пор. єпископи Кирило при дворі князя Данила, Євсигній — при дворі князя Володимира Васильковича та ін.), водночас у ньому зовсім не відображена участь єпископа у цій раді.

Не цілком зрозумілими для першої половини XIV ст. є також ті місця тексту, які зобов'язують єпископа „**дидаскалию местну. ставропию основати. но во всем емꙋ** [єпископу] **ꙗко настоꙗтелю повиноватис и все со благословением его творити**“. Заснування окремих шкіл, ставропігіальних братств — явища на території України пізніші, як у 1321 р. Водночас у тексті проглядається певна суперечність — ставропігія, як правило, безпосередньо підпорядковувалась патріархові, а не місцевій єпископській владі (див. далі).

У писемних пам'ятках XIV ст. немає згаданого у грамоті єпископа на ім'я Климентій, який би правив у Луцьку. Серед владик Волині у XIV ст. відомі Теодосій (1326, 1328), Трифон (1331, 1333), Кирило (перша половина 70-х рр. XIV ст.), Іван (Сава) (1393, 1398), Теодор (1397) (Блажейовський, с. 112—113). Крім того, згаданий Климентій виступає з титулом „**владыка лꙋцкии и острозскии**“, а його єпископство називається „**епархиею лꙋцкою и острозскою**“, однак, про такі формулювання не знаємо не лише у XIV, але й у XV ст. Як доказують численні акти, луцький єпископ постійно титулувався „владикою луцьким“, а не „луцьким і острозьким“, а його єпископство — „луцьким“, а не „луцьким і острозьким“. Такий титул з'являється лише у 90-х рр. XV ст.

Привертає увагу згадана невідповідність дати року за „створенням світу“ (1322 або 1321) та дати за „індиктом“.

Водночас існує певна суперечність між датою і загальним змістом документа. Йдеться про ту частину тексту, в якій мовиться про мотиви видачі документа саме з метою „**дꙋшꙋ спасти**“, отже, його поява мусила бути пов'язана з останніми роками життя експонента, а не з часом, який мав відповідати 1322 р. На початку 20-х рр. XIV ст. Любарту було за 20 років (до 30-ти). І. Шараневич уважає, що він народився у 1291 р. (Шараневич. История.., с. 136), а Ф. Леонтович — 1299 р. (Леонтович, с. 220) (див.

далі тлумачення Д. Щербаківського). Немає також прямих історичних відомостей, які засвідчували б князювання Любарта в Луцьку у 20-х рр. XIV ст. Водночас дата 1322 р. суперечить формулюванню назви місця його складання: „**Писанъ въ Велико^м Лу^цку**“ Місто Луцьк дістає назву „великий“ лише з кінцем третьої—четвертої чверті XIV ст., тобто після занепаду давнього головного центру Волині Володимира і перенесення усього політичного життя до Луцька. Вперше назва виявлена в описі битви на р. Ворсклі у 1398 чи 1399 рр. (Воскр., с. 73; Daniłowicz, s. 218).

3. Мова документа характерна для пізнішого часу, ніж перша половина XIV ст. Якщо порівнювати грамоту, без сумніву, з автентичними актами XIV ст., а опісля XVI і навіть початку XVII ст., „то виявляється, що за мовою вона набагато ближче підходить до цих останніх“, ніж до документа XIV ст. І це стосується як лексичних, графічних, так і синтаксичних моментів тексту.

Таким чином, за автентичність грамоти з датою 1322 р. не промовляє ні один факт, що випливає з внутрішньої критики ознак документа, а також умов його створення. Проте в літературі робляться спроби віднести його до достовірних. Вичленування у ньому двох частин дало змогу Д. Щербаківському бачити, принаймні у його першій частині, протограф документа Любарта Ґедиміновича. Він зауважує, що „перша частина могла бути видана князем Любартом“ (Щербаковский, с. 67). Як доказ цієї тези наводиться формулювання клаузули *інтитуляції*: „**ꙗ Люба^ртъ Кгедыминови^чъ лу^цки^и володиме^рски^и кн҃зь**“, яка, згідно з Д. Щербаківським, „підозр не викликає“. На підтвердження вказується титулятура князя Любарта з німецькомовної грамоти 1379 р.: „Wir, grosser fürste Demetyr von den genaden gotis von Ladymir und Luczk“ (AGZ, t. III, s. 59—60). Згодом усе скидається на рахунок пізніших спотворень переписувачів документа, претензій до мови його першої частини; одночасно приймається за допустиму помилка у датуванні: „тим більше можлива вона у грамоті, яка дійшла до нас не в оригіналі, а з третіх рук“. При цьому дата документа (йдеться про 1321 р.) визнається неприйнятною. Щоб не зняти з доказового активу своїх арґументів, дослідник робить спробу її реконструкції у незвичний спосіб. На основі того, що документ належить до типу духовних актів, отже, міг з'явитися в період останнього для князя прижиттєвого індикту, дата визначається як 1383 р. (Щербаковский, с. 64—65, 67). Знову ж таки неточність: на 1383 р. припадав шостий індикт, а не сьомий. „Останній прижиттєвий індикт сьомий припадав на 1369 р.“ (Chronologia.., s. 299).

Підстав для категоричного заперечення висунутих Д. Щербаківським та іншими дослідниками арґументів, наприклад Ф. Леонтовичем, про те, що перша частина грамоти все ж таки могла основуватися на якомусь ранішому записі документа (можливо, і Любарта Ґедиміновича), немає. Немає, бо бракує писемних арґументів. Немає арґументів і про підтвердження протилежного. Тим часом, усі наведені для цього докази дрібні, а

окремі зовсім непереконливі (титулятура князя у німецькому документі, на жаль, не ідентифікується з титулятурою досліджуваного документа, вона поодинока, пізніша і перекладна). Зрештою, незрозуміле зіставлення особових займенників' „Wir" і **ꙗ** та вживання **ꙗ** (а не „**азъ**", „**сѣ азъ**" та ін.) навряд чи відповідає 20-х рокам XIV ст. (I, № 2). Власне, одна з оригінальних грамот Дмитра-Любарта з 1366 р. починається: „**Сѣ ꙗзъ кнѧзь великыи Димитрии**" (Розов, с. 14, № 7; пор. також' Срезневский. Др. памятники.., с. 191). Чи у світлі цих даних можна сьогодні висувати подібну гіпотезу? Вона свідчить лише про протилежне. Щодо існування попереднього тексту, що мав би слугувати підставою для створення першої частини документа, то той текст, який дійшов до нас, не дає підстав для висновку (пор. аналогії серед фальсифікатів князя Лева, III, № 21—26), що „в основу цієї фальсифікованої грамоти лягла автентична грамота Любарта луцькій церкві Івана Богослова на села Рожище і Теремне" (Щербаковский, с. 70). Для останнього, на жаль, крім мови, яка не завжди служить переконливою основою для хронології акта чи документа, не існує інших фактів. Проти визнання псевдопротографа автентичним і, відповідно, хронологізації цієї частини документа 80-ми роками XIV ст. свідчать, крім наведених раніше даних, великий за обсягом для цього часу текст документа і „незвичайна докладність в описі границь наданих сіл". Така деталізація в описі клаузули *диспозиції* трапляється у документах пізніших часів, крім того, вона застосовувалася „не тоді як маєтність [..] надають, а як володіння нею й його границі стають спірними" (Грушевський. Коли сфабр. гр. Любарта.., с. 72). Все це свідчить, що, найправдоподібніше, поява запису першої частини досліджуваного документа про надання князя Любарта належить до останніх десятиліть чи кінця XV ст. або й пізніше.

Що стосується документа загалом і перш за все другої його частини, то Д. Щербаківський уважає, що її поява пов'язана з кінцем XV ст., „оскільки єпископ Йона, що займав луцьку кафедру з 1491 по 1495 рр. і носив титул владики луцького і острозького, а в 1498 р. наша грамота була вже пред'явлена великому князю для підтвердження, то значить, вона й була складена в 90-х роках XV ст., може бути тим самим владикою Єфремом, на прохання якого вона була підтверджена" (Щербаковский, с. 69). Основуючись на цій послідовності добору фактів, пов'язаних здебільшого з рухом документів, можна б з таким тлумаченням погоджуватися, однак воно лише ілюзорне, а також повністю суперечить автентичності документа. Д. Щербаківський не зауважив, що „terminus non post" сфабрикування грамоти у її нинішній формі є не кінець XV ст., а значно пізніші часи. Він виходив із дати підтвердження її великим князем Олександром, але не звернув увагу, що й це підтвердження також фальшиве (Грушевський. Коли сфабр. гр. Любарта.., с. 71—72) Про останнє свідчать титулятура експонента акта, формулювання *вступних* і *кінцевих клаузул* та ім'я єпископа „луцького і острозького" Єфрема. На той час владикою луцьким був Кирило (Дашкевич, с. 96), а не Єфрем. Єпископа Єфрема знаємо лише з часів князя Свидригайла Ольгердовича (помер 1452 р.). М. Грушевський, крім того, додає, що серед аргументів появи документа у значно пізніший час є

мова, зміст, а у ньому насамперед ті відомості, які пов'язані з наданням прав єпископу **„пры совєта^х кнзєвъ и боıа^р нши^х радити и совєтова^тн“**, а також створення „дидаскалий“ і підвладних єпископу „ставропігий“. Дослідник припускає, що перше питання могло стати на порядок денний у контексті змагань „владик-уніатів дістати місце у сенаті“, друге — пов'язуватися з „боротьбою їх із братствами, які по уніатських „артикулах“ могли існувати тільки під владою і послушністю владик-уніатів“ (Грушевський. Коли сфабр. гр. Любарта.., с. 72). Це знову ж таки дає змогу значно пересунути хронологію досліджуваного документа і відносити його створення до останніх десятиріч або навіть років XVI ст. У зв'язку з цим чи не перше документоване повідомлення про нього треба бачити в описі пограбованих писемних пам'яток і речей соборної луцької церкви, який був складений королівським коморником М. Рокицьким 16 грудня 1585 р. (облята від 8 червня 1589 р.) з приводу передачі майна церкви у відання єпископа Кирила Терлецького (див. IV, № 32).

Документ відомий у сімох списках, писаних давньоукраїнською мовою. Крім того, до нас дійшли дві перекладні копії списків польською мовою.

1. (КО). Список невідомої особи канцелярії князя Олександра, що мав би бути створений 24 квітня 1498 р. (IV, № 32). Його реконструкція, однак, сумнівна, оскільки не повністю аргументується автентичність підтвердного документа Олександра наприкінці XV ст. Давньоукр. мова.

2. (ЯЗ). Список секретаря королівської канцелярії Якуба Задзіка. Створений 31 грудня 1629 р. у складі підтвердного документа князя Олександра (**КО**), який підтверджує король Сиґізмунд III. Давньоукр. мова. Останнє підтвердження відбулося на прохання холмського єпископа, який також просив вписати акт у Коронну метрику.

3. (КМ). Список Коронної метрики. Складений між 31 грудня 1629 та початком 1630 рр. у складі підтвердного документа князя Олександра з 1498 р. (**КО**), який у свою чергу підтвердив король Сиґізмунд III у 1629 р. і дозволив його запис у Коронну метрику (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 177, k. 448—450). Давньоукр. мова. Орфографія списку не послідовна: прийменник **од** передається як **отъ**, паралельно **одъ**, літера **з** як **зъ** і **съ**; **ы** через **ы**, **и** та ін. Після тексту підтвердного документа, писаного від імені князя Олександра, помітка: „Correxit cum originali Bndn [!]“.

4. (Луцьк. ҐС). Перекладна копія списку Луцького ґродського суду. Створена 1738 р. (ЦДІАК, ф. 25, оп. 1, кн. 442 (1738), арк. 263). Старопольс. мова. Правопис XVIII ст.

5. (Зубр.). Список, який належить Бібліотеці Ставропігійського інституту або Архіву Онуфріївського монастиря у Львові, пересланий Д. Зубрицьким не пізніше 5 травня 1845 р. зі Львова у Київську Археографічну комісію. Створений у XVIII ст. Давньоукр. мова. Рукопис не зберігся. Який текст документа покладено в його основу,— не відомо. Відомості про спи-

сок основуються на даних з літератури (див.: Барвінський. Де діваються ... пам'ятники, с. 378).

6. (КАК-1). Список № 1 Київської Археографічної комісії. Створений перед 1859 р. Рукопис втрачений. Реконструюється на підставі публікації в „Архиве Юго-Западной России..." Її текст подано у примітці до док. № 46 (Арх. ЮЗР, ч. I, т. 1, с. 206—208). Старопольс. мова. Основується на списку **Луцьк. ҐС**.

7. (КАК-2). Список № 2 Київської Археографічної комісії. Виготовлений перед 1883 р. у складі підтвердного документа князя Олександра з датою 1498 р. (**КО**), який підтверджує король Сигізмунд III 31 грудня 1629 р. (**ЯЗ**). Місцезнаходження рукопису сьогодні не відоме. Текст списку встановлюється на підставі публікації в „Архиве Юго-Западной России..." (Арх. ЮЗР, ч. I, т. 6, с. 1—3). Давньоукр. мова. Правопис наближений до рос. мови. В основу списку покладено текст **КМ**.

Опубл.: Арх. ЮЗР, ч. I, т. 1, с. 206—208, прим. до док. № 46 (перекл. польс. мовою); ч. I, т. 6, с. 1—4, № 1; Пещак, с. 20—22, № 6; Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 174—176.

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

В основу публікації покладено список **КМ**.

М҃лстию Б҃жею и с҃тоє его Б҃гоматери· и с҃тг҃о Иѡанъна Б҃гослова· ѧ Любаⷬтъ Кгедыминовичъ луⷰкиꙵ и володимеⷬскиꙵ кн҃зь·

Иⷥгадаⷧ еⷭми саⷨ ѡ своюꙵ души· будучы своиⷨ целымъ розумоⷨ· хотечи душу спасти· записаⷧ еⷭми и даⷧ село своє Рожыⷭче с҃тому Иѡанⷩу Б҃гослову на веки вечъныє собоⷬнои цеⷬкви у Луⷰку з люⷣми даⷩныⷨи и бобровыми гоны по Стыру· противъ ѡстровоⷡ нашиⷯ: Переделокъ и Стругы· Глимеⷰца и Выⷭчопа· и Топоⷧного· и Мошоⷩки и Свиⷩки· протиⷡ ѡстрова Кобъча до Белоє Горы· Стыроⷨ поⷣ Вишеⷩки· з пуⷭчами· з лесы и болоты поⷣ лесоⷨ· зь ловы· погонⷩыми и ѡсочъными н҃шими Жалобовоⷨ а Чудановом[1]· над Стыроⷨ седѧⷮ а стерегуⷮ пущы нашоє Ретоⷡскоє· почоⷩ ѡⷣ Пеⷭчанъки броⷣку· ѡⷣ границы Сеⷬниковъ[2]· дорогою звечыⷭтою до Любеⷰкого Мосту на болотє речъки Лютыцы· по половинє з Люⷠчеⷨ гран· куды речъка идеⷮ лесы· урочыⷭчы до Колодезыкоⷡ· пуⷭчею· болоты голыми до Каменѧ леса· з леса Лютыцею поⷣ заⷣниꙵ ѡстроⷡ н҃шъ Росохи в

---

[1] Далі встановлено видавцями Київської Археографічної комісії. Слово „**што**" у квадратних дужках. У рукописі його немає (**КАК-2**); [2] **КАК-2** — „Сенников";

Стави^сче Бобровое къ Соколю• делечи по половине дороги Чо^рторы^ское чере^з пу^счу н҃шу и лови^сча по^д Чо^рны^и Лесокъ н҃шъ• Бро^дницею бере^г леса по^д Белую Гору• Стыро^м• за манасты^р Дубинскии• а о^д мана^стыра ре^чкою Чо^лницею до мосту на дорозе зъ Дубисчъ до Своза• где се Чо^лница з Рето^вкою сходи^т• а Рето^вкою до Чыжовъки• а по то^м• пустивъши Чыжо^вку вправо• а влево Ретовъкою поступуючи• недалеко села н҃шого Своза• а^ж ку Пру^днику идучое• уве^{сь} ле^с Ретовъ• за[3] Ретовъскою къ Рожы^счом на запа^д сло^ица до це^ркви Б҃жое со всꙗки^{ми} пожы^тка^{ми}•

Прыдаемо [и] даемо[4] к тому село н҃шое Теремъное по^д Лу^цкомъ• почон ѡ^д того копъца пры дорозе грани Теременьское• и ѡ^д того копъца къ велико^{му} копъцу Грицевы Могилы на дорогу Жукове^цкую къ Бакшино^и Горе на всхо^д сло^ица зъ имены[и][5] грани Ли^счынъское• а ѡ^т Бакъшыны Горы до дороги Ли^счинъское• а тою дорогою до пере[х]ре^сного[6] гости^нца з Луцка до Ѡлыки• а покинувъши го^стине^ц Ѡлы^шски^и вправо• а другую доро^{гу} до По^лдубецъ поехати гости^нцомъ• которы^и иде^т до Ко^лковъ ку полуно^счы• у того госты^нца кгрунтъ Тереме^нски^и по лево^и руце• а по правои По^лдубецъки^и• просто ку го^сти^нцу до Жыдичына ѡ^д Ѡлыки• А покинувъши гостине^ц Ко^лковъски^и• взꙗти влево гости^нце^м до Жыдичына на запа^д ле^тни^и по лево^и руце Тереме^нски^и• а едучи дорогою з по^л мили на запа^д зи^мны^и на гостинецъ Лу^цки^и поле^ски^и• а ѡ^д то^л до дороги• которая иде^т зъ Жыдичына до Крупо^и• прозываемое Ѡстро^зское• по половицы зъ Яровицею• по лево^и стро^{ни} Теременское•

Паки же спа^дне^ишого ради ѡ^д правованꙗ хвалы Б҃жое• пры це^ркви соборно^и• даемо на^дто по^д Ѡстрого^м тому^ж гд҃ну ѡ^тцу владыце и воспрые^мнико^м его село н҃ше Бу^счу з дворы^счо^м Бо^рсчо^вски^м• Мезочъ Малы^и и Велики^и• Будоро^ж• Пивче[7] и Точывеки[8]• как се в собе шыроко и до^лго мае^т• до Туровы[9] Могилы з леса^{ми} по^д Ду^бно на две мили и ку Де^рманю з гаями• ловами и зо всꙗки^{ми} пожи^тка^{ми}•

Тые вси села ѡ^т на^с къ це^ркви Б҃жо^и приданые мае^т де^ржати гд҃нъ бг҃омоле^ц н҃шъ Климе^нты^и • владыка лу^цки^и и ѡстро^зски^и и вси

---

[3] У рукописі „зъ“ виправлено на „за“; [4] У рукописі „придаемо“ та „даемо“ поставлені підряд; [5] У рукописі „зъ имены“. КАК-2 — „зимныи“; [6] У рукописі — „перере^сного“. КАК-2 — „перереского“; [7] КАК-2 — „Пичеви“; [8] КАК-2 — „Точывско“; [9] КАК-2 — „Чудовы“;

наступъники его вечъно и непорушоно• а за нас и чада нш҃а Гд҃а Бг҃а молити и ѡ добромъ посполитом вкупе зъ сынъклитом нш҃имъ• во первых• яко пастыр и ѡтецъ нш҃ъ• пры нас и пры советах кн҃зевъ и боꙗр нш҃их радити и советовати• а всими церквꙗми и их свесченъниками нищых ѡбителми• болницами• странноприемницами радити• бл҃гих миловати• а злобивых казнити• яко сам ѡд Х҃а Сп҃са власт гд҃нъ ѡтец владыка мает• архимандрыты бл҃гословити• игумены наставляти• попы и дъꙗконы совершати• как в нашои области• в бг҃оспасаемых городех в Луцку и в Острозе• и в селах до них прыслухаючых• такожде и Боꙗр и земꙗн нш҃их• а соблазны творꙗсчых изверзати• церкви ѡсвесчати• антымисы бл҃гословити• еретыков и непослушных клꙗсти• никако же паче благословенꙗ его церкви созиждати• или самовластє разорити• или свесченъников ѡд него бл҃гословенных ѡд церкви ѡлганꙗти• или дидаскалию[10] мети• ставропию ѡсновати[10]• но во всем ему ꙗко настоꙗтелю повиноватис и все со бл҃гословением его творити•

А по сем не надобе вступоватис ни детем моим• ни внучатом• ни всему роду моему до века• ни в люды церковъныꙗ• ни во всꙗ суды их• то все дал есми церкви Бж҃ои• К тому и куницы ол попон по всем городом• и погостом• и по свободамъ• где сут хрестияне• И своим тывуном приказуем судон церковъных не судити• ибо мирскимъ не просчено ѡд закона Бж҃ыя вступоватысꙗ в тые рады•

Аще ли хто пол областию нш҃ою[11] въ епархиен луцкон и ѡстрозскон• гординею превозносяися• сия предания ѡтческаꙗ и повеления кнꙗжения нш҃его переступит дерзнет• десꙗт тисечеи рублен на нас и на епископа да казнитсꙗ и ѡт бг҃а проклꙗт будет•

И на то есми дал гд҃ну ѡтцу вл҃дце сию грм҃оту мою[12]•

Писанъ въ Великом Луцку лета ѡт созданиꙗ мира ҂ѕ҃.ѿ҃.л҃. индикта семого• мц҃а декабра • и҃ днꙗ•

[10] У рукописі слова „дидаскалию ѡсновати ставропию“ пронумеровано від руки XVII ст. над рядком арабськими цифрами, відповідно, 1, 4, 2, 3, що, очевидно, вказує на зміну їх порядку у тексті-підставі; [11] У рукописі слово „нш҃ою“ вставлено над рядком іншою рукою; [12] У рукописі двічі слово „мою“

Текст грамоти старопольською мовою

Публікацію підготовлено за списком **КАК-1.**

Miłoscią Bożą y swiętej jego Bożej Matki y swiętego Jana Bohosłowa, ia, Lubart Gedyminowicz, Łucki, Włodzimirski xiąże.

Pomysliłem sam o swoiej duszy, będąc swym całym rozumem a chcąc dusze zbawic, zapisałem y dał sioło swoie Rożyscze swiętemu Janowi Bohosłowu na wieki wieczne, soborney cerkwi w Łucku, z ludzmi dannemi y bobrowemi gony po Styru, przeciw ostrowow naszych, Przedziałek y Strugi, Hlimeńca, y Wysczupa, y Topolnego, y Moszonki, y Świnki, przeciw Ostrowa Kobcza do Białej Gory Styrem pod Wiszenki, z pusczami, z lasami y błotami pod siołem, z łowy pogonnemi y osacznemi naszemi, Zołobowem a Czudynem, nad Styrem siedzą a strzego pusczy naszej Retowskiej, poczowszy od pieszczanki Brodku od granic Siekirkow, drogą zwieczysto, do Lubeckiego mostu na błocie rzeczki Lutycy po połowinie z Lubczem granica, ktorendy rzeczka idzie lasami, uroczyszczami, haiami do Kamienia lasa z lasa Lutyca pod zadni ostrow nasz Rosochi w Stawiscze Bobrowe ku Sokulu, dzieląc po połowinie drogi Czartoryskiej, przez pusczę naszą y łowiscza pod Czarny Lasek nasz brodnica brzeg lana białą gorę Styrem za monaster Dubiski, a od monasteru rzecz[1] Czołnicą do mostu na drodze z Dubiscz do swoza, gdzie się Czołnica z Retowką schodzi, a Retowką do Czyżowki, a potym, pusciwszy czyżowką w prawo a w lewo Retowką, postępuiąc niedaleko sioła naszego Swoza, az ku Prudniku idącej, wszystek las Retow, a za Retowką do Rożyscz na zachod słonca, do cerkwi Bożej, ze wszystkiemi pożytkami.

Przydaiemy ku temu siolo nasze Teremice pod Luckiem, poczowszy od kopca przy drodze granicy Teremenskiej y od tego kopca ku wielkiemu kopcowi Hrycowej Mogiły na droge Zukowiecką ku Bakszynej Gorze na wschod słonca zimnej granicy Lysczynskiej, a to drogą do krzyżowego goscinca z Lucka do Ołyki, a porzuciwszy gosciniec Ołycki w prawo a drugą drogę[2] do Poddubiec poiechac goscincem, ktory idzie do Kołkow ku pułnocy; u tego goscinca grunt Teremenski po lewej ręce a po prawej

[1] У рукописі „rzeczko".

[2] У рукописі помилково „grogę"

Poddubicki, prosto ku goscincu do Zydyczana od Ołyki, a porzuciwczy gosciniec Kołkowski, wziąc w lewo goscincem do Zydyczyna na zachod letni, po lewej ręce Teremenski, a iadąc drogą[3] spolmi na zachod zimny na gosciniec z Łucki Poleski y odtąd do drogi, ktora idzie z Zydyczyna do Krupy, przezywaiącej Ostrogskiej, po połowicy z Jarowicą[4], po lewej stronie Teremenskie.

Znowuz dla sniadniejszego odprawowania chwały Bozej przy cerkwi sobornej daiemy na to pod Ostrogiem, temuz hospodynowi, ojcu władyce y nastempcom iego, sioło nasze Buscze z dworzyszczem Borczowskim, Mizocz Mały y Wielkie, Budoraż, Piwcze, Toczewiki, iak się w sobie szeroko y długo maią, do Tyrochwy Mogiły, z lasami pod Dubno na dwie mile y ku Dermaniu, z gaiami, łowami y ze wszystkiemi pożytkami.

Te wszystkie sioła od nas do cerkwi Bożej przydane ma dzierżec hospodyn bogomodlca nasz, Klimenty, władyka Łucki y Ostrogski y wszystkie nastempcy iego wiecznie y nieporuszno, a za nas y potomstwo nasze pana Boga modlic y o dobru pospolitym wkupie z synklitem naszym, najpierwiej, iako pasterz y ociec nasz, przy nas y przy radach xiążąt y boiar naszych rządzic y sejmowac a wszystkiemi cerkiami y ich duchownemi, ubogich mieszkaniami, szpitalami, goscinnicami rządzic, dobrych a wykrocznych karac, iako sam od Chrystusa zbawiciela władzę hospodyn ojciec władyka ma, archimandrytow błogosławic, ihumenow nastawiac, popy y dyakony ordynowac, iako w naszej władzy, w Bogu zbawiennych miastach Łucku y Ostrogu y w siołach, do nich przynależących, takze y boiar y ziemian naszych, a zgorszenie czyniących powsciągac y zrzucac, cerkwie poswięcac, antymyssy błogosławic, heretykow y nieposłusznych wiklinac. Nienalezy zas oprocz błogosławienstwa iego cerkwie fundowac albo samowłasnie nasze albo kapłanow, od niego błogosławionych, od cerkwie odganiac albo dydaskalie miec, stauropigie odnawiac, ale we wszystkim iemu, iako zwierzchnosc maiącemu, posłusznemi byc y wszystko z błogosławienstwem iego czynic.

A potym nienależy ustępowac się ni dzieciom moim, ni wnuczętom, ni wszystkiemu rodowi na wieki, ni w ludzie

---

[3] У рукописі „drogo".

[4] У рукописі „Jarowico".

cerkiewne, ni we wszystkie należnosci ich; to wszystko dałem cerkwi Bozej. Do tego y kunicy od popow po wszystkich miastach y osiadłosciach y po swobodach, gdzie są chrzescianie, y swoim tywonom przykazuiemy sądow cerkiewnych niesądzic, gdyż swieckim niepozwala się od zakonu Bozego wstępowac w te rządy.

A ieżeli kto pod władzą, w herarchij naszej Łuckiej y Ostrogskiej, pychą wznosząc się, te postanowienia, ojcowskie rozkazanie xięstwa naszego, przestąpic odważy się, dziesiecią tysięcy rubli na nas y na episkopa skarany będzie y od Boga przeklęty będzie.

Y na to dałem hospodynu ojcu władyce te pismo moie.

Pisan w Wielkim Łucku, lata od stworzenia swiata sześć tysięcy osmset trzydziestego, indykta siodmego, miesiąca decembra, osmego dnia.

№ 21

Грамота галицького князя Лева з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31, згідно з якою князь дарує вихідцеві з Литовської землі Степанові Лізді села Гординю і Дорошево (Дорожево) у Самбірській волості з усіма належними до них земельними угіддями та правами

Документ належить до дарчих грамот і підтверджує феодальне право власності на заселені місця, землі і людей.

Оригінал документа не відомий. Знаємо про нього лише з пізніших списків. Найраніший із них наводиться у грамоті короля Сигізмунда II з датою 8 січня 1557 р. (**Пшеремб.**). На основі королівської грамоти реконструюється текст князівського документа, а з її *вступного протоколу* дізнаємось окремі відомості про загальний вигляд, зовнішні ознаки. На час підтвердження князівський документ мав бути „непошкодженим і непідозрілим у жодних деталях", писаний „на пергаменті [...] руською мовою і засвідчений князівським титулом та його звичною із зубом печаткою" („lit[t]eras pargameneas illustris Leonis ducis Russiae, titulo et sigillo eius dentali solito munitas, nec corruptas, nec aliqua in parte suspectas [...] Rutheno idiomate scriptas") (IV, № 50).

Крім згаданого, існують списки Литовської метрики (1564), Перемишльського ґродського суду (1763) та інші (див. далі). В їх основу покладено один протограф 1557 р. (**Пшеремб.**). Зберігся документ у двох текстових варіантах.

Названі факти вказують, що документ створювався на окремому аркуші і формувався як самостійний юридичний акт. Правдоподібно, процедурно

спочатку це був звичайний князівський диктат, що згодом у канцелярії здобув відповідний формуляр.

Аналіз будови документа засвідчує двочастинну структуру — *вступний протокол* і *власне зміст*. Повністю немає його третьої частини — *закінчення* з можливими клаузулами *свідки*, *датації* і *апрекації*. *Вступний протокол* починається лаконічним зворотом, клаузулою *інтитуляції*: „Ja knÿasz Lew", „Ja kniaz Łew". Наступна клаузула *інскрипція* — вказівка на адресата — побудована так, що назва особи, якій скеровується документ, не подається окремо, а в контексті речення, що засвідчує виклик адресата напередодні акта дарування маєтності і врученням йому документа. На цьому закінчено текст клаузули у першому варіанті (А) досліджуваного документа. Другий варіант (Б) містить, однак, доповнення, що, крім адресата, право власності, надане князем, зберігається за спадкоємцями: „y dtiom jeho [адресата Степана Лізди] y wnuczatom jeho y prawnuczatom jeho na wiki".

Структурна частина формуляра *власне зміст* розпочинається з клаузули *диспозиції*, а саме з переліку всіх наданих князем-експонентом нерухомих об'єктів маєтностей і прав власності на них, а крім того, прав вотчинного суду над підданими. Закінчує її клаузула *санкції*.

Оскільки немає відповідних *прикінцевих клаузул* документа, місце складання документа не відоме. Не відомий також час його написання.

Реконструкція місця складання досліджуваного акта сьогодні неможлива, а дата піддається встановленню тільки приблизно. Підставою для датування є зміст документа, передусім клаузула *інтитуляції*, у якій подані титул та ім'я експонента (вар. А): „Ja knÿasz Lew"; (вар. Б) — „Ja kniaz Łew". Зіставляючи його з іменем галицького князя Лева Даниловича, який, як припускають, міг померти 16 березня 1301 р., відносимо появу документа до часу не пізніше цієї дати (див. I, № 2—3; III, № 22—23 та ін., а також: Вступні уваги до I розділу). Оскільки в клаузулі *інтитуляції* називається тільки ім'я князя без жодних інших уточнень, то появу документа можна приписати також Левові Юрійовичу — внукові Лева Даниловича, який помер 23 травня 1323 р., а власне, не пізніше вказаної дати. Нижня межа дати документа не піддається встановленню.

Наукове дослідження грамоти почалося пізно, лише у другій половині XIX ст. Чи не вперше звернув на неї увагу Д. Зубрицький (CD Galicensis.., p. 26), а згодом І. Линниченко. Останній, виявивши її текст у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II від 8 січня 1557 р. у Литовській метриці (**Пшеремб.**) і розшифрувавши, вперше опублікував її текст (Линниченко, с. 54) Оголошений друком текст, однак, не коментовано Ознайомившись із ним разом із іншими грамотами, що писані від імені князя Лева Даниловича чи Лева, М. Грушевський висуває низку доказів щодо його недостовірності. Вони переважно спиралися на внутрішню критику документа (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 5—7). Із висунутими аргументами не погоджується І. Линниченко. Згодом зміст

документа разом із іншими документами князівської канцелярії фігурує, як відомо, у контексті багаторічної дискусії (Линниченко. Грамоты.., с. 80—102; Грушевский. Еще о грамотах.., с. 268—283), яка до кінця не була розв'язана. Дещо пізніше з зауваженнями М. Грушевського погоджується Б. Барвінський і також визнає грамоту неавтентичною (Barwiński, s. 198). Інші дослідники міжвоєнного часу оминали проблему оцінки достовірності грамоти. Після війни, наприкінці 1960-х років, окремо звертається до аналізу грамоти А. Генсьорський. Він, детально розглядаючи усі докази за і проти своїх попередників щодо автентичності документа, базуючись здебільшого на аналізі мови документа, пробує знайти його зв'язок з XIII ст. (Генсьорський, с. 181—183).

Зауважимо, всі дослідники грамоти, вихоплюючи з контексту ті чи інші текстуальні елементи документа (чи навіть зміст цілих клаузул), намагались (і це їм удалося) доказувати протилежне, що заважало поглибленому аналізу документа і аж ніяк не сприяло об'єктивній оцінці його достовірності. Самого тексту, як відомо (тим більше, якщо він дійшов до нас лише у перекладі), часто замало для встановлення автентичності документа і у зв'язку з тим, які б не були підкупні докази, з одного боку, І. Линниченка, з другого — М. Грушевського, вони недостатні.

У досліджуваній грамоті зауважені, на перший погляд, ознаки можуть свідчити про автентичність, і навпаки, неавтентичність документа. Нових матеріалів, порівняно з кінцем XIX ст., які б вичерпно підтверджували сьогодні одне чи друге, немає. Проблема полягає також у тому, що ряд ознак, які визначають достовірність грамоти, відсутні або мають половинчастий зміст.

Автентичність аналізованого документа може зазвичай якоюсь мірою доказувати (принаймні не заперечувати) аналіз мови, окремі загальні реалії змісту подібні до тих реалій, які виступають в автентичній грамоті князя Лева, наданій „братинцям" Тутенію і Монтсіку (див. I, № 2), нарешті, структура грамоти, зокрема, формулювання клаузули *інтитуляції* з початковим зворотом „Ja kniaz Łew" (фальшиві грамоти, писані від імені Лева, часто мають поширену *інтитуляцію*, у якій ім'я князя уточнюється словами „**сынъ короля Данила**", „Danyły syn" або „filius regis Danielis" тощо) (див. III, № 3—5, 9—11, 17 та ін.). Слід звернути увагу також на те, що князівська грамота, яка подавалась на підтвердження, засвідчувалася печаткою із зображенням зуба. Власне, зображення на печатці „зуба" давало підстави для визнання документів цього князя автентичними ще комісарами документів Руського воєводства 1564 р. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. VIII, k. 98 zw. та 148 zw.). Проте, у зв'язку з тим, що документ дійшов до нас у порівняно пізніших списках (див. далі), писаний не кириличним шрифтом, а в латинській транслітерації, яка не цілком відображає дійсний стан протографа і містить багато підновлень щодо фонетики і морфологічних форм мови, він викликав і викликає застереження стосовно своєї достовірності. Додатково висувалися зауваження про непідтвердження пам'ятками XIII ст. відомостей щодо виокремлення

Самбірської волості, яка фігурує у тексті, і незвичність запрошення з Литовської землі людей, зокрема, функціонування вотчинного (домініального) суду — права звершення судочинства над підданими (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 5—7; його ж. Еще о грамотах.., с. 274—275). Немало закидів нині спростовані або частково спростовані.

Насправді документ має нехарактерну для князівського діловодства XIII ст. манеру вживання „pluralis maiestatis": „Ja kniaz Łew [..] iesmo" або „iako smy samy derzaly y tako dałysmo". Крім того, у ньому зберігаються нетипові для згаданого часу форми перфекта: „wozwały iesmo" замість „iesmi". Незвичною для XIII ст. є форма „z lisamy" замість „z liessy". Але, гадаємо, що вживання звороту множинної величності „pluralis maiestatis" є нічим іншим, як калькою західного формуляра документа, а водночас і одним з найраніших відомих сьогодні засвідчень прямого впливу західного діловодства на канцелярію Лева Даниловича (якщо це не результат пізнішого підправлення тексту якимсь копістом, який володів латинським формуляром), що, мабуть, не може бути підставою для віднесення досліджуваного документа до неавтентичних. У XIII ст. поширюються окремі елементи західної дипломатики на Русі. У документах Юрія Тройденовича форма „pluralis maiestatis" стає майже нормою (пор. I, № 8, 11—12).

Що ж до мовних порушень, то тут у першу чергу треба враховувати час, який віддаляв появу протографа документа від його першого транслітерованого списку на якихось 260 чи й більше років. Тут, найімовірніше, маємо справу не зі спеціальним фальсифікуванням мови, а з її модифікаціями, викликаними новою епохою. Свідченням цього є порівняння тексту списку **ЛМ** (вар. А) і нововиявленого списку **ПҐС-1** (вар. Б).

Список **ЛМ** (1564 р.)	Список **ПҐС-1** (1763 р.)
„wezwali"	„wozwały"
„z Litowskoie"	„z Łytowskoi"
„w Samborskiei"	„w Samborskoy"
„wsith[k]ў"	„uzytkamy"
„z bortnici"	„y bortamy"
„s soczem"	„y sitmy"
„z wyniamy"	„so ryniamy"
„dzerzelў"	„derzaly"
„pўered Bogem"	„pered Bohom"

Таким чином, список **ЛМ** віддаленіший від протографа. Основуючись на даних князівського документа, що підтверджувався, за основу списку **ПҐС-1** взятий текст руського документа (див. **ПҐС-1**). Список **ЛМ** засвідчує його сполонізований варіант, що дало змогу А. Генсьорському вбачати в документі вплив польської фонетики та морфології і відносити його мову до „більш неясних" порівняно з мовою документів Лева, наприклад, дарчої Тутеню і Монтсіку (I, № 2) (Генсьорський. З коментарів.., с. 181). З

виявленням списку **ПҐС-1** якоюсь мірою спростовуються названі і неназвані мовні „неясності“ (хоч для списку характерні нові неточності), і в цьому світлі сприймається як зовсім безпредметна суперечка щодо існування чи неіснування у XIII ст. слова „бортник“ на основі виразу „z bortnici“ (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3; його ж. Еще о грамотах.., с. 275 276; Линниченко. Грамоты.., с. 102 та ін.). За цих обставин підтверджується думка А. Генсьорського, що йшлося саме про слово „борті“ — пасіки, а не про категорію людей — бортників, і все це робить непереконливим твердження критиків документа на основі мови списку **ЛМ** про його неавтентичність. У цьому контексті привертає увагу лексика грамоти, яка здебільшого збігається з лексикою документа, що був наданий князем Левом Даниловичем „братинцям“ Тутенію і Монтсіку (I, № 2), тобто відповідає лексиці XIII ст.

Щодо згаданої у тексті документа „Самбірської волості“, то прибічники неавтентичності досліджуваного акта використовують той же прийом, що й до вживання „слів“ у мові документа. Отже, якщо факт не засвідчений в інших джерелах, то він недостовірний і в досліджуваному документі. Тут же, на цій же основі, робляться кардинальні висновки, що документ неавтентичний. Така позиція у процесі аналізу пам'яток, зрозуміло, не цілком переконлива. Перша звістка про Самбірську волость документована 1375 р. Виникає запитання, хто створив цю волость у 70-х роках XIV ст.? У джерелах, яких для другої половини XIV ст. маємо значно більше порівняно з першою, не згадуються будь-які адміністративно-територіальні зміни у плані нового поділу Галицької Русі. На це вказує й історична ситуація в Галичині. Король Казимир III, приєднавши Галицьку Русь до Польщі у 1349 р., згідно з існуючою угодою між Польщею та Угорщиною, управляв нею, зберігаючи для неї окремий статус (вона була під владою, але не у складі Польщі), а це продовжувало збереження традиційного поділу земель, старостинського управління, судочинства, врешті, діловодної мови тощо. Тоді ніхто не утворював нових волостей (у другій половині XIV ст. дещо розширюється значення слова „волость“. Волостями звалися „давні князівства та їх округи“) (Крип'якевич. Гал.-Вол. кн-во, с. 129), а отже, і не змінював давнього адміністративно-територіального поділу, тому й появу Самбірської волості треба відносити до князівського періоду, можливо, до другої половини XIII ст. (Генсьорський. З коментарів.., с. 182). На існування відокремленої волості з центром у Самборі (суч. Старий Самбір) вказує писемна традиція про місцезнаходження у ньому окремого єпископства (Кострyба. Самбірське єпископство, 1939, ч. 15), а також традиція, яка пов'язує Самбір і прилеглі до нього монастирі у Спасі, Лаврові та інші з останнім періодом життя князя Лева Даниловича (Голубець. Лаврів, с. 30—40 та ін.; Лукань, ч. III, с. 37—43; ч. IV, с. 44—46; Lipiński, s. 84; див. також: III, № 11—12, 14). У літературі висловлювалося припущення про створення Самбірської волості Левом Даниловичем для „свого дядька“ Лавра по лінії жінки князя Шварна Даниловича (була донькою Міндовга, сестрою Войшелка), про переміщення у цю волость дружинників Лізди та інших (разом з „братинцями“ Тутенієм і Монтсіком)

з Литви після смерті Шварна (Генсьорський. З коментарів.., с. 182). Незважаючи на те, що дані про Самбірську волость ґрунтуються переважно на реконструйованих відомостях, категорично заперечувати її існування у XIII ст. немає підстав. Тим більше такий факт не може служити арґументом для трактування неавтентичності досліджуваного документа.

Безпідставними, на наш погляд, є закиди щодо неавтентичності документа (аналогічно як для дарчого документа князя Лева для Тутенія і Монтсіка (див. I, № 2), що пов'язані зі спровадженням адресата з Литви (інша річ, чи у XIII — на початку XIV ст. існував термін „Литовська земля"), або нефункціонування в Галицькій Русі в XIII ст. домініальних (вотчинних) судів — тобто права власника маєтку судити своїх підданих (див. I, № 2, а також: III, № 23—24 та ін.) тощо.

Беручи до уваги сказане, аналіз тексту документа викликає чимало безпосередніх застережень стосовно достовірності змісту та форми його тексту. Передусім насторожують факти, які характерні для більшості досліджуваних фальсифікатів:

1. Про документ дізнаємось лише в середині XVI ст. Він уперше підтверджується і його внесено у книги Коронної метрики у 1557 р., хоч про село Гординю (Ординю, Ордину) і пов'язані з ним різні майнові справи відомо з цієї ж метрики раніше, наприклад, із 1511, 1532, 1538 рр. (MRPS, pars IV, vol. II, p. 87, N 9973; p. 422, N 16483; pars IV, vol. III, p. 92, N 19232) та ін. Фіксація у Коронній метриці документів, писаних від імені князя Лева (також Лева Даниловича) у контексті підтвердних грамот із різного часу, характерна для більшості уміщених у публікації фальсифікатів документів. Навряд чи були на той час обмеження впису королівських документів у книги Коронної метрики (деякі з них пізніше опубліковано (Dod. GL, 1872, N 6—9). Швидше всього до 1557 р. князівський документ був невідомий або, що менш імовірно, забутий. Не є винятком, що його взагалі могло не бути. Документ довго не вписувався у книги Перемишльського ґродського чи земського судів. Перший запис відомий щойно з 1763 р. (див. далі).

2. Обрана для дарчого документа двочленна структура формуляра (його будова нагадує форму запису акта) не засвідчує важливих клаузул, наприклад, *свідки*, формули *датації* та інших, що рідко трапляється для цього виду документів.

3. Немає у князівській грамоті найменшого натяку на текст клаузули *кроборації* (останню складову частину *власне змісту*), хоч у *вступному протоколі* її королівського підтвердження 1557 р. (**Пшерсмб.**) мовиться, що поданий на розгляд і підтвердження документ „засвідчений [...] його звичною із зубом печаткою" („et sigillo eius dentali solito munitas") (IV, № 50) Йдеться, мабуть, про ще один, на жаль, невідомий варіант грамоти.

4. Щодо загального змісту, то, з одного боку, у князівському документі насторожують деталізація опису земельних об'єктів дарування (клаузула *диспозиції*), з другого — брак найменшого натяку на обґрунтування, за що

адресат отримує село і землі (елемент клаузули *нарації*), що недопустиме у дарчих документах. Немає також вказівки на обов'язки чи повинності одержувача документа і його спадкоємців стосовно князя.

5. Не все виглядає переконливо щодо мови і стилю документа. Її все ж треба трактувати не лише крізь призму редакторських втручань і пізніших переписувачів тексту в XVII—XVIII ст., як це здебільшого трактовано тими дослідниками, що схильні відносити документ до автентичних (Генсьорський. З коментарів.., с. 181, 183).

6. На основі документа та інших джерел із пізніших сторіч неможливе будь-яке аргументоване генеалогічне пов'язання імені першого одержувача документа зі спадкоємцями та власниками сіл Гордині і Дорошево, які виступають у XVI—XVIII ст.

Подані спостереження щодо автентичності чи неавтентичності писаного від імені князя Лева документа, незважаючи на те, що окремі можуть бути трактовані двояко, засвідчують, що він є підробкою XVI ст.

Що послужило основою для створення фальсифікату? Ми схильні вважати, що нею насамперед була вимога польських властей представити від місцевих зем'ян документи, які б підтверджували спадкове право власності на вказані села та належні до них земельні посілості, а їх у „спадкових дідичів" не було. З цією метою відбувався пошук актів і документів, включно до найменших згадок, а у випадку їх невиявлення — невідкладного створювання. Для цього дуже часто використовувалася коротка будова формуляра. Вона, як правило, не засвідчувала всіх тих клаузул документа, що найперше творять підставу для оцінки його достовірності, а радше недостовірності (часто саме з цією метою використовувався формуляр акта), а водночас називалися загадкові імена одержувачів грамот, і тим за цих обставин ці документи, на переконання фальсифікаторів, мали сприяти „довірі" до себе урядової та громадської апробації.

Документ зберігся в одному дипломатичному виді і двох текстових варіантах А та Б. Другий — пізніший, містить порівняно ширший текст, зокрема, у ньому дещо об'ємнішою є клаузула *диспозиції*. Обидва варіанти дійшли до нас давньоукр. мовою, поданою у латинській транслітерації.

Опубл.: Линниченко, с. 52, 54; Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3—4; Генсьорський. З коментарів.., с. 117.

Варіант тексту Б не публікувався.

Варіант документа А

1. (Пшеремб.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Пшеремберського. Створений у Варшаві 8 січня 1557 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II. Підтвердження князівської грамоти відбулося на прохання Івана Гординського. Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Нині місце зберігання списку документа не відоме.

2 (ЛМ). Список Литовської метрики. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II з 1557 р. (див. **Пшеремб.**) і вписаний у метрику в контексті королівської Ревізії документів Руського воєводства (AGAD w Warszawie, zesp Metryka Litewska, IV B, ks IX, k. 309 zw.) Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Дрібне канцелярське письмо XVI ст. Для правопису тексту характерні скорочення слів — різнотипні суспенсії і контракції, непослідовне вживання великих букв, які використовуються навіть для загальних слів у середині речення. При відчитанні та переписуванні тексту документа допущено ряд орфоепічних неточностей (Іл. *40*).

Крім вказаних, існував список документа у варіанті А в І. Линниченка. Створений близько 1894 р. (скопійований частково). Текст основується на списку **ЛМ**. При його переданні, однак, є правописні розбіжності, скорочення розв'язано без окремих позначень. На основі списку створено публікацію (Линниченко, с. 54). Не міг не володіти окремим списком М. Грушевський (список створений близько 1902 р.). Його він публікує у „Записках Наукового товариства ім. Шевченка" (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3—4). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Основується на списку **ЛМ**. Пізніше на його основі здійснено публікацію. Відомий ще список А. Генсьорського (ДАЛО, ф. 2921, оп. 1, спр. 4).

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

У цьому виданні варіант документа А публікується за списком **ЛМ**.

Ja knўasz Lew wezwali iesmo z Litowskoie zyemlў Stephana Lizda ў dali esmo iemu w Samborskiei wolosthў selo Hordinўe · a druhoie Dorozewo ze wssўmi wsith[k]ў · i ziemlўeiu · ў sўenoziathmy, ў z dubrowamў · ў z liessamў · z bortnici · s soczem · z rekamy · zo mlynom · z ozierom · s potokў · z kryniczamў · z wyniamy · a zo wsemў prawў · tak iako iessmi ssamy dzerzelў · tak dali esmo ўemu na wyekў ·

Ў nўnadobўe sie w toўe nўkomu wstupowatў · a kto ssie wstupith · sząd budziecz s nўem pўered Bogem ·

Варіант документа Б

3 (ПҐС-І). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений 28 вересня 1763 р. і вписаний у формі обляти в актову книгу ґроду. Внесення грамоти князя Лева Даниловича у книги Перемишльського суду відбулося на прохання Петра Білинського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 621, с. 947). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. В основу обляти покладено

писаний на пергаменті руський рукопис („ad acticandum porrexit privilegium in pargameno Greco idiomate"). Чітке канцелярське письмо XVIII ст.

4. (ПҐС-2). Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений 28 вересня 1763 р. у складі підтвердного документа короля Сиґізмунда II з 1557 р. (див. **Пперемб.**) і внесений в актову книгу ґроду Вписання документа до книг Перемишльського суду відбулося на прохання Петра Білинського (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 621, арк. 947—949; док. князя Лева Даниловича, арк. 948) Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Запис грамоти у книги здійснювався на підставі пред'явленого пергаментного оригіналу короля Сиґізмунда II. Канцелярське письмо XVIII ст. Правопис близький до списку **ПҐС-1**.

Названі списки (обох варіантів документа А і Б) не вичерпують повного переліку копій грамоти, які ще можуть зберігатися у різних архіво- і бібліотекосховищах, чекаючи на своє подальше виявлення.

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Для публікації варіанта документа Б використовується список **ПҐС-1**. Різночитання тексту подаються за списком **ПҐС-2**.

Ja kniaz[1] Łew, wozwały iesmo[2] z Łytowskoi zemły[3] Stefana Łyzda[4] dały iesmu[5] jemu[6] w[7] Samborskoy wołosty[8] seło[9] Hordyniu a druhoie Dorozeno[10] so[11] wsimy uzytkamy[12] y zemleju, y[13] sinozatamy[14], so[15] dubrawamy[16], z lisamy[17], y[18] bortamy[19], y[20] sitmy[21], y z rykamy[22], y so[23] młynom[24], y so jeziormy[25], y potoky[26], so krynyczamy[27], y so ryniamy[28], y so wsimy prawy[29], tak iako smy[30] samy derzały y tako dałysmo jemu[31] na wiki[32] y ditiom[33] jeho[34] y wnuczatom[35] jeho[36] y prawnuczatom[37] jeho[38] na wiki[39].

W [ł][40] nenadobi[41] ustupatysia[42] na toie słowo nykomu[43], a kto sia ustupyt sud[44] my y z nym budem maty pered Bohom.

---

[1] У рукописі з великої літери — Kniaz; [2] wozwałysmo; [3] zemli; [4] Далі y; [5] Dałysmo; [6] Як 1; [7] Вписано над рядком; [8] Як 1; [9] Як 1; [10] Dorozene; [11] zo; [12] Як 4; [13] Далі z; [14] Sinozatamy; [15] yz z; [16] Dubrowamy, далі як 4; [17] Lisamy; [18] Далі z; [19] Як 1, Bortmy; [20] Далі як 18; [21] Як 1, Siczem; [22] Як 1; [23] Як 11; [24] Як 1; [25] Як 1; [26] Як 1, у **ПҐС-2** — слово „Ryniamy" вписане над рядком, під ним перекреслене слово „Wyramy"; [29] Як 1; [30] iakosmy; [31] Як 6; [32] wiky; [33] Як 1; [34] Як 1; [35] Як 1; [36] Як 34; [37] Як 1; [38] Як 34; [39] Як 32; [40] У рукописі з малої літери; [41] nienadobie się; [42] w toie nikomu wstopowaty; [43] Як 1, **ПҐС-2** — далі і до кінця тексту польс. мовою: Sąd Bedziem Mieli przed Bogiem; [44] Як 1

№ 22

Грамота галицького князя Лева з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31, згідно з якою князь дарує слузі Петрові Сурмі у вічне користування село Боляновичі разом із лісом Радохонь

Грамота належить до дарчих документів.

Оригінал не зберігся. Він, як дізнаємося зі заяви спадкоємця Боляновича, перемишльського земського писаря Йоана Яскманицького, згорів під час пожежі разом з будинком. Дійшов до наших днів лише список документа у формі обляти у складі акта королівської комісії, що був внесений 1606 р. у книгу Перемишльського земського суду (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, спр. 155, арк. 395). Місце зберігання самого оригіналу акта комісії, писаного у Перемишлі 23 січня 1583 р. (IV, № 67), не відоме.

Для досліджуваного списку грамоти вдається частково реконструювати історію створення. Після згаданої пожежі, яка мала статися 28 жовтня („in festo sanctoru(m) Simonis et Judae") 1581 р., Й. Яскманицький, відповідно до чинного законодавства, зголошує у присутності уряду Перемишльського суду і свідків про пожежу, а водночас про те, що згоріли всі його спадкові документи, які підтверджували право власності на с. Боляновичі та інші маєтності: „У цій же пожежі загинули всі [...] найдавніші родинні привілеї як князя Лева, так і найясніших королів польських [...] на села Боляновичі й Гориславичі та на ліс Радохонь" („et quod magis dolendu(m) sit privilegiaque ipsius vetustissima, tam ducis Leonis, quam etiam serrenissimorum olim Poloniae Regum [...] super villas Bolanowicze et Horislawicze, ac sylvam Radochon hae(re)ditaria") Тоді ж той же Й. Яскманицький звертається до короля з проханням „відновити" спалені привілеї і „замість спалених привілеїв [...] видати йому інші, нові" („quam quod legibus publicis ad casus eiusmodi infaustos est comparatu(m), hoc est ut in locum eorundem combustoru(m) privilegioru(m) nova alia"). Свідками були Валентин Ожеховський, Єронім Хмелецький, Іван Бейковський, Павло Коритко та інші. Вони свідчили, що особисто розглядали оригінали документів і пригадують собі, що зміст поданих на розгляд комісії документів збігається з оригіналами, які згоріли під час пожежі в Боляновичах („teste Deo et conscientia skladane, brzmialo' praeinsertas utrasque litteras originaliter se vidisse, legisse, audivisse, illarumque non solum sensum, sed eciam contextum verborum cum supradescriptis transumptibus cohaerere originales, vero conflagratas esse") (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, спр. 155, арк. 394). Лише після цього комісія взяла до уваги справу спалених документів і визнала, що вони відповідають оригіналам. Далі вона підписала і засвідчила підписи своїми печатками, склала спеціальний акт у Перемишлі 23 січня 1583 р., який був поданий на розгляд короля на генеральний коронний сейм найближчого скликання (IV, № 67). Король визнав втрату спадкових документів перемишльського земського писаря Й. Яскманицького і на основі рішення комісії відновив їх і підтвердив, у тому числі й „лист князя Лева". У

грамоті короля Стефана Баторія, писаній у Варшаві 25 лютого 1585 р., констатовано, що „лист князя Лева, яким надано у вічну власність якомусь Петрові Сурмі, предку шляхетного Йоана Яскманицького, село Боляновичі разом з лісом Радохонь" та інші документи визнаються автентичними і законними („autenticas illas et legittimas esse"). Разом з тим „їх чинність навіки-віків без жодного сумніву мусить прирівнюватися колишній силі тих [документів], які згоріли" (IV, № 69).

Відомостей про загальний первісний вигляд документа (письмо, матеріал, на якому писався і т. ін.) немає. Лише зі свідчень Й. Яскманицького перед комісією дізнаємось, що автентичний „оригінал" був засвідчений печаткою князя Лева (IV, № 67). Інших відомостей немає.

Текст документа князя Лева раніше 1582 р. не згадується. Він також не підтверджувався королями (у трансумптах, як відомо, такі тексти документів князя Лева, як правило, наводилися), як це часто буває з іншими грамотами, писаними від імені князя Лева (Лева Даниловича). Правда, в інших документах згадувано ліс Радохонь, с. Боляновичі та сумжні з ними населені пункти (III, № 23—25).

Оскільки документ писаний від імені князя Лева, а отже, видавався князівською канцелярією, то допускаємо, що він був писаний кириличним письмом. До нас дійшов запис українською мовою у транслітерації латинськими буквами.

Формуляр документа і структура його порівняно з найбільш поширеними формулярами (навіть писаними від імені князя Лева) збіднені. Здається, що йдеться про скорочений його варіант, який був для виправдання пізніше відтворений, а не скопійований із раніщого запису. Зі *вступного протоколу* засвідчені лише *інтитуляція* („A sz[e] ia Lew kniasz"), *інскрипція* („zesz mý dali selo Bolanowicze Petrowi Surmi sluze naszemu"). *Власне зміст* виражений лише *диспозицією* для підтвердження їх юридичної сили. Король прийняв прохання, однак вимагав, як мовилось, окремого розслідування справи — створення комісії для вивчення питання, складання присяги від спадкового власника Й. Яскманицького і складання акта перевірки з внесенням до нього „автентичного запису" („inscriptu(m) autenticu(m)") документів. Згідно з королівською вимогою, у Варшаві 18 жовтня 1582 р. була створена комісія, яка розглянула справу. Під час слідства Й. Яскманицький, крім складання присяги (IV, № 68), подав для ознайомлення усі йому відомі документи (IV, № 66), передусім, „копію листа найяснішого князя Русі Лева, надану його предкові Петрові Сурмі, яка містить довічну дарчу на село Боляновичі з лісом Радохонь" („copiam lit[t]eraru(m) ser(enissi)mi olim Leonis ducis Russiae donationem perpetuam villae Bolanowicze cum sylva Radochon"). Наявність у минулому в Й. Яскманицького цих документів (у тому числі грамоти князя Лева) підтвердили. Причому вона розчленована клаузулою *інскрипції*: „selo Bolanowicze [.] na wecznў czieszў y z liszom Radochonem" і не супроводжується жодними уточненнями, „**што к тому селу издавна прислухало**", чи встановленням меж земельної власності. Зовсім немає тексту таких клаузул, як *аренга*, *про-*

мультація, *нарація*. Закінчується друга частина формуляра *санкцією*: „A kto by̆ szie temu protÿwił sud z nim przed Bohom mathÿ budu".

Третьої частини формуляра — *закінчення*, що звичайно містить *підписи*, *датацію* і *апрекацію*,— немає зовсім.

Разом з відсутністю клаузули *датації* документ дійшов до нас без дати. Оскільки у клаузулі згадується „Lew kniasz", то можна припускати, що документ міг з'явитися за князювання князя Лева Даниловича або його внука Лева Юрійовича, отже, не пізніше 1323 р., травня 31 (дата смерті Лева Юрійовича) Більш докладне його датування сьогодні неможливе.

Тривалий час дослідники не знали про документ, зрозуміло, не вивчали й не використовували його у своїх працях. Не знали пр нього А. Петрушевич (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 3—187), І. Линниченко (Линниченко, с. 52—56 та ін.; його ж. Грамоты.., т. IX, кн. 1, с. 80—102; кн. 4, с. 269—274; його ж. Крит. обзор.., ч. CCLXXV, май, с. 147—170, 454—492; ч. CCLXXVI, июль, с. 125—171), М. Грушевський (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 1—22; його ж. Еще о грамотах.., с. 268—283 та ін.) — дослідники, які чимало уваги присвятили документам князя Лева Даниловича (Лева). Вперше говорить про нього і публікує А Прохаска. Це відбулося 1900 р (Prochaska. Dokument graniczny , s. 54). Публікацію супроводжує авторський текст.

Вдруге оголошується текст документа у 1969 р. Він входить у четвертий том збірника „Zbiór dokumentów Małopolskich. Dokumenty z lat 1211—1400", який видав С. Курась і який був уміщений під датою не пізніше 1323 р., травня 31 (Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 45). Передача тексту і оцінка документа в обох публікаціях різна. А. Прохаска не говорить про автентичність документа, С. Курась відносить його до сумнівних щодо достовірності. Текст грамоти прочитано і передано у публікаціях неоднаково.

Належність документа до XIII чи початку XIV ст., часу князювання князів Лева Даниловича чи Лева Юрійовича, проблематична і викликає певні застереження. Він, на наш погляд, виготовлявся пізніше. Це стосується як наявності документа взагалі, так і, зрозуміло, списку, який дійшов до нас із XVII ст. Загалом маємо мало підстав твердити, що досліджуваний документ не спирався на якісь невідомі сьогодні факти, навіть записи, нотатки, можливо, й документи. Про наявність якогось „оригінального" протографа свідчить згадуваний раніше супровідний текст, що увійшов до обляти 1606 р. (йдеться про зізнання свідків, які оглядали документ) (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, спр. 155, арк. 39).

Передусім викликає застереження брак будь-якої згадки про нього раніше 1582 р. З інших аналогічних ситуацій відомо, що документи князівських дворів і їх тексти використовувалися завжди, якщо йшлося про майнові справи, тим більше про спірні землі. Немає жодної згадки про документ у розмежувальних документах 1577 і 1578 рр., які стосуються села Болянович. Виникає запитання, чи, власне, розмежування не спричинилося до появи документа, писаного від імені князя Лева? Це стосується також документів, писаних від імені старости Перемишльської землі Оти

Пілецького з датою 8 травня 1352 р. (Zb. dok. Malopol., cz. 4, s. 943, N 900) і короля Сигізмунда I від 11 листопада 1542 р. (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, спр. 155, арк. 392, 394—395).

Насторожує також конкретне питання про згадуваного у документі власника лісу Радохонь „за князя Лева". Дивним є те, що протягом останніх десятиліть XIII — початку XIV ст. — час князювання Лева (Лева Даниловича чи Лева Юрійовича) — ліс Радохонь начебто даровано трьом різним світським особам-власникам. У досліджуваній грамоті князь Лев дарує „na wieczny czieszÿ" село Боляновичі „y z liszom Radochonem" слузі Петрові Сурмі, в іншій — дарує слузі Кунатові Біличу два села у Перемишльській волості, а саме Ритеровичі і Рогізно, „з лісом Радохонем, і з пасовищами, радше жиром" (III, № 23), ще в іншій — слузі Улянові Свистилу також два села у Перемишльській волості — Ґдешичі та Біличі „з лісами та їх прибутками, інакше жиром, у Радохоні так, як здавна до цих сіл належало" (III, № 24). Тим часом підстароста Руської землі („vicesregens Terre Russie"), об'їхавши за дорученням князя Лева ліс у Радохоні, навічно розмежовує князівське село Радохонці із зем'янськими селами Чешки (Чишки), Ґдешичі та Біличі вздовж князівської дороги, що веде впоперек лісу Радохонь (III, № 25). Виникає запитання, кому ж за князя Лева належав ліс Радохонь: Петрові Сурмі, Кунатові Біличу, Улянові Свистилу — світським особам, землянам чи самому (принаймні частково) князю?

До речі, усі перелічені документи (хоч містять більше тексту) подібні за структурою та викладом змісту і пов'язані з Перемишльським центром. Текст досліджуваної грамоти дещо скромніший. Не слід скидати з рахунку, що в ньому йдеться про спадкоємні запотребування перемишльського писаря, якому, правдоподібно, були відомі усі інші згадувані тексти, окремі з яких підтверджувалися і облятовувалися уже в першій половині XVI ст. і раніше у Перемишльських ґродських і земських судово-адміністративних книгах, та суперечки щодо автентичності цих документів.

Про недостовірність досліджуваного документа, писаного від імені князя Лева для слуги Петра Сурми, можуть вказувати також:

1. Його „відтворювана" манера як основа запису. Документ внесений до акта за копією реконструйованого, правдоподібно, „по пам'яті" (принаймні так це можна зрозуміти з контексту згаданого акта перевірки справи), бо оригінал згорів.

2. Його надто коротка і рафінована версія викладу тексту, що, з одного боку, оберігає документ від аналізу і з'ясування часу його появи чи інших неточностей у його змісті, а з другого — засвідчує досвід укладача документа у таких випадках (перевірений прийом для фальсифікаторів). У цьому контексті викликає застереження:

а) суперечність між середньовічною традицією у побудові документів (навіть у князівських канцеляріях кінця XIII — початку XIV ст.) (див. I, № 2—6, 8—10 та ін.) і збереженим текстом, зокрема, щодо браку в дар-

чому документі цілої низки клаузул. Бракує, наприклад, відомостей (клаузула *диспозиції*) про межі земських угідь, що належали до села (не слід забувати, що йдеться про дарчу грамоту), визначення обов'язків власника стосовно князя (йдеться про дії власника і чин феодального права), встановлення рудиментів феодальних данин і повинностей (ренти) і т. ін. Публікований документ радше нагадує приватну записку, а не грамоту, що в жодному разі не відповідає за формою і змістом засадам побудови дарчих документів тогочасної слов'янської і західної дипломатики;

б) певна невідповідність лексичного складу часові появи документа (кінець XIII — початок XIV ст.), яка використана (навіть у транслітерованому вигляді) для укладення його змісту. Навряд чи можна відносити до ділової мови канцелярії Галицько-Волинського князівства такі слова та звороти, як: „weczny", „zesz my", „protywil" (друга особа дієслова „противити", польс. мовою „przeciwić");

в) відсутність клаузули *свідки*, *датаційного формулювання* документа.

Досліджувана грамота відома у двох списках. У другому випадку йдеться про пряму копію з першого списку. Списки складені українською мовою у транслітерації латинськими літерами.

1. (ККА). Список із королівського комісарського акта для розгляду клопотання перемишльського земського писаря, дідича сіл Боляновичі і Гориславичі Йоана Яскманицького у справі спалення його спадкових листів (грамот) і привілеїв. Складений 23 січня 1583 р. і включений для перевірки справи тимчасовим писарем Вікторином Ковальським. В основі списку лежить представлена Й. Яскманицьким копія, яка „точно така" як оригінал документа князя Лева. Давньоукр. мова у траслітерації латинськими літерами. Оригіналу акта, а отже, першого запису документа не виявлено. Наші відомості спираються на дані акта, що облятований у Перемишльських земських книгах 1606 р. (див. **ПЗС**).

2. (ПЗС). Список Перемишльського земського суду. Створений 1606 р. на підставі королівського комісарського акта, який датований 23 січня 1583 р. (**ККА**). Внесення акта разом із списком листа князя Лева у формі обляти відбулося на прохання Й. Яскманицького (ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 155, с. 390—404; грамота кн. Лева, с. 395). Давньоукр. мова у латинській транслітерації. Канцелярське письмо кінця XVI — початку XVII ст. Правопис більш наближений до письма XVI ст.: графема і передається через і, ў і відповідає українському и („bў", „zesz my", „mathў") та й („oznaymuiu"). Одне слово, написаний початковий займенниковий зворот „Aszia" замість „A sz[e] ia" („А се а"). Текст листа засвідчує мовні (діалектні) риси пізнього середньовіччя: „zesz mў" („що ми" або „што ми"), „czieszў" (< ч'есн < ч'ес < час). Не регламентоване написання великої літери, навіть після крапки (див. Іл. *41*).

Документ публікувався двічі (Prochaska. Dokument graniczny.., s. 54; Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 45, N 900).

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

У цьому виданні текст документа опубліковано за списком 1606 р. (**ПЗС**). Різночитання списку **ККА** не враховано через невиявлення його оригіналу.

A sz[e] ia Lew kniasz · oznaẏmuiu · zesz mẏ dali selo Bolanowicze Petrowi Surmı sluze naszemu na wecznў czieszў y z liszom Radochonem ·

A kto bў szie temu protўwil sud z nim przed Bohom mathў budu ·

№ 23

Грамота галицького князя Лева з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31, згідно з якою князь надає слузі Кунатові Біличу у вічне користування села Ритеровичі та Рогізно у Перемишльській волості з усіма належними до них земельними угіддями і лісом Радохонем, повинностями та правом „головинитства“

Досліджуваний документ належить до дарчих грамот, писаних від імені князя Лева.

Оригінал документа нині не відомий. Його текст зберігся у перекладних списках латинською мовою, найраніший з яких відомий у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. Перше підтвердження документа князя Лева, правда, без наведення тексту відбулося королем Владиславом II 9 травня 1389 р. у с. Могилі. У протоколі підтвердного документа мовиться, що рідні брати Грицько і Івашко — дідичі зі с. Ритерович — „пред'явили нашому маєстату [Владиславові II] дарчий лист на села Ритеровичі й Рогізно, наданий їх предкам та законним спадкоємцям останнім нашим найяснійшим попередником, славним володарем і князем Левом“ („haeredes de Ryterowicze, fideles nostri dilecti, nostrae obtulerunt celsitudini litteram privilegialem eorum praedecessoribus, eisque, ac eorum successoribus legitimis a inclito principe duce Leone, nostro praedecessore carissimo“). У цьому ж протоколі зазначено, що перед підтвердженням лист було оглянуто і вивчено. Отже, у князівському дарчому листі нічого не знайшли „що здавалося б нам недостовірним чи шкідливим“ (IV, № 15). *Вступний протокол* наступного підтвердного документа короля Казимира IV, писаного 3 серпня 1470 р. у Львові, дає можливість реконструювати ряд конкретних характеристик іншого протографа князівської грамоти

(не виключено, що він є варіантом тієї князівської грамоти, яка покладена в основу тексту документа 1389 р.). У ньому зазначено: „При цьому ми оглянули лист чи привілей під титулом і печаткою покійного князя Лева з дарчою на ці самі маєтки Ритеровичі та Рогізно, перекладений з руської на латинську мову" („et grauamen sup(er) quae bona lit[t]eram siue priuilegium sub titulo et sigillo olim ducis Leonis de Ruthenico idiomate in latinum translata donationis ipsarum villarum Ryterowicze et Rogozno") (IV, № 30). З останнього запису випливає, що королівська канцелярія у 1470 р. мала справу з „достовірним" (за її оцінкою) князівським документом; він був писаний від імені князя Лева (не відомо чи Лева Даниловича) давньоукраїнською мовою і засвідчувався печаткою. Треба припускати (трактуємо це як здогад), який текст князівського документа, котрий увійшов у підтвердження 1470 р., мав би розмщатися на пергаментному аркуші.

Сьогодні знаємо близько десяти давніх та з XIX—XX ст. списків грамоти. Проте всі вони взоруються (безпосередньо чи через пізніші копії) на списку 1470 р. (IV, № 30). У контекст документа 1389 р., як відзначалось, князівський документ не включено. Крім списків королівської канцелярії (**Пшеремб.**), відомий запис документа з Коронної метрики (**КМ**), Ревізії документів Руського воєводства (**РДРВ**), Литовської метрики (**ЛМ**), двічі документ облятувався у Перемишльському гродському суді (**ПҐС-1, ПҐС-2**), згодом власними списками напевно користувалися публікатори тексту грамоти А. Петрушевич, О. Востоков, І. Линниченко та інші (див. далі).

Формуляр документа не містить усіх сподіваних клаузул. Аналіз його структури засвідчує лише дві її основні частини — *вступний протокол* і *власне зміст*. Вони за кількістю клаузул ідентичні з формулярами інших документів (див. I, № 2—3). Це стосується здебільшого стилістичних особливостей тексту. Документ розпочинається типовою для дипломатики князівської канцлярії Лева клаузулою *інтитуляції*: „Се я князь Лев" („Ecce ego dux Leo"), далі у ньому послідовно виступають клаузули *інскрипції*, *диспозиції* та *санкції* з формулою *маледикції*. Клаузула, яка вказувала б на засоби засвідчення документа (*короборацію*) і була включена у закінчення клаузули *датації* — не відома, хоч про засвідчення її печаткою маємо відомості зі *вступного протоколу* підтвердної королівської грамоти Казимира IV з 1470 р. (IV, № 30).

Місце складання документа і його дата не відомі з тексту і їх точно не вдається визначити через брак даних. Ми не знаємо навіть, про якого князя Лева, як експонента, йдеться у грамоті — Лева, сина Данила, чи Лева, сина Юрія. Ім'я експонента подане без будь-яких уточнень. Підставою для приблизної реконструкції дати, треба гадати, може служити аналогічна до інших грамот як автентичних (I, № 2—3), так і тих, які відносимо до неавтентичних (III, № 21, 23—26 та ін.), саме перед 16 березня 1301 р. або 31 травня 1323 р. Ця дата, звичайно, приблизна і основується на даті смерті допустимих експонентів Лева I Даниловича чи Лева II Юрійовича.

С. Курась, спираючись на формулювання клаузули *інтитуляції* „dux Leo", припускає, що експонентом його міг бути не лише Лев I, а його внук Лев II, у зв'язку з чим пропонує дату „перед 31 травня 1323 р." (дата смерті Лева Юрійовича) (див. Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 43) Ця дата у світлі інших можливих датувань з аналогічною *інтитуляцією* та іншими ознаками документів XIII — початку XIV ст. також не витримує критики (див. також: I, № 2—3) Не піддається встановленню нижня межа часу появи документа.

Про грамоту чи не вперше повідомляє А. Петрушевич, однак її не аналізує, а лише вказує „на сліди документа Лева" (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 86).

Перші дослідження документа почалися у другій половині XIX ст. Їх започаткував І. Шараневич, відносячи документ до пізніших „підробок" (Шараневич, с. 84). У 1892 р. чи не вперше, поряд із іншими грамотами князя Лева чи Лева Даниловича, розглядає його зміст І. Линниченко у праці „Юридичні форми шляхетського землеволодіння в Галицькій Русі" і відносить грамоту до автентичних (Линниченко. Юридические формы.., с. 312). Згодом він же публікує текст документа на основі матеріалів Ревізії документів Руського воєводства 1564—1565 рр. (не весь текст і неточно), правда, без жодного коментаря (Линниченко, с. 53—54). Двічі подана інформація про грамоту та її публікація викликали зацікавлення дослідників насамперед тим, що вчений прилучав до джерел княжої доби невідомий досі документ. Незабаром, проаналізувавши текст документа, М. Грушевський відкидає оцінки І. Линниченка. Він віднів документ до фабрикатів XIV ст. Свої висновки дослідник вибудовував на зіставленні різних реалій змісту та характеристиці мови (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 3—7). Дещо пізніше навколо досліджуваної грамоти та інших документів, писаних від імені князя Лева (чи Лева Даниловича), як відомо, між І. Линниченком і М. Грушевським зав'язується тривала дискусія (Линниченко. Замечания.., с. 88—109; Грушевский. Еще о грамотах.., с. 269—271 та ін.), яка й досі триває серед істориків і мовознавців. Обидва дослідники, хоч і подавали свої докази, принаймні для більшості документів, серед яких і досліджувана грамота, не розв'язали проблеми.

Ця дискусія переноситься у XX ст. (Б. Барвінський, І. Крип'якевич). Після війни згадує грамоту (в контексті дослідження інших документів) А. Генсьорський, спростовуючи на основі нових джерел і власних дослідницьких спостережень деякі міркування М. Грушевського, хоч однозначно (це стосується й інших писемних пам'яток цього ж експонента) не відносить документ до автентичних (Генсьорський. З коментарів.., с. 182—183). До речі, йому належить реконструкція тексту документа давньоукраїнською мовою (Там само, с. 176—177). Пізніше згадує про грамоту як фальсифікат С. Пашин (Пашин. К затянувшейся дискуссии.., с. 13 (маш.); його ж. Червонорусские акты.., с. 92—96 та ін.).

Спостереження дослідників XIX—XX ст. над грамотою і спеціальний її аналіз, на жаль, не дали можливості остаточно визначитись щодо автен-

тичності досліджуваної пам'ятки. В розпорядженні науки немає однозначних доказів як щодо достовірності, так і щодо недостовірності документа. Річ у тому, що на сучасному етапі немає вичерпних, прямих і супровідних джерел для з'ясування проблеми. Причина полягає також у тому, що в розпорядженні науки немає протографа-оригіналу документа — про нього знаємо лише зі списку 1470 р., а також те, що він зберігся у пізніших списках тільки у перекладному, латиномовному варіанті.

До відомостей, які засвідчують автентичність документа, можна віднести:

— зауваження щодо загального (основного) змісту документа. Прямі реалії фабули документа не викликають застережень, у зв'язку з чим є підстави погодитися з висновками королівської канцелярії, що в поданому на підтвердження 1389 р. документі урядовці „не знайшли і не могли знайти у його змісті нічого такого, що здалося б нам недостовірним чи шкідливим" („iuste perlectam fecimus examinare diligenter, nihil tamen in ea inuenimus, neque invenire potuimus, quod nobis videretur derogare") (IV, № 15). Нині висловлювання деяких дослідників про грамоту, на жаль, не конкретні (див. згадані праці С. Пашина) і подаються у світлі шаблонних оцінок грамот Лева Даниловича, датованих ще XIX — початком XX ст. (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 4, 6—7; його ж. Еще о грамотах.., с. 271, 275). Це стосується і коментаря до копій цих же грамот (Пашин. Генеалогический комментарий.., с. 129—132);

— структуру документа, яка близька, а подекуди ідентична до документів (формулювання окремих клаузул), що стоять у ряді автентичних (I, № 2—3). Клаузула *інтитуляції* репрезентована традиційним зворотом „Ecce ego dux Leo";

— багато застережень у минулому висунуто і щодо реновації мови грамоти з латинської на давньоукраїнську, а також загального обсягу тексту, який невеликий, а отже, типовий для XIII — початку XIV ст. Виходячи із цих засновків, у ряді випадків є безпідставні закиди „про непослідовність тексту грамоти" (мається на увазі зовнішнє оформлення) порівняно з формуванням тексту інших актів і документів князівських канцелярій. У цьому, очевидно, не завжди доказовим є бачення за латинським текстом „втрати достовірності форми документа". Ставилося також питання про те, що латинський переклад документа „не дає поняття про оригінальну стилізацію", у зв'язку з чим сумнівам піддавався мовний аспект документа. Але тут виникає питання, чи всі документи писались на той час тільки давньоукраїнською мовою. Безперечно, стиль і стилістичні особливості тексту оригіналу лише частково зберігає переклад, однак, вони не становлять підстав для сумнівів в автентичності протографа досліджуваного списку, і ці явища належать до понять різних планів, що супроводжуються аж ніяк нетотожними оцінками. Викликав застереження „переклад" слова „militi" („який руський термін XIII ст. мг би скриватися під тим „militi"). Тим часом А. Генсьорський, покликаючись на Галицько-Волинський літопис, реконструює слово „militi" зі слова „оружник". Мало місце застереження до тлумачної частини конструкції „pascuis alias zirem",

однак, як відомо, слово „жиръ" у значенні пасовище відоме ще до XIII ст., а сам принцип пояснення, на наш погляд, є нічим іншим, як результатом непевності перекладача у знайденому відповіднику. У XV ст., коли, очевидно, вперше здійснювався переклад документа, це явище було поширеним у писарсько-діловодній практиці. Щодо вживання перекладних слів, як і стилю мови документа в контексті закидів, А. Генсьорський констатував: „У латинському перекладі грамоти, в якому вона дійшла до нас, немає нічого несумісного з мовними особливостями XIII ст." (Генсьорський. З коментарів.., с. 181). Треба погодитися, що перекладний текст, отже, не завжди може викликати застереження стосовно достовірності пам'ятки.

З погляду змісту грамоти висувалося спільне, як і до інших документів, зауваження щодо можливості функціонування у XIII ст. на Галицькій Русі вотчинного (домініального) суду (пор. III, № 21, 24), що, як відомо, не знаходить повсюдного засвідчення і доказів у тогочасних пам'ятках. Маємо про його існування лише поодинокі факти (Линниченко. Грамоты.., с. 100), тим більше, що вотчинний суд як інститут мусив бути все ж таки на той час не дуже поширеним (I, № 2), бо процес феодалізації Галицької Русі, як відомо, не завершився у XIII ст. Недооцінювання функціонування вотчинного (домініального) суду ґрунтувалось, як відомо, на невизнанні деякими істориками великої феодальної власності на Русі в XIII ст. (Інкін, с. 56).

Водночас із даними, які можуть підтверджувати достовірність документа, виявлено чимало ознак, котрі викликають недовір'я щодо його автентичності.

При аналізі змісту, а також форми викладу тексту документа, виникає, як відзначалося (див. вступ до документа III, № 22), питання: чому князь Лев надавав Кунатові Біличу села Ритеровичі та Рогізно, а також ліс Радохонь, коли цей же ліс у цей же час був об'єктом надання (дарування) того ж князя іншим контраґентам-зем'янам (III, № 22, 24). Крім того, якийсь майновий стосунок до територій того ж лісу Радохонь мав також Куденій Бибельський зі села Чешки (III, № 25). При тому ні в одній зі згаданих грамот не вказано, що йдеться про належність до того чи іншого зем'янина тільки частини лісу чи певної його ділянки, а переважно називається цілість угіддя, площа усього лісу. Відомо також, що вказана територія лісу не лише належала зем'янам, але й князеві, на якій розташовувалося „князівське село Радохонці" („ducalem villam Radochoncze") (Там само).

Враховуючи це, виникає логічне запитання, чому така велика увага до цього об'єкта була у зем'ян і репрезентантів князівських властей (підстарости Гриця Кошелова) (Там само) і чому він викликав появу аж чотирьох документів від імені одного князя. Правдоподібно, територія лісу Радохонь була незвичним об'єктом, навколо якого точилася взаємна суперечка (принаймні пізніше) серед власників сіл, сусідів. Розмежування земель, пов'язаних із лісом Радохонь та іншими землями, відоме з XIV ст. (1392) (MRPS, pars IV, vol. III, p. 365. Suppl. N 360). Втім, котрийсь із

названих чотирьох документів (III, № 22—25) мусив все ж таки створюватися першим і міг тяжіти до якогось князівського протографа, решта — наслідування першого. У цьому контексті слід звернути увагу на заклопотаність у справах того ж лісу Радохонь „шляхетного пана Кузьми Сурмича — вітчима Боляновського", ще у середині XIV ст. (1352). Відомо, що землі села Боляновичів межували з Ритеровичами та Рогізном (див. Prochaska. Dokument graniczny.., s. 54).

Крім загального зауваження, викликають певні застереження факти, які випливають із аналізу тексту документа та його списків:

1. Немає жодного сумніву, що стосовно досліджуваної грамоти маємо справу з дарчим документом, який прямо вказує на надання зем'янам сіл і земельних маєтностей, однак, його структура (це характерне й для інших фальсифікатів) відхиляється від допустимої для свого часу структури дарчих документів. Він нагадує лише форму акта, немає третьої, власне, однієї з основних частин тексту — відомостей про свідків, характеру засвідчення документа, врешті, немає формули *датації*, які репрезентують документ. Якщо навіть припускати, що від початку існував документ у такому вигляді, у якому він зберігся до сьогодні, то, правдоподібно, маємо справу лише з його пізнішим і модифікованим записом, внесеним у якесь опосередковане джерело, а потім переписаним з нього у підтвердний королівський документ, а звідти взято ідею і використано матеріал для сюжету підтвердної грамоти 1470 р.

2. Перелік згаданих у підтвердній грамоті 1389 р. (IV, № 15) земельних угідь набагато ширший і різноманітніший, ніж у грамоті 1470 р. Було б усе зрозуміло, якби документ 1389 р включав у свій контекст князівський документ (навіть інший), звідки могли бути взяті ці дані. Проте тексту князівського документа у грамоті 1389 р. немає (див. далі). Це, з одного боку, суперечить клаузулі *диспозиції* документа 1470 р. (додано ряд нових фактів і деталей фактів), а з другого — непереконливим є стиль і характер викладу змісту королівського документа 1389 р. Традиційно у підтвердних документах лише констатується усе подане у князівській грамоті, а не переповідається її фабула. Постає запитання: звідки взята ця інформація для королівського документа?

Апріорно, однак, можна припускати, що все ж князівська дарча на села Ритеровичі та Рогізно могла існувати у двох варіантах — першому, який був використаний королівською канцелярією 1389 р., але його втрачено (це, однак, малоймовірно, бо у пізніших списках з XIV—XV чи наступних століть документа Владислава II він також не відомий) (пор.: Krótkie zebranie transakcyy albo dyspozyciy ich m(oś)ciów panów Ryterowskich // ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 426) і у другому, „поновленому" варіанті, що міг виготовлятись на основі першого (підставою, як мовилось, міг служити якийсь запис — такі приклади непоодинокі (див. III, № 19 та ін.). Сьогодні вона лише частково, в основній частині, перегукується з текстом грамоти короля Казимира IV 1470 р. (IV, № 30). Не відомо, звідки в останній грамоті взята деталізація у змісті

клаузули *диспозиції*. До речі, під час Ревізії документів Руського воєводства 15 лютого 1565 р. тодішні власники сіл Ритерович і Рогізна показували „старі" листи (очевидно, два) від княжича Лева, що їх підтвердили королі Владислав і Казимир на села Ритеровичі, Рогізно та ліс Радохонь (III, № 23). Які це були листи і яким був зміст їх текстів, принаймні першого з них, не відомо. Можливо, що за той перший трактовано грамоту 1389 р., і він умовно названий князівським.

3. Непереконливим для пізнання автентичності князівського документа є той факт, що у *вступному протоколі* грамоти 1470 р. не згадана грамота 1389 р., хоч обидві стосуються одного об'єкта і споріднених спадкоємців (виходить, що у 70-х рр. XV ст. власники і автори підтвердних документів не знали про існування документа з 80-х років XIV ст.). Адже відомо, що за документами, які виходили з королівської канцелярії, уважно стежили (вівся окремий реєстр видаваних документів) і традиційно у документах, які видавалися канцелярією пізніше, як правило, покликались на раніші документи.

4. У тексті грамоти, писаної від імені князя Лева, немає клаузули *короборації* — вказівки про засвідчення документа печаткою, хоч королівський документ 1470 р. вказує, що поданий на розгляд перед підтвердженням князівський документ був скріплений печаткою („sub titulo et sigillo olim ducis Leonis") (IV, № 30). У цій ситуації некоректно трактувати це лише як недогляд канцеляристів і писарів. У цьому вбачаємо препарування князівського документа у кілька прийомів і на різних рівнях, принаймні для ревізорів в одному варіанті, а для місцевих властей (у складі документа 1470 р.) — у другому.

5. Не знаходить аргументованого наповнення і генеалогічна біограма першого одержувача грамоти від князя Лева Куната Білича з пізнішими „спадковими дідичами". Йдеться насамперед про особи, які у другій половині XIV—XVII ст. володіли селами Ритеровичі та Рогізно і трактували себе спадкоємними власниками. Це питання сьогодні, зрештою, відкрите, його розв'язання можливе з появою нових джерел. У документі 1389 р. вони виступають лише як Грицько та Івашко (IV, № 15), 1470 р. — як Ванько і Федько Дробиші (IV, № 30), у підтвердній грамоті короля Сигізмунда II від 31 березня 1554 р. — як Грицько, Петро, Матвій, Гель та Іван Ритаровські; Іваško, Варфоломій, Микола і Рафаїл Ритаровські, а також Павло, Мартин, Федір і Андрій Рогозинські (див. **Пшеремб.**), у 1565 р. — як Рогожинські та Ритеровські (IV, № 58) та ін. Хто володів і успадкував маєтності названих сіл у XIII — першій половині XIV ст.,— не відомо.

Перераховані дані та подальший порівняльний розгляд тексту князівської грамоти з урахуванням характеру потреб її функціонування дають можливість припускати, що маємо справу з пізнішою підробкою князівського документа. Текст, писаний від імені князя Лева, не є твором XIII або початку XIV ст., а тільки XVI ст. Він створений за зразками тих князів-

ських документів, які поширювались на той час і часто брались до уваги адміністративно-судовими чинниками, засвідчує однакову для багатьох із них форму і мову. На це вказує низка фактів. Виникає, однак, запитання, як у тій ситуації трактувати королівський документ з датою 1470 р., адже все ж таки йдеться про XV ст., у якому князівська грамота виступає як його складова частина. На жаль, цей документ — також творчість XVI ст. і прямий фабрикат того ж століття (до речі, нереєстрований у Коронній метриці і про нього під цим роком немає будь-яких відомостей). Грамота від імені Казимира IV створена фальсифікатором для прикриття іменем короля і його канцелярією князівського документа і надання йому додаткового довір'я, а також правової легалізації справи перед властями, заради якої його створено. Безпосередньою причиною появи такого препарованого королівського документа з датою 1470 р. і окремого тексту, писаного від імені князя Лева, була тривала, викликана суперечками між „спадковими дідичами" сіл Ритеровичі та Рогізно, а також сусідніми зем'янами, „спадковими дідичами"-власниками сіл Боляновичів, Біличів, Радохонців, Крукеничів, Гдешичів та іншими, боротьба за право власності на ліс Радохонь та прилеглі до нього земельні угіддя (ЛНБ НАН України, від рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 426). Ця суперечка, як відзначалось, зафіксована у документах, у тому числі королівських, від 90-х років XIV ст. (MRPS, pars IV, vol. III, p. 369. Suppl. N 360).

Але, як виявилось, створення цього документа було недостатнім для позитивного вирішення справи тогочасного власника сіл Ритеровичі та Рогізно. Грамота 1470 р. із текстом документа, писаного від імені князя Лева, правдоподібно, не була врахована при розгляді справи. Текст документа Лева також не брався до уваги (згодом він не був апробований Ревізією документів Руського воєводства 1565 р.). Отже, справа надалі залишалася відкритою. Тоді втягнутий у суперечку власник сіл Ритеровичів і Рогізна задумує нову фальсифікацію — виготовлення таким самим способом, як текст грамоти 1470 р., іншого підтвердного документа, тим разом з датою 1389 р. і від імені короля Владислава II, але вже без уміщення тексту князівського документа [!], хоч із дуже широкою, порівняно з даними 1470 р., інформацією про різні земельні угіддя. Про це фальсифікатору XVI ст. чи не найбільше йшлося (IV, № 15). Документ, крім усього, за часом випереджав дату початку суперечок, що фіксувалася документами з 90-х років XIV ст. Дата документа 1389 р. мала служити додатковим козирем на користь власника грамоти під час розгляду справи. Щодо невміщення у підтвердній грамоті короля Владислава II тексту князівського документа, то це для королівської канцелярії того часу було неприйнятним випадком. Фальсифікатори не до кінця продумали цей факт, бо у королівській грамоті підтверджувався текст князівського документа без наведення тексту самого документа. Невключення князівського документа могло мати і окремий підтекст — давньоукраїнські тексти найперше підлягали обстеженню, вони часто викликали сумніви та підозри, що, зрозуміло, не було бажаним для тих, хто фабрикував

тексти. Документ 1389 р. (як раніше зазначений документ 1470 р.) під своєю датою не зафіксований у книгах Коронної метрики.

Досліджувана грамота спирається на текст, реконструйований з грамоти 1470 р., збереглася в одному дипломатичному виді і семи рукописних списках тексту:

1. (АЖ). Список підканцлера королівської канцелярії Альберта з Жихліна. Створений у Львові 3 серпня 1470 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV. Підтвердження відбулося на прохання Ванька і Федька Дробишів. Лат. мова. Місце зберігання підтвердного документа з досліджуваним списком сьогодні не відоме.

2. (Пшеремб.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Пшерембського. Створений у Любліні 31 березня 1554 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. (див. **АЖ**), який підтверджує король Сигізмунд II. Останнє підтвердження відбулося на прохання Грицька, Петра, Матвія, Геля та Івана Ритаровських; Іваська Ритаровського, Варфоломія, Миколи та Рафаїла Ритаровських, а також Павла, Мартина, Федора та Андрія Рогозинських. Лат. мова. Нині місце зберігання списку у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II не відоме.

3. (КМ). Список Коронної метрики. Створений після березня 1554 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV від 3 серпня 1470 р. (**АЖ**), який підтверджує король Сигізмунд II 31 березня 1554 р. (**Пшеремб.**). Лат. мова. Основується на тексті списку **Пшеремб.** (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 86, k. 110).

4. (РДРВ). Список королівської Ревізії документів Руського воєводства. Створений 1565 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. (див. **АЖ**). Лат. мова. Нині місце зберігання рукопису не встановлено.

5. (ЛМ). Список Литовської метрики. Створений 1565 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. (**АЖ**) і записаний у Коронну метрику в контексті протоколу королівської Ревізії документів Руського воєводства (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. IX, k. 112—113). Лат. мова. Канцелярське письмо XVI ст. Для тексту характерні численні скорочення, не регламентоване написання великих літер та наявність помилкових відчитань слів у рукопису.

6. (ПҐС-1). Список № 1 Перемишльського ґродського суду. Створений після 23 січня 1616 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. (**АЖ**), вписаного у формі обляти в актову книгу ґроду. Внесення документа у книги відбулося на прохання Данила Горського і Софії та Альберта Хращевських (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 160—161; док. кн. Лева Даниловича, арк. 161). Лат. мова. Список оснований на оригіналі документа з 1470 р. Чітке дрібне канцелярське письмо. Правопис XVII ст. Список засвідчує інше, порівняно зі списком **ЛМ**, прочитання багатьох

слів. Запис документа у книгу супроводжується окремим заголовком: „Oblata priuilegii ducis Leonis" (Іл. 42).

7. **(ПҐС-2).** Список № 2 Перемишльського ґродського суду. Створений після 23 січня 1616 р. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. (**АЖ**), який підтверджує король Сигізмунд II у 1554 р. (**Пшеремб.**), і вписаний у формі обляти в актову книгу ґроду. Внесення документа у книги Перемишльського суду відбулося на прохання Данила Горського і Софії та Альберта Хращевських (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 165—167; док. кн. Лева Даниловича, с. 166). Лат. мова. Текст документа оснований на списку **Пшеремб.** Чітке канцелярське письмо з майже усіма розкритими скороченнями.

Поданий перелік, очевидно, не вичерпує усіх списків документа. Якийсь список мав виготовлятися й під час другого його підтвердження у 1470 р. (III, № 28). Окремою копією міг користуватися А. Петрушевич, згадуючи документ у своїх дослідженнях (Петрушевич. О галицких епископах.., с. 86). Знав про існування грамоти О. Востоков (Востоков, с. 116). Правдоподібно, користувався власним списком І. Линниченко, який був створений близько 1894 р. Лат. мова. Основується на списку **ЛМ**, правопис майже повністю зберігає текст основи. Він уперше окремо виділений з контексту підтвердного документа. Згодом цей список покладений в основу публікації (Линниченко, с. 53—54). Існував, мабуть, список М. Грушевського, що був опублікований у „Записках Наукового товариства ім. Шевченка". Створений близько 1902 р. Лат. мова. Основується на списку **ЛМ**. Його текст, як і текст списку І. Линниченка, окремо виділений із контексту підтвердного документа (Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 4). Нині також відомі списки А. Генсьорського, який містить окремі неправильно відчитані слова (ДАЛО, ф. 2921, оп. 1, спр. 4), та С. Курася (створений близько 1969 р.). В його основу покладено список **ЛМ**. Текст князівської грамоти окремо виділено з підтвердного документа короля Казимира IV з 1470 р. Лат. мова. Він став основою для публікації (Zb. dok. Malopol., cz. 4, s. 46, N 902).

Опубл.: Линниченко, с. 53—54; Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 4; Генсьорський. З коментарів.., с. 176—177; Zb. dok. Malopol., cz. 4, s. 46, N 902.

Текст грамоти латинською мовою

Публікується за списком **ПҐС-1**. Вибір з-поміж усіх, у тому числі хронологічно раніших, названого списку диктується достовірнішим прочитанням оригіналу тексту писарями Перемишльського ґродського суду і його записом.

Ecce ego dux Leo dedi seruitori meo Kunath Bilicz duas villas in districtu Praemisliensi videlicet Rÿterowicze et Rogozno

cum omni iure, cum capitalib(us) poenis, et mericis, et cum omnibus pratis, cum siluia Radochon, pascuis al(ia)s zÿrem.

Et dedi eid(em) perpetuo, et nullus se in hoc intromittat.

Et qui se in verbum meum intromiserit, iudicium mihi fiet[1] coram Deo.

Переклад

Се я, князь Лев, дав своєму слузі Кунату Біличеві два села у Перемишльській волості, а саме Ритеровичі та Рогізно, з усіма на них правами і з головинитством, і з винами, і з усіма лугами, і з лісом Радохонем, і з пасовищами, радше жиром.

І дав йому навіки, [тому] не потрібно нікому втручатися.

І хто вступить на моє слово, буде мати зі мною суд перед Богом.

№ 24

Грамота галицького князя Лева з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31, згідно з якою князь дарує слузі Уляну Свистилові села Ґдешичі та Біличі у Перемишльській волості з усіма правами на землі, повинностями та головинитством

Документ належить до дарчих актів. За певні заслуги князь закріплює за слугою Уляном Свистилом села, землі з феодальною рентою та право вотчинного суду.

Оригінал документа не відомий. Про нього дізнаємося зі списку, що увійшов у підтвердну грамоту польського короля Олександра, видану 4 березня 1506 р. в Любліні. У грамоті наведено її текст, а у *вступному протоколі* зазначено, що королю на підтвердження подано „два листи, складені під титулом покійного князя Лева, колишнього пана і володаря Русі, скріплені його вислою печаткою і написані руським письмом, один із яких містить дарчий запис на два села, а саме: Ґдешичі та Біличі, а другий — обвід меж і границь цих же сіл" („l(itte)ras binas r(escri p)tas sub titulo olim ducis Leonis tunc dom(in)i et heredis Russi[a]e et eiusdem sigillo subappenso munitas, Ruthenicis caracteribus sc(rı)ptas, quaru(m) una dona-c(i)o(ne)m duaru(m) villaru(m) vi(deli)cet Gdeschicze et Bilice, altera designaciones limitum et granicieru(m) earu(n)dem villarum continebat, exibuit per nos eas confirmari petens") (IV, № 34). І це все, що ми сьогодні знаємо про протограф досліджуваного документа (другий документ, що подавався на

[1] У тексті „feit" або „fert"

підтвердження, див. III, № 25). Оскільки вказано, що печатка кріпилася до документа, то він, правдоподібно, писався на пергаментному аркуші і засвідчував усі основні ознаки пергаментних документів.

Під час підтвердження князівський документ зі давньоукраїнським текстом перекладено латинською мовою. І переклад „з руського письма і мови на латинську" було здійснено за традицією канцелярії чи спеціальним розпорядженням короля.

Документ відомий лише з трьох списків: 1506 р. (**Ласк.**) та двох 1564 р. (**РДРВ, КМ**). Текст найранішого списку 1506 р. нині втрачено. У Перемишльських ґродських книгах документ не облятувався і не вписувався під час рочків, принаймні нині його тексту на сторінках книг не виявлено. Це, однак, не означає, що копії документа XVI чи пізніших століть не можуть міститись в інших фондах державних або приватних архівів. Про них, на жаль, сьогодні не знаємо

У тому списку, який зберігся (**КМ**), будова репрезентована лише двома основними частинами: *вступним протоколом* і *власне змістом*. Перша частина містить клаузули *інтитуляції* та *інскрипції*. Решта можливих клаузул, зокрема *інвокації* чи *привітальної формули*, а також формули, що вказує на побажання увічнення справи, немає

У другій частині формуляра — *власне змісті* — немає *аренги*, *промульгації*, *наратіо*. Її зміст безпосередньо починається з клаузули *диспозиції*, котра виражена переліком дарованих об'єктів власності та нерідко пов'язаними з ними правами і повинностями Закінчує другу частину формуляра грамоти клаузула *санкції* з додатком стереотипної для цих документів *маледикції* (див. III, № 10, 17, 21—22 та ін.). Незважаючи на згадку в протокольній частині королівського трансумпту про скріплення грамоти князя Лева печаткою (IV, № 34), у тексті самого документа не йдеться про засвідчення тексту (немає формулювання клаузули *короборації*), як і в документі III, № 25.

Третьої частини формуляра немає. Брак *есхатоколу* залишається незʼясованим. Відкрите питання про місце складання документа та його дату. Можна припускати, що у цій частині мала б згадуватися і повинна була бути уміщена клаузула *свідки*, яка була під час трансакції і складання документа. Так принаймні засвідчує давньоруська традиція. Розміщення клаузул у формулярі документа майже ідентичне (не враховуючи деякої деталізації опису об'єктів у клаузулі *диспозиції*) з документами, що писалися від імені князя Лева для сіл Боляновичів (III, № 22), Ритеровичів та Рогізного (III, № 23). У всіх цих грамотах невід'ємною частиною дарування є територія лісу Радохонь.

Через брак *закінчення* не піддаються встановленню місце написання документа і його дата. Нині їх достеменно зʼясувати на підставі відомих джерел неможливо. Немає жодних відомостей і про місце перебування на цей час експонента. У зв'язку з цим щодо дати можна лише приблизно реконструювати її верхню межу, основану на даті смерті „князя Лева". Проте і ця інформація неоднозначна, бо виникає запитання, якого „князя Лева" — Лева I Даниловича чи Лева II Юрійовича? Який з них надавав

своєму слузі дарчу грамоту (різниця між смертю діда Лева I і внука Лева II, галицьких князів, становить приблизно 22 роки). А вони обидва могли успішно виступати експонентами грамоти. Ми схильні відносити появу документа, незважаючи на всю відносність питання, до часу „не пізніше 16 березня 1301 року" або „не пізніше 31 травня 1323 р." (див. III, № 23).

Документ виявлено вперше, у науковому обігу не був. Немає про нього ніяких додаткових згадок в архівних чи бібліотечних фондах, а також в інвентарях документів.

Основуючись на аналізі змісту документа, а також на супровідних матеріалах, досліджувану грамоту не можна відносити до автентичних. На це вказує більшість тих ознак (відповідно, й закидів), які стосуються дарчих грамот, писаних від імені князя Лева, для сіл Боляновичів, Ритеровичів, Рогізного та інших (III, № 22—23, 25).

Документ створювався не в XIII — першій половині XIV, а в XVI ст., хоч можна припускати, що у своїй основі не на порожньому місці. Його текст міг бути відгуком на реальний князівський текст, про який пам'ятали, або існував якийсь його запис у XVI ст. Викликає застереження будова, виняткова шаблонність формуляра порівняно з іншими подібними документами (див. III, № 22—23), що може вказувати на спільне авторство багатьох підробок документів. Однак цьому може суперечити такий факт, як реальна суперечка сторін, у якій кожна була зацікавлена у власних правах на землі, а також на право використання території лісу Радохонь та у власних документах. Немає сумніву, що основною підставою для створення фальсифікату служили вимоги властей від зем'ян обґрунтувати права власності на села і території, якими вони володіли, і пов'язана з цим Ревізія документального підтвердження цих прав. Не завжди „спадкові дідичі" мали документи.

На нетиповість для давньоруської епохи досліджуваного документа можуть вказувати дані, які безпосередньо випливають з контексту документа:

1. Невідповідність формулювання клаузули *інтитуляції*. Порівняльний аналіз документів галицько-волинських канцелярій свідчить, що автентичні грамоти князя Лева не включали у клаузулу особового займенника у множинній формі ми (nos), а завжди я (ego).

2. Використання латинської мови як мови перекладу документа. Чи не таїться у цьому, як відзначалось неодноразово, з одного боку, надання документові ваги перед місцевими властями, а з другого — приховування подробиць змісту і можливостей достеменного аналізу тексту?

Більшість інших закидів, які можна відносити до досліджуваної грамоти, подібні до тих, що адресувались документам III, № 21—23, 25 та ін.

Досліджувана грамота відома в одному дипломатичному виді та трьох списках.

1 (Ласк.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Ласки. Створений у Любліні на генеральному сеймі 4 березня 1506 р. у складі

підтвердного документа короля Олександра. Підтвердження документа відбулося на прохання кам'янецького писаря Северина Гербурта, його брата Івана та Балтазара Білицького. Лат. мова. Місце зберігання королівського підтвердного документа з перекладним списком грамоти князя Лева сьогодні не відоме.

2. (РДРВ). Список Ревізії документів Руського воєводства. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Олександра з 1506 р. (див. **Ласк.**) Лат. мова. Нині місце зберігання рукопису не встановлено.

3. (КМ). Список Коронної метрики. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Олександра від 4 березня 1506 р. (див. **Ласк.**) і вписаний у Коронну метрику серед матеріалів Ревізії Руського воєводства (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 21, k. 369—370). Лат. мова. Канцелярське письмо середини XVI ст.

Перелічені списки грамоти, мабуть, далеко не всі. Окремі їх копії (можливо, й давньоукраїнською мовою) нині ще не віднайдені в архівних і бібліотечних сховищах.

Текст документа не публікувався.

Регест: MRPS, pars III, p. 177, N 2727.

Текст документа латинською мовою

В основу публікації покладено список **КМ.**

Ecce nos dux Leo dedimus duas uillas in districtu P(re)-mislien(si) Gdeschicze et Bÿlicze seruitori n(ost)ro Swystily Vlianovy cum om(ni) iure, in p(er)petum et cum capitalib(us) pensis ac cu(m) silwis et proue(n)tibus eiusdem al(ia)s zirem in Radochon[1] prout ab antiquo ad easdem uillas spectabat.

Et si quis meum transgressus fuerit, iudiciu(m) mihi[2] cum eo coram Deo erit.

Переклад

Се ми, князь Лев, надаємо слузі нашому Улянові Свистилу навічно два села Ґдешичі та Біличі у Перемишльській волості з усіма на них правами, а головинитством і з лісами та їх прибутками, інакше — жиром, у Радохоні так, як здавна до цих сіл належало.

А якщо хтось порушить моє [слово], буде мати суд зі мною перед Богом.

---

[1] Склад **do** у слові „Radochon" пропущено і дописано рукою писаря зверху

[2] У тексті „michi".

№ 25

Грамота підстарости Руської землі Гриця Кошелова з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31, згідно з якою підстароста за дорученням князя Лева розмежовує, „як здавна було і як посвідчили старі бояри", землі князівського села Радохонці від сіл зем'ян Чешки Куденія Бибельського та Ґдешичі й Біличі Уляна Свистила у Перемишльській волості

Документ, писаний від імені підстарости Гриця Кошелова, за видовою ознакою належить до розмежувальних грамот.

Оригінал документа не зберігся. Про його текст дізнаємось лише зі списку, що увійшов у підтвердну грамоту короля Олександра, видану 4 березня 1506 р. в Любліні. Документ подано як другий поряд із дарчою грамотою князя Лева на села Ґдешичі та Биличі у Перемишльській волості (III, № 24). У *вступному протоколі* підтвердного королівського документа окремо про документ не мовиться. Зазначено тільки, що йдеться про „два листи" („l(itte)ras binas"), і обидва „складені під титулом покійного князя Лева" („r(escrip)tas sub titulo olim ducis Leonis"). Усе, що можна конкретно відносити до досліджуваного документа, виражено словами „а друга [грамота] засвідчує обвід меж і границь цих же сіл" („altera designaciones limitum et granicieru(m) earu[n]dem villarum continebat"), отже, йдеться лише про границі сіл Ґдешичі і Біличі, тимчасом, як у документі вказано також на розмежування між князівським селом Радохонці та зем'янським селом Чешки, яке належить Куденію Бибельському.

Зі *вступного протоколу* дізнаємось також, що документ було перекладено з давньоукраїнської на латинську мову. До наших днів дійшов лише латиномовний текст документа.

Досліджуваний документ відомий з трьох списків, але в основі їх покладений один і той же протограф — список 1506 р. (**Ласк.**), інші — **РДРВ** та **КМ**, вторинні. Втім, у провенієнції документа трапилось так, що першого найранішого списку в підтвердженні короля Олександра, виданого 4 березня 1506 р., сьогодні, мабуть, уже не існує. Знаємо про документ і його зміст із запису в Коронній метриці (**КМ**) з датою 1564 р. (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 24, k. 369—370), що у свою чергу спирається на текст протоколу записів у Ревізії документів Руського воєводства (**РДРВ**).

Формуляр документа складається з двох частин — *вступного протоколу* і *власне змісту*. Аналогії щодо будови зауважено в документах № 21—24. Застосування простого, двочастинного актового формуляра може ґрунтуватися на заздалегідь продуманих планах, тих, хто мав визнавати і використовувати текст документа, і усуненні саме тих клаузул, які в першу чергу сприяють розкриттю його достовірності. З першої частини, а саме зі *вступного протоколу*, засвідчена лише клаузула *інтитуляції*: „А це ми, Гриць Кошелов, підстароста Руської землі" („Ecce nos domin(us)

Hricz Koschelow, vicesregens Terre Russie"). Далі немає однієї з основних клаузул — *інскрипції* — кому цей документ адресовано, а також інших клаузул та допустимих формулювань, що, наприклад, вказують на побажання увічнення справи та ін.

Друга частина формуляра документа — *власне зміст*, починається з тексту клаузули *наращії*, яка зазвичай інформує про загальні мотиви появи та конкретні підстави видачі документа. Документ складався „за дорученням князя Лева" („mandato dom(in)i ducis Leonis"). Наступною подана *диспозиція*. Вона вказує на процес розмежування князівської і зем'янських територій з такою ж конкретикою фактів, як назви сіл, потоків, Ужилицького гаю і лісу Радохонь. Завершує текст клаузула *власне зміст*, що цілком відповідає традиційній архітектоніці формуляра, клаузула *короборації*: „І на довічну пам'ять ми видали наш лист і підвішуємо нашу печатку" („Et ad longevam memoria(m) l(itte)ram n(ost)ram dedimus et sigillu(m) n(ost)r(um) subappe(n)dim(us)"). Цим різниться формуляр документа від документів III, № 21—24, 26.

Закінчення як третьої частини документа немає. Документ не містить жодних відомостей про *свідків*, хоч такі повинні б за традицією виступати під час акту розмежування (у тексті згадано „старих бояр"), немає формулювання *датації*, до якої, як відомо, належать не лише час створення документа, але й місцевість, у якій він був писаний і виданий

З контексту документа не випливає, де і коли він складався. І це не засвідчують різні інші допустимі супровідні акти і документи. Місце складання документа неможливо встановити, а щодо дати, то, спираючись на дані клаузули *наращії*: „за дорученням князя Лева", а власне, роки князювання Лева, її приблизно можна реконструювати. Правда, тут для дипломатистів виникає проблема, за котрого з галицьких князів Левів — Лева I Даниловича чи Лева II Юрійовича — міг з'явитися документ (див. I, № 2—3, а також: III, № 21—24, 26). З'ясувати це питання нині не вдається. Лев I помер 1301 р. (за допустимими даними, 16 березня, див. I, № 2), Лев II загинув 31 травня 1323 р., отже, документ міг бути написаний не пізніше цих дат, яку, зрештою, як умовну, надаємо документові. Гриць Кошелов на посаді підстарости міг входити до князівської адміністрації (принаймні до наближених до нього людей, інакше князь не міг би його делегувати розмежовувати свої землі). Сьогодні його особа не відома. Не згадується він в інших джерелах. У цьому контексті цікавість викликає також згадка про печатку, яка, згідно з клаузулою *інтитуляції*, повинна б належати підстарості чи старості „Руської землі". Проте відомостей про її вигляд і зміст зображення не маємо.

Документ виявлено вперше, про його зміст й інші характеристики немає жодних відомостей в інших писемних джерелах. Раніше не досліджувався.

Які існують критерії оцінки документа як писемної пам'ятки у світлі порівняльної критики актових джерел і даних аналізу самого тексту документа?

Насамперед треба сказати, що вже загальні спостереження над змістом і формою документа та умовами його появи у порівнянні з іншими документами, що писані від імені князя Лева для цього регіону (див. III, № 22—24), не переконують у належності його до XIII або перших десятиліть XIV ст., тобто часу князювання Лева Даниловича або Лева Юрійовича (принаймні якщо йдеться про той список, який дійшов до нас з 1564 р.). У ньому привертають увагу насамперед два факти. По-перше, щодо змісту: претензії (а в деяких випадках підтвердження прав власності) на один і той же об'єкт, а саме на територію лісу Радохонь або вигоди від нього — „жиръ" (подекуди дослівно „пасовище") кількох контрагентів (див. III, № 22—24 і досліджуваний документ № 25), а по-друге, що власниками цього об'єкта і вигод від нього є різні особи та що вони отримують право власності на ліс від одного і того ж експонента — князя Лева (Там само) Схоже, що фальсифікатор, який створював документ, знав про існування попередніх документів і створював на противагу їм свій, новий, переслідуючи власні потреби. Суперечки навколо лісу Радохонь зафіксовані, як відзначалось, уже в джерелах кінця XIV ст. (1392) (див. MRPS, pars IV, vol. III, p. 365. Suppl. N 360). Виникає й інше запитання щодо названого об'єкта. Згідно з текстом документа, лінія розмежування князівського села Радохонці зі селами Чешки, Ґдешичі та Біличі „веде впоперек лісу Радохонь" („p(er) t(ra)nsuersum al(ia)s poperek silue Radochonya"), у зв'язку з чим виникає, з одного боку, запитання: про територію лісу взагалі, а з другого — які його частини могли належати власникам сіл Боляновичів, Ритеровичів і Рогізного, а які Ґдешичам і Біличам (див. III, № 22—24). При тому ні разу в названих документах (крім досліджуваного) не згадане село Радохонці. Чи не спеціально на арені суперечок за землі з'являється це село як князівська власність, а в XVI ст. — як старостинська для забезпечення дивідендів власності перемишльського старости.

Цікавою під цим кутом зору є згадка з документа 1470 р., а насправді XVI ст., про скаргу спадкоємців з Ритеровичів Ванька і Федька Дробишів на старосту перемишльського Якуба Конецпольського, який, ображаючи і шкодячи їм, завдав і завдає багато всіляких кривд, збитків і утисків у їх власних маєтках Ритеровичах та Рогізному (с. Ритеровичі суміжне з Ґдешичами і Біличами) (див. IV, № 30) Такі факти, пов'язані зі старостинськими претензіями у XVI ст., знаходять підтвердження і в інших випадках (III, № 15—16).

Щодо структури документа відзначається неповнота клаузул, і це тим більше, коли йдеться про розмежувальний вид грамот. Така форма при всіх обставинах давала можливість фальсифікатору менше уваги приділяти змісту документа, а брак у будові формуляра прикінцевих клаузул узагалі — можливості викриття його підробки. У документі, крім відсутніх клаузул у *вступному протоколі* та *власне змісті*, бракує клаузули *есхатоколу*. У документі немає (якщо не зараховувати до нього клаузули *короборації*) *закінчення*. Загалом будова документа за незначними модифікаціями подібна до будови формулярів недостовірних документів

(III, № 22—24). Простежується якоюсь мірою навіть одна школа цього „документописання".

І ще одне застереження, яке викликає досліджуваний документ, його запізніла поява, навіть порівняно з часом розгляду справи щодо розмежування земель згаданих сіл у XIV ст. Він уперше фіксується щойно у XVI ст. Крім того, коли проводилось обстеження границь земельних угідь сіл Радохонців, Ґдешичів і Біличів (а воно проводилось двічі), для чого як юридичний доказ залучались документи. Спочатку досліджуваного документа не показували комісарам, які розслідували і встановлювали границю між землями, належними до сіл, лише згодом (за другим разом) його уже розглядають і вносять у текст акта комісії.

Немає жодного сумніву, що документ створювався не в XIII або в перших десятиліттях XIV, а в XVI ст.

На надуманість досліджуваного документа з іменем князівського підстарости вказують також окремі елементи змісту, загалом нехарактерні для князівської епохи:

1. Нетиповим для давньоукраїнських кириличних документів XIII або початку XIV ст., як це неодноразово підкреслювалось (III, № 3—6, 15—16, 24), є вживання у клаузулі *інтитуляції* займенника ми (nos): „Ecce nos domin(us) Hricz Koschelow". Форма „pluralis majestatis" — широковживана і однозначна у західній дипломатиці. Якщо допускати її вживання в Україні уже в перших десятиліттях XIV ст., то, правдоподібно, насамперед для тих документів, які відправлялися за кордон латинською мовою.

2. Загадковим залишається згадане у грамоті ім'я і прізвище підстарости Гриць Кошелов. Неможливе відтворення його біограми. Ця власна назва відома лише з цього документа. Чи не запозиченим із пізнішого часу є термін „підстароста" (vicesregens) для князівського часу, хоч знаємо терміни „comes [...] officialis" (для старости (наджупана) Григорія, 1299 р.), „provisor", „capitaneus" (для старости „землі Русі" Дмитра Дядька, 1341 р.). Власне „підстароста" є дослівним перекладом лат. vicesregens. Якому давньоукраїнському терміновi міг відповідати термін „vicesregens",— не відомо.

3. Простежується непослідовність між згадкою у клаузулі *диспозиції*, що границю „посвідчили старі бояри" („et prout antiqui boyari"), і браком тексту клаузули *свідки*. Клаузули, яка б називала імена та прізвища цих свідків, немає. Традиційно вони, як правило, називаються під час розмежування земель і їхні прізвища потрапляють до тексту прикінцевої клаузули грамоти.

4. Викликає підозру для XIII або навіть початку XIV ст. топографічна деталізація опису границі з назвами потоків і потічків, гаїв тощо.

5. Мова перекладу не належить до висококваліфікованого писаря королівської канцелярії. З одного боку, в ній зауважений не цілком адекватний добір латиномовної лексики, з другого — чимало слів, таких, як „poperek", „boyari", „Pothoka" та інші, радше нагадують транслітеровані

латинською мовою давньоукраїнські лексеми. Сполонізовані закінчення власних назв.

Досліджуваний документ сьогодні відомий в одному дипломатичному виді і трьох списках.

1 (Ласк.). Список підканцлера королівської канцелярії Йоана Ласки. Створений у Любліні на генеральному сеймі 4 березня 1506 р. у складі підтвердного документа короля Олександра. Підтвердження документа відбулося водночас із дарчою грамотою на села Ґдешичі та Біличі на прохання кам'янецького писаря Северина Гербурта, його брата Івана та Балтазара Білицького. Лат. мова. Місце зберігання королівського підтвердного документа з перекладним списком розмежувальної грамоти „пана Грищя Кошелова, підстарости Руської земл" сьогодні не відоме.

2 (РДРВ). Список Ревізії документів Руського воєводства. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Олександра з 1506 р. (див. **Ласк.**) Лат. мова. Нині місце зберігання тексту Ревізії, на сторінках якої уміщено список досліджуваного документа, не встановлено.

3 (КМ). Список Коронної метрики. Створений 1564 р. у складі підтвердного документа короля Олександра від 4 березня 1506 р. (див. **Ласк.**) і вписаний у Метрику серед матеріалів Ревізії документів Руського воєводства (AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 21, k. 369—370). Лат. мова. Канцелярське письмо середини XVI ст.

Поданий перелік списків документів не повний. Мабуть, існують й інші його копії, що чекають свого виявлення, опису та аналізу.

Документ публікується вперше.

Текст документа латинською мовою

У виданні для публікації тексту обрано список **КМ**.

Ecce nos domin(us) Hricz Koschelow, vicesregens Terre Russie, mandato dom(in)i ducis Leonis exequita(n)tes ad siluam in Radochon, fecimus p(er)petum graniciem int(er) ducales villam Radochoncze et int(er) terrigenarum villas int(er) Czeschky Kudenyowemy Bybelskyego et int(er) Swylstelnemu villas Gdeschicze et Bylicze prout ab antiquo fuerunt et prout antiqui boyari recognoveru(n)t penes viam ducalem, que via ducalis ducis p(er) t(ra)nsuersum al(ia)s poperek silue Radochonya et t(ta)nsuersum torrentis Lucavego ac p(er) transuersum torrentis Klekoczkouego Pothoka, ducali via usq(ue) in merica(m) Vzyliczka.

Et ad longevam memoria(m) l(itte)ram n(ost)ram dedimus et sigillu(m) n(ost)r(u)m subappe(n)dim(us).

Переклад

А це ми, Гриць Кошелов, підстароста Руської землі, об'їхавши за дорученням князя Лева ліс у Радохоні, навічно розмежували князівське село Радохонці зі зем'янськими селами Чешки Куденія Бибельського та Гдешичі й Біличі Свистила так, як здавна було і як посвідчили старі бояри, тобто вздовж князівської дороги, що веде впоперек лісу Радохонь через Лукавий потічок і через потічок — Клекочковий Потік та князівською ж дорогою аж в Ужилицький гай.

І на довічну пам'ять ми видали наш лист і підвішуємо нашу печатку.

№ 26

Грамота галицького князя Лева слузі з умовною датою не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 29, згідно з якою князь дарує Данилові зі села Кульчиці потік Яблонку на Самбірському гостинці разом з усіма землями, що його оточують, і користями з них

Оригінал документа не зберігся.

Усе, що знаємо про нього, походить з першого підтвердження документа — трансумпту польського короля Сигізмунда II від 8 червня 1556 р., виданого у Варшаві (**Пшеремб.**). У *вступному протоколі* повідомлено, що королю було „пред'явлено лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева, написаний руською мовою і скріплений його титулом і звичною зубчастою печаткою" („exhibites coram nobis esse lit[t]eras pergameneas illustris Leonis ducis olim Russiae titulo et sigillo eius dentali solito munitas"). Далі йдеться: документ є дарчою грамотою, який „ні в чому не підозрілий" („nec ulla in parte suspectas"), що підтверджується у його латинському перекладі (IV, № 47).

Такі маємо відомості про руський протограф документа.

Його текст у латинському перекладі підтверджує, як мовилось, король Сигізмунд II (8 червня 1556 р. у Варшаві), згодом Стефан Баторій (13 липня 1582 р. у Гродні), крім того, один раз облятується (18 серпня 1621 р.) у Перемишльському гродському суді.

Формуляр документа двочастинний — містить *вступний протокол* і *власне зміст*. Повністю бракує його третьої частини — *закінчення* (*ескатоколу*) з можливими клаузулами *свідки*, *датації* і часто *апрекації*. *Вступний протокол* розпочинається з клаузули *інтитуляції*: „Я, Лев, володар від Бога [і] пан Руської землі" („Ego in Deo Leo princeps d(o)m(i)nus Russiae Terrae"). Далі йде текст *інскрипції* з вказівкою, що князь адресує документ своєму „милому слузі, шляхетному Данилові з Кульчиць" („donaui seruo meo dilecto generoso Danilo de Kolczyce"). Однак на тому текст клаузули *інскрипції* не закінчується. Після викладу *диспозиції* подибуємо на її

продовження, правда, в дещо узагальнено-підсумковій формі: „Надали це йому і його нащадкам вовіки віків" („Dedimus vero ei in sempiterna saecula et posteritati suae"); в останніх словах цього формулювання бачимо також побажання увічнення справи та запевнення правової чинності у її довговічності.

Частина формуляра — *власне зміст*, розпочинається безпосередньо викладом відомостей про об'єкти дарування, тобто клаузулою *диспозиції* Інформується про основний об'єкт: „потік Яблонка" та землі, які його оточують, а також дано перелік типів угідь. Закінчують другу частину формуляра клаузула *санкції* у досить незвичному формулюванні та клаузула *короборації*, яка засвідчує, що грамоту підтверджував підпис князя: „На чинність цього акта я, володар Русі Лев, руку свою приклав" („In cuius rei memoria(m) manu mea subscripsi ec[c]e ego Leo princeps Russiae"). Печатка до документа клеїлася, бо вказано: „Місце зубчастої печатки" („Locus sigilli dentalis").

Третьої частини формуляра — *закінчення*, або т. зв. *есхатоколу*, немає. У зв'язку з цим не відомі *свідки*, які повинні були брати участь під час складання дарчої, і *датація*. Можливо, фіґурувала *апрекація*.

У зв'язку з тим, що у досліджуваній грамоті втрачене *закінчення*, неможливо встановити місце складання документа і його дату. Навряд чи дасть відповідь ім'я експонента, князя Лева. Якщо його враховувати, а отже, керуватись датами життя і князювання Лева Даниловича і Лева Юрійовича, то можна припускати, що документ міг бути складений після 1264 р. (рік, коли Лев Данилович міг підпорядкувати Галицьке князівство своїй владі) і перед 31 травня 1323 р. (дата смерті Лева Юрійовича).

Документ не досліджувався, хіба що у 1556 р., коли після відповідного „вивчення" було констатовано, що він „ні в чому не підозрілий", у зв'язку з чим його підтверджено у королівській канцелярії.

Загальні спостереження над текстом документа та історія функціонування (обігу) не дають підстав відносити його до автентичних.

Серед загальних зауваг, які можуть свідчити не на користь достовірності тексту документа, передусім насторожує те, що він перекладний. За перекладом фальсифікатори завжди намагалися приховувати підробку. Не викликає довір'я збережена неповна структура документа — бракує у ньому, як відзначалося, *закінчення*, яке містить основні атрибутивні його елементи, що служать для встановлення автентичності пам'ятки, а саме клаузули *свідки* та *датації*. І тому немає підстав уважати, що *закінчення* було, але не внесене до королівського документа. Загальна будова близька до тих документів, які є незаперечними підробками. Хоч документ двічі підтверджувався королями — 1556 і 1582 рр., жодного разу не зафіксований у Коронній або т. зв. Литовській метриках. У зв'язку з тим окремого аналізу потребують тексти королівських трансумптів, передусім 1556 р., щодо автентичності. У документі 1556 р., порівняно з іншими документами за той рік, помітні деякі відмінності у структурі та поданні змісту (IV, № 47—48). Оригінали документів 1556 і 1582 рр. не збереглися

До конкретних зауважень, які випливають із внутрішньої критики документа, належать:

1. Довільна стилізація тексту документа, не характерна для ділової мови XIII — початку XIV ст. У формулюваннях клаузул засвідчені нетипові звороти, слова:

інтитуляція: „Ego in Deo Leo princeps d(o)m(i)nus Russiae Terrae";

інскрипція: „Donaui servo meo dilecto generoso Danilo de Kolczyce";

санкція: „quia illi non ex gratia tantum nostra sed et pro meritis eius haec donavimus";

коробораціа: „In cuius rei memoria(m) manu mea subscripsi ec[c]e ego Leo princeps Russiae. Locus sigilli dentalis".

2. Помітна значна деталізація реалій у клаузулі *диспозиції*, зокрема у першій її частині, у якій називаються потоки, потічки, джерела, гори і пагорби, що не типове для XIII — початку XIV ст., частковим є сам об'єкт князівського надання — „потік Яблонка".

3. Насторожує нехарактерне для князівської епохи формулювання у грамоті клаузули *коробораціі*, згідно з яким князь „руку свою приклав" під документом. Чомусь ні одна з автентичних грамот і підробок, писаних від імені князя Лева Даниловича і Лева (крім фальсифікату домініканському монастиреві XVIII ст.), не засвідчує згадок про підпис князя. Викривальним є й те, що самого підпису текст грамоти не фіксує. Водночас із того ж тексту відомо, що печатка відтискалася на площині матеріалу, від чого залишились сліди (пор.: „Locus sigilli dentalis"), а не кріпилася на шнурі чи пергаментному пояску до документа. Такий спосіб засвідчення не характерний для князівської канцелярії XIII — початку XIV ст. З цього випливає й інше запитання: на якому саме матеріалі писався документ? Навряд чи тоді міг використовуватися папір.

4. Не цілком переконливим для давньоукраїнського тексту-протографа є латинський переклад.

Немає найменшого сумніву, що підставою для створення фальсифікату послужили майнові суперечки між спадкоємцями та новими власниками або між спадкоємцями і самбірським староством за згадану в документі землю обабіч „потоку Яблонка", зокрема, коли посаду самбірського старости у 1529 р. обійняв Єжи (Юрій) Мнішек (Інкін, с. 58—59 та ін.; пор. також: III, № 8, 15—16 та ін.). Конкретні причини нині не відомі. Можемо лише здогадуватися, що однією зі сторін суперечки могла бути родина Стрільбицьких, бо саме сім'я Стрільбицьких порушує згадку, яку фіксують писемні пам'ятки протягом XVI—XVII ст.

Документ відомий в одному дипломатичному виді та трьох списках.

1. (Пшеремб.). Список підканцлера коронної канцелярії Йоана Пшерембського. Створений 8 червня 1556 р. у Варшаві у складі підтвердного документа короля Сигізмунда II. Лат. мова. Місце зберігання оригіналу королівського трансумпту зі списком грамоти князя Лева сьогодні не відоме.

2. (Домб.). Список підканцлера коронної канцелярії Йоана Домбського [?]. Створений 13 липня 1582 р. у Гродні. У документі король Стефан Баторій підтверджує і повністю наводить трансумпт документа короля Сиґізмунда II з 1556 р. (**Пшеремб.**), який містить текст грамоти, писаний від імені князя Лева. Підтвердження відбулося на прохання шляхетного Матвія і священиків Івана та Василя Стрільбицьких та інших членів родини. Лат. мова. Місце зберігання оригіналу, писаного від імені короля Стефана Баторія, сьогодні не відоме.

3. (ПҐС). Список Перемишльського ґродського суду Створений 18 серпня 1621 р. у складі підтвердного документа короля Стефана Баторія з 1582 р. (**Пшеремб.**), який у свою чергу підтверджує трансумпт короля Сиґізмунда II з 1556 р. (**Домб.**), і вписаний у формі обляти в ґродську актову книгу. Внесення документа у книги Перемишльського суду відбулося на прохання Григорія Стрільбицького (ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 339, арк. 1552). Лат. мова. Чітке канцелярське письмо XVII ст. Текст містить низку помилково написаних слів: „terrentem“ замість „torrentem“; „fractib(us)“ замість „fructib(us)“; „ipimet“ замість „ip(s)imet“ та ін.

Документ не публікувався.

Текст документа латинською мовою

У цьому виданні текст подаємо за списком **ПҐС**.

Ego in Deo Leo princeps d(o)m(i)nus Russiae Terrae donaui servo meo dilecto generoso Danilo de Kolczyce in Samboriensi tractu torrentem[1] Jablonka cum omnib(us) torrentib(us) et scaturiginib(us) de circu(m)stantib(us) montib(us) in se decurrentib(us) utpote Lewarda [?], Smolenka et reliquis cum monte Czeresznia dicto collib(usque) eius Swinczoro [!] et reliquis, cum omnibus fructib(us)[2] cum quibus ip(s)imet[3] tenuimus cum agris, cum ulvis, cum quercetis, cum pinetis, cum fagetis et glandib(us) suis cum barciis et omnib(us) utilitatib(us) que eius industriale non fuerit piger at devenire potest dedimus vero ei in sempiterna saecula et posteritati suae.

Qui vero vellet frangere has lit[t]eras nostras iuditiu(m) habebo cum eo coram deo quia illi non ex gratia tantum nostra sed et pro meritis eius haec donavimus.

In cuius rei memoria(m) manu mea[4] subscripsi ec[c]e ego Leo princeps Russiae.

Locus sigilli dentalis.

[1] У рукописі помилково „terrenten“; [2] У рукописі — „fractib(us)“; [3] У рукописі помилково „ipimet“, [4] У рукописі „manum meam“ — дослівно „підписав свою руку“

Переклад

Я, Лев, володар від Бога [і] пан Руської землі, подарував моєму милому слузі, шляхетному Данилові з Кульчиць, потік Яблуньку на Самбірському гостинці [тракті] разом з усіма потічками та джерелами, які впадають до нього з навколишніх гір, а саме: Леварда, Смоленка та інші, а також з горою, що зветься Черешня, та з її пагорбами Свінчоро [!] й іншими, і з усіма користями, яких ми самі заживали: ґрунтами, лісами, дібровами, борами, бучинами та їх плодами, бортями і всіма вигодами, які зможе принести йому його заповзятливість, якщо не лінуватиметься. Отже, надали це йому і його нащадкам вовіки віків.

А коли б хто надумав порушити цей мій лист — стану з ним на прю перед Богом, оскільки ми подарували це йому [Данилові] не тільки з нашої ласки, але й за його службу.

На чинність цього акта я, володар Русі Лев, руку свою приклав.

Місце зубчастої печатки.

РОЗДІЛ IV

ЗГАДКИ ПРО АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА XIII — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТОЛІТЬ У ТОГОЧАСНИХ І ПІЗНІШИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПАМ'ЯТКАХ

ВСТУПНІ УВАГИ

Для більш повного уявлення про репертуар документальних матеріалів Галицько-Волинського князівства необхідно також володіти інформацією про згадки актів і документів у тогочасних і пізніших писемних пам'ятках. Вони дійшли до нас найчастіше у формі коротких нотаток, цитат, реґестів. Засвідчені згадки і як контекстуальні вказівки або лише натяки на існування можливих актів чи документів у зв'язку з їх пересиланням, підтвердженням, а ще частіше використанням у судах та інших державних інституціях. Згадують про давні галицько-волинські акти та документи люстрації, ранні архівні описи тощо.

Зміст публікованих згадок про акти та документи, що стосуються галицько-волинських земель, порівняно обмежений і у більшості випадків умовний. Багато з них нині не піддається реконструкції (звичайно, крім тих, для яких збереглися повні тексти). Ми часто не знаємо осіб-контраґентів, які виступають у документі, характеру трансакції, яку засвідчує згадка про документ, не кажучи про деталі, пов'язані, наприклад, із наданням, розмежуванням, даруванням або купівлею-продажем земель чи поселень (ніде у них не йдеться про обов'язки чи повинності сторін); не до кінця відомий зміст цілого ряду згадок із міжнародного листування. Не знаємо, наприклад, які „відповідні документи та угоди" були укладені між Тевтонським Орденом і князями — предками князя Юрія Тройденовича, про котрі йдеться у листі князя з 1327 р. (I, № 9), або на чому (на яких документах) основувалися раніше союзи з цим орденом князів „Романа, Данила, Лева, Юрія та Андрія разом із найсвітлішими знатними панами, колись генеральними маґістрами Пруссії" („scilicet Romanus, Daniel, Leo, Georgius et Andreas cum excelle(n)tis simis p(ri)ncipibus dom(in)is olim Pru(s)si[a]e g(e)n(er)alibus magistris") (I, № 10, див. також № 11). Ще умовнішими є ті згадки, які репрезентовані лише термінами на означення актів і докумен-

тів, наприклад, ***лист, привілей*** *або* ***прохання, благання*** *та ін. (пор. Розділ II. Вступні уваги). Ширші відомості про сюжети згадок і можливих контраґентів дістаємо, хоч це трапляється дуже рідко, із супровідних документів або документів-відповідей, що характерне для папських послань, ще частіше з підтверднних документів королівських, старостинських та інших канцелярій, із актів обстеження і протоколів урядових комісій тощо. Але ці відомості, як відзначалось раніше, дуже приблизні. Проте, незалежно від ступеня повноти інформації, яку вони несуть, немає підстав досліджувані згадки під час вивчення загальної кількості актів і документів не зауважувати, а ще більше недооцінювати у процесі аналізу документальної спадщини Галицько-Волинського князівства. Потреба у виявленні та обліку цього* ***виду документів*** *більш ніж очевидна. Спроба пошуку і якнайповнішого виявлення згадок про актові та документальні пам'ятки вказаного періоду, їх систематизація та публікація, незалежно від різної повноти відображеного у них змісту, дипломатичних характеристик і рівня достовірності у контексті документів XIII і пізніших століть, у такому обсязі пропонується вперше.*

* * *

Згадки про галицько-волинські документи, поряд із повними текстами актів і документів князівства, були відомі в XIX ст. Варто хоча б переглянути публікації писемних джерел ватиканських архівів, у контексті яких засвідчено згадки і натяки про надсилання папі листів князем Данилом та іншими князями. У 1246 р. папа Іннокентій IV заявляє: ми охоче „відгукнулися на твої [князя Данила] прохання і доброзичливо вислухали твої просьби [...] Схилені твоїми благаннями, [що] й підтверджуємо сьогоднішнім листом" („Tuis itaque supplicationibus inclinati [...] et nostra protectione suscipimus, et pr[a]esentis scripti patrocinio communimus") (IV, № 1); або 1247 р.: „просив нас [князь Данило] з належною поштивістю у спеціальному листі і через недавно присланих із цією метою послів" („sua misericordia illustravit per litteras speciales et nuntios") (IV, № 6).

Прямі згадки про документи князя Лева містяться у підтвердних документах польського короля Казимира III. З них нині знаємо, що у князівських документах ішлося про даруван-

ня і купівлю-продаж князем земельних посілостей і сіл, які пізніше підтверджував і засвідчував король. Згадано „лист чи привілей, який він [власник-прохач] має від найяснішого володаря Русі Лева на села Розбір і Угерці" („litteras seu privilegium, quod habuit illustrissimi principis Leonis ducis Russiae super villas suas Rozborz et Uherce") (1358, IV, № 11); або: „лист, що адресований і виданий Ходкові [...] славетним володарем князем Левом на село Хлопчичі" („seu lit[ta]eram privilegiarem sibi et suis[t] successoribus legitimis a inclito principe duce Leone nostro predecessore clarissimo, super villam Chlopczyce dictam") (1360, IV, № 12); або ще згадка: **„абыхо" потве"дили кназа Львовы листы• и иныⷦ старыⷦ кнази" листыⷦ"** (1361, IV, № 14).

Згадки про давні князівські акти чи документи такого характеру виявлено у підтвердженнях, що їх видала канцелярія короля Владислава II у XIV — на початку XV ст. (див.: 1389, IV, № 15; 1403, IV, № 18 та ін.), у документах старост Руської землі. Наприклад, староста Кракова, дідич міст Мельштина та Самбора Спитко згадує у своєму документі „село Яриловичі [...] з підтвердними актами й привілеями наших попередників, князів Руської землі" („recepimus villam ipsius Iarilowicze [...] cum munimentis et privilegiis ducum Terrae Russiae, praedecessorum nostrorum") (1392, IV, № 16); галицький і снятинський староста Петраш, правдоподібно, визнає границі села Васичина, спираючись на якийсь князівський документ: **„оу той граници• покола ему• кнѣзъ Левъ оуѣхалъ• и мы емоу тола оуѣхали• по та знамена"** (1401, IV, № 17) тощо.

Вже у XIX ст. у науковій літературі зроблено спроби дати оцінку окремим згадкам про князівські акти та документи. Це роблять А. Петрушевич, а згодом М. Грушевський, І. Линниченко та ін. В оцінці М. Грушевського всі відомі у другій половині XIX — на початку XX ст. згадки про акти та документи подаються у контексті загальних відомостей про галицькі документальні матеріали княжої доби, а до тих згадок, експонентом у яких виступає князь Лев (або Лев, син Данила), вчений ставиться з недовірою і не визнає їх. Вони, як і тексти документів (див. I і III розділи), писаних від імені того ж князя, вважаються фальсифікатами. Отже, таке трактування вже від самого початку прирікало відомі та невідомі згадки про галицько-волинські акти та документи на недооцінювання, відповідно, й подальше нехтування ними при використанні з науковою метою: „Розуміється,

не маючи в руках сих грамот [тобто грамот, про які маємо згадки], ані навіть ширше, поданого змісту їх,— пише М. Грушевський,— трудно судити про їх автентичність, але те, що можна сказати про них [...] говорить против них, а не за них"[1]. *Під час аналізу одних із найранішних згадок, зокрема, трьох князівських документів, що відомі з підтвердних документів польського короля Казимира III 1360 і 1361 рр. (IV, № 12—14), М. Грушевський виходив з відомого засновку, який застосував для оцінки Левових актів і документів (див. Розділ III. Вступні уваги), а саме про „відсутнє дарування" князями земель, а водночас і купування їх у Галичині. Він однозначно констатує: „[...] ми не маємо ніяких вказівок, аби в давній Руси була така практика, щоб князі потверджували [!] осібними грамотами контракти купна"*[2].

Іншої думки дотримується І. Линниченко. Він припускає, що не всі відомі згадки про акти чи документи засвідчують автентичні документи, однак, якщо йдеться про розглядувані згадки документів, експонентом у яких виступає князь Лев, то не погоджується з М. Грушевським у тому, що явище надавання, купівлі-продажу нерухомостей, засвідчене у згадках, було відсутнє у Галицькій землі (за М. Грушевським, „ніяких слідів роздавання князями земель" немає). Такі твердження І. Линниченко вважає безпідставними і як доказ наводить ряд опертих на джерела історичних фактів, що їх заперечують і відхиляють[3].

* * *

Наукова вартість і значення згадок про акти та документи, очевидно, не потребують спеціальних доказів. Під час їх виявлення і подальшого аналізу взято до уваги всі нині відомі, а також ті згадки про документи, які досі невідомі і вперше виявлені. До них, як відзначалося, відносимо тексти, в яких подано хоч найменші відомості про той чи інший акт або документ. Це може часто випливати навіть із ситуативного контексту джерела — носія згадки. У тих ситуаціях безпосередньо не вказано на документ чи будь-який писемний акт, хоч у його наяв-

[1] Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти...— Т. XLV.— С. 18.

[2] Там само.— С. 18—19

[3] Пор.: Линниченко И. А. Грамоты галицкого князя Льва.. — С. 93—101 та ін.

ності у минулому немає підстав сумніватись. Так, самбірський староста Сташко з Давидова встановлює межу між селами, яка була „и за князя Юрья· и за ины многыхъ державець" (1422, IV, № 23). У першій половині XIV ст. навряд чи встановлювалися границі земельних володінь без запису. Підтверджують це папські бреве, надіслані в Україну (див. далі), тощо.

Порівняно часте засвідчення згадок про давні галицько-волинські князівські документи у пізніших документальних матеріалах (а водночас і використання повних текстів документів) указує, крім того, на популярність цих документів у часи панування Речі Посполитої на території Галичини). Звичайно, йдеться про згадки як достовірних, так і недостовірних, пізніше сфабрикованих актів і документів. Останні також залишаються поза увагою. Інакше й не може бути. Наявність неавтентичних актів і документів віддзеркалює реальний стан справ щодо правових відносин у Галичині та на Волині і функціонування цих документальних пам'яток у XIV—XVIII ст. Щодо дипломатичної оцінки згадок, зокрема, що стосується достовірності, то сьогодні статистика така: 1) автентичні або ті, стосовно достовірності яких немає сумнівів (їх текст і тексти різних супровідних джерел не дають підстав не вірити у їх автентичність), репрезентовані 22 одиницями; 2) сумнівні стосовно своєї достовірності згадки або ті, автентичність яких можна трактувати двояко,— 20 одиниць; 3) неавтентичні — 74 одиниці. Як випливає з підрахунків, неавтентичних набагато більше. Проте така їх кількість зовсім не пов'язана з реальною кількістю фальсифікатів, а лише з повторюванням одних і тих же згадок в актах і документах протягом багатьох років[*].

Серед указаних згадок на окрему увагу заслуговують ті згадки про акти та документи, про які не маємо жодних інших і докладніших відомостей. Вони сьогодні становлять єдину збережену інформацію про існування того чи іншого втраченого або досі не виявленого тексту акта чи документа. Під цим оглядом це, звичайно, виняткового значення писемний актовий матеріал. Крім того, виявлення згадок істотно доповнює загальний список актів і документів, що належать до XIII — першої половини XIV ст., а це у свою чергу не лише змінює погляд на кількісні характеристики загального репертуару документальних

[*] Пропонований поділ згадок, відповідно, їх статистика умовні

матеріалів указаного часу, але й відомості про сферу їх використання, поширення і функціонування у різних царинах суспільного життя як усередині князівства (особливо це стосується суспільно-економічних відносин і трансакцій навколо землі та інших нерухомостей), так і контактів тогочасних Галичини та Волині із закордоном. Наявність різних згадок про акти та документи певною мірою також зумовлює перегляд досі існуючих оцінок актів і документів у контексті українського середньовічного джерелознавства та архівознавства і діяльності канцелярій князівства як адміністративно-державних, так і культурних осередків країни. Виявлені згадки про акти та документи дають можливість дещо по-іншому трактувати пізніші заходи щодо фальсифікації документів (пізнавальними стосовно цього є їх кількість і географія, принаймні щодо тих документів, які писалися від імені князя Лева — Лева, сина Данила, чи Лева, сина Юрія).

Нині, незважаючи на багато повторень, виявлено 116 згадок про акти та документи. І це, напевно, не всі випадки. Така кількість згадок досі не була відома, тим більше ніколи не вводилася в науковий обіг. При ретельному обстеженні навіть доступних документальних джерел як підстави для їх виявлення це число, за попередніми підрахунками, може збільшитися щонайменше на третину Саме на основі текстів чи варіантів текстів (інколи значно перероблених) дізнаємося про існування досі невідомих 17 актів і документів (окремі з них повторюються), а також 199 відомих, бо збереглися їх повні тексти чи фраґменти текстів. Ураховуючи відносність такої статистики, яка повністю залежить від кількості виявлених фіксацій згадок в обстежуваних документальних матеріалах, найчастіше згадуються грамоти, писані від імені князя Лева, сина Данила. Грамота, видана для кафедрального собору Успіння у Крилосі, була чи не найпопулярнішою. Друге місце за кількістю засвідчень посідає грамота Миколаївській церкві у Львові та інші. Грамота, писана від імені князя Романа і княгині Анастасії, посідає третє місце за кількістю списків. Документи, зміст яких нині невідомий, як правило, згадані лише раз і в одному списку (пор. IV, № 9—12, 14, 16, 18, 20 та ін.).

У яких джерелах найчастіше подані згадки (та їх списки) про досліджувані акти та документи XIII — першої половини XIV ст.?

Список джерел із засвідченнями згадок про галицько-волинські акти та документи (достовірні й ті, які сьогодні прийнято відносити до пізніших підробок, що за змістом відповідають або можуть відповідати часу Галицько-Волинського князівства), порівняно значний і різноманітний у видовому та типологічному значеннях[4].

Найчастіше згадувано ці акти та документи у ***вступних протоколах*** *підтвердних документів (т. зв. трансумптах), що створювалися від імені королів у державних канцеляріях. Згадки засвідчені й у документах різних нижчих адміністративних інстанцій — старостинських і міських урядів. Вони фіґурують також в ухвалах судів підсумкових актів державних комісій, протоколах їх обстежень, рішеннях ревізорів і люстраторів маєтностей. Виступають згадки у записах Коронної і Литовської метрик, не кажучи про актові книги ґродських і земських судів. Поодинокі згадки містяться в офіційному листуванні духовних сановників, в актах візитацій парафій, а також в окремих діловодних реєстрах давніх відомчих архівів, інвентарях і описах. Непрямі згадки про князівські документи зафіксовані у канцелярських записах папського листування, т. зв. ватиканських табулях тощо. Відомості про це дають також посилання на рукописні джерела та літературу, що подана під кожним текстом публікованого акта чи документа; див. далі також рубрику „Експонент чи створювач акта або документа, у якому зафіксована згадка про давній галицько-волинський акт або документ" (Табл. 2).*

Отже, згадки про галицько-волинські акти та документи засвідчені у найрізноманітніших видах і типах рукописних документальних матеріалів. Утім, якщо до другої половини XVI ст. це були майже виняткова документи, що виходили з державних інституцій, серед яких найчастіше траплялися королівські, князівські, старостинські та інші грамоти, то з другої половини

[4] Для виявлення згадок про акти та документи бралися до уваги тільки документальні матеріали. Наративні пам'ятки середньовіччя не розглядались (див. Розділ II книжки). Так само не використовувались згадки, основані на документальних пам'ятках із творів таких авторів, як Я. Длугош, А. Бзовій, Т. Правський, С. Окольський, М. Стрийковський, Й. Б. Зиморович, Ф. Сафонович, а також Л. Кишка, В. Татіщев та ін. Подані у їх творах акти та документи, як правило, перероблені й розмиті авторськими сюжетами. Для них характерне також уживання надуманих текстів або текстів, що належать до фольклорної творчості.

XVI і до середини XVIII ст. цей склад документів поступово змінюється, останніх стає щораз менше, а переважають майнові описи, акти комісій у майнових суперечках, люстрації, а також офіційне та приватне листування, нарешті, як відзначалось, їх вносять на свої сторінки різні діловодні та архівно-облікові реєстри й описи. У XVIII ст. лише раз у королівській грамоті знаходимо згадку про галицько-волинський документ, експонентом якого був князь (IV, № 96).

Водночас зауважено, що до 70—80-х рр. XVI ст. галицько-волинські князівські та інші акти та документи згадуються майже виняткова для юридичних потреб. Згодом ці функції розширюються. Згадки про давньоукраїнські документи знаходимо у текстах, які здебільшого виходять за межі правових стосунків, використовуються у документах загального і громадсько-суспільного значення, а також в історіографічних працях. За всіх обставин згадки, як, зрештою, і досліджувані галицько-волинські акти та документи взагалі, фіґурують у поточному житті краю протягом усіх п'яти століть після зникнення Галицько-Волинського князівства з політичної карти Європи.

Те, з якою увагою ставилася, наприклад, вища адміністрація Речі Посполитої, в тому числі польська королівська і литовська князівські канцелярії, до галицько-волинських грамот, які раніше видавалися від імені князів, ілюструє той факт, що їх упродовж 1352—1726 рр. постійно розглядувано, про них ставилось питання у державних установах різного рівня, а також на сеймах і сеймиках. Ці акти та документи згадують (і часто підтверджують) аж у 52 випадках 15 різних польських королів (багато прикладів) і литовський князь Олександр (IV, № 32) (див. Табл. 1). Найбільше цих згадок містять документи, що виходили з королівської канцелярії Сиґізмунда II. Протягом 1549—1566 рр. цей король 17 разів підтверджує галицько-волинські князівські документи (у 1550, 1552, 1557, 1566 рр. припадало по два підтвердження, у 1549 і 1556 рр. — по три), трапляються випадки, що на один день (27серпня 1549 р.) припадало аж три різні підтвердження документів (IV, № 39—41).

Подаємо загальну статистику згадок про давньоукраїнські князівські оригінальні або перекладені, автентичні чи сфабриковані пізніше акти та документи з галицько-волинських земель, що наведені у документах польських королів і литовського князя Олександра:

Таблиця 1

№	Канцелярії польських королів і литовських князів	Роки підтверджень актів і документів, у контексті яких уміщено згадки	Номери актів і документів із згадками у книжці
1	Казимир III	1352, 1354, 1358, 1360, 1361 (2)	№ 9, 10, 11, 12, 13, 14
2	Владислав II	1389, 1403, 1407, 1415, 1421 (2)	№ 15, 18, 19, 20, 21, 22
3	Казимир IV	1448 (2), 1458, 1469, 1470	№ 25, 26, 27, 28, 30
4	Ян Ольбрахт	1497	№ 31
5	Олександр — литовський князь	1498	№ 32
6	Олександр	1506	№ 34
7	Сигізмунд I	1509, 1524, 1535	№ 35, 36, 38
8	Сигізмунд II	1527, 1549 (3), 1550 (2), 1552, 1555, 1556 (3), 1557 (2), 1558, 1562, 1566 (2)	№ 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 61, 62
9	Стефан	1581, 1582, 1585	№ 65, 66, 69
10	Сигізмунд III	1601, 1606	№ 74, 76
11	Владислав IV	1642, 1648	№ 83, 85
12	Ян Казимир	1659, не раніше 1661 р.	№ 89, 90
13	Ян III	1691	№ 94
14	Август II	1726	№ 96

Подібно вміщують згадки про грамоти, писані від імені князів, галицький і снятинський староста Петраш у дарчій 1401 р. (IV, № 17), згаданий самбірський староста Сташко з Давидова у 1422 р. (IV, № 23), мечник Волинської землі Тимофій Висоцький 1608 р. (IV, № 77), львівський староста Станіслав Боніфацій Мнішек 1640 р. (IV, № 82) та ін.

Не спиняємось на переліку інших державних сановників, що виступають експонентами документів. До них належать також духовні особи різних рангів, див., наприклад, IV № 100—102 та ін., у яких згадуються писані від імені князів грамоти (див. далі). Можна ще назвати великого князя литовського, руського і жмудського Олександра (IV, № 32), інструкції послів на сейми та багато інших.

Трапляється чимало згадок про грамоти, писані від імені князя Лева або Лева, сина Данила, та інших князів-експонентів, зокрема, князя Романа, з архівних інвентарів і літератури, тексти-оригінали чи списки яких не вдалося виявити. Це грамота князя Русі Лева слузі Сенькові Татариновичу на дворище Дібро-

ва (Dąbrowa) на Самбірщині (грамота мала б бути писана у Самборі, 1265); грамота князя Русі Лева слугам на маєтність Латинів (Latinow?) у Перемишльському повіті[5]; грамота князя Русі Лева для слуги Дем'яна на село Тинин (Tinin) у Перемишльській землі[6]. Відома також згадка про якийсь документ для села Кульчич з датою 1282 р. (див. III, № 8), який облятовано у 1765 р. родиною Кульчицьких у Перемишльському ґродському суді[7]; грамота з датою 1291 р. на село Нанчівку (пізніше Нанчівка-Воля)[8]. Серед джерел виявлені згадки про грамоту для міста Самбора (Старий Самбір)[9]; сіл Нікловичі (село лежить „бл. джерел р. Вишні"), Ляшковичі[10]; грамоту на село Покрова[11]; якийсь документ для Луцької (?) єпископії 1319 р.[12] та інші[13].

---

[5] Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scriptorum et monumentorum quaedecumque in Archivo Regi in arce Cracoviensi continentur confectum A[nno] D[omini] 1684 / Ed[itur] E. Rykaczewski.— Paris, 1862.— P. 249

[6] Halecki O. Z Jana Zamojskiego Inwentarza Archiwum Koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku // Archiwum Komisji historycznej PAU.— Kraków, 1919.— T. XII.— S. 212 (в інвентарі s. 156).

[7] ЦДІА України у Львові, ф. 856, оп. 1, спр. 126, арк. 127 зв.

[8] [Коссак Е.] Короткій погляд на монастыри и на монашество руске.. // Шематизмъ провинціи св. Спасителя чина св. Василя Великого в Галиціи.— Во Львовѣ, 1867.— С. 187; Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie...— S. 100; див. також. Поборовий реєстр Перемишльської землі, бл. 1640 р. // ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, кн. 361 (?), с. 1483; Budzyński Zd., Przyboś K. Rejestr poborowy Ziemi Przemyskiej z 1628 roku.— Rzeszów, 1997.— S. 110

[9] S[iarczyński] F. Opisanie miasta Sambora...— S. 24; Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie ...— S. 100. Певний натяк на існування у княжі часи в Старому Самборі кафедральної церкви є в акті про „Стан греко-католицької Перемишльської, Сяноцької і Самбірської дієцезії [...] 1761 р.", в основу якого покладено текст витягу з генеральної візитації єпископа Онуфрія Шумлянського (Петрушевич. Сводная гал.-рус. летопись.., ч. II, с. 232). Там само згадане село Волковичі, інакше Бусовиська (с. 232)

[10] Шараневич И. Изследование на поли отечественной географии и истории.— Львов, 1869.— С. 86

[11] Susza J. Phoenix tertiato redivivus albo starożytny chełmskyi Panny y Matki ...— Zamostii, 1644.— P. 52; за даними І. Шараневича,— „Покровка" (Шараневич И. Изследование.., с. 84).

[12] Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scriptorum et monumentorum...— P. 249

[13] Див.: Востоков А. Описание...— С. 116; Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. na Wawelu, zesp. Teki Sznajdera, N 903. Якісь грамоти князя Лева виявив Б. Барвінський у колишньому Архіві ґродських і земських актів у бернардинському монастирі (Лукань Р.-С. Могила князя Лева й лаврівський некрополь // Лавра. Часопис монахів Студитського Уставу.— Львів, 1999.— Ч. III.— С. 41), але сьогодні не відомо, про які документи йшлося і який їх зміст

Що засвідчують виявлені згадки?

Поняття „згадка", як особливий „документальний, дипломатичний вид", свідчить про те, що маємо справу аж ніяк з неповним і часто неоднозначним щодо вираження змісту актом чи документом. Як правило, „згадка" є залишковим явищем стосовно повного тексту акта чи документа. У зв'язку з цим смислове навантаження згадки, з одного боку, ніколи не є повною мірою доступне для дослідження, з другого — об'єктивно не підлягає однозначному сприйняттю та оцінці, бо прямі реалії для її пізнання, із цілком об'єктивних причин, обмежені. Виявлено також згадки, які вказують лише на те, що лише, правдоподібно, йдеться про якийсь акт чи документ, і не більше.

Тому багато згадок, тексти чи варіанти текстів яких збереглися, за своєю сутністю (і природою) можуть виконувати лише допоміжну роль для підтвердження чи заперечення існування актів або документів, а також явищ, які стосуються змісту. Про них напевно знаємо лише те, що вони є, а також, що репрезентують втрачені або підтверджують наявність раніше існуючих, а нині втрачених актів.

Загалом усі відомі нині згадки про акти та документи за змістом умовно можна поділити на дві групи: 1) згадки про акти та документи, які стосуються внутрішнього життя країни, і 2) згадки про акти та документи, що засвідчують зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні контакти князівства з іншими землями чи державами.

Перша група згадок про акти та документи у більшості випадків відображає заходи, пов'язані зі земельними володіннями — даруванням земель князями, купівлею-продажем, розмежуванням земель і обжилих маєтностей, заповіданням приватними особами нерухомого майна та ін. У деяких згадках засвідчено кілька заходів, наприклад, про право на заснування села, будівництво храму і встановлення меж земельних угідь тощо. Власне, досліджувані згадки, подібно до актів і документів, зміст текстів яких відомий, інформують про справи, пов'язані з володінням землею на правах власності. Коли поряд із виявленими згадками існують повні тексти (такі приклади відомі, пор. I, № 3 і IV, № 29; або III, № 8 і IV, № 48, 112; або III, № 9 і IV № 53, 90, 97 та ін.), згадки скорочено повторюють їх зміст, і на основі текстів актів і документів зміст згадок повністю відтворюється.

В інших випадках, як мовилось, розкриття змісту (навіть при наявності певних супровідних джерел) обмежене або зовсім неможливе. Втім, з-поміж згадок, як відзначалося, виняткове значення мають ті, зміст яких інформує про акти чи документи, пов'язані з невідомими земельними трансакціями, заснуванням осель, будівництвом храмів тощо. Тільки завдяки їм ми про це маємо можливість нині дізнатись. Серед виявлених матеріалів найпоширенішими, однак, є згадки, які інформують про:

дарування землі та інших угідь, а також осель (IV, № 9—12, 14—15, 18—22, 25—28, 34, 36—37, 39—50, 54, 56—57, 59, 62, 65, 74, 77, 82, 85, 87, 89—90, 94—96, 104 та ін.);

*встановлення меж сіл і земельних маєтностей „**поколѧ ему кнѣзъ Левъ оуѣхалъ**“(IV, № 17); або як було „**за кнѧзѧ Юрьꙗ и за ины многыхъ державець**“ (IV, № 23), згідно з „дарчими привілеями Лева та інших князів“ („vigore privilegiorum donationis Leonis et aliorum ducum“) (IV, № 35, 79 та ін.);*

купівлю осель разом з належними до них земельними угіддями (IV, № 13);

заповідання спадкового маєтку, наданого „князем Левом“ (IV, № 33);

суперечки за право власності та зверхність над нерухомим майном і маєтностями, під час яких фіґурують князівські або писані від імені князів акти чи документи (IV, № 71—72, 98);

встановлення мита (IV, № 51);

пред'явлення князівських актів і документів судовим чинникам, перевірку і оцінку їх дипломатичної вартості (IV, № 24, 29, 57—60, 63);

втрачені „листи та привілеї, що писані руською мовою і видані колись пресвітлої пам'яті володарями Русі“ (IV, № 64);

призначення комісій для визнання князівських документів дійсними (IV, № 65—66, 99);

підтвердження документів, „наданих покійними попередниками нашими, королями та князями“ (IV, № 31—32, 52, 55);

спеціальні записи князівських документів у судово-адміністративні книги Руського воєводства (IV, № 80, 91, 112);

складання князівських документів у дипозитарії (IV, № 81); князівські документи у переліках різних документів (IV, № 69).

Поданий список засвідчує найбільш поширену тематику, пов'язану зі згадками.

Друга група згадок про акти та документи Галицько-Волинського князівства стосується зовнішніх зв'язків князівських дворів і князівства із західними країнами, Кримом. На противагу документам, які дійшли до нас в оригіналах або реконструйовані з літописів і літописців (I, № 4, 11—14; II, № 4, 12, 25—26, 29—30, 32, 54 та ін), вони засвідчують, насамперед, контакти з римською курією. Їх зміст відображений у папських бреве, що надсилались курією з Ліона князеві Данилу Романовичу, а у двох випадках — ще братові, князю Василькові і синові Данила (правдоподібно, князеві Леву) у 40-х рр. XIII ст. Одна згадка стосується контактів з Литовським князівством (люди з Литви за князя Лева поселялись у Галичині), друга — караїмів і їхнього ймовірного запрошення князем Данилом переїхати з Криму в Галич.

У згадках, що стосуються контактів з папою Інокентієм IV, поінформовано про прохання князя Данила Романовича прийняти Галицько-Волинське королівство під зверхність римського престолу (IV, № 1), про відрядження на Русь, згідно з побажаннями князя Русі Данила, ченців-проповідників (домініканців) Олексія з Богемії та його товариша (IV, № 2—3), про згоду папи на дотримання єпископами і священиками України-Русі традиційних релігійних обрядів (IV, № 4). Із цих бреве дізнаємось також про задоволення прохань галицько-волинських князів, повернення незаконно забраних у них спадкових володінь (IV, № 5), про надсилання „спеціального листа" князем Данилом Романовичем і доручення у зв'язку з цим папському легатові для Русі Альберту закликати вище духовенство і руських вельмож до єднання з римською церквою (IV, № 6). Окрему сторінку становить інформація про виконання „прохань" галицько-волинських князів щодо охорони та заступництва папою перед ворожими втручаннями в їхні володіння (IV, № 7), про дозвіл „найяснішим королю Данилові і Василькові — королю Лодомерії, братові його і

синові Даниловому" заборонити хрестоносцям та іншим чужинцям набувати володіння на Русі (IV, № 8).

До цього типу згадок належать сюжети з церковного життя, під час розгляду яких покликаються на листи-грамоти, котрі мали виходити з князівських канцелярій, наприклад, про незаконне передавання „дітей священиків у підданство", що порушує традицію прав і привілеїв, у тому числі „князя Русі Володимира, короля Галичини Данила, його сина Лева" (IV, № 100), або про захоплення ченцями-василіянами кафедри й основного храму Успіння у Крилосі, незважаючи на те, що вона ще „руським князем Левом" була передана світському кліру (IV, № 101). Очевидно, мається на увазі один із варіантів грамоти для кафедрального собору Успіння у Крилосі (III, № 18).

Збереглися згадки про документи князів Романа, Данила, Лева, Юрія та Андрія у документах Юрія Тройденовича, що адресувалися маґістрам Тевтонського Ордену (див. I, № 9—11).

* * *

Якою є будова досліджуваних згадок про галицько-волинські акти та документи XIII — першої половини XIV ст. у контексті тогочасних і пізніших документальних матеріалів? Якими є способи їх вираження і характер оформлення?

Варто окремо наголосити, що форма подання згадок (і їх списків) про акти та документи, відповідно, й спосіб їх вираження, неоднакові. Будова тексту згадок залежить здебільшого не лише від обсягу змісту, який виражає їх текст, але й від типу документальних матеріалів, у яких вони вміщені. Вироблених формулярників для згадок як виду документальних пам'яток, у тому числі давніх галицько-волинських, немає. У королівських трансумптах згадка може подаватись як коротке повідомлення про документ, найчастіше інформація про його наявність, рідше, як порівняно розлоге звідомлення про нього у формі анотації. Остання часто містить, окрім прямого оголошення про документ як явище, також ім'я експонента, інформацію про конкретний об'єкт (предмет), а подекуди й оцінку поданого на розгляд документа. Водночас у ній можуть пропонуватись визначення виду князівського документа, який підтверджується, його мова, заходи, пов'язані з перекладами або транслітерацією дав-

ньоукраїнського тексту. Особлива роль у вивченні і пізнанні цієї інформації належить ***вступним протоколам*** *королівських і старостинських документів. Іншими, хоч і скупішими на відомості про князівські документи, є згадки в актах державних комісій — у них зафіксовані переважно тільки ім'я експонента і об'єкт трансакції — надання, продаж чи заповідання; ще іншими щодо форми і викладу змісту вони виступають у вступних або прикінцевих канцелярських записах актів і документів у книги судово-адміністративних установ, метриках, наприклад, під час облятування текстів актів і документів або у листуванні тощо. Там вони дуже різні щодо обсягу інформації.*

Виходячи зі змісту та структури, виявлені згадки умовно можна поділити на:

згадки, що засвідчені у формі поодиноких слів чи словосполучень (у деяких випадках тільки термінів на означення акта чи документа) із дуже обмеженими відомостями про сам акт або документ, зміст якого покладено в основу цієї згадки. Ширші відомості про нього ґрунтуються лише на ситуативному контексті самих документальних матеріалів, у яких виявлено та з яких походять згадки, а якщо це стосується листування, то й відповідей князівських респондентів;

згадки, подані у формі „розширеної анотації" з показом змісту акта чи документа, у котрий, крім свідчення про документ, ім'я експонента, назви об'єкта, про який мовиться, часто входить ще оцінка (інколи навіть деталізована) внутрішніх і зовнішніх ознак протографа.

Перша група згадок порівняно невелика і представлена небагатьма прикладами:

1246 р., травня 3. Ліон.— Папа Інокентій IV охоче відгукується на прохання князя Данила і, „доброзичливо вислухавши його [Данила] просьби [...] схильний до його благань" („votis tuis libenter annuimus, et petitiones tuas [...] Tuis itaque supplicationibus inclinati"), приймає Королівство під свою зверхність (IV, № 1)[14].

---

[14] Про те, що у папських бреве йшлося про надсилання князями листів-звернень, які інтерпретуються у них як „прохання", „просьби", „благання" (аналогічно, IV, № 2—8), немає підстав сумніватись. Навряд чи такі поважні справи, про які йдеться у цих папських документах, могли передаватись князями усно через послів або з допомогою протокольних записів (див. Розділ II. Вступні уваги). Тим більше, якщо йдеться про іншомовне середовище, куди вони потрапляли. Непрямим свідченням і підтвердженням цього є тогочасне послання папи Інокентія IV

1392 р., грудня 7. Самбір. - Воєвода і староста Кракова, дідич міст Мельштина та Самбора Спитко укладає угоду з Сеньком Дяком, згідно з якою обмінює село Яриловичі „з підтвердними актами й привілеями наших попередників, князів Руської землі“ („cum munimentis et privilegiis ducum Terrae Russiae, praedecessorum nostrorum“) на монастир Созань (IV, № 16).

1497 р., травня 11. Перемишль.— Польський король Ян Ольбрахт на прохання перемишльських райців підтверджує права та привілеї, надані „покійними попередниками нашими, королями й князями“ („q(ua)te(n)us ip(s)orum iura et privilegia per olim antecessores n(ost)ros, reges et principes“) містові Перемишлю (IV, № 31).

1585 р., грудня 16. Луцьк.— Із зізнань королівського коморника Миколи Рокицького про пограбовані речі ризниці соборної церкви святого Івана в Луцьку, серед яких мали зберігатися „привиле" на церковъ мѹрованѹю светое Катерины• привиле" на це^р^ковъ мѹрованѹю светого Ꙗкова• привиле" на Полонѹю• Ѡлешо" Ѡстровокъ• привиле" на Теремное• привиле" на Рожисча• привиле" на замокъ на Жабче и приселки• привиле" на Ѡдирады• привиле" на Те^р^ньки и Сѧ^д^мерты• привиле" на Счелепи̏• привил'" на Дорогоста" Старые• привиле" на Медковь• привиле" на Хрылево• привиле" на Ставокъ по^д^ мелницою• привиле" на име"ꙗ подѡстрозские• привиле" на Колчинъ• привиле" на село Клюки“ (IV, № 70).

Цей перелік можна продовжити. Люстратори Любачівського староства Белзької землі у 1564—1565 рр. констатують, що дідичі Літинські на свої спадкові села Літиню, Тинів і Селище, що у Дрогобицькому повіті, „здавна мають дані від князів привілеї і підтверджені славної пам'яті польськими королями“ („tayą prziwileye zdawna od kxiążąth nadane y przez sławnei pamięczi krolie polskie potwerdzone“) (IV, № 55); у листі з 1766 р., скерованому вищим духовенством Львівського єпископства королю Станіславові Авґусту, мовиться також про якісь „документи

папському легату прусському, лівонському та естонському архиєпископу Альбертові, в якому мовиться, що „наш найдорожчий у Христі син Данило, найясніший король Русі [...] просив нас [йдеться насамперед про захист перед монголо-татарською навалою] з належною поштивістю у спеціальному листі [„per litteras speciales“] і через недавно присланих з цією метою послів“ (1247 р., вересня 7, Ліон, IV, № 6). У зв'язку з цим не до кінця переконливі твердження деяких науковців про те, що папська курія надумувала контакти з князями, апріорно розсилала бреве та булли на Русь, подаючи різну фактологію як доконаний чин, намагаючись таким способом впливати на політику князівства, хоч з боку князівських дворів не робилось щодо цього ніяких заходів.

руських князів і польських королів" („fundusze xiąząt Ruskich y królów Polskich") (IV, № 102) та ін.*

Друга група згадок репрезентована значно більшою кількістю прикладів. Вони містять, як відзначалось раніше, ширшу інформацію про відомі та невідомі нині акти та документи, а також подають невідомі з інших джерел їх характеристики.

Поширеними у цій групі є згадки, у яких констатується факт наявності одного чи двох актів або документів, із засвідченням їх експонентів і об'єкта трансакції:

1358 р., серпня 31. Пришів.— Польський король Казимир III підтверджує Яцькові „лист чи привілей, який він має від найяснішого володаря Русі Лева на села Розбір і Угерці" („litteras seu privilegium, quod habuit illustrissimi principis Leonis ducis Russiae super villas suas Rozbor et Uherce") (IV, № 11);

1403 р., жовтня 11. Медика.— Польський король Владислав II на прохання дідича Іванка Каплича і його братів „показав і пред'явив нам документ щасливої пам'яті князя Лева, нашого попередника [...] на згаданий спадковий маєток, тобто на село Нагірці" („terrigena noster fidelis dilectus, iura ducis Leonis felicis memoriae r[a]edecessoris nostri coram nobis demonstravit et produxit [...] super dicta bona hereditaria videlicet pr[a]efatam villam Nahorcze") (IV, № 18).

1632 р., червня 30. Львів.— Шляхетні Федорія Пузинянка та Василь Літинський, опікуни малолітньої дівчини Анни, вносять опротестування з приводу грабунку депозитарія майна батька підопічної, покійного Адама Літинського, серед цінностей якого були „старовинні привілеї від руських князів, тобто від Данила і Лева" („Przywileie starozytne od xiązą ruskich to iest Danila y Leona") (IV, № 81).

1764 р. вересня 12. Варшава.— Єпископи Феліціян Володкович, Ясон Смогоржевський, Лев Шептицький і Антоній Млодовський звертаються зі спеціальним листом до Священної Конґреґації

---

* Зауважимо, що у записах терміни на означення згадок про акти та документи не в усіх випадках чітко диференційовані. Трапляються, наприклад, такі пари: „litteram sive privilegium", „fundationem seu privilegium", „funduszy alias dokumenty" та ін. Двояке вживання у згадках термінів (відповідно таке трапляється і в повних текстах актів і документів) спостерігається упродовж усього середньовіччя. Ця невиразність у визначенні термінології виходила з не до кінця устійнених характеристик видового складу актів і документів, що побутувала серед писарських служб і в середньовічній дипломатиці взагалі.

Пропаганди Віри в Римі у справі незаконного дозволу польських властей передавати „дітей священиків у підданство", що порушує традиції церковного права „за привілеями спадкових князів Русі Володимира, короля Галичини Данила і його сина Лева" („privilegiis haereditatorum Russiae ducum Wlodimiri, Danielis Haliciae regis et Leonis filiis eius") (IV, № 100).

За формальними ознаками туди можна віднести також ті згадки, у яких вказано на низку актів і документів, що належали не одному, а кільком експонентам, проте тільки один із них названий поіменно:

1509 р., серпня 25. Перемишль.— Польський король Сиґізмунд I, „згідно з дарчими привілеями Лева та інших князів, королів Польщі — наших предків" („vigore privilegiorum donationis Leonis et aliorum ducum, regum Poloniae — praedecessorum nostrorum"), і зізнань членів призначеної комісії розмежовує поля і луги у Перемишлі, а також встановлює право власності, яке викликає суперечку (IV, № 35)

Згадки цієї групи, як відзначалося, репрезентують ширшу інформацію про відомі й невідомі нині акти та документи, а також подають незнані з інших джерел їх зовнішні характеристики. З них дізнаємось, що деякі з представлених оригіналів, наприклад, скріплялись печатками та ін., про які у текстах князівських документів мовиться або ні.

1470 р., січня 3. Перемишль.— Лавничий суд міста Перемишля знайомиться і записує поданий „руський лист чи привілей князя Лева з підвішеною на шовковому шнурку печаткою з простого воску, на якій знак у вигляді зуба" („cu(m) l(itte)ra Ruthenicali sive p(ri)vilegio ducis Leonis cu(m) sigillo subappenso in cordula sericea cera simplici, in ea sig(nu)m ad mod(um) dent(is)") (IV, № 29); з листа дізнаємось про продаж Іванові війтівства у місті Перемишлі та кам'яної церкви св. Миколи.

1549 р., серпня 27. Краків.— Польський король Сиґізмунд II поновлює і підтверджує пред'явлений „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева" („lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis olim Leonis ducis Terrar(um) Rusiae"), який був „скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі й написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота" (IV, № 39).

Після 1685 р.— В акті розмежування земель сіл Страшевичі і Тарановичі згадано „давній привілей, писаний на пергаменті руським письмом, князя Русі Лева, сина короля Данила, який через стародавність не могли прочитати, насправді виданий у Львові 8 жовтня 6800 року від створення світу" („commonstravit privilegium in vetera tum in pargameno rutheno idiomate scriptum principis Russiae Leonis filii regis Danielis, quod perlexi ob vetustatem non poterant, de actu et data illius Leopoli die Octava Mensis Octobris, anno a creatione mundi sex millium octigentorum"). Крім того, відомо, що цей же привілей не мав князівського підпису (!) і засвідчувався „старовинною печаткою" (IV, № 92). Цього типу згадки містять ще й іншу інформацію.

* * *

Привертає увагу також хронологія досліджуваних згадок. Незважаючи на те, що всі згадки відображають княжу добу, яка здебільшого пов'язана та залежить від часу написання документальних матеріалів, у яких виявлені і звідки взяті згадки. Деякі з них датуються приблизно. Загалом поява досліджуваних згадок не обмежена якимось одним чи двома століттями. Часовий діапазон, упродовж якого виступають згадки про акти та документи, охоплює XIII—XVIII ст. Одна зі згадок фіксується лише першими десятиліттями XIX ст.

Водночас виявлені згадки, хронологія яких близька до реального змісту Йдеться, наприклад, про згадки, що походять із відповідей точно датованих папських бреве. Зауважимо, що згадки, які з'явилися, принаймні у XIII—XVI ст., мають виняткову цінність, бо у більшості випадків фіксують невідомі досі акти та документи. Найбільше згадок припадає на XVI ст. У XVII ст. і пізніше з'являються здебільшого повторення з попередніх століть.

Подаємо хронологію засвідчень відомих згадок про галицько-волинські акти та документи XIII — першої половини XIV ст. у тогочасних і пізніших джерелах, а також експонентів та створювачів, які їх використовують у своїх документальних матеріалах.

Таблиця 2

Століття	Експонент чи створювач акта або документа, у якому зафіксована згадка про давній галицько-волинський акт або документ	Кількість згадок на століття	Кількість актів і документів, у яких згадані акти та документи, писані від імені галицько-волинських князів
1	2	3	4
XIII ст.	Папа Інокентій IV	8	№ 1—8
Усього за століття	—	8	—
XIV ст.	Польський король Казимир III	6	№ 9—14
	Польський король Владислав II	1	№ 15
	Воєвода і староста Кракова, дідич міст Мельштина та Самбора Спитко	1	№ 16
Усього за століття	—	8	—
XV ст.	Галицький і снятинський староста Петраш	1	№ 17
	Польський король Владислав II	5	№ 18—22
	Самбірський староста Сташко з Давидова	1	№ 23
	Сяноцький гродський суд	1	№ 24
	Польський король Казимир IV	5	№ 25—28, 30
	Перемишльський лавничий суд	1	№ 29
	Польський король Ян Ольбрахт	1	№ 31
	Великий князь литовський, руський і жмудський Олександр	1	№ 32
Усього за століття	—	16	—
XVI ст.	Дідич із Кульчич Сидір Стрільбицький	1	№ 33
	Польський король Олександр	1	№ 34
	Польський король Сигізмунд I	3	№ 35, 36, 38
	Польський король Сигізмунд II	15	№ 37, 39—44, 46—53
	Перемишльський гродський суд	2	61—62
	Перемишльський єпископ Антоній Радиловський	1	№ 44
	Люстратори Любачівського староства	1	№ 55
	Ревізори документів Руського воєводства	5	№ 56—60
	Комісія коронного сейму в Любліні	1	№ 63
	Андрій з Оброшина від імені єпископа Гедеона Балабана	1	№ 64
	Польський король Стефан	3	№ 65—66, 69
	Королівська окрема комісія	3	№ 67, 71—72

Продовження Таблиці 2

1	2	3	4
	Перемишльський земський суд	1	№ 68
	Королівський коморник Микола Рокицький	1	№ 70
	Невідома особа. Перелік документальних матеріалів львівської вірменської громади	1	№ 73
Усього за століття	—	40	—
XVII ст.	Польський король Сигізмунд III	1	№ 74
	Перемишльська старостинська комісія	1	№ 75
	Люблінський коронний трибунал	1	№ 76
	Мечник Волинської землі Тимофій Висоцький	1	№ 77
	Королівська окрема комісія	1	№ 78
	Перемишльський комісарський суд	1	№ 79
	Перемишльський гродський суд	1	№ 80
	Львівський гродський суд	1	№ 81
	Львівський староста Станіслав Мишек	1	№ 84
	Польський король Владислав IV	2	№ 82
	Львівський старостинський суд	2	№ 83, 85
	Королівський комісарський суд	1	№ 86—87
	Перемишльський третейський суд	2	№ 88
	Польський король Ян Казимир	2	№ 89—90
	Прохання шляхетного Йоана Нарольського	1	№ 91
	Запис з акта розмежування земель у книги Перемишльського гродського суду	1	№ 92
	Інструкція послам руських земель на Гродненський сеймик	1	№ 93
	Польський король Ян III	1	№ 94
	Невідома особа. Опис маєтностей церкви св. Миколи у Львові	1	№ 95
Усього за століття	—	23	—
XVIII ст	Польський король Август II	1	№ 96
	Інструкція послам на Вишнянський сеймик	1	№ 97
	Митрополит греко-католицької єпархії Лев Кишка	1	№ 98
	Перемишльська комісія	1	№ 99
	Греко-католицькі єпископи Священній Конгрегації Пропаганди Віри в Римі	1	№ 100
	Львівський єпископ Лев Шептицький	1	№ 101

Закінчення Таблиці 2

1	2	3	4
XVIII ст.	Невідома особа з кіл вищого духовенства Львівського єпископства	1	№ 102
	Візитатор церков і маєтностей Перемишльського єпископства	1	№ 103
	Київський магістрат	1	№ 104
	Духовний суд Львівського єпископства	1	№ 105
	Перемишльська греко-католицька консисторія	1	№ 106
	Галицький земський суд	1	№ 107
	Спеціальний цісарсько-королівський змішаний суд Галичини і Лодомерії	1	№ 108
	Державна комісія для розгляду майнових справ м. Львова	1	№ 109
	Львівський єпископ Петро Білянський	1	№ 110
	Перемишльська магістратська комісія	1	№ 111
	Київський гродський суд у Житомирі	2	№ 112—113
	Невідома особа. Інформація про дарчі документи церкви св. Миколи у Львові	1	№ 114
	Невідома особа. Нарис про стан української церкви та її ієрархів	1	№ 115
	Карапмська Хроника	1	№ 116
Усього за століття	—	21	—
Усіх разом	—	116	—

Отже, за попередніми даними, розподіл засвідчень згадок за століттями такий: XIII ст.— 8 згадок; XIV ст.— 8; XV ст.— 16; XVI ст.— 40; XVII ст.— 23; XVIII ст.— 21; усіх— 116. Найбільше згадок виявлено у документальних матеріалах XVI ст.

Чи список згадок може вичерпуватися 116 позиціями? Ні! Їх набагато більше. Згадки про акти та документи потребують подальшого виявлення. Свідченням цього є численні відомості про Галичину, Волинь і Русь у документах (нами попередньо виявлено понад 100 актів і документів XIII — першої половини XIV ст.), що виходили з угорської і чеської королівських, краківської князівської (XIII ст.) та інших канцелярій, міст Ганзи, центрів Тевтонського Ордену, у текстах яких є окремі згадки про давньоукраїнські документи[*], *або така інформація про передання у*

[*] Див. публікації: Умовні скорочення. 4. Друковані джерела та література. Словники.

тимчасове користування єпископом Г. Балабаном римо-католицькому єпископові Д. Соліковському у Львові цілого „скарбу" грамот князя Лева, яких він ніколи не повернув Г. Балабанові. Відомо, що з приводу захоплення львівським латинським капітулом „листів і привілеїв, писаних руською мовою, виданих колись пресвітлої пам'яті володарями Русі, на [володіння] селом Вістова", тривалий час точився процес (IV, № 64, 107).

Багато актів і документів, а також згадок про документальні матеріали з князівських часів, нині втрачено назавжди.

*Втрати актів і документів середньовіччя викликані різними причинами, насамперед не завжди правильним ставленням до них охоронців, нерозумінням їх вартості та недооцінкою значення. Вони часто нищились і самі по собі, внаслідок невідповідних умов зберігання, вологості Сприяли тому такі обставини, як переважальна для різних часів дерев'яна забудова Русі, що часто було підставою для нищення пергаменту, пізніше паперу. З листами приватного характеру нерідко поводились як з предметами одноразового використання. Після їх прочитання про них забували, розкидали або й дерли і нищили. Пізнавальним під цим оглядом є запис в одній канонічній пам'ятці: „***несть ли въ томъ греха• аще по грамотамъ ходити ногами• аже кто изрезавъ помечеть• а слова будуть знати***"*[15].

На стан збереження документів та архівів узагалі негативно впливали часті переходи влади у Галицько-Волинському князівстві. За 150 років існування князівства у Галичі влада змінювалась близько 20 разів, у Володимирі — вісім (не враховуючи різних володарів, які панували спізодично, окупантських властей чи бояр-самозванців). Змінювались князь, адміністрація і один з її виконавчих органів — канцелярія, а з ними часто і ставлення до документів попередників. Велике лихоліття пам'яткам писемності принесли золотоординська навала, інші чужоземні напади і подальші поневолення.

Тривіальною причиною нищення писемних пам'яток середньовіччя були пожежі. Знаємо, що протягом XIII ст. Володимир згорів дощенту тричі, Галич — двічі. Горіли Белз, Кам'янець, Берестя, Холм, Дорогичин, Кремінець. Так, правдоподібно, сталося з архівними матеріалами, в тому числі давньоруськими, 1381 р. у

[15] Вопросы Кирика, Саввы и Иллии с ответами Нифонта, епископа новгородского и других иерархических лиц // Русская историческая библиотека. Т. VI Памятники древнерусского канонического права. Ч. 1: Памятники XI—XV вв.— Санкт-Петербург, 1908.— Изд. 2.— Стб. 40

Львові, коли пожежа охопила ціле місто[16]. *Така ж ситуація повторювалася у XV—XVIII ст.*[17], *передусім, під час шведської окупації Львова у 1704 р. Інший князівський центр з давніми українськими традиціями — Перемишль, був пограбований і спалений „кримчаками" та волохами у 1498 р., а згодом унаслідок різних інших ворожих нападів ще 1502, 1524, 1575 рр.*[18] *А скільки не відомо сьогодні фактів, коли давні документи пропадали по одному і масово, цілими архівами. У пізньому середньовіччі пожежі нищать архіви Жидачева (1645 та інших років)*[19], *Галича (1648 р. та ін.)*[20], *Буська (1648, 1655, 1722 рр.)*[21]. *Сільська Україна вигорала майже повністю кожну чверть віку.*

Усі опрацьовані згадки, як відзначалось, є частиною загального складу актів і документів за різні роки та століття, писаних українською, латинською, польською та італійською мовами. У розділі вони подані відповідно до хронології документальних матеріалів, що їх включають, без окремого зазначення дипломатичної вартості (виняток можуть становити лише деякі, див. IV, № 19, 26, 30, 32—33). Водночас ці акти та документи зі згадками не супроводжує коментар, як це є у документах I—III розділів книжки, іншомовні тексти перекладено українською літературною мовою. Після текстів указано місце зберігання рукопису-оригіналу та всіх можливих його списків, часто з інформацією про публікацію акта чи документа. У випадку, якщо не виявлено рукопису, а відома тільки його публікація, текст подано за відповідним умовним скороченням цієї публікації. Тексти згадок про галицько-волинські документи у книжці окремо не виділяються з допомогою шрифтів чи інших позначень.

* * *

[16] ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1, арк. 9 (запис 38).

[17] Там само.— Спр. 41, арк. 2—6.

[18] Zieliński L. Wędrówki po Galicyi. Рукопис: ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 201, арк. 41.

[19] AGZ.— Lwów, 1911.— T. XXI.— S. 68; ЦДІА України у Львові, ф. 7, оп. 1, кн. 41, арк. 848, 1136—1137, 1173, 1250, 1259, 1263, 1278, 1285, 1361, 1395; кн. 42, арк. 17, 23—24, 67, 83, 96, 150, 197, 537, 756, 823; кн. 43, арк. 73.

[20] ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, кн. 197, арк. 866, 1178; кн. 202, арк. 2440—2441.

[21] Там само.— Ф. 1, оп. 1, кн. 435, арк. 516; Dąbkowski P. Z Przeszłości ksiąg grodzkich i ziemskich buskich // Kwartalnik Historyczny.— Lwów, 1915.— T. 29, cz. 4.— S. 3—4; див. також: Купчинський О. А. Втрачені пергаментні грамоти міст і сіл Галичини XVI — першої половини XIX ст. // Бібліотекознавство та бібліографія.— К., 1982.— С. 72—73.

Підсумовуючи сказане, треба відзначити, що публіковані у контексті тогочасних і пізніших документальних матеріалів згадки про акти та документи XIII — першої половини XIV ст.— важлива складова частина репертуару (незважаючи на те, що в основі багатьох лежать неавтентичні протографи) документальної спадщини Галицько-Волинського князівства. Вони неоднакові за походженням, створювались і вносились не в один час до різних тогочасних або пізніших документальних матеріалів, експонентами чи створювачами яких виступають високі посадові особи і звичайні писарі, що обслуговували зацікавлених осіб та установи. Одні згадки не викликають застережень щодо достовірності змісту — репрезентують автентичні документальні пам'ятки, другі — зокрема, ті, повні тексти або варіанти яких збереглися і дозволяють встановлювати їх автентичність, з одного боку, їх дублюють, з другого — вказують на неавтентичність актів і документів, що їх представляють. Цьому часто сприяє також аналіз тих документальних пам'яток, у яких уміщені і звідки походять згадки. Щодо деяких актів і документів, визнаних сьогодні фальсифікатами, то принаймні так їх треба трактувати (що виникає з аналізу текстів низки документів, які збереглися) до часу нового перегляду та оцінки. Чимало згадок щодо своєї автентичності взагалі потребує додаткових доказів. Деякі з них оцінюються двояко.

На особливу увагу серед досліджуваних згадок заслуговують ті, на основі яких дізнаємось про невідомі документи. Останні — єдині на сьогодні свідчення про акти та документи XIII — першої половини XIV ст.

Усіх згадок про галицько-волинські акти та документи (разом із тими, тексти яких відомі і визнані пізнішими підробками) нині відомо 116. У це число входить багато повторень одних і тих же згадок про акти та документи за різні роки. Немає найменшого сумніву, що назване число не може вважатись повним, а згадки — претендувати на вичерпну кількість. За попередніми підрахунками, ця кількість (не враховуючи поодиноких згадок, що походять із деяких наративних пам'яток) може значно зрости. Сьогодні неможливо докладно переглянути багатомільйонні документальні фонди, у яких можуть міститись акти та документи (принаймні чимало списків) із згадками про давньоукраїнські галицько-волинські тексти, враховуючи не завжди задовільний стан їх упорядкування в архівах і бібліотеках

(і не лише в Україні), брак довершених каталогів і довідкових картотек. Проте й ті виявлені засвідчення згадок великою мірою доповнюють відомості про акти та документи князівства, збагачуючи тим самим загальний дипломатарій. Виявлення і опрацювання згадок про акти та документи досі залишалось однією з недооцінюваних і недосліджуваних сторінок актового джерелознавства України вказаного періоду.

Якщо проаналізувати хронологію засвідчень згадок за століттями, то вони відомі упродовж XIII—XVIII ст. Найбільше їх припадає на XVI ст. Уже в XIII ст. зауважені втрати актів і документів, що виходили з князівських канцелярій, про які збереглися тільки згадки. У XIV ст. число згадок збільшується (і втрат також), і ця тенденція поширюється на королівські, старостинські та інші канцелярії і судово-адміністративні інституції. Значне збільшення засвідчень згадок припадає на XVI ст., що, правдоподібно, пов'язане з рішеннями короля і польських сеймів, заходами державних чинників на місцях, які винесли на порядок денний у середині XVI ст. конечність підтвердження прав власності на землі та інші маєтності приватними особами і церквою. У зв'язку з цим було подано чимало документів про спадкову власність ще з князівських часів. На той час припадає також найбільше число згадок про документи, які визнані нині підробками. Починаючи від XVII і упродовж XVIII ст., кількість згадок помітно зменшується, а якщо вони й фігурують, то переважно завдяки повторному використанню відомих актів і документів XV—XVI ст.

З виявленням нових згадок підлягатиме уточненню і доповненню їх кількість, а отже, й розширюватимуться загальні відомості про акти та документи досліджуваних земель. Це, правдоподібно, не внесе значних змін у загальну тенденцію розвитку змісту актів і документів (а також їх структури) у документальній спадщині України XIII — першої половини XIV ст.

№ 1

1246 р., травня 3. Ліон.— Папа Інокентій IV, відповідаючи на „прохання і доброзичливо вислухані просьби" князя Русі Данила, заявляє про згоду прийняти „Королівство" під свою зверхність

Regi Russi[a]e illustri Innocentius episcopus servus servorum dei.

Cum te, ac Regnum tuum, utpote plantationem novellam, proponamus prosequi speciali pr[a]erogativa grati[a]e ac favoris, votis tuis libenter annuimus, et petitiones tuas quantum cum deo possumus favorabiliter exaudimus. Tuis itaque supplicationibus inclinati, personam tuam et Regnum pr[a]edictum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et pr[a]esentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare pr[a]esumserit, indignationem dei omnipotentis, beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, et nostram se noverit incursurum.

Datum Lugduni V. Nonas Maii, anno tertio.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 276, N 480.

Опубл.: АИ, т. I, с. 57, № 62; Чубатий, с. 87, № 16; Большакова, с. 126 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 120, N 210; Berger, t. 1, p. 272, N 1820; Ptaśnik, p. 27, N 45; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 32—33, N 16.

Перест: Potthast, vol. II, N 12094; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 86, N 422.

Переклад

Найяснішому королю Русі — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Оскільки ми намірені удостоїти тебе і твоє Королівство як нову ниву [Господню] особливою милістю і благословенням, то охоче відгукнулися на твої прохання і доброзичливо вислухали твої просьби, покладаючись на милість Бога. Схилені твоїми благаннями, ми приймаємо тебе і згадане

Королівство під заступництво святого Петра і наше, [що] й підтверджуємо сьогоднішнім листом.

Нехай не буде нікому з людей дозволено порушувати цю сторінку нашого покровительства або в нерозсудному зухвальстві виступати проти нього. Коли ж хто-небудь насмілиться це зробити, то хай він знає, що викличе на себе гнів усемогутнього Бога і святих апостолів Петра і Павла.

Дано в Ліоні, п'ятого дня перед Нонами травня (тобто 3 травня), третього року [понтифікату].

№ 2

1246 р., травня 3. Ліон.— Папа Інокентій IV, задовольняючи „побажання" князя Русі Данила, повідомляє про відрядження на Русь під його опіку ченців ордену проповідників Олексія та його товариша, надаючи їм окремі повноваження

Regi Russi[a]e illustri Innocentius episcopus servus servorum dei.

Cupientes tuis votis annuere, ac volentes in omnibus quantum cum deo possumus tu[a]e satisfacere voluntati, dilectos filios fratres Alexium et [...] socium eius, qui cum ipso fuit in Bohemia, ordinis Pr[a]edicatorum, tibi ad morandum tecum duximus concedendos, committentes eis auctoritate pr[a]efata, eandem auctoritatem quam habent hii qui sunt ad Tartaros destinati.

Datum Lugduni V. Nonas Maii. Anno tertio.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 276, N 481.

Опубл.: АИ, т. I, с. 57, № 63; Чубатий, с. 87—88, № 17; Большакова, с. 125 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 120, N 211; Ripoll, t. I, p. 163, N 143; Erben, vol. I, p. 540, N 148; Berger, t. I, p. 272, N 1821; Ptaśnik, p. 27—28, N 46; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 33, N 17.

Регест: Potthast, vol. II, N 12095; Cod. .. Bohemiae, vol. IV, N 357; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 86, N 423.

Переклад

Найяснішому королю Русі — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Бажаючи відгукнутися на твої прохання і з Божою допомогою задовольнити у всьому твої побажання, ми відряджаємо під твою опіку улюблених синів, братів Олексія і товариша його [.], що був з ним у Богемії, з

домініканського ордену, даючи їм цією грамотою ті ж повноваження, які мають особи, скеровані до татар.

Дано в Ліоні, п'ятого дня перед Нонами травня, третього року [понтифікату].

№ 3

1246 р., травня 3 Ліон.— Папа Інокентій IV повідомляє ченців ордену проповідників Олексія та його товариша з Богемії, що вони, „відгукуючись на прохання [. .] найчеснішого короля Русі" Данила, повинні виїхати на Русь і перебувати при князівському дворі

Fratri Alexio et [...] socio eius qui fuit cum ipso in Bohemia ordinis Pr[a]edicatorum Innocentius episcopus servus servorum dei.

Cupientes carissimi in Christo filii nostri [ ] Regis Russi[a]e illustris votis annuere, ac volentes in omnibus quantum cum deo possumus su[a]e satisfacere voluntati, vos sibi ad commorandum secum duximus concedendos, committentes vobis auctoritate litterarum nostrarum eandem auctoritatem, quam habent hii qui sunt ad Tartaros destinati.

Quocirca mandamus quatenus sine dilatione ad eiusdem Regis pr[a]esentiam accedatis, cum eo quamdiu sibi placuerit mortuari.

Datum Lugduni V. Nonas Maii. Anno tertio.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 276, N 482.

Опубл.: АИ, т. I, с. 58, № 64; Чубатий, с. 88, № 18; Erben, vol. I, p. 540, N 1149; Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 120, N 212; Berger, t. I, p. 272, N 1822; Ptaśnik, p. 28, N 47; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 34, N 18.

Перест: Potthast, vol. II, N 12096; Cod. ... Bohemiae, vol. IV, N 358; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 86, N 424.

Переклад

Братові Олексію і його товаришеві [.], що був разом з ним у Богемії, які перебувають в ордені домініканців — Інокентій, єпископ, слуга слуг Божих.

Бажаючи відгукнутись на прохання найдорожчого у Христі нашого сина [..] найчеснішого короля Русі і бажаючи в усьому з Божою допомогою задовольнити його побажання, ми відряджаємо вас для перебування при ньому, даючи вам нашим листом такі повноваження, якими наділені ті, хто посланий до татар.

А тому велимо негайно з'явитись перед цим королем і знаходитись при ньому [стільки], скільки йому буде потрібно.

Дано в Ліоні, п'ятого дня перед Нонами травня, третього року [понтифікату].

№ 4

1247 р., серпня 27. Ліон.— Папа Інокентій IV, відгукуючись на „прохання" князя Русі Данила, дозволяє єпископам і пресвітерам Русі дотримуватися традиційних релігійних обрядів, пов'язаних із підготовкою святих дарів, що не суперечать католицькій вірі

Danieli Regi Russi[a]e illustri Innocentius Episcopus servus servorum dei.

Cum te de c[a]etero specialem inter devotos ecclesi[a]e reputemus, petitiones tuas quantum cum deo possumus libenter ad gratiam exauditionis admittimus et votis tuis favorem benevolum impertimur. Ea propter, carissime in Christo fili tuis supplicationibus inclinati, episcopis et aliis presbyteris de Russia ut liceat eis mores suo ex fermentato conficere, et alios eorum ritus qui fidei catholic[a]e, quam ecclesia Romana tenet, non obviant, observare, auctoritate pr[a]esentium indulgemus.

Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostr[a]e concessionis et indulti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare pre[a]sumpserit indignationem omnipotentis dei, et b[eatorum] Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Lugduni VI. Kalendas Septembris, Anno V.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 459, N 174.

Опубл.: АИ, т. I, с. 61—62, № 68; Чубатий, с. 91, № 22; Большакова, с. 127 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 232; Berger, t. I, p. 485, N 3223; Ptaśnik, p. 30—31, N 55; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 36—37, N 22.

Регест: Potthast, vol. II, N 12667; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 91, N 451.

Переклад

Найяснішому королю Русі Данилові — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Оскільки ми особливо поважаємо тебе серед шанувальників церкви, [то] з Божою допомогою охоче спрямовуємо [наш] слух до твоїх прохань і чинимо милостиве благословення твоїм побажанням. Тому, найдорожчий у Христі сине, схиляючись до твоїх прохань, ми дозволяємо цим листом єпископам і іншим пресвітерам Русі дотримуватися обрядів, пов'язаних з [підготовкою святих дарів із] перебродженого тіста та інших їхніх релігійних звичаїв, які не суперечать католицькій вірі, тобто вірі римської церкви.

Нехай не буде нікому з людей дозволено порушувати цю сторінку нашого покровительства або в нерозсудливій зухвалості виступати проти нього. Коли ж хто-небудь насміліться це зробити, то хай він знає, що викличе на себе гнів усемогутнього Бога і святих апостолів Петра і Павла.

Дано в Ліоні, шостого дня перед Календами вересня, п'ятого року [понтифікату].

№ 5

1247 р., серпня 27. Ліон.— Папа Інокентій IV, задовольняючи „справедливі прохання" князів галицько-волинських земель, дозволяє повернути незаконно відняті у них спадкові володіння, землі та інші маєтності й усунути несправедливість

Illustribus Danieli Russi[a]e et W[asilkovi] Laudemeri[a]e fratr[a]e eius Regibus et nato eiusdem Danielis, Innocentius episcopus servus servorum dei.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor [a]equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducamus effectum Eapropter, carissimi in Christo filii, vestris justis precibus inclinati, recuperandi possessionem, terras, et alia bona ad vos hereditario, vel alio jure spectantia, qu[a]e alii Reges, qui in ecclesia devotione non permanent, contra justitiam detinent, et injurias seculari potentia propulsandi liberam vobis concedimus auctoritate pr[a]edicta facultatem.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostr[a]e concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem

hoc attemptare pr[a]esumpserit indignationem omnipotentis dei, et b[eatorum] Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Lugduni VI. Kalendas Septembris. Anno V.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 459, N 172

Опубл.: АИ, т. I, с. 61, № 67; Чубатий, с. 90—91, № 21; Большакова, с. 127 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 233; Berger, t. I, p. 485, N 3221; Ptaśnik, p. 30, N 53; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 35, N 20.

Регест: Potthast, vol. II, N 12668; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 91, N 452.

Переклад

Найяснішим королям Русі Данилові та Лодомерії — Василькові, братові його, і синові того ж Данила — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Оскільки від нас просять те, що [є] справедливим і почесним, то й сила справедливості, а також докази розуму вимагають, щоб, виконуючи покладені на нас обов'язки, ми довели цю [справу] до належного висліду. Тому, найдорожчі у Христі синове, схильні вашими справедливими проханнями [про повернення] володінь, земель та іншого добра, що належало вам за спадковим або іншим правом, [тобто всього] того, що інші королі, нешанобливо ставлячись до церкви, отримують усупереч справедливості, ми даємо вам повну можливість усунути несправедливість, завдану світською владою, спираючись на наш авторитет.

Нехай не буде нікому з людей дозволено порушувати цю сторінку нашого покровительства або в нерозсудливій зухвалості виступати проти нього. Коли ж хто-небудь насмілиться це зробити, то хай він знає, що викличе на себе гнів усемогутнього Бога і святих апостолів Петра і Павла.

Дано в Ліоні, шостого дня перед Календами вересня, п'ятого року [понтифікату].

№ 6

1247 р., вересня 7. Ліон.— Папа Інокентій IV, згідно з проханням „у спеціальному листі" князя Русі Данила, доручає папському легату для Русі, архієпископу Пруссії, Лівонії та Естонії Альбертові закликати вище духовенство і руських вельмож возз'єднатися з римською церквою

Archiepiscopo Prusci[a]e, Livoni[a]e et Eustoni[a]e, apostolic[a]e sedis legato — Innocentius episcopus, servus servorum dei.

Sicut omnes, quos extra archam invenit diluvium perierunt, ita omnes, qui sunt extra communionem Ecclesi[a]e, nisi conversi ad eius unitatem redierunt, in [a]etern[a]e damnationis supplicium deportantur. Hac siquidem consideratione inductus Carissimus in Chisto filius noster Daniel Rex Rusci[a]e illustris, cuius dominus, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, sua misericordia illustravit per litteras speciales et nuntios, quos propter hoc transmisit nuper ad nostram pr[a]esentiam, cum humilitate et instantia postulavit a nobis, ut ipsum et totam gentem ac Regnum eius hactenus a fidei unione praecisos ad unitatem ecclesiasticam et devotionem Ecclesi[a]e Roman[a]e, qu[a]e aliarum omnium caput est et magistra, recipere de benignitate solita curaremus.

Quocirca mandamus, quatenus personaliter ad partes illas accedens, si praefatus Rex in tam sancto proposito perseverans, tam ipse, quam archiepiscopi et episcopi et alii magnates Regni sui, scismate quolibet penitus abiurato, promiserint, et iuraverint se de cetero in unitate fidei, quam Ecclesia Romana pr[a]edicat et observat, eiusdemque Roman[a]e Ecclesi[a]e devotione perpetuo permansuros, eos auctoritate nostra et reconcilies, et tamquam speciales et devotos filios incorpores praedict[a]e Roman[a]e Ecclesi[a]e, quae mater est omnium unitati.

Idque per loca et regna, in quibus expedire videris, publices et facias etiam publicari.

Datum Lugduni VII. Idus Septembr[is]. Anno V.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 460, N 188

Опубл.: АИ, т. I, с. 64, № 72; Чубатий, с. 93, № 26; Ripoll, t. I, p. 176, N 183; Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 236; Berger, t. I, p. 487, N 3237; Ptaśnik, p. 31—32, N 58; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 39, N 26

Регест: Potthast, vol. II, N 12686; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 91, N 455.

Переклад

Архиєпископові прусському, лівонському й естонському, легату папської столиці — Інокентій єпископ, раб рабів Божих.

Як згинули в потопі всі, хто опинився поза ковчегом, так на муку вічного прокляття приречені всі, хто перебуває поза єдністю церкви,

якщо їх не навернути до її лона. Схилений ось такими роздумами, наш найдорожчий у Христі син Данило, найясніший король Русі, якого просвітив Господь своїм милосердям, воліючи не смерті грішникам, а свого воскресіння і життя, просив нас із належною поштивістю у спеціальному листі і через недавно присланих з цією метою послів, щоб ми з властивою нам добросердістю удостоїли прийняти його самого і весь народ його Королівства, досі відірваний від єдиної віри, до спільності й обітниці римської церкви, голови й наставниці усім іншим.

А тому ми доручаємо тобі, як особисто причетному до цих земель, від імені нашої папської влади возз'єднати й прийняти їх, як особливо побожних синів названої римської церкви — матері всякої єдності, за умови, що згаданий король сам, утвердившись у своєму благочестивому намірі, а також архиєпископи, єпископи та інші магнати його Королівства, клятвено й щиро відрікаючись від схизми, пообіцяють і присягнуть, що вони віднині перебуватимуть у єдиній вірі, яку зберігає й проголошує римська церква, і у вічній обітниці цієї ж римської церкви.

Оголоси про це всенародно в містах і королівствах, де вважатимеш за потрібне, і подбай про публічне розголошення.

Дано в Ліоні, сьомого дня перед вересневими Ідами, п'ятого року [понтифікату].

№ 7

1247 р., вересня 12 Ліон. Папа Інокентій IV схиляється до „прохань" галицько-волинських князів і заявляє „найяснішим Данилові, королю Русі, та Василькові — королю Лодомерії, братові його і синові Данила", про охорону і заступництво всіх їх володінь

Illustribus Danieli Russi[a]e et W[asilkoni] Laudemeri[a]e fratri eius Regibus et nato eiusdem Danielis. Innocentius episcopus servus servorum dei.

Etsi proponamus illustrium, ac nobilium, et aliorum ecclesi[a]e devotorum personas quantum cum deo possumus honorare, vos tamen quo deus et dominus noster Jesus Christus per suam misericordiam ad unitatem ecclesiasticam revocavit, tantam propensiori volumus prosequi pre[a]rogativa favoris et grati[a]e specialis, quanto in revocatione vestra ad devottionem ecclesi[a]e non hominis sed divin[a]e potenti[a]e manus dinoscitur operata.

Eapropter carissimi in Christe filii vestris precibus inclinati personas vestras, et Regna, familias, possessiones, et alia omnia bona vestra tam mobilia quam immobilia quae in pr[a]esentiarium

rationabiliter possiderit, aut in futurum justis modis prestante domino poteritis adipisci sub B[eat]i Petri et nostra protectione suscipimus, et eas vobis vestrisque heredibus in ecclesiastica devotione persistantibus auctoritate apostolica confirmamus et pr[a]esentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino homini liceat hanc pagınam nostr[a]e protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare pr[a]esumpserit indignationem omnipotentis dei et b[eatorum] Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Lugduni II. Idus Septembris, anno quinto.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 460 v., N 187.

Опубл.: АИ, т. I, с. 65—66, № 74; Чубатий, с. 94, № 28; Большакова, с. 128 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 238; Berger, t. I, p. 487, N 3236; Ptaśnik, p. 32, N 59; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 38, N 25.

Регест: Potthast, vol. II, N 12688; Bullar. Poloniae, vol. I, p. 91—92, N 456.

Переклад

Найяснішим Данилові, королю Русі, та Василькові, королю Лодомерії, братові його і синові Даниловому — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Оскільки ми закликаємо славити з Божою допомогою знатніших, іменитих і інших осіб, відданих церкві, і оскільки Бог і Господь наш Ісус Христос через своє терпіння знову покликав вас до єдності церкви, тому-то таких близьких [нам людей] ми хочемо наділити привілеями, удостоїти благословення і особливої милості. Адже у поклику вас до пошанування церкви розпізнається священнодіюча рука не людини, а всесильного Бога. Тому, наймиліші у Христі сини, схилені вашими проханнями, ми беремо під заступництво святого Петра і наше вас, володіння, сім'ї і все інше ваше добро — як рухоме, так і нерухоме, якими ви розумно володієте нині і зможете володіти в майбутньому з Божою допомогою, придбаючи їх справедливим чином, і в чому вас, наступників ваших, вірних церкві, клятвено запевняємо апостольською владою і підтверджуємо цим посланням.

Нехай не буде нікому з людей дозволено порушувати цю сторінку нашого покровительства або в нерозсудливій зухвалості виступати проти нього. Коли ж хто-небудь насмілиться це зробити, то хай він знає, що викличе на себе гнів усемогутнього Бога і святих апостолів Петра і Павла.

Дано в Люні, другого дня перед Ідами вересня, п'ятого року [понтифікату].

№ 8

1247 р., вересня 27. Ліон.— Папа Інокентій IV прислухається до „прохання" галицько-волинських князів і своєю владою дозволяє „найяснішим королю Русі Данилові і Василькові — королю Лодомерії, братові його і синові Даниловому", заборонити хрестоносцям та іншим чужим духовним особам набувати володіння на Русі

Illustribus Danieli Russi[a]e et W[asilkoni] Laudemeri[a]e fratri eius Regibus et nato eiusdem Danielis — Innocentius episcopus servus servorum dei.

Exigentibus vestr[a]e devotionis meritis votis vestris libenter annuimus, et petitiones vestras quantum cum deo possumus favorabiliter exaudimus. Vestris itaque supplicationibus inclinati, ut nullus cruciferorum, vel aliorum Religiosorum in vestris terris acquisitis, et acquirendis, de aliquo se intromittere, vel possessionem aliquam acquirere absque beneplacito vestro valeat, auctoritate vobis pr[a]edicta indulgemus.

Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostr[a]e concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare pr[a]esumpserit indignationem omnipotentis dei et b[eatorum] Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Lugduni VI. Kalendas Septembris. Anno V.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Діловод. копія — AV RV, vol. 21, p. 459 v., N 173.

Опубл.: АИ, т. I, с. 62, № 69; Чубатий, с. 91—92, № 23; Большакова, с. 126 (рос. переклад); Mon. Hung. hist. .., vol. XII, p. 234; Berger, t. I, p. 485, N 3222; Ptaśnik, p. 30, N 54; Doc. Pont. Rom. .., vol. I, p. 35, N 21.

Регест: Potthast, vol. II, N 12670.

Переклад

Найяснішим королю Русі Данилові і Василькові, королю Лодомерії, братові його і синові Даниловому — єпископ Інокентій, слуга слуг Божих.

Необхідність гідних вшанувань і обітниць ваших охоче схвалюємо і з Божою допомогою прихильно вислухали ваші прохання. Схилившись до ваших благань, ми даною нам владою надаємо вам [право забороняти], щоб ніхто з хрестоносців або інших духовних осіб не міг без вашого дозволу набувати будь-які володіння у ваших землях або бути впровадженим ким-небудь у володіння.

Нехай не буде нікому з людей дозволено порушувати цю сторінку нашого покровительства або в нерозсудливій зухвалості виступати проти нього. Коли ж хто-небудь насмілиться це зробити, то хай він знає, що викличе на себе гнів усемогутнього Бога і святих апостолів Петра і Павла.

Дано в Ліоні, шостого дня перед Календами вересня, п'ятого року [понтифікату].

№ 9

1352 р., серпня 22. Львів.— Польський король Казимир III затверджує право власності Георгія, Руперта та Маргарити — синів і доньки покійного львівського війта Матвія, на млин „Сільський кут" за ставом поблизу Львова, а також на село Малі Винники з млином, ставом, корчмою та фільварком „Підпреск" — майно, подароване „великим володарем [...] князем Русі Левом" їх дідові, львівському війтові Бертольду

In nomine Domini, amen.

Quoniam ab humana memoria omnes res elabuntur, si non sint solempti titulo litterarum et fidedignorum testimonio perhennatae, nos igitur Cazimirus, dei gracia rex Poloniae, Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cuiaviae, Pomeraniae et Russiae dominus, notum facimus tam praesentibus quam futuris. Quod in nostra nostrorumque baronum praesentia constituti discreti viri Georgius et Ruperthus, fratres et germani filii quondam Mathiae bonae memoriae advocati Lemburgensis cum domina Margaretha, sorore ipsorum uterina, sufficienter et probabiliter nostram edocuerunt maiestatem, quomodo molendinum Schilzki kut cum piscina ante civitatem Lemburgensem situatam (in quo quidem molendino singula frumentorum genera moluntur, seu molere possunt praeter solum brazeum) et villam Maly Wynyk dictam, eciam cum molendino et piscina et thaberna in eadem situatis, una cum allodio Podpresk dicto, ad eandem villam pertinentes, cum omnibus eorum utilitatibus, usufructibus, iuribus, dominiis, proventibus, censibus ex nunc ibidem existentibus, agris, cultis et incultis, et eciam de novo exstirpandis, silvis, rubetis, nemoribus, aucupacionibus, venationibus, aquis aquarumve decursibus, pratis, pascuis cum omnibusquoque adhaerentiis infra limites dictae villae Maly Wynyk et allodium

supradictum, qu[a]e ibidem sunt et in futurum excogitari possunt, pater ipsorum supradictus pro certa emerat pecuniae summa. Que inquam bona discreto viro Bertholdo, olim advocato Lemburgensi, avo ipsorum, per magnificum principem felicis recordationis dictum Leonem, ducem Russiae, pro suis fidelibus servitiis dignata dignoscuntur. Gratiose petentes nostram excellentiam, ut praedicta omnia bona ipsis privilegio nostro regali incorporare et confirmare dignaremur. Nos vero subditos nostros in ipsorum iuribus conservare volentes, et praefatis incolis nostrae civitatis Lemburgensis, ex nunc praefata bona supradictis Georgio, Rupertho et Margarethae et ipsorum posteris appropriamus, incorporamus, tribuimus et donamus, et tenore praesentium perpetuo confirmamus perpetuis temporibus, iure haereditario pacifice possidenda, habenda, tenenda, vendenda, libere resignanda, quem ad modum ipsorum placuit voluntati. Insuper nos animadvertentes fidelia supradictorum Georgii, Ruperthi et Margarethae servitia, nostra maiestati temporibus oportunis creberrime exhibita propter quae humi[l]imis petitionibus ipsorum decrevimus gratuite inclinari ipsorumque condigna reconpensa perinde remunerari, ex nostra speciali gratia sit, ex iam dicti nostri fideles Georgius, Ruperthus et Margaretha, eorumque posteri, molendina ipsorum suprascripta construere, unum quodque cum tribus, et quodquod rotis ipsis placuerit et aedificare valebunt, etiam et rivulos, seu aquarum meatus de montibus et valibus per silvas et campos, per prata et paludes quocumque modo pro utilitate et profectu eorum molendinorum melius possunt excogitare, plenam habeant ducendi potestatem, omni impedimento cuiusvis status et conditionis dominorum seu eorum procuratorum procul moto. Harum nostrarum sub testimonio litterarum volumus et quod nullus iudicum praefati Regni Russiae habeat iudicare kmethones et incolas supradictae villae Maly Wynyk, nisi haeredes veri et possessores iam dictae villae. Hi et eorum posteriores seu haeredes cum uno balistario servire tenebuntur, quotienscunque expeditio generalis in Terra Russiae fuerit proclamata.

In cuius rei testimonium praesentes fieri iussimus et sigilli nostri regalis appensione roborari.

Actum et datum Lemburgae, feria quarta infra octavas Assumptionis Sanct[a]e Mariae Virginis gloriosae anno domini M. CCC. quinquagesimo secundo.

Praesentibus strenuis et validis Floriano nostro cancellario, Henrico castellano Wysliciensi, Hermano procuratore generali, Abrachamo capitaneo Russiae, Prandotha magistro coquinae nostrae et Nicolao Dalawski.

Рук.: Оригінал — ЦДІАЛ, ф. 131, спр. 2. Список — Арх. С.-П. ОИИ РАН, отд. рук., ф. 57, д. 12, л. 10—11. Виготовлений у 40-х роках XIX ст. Д. Зубрицьким на підставі табулярія рим.-кат. кафедрального костелу у Львові.

Опубл.: CD Galicensis., p. 56—57, N 42; AGZ, t. II, s. 1—3, N 1.

Регест: Купчинський, Ружицький, с. 26—27, № 4.

Переклад

В ім'я Господа, амінь!

Оскільки в людській пам'яті затираються всі справи, якщо вони не закріплені урочистим оповіщенням документів і свідченням достовірних [людей], ми, Казимир, з ласки Божої король Польщі, Кракова, Сандомира, Ланцутщини, Куявії, Померанії та Русі, доводимо до відома як сучасним, так і майбутнім [поколінням], що у нашій та наших баронів присутності з'явились [перед нами] поважні мужі Георгій та Руперт, брати і рідні сини доброї пам'яті Матвія, колись львівського війта разом з панею Маргаритою, їх рідною сестрою. [Вони] достатньо і правдоподібно повідомили нашу величність, що вказаний їх батько купив за певну суму грошей млин Сільський Кут з рибним ставом, розташований неподалік Львова (а в цьому млині мелються або можуть молотися різні види зерна, крім одного проса), село, що зветься Малі Винники, а також з розміщеними у ньому млином, рибним ставом та шинком, разом з околицею, названою Підпреск, що належить до цього села, з усіма їхніми пожитками, доходами, правами, володіннями, прибутками, чиншами, які відтепер там існують, з оброблюваними, необроблюваними, а також уперше викорчовуваними полями, лісами, ожинниками, гаями, місцями для ловлі птахів і мисливства, водами та їх стоками, лугами, пасовищами, а також з усім, що до них належить у межах згаданого села Малі Винники і названої околиці, які там є і які можна собі уявити в майбутньому. І ці маєтки визнаються як даровані визначному мужеві Бертольду, колишньому львівському війтові, їхньому дідові, великим володарем, блаженної пам'яті Левом, князем Русі, за його вірну службу. [Вони водночас] ласкаво просять нашу світлість, щоб ми зволили присвоїти їм і підтвердити [за ними] нашим королівським привілеєм усі названі маєтки. Ми ж, дійсно бажаючи зберегти права наших підданих, і передусім, мешканців

нашого міста Львова, віднині присвоюємо, наділяємо і даруємо згадані маєтки названим Георгію, Руперту і Маргариті та їхнім нащадкам і нинішнім актом затверджуємо [їх] на вічні часи з правом спадкоємства мирно посідати, мати, держати, продавати, вільно відписувати, як це їм буде до вподоби. Крім того, ми, зважившн на вірні послуги, що їх названі Георгій, Руперт і Маргарита неодноразово виявляли нашій величності у слушний час, а також з уваги на їхні уклінні просьби, постановляємо ласкаво до [них] поставитись і їм дбайливо віддячитись відповідною відплатою. Так, з нашої особливої ласки нехай зможуть названі вірні Георгій, Руперт і Маргарита та їхні нащадки ремонтувати і будувати свої записані млини, кожний з трьома і скільки б їм не потрібно було колесами. Хай вільно [вони] можуть також усіляким способом краще пристосувати для використання та розвитку цих млинів річки або стоки вод з гір і долин через ліси та поля, через луги і мочари; хай володіють повним правом [це] творити без усяких перешкод з боку панів будь-якого стану і становища та їх управителів. Свідченням цієї нашої грамоти велимо також, щоб ніхто з суддів названого Королівства Русі не міг судити кметів і мешканців згаданого села Малі Винники, крім дійсних дідичів, а дідичі [за те] мають служити завжди одним каменеметальником, коли в землі Руській буде оголошено загальний похід.

Для засвідчення цієї справи ми веліли скласти даний [документ] і скріпити його прикладенням нашої королівської печатки.

Звершено і дано у Львові, в середу впродовж октави на Благовіщення славної Святої Діви Марії, року Божого 1352.

Присутні були діяльні та здорові: славний наш канцлер Флоріян, Генріх, віслицький каштелян, генеральний прокурор Герман, староста Русі Авраам, маґістр-кухар наш Прандота і Микола Далявський.

№ 10

1354 р., травня 11. Краків.— Польський король Казимир III дарує за хоробрість у походах проти татар і відданість Королівству й Руській землі Івану Пакославові — дідичу села Стожища та його нащадкам місто Ряшів з повітом у Руській землі, яке „здавна щасливо усталене у своїх межах найяснішими князями Русі“ разом з усіма належними до нього землями, данинами й повинностями та дозволяє перевести місто і повіт на маґдебурзьке право

In nomine Domini, amen.

Decet equidem caput nobile membris fulciri nobilibus. Expedit itaque regi[a]e maiestati habere subditos opulentos, ut eorum

suffulta pr[a]esidiis, defendatur temporibus opportunis ab adversis. Igitur noverint praesentes et posteri, ad quorum noticiam praesens scriptum in perhennem memoriam fuerit devolutum.

Quod nos Kazimirus, dei gracia rex Poloni[a]e, nec non Terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cujaviae, Po[a]meraniae, Russi[a]eque dominus et heres.

Considerantes digna, clara, com[m]endabiliaque merita, et obsequibiles actus fidelis nostri Pakoslai Johannis, heredis de Stozyscz, quibus in anteea, suis racionabilibus obsequiis, pro communi bono Regni nostri Poloniae et Terr[a]e Russi[a]e, quam fauente domino gubernamus, pacem et tranquilitatem ordinans, ad Tartaricas naciones descendere non expavit, vitam suam non praeposterans ad honorem et com[m]odum regnorum eorundem, fideliter exponendo; et quia racioni consonum videtur, et honestati conforme probatur, ut virtuosi in suis virtutibus non immerito debeant consolari ideo ut ceteri nostri fideles, ad similia virtutum opera, studiosius conformentur, eidem domino Johanni Pacoslai [sic!], et su[a]e posteritati et utroque sexu tam masculino, quam femineo descendentibus, op[p]idum Rzeschouiense, cum suo toto districtu, in Terra Russi[a]e situm, secundum quod antiquitus per serenissimos duces Russi[a]e extitit limitatum, quibus diuina clemencia legit[t]imus successor extitimus, et eiusdem Terr[a]e Russi[a]e dominus principalis, cum omni jure et pleno dominio, prout soli jus nacti sumus, et habuimus in eisdem, ac cum omnibus et singulis villis et libertatibus locatis et locandis, nec non fructibus, redditibus, censibus, utilitatibus ac affictibus, appendiis et adherenciis earum universis, videliter agris, pratis, pascuis, aquis, torrentibus, lacubus et piscinis, siluis, borris, mericis, rubetis, quercetis, venacionibus ferarum et avium quarumcunque, qu[a]e nunc ibi super terram sunt, et sub terra in futuro, natura vegetante, poterunt exoriri, quorum limites incipiendo a gadibus Terre Sandomiriensis, videlicet a villa Dambrowa, qu[a]e ad Terram Sandomiriensem noscitur adiacere, et ex alia parte pr[a]etendentibus graniciis usque ad villam Lanzaysko limitibus Terr[a]e Jaroslaviensis confinante [sic!]: item a dextris versus Russiam descendendo, usque ad limites castri Czudecz, suis finibus cir-

cumferencialiter distinguuntur, damus, assignamus, conferimus perpetius temporibus, et donamus· preterea ipsum dominum Johannem et suam posteritatem, ut pr[a]emittitur, gracia prosequi volentes ampliori, eidem et suis posteris seu heredibus, omne jus et potestatem plenariam, in suo pr[a]emisso dominio quomodolibet genus malefactorum et sceleratorum, per modum justici[a]e punire et condemnare, sentencia punitiva, attribuimus decernentes. Castra eciam seu municiones quaslibet in eodem suo territorio Rzeschoviensi locare, construere, erigere et firmare, admittimus graciose, in quibus vitam suam, et bona ipsius, ab insultu hostium quorumlibet confouere possit salubriter, et tueri. Insuper theloneum ab antiquo institutum, sive sit gwidagium sive pedagium, idem dominus Johannes et sui successores exigent et percipient cum omnimoda facultate. Ceterum regio ex favore duximus statuendum, quod pr[a]enominatum Rzessoviense o[p]pidum cum suo toto districtu, in villis et libertatibus locatis et locandis, jure theutonico, quod Maijdeburgense dicitur, frui dederant et gaudere. Propter quod etiam, ut s[a]epedictum opidum, cum villis et libertatibus adiacentibus eidem, possint celerius restaurari et locari, omnes et singulos incolas eorundem, ab omnibus judiciis palatinorum, castellanorum, judicum, subjudicum, ministerialium quoque perpetuo eximimus et etiam liberamus, ita quod coram ipsis vel eorum aliquo respondere nullatenus teneantur, nisi advocatus aut sculteti pr[a]emissarum villarum coram nobis vel judicio nostro, dum tamen per lit[t]eram, nostro sigillo munitam, evocati fuerint, tunc suo jure theutonico de se querelantibus [sic] respondebunt. Kmethones vero, cum eorum sculteti in reddenda justicia fuerint negligentes, tunc per suum dominum judicabuntur, prout ipsorum jus Theutonicum postulat et requirit. Inter alia dicto domino Johanni favorem volentes impendere specialem, omnes et singulos incolas dicti Rzessouiensis districtus, illa gaudere volumus libertate, quam a nobis habent sculteti in villis noviter locatis, dum idem dominium tenuimus, perpetuis temporibus concessam libertatem.

In cujus rei testimonium et evidenciam clariorem, pr[a]esentes dari fecimus nostri sigilli munimine roboratas.

Actum Cracovi[a]e, die dominica qua Cantatur omnis terra, anno millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto.

Pr[a]esentibus his testibus: Johanne palatino, Vilczone Castellano Sandomiriensibus, Eustachio Lublinensi, Stanislao Malogostensi castellanis, Andrea subcamerario, Petro tribuno Cracoviensibus et aliis multis fidedignis.

Datum per manus domini Sbignei cancellarii Cracoviensis.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 17, k. 247. XVI ст.

Опубл.: CD Poloniae., t. I, p. 209—211, N 119.

Переклад

В ім'я Господа, амінь!

Шляхетній голові личить спиратися на шляхетне тіло. Годиться також, щоб королівський маєстат мав заможних підданих, підтримка і опора яких стануть захистом від ворогів у лихоліття. А тому нехай знають сучасники і нащадки, до відома і непорушної пам'яті яких слід донести цей лист.

Ми, Казимир, з ласки Божої король польський, а також пан і спадковий володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської, Померанської і Руської земель оцінили достойність і гідні хвали й слави заслуги та шанобливі вчинки нашого вірного Івана Пакослава, дідича зі Стожищ, який віддавна свідомо служить спільному благу нашого Польського Королівства і Руської землі, котрою ми, утверджуючи мир і спокій, милостиво правимо й володіємо, і не побоявся виступити походом проти татарських племен, зберігаючи вірність і не змінивши свого життя заради почестей і вигод наданої ними влади. Оскільки ж личить розуму й визнається доброчесним заслужено нагороджувати доблесних за їх доблесть, щоб і інші, нам вірні, прагнули відзначитися подібними достойними трудами, то ми даємо, призначаємо, передаємо на вічні часи і даруємо згаданому панові Івану Пакославу і його нащадкам як чоловічої, так і жіночої статей місто Ряшів з усім його повітом, розташоване в Руській землі і здавна щасливо усталене у своїх межах найяснішими князями Русі, законним спадкоємцем яких за божественним провидінням ми є. А тому, як верховний володар Руської землі з повним правом необмеженого володіння, здобутого й закріпленого нами за собою, [ми затверджуємо це надання] з усіма взагалі і кожним зокрема селами й слободами як заселеними, так і тими, що будуть заселені, а також з їх вигодами, данинами, податками, користю, належним до них зиском і всіма прилеглостями, а саме: ґрунтами, лісами, пасовищами, ріками, потоками, озерами і ставами, лісами, борами, пущами, хащами, дібровами та будь-якими звіриними й пташиними ловами, які існують сьогодні над землею і

можуть, породжені природою, виявитися колись під землею. Межі цього [повіту] відділені своїм власним обводом від навколишніх і починаються біля прикордоння Сандомирської землі, а саме від села Дуброви, котре, як відомо, прилягає до Сандомирської землі, і тягнуться, межуючи з одного боку з кордонами Ярославської землі і закінчуючись аж біля села Лежайська, а з другого боку простягаються вглиб Русі до границь Чудецького замку.

Крім того, ми, маючи намір, як зазначено раніше, щедріше віддячити самого пана Івана і його потомство, визнаємо й закріплюємо за ним самим і його нащадками або спадкоємцями повне право і необмежену владу у згаданому володінні вершити суд і карати за власним присудом будь-яких злодіїв і злочинців. Також ласкаво дозволяємо йому осаджувати, будувати, відновлювати і зміцнювати в цій самій Ряшівській околиці різні замки й укріплення, у яких можна знайти порятунок і зберегти життя й майно під час нападу будь-яких ворогів. Що стосується здавна встановленого мита, то нехай цей сам пан Іван і його спадкоємці повноправно вибирають і стягають його і від піших, і від [кінних?].

Що ж до всього іншого, то ми дозволяємо з нашої королівської ласки для користі і втіхи названого міста Ряшева надати йому і всьому повіту зі селами та слободами як заселеними, так і тими, що будуть заселені, німецьке право, зване маґдебурзьким. А крім того, для швидшого відновлення і заселення не раз уже згадуваного міста з усіма прилеглими до нього селами і слободами ми навічно вилучаємо і звільняємо кожного і всякого тутешнього жителя від підсудності воєводським, каштелянським, суддівським, підсудківським та вознівським судам, щоб ніхто й ніколи не міг бути притягнутий до відповідальності ні перед ними самими, ні перед їх уповноваженими, за винятком тих випадків, коли війт або солтиси згаданих сіл будуть позвані до нас чи нашого суду листом, обов'язково засвідченим нашою печаткою. Самі ж вони нехай судяться на основі німецького права на власних судових засіданнях. А селяни, якщо їх солтиси несумлінно вершитимуть правосуддя, можуть шукати пересуду у своїх панів згідно з приписами і вимогами німецького права.

У числі іншого, бажаючи виявити особливу ласку названому панові Івану, ми хочемо обдарувати всіх загалом і кожного зокрема жителів згаданої Ряшівської округи такими самими пільгами, які дістали від нас на вічні часи солтиси новозаселених сіл тоді, коли ми привернули цей край під свою владу.

На доказ і безсумнівну очевидність того, що відбулося, ми дозволили скріпити цю підтвердну грамоту нашою печаткою.

Діялось у Кракові, у четверту неділю після Пасхи, року 1354.

Присутніми були такі свідки: Ян, [сандомирський] воєвода; Вільк, сандомирський каштелян; Євстафій, люблінський, Станіслав, малогоський — каштеляни; Андрій, краківський підкоморій; Петро, краківський войський, і багато інших, віри гідних.

Дано рукою пана Збігнєва, краківського канцлера.

№ 11

1358 р., серпня 31. Пришів.— Польський король Казимир III підтверджує за вірну службу Яцькові, званому Слонечко, „лист чи привілей, який він має від найяснішого володаря Русі Лева на села Розбір і Угерці" з усіма належними до них землями та повинностями і додатково надає частину лісу з правом осаджувати на ньому інші села на спадковому праві, за що повинен служити королю та його законним спадкоємцям одним списом на коні і шістьма лучниками під час загального походу

In nomine Domoni, amen.

Quod magnifica regum decrevit facere maiestas, firmum debet esse et stabile perpetuo permanere.

Igitur nos Kazimirus Dei gratia rex Poloniae ac terrarum Cracoviensis, Sandomiriensis, Siradiensis, Lanciciensis, Cuiaviensis, Pomeraniae dominus et haeres terrae Russiae singulis ac omnibus tam praesentibus, quam futuris tenore praesentium declaramus, quod considerando fidelia servitia nobis multipliciter per fidelem nostrum Jackonem dictum Slonecczko impensa litteras seu privilegium, quod habuit illustrissimi principis Leonis ducis Russiae super villas suas Rozborz et Uherce, ipsum sanum et non suspectum reperiendo et conspiciendo confirmavimus et confirmamus per praesentes. Itaque praedictus Jacko et sui legitimi successores iamdictas villas Rozborz et Uherce possidere debent et tenere cum omni iure ac dominio et cum omnibus agris, campis, pratis, silvis, mericis, rubetis, aquis et aquarum decursibus, generaliter cum omnibus utilitatibus et proventibus ad praehabitas villas spectantibus nihil pro nobis et nostris successoribus excludendo, prout in ipsarum graniciis ac metis circumquaque ab antiquo sunt limitatae. Insuper ex nostra speciali gratia praefato nostro fideli Jackoni et suis posteris vel successoribus legitimis addimus et adiungimus iamdictis suis villis Rozborz et Uherce et perpetuis temporibus attribuimus de nostra silva existente circa praenotatas villas versus nostram villam Dubiecko, a metis villarum praemissarum Rozborze et Uherce usque ad rivulum Zubrza et ad mericam dictam Brzozow et non

ultra. Quam quidem saepefatus Jacko et sui legitimi successores possidere debent iure aeviterno cum omnibus utilitatibus, venationibus, aucupationibus, mellificiis, piscationibus, pascuis et singulis fructibus, quae ex praefata silva provenire possunt, pacifice et quiete et in omnibus rivulis fluentibus de praefata silva, venientibus ad granicies praemissarum villarum praehabitus Jacko et ipsius successores legitimi licentiam habere debent in ipsis rivulis piscinas faciendi ac etiam alias villas locandi versus nostram villam praefatam Dubieczko usque ad ortum rivulorum praescriptorum. Quas etiam villas, si locatae fuissent, saepedictus Jacko et sui legitimi successores possidere debent iure haereditario, sicut et praemissas villas suas Rozborz et Uherce cum potestate vendendi, commutandi, donandi, alienandi et finaliter facere cum ipsis, prout sibi et suis posteris vel successoribus legitimis melius et utilius videbitur expedire. Pro quo nobis et nostris successoribus ad omnem generalem expeditionem cum una hasta in bono equo et sex sagittar[iis] praesertus Jacko et sui successores legitimi servire sint asstricti.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum est praesentibus appensum.

Datum in Przyszow, feria sexta post festum s[ancti] Bartholomaei proxima sub anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo.

Praesentibus his viris strenuis ac nobilibus: Ottone de Pilcza, Iohanne de Rzesschow, Drogossio de Chroberz, Pelka de Olchawa, Iohanne de Tarnow et Nemierza de Golecz ac allis quampluribus fidedignis.

Scriptum per me Petrum notarium aulae Regiae.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 349, арк. 918—920. Облята Перемишльського ґродського суду від 3 травня 1630 р., складена на основі підтвердного документа короля Владислава II, складеного в Неполомицах 20 листопада 1421 р. (див. у цьому ж виданні IV, № 22), який підтверджується документом короля Сигізмунда I, виданим у Пйотркові [?] 4 лютого 1528 р. Заголовок: „Oblata l(itte)rarum s(acrae) R(egiae) m(aies)t(a)tis per Kunowski nomine Gorajsky".

Опубл.: Zb. dok. Małopol., cz. 4, s. 108—109, N 958

Переклад

В ім'я Господа, амінь!

Що постановив найясніший королівський маєстат, має утвердитися й залишитися непорушним вовіки.

А тому ми, Казимир, з ласки Божої король польський, господар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської і Поморанської земель, спадковий володар Русі, цим листом повідомляємо всім і кожному — як сучасникам, так і нащадкам, що ми, спостерігаючи не раз виявлену нам вірну службу нашого вірного Яцька, званого Слонечком, цим самим підтвердили й підтверджуємо лист чи привілей, який він має від найяснішого володаря Русі Лева на села Розбір і Угерці, цілком непошкоджений і непідозрілий, як підтвердив огляд. Отже, нехай згаданий Яцько та його законні спадкоємці посідають уже названі села Розбір і Угерці, володіючи ними з повним правом власності разом з усіма ґрунтами, полями, луками, лісами, пущами, хащами, ріками та допливами, а також з усіма повністю вигодами й прибутками даних сіл, нічого не виключаючи ні для нас, ні для наших спадкоємців, у таких самих межах і границях довкола, як вони здавна межувались.

Крім того, з нашої особливої ласки ми стверджуємо на вічні часи й дозволяємо нашому вірному згаданому Яцькові та його нащадкам і законним спадкоємцям приєднати до вже згаданих сіл Розбір і Угерці частину нашого лісу, яка тягнеться в напрямку нашого села Дубецька довкола згаданих сіл Розбір і Угерці, починаючи від їх границь аж до річки Зубри і до пущі під назвою Березів, але не далі. Нехай частозгаданий Яцько та його законні спадкоємці володіють ним вічно з усіма вигодами, звіриними, пташиними й рибними ловами, пасовищами й різними користями, які можуть надходити від згаданого лісу. Вищепоіменований Яцько та його законні спадкоємці одержують також дозвіл мирно й спокійно гатити греблі на всіх річках, які течуть через згаданий ліс у напрямку названих сіл, а також осаджувати інші села позад нашого згаданого села Дубецька аж до витоків названих річок. Цими селами, що можуть осадитися в майбутньому, частозгаданий Яцько та його законні спадкоємці нехай володіють на тому ж спадковому праві, як і названими селами Розбір і Угерці, з правом продавати, обмінювати, дарувати, відчужувати і робити з ними повністю все, що здасться кращим і вигіднішим йому самому або його нащадкам та законним спадкоємцям.

А за це названий Яцько та його законні спадкоємці мусять служити нам і нашим спадкоємцям у кожному загальному поході одним списом на доброму коні і шістьма лучниками.

На доказ того, що відбулося, і підвішено тут нашу печатку.

Дано в Пришові, у п'ятницю відразу після свята святого Варфоломія, року Божого 1358.

Присутніми були: відважні і вельможні мужі Отта з Пільча, Йоан з Ряшева, Дрогощ з Хробежа, Пелька з Ольхави, Йоан з Тарнова і Немира з Гольця та багато інших, віри гідних.

Писав Петро — нотарій нашого Королівства

№ 12

1360 р., березня 20. Стобниця.— Король Польщі Казимир III підтверджує уродженцю Руської землі, шляхетному Ходкові Матутейовичу відповідно до привілейного листа „славетного володаря князя Лева", виданого його предкам, право власності на село Хлопчичі у Перемишльській землі з усім належним до нього нерухомим майном, доходами і повинностями, а за це сам Ходко та його нащадки зобов'язані служити королю та його наступникам двома кінними лучниками

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Dignum est, ut bene meriti in se et in suis principum beneficiis consolentur. Igitur noverit tam pr[a]esent ibus quam futuris, quod nos Kazimirus dei gracia rex Poloni[a]e nec non terrarum Cracoui[a]e, Sandomiri[a]e, Siradi[a]e, Lancici[a]e, Cuiavi[a]e, Pomerani[a]e dominus et heres Russi[a]e.

Significamus tenore pr[a]esencium, quibus expedit, universis, pr[a]esentibus et futuris, pr[a]esencium noticiam habituris, quomodo consideratis et conspectis iuribus et immunitate nobilis Chodkonis Mathuteiowicz de Chlopczyce, terrigen[a]e terr[a]e nostr[a]e Russi[a]e, fidelis nostri dilecti, seu lit[ta]eram privilegiarem sibi et suis[t] successoribus legitimis a inclito principe duce Leone nostro predecessore clarissimo, super villam Chlopczyce dictam et datam, in districtu Premisliensi sitam, quam lit[t]eram ipse Chodko aspectui maiestatis nostr[a]e obtulit et quam eciam iuste perleccionis et auducionis titulo inuenimus iustam et perfectam, nos iam ponderatis et inspectis multiplicibus fidelibus seruicijs, qu[a]e nobis pr[a]efatus Chodko multipliciter exhibuit et constanter exhibere poterit in futurum, ut eciam merita graciarum vicissitudine repensentur, extunc pr[a]edicto Chodkoni, suis successoribus legitimis villam pr[a]edictam Chlopczyce damus, donamus et confirmamus lit[t]era nostra privilegiali, donacione et confirmacione perpetua et irrevocabili, cum omnibus e[a]edem utilitatibus, fructibus, reditibus, censibus, proventibus, agris, campis, pratis, pascuis, montibus, collibus, mericis, gajis, duviis, virgultis, rubetis, fluminibus, lacubus, paludibus, fluviis, rivis, stagnis, aquis, aquarum ac flumino-

rum decursibus, piscinis, piscatoribis, molendinis, emolumentis, venacionibus, aucupacionibus, appendiis et pertinenciis universis, prout eadem villa Chlopczyce in suis metis et graniciis longe lateque et circumferencialiter est limitata et distincta, et signanter incipiendo a granicie vill[a]e Siekierczycze per fluvium Dniestr dictum usque graniciem vill[a]e Dolobow sic dict[a]e, cum ripis et pratis ex utraque parte eiusdem fluvii Dniestr dicti. Confirmamus igitur lit[t]eram pre[a]decessoris nostri pre[a]dicti, constituentes pr[a]efatum Chodkonem eiusdemque heredes ac legitimos successores vill[a]e pr[a]edicte Chlopczycze iure hereditario verum dominum et heredem temporibus perpetuis duraturum, per ipsum Chodkonem eiusque heredes tenendam, habendam, possidendam, vendendam, commutandam, obligandam, donandam, utifruendam et ad usus suos suorumque heredum beneplacitos conuertendam, prout eis melius et utilius videbitur expedire. Volumus tamen, quod pr[a]etextu huiusmodi nostr[a]e donacionis et confirmacionis [ipse Chodko] et eius successores legitimi nobis et successoribus nostris cum duobus sagitariis in equis competentibus ad quamlibet expedicionem generalem temporibus perpetuis servire sit adstrictus.

Actum et datum in Stobnicza feria sexta ante dominicam Iudica, anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo.

Pr[a]esentibus hiis testibus: Wilczkone Sandomiriensi, Dobeslao Wisliciensi, Nivota Radomiensi castellanis, Nicolao subdapifero Cracouiensi, Prezedborio de Brzecze, Raphaele subcamerariis Sandomiriensibus Abraha(m) de Baranow et aliis quam pluribus fidedignis.

Datum per manus Nicolai de Lelowa Kruczek dicti, curi[a]e nostr[a]e notarii, nobis sincere dilecti etc.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 133, k. 279—279 zw. Запис близько 28 березня 1587 р. на основі підтвердного документа короля Стефана від 28 березня 1587 р. Заголовок: „Confirmacio juris super villam Chłopczicze in districtu Premisliensi".

Опубл.: Mon. ... hist. ... Pol. illust., t. X, s. 137—138, N 737; Линниченко, с. 55—56 (уривки).

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Достовірним є, щоб добре заслужені знаходили розраду в собі і в добродійствах своїх привідців. Отож, хай дізнаються — як тепер, так і на майбутнє, що ми, Казимир, з ласки Божої король Польщі, а також земель Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської, Померанії, пан і господар Русі.

Повідомляємо даним [документом] усім, кому потрібно ознайомитися тепер і в майбутньому, яким-небудь чином обміркувати і розглянути права та пільги Ходка Матутейовича з Хлопчич, уродженця землі нашої Русі, вірного нашого вибранця. Це [торкається і] привілейного листа, адресованого та виданого Ходкові і його законним нащадкам нашим найлюб'язнішим попередником, славетним володарем князем Левом на село Хлопчичі, що розташоване у Перемишльському повіті, яку-то грамоту той же Ходко подав на розгляд нашої величності і яку також на основі належного перегляду і слухання знаходимо законною і достовірною. Так ми, враховуючи і зважаючи на численні справжні заслуги, які нам названий Ходко багаторазово робив і постійно мав би здійснювати в майбутньому, щоб заслуги також відплачувалися взаємністю подяки, даємо і надаємо згаданому Ходкові, його законним нащадкам назване село Хлопчичі і підтверджуємо нашою привілейною грамотою у порядку даровизни та вічного і невідкличного свідчення з усіма належними до нього ужитками, плодами, прибутками, чиншами, врожаями, полями, толоками, луками, пасовиськами, горами, горбками, покладами, гаями, чагарниками, заростями, ожинниками, потоками, озерами, мочарами, ріками, струмками, ставами, джерелами, стоками джерел і потоків, саджавками, рибами, млинами, помолом, ловецтвом, птахоловством, додатками і всім належним, відповідно до того, як село Хлопчичі є окреслене і відділене у своїх межах і границях уздовж, по ширині та довкола, а отже, починаючи від межі села Сокирчичі попри ріку, що зветься Дністер, до межі села, яке називається Долобів, з побережжям і лугами обабіч цієї ріки, званої Дністер. Отож, підтверджуємо грамоту згаданого нашого попередника, поставляючи, щоб Ходко і його спадкоємці та законні наступники були на вічні часи законними спадкоємцями, істинними панами названого села Хлопчичі, [щоб] сам Ходко і його спадкоємці це село держали, мали, посідали, продавали, обмінювали, заставляли, дарували, використовували і обертали на свою користь і своїх нащадків так, як це їм краще і вигідніше видаватиметься робити. Велимо, одначе, щоб для оправдання цієї нашої даровизни і свідчення сам Ходко і його законні наступники були зобов'язані на вічні часи служити нам і нашим наступникам двома кінними лучниками, здатними до будь-якого загального походу.

Звершено і дано у Стобниці, у п'ятницю перед п'ятою неділею Великого Посту, року Божого 1360.

Присутніми були такі свідки: Вільчко Сандомирський, Добеслав Віслицький, Нівота, радомський каштелян, Микола, краківський підстолій, Презедборій з Бжеча, Рафаїл, сандомирський підкоморій, Абрагам з Баранова та інші численні, віри гідні.

Дано нам щиромилою рукою Миколи з Лелова, званого Кручек, писаря нашого двору та ін.

№ 13

1361 р., червня 28. Ярослав.— Король Польщі Казимир III підтверджує, згідно зі спадковим правом, слузі Дмитрові, синові Матвія Кальдофовича видану „славетним володарем і князем Русі Левом" грамоту про підтвердження купівлі сіл Боратина і Добкович у Перемишльській землі з усіма належними до них землями, правом на доходи і повинностями, за що Дмитро та його нащадки зобов'язані служити королю і його наступникам у походах конем з ратищем і двома лучниками

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Kazimirus Dei gracia rex Poloni[a]e ac terrarum Cracoui[a]e, Sandomiri[a]e, Siradi[a]e, Lancici[a]e, Cuiavi[a]e, Pomerani[a]e dominus et heres terr[a]e Russi[a]e.

Significamus tenore pr[a]esencium tam pr[a]esentibus quam futuris, quibus expedit, universis, quod considerantes multiplicia seruicia nobis ad nutum fideliter impensa et exhibita per fidelem nostrum Dimitrium filium Mathphei dicti Kaldopfowicz, privilegium, quod habuit illustrissimi principis Leonis ducis Russi[a]e super emptionem villarum, puta Borathyno et Dobkowycze, ipsum sanum et integrum, absgue omni vicio et suspicione reperientes et conspicientes, ratificamus et confirmamus per pr[a]esens nostrum privilegium, dantes et concedentes pr[a]efato nostro fideli Dimitrio ac suis posteris vel legit[t]imis successoribus plenam et omnimodam potestatem, pr[a]enarratas villas Borathyno et Dobkowycze iure hereditario possidendas ac tenendas cum omni iure ac dominio, cum omnibus utilitatibus ac proventibus, agris, campis, pratis, pascuis, siluis, mericis, gaiis, rubetis, piscinis, lacubus et omnibus aquis et aquarum decursibus, secundum quod in ipsarum graniciis sunt ex antiquo circumferencialiter limitate, nihil pro nobis vel nostris successoribus excludentes,

eciam in theloneo, quod dabatur ex antiquo in aggere ipsius prope villam Borathyn. Insuper pr[a]emissus noster fidelis Dimitrius et sui posteri vel legittimi successores licenciam habere debent in silva nostra dicta Rokithnicza ligna excidendi et ad domum ducendi et pecora sua ibidem pascendi, quando fuerit necessarium et oportunum. Demum s[a]epe nominatus noster fidelis dilectus Dimitrius et sui posteri vel legittimi successores pr[a]ehabitas villas Borathyno et Dobkowycze possidere debent iure hereditario, prout scriptum est, cum potestate vendendi, commutandi, donandi, alienandi et ad usus suos* beneplacitos convertendi et finaliter cum ipsis facere, prout sibi ac suis posteris melius et utilius videbitur. Servicium vero nobis ac nostris successoribus pr[a]elibatus Dimitrius ac sui posteri vel legitimi successores exhibere debent in equo bono cum hasta et duobus sagittariis ad omnem generalem expedicionem, quociens esset necessarium et opportunum.

In testimonium pr[a]emissorum sigillum nostrum pr[a]esentibus est appensum.

Datum Iaroslauie feria secunda proxima post festum sancti Iohannis Baptist[a]e, sub anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo.

Pr[a]esentibus hiis viris strenuis ac nobilibus, dominis: Ottone de Pylcza, Iohanne de Rzeszow, Chotkone de Byblo**, Glebone Dworskowicz, Kostkone Sloneczkouicz et Lassota [de] Szawyszino heredibus, et aliis quampluribus fidedignis.

Scriptum per me Iacobum notarium aul[a]e regi[a]e.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 40, k. 637—638 zw. Запис XVII ст. у складі підтвердного документа опольського і велюнського князя Владислава з датою 12 листопада 1378 р., який пізніше підтверджує польський король Сигізмунд II. Заголовок: „Confirmatio privilegii super villas Borathino et Dobkowice, g(e)n(e)(r)osi Joanni Borathinsky". 2. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 53, арк. 761—763. Облята Перемишльського ґродського суду від 13 липня 1781 р. Заголовок: „Oblata privilegii p(er) meo Gorski".

Опубл.: Mon. ... hist. .. Pol. illust., t. X, s. 145—146, N 743.

Регест: MRPS, pars IV, vol. III, p. 355, N 212. Suppl.

---

* У рукописі помилково „suorum".

** У рукописі помилково „Kyblo".

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Ми, Казимир, з Божої ласки король Польщі і володар земель Краківської, Сандомирської, Серадзької, Ланцутської, Куявської, Померанської та пан Руської землі.

Нинішнім актом повідомляємо як сучасним, так і майбутнім [людям], усім, яких це цікавить, що, беручи до уваги численні послуги, щиро присвячені і зроблені нам за нашим веліннням вірним нашим Дмитром, сином Матвія, званого Кальдофовичем, [ми] в цілому і без змін, не достерігаючи та не вбачаючи жодних підробок і підозр, ратифікуємо і підтверджуємо нинішньою нашою грамотою підтвердження привілею на купівлю сіл Боратина і Добкович, який [він] мав [від] славетного володаря, князя Русі Лева. Надаємо і відступаємо вказаному нашому вірному Дмитрові та його нащадкам чи законним наступникам повну і всіляку власть володіти і держати за правом спадкоємства названі села Боратин і Добковичі, з усім правом і посілістю, з усіма пожитками і прибутками, ріллею, полями, луками, пасовиськами, лісами, доходами, гаями, ожинниками, рибними ставами, озерами і всіма водами та їх водоймами, відповідно до того, як вони здавна навкруги окреслені, нічого не зберігаючи для себе або наших наступників, також і мито, яке здавна давалося ним на межі села Боратина. Окрім того, названому нашому вірному Дмитрові і його нащадкам або законним наступникам дозволяємо у нашому лісі, що зветься Рокитниця, коли в цьому буде потреба і необхідність, рубати дрова і возити [їх] додому та пасти там же свою худобу Нарешті, часто згадуваний наш вірний вибранець Дмитро і його нащадки або законні наступники повинні посідати названі села Боратин і Добковичі за спадковим правом, як це й записано, з дозволом продавати, обмінювати, дарувати, передавати та обертати на свою добре продуману користь і, врешті, чинити з ними так, як їм та їхнім нащадкам буде здаватися кращим і корисніпим. А згаданий Дмитро та його нащадки або законні наступники повинні нам виставляти доброго коня з ратищем і двома лучниками до кожного загального походу, кожного разу, як буде потреба і нагода.

Для посвідчення описаного до нинішнього [документа] прикріплюється наша печатка

Дано у Ярославі, найближчого понеділка після свята святого Івана Хрестителя, року Божого 1361.

У присутності хоробрих мужів і знатних панів: Оттона з Пільча, Йоана з Ряшева, Хотка з Библа, Гліба Дворсковича, Костя Слонечковича і Лясоти [з] Шавишина, панів та інших якнайчисленніших, віри гідних.

Написана мною, Яковом, писарем королівського двору.

№ 14

1361 р., липня 25. Судомир.— Польський король Казимир III на прохання слуги Ходка Бибельського підтверджує у вічне володіння надані в минулому й засвідчені грамотами князя Лева Даниловича й інших руських князів село Бибель з присілками Пачковичі і Жашковичі та села Комаровичі, Узворотовичі, Нікловичі й Ворховичі у Перемишльській землі з усіма належними до них землями, лісами, водоймами та митом

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

Во имꙗ ѡтца и сна и стго дха амин•

Бжїєю милостию мы крол Казимир Краковской землѣ• Судомирской землѣ• Сиралской земли• Полскый землѣ• Кулавскый землѣ• Добрянскый землѣ• Поморскый земли• Руской землѣ господар и дѣтич [!] вѣчный землѧм тым• самодръжецы корол велебный•

Ꙗвно повѣдаюм• колиж то пришедши пред наше ѡбличе слуга нашъ вѣрный Ходко Быбелскыи• и указал есть кнѧзѧ Лвовы листы• и иных старей кнѧзий листы• тогды пожадал есть• у нас слуга нашъ вѣрный Ходко Быбелскый• абыхом потвердили кнѧзѧ Лвовы листы• и иных старых кнѧзий листыв• и его всег[о] имѣнꙗ• тогды мы• исъ нашею вѣрною радою дали ємо и потвердили ємо• его правого всего имѣнїа• первое• именем рекучи• село Быбел и со присѣлкы• Пачковичѣ• Жасковичѣ• Комаровичи село• Узворотвичи село• Нѣкловичи село• Ворховичѣ село• што в тых дѣдин• у граничꙗх• то все ємо потвердили• непорушно на вѣкы слузѣ нашому вѣрному Ходкови Быбелскому и дѣтем его• со всѣми ѡтъездны тых дѣдин• што тут писаны сут• съ всѣми границꙗми ꙗко из вѣка вѣчно прислушало к тым селумъ• исъ землею• исъ сѣножатми• исъ гаими• исъ дубровами• исъ лѣсом• исъ бортми• исъ пчолами• исъ болоты• исъ рѣками• исъ мыты• исъ ловищи• исъ потоки• Дамнѣцѧ• и Путнищꙗ• со всѣми ужитки што нынѣки сут• и потом могуть быти•

А на потверженье тым дѣдинам• дали ємо твердост нашу печат привѣсили велебного королювства нашго•

А притом быщи свѣдци: пан Петръ Нєѡрꙗ• воевода судомирскый• пан Ꙗшко Колочко маршалок королюв• пан Лѣсота• воевода кременецкый

и его бра^т^ па^н^ Ве^р^бота Ставиши^н^• па^н^ Глѣ^н^ Дво^р^скови^ч^• па^н^ Васко Кузми^ч^• много было добро^н^ дружины при то^м^•

А писана грамота ꙋ Судомири ꙋ д҃нь с҃тго Ꙗкуба по б҃жіи нарожени• тисѧча лѣты• т҃ лѣ^т^• шестьдесѧ^т^ а҃ лѣта•

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 303, арк. 119—120. Запис Перемишльського ґродського суду від 5 лютого 1587 р. Заголовок: „Oblata privilegii Rutenici super villam Bybel et alia bo[n]a". 2. Арх. С.-П. ОИИ РАН, отд. рук., ф. 216, оп. 1, д. 39, л. 86. Виготовлений у 40-х роках XIX ст. Д. Зубрицьким. 3. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 36 (Я. Головацький), спр. 636, арк. 5. Виготовлений у 30-х роках XIX ст. Я. Головацьким.

Опубл.: АЮЗР, т. I, с. 1, № 1; Головацкий. Памятники.., с. 21—22, № 32; AGZ, t. I, s. 6, N 5; Пещак, с. 36, № 17.

Реґест: MRPS, pars IV, vol. III, p. 855, N 213; p. 407, N 985 Suppl.

Текст грамоти латинською мовою

In nomine Domini, amen.

Nos Cazimirus dei gra[cia] rex Poloniae nec non terrarum Crac[oviae], Sandomiriae, Siradiae, Lachiae [!], Cuiauiae, Pomeraniae dominus et heres.

Significamus tenore pr[a]esentium universis quomodo veniens ad nostram p(raese)ntiam servitor noster fidelis Chothko de Bybel monstrauit in p(raesen)tiam m(agnifficenti)ae n(ost)rae ducis Leonis et certorum Ducum p(rae)decessoru(m) n(ost)rorum l(itte)ras supplicans apud m(aiesta)tem n(ost)ram idem servitor n(oste)r fidelis Chothko q(ua)ttenus l(itte)ras ipsius ducis Leonis et alioru(m) ducum p(rae)decessoru(m) sup(er) totam hereditatem ipsius Chothko confirmare dignaremur. Nos v(er)o cum consensu consiliariorum unanimi fideliu(m) nostrorum dedimus et confirmauimus ipsius vera legitima bona he(redita)ria p(rae)scripta videlicet villas Bybel et cum adiacentibus et contiguis villis Poczkowicze, Zaskowicze, Comarowicze, Borszowicze, Zwrotowicze, Rusaticze, Niklowicze, Worchowicze et cum emergentiis in eis(que) hareditatibus et limitibus eam approbamus intacte perpetue et aevu(m) seruitori nostro Chothkoni Bybelski eiusque legitimis successoribus cum omnibus circumiacentibus earumque hereditatum hic infrascriptaru(m) et cu(m) totalibus granitiebus

sicut ex antiquo sunt ad eade(m) bona nec non agris, pratis, nemoribus, mericas, sylwis, mellificiis, apibus, paludibus, fluuiis, teloneis venationibus nec non riuulis Damnicza et Putnicza et cu(m) uniuersis fructibus qui nunc sunt vel in futurum fore possunt.

In cuius rei testimoniu(m) sigillu(m) nostrum in maius robur est appensum incliti regni nostri.

Pr[a]esentibus ibid(em) testibus Petro Neora pallatino sandomirien(si), Jaczko Koliczko marsalco regni n(ost)ri, Lassota pallat(in)o Crzemienieczen(si) et germano ipsius Wirzbiata de Stawiszin heredibus Hlib Dwor[s]kowicz, Wasko Kuzmicz et aliis qua(m) pluribus circa p(rae)missa fidedignis testibus.

Dat(um) Sendomiriae in die sancti Jacobi ap(osto)li. Anno Natiuitatis domini mill(esim)o trecentesimo sexagesimo primo.

Рук.: Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 44, k. 195—195 zw. Запис XVI ст. у складі підтвердного документа короля Казимира IV з датою 17 листопада 1464 р., який підтверджує король Сигізмунд I у 1530 р. Заголовок: „Confirmacio privilegii nobilis Luce Bebeczki". 2. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 673, арк. 785—787. Протокол Перемишльського ґродського суду початку 1587 р., створений на основі підтвердного документа короля Владислава II, виданого у Кракові 11 березня 1406 р. 3. Там само, арк. 788—791. Протокол Перемишльського ґродського суду початку 1587 р., створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда I, виданого у Пйотркові 5 січня 1530 р. 4. Там само, кн. 303, арк. 124—125. Облята Перемишльського ґродського суду від 5 лютого 1587 р., створена на основі названого протоколу документа 1406 р. Заголовок: „Oblata privilegii super villa Bibel et alia bona". 5. Там само, арк. 128—129. Облята Перемишльського ґродського суду від 5 лютого 1587 р., створена на основі названого протоколу документа 1530 р. Заголовок: „Oblata tertii privilegii sup(er) ea[dem] bo[n]a". 6. Арх. С.-П. ОИИ РАН, отд. рук., ф. 126, оп. 1, д. 39, л. 86. Виготовлений у 40-х роках XIX ст. Д. Зубрицьким.

Опубл.: CD Galicensis., p. 80, N 58.

Текст грамоти старопольською мовою

W ymie oycza y szyna y świetego ducha amen.

Z bozey laski my król Kazimierz Crakowskiej ziemie, Polskiej ziemie, Cujawskiej ziemie, Dobrzinskiej ziemie, [Pomorskiej ziemie], Ruskiej ziemie gospodarz y dziedzicz wieczny ziemiam tym szamodzierzecz król wieliebny.

Jawno powiadamy gdisz przisedszy przed nasze oblicze sługa nasz wierny Chothko Bybelski y vkazał iest kniaza Lwa listy i inich starych kniazy listi, tedi pożądał nas jest sługa nasz wierny Chothko Bybelski abychmy potwierdzili kniaza Lwa listi y inich starych kniazow listy y iego wsithkiego imienia. Tedi my y z naszą wierną radą daliszmy y potwierdzieliszmy iego prawo wsithkiego imienia. Pierwsze imienie rzekacze szioło Bybel y ze przisziołki Paczkowicze, Zaskowicze, Komarowicze szioło, Zwrotowicze szioło, Niklowicze szioło, Worchowicze szioło czo[!] w tych dziedzinach w graniczach tho wsithkoszmy potwierdzili nieporuszenie na wieki słudze naszemu wiernemu Chothkowi Bybelskiemu y dziecziom iego ze wsithkiemi okolicznosczіami tich dziedzin czo [!] thu piszane szą. Ze wsithkiemi graniczami iako y od wieku wiecznie przinalezało ktym sziołom y z ziemią y z szanozęczmi y z gaiami, z dąbrowami y z liaszem y z barcziami y ze pszczołami y z błotami, z rzekami, z myty, z łowami y potokami Damnicza y Putnicza, ze wsithkiemi pozithkami czo [!] theras szą y na potym mogą bydz.

A na potwierdzenie tym dziedzinam daliszmy poczwierdzenie naszę pieczecz prziwieszili wielebnego króliestwa naszego.

A przitim byli szwiadkowie: pan Piotr Neora, woiewoda sandomierski, pan Jasko Koleczko, marszałek króliewski, pan Laszota, woiewoda krzemieniczki i iego brath pan Wierzbieta z Stawiszina, pan Hlib Dworskowicz, pan Wasko Kuzmicz i inszych było sziła dobrey druziny przi tem.

A piszana gramota w Sędomierzu w dzień swiętego Jakoba po Bożym narodzeniu tysziącz lath, trzista lath, szesczdziesziąth pierwszego latha.

Рук.: Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 303, арк. 119—120. Облята Перемишльського ґродського суду від 5 лютого 1587 р. Заголовок: „Oblata privilegii Rutenici super villam Bybel et alia bo[n]a". 2. Там само, кн. 673, арк. 759—760. Протокол Перемишльського ґродського суду початку 1587 р.

Опубл.: AGZ, t. I, s. 7, N 5.

№ 15

1389 р., травня 9. Могила.— Польський король Владислав II на прохання рідних братів шляхетних Грицька та Івашка підтверджує дарчий лист „славного володаря і князя Лева" на села Ритеровичі та Рогізно з усіма належними до них землями і повинностями, за що вони повинні служити королю та його спадкоємцям одним списом на коні під час кожного загального походу

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Vladislaus Dei gratia rex Poloniae nec non terrarum Cracouiae, Sandomiriae, Syradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Lithuaniae princeps suppremus, Pomeraniae Russiaegue dominus et haeres.

Significamus tenore pr[a]esentium, quibus expedit, universis, quomodo constituti coram celsitudine nostra nobiles Hriczko et Ivasko fratres germani, haeredes de Ryterowicze, fideles nostri dilecti, nostrae obtulerunt celsitudini litteram privilegialem eorum praedecessoribus, eisque, ac eorum successoribus legitimis a inclito principe duce Leone, nostro praedecessore carissimo, super villas Ryterowicze et Rogozno donatas et datas. Quam tamen litteram privilegii iuste perlectam fecimus examinare diligenter, nihil tamen in ea inuenimus, neque invenire potuimus, quod nobis videretur derogare, seu quouis modo nocere. Nos vero attendendo purae fidelitatis constantiam et constantis fidei merita, quibus praefati fratres Hriczko et Ivasko nostrae complacuerunt celsitudini et aucto suorum fidelitatum studio praestantius nobis complacere poterint in futurum, horum intuitu volentes ipsos gratiarum nostrarum prosequi fauoribus et obsequia nostra reddere promptiores praefatam litteram memorati ducis Leonis in omnibus suis punctis, clausulis et positionibus habentes ratam atque firmam confirmavimus, innovavimus, approbavimus, ratificavimus, tenoreque praesentium confirmamus, innovamus, approbamus, ratificamus robur obtinere perpetu[a]e firmitatis, praefatos Hriczkonem et Ivaskonem dictarum villarum Riterowicze et Rogozno instituimus veros dominos et haeredes, nobis autem et nostris successoribus legitimis in dictis villis Ryterovycze et Rogozno iuris et dominii penitus nihil reser-

vando per ipsos Hriczkonem et Ivaskonem et ipsorum successores legitimos tenendas, habendas, utifruendas, vendendas, commutandas, inscribendas, alienandas, prout ipsis et eorum successoribus legitimis melius et utilius videbitur expedire, cum omnibus dictarum villarum utilitatibus, fructibus, censibus, redditibus, proventibus, agris, campis, cultis et incultis, pratis, nemoribus, rubetis, quercetis et virgultis, mericis, piscinis et earum piscaturis, stagnis, lacubus, paludinibus, fluviis, aquis et earum decursibus, molendinis et eorum emolumentis, venationibus, aucupationibus, silvis et specialiter cum silva in Radochony, prout littera ducis Leonis canit et cum omnibus pascuis, vulgariter wygony Zyrowe, mellificiis et torrentibus et in quocumque torrente fratres memorati intra metas et granicies earundem villarum volunt, possunt sibi facere et construere piscinam una cum molendino; damus et concedimus eis omnimodam libertatem et generaliter cum omnibus et singulis frugalitatibus, pertinentiis et cohaerentiis universis ad ipsas villas Ryterowicze et Rogozno ab antiquo spectantibus iam inventis et demum inveniendis, quibuscumque nominibus nuncupentur pro praesenti, vel nuncupare possint in futuro. Ratione autem huiusmodi nostrae confirmationis et donationis fratres praenominati Hriczko et Iwasko et eorum successores legitimi nobis et nostris successoribus legitimis servitia talia impendere debent et tenentur. Ad quamlibet expeditionem generalem cum una hasta in equo competenti sint asstricti et debent.

Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum.

Datum in Mogila seu Clara Tumba, die dominico in crastino beati Stanislai martyris gloriosi, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono.

Praesentibus: Iohanne Sandomiriensi, Spitkone Cracouiensi, Sandiuogio Calisiensi pallatinis, Iohanne castellano Visliciensi, Spitkone subcamerario Cracouiensi, Gneuosio de Wnorow et aliis multis fidelibus fidedignis.

Datum per manus Zaklika praepositi Sandomiriensis, cancellarii et Clementis vicecancellarii aulae nostrae, fidelium nostrorum dilectorum.

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 86, k. 107—108 zw. Запис XVII ст. на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого в Любліні 31 березня 1554 р. Заголовок: „Confirmatio litterarum Vladislai regis occasione villarum Riterovicze Rogosnoque". 2. Там само, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 111—112. Запис від 14 лютого 1564 р. у контексті Ревізії документів Руського воєводства, виконаний на підставі оригіналу документа. Заголовок: „Ryterowicze et Rohoszno". 3. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 163—164. Облята Перемишльського гродського суду від 23 січня 1616 р. на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Любліні 31 березня 1554 р. Заголовок: „Oblata privilegii bonorum Rytarovicze et Rogozno". 4. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 5 (Оссолінські), спр. 426, арк. 1—3. Запис XVIII ст. Заголовок: „Oblata privilegii ducis Leonis ratione Rytarowice". 5. Там само, арк. 14—16. Запис XVIII ст. Заголовок: „Oblata priuilegii bonorum Rytarowice et Rogozno".

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу'

Владислав, з ласки Божої король польський, а також верховний володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської і Литовської земель, спадковий пан Померанії і Русі.

Повідомляємо цим листом усім тепер, кому це слід знати, що перед нашим маєстатом стали шляхетні і вірні та милі нам Грицько й Івашко, рідні брати, дідичі з Ритерович, і пред'явили нашому маєстату дарчий лист на села Ритеровичі й Рогізно, наданий їх предкам та законним спадкоємцям останнім нашим найяснішим попередником, славним володарем і князем Левом. Ми ж, належно оглянувши і уважно дослідивши цей дарчий лист, не знайшли і не могли знайти у його змісті нічого такого, що здалося б нам недостовірним чи шкідливим А тому, зважаючи на стійку і беззастережну вірність та постійні і віддані заслуги, якими згадані брати Грицько й Івашко прислужилися нашому маєстату і зможуть у ревному пориванні своєї вірності прислужитися й надалі, а також бажаючи виявити їм повніше нашу вдячність і залучити милостями до нашої служби, ми законно й непорушно підтвердили, поновили, апробували й скріпили згаданий лист достославного князя Лева в усіх його пунктах, статтях і позиціях. Отже, цим самим підтверджуємо, поновлюємо, апробуємо і скріплюємо належну чинність довічного права згаданих Грицька й Івашка на згадані села Ритеровичі й Рогізно і затверджуємо їх у дійсній і спадковій власності, нічого не притримуючи з права і володіння у названих селах Ритеровичах і Рогізному ні на свою власну користь, ні на користь наших законних спадкоємців. Також надаємо й відступаємо як самим Грицькові й Івашкові, так і їх законним спадкоємцям право тримати, володіти, використовувати, продавати, обмінювати, віддавати в оренду і відчужувати згадані села, коли це здаватиметься вигіднішим і кориснішим чи їм самим, чи їх законним спадкоємцям, з усіма вигодами, податками, данинами, прибутками, ґрунтами, полями, освоєними й дикими луками, гаями,

хащами, дібровами, чагарниками, пущами, ставками й рибними ловами, мочарами, озерами, болотами, струмками, річками та їх допливами, млинами та їх вимолами, звіриними й пташиними ловами, лісами (зокрема, лісом у Радохоні відповідно до вказівки у привілеї князя Лева), а також з усіма пасовищами (по-простонародному — жировими вигонами), пасіками і потоками при повному праві гатити ставки і влаштовувати млини на тому з потоків у межах і кордонах свого маєтку, на якому згадані брати зможуть і захочуть, [володіючи цим маєтком], усіма повністю і кожною його господарською належністю і усіма взагал, що здавна входить до складу сіл Ритерович і Рогізного, як відомим і названим, так і тим, що може відкритися і буде назване в майбутньому будь-якою назвою.

Що стосується іншої сторони нашого дарчого підтвердження, то названі брати Грицько й Івашко та їх законні спадкоємці мусять і зобов'язані виконувати для нас і наших законних спадкоємців таку службу: нехай на кожний загальний військовий похід з'являються з одним списом на міцному коні.

На підтвердження цього листа підвішено до нього нашу печатку.

Дано в Могилі або у Славній Могилі, у неділю, наступного дня після свята блаженного Станіслава-мученика, року Божого 1389.

Присутніми були: Ян, сандомирський, Спитко, краківський, Сендивой, каліський — воєводи; Ян, віслицький кашгелян; Спитко, краківський підкоморій; Гнєвош з Внорова, а також багато інших вірних і віри гідних.

Дано руками Закліки, сандомирського настоятеля, канцлера, а також Климентія, підканцлера нашого двору, вірних і нам милих.

№ 16

1392 р., грудня 7. Самбір.— Воєвода і староста Кракова, дідич міст Мельштина та Самбора Спитко укладає угоду з Сенько м Дяком, згідно з якою останній передає Спиткові „з актами і привілеями князів Руської землі" своє село Яриловичі у Самбірському повіті, а взамін за нього одержує монастир Созань з усіма належними йому землями, повинностями (окрім двох грошів подимного для королівського скарбу) та правами поселяти людей і користуватися вільним випасом худоби на землях дідича, з тим, однак, що повинен давати двох лучників для кожного загального походу

Текст документа латинською мовою

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Spithco haeres Melszthinensis et Samboriensis, pallatinus et capitaneus Cracoviensis.

Notificamus tam praesentibus, quam futuris, quibus expedit, universis praesentium notitiam habituris. Quod fecimus cambium cum nobili Senkone Diak nostro fideli· recepimus villam ipsius Iarılowicze in districtu Samboriensi sitam, circa fluvium Nyesthr cum munimentis et privilegiis ducum Terrae Russiae, praedecessorum nostrorum, ut affluentia hominues villas Theutonicales circa Civitatem Novam locaremus. Pro qua villa dedimus monasterium nostrum dictum Sozayn in districtu Samboriensi cum fluvio Sozayn a summitate usque ad defluxionem ad Nyesthr, cum omnibus dicti monasterii utilitatibus, fructibus, censibus, redditibus, proventibus, agris, pratis, campis, sylvis, rubetis, virgultis, mericis, mellificiis, aucupationibus, venationibus, piscaturis, piscinis, molendinis, tabernis, prout hactenus soli tenuimus. Nihil iuris sive dominii, nobis appropriantes, fumalibus duntaxat exceptis, de qualibet curia, duos grossos Polonicales annis singulis, quos fisco regalis celsitudinis infiscamus, prout dictum monasterium in suis metis et gadibus longe, lateque, circumferentialiter est distinctum, puta a rivulo dicto Suszicz et monte dicto Luthi ab Antiqua Civitate ad Dubki, ab Antiquam Jablonniczam et monte dicto Cziepieliowa Hora et Torczynowskij Lag, et a Strasowicz ad duas quercus dictas Znamyenye, et campo dicto Gbelecz ad fluvium dictum Brzessnycza. In quibus granıciebus praefatus Syenko sibi villam collocabit, quocunque iure voluerit, sive Ruthenico, Polonico, vel Theutonico, secundum suae libitum voluntatis.

Etiam damus sibi libertatem omnimodam in silvis nostris in districtu Samboriensi pascere pecudes et pecora, tam sius hominibus, quam sibi irrecuse. Ratione huius antidoti, saepedictus Sienko et sui posteri ad quamlibet expeditionem generalem nobis et nostris posteris duobus sagitt[ariis] servire sit astrictus.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est appensum.

Datum in Sambor castro, in crastino Beati Nicolai Confessoris, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo.

Praesentibus: valido Ioanne de Tharnow capitaneo Russiae, fratre nostro charissimo strenuo Herborth de Felsszthin, nobili Miczkone Msszurowski, nobili Vaskone Bibelski, nobili Stiborio

de Oglandow wajewoda nostro, nobili Dzurdz de Stupnicza wajewoda Valachorum et aliis fidedignis.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Biblioteka ordynacji Zamojskich, N 2977, s. 17 zw.—18. Запис від 1564 р. у контексті переліку привілеїв на війтівства Самбірського повіту, створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда I, виданого у Вільні 10 березня 1535 р. 2. Там само, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 55 zw.—56. Запис середини XVI ст. у контексті Ревізії документів Руського воєводства, створений на основі згаданого підтвердного документа 1535 р. 3. Там само, zesp. Metryka Koronna, ks. 831, k. 60. Запис після 1786 р., створений на основі підтвердного документа короля Станіслава Августа, виданого у Варшаві 22 грудня 1786 р.

Опубл.: Dod. GL, 1859, N 30—31, s. 130, 134; Zb. dok. Malopol., cz. 4, s. 265—266, N 1102.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Спитко, мельштинський дідич, самбірський воєвода і краківський староста.

Сповіщаємо як сучасникам, так і нащадкам, усім, кому слід і хто виявить бажання це знати, що ми вчинили обмін зі шляхетним і вірним нам Сеньком Дяком і взяли його село Яриловичі, розташоване у Самбірському повіті над рікою Дністром, з підтвердними актами й привілеями наших попередників, князів Руської землі, маючи на меті розселити по селах магдебурзького права довкола Нового Міста надмір людей. Замість цього села ми віддали йому наш монастир у Самбірському повіті під назвою Созань разом із річкою Созань від її верхів'їв аж до впадання у Дністер з усіма вигодами, користю, податками, данинами, прибутками, ґрунтами, луками, полями, лісами, хащами, чагарниками, пущами, пасіками, пташиними, звіриними і рибними ловами, ставами, млинами і корчмами згаданого монастиря, що досі належав нам, нічого не виключаючи при цьому з нашого права власності при обрахунку подимного, яке ми вносимо до високого королівського скарбу в розмірі двох польських грошів щорічно з кожного дворища. А відмежовано згаданий монастир у його власному обводі і границях уздовж і вполерек так: починаючи від струмка, що зветься Сушицею, гори, званої Лютою, і від Старого Міста до Дубків; від Старої Яблуниці, гори, яку називають Чепелевою Горою, Торчинівського Лугу і Страшевич до двох дубів, званих Знаменами; від поля, називаного Гбелеч [1], до річки під назвою Бережниця. У цих межах згаданий Сенько за вільним бажанням може осадити собі село на такому праві, якому сам захоче: руському, польському чи німецькому.

І ще ми надаємо йому і його людям повну волю пасти без обмежень велику і дрібну худобу в наших лісах у Самбірському повіті. Що стосу-

ється його обов'язків, то не раз згаданий Сенько і його нащадки зобов'язуються служити нам і нашим нащадкам двома лучниками у будь-якому спільному військовому поході.

На доказ того, що відбулося, підвішено тут нашу печатку.

Дано в Самборі, наступного дня після блаженного Миколая-сповідника, року Божого 1392.

Особисто присутніми були: Ян з Тарнова, руський каштелян; наш найдорожчий і відважний брат Гербурт з Фельштина; шляхетний Мичко Мшуровський; шляхетний Васько Бибельський; шляхетний Сцібор з Огляндова, наш воєвода; шляхетний Джурдж [?] зі Ступниці, волоський воєвода, та інші, віри гідні.

Текст документа старопольською мовою

W imie Pańskie amen. Na wieczną rzeczy pamiątkę. Spytko dziedzic melsztyński i samborski, wojewoda i starosta krakowski.

Wiadomo czynimy wszystkim teraz i potem będącym, którzy o niniejszem wiedzieć mają, i żeśmy uczynili zamianę ze szlachetnym Seńkiem Diakiem, naszym wiernym, wzięliśmy wieś jego Jaryłowice w powiecie samborskim przy rzece Dniestrze leząca, z dowodami i przywilejami książąt ziemi ruskiej, a poprzedników naszych, aby napływem luda wsie niemieckie koło Miasta Nowego założyć, a daliśmy mu za nią monaster nasz Sozań zwany w powiecie samborskim z rzeką Sozanią od stoku az do uścia do Dniestru ze wszystkiemi pozytkami, korzyściami, czynszami, dochodami, rolami, łąkami, polami, lasami, krzakami, łozami, debrzami, pasiekami, z ptactwa, żwierzyny i ryb łowieniem, ze stawami, młynami, karczmami, jakośmy sami dotąd byli dzierzyli, żadnego prawa lub państwa sobie nie zastrzegając, ale tylko podymnego z każdego dworzyska dwa grosze polskie corocznie dla skarbu królewskiej mości nakładamy: w tych miedzach i granicach któremi wzdłuż, w szerz i dokoła oznaczony, mianowicie od potoku zwanego Suszyca i góry zwanej Lutej, od Starego Miasta do Dąbków, do Starej Jabłonicy i górą zwaną Ciepielowa i Tarczynowski Lęg, a od Stras[z]owic do dwóch dębów zwanych Znamieniem, i od pola zwanego Gbelecz do rzeki zwanej Brzeźnica, w których granicach wspomniony Sienko założy sobie wieś według prawa, według którego zechce i ruskiego, polskiego albo niemieckiego, stosownie do woli swej i upodobania. Dajemy takze ludziom jego i jemu zupełną wolność paść bydło i trzodę bez za-

brony w lasach naszych w powiecie samborskim, za któryto naddatek wspominany Senko i następcy jego obowiązany słuzyć nam i następcom naszym we dwóch łuczników na kazdej pospolitej wyprawie.

Na swiadectwo czego pięczeć nasza u niniejszego zawieszona została.

Dano na zamku Samborze, dnia następującego po świętym Mikołaju Wyznawcy, roku pańskiego tysiacznego dziewiecdziesiątego drugiego.

W przytomności męznego Jana z Tarnowa, starosty ruskiego brata naszego najukochańszego walecznego Herborta z Felsztyna; szlachetnego Miczka Mszurowskiego, szlachetnego Waśka Bybelskiego, szlachetnego Scibora z Oględowa wojewody naszego, szlachetnego Dźurdża ze Stupnicy, wojewody wołoskiego i innych wiary godnych.

Опубл.: Dod. GL, 1859, N 30—31, s. 130, 134 (переклад польс. мовою С. Волянського).

№ 17

*1401 р., серпня 24. Галич.— Галицький і снятинський староста Петраш на прохання Васька Мошенчича розмежовує між ним та Кіндратом Борсничем землі маєтку Васичин і визнає право за останнім, основуючись на мітках границі „**поколѧ ему· кнѣзъ Левъ оуѣхалъ**“*

Текст документа давньоукраїнською мовою

Во имѧ ѡ҃цѧ· и с҃на· и св҃го· д҃ха· аминь·

А се· ѧзъ· на҃ Петрашь· староста гал҃ицкый и· снѧтинскы· свѣдочю· то своимъ· листомъ· кто коли· на сеи· листъ· возрь· или оуслъшить· чтоучи· ӥже· пришедъ перед мѧ· Васко Мошенчичь· и позвалъ· Коундрата· Борсничѧ· ѡ̀ границю· ѡ Вашичиньскоую· тогды емоу· Кондратъ· не хотѣлъ· ѡтповѣдити ѡлижь· пришедъ вотчичь· далъ свою рѣчь· Васковѣ в роуцѣ· любо стратить· а любо· добоудеть· Васко то жь· емоу· ѧлъ· Кондратъ ѡтповѣдати· его рѣчь· тогды ꙗ па҃ староста· Петрашь·

с землѧны оучинили есмы· межи ими завитый рокъ· на ^вы^ведѣнье· граници· кто межи ӥми оукажеть твердѣйшимъ· листомъ· и знамены· што соуть на листѣ· тотъ· зыскалъ· а кто на рокъ не станетъ· а ни вкажеть· тотъ стратилъ тогды· Ѧ па^н^ староста· на тои рокъ· своимъ животомъ· выѣхалъ на тоу границю тогды Коундратъ оу^ка^залъ· свою границю· и листомъ и знамены· што на лѣстѣ· стоѧть· а Васко Мошенчичь на той рокъ· не сталъ на завитый· а ни людий не выслалъ тогды· ѧ· па^н^ староста· згадалъ· землѧны і ѿправили есмы Кундра^[та]^оу той граници· поколѧ ему· кнѣзъ Левъ оуѣхалъ· и мы емоу толѧ оуѣхали· по та знамена·

А при первомъ· соудѣ· былъ па^н^ Васко Тѧптюковичь· па^н^ Дробышь· па^н^ Михалко· жидъ· Ганоусовъ зѧть· Ива^н^ Долгый· па^н^· Ѧцко Гарбортовскыи· а ти доконали· й ѡсоудили· па^н^· Хр҃ченъ· Мартиновскы· па^н^ Ѡлъдрихъ Медускы· Дѣтрихъ· Кромиров^с^кы· па^н^ Снопко· па^н^ Михалко Грабовецкыи· Костько Головенчичь·

А на то ѧзъ па^н^· Петрашь· староста· далъ есмъ Кундратови нашь листъ· под нашею печѧтью· на свѣдоцтво· и на твердость·

А писана под бь^ж^имь нарожиньемъ· а лѣ^т^ и д҃· ст҃а лѣ^т^· й а лѣ^т^· а д^н^ъ оу Галичю оу де^н^ свѧтого Балътромѣѧ· аминь·

Рук.: Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Списки — 1. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 36 (Я. Головацький), спр. 616, арк. 4. Виготовлений у 30—40-х роках XIX ст. Я. Головацьким. 2. BZN we Wroclawiu, oddz. ręk., N 2411/1, k. 212 zw.—213 (18—19). Виготовлений 1856 р. І. Вагилевичем.

Опубл.: Dod. GL, 1857, N 7 (переклад польс. мовою І. Вагилевича); АЮЗР, т. I, с. 4, № 8; т. II, с. 104, № 68; Головацкий. Памятники.., с. 23—24, № 24; Смирнов, с. 76, № 80; Крымский, т. I, вып. 2, с. 420; Соболевский, Пташицкий, № 30 (факсим. відб.); Розов, с. 65—66, № 36.

Текст документа давньоукраїнською мовою у латинській транслітерації

Wo imia otcia i syna i swiataho ducha amiń.

A se jaz pan Petrasz starosta halickyj i sniatynsky swid'cziu to swoim łystom kto koli na sej łyst wozr[it] ili usłyszyt cztuczy ize pryszed pered mia Wasko Moszenczycz i pozwał Kundrata Woreniczia o hranyciu o Waszyczyńskuju tohdy jemu Kondrat ne chotił otpowidyty ołyż przyszed wotczycz dał swoju ricz Waskowi w ruci lubo stratyt' lubo dobudet' Wasko toż jemu jał Kondrat otpowidaty jeho ricz tohdy ja pan starosta Petrasz s zemlany

uczynyły jesmy meży imy zawytyj rok na wywedenie hranycy kto meży imy ukażet' twerdyjszym łystom i znameny szło sut' na łysti tot zyskał a kto na rok ne stanet' ani wkazet tot stratył tohdy ja pan starosta na toj rok swoim żywotom wyjichał na tu hranyciu tohdy Kundrat ukazał swoju hranyciu i łystom i znameny szto na łysti stojat' a Wasko Moszenczycz na toj rok ne stał na zawytyj ani ludyi ne wysłał tohdy ja pan starosta nadał zemlany otprawyły jesmy Kundra[ta] u toj hranycy pokola jemu kn[iaź] Lew ujichał i my jemu tola ujichały po ta znamena.

A pry perwom sudi był pan Wasko Tiaptiukowicz, pan Drobysz, pan Mychałko żyd, Hanusow ziat', Iwan Dołhyi, pan Jacko Harbortowskyj, a ti dokonały i osudyły, pan Chrczen Martynowskyj, pan Oldrych Medusky, Didrych Kromyrow[s]ky, pan Snopko, pan Mychałko Hrabowecky, Kostys Jehołowennycz.

A na to jaź pan Petrasz starosta dał jesm Kundratowy nasz' łyst pod naszeju peczatiu na swidoctwo i na twerdost'.

A pysana pod bożiim narożiniem 1000 lit, 400 lit, 1 lit, a dan u Hałycziu u deń swiatoho Wałtromija, amiń.

Опубл.: Maciejowski. Historya.., t. VI, s. 148—149; Dod. GL, 1857, N 7, s. 28 (транслітерація і перекл. документа польс. мовою І. Вагилевича).

№ 18

1403 р., жовтня 11. Медика.— Польський король Владислав II на прохання дідича Іванка Каплича і його братів Микити та Грицька підтверджує пред'явлене „правне надання щасливої пам'яті князя Лева" на село Нагірці у Жидачівському повіті з усіма належними до нього землями і повинностями, з умовою щорічної сплати до скарбу двох широких грошей від кожного дворища та служби Іванка та його законних спадкоємців з кушею і конем у походах

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Quoniam omnia facta terrestria ab humana cito elabuntur memoria, unde dignum est litterarum et scripturarum munimen et testium annotacione [sic!] ut ad evum deducantur*.

---

*В оригіналі „decucantur".

Proinde nos Wladislaus dei gracia rex Poloni[a]e nec non terrarum Cracovi[a]e, Sandomiri[a]e, Siradi[a]e, Lancici[a]e, Cujawi[a]e, Lithwani[a]e princeps suppremus, Pomerani[a]e, Russi[a]eque dominus et heres etc.

Significamus tenore pr[a]encium universis pr[a]esentibus et futuris pr[a]esencium noticiam habituris. Quomodo nobilis Hywanko Kaplycz de Nahorcze heres, una cum fratribus suis, videlicet Mikitha et cum Hryczko, terrigena noster fidelis dilectus, iura ducis Leonis felicis memoriae pr[a]edecessoris nostri coram nobis demonstravit et produxit. Nos vero accipientes vidimus contineri ipsius iura iusta et racioni consona super dicta bona hereditaria videlicet pr[a]efatam villam Nahorcze, quam ipse Hywanko Kaplycz tenet et possidet ex vera paterna successione. Iam itaque ad instantes peticiones suas et humillimas benigniter accli(n)ati et digniqua [!] serviciorum suorum merita, quibus majestati nostr[a]e multipliciter complacuit et complacere poterit in futurum, horum intuitu, cupientes eundem Hywankonem suosque legittimos successores specialibus graci[a]e nostr[a]e prosequi favoribus, et ad servicia nostra reddere prompciorem, villam pr[a]escriptam Nahorcze in districtu Zudaczouiensi sitam cum omnibus dict[a]e vill[a]e iuribus et proprietatibus, utilitatibus, fructibus, frugibus, censibus, redditibus, proventibus, agris, campis, pratis, nemoribus, quercetis, rubetis, virgultis, mericis, mellificiis, piscinis, molendinis, lacubus, paludibus, stagnis, fluviis, aquis et eorum decursibus rivis, venacionibus, aucupacionibus, silvis, pascuis ibidem liberis et cum omnibus aliis et singulis proventibus ad ipsam villam Nahorcze spectantibus iam inventis et demum inveniendis, nihil iuris sive domini excipientes, nisi prout pr[a]efata villa Nahorcze in suis metis et graniciebus ita longe ab aliis hereditatibus ab antiquo est limitata et circumferencialiter distincta, pr[a]edicto Hywanko et suis heredibus et successoribus legittimis damus, donamus, assignamus, conferimus donacione perpetua et irrevocabili, confirmantes, ratificantes et roborantes supradictum Hywankonem et suos veros heredes et successores legittimos tenendam, possi-

dendam, vendendam, obligandam, donandam, alienandam, perpetue quiete et pacifice habendam et in usus suos suorumque heredum et legittimorum successorum beneplacitos convertandam [!], hoc adiecto, quod a qualibet curia possessa nobis aut nostris successoribus duos grossos latos singulis annis in festo sancti Martini solvere pro censu nostr[a]e camer[a]e sint astricti. Ita tamen, quod ipse Hywanko et sui successores legittimi ad expedicionem nostram regiam, nostrorumque successorum regum Poloni[a]e, pro tempore, quociens oportunum fuerit cum una balissta in equo bene valenti servire* fideliter sit astrictus.

Harum nostrarum, quas appensione sigilli nostri fecimus muniri, testimonio litterarum.

Actum et datum in Medica, feria secunda in die Translacionis sancti Augustini, anno domini millesimo quadringentesimo tercio.

Pr[a]esentibus strenuis et nobilibus dominis, strenuo Kmitha, domino Petro Lubelszky, strenuo Gnewossio capitaneo Trebowliensi, nobili Kosthkone de Bolestraszyce, iudice Premisliensi, strenuo Klusz videlicet Iohanne Wysznanszky, Iohanne dicto Primus, nobili Przeczslao de Boianycze, Petro advocato Iaroslauiensi, Petro Didaticzky, multisque aliis fide dignis.

Datum per manus venerabilis domini Nicolai aul[a]e regi[a]e vicecancellarii nobis sincere dilecti etc.

Рук.: Оригінал — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, ks. 102 (дані з літератури).

Опубл.: Prochaska, s. 14—15, N 19.

Регест: Пташицкий. Описание книг.., с. 222, № 102.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Оскільки всі земні діяння швидко зникають з людської пам'яті, годиться скріпити їх листами й письмовими свідченнями, щоб зберегти для майбутніх віків.

А тому ми, Владислав, з ласки Божої король польський і верховний володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської і Литовської земель, а також пан і спадковий володар Померанії і Русі та ін.

*Слово написане над рядком дрібнішим почерком тією ж рукою.

Повідомляємо цим листом усім — як сучасним, так і майбутнім [людям], які виявлять бажання це знати, що вірний і милий нам земляк, шляхетний Іванко Каплич, нагорецький дідич, від себе і своїх братів Микити й Грицька показав і пред'явив нам документ щасливої пам'яті князя Лева, нашого попередника. Ми ж, дослідивши його, побачили, що це справедливий і розсудливий правовий акт на згаданий спадковий маєток, тобто на село Нагірці, яким на основі законного батьківського спадку володіє той самий Іванко Каплич. І тоді ми, доброзичливо схиляючись до представленого нам уклінного клопотання і воліючи нагородити з нашої ласки як Іванка, так і його законних спадкоємців особливими милостями за достойні заслуги, якими той не раз прислужився і зможе прислужитися на майбутнє нашому маєстату, а також щоб привернути його ще ревніше до нашої служби, даємо, даруємо, призначаємо й затверджуємо у вічну й безвідмовну власність згаданому Іванкові та його законним спадкоємцям і нащадкам назване село Нагірці, розташоване у Жидачівському повіті, з усіма даного села правами і належностями, вигодами, користю, зиском, податками, данинами, прибутками, ґрунтами, полями, луками, гаями, дібровами, хащами, чагарниками, пущами, пасіками, ставами, млинами, озерами, болотами, мочарами, струмками, річками та їх допливами, звіриними й пташиними ловами, лісами, вільними тут пасовищами і всіма прибутками, котрі надходять зі села Нагірців, як відомими, так і тими, що можуть виявитися потім, нічого не виключаючи з права власності і залишаючи згадане село Нагірці в тих межах і границях, у яких воно здавна було обведене й відмежоване від інших володінь. При цьому ми навічно затверджуємо, скріплюємо і встановлюємо згаданого Іванка та його дійсних нащадків і законних спадкоємців у мирному і спокійному володінні з правом тримати, володіти, продавати, заставляти, дарувати, відчужувати і обертати на власний розсуд для своєї і своїх нащадків та законних спадкоємців вигоди. Вони ж за це зобов'язуються сплачувати до нашого скарбу податок нам і нашим наступникам по два широких гроші щорічно в день св. Мартина від кожного належного їм дворища. Сам же Іванко і його законні спадкоємці мусять вірно служити однією кушею на міцному коні у наших королівських походах або походах наших наступників, королів польських, стільки, скільки б не виникла потреба.

На підтвердження цього нашого листа ми наказали скріпити його нашою вислою печаткою.

Діялось і дано в Медиці, в понеділок, у день Перенесення [мощів] св. Августина, року Божого 1403.

Присутніми були відважні і шляхетні панове: відважний Кміта; пан Петро Любельський; відважний Гнєвош, теребовлянський староста; шляхетний Костко з Болестрашич, перемишльський суддя; відважний Клюс; також Ян Вишнянський; Ян, званий Першим; шляхетний Предслав з Боянич; Петро, ярославський війт; Петро Дидатицький і багато інших, віри гідних.

Дано рукою велебного пана Миколи, підканцлера королівського двору, щиро нам милого.

№ 19

1407 р., серпня 21. Сандомир.— Польський король Владислав II на прохання митрополита усієї Русі Кипріяна та князів Семена і Федюшка Любартовича підтверджує і надає на руки перемишльського єпископа Афанасія і усіх його наступників для Іванохрестительського храму Перемишльського владицтва право володіння на села Валява, Малковичі, Тернавці, Гнівновичі, Кальників, Страшевичі, Бабина, Вовковичі, Мале Стубенко, Макунів, Коростовичі, Дев'ятичі та ін., а також дворищами у ряді сіл і м. Перемишлі та окремо монастирями, що розміщені у Перемишльському та Самбірському повітах, „які здавна [ ] належать і приписані до згаданого храму", з усіма належними до них землями і повинностями, звільняючи від данин і податків, окрім двох грошів щорічної платні у королівську казну від кожного лану і дворища

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Vladislaus dei gratia rex Poloniae Terrarumque Cracoviensis, Sandomiriensis, Seradensis, Lanciciensis, Cuiaviensis, Pomeraniae, Litvaniaeque princeps supremus, et heres Russiae.

Notitiam facimus his nostris litteris praesentibus et futuris. Agnovimus ad petitionem honorabilis in domino deo Kipriani metropolitani Kiioviensis et Haliciensis, totiusque Russiae, et illustrium principum domini Simeonis Lochviena et domini Feduszka Lubartovicza fratribus nostris dilectis, et etiam aliorum fidelium nostrorum nobilium Russiae servitium volentium, nostram gratiam exhilarare Premisliensis wladyctwa, templi sancti Joannis consecrati, Grecae religionis et Russiae et ita eo tempore religioso Aftanasio vladicae Przemysliensi et eius successoribus, post eum et aliis vladicis Russiae omnibus quibuscunque conferetur in aevum, in latitudine regni nostri, Terrarum Russiae in districtibus Przemysliensi et Samborensi, villa quas ex antiquo ad laudem dei collatae sunt superius scriptae cerkwie pertinentes et quaelibet curiola nomine hoc est: Walawa, Malkowice, Tarnawce, Gniewnowice, Kalnikow, Monasterium Hruszewice, Małe Stubienko, Makuniowo, w Wielunicach tres curiae, Korostowice, Dziewięczyce, w Boniowach [!] sex curiolae, w Buszko-

wicach duae curiolae, w Pleszowicach duae curiolae, w Grochowcach tres curiolae, Jaskmanicach duae curiolae, w Kormanicach duae curiolae, w Klokowicach curiola, et circa Przemysliam civitatem nostram in sola margine Mosciska, Monaster, Mikulińce, arcem versus, quinque curiolae, Szczeholzyce curiola, et w Samborach, Straszewice, Babina, Wolkowice, monaster s[więte]go Spasa, Templum monasteria Sosań, Smolnica et Lawrow-monaster s[więte]go Onufrego et alia omnia monasteria, quae sunt sub obedientia vladicae.

Quemadmodum villae superius scriptae et cum monasteriis et etiam curiolis cum additis ad spirituales, cum omnibus et singulis censibus et fructibus, pertinentiis et juribus omnibus, cum agris, campis, pratis, silvis, maericis, gais, quercinis, rubetis, virgis, barćmi z pastwami, et cum fluviis, piscinis, stagnis, lacubus, aquis, et cum praeliensione piscium, emolumentis, et cum venatione ferarum et avium et aliis omnibus quibuscunque nominibus vocitentur, z dolinami, montibus y równościami, et cum aliis przebiegi ad eas villas, vel etiam monasteriis superius descriptis, sicut ex antiquo pertinebatur, et nos damus et donamus, et roboramus, et ex nostra libera adauctione, perpetua dotatione in aevum superius descriptae cerkwie omnibus, vladicis tenere, habere, possidere, et uti, frui, et dominum deum pro omnibus rogare, et superius descriptarum villarum ex quolibet cmethone ex laneo, vel etiam ex curiola alias dworzyska singulis annis per duos grossos monetae nostrae et debet dari ad nostram cameram, dum alii dant, et alia iura nostra regalia, solutiones vel etiam servitia omnium vladicarum et subditorum eius, sacerdotum et omnium spiritualium in tota Terra Russiae liberos eos facimus in omnibus rebus, et ita spiritualium negotia, superius dicto vladicae et judicia spiritualia qua ex antiquo pertinebant, ad providentiam vladicae religionis Grecae Russiae et uni z popów et judicia spiritualia damus et adscribimus perpetuo et in aevum iudicare et regere secundum ius spirituale et conditionem consuetudinemque.

In cujus rei melius et efficatius testimonium ad has nostras litteras sigillum nostrum est subappensum.

Actum et datum Sandomiriae, post primam dominicam Assumptionis Mariae, ab anno nativitatis Christi millesimo quadringentesimo septimo.

Et circa haec erant testes superius subscripti, honorabilis in Ch[r]isto pater Kiprian metropolitanus et dominus Semion Lochwienny [?], dominus Feduszko Lubartowicz, et etiam magnifici et milites dominus Chrysczon Cracoviensis, d[ominus] Joannes Tarnowski palatinus Sandomiriensis, d[ominus] Michael Lubelski, dominus Clemens Vislicensis; dominus Adalbertus judex Sandomiriensis et alii quam plures bona fidedigni.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 16—17. Створений у XVIII ст.

Опубл.: Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 6—10; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 6—10. Подлин. бумаги; AGZ, t. VII, s. 50—51, N 126.

Автентичність документа не певна.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Владислав, з ласки Божої король польський, верховний володар Краківської, Сандомирської, Серадзької, Ланцутської, Куявської, Померанської і Литовської земель, спадковий пан Русі.

Повідомляємо цим нашим листом сучасникам і нащадкам. Ми дізналися про клопотання превелебного в Бозі пана Кипріяна, київського, галицького і всієї Русі митрополита, а також найясніших князів, наших милих братів пана Семена Логвина і пана Федюшка Любартовича, а також інших руських шляхтичів, що вірно і щиро нам служать. Вони просять нас милостиво обдарувати руський або грецький храм у Перемишльському владицтві, присвячений св. Івану, і підтвердити навічно нинішньому перемишльському владиці благочестивому Афанасію, а також усім іншим руським владикам, які стануть його наступниками, села і окремі дворища на обшарі нашого Королівства у Перемишльському і Самбірському повітах Руської землі, які здавна на хвалу Божу належать і приписані до згаданого храму. Назви їх такі: Валява, Малковичі, Тернавці, Гнівновичі, Кальників, монастир Грушевичі, Мале Стубенко, Макунів, три двори у Велюничах, Коростовичі, Дев'ятичі, шість дворищ у Боневах, два дворища

в Бушковичах, два дворища у Плешовичах, три дворища у Горохівцях, два дворища у Яскманичах, два дворища у Корманичах, дворище у Клоковичах, а також села в окрузі нашого міста Перемишля: Мостиська, Монастир і Микулинці, також п'ять дворищ позаду замку і дворище Щегольчичі; також [місцевості]: Самбори [!], Страшевичі, Бабина, Вовковичі; крім того, монастирі св. Спаса, в Созані, Смольниці і монастир св. Онуфрія у Лаврові і всі інші, підпорядковані владиці.

А тому ми нашою вільною згодою і непорушним наданням даємо, даруємо і навіки закріплюємо за згаданим храмом і всіма владиками перелічені села з монастирями і дворищами, жалуваними духовним особам, з усіма в цілому і кожним зокрема податками і користю, повноправно їм належними, з ґрунтами, полями, луками, лісами, пущами, гаями, дібровами, хащами, чагарниками, бортями і пасовищами, струмками, ставами, мочарами, озерами, ріками, рибними, звіриними й пташиними та будь-якими іншими ловами, як би вони не звались, також з долинами, горами, рівнинами та іншими належностями цих сіл і згаданих монастирів, які здавна до них приписані. Нехай же [владики] володіють ними, тримають, посідають, уживають і використовують їх і молять за всіх Господа Бога, а до нашого скарбу нехай дають у загальноприйняті строки по два гроші нашої монети щорічно від кожного кметя описаних сіл з лану або дворика, інакше кажучи — дворища.

Від різних же інших належних королю прав, виплат і повинностей ми повністю звільняємо всіх владик, їх підданих, священиків і духовних осіб по всій Руській землі, а праводавство серед духівництва, яке здавна належало до церковного суду згаданого владики, ми скріплюємо й записуємо навіки-віків на розгляд церковного суду владики греко-руської віри і одного зі священиків, щоб вони вершили правосуддя й порядок згідно з церковним правом, звичаєм і обрядами.

На кращий і певніший доказ того, що відбулося, підвішено до цього листа нашу печатку

Діялось і дано в Сандомирі, після першої неділі від Успіння [Діви] Марії, року від Різдва Христового 1407.

При цьому свідками були тут підписані: превелебний у Христі отець Кипріян, митрополит; пан Семен Логвин [!] та пан Федюшко Любартович; також ясновельможні воїни: пан Грицон [?], краківський, пан Йоан Тарновський, сандомирський — воєводи; пан Михайло Люблінський; пан Климентій Віслицький; пан Адальберт, сандомирський суддя, та багато інших, доброї віри гідних.

№ 20

1415 р., квітня 28. Медика.— Польський король Владислав II підтверджує священику Михайлові і його нащадкам спадкове право на володіння землями і повинностями у селі Терлі, що належали храмові Різдва Богородиці та Терлівському монастиреві і були їм подаровані „за кнѧ · Льва“ і „за рускѝ · княжатъ“

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

Во имѧ Бжье· стань сѧ·

Мы Владиславъ· коро· Полски· Литовски· Руски· иныхъ многихъ зѣмль господарь·

Знае⟨м⟩ъ· чинѝ· симъ· нашѝ· листо· кто· коли на · сеи· листъ· возритъ· или в⟨сл⟩ышитъ его· чтучи· кому жь· того· буде· потребизна· нинешнимъ· и пото· будущѝ· аже вставлѧем⟨ъ⟩ и вставили есмо попа М⟨ихаил⟩а· и его дѣти· и его· цатки· при церкви· свято· Рожства Бци· оу дѣдинѣ· оу Терлѣ· при всемъ при т⟨о што⟩· прислушало· и слушаетъ· из вѣку· вѣчно· церкви святому Р⟨ожс⟩тву манастырю· Терлец⟨кому со в⟩сѣми· оужитки· с лѣсы· з бортми· сѣножатми· с нивами· ставы· с ⟨пото⟩ки· а такѣ· вставлѧемъ ⟨его⟩ ако· за кнѧ· Льва· были· за рускѝ · княжатъ· а то· не имаетъ ник⟨оли по⟩рушено быти на ве⟨ки вѣч⟩ны⟨и⟩·

А на крѣпостъ· к сему· нашему· листу· казали· есмы· привѣси⟨ти⟩ нашю печатъ· оу нашо ⟨селѣ⟩ оу Медыцѣ· оу нѧлю· оу четвертую· по велицѣ дни· под лѣты· Рожства Бци ⟨ты⟩сѧ лѣтъ· ѯ· ста ⟨лѣтъ ѳі·⟩ лѣто·

А при то· свѣдци· были· князь· Анъ· арцибискупъ льв⟨овс⟩ки па М...жѝ из Дубровы ⟨Домаратъ с Ко⟩быланъ· па Бѣцкии· па Петръ з Харбинови· подстолии судомир⟨ски⟩· па Барто с Харбинови подкомории судомирски· па· Васко· Теттюкови· панъ Волчко· Рог⟨а⟩тински· ⟨панъ⟩ Васко· Мошончи·

А да сеи листъ черезъ руки велѣбно· мужа· Донина· подканслѣрего Кролевства ⟨По⟩лско· провоца в тто ⟨Флорїа⟩на· предъ Краковомъ· прика· само· корола·

Рук.: Оригінал — ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 9 (Окремі надходження), спр. 3987, арк. 1.

Опубл.: Головацкий. Памятники.., с. 65—66, № 55; Розов, с. 86—87, № 47; Крип'якевич, с. 101 (уривки)

Текст грамоти латинською мовою

In nomine Domini, amen.

Nos Vladislaus, rex Poloniae ac Lithvaniae, Russiae et aliarum plurimarum terrarum dominus.

Manifestum facimus his nostris lit[t]eris, omnibus et singulis, quibus expedit, praesentibus et futuris. Quia reliquimus et relinquimus poponem Michaelem, ac liberos et haeredes ipsius circa synagogam Nativitatis Matris Dei in bonis Terlo, circa totum id, quidquid pertinebat ab antiquo ad ecclesiam s[ancti] Nativitatis monasterii Terlecensis, cum omnibus utilitatibus, sylvis, melificiis, pratis, piscinis et arvis torrentibus, et ita relinquimus cum, ut tempore ducis Leonis erat et tempore Ruthenorum ducum aliorum, et hoc per neminem debet violari perpetuis temporibus.

Et in robur his nostris lit[t]eris fecimus appendi nostrum sigillum. In nostra curia Miedica, dominica quarta post festum Paschae, sub annis Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo et quintodecimo.

Et circa hoc testes erant: dominus archiepiscopus Leopoliensis, dominus Moszenka de Dombrowa, Domarath de Cobylani, castellanus Bicensis, dominus Petrus z [K]arbinowicz, dapifer Sandomiriensis, dominus Bartholomeus s Karbynowicz, subcamerarius Sandomiriensis, dominus Waszko Tepkowicz, dominus Wolczek, dominus Waszko Mosenczycz.

Datae hae lit[t]erae per manus venerabilis Nicolai Dunin, vicecancellarii regni Poloniae, praepositi S[ancte] Floriani ante Cracoviam. De mandato nostro regio.

Рук.: Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 398, арк. 10. Друга половина XVIII ст. Створений на основі оригінального підтвердного документа короля Сигізмунда I, виданого у Кракові 18 червня 1519 р. (уривок). 2. Арх. С.-П. ОИИ РАН, отд. рук., ф. 57, д. 8, л. 1—2. Виготовлений у 40-х роках XIX ст. Д. Зубрицьким, очевидно, на основі згаданого документа 1519 р. 3. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° ф. Теки Подолинського, № 2, арк. 628—629. Початок XX ст

Опубл.: Suppl HRM, p. 454—455, N 165

№ 21

1421 р., липня 22. Медика.— Польський король Владислав II за заслуги під час служби шляхетного Іванка або Чаплича підтверджує згідно з „листом нашого милого попередника князя Лева" право власності на село Погірці Городоцького повіту з усіма належними до нього землями і повинностями за умови, що він і його законні спадкоємці повинні служити одним лучником під час загального військового походу

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Cum tempus nostrum continua revolutione pro dolor sic labatur, quod praeteritorum actio futurorum successione subripiatur, prudentum consilium est, ut acta digna memoria scriptura sic servetur integra, quod usque ad decursum futuri temporis certa veritate maneant incorrupta. Proinde nos Vladislaus Dei gratia rex Poloniae, nec non terrarum Cracoviae, Sendomiriae, Syradiae, Lancitiae, Pomeraniae, Lithvaniae princeps supremus et haeres Russiae etc.

Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis tam praesentibus, quam futuris, praesentium notitiam habituris, quomodo ex parte Gyvankonis alias Czaplicz de Pohorcze villa sic dicta in districtu Grodocensi sita tum vero fidelis nostri dilecti littera ducis Leonis praedecessoris nostri dilecti est oblata coram aspectu maiestatis nostrae, quam accipientes conspeximus, in qua non invenimus, nec invenire potuimus, q[ui]d malignum nobis videretur derogare, seu quovis modo nocere. Quam etiam dux Leo praedecessor noster di[le]ctus praefato Gyvankoni Czaplicz et ipsius successoribus legitimis dedit super dominationem et haereditatem villae praefatae Pohorcze in fluvio Dnyestr iacentem absque duabus areis, ibidem videlicet Zahaczyno Dworzyszczye et Boscziełouo Dworziscze, que littera ducis Leonis praedecessoris nostri data, quod illuc expressum est, sigillo ipsius pendente et roborata. Nos vero donationem praefati ducis Leonis praefatae villae Pohorcze supradictae gratiosius annuentes ob ipsius Gyvani Czaplicz multiplicium servitiorum merita et clarae fidei constantiam, quibus nostrae maiestati promptus sedulitate complacuit et in futurum aucto fidelitatis studio se poterit continuo reddere gratiorem, eandem donationem praefati

ducis villae Pohorcze exceptis duabus areis palam habentes atque gratam ipsam approbamus, ratificamus, confirmamus et gubernamus temporibus perpetius et in aevum constituentes eundem Givankonem Czaplicz et ipsius legitimos successores villae praefatae Pohorcze verum dominum et haeredem et perpetuum possessorem cum omnibus dictae villae utilitatibus, fructibus, censibus, redditibus, campis, agris, pratis, piscinis, molendinis, fluviis et ipsorum decursibus, mericis, gais, rubetis, mellificiis, venationibus, lacubus, paludibus et generaliter cum omnibus et singulis proventibus et obventionibus universis extunc existentibus ibidem, aut quae futuris temporibus ex eisdem possunt pervenire, per ipsum Givankonem Czaplicz et ipsius successores legitimos habendam villam praefatam, tenendam, donandam, obligandam, commutandam, et ad usus suorumque successorum legitimorum beneplacitos commutandam, prout praefato Givankoni et suis legitimis successoribus melius et utilius videbitur expedire. Ratione autem huiusmodi confirmationis nostrae praefatus Giwanko Czaplicz et ipsius successores legitimi nobis et nostris successoribus servitia talia impendere debet ad quamlibet expeditionem generalem, dum proclamata fuerit: cum uno sagittario servire sit asstrictus et tenebitur.

In cuius rei testimonio sigillum nostrum praesentibus est subappensum testimonio litterarum.

Actum et datum in Medica, ipso die Mariae Magdalenae sub anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo primo.

Praesentibus generosis et nobilibus dominis: Dobeslao de Sprowa subcamerario Premisliensis, Choytkone de Bolestraszycze iudice Premysliensi; Fredrone de Pleszowo; Buthkone de Nathkowicze, Iaskone de Nyesnywicze, Petro de Grochowcze multisque aliis fidedignis fidelibus nostris, testibus ad praemissa.

Datum per manus venerabilis domini Iohannis decani Cracoviensis, vicecancellarii aulae nostrae etc. Ad relationem magnifici domini Nicolai marschalkonis curiae nostrae.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — BCz. w Krakowie, zesp. Teki Naruszewicza, N 12, s. 317—320. 1785 p.

Опубл.: Zb. dok. Małopol., cz. 7, s. 75—77, N 1913.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Оскільки, на жаль, спливає у невпинній круговерті наш вік і діяння минулих епох щезають під нашаруванням прийдешності, існує мудрий звичай зберігати у складеному записі непорушною гідну пам'ять про те, що мусить залишитися як неушкоджена істина аж до приходу майбуття.

А тому ми, Владислав, з ласки Божої король польський і верховний володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Померанської і Литовської земель, спадковий володар Русі та ін.

Повідомляємо цим листом усім, кому слід, як сучасникам, так і нащадкам, які виявлять бажання про це знати, що від імені вірного і милого нам Іванка або Чаплича з Погірців, села так названого, розташованого в Городоцькому повіті, перед нашим маєстатом пред'явлено лист нашого милого попередника князя Лева. Ми ж, прийнявши його і оглянувши, не знайшли і не могли знайти в ньому нічого, що здалося б нам недостовірним чи хоч якось шкідливим. Князь Лев, наш милий попередник, надав згаданому Іванкові Чапличу та його законним спадкоємцям у дідичне й спадкове володіння згадане село Погірці над річкою Дністер, за винятком двох тутешніх ланів, а саме[1] Загачиного Дворища і Бощейового Дворища. Даний привілей нашого попередника князя Лева, про який тут ідеться, скріплений його вислою печаткою.

Ми ж, прихильно розглянувши дарчий лист згаданого князя Лева на назване село Погірці і враховуючи не раз доведену службою стійку відданість і заслуги самого Івана Чаплича, якими він ревно й охоче догоджав нашому маєстату і зможе з помноженим старанням відплатити в майбутньому ще більшою вдячністю, апробуємо, скріплюємо, підтверджуємо й проголошуємо навіки-віків непорушну публічну чинність дарчого листа згаданого князя Лева на село Погірці, за винятком двох ланів, на користь Івана Чаплича та його законних спадкоємців як дійсних господарів, дідичів і довічних власників згаданого села Погірців з усіма до нього належними вигодами, користю, податками, данинами, полями, ґрунтами, луками, ставками, млинами, струмками та їх допливами, пущами, гаями, хащами, пасіками, звіриними ловами, болотами й з усіма повністю й зокрема прибутками й надходженнями, які є тут тепер або можуть з'явитися в майбутньому. Сам же Іванко Чаплич та його законні спадкоємці нехай володіють згаданим селом з правом тримати, дарувати, заставляти, обмінювати і обертати з вигодою для себе і своїх законних спадкоємців так, як здаватиметься зручнішим і вигіднішим згаданому Іванкові та його законним спадкоємцям.

Що стосується іншої сторони нашого потвердження, то згаданий Іванко Чаплич та його законні спадкоємці мусять виконувати для нас і наших спадкоємців у кожному загальному військовому поході, коли такий оголошуватиметься, таку службу: зобов'язані служити одним лучником.

На доказ того, що відбулося, підвішено до цього листа нашу печатку.

Діялось і дано в Медиці, на сам день Марії Магдалини, під роком Божим 1421.

Присутніми були шляхетні і вельможні панове: Добеслав зі Спрови, перемишльський підкоморій; Хотко з Болестрашич, перемишльський суддя; Фредро з Плешова; Бутко з Наткович; Яcько з Неснивич; Петро з Горохівців та багато інших, віри гідних і вірних нам свідків сказаного раніше.

Дано рукою велебного пана Йоана, краківського декана, підканцлера нашого двору та ін.

За реляцією ясновельможного пана Миколи, маршалка нашого двору.

№ 22

1421 р., листопада 20. Неполомиці.— Польський король Владислав II на прохання Волька Боратинського та його пасербів Петра й Олександра синів покійного Костянтина Слонечковича з Розбора, підтверджує „привілей покійного пана і короля польського Казимира [ ], виданий на підтвердження листа князя Лева, спадкового володаря Русі", на володіння селами Розбір та Угерці

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Ne error oblivionis gestis sub tempore versantibus partiat in posterum detrimenta, acta regum et principum consilia decreverunt ea litterarum [apicibus] et testium annotatione perennati. Proinde nos Wladislaus Dei gratia rex Poloniae, nec non terrarum Cracouiensis, Sendomiriensis, Siradiensis, Lanciciensis, Cuiaviensis, Lithuani[a]eque princeps supremus, Pomeraniae, Russiaeque dominus et haeres etc.

Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris praesentium notitiam habituris, quomodo pro parte fidelium nostrorum Wolchonis Borathinski et privignorum ipsius, videlicet Petro et Alexandro, filiorum olim Constantini Slonieckowic de Rozbore nobis oblata continebat [petitio], quatenus ipsis privilegium olim domini Kazimiri regis Poloniae etc., praedecessoris nostri confirmationem litterarum ducis Leonis haeredis Russiae et quorundam bonorum haereditariorum et villarum, videlicet Rozborz et Uherce, nec non cuiusdam silvae ad easdem villas attinentis donationem perpetuam cuidam Jackoni factam in se continentem de innata nobis cel[s]itudinis clementia ratificare, innovare, confirmare et ap-

probare dignaremur. Cuius quidem litterarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis. [Далі подано текст документа короля Казимира III з датою 31 серпня 1358 р., див. у цьому ж виданні IV, № 11].

Nos itaque ipsis petitionibus huiusmodi iustis et rationi consonis benigniter annuen[tes] praedictum privilegium praefati domini Kazimiri regis Poloniae et in eo contenta in omnibus punctis, sententiis, conditionibus, articulis et clausulis de innata benignitatis nostrae largitate ratificamus, innovamus, confirmamus et approbamus decernen[do] ipsum robur firmitatis perpetuae obtinere.

Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum.

Actum in Niepolomicze, feria quinta in crastino s(anctae) Elizabeth(ae) anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo.

Praesentibus: reverendis in Christo patribus dominis Nicolao Gneznensis ecclesiae archiepiscopo et primate, Alberto Cracoviensis, Regni Poloniae cancellario, Andrea Laskarii Poznaniensis, Johanne Premisliensis et Johanne Chelmensis ecclesiarum episcopis, strenuis et nobilibus: Christino de Ostrow castellano et Johanne de Tarnow pallatino Cracoviensibus, multisque aliis fidedignis.

Datum per manus praenominati domini Alberti episcopi Cracoviensis et cancellarii, nec non venerabilis Johannis Schaffraniec decani Cracoviensis, Regni Poloniae vicecancellarii, sincere nobis dilectorum.

Ja Stanisław pissał.

Ad relationem praedicti domini Johannis decani et vicecancellarii et Zbignei s[ancti] Floriani praepositi extra muros.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 349, арк. 918, 920—921. Облята Перемишльського гродського суду від травня 1630 р., складена на основі підтвердного документа короля Сигізмунда I, виданого у Пйотркові [?] 4 лютого 1528 р. Заголовок: „Oblata l(itte)rarum s[acrae] R[egiae] m(aies)t(a)tis per Kunowski nomine Gorajsky".

Опубл.: Zb. dok. Malopol., cz. 7, s. 87—88, N 1918.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Щоб помилково не сталося шкоди через те, що відходять у забуття миттєві події, вони увічнюються за рішенням і розсудом королів і володарів у писемних знаках і свідченнях очевидців.

А тому ми, Владислав, з ласки Божої король польський, верховний володар Краківської, Сандомирської, Серадзької, Ланцутської, Куявської та Литовської земель, а також пан і спадковий володар Померанії, Русі та ін., повідомляємо цим листом усім, кому слід, сучасникам і нащадкам, які виявлять бажання про це знати

Пред'явлено нам від імені наших вірних Волька [?] Боратинського та його пасербів, тобто синів покійного Костянтина Слонечковича з Розбора Петра й Олександра, прохання, щоб ми удостоїли з властивою нашому маєстату милістю скріпити, поновити, підтвердити й апробувати привілей покійного пана й короля польського Казимира, нашого попередника, виданий на підтвердження листа князя Лева, спадкового володаря Русі, що містив правовий запис певному Яцькові на спадкове володіння селами Розбір та Угерці, а також певним лісом, що прилягає до цих сіл. Дослівний виклад змісту цієї грамоти такий [.]

Отже, ми, ласкаво схиляючись до подібних клопотань як до справедливих і слушних, з властивою нам милостивою щедрістю скріплюємо, підтверджуємо й апробуємо згаданий привілей пана й короля польського Казимира в усіх його пунктах, рішеннях, положеннях, параграфах і статтях, визнаючи, що його чинність затверджується навічно й непорушно.

На підтвердження цього листа до нього підвішено нашу печатку.

Діялось у Неполомицах, у четвер наступного дня після святої Єлизавети, року Божого 1421.

Присутніми були шановні у Христі панове: Миколай, архиєпископ гнєзненський і примас; Альберт, краківський єпископ, коронний канцлер; Андрій Ласкарій, познанський, Йоан, перемишльський і Йоан, холмський — єпископи; відважні й вельможні Христофор з Острова, каштелян, і Йоан з Тарнова, воєвода краківський, а також багато інших, віри гідних.

Дано рукою названого пана Альберта, краківського єпископа й канцлера, а також велебного Йоана Шафранця, краківського декана, коронного підканцлера, щиро нам милих.

Писав я, Станіслав

За реляцією згаданого пана Йоана, декана й підканцлера, та Збігнєва, каноніка св. Флоріяна за мурами.

№ 23

1422 р., січня 21. Погоничі.— Самбірський староста Сташко з Давидова на вимогу короля встановлює межу між землями села Стрілківців Самбірського повіту та церковними землями монастиря Спаса і підтверджує право власності за монастирем перемишльським і самбірським єпископом Іллею, як було „за кнѧзѧ Льва· и за кнѧзѧ Юрьꙗ· и за ины многыхъ державець“, по Лисячий Брід

Текст грамоти давньоукраїнською мовою

✠Мы па҃· Сташко· исъ Давыдова· староста самборьскыи· приводимо то ку вѣчнои памѧти· нинѣшнимъ· и потомъ бу҃чимъ·

Ильꙗ· вл҃дка премышлескыи· и самборьскыи· жаловалъ сѧ· пре҃ кролемъ· на Стрѣлковцѣ· аже оубивають сѧ· оу землю· оу цр҃квную· ст҃го Сп҃са· та҃ король господарь· приказалъ намъ своимъ листомъ· а быхмо· выѣхали· и земѧны· и старьци· и розьѣхали межи вл҃дкою· а межи Стрѣлковци·ѡ землю ѡ цр҃квну и лѣс тако есмо· подлугъ· приказаньꙗ· королѧ нашего господарѧ выѣхали· и земѧны· самборьскыми· и старьци· што жь· ѡ томъ добре вѣдають· тогды вл҃дка· почалъ вказовати· и рѣклъ· стана· такъ· милии панове· то есть цр҃квнаꙗ землѧ· ст҃го Сп҃са· по Лисичии Бро҃· и за кнѧзѧ Льва· и за кнѧзѧ Юрьꙗ· и за ины многыхъ державець· а то свѣдомо земѧномъ самборьскымъ· и старьце самборьскы҃· и всѣмъ ѡбаполнимъ· тако есмъ пустили на земѧны· и на старьцѣ· тако земѧне исмовивши сѧ· и старци· и вызнали· аже по Лисичии Бро҃ землѧ цр҃квнаꙗ ст҃го Сп҃са· из вѣка· из давного· и то и ѣщи· вьзнали· аже вл҃дчни· люде слѣдъ гонѧть по Лисичии Бро҃· и оуздають· тополничаномъ· занеже тополничане· имѣють с уладкою· границю· а Стрѣлковци не имѣють· тако есмо· оуѣхали· вл҃дцѣ· и земѧны· по Лисичии Бро҃· ꙗко было из вѣка· и вызнано· тако есмъ подлугъ того вызнаньꙗ· исмовивши сѧ и земѧны и дали есмо вл҃дцѣ листь·

И нашею· печатью· потвердили есмъ ему· аже есть его по Лисичи Бро҃·

А при томъ были свѣдъци· па҃ Иванъ Жюржевичь· па҃· Петръ судиꙗ· перемышльскыи· па҃ Васко Бъ҃дановьчь· па҃· Ивашко·

Корнелевъскыи· па҃· Грицко ловчии кролевъ Сметанъка· и намѣстникъ· лавровьскыи· Єфтимии· и старци· лавровьсции· и крилошане самборьсции· и мно҃ добры҃·

А писана грамота· оу Погоничи҃· оу четвертоⷦ· мц҃а генъварѧ· оу· к҃а. дн҃ь· на памѧть· ст҃го ѡц҃а Макѯима· исповѣдника· по҃· лѣ҃· Ржт҃ва Хв҃а· ҂а҃. лѣ҃. у. лѣ. кв. лѣто ·:·

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 48. Списки — 1. Арх. С.-П. ОИИ РАН, ф. 57, д. 12, л. 1—2. Виготовлений у 40-х роках XIX ст. Д. Зубрицьким. 2. BZN we Wrocławiu, oddz. ręk., N 2411/1, s. 211 (14). Виготовлений І. Вагилевичем у 1856 р.

Опубл.: АЗР, т. 1, с. 45, № 31; Головацкий. Памятники.., с. 37—38, № 33; AGZ, t. VII, s. 63—64, N 32; Розов, с. 97—98, № 53.

Текст документа старопольською мовою

My pan Staszko z Dawidowa, starosta samborski przywodzimy to ku wiecznej pamięci dzisiejszym i potem będącym.

Eliasz, wladyka przemyski i samborski, skarzył się przed królem na Strzałkowce, iż wdzierają się w ziemię cerkiewną świętego Spasa. Tedy król jegomość przykazał nam swoim listem, abysmy wyjechali z ziemianami i starcami i rozgraniczyli między władyką a między Strzałkowcami ziemię cerkiewną. Tak podług przykazania króla naszego jegomości wyjechaliśmy z ziemianami samborskimi i starcami, co o tem dobrze wiedzą. Tedy władyka począł ukazywać i rzekł stanąwszy tak: „Mili panowie! To jest cerkiewna ziemia świętego Spasa po Lisi Bród [i za księcia Lwa]* i za księcia Jerzego i za innych wielu władców [dzierzawców]. A to wiadomo ziemianom samborskim i starcom samborskim i wszem obopólnym". Takośmy puścili na ziemian i na starców. Tedy ziemianie, umówiwszy się ze starcami, wyznali, iż po Lisi Bród ziemia cerkiewna świętego Spasa z wieku dawnego. I to jeszcze wyznali, że ludzie władyki slad gonią po Lisi Bród i oddają Topolniczanom, albowiem Topolniczanie mają z władyką granicę, a Strzałkowce nie mają. Takośmy wjechali władyce z ziemianami po Lisi Bród, jak było od wieku i wyznano. Takośmy podług tego wyznania, umówiw-

*Слова пропущені у перекладі.

szy się z ziemianami, dali władyce list i naszą pieczęcią potwierdziliśmy mu, iż jest jego po Lisi Bród.

A przy tem byli swiadkowie: pan Iwan Zjurżewicz [syn Jerzego], pan Piotr sędzia przemyski, pan Waśko Bohdanowicz, pan Iwaszko Kornelewski, pan Hryćko łowczy królewski Śmietanka i namiestnik ławrowski Eufemi i starcy ławrowscy i kryłoszanie [kanonicy] samborscy i wielu dobrych.

A pisana hramota w Pohoniczach we czwartek miesiąca stycznia dnia 21. na pamięc swiętego ojca Maksyma wyznawcy, roku 1422 po narodzeniu Chrystusowem.

Рук.: Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн 606, арк. 2521—2522. Облята Перемишльського ґродського суду, створена на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Кракові 27 серпня 1549 р. Заголовок: „S(imi)lis privilegii confirmationis seu aprobationis dislimitationis fundorum, s[anctae] Salvatoris pro ep(isco)po ritus Graeci Pre[misliensi]". 2. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 34. Копія близько 1785 р., створена, очевидно, на основі згаданого підтвердного документа 1549 р.

Опубл.: AGZ, t. VII, s. 64, N 32.

№ 24

1439 р., грудня 7. Сянок. — З акта ухвали сяноцького ґродського суду про необхідність представлення війтом Петром, з одного боку, і Фієною, вдовою Пельки з Юрґійовця та її сином Миколою — з другого, королю документів на спадкові володіння, в тому числі привілею руського князя Юрія

In causa strenui Petri advocati Sanocensis actoris et generosam Fyennam relictam nobilis Pełka de Iurgiowcze et ipsius filium Nicolaum parte rea partibus ab altera taliter conclusimus, quod strenuus Petrus advocatus Sanocensis privilegium domini ducis Georgii per dominum nostrum regem confirmatum sub sigillo maiestatis et pr[a]enarrata domina Pelczina cum suo filio privilegium domini regis Kazimiri per dominum nostrum regem bon[a]e memori[a]e confirmatum etiam sub sigillo maiestatis in Nyepolomicze in crastino sanct[a]e Luci[a]e proxime venturum debent coram domino rege reponere.

Et si aliqua partium privilegium eodem tempore non reponeret, illa pars p[a]enam vallatam centum marcarum domino regi domino nostro gratiosissimo subcumbet et subintrabit.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, спр. 1, арк. 75. Запис в актову книгу від 7 грудня 1439 р.

Опубл.: AGZ, t. XI, s. 161—162.

Переклад

У справі благородного позивача Петра, війта сяноцького, [з одного боку], та родовитої Фієни з Юргійовця, вдови шляхтича Пельки та її сина Миколи — з другого, ми постановили, що позивач Петро, війт сяноцький, [який має] привілей пана князя Юрія, затверджений паном нашим королем і печаткою [його] величності, та згадана пані Пелькова зі своїм сином, [які мають] привілей пана короля Казимира, затверджений доброї пам'яті паном нашим королем також з печаткою [його] величності, повинні представити їх [привілеї] завтра в Неполомицах, наступного дня після святої Лукії у присутності короля.

І якщо якась із сторін не представить у той самий час привілей, то вона підпаде під значну кару і заплатить нашому великомилостивому панові королю 100 марок.

№ 25

1448 р., березня 6. Городок.— Польський князь Казимир IV на прохання священика храму св. Миколи у Львові Івана поновлює і підтверджує „лист чи привілей" князя Лева Даниловича на володіння церкви дворищами, земельними ділянками та повинностями

In nomine domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Ne error neglectarum rerum interdum suum non adferat damnum, eximium regum ac principum consilium dederunt senatores illi per lit(t)eras et per testes, fieri confirmatum in aevum.

Qua propter nos Casimirus, dei gratia rex Poloniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, atque magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Chelmensis, Elbingensis, Pomeraniae dominus et heres.

Significamus vigore harum lit[t]erarum omnibus et singulis quorum interest, praesentibus et futuris, praesentium litterarum

notitiam habituris. Quomodo reproductum est nobis ex parte religiosi poponis Iwan ritus Graeci praefecti templi Divi Nicolai in civitate nostra seu in suburbio civitatis Leopoliensis consistentis. Petitum est a nobis ut litteras seu privilegium sibi olim a piae memoriae duce Leone et eius antecessoribus gratis concessum, atque in perpetuum donatum, ex Graeco in Latinum transferre, et translatum renovare, confirmare et approbare dignaremur, ex singularia gratia nostra Regia. Quarum quidem litterarum sive privilegii tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 10].

Nos itaque perpensis bene, ac revisis litteris suis praenominatum Iwan poponem justis ac aequis pr(a)ecibus benigne se annuendo, id eidem aequis postulationibus suis non denegandum esse duximus, ut vigore harum litterarum in omnibus eius punctis, clausulis, articulis, conservetur ex voluntate nostra secundum litteras originales. Quemadmodum et praesentibus approbamus, ratificamus et confirmamus, decernendo serio invitabiliter perpetuis temporibus in suo vigore et robore conservare.

Quibus litteris in evidentius testimonium sigillum nostrum appendi jussimus.

Datum in oppido Grodek, feria quarta post dominicam Laetare Quadragesimalem, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.

Praesentibus reverendo in Christo parte domino Gregorio, archiepiscopo Leopoliensis; magnificis et generosis dominis de Osrorog, Kalisiensis; Stanislao de Chodecz Russiae; Michaele Miczyło de Buczacz Plocensis tribunis; Dobeslao Kmita de Wisnicz, Lublinensis; Dobeslao de Sieradz Premisliensis; Paulo de Sprowa Leopoliensis; Petro de Szamotuły; Michaele de Zakrzew castellanici; Joanne de Strutsiany Regni Poloniae mareschalco et aliis quam plurimis circa praemissa existentibus.

Datum per manus venerabilis Alberti de Zychlin custodis Sandomiriensis, Gneznensis, Cracoviensis, Vratislaviensis, Posnanensis ecclesiarum canonici et Regni Poloniae vicecancellarii sincere nobis dilecti.

Relatio eiusdem venerabilis Alberti de Zychlin, Regni Poloniae vicecancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 351, с. 429, 436. Облята Львівського ґродського суду від 31 травня 1597 р., створена на основі підтвердного документа короля Стефана, виданого у Львові 14 червня 1578 р. Заголовок: „Oblata privilegii p(ro) parte fundi Mikulinski dicti". 2. Там само, ф. 201, оп. 4-в, спр. 1452, арк. 1. Створений 10 жовтня 1611 р. у складі оригінального підтвердного документа короля Сиґізмунда III з тією ж датою. Напис на звороті: „Confirmatio Sigismundi Tertii, 1611, d[ie] 10 Octobris, Varsaviae". XVIII ст.; „1611, die 10 Octobris, Varsaviae". XVIII ст.; „Konfirmacya króla Sigismunda, prawa Leona [.] syna króla Daniela, zamykająca w sobie domy, ogrody, dworki, czynsze, grunta z opisaniem rozległości i granici [!] podług wrocisk, roku 1611". XVIII ст. 3. Там само, ф. 9, оп. 1, кн. 28, с. 1258, 1467. Облята Львівського ґродського суду від 30 червня 1732 р., створена на основі підтвердного документа короля Авґуста II, виданого у Варшаві 9 червня 1700 р. Заголовок: „Privilegii confirmationis iurium ecclesiae s(anc)ti Nicolai in suburbio Krakowiensi Leopoli sitae ritus Graeci". 4. Там само, ф. 575, оп. 1, кн. 245, арк. 5, 10 зв.—11. Запис у т. зв. маєстатові книги Станового комітету губернаторства у Львові, створений після 14 вересня 1780 р. на основі підтвердного документа короля Авґуста II 1700 р. Заголовок: „Confirmatio privilegii ecclesiae s(anc)ti Nicolai in suburbio Cracoviensi Leopoli sitae a Leone Russiae duce die 8-va Ok(to)bris 6800 collati". 5. Там само, ф. 52, оп. 1, спр. 991, арк. 2—3, 5. Копія від 28 січня 1790 р., створена на основі названого підтвердного документа 1700 р. 6. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492, с. 28, 32. Створений перед 27 липня 1807 р. на основі названого оригінального документа 1611 р.

Опубл.: Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 10—11, 16; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 10—15. Подлин. бумаги.

Регест: Купчинський, Ружицький, с. 391, № 775.

Автентичність документа не певна.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Щоб помилково не сталося шкоди через непоштиве ставлення до подій минулого і через те, що сенатори королів і володарів можуть прийняти інше рішення, ніж це,— слід навічно скріпити, те, що відбулось, писемним свідченням.

А тому ми, Казимир, з ласки Божої король польський, володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської і Куявської земель, а також великий князь литовський, руський і прусський, пан і спадковий володар Холма, Ельблонґа і Померанії.

Повідомляємо цим листом усім і кожному, сучасникам і нащадкам, кому слід і хто виявить бажання про це знати, що благочестивий Іван, священик храму Миколи-угодника у нашому місті Львові або його передмісті, звернувся до нас і просив, щоб ми дозволили перекласти з грецької мови на латинську і удостоїли з нашої особливої королівської милості поновити, підтвердити й апробувати переклад листа чи привілею, ласкаво й довічно наданого його предкам святої пам'яті князем Левом. Дослівний зміст згаданого листа чи привілею такий [ ]

Отже, ми, добре зваживши і перевіривши цей лист, доброзичливо розглянули правомірне й справедливе прохання згаданого священика Івана і вирішили, що немає підстав заперечувати його справедливому бажанню, щоб чинність цього листа за нашою згодою була підтверджена в усіх його пунктах, статтях і параграфах згідно з оригіналом. І ось цим самим ми його апробуємо і підтверджуємо, визнаючи збереження за ним повноважної чинності і ваги на вічні часи

На очевидніший доказ цього листа ми наказали підвісити тут нашу печатку.

Дано в місті Городку, у середу після Похвальної неділі, року Божого 1448

Присутніми були: шановний у Христі отець пан Григорій, львівський архієпископ; вельможні і шляхетні панове [ ] з Осторога, каліський, Станіслав з Ходча, руський, Михайло Мичило з Бучача, плоцький — войські; Добеслав Кміта з Вишнича, люблінський, Добеслав з Сєрадза, перемишльський, Павло зі Спрови, львівський — каштеляни; Петро з Самотул; Михайло із Закрева; Йоан зі Струтян — коронний маршалок, і інших якнайбільше при згаданому було присутніх.

Дано рукою велебного Альберта з Жихліна, сандомирського кустоша, каноніка гнєзненського, краківського, вроцлавського і познанського костелів, коронного підканцлера, щиро нам милого.

Реляція цього ж велебного Альберта з Жихліна, коронного підканцлера.

№ 26

1448 р., березня 15. Городок.— Польський король Казимир IV на прохання вітошинських дідичів Левка, Гаврила, Яцька, Тимка, Андрія і Петра Василевичів підтверджує наданий їх предкам „привілей князя і володаря Руських земель Лева" на володіння землями, лісами і всіма з них належними доходами у селі Вітошинцях Перемишльської землі

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Ne error oblivioni traditarum rerum aliquod interim gestarum afferat incommodum, supr[a]emorum regum ducumque consilia

adinvenerat illas per lit[t]eras et testimonia perpetu[a]e firmari debere.

Proinde nos Casimirus, dei gratia rex Poloniae, et Terrarum Cracoviae, Sendomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae etc. sup-[p]remus dux Lituaniae, Russiae et Prussiae, Chelmensis, Elbingensis, Pomeraniae dominus et heres.

Notum facimus tenore praesentium lit[t]erarum quibus expedit universis et singulis, praesentibus et futuris, praesentium lit[t]erarum noticiam habituris, quomodo relatum est nobis nomine et ex parte fidelium servitorum nostrorum Lewkonis Wasilowicz et Hawryło, Iackonis, Tymkonis, Andreae, Petri, villae Witoszynce heredum, districtus Premisliensis, supplicatumque est nobis, quatenus lit[t]eras seu privilegium bonae memoriae Leonis ducis Russiae, antecessoribus eorum gratiose donatas, ex idiomate Rutenico in Latinum transferri translatumque renovari, confirmari, roborari, approbari ex singulari gratia nostra dignaremur. Quarum literarum seu privilegii tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis. [Дал подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 15].

Nos igitur praefatorum servitorum nostrorum Lewkonis Wasilowicz et Hawrylo, Iackonis, Tymkonis, Andreae, Petri pr[a]ecibus iustis gratiose acclinati et adducti, habentesque pro oculis, quod iuste petentibus non denegandum est, nec debet consensio et assensio, praefatas lit[t]eras ducis Leonis Terrae Russiae domini ducis confirmandas, roborandas, renovandas et approbandas tenore lit[t]erarum praesentium in omnibus illis punctis, articulis et clausulis, prout sunt ex originalibus translatae, ex certa scientia nostra, voluntate et mandato speciali approbamus, roboramus, consentimus et confirmamus, decernentes ips(as) robur perpetuae firmitatis obtineri.

In quarum lit[t]erarum euidens testimonium sigillum nostrum praesentibus est superappensum.

Datum in Grodek, feria quinta post dominicam Iudica, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.

In praesentia ibidem reuerendi in Christo patris d(omi)ni Gregorii archiepiscopi Leopoliensis et magnificorum ac generosorum Stanislai de Ostrorog Caliciensis; Stanislai de Chodecz Russiae;

Michael Mussyło de Buczacz Plocensis pallatinorum; Dobyslai Kmita de Wisnice Lublinensis; Dobeslai de Sieradz Premisliensis; Joanne [!] de Sprowa Leopoliensi; Andreae Fredro de Pleszowice Haliciensi castellanorum; Ioannis de Trafnin [?] Regni Pol[oniae] marschalci; Ioannis Odrowąs de Sprowa dapiferi; Pauli Iasiensky subdapiferi Sendomiriens[is], Chelmensis et Belzensis Terrarum capitaneorum; Stanislai de Skarzyn; Ambrosii Perzowsky; Alberti Bielawsky notariorum curiae regiae et aliorum multorum fide dignorum testium.

Datum per manus venerabilis Alberti de Zychlin custodis Sen[d]omiriensis, Gnesnensis, Cracouiensis, Wlad[islavi]ensis, Poznaniensis ecclesiarum canonici, Regni Poloniae vicecancellarii, sinceri nobis dilecti.

Ad relationem eiusdem venerabilis Alberti de Zychlin, Regni Poloniae vicecancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, кн. 151, арк. 2303—2306. Облята Сяноцького ґродського суду від 28 лютого 1633 р., створена на основі оригіналу. Заголовок: „Oblata privilegii Witoszynskich". 2. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 365, арк. 1191, 1194. Облята Перемишльського ґродського суду від 11 серпня 1611 р., створена на основі підтвердного документа короля Владислава IV, виданого у Варшаві 8 листопада 1639 р. Заголовок: „Oblata lit[t]erarum s[a]crae m(aies)t(a)tis incolis villae Witoszynce serviens". 3. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 473, арк. 2510—2513 Облята Перемишльського ґродського суду від 20 листопада 1702 р., створена на основі підтвердного документа короля Августа II, виданого у Кракові 1 серпня 1702 р. Заголовок: „Oblata confirmationis privilegiorum pro parte nobilium Witoszynskich servientium".

Опубл.: Грушевський. Чи маємо .. грамоти.., с. 8—10.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Щоб помилково не сталося шкоди через те, що відходять у забуття події і змінюються рішення володарів і князів, слід навічно скріпляти їх писемним свідченням.

А тому ми, Казимир, з ласки Божої король польський, володар Краківської, Сандомирської, Серадзької, Ланцутської, Куявської та ін. земель, великий князь литовський, руський і прусський, пан і спадковий володар Холма, Ельблонґа і Померанії, сповіщаємо цим листом усім і кожному, сучасникам і нащадкам, кому слід і хто виявить бажання про це знати, що наші вірні слуги, дідичі села Вітошинців Перемишльського повіту Левко, Гаврило, Яцько, Тимко, Андрій і Петро Василевичі звер-

нулися до нас і просили, щоб ми дозволили перекласти з руської мови на латинську і удостоїли з нашої особливої милості поновити, підтвердити, скріпити й апробувати переклад листа чи привілею, ласкаво наданого їх предкам доброї пам'яті князем Русі Левом. Дослівний зміст згаданого листа чи привілею такий [ ]

Отже, ми, прихильно й доброзичливо розглянувши прохання наших згаданих слуг Левка, Гаврила, Яцька, Тимка, Андрія і Петра Василевичів, дійшли висновку, що немає підстав заперечувати їх правомірному бажанню, достойному схвалення і згоди, щоб наведений привілей князя і володаря Руських земель Лева в усіх його пунктах, параграфах і статтях був підтверджений, скріплений, поновлений і апробований нашим листом. А тому ми апробуємо, скріплюємо, узгоджуємо й підтверджуємо його копію, зняту з оригіналу з нашого відома, бажанням і спеціальним розпорядженням, визнаючи, що його чинність затверджується навічно й непорушно.

На очевидний доказ цього листа тут підвішено нашу печатку.

Дано в Городку, в четвер після Великого Посту, року Божого 1448

Особисто присутніми були: шановний у Христі отець пан Григорій, архиєпископ львівський; вельможні і шляхетні Станіслав з Остророга, галицький, Станіслав з Ходча, руський, Михайло Муссило з Бучача, плоцький — воєводи; Добеслав Кміта з Вишнича, люблінський, Добеслав із Сєрадза, перемишльський, Йоан зі Спрови, львівський, Андрій Фредро з Плешович, галицький - каштеляни; Йоан із Трафніна, коронний маршалок; Йоан Одровонж зі Спрови, стольник; Павло Ясенський, сандомирський підстолій, староста Холмської і Белзької земель; Станіслав зі Скажина, Амброзій Пешовський, Альберт Белявський писарі королівського двору, і багато інших, віри гідних.

Дано рукою велебного Альберта з Жихліна, сандомирського кустоша, каноніка гнєзненського, краківського, владиславівського і познанського костелів, коронного підканцлера, щиро нам милого.

До відома цього ж велебного Альберта з Жихліна, коронного підканцлера.

№ 27

1458 р., грудня 27. Краків.— Польський король Казимир IV на прохання шляхетного Федора зі села Шептич і його братів Глібка, Сенька та ін. підтверджує „привілей на пергаменті, підписаний рукою найяснішого володаря Лева, князя Русі", на володіння селами і землями, що належали до них

Kasimirus, dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae d[ominus] et heres.

Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis, quomodo nostrae majestati per nobilem Fiedor de Septice, nec non nobilium Fedor, Hlibko et Sienko germanorum nepotum m(a)g(nificus) nobil(is) Jacko, seu Hyacynthi de Septice Filior nominibus, oblatas privilegio in pargameno scripto manu eiusdem serenissimi principis Leonis ducis Russiae subscriptum et sigillo pensili cancellariae ducum Russiae communitum tenoris talis.

[Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні III, № 7].

Nos itaque petitionibus eorum majestati nostrae humiliter oblatis benigniter inclinati, ipsorum possessionem memoratarum villarum relinquimus et remansimus totumque robur conferimus tenore praesentium per ipsas praefatas villas cum omnibus ipsorum usufructibus, reditibus, nemoribus, agris, pratis, hortis, boris, melificiis, lacubus, paludibus, aquis et generaliter cum omnibus attinentiis perpetuis temporibus hactenus tenuerunt habendum, utifruendum et possidendum pacifice et quiende.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum.

Datum Cracoviae, die 27 decembris [anno] d(omini) 1458.

Relatio venerabilis de Zichlin Alberti Regni Poloniae vicecancellarii.

Опубл.: Harasiewicz, p. 146—147.

Переклад

Казимир, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі і Пруссії.

Цим повідомляємо усім, кому слід, що шляхетний Федір із Шептич від себе і шляхетних братів Глібка і Сенька, онуків вельможного Яцька або Гіацинта з Шептичів, пред'явив нашому маєстату привілей на пергаменті, підписаний рукою найяснішого володаря Лева, князя Русі і скріплений вислою печаткою руської князівської канцелярії. Зміст його такий [ ]

А тому ми, доброзичливо схиляючись на уклінні прохання до нашої величності, дозволяємо їм залишитись у володінні згаданими маєтками і надаємо цим листом повне право на названі села з усіма їх вигодами, данинами, гаями, полями, луками, садами, борами, пасіками, озерами, болотами, річками і з усіма повністю належностями на вічні часи, щоб віднині мирно й спокійно тримали, вживали й володіли.

На доказ того, що відбулося, підвішено тут нашу печатку.

Дано у Кракові, дня 27 грудня, року Божого 1458.

Реляція велебного Альберта з Жихліна, коронного підканцлера.

№ 28

1469 р., квітня 12. Городок.— Польський король Казимир IV на прохання шляхетних Федора із Шептич та його братів і племінників Федора, Гліба та Сенька, „згідно з листом найяснішого володаря і пана Русі князя Лева", підтверджує право власності на села Шептичі, Кальнофости з Онуфріївським монастирем у Самбірському повіті та село Вощаницю у Перемишльському повіті разом з усіма належними до них землями та повинностями

Casimirus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiaeque dominus et heres.

Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, quomodo nostrae maiestati per nobilem Phiedor de Sczepticze suo et nobilium Phiedor, Hlib et Szienko germanorum nepotum suorum nominibus oblata petitio continebat, quatenus ipsos in possessione villarum Sczepticze praefatae et Canofostae [!] cum monasterio Onofri in Samboriensi et Vosczenicza in Premisliensi districtibus consistentium, iuxta litteram praeclari principis domini Leonis ducis Russiae praedecessoribus ipsorum datam et concessam, conservare dignaremur.

Nos itaque peticionibus eorundem maiestati nostrae humiliter oblatis benigniter acclinati, ipsos in possessione memoratarum villarum reliquimus et remansimus relinquimusque, remansimus et conservamus tenore praesentium mediate, per ipsos saepefatas villas cum omnibus ipsorum censibus, proventibus, fructibus, usibus, redditibus usufructibus, agris, pratis, campis, hortis, silvis, borris, nemoribus, mericis, mellificiis, lacubus, [paludibus], piscinis, molendinis, aquis, earum decursibus et generaliter cum omnibus attinentiis, pertinentiis et obventionibus universis ad ipsas villas quomodolibet et ab antiquo spectantibus, ita prout easdem a multis temporibus in hactenus tenuerunt et possiderunt, tenendum, habendum, utifruendum et possidendum pacifice et quiete.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum.

Datum im Grodek, feria quarta post Dominicam Conductus Paschae, anno domini M CCCC LXIX.

Relatio venerabilis Alberti de Zichlin, Regni Poloniae vicecancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 80, k. 111. Запис від 1552 р., створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Пйотркові 13 лютого 1552 р. Заголовок: „Confirmatio l(itte)rarum Casimiri regis, super villas Sczepthicze, Canofoste cum monasterio et [?] Onofri in Samboriensi, nec non Vosczenicza in Premislien(si) districtib(us) sittas data..." [?]. 2. ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 560, арк. 2198—2199. Облята Львівського ґродського суду від 3 серпня 1750 р., створена на основі підтвердного документа короля Стефана, виданого у Варшаві 2 листопада 1582 р. Заголовок: „Privilegii confirma[ci]onis iurium sup(er) villa Szeptyce, Kanafosty et att[inentibus] g(enero)sis Szeptyckim serviens, oblata". 3. Там само, ф. 201, оп. 4-б, спр. 253, арк. 2—3. Витяг після 3 серпня 1750 р., створений на основі названої обляти 1750 р.

Опубл.: AGZ, t. VI, s. 132—133, N 92.

Переклад

Казимир, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі і Пруссії.

Повідомляємо цим листом усім, кому слід, що шляхетний Федір із Шептичів від себе і своїх шляхетних братів і племінників Федора, Гліба і Сенька подав прохання нашому маєстату, щоб ми удостоїли затвердити їх у володінні маєтками у згаданих Шептичах і Канофостах з Онуфріївським монастирем, розташованих у Самбірському повіті, та у Вощаниці Перемишльського повіту, які були надані їх попередникам, згідно з листом найяснішого володаря і пана Русі князя Лева.

А тому ми, доброзичливо схиляючись до цього уклінного клопотання, поданого нашому маєстату, дозволяємо їм залишатись у володінні згаданими маєтками і силою цього листа зберігаємо за ними право на часто згадані села з усіма їх податками, прибутками, користю, вигодами, даninами, зиском, ґрунтами, луками, полями, садами, лісами, борами, гаями, пущами, пасіками, озерами, болотами, ставками, млинами, ріками та їх допливами і з усіма зокрема і повністю належностями, прилеглостями й угіддями даних сіл, які здавна до них належать, щоб і надалі мирно й спокійно тримали, володіли, вживали й посідали, як і багато років досі.

На доказ того, що відбулося, підвішено тут нашу печатку.

Дано в Городку, в середу після Провідної неділі, року Божого 1469.

Реляція велебного Альберта з Жихліна, коронного підканцлера.

№ 29

1470 р., січня 3. Перемишль.— Лавничий суд міста Перемишля знайомиться і записує у свої книги поданий на розгляд суду шляхетним Миколою Балицьким „руський лист чи привілей" князя Лева про продаж Іванові війтівства та кам'яної церкви у Перемишлі

Iudiciu(m) Ba(n)nitum extitit celebratu(m) fe(r)ia quarta an(te) festu(m) Epi(phanı)ar(um) anno d(omi)ni m(ıllesim)o CCCC^{o} septuagesimo.

Coram eod(em) judicio stans nobilis Nikolaus Baliczkij cu(m) l(itte)ra Ruthenicali sive p(ri)vilegio ducis Leonis cu(m) sigillo subappenso in cordula sericea cera simplici, in ea sig(nu)m ad mod(um) dent(is), eam l(itte)ram petiuit notario Ruthenicali cora(m) judicio legi. Cuius littere tenor de verbo ad verbum sequit(ur) et est tal(is). [Далі подано текст грамоти князя Лева, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні I, № 3].

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Akta skabinaria Premisliensis, ks. 4, k. 17—18.

Опубл.: Gilewicz, s. 43; Маркевич. Невідома грамота.., с. 26.

Переклад

Лавничий суд відбувся у середу перед святом Богоявлення 1470 року.

Перед цим судом став шляхетний Микола Балицький з руським листом чи привілеєм князя Лева, з підвішеною на шовковому шнурку печаткою з простого воску, на який знак у вигляді зуба, і просив, щоб цей лист був прочитаний руським писарем перед судом. Дослівний зміст цього листа такий [..]

№ 30

1470 р., серпня 3. Львів.— Польський король Казимир IV на прохання шляхетних Ванька і Федька Дробишів підтверджує пред'явлений „лист чи привілей під титулом і печаткою покійного князя Лева" на села Ритеровичі та Рогізно з усіма належними до них землями і повинностями

Kazimirus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiaeq(ue) d(omi)nus et ha(e)res etc.

Significamus tenore pr(aese)ntium, quibus expedit uniuersis p(rae)sentibus et futuris quomodo in n[ost]rae m(aiesta)tis p(er)s(ona)l(ite)r constituti pr(aese)ntia nobiles Drobisch Wanko et Phietko nepotes sui haeredes de Ryterowicze sua exponentes in quaerela quomodo g(e)n(er)osus Jacobus de Konieczpolie cap(ita)neus noster P(rae)mislien(sis) multiplices et varias ipsis in bonis eorund(em) videlicet Ryterowicze et Rogozno intulisset et inferre consueuisset iniurias damna et impraessiones in p(rae)iudicium ipsorum et grauamen sup(er) quae bona lit[t]eram siue priuilegium sub titulo et sigillo olim ducis Leonis de Ruthenico idiomate in latinum translata donationis ipsarum villarum Ryterowicze et Rogozno coram nobis p(er) p(rae)fatos nobiles exhibitum habuimus et reproductum cuius quidem priuilegii tenor de verbo ad verbum sequiti in hunc modum. [Далі подано текст грамоти князя Лева, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 23].

Post cuius quid(em) privilegii exhibitionem et reproductionem fuit nobis pro parte eorund(em) nobilium debita cum instantia supplicatum quatenus ipsum de verbo ad verbum transferre innouare et ingrossare dignarem(u)r nos vero petitionibus huiusmodi iustis et consonis rationi annuentes talis modi priuilegium innouamus renouamus et transferri transscribi et transumi iussim(us) nec non ipsos nobiles circa continentiam huiusmodi priuilegii conseruauim(us) et conseruam(us) tenore pr[aese]ntium mediante decernentes illud robur suae firmitatis obtinere.

Harum quibus sigillum n(ost)rum pr(aese)ntibus est subappensum testimonio lit(t)erarum.

Act(um) et dat(um) in Leopoli, feria sexta post festum beati Petri ad vincula proxima anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo.

Rellatio ven(er)a(bi)lis Alberti de Zychlin Regni Poloniae vicecancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 86, k. 109 zw.—110 zw. Запис XVI ст. Заголовок: „Confirmatio l(itte)rar(um) ducis Leonis super villas

Ritherovicze et Rogoszno". 2. Там само, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. IX, k. 112—113. Запис від 14 лютого 1564 у контексті Ревізії документів Руського воєводства. Заголовок: „Ryterowicze et Rohozno". 3. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 160—161. Облята Перемишльського ґродського суду від 23 січня 1616 р., створена, очевидно, на основі оригіналу. Заголовок: „Oblata priuilegii ducis Leonis". 4. Там само, арк. 166—167. Облята Перемишльського ґродського суду від 23 січня 1616 р. на основі підтвердного документа короля Сиґізмунда II, виданого у Любліні 31 березня 1554 р. Заголовок: „Oblata priuilegii Casimiri regis".

Опубл.: Zubrzycki. Rys... Dokumenta.., s. 10—11, 16; Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 10—15. Подлин. бумаги.

Регест: Купчинський, Ружицький, с. 391, № 775.

Автентичність документа не певна.

Переклад

Казимир, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі і Пруссії.

Повідомляємо цим листом усім, кому слід, як сучасникам, так і нащадкам, що шляхетні нащадки і спадкоємці з Ритерович Ванько і Федько Дробиш стали перед нашим маєстатом зі скаргою на нашого перемишльського старосту Якуба з Конецполя, який, ображаючи і шкодячи їм, уже завдав і завдає й далі багато всіляких кривд, збитків і утисків у їх власних маєтках Ритеровичах та Рогізному. При цьому ми оглянули лист чи привілей під титулом і печаткою покійного князя Лева з дарчою на ці самі маєтки Ритеровичі й Рогізно, перекладений з руської на латинську мову, який пред'явили нам згадані шляхтичі. Дослівний виклад цього привілею звучить так [.]

Після пред'явлення самого привілею і його копії ці ж самі шляхтичі належним чином просили нас удостоїти дослівно перекласти, поновити і внести даний привілей до актів. А тому ми, схиляючись до їх правомірного і справедливого клопотання, поновлюємо цей привілей і наказуємо перекласти, переписати і прийняти його [до актів], а самих згаданих шляхтичів залишили й залишаємо надалі в їх правах, викладених у привілеї, визнаючи тим самим, що чинність його затверджується непорушно.

На підтвердження цього листа підвішено тут нашу печатку.

Діялось і дано у Львові, найближчої п'ятниці після дня пам'яті ув'язнення блаженного Петра-апостола, року Божого 1470.

Реляція велебного Альберта з Жихліна, коронного підканцлера.

№ 31

1497 р., травня 11. Перемишль.— Польський король Ян Ольбрахт на прохання перемишльських райців підтверджує права та привілеї, „надані покійними попередниками нашими, королями й князями" містові Перемишлю

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Quonia(m) actus hominum qui sub tempore fiunt, cito e memoria labuntur nisi l(itte)rarum apicibus et testium annotatione fuerint roborari. Proinde nos Johannes Albertus Dei gra(tia) rex Poloniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Mazoviae, supremus dux Lithuaniae Russiae, Prussi[a]eq(ue), ac Culmen(sis), Elbingen(sis) et Pomeraniae etc., dominus et heres.

Significamus tenore p(raese)ncium quibus expedit universis p(raese)ntibus et futuris p(raese)ntiam noticiam habituris. Quomo(do) in nostra et consiliariorum n(ost)rorum lateri n(ost)ro tunc assidencium constituti p(raese)ncia fassi [!] et circumsp(e)cti consules civitat(is) n(ost)r[a]e Praemislien(sis) nobis humiliter supplicarunt, q(ua)te(n)us ip(s)orum iura et privilegia per olim antecessores n(ost)ros, reges et principes, nec non serenissi(mu)m olim principem domi(nu)m Kazimirum, regem Poloniae genitorem n(ost)rum carissimum, data, largita et concessa, gr(ati)ose app(ro)bare, ratificare et confirmare dignaremur. Nos itaq(ue) de innata nob(is) benignitate favorab(i)l(ite)r annuen(tes) peticioni consulum et civium eorundem tanq(ua)m iust[a]e et racionabili volentesq(ue) ip(s)os specialibus graci[a]e n(ost)r[a]e proequi favoribus et civitatis eiusdem n(ost)r[a]e condicio(ne)m facere meliorem, quo tempore felicis regimi(ni)s nostri uberiora accipiat incrementa, omnia iura et privilegia pr[a]efat[a]e civitati, per antecessores n(ost)ros pr[a]edictos reges et principes, iuste et legittime data, largita et concessa, in om(n)ibus punctis, posicionibus, condicionibus et articulis universis acsi p(raese)ntibus inserta forent, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus approbamusq(ue), ratificamus et confirmamus tenore p(raese)ncium medıan(te), decernen(tes) ea robur perpetu[a]e firmıtatis obtinere.

In cuius rei testimonium, sigillum n(ost)rum p(raese)ntibus est subapensu(m) testimonio l(itte)rarum.

Actum Praemisliae, feria quinta proxima ante festum Pentecostes, anno Domini millesimo quadring(entesi)mo nonag(esi)mo septimo, regni vero nostri anno quinto.

Pr[a]esentibus ibidem reveren(do) in Chr(ist)o patre domi(n)o Nicolao ep(iscop)o Praemislien(si), nec non magnificis et g(ener)osis Spythkone de Jaroslaw Cracouien(si), Nicolao de Thanczin Russiae g(e)n(er)ali palatinis, Stanislao Kmitha de Vyssnicze Praemislien(si), Stanislao Pothoczsky Gostinen(si) castellanis, Johanne Tirnka de Raczyborzany campiductore regni n(ost)ri g(e)n(er)ali, Nicolao Camienieczsky Cracovien(si), Zavissio Rosa de Borzyschowycze Chelmen(si) capit(aneo) et curi[a]e n(ost)r[a]e subcamerario, Cristofero Cracouien(si) dapifero et Petro Vexillifero curi[a]e n(ost)r[a]e, germanis de Schidlowyecz aliisq(ue) compluribus dignitar(iis), officialibus et curien(sibus) n(ost)ris sincere et fidelibus dilectis.

Datum per manus venerabilis Vincencii de Przeramb Regni n(ost)ri vicecancellarii sincere nobis dilecti.

Idem ip(s)e Vincentius de Przeramb R(egni) P(oloniae) vice-(cancella)rius s(ub)s(cripsi)t.

Relacio eiusdem venerabilis Vincencii de Przeramb Regni Poloniae vicecanc(ella)rii.

Опубл.: Dod. GL, 1859, N 26, s. 114 (перекл. документа польс. мовою С. Волянського).

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу'

Оскільки діяння людські, швидко проминаючи, миттєво спливають з пам'яті, якщо їх не увічнити писемними знаками і свідченням очевидців, ми, Ян Ольбрахт, з ласки Божої король Польщі, володар Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської і Мазовецької земель, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Хелмна, Ельблонга й Померанії, повідомляємо цим листом усім, кому слід, сучасникам та нащадкам, хто виявить бажання про це знати.

Перед нами і нашими радниками, представленими на даний час при нашій особі, постали особисто райці нашого міста Перемишля і покірно просили нас, щоб ми ласкаво удостоїли апробувати, скріпити й підтвердити їх права й привілеї, надані покійними попередниками нашими, королями й князями, а також найяснішим володарем і паном Казимиром, королем польським, нашим найдорожчим батьком. Ми ж, з властивою

нам доброзичливістю, ласкаво схиляючись до прохання райців згаданого міста як до справедливого й слушного і воліючи обдарувати їх особливими доказами нашої милості та зміцнити статус цього міста, щоб під знаком нашого щасливого панування воно процвітало й множилося, скріпили й потвердили всі права й привілеї згаданого міста в усіх їх пунктах, позиціях, положеннях і параграфах у прийнятому тепер розумінні, справедливо й законно надані, розширені й затверджені нашими названими попередниками, королями і князями. Отже, ми апробуємо, скріплюємо й потверджуємо цим нашим листом [згадані привілеї], визнаючи, що їх чинність затверджується навічно й непорушно.

На доказ того, що відбулося, підвішено тут нашу печатку.

Діялось у Перемишлі, найближчого четверга перед Зеленими святами, року Божого 1497, на п'ятий рік нашого правління

Присутніми тут були: велебний у Христі панотець Микола, перемишльський єпископ; також вельможний і шляхетний Спитко з Ярослава, краківський, Микола з Тенчина, руський — генеральні воєводи; Станіслав Кмита з Вишнича, перемишльський, Станіслав Потоцький, гостинський — каштеляни; Йоан Тирнка з Рацібожан, польний гетьман нашого Королівства; Микола Каменецький, краківський староста; Завіша Роза з Боришович [?], холмський староста і надвірний підкоморій; Христофор, краківський стольник; і Петро, надвірний хорунжий; брати з Шидловець, а також багато інших уповноважених осіб, урядників і наших дворян, щиро нам вірних і милих.

Дано рукою велебного Вінцента з Пшеромбу, коронного підканцлера, щиро нам милого.

Підписав він же, Вінцент з Пшеромбу, підканцлер Королівства Польського.

Реляція цього ж велебного Вінцента з Пшеромбу, підканцлера Королівства Польського.

№ 32

1498 р., квітня 24. Городно.— Великий князь литовський, руський і жмудський Олександр на прохання луцького і острозького єпископа Єфрема підтверджує „листъ данины" луцького і володимирського князя Любарта Ґедиміновича для луцької соборної церкви Йоана Богослова*

Александеръ• милостию Божею великии князь литовъскии• русъкии• жомонтскии и прочая• панъ и дѣдичъ•

* У церковному календарі подано свято Валентина під 24 квітня, 6 і 30 липня (Горбачевский, с. 84; Алфавитный список святых.., с. 46). Найпопулярнішим у середньовічній Україні було свято Валентина 24 квітня, яке умовно приймаємо для датування дня написання документа. Я. Щапов приймає дату 14 лютого (Щапов. Др.-русск. кн. уставы.., с. 185).

Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ Фремъ• владыка луцкии и острозскии• и покладалъ передъ нами листъ данины певныхъ маетностеи на Волыню• ку церкви соборнои луцкои святого Иоанна Богослова• отъ князя луцкого и володимерского Люборта Кгедиминовича• которыи такъ се въ собе маетъ. [Далі подано текст грамоти князя Любарта Ґедиміновича українською мовою, див. у цьому ж виданні III, № 20].

И просилъ насъ• абысмо ему тые надана потвердили• Ино мы• зъ ласки нашое господарское• згадавши зъ паны радами нашими тую данину во всюмъ ему и наступъникомъ• епископомъ луцкимъ и острозскимъ• потвержаемъ•

А для большое твердости печать нашу завесити росказали есмо•

Писанъ въ Городне• въ день святого Валентина• року тисеча чотырысто девятдесятъ осмого•

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 177, k. 448, 450. Запис між 31 грудня 1629 р. і початком 1630 р. на основі дозволу короля Сигізмунда III про впис документа у книги Коронної метрики, що виданий у Варшаві 31 грудня 1629 р.

Опубл.: Арх. ЮЗР, ч. I, т. 6, с. 1, 3—4, № 1.

Автентичність документа не певна.

№ 33

1505 р., березня 25.— Дідич Сидір з Кульчич Стрільбицький заповідає синам священику Тимкові, Яремі та Стецеві наданий „князем Левом" його предкам спадковий маєток

Ego Sidor de Kolczycze Strzelbicki torrentis Jabłonka a maiori[bus] meis haeres considerans me esse decrepitum ideo stante vita mea ne lites [?] et discordiarum occassionem posteris meis super animam meam relinquam convocatis fratribus et consanguineis meis dominis Choma de Kolczycze, Wasko de Baczyna, Jarko de Korczyn et Iwanko Dobrzanski ita haereditatem meam maiorib(us) meis a Leone principe collatam filiis meis sic divido.

Quoniam villa Strzelbice, quam maiores nostri fundarunt mediante certa compensatione ad tales fundationes, solentes a

Regia maiestate est applicata idcirco solos tres tantummodo laneos meos cum suis attinentiis quorum ipse suo in usu sic dispono:

Tymko poponi uti spirituali personae laneum in quo ecclesia Protectionis Beatissimae dominae nostrae Deipar[a]e sita est cu[m] eadem ipsa ecclesia et decimis a parochianis eius villae iuxta antiquam consvetudinem reddi solitis commito; Jaremae laneum superiorem in quo caupona cum molendino existunt; Stecioni vero laneum inferiorem in quo etiam caupona ad Smolenkam tor[r]entem et molendinu[m] ad torrente[m] Jabłonka a limitibus Staromiescensibus cum braxato[rio] [...]* exructa sunt cum omnibus reliquis in his tribus laneis fructibus praefatis filiis meis et posteritati eorum designo. Quia vero Tymko** ante quam fratres sui adolescerent multa a me acceperit ideo illis iumentorum et equorum gregem munito adiudicio ille vero libris qui tam a maioribus relicti quam mea propria pecunia comparati sunt nec non vestibus sacris gaudeat uti spiritualis, in borris vero cum inquilinis inseparatis agri portionibus sitis ad eosdem tamen laneos spectantibus nec non stagnis et piscinis item proventibus de molendinis cauponis et braxatorio obvenientibus commun[em] usum habeat de proventibus pro reparatione eorum commun[itate] sanctum impenderit que quoniam mediante alia gratia villam nostram Strzelbice Regia maiestas ad tales fundationes solentes applicando nihilomnius tamen ius advocatialis et iurisdictionem super subditis eiusdem villae nobis et posteritati nostrae reliquit operaque aliis advocatis a subditis regalibus exhiberi solita nobis posteris nostris in perpetuam constituri ea propter posteri mei pro ea regali gratia diligenter limites et integritatem huius villae custodire tenebuntur et ut propria bona tueri sicuti egomet ipse custodivi et tuitus.

Sed que mea divisio ut aeviternam habeat firmitatem neve quis eam praesumat infringere iuditium eum coram iudice deo interpono.

Scripta sive sunt domi meae anno millesimo quingentesimo quinto martii mensis, die vigesima quinta.

Sidor de Kolczycze Strzelbicki, manu propria.

---

*Одне слово не прочитане.

**У тексті „Dymko".

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 339, арк. 1552—1554. Облята Перемишльського ґродського суду від 18 серпня 1621 р., створена на основі підтвердного документа короля Сиґізмунда II, виданого у Варшаві 8 червня 1556 р. Заголовок: „Oblata privilegii pro parte nobilium Strzelbickich servientes".

Автентичність документа не певна.

Переклад

Я, Сидір з Кульчиць Стрільбицький, споконвічний дідич на потоці Яблунька, зважившн на свою старість і запобігаючи розбрату й незгодам між моїми нащадками, які обтяжать мою душу, коли згасне моє життя, скликав братів і родичів своїх панів Хому з Кульчиць, Васька з Бачини, Ярка з Корчина та Іванка Добрянського і розділяю таким чином між своїми синами наданий моїм предкам князем Левом спадковий маєток.

Оскільки село Стрільбичі, осаджене нашими предками, було законно визнане за ними королівським маєстатом на окресленій половинній частці, як прийнято для подібних осель, я розпоряджаюсь тільки трьома своїми ланами та їх ужитковими прилеглостями, а саме:

Тимкові, священику, як духовній особі, я віддав лан, на якому стоїть церква Покрови Пресвятої владичиці нашої Богородиці, з самою таки церквою і десятинами, які за давнім звичаєм платять парафіяни цього села; Яремі я відписую верхній лан, на якому містяться корчма і млин, а Стецю — нижній лан, на якому над потічком Смоленкою є також корчма, а над потічком Яблунькою на Староміських межах збудовано [ ] з броварем. Призначаю також згаданим синам моїм та їх нащадкам усі інші прибутки на цих трьох ланах, причому Тимко, доки його брати не досягнуть повноліття, одержить від мене більшу частину [меншим братам] я стверджую на власність табун запряжних і верхових коней, а він хай володіє книгами — як тими, що зостались від предків, так і тими, що виготовлені моїм власним коштом, а також, як духовна особа, хай бере в пожиток церковні ризи. Борами ж, болотами і ставками нехай користується спільно зі співосадниками, які сидять на нерозділених землях, прилеглих до згаданих ланів, так само, як і прибутками з млинів, корчми та броваря, проте для їх репарації нехай витрачає кошти, визначені громадою, оскільки вона законно визнана королівським маєстатом на другій половинній частці нашого села Стрільбичі, як прийнято для подібних осад. При цьому, одначе, право війтівства і судочинства над підданими цього села залишається за нами й нашими нащадками, щоб вони [піддані] завжди ставали перед нами й нашими нащадками на розсуд суперечок, як прийнято серед інших війтів стосовно королівських підданих. Нащадки ж мої за таку королівську ласку зобов'язані ретельно охороняти недоторканість меж цього села, ніби оберігаючи свого власного маєтку, так, як і сам я охороняв і стеріг.

І нехай мій дільчий запис має вічну силу. А хто зважиться його зламати, того я ставлю на прю перед судом Божим.

Написано чи діялось у моєму домі, року 1505, місяця березня 25 дня.

Сидір з Кульчиць Стрільбицький, рукою власною.

№ 34

1506 р., березня 4. Люблін.— Польський король Олександр на прохання кам'янецького писаря Северина Гербурта, його брата Івана та Балтазара Білицького підтверджує два листи, складені „під титулом покійного князя Лева, колишнього пана і володаря Русі", саме на села Гдешичі та Біличі з усіма належними до них землями і повинностями та намісникові Руської землі Грицеві Кошелову про розмежування князівського села Радохонці і землянських сіл Чешки, Гдешичі та Біличі у Перемишльській волості

In nomine Dom(ini) amen. Ad p(er)petuam rei memoria(m).

Futuris eccuritur incom[m]odis cum negocia humana li(tter)aru(m) sine testium munimine roborantur. Qua p(ro)pter nos Alexander, Dei gracia [rex Poloniae, nec non terrarum Cracovi[a]e, Sandomiri[a]e, Siradi[a]e, Lancici[a]e, Cujaui[a]e, Mazoui[a]e, magnus dux Lithuani[a]e, Russi[a]e, Prussi[a]eque ac Culmensis et Elbingensis, Pomerani[a]eque dominus et heres] etc., significamus tenore [praesentium quorum interest universis et singulis].

Quomodo venerabilis Seuerin Herbort de Felstin, canonicus Camenecen(sis) et notarius n(oste)r fidelis coram nobis constitutus nom(i)ne nobilis Joannis Herborth de Felstin, germani sui, et Baltazaris Biliczky l(itte)ras binas r(escrip)tas sub titulo olim ducis Leonis tunc dom(in)i et heredis Russi[a]e et eiusdem sigillo subappenso munitas, Ruthenicis caracteribus sc(ri)ptas, quaru(m) una donac(i)o(ne)m duaru(m) villaru(m) vi(deli)cet Gdeschicze et Bilice, altera designaciones limitum et granicieru(m) earu(n)dem villarum continebat, exibuit per nos eas confirmari petens. Quaru(m) tenor de stillo atq(ue) caracteribus in Latinu(m) iussu n(ost)ro translatus est t(a)lis. [Далі подано тексти грамот князя Лева та підстарости Руської землі Гриця Кошелова, перекладені з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 24—25].

Ita(que) nos uisis eisdem l(itte)ris eas propter uetustatem ip(s)arum peticionibus dicti notarii n(ost)ri Herborth annuentes, in toto tenore in om(n)ib(us) pu(n)ctis, articulis et clausulis earum confirmauimus, ratificauimus et approbaui(mus), confirma(re)q(ue) ratifficamus et approbamus decernen(te) tam villas ip(s)as q(ua)m granicies eo modo

teneri prout descr(i)ptas esse constat, tenore p(raese)ncium mediante in perpetuu(m).

In cuius rei testimoniu(m) sigillu(m) n(ost)r(u)m p(raese)ntib(us) est subappensu(m).

Actu(m) in conue(ntio)nem Lublinen(si) g(e)n(era)li, feria tercia post Domi(ni)cam* Invoca(vi)t proxima anno Dom(in)i millesimo qui(n)gentesimo sexto, regni uero n(ost)ri qui(n)to.

P(raese)ntib(us) revere(n)dissimis et revere(n)dis in Christo patribus dom(i)n(i)s Andrea Gneznen(si) et p(ri)mate, Bernardino Leopolien(si) archiep(iscopi)s, Ioanne Cracouien(si), Erasmo Plocen(si), Mathia Przemislien(si) et regni n(ost)ri viceca(n)celario et Nicolao Chelmen(si) ec(cles)iaru(m) epi(scopi)s nec non magnifi(cis), venerabilibus et generosis Spithkone de Jaroslaw, castellano Cracouien(si), Andrea de Schamotuli Poznanien(si), Nicolao de Camyenecz Sandomirien(si), Nicolao Gardzyna de Lubrancz Calisien(si), Jaroslao de Lasko Lancicien(si), Nicolao de Kosczelecz Bresten(si), Prandotha de Trczana Raven(si), Paulo Cola de Dalyeyow Podolie palatinis, Petro Schaffranyecz de Pyeskowa Skala Vislicien(si), Ottha de Chodecz Leopolien(si), Stanislao Bal de Novothancze Sanocen(si), Jacobo de Scheyekluky [?] Wynynen(si), Joanne Jordan de Zakliczyn Bycen(si) castellanis, Stanislao de Chodecz, marsalko, Joan(n)e de Lassko, cancelario, Jacobo de Schydlowyecz, tezaurario regni n(ost)ri, Stanislao Sarocky, curi[a]e n(ost)r[a]e marsalco, Alberto Gorski, Wladislauien(si) scolastico, Joanne Latalsky, pr[a]eposito Gnesnen(si), secretariis n(ost)ris, Nikolao Firley de Dambrowicza, vexillifero Cracouien(si) et capitaneo Lublinen(si), Joanne Hynek de Vnyeticze Lancicien(si), Derslao Vilczek de Rokythnycza Leopolien(si) et Stanislao Schawfranyecz de Pyeskova Skala, curi[a]e n(ost)r[a]e subcamerariis, et aliis qua(m)plu(r)imis consiliariis et curien(si)bus n(ost)ris circa p(rae)missa testibus fidedignis since(re) et fidelibus dilectis.

Datu(m) p(er) manus eiusdem venerabilis Joannis de Lasko, ec(c)l(esi)[a]e Gnesnen(si)s et regni n(ost)ri cancellarii nobis since(re) dilecti.

---

* Далі закреслено слово „Judica".

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 21, k. 369—370. Запис, правдоподібно, створений на основі оригіналу. Заголовок: „Gdeschicze. Bilicze".

Перест: MRPS, pars III, p. 177, N 2727.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Коли людські справи усталюються без письмового свідчення, це призводить до шкоди в майбутньому. А тому ми, Олександр, з ласки Божої король Польщі та Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської і Мазовецької земель, великий князь Литви, Русі і Пруссії, пан і спадковий володар Хелмна, Ельблонґу та Померанії та ін., повідомляємо цим листом усіх і кожного, кого це стосується.

Перед нами став наш вірний писар, кам'янецький канонік велебний Северин Гербурт з Фельштина, прохаючи від імені свого брата, вельможного Івана Гербурта з Фельштина та від Балтазара Білицького підтвердити два листи, складені під титулом покійного князя Лева, колишнього пана і володаря Русі, скріплені його вислою печаткою і написані руським письмом, один із яких містить дарчий запис на два села, а саме Ґдешичі та Біличі, а другий — обвід меж і границь цих же сіл. Їх зміст, перекладений за нашим розпорядженням з руського письма і мови на латинську, такий [ ]

Отже, ми, оглянувши ці листи і схиляючись, унаслідок їх стародавності, до прохань нашого згаданого писаря Гербурта, підтвердили, скріпили і апробували їх повністю у всіх пунктах, параграфах і статтях та, підтверджуючи, скріплюємо і апробуємо цим листом навічно, визначаючи, що згадані села та їх межі мусять залишатися такими, як описано.

На доказ чого підвішено тут нашу печатку.

Діялося на Люблінському вальному сеймі, третього дня одразу по неділі Прикликання, року Божого 1506, на п'ятий рік нашого королювання.

Присутніми були найдостойніші і достойні у Христі панове отці гнєзненський архиєпископ і примас Андрій; архиєпископи: львівський — Бернард, краківський — Йоан, полоцький — Еразм; перемишльський єпископ і наш коронний підканцлер Матвій; холмський єпископ Микола, а також ясновельможні, велебні та шляхетні Спитко з Ярослава, краківський каштелян; Андрій з Самотул, познанський, Микола з Кам'янця, сандомирський, Микола Гардзина з Любранча, каліський, Ярослав з Ласка, ланцутський, Микола з Костельця, брестський, Прандота з Тшцяни, равський, Павло Кола з Далеєва, подільський — воєводи; Петро Шафранець з Піскової Скали, віслицький, Отта з Ходча, львівський, Станіслав Баль з Новотанця, сяноцький, Яків з Шеєклюків [?], вининський, Йоан Йордан із Закличина, бєцький — каштеляни; Станіслав з Ходча, маршалок; Йоан з Ласка, канцлер; Яків з Шидловець, скарбник нашого Королівства; Станіслав Сароцький, маршалок нашого двору; наші секретарі — владиславський схоластик Альберт Горський, гнєзненський канонік Іван Ля-

тальський; краківський хорунжий і люблінський староста Микола Фірлей з Дубровиці; Йоан Гинек з Унятич, ленчицький, Дерслав Вільчек з Рокитниці, львівський, Станіслав Шафранець з Піскової Скали — підкоморії нашого двору, а також дуже багато радників і наших дворян, вірних і щиро нам милих, які були гідними довір'я свідками викладеного.

Дано рукою велебного Йоана з Ласка, каноніка гнєзненського собору і нашого коронного канцлера, щиро нам милого.

№ 35

1509 р., серпня 25. Перемишль.— Польський король Сигізмунд I на основі „дарчих привілеїв Лева та інших князів", королів Польщі, а також зізнань членів призначеної комісії розмежовує поля і луги, належність яких викликає суперечку між перемишльським владикою Антонієм та бурмистром і райцями Перемишля, та встановлює на них для сторін право власності „на вічні часи"

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam Mayestas Regia.

Quidquid vel denuo sceda [?] vel dudum concessum renovat, id ad posteriorem deducendo memoriam lit[t]erarum tendimus commendare perennarea consuevit.

Proinde nos Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Kujaviae, Russiae, Prussiae, Culmensis, Elbingensis, Pomeraniae dominus et haeres.

Significamus quod dum orta fuisset, coram nobis controversia inter venerabilem Antonium vladicam ab una et providos Proconsulem ac consules Praemislienses partibus ab altera devote et fideles dilectos, occasione laneorum Podwierzbie, Mohilsko, Krywicze, Wiazowithze, Chruszcz et Przekopane ac pratorum ad ipsam vladicaturam vigore privilegiorum donationis Leonis et aliorum ducum, regum Poloniae — praedecessorum nostrorum una cum villa Moszczyszcie Monasteris, seu monaster villae eiusdem, ut ipsum vladica querebat ex antiquo pertinere solitorum prout de hoc idem vladica lit[t]eras originales praefatorum praedecessorum nostrorum coram nobis exhibebat proconsuli et consulibus praedictis, praesentibus et contradicentibus allegantibusque, lacus eosdem una cum planicie, alias Blonie, in qua dicti lacus consistant ad civitatem Praemisliensem pertinere. Ad quod quidem perdudum lit[t]eras con-

cessionis divi olim Vladislai, avi nostri Poloniae regis, coram nobis duxerunt petentes partes utraque sibi per nos iustitiam debitam ministrari. Nos vero nisi res ipsa pro quam utriusque agit oculis subiecta de iustitia partium praefatorum utrarumque debite cognoscere nequeuntes designavimus, reverendos patres et magnificum dominum Mathiam, episcopum Praemisliensem et regni nostri vicecancellarium Stanislaum Kmitha de Visnicze, palatinum Russiae et Joannem de Lasko coadiutorem perpetuum ecclesiae Gnesnensis eiusdemque et Regni nostri cancellarium comissarios nostros sincere dilectos, ad eum vero conspiciendam et veritatem examinandam. Qui quidem commissarii descendendo ad loca lacuum et pratorum in planicie praefata existentium, veritateque debite perquisita nobis omnium et singulorum in ea re investigatorum relationem facere, ex qua nos pensatis omnibus per partes ipsas coram nobis ac eisdem commissariis nostris propositis exhibitis licet cognoverimus privilegia vladicae prioris. Concessionis fuisse tum, quia praedicti lacus in planicie situati videant civitati Praemisliensis cum omni iure et omnibusin ea[..]* flutis seuexistentibus licet posterique tamquamcum ampliori gratiaedescriptioneest asscripta id cives de certa clientia et de liberatione atque imprimis ex authoritate regia nostris, talem in ea re sententiam nostram definitivam, partibus utrisque praesentibus et consentientibus pronunciavimus et pronunciamus praesentibus decernentes quod praefatus vladica et sui successores vladicae Praemislienses pro tempore existentes ad eam vladicaturam suam in rubetis a planicie, ipsa civili, versus fluvium Hay consistentibus. Duos lacus unum Mohilsko et alium Prekopane nuncupatos, simul cum pratis, ad lacusque ipsos et praesentim Prekopane pertinentibus cum omni iure dominis et proprietate nec non cum omnibusque et singulis utilitatibus piscaturis et conventionibus praesentibus et futuris ex iisdem lacubus et pratis nunc et in futurum pervenientibus et quae humana industria poterint demum excogitari tenebit, habebit et possidebit praefatus vladica suique successores vladicae Praemislienses pro tempore cum in futurum existentes tenebunt, habebunt et possidebunt eisque utifrui debebit et debebunt, pro libero arbitrio suo perpetuo et in aevum. Praedicti vero cives nostri Praemislienses praesentes et futuri ad eosdem lacus Mohilsko et Przekopane, se de caetero ac perpetuo intromittere non debebunt, quibusque civibusque et civi-

*Частина слова не відчитується.

tati nostrae Praemisliensi planiciem iuxta privilegium praefati avi nostri et duos lacus in eodem planicie consistentes unum dictum Podwierzbie, ex parte villae praedictae, versus, et secus hortos civiles ad planiciem, fluentem et alium lacum manentem ab eo tanquamiuris distinctum vocatum Chruszcz, una cum civilibus aliis lacubus, tam praedictis quam hic non expressis, in eadem planicie ac in rubis, inter fluvios Wiar et Hay existentibus perpetuo adiudicamus per ipsos proconsulem et consules Praemislienses nostros praefatos et eorum successores cives Praemislienses planiciem cum lacubus, modo praemisso ipsis adjudicatis, primo expressis tenendum habendum utifruentes pacifice et quiete posidentibus temporibus aeviternis atque omnia civitati adjudicata vladicae se non intromittet praeter pasci et rubeta, quibus utraque pars et eorum subditi uti debeant communiter libere et pacifice. Quam quidem sententiam nostram praescriptam a partibus utrisque teneri et observari volumus sub vadium mille florenorum hungaricalium, nobis solvendo decernentes eam temporibus perpetuis valituram tenore praesentis mediante.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum est praesentibus appensum.

Datum Praemisliae, sabbatho in crastino festi s[ancti] Bartholomei Anno Domini millesimo quingentesimo nono, Regni vero nostri anno tertio [...] praesentibus.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 167, s. 10—13. Напис на звороті „Rozgraniczenie z Metryki wyjęte, Wilcza seu Mostyszcze in anno 1509, z Warszawy". XVIII ст.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу, королівська величносте[1]

Оскільки чи заново укладається, чи відновлюється давня згода, то, як звичайно, прагнемо розтлумачити для пам'яті нащадків, виводячи вічний лист.

Тому ми, Сигізмунд, з Божої ласки король Польщі, великий князь литовський, земель Краківської, Сандомирської, Сєрадзької, Ланцутської, Куявської, Руської, Прусської, Хелмінської, Ельблонзької і Поморанської, володар і спадкоємець, повідомляємо, що виникла у нашій присутності суперечка між превелебним владикою Антонієм, з одного боку, та обачними перемишльськими бурмистром і райцями — з другого, вірними і відданими обраними, з приводу полів Підверб'я, Могильсько, Кри-

вичі, В'язовиці, Хрущ і Перекопане та лугів, [що належать] до владичих володінь, згідно з дарчими привілеями Лева та інших князів, королів Польщі — наших предків, разом із селом Мостище, [що належить] до монастиря, чи монастир того самого села, як віддавна сам владика домагався, щоб цей [монастир] був власністю ченців. І про це той владика у нашій присутності показував згаданим бурмистрові та райцям, що були присутні та протилежне говорили, що озеро разом з рівниною, по-іншому Болонь, у якій назване озеро знаходиться, належить перемишльській громаді, оригінальний лист наших попередників. І щодо цього [бурмистр та райці] показали у нашій присутності лист з дозволом покійного божественного Владислава, діда нашого, короля Польщі. Так домагались обидві сторони, щоб ми вділили їм належної справедливості. А ми, взявши до уваги справу, в якій зацікавлена одна і друга сторони, і не будучи у змозі належно вникнути у справедливість обох згаданих сторін, призначили преподобних отців і їх милостей панів Матвія, перемишльського єпископа і віце-канцлера нашого Королівства Станіслава Кміта з Вишнича, руського воєводу та Йоана з Ласка, постійного коад'ютора гнєзненського храму і канцлера нашого Королівства, за наших комісарів, щиро обраних для розгляду і встановлення істини. І ці комісари, прибувши на місця, де на згаданій рівнині знаходяться озера і луги, належно вивчили істину, дали нам донесення всіх своїх обстежень у цій справі {Виходячи] з цього [донесення], ми, зважившн всі докази, подані самими сторонами у нашій присутності, і [висновки], зроблені нашими комісарами, визнали привілеї попереднього владики. Була тоді така умова, що згадані озера, розташовані на рівнині, [належать] перемишльській громаді з повним правом і всім, що в [цих озерах] плаває або живе. І нехай нащадки з ширшим виразом вдячності [володіють], як це було прописане, що громадяни [вільні] від певної залежності та [не потребують] звільнення. Передусім на основі нашої королівської влади у цій справі таку нашу остаточну думку обом присутнім і готовим до згоди сторонам ухвалили і виголошуємо даним [листом], постановляючи, що згаданий владика та його наступники, перемишльські владики, володіють на даний час у цій своїй дієцезії ожинниками, що розташовані, [починаючи від] самої громадської рівнини напроти ріки Гай; двома озерами, що називаються одне Могильсько, а друге Перекопане, разом з лугами, які належать до самих цих озер і, зокрема, [до озера] Перекопаного з усім правом володіння і власності, а також з усіма без винятку риболовними угіддями та вигодами теперішніми і майбутніми, що з цих же озер і лугів тепер і в майбутньому будуть надходити; і, врешті, все, що людська натура може вигадати, будуть утримувати, мати та володіти згаданий владика і його наступники — перемишльські владики — як тепер, так і в майбутньому, будуть утримувати, мати і володіти, і цим усім він і вони повинні користуватись на свій власний розсуд завжди і навічно. Згадані наші перемишльські громадяни, теперішні і майбутні, із цих же озер Могильсько та Перекопане не повинні будуть мати постійного ужитку, і тим громадянам та нашій перемишльській громаді присуджуємо через бурмистра і вищевказаних наших перемишльських райців і їх наступників рівнину, згідно з привілеєм нашого названого діда, та два озера, що знаходяться на цій рівнині,— одне,

яке називається Підверб'я з боку від названого села, напроти та з ним громадські городи, що при тій долині; інше озеро та річку, що випливає з нього, немовби невіддільне, називається Хрущ, разом з іншими громадськими озерами — як названими, так і тут не зазначеними, на цій рівнині та в ожинниках, які знаходяться між річками В'яр і Гай. Перемишльським громадянам належить [усе це] мирно і спокійно тримати, посідати, користуватися на вічні часи рівниною з озерами, про які раніше визначено і їм присуджено у названий спосіб. А також у все, що присуджено громаді, владика не повинен [втручатися], крім пасовиська і ожинника, якими обидві сторони та їх піддані повинні користуватись спільно, вільно та мирно. Хочемо, щоб цієї нашої висловленої думки дотримувалися обидві сторони і щоб її шанували під заклад у тисячу угорських флоренів, що мають нам сплачувати, вважаючи, що ця [думка] матиме силу на вічні часи, що й підтверджується змістом нинішнього [документа].

На підтвердження цієї справи прикріплено до даного [листа] нашу печатку

Дано у Перемишлі, в суботу на другий день після свята святого Варфоломія, року Божого 1509, на третій рік нашого панування.

Текст грамоти старопольською мовою

My Zygmunt z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, ziem Krakowskiej, Sandomierskiej, Sieradskiej, Lańcuckiej, Kujawskiej, Ruskiej, Pruskiej, Chełmińskiej, Elblogeńskiej i Pomerańskiej, pan i dziedzic.

Oznajmuiemy iż gdy się wszczeła przed nami szprzeczka między wielebnym władyką z iednej, y uczciwemi prezydentem y radcami przemyskiemi z drugiej strony nabożnych y nam wiernich względem jezior Podwierzbne, Mohilsko, Krzywicze, Wiazowithe, Chruszcz et Przekopane y łąk do tegoz władyctwa według przywilejuw donacyi Leona i innych xiązat, krolów Polskich przodków naszych, wraz ze wsią Mostyszcze monasterem tejze wsi, iako tenze władyka uznawał z dawności należących, iako i o tym pomieniony władyka listy oryginalne wyz rzeczonych przodków naszych przed nami pokazywał prezydentowi y radcom wyż mianowanym, ktorzy przeciwnie mówili, że jeziora wraz z Błoniem na ktorym pomienione jeziora zostają do miasta Przemyśla należec powinny, y na dowód list pozwalający swiętej pamięci niegdyś Władysława dziada naszego krola polskiego przed nami pokazali, upraszaiąc strony obydwie o uczynienie od nas sprawedliwości. My zaś w tej sprawie obydwoch pretensyi narazie uczynić nie mogąć, naznaczylismy wielebnych xięzy y ichmosciów panów Matyasza biskupa Przemyskiego, podkanclerza koronnego, Stanisława Kmitha de Wisnicze, wojewode Ruskiego y Jana de

Lasco, koadjutora Gnieznienskiego kanclerza koronnego za kommisarzów naszych nam mılych, a zeby w tą rzecz wejzrzeli, y co prawdziwego zważyli. Ktorzy kommisarze ziechawszy na miejsce jezior, y łąk na pomienionym Błoniu będących, uwiadomieni o wszystkim jak się rzecz ma, y zważywszy należycie przed nami y kommisarzami naszemi prawa y rewizyę, ponieważ poznaliśmy przywileja władyki pierwszego darowania, iż pomienione jeziora na Błoniu od miasta Przemyśla leżą ze wszystkim prawem i wszystkiemi należytosciami na nich będącemi, chociaż potym rozszerzyłysię, wiec doskonale będąc informowani z uwagą, a najpierwej władzą naszą królewską zezwolenia chroń obydwoch w tej okoliczności sądzimy, ażeby pomieniony władyka y jego następcy władyki przemyscy do tegoż władyctwa swego w krzakach od samego Błonia miejskiego za rzeką Gaj będących dwoje jeziora iedno Mohylsko, drugie — Przekopane nazwane wraz z łąkami do jezior samych osobliwie do Przekopanego dążącymi ze wszelkim prawem, dziedzictwem y własnością, iakoteż ze wszystkimi pożytkami, sadzawkami alias łowieniem ryb teraz y na potym z tych ze jezior y łąk pochodzącemi, y cokolwiek, nowego na tych ze jeziorach y łąkach przybyłoby trzymał, miał y dziedziczył, y swoi następcy władyki przemyscy na ten czas y na potym będący trzymać, mieć, y używać maią, według woli swojej na wieki wieczne. Zaś wyż wyrażeni mieszczanie przemyscy nasi terazniejsi, y potym będący y po nich następujacy do tych ze jesior Mohilsko y Przekopane nigdy na potomne czasy wdzierac się nie będą powinni, kthorym mieszczanom y miastu naszemu Przemyslowi. Błonie według przywileju wyż mianowanego dziada naszego y dwoie jeziora na tymze Błoniu będące, iedne nazwiskiem Podwirzbne ode wsi wyż rzeczonej za ogrodami miejskimi jak się błonie ciągną, y drugie jezioro będące przy tymze nazwane Chruszcz wraz i miejskiemi innemi jeziorami wyż mianowanemi y tu niewyrażonemi na tymze Błoniu y krzakach między rzekami Wiar y Gaj będącemi wiecznemi czasy przysądzamy przez samych burmistrzów y radców przemyskich naszych w wyz mianowanych y ich następców mieszczanów przemyskich Błonie z jeziorami, jako nyżej przysądzonemi y wyrażonemi trzymać, mieć, używać spokojnie czasy wiecznemi, y do wszystkiego miastu przysądzonego władyka wdzierać się niema oprócz paswisk y krzaków, których strony obydwie y ich poddani spokojnie y wolno zazywać powinni. Ktorą sentencję naszą strony obydwie, ażeby trzymali y zachowali

chcemy pod karą tysiąc czerwonych złotych nam maiących się wypłacić czasy wiecznemi mocą dekretu niniejszego.

Na co dla lepszej wiary pieczęć naszą przycisnąć roskazalismy.

Dan w Przemyślu, w sobotę na zajutrz s[więtego] Bartholomeja tysięcznego pięćsetnego dziewiątego, panowania naszego trzeciego roku.

[Помітка]: Ktory list iako w aktach Metryki Koronnej znajduje się my z tych ze aktów wiernie słowo we słowo pisać y stronie proszącej autentycznie wydać roskazalismy. Na cą dla lepszej wiary pieczęć koronną zawiesić kazalismy.

Dan w Warszawie, w piątek w dzień s[więtego] Piotra w okowach, to jest dnia pierwszego miesięca sierpnia roku tysiącznego siedemsetnego piećdziesiątego piątego, panowania naszego roku dwudziestego drugiego.

Jan Małachowski, kanclerz koronny

L[ocus] s[igilli]

Рук.: Списки — 1. AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 167, s. 6—9. 1755 p. Напис на звороті: „Puncta ex constitutione et reproductione jurium pro Vladicatu Premisliensi — servientia". 2. ЦДІАЛ, ф. 14, кн. 25, арк. 14—17.

№ 36

1524 р., жовтня 19. Львів.— Польський король Сигізмунд I, враховуючи завдані турецькими набігами матеріальні втрати і спираючись на пред'явлені „уривки листів славного колись князя Лева" та польських володарів, підтверджує двоюрідним братам Мартинові і Федькові Підвисоцьким їх право власності на вживаний ними раніше маєток Підвисоке з усіма належними до нього землями і повинностями

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoria[m].

Nos Sigismundus Dei gra(tia) rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae nec no[n] terrarum Cracoviae, Sandomiriae etc.

Significamus [tenore praesentium quorum interest universis et singulis praesentibus et futuris harum notitiam habituris] etc. Quia constituti personaliter coram nobis et consiliariis n(ost)ris nobiles Martinus et Feythko Podwyszoczszczy patrueles indivisi qui nup(er) de durissima turcarum captivitate elapsi in qua fra(ter) eorum tercius sub conspectu ipsorum detruncatus est, exhibueru[n]t coram nobis l(itte)rarum fragmenta illustris olim ducis Leonis et serenissi-

morum olim Wladislai avi et Casimiri genitoris n(ostri) charissimoru(m) Regum Poloniae una cu(m) sigillis abpensis et fractis per Thurcas per ip(s)os Martinu(m) et Feythconem reversos in silvis inventa super villam Podwyszoky in terris Russi[a]e in districtu Leopoliensi situendamque Martinis et Feythconis hereditaria(m). Proinde nos permoti inopia ad quam insolen(ter) quodam fa(c)to redacti sunt p(rae)fatus Martinus et Feythco Podwyszoczy ip(s)is et coram legitti(mi)s successoribus ex certa serena et speciali gratia regiis n(ost)ris novu(m) privilegium super p(rae)fatam villam Podwyszokye dan(di) et conferen(di) duximus, damus, conferimusque cum om(ni) jure et dominio per dictos fratres patrueles Wyszoczczy et coram legittimos successores tenen(di), haben(di) pacifice et quiete possidendi cujus limites incipiunt a colle dicta Wlothowa Mogyla ad intermedia(m) via(m), versus paludem Czerniczin, in campum dictum Zaynkow se pretendentem et per lacum versus campum Coszow usque ad navigiu(m) fluvii Dnester, a navigio Polonica via ad publicu(m) stratu(m) Halicien(sem) usque ad pr[a]efatam Mogilam Wlotowe redeundo in ra[ta] longitudine, latitudine et circumferentialiter ut in suis limitibus antiquitus continetur cum om[n]ibus censibus, proventibus, redditibus, utilitatibus et aliis quibuscumque obvenientibus in quoru(m) usu et pacifica possessione prius fuerunt, quos om(ne)s pro et propter habere volumus tenore p(raese)ntium medietate perpetuo et in cuius* rei testimonium [sigillum nostrum est appensum] etc.

Actu(m) in civitate n(ost)ra Leopolien(si) fe(ri)a quarta proxima post festum sanctae Luci[a]e, anno Dom(ini) millesimo quingentesimo vigesimo quarto. Regni v(er)o n(ost)ri anno XVIII. Praesentibus datu[m] per manus ut sup(ra).

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 38, k. 117—118. Заголовок: „Privilegium nobilium Martini et Feythko Podwyszoczskych".

Perecm: MRPS, pars IV, vol. I, p. 268, N 4591.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Ми, Сигізмунд, Божою милістю король Польщі, великий князь Литви, а також земель Кракова, Сандомира та ін.

Оголошуємо та ставимо до відома всіх і кожного зокрема, хто в цьому зацікавлений тепер і в майбутньому і так далі. Оскільки особисто стали

*Слова „in cuius" повторюються двічі

перед нами та нашими радниками шляхтичі Мартин і Федько Підвисоцькі, нерозлучні двоюрідні брати, які недавно врятувалися втечею з найтяжчого турецького полону, де на їх очах був страчений їхній третій брат, показали нам уривки листів славного колись князя Лева та найясніших колись діда Владислава та родича нашого Казимира, наймилостивіших королів Польщі, причому одна з [грамот] мала висячі печатки, що були пошкоджені турками, а грамоти ці після повернення були знайдені Мартином і Федьком у лісах біля села Підвисоке, на землях Русі у Львівській окрузі, де мав би бути спадок Мартина і Федька, то ми, будучи зворушені бідністю, до якої незвичайно були доведені фактично згадані Мартин і Федько Підвисоцькі та їх законні спадкоємці, з певної ясної та особливої милості королівств наших даруємо і надаємо новий привілей на зазначений маєток Підвисоке. [Отже], ми даруємо і надаємо з повним правом та владою згаданим двоюрідним братам по батькові Висоцьким та їх законним спадкоємцям мати і володіти мирно і спокійно [цією землею], межі якої розпочинаються від пагорба, званого Влотова Могила, на шляху до болота Черничин, що простягається до поля Зайнків і через озеро до поля Кошів аж до переправи на річці Дністер, а від переправи польським шляхом до Галицького гостинця; потім повертаючись до згаданої Влотової Могили, у відповідну довжину, ширину і на всю площу, щоб воно знаходилось у своїх колишніх межах з усіма цензами, врожаями, доходами і користю та всім тим, що там трапиться, як це було раніше при їх ужитку та користуванні. Ми бажаємо, щоб за і внаслідок цього [привілею] вони мали все порівну, де як свідчення цього підвішуємо печатку нашу і т. д.

Дано у місті нашому Львові, в середу, що є найближчою після свята святої Лукії, року Божого 1524, на 18 рік нашого панування. Дано у присутності рукою [власною], як вище

№ 37

1527 р., березня 29. Краків.— Польський король Сиґізмунд II на прохання шляхетного Йоана Боратинського та його рідних Миколи Добровського, Станіслава та Йоана Краснопольських підтверджує „давніші листи", серед яких [грамота] „славетного колись Лева, князя Русі" щодо права власності на села Боратин і Рокитниця, які у минулому були надані їхнім предкам*

In nomine Domini, amen. Ad p(er)petuam rei memoriam.

Nos Sigismundus Augustus dei gratia [rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae] etc. nec non t(er)rarum etc. do(mi)nus et heres.

---

* Дата запису документа у книгу

Significamus tenore p(raese)ntium quibus expedit universis p(rae)sentibus et futuris harum noticiam habituris, quia constitutus coram m(aiesta)te nostra Regia, generosus Joannes Borathinski vexillifer Premislien(sis) et aulicus noster fidelis dilectus suo et nobilium Nicolao Dobrowski in Dobrowicze ex patruo germano et Stanislai ac Joan(n)is filiorum nobilis Nicolai Crasnopolski in Borathin heredum ex amita germana fratrum suorum nominibus rehibuit privilegium seu l(itte)ras infrascriptas ser(enissi)mi olim principis d(omi)ni Kasimiri regis Poloniae antecessoris nostri alias l(itte)ras vetustiores illustris olim do(mi)ni Leonis ducis Russi[a]e, et omnia in illis contenta confirmantis sigillo magno illius m(aiestatis) appenso com(m)ovitas sanas salvas et nulla ex parte suspectas vel viciatas, licet propter vetustatem in viso loco attentas petens hos ipsum privilegium seu l(itte)ras ipsius ser(enissi)mi d(omi)ni Kasimiri regis propter ipsarum vetustatem p(er) nos in(n)ovari approbari, ratificari et confirmari quarum tenor est talis ut se(qui)tur. [Далі подано текст документа короля Казимира III з датою 28 червня 1361 р., див. у цьому ж виданні IV, № 13].

Produxit etiam* ibidem dictus Joannes Borathynski, alias binas l(itte)ras decreta judicialia, occasione bonorum in privilegio ex inserto expressorum p(rae)sertim super usu silv[a]e Rokytnicza in se continentes alteras sub titulo et sigillo magnifici Otto de Pylcza, capitanei Russi[a]e, Ruthenis caracteribus et idiomate anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo scriptas, alteras vero sub titulo et sigillo illustris olim domini Ladislai Opolien(sis) Vyelunes(is) et Russi[a]e terrarum ducis datas Premisli[a]e, feria sexta proxima post festum sancti Martini confessoris anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, quibus tam p(rae)fatus Otta capitaneus quam etiam dux Ladislaus ortas controversias, inter heredes de Borathyn et heredes de Rokythnycza sup(er) usu silv[a]e Rokythnicen(sis) p(rae)fat[a]e et rebus aliis in privilegio pr(a)einserto collectis et expensis inniten(tibus) l(itte)ris p(rae)fatis ducis Leonis, usum litterarum eiusque sylv[a]e iuxta continentiam privilegii originalis ipsius ducis Leonis privilegii preinserto confirmatis dictis heredibus de

*Далі помилково написано і перекреслено слово „idem".

Borathyn adiudicaverunt et ipsas in illius usu consevaverunt p(er)petuis temporibus prout e[a]edem lit[t]er[a]e utr[a]eque, qu[a]e propter prolixitatem hic non inferuntur, ea omnia in se latius continent, petens etiam easdem l(itte)ras decreta judicialia in se continentes p(er) nos approbari ipsosque fratres de Borathyn et Dobkowycze heredes iuxta illas et illarum continenciam co(n)servari.

Nos vero Sigismundus rex supplicationibus ipsius Joannis Borathynski velut* iustis benigne umentis attendentesque privilegium praeinsertum licet propter eius vetustatem attritum tamen nulla ex parte suspectum aut viciatum esse ipsum tanquam iustum et legittimum in toto eius tenore simul et l(itte)ras decretorum judicialium pr[a]edictorum quas hic volum(us) habere pro insertis, omniaque in illis contenta et expressa innovanda approbanda roboranda ratificanda et confirmanda fore duximus prout de certa scientia et deliberatione n(ost)ra regia ac de unanimi consilio et assu(mp)tu consiliatorum n(ost)rorum nobiscum in pu(nc)tis consilii generali congregatorum, innovamus, approbamus, ratificamus robora(mus) confirmamus ipsosque heredes de Borathyn et Dobkowycze in usu libero sylv[a]e Rokythnycza, ut in possessione illius fuit et ad p(rae)sens est et sui maiores et antecessores ex antiquo fuerunt iuxta co(n)scientia et tenorem l(itte)rarum originalium et judicialium p(rae)dictarum earun(dem) l(itte)rarum vigore conservavimus et co(n)servamus decerne(mus) p(rae)missa omnia robur debit[a]e firmitatis obtinere temporibus p(er)petuis et in eius tenore p(rae)sentium mediante.

Harum testimonio l(itte)rarum quibus [in] fidem sigillum nostrum est appensum.

Actum Cracovi[a]e in conventione g(ene)rali, feria sexta proxima ante dominicam Letare. Anno d(omi)ni quosuper p(raese)ntibus ut sup(ra) in l(itte)ris fratrum de Wylanowo.

R(e)l(ati)o eiusdem reverendi [Petrus Tomicky].

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 40, k. 636—640. Заголовок: „Confirmatio privilegii super villas Borathino et Dobkowice g(e)n(er)osi Joanni Borathinsky".

*Слово написано не чітко.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Ми, Сигізмунд, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, пан і спадкоємний володар Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді та інших земель.

Повідомляємо всім — як сучасним, так і майбутнім [людям], хто виявить бажання про це знати, що присутній тут перед нашою королівською величністю шляхетний Йоан Боратинський, перемишльський хорунжий та наш вірний [слуга] від свого імені та імені шляхетних Миколи Добровського у Добровичах, що є йогоріднею по батькові, та Станіслава і Йоана — синів шляхетного Миколи Краснопольського у Боратині — показав на спадщину, отриману від рідної тітки, від імені своїх братів нижчеописаний привілей або лист найяснішого колись володаря Казимира, короля Польщі, попередника нашого, та інші давніші листи славетного колись Лева, князя Русі, та все, що у них міститься, скріплено печаткою його величності. Все це добре збереглося і не викликає жодної підозри, хоча внаслідок давності привілей або лист найяснішого короля Казимира не може бути зручним для вжитку, тому він просить його поновити, підтвердити, ратифікувати та скріпити, що і зроблено [...]

Подав також там само згаданий Йоан Боратинський два інші листи, що є судовими постановами стосовно маєтностей, які вказані у привілеї, особливо щодо користування лісом Рокитниця, у яких містяться інші [грамоти] за підписом і печаткою Отти з Пільча, старости Русі, що були написані мовою та характерним для русинів стилем року Божого 1352, а також ще інші за підписом і печаткою славетного колись Владислава Опольського, князя велюнського та земель Русі, дані у Перемишлі першої п'ятниці після свята Мартина-сповідника, року Божого 1378, за яким уже згаданий староста Отта, як і князь Владислав, розглянули наявні суперечки між спадкоємцями з Боратина та Рокитниці щодо користування згаданим лісом Рокитниця та іншими маєтностями, які вказані у привілеї та наявні у вже згаданих листах князя Лева, та винесли рішення на основі першого листа самого князя Лева про законне володіння спадкоємцями з Боратина та закріпили за ними користування цим лісом на вічні часи. Оскільки лист за своїм змістом є дуже великим, і все сказати про нього ми не можемо, хоча містить усе необхідне значно ширше, то він [Боратинський] просить також, щоб ці ж листи і все, що у них міститься, були нами підтверджені юридично, і самі брати з Боратина та Добковичів були визнані на основі цих листів та їх змісту спадкоємцями.

Ми, король Сигізмунд, звертаємо увагу на справедливі прохання самого Йоана Боратинського і милостиво постановляємо, що поданий нам привілей, хоча давній та дещо затертий, однак загалом є справедливим і законним та його зміст не викликає жодної підозри, [тим самим] і самі листи мають юридичну силу. Отже, ми вважаємо, що все те, що в них міститься і виражено, повинно бути заново оформлене, підтверджене, апробоване, ратифіковане і скріплене.

Вийшовши з достовірного знання та нашої королівської розважливості, а також з одностайного рішення і згоди радників наших з нами на

генеральному сеймі, ми поновлюємо, апробуємо, ратифікуємо, стверджуємо, скріплюємо і самих спадкоємців з Боратина і Добкович щодо вільного користування лісом Рокитниця, який був у їх володінні і який є сьогодні. Ним володіли їх предки та попередники з давніх часів. Згідно з даними, що містяться у первісних листах та судових постановах, силу яких ми будемо зберігати і зберігаємо, постановляємо, що все викладене там повинно набути силу на вічні часи. Для засвідчення правдивості цих листів ми підвішуємо до них нашу печатку.

Діялося у Кракові на генеральному сеймі, найближчої п'ятниці перед четвертою неділею Великого Посту, року Божого, який указаний у листі братів з Вілянова.

Реляція того ж превелебного [Петра Томіцького].

№ 38

1535 р., березня 11. Вільно — Польський король Сигізмунд I у зв'язку з пожежею у місті Перемишлі та втратою Перемишльським єпископством фундаційних документів на нерухоме майно та, основуючись на пред'явлених єпископом Лаврентієм копіях грамот королів та „князя Лева", відновлює і підтверджує грамоту короля Владислава II з датою 1407 р., серпня 21, писану в Сандомирі, про належність єпископству великих і малих володінь у Перемишльському та Самбірському повітах і надає право викупу ряду маєтностей із рук зем'ян і їх посесорів

Sigismundus dei gratia, rex Poloniae, Magnus dux Litvaniae, Russiae totiusque Prussiae ac Masoviae etc., dominus et heres.

Manifestum facimus omnibus et singulis praesentibus et futuris notitiam habituris. Quia veniens ad praesentiam nostram reverendus pater Laurentius vladica Premisliensis deplorata ingenti calamitate, quam ab igne, conflagratione ecclesiae et sinagogae ritus eorum Ruthenici in civitate nostra Premisliensi accepisse se exposuit in qua non res tantum et fortunae tam suae quam ecclesiae, sed etiam ornamenta ecclesiastica atque litterae et privilegia totaliter exustae sunt. Quorum quidem privilegiorum exempla veraciter ut ipse asserebat ex originalibus litteris serenissimi olim regis Vladislai, avi nostri, et ducis Leonis descripta coram nobis exhibuit, et instanter petit, ut tenores eorundem, praesertim vero Vladislai regis, litteris nostris inseri, atque authoritate nostra simul et decreto, approbare et confirmare dignare-

mus. Cujus quidem exempli litterarum serenissimi Vladislai regis tenor talis erat. [Далі подано текст документа короля Владислава II з датою 21 серпня 1407 р., див. у цьому ж виданні IV, № 19].

Post cujus quidem praeinserti exempli exhibitionem ipse vladica ad comprobandam veritatem tenoris praeinserti litterarum obtulit coram nobis litteras nobilium districtus Premisliensis sub eorum sigillis, quibus testabantur, se vidisse eiusmodi litteras originales et earum tenorem intel[l]exisse, quodque in huiusmodi exemplo ad ipsius originali nihil minutum, aut additum sit, fidem facere, et insuper dictus vladica paratum se dicebat, iure iurando confirmare velle, una cum duobus poponibus praeinsertum exemplum veraciter descriptum esse, ex litteris originalibus per ignem consumptis. Nos itaque attendentes quod nihil aeque sit dignum principe christiano, quam eos qui vel per naufragium, vel per ignis voraginem, aut hostium incursionem, rerum et fortunarum suarum iacturam passi sunt, et ne dum res sed etiam litteras et privilegia bonorum immobilium, atque libertatum fulcimenta amisserunt, clementer sublevare, litteras praeinsertas, earumque tenorem cum omnibus clausulis et conditionibus, in eis insertis, quatenus in earum usu et possessione vladicae Premislienses fuerunt, innovandas, approbandas, ratificandas et confirmandas, decrevimus, prout innovamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, praesentium per tenorem, dantes et concedentes praefato patri vladicae Premisliensi bona omnia, supra in tenore litterarum descripta, oppignorata de manibus tenutariorum et possessorum eorumdem redimere et iuridice eliberare Decernimusque ut praeinsertae litterae in omnibus punctis et clausulis obtineant robur et firmitatem tam in iudiciis, quam extra ubique locorum perpetuo et in aevum.

Nostrum annulare, quo in praesens utimur praesentibus est subappensum.

Actum et datum Vilnae, feria quarta post dominicam Laetare proxima, a(nno) d(omini) millesimo quingentesimo trigesimo quinto, regni vero nostri vigesimo nono.

Praesentibus r(everen)do in Christo patri, magnificis, generosis, et venerabilibus d[ominis]: Joanne Choienski episcopo Premisliensi; Nicolao Wolski Wojnicensi et serenissimae coniugis nostrae magistro curiae, Sanocensi capitaneo; Petro Opaliński Sandecensi

castelano et serenissimi d(omini) Sigismundi, filii nostri charissimi magistro curiae, Costensen(si); et Olstinensi capitaneo; Sylvestro Ozarowski cubiculi nostri praefecto, ac in Zawichost capitaneo; Augustino Cotwhicz stabuli nostri praefecto; Nicolao Gralec subcamerario Sieradensi; Stanislao Oleśnicki Scarbimiriensi praeposito, canonico Cracoviensi et secretario nostro; Sebastiano Bruniecki, cancellario Gnesnensi et referendario nostro, et aliis quam plurimis testibus fide dignis.

Sigismundus rex.

Locus sigilli pensilis.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 14A. Копія XVII ст., створена на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Кракові 27 серпня 1549 р. 2. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 16—17. Копія близько 1785 р. Текст містить пропуски. 3. НМ у Львові від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 16—17. Копія другої половини XVIII ст.

Опубл.: Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 6, 9—10. Подлин. бумаги; AGZ, t. VII, s. 52, N 26 (уривок).

Переклад

Сигізмунд, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар усієї Русі, Пруссії, Мазовії та ін.

Оголошуємо всім і кожному, сучасникам і нащадкам, хто виявить бажання про це знати. Став перед нами велебний отець Лаврентій, перемишльський владика, і плачучи, оповів, якого величезного збитку він зазнав у пожежі, що спалила церкву і школу їх руської віри в нашому місті Перемишлі, коли дощенту згоріло не лише його власне і церковне майно, але й церковні убори, документи та привілеї. І тут же перед нами він пред'явив правдиві копії цих привілеїв, зняті ним особисто з оригінальних листів найяснішого короля Владислава, нашого предка, а також князя Лева, і уклінно просив, щоб ми дозволили передати їх зміст, а особливо привілею короля Владислава, нашим листом і одночасно удостоїли апробувати й підтвердити його силою нашої влади. Зміст же копії привілею найяснішого короля Владислава такий [.]

Після пред'явлення наведеної копії той самий владика на підтвердження правдивості показаного представив нам лист шляхти Перемишльського повіту з їх печатками, у якому засвідчено, що вони бачили оригінали згаданих привілеїв і знають їх зміст, і що в даній копії він сам нічого не зменшив і не додав порівняно з оригіналом, але скопіював правдиво. Крім того, згаданий владика оголосив, що він разом з двома священиками готовий охоче підтвердити під присягою, що наведена копія з оригінального

привілею, поглинутого вогнем, знята вірно. Розміркувавши, ми вирішили, що було б несправедливо і противно християнській доброчинності не полегшити долі тих, хто постраждав у корабельній аварії, вогненній стихії чи ворожому набігові, втративши не лише своє рухоме майно, але й документи та привілеї на нерухомості, чим позбувся опори у праві. І ось тому ми вирішили відновити, апробувати, скріпити й підтвердити зміст наведеного привілею в усіх його статтях і положеннях у такому обсязі, яким користувався перемишльський владика. Отже, відновлюємо, апробуємо, скріплюємо і підтверджуємо цим самим, що ми згодні надати згаданому отцю, перемишльському владиці [право] викупити з рук державців та їх посесорів і юридично звільнити всі маєтки, записані у привілеї. Визнаємо також, що наведений привілей дістає чинність і вагу у всіх пунктах і статтях як по судах, так і поза ними вовіки віків.

На підтвердження того, що відбулось, тут підвішено печатку, яку ми тепер уживаємо.

Діялось і дано у Вільні, в середу відразу після Похвальної неділі, року Божого 1535, на 29-й рік нашого панування.

Присутніми були: шановний у Христі отець [?]; вельможні, шляхетні і благочестиві панове Йоан Хоєнський, перемишльський єпископ; Миколай Вольський, войницький і сяноцький староста, магістр двору нашої найяснішої дружини; Петро Опалінський, сандецький каштелян (гостинський?) і ольштинський староста, магістр двору найяснішого пана Сигізмунда, нашого найдорожчого сина; Сильвестр Ожаровський, наш постільничий і завіхостський староста; Августин Котвич, наш конюший; Микола Гралєц, сєрадзький підкоморій; Станіслав Олесницький, скарбімєжицький настоятель, краківський канонік і наш секретар; Севастіян Брунецький, гнєзненський канцлер і наш референдарій, а також дуже багато інших свідків, віри гідних.

Сигізмунд, король.

Місце вислої печатки.

№ 39

1549 р., серпня 27. Краків.— Польський король Сигізмунд II на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського поновлює і підтверджує пред'явлений „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева" на володіння селом Рушевичі (Грушевичі) з усіма належними до нього землями і повинностями

Sigismundus Augustus, dei gracia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. dominus et heres.

Significamus praesentibus lit[t]eris, quorum interest, universis tam his, qui nunc sunt, quam qui postea futuri erunt, quod exhibitae sunt coram nobis per v(enera)b(i)lem Antonium Radylowski vladicam Premislien(sem) et Samborien(sem) lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis olim Leonis ducis Terrar(um) Russiae, donationem certorum bonorum ecclesiae Ruthenicae in Premisliense continentes sigilloque eius in cordula sericea nigra appenso communitae, Ruthenico quidem idiomatae ramotha dicto scriptae, sed quo facilius ab omnibus intelligi possint in linguam nostram Polonicam transversae et transpositae ac ne quid ab originalibus suis dissentirent in cancellaria nostra cum ipsis originalibus collationatae salvae et minime viciatae, nullique suspicioni sinistrae obnoxiae, supplicatumque fuit deinde nobis, ut easdem lit[t]eras ob vetus[s]tatem illarum, innovari mandare, authoritateque nostra Regia confirmare dignaremur, quarum quidem lit[t]erarum in Polonicum [ex Ruthenico et ad praesens in Latinum idioma] versarum sequitur tenor.

[Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 19].

Nos itaque rex supradictus supplicationi dicti v(enera)b(i)lis Antonii Radylowski benigne annuendo praeinsertas lit[t]eras innovari jussimus easque ac omnia et singula in eis contenta et descripta approbavimus ratificavimus et confirmavimus, decernentes illas in omnibus et singulis suis punctis clausulis et articulis robur debitae et perpetuae firmitatis habituro esse tenore praesentium.

In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum est appensum.

Datum Cracoviae, feria 3-tia post festum sancti Bartholomaei proxima anno d(omi)ni millesimo quingentesimo quadragesimo nono, regni vero nostri vigesimo.

Samuel episcopus Cracoviensis Regni Poloniae cancellarius [...] Relatio r(evere)ndi in Christo patris d(omi)ni Samuelis Maciejowski, episcopi Cracovien(i) et Regni Poloniae cancellarii

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 77, k. 167. Запис після

27 серпня 1549 р. 2 ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 321, арк. 1244—1246. Облята Перемишльського ґродського суду від 21 липня 1605 р. Заголовок: „Oblata privillegii super villam Russowicze wladicae Praemislien(sis) per ducem Lew datt[i]". 3. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 542, арк. 1549—1550. Облята Перемишльського ґродського суду від 12 вересня 1733 р. Заголовок: „Oblata lit[t]erar(um) confirmat [ ] privilegii super bona Hruszewice pro episcoro Pr[a]emisliensi". 4. Там само, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 22—26-а. Витяг з обляти від 12 вересня 1733 р., створений після 12 вересня 1733 р. 5. Там само, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 12—12 зв. Копія витягу з обляти після 12 вересня 1733 р., створена 7 січня 1787 р.

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді та ін.

Повідомляємо цим листом усіх, кого це стосується, як нинішнє, так і майбутнє покоління, що велебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський пред'явив у нашій присутності нижченаведений лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота", з дарчим записом на певні маєтки Перемишльській руській церкві. Щоб полегшити його розуміння для всіх, він перекладений польською мовою і переписаний у нашій канцелярії, але так, щоб ні в чому не відхилявся від оригіналу, зберігаючи недоторканим його зміст і не викликаючи жодної підозри в неточності. І тоді [А. Радиловський] просив нас, щоб ми, у зв'язку зі стародавністю цього привілею, удостоїли й наказали силою нашої королівської влади поновити і підтвердити його. Зміст привілею у перекладі з руської мови на польську, а потім на латинську такий [.]

А тому ми, доброзичливо схиляючись до прохання згаданого велебного Антонія Радиловського, наказали поновити викладений тут привілей і апробуємо й підтверджуємо все, що в ньому вміщено й записано загалом і в деталях, визнаючи за всіма і кожним його пунктом, статтею і параграфом належну чинність і вічну вагу, яку цим самим мусить дістати.

На доказ і підтвердження того, що відбулося, тут підвішено нашу печатку.

Дано у Кракові, у вівторок після свята святого Варфоломія, року Божого 1549, на 20-й рік нашого панування.

Самуель, краківський єпископ і канцлер Польського Королівства.

Реляція шановного у Христі пана отця Самуеля Мацейовського, краківського єпископа і канцлера Польського Королівства.

№ 40

1549 р., серпня 27. Краків.— Польський король Сигізмунд II на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського поновлює і підтверджує у зв'язку з давністю пред'явлений „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева" на володіння, що належали монастиреві у Вовчому, і село Мостища з усіма землями і повинностями

Sigismundus Augustus, Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvan[i]ae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. dominus et heres.

Significamus praesentib(us) lit[t]eris, quor(um) interest universis, tam his qui nunc sunt, quam qui postea futuri erunt, quod exhibitae sunt coram nobis per venerabilem Antonium Radylowski, vladicam Premislien(sem) et Samborien(sem) lit[t]erae pargameneae inferius descriptae illustris principis [olim] Leonis ducis Terrar(um) Russiae sigillo eius in cordula nigra sericea appensa communitae et stilo idiomate Ruthenico ramotha dicto scriptae, quo tamen facilius intellegi ab omnibus possint in linguam nostram Polonicam versae et transpositae cum ipsisq(ue) originalib(us), ne quid ex illis diminutum esset in cancellaria nostra sunt collationatae, salvae tamen et minime viciatae nullıq(ue) suspicioni sinistrae obnoxiae, supplicatumq(ue) fuit deinde nobis, ut easdem lit[t]eras obvetustatem illarum, innovari mandare, authoritateq(ue) nostra Regia confirmare dignaremur, quorum quidem lit[t]erar(um) in idioma Polonicum versar(um) tenor sequitur.

[Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 13].

Nos ita(que) Sigismundus Augustus rex supplicationi dicti venerabilis Antonii Radylowski vladicae Premislien(sis) benigniter annuentes praeinsertas lit[t]eras innovari jussimus easdem ac omnia et singula in eis contenta et descripta approbavimus ratificavimus et confirmavimus prout approbamus et ratificamus, et confirmamus, decernentes illas in omnibus et singulis suis punctis clausulis et articulis robur debitae et perpetuae firmitatis habituras esse tenore praesentium.

In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum est subappensum.

Dat(um) Cracoviae, feria tertia post festum sancti Bartholomei proxima anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo nono, regni vero nostri vigesimo.

Samuel episcopus Cracoviensis et Regni Poloniae cancellarius.

Locus sigilli majoris cancellariae Regni.

Relatio r(evere)ndi episcopi Cracovien(sis) et Regni Poloniae cancellarii.

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 344, арк. 757—759. Облята Перемишльського ґродського суду від 1 липня 1625 р. Заголовок: „Oblata lit[te]rarum sacrae Regiae maiestatis p(er) p(ar)te vladicae Praemisliensis servien(s)". 2. Там само, ф. 201, оп. 4, спр. 202, арк. 1—2. Витяг з обляти від 1 липня 1625 р., створений у XVII ст. На звороті напис: „Oblata privilegii super bona Wilcze per ducem Leonem dati per serenissimum vero Sigismundus Augustus confirmati per parte cujus interest serviens. In castro Praemisliae. 1625". 3. AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 28 (Різні документи). Витяг з обляти від 1 липня 1625 р., створений у XVIII ст.

Переклад

Сиґізмунд Авґуст, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді та ін.

Повідомляємо цим листом усіх, кого це стосується, як нинішнє, так і майбутнє покоління, що велебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський пред'явив у нашій присутності нижченаведений лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота". Щоб полегшити його розуміння для всіх, він перекладений польською мовою і переписаний у нашій канцелярії, але так, щоб ні в чому не відхилявся від оригіналу, зберігаючи недоторканим його зміст і не викликаючи жодної підозри в неточності. І тоді [А. Радиловський] просив нас, щоб ми, у зв'язку зі стародавністю цього привілею, удостоїли і наказали силою нашої королівської влади поновити і підтвердити його. Зміст привілею у перекладі польською мовою такий [ ]

А тому ми, король Сиґізмунд Авґуст, доброзичливо схиляючись до прохання згаданого перемишльського владики велебного Антонія Радиловського, наказали поновити викладений тут привілей і апробуємо й підтверджуємо все, що в ньому вміщено й записано загалом і в деталях, визнаючи за всіма і кожним його пунктом, статтею і параграфом належну чинність і вічну вагу, яку цим самим мусить дістати.

На доказ і підтвердження того, що відбулося, тут підвішено нашу печатку

Дано у Кракові, у вівторок після свята святого Варфоломія, року Божого 1549, на 20-й рік нашого панування.

Самуель, краківський єпископ і канцлер Польського Королівства.

Місце великої печатки королівської канцелярії.

Реляція шановного краківського єпископа і канцлера Польського Королівства.

№ 41

1549 р., серпня 27. Краків.— Польський король Сигізмунд II на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського поновлює і підтверджує у зв'язку з давністю пред'явлений „лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева" на володіння селами Страшевичі та Созань з Михайлівським монастирем та усіма належними до них землями і повинностями

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. dominus et heres.

Significamus praesentibus lit[t]eris, quorum interest universis tam his qui nunc sunt quam qui postea futuri erunt, quod exhibitae sunt coram nobis per venerabilem Antonium Radylowski vladicam Premisliensem et Samboriensem lit[t]erae pargameneae inferius descriptae ill(ustr)is principis Leonis ducis Terrarum Russiae sigillo eius in cordula nigra sericea appensa communitae et stilo idiomate Ruthenico ramotha dicto scriptae, quo tamen facilius intellegi ab omnibus possint in linguam nostram Polonicam versae et transpositae cum ipsisque originalibus, ne quid ex illis diminutam esset in cancellaria nostra sunt collationatae, salvae tamen et minime viciatae nulliquae suspicioni sinistrae obnoxiae supplicatumque fuit deinde nobis, ut easdem lit[t]eras obvetustatem illarum, invocari mandare, authoritatque nostra Regia confirmare dignaremur quorum quidem lit[t]erarum in idioma Polonicum versarum tenor sequitur. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 12].

Nos itaque Sigismundus Augustus rex, supplicationi dicti venerabilis Antonii Radylowski vladicae Premislien(sis) benigniter annuentes praeinsertas lit[t]eras innovari jussimus easdem ac omnia et singula in eis contenta et descripta approbavimus, ratificavimus et confirmavimus prout approbamus, ratificamus et confirmamus decernentes illas in omnibus et singulis punctis, clausulis et articulis robur debitae et perpetuae firmitatis habituras esse tenore praesentium.

In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum est subappensum.

Datum Cracoviae, feria tertia post festum sancti Bartholomei proxima anno domini mil[l]esimo quingentesimo quadragesimo nono, regni vero nostri vigesimo.

Samuel episcopus Cracoviensis et Regni Poloniae cancellarius manu propria.

Locus sigilli maioris cancellariae Regni pensilis.

Relatio reverendi in Christo patris domini Samuelis Maciejowski episcopi Cracoviensis et Regni Poloniae cancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 77, k. 166—167 zw. Заголовок: „Ratificatio literarum pro parte wladicae Premisliensi". 2. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 529, арк. 1317, 1319. Облята Перемишльського ґродського суду від 9 вересня 1726 р. Заголовок: „Oblata privilegii pro parte illustrissimi Ustrzycki episcopi Prem(isliensis) serviens" 3 НБУ. Ін-т рук., ф 2, II-21966, арк. 1—2. Витяг XIX ст., створений на основі названої обляти 1726 р. 4. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° ф. Теки Подолинського, т. 3, с. 566—567. Витяг початку XX ст., створений на основі названої обляти 1726 р.

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді та ін.

Повідомляємо цим листом усіх, кого це стосується, як нинішнє, так і майбутнє покоління, що велебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський пред'явив у нашій присутності нижченаведений лист на пергаменті найяснішого володаря і князя руських земель Лева, скріплений його вислою печаткою на чорному шовковому шнурі і написаний мовою, яку по-руськи називають „рамота". Щоб полегшити його розуміння для всіх, він перекладений польською мовою і переписаний у

нашій канцелярії, але так, щоб ні в чому не відхилявся від оригіналу, зберігаючи недоторканим його зміст і не викликаючи жодної підозри в неточності. І тоді [А. Радиловський] просив нас, щоб ми, у зв'язку зі стародавністю цього привілею, удостоїли і наказали силою нашої королівської влади поновити і підтвердити його. Зміст привілею у перекладі польською мовою такий [...]

А тому ми, король Сигізмунд Август, доброзичливо схиляючись до прохання згаданого перемишльського владики велебного Антонія Радиловського, наказали поновити викладений тут привілей і апробуємо та підтверджуємо все, що в ньому вміщено й записано загалом і в деталях, визнаючи за всіма і кожним його пунктом, статтею і параграфом належну чинність і вічну вагу, яку тим самим мусить дістати.

На доказ і підтвердження того, що відбулося, тут підвішено нашу печатку.

Дано у Кракові, у вівторок після свята святого Варфоломія, року Божого 1549, на 20-й рік нашого панування.

Самуель, краківський єпископ і канцлер Польського Королівства.

Місце прикріплення великої печатки королівської канцелярії.

Реляція шановного у Христі пана отця Самуеля Мацейовського, краківського єпископа і канцлера Польського Королівства.

№ 42

1550 р., січня 12. Краків.— Польський король Сигізмунд II на прохання самбірського протопопа грецького обряду Ігнатія поновлює і підтверджує пред'явлений „лист найяснішого князя нашого Лева, сина найславетнішого короля Данила" на володіння монастиря св. Петра і Павла селом Бережниця з усіма належними до нього землями і повинностями

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Solent reges et principes, quorum memoriam volunt esse perpetuam, ea l(itte)rarum monumentis commendare. Quam ob rem nos, Sigismundus Augustus Dei gra(tia) rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque d(omi)nus et haeres.

Significamus p(raese)ntibus l(itte)ris nostris quoru(m) interest universis, tam iis qui nunc sunt, quam qui postea futuri sunt. Productas esse coram nobis l(itte)ras, pro parte venerabilis Ichnatii protopoponis Samborien(sis) ritus Graeci Ruthenico quid idiomate scriptas, verum in linguam Polonicam de verbo ad ver-

bum fidel(ite)r translatas ill(ust)ris principis Leonis filii ser(enissi)mi regis Danilo in pargamine scriptas, sigilloque eius appenso in corda serycea munitas, sanas, salvas et nulla suspicione notatas, tenoris infrascripti, quaru(m) tenor iste est. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 17].

Post quarum quid l(itte)rarum productione(m) supplicatum est nobis, ut eas auth(oritat)e n(ost)ra regia approbare et confirmare dignaremur; cui supplic(ati)oni nec non gravatim annuen(tes) eas in omnibus, punctis, clausulis et articulis approbamus, et confirmamus, decernen(tes) eas robur perpetuum obtinere debere haru(m) testimonio l(itte)raru(m) quibus sigillum n(ost)rum est appensum.

Dat(um) Crac(oviae), feria sexta post festum sa(nc)torum Tru(m) Regum proxima. Anno D(omi)ni millesimo quingentesimo quinquagesimo, regni vero n(ost)ri anno vigesimo p(raese)ntibus reveren(dissimis) in Chr(isto) p(at)ribus d(omi)nis Samuele Maczieiowski, crac(oviensis) et Regni Poloniae cancellarii, Leonardo Sthankowski, camenecen(sis) epis(copi) nec non mag(ist)r(i)s venerabilibus ac g(e)n(er)osis Petro Cmitha, comite de Wisznicze, pal(lati)no et capitaneo crac(oviensi) Regni n(ost)ri supremo marsalco, ac praemislien(si) sczepisien(si) [colen(si)que capitaneo]; Stanislao Maczieiowski, Zawichostow, Lubomiliensique capitaneo; Bernardo Maczieiowski Radomien(si) et magno Procuratori Arc(is) n(ost)rae Crac(oviensis); Joanne Bonar de Balicze Osswieczimensi, Nicolao Linthomirski Czerhomiensi [?] et tribuno maiore Siradiensi castellanis; Jacobo Visanski, decano Plocensi et archidiacono cracoviensi; Valentino Dembienski c(a)nc(ella)riae n(ost)rae refferendariis; Andrea Carnkowski gnesnen(si), lanciciensique pra(e)p(osi)to ac scholastico; Joanne Przerembski pra(e)p(osi)to ac scholastico, Joanne Przerembski pra(e)p(osi)to*; Philippo Padniewski cantore; Martino Cromero juris utriusque doctore et canonico cracovien(si); Nicolao Mniszek de Magna Kunczicze cubilis n(ost)ri praefecto ac Lucovien(si) Socalien(si)que [...]** cap(i)t(an)eo; Joanne Linturmirski, burgrabio arcis n(ost)rae

* Слово „praeposito" перекреслено.

** Далі пошкоджено одне слово.

Crac(oviensis) et curiae n(ost)rae thesaurario; Nicolao Miskowski servitore Regni n(ost)ri et Osswieczimen(sis), Zathorien(sis)que ducatuum ac Miedzyrzyczensi cap(ita)neo, Sigismundo Ligeza pocillatore n(ost)ro et cap(ita)neo Thyszoniensi et aliis quam plurimis secretariis et aulicia n(ost)ris, ad praemissa extentibus, fidelibus nobis dilectis.

Datum per manus reveren(dissimi) in Chr(ist)o p(at)ris d(omi)ni Samuelis Macziejowski episcopi Crac(oviensis), ac Regni Poloniae cancellarii, sincere nobis dilecti.

R(elati)o eiusdem r(ever)endi in Chr(ist)o p(at)ris domini Samuelis Macziejowski, e(pisco)pi Crac(oviensis) et Regni n(ost)ri Cancellarii.

Samuel ep(isco)pus Cracoviens(is) et Regni n(ost)ri cancellarius.

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 22, k. 418 zw.—419 zw. Заголовок: „Super villa Brzeznicza".

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу'

Королі і князі звикли доручати писемним пам'яткам те, про що хоче зберегти пам'ять на постійно. Так і ми, Сигізмунд Август, Божою милістю король Польщі, великий князь литовський, пан і спадкоємець Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді.

Повідомляємо нашим листом усіх, кого це стосується, як тих, які сьогодні є, так і тих, які в майбутньому будуть. Представлений нам достойним Ігнатієм, протопопом самбірським грецького обряду лист князя Лева, сина найславетнішого короля Данила, складений руською мовою, одначе слово в слово достовірно перекладений польською мовою, написаний на пергаменті і скріплений його печаткою, підвішеною на шовковому шнурку, такого змісту, є дійсним правдивим і нікому сумніву не підлягає. Зміст його такий [ ]

Після цього нас попросили, щоб ми нашою королівською владою зволили лист апробувати і підтвердити. Без вагання, схиляючись до цієї просьби, ми цей [лист] апробуємо і підтверджуємо у всіх його пунктах, частинах і статтях, постановляючи, що він повинен мати постійну силу на вічні часи, про що свідчить даний документ, до якого підвішена наша печатка.

Дано у Кракові, найближчої суботи після свята Трьох Святих королів, року Божого тисяча п'ятсот п'ятдесятого, а панування нашого року двадцятого, у присутності превелебних у Христі панів отців Самуеля Мацейовського, [єпископа] краківського і канцлера Польського Королів-

ства; Леонарда Станковського, єпископа кам'янецького, а також превелебних і шляхетних сановників Петра Кміта, графа з Вишнича, воєводи і старости краківського, найвищого маршалка нашого Королівства, а також старости перемишльського, щеписького [?] і коленського [!]; Станіслава Мацейовського, старости завихостського і люблінського; Бернарда Мацейовського, [старости] радомського і великого прокуратора нашого краківського замку; Йоана Бонара з Балич, освенцімського, Миколи Лінтомирського, чергоменського [?], великого войського сєрадзького — каштелянів; Якова Вишанського, декана плоцького і архидиякона краківського, Валентина Дембенського референдарів нашої канцелярії; Андрія Чарнковського, препозита і схоластика гнєзненського, ланцутського; Йоана Пшеремберського, препозита і схоластика; Пилипа Падневського, кантора; Мартина Кромера, доктора обох прав і каноніка краківського; Миколи Мнішека з Великих Кунчиць, префекта нашої спальні, а також луковенського і сокальського старости; Йоана Лінтурмиського, бургграбія нашого краківського замку і скарбника нашого двору; Миколи Миськовського, слуги Королівства нашого і старости освенцімського, заторського і межиріцького князівства; Сиґізмунда Лігеза, нашого виночерпія і старости тишонського, та інших багатьох секретарів і придворних наших, вірних і дорогих нам, які присутні при вирішенні вищезгаданого.

Дано власноручно найвелебнішим отцем у Христі, паном Самуелем Мацейовським, єпископом краківським і канцлером Польського Королівства, щиро нам дорогим.

Реляція цього ж превелебного отця у Христі, пана Самуеля Мацейовського, єпископа краківського і канцлера нашого Королівства.

Самуель, єпископ краківський і канцлер нашого Королівства.

№ 43

1550 р., грудня 26. Краків.— Польський король Сиґізмунд II на прохання шляхетного Христофора Васичинського підтверджує лист на пергаменті „найяснішого князя, володаря Лева, колись князя Русі", який був наданий його попереднікові Осташку Гласкові на село Васичин

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, ‹Samogitiaeque› dominus et haeres.

Significamus tenore praesentium quorum interest universis et singulis praesentibus et futuris quarum noticiam habituris. Quia exhibitae sunt l(itte)rae pargameneae nomine generosi Chri[st]ophori Vasiczinski, oppidi Vasiczin in Terra Haliciensis

dicta haeredis lit[t]eras in idiomate Ruthenico conscriptas continentes se donationem seu concessionem villae Vasiczin ad flumen Swierz consistentis nobili Ostaszkoni Hlasko praedecessori ipsius generosi Christophori Vasiczinski, cum omniqve dominio et proprietate perpetuis temporibus possidente sub titulo et sigillo illustrissimi principis domini Leonis olim Russiae ducis, salvae integrae etiam nulla parte sui inspectae. Supplicatumque est nobis per certas consiliarias nostros, ut eas omniaque in evisoribus praesentia Regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur, quarum litterarum tenor de verbo ad verbum ex Ruthenica scriptura in Polonicam translatur ad verbum sequitur et est talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні III, № 6].

‹Nos igitur, Sigismundus Augustus rex› [...]* praefatus ‹l(itte)ras praeinsertas› omnibus earum punctis, clausulis articulis confirmationis praesentibus approbamus, ratificamus et confirmamus, praesentibus litteris nostris decernentes eas et omnia in que contentas robur debitae perfectae et perpetuae firmitatis emere debere. Harum testimonio l(itte)rarum quibus sigillum n(ost)rum est subappensum.

Datum Cracoviae ipso die S(ancti) Stephani protomartiris Anno domini M.D.L., regni nostri XXI.

Joannes Oczieski R(egni) P(oloniae) vicecancellarius significat.

R(ela)t(i)o magnifici Ioannes Oczieski R(egni) P(oloniae) vicecancellarii subcamerarii burgrabiique Crac(oviensis) ac Sandecen(sis) capitanei.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 79, k. 303—304 zw. Запис у книзі за 1550—1551 рр., створений на основі оригіналу. Заголовок: „Confirmatio l(itte)rarum Rutenicarum super villa Vasiczin g(enerosi) Chr(ist)opheri Waszczinski". 2. Там само, ks. 91, k. 496 zw.—497 zw. Запис у книзі за 17 жовтня 1557 — 28 січня 1559 р., створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда II, виданого у Пйотркові 22 грудня 1558 р. Заголовок: „Confirmatio literarum donationem villae Vasiczin in continentes".

Текст документа неповний і знищений

*Текст не прочитується.

Переклад

Сиґізмунд Авґуст, Божою милістю король польський, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, пан і спадкоємець.

Повідомляємо всім і кожному зокрема, кому лице на цьому залежить, тим, що нині живуть і майбутнім, які матимуть про це знати Поданий нам пергаментний лист від шляхетного Христофора Васичинського, спадкоємця міста Васичина, що у землі, званій Галицька, який написаний руською мовою і містить у собі дарування чи то надання села Васичина, що розташоване на річці Свірж, знатному Осташкові Гласкові, попередникові самого шляхетного Христофора Васичинського, з усім [правом] володіння і власністю на вічні часи [та] з підписом і печаткою найяснішого князя, володаря Лева, колись князя Русі, який непошкоджений, повний і жодною зі своїх частин не викликає застережень. Звернулись до нас з проханням окремі наші радники, щоб цей [лист] та все інше ми зволили при свідках нашою королівською владою апробувати, підтвердити та узаконити, а зміст цього листа слово в слово з руського письма на польське транслітеровано, дослівно наводиться далі і є таким [...]

Ми, отже, Сиґізмунд Авґуст, названий король, наведений лист в усіх його пунктах, частинах, статтях даним [нашим документом] апробуємо, підтверджуємо і затверджуємо, постановляючи даним нашим документом, що все те, що в ньому міститься, повинно мати силу належної і постійної непорушності. На доказ правдивості цього документа підвішена наша печатка

Дано у Кракові, в сам день первомученика святого Стефана, року Божого 1550, а нашого панування 21.

Йоан Оцеський, віце-канцлер Польського Королівства посвідчує.

Реляція ясновельможного Йоана Оцеського, віце-канцлера Польського Королівства, підкоморія краківського, сандецького старости.

№ 44

1552 р., лютого 13. Пйотрків.— Польський король Сиґізмунд II підтверджує шляхетним Станіславові Броньовському і Кузьмі та Якову Шептицьким грамоту короля Казимира IV від 12 квітня 1469 р. на села Кальнофости, Шептичі й Онуфріївський монастир у Самбірському та село Вощаницю у Перемишльському повітах, які є спадковим маєтком, наданим у минулому „найяснішим князем Левом" їх предкам

In nomine Domini, amen. Ad perpetua(m) rei memoria(m).

Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, nec no(n) Terraru(m) Cracoviae, Sandomiriae, Sira-

diae, Lancici[a]e, Cuiaviae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Culmen(sis), Elb(igensis), Pomeraniae, Samogithiae etc. d(omi)nus et haeres.

Significamus tenore p(raese)ntiu(m) quorum interest universis et singulis praesentibus et futuris haru(m) noticiam habituris oblatas esse nobis per certos consiliarios n(ost)ros l(itte)ras in pergamino descriptas, nomine nobilium Stanislai Broniowski haeredis villarum Vossczenicza et medietatis Calniofost, Cusmaeque et Jassi Sczepticzkich Rutenoru(m) possessoru(m) haereditarioru(m) villaru(m) Sczepticze Monasterii Onofri et alterius medietatis Calnofosti in terris n(ost)ris Russiae et districtibus Samborien(si) et Premislien(si) consistentiu(m), sub titulo et sigillo ser(enissi)mi olim domini Casimiri Polo(n)iae Regis. Proavi n(ost)ri desyderati* zona sericea rubei colore pedente utroque minime corrupto, salvas, integras nullaque in parte suspectas, continentes in se conservationem in possessione et usufructu pacifice iure haereditario, villaru(m) superius recensitaru(m), quas ab ill(ustrissimo) olim domino Leone Russiae Duce praefatoru(m) nobilium maiores iure haereditario acquisiverant, eisdem a praeno(min)ato ser(enissi)mo proavo n(ost)ro facta et concessam supplicatumque nobis esse, ut eas l(itte)ras et omnia in eis contenta, authoritate n(ost)ra Regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur, quaru(m) tenor sequitur ad verbu(m) et est talis. [Далі подано текст документа короля Казимира III з датою 12 квітня 1469 р., див. у цьому ж виданні IV, № 28].

Nos itaque Sigismundus Augustus, rex praefatus supplicationi praedictae benigne annuen(tes) l(itte)ras praeinsertas et om(n)ia in eis co(n)tenta, authoritate n(ost)ra Regia, in omnibus earum punctis, clausulis, articulis condit(i)o(ni)bus approbandas, ratificandas et confirman(das) duximus approbamusque ratificamus et confirmamus per pu(nc)tos roburque debitae ac perpetuae firmitatis obtinere debere decern(im)us. Haru(m) reru(m) subappensum.

Datu(m) Piotrcoviae, sabbato ante festu(m) s(an)cti Valentini proximo anno D(omi)ni M(illesim)o q(uingentesim)o q(uinquagesim)o s(ecund)o, regni n(ost)ri XXIII°.

---

*Далі декілька слів не прочитано.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 80, k. 110—111. Заголовок: „Confirmatio l[itte]rarum Casimiri regis, super villas Sczepticze, Canofoste cum monasterio Onofri in Samboriensi, nec non Vosczenicza in Praemislien-(si) districtibus sittas datarum".

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Сигізмунд Август, Божою милістю король польський, великий князь литовський, а також спадкоємець і володар земель Краківської, Сандомирської, Серадзької, Ланцутської, Куявської, Русі, Пруссії, Мазовії, Хелмна, Ельблонґа, Померанії, Жмуді та ін

Повідомляємо всіх і кожного, кого це стосується тепер і в майбутньому [буде стосуватися], зміст цього листа, даний нашими вірними канцлерами, написаний на пергаменті від імені шляхетних Станіслава Броньовського, спадкоємця села Воцаниці та половини Кальнофостів, а також Кузьми і Якова Шептицьких, руських спадкоємних володарів сіл Шептичі, Онуфріївського монастиря та другої половини Кальнофостів, що перебувають у наших землях Русі, у повітах Самбірському і Перемишльському, за підписом і печаткою найяснішого колись пана короля Польщі Казимира, найдорожчого нашого прадіда. При нашому старанному огляді виявилось, що [лист скріплений] майже непошкодженою, підвішеною на шовковій стрічці червоного кольору печаткою, [яка] є цілою, справжньою і не викликає підозри у жодній частині. Він [лист] містить підтвердження спадкоємних прав на володіння і мирне використання названих сіл, яких набули предки згаданих шляхтичів з правом передання у спадок колись від найяснішого князя Лева, володаря Русі, та котрі були підтверджені та віддані їм названим нашим найсвітлішим прадідом.

До нас звернулися з проханням, щоб ми зволили підтвердити, ратифікувати та апробувати цей лист і все, що у ньому викладено; до цього додається дослівний текст листа, який є таким [ ]

Отже ми, Сигізмунд Август, вищеназваний король, милостиво погодившись із вказаними проханнями, вважаємо, що даний лист і все у ньому вміщене повинно бути апробоване, ратифіковане і стверджене у всіх своїх пунктах, параграфах і статтях нашою королівською владою. І ми апробуємо, ратифікуємо й стверджуємо його пункти і постановляємо, що він повинен мати пам'ятну силу і утримувати постійно необхідну мцність. До цього всього підвішено [нашу печатку].

Дано у Пйотркові, найближчої суботи перед святом святого Валентина, року Божого 1552, на 23-й рік нашого панування.

№ 45

1552 р., серпня 31—вересня 3. Перемишль.— Запис у книгах Перемишльського ґродського суду про видачу Яцкові Шептицькому витягу з грамоти короля Казимира IV від 12 квітня 1469 р., якою підтверджено право власності Станіславові Броньовському і Кузьмі Шептицькому на села Шептичі, Кальнофости з Онуфріївським монастирем у Самбірському та село Вощаницю у Перемишльському повітах, надані в минулому „листом володаря і князя Русі Лева" їх предкам

Ad off(iciu)m et acta prae(sen)tia personali(ter) constitutus nobilis Jaczko Sheptyczki publice et p(er) expressu(m) recognovit quia privilegiu(m) serenissi(mi) olim d(omi)ni Kazimiri regis Poloni(ae) etc. super bona Shepticze, Kalnophosty cum monasterio Onophrii in Samborien(si) et Voszczenicze in Premisli(ensi) districtibus iux(ta) li(tte)ram principis Leonis ducis Russi(a)e serviens de data p(rae)fati privilegii in Grodek f(eri)a q(u)arta post Domini(cam) Conductus Paschae anno d(omi)ni 1469, r(ela)t(i)onis v(en)erab(i)lis Alberti de Zychlyn vi(ce)cancel(larii) Regni P(oloniae), nobilis Stanislai Broniowski et olim Kuzma Shepticzki in deposito officii dat(um) ab eo(demque) off(ici)o castren(si) P(re)mislien(si).

Ex deposito recept(um) et officia(li)ter tenuit, de quibus l(i)t(te)ris privilegii p(rae)fati ipse Jaczko Sheptyczki germanus g(ene)rosi olim Kuzma ip(su)m offi(ci)u(m) quietus et sibi suisque successoribus perpetuu(m) silentiu(m) imponit sup(er) q(uo)d [...]* positum est. [Далі подано текст грамоти короля Казимира IV з датою 12 квітня 1469 р., див. у цьому ж виданні IV, № 28].

Рук.: Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 281, арк. 868. Облята Перемишльського ґродського суду. Заголовок: „Shepticzki privilegium ab off(ici)o recepit et de eo(dem) off(iciu)m q(ui)etat".

Переклад

Перед урядом і цими актами став особисто шляхетний Яцко Шептицький і визнав у відкритій заяві, що він офіційно забрав переданий на збереження до Перемишльського ґродського уряду і тепер від цього ж

*Слово не прочитано.

уряду взятий назад привілей шляхетному Станіславові Броньовському і покійному Кузьмі Шептицькому на маєтки Шептичі й Кальнофости з Онуфріївським монастирем у Самбірському повіті і Вощаницю у Перемишльському повіті, наданий найяснішим паном Казимиром, покійним королем Польщі, згідно з листом володаря і князя Русі Лева.

Видано згаданий привілей у Городку, в середу після Провідної неділі, року Божого 1469 з реляцією велебного коронного підканцлера Альберта з Жихліна.

Отримавши лист зі згаданим привілеєм, цей самий Яцко Шептицький, брат покійного шляхетного Кузьми [Шептицького], забезпечує надалі спокій собі й своїм нащадкам, на що [ ] видано [ ]

№ 46

1555 р., червня 6. Пйотрків.— Польський король Сигізмунд II на прохання королівських радників, які виступають від імені єпископа Антонія Радиловського, підтверджує пред'явлений лист „найяснішого князя Лева" на будівництво кам'яного храму над Дністром, для чого поселяє людей з Литовського князівства і передає їх після завершення будівництва у розпорядження Спаського монастиря

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc. dominus et haeres.

Significamus tenore praesentium quorum interest universis et singulis praesentibus et futuris harum notitiam habituris. Quia nonnulli ex consiliariis nostris obtulerunt nobis nomine venerabilis Antonij Radylowski Premisliens(is) et Samboriens(is) vladicae lit[t]eras in pargameno characteribus ac lingva Ruthenicis descriptas illustris olim Leonis unius ex Lithvaniae Ducibus, cum sigillo eiusdem appenso tenoris infrascripti, supplicatumque nobis est, ut illas authoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum quidem ex lingva Ruthenica in Polonicam et nunc in Latinam legitima versio, quam (videlicet in Polonicam) in cancellaria Magni Ducatus nostri Lithvaniae fieri mandavimus de verbo ad verbum sequitur et est talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 11].

Nos itaque Sigismundus Augustus rex, supplicationi praedicta annuentes lit[t]eras jam insertas ex Ruthena lingva in

Polonam fideliter versas in omnibus earum punctis clausulis articulis et conditionib(us) approbandas, ratificandas et confirmandas duximus, approbamusque, ratificamus et confirmamus per praesentes, decernentes eas omniaque in eis contenta robur debitae et perpetuae firmitatis debere obtinere. Ita tamen si in usu et possessione illorum ipse venerabilis Antonius vladica hactenus permansit.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum.

Dat(um) Piotrkoviae in Conventu Regni nostri G(e)n(e)r(a)li feria 5-ta post Ferias Pentecostes proxima anno d(omi)ni millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, regni vero nostri anno vigesimo sexto.

Joannes Ocieski Regni Poloniae cancellarius.

[Locus sigilli regni appensi].

Relatio magnifici Joannis de Ocieschino Regni Poloniae cancellarii generalis Cracovien(sis), Sandecen(sis), Ostinensisque capitane(i) subcamerarii Cracovien(sis).

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 31. Список — ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 5—6. Копія від 6 січня 1785 р., створена на основі оригіналу. Під текстом документа напис: „Praesentem copiam vidi legi et cum suboriginali concordare adinveni. Ita testor circa impessionem sigilli officii consistorii g(e)n(e)r(a)lis r(itus) G(raeci) c(atolici) Pr(a)emislien(sis). Joannes Chrysosthem Bernakiewicz eiusdem officii notarius actuaris, m(anu) p(ropria). Signatum Pr[a]emisliae, die 6-ta januarii 1785-to an(no)".

Опубл.: Maciejowski, s. 392—393.

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії та ін.

Повідомляємо всіх і кожного, кого це стосується, сучасників і нащадків, які виявляють бажання про це знати, що певні особи з-поміж наших радників пред'явили нам від імені перемишльського і самбірського владики велебного Антонія Радиловського лист нижченаведеного змісту на пергаменті найяснішого Лева, одного з князів Литви, з його вислою печаткою, написаний руським письмом і мовою. Вони ж просили нас, щоб ми удостоїли апробувати, скріпити й підтвердити його силою нашої королівської влади. Зміст його в точному перекладі з руської мови на польську, а потім на латинську, який (а саме на польську) ми наказа-

ли зробити в канцелярії нашого Великого князівства Литовського, дослівно такий [ ]

А тому ми, король Сиґізмунд Авґуст, погоджуючись на згадане прохання апробувати, скріпити й підтвердити у всіх пунктах, статтях, параграфах і положеннях цей лист, уже вірно переписаний і перекладений з руської мови на польську, цим самим апробуємо, скріплюємо і підтверджуємо його, визнаючи, що чинність цього листа в повному змісті мусить бути затверджена навічно й непорушно в такому обсязі, яким володів і користувався досі сам велебний владика Антоній.

На доказ того, що відбулося, підвішено тут нашу печатку.

Дано в Пйотркові на генеральному сеймі нашого Королівства, відразу в четвер після Трійці, року Божого 1555, на 26-й рік нашого панування

Йоан Оцеський, коронний канцлер.

Місце вислої коронної печатки.

Реляція вельможного Йоана з Оцешина, канцлера Польського Королівства, краківського, сандецького і гостинського [?] генерального старости, краківського підкоморія.

№ 47

1556 р., червня 8. Варшава.— Польський король Сиґізмунд II підтверджує „лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева" на землі обабіч потоку Яблонка у Самбірському повіті та дільчий запис дідича Сидора з Кульчич Стрільбицького між синами священиком Тимком, Яремою і Стецем на спадковий маєток, „наданий князем Левом"

Sigismundus Augustus, dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae et Prussiae, Masoviae, Samogitieque dominus et haeres.

Significamus tenore praesentiu[m] quorum interest universis exhibites coram nobis esse lit[t]eras pergameneas illustris Leonis ducis olim Russiae titulo et sigillo eius dentali solito munitas nec ulla in parte suspectas donatione[m] torrentis Jabłunka dicti in districtu Samboriensi existentis in se continentes Ruthenico idiomate scriptas que quidem Latinae redditae sic habent. [Далі подано текст грамоти князя Лева, перекладений з української на латинську мову, див. у цьому ж виданні III, № 26].

In continenti producta est etiam nobis divisio bonoru(m) eorundem a Leone principe collatorum per nobilem Sidoru(m) de Kolczyce Strzelbicki ab nepotem Danyli facta filiis suis Tymko

poponis, Jarema et Stecio in hunc modum. [Далі подано текст заповіту Сидора з Кульчич з датою березень 1505 р., див. у цьому ж виданні IV, № 33].

Qui quidem utrasque litteras preinsertas privilegii scilicet et divisionis uti iustas et bonis nostris non denegantes in integro approbamus et confirmamus ratificamus que decernentes hisce lit[t]eris nostris robur perpetuae firmitatis obtinere debere.

Harumque testimonium lit[t]erarum sigillum nostrum est subap[p]ensum.

Datum Varsaviae die junii VIII, anno domini MDLVI, regni nostri a(nn)o XXVII.

Joannes Przerzebski Regni Poloniae vicecancellarius.

Relatio r(everend)i Joannis de Przerąb Regni Poloniae procancellarii decani Cracouiensis, Gnieznensis, Vilenensis et sancti Floriani in Kleparz praepositi.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 339, арк. 1552, 1554. Облята Перемишльського гродського суду від 18 серпня 1621 р., створена на основі підтвердного документа короля Стефана, виданого у Гродні 13 липня 1582 р. Заголовок: „Oblata priuilegii pro parte nobilium Strzelbickich serviientens". XVII ст.

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії і Жмуді.

Повідомляємо всіх, кого це стосується, що нам пред'явлено лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева, написаний руською мовою і скріплений його титулом і звичною зубчастою печаткою, ні в чому не підозрілий, який є дарчою на потік, званий Яблунька, у Самбірському повіті. У латинському перекладі він звучить так [ ]

Далі нам пред'явили також дільчий запис Данилового нащадка, вельможного Сидора з Кульчич Стрільбицького на розділ між його синами священиком Тимком, Яремою і Стецем цього ж маєтку, наданого князем Левом, таким чином [ ]

Обидва ці листи — як згаданий привілей, так і дільчий запис, ми заново апробуємо і скріплюємо, як законні і не суперечливі нашому благу, визнаючи, що чинність цього нашого потвердження мусить бути встановлена навічно й непорушно.

На підтвердження цього листа підвішено нашу печатку.

Дано у Варшаві, червня 8-го дня, року Божого 1556, на 27-й рік нашого панування.

Йоан Пшерембський, підканцлер Польського Королівства.

Реляція шановного Йоана з Пшеромбу, підканцлера Польського Королівства, краківського, гнєзненського і віленського декана, каноніка святого Флоріяна на Клепарі.

№ 48

1556 р., жовтня 29. Варшава.— Польський король Сиґізмунд II на прохання шляхетних Романа, Юрка, Федя Тарасовича, Тимка, Хоми та Ілька Кольчицьких підтверджує дарчий лист на пергаменті „князя Русі Лева" на село Кульчиці Самбірського повіту

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae d(omi)nus et haeres.

Significamus p[rae]sentibus lit[t]eris nostris quorum interest universis expertas nobis esse lit[t]eras pargameneas ill(ust)ris Leonis ducis olim Russiae titulo et sigillo eius dentali solito munitas noncorruptas nec aliqua in parte susceptas donationem villa Kulczyce in d(i)s(tri)cti Samboriensi sitas in se continentes Rutheno idiomate scriptas quas quidem lit[t]eras Polonicae redditae sic habent. [Далі подано текст грамоти князя Лева, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 8].

Supplicatumq(ue) nobis est, n(omi)ne n(obi)lium Roman, Jurko, Fed Taraszowicz, Tymko, Choma, Ilko Kolcz[i]ckich ut eus autoritate nostra p(rae)senti approbare, confirmare et rathificare dignaremur. Nos precibus pro illis interpositis adducti, lit[t]eras p(rae)fatas hic insertas, approbamus, confirmamus et rathificamus lit[t]eris nostris decernentes eas quatenus in usu eorum villam Kulczyce et subditorum possessores fuerunt robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere.

Harum testimonio lit[t]erarum sigillum n(ostro)rum, quibus est appensum.

Dat(um) Varsaviae, die vigesima nona octobris anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Sigismundus rex.

Locus sigilli.

Loci illius Joannis Przerembski, Regni Poloniae vicecancellarius.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 89, k. 23—23 zw. Запис. Заголовок: „Confirmatio l(itte)rarum ill(ustris) Leonis ducis Russae, Donationem villae Kolcziсze Melentio Turkovicz in se continentium". 2. Там само, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 310—310 zw. Запис від 13 березня 1564 р. у контексті Ревізії документів Руського воєводства. Заголовок: „Kolcziczczy. Kolczicze. 27". 3. ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 149, арк. 102. Облята Перемишльського земського суду від 15 вересня і 26 листопада 1696 р. Заголовок: „Oblata privilegii p(ro) p(ar)te nobilium Kulcz[y]ckich". 4. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 60, k. 123 [?]. Запис складено на основі підтвердного документа короля Августа III, виданого у Варшаві 9 липня 1742 р. 5. ЦДІАЛ, ф. 856, оп. 1, спр. 126, арк. 106—107. Витяг із запису Коронної метрики XVIII ст. Заголовок: „Simulis oblata confirm(ationis) l(itte)rarum donat(ionis) villae Kulczycze".

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії

Повідомляємо цим нашим листом усіх, кого це стосується, що нам був пред'явлений для експертизи лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева, написаний руською мовою, скріплений його титулом і звичною зубчастою [?] печаткою, непошкоджений і ні в чому іншому не підозрілий, який є дарчою на село Кульчичі, розташоване в Самбірському повіті. У перекладі польською мовою цей лист звучить так [ ]

Від імені шляхетних Романа, Юрка, Федя Тарасовича, Тимка, Хоми та Ілька Кольчицьких нас просили, щоб ми силою нашої влади удостоїли апробувати, підтвердити і скріпити [цей лист]. А тому ми, прихильно ставлячись до викладеного ними прохання, цим самим апробуємо, підтверджуємо і скріплюємо наведений тут згаданий лист, визнаючи, що його чинність мусить бути затверджена з належною і вічною непорушністю саме так, як і досі село Кульчичі з підданими було у володінні й користуванні.

На доказ цього листа підвішено до нього нашу печатку.

Дано у Варшаві, дня 29 жовтня, року Божого 1556.

Сигізмунд, король.

Місце печатки

Тут же [підпис] Йоана Пшерембського, підканцлера Польського Королівства

№ 49

1556 р., жовтня 29. Варшава.— Польський король Сиґізмунд II на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського підтверджує вписану в старовинне Євангеліє самбірської церкви копію листа „князя Лева, сина короля Данила", виданого Спаському монастиреві на володіння лугом між селами Торчиновичі та Тарановичі

Sigismund(u)s Augu(stus) dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvania[e], Russia[e], Prussıa[e], Masovia[e] etc, dominus et heres.

Significamus tenore p(rae)sentium quoru(m) interest universis et singulis ad quoru[m] noticia[m] hac n(ost)ra[m] p(rae)venerint l(i)t[t]era(m) quod exhibitu[m] sunt coram nobis nomine v(e)n[e]-(ra)b(i)lis Antonii Radylowski Premisliens(is) ac Samboriens(is) wladicae lit[t]era[e] in libro veteri Thesauri ecclesia[e] Samboriens(is) reperta[e] idiomate ac l(i)t[t]e(ri)s Ruthenicis descripta[e] illustris olim ducis Leonis filii regis Danielis tenoris infrascripti continentes in se donationem certi prati supplicatumq(ue) nobis est ut illas auth(oritat)ae n(ost)ra regia confirmare dignaremur quaru(m) quid(em) tenor seu exemplum de verbo ad verbum fideliter descriptum sic se habet. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 4].

Nos itaq(ue) Sigısmund[u]s August(us) rex supplicationi p(rae)dicta annuentes l(i)t(te)ras iam insertas siquid(em) p(rae)dict(us) v(e)n(era)b(i)lis Antoni(u)s in poss(essi)one p(rae)dicti prati hacten(u)s p(er)mansit in o(mn)ib(u)s earu(m) punctis clausulis articulis et conditionib(u)s auth(oritat)ae n(ost)ra regia approband(as), ratificandas et confirmand(as) duximus app(ro)bamusq(ue) ratificamus et confirmamus per p(rae)sentes decernentes eas o[m]niaq[ue] in eis contenta robur debita(e) firmitatis obtinere debere.

Haru(m) quib(u)s sigillu(m) n(ost)ru(m) est subappensu(m) testimonio lit[t]eraru(m).

Datum Warschavia(e), feria quinta post festu(m) sanctoru(m) Simonis et Juda[e] apostoloru(m), anno d(omi)ni millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, regni vero n(ostr)i vigesimo septimo.

Joannes Ocieski Regni Polonia[e] cancellarius.

Locus sigilli pensilis.

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 33. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 144, арк. 2960—2962. Облята Перемишльського ґродського суду від 15 липня 1681 р. Заголовок: „Similis oblata pro parte episcopi Premisliensi rithus Graeci". 2. Там само, ф. 856, оп. 1, спр. 139, арк. 1—2. Витяг після 15 липня 1681 р., створений на основі названої обляти.

Переклад

Сиґізмунд Авґуст, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії та ін.

Повідомляємо всіх і кожного, кого це стосується і хто виявить бажання про це знати, що від імені велебного перемишльського і самбірського владики Антонія Радиловського нам пред'явлено лист нижченаведеного змісту найяснішого князя Лева, сина короля Данила, внесений до старовинного Євангелія зі самбірської церкви і написаний руським письмом і мовою, який містить у собі дарчу на певну луку. Нас просили, щоб силою нашої королівської влади ми удостоїли підтвердити цей запис, зміст якого у дослівно переписаній копії звучить так [ ]

А тому ми, король Сиґізмунд Авґуст, схиляючись до згаданого прохання, силою нашої королівської влади наказали апробувати, скріпити й підтвердити в усіх пунктах, статтях, параграфах і положеннях цю копію листа, оскільки згаданий велебний Антоній віддавна перебуває у володінні названою лукою. Отже, цим самим апробуємо, скріплюємо й підтверджуємо [цю копію], визнаючи, що її чинність мусить бути затверджена в повному обсязі з належною непорушністю.

На підтвердження цього листа підвішено нашу печатку.

Дано у Варшаві, в четвер після свята святих апостолів Симеона та Юди, року Божого 1556, на 27-й рік нашого панування.

Йоан Оцеський, канцлер Польського Королівства.

Місце вислої печатки.

№ 50

1557 р., січня 8. Варшава.— Польський король Сиґізмунд II на прохання шляхетного Івана Гординського підтверджує дарчий „лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева" на села Гординя і Дорошево (Дорожено) з усіма належними до них землями і повинностями

Sigismundus Augustus, dei gratia rex Poloniae [Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae rex, dominus et haeres].

Significamus, [tenore praesentium quorum interest universis et singulis], exhibitas esse nobis lit[t]eras pargameneas illustris Leonis ducis Russiae, titulo et sigillo eius dentali solito munitas, nec corruptas, nec aliqua in parte suspectas, donationem villarum Hordynie et Dorozeno in districtu Samboriensi sittarum in se continentes, Rutheno idiomate scriptas, quae quidem litterae Polonicae redditae sic habent. [Далі подано текст грамоти князя Лева, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 21].

Supplicatumque nobis est nobilis Iwan Hordinsky dicti Qwassni nomine ut eas authoritate nostra regia approbare confirmare et ratificare dignaremur. Nos praecibus pro illo interpositis adducti, litteras praefatas, sic insertas, approbamus, confirmamus et ratificamus hisce litteris nostris, decernentes eas, quatenus in usu earum possessor fuerit, robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere.

In cujus rei testimonium [sigillum nostrum praesentibus est appensum].

Datum [Varsoviae] litterarum in conventione generali, die octaua ianuarii anno d[omi]ni 1557-mo, [regni nostro anno vigesimo septimo].

Rel(a)tio et subscriptio Ioannis Przerambsky R[egni] P[oloniae] vicecancellarii, [decani Cracovien(sis), Gniesnen(sis), Vilnen(sis) etc.].

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 9, k. 309 zw.—310. Запис від березня 1564 р. у контексті Ревізії документів Руського воєводства. Заголовок: „Hordinski. Hordinie et Dorozewo". 2. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 621,

арк. 948—949. Облята Перемишльського ґродського суду від 27 вересня 1763 р., створена, очевидно, на основі оригіналу. Заголовок: „Similis confirmationis super eadem bona Hordynia et Dorozeno". Початкові та кінцеві клаузули документа в обляті порівняно із записом Литовської метрики повніші.

Опубл.: Линниченко, с. 52, 54; Грушевський. Чи маємо ... грамоти..., с. 3—4.

Переклад

Сиґізмунд Авґуст, з ласки Божої король польський, великий князь литовський, король, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії і Жмуді.

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного, кого це стосується, що нам був представлений непошкоджений і непідозрілий у жодних деталях лист на пергаменті найяснішого князя Русі Лева, написаний руською мовою і засвідчений князівським титулом та його звичною із зубом печаткою, який є дарчою на села Гординю і Дорожено, розташовані у Самбірському повіті. В перекладі польською мовою зміст його такий [ ]

Від імені згаданого Квашні нас просив шляхетний Іван Гординський, щоб ми удостоїли силою нашої королівської влади апробувати, підтвердити і скріпити цей привілей. А тому ми, схиляючись до його прохання, апробуємо, підтверджуємо і скріплюємо цим нашим листом згаданий показаний тут привілей, визначаючи, що його чинність затверджується навічно й непорушно, аж доки ним користуватимуться.

На підтвердження чого тут підвішено нашу печатку.

Дано у Варшаві серед [інших] листів на генеральному сеймі, 8-го дня січня, року Божого 1557, на 27-й рік нашого панування.

Реляція і підпис Йоана Пшерембського, коронного підканцлера Польського Королівства, краківського, гнєзненського, віленського декана та ін.

№ 51

1557 р., листопада 11. Вільно.— Польський король Сиґізмунд II на прохання шляхетного Христофора Васичинського дозволяє збирати мито у спадковому селі Васичин, на території маєтку, через яку проходить торговий шлях зі Львова у Волощину, як це було „встановлено колись найяснішим Левом, князем Русі", з умовою постійно відновлювати мости та греблі

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus Augustus [dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae dominus et heres].

S(ignifi)camus [tenore praesentium quorum interest universis et singulis], quod cum ex poss [...] fuisset nobis per certos consiliarios n(ost)ros g(e)n(er)osi Christophori Vaziczinski in Vazyczin haeredis nominis ipsum ea dicti qualis exactione qui antiquitus in oppido ipsius haeredi[ta]rii Vasiczin ab ill(ust)ri olim Leone Russiae duce thelonei nomine instituta et per illum continuata huiusque erat propter sumptuum in pontes et aggeres resistentes magnitudinem ac arborum in cuiusmodi reparat(ion)em penuria tum et vectorum ex Valachia Leopolim iuxtum vero ex Leopoli in Valachiam tendentium cuius itineris declinatione contentum esse non posse neque amplius eundem reficiendis pontibus praefatis sufficere, supplicatumque sit nobis eiusdem g(e)n(er)osi Christophori Vazichinski nomine ut indemnitati illius ea in re prospicere dignaremur.

Nos itaque [...] esse censentes ut qui per ea ipsa bona iter expeditum habent, sumptum etiam competentem conferant. Tamen morem ea in re veterem secuti designaveramus primum ad cuius modi pontium et aggerum ac thelonei qu(an)titatis revisionem certos revisores n(ost)ros g(e)n(er)osos videlicet Arnoldhum Bludniczki pincernam Haliciensem, Stanislaum Chartoryski et Joannem Polanowski, qui re oculis subiecta sub conscientia ac fide nobis debita de toto negocio nos sufficienter edoceret. Qui quidem revisores nostri ad bona Vassiczin descenden(tes) significarunt nobis se in fundo oppidi Vassiczin pontium per fluvium Swierz et eius declinationes ad ducentorum. Aggerum vero ad sexingentorum octuaginta et omnis subitorum longitudinem se vidisse ac conspexisse ac praeterea loca quorum magnae longitudinis virgulis ac rubetis constrata al(ia)s gaczi; statione q(uo)rum pontium vectigalis nomine non nisi a curru onerato per medium grossum, ab equis et bobus per ternarium a pecudibus vero minoribus per denarios duos ibidem solvi cum magno eiusdem Christophori Vaszichinski dispendio. De itinere vero et via publica per Wassiczin antiquitus tenta hoc nobis idem revisores n(ost)ri perscripserunt g(e)n(er)osum Christophorum Vassiczinski statuisse coram iisdem revisoribus n(ost)ris testes fide dignos nobiles aliquot oppido Vasiczin vicinos videlicet Andream Kurzelniczki de Hochoiow, Nicolaum et Stanislaum Monosielskie, Hriczkonem

Siemigniowski, Sigismundum Janissowski, Fridericum Borowski et Joannem Kobilenski ac p(rae)terea advocatum et scabinos totamque fere communitatem oppidi Vassiczin. Qui quidem oppidani sub iuramentis nobiles vero praefati sub conscientia retulerunt iter publicum ex Leopoli per oppida Bobrka et Strzelcze ac tabernas Pomoniata per ipsa bona Waziczin ad tabernam Demanova per Halicz et alia oppida in Moldaviam et simil(ite)r ex Moldavia Leopolim antiquitus esse expositum ac a mercatoribus et vectoribus tentum observatum et in usu semper habitum. Insuper productas esse coram eisdem consulum Leopoliensium patentes l(itte)ras sigillo eorundem communitas, qui de eo ipso itinere in haec verba testati sunt.

Nos consules civitatis Leopolien(sis) universis et singulis harum noticiam habituris testacium facimus, quod mercatores et cives n(ost)ri Leopolienses bobus et omni qui mercaturae Valachiam negociationes suas exercentes stratam publicam ex Leopoli in Halicz seu Colomiam ducentem, non alibi solum modo per oppidum Vassiczin habent expositam et antiquitus servatam per commissarios sacrae m(ajesta)tis Regie ad id deputatos decretam, atque per sacram m(ajesta)tem Regiam confirmatam atque civitati huic n(ost)rae privilegiatam.

Nos itaque et rei aequitate et ipsius g(e)n(er)osi Christophori Vassiczinski precibus ac certorum consiliariorum n[ost]rorum intercessionibus adducti theloneum praenominatum in eodem oppido Vasziczin augendum et augmentandum duximus augemusque et augmentamus l(itte)ris hisce n[ost]ris hoc infrascripto modo exigendum videlicet a quolibet magno curru Maza dicto usione onerato dimidiae quartae a lapide usionis partem, a curru vero onerato equis quorum ducto gross(um) unum similiter et in duobus equis onerato grossum medium a quolibet vero equo ductili et bobe venali per denarios quatuor, a pecudibus vero minoribus per denarios tres per omnes homines status et conditionis cuiuslibet ad solutionem theloneorum obligatos solventes per ipsum vero g(e)n(er)osum Christophorum Vassiczinski et eius successores temporibus perpetuis exigendum et in usus suos beneplacitos convertentes ratione unius thelonei tam pontes quam aggeres ac alia quaevis loca reficere cum et quoties opus fuerit

sub ammissione thelonei cum suis successoribus tenebit et erit astrictus perpetue et in aevum.

In cujus rei fidem [sigillum nostrum praesentibus est appensum].

Datum Vilnae die sancti Martini. Anno Do(mi)ni MDLVII, regni n(ost)ri XXVIII.

P[raesen]tibus ut supra.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 91, k. 33—34 zw. Заголовок: „Auctio thelonei in oppido Wassiczin nobilis Christophori Waziczinski".

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу[1]

Ми, Сигізмунд Август, Божою милістю король польський, великий князь литовський, спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії

Повідомляємо цим листом усім і кожному зокрема, кому лише на цьому залежить, що було нам [повідомлено], нашим радникам від імені шляхетного пана Христофора Васичинського, спадкоємця у Васичині, у справі мита, яке від давніх часів у його спадковому місті Васичині встановлене колись найяснішим Левом, князем Русі, як мито і ним продовжений, однак через значні видатки на мости та насипи і брак дерева для направи, а також з уваги на те, що туди проїжджають з Волощини до Львова, а зі Львова на Волощину, він не може бути задоволений цим відхиленням дороги, і більше не має засобів для направи згаданих мостів, то просять нас від імені цього шляхетного Христофора Васичинського, щоб ми зволили у цій справі запобігти його шкоді.

Тому ми вирішили, щоб ті, хто має вільний шлях через ті маєтки, вносили повні витрати. Але, дотримуючись у цій справі давнього звичаю, ми визначили наперед для огляду мостів та насипів і розміри мита окремих шляхетних наших комісарів, а саме: Арнольда Блудницького, галицького чашника; Станіслава Чарторийського і Йоана Поляновського, які, здійснивши огляд, з належною нам сумлінністю і вірністю про всю справу нам достатньо представлять. Ті наші ревізори, прибувши у маєтки Васичина, повідомили нам, що вони на землях Васичина [нарахували] мостів через річку Свірж та її рукави до двохсот; насипів — шістсот вісімдесят та вони побачили і оглянули всю довжину під'їздів [підходів], а крім того, місця, що по великій віддалі встелені зарослями і ожинниками, по-іншому гаті. На тих мостах як мито побирається лише від навантаженого воза півгроша, від коней і волів потрійна [монета], з дрібної худоби по два динарії, при тому з великим збитком для Христофора Васичинського. Щодо шляху і публічного гостинця, що від давніх часів ішов через Васи-

чин, то наші комісари нам написали, що шляхетний Христофор Васичинський представив у присутності тих же наших комісарів, гідних довір'я декількох знатних свідків, які проживають по сусідству з Васичином, а саме Андрія Кужельницького з Гохоєва, Миколу і Станіслава Моносельських, Грицька Семигньовського, Сигізмунда Янисовського, Фридерика Боровського і Йоана Кобиленського, а крім того, війта, лавників і майже всю громаду міста Васичина. Ці міщани під присягою, а згадані шляхтичі під чесне слово доповіли, що публічний гостинець зі Львова через міста Бібрку та Стрільче і заїзди Помонята, через самі маєтки Васичин до заїзду Деманева, через Галич та інші міста в Молдавію і подібно з Молдавії до Львова від давніх часів був прокладений і завжди був використовуваний купцями та подорожниками. Окрім того, у присутності цих же була пред'явлена відкрита грамота львівських райців, скріплена їхньою ж печаткою, [у якій] вони стверджували такими словами про цей шлях: „Ми, райці міста Львова, всім і кожному зокрема, кому потрібно буде про це знати, засвідчуємо, що купці і громадяни наші львівські, які з волами та всяким іншим товаром, займаючись своїми торговими справами, ідуть у Волощину публічним шляхом, що веде зі Львова у Галич або Коломию, мають не яку іншу дорогу, а лише ту, яка проходить через Васичин і від давніх часів збережена і визначена делегованими для цього комісарами священної королівської величності та священною королівською величністю затверджена і цьому нашому містові надана".

Отже, ми, зважаючи на справедливість і на прохання шляхетного Христофора Васичинського та на втручання наших радників, уважаємо, що згадане мито у цьому місті Васичині потрібно збільшити і примножити, [таким чином], його збільшуємо і примножуємо цією нашою грамотою, а саме: побирати його належить нижчеподаним способом — від будь-якого великого воза, що його називають мажа, навантаженого товаром, частину з половини кварти від ваги товару, а від воза, запряженого кіньми,— один гріш, так само і від навантаженого і запряженого воза двома кіньми півгроша, а від будь-якого тяглого коня та призначеного для продажу вола по чотири динари, а від дрібної худоби — по три динари, і [це мито] з усіх людей будь-якого стану і становища мають побирати шляхетний Христофор Васичинський та його спадкоємці на довічні часи. Вони на свій розсуд можуть використовувати для свого вжитку з тим, щоб [засобами] одного мита відновлювати як мости, так і греблі, а також інші будь-які місця, коли і скільки разів буде у цьому потреба; отже, під страхом втрати мита він зі своїми спадкоємцями зобов'язаний [дотримуватись цього] і буде володіти ним завжди і довічно.

На підтвердження цього до даної грамоти підвішена наша печатка.

Дано у Вільні, в день святого Мартина, року Божого 1557, Королівства нашого року 28.

У присутності, як вище.

№ 52

1558 р., грудня 22. Пйотрків.— Польський король Сигізмунд II на прохання Христофора Васичинського підтверджує наданий його предкам лист князя Лева на село Васичин

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae [Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae etc. nec non terrarum dominus et haeres].

Significamus praesentibus li(tte)ris quorum interest universis tam iis, qui una cum l(itte)ris exhibuisse nobis generosum Christophorum Vassiczinski l(itte)ras super nos expressas in donationem per illustrem olim dominum Leonem ducem Russiae antecessori illius villae Vasiczin se contra supplicas ullas in hac praesenti conventione authoritate Regia approbatur dignaremus. Quarum l(itter)arum (tenor) de verbo ad verbum sequitur [?] habetur. [Далі подано тексти документів Сигізмунда II з датою 26 грудня 1550 р. та князя Лева українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні, відповідно, IV, № 43; III, № 6].

Nos itaque Sigismundus Augustus rex praenominatus donationem hanc ratam et firmam esse volentes validiorem et firmiorem reddere cupientes l(itte)ras n(ost)ras insertas n(ost)ra ea conventus totius autoritate approbamus et confirmamus easque robur debitae et perpetuae firmitatis habitur ut [?] decernimus.

Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio l(itte)rarum.

Dat(um) Petricoviae in conventibus Regni generalibus XXII die Decembris eis p(raese)n(ti)bus domini MDLVIII Regni vero n(ost)ri anno XXIX.

Praesentibus quibus supra [...]*.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 91, k. 496—496 zw., 497 zw. Заголовок: „Confirmatio literar(um) donationem villae Vasiczin in se continen(tes)".

---

*Далі текст не прочитується.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу'

Ми, Сиґізмунд Авґуст, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, пан і спадкоємний володар Русі, Мазовії, Жмуді та інших земель.

Повідомляємо цим листом усім і кожному, а також тим, хто разом з листом (представив) нам шляхетного Христофора Васичинського, що він подав [раз] нам складений колись лист славним князем Левом, володарем Русі, наданий його [Христофора] предкам на село Васичин, щоб ми зволили для уникнення будь-яких скарг [цей лист] підтвердити на теперішньому сеймі королівським авторитетом. [Зміст] цього листа дослівно такий [.]

А тому ми, Сиґізмунд Авґуст, названий король, бажаючи, щоб цей дарчий [лист] залишився непорушно законним, [та] намагаючись надати йому ще більшої сили і міцності, визнаємо і підтверджуємо його нашим листом і довіреною нам цього сейму авторитетом владою, і постановляємо, щоб він навіки зберігав необхідну силу і міцність.

На підтвердження цього листа підвішуємо нашу печатку.

Видано у Пйотркові на цьому нинішньому сеймі Королівства 22 грудня, року Божого 1558, а нашого панування року 29.

У присутності вищевказаних.

№ 53

1562 р., грудня 18. Пйотрків.— Польський король Сиґізмунд II підтверджує на основі пред'явленого листа на пергаменті „князя Русі" Лева священику Левові право власності на війтівство і парафію у селі Страшевичах Перемишльської землі

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae etc. dominus et haeres.

Significamus p(rae)sentibus l(itte)ris n(ost)ris quor(um) interest universis et singulis exhibitas esse coram nobis l(itte)ras in pargameno scriptas titulo et sigillo illustrissimi olim Leonis ducis Russae communitas Ruthenico idiomate scriptas sanas omniq(ue) suspicionis nota carentes donationem scultetis una cum poponatu infrascript(o). In se continentes supplicatumq(ue) est nobis nomine quorumdem consiliariorum n(ost)rorum pro honesto Leone pop de villa Lubiemoi Straszowice ut eas in linguam Poloniam transcribi mandaremus, authoritateq(ue) n(ost)ra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur, quarum tenor de verbo ad verbum sequit(ur) iste. [Далі подано текст грамоти князя

Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 9].

Nos itaque Sigismundus rex praenominatus supplicationi praedictae benigne annuen(tes) l(itte)ras praeinsertas ratas et gratas habentes eas omniaq(ue) iuris contenta in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et condicionibus, quatenus tamen praefatus Leo pop in usu et poss(essi)one suprascript(am) donation(em) hac usq(ue) permansit praesentibus lit(t)eris nostris approbamus et confirmamus decernentas robur debitae et perpetu(ae) firmitatis obtinere debere.

In cuius rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus his est appensum.

Dat(um) Petricouiae in conventu R(e)g(n)i Poloniae generali, die decima octaua decembris anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, r(e)g(n)i nostri anno trigesimo.

Ioannes Ociecki Regni Poloniae cancellar(ius).

R(ela)t(i)o magnifici Joannis de Ociecszyn Regni Poloniae cancellarii Cracoviens(is) generalis, [ac] Ossviecinen(sis), Zathorien-(sis), Sandecen(sis), Olsztiynen(sis) capitanei.

Locus sigilli appensi.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 128, арк. 192—194. Облята Перемишльського земського суду від 25 січня 1661 р. Заголовок: „Oblata poponatus Straszovicen(sis)". 2. AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 66. Витяг з обляти від 25 січня 1661 р., створений у XVIII ст. 3. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ ф. Теки Подолинського, т. 3, с. 570—572. Копія 1918 р., створена на основі названої обляти 1661 р.

Переклад

Сигізмунд Август, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, пан і спадковий володар Русі, Мазовії, Жмуді та інших [земель].

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного, кого це стосується, що нам пред'явлено лист на пергаменті, написаний руською мовою і скріплений титулом і печаткою найяснішого князя Русі Лева, непошкоджений і ні в чому не підозрілий, який містить у собі дарчу на вйітівство з нижчеописаною парафією. Від імені деяких наших радників нас просили, щоб ми силою нашої королівської влади удостоїли апробувати, скріпити й підтвердити [даний лист] на користь чесного Лева, попа зі села Любимого Страшевичі, дозволивши перекласти його польською мовою. [Текст] його дослівно такий [..]

А тому ми, Сигізмунд Август, названий король, доброзичливо схиляючись до згаданого клопотання, цим нашим листом апробуємо й підтверджуємо викладену дарчу як слушну, розумну й у всьому згідну з правом у всіх своїх пунктах, статтях, параграфах і положеннях, як названий піп Лев до цього часу володів і користувався вказаним даруванням, визнаючи, що належна чинність цього мусить бути затверджена навічно й непорушно.

На доказ і підтвердження того, що відбулося, підвішено до цього листа нашу печатку

Дано в Пйотркові на генеральному сеймі Польського Королівства, на 18-й день грудня, року Божого 1562, на 30-й рік нашого панування.

Йоан Оцеський, канцлер Польського Королівства.

Реляція вельможного Йоана з Оцешина, канцлера Польського Королівства, краківського генерального старости, освенцімського, заторського, сандецького та ольштинського старости

Місце вислої печатки.

№ 54

1564 р., січня 29.— Запис подання перемишльським єпископом Антонієм Радиловським „до реляції" коронному канцлерові С. Мацейовському документів, раніше наданих і підтверджених королями Польщі, в тому числі й князем Левом, які свідчать про право власності церкви на земельні володіння Перемишльської єпархії і суперечки навколо цього у зв'язку з втручанням інших осіб і інституцій

Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, die vigesima nona Januarii.

Wladyka Przemyski okazał list od dzisieyszego krola J(ego)-m(oś)ci millesimi quingentesimi quadragesimi noni anni ad relationem xiędza Maciejowskiego, w ktorym inserowana iest konfirmacya nieboszczyka krola Zygmonta kopii listu albo przywileju zgorzałego, ktora kopia jako na on czas władyka przemyski ze była prawdziwie z głownych listow Władyctwa krola nieboszczyka krola Zygmonta dziada y xiązecia Lwa wypisana niemało wsi y wolnosci; jako ten isty list albo kopia listu Władysławowego w list nieboszczyka krola Zygmonta inserowana szerzy w sobie obmawia sub data Sandomiriae in anno millesimo quadringentesimo septimo.

Iż sam władyka powiedział że tego wszytkiego nie iest w używaniu na tym jego przywileju wyrażono iest y niedawno bardzo pan Boratyński na jego własnym gruncie wieś posadził i temu prosił o przywruceniu tedy z tem do krola j(ego)m(oś)ci ich mość odesłali.

Ten że monasterium sancti Onuphrii ukazał tez list na opisanie gruntu monasterio sancti Onuphrii nieboszczyka krola Zygmunta millesimo quingentesimo quinquagesimo vigesimo quarto przez dzisięszego krola j(ego)m(oś)ci konformowany millesimo quingentesimo quadragesimo nono, ale też y z tym do krola j(ego)m(oś)ci tenze libertacya ogrodu y folwarku ukazał list od dzisiejszego krola j(ego)m(oś)ci ultima millesimo quingentesimo nono ktorem libertowan iest do żywota ogrody, folwark iego od czynszow kontrybuciia y jurysdykcii miejskiej dobra libertacya a jednak że iż się przytym opowiedzieli mieszczanie przemysci że iest przeciwko ich prawom tedy do krola j(ego)m(oś)ci.

Ten że ukazał też od dzisiejszego krola j(ego)m(oś)ci millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, ktorem krola j(ego)m(oś)ci raczył mu pozwolić niejakie budowania poczynic intra et extra circuitum fundi ecclesiae sancti Joannis Baptistae dla rzemęśnikow nieskupuiąc muru przemyskiego k temu też raczył jego krolewska mość wiecznie wyzwolic od podatkow wszelakich y od jurisdykcyi tej ktorzy w tych to domach mieszkać mieli a iż by też rzemiosła swego robote wolno iem było na Rynek wynosić y przedawac przeciwko czemu iż tez byli przemyslanie do krola j(ego)m(oś)ci.

Ten że konfirmacya listu Leonis ducis zpisania granic iż ieszcze nigdy niebyła similis około listow Leonis ducis y innych xiązat ruskich odesłano do krola j(ego)m(oś)ci a krolewska jego mość potym co się tycze pierwszego listu iż minutea [iest] y konfirmować dano nieukazuiąc głownego przywileju ani dowiedszy wedle prawa swiadki y przysiegą o straceniu nie moze zanim władyka ku temu przyjść aby mu wszytke przywroceno było co na nim iest opisano w tym go tylko z łaski swojej jego krolewska mość zachowywa iże iest w spokojnym używaniu do tego czasu a około używania dalszego około listow x(ię)cia Lwa tedy tez to potym do drugiego sejmu jego krolewska m(o)ść odłozyć raczył. A co sie tez tycze tego iz mu listem jego opisane granice wzmoc go niemoze

ma kommissarze wynieść, a graniczyć sobie tak jako mu bedzie wedle prawa przystało wolność też zas a libertacya jego domowi, ogrodom w Przemyslu niema tu na ten czas mieysca. Ponieważ i przemyslanie są przeciwniej a mają prawo i nim etc.

Ultima Januarii Plac na cerkiew Sanocka dzisieyszego krola J(ego)m(oś)ci millesimo quingentesimo quinquagesimo primo za relacya y podpisem Joannis de Ocieszyno ktorym jego krolewska mosć raczy konfirmować y approbować wymirzenie y naznaczenie placu na zbudowanie cerkwi w Sanoku przy murze miejskim z jedney strony, a z drugiej strony przy ogrodzie Liechow od przekopy grodzkiej poczawszy aż do ulice miejskiej innyi przez Piotra de Zborowo kasztelana Sandomirskiego a Sanockiego Staroste z rozkazania krola j(ego)m(oś)ci, y pszyszkod popa krolowi j(ego)m(oś)ci gdzie octava Martii manasterz S(an)cti Onuphrii ukazal list gdzie krol nieboszczyk Zygmunt odpuścił czynszu dwanascie groszy temu manasterowi; odpuszczenie Czynszu upada bo wieczne a wsakze wszytko sie z tym do krola j(ego)m(oś)ci co potym krol j(ego)m(oś)ci odłożył na inny czas kiedy około szpitalow, klasztorow etc. namiąkowane będzie.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 28. Dod., s. 8—10. Облята Сяноцьких градських книг від 13 лютого 1766 р. Напис на звороті: „Lustrationis privilegiorum palatinum Russiae Oblata. Introsanocensis 1564-to".

Переклад

Року Божого 1564, дня 29 січня.

Перемишльський владика представив лист від нинішнього його милості короля 1549 року до реляції отця Мацейовського, в якому включене підтвердження копії листа або привілею покійного короля Сигізмунда, яка згорила. Ця копія, як у той час [ствердив] перемишльський владика, була справді виписана з основних листів покійного короля Владислава, діда короля Сигізмунда, і княжича Лева на чимало сіл і свобід, [і] що цей справжній лист або копія Владиславового листа включений у лист покійного короля Сигізмунда, розглядає це ширше під датою 1407 року в Сандомирі.

А саме: владика заявив, що не все зазначене в цьому його привілеї є у його користуванні, і зовсім недавно пан Боратинський на його власному ґрунті заснував село і просив про повернення; тоді його милість з тим відіслала [його] до його милості короля.

Цей же монастир святого Онуфрія подав також лист на запис ґрунту монастиреві святого Онуфрія, яку видав покійний король Сиґізмунд 1524 року і яку підтвердив його милість нинішній король 1549 року, але він же [звернувся] до його милості короля у справі звільнення городів і фільварку, показавши лист від нинішнього його милості короля, датований останнього дня травня 1559 року, на основі якої городи і фільварок довічно звільнені від чиншів, контрибуції та міської юрисдикції. Звільнення правильне, однак перемишльські міщани заявили, що це заперечує їхні права, тому [звернулися] до його милості короля.

Він же [владика] подав також лист від нинішнього його милості короля 1554 року, якою його милість король ласкаво дозволив йому поставити деякі будинки в межах і поза межами посілості церкви святого Івана Хрестителя для ремісників, не займаючи перемишльського муру. До того зволила його королівська милість довічно звільнити від будь-яких податків і від юрисдикції [тих], хто мав жити в тих будинках, і [застеріг], щоб їм було дозволено виносити предмети свого ремесла на Ринок і продавати, проти чого також перемишльці звертались до його милості короля.

А що підтвердження листа князя Лева з описом меж ніколи ще не було подібне до [інших] листів князя Лева та інших руських князів, відіслано [його] до його милості короля, а його королівська милість щодо першого листа заявила, що [він] підозрілий і потребує підтвердження, не вказуючи його основного привілею і не довівши, як вимагає закон, з допомогою свідків і присяги, що це вже втрачено. Отже, владика не може домогтися, щоб йому повернули все, що в листі описано, тільки в тому зі своєї ласки забезпечує його королівська милість, то до певного часу спокійно може цим користуватися, а право подальшого користування, згідно з листами князя Лева, його королівська милість зволила відкласти на другий сейм. Що стосується визначених грамотою меж, то його підтримати не може, повинен спровадити комісарів і визначити собі межі так, як належить згідно з законом. Що ж до звільнення і незалежності його дому і городів у Перемишлі, то це тепер несвоєчасне, тому що перемишльці виступають проти цього, а мають на це право і т. ін.

В останній день січня площу для Сяноцької церкви [визначено грамотою] нинішньою його милості короля 1551 року за підписом і заявою Йоана з Оцешина, якою його королівська милість зволила підтвердити і апробувати вимірювання і визначення площі на будівництво церкви в Сяноці біля міського муру, з одного боку, а з другого — біля городу Лехів, починаючи від міського перекопу, аж до іншої міської вулиці, [що мають виконати] Петро зі Зборова, каштелян сандомирський і сяноцький староста з наказу його милості короля і перешкод, які робить його милості королю пип, оскільки 8 березня монастир святого Онуфрія подав лист, яким покійний король Сиґізмунд звільнив монастир від чиншу 12 грошів. Щодо звільнення від чиншу, то це на постійно [?] і все ж з тим [звертаються] до його милості короля, що пізніше його милість король відклав на інші часи, коли будуть ставитись питання про шпиталі, монастирі і т. ін.

№ 55

1564—1565 рр.— З люстрації Любачівського староства Белзької землі про вільний обмін сіл Літині, Тинева та Селища Дрогобицького повіту Перемишльської землі спадкоємцями Літинськими, яким надані здавна привілеї „від князів" на село Кровицю, що на Любачівщині*

Krowicza wiesz, na potoku Krowiczi liezącza,— tha wiesz y z drugą nizei napissaną rzeczoną Hruskowe dana iesth za przicziną wielia panow radnich y posłow koronnich frimarkiem w dziedicztwo sliachethnym panom Lytinskim za ich wszy dziedziczne Liethinia, Thynow y Sieliscze w ziemy Przemiskiei, a w powieczie Drohabiczkym liezcze, ktore ym były perwei moczą wzięte przesz pany starosti drohabyczkie, na ktore ony mayą prziwileye zdawna od kxiążąth nadane y przesz sławnei pamięczi krolie polskie potwerdzone, i ktore wssy iesly nie z oszukaniem szą Rzeczy Pospolitei, decretem seymu Varszawskiego rewidowacz kaszano panom revizorom [...]**

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 19, k. 207 zw.

Опубл.: Жерела.., т. III, с. 293.

Переклад

Село Кровицю, що лежить над потоком Кровицею, те село разом з іншим нижчевказаним, що має назву Грушкове, за посередництвом панів радних і послів коронних віддано шляхом обміну у володіння шляхетним панам Літинським за їхні спадкові села Літиню, Тинів і Селище, що лежать у Дрогобицькому повіті Перемишльської землі, які в них раніше силоміць забрали панове дрогобицькі старости, а на які вони здавна мають дані від князів привілеї і підтверджені славної пам'яті польськими королями. А чи ці села не є обманом Речі Посполитої, то декретом Варшавського сейму наказано панам ревізорам перевірити.

---

* Дата складання люстрації у Белзькій землі.

** Пропущено перелік мешканців і їх повинності.

№ 56

*1565 р., січень**. *[Варшава].— Запис рішення Ревізії документів Руського воєводства про подані на розгляд перемишльським єпископом Антонієм Радиловським королівські привілеї з 1407 і 1549 рр. та лист князя Лева, які підтверджують права власності єпископства на села у Перемишльській землі*

Okazal listh od dzisieiszego krolia je(g)o m(os)czi 1549 ad relatio(ne)m x(iadza) Maczieiowskiego w ktorem inferowana iesth confirmacia nieboszczika krolia Zigmu(n)ta copiei listhu albo prziwilieyu zgorzalego, ktora copia yako na on czass wladica Przemiski powiadal, ze byla prawdziwie z glownich listow Wladislawa krolia nieboszczika krolia Zigmu(n)ta dziada y xiazenczia Lwa wypissana na niemalo wszczi y wolnoszczi yako the (n)isthi list, albo copia listhu Wladislawowego w listh nieboszczika crolia Zigmunta inferowana szerzei w sobie obmawia sub data Sandomiriae in anno 1407. Isz ssam wladica powiedzial, ze thego wszczyskiego nie iesth w uziwaniu, czo na them tho prziwileyu wyrazono iesth y niedawno barzo p(an) Borathinski na yego wlasnem granicze wiess poszadil k temu prossil o prziwroczenie, thedi s tem ich nie do crolia je(g)o m(osci) odeslal.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 8, k. 98. Заголовок: „Wladica Przemiski".

Переклад

Подав [перемишльський єпископ] лист 1549 р. від нинішнього його милості короля з уваги на донесення отця Мацейовського, у якому є посилання на те, що покійний король Сигізмунд підтвердив копію листа або привілею, яка згоріла, а та копія, як тоді твердив перемишльський владика, була дійсно виписана з основних листів покійного короля Владислава, діда короля Сигізмунда, і князя Лева на число сіл і свобод, що той справжній лист або копія Владиславового листа, внесений у лист покійного короля Сигізмунда, ширше розглядає це під датою 1407 р., в Сандомирі. А сам владика сказав, що з цього всього, про що в цьому привілеї сказано, не користали, а зовсім недавно пан Боратинський на його власній межі заснував село і тому просив про відновлення [привілею], тоді їх відіслали з тим не до його милості короля.

*Дата запису у книгу № 8 Ревізії прав на володіння землями у Руському воєводстві

№ 57

1565 р., січень[*]*. [Варшава].— Запис рішення Ревізії документів Руського воєводства про подані на розгляд перемишльським єпископом Антонієм Радиловським документи, в тому числі листи князя Лева, що підтверджують право власності єпископства на землі й села*

[. .][**] Confirmacia listhu Leonis ducis opisania granicz isz iescze nigdi nie byla similis okolo listow Leonis ducis y ynnich xsiązath Ruskich, iesli maya isz, poniewass po nich Ziem Ruskich mieczem dostano do crolia je(g)o m(os)czi. A krol je(g)o m(ość) pothem czo szie ticze pierwszego listhu. Isz mimo tego co ukazano y confirmowacz dano nieukazuącz gluwnego prziwileyu, ani dowiodsi wedle prawa szwabski [?] y przisiegą o straczeniu niemoże zaniem wladica ku themu prziscz, aby mu wsithko prziwruczono bylo czo na niem iesth opissano. W them go telko z laski swej je(g)o k(rolewskiej) m(osci) zachowiwa cze(g)o iesth w spokoinem uziwaniu do tego czassu, a okolo uznania dalszego okolo listow xsiąrzeczia Lwa thedi tess tho pothe[m] do drugiego seymu je(g)o k(rólewska) m(osc) odlozicz raczill.

A czo sie tess ticze tego isz muszą listem iego opissane granicze ich mo(s)cz (ie)go nie moze, ma commisarze wywiescz a ograniczicz sobie tak iako bendzie wedle prawa przistalo, wolnoscz tess czass, a libertacia domow iego y ogrodow w Przemisliu niema thu na then czass mieiscza, poniewasz przemislianie ssą przeciwnyei libertaciey[***] y maya prawo ss[...][****]otho.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 8, k. 99. Заголовок: „Wladica przemiski".

Опубл.: Линниченко, с. 56 (*частково*).

---

[*] Дата запису у книгу № 8 Ревізії прав на володіння землями у Руському воєводстві.

[**] Пропущено записи інших ухвал, у яких згадуються князівські та королівські документи.

[***] Слово перекреслено.

[****] Слово не прочитується.

Переклад

[ ] Ствердження листа князя Лева з описом меж, подібного якому ще ніколи не було ні в листах князя Лева, ні інших руських князів, а [вони] мають їх, тому що після них Руські землі були здобуті мечем для його милості короля. А його милість король потім щодо першого листа [мовив]: незважаючи на те, що вказано і подано на підтвердження, не вказано на головний привілей, ані не доведено, згідно з німецьким правом і присягою, втрати [його], тому владика не може вимагати, щоб йому було повернено все, що в грамоті записано. Це йому тільки зі своєї ласки його милість король зберігає, чим він користується спокійно до цього часу, а що стосується подальшого признання княжих листів Лева, то це також їх королівська милість зволила відкласти до другого сейму.

Що ж до того, що повинні бути вказані тим листом межі, то його королівська милість не може [вирішити]; треба спровадити комісарів і визначити собі межі так, як належить згідно з законом, а звільнення [від повинностей] його будинків і садів у Перемишлі не можна тепер провести, тому що перемишльці виступають проти звільнення і мають право [судитися] за це.

№ 58

1565 р., лютого 14. [Варшава].— Запис рішення Ревізії документів Руського воєводства про розгляд поданих власниками Рогозинськими і Ритеровськими листів князя Лева на села Ритеровичі, Рогізно та ліс Радохонь з доданням свідчень з цього приводу Станіслава Стадницького*

Od Pawla, Marczina y Andrzeia Rogozinskich, a od Barthossa Mikolaia Ritherowskich y ynich, p(an) Jan Wolosieczki ktorego zona ma tess do thego interesse. Ukazal listi na Ritherovicze, Rogozno y liass Radochoni stare od xsiązeczia Lwa przess Wladzislawa y Kazimierza confirmowane. A wsakze iss iescze o takich liscziech xsiązeczia Lwa niebyla nigdi cognitia iesli maią bicz tu zimane czili nie, do krola j(ego) m(osci). A krol j(ego) m(osc) po them uznawanie okolo takich listow na drugi seym przeloziez raczil.

Przi them p(an) Stanislaw Stadniczki ymieniem szwem ynei bracziei szwie, opowiedal sie ze liass Radochon iest krolestwo y

*Дата запису у книгу № 8 Ревізії прав на володіння землями у Руському воєводстві.

oni sza s staradawna za listi Wladzislawowemi y Kazimierzowemi temi to uczini Radnicz y ynnich wsi y the(g)o tho liassu Radochonia do nich przilieglich procząnc aby tesz przi prawach swoich zachowani byli. A isz by tess prawom ich tho kladzienie listow p(ana) Volosieczkiego nicz nieskodzilo.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 8, k. 146. Заголовок: „Rogozinsczi. Riterowsczi".

Переклад

Від Павла, Мартина та Андрія Рогозинських, а також від Бартоша та Миколи Ритеровських та інших пан Ян Волосецький, чия дружина має у тому також зацікавлення, подав старі листи на Ритеровичі, Рогізно і ліс Радохонь від княжича Лева, що їх підтвердили Владислав і Казимир. Оскільки про такі листи княжича Лева ніколи не було відомо, чи вони мають бути подані до його милості короля, чи ні, то його милість король зволив відкласти розгляд таких листів на другий сейм.

При цьому пан Станіслав Стадницький від свого імені та інших братів заявив, що ліс Радохонь є королівський і що вони з давніх-давен діяли згідно з тими Владиславовими та Казимировими листами. А щодо Раднич та інших сіл, що з тим же лісом Радохонь межують, просять, щоб були збережені їхні права, а також, щоб їхнім правам не зашкодило пред'явлення листів пана Волосецького.

№ 59

1565 р., березня 13. [Варшава].— Запис рішення Ревізії документів Руського воєводства про подані власниками Гординськими давнього князівського листа і листів князя Лева на села Гординя і Дорошево у Перемишльській землі*

Ukazali listh xsiązeczia Lwa przess krola je(g)o m(osci) dziesieisze(g)o ap(pro)bowany na wiess Hordinie y Dorozewo i list davny stare quatenus in usu, a wsakze iednak pothem a znanich o takowych liscziech od xązeczia Lwa do drugie(g)o seymu krol je(g)o m(osc) odlozill zgadzalosie, iednak przi takich liscziech reuisiei panow niemalo zeby takie byly dobre ktore mayą pieczenczi z zębem. A ich by u nasz iusz byl mial bycz iakiss decreth

*Дата запису у книгу № 8 Ревізії прав на володіння землями у Руському воєводстві

Lubelski okolo nich, a tak przed drugiem seymem dostacz bendzie decrethu Lubelskiego.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 8, k. 149. Заголовок: „Hordınsczi Hordınie et Dorozewo".

Переклад

Подали лист княжича Лева, апробований його милістю нинішнім королем, на села Гординю і Дорожево і давній старий лист, який ще досі дійсний [був використовуваний], проте потім питання про такі листи від княжича Лева його милість король відклав до другого сейму. Однак, якщо йдеться про такі листи, то чимало панів ревізорів погоджувалося [на те], щоб уважати дійсними ті, які мають печатки з зубом. А вже повинен у нас бути щодо них якийсь Люблінський декрет, отже, перед другим сеймом досить буде Люблінського декрету.

№ 60

1565 р., березня 13. [Варшава].— Запис рішення Ревізії документів Руського воєводства про поданий на розгляд власником Романом Кольчицьким лист князя Лева на село Кольчичі (Кульчичі) у Перемишльській землі*

Roman Kolcziczki okazal listh na wiesz Kolczicze od cnyass Lwa. List daunij q(ui)tta[nus] in usu est albo cze(g)o iesth in possessionae yednak ysch takowy listh p(er) deputaczionem do krola j(ego) m(os)czi, a krol je(g)o m(os)cz pothe(m) yako y pierwsi na drugi seym.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Litewska, IV B, ks. 8, k. 149. Заголовок: „Kolcziczki. Kolczicze".

Переклад

Роман Кольчицький подав лист від князя Лева на село Кольчичі. Лист давній, який ще дійшов і належить йому, однак, оскільки цей лист за посередництвом депутації [передано] його милості королю, то його милість король потім, як і попередні, [передав] його на другий сейм.

---

*Дата запису у книгу № 8 Ревізії прав на володіння землями у Руському воєводстві.

№ 61

1566 р., липня 4 Люблін - Польський король Сиґізмунд II на прохання перемишльських підконюших зі села Вітошинці підтверджує „знайдений в одній із старовинних книг їх руської церкви" привілей „володаря Русі Лева", в якому визначаються границі володінь спадкового села прохачів Вітошинців Перемишльської землі

Sigismundus Augustus, dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogiciaeque etc. [nec non terrarum] dominus et haeres.

Significamus tenore pr(a)esentium litterarum quorum interest universis et singulis, expositum esse nobis nomine subagasonum nostrorum Premisliensium siedelniki nuncupatorum de villa Witoszynce, quomodo superioribus temporibus Skythis dominia nostra, praesertim vero Terras Russiae vastantibus privilegium ab illustrissimo et [sic!] domino Leone Russiae principe super descriptione granitierum villae Witoszynce, quam incolunt, concessum, maior(es) ipso(rum) amisissent, suplicatumque est nobis, ut dicti privilegii transsumptum in libro quoddam ecclesiae ipsorum Ruthenice vetusto repertum confirmare, ratificare et approbare dignaremur, quarum quidem lit[t]erarum tenor de verbo ad verbum de Ruthenico in linguam nostram vulgarem translatus sequitur estque talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 16].

Nos itque supplicationibus huiusmodi benigne annuentes, lit-(t)eras praeinsertas ac omnia et singula in eis contenta et descripta approbandas, ratificandas et confirmandas duximus, prout approbamus, confirmamus et ratificamus per praesentes, decernentes eas robur perpetuae firmitatis obtinere debere, ita tamen quantum in usu possessione limitum villae praefatae dicti subagasones fuerunt et hactenus sunt.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus appendi iussimus.

Datum Lublini, quarta mensis iulli, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, regni vero nostri trigesimo septimo.

Relatio reverendi Petri Myszkovsky Regni Poloniae vicecancellarii, decani cracouiensis, gnesnensis, plocensis, lenciciensisque praepositi. Petrus Myszkowsky R(egni) P(oloniae) vicecancel(larius).

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 15, оп. 1, кн. 151, арк. 2307—2309. Облята Сяноцького ґродського суду від 28 лютого 1633 р., створена на підставі підтвердного документа короля Сиґізмунда III, виданого у Варшаві 27 серпня 1631 р. Заголовок: „Oblata privilegii Witoszynskich". 2. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 473, арк. 2513, 2515. Облята Перемишльського ґродського суду від 20 листопада 1702 р., створена на основі підтвердного документа короля Авґуста II, виданого у Кракові 1 серпня 1702 р. Заголовок: „Oblata confirmationis privilegiorum pro parte nobilium Witoszynskich servientium". 3. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° ф. Теки Подолинського, т. 1, с. 230. Скорочений витяг початку XX ст., створений на основі названої обляти 1633 р.

Опубл.: Грушевський. Чи маємо ... грамоти.., с. 10—11.

Переклад

Сиґізмунд Авґуст, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді та інших земель.

Повідомляємо цим листом усіх і кожного, кого це стосується, що нам доповіли від імені наших перемишльських підконюших, називаних „сідельниками", зі села Вітошинців, що їх предки втратили привілей найяснішого пана і володаря Русі Лева на обвід кордонів села Вітошинців, у якому вони живуть, оскільки в давніші часи наші володіння, а особливо руські землі, не раз бували спустошувані скіфами. Отже, вони просять нас, щоб ми удостоїли підтвердити, скріпити й апробувати запис згаданого привілею, знайдений в одній із старовинних книг їх руської церкви. Дослівний зміст листа в перекладі з руської на нашу простонародну мову такий [ ]

А тому ми, доброзичливо схиляючись до подібних прохань, погодились апробувати, скріпити й підтвердити викладений привілей загалом і в деталях, які в ньому вміщено й записано. Отже, цим самим ми його апробуємо, підтверджуємо й скріплюємо, визнаючи, що його чинність затверджується навічно й непорушно в такому обсязі, в якому згадані підконюші користувались і володіли названим селом досі.

На доказ того, що відбулося, ми наказали підвісити тут нашу печатку.

Дано в Любліні, четвертого дня місяця липня, року Божого 1566, на 37-й рік нашого панування.

Реляция шановного Петра Мишковського, підканцлера Польського Королівства, краківського декана, гнєзненського, плоцького, ланцутського настоятеля.

Петро Мишковський, підканцлер Польського Королівства.

№ 62

1566 р., серпня 9. Люблін.— Польський король Сигізмунд II на прохання перемишльського і самбірського єпископа Антонія Радиловського підтверджує для церкви св. Миколи „дарчу князя Русі Лева" на два лани поля і чотири пасіки у селі Башева

Sigismundus Augustus, dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae re(x), dominus et haeres.

Significamus tenore praesentium quorum interest universis et singulis, exhibitum nobis esse per venerabilem Antonium Radylowski Premisliensem, Samboriensemq(ue) vladicam librum vetustun Evangeliorum Rutenicae ecclesiae in quo donatio Leonis ducis Russiae duorum laneorum agri et quattuor cerintharum in villa Baszewa iuxta antiquam gentis Rutenicae consvetudinem ecclesiae sancti Nicolai inscripta erat supplicatumque est nobis ut eiusmodi donationem authoritate n[ost]ra Regia approbare et confirmare dignaremur, cujus quidem donationis tenor de verbo ad verbum sequitur. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні III, № 3].

Nos itaq(ue) Sigismundus Augustus rex praenominatus supplicationi eiusmodi benigna(m) rationem habentes has praeinsertas donationis lit(t)eras quantum in usu et possessione eorum laneorum hactenus fuit ratificandum et confirmandum in earum punctis, clausulis et articulis esse duximus prout approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus decernentes eas robur perpetuae firmitatis obtinere debere.

In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum est praesentibus appensum.

Datum Lublini, in conventione Regni generali, feria sexta ante festum Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae proxima anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, regni nostri trigesimo septimo.

Petrus Myszkowski Regni Poloniae vicecancellarius.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 99, k. 457. Запис від 21 серпня 1566 р. на основі оригіналу. 2. AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 151/2. Список від 12 березня 1601 р., створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда III з тією ж датою. 3. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 384, арк. 1936—1937. Облята Перемишльського ґродського суду між 29 і 31 травня 1657 р., створена на основі названого підтвердного документа 1601 р. Заголовок: „Oblata privilegii s(acrae) r(egiae) m(ajesta)tis confirma(tio)nis in rem v(ladicatus) capituli ritus Graeci Premisliensis". 4. Там само, ф. 856, оп. 1, спр. 423, арк. 1—2. Список від 7 серпня 1658 р., створений на основі підтвердного документа короля Казимира III з тією ж датою. 5. Там само, ф. 14, оп. 1, кн. 144, арк. 2953—2954. Облята Перемишльського земського суду від 15 [?] липня 1681 р., створена на основі підтвердного документа короля Яна III, виданого у Варшаві 31 березня 1681 р. Заголовок: „Oblata lit[t]erarum sacrae regiae majestatis confirmationis iurium vladicatui Premisliensi servientium". 6. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 578, арк. 1533—1534. Облята від 27 березня 1749 р., створена на основі підтвердного документа короля Авґуста II, виданого у Варшаві 30 грудня 1748 р. Заголовок: „Oblata iuriu[m] et privilegiorum pro wladicatui Premisliens[i]". 7. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 2—3. Витяг близько 1785 р., створений на основі оригіналу чи обляти названого підтвердного документа 1681 р. 8. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 85, арк. 71—74. Витяг першої половини XIX ст., створений на основі названої обляти 1681 р.

Опубл.: Петрушевич. О галицких епископах.., с. 153 (*частково*).

Переклад

Сигізмунд Авґуст, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, пан і спадковий володар Русі, Пруссії, Мазовії і Жмуді.

Повідомляємо цим листом усіх і кожного, кого це стосується, що превелебний перемишльський і самбірський владика Антоній Радиловський представив нам старовинне Євангеліє з руської церкви, у якому записана, згідно з давнім звичаєм руського народу, дарча князя Русі Лева церкві святого Миколи на два лани поля і чотири черини у селі Башева, і просив нас, щоб ми удостоїли силою нашої королівської влади апробувати й підтвердити цю дарчу, зміст якої дослівно такий [.]

А тому ми, названий король Сигізмунд Авґуст, доброзичливо ставлячись до подібних прохань, погодились скріпити й підтвердити у всіх пунк-

тах, статтях і параграфах викладений дарчий лист саме так, як ці лани знаходились у користуванні й володінні досі. Отже, цим самим апробуємо, скріплюємо й підтверджуємо цей запис, визнаючи, що його чинність затверджується навічно й непорушно.

На доказ і підтвердження того, що відбулося, тут підвішено нашу печатку

Дано в Любліні на генеральному сеймі Королівства, на шостий день відразу перед святом Успіння Благословенної Діви Марії, року Божого 1566, на 37-й рік нашого панування.

Петро Мишковський, підканцлер Польського Королівства.

№ 63

1571 р., лютого 20. Новий Самбір.— Ревізори Руської, Волинської та Подільської земель за ухвалою коронного сейму у Любліні перевіряють на основі ознайомлення зі справою на місцях і пред'явлених документів, у тому числі й „привілею Лева", відновлену суперечку між перемишльським єпископом Антонієм Радиловським і міщанами міста Самбора за право спорудження будівель у межах міських мурів та користування землями і лісами, що належали Спаському монастиреві

Nicodem Lekinski, kasztelan nakielski, Mikołay Malachowski, sekretarz, Stanislaw Kroczewski, dworzanin krolewski, j(e)go m(oś)ci lustratorowie do Ziemi Ruskiej, Volynskiej i Podolskiej, uchwalą seymu Koronne(g)o Lubelskie(g)o deputowani.

Oznajmujemi isz differentia między x[siedzem] wladiką Przemyskiem a mieszczani Samborskiemi przed nami wznowiona, przodkiem o pliacze ktore kupił xiądz władika v Pudłowskich ma bydz zachowana wedlie decretu Kro(lewskiego) Je(g)o M(os)czi ktory sami mieszczanie pokazali, ma tych placow i domkow iako sami w sobie są i mensura ich w przywileju krolowey Jey M(os)ci zmarlej Bony iest opisana y myśmy je tez rewidowali libere et arbitraria pro usu suo y koscioła używać nieodprawuiąc onera mieyskie sub jurisdictione civili a wszakze istam continentia eiusdem decreti alia area iako ktorego od zyda dostał, ktory zyd do łaski Kro(lewskiej) Je(g)o M(oś)ci trzymał gdyż był upadł in ius caducum. A krol Je(g)o M(os)ć konfirmiarz nadanie krolowej Jej M(oś)ci, tak tez y tym decretem alias areas extra proprietatem et

fundum civilem consistentes subiecit libertati et jurisdictioni ecclesiastica sinagoga hujusmodi. Tedy ten plac i domki jego maią bydz wolne a jurisdictione et oneribus ciuilibus. A iż mu też za tymi placami u parkanie przez niego postawionym z domku basztą przez niego zbudowanych possessii i brania prowentow od niedawnych czasow gwałtem wzbraniaią tak tez w tym interstitium albo pliacu między murem, ktory on eregione przeciwko cerkwi i tym placom wielkim kosztem ku obronie mieskiej według przywileiu Kro(la) Je(g)o M(oś)ci iemu za to nadanego usum et possessionem sadzenia domkow przez zacisnienia drogi podle murnej gwałtem niedopuszczaią tedy niejeno exaudita vigore mandati sacrae Regiae M(aies)t(a)tis differentia, alie tez continentia et sittus hujusmodi arcarum et interstitionali [et] między murem a parkanem fundo revisione evidendi facta, gdyż mieszczani nie mogli dowieść allegatum contracti, aby się on sam za dopuszczenie zbudowania cerkwi w miescie expresse et personaliter sub aliqua pena et vadio obligować miał wystawic taki kosztowny mur bez pożytku swego, a ku obronie miasta, tedy providentes, aby to commodum publicum Regni et civitatis i wystawienia tak nakładnego muru, ktory circiter czterech tysięcy sumptu potrzebuie ex recepta etiam speciali inquisitione że mu niedawno usus et possessio domkow w basztach parkanach zbudowanych przez mieszczani gwałtem iest odięta. Tedy tak teraz do wystawienia y wykonania zaczętych murow, ktore absque omni intermissione, competenti tamen tempore xiądz władika konczyć ma tych domkow w parkanie, tak też po zdjęciu parkana w tym placu między murem a między mieyscem parkanem wedle przywileiu Kro(lewskiej) Je(g)o M(oś)ci e regionum memorum sinagoga et arcarum liberum usum et possessionem budowania domkow przez uciśnienia drogi ku pozytkowi swemu i cerkwi sub libertate ecclesiastica uzywac ma. A wszakze inherendo decreto, ktory krol J(ego) M(ość) między nim a mieszczany przemyskimi o takież nadanie domkow przez niego wymurowanych uczynić raczył tempore incursionis hostilis y oblężenia miasta ma władyka i ze wszystkiemi poddanemi swoiemi podleść pod jurisdictią y sprawę starościnskę tak też spolnie i miasta Sambora.

Item xiądz władika okazał przed nami przywilej Lwow per modernum regem confirmatum iż nadano klasztor czernicom Nativitatis Mariae Virginis w ktorym opisano potoki i uroczyska gruntow, nadano defferent, ze do wojtowstwa miasta Starego Sambora w tych uroczyskach blonie odięto y chrosty.

A tak mi i zesmi conspicue ten gront rewidowali odięty signa i uroczyska jego, tek tez consignatione rowem przez kommissarze przed tym uczyniono w stłoku i determinacii tego gruntu a wszakze propter absentia advocati declaravimus jesli się ten gront w wojtowskim przywileju nie najdzie tedy dominus capitaneus remissione et collacione usus et possessionis antiquae monasterii facta, uti bona juris et domnis collationisque sacrae Regiae M(aies)t(a)tis tuebitur et defendebit.

Rewidowalismy grunty manasteru s(ancti) Onoph[r]ii, ktore iż są odięte od manasteru przeto decisioni S[anctae] R[egiae] M[aiestatis] reservavimus.

Idem władica ukazał przywilej Lwa innovationis pradziada jego Włodzimirza cesarza funduszu monasterza swiętego Spasa — transfigurationis D(omi)ni w ktorym post recensitum fundum et consignationem eius, ktory do wierzchowin Dubin. Ukazał też przywilej krolowej Bony iż go przy tej possessiej zachowała ex remissione comissariorum. Preterea confirmationem moderni Regis.

Ex adverso d(omi)nus capitaneus ab usum silvae ibidem consistentis allegabat.

Władica vero campum sub eadem silva consistente et nunc possidere et collere deducebat. Dominus capitaneus easdem silvas żupis antiquitus pertinuisse deducebat.

Nos quantum de proprietate silvae decisioni Regiae reservavimus. Declarantes nihilominus ut ad privatum usum eius et incolarum silvae ad decisionem Regiam non prohibeantur sine damno silvarum et locatione cmetonum et extirpatione. Quod significavimus sigilla nostra affiximus et manibusque propriis subscripsimus.

Actum et datum in oppido Nova Sambor, feria sexta post festum sancti Valentini proxima Anno D(omi)ni Millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

L[ocus] s[igilli], Nicodem Lekinski, kasztelan nakielski, m[anu] p[ropria]

L[ocus] s[igilli], Micolay Malachowski, sekretarz, lust(rator) k[rolewski], m[anu] p[ropria]

L[ocus] s[igilli], Stanislaw Kroczewski, dworzanin R[egni] P[oloniae], l[ustrator]

Рук.: Ориґінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47, s. 205—210. На звороті третього аркуша: „**Декре**ᵀ **ревизор**ᶜ**ки**ᵐ **ѡ**ᵀ **Са**ᵐ**бора** [ ] **и ѡ мона**ᶜ**тыра**ˣ **даны**ᵐ **ро**ᵏ **бо**ᵐ **а҃фоа҃ м**ᶜ**ца и҃лıа в҃о** [ ] 1571“ XVI ст; „Revisia lustratorska uchwały sejmowej między ep(i)sk(o)p(em) Przem(y)skim a ekonomią Sambor[ską] w mieście samym o grunty, domki względem muru; o grunty Smolnickie, o Duben y lasy s[więtego] Spasa“. XVII ст. Список — Там само, N 47, s. 203—204, 211—212. XVIII ст. На звороті другого аркуша: „Papier przysłany z Drohobyczy, wyjęty z papierów Smolnickich, siągaiący [.] granicy od Leniny y Terszowa. 1571“. XVIII ст.

Переклад

Никодим Лекінський, каштелян накельський, Микола Малаховський, секретар, Станіслав Крочевський, дворянин, його королівської величності ревізори Руської, Волинської та Подільської земель, призначені ухвалою Люблінського коронного сейму.

Повідомляємо, що є поновлена перед нами суперечка між отцем владикою перемишльським і самбірськими міщанами спершу про наділ, який отець владика придбав у Пудловських; він має бути збережений згідно з декретом його королівської величності, який показали самі міщани. Щодо тих наділів і будинків, які там знаходяться, виміри їх описані у привілеї її величності покійної королеви Бони, то ми також їх вільно оглянули і дозволили використовувати для потреб своїх і церкви, ігноруючи міські потреби під цивільною юрисдикцією, а також ту іншу вказану в тому ж декреті площу, яку дістав [отець] від єврея, а єврей отримав декрет з ласки його королівської величності, оскільки підпав під кадук. А оскільки його королівська величність підтверджує привілей її величності королеви, то тим декретом також підпорядковує волі та церковній юрисдикції цієї церкви інші площі, що перебувають поза власністю і громадським наділом. Тоді це місце та його будинки мають бути вільними від юрисдикції і громадських обов'язків. Проте, оскільки йому від недавніх часів насильно забороняють мати володіння і збирати данини з тих місць у поставленій ним загорожі та з будинку і вежі, ним же збудованих; також у тому проміжку чи наділі між ним зведеним муром з площі напроти церкви і тим місцем, котре надане йому за велику заслугу під час оборони міста, згідно з привілеєм його королівської величності права володіння і забудови будинками із-за звуження дороги біля муру насильно не допускають, то, неодноразово вислухавши це, силою декрету священної королівської

величності про особливість або постійність розміщення такого виду укріплень і відстань між муром і парком, здійснили для очевидності ревізію наділу. Мщани ж не могли довести справедливості контракту, де він сам зобов'язувався за дозвіл будівництва церкви в місті суворо й особисто під загрозою будь-якої кари та вигнання збудувати такий дорогий мур не для своєї користі, а для оборони міста, передбачаючи, що це є спільною вигодою для королівства та міста, і він вибудував такий дорогий мур, який потребує суми у чотири тисячі. Як же видно зі спеціального розслідування, йому недавно мщани насильно відібрали право користування та володіння будинками у вежах і збудованих огорожах. Відразу після зведення та завершення розпочатих мурів, котрі без жодної затримки у визначений час отець владика мусить завершити, [дозволяється] будівництво тих будинків в огорожі, так що після зняття паркану в тому місці між муром і місцевим парканом відповідно до привілею його королівської величності та державного права через звуження дороги церква повинна користуватися вільним правом будівництва будинків і церкви на користь свою під церковним правом. І згідно з декретом, який теж його милість король [поставив] між ним і перемишльськими мщанами про надання ним збудованих будинків, таке саме наказав вчинити у час ворожого нападу і облоги міста' владика має з усіма своїми підданими відійти під юрисдикцію і старостинське право спільно з містом Самбором.

Той же отець владика показав нам привілей Лева, підтверджений нинішнім королем, у якому описано потоки й урочища ґрунтів, вказано відмінність, що монастир Різдва Діви Марії віддано черницям; щодо війтівства міста Старого Самбора, то в тих урочищах віднято оболоні та чагарники.

А так ми особисто оглянули той ґрунт на межі його урочища, так що комісари перед тим учинили позначення ровом для граничення і визначення цього ґрунту, а також через відсутність війта заявили: якщо цей ґрунт у війтівському привілеї не знайдеться, тоді пан староста, відповідно до давнього права користування і володіння, наданого монастиреві, [допильнує], щоб блага закону і панського внеску священної королівської величності зберігалися і захищалися

Ми оглянули також ґрунти монастиря святого Онуфрія, які вже відібрані від монастиря, і при цьому зберегли ухвалу священної королівської величності.

Той же владика показав привілей Лева — відновлення привілею його прадіда князя Володимира на фундацію монастиреві святого Спаса — Преображення Господа, в якому згідно з переліком наділів і їх визначення вони є до верхів'я Дубена. Показав також привілей королеви Бони, що його при тому володінні зберегли з дозволу комісарів, крім того, підтвердження нинішнього короля.

З другого боку, пан староста додав право користування тамтешніми лісами. Владика дійсно відняв поле, яке знаходиться біля цього лісу і яке тепер має власника і обробляється. Пан староста ті самі ліси та старі жупи відібрав із володіння.

А ми, оскільки про володіння лісом зберігаємо королівську ухвалу, то заявляємо, однак, що для приватного вжитку його та мешканців ліси згідно з королівською ухвалою не забороняються без шкоди для лісів і [дозволяється] розмщення кметів і викорчовування. Що й засвідчили, приклавши нашу печатку, та підписали особисто.

Діялося і дано в місті Новому Самборі, шостого найближчого дня після свята святого Валентина, року Божого 1571.

Місце печатки, Никодим Лекінський, каштелян накельський, рукою власною;

Місце печатки, Микола Малаховський, секретар, інспектор його милості королівської, рукою власною;

Місце печатки, Станіслав Крочевський, дворянин, інспектор Польського Королівства.

№ 64

1580 р., лютого 3. Галич — Скарга обачного Андрія з Оброшина від імені львівського і галицького єпископа Гедеона Балабана на львівського архиєпископа латинського обряду Йоана з Сєнна про забрання під час вакантного владництва і неповернення „листів і привілеїв, писаних руською мовою, виданих колись пресвітлої пам'яті володарями Русі на [володіння] селом Вістова, що належить Галицькій митрополії"

M(i)n(isteria)lis g(e)n(era)lis om(ni) palatinatui et districtui regni.

Providus Andreas de Obrozyn coram off(ici)o et actis presentibus cap(itanea)lib(us) in castro Halic(iensi) stans personal(ite)r. In vim sue vere ac fidelis rel(ati)onis libere ubique facien(s) palam publice libere et per expressu(m) provocavit. Quia ip(se) cit(a)t(i)on(em) l(egi)t(i)m(am) terrae Haliciensis sub titulo serenissimi Stephani Dei gra(tia) Regis Poloniae et sigillo terrae Halici(ensis) munit(am) ad jud(ic)ia ter(rest)ria Halici(ensia) concernen(tia) se(cun)dam post pena(m) contumacie. Ex parte et ad instantia(m) religiosi ac reverendi Gedeon Bałaban wladica Halicien(sis), Leopolien(sis), Colomen(sis) et Camenecen(sis) ac ejus(que) venerabilis capituli alias kryłoszany actoru(m) super reverendum in Christo p(at)rem d(omi)num Ioanne(m) a Sienno Dei gra(tia) archiep(iscopu)m Leopolien(sem) ac supra venerabile capitulum cerków metropolitane Leopolien(sis) occas(i)on(e)m non

restitutionis l(itte)ras et privilegia certa rutenico idiomate scriptas a serenissimis olim dive memorie domi(ni)bus Russiae eisdem sup(ra) villam Wistowa ad wladicatu(m) Halicien(sem) et eisque kryłoszanom concessa(s) et gratiose dat(as). Quas p(rae)decessor olim archiep(isco)pus Leopolien(sis) cu(m) suo cap(itu)lo vacante prolem sede wladicatus iurisd(icti)onem et authoritate(m) sup(er) eos(dem) kryłoszany et bona eadem usurpan(tia) ad se ad fidele depositu(m) concredita receperat. Et in cap(itu)lo v(e)n(e)rab(ili) Leopolien(si) in hactenus construct(um) permanet. Et ultra iux(ta) caus(am) dictam [...]ca* omnia abundans in se obloc(utio)nem feria secunda post Dominica(m) Conductus Paschae proxi(m)a in anno e(ode)m millesimo quingentesimo septuagesimo nono in castro oppidi Kąkolniki posuit et reliquit positionem(que) ean(dem) cit(a)t(i)onis vicecap(itanea)to seu factori eius(dem)q(ue) castri incolisq(ue) seu familie eius(dem) castri publicavit et ad nostra(m) debita(m) mo(x) dedit. De quo dictis m(ul)tis eum et hunc mo(vet) suam expressam rel(ati)onem fecit.

Рук.: Оригінал — ЦДІАЛ, ф. 5, оп. 1, кн. 99, арк. 146—147. Заголовок: „Rela(ti)o posit(a) cit(ati)o(n)is t(e)r(rest)ris ex part(e) wladic(ae) con(tra) archiepi(sco)pu(m) Leopol(iensem) eius(que) cap(itu)lum". Скорочений варіант документа з датою: „Anno 1580 in castro Haliciensi feria 5. post festum Purificationis", НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 112, арк. 29. XVIII ст.

Переклад

Генеральний возний цілому воєводству та повіту Королівства [оповіщає].

Обачний Андрій з Оброшина став особисто у Галицькому замку в присутності уряду та цих старостинських актів. Силою своєї правдивої і вірної реляції невимушено, як скрізь ведеться, відкрито, публічно, вільно та виразно проголосив, [що він] сам має у Галицькій землі законне повноваження від імені найяснішого з Божої ласки польського короля Стефана, засвідчене печаткою Галицької землі, внести до Галицького земського суду другий позов після вироку щодо майна від імені та за згодою побожного та превелебного Гедеона Балабана, галицького, львівського, коломийського та кам'янецького владики та його велебного капітулу чи крилошан — позивачів, проти преподобного у Христі панотця Йоана з Сєнна з Божої ласки львівського архиєпископа і велебного капітулу церкви митрополичої львівської з причини невідновлення певних листів і при-

*Частина слова не прочитується.

вілеїв, писаних руською мовою, виданих колись пресвітлої пам'яті володарями Русі, на [володіння] селом Вістова, що належить Галицькій митрополії та її крилошанам. Попередник, колишній львівський архиєпископ зі своїм капітулом за вакантного владицтва забрав до себе на надійне зберігання [ці документи] згідно з юрисдикцією та повноваженням щодо тих же крилошан і їх захоплених маєтків. У львівському велебному капітулі залишив [їх] у спеціально призначеному [місці]. Крім того, згідно з даною справою, все, що накопичилося проти нього, представив у звинуваченні найближчого понеділка після Великодньої неділі того ж року 1579 у замку містечка Конкольники та залишив цей же позов підстарості чи розпоряднику цього ж замку та оголосив мешканцям, тобто челяді цього ж замку, й віддав для нашого належного [розгляду]. Сказавши про це, зачепив його та іншого та зробив своє палке оголошення.

№ 65

1581 р., січня 31. Варшава.— Польський король Стефан на прохання львівського і галицького єпископа Гедеона Балабана підтверджує „давній лист князя Лева, сина короля Данила", у якому визначені права та пільги галицької церкви і її митрополита Григорія, а також встановлені юрисдикції над кліром і слугами

Текст грамоти латинською мовою

Sthepanus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. princeps Transylvaniae.

Significamus praesentibus lit[t]eris nostris quorum interest universis et singulis, productas fuisse apud nos per venerabilem Gedeonem Balaban, vladicam Halicien(sem) ac Leopoliensem lit[t]eras vetustas Leonis filii regis Danielis, habentes sigillum appensum corruptum seu potius sigilli speciem in serico pendentem, continentesq(ue) concessiones quasdam per ducem eundem Leonem ecclesiae Haliciensi, ritus Graeci eiusdem metropolitae Gregorio factas, tum etiam iurisdictionem in sui ordinis homines, hoc est ecclesiarum rectores et ministros, quod in ipsis iisdem lit[t]eris copiosius habetur descriptum supplicatumq(ue) nobis fuit praedicti vladicae nomine, quo lit[t]eras easdem, ut quo propter vetustatem ad corruptionem spectare videantur,

innovare easdemq(ue) authoritate nostra approbare et confirmare dignaremur. Earum vero tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича українською мовою, див. у цьому ж виданні III, № 15].

Nos igitur rex Sthepanus, admissa benigne et clementer ea cujus supra mentionem fecimus, supplicatione, lit[t]eras easdem hic[1] insertas ob earum vetustatem innovandas esse duximus innovamusq(ue) per praesentes atq(ue) easd(em) et quidquid in illis continetur, quatenus illae usu sint[2] comprobatae[3] et juris publici ratio permittit aprobamus, ratificamus et confirmamus decernentes eas ratas atq(ue) firmas fore in omnibus earum clausulis et condicionibus roburque suum debitum perpetuis temporibus obtinere debere.

In cujus rei fidem hasce manu nostra subscripsimus et sigillo regni communiri mandavimus.

Datum Varsaviae in generalibus regni comitiis, die ultima mensis ianuarii, anno domini millesimo quingentesimo octogesimo primo, regni vero nostri anno quinto.

Sthepanus rex, manu propria.

Petrus Tylicki.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. AGAD w Warszawie, zesp. Metryka Koronna, ks. 123, k. 501, 502 zw. Запис від 1581 р. Заголовок: „Confirmatio tra(c)t(atus) pro wladica halicien(si) et Leopolien(si)". 2. Там само, ks. 124 [?], k. 486, 487 zw. Запис від 1592 р., створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда III, виданого у Варшаві 1 жовтня 1592 р. 3. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 85, арк. 3—4. Копія першої половини XVII ст., створена на основі названого підтвердного документа 1592 р. 4. ЦДІАЛ, ф. 5, оп. 1, кн. 135, арк. 1274—1276. Облята Галицького ґродського суду від 13 листопада 1642 р., створена на основі названого підтвердного документа 1592 р. Заголовок: „Sabbatho post festum Nativit(a)tis Beatissimae Virginis Mariae p(ro)ximo anno domini millesimo sex(centesi)mo quadrag(esi)mo secundo. Oblata privilegii ex p[ar]te capituli Krylosien[sis]". 5. Там само, ф. 9, оп. 1, кн. 459, арк. 1159—1161. Облята Львівського ґродського суду від 20 березня 1691 р., створена на основі підтвердного документа короля Яна III, виданого у Жовкві 12 лютого 1691 р. Заголовок: „Oblata voluminis certi pargamenei confirmationis

[1] У тексті „his"

[2] У тексті „usus sit"

[3] У тексті „comprobat"

sa(crae) R(egiae) m(aiestatis) juriu(m) privilegiorum contractuum haereditate(m) villae Perehynsko ecclesiae Halicien(sis) Krylosien(sis) evincentiu(m)". 6. AGAD w Warszawie, zesp. A. Czolowski, N 3198, k. 2—27 Витяг кінця XVII — початку XVIII ст., створений на основі названої обляти 1691 р. 7. ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2090, арк. 1. Витяг від 16 вересня 1716 р., створений на основі підтвердного документа короля Августа II з тією ж датою. 8. Там само, ф. 52, оп. 1, спр. 535, арк. 18—19. Список кінця 60-х — початку 70-х рр. XVIII ст., створений на основі тексту обляти документа 1642 р. Заголовок: „Privilegium Leonis Russiae ducis". 9. Там само, ф. 10, оп. 1, кн. 130, арк. 811—813. Облята Львівського земського суду від 12 жовтня 1772 р., створена на основі тексту підтвердного документа короля Августа від 1716 р. 10. Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2092, арк. 36—37. Список створений 13—15 або в наступних числах жовтня 1772 р. на основі обляти 1772 р. 11. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 73, арк. 3. Копія від 1774 р., створена, очевидно, на основі тексту обляти документа 1642 р. 12. ЦДІАЛ, ф. 575, оп. 1, спр. 245, арк. 177—178. Список т. зв. маєстатових книг Станового комітету губернаторства у Львові, створений після 14 серпня 1781 р. на основі тексту обляти підтвердного документа короля Сигізмунда III від 1592 р., датованого 1642 р. Заголовок: „Privilegium Leonis ducis capitularibus Krylosien(sibus) popombus metropolitae Halicien(sis) ritus Graeci, collatum per Reges Poloniae dein approbatum. Reverendissimo Petro Bielański administratore generali et nominato episcopo Leopoliensi ac Haliciae per plenip(otentem) Wilczkowski ad n(ost)rum exhib(itum) 1622 sub praesenti die 25 junii [1]781. A[n]no intabulationem petente". 13. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 93, арк. 43 зв., 48. Копія близько 1787 р., створена на основі названої обляти 1642 р. або інших списків. 14. ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 3156, арк. 1—4. Витяг XVIII ст., створений на основі названої обляти 1642 р. 15. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492, арк. 35—54. Витяг перед 27 липня 1807 р., створений на основі названої обляти 1691 р. 16. НБУ. Ін-т рук., ф. 2, II-21966, арк. 5—6. Копія середини XIX ст., створена на основі запису у книги Коронної метрики. Заголовок: „Грамота кн[язя] гал[ицкого] Лева Даниловича о правах галицкого митрополита". 17. Там само, ф. 2, II-21966, арк. 7—8. Копія другої половини XIX ст., створена на основі невідомого списку XVII чи XVIII ст. Заголовок: „Jus haereditas Perehynska [a duce Leone]".

Опубл.: Chodykiewicz, p. U—X; Петрушевич. О галицких епископах.., с. 145—149; AGZ, t. I, s. 96, N 60; Щапов, с. 194—195.

Переклад

Стефан, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії та ін., князь Трансільванії.

Сповіщаємо цим нашим листом усім і кожному зокрема, кому це потрібно, що покладений перед нами преподобним отцем львівським і галицьким владикою Гедеоном Балабаном давній лист Лева, сина короля Данила, з підвішеною на шовковому шнурку пошкодженою печаткою, або

правильніше, відтиском печатки, що містить окремі пільги, надані цим князем Левом галицькій церкві грецького обряду та її митрополитові Григорію, а також юрисдикцію над своїми людьми, тобто кліром та слугами, які у цьому листі докладно описані. Нас просили, від імені названого владики, щоб цей лист, який через давність став пошкоджений, обновити та нашою владою удостоїти схвалення і підтвердити. Той [лист] із слова в слово такий [..]

І ми, король Стефан, прийнявши це ласкаво і з милістю, повністю задовольнили це прохання і наказали, щоб цей лист був відновлений у зв'язку зі своєю давністю. Даним [листом] ми відновлюємо його і все, що в ньому записано, а оскільки він підтверджений своїм застосуванням [у житті], не суперечить засадам загального права, ми його апробуємо, схвалюємо і затверджуємо та визнаємо міцним і непорушним у всіх своїх пунктах та даних і його сила повинна бути збережена навіки.

Для більшої вірогідності цього ми підписались своєю рукою і наказали підвісити королівську печатку.

Дано у Варшаві на загальному сеймі, останнього дня січня 1581 року, на п'ятий рік нашого панування.

Стефан, король, рукою власною.

Петро Тиліцький.

Текст грамоти старопольською мовою

Stephan z łaski Bożej król polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, inflantskie, godskie [!], wielki książe zamorskie [!].

Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tym nalezy, wszem wobec i kazdemu z osobna, pokładano przed nas przez wielebnego ojca Hedyona Bałabana władykę lwowskiego i halickiego list stary Leona syna krola Daniela, mając pieczęć przywieszoną albo wyciśnioną, na jedwabie wiszącą, opiewający pozwolenia niektore przez tego książecia Leona cerkwi halickiej nabożenstwa greckiego, i metropolitowi Grzegorzemu uczynione, i jurysdykcyją w porządku ich ludzi, to jest cerkwi sprawców i sług co w tym liście obszyrnie jest napisano. I proszono nas imieniem wyz mianowanego władyki, aby ten list, ze dla dawności zdał sie byc ku zepsowaniu, odnowili i aby powazność nasza approbowali i konfirmowali. A ten tedy list słowo od słowa tak się w sobie ma. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича українською мовою, див. у цьому ж виданні III, № 18].

My tedy król Stephan przyjąwszy to łaskawie i dobrotliwie dosyć uczynili prozbie ich list dla dawności jego odnowic kazaliśmy i odnowimy tenże przez teraźniejszy i cokolwiek w nim jest, i toż kolwiek jest komprobowany jako spośob prawa pospolitego dopuszcza, approbujemy, weryfikujemy i konfirmujemy i uznawamy go być za mocnego we wszelakich punktach jego i kondycyjach i moc jego ma trwać wiecznymi czasy.

A dla lepszej wiary ręką naszą podpisaliśmy się i pieczęć królewską przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w Warszawie, na sejmie walnym, ostatniego dnia miesiąca ianuarii roku piątego.

Stephanus rex.

Pet[rus] Tilicki.

Рук.: Списки — 1. НБУ. Ін-т рук., ф. 18, оп. 1, спр. 29, арк. 1—2. Запис кінця XVI ст., створений, очевидно, на основі латинського оригіналу 1581 р. 2. Там само, ф. Києво-Софійський собор, № 367/376, арк. 17—18. Запис 1630—1631 рр. у копарії документів Петра Могили, створений на основі підтвердного документа короля Сигізмунда III, виданого у Варшаві 1 жовтня 1592 р.

№ 66

1582 р., жовтня 18. Варшава.— Польський король Стефан на прохання перемишльського земського судді, шляхетного Йоана Яскманицького призначає комісію для обстеження і можливого відновлення та визнання спалених „найдавніших родинних привілеїв як князя Лева, так і найясніших королів польських" на села Боляновичі й Гориславичі та ліс Радохонь

Stephanus, dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Masoviae, Samogitiae [hae]res princeps Transilvaniae.

Generosis Stanislao Drohoiowski a Drohoiow Praemislien(si), Joanni Fredro de Pleschowiczi Sanocen(si) castellanis, Paulo Korythko de Pohorcze subcamerario, Joanni Borathinski de Borathin vexillifero, Valentino de Fredro de Pleszowicze pocillatori, Martino Krasziczki de Szieczin tribuno, Alberto Liutoslawski gladifero terrestribus Praemislien(sibus), Georgio Fredro de Pleszowicze, tribuno Samborien(si), Kiliano Drohoiowski a Drohoiow

contributionu(m) in Terris Praemislien(si) et Sanocen(si) exactori, Stephano Fredro de Pleszowicze, Mathaeo Dunkowski. Fidelibus nobis dilectis gratiam n(ost)ram Regia(m).

Generosi fideles nobis dilecti, conquaestus est apud nos, non sine dolore maximo, generosus Joannes Jaskmaniczki notarius t(e)r(rest)ris Praemislien(sis) de calamitate ac infausto suo casu, qui eum anno superiore in festo sanctoru(m) Simonis et Judae ap(osto)lorum afflixit. Quod nimiru(m) domus seu curia in villa Bolanowicze ipsius haereditaria exorto subito quodam incendio penitus cum universa suppellectili rebusque ac facultatibus ipsius omnibus conflagravit et quod magis dolendu(m) sit privilegia ipsius vetustissima, tam ducis Leonis, quam etiam serrenissimorum olim Poloniae Regum antecessorum n(ost)rorum, super villas Bolanowicze et Horislawicze, ac sylvam Radochon haereditaria ipsius bona nec no(n) l(itte)ra, quibus limites bonoru(m) eorundem in sylva Radochon ac a vicinis undiquaque bonis continebantur, aliaque multa documenta eodem incendio conflagraru[n]t. Quo in casu, cum nullu(m) aliud remediu(m) relictum sibi esse videret, quam quod legibus publicis ad casus eiusmodi infaustos est comparavu(m), hoc est ut in locum eorundem combustoru(m) privilegioru(m) nova alia a nobis impetraret facta igitur secundum praescriptu(m) ac sententia Regni statutorum protestatione solenni ad acta castren(sia) Praemislen(sia) in multoru(m) dignitarioru(m), officialiu(m) ac nobilitatis praesentia de combustis privilegiis iisdem in eo demu(m) Varschouien(si) g(e)n(er)ali Regni Conventu de illorum renouatione nobis supplicavit.

Cuius supplicationis nos aequam uti par est in tam acerbo praesentium eius casu rationem habenda nobis esse putavimus. Ac ut plenius et exactius de re tota constari nobis posset, quae nam videlicet fuerint illa privilegia, quorum petit innovationem, a quo profecta et quid complectebantur, totu(m) hoc negotiu(m) examenque ac inquisitionem de privilegiis iisdem fid[elitatibus] quarum integritas atque fides nobis perspecta est co(m)mittendu(m) esse duximus co(m)mittimusque l(itte)ris hisce nostris, mandates ut cum iuditia t(e)rr(estr)ia Praemisliae celebrabuntur fid[elitatibus] vestrae negocii ac inquisitionis istius causa eo conveniant in que pr[aese]ntia iuditii hoc ipsum examen et

inquisitione(m) de privilegiis combustis institua(n)t, diligenter a singulis quibusque testibus onere conscientiae deiunctis percunctando et exquirendo quid de privilegiis iisdem cognitum habea(n)t, quae fuerint, a quo concessa, quid in illis continebatur et quomodo combusta. Quae quidem omnia posteaquam ea qua par est diligentia investigaverint, inscriptu(m) autenticu(m) refera(n)t. Ac ad extremu(m) juramentum corp(or)ale in eiusdem juditii t(e)r(rest)ris pr(aese)ntia ac consessu a praefato Joanne Jaskmaniczki exigant, quo comprobet vere ea ipsa privilegia quoru(m) innovationem petit, hoc quo sup(ra) dictum est tempore incendio absumpta esse, et quod de contentis eorundem privilegioru(m) vero, sincere et fideliter o(mn)ia retulisset, ac ab aliis referri curavisset ea vero o(mn)ia. Ubi hac uti praemissum est ratione a fid[elitatibus] v(est)ris curata et inscriptu(m) autenticu(m) relata fuerint ad nos deinde a fid[elitatibus] vestris remittantur, ut quid deinceps in eo negotio agendu(m) nobis sit informare inde possimus. Factura pro g(rat)ia nostra unius, duoru(m) triumve aut quattuor vestrum absentia non obstan(da).

Datum Varschouiae in Conventu Regni g(e)n(er)ali die decima octava mensis Octobris correctionis anno dom(in)i M° D° LXXX secunda. Regni vero nostri septimo.

Ex com[m]issione sac(rae) Regiae m(aiesta)tis, m(anu) propria Petrus Thyliczki.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 155, арк. 392—394. Запис у складі облятованого у 1606 р. в Перемишльських земських книгах акта комісії для обстеження справи втрат документів з датою 23 січня 1583 р., Перемишль. Див. у цьому ж виданні с. 921. Заголовок: „Oblata litterarum privilegii ac granitierum super bona villae Bolanowicze servien(tium) ex parte generosi Joannis Jaszkmaniczki de Jaskmanicze notarii Terrae Praemislien(sis)".

Переклад

Стефан, з ласки Божої король польський, великий князь Литви, Русі, Мазовії, Жмуді, пан [і] володар Трансільванії.

Шляхетним Станіславові з Дрогоєва Дрогойовському, перемишльському, Йоану з Плешович Фредрові, сяноцькому · каштелянам; Павлові з Погірців Коритку, підкоморію; Йоану з Боратина Боратинському, хорунжому; Валентинові з Плешович Фредрові, чашнику; Мартинові з Сєціна Красицькому, войському; Альбертові Лютославському, мечнику —

земським перемишльським; Георгію з Плешович Фредрові, самбірському войському; Кіліянові з Дрогоєва Дрогойовському, збирачеві податків Перемишльської і Сяноцької земель; Стефанові з Плешович Фредрові, Матею Дунковському, вірним і милим нам — наша королівська ласка.

Шляхетні, вірні й милі нам! Поскаржився перед нами не без великого жалю шляхетний перемишльський земський суддя Йоан Яскманицький на удар і нещасливий випадок, що спіткав його минулого року на день святих апостолів Симеона та Юди. А саме: що його спадковий дім чи двір у селі Боляновичах дощенту згорів у пожежі, яка раптово спалахнула, з усім хатнім начинням і статками, а що найприкріше — у цій же пожежі загинули всі його найдавніші родинні привілеї як князя Лева, так і найясніших королів польських, наших попередників, на села Боляновичі й Гориславичі та на ліс Радохонь, а також охоронні листи на потвердження границь цих маєтків і лісу Радохонь від сусідніх володінь і чимало інших документів. Отже, в цій ситуації, не знаходячи для себе іншої ради, ніж та, що встановлена цивільним правом для подібних нещасних випадків, а саме — щоб ми замість спалених привілеїв на його прохання видали йому інші нові, він, згідно з приписами й суттю коронних статутів, у присутності багатьох уповноважених осіб, урядників і шляхти офіційно заявив про спалені привілеї до перемишльських гродських книг, а потім клопотався перед нами на Варшавському генеральному коронному сеймі про їх відновлення.

Ми ж вирішили, що таке клопотання слід визнати слушним, як і годиться у подібному сумному випадку. Але щоб він зміг детальніше і вичерпніше представити нам усю справу, тобто, що це за привілеї були, відновлення яких він просить, ким видані і що містили, ми наказуємо й доручаємо цим нашим листом, щоб ваші вірності, чия тверда відданість нам добре відома, провели розслідування й зважили дану справу про ці привілеї. Отже, наказуємо, щоб ваші вірності зібралися на чергові збори Перемишльського земського суду для слухання даної справи і у присутності суду провели розслідування і зважили питання про спалені привілеї, ретельно розпитавши й перевіривши кожного свідка, залученого до зізнань, що йому відомо про ці привілеї, якими вони були, ким надані, який зміст у собі містили, як саме згоріли. І після того, як усе потрібне буде досліджене з однаковою ретельністю, слід скласти автентичний запис, а на завершення прийняти від названого Йоана Яскманицького в присутності і за згодою цього ж земського суду тілесну присягу, якою він підтвердить, що дійсно ті привілеї, відновлення яких він домагається, згоріли під час пожежі так, як мовилося раніше, і що він переказав їх зміст цілком вірно, щиро й правдиво і простежив, щоб і інші переказували саме так. І коли в такій послідовності, як наказано вище, вашими вірностями все буде організоване й викладене в автентичному записі, нехай потім ваші вірності перешлють його до нас, щоб ми могли вирішити, яким чином нам слід завершити дану справу.

Відсутність одного, двох, трьох чи чотирьох із вас хай не перешкоджає, за нашим дозволом, виконанню [наказаного].

Діялось у Варшаві на генеральному коронному сеймі, на 8-й, виправлений, [згідно з новим календарем], день місяця жовтня, року Божого 1582, на сьомий рік нашого панування.

За дорученням його священної королівської величності, рукою власною Петро Тилицький.

№ 67

1583 р., січня 23. Перемишль.— Королівська комісія визнає спалення листів і привілеїв, що належали перемишльському земському судді, шляхетному Йоанові Яскманицькому, в тому числі й „листів найяснішого князя Русі Лева", бере у нього присягу і повідомляє королю для остаточного вирішення справи на генеральному сеймі

Quemadmodum sacra m(aies)tas Regia in conventu Regni g(e)nerali Varschawiae proxime celebrato ad iustam postulatione(m) generosi Joannis Jaskmaniczki notarii T(er)rae Praemislien(sis) villarum Bolanowicze et Horislawicze haeredis generosis Stanislao Drohoiowski a Drohoiow Praemislien(si), Joanni Fredro de Pleszowicze Sanocen(si) castellanis, Paulo Korithko de Pohorcze subcamerario, Joanni Borathinski de Borathin vexillifero, Valentino Fredro de Pleszowicze pocillatori, Martino Krasziczki de Szieczin tribuno, Alberto Liutoslawski gladifero terrestribus Praemislien(sibus), Georgio Fredro de Pleszowicze tribuno Samborien(si), Kiliano Drohoiowski a Drohoiow contributionu(m) in Terris Praemislien(si) et Sanocen(si) exactori, Stephano Fredro de Pleszowicze, Mathaeo Dunkowski l(itte)ras suas commissionis ratione per eos facien(dae) examinis et inquisitionis de conflagratione et qualitate lit(t)eraru(m) privilegioru(m)que ipsius certorum una cum domo sive curia eius villae Bolanowicze combustorum mittere eosdemque co(m)missarios negotiu(m) infrascriptu(m) expediciu(m) hisce suis l(itte)ris ad praesentia juditii Ter(restri)s Praemislien(sis) condescendari et deputari dignata erat iuxta copiam cuiusmodi lit(t)eraru(m) commissionis verba in haec sonantis. [Далі подано текст документа короля Стефана з датою 18 жовтня 1582 р., див. у цьому ж виданні IV, № 65].

Itaque nos Joannes Fredro de Pleszowicze, castellanus Sanocen(sis), Pavlus Korythko de Pohorcze, subcamerarius, Joannes Borathinski de Borathin vexillifer, Valentinus Fredro de Plessowicze pocillator, Martinus Krasziczki de Szieczin, tribunus, Albertus Liutoslawski, gladifer t(e)r(rest)res Praemislien(ses), Georgius Fredro de Pleszowicze, tribunus Samborien(sis); Kilianus Drohoiowski a Drohoiow contributionum in Terris Praemislien(si) et Sanocen(si) exactor, Stephanus Fredro de Pleszowicze, Mathaeus Dunkowski co(m)missarii per sacram m(aiesta)tem Regiam dati et deputati eisdem l(itte)ris co(m)missionis pro debita reverentia satisfacien(dae) Praemisliam pro pr(aese)ntibus termi(ni)s t(e)r(rest)ribus Praemislien(sibus) ad locum residen(di) juditii T(e)r(rest)ris Praemislien(sis), cui praesidebat generosus Valentinus Orzechowski judex, Hieronimus Chmielieczki, subiudex T(e)r(rest)ris Praemislien(sis) nec no(n) Victorinus Kowalski, subdelegatus notariatus T(e)r(rest)ris Praemislien(sis), ab eodem Joanne Jaskmaniczki in locum offitii sui in nostri pr(aese)ntia institutus, venien(tes) tenore pr(aese)ntium universis et singulis harum notitia(m) habitur(is) significamus.

Quomodo ad postulatione(m) memorati Joannis Jaskmaniczki no(ta)rii T(e)r(rest)ris Praemislien(sis) una cum praedictis officialibus juditii T(e)r(rest)ris Praemislien(sis) iurisdictione(m) n(ost)ram co(m)missarialem, una cum praeno(m)i(n)atis officialibus juditii Terrestris Praemislien(sis) nobis assidentibus fundavimus, ac eandem per ministerialem Regni g(e)n(er)alem providum Albertum Szocha de subcastro Praemislien(si) publicari procuravimus ipsumque praefatu(m) Joannem Jaskmaniczki ad supracensita(m) probationem l(itte)rarum privilegioru(m)que iux(ta) continentia praeinsertaru(m) l(itte)rarum co(m)missionis admisimus.

In primis itaque dictus Joannis Jaskmaniczki reproduxit cora(m) nobis copiam lit[t]eraru(m) ser(enissi)mi olim Leonis ducis Russiae donationem perpetuam villae Bolanowicze cum sylva Radochon antecessori suo concessaru(m) in se continen(tium) quorum originale autenticu(m) sub sigillo eiusdem olim ducis sibi combustum esse dixit tenoris huiusmodi. [Далі подано текст грамоти князя Лева, див. у цьому ж виданні III, № 22; акти розме-

жування села Болянович та згадки про них з 1577 і 1578 р.; документ короля Сигізмунда I з датою 11 листопада 1542 р., який підтверджує документ старости Руської землі Оти Пілецького з датою 1352 р.; зізнання свідків і присяга Йоана Яскманицького про втрату документів, останню див. у цьому ж виданні IV, № 67].

Nos itaque commissarii per sacram Regiam m(aiesta)tem dominum nostrum clementissimu(m) ad negotiu(m) huiusce inquisitionis ut praemissum est legitime deputati suscepto eius(mo)di jurame[n]to praenominati Joannis Jaskmaniczki notarii Terrestris Praemislien(sis) ac testiu(m) sup(ra) denominatoru(m) de positionibus diligenter examinat(orum) eoque facto lit[t]eris praeinsertis commissionis sacrae Regiae m(ajesta)tis ad debitam executionem deductis, ea omnia prout coram nobis acta sunt praesentibus nostris lit[t]eris fideliter annotari et describi curavimus, ac pro munere nobis iniuncto sacrae Regiae m(ajesta)ti domino nostro clementissimo referimus negotiumque hoc totum iuxta demandata nobis facultatem ad eandem serenissima(m) Regiam m(ajesta)tem pro conventione Regni generali proxime ubicunque locorum percelebran(do) ad facien(dum) et statuen(dum) per suam Regiam m(ajesta)tem in eo negotio id quod iuribus Regni ac clementia ipsius Regiae m(ajesta)tis consentaneum visu(m) fuerit remittemus praesentibusque remittimus.

Harum testimonio l(itte)rarum quas manibus nostris subscripsimus ac sigillis propriis obsignavimus.

Actum Praemisliae in celebratione terminorum Ter(rest)rium Praemislien(sium) feria tertia post festum sanctae Agnetis virginis proxima, anno Domi(ni) millesimo quingentesimo octuagesimo tertio.

Joannes Fredro de Pliszow, castellanus Sanocen(sis), manu propria; Pawel Korithko, podkomorzy Ziemie Przemyskiey, reką; Jan Borathinsky, chorązy Z(iemi) Prze(myskiey), reką; Marczin Krasziczki w(ojski) P(rzemyski), reką szwą; Albertus Lutoslawski, gladifer Terrae P(rzemisliensis); Kilian Drohoiowsky, podkomorzy Z(iemi) P(rzemyskiej), reką; Mathaeus Dunkowski, manu propria.

Ex co(m)missione sac(rae) Regiae m(aiesta)tis m(anu) propria Petrus Thyliczki.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 155, арк. 392, 394—395, 403. Облята Перемишльського ґродського суду від 1616 р., складена на основі підтвердного документа короля Стефана, виданого у Варшаві 25 лютого 1585 р. Заголовок: „Oblata litterarum privilegii ac granitierum super bona villae Bolanowicze servien(tia) ex parte generosi Joannis Jaszkmaniczki de Iaskmanicze notarii Terrae Praemislien(sis)".

Переклад

Священна королівська величність на останньому Варшавському генеральному коронному сеймі на законне клопотання шляхетного перемишльського земського писаря, дідича сіл Боляновичі й Гориславичі Йоана Яскманицького удостоїлась послати комісарський лист шляхетним — Станіславові з Дрогоєва Дрогойовському, перемишльському, Йоану з Плешович Фредрові, сяноцькому — каштелянам; Павлові з Погірців Коритку, підкоморію; Йоану з Боратина Боратинському, хорунжому; Валентинові з Плешович Фредрові, чашнику; Мартинові з Сєціна Красицькому, войському; Альбертові Лютославському, мечнику — земським перемишльським; Георгію з Плешович Фредрові, самбірському войському; Кіліянові з Дрогоєва Дрогойовському, збирачеві податків Перемишльської і Сяноцької земель; Стефанові Фредрові з Плешович, Матею Дунковському Цим листом їх зобов'язано з'їхатись на депутацію до Перемишльського земського суду, щоб дослідити й зважити нижчеописану справу про пожежу і дійсний характер листів і привілеїв [Яскманицького], які згоріли разом з його домом чи двором у селі Боляновичах. У копії згаданий комісарський лист звучить так [...]

Отже, ми, Йоан з Плешович Фредро, сяноцький каштелян; Павло з Погірців Коритко, підкоморій; Йоан з Боратина Боратинський, хорунжий; Валентин з Плешович Фредро, чашник; Мартин з Сєціна Красицький, войський; Альберт Лютославський, мечник; Георгій з Плешович Фредро, самбірський войський; Кілян з Дрогоєва Дрогойовський, збирач податків Перемишльської і Сяноцької земель; Стефан з Плешович Фредро, Матей Дунковський — земські перемишльські; комісари, призначені й депутовані комісарським листом його королівської величності, виконуючи його з належною поштивістю, з'явилися до Перемишля на теперішні перемишльські земські збори на місце засідання Перемишльського земського суду, очолюваного шляхетним Валентином Ожеховським, суддею, Єронімом Хмелецьким, перемишльським земським підсудком, і Вікторином Ковальським, котрого Йоан Яскманицький уповноважив у нашій присутності замість себе на уряд перемишльського земського писаря. Ми, [коміс-

сари], повідомляємо даною заявою усім і кожному, хто виявить бажання про це знати, що ми на вимогу згаданого перемишльського земського писаря Йоана Яскманицького разом з вищепоменованими урядниками Перемишльского земського суду, при нас присутніми, проголосили свою комісарську юрисдикцію і наказали розпублікувати це через генерального возного Королівства обачного Альберта Соху [Шоху?] з перемишльського підзамча, і, згідно, зі змістом згаданого комісарського листа, допустили Йоана Яскманицького до призначеної апробації листів і привілеїв.

Названий Йоан Яскманицький спочатку пред'явив у нашій присутності копію листа найяснішого князя Русі Лева, надану його предкові, яка містить у собі довічну дарчу на село Боляновичі з лісом Радохонь. Її автентичний оригінал з печаткою вказаного князя, як заявив [Яскманицький], згорів. Зміст такий [...]

А тому ми, комісари, законно депутовані, як уже було сказано, його королівською величністю милостивим паном нашим до розслідування цієї справи, після того, як прийняли присягу названого пермишльського земського писаря Йоана Яскманицького і притягнутих до законного слідства вищепоменованих свідків, яких ретельно розпитали про справу, даємо розпорядження, належно виконуючи згаданий комісарський лист його королівської величності, щоб усе, що перед нами діялось, і про що й доповідаємо, було правильно занотоване й описане в цій нашій заяві, виконуючи покладений на нас обов'язок, його королівській величності милостивому панові нашому. Отже, ми передамо й цією заявою передаємо всю згадану справу, як і було нам доручено, до рук найяснішого королівського маєстату для остаточного вирішення на генеральному коронному сеймі найближчого скликання так, як здасться його королівській величності згідним із законами королівства й милосердям королівського маєстату.

На підтвердження цього листа ми підписали його нашими руками й засвідчили власними печатками.

Діялось у Перемишлі під час перемишльських земських рочків, третього дня відразу після свята святої Діви Агнеси, року Божого 1583.

Йоан Фредро з Плешович, сяноцький каштелян, рукою власною; Павло Коритко, підкоморій Перемишльської землі, рукою [власною]; Йоан Боратинський, хорунжий Перемишльської землі, рукою [власною]; Мартин Красицький, перемишльський войський, своєю рукою; Альберт Лютославський, мечник Перемишльської землі; Кіліян Дрогойовський, підкоморій Перемишльської землі, рукою [власною]; Матей Дунковський, рукою власною.

За дорученням його королівської величності, рукою власною Петро Тиліцький.

№ 68

1583 р., не пізніше січня 23. Перемишль.— *З присяги перемишльського земського судді, шляхетного Йоана Яскманицького, складеної перед королівською комісією у справі втрати наданих князем Левом і старостою Руської землі Отою Пілецьким дарчої і розмежувальної грамоти на село Боляновичі та ліс Радохонь*

Qua quidem testimonia ut praemissum est inducta idem ipse Joannes Jaskmaniczki suplendo iurique comuni ac praeinsertis lit[t]teris sacrae Regiae M(aiesta)tis satisfacien(do) in pr(aese)ntia nostra iurame(n)tu(m) corporale in hac rota praestitit:

„Isz mi listh wieczny przesz Lwa xiąze na wiesz Bolanowicze niejakiemu Piotrowi Surmie przodkowi memu y z liaszem Radochoniem dany y sluzaczy taki jakiego przepisz ukazalem, z dworem mojem w Bolanowiczach zgorzal, takze tesz y drugi listh graniczny przesz slawnej pamieczi krolia Je(g)o M(os)czi Zigmunta Starego konfirmowany pod tytulem y pieczęczią Othy Pilieczkiego, starosthy wszystkiej Ziemie Ruskiej, ktorym the wiesz Bolanowicze od Krukienicz, Ritarowicz, Rogozna y od Radochoniecz przodek moj Kuzma Surmicz rozgraniczyl, jako then listh w te szlowa spisany szam w sobie i essentiey swey w akczie granicznem wsi moiey Bolanowycz y z Radochonczami opisany iesth w thenze czasz zgorzal, tak mi panie Boze w troiczy iediny pomosz".

Рук.: Місцезнаходження оригіналу присяги не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 155, арк. 402—403. З обляти акта королівської комісії, внесеного у Перемишльські ґродські книги 1606 р. Заголовок: „Oblata litterarum privilegii ac granitierum super bona villae Bolanowicze servien(tium) ex parte generosi Joannis Jaszkmaniczki de Jaskmanicze notarii Terrae Praemislien(sis)".

Опубл.: Prochaska. Dokument graniczny.., s. 52.

Переклад

Після того, як були записані свідчення, про які йшлося раніше, сам Йоан Яскманицький, підкоряючись загальноприйнятому праву і виконую-

*Місце і дата складання документа подані на основі акта королівської комісії з датою 23 січня 1583 р., у який він включений. Див. у цьому ж виданні с. 921

чи згадане розпорядження королівського маєстату, склав у нашій присутності тілесну присягу такої форми:

„Як згоріла разом з двором моїм у Боляновичах довічна грамота, точно така, як у пред'явленій мною копії, надана князем Левом якомусь Петрові Сурмі, моєму предкові, на село Боляновичі та ліс Радохонь, і як тоді ж згорів другий лист, межовий, під титулом і печаткою старости всієї Руської землі Оти Пилецького, підтверджений славної пам'яті королем Сигізмундом Старим, у якому мій предок Кузьма Сурмич розмежував це село Боляновичі з Крукеничами, Ритаревичами, Рогізним і Радохонцями, записаний тими ж за формою й змістом словами, що і в межовому акті мого села Болянович з Радохонцями,— так помагай мені, Господи Боже, єдиний у Трійці".

№ 69

1585 р., лютого 25. Варшава.— Польський король Стефан визнає втрату спадкових документів перемишльського земського судді, шляхетного Йоана Яскманицького і на основі рішення спеціально створеної ним комісії їх відновлює і підтверджує, в тому числі й „лист князя Лева" на село Боляновичі разом із лісом Радохонь

Stephanus dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhiniae, Podlachiae, Livoniaeque [hae]res nec no(n) princeps Transylvaniae.

Significamus his l(itte)ris nostris quorum interest universis et singulis earum notitiam habituris expositum est nobis no(m)i(n)e generosi Ioannis Iaskmaniczki, notarii t(er)r(est)ris Praemislien(sis) de calamitate ac infausto suo casu, qui no(n) multo anteacto tempore ipsum perculsit quod domus seu curia in villa Bolanowicze ipsius hae(re)ditaria ex orto subito quoda(m) incendio penitus cum universa suppellectili rebusque ac facultatibus ipsius omnibus conflagraret privilegiaque ipsius vetustissima tam ducis Leonis qu(am) etia(m) serenissimoru(m) olim Poloniae Regum antecessoru(m) n(ost)rorum super villas Bolanowicze et Horislawicze ac sylvam Radochon hae(re)ditaria ipsius bona, tum et l(itte)ra quibus limites bonorum eorun(dem) in sylva Radochon et a vicinis undiquaque bonis continebatur eodem incendio absumpta sint. In quo casu ut huic tantae iacturae mature occur-

reret cum qui legibus publicis ad infaustos eiusmodi casus descriptus et secutus est modum hoc est iuxta praescriptu(m) ac sententia Regni statutoru(m) solenniter ad acta castren(sia) Praemislien(sia) in multoru(m) dignitarioru(m), officialiu(m) ac nobilitatis pr(aese)ntia de combustis hisce privilegiis protestatus est postmodu(m)que in proxime tra(n)sacto Regni Conve(n)tu, de illoru(m) renovatione nobis supplicauit.

Cuius quidem supplicationis illius et si dignam et aequam rationem habenda(m) nobis esse putavimus, tamen ut plenius et exactius de re tota constari nobis posset quae nam videlicet fuerint illa privilegia, quorum petit innouationem, a quo profecta et quid complectebantur, prius de hoc negotio toto i[i]sque privilegiis diligentem examinatione(m) inquisitionemque facienda(m) esse nobis existimauimus eiusque inquisitionis negotiu(m) in praetacto proxime praeterito Conventu, nonnullis co(m)missariis nostris demandaveramus. Quod manus per nos iniunctu(m) rite ac legittime suoque modo perfeceru(n)t et executi sunt sufficientissimisque testimoniis et documentis de iis privilegiis cognoveru(n)t, nobisque ad pr(aese)ntia publica Regni Varschavien(sia) comitia authentico suo scripto retuleru(n)t. Quem quidem illoru(m) commissionis actum, quo ad comprobanda(m) rem omnem existimavimus necessariu(m) esse praesentibus hisce nostris inserendu(m) putavimus eiusque tenor de verbo ad verbu(m) sequitur estque talis. [Далі подано текст акта королівської комісії для обстеження і відновлення втрачених документів Й. Яскманицького, див. у цьому ж виданні III, № 66].

Nos itaque Stephanus rex supplicationis eiusdem generosi Ioannis Jaskmaniczki notarii terrestris Praemislien(sis) benignam habentes rationem praesentium cum et omnes terraru(m) nuntii in hisce publicis Regni Conv(en)ciis congregati hoc nomine pro eo ad nos interce(s)sisse(n)t eas lit[t]eras combustas quarum rescripta coram commissariis prout apparuit ex actu ipsorum co(m)missariali superius inserto reproduxerat, hoc est lit[t]eras Leonis ducis, quibus villa(m) Bolanowicze una cum sylva Radochon cuidam Petro Surma antecessori eiusde(m) generosi Joannis Jaskmaniczki in jus perpetuu(m), concesserat, item

et alteras lit[t]eras Othonis Pilieczki capitanei Terraru(m) Russiae confirmatas per serenissimu(m) olim regem Sigismundu(m) nostru(m) antecessorem, continentes in se limites seu granities inter villam praedictam Bolanowicze et inter villas Krukienicze, Rytarowicze, Rogozno et Radochoniecz renovamus, approbamus et confirmamus, pronuntiamusque autenticas illas et legittimas esse perpetuo ac in aevum suumque robur et pristina(m) fidem tanque prioribus illis quae combusta sunt sine ulla dubitatione adhiberi debere decernimus praesentibus l(itte)ris, omnibusque quoru(m) interest aut interesse poterit denuntiantes mandamus ut eas pro legittimis autenticisque habeant haberique ab aliis curent.

In quorum fidem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo Regni nostri munire mandavimus.

Datum Warschoviae in Conventione Regni generali, die vigesima quinta mensis Februarii, anno domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, regni vero nostri anno nono.

Stephanus rex.

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 155, арк. 390—392, 403—404. Облята Перемишльського ґродського суду від 1616 р. Заголовок: „Oblata litterarum privilegii ac granitierum super bona villae Bolanowicze servien(tium) ex parte generosi Joannis Jaszkmaniczki de Jaskmanicze notarii Terrae Praemislien(sis)".

Переклад

Стефан, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Мазовії, Жмуді, Київщини, Волині, Підляшшя, пан Лівонії і володар Трансільванії

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного, кого стосується і хто виявить бажання про це знати, що шляхетний перемишльський земський писар Йоан Яскманицький доповів нам про лихо і нещасний випадок, який спіткав його незадовго перед цим, а саме, що його спадковий дім чи двір у селі Боляновичах доценту згорів у пожежі, яка раптово спалахнула, з усіми хатніми речами та статками, і що в цій же пожежі загинули всі його найдавніші родинні привілеї як від князя Лева, так і від найясніших королів польських, наших попередників, на села Боляновичі й Гориславичі і на ліс Радохонь, а також охоронні листи на ствердження меж цих маєтків і лісу Радохонь від сусідніх володінь. Отже, в цій ситуації, щоб

вчасно запобігти такій великій втраті саме так, як описано й передбачено цивільним правом для подібних нещасних випадків, він, згідно з приписами й суттю коронних статутів, у присутності багатьох уповноважених осіб, урядників і шляхти офіційно заявив про спалені привілеї до перемишльських ґродських актів, а потім клопотався перед нами на останньому коронному сеймі про їх відновлення.

Ми ж вирішили, що хоч і слід визнати справедливість і слушність такого клопотання, одначе для того, щоб він зміг детальніше і вичерпніше представити нам усю справу, тобто, що це за привілеї були, відновлення яких він просить, ким видані і що містили, ми постановили попередньо ретельно розслідувати й зважити дану справу про згадані привілеї і доручили на минулому сеймі визначеним нами комісарам учинити її попередній розгляд. Вони ж виконали доручене нами відповідним чином, законно і в належному обсязі, дослідивши якнайповніше свідчення і документи про ці привілеї, про що й доповіли нам своєю автентичною заявою публічно на Варшавському коронному сеймі. А тому ми, вважаючи, що вся ця справа гідна потвердження, наказали цим нашим листом прийняти до запису їх комісарську заяву, зміст якої наводиться дослівно так [.]

Отже, ми, король Стефан, милостиво визнаючи цим самим слушність клопотання шляхетного перемишльського ґродського писаря Йоана Яскманицького і враховуючи, що всі посли земель, зібрані на даному державному коронному сеймі, охоче поручилися за нього перед нами, відновлюємо, апробуємо й підтверджуємо ті спалені привілеї, копії яких, як випливає з наведеного комісарського акта, пред'явив у присутності комісарів, а саме: лист князя Лева, яким надано у вічну власність якомусь Петрові Сурмі, предку шляхетного Йоана Яскманицького, село Боляновичі разом з лісом Радохонь, а також інший лист старости руських земель Оти Пілецького, підтверджений найяснішим королем Сигізмундом, нашим попередником, яким окреслено межі й границі між названим селом Боляновичами й селами Крукеничами, Ритеровичами, Рогізним і Радохонцями. Також ми проголошуємо автентичність і законність [цих актів], визнаючи, що їх чинність навіки-віків без жодного сумніву мусить прирівнюватися колишній силі тих [документів], які згоріли, про що й оповіщаємо цим нашим листом усіх, кого це стосується чи стосуватиметься у майбутньому, наказуючи, щоб уважали їх за автентичні й законні і вимагали цього ж від інших.

На засвідчення того, що відбулося, ми підписалися нашою рукою й наказали скріпити нашою коронною печаткою.

Дано у Варшаві на генеральному коронному сеймі, місяця лютого 25-го дня, року Божого 1585, на дев'ятий рік нашого панування.

Стефан, король.

№ 70

1585 р., грудня 16. Луцьк.— Із зізнань королівського коморника Миколи Рокицького про пограбовані речі ризниці соборної церкви святого Івана в Луцьку, серед яких мав зберігатися **„привилєй головный великого кнꙗзꙗ“** *Любарта*

Ꙗ Миколаи Рокицкии· коморникъ єго к[о]р[олевское] м[и]л[ости]· сознаваю то симы моим листом· ижь бꙋдꙋчи мнє посланым· за розказаньєм и листомъ єго королєвскоє м[и]л[о]сти· на поданє и ꙋвꙗзанє владыцства луцкого и ѡстрозкого· велебному ѡтцу Кирилꙋ· єпископу туровъскому и пинскому· и кгдым церковь соборную в замку вышнемъ Луцкомъ спицовалъ и єго милости· теперешнему єпископу луцкому и ѡстрозкому· подавалъ· ѡповедали мнє протопопа· попы и все дꙋховенство тоє церкви соборноє· иж· по смерти Иѡны Красенского· вл[а]д[ы]ки луцкого· пани Василеваꙗ Борзобогатаꙗ Красенскаꙗ· секретароваꙗ єго королевскоє м[и]л[о]сти· невестка того владыки луцкого зешлого· из сынами своими Констентином а Василемъ Красеньскими· бꙋдꙋчи при смерте владычнеи· взꙗвши до рꙋкъ своих рызницꙋ из серебромъ церковнымъ· и ꙋберы єпископъскими· и скрыню с привильꙗми· по смерти того владыки· взꙗли· то єсть· с тоє скрыни всѣ привильꙗ першихъ господарей хрестиꙗньских· королей полскихъ великих к[н]ꙗзей литовских и русских и иных к[нꙗ]зей· п[а]новъ· фꙋндꙋшы на церкви и на вси именꙗ· до тоє церкви соборноє належачиє· и сребро и книги церковные побрали· меновите взꙗли: привилей головный великого кнꙗзꙗ Люборта на церковь соборнꙋю светого Иѡна Богослова· который тꙋю церковь соборнꙋю фундовалъ· гдеж и гробы єго· в той церкви· и тепер єст· и на двор єпископский· при той церкви лежачий в замкꙋ вышнем· привилей на Хорлупъ великого кн[ꙗ]зꙗ Швитригайла· привилей на церковъ мꙋрованꙋю светоє Катерины· привилей на церковъ мꙋрованꙋю светого Ꙗкова· привилей на Полонную· Ѡлешок Ѡстровокъ· привилей на Теремноє· привилей на Рожисча· привилей на замокъ на Жабче и приселки· привилей на Ѡдирады· привилей на Терньки и Сꙗдмерты· привилей на Счелепий· привилей на Дорогостаи Старыє· привилей на Медковь· привилей на Хрылево· привилей на Ставокъ под мелницою· привилей на именꙗ подѡстрозскиє· привилей на Колчинъ· привилей на село Клюки· А с церкви соборноє взꙗли кресть золотый

велики"• роботы велми коштовное везеное• с каменемъ дорогимъ• которы" стоꙗлъ тисечи золоты^х• каме" велики" дороги" из образꙋ Пречистое светое вынꙗли и взꙗли• и до Кгданьска продати ѡтослали• которого шацовано шесть сотъ талꙗро^в• Єва"гелие• сребро^м ѡправное з шма^лцомъ• велми коштовное• на паркгамене писаное• зовомое Катерининское• бь немъ многие фꙋндꙋшы вписаные• Книги тые побрано: Правила св[е]ты^х ѡтець на па^ркгамене• Пса^лтырѣ в де^ст• книгу четью ѡтече^скую• книгу Єфре^м• книгу Требникъ малы" у по^лде^ст• К тому• тое жь все дꙋховеньство це^ркви соборное Лꙋцкое и боꙗре того владыцства• и всѣ по^лданые люди старые• ѡповедали мне• ижь што замокъ былъ церковны" Хо^рлꙋпъ• нада"е в^еликого кн[ꙗ]зꙗ Швидрига"ла• в томъ замкꙋ было дель три ѡтливаны^х• а двѣ железныхъ• гаковниць два^лцать• ручниць пꙗтдесꙗтъ и ше^ст• и местечко Хо^рлупъ и села• к немꙋ прислꙋхаючые: село Покосчовь• село Бакори"• село Новоселыс[ка]• то пакъ де" тꙋю всю стрелбꙋ панъ Василе" Красеньски"• секрета^р з сыномъ Косте"тино^м с того замку побрали до свои^х имене" до Красного и до и"шихъ• И есче• змовившисꙗ и спрактыковавшисꙗ з некоторыми ѡсобами• кꙋ шкоде церкви божое• променꙗлы самъ Иѡна Красе"ски"• владыка луцко"• недавно зошлы"• бе^з ведомо^сти и позволеньꙗ нашого• всее капитꙋлы• чере^з сына с^воего Васильꙗ• и^х м[и]л[о]^сти• пано^м Радивиломъ• ѡ^тдалъ и променꙗлъ на дворець Фалимичи а село Иванчичи• и к томꙋ полторы тисечи золоты^х полски^х прида^ткꙋ• або барышꙋ• собе Василе" з сыно^м взꙗлъ• а тые де" селца з Фалимичами не стоꙗть и за половинꙋ замкꙋ и мѣста Хо^рлꙋпа и сель Хо^рлꙋпски^х• Тыежь ве^рхꙋ мененые попы и все дꙋховеньство це^ркви соборное лꙋцкое• кꙋ тому боꙗре и по^лданые того владыцства ѡповеда^ли• и^ж де" што замочокъ Жабче здавна епископии лꙋцкое належачи"• стрелбою и всꙗкою ѡбороною добре былъ ѡпатро" ѡ^т зошлыхь епископовь• то пакъ де" Иѡна Красеньски"• недавно бывши" епископъ• то^т замокъ церковны" Жабче• кромъ ведомости и позволеньꙗ нашого• за дочкою своею въ вѣни ѡ^тдалъ панꙋ Александрꙋ Жоравницкому• старосте бывшому луцкому• и с того замъкꙋ• з Жабча• взꙗлъ сынъ Иѡны Красеньского• владыки луцкого• Василе" Борзобогаты"• и з сынами своими Костентиномъ и Василъемъ• двѣ дѣла ѡ^тливаны^х и ѡ^тдали ѡдно дѣло панꙋ Гаврилу Бокѣю• сꙋ^ди земскому лꙋцкому• а другое дѣло ѡтдалъ панꙋ Александрꙋ Жоравницкому• зꙗтю своемꙋ• а три дѣла на свои именꙗ разобрали• и гаковниць пꙗ^тдесꙗ^т• и

рꙋчниць сто деветь• тꙋю стрелбꙋ при собе зоставили и скорыстовали• и замочокъ тот Жабче зꙗть владычин зобравши• до Блꙋдова перевозилъ• а с церкви мешое рожисцкое заложен светое пречистое взꙗли Евангелие• сребромъ ѡправное• и иншие книги и ѡбразы всѣ и зновъ и зо всим спустошили• же жадное речи в тон церкви не зоставили• А с церкви манастыра Дꙋбичского взꙗли книг четверы и два звоны болших• а два малыхъ зоставили• и чернцовь розогнали• келин ихъ побрали и до быту поѡтвозили• где попелы палили• а ѡт тоежь церкви• клепало железное взꙗвши• сокеры поковати казали• А кгдымъ списовалъ именьꙗ епископии Лꙋцкое• и гдем колвекъ• в которомъ именью былъ• тамъ• пришолчи до мене подданые тое епископии• ѡбтꙗжливе и плачливе мнѣ• посланъцꙋ его королевское м[и]л[о]сти• жаловали на панюю Ганнꙋ з Соколꙗ Васильевꙋю Борзобогатꙋю Красенскую• секретаровую его к[о]р[олевское] м[и]л[ос]ти• и на сынов ее п[а]на Констентина и пана Васильꙗ Василевичовь Борзобогатыхъ Красеньских• иж ѡни• по смерти Иѡны Красенского• владыки луцкого и ѡстрозского• великие шкоды и знисченье тым подданым церковнымъ починили и маетности их побрали• А такъ ꙗ• за жалобою полданых церковных• шкоды всѣ• меновите в кого што взꙗто• по смерти владычнен• списалъ• то есть• шкоды именьꙗ церковного Фалимич села: на имꙗ Мартина Ивановича взꙗла пани Василеваꙗ коров три с телꙗты• коз шестеронадцатеро• у Пилипа Ивановича взꙗли копу грошеи• у Ꙗцка Затꙋрецкого взꙗли баранов два• ꙋ Маска Мелника взꙗли барана и жита маць ѡсмъ• ꙋ Петра Кꙋцевича взꙗли сетен заꙗчих две• сажонъ по трыдцати• ꙋ Маска Мелника взꙗли сетен сажон по двадцати• ꙋ Ꙗска Кондратовича взꙗли барана и сермꙗгꙋ новꙋю• ꙋ Федка Сидковича взꙗли ѡвцꙋ• вепра и гусен шестеро• ꙋ Выгната Заика взꙗли баранов два• Шкоды села Сꙗдмерть: на мне ꙋ Грицка Годꙋна взꙗли коров трн с телꙗты• ꙋ Богдана взꙗли барана• ꙋ Федка Колышевича взꙗли сермꙗгу новꙋю• ꙋ Евтꙋха Лихевича* взꙗли баранов два• ꙋ Ивашка Бортниковича взꙗли сермꙗгу новꙋю и барана• ꙋ Ивана Карпинича взꙗли сермꙗгу новꙋю• ꙋ Тишка Савчича взꙗли волов два• кожꙋховь бараньихъ новых два• до Михна Ѡлешковича• въехавши в дом его• Андрен Борзобогатын• его самого збил и зранил•

---

* Слово правлене

ꙋ Кирила Ра^{д}ковича по^{л}мацы жита взꙗли• ꙋ Тишка Лихевича взꙗли барана и по^{л}мацы жита• ꙋ Савки Ѡлешковича взꙗли по^{л}мацы жита и се^{р}мꙗгу• ꙋ Микиты Тишковича взꙗли по^{л}мацы жита• Шкоды села Волицы: на м^{н}я ꙋ Ꙗрмꙗка Федоровича взꙗли ко^{з} шестерона^{д}цатеро• жита копъ два^{д}цать• сукма^{н} люньски^{н} похожалы^{н} сини^{н}• ꙋ Тимоша За^{н}ковича взꙗли воловь два• корову с телꙗте^{м} и быка третꙗка• ѡвець шестеро• ко^{з} пꙗтеро• у Терешка Тимошевича взꙗли барана• у Ждана боꙗрина взꙗли седло за копꙋ гроше^{н} и сверѣпу шерстью половую• стоꙗла копъ чотырохь• А пожавши де^{н} збожье на полꙗ^{х} Фалимицки^{х} дво^{р}ныхь• жита копъ семъсотъ• пшеницы копъ триста• ѡвса копъ триста• гречки копъ полтораста• тое все зобрали и звезли• тымижь по^{л}даными Фалимицкими• зъ земль це^{р}ковныхь на кгрунтъ его м[и]л[о^{с}]ти• кн[ꙗ]зꙗ Ꙗнꙋша Збаражского• воеводы Браславского• име^{н}ꙗ его м[и]л[о]^{с}ти Роснова• Шкоды двора Рожисцкого• ѡ которы^{х} дали ми справꙋ боꙗре и по^{л}даные Рожисцкие• и^{ж} п[а]ни Васильеваꙗ Бо^{р}зобогатаꙗ Красенскаꙗ из сынами своими• пано^{м} Костентино^{м} и пано^{м} Василье^{м} Борзобогатыми Красенскими• по сме^{р}ти Иѡны• вл[а]д[ы]ки лꙋцкого• побрали з двора Рожицкого кони• быдло рогатое и збожье вшелꙗкое• сꙋ^{м} домовы^{н} и начи^{н}е кꙋхон^{н}ое• то е^{ст}: коне^{н} дво^{р}ны^{х} рабочи^{х} два^{д}цетеро• быдла рогатого воловь и коровь пꙗтьдесꙗтъ• котловь медены^{х} кꙋхо^{н}ных ѡсмъ• панве^{н} две• волки и ѡкладины железные• розновь железны^{х} три• з броваро^{в} котловь горелчаны^{х} три• жита копъ семъ• овса копъ пꙗ^{т}сотъ• пшеницы копъ триста• то все зобрали и вывезли до именьꙗ кн[ꙗ]зꙗ Любецкого• до Козина• ꙋ Водираде^{х}• больше^{н} десети недель по смерти владыки Иѡны• Василе^{н} Бо^{р}зобогаты^{н}• наеха^{в}ши кгвалто^{м} побралъ все з двора и попустошилъ• быдла взꙗ^{л} коровь шестьдесꙗ^{т}• коне^{н} робочи^{х} шестна^{д}цать• свине^{н} сорокъ• котло^{в} два• каде^{н} пивны^{х} велики^{х} три•

А такъ ꙗ• взꙗвши ѡ то^{м} певнꙋю бедомо^{ст} ѡ^{т} многихь земꙗнъ шлꙗ^{х}ты• ѡбывателе^{н} земли Волыньское• такъже ѡ^{т} протопопы и поповь• и всего дꙋховенства це^{р}кви соборное лꙋцкое• и ѡ^{т} боꙗ^{р}• и вси^{х} по^{д}даны^{х}• люде^{н} стары^{х} тое епископии лꙋцкое• ижь то есть такъ• тогды^{м} всѣ тые шкоды достаточне списавши за жеданье^{м} того дꙋховенства и по^{д}даны^{х}• што мнѣ ѡповедали• далъ есми имъ того ѡповеданьꙗ сее мое созна^{н}е• с по^{д}писо^{м} власное руки моее и по^{д} моею печатью•

Писа" ꙋ Луцку• лѣта Божого нарожеⷩꙗ тисеча пꙗ^т^со^т^ ѡсмьдесꙗ^т^ пꙗтого• м[ѣ]^с^[ꙗ]ца декабра• шостогона^д^цать днꙗ•

Mikoła Rokickij, komorznik je(go) k[rólewskiej] m(o)sczi, ręką własną*.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАК, ф. 28, оп. 1, кн. 22, арк. 306 зв.—310 зв. Запис Володимирського ґродського суду від 8 червня 1589 р. Заголовок: „**Ли^ст^ п҃на Миколаꙗ Рокицкого в справе єпископства лꙋцкого• року п҃ѳ м^с^ца июнꙗ ѡсмого днꙗ**".

Опубл.: Арх. ЮЗР, ч. I, т. I, с. 205—212, № 46.

№ 71

1593 р., січня 22. Львів.— З акта королівської комісії у справі суперечки між львівським і галицьким єпископом Гедеоном Балабаном і львівським Миколаївським братством за право зверхності над монастирем святого Онуфрія у Львові, у якому згадуються „привілеї князя Лева, колишнього володаря Русі"

Acta sunt haec Leopoli in castro inferiori Leopoliensi feria sexta in crastino festi sanctae Agnetis virginis et martyris, anno domini millesimo quingentesimo nonagesimo tertio per reverendos et generosos: Cirillum Terlieczki ritus graeci episcopum seu wladicam luceoriensem, Jacobum Wierzbienski leopoliensem et praemisliensem praepositum secretariumque sacrae regiae maiestatis, Albertum Perliczki rohatinensem praepositum canonicum et officialem vicariumque in spiritualibus generalem leopoliensem, Stanislaum Podolieczki dapiferum et Stanislaum Pstrokonski vicecapitaneum leopoliensem, commissarios per sacram regiam maiestatem ad negotium infrascriptum decidendum et componendum datos et deputatos, praesentibus generosis et nobilibus: Procopio Raszko a Kropiwnik in Lipicza subcamerario haliciensi, Andrea Sienienski a Sienno in Gologory, Andrea et Kiliano Lahodowskie in Winniki, Alexandro et Feodorio Lithinskie, Andrea Rychlowski, Adamo, Iwano et Hreorio Balabany, Alberto Bialoskorski, Joanne Swossowsky, Raphaele Rozniathowski tum et

* Микола Рокицький, його королівської милості коморник, рукою власною. Польс. мова

spectabilibus ac famatis Andrea Sambor, Stanislao Anserino consulibus leopoliensibus nec non nobili Joanne Strzalkowski et honesto Andrea Stratinio de Leopoli ministerialibus generalibus Regni Poloniae et aliis multis fide dignis personis circa infrascripta personaliter existentibus.

In quorum dominorum commissariorum residentia lit[t]erae commissionis sacrae regiae maiestatis infrascriptae productae sunt, guarum sequitur tenor estque talis [...]*.

Sigismundus Tertius dei gratia rex Poloniae magnus dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque nec non Regni Swetiae proximus heres et futurus rex famatis civibus et anteurbanis civitatis leopoliensis graecae religionis superioritati et iurisdicioni in spiritualibus reverendi Gedeoni(s) Balaban leopoliensis haliciensis et camenecensis ritus graeci episcopi derogantibus et duarum ecclesiarum eiusdem ritus graeci unius in civitate et alterius extra moenia civitatis leopoliensis cum monasterio sancti Onofrii earumque ecclesiarum poponibus occupatoribus fidelibus nobis dilectis gratiam nostram regiam.

Famati fideliter nobis dilecti! Deputavimus certos commissarios nostros ad decidendum et complanandum hoc idem negotium discordiarum inter eos et eundem reverendum wladicam leopoliensem habitarum, quapropter cum per eosdem commissarios nostros fidelitates vestrae lit[t]erarum innotescentia earundem citati fuerint coram eisdem commissariis compareant et quicquid in praemissis ipsi commissarii nunc inter eos decreverint et statuerint, pro rato suscipient et fideliter observent pro gratia nostra.

Datum Warschowiae die II mensis octobris anno domini MDXCII, regni vero nostri anno quinto. Ad mandatum sacrae regiae maiestatis proprium.

Et post propositionem suam terminumque per tempestivam et iuridicam aeditionem et positionis innotescentiam simul cum mandato sacrae maiestatis contra citatam partem deductionem in verificationem propositionis suae producta sunt coram iudicio

---

*Пропущено текст листа короля Сигізмунда III від 2 жовтня 1592 р., у якому повідомлено комісарів, що монастир святого Онуфрія з церквою підлягають юрисдикції єпископа Гедеона Балабана.

per procuratorem patris wladicae pro declaratione libertatum ecclesiarum ritus graeci et tituli iuris sui episcopalis privilegia infrascripta Leonis ducis olim Russiae tum Wladislai Jagello et deinde confirmationem Alexandri regis Poloniae super collationem immunitatum ecclesiarum et personarum spiritualium ritus graeci in Russia romanaeque ecclesiae et totius cleri immunitatibus et libertatibus in toto asscriptione statuto regni Wladislai Jagello in privilegio generali iurium regni confirmatione approbatis etiam coram iure producto, tum privilegium praesentationis super dignitatem wladicatuum earundem leopoliensis haliciensis et camenecensis per serenissimum olim piae memoriae Sigismundum Augustum sibi collatum. Praeesseque in spiritualibus omnibus ecclesiis wladicatuum suorum a data privilegii sui usque ad nuper praeteritam earundem duarum ecclesiarum per personas rebelles e possessione et iurisditione sui ereptionem tantisperque enim cura ipsius fundatoris earundem ecclesiarum dominium referat, quousque pro seculari conditione eadem bona possessa erant. Quamprimum autem pro cultu et laude divina ecclesiasticoque ordine sunt resignata fundatorum eorundem personae tanquam a hereditatis leopoliensis iure alienorum collaturae, omni iure privatae esse videntur, eadem autem collatura et totum dominium domino fundi ipsi sacrae regiae maiestati suadentes iure cessit non itaque dominio et superioritati sacrae regiae maiestatis deroganti, qui custodiam iuris et dominii sui seditionesque eas in religione et ordine ecclesiastico in loco personae suae ipsis dominis commissariis commisit. Sed tantum pro informatione dominorum commissariorum et praesumptione citatorum in conveniente declaratione super ecclesiam et monasterium sancti Onofrii producta sunt coram iure privilegia et iura illustris et magnifici Constantini ducis in Ostrog [. .]*.

Domini vero commissarii controversiis partium earundem personaliter per procuratores coram residentia commissariali in negotio principali habitis diligenter perpensis et examinatis lit[t]eras commissionis sacrae regiae maiestatis exequentes et

* Пропущено перелік інших королівських, патріарших і князівських (кн. К. Острозького) документів, які стосуються справи.

legibus regni innitentes ritum et ordinem ecclesiarum graecae religionis conciliorum et sinodorum superiorum christianorum canonibus et decretis sanctorumque patrum traditionibus tum statutis regni et specialibus privilegiis serenissimorum regum Poloniae et ducum Russiae, immunitatibus et praerogativis ecclesiasticis esse asscriptum attento, quae omnia episcopis diocesiarum propriarum iurisditionem et administrationem cleri ecclesiarum et totius populi in spiritualibus tradiderunt. Decretis contrariis per patriarcham constantinopoliensem tanquam peregrinum atque extraneum regni et ad dispositionem beneficiorum, quae in regia potestate sunt, minime pertinentibus pro utraque parte pugnante, in partem reiectis.

Eisdem praerogativis ecclesiasticis in iurisditione et administratione spiritualium ecclesiarum ritus suae diocesis eundem venerabilem patrem Gedeonem Balaban wladicam merito obnoxium esse et ipsi debitam reverentiam honorem et oboedientiam in spiritualibus omnes ecclesias et clerum ac populum exhibere et praestare teneri et debere tanquam suo episcopo censentes. Ac circa easdem omnes praerogativas episcopales ritus sui, quoad administrationem et iurisditionem spiritualium eodem in toto conservato, cum oves sine pastore proprio nequaquam consistere possunt et spiritualium ordo et administratio rite exequi per extraneam personam et longinquam alienae diocesis easdem utrasque ecclesias ritus graeci unam intra muros et alteram in suburbio Leopoliensi titulis sancti Onofrii una cum toto clero monasterio fraternitate schola et domo hospitali totoque populo ritus graeci et aliis omnibus ad easdem ecclesias pertinentibus pristinae iurisditioni et superioritati ordinationique in spiritualibus ipsi venerabili patri wladicae leopoliensi pro nunc et pro tempore existenti restituerunt decreverunt et adiudicaverunt contraque omnes personas iurisditioni et ordinationi suae in spiritualibus ecclesiarum praefatarum detrahere nitentes et debitum honorem et obedientiam exhibere in posterum repugnantes vadium mille marcas pecuniae polonicalis pro magnifico capitaneo istius loci cedendum vallaverunt et interposuerunt pro exequutioneque praemissorum contra personas contradicentes causam ad forum competens remiserunt. Ratione vero ceremoniarum ri-

tus eorum etiam partes ad forum suum competens sunt remissae. Quantum vero attinet damna et omnia convicia in praemissis modo quocunque contra venerabilem patrem wladicam derivata cum personis talium obnoxiis salvum ius agendi reservatur ipsi patri wladicae praesenti sua sententia mediante.

Quod decretum seu sententiam ipsam pars citata pro iure non suscipiens ad sacram regiam maiestatem post curiam sacrae regiae maiestatis ab hinc in sex septimanis appellavit, cui appellationi et termino illius domini commissarii detulerunt et terminum prosequentibus ipsis praefixerunt et assignaverunt. Habent itaque ac habiturae sunt partes eaedem terminum appellationis huiusmodi proaequentes coram sacra regia maiestate post curiam sacrae regiae maiestatis ab actu praesenti in sex septimanis proxime venturis ubicunque locorum sacrae regiae maiestatis in regno nonstituta fuerit iuxta ipsarum partium innotescentiam contrarias decretum praesens apellationem terminum praefixionem et conservationem et iuxta acta praesentia.

Et ibidem in instanti reverendus pater wladica ministeriali Joanni Strzalkowski et toti nobilitati coram iure astanti protestatus est contra partem citatam, quod ipsa contraveniens sacrae regiae maiestatis superioritati et executioni commissariorum sacrae regiae maiestatis in damnumque et detrimentum ipsius cultusque divini et iurisditionis spiritualis supraessione, appellatione sua negotium hoc executorium perturbat et protrahit offerendo secum pro his omnibus iure competenti actura.

Citati vero etiam cives et anteurbani Leopolienses coram eodem iudicio commissariali personaliter stantes eidem etiam ministeriali Joanni Strzalkowski et toti nobilitati protestaverunt contra partem actoream de damnis exinde sequutis et pro temera evocatione sui offerendo, se etiam cum eo ratione praemissorum in foro competenti acturos iure.

Praemissa itaque omnia et singula sic acta et sententiata per eosdemque dominos commissarios sententiata ipsi domini commissarii recognoscentes et testificantes ad actum hoc commissarium sigilla cum manuum subscriptione imprimi fecerunt.

Actum et datum in castro inferiori Leopoliensi, anno et die ut supra.

Jacobus Vierzbiensky, prepositus Leopoliensis;

Alb[ertus] Perliczki, canonicus officialis Leopoliensis, manu propria;

Stanislaus Podolieczki, dapifer terrae Leopoliensis, manu propria;

Stanislaus Pstrokonsky, vicecapittaneus, causarum officii castrensis leopoliensis iudex, m[anu] p[ropria].

Опубл.: Mon. CSL, t. I, p. 428, 431, 439—441.

Переклад

Складено у Львові, у Львівському Нижньому замку, в п'ятницю перед святом святої Діви і мучениці Агнеси, року Божого 1593, превелебними і благородними Кирилом Терлецьким, єпископом грецького обряду або владикою луцьким, Яковом Вербенським, львівським і перемишльським парохом та секретарем священної королівської величності; Альбертом Перліцьким — рогатинським парохом, каноніком і урядовцем, генеральним вікарієм Львівської дієцезії; Станіславом Подолецьким, стольником і Станіславом Пстроконським, львівським підстаростою — комісарами, призначеними священною королівською величністю для розгляду і полагодження нижчевказаної справи і підготовки рішення та рекомендацій; у присутності славних і благородних Прокопія Рачка з Кропивника в Липиці — підкоморія галицького, Андрія Сененського з Сенна в Гологорах; Андрія й Киліяна Лагодовських у Винниках, Олександра і Федора Літинських, Андрія Рихловського, Адама, Івана й Григорія Балабанів, Альберта Білоскорського, Йоана Свощовського, Рафаїла Рожнятовського, а також поважаних і відомих Андрія Самбора, Станіслава Ансеріна — львівських старост, і славного Йоана Стрілковського, і почесного Андрія Стратинія зі Львова, генеральних урядовців Польського Королівства, і багатьох інших, гідних довір'я осіб, що особисто були присутні при нижченаписаному.

У присутності цих панів комісарів був складений, підписаний і схвалений священною королівською величністю лист, зміст якого далі викладений і такий [.]

Сигізмунд Третій, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії, а також найближчий спадкоємець Королівства Швеції і майбутній володар, славним громадянам міста Львова і передмість грецького віросповідання, що перебувають під владою і юрисдикцією превелебного Гедеона Балабана, грецького обряду єпископа львівського, галицького і кам'янецького, і духовним вірним двох церков того ж грецького обряду — однієї в місті, а другої поза мурами міста Львова, з монастирем святого Онуфрія, парафіянам цих церков, вірним нам і милим, шлю нашу королівську милість.

Славні і милі нам вірні! Ми призначили наших вірних комісарів для розгляду й полагодження тих неприємних суперечок між вами і тим превелебним владикою львівським, тому, коли ці наші комісари на основі нашого листа будуть запитувати ваших довірених, то нехай вони тим комісарам скажуть те все, що заздалегідь самі вирішили і постановили у згаданій справі між ними, і це безперечно повинно бути прийняте і правильно записане для нашої милості.

Дано у Варшаві, 11 жовтня, року Божого 1592, а п'ятого року нашого панування. За особистим дорученням священної королівської милості.

І після надання строку власного і законно встановленого та з'ясування позиції кожної зі сторін разом з розпорядженням священної величності проти доказів сторони відповідача і на підтвердження своєї позиції увазі суду довіреним отця владики були пред'явлені для доказу незалежності церков грецького обряду і юридичних прав єпископа нижчезазначені привілеї князя Лева, колишнього володаря Русі, і Владислава Ягелла і потім підтвердження Олександра, короля Польщі, щодо недоторканості церков і духовних осіб грецького обряду в Русі і римської церкви і всього кліру. Недоторканості і свободи [гарантовані] в цілому написаному статуті короля Владислава Ягелла, ствердженні генеральним привілеєм законів Королівства, підтверджені також відданим законом. Крім того, привілей презентації гідності цих дієцезій Львівської, Галицької і Кам'янецької колись виданий найяснішим, славної пам'яті Сигізмундом Августом. [Єпископ] стверджує, що з часу надання привілеїв він володів духовною владою у всіх церквах своєї дієцезії аж до недавнього відібрання від нього бунтівниками володіння двома церквами і юрисдикції над нами, і заявляє, що завжди стараннями самого фундатора він мав владу над тими церквами доти, доки ті маєтки не стали власністю світської влади. Однак після того як ці маєтки були передані для слави Бога і церковного культу, особи з тих фундаторів виявились наче позбавленими права передати у спадок ці володіння львівські, а також права передання їх іншим особам. Усі маєтки і право їх передання перейшли разом з правом патронату з боку священної королівської влади до власника маєтку, який, проте, не заперечує верховної владності священної королівської влади, котра замість себе доручила панам комісарам охорону прав на свої володіння і турботу про відвернення заворушень релігійних і церковних. До цього, лише для ознайомлення панів комісарів з аргументами сторін щодо церкви і монастиря святого Онуфрія, судові були пред'явлені привілеї і права світлого і великого князя Костянтина з Острога [ ]

А поки комісари, старанно зважившн і оцінивши аргументи сторін, викладені особисто їх представниками у резиденції комісарів, стосовно головного питання, наслідуючи приписи листів священної королівської величності і закони Королівства, основуючись на статуті і правилах церков грецького обряду, виходили з того, що у постановах попередніх канонічних християнських соборів і синодів у переданнях святих отців, а також королівських указах і особливих привілеях славетних королів Польщі та князів Русі про недоторканість і прерогативи церков цілком ясно напи-

сано, що у релігійних справах єпископам у їх дієцезіях передана юрисдикція і управління церковним кліром та всім народом. Постанови константинопольського патріарха, що суперечать цьому, як людини чужої у Королівстві, котра не має права роздавати бенефіції, що є у владі короля, і найменше стосуються будь-якої зі сторін, котрі сперечаються, не були взяті до уваги.

Вони постановили, що згідно з тими церковними постановами превелебний владика Гедеон Балабан справедливо відповідальний за юрисдикцію та управління релігійними справами у своїй дієцезії, і в духовних справах усі церкви, клір та народ повинні і зобов'язані зберігати та виявляти до нього належну повагу, почесті і послух, визнаючи його своїм єпископом. Відповідно до тих усіх єпископських прерогатив свого обряду, щодо управління та юрисдикції його збереження в цілості, виходячи з розуміння того, що як вівці не можуть узагалі існувати без свого пастуха, так і порядок і управління церковними справами не можуть належним чином здійснюватись сторонньою особою з віддаленої чужої дієцезії, вони [комісари] вирішили, постановили і повернули одну і другу церкви грецького обряду — одну в межах міських мурів, а другу — в передмісті Львова під назвою святого Онуфрія, разом з усім кліром, монастирем, братством, школою і шпитальним домом і всім народом грецького обряду, і всім іншим, що належить до тих церков, під попередню юрисдикцію і верховне правління у державних справах превелебному отцеві львівському владиці тепер і на майбутні часи. І захистили його від усіх тих, хто прагне відібрати у нього юрисдикцію та управління у духовних справах згаданих церков і відмовляється як тепер, так і в майбутньому віддавати йому належні почесті і послух, на що встановили штраф у розмірі тисяча марок польських грошей, виплачуваних на користь великого воєводи цієї землі А на виконання викладеного вище надали право звертатися до суду зі справою на осіб, які противляться. Сторони ж можуть звертатися до суду, котрий призначений для їх обряду. Якщо ж у згаданих питаннях буде якась неповага до превелебного владики чи шкода для нього буде заподіяна його підданими, то йому самому надаються права чинити на свій розсуд.

Цю постанову чи рішення сторона-відповідач не визнала законною, тому через шість тижнів після суду священної королівської величності звернулася до священної королівської величності; поки ж комісари визначили термін подання цієї апеляції і встановили та оголосили його сторонам, що сперечаються. Отже, згідно з даним актом, термін подання апеляції до священної королівської величності для цих сторін становить шість найближчих тижнів після засідання суду священної королівської величності, у якому б місці Королівства ця апеляція не була подана священній королівській величності з будь-якого приводу, чи для роз'яснення суперечки між цими двома сторонами, чи у зв'язку з даним декретом, зі встановленням терміну подання апеляції чи дотримання рішень, прийнятих згідно з цим актом

І там же відразу превелебний отець владика заявив урядникові Йоану Стрілковському і всім, хто брав участь у судовій розправі, протест у зв'язку з тим, що сторона-відповідач підкоряється верховній владі священної королівської величності і постанові його [короля] комісарів про відшкодування втрат і заподіяної йому [отцеві] шкоди, а також перешкоджає відновленню богослужінь і юрисдикції в духовних справах, відтягуючи виконання цього рішення своєю апеляцією, хоч і заявляючи при цьому, що буде діяти згідно з законами у всіх пов'язаних з цим питанням справах.

Викликані ж громадяни Львова, а також мешканці передмістя, особисто ставши перед судом комісарів, тому ж урядникові Йоанові Стрілковському і всім панам висловили протест щодо сторони позивача у зв'язку із завданою його діями шкодою і марним викликом їх у суд, заявивши, що вони будуть поводитися з ними у пов'язаних зі судом питаннях згідно з законом.

Акти і рішення, кожен зокрема і всі разом, згадані вище, прийняті панами комісарами; їх комісари, перевіривши і засвідчивши, підтвердили, підписавши їх і розпорядившись, щоб до них були прикладені печатки панів комісарів.

Складено і видано у Нижньому замку у Львові, дня і року, як [вказано] вище.

Яків Вербенський, львівський парох;

Альберт Перліцький, львівський канонік [і] урядовець, рукою власною;

Станіслав Подолецький, стольник Львівської землі, рукою власною;

Станіслав Пстроконський, підстароста, суддя у справах Львівського замку, рукою власною.

№ 72

1593 р., червня 16. Варшава.— Із судового повідомлення про перебіг розгляду суперечки між львівським і галицьким єпископом Гедеоном Балабаном і Миколаївським братством у Львові за право зверхності над церквами і належними до них землями та прибутками на Краківському передмісті у Львові, одна зі сторін якої покликається на „привілей князя Лева"

Pozwał jegomoscz xziącz Giedeon Balabon władyka lwowszky, przed ichmoscz pany commiszarze od króla jegomosczi dane, miesczany y przedmiesczany lwowszkie graecae relligionis udawaiąc tho, zeby ci pozwany mieli mu dwa kosczioły rut[e]nici ritus odiąć y z iego szie iurisditiej władiczenej wyłamować y iego za władykę szwego nieprzyznawać.

In termino ex eadem innotescentia incidente pozwani proszieli panow commiszarzow, zeby ichmoscz panowie commiszarze a

fundacione jurisditionis suae supersedować raczeli dla tey przyczyny, ze oni bedacz mieszczany lwowskiemi officio civili cum bonis et personis suit sunt subiecti y k temu, ze eiusmodi assertae injuriae sunt annexae personis citatorum, z tej przyczyny proszieli ut supra.

In contrarium od actora powiedziano, ze tha commiszia nie iest cum iuribus civitatis pugnans, imo est conveniens, gdysz iest przez króla jegomosczi dana ad complanationem superius recensitarum iniuriarum, ktore relligionem et ecclesias concernunt.

K temu, ze tha fundatio iurisditionis commissarialis iest cum statuto regni conveniens y do tego, ze królowi jegomosczi vel ipsius commissariis eiusmodi dissentionum competit complanatio, zathim actor proszil fundationem iurisditionis.

Ex adverso citati rationes superiores suas repetentes hocque ipsum privilegiis civitatis comprobantes proszieli ut supra.

Quorum cittatorum allegationibus et deductionibus domini commissarii in partem reiectis fundaverunt iurisditionem suam et sese competentes iudices declaraverunt.

A qua iurisditionis fundatione et publicatione citati ad sacram regiam maiestatem appellationem suam interposuerunt. Cui cum non erat delatum, de prosequutione eiusdem protestati sunt.

Pothim actor elucıduiąc propositią szwoię pokazał napierwej privilegium Leonis, ducis Russiae, pothim pokazał Wladislai Jagiellonis, item confirmationem Alexandri regum Polloniae, allegował do thego statum immunitatis ecclesiarum. Pokazał tesz praesentationis suae privilegium y thim szamym praetendebat controversiter, ecclesias collationis suae esse.

Denique pokazał resignationem ecclesiae et monasterii sancti Onofrii per illustrem et magnificum dominum* Constantinum ducem in Ostroh etc. coram actis cancellariae sacrae regiae maiestatis sibi factam et concessam, serenissimi olim Stephani regis confirmatam. S tich tedy raczyi proszieł actor, zeby citati in causa sibi instituta procedowali [...]**

---

*Слово „dominum“ повторено двічі.

**Пропущено текст, у якому йдеться про аргументацію справи на основі документів пізнішого часу

In contrarium citati circa appellationem suam stando et in negocio principali procedendo similiter iura privilegiaque sua tum denique rationes ac alegationes iuris, ktore pierwei przed ichmoscziami pany commiszarzmy wnoszone bely inferowali, do tego pokazowali y insze prawa y documenta dalsze, ktoremi deducowali prawo szwoie tak do tych dwu koscziolow im służącze iako y strony posłuszenstwa y naleznosci metropoliczie kiiowskiemu a nie władycze lwowskiemu. Circa quae iura et privilegia rationesque suas usum privilegiorum et possessionem ecclesiarum brali szię in superabundanti pozwani ad comprobationem juratoriam y proszili, zeby ichmoscz panowie assessorowie retractata sententia dominorum commissariorum onych circa allegationes suas zachować raczeli.

Qua controversia ichmoscz panowie assessorowie exaudita, isz iest causa non parvi momenti w niei nicz nieszkazawszy wzieli ią do króla jegomosczi na relaczie. In quibus rellationibus huiusque indecisa manet.

Опубл.: Mon. CSL, t. I, p. 466—467, 470.

Переклад

Його милість отець Гедеон Балабан, львівський владика, викликав перед їх милостями панами комісарами, призначеними його милістю королем, мищан і мешканців передмість львівських грецького обряду, оскаржуючи, що ці покликані мали забрати від нього дві церкви руського обряду, вилучити [їх] з-під його владичої юрисдикції, а його не визнати за свого владику

У термін, призначений для цього розслідування, викликані просили панів комісарів, щоб їх милості пани комісари зволили не здійснювати свої повноваження з тієї причини, що вони як львівські мищани разом зі своїм майном і сім'ями піддані громадському урядові, а також, що пред'явлені такого роду несправедливості пов'язані з особами, відповідачами, з тієї причини просили, як вказано вище.

А позивач, навпаки, повідомив, що та комісія не суперечить законам держави, а навіть узгоджується з ними, оскільки вона створена його милістю королем для кращого полагодження виявлених неприємностей, які стосуються релігії і церков.

До того, що така постанова комісарського суду відповідає законові держави і до того ж, що у компетенції його милості короля або його комісарів перебуває полагодження такого роду суперечностей, позивач просив постанову суду

З другого боку, відповідачі, повторюючи свої докази та підтверджуючи те саме державними привілеями, просили, як вище. Пани комісари, вислухавши докази та висновки цих відповідачів, винесли свою судову постанову щодо заперечень і оголосили себе компетентними суддями. У справі обґрунтування і оголошення цієї судової постанови відповідачі внесли свою апеляцію до священної королівської величності. Коли йому [королю] не було донесено [про це], то вони опротестували перебіг судової справи. Після цього позивач, пояснюючи свою пропозицію, спочатку показав привілей князя Русі Лева, потім Владислава Ягелла, а також підтвердження Олександра — королів Польщі, долучив до нього статут незалежності церков. Показав також привілей на свою претензію і тому претендував на те, що церкви є у його підпорядкуванні.

Нарешті, показав відпис [з документів] церкви та монастиря святого Онуфрія, зроблений і затверджений йому світлим і вельможним паном князем Костянтином з Острога при наявності актів канцелярії священної королівської величності, підтверджений у минулому найяснішим королем Стефаном. З цього приводу позивач просив, щоб відповідачі продовжували свою справу [.]

А відповідачі, тримаючись своєї апеляції і продовжуючи основну справу, внесли подібно ж закони та свої привілеї, а також, нарешті, докази та свідчення закону, які спочатку були внесені їх милостями панами комісарами, до того ж показували й інші права та дальші документи, з яких виводили своє право як на ті дві церкви, так і щодо підлеглості та належності київському митрополитові, а не львівському владиці. І щодо цих прав і привілеїв та своїх доказів відповідачі бралися більш ніж у достатній [спосіб] судово ствердити користування привілеями та володіння церквами, а також просили, щоб їх милості пани асесори, відхиливши думки тих панів комісарів, зволили зберегти їх [відповідачів] свідчення.

Вислухавши цю суперечку, їх милості пани асесори, оскільки справа надто важлива, з цього приводу нічого не сказавши, взяли її для реляції його величності королю. У цих реляціях справа досі залишається невирішеною.

№ 73

XVI ст., кінець 90-х років[*].— *Із переліку документальних свідчень, що належали львівській вірменській громаді, про перебування вірмен у Львові і в Україні в XIII—XIV ст. та надання їм князем Левом й іншими руськими володарями привілеїв*

Leopolis est fundata circa annum 1269[**] a Leone Danielis Russiae ducis filio. Qui Daniel obiit circa annum 1263 vel quartum. Igitur anterior est vocatio Armenorum; siquidem vocationem suam Armeni ad dictum Danielem referunt, quo tempore nondum Leopolis existit. Unde etiam certo constat non ad civitatem Leopoliensem sed ad terras Russiae vocatos, ut cum Russis et Tartaris contra Regnum cum Daniele bellum gererent ut patet ex annalibus Regni tempore Lesconis Nigri.

Iidem Armeni si quae privilegia Leonis fuerunt successu temporis consecuti, quod illis damus non concedimus, ea tamen omnia iure belli expirarunt, siquidem bello contigua Russiae pars Leopoli cum ipsa civitate ad Casimirum Anno 1340 venit, ita ut iam, ad ipsius ordinationem non ad illam primaevam ducum Russiae fundatio civitatis Leopoliensis sit referenda. Quod probatur privilegio primi Casimiri de data Sandomiriae, anno 1356 ex confirmatione 3 Casimiri de Anno 1460 [...][***].

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 136, арк. 482. Заголовок: „Status causae inter communitatem Leopoliensem catholicam et nationem Armenorum schismaticam". Кінець XVI — початок XVII ст. На полях проти тексту другого абзацу помітка: „Eccl(esi)am hoc non afficit".

Опубл.: Дашкевич. Древняя Русь.., с. 195 (*частково*).

Переклад

Львів заснований близько 1269 року Левом, сином князя Русі Данила. Цей Данило помер близько 1263 або 1264 року. Таким чином, покликан-

---

[*] Дату встановлено на підставі актів справи про суперечку львівської вірменської громади з Радою міста, яка набула найбільшої гостроти наприкінці 90-х років XVI ст і яку припиняє окремим декретом король Сигізмунд III у 1600 р., анулюючи вірменам усі надані раніше князями і королями привілеї.

[**] У рукописі виправлено іншим почерком з „anno 1280"

[***] Далі подано короткі регести різних привілеїв міста Львова XIV—XVI ст

ня вірмен відбулося раніше, оскільки вірмени приурочують своє прибуття до згаданого Данила, проте на той час Львова ще не існувало. На підставі цього зовсім точно не підлягає сумніву, що їх покликали не у місто Львів, а на землі Русі [взагалі], для того щоб з Данилом, разом з русинами і татарами, вести війну супроти [Польського] Королівства, що видно з хронік Королівства часів Лешка Чорного.

Ті самі вірмени, коли навіть з часом дотримувалися привілеїв Лева, [яких ми їм не визнаємо], як усіх їх, проте [вони] втратили [силу] за законами війни саме тоді, коли захоплена військовим шляхом частина Русі з містом Львовом перейшла до Казимира у 1340 році, так що заснування міста потрібно вже відносити до заходів його [Казимира III], а не цих ранніх князів Русі. Це і визнається першим привілеєм Казимира [III], виданим у Сандомирі 1356 року, [і] третім підтвердженням Казимира [IV] 1460 року.

№ 74

1601 р., березня 12. Варшава.— Польський король Сиґізмунд III підтверджує „лист" короля Сиґізмунда II, який містить текст „дарчої князя Русі Лева" на два лани поля і чотири черини церкві святого Миколи в селі Башева

Sigismundus Tercius dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeq(ue) etc. nec non Gottorum, Svecor(um), Vandalorumq(ue) haereditarius rex.

Significamus praesentibus lit[t]eris hostris quorum interest universis et singulis oblatas et reproductas nobis esse lit[t]eras pargameneas confirmationis Sigismundi Augusti regis sigillo minoris cancellariae communitas et manu reverendissimi Petri Miszkowski Regni Poloniae vicecancellarii subscriptas continentes in se per Leonem ducem Russiae donationem duorum laneor(um) agri et quatuor cerintharum in villa Baszewa ecclesiae Rutenicae sancti Nicolai sanas, salvas, illaesas omniq(ue) suspitionis nota carentes supplicationis nobis est nomine v(e)n(e)r(a)b(i)lis Michaelis Kopystenski Premisliensis, Samboriensisq(ue) vladicae ut easdem lit[t]eras authoritate nostra approbare et confirmare dignaremur quarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis. [Далі подано тексти документів короля Сиґізмунда II з датою 9 серпня 1566 р. та князя Лева, перекладений з української на польську мову, див. у цьому ж виданні, відповідно, IV, № 62; III, № 3].

Nos itaq(ue) Sigismundus rex supplicationi ejusmodi benigne annuentes praeinsertas lit[t]eras et omniaque in eis continentur inquantum rationes juris publici permittunt et usus earum habetur, approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout approbamus confirmamus et ratificamus praesentibus lit[t]eris nostris decernentes easdem robur perpetuae firmitatis obtinere debere.

In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo Regni obsignari jussimus.

Datum Varsaviae, in conventu Regni generali, die duodecima mensis martii, anno domini millesimo sexcentesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae decima quarto, Sveciae vero anno VIII.

Sigismundus rex.

Locus sigilli pensilis in cera expressi minoris cancellariae regni.

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 151/2. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 384, арк. 1934—1937. Облята Перемишльського гродського суду між 29 і 31 травня 1657 р., створена на основі названого оригіналу. Заголовок: „Oblata privilegii s[acrae] r[egiae] m[aiesta]tis confirma(tio)nis in rem v[ladicatus] capituli ritus Graeci Premisliensis". 2. Там само, ф. 856, оп. 1, спр. 423, арк. 1—2. Список від 7 серпня 1658 р. з оригінального підтвердного документа короля Яна Казимира з тією ж датою. 3. Там само, ф. 14, оп. 1. кн 144, арк. 2952—2955 Облята Перемишльського земського суду від 15 [?] липня 1681 р., створена на підставі підтвердного документа короля Яна III, виданого у Варшаві 31 березня 1681 р. Заголовок: „Oblata lit[t]erarum sacrae regiae majestatis confirmationis iurium vladicatui Premisliensi servientium". 4. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 578, арк. 1532—1534. Облята від 27 березня 1749 р., створена на основі підтвердного документа короля Августа II, виданого у Варшаві 30 грудня 1748 р. Заголовок: „Oblata iuriu(m) et privilegiorum pro wladicatui Premisliens[i]". 5. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 91/III, арк. 2—3. Витяг близько 1785 р., створений на основі оригіналу чи обляти названого підтвердного документа від 1681 р. 6. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F[0] № 85, арк. 71—74. Витяг з першої половини XIX ст., створений на основі названої обляти 1681 р.

Переклад

Сигізмунд III, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії та ін., а також спадковий володар готський, шведський і вандальський.

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного, кого це стосується, що пред'явлено і показано нам цілий, достовірний, ні в чому не пошкоджений і не підозрілий підтвердний лист на пергаменті короля Сигізмунда Авґуста, скріплений печаткою малої канцелярії і підписаний рукою велебного коронного підканцлера Петра Мишковського, який містить у собі дарчу князя Русі Лева церкві святого Миколи на два лани поля і чотири черини в селі Башева. Від імені велебного Михайла Копистенського, перемишльського і самбірського владики, нас прошено, щоб ми удостоїли силою нашої влади апробувати й підтвердити цей лист, зміст якого дослівно такий [...]

А тому ми, король Сигізмунд, доброзичливо схиляючись до подібних прохань, погодились апробувати, підтвердити й скріпити цей лист і все, що в ньому вміщене, оскільки це відповідає нормам загального права і їх ужитку. Отже, цим самим ми апробуємо, підтверджуємо й скріплюємо [згаданий лист], визнаючи, що його чинність затверджується за ним навічно й непорушно.

На доказ того, що відбулося, наказуємо до [цього листа], підписаного нашою рукою, прикласти коронну печатку.

Дано у Варшаві на генеральному сеймі Королівства [Речі Посполитої], на 12-й день місяця березня, року Божого 1601, на четвертий рік нашого польського, а на восьмий шведського панування.

Сигізмунд, король.

Місце відтисненої на воску малої вислої печатки королівської канцелярії.

№ 75

1602 р., раніше серпня 9. Перемишль.— З акта перемишльської старостинської комісії про розмежування земель між містом Вишнею і селом Дмитровичами у Перемишльській землі, на частину яких зберігся „старий привілей від княжича Лева"*

[...]** Isz wszistkie granicze i comisije poczinaią szie od trzech scian y conczą szię takze u trzech scian przeto sczan i konczą szie takze u trzech sczian. Przetosz wisnianie tym że obyczaiem pokazują sczane swoie przed comisiyą uczinianą od Dmitrowicz majętnosczi pana Koritka, napszod tedy Dmitrowicze bily panow Czurilow y lat jest około pieczdzieszat jako pan Czurilo dziedzicz dmitrowskij wiwodził commisiją s panem Spitkiem Jordanem

* Датовано за подією. Акт комісії записаний у книги Перемишльського ґродського суду 9 серпня 1602 р.

** Пропущено *вступний протокол* акта.

starostą przemiszkiem y wissnenskiem dzierrzac szie ieszcze dawniejszy commisyey in anno milleszimo quingenteszimo vigesimo nono, ktorą tho comiszyią wisnianie tak ukazują:

Stawowszy tedy v trzech sczian to jest v Dołhomosciskiey pana Krzeczowskiego v naszej viszenskiey y z laszu Zwiniączego, ktory iest nam spolny Dmitrowiczami wzielismy poczatek od trzech kopczow naroznich od pana Krzeczowskiego, potym szliszmy przesz lasz w ktorym lieszie pokazalismy naprzod kopiecz nasz, potym znaki albo krzize na trzech bukach, na czwartym debię, ktorego od dnia kendy krzisz byl ocziosany, przejechawszy lasz chczielismy pokazac kopiecz około dembu vsypany, ale ysz tho pan Koritko stawem zalał, tedy smi sze oswiadczili y pokazalismy prosto przez staw na pol wsi Dmitrowicz w ktorym stawie iest kopiecz znaczny około dębu, albo terasz pien i thąmże bela gatka [?] na Wisznie rzecze, ktorą wspomina jeszcze dawniejsza commisya a isz przed wodą niemoglismy przebyc, tedy smy obiechaly na groblą y garu ze wpuł wszy pokazalismy miejscze kendy była Boza meka okolo ktorej był kopiecz. A przeiechawszy wiesz pokazalismy Dmitrow[s]kie Potok, na ktorym potoku stawky popa wizninskiego przedmieiskiego na ktore ma przywilej stary a od xięzecia Lwa, a potym za tymi stawkami pokazalismy kopiecz ieden y trochę dalej, pokazalichmy [!] drugi ktory nam pan Koritko przizнał, a od tego kopcza slizmy do gatek kendy szie skonczyl grunth pana Koritkow, szli bismy byli y dalej do trzech sczan do wiszinskiej, woloskowskiej y dmitrowskiej, y pokazalismy byli kopiec za gatkami y Kosmathe Łoze y grunt kędy Tunczicze wiesz byla srodkiem wsi Krolina wąwozem na most Tuliglowski do pusczej co wsitko nasza comisya stara in anno milleszimo quingenteszimo vigesimo nono opiewa, ale pan Koritko nie chczial iachacz z nami, jednak oswiaczamy szie ze szie tham nasza granicza konczy y gotowi zmi ią zawsze wiwodzicz, oswiaczami szie tesz ze sluga pana Koritkow Stanislaw Mecherzowsky przizнał ze w pokrowne tatarzy wisznianie porąbały ploty okolo pasztwiska com był zagrodził gdym był vrzendnikiem w Dmitrowiczach co szie znaczy ze zmy i w ten czasz nieprziznawaly tego gruntu y owszem bronyli, ale czokolwiek trzimał gwaltem trzimał. A isz szie obawiamy aby tich kopczow wyszej mianowanich y tich krzizow na bukach i dębach pan Koritko nie pozagu-

biał tedy ie woznym generalem Tomaszem z Dołhomoscisk obwodzimy, ktorego y do ksiąg stawimy zarasz tesz y dla pamieczy na potym wpiszujemy imiona starczow, ktorzy byli na commiszyei miedzy panem Spitkiem starostom przemyskiem a panem Czuriłem, ktory na then duct jakossmy wiedly, iako thu iest naszono gotowi szą przystac. Naprzod Srogy Maczicek, Chomin Siemko, Andrzeczy[n] szyn Carpa, Petryczyn Iwan, Fedoryszyn, Iwan Szadło, Meleszko, Iwan Mały, Fedko Głowa, Blażej Hul, Michailo Bartosz Kusczak, Carpo Matwieiow, Iwan Bryszkalo, Les Zyrkow, Ichnath Lyba.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, спр. 318, арк. 1054—1056. Запис в актову книгу Перемишльського ґродського суду від 9 серпня 1602 р. Заголовок: „Oblata duct(uum) granicier(um) — int(er) bo[n]a oppidi Wisnie ac Dmitrowicze".

Переклад

Тому, що всі межі та комісії починаються від трьох стін і закінчуються біля трьох стін, вишняни за тим же звичаєм перед створеною комісією вказують свою стіну від Дмитрович, маєтку пана Коритка. Раніше Дмитровичі були власністю панів Чурилів, і вже близько п'ятдесяти років тому пан Чурило, дмитрівський зем'янин, спроваджував комісію з паном Спитком Йорданом, старостою перемишльським і вишнянським, дотримуючись [рішення] колишньої комісії від 1529 року, про яку вишняни подають таке:

Коли ми поставали біля трьох стін, а саме: Довгомостиської пана Кржечовського і нашої вишнянської та із Звинячого лісу, який належить нам спільно з Дмитровичами, зробили початок від трьох наріжних горбів пана Кржечовського, потім ішли через ліс, у якому спочатку показали наш пагорб, тоді знаки або хрести на трьох буках, на четвертому дубі, на якому котрогось дня був витесаний хрест; переїхавши ліс, ми хотіли показати пагорб, насипаний біля дуба, але у зв'язку з тим, що пан Коритко зробив там став, ми засвідчили це і показали став на півсела Дмитрович, у якому є пагорб біля дуба, а властиво пня; там же була гребля [?] на річці Вишні, яку згадує ще попередня комісія. Оскільки по воді ми не могли пробратися, то переїхали на греблю і всі разом показали місце, де був хрест [страждання Боже], біля якого був пагорб. А коли проїхали село, показали Дмитровський Потік, на якому тепер [розміщені] ставки вишнянського передміського священика, що на них він має старий привілей від княжича Лева. А потім за тими ставками вказали один горб і дещо далі другий, що його пан Коритко нам визнав, а від того пагорба ми йшли до гребель, де закінчилися землі пана Коритка. Ішли далі до трьох стін до вишнянської, волоснівської та дмитрівської і вказали на пагорб за

греблями і Косматі Лози та землі, де було село Тунчичі, [пройшли] серединою села Королина, яром на Тулигловський міст до пущі, про що говорить наша стара комісія 1529 року. Але пан Коритко не захотів їхати з нами, ми засвідчуємо, де саме закінчується наша межа, і ладні завжди це довести, заявляємо також, що наймит пана Коритка Станіслав Мехежовський зізнав, що вишняни, неначе татари, порубали тини біля пасовиська, що ними він обгородив його, коли був службовцем у Дмитровичах, що вказує на те, що ми й тоді не признавали йому того ґрунту, а навіть захищалися від нього, а якщо він чимсь володів, то володів силою

А тому що боїмося, щоб пан Коритко не знищив згаданих пагорбів і тих хрестів на буках і на дубах, засвідчуємо їх при генеральному возному Томашеві з Довгомостиськ, якого вписуємо також до книг, одночасно на пам'ять про це вписуємо імена старійшин, які були на комісії між паном Спитком, старостою перемишльським, та паном Чурилом. А що межа, яку ми провели, наша, ми готові заприсягти. Насамперед, Строгий Мацщек, Хомин Семко, Андрейчин, син Карпа, Петричин Іван, Федоришин, Іван Сало, Мелешко, Іван Малий, Федко Глова, Блажей Гуль, Михайло Бартош Кущак, Карпо Матвіїв, Іван Бришкало, Лесь Зирків, Ігнат Либа.

№ 76

1606 р. — З облати підтвердного документа польського короля Сигізмунда III, доданої до справи Люблінського коронного трибуналу, про суперечку за право власності на села Страшевичі та Созань, які віддавна, згідно з листом „князя Русі Лева", належали до маєтностей Перемишльського єпископства*

Extractum oblati ad Acta Tribunalia Regni Lublinensis serenissimi olim Sigismundi Augusti regis Poloniae privilegii confirmationem litterarum privilegii Leonis ducis Russiae in se continentes authenticum quo monasterio sancti Salvatoris et episcopis ritus graeci conferuntur villa Straszewice nunc vero per actorem possessa et Sozan quam iure vindicare et ratione eius litis pendentiam existere dixit ostendit quoque nisi actor villa Sozan sub hoc monte ubi praesentia scribens sedi ad occidentem et Straszowicze transeans inter orientem et septentrionem sittuatas. Ad privilegium Leonis ducis dixit citatus illud esse constitutionem Regni 1566 reprobatum quia usu non confirmato. Ad confirmationem vero Sigismundi Augusti regis Poloniae

* Датовано за діловодною позначкою на документі

respondit tantum valere confirmantem, quantum et ipsum confirmatum [...]*

Ego camerarius victi a fundo villae actoris Straszewisze separato. Illico citatus dixit meum camerarium ducere actorem fundo solius villae praefatae regalis Bereznica quare indebite et in iuridice cumque non exiguo fundorum villae regalis Bereznica tractu et via prohibeata per eundem fundum ferrente ductus fuerint adduxit me actor flumine Koblanka a meridie inter occidentem et septentrionalem Zabente [!] et cum Locum ubi idem flumen influit fluvium Nester super quarum utriusque fluminis et fluvii rippis locata est villa Bereznica partim regalis partim nobilium a loco in quo presentia scribens sedi ad prorectionem lapidis situatum ibique dixit actor esse Przirwa in privilegio ducis Leonis per privilegium serenissimi olim Sigismundi Augusti regis Poloniae approbato per extractum die hodierna producto contenentam ad bona sua ville Straszowicze spectatam adhaerens. Hanc Przirwa habere denominationem a rapiditate fluvii Nester et fluminis Koblanka rippas suas rumpetitum: quarum ripparum rupturam exindeque cursus fluvii et fluminis predictorum dillatacionum. Ego camerarius vidi insuper cum habent actor in praedictis ducis Leonis et Sigismundi Augusti regis Poloniae approbato privilegys torrentem dictum Wladislaum ab eo osty fluminis Koblanka loco ostendit mihi versus occidentem respicienti torrentem et agris nunc per villam Bereznica possessis et conseminatis in fluvium Nester habentem appellans cum esse Wladislaw [...]**

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47. Dod., s. 74—76. Кінець XVI — початок XVII ст.

Переклад

Витяг із обляти [привілею] світлішого польського короля Сигізмунда Авґуста, доданого до судових актів Люблінського королівського трибуна-

---

* Далі пропущено текст, який не стосується привілею князя Лева і його пізніших підтверджень

** Далі (с. 77—83) опис інших територій

лу, що містить автентичне підтвердження привілейного листа князя Русі Лева, яким монастиреві святого Спаса і єпископам грецького обряду передано села Страшевичі, котрим тепер володіє позивач, і Созань, якого, за його словами, він законно вимагає і яке має прямий стосунок до суті даної суперечки. Також засвідчує, якщо б навіть позивач про це не згадував, що село Созань розташоване під горою на захід від того місця, де пишеться даний позов до суду, а Страшевичі в напрямку зі сходу на північ. Відповідач же щодо привілею князя Лева заявив, що він спростований постановами Польського Королівства 1566 року, бо в дійсності не був підтверджений Щодо підтвердження Сиґізмундом Авґустом, королем польським, то відповідач заперечив, що доки живе підтверджувач, дотн саме підтвердження має силу

Я є управителем позивача в його окремому маєтку в селі Страшевичах. Відразу після його смерті відповідач заявив, що позивач визначив мені управляти маєтками лише у згаданому королівському селі Бережниця, причому заявив несправедливо і незаконно, бо, оскільки із-за великої кількості володінь у королівському селі Бережниця проїзд по тракту й дорозі, що проходить через цей маєток, дуже утруднений, він [позивач] розширив [володіння під моїм управлінням], довівши до річки Коблянка, що тече з півдня на північний захід; причому місце, де та річка впадає у ріку Дністер (вище на берегах однієї і другої ріки розміщене село Бережниця, частково королівське, а частково належне шляхтичам), розташоване у напрямку до млина від місця, де пишеться даний позов до суду. І там, як уже повідомляв позивач, розмщений [маєток] Прірва, який включає серед інших подібних маєтків село Страшевичі, як згадано у привілеї князя Лева, підтвердженому давно привілеєм світлішого польського короля Сиґізмунда Авґуста, що дійшов до нашого часу у згаданому витязі. Ця Прірва має назву від швидкості течії ріки Дністра і річки Коблянки, що руйнує їх береги; із-за руйнування берегів звідси розширюється русло цих згаданих ріки і річки. Я, управитель, бачив, що позивачеві належить, крім того, що він має, згідно зі згаданим привілеєм князя Лева, підтвердженим королем польським Сиґізмундом Авґустом, струмок, названий Владиславом; від того місця у гирлі річки Коблянка він показав мені, коли я дивився у північному напрямку, струмок, що протікає через засіяні поля, котрі належать до села Бережниця, і впадає у ріку Дністер, і має назву Владислав.

№ 77

1608 р., вересня 18. Луцьк. — Мечник Волинської землі Тимофій Висоцький записує у довічне користування львівському Миколаївському братству землі, що містяться на Краківському передмісті у Львові „на^д улицею о^т земли Волы^нское [...] идучого“ разом з усіма розміщеними на них угіддями, данинами і повинностями від підданих, які належали „з давны^хъ часовъ водлу^г данины Лва кн^ѧжати землъ Ру^ски^х • сына корол^ѧ Данила“ Миколаївській церкві у Львові

Ꙗ • Тимофе^и Высо^цки^и • мечни^к его к[оролевскои] м[илости] земли Волы^нское • чиню ꙗвно и сознаваю си^м листо^м доброво^лны^м записо^м мои^м • кому того потреба буде^т ведати тепе^р и на потомъ завжды •

И^ж што которые добра • на пере^дмес^тю Лвовскомъ лежачие • по неꙗко^м зошло^м Стефане свꙗще^нику Нико^лскомъ до столу его к[оролевскои] м[илости] правом кадуковымь пришли и стали были • а его к[оролевскои] м[илости] светобливое памети Стефа^и • Бо^жю м^и^л^ос^тю коро^л по^лски^и • велики^и кнꙗ^з литобски^и и ины^х • тые добра • о^т столу своего о^тлучившт • брату моему рожоному небо^жчику п^ану Ꙗхиму Высо^цкому • секретарови и писарови своему • за го^дные а ве^рные послуги его к[оролевскои] м[илости] вечны^м правом ему самому и пото^мко^м его дати рачи^л • которы^х добръ речены^и небо^жчикъ бра^т мо^и в споко^нномъ держа^ню и ужива^ню а^ж до живота своего бы^л и оными ꙗко влас^тнос^тю своею шафова^л • по которого сме^рти речоные добра его на мене • ꙗко бра^та рожоного право^м прирожоны^м пришли и спали • и будучиꙗ и^х в споко^ном держа^ню а^ж до сего часу • упатрючи то • и^ж впро^л реченые добра • хотꙗ^ж небожчикови брату моему • п^ану Ꙗхиму Высо^цкому и мне по не^м • ꙗко вла^сному сукцесорови его • право^м дедичны^м належа^т • о^днакъ и^ж сꙗ фундамен^т и^х не инакши^и наидуе^т • то^лко абы длꙗ фалы Божее це^ркви светого о^тца Николы на пере^дмес^тю Лвовско^м лежачаꙗ • ратуно^к и вспоможе^не о^т ни^х мѣла • Прото ꙗ • уважаючи собе бо^лшо^и добра пришлые вечны а нижли теперешние дочасные • хотечи в то^м учино^к хрестиꙗ^нски^и з себе показати • абы сѧ ты^м хвала Божаѧ ро^змножати могла • да^л есми • дарова^л и си^м теперешни^м листомъ мои^м дарую • даю и записую впро^лречоные добра • на пере^дмес^тю Лвовскомъ лежачые по неꙗко^м зошломъ Стефане • свꙗще^нику Нико^лско^м • до столу его к[оролевскои] м[илости] право^м кадуковы^м спалые • а брату моему небо^жчикови

п҃ну Ꙗхиму Высоцкому от королꙗ его м[илости] светобливое памети Стефана правомъ вечным даные• а на мене правом прирожоным потом по брату моим• ꙗко власному сукцесорови• спалые• братству светого Николы на передместю Лвовском• названым Краковскомъ над улицею от земли Волынское до места Лвова идучого• лежачон• братеву теперешнему• а меновите славетным п҃ном: Семенови Красовскому• Миколаеви Добранскому• Иванy Михаиловичу• передмешаномъ Лвовским братства свѣтого отца Николы ꙗко старшимъ помененнаго братства• и напотомъ проу той церкви свѣтого Николы будучому• вечне и навеки непорушне и все право мое дедичное спалковое и ꙗким колвек именемъ названое на тое впродреченое братстъво влил есми и сим листом моим вливаю зовсѣм на все так• ꙗко сѧ тые добра сами в собе здавна мают: з церковѣю свѣтого отца Николы с полми и сеножатми• з огородами• садами• пасеками• криницами• болотами• з дворищами• с плꙗцами и з дворами на том кгрунте побудоваными• з люлми ѡсѣлыми• зъ их повинностꙗми• цыншами• податками и зъ инъшими всꙗкими доходами и пожитками• которые з давныхъ часовъ водлуг данины Лва кнѧжати землъ Руских• сына королꙗ Данила до тых добръ належачими• так иж менованое неменованому• а неменованое менованому ничего шкодити не мает• Ꙗкож заразом в добра вышъменованые допущаю увꙗзанꙗ в спокоиное держане и уживане вечное через возного енерала коронного• которого собе сами способити могут• на себе самого• малжонку• дети и потомки мое ничого с тых добръ не уимуючи• ани зоставуючи• мает и мои мети будет братство впродречоное свѣтого Николы тые добра от мене на вечност дарованые и записаные сами и потом будучее братство тое церкви держати и уживати и ꙗк налепен разумеючи• водлугъ воли и уподобаня своего ку пожитку церкви впродреченое светого Николы ꙗко бы было з наилепшимъ пожыткомъ и розмноженемъ хвалы Божее шафоват вечне и на веки непорушне• а ꙗ самы жона• дети• потомки• близкие кревные и повинные мои уже от сего часу в тые добра• звышъ менованые• ничимсꙗ вступовати• переказы жадное реченому братству церкви светого Николы чинити• трудности никоторое задавати• до права поволокати не маемъ и мочы не будем• подзарукою тому ж братству церкви светого Николы те-

перешнему и пото^{м} будучому двема тисечами золоты^{х} полски^{х} и нагороже^{н}емы шкод на рече^{н}е слова и^{х}• а заплативши заруки и за шкоды досыт учинивши• пре^{д} се таꙗ дарови^{з}на моꙗ за си^{м} теперешни^{м} листо^{м} доброво^{л}ны^{м} записо^{м} мои^{м} при бра^{тс}тве речено^{н} це^{р}кви светого Николы на всѣ пото^{м}ные часы цале и ненарушне зоставити мае^{т}• Которы^{н} се^{с} ли^{ст}• доброволны^{м} запи^{с} мои• маю и повинен буду на перших роках земыскихъ• або кгродени^{х} Лу^{ц}ки^{х} ѡчевисты^{м} сознаныемъ своимъ зътве^{р}дити• а пото^{м} на роки земъские Лвовские• пред вы^{н}стъемъ о^{т} даты сего листу зуполного року• ѡчевисто ставши• се^{с} запи^{с} мо^{и} перене^{с}ти и ѡчевисты^{м} мои^{м} сознанемъ змо^{ц}нити и упевнити маю и буду повинен по^{д} обовꙗзками выше^{н} описаными•

И на то да^{л} есми въпродречоному братъству церъкъви светого Николы сеи листъ• доброво^{л}но^{н} запи^{с} мо^{н} подъ печа^{т}ю моею и с подъписомъ руки моее вла^{с}ное• до которого за ѡчевистою прозъбою моею п^{а}нове• а приꙗтеле мои печати свое приложи^{ти} и руки свое по^{д}писати рачили и^{х} м^{н}л^{ос}тъ па^{н} Станиславъ Прокшичъ Ка^{н}дыба• писаръ кгро^{л}ски^{н} Володиме^{р}скии• панъ Миха^{н}ло Линевскии• а панъ Ꙗны Вонъси^{к}•

Писанъ у Луцку• днꙗ ѡсмогона^{л}цат м^{ѣс}ꙗца сенътебра• року тисеча шес^{т}со^{т} ѡсмого•

У того листу печате^{н} чотыры и по^{д}писы рукъ в тые слова:

Timofiej Wysocki, miecznik ziemie Wołyńskiej, ręką swą; Stanisław Kandyba, pisarz grodzki włodzimierski; Michayło Liniewski, manu propria; Jan Wąsik*.

Рук.: Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Список ЦДІАК, ф 26, оп 1, кн. 17/2809, арк. 1080—1081 Запис в актову книгу Луцького земського суду від 9 жовтня 1608 р. Заголовок: „**Дарунокъ о^{т} п^{а}на Тимофеꙗ Высоцкого бра^{т}ству Лво^{н}скому при ц^{е}ркви свѣтого Николы року а҃х҃н• мѣ^{с}ꙗца октобра ѳ҃ днꙗ**“.

Опубл.: Арх. ЮЗР, ч. I, т. 10, с. 132—134, № 68.

---

* Тимофій Висоцький, мечник Волинської землі, рукою своєю; Станіслав Кандиба, писар ґродський володимирський; Михайло Ліневський, рука власна, Ян Вонсік. Польс. мова

№ 78

1611 р., жовтня 10. Варшава.— З акта королівської комісії про правовий і маєтковий стан церкви св. Миколи, що на Краківському передмісті у Львові, під час обстеження якого визначалась, згідно з „привілеєм Лева, князя Руських земель, сина короля Данила", територія належних до неї земель та права й обов'язки церковної управи, зокрема настоятеля, а також парафіян і мешканців

W Woiewodztwie Russkim miasto Lwow, Bractwo swiętego Mikuły ritus Graeci pokazali przywilej Leonis, ducis Terrarum Russiae filii regis Danielis de data Leopoli feria sexta die octava mensis Octobris anno 6800 super aedes declinationis sancti Nicolai in suburbio Leopoliense sub Castro superiori paenes montem vulgo nuncupatum Budelnica consistentem apud plateam vulgarem sive viam communem, quae tendit Leopolim ex Regione Volhynensi. Quo privilegio concedit, atque donat praefatae ecclesiae in aevum loca idonea, alias place et curias ex ambabus partibus praefatae plateae ex alterius de Regione Wołhyniensi, quae tendit a porta civit[a]tis Leopoliensis, incipiendo a templo et curia divi Nicolai, quae curia versus templum ex inferiori parte plateae praemissae, a prima curia quae data et donata est diaconibus, diatis, criliis, servis inservientibus templo divi Nicolai, quae curia versus templum divi Nicolai post viam praefatae plateae, quae inferiori alias zadem lezy parte adjacet, ad templum divi Fedorii et infra ad latus templi Resurrectionis Christi salvatoris nostri usque ad lane viam, quae tendet a templo praefato domini nostri Jesu Christi, videlicet suae sanctissimae Resurrectionis et declinavit inferius ad fluvium et retro templum divi Feodorii usque ad portam civitatis Leopoliensis et retro superius praefatae plateae Volhynensis, a divo Nicolao usque ad divum Onuphrium ex ambabus partibus praefatae plateae omnes domos, hortos, curias, census, labores, servitias cum omnibus obedientiis, alias z posłuszenstwem incipiendo a templo et curia divi Fedorii in longitudinem ad monasterium divi Onuphrii usque simile fiat fundamentum vel dominium grunt, cum fundamento vel haereditate monasterii cementerii atque hortis divi Onuphrii et reciproce ad divum Nicolaum totus mons vulgo nominatus

Budelnica ad viam, quae tendit per montem Calvariae, in superiori parte ipsius Budelnica comparente cum horto templi divi Nicolai et in eodem horto divi Nicolai liberam ei potestatem capiendi et hauriendi aquam, quae fluit in curiam civitatis Leopoliensis vel potius inferius Castrum ad culinam ita tenendi utifruendi perpetuae et in aevum. In curiis vero divi Nicolai supranominatae plateae omnis generis artificibus, liberum unicuique artificium suum exercendi videlicet sartoribus pelionibus sutoribus fabris laniis et omnis et omnis generis artificii omnibus modis commodum suum more civili investigare, omnes denique utilitates more civium, uti usufructus quoque ut civibus Leopoliensibus mercantiis et omnis generis mercibus in aliis quoque partibus vel regionibus eadem libertate tanquam civibus Leopoliensibus gaudendi in civitate quoque emendi, vendendi, ut civibus Leopoliensibus sive in civitate, sive in aedibus suis nullumque inde censum vel contributiones tam ex commodis quam usufructibus suis nec ex mercibus suis clare tenendi nullaque servitia tam ad fiscum principis neque officio castrensi, neque civili solum omnes sumptus et impensas ad meliorandam et corroborandam restaurandasque aedes divi Nicolai conferendi vel cuidem officium ipsius templi adinvenerit et mandaverit concedendi ad hoc atque donandi eidem templo ex praefata superiori platea et ex omnibus plateis circa superius castrum apud Calvariae Montem, incipiendo a porta ad templum divi Nicolai ex ambabus partibus platearum, ut quilibet pater familias qui praeest domui suae, vel potitur pane suo teneatur duos grossos quolibet anno perpetuo ad necessitatem domus istius ecclesiae sacrae divi Nicolai ac in caeteris omnibus necessitatibus praesertim spiritualibus ex praemissis plateis et curiis ex partibus quoque pater familias nullibi quam ad templum divi Nicolai ritus Graeci semper perpetuo ac in aevum parati sint ac obedire teneantur. Insuper praefatae ecclesiae ac praefecto domus ipsius lane et in omnibus sylvis et mericis civitati ac castro adjacentibus Leopoliensi ad construendam aedificia et ad alias omnes necessitates liberum usum fructum similiter et subditis domus sancti Nicolai locum primum paenes pontificem alias władyka haeredi hujus templi et suis successoribus concedendi et ne apud

aliud templum in civitate vel extra civitatem Leopoliensem, in totoque districtu Leopoliensi vicesregens sive officialis sit nisi apud divum Nicolaum prohibendi et officialis Leopoliensis sive praefatus vicesregens cum canonicis alias kriłosanis proventus similes habendi cum injunctione ut praefatus officialis vetus templum conservet, quod non pertinet ad canonicos, non vero pontifex alias władyka, sed tantum vicesregens, vel officialis ad praefatum templum divi Nicolai ad haec supranominatis aedibus jus dandi perpetuo latitudinem et longitudinem fundi, ad conficiendi faenum, cum cognominibus quibuscumque vocitentur nominibus, alias z ziemi, lęgu, obiazdu, z uroczyskami inferius fluvium vulgo nuncupatum Połtew, incipiendo a primo loco od pierwszego uroczyska Lopuszne et Niemczyska vocato et in superficie metus alias przodek loci dicti Lęgu a fluvio tendente ad montes vocatos Chełmcow, et inter fluvium praemissum Połtew et montem dictum Chełme[c] in loco ipso debet esse fovea alias Row in signum perpetuae memoriae. Ibique inferius ab ista fovea in montes per collem parvum vulgo nominatum Chełmiec, et per profundum paludi Tyecegłowa Debrza nuncupatum et per alium quoque Krzywy Potok vocatum y przez Kamienny Garb alias Mochnaty vocatum, usque ad vias sibi per profundum contiguas, alias do Warow quae tendit ex oppido Gliniany, usque ad Leopolim et inferius per viam incipiendo a superiori parte do wierzchu błota Ruty et exinde na doł Potokiem usque ad foveam alias do Przekopu, supra rivulum alias nad Potokiem iacentem et a fovea inferius recta, mensura ad superiorem partem, to iest Brodu Kaminopolskiego, inferius ad monasterium divi Michaelis super fluvio Połtew consistentem, et retro superius fluvii Połtew ad primum locum alias Wroczyska Lopuszny Niemczyska et inter haec loca alias Wroczyskami praenominati fundi alias gruntu liberam utilitatem atque commodum pro suo arbitrio sibi comparandi gaies sive sylvas prohibendi, cmethones locandi, prata et campos commodi sui causa comparendi et supranominatis commoditatibus et proventibus ad templum praefatum divi Nicolai pertinentes nullam facultatem alienandi diminuendi, concedendi, et ex iisdem commoditatibus ad omnibus censibus laboribus, servitiis belli liberos absolvendi.

Cum confirmatione regis Casimiri, Stephani et regis moderni. De data Varsaviae, die decima Octobris, anno millesimo sexcentesimo undecimo [...]*

Рук.: Оригінал — AGAD w Warszawie, zesp. Akty XVIII, N 47. Список — ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 3—4 зв. Запис в акти Львівського магістрату від 6 квітня 1777 р.

Переклад

У Руському воєводстві, місті Львові, братство святого Миколи грецького обряду показало привілей Лева, князя Руських земель, сина короля Данила, даний у Львові, в п'ятницю, 8 жовтня 6800 року стосовно храму святого Миколи на Львівському передмісті, під Високим Замком, біля гори, звичайно званої Будельниця, що знаходиться біля народного тракту, або загальної дороги, яка прямує до Львова з Волинського краю. Цим привілеєм він передав і подарував згаданій церкві навіки вигідні місця, тобто наділи і маєтки, розташовані по обидва боки згаданого тракту, котрий веде від брам міста Левова, а з другого боку з Волинського краю, починаючи від храму святого Миколи й наділу, розміщеного напроти храму в нижній частині згаданого тракту Цей наділ напроти храму святого Миколи з нижньої частини згаданого тракту прилягає до першого наділу, який подарований і наданий дияконам, співакам, дякам, підданим, що обслуговують храм святого Миколи. Названий наділ напроти храму святого Миколи лежить позаду, за дорогою названого тракту, нижче від інших [тягнеться] аж до храму святого Федора знизу до стін храму Воскресіння Христа, нашого Спасителя, аж до польової дороги, яка тягнеться від названого храму Господа нашого Ісуса Христа, очевидно, його найсвятішого Воскресіння, і відхиляється нижче до ріки і назад до храму святого Федора аж до брами міста Львова, і знову вище до згаданого Волинського тракту від святого Миколи аж до святого Онуфрія По обидва боки названого тракту [віддано] всі будинки, сади, маєтки, данини, повинності з усіма роботами й обов'язками та інші служби, починаючи від храму і маєтку святого Федора у довжину аж до монастиря святого Онуфрія. Хай буде подібно ж з маєтком або наділом володіння з власністю або спадком монастиря, цвинтарем і садами святого Онуфрія. І знову ж до святого Миколи [належить] уся гора, звичайно звана Будельниця, до дороги, яка тягнеться через гору Кальварія, у верхній частині самої Будельниці, поряд із садом храму святого Миколи і в тому ж саду [храму] святого Миколи [дозволено] для кухні черпати і брати вільно і законно воду, що тече на територію міста Львова, або краще Нижнього Замку. І це володіння та користування постійне і навіки.

---

* Далі пропущено тексти привілеїв королів Казимира IV з 1471 р. та Сигізмунда II з 1543 та 1544 рр.

У маєтках же святого Миколи навколо названого тракту [надане право] кожному вільно займатися своєю справою; всім ремісникам, а саме кравцям, шевцям, шкіряникам, художникам, прядильникам вовни та будь-кому, хто займається певним видом ремесла, згідно із цивільним правом користати свою вигоду. Нарешті, мати всі вигоди за звичаєм громадян, а також використовувати прибуток як львівські громадяни-купці, і купці всіх родів в інших частинах чи регіонах, нехай володіють усіма правами, котрі мають громадяни Львова у місті щодо продажу, купівлі, а також хай будуть [рівноправними] громадянами Львова у місті й у своїх домівках. Отже, вони взагалі не зобов'язані сплачувати будь-яке мито або контрибуції зі своїх прибутків чи володінь, а також товарів, і не нести жодної повинності — ні фіскальної державної, ні для замкових обов'язків, ні для громадян, а зобов'язані сплачувати витрати лише на поліпшення, зміцнення і відновлення храму святого Миколи чи виконувати якісь обов'язки для цього храму, коли буде потреба, і доручати їх комусь, а також дарувати — [ті, хто мешкає] вздовж згаданого тракту і всіх доріг навколо Високого Замку біля гори Кальварії, починаючи від брами [міста] до храму святого Миколи по обидва боки тракту, так що кожен батько сім'ї, який є головою свого дому чи володіє своїм наділом, зобов'язаний [давати] два гроші постійно щороку для потреб будівлі тієї святої церкви святого Миколи. І при всяких інших потребах, зокрема духовних, голови сімей із маєтків і наділів навколо названого тракту зобов'язані постійно і навіки підкорятися і сприяти храмові святого Миколи грецького обряду. Крім того, названій церкві і настоятелеві самого дому надається право вільно будувати будинки і чинити все інше необхідне у полях і усіх лісах та наділах, що прилягають до міста і Львівського замку, подібно ж і парафіянам церкви святого Миколи. [Вирішено] надати перше місце і титул владики настоятелеві цього храму з-посеред інших владик з правом передання у спадок своїм спадкоємцям, і заборонено, щоб у будь-якому храмі в місті або поза містом Львовом і у всій Львівській окрузі він був керівником справами або урядовцем, крім при [церкві] святого Миколи, та щоб львівський урядовець або названий керівник справами мав подібну оплату як каноніки, інакше крилошани, при умові, щоб названий урядовець оберігав названий храм, що не стосується каноніків; і щоб не єпископ, інакше владика, а лише керівник справами або урядовець названого храму святого Миколи постійно підтримував порядок у згаданих будівлях на всій території маєтку, турбувався про заготівлю сіна з ділянок під різними назвами, інакше із земель, лугів, об'їзду, з урочищами вниз по ріці, звичайно званій Полтвою, починаючи від першої ділянки, від першого урочища, званого Лопушна і Німчиська, і вверх по ріці, інакше до початку наділу, названого Луг, що тягнеться від річки до пагорбів Холмиці. Між названою рікою Полтвою та пагорбом під назвою Холмець, у тому самому місці повинна бути канава, інакше рів, на знак вічної пам'яті. І там нижче від того рова вверх через малий пагорб, звичайно названий Холмець, і через глибоке болото, назване Течеглова Дебра, і ще через інше, назване Кривий Потік, і через Кам'яний Горб, інакше

званий Мохнатий, аж до дороги, прокладеної через долину, інакше до Варів, яка тягнеться з міста Глиняни аж до Львова, і нижче через дорогу, починаючи від верхньої частини до верху болота Рути, і звідти вниз потоком аж до канави, інакше до Перекопу, понад струмком, інакше над Потоком, і від канави нижче прямо, відмірявши до верхньої частини, тобто Кам'янопільського Броду, нижче до монастиря святого Михайла, розміщеного над рікою Полтвою, і назад вище від Полтви до першого місця, інакше урочища Лопушна, Німчиська, і між цими місцями, інакше урочищами, згаданими маєтками [або ґрунтами], щоб вільно він розпоряджався і використовував їх на свій розсуд, як йому захочеться. Щоб володів гаями і лісами, розселяв кметів, розпоряджався лугами і полями з вигодою для себе і на користь та прибуток для згаданого храму святого Миколи, не віддаючи, зменшуючи чи відступаючи будь-яку частину, що належить [до храму]. І при цих повноваженнях, щоб звільняв вільних [людей] від усяких данин, панських та військових обов'язків.

[Цей привілей] підтверджений королями Казимиром, Стефаном, і тим, хто править тепер.

Дано у Варшаві, дня жовтня 10, 1611 року.

№ 79

1616 р., раніше січня 23. Перемишль.— З акта перемишльського комісарського суду, скликаного на вимогу Люблінського коронного трибуналу позивачем Йоаном Яскманицьким проти Адама Стадницького у справі встановлення прав власності і розмежування сіл Боляновичі, Крукеничі, Ритеровичі та ін., у зв'язку з чим позивач пред'являє „лист князя Русі Лева" та інші документи на село Боляновичі і ліс Радохонь*

[...]** Ex tunc p(rae)dictus g(e)n(er)osus Adamus Stadniczki granicies p(rae)fatas impediendo retentio(ne)m violent(i)a oficii subcamer(i)alis fecit et granicies impedivit pro qua retentione dum idem g(e)n(er)osus Joannes Jaskmaniczki memoratum g(e)n(er)osu(m) Adamum Stadniczki ad jud(iciu)m Terrae Praemislien(sis) citaret et causa ip(s)i p(er) viam motionis ad judicia ordinaria Tribunal(is) Regni devolutasset, judicium illud g(e)n(er)ale ca(us)am retentioris suspendit actoriq(ue) commis-

* Датовано за подією. Акт комісарського суду, записаний у книги Перемишльського земського суду 23 січня 1616 р.

** Пропущено *вступний протокол* акта зізнання та інші записи, які стосуються володінь.

sio(ne)m expedire iniunxit. D(i)cto id p(rae)fato coram nobis producto latius enarrante quibus deductis declarauit actor se non sponte sed d(i)cto p(rae)fato adactus in vim contigvitat(is) vel dislimitationis sed magis informationis commissariorum ut doceat et ostendit citatum nullam silvae praefatae habere contiguitatem quo facto nec p(rae)tendere posse eiusdem silvae poss(essi)o(ne)m et usum con(tra) manifesta iura et priuilegia actor(is) sup(ra) eandem silvam Radochon habita quae probando in primis reproduxit coram nobis privilegium originale per serenissimum Leonem ducem Russiae sup(ra) villam Bolanowicze et silva(m) Radochon concessum tandem reproduxit l(itte)ras granicier(um) p(er) mag(nifi)cum olim Otham Pileczki cap(ita)neum terra(rum) Russiae ex mandato sac(rae) R(egiae) m(ajesta)tis cum villis nobilium circum circa silvam Radochon iacen(tem) v(ideli) c(e)t in bonis Krukienicze, Rytarowicze, Roguzno, Radochoncze et aliis factur(is) [...]*

Plenipotens vero citati in iuridic(a) exception(e) actor(is) r(ati)one adcit(ati)onis aliorum co(m)participum seu tenutariorum p(er) eosdem terminos uti collateralium in jud(iciu)m d(omi)norum commissariorum introductas refutando dixit et allegavit non negare quidem adcit(ati)o(ne)m huiusmo(di) sup(er) se extraditam uti collateralem verum tamen malam et ordinatam e(ss)e declaravit siquidem p(er) indirectum mag(nifi)ci pallatini Russiae prout et alii principales et innotesciti utpote collateral(es) cum no(n) sit collateralis sed principalis pari et aequali iure uti et ceteri v(ideli)c(e)t g(e)n(er)osus Adamus Stadnicki gaudere imo bona Sac(rae) R(egiae) M(aiesta)tis Laszki tenutae g(e)n(er)osi Adami Stadnicky in litter(is) sup(er) bona Radynicze servien(tibus) continentur et vigore earund(em) l(itte)rarum p(er) g(e)n(er)osum Adamum Stadnicki possident(em). De litter(is) autem et iuribus ci(ta)ti nihil ambigitur nam sunt iura ips(ius) meliora et potiora ass(er)tis litter(is) p(er) actorem p(rae)ducti(s). Literae enim Leonis ducis iux(ta) constitucio(ne)m Lublinen(sem) 15 sexagesimi sexti in tantu(m) sunt validae in quantum sunt in poss(essi)one sed actor iuxta p(rae)dictas l(itte)ras no(n) est in poss(essi)one

*Пропущено побічні визнання сторін та тексти королівських документів, які подавались на розгляд комісарського суду

silvae Radochon quod patet ex multis r(ati)onibus et p(rae)cipue ex his duobus: prima quod p(rae)dict(as) l(itte)ras in exequu(tio)ne litterar(um) non ostendit qua propter aure suo decidit iuxta constitutio(ne)m Varschouien(sem) 15 sexages(imi) tertii paragrapho ultimo: „Kazdy tedy ktory by kolwiek był naliezion czo sie z listy swemy exequciey podliegły utaił nie tylko takys decret iako y inni odniesć ma alie y iusz dobra takie puscić będzie powinnien" [...]*

Partis vero citatae plenipotens in iuridic(a) exception(e) actor(is) r(ati)one adcit(ati)onis aliorum comparticipum seu tenutariorum pro eodem ter(mi)no uti collateral(ium) in medium d(omi)norum comissariorum introduct(as) refutan(do) dixit et allegauit non negare quidem adcit(ati)onem huiusmodi super se extraditam tanqua(m) collateral(em) verum tamen malam et inordinatam esse declarauit siquidem p(er) indirectum mag(nifi)cus refferendarius Regni prout et alii principales sit innotescitus uti collateral(es) cum no(n) sit collateralis sed principalis pari et aequali iure uti et alii v(ideli)c(e)t mag(nifi)us Nicolaus Herborth pallatinus Russiae et g(e)n(er)osus Adamus Stadniczki gaudens. De litter(is) aut(em) et iuribus citati nihil ambigitur nam sunt iura ipsius meliora et potiora assertis litter(is) p(er) actor(em) p(rae)ductis. Litterae enim Leon(is) ducis iuxta constitutionem Lublinen(sen) Anni 15 sexagesimi sexti in tantum sunt validae in quantu(m) sunt in poss(essi)one sed actor iux(ta) p(rae)dictas l(itte)ras in exequtio(ne)m litterarum non oste(n)dit qua propter aure suo decidit iux(ta) constitutio(ne)m Varschowien(sem) 15 sexagesimi tertii paragrapho ultimo: „Kazdy tedy ktory by kolwiek naliezion był co sie z listy swemi exequtiey podległemi utaił nie tylko takisz decret iako y inni odniesć ma alie y iusz dobra takie puscić będzie powinnien".

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 173—174, 178—179, 185. Запис в актову книгу Перемишльського земського суду від 23 січня 1616 р. Заголовок: „Oblata comissionis inter Bolanowicze, Radochoncze et alia bona".

---

* Пропущено інші зізнання і факти разом із текстами документів, що були подані на розгляд комісарського суду.

Переклад

Таким чином, названий шляхетний Адам Стадницький, бажаючи перешкодити згаданому розмежуванню, насильно зупинив дії підкоморського уряду й перешкодив розмежуванню, за що шляхетний Йоан Яскманицький подав позов на згаданого шляхетного Адама Стадницького до Перемишльського земського суду, звідки справа в судовому порядку була передана до звичайних судів Коронного трибуналу. А цей генеральний суд зажадав нових доказів у справі й зобов'язав позивача провести комісію. Виконуючи це і ширше перед нами наводячи й детально роз'яснюючи те, що пред'явлено, позивач заявив, що він не з власної волі, але як було сказано вище, не зміг здійснити [?]. На доказ того, що він має права й привілеї на згаданий ліс Радохонь, позивач спершу пред'явив у нашій присутності оригінальний привілей на село Боляновичі й ліс Радохонь, наданий найяснішим князем Русі Левом, а потім — лист, складений за розпорядженням священного королівського маєстату вельможним старостою [Руської] землі Отою Пилецьким на розмежування зі шляхетськими маєтками довкола лісу Радохонь у селах Крукеничах, Ритеровичах, Рогізному, Радохонцях та ін.

Уповноважений же відповідача у правному протесті проти позивача щодо покликання на цих же рочках до комісарського суду інших співучасників або державців як суміжників, відкинувши висунуті резони, послався на те, що він, як суміжник, хоч і не заперечує виданого без його відома припозову, але даний припозов, як він заявив, не відповідає процесуальному порядку, оскільки виданий не безпосередньо руським воєводою, беручи до уваги й те, що й інші дійові особи процесу, як відомо, є суміжниками, хоч суміжник, який бере участь у процесі, не може користуватися одним і тим же правом, що й інші, як, наприклад, шляхетний Адам Стадницький, котрий, як державець, володіє королівським маєтком Ляшки на підставі надавчого листа, що служить на маєток Радиничі. У листах і правах відповідача немає нічого сумнівного, бо його права надійніші і правомірніші, ніж листи, пред'явлені позивачем. А лист князя Лева, згідно з ухвалою Люблінського [сейму] 1566 р., має силу лише тоді, коли нею [донині] користуються. Позивач же, згідно зі згаданим листом, не перебуває у володінні селом Радохонь, що стає очевидним з багатьох обставин і в першу чергу таких двох: по-перше, він не представив згаданого листа при перевірці документів, а тому втрачає своє право згідно з останнім параграфом ухвали Варшавського [сейму] 1563 р.: „Наказали також, що якби хтось був викритий на тому, що, підлягаючи розслідуванню, приховав котрийсь зі своїх листів, такий не лише має підлягати такому ж судовому вироку, що й інші, але повинен бути позбавлений даного маєтку".

Уповноважений же зі сторони відповідача у правному протесті проти позивача щодо припозову на цих же зборах до комісарського суду інших співучасників або державців як суміжників, відкинувши висунуті резони, послався на те, що він, як суміжник, хоч і не заперечує проти виданого без його відома припозову, але даний припозов, як він заявив, не відпо-

відає процесуальному порядку, оскільки виданий не безпосередньо вельможним коронним референдарієм, беручи до уваги й те, що й інші дійові особи процесу, як відомо, є суміжниками, хоч суміжник, який бере участь у процесі, не може користуватися одним і тим же правом, що й інші, як, наприклад, вельможний руський воєвода Микола Гербурт і шляхетний Адам Стадницький. У листах і правах відповідача немає нічого сумнівного, бо його права надійніші й правомірніші, ніж листи, пред'явлені позивачем. А лист князя Лева, згідно з ухвалою Люблінського сейму 1566 р., має силу лише тоді, коли ним [донині] користуються. Позивач же, згідно зі згаданим листом, не представив згаданого листа при перевірці документів, а тому втрачає своє право згідно з останнім параграфом ухвали Варшавського сейму 1563 р.: „Наказали також, що якби хтось був викритий на тому, що, підлягаючи розслідуванню, приховав котрийсь зі своїх листів, такий не лише має підлягати такому ж судовому вироку, що й інші, але повинен бути позбавлений даного маєтку".

№ 80

1616 р., січня 23 Перемишль.— Вельможний Данило Горський пред'являє від імені шляхетної Софії Хращевської, власниці села Ритеровичі, підтверджений польським королем Казимиром IV „привілей князя Лева" і вписує його у книги Перемишльського ґродського суду*

Ad off(iciu)m et acta pr(aese)ntia castren(sia) cap(itanea)lia Praemislien(sia) p(er)s(ona)l(ite)r veniens nobilis Daniel Gorski, n(omi)ne g(e)n(er)osae Zophiae Chraszczewska consortis olim generosi Alberti Chraszczewski de Magna Chrzaszczew vicecapitanei Praemislien(si) relictae bonorum certor(um) in villa Rytarowicze d(omi)ne advitaliciae et refform(at)oriae obtulit off(ici)o pr(aese)nti castren(si) Praemislien(si) priuilegium infras(cri)ptu(m) ducis Leonis p(er) serenissimum Casimirum diuae memoriae Regem Poloniae ap(ro)ba(tu)m in pargameno s(cri)ptum sigilloq(ue) appenso eiusd(em) Casimiri Regis obsignat omni suspitionis nota ferens quod uti autenticum off(iciu)m pr(aese)ns ad affect(i)o(ne)m p(rae)dicti offeren(tis) suscepit et in acta pr(aese)ntia castren(sia) Praemislien(sia) inscribere mandavit cuius privilegii tenor sequit(u)r talis. [Далі подано текст документа короля Казимира IV

* Дата запису документа у книги Перемишльського ґродського суду.

з датою 27 грудня 1458 р. та підтверджений ним привілей князя Лева Даниловича у перекладі латинською мовою, див. у цьому ж виданні, відповідно, IV, № 27; III, № 23].

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 332, арк. 160—161. Запис в актову книгу Перемишльського ґродського суду від 23 січня 1616 р. Заголовок: „Oblata priuilegii ducis Leonis".

Переклад

До уряду і цих перемишльських ґродських старостинських книг став особисто вельможний Данило Горський, який від імені шляхетної Софії Хращевської, вдови покійного шляхетного перемишльського підстарости Альберта з Великого Хращева Хращевського, пожиттєвої і спадкової власниці певних маєтків у селі Ритеровичах, пред'явив даному Перемишльському ґродському судові нижчезаписаний привілей князя Лева, підтверджений пергаментною грамотою блаженної пам'яті польського короля Казимира і скріплений печаткою цього ж короля Казимира, так що жодного сумніву в його автентичності не виникає.

Даний уряд на клопотання згаданого пред'явителя прийняв і постановив записати до цих перемишльських ґродських актів названий привілей, зміст якого такий [..]

№ 81

1632 р., червня 30. Львів.— Шляхетні Федорія Пузинянка та Василь Літинський — опікуни малолітньої дівчини Анни, складають перед Львівським ґродським судом на Нижньому замку опротестування з приводу грабунку депозитарія майна батька підопічної, покійного Адама Літинського, серед цінностей якого були „старовинні привілеї від руських князів, тобто від Данила і Лева"

Nos Stanislaus Bonifacius Mniszek de Magna Kunczyce Leopoliensi capitaneus Nicolaus Naraiowski judex terrestris Leopoliensis Samuel Naraiowski dapifer Praemisliensis, Martianus Morawiec subiudex, Petrus Ozga notarius terrestris Leopoliensis, Andreas Marchocki, Joannes Wydzga, Kiryk Swirski, Andreas Slatkowski judices palatinatus Russiae. Vobis g(e)n(er)osis Fedoriae Puzynianka constiti relictae, g(e)n(er)osi Adami Litynski Georgio Puzyna venatori Volhyniae sive Luceoriensi germano Michaeli Łuzka

Rozowa amitali fratribus et sorori, Alexandro Sieniuta infrascriptorum principalibus nobilibus Danieli Litynski, filio Joannis Olechnowicz, Stanislao Korytynski, Alberto Dąmbrowski, Vaskoni Korkowski, Joanni Kruszyna, Jackoni Łoziński, Rozczynski, Kastynski, Zawoitowski, Bilogorski, Białostocki, Rzodkowski, Janowicz salva nominatine vestri in futurum reservata honestis Nicolao Kraviecz, Matthiae Wąs Boiaris allisque complicibus de personis bonisque vestris omnibus vigore confoederationis g(e)n(er)alis in conventu Visnensi inter nos constitutae deputati et nostra qua in haec p(raese)nte fungimur authem mandamus ut coram nobis iudicio n(ostro) in castro* inferiori Leopoliensi celebrant[es] a positione praesentis citationis in duobus septimanis aut tum dum et quando causa praesens ex regestro publico causarum judicii nostri ad iudicandum l(i)b(erri)me incident pr(incipal)i(ter) et perennue compareatis.

Ad instan(tiam) instig[at]oris judicii nostri et eius delabrum g(e)n(er)osorum Annae virginis minorennis filiae eiusdem olim g(e)n(er)osi Adami Litynski secum Fedoria Puzynianka proceatae et Basily Litynski patrui ipsius et tutoris natural(is) et actis judicii tribunalis Regni Lublinensis per eundem patrem eius inscripti qui et quae nos minorennis cum eiusdem patrui sui et aliorum tutorum suorum quorum(dem) naturalium assistentia in quantum illa eorum ipsi sit de iure necessaria et boiaros praetactis cum dominor(um) vestri cuiusvis assistentia tutor autem solus p(er) se vigore interesse sui ad infrascripta habiti tam coniunctim quam divisim citant ideo quia vos immemores legum publicarum e quibus sub poenis in eis descriptis ne deposita in civitatibus collocata a quovis violentia facta mutua cointelligentia inter vos post mortem praedicti g(e)n(er)osi Adami Litynski die quarta mensis maii prox(ime) pr(aeteri)ta citra vel ultra personarum octuaginta armati et bene uti ad pugnam aggrediendam praeparati oppidum Jaworow in districtu Leopoliensi situm ubi praefatus defunctus in conducto fornice domus infidelis judaei Vulph depositum suum in auro argento clenodiis sum(m)is pecuniar(um) membranis recognitionibus debitorum et in aliis rebus tanquam in loco tuto a periculo(que) incursionis hostilis permunito habuit ingressi estis, ibiq(ue) domum eiusdem judaei occupastis et hospitiis inter se acceptis circumdedistis custodiaq[ue] et bom-

*Слова „in castro“ повторено двічі.

bardis testudinem domus stupastis, ac consortem depositarii tum absentis eius(dem) patrem cum familia in vestrum sequestrum accepistis et nullum domo domesticorum exire passi estis, in qua com(mem)orati ad crastinum vesperum ut comodius vestrum propositum perficere potuissetis, partim actori patruo inhibenti violationem depositi diffidationes facientes partim de eo cum illo pacisci tractantes. Hospite judaei ereptis clavibus fornicis circa horam primam noctis eo aperto a scrinio depositi sigillis appositis amulsis seras quarum una actor iure tutoriae suae id scrinium intercluserat asciis excussistis et haec ex eo pieniędzy z sepetem tureckim w czerwonych złotych talerach y w inszei monecie srybrnei trzynascie tysiecy złotych ortow sląskich dwa tysiąca pięc set y osm. Ortow gdanskich starych sto osmdziesiąt. Talerow z celnych sto dwadziescia potroinych starych pięcdziesiat złotych. Kleinot nazwany Echo albo Phaebus. Manelli dwie parze złotych iedne w pancyrz a drugie w kołka. Pierscieni dwa ieden z dyamentem wielkim drugi z mnieiszymi trzeci z trzema szaphirami. Membranow dwa ieden od pana Krasinskiego na trzy tysiące złotych drugi od kapituły Kijowskiei Pieczarskiei na tysiąc złotych recognitia od xięđza archimandrity Pieczarskiego Kijowskie(go) na cztyry tysiące pięc set złotych. Roztruchanow dwa składanych złocistych, trzeci biały z wirzchem z kraimi złocistemi. Czarek wielkich dwie srybrnych. Lyzek srybrnych plaskich litych trzy puzdra czwarte z herbami starei roboty. Srybra zliwanego w roznych sztukach czterdziesci grzywien. Szabel srybrem oprawnych dwie iedną złocistą drugą białą butli dwie złotem nabijanych srybrem prawnych złocistych. Prochownice dwie srybrem oprawnych iedną złocistą, drugą białą rekoiesc do butly hebanową. Przywileie starozytne od xiązat ruskich to iest Daniła y Leona y krolow koronnych swietei pamieci Jagi[e]łła, Wladyslawa, Sigismunda Augusta y comutacyie na Hruszow za Litynią y insze prawa dziedziczne familijci y domowi actoris służące tum et has res quarum cognitio post protestationem contra vos r(ati)one praefactorum factam nacta extat. Dwie bramce staroswieckie perlami uryanskiemi y ferytami złotemi wbione pereł na niei zebranych wielkich y małych piec albo szesc kop sztuk wielkich złotych rubinami y szaphirami sadionych. Dwanascie mnieiszych takze sztuk z takiemisz kamienmi. Dwanascie kufel biały srybrny z nakrywką wielki garnuszek srybrny biały z nakrywką kwartowy. Pasow srybrnych

złocistych białogłowskich cztyry. Plaszczykow trzy axamitnych ieden czerwony rysiami, drugi czarny takze rysiami, trzeci czarny wzorzysty sobolami podszyte. Chusty holenskie y flamskie wyszywane hautowane złotem y roznemi iedwabiami rozmaite. Obrusow gdanskich piec lnianych cienkich wzorzystych dziesięc. Serwyt tuzinow piec kilmow nowych pięc. Recognitią na pułszosta sta złotych długu a te Georgi Puzyna daną skrzynie tylko gołą zostawiwszy nolentes recepistis et cum sic receptis Wolhyniam discessistis alias prout protestatio circa vos latius de his facta ad quam se actores cum praesenti citatione referunt in se obloquitur. Quo facto vestro securitatem depositionem violastis et in poenas legum inaurastis pro quibus super vobis per nos iudiciumque n(ost)rum decernendis tum ad vidend(um) et audien(dum) id quicquid ius et necessitas eiusdem causae exigent statui et adveniri. Citamini sitis praemissa vobis latius in termino futuro declaran(tes) itidem attentaturis. Vigore cuius protestationis sedua nihilominus r(ati)one certorum contentorum in citatione praesenti non expressorum actionem eisdem actoribus aut cui de iure venerit in foro competen(ti) con(tra) vos intentandam resemando.

Datum in castro inferiori Leopoliensi sabbato post festum Nativitatis sancti Joannis Baptistae proximo. Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo secundo.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 822, арк. 161—166. Запис в актову книгу Львівського ґродського суду від 6 серпня 1632 р. Заголовок: „Actum ut sup(ra) feria sexta ante festum sancti Laurentii martyris proxima anno domini millesimo sexc(entesi)mo trigesimo secundo. Inter Litynski et Puzyny decretum".

Переклад

Ми, Станіслав Боніфацій Мнішек з Великих Кунчиць, львівський староста; Микола Нарайовський, львівський земський суддя; Самуель Нарайовський, мечник перемишльський; Мартиян Моравець, підсудок; Петро Ожґа, львівський земський писар; Андрій Мархоцький, Йоан Видзґа, Кирик Свірський, Андрій Слатковський — судді Руського воєводства, доручаємо вам узяти участь у розгляді тієї самої справи за громадським реєстром справ нашого суду, щоб у вашій присутності наш суд у Львівському Нижньому (Низькому) замку відбувся дуже вільно та прискіпливо за вашою [та інших] участю, [а саме]: шляхетна Федорія Пузинянка, вдова

[після] шляхетного Адама Літинського, [її] брат Георгій Пузина, ловчий волинський чи луцький, Михайло Лужка з Розова, зведені брат та сестра; Олександр Сенюта, нижчепідписаний, із знатними принципалами Данилом Літинським, сином Йоана Олехновича, Станіславом Коритинським, Альбертом Домбровським, Васьком Корковським, Йоаном Крушиною, Яцьком Лозинським, Рощинським, Кастинським, Завойтовським, Білогорським, Білостоцьким, Жодковським, Яновичем, шляхетними Миколою Кравцем, Матвієм Вусом, боярами, та іншими, славних імен, збережених для майбутнього, присутніми з усіма вашими добрими людьми, обраними рішенням генеральної конфедерації, укладеної між нами, обраними на Вишнівському сеймику У присутності виконавця нашого суду [та] його шляхетних підданих — дівчини Анни, доньки того ж покійного Адама Літинського, яку привела з собою Федорія Пузинянка, та Василя Літинського, вписаного до актів Люблінського коронного трибуналу її ж батьком як опікуна і природного захисника, було заявлено: ми, малоліття, у присутності цього свого опікуна й інших надійних своїх рідних захисників, оскільки це за законом їм необхідно, та у присутності згаданих бояр і будь-кого з ваших панів [стверджуємо], що тільки сам опікун дуже зацікавлений щодо наведеного переліку як разом, так і окремо. Тому заявляють, що ви, котрі забули державні закони, в яких записано, що під страхом покарання у містах не вільно залишати депозити, [не згадуєте] про насильство, вчинене за мовчазним порозумінням між вами після смерті названого шляхетного Адама Літинського у четвертий день найближчого минулого місяця травня, коли приблизно 80 осіб, озброєних і добре підготовлених до ведення бою, знаючи, що згаданий покійний у містечку Яворові у Львівській окрузі у потаємному приміщенні будинку невірного єврея Вульфа тримав свій депозит у золоті, сріблі, коштовностях, грошових сумах і боргових зобов'язаннях і інших речах, і хоча місце було безпечним і укріпленим від небезпеки ворожого вторгнення, ви таки напали на будинок цього єврея, оточили власною сторожею гостинний притулок і бомбардами розбили дах будинку та дружину депозитарія, якого тоді не було, батька з родиною забрали у ваш полон і не дозволили нікому з домашніх вийти з будинку, де згадані [перебували] аж до наступного вечора, бо так було вам вигідніше здійснити [свій] намір, і частково старшому позивачеві, який стримував пограбування депозиту, зробили послаблення, частково домовившись з ним, від нього повитягали. Викравши з дому єврея ключі від приміщень, близько першої години ночі відкрили його, зірвали воскові печатки, однією з яких позивач задля безпеки запечатав цю скриню, і звідти забрали гроші з турецьким мішком у червоних золотих талярах та в іншій срібній монеті на суму тринадцять тисяч злотих, ортів сілезьких дві тисячі п'ятсот, і вісім ортів ґданських, старих сто вісімдесят, талярів цільних сто двадцять, потрійних старих п'ятдесят злотих; клейнод, названий „Ехо" чи „Фебус", дві пари золотих нарукавників, один панцирем, другий кільцями; два персні, один з вели-

ким діамантом, другий з меншим, третій з трьома сапфірами; два нагрудники, один від пана Красинського за три тисячі злотих, другий від Києво-Печерського крилосу за тисячу злотих, рекогнція від отця архимандрита Києво-Печерського [монастиря] на чотири тисячі п'ятсот злотих; розструханів два складених золотистих, третій білий з верхом із золотистими краями. Два великі срібні келихи. Ложок срібних плоских литих три пуздри, четвертий з гербами старої роботи. Срібла литого в різних виробах сорок гривен. Шабель, оправлених у срібло, дві, одна золотиста, друга біла; два бутлі правних, золотистих, оправлених сріблом. Дві порохівниці, оправлені сріблом, одна позолочена, друга біла; рукоять для бутля гебанова. Старовинні привілеї від руських князів, тобто від Данила і Лева, та королів польських, святої пам'яті Яґелла, Владислава, Сиґізмунда Авґуста і комітації на Грушів за Літиню та інші дідичні права, родинні та домашні, що служать позивачеві — ці речі, пізнання яких після протестації проти вас, на думку вищевказаних, роблять учинене ясним. Дві старосвітські брамки, прикрашені уриянськими перлами та золотими феритами, а на них вкраплених і зібраних перел, великих і малих п'ять чи шість кіп штук, великих золотих, оздоблених рубінами та сапфірами. Дванадцять також менших штук з такими ж каменями. Дванадцять кухлів білих срібних з накривками; білий срібний горнець на кварту з накривкою. Поясів срібних золотистих білогловських чотири. Три оксамитових плащики, один червоний, підшитий рисями, другий чорний, також підшитий рисями, третій чорний узорний, підшитий соболями. Різноманітні голландські і фламандські вишивані хустки, гаптовані золотом і різними шовками. Обрусів ґданських п'ять льняних тонких, з узорами — десять. Серветок п'ять дюжин, килимів нових п'ять. Зобов'язання на п'ятсот з половиною золотих боргу, тобою, Георгієм Пузиною, дане, не захотіли взяти, залишивши тільки голу скриню, все інше взяли, коли втекли з Волині, а оскільки протестація щодо вас ширше ними зроблена, то позивачі повернулися до неї, обговоривши це між собою. Вчинивши це, ви порушили безпеку зберігання, зігнорували законне покарання, через що ми повинні винести рішення у нашому суді, а для розгляду та заслуховування цієї справи ми повинні вирішити та встановити, яким мають бути право та необхідність. Ви будете посилатися на вищевказане, зважаючи на те ж, про що вам ширше у наступному визначеному терміні треба заявити. Якщо у тих же позивачів чи у когось буде сумнів щодо законності сили цієї протестації, то позов проти вас може бути поновлений у компетентному суді.

Дано у Львівському Нижньому замку, найближчої суботи після свята народження Івана Хрестителя, року Божого 1632.

№ 82

1640 р., червня 12. Львів.— Львівський староста Станіслав Боніфацій Мнішек підтверджує Миколаївському братству і церкві святого Миколи, що на Краківському передмісті у Львові, усі ґрунти і володіння, які були надані в минулому князем Левом та пізніше підтверджені польськими королями

Stanisław Bonifacy Mniszek z Wielkich Konczyc, starosta lwowski, generał Ziemi Ruskiej.

Wiadomo czynie tym pisaniem moim, iz ia przychylaiąc się do przywileju xiązecia Lwa, de data iego we Lwowie w piątek dnia osmego octobra roku 6800-go podług kalendarza ruskiego na ten czastak pisanego, cerkwi s(więtego) Mikołaia na Przedmiesciu Krakowskim lwowskim będącej danego, na gronty pewne nizej mianowane, tudziesz i do konfirm(ac)yi swiętey pamię(ci) krolow polskich Kazimierza, Stephana y Zygmunta Trzeciego, tez gronty, ieden immediate podle samego cmentarzu cerkiewnego z iedney, a z drugiey strony podle gruntu s[więtego] Jana do kapituły Lwowskiey należącego, przodem na ulicę, a tyłem ku Gorze Zamkowey; drugi po drugiey stronie teyze ulicy, prosto przeciwko temu iednemu y samey cerkwi będacey ktory się w szerz poczyna od gruntu Jaska Sklarz[a], a ciągnie się przodem do gruntu y domu Jakima Pieczyfury, wzdłuz zas idzie do samey ulicy Fedorowskiey cerkwi pomienioney, bractwa iey iako haeredi et d(omi)no directo w possessyę y władzę* wieczną podaie się y one ab omni impetitione juridica et jurisdictione castrensi tak mea, iako tez następcow moich uwalniam y od czynszow wszelakich na co** im ten consens daię, z podpisem ręki moiey własney y pieczęci przyłozeniem.

Dan z Zamku Niskiego Lwowskiego dnia dwunastego junii, roku tysiąc sesszetnego czterdziestego.

Stanisław Mniszek z Wielkich Konczyc starosta lwowski, ręką własną.

Locus sigilli.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 235, арк. 1—1 зв. Створений на основі підтверд-

* У списку від 15 січня 1780 р. пропущено слова „у władzę"

** Так само слово „co".

ного документа польського короля Владислава IV, виданого у Варшаві 10 серпня 1640 р. На звороті: „Copia privilegio(rum) confraternitatis s(ancti) Nicolai ritus Graeci. Anno 1640 obtenti poside(tur) [.]". 2. ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 10. Запис в актову книгу Львівського магістрату від 15 січня 1780 р., створений на основі підтвердного документа польського короля Владислава IV, виданого у Варшаві 10 серпня 1640 р.

Переклад

Станіслав Боніфацій Мнішек з Великих Кончиць, львівський староста, ґенерал Руської землі.

Оповіщаю цим своїм листом, що я, схвально розглянувши привілей князя Лева, складений у Львові, в п'ятницю, 8-го жовтня 6800 року за руським календарем, як він тоді писався, котрий видано на певні, нижченазвані ґрунти церкві святого Миколи на Краківському передмісті у Львові, а також, зважаючи на підтвердження його священної пам'яті польськими королями Казимиром, Стефаном і Сиґізмундом III, віддаю у вічне користування і посідання названі ґрунти на вічне користування й володіння згаданій церкві та її братству, як прямому спадкоємцю і власнику: перший, з одного боку, прямо при самому церковному цвинтарі, а з другого — при святоянському ґрунті, належному львівському капітулу, передом до вулиці, а тильною стороною — до Замкової гори; другий — на протилежному боці цієї ж вулиці, розташований прямо напроти першого і проти самої церкви, який упоперек починається від ґрунту Яська Скляра і тягнеться передом до ґрунту Якима Печифури, а вздовж сягає аж до Федорівської вулиці. Також повністю увільняю ці ґрунти від усіх чиншів, підкорення юридиці і замковій юрисдикції як моєї, так і моїх наступників, на що й даю цей мій згідний лист з підписом моєї руки й прикладенням власної печатки.

Дано з Львівського Нижнього замку, червня 12-го дня, року 1640.

Станіслав Мнішек з Великих Кончиць, львівський староста, рукою власною.

Місце печатки

№ 83

1642 р., березня 20. Варшава.— Польський король Владислав IV, розглянувши суперечку між Миколаївським братством у Львові та євреєм Зеліком Соболовичем за право володіння землями, які згідно з „оригінальною дарчою [грамотою], даною навічно князем Левом", належали церкві святого Миколи і поставлені на них будинки, за недостатністю доказів сторін передає справу на поновний розгляд до львівського ґродського старостинського суду

Ladislaus IV Dei gra(ti)a rex Polon(iae), Magn(us) dux Lithua-(niae), Russiae, Prussiae, Mazov(iae), Sam(o)g(iti)ae, Livon(iae),

Smolen(sciae), Czerniec(hoviaeque) nec non Sueceoru(m), Gothorum, Vandaloru(m)q(ue) haereditarius (que) rex.

Significamus p(rae)sen(ti)bus l(itte)ris n(ost)ris quo(ru)m interest, universis et singulis intercessisse antea decretu(m) n(ost)rum in ca(us)a et actione in(te)r famat(os) seniores et juniores totamq(ue) communitate(m) religionis Ruthenicae eccl(es)iae s(ancti) Nicolai in suburbio civitatis Leopolien(sis) dicto Cracov(iense) sit(ae) actores ab una et infidum Zelik Sobolowicz judaeu(m) Leopol(iensem) citatu(m) p(ar)te ab al(te)ra id(que) r(ati)one bonoru(m) seu fundi certi p(rae)dicti judaei acti proprii et haereditarii in suburbio civitatis Leopoliens(is) versus ecclesiae ruthenicae s(ancti) Nicolai iacentis per actores in eo tempore possessi deoccupavit [...]*

In oppositu(m) autem actores ad impugnand(um) et reputan-(dum) inscr(ipti)ones per Judaeu(m) exhibitas varia quoq(ue) jura sua ab antiquissimis temporib(us) eccl(es)iae p(rae)fatae servientia et inprimis donatione(m) originalem in aevum per ducem Leonem Leopoli die octava mensis octobris anno a condito orbe sexies mill(esi)mo octingentesimo datam confirma(ti)o(ne)mq(ue) ips(si us) serenissimoru(m) Poloniae regu(m) praedecessoru(m) n(ost)rorum Casimiri de data in oppido Grodek feria quarta post d(omi)nicam Laetare anni mill(esi)mi quadringentesimi quadragesimi octavi, Stephani de data Leopoli decima quarta mensis julii anni mill(esi)mi quingentesimi septuagesimi octavi, Sigismundi Tertii parentis n(ost)ri clarissimi de data Varsaviae decima mensis Octobris anni mill(esi)mi sexcent(esi)mi undecimi, tum et n(ost)ram vigesima mensis Augusti anni mill(esi)mi sexcent(esi)mi quadragesimi producerent, tal(ite)rq(ue) deductis jurib(us) suis bona p(rae)fata p(ro)scribi et alienari nullaten(us) posse, tum similib(us) p(rae)iudicatis, tum constit(uti)onib(us) Regni probarent, adiudicavim(us) eorundem exposcerent [...]**

Nos cum consiliariis et jurisperitis n(ost)ris auditis probeq(ue) intellectis et examinatis partiu(m) ab utrinq(ue) defensis et

---

* Пропущені розмірковування юридичного характеру щодо правомірності Зеліка Соболовича на володіння маєтностями.

** Далі так само, як раніше.

allegatib(us), ac eo considerato quod judiciu(m) n(ost)rum p(rae)sens r(ati)one p(rae)missoru(m) ex partiu(m) allegatis debite et sufficienter infirmari haud possit. Idcirco praecavendo ne parti alterutri aliquid p(rae)iudiciosu(m) statuatur suspensa ulteriori cognitione decreti p(rae)fati g(e)n(er)osi cap(ita)nei Leopol(iensis), a quo ordinaria appellav(it) ad nos et judiciu(m) n(ost)rum interpretu(m) est, cuidem p(rae)sentium una cu(m) partib(us) ipsis denuo ad officiu(m) castrens(e) cap(ita)neale Leopol(iense) tanqu(am) primae instantiae subselliu(m) remittend(um) esse, proximum prout quidem in termino sex septimanaru(m) a data p(rae)sentia [...]*

In cuius rei fidem p(rae)sentib(us) sigillu(m) Regni n(ost)ri est appressum.

Datu(m) Varsaviae f(eria) quinta post d(omi)nicam Reminiscere prox(im)a anno d(omi)ni mill(esi)mo sexcent(esi)mo quadrag(esi)mo secundo regnoru(m) n(ost)roru(m) Polon(iae) et Suec(iae) decimo anno.

Rela(ti)o R(evere)nd(issi)mi in Chr(ist)o p(at)ris d(omi)ni Petri Gembicki e(pisco)pi Pr(ae)misl(iensis) dei gra(tia) g(e)n(era)lis praep(osi)ti Mied(icensis) et Ploc(ensis) supremi Regni Cancellarii.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 989, арк. 8—11 зв. XVII ст.

Переклад

Владислав IV, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії, Смоленщини, Чернігівщини і спадкоємний володар шведів, готів і вандалів.

Повідомляємо цим нашим листом, який дуже важливий для усіх разом і кожного зокрема, котрі протестують проти попереднього нашого декрету щодо справи між відомими старшими та молодшими і всією спільнотою церкви руського обряду святого Миколи, розміщеної на передмісті Львова під назвою Краківське.

Позивачі, з одного боку, і невірний, львівський єврей Зелік Соболович — з другого, [сперечаються] щодо маєтностей або певної ділянки на Львівському передмісті навпроти руської церкви святого Миколи, [що нібито] за правом

* Далі пропущено повідомлення про огляд об'єктів на місцях і зіставлення даних про них із представленими усними та документальними свідченнями

власності та спадкоємства [належить] названому євреєві. Позивачі твердять, що на той час вони володіли [ділянкою], а він [її] знову захопив [...]

На противагу [вищенаведеному] позивачі виставили для спростування і подолання висунутих євреєм доказів різні свої від найдавніших часів права, які належать згаданій церкві.

Насамперед оригінальну дарчу [грамоту], дану навічно князем Левом у Львові, дня 8 жовтня, року від створення світу 6800, та підтвердження її ж найяснішими польськими королями, нашими попередниками' Казимиром, видану у місті Городку, у середу, 6 березня 1448 року; Стефаном, видану у Львові, 14 [дня] місяця липня 1578 року; Сигізмундом III, славетним нашим батьком, видану у Варшаві, 10 [дня] місяця жовтня 1611 року, а тоді й наше від 20 [дня] місяця серпня 1640 року Таким чином, пред'явивши свої права, [позивачі] підтвердили, що згадані маєтності жодним чином не можна привласнювати та відчужувати, що ми на прохання позивачів й присудили, як [це ведеться] у подібних ухвалах і конституціях держави [..]

Ми з нашими радниками та досвідченими юристами, уважно вислухавши роздумування та розмірковування захисників і прихильників [справи] з обох боків, погодилися з тим, що цей наш суд не може належним чином і задовільно спростувати перед уповноваженими від згаданих сторін [своє] рішення Остерігаючись признати котрійсь із сторін щось сумнівне стосовно попередніх постанов, що було встановлено останньою ухвалою декрету згаданого шляхетного львівського старости, згідно з яким визначено спрямувати до нас і нашого суду та розтлумачити разом і кожному з присутніх сторін, про потребу звернутися до львівського ґродського старостинського уряду, як до суду першої інстанції, і то якнайшвидше, протягом шести тижнів від нинішньої дати [..]

У цій справі запорукою для присутніх є печатка нашої держави.

Дано у Варшаві, найближчого четверга після другої неділі Великого Посту, року Божого 1642, на десятий рік нашого панування у Польщі і Швеції.

Реляція превелебного у Христі пана отця Петра Гембіцького, перемишльського єпископа, Божою милістю мединського і плоцького генерального препозита, великого канцлера Королівства.

№ 84

1643 р., листопада 9 Львів — Львівський старостинський суд розглядає суперечку між Миколаївським братством і малярем Дмитром за право належності окремих ділянок земель „фундації князя Лева церкві святого Миколи", що на Краківському передмісті у Львові, і вирішує перенести розгляд справи на інший термін

Actum in castro inferiori Leopoliensi coram officio burgrabiali die nona Novembris anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio.

Officium castrense burgrabiale Leopoliense expediendo deliberationem suam et trutinatis ac intellectis partiu(m) controversis talem profert sententiam: „quoniam manifeste patet ex primaria fundatione ducis Leonis ecclesiae divi Nicolai ritus Graeci in suburbio Cracoviensi Leopolim sitae fundatoris fundum et aream controversam eiusdem ecclesiae esse propriam err(ecti)am quam fundationem seu privilegium tot serenissimi Reges Poloniae Casimirus, Stephanus, Sigismundus Tertius et modernus Wladislaus Quartus feliciter regnans approbarunt confirmarunt ac ratificarunt. Preterea considerato eo quod serenissimus modernus rex Poloniae praefatum fundum seu aream ab iurisdictione castrensi Leopoliensi privilegio suo exemerit insuper trutinato eo quod haec idem ecclesia divi Nicolai et ipsius fraternitas eiusdem areae et fundi in pacifica possessione sit everesq(ue)* [?] nullaq(ue) manifestatio seu protestatio p(rae)fati Judae David, a quo modernus actor eandem aream seu fundum ab eo emit contra fraternitatem tacite intercessit nec actor id deducit. Ideo eandem fraternitatem a foro praesenti actore et actione liberam pronunciat, expellavit actor ad magnificum loci capitaneu(m) officium detulit et terminum dum pars partem adcitaverit assignavit.

Joannes Bratkowskij, burgrabius Leopolien(sis)".

In protocollo aktor(um) burgrabi(ali)um Leopolien(sium) extrac(tum).

Locus sigilli.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 64, арк. 1. Створений на основі запису у книгу протоколів Львівського старостинського суду На звороті „Między bractwem Mikulinskiem a Dmitrem malarzem expellacia". XVII ст.

Переклад

Діялося у Львівському Нижньому замку заходами старостинського уряду 9 листопада, року Божого 1643.

Міський Львівський старостинський суд, виходячи зі своїх розмірковувань, розважувань і думок сторін-суперників, виносить таке рішення: „Хоч чітко відомо з попередньої фундації князя Лева церкві святого Миколи грецького обряду, розміщеній на львівському Краківському передмісті, що ділянка фундатора і спільні землі є власною гордістю цієї церкви, та цю фундацію або привілей стільки славетних польських королів —

*Так у рукописі

Казимир, Стефан, Сигізмунд III і нинішній щасливо пануючий Владислав IV визнали, підтвердили і ратифікували, [ми], крім того, розглянувши те, що найясніший теперішній король Польщі своїм привілеєм відібрав згадану ділянку або землю з-під юрисдикції Львівського замку, а також зважившн на те, що ця сама церква святого Миколи та її братство є непорушним власником цієї ділянки й землі та це не підлягає жодному оскарженню або опротестуванню з боку згаданого єврея Давида, у якого нинішній позивач цю ж ділянку або землю від нього відкупив і проти [волі] братства потаємно впровадив у володіння, а позивач це виявив. Таким чином, [суд] проголосив, що це братство, як і позивач і його позов, звільнені від сьогоднішнього розгляду справи. [Справу] позивача скеровано до уряду ясновельможного міського старости і визначено термін, протягом якого буде сторона сторону кликати [на поновний судовий розгляд].

Йоан Братковський, львівський староста.

У протоколі позову львівської старостинської ради.

Місце печатки.

№ 85

1648 р., лютого 3. Варшава.— Польський король Владислав IV розглядає рішення королівського комісарського суду у справі суперечки навколо прав власності на землі між Миколаївським братством у Львові та євреєм Зеліком Соболовичем, у минулому надані „привілеєм князя Лева" церкві святого Миколи, і погоджується з його основними висновками

Vladislaus 4-tus, Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaeque, nec non Sveccor(um), Gottor(um), Vandalorumque haereditarius rex.

Significamus praesentibus literis nostris quorum interest universis et singulis devenisse ad nos et judicium nostrum assessoriale per viam appellationis a decreto certorum commissariorum nostrorum ad infra peragenda addictorum interpositae causam et actionem inter excellentem et famatum Joannem Iwaszkowicz juris utriusque doctorem armaenum et civem Leopolien(sem) aliisque consuccessores et consanguineos actores ab una et famatum Semianum Włoszek dictum, Ferentium Wytrykusz, Ferentium Mysieniak, Iwanko Łozny, Wasilium Zarzycki, Danielem Chomicz et alios omnes de nominibus et cognominibus ignotos quorum omnia nomina et cognomina hic pro expressis et insertis

haberi volumus uti et tanquam ecclesiae tituli sancti Nicolai rithus Graeci in suburbio a Cracovia nuncupato existentis provisores citatos parte ab altera. Itaque ad videndum vel audiendum infidum Zelik judaeum bona fundum seu fundos in suburbio eodem justo titulo ac bona fide per antecessores actorum requisita continua et pacifica possessione firmata ad se actores uti legitimos successores devoluta et per eodem actores et evictores in personam parentis dicti Zelik vigore inscriptionum officiosarum transfusa possidere declarare [...]* Quod vero spectat privilegium Leonis ducis quod pars citata non producit illud produci omnino petente. Unde nullitas et irrealitas ipsis alia possit cum id non sit reale nulla in eodem subscriptio eiusdem domus et latino idiomate scriptum stylo recenti ubi in terris Russiae latino sermone privilegia non exarabantur. Praeterea annus positus a creatione mundi quo nondum orbis conditus fuit confirmationes vero in tantum valere quantum confirmatum ducente. Ad hoc constitutio anni millesimi quigentesimi sexagesimi sexti, declarasse quod privilegia eiusdem Leonis ducis talia valida esse debeant quae possessione firmata praedictam vero fraternitatem seu ecclesiam sancti Nicolai nunquam in possessione fuisse allegante. Privilegium autem illud ut per citatos allegatur igne ambustum esse et quia nulla ea de re producatur [...]** Quod attinet praescriptionem hanc in rebus sacris minime locum habere rationibus suis deducentes originale porro privilegium primaeve fundationis ill(ust)r(issi)mi ducis Leonis quod adtinet, illud temporis successu igne esse abrumptum, nec etiam regum quando quidem confirmationes serenissimorum divae memoriae praedecessorum nostrorum existant dicens privilegium idem originale respectu annorum a condito orbe variis literatoriis in similibus documentis justificatis, atque taliter juribus suis sufficienter deductis sententiam commissorialem retractari et se circa eadem jura sua conservari similiter expetentes [.]*** Nempe quod bona controversa tam ae-

---

*Далі пропущено мотивацію на право володіння землею між власниками і претендентами на її власність, критику представлених для розгляду правових підстав.

**Далі так само, як раніше.

***Далі пропущено опис підготовчих заходів королівського суду щодо розгляду справи.

dificia per confraternitatem praefatam extructa quam et fundi in quibus eaedem structurae exstant tum et desertus locus juribus suis sunt obnoxia et antecessoribus suis atque senioribus ecclesiae praefatae per ill(ust)r(issi)mum Leonem ducem Russiae legitime sunt collata, ac vigore dictor(um) privilegior(um) suor(um) praecipue vero memorati ducis Leonis in possessione ex antecessoribus suis acquisita cum omni jurisdictione super subditis exstabant atque in loco et situ demonstrato nec non in alio consistunt et quod ipsi citati privilegio eiusdem ducis Leonis memorato super bona controversa dato et servienti non sunt abusi et ad deoccupationem eorundem parti actoreae non tenentur nec agere praescripserunt. Deo ipsos et sancta Jesu Ch(ris)ti passione adjuvante. Quo praestito pars actoreae fundos eosdem per se possessos deoccupet liberamque et pacificam eorundem possessionem citatis modernis det et admittat [...]*

In cujus rei fidem praesentibus sigillum regni est appensum.

Datum Varsaviae, feria quarta post festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo regnorum nostrorum Poloniae XV, Svetiae vero XVI anno.

Georgius Ossolinski cancellarius regni supremus relatio, magnifici domini Georgii Athenczyn Ossolinski supremi cancellarii regni, Lubomiriensis Andrzelensis recensisque etc. capitanei.

Locus sigilli.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 69, арк. 1—3. XVIII ст.

Переклад

Владислав IV, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії, Смоленщини, Чернігівщини, а також шведів, готів і вандалів спадкоємець і король.

Свідчимо цим нашим листом усім і кожному, кому про це належить знати, що прийшов до нас і до нашого асесорського суду шляхом апеляції декрету певних наших комісарів для поглибленого розгляду нижчевикладеної справи та позову між вельможним і славетним Іваном Івашковичем, доктором обох прав, вірменином і львівським громадянином, та іншими спадкоємцями і родичами, з одного боку, і відомими Семеном,

* Далі так само, як раніше.

званим Влошеком, Ференцом Витрикушем, Ференцом Мисеняком, Іванком Лозним, Василем Зарицьким, Данилом Хомичем — провізорами церкви святого Миколи грецького обряду, розташованої на Краківському передмісті, та всіма іншими не вказаними поіменно присутніми відповідачами — з другого боку. Ці всі імена та прізвища ми бажаємо тут мати для ясності та внесення [до протоколу].

Отже, щодо розгляду та заслуховування невірного єврея Зелика, який має маєток, ділянку чи ділянки на тому ж передмісті в силу титулу вірогідних попередніх позивачів, затверджено непорушну власність позивачів, як законних спадкоємців, доведену цими ж позивачами до судових виконавців проти особи присутнього вказаного Зеліка силою офіційних розпоряджень на володіння [ ]

Щодо привілею князя Лева, то оскаржена сторона належно його не пред'являє. Звідси допускаємо його відсутність [як таку] і неправдивість [змісту] Всі підписи у цьому документі по-новому зроблені латинською мовою, [і це тоді], коли на землях Русі привілеї латинською мовою не писалися. Крім того, поставлений рік від створення світу, коли ще світу не було, а підтвердження [його] змісту має настільки силу, наскільки воно підтверджене. До того ж, рішення 1566 року, котре підтверджує привілей князя Лева, повинне бути дійсним, як і ті, якими закріплені володіння названого братства або церкви святого Миколи, на які вони покликалися. Бо ж цей привілей, що був представлений оскарженими, обпалений вогнем, тому про жодну справу не може бути мови [ ] Щодо запису у справах, то найменше важать приватні розмірковування, коли йдеться про оригінальний привілей першої фундації найяснішого князя Лева, бо з плином часу він був знищений вогнем. І хоча існують якісь підтвердження найясніших королів, святої пам'яті наших попередників, цей привілей, названий оригінальним, датований від заснування світу, [зберігся] різними [мовами], як було в інших правових документах. Таким чином, права, які випливають з [привілею], викликали сумнів комісарів узагалі, чи він міг зберегтися [до того часу] [ ] Адже спірні маєтки та будівлі, зведені названим братством, якому належать забудовані і незабудовані землі, підпорядковуються своїм правам, що надані законно їх попередникам і старійшинам згаданої церкви, найяснішим Левом, князем Русі, силою його вказаних привілеїв. [Вони] дійсно надані згаданим князем Левом у володіння, [отримані] від попередників з усією законністю щодо підданих, виставлених і показаних ділянок. І самі покликані згадали, що привілей того ж князя Лева, даний і збережений щодо спірних маєтностей, не використовувався [ними], не брався до уваги і не вписувався, щоб уникнути судового позову, і нехай у цьому сприяє їм Бог і святе страждання Ісуса Христа [ ]

На підтвердження довір'я присутнім у цій справі підвішено печатку Королівства.

Дано у Варшаві, найближчої середи після свята Введення Пречистої Діви Марії, року Божого 1648, нашого панування у Польщі 15, а у Швеції 16.

Реляція Георгія Оссолінського, генерального канцлера Королівства, ясновельможного пана Георгія Атенчина Оссолінського, найвищого канцлера Королівства, нещодавно любомирського і т. д. андреленського старости.

Місце печатки.

№ 86

1648 р., квітня 15. [Львів].— Королівський комісарський суд в особі Альберта М'ясковського, Мартіяна Моравця і Матяша Домбровського повідомляє про зміст декрету польського короля Владислава IV щодо суперечки між Миколаївським братством у Львові та євреєм Зеліком Соболовичем навколо земель, наданих „привілеєм князя Лева" церкві святого Миколи, що на Краківському передмісті у Львові, і запрошує сторони до присяги у спірних питанняx

Albertus Miaskowski subcamerarius, Martianus Morawiec judex terrestris Leopolien(sis), Mathias Dąbrowski commissarii a sacra regia majestate ad infrascripta exequen(tes) deputati*.

Tibi excellenciti Joanni Iwaszkowicz armaeno juris utriusque doctori et aliis omnibus litis comparticipibus quorum hic nomina et cognomina pro expressis habere volumus infideli Zelik judaeio Leopolien(si) evictoribus innotescimus vobis oblatum nobis esse decretum sacrae regiae majestatis inter vos actoream partem ab una, et famatos Semianum Włoszek, Ferencium Wytrykusz, Ferencium Miesieniak, Iwanko Łozny, Wasilium Zarzyski, Danielem Chomicz et alios ecclesiae sancti Nicolai ritus Graeci in suburbio Leopolien(si) Krakowskie nuncupato consisten(tes) provisores citatos parte ab altera in causa occasione certor(um) fundor(um) in suburbio eodem justo titulo ac bona fide uti, per antecessores nostros actores acquisitor(um) continua et pacifica possessione firmator(um), ac in vos legitimos successores devolutorum atque a vobis evictoribus in personam praedicti Zelik judaei patris inscriptione officiosa transfusorum instituta, Varsaviae, feria quarta post festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis proxima p(raeteri)ta latum authenticum manu propria

* Див. документи IV, № 83, 85.

ill(ust)ris et magnifici Georgii Ossolinski cancellarii supremi Regni et excellentis Philippi Huttynii sacrae regiae majestatis secretarii notarii subscriptum sigillo in filo appenso magnae cancellariae obsignatum, quo sacra regia majestas decreto commissariali retractato jura et privilegia per citatos producta probabiliora esse adinvenit et circa illa ipsos et antiquam possessionem conservavit, ac ad conprobationem juratoriam propriores sententiavit videlicet ut citati per duos provisores e medio sui eligendos corporali juramento servata juris forma consueta comprobent, quod bona controversa tam aedificia per confraternitatem eandem ut sunt exstructa quam et fundi in quibus eaedem structurae estant tum et desertus locus juribus eor(um) sunt obnoxia, et antecessoribus suis atque senioribus ecclesia praefatae per ill(ust)rem Leonem ducem Russiae sunt legitime collata ac vigore eorum privilegiorum praecipue vero memorati ducis Leonis in possessionem ex antecessoribus suis acquisita cum omni jurisdictione super subditis exstabant atque in loca et situ demonstrato et non in alio consistunt et hoc privilegio ducis Leonis super bona controversa dato et servienti non sunt abusi ac ad deoccupationem eorundem parti actoreae non tenentur nec agere praescripserunt, tum ut post praestitum hoc juramentum vos actores fundos eosdem citatis deoccupetis liberamque et pacificam eor(um) possessionem ipsius detis et admittatis datamque et admissam nec per vos nec per vestras quasvis subordinatas personas quovis praetexta et colore juris praepediatis sub poenis in convulsores decretorum sacrae regiae majestatis legibus regni sancitis ex arbitrio irrogan(ti) idque decretum pro reali et effectuali executione in praemissis inter vos faciendo sacra regia majestas ad nos remisit ad eandemque attentan(tem) literis innotescentiae nostrae duabus septimanis ante terminum obdestinare vos unius nostri absentia non obstante mandavit. Decreto eodem de his latius in se disponente juribus sacrae regiae majestatis et n(ost)ris actores et aliorum quorum vis ratione executionis contra quem et quos de jure competierit in foro fori per omnia salvis et integris manentibus. Quapropter vigore eiusdem decreti sacrae regiae majestatis et nostra qua hac in parte fun-

gimur commissariali auctoritate vobis mandando quatenus coram nobis feria 2-da post Dominicam Rogationum proxima ventura in loco praefato fundorum controverso ad instantiam praefator(um) citator(um) fraternitatis ecclesiae praenominatae sancti Nicolai nunc rei judicatae actorum personaliter se perempto comparatis.

Qui vos citant ad viden(dum) et audien(dum) praedictum juramentum ab ipsis coram nobis praestari et post praestitum omnia et singula in eo specificata per nos exequi et in realem effectum contumacia vestra non obstante neque contradictione et praepeditione deduci sitis igitur haec vobis latius in termino assignato declaranda judicialiter attestaturi.

Datum in aedibus nostris feria quarta post Dominicam Paschalis conductus proxima anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 69, арк. 3—3 зв. XVIII ст.

Переклад

Альберт М'ясковський, підкоморій, Мартиян Моравець, львівський земський суддя, Матяш Домбровський — комісари, призначені для нижчезаписаного священною королівською величністю.

Тобі, ясновельможному Іванові Івашковичу, вірменину, доктору обох прав, і усім іншим, що беруть участь у суперечці, яких імена та прізвища дуже бажаємо знати, невірному львівському єврею Зелікові, вносимо у судовому порядку облятований нами декрет священної королівської величності [про суперечку] між вами, стороною відповідача, з одного боку, і відомими Семеном Влошеком, Ференцом Витрикушем, Ференцом Месеняком, Іванком Лозним, Василем Зарицьким, Данилом Хомичем та іншими покликаними, провізорами церкви святого Миколи, грецького обряду на львівському передмісті, названому Краківським,— з другого боку, у справі наявності певних ділянок на тому ж передмісті, підтверджених як силою титулу, так вірогідно волею наших попередників для позивачів, надбаних на постійне і непорушне володіння.

Для вас, законних [і] вільних наступників, що звернулися до суду у справі проти особи названого єврея Зеліка, [як] встановлено офіційним записом, зробленим у Варшаві, минулої найближчої середи після свята Введення Пречистої Діви Марії, та автентичним [записом] рукою власною найяснішого та ясновельможного Георгія Оссолінського, генерельного канц-

лера Королівства, та вельможного Филипа Гутинія, секретаря і нотарія священної королівської величності, підписане, затверджене підвішеною на шнурку великою печаткою канцелярії, якою священна королівська величність, затвердивши комісарським декретом права та привілеї, зробила через відповідачів більш доступним [своє рішення]. У такий спосіб і стару посесію збережено, і для судового випробування постановлено, щоб найближчі, тобто відповідачі, через двох провізорів, вибраних з-поміж себе, зберігаючи присягу за звичайною формою закону, [підтвердили], що спірні маєтки, зокрема будівлі, збудовані цим братством, так і ділянки, на яких знаходяться ці будинки, також і незабудоване місце підпорядковані їх законним попередникам та провізорам згаданої церкви найяснішим Левом, руським князем, як законно надані, і силою цих привілеїв, особливо дійсно приснопам'ятного князя Лева, прийняті у володіння від їх попередників з усією юрисдикцією щодо підданих на вказаному місці розташування, а не інакше. Цим привілеєм князя Лева, даним щодо спірних ділянок, над якими [виявлено] надуживання, не дотримано звільнення [ділянок] стороною позивача і не вписано для ведення [справи], щоб після складення тієї присяги ви, позивачі, звільнивши вказані ділянки для відповідачів, віддали у вільне та непорушне володіння. А надавши це, віддане та надане [місце], ані ви, ані будь-які підлеглі вам особи [чи] через суд під будь-яким виглядом закону, [згідно] зі священними законами Королівства, не сміють відібрати під [страхом] покарання порушників декрету священної королівської величності. Цей же декрет між вами укладений для реального й ефективного застосування проти згаданих. Священна королівська величність відіслала до нас свідчення і повідомлення за два тижні до терміну винесення рішення, не протестуючи проти присутності одного з нас. Цим же цілим і непорушним декретом ми більш широко прийняли на себе наші та священної королівської величності права. Позивачі, які залишилися, вимагають силою [декрету] чи яким іншим способом [розглянути привілей] у найвищому суді, проти кого і як [він] використовується. Із цієї ж причини силою цього декрету священної королівської величності та з нашого боку виправлено, дане нам у нашій присутності, найближчого наступного понеділка після п'ятої Великодньої неділі [рішення] комісарської влади щодо згаданого спірного місця ділянок, [які належать] до володіння згаданих відповідачів братства названої церкви святого Миколи. А тепер у суді ви, позивачі, особисто зібралися і [все] заперечуєте. Ті, які вас закликають, щоб побачити та почути від [них] самих у нашій присутності згадану присягу, з'явилися, і після їх появи все і кожне у цій [справі], зазначене нами, виконано. Ваша непокірність [зробила] правдивий ефект, тому ви будете виведені, і не опираючись, не сперечаючись, ані не чинячи перешкоди, що вам ширше у призначений термін повинно бути заявлено і офіційно оголошено.

Дано у нашому приміщенні, найближчої середи після Великодня, року Божого 1648

№ 87

1648 р., травня 11[*]*. Львів.— Королівський комісарський суд, розглянувши основні положення декрету польського короля Владислава IV щодо суперечки між Миколаївським братством у Львові та євреєм Зеліком Соболовичем навколо земель і будівель, враховуючи підсумки власних спостережень за справою та привівши до присяги сторони, підтверджує право власності на спірні землі Миколаївському братству, в минулому „законно надані найяснішим Левом, князем Русі", що не підлягає змінам і опротестуванню*

Actum Leopoli in domo in qua residet Iwan Łozny ex opposito ecclesiae sancti Nicolai rithus Graeci in loco ratione cujus actio vertitur. Feria 2-da post Dominicam Rogationum proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

Coram nobis Alberto Miaskowski subcamerario Martiano Morawiec judice terrestri, Mathia[sz] Dąbrowski vicecapitaneo castren(si) Leopolien(si) commissariis a sacra regia majestate ad negotium infrascriptum peragendum specialiter deputatis et assignatis. Praesentibus generalis Joanne Bratkowski, burgrabio castrensi Leopoliensi Martino Widzowski, Joanne Krasowski, Michaele Wiszowaty, Petro Umnicki ac religiosis Daniele Nehrebecki, Joanne namiesnik Zolkiewski, Basilio Teodorowski popon(ibus) ac excellenti Joanne Iwaszkowicz juris utriusque doctore, ac cive Leopolien(si) Semiano Włoszek, Ferensio Wytrykusz nec non ministeriali regni generali provido Sawka de Podhorce apparitore judicii praesentis aliisque plurimis circa praemissa existentibus. Quo in loco pars ad praesens actorea videlicet famati Semianus Włoszek, Ferentius Wytrykusz, Ferentius Miesieniak, Iwanko Łozny, Wasilius Zarzycki, Daniel Chomicz, provisores ecclesiae sancti Nicolai rithus Graeci, totaque communitas confraternitatis eiusdem ecclesiae in suburbio Leopoliensi Krakowskie nuncupato consisten(tes) per nobilem Joannem Krassowski plenipotentem suum ad actum praesentem sibi assumptum reproduxerunt nobis decretum s(erenissim)ae regiae majestatis de actu et data ilii in Varsaviae f(e)r(i)a 4-ta post festum Purificationis B(eatissim)ae Mariae Virginis proxi-

[*] Див. документи IV, № 83, 85—86.

ma, anno D(omi)ni millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo, sigillo majori Regni in filo serico affixo communitum manuque ill(ust)r(issi)mi d(omi)ni Georgii Ossolinski supremi cancellarii Regni subscriptum de tenore tali. [Далі подано текст документа короля Владислава IV з датою 3 лютого 1648 р., див. у цьому ж виданні IV, № 85].

Produxerunt quoque nobis iisdem famati ad praesens actores per suprascriptum plenipotentem suum innotescentiam a nobis extraditam cujus tenor est talis. [Далі подано текст рішення королівського комісарського суду з датою 15 квітня 1648 р., див. у цьому ж виданні IV, № 86].

Quibus ita ut supra productis suprascripti famati provisores praefatae eccle(si)ae per supra recensitum plenipotentem suum petierunt jurisdictionem nostram fundari decretumque s(acra)e regiae majestatis superius insertum ad debitam executionem deduci judicium itaque nostrum post reproductum sibi et lectum sacrae regiae majestatis decretum in causa suprascripta latum inhaerendo eidem decreto nimiusque commissionis ad exstitionem deducendo jurisdictionem suam commissorialem fundavit eandemque ministeriali regni generali provido Sawko de Podhorce voce sonorata publicare mandavit. Tandem excellens dominus Joannes Iwaszkowicz juris utriusque doctor atque civis Leopolien(sis) existimavit fundata jurisdictione se agravari per plenipotentem suum nobilem Martinum Widzowski post curiam s(acr)ae regiae majestatis movit, cui motioni uti in executione decreti sacrae regiae majestatis judicium nostrum non detulit. Protestatur pars de prosequenda gravamina et damnis, judicium quoque se juxta mentem decreti sacrae regiae majestatis fecisse, nullumque gravamen parti intulisse reprotestatum est. Fundatam vero jurisdictionem ministerialis suprascriptus mandato nostro parendo voce clara proclamavit, ac partes ad negotium praesens interesse habens acclamavit. Post acclamationem vero ministerialis suprascriptus ad praesens citatio per praedictum plenipotentem suum appellavit cui motioni judicium praesens non detulit. Protestante parte citata de non admissa sibi appellatione judicio quoque reprotestante. Hoc loco inducendae erant controversiae utriusque partis quibus tum temporis in praesentia judicii nostri

utebuntur, utraeque partes verum quoniam intra triduum ut juris et moris est non porrexerunt ideo judicium praesens de diligentia sui in suscipiendo partium vero negligentia in porrigendo protestatum est. Judicium praesens commissariale quoniam decreto sacrae regiae majestatis injunctum est ipsis quatenus ad executionem praemissorum deveniat, ideo inhaerendo eidem decreto terminum partes habere adinvenit, quo adinvendo causam suprascriptam partibus prosequi injunxit. Quo decreto pars citata non suscepto ab eodem post curiam sacrae regiae majestatis movit cui motioni judicium praesens non detulit. Protestante parte actorea judicioque reprotestante. Hic quoque inducendae erant controversíae per utramque partem illatae, verum quoniam in decursu trium dierum ut juris est non sunt porrectae, ideo nos commissarii de diligentia sui in suscipiendo ipsor(um) vero negligentia in porrigendo protestati sumus. Nos vero commissarii inhaerendo suprascripto decreto partibus utrisque in causa praesenti uti in causa executionis procedere mandavimus a quo decreto pars citata appellavit, judicium nostrum obstante decreto sacrae regiae majestatis appellationi per partem cit(a)tam interpositae non detulit protestante eadem parte judicio nostro quoque reprotestante. Usae sunt et in hocce loco utraeque partes controversiis verum quoniam ut de jure incumbit intra triduum non porrexerunt ideo de negligentia ipsorum in porrigendo protestatum est. Tandem judicium nostrum commissariale auditis controversiis per suprascriptos plenipotentes utriusque partis factis beneque trutinatis parti innotescitae in causa praesenti respondere mandavit, a quo decreto pars innotescita movit, cui motioni per partem innotescitam interpositionem judicium nostrum non detulit, protestante parte de non admissa, judicioque reprotestante. Eo loci ingrossandae erant controversiae quibus partes utraeque in facie judicii nostri commissorialis usae sunt. Verum quoniam ut juris et moris est intra triduum non sunt porrectae ideo judicium praesens de diligentia sui in suscipiendo ipsorum negligentia in porrigendo protestatum est. Nos itaque commissarii decretum hocce ad debitum executionis finem deducendo controversiisque per partes utrasque factis exauditis diligenterque perpensis parti innotescitae directae respondere mandavimus. A quo decreto pars

suprascripta appellavit cui appellationi uti in causa executionis per partem citatam interpositae judicium nostrum non detulit protestante parte innotescita, judicio quoque se juxta decretum sacrae regiae majestatis egisse reprotestante. Hoc loco inducendae erant controversiae quibus partes praenominatae in judicio nostro usae sunt verum quoniam intra triduum ut juris est non sunt porrecta ideo de diligentia sui in suscipiendo partium vero praefatarum negligentia in porrigendo judicium protestatum est. Tandem inhaerendo decreto s(acr)ae regiae m(ajes)t(a)tis judicium nostrum commissariale ministerialem generalem regni providum Sawka de Podhorce ad pronuntiandum juramenti rotham decreto s(acr)ae regiae majestatis contentum famatis Semiano Wloszek Wasilio Zarzecki duobus ex provisoribus eiusdem confraternitatis sancti Nicolai rithus Graeci addidit et deputavit. Quo decreto pars innotescita non contenta verum ab eo post curiam sacrae regiae majestatis per plenipotentiam suam videlicet nobilem Martinum Widzowski movit cui motione uti contrariae decreto s(acr)ae regiae majest(a)tis per partem recensitam interpositae judicium nostrum non detulit, protestante praefata parte de prosequenda gravamine et damnis, judicio quoque reprotestante. Praestiterunt itaque suprascripta duo ex provisoribus in facie judicii praesentis commissorialis dictante praefato ministeriali in eam rotham. Quia bona controversa tam aedificia per confraternitatem praefatam exstructa, quam et fundi in quibus eaedem structurae exstant tum et desertus locus juribus suis sunt obnoxia ex antecessoribus suis atque senioribus ecclesiae praefatae per ill(ust)r(issi)mum Leonem ducem Russiae legitime sunt collata et vigore dictor(um) privilegior(um) suorum praecipue vero memorati ducis Leonis in possessionem ex antecessoribus suis acquisita cum omni jurisdictione supersubditis exstabant atque in loco et situ demonstrato et non in alio consistunt et quod ipsi citati privilegio eiusdem ducis Leonis memorato super bona controversa dato et servienti non sunt abusi et ad deoccupationem eor(um) parti ad praesens citatae non tenentur nec agere praescripserunt Deo itaque ipsos et Jesu Christi Passione adjuvante.

A quo praestito juramento excellens dominus Joannes Iwaszkowicz juris utriusque doctor armaenus et civis Leopolien(sis) per

suprascriptum plenipotentem suum movit, cui motioni judicium praesens non detulit protestatur pars supra recensita judicium quoque reprotestatur. Itaque post praestitum juramentum per suprascriptos duos ex provisoribus confraternitatis sancti Nicolai rithus Graeci judicium nostrum commissoriale partem ad praesens actoream in bona praefata intromittit et in pacifica possessione relinquit et conservat decreto praesenti vigore. A quo decreto pars citata appellavit, quam appellationem judicium praesens commissoriale non admisit protestante parte suprascripta de prosequendo gravamine et damnis judicio, quoque se juxta mentem decreti sacrae regiae majestatis fecisse reprotestante. Quam expeditam commissionem propter meliorem fidem manibus nostris subscripsimus et sigilla nostra apprimere jussimus.

Actum anno et die quo supra.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4-б, спр. 69, арк. 1—3 зв. XVIII ст.

Переклад

Діялося у Львові, в будинку, де мешкає Іван Лозний з парафії церкви святого Миколи грецького обряду, у тому ж місці, якого стосується позов. У понеділок, після п'ятої Великодньої неділі, року Божого 1648.

У присутності нас — Альберта М'ясковського, підкоморія, Мартияна Моравця, земського судді, Матяша Домбровського, львівського ґродського підстарости — комісарів, спеціально призначених і покликаних священною королівською величністю для нижчевказаного обов'язку У присутності генерального Йоана Братковського, львівського ґродського старости, Мартина Відзовського, Івана Красовського, Михайла Вишоватого, Петра Умницького та побожних Данила Негребецького, Йоана, жовківського намісника, Василя Теодоровського — священиків, і ясновельможного Івана Івашковича, доктора обох прав і львівського громадянина, Семена Влошека, Ференца Витрикуша і генерального королівського возного, обачного Савки з Підгірців, писаря цього суду, та інших численних присутніх при вищевказаному [чині]. У цьому місці частина на боці позивача, а саме відомі Семен Влошек, Ференц Витрикуш, Ференц Месеняк, Іванко Лозний, Василь Зарицький, Данило Хомич — провізори церкви святого Миколи грецького обряду, і ціла громада братства цієї ж церкви на львівському передмісті, яке називається Краківським, ставши перед знатним Іваном Красовським, своїм уповноваженим, обраним ними для цієї справи, представили нам декрет священної королівської величності, який складений і даний у Варшаві, найближчої середи після свята Введення Пречистої Діви Марії, року Божого 1648, скріплений підвішеною на шовковому шнурку

великою печаткою Королівства, підписаний рукою ясновельможного пана Георгія Оссолінського, канцлера Королівства, такого змісту [...]

А нам також подали позивачі через вищезаписане повноваження своє повідомлення, зміст якого такий [...]

Зробивши це, як сказано вище, підписані відомі провізори церкви вимагали через свого вказаного уповноваженого фундувати нашу юрисдикцію і згаданий декрет священної королівської величності [та] привести до належного виконання. Отже, наш суд після повторного читання декрету священної королівської величності про вищезаписану справу, даного для затвердження, не призначив жодної комісії щодо виконання, а покликав свою комісаріальну юрисдикцію та наказав її генеральному королівському возному обачному Савці з Підгірців публічно оголосити. Тоді присутній ясновельможний пан Іван Івашкович, доктор обох прав і львівський громадянин, користуючись наданою юрисдикцією, через свого уповноваженого знатного Мартина Відзовського, порушив постанову священної королівської величності, що при виконанні декрету священної королівської величності наш суд [його] не врахував. Протестуюча сторона заявила у суді про цей злочин разом з рішенням священної королівської величності, що не було опротестовано другою стороною. Бо ж засновану юрисдикцію вищевписаний возний, приготувавши наш мандат, проголосив і назвав сторони, які у цій справі повинні бути заангажованими. Після виголошення названий возний, покликаний до суду своїм уповноваженим, заявив, що суд його не розглядав. Закликана протестуюча сторона з ненадісланої апеляції собі та суду не відпротестувала. У цьому місці було поінформовано про суперечки між обома сторонами, які вони використовували під час [судового розгляду] і у присутності нашого суду. Оскільки обидві сторони дійсно протягом трьох днів, що відповідає закону і традиції, про себе не продовжували у суді заявляти, це промовчування під час з'ясувань [справи] опротестовано. Комісарський суд, спираючись на декрет священної королівської величності, поданий для виконання вищевказаного, також займаючись цим декретом, призначив термін. [Ним] володіють сторони, і завдяки йому наведену названу справу доведено до сторін [і] пристосовано. Цей декрет відповідач порушив, не прийнявши після засідання суду священної королівської величності, а вказаний суд не притягнув його до відповідальності. Коли позивач протестував, у суді відпротестовувалися. При тому було наведено протестації, внесені обома сторонами, які згідно із законом не розповсюджувалися протягом трьох днів, отже, ми, комісари, в присутності тих же протестували проти своєї неуваги до розслідування. Врешті ми, комісари, представивши названий декрет обом сторонам у цій справі, як і у справі виконання, доручили з'ясувати, яким саме декретом покликана сторона апелює. Наш суд представив декрет священної королівської величності покликаній стороні для складання присяги, яка, [однак], не була складена тією стороною перед нашим судом для опротестування. Були використані в цьому ж місці суперечки обох сторін, бо дійсно, згідно з законом, більш ніж за три дні [справа] не була розглянута, також [тоді було] опротестовано нехтування. Водночас наш комісарсь-

кий суд, вислухавши суперечки, зроблені через вищевказаних уповноважених з обох сторін і добре зваживши на сторону, що знала [перебіг подій], доручив відповісти у цій справі, а із цього декрету сторона відповідача виходила, і через сторону відповідача не внесено до нашого суду суті справи, [крім того], не повідомлено протестуючу сторону про неї і не оскаржено [її] судом. У цьому місці необхідно було внести до актів [усі відомі] протестації, якими користувалися обидві сторони у присутності нашого комісарського суду. Бо ж дійсно, як є згідно із законом і традицією, [справу], яка розглядається протягом трьох днів, суд опротестовує своєю старанністю у рішенні їх [заяву] про нехтування у розслідуванні.

Таким чином, ми, комісари, [дбаючи про] цей же декрет для доведення до обов'язкового завершення та виконання, старанно вислухавши та зваживши протестації, зроблені обома сторонами, доручили прямо відповісти стороні відповідача. Цим же декретом вищевказана сторона апелювала, а цю апеляцію, як у справі виконання, покладений стороною відповідача, наш суд не вніс до протестуючої сторони і не довів їй до відома, що було оскаржено у суді разом з декретом священної королівської величності. На цьому місці необхідно було навести протестації, якими користувалися у нашому суді названі сторони, бо ж дійсно протягом трьох днів, що відповідає закону, не було розглянуто [справи] і суд опротестував [заяви] названих сторін про своє нехтування під час розслідування, бо старався прийняти рішення Також займаючись декретом священної королівської величності, наш комісарський суд передав і доручив генеральному возному Королівства обачному Савці з Підгірців виголошення присяги [під] печаткою декрету священної королівської величності, а також відомим Семенові Влошеку і Василеві Зарицькому, обом із провізорів того ж братства святого Миколи грецького обряду Цим декретом сторона відповідача дійсно не задоволена, після розгляду священної королівської величності через свого уповноваженого, а саме через знатного Мартина Відзовського, порушила [справу] і цим кроком, на противагу декретові священної королівської величності, представленим через сторону відповідача [і] не внесеним до суду, вищевказана протестуюча сторона [заявила, як про] наступні злочини, що опротестоване тим же судом. Отже, названі двоє з провізорів у присутності цього комісарського суду з'явилися, коли згаданий возний оголошував цю присягу. Оскільки такі спірні маєтки, як будівлі, збудовані названим братством, так і землі, на яких вони збудовані, а також і незабудоване місце, згідно з законом, належать їхнім попередникам і старійшинам названої церкви, будучи законно наданими найяснішим князем Русі Левом і силою цих названих привілеїв дійсно згаданого князя Лева, прийняті від їх попередників у володіння з усіма правами щодо підданих, опинилися на вказаному місці розташування, а не в іншому знаходяться, тому самі покликані згаданим привілеєм того ж князя Лева, даним [на володіння] спірними маєтностями, не скористалися і на повернення цієї частини на сьогодні не наполягають і не передбачають вести [справу] при сприянні їм Бога та терпіння Ісуса Христа.

Виголосивши цю присягу, пан Іван Івашкович, доктор обох прав, вірменин і львівський громадянин, зробив через свого уповноваженого так, що нинішній суд не виніс рішення, незважаючи на заяву протестуючої сторони, яку відпротестовує суд. Отже, після виголошення присяги двома вищезаписаними провізорами братства святого Миколи грецького обряду наш комісарський суд сьогодні сторону позивача вводить у названі маєтки і залишає у непорушному володінні та зберігає [їх за ними] силою нинішнього декрету. Цим декретом сторона відповідача [також] апелює, але цю апеляцію нинішній комісарський суд не приймає, бо названа протестуюча сторона [заявила] про недопущення судом злочинів, тому разом з рішенням декрету священної королівської величності було зроблено репротестацію.

Цю призначену комісію для кращого довір'я ми підписали власноручно і наказали прикласти наші печатки.

Діялося року і дня, як вище.

№ 88

1650 р., червня 11. На Болоні поблизу Перемишля.— Перемишльський третейський суд виносить рішення у справі суперечки між перемишльським і самбірським єпископом Афанасієм Крупецьким та громадою міста Перемишля щодо належності земель, наданих „від князя Лева", не вдовольняючи жодну зі сторін, зобов'язує провести додаткові заходи

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Stanislaus Siecinsky a Siecin Dei et apostolica sede gratia episcopus Premislien(sis) licet quidem in inscriptione compromissoriali usu nominatus verum ad terminum ipsum compromissi, a partibus infrascr(ipt)is utriusque rogatus et numero iudicii compromissarii ascitus, Adam a Zmigrodu Stadnicky palatinus Belzen(sis), Premislien(sis), Strien(sis), Colen(sisque) cap(ita)n(e)us, Nicolaus Zoltowski canonicus Premyslien(sis), Joannes Ulinsky iudex terrae Premyslien(sis) et Joannes Wegiersky vicecap(ita)n(e)us castren(sis) Premyslien(sis) compromissarii iudices a partibus infras(cript)is certa concordia compromissoriali manibus utrarum partium subscr(ipt)a et sigillis communita ad complend(am), iniurias certas inter easdem ex antiquo exortas et nuper habitas electi designati ac insc(ripti)one castren(si) cap(ita)neali Premyslien(si) compromissoriali vadis inibidem mille aurearum interposito valutoque roboratoria confirmati.

Significamus pr(aese)ntibus l(itte)ris n(ost)ris compromissorial(ibus) (deces)sionalibus quomodo ex(iste)ntes iudices suprarecensiti compromissoriales (in causis) actionibus iuris ac iniuris fundi et facti reali, quam etiam personalibus infrasc(ript)is omnibus inter venerabilem Athanasium Krupecky vladicam Premyslien(sem) et Samborien(sem) et eius kryloszany ac famatos et sp(ectabi)les cives Premyslien(ses) ab eisdem partibus in loco differentiarum inferius nominari constituali taliter procesimus [...]*

Nos compromissarii iudices ut fundum controversum conspicere possimus, aceo facilius discordias sopiamus, venimus ad fluvium San inter hortos a parte sinistra civium praefatorum subditorum, a dextra vero subditorum wladicae ex villa Wilcia, at(que) ibidem stetimus in ripa dicti fluvii San, a qua ripa lacus dictus Podwierzbie sub hortis civium vel subditorum eorum versus meridiem se protendens, suum sumit principium; ubi constituti quaesivimus a partibus locum in quo antea villa Mostyscza dicta situata erat.

Quibus discrepantibus ut rei veritatem facilius assequamur, quamvis prob(ati)ones deduciones ac possibilitates, partes quaelibet prointeresse suo deducebant, tamen testes utriusque partis tam wladicae Praemyslien(si), quam etiam civium Praemyslien(sium) per modum scrutinii seu inquisitionis conscientias eorum onerantes examinavimus [et inquisivimus].

Ex quorum testium recognitionibus rem oculis subiectam cognovimus et perspeximus; dumque wladica subiectam quidem esse villam haec p(ro)p(t)er fluvii San alliciacione(m) agnosceret, at(que) fundum esse hunc dicens, in quo dicta villa Mostiscza situata erat, peteret.

A civibus autem probatum est, licet in eo loco quem petit wladica versus septentrionem, situatam fuisse villam Mostiscie, fundum eundem, cives possidere per p(rae)p(ositi)ones t(errest)res. Notamen in eo passu talem promulgavimus sententiam:

„Uz baczymy to oczyma swemi, jako zeznali swiadkowie stron obudwu, więc jako y sam Ociec Władika ukazuje, ze gruntu tego kedy wieś Mostyscza predtym była, czesc jedna w zamuleniu łozyna zarosła, a drugą stroną San się teraz leie, przeto ten grunt

*Далі пропущено опис попередніх заходів третейського суду щодо розгляду спірної справи

od mieszczan Oycu Władice wrocony być niemoże, gdyz jest Sanowym przymuleniem (gdzie starego Sanu jako pred tym chodził obydwa brzegi znać) do gruntow wiejskich przitaczony.

Ale isz zaś gruntu wiejskiego tak wiele albo y wiecey, jakosmy baczeli, pod Winną Gorą odjął San y przymulił do gruntu do Wilczy należacego, na ktorym zastalismy teraz rozmaitych zboz ozimych y jarych od władyki nasianych. Przeto nakazujemy, aby o ten grunt wiecey wiecznemi czasy strony nietrudniły się, a co teraz San do czyjego przymulił gruntu, to aby obiedwie stronie cale y nienaruszenie, w pokoiu, wiecznemi czasy trzymali. A San rzeka aby (limite perpetuo) miedzy niemi beł. Potym zas isz ociecz władika Biały Kamien, Łozy Czerwone, y ieziora, Przekopane y Mohilsko, mienił byc na błoniu miejskim, ktorych (mentionem) y przysądzenie sobie pokazował w przywilejach swoich. Przeto niechcąc w tey mierze (nemini partium praeiudicare), a ztąd zas rzeczy samey własność obaczyc, kazalismy duct prowadzic Oycu władice, ktory prowadził nas od onego brzegu Sanu gdziesmy byli staneli na koncu Przekopa, versus (meridiem) przes ogrody poddanych miejskich, łamiąc płoty, powiedział, tu być iezioro Podwierzbie, i tak onemi ogrodami prowadził nas wzdłuz na kilka dwadzieścia stay, potym Biały Kamien być powiedział, ktoregośmy niewidzieli, ani znaku podobnego temu, y od onego Kamienia iusz, versus orientem, błoniem udał się do Wiaru rzeki przerz ieziora miejskie na Błoniu, ktoresmy asz na koniach dla wody przejezdzali; tam ukazował Czerwone Łozy y młyn, ktorych toz ani młyna niewidzielismy, ani zadnego podobienstwa zeby tam kiedy młyn być miał, y potym przeprowadził nas do Wiaru rzeki, tam brzegiem Wiaru prowadził nas precz ku wschodu słonca az do pasternika miejskiego; a prowadząc przyszedł do Przekopu ktorym woda z Wiaru na młyn miejski, ktory jest na Błoniu, idzie, y ten przekop, Perekopem Jeziorem nazywał. Przyszedłszy tedy pod pasternik miejski brzegiem Wiaru, znowu obrócił się versus septentrionem, chcąc do Sanu nas zaprowadzić, ale zadną miarą niemoglismy przejsc, bo tam iusz zastąpiły od brzegu Sanowe grunty miejskie, o ktorych (nulla antea fuit mota contraversia), a podle tych gruntow miejskich władice grunty ktorych (pacifice) uzywa (sine quavis a quoquam contradictione). A potym nazad mimo młyn miejski, az do Manastyrza nas prowadził,

ktorym ductem swym tykał y k(rola) j(ego) m(os)ci gruntu, o czym w zadnych commissiach (ne mentis quidem extat), y grunt Capituły Kościoła Cathedralne(go) Przemyskie(go) rzeczony Ostrow albo Przirwa czyli Więzowata zaymował, a ten duct chciał werificowac przywileimi swemi iednem od k(sięc)ia Lwa, a drugim Commissarskiem d(e)c(re)tem in anno 1509 uczynionym. Lecz panowie mieszczanie jako na początku zaraz ductu, contradikowali oyca władiki ductowi, tak y potym, y az do skonczenia tego ductu przeciwili się. Pierwsza isz sie sczyci ociec władika przywileiem od k(sięc)ia Lwa danym, ten niemoze byc pomocnym w dowodzeniu tego gruntu oycu władyce. Naprzod isz originału same(go) tego przywileiu k(się)cia Lwa, ktorego (quasi confirmationem) pokazuje ociec władyka, data (est suspecta), bo jest napisana data w Przemyslu, w piątek m(iesię)cia Oktobra, w osmy dzień lata szostego tysiacznego y osmsetnego, ktory rok jescze nie przyszedł. Trzecia, isz na commissiey in anno 1512 przesz wielebne(go) je(go) m(osci) k(sięcia) Macieja biskupa Przemyskie(go) y kanczlerza Koronnego, je(go) m(osci) p(ana) Andrzeja Czuryła z Stojaniecz Castellana Piotra Kmithę z Wisnicza staroste y Dobesława Chmieleckie(go) koniuszego y Poborce Przemyskiego miedzy pany mieszczany a władyką odprawowaney, gdy tesz przywileje pokazował na on czas oyciecz władyka antecessor oyca władyki dzisieiszego, zadana bela (in sufficientia) przywileiom jego (ut in actu commissionis extat). Pro quorum cognitione odesłali ich m(osciam) p(anom) commisarze oyca władyke do k(rola) j(ego) m(os)ci (jako interpretem privilegiorum), huiusque nullam declarationem, (nullam cognitionem), o jego tych przywilejach przesz j(ego) k(rolewską) m(os)c uczynioną, pokazuje władyka. Et ergo temi przywileiami swemi nic dowodzic jako podeirzanemi, niemoze. A zas od mieszczan produkowane są binae confirm(ati)ones d(e)c(re)ti praefatorum d(ominorum) commissariorum, per sermo(ne)s Regis Poloniae. Czwarta, isz przywileje od k(sią)cia Lwa conferowane, choc nie podeirzane, niemogą się według prawa sciagac telko na to czego jest kto (vigore illius privilegii in possesione) isz tego czego się domaga Oyciec władyka, nie jest in pos(sesi)one, nie moze go ratowac ten przywilej od k(się)cia Lwa, ani iakiekolwiek dowody ex eo fundamento pochodzące, (impossibilitatem ductus) zas oyca władyki pokazywały, ze niemiałoby

miec (quod non conceditur) nic więcey ociecz władyka tylko dwoie iezior, Perekopane y Mohilsko, według decretu commissarskie(go) in anno 1509 uczynionego, na cosz tedy duct ten tak daleki? Ale y o te ieziora odesłano go tesz wyzszą. Commissia pro informatione ad Sac(ram) Reg(iam) M(ajesta)tem, ktore decreta antecessor(um) władyki przijął, jako commissia swiadczy. Niechaize ukaze confirmatia krola je(go) m(os)ci, ale nie pokazuje zadney huiusq(ue), tedy tesz y do tych iezior nic nie ma. A co się tknie iezior tych, te są za cerkwia ku Winnej Gorze in rubetis, jako się pokaze. Nadto, te ieziora nie in planicie opisane są, ale a planicie civili versus fluvium San consistere debent. Kedyz San przesz błonie idzie? Po cosz tedy duct ten zasiaga xiądz władyka? It(em) tych iezior w prziwileju swym originalnym niema władyka, telko Prekop, ktoremi się grunt jego werificowac miał. I tak contradikując ductowi oyca władyki mieszczanie, naprzód duct swoy pokazali w ten sposob. Poczawszy od miejsca na ktorym wieś beła Mostyscza, prowadzili nas do miejsca na ktorymesmy staneli nad brzegiem Sanu, y ukazawszy nam Przekop w brzegu tym Sanu, co sam ociecz władyka prziznał y duct approbował. Prowadzili nas jeziorem Podwierzbnem. Potym z tego jeziora Podwierzbnego ukazali łozysko ieziora Chrusecza, tusz za wsią Wilczą (immediate promanantes), ukazali miejsce Białego Kamienia nad brzegiem Sanem za taz wsią Wilczą, ktory Kamien Biały sami poddani oyca władyki wrzucili w San, dla praetensiey wiekszei gruntów, ukazali y miejsce Czerwonych Łoz w brzegu Sanowym, ktore San porwał (verificowali ten duct swoy prziwilejami swemi). Produkowali prziwilej swoy na błonie od s(więtej) pamięci krola Władysława w roku 1424 im dany, w ktorym jeziora wszystkie na błoniu będące są wyrazone. Pokazali confirmatia tego prziwileju, pokazali decreta ich m(os)ci panow commissarow, ktoremi według te(go) prziwileju przysadzają im błonie wszystkie y jeziora, a te decreta bely z antecessorami tego władyki. Na ostatek (usum ipsum) mieli za dowod, isz samo błonie y ieziora na tymze błoniu ich są własne, a nie władyczyne. Do tego ludzi starych stawili, ktorzy attestaciami swoimi duct oyca władyki nie własny być dowodzili. Lecz my sędziowie compromissarscy, nie contentując się temi wywodami obudwoch stron, wzięlismy prziwileje ich do siebie, y ziezdzalismy sami telko bez stron, na te grunty, we-

rificując prziwilejow ducty stron obudwu, miejsca jezior, ktore z strony w prziwilejach swych upatrując y z prziwileiami znosąc. Ale obaczywszy z inquisitiey ludzi starych y z deductiey stron, obaczelismy ze ociecz władyka y z kriłos[z]any swemi, mimo prziwileje swoie ieszcze więcey niz mu nalezało chciał miec. Tym się niecontentując, ze wies od Monasteru, rzeczonego Wilcze (ktory przed tym niemial manastyrz tylko Mostyscza a manaster sciegulny) ledwie nie na miejskim gruncie posadzona jest, czemu zaraz p(anowie) mieszczanie gdy się sadowiła, contradicowali, dzwonnicę rąbali, y te contradictie producowali. Przeto my wyzey mianowani compromissarze pilno uwazając tę sprawą, racie, dowody y prziwileie, stoiąc przi prawie pospolitym o priwilejach od Lwa k(się)cia komu danych, a mianowicie stoiąc przi decrecie lustratorskim albo revisorskim o tych prziwilejach przesz antecessorzy władyki niniejszego producowanych in anno 1564 uczynionym, przichylaiąc się tesz do d(ecretow) p(anow) commissarzow przedtym uczynionych, decretem naszym compromiskim naidujemy. Isz duct, ktory ociec władyka zaiezdzał, nie własny jest, y nie zgadza się z prziwilejami jego. A zas duct mieszczan przemyslkich jako ten ktory się z prziwilejami zgadza, (in toto) approbuiemy, y nakazujemy. Aby iusz wiecey ociec władyka Przemysky z kriłoszany swemi y suc(cesso)rowie ich, nie turbowali mieszczan przemyskich w spokojnym używaniu błonia y jezior na tym błoniu będących, ktore my błonie pociąwszy od monastera y wsi Wilciey (versus meridiem, quoadusque sese in longitudine et latitudine inter fluvios Wiar et San iux(ta) eorum privilegia praetendit), z jeziorami wszystkimi na tym błoniu będącemi (quibuscunque nocitentur no(min)ibus), im y potomkam ich wiecznemi czasy decretem naszym niniejszym przysądzamy. Od ktore(go) Błonia y jezior na tym Błoniu będących nullu(m) ius na potym praetendowac sobie ma y nie będzie mogł ociec władyka z swemi kryłoszany et illorum succ(ess)ores wiecznemi czasy, ale na tym co teraz ociecz władyka ma y z kryłoszany swemi in poss(essi)one, to jest grunt przy tei cerkwi (versus septentrionem) ku Winny Gorze za manasterem, (in latitudinem inter ripas fluvii San od manastyra, in longitudinem poczawszy versus septentrionem quoad ambit fluvius San), ktore[go] gruntu jest niemało oprocz ogrodow y osiadłosci chałup ktorych teraz jest dwadzies-

cia y cztery, ktorych nie może budowac wiecey, a przedtym ich w Mostisczach nie beło jako (liquet ex testimoniis ab utris(que) partibus product(is) telko dwanascie zagrodnikow, wiec gdyż y sama telko szczegulna albo manaster z Mostysczami beła należąca do possesiey władykow Przemyskich, a teraz tak wiele gruntow osiadłych od władykow az do teraznieszе pokazuje sie y jeziorem Przekopana y Mohilskiem na tym gruncie, a nie indziey będącemi, przestawać ma, ktory grunt My niniejszym decretem naszym oycu władyce Przemyskiemu y kryłoszanow jego teraz y na potym będącym przisadzamy wiecznemi czasy. A cokolwiek obiedwie stronie huiusque beły (in controverso) to wszystko uwarzamy miedzy niemi wiecznemi czasy tym sposobem. Naprzód, co się tknie młyna miejskie(go) przesz mieszczany na Wiarze, za przywilejem k(rola) j(ego) m(osci) Zygmunta Augusta zbudowane[go], ktory ociecz władyka na swym gruncie byc zbudowany rozumiał, isz zadne[go] nam prawa ociecz władyka nie pokazuje, owszem z prziwileju przesz mieszczany producowane[go] pokazuje sie, ze nie barzo dawno jest zbudowany (sine quavis cuiusvis contradictione). Nadto isz zamianę gruntow niebosczyka p(ana) Matheusa Dunkowskiego od Urska, ktore woda z Wiaru przesz zbudowanie od mieszczan Jazu dla wody na młyn zalewała, za cztery chłopy na konikach koniuchami nazwanych od j(ego) k(rolewskiej) m(osci) s(więtej) pamieci Zygmunta Augusta w roku 1569 pokazali, ktora poslednia jest niz przziviley władyczyn, za tym pokazuje sie isz tego młyna wtenczas nie beło a władyka sie go domaga. Przeto my niniejszym decretem naszym przy prawie y przywileju j(ego) k(rolewskej) m(osci) wyzey mianowanym mieszczanom danym, przy uzywaniu y possessiey huius(que) spokoinym tego młyna prowentow je(go) przeneconych mieszczanow zostawuiemy wiecznemi czasy milczenie on oycu władyce y kryłoszanow jego (cu(m) successoribus eorum) wiecznemi czasy nakazujemy. Strony gruntow Koczanow rzecone(go) isz (certam partem unius fundi in cuius poss(essi)one ad p(rim)um) jest ociec władyka z kriłoszany swemi (per p(os)s(essi)onem) p[anowie] mieszczanie utracili do oyca władyki. Tedy (usum huius fundi et proprietatem part[is] utrius(que) in poss(essi)one eius ex(iste)ntis), przysadzamy oycu władyce y kryłoszanom jego. Lecz druga czesc tego gruntu Koczanow rzeczonego ktora tesz jest (in poss(essi)one et usufructu)

mieszczan, takze p(anom) mieszczanom (vigore iurium eorum desuper habitorum) przysądzamy. A isz terz (praesumebat) oyciecz władyka, isz prawa miał na pasie na błoniu miejskim ktore pasie jako to (in communi) bywa domestitium zawzdy bywały. Tydi isz ani testimonio vive usis ani przivilejami albo prawelu jakim nie probuje ociecz władyka aby beł kiedy (in usu) albo zeby mu nalezec miał y uzywac tesz nie ma ani poddani je(go). Ale p(anowie) mieszczanie sami z dobry woley swey (licet cum praeiudicio causae maximo) zyciąc sobie wzdy kiedy y poddanym jego ze wsi telko Wilcze, ktorzy teraz są wolne paszenia bydła na błoniu swoim tym sposobem zeby skąd indziej [?] nie prziimowali bydła pod praetextem swe[go] na pasia (sub prin[cipati]one concessa facultatis pascendi) Midialowska z pułłankiem ktora jest według osady miejskiey do Piekulicz idąc. Isz sprawa zaszła niemała miedzy oycem władyką, a mieszczany przeto my one miedzy stronami uspokajamy tym sposobem isz p(anowie) mieszczanie pokazują na nie prziwiley s(więtej) pamieci od krola Władysława, ktora przesz niedbałosc stars[z]ych mieszczan Przemyskich jako się to pokazało odpadła od miasta. Przeto do samey slusznosci przichiłając się przisądzamy ia według prziwileju k[róla] j[ego] m[oś]ci Władysława miastu Przemyslowi wiecznemi czasy ktorą zagrodę i z rolą aby ociec władyka p(anom) mieszczanom (in poss(essi)one) zascz puscił nakazujemy. Domagał się ten y domaga ociec władyka u p(anow) mieszczanow domow dwóch rzeczonych Klaminsky y Przeznikowsky przi miescie za basztą za dworem j(ego) m(osci) p(ana) Herburta leżących, ktore isz na gruncie miejskim są pobudowane y z dawna czynsie z nich p(anowie) mieszczanie brali i biorą huius(que) a zas x(iądz) władyka zadne(go) prawa nie pokazuje choc sie na pokazanie ich zawziął. Tedy przi prawie pospolitym stojąc te domy wyzey mianowane przisędzamy p(anom) mieszczanom wiecznemi czasy y aby wiecznie w uzywaniu tych domow y pozytkow z nich praepediowani p(anowie) mieszczanie od oyca władyki y succ(ess)orow jego nie beły perpetuo nakazujemy. Przełozył tesz przed nami ociecz władyka skargę o ganek ktory zbudowany jest w domu Augustina Kotlarza przi bramie Lwowskiey bedące(go), ktory ganek wypusciany jest na cmentarz czerkiewny y z niego plugastwa na cmentarz leią, nakazujemy niniejszym decretem

naszym, aby p(anowie) mieszczanie nieodwłocznie ganek ten zniesli, gdyz namniej pożytku domowi temu nie czyni. Isz siła nalezy na tym miastu aby mury wkoło miasta wrzedy całe y opatrzone bely pokazali nam p(anowie) mieszczanie isz ociec władyka domurowac zaczęły przesz antecessora yego baszty y murow niechcie. Przeto my przichilając się do obowiązku antecessora oyca władyki nakazujemy, aby ociecz władyka jako najpredcej wszerz y wzdłuż tak jako je(go) zaciał przodek baszty tey y murow domurował ktore poprawiac powinien według swey submissiey bez omieszkania, a około tych murow wzdłuż y wszerz rowno dla przeprowadzenia armaty czasu (periculi) strzez Boze wygotował naidaley do połroku pod zakładem tak trzista grziwien w transactiey z oycem władyką Radyłowskim a mieszczany naynisky włozony y jako tesz pod tymze teraznieyszym zakładem tysiącem (aureorum) w compromisie oznaczonym. Do chrostow ktore od Kruhela wsi dziedziczney p(anow) mieszczanow należą praetendował tesz sobie ociec władyka (quand(oque) proprietatem partem rubetorum aliquam nolens sibi appropriare). W co pilnie wzieralismy. Ale isz ociec władyka praetensiey tey nie probował zadnemi dowodami prawa zadnego ani (usum) nie okazował y zadney (contiguitatem) z gruntem p(anow) mieszczan nie pokazował przeto niniejszym dec(re)tem naszym od wszelakiey impetitiey od oyca władyki y succ(ess)orow jego na potym przerzeconych mieszczan wolnemi czynimy wiecznemi czasy. Przesz ulicke na zatyłkach miejskich domow przeciwko ogrodowi władycemu domem oyca władyki zaprzątniona wstret do Kościoła Fary ludzie mają do nabozenstwa ie przejezdzac niemoga prosto do Fary. Przeto nakazujemy niniejszym dekretem naszym, aby ta ulicka beła uprzątniona przesz p(anowie) mieszczany zniesieniem na tey uliczce domu władyce(go) ode dworu jego, aby przestrony tamtedey mogł być przejazd do Fary kazdemu do ćwierci jedney roku najdaley, czemu ociecz władyka contradicować nie ma. Zwykły tesz zachodzic miedzy poddanemi miejskimi y władyczemi z rozmaitych prziczyn poswarki czemu zabiegając postanowiło sie, aby tak p(anowie) mieszczanie poddanym swoim jako y ociecz władyka (ab utriu(sque) przyczyn dawac zakazali załozywszy miedzy niemi winę trzech grzywien. A jesliby sie co takowe(go) miedzy niemi trafiło tedy

zaraz (sine quibusvis dilationibus) sprawiedliwosc z poddanych swych strona stronie czynic bedzie powinna (licit[e] paenis sup(er)ius interpositis). I isz tesz ociec władyka mienił sobie krzywdy pewne od mieszczan Rusi na tenczas schizmatyków, ktorych krziwd regest rękami naszemi podpisany podał y zostawił przi nas. Przeto nakazujemy d(e)c(re)tem nasym, aby urząd miejski sprawiedliwosc y executia iure mediant[e] czynic oycu władyce według te(go) r(ege)stru ktore krziwdy przi inquisitiey sprawiedliwosci według te(go) regestru liquidowac y verificować powinien będzie ociec władyka a na potym, aby do oddania pozytkow cerkiewnych jako ktory powinien bedzie y zachowanie porządku zwycajne(go) nabozenstwa onych jako part(es) contract(ae) przimusali. Na co oyciec władyka od j(ego) k(rolewskej) m(osci) l(itteras) privatas autentic(as) y mandaty do urządu miejskie(go) (propter promptiorem executione[m]) ziednac ma (vigore quorum) urząd miejski executą nad nimi powinien czynic bedzie. Ktore to wyzey mianowane acta przi stronach obudwu p(er)s(onali)t(e)r będących y assentuiących uczynione nasze wszystkie y kazdy z nich osobna, aby strony tak oyciec władyka z kriłoszany y succ(ess)orami swemi jako y p[anowie] mieszczanie Przemyscy z succ(ess)orami swemi tam (in toto quam in minima parte toties quoties opus fuerit plenarie totaliter ac inviolabiliter de facto) trzymali nakazujemy y zakład tysiąc złotych czerwonych libere od stron obudwu na się w zapisie roborowanym przijęty zakładamy ktory strona nietrzimaiąca stronie trzimaiącey iuremissibil(ite)r zapłacić bez wszelakich zwłok będzie powinna według compromissu swego y zapisu roborowanego".

Działo się na Błoniu miejskim do miasta Przemyskiego nalezacym miedzy Wilczą a przedmiesckiemi folwarkami będącem dnia iedenastego miesiąca czerwca anno D[omi]ni millesimo sexcen-[tesi]mo quindecimo.

Nos autem judices compromissarii sub(praefa)ti ut actus hic compromissorialis dicta(que) n(ost)ra in eodem contenta robur perpetuum habeat a partibus(que) quarum interest firmiter et inviolabiliter observetur sigillis n(ost)ris communiri manibus(que) n(ost)ris subscribi curavimus.

Stanislaus Siecinsky, biskup Przemysky, m(anu) p(ro)pria.

Adam Stadnicky ze Zmigroda w(ojewo)da Belzky, Przemysky, Kolsky [!], Stryjsky starosta, m[anu] p[rop]ria.

X[iądz] Mikołay Zołtowsky, m(anu) p(rop)ria.

Jan Ulinsky scripsit.

Jan Węgiersky podstarosci Przemysky, m(anu) p(rop)ria.

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 47. Dod., s. 652—662.

Переклад

В ім'я Господа, амінь! На довічну пам'ять про справу!

Ми, Станіслав Сецінський з Сеціна, з ласки Божої й апостольського престолу перемишльський єпископ, названий, як личить за звичаєм, у компромісійному записі, покликаний до цього нинішнього третейського суду обома нижчевказаними сторонами і відомий складові третейського суду, [а також] Адам із Жмигроду Стадницький, белзький воєвода, перемишльський, стрийський і коленський староста, Миколай Жолтовський, перемишльський канонік, Йоан Улінський, суддя Перемишльської землі, і Йоан Венгерський, перемишльський гродський староста — третейські судді, з боку нижчезазначених сторін, з певною третейською угодою, підписаною власноручно обома сторонами і засвідченою печатками для чинності, і ознайомлені у несправедливостях між ними, що йдуть із давніх часів, закріпили повноваження, будучи недавно обраними записом Перемишльського гродського старостинського третейського суду [і] поклавши там у запоруку тисячу золотих.

Свідчимо цим нашим листом і третейським рішенням, що нас обрано третейськими суддями для розгляду справ щодо законного чи незаконного володіння землею та нерухомістю між велебним Афанасієм Крупецьким, перемишльським і самбірським владикою, і його крилошанами та славетними і відомими перемишльськими громадянами [.]

Ми, третейські судді, з метою ознайомлення зі спірною ділянкою, щоб легше заспокоїти незгоди, прийшли між садами з лівого боку до ріки Сяну,— [володінь] названих підлеглих громадян, а з правого — підданих владики зі села Вовчого, і там стали на березі згаданої ріки Сян. Неподалік берега біля садів громади чи підданих, які тягнуться на північ, бере свій початок озеро, назване Підверб'я, [там] у сторін розпитали про місце, на якому раніше було розташоване назване село Мостища.

Щоб краще зрозуміти істину справи при їхній суперечці, ми розглянули докази розслідування і можливості, які сторони наводили у своїх інтересах, перевірили свідчення обох сторін — як перемишльського владики, так і перемишльської громади, з метою розслідування чи пошуку [даних] та розпитали про їхні труднощі.

Із цих дізнань свідків ми наочно пізнали та ознайомились із даною справою і поки владика це село біля ріки Сян не признав вилученим з

юрисдикції, то він вимагає [повернути] цю ділянку, на якій було розташоване назване село Мостища.

Натомість громаді доведено, що на тому місці, якого вимагає владика на південному [боці], де було розташоване село Мостища, вони можуть посідати той же наділ згідно з земельним правом. У цьому напрямку, однак, ми обнародували таку думку: „Оскільки бачимо це на власні очі, як визнали свідки з обох сторін, та й як сам отець владика вказує, що одна частина того ґрунту, де перед тим було село Мостища, в замуленому [місці] заросла лозою, а другою частиною тепер тече Сян, то через те той ґрунт від міщан не може бути повернений отцеві владиці, бо [він] замулений Сяном (видно обидва береги старого Сяну, де раніше протікав), і [він] належить до сільських ґрунтів.

Але оскільки сільського ґрунту так багато або й більше, ніж ми бачили під Винною Горою, відтяв Сян і примулив до ґрунту, що належить до Вовчого, на котрому ми тепер застали різноманітне збіжжя — як озиме, так і ярове, засіяне владикою, то через це наказуємо, щоб сторони на вічні часи більше не старалися про цей ґрунт, а те, що Сян примулив до чийогось ґрунту, щоб обидві сторони цілим і непорушним його тримали спокійно на вічні часи. А ріка Сян, щоб (у постійних межах) між ними була. Потім, оскільки отець владика заперечував, щоб Білий Камінь, Червоні Лози і озера Перекопане і Могильсько були на міській оболоні, згадку про які та належність яких показував у своїх привілеях, то через це, не бажаючи в тій мірі (жодній із сторін [це] присудити), а обумовити власність самої речі, ми наказали показати отцеві владиці шлях, яким провів нас від того берега Сяну, де ми стали на кінці Перекопу, на північ, через городи міських підданих, ламаючи загорожі, і він сказав, [що] тут знаходилось озеро Підверб'я. І так тими городами провів нас уздовж на кільканадцять стай; потім казав, [що має] бути Білий Камінь, якого ми не бачили, ані знаку, до нього подібного, і вже від того каменя, на захід, оболонь вдався до ріки В'яру, через міські озера на Болоні, які ми аж на конях із-за води переїжджали. Там показував Червоні Лози і млин, яких ми теж не бачили, ані млина, ані жодних залишків, що там колись мав бути млин. А потім провів нас до ріки В'яр, а там берегом В'яру попрямував на схід сонця аж до міського вигону, а провівши, прийшов до перекопу, яким тече вода з В'яру до міського млина, який знаходиться на Болоні, і той перекоп назвав озером Перекопом. Прийшовши тоді берегом В'яру під міський вигін, знову повернувся на південь, бажаючи запровадити нас до Сяну, але [того] ми в жодний спосіб не могли перейти, бо там уже заступили від берега Сяну міські ґрунти, про які (раніше було порушено тисячі суперечок), а біля тих міських ґрунтів владичі ґрунти, якими він непорушно (без жодного від будь-кого заперечень) користується. А потім назад попри міський млин аж до Монастиря нас провадив і розмахував своїм і його королівської величності документом на ґрунти, про що в жодних комісіях (немає жодного слова), і займав ґрунт капітулу кафедрального Перемишльського костелу, що називається Острів, або Прірва,

чи Вужовата, а той документ хотів підтвердити своїми привілеями, одним від князя Лева, а другим комісарським декретом, даним у 1509 році. Однак пани міщани, як відразу на початку документа [сказано], заперечили [зголошеним] даним отця владики, так і потім противилися аж до завершення того розгляду. Перше, бо отець владика спочатку хвалився привілеєм, виданим князем Левом, проте він не міг допомогти довести [належність] того ґрунту отцеві владиці. [Друге] насамперед тому, що дата самого оригіналу того привілею князя Лева, що (на підтвердження) показує отець владика, (є сумнівною), бо вона записана в Перемишлі, у п'ятницю, місяця жовтня, на восьмий день шостої тисячі і восьмисотого літа, коли той рік ще не настав. Третє, що на комісії у 1512 р., котра проводилася між панами міщанами та владикою, преподобним його милістю отцем Матвієм, перемишльським єпископом і коронним канцлером, його милістю паном Андрієм Чурилом зі Стояничів, каштеляном Петром Кмітою, старостою з Вишнича, та Добеславом Хмелецьким, конюшим і перемишльським уповноваженим, де у той час теж показував привілеї,— достатньо їх було,— отець владика, попередник нинішнього отця владики, (про що зазначено в акті комісії). Для вивчення, чому відіслали їх милості пани комісари отця владику до його милості короля (як того, що роз'яснює привілеї), жодної декларації про ці його привілеї, зроблені його королівською милістю, владика не показує. І отже, тими своїми привілеями, як підозрілими, [він] не може нічого довести. А міщанами [тим часом] подані подвійні підтвердження декрету названих панів комісарів викладом короля Польщі. Четверте, привілеї, засвідчені князем Левом, хоча не є підозрілими, не можуть згідно з правом стосуватися тільки того, чого (силою даного привілею на володіння) домагається отець владика, але що не у його володінні, і [тому] не може його рятувати той привілей князя Лева, ані будь-які [інші] докази, що походять з цього джерела; (брак доказів) отця владики показує, що не повинен би мати, (що не узгоджується), згідно з комісарським декретом, укладеним року 1509, нічого більше отець владика, тільки два озера Перекопане і Мотильсько. Чому ж тоді [зміст] того документа такий далекий [від реалій]? Але й за ті озера, як свідчить комісія, відіслано його [владику] теж вище [до] комісії священної королівської величності, яка прийняла декрети його попередників Нехай же [владика] вкаже на інформацію його милості короля, а не показує будь-яку іншу, бо тоді теж і до тих озер нічого не має. А що стосується інших озер, то вони знаходяться за церквою до Винної Гори у виноградниках, як буде показано. Надто ті описані озера не є на долині, а повинні знаходитися від громадської долини напроти ріки Сян. Якщо ж Сян тече через оболоні, то навіщо ж отець владика зачіпає той шлях? Тих озер у своєму оригінальному привілеї владика не має, тільки Перекоп, яким мав підтвердити [право] на свій ґрунт.

Отже, нехтуючи документом отця владики, пани міщани спочатку показали свій. Почавши від місця, на якому було село Мостища, провели

нас до місця, на якому ми стали, над берегом Сяну, і показавши нам Перекоп з того берега Сяну, що признав сам отець владика і апробував ґрунт. [Далі] провели нас озером Підвербним. Потім з того ж озера Підвербного показали розташування озера Хруся, що (знаходиться посередині) за селом Вовчим, показали місце Білого Каменю над берегом Сяну за тим же селом Вовчим, а той білий камінь, для більшої претензії на ґрунти, самі піддані отця владики скинули в Сян; показали і місце Червоних Лоз на березі Сяну, які затопив Сян [і] (підтвердили той свій дукт своїми привілеями). [Тут] представили свій привілей на оболоні, даний їм року 1424 святої пам'яті королем Владиславом, у якому зазначені всі озера, розташовані на оболоні. Показали підтвердження того привілею, подали декрети їх милостей панів комісарів, якими згідно з тим привілеєм присуджуються їм усі оболоні та озера, а ті декрети були у попередників вказаного владики. Нарешті (саме користування) мали за доказ, що й озера на тій же оболоні є їх власністю, а не владики До того ставили старих людей, які своїми свідченнями доводили, що ґрунт не належить отцеві владиці. Однак ми, третейські судді, не задовольняючись тими висновками обох сторін, взяли до себе їх привілеї, і самі, без тих сторін, поїхали на ті ґрунти, перевіряючи привілеї документів обох сторін, місця озер, які сторони вказують у своїх привілеях, і зіставляючи з привілеями. І побачили з розпитування старих людей і з доказів сторін, що отець владика зі своїми крилошанами, незважаючи на свої привілеї, хотів мати ще більше, ніж йому належало. Незважаючи на те, що село від монастиря, що називається Вовче, (якого перед тим монастир не мав, тільки Мостища і сам монастир), розташоване ледве не на міському ґрунті, що пани міщани зразу заперечували, коли село засновувалось, рубали дзвіницю і писали протести, ми, названі комісари, пильно вивчаючи цю справу, права, докази і привілеї, стоячи на сторожі державного закону стосовно привілеїв, виданих будь-кому князем Левом, зокрема, стоячи при люстраторському чи ревізорському декреті, виданому у 1564 році про ці привілеї, виготовлені попередниками нинішнього владики. Також схиляючись до декретів панів комісарів, виданих перед тим нашим третейським декретом, вирішили, що шлях, яким отець владика їздив, не є його власним і не відповідає його привілеям, шлях перемишльських міщан як такий, що узгоджується з привілеями, (в цілому) підтверджуємо і наказуємо, щоб уже більше перемишльський отець владика зі своїми крилошанами та їхні наступники не турбували перемишльських міщан у непорушному користуванні вигонами й озерами, що знаходяться на тій оболоні, які, починаючи від монастиря і села Вовчого, тягнуться (згідно з їх привілеєм на північ, у довжину та ширину між ріками В'яр і Сян), з усіма озерами, які є на тій оболоні (будь-якими назвами позначені), їм і нащадкам їхнім навічно [і] присуджуємо нинішнім нашим декретом. На ці вигони та озера, які є на Болоні, не зможе [і] не має жодного права претендувати отець владика зі своїми крилошанами та їхні наступники

на вічні часи. А [залишається] на тому, що тепер має у володінні отець владика зі своїми крилошанами, тобто ґрунт при тій церкві (на південь) до Винної Гори за монастирем (у ширину між берегами ріки Сян від монастиря, у довжину, починаючи від півдня, як тече ріка Сян). Того ґрунту є немало, крім городів і посілостей халуп, яких тепер є 24 і більше не можна будувати, а перед тим їх у Мостищах було, як (виходить із свідчень, зроблених обома сторонами), тільки 12 загородників. Оскільки сама тільки [власність] чи монастир з Мостищами належали до посесії перемишльських владик, а тепер так багато ґрунтів, зайнятих владиками, аж дотепер знаходиться з озерами Перекопане і Могильськом, що розташовані на тому ґрунті, а не десь інакше, то мусить згодитися, що цей ґрунт ми нинішнім нашим декретом присуджуємо на віки перемишльському отцю владиці та його нинішнім і прийдешнім крилошанам. А оскільки обидві сторони були (в суперечці), то все саме в той спосіб вирішуємо між ними на вічні часи. Насамперед, що стосується міського млина, збудованого міщанами на В'ярі за привілеєм короля його милості Сиґізмунда Авґуста, який отець владика вважав, що збудований на його ґрунті, то оскільки нам жодного права не показує отець владика, а з привілею, виготовленого міщанами, виходить, що [він] не дуже давно був збудований (ми [стосовно цього] не маємо жодного застереження) Далі, [ґрамота] щодо ґрунтів небіжчика пана Матея Дунковського з Урська, по яких вода з В'яру через збудовані міщанами лази для води потрапляла на млин, то чотири селяни на коніках, звані конюхами, від його королівської милості священної пам'яті Сиґізмунда Авґуста в році 1569 показали, що вона є пізнішою, ніж владичий привілей, з якого виходить, що того млина на той час не було, хоч владика його домагається. Незважаючи на це, нинішнім нашим декретом при праві та привілею його королівської милості, даним згаданим міщанам, на вживання та володіння ним непорушно той млин та користі з нього залишаємо на вічні часи згаданим міщанам і [у зв'язку з цим] наказуємо [зберігати] мовчання отцеві владиці та його крилошанам (з їхніми наступниками) на вічні часи. Щодо ґрунтів, які називаються Кочанів, то (певну частину однієї ділянки, володарем якої спершу) є отець владика зі своїми крилошанами, а [через посесію] пани міщани втратили на користь отця владики. Тоді (використання однієї ділянки та право власності на одну з двох частин, що знаходиться у його володінні) присуджуємо отцю владиці та його крилошанам. Однак другу частину того ґрунту, названого Кочанів, яка є (у володінні та використанні) міщан (силою їх прав, що раніше мали), присуджуємо також панам міщанам. А як (попереджав) отець владика, що мав теж права на ділянки на міській оболоні, а ті ділянки, як то (у громаді) буває, завжди були [причиною суперечки], то, оскільки отець владика не виказує законних підтверджень ані привілеями або якимись [іншими] правами, що був будь-коли (власником) чи вони йому мали належати та користувався ними він чи його піддані, пани міщани самі зі своєї доброї волі (хоч з

великим попереднім обговоренним справи), як і його піддані тільки зі села Вовчого, тепер можуть випасати худобу на своїй болоні так, що можуть приймати худобу як свою на випас (при узгодженні бажання пасти з власником) на Мідяловський з півланом, яка згідно з міською осадою переходить до Пекулич. Коли справа зайшла так далеко між отцем владикою і міщанами, то ми заспокоюємо сторони в той спосіб, що пани міщани показують привілей на володіння святої пам'яті короля Владислава, котрі, як виявилось, через недбалість старших перемишльських міщан, відійшли від міста. Тому, схиляючись до справедливості, присуджуємо володіння згідно з привілеєм його королівської милості короля Владислава містові Перемишлю на вічні часи і наказуємо ту загороду з ріллею отцеві владиці віддати (у володіння) панам міщанам. [Водночас нинішній] отець владика домагався і домагається у панів міщан двох домів, що називаються Кламінський і Пшезниковський, що знаходяться за баштою, за двором його милості пана Гербурта, збудовані на міському ґрунті, і здавна пани міщани брали з них чинш і беруть його досі, а отець владика жодного права не показує, хоч завзявся на їх свідчення. Тоді при державному праві стоячи, ті названі доми присуджуємо панам міщанам навічно і наказуємо, щоб назавжди при використанні тих домів і прибутків з них панам міщанам ніколи не чинилися перешкоди від отця владики та його наступників. Поклав також перед нами отець владика скаргу про ґанок, що збудований у домі Авґустина Котляра, який знаходиться при Львівській брамі, і цей ґанок виходить на церковний цвинтар і з нього ллють помиї на цвинтар — наказуємо нинішнім нашим декретом, щоб пани міщани негайно знесли той ґанок, бо [він] не чинить тому домові жодної користі. Оскільки містові залежить на тому, щоб мури довкола міста були цілі й доглянуті, то показали нам [ці ж] пани міщани, що отець владика не хоче домуровувати башти та мурів, які почав його попередник. Через те ми, зважаючи на зобов'язання попередника отця владики, наказуємо, щоб отець владика ту башту та мури завширшки та вздовж, як почав його попередник, якнайшвидше домурував, які повинен поправити згідно зі своїм обов'язком без затримки. А довкола тих мурів уздовж і вширину, [щоб залишилось місце] рівно для перевезення ґармати під час, боронь Боже, (небезпеки), щоб зробив це найпізніше до півроку під заклад у триста ґривень за домовленістю з найнижче поставленими отцем владикою Радиловським і міщанами, і також під тим же нинішнім закладом тисячу (золотих), зазначеним у компромісі. На чагарники, які належать до Кругеля, дідичного села панів міщан, теж претендував отець владика, (колись бажаючи привласнити собі право на якусь частину виноградників), до чого ми пильно приглядалися. Але що отець владика тої претензії не пробував [довести] жодними доказами, ніякого права, ані (використання) не засвідчив і жодного (сусідства) з ґрунтом панів міщан не показував, через що нинішнім нашим декретом від усіляких зазіхань отця владики та його наступників, на майбутнє згаданих міщан звільняємо навічно. Через

вуличку на задвірках міських домів напроти владичого городу, закриту будинком отця владики, прямо до фарного костелу люди мають переходити до молитви, але не можуть переїжджати просто до „Фари". Через те наказуємо нинішнім нашим декретом, щоб та вуличка була упорядкована панами міщанами (шляхом) знесення на ній владичого будинку від його двору, щоб з того боку якнайдалі міг бути переїзд до фарного [костелу] кожному по одній чверті кроку, чого отець владика не має заперечувати. Якщо також заходять з різних причин між міськими та владичими підданими сварки, чого постановлено запобігати, щоб як пани міщани своїм підданим, так і отець владика (з обох боків) забороняли, наклавши за це штраф у три гривни. А якщо б щось такого між ними трапилося, тоді відразу (без жодних відтерміновувань) повинна буде діяти справедливість між сторонами підданих (згідно з вищепокладеними покараннями). І теж отець владика зазнав певної кривди від руських міщан, на той час православних — перелік тих кривд, нашими руками підписаний,— їх він подав і залишив у нас,— то наказуємо нашим декретом, щоб міський уряд учинив справедливість і покарання опосередкованим правом отцю владиці згідно з тим переліком, щоб ті кривди при розслідуванні істини згідно з тим переліком ліквідувати, що повинен буде засвідчити отець владика. На майбутнє повинні змусити до повернення церковних пожитків тих, хто винен буде і дотримуватись звичайного порядку богослужіння тих, які виступають як сторона, що домовилася, на що отець владика має подати від його королівської величності власні автентичні грамоти і мандати до міського уряду (для швидшого розслідування). Наказуємо, аби вони, [сторони], як отець владика з крилошанами та своїми наступниками, так і пани перемишльські міщани зі своїми наступниками (загалом та зокрема, якщо буде потреба для вичерпного, ґрунтовного, безпристрасного розгляду справи), дотримувалися тих усіх наших згаданих актів, складених при обох особисто присутніх сторонах, [також наказуємо] внести для цього запоруку в тисячу червоних золотих, що обидві сторони засвідчили у договорі, згідно з яким сторона, яка порушить [умову], повинна сплачувати її інший без жодних зволікань згідно із записом в угоді.

Діялося на міській Болоні, що належить містові Перемишлю і знаходиться між Вовчим і передміськими фільварками, дня 11 місяця червня, року Божого 1650.

А ми ж, нижченазвані третейські судді, потурбувалися, щоб цей третейський акт, у якому викладено сказане нами, мав вічну силу для зацікавлених сторін, був нашими печатками міцно й безпристрасно скріплений та нашими руками підписаний.

Станіслав Сецінський, єпископ перемишльський, власною рукою.

Адам Стадницький з Жмигрода, воєвода белзький, перемишльський, кольський [!], стрийський староста, власною рукою.

Ксьондз Миколай Жолтовський, власною рукою

Ян Улінський, написав

Ян Венгерський, підстароста перемишльський, власною рукою.

№ 89

1659 р., червня 7. Варшава.— Польський король Ян Казимир на подання сенаторів і земських послів та прохання єпископа Арсенія Желіборського, а також зважаючи на грамоту, писану від імені „князя Лева, сина руського князя Данила", надану кафедральній церкві Успіння у Крилосі, котру неодноразово підтверджували попередні королі, дозволяє підданим з маєтку єпископства у селі Крилосі вируб дерева у вікторівських лісах і звільняє їх від податків, які безправно стягають галицькі старости

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiąże litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, zmudzkie, inflantskie, smoleńskie, czerniechowskie, szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny król.

Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec, każdemy z osobna komu to wiedzieć należy, iz my zaintercessa [...]* tako panów senatorów naszych jako i poslów ziemskich na teraźniejszy sejm walny szczęśliwie zgromadzonych za wielebnym Arseniuszem Zeliborskim episkopem lwowskim, halickim i Kamieńca Podolsk[ieg]o do nas uczynioną przychylając się tez do przywileju x[ię]cia Lwa syna Daniela x(ię)cia rusk[ieg]o przod nas przez pomienione(go) wielebnego episkopa lwowskiego produkowanego, a przez antecessorów naszych s[więtej] p[amięci] królów polskich potwierdzone takie i do wolności w dyplomie narodowi ruskiemu danych. Onemusz w lasach naszych wikterowskich do wsi Wiktorowa należących wolny wrąb na budynek, na opał i używanie domowe i poddannym jego dóbr wsi Kriłos pod Haliczem do władyctwa Lwowskiego Halick[ieg]o przynależącej dać i pozwolić umyshliśmy, jakosz dajemy i poddanych tej wsi od exekucyi niezwyczajnej nazwanej** lytrsczyzna, osep i wszystkich in genere et specie przez starostów halickich dotąd nad prawo tej wsi wybieranej uwalniamy. Co do wiadomości wszystkim komu należy mianowicie zrodzonemu Andrzejowi Potockiemu, staroście halickiemu i inszym na potym będącym starostom i ich namiesnikom oznaymujemy i rozkazujemy, aby pomienionego wielebnego władykę

*Одне слово не прочитано

**Слово дописане над рядком.

lwowsk(ieg)o i poddanych jego wsi Kryłowskiej według tego przywileju naszego zachowali, i niwczym nie przeszkadzali dla łaski naszej.

I aby tym większej wiary i wagi, pismo to zostawało ręką naszą podpisuiemy y pieczęcią koronną przycisnąc rozkazalismy.

Dan w Warszawie, dnia VII m(iesia)ca czerwca, roku Pansk(ieg)o MDCLIX, panowania krolestw naszych polsk[ieg]o XI, szwedzk[ieg]o XII roku.

Jan Kazimierz, król.

Jan Ignacy Bąkowski, podkomorzy chełminski.

Pieczęć wisząca.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 658, арк. 20. Є складовою частиною підтвердного документа польського короля Августа II, виданого у Варшаві 21 листопада 1722 р. На звороті напис: „Privilegium confirmationis [..] Augusto [.] Datum a[nn]o 1722 d[i]ae 21 [Novem]bris".

Переклад

Ян Казимир, з ласки Божої король Польщі, великий князь литовський, руський, прусський, мазовецький, жмудський, ліфляндський, смоленський і чернігівський, а також шведський, готський і вандальський спадковий володар.

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного зокрема, кому про це слід знати, що ми, за поданням як наших панів сенаторів, так і земських послів, щасливо зібраних на нинішній вальний сейм, а також на прохання велебного львівського, галицького і кам'янець-подільського єпископа Арсенія Желіборського, шануючи привілей князя Лева, сина руського князя Данила, котрий затвердили наші попередники, святої пам'яті польські королі, а [його] пред'явив нам згаданий велебний львівський єпископ, а також [оберігаючи] вольності, надані грамотою руському народові, вирішили задовольнити [їх прохання]. Дозволяємо і надаємо йому [Арсенію Желіборському] та його підданим з маєтку львівського і галицького владицтва в селі Крилосі під Галичем право на вільне вирубування дерева на будівлі, опал і домашній ужиток у наших вікторівських лісах біля села Вікторова. А одночасно звільняємо загалом і зокрема підданих цього села від особливих податків, названих літрщиною [?], і осепом та від усіляких інших [данин], які дотепер, усупереч пільгам даного села, стягали галицькі старости. Цим самим повідомляємо й наказуємо всім, кому слід про це [знати], а в першу чергу шляхетному галицькому старості Анджею Потоцькому та іншим майбутнім старостам і їх намісникам, щоб, дбаючи про нашу прихильність, поводилися зі згаданим велебним

львівським владикою і його підданими зі села Крилоса згідно з цим привілеєм і ні в чому не шкодили їм.

Щоб цей лист заслуговував на більшу вагу й довір'я, підписуємо його нашою рукою і наказуємо притиснути коронну печатку.

Дано у Варшаві, дня 7-го місяця червня, року Божого 1659, на 11 рік нашого польського, а на 12-й шведського панування.

Ян Казимир, король.

Ян Ігнатій Бонковський, хелмінський підкоморій.

Висла печатка.

№ 90

Не раніше 1661 р., червня 15. — Польський король Ян Казимир підтверджує документ короля Сигізмунда II, у складі якого є текст листа, виданого „князем Левом" на села Страшевичі та Созань*

Joannes Casimirus dei gratia rex Poloniae Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechowieque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex.

Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest universis et singulis. Exhibitas nobis esse litteras pargamineas, manu reverendi olim in Christo patre Domini Samuelis Macieowski episcopi Cracoviensis, cancellarii regni Poloniae, subscriptas et sigillo Regni communitas, vetustate quidem attritas, omni tamen suspicione nota carentes, continentes in se locationem villae Straszewice** y Szosan, monasterii sancti Salvatoris, ritus Graeci a Leone principe datam. Supplicatumque nobis est, ut easdem litteras auctoritate nostra Regia innovare, approbare et confirmare dignaremur, quarum quidem litterarum tenor de verbo ad verbem sequitur et est talis. [Далі подано тексти документів короля Сигізмунда II з датою 27 серпня 1549 р. та підтверджений ним привілей князя Лева Даниловича у перекладі польською мовою, див. у цьому ж виданні, відповідно, IV, № 41; III, № 12].

---

*Датовано приблизно, за пізнішим підтвердним документом короля Яна Казимира від 15 червня 1661 р.

**У тексті помилково Straszkowice

Nos itaque Joannes Casimirus rex supplicationi huic uti iuste benigne annuentes, praeinsertis litteris in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus, approbantes, innovantes et confirmantes esse diximus, ut quidem innovamus, approbamus et confirmamus punctibus, volentes easdem robur perpetuum debitae et inviolabilis firmitatis obtinere sine quantum iuris est usus earum habetur debere [...]*

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 49. Dod., s. 121—124. Становить складову частину підтвердного документа польського короля Яна Казимира, виданого у Варшаві 15 червня 1661 р.

Переклад

Ян Казимир, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії, Смоленщини, Чернігівщини, також шведів, готів і вандалів спадковий король.

Повідомляємо цим нашим листом, що він стосується всіх і кожного зокрема, кому про це слід знати. Нам пред'явлені пергаментні листи, підписані колись рукою велебного у Христі панотця Самуеля Мацейовського, краківського єпископа, канцлера Польського Королівства, і скріплені печаткою Королівства, знищені давністю, однак поза всякою підозрою містять відомості, що вказують на визначене князем Левом місце сіл Страшевичі і Созань монастиря святого Спаса, [що належить до] грецького обряду. У нас попросили, щоб ми відновили ті листи своїм королівським авторитетом, [їх] визнали і підтвердили. Встановлюємо, що зміст цих листів відповідає [часу] і дослівно такий [.]

Отже ми, король Ян Казимир, як справедливо і гідно прихильний до цього прохання, [це] здійснили, щоб згадані листи у своїх пунктах, розділах, статтях і положеннях були апробовані, оновлені та підтверджені, щоб ми також оновили, апробували й підтвердили [відповідними] пунктами, бажаючи, щоб вони [пункти] зберегли довічну силу належної і безпристрасної чинності, без чого неможливе їх правне використання.

*Текст кінцівки документа пошкоджений

№ 91

1681 р., липня 15. Перемишль.— Запис прохання шляхетного Йоана Нарольського у Перемишльському земському суді про внесення у книги суду документа польського короля Сигізмунда II, який наводить і підтверджує дарчий привілей князя „Лева, сина короля Данила", на земельні володіння, що розташовані за рікою Дністром

Ad iudicium p(rae)sens Terrestre Premisliense actaq[ue] iudi(ci)i eiusd[em] p(ersonali)te(r) v(e)n(ien)s nobilis Joannes Narolski obtulit et ad iudicio p(rae)senti et ad acticandum porrexit privilegiu(m) sacra(e) regia(e) m(ajes)t(a)tis confirmationis p(er) ill(ust)rem olim et mag(nifi)cum Leonem filium regis Danielis super bona certi fundi seu prati post fluviu(m) Dniestr existentis dat(um) manu mag(nifi)ci Joannis Ocieski cancellarii regni subscrip(tas) sigilloq(ue) regni communitas petens easq(ue) li(tte)ras a se offerente suscipi et in acta ingrossari demandari ad cujus affectatione(m) iudiciu(m) p(rae)sens [annuendo] hoc idem privilegiu(m) suscepit et actis suis inscribere demandavit de sequenti verbor(um) serie. [Далі подано тексти документів короля Сигізмунда II з датою 6 червня 1555 р. та підтверджений ним привілей князя Лева Даниловича у перекладі польською мовою, див. у цьому ж виданні, відповідно, IV, № 46; III, № 11].

Cancellaria(e) regni post quaru(m) l(i)t(te)raru(m) ingrossationem originale ei(sque) offerent(i) per iudiciu(m) p(rae)sens extraditu(m) est.

Acta sunt haec Premisliae in terminis Terrestribus, feria tercia post festum Sanctae Margarethae Virginis et martyris proxima anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 14, оп. 1, кн. 144, арк. 2960—2962. Запис в актову книгу Перемишльського земського суду близько 15 липня 1681 р. Заголовок: „Similis oblata pro parte episcopi Premisliensi rithus Graeci". 2. Там само, ф. 856, оп. 1, спр. 139, арк. 1. Витяг створений на основі названого оригіналу після 15 липня 1681 р.

Переклад

До цього Перемишльського земського суду і актів став особисто шляхетний Йоан Нарольський, приніс і подав до запису в даному суді підпи-

саний рукою вельможного коронного канцлера Йоана Оцеського і скріплений королівською печаткою лист священної королівської величності на підтвердження привілею, виданого найяснішим і вельможним Левом, сином короля Данила, на певні маєтки або луки, розташовані за рікою Дністром. Він же [Нарольський] просив прийняти поданий ним лист і внести до актів. Даний суд, схиляючись до його клопотання, прийняв і наказав записати до своїх актів згаданий привілей дослівно такого змісту [ ]

Після запису до актів цього листа, виданого королівською канцелярією, його оригінал був повернутий пред'явникові даним судом.

Діялось у Перемишлі на земських рочках, на 3-й день одразу після свята святої Діви-мучениці Маргарити, року Божого 1681.

№ 92

Після 1685 р. - З акта розмежування земель села Страшевичі, які належали, згідно з привілеєм „князя Русі Лева, сина короля Данила", до перемишльського єпископства, і села Тарановичі — спадкоємців магната та каштеляна Волині, що розташовані поблизу Дністра у Перемишльській землі*

[...]** Perillustris autem et reverendissimus episcopus Premisliensis cum suo capitulo, reprotestatus erat, ex quo in illo loco nunquam scopulis extabat, siquidem a bonis villae Straszowice, usque ad fluvium Dniestr, directe ab antiquo limites extenduntur tam et calitate ductus partis ducentis, sine ullis documentis literateriis, sed verbo tenus factis, atque sine signis antiqui alvei, ab eodem loco, videlicet ubi erat scopulus ut subditi de villa regali Torczynowice allegabant, denuo per fluvium Odnoga Niestrowa vocatum pervenimus, ad metam villae Straszowice, cum villa Torczynowice bis limitantem, ibidemque in eadem meta ad septentrionem stando, allegabant, subditi Taranonecenses, fundos a dextra parte positos. Villa Taranowice fuisse proprios sed per possessores villae Straszowice ademptos esse, eadem meta recta tendendo ad litus fluviis Niestr stetimus, ibidemque ductum partis ducentis videlicet successorum magnifici et castellani Volyniae determinavimus, allegabantiam iidem successores fun-

* Датовано за діловодною позначкою на документі.

** Пропущено *вступний протокол* акта.

da ad villa Taranowice spectantes in altera parte fluvii Niestr existere sed quoniam in pacifica possessione eorum existunt nullaque ratione eorundem orta est controversia ab ulteriori tractus itineris supersedimus sicque ducto successorum olim illustris et magnifici castellani Volhyniae [.]* ad ipsum litus fluvii Dniestr determinato, ab eodem loco perillustris et Reverendissimus Winnicki episcopus Premisliensis ritus graeci ductum suum incepit, ibidem quae commonstravit privilegium in vetera tum in pargameno rutheno idiomate scriptum principis Russiae Leonis filii Regis Danielis, quod perlexi ob vetustatem non poterant, de actu et data illius Leopoli die Octava Mensis Octobris, anno a creatione mundi sex millium octigentorum, episcopo protunc ritus graeci Premisliensi et Monasterio Transfigurationis Christi alias Swiętego Spasa, vocato, datam, in quo privilegio sine subscriptione, eiusdem principis manu tantum modo cum interpositione sigilli inveterati incorporat villam Straszowice memorato episcopo Premisliensi, et praedicto monasterio produxit insuper confirmationem eiusdem privilegii a serenissimis regibus Poloniae Sigismundo Augusto, Anno Domini Millesimo quingentesimo quadragesimo nono, datam tum et confirmationem alteram quidem privilegii Joannis Casimiri, Varsaviae, die decima quinta Januarii millesimo sexcentesimo sexagesimo primo anno, produxit insuper decretorum magnifici Joannae Odrowąż palatini Belsensis, capitanei Samboriensis, sabbatho anthe Festum Sanctae Sophiae Anno domini Millesimo quingentesimo decimo.

Quae utraque littora fluvii Dniestr adjudicavit episcopo Premisliensi privilegiis eiusdem tum et confirmationibus ac decretis praemissa in se fusius enarantibus [...]**

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 13, s. 173—174. Створений на основі запису в актову книгу Перемишльського ґродського суду після 1685 р. Заголовок: „Condescensio iterata in fundos villae Straszewicze injungitur".

---

*Одне слово не прочитано.

**Далі пропущено текст, який стосується інших питань розмежування сіл.

Переклад

[ ] Найсвітліший і найпревелебніший перемишльський єпископ зі своїм капітулом опротестували, що на цьому місці ніколи не було горбка. Якщо не від маєтків села Страшевичі і до ріки Дністра прямо від давніх часів простягаються межі, то так був колись проведений позивачем шлях без жодних документальних обґрунтувань, а лише дотримуючись слова, і без знаків на давньому руслі, від того місця, очевидно, як доказували піддані з королівського села Торчиновичів, де був горбок. А потім через річку під назвою Дністрова Віднога переходимо до межі села Страшевичі, яка двічі визначена [спільно] зі селом Торчиновичі. І там, стоячи на тій межі з північного боку, кажуть піддані, справа розміщені тарановицькі маєтки — село Тарановичі було [окремою] власністю, але відібране власниками села Страшевичів,— а та права межа, на якій ми стояли, тягнеться до берегів ріки Дністра, і там же ми визначили шлях позивача, очевидно, спадкоємців магната й каштеляна Волині. [Вважаємо], що тим спадкоємцям належать маєтки, що належать до села Тарановичі по другий бік ріки Дністра. Але оскільки вони ними непорушно володіють і жодним чином не сперечаються про тракт на потойбічному боці дороги, то ми утримуємось визначати шлях спадкоємців колись славного і могутнього каштеляна Волині [ ] до самого берега ріки Дністра Від цього місця починає [показувати] свій шлях найсвітліший і превелебний перемишльський єпископ грецького обряду Винницький, про що свідчив давній привілей, писаний на пергаменті руським письмом, князя Русі Лева, сина короля Данила, який через стародавність не могли прочитати, насправді виданий у Львові 8 жовтня 6800 року від створення світу. Він виданий тодшньому перемишльському єпископові грецького обряду і монастиреві Преображення Христа, названого інакше Святого Спаса. У цьому привілеї без підпису рукою того ж князя тільки з відтисненою старовинною печаткою [князь] записує згаданому перемишльському єпископові і названому монастиреві село Страшевичі. Зверх того наведено підтвердження цього привілею найяснішими королями Польщі Сигізмундом Августом — року Божого 1549, також удруге [він] даний і підтверджений привілеєм Яна Казимира у Варшаві 15 січня 1661 року. Крім того, [його] підтверджено декретами славного Йоана Одровонжа, белзького воєводи, самбірського старости, у суботу перед святом святої Софії, року Божого 1510.

Цими привілеями обидва береги ріки Дністра присуджено перемишльському єпископові, що також підтверджено доданими декретами, які це ширше пояснюють.

№ 93

1687 р., грудня 16[*]*. [Вишня].— З інструкції послів руських земель на Гродненський сеймик, згідно з якою, основуючись на „привілеї князя Лева", зем'яни Стрільбицькі звільнені від податків, але зобов'язані служити під час війни*

[..][**] A ze przywilejem księcia Lwa panowie Strzelbiccy mają sobie nadane trzy łany wolne przez żadnych podatkow, tedy conservationem tego i wolnosci panom Strzelbickim według pomienionego przywileju xsiązęcia Lwa vindicabunt ichm(os)ci panowie posłowie nasi i omnimodam libertatem od podatkowania tym ze ichmosciom panom Strzelbickim traktującym wojne i sluzącym pod powaznymi znakami evincent [...][***]

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 447, арк. 55. Запис в актову книгу Перемишльського ґродського суду від 5 січня 1688 р. Заголовок: „Instructia ichm(os)ciom panom posłom na sejm Yrodzinski sześćniedzielny [..]". 2. Там само, ф. 9, оп. 1, кн. 458, арк. 86. Запис в актову книгу Львівського ґродського суду від 10 січня 1688 р. Заголовок: „Oblata instructionis palatinatus Russiae nunciis Terrarum Leopolien(sis), Premyslien(sis) et Sano(censis) com[m]itia Grodnae celebranda electis datae a(nno) d(omi)ni 1688". 3. Там само, ф. 15, оп. 2, фасц. 105, арк. 438. XVII ст. Заголовок: „Instructia ichm(os)ciom panom posłom na sejm Grodzinski sześćniedzielny [...]"

Опубл.: AGZ, t. XXII, s. 210, N 77.

Переклад

А оскільки за привілеєм князя Лева панам Стрільбицьким надано три лани, звільнені від усяких податків, то їх милості панове посли наші вимагатимуть збереження цих вольностей панів Стрільбицьких згідно зі згаданим привілеєм князя Лева і домагатимуться повного звільнення від оподаткування згаданих милостей панів Стрільбицьких, котрі під [час] війни зобов'язані служити під високим прапором.

---

[*] Дата інструкції.

[**] Початок статті стосується господарських питань Самбірської економії.

[***] На цьому закінчується стаття інструкції щодо родини Стрільбицьких. Далі подані статті, які торкаються інших питань.

№ 94

1691 р., лютого 12. Жовква.— Польський король Ян III на прохання єпископа Йосифа Шумлянського підтверджує документи, що торкаються спадкових володінь Галицької митрополії у селі Перегінському, наданих у минулому руськими князями та іншими володарями Русі, серед яких „старовинний привілей Лева, сина короля Данила", кафедральній церкві Успіння у Крилосі, двічі підтвердженій його попередниками королями

Joannes Tertius Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Severiae, Smolensciae, Czerniechoviaeque.

Significamus praesentibus lit[t]eris nostris quorum interest universis et singulis tam praesentis aevi quam futuri harum notitiam habituris, quod quum omnium ac singularum rerum publicarum diuturnum regimen prae primis cultu divino et ecclesiasticorum bonorum augmentis florere ac perennare ipsa nos edoceat experientia, resque sit non dignitate magis clara quam via salutaris, ubi majori desuper imperantis, per quem reges regnant, principes imperant et potentes decernunt justitiam, gloriae honori, et venerationi prospiciatur, et quia non alius est beatior regni proventus, quam religionis augmentum: id nostras ab ipsis regni nostri initiis inter alias muneris nostri regii partes exercuit curas, ut pia legata et ordinatas ecclesiarum haereditates sacrorumque fundationes caetuum et inclitas earundem in majorem die laudem immunitates conservaremus, atque ut omni aequitate ita valida antiquorum authoritate munitas retineremus. In omni enim republica prima est religionis et rerum divinarum sollicitudo; summa imperia cum religione stare, sine hac ruere, sola haec regum et regnorum solida basis est. Cujus rei magnitudo praecipuum generis humani bonum et indubitatus quaerendae ac aeternitatis finis solo legum, jurium ac justitiae tutatur et firmatur praesidio, his autem remotis interruptio et turbatio rerumque humanarum mutatio et diversitas animi intentionem perturbat et abrumpit. Quamobrem universae conditioni, sive personas, sive haereditates, successiones vel funda-

tiones jusque suum originale defensurae, tuiturae ac probaturae, per reges et principes ne tollatur justitia et dominetur impunitas providetur et ornatur. Haec tamen omnia, si cursum seculorum rerumque et actionum humanarum conditionem respexerit, cum nihil solidum perenniusque propter brevem et incertam vitam hominum et tot plerumque intercurrentes rerum vicissitudines in se contineant: in ictu et transitu unius vel alterius olympiadis depereunt, facileque et brevi temporis momento in oblivionem veniunt, ni subsecuturae aetati lit[t]erarum monumentis tradantur victurisque inscribantur chartis, ut aeternitatem rerum, quae non praesentis tantum aevi, sed posteritatis etiam memoriam requirunt, custodiant et eant in posteros. Sic enim est, ut fama cujusque post cineres haud longius duret, quam lit[t]erae jubent, in quibus perpetuo vivitur, si quid magnum aeternumque esse debeat. Et facta humana, quantumque memorabilia, facile intereunt, nisi lit[t]erarum beneficio fuerint immortalitati consecrata. Scripta ferunt annos notitiamque serae posteritatis habent. Ast quia nec ea longissimi aevi attingant perpetuitatem, ubi enim ingentia volumina legum lucem aspexisse intelligantur congestaeque actorum copiae omnibus se prompta exhibere potuisse credantur, mox paulo temporis decursu, partim vetustate consenescunt et oblivione delentur, partim per vim humanae vicissitudinis vel popularis licentiae tempestatem, ac si nunquam scripta servataque fuissent, interiisse audiuntur, amplius non visuntur, nisi ita supremus rerum arbiter, cujus nutu et voluntate cuncta gubernantur, et indagatrix omnium, sapientia, rebus actionibusque humanis prospexisset, ut regibus et principibus non solum coronas sceptraque contulisset, verum etiam tanquam causae efficienti renovandorum, corrigendorum et statuendorum jurium potestatem authoritatemque concessisset. Qua propter cum venerabilis in Christo pater Josephus Szumlański, Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis Podoliae ritus Graeci episcopus, metropoliae Kijoviensis administrator, archimandrita Pieczaroviensis et proeliis et meritis etiam apud sequentis aevi posteritatem perenni commendatione dignus, nobis reique publicae tam in bellicis quam in publicis

expeditionibus et functionibus multoties praestitis (quae et hucusque praestare nititur) sat superque insignis, post multas in vindicanda villae Perehynsko, in palatinatu Russiae districtu Zydaczoviensi sitae, ad ecclesiam metropolitanam in Kryłos Haliciensem tituli assumptionis in coelum gloriosissimae Virginis Mariae spectantis haereditate sollicitudines et continuas jurium, privilegiorumque hancce haereditatem firmantium ac manutenentium, partim per incuriam antecedaneorum suorum, partim per crescentia hujus regni mala bellorumque undique in hac patria dominiisque nostris flagrantium calamitate deperditorum investigationes ac perpessum studium ea, quae ex antiquitate eruta, Ruthenico, Latino ac Polonico idiomate scripta, sana, salva et illaesa omnique suspicionis nota carentia reperire potuerit, nobis produxerit jura, et illa omnia, quae etiam ad praesens circa eliberationem eiusdem villae Perehynsko transacta sunt, praesentaverit, supplicaveritque nobis, quatenus authoritate nostra regia (ne error neglectarum rerum interdum suum afferat damnum) approbare, confirmare atque jus proprietatem, haereditatem, ac indubitatum dominium solidare dignaremur. Quae jura, privilegia, documenta ac lit[t]erae, puram, meram, veram ac legitimam suprascriptae villae hereditatem et antiquam ecclesae metropolitanae Haliciensis in Kryłos fundationem demonstrantia, de verbo ad verbum atque de data et acta huicce diplomati in ordine inserta habentur.

Et primo quidem privilegium vetustum Leonis, filii regis Danielis, ecclesiae metropolitanae Haliciensis fundationem, Sclavonico idiomate exaratum in se continens, per serenissimos antecessores nostros Stephanum de data Varsaviae die ultima mensis Januarii, anno domini millesimo quingentesimo octogesimo primo, Sigismundum Tertium ibidem Varsaviae die prima mensis Octobris millesimo quingentesimo nonagesimo secundo anno approbatum ad acta castrensia capitanealia Haliciensia sabbatho post festum nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proximo anno millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo per oblatam porrectum, ex iisdemque actis authentice depromptum, tenoris verborum qui sequitur eiusmodi. [Далі подано запис Галицького

ґродського суду з датою 13 листопада 1642 р., у складі якого є привілей князя Лева українською мовою (III, № 18) у підтвердженнях королів Стефана та Сиґізмунда III].

Nos itaque suprascriptus Joannes Tertius, rex Poloniae, ecclesiasticas fundationes et immunitates universaliter in regno nostro omnes et particulariter quasque a prima aetate divinae gloriae et laudi applicatas et ad cultum divinum serviumque servientium Deo destinatas integri et pleni juris habere cupientes praedictaeque supplicationi venerabilis in Christo patris Josephi Szumlanski, episcopi Leopoliensis tam in promovendo divini cultus studio spiritualis exemplaris et laudabilis, quam in obsequendi nobis et serenissimae domui nostrae gloria ac bene merendi erga hanc rempublicam promptitudine et constantia praeclari viri, (cujus sunt nobis cordi amplissima tam belli, quam pacis tempore illibata fide contestata in nos remque publicam merita) apud nos factae, uti justae legitimae, ac aequitati consentaneae benigne annuentes ut pro tantis ipsius meritis perpetua grati nostri erga ipsum animi extet testificatio etsi nihil habeamus ita harum quod non libenter ipsius ornandi et amplificandi causa faciendum nobis esse putemus; tamen singulari erga ipsum provocati studio ut parem meritis ipsius animum et gratiam referamus, testemurque in perpetuum sponte ac libere, maturaque deliberatione super his habita suprascripta privilegia jura documenta contractus dispositiones proprietatem et haereditatem bonorum villae Perehyńsko ecclesiae metropolitanae ritus Graeci Haliciensi in Kryłos sitae tituli assumptionis in coelum gloriosissimae Virginis Mariae evincentia et obloquentia aeque ac antiqua principis Russiae Olgerdowicz eidem ecclesiae superdictam villam Perehynsko impertita jura, saeviente vero undique, intra viscera hujus patriae Turcica et Tartarica potentia disrupta et conflagrata, a serenissimo Casimiro Jagielloni de millesimo quadringentesimo septuagesimo anno, dein Sigismundo Primo et Sigismundo Augusto aliisgue antecessoribus nostris saepedictae ecclesiae spiritualibus, vetusta per novam principum gratiam restituta ac firmata iterumque improspera adversitate temporum per quendam generosum olim Zbozny capitaneum Zydaczoviensem a spiritualibus eiusdem ecclesiae extorta at suppressa,

in hominum tamen memoria vera et recentia renovanda, approbanda, confirmanda, ratificanda et solidanda esse duximus: quemadmodum de facto supernae potestatis nostrae regiae authoritate amissa modo praemisso jurium instrumenta et quae in posterum reperiri poterint quorum tenores tanti esse volumus ac si his et lit[t]eris nostris de verbo ad verbum inserta sint vel ex eo potissimum justitiae aequitatisque motivo, quod ex causa perditionis privilegiorum a tempore adhuc prosperi gubernii Sigismundi regis antecessoris nostri, inter seculares et spirituales personas ad lites ventum fuerit et quasi bona regalia ad sinistram quorundam delationem justitiae distributivae subesse debuerint, per gratiam serenissimorum antecessorum nostrorum distribuerentur spirituales possessores haereditarii ab illegitimis donatariis interturbarentur, idque cum maxima pii instituti ac religionis damnificatione, gloriae dei diminutione legumque patriarum perturbatione, quae clare ac manifeste declarant bona nullo jure vel ob casum aliquem recepta restitui debere; cum amissio instrumenti non amittat substantiam veritatis et usus fructus sit jus utifruendi rebus alienis, salva rerum substantia inventum quoque juris civilis nequeat tollere jus divinum quodque semel deo dicatum est, amplius ad prophanos usus transferi non debeat, omnis quoque alienatio rerum ecclesiasticarum sicut mobilium er immobilium utpote monasteriorum, hospitalium et cunctorum locorum piorum quocunque titulo sive venditionis, sive permutationis, sive donationis fiat de jure sit prohibita, ita ut nec alienari nec obligari possit, innovamus atque una cum specificatis suprascriptis juribus, privilegiis in omnibus eorundem punctis, clausulis, conditionibus, nexibus, ligamentis, verbis positionibus et articulis approbamus, confirmamus, ratificamus, manutenemus et solidamus villamque praememoratam Perehyńsko dictam ut juris antiquissimi ecclesiae suprascriptae metropolitanae in Kryłos Haliciensis patrimonium et dotem a primis eiusdem ruderibus inscriptam et ordinatam, eidem ecclesiae, sublata omni dubietatis quaestione, quae vel per minus attentam antecedaneorum ritus Graeci Leopoliensium, Haliciensium et Podoliae episcoporum curam sine etiam authore bellorum infelicitate erepto quasi suffragii jure oriebatur, et tunc prorsus dubia, quae nunc clara

et rata in suprascripto memorati venerabilis in Christo patris Josephi Szumlański, episcopi Leopoliensis, nobis ad praesens supplicatis cum magnifico Stanislao Jabłonowski, palatino Russiae, exercituum regni supremo duce ac eiusdem nominis generoso capitaneo Bohuslaviensi filio eius minorenni facto contractu, patent et eliciuntur ipsorumque teste conscientia specificatae villae Perehyńsko nullius juris possessores fuisse restituimus, reddimus, incorporamus et prout ab antiquo est et in posterum humana industria augeri poterit cum omnibus attinentiis et pertinentiis commodisque et emolumentis generaliter universis, locorum et situs positione ac circumferentia ita in latum et longum sese extendente, quemadmodum a prima aetate, signis, metis, et limitibus ab aliis vicinis bonis est distincta, assecurata et limitata juris proprietatis dominii ac haereditatis saepedictae ecclesiae esse haberi dicimus et volumus per praesentes lit[t]eras nostras, decernentes hocce diploma nostrum confirmatorium omniaque et singula in eo fideliter inscripta uti et tanquam juri communi et usui earundem non repugnantia, vim et robur perpetuae indubiae ac inviolabilis firmitatis ad aeternitatem temporum habitura.

In cujus rei majorem fidem ac evidentius testimonium manu nostra subscriptum sigillo regni communiri jussimus.

Datum Żołkieviae, die XII mensis Februarii anno domini MDCXCI, regni vero nostri XVII.

Joannes rex.

Franciscus Michael Denhoff, Starogardiensis capitaneus, sacrae regiae majestatis secretarius.

Locus sigilli majoris cancellariae regni.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 459, арк. 1153—1157, 1183—1189. Запис в актову книгу Львівського ґродського суду від 20 березня 1691 р., створений на основі оригіналу. Заголовок: „Oblata voluminis certi pargamenei confirmationis sa(crae) r(egiae) m(aiestatis) juriu(m) privilegiorum contractuum haereditate(m) villae Perehynsko ecclesiae Halicien(sis) Krylosien(sis) evincentiu(m)". 2. AGAD w Warszawie, zesp. A. Czołowski, N 3198, s. 2—27. Витяг з кінця XVII — початку XVIII ст., створений на основі названої обляти 1691 р.

Опубл.: AGZ, t. I, s. 94—95, 106—107, N 60.

Переклад

Ян III, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Жмуді, Лівонії, Київщини, Волині, Поділля, Підляшшя, Сіверщини, Смоленщини, Чернігівщини.

Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного, кого це стосується, як сучасникам, так і нащадкам, хто виявить бажання про це знати. Сам досвід учить нас, що тривка влада у всякій і кожній державній справі процвітає й зміцнюється в першу чергу від Господньої шани і примноження церковних маєтків. І хоч це не перевершує у славі й честі дорогу спасіння, на якій проявляються достоїнства, гідні пошани, вищої за владу, якою наділені королі, правлять володарі і вершать правосуддя можновладці, однак для мене немає благословеннішого набутку, ніж зміцнення релігії. Від самого початку нашого панування серед інших державних турбот щодо зміцнення влади ми заклопотані тим, щоб зберегти на більшу славу Божу благочесні заповіти й спадкові розпорядження на користь святої церкви і охоронити її маєтки та пільги, а також закріпити їх, залишаючи у повній і недоторканій чинності згідно з волею попередників. Бо релігія і релігійні помисли — це перша турбота великої держави. Верховна влада тримається на релігії, а без неї занепадає, оскільки релігія — єдиний непорушний фундамент для королів і Королівства. Велич цього постулату — особливе благо людства і надійна запорука бажаної рівноваги на землі. [Воно] міцніє за умов безпечної охорони законів, права і правосуддя, без яких [настають] ворожнеча і безладдя, мінливість і суперечності людських справ, розкладаються і руйнуються духовні прагнення. Ось чому, коли хтось намагається захистити, обумовити чи підтвердити своє право в будь-якій угоді як щодо особи, так і щодо спадкового майна чи ґрунтів — нехай королі і володарі не протидіють правосуддю, а підтримують і посилюють його, щоб не запанувала безкарність.

Усе це, якщо зважити на плинність часу й людських справ і чинів, у яких немає нічого надійного й непорушного через недовговічність і непевність людського життя, однак спирається лише на безліч скороминущих змін, що в зіткненнях і взаємопереходах зникають через кожні декілька років і за коротку поточну мить легко відходять у забуття, якщо їх не зафіксувати для вічності у писемних свідченнях, переданих і записаних на безсмертних грамотах, які можуть зберегти й донести до нащадків непорушність чинів, потрібних пам'яті не так сучасників, як майбутніх поколінь. Стається так, що будь-чия слава не живе після похорону довше, аніж звеліли документи, в яких людина може жити у віках, коли тільки існує щось насправді велике й вічне. Людські діяння, якими б пам'ятними вони не були, легко забуваються, якщо не подбати про їх нетлінність у благодійності актів. Бо коли вони записані, тоді проносять через роки звістку для далекого потомства. І якщо не доживають до часів, коли переглядаються величезні сувої законів для обнародування чи перевіряються накопичені зібрання актів, щоб кожен міг знайти потрібне, то за короткий

відрізок часу, якщо їх при збереженні ніколи не переписано, вони або старіють від давності та зникають у забутті, або гинуть знаними, але непобаченими від людської непостійності чи стихії народної сваволі. Але творець сущого, волі й бажанню якого підкорене все, а також загальний критерій — мудрість — передбачили це у справах і діяннях людських, даруючи королям і володарям не тільки корони й скіпетри, але й право використати могутність і владу для відновлення, виправлення і встановлення законів.

Отже, велебний у Христі отець Йосиф Шумлянський, львівський, галицький і кам'янець-подільський єпископ, адміністратор Київської митрополії і печерський архимандрит, гідний увічнення у тривкій пам'яті нащадків за подвиги й заслуги, якими не раз відзначався (і досі прагне відзначитися) і значно прислужився нам і державі як у військових, так і у громадських справах і обов'язках, після багатьох довготривалих клопотів з приводу присудження спадкового маєтку галицької митрополичої церкви Успіння найславнішої [Діви] Марії у Крилосі, розташованої у селі Перегінське Жидачівського повіту Руського воєводства, зміг після довгих і терпеливих пошуків знайти написані руською, латинською і польською мовами справжні, непошкоджені і в жодному рядку не підозрілі [щодо достовірності] листи з правами й привілеями на володіння й підтвердження згаданого спадку, які давно були втрачені як через недбальство його попередників, так і через нещастя, що звідусіль шкодили процвітанню Королівства, а також через повсюду розпалені нечестивими на батьківщині війни у наших володіннях. Таким чином, він пред'явив нам ці привілеї і представив усе те, що стосується на сьогодні звільнення згаданого маєтку Перегінське, і просив, щоб ми силою нашої королівської влади удостоїли (аби випадково не сталося шкоди через непоштиве ставлення до подій минулого) апробувати, підтвердити й скріпити належне спадкове право на [згадане] незаперечне володіння. Ці права, привілеї, документи і листи, вказуючи на безумовне, повне, правдиве і законне спадкове володіння на згадане село, фундоване Галицькій митрополичій церкві у Крилосі, подані дослівно і за датуванням цієї грамоти у викладеній нижче послідовності.

Першим іде старовинний привілей Лева, сина короля Данила, який містить у собі фундацію галицькій митрополичій церкві, написану слов'янською мовою і підтверджену нашими найяснішими попередниками Стефаном (видано у Варшаві, в останній день місяця січня, року Божого 1581) і Сиґізмундом III (підтверджено там же у Варшаві, першого дня місяця жовтня 1592 року і внесено у вигляді обляти до галицьких старостинських книг найближчої суботи після Різдва найблагословеннішої Діви Марії 1642 року). Автентичний витяг із цих актів, наведений нижче, має такий зміст [ ]

А тому ми, вищевказаний Ян III, король польський, бажаючи загалом і в деталях зберегти у нашому Королівстві недоторканими й повноправ-

ними всі церковні маєтності та пільги, надані і затверджені від першопочатків інституціям і служителям божественного культу в славу і хвалу Божу, доброзичливо схиляємось і визнаємо законним, справедливим і розсудливим згадане клопотання велебного у Христі львівського єпископа отця Йосифа Шумлянського, визначного і достохвального мужа як у ревному служінні церкві, так і в заслугах перед нами особисто та для слави і процвітання нашого найяснішого двору, а також славного стійкою ревністю у ставленні до державних справ (його найщиріша служба і нам, і державі з неослабною і випробуваною вірністю триває як під час воєн, так і в мирний час). Намагаючись наочно засвідчити свою душевну вдячність за такі заслуги, ми розуміємо, що не існує нічого важливішого, чого не слід було б радо вчинити для його відзначення і піднесення, [як його просьба]. Так, прагнучи ревно й щиросердечно винагородити його заслуги, ми урочисто, вільно і з власної охоти, на основі свідомого розміркування запевняємо на майбутнє і наказуємо поновити, апробувати, підтвердити, скріпити і зміцнити в пам'яті людей нині чинні вищенаведені права, привілеї і грамоти з угодами та розпорядженнями на користь церкві Галицької православної митрополії Успіння найславнішої Діви Марії у Крилосі, на власний спадковий маєток у селі Перегінське при умові його судового повернення згідно з давнім правом, дарованим цій же церкві на вищевказане село Перегінське володарем Русі Ольгердовичем. А коли турецька і татарська сила повсюдно лютувала у зруйнованих і спалених оселях нашої батьківщини, [вже] тоді часто згаданій церкві і священикам були підтверджені давні привілеї і ласкаво наново засвідчені володарями: найяснішим Казимиром Ягеллончиком у 1470 році, а потім Сигізмундом I і Сигізмундом Августом та іншими нашими попередниками, а також іще раз за наполяганням священиків цієї ж церкви — покійним шляхетним жидачівським старостою Збожним [?].

Ми воліємо, щоб зміст передбачливо виданих за нашим розпорядженням силою верховної королівської влади правових актів, котрі можна буде використовувати в майбутньому, був точно таким, як його дослівно викладено у цьому нашому листі, тобто з найглибшим дотримуванням закону й справедливості. Бо з часів, що передували правлінню нашого попередника короля Сигізмунда, у зв'язку з втратою привілеїв встановилася певна [правова] розбіжність між світськими й духовними особами, згідно з якою королівські маєтки мусили підлягати якомусь перекрученому процесуальному порядку роздільного судочинства. [Проте], оскільки волею наших найясніших попередників спадкові маєтки церкви були відділені від наданих їй у користування [державою?], то це призвело до плутанини і завдало величезних втрат богомільним інституціям і релігії, зменшило славу Божу й порушило закони батьків, у яких чітко і недвозначно проголошено, що набуті маєтки за жодним правом і у жодному випадку не можуть бути повернені. І хоч з втратою документа не втрачається суть правди, а вживання чужого майна не перетворюється у правове

використання і діюча суть божественного права, провіщеного Богом, не може змінюватися зі зміною будь-якого цивільного права, однак, щоб це не поширювалось і не практикувалось надалі нечестивими — нехай віднині закон заборонить усіляке відчуження рухомого й нерухомого майна церков, а також майна монастирів, шпиталів та будь-як названих інших богомільних інституцій. Заборонено також обмін і дарування [земель] без права відчуження і дарування.

Цим самим ми відновлюємо з усіма вищевказаними особливими правами і привілеями в усіх їх пунктах, статтях, положеннях, погодженнях, твердженнях і параграфах, а також апробуємо, засвідчуємо, робимо очевидним і зміцнюємо за згаданою церквою Галицької митрополії у Крилосі перед тим назване село Перегінське, записане й призначене їй від самої побудови за давнім правом дарованого спадку. Розглянувши й дослідивши все, що викликає сумнів, котрий випадково набув права голосу чи то через недбальство попередніх львівських, галицьких і подільських єпископів грецького обряду, чи то через загибель фундації [церкви] у військовій стихії, ми відновлюємо, повертаємо і втілюємо в життя те, що донедавна здавалося сумнівним, а тепер чітко й недвозначно відкривається і роз'яснюється після поданого нам прохання згаданого велебного у Христі львівського єпископа Йосифа Шумлянського, який домовився з ясновельможним руським воєводою, великим коронним гетьманом Станіславом Яблоновським і його неповнолітнім сином, шляхетним того ж імені богуславським старостою, що останні, як самі, очевидно, розуміють, не є ані за жодним правом власниками вказаного села Перегінське.

Отже, ми погоджуємось і велимо цим нашим листом закріпити за часто згаданою церквою [село Перегінське] з усіма цілком і повністю суміжними і належними до нього вигодами й користями, а також з усіма господарськими будівлями та освоєними угіддями, як такими, що здавна пролягають довкола, вздовж і завширшки, так і тими, що можуть з'явитися в майбутньому завдяки людській праці, розмежовуючи і визначаючи обвід [даного маєтку] точно в тих межах, лініях і граничних знаках, у яких це село від самого початку було відділене від інших сусідніх сіл згідно з правом законного спадкового володіння.

Визнаємо також цим нашим підтвердним листом, що йому надається довічна чинність і сила непорушної і недоторканої ваги в цілому й деталях, що тут записані з такою точністю, яка виключить неузгодженість між загальним правом і використанням даних пільг.

Для переконливого доказу та очевидного свідчення того, що відбулося, ми наказали скріпити підписане нашою рукою, королівською печаткою.

Дано в Жовкві, дня 12 місяця лютого, року Божого 1691, на 17-й рік нашого панування.

Ян, король.

Франциск Міхал Денгоф, старогардський староста, секретар священного королівського маєстату.

Місце великої печатки королівської канцелярії.

№ 95

Кінець XVII — початок XVIII ст. [Львів].— З опису маєтностей, котрі належали до церкви святого Миколи, що на Краківському передмісті у Львові, у який включені відомості з документа „княжича Лева, сина короля Данила", про фундацію церкви, зокрема земельні посілості, а також порядок користування ними і прибутками від них та обов'язки мешканців*

[. .]** Primo. Cerkiew swiętego Mikołaja ex piis offerentu[r] elemosinis wyfundowana ma erectię swoię od Leon(a) xiązecia syna krola Daniela de data eius w L(wo)wie feria sexta die 8-va mensis Octobris 6800 anno, w ktorej erekcyi abundantissimae fundationes specificantur tak pro decore eccl[esi]ae iako tez sub sustentatione et subsistentia kaplanow przy tejze cerkwi będących.

Naprzud jurydyka poczowszy od cerkwi z martwych wstania Pańskiego in longum ciągnie się do Bramy Krakowskiej po obedwoch ulicy Wołyńskiej stronach in latum od drogi pod Gurą Łysą nazwanej az do rzeki Połtew nazwanej na tych jurydycę cujuscunque conditionis et status ludziom per millitum exercitium omnium artium salvo censu ad ecclesiam praememoratum.

W tejze samej erekcyi nominatur obserność grontow, pol, sianożęci y na tych ze polach, grontach permittitur cmetonum locatio, silvarum sive gajerum interdictio ex pratis et faenificiis usus et fructus commodo suo applicatis, quorum fundorum series et granicies in erectione sic specificatur. Ziemie Łęgu objazdu z uroczyskami inferius fluvii vulgo nuncupati Połtew incipiendo a primo loco to jest od pierwszego uroczyska Łopuszny et Niemczyska vocato, et in superficiem eius alias poprzek ipsius loci dicti Łęgu [.]*** quidem tendit ad montes vocatos Chelmicz et inter fluvium praemissum Poltew et montem dictum Chelmicz in eodem ipso loco alias w Lęgu in instanti mandamus villico n(ost)ro Michaeli Kuropasigu foveam alias Ruw facere in signum perpetuae memoriae ibique alterius ab ista fovea in Montes per collem parvum vulgo nominatum Chelmicz et per fundum paludis Tutorlowa Debra nuncupatum et per alium

---

* Датовано приблизно, на основі палеографічних особливостей письма документа.

** Так в оригіналі починається акт

*** Одне слово не прочитано.

quoque locum Krzywy Potok vocatum y przez Kamienny Garb alias Mochnaty vocatum usque ad vias sibi per profundum contiguas alias dowozow quae tendit ex oppido Gliniany, usque ad Leopolim, et inferius per viam incipiendo a superior parte do wierzchu blota Rudki et ex inde na dół potokiem usque ad foveam alias do przekopu supra alias nad Potokiem jacens et a fovea inferius recta mensura ad superiorem partem to jest Brodu Kamienopolskiego, a od tego Brodu Kamienopolskiego inferius ad monasterium Divi Michaelis super fluvius Poltew ad primum locum a nas wroczyska Łopuszny, Niemczyska, inter haec loca alias uroczyskami praenominati fundi alias gronta liberum erit omnem utilitatem atque commodo pro suo arbitrio sibi comparare gajos, sive silvas prohibere, cmetones locare, prata et campos commodi sui comparare etc etc. et na k(to)rych polach i grontach (fertur) wies Zniesienie stoi, jako constat aliquomodo ze cerkiew S[więtego] Mikołaja była in possessione tych grontow et cmetonum [...]*

Рук.: Оригінал — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 182, арк. 11. Заголовок: „Informacya o prowentach tak pewnych iako i akcydentalnych corocznych cerkwi lwowskich przedmieyskich, tudziez o grontach, polach, sianozęciach, ktorych actualiter rzeczone cerkwie używają, jako tez i o awulsach na ktore regum privilegiis gloriantur". Кінець XVII — початок XVIII ст.

Переклад

По-перше, церква святого Миколи, побудована та обдарована благочестивими пожертвуваннями, має документ про заснування від княжича Лева, сина короля Данила, датований ним у Львові, в п'ятницю 8-го дня жовтня місяця 6800 року. При її спорудженні використовувалися найбагатші фундації як для оздоблення церкви, так і для підтримки і забезпечення священиків, які були при тій церкві.

Перш за все юридика. Починаючи від церкви Христового Воскресіння, вона простягається в довжину до Краківської брами, по обидва боки Волинської вулиці, в ширину — від дороги, названої під Лисою горою, аж до ріки, що зветься Полтвою. На тій юридиці як підставі наказано людям в умовах будь-яких військових подій не порушувати ставлення до церкви.

У тому ж документі визначаються розміри земель, полів, сіножатей і на тих же полях, ґрунтах дозволяється розміщення кметів, [проголошу-

* Далі йде опис земель і доходів із львівських передмiських церков святого Теодора, Благовіщення, Богоявлення та Святого Христа.

ється] заборона [вирубування] лісів або гаїв і право користуватися луками, сіножатями та плодами для свого пожитку. Земельні обшири та межі цих ґрунтів розглядаються, зокрема, так: землі об'їзду Лугу з урочищами нижче ріки, званої загально Полтвою, починаючи від першого місця, тобто від першого урочища Лопушна і названого Німчиська і на його території, інакше поперек того місця, названого Лугом, простягаються до гір, які називаються Холмиці, та між згаданою рікою Полтвою і горою, званою Холмець, у тому ж самому місці, тобто в Лугу. Тепер доручаємо управителю цим маєтком Михайлові Куропасику викопати канаву, інакше кажучи рів, на знак вічної непорушності і там, вище від того рову в гори через малий горбок, що звичайно називається Холмець, і через болотисте місце, назване Туторлова Дебра, і також через інше місце, що іменується Кривим Потоком, через Кам'яний Горб, по-іншому званий Мохнатим, аж до шляхів, через провалля, що межують з іншими довозами, які тягнуться з міста Глиняни аж до Львова. А [далі] нижче через дорогу, починаючи з вищої частини до верху болота Рудки, а звідти вниз потоком аж до долини, тобто до вищого перекопу, або йдучи над Потоком і нижче від рову правильно відмірявши до вищої частини, тобто до Кам'янопільського Броду, а від того Кам'янопільського Броду нижче до монастиря святого Михайла понад рікою Полтвою до першого місця, урочища Лопушна [і] Німчиська, поміж цими місцями та урочищами, що їх звуть долинами [..]

[Із цього] можна буде мати будь-яку користь і для своєї вигоди на власний розсуд тримати гаї або оберігати ліси, розмістити кметів, підготувати для свого користування луки та поля і т. ін., а на тих полях і ґрунтах лежить село Знесіння, і звідкись відомо, що церква святого Миколи була власником тих ґрунтів і [розташованих на них] кметів [..]

№ 96

1726 р., січня 31. Варшава.— Польський король Август II на прохання ігумена Єзекиїла Бончаковського підтверджує дарчий лист „Лева — князя Русі" та привілеї королеви Бони і короля Яна Казимира для Онуфріївського монастиря у Лаврові

Augustus Secundus, dei gracia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severae, Czerniechoviaeq(ue) nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector etc.

Significamus praesentibus lit[t]eris nostris quorum interest universis et singulis reproductas coram nobis esse lit[t]eras pergameneas in numero tres. Primas quidem per olim illustrem

Leonem ducem Russae Ruthenice scriptas, secundas per serenissimam olim Bonam reginam Latino idiomate, ac demum tertias per serenissimum olim Joannem Casimirum regem Poloniae stylo Polonico scriptas Conventui sancti Onuphrii Laura dicto, religiosorum ordinis divi Basilii Magni benigne collatas, varias donationes, immunitates ac libertates in se continentes, sanas, salvas et illaesas omniq(ue) suspitionis nota carentes, simulq(ue) summo cum dolore conquestum nobis esse, quod(que) alia plurima privilegia fundatio, dispositiones iura ac transactiones supradicto conventui serviens sabbatho post festum sancti Lavrentii Levitae et Martiris, anno domini millesimo septingentesimo septimo per ecclesiae et monasterii conflagrationem igne combusta et in favillam redacta fuerint, prout manifestatio in castro Prem(isliensi) sabbatho post festum sancti Michaelis Archangeli, proxima anno praefacto, per superiorem praedicti conventus facta praemissa fusius enarrat. Supplicatumq(ue) nobis est per certos consiliarios nostros lateri nostro assidentes, quatenus praetactas lit[t]eras Conventui memorato sancti Onophrii Laura dicto, approbare, confirmare, ratificare et innovare benedigne dignaremur, quarum quidem lit[t]erarum et quidem primarum Ruthenicae scriptarum tenor est sequens. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні III, № 14; також документи польської королеви Бони і короля Яна Казимира].

Nos itaque Augustus rex supplicationi praetactae uti iusta (que) pro Monasterio sancti Onuphrii Laura dicto ad nos factae benigne annuentes praeinsertas lit[t]eras et universa eiusdem monasterii iura fundationem donationes et singula privilegia publica et privata. Usus et consvetudines antiquitus tentas et observatas spirituales et saeculares, tam in genere quam in specie generalitati per specialitatem, specialitati per generalitatem nihili derogando tum et quasi libertates et immunitates, a serenissimis praedessoribus nostris praetacto monasterio concessas, at(que) universa alia privilegia, uti praemissum est ab ipsa fundatione memorati Monasterii sancti Onuphrii Laura dicti usq(ue) ad nunc emanate, quae hic pro expraessis et quasi de verbo ad

verbum pro insertis habere volumus. In quorum usu pacifice saepe dictum monasterium hactenus extitit authoritate nostra regia approbanda, confirmanda, ratificanda et innovanda esse diximus, prout quidem in omnibus punctis, clausulis, nexibus, conditionibus, ligamentis et articulis, praesentibus lit[t]eris nostris peculiaribus in quantum iuris communis rationes sinunt et usus earum habetur approbamus, confirmamus, ratificamus et innovamus, decernentes easdem lit[t]eras et universa iura saepefato Monasterio sancti Onophrii Laura dicto servientia vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere.

In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri lussimus.

Datum Varsaviae, die XXXI mensis ianuarii, anno domini MDCCXXVI, regni vero nostri XXIX anno.

Locus sigilli majoris pensilis cancellariae regni Augustus rex.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, кн. 530, арк. 493—494, 497—498. Запис в актову книгу Перемишльського ґродського суду від 10 лютого 1727 р. Заголовок: „Oblata privilegii confirma(ci)onis iuri(sd)ic(tionis) p(er) con(ven)tum Laurovien(sem)". 2. Там само, ф. 13, оп. 2, фасц. 92, арк. 677, 682—683. Створений на основі оригінального документа короля Августа II 1726 р. підсудком Перемишльського ґродського суду Волчанським близько 10 лютого 1727 р. Заголовок: „Religiosus in X(ris)to Pater Esekiel Bonczakowsky conventus Laurovien(sis) Divi Basilii Magni Hegumenus". 3. Там само, ф. 575, оп. 1, спр. 246, арк. 109—111, 119—121. Запис у т. зв. маєстатові книги Станового комітету Галицького губернаторства у Львові після 9 листопада 1781 р. Заголовок: „Iisce Basilianis alterum privilegium serviens" 4. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 3 (Василіянські монастирі), спр. 118, арк. 17, 23. Запис у дипломатарії Лаврівського монастиря 80-х років XVIII ст. 5. ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 88, арк. 13—14. Запис Львівської митрополичої консисторії. XVIII ст.

Переклад

Август II, з ласки Божої король Польщі, великий князь Литви, Русі, Пруссії, Мазовії, Київщини, Поділля, Підляшшя, Лівонії, Смоленщини, Сіверщини, Чернігівщини, а також спадкоємний князь і обраний [?] правитель Саксонії та ін.

Повідомляємо цим нашим листом усім і кожному зокрема, що нашою турботою відновлено три пергаментні грамоти. Перша, колись написана найяснішим Левом — князем Русі по-руськи, друга — найяснішою коро-

левою Боною — латинською мовою, і нарешті, третя — найяснішим Яном Казимиром, королем Польщі, написана по-польськи. Вони містять у собі різні надання, недоторканості та свободи, люб'язно надані згромадженню святого Онуфрія під назвою Лавра, вірних Чину святого Василія, що оберігають здоров'я, благополуччя від усякої загрози та підозріння. Водночас ми з великим болем дізналися, що інші численні фундації, привілеї, диспозиції і доручення, які зберігалися у згаданих згромадженнях, у суботу після свята святого Лаврентія, служителя храму й мученика, року Божого 1707 згоріли у братстві церкви та монастиря і перетворені на попіл. Як доказ про ці факти розповів настоятель вказаного згромадження у Перемишльському замку, в суботу після свята святого Михайла Архангела, найближчого до названого року, і просив нас через певних наших радників, що перебувають біля нас, щоб ми прихильно [та] ласкаво [спробували] оті названі грамоти для згаданого згромадження святого Онуфрія під назвою Лавра апробувати, підтвердити, ратифікувати і [тим самим] поновити. А звучить зміст тих грамот, первісно написаних по-руськи, так [ ]

Отже ми, Август — король, прислухаючись до поданого нам справедливого прохання від монастиря святого Онуфрія під назвою Лавра, прихильно підтверджуємо вказані грамоти і всі права цього монастиря, маєтки, дарування і окремі громадські та приватні привілеї. Користуємось і дотримуємось давніх звичаїв та духовних і світських правил як загалом, так і зокрема, [розглядаючи] загальне через окреме та нічого не розпитуючи зокрема через загальне, які є свободи й недоторканості, видані нашими славетними попередниками названому монастиреві, а також усі інші привілеї, надані від самого заснування згаданого монастиря святого Онуфрія під титулом Лавра і проголошені аж донині, хочемо мати чіткими і слово в слово підтвердженими. [Зауважимо], що у [майновій] непорушності згадуваний монастир досі існує, використовуючи своє право власності, і ми виразили нашим королівським авторитетом, що [його права] слід апробувати, підтвердити, ратифікувати й поновити. Оскільки в усіх пунктах, розділах, поєднаннях, умовах, погодженнях і параграфах, даних нашими особистими грамотами, вони відповідають приписам спільного права і його застосування, то ми апробуємо їх, підтверджуємо, ратифікуємо і поновляємо, постановляючи, що ті грамоти та всі права згаданого монастиря святого Онуфрія під назвою Лавра повинні зберегти силу і постійно заховувати непохитність стверджуваного.

У цьому підтверджую правильність [чину], підписавши [документ] власною рукою і засвідчивши [його] королівською печаткою.

Дано у Варшаві, 31 січня, року Божого 1726, на 29-й рік нашого панування.

Король Август.

Місце підвішеної великої печатки королівської канцелярії.

№ 97

1740 р., серпня 22[*]*. Вишня.— З інструкції послів на Вишнянський сеймик про належність, згідно з „фундацією руського князя Лева", маєтків монастиря святого Спаса та села Страшевичі до Перемишльського греко-католицького єпископства*

[..][**] Dobra Święty Spas, Straszewice cum attinentiis iuxta fundationem Lwa książęcia ruskiego ad mensam episcopalem Premisliensem ritus graeco-uniti applicentum, clerus zaś eiusdem rithus od czynszów et quavis datione liberetur [...][***]

Рук.: Місце зберігання оригіналу документа не відоме. Списки — 1. ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, кн. 545, арк. 1799. Облята Львівського ґродського суду від 29 серпня 1740 р. Заголовок: „Instructione ad comitia generalia Visnieviensia. Oblata". 2. Там само, оп. 2, фасц. 43, № 1864, арк. 1856. 3. Там само, ф. 7, оп. 2, фасц. 14, № 385, арк. 579. 4. Там само, ф. 13, оп. 1, кн. 553, арк. 2364 (текст доданий до книги).

Опубл.: AGZ, t. XXIII, s. 197, стаття 45.

Переклад

Маєтки [монастиря] святого Спаса і Страшевичів з прилеглими [землями] належать, згідно з фундацією руського князя Лева, до Перемишльського греко-уніятського єпископського столу, а клір усіх обрядів звільняється від чиншів і всілякого оподаткування.

№ 98

1753 р.— Витяг із запису „рукописної книги" митрополита Лева Кишки про суперечку між київським, галицьким і всієї Русі митрополитом Флоріяном Гребницьким і львівським єпископом Левом Шептицьким за адміністративно-церковну належність Брацлавського воєводства і згадку у ньому про „привілей Лева, князя Русі", для Галицької митрополії

Extractus ex Libro Bibliothecae monasterii Leopoliensis ordinis Sancti Basilii Magni ad sanctum Onuphrium.

---

[*] Документ датовано за першою вступною статтею інструкції.

[**] Пропущено перші 44 статті інструкції, які не стосуються змісту.

[***] На цьому стаття закінчена. Наступні статті інструкції присвячені іншим питанням.

Notandum N 41 marginali in processu Romae agitato 1753 anno (inter excellentissimum Florianum Hrebnicki Metropolitam Kyoviensem et Haliciensem ac totius Russiae et inter illustrissimum Leonem Szeptycki episcopum Leopoliensem de palatinatu Braclaviense, num videlicet ille pertinere debeat ad metropoliam Kyoviensem. An vero ad episcopatum Kamenecensem Podoliae qui episcopatui Leopoliensi unitus est). Habetur etiam inpressum privilegium Leonis principis Russiae, quo erexerat metropoliam Haliciensem anno 1301 in linguam latinam versum cum titulo tenoris sequentis. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича у латинському перекладі, див. у цьому ж виданні III, № 18].

Praesentem copiam ex libro manuscriptam intitulato· Liber actoris Leonis Kiszka — metropolitae eius propria manu scripta etc., transumptam confirmatam et collationatam cum eodem libro e quo desumpta est concordare actor in fidem cujus rei praesentes subscripsi et sigillo illustrissimi excellentissimi et reverendissimi d(omi)ni D. Alberici ex comitibus de Archinto archiepiscopi Niceni et nuncii apostolici in Regno Poloniae etc. comunivi Varsaviae anno 1751 loco signis Petrus Jastrzebski sacra authoritate apostolica notarius nunciaturae apostolicae in Regno Poloniae vicecancellarius.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу книги не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 11, арк. 57. Наприкінці тексту діловодний напис: „In hoc diplomati memorati signum, quod popom sobornym metropolii galiczkoj omissum".

Переклад

Витяг із книги бібліотеки Львівського монастиря святого Онуфрія Чину святого Василія Великого.

Позначка на полі під № 41 щодо [судового] процесу, який вівся у Римі 1753 року (між найяснішим Флоріяном Гребницьким — митрополитом київським, галицьким і всієї Русі, та славетним Левом Шептицьким, єпископом львівським, за Брацлавське воєводство, яке, очевидно, повинне належати до Київської митрополії або Кам'янець-Подільського, об'єднаного з Львівським єпископатом), [вказує], що існує навіть підтверджений привілей Лева, князя Русі, яким проголошено Галицьку митрополію у 1301 р., перекладений латинською мовою, такого змісту [ ]

Дану рукописну копію з книги під назвою „Книга позивача Лева Кишки — митрополита, написана його власною рукою і т. д.", взято, ствер-

джено і звірено з тією книгою, з якої вона знята. Погоджено з позивачем, який підписав її достовірність, і скріплено печаткою ясновельможного найяснішого й превелебнішого пана Д. Альберіка, графа де Арчінто, нікейського архиєпископа і апостольського нунція у Польському Королівстві та ін.

Ствердив у Варшаві 1751 р., підписавши, Петро Ястремський, святим апостольським авторитетом нотарій у Польському Королівстві, віцеканцлер.

№ 99

1756 р., вересня 10. Перемишль.— Перемишльський ґродський суд скликає комісію для розмежування міських і церковних земель у передмістях Перемишля та прилеглих до нього селах і рекомендує після заслуховування сторін безпосередньо на місцях звірити подані в документах відомості про межі володінь, у тому числі і в грамоті князя Лева Даниловича

Actum in castro Premisliensi sabbatho post festum nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proximo anno domini millesimo septingentesimo quinquagesimo sexto.

Officium castren(se) capit(aneale) Premisliense ad affectationem partis cujus interest punctum ex decreto assessorıali Varsaviae, sabbatho pridie dominicae Ramispalmar(um) quadr(agesima)li die scilicet decima mensis aprilis, anno p(rae)fato millesimo, septingentesimo, quinquagesimo, sexto inter actorem m(agni)f(i)cum capitaneum proventualem et civitatem Praemislıen(sem) ab una, possessoresq(ue) fundor(um) civılium ab altera partibus p(rae)lato ad actaq(ue) p(rae)senti die et anno superius in actu expressis per oblatam porrecto. Cuius tenor sequitur eiusmodi:

Et quia civitas Premisliensis contra r(evere)nd(u)m episcopum et v(e)n(e)r(a)b(i)le capitulum occasione ademptionis fundor(um) et arear(um) civilium illor(um)q(ue) ad villas Vilcze, Mostycze contiguas ac ad fundos in suburbiis sit(os), juribus eor(um) subjectos applica[ti]onis quaerulatum, iidem vero allegatam avulsionem abnegant(ur), ideo necessariam esse commissıonem, jurium revisionem fundor(um) visionem et inquisitionem adinvenimus, ad quam expediendam generosos Michalem Sołtyk Vislicen(sem), Antonium

Rozwadowski Halicien(sem), Bukowski Sanocen(sem) castellanos, Antonium Drohojowski Premisl(iensem), Hoszowski Zydaczowien(sem) terrestres judices, Stephanum Dwernicki Premislien(sem), Hordynski Leopolien(sem) notarios, Josephus Ronowski vexill(iferum), Antonium Morski pocill(atorem), Franciscum Humnicki venat(orem), Anto(nium) Konopacki thesaur(arium) Premislien(ses), Anton(ium) Drohojowski ensiferum, Adamu(m) Lewicki vicecapit(aneum), Stepha(num) Przeczkowski judicem castr(ensem) Premisl(iensem); Alb(ertum) Biliński, Stanisl(aum) Rytarowski camerarios terrestres Premisl(ienses), Joa(nnem) Hordynski et Marti(num) Dwernicki subdel(atos) cast(renses) Premisl(ienses) commissarios, deputamus, et assignamus, iisde(m) commissarius quatenus captato tempore opportuno inter se constituto p(rae)viis innotescentiar(um) suar(um) litt(er)is duabus septimanis ante terminum extradendis ad bona et fundos contraversos condescendant(es) ibidemq(ue) absentia nonnullor(um) ex se modo 5 adsint non obstante fundata sua in loco commodiori iurisdictione commissariali acclamatis ad se partibus contumacia alterutrius non attenta p(rae)cisis limita(ti)onibus, adhibitoq(ue) camerario granitiali Palatin(atus) Russiae, mutuo partium sumptu, conducendo, inprimis intuitu, differentiar(um) in villas Wilcze, et Mostycze ac fundos civitattis intercedentium p(rae)via collaterialium signi bonis suis fundos attingerint, adcitatione iura, documenta propriet(a)tem fundor(um) controvers(iae) evincentiae per partes comportanda perlegent, ex iisq(ue) de limitibus sese informent, cum situ locor(um) ac signis granitialibus in illis exp(re)ssis verificent granities in privilegio ducis Leonis, anni 1292, exp(re)ssos cum granitiebus in privilegiis civit(a)tis mentionatis, tu(m) cum limitibus in decretis Regiis annor(um) 1509 et 1564 atq(ue) comp(ro)missoriali anni 1615 ex(pre)ssis verificent, et si aliqua dubia respectu existentia, signor(um) antiquor(um) granitialium in p(rae)missis privilegiis et decretis indigitatorum ob antiquitatem temporis exorientur inquisitionem eo nomine ex testibus senibus, notitiam praemissor(um) aliquam habentibus depositiones suas, iuramento corporali comprobaturis expediant. Visionem omnium fundorum controversorum peragant eamq(ue) inscriptum, redigant, et quid ex p(rae)missis documentis probationibus compertum fuerit fundos civitatis Premisliensis, a fundis Wilcze et Mostycze dis-

tingvant, scopulos antiquos si extiterint, renovent, et in defectu eor(um) novos erigant, fundosq(ue) avulsos cui competient, restitui injungant ac in possessionem tradant.

Et bona eadem haereditaria r(evere)nd(issi)mi episcopi ac venerabilis capituli ritus Graeci Latino uniti a fundis civitatis Premislien(sis) debite nulli partium favendo, solam justitiam sequendo, dislimitent factaq(ue) praemissor(um) bonorum dislimitatione ad fundos possessionis r(evere)ndi episcopi, et venerabilis capituli in suburbiis Premisliensis sitos se transferant ac ibidem reassumpta jurisdictione sua de natura fundorum seu hortulaniarum inscriptione venditoria anni millesimi, quingentesimi, quinquagesimi, per generosam Swiatopełkowa recognita, tum in cessione per civitatem anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo primo facta per serenissimum vero Sigismundum Augustum anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo, quarto confirmata, expressarum, utrum ante praemissas transactiones, et inscripturas ad fundationem ecclesiar(um), rithus Graeci pertinebant, an vero in post, a corpore fundorum civilium qualiter quomodo, et per quem avulsi erant, et quo juri et titulo ecclesiis rit(us) Graeci applicari indagent(ur), transactiones anteriores si quae apud partes reperientur produci coram se injungant, easdemq(ue) diligenter revideant, perlegant, indagationem ac investigationem praemissor(um) si opus fuerit, ex testibus senibus juratis, tam civib(us) quam suburbanis de hisce fundis notitiam aliquam habentibus aut memoria capientibus faciant etsi ex transactionibus donat(ionibus) inscriptionibus aliisq(ue) lit[t]eratoriis, documentis, per partes comportandi compertum erit, quod praedictae hortulaniae pro fundatione ecclesiarum ritus Graeci applicatae ac in possessione primitivae memoratarum ecclesiarum ritus Graeci Latino uniti extiterant, easdem circa ecclesias sine ullis oneribus relinquant, si vero iure empti(onis) in auctione proventuum ecclesiasticor(um) aequisitae et a civitate abscesse deducent[ium]. Ecclesias circa iura, inscriptiones, ac donationes illar(um) uti ante legem vetantem quaesitas salvis nihilominus oneribus et contributionibus publicis ac civilibus, ad civitatem ab actu captae litis, liquidandis, et in futurum quotannis, sine tamen praeagravatione persolvendis

conservent. Si autem p(rae)missae hortulaniae titulo obligatorio sive alio quopiam temporali ad possessionem ecclesiar(um) ritus Graeci pervenire per civitatem probant(ur) exemptione illar(um) civitati Premisl(iensi) aut successoribus reperibilibus, sive cuivis civi p(rae)via aedificior(um) taxa per artis peritos ad id adhibitos peragenda (bonificatis oneribus retentis permittant) si quoque alii fundi, horti, domus, aut area civiles, praeter supra expressas hortulaneas a corpore fundor(um) civit(a)tis Premisl(iensis) avulsi et fundis p(rae)fatis r(evere)ndi ep(isco)pi atq(ue) v(e)n(e)r(a)b(i)lis capituli ritus Graeci adiuncti ex indagatione et inquisitione, apparuerint illor(um) deoccupationem pro re civitatis, restitutionemq(ue) iniungant, ac in possessionem exnunc tradant. Praetensiones si quae intra partes utrasq(ue) intercedent, caluitent liquident moderent, satisfactionem cui competierit demandent, totumq(ue) praesens negotium finaliter, non nisi a sola definitiva sententia appellatione parti gravatae ad judicia nostra reservata decidant ac definiant.

Actum commissorialem suum cum visionibus ac jurium connotatione in aperto inquisitiones vero in occlusis rothulis partibus extradant, committimus.

Post expeditam vero nec eandem commissionem terminum utrisq(ue) partibus in judiciis n(ost)ris comparendi, conservamus peremptorium de verbo ad verbum prout in eodem decreto extat extradere permisit et extradidit.

Correxit Bandrowski.

Lectum cum actis per Jaworski.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 129, оп. 3, спр. 28, арк. 1—4. Витяг з обляти Перемишльського ґродського суду від 10 вересня 1756 р. На звороті напис: „Extradit(um) pro parte civitatis Premisl(iensis) ex decreto assessoriali Varsaviensi, decreti respectu ademptionis fundor(um) in Wilcze punctum. In castro Premisliensi a(nno) d(omini) 1756".

Переклад

Діялось у Перемишльському замку, в останню суботу перед святом Різдва найблагословеннішої Діви Марії, року Божого 1756.

Перемишльський ґродський старостинський суд на вимогу зацікавленої сторони [приймає] в обляті і вносить цього ж дня і року до актів пункт з декрету Варшавського асесорського суду, виданого у суботу, напередо-

дні Вербного тижня, тобто 10 квітня згаданого 1756 р., у справі між названими в акті позивачами: вельможним перемишльським старостою і перемищльською міською громадою, з одного боку, і з власниками міських ґрунтів — з другого, зміст якого такий:

Перемишльська міська громада, спираючись на закон і право, поскаржилась на найшановнішого єпископа і велебний капітул з приводу захоплення ними міських ґрунтів і ланів, які межують із селами Вовче й Мостище та з ґрунтами у передмістях і підлягають міському праву, а також, що їх правні докази не визнаються. Необхідно створити повноважну комісію для ревізії, огляду і розслідування земельних прав, до якої включаємо комісарами шляхетних: Міхала Солтика, віслицького, Антонія Розвадовського, галицького, Буковського, сяноцького — каштелянів; Антонія Дрогойовського, перемишльського, Гошовського, жидачівського — земських суддів; Степана Дверницького, перемишльського, Гординського, львівського — писарів; Юзефа Роновського, хорунжого, Антонія Морського, чашника, Франциска Гумницького, ловчого, Антонія Конопацького, скарбника перемишльських; Антонія Дрогойовського, мечника, Адама Левицького, підстаросту, Стефана Пшечковського, суддю перемишльських ґродських; Альберта Білинського, Станіслава Ритеровського, перемишльських земських коморників; Івана Гординського і Мартина Дверницького, перемишльських ґродських субделегатів.

Нехай призначені комісари, обравши зручний для себе час і розіславши за два тижні перед цим оповіщення, з'їдуться на спірних маєтках і землях і, зібравшись там у відповідному місці (причому відсутність п'яти осіб із них не перешкоджатиме справі), проголосять комісарське рішення. Потім, у присутності межового коморника Руського воєводства, приступивши до вислуховування взаємних звинувачень сторін у порушенні меж, спочатку нехай переглянуть пред'явлені сторонами права, документи на земельну власність та акти судових суперечок, які стосуються межових незгод між маєтками сіл Вовчого й Мостища та прилеглими міськими ґрунтами, вздовж дороги, приймаючи їх у припозові однаково від обох сторін. Склавши на їх основі уявлення про межі, нехай далі [комісари] звірять на місцях згадані в них граничні знаки і описане в привілеї князя Лева 1292 р. розмежування з міськими межами, [встановленими] у відомих привілеях міста, перевіривши їх за коронними королівськими декретами 1509 і 1564 рр. та компромісною ухвалою 1615 р. А якби у зв'язку з давністю виник сумнів щодо чинних офіційно затверджених межових знаків, згаданих у названих привілеях та ухвалах, то [комісари] від його імені мусять провести опитування літніх свідків, яким що-небудь відомо про згадане, з підтвердженням їх свідчень особистою присягою. Також слід провести огляд усіх спірних ґрунтів і скласти їх опис. На підставі того, що виявиться зі згаданих документів та їх перевірки, слід провести межування ґрунтів міста Перемишля із землями сіл Вовчого й Мостища, відновивши старі кінці, де вони є, а на випадок їх відсутності поставити нові, відділяючи при цьому захоплені ґрунти та передаючи їх у власність тим, хто вимагав.

При цьому спадкові маєтки найшановнішого єпископа і греко-католицького капітулу слід розмежувати з ґрунтами міста Перемишля, не спри-

яючи жодній із сторін, керуючись лише справедливістю. І коли [комісари] у процесі розмежування згаданих маєтків приступлять до розгляду власних ґрунтів найшановнішого єпископа й велебного капітулу, розташованих на Перемишльських передмістях, тоді вони, спираючись на свою юрисдикцію, мусять дослідити характер ґрунтів чи городів, проданих шляхетною Святополковою у 1550 р. і відданих містом у 1551 р., що підтверджено найяснішим Сигізмундом Августом 1554 р. Слід звернути увагу [також] на те, чи дійсно вони [ці ґрунти] перед згаданими записами й трансакціями належали до фундації православних церков, і на якому праві та хто від'єднав їх від міських ґрунтів, а також, на якому праві і за чиїм розпорядженням вони були затверджені за православною церквою. Хай [комісари] зберуть собі раніші трансакції, якщо такі будуть пред'явлені для огляду сторонами, і уважно їх розглянуть й опрацюють, а якщо виникне потреба в їх розслідуванні та перевірці — нехай проведуть опитування літніх заприсяжених свідків — як міщан, так і передміщан, які що-небудь знають чи пам'ятають про дані ґрунти. А якщо з трансакцій і дарчих та інших листів чи документів, пред'явлених сторонами у процесі розслідування, виявиться, що згадані городи дійсно затверджені на фундацію православних церков і від першопочатків перебували у власності названих церков греко-католицького, уніятського обряду, то нехай [комісари] залишать їх при церкві без жодного оподаткування. Коли ж, однак, виявиться, що вони набуті у міста на основі права купівлі та від міста відчужені для примноження церковних прибутків, то слід простежити, щоб церква після ліквідації суперечок надалі ними користувалася згідно з правами й дарчими записами, вчиненими для офіційної заборони, тобто сплачуючи як державні, так і міські податки, за винятком надзвичайних.

Якщо ж місто доведе, що згадані городи перейшли у власність православних церков шляхом застави чи в якесь інше тимчасове володіння і відчужені від міста Перемишля або отримані внаслідок успадкування, або під час переоцінки садиби котрогось міщанина, яка звичайно проводиться досвідченими у [своїй] справі і призначеними для цього особами, (що [водночас] не заборонено людям, які користуються пільгами), а також якщо при опитуванні й розслідуванні виявиться, що і якісь інші ґрунти, сади, будинки чи міські лани, крім названих городів, були відчужені від перемишльських міських ділянок і приєднані до ґрунтів згаданого найшановнішого єпископа і велебного капітулу грецького обряду, то [комісари] мусять їх вивільнити, відновити статус і належність місту й надалі передати у його власність. Якщо ж виникнуть якісь суперечки між обома сторонами, [комісари] мусять їх розглянути, полагодити й заспокоїти, щоб потім уся ця суперечка остаточно була вирішена, не пропускаючи жодного звернення, ані апеляції сторони, що програла; [водночас] викласти й пояснити перед іншими нашими судами всю справу, [якщо у цьому буде потреба].

Наказуємо також, щоб вони склали окремий комісарський акт з оглядом і записом прав, розглянутих як у відкритому слідстві, так і в закритих обговореннях сторін.

Після завершення терміну чинності цієї комісії, що обстоювала права обох сторін у нашому суді, дозволено видати остаточний вирок так, як сказано у згадуваному декреті.

Звірив Бандровський.

Прочитав з актами Яворський.

№ 100

1764 р., вересня 12. Варшава.— Єпископи Феліціян Володкович, Ясон Смогоржевський, Лев Шептицький і Антоній Млодовський звертаються зі спеціальним листом до Священної Конґреґації Пропаганди Віри в Римі у справі незаконного дозволу польських властей передавати „дітей священиків у підданство", у зв'язку з чим порушено традиції права і привілеї, в тому числі „князя Русі Володимира, короля Галичини Данила і його сина Лева"

Em(inentissi)mi ac R(everendissi)mi D(omi)ni patroni colendissimi[1]

Quanto frequentius in occurrentibus Ruthenae hierarchiae nostrae cum sancta romana ecclesia unitae negotiis, protectione ac tutamine eminentiarum vestrarum nobis licuit gloriari, tanto fidentius in praesenti, quod non postremo nos replevit moerore, ad easdem recurrimus, felicem ab auxilio et benignitate eminentiarum vestrarum exitum reportaturi.

Vi non laethaliter sanciati sumus, acriter contra iura nostra in comitiis proxime praeteritis regni huius Poloniae, excusa constitutione, legitimos sacerdotum nostrorum filios subditatui respectivis eorum patronis subiciente. Hi enim a prima in terris Russiae christianismi plantatione, utpote liberi a liberis nati, convenienti statui suo fruebantur libertate. Hanc libertatem a natura liberorum parentium acceptam, propriam sibi esse non solum iure naturae, iure ecclesiastico, sed etiam privilegiis haereditatorum Russiae ducum Wlodimiri, Danielis Haliciae regis et Leonis filii eius, expositis per serenissimos Poloniae reges et magnos Lithuaniae duces confirmatis vendicabant. Has et alias plures libertates Ruthenis nostris tam ecclesiasticis, quam saecularibus ad unionem cum s(ancta) romana ecclesia eos alliciens

augere dignatus est ser(enissi)mus Sigismundus III rex Poloniarum et magni ducatus Lithuaniae speciali diplomate suo: quo mediante, Ruthenos unitos in omnibus praerogativis cum Latinis coaequavit, et praedecessores nostros episcopos ordinis senatorii dignitate frui debere declaravit. Declarationem eiusmodi sanctae memoriae Clemens papa VIII circa accessum antecessorum nostrorum ad unionem per speciale breve suum ratihabuit, testatusque se episcopos, ecclesias ac bona eorum, atque etiam ut senatoria dignitate ornentur, praedicto regi commendasse, in eoque negotio ad complures regni senatores ecclesiasticos et saeculares scripsisse.

Hanc eandem declarationem solemni appromissione commoratus pro tunc in Polonia r(everendissi)mus nuncius apostolicus assecuravit; nec non successive tota respublica constitutionibus suis sub terminis generalibus approbavit. Praemissa tamen omnia iura, diplomata, privilegia et declarationes sunt posthabita, et catholici sacerdotum nostrorum filii in viliori statu sunt positi, ac in disunione fuere; et nunc ducatu Slucensi et districtu Mohiloviensi ad Magnum Lithuaniae ducatum pertinentibus. Immo ipsis infidelibus Hebraeis sunt deteriores: hi enim omnes, nulli servili subiecti iugo, antiqua per totam Poloniam potiuntur libertate. Hanc ignominiosissimam ritus nostri cladem, non alia de causa arbitramur contigisse, nisi quia nullum episcoporum nostrorum in senatu habemus defensorem.

Quapropter humillime supplicamus Eminentiis Vestris, ut pro innata sua erga oppressos clementia, ad sanctissimum Dominum nostrum instare velint, quatenus ille pro paterna sua solixcitudine ad neoelectum serenissimum regem totamque rempublicam pro praefatae opprobriosae constitutionis, multorum animabus pernitiosae, et vicinis schismaticis scandalosae, revocatione, episcoporumque nostrorum genere et fidelitate episcopis latinis parium, iuxta toties iteratas appromissiones, iuramentis etiam firmatas, senatui adscriptione, suprema sua officia interponere non gravetur. Dignitatem eiusmodi non ambitus alicuius causa, sed fidei, ritus, iuriumque nostrorum defensionis gratia poscimus. Timemus enim, ne maiora nobis rituique

ac iuribus nostris, aut rerum nostrarum ignorantia, aut hostium nostrorum fraudulentia, inferantur praeiudicia. Dum enim in senatu ecclesiasticorum numerus accrescet, augebuntur et suffragia pro fidei catholicae integritate et communiti immunitatis ecclesiasticae libertate militantia. Quam gratiam ab Eminentiis Vestris enixissime praestolantes, in osculis sacrarum purpurarum cum demississima observantia permanemus.

Datum Varsaviae, 12 septembris 1764.

Em[inentissi]marum ac R[everendissi]marum Dominationum Vestrarum (manu metr[opolitae]) obsequentissimi et humillimi servi:

Felicianus Wolodkovicz, archiepiscopus metropolitanus totius Russiae, m(anu) pr(opria)

Iason Smogorzewski, archiepiscopus Polocensis, [manu propria]

Leo Szepticki, episcopus Leopoliensis, coadiutor metrop(olitanus), [manu propria]

Antonius Mlodowski, episcopus Turoviensis, coadiutor Pinscensis, m(anu) pr(opria).

Рук.: Оригінал — AV ASC, vol. 9, p. 357—358.

Опубл.: Epistolae ... Wolodkovycz.., pars 1, p. 98—100, N 98; Mon. Ucr. hist. ., vol. VI, p. 310—312, N 197.

Переклад

Найвидатнішому, вельмишановному пану, високоповажаному патронові'

Наскільки пишномовно треба нам гордитися з приводу об'єднання нашої руської ієрархії зі святою римською церквою внаслідок наших значних заходів, протегування та захисту, настільки ми ще більше впевнені у теперішньому стані, що у майбутньому не будемо [про це] шкодувати. [Утім], повертаємось до того ж, щоб вас ще раз повідомити про щасливе завершення [справ] завдяки підтримці і прихильному ставленню ваших видатних достоінств.

Ми вимушені, хоч зовсім не раді, рішуче виступити проти того, що всупереч нашому праву на сеймі, який недавно відбувся у Польському Королівстві, ліквідовано рішення, згідно з яким законних дітей наших священиків передано у підданство їх повноважних патронів. Вони ж є [пагоном] першого засіву християнства у Руських землях, і тому що наро-

джені вільними від вільних [батьків], то й рішуче [далі] прагнуть користуватися своєю свободою. Цю свободу, перейняту від природи вільних батьків, уважають своїм набутком не лише за звичаєм і церковним правом, але й за привілеями спадкових князів Русі Володимира, короля Галичини Данила і його сина Лева, підтвердженими і викладеними найяснішими королями Польщі та великими князями Литви. Ці і багато інших свобод наших русинів — як духовних, так і світських [осіб], щоб заохотити до унії зі святою римською церквою та привабити до себе, найясніший польський король [земель] і Великого князівства Литовського Сигізмунд III удостоїв прихильності у своїй спеціальній грамоті. Зрівняв нею уніятів-русинів з латинниками в усіх правах і проголосив, що попередні наші єпископи повинні користуватися гідністю сенаторського стану. Заяву такого змісту святої пам'яті папа Климентій VIII підтвердив, ратифікував вступ наших попередників до унії спеціальним своїм бреве та засвідчив, що єпископи, церкви і навіть [справи] їх маєтків також [повинні] прирівнюватись до сенатської гідності. Він [папа] передав [документ] згаданому королю і у цій справі звернувся до численних церковних і світських сенаторів Королівства.

Цю декларацію урочисто за священним повелінням підтвердив, перебуваючи на той час у Польщі, найвелебніший апостольський нунцій, і ціла Річ Посполита успішно, до [затвердження на] генеральному сеймі, користувалася його постановою. Проте [згодом] усі попередні права, грамоти, привілеї і заяви [виявилися] зневаженими — католики поставили дітей наших священиків у гірше становище та прирівняли до неуніятів, котрі тепер знаходяться у Слуцькому князівстві та Могильовській окрузі Великого князівства Литовського. Дійсно, їм гірше за невірних євреїв, бо ті, не перебуваючи під рабським ярмом, користуються давньою свободою у цілій Польщі. Вважаємо, що ця найстрашніша кривда для нашого обряду виникла лише з тієї причини, що не маємо в сенаті жодного захисника із [числа] наших єпископів.

Через те найпокірніше просимо ваші еміненції, щоб задля своєї вродженої ласки до пригноблених, зволили звернутись до найсвятішого нашого пана, оскільки він із своєї батьківської опіки над новообраним найяснішим королем і цілою державою не обтяжиться застосувати свій найвищий обов'язок до відкликання згаданих ганебних ухвал, які є згубними для багатьох душ, спокусливі для сусідніх схизматиків, [а разом з тим] для повеління сенатові, щоб уважав наших єпископів рівними за гідністю і вірою з латинськими єпископами згідно зі всіма наданими, навіть скріпленими документами гарантіями.

Просимо гідності такого роду не з приводу якоїсь амбіції, а заради захисту віри, обряду і наших прав. Бо ж боїмося, щоб не було ще більшого ігнорування нас, нашого обряду, наших прав чи наших діянь. І щоб не виносились [більше] подібні ухвали, бо будемо висміяні нашими ворогами. [А далі], коли у сенаті зросте кількість духовних осіб, то й зростатиме

число рішень на користь католицької віри і гуртуватимуться войовничі [прихильники] права церковної недоторканості.

Оту вдячність від вашої еміненції найпокірнше очікуючи, залишаємось у найсмиренніщій покорі, припадаючи до святих багряниць.

Дано у Варшаві, 12 вересня 1764 року.

Вашої милості і ваших римських панів найпокірніші і найнижчі раби'

Феліціян Володкович, архиєпископ митрополії всієї Русі, рукою власною;

Ясов Смогоржевський, архиєпископ полоцький, рукою власною;

Лев Шептицький, єпископ львівський, митрополичий коад'ютор, [рукою власною];

Антоній Млодовський, єпископ турівський, пінський коад'ютор, рукою власною.

№ 101

1765 р., жовтня 19. Львів.— Львівський єпископ Лев Шептицький повідомляє Священну Конґреґацію Пропаганди Віри в Римі про захоплення монахами-василіянами галицької кафедри і викладає аргументи проти цього незаконного вчинку, серед яких і той, що кафедра ще „руським князем Левом" була передана світському кліру

Em(inentissi)mi e R(everendissi)mi Signori[1]

Leone Szeptycki, vescovo Ruteno di Leopoli e coadiutore del metropolitano di tutte le Russi[a]e, supplica umilmente l'Eminenze Vostre, acciò si degnino ordinare in esecuzione della nota disposizione della santa memoria di Benedetto XIV, che i quattro monaci Basiliani, li quali anno occupato la cattedrale di Halicz sotto l'invocazione della B(eate) V(ergine) Assunta, e spettante al vescovo oratore, se ne ritornino alli loro monasterii claustrali, e ciò per le seguenti gravi raggioni.

Primo perché la fondazione di essa catedrale fatta l'anno 1301 da Leone principe di Russia fu fatta a favore de preti secolari, li quali vi sono stati lungo tempo. Secondo, essendo occupata dai detti monaci, il vescovo non ha ove collocare i preti di quella diocesi, li quali restano in tal maniera esclusi dal servizio della catedrale, per sostentamento de quali l'oratore vuol fare una fondazione per riparare le perdite per varii accidenti sofferte

dall'antica già accennata. Terzo, perché avendo essi per forza della costituzione apostolica abbandonato il piccolo monasterio in Krylos e la chiesa sotto l'invocazione di S(ancte) Elia, a più forte ragione devono lasciare anche la cattedrale, ove il vescovo che n'è il padrone non li vuole. Quarto, perché non possono pretendere di restarvi sotto il pretesto di accrescere la somma per altri quattro monaci, non avendo ivi alcun fondo proprio, neppure quello, su cui l'accennato prelato eresse il piccolo monistero di legno, essendo si esso che quello della chiesa di S(ancte) Elia fondi vescovili, e questo loro pretesto non si fa valere che per eludere la costituzione pontificia, a cosi andar tirando a lungo, et intanto burlarsi del vescovo, e tener di colą lontani i preti secolari, i quali il prefato Mons(iniore) Szumlanski non ha voluto, nè potuto escludere, come apparisce dall'articolo del di lui testamento, che si dą annesso.

Inoltre de(v)e anche ordinarsi, che partendo essi lascino tanto li legati pii da ivi sodisfarsi per il suffragio delle anime di varii benefattori, quanto la mentovata fondazione del detto prelato, essendo stata fatta per divozione della Virgine Taumaturga, esistente in detta catedrale, e non a contemplazione de' monaci, come si dichiara nel principio dell'articolo testamentario.

In vista di tutti questi gravi motivi, ed acciocchè il clero secolare Ruteno possa rilevarsi in qualche parte dalla deplorabile abiezione, in cui trovasi, spera l'oratore che l'Eminenze Vostre per la loro giustizia e carità si degnaranno esaudirlo. Che etc.

Alla Sagra Congregazione di Propaganda. Per Leone Szeptycki vescovo Ruteno di Leopoli.

[Alia manu] Ruteni. 19 ottobre 1765. Ad D(omi)num nuntium pro informatione.

Si è scritto in novembre 1765.

Рук.: Оригінал — AV ASC, vol. 9, p. 473v.—474v

Опубл.: Mon. Ucr. hist. .., vol. VI, p. 313—314, N 199.

Переклад

Високопреосвященні і Преосвященні Панове!

Лев Шептицький, руський львівський єпископ і коад'ютор митрополита всієї Русі, уклінно благає ваші преосвященства, щоб зволили доручити виконання ухвали світлої пам'яті Венедикта XIV, аби чотири монахи-василіяни, які зайняли галицьку кафедру Успіння Божої Матері і які належать до єпископа-доповідача, повернулися до свого монашого статусу саме з таких вагомих причин:

Насамперед тому, що ця кафедра була заснована 1301 року руським князем Левом на користь світського кліру, який там служив тривалий час. По-друге, [оскільки кафедра] була зайнята згаданими монахами, то єпископ не міг скликати священиків тієї дієцезії, і таким чином вони залишалися позбавлені служіння кафедри. Для їхньої підтримки доповідач хоче створити фундацію, щоб відшкодувати втрати з приводу різних причин, яких вони зазнали, і про що вже йшлося раніше. По-третє, оскільки вони, [монахи], згідно з апостольською конституцією покинули малий монастир у Крилосі і церкву святого Іллі, то тим більше повинні також покинути кафедру, де ані єпископ, ані зверхник їх не бажають. По-четверте, тому що вони не можуть вдавати, що залишаються під приводом, щоб підвищувати суму [грошей] для інших чотирьох монахів, не маючи для цього жодних власних фондів, навіть тих, на які прелат заснував малий дерев'яний монастир, що є, як він сам, так і церква святого Іллі, єпископськими фондами. І цей їх привід не висловлюється, хіба тільки тому, щоб оминути папську конституцію, і так продовжувати далі, рівночасно оминаючи єпископа і віддаляючи від нього світських священиків, яких згаданий монсеньйор Шумлянський не хотів і не міг виключити, як про це свідчить стаття з його заповіту, який тут залучений*.

Крім того, слід так розпорядитися, щоб, виходячи, вони залишили виконання тамтешніх побожних записів для спасіння душ різних добродіїв і згадану фундацію даного прелата, яка була створена заради поклоніння [Пречистій] Діві Чудотворициі у цій кафедрі, а не для монашого споглядання, як про це заявлено на початку статті даного заповіту.

З огляду на всі ці вагомі мотиви, а також для того, щоб світське руське духовенство могло позбутись якоюсь мірою того жалюгідного становища зневаги, в якому воно тепер перебуває, підписаний надіється, що ваші емінеції у вашій справедливості і любові прийдуть їм назустріч та ін.

До Священної Конґреґації Пропаганди.

Від Лева Шептицького, руського єпископа Львова.

Іншою рукою: Русини. 19 жовтня, 1765. До пана нунція для інформації.

Це записано у листопаді 1765

---

*Текст заповіту не зберігся.

№ 102

1766 р. [Львів].— З листа невідомої особи з кіл вищого духовенства Львівського єпископства до польського короля Станіслава Авґуста про суперечки єпископства зі сколівським старостою Скарбком за межі маєтностей Перегінського, подаровані ще руськими князями, і напад людей останнього на єпископа Лева Шептицького*

Sprawa Perehińska krótko wyraża się, że Perehińsk są dobra duchowne do katedry Halickiej należące nie tylko fundusze xiążąt Ruskich y królów Polskich, ale y konstytucya Koronna Anni 1690 dostatecznie informuie y o to kwestyi niema.

Że zaś wyniknęła graniczna sprawa między dobrami Perehińskiem y Rozniatowem, w czasie ciągnącego się prawnie procesu wypadł dekret Trybunalski na kondescensyą względem ograniczenia; jakoż w Roku 1695 z mocy tego dekretu officialiści przyzwoici zjechali, dukt graniczny starozytny ciągneli kopce wysypali z których na ostatnim j(asnie) w(ielmozny) j(ego)mo(ść) x(iądz) Jozef Szumlański pod ten czas biskup lwowski sam z Lwowa kapłanami y szesciu szlachty possessionałów zaprzysiągł. Tandem około roku 1701 j(aśnie) w(ielmożny) Koniecpolski dziedzic dóbr Rożniatowa tę granice skwestionował y jako violentus był kopce rozsypał, a potym razy trzy wzdać się dał, y tak dla różnych awantur bezskuteczne granice zostały lubo o nieprawne pilności czynione zawsze były; Teraz j(aśnie) w(ielmozny) j(ego)mo(ść) x(iądz) Leo Szeptycki, biskup Lwowski wskrzesza zagrzebany process graniczny na dobrych fundamentach ugruntowany wydaje pozew j(asnie) w(ielmoznemu) j(ego)m(ościu) n(aszemu) panu Skarbkowi, staroscie Sołotwińskiemu na Trybunał Koronny, otrzymał w Roku 1765. Dekret approbniący dukt graniczny anni 1695 naznaczone officium subcameriale vigore tego dekretu, gdy j(aśnie) w(ielmozny) j(ego)mo(ść) x(iądz) biskup jechał cum officio, dukt graniczny cięgnąć y kopce sypać j(aśnie) w(ielmozny) j(ego)mo(ść) pan Skarbek sprawdziwszy zbrojnych ludzi, armaty i hakownice w dzień zafundowania jurysdykcyi strzelać kazał, człeka j(aśnie) w(ielmoznego) j(ego)mo(ścia) x(iądz)a biskupa ubił i gdyby tak

* Документ датовано за змістом. 1766 р. згадується у пропущеній частині тексту.

j(aśnie) w(ielmożny) biskup jako i officium sprowadzone niewysiadło było z karety do której strzelano i piechotą nierejterowało się tedy trupem by padli byli, jako informuie Akt Remissionis. Za takowe wiolencye i bezprawie officialistom uczynione j(aśnie) w(ielmożny) Skarbek na teraźniejszym Tribunale skarany. Co ras się tycze sprawy uczynkowej z j(aśnie) w(ielmoznym) biskupem ta odesłana przez dekret do sprawy prawnej poki pozwana nie będzie. Nie czekając rozsądzenia się j(aśnie) w(ielmożny) Skarbek z j(aśnie) w(ielmożnym) biskupem teraz na sejmiku Halickim przedsejmowym ważył się do Instrukcyi irrealia podać y niegodziwie j(aśnie) w(ielmożnego) biskupa opisać będą sub nexu juris, bo skondemnowany, a zatym na seymie walnym niniejszym ordynaryjnym Warszawskim wysłuchanym bydź niepowinien, y punkt instrukcyi pod liczbą 12 uszczypliwej wyrazony, aby niebył proponowany lecz odruczony. J(aśnie) w(ielmozny) j(ego) mo(ść) x(iądz) biskup doprasza się y rozsądzenia się na Tribunałe koronnym Małopolskim z j(aśnie) w(ielmoznym) j(ego) mo(ściem) panem starostą Sołotwińskim czekać będzie [...]*

Рук.: Оригінал — BCz. w Krakowie, N 687, s. 641—643.

Переклад

Справа Перегінського з'ясована коротко: Перегінське — церковні маєтки, що належать до Галицької кафедри та є не лише фундацією руських князів і польських королів, а й коронна конституція 1690 року це вичерпно засвідчує, отже, це не підлягає найменшому сумніву. Але виникла суперечка за межі між маєтками Перегінського та Рожнятова і під час процесу, який ведено на юридичній основі, вийшов трибунальський декрет на право розмежування. І тому на основі цього декрету в 1695 році приїхали належні судові службовці, навели стару межову просіку, насипали кінці і на останньому з них славетний його милість отець Йосиф Шумлянський, тодішній львівський єпископ, разом зі священиками Львова і шістьма шляхтичами-посесорами заприсягнув. Пізніше, близько 1701 року, ясновельможний Конецпольський, дідич Рожнятова, опротестував ті межі і як людина запальна їх поруйнував, а після того ще тричі вдавався до такого [вчинку]. Ось так заради різних бешкетів межі залишилися без змін, бо завжди визначалися незаконно, через недотримання пильності закону чинилася несправедливість. Тепер найясніший його милість отець

* Далі пропущено текст про суперечки за землі Перегінського з василіянським орденом, зміни щодо окремих пунктів у конституції, розпорядження та інструкції, які стосуються Брацлавського воєводства та ін.

Лев Шептицький, єпископ львівський, відновлює задавнений межовий процес, який має під собою добрі основи, видає позов ясновельможному панові Скарбку, солотвинському старості, на Коронний трибунал і 1765 року одержує декрет, який підтверджує межову просіку з 1695 року. Наказано виконувати постанову того декрету. Коли ж його велебність отець єпископ їхав з урядом встановлювати межову просіку і насипати кіпці, ясновельможний пан Скарбек, спровадивши озброєних людей, наказав стріляти з гармат і гаківниць у день затвердження юрисдикції, вбив слугу його велебності отця єпископа і, як інформує акт ремісії, коли б його величність єпископ і спроваджений уряд не вийшли з карети, до якої стріляли, і не відступили, були б загинули. За таке свавілля і безправ'я, вчинене офіційною особою, ясновельможний Скарбек покараний никішнім трибуналом. Що стосується справи самого вчинку щодо його велебності єпископа, то доки не буде позову, її відіслано декретом для судового розгляду. Ясновельможний Скарбек, не дочекавшись суду з його велебністю єпископом, відважився тепер на галицькому передсеймовому сеймику подати до інструкції, будучи по суті під загрозою кари як звинувачений, нереальне [подання] і підло обмовити велебного єпископа. Тому його не повинні слухати на нинішньому черговому варшавському сеймі і пункт інструкції під числом 12 не повинен бути так дошкульно оголошений. Це було запропоновано, але відкинуто. Його велебність отець єпископ вимагає і буде чекати суду в малопольському Коронному трибуналі з паном солотвинським старостою.

№ 103

1767 р. [Перемишль] — З візитації маєтностей Перемишльської єпископської кафедри, до якої також внесені відомості про землі, надані в минулому „Левом, князем Руських земель", а пізніше захоплені разом із кафедральною церквою латинським духовенством*

[..]** Circa annum a creatione mundi secundum computum graecorum 6800, qui correspondet Anno salutis 1292 Leo Princeps Terrarum Russiae pro honesta sustentatione episcopi varias ditiones inscripsit et donavit. Postquam vero qumque Provinciae Russiae ad successionem Regum Poloniae devenerant; circa annum Christi 1492 imperante Polonis Vladislao Jahellone' ad iussi-

* Дата візитації.

** Пропущено текст, який стосується інших справ і не належить до майнових надань князя

miationes latinorum (paulo ante per Ludovicum Hungarum Regem in civitates insigniores Ruthenas conductorum) Ecclesiam Cathedralem; ex petra quadrata extractam in medio castri Premisliensis sitam, eiectis Ruthenis idem Rex Vladislaus Jagello in Ecclesiam Latinam ordino [...]*

Рук.: Оригінал — AP w Przemyślu, zesp. Archiwum greckokat. biskupstwa, N 14, s. 2.

Переклад

Близько 6800 року від створення світу за другим підрахунком греків, який відповідає коректованому 1292-му року спасіння, Лев, князь Руських земель, відписав і подарував єпископові для гідного прожитку різноманітні маєтності. А після того, коли провінції Русі перейшли у володіння короля Польщі близько 1492 Христового року за наказом [короля] Польщі Владислава Ягелла, на вимоги латинських [священиків], (котрі незадовго перед тим були привезені королем угорців Людовиком у вказані руські громади [міста]),— кафедральну церкву, зведену з квадратного каменю і розміщену у середині Перемишльського замку, викинувши перед тим руських, той же Владислав Ягелло перетворив у латинський костел.

№ 104

1768 р., березня 7. Київ — Київський магістрат відповідно до „ордеру" генерал-аншефа Федора Воєйкова робить на прохання архієпископа Феліціяна Володковича витяг з дарчої грамоти князя Романа, виданої для Києво-Печерської лаври на землю Забудецьку з усіма належними до неї селами, людьми та повинностями

Текст документа українською мовою у латинській транслітерації

Orderom jeho wysokoprewoschodytelstwa hospodyna henerała anszeffa Kyiewskoj hubernii sławnoho kommandyra i ordynow Biłoho orła i swiatoho Alexandra Newskaho kawalera Fedora Matwiewycza Woieykowa seho marta semoho dnia w Mahystrat Kyiewskij prysłannym welino z pryłozennoj pry tom orderi dannoj Kyiewope-

* Пропущено текст, який стосується інших справ і не належить до майнових надань князя

czerskoj Lawri ot udobnoho kniazia Romana Hałyckoho, Kyiewskoho, Władymerskoho, Luckoho y innych zemel obładatela na zemlu Zabudeckoju, z ludmy i poszłynamy y derewniach Rubeżach nyni nazywaiemom seli, u nym czetyry czełowika i so wsemy prychodamy po trebowanyiu polskoho władymerskoho i brzeskoho archyepiskopa mytropołyty Felycyana Wołodkowycza zdiłał wypys za skrepoju seho mahystratu prysudstwuiuszczyj y za mahystrackoju puczatyju [!] wydał, ona iaże Kyiewopeczerskoj Lawrii krypost ot słowa do słowa sostoit takowaja. [Далі подано текст грамоти князя Романа українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні III, № 2].

Dla toho w mahystrati Kyiewskom oprediłenno zwysze, ze pysannoho prywillehyia obiawłennomu władymerskomu i brzeskomu hospodynu archyepyskopu mytropołytu Felycyanu Wołodkowyczu za rukamy prysudstwuiuszczym w onom mahystrati i pryłozenyiem ob[y]knowennoj peczaty.

Dał suyi wypys, kotoraia y danna, w jeia imperatorskaho wełyczestwa prarodytelnoj otczyzny bohom chranymaho hrada Kijewa.

Wojt Hryhorej Thatarow, burmystr Wasyl Bałybucha, pysar Jakow Dawydowski, rajca Herasym Kawyczyński.

Kancylaryst Danyło Slusarski.

Locus sigilli.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу не відоме. Деякі дослідники вважають, що він зберігався наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. в Архіві греко-католицької консисторії у Львові (Петрушевич. О начатках.., с. 107) Списки — 1. НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 54/5, арк. 156 зв.—157. Створений між 18 квітня і 7 травня 1768 р. на основі документа, виданого Київським магістратом 7 березня 1768 р. 2. Там само, № 93, арк. 44—45. Створений 1787 р. на основі оригіналу, виданого Київським магістратом 7 березня 1768 р. 3. ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492, арк. 1/3. Створений 27 липня 1807 р. на основі запису документа у книги Львівської консисторії „Libro Gratiosa" 18 квітня 1768 р. Під текстом напис' „Extractum praesentem cum Libro Gratiosorum, tomo IV, p. 156, coram me producto et authenticato de verbo ad verbum concordare attestare [?], Leopoli die 27-me julii 1807. Joannes Symonowicz, archiep(isko)pus Leopolien(sis) Armeni ritus [ ]".

Опубл.: Петрушевич. О начатках.., с. 107—108.

Текст документа латинською мовою

Ordinatione suae excellentiae domini generalis ancheff Kyoviensis gubernii famat commendantis et ordinum aquilae albae et sancti Alexandri Newski equitis Theodori Matwiewicz Woiejkow hujus martii septima die magistratui Kyoviensi dato demandatum et adnexuum etiam mandatum monasterio Pieczarensi privilegii a glorioso duce Romano Haliciensi, Kijoviensi, Vladimiriensi, Luceoviensi et aliarum terrarum domino, pro terra Zabudecka cum hominibus et fundis et villis, sylvis* nunc nuncupato pago Unyni quatuor incolis et cum omnibus attinentiis requisitum a Polono, Vladimiriensi et Brestensi archiepiscopo metropolita Feliciano Wołodkowicz extractum conficere in praesentia hujus magistratus et sub sigillo magistratuali extradere hoc autem Kijovopieczarensis monasterii monumentum de verbo ad verbum est tale. [Далі подано текст грамоти князя Романа у латинському перекладі, див. у цьому ж виданні III, № 2].

Propter ea in sequelam magistratui Kijoviensi ordinatum ut supra expeditionis requisiti privilegii memorato Vladimiriensi et Brestensi domino archiepiscopo metropolitae Feliciano Wołodkowicz, a praesentibus in eo magistratu cum appositione usitati sigilli.

Detur hic extractus, qui et dabatur in eius imperatoriae majestatis proavorum patria a deo custodita civitate Kyovia.

Advocatus Gregorius Thatarow, tribunus plebis Basilium Bałybucha; notarius Jacobus Dawidowski, consul Gerasimus Kawyczyński.

Cancellista Daniel Slusarski.

Locus sigillo.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЛНБ НАН України, від. рук., ф. 141 (О. Чоловський), спр. 492, арк. 1—3. Створений 27 липня 1807 р. на основі списку від 18 квітня 1768 р. Під текстом напис, див. легенду до документа українською мовою у латинській транслітерації.

---

*Латинський переклад з певними смисловими відхиленнями

№ 105

Не раніше 1773 р.— Зі судового акта, створеного під час процесу за земельні маєтності між Львівським єпископатом і василіянами, в якому наводяться відомості про „автентичний привілей найяснішого спадкоємця Лева, князя Русі" для кафедрального собору у Крилосі*

[..]** Quo ad Cathedralem sub invocatione gloriosae in caelum Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae Haliciensis in Krylos sitam, item qui supra cleri procurator exhibet primo:

Privilegium authenticum serenissimi Leonis Haereditarii Russiae ducis Gregorio metropolitae Haliciensi et sacerdotibus saecularibus vulgo popom Krylosium, anno a condito orbe juxta computum Graecum 6809 Christi anno milesimo trecentesimo bino, die Octava Martii benigniter collatum, per serenissimos Poloniae reges Stephanum, Varsaviae sub tempus Generalium Regni Comitorum die ultima Januarii Millesimo quingentesimo octuagesimo primo; et Sigismundum III pariter Varsaviae in comitiis Regni Generalibus die prima mensis Octobris millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, confirmatum, ad acta castrensia Haliciensia, sabbatho post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proximo anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo per oblatam porrectum susceptum ingrossatum et ex iisdem actis authentice depromptum sunt: numero II.

14-o Quodsi ab adverso dicatur mododictum Leonis Russiae ducis privilegium, quo actis saecularis ad cathedralem Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae Krylos Haliciensis legitimum jus habere probat, non esse genuinum sed apocryphum: velut jam in anno millesimo septingentesimo sexagesimo sexto, reverendissimus pater Sredlecki provincialis cum consultorio suo, illustrissimo excelentissimo ac reverendissimo domino viceco-

---

*Документ датовано за заголовком рукопису. Вмищені матеріали належать до 1751—1773 рр.

**Пропущені початкові розділи рукопису, серед яких загальний огляд актових джерел різного часу, що стосуються прав власності на маєтки Львівського єпископства і василіян.

miti nuncio protunc aptico in porrecto suo memoriali idem privilegium pro apocrypho non veritus fuit affirmare asserens in eodem ex libro manuscripto intitulato: „Liber actorum Leonis Kiszka metropolitae", eius manu propria scripto, per generosum Penitum Jastrzembski publicum sacra authoritate apostolica notarium et nunciaturae apostolicae in Regno Poloniae protunc vicecancellarium, Varsaviae, anno Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, extractio et in causa jurisdictionis super decanatibus Braclaviensibus Romae agitata, inter documenta typoimpressa mentionem saecularium sacerdotum nullam haberi. Respondetur assertione hujusmodi vel exinde patet debilem esse, quod cisatum privilegium copiatim desumptum sit ex libro manuscripto viri caeteroquin distinctissimi privati attamen: jam autem pro parte cleri saecularis exhibitum ex actis publicis authentice extractum est, quibus actis ubivis locorum plena et indubitata adhibetur fides. In producto autem pro parte cleri privilegio per expressum Ruthenico idiomate habentur sequentia: „A se ja kniaz Lew syn korola Danyila [.]* praded nasz car Welyki Wladymer y Otec nasz y predal metropolitom, y jepyskopom po wsim zemlam Ruskim, jakoz y my Bohu i preczystoy jeho matery ko cerkwy swiatey jeia uspenya, kryloskym popom sobornym, mytropolyi Halyckoy [ ]* dalyiesmo prawo duchownoie" etc.; latine: „Et ecce ego princeps Leo, filius regis Danielis [.]* proavus noster rex Magnus Vlodimirus et parens noster, et tradidit metropolitis et episcopis in omnibus Terris Russiae, prout et nos Deo et purissimae eius Matri ad ecclesiam sanctae eius obdormitionis Krylosensibus poponibus capitularibus metropoliae Haliciensi [.]* dedimus diplomata spirituale" etc. [III, № 18].

15-o Exceptio igitur praefata contra productum favore cleri, privilegium, talem fidem animadversionemque habere meretur, quali digna est, eorundem patrum in exordio dicti memorialis exagerativa nimis expressio, quod nempo: in orientali ecclesia non cathedra, qua non monasterium, non episcopus, qui non monachus. Pariter in Russia: et monachi itentidem et episcopi, et monasteriorum et ecclesiarum rectores, cathedrarum et claus-

---

*Крапки в оригинал

trorum indiscriminatim incolae et possessores [..]* nullam ecclesiam cathedralem extitissequae per Religiosos habitata et gubernata non exstaret. Et cathedrales et claustrales monachorum sunt. Nam si haec energica verbis fucatu seu nulli innixa fundamento narratio generaliter pro vera est et admittenda sequeretur necessario fatendum ecclesiam orientalem per tria et ultra priora saecula nullos habuisse episcopos, cum in illis primis saeculis monachi Basiliani non darentur utpote ordinem institutumque suum a sancto Basilio Magno, qui saeculo medio quarto floricit exorti [...]**

Рук.: Оригінал — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 141, арк. 66—69. Заголовок: „Documentorum productio, atque in jure et facto judicii sui informatio est injuncta. Jura intentum suum probantia, ac rem evincentia, una cum informatione ex eis inscriptis porrexit. Et quidem".

Переклад

[ ] Щодо кафедри, розташованої у Крилосі в Галичині під [титулом] славного Успіння Найсвятішої Діви Марії, той же, що й вище, прокуратор велить [податки]· по-перше, автентичний привілей найяснішого спадкоємця Лева, князя Русі [наданий] Григорію, галицькому митрополитові і наступним служителям, тобто крилоським священикам, [з датою] у році від створення світу, згідно з грецькими обчисленнями 6809, а року Христового 1302, дня 8 березня, [який] милостиво скріплено найсвітлішим королем Польщі Стефаном, у Варшаві, у присутності головних радників короля, в останній день січня 1481 року і підтверджено Сигізмундом III також у Варшаві, у присутності правителів держави, у перший день місяця жовтня 1592 року. [Він] представлений і вписаний навічно до галицьких ґродських актів у суботу, після свята Різдва Пресвятої Діви Марії, найближчого року Божого 1642 та з тих актів автентично взятий.

З другого боку, мовиться, що згаданий привілей Лева, князя Русі, у якому визнано законне право Крилоса в Галичині на володіння собором Успіння Пресвятої Діви Марії, не є повним [і] правдивим, про що вже в 1766 році найпревелебніший провінціал отець Средлецький зі своїм радником, найсвітлішим вельможним [і] преподобним паном заступником нунція, ствердили у своєму свідченні, що той привілей, як сумнівний, не є дійсним, посилаючись на рукописну книгу під назвою „Книга актів митрополита Лева Кишки", написану його власною рукою. Із неї шановний та поважний Ястрембський, публічний нотарій і на той час віце-канцлер апостольської нунціатури у Королівстві Польському, святим апостольським повноваженням зробив витяг у Варшаві, року Божого 1751 у справі

---

* Крапки в оригінал.

** Далі розглядаються привілеї єпископства за пізніші століття

юрисдикції Риму над Брацлавськими деканатами; серед видрукуваних документів не було жодної згадки [про] секулярних священнослужителів.

Такі-то твердження відповідають [цьому], з яких видно неправдивість згаданого привілею, бо він скопійований із рукописної книги надзвичайно визначної, проте приватної особи, а вже виклад з боку секулярного кліру є автентичним витягом з державних актів і до тих актів повсюдно існує повне й безсумнівне довір'я.

Однак у поданому з боку кліру привілеєві руськими буквами написано таке:

„А се ѧ кнѧз Левь с҃нь кролѧ Данила [ ] праде҇д н҃шъ ца҇р Великїи Владиме҇р и ѡтцъ на҇ш҇ и преда҇л митрополито҇м и еп҇скпо҇м по всѣ҇м зе҇млѧмъ рꙋски҇м҇ такоже и мы Б҃гꙋ и П҃рчсто҇ его м҃три ко ц҃ркви с҃тои еѧ ꙋспенїю крылоскы҇м попо҇м собо҇рны҇м митрополїи Гали҇цкои [ ] дали есмо право д҃хо҇вное“. [Далі такий самий уривок латинською мовою].

15-е. Отже, за винятком схильності кліру, як вище сказано, проти зробленого привілею слід мати таку віру й увагу, якої гідний у [своїй] основі вказаний пам'ятний величавий вираз тих отців, а саме: у східній церкві не кафедра [та], яка не є монастирем, не єпископ [той], який не є монахом. Так само в Русі: і монахи, також і єпископи, і настоятелі монастирів і церков, кафедр і закритих місць без різниці — чи то мешканці, чи володарі [ ] не виділяють жодної кафедральної церкви і не перевищують жодний релігійний обряд і управління. І є кафедральні й закриті монахи [.] Якщо ж це прикрашене енергійними словами або взагалі не має жодної справжньої підстави, то слід було б допустити, що необхідно сказати, що східна церква через три і решту попередніх століть не має жодних єпископів, тому що в ті перші століття не було ченців-василіян, також не був заснований святим Василієм Великим чин, який розквітнув у середині четвертого століття [.]

№ 106

Після 1775 р. [Львів].— Перемишльська єпископська консисторія просить австрійську цісарсько-королівську фіскальну колегію підтвердити, спираючись на „грамоти“ та „листи“ князя Русі Лева, документи польських королів і власні дані, границі Самбірського єпископства*

Episcopatus ritus Graecis Samboriensis Premisliensis perpetuo coadunatus anno mundi juxta Graecorum computationem 6800,

* Документ датовано за змістом. Вищі австрійські фіскальні установи Галичини у Львові з'явилися лише після 1775 р.

die 8-va Octobris, qui vulgaris aerae Christianorum 1292-do anno correspondet fundatus est.

Hunc fundavit serenissimus Leo princeps et haeres Russiae dato suo diplomate in copia hic adnexo sub signo I. A.*

Hoc diploma renovavit approbavit et confirmavit Sigismundus Augustus Poloniarum rex et haeres, Cracoviae feria tertia post festum Sancti Bartholomaei anno 1549-no ut hic in copia signo I. B.

Ratum et primum agnovit Respublica Polonorum Constitutionibus suis Generalibus de anno 1566. Titulo: Listy Lwa, de anno 1667, 1678, 1710, folio 52. Titulo: Poparcie konfederacji Sendomirskiej et speciali de anno 1641, folio 7. Titulo: Restytucia ut hic sub signo I. C.** Eius ecclesia cathedralis est ecclesia sanctissimi Salvatoris vulgo Swietyj Spas dicta, situata in circulo Samboriensi, praefectura Gwozdeciensi, ab illomet Leone principe in locum arboreae e latere coeto exstructa et adusque perdurans, ut sub signo I. D.***

Eius fundus seu dotatio sunt bona Straszewice et Sozan suis limitum signis circumscripta. Quorum sequens est nomen datura I-mo fluvius Niestr seu Dniestr qui occidentalem lineam constituit; 2-do ad septentrionem locus Przyrwa ad limites pagi Bereznica; 3-tio Potok Wlodyslaw unde ad orientem per montem peragendo; 4-to Potok swięty Rutenice Swiatyj usque ad suam originem seu scaturiginem, a qua scaturigine; 5-to recta tenditur per nemora ad alterum torrentem seu Potok Rzeczka Koblanka vocitatum qui etiam limitum lineam facit usque ad suam originem seu scaturiginem, ab hac; 6-to mons Krzemien Rutenice Kremin per quem, meridiem versus deflectitur linea praeter locos seu torrentium capita; 7-mo Suszyczka; 8-vo Podbuzcze; 9-no Kolczyn Donec; 10. perveniatur ad limites pagi Topolnica et locum Lisi Brod Rutenice Lysyczyj Brod secando scilicet defluentem majorem fluvium tum hinc in altera fluvii Ripa; II-mo Potok Czerwony Rutenice Czerwleny Potik usque ad summitatem montis; 12-mo qui vocatur Duben seu Dubno a qua montis sumitate

---

* Текст грамоти не зберігся.

** Листа при документі бракує.

*** Акта, який би засвідчував цей факт, немає

deflectitur torrente seu fluvio Dubno donec hic accidentem versus in fluvium Dniestr influat; 13-tio: Primum uti et reliqua supra numerata signa evincit documentum sub signa I. A.* ultimum Numero 13-tio Documentum I. D.** praemissa nihilominus majoris evidentiae causa signum limitum numero 4-to evincitur decreto palatini Russiae Generalis et capitanei Samboriensis de Odrowaz sub dato feria quarta post festum sancti Stanislai in Majio anni 1512, a Sigismundo Augusto Poloniarum rege et haerede: in Krasny Staw feria 5-ta in crastino festi sanctae Margaritae anno 1558 approbato et confirmato ut hic in copia signo I. E.***

Signi limitialis ad Topolnica Lisi Brod de numero 10. probacio eruitur ex decreto Stanislai de Dawidow capitanei Samboriensis sub die 21 Januarii sancto confessori Maximo sacra anno 1422 dato ut hic sub signo I. F. et per Sigismundum Augustum Poloniarum Regem feria Tertia post festum sancti Bartholomaei proxima 1549-no Cracoviae approbato et confirmato ut hic sub signo I. G.

Summitas montis Dubno sub numero 12-mo eruitur decreto Sigismundi Augusti de dato Lublini sabbato ante Dominicam Misericordiae proximo de anno 1554-to ut hic sub signo I-H.****

Supplicatur itaque ut inclytum Caesareo-Regium fiscale collegium dignetur apud excelsum forum nobilium Leopoliense agere, quatenus pro revidendis et verificandis locorum nomerulaturis tum renovandis decedendis et per debita signa seu cumulos stabiliendis praetactis limitibus resolvat determinet et deleget camerarium at geometram circularevatque juxta factos ejusmodi episcopatus Samboriensis limites episcopum in eius possesionem integram firmam et quietam delegati hi officiales inducant et intromittant.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 112, арк. 7. Заголовок: „Inclytum Caesareo-Regium fiscale Leopoliense collegium".

* Копія документа не збереглася.

** Так само.

*** Так само.

**** Так само.

Переклад

Єпископат грецького обряду в Самборі на Перемишльщині створений у постійно вживаному, за обчисленнями греків, 6800 році від [створення] світу, який за Христовою ерою звичайно відповідає 1292 рокові, у день 8 жовтня.

Його заснував найясніший князь Лев і володар Русі, давши свою грамоту у копії тут доданій під номером 1. A.

Цю грамоту відновив, підтвердив і закріпив Сигізмунд Авґуст, король і володар поляків, у Кракові, третьої неділі після свята святого Варфоломія 1549 року, яка тут [вказана] у копії під позначкою 1. B.

Дійсно і першою її визнала Польська Річ Посполита у своїх генеральних постановах від року 1566 під назвою „Листи Лева" від років 1667, 1678, 1710, аркуш 52 під назвою „Підтримка Сандомирської конференції" і спеціально від року 1641, аркуш 7 під назвою „Відновлення" — який тут під позначкою 1. C. Його кафедральним собором є церква найсвятішого Спасителя, по-простому звана Святий Спас, розміщена в Самбірській окрузі Гвоздецької префектури, тим же князем Левом на місці цілком міцно споруджена з дерева в поєднанні з цеглою, як [сказано] під позначкою 1. D

До його заснування або як надання приписані маєтки Страшевичі і Созань, відзначені своїми межами, йдучи за якими, по-перше, дається назва по ріці Ністр, або Дністер, що становить західну межу; по-друге, на півночі місцевість Прірва до границь села Бережниця; по-третє, Потік Владислав, звідки на схід тягнеться через гору; по-четверте, Потік Святий — по-руськи, Святий, звідки до свого початку або джерела, з якого витікає; по-п'яте, прямо тягнеться через лісисту місцевість до другої ріки або потоку — названої ріка Коблянка, берег якої робить межу аж до свого початку чи джерела; звідси, по-шосте, гора Кремєнь, по-руськи, Кремінь, через яку, повернувши на південь, лінія межі відхиляється поза місця або джерела потоків; по-сьоме — Сушичка; по-восьме, Підбужжя; по-дев'яте — Кольчин Донець [!], по-десяте, [межа] тягнеться до границь села Топольниці та урочища Лисовий Брід, по-руськи — Лисичий Брід, а саме: перетинаючи плинну велику ріку, звідси на другий берег ріки; по-одинадцяте, Потік Червоний, по-руськи — Червлений Потік, аж до найвищої гори; по-дванадцяте, оте називається Дубен, або Дубно, від найвищої гори якого відхиляється потоком або рікою Дубно, аж поки вона знову на захід відхилившись, вливається у Дністер. По-тринадцяте: першим документом є і перевершує решту перелічених документів [копія] під позначкою 1. A. Останній [кордон] під номером 13-тим документ 1. D., допустивши, однак, для більшої очевидності [приймає] межу, позначену числом 4-тим, що підтверджена декретом генерального руського намісника та самбірського старости Одровонжа під датою четвертої неділі після свята святого Станіслава у травні 1512 р., [і] Сигізмундом Авґустом, королем і володарем Польщі, у Красному Ставі, п'ятої неділі після свята святої Маргарити 1558 р. та прийнята, як тут [видно] у копії, під позначкою 1. E

Граничні знаки до Топольниці, Лисовий Брід під числом 10 визначені декретом Станіслава з Давидова, самбірського старости, від дня 21 січня святого Максима-сповідника, року Божого 1422, як тут позначено в 1. F. і підтверджено Сиґізмундом Авґустом, польським королем, третьої найближчої неділі після свята святого Варфоломія 1549 р. у Кракові, як тут засвідчено під позначкою 1. G.

Вершина гори Дубно під числом 12-м схвалюється декретом Сиґізмунда Авґуста, даним найближчої суботи перед неділею Милосердя, року 1554, як тут позначено під 1. H

Отже, прохання, щоб прихильна цісарсько-королівська фіскальна колегія зволила заявити перед високим форумом львівської знаті, оскільки вона має намір переглянути й підтвердити чи відновити перелічені місця, щоб встановити належні знаки або визначити стабільні границі. [Для того], щоб делегувала камерарія чи землеміра, аби він, згідно з чинними межами, окреслив границі того Самбірського єпископату, щоб ті офіційні посли встановили владу і спокій та ввели єпископа у його справжні володіння.

№ 107

1779 р., лютого 27. [Галич].— Галицький земський суд на вимогу зацікавлених сторін повторно розглядає справу захоплення львівським архиєпископом Йоаном з Сєнна і латинським капітулом „грамот і певних привілеїв, писаних руською мовою, виданих колись пресвітлої пам'яті володарями Русі на [володіння] селом Вістова"*

Iudicium presens Terrestre Haliciense, ad affectationem partis, cujus interest transactionem infrascriptam, sine proprio sui anno et actu in actis terrestribus Halicien(sibus) in libris fragmentorum e compactis dissolut(is) repertam de tenore sequenti. Quemadmodum causa et actio presens coram judicio terrestri Haliciensi verte datur motaq(ue) fuit inter religiosos ac reverendos Gedeon Bałaban Władicam Halicien(sem), Kolomyen(sem), Leopolien(sem) et Camenecen(sem), eiusque venerabile capitulu(m) actorem ex una, et reverendissimum in Christo patrem Joannem a Sienno archiepiscopum Leopolien(sem) una cum suo venerabili capitulo Leopolien(si) citato tam ex altera partibus, quia ipse cum suo capitulo Leopolien(si) non vult de bono esse eid(em) capitulo reddere, ac restituere, literas et privilegia certa, ru-

* Документ датовано за діловодним заголовком. Перший судовий запис цієї справи відомий від 3 лютого 1580 р. (IV, № 64).

thenico idiomate scripta serenissimor(um) olim memoriae ducum Russiae super villam Wistowa ex antiquo ad Vładicatum Halicien(sem) et eius kryłoszanum spectan(tem) concessa ad fidele depositum concredita, alias juxta citationem praemissam decem millia marcarum ac totidem damni in se continentem latius cavendo in qua ea judicium illud terrestre Halicien(se) ex controversiis partium parti citatae ulterius procedere decreverat, a quo decreto pars citata motionem juridicam interposuerat, cui erat delatum ut totus huic causae processus p(rae)missa omnia latius testantur vigore cujus motionis interpositae constitutionisq(ue) conventus generalis Varsaviensis, ac ordinationis judiciorum eorundem generalium causa haec ad judicia tribunalis regni, devoluta erat, ac legitime devenerat, in quo qui(dem) termino legitime incidenti, et provenienti, partibus ipsis per procuratores suos legitimos [hoc loco corrosum] suprafatos comparentes et controversias suas recitantes, motionemque prosequendam judicii generalis tribunalis regni controversiis partium exauditis denuntiando judicii terrestri Haliciensi, omnibus in eodem descriptis, approbaverat, et confirmaverat, ulteriusque procedere decreverat. Totidem in ulteriori processu [hoc loco corrosum] ex quor(um) controversiis judiciu(m) generale tribunalis regni [hoc loco corrosum] Leopolienses per duos canonicos ex capitulo juramentum [hoc loco corrosum] in terminis terrestribus Halicien(sibus) in decursu(m) sex septimanarum [hoc loco corrosum] in hanc juramenti rotham quia eas literas super [hoc loco corrosum] venerabile capitulum Leopoliense ab eodem Vładica et eius [hoc loco corrosum] vacante vładicatu recepit sic partem citaturus finis eiusdem decreti ad desolationem actorum terrestrium Halicien(sium) desideratur de verbo ad verbum parti ei[dem] affectanti extradere permisit.

Correxi Rafało(w)ski m(e)m(orat)ae.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 112, арк. 27—28 Заголовок: „Acta sunt haec Haliciae in positione Judiciaria, actorum Terrestrium sabbatho post Dominicam Invocavit quadragesimalem proximo id est die vigesima septima mensis Februarii anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo nono“ [27 лютого 1779 р.].

Переклад

Нинішній Галицький земський суд на вимогу зацікавлених сторін [розглянув] нижчевказану справу, виявлену без [зазначення] року та місця її видачі серед галицьких земських актів у книгах фрагментів [документів], відокремлених від збірок, такого змісту. Так, цей позов знову подано на розгляд Галицького земського суду, що [раніше] був порушений між побожним та превелебним позивачем Гедеоном Балабаном, галицьким, коломийським, львівським і кам'янецьким владикою, і його шановним капітулом, з одного боку, та превелебним у Христі отцем Йоаном з Сенни, львівським архиєпископом, разом з його шановним львівським капітулом — з другого. Оскільки сам архиєпископ зі своїм львівським капітулом не хоче добровільно повернути і відновити цьому [руському] капітулові грамоти та певні привілеї, писані руською мовою колись найславнішої пам'яті князів Русі на село Вістова, яке здавна належало до Галицького владицтва та його крилошан, [і ці документи] були залишені для вірного та надійного збереження і користання, [то] відповідно до названого позову і для ширшого застереження було ухвалено десять тисяч марок штрафу за майно і стільки ж кари за власні [маєтки]. У зв'язку з цим цей Галицький земський суд, [заслухавши] протилежні сторони, ухвалив сторонівідповідачу далі продовжувати цю [справу], і від того рішення сторона-відповідач розпочала судовий позов, у якому було доручено, щоб увесь процес у тій справі, висвітливши все, був ширше представлений через цей розпочатий позов і постанову генерального Варшавського сейму та розпорядження тих же генеральних суддів, і щоб ця справа була передана до головного трибунальського суду та законно пішла на розгляд у призначений термін. У подальшому самі сторони через своїх законних представників [пошкоджене місце] і вищевказаних присутніх і тих, що висловлюють свої претензії, і для наступного проходження [справи] в суді генерального королівського трибуналу, після заслуховування претензій сторін треба оповістити повідомлення Галицькому земському судові і всім там записаним, що суд дозволив, підтвердив і постановив далі продовжувати [справу]. Тоді ж у подальшому ході розгляду справи [пошкоджене місце] і їх [сторін] суперечок генеральний суд королівського трибуналу [пошкоджене місце] через двох львівських каноніків з капітулу [пошкоджене місце] в межах земських галицьких рочків протягом шести тижнів [пошкоджене місце] ухвалив присягу, у змісті якої [мовилося], що ті грамоти понад [пошкоджене місце] шановний львівський капітул від того владики і його [пошкоджене місце] у його вакантне владицтво прийняв [і] так частину позовного закінчення цього декрету для вдоволення галицьких земських позивачів дозволить, як належить, дослівно передати тій же зацікавленій стороні.

Звірив Рафаловський.

№ 108

1779 р., квітня 27. Львів.— З акта вирожу спеціального цісарсько-королівського змішаного суду Галичини і Лодомерії про суперечку між Львівським єпископством і орденом василіян за землі, в тому числі надані згідно з „привілеєм Лева, князя Русі"

[...]* Videlicet quoad categoriam 1-mam, qua actores asseruere metropoliam Haliciensem et episcopatum Leopoliensem a planta fidei Christi usque ad annum 1539 nunquam ad rerum natura fuisse, privilegium autem Leonis ducis [Rus]siae, anno 1301 illam metropoliam indigitans esse fabricatum.

Pars actorea quidem nonnullis documentis, sed negativis argumentis id ipsum asseveravit, quod dum anno 1415 contra Photium Kijoviensem metropolitam episcopi, archimandritae et hegumeni Novogrodecium celebrandae synodi causa convocati fuissent, neque in synodo, neque in decreti convocationis ullus episcopus Leopoliensis seu metropolita Haliciensis legatur, quodque in bulla Pii II-di pontificis Maximis (per quam anno 1458 cum aliis ecclesiis etiam Haliciensis ad Kijoviensem metropoliam tanquam suffraganea assignatur) de Leopoliensi nulla fiat mentio, porro quod nec Leo dux a(nno) 1301 (quo est exaratum privilegium ducis Leonis Gregorio metropolitae Haliciensi datum) iuxta generaliter assertos historicos Polonos et Russicos vixerit, nec Gregorius Haliciensis, nec Cyprianus Kijoviensis metropolita ibidem adnotati tum temporis extiterint, demum quod officiosae oblatae dicti privilegii Leoni difformes sint, quia in binis pro re episcoporum de promptis leguntur voces „popom sobornym Kryłoskim" in duobus vero aliis „monasteru Kryłosu" nihil omnius.

Cum pars conventa fundate opposverit, quod negare antiquam existentiam metropolitae Haliciensis distinctae a metropolia Kijoviensi, aut privilegium Leonis Russiae ducis confictum dicere, sit idem ac publicis actis, quibus insertum illud habetur fidem negare, cumque hoc etiam non attento ex alio privilegio eiusdem principis Leonis per serenissimos reges Poloniae nempe Casimirum anno 1448, Stephanum a(nno) 1578, Sigismundum

*Пропущена вступна частина акта

III-tim anno 1611, Michaelem a(nno) 1672, Joannem III a(nno) 1679, Augustum II-dum a(nno) 1700 et Augustum III 1736 confirmato, a(nno) 1292 ecclesiae s(anctae) Nicolai suburbanae Leopoliensi super fundis certis collato (ubi scriptum est: „in praesentia venerabilis metropolitae Haliciensis Josephi de Kryłos") de existentia metropolitae Haliciensis eruatur.

Ad haec cum id ipsum demonstret sic dicta tutoria de a(nno) 1458 seu instrumentum, quo olim Stanislaus de Chodecz capitaneus Haliciensis curatelam cathedrae Haliciensis post mortem metropolitae ultimorii vacantis, et Bonorum Podgrodzie et Blahowiszenie ad eam pertinentium sibi a Rege collatam cessit cuidam Romano de Mstalowicze. Praeterea cum in dubiam existentiam metropolitae Haliciensis prodat privilegium serenissimi Sigismundi I-mi Regis Jackoni Gdeszycki pro archimandrito datum, ut pote in quo legitur: „Damus facultatem exercendi, quae quondam vladica seu metropolitas Haliciensis exercebat".

Nec non aliud privilegium eiusdem serenissimi regis pro episcopatu Leopoliensi, Haliciensi et Camenecensi a(nno) 1539 exaratum, in quo scripta videntur verba: „Cuiquidem vladicae Macario sub potestatem illius damus ecclesiam Haliciensem metropolitanam, in qua quondam archiepiscopus alias metropolitanus eorum praesidebat, quae nunc, lingua eorum vulgo Kryłos dicitur".

Deinceps cum debicius sit argumentum de eo (quod circa annum 1301 neque Leo dux, neque Gregorius Haliciensis, neque Cyprianus Kioviensis metropolita in Leonino privilegio expressi vixerint) ab historicis sibi saepe discrepantibus petitum; quam authentice depromptum privilegium Leonis ducis Russiae a serenissimis regibus Stephano die ultima Januarii a(nno) 1581, et a Sigismundo III-tio die 1-ma Octobris anno 1592 confirmatum.

Demum cum ex discrepantia extractuum saepe laudati privilegii inferri nequeat, quasi nunquam illud extitisset, sed duntaxat inde dubium remaneat, quisnam extractus originali vere conformis sit, cumque ea diversitas in quibusdam solummodo verbis, quae ad statum quaestionis, videlicet antiquam existentiam metropolitae Haliciensis non faciunt, consistat, atque sensum quo ad substantiam non immutet; Item cum privilegium Sigismundi I-mi regis Poloniae Cracoviae feria quinta post fes-

tum undecim Millium virginum proxima a(nno) 1539 Macario Tuczapski antea locum tenenti Haliciensi et Camenecensi collatum, nec non aliud privilegium de a(nno) 1548 Sigismundi I-mi (per quod villa Perehinsko ab aliis usurpata rursum metropolitae Haliciensi applicabatur) omnem ambiguitatem de vetustissima existentia metropolitae Haliciensis tollat.

Id circo bene ponderatis his, caeterisque seu documentis seu argumentis, hocce caesareo regium in Regnis Galiciae et Ladomeriae iudicium delegatum mixtum decernit: metropoliam Haliciensem et episcoppatum Leopoliensem a planta fidei Christi usque ad annum 1539, extitisse, privilegium autem Leonis ducis Russiae anno mundi 6809 et Christi 1301 de die 8-va Martii, quo metropolia erecta fuit, non fabricatum esse.

Jam quoad categoriam II-dam in eodem processu assertam, quod monasterium Leopoliense s(ancti) Georgii Martyris Haliciense in Krylos et Perehinscense cum suis bonis et fundis quasi pro solis monachis Basilianis fundata, per eosdem monachos semper possessa et inhabitata fuerint.

Quantumvis per allegatum a parte actrice extractum ex annalibus Bartholomaei Zimorowicz proconsulis Leopoliensis de a(nno) 1280 narretur Basilius dux patruus qui vladicae pro episcopatu Leopoliensi Haliciensi Leonis principis Russiae monasticam vitam amplexus fuisse in monasterio Leopoliensi ad s(anctum) Georgium, tamen illud dokumentum ab historico et quidem non probato, neque coaevo desumptum, non sufficit ad probandam certam existentiam monasterii Leopoliensis.

Indubia e contra est inscriptio de a[nno] 1341 per officium magistratus Leopoliensis a(nno) 1765 sabbatho post festum s(anctae) Mathiae apostoli officiose revisa, quae legitur in campanuma majori ad s(anctum) Georgium hoc sensu: „fusa fuerat campana haec sancto Georgio dominante principe Demetrio impensa Effimii hegumeni“ [..]*

Illam cathedralem palam agnovere ipsi r[everendi] Basiliani, uti eruitur ex quondam decreto consistorii Leopoliensis de anno 1716 die 11 Junii ex instrumento resignationis beneficii Hrebenecensis de a(nno) 1732 die 25 Februarii atque ex inscriptione

* Далі подано виклад відомостей з історії Львівського єпископства та згадки королівських привілеїв для нього за інші роки.

sigilli utrique documento appressi, quoque ex subscriptione Basilianorum in synodo provinciali Rutheno Zamoscensi a(nno) 1720 celebrata, ac ex actis capituli Basilianorum Leopoliensis a(nno) 1739 habiti die 31-ma Augusti sessionae 5-ta.

Amplius testes jurati (sicut ex inquisitionibus de statu cathedralis ecclesiae s(ancti) Georgii Leopoliensis a(nno) 1766 die 12 Augusti per rev(erendum) consistorium Armenorum Leopoliense constat) perhibuere, presbyteros saeculares ad saepius dictam ecclesiam cohabitantes divina officia peregisse, etiam existentibus ibi r[everendis] Basilianis usque ad annum circiter 1730 quo religiosus Masalski superior Basilianus, officialisque cleri praesvyteros saeculares (episcopis quidem semper adhuc ibidem sacra sua obeuntibus) ab eadem omnino arcebat, utique praepotentia non jure. Indicatur ergo proprietas ecclesiae cathedralis s(ancti) Georgii tam reverendissimo episcopo, quam clero saeculari competere, quod uterque in ea ius habeat, uti etiam in cathedrali Assumptae B(eatis) M(ariae) Virginis Haliciensis in Krylos propterea, quod non minus verba quam sensus veri privilegii Leonis ducis Russiae de a(nno) 1301 secundum extractum authenticum inter caeteros exhibitos extractus vetustissimum ex actis castri Haliciensis sabbatho post festum Nativitatis B(eatis) V(irginis) Mariae de anno 1642. id ipsum innuant: „Nos Deo et matri eius ad ecclesiam s(anctae) eius obdormitionis Krylosiensibus poponibus capitularibus damus ad ecclesiam s(anctae) Deiparae metropolitae nostro“ et c(eterum) huic veritati conformiter obloquitur instrumentum restitutionis fundorum ad canonicatum Haliciensem in Krylos pertinentium de a(nno) 1581 die ultima Januarii: „diligenter nobis nomine dicti vladicae, ad quam ea in Krylos ecclesia pertinet et c(etera) ratio adhuc gravior est, quod vigore privilegii sui Petricoviae, feria 2 post Dominicam Invocavit, anno 1548, a Macario Haliciensi, Leopoliensi et Camenecensi vladica seu episcopo impetrati Sigismundus tamquam Russiae Haeres et rex monasterium Haliciense, villam Perehinsko, ac dicti monasterii fundum ecclesiae metropolitanae restituerit, unde consectarium est, quod et monasterium et Perehinsko et fundi iam olim ad cathedralem ecclesiam pertinuerint, sed quoquo modo avulsa sint. Verba privilegii sic habent: Nos praefatum monasterium una cum villa Perehinsko dicta, et toto fundo dicti monasterii

ecclesiae metropolitanae Haliciensi Assumptionis B(eatissimae) V(irginis) Mariae, ad quam antea pertinebat restituere" et c(eter) ae in ulteriori contextu: „Nos totum id auctoritate nostra regia ecclesiae metropolitanae Haliciensi restituimus, adjungimus et denuo incorporamus" et c(etera). Atque quoniam in renovatione Rutheni capituli Haliciensis per rever(endissimum) Tuczapski episcopum facta, anno 1548 die 1-ma Julii a Macario metropolita Kioviensi confirmata et ad acta castrensia Haliciensia a(nno) 1646 feria 6-ta post dominicam Rogationum ingrossata praeter alia huc facienda legere est: „Et capitulares sacerdotes in Krylos ad ecclesiam cathedralem abdormitionis Dei Matris debent esse duodecim" et c(etera).

Porro quoniam ex extractu relationis per ministeriales de actu graniciali inter m(agni)f(i)cum Nicolaum a Sieniawa capitaneum Haliciensem et bona gen(erosi) Bludnicki et aliorum de anno 1555 festo s(ancti) Thomae apostoli liquet, reverendissimum Arsenium Balaban episcopum Haliciensem cum suis protopopone, ac poponibus capitularibus compellatum fuisse haeredem bonorum ecclesiasticorum Krylos et ceterorum appertinentium, quemadmodum verba sunt: „Venerabilis Arsenius Balaban episcopus alias vladica ritus Graeci metropolita Haliciensis ecclesiae una cum suis protopopone atque poponibus capitularibus haeres bonorum ecclesiasticorum Krylos et aliorum desertorum ad eadem pertinentium" et c(etera).

Demonstratur eapropter ex recensitis documentis ecclesiae cathedralis B(eatae) V(irginis) Mariae in coelum Assumptae Haliciensis in Krylos non r[everendis]. Basilianis, sed r(everen)d(issi)mo episcopo Haliciensi ac venerabili clero saeculari propria esse. Perpensis deinceps documentis quoad proprietatem bonorum Podgrodzie, Blahowiscenie et Perehinsko, praesertim decreto Lublini in Judiciis ordinariis generalibus Tribunalis Regni, Sabbatho in crastino festi s[anctorum] o[mnium] a(nno) 1754 lato, per quod bona villae Podgrodzie seu Nowa Wies dicta Sokol abantiqua ad bona Krylos principaliora spectasse decernitur, ac episcopatui Haliciensi (neque vero r[everendis] Basilianis) in perpetuum adiudicantur, tenore sequenti: „bona saepe dictae villae Podgrodzie pro terrestribus spiritualibus agnoscit, eademque ad episcopatum Haliciensem in perpetuum adiudicat" et c(etera).

Perpenso tandem subsequenti decreto de a(nno) 1755 die 2-da Decembris, per quod prius decretum quo ad bona Podgrodzie episcopatui Haliciensi adjudicata propria, approbatur, certo inde agnoscitur, quod villa Podgrodzie ad cathedram in Krylos Haliciensem ab immemorabili tempore pertinuent, pertineatque etiam ex eo, quia juxta documentum ex actis castri Haliciensi feria 6-ta in crastino festi s(ancti) Bartholomaei apostoli de a(nno) 1690, m(agni)f(i)cus Stanislaus de Chodecz Haliciensis capitaneus. Tutoream seu curatelam cathedralis ecclesiae in Krylos tum villarum Podgrodzie et Blahowiscenie (qui actus anno eodem in crastino festi Visitationis B(eatae) Virginis in castro Haliciensi oblatus fuerat). Nobili Romano de Mstalowice cedenter cum villis Podgrodzie et Blahowiscenie ad praefatum Krylos spectantibus (verba eius sunt) se tradere subscripsit. Praeterea quo ad villam Perehinsko qua propriam ecclesiae metropolitanae Haliciensi inter caetera documenta maximum argumentum praebet privilegium Sigismundi I superius laudatum de a(nno) 1548, quo villa Perehinsko iuxta confessionem partis actoreae apertis verbis redditur ecclesiae cathedrali Haliciensi. Veritatem hanc per subsequum tempus notam faciunt nimirum anno 1656 attestatum officiosum m(agni)f(i)ci Gedeoni Balaban rotmagistri fide dignum ad acta castri Leopoliensis feria 4-ta in vigilia s(ancti) Bartholomaei factum, quia villa Perehinsko sunt bona propria haereditaria ecclesiastica ad cathedram ecclesiae Haliciensis Krylosiensis per principem Russiae Theodorum Olgierdowicz fundata et donata et c(etera). Postea anno 1690 constitutio trium regni ordinum, vigore cujus bona Perehinsko ad ecclesiam Haliciensem Krylosiensem restituuntur et constitutio anni 1661 qua haec bona a cathedra avulsa fuerant, cassantur. Dein a(nno) 1690 contractus inter illustrem m(agni)f(i)cum Stanislaum Jablonowski et ill(ustrissi)mum rev(erendissi)mum Szumlanski episcopum Leopoliensem Varsaviae factus, actisque metrices regni roboratus, ubi praeter alia legitur: „Quod quamvis palatinus Russiae habens in possesione sua bona villa Perehinsko a serenissimo Joanne Casimiro rege sibi collata, et constitutione commitiorum anno 1661 assecurata, attamen deductum est, quod haec bona a primaria sua fundatione per principes Russiae ad ecclesiam ritus Graeci Krylosensem Haliciensem tituli Assumptionis in Coelum

B(eatissimae) V(irginis) Mariae sint collata, legata et incorporata". Itaque palatinus bona villae Perehinsko episcopo Leopoliensi specifice ecclesiae ritus Graeci Krylosensi, Haliciensi restituit cedit et incorporat etc.

Ultra anno 1692 decretum bannitionis ill(ustrissi)mi Koniecpolski stabili regni praefecti Zydaczoviae feria secunda in crastino festi s(anc)ti Matheae apostoli, per quod villa Perehinsko decernitur esse episcopalis ac cathedralis.

Rursus a(nno) 1695 actus dislimitationis bonorum villae Perehinsko ad ecclesiam cathedralem Haliciensem in Krylos spectantium a bonis oppidi Rozniatów de sabbatho post festum exaltationis sanctae Crucis proximo, in quo villa Perehinsko ad ecclesiam Haliciensem in Krylos Assumptae B(eatissimae) V(irginis) Mariae pertinere enunciatur.

Demum anno 1768 decretum Tribunalis Regni Leopoliensis inter ill(ust)rem m(agni)f(i)cum Raphaelem Skarbek capitaneum Solotwinensem, ac ill(ustrissi)mum et rev(erendissi)mum Leonem Szeptycki tum episcopum Leopoliensem Haliciensem et Camenecensem, nunc quoque metropolitam totius Russiae feria 2-da post festum s[anctorum] Viti et Modesti in Accessorio latum, quo illud Tribunal inhaerendo constitutioni de anno 1690 bona Perehinsko (quae r[everendi] Basiliani per manifestationem coram actis castrensibus Leopoliensibus post festum s(ancti) Michaelis Archangeli a(nno) 1765 factam in jus vocarunt) ecclesiae cathedrali Haliciensi propria esse agnovit.

Opposuit quidem pars actorea in uno alteroque documento enarrato legi monasterium vel religioso indeque intulit se potius jus habere ad ecclesias cathedrales s(ancti) Georgii Leopoliensem, Haliciensem in Krylos, ac Perehinscensem, earumque bona et fundos. Nihilominus cum usitatae in iisdem apertae voces cathedralis capitularis, saecularis, ecclesiasticus immo integer ubique sensus contrarium luculenter exhibeat, recte praesumitur, quod vox monasterium tum ecclesiam monachis destitutam et religiosus capitularem, saecularem sacerdotem, vel poponem, non monachum indigitet; quod ipsum etiam sequentes rationes corroborant.

1-mo quia in lustratione bonorum Krylos et c(etera) a(nno) 1617 facta et ad acta officii castrensis Żydaczoviensis feria 3 in

vigilia Visitationis B(eatissimae) V(irginis) Mariae a(nno) 1642 oblata terminus monasterii capitulum ad significandam residentiam praesbyterorum saecularium capitularium Haliciensium adhibetur ex eo, quod in eadem lustratione, ubi de monachis et vero monasterio agitur, legitur Calugeri seu nigritae (id est monachi Basiliani) ritus Graeci monasterii;

2-do quia libro 2 constitutionum imperialium pag(ina) 73 (43) clerici saeculares vocantur religiosissimi;

3-tio quia in confirmatione capituli s(ancti) Georgii Leopoliensis de anno 1635 feria quinta post dominicam Conductus Paschae proxima canonici ecclesiastici saeculares Rutheni titulo religiosi compellantur;

4-to quia idem titulus in oblata privilegii ducis Leonis de anno mundi 6809 ex castro Haliciensi sabbatho post festum Nativitatis B(eatissim)ae V(irginis) Mariae anno 1642 desumpta, atque in testamento r(evere)ndi Eliae capitularis s(ancti) Georgii coram actis castri Leopoliensis feria 4-ta post festum s(anctae) Margarethae proxima saecularibus sacerdotibus Ruthenis attribuitur, tametsi monachi non fuerint.

Quocirca maturis trutinatis omnibus et singulis seu documentis seu argumentis utrinque allatis, supra expositis, cum primis non fabricato privilegio Leonis ducis Russiae; triplici privilegio serenissimi Sigismundi regis, actu commissionis racione bonorum Perehinsko celebratae, privilegio rev(erendissi)mi Macarii, confirmatione eiusdem per serenissimos reges Vladislaum IV et Sigismundum Augustum facta, jure canonico superius citato; instrumento erectionis episcopatus Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis; privilegio serenissimi Sigismundi Augusti occasione exactionis foralium dato; litteris eiusdem regis ad archiepiscopum Leopoliensem scriptis; instrumento locatorum in monte s(ancti) Georgii censitarum per serenissimos reges Vladislaum IV et Augustum II confirmato, domestice per nominatos sacerdotes saeculares ecclesiasticos graecocatholicos ab anno 1584 ad hoc usque tempus habito et demonstrato, actibus jurisdictionis capitularis ad s(anctum) Georgium exercitae, synodo Zamosciana typis editis; instrumento fundationis a reve(rendissi)mo Josepho Szumlanski episcopo Leopoliensi factae; testamento eiusdem ipsa confessione partis actoreae in decreto consistorii Leopoliensis

enunciata nec non edictis testium juratorum; instrumento restitutionis fundorum ad canonicatum Haliciensem pertinentium; instrumento renovationis Rutheni capituli Haliciensis, actu graniciali inter litigantes capitaneum Haliciensem et g(ene)r(o)sum Bludnicki celebrato; cessione curatelae cathedralis ecclesiae in Krylos, villarumque Podgrodzie et Blahowisczenie, attestato officioso m(agni)f(i)ci Gedeoni Balaban; constitutione regni de anno 1690; contractu quodam Varsaviae actis Metrices roborato; decreto bannitionis ill(ustrissi)mi Koniecpolski; actu dislimitationis bonorum villae Perehinsko, caeterisque quibusvis allegatis documentis partim originalibus partim authenticis,— quandoquidem vi juris canonici et quidem arg[umenti] C. sicut par[agraphi] 5, claus[ulae] 10, quaest[ionis] 1.20 ill(ustrissi)mus ac rev(erendissi)mus episcopus Leopoliensis et Haliciensis censetur esse parochus parochorum, cujusque suae diecesis, sponsus ecclesiarum cathedralium Leopoliensis et Haliciensis, ecclesiae vero cathedrales eadem sponsae eius, ac reliquarum parochialium matres adeo, ut pro cathedralibus optimae primariae atque Basilicae assumendae sint plerumque in loco, unde dioecesis denominationem suam trahit.

Ad haec ecclesia s(ancti) Georgii*, ut jam deductum est per duo fere saecula deserta extitit, adeoque sine monachis s(anci) Basilii, fundatio monasterii in monte s(ancti) Georgii a rev(erendissi)mo episcopo Szumlanski sine consensu regis et reipublicae, sine consensu pontificis et sine obtente desuper constitutione regni vigorem suum habere nequit. Ipsi praeterea r[everendi] monachi Basiliani actores nullum originale, neque aliud authenticum instrumentum fundationis monasteriorum seu Leopoliensis seu Haliciensis, seu Perehinscensis exhibuerint, ultro in libello actionali profitentes se nulla talia instrumenta habere. Atque quandoquidem per duplex decretum Tribunalis Regni Lublinensis anno 1754 et 1755 bona villae Podgrodzie episcopatui Haliciensiam adjudicata, et vigore decreti Tribunalis Leopoliensis de anno 1768 bona Perehinsko conformiter constitutioni a(nn)i 1690 ad cathedralem ecclesiam Haliciensem in Krylos sitam pertinere agnita fuerunt, haec autem decreta jam transierunt in rem judicatam.

---

* У тексті помилково „Georgi"

Igitur hocce caesareo regnum judicium delegatum mixtum decernit, dicta monasteria Leopoliense s(ancti) Georgii martyris, Haliciense in Krylos, atque Perehinscense cum suis bonis et fundis, nec pro monachis Basilianis rite fundata, nec per eosdem monachos semper possessa, et inhabitata fuisse, sed episcopatui graeco-catholico Leopoliensi, et Haliciensi propria esse ecclesiam vere cathedralem s(ancti) Georgii cum suis proventibus et appertinentibus, cum fundis Czolhanczysna dictis, ac cum integro monte in quo sita est, palatium episcopale, omnia aedificia ibi extructa, coemeterium, hortos, fundosque prorsus omnes, item ecclesiam Haliciensem in Krylos vere cathedralem cum suis proventibus appertinentibus et cum suis fundis quibusvis, ac pagos vere episcopales, Perehinsko, Blahoviszczenie et Podgrodzie cum omnibus agris, campis, pratis, sylvis, aquis, aedificiis, fundisque appertinentibus ad rev(erendissi)mum ac ill(ustrissi)mum Leonem Szeptycki episcopum Leopoliensem et Haliciensem, ejusque successores, atque venerabilem clerum saecularem ecclesiasticum ritus graeco-catholici pertinere*.

E contra siquidem solius ill(ustrissi)mi ac rev(erendissi)mi episcopi Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis, aut saltem earundem dioecesium cleri saecularis est, agere de dote episcopatibus his assignata, profecto actio utrique, nec vero r[everendis] monachis s(ancti) Basilii competit. Nihilominus cum ante annum 1539 per duo fere saecula metropolia Haliciensis vacaverit, uti apparet ex privilegio serenissimi Sigismundi I regis de anno 1522. Jackoni Gdeszycki qua archimandritae dato, idque contigerit occasione curatelae, quam de bonis metropoliae Haliciensis vacante sede habere solebant saeculares, quemadmodum id videre est ex instrumento tutoriae cathedralis ecclesiae in Krylos et villarum Podgrodzie et Blahoviszczenie de a(nno) 1458 recte censetur rev(erendissi)mus Tuczapski nec habuisse in manibus suis documenta ad metropoliam Haliciensem pertinentia nec ideo potuisse expetere ut in privilegio Sigismundi I regi (qui quidem etiam sua summa potestate non praehabitis ullis documentis metropoliam Haliciensem erigere poterat) talia documenta commemorentur, imo quod si ea documenta habebantur, caute con-

---

*Далі пропущено текст, який стосується часткових питань у відносинах єпископства з орденом василян у XVI—XVIII ст

ticere debuit novus creandus ille metropolita, ne eius promotioni saeculares, qui bona ecclesiae cathedralis Haliciensis tum possidebant, obicem ponant.

Deinde si seu villa Perehinsko unquam asserti monasterii Perehinscensis jam non existentis, seu bona Podgrodzie et Blahowiszczenie unquam fuissent monasterii Haliciensis r[everendorum] monachorum Basilianorum, reverendissimi episcopi bona fide et justo titulo (quia vigore privilegiorum) eadem possidentes, jam dudum praescripserunt silentibus ultra quatuor saecula r[everendis] monachis Basilianis, qua bona immobilia ecclesiae, monasterii etc. praescribuntur quadraginta annis C de quarta 4 de praescriptionibus.

Praeprimis elidit partis actoreae argumenta crebro laudatum non fabricatum privilegium Leonis ducis Russiae de anno mundi 6809 a serenissimo Stephano rege a(nno) 1581 et a serenissimo Sigismundo rege in Comitiis regni Varsaviae a(nno) 1592 ab vetustatem innovatum, ratificatum et confirmatum, ex quo Leo fundator metropoliae Haliciensis villas cum hominibus (verba privilegii citantur) campos cum silvis etc. per peculiaria diplomata jam antea dedisse, ac ecclesiae cathedrali Leopoliensi ad s(anctum) Georgium dotiones mellis, pascua, alvearia, piscinas, lacus de nec non martes (vulgo kuny) a poponibus annue donandos assignasse aperte legitur.

Non secus subsequo tempore nempe anno 1539 serenissimus Sigismundus rex Poloniae resuscitans episcopatum Leopoliensem, Haliciensem et Camenecensem rev(erendissi)mo Macario Tuczapski eiusque successoribus ecclesiam metropolitanam Haliciensem, monasterium Unioviense, percipiendos a singulis poponibus sex florenos polon(orum) aliaque adscripsit.

Atque iterum post annos novem, videlicet anno 1548 idem serenissimus rex bona Perehinsko ad Haliciensem ecclesiam metropolitanam ab antiquo spectantia vigore privilegii producti denuo incorporavit, ac restitutit itaque, quod primis erectionis litteris defuisse videri poterat supplevit.

Quapropter consideratis singulis tam documentis quam argumentis a partibus litigantibus exhibitis non fabricato privilegio ducis Leonis Russiae; privilegio serenissimi Vladislai III Poloniae et Hungariae regis clero Rutheno dato; privilegiis serenissimi Sigismundi regis de annis 1522, 1539 et 1548; instrumento

tutoreae cathedralis ecclesiae Haliciensis, ac villarum Podgrodźie et Blahoviszczenie; constitutione regni de anno 1690 quo ad bona Perehinsko qua propria metropolitae Haliciensi edita, revindicatione eorundem per reverendissimum Szumlanski episcopum Leopoliensem, Haliciensem et Camenecensem facta, restitutione fundorum Czychanow ad canonicatum Haliciensem per serenissimum Stephanum regem anno 1581 confirmata, ac libro secundo decretalium tit[ulo] 26 coeterisque omnibus documentis jam quo ad cathegoriam secundam hujus litis productis, ad praesentem cathegoriam quoquo modo facientibus — caesareo regium hocce judicium delegatum mixtum decernit episcopatum Leopoliensem, Haliciensem et Camenecensem neutiquam erectum Russiae foraneum rev(erendissi)mi archiepiscopi metropolitani Kijoviensis anno 1539 sed eodem anno renovatum et resuscitatum fuisse, ipsique dotem ante aliquot saeculo jam adscriptum, uti bona Perehinsko, Podgrodzie, Blahoviszczenie campos, sylvas, pascua, alvearia, piscinas, lacus, dationes mellis, martes, ecclesiam Haliciensem cathedralem B(eatissimae) V(irginis) Mariae Assumptae, cum appertinentibus, eclesiam cathedralem ad s(anctum) Georgium cum suis omnibus fundis etc. nec non novam dotem dicto anno 1539 additum antiquae nimirum percipiendos a singulis poponibus sex florenos polon(icales), solutiones de sacramento ordinis, consecrationibus ecclesiarum aliosque proventus ultra jurisdictionem in spiritualibus a principe et rege assignatam fuisse, eademque actionem episcopatui Leopoliensi, Haliciensi et Camenecensi, qui partim jus in re, partim ad rem, potius, quam r[everendis] monachis ordinis s(ancti) Basilii competere [...]*

Denique quoad expensas litis hujus, siquidem a neutra parte litigante liquidatio earundem ad Rothulum hujus causae assumenda, est allata eae expensa utrinque lavantur, eaque omnia praesentis sententiae vigore data Leopoli die 27-ma Aprilis et publicata die 3-tia Maii anno millessimo septingentesimo septuagesimo nono.

[Locus sigilli] Henricus Cab[...]**, m(anu) p(ropria).

---

* Пропущено частину акта, у якій розповідається про інші майнові суперечки і в якій немає згадок про князівські грамоти

** Прізвище до кінця не читається

Рук.: Оригінал — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 938, арк. 1 зв.—3 зв., 8—15 зв., 21 зв. Заголовок: „Sententia definitiva causae inter illustrissimum ac reverendissimum Leonem Szeptycki, metropolitum totius Russiae [...] episcopum Leopolensem ritus graeco-catholice ab una et conventum Leopoliensem ad s[anc]tum Georgium patrum Ordinis s[ancti] Basilii magni, parte ab altera agitatae, data Leopoli vigesuma septima Aprilis 1779 et publicata tertia Maji eiusdem Anni".

Переклад

Очевидно, [слід викласти те], що торкається першого звинувачення, яким позивачі проголосили, що Галицької митрополії і Львівського єпископату від впровадження Христової віри аж до року 1539 ніколи насправді не було, а привілей Лева, князя Русі, 1301 року, який вказує на цю митрополію, є підробкою.

Сторона позивача [не] якимись документами, але негативними аргументами це вперто ствердила. Коли у 1415 році проти київського митрополита Фотія були скликані у Новогрудку єпископи, архимандрити й ігумени для урочистого проведення синоду, [то] ні на [тому] синоді, ані в ухвалі цього скликання жоден львівський єпископ чи галицький митрополит не згадується, а також, що у буллі святішого папи Пія II (якою у 1458 році разом з іншими церквами також галицька церква визначена як суфраганія Київської митрополії) про Львівську немає жодної згадки. Далі, ні князь Лев у 1301 році (коли був складений привілей князя Лева, виданий галицькому митрополитові Григорію) не жив, згідно із твердженнями польських та руських істориків, ні на той час не було серед живих галицького Григорія і київського Кипріяна — митрополитів, там само зазначених. Урешті, що офіційні обляти названого привілею Лева не однакові, оскільки у двох [облятах], у яких ідеться про єпископське майно, читаються слова „**крылоськы попо соборны**", а у двох інших усе ж „**крилосъ монастыръ**".

А що покликана сторона ґрунтовно опонувала тому, що заперечується давнє існування Галицької митрополії, відокремленої від Київської митрополії, а також тому, що привілей Лева, князя Русі, називається фальшивим, то це є і в публічних актах, у яких це ж заперечення записане, хоча цього не видно з інших привілеїв цього ж князя Лева, підтверджених найяснішими королями Польщі, а саме: Казимиром 1448 року, Стефаном 1578 року, Сиґізмундом III 1611 року, Михайлом 1672 року, Яном III 1679 року, Авґустом II 1700 року і Авґустом III у 1736 році. Той [привілей] у 1292 році був наданий львівській підміській церкві святого Миколи щодо певних земель (у якому записано: „у присутності превелебного митрополита галицького Йосифа з Крилоса"), що доказує існування Галицької митрополії.

До того ж, саме на це вказує так звана недоторканність із 1458 року або ж грамота, надана королем, якою колись Станіслав з Ходча, галицький староста, віддав надане йому королем опікунство над галицькою ка-

федрою, що пустувала після смерті [останнього] митрополита, і належні до неї маєтки — Підгороддя та Благовіщення, якомусь Роману з Мсталовичів. Крім того, на безсумнівність існування Галицької митрополії вказує привілей найяснішого короля Сиґізмунда I, даний Яцькові Гдешицькому замість архимандрита, оскільки в ньому мовиться: „Даємо змогу використовувати все те, що колись використовував владика або митрополит галицький".

Сюди ж [належить] інший привілей того ж найяснішого короля, наданий 1535 року для Львівського, Галицького і Кам'янецького єпископату, у якому читаються слова: „Цьому ж владиці Макарію під його руку даємо Галицьку митрополичу церкву, яку колись очолював архиєпископ або митрополит, що тепер звичайно їхньою мовою називається Крилос".

Відтак, (оскільки біля 1301 року ні князь Лев, ані Григорій галицький, а також київський митрополит Кипріян, вказані у привілеї Лева, не жили), то той аргумент, до якого часто вдаються у суперечках історики, є більш сумнівним, ніж [загалом] автентичність даного привілею Лева, князя Русі, що підтверджувався найяснішими королями Стефаном в останній день січня 1581 року та Сиґізмундом III у перший день жовтня 1592 року.

Врешті, коли внаслідок суперечностей у змісті витягів часто не визнається привілей [і трактується] так, немовби його ніколи не існувало, хоч у цьому є сумнів, бо котрийсь витяг, однак, збігається з оригіналом, а коли це полягає тільки у деяких словах, які не стосуються суті питання, тобто давнього існування Галицької митрополії, то це також не змінює значення змісту; так само, коли привілей Сиґізмунда I, короля Польщі, [виданий] у Кракові, в найближчий четвер після свята 11 тисячі дівчат 1539 року [і] наданий Макарію Тучапському, який перед тим був призначений на галицький і кам'янецький престіл, а також інший привілей з 1548 року Сиґізмунда I, (яким село Перегінське, захоплене раніше іншими [особами], було передане назад до Галицької митрополії), то він усуває усі сумніви щодо існування Галицької митрополії від найдавніших часів.

Таким чином, зважившись і на це, а також на інші документи та аргументи, призначений змішаний цісарсько-королівський суд у Королівстві Галичини і Лодомерії встановив, а саме: Галицька митрополія і Львівське єпископство існували, починаючи від впровадження віри Христової аж до 1539 року, а привілей Лева, князя Русі, від створення світу 6809 року і від народження Христа 1301, від дня 8 березня, коли була проголошена митрополія, не є підробленим.

А щодо другого звинувачення, пов'язаного з цим процесом, а саме: що львівський монастир святого Юрія-мученика, галицький у Крилосі та Перегінському зі своїми маєтками та землями, заснований начебто тільки для василіянських монахів, то ці ж монахи [ними справді] завжди володіли та їх заселяли.

Хоча в доданому з боку позивача витязі з Хроніки Варфоломія Зиморовича, львівського райці, під 1280 роком розповідається, що князь, дядько Василь, за владики Львівського та Галицького єпископату, за Лева, князя Русі, вів монаше життя у монастирі святого Юрія, однак цей доку-

мент історикам не апробований, не відповідає рокам, ані недостатній для доказу точного існування львівського монастиря.

Навпаки, безсумнівним є запис з року 1341, офіційно перевірений урядом Львівського магістрату 1765 року, в суботу, після свята святого апостола Матвія, який читається на великому дзвоні у монастирі святого Юрія, такого змісту: „цей дзвін був відлитий для святого Юрія за панування князя Дмитрія, коштом ігумена Євфимія“*.

Цю кафедральну церкву впізнали самі отці василіяни, як виходить з декрету Львівської консисторії 1716 року, від дня 11 червня, з матеріалів, пов'язаних із ліквідацією Гребенівської беніфіції 1732 року, дня 25 лютого, та з напису на печатці, прикладеній до обох документів, а також із підпису василян на провінціальному руському соборі, що відбувся у Замості 1720 року, а також із актів п'ятої сесії львівського василіянського капітулу 31 серпня 1739 року.

Обширніше заприсяжені свідки (як відомо з розпитів, зроблених преподобною львівською вірменською консисторією, [і] діяльності львівської кафедральної церкви святого Юрія 1766 року, дня 12 серпня) ствердили, що світські священики, які часто жили [тут] при названій церкві, відправляли богослужіння навіть за правління там преподобних василіян приблизно аж до 1730 року, [в той час], коли побожний Масальський, старший серед василян, настоятель кліру, загалом відстороняв світських священиків (отже, досі єпископи завжди там здійснювали свої таїнства) не на основі права, а перевагою у владі. Отже, з того виходить, що належність кафедральної церкви святого Юрія, якої судово домагається як найпревелебніший єпископ, так і секулярний клір, оскільки одна і друга сторони мають на неї право, а також на кафедральну галицьку церкву Успіння Пресвятої Діви Марії у Крилосі, тому що не лише слова, але й суть достовірного привілею Лева, князя Русі, з 1301 року, згідно з давнішим автентичним витягом, [що міститься] серед інших показаних витягів із галицьких ґродських актів, виданий у суботу після свята Різдва Пресвятої Діви Марії 1642 року, який вказує: „Ми Богові та Його Матері для святої церкви її Успіння крилоським секулярним попам даємо для церкви Святої Богородиці нашому митрополитові та іншим“. Згідно з цією істиною, обговорюється спосіб повернення земель, що належать до Галицького канонікату в Крилосі від 1581 року, останнього дня січня. Ми, іменем названого владики, до якого належить ця церква у Крилосі, старанно зваживши на важливий авторитет його привілею, що виданий у Пйотркові в понеділок після першої неділі Великого Посту 1548 року Макарієм, владикою чи єпископом галицьким, львівським і кам'янецьким, [з якого випливає, що] Сиґізмунд, тодішній спадкоємець Русі і король, [цей] галицький монастир, село Перегінське та землі згаданого монастиря відновив як маєток для митрополичої церкви. Вважаємо, як з цього випливає, що і

*Повний текст напису в оригіналі звучить так: „**v лѣто ѕѿкз сольан бы колок сеи светому Юрью при кнази Дмитрiі игуменом Ѣѵфимьем• а писал скора Ѩков**“.

монастир, і Перегінське, і землі вже раніше належали до кафедральної церкви, але якимось чином були забрані. Слова привілею звучать так: „Ми вказаний монастир разом із селом, званим Перегінське, і цілим наділом ґрунтів згаданого монастиря відновлюємо [і] корпоруємо галицькій митрополичій церкві Успіння Пресвятої Діви Марії, до якої раніше належали" і т. д. аж до подальшого контексту: „Ми все це владою нашою королівською відновлюємо для галицької митрополичої церкви, приєднуємо і знову закріплюємо" і т. д. У відновленні руського галицького капітулу, проведеному преподобним єпископом Тучапським 1548 року, дня 1 липня [і] закріпленому за Макарієм, київським митрополитом, та внесеним до галицьких ґродських актів 1646 року, у п'ятницю після неділі Прохань, крім іншого, тут також читаємо: „І капітулярних священнослужителів у Крилосі для кафедральної церкви Успіння Богоматері повинно бути 12" і т. д.

Далі, з витягу реляції возних про граничні акти між ясновельможним Миколою із Сеняви, галицьким старостою, і маєтками шляхетного Блудницького та інших з 1555 року свята святого апостола Фоми виходить, що „найпреподобніший Арсеній Балабан, єпископ, чи інакше владика грецького обряду, митрополит галицької церкви, разом зі своїм протопопом і капітульними попами є спадкоємцем церковних маєтків у Крилосі та інших ґрунтів, до них прилеглих" і т. д.

І через це на основі перевірених документів з'ясовується, що галицька кафедральна церква Успіння Пресвятої Діви Марії у Крилосі є власністю не преподобних василіян, а найпревелебнішого галицького єпископа та шановного секулярного кліру. А згодом, після розгляду документів, що стосуються володіння маєтками Підгороддя, Благовіщення та Перегінського, зокрема декрету, даного у Любліні на [засіданні] звичайного генерального королівського трибуналу, у суботу напередодні свята Усіх Святих 1754 року, згідно з якими визначено, що маєтки села Підгороддя чи Нового Села, званого Сокіл, віддавна належали до основніших маєтків Крилоса, а також Галицького єпископату, [а не преподобним василіянам], виноситься [вирок] такого змісту: „Маєтки часто згадуваного села Підгороддя визнає за духовними земельними наділами [і] їх же навіки присуджує Галицькому єпископатові" і т. д.

Зваживши на наступний декрет, [виданий] 1755 року, другого дня грудня, яким [підтверджено] попередній декрет, котрий апробує маєтки Підгороддя, присуджені як власність Галицької єпископії, і з певністю визначає, що село Підгороддя від незапам'ятних часів належало до галицького престолу в Крилосі. [Вони] належать також із тих міркувань, що згідно з документом із актів галицького ґроду, з п'ятниці напередодні свята святого Варфоломія апостола 1690 року, ясновельможний Станіслав із Ходча, галицький староста, підписав [акт] про передання нерухомості кафедральної церкви у Крилосі, а потім [маєтки] сіл Підгороддя і Благовіщення (цей акт того ж року напередодні свята Введення [у храм] Пресвятої Діви [Марії] був облятований у Галицькому замку) шляхетному

Романові з Мсталович разом із селами Підгороддя і Благовіщення, що належать (за його словами) до згаданого Крилосу. Крім того, помимо інших документів щодо села Перегінське, то більшим аргументом про те, що воно є володінням галицької митрополичої церкви, виступає привілей Сиґізмунда I, схвалений раніше 1548 року. За цим привілеєм село Перегінське, згідно із зізнаннями позивача, дійсно повертається галицькій кафедральній церкві. Цю істину у цій справі в подальшому засвідчують [записи], передусім 1656 року, через офіційне свідчення ясновельможного Гедеона Балабана, гідного довір'я ротмаґістра, зроблені в актах львівського ґроду у середу напередодні дня святого Варфоломія: село Перегінське, [мовиться у свідченні], це власні, спадкові церковні маєтки, фундовані та даровані престолові галицької церкви у Крилосі руським князем Федором Ольґердовичем і т. д. Наступного, 1690 року постановою про три стани Королівства маєтки Перегінського поновлюються на користь галицької крилоської церкви, а також постанова 1661 року, якою ці маєтки були відібрані від престолу, скасовується. Нарешті, 1690 року контракт між достойним і ясновельможним Станіславом Яблоновським і найяснішим і найпревелебнішим Шумлянським, львівським єпископом, укладений у Варшаві [і] закріплений в актах королівської Коронної метрики, у якому, між іншим, читаємо: „Хоч воєвода Русі має у своєму володінні маєтки села Перегінське, надані йому найяснішим королем Яном Казимиром, що і затверджено конституцією сейму 1661 року, все ж звідси виходить, що ці землі від першої своєї фундації руськими князями для Галицької крилоської церкви грецького обряду під титулом Успіння Пресвятої Діви Марії передані, узаконені та інкорпоровані". Отже, воєвода повернув, віддав і корпорував маєтки села Перегінське львівському єпископові, тобто Галицькій крилоській церкві грецького обряду і т. д.

Після 1692 року [видано] в Жидачеві, у понеділок напередодні свята святого апостола Матвія декрет про вигнання [із цих земель] найяснішого Конецпольського, королівського конюшого. За цим декретом село Перегінське вважається єпископською кафедральною власністю.

Далі, а саме 1695 року, найближчої суботи після святого Воздвиження святого Хреста, [видано] акт розмежування маєтностей села Перегінське, що належить галицькій кафедральній церкві у Крилосі, від маєтностей містечка Рожнятова, і у цьому ж [акті] село Перегінське оголошується належним до Галицької церкви Успіння Пресвятої Діви у Крилосі.

Нарешті, 1768 року, у понеділок після свята святих Віта і Модеста внесено до суду декрет Львівського коронного трибуналу між світлим ясновельможним Рафаїлом Скарбком, солотвинським старостою, і найяснішим та найпревелебнішим Левом Шептицьким, на той час львівським, галицьким і кам'янецьким єпископом, а тепер також митрополитом усієї Русі. У цьому [декреті] трибунал, виходячи з постанови 1690 року, за якою маєтки Перегінського (які отці василіяни заявою, зробленою у львівських ґродських актах після свята святого Архангела Михайла 1765 року,

подали на судовий розгляд) визнав власністю Галицької кафедральної церкви.

Сторона позивача заперечила в одному й другому оголошеному документі, на основі монастирського або церковного права, з чого зробила висновок, що вона має більше право на кафедральні церкви: львівську святого Юрія, галицьку у Крилосі та Перегінському, [а також на] їхні маєтності та землі. І все ж, коли у цих же [документах] були використані усні свідчення секулярного церковно-кафедрального [духовенства], також голоси капітульної і світської [влади], також і церковний голос достатньо виявив цей протилежний зміст, то справедливо заздалегідь приймається думка про те, що усне зізнання вказує на монастир, потім на опущену монахами церкву та віруючого капітульного, світського священика чи попа, а не на монаха, що стверджують наступні докази.

По-перше, оскільки в люстрації маєтностей Крилоса і т. д., зробленій 1617 року і позначеній в актах Жидачівського ґродського уряду, у вівторок напередодні Введення у храм Пресвятої Діви Марії 1642 року, територію монастиря капітул призначив для резиденції секулярних священиків галицького капітулу, то взяв тому, що в цій же люстрації справді йдеться про монастир і монахів, які називаються калугерами або нігритами (це монахи-василіяни) монастиря грецького обряду.

По-друге, згідно з другою книгою державних законів, сторінка 73 (43) найрелігійнішими називаються світські клірики.

По-третє, оскільки у постанові львівського капітулу святого Юрія від 1635 року у найближчий четвер після Великодня руські світські каноніки дістали титул побожних.

По-четверте, тому що той титул виступає в обляті привілею князя Лева з року від створення світу 6809, виданого у галицькому ґродському суді, в суботу після свята Різдва Пресвятої Діви Марії 1642 року, також у заповіті преподобного Іллі, члена капітулу святого Юрія, у присутності львівських ґродських актів, найближчої середи після свята святої Маргарити, було проголошено, [що цей титул] наділяється руським світським священнослужителям, [які], проте, могли бути не монахами.

Таким чином, зважившись на всі і кожен зокрема вищеподані чи то документи, чи аргументи з однієї і другої сторін, передусім достовірний привілей Лева, князя Русі; потрійний привілей найяснішого короля Сигізмунда; акт комісії, проведеної у справі маєтків Перегінського; привілей найпревелебнішого Макарія; підтвердження його ж найяснішими королями Владиславом IV та Сигізмундом Авґустом, вищенаведена [підстава] канонічного права; документ на заснування Львівського, Галицького та Кам'янецького єпископату; привілей найяснішого Сигізмунда Авґуста, виданий з приводу судової оплати, грамоти цього ж короля, даної львівському архиєпископу; документ орендних посередників на горі святого Юрія, затверджений найяснішими королями Владиславом IV і Авґустом II, що його мали і подали названі світські церковні греко-католицькі священнослужителі від 1584 року аж до цього часу; акти капітулярної юрисдикції, призначеної для капітулу

святого Юрія, що видані друком Замойським синодом; документ заснування, створений превелебним Йосифом Шумлянським, львівським єпископом; його ж заповіт, оголошений і визнаний самою стороною позивача у декреті львівської консисторії, а також зізнаннями записяжених свідків; документ про відновлення наділів, що належать Галицькому канонікату; документи про відновлення руського галицького капітулу; акт розмежування, проведений між противниками — галицьким старостою і славетним шляхетним Блудницьким; [акт про] передання нерухомостей кафедральної церкви у Крилосі, сіл Підгороддя і Благовіщення; офіційне свідчення ясновельможного Гедеона Балабана; постанова Королівства з 1690 року; якийсь контракт, створений у Варшаві і вписаний в акти [Коронної] метрики; декрет про вигнання найславнішого Конецпольського; акт розмежування маєтків села Перегінського та інші додані документи, частково оригінальні [і] частково автентичні. Отже, [констатуємо], що силою канонічного права і деяких аргументів С. (параграф 5, пункт 10, питання 1.20) найсвітліший і найпревелебніший львівський єпископ іменується парохом парохів своєї дієцезії, і [він] є наче запорукою кафедральної церкви того ж її обов'язку і матір'ю інших парафіяльних [церков] у такій мірі, щоб у ролі кафедральних церков визначалися найкращі, первинні [центри], а також [створювалися], переважно у тому місті, від якого дієцезія бере свою назву базиліки.

До того ж церква святого Юрія, як уже було доведено, майже впродовж двох століть була не заповненою і без ченців святого Василія, а фундація монастиря на горі святого Юрія найпревелебнішим єпископом Шумлянським без згоди короля і держави, без згоди папи і до того ж без дотримання конституції Королівства не має своєї сили. Надто ж, преподобні василіянські монахи як позивачі не пред'явили жодного оригіналу, ні іншого автентичного свідчення фундації львівського чи галицького чи перегінського монастирів, зізнавшись також, що жодних подібних свідчень не мають в актовому записнику. І нарешті, подвійним декретом Люблінського Коронного трибуналу від 1754 і 1755 років маєтки села Підгороддя вже присуджені Галицькому єпископату і в силу декрету Львівського трибуналу 1768 року маєтки Перегінського, згідно з конституцією 1690 року, були визнані належними до галицької кафедральної церкви, що знаходиться у Крилосі, а ці декрети вже передані на судовий розгляд.

Отже, цей же обраний змішаний цісарсько-королівський суд постановив, що названі монастирі — львівський святого Юрія-мученика, галицький у Крилосі та перегінський зі своїми маєтками та землями ні для ченців василіян не були належним способом засновані, ні ці ченці їх постійно не посідали і не заселяли, а належать греко-католицькому львівському та галицькому єпископу і кафедральна церква святого Юрія, з її доходами та прибутками, з ділянками, що називається Чолганщина, а також з усією горою, на якій вона розташована, [а поряд] єпископський палац, усі споруджені там будівлі, цвинтар, городи, всі взагалі наділи. Також галицька кафедральна церква у Крилосі зі своїми належними доходами та різними своїми землями і також з єпископськими селами Пере-

гінське, Благовіщення та Підгороддя з усіма землями, полями, лугами, лісами, водами, будівлями, наділами, що до неї належать, відносяться до найпревелебнішого та ясновельможного Лева Шептицького, львівського і галицького єпископа, та його наступників, а також шановного церковного секулярного кліру греко-католицького обряду [...]

Ведення справи про даровизну, призначену цим єпископствам, є справою одного найяснішого та найпревелебнішого єпископа львівського, галицького та кам'янецького або ж принаймні секулярного кліру їх дієцезії, безумовно, є обов'язком обох і ніяк не належить до компетенції преподобних ченців святого Василія. Також, коли перед 1539 роком, упродовж майже двох століть Галицька митрополія пустувала, як виходить з грамоти найяснішого короля Сигізмунда I, наданої Яцькові Гдешицькому як архимандритові 1522 року, те саме стосується й опіки, яку секулярні [священнослужителі] мали звичайно з дібр галицького митрополита, при вакантному престолі, наскільки це можна побачити з привілею про опіку над кафедральною церквою у Крилосі та селами Підгороддя і Благовіщення з 1458 року, як про це правильно судить найпревелебніший Тучапський. Однак [вони] не мали у своїх руках документів стосовно Галицької митрополії і через це не могли вимагати, щоб у привілеї короля Сигізмунда I згадувалися б такі документи (який навіть своєю найвищою владою не міг створити Галицьку митрополію, не маючи жодних документів). Більше того, якщо б ці документи існували, то той новий митрополит, якого мали призначити, мав би мовчати з обережності, щоб секулярні [священнослужителі], котрі тоді посідали добра галицької кафедральної церкви, не чинили перешкод під час його обрання.

Врешті, якщо село Перегінське колись належало до вже не існуючого перегінського монастиря чи маєтки Підгороддя і Благовіщення колись були власністю галицького монастиря преподобних монахів-василіян, котрі посідали ці маєтки найпревелебнішого єпископа вірогідністю та справедливим розсудом (тобто силою привілеїв), то вже давно приписані преподобним монахам-василіянам, які понад чотири століття мовчать, оскільки нерухоме майно церкви, монастиря і т. д. переписувалось протягом 40 років [різним власникам] повністю та частинами згідно з чинним правом.

Передусім аргументи сторони позивача відкидають часто хвалений непідроблений привілей Лева, князя Русі, з року від створення світу 6809, який через давність оновлений, ратифікований та затверджений найяснішим королем Стефаном 1581 року і найяснішим королем Сигізмундом на королівському сеймі у Варшаві 1592 року, згідно з яким Лев — засновник уже раніше окремими грамотами надав Галицькій митрополії села з людьми (наводяться слова привілею), поля з лісами і т. д., а щодо львівської кафедральної церкви святого Юрія визначив, що їй щорічно попи повинні надавати дотації з меду, пасовищ, пасік, рибних ставків, озер, а також [давати] куниці (по-народному — куни), і це читається виразно.

Так само і раніше, тобто у 1539 році, найясніший Сигізмунд, король Польщі, поновляючи Львівський, Галицький та Кам'янецький єпископат, записав найпревелебнішому Макарію Тучапському та його наступникам, що Галицька митрополича церква, Унівський монастир мають отримувати від кожного зі священиків по шість польських флоринів.

І знову після дев'яти років, тобто у 1548 році, цей же найясніший король знову інкорпорував та відновив маєтності Перегінського, які в силу виданого привілею віддавна належать галицькій митрополичій церкві, чим доповнив те, що могло б видаватися [не виразним або] відсутнім у перших ерекційних грамотах. Тому розглянувши подані як документи, так і аргументи, які були втягнуті в суперечку сторонами, [оголосив] — непідроблений привілей руського князя Лева; привілей найяснішого Владислава III, короля Польщі та Угорщини, наданий руському кліру; привілеї найяснішого короля Сигізмунда з 1522, 1539 і 1548 років; охоронний документ галицької кафедральної церкви та сіл Підгороддя і Благовіщення; королівську постанову від 1690 року щодо маєтків Перегінського, яка власне була видана Галицькій митрополії на поновне відзискання цих же [маєтків], зроблене найпревелебнішим львівським, галицьким і кам'янецьким єпископом Шумлянським; [документ про] повернення маєтків Чиханова Галицькому канонікату, підтверджений найяснішим королем Стефаном у 1581 році; другу книгу декретів під заголовком № 26 та всі інші документи, виготовлені як стосовно другої категорії цієї суперечки, так і нинішньої категорії — цей цісарсько-королівський зібраний змішаний суд постановив, що Львівський, Галицький і Кам'янецький єпископат аж ніяк не був чужим для Русі утворенням найпревелебнішого київського архиєпископа, митрополита 1539 року. [Він] у цьому ж році лише був відроджений і поновлений та йому [єпископату] вже були перед декількома століттями записані у власність маєтки, а саме: Перегінське, Підгороддя, Благовіщення, поля, ліси, пасовища, пасіки, рибні ставки, озера, данина з меду та хутра, [а поряд] галицька кафедральна церква Успіння Пресвятої Діви Марії з прилеглими [маєтками], кафедральна церква святого Юрія з усіма її наділами і т. д., а також нова власність із вказаного 1539 року, додана до старої, а саме: побирання від кожного священика по шість польських флоринів, звільнення від присяги стану, посвячення церков, а також інші доходи, крім юрисдикції духовних осіб, визначеної князем і королем. І ця дія більше відповідає Львівському, Галицькому і Кам'янецькому єпископату, є частково законом, частково природно ближчим, ніж преподобним монахам Чину святого Василія.

Нарешті щодо витрат на цю справу. Якщо жодна зі сторін, які сперечаються, не ліквідує витрат, які необхідно використати для завершення цієї справи, то повідомлено, що ці обидві сторони звільняються від видатків, і це все силою даного рішення.

Дано у Львові, дня 27 квітня і оголошено 3-го травня 1779 року.

Місце печатки

Генріх Каб[ ], рука власна.

№ 109

1780 р., листопада 18. Львів.— Члени державної комісії для розгляду майнових справ міста Львова не підтверджують юридичної сили документів стосовно спадкоємності прав русъкого храму святого Миколи, які подав на розгляд настоятель Григорій Дунікевич

Excelsia caesareo regia, ad inquirendos jurisdictionum titulos commissio delegata!

Domini gratiosissimi!

Porrecta per* adm(odu)m r(evere)ndum Gregorium Dunikiewicz ecclesiae Ruthenicalis hic Leopoli in suburbio Cracoviensi sub titulo s(ancti) Nicolai episcopi, existentis praepositum, ad excelsam commissionem documenta (vi quorum jurisdictionem in contentionem sunt sibi vendicare satagit) nullatenus evincunt, ut litigiorum causarumq(ue) cognitio et disjudicatio praeposito memoratae ecclesiae largita esset. Quapropter ad eadem documenta mediante decretatione excelsae commissionis [d]ie 16 9-bris A[nno] C[urrentis] ad octiduum nobis communicata, sequentem insinuamus oppositionem.

Primum sub litt[er]a A. positum, quamvis pro lega[to do]cumento haberi nequeat, vel ideo: quia idem actus (qui contrapars lustrationem esse interpellat) nescitur per quem[.]** do, ex quo decreto, aut mandato confectus est, quia per neminem conficientem subscriptus, quia ad calcem eiusdem, qui appositum sit, quod ex quodam libro originali lustrationis palatinatus Russiae de anno 1616 in archivo thesauro Regni[ ]*** ribili, Varsavie die 6 aprilis 1777. anno, excerptum et extraditum fuerit, tamen haecce extraditionis simplex adnotatio per neminem legalizata, nulloque sigillo munita est quamvis inquam, ex superius adductis rationibus, tam pro extractu aliquo legali, verum potius pro privatam et publicam fidem non merenti scriptura, tum veniat, nihilominus dato non concesso, quodsi p(rae)fatum documentum etiam authenticum et nullam in se suspicionem trahens esset,

---

* Далі перекреслено слово „R(evere)ndum"

** Частина слова пошкоджена і не відчитана.

*** Так само.

tamen quia in eo non plus contine(ntem) quam quod s(e)r(enissi)mus dux Russiae Leo ecclesiam Ruthenicalem tituli s(ancti) Nicolai nonnullis fundis dotaverit ad eandemq(ue) census pendere et aliquas fundales obligationes praestare incolentes dictos fundos voluerit, demum s(e)r(enissi)mi Casimirus et Sigismundus reges parochos eiusd(em) ecclesiae et illorum successores a contributionibus et jurisdictione castrensi (idq(ue) ex ratione ibidem expressa quod inconsentaneum videbatur, ut spiritualis persona coram saeculari judicio responderet) libera esse debere declaraverint; de jurisdictione autem litigiori seu contentiosa (ad cujus modi jurisdictionum titulos ac jura dignoscenda excelsa commissio delegata est) ne verbulum aliquod innuatur. Ideo praefatam copia(m) assertae lustrationis nihil in proposita jurisdicendi quaestione adm(odu)m r(evere)ndo praeposito opitulari valet.

Nec sequentia documenta per memoratum ad(modu)m r(evere)ndum praepositum producta quidquam ad casum quadrant.

Non sub litt(er)a B. positum nam idem nihil aliud praerefert, nisi quod tempore lustrationis anno 1628 peractae, fraternitas ecclesiae s(ancti) Nicolai, coram lustratoribus, lustrationem anni 1616 produxerit ac p(rae)sentaverit, atque clausulae memoratae lustrationis anni 1616 per dictos lustratores manutentae et observatae fuerint, quales autem fuerint non deducitur [...]*

Quare insistendo juribus, de competentia iurisdicendi hic Leopoli quaquaversum magistratui nostro largita evidenter disserentibus salvandaque civit[a]ti quoad propriet[a]tem et possesionem fundorum indeque valentium cathegor(iarum) ius plenarium et integrum hum(illi)me supplicamus dignetur excelsa commissio, p(rae)missi r(evere)ndi praepositi sancto Nicolajensis documenta talis iurisdictionis contentiosae et eiusmodi cathegoriam minime perseverantia, reicienda declarare magistratumq(ue) circa anterius porrecta documenta ac conclusiones benigne conservare.

Excelsae caesareo Regiae commissionis humillimi servi: Franc Lonchans, proconsul; Franc Czechucki, c(onsul) L(eopoliensis) m(anu) p(ropria); Adalbertus Behm, c(onsul) L(eopoliensis); Ale-

* Далі наведено текст ще трьох документів короля Владислава від 1640 і 1641 рр. і львівського старости Станіслава Бонифація Мнішека від 1672 р.

xander Starzewski, c(onsul) L(eopoliensis); Thomas Wierzejski u(triusque) j(uris) d(octor) c(onsul) L(eopoliensis), m(anu) p(ropria).

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 1, спр. 178, арк. 17—18. На звороті останнього аркуша напис: „De jurisdictione contentiosa ad documenta r(evere)ndi praepositi ecclesiae s(ancti) Nicolai ruth(enicalis). Oppositio. 1780".

Переклад

Вельможна цісарсько-королівська комісіє, призначена для розгляду майнових справ! Милостиве панство!

Документи, представлені вельможній комісії велебним Григорієм Дунікевичем, теперішнім настоятелем руської церкви, [що знаходиться] тут у Львові на Краківському передмісті, з ім'ям святого Миколи єпископа (силою яких намагається у суперечці відсудити собі право), при ознайомленні та розгляді [проблем] суперечки антрохи не доводять причини, щоб священикові згаданої церкви були надані привілеї. Тому до тих документів безпосереднім рішенням високої комісії від дня 16 листопада поточного року, представлених нам на восьмиденний розгляд, висловлюємо таке застереження.

Перше, що знаходиться під літерою А, не може вважатися законним документом, а саме· цей акт (який протилежна сторона вважає люстрацією) невідомо ким виданий і невідомо, з якого декрету чи мандату знято копію, ніким, хто робив, не підписаний, на вимогу того, хто, як годилося б, зазначив, що було взято та видано дня 6 квітня 1777 року у Варшаві з якоїсь оригінальної книги люстрацій Руського воєводства з року 1616, що міститься в Архіві Коронного Скарбу. Проте цей звичайний запис про видачу [акта] ніким не був легалізований і не засвідчений жодною печаткою, про що заявляю; [це необхідно] з вищенаведених міркувань для якогось законного витягу, тим більше для приватного запису, який не заслуговує на читання і публічну довіру. Однак раз винесено рішення, хай воно залишається. Якщо навіть даний документ є автентичним і не викликає жодної підозри; однак, оскільки в ньому міститься не більше як те, що найсвітліший князь руський Лев обдарував руську церкву з ім'ям святого Миколи деякими маєтками, то до того ж рішення я хотів би ще додати і якісь дарчі зобов'язання про надання маєтків згаданим мешканцям, подібно як найсвітліші королі Казимир і Сигізмунд оголосили, що парохи цієї церкви та їх наступники повинні бути звільнені від контрибуцій і міських повинностей (і це виходить абсолютно неімовірним, щоб духовна особа підпадала під світську юрисдикцію). А стосовно правомірності суперечки чи доцільності (для визначення такої правомірності і належних прав обрано спеціальну комісію) не згадується жодним слівцем. Тому названа копія засвідченої люстрації не має у даному юридичному питанні жодної сили, а отже, не може стати у пригоді велебному настоятелеві.

Стосовно решти документів, які підготовлені згаданим велебним настоятелем, то вони у даному випадку взагалі не придаються. Так само нічого іншого не вносить те, що зазначено під літерою В, хіба тільки [дізнаємося], що у 1628 р. під час знайомства-ревізії братство церкви святого Миколи у присутності комісарів перевірило люстрацію 1616 р. і представило названим люстраторам статті згаданого акта від 1616 р., однак не показано, які вони були.

Тому, сумніваючись у компетенції щодо ведення справи тут у Львові і не довіряючи заявленим правам, уклінно просимо, щоб висока комісія була прихильна до тих, хто розслідує [справу], тут у Львові оголосила подані після перегляду святомиколаївські документи недійсними, зберігаючи, однак, [чинними] рішення магістрату щодо раніше представлених документів.

Високої цісарсько-королівської комісії найпокірніші слуги: Франц Лоншан, проконсул; Франц Чехуцький, радник львівський, рукою власною; Адальберт Бем, радник львівський; Олександр Стажевський, радник львівський; Томаш Вежейський, доктор обох прав, радник львівський, рукою власною.

№ 110

1783 р., серпня 13. Крилос.— Львівський єпископ Петро Білянський освячує відбудовану Галицьку кафедральну церкву у Крилосі під іменем Успіння Богородиці Діви Марії, інформуючи про історію собору і фундацію його в минулому „руськими князями, примножену численними благодіяннями Лева, сина руського короля Данила"*

Petrus Bielanski Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Leopoliensis, Haliciensis et Camenecensis Podoliae.

Ad perpetuam rei memoriam.

Universis quorum interest, vel in futurum interesse poterit ad notitiam deducimus, quia Nos Cathedralem Nostram Ecclesiam Haliciensem in Krylos Gloriosissimae Assumptionis in coelum Deiparae Virginis Mariae sacram, a ducibus Russiae fundatam, a Leone filii regis Russorum Danielis multis beneficiis auctam per archiepiscopos eiusdem metropolitanos: et quidem Halacteonem a creatione mundi — 6748, Christi vero 1240,

*Документ датовано за днем, місяцем і роком реєстраційного запису у книгу „Anno eodem 1783 die Dominica XIII-a mensis Augusti in Krylos". Ця дата також засвідчена у змісті документа

Josephum mundi 6800, Christi 1292 et Gregorium mundi 6809, Christi nativitate 1301 possessam. Lapso tandem imperio Russorum etiam eadem cathedra metropolitana Haliciensis lapsa, suoque proprio pastore destituta quam ex post successive per vicarium metropolitae Kijoviensis administratam ad supplicationem nobilium et civium eandem a serenissimo Sigismundo* Rege Polonia anno 1539 per altissimum diploma nominationis primi episcopi Macarii Tuczapski tum vicarii metropolitae Kyoviensis saecularis presbyteri parochi ecclesiae suburbanae Leopoliensis tituli sancti Theodori Martyris, ex metropolitana in episcopalem efformatam ac excitatam ut pote in hac mutatione Dominorum Ducum Russiae multis temporum calamitatibus in ruinam redactam ac tandem per illustrissimum ac reverendissimum olim Josephum Szumlański episcopum Leopoliensem, Haliciensem et Camenecensem et Joanne Casimiro Rege Poloniae nominatum et legitimi constitutum loci ordinarium a fundamentis de lapide scisso reextructam non dum consecratum dum invenerimus, eandem die ut supra 13. Mensis Augusti 1783 anno sub universalis ecclesiae capite tunc summo Romano Pontifice Pio Papa VI [.]**

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 55, арк. 80 (Acta Gratiarum Administrationis Generalis vacante sede Episcopatus Leopoliensis [ ]***). Заголовок: „Consecratio ecclesiae cathedralis Haliciensis vicinaliter Metropolitanae die, mense et anno supra expressis per acta".

Переклад

Петро Білянський з Божої і апостольського престолу ласки єпископ львівський, галицький і Кам'янця-Подільського.

На довічну пам'ять про справу!

Доводимо до відома всіх, кого це стосується чи може стосуватися у майбутньому, що ми [освячуємо] наш Галицький кафедральний собор у Крилосі під титулом Найславнішого Успіння у небо Богородиці Діви Марії, заснований руськими князями, примножений численними благодіяннями Лева, сина руського короля Данила, очолюваний архиєпископами, його ж

---

* У тексті помилково „Sigismundo Augusto", який став королем лише з 20 лютого 1550 р., насправді йдеться про Сигізмунда I.

** Далі йде оповідь про торжества освячення церкви.

*** Далі текст не чіткий і не прочитується.

митрополитами: Галактіоном від створення світу 6748, Христового ж 1240 [року], Йосифом [від створення] світу 6800, [Різдва] Христового — 1292 і Григорієм [від створення] світу 6809, а від Різдва Христового — 1301.

Після занепаду Руської держави завмер також і галицький, позбавлений свого пастиря, митрополичий престіл, який згодом поступово був керований намісником київського митрополита. На прохання шляхти і міщан, згідно з найвищою постановою найяснішого польського короля Сигізмунда 1539 року, про іменування першого його ж єпископа Макарія Тучапського, тоді намісника київського митрополита, світського священика, настоятеля львівської передміської церкви святого Теодора-мученика, було переведено і збережено з митрополичого в єпископське (підпорядкування). Оскільки під час змін влади руських князів і тривалих лихоліть церква зазнала руїн, тому найяснішим і найпревелебнішим покійним Йосифом Шумлянським, єпископом львівським, галицьким і кам'янецьким, якого польський король Ян Казимир іменував і законно затвердив місцевим предстоятелем, було її відбудовано на фундаментах із битого каменю. [Церква] була ще не освячена І ми це зробили можливим вищевказаного дня 13 серпня 1783 року за глави Вселенської церкви найвищого понтифіка римського папи Пія VI.

№ 111

1787 р., після травня 14. Перемишль.— Із розмежувального акта перемишльської магістратської комісії у справі суперечки між Перемишльським єпископатом і магістратом за межу земель на передмісті Болонь у Перемишлі, під час якої наводився зміст привілею „найяснішого князя Лева"*

[..]** N 28. Początkowie z stroną Wilczańską ścianę graniczną (która jako się pod punktem 27 spisała w kontrowersyi) zaczynamy od drogi cesarskiej ktora po lewej ręce nam zostaie, aby za poprzedzaiące gromadą Wilczańską i jak pełnomocnikiem postępując lub pierwej pod dniem 14 miesięca maja roku nieniejszego [1]787 uprzedziło ograniczenie jednak in termino praefico z strony miasta Przemyśla zacnie szlachetny Magistrat na fundamencie praw sobie służących o mianowicie zasadzaiąc się przywylegiach od najiasniejszych królów y Rzeczy Pospolitej Polskiej łaskawie

* Документ датовано за змістом.

** Пропущено вступну частину і початкові розділи опису, у яких не згадуються князівські документи.

miastu Przemyślowi nadanych prezentuiąc pierwszy przywilej fundacyonalny [...]* sacratissimo Wladislao** Domini 1389 feria sexta post festum s(ancti) Michaelis Archangel w Lwowie datowanym.

Drugi przywiley a sacratissimo Sigismundo anno D(omi)ni 1512 sab[b]atho post festum s(ancti) Mathiae apostoli et evangelistae a brakuje trzeci przywileie od tegoz najiasniejszego monarchy, feria sexta ante Dominicam Reminiscere anno D(omini) 1515-ta na sejmie w Krakowie dla miasta Przemyśla konstekrowany, na tych bowiem dokumentach zacnie szlachetny Magistrat z przytomnemi rejentami, ekonomami y całym miasta rzeczonego Przemyśla zgromadzeniem zakłada o wieś Wilcze prócz niektórych miejsc pod punktem 27 opisanych (kontrowersyą i prawny krok dla siebie i successrów swoich zostawią i przy niniejszym obchodzeniu granicznym to sobie za najścislejszą rzecz utrzymowania granic i miejsc w stolanowym położeniu wawcowali a wskuteczniowszy przystąpiliśmy do wymierzania odległości od tryangularnych kopców między przedmieściem Błonie zoranym przekopaną, czyli Kolaso wsią Wilcze zwaną maiąc pro objecte [?] po lewej ręce paswiska Błonskie drogi cesarskej dotykaiące się, a po prawej podobniesz pastwisko Wilczańskie w którym jest grunt niejaki nadany sławetnym Janowi Kulińskiemu y Antoniemu Matkowskiemu mieszczanom y obywatelom miasta Przemyśla per laudum vigore, wzmiankowanych przywilejem jego rzeczonego gruntu zwierzchność j(aśnie) w(ielmożneg)o xiędza biskupa rit(us) graeci do używania niedopuściła owszem uzurpuiąc sobie objętość pastwisk w plaskim położeniu równości, iż to podług przywileia niegdyś najjasniejszego księcia Lewa panuiącego nad tym krajem monarchy d(e) dat(o) 8 Octob[ris] 1292-do anno w Lwowie danym consecruiąc monaster Wilcze y wies Moszczyszcza władyctwu i kapitulie Ruskiej Przemyskiej), o której wsi pod tym nazwiskiem bydz miała żadną taryffe za czasów panuiącej najjasniejszej Rzeczy P(ospo)l(i)tej Polskiej wyprobować nie mogła i przy niniejszym akcie granicznym okazy-

*Одне слово не прочитано.

**У тексті помилково „Stanislao"

wana nie była. Tak podobniesz z powieści ludzi starych, którzy by pamięcią zaciągnoć mogli wyprobować ile od tak dawnych czasów nie mogła prócz treści wsi rzeczonej Moszczyszcz a teraz Wilcze zwanej od przekopa rzeki Sanu do tem przekopo(m), do jeziora Podwierzbnego do Białego Kamienia na Krzywy Wiar i na Czerwony Łozy do Wiaru rzeki z młynem na Wiarze [..]* w Gore brzegiem do pomionego miejsca. Który to przywilej za czasów ruskiego panowania w prawdzie dowodną okazuie granice szlachetny zaś magistrat najszczególniej stanowi swoje opinią; iż po przyłączeniu ruskich tutejszych krajów do Korony Polskiej w czasie pod ten czas przyzwoitym ile nowego polskiego panowania wszystkie przywileje miast róznych fundacyi przez monarchów ruskich od Rzeczy Pospolitej Polskiej odbierali confirmacje, czyli potwierdzenia a zatym i ten przywilej powinien by miec confirmacje tej niewidziany (oprócz) posiadania, jako się rzekło przywilejów anni 1389 stolanowym dla miasta Przemyśla, w które i położenie wsi Wilcza ile w jednej obiętości granicznej wchodzi, a tak po niemałych kontrowerzyjach y nieprzesłuchanych sprzeczkach załatwiaiąc spokojnym sposobem szlachetny magistrat odstępował od tego by i w tym mięiscu, gdzie najwięcej odbieraią pokrzywdzenia przez niedopuszczenie dobytków miejskich na pastwisk zbraniaiąc bijąc, przed mieszczan, a co juz nastąpił dekret w sądzie comissiji [..]** 1604 r[oku] zakazuiąc j(aśnie) w(ielmożnemu) x(iędzu) biskupowi, aby poprzestał tego pokrzywdzenia czynić y nieważył się płotow grodzić, chroniąc wspólnego z mieszczanami przemyskimi pastwiska oznaczywszy karę tysiące złotych węgierskich, na to bynajmniej niezważaiąc co zas bardziej zwierzchność J(asnie) W(ielmoznego) biskupa niedopuszcza i broni, o co szlachetny magistrat i całego pospulstwa imieniem prawny krok offiaruje [...]***

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — BN w Warszawie, oddz. ręk., N 2097/13, k. 3—4. Перша половина XIX ст.

---

* Одне слово не прочитано.

** Два слова не прочитано.

*** Далі поданий опис інших границь земель, що належали до єпископства і міста

Переклад

[ ] № 28. Почнемо спочатку з Вовчанської межі (яку записано в суперечці під номером 27), її ведемо від цісарської дороги, що залишається з лівого боку, щоб [вона залишалася] за вовчанською громадою, яка виступає позивачем, і як уповноважена, випередила розмежування від 14 місяця травня 1787 року. Однак у визначений термін шляхетний магістрат міста Перемишля на підставі прав, які йому належать, тобто основуючись на привілеях від найясніших королів Польської Речі Посполитої, милостиво наданих містові Перемишлю, подає перший фундаційний привілей, датований за часів найяснішого Владислава, року Божого 1389, у п'ятницю після дня святого Архангела Михайла у Львові; другий привілей — від найяснішого Сигізмунда, [виданий] року Божого 1512, в суботу після свята святого апостола і євангеліста Матвія. Але [йому] бракує третього привілею від того ж найяснішого монарха, що був наданий для міста Перемишля, у п'ятницю перед другим тижнем Великого Посту, року Божого 1515, на сеймі у Кракові. На основі цих документів, крім деяких місць, записаних під пунктом 27, шляхетний магістрат у присутності нотаріїв, економів і всього поспільства вищезгаданого міста Перемишля закладає село Вовче Противники правову основу для себе і своїх спадкоємців збережуть, а під час нинішнього межового обходу застерегли собі це як найважливішу справу для збереження меж і місць у столановому обсязі [території]. Здійснивши це, ми приступили до вимірювання відстані від тріангуляційних горбів між зораним передмістям Болонь, перекопаним, тобто Колесом, селом, що носить назву Вовче, маючи напроти себе з лівого боку Болонське пасовище, яке прилягає до цісарської дороги, а з правого — також пасовище Вовчанське, на території якого є одна ділянка, дарована славетним міщанам і громадянам міста Перемишля — Янові Кулинському та Антонові Матковському за їх достойне життя. Однак його превелебність отець єпископ грецького обряду своєю владою не допустив згаданий ґрунт до користування ним, відзначених привілеєм, узурпуючи собі територію пасовищ на всій рівнині [і доводячи], що це відповідає [змістові] колишнього привілею з датою 8 жовтня 1292 року, виданого у Львові найяснішим князем Левом, володарем, який панував над цим краєм. Згідно з цим [привілеєм], монастир Вовче і село Мостища були віддані в концесію владицтву і руському перемишльському капітулу. Це село мало залишитися під тою назвою і не могло мати жодного тарифу за панування найяснішої Польської Речі Посполитої. [Цього, проте], не можна було перевірити та [воно] при нинішньому межовому акті не було вказане. Також і з розповідей літніх людей, які могли б далеко сягнути пам'яттю, не можна було з'ясувати нічого, крім назви села, яке звалося Мостище, а тепер має назву Вовче [і охоплює територію] від перекопу ріки Сяну, тим перекопом до озера Підвербного, [далі] до Білого Каменя на Кривий В'яр і на Червоні Лози до ріки В'яру з млином на В'ярі, вгору берегом до згаданого місця

Цей привілей за часів руського панування вказував точну межу, а шляхетний магістрат оголошує свій окремий протест [на тій основі], що після приєднання тутешніх руських земель до Корони Польської за весь час нового польського панування усі привілеї міст різних фундацій через руських володарів діставали від Польської Речі Посполитої конфірмацію або підтвердження, отже, і цей привілей повинен мати конфірмацію, але її не має, крім наданих привілеїв, як уже сказано, [зокрема], 1389 року — столанового [надання] для міста Перемишля, в обсяг якого входить і село Вовче, тому що воно лежить у тих межах. Після деяких протестів і неврахованих суперечок, намагаючись їх мирно полагодити, шляхетний магістрат виходив з того, що у тому місці найбільше діється кривди [міщанам], бо, забороняючи [і] б'ючи, не допускають міської худоби на пасовища, про що вже видано декрет у суді комісії 1604 року, який наказує ясновельможному отцю єпископові, щоб він перестав учиняти кривди і не важився обгороджувати тинами спільні з перемишльськими міщанами пасовища, визначаючи [за це] кару в сумі тисячі угорських золотих. Однак, незважаючи на це, представники ясновельможного єпископа ще більше не допускають і забороняють, про що шляхетний магістрат від імені всього поспільства розпочав правові заходи.

№ 112

1790 р., листопада 9. Житомир.— Київський гродський суд у Житомирі на прохання Івана Кульчицького приймає до книг суду оригінальний витяг з обляти Перемишльських земських книг 1660 р. та привілей „володаря Руської землі найяснішого князя Лева" на село Кульчиці

Roku tysiąc siedemset dziewięćdziesiątego, miesiąca nowembris dziewiętego dnia.

Na urzędzie grodz(kim) w mieście j(ego) k(rólewskiej) m(ości) Zyt(omierzu), przede mną, Kajetanem Trzeciakem, regentem przysiąg(łym) grod(u) gene(ra)l(nego) w(ojewods)twa Kijow(skiego) i księgami niniejszemi grod(zkimi) kijow(skiemi), osobiscie stawiący ur(odzony) Jan Kulczycki te kopię z extraktu originalnego z upisaniem w nim przywileju od j(aśne) o(świeconego) k(sięcia) Leona, ziemi Ruskiej dziedzica, ur(odzonym) Kulczyckim na dobra wies Kulczyc łaskawie danego, na papierze jego cezarskiej mości napisaną z przyszytym arkuszem papieru srebrnogroszowego polskiego, do akt grod(zkich) kijow(skich) w oblatą podał w ten sposób. [Далі подано тексти витягу з обляти

Перемишльського земського суду і грамоти князя Лева у польському перекладі, див. у цьому ж виданні III, № 8].

Która to kopia, słowo w słowo, jak się w sobie ma do ksiąg niniejszych grod(zkich) kijow(skich) jest zapisana.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАК, ф. 2, оп. 1, кн. 122, арк. 188 зв. Запис обляти втрачено разом із книгою у 1944 р.

Опубл.: Каманин, с. 5, 7.

Переклад

Року 1790, місяця листопада 9 дня.

У ґродському уряді в місті його королівської милості Житомирі переді мною, присяжним регентом генерального ґроду Київського воєводства Каєтаном Третяком, і перед цими київськими ґродськими книгами став особисто Іван Кульчицький і подав для запису до київських ґродських актів таку копію оригінального витягу з привілеєм володаря Руської землі найяснішого князя Лева, ласкаво виданим на маєток села Кульчиці, [що належав] шляхетним Кульчицьким.

[Копія] написана на папері його імператорської милості, але з підшитим аркушем польського паперу вартістю у срібний гріш [...]

Ця копія слово в слово, як у ній є, внесена до даних київських ґродських книг.

№ 113

1790 р., листопада 9. Житомир.— Обляти витягу Київського ґродського суду в Житомирі з актових книг Перемишльського земського суду про внесення шляхетним Михайлом Занковичем у 1660 р. дарчого „листа на пергаменті" князя Лева на село Кульчиці*

Actum Praemisliense, in judicio terrestre Praemislien(si) et districtu Praemisliensi, vigore confederationis in conventu [Visz]nensi palatinatus Russiae proximo expeditae, ordinato, feria quinta pridie festi Exaltationis sanctae Crucis, anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo.

Ad judicium praesens castr(ense) Terrae Praemislie(nsis) actaque judicii eiusdem, veniens personaliter nobilis Michal Kul-

* Дата запису витягу у книги Київського ґродського суду в Житомирі

czycki-Zankowicz obtulit eidem judicio et ad acticandum porrexit lit[t]eras pergamineas, Ruthaenico stillo scriptas vetustatis et sigillo appensas, seu donationem villa Kulczyce, per serenissimo olim ducem Leonem benignite(r) datas, servientes, cujus affectationi et juri communi Regni judicium praesens annuendo, has lit[t]eras a se offerenti suscepit et actis connotavit [.]* quarum lit[t]erarum Rut[h]enicarum tenoris talis. [Далі подано текст грамоти князя Лева українською мовою у латинській транслітерації, див. у цьому ж виданні III, № 8].

Post cujus privilegii Ruthenice ingrossationem, originale eidem offerenti per judicium praesens extraditum est.

Correxi Nowosinski.

L[ocus] s[igilli].

[Примітка]: Productum coram judicio sacrae majestatis circa visitationem Marie** inter officiales communitatis Samboriensis et communitatos inter villares[que] eo nomine atque camerarium Kulczyce nec non alios incomparatis ne expresso.

Feria quarta, in crastino festi sanctae Agnetis virginis et martyris, anno domini millesimo sexcentesimo*** sexagesimo sexto.

Adamus Brzezowski.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — ЦДІАК, ф. 2, оп. 1, кн. 122, № 192, арк. 188 зв. Облята Київського ґродського суду у Житомирі від 9 листопада 1790 р., створена на основі оригінального витягу з Перемишльських земських книг з датою 13 вересня 1660 р. Заголовок: „Kopia przywileju panów Kulczyckich z extractu originalnego". Запис документа втрачено разом із книгою у 1944 р.

Опубл.: Каманин, с. 6—7.

Переклад

Діялося у Перемишлі в Перемишльському земському суді Перемишльського повіту, згідно з рішенням конфедерації, укладеним на останньому Вишнянському сеймику Руського воєводства, на п'ятий день напередодні свята Воздвиження святого Хреста, року Божого 1660.

До цього суду і актів цього ж ґродського суду Перемишльської землі став особисто шляхетний Михайло Кульчицький-Занкович і приніс та

---

* Крапки у публікації документа.

** У публікації помилково „laure".

*** У публікації, правдоподібно, помилково „trecentesimo"

подав для запису в даному суді старовинний лист-дарчу на пергаменті на село Кульчиці, ласкаво виданий найяснішої пам'яті князем Левом, написаний руською мовою і засвідчений його печаткою. Даний суд, схиляючись до клопотання [Кульчицького] і підкоряючись коронному праву, прийняв і записав до актів принесений ним руський лист, зміст якого такий [ ]

Після запису руською мовою цього привілею до актів його оригінал був повернутий цим же судом пред'явнику.

Звірив Новосинський.

Місце печатки

Примітка: Оголошено в суді священного маєстату приблизно в день Введення у храм [Діви] Марії перед урядниками і мщанами та селянами міста Самбора, а також від імені [цього ж суду] перед коморником у Кульчицях та перед іншими особами, котрі тут не визнані, як не присутні особисто.

На четвертий день напередодні дня святої Діви мучениці Агнеси, року Божого 1666

Адам Бжезовський

№ 114

Після 1794 р., жовтня 31. Львів.— Інформація про основні дарчі документи церкві святого Миколи у Львові разом із привілеєм, що наданий „князем Русі Левом", підтвердженій польськими королями, і додатком опису згідно з ним меж земельних посілостей церкви*

Privilegium antiquissimum pro re ecclesiae Leopoliensis graeci ritus sub titulo sancti Nicolai Myrensis extraditum et in actis eiusdem ecclesiae asservatum est illud, quod a Sigismundo III rege Poloniae datum 10 mensis Octobris anno 1611 Varsaviae extraditum fuit. Hocce privilegio confirmantur jura ecclesiae Leopoliensis graeci ritus ad sanctum Nicolaum, a Leone, duce Russiae, die 8-a mensis Octobris anno mundi 6800 concessa, et donationes pro mox fata ecclesiae, ab eodem factae, alias jam, a regibus Casimiro et Stephano, praedecessoribus Sigismundi confirmatae.

Privilegium a duce Russiae Leone in lingua Ruthena origine tenus extraditum, sub rege Casimiro, Stephani praedecessore, in linguam latinam fuit translatum et veluti a mox fatis, ita et a

* Документ датовано за змістом

subsequis regibus Poloniae, quo ad omnes suas clausulas exstitit confirmatum. Tam isthoc privilegium, quod ab initio, tanquam antiquissimum laudatur, quam et nonnulla alia, eiusdem tenoris privilegia, quibus ecclesiae sancti Nicolai jura et dotatio confirmantur, et quae in consignatione realitatum et jurium ecclesiae sancti Nicolai, anno 1798 in sequelam ordinationis Gubernialis ad numerum 2355 confecta in fideli copia ex originalibus, adhuc cum persistentibus descripta occurrunt:

a) anno Domini 1732 ad acta castrensia capitanealia Leopoliensia per oblatam porrecta et ingrossata;

b) sub 14 Septembris 1780 apud caesareo-regias Tabulas provinciales ac demnique;

c) sub die 31 Octobris 1794 apud Leopolienses Tabulas civitatis praenotata et ingrossata sunt.

In quo autem dotatio ecclesiae sancti Nicolai origine tenus consistebat et quibus juribus hocce gaudebat, adparebit ex datis, in mox sequenti versione privilegii, a Leone extraditi occurentibus qua versio e mox citato privilegio Sigismundi regis desumpta sic sonat. [Далі подано текст грамоти князя Лева Даниловича у латинському перекладі, див. у цьому ж виданні III, № 10].

A. In praemisso privilegio ponuntur tanquam extrema puncta fundi, et quidem ex inferiori parte viae Wolhinensis' I-o sublata ecclesia ritus Graeci resurrectionis Christi Domini; 2-o fluvius aliquis dubio procul fluvius Peltew; 3-o sublata ecclesia sancti Theodori; 4-o porta civitatis, ex superiori autem parte viae Wolhinensis; 5-o monasterium sancti Onuphrii; 6-o mons Calvaria — Lysa Gora et tandem; 7-o Castrum Superius — Wysoki Zamek. Si mox dicta puncta et speciatim, si locus, in quo ecclesia resurrectionis Christi Domini olim consistebat, cum fluvio Peltew, fluvius Peltew, cum loco, in quo ecclesia ritus graeci sancti Theodori sita fuit, locus dictae ecclesiae cum porta civitatis. Et iterum extremitas fundi sublatae ecclesiae resurrectionis Christi cum extremitate fundi sancti Onuphrii, fundus sancti Onuphrii cum monte Calvariae et castro superiori, castrum superius cum porta civitatis — lineis jungantur, area ab his lineis clausa dabit prospectum fundorum erectionalium ecclesiae sancti Nicolai in civitate reperibilium, quorum alii ab ecclesia in natura possidebantur, ex aliis autem, a possessoribus

eorundem, census et aliae servitutes, mox dictae ecclesiae praestabantur. Haec possidebat ecclesia sancti Nicolai in antiqua civitate Leopoliensi.

Insuper B. In eodem privilegio Leonis sit quoque mentio de benificio extra civitatem sito, eidem ecclesiae sancti Nicolai donato. Hujus benificii tanquam limites ponuntur' loca, vulgo wrociska Lopuszna et Niemczyska dicta; fluvius, qui tendit ad montes Chelmczow; fluvius Poltew; mons Chelmecz; forea, a villice Michaele Kuropasigo facta; in montibus collis parvus Chelmicz nominatus; paludes Tyscislowa debra et Krzywy Potok; Kamienny Garb vel Mochnaty; via, quae tendit ex oppido Przekop; palus Kamionopolski Brod; et monasterium sancti Michaelis, quod tum ad fluvium Poltew consistebat.

Ad determinandos limites dicti benificii, sufficit spectare: 1-o partem fluvii Poltew; 2-o residuam particulam dicti benificii, ad praesens Mikulinska vel Czernecze vocitati, sub numero topographico antiquiori 604 novo 608 ad eundem fluvium Poltew siti; 3-o montes et monticulos, mox dicto fluvio oppositos, quibus moderni pagi, Zniesienie et Krzywczyce adjacent; 4-o viam quae tendit ex oppido Gliniany Leopolim; ac denique 5-o paludem Kamionopolski Brod, sive extremitatem fundorum ad pagum Kamionopol spectantium. Et itaque, ab extremitate residui fundi Czernecze dicti, ad montes quibus pagi, Zniesienie et Krzywczyce adjacent, ab his montibus ad viam ex Gliniany Leopoliam, a mox facta via ad extremitatem fundorum, ad Kamionopol spectantium et inde ad fluvium Poltew, lineae ducanturi; delineabitur superficies faenificii, quod Leo, dux Russiae, ecclesiae sancti Nicolai ritus graeci extra civitatem donavit.

Quoad fundum sub A. delineatum:

In parte fundi, inter sublatas ecclesias sancti Theodoris et resur[r]ectionis Christi Domini, positi, habentur ad praesens castra urbana militaria (Militär Kasernen) et reliqua, fundo resur[r]ectionis Christi contigua, inservit peragendis exercitationibus militaribus (Exerzierenplac). Porro in fundo, a via laterali, penes ecclesiam sancti Nicolai transeunte et versus forum scrutarium (Trodlermarkt) decurrente, exceptis tantum aliquibus orgiis fundi ecclesiastici ex una et altera parte viae Volhinensis, ad portam civitatis, et Castrum Superius protenso reperiuntur: ecclesia

ritus latini sub titulo sancti Joannis Baptistae et ecclesia parochialis Beatissimae Virginis Mariae ad Nives (Maria Schenna) ac denique monasterium monialium regulae sancti Benedicti (Benedictiner Nonnen Kloster). Census autem, quem incolae, mox memoratam superficiem inhabitantes, olim ecclesiae sancti Nicolai pendere solebant, ad praesens, partim a capitulo Leopoliensi ritus latini, partim a magistratu Leopoliensi percipitur. Residuum vero etiam in praesentiarum ecclesia sancti Nicolai possidet [...]*

Quod attinet fundum sub B. delineatum: Isthic fundus, partim ab incolis in Zniesienie et Krzywczyce habitantibus, partim vero, a subditis monialium Leopoliensium regulae sancti Benedicti, in Lesienice degentibus usurpatur. Hacce ratione factum, ut vasta illa superficies ad 10 tantum jugera reduceretur, quae adusque non erepta, sub nomine, Łąka Mikulinska vel Czernecze, partem dotis ecclesiae sancti Nicolai constituunt.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F° № 112, арк. 65—68. Заголовок: „Notitiae concernentes dotationem ecclesiae Leopoliensis graeco ritus ad sanctum Nicolaum, in suburbio Zolkieviensi sitae".

Переклад

Найдавніший привілей у справі майна львівської церкви грецького обряду під титулом святого Миколи Мірлекійського, виданий і в актах цієї ж церкви збережений, є тим, який був наданий 10 жовтня 1611 року королем Польщі Сигізмундом III у Варшаві. Цим привілеєм підтверджені права львівської церкви грецького обряду святого Миколи. Вони надані князем Русі Левом дня 8 жовтня 6800 року від створення світу, а також підтверджені цій щойно названій церкві королями Казимиром і Стефаном, попередниками Сигізмунда.

Привілей князя Русі Лева перекладений по-латинськи з оригіналу руською мовою за короля Казимира, попередника Стефана, і підтверджений як попередніми королями Польщі, так і наступними в усіх своїх статтях [і положеннях]. Так, цей привілей, що наводиться на початку, поданий як найдавніший, як і деякі інші цього ж змісту привілеї, якими підтверджено права та дарування церкві святого Миколи. Вони [привілеї] у переліку [документів] на маєтки і права церкви святого Миколи були внесені за станом на 1798 рік в автентичних копіях з оригіналу в реєстр

* Далі подано опис решти земель під пунктом 15, якими володіла церква святого Миколи у Львові

Губерніальної ординації під № 2355, на які разом з тим досі натрапляємо, що є в наявності і у записі:

а) під 1732 Божим роком представлені та вписані у [форми] облят у львівські ґродські старостинські акти;

б) під 14 вересня 1780 року у цісарсько-королівську Крайову табулю і, нарешті,

в) під 31 жовтня 1794 року у Львівську міську табулю.

У чому від початку полягало надання церкві святого Миколи і якими правами [вона] користувалася, з'ясовується з даних, які трапляються у нижчеподаному перекладі привілею, що виданий Левом, а цей переклад взятий із тільки що наведеного привілею короля Сигізмунда, який звучить так [.]

А. У згаданому привілеї визначаються як крайні точки [земель], саме — від нижньої частини Волинського шляху: 1. [місце] знесеної церкви грецького обряду Воскресіння Ісуса; 2. річка неподалік Полтви; 3. знесена церква святого Теодора; 4. міська брама від верхньої частини Волинського шляху; 5. монастир святого Онуфрія; 6. гора Кальварія — Лиса Гора і, нарешті, 7 Високий Замок. Якщо тільки що наведені пункти з'єднати лініями, зокрема, місце, на якому колись була церква Воскресіння Христового з рікою Полтвою; ріку Полтву з місцем, де розташована була церква святого Теодора; місце названої церкви з міською брамою і знову край ділянки знесеної церкви Воскресіння Христового з краєм ділянки святого Онуфрія; [далі наділ] церкви святого Онуфрія з горою Кальварією і Високим Замком; Високий Замок з міською брамою, то замкнута цими лініями площа дасть територію фундаційних земель церкви святого Миколи, які можна бачити у місті і з яких одні насправді посідає церква, а з [інших] виплачувалися названий церкві чинші та інші повинності їхніми посідачами. Всім цим володіла церква святого Миколи у давньому місті Львові.

Крім того Б. У цьому ж привілеї Лева є також згадка про подаровану церкві святого Миколи маєтність, яка розташована поза містом. Межі цієї маєтності становлять: місце, яке в народі зване Лопушна і Німчиська; рка, яка пливе до гір Холмиці; рка Полтва; гора Холмець; майдан і поселення Михайла Куропасика; вгорі невеликий горб, названий Холмець; болота Тискалова Дебра і Кривий Потік; Кам'яний, або Мохнатий Горб; дорога, що веде з міста, Перекоп; болото Кам'янопільський Брід і монастир святого Михайла, який на той час розташовувався над рікою Полтвою.

Для визначення меж названої маєтності достатньо взяти до уваги: 1. частину ріки Полтви; 2. те, що творить частку згаданої маєтності, яка тепер називається Микулинська, або Чернече, під давнішим топографічним номером 604, а новим 608, [і] розташована над цією ж рікою [Полтвою]; 3. гори і горби, що відразу напроти згаданої ріки, до яких прилягають сучасні села Знесіння і Кривчиці; 4. дорога, яка веде з міста Глинян до Львова і, нарешті, 5. болото Кам'янопільський Брід, або краю ділянок, що належать до села Кам'янопіль. Отже, від краю наділу, що залишився, названого Чернече, до гір, до яких прилягають села Знесіння і Кривчиці; від цих гір до дороги з Глинян до Львова; від щойно згаданої дороги до

краю ділянок, які належать Кам'янополю, а звідси до ріки Полтва. [Саме при цих землях] має проходити межа; [тут] буде відмежована площа сіножаті поза містом, яку князь Русі Лев подарував церкві святого Миколи грецького віровизнання.

Щодо меж земель під А., то на цій частині, розташованій між знесеними церквами святих Теодора і Воскресіння Христа Господа, нині розміщені міські військові табори (військові казарми) та інші [прилеглі до маєтку церкви Воскресіння Христа], які служать для проведення військових вправ (площа для тренувань). Далі на маєтності, що простяглися від бічної дороги, яка йде поблизу церкви святого Миколи у напрямку до Ринку за винятком лише деяких місць церковного наділу, обабіч Волинського шляху, до міської брами і Високого Замку, містяться: церква латинського обряду під титулом Івана Хрестителя і парафіяльна церква Блаженної Діви Марії (Марія Сніжна), і нарешті, жіночий монастир святого Бенедикта (бенедиктинський жіночий монастир). А чинш, який колись сплачували церкві святого Миколи ті, хто заселяв згадану площу, тепер побирають частково Львівський капітул римського віровизнання, а частково львівський магістрат. А те, що залишається ще нині, посідає у даний час церква святого Миколи [ ]

Що стосується майна, окресленого під Б., то це майно використовується частково тими, хто селиться у Знесінні і Кривчицях, а частково підданими львівських ченців святого Бенедикта, які проживають у Лисиничах.

Таким чином, так склалося, що ця обширна площа обмежилася лише до 10 югерів під назвою Микулинська Лука, або Чернече, які досі не відібрані, що, врешті, становить частину даровизни церкві святого Миколи.

№ 115

Кінець XVIII ст. — З рукопису про стан української церкви та її ієрархії від часу її виникнення і до кінця XVIII ст., у якому покликаються на „дарчий документ галицького князя Лева, сина короля Данила" для Галицької митрополії*

Russia gens integra tam in Russia Magna, qui Minori (et Alba et Rubra Russia) cooperatione metropolitae Kioviensis Michaelis, qui sororem imperatoris Graeci Annam dictam Volodimiro M[agno] desponsatam, concomitatus est Chersonensem; et conatibus ducis sui Volodimiri Magni submersis in fluvio Borystenae idolis baptizata extitit saeculo medio 10. Ex diplomate autentico

* Датовано за кінцевими сторінками рукопису, на яких згадуються 1789, 1791 і 1795 рр.

Leonis ducis Haliciensis, filii regis Danielis de dato 8-a Martis 1301 apparet, jam sub Vladimiro Magno duas fuisse sedes metropolitanas, aliam Kioviae aliam Haliciae et quidem Kioviae fuit metropol(ita) Cyprianus Haliciae Gregorius — alter ab altero autem independens [...]* Sequentibus temporibus metropo(lia) Galic(iensis) fuit unita cum Kijoviensi, videtur autem id ausisse sae(cul)i 14 post obitum ducis Galic(iensis) Leonis Danielowicz quam urbs Halicz sedi metropol(itanae) per Tartaro(s) devastata extitat, quod sequenti modo in effectum deductum erat. Vladimirus M[agnus] dividendos imperium suum Russicum inter filios suos 12 multis alter cationibus, imo et bellis intestinis ausam praebuit, quo gens sese ipsam imbecillem fecerat**, extranei itaque reges et principes (hunc evicum et anteam) bene attendentes non neglexerunt nonnulas provincias et principatus Russicos invadere, ad hos pertinebant Tartari et Lithvani eo tum ad huc Ethnici, hi primum urbem Kijow occupabant, quod videns Vladislaus Lokietek et vel maxime Kasimirus Magnus, ipse imbecilles duces Russiae Rubrae et Haliciae aggressus est hancque provinciam a 1340*** in prov[inciam] Polonicam transformabat. Bona nobilitatis Russiae in bello ausa statim nobilibus Polonis tradebantur, coloni ex Polonia ducti in oris devastatis et a Ruthenis, qui sese versus Dniepr retraxerunt vel a Tartaris erant abducti, de relictis locabantur, de Graeco Ruthenie in Latinas transformabantur et ep(isco)patus Lat(ini) rit(us) erigebantur in hoc ergo temporis periodo videtur avidisse, quod metropol(ia) Halic(iensis) Ruthena fuerit extincta, hujus dos deperdita et eademque cum metrop(olia) Kijoviensi conjuncta. Tota Russia Minor autem sub dominium Poloniae devenit demum exeunte saeculo 14 quum Jagello dux Lithvaniae, sub cujus dominatu et Russia Alba ad Russiam Minorem pertinens existebat, religionem X(ris)tui ususcepisset et Hedvigam filiam regis Polon(iae) et Hungariae Ludovici nupserat, ordo autem hierarchicum in Russia Alba melius fuit constitutus, nam provinciae ad Vladislaum Jagello pertinentes aliis legibus regebantur qui Russia Rubra seu Halicia [...]****

---

* Далі пошкоджене одне слово.

** Тут і далі між рядками інший текст — текст виправлення.

*** Насправді 1349 р.

**** Далі йде розповідь про українську церкву та її ієрархію у наступних століттях.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу праці не відоме. Список — НМ у Львові, від. рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 1377, арк. 101. Заголовок: „Anotationes historicae de statu hierarchiae Ruth(enae) s(acr)ae Romanae deunitae in Russia Minori (Alba et Rubra), a tempore eius originis usque ad tempora nostra seu ab anno 1595". 1843 р.

Переклад

Весь руський народ як у Великій Русі, так і в Малій (і в Білій і в Червоній), був охрещений у середині X століття стараннями київського митрополита Михайла, який супроводжував сестру грецького імператора по імені Анна, засватану за Володимира Великого, до Херсонесу, і зусиллями свого князя Володимира Великого скинув ідолів у ріку Борисфен. Згідно з автентичним дарчим [документом] галицького князя Лева, сина короля Данила, датованим 8 березня 1301 р., видно, що уже при Володимирі Великому було два митрополичі престоли, один у Києві, другий у Галичі, і що в Києві був митрополит Кипріян, а в Галичі — Григорій, один від одного незалежні. У наступні часи Галицька митрополія була об'єднана з Київською, і це, як видно, сталося у XIV ст. після смерті галицького князя Лева Даниловича, коли місто Галич, у якому містилася митрополича кафедра, було зруйноване татарами. Це відбулося так: Володимир Великий, ділячи свої руські володіння між 12-ма своїми синами, викликав тим самим багато суперечок, створивши умови для появи внутрішніх міжусобиць, унаслідок яких народ сам себе знесилив. І так, чужі королі і князі (як у цей час, так і до того), не послаблюючи пильності, не пропустили нагоди вторгнутися у деякі руські провінції і князівства. До тих, хто вривався, належали татари і литовці, тоді ще як племена. Ці спочатку захопили місто Київ. Побачивши це, Владислав Локетек, а передусім Казимир Великий сам напав на знесилених [у війнах] князів і в 1340 році Червону Русь і Галичину почав перетворювати цю провінцію у польську. Маєтки руських бояр, захоплені під час війни, тут же були передані польським панам, а селяни, супроваджувані з Польщі, поселялись на землях чи то спустошених, чи залишених русинами, що подавалися за Дніпро або були захоплені татарами. Русини грецького обряду переводились на латинський обряд, створювалися латинські єпископати. Видається, що саме в цей період заникла Руська Галицька митрополія, вона втратила належні їй маєтки і була об'єднана з Київською митрополією. Уся Мала Русь увійшла до [складу] Польської держави щойно наприкінці XIV століття, коли Яґелло, князь литовський, під чиєю владою була і Біла Русь, яка належала до Малої Русі, прийняв християнську релігію і одружився з Ядвігою, донькою Людовика — короля Польщі й Угорщини. Однак ієрархічний порядок краще був встановлений у Білій Русі, бо області, що належали Владиславу Яґеллові, керувалися іншими законами, як у Червоній Русі або Галичині.

№ 116

1838 р., жовтня 3. Галич.— Витяг із караїмської Хроніки про прибуття з Криму в Галич близько 1243 або 1246 року караїмів і надання їм князем Данилом грамоти, згідно з якою він дарує землі, дозволяє виробництво і вільну торгівлю напоями*

Napisano to będzie późnieyszym pokoleniom, by wyznawali łask Boga przedwiecznego, ktorych nam wyswiadczył.

W Roku 5003 od stworzenia swiata, podług liczby Israelitow, zas od ery chrzescianskiey 1243, a hegiery 655 roku.

Podczas gdy pokoy zawarty został między krolem Tatarow Bathichanem i krolem Chrobacyi, w Haliczu rezyduiącym Danijelem, naowczas kiedy Tatarowie plo[n]drowali Ruskiey y Polskiey ziemi, ci dway kroli zawarli między sobą pokoy. A podczas układu pokoju, ze strony krola halickiego był jego syn weliki kniaz Lew, y brat jego kniaz Wasko. Y ci umieścili do kondycyi pokoju, ażeby krol tatarski pozwolił stu domom (familiom) Karaitow w Krymie zamieszkałym, sprowadzić się do Halicza, rezydencionalnego miasta krolewskiego, ktorych ma od granicy na swoj expens przyjąc, wybuduje jm domy y dopomoze jm handel prowadzic, połączony między Wschodem i Ziemią Russyi czyli Chrobacyi. Y na tym fundamencie kazał krol tatarski ogłosić w Krymie, ze chto będzie z Karaitow miec ochotę przejść do Ziemi Halickiej, będzie mu nadano z skarbu krolewskiego transport i expensa, az do granicy ruskiey, zas ztamtąd ruskie ludzi jch przyjmią, y ich przyprowadzą do mieyszca, gdzie sobie upodobają siedzić.

Zatym pobudziło serce 80 domow nacyi Karaitow, między ktoremi było 4-ch domow kapłańskiego pokolenia, 6 Lewitow, a 70 Israelitow. Większa część była z miasta Sołchat, reszta z Manguf, Kaffa y t. d.

Y w r[ok]u 5006 od stworzenia swiata podług Israelitow, zas do liczby chrzescian 1246, a hygiery 658-go roku, zebrali się razem, y ich Tatarowie odprowadzili do granicy swojey, furami i expensą krola tatarskiego, a ztamtąd przyieli ich ludzi krola halickiego, i na iego expensie y iego podwodami, przywiezli ich do Halicza.

---

*Витяг датовано за супровідним листом, який надсилав рабин Леонович разом із текстом повідомлення Д. Зубрицькому

Przyiął ich krol y iego urzędnicy, y pobudowali jm domy przeciwko zamku krolewskiego, ktoren stoi na gorze, na brzegu rzeczki Łukow, od połnocney strony zamku w ulicy Ruskiey, gdzie stoi murowana boznica tychze, gdzie dawniej odprawiały służbę „Pek Ossynę". Na cmentarz dali jm mieysce na wysokim brzegu nad rzeczką Czew, przeciwko boznicy dawniey zwaną „Lelom Polelom". Kazdemu darował krol po 100 grzywien srebra, nadał im przywiley, prowadzenia handlu wolnego w całey Ziemi Ruskiey, i ze wolno jm trzymac i szynkowac w jch domach wszelkiemi trunkami. Tudzież nadał jm grąta na górze, i pola między rzeczką Łukow y rzeką Dniestrzem.

Na tym przywileju podpisał się krol Danijel, y jego brat Wasko kniaz i biskup Petro.

Рук.: Місцезнаходження оригіналу не відоме. (За словами рабина Леоновича, Хроніка спалена у 1830 р.). Списки — 1. ЛБН НАН України, від. рукописів, ф. 5 (Оссолінські), спр. 1252, арк. 13—13 зв. Заголовок: „List Leonowicza, rabina Karaimów. Halicz, 1838, 3 października". На звороті останнього аркуша: „Wiadomość o przybyciu Karaimów do ziemi Rusko-Halickiej, wyciągniona z dawnej ich Chroniki na pergaminie od Leonowicza teraźniejszego rabina Karaimów w Haliczu". 2. Там само, ф. 36 (Я. Головацький), спр. 634, арк. 13—14. 30-ті роки XIX ст. 3. РГБ, отд. рук., ф. Иностранные авторы, оп. 1, д. 16. 1839 г. (список І. Вагилевича).

Опубл.: Зубрицкий. Критико-истор. повесть.., с. 154—155. Див. прим. 51 (рос. переклад); Петрушевич. О галицких епископах.., с. 172—177; Kunasiewicz. Przechadzki.., s. 10—20; Kunasiewicz, s. 10; Stepaniv, p. 334—336 (польс. текст і переклад франц. мовою).

Переклад

Нехай це буде написано для наступних поколінь, аби вони пам'ятали про ласки предвічного Господа, який нам учинив милість.

5003 року від створення світу і згідно з єврейським літочисленням, а християнським у 1243, гіджі — 655.

Коли татари спустошували Руські і Польські землі, то два королі — татарський Бати-хан і хорватський Данило, що мав столицю у Галичі, уклали між собою мир. Під час укладення цього миру були присутні з боку галицького короля його син, великий князь Лев, і брат його [короля] князь Васько. І вони відзначили в умові миру, що татарський король дозволить одній сотні домів (сімей) караїмів, які проживали у Криму, переселитися у Галич — королівське стольне місто, а цей [Данило] повинен прийняти їх від кордону на свій рахунок, побудувати їм будинки і

сприяти вести торгівлю, що відбувалася між Сходом і Руською землею, інакше Хорватією.

Основуючись на цьому, татарський король наказав оголосити в Криму: якщо хтось з караїмів матиме охоту переселитись у Галицьку землю, одержить із королівської казни засоби перемщення та [інші] витрати до самого руського кордону, де приймуть їх люди і припровадять до того місця, яке собі уподобають для поселення.

Зголосилося 80 домів караїмського народу, серед яких було чотири сім'ї з жреців, шість левітів і 70 ізраїльтян. Більша частина [їх] була з міста Салгата, решта з Мангупа, Каффи і так далі. І в 5006 [році] від створення світу та згідно з єврейським літочисленням, а за обчисленням християн — 1246 [року], гіджі — 658 року, піднялися вони [всі] разом і татари супроводжували їх до свого кордону на возах і за рахунок татарського короля, звідкіля прийняли їх люди галицького короля, також на своє утримання і його привезли підводами у Галич.

Король їх прийняв, як також і його урядовці, побудували їм будинки напроти королівського замку, що стояв на горі, на березі річки Лукви, від північного боку замку на Руській вулиці, де міститься мурований їх [руських] храм і де раніше звершувалося богослужіння „Пек Осина" Для кладовища відвели їм місце на високому березі річки Чев, напроти божниці, яка раніше називався „Лель Полель". Кожному з караїмів король дав по 100 гривень срібпом і [спільно] грамоту на вільне ведення торгівлі в усій Руській землі, також, що їм дозволено тримати та шинкувати у своїх будинках усякими напоями. Тут же дарував ім земл на горі та поля між річкою Луквою і рікою Дністром.

І підписався під тією грамотою король Данило і його брат князь Васько і єпископ Петро.

ВИСНОВКИ

Дослідження історичних джерел України епохи Середньовіччя чи не одне з важливих завдань гуманітарних і суспільних наук на сучасному етапі. Розв'язання його можливе лише за умов максимального виявлення усіх видів, типів і жанрів писемних пам'яток і подальшого всебічного їх наукового опрацювання і публікації. Провідна роль у цьому належить документальним пам'яткам. Серед них не другорядне місце займають актові та документальні джерела Галицько-Волинського князівства.

Названі завдання стали метою пропонованої праці *„Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти"*. У зв'язку з цим обстежено відомі, а водночас маловідомі й досі невідомі акти та документи, наново прочитано всі тексти de visu, на основі прямого ознайомлення з оригіналами чи пізнішими списками — копіями, уміщено відомі і незнані на сьогодні неавтентичні акти та документи і їх списки тощо. Книжка вміщує найповнішу на сьогодні добірку актів і документів, які виявлені у різних архівах і бібліотеках України, Польщі, Росії, Ватикану, Литви (227) і становлять повний корпус документальних джерел князівства вказаного періоду. Робота не має аналогів. Головним її достоїнством є те, що до неї увійшло багато ніколи не використовуваних з науковою метою актів і документів. Чимало з них оголошено вперше, особливо якщо йдеться про розділ, що містить тогочасні чи пізніші документи із згадками про галицько-волинські писемні пам'ятки XIII — першої половини XIV ст., а також недостовірні акти та документи.

Публіковані акти та документи багаті змістом, служать для вивчення соціально-економічних відносин, політичного ладу, права, побуту і культури українського народу періоду становлення та розвитку князівства як окремої східноєвропейської держави. Виняткові за своїм значенням ті документальні пам'ятки, які відображають внутрішнє життя країни (розподіл праці, розвиток торговельних відносин з іншими землями і країнами, князівські

міжусобиці, захист території князівства від нападів інших держав), процес об'єднання Володимирського і Галицького князівств в одну державну цілість і роль у цьому Володимира і Галича зі своїми князівськими дворами, діяльністю міських громад, духовенства. Виокремлюється тривала боротьба князів із боярством.

Лінгвістичне значення давньоукраїнської мови полягає у тому, що при ненормативності вона широко відображає діалектні риси, особливо щодо фонетики і морфології. Значне зацікавлення викликають словниковий склад актів і документів, а також орфоепія, синтаксичні конструкції і пунктуація.

Акти та документи свідчать про діяльність різних бюрократичних інституцій, чітке функціонування договірного права як у справах країни, так і у міжнародних контактах, про культуру давньоукраїнської дипломатичної служби.

Акти та документи Галицько-Волинського князівства, нарешті, пізнавальні з погляду використання мови. І це стосується не лише статусу давньоукраїнської ділової мови як основної у князівських, воєводських, єпископських та інших канцеляріях, але й латинської, яка функціонувала у тих же канцеляріях і вживалася ними (фіксована переважно з першої половини XIV ст.) для підтримання міжнародних контактів.

Акти та документи належать різним експонентам (і їх канцеляріям) особам різноманітних суспільних станів тогочасної Галицько-Волинської Русі. Більшість із них — спадкові князі, князі-сюзерени, а саме князь Роман Мстиславич, княгиня Анна, її сини Данило і Василько Романовичі, внуки — князі Лев Данилович, Мстислав Данилович, Шварно Данилович і Володимир Василькович, правнук князь Юрій Львович, праправнуки Андрій і Лев Юрійовичі, князь Юрій Тройденович, а також князі-васали. Ряд із цих документів створено у канцеляріях володарів окремих територій Галичини і Волині, князями Володимиром Ігоровичем, Мстиславом Мстиславичем, Олександром Всеволодичем. Листи виходили від громад містичів і боярства (міста Берестя, Володимир, Галич) особисто або за посередництвом канцелярій (можливо, воєводських), великих бояр, таких, як Володислав Кормиличич, Судислав, Доброслав, окремих представників князівської адміністрації, наприклад, тисяцького Дем'яна, осіб духовного стану — Павла Дионісійовича та ін.

Використання галицько-волинських актів і документів у наративних творах зафіксоване в XIII—XV ст. Перші дослідження

документальних матеріалів належать літописцям. Їх також знають Я. Длугош, Й. Альнпек, Т. Піравський, С. Окольський, З. Копистенський і багато інших. Із суто науковою метою галицько-волинські акти та документи використовуються і публікуються, починаючи з XVIII ст.

Зауважене значне і порівняно тривале вивчення актів й документів, позитивне чи негативне їх трактування з усіма наслідками, що випливають із цих оцінок, ще раз підтверджує актуальність дослідження і публікації документальних пам'яток Галицько-Волинського князівства.

В історіографічних творах XIII—XV ст., аж до середини XIX ст. (хоч уже частково) акти та документи галицько-волинських канцелярій використовуються некритично. На рівні автентичних розглядаються фальсифікати, достовірні тексти фігурують поряд із недостовірними. Великий внесок у вивчення цих документів у другій половині XIX — на початку XX ст. зробили А. Петрушевич, І. Линниченко, М. Грушевський.

У праці враховано досвід найвідоміших публікаторів та інтерпретаторів документальних джерел.

До збірки увійшли оригінальні та копійні автентичні акти та документи (останні з різних сторіч), відтворені найчастіше з літописів, судово-адміністративних книг, метрик тощо; акти та документи, які під час створення основувалися на невідомих нині оригінальних документах чи їх пізніших списках, що видаються нам безсумнівними щодо своєї автентичності. Тут уміщено також сумнівні стосовно достовірності документи і явні підробки актових джерел із середньовічним датуванням, а також документи XIII—XVIII ст., у яких згадуються, наводяться і подекуди підтверджуються відомі та невідомі, подані в окремих списках, акти та документи Галицько-Волинського князівства.

Публіковані акти та документи різні щодо дипломатичної структури, провенієнції. Вони засвідчують неоднакову будову формулярів і клаузул; походять із різного рангу канцелярій — князівських, воєводських, старостинських, єпископських; інформують про події, явища, людей, у тому числі й про такі, що не збереглися у жодних інших історичних пам'ятках або ж збереглися, але трактовані поза історичним контекстом тенденційно чи містять фактичні помилки. Крізь призму цих актових і документальних джерел бачимо минуле одного з найважчих і найгероїчніших періодів історії України.

При аналізі репертуару актового та документального складу XIII — першої половини XIV ст. увесь матеріал поділено на чотири групи, які формують у книжці чотири окремі розділи актів і документів (Розділи I—IV), що належать до часу Галицько-Волинського князівства або є пізнішими творами, основаними здебільшого на давніх зразках. У його основі лежить умовний чинник, який, проте, спирається на внутрішню, рідше зовнішню критику текстів, а також на характер збереження пам'яток. Загалом у публікованих документах і способі їх коментування у різних розділах багато спільного — у доказовості їх автентичності, схожості (деколи аналогічності) щодо структури формулярів (Розділи I і III), подібно трактовано поняття „згадка" як залишка документа (Розділи II і IV). Це, однак, питання, які частково обговорюються у вступних увагах до розділів.

Акти та документи, опубліковані у книжці, охоплюють період від переддня часу створення князівства (1195) до 40-х років XIV ст.

Публікація вміщає:

I. Автентичні акти та документи, які збереглися в оригіналах і списках оригіналів. Містить 14 актів і документів, переважно з першої половини XIV ст. Перший документ датовано 1299 р., два наступні, які належать князю Левові (Леву Даниловичу або Леву Юрійовичу), супроводжуються археографічним датуванням: перед 1301 або перед 1323 рр., далі подані документи князів Андрія і Лева Юрійовичів, Юрія Тройденовича, Кейстута і Любарта. Окремо стоять листи містичів володимирської громади (1324) та старости „землі Русі" Дмитра Дядька (Дедька) (після 1341 р.).

II. Автентичні акти та документи, реконструйовані з літописів, літописців, хронік і богослужбової літератури. Це найбільша за кількістю група галицько-волинських актів і документів — 69. З них експонентами 56 виступають князі, решта — міські громади, бояри, духовенство. Охоплюють вони 1195—1307 рр.

III. Неавтентичні акти та документи, виявлені у пізніших списках переважно з датами XIII — першої половини XIV ст. Загальна кількість 26. Їх умовно можна поділити на: а) сумнівні щодо своєї достовірності; б) такі, що за нинішнім станом науки вважаються підробками, але їх остаточна оцінка потребує подальших досліджень і в) беззастережні фальсифікати. Писані від імені різних експонентів, але найчастіше князя Лева Даниловича або Лева (Лева Даниловича чи Лева Юрійовича).

Очевидно, уміщення поряд із автентичними неавтентичних документів може викликати застереження. Проте це було зроблено лише з тією метою, що не в усіх підробках ми сьогодні до кінця переконані. Виявлені в майбутньому нові історичні факти, можливо, для окремих (група а, б) дадуть змогу змінити нинішнє трактування. Підробки XV—XVII ст., крім того, проливають світло на деякі проблеми історико-правових відносин і української пізньосередньовічної дипломатики взагалі.

IV. Акти та документи XIII — першої половини XIX ст., у яких згадуються, цитуються, а подекуди підтверджуються тексти відомих і невідомих актів і документів XIII — першої половини XIV ст. Виявлено й опубліковано 116 згадок документів. Це число не остаточне, воно може помітно збільшитися. Подані документи неоднакового змісту і дійшли найчастіше у формі нотаток і цитат. Засвідчені згадки і як контекстуальні вказівки або лише натяки на існування можливих актів чи документів у зв'язку з їх пересиланням, підтвердженням, а ще частіше використанням у судах та інших державних і духовних інституціях. Засвідчені згадки достовірних (на що вказує порівняльний аналіз їх змісту з відомими їх повними текстами) та недостовірних документів. Серед указаних на окрему увагу заслуговують усі згадки про галицько-волинські документи, про які не маємо жодних інших і докладніших відомостей. Вони сьогодні становлять єдину збережену інформацію про існування того чи іншого втраченого або досі не виявленого тексту акта чи документа. Згадки про галицько-волинські акти та документи виявлені у найрізноманітніших видах і типах рукописних документальних матеріалів. Експонентами або створювачами актів або документів, які фіксують згадки про галицько-волинські документи, є папа римський, польські королі (найчастіше Казимир III, Сигізмунд II), великі князі литовські, воєводи і старости земель, ґродські, земські та лавничі суди, люстратори старостств і комісії сейму та земель, вище духовенство, приватні особи та інші.

Акти та документи у кожному розділі систематизовано у хронологічному порядку. Археографічне опрацювання пам'яток здійснено відповідно до чинних правил, а також з урахуванням досвіду практичної роботи у цій галузі.

До кожного розділу додані короткі вступні уваги, які інформують про вміст розділу, насамперед кількість актів і документів, їх контраґентів, а також проблемні питання, пов'язані з ви-

явленням та дослідженням змісту актів і документів, будовою, аналізом списків документів тощо.

Крім того, у кожному розділі публікований акт чи документ супроводжується науковим коментарем (крім IV, у котрому в контексті здебільшого пізніших актів і документів тільки згадуються князівські грамоти), який передує власне тексту акта чи документа. Він містить, зокрема, такі основні елементи, як: 1. Заголовок. 2. Визначення дипломатичної належності акта, документа. 3. Встановлення оригінальності та автентичності. 4. Коротка історія появи акта, документа, його походження (що знаємо сьогодні про акт, документ). 5. Загальний вигляд акта, документа, письмо, спосіб засвідчення чи незасвідчення. 6. Структура (архітектоніка) документа (коротка характеристика клаузул). 7. Дата (обґрунтування дати). 8. Ким і коли вивчався акт чи документ, оцінка його змісту та достовірності дослідниками. 9. Вказівка на оригінал документа (якщо такий наявний) і його списки. Далі подано текст самого документа. Під власне текстом документа винесено легенду. Вона охоплює а) посилання на місце зберігання рукопису тексту та б) посилання на видання, у яких опубліковано текст акта чи документа, якщо такий існує; за наявності декількох публікацій (звичайно передруків) посилання подані у хронологічній послідовності — від старших, перших, до нових, сьогоднішніх.

Видання ілюстроване.

До книжки додано: Передмову, Список умовних скорочень (загальних слів, списки актів і документів, установ, у яких розміщені рукописні джерела і списки друкованих джерел, літератури, словників), Висновки, Резюме англійською, німецькою і французькою мовами, Список ілюстрацій, Іменний і Географічний покажчики.

Праця не претендує на вичерпність як щодо повноти добору текстів, так і їх інтерпретації. Вважаємо, однак, що пропоноване дослідження істотно заповнить прогалину в українському і слов'янському джерелознавстві епохи Середньовіччя.

ДОДАТКИ

SUMMARY

Research into the historical sources of medieval Ukraine may well be one of the primary tasks within the humanities and social sciences of today. To carry it out successfully, one would have to uncover written records of all kinds and genres and, subsequently, to process, analyze and publish the data received as a result. Documentary sources should play a crucial role here. Among these, all kinds of documentary evidence of Halych and Volyn' Principality (a historical region in southwestern Ukraine) are of no secondary importance.

These objectives, in fact, define the main idea behind the book *„Acts and Documents of 13th century — early 14th century. Halych and Volyn' Principality: Research. Documents"*. This work features the most comprehensive collection of acts and documents to date that were discovered in various archives and libraries of Ukraine, Poland, Russia, Vatican and Lithuania (227) and constitutes an entire body of documentary evidence of that period. No book of such a kind has ever been published before. One of its merits is that it features a whole range of acts and documents either hitherto unknown or not utilized for scholarly purposes. It is for the first time that many of them have seen the light of day. This is especially true of the chapter covering documents of that period as well as those of a more recent time. These documents contain references to written records of the 13th *century* — early 14th *century. Halych and Volyn'* as well as non-authentic acts and documents.

The acts and documents showcased here are richly textured and highly informative as to the social and economic relations, political system, law, everyday life, culture and traditions of Ukrainian people at a time when the Principality was emerging as an East European state in its own right. The records that reveal a lot about day-to-day life of the country (division of labor, trade relations with other nations, bitter feuds among the princes, protection of the land from outside intervention) are of great significance, as are the ones that highlight the unification of Volodymyr and Halych Principalities to shape one political entity and the role that Volodymyr and Halych had to play here with their courts, town communities and the clergy. Special attention is paid to a long-lasting confrontation between princes and nobility (*boyars*).

These acts and documents also bear evidence of how various bureaucratic institutions operated, how flawless was the functioning of old Ukrainian contractual law both domestically and in international relations and also of the culture of old Ukrainian diplomacy.

And finally, the acts and documents from that epoch are highly informative from a language perspective. And the above concerns not only old Ukrainian as the dominant language in the chancelleries of princes, military commanders (*voyevodas*), bishops etc., but also Latin, which was used in these very chancelleries (starting with the early 14th century) to handle international relations.

The acts and documents originated in the chancelleries of people from different walks of life. Most of them were princes by birth, sovereign princes, notably Prince Roman Mstyslavych, Princess Anna, her sons Danylo Romanovych and Vasyl'ko Romanovych, her grandsons Princes Lev Danylovych, Mstyslav Danylovych, Shvarno Danylovych and Volodymyr Vasyl'kovych, her great-grandson Prince Yuriy L'vovych, great-great-grandsons Andriy Yuriyovych and Lev Yuriyovych, Prince Yuriy Troidenovych and also vassal princes. Quite a few of these documents originated in the chanceries of Princes Volodymyr Ihorovych, Mstyslav Mstyslavych and Oleksandr Vsevolodych, who, in turn, ruled over Halychyna and Volyn'. The letters included in the book came from communities of citizens and *boyars* (towns of Halych and Berestia) and were sent by them personally or by means of chanceries (possibly *voievodas*) of great boyars, such as Volodyslav Kormylychych, Sudyslav, Dobroslav, individual members of the prince's administration, like that of Demyan, the thousand-men-commander (*tysiatskyi*), or members of the clergy, like Pavlo Dyonisiyovych etc.

References to Halych and Volyn' documents in historiography were recorded as early as the 13th—15th centuries, and starting with the 18th century, the documents have also been used for purely scholarly purposes. The work has incorporated the efforts of noted authors and interpreters of documentary sources of the past.

The collection contains original documents and replicas of acts and documents that were recreated from chronicles and chroniclers' accounts; acts and documents based on the original ones of which we had no knowledge even though we are in no doubt as to their authenticity. The documents of somewhat dubious authenticity have also been included as well as downright fakes that bear all the hallmarks of the medieval period. Documents of the 13th—18thcenturies that make a reference to and occasionally verify the authenticity of lesser and better-known acts and documents of Halych and Volyn' Principality have also found their way into this book.

What has been published varies in the diplomatic structure and provenance. The acts and documents feature varying formats and clauses; they come from chancelleries that seemed to enjoy varying status — princes', *voyevodas'*, *starostas'* (similar to 'alderman', an official) or bishops' etc. They contain information about people, events, phenomena, including those that got no mention in other historical records. If some do, they are either viewed with certain preconceptions and misinterpreted or taken out of their historical context. And, finally, the way some of them are depicted is flawed. By examining this documentary

evidence we can take a closer look at one of the most painful and, at the same time, most heroic pages in Ukrainian history.

We analyze the body of documentary evidence of the 13th century — early 14th century by dividing it into four groups, which constitute four separate chapters of acts and documents that date back to the times of Halych and Volyn' Principality or to a more recent period, but are based on earlier specimens. The criterion employed here is, obviously, somewhat arbitrary in nature, but in each individual case it serves to ensure a thorough (both external and inner) critique of the records.

Authentic acts and documents whose originals and records of their listing have survived. It contains fourteen acts and documents, mostly from the first half of the 14th century. The first document dates from 1299, the next two that are ascribed to Prince Lev (Lev Danylovych or Lev Yuriyovych) are accompanied by archaegraphic dating: before either 1301 or 1323. These are followed by documents originating from the chanceries of Princes Andriy and Lev Yuriyovych, Yuriy Troidenovych, Keistut and Liubart. Somewhat apart from other documents stand the letters written by the citizens of Volodymyr community (1324) and by Dmytro Diad'ko, the *starosta* of entire Rus' land (after 1341).

I. Authentic acts and documents that were reconstructed from chronicles, chroniclers' accounts and liturgical materials. This is the largest group of acts and documents containing as many as 69 of them. Here, in 56 cases, the authors were princes, while in the remaining 13 cases, those were town communities, *boyars* and the clergy. They span a time period between 1195 and 1307.

II. Non-authentic acts and documents discovered in later listings but dating from the 13th century — early 14th century. Their total number is 26. They fall into the following categories: a) those of dubious authenticity; b) those which according to current standards are seen as fakes but need further examination to be definitively identified; c) obvious fakes. These came from a variety of chanceries.

Clearly, the inclusion of both authentic and unauthentic texts side by side may cause certain reservations. This, however, has been done only because we cannot vouch for every fake. Emerging historical evidence may well lead us to view them differently. In addition to that, 15th—17th centuries fakes cast new light on some issues of Ukrainian diplomacy.

III. 13th century — early 14th century acts and documents which contain references, citations and sometimes verification of well-known and unknown acts and documents of the 13th century — early 14th century. As many as 116 references have been discovered and published. Without them, we would not have found out that some Halych and Volyn' documents existed at all. They vary in contents and form.

IV. Presents those acts and documents from the 13th into the 14th centuries which mention, quote or, in some cases, confirm the texts of other known and unknown acts and documents pertaining to the period

of the 13th into 14th centuries. 116 such documental mentions have been found and published. Differing in their contents and form, they give information even about the existence of some, so far unknown, Halycian and Volynian sources.

Each chapter is prefaced by a brief introductory note, which provides an idea of what the chapter will talk about, the number of acts and documents in it, their addressers and addressees, and also some tricky, controversial issues to do with the research of these documents etc.

On top of that, in each chapter (with the exception of Ch. IV, which makes only a passing mention of princely charters), an act or document is accompanied by a commentary that precedes the text of the document itself. It features the following main elements: 1. Heading 2. Identification of the diplomatic status of the act or document. 3. Its authenticity. 4. Some background information. 5. Its general appearance; calligraphy; form of authorization/no-authorization. 6. Structure (architectonics) of the document. 7. Date (explanation of date). 8. Who researched the act or document and when; assessment of its contents and authenticity. 9. Providing references to the original (if available) and information as to where it is listed.

Then the text of the document itself is presented. It is immediately followed by:

a) a reference to where the manuscript is stored;

b) a reference to publications which contain the text of the act or document (if the latter is available); if there is more than one publication (usually reprints), references follow in chronological order — starting with the earliest date (and to the most recent).

The book is richly illustrated.

Apart from the main chapters, it features an Introduction, List of abbreviations and terms, English, German and French Summaries, List of Illustrations, Personal Index and Index of Geographic names.

This publication makes no claim to be a definitive source of texts of acts and documents or, indeed, their interpretation. We believe, however, that the research we have offered to your attention will fill the gap in Ukrainian and Slavonic Studies of Middle Ages historical sources.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Erforschung von historischen Quellen der Ukraine aus der Periode des Mittelalters ist heutzutage wohl eine der wichtigsten Aufgaben der Geistes- sowie Gesellschaftswissenschaften. Ihre Losung ist möglich nur unter Umständen der maximalen Offenbarung von gesamten Arten, Typen und Gattungen der Schriftdenkmäler und ihrer weiteren allseitigen wissenschaftlichen Bearbeitung und Veröffentlichung. Eine große Bedeutung wird dabei den dokumentarischen Denkmälern beigemessen. Die Akten- und Urkundenquellen des Galizisch-Wolhynischen Furstentums nehmen darunter keine zweitrangige Stelle ein.

Die genannten Aufgaben wurden zum Ziel der vorliegenden Arbeit „*Akten und Dokumente des Galizisch-Wolhynischen Fürstentums des XIII. — der ersten Hälfte des XIV Jahrhunderts. Forschungen. Texte*". Das Buch enthält die bis heute neueste Auswahl von Akten und Dokumenten, die in verschiedenen Archiven und Bibliotheken der Ukraine, Polens, Rußlands, Litauens und des Vatikans aufgefunden waren (insgesamt 227 Dokumente), und stellt das volle Korpus von dokumentarischen Quellen des Fürstentums aus der genannten Periode dar. Die Arbeit kennt keine vergleichbaren Veröffentlichungen und ist neu fur die einheimische Quellenforschung. Der Hauptwert der Arbeit besteht darin, daß sie viele unbekannte und niemals mit dem wissenschaftlichen Ziel benutzte Akten und Dokumente enthalt. Mehrere von ihnen sind zum ersten Mal erwähnt, insbesondere im Kapitel uber die damaligen oder späteren Dokumente mit Erwahnungen von galizisch-wolhynischen Denkmälern des XIII. — der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts sowie über die nicht authenthischen Akten und Dokumente.

Die veröffentlichten Akten und Dokumente sind inhaltsreich, sie dienen zum Studium der sozial-ökonomischen Verhältnisse, der politischen Ordnung, des Rechts, der Lebensweise und der Kultur des ukrainischen Volkes in der Periode des Werdens und der Entwicklung des Furstentums als eines osteuropäischen Einzelstaates.

Eine außerordentliche Bedeutung haben diejenigen Dokumente, die das innere Leben des Landes (Arbeitsverteilung, Entwicklung der Handelsbeziehungen, furstliche Zwietracht, Verteidigung der Furstentumsgebiete gegen feindliche Überfälle) wiederspiegeln, und den Vereinigungsprozeß zwischen beiden Fürstentümern von Volodymyr und Halyc samt ihren fürstlichen Hofen und Tatigkeit der Stadtgemeiden sowie des Klerus darstellen. Dabei wird der Kampf der Fürsten gegen das Bojarentum hervorgehoben.

Die Akten und Dokumente bezeugen die Tätigkeit verschiedener bürokratischen Institutionen sowie deutliche Funktionierung des altukrainischen

Vertragsrechts sowohl in inneren Angelegenheiten, als auch in internationalen Beziehungen. Sie sagen auch über die Kultur des altukrainischen diplomatischen Dienstes aus.

Die Akten und Dokumente des Galizisch-Wolhynischen Fürstentums sind nun vom sprachlichen Standpunkt aus erkennbar. Und das bezieht sich nicht nur auf die altukrainische Sprache als Amtssprache in Fürsten-, Wojewodschafts-, Bischofs- und anderen Kanzleien, sondern auch auf lateinische Sprache, die in denselben Kanzleien funktionierte (seit der ersten Halfte des XIV. Jahrhunderts fixiert) und für Aufnahme der internationalen Beziehungen benutzt wurde.

Die Akte und Dokumente entstammen verschiedenen Exponenten (bzw. ihren Kanzleien) und repräsentieren Personen aus verschiedenartigen gesellschaftlichen Standen in damaliger Galizisch-Wolhynischer Rus. Die meisten von ihnen sind erbliche Fürsten und Fursten-Suzeräne wie Roman Mstyslawytsch, die Fürstin Anna, ihre Söhne Danylo und Wasyl'ko, die Enkel: die Fürsten Lew (Leo) Danylowytsch, Mstyslaw Danylowytsch, Schwarno Danylowytsch und Volodymyr Wasylkowytsch, der Urenkel Furst Jurij Lwowytsch, die Urgroßenkel Andrij und Lew (Leo) Jurijowytschi, Fürst Jurij Trojdenowytsch sowie die Fursten-Vasallen. Manche von diesen Dokumenten wurden in den Kanzleien der zeitweiligen Herrscher Galiziens und Wolhyniens geschaffen, z. B. in denen von Fursten Volodymyr Ihorowytsch, Mstyslaw Mstyslawytsch, Alexander Wsewolodytsch. Einige Briefe stammten von Gemeinden der Bürger und dem Bojarentum (die Städte Halytsch und Berestja) und wurden persönlich oder durch die Vermittlung von Kanzleien solcher großen Bojaren wie Volodyslaw Kormylytschytsch, Sudyslaw, Dobroslaw sowie einzelner Vertreter der fursterlichen Verwaltung, z.B. Anführer von 1000 Mann („Tysiackyj") Damian und der Kirche Pawlo Dyonisijowytsch u. a. verfasst.

Das Verwenden der galizisch-wolhynischen Dokumente in historiographischen Schriften ist schon im XIII. — XV. Jahrhundert festgelegt, doch erst seit dem XVIII. Jahrhundert wurden sie auch zum rein wissenschaftlichen Ziel gebraucht. In der vorliegenden Arbeit wird die Erfahrung der bekanntesten Herausgeber und Interpreten der wissenschaftlichen Quellen berücksichtigt.

Der Sammelband umfasst ursprüngliche Dokumente und Kopien der authentischen Akten und Dokumente, die anhand von Chroniken und Chronisten rekonstruiert waren; Akten und Dokumente, die auf Grund der bis heute unbekannten originalen Dokumente oder deren späteren Listen niedergeschrieben wurden. Sie scheinen uns wegen ihrer Authentizität zweifellos zu sein. Auch zweifelhafte und unglaubwürdige Dokumente sowie offenbare Fälschungen von mittelalterlichen Aktenquellen mit Datierung sind dabei herausgegeben. Angefuhrt in einzelnen Listen sind ebenfalls Dokumente des XIII. — XVIII. Jahrhunderts, in denen bekannte und unbekannte Akten und Dokumente des Galizisch-Wolhynischen Fürstentums erwähnt, wiedergegeben und manchmal bestätigt werden.

Die herausgegebenen Akten und Dokumente sind verschieden wegen ihrer diplomatischen Struktur und Provenienz. Sie bezeugen verschiedene Struktur von Formularen und Klauseln, stammen aus Kanzleien von ver-

schiedenem Rang: der Fursten-, Wojewodschafts-, Starosten- und Bischofskanzleien; sie informieren über Ereignisse, Erscheinungen und Menschen, darunter auch über solche, die in keinen anderen historischen Denkmälern aufbewahrt sind oder aufbewahrt waren, doch sind ohne historischen Kontext tendenziös behandelt oder enthalten tatsächliche Fehler. Wir betrachten die Vergangenheit einer der schwersten und der meisten heroischen Perioden der Geschichte der Ukraine unter dem Gesichtswinkel dieser Akten- und Dokumentenquellen.

Bei der Analyse der Repertoires des Akten- und Dokumentenbestandes des XIII. — der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts ist das gesamte Material in 4 Gruppen geteit, die im Buch 4 einzelne Kapitel von Akten und Dokumenten bilden, die den Zeiten des Galizisch-Wolhynischen Fürstentums entstammen oder auch später auf Grund der alten Muster entstanden sind. Diesem Material liegt selbstverständlich bedingter Faktor zugrunde, der sich in jedem Fall meistens auf innere und äußere Kritik der Denkmaler stutzt.

I. Authentische Akten und Dokumente, die in Manuskripten und ihren Listen aufbewahrt sind. Sie enhalten 14 Akten und Dokumente hauptsächlich aus der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts. Das erste Dokument ist mit 1299 datiert, zwei nächste, die dem Fürsten Lew (Lew Danylowytsch oder Lew Jurijowytsch) gehoren, sind mit der archeographischen Datierung versehen: vor 1301 oder vor 1323, weiter sind Dokumente der Fürsten Andrij und Lew Jurijowytsch, Jurij Trojdenowytsch, Kejstut und Lubart angefuhrt. Eine ganz besondere Stelle nehmen die Listen von Burgern der wolodymyrischen Gemeide (1324) des Starosten „des Landes Rusj" Dmytro Diadjko (nach 1341) ein.

II. Authentische Akten und Dokumente, die anhand der Chroniken, Chronisten und der gottesdienstlichen Literatur rekonstruiert wurden. Das ist die größte zahlenmäßige Gruppe der galizisch-wolhynischen Akten und Dokumente (69). In 56 Fällen sind Fursten die Urheber von Texten. Der Rest wurde im Auftrag von Statdgemeinden, Bojaren und Klerus verfasst. Diese Akten und Dokumente umfassen die Jahre 1195—1307.

III. Nicht authentische Akten und Dokumente, die in den späteren Listen mit den Daten des XIII. — der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts entdeckt wurden (insgesamt 26 Dokumente). Sie teilen sich in: a) zweifelhafte wegen ihrer Glaubwürdigkeit; b) solche, die dem heutigen Stand der Wissenschaft nach als gefalschte gelten, aber deren endgultige Bewertung weitere Erforschungen benötigt; c) unleugbare Fälschungen. Sie sind im Namen verschiedener Exponenten geschrieben.

Offensichtlich ruft das Unterbringen der nicht authentischen Dokumente neben den authentischen die Warnung hervor. Dennoch war das nur deshalb gemacht, weil wir von den Fälschungen keine endgultige Uberzeugung haben. Es ist aber durchaus möglich, die heutige Behandlungsweise von einzelnen Gruppen (Gruppe a, b) durch die neu entdeckten historischen Tatsachen zu ändern. Außerdem bringen die Fälschungen des XV. — XVIII. Jahrhunderts Licht in einige Probleme der ukrainischen Diplomatik.

IV. Akten und Dokumente des XIII. — der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts, die die Texte der bekannten und unbekannten Akten und Dokumente des XIII. — der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts erwähnen, zitieren und stellenweise bestätigen. Es wurden 116 Erwähnungen von Dokumenten aufgefunden und veröffentlicht. Auf ihrer Grundlage erfahren wir zum ersten Mal die Existenz einiger galizisch-wolhynischen Dokumente. Sie sind ihrem Inhalt nach nicht gleichartig und gelangten zu uns in verschiedener Form.

Jedem Kapitel sind Eintrittsbemerkungen beigelegt. Sie informieren vom Inhalt des Kapitels, vor allem von Akten- und Dokumentenzahl, deren Exponenten und Adressaten sowie von Problemfragen, die mit der Erforschung der Akten und Dokumente, ihren Formularen und Dokumentenlisten usw. verbunden sind.

Herausgegebene Akten und Dokumente sind bereits in jedem Kapitel (außer Kapitel IV, wo nur fürstliche Urkunden im Kontext der vorwiegend späteren Akten und Dokumente erwähnt werden) mit einem wissenschaftlichen Kommentar versehen, der dem eigenlichen Text der Akte oder des Dokuments vorangeht. Er enthält insbesondere solche Hauptelemente wie: 1. Titel, 2. Bestimmung der diplomatischen Zugehörigkeit der Akte oder des Dokuments; 3. Feststellung der Originalität und der Authentizität; 4. Kurze Erscheinungsgeschichte der Akte bzw. des Dokuments, deren Herkunft (was ist heute von der der Akte bzw. dem Dokument bekannt); 5. Allgemeines Aussehen der Akte, des Dokuments, Schreibart, Bezeugungsverfahren (Bescheinigungsverfahren) oder Nichtbezeugung; 6. Struktur (Architektonik) des Dokuments (Kurze Charakteristik von Klauseln); 7. Datum (Begründung des Datums); 8. Von wem und wann wurde die Akte oder das Dokument erforscht, Bewertung des Inhalts und der Glaubwürdigkeit des Textes durch seine Erforscher; 9. Hinweis auf Original des Dokuments (wenn es vorhanden ist) und dessen Listen. Weiter ist der Text des eigentlichen Dokuments angeführt. Dem eigentlichen Text des Dokuments folgt die Legende. Sie umfaßt: a) Hinweis auf den Aufbewahrungsort des Manuskriptes und b) Verweis auf Ausgaben, in denen der Text der Akte oder des Dokuments veröffentlicht wurde, wenn ein solcher vorhanden ist; bei mehreren Veröffentlichungen (bzw. Nachdrucken) sind die Verweise in der chronologischen Reihenfolge angeführt — von älteren, ersten bis zu neuen, heutigen.

Die Ausgabe ist illustriert.

Weitere Bestandteil des Buches sind: Vorwort, Liste der üblichen Abkürzungen (der allgemeinen Wörter, Listen von Akten und Dokumenten sowie Anstalten, wo schriftliche Quellen und Listen der Druckquellen, Literatur und Worterbücher aufbewahrt sind), kurze Schlußfolgerungen, Zusammenfassung auf Englisch, Deutsch und Französisch, Liste von Illustrationen, Namenregister und Ortsregister.

Die vorliegende Arbeit erhebt keinen Auspruch auf Vollständigkeit bei der Auswahl von Texten und ihre ausführliche Interpretation. Wir sind aber trotzdem der Meinung, dass die vorgelegte Utersuchung vorhandene Lücken in der ukrainischen und slawischen Quellenforschung der Epoche des Mittelalters wesentlich schließen wird.

RÉSUMÉ

A notre époque l'étude des sources historiques de l'Ukraine médiévale constitue une des plus importantes tâches des sciences humaines et sociales. Sa résolution n'est possible que dans des conditions de pleine mise a jour de tous les genres et types de monuments écrits, de leur profonde analyse scientifique et leur publication par la suite. Dans ce sens c'est aux documents qu'appartient le rôle principal. Parmi ceux-ci il faut mentionner surtout les actes et les sources documentaires de la principauté de Galicie-Volhynie.

Une telle étude a été le but du présent ouvrage intitulé „*Les actes et les documents de la principaute de Galicie-Volhynie à partir du XIIIe siecle jusqu'a la premiere moitie du XIVe siele. Etudes Textes*". Le livre represente un recueil très complet des actes et des documents découverts a présent dans differentes archives et bibliotheques d'Ukraine, de Pologne, de Russie, de Vatican et de la Lituanie (leur nombre atteint 227 pièces), ce qui constitue la plénitude des sources documentaires de ladite principauté de l'époque mentionnée. L'ouvrage n'a pas son pareil. Son principal mérite vient du fait de la publication d'actes et de documents généralement inconnus jusqu'alors et jamais utilisés dans des buts scientifiques. Bon nombre de ceux-ci voient le jour pour la première fois, surtout lorsqu'il s'agit du chapitre contenant des documents de l'époque et des documents plus tardifs avec des mentions sur des documents écrits de la Galicie-Volhynie du XIIIe siècle jusqu'à la premiere moitie du XIVe siècle, ainsi que des actes non-authentiques et des documents divers.

Les actes et les documents publiés sont riches en contenu, ils servent à l'étude des rapports socio-économiques, du système politique, du droit, du quotidien et de la culture du peuple ukrainien de l'époque de l'établissement et du développement de la principauté en tant qu'Etat est-européen à part. Exceptionnels du point de vue de leur valeur sont les documents qui reflètent la vie intérieure du pays (répartition du travail, développement des rapports commerciaux avec d'autres régions, guerres intestines entre les princes, défense du territoire de la principauté contre les invasions étrangères), le processus de l'unification des principautés de Volodymyr et de Halytch en un seul Etat et le rôle dans celuici de ces deux villes avec leurs cours princières, l'activité des communautés citadines et du clergé. Y est mise à jour la lutte permanente des princes avec les boyards.

Les actes et les documents témoignent de l'activité de diverses institutions bureaucratiques, du net fonctionnement du droit conventionnel ancien

ukrainien tant sous l'aspect étatique qu'international, ainsi que de la culture du service diplomatique ancien ukrainien.

Finalement les actes et les documents de la principauté de Galicie-Volhynie sont édifiants du point de vue de la langue. Cela concerne non seulement la langue ukrainienne ancienne en tant qu'idiome principal utilisé dans les chancelleries princières, voïévodiennes, épiscopales et autres, mais aussi le latin qui fonctionnait dans ces chancelleries (institué généralement à partir de la première moitié du XIVe siècle) dans la pratique d'établissement des contacts internationaux.

Les actes et les documents sont de différente provenance, chancelleries comprises, touchant des personnages de diverses couches sociales de la Ruthénie Galico-Volhynienne de l'époque. Leurs auteurs étaient principalement des princes héréditaires, des princes suzerains, notamment le prince Roman Mstyslavytch, la princesse Anna, ses fils Danylo et Vassylko Romanovytch, ses petits-fils les princes Lev Danylovytch, Mstyslav Danylovytch, Chvarno Danylovytch et Volodymyr Vassylkovytch, l'arrière-petit-fils le prince Youriy Lvovytch, les arrière-arrière-petits-fils Andriy Youriovytch et Lev Youriovytch, le prince Youriy Troïdénovytch voire aussi des princes vassaux. Bien de ces documents proviennent des chancelleries des seigneurs souverains temporaires de la Galicie-Volhynie, tels que les princes Volodymyr Ihorévytch, Mstyslav Mstyslavytch, Oleksandr Vsévolodytch. Certaines lettres émanent des communautés citadines et boyares (des villes de Halytch, Berestya) directement ou par l'intermédiaire des chancelleries (éventuellement voïévodiennes) des grands boyards, tels que Volodyslav Kormylytchytch, Soudyslav, Dobroslav, de certains représentants de l'administration princière, par exemple, du tyssiatskyi Damian, de personnes de l'Eglise comme Pavel Dionisiovytch et autres.

De fait les documents de la Galicie-Volhynie étaient déjà utilisés dans les ouvrages historiographiques des XIIIe—XVe siècles, mais ce n'est qu'à partir du XVIIIe siècle qu'ils ont servi à des études scientifiques. Dans notre ouvrage nous avons pris en considération l'expérience des éditeurs les plus connus et celle des commentateurs des sources documentaires.

Le recueil comprend des documents originaux et des copies authentiques des actes et des documents restitués d'après des chroniques et des chroniqueurs, des actes et des documents qui lors de leur création se basaient sur des documents d'origine, inconnus pour aujourd'hui, ou sur des listes postérieures, indubitablement authentiques selon nous. Font aussi partie du recueil des pièces d'authenticité douteuse et des faux évidents d'actes médiévaux, ainsi que des documents des XIIIe—XVIIIe siècles qui mentionnent des actes et des documents de la principauté de Galicie-Volhynie ayant été confirmés ou non dans des lettres particulières.

Les actes et les documents que nous publions se distinguent par leur aspect protocolaire et par leur provenance. Les formulaires et les clauses se présentent sous diverses formes, ils proviennent de chancelleries de niveaux différents: de chancelleries princières, voïévodiennes, starostiques, épiscopales; ils informent sur des événements et des personnages, y compris

sur ceux qui ne sont pas reflétés dans aucun autre document historique ou qui se sont conservés mais interpretés tendencieusement hors du contexte historique ou bien qui renferment des erreurs factitives. A travers ces actes et ces sources documentaires est mis en évidence le passé d'une des périodes les plus pénibles et les plus héroïques de l'histoire de l'Ukraine.

L'analyse du répertoire des actes et des documents du XIIIe à la première moitié du XIVe siècle nous a permis de répartir tout le matériel en quatre groupes qui constituent dans le livre quatre chapitres à part renfermant des documents qui appartiennent à l'epoque de la principaute de Galicie-Volhynie ou qui représentent des pièces plus tardives basées sur des échantillons anciens. Il va de soi que le matériel en question comprend un certain élement d'hypothèse qui dans chaque cas repose principalement sur une critique intérieure et extérieure des monuments.

I. Actes et documents authentiques sous forme d'originaux et de listes originales. Le groupe contient 14 actes et documents datant en majeure partie de la première moitié du XIVe siècle. Le premier document est de 1299, les deux suivants, dont l'auteur est le prince Lev (Lev Danylovytch ou Lev Youriovytch), sont accompagnés d'une datation archéographique d'avant 1301 ou d'avant 1323; viennent ensuite des documents concernant les princes Andriy Youriovytch et Lev Youriovytch, Youriy Troïdénovytch, Keistut et Lubart. Font rang à part les lettres des citadins de la communauté de Volodymyr (1324) et du staroste „de la terre Ruthene" Dmytriy Diad'ko (après 1341).

II. Actes et documents authentiques restitués d'après des chroniques et des chroniqueurs, des pièces de caractere religieux. Quantitativement c'est le plus grand groupe d'actes et de documents (69 pièces), 56 d'entre eux ont pour auteur des princes, le reste provient des communautés citadines, de boyards et du clergé. Ils se situent dans le cadre des années 1195—1307.

III. Actes et documents non-authentiques découverts dans des listes ultérieures datant du XIIIe siècle à la première moitié du XIVe siècle. Leur nombre est de 26 pièces. Ils sont répartis en sous-groupes: a. documents d'authenticité douteuse, b. documents considérés actuellement comme des contrefaçons qui exigent des études et des appréciations éventuelles et c. des faux indubitables de diverses origines. Il est évident que l'insertion du dernier groupe parmi les documents authentiques prête à discussion. Or nous l'avons fait partant du fait que les contrefaçons ne sont pas pleinement prouvées. De nouvelles découvertes pourront faire changer d'opinion, éventuellement pour ce qui est des sous-groupes (a et b). Les contrefaçons des XVe—XVIIe siècles jettent en outre une nouvelle lumière sur certains aspects de la diplomatie ukrainienne.

IV. Actes et documents du XIIIe à la première moitié du XIVe siècle qui mentionnent, citent ou qui confirment parfois les textes des actes et des documents connus et inconnus du XIIIe à la première moitié du XIVe siècle. On y trouve révélées et publiées 116 mentions de documents. Grâce à ceux-

ci on apprend pour la première fois l'existence de certains documents galico-volhyniens. Leur contenu et forme sont différents.

Chaque chapitre a des préliminaires qui informent sur le contenu de celui-ci. Y sont indiqués la quantité des actes et des documents, leurs auteurs et destinataires, ainsi que les questions qui ont rapport à l'étude de ces pièces, aux formulaires et listes etc.

En outre, chaque chapitre (à l'exception du IVe qui ne fait mention que de chartes princières dans le contexte des actes et documents postérieurs) contient des commentaires à chaque acte et document précédant le texte de chacun d'eux. En particulier, chaque chapitre comprend les principaux éléments suivants: 1. un titre; 2. l'appartenance diplomatique de l'acte ou du document; 3. son identification et authenticité; 4. une brève historique de l'apparition de l'acte et du document, son origine (les connaissances actuelles sur l'acte et le document); 5. la présentation formelle de l'acte, du document, de l'écriture, de la manière d'être confirmé ou non confirmé; 6. la structure du document (brève caractéristique des clauses); 7. sa datation (et argumentation); 8. par qui et quand a été étudiée la pièce en question, l'appréciation de son contenu et de son authenticité par les chercheurs; 9. l'indication sur la pièce d'origine (au cas de son existence) et ses listes. Vient ensuite le texte du document même. Chaque texte possède une légende qui comprend: a. un renvoi au lieu de conservation du manuscrit du texte et b. une référence sur l'édition éventuelle du texte de l'acte ou du document, au cas de plusieurs éditions (rééditions), les références sont données dans l'ordre chronologique: les plus anciennes éditions, les premières éditions, les nouvelles éditions voire les éditions récentes.

L'édition possède des illustrations.

Il y a en addenda au livre: une préface, une liste d'abréviations (noms communs, répertoire des actes et des documents, une liste des établissements possédant les sources manuscrites et non manuscrites, une bibliographie, des lexiques), une brève conclusion, des résumes en langues anglaise, allemande et française, une liste d'illustrations, un index onomastique et géographique.

L'ouvrage ne prétend pas être exhaustif pour ce qui est la plénitude du choix des textes ainsi que leur commentaire. Nous sommes toutefois d'avis que notre étude comblera sensiblement les lacunes dans la science des sources ukrainiennes et slave de l'époque du Moyen âge.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

РОЗДІЛ І

1. Князь Лев надає „братинцям" з Литовської землі Тутенію і Монтсіку право власності на село Добаневичі в Перемишльській землі.— *[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31. Перемишль] (I, № 2. Список ЛҐС).*
2. Князь Лев продає слузі Іванові війтівство на маґдебурзькому праві та кам'яну церкву св. Миколи в Перемишлі.— *[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31. Перемишль] (I, № 3. Список ЛКП).*
3. Князі Андрій і Лев Юрійовичі висловлюють прусському великому маґістру Тевтонського ордену Карлові з Тревері (Трірському) і всім рицарям прихильність і дають слово жити з ними у щирій приязні.— *1316 р., серпня 9. Володимир (I, № 4. Ориґінал).*
4. Князівська печатка з документа *1316 р., серпня 9. Володимир: а* — аверс — постать князя, що сидить на троні; *б* — реверс — лев, що спирається передніми лапами на гору *(I, № 4. Рисунок печатки, що прикріплена праворуч).*
5. Князь Андрій Юрійович дозволяє купцям міста Торуня вільний в'їзд у руські землі з товарами та вільну торгівлю ними.— *1320 р., серпня 27. Володимир (I, № 5. Ориґінал).*
6. Князь Андрій Юрійович дозволяє купцям міста Кракова вільний в'їзд у руські землі та вільну торгівлю товарами.— *1320 р., серпня 27. Володимир (I, № 6. Ориґінал).*
7. Радники та громада міста Володимира звертаються до радників і громади міста Штральзунда з проханням повернути перехоплені його мешканцями сувої сукна.— *1324 р., травня 3. Володимир (I, № 7. Ориґінал).*
8. Князь Юрій Тройденович обіцяє великому маґістру Веренгерові у Торуні вірність традиціям у підтриманні дружніх відносин.— *1325, [жовтень]. Володимир (I, № 8. Ориґінал).*
9. Князь Юрій Тройденович висловлює прусському великому маґістру Веренгерові й усім рицарям прихильність і бажання жити з ними у мирі та щирій приязні.— *1327 р., березня 9. Володимир (I, № 9. Ориґінал).*

10. Князівська печатка з документів 1316, 1325, 1334 і 1335 рр.: *а* — аверс — постать князя, що сидить на троні; *б* — реверс — вершник, повернутий по-геральдичному вправо *(I, № 4, 9, 11, 12. Оригінал).*

11. Князь Юрій Тройденович разом із боярами, військовими та представниками духовенства повідомляє великого магістра Людера про намір зберігати добросусідські відносини та мир „на вічні часи".— *1334 р., лютого 11. Львів (I, № 10. Оригінал).*

12 Князь Юрій Тройденович разом із боярами та військовими для усунення недовіри, продовження дружніх відносин і миру запевняє генерального магістра Теодорика з Альденбурґа у збереженні прихильності і підтверджує усі попередні договори.— *1335 р., жовтня 20. Володимир (I, № 11. Оригінал).*

13 Князь Юрій Тройденович надає слузі Барткові війтівство на магдебурзькому праві у місті Сяноці.— *1339 р., січня 20. Володимир (I, № 12. Оригінал).*

14. „Управитель або староста землі Русі" Дмитро Дядько (Дедько) повідомляє магістрат і купецтво міста Торуня про перемир'я з польським королем Казимиром III і запрошує торунських купців приїжджати з товарами до Львова.— *1341 р., [березень — не пізніше червня 27. Львів] (I, № 13. Оригінал).*

15 Князь Кейстут та його брат, спадкоємець Волинської землі Любарт Ґедимінович дозволяють торунським купцям вільно приїжджати до Луцька торгувати, дотримуючись шляху через міста Дорогичин, Мельник і Берестя.— *Після 1341 р. [Берестя] (I, № 14. Оригінал).*

16. Печатки: *а* радників і громади міста Володимира *(I, № 7)*; *б* - „управителя або старости землі Русі" Дмитра Дядька (Дедька) *(I, № 14)*; *в* — львівського воєводи Бориска (Бориса) Кракули *(I, № 10)*, *г* невстановленої особи *(I, № 10—11)*, *д* — невстановленої особи *(I, № 10).*

РОЗДІЛ II

17. Князь Мстислав Мстиславич закликає князя Данила Романовича зайняти престіл у Галичі, визнати свою помилку і помилку пінських князів, що віроломно захопили місто Чорторийськ.— *1228 р., березня бл. 23—24 (II, № 11. Список* ***Іпат.****).*

18. Князь Данило Романович оскаржує галицького боярина Доброслава Суддича у нехтуванні його наказів, грабежах і незаконному роздаванні на відкуп земель і коломийської солі.— *1241 р., вересень—листопад. [Холм] (II, № 20. Список* ***Іпат.****).*

19. Князь Юрій Львович повідомляє князя Володимира Васильковича, що не зможе брати участі у поході проти Польщі у зв'язку з виїздом у Суздаль одружуватися.— *1282 р., середина вересня. [Холм] (II, № 31. Список* ***Хл.****).*

20. Князь Володимир Василькович вимагає від оголошеного наступника князя Мстислава Даниловича припинити самовільне роздавання земель боярам у його князівстві.— *1288 р., січень. Кам'янець (II, № 40. Список* ***Хл.****).*

21. Князь Володимир Василькович заповідає князю Мстиславові Даниловичу у вічне володіння Володимирське князівство з усіма належними до нього землями та містами разом із „стольним" Володимиром.— *1288 р., лютого 9—15. Рай (II, № 45. Список* ***Іпат.****).*

22. Князь Володимир Василькович заповідає дружині княгині Ользі місто Кобринь, села Городло, Садове і Сомино та монастир Святих Апостолів зі селом Березовичами у Володимирському князівстві.— *1288 р., лютого 9—15. Рай (II, № 46. Список* ***Хл.****).*

23. Князь Юрій Львович просить князя Володимира Васильковича передати йому у володіння Берестя.— *1288 р., жовтня 20—31. [Дорогичин] (II, № 55. Список* ***Іпат.****).*

24. Князь Володимир Василькович відмовляється передати Берестя галицькому князю Левові Даниловичу .— *1288 р., листопад. Любомль (II, № 60. Список* ***Хл.****).*

25. Князь Мстислав Данилович нагадує князеві Юрію Львовичу про свої права на Берестя і вимагає негайно покинути захоплені ним місто та волость.— *1289 р., квітня 15—25. [Володимир] (II, № 62. Список* ***Хл.****).*

26. Князь Мстислав Данилович накладає данину „ловче" на місто Берестя і волость за прихильне ставлення до князя Юрія Львовича під час захоплення ним волості.— *1289 р., кінець травня. Берестя (II, № 67. Список* ***Іпат.****).*

РОЗДІЛ III

27. Князь Лев Данилович надає монастиреві св. Миколи у селі Башева два лани ріллі та чотири черини.— *1244 р. Львів (III, № 3. Список* ***ПҐС****).*

28. Князь Лев Данилович надає слузі Мелентію Туркевичу село Колчичі (Кульчиці) у Самбірській волості.— *1284 р. (III, № 8. Вар. А. Список* ***ЛМ****).*

29. Князь Лев Данилович надає слузі Мелентію Туркевичу село Колчичі (Кульчиці) у Самбірській волості.— *1284 р. (III, № 8. Вар. Б. Список* ***ПЗС-1****).*

30. Початок документа, яким князь Лев Данилович надає церкві св. Миколи у Львові землі та людей з повинностями.— *1292 р., жовтня 8. Львів (III, № 11. Список* ***Дун.****).*

31. Початок документа, яким князь Лев Данилович дарує Спаському монастиреві у Перемишльській землі на руки єпископа Євфимія села

Страшевичі та Созань з монастирем св. Михайла.— *1292 р., жовтня 8. Львів (III, № 12. Список* ***КМ****).*

32. Князь Лев Данилович дарує Спаському монастиреві у Перемишльській землі на руки єпископа Євфимія села Страшевичі та Созань з монастирем св. Михайла.— *1292 р., жовтня 8. Львів (III, № 12. Список* ***АПЄ****).*

33. Початок документа, яким князь Лев Данилович дарує церквам Успіння Богородиці та Івана Хрестителя у Перемишлі монастир у Вовчому й село Мостища.— *1292 р., жовтня 8. Перемишль (III, № 13. Список* ***ЛМ****).*

34 Князь Лев Данилович підтверджує перемишльському єпископові Антонію заснування Онуфріївського монастиря у Лаврові.— *1292 р., жовтня 8. Перемишль (III, № 14. Список* ***Волчан.****).*

35. Кінцівка документа, яким князь Лев Данилович надає слугам перемишльського двору Василеві, Ігнатові, Іллі, Іванові, Грицькові та Степанові село Вітошинці у Перемишльській землі.— *1296 р., вересня 21. Львів (III, № 15. Список* ***СҐС****).*

36. Початок документа, яким князь Лев Данилович передає Косткові Бережницькому (Костеві) у відання село Бережницю з „кулоством" у монастирі Спаса з правом ведення духовних і світських судів.— *1299 р., травня 2 (III, № 17. Список* ***ПҐС-1****).*

37. Сторінка документа, яким князь Лев Данилович дарує кафедральному соборові Успіння Богородиці у Крилосі земельні володіння і встановлює повинності та суди.— *1301 р, березня 8. Галич (III, № 18. Вар. А. Список* ***КМ-1****).*

38. Сторінка документа, яким князь Лев Данилович дарує кафедральному соборові Успіння Богородиці у Крилосі земельні володіння і встановлює повинності та суди.— *1301 р., березня 8. Галич (III, № 18. Вар. Б. Список* ***ГҐС****).*

39 Початок документа, яким князь Лев Данилович надає церкві Івана Хрестителя у Перемишлі на руки Перемишльського єпископства село Рушевичі (Грушевичі) з усіма належними до нього землями.— *1301 р., жовтня 8. Львів (III, № 19. Список* ***КМ****).*

40. Князь Лев дарує Степанові Лізді села Гординю і Дорошево (Дорожево) у Самбірській волості.— *[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31] (III, № 21. Вар. А. Список* ***ЛМ****).*

41. Князь Лев дарує слузі Петрові Сурмі село Боляновичі та ліс Радохонь.— *[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31] (III, № 22 Список* ***ПЗС****).*

42. Князь Лев дарує слузі Кунатові Биличу села Ритеровичі та Рогізно у Перемишльській волості.— *[Не пізніше 1301 р., березня 16 або не пізніше 1323 р., травня 31] (III, № 23. Список* ***ПҐС-1****).*

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абрагам (Авраам), єпископ — 381, 391, 454, 457, 463—466, 468
Абрагам (Abracham), староста — 775—776
Абрагам з Баранова (Abraham de Baranow) — 785, 787
Абрагамович Антон — 546
Абрамович В. — 594—595
Аванесов Р. И. — 86
Августъ, див. Август II
Август II (Августъ, August II, Augustus, Augustus II, Augustus Secundus), король — 112, 548—551, 580—582, 584, 588—589, 594—598, 608, 616, 628, 643—644, 656, 745, 757, 824, 827, 880, 903, 905, 915, 949, 1014, 1034—1037, 1070, 1076, 1081, 1086
Август III (August III, Augustus III), король — 455, 458, 460—461, 503, 551, 573, 577, 586, 669, 1070, 1081
Августин (Augustinus), св. — 805—806
Аверка — 91
Авраам, див. Абрагам, єпископ
Авраам — 201
Агнеса (Діва Агнеса, Agnes Virgo, Agnes virgo sancta), свята Діва і мученица — 506, 517, 923, 925, 935, 940, 1101—1102
Адальберт, єпископ — 471
Адальберт (Adalbertus), суддя — 809—810
Адальберт з Бохні (Adalbertus de Bochna) — 192, 194
Азбелев, див. *Азбелев С. Н*
Азбелев С. Н (Азбелев) — 60
Акерович Петро, митрополит — 89
Акилина, див. Акулина
Акоулинна, див. Акулина
Актай — 249
Акулина (Акилина, **Акоулинна**) — 354
Алгоуи, див. Алгуй
алгъи, див. Алгуй
Алгуй (**Алгоуи**, **алгъи**, **Алꙗи**, **алъгоуи**), хан — 38, 295—296, 303, 311
Алꙗи, див. Алгуй
Александеръ, див. Олександр, литовський кн.
Александр, див. Олександр Всеволодич
Александр Невский (Alexander Newskyi), кн. — 76, 1056, 1058
Александров, див. *Александров Д. Н.*
Александров Д. Н. (Александров) — 61
Алекса*дръ, див. Олександр, литовський кн.
алъгоуи, див. Алгуй
Альберік Д. (Alberic D.) — 644, 1039—1040
Альберт, папський легат — 749, 752, 768
Альберт з Жихліна (Albertus, Albertus de Zychlin) — 52, 495, 546, 606, 719, 817—818, 823—825, 827—828, 831, 833—834, 874—875
Альденбурзький Теодорик (Теодорик з Альденбурґа, Theodoricus) — 12, 180, 185—187, 1134
Альнпек Й. (Alnpek Jan) — 7, 108, 390, 1115
Амвросий, див. *Амвросий Орнацкий*

Амвросий Орнацкий (*Амвросий*) — 61, 464
Амвросій — 464
Анастас., див. Анастасевич В.
Анастасевич В. (*Анастас.*) — 52, 231
Анастасія (**Анастасїа**, Anastasia, Anastazya), княгиня — 380—381, 385—386, 392, 421, 430—432, 434—435, 445, 451—452, 742
Анастасїа, див. Анастасія
Ангеллович, див. Ангелович Антін
Ангелович Антін (Ангеллович) — 43, 64
Андреев, див. *Андреев А. И.*
Андреев А. И. (*Андреев*) — 61, 419, 422, 424
Андреєв А. — 419
Андрє", див. Андрій Ярославич
Андрє" Ꙗрославичъ, див. Андрій Ярославич
Андрєи Ꙗрославичъ, див. Андрій Ярославич
Андрє" Ꙗрославичь, див. Андрій Ярославич
Андрє" Ꙗрославічь, див. Андрій Ярославич
Андрей — 32
Андрейчин (Andrzeczyn), син Карпа — 952—953
Андрій (Andreas), архієпископ з Самотул — 842—843
Андрій, воєвода — 208
Андрій (Andreas), гнєзненський архієпископ — 842—843
Андрій, див. Андрій II
Андрій, див. Андрій Юрійович
Андрій, див. Андрій Ярославич
Андрій (Andrei), кн. — 605, 610—611. Див. також Андрій Ярославич
Андрій (Andreas), краківський підкоморій — 779—780
Андрій, невідома особа — 527
Андрій з Оброшина (Andreas de Obrozyn) — 756, 911—912
Андрій II (Андрій), королевич — 212, 239—240, 243—244, 255, 257—258, 470
Андрій Юрійович (Андрій, An., Andreas, Andrij Jurijowytsch, Andriy Youriovytch, Andriy Yuriyovych), кн. — 12, 17, 19, 24, 31, 119, 121—122, 131, 145, 148, 150—153, 156—161, 170, 174, 176, 178—180, 182, 185—186, 737, 750, 1114, 1116, 1122—1123, 1126—1127, 1130—1131, 1133
Андрій Ярославич (**Андрє"**, **Андрє" Ꙗрославичъ**, **Андрєи Ꙗрославичъ**, **Андрє" Ꙗрославичь**, **Андрє" Ꙗрославічь**, Андрій, Андрій Ярославский, Андрій Ярославський, **Андрѣ"**, **Андрѣи**, **Андрѣи Ꙗрославичъ**, **Андрѣи Ꙗрославовичъ**, **Андрѣи Ꙗрославовичь**, Ярославич, Ярославський, Andreas, Andreas Iaroslawiecz, Andreas Jaroslaidc, Andreas Jaroslaviensis, Andreas Jaroslawiecz, Andreas Jaroslawicz, Andreas Jaroslawicz, Andrej Jaroslawycz, Andrey Jaroslausky, Andrey Jaroslaw, Andreÿ Jaroslawicz, Andrzej Jaroslawowicz, Andrzej Jarosławiecz, Andrzej Jaroslawicz, Andrzey Jaroslawiz, Jaroslaviensis, Jaroslawiecz, Jarosławowycz, Jądrzej Jaroslawicz, Jendrzei Jaroslawicz, Jedrzej Jaroslawski, Jendrzej, Jendrzey Jaroslawicz, Jędrzei Jaroslawicz), кн. — 392, 472, 481—483, 512, 518—520, 525, 544, 556, 559, 564, 570—571, 578—579, 590, 600—601, 622, 625—626, 632—633, 642, 648—649, 651—653, 655, 657, 660, 664—665, 668, 674, 681, 683, 737
Андрій Ярославский, див. Андрій Ярославич
Андрій Ярославський, див. Андрій Ярославич
Андронік II Старший, імператор — 635

Андрусяк, див. *Андрусяк М.*
Андрусяк М. (Андрусяк) — 26, 61, 362
Андрусяк М. — 26, 362
Андрѣ, див. Андрій Ярославич
Андрѣи, див. Андрій Ярославич
Андрѣи Ꙗрославичъ, див. Андрій Ярославич
Андрѣи Ꙗрославовичъ, див. Андрій Ярославич
Андрѣи Ꙗрославовичь, див. Андрій Ярославич
Анна, див. Анна Романова
Анна, див. Литинська Анна
Анна (Anna), сестра грецького імператора — 435, 480, 482—483, 1107, 1109
Анна Романова (Анна, Романова, **Романовал**, **Романовла**, Anna), княгиня — 37, 210, 220—222, 225—226, 233—236, 392, 1114, 1122, 1126, 1130
Ансерін Станіслав (Anserin Stanislaus) — 936, 940
Антіох, див. Антіох Чорноризець
Антіох Чорноризець (Антіох) — 41, 81, 353
Антоний, архиєпископ — 90
Антоній, див. Радиловський Антоній
Антоній (**Антонїи**, Antonius), галицький митрополит — 565, 574, 578—579, 583, 590, 599—601
Антоній (Antonius), перемишльський і самбірський єпископ — 382, 391—392, 464, 579, 590, 844, 846, 1136
Антонїи, див. Антоній, галицький митрополит
Анѳфонїи, див. Онуфрій, св.
Аристов, див. *Аристов Н. Я.*
Аристов Н. Я. (Аристов) — 61, 314, 316
Арполенко Г. П. — 69
Арциховский, див. *Арциховский А. В.*
Арциховский А. В. (Арциховский) — 61, 201
Арчінто (Archinto), архиєпископ — 643—644, 1039—1040
Атанасій I (Афанасій), патріарх — 605, 635
Афанасій, див. Атанасій I
Афанасій (Aftanasius), перемишльський єпископ — 605, 807, 809

Бабенберг Гертруда (Гертруда) — 211, 435
Багрій, див. *Багрій Р. С.*
Багрій Р. С. (Багрій) — 62, 473
Базилович Й. — 12
Балабан, див. Балабан Гедеон
Балабан Адам (Balaban Adam) — 935, 940
Балабан Арсеній (Balaban Arsenius) — 1073, 1084
Балабан Г., див. Балабан Гедеон
Балабан Гедеон (Балабан, Балабан Г., Balaban Gedeon, Balaban Gedeon, Balaban Hedyon), єпископ — 394, 534, 542, 545, 627, 629, 632, 638, 641, 756, 759, 911—913, 915—916, 935—936, 938, 940, 942—943, 945, 1066, 1068, 1074, 1077, 1085, 1087
Балабан Григорій (Balaban Hreorius) — 935, 940
Балабан Іван (Balaban Iwan) — 935, 940
Балабуха В., див. Балабуха Василь
Балабуха Василь (Балабуха В., Balabucha Wasyl, Balybucha Basilius, Balybucha Wasyl) — 446, 448, 450, 1057—1058
Бали — 143
Балик, див. *Балик В. І.*
Балик В. І. (Балик) — 62, 141
Балицький Микола (Baliczkij Nikolaus) — 139, 143, 393, 832
Балицькі — 143
Балінта Гоман — 379
Балътромѣи, див. Варфоломій, св.
Баль Станіслав (Bal Stanislaus) — 842—843

Бандрівський, див. *Бандрівський М*
Бандрівський М. (Бандрівський) — 62, 457, 476
Бандровський (Bandrowski) — 679, 1043, 1046
Барвінський, див. *Барвінський Богдан*
Барвінський, див. *Барвінський О.*
Барвінський Б., див. *Барвінський Богдан*
Барвінський Б. — 22, 26, 133, 140, 361, 492, 499, 511, 699, 713, 746
Барвінський Богдан (Барвінський, Барвінський Б., Barwiński, Barwiński B.) — 23, 62, 94, 147—148, 176—177, 399, 492, 603, 699
Барвінський О. (Барвінський) — 62, 593, 693
Барвінський О. — 593
Барвінські — 43
Баронч С. — 470, 476
Бартко (Bartko), слуга — 121, 187, 189—194, 1134
Бартоломей (Bartholomeus), війт — 192, 194
Барто[ш] с Харбинов[а] (Bartholomeus s Karbynowicz) — 811—812
Бати-хан, див. Батий
Батии, див. Батий
Батий (**Батии**, Бату-хан, Bathi-chan), хан — 208, 261, 431, 636, 1110—1111
Бахрушин С. В. — 68
Бгоматєр, див. Марія, св.
Бегенштейн Симон — 567
Бейковський Іван — 706
Бел., див. Бельовський А.
Бела IV, король — 210
Бельовський А. *(Бел.)* — 53, 461, 583
Белявський Альберт (Bielawsky Albertus) — 827—828
Бем, див. Бем Б.
Бем Адальберт (Behm Adalbertus) — 1091, 1093
Бем Б. *(Бем)* — 53, 159—160
Бендза М. — 512, 631, 634, 671
Бенедикт, див. Бор Бенедикт
Бенєдикт, див. Бор Бенедикт
Бенедикт (Benedictus), св. — 1105, 1107
Бенедикт XII, папа — 197
Бенедикт XIV (Benedetto XIV), папа — 1050, 1052
Беняк Я. — 423
Бережков, див. *Бережков Н. Г.*
Бережков М. — 417
Бережков Н. Г. (Бережков) — 62, 417
Бережницький Василь — 623
Бережницький Георгій — 619
Бережницький Іван — 619, 623
Бережницький Костко, див. Бережницький Костя
Бережницький Кость, див. Бережницький Костя
Бережницький Костя (Бережницький Костко, Бережницький Кость, Кость, Костя, Bereznicki Kosc, Kostco, Kostho) — 383, 391, 619, 621—626, 1136
Бережницький Павло — 619
Бережницькі (Bereznicki) — 619, 622—623
Берлинський М., див. Берлинський Максим
Берлинський Максим (Берлинський М.) — 432, 444
Берн., див. Бернакевич Іван-Христофор
Бернакевич І., див. Бернакевич Іван-Христофор
Бернакевич Іван, див. Бернакевич Іван-Христофор
Бернакевич Іван-Христофор (*Берн.*, Бернакевич І., Бернакевич Іван, Bernakiewicz Joannes Chrysosthorus) — 53, 461, 528—529, 531, 669, 679—680, 682, 876
Бернард (Bernardus), єпископ — 842—843
Бертольд (Bertholdus) — 773—775

Бертрам, див. Бертрам Русин
Бертрам Русин (Бертрам, Bertramus, Bertramus Ruthenus) — 162, 166, 185
Бжезовський Адам (Brzezowski Adamus) — 506, 1101—1102
Бзовій А., див. Бзовій Авраам
Бзовій Авраам (Бзовій А.) — 471, 474, 743
Бибельський Васько (Bibelski Vasko, Bybelski Waśko) — 798, 800—801
Бибельський Куденій (Bybelskyi Kudenyus) — 391, 715, 725, 729—730
Бибельський Ходко (**Быбе'скыи Хо^ко**, **Быбелскы' Хо^ко**, Хотко з Библа, Bybelski Chothko, Bybelski Chotko, Chothko) — 24, 788—791, 793
Бідерман Г. — 31
Біл., див. Білинський Альберт
Білинський А., див. Білинський А.
Білинський Альберт (*Біл.*, Білинський А., Biliński Albertus) — 53, 546—548, 550—551, 1041, 1044
Білинський Петро — 704—705
Білицький Балтазар (Biliczky Baltazar) — 394, 724, 729, 841, 843
Білич Кунат (Bilitz Kunath) — 383, 391, 500, 709, 711, 715, 717, 720—721, 1136
Білогорський (Bilogorski) — 970, 973
Білоскорський Альберт (Białoskorski Albertus) — 935, 940
Білостоцький (Białostocki) — 970, 973
Білоус, див. *Білоус М.*
Білоус, див. *Білоус Ф.*
Білоус М. (*Білоус*) — 62, 593
Білоус Ф. (*Білоус*) — 62, 539
Білоус Ф. — 539
Білянський П., див. Білянський Петро
Білянський Петро (Білянський П., Bielanski Petrus, Bielański Petro), єпископ — 9, 448—449, 758, 915, 1093—1094
Благословенна Діва Марія, див. Марія, св.
Блажейовський, див. *Блажейовський Д.*
Блажейовський Д. (Блажейовський) — 62, 392, 436, 457, 464, 466, 526, 544, 564, 605, 633, 671, 686, 688
Блажейовський Д. — 464, 466, 544, 671, 686
Блудницький (Bludnicki) — 1073, 1077, 1084, 1087
Блудницький Арнольд (Bludniczki Arnoldhus) — 885, 887
Богдан — 933
Богоматір, див. Марія, св.
Богородица Пресвятая, див. Марія, св.
Богородиця, див. Марія, св.
Богородиця Діва Марія, див. Марія, св.
Бодянский О. М., див. Бодянський О.
Бодянський О. (Бодянский О. М.) — 13, 19
Божа Матір, див. Марія, св.
Бокѣи Гаврило — 932
Болеслав, див. Болеслав Семовитович
Болеслав, син Конрада — 268
Болеслав Кривоустий (Bolesław Krzywousty), кн. — 110, 420
Болеслав Семовитович (Болеслав, **Болеславъ**), кн. — 134, 210, 268, 273—274, 280—282, 284, 288—289, 291—293
Болеслав-Юрий II, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Болеслав-Юрій II Тройденович (Болеслав-Юрий II, **Юрии**, Юрий II, Юрій, Юрій II, Юрій Болеслав, Юрій-Болеслав Тройденович, Юрій Тройденович, Bolesław Jerzy, Georgius, Georgius Dominus, Jiří II, Jurij Trojdenowytsch, Youriy Troidénovytch, Yuriy Troidenovych), кн. — 12—13, 17, 20,

24—25, 31, 38, 41, 43, 62, 66, 74—77, 84—85, 106, 109, 119, 121—124, 147—148, 150, 156, 167, 169—173, 175—180, 182, 184—189, 190, 196—197, 199—201, 313, 337, 399, 403, 700, 737, 750, 763—764, 766, 768, 771—772, 1114, 1116, 1122—1123, 1126—1127, 1130—1131, 1133—1134

Болеславъ, див. Болеслав Семовитович

Болховитинов, див. *Болховитинов Евгений*

Болховитинов Е., див. *Болховитинов Евгений*

Болховитинов Евгений (Болховитинов, Болховитинов Е.) — 12, 15, 63, 421—422, 631—632, 635, 637

Болховітінов Є. — 12, 14, 15, 537, 631—632, 635, 637

Большакова, див. *Большакова С. А.*

Большакова С. А. (Большакова) — 63, 763—764, 766, 768, 771—772

Боляновський — 716

Бона (Bona), королева — 906, 908—910, 1034—1035, 1037

Бонар Йоан (Bonar Joannes) — 867, 869

Бонковський Ян Ігнатій (Bąkowski J., Bąkowski Jan Ignacy) — 390, 1014—1015

Бончаковський Єзекиїл (Bonczakowski Esekiel), ігумен — 394, 580, 596, 1034, 1036

Бор., див. Борецький Василь

Бор Бенедикт (Бенедикт, **Бенедиктъ**) — 226, 237—238

Боратинський, див. Боратинський Дмитро

Боратинський, див. Боратинський Йоан

Боратинський (Borathinski, Borathyński) — 893—894, 897

Боратинський Волько (Borathinski Wolcho) — 816, 818

Боратинський Д., див. Боратинський Дмитро

Боратинський Дмитро (Боратинський, Боратинський Д.) — 136, 393, 396—397

Боратинський Йоан (Боратинський, Borathinski Joannes, Borathinsky Jan, Borathinsky Joannes, Borathynski Ioannes, Borathynski Jan) — 394, 788, 852—855, 917, 919, 921—925

Борецький В., див. Борецький Василь

Борецький Василь (*Бор.*, Борецький В.) — 53, 679

Борза (**Борза**), тисяцький — 136

Борзобогаты" Василе", див. **Красеньски" Василе"**

Борзобогаты" Василе", див. **Красеньски" Василе"**

Борза, див. Борза

Борим Л. — 644

Борис, див. Кракула Борис

Борис Ярославич, кн. — 259—260

Борковский, див. *Борковский В. И.*

Борковский В. И. (Борковский) — 61, 201

Боровський Фридерик (Borowski Fridericus) — 886, 888

Борснич Кіндрат (**Борснич Коундрат**, **Коундратъ**, **Кундрат**, Worenicz Konrad, Worenicz Kundrat) — 801—803

Борснич Коундрат, див. Борснич Кіндрат

Бортникович Ивашко — 933

Боулевичи — 210

Боутовитъ, кн. — 210

Бочковський Василь — 513

Братислав I, кн. — 420

Братковський Йоан (Bratkowski Joannes, Bratkowskij Joannes) — 980—981, 989, 993

Бришкало Іван (Bryszkalo Iwan) — 952—953

Броньовський Станіслав (Bronowski Stanislaw) — 394, 871—874

Брунецький Севастіян (Bruniecki Sebastianus) — 858—859
Брунон Йоан (Brunon Johannes)— 192, 194
Бруховський К. — 390
Будеїнський Яків — 615
Будзинський Здзіслав — 50
Буйлович В., див. Буйлович Василь
Буйлович Василь (Буйлович В.) — 509, 515
Буковський (Bukowski), каштелян — 1041, 1044
Булаховський Л. — 371
Бундур — 53, 230—231, 234, 236, 238, 240, 242—243, 245—247, 249, 251, 253—254, 256, 258, 260, 262, 264—265, 267, 269—270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 285, 290, 292, 294, 297—298, 300—301, 304—305, 307, 309—310, 313, 316, 319—320, 324—325, 327—328, 330, 332—333, 335—336, 339—340, 352
Бундур М., див. Бундур Марко
Бундур Марко (Бундур М.) — 53, 213, 230—234, 236, 238, 240, 242—243, 245—247, 249, 251, 253—254, 256, 258, 260, 262, 264—265, 267, 269—270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 285, 290, 292, 294, 297—298, 300—301, 304—305, 307, 309—310, 313, 316, 319—320, 324—325, 327—328, 330, 333, 335—336, 339—340, 352
Бурундай, хан — 277, 473
Буслаев, див. *Буслаев Ф.*
Буслаев Ф. (*Буслаев*) — 63, 235, 237, 251, 267, 355
Буслаев Ф. — 355
Бутко з Наткович (Buthko de Nathkowicze) — 814, 816
Бучко, див. *Бучко Р. В.*
Бучко Р. В. (*Бучко*) — 78, 542
Бц҃а, див. Марія, св.
Бц҃а Ст҃ыа, див. Марія, св.
Б-ца, див. Марія, св.
Бъ҃дановьчь Васко (Bohdanowicz Waśko) — 819, 821
Быбе҆скыи Хо҆ко, див. Бибельський Ходко
Быбе҆скы҆ Хо҆ко, див. Бибельський Ходко
Быховец — 91
Бѣцкии — 811

Ваг., див. Вагилевич Іван
Вагилевич І., див. Вагилевич Іван
Вагилевич Іван (*Ваг.*, Вагилевич І.) — 15—16, 18, 43, 53, 130, 137—138, 538, 628, 633, 635, 662, 667, 802—803, 820, 1111
Ваґ., див. Ваґнер Карл
Ваґнер К., див. Ваґнер Карл
Ваґнер Карл (*Ваґ.*, Ваґнер К., Wagner Carolus) — 53, 127
Валентин (**Валентин**, Valentinus), св. — 837—838, 872—873, 908, 911
Валентин, див. Валентин
Валк, див. *Валк С. Н.*
Валк С. — 425
Валк С. Н. (*Валк*) — 63, 424—425
Валькевич Зосим, архимандрит — 440, 446
Ванко, див. Ванько
Ванько, див. Ванько
Ванько (**Ванко**, **Ванько**, Vańko, Wanko), дядько; дяк — 436, 446, 452—453
Варфоломій (**Балътромѣи**, Bartholomeus, Bartholomej, Waltromij), св., апостол — 782—783, 802—803, 846, 848, 850, 860—861, 863—866, 1063—1066, 1074, 1084—1085
Вас., див. Васильєв В.
Васи҆еваꙗ, див. **Красе҆скаꙗ Бо҆зобогатаꙗ Васильеваꙗ Ганна**
Василевич Андрій (Wasilowicz Andreas) — 393, 606, 825—828
Василевич Гаврило (Wasilowicz Hawrylo, Wasilowicz Hawrylo) — 393, 606, 825—828

Василевич Левко (Левко, Wasilowicz Lewko) — 393, 606, 825—828
Василевич Петро (Wasilowicz Petrus) — 393, 606, 825—828
Василевич Тимко (Wasilowicz Tymko) — 393, 606, 825—828
Василевич Яцько (Wasilowicz Iacko) — 393, 606, 825—828
Василє", див. **Красеньски" Василє"**
Василии, див. **Красеньски" Бо"зобогаты" Василии Васи'евичь**
Василий, див. Василій Великий
Василий Великий, див. Василій Великий
Василіев Василій, див. Васильєв В.
Василій — 207
Василій Великий (Василий, Василий Великий, Basilius, Basilius Magnus), св. — 23, 65—66, 72, 74, 83, 86, 89, 92, 94, 476, 522, 582, 584, 1035—1037, 1061—1062, 1077—1078, 1080—1081, 1087—1089
Васи'ко, див. Василько Романович
Василко, див. Василько Романович
Василь, див. Василь, дяк
Василь, диякон — 655
Василь (**Василь**), дяк — 451, 448
Василь (Basilius, Bazylius), візантійський імператор — 480—481, 483
Василь (Basilius), кн. — 1071, 1082
Василь з Вітошинців (Wasil) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Василь Любартович, кн. — 591
Василь Юрьеви", посадник — 201
Васильєв В. (*Вас.*, Василев Висилий), радник — 53, 628, 645
Василькв, намісник — 201
Василько, див. Василько Романович
Василько, див. Василько Романович
Василько Романович (**Васи'ко**, **Василко**, Василько, **Василько**, Vassylko Romanovytch, Vasyl'ko Romanovych, Wasilko, Wasyl'ko), кн. — 7, 33, 37—38, 41, 131—132, 136, 208—210, 212, 218, 220—222, 225, 233, 243, 246, 250, 253—255, 258—259, 261, 266—271, 275—278, 312, 314, 317, 337, 590, 614, 749, 767—768, 770—772, 1110—1112, 1114, 1122, 1126
Васичинський Христофор (Христофор, Vasiczinski Christophor, Vassiczinski Christophor, Vassiczinski Christophorus, Vaszichinski Christophor, Vaziczinski Christophor, Wasziczinski Christophorus, Waziczinski Christophor) — 394, 398, 484—485, 489, 869—871, 884—890
Васичинські — 484
Васко, див. Васько, пан
Васко, див Васько, пан
Васко, див. Мошенчич Васько
Васько (**Васко**, Васко, Basilius, Vaiszko, Vasko, Wasko, Waszko, Waśko), пан — 392, 472, 481—483, 512, 518—520, 544, 556, 559, 564, 570—571, 578—579, 590—591, 600—601, 622, 625—626, 632—633, 642, 648—649, 651—653, 655, 664—666, 668, 674, 681, 683
Васько з Бачини (Wasko de Baczyna) — 838, 840
Васько Ярославич (Wasko Jaroslawic), кн. — 605, 610—611
Вацл., див. Вацлавович Йоан-Октавіан
Вацлавович Й.-О., див. Вацлавович Йоан-Октавіан
Вацлавович Йоан-Октавіан (*Вацл.*, Вацлавович Й.-О., Waclavovic Joannes Octavianus), канцлер — 53, 547—548, 550—551
Введенский, див. *Введенський А. О.*
Введенский А. А., див. *Введенський А. О.*
Введенський, див. *Введенський А. О.*
Введенський А. — 434

Введенський А. О. (*Введенский, Введенский А. А., Введенський*) — 63, 434
Вежейський Томаш (Wierzejski Thomas) — 1092—1093
Венгерський Йоан (Венгерський Ян, Wegiersky Joannes, Węgiersky Jan) — 996, 1006, 1012
Венгерський Ян, див. Венгерський Йоан
Венц., див. Венцель Г.
Венцель Г. (*Венц.*) — 53, 197—198
Вербенський Яків (Vierzbiensky Jacobus, Wierzbienski Jacobus) — 935, 940, 943
Веренгер (Verenherus, Werenherus, Wernherus) — 167, 169—170, 172—173, 1133
Вернадський В. І. — 8, 43, 54, 59
Верх., див. Верхратський Д.
Верхратський Д. (*Верх.*, Werchratski Daniel) — 9, 53, 441, 448—449, 630
Видзга Йоан (Wydzga Joannes) — 969, 972
Вижѣикъ, кн. — 210
Викинт (**Выкынтъ**), кн. — 210, 272
Виликанлъ, кн. — 210
Винницький, див. Винницький Антоній
Винницький Антоній (Винницький, Winnicki), єпископ — 459, 587, 1019—1020
Винницький Інокентій, єпископ — 460
Висоцький Тимофій (**Высо"кии Тимофе"**, **Высоцкии Тимофии**, Wysocki Timotiej) — 534, 757, 956, 958
Витрикуш Ференц (Wytrykusz Ferencius, Wytrykusz Ferensius, Wytrykusz Ferentius) — 981, 984—985, 987, 989, 993
Вихо, див. Вихот Захарія
Вихо Захарій, див. Вихот Захарія
Вихо Захарія, див. Вихот Захарія
Вихог Захарій, див. Вихот Захарія
Вихот, див. Вихот Захарія
Вихо^{т}, див. Вихот Захарія
Вихот Захарія (**Вихо**, Вихо Захарій, **Вихо Захарія**, Вихог Захарій, Вихот, **Вихо**^{т}, **Вихо**^{т} **Захарїа**, **Вихотъ**, **Вихотъ Захарша**, **Вихотъ Захарша**, **Вихотъ Захарія**, **Вихотъ Захарїа**, **Вихоть Захарїа**, **Вихоч**, Вікторин, Вікторин Захаріяшко, **Выхот Захарїа**, Victor Zacharias, Wichoh Zachariasch, Wichot, Wichot Zacharyasz, Wichott Zacharyasz, Wichoty Zacharia, Wiktor, Wiktor Zacharia, Wiktor Zachria, Wiktorin, Wiktoryn Zacharia, Wiktorz Zacharia, Wiktorzyn, Wiktorzyn Zachariaszko, Wychetch Zacharyasz, Wycho Zacharias, Wychokt Zacharyasz, Wycholk Zacharias, Wychot Zacharia, Wychot Zacharias, Wychot Zachariasz, Wychot Zacharya, Wychot Zacharyia, Wychota Zacharia, Wychota Zacharias, Wychota Zachariasz, Wychotk, Wychotk Zacharias, Wyhot Zacharyasz, Zwichud Zachariasz) — 392—393, 472, 476, 479, 481—482, 484, 512—521, 525—526, 528, 530, 532—533, 544—545, 556, 559—560, 565, 570—571, 574, 578—579, 591, 600—601, 606, 610—611, 622, 625, 627, 633, 648—649, 651—653, 655, 664—666, 668—669, 674, 677—678, 681—683
Вихо^{т} **Захарїа**, див. Вихот Захарія
Вихотъ, див. Вихот Захарія
Вихотъ Захарша, див. Вихот Захарія
Вихотъ Захарша, див. Вихот Захарія
Вихотъ Захарія, див. Вихот Захарія
Вихотъ Захарїа, див. Вихот Захарія
Вихоть Захарїа, див Вихот Захарія
Вихоч, див. Вихот Захарія
Вишанський Яків (Visanski Jacobus) — 867, 869

Вишимогѣ, кн. — 210
Вишлин, кн. — 210
Вишнянський Ян (Wysznanszky Iohannes) — 805—806
Вишоватий Михайло (Wiszowaty Michael) — 989, 993
Відзовський Мартин (Widzowski Martinus) — 989—990, 992—995
Відман К. — 470
Вікторин, див. Вихот Захарія
Вікторин Захаріяшко, див. Вихот Захарія
Вільк, див. Сандомирський Вільчко
Вільчек Дерслав (Vilczek Derslaus) — 842, 844
Вінцент з Пшеромбу (Vincentius de Przeramb) — 836—837
Віслицький Добеслав (Wisliciensi Dobeslaus) — 785, 787
Віслицький Климентій (Vislicensis Clemens) — 809—810
Віт (Vitus), св. — 1075, 1085
Вітовт, кн. — 9
Вітошинський Василь Гриневич — 608, 616
Вітошинський Георгій Гіцетович — 608, 616
Вітошинський Гриць Трускович — 608, 616
Вітошинський Іван Бунський — 608, 616
Вітошинський Іван Гіцетович — 608, 616
Вітошинський Іван Гриневич — 608
Вітошинський Іван Маркевич — 608, 616
Вітошинський Іван Микитич — 608, 616
Вітошинський Конрад — 607
Вітошинський Павло Маркевич — 608, 616
Вітошинський Сенько Куньович — 607, 615
Вітошинський Федько Радев'ят — 607, 615
Вітошинський Яцько Гринов'ят — 607, 615
Вітошинський Яцько Микитчат — 607
Вітошинські (Witoszynski) — 605, 607—608, 613, 615, 617, 827, 903
Владимѣ, див. Володимир Великий
Владимѣ Великій, див. Володимир Великий
Владимир, див. Володимир Великий
Владимирский-Буданов, див. *Владимирский-Буданов М.*
Владимирский-Буданов М. (Владимирский-Буданов) — 12, 64, 142, 631, 686—687
Владимирський-Буданов М. — 631, 686
Владимиръ, див. Володимир Рюрикович
Владислав, див. Владислав II
Владислав, див. Владислав IV
Владислав, див. Владислав Опольський
Владислав II (Владислав, Владислав Ягелло, **Влодиславъ**, Ягелло, Jagello, Jagiello, Vladislaus, Vladislaus Jagello, Vladislaus Jahello, Wladislaus, Wladislaus Jagello, Wladislaus Jagiello, Wladislaw, Wladyslaw, Wladzislaw, Wladyslaw, Wladyslaw Jagiello), король — 22, 103, 115, 142—143, 376, 573, 585—586, 672—673, 675, 711, 716—718, 739, 745, 753, 756, 782, 792, 794, 796, 803—805, 807, 809, 811—813, 815—816, 818, 845, 847—848, 851—852, 856—858, 892, 894, 897, 899—900, 937, 941, 944, 946, 971, 974, 1000, 1003, 1009, 1011, 1055—1056, 1096—1098, 1108—1109
Владислав III (Vladislaus III), король — 1079, 1089
Владислав IV (Владислав, Ladislaus IV, Vladislaus IV, Vladislaus 4-tus,

Wladislaus), король — 458, 538, 607, 613, 745, 747, 827, 976, 978, 980—981, 983, 985, 989, 990, 1076, 1086, 1091
Владислав Локетек (Vladislaus Lokietek), кн. — 1108—1109
Владислав Опольський (Владислав, Ladislaus, Ladislaus Opoliensis), кн. — 477, 788, 853, 855
Владислав Яґелло, див. Владислав II
Влодиславъ, див. Владислав II
Влошек Семен (Włoszek Semian, Włoszek Semianus) — 981, 983—985, 987, 989, 992—993, 995
Воейков Федор Матвеевич, див. Воєйков Федір
Воєйков Ф., див. Воєйков Федір
Воєйков Федір (Воейков Федор Матвеевич, Воєйков Ф., Woiejkow Theodor Matwiewicz, Woiejkow Fedor Matwijewycz, Woieykow Fedor Matwiewycz) — 440, 446—447, 449—450, 1056, 1058
Воишеᶜк, див. Войшелк Міндовгович
Воишелкъ, див. Войшелк Міндовгович
воишеᶜкь, див. Войшелк Міндовгович
Войтович, див. *Войтович Л. В*
Войтович Л., див. *Войтович Л. В.*
Войтович Л В. (*Войтович, Войтович Л.*) — 64, 126, 131, 419, 435
Войшелк, див. Войшелк Міндовгович
Войшелк Міндовгович (**Воишеᶜк**, **Воишелкъ**, **воишеᶜкь**, Войшелк, **Вошелк**, **Вошелкъ**), кн. — 136, 218, 274—278, 293—294, 526, 633, 701
Волинський, див. Волинський А.
Волинський А. (Волинський) — 419, 422
Володимер, див. Володимир Василькович
Володимер, див. Володимир Великий
Володимер, див. Володимир Ігорович
Володимер Мономах, див. Володимир Мономах
Волоᵈᵐмеръ, див. Володимир Василькович
Володимерь, див. Володимир Василькович
Волоᶜимерь, див. Володимир Василькович
Володимеᶜь, див. Володимир Василькович
Володимѥръ, див. Володимир Великий
Володимир, див. Володимир Василькович
Володимир, див. Володимир Василькович
Володимир, див. Володимир Великий
Володимир, див. Володимир Ігорович
Володимир Василькович (**Володимер**, **Волоᵈᵐмеръ**, **Володимерь**, **Волоᶜимерь**, **Володимеᶜь**, **Володимир**, Володимир, **Володимиръ**, **Володимѣръ**, **Волиᵈᵐмеръ**, Volodymyr Vassylkovytch, Volodymyr Vasyl'kovych, Volodymyr Wasyłkowytsch), кн. — 7, 13, 17, 38, 41, 132, 141, 208, 210—212, 214, 218, 220—222, 225—227, 279—286, 288—289, 291—293, 295—303, 305—315, 318, 320—326, 328—331, 333—334, 336—338, 340—344, 389, 431, 613, 637, 688, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134—1135
Володимир Великий (**Владимеᶜ**, **Владимеᶜ Великїи**, Владимир, **Володимер**, **Володимерь**, **Володимѥръ Великыи**, Володимир, Володимир Святославович, **Володимирь Великии**, **Володымеᶜ**, **Володымѥръ**, **Володымѥръ Великыи**, **Вълодимерь**, Vladimirus, Vladimirus Magnus, Vlodimirus, Vlodimirus Magnus, Wladymer Welyki, Wlodhimierz Wielki, Wlodimir, Wlodimirus, Wlodzimierz, Wlodzimir Wielky, Wlodzimirz, Władymir, Wła-

dymyr Wełyki, Włodimierz Wielki, Włodymer Wełyky, Włodymer Wełyki, Włodzimierz, Włodzimierz Wielki, Włodzimirz Wielki, Wolodimer Wielki, Wolodimier Wielki, Wołodymer Wełyki), кн. — 371, 402—403, 416, 431, 435, 443, 453, 478, 480—482, 517—519, 552, 556, 566, 569—570, 572, 577—578, 591, 599—601, 624—626, 636—640, 647—649, 651—654, 663—665, 667, 681—682, 687, 750, 754, 908, 910, 1046, 1049, 1060, 1062, 1107—1109

Володимир Ігорович (**Володимер**, Володимир, Volodymyr Ihorévytch, Volodymyr Ihorovych, Volodymyr Ihorowytsch), кн. — 37, 220—222, 225, 233—234, 237, 239, 1114, 1122, 1126, 1130

Володимир Мономах (**Володимер Мономах**), кн. — 207, 637

Володимир Рюрикович (**Владимиръ**), кн. — 232, 248, 258, 470

Володимир Святославович, див. Володимир Великий

Володимир Юрійович, кн. — 250

Володимир Ярославович, кн. — 417

Володимиръ, див. Володимир Василькович

Володимирь Великыи, див. Володимир Великий

Володимѣръ, див. Володимир Василькович

Володислав, див. Володислав Кормиличич

Володислав, див. Володислав Кормиличич

Володислав Кормиличич (**Володислав**, Володислав, Volodyslav Kormylychych, Volodyslav Kormylytchytch, Volodyslaw Kormylytschytsch), боярин — 20, 33, 223, 225, 239—241, 1114, 1122, 1126, 1130

Володкович, див. Володкович Феліціян

Володкович Ф., див. Володкович Феліціян

Володкович Фелициан, див. Володкович Феліціян

Володкович Феліціян (Володкович, Володкович Ф., Володкович Фелициан, Wolodkovicz Felicianus, Wolodkovycz, Wołodkovycz Felicianus Philippus, Wolodkowycz Felycyan, Wołodkowicz Felician, Wołodkowycz Felycyan), митрополит — 8, 55, 98, 440, 443, 446—450, 453, 753, 1046, 1048, 1050, 1056—1058

Володымеⷬ Великиⷨ, див. Володимир Великий

Володымѥръ, див. Володимир Великий

Володымѥръ Великыи, див. Володимир Великий

Волосецький, див. Волосецький Ян

Волосецький Ян (Волосецький, Volosieczki, Wołosieczki Jan) — 394, 899—900

Волѡⷨмеръ, див. Володимир Василькович

Волчан., див. Волчанський

Волчанський (*Волчан.*), підсудок — 53, 581, 596, 599—600, 1036, 1136

Вольський Микола (Wolski Nicolaus) — 857, 859

Волянський С. — 801, 836

Вонибоуⷮ, кн. — 210

Вонсік Ян (**Вонъсиⷦ Ꙗн**, Wąsik Jan) — 958

Вонъсиⷦ Ꙗн, див. Вонсік Ян

Воронц., див. Воронцови

Воронцови (*Воронц.*, Воронцовы) — 44, 53, 233, 416, 424—425, 427

Воронцовы, див. Воронцови

Востоков, див. *Востоков А.*

Востоков А. (Востоков) — 15, 18, 64, 433, 436, 442, 562, 569, 583,

589—590, 595, 598, 632, 671, 680—681, 720
Востоков О. — 15, 18, 155, 433, 436, 562, 583, 589—590, 595, 632, 671, 680, 712, 720, 746
Вошелк, див Войшелк Міндовгович
Вошелкъ, див. Войшелк Міндовгович
Всеволод, див. Всеволод Юрійович
Всеволод, син Мстислава Володимировича, кн. — 230, 431
Всеволод Юрійович (Всеволод, **Всеволодъ**), кн. — 229, 231—233, 416
Всеволодъ, див. Всеволод Юрійович
Вуйцик, див. *Вуйцик В.*
Вуйцик В. (*Вуйцик*) — 32, 64, 136
Вульф (Vulph) — 970, 973
Вус Матвій (Wąs Matthias) — 970, 973
Вълодимерь, див. Володимир Великий
Въфимии, див. Євфимій, ігумен
Выкынтъ, див. Викинт
Высо"ки" Тимофе", див. Висоцький Тимофій
Высоцкии Тимофеи, див. Висоцький Тимофій
Высо"кии Іѧхим — 956—957
Высоцкий, див. *Высоцкий С. А.*
Высоцкий С. А. (Высоцкий) — 32, 64, 591
Выхот Захарїа, див. Вихот Захарія

Гавриленко, див. *Гавриленко В. О.*
Гавриленко В. О. (Гавриленко) — 11, 64, 148, 164
Гаврило, братчик — 655
Галактионъ, див. Галактіон
Галактіон (Галактионъ, **Галактіонъ**, **Галактіѡнъ**, **Галахтиѡнъ**, Halacteon, Halaction, Halakteon), митрополит — 392, 433, 436, 439, 446, 451—453, 1093, 1095
Галактіонъ, див. Галактіон
Галактіѡнъ, див. Галактіон
Галахтиѡнъ, див. Галактіон
Ганка В. — 202
Ганоус (Hanus) — 802—803
Гарасевич М. — 9, 13—14, 433, 492, 495—496, 537, 630—631
Гарасимъ, див. **Герасимъ**
Гарбортовскыи Ѧцко (Harbortowskyj Jacko) — 802—803
Гардзина Микола (Gardzyna Nicolaus) — 842—843
Гдешицький Яцько (Gdeszycki Jacko) — 1070, 1078, 1082, 1088
Гедиміновичі, див. Ґедиміновичі
Гельб., див. Гельбаум К.
Гельбаум К. (*Гельб.*) — 25, 54, 154—157, 164—166, 168, 198—200
Гельц., див. Гельцель А.
Гельцель А. (*Гельц.*) — 54, 189—192
Гембіцький Петро (Gembicki Petrus) — 978—979
Ген., див. Генніґ Г.
Генніґ Г. (*Ген.*) — 54, 149—151, 159, 168, 177, 183—186
Генріх (Henricus), каштелян — 775—776
Генріх, кн. — 176
Генс., див. *Генсьорський А. І.*
Генсиорский, див. *Генсьорський А. І.*
Генсиорский А. И., див. *Генсьорський А. І.*
Генсьорський, див. *Генсьорський А. І.*
Генсьорський А. — 23—24, 54, 133—136, 140—141, 144, 213, 217, 351, 362, 397, 699—701, 704, 713—715, 720
Генсьорський А. І. (Генс., Генсиорский, Генсиорский А. И., Генсьорський) — 24, 64—65, 133—137, 140—141, 144, 213, 234, 314, 316, 350—352, 362, 397, 502, 613, 699—703, 713, 715, 720
Георгій, див. Юрій, св.
Георгій (Georgius) — 773—776
Георгій (**Георьгыи**), ієромонах — 41, 223—224, 321—322

Георгій мученик, див. Юрій, св.
Георьгын, див. Георгій, ієромонах
Герасимъ (**Гарасимъ**, Gerasim, Herasym), дяк — 436, 446, 448, 451—453
Гербурт, див. Гербурт Северин
Гербурт (Herburt) — 1003, 1011
Гербурт з Фельштина (Herborth de Felsszthin, Herbort z Felsztyna) — 798, 800—801
Гербурт Іван (Іван, Herborth Joannes) — 724, 729, 841, 843
Гербурт Микола (Herborth Nicolaus) — 966, 968
Гербурт Северин (Гербурт, Herbort Seuerin, Herborth) — 394, 724, 729, 841, 843
Герман (Hermanus), прокурор — 775—776
Гертруда, див. Бабенберґ Гертруда
Гинек Йоан (Hynek Joannes) — 842, 844
Гіацинт, див. Шептицький Яцко
Гірш Г. — 25
Гласко, див. Гласко Осташко
Гласко Осташко (Гласко, Hlasko, Hlasko Ostasko, Hlasko Ostaszko, Hlasko Osthasko) — 384, 391, 484, 490, 869—871
Глинка Іван — 615
Гліб, кн. — 435
Гліб із Шептич (Глібко, Hlib de Sczepticze, Hlibko) — 393, 398, 491, 495, 828—831
Глібко, див. Гліб із Шептич
Глова Федко (Głowa Fedko) — 952—953
Гнєвош з Внорова (Gneuos de Wnorow, Gnewossius de Wnorow) — 795, 797, 805—806
Говорский, див. *Говорский К.*
Говорский К. (Говорский) — 65, 433, 442
Говорський К. — 433
Годѹн Гроцко — 933
Головацкий, див. *Головацъкий Я.*
Головацкий Я., див. *Головацъкий Я.*
Головацкий Яков Федорович, див. *Головацъкий Я.*
Головацъкий Я. (Головацкий, Головацкий Я., Головацкий Яков Федорович) — 44, 65, 522, 537, 562, 569, 593, 671, 680, 791, 802, 811, 820
Головацький Я. — 43, 562, 593, 671—672, 791, 802, 1111
Головенчичь Костько (Jehelowennycz Kost) — 802—803
Голоскевич, див. *Голоскевич Г. К.*
Голоскевич Г. К. (Голоскевич) — 65, 287
Голощук Роман — 1284
Голубев, див. *Голубев С. Т.*
Голубев С. Т. (Голубев) — 66, 81, 439
Голубецъ, див. *Голубецъ М.*
Голубецъ М. (Голубецъ) — 65, 539, 584—586, 594, 596, 598, 701
Голубець М. — 584, 594
Голубєв С. — 438, 685
Голубинский, див. *Голубинский Е. Е*
Голубинский Е. Е. (Голубинский) — 66, 512
Голубинський Є. — 512
Гонсиоровский, див. *Гонсиоровский О. О*
Гонсиоровский О., див. *Гонсиоровский О. О.*
Гонсиоровский О. О. (Гонсиоровский, Гонсиоровский О.) — 62, 66
Гонсьоровський О. — 25
Горбач О. — 372
Горбачевский, див. *Горбачевский Н.*
Горбачевский Н. (Горбачевский) — 66, 147, 154, 286, 354, 356, 685, 837
Горгин, див. Юрій Львович
Гординський, див. Гординський Іван
Гординський Іван (Гординський, Hordinsky Iwan, Hordynski, Hordynsky Joannes) — 394, 703, 883—884, 1041, 1044

Гординські (Hordinsczi, Hordinski) — 883, 900—901
Горський Альберт (Gorski Albertus) — 842—843
Горський Данило (Gorski Daniel) — 394, 719—720, 968—969
Горький А. М. — 72
Гошовський (Hoszowski) — 1041, 1044
Грабовецкын Михалко (Hrabowecky Mychałko) — 802—803
Грабовецький, див. *Грабовецький Б.*
Грабовецький Б. (Грабовецький) — 66, 456
Гралєц Микола (Gralec Nicolaus) — 858—859
Граностремъ, див. *Граностремъ Е. Э.*
Граностремъ Е. Э. (Граностремъ) — 66, 322
Гребницький Флоріян (Hrebnicki Florian) — 1038—1039
Гречило, див. *Гречило А.*
Гречило А. (Гречило) — 66, 402
Гречило О. — 147
Григо, див. Григорій, митрополит
Григорій, див. Григорій Васильович
Григорій (**Григо**, **Григорїи**, **Грыгории**, Gregorius, Grzegorz, Hrehoreus, Hryhoryi), митрополит — 131, 593, 604, 634, 647, 649—651, 653—654, 658, 663—664, 666—667, 823, 825—826, 828, 913, 916, 1059, 1061, 1069—1070, 1081—1082, 1094—1095, 1108—1109
Григорій (Gregorius), староста — 120, 125—126, 128, 728
Григорій Васильович (Григорій, **Григоръ**), дворський — 263—265
Григорїи, див. Григорій, митрополит
Григорович І. — 154—155
Григоръ, див. Григорій Васильович
Гриневецький М. — 13, 595
Гринчишин Д., див. *Гринчишин Д. Г.*
Гринчишин Д. Г. (Гринчишин Д.) — 88, 408
Грицько з Вітошинців (Hrycko) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Грицько з Ритерович (Hriczko) — 711, 717, 794—797
Грицон (Chrysczon) — 809—810
Груш., див. *Грушевський М. С.*
Грушевский, див. *Грушевський М. С.*
Грушевский М., див. *Грушевський М. С.*
Грушевський, див. *Грушевський М. С.*
Грушевський, див. Грушевський Михайло
Грушевський М., див. *Грушевський М. С.*
Грушевський М., див. Грушевський Михайло
Грушевський М. С. (Груш., Грушевский, Грушевский М., Грушевський, Грушевський М.) — 21, 23, 25, 54, 66—67, 94, 127, 130, 133—134, 137—138, 164—165, 176, 238, 240, 243, 249, 252, 256, 258, 262—263, 267—268, 271, 274, 276, 284, 303, 323, 327, 331, 344, 352, 359—361, 388, 395, 410, 486, 498—499, 503—506, 593, 603—604, 608, 612—614, 617, 636, 686, 690—691, 698—701, 703—704, 708, 713—714, 720, 740, 827, 838, 884, 903
Грушевський Михайло (Грушевський, Грушевський М.) — 21, 23—24, 26, 31, 54, 127, 133, 140, 359—362, 387, 395—397, 413, 499, 501—502, 511, 539, 593, 603—604, 612—614, 631, 636, 672, 686, 690, 698—699, 704, 708, 713, 720, 739—740, 1115
Грыгории, див. Григорій, митрополит
Гулевич-Воютицький С., див. Гулевич-Воютицький Сильвестр
Гулевич-Воютицький Сильвестр (Гулевич-Воютицький С.) — 579, 594—595
Гуль Блажей (Hul Błażej) — 952—953

Гумецька, див. *Гумецька Л. Л.*
Гумецька Л. — 686
Гумецька Л. Л. (Гумецька) — 67, 88, 686
Гумницький Франциск (Humnicki Franciscus) — 1041, 1044
Гутиній Филип (Huttynius Philippus) — 986, 988
Гушалевич И. — 83

Ґавронський-Равіта Ф. — 31
Ґедимін, кн. — 202
Ґедиміновичі (Гедиміновичі), князі — 64, 202
Ґельцер Г. — 634
Ґембарович М. — 31
Ґіл., див. Ґілевич А.
Ґілевич А. (*Ґіл.*) — 54, 140, 144
Ґой Петро — 50
Ґроховецький Феліціян — 615
Ґруневеґ М. — 390, 476, 478
Ґудз І., див. Ґудз Іван
Ґудз Іван (Ґудз І.) — 9, 43, 472, 522, 630

Давид, епископ — 439
Давид (David) — 980—981
Давидович Фодорко (**Давыдовичъ Фодорко**, Dawidowicz Chodorko) — 141, 317—318
Давидовський Я. (Давыдовский Яков, Dawidowski Jacobus, Dawydowski Jacow, Dawydowskij Jacow) — 446, 448, 450, 1057—1058
Давъятъ, кн. — 210
Давыдовичъ Фодорко, див. Давидович Фодорко
Давыдовский Яков, див. Давидовський Я.
Далявський Микола (Dalawski Nicolaus) — 775—776
Дан., див. *Данилович И.*
Даниил Галицкий, див. Данило Романович
Данило, див. Данило Романович
Данило, див. Данило Романович
Данило з Кульчиць (Danilo de Kolczyce) — 383, 391, 730, 733—734
Данило Романович (Даниил Галицкий, Данило, **Данило**, **Данилъ**, **Даніна**, Daniel, Daniel, Danijel, Daniło, Danyl, Danylo, Danylo Romanovych, Danylo Romanovyč, Danýlo), кн. — 7, 9, 33, 37—38, 41—42, 68, 91, 111, 133, 136, 167, 169—170, 174, 178—180, 182, 185—186, 208—210, 212, 214, 218, 220—222, 225—226, 233, 241, 243—272, 322, 336—339, 351, 359, 361, 363, 371—372, 379—380, 386—387, 389—392, 400—403, 405, 413, 431, 433—434, 457, 462—463, 465, 468, 470, 472—473, 475, 478, 480—482, 517—520, 529—532, 534, 536, 544, 547, 551—552, 556, 569—570, 572, 575, 577—579, 592—593, 599—601, 605—606, 609—610, 613—614, 617—619, 624—627, 637—638, 641—642, 647—649, 651—653, 663—665, 667—668, 681—682, 688, 699, 712, 732, 737—739, 742, 745, 749—755, 763—772, 824, 866—868, 877—878, 881—882, 913, 915—916, 947—948, 956—957, 959, 962, 969, 971, 974, 1013—1014, 1017—1020, 1022, 1024, 1029, 1032—1033, 1046, 1049, 1060, 1062, 1093—1094, 1107—1112, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134
Данилович Г. (Daniłowicz) — 12, 18, 54, 195, 314, 316, 352, 584, 631
Данилович И. (*Дан.*, *Daniłowicz*, *Daniłowicz I.*) — 12, 18, 54, 97, 148, 150, 169, 172, 178, 184, 195, 196, 199, 314, 316—317, 352—353, 584, 627, 631—632, 640, 689
Даниловичі — 274

Даниль, див. Данило Романович
Даніил, див. Данило Романович
Дашкевич, див. *Дашкевич Н. П.*
Дашкевич, див. *Дашкевич Я. Р.*
Дашкевич М. — 685—686
Дашкевич Н., див. *Дашкевич Н. П*
Дашкевич Н. П. (Дашкевич, Дашкевич Н.) — 67—68, 267, 371, 685, 690
Дашкевич Я., див. *Дашкевич Я. Р.*
Дашкевич Я. Р. (Дашкевич, Дашкевич Я., Stepaniv, Stepaniv Ja.) — 27, 68, 111, 164, 402, 406, 539, 947, 1111
Дверницький Мартин (Dwernicki Martinus) — 1041, 1044
Дверницький Степан (Dwernicki Stephan) — 1041, 1044
Дворскович Гліб (**Дво^{р}скови^{ч} Глѣ^{в}**, Dworskowicz Gleb, Dworskowicz Hlib) — 788—789, 791—793
Дво^{р}скови^{ч} Глѣ^{в}, див. Дворскович Гліб
Дедько Дмитро, див. Дядько Дмитро
Демб., див. Дембенський Валентин
Дембенський В., див. Дембенський Валентин
Дембенський Валентин (*Демб.*, Дембенський В., Dembienski Valentinus) — 54, 495—496, 867, 869
Дем'ян, слуга — 746
Дем'ян (**Дѣмьѧн, Дьмьѧн**, Damian, Demyan), тисяцький — 212, 220, 223, 246—247, 252, 1114, 1122, 1126, 1130
Дем'ян Г. — 18
Денг., див. Денгоф Франциск-Михайло
Денгоф Ф.-М., див. Денгоф Франциск-Михайло
Денгоф Франциск-Михайло (*Денг.*, Денгоф Ф.-М., Денгоф Франциск-Міхал, Denhoff Franciscus Michael) — 54, 607—608, 615—616, 628, 655—656, 660, 662—663, 1027, 1031
Денгоф Франциск-Міхал, див. Денгоф Франциск-Михайло
Державина Е. И. — 217
Державіна О. — 217
Детько Дмитро, див. Дядько Дмитро
Джурдж (Dzurdz, Dzúrdż) — 799—801
Дидатицький Петро (Didaticzky Petro) — 805—806
Димитрии, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Діаниш, воєвода — 257
Діва Агнеса, див. Агнеса, св.
Діва Марія, див. Марія, св.
Діва Марія Найсвятіша, див. Марія, св.
Діва Марія Найсвятіша Матір, див. Марія, св.
Дідицкий, див. *Дідицкий Б.*
Дідицкий Б. (Дідицкий) — 68, 592
Дідицький Б. — 592
Дідушицький Л. — 456, 584
Діонісій, єпископ — 176
Длугош Ян, див. Длуґош Ян
Длуґош Ян (Длугош Ян, Dlugosz Jan) — 7, 99, 109, 208, 213, 470, 474, 743, 1115
Дмитриі, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Дмитрий Донской — 646
Дмитрій, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Дмитро (Dmitr), муляр — 979—980
Дмитро, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Дмитро (Dimitrius), слуга — 787—789
Дмитро-Любарт Ґедимінович (**Димитрии, Дмитриі**, Дмитрій, Дмитро, **Либорт**, Любарт, **Любарт**, Любарт Ґедимінович, **Любарт Кгедиминович, Люба^{р}тъ Кгедыминови^{чъ}, Любо^{р}т**, Demetrius, Liubart, Lubart, Lubart Gedyminowicz), кн. — 23, 67, 92, 120, 122, 147, 194, 200—203, 359—361, 380, 384—385, 405, 637,

683—692, 695, 838, 931, 1071, 1083, 1116, 1123, 1127, 1131, 1134
Добеслав із Сєрадза (Dobeslaus de Sieradz, Dobeslav de Sieradz) — 604, 823, 825, 827—828
Добеслав із Спрови (Dobeslaus de Sprowa) — 814, 816
Добра"ски Микалай — 957
Добровський Микола (Dobrowski Nicolaus) — 394, 852—853, 855
Доброслав, див. Доброслав Суддич
Доброслав, див. Доброслав Суддич
Доброслав Суддич (Доброслав, **Доброслав**, **Доброславчь**, **Доброславъ**, Dobroslav, Dobroslaw), боярин — 133, 220, 223, 263—264, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134
Доброславчь, див. Доброслав Суддич
Доброславъ, див. Доброслав Суддич
Добрянський А. — 22, 464—467, 510, 512, 517, 522, 526, 529, 562, 569, 573, 584, 590, 631—632, 671—672, 680
Добрянський Іванко (Dobrzanski Jwanko) — 838, 840
Добряньский, див. *Добряньский А.*
Добряньский А. (*Добряньский*) — 22, 68—69, 339, 458, 464, 467, 511—512, 522, 526, 529, 562—563, 569, 573, 590, 631—633, 671, 680
Довъспрогнкъ, кн. — 210
Довъыловъ, кн. — 210
Долгов, див. *Долгов С. О.*
Долгов С. О. (*Долгов*) — 69, 286
Долгыи Ива" (Dolhyi Iwan) — 802—803
Домарать с Кобылянъ (Domarath de Cobylani) — 811—812
Домб., див. Домбський Йоан
Домбровський Альберт (Dąbrowski Albert) — 970, 973
Домбровський Д. (*Dąbrowski, Dąbrowski D.*) — 97, 181, 379
Домбровський Матяш (Dąbrowski Mathias, Dąbrowski Mathiasz) — 985, 987, 989, 993
Домбський Й., див. Домбський Йоан
Домбський Йоан (*Домб.*, Домбський Й.) — 54, 733
Донин (Dunin Nicolaus), підканцлер — 811—812
Донч (Donch, Donck) — 128—129
Дорофей, митрополит — 605
Дробиш Ванько (Drobisch Wanko) — 393—394, 717, 719, 727, 832—834
Дробиш Федько (Drobisch Phietko) — 393—394, 717, 719, 727, 832—834
Дробышь (Drobysz) — 802—803
Дрогойовський Антоній (Drohojowski Antonius, Drohojowsky Antonius) — 1041, 1044
Дрогойовський Кіліян (Drohoiowski Kilianus, Drohoiowsky Kilianus) — 917, 920—925
Дрогойовський Станіслав (Drohoiowski Stanislaus) — 917, 919, 921, 924
Дрогош з Хробежа (Drogossius de Chroberz) — 782—783
Дун., див. Дунікевич Григорій
Дунікевич Г., див. Дунікевич Григорій
Дунікевич Григорій (*Дун.*, Дунікевич Г., Dunikiewicz Gregorius) — 54, 536, 548, 551, 549, 1090, 1092, 1135
Дунковський Матей (Dunkowski Matheus) — 918, 920—925, 1002, 1010
Дурново, див. *Дурново Н. Н.*
Дурново М. — 355
Дурново Н. Н. (*Дурново*) — 69, 354—355
Дьмьян, див. Дем'ян, тисяцький
Дьяконов, див. *Дьяконов М.*
Дьяконов М. (*Дьяконов*) — 69
Дѣмьян, див. Дем'ян, тисяцький
Дядько Дмитро (Дедько Дмитро, Детько Дмитро, **Дядько Дмитро**, Dedko Demetrius, Detko Temet-

rius, Diadjko Dmytro, Diad'ko Dmytriy, Diad'ko Dmytro) — 17, 41, 120—122, 176, 179—180, 182, 186, 194—197, 200, 591, 728, 1116, 1123, 1127, 1131, 1134
Дядькович Семен (Семен) — 348
Дяк Сенько (Diak Senko, Diak Seńko, Сенько, Seńko, Sienko, Sieńko, Syenko) — 752, 797—801
Дѧдько Дмитро, див. Дядько Дмитро

Евсевий, див. Євсевій Попович
Едивил (**Єдивил**), кн. — 210, 271
Енґель Х. — 11, 631
Еразм (Erasmus), єпископ — 842—843
Еремин И. П. — 216
Ефимій, див. Євфимій, єпископ

Євсевій, див. Євсевій Попович
Євсевій Попович (Евсевий, Євсевій, **Ѥвсивии**) — 41, 65, 69, 80, 223—224, 284, 286—287
Євсигній, єпископ — 306—308, 310, 318, 320, 345—346, 688
Євстахій (Eustachius), каштелян — 779—780
Євфимій (Ефимій, **Єфтимии**, **Ѥвдимїи**, **Ѥфимїи**, Enffemius, Eufemius, Euphemius, Evffemius, Ewtym), єпископ — 382, 391, 511, 516, 518, 559—560, 566, 569—570, 585, 590, 595, 820—821, 1136
Євфимій (**Въфимии**, Effimius), ігумен — 1071, 1083
Єдивил, див. Едивил
Єдлінська У. Я. — 27, 71
Єлизавета (Elizabetha), св. — 817—818
Єлизарович Михайло (Gelezarowicz Mychahel, Yelezarowicz Mychalo, Mychahel) — 41, 174, 179—180, 183, 185—186
Єлизарович Роман, воєвода — 439
Єлисей Плетенецький, архимандрит — 437
Єлчанінов Я. — 448
Єрмоленко С. Я. — 372
Єропкін, див. Єропкін П.
Єропкін П. (Єропкін) — 419, 422
Єрьдивилъ, кн. — 210
Єрьомін І. — 216
Єфрем, див. Євфремій, єпископ
Єфрем, див. Єфремій, ігумен
Єфрем, див. Євфремій, єпископ
Єфремъ, див. Єфремій, ігумен
Євфремій (Єфрем, **Єфрем**, **Фремъ**), єпископ — 684, 690, 837—838, 932
Єфремій (Ефремій, Єфрем, **Єфремъ**, Jefrem), ігумен — 381, 392, 394, 463, 466, 468
Єфтимии, див. Євфимій, єпископ

Ѥвдимїи, див. Євфимій, єпископ
Ѥвсивии, див. Євсевій Попович
Ѥфимїи, див. Євфимій, єпископ

Ждан, боярин — 934
Ждан М. — 379
Жданов, див. *Жданов Ив.*
Жданов Ив (Жданов) — 69
Желіборський Арсеній (Żeliborski Arseniusz) — 1013—1014
Жельдецький, див. Жельдецький Симеон Іванович
Жельдецький С., див. Жельдецький Симеон Іванович
Жельдецький Симеон, див. Жельдецький Симеон Іванович
Жельдецький Симеон Іванович (Жельдецький, Жельдецький С., Жельдецький Симеон, Семен, Симеон, Симеон Іванович, Simeon, Simeon Iwanowicz, Zeldeczki Simeon Iwanowicz) — 382, 391, 533, 535—536, 552, 554—559

Живиньбоудъ, кн. — 210
Жикгимонт III, див. Сигізмунд III
Жикгимонт Авгѹст, див. Сиґізмунд II
Жихлінський Т. — 492
Жодковський (Rzodkowski), принципал — 970, 973
Жолтовський Миколай (Zołtowski Nicolaus, Zołtowsky Mikołay) — 996, 1006, 1012
Жоравницкии Алєксандр — 932
Жуковская Л. — 32

Завойтовський (Zawoitowski) — 970, 973
Задз., див. Задзік Якуб
Задзік Я., див. Задзік Якуб
Задзік Якуб (*Задз.*, Задзік Я., *ЯЗ*) — 54, 59, 691
Заик Выгнат — 933
Закліка (Zaklika) — 795, 797
Закревский, див. *Закревский Н.*
Закревский Н. (Закревский) — 69, 433, 437, 442, 448, 633
Закревський М. — 433, 437, 448
Зализняк, див. *Зализняк А. А*
Зализняк А. А. (Зализняк) — 69
Замойські — 43
Занкович Михайло, див. Кольчицький-Занкович Михайло
Заᵘкович Тимош — 934
Запаско, див. *Запаско Я. П.*
Запаско Я., див. *Запаско Я. П.*
Запаско Я. П. (Запаско, Запаско Я.) — 70, 131, 286—287, 322, 354—356, 390
Заремійович Гліб, воєвода — 212, 258
Зарицький Василь (Zarzecki Wasilius, Zarzycki Wasilius) — 981, 984—985, 987, 989, 992—993, 995
Затѹрецкии Ꙗцко — 933
Збаражкии Ꙗнѹш — 934
Збігнєв (Sbigneus, Zbigneus) — 779—780, 817—818
Збієвський (Zbijewski) — 467
Збожний (Zbozny), староста — 1025, 1030
Зелік (Zelik) — 982, 984—985, 987
Зимин А. А. — 81
Зимін О. — 313
Зиморович Б., див. Зиморович Варфоломій
Зиморович В., див. Зиморович Варфоломій
Зиморович Варфоломій (Зиморович Б., Зиморович В., Зиморович Й. Б., Zimorowicz Bartholomaei) — 7, 390, 469, 475, 477, 743, 1071, 1082
Зиморович Й. Б., див. Зиморович Варфоломій
Зирків Лесь (Zyrkow Les) — 952—953
Зігхард зі Шварцбурґа (Sygehardus de Swarczburch, Zyghardus de Suuarcburc) — 151—152, 172—173
Зіморович Бартоломей (Zimorowicz, Zimorowicz B., Zimorowicz Josephi Bartholomaei) — 115—116, 390, 469, 474, 477, 633
Зовард (Zoward), суддя — 125, 128
Золтан А. — 407
Золтан А. — 407
Зосим, єпископ — 605
Зубр., див. *Зубрицький Денис*
Зубрицкий, див. *Зубрицький Денис*
Зубрицкий Д., див. *Зубрицький Денис*
Зубрицкий Д., див. Зубрицький Д.
Зубрицький, див. Зубрицький Д.
Зубрицький Д. (Зубрицкий Д., Зубрицький) — 14—16, 19—21, 44, 54, 130, 132, 137, 149, 154—155, 184, 360, 362, 498, 538, 540—541, 543—545, 548, 552, 561—562, 583, 592, 597, 631—632, 670—672, 674, 680, 691, 698, 775, 791—792, 812, 820, 1110
Зубрицький Денис (Зубр., Зубрицкий, Зубрицкий Д., Zubrzycki, Zubrzy-

cki D) — 15—16, 19, 44, 70, 116, 137—138, 142, 147, 149—150, 154—156, 184, 360, 469, 538, 540—541, 545—546, 548, 552, 561—562, 569, 583, 592, 597—598, 631—632, 640, 670—671, 680, 691, 809, 824, 834, 858, 1111

Иван, соцький — 201
Иван Михаилович, див. Іван Михалкович
Иванов, див. *Иванов П. А.*
Иванов П. А. (Иванов) — 70, 148, 686
Иванъ Жюржевичь (Iwan Żjurżewicz) — 819, 821
Игатаров Григорий, див. Ігатаров Г.
Игоревичи, див. Ігоровичі
Игорь, див. Ігор
Изѧслава, див. Ізяслава
Изѧславъ, див. Ізяслав Мстиславич
Изѧславъ Мстиславичь, див. Ізяслав Мстиславич
Иконников, див. *Иконников В. С.*
Иконников В. С. (Иконников) — 7, 70, 142
Иларіон, див. Іларіон
Иларїѡ, див. Іларіон
Иллия — 759
Илъво, див. Лев, кн.
илъвовъ, див. Лев, кн.
Ильвов, див. Лев, кн.
ильвов, див. Лев, кн.
Ильѩ, див. Ілля, єпископ
Иоан Богослов, див. Іван Хреститель
Иоанн, екзарх — 71
Иоанн Богослов, див. Іван Хреститель
Иоаннисян, див. *Иоаннисян О. М*
Иоаннисян О. М. (Иоаннисян) — 78, 542
Исаевич, див. *Ісаєвич Я. Д.*
Исаевич Я. Д, див. *Ісаєвич Я Д*
Исая — 420
Иѡан, див. Іван, св.
Иѡанн, див. Іван Хреститель
Иѡанн, див. Іван, митрополит
Иѡан Бг҃ослов, див. Іван Хреститель
Иѡанъ Бг҃ослов, див. Іван Хреститель
Иѡн Богослов, див. Іван Хреститель
Иѡна, див. **Красеньскии Иѡна**

Іакинф, див. Одровонж Яцек
Іван (Йоан, Johannes), війт — 24, 120, 139—140, 144—145, 754, 832, 1133
Іван, див. Гербурт Іван
Іван, див. Іван Хреститель
Іван, див. Іван Честинський
Іван, див. Пакослав Іван
Іван (Сава), єпископ — 688
Іван із Вітошинців (Iwan) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Іван (**Иѡанн**, Iwan), митрополит — 392, 605, 610—611
Іван (**Иѡан**, Jan, Joannes, Johannes), св. — 286— 287, 572, 577, 578, 668, 677, 681—683, 752, 807, 809, 975
Іван (Iwan), свщ. — 534, 602, 822—823, 825
Іван Богослов, див. Іван Хреститель
Іван Михалкович (**Иван Михаилович**) — 254, 957
Іван Хреститель (Иоан Богослов, **Иоанн Богослов**, **Иѡанн**, **Иѡан Бг҃ослов**, **Иѡанъ Бг҃слов**, **Иѡн Богослов**, Іван, Іван Богослов, Йоан Богослов, Хреститель, Iohannes Baptista, Iwan, Jan Bohosłow, Jan Chrzciciel, Jan Chrześciciel, Joannes Baptista), св. — 23, 92, 114, 382—383, 476, 480, 482—483, 571, 575, 681, 684, 687, 690, 692, 695, 788—789, 837—838, 893, 895, 931, 972, 974, 1105, 1136. Див. також Іван, св.
Іван Честинський (Іван), св. — 546
Іванко, див. Каплич Іванко
Іванко, див. Чаплич Іванко

Іванов П. — 686
Івашко з Ритерович (Ivasko, Iwasko) — 711, 717, 794—797
Івашкович Іван (Iwaszkowicz Joann, Iwaszkowicz Joannes) — 981, 983, 985, 987, 989—990, 992—994, 996
Ігатаров Г. (Игатаров Григорей, Ihatarow Hryhorij) — 446, 448, 450
Ігнат, див. Ігнатій з Вітошинців
Ігнатій (Ichnatii), єпископ — 394, 605, 619, 622—623, 866, 868
Ігнатій з Вітошинців (Ігнат, Ігнатко, Ihnatko) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Ігнатко, див. Ігнатій з Вітошинців
Ігор (Игорь), кн. — 12, 77, 418
Ігоровичі (**Игоревичи**), князі — 37, 226, 234—235, 237, 240—241
Ізяслав, див. Ізяслав Мстиславич
Ізяслав Мстиславич (**Изѧславъ**, **Изѧславъ Мстиславичь**, Ізяслав), кн. — 212, 258—260, 283, 420, 431, 435
Ізяслава (**Изѧслава**), княжна — 308, 318—320
Іларіон (Иларіон, **Иларїѡ**ⁿ, **Ларион**, **Ларионъ**, **Ларїѡ**ⁿ, **Ларїѡн**, **Ларїѡнъ**, **Ларионь**, Ларіон, **Ларїѡнъ**, Яків, Hilarion, Hilarzii, Lareon, Largon, Larion, Larjon, Larno, Laryon, Łaryon), єпископ — 131, 391—392, 464, 512, 515, 518—520, 522, 526, 528, 530—533, 564, 570—571, 574, 578—579, 584, 600—601, 622, 625, 636, 648—649, 651, 653, 656—658, 660, 665—666, 673, 675, 677—678, 681—683
Ілля (Elia), єпископ — 1076, 1086
Ілля (Іллящ, Heliasz), ігумен — 391, 454—455, 462—463
Ілля (**Илья**, Eliasz), перемишльський і самбірський єпископ — 585, 819—820
Ілля з Вітошинців (Illia) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Ілля (Elia), св. — 1051—1052
Іллящ, див. Ілля, ігумен
Іллящевич Ю. — 598
Інжін, див. *Інжін В. Ф*
Інкін В. — 499—501
Інкін В. Ф. (*Інжін*) — 27, 70, 390, 498—502, 508, 715, 732
Інокентій, див. Інокентій IV
Інокентій IV (Інокентій, Innocent IV, Innocentius), папа — 94, 389, 469—470, 738, 749, 751, 756, 763—772
Ісаак II Ангел, імператор — 435
Ісаєвич, див. *Ісаєвич Я. Д.*
Ісаєвич Я., див. *Ісаєвич Я. Д.*
Ісаєвич Я. Д. (*Исаевич*, *Исаевич Я Д.*, *Ісаєвич*, *Ісаєвич Я.*) — 8, 27, 70—71, 82, 390, 476, 537
Ісидор — 89
Ісус, див. Ісус Христос
Ісус Христос (Ісус, Христос, Христос Господь, Христос Святий, Святий Спас, Спас, Спаситель, **Сп̃с Сн̃т**, **Сын Божии**, **Хр̃с**, **Хˢ**, **Хс**, **Хс Сп̃с**, **Спас**, **Сп̃с**, **Сп̃с Сн̃т**, Christus, Christus Dominus, Christus Jesus, Chrystos Boh, Chrystus, Jesus, Jesus Christus, Salvatores, Spas, Spas Swiety, Spas Swietyj, Syn Bożyj, Xristus) — 18, 72, 103, 105, 107, 150—151, 172—173, 175, 178—179, 360, 399, 447, 485, 490, 492, 497—498, 506—507, 522—523, 529—532, 552—553, 556, 576, 581, 596—597, 621—622, 624—626, 655, 657, 680, 694, 696, 752, 765—771, 809, 817, 819—821, 823, 826, 828, 836—837, 842, 857, 859—860, 865—866, 868—869, 909, 911, 959, 962, 978—979, 983—984, 992, 995, 1015, 1023, 1027, 1029—1031, 1033, 1036, 1055—1056, 1059, 1061,

1063, 1065—1066, 1068—1069, 1071, 1081—1082, 1093—1095, 1104, 1106—1107
юрїи, див. Юрій Львович

Йоан, див. Іван, війт
Йоан, див. Краснопольський Йоан
Йоан, див. Оцеський Йоан
Йоан, див. Шафранець Йоан
Йоан (Joannes), жовківський намісник — 989, 993
Йоан, кн. — 176
Йоан (Ioannes), краківський архиєпископ — 842—843
Йоан (Iohannes), краківський декан — 814, 816
Йоан (Ioann, Joannes), львівський архиєпископ — 911—912, 1066, 1068
Йоан (Johannes), перемишльський єпископ — 817—818
Йоан (Johannes), холмський єпископ — 817—818
Йоан з Пшеромба, див. Пшерембський Йоан
Йоан з Ряшева (Iohannes de Rzeschow) — 782—783, 788—789
Йоан з Тарнова (Ян, Ioannes de Tharnow, Iohannes, Jan, Johannes de Tarnow) — 782—783, 798, 800—801, 817—818
Йоан з Трафніна (Ioannes de Trafnin) — 827—828
Йоан зі Спрови (Joannes de Sprowa) — 604, 827—828
Йоан зі Струтян (Joannes de Strutsiany) — 823, 825
Йоан із Ласка, див. Ласка Йоан
Йоан Богослов, див. Іван Хреститель
Йона, єпископ — 690
Йордан Йоан (Jordan Joannes) — 842—843
Йордан Спитко (Спитко, Jordan Spitko, Spitko) — 950, 952—953
Йосип Гризна, архимандрит — 437
Йосиф (Joseph, Josephus), митрополит — 392, 544, 556, 559, 590, 1070, 1081, 1094—1095

Каб[...] Генріх (Cab[...] Henricus) — 1080, 1089
Кавичинський Г. (Кавычинский Герасим, Kawyczynski Herasym, Kawyczyński Gerasimus, Kawyczyński Herasym) — 446, 448, 450, 1057—1058
Кавычинский Герасим, див. Кавичинський Г.
Кадлец К. — 31
Кадольфович Дмитро — 24
Казимир, див. Казимир III
Казимир див. Казимир IV
Казимиръ, див. Казимир III
Казимир III (Казимир, **Казимиръ**, Казимир Великий, Casimirus, Kasimirus, Kasimirus Magnus, Kazimierz, Kazimierz Wielki, Kazimirus), король — 24, 106, 142, 176, 195—196, 200, 362, 395, 457, 471, 701, 738, 740, 745, 753, 756, 773, 775—777, 779, 781, 783—784, 786—787, 789—792, 816—817, 821—822, 852—853, 855, 872—873, 905, 947—948, 1091—1092, 1102, 1105, 1108—1109, 1117, 1134
Казимир IV (Казимир, Казимир Ягеллончик, Casimirus, Casimirus Jagiello, Cazimirus, Kazimierz, Kazimirus, Kazimirus IV), король — 491—492, 495—496, 534, 540, 546, 548, 550—551, 602—608, 613, 616, 711—712, 716—720, 745, 756, 792, 821—822, 824—832, 834—836, 851, 871, 873—875, 899—900, 947—948, 962, 964, 968—969, 975—977, 979—981, 1025, 1030, 1069, 1081
Казимир Великий, див. Казимир III

Казимир Ягеллончик, див. Казимир IV
Калайдович, див. *Калайдович К. Ф.*
Калайдович К. — 15, 580, 583, 591, 595, 632
Калайдович К. Ф. (Калайдович) — 71, 356
Каломанъ, див. Коломан
Кальдофович Матвій (Kaldopfowicz Mathpheus) — 786—787, 789
Каманин, див. *Каманин И. М.*
Каманин И., див. *Каманин И. М.*
Каманин И. М. (Каманин, Камашин И.) — 23, 71, 360, 362, 396, 431, 434, 436, 439—440, 442—443, 446, 453, 499, 501, 506, 1101
Каманін І. — 23, 361—362, 396, 433, 436, 439, 449, 452, 499
Каменецький Микола (Camienieczsky Nicolaus) — 836—837
Кандиба Станіслав (**Ка"дыба Станиславъ Прокшичъ**, Kandyba Stanisław) — 958
Ка"дыба Станиславъ Прокшичъ, див. Кандиба Станіслав
Каплич Грицько (Kaplycz Hryczko) — 803—804, 806
Каплич Іванко (Іванко, Hywanko, Kaplycz Hywanko) — 753, 803—806. Див. також Чаплич Іванко
Каплич Микита (Kaplycz Mikitha) — 803—804, 806
Капраль М. — 116
Карамзин, див. *Карамзин Н. М.*
Карамзин Н. М. (Карамзин, Karamzin, Karamzin M.) — 13, 15, 71, 101, 147—150, 168—170, 177—178, 183, 240, 276, 314, 316, 321, 327, 332, 352, 360, 410, 537, 552, 561, 591, 631—633, 635, 640
Карамзін М. — 13—15, 21—22, 149, 184, 240, 314, 360, 473, 537—538, 561, 591, 631—633, 635
Карл, див. Трірський Карл
Карл з Тревері, див. Трірський Карл
Карл Роберт I Анжуйський, король — 126
Ка"пинич Иван — 933
Карпо (Carpo) — 952—953
Карский, див. *Карський Е.*
Карский Е. Ф див. *Карський Е.*
Карський Е. (Карский, Карский Е. Ф.) — 71, 286—287, 354, 410
Карський Ю. — 410
Кастинський (Kastynski) — 970, 973
Кат., див. Катона А. С.
Катерина, св. — 752, 931
Катона А. С. (*Кат.*) — 54, 126—128
Каштанов, див. *Каштанов С. М*
Каштанов С. М. (Каштанов) — 71, 139
Кашуба Марія — 50
Квашня (Qwassna) — 394, 883—884
Кейстут, див. Кейстут Ґедимінович
Кейстут Ґедимінович (Кейстут, **Кестутъ**, **Кестутеі**, **Кестути**, Keistut, Kejstut), кн. — 119, 121—122, 200—204, 1116, 1123, 1127, 1131, 1134
Кеппен, див. *Кеппен П. И*
Кеппен, див. *Кеппен Ф.*
Кеппен П., див. *Кеппен П. И.*
Кеппен П. — 14, 16—17, 537, 560, 567—568, 580—583, 589—591, 595—596, 627, 661
Кеппен П. И. (Кеппен, Кеппен П.) — 14—15, 17, 71—72, 537, 632
Кеппен Ф. (Кеппен) — 16, 72, 583
Керницький І. М. — 61, 88
Кестутъ, див. Кейстут Ґедимінович
Кестутеі, див. Кейстут Ґедимінович
Кестути, див. Кейстут Ґедимінович
Кинтибоутъ, кн. — 210
Киприян, див. Кипріян, київський митрополит
Киприанъ, див. Кипріян, київський митрополит
Кипріян (Киприян, **Киприанъ**, **Кипріа"**, **Кипріан**, **кипріа**, **кыпріанъ**, Cyprian, Cyprianus, Cypryan, Kiprelan, Kiprian, Kyprian, Kypryan),

київський митрополит — 392, 566, 631—633, 636—637, 646, 648—649, 651—653, 655—658, 660, 664—666, 668, 670, 674, 807, 809—810, 1069—1070, 1081—1082, 1108—1109
Кипріян (Cyprian), перемишльський владика — 632, 664, 668
Кипріа", див. Кипріян, київський митрополит
Кипріан, див. Кипріян, київський митрополит
Кирик — 759
Кирилл II, див. Кирило, київський митрополит
Кирило (Курило), єпископ — 263, 688
Кирило (Кирилл II), київський митрополит — 77, 457, 475
Кирило, луцький владика — 688, 690
Кирило, турівський і пінський єпископ — 931
кирїа, див. Кипріян, київський митрополит
Китеняи, кн. — 210
Киш., див. Кишка Лев
Кишка Л., див. Кишка Лев
Кишка Лев (*Киш.*, Кишка Л., Kiszka Leonis) — 8—9, 54, 101, 360, 605, 628, 630, 642—644, 743, 757, 1038—1039, 1060—1061
Киян, див. *Киян Э. Ф*
Киян Э. Ф. (Киян) — 79
кипрїанъ, див. Кипріян, київський митрополит
Кірсанова О. А. — 71
Кісь, див. *Кісь Я. П.*
Кісь Я., див. *Кісь Я. П.*
Кісь Я. П. (Кісь, Кісь Я. П.) — 11, 72, 581, 589
Кламінський (Klaminski) — 1003, 1011
Клеванов, див. *Клеванов А.*
Клеванов А. (Клеванов) — 72, 316, 352
Клед., див. Кледен Ґ. А.
Кледен Ґ. А. (*Клед.*) — 24, 55, 155
Климентій (**Климє"ты**", Klimenty), єпископ — 384, 391, 683, 685—686, 688, 693, 696
Климентій (Clementius), підканцлер — 795, 797
Климентій VIII (Clemens VIII), папа — 474, 1047, 1049
Климє"ты", див. Климентій, єпископ
Клюс (Klusz) — 805—806
Кміта (Kmitha) — 805—806
Кміта Добеслав (Kmita Dobeslaus, Kmita Dobyslaw) — 604, 823, 825, 827—828
Кміта Петро (Cmitha Petro, Kmitha Piotr) — 867, 869, 999, 1008
Кміта Станіслав (Kmitha Stanilaus, Kmitha Stanislaw) — 836—837, 845, 847—848
Кобиленський Йоан (Kobilenski Joann) — 886, 888
Ковал., див. Ковалинський А.
Ковалинський А. (*Ковал.*) — 55, 607, 615
Ковальський Віктории (Kowalski Victorinus) — 710, 922, 924
Козирева З. Г. — 69
Козлевський Ф. — 470, 475, 477
Козлинський Василь — 669, 677
Козма, єпископ — 176
Койчицький Георгій — 607
Кола Павло (Cola Paulus) — 842—843
Колесов В. В. — 84
Колесса, див. *Колесса О.*
Колесса О. (Колесса) — 72, 286, 523
Коломан (**Каломанъ**), королевич — 209, 257
Коло"ко Ґашко (Koleczko Jasko, Koliczko Jaczko) — 790, 792—793
Колышевич Фе"ко — 933
Кольчицький Ілько (Kolczicki Ilko) — 394, 497, 502, 879—880
Кольчицький Роман (Кульчицький Роман, Kolczicki Roman, Kolczi-

czki Roman) — 394, 497, 502, 879—880, 901
Кольчицький Сірко (Кульчицький Сірко) — 502
Кольчицький Тимко (Кульчицький Тимко, Kolczicki Tymko) — 394, 497, 502, 879—880
Кольчицький Федь Тарасович (Кульчицький Федь Тарасович, Kolczicki Fed Taraszowicz) — 394, 497, 502, 879—880
Кольчицький Хома (Кульчицький Хома, Kolczicki Choma) — 394, 497, 502, 838, 840, 879—880
Кольчицький Юрко (Кульчицький Юрко, Kolczicki Jurko) — 497, 879—880
Кольчицький-Занкович Михайло (Занкович Михайло, Кульчицький, Кульчицький Михайло, Кульчицький-Занкович Михайло, Kulczycki-Zankowicz Michal) — 394, 497, 504—505, 507, 1100—1102
Комовський В. — 154—155
Компаневич В. — 538
Кондратъ, див. Борснич Кіндрат
Кондратъ, див. Конрад Казимирович
Кондратъ, див. Конрад Семовитович
Конецпольський (Koniecpolski), ідич — 1053—1054, 1075, 1077, 1085, 1087
Конецпольський Якуб (Якуб з Конецполя, Jacobus de Konieczpolie) — 727, 833—834
Конопацький Антоній (Konopacki Antonius) — 1041, 1044
Конрад, див. Конрад Казимирович
Конрад, див. Конрад Семовитович
Конрад Казимирович (**Кондратъ**, Конрад), кн. — 209, 212, 266—268
Конрад Семовитович (**Кондратъ**, Конрад, **кѫндрат**, Konrad Mazowiecki), кн. — 38, 115, 218, 220, 226—227, 279—282, 284, 288—289, 294, 323—331
Константин (Constantinus, Konstantyn), імператор — 480—481, 483
Констанція (Constantia, Konstancia), княгиня — 392, 468, 475, 478, 481—483
Конюхова, див. *Конюхова Э. И.*
Конюхова Э. И. (Конюхова) — 72, 131
Копистенский, див. *Копистенский Захария*
Копистенский Захария (Копистенский) — 72, 561
Копистенський З., див. Копистенський Захарія
Копистенський Захарія (Копистенський З.) — 7, 561, 1115
Копистенський Михайло (Kopystenski Michaelis) — 394, 455, 459, 948, 950
Корбе Іван — 440—441, 452
Коритинський Станіслав (Korytyński Stanislaus) — 970, 973
Коритко, див. Коритко Павло
Коритко Павло (Коритко, Korithko Paulus, Korithko Pawel, Koritko, Korythko Paulo, Korythko Pavlus) — 706, 917, 919, 921—925, 950—953
Корицінський Стефан — 459
Корковський Васько (Korkowski Vasko) — 970, 973
Корнелевъскыи Ивашко (Kornelewski Iwaszko) — 819—821
Корсук Яків — 448
Кос, див. *Кос А. И*
Кос., див. Коссовський Антон
Кос А. И. (Кос) — 78, 523
Косинський А. — 492
Коссак, див. *Коссак Е.*
Коссак Е. (Коссак) — 72, 456, 458, 462, 513, 523, 539, 562, 573, 584, 586, 592, 620, 746
Коссак Е. — 456, 539, 562, 573, 586, 592
Коссачович Грицько (Kossaczowicz Hryczko) — 41, 185—186

Коссовський А., див. Коссовський Антон
Коссовський Антон (*Кос.*, Коссовський А.) — 55, 460—461
Костѧ"тин, див. **Красеньски" Бо'зобогатый Константин Васи'евичь**
Костентинъ, див. **Красеньски" Бо'зобогатый Константин Васи'евичь**
Костко, див. Бережницький Костя
Костко з Болестрашич (Kosthko de Bolestraszyce) — 805—806
Кострyба, див. *Кострyба Теофиль*
Кострyба Т., див. *Кострyба Теофиль*
Кострyба Т., див. Кострyба Теофил
Кострyба Теофіл (Кострyба Т.) — 23, 26, 386, 539, 593, 637
Кострyба Теофил, див. *Кострyба Теофиль*
Кострyба Теофиль (*Кострyба, Кострyба Т., Кострyба Теофил*) — 23, 26, 72—73, 231, 235, 237—238, 240, 242—243, 245—246, 248—249, 251, 253—254, 256, 259—260, 262, 264—265, 267, 269—270, 272, 274, 276, 278, 280, 283, 285, 290, 292, 294, 297—298, 300, 302, 304, 306—307, 309—310, 314, 316, 319, 321, 324—325, 327, 329—330, 332—335, 337, 339, 341—342, 344—345, 347—349, 352, 386, 502, 563, 593, 637, 701
Кость, див. Бережницький Костя
Костя, див. Бережницький Костя
Костянтин, посол — 252
Костянтин з Острога, див. Острозький К.
Котвич Августин (Cotwhicz Augustinus) — 858—859
Котляр, див. *Котляр М. Ф.*
Котляр Августин (Kotlarz Augustin) — 1003, 1011
Котляр М., див. *Котляр М. Ф*
Котляр М. — 419
Котляр М. Ф. (*Котляр, Котляр М., Котляр Н. Ф.*) — 73, 419
Котляр Н. Ф, див. *Котляр М. Ф.*
Котляревський І. — 15
Котян (**Котанъ**), половецький хан — 38, 220, 248—249
Котанъ, див. Котян
Коцндратъ, див. Борснич Кіндрат
Кохл., див. Кохловський А.
Кохловський А. (*Кохл.*) — 55, 628, 634, 641—642, 646—647, 655—660, 662
Коц., див. Коцебу А.
Коцебу А. (*Коц.*) — 12, 55, 183—185
Кошелов Гриць (Koschelow Hrycz) — 383, 391, 543, 715, 725—726, 728—730, 841
Кравець Микола (Kraviecz Nicolaus) — 970, 973
Кравч., див. *Кравченко В. М*
Кравченко В. — 55, 156, 160, 165, 203
Кравченко В. М. (*Кравч.*) — 27, 55, 90, 156, 160, 165, 202
Краковський Е. — 31
Кракула Борис (Кракула Бориско, Cracula, Cracula Borisco, Cratula) — 41, 175, 177, 179—180, 182, 185—186, 1134
Кракула Бориско, див. Кракула Борис
Кралюк, див. *Кралюк Петро*
Кралюк П., див. *Кралюк Петро*
Кралюк П. — 419, 425
Кралюк Петро (*Кралюк, Кралюк П.*) — 27, 73, 419, 425
Красе"ская Бо'зобогатая Васильева, див. **Красе"ская Бо'зобогатая Васильева Ганна**
Красенская Бо'зобогатая Васильева, див. **Красе"ская Бо'зобогатая Васильева Ганна**
Красе"ская Бо'зобогатая Васильева Ганна (**Васи'евая, Красе"ская Бо'зобогатая Василева, Красенская Бо'зобогатая Васильева**) — 931, 933—934
Красе"ски" Иона, див. **Красеньскии Иона**

Красе"ски Иѡна, див. **Красеньскии Иѡна**
Красенскии Иѡна, див. **Красеньскии Иѡна**
Красенскии Борзобогаты" Васили", див. **Красенски" Бо'зобогатыи Василии Васи'евичь**
Красенскии Борзобогатыи Костенти", див. **Красеньски" Бо'зобогатыи Констентин Васи'евичь**
Красеньскии Василеи, див. **Красеньски" Бо'зобогатыи Василии Васи'евичь**
Красеньски" Василе" (Бо'зобогаты" Василе", Борзобогаты" Василе", Василе") — 932, 934
Красеньски" Иѡна, див. **Красеньскии Иѡна**
Красеньскии Консте"ти", див. **Красеньски" Бо'зобогатыи Констентин Васи'евичь**
Красеньскии Иѡна (Иѡна, Красе"ски" Иѡна, Красе"скии Иѡна, Красенскии Иѡна, Красеньски" Иѡна), владика — 931—934
Красеньски" Бо'зобогатыи Василии Васи'евичь (Василии, Красенскии Борзобогаты" Васили", Красеньскии Василеи) — 931—934
Красеньски" Бо'зобогатыи Констентин Васи'евичь (Косте"тин, Костентинъ, Красенскии Борзобогатыи Костенти", Красеньскии Консте"ти") — 931—934
Красинський (Krasinski) — 971, 974
Красицький Мартин (Krasziczki Marczin, Krasziczki Martinus) — 917, 919, 921—925
Краснопольський Йоан (Йоан, Joannes) — 394, 852—853, 855
Краснопольський Микола (Crasnopolski Nicolaus) — 394, 853, 855
Краснопольський Станіслав (Станіслав, Stanislaus) — 394, 852—853, 855
Красовскии Семен — 957
Красовський Іван (Krasowski Joannes, Krassowski Joannes) — 989, 993
Кревецький, див. *Кревецький І.*
Кревецький І. (Кревецький) — 73, 593
Кревецький І. — 593
Кржечовський (Krzeczowski) — 951—952
Крим., див. *Кримський А. Ю.*
Кримський, див. *Кримський А. Ю.*
Кримський А. — 26, 55, 203, 355, 562, 567, 671—672
Кримський А. Ю. (Крим., Кримський, Крымский, Крымский А.) — 26, 55, 73, 92, 203—204, 287, 355, 371, 562, 567, 569, 671, 681
Крип'якевич, див. *Крип'якевич Іван*
Крип'якевич І., див. *Крип'якевич Іван*
Крип'якевич І. — 23, 50, 88, 456, 492, 494, 499, 511, 523, 539, 562, 573, 584, 671, 672, 713
Крип'якевич І. П., див. *Крип'якевич Іван*
Крип'якевич Іван (Крип'якевич, Крип'якевич І., Крип'якевич І. П.) — 23, 73—74, 147, 196, 239, 252, 456, 458, 492, 494, 502, 513, 523, 562—563, 573, 584, 620, 633—634, 671, 701, 811
Кромер М., див. Кромер Мартин
Кромер Мартин (Кромер М., Cromer Martinus) — 867, 869
Кромиров'кы Дѣтрихъ (Kromyrowsky Didrych) — 802—803
Крочевский Станіслав (Kroczewski Stanislaw) — 906, 909, 911
Крупецький Афанасій (Krupecky Athanasius), єпископ — 587, 996—997, 1006
Кручек Микола (Kruczek Nicolaus) — 785, 787
Крушина Йоан (Kruszyna Joannes) — 970, 973
Крушинський Р. — 438
Крымский, див. *Кримський А. Ю.*
Крымский А., див. *Кримський А. Ю*
Кудинович Васько (Kudrynowicz, Kudynowicz Wasco) — 41, 183, 185—186

Кужельницький Андрій (Kurzelniczki Andreas) — 885, 888
Кузми' Васко (Kuzmicz Wasko) — 791—793
Кузнич, див. Кузнич Івахно
Кузнич Івахно (Кузнич, Iwachno, Kuznicz Wachno) — 392, 622, 625—626
Кукольник В. — 13
Кукольник В. — 87
Кулинський Ян (Kuliński Jan) — 1096, 1098
Кульчинський Г. — 8, 457
Кульчицький, див. Кольчицький-Занкович Михайло
Кульчицький Волчко — 504
Кульчицький Іван (Kulczycki Jan) — 498, 501, 506, 1099—1100
Кульчицький Ілько, див. Кольчицький Ілько
Кульчицький Михайло, див. Кольчицький-Занкович Михайло
Кульчицький Роман, див. Кольчицький Роман
Кульчицький Сірко, див. Кольчицький Сірко
Кульчицький Федь Тарасович, див. Кольчицький Федь Тарасович
Кульчицький Хома, див. Кольчицький Хома
Кульчицький-Занкович Михайло, див. Кольчицький-Занкович Михайло
Кульчицькі (Kolcziczki, Kolczycki, Kulczycki) — 8, 499, 501, 504, 507—508, 577, 677—678, 746, 880, 901, 1099—1101
Кун., див. *Куник А. А.*
Кунасевич С. — 470
Кунат — 24
Кундрат, див. Борснич Кіндрат
Куник, див. *Куник А. А.*
Куник А. — 22, 55, 150, 156, 159—160, 168, 177—178, 184, 189, 198, 203
Куник А. А. (Кун., Куник) — 55, 62, 74, 147, 150—151, 156, 159—160, 168, 171, 177—179, 184, 189—190, 195—196, 198—200, 202—203
Куньович Сенько, див. Вітошинський Куньович Сенько
Купчинський, див. *Купчинський О. А.*
Купчинський О., див. *Купчинський О. А.*
Купчинський О. — 363, 500
Купчинський О. А., див. *Купчинський Олег*
Купчинський Олег (Купчинський, Купчинський О., Купчинський О. А., О. К.) — 16, 20, 24, 27, 61, 71, 74—75, 82, 95, 287, 373, 390, 422—423, 440, 500, 534, 536, 539, 545, 547, 552, 583, 590, 605, 760, 775, 824, 834, 1284
Кур., див. Курась Станіслав
Курась С., див. Курась Станіслав
Курась Станіслав (*Кур.*, Курась С.) — 27, 50, 55, 131, 144—145, 708, 713, 720
Куремса, татарський воєвода — 208
Курило, див. Кирило, єпископ
Куропасик Михайло (Kuropasic Michael, Kuropasig Michael) — 391, 555, 558, 1032, 1034, 1104, 1106
Кучера О. — 465, 499, 523, 562, 584
Кущак Михайло Бартош (Kusczak Michailo Bartosz) — 952—953
къндрат, див. Конрад Семовитович
Кѹцевич Петро — 933

Лабенский, див. *Лабенский Ф.*
Лабенский Ф. (Лабенский) — 75, 511, 539, 542, 562
Лабенський Ф. — 511, 539, 562
Лавкръ, див. Лавр Тройденович
Лавр, див. Лавр Тройденович
Лавр, див. Лавр Тройденович

Лавр Тройденович (**Лавкръ**, Лавр, **Лавр**, Laurus, Lawer) — 267, 392, 579, 592—593, 599—601, 701
Лаврентій (Lauren, Laurentius), владика — 394, 626, 673, 856, 858
Лаврентій (Laurentius, Lavrentius, Lavrentius Levita), св. — 146—147, 150, 152, 580, 972, 1035, 1037
Лаврівський І. — 583
Лаврович Корнило — 586
Лагодовський Андрій (Lahodowski Andreas) — 935, 940
Лагодовський Киліян (Lahodowski Kilianus) — 935, 940
Ладислав (Ladislaus) — 128—129
Лаппо-Данилевский, див. *Лаппо-Данилевский А. С.*
Лаппо-Данилевский А., див. *Лаппо-Данилевский А. С.*
Лаппо-Данилевский А. С. (Лаппо-Данилевский, Лаппо-Данилевский А.) — 20, 62, 75, 147—148, 171, 176—177, 182—184, 189, 191, 196—198, 399
Лаппо-Данилевський О. — 20, 25, 148, 150, 156, 178, 183—184, 189, 198
Ларион, див. Іларіон
Ларионъ, див. Іларіон
Ларнѡ, див. Іларіон
Ларнѡн, див. Іларіон
Ларнѡнъ, див. Іларіон
Ларнѡнь, див. Іларіон
Ларіон, див. Іларіон
Ларїѡнъ, див. Іларіон
Ласк., див. Ласка Йоан
Ласка Йоан (*Ласк.*, Йоан з Ласка, Jan, Joannes) — 55, 722—725, 729, 842—845, 847—848
Ласкарій Андрій (Laskarius Andreas) — 817—818
Ласло IV, король — 389
Лащенко, див. *Лащенко Р.*
Лащенко Р. (Лащенко) — 75
Леандер Альберт — 474
Лебедев В. — 69
Лев із Сивича (Leonis de Sywicz) — 192, 194
Лев (**Илъво**, **илъвовъ**, **ильвов**, **Ильвов**, **Лев**, **Левъ**, **Левь**, Леон, **Ливъ**, Leo, Leone, Leonis, Leph, Leroff, Lev, Lew, Lewff, Liew, Łew), кн. — 9, 15—16, 21—24, 26—27, 31, 67, 71, 73, 76—77, 100, 112, 120—121, 124, 128—129, 131—132, 138—146, 148—150, 169—170, 178—179, 182, 185—186, 275—278, 293, 299, 311, 341, 359—363, 366, 369—370, 372, 376, 380, 383, 385—388, 390—392, 395—398, 401—404, 406—407, 413—414, 447, 454—456, 458—459, 462, 464—466, 470, 472—473, 475—476, 478—482, 484—491, 493, 495, 497—501, 503, 505—513, 517—519, 521—522, 524, 526—527, 529, 531—532, 534, 536—541, 544—545, 547, 549, 551—552, 559, 561—562, 566—567, 570—571, 573—585, 587—594, 596—598, 604—606, 609—614, 618—620, 622—623, 625, 627, 631, 633, 635, 637—638, 641—644, 646—647, 649, 651, 656, 660, 663, 665, 667—668, 671—678, 680—682, 684, 686, 690, 697—700, 702—714, 715, 717—718, 720—727, 729—734, 737—740, 742, 745—750, 753—755, 759, 773—775, 781, 783—784, 786—787, 789—791, 793—797, 801—803, 806, 811—813, 815—816, 818—820, 838, 840—841, 843—844, 847—848, 850, 852—853, 855—856, 858—866, 868—885, 887, 889—895, 897—906, 908, 910, 913, 915—918, 920—922, 925—930, 935, 937, 941, 943—944, 946—947, 950—955, 959, 962, 964—969, 971, 974—977,

979—986, 988—989, 992, 995—996, 999, 1001, 1008—1009, 1039, 1041, 1044, 1050, 1052, 1055—1056, 1059—1063, 1065, 1069—1072, 1076, 1079, 1081—1083, 1086, 1088—1089, 1095—1096, 1099—1102, 1116, 1123, 1127, 1130, 1136. Див. також Лев Данилович і Лев Юрійович

Левъ, див. Лев, кн.

Лев, див. Лев Данилович

Лев, див. Лев Юрійович

Лев (Leo, Łeon), свщ. — 513—514, 890—892

Лев, син Данила, див. Лев Данилович

Лев, син Юрія, див. Лев Юрійович

Лев I, див. Лев Данилович

Лев II, див. Лев Юрійович

Лев Галицкий, див. Лев Данилович

Лев Галицький, див. Лев Данилович

Лев Данилович (Лев, Лев, син Данила, Лев Галицкий, Лев Галицький, Лев I Данилович, **Левъ**, **Левъ Даниловичъ**, **Левь**, Леон, Leo Danylowytsch, Leon, Leon Danilowicz, Leon Danylowicz, Leon Danielowicz, Leu, Lev Danylovych, Lev Danylovytch, Lew, Lew Danilowicz, Lew Danylowytsch), кн. — 7—19, 21—24, 26—27, 31, 37, 41, 43, 62, 66, 68, 70, 72, 79, 81—82, 94, 103, 119—122, 125—127, 130—131, 134, 136, 140, 147, 167, 174, 176, 180, 208, 210, 212, 214, 218, 220—222, 225, 275—278, 284, 286, 291—304, 321—322, 331, 335, 337—338, 340, 345—349, 359—363, 366, 372, 379, 381—392, 395, 399—403, 405—406, 409, 413—414, 416, 421, 438, 450, 454—457, 459—461, 463—468, 471—473, 475, 477—478, 481, 485—486, 488, 491—497, 499—500, 502—504, 508, 510—516, 520—524, 526—527, 529—530, 533, 535, 537—543, 545—551, 556, 559, 561—563, 565—569, 571—577, 579—595, 599—601, 602—604, 607—608, 611—612, 614—617, 619—620, 622—627, 629, 631, 634—642, 644, 646, 652—653, 655—657, 659—660, 664, 668, 670, 673—675, 677—680, 685, 698, 700—702, 704—705, 707—708, 712—714, 719—720, 722—723, 726—727, 731—732, 739, 742, 745, 749, 790, 822—834, 860, 864, 867, 875, 881, 891, 903—904, 914—916, 947—948, 956—957, 959, 962, 969, 1013—1022, 1024—1025, 1029, 1032—1033, 1035—1036, 1038—1040, 1046, 1049, 1091—1094, 1102—1111, 1114, 1116, 1122—1123, 1126—1127, 1130—1131, 1133, 1135—1136 Див. також Лев

Лев I Данилович, див. Лев Данилович

Лев Юрійович (Лев, Лев II, Лев II Юрійович, Lev Youriovytch, Lev Yuriyovych, Lew Jurijowytsch), кн. — 12, 17, 24, 31, 119, 121—122, 131, 140, 145, 147—148, 170, 176, 359, 366, 383, 385—387, 392, 398—399, 401, 403, 414, 698, 708—709, 712—713, 722—723, 726—727, 731, 742, 1114—1115, 1122—1123, 1126—1127, 1130—1131, 1133. Див. також Лев

Лев II Юрійович, див. Лев Юрійович

Леви, князі — 726

Левинський А., див. Левинський Антін

Левинський Антін (Левинський А.) — 582, 588, 627

Левиц., див. Левицький Венедикт

Левицкий, див. *Левицкий И*

Левицкий И. (Левицкий) — 15, 18, 75, 561, 569, 670, 680
Левицький А. — 22, 130, 133, 360, 630
Левицький Адам (Lewicki Adam) — 1041, 1044
Левицький В., див. Левицький Венедикт
Левицький Венедикт (*Левиц.*, Левицький В., Lewicki B., Lewicki Benedykt) — 13—14, 16, 18, 21, 52, 56, 101, 360, 431, 433—434, 457, 461—462, 472—473, 476, 480, 538, 581
Левицький Й., див. Левицький Йосип
Левицький Йосип (Левицький Й.) — 15, 18, 561, 670—672, 680
Левко, див. Василевич Левко
Левъ, див. Лев, кн.
Левъ, див. Лев Данилович
Левъ Даниловичъ, див. Лев Данилович
Левь, див. Лев, кн.
Левь, див. Лев Данилович
Лекінський Никодим (Lekinski Nicodem) — 906, 909, 911
Лелевель Й. — 12, 631
Ленкевич І., див. Ленкевич Іван
Ленкевич Іван (Ленкевич І.) — 437
Леон, див. Лев Данилович
Леонович (Leonowicz), рабин — 1110—1111
Леонтович, див. *Леонтович Ф. И.*
Леонтович Ф. — 686, 688—689
Леонтович Ф. И. (Леонтович) — 75, 686, 688
Лешко, див. Лешко Білий
Лешко Білий (Лешко, Лєстко, **Лєстъко**), польський кн. — 37, 209, 226, 235—236
Лешко Чорний (Lesco Nigri, Leszko Czarny), польський кн. — 104, 296, 330, 947—948
Лєстко, див. Лешко Білий
Лєстько, див. Лешко Білий
Лѣвь, див. Лев, кн.
Либа Ігнат (Lyba Ichnath) — 952—953
Ликорт, див. Дмитро-Любарт Ґедиминович
Линевскии Миха"ло — 958
Линниченко, див. *Линниченко И. А.*
Линниченко И., див. *Линниченко И. А.*
Линниченко И. А. (Линниченко, Линниченко И.) — 21, 23, 62, 76, 94, 133, 135—137, 154, 165, 189, 196, 360, 362, 388, 456, 486, 492, 499, 503, 511, 538, 573, 584, 620, 631, 671, 698—699, 701, 703—704, 708, 713, 715, 720, 739—740, 785, 884, 898
Линниченко І. — 21, 23, 25—26, 30, 133, 135, 150, 154, 156, 178, 196, 360—362, 395, 456, 492—494, 499, 511, 538, 573, 584, 631, 671—672, 698—699, 704, 708, 712—713, 720, 739—740, 1115
Лиса Г. І. — 69
Лисий Юрій (Calvus Georgius) — 41, 179—180
Лихачев, див. *Лихачев Д. С.*
Лихачев, див. *Лихачев Н. П.*
Лихачев Д. С. (Лихачев) — 76—77, 207, 216, 421
Лихачев Н. П. (Лихачев) — 77, 164
Лихачов Д. — 216
Лиχевич Свтъχ — 933
Лиχевич Тишко — 934
Ліґез Сиґізмунд (Ligez Sigismundus) — 868—869
Ліґенза — 587
Лізда, див. Лізда Степан
Лізда Степан (Лізда, Лізда Стефан, Lizda Stephan, Łyzda Stefan) — 24, 383, 391, 500, 697—698, 701, 704—705, 1136
Лізда Стефан, див. Лізда Степан
Линде М. С. — 15
Ліневський Михайло (Liniewski Michaylo) — 958
Лінтомирський Микола (Linthomirski Nicolaus) — 867, 869
Лінтурмирський Йоан (Linturmirski Joannes) — 867, 869

Літинська Анна (Анна, Anna) — 753, 969—970, 973
Літинський Адам (Litynski Adam) — 753, 969—970, 973
Літинський Василь (Litynski Basil) — 394, 753, 970, 973
Літинський Данило (Litynski Daniel) — 970, 973
Літинський Михайло — 576
Літинський Олександр (Lithinski Alexander) — 935, 940
Літинський Федір (Lithinski Feodor) — 935, 940
Літинські (Litinski, Litynski) — 752, 896, 972
Лобеський Ф. — 592
Ловмянський Г. — 31
Логвин, див. *Логвин Г. Н.*
Логвин Г. Н. (Логвин) — 77, 542
Лозинський, підсудок — 657
Лозинський Й. — 14
Лозинський Яцько (Łozinski Jacko) — 970, 973
Лозний Іван (Лозний Іванко, Łozny Iwan, Łozny Iwanko) — 981, 984—985, 987, 989, 993
Лозний Іванко, див. Лозний Іван
Лонг., див. *Лонгинов А. В.*
Лонгинов, див. *Лонгинов А. В.*
Лонгинов А. В. (Лонг., Лонгинов) — 25, 56, 77, 169, 172, 184, 685—686
Лонгінов А. — 25, 56, 169, 172, 184, 685—686
Лоншан Франц (Lonchans Franc) — 1091, 1093
Лопатин В. В. — 87, 210
Лотоцький О. — 368
Лужка Михайло (Łuzka Michael) — 969, 973
Лужницький, див. *Лужницький Г.*
Лужницький Г. (Лужницький) — 77, 605, 636
Лужницький Г. — 636
Лужницький К. — 584
Лука (Luca, Łukasz), св. — 113, 469, 480—481, 483
Лукань, див. *Лукань Р.-С.*
Лукань Р.-С. (Лукань) — 77, 523, 581, 584, 589, 593, 673, 701, 746
Лукань Р.-С. — 581, 584, 589, 673
Лукія (Lucia), св. — 821—822, 851—852
Любарт, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Любартъ, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Любарт Ґедимінович, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Любартъ Кгєдыминовичъ, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Любартъ Кгєдыминовиⷬ, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Любельський Петро (Lubelszky Petro) — 805—806
Любецкий, кн. — 934
Люблінський Михайло (Lubelski Michael) — 809—810
Любоⷬт, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Людер (Luder), магістр — 174, 179, 1134
Людовик (Ludovic, Ludovicus), король — 1056, 1108—1109
Люкшан, св. — 284, 286—287
Лютославський Альберт (Liutoslawski Albertus, Lutoslawski Albertus) — 917, 919, 921—925
Лякта Йоан (Lacta Johannes, Latta) — 192, 194
Лялька Я. С. — 71
Лясота (**Лѣсота**, Lassota, Laszota) — 788—790, 792—793
Лятальський Іван (Latalsky Joannes) — 842—844
Лѣсота, див. Лясота

Майоров, див. *Майоров А. В.*
Майоров А. В. (Майоров) — 77, 379
Макарий, єпископ — 77
Макарій, див. Тучапський Макарій

Максим, патріарх — 444
Максим (Максиміліан), митрополит — 632—633, 646
Максим — 32
Максим-сповідник (**Макѯим**, Maksym, Maxim) — 820—821, 1064, 1066
Максимілиан, див. Максим, митрополит
Максимович Василь — 448
Максимович М. — 16, 19, 538, 545
Макѯим, див. Максим-сповідник
Макушев, див. *Макушев В. В.*
Макушев В. В. (Макушев) — 78
Малах., див. Малаховський Ян
Малаховський Микола (Malachowski Micolay, Małachowski Mikolay) — 906, 909, 911
Малаховський Я., див. Малаховський Ян
Малаховський Ян (*Малах.*, Малаховський Я., Małachowski Jan) — 56, 679, 850
Малевская, див. *Малевская-Малевич М. В.*
Малевская М. В., див. *Малевская-Малевич М. В.*
Малевская-Малевич, див. *Малевская-Малевич М. В.*
Малевская-Малевич М. В. (Малевская, Малевская М. В., Малевская-Малевич) — 78, 523, 542
Малий Іван (Maly Iwan) — 952—953
Малиновский, див. *Малиновский М.*
Малиновский М. (Малиновский) — 22, 78, 634
Малиновський М. — 22, 492
Малишевський І. — 433, 438
Малышевский, див. *Малышевский Ив.*
Малышевский Ив. (Малышевский) — 78, 433, 438, 471, 474
Малъй., див. Мальйоан
Мальйоан (*Малъй.*) — 56, 127
Мануїл, єпископ — 633
Марасинова Л. М. — 5
Маргарита (Margaretha) — 773—776
Маргарита (Маргарита Діва-мученица, Margaretha, Margaretha Virgo Sancta, Margarita), св. — 467, 1017—1018, 1064—1065, 1076, 1086
Маргарита Діва-мученица, див. Маргарита, св.
Марія, кн. — 392
Марія (**Бг҃оматєр**, Благословенна Діва, Блаженна Діва Марія, Богоматір, Богородица Пресвятая, Богородиця, Богородиця Діва Марія, Божа Матір, **Бц҃а**, **Б-ца**, **Бц҃а Стыа**, Діва Марія, Діва Марія Найсвятіша, Діва Марія Найсвятіша Матір, Марія Сніжна, Матір Божа, **Мр҃ь**, **Мр҃ыа**, **Мр҃ыа Прч҃двца**, Панна Марія, Пресвята Богородиця, Пресвята Владичиця Богородиця, Пресвята Діва Марія, Пресвятая Богородица, **Пречиста Богородица**, Пречиста Діва Марія, Пречиста Діва Чудотвориця, Пречиста Матір Божа, **Пречистая**, **Пречистая Богородица**, **Пречистаꙗ**, **Пречистаꙗ Мт҃р**, **Прч҃нодва Мр҃іа**, **Прч҃нодѣва Мария**, **Прч҃таꙗ Бг҃мтр**, **Прч҃таꙗ**, **Прч҃таꙗ Бг҃омт҃р**, **Прч҃таꙗ Бц҃а**, **Прч҃таꙗ мтр Бг҃а**, **Прчстаꙗ мтр Бг҃а**, **Прч҃тыа Бц҃а**, **Прчстыа Бц҃а**, Свята Богородиця, Свята Діва Марія, **Стаꙗ Бц҃а**, **Стоа Бц҃а**, **Стыа Бц҃а и Прч҃двца Мр҃ыа**, **Ст҃ва Бц҃а**, Beata Virgo, Beata Maria Virgo, Beatissima Domina Nostra Deipara, Beatissima Maria Virgo, Boża Matka, Castissima Deipara, Deipara Sancta, Deipara Sanctissima, Deipara Virgo Maria, Maria, Maria Beatissima, Maria Beatissima Virgo, Maria Beatissima Virgo ad Nives, Maria gloriosissima Virgo, Maria Sancta Virgo, Maria Virgo, Marija Panna, Marya Naiczystsza Dziewica, Marya

Najświessza Bogorodzica, Marya Panna, Mater Dei, Matka Boska, Matka Boża, Matka Najświętsza, Najświętsza Marya Panna Matka Boska, Panna y Matka, Preczysta Bohorodyca, Preczysta mater Boha, Preczysta Matka Boga, Preczystaja Bohumater, Preczystaja Mater, Preswiataja Bohomater, Przeczysta Matka Boska, Przenajswietsza Boga Matka, Przenajświętsza Bogarodzica, Przenaswietsza Panna Matka Boża, Przenayczystsza Boża Matka, Virgo Maria, Virgo Taumaturga), св. — 41, 83, 94, 100, 106, 112—113, 150—151, 169—170, 172—173, 185—186, 312, 314, 316, 339, 341, 354, 382, 390, 400, 432, 435—436, 442, 444—445, 451—453, 456—457, 469—470, 472, 474, 476—477, 479—482, 535, 569, 571—573, 577—578, 599, 615, 638—639, 650—654, 660, 663—664, 667, 684, 687, 692, 695, 746, 775—776, 809—812, 839—840, 905—906, 914, 932, 983—985, 987, 989, 993, 1024—1025, 1029—1030, 1040, 1043, 1050—1052, 1059, 1061—1062, 1072—1076, 1080, 1083—1086, 1089, 1093—1094, 1101—1102, 1105, 1107, 1136

Марія Магдалина (Maria Magdalena), св. — 678, 814, 816

Марія Сніжна, див. Марія, св.

Марк., див. *Маркевич О. В.*

Маркевич, див. *Маркевич О. В.*

Маркевич А., див. *Маркевич О. В.*

Маркевич О., див. *Маркевич О. В.*

Маркевич О. — 56, 140, 144—145

Маркевич О. В. (Марк., Маркевич, Маркевич А., Маркевич О.) — 23, 56, 79, 140—145, 147, 164, 199, 832

Марко (Marko), галицький митрополит — 392, 511—512, 518, 520

Марко (**Маръко**), ієромонах — 223—224, 354

Марко (Marko), кн. — 392, 544, 556, 559

Марко (Marko), перемишльський владика — 605, 610—611

Мартин, див. Підвисоцький Мартин

Мартин (Мартин-сповідник, Martinus, Martinus sanctus confessor), св. — 805—806, 853, 855, 887—888

Мартин Иванович — 933

Мартин-сповідник, див. Мартин, св.

Мартиновскы Хр҃ченъ (Martynowskyj Chrczen) — 802—803

Мархоцький Андрій (Marchocki Andreas) — 969, 972

Маршалкевич Петро — 567

Маръко, див. Марко, ієромонах

Масальський (Masalski) — 1072, 1083

Матвіїв Карпо (Matwieiow Carpo) — 952 953

Матвій, апостол, див. Матвій, св.

Матвій (Mathias), війт — 773, 775—776

Матвій, євангеліст, див. Матвій, св.

Матвій (Maciej, Mathias, Matyasz), перемишльський єпископ — 842—843, 845, 847—848, 999, 1008

Матвій (Матвій, апостол, Матвій, євангеліст, Mathea), св. — 198, 1071, 1075, 1083, 1085, 1096, 1098

Матвій, шляхтич — 733

Матір Божа, див. Марія, св.

Матковський Антоній (Matkowski Antoni) — 1096, 1098

Махновець, див. *Махновець Леонід*

Махновець Л. — 240, 258, 263, 285, 289

Махновець Леонід (Махновець) — 79, 231, 235—238, 240, 242—246, 248—251, 253—254, 256, 258—260, 262—265, 267—270, 272, 274, 277—278, 280, 283, 285,

289—290, 292, 294, 297—298, 300, 302—304, 306—307, 309—310, 314, 316, 319, 321, 324—325, 327, 329—330, 332, 334—335, 337, 339, 341—342, 344, 345, 347—349, 352
Мац., див. Мацейовський Самуель
Мацей. див. Мацейовський В.
Мацейовський (Maczieiowski), свщ. — 892, 894, 897
Мацейовський Бернард (Maczieiowski Bernardus) — 867, 869
Мацейовський В. (*Мацей.*) — 17, 56, 377, 409, 522, 527—528, 530
Мацейовський І. — 524—525
Мацейовський С., див. Мацейовський Самуель
Мацейовський Самуель (*Мац.*, Мацейовський, Мацейовський С., Maciejowski, Maciejowski Samuel, Macieowski Samuel, Maczieiowski Samuel, Macziejowski Samuel, Samuel) — 47, 56, 566—568, 570—571, 575—577, 668, 675—680, 860—861, 863—869, 892, 894, 897, 1015—1016
Мацейовський Станіслав (Maczieiowski Stanislaus) — 867—868
Мацурек Й. — 30
Мацюк О. Я. — 82
Медуски Wлъдрихъ (Medusky Oldrych) — 802—803
Мелетій, єпископ — 605
Мелешко (Meleszko) — 952—953
Мелник Маско — 933
Мемнон, єпископ — 214, 338
Менге-хан — 262
Мендогъ, див. Мiндовг
Месеняк Ференц, див. Мисеняк Ференц
Мехежовський Станіслав (Mecherzowsky Stanislaw) — 951, 953
М...жи̋ з Дубровн (Moszenka de Dombrowa) — 811—812
Миндогъ, див. Мiндовг
Микита (Микита-ігумен, Микита-мученик, Nikita, Nikitha), св. — 485—486, 490
Микита-ігумен, див. Микита, св.
Микита-мученик, див. Микита, св.
Микола (Nicolaus), брат Русина — 162, 165—166
Микола (Nicolaus), каштелян — 785, 787
Микола (Nicolaus), маршалок — 814, 816
Микола (Nicolaus), перемишльський єпископ — 836—837
Микола (Nicolaus), підканцлер — 805—806
Микола (Nicolaus), холмський єпископ — 842—843
Микола з Кам'янця (Nicolaus de Camyenecz) — 842—843
Микола з Костельця (Nicolaus de Kosczelecz) — 842—843
Микола з Сеняви (Nicolaus de Sieniawa) — 1073, 1084
Микола з Тенчина (Nicolaus de Thanczin) — 836—837
Микола з Юрійовця (Nicolaus de Iurgiowcze) — 189, 821—822
Микола (Микола-мученик, Микола-угодник, Миколай, Миколай-сповідник, **Никола**, Divus Nicolaus, Mikolaus, Mikola, Mikołaus, Mikolaj Wyznawca, Nicolaus, Nicolaus Beatus, Nicolaus Confessor Beatus), св. — 62, 86, 120, 140, 144, 454—455, 485—486, 533—542, 545—559, 602, 754, 757—758, 798, 800—801, 822—824, 828, 877, 904—905, 948, 950, 956—963, 975—982, 984—985, 987—989, 992—993, 995, 1032—1034, 1070, 1081, 1090—1093, 1102—1107, 1133, 1135
Микола-мученик, див. Микола, св.
Микола-угодник, див. Микола, св.

Миколай (Nicolaus), архієпископ — 817—818
Миколай, див. Микола, св.
Миколай-сповідник, див. Микола, св.
Микулин, підкамерарій — 134
Микулинський Степан (Mikylinski) — 546—547, 824
Мина Сидрѣкви — 201
Миндог, див. Міндовг
Миндоготъ, див. Міндовг
Мирослав (**Мирослав**), воєвода — 212, 236, 250
Мирослав, див. Мирослав
Мисеняк Ференц (Месеняк Ференц, Miesieniak Ferentius, Mysieniak Ferentius) — 981, 984—985, 987, 989, 993
Мисковський Микола (Miskowski Nicolaus) — 867, 869
Митрофанов Василе — 444
Михаилъ, див. Михайло, свщ.
Михаилъ, див. Михайло Всеволодич
Михайло (Michael), війт — 142
Михайло, див. Михайло Всеволодич
Михайло (Michael), король — 547—548, 550—551, 1070, 1081
Михайло (Michael), митрополит — 1107, 1109
Михайло (Михайло Архангел, Michael, Michael Archangelus, Michał), св. — 580, 1035, 1037, 1075, 1085, 1096, 1098
Михайло (**Михаилъ**, Michael), свщ. — 811—812
Михайло із Закрева (Michael de Zakrzew) — 823, 825
Михайло Архангел, див. Михайло, св.
Михайло Всеволодич (**Михаилъ**, Михайло), кн. — 248, 261—262
Михалко (Mychałko) — 802—803
Мицько, див. *Мицько І.*
Мицько І. (Мицько) — 79, 116, 591, 593—594
Мицько І. — 389, 594
Мицюк Ю. — 31
Мичило Михайло, див. Мужило Михайло
Мишк., див. Мишковський Петро
Мишковський П., див. Мишковський Петро
Мишковський Петро (*Мишк.*, Мишковський П., Miszkowski Petrus, Myszkovski Petrus, Myszkowski Petrus, Myszkowsky Petrus) — 56, 458—461, 607—608, 615—617, 642, 903—906, 948, 950
Мікуцький С. — 30, 377
Міндовг (**Мендог**, **Миндогъ**, **Миндог**, **Миндоготъ**), кн. — 210, 266, 271—272, 275, 277, 701
Млодовський Антоній (Mlodowski Antonius) — 753, 1046, 1048, 1050
Мнішек Єжи, див. Мнішек Юрій
Мнішек Микола (Mniszek Nicolaus) — 867, 869
Мнішек Станіслав, див. Мнішек Станіслав Боніфацій
Мнішек Станіслав Боніфацій (Мнішек Станіслав, Mniszek Stanislaus Bonifacius, Mniszek Stanislaw, Mniszek Stanisław Bonifacy) — 547, 745, 747, 969, 972, 975—976, 1091
Мнішек Юрій (Мнішек Єжи) — 501, 732
Мнішек Яків — 547
Мог., див. Могила Петро
Могила П., див. Могила Петро
Могила Петро (*Мог.*, Могила П.) — 56, 628, 630, 642, 645, 647, 917
Могильницький, див. *Могильницький Іван*
Могильницький І., див. *Могильницький Іван*
Могильницький І., див. Могильницький Іван
Могильницький Іван (Могильницький, Могильницький І.) — 79, 510, 529, 561, 570
Могильницький Іван (Могильницький І., Mogilnicki Jan) — 14, 510, 529, 561, 670, 672

Могитич, див. *Могитич И. Р*
Могитич И. Р. (Могитич) — 78, 542
Модест (Modestus), св. — 1075, 1085
Мойсієнко А. К. — 372
Мокловський К. — 584
Молдайович Олександр (Moldaowicz Alexander) — 41, 179—180
Молибоговичі — 252, 254
Монжѣк, див. Монтсік
монисѣк, див. Монтсік
Мономах, див. Володимир Мономах
Моносельський Микола (Monosielski Nicolaus) — 885, 888
Моносельський Станіслав (Monosielski Stanislaus) — 885, 888
Монсѣк, див. Монтсік
Монтсік (**Монжѣк**, **монисѣк**, **Монсѣк**, **Монтсѣк**) — 15, 24, 120, 129—130, 132, 134, 136, 138, 397, 699—702, 1133
Монтсѣк, див. Монтсік
Моравець Мартиян (Morawiec Martianus) — 969, 972, 985, 987, 989, 993
Морський Антоній (Morski Antonius) — 1041, 1044
Мотилевич Єжи — 50
Мох О. — 26
Мощенчич Васько (**Васко**, **Мошенчичь Васко**, **Мошенчи҃ Васко**, Mosenczycz Waszko, Moszenczycz Wasko, Wasko) — 487, 801—803, 811—812
Мошенчичь Васко, див. Мошенчич Васько
Мошенчи҃ Васко, див. Мошенчич Васько
Мр҃ыа, див. Марія, св.
Мр҃ыа Пр҃и҃ дв҃ца, див. Марія, св.
Мстислав, див. Мстислав Володимирович
Мстислав, див. Мстислав Данилович
Мстислав, див. Мстислав Данилович
Мстислав, див. Мстислав Мстиславич
Мстислав, див. Мстислав Мстиславич
Мстислав Володимирович (Мстислав, Мстислав Мономахович), кн. — 12, 431, 420, 591
Мстислав Данилович (Мстислав, **Мстислав**, **Мстиславль**, **Мстиславъ**, **Мьстиславъ**, Mscislaw, Mstyslav Danylovych, Mstyslav Danylovytch, Mstyslaw Danylowytsch, Mścislaw), кн. — 7, 13, 17, 38, 61, 132—133, 208, 211—212, 218—222, 225—226, 286, 296—303, 305—306, 314—316, 319—320, 323—326, 328—329, 331, 333—334, 336, 338, 343—353, 435, 614, 633, 1114, 1122, 1126, 1130, 1135
Мстислав Мономахович, див. Мстислав Володимирович
Мстислав Мстиславич (Мстислав, **Мстислав**, Мстислав Мстиславич Удатний, **Мстиславъ**, **Мьстиславъ**, Mstyslav Mstyslavych, Mstyslav Mstyslavytch, Mstyslaw Mstyslawytsch), кн. — 7, 209, 212, 218—222, 226, 237, 243—247, 257, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134
Мстислав Мстиславич Удатний, див. Мстислав Мстиславич
Мстиславль, див. Мстислав Данилович, кн.
Мстиславъ, див. Мстислав Данилович
Мстиславъ, див. Мстислав Мстиславич
Мужило Михайло (Мичило Михайло, Муссило Михайло, Miczyło Michael, Mussylo Michael, Mussyło Michael) — 604, 823, 825, 827—828
Муссило Михайло, див. Мужило Михайло
Мучк., див. Мучковський А.
Мучковський А. (*Мучк.*) — 57, 189—192
Мшуровський Мичко (Msszurowski Miczko, Mszurowski Miczko) — 798, 800—801
Мьстиславъ, див. Мстислав Данилович

Мьстиславъ, див. Мстислав Мстиславич
М'ясковський Альберт (Miaskowski Albertus) — 985, 987, 989, 993

Нагаєвський, див. *Нагаєвський І.*
Нагаєвський І. (Нагаєвський) — 79, 636
Наперський К. — 17—18
Нарайовський Микола (Naraiowski Nicolaus) — 969, 972
Нарайовський Самуель (Naraiowski Samuel) — 969, 972
Нарб., див. Нарбут Т.
Нарбут Т. (*Нарб.*) — 56, 146, 149, 169, 181, 183
Нарольський, див. Нарольський Йоан
Нарольський Йоан (Нарольський, Narolski Joannes) — 394, 460, 467, 757, 1017—1018
Нарунович Іван — 514
Нарушевич А. (Naruszewicz) — 11—12, 231, 631, 632,
Насонов А. Н. — 80
Наумович І. — 584
Негребецький Данило (Nehrebecki Daniel) — 989, 993
Немира з Гольця (Nemierza de Golecz) — 782—783
Нерун (**Нерꙋн**, Neron, Nerun, Nierun), боярин — 382, 391, 508, 511, 514, 518—520
Несецький К. — 464
Нестор-летописец — 23, 66, 71, 81, 87, 92
Нерꙋн, див. Нерун
Неѡрꙗ Петръ (Neora Petro, Neora Piotr) — 790, 792—793
Ников Петър — 112
Никола, див. Микола, св.
Никольченко, див. *Никольченко Ю. М*
Никольченко Ю. М. (Никольченко) — 79
Никорович, див. *Никорович Ю.*
Никорович Ю. (Никорович) — 22, 80, 562, 569, 573, 620, 671, 681
Никорович Ю. — 22, 562, 573, 671—672
Нифонт, галицький єпископ — 605
Нифонт, новгородський єпископ — 176, 759
Нібур Б. Г. — 12
Нівота (Nivota), каштелян — 785, 787
Німчук, див. *Німчук В. В.*
Німчук В. В. (Німчук) — 69, 80, 372
Нічай Іван Сименко — 448
Новосинський (Nowosinski) — 505, 1101—1102
Ногаи, див. Ногай
Ногай (**Ногаи**), хан-темник — 208, 286, 292

Оврам Степанович — 201
Огапіт, ігумен — 431
Огоновский, див. *Огоновський О.*
Огоновский О., див. *Огоновський Омелян*
Огоновський, див. *Огоновський Омелян*
Огоновський О., див. *Огоновський Омелян*
Огоновський О. — 562, 584
Огоновський Омелян (Огоновский, Огоновский О., Огоновський, Огоновський О.) — 80, 251, 264, 267, 297—298, 300, 302, 304, 306, 332—333, 335, 337, 339—340, 562, 569, 584
Одол., див. Одольський І.
Одольський І. (*Одол.*) — 57, 608, 616
Одровонж, див. Одровонж Яцек
Одровонж, див. Одровонж Йоан
Одровонж Йоан (Одровонж, Odrowaz, Odrowąs Ioannes, Odrowąż Joannes), староста — 827—828, 1019—1020, 1064—1065
Одровонж П., староста — 499
Одровонж Яцек (Іакинф, Одровонж, Hyacinthus) — 78, 471, 474

Ожаровський Сильвестр (Ozarowski Sylvester) — 858—859
Ожґа Петро (Ozga Petrus) — 969, 972
Ожеховський Валентин (Orzechowski Valentinus) — 706, 922, 924
О. К., див. *Купчинський Олег*
Окольський С., див. Окольський Симон
Окольський Симон (Окольський С.) — 7, 390, 469, 471, 475, 477, 743, 1115
Олег, кн. — 12, 207, 210, 418
Олег Романович, брянський кн. — 212
Олександр із Розбора (Alexander de Rozbore) — 816, 818
Олександр, київський кн. — 438
Олександр (**Александеръ**, **Алекса"дръ**), литовський кн. — 55, 435, 684, 690—692, 744—745, 756, 837
Олександр (Alexander), король — 404, 721, 724—725, 729, 745, 756, 841, 843, 937, 941, 944, 946
Олександр, див. Олександр Всеволодич
Олександр Всеволодич (**Александр**, **Олександр**, **Олѣандр**, **Wлександръ**, Alexander Wsewolodytsch, Oleksandr Vsevolodych, Oleksandr Vsévolodytch), кн. — 37—38, 209, 212, 220—222, 235, 252—258, 1114, 1122, 1126, 1130
Олександр Корятович, кн. — 133
Олексій (Alexius), проповідник — 749, 764—765
Олена, княгиня — 261—262
Олена, донька Гліба, княгиня — 435
Олесницький Станіслав (Oleśnicki Stanislaus) — 858—859
Олехнович Йоан (Olechnowicz Joannes) — 970, 973
Олѣандр, див. Олександр Всеволодич
Олифер, див. *Олифер О. М*
Олифер О. М. (Олифер) — 79
Олов'янець Борко (**Wловѧнець Борко**), боярин — 306, 308
Ольга, княгиня — 141, 211, 225, 312, 315, 318, 320, 1135
Ольговичі, князі — 417
Ольґердович (Olgerdowicz), кн. — 1025, 1030
Онуфрій (**Анъ'фрии**, **Онофрии**, Anufryj, Onofrius, Onophrius, Onuphrius), св. — 354, 553, 557, 580, 593, 599—601, 938, 942, 959, 962, 1035, 1037, 1103, 1106
Онофрии, див. Онуфрій, св.
Опалінський Петро (Opalinski Petro) — 857, 859
Осипова, див. *Осипова Н. П.*
Осипова Н. П. (Осипова) — 80, 631, 645
Ослав., див Ославський І.
Ославський І. (*Ослав.*) — 9, 57, 628, 630, 658, 664
Оссолінський Георгій, див. Оссолінський Георгій Атенчин
Оссолінський Георгій Атенчин (Оссолінський Георгій, Ossolinski Georgius, Ossolinski Georgius Athenczyn) — 983, 985—987, 990, 994
Оссолінські (Ossoliński) — 13, 18, 43, 60, 100—101, 103, 107, 109—110, 360, 461, 480, 583, 592, 598, 716, 718, 746, 796, 1111
Островский, див. *Островский Г. С.*
Островский Г. С. (Островский) — 80, 542
Острозький К. (Костянтин з Острога, Constantin, Constantinus), кн. — 444, 937, 941, 944, 946
Острошевський В. — 390
Остюк Галина — 50
Отек Ходор (Otek Chodor) — 41, 183, 185—186
Отта з Пильча, див. Пілецький Ота
Отта з Ходча (Ottha de Chodecz) — 842—843
Оцес., див. Оцеський Йоан
Оцеський Й., див. Оцеський Йоан
Оцеський Йоан (Йоан, *Оцес.*, Оцеський Й., Joannes, Ociecki Ioannes,

Ociecki Joannes, Oczieski Ioannes, Oczieski Joannes) — 57, 467, 486, 488—489, 509, 514—516, 524, 527—529, 532, 870—871, 876—877, 882, 891—892, 894—895, 1017—1018

Ѡлександръ, див. Олександр Всеволодич
Ѡлешковичъ Михно — 933
Ѡлешковичъ Савка — 934
Ѡловѧнець Борко, див. Олов'янець Борко

Павелъ, див. Павло Дионісійович
Павло, див. Павло, св.
Павло, посол — 249
Павло зі Спрови (Paulus de Sprowa) — 823, 825
Павло Дионісійович (**Павелъ**, Pavel Dionisiovytch, Pavlo Dyonisiyovych, Pawlo Dyonisijowytsch) — 220, 223, 348—349, 1114, 1122, 1126, 1130
Павло (Павло, Paulus), св. — 516—517, 549, 576, 620, 763—764, 766—768, 771—773
Павлов, див. *Павлов А. С.*
Павлов А. — 685
Павлов А. С. (Павлов) — 80, 685—686
Падневський Пилип (Padniewski Philippus) — 867, 869
Пакослав, див. Пакослав Іван
Пакослав Іван (Іван, Пакослав, Johannes, Pakoslav Johannes) — 243, 776—780
Панасюк Олег — 1284
Панка, дяк — 448, 451
Панкевич, див. *Панкевич І.*
Панкевич І. (Панкевич) — 81, 354
Панна Марія, див. Марія, св.
Панов В. — 69
Пантелеймон, св. — 32, 64
Панцырный — 91
Пап, див. *Пап Ст.*
Пап Ст. (Пап) — 81
Параскева (Parascewja), св. — 111, 546
Пастернак Я. — 26, 362
Пастернак Я. — 26, 362
Пашин, див. *Пашин С. С.*
Пашин С. — 493, 499—500, 713—714
Пашин С. С. (Пашин) — 27, 81—82, 363, 369, 371, 492, 500, 713—714
Пашуто, див. *Пашуто В. Т.*
Пашуто В. — 30, 50, 212, 217
Пашуто В. Т. (Пашуто) — 82, 93, 134, 136, 212, 217, 255, 390, 473
Пекос., див. Пекосінський Ф.
Пекосінський Ф. (*Пекос.*) — 57, 159—160
Пелеш Ю. — 464, 544
Пелька з Ольхави (Pelka de Olchawa) — 782—783
Пелька з Юрґйовця (Pelka de Iurgiowcze) — 821—822
Пелькова, див. Фієна з Юрґйовця
Перетц, див. *Перетц В. Н.*
Перетц В. — 354
Перетц В. Н. (Перетц) — 82, 353
Перліцький Альберт (Perliczki Albertus) — 935, 940, 943
Перфецький Є. — 213
Петегирич, див. *Петегирич В. М.*
Петегирич В. М. (Петегирич) — 32, 82
Петр., див. *Петрушевич А.*
Петр, див. Петро, св.
Петраш (**Петрашь**, Petrasz), староста — 398, 487, 739, 745, 756, 801—803
Петрашь, див. Петраш
Петричин Іван (Petryczyn Iwan) — 952—953
Петро — 201
Петро (Petro), войський — 779—780
Петро (Petro), єпископ — 1111—1112
Петро (Petro), надвірний хорунжий — 836—837

Петро (Petrus), нотарій — 782—783
Петро (Петр, Petrus, Piotr), св. — 549, 576, 620, 646, 763—764, 766—768, 771—773, 833—834, 850
Петро, свщ. — 655
Петро (Petrus), сяноцький війт — 189, 821—822
Петро (Petro), ярославський війт — 805—806
Петро з Горохівців (Petro de Grochowcze) — 814, 816
Петро з Розбора (Petro de Rozbore) — 816, 818
Петро зі Зборова (Piotr de Zborowo) — 894—895
Петро зі Самотул (Petro de Szamotuły) — 823, 825
Петро Олексійович — 443
Петров, див. *Петров А. Л.*
Петров, див. *Петров В. А.*
Петров, див. *Петров Н. И.*
Петров А. Л. (Петров) — 82, 244
Петров В. — 419
Петров В. А. (Петров) — 82, 419
Петров М. — 433
Петров Н. И. (Петров) — 82, 433, 444
Петрушевич, див. *Петрушевич А.*
Петрушевич, див. Петрушевич Антоній
Петрушевич А., див. Петрушевич Антоній
Петрушевич А., див. *Петрушевич А. С.*
Петрушевич А. С. (Петр., Петрушевич, Петрушевич А.) — 9—10, 13, 16—17, 19, 21—22, 57, 83, 112, 235, 237—238, 240, 242—243, 245—246, 248—249, 251, 253—254, 256, 259—260, 262, 264—265, 267, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 283, 285, 290, 292, 294, 297—298, 300, 302, 304, 306—307, 309, 314, 316, 319, 321, 324—325, 327, 329—330, 332—333, 335, 337, 339—340, 342, 344—345, 347, 348—349, 352, 360, 431, 433—434, 436, 442, 449, 456, 462, 464, 466—467, 470—471, 474, 476—477, 480, 486, 510—512, 515, 522, 529, 538, 552, 561—563, 565, 569, 573, 577, 581—584, 590, 592, 598, 630—632, 637—638, 640, 656, 671—672, 680, 708, 713, 720, 746, 905, 915, 1057, 1111
Петрушевич А. С., див. Петрушевич Антоній
Петрушевич Антон, див. Петрушевич Антоній
Петрушевич Антоній (Петрушевич, Петрушевич А., Петрушевич А. С., Петрушевич Антон) — 16, 18, 20—22, 26, 31, 43, 55, 57, 83, 86, 137, 140, 360, 433, 436, 449, 456, 464—467, 470—471, 476, 498, 510—512, 515—517, 522, 529, 538, 552, 562, 565, 573, 577, 582—584, 590, 592, 598, 631—632, 643, 662, 671—673, 708, 712—713, 720, 739, 1115
Петръ (Piotr), суддя — 819, 821
Петръ *z* **Харбинови**[1] (Petrus s Karbinowicz) — 811—812
Печифура Яким (Pieczyfura Jakim) — 975—976
Пешовський Амброзій (Perzowsky Ambrosius) — 827—828
Пештич С. — 424
Пещак, див. *Пещак М. М*
Пещак М. — 686
Пещак М. М. (Пещак) — 83, 137, 202—203, 640, 686, 692, 791
Пивоваров Григорій — 448
Пилип (**Филипъ**), боярин — 252, 254
Пилип (Филип, **Фїлип**, **Филип**), св. — 355—356
Пилип Иванович — 933
Пишно з Лебовиці (Pyszno s Lebowice) — 392, 622, 625—626
Питорак Г. — 372

Підвисоцький Мартин (Мартин, Martinus, Podwyszoczskyi Martinus, Podwyszoczyi Martinus) — 394, 850—852
Підвисоцький Федько (Федько, Feythco, Podwyszoczskyi Feythko, Podwyszoczyi Feythko) — 394, 850—852
Підгорний Іван, свщ. — 655
Пій II (Pius II-dus), папа — 1069, 1081
Пій VI (Pius Papa VI), папа — 1094—1095
Пілецький Ота (Отта з Пільча, Otta, Otto, Otton, Pileczki Otha, Pilieczki Otha, Pilieczki Otho) — 708—709, 782—783, 788—789, 853, 855, 923, 926—930, 965, 967
Піліппі — 198
Пін., див. Піноччі Єронім
Піноччі Є., див. Піноччі Єронім
Піноччі Єронім (Геронім, *Пін.*, Піноччі Є.) — 57, 547—548, 550
Піравський Т., див. Піравський Тома
Піравський Тома (Піравський Т.) — 7, 469, 471, 477, 743, 1115
Плано Картини — 83
Пинкосов, кн. — 210
Площанский, див. *Площанский В. А.*
Площанский В. А. (Площанский) — 83, 584, 586, 587, 592, 596
Площанський В. — 584, 592, 596
Пог., див. *Погодин М*
Погодин, див. *Погодин М.*
Погодин М. (Пог., Погодин) — 57, 84, 230—231, 234—238, 240—251, 253—256, 258—261, 263—270, 272—274, 276—278, 280—283, 285, 290, 292—294, 296—298, 300—302, 304—311, 313—314, 316—317, 319—321, 324—325, 327—337, 339—342, 344—345, 347—349, 353, 420
Погодін, див. Погодін М.
Погодін М. (Погодін) — 19, 57, 132, 230, 234, 236, 238, 240, 242—243, 245—247, 249, 251, 253—254, 256, 258, 260, 263, 265, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 285, 290, 292, 294, 296, 298, 300—301, 304—305, 307, 309—310, 313, 316, 319—320, 324—325, 327—328, 330, 332, 335—336, 339—340, 352, 370
Подгородецький Л. — 31
Подол., див. Подолинський Михайло
Подолецький Станіслав (Podolieczki Stanislaus) — 935, 940, 943
Подолинський, див. Подолинський Михайло
Подолинський М., див. Подолинський Михайло
Подолинський Михайло (*Подол.*, Подолинський, Подолинський М.) — 43, 57, 462, 516—517, 568, 587, 608, 616—617, 680, 812, 865, 891, 903
Поликарпъ, див. Поликарп
Полікарп (**Поликарпъ**), свщ. — 41, 223—224, 355—356
Політ., див. Політило Антон
Політило, див. Політило Антон
Політило А., див. Політило Антон
Політило Антон (*Політ.*, Політило, Політило А., Poletylo Antonius) — 57, 509—510, 515—516
Поляновський Йоан (Polanowski Joann) — 885, 887
Полянський П. — 562
Понятовський Цьолек Станіслав (Poniatowski Ciolek Stanislaw) — 577
Попов, див. *Попов Нил*
Попов Н. — 418, 425
Попов Нил (Попов, Попов Н.) — 84, 418, 422, 425
Пот, палатин — 239—240
Потоцький Анджей (Potocki Andrzej) — 1013—1014
Потоцький Станіслав (Pothoczsky Stanislaus) — 836—837
Поцей Я. — 17, 562
Праланський Степан — 548

Прандота з Тшцяни (Prandotha de Trczana) — 775—776, 842—843
Предслав з Боянич (Przeczslaus de Boianycze) — 805—806
Предслава, княгиня — 392, 435
Презедборій з Бжеча (Prezedborius de Brzece) — 785, 787
Пресвята Богородиця, див. Марія, св.
Пресвята Владичиця Богородиця, див. Марія, св.
Пресвята Діва Марія, див. Марія, св.
Пресвятая Богородиця, див. Марія, св.
Пресняков, див. *Пресняков А. Е.*
Пресняков А., див. *Пресняков А. Е.*
Пресняков А. Е. (Пресняков, Пресняков А.) — 84, 368, 371, 420
Пречиста Богородица, див. Марія, св.
Пречиста Діва Марія, див. Марія, св.
Пречиста Діва Чудотвориця, див. Марія, св.
Пречиста Матір Божа, див. Марія, св.
Пречистая, див. Марія, св.
Пречистая Богородица, див. Марія, св.
Пречистая, див. Марія, св.
Пречистая Мтр, див. Марія, св.
Пріщак О. — 379
Прокопій — 134
Прохаска А. — 22, 360, 602, 605, 612, 617—618
Пр'нодва Мр'а, див. Марія, св.
Пр'нодѣва Марія, див. Марія, св.
Пр'тая Бгмтр, див. Марія, св.
Прущ П., див. Прущ П. Г.
Прущ П. Г. (Прущ П.) — 390, 582, 592
Прчтая, див. Марія, св.
Прчтая Бгомтр, див. Марія, св.
Прчтая Бца, див. Марія, св.
Прчстая мтр Бга, див. Марія, св.
Прчтая мтр Бга, див. Марія, св.
Прчтыя Бца, див. Марія, св.
Прчстыя Бца, див. Марія, св.
Пстроконський Станіслав (Pstrokonski Stanislaus, Pstrokonsky Stanislaus) — 935, 940, 943
Пташицкий, див. *Пташицкий С. Л*
Пташицкий С. Л. (Пташицкий) — 62, 84—85, 87, 189, 802, 805
Пташицький С. — 25, 150, 156, 198
Пудловські (Pudłowski) — 906, 909
Пузина Георгій (Puzyna Georgius) — 969, 972—974
Пузинянка Федорія (Puzynianka Fedoria) — 394, 753, 969—970, 972—973
Пшезниковський (Przeznikowsky) — 1003, 1011
Пшеремб., див. Пшерембський Йоан
Пшерембський Й., див. Пшерембський Йоан
Пшерембський Йоан (*Пшеремб.*, Пшерембський Й., Ioannes, Joannes, Przerambsky Ioannes, Przerembski Joannes, Przerzebski Joannes) — 57, 486, 488—489, 497—498, 502—503, 507, 524, 697—698, 702—705, 712, 717, 719—720, 730, 732—733, 867, 869, 878—880, 883—884
Пшечковський Степан (Przeczkowski Stephanus) — 1041, 1044

Радзивілл А. — 189
Радзивилли (Radziwiłły) — 43, 189
Радивил — 932
Радиловський, див. Радиловський Антоній
Радиловський А., див. Радиловський Антоній
Радиловський Антоній (Антоній, Радиловський, Радиловський А., **Радиловскии Антонии**, Antonius, Radylowski Antonij, Radylowski Antonius, Radylowski), перемишльський єпископ — 394, 454, 458, 463, 467, 513, 521, 527, 563, 566, 571, 576, 586, 668, 673, 675, 756, 859, 861—866, 875—877, 881—882, 892, 897—898, 904—906, 1004, 1011

Радиловскии Антонии, див. Радиловський Антоній
Ра'ковичъ Кирило — 934
Райх., див. Райхен Й.
Райхен Й. (*Райх.*) — 57, 155—157
Раман, див. Роман, кн
Раман Галицкии, див. Роман, кн.
Рамм, див. *Рамм Б. Я.*
Рамм Б. Я. (Рамм) — 85, 471, 474
Расп В. — 137, 539, 662
Ратич, див. *Ратич О. О.*
Ратич О., див. *Ратич О. О.*
Ратич О. О. (Ратич, Ратич О.) — 85, 176, 473
Ратша (**Рачьша**), слуга — 334, 336
Рафаїл (Raphael), підкоморій — 785, 787
Рафаловський (Rafalowski) — 1067—1068
Рачко Прокопій (Raszko Procopius) — 935, 940
Рачьша, див. Ратша
Рев., див. Ревакович Т.
Ревакович Т. (*Рев.*) — 57, 498, 505
Режабек И., див. *Ржежабек И*
Репель Р. — 25, 189
Ржеж., див. *Ржежабек И*
Ржежабек, див. *Ржежабек И*
Ржежабек И. (Режабек И., Ржеж., Ржежабек, Řežábek, Řežábek Jan) — 25, 57, 62, 85, 109, 148, 150, 154, 169, 172—173, 184
Ржежабек И., див. Ржежабек Я.
Ржежабек Я. (Ржежабек И.) — 25, 57, 66, 76, 150, 154, 169, 172, 184, 313
Рибаков Б. — 30, 216—217, 419, 421, 423
Рилло М., див. Рилло Максиміліан
Рилло Максиміліан (Рилло М., Rylo Maximilianus), єпископ — 8, 461, 529, 630
Ритаровський Варфоломій, див. Ритеровський Варфоломій
Ритаровський Гель, див. Ритеровський Гель
Ритаровський Грицько, див. Ритеровський Грицько
Ритаровський Іван, див. Ритеровський Іван
Ритаровський Іваško, див. Ритеровський Іваško
Ритаровський Матвій, див. Ритеровський Матвій
Ритаровський Микола, див. Ритеровський Микола
Ритаровський Петро, див. Ритеровський Петро
Ритаровський Рафаїл, див. Ритеровський Рафаїл
Ритеровський Бартош (Ritherowski Barthoss) — 899—900
Ритеровський Варфоломій (Ритаровський Варфоломій) — 717, 719
Ритеровський Гель (Ритаровський Гель) — 717, 719
Ритеровський Грицько (Ритаровський Грицько) — 717, 719
Ритеровський Іван (Ритаровський Іван) — 717, 719
Ритеровський Іваško (Ритаровський Іваško) — 717, 719
Ритеровський Матвій (Ритаровський Матвій) — 717, 719
Ритеровський Микола (Ритаровський Микола, Ritherowski Mikolaus) — 717, 719, 899—900
Ритеровський Петро (Ритаровський Петро) — 717, 719
Ритеровський Рафаїл (Ритаровський Рафаїл) — 717, 719
Ритеровський Станіслав (Rytarowski Stanislaus) — 1041, 1044
Ритеровські (Riterowski, Ryterowski) — 716—717, 899—900
Рихловський Андрій (Rychlowski Andreas) — 935, 940
Рищ., див. Рищевський Л.
Рищевський Л. (*Рищ.*) — 57, 189—192
Рогатински Волчко (Wolczek) — 811—812

Рогожинські, див. Рогозинські
Рогозинський Андрій (Rogozinski Andrzei) — 717, 719, 899—900
Рогозинський Мартин (Rogozinski Marczin) — 717, 719, 899—900
Рогозинський Павло (Rogozinski Pawlo) — 717, 719, 899—900
Рогозинський Федір — 717, 719
Рогозинські (Рогожинські, Rogozinczi) — 717, 899—900
Роде Г. — 31
Рожко, див. *Рожко М. Ф.*
Рожко М., див. *Рожко М. Ф.*
Рожко М. Ф. (Рожко, Рожко М.) — 78, 85, 523, 593
Рожнятовський Рафаїл (Rozniathowski Raphael) — 935, 940
Роз., див. *Розов Вол.*
Роза Завіша (Rosa Zavissa) — 836—837
Розвадовський Антоній (Rozwadowski Antonius) — 1040—1041, 1044
Розов, див. *Розов Вол.*
Розов В., див. *Розов Вол.*
Розов В. — 26, 58, 203—204
Розов Вол. (Роз., Розов, Розов В.) — 26, 58, 85, 130, 133, 137—138, 142, 202—203, 410, 456, 513, 526, 690, 802, 811, 820
Рокицкии Миколаи, див. Рокицький Микола
Рокицький М., див. Рокицький Микола
Рокицький Микола (Рокицький М., **Рокицкии Миколаи**, Rokickij Mikola) — 691, 752, 757, 931, 935
Роман, див. Роман, кн.
Рома", див. Роман, кн.
Роман, див. Роман Данилович
Роман, див. Роман Ігорович
Роман, див. Роман Ігорович
Роман, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман зі Мсталович (Romanus de Mstalowicze) — 1070, 1074, 1082, 1085
Роман (**Раман**, **Раман Галицкии**, **Роман**, **Рома"**, **Роман галицкии**, **Роман Галицкии**, Роман Галицкий, **Роман Галицкiй**, Роман Галицький, **Романъ**, **Романъ галицкии**, **Романъ Галицкiй**, Roman, Roman Halicki, Roman Halicki, Roman Halickyi, Romanus Halicensis), кн. — 8, 71, 386, 392, 414, 430, 432—435, 438—440, 442—453, 742, 745, 1056—1058
Роман галицкии, див. Роман, кн.
Роман Галицкии, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман Галицкий, див. Роман, кн.
Роман Галицкiй, див. Роман, кн.
Роман Галицький, див. Роман, кн.
Роман Данилович (Роман, **Романъ**), кн. — 61, 210, 277, 338—339, 351, 353, 386, 434—435
Роман Игоревич, див. Роман Ігорович
Роман Ігорович (Роман, **Роман**, **Роман Игоревич**, **Романъ**), кн. — 234, 237, 239—241
Роман Мстиславич, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман Мстиславович, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман Хоробрий, див. Роман-Борис Мстиславич
Роман-Борис Мстиславич (Роман, **Роман**, **Роман Галицкии**, Роман Мстиславич, Роман Мстиславович, Роман Хоробрий, **Романъ**, Roman, Roman Mstyslavych, Roman Mstyslavytch, Roman Mstyslawytsch, Romanus), кн. — 7, 27, 33, 37, 69, 73, 132, 174, 178—180, 182, 185—186, 220—222, 226, 229—233, 235, 312, 314, 317, 353, 359, 363, 380—381, 384—386, 389, 404—405, 414—423, 431, 433—435, 494, 614, 737, 750, 1114, 1122, 1126, 1130
Романів Олег — 50

Романова, див. Анна Романова
Романовна, див. Анна Романова
Романовнѧ, див. Анна Романова
Романовичі (**Романовичѣ**, Romanowiczi), князі — 37, 61, 97, 132, 140, 234—235, 250, 255, 257—258, 266, 268—272, 379, 387, 402
Романовичѣ, див. Романовичі
Романовський, див. *Романовський В.*
Романовський В. (Романовський) — 85
Романовський В. — 30
Романъ, див. Роман, кн.
Романъ, див. Роман Данилович
Романъ, див. Роман Ігорович
Романъ, див. Роман-Борис Мстиславич
Романъ галицкии, див. Роман, кн.
Романъ Галицкиі, див. Роман, кн.
Роновський Юзеф (Ronowski Josephus) — 1041, 1044
Ростислав, див. Ростислав Михайлович
Ростислав, див. Ростислав Рюрикович
Ростислав Михайлович (Ростислав), кн. — 262—263, 266
Ростислав Рюрикович (Ростислав, **Ростиславъ**, **Ростиславъ Рюриковичь**), кн. — 231—233, 240
Ростиславъ, див. Ростислав Рюрикович
Ростиславъ Рюриковичь, див. Ростислав Рюрикович
Рощшьковичевъ, кн. — 210
Рощинський (Rozczynski) — 970, 973
Ружицький, див. *Ружицький Е. Й.*
Ружицький Е. Й. (Ружицький) — 74—75, 82, 390, 547, 775, 824, 834
Румянцев, див. Рум'янцев М.
Рум'янцев, див. Рум'янцев М.
Рум'янцев М. (Румянцев, Рум'янцев, Румянцев М. П.) — 13, 15, 18, 44, 53, 55, 64, 80, 432, 444, 450, 560, 562—563, 567—568, 582, 595, 645, 661
Румянцев М. П., див. Рум'янцев М.
Руперт (Ruperthus) — 773—776
Русанівський В. М. — 90
Руфф-апостол (Руфф-мученик, Ruff), св. — 154, 157—159, 161
Руфф-мученик, див. Руфф-апостол
Рушковський Антон, див. Рушковський Антоній
Рушковський Антоній (Рушковський Антон, Ruszkowski Antonij) — 669, 676, 678
Рыбаков, див. *Рыбаков Б. А.*
Рыбаков Б. А. (Рыбаков) — 85, 207, 216—217, 220, 283, 419—421, 423
Рьевичъ, див. **Юрьевичъ**
Рюрик, див. Рюрик Ростиславич
Рюрик Ростиславич (Рюрик, **Рюрикъ**, **Рю[ри]къ**), кн. — 229—230, 232, 417—418, 426—427, 429, 435
Рюриковичі, князі — 64, 142, 231—232, 403
Рюрикъ, див. Рюрик Ростиславич
Рю[ри]къ, див. Рюрик Ростиславич

Сава, див. Іван, єпископ
Савва, єпископ — 759
Савка з Підгірців (Sawka de Podhorce, Sawko) — 989—990, 992—995
Савула Олександра — 50
Са[ви]чич Тишко — 933
Сало Іван (Szadlo Iwan) — 952—953
Самбір Андрій (Sambor Andreas) — 936, 940
Самоквасов, див. *Самоквасов Д. Я.*
Самоквасов Д. Я. (Самоквасов) — 85
Самуель, див. Мацейовський Самуель
Сандомирський Вільчко (Вільк, Sandomiriensis Wilczko, Vilk) — 779—780, 785, 787
Сапєги, князі — 43
Сарн., див. Сарнецький
Сарнецький (*Сарн.*), підсудок — 58, 628, 633, 644, 649

Сароцький Станіслав (Sarocky Stanislaw) — 842—843
Сас (Sas) — 498, 501—502, 506—507
Сафонович Ф. — 743
Сварник І. — 116
Свенцицкий, див. *Свєнціцький І. С.*
Свенцицкий И. С., див. *Свєнціцький І. С.*
Свєнціцький, див. *Свєнціцький І. С.*
Свєнціцький І. — 354
Свєнціцький І. С. (Свенцицкий, Свенцицкий И. С., Свєнціцький, Swiencickyi, Swiencickyi I.) — 86, 112, 176, 287, 322, 354, 580, 582, 590—591, 595—596
Свидригайло Ольґердович (**Швидрига'ло**, **Швитрига'ло**), кн. — 690, 931—932
Свистило, див. Свистило Улян
Свистило Улян (Свистило, Swylstelny, Swystilo Vlian) — 383, 391, 709, 721, 724—725, 729—730
Свірський Кирик (Swirski Kiryk) — 969, 972
Свошовський Йоан (Swossowsky Joannes) — 935, 940
Свята Богородиця, див. Марія, св.
Свята Діва Марія, див. Марія, св.
Святий Спас, див. Ісус Христос
Святополкова (Swiatopelkowa), шляхтянка — 1042, 1045
Святослав, див. Святослав Ігорович
Святослав Ігорович (Святослав, **Сто-слав**), кн. — 37, 225, 233—235, 239
Севастіян (Sebastianus), св. — 188, 192, 194
Северин з Любомля — 471, 474
Семен, див. Дядькович Семен
Семен, див. Жельдецький Семен Іванович
Семен, див. Семен Логвин
Семен Логвин (Семен, Semion Lochwien, Simeon Lochvien), кн. — 807, 809—810
Семигньовський Грицько (Siemigniowski Hriczko) — 885—886, 888
Семкович В. — 406
Семовит (**Семовит**), кн. — 268, 270
Сендивой (Sandiuogius), воєвода — 795, 797
Сененський Андрій (Sienienski Andreas) — 935, 940
Сенигов, див. *Сенигов Иосиф*
Сенигов Иосиф (Сенигов) — 86, 421
Сенігов Й. — 421
Сенович Фома — 608, 616
Сенько, див. Дяк Сенько
Сенько зі Шептич (Sienko de Septice) — 393, 398, 491, 495, 828—831
Сенюта Олександр (Sienuta Alexandrus) — 970, 973
Сенютович Йоаникій — 443
Сергеевский, див. *Сергеевский В.*
Сергеевский В. (Сергеевский) — 86
Сецінський Станіслав (Siecinsky Stanislaus) — 996, 1005—1006, 1012
Сигізмунд, див. Сигізмунд I
Сигізмунд, див. Сигізмунд II
Сигізмунд, див. Сигізмунд III
Сигізмунд I (Сигізмунд, Сигізмунд Старий, Sigismundus, Sigismundus I-mus, Sigismundus Primus, Zigmunt, Zigmunt Stary, Zygmont, Zygmunt), король — 19, 585—586, 672—673, 709, 745, 754, 756, 782, 792, 799, 812, 817, 844, 846, 848, 850—851, 856, 858—859, 897, 923, 926—927, 1025—1026, 1030, 1070—1072, 1074, 1076, 1078—1079, 1082—1083, 1085—1086, 1088—1089, 1091—1092, 1094—1096, 1098
Сигізмунд II (**Жикгмонт Авґ'ст**, Сигізмунд, Сигізмунд Авґуст, Sigismund August, Sigismundus, Sigismundus Augustus, Zygmunt August), король — 376, 435, 454—455, 458, 461, 463, 465, 467, 484—487, 489, 491—492, 494—498, 501—503, 507, 509, 512—516, 520—521, 524, 527—

529, 538, 541, 545, 559, 561, 563—564, 566—568, 571—572, 574—577, 586, 602, 607—608, 611, 615—617, 619, 623, 668—669, 673, 675—680, 697—698, 703—705, 717, 719—720, 730, 732—733, 744—745, 754, 756—757, 796, 821, 831, 834, 840, 852, 854—855, 858—859, 861—866, 868—873, 875—885, 887, 889—895, 902—905, 929—930, 937, 941, 948—950, 953—955, 962, 971, 974, 1002, 1010, 1015, 1019—1020, 1025, 1030, 1042, 1045, 1063—1066, 1076, 1086, 1094, 1117

Сиґізмунд III (Жикгимонт III, Сиґізмунд, Сиґізмунд Третій, Sigismundus, Sigismundus III, Sigismundus III-tius, Sigismundus Tercius, Sigismundus Tertius, Zygmunt Trzeci), король — 455, 458—461, 547—548, 550—551, 607, 611, 613, 615, 628, 631, 641—642, 646, 655—662, 684, 691—692, 745, 824, 838, 903, 905, 914—915, 917, 936, 940, 947—949, 953, 975—977, 979—981, 1024—1025, 1029, 1047, 1049, 1059, 1061, 1069—1070, 1081—1082, 1088, 1102—1103, 1105—1106

Сиґізмунд Август, див. Сиґізмунд II

Сиґізмунд Старий, див. Сиґізмунд I

Сиґізмунд Третій, див. Сиґізмунд III

Сидкович Фе^{w}ко — 933

Симеон (Simonus), св. апостол — 706, 882, 918, 920

Симеон, див. Жельдецький Симеон Іванович

Симеон Іванович, див. Жельдецький Симеон Іванович

Симонова К. С. — 69

Симонович Іван (Simonowicz, Symonowicz Joannes), архиєпископ — 551, 660, 1057

Сіґеґард Шварцбурзький — 145, 170

Січинський, див. *Січинський В.*

Січинський В. (Січинський) — 86, 539, 542, 584

Січинський В. — 584

Скарбек, див. Скарбек Рафаїл

Скарбек Рафаїл (Скарбек, Skarbek, Skarbek Raphael) — 1053—1055, 1075, 1085

Скляр Ясько (Sklarz Jasko) — 975—976

Слатковський Андрій (Slatkowski Andreas) — 969, 972

Слонечко Яцько (Яцько, Jacko, Sloneczko Jacko) — 753, 781—783

Слонечкович Кость, див. Слонечкович Костянтин

Слонечкович Костянтин (Слонечкович Кость, Sloneczkouicz Kostko, Slonieckowicz Constantinus) — 788—789, 816, 818

Слонімський Я., див. Слонімський Ян

Слонімський Ян (Слонімський Я.) — 582, 588

Слюсарский Данило, див. Слюсарський Данило

Слюсарський Д., див. Слюсарський Данило

Слюсарський Данило (Слюсарский Данило, Слюсарський Д., Slusarski Daniel, Slusarski Danyło, Slusarskij Danylo) — 446, 448, 450, 1057—1058

Смера — 64

Сметанъка Грицко (Śmietanka Hryćko) — 820—821

Смир., див. *Смирнов А.*

Смирнов, див. *Смирнов А.*

Смирнов, див. *Смирнов М.*

Смирнов А. (Смир., Смирнов) — 25, 58, 86, 202—203, 802

Смирнов М. (Смирнов) — 86—87

Смирнов О. — 25, 58, 202

Смогоржевський Ясон (Smogorzewski Iason) — 753, 1046, 1048, 1050

Смольницький, підсудок — 659

Смолятич К., див. Смолятич Климент
Смолятич Климент (Смолятич К.) — 84
Смотрицький М., див. Смотрицький Мелетій
Смотрицький Мелетій (Смотрицький М.) — 15, 670
Снопко (Snopko) — 802—803
Соболевский, див. *Соболевский А. И.*
Соболевский А. И. (Соболевский) — 87, 287, 322, 355—356, 802
Соболевський О. — 287, 356, 370
Соболович Зелік (Sobolowicz Zelik) — 976—978, 981, 985, 989
Содомора Андрій — 50
Созанський А. — 584
Созанський Мартин — 514
Соколовський М. — 584
Соліковський Д., єпископ — 759
Соловьев, див. *Соловьев С. М.*
Соловьев С. М. (Соловьев) — 87
Соломон (Solomon), суддя — 125, 128
Солтик Міхал (Sołtyk Michael) — 1040, 1044
Сомовит, див. Семовит
Соудиславъ, див. Судислав Бернатович
Софія (Sophia Sancta), св. — 1019—1020
Софрон (Sapranus), суддя — 125, 128—129
Соха Альберт (Шоха Альберт, Szocha Albertus) — 922, 925
Спас, див. Ісус Христос
Спас, див. Ісус Христос
Спаситель, див. Ісус Христос
Спасский, див. *Спасский И*
Спасский И. (Спасский) — 87
Спитко (Spithco, Spithko, Spitko, Spythko, Spytko z Melsztyna), воєвода — 113, 739, 752, 756, 795, 797, 799—800, 836—837, 842—843
Спитко, див. Йордан Спитко
Спроудѣик, кн. — 210
Сп҃с, див. Ісус Христос
Сп҃с ст҃., див. Ісус Христос
Средлецький (Sredlecki), свщ. — 1059, 1061
Срез., див. *Срезневский И. И.*
Срезневский, див. *Срезневский И. И*
Срезневский И. И. (Срез., Срезневский) — 58, 87—88, 131, 135, 141, 156, 201—204, 322, 350—352, 356, 437, 456, 458, 485, 591, 637, 690
Срезневський І. — 58, 201—202, 322, 350
Ставишин Вєрбота (Wierzbieta z Stawiszina, Wirzbiata de Stawiszin) — 791—793
Стадницький Адам (Stadnicki Adamus, Stadnicky Adam, Stadniczki Adamus) — 964—968, 996, 1006, 1012
Стадницький Станіслав (Stadniczki Stanislaw) — 899—900
Стажевський Олександр (Starzewski Alexander) — 1091—1093
Станіслав, див. Краснопольський Станіслав
Станіслав (Stanislaus), каштеляк — 779—780
Станіслав (Stanislaw), писар — 817—818
Станіслав (Станіслав-мученик, Stanislaus, Stanislaw), св. — 103, 529, 795, 797, 1064—1065
Станіслав з Давидова (Stanislaus de Dawidow) — 1064, 1066
Станіслав з Остророга (Stanislaus de Ostrorog) — 604, 826, 828
Станіслав з Ходча (Stanislaus de Chodecz) — 823, 825—826, 828, 842—843, 1070, 1074, 1081, 1084
Станіслав зі Скажина (Stanislaus de Skarzyn) — 827—828
Станіслав Авґуст, король — 752, 799, 1053
Станіслав-мученик, див. Станіслав, св.

Станковський Леонард (Sthankowski Leonardus) — 867, 869
Стапецький Самуїл — 615
Старовольський Симон — 567
Старчук, див. *Старчук І. Д.*
Старчук І. Д. (Старчук) — 88
Сташко, див. Сташко з Давидова
Сташко з Давидова (**Сташко**, Staszko z Dawidowa) — 741, 745—746, 819—820
Ст҃аꙗ Бц҃а, див. Марія, св.
Стебельський І. — 464, 582
Стеблій Ф. І. — 71
Стемпень Станіслав — 50
Степан, комендарій — 655
Степан (Stephanus), суддя — 125, 128
Степан з Вітошинців (Stepan) — 382, 391, 602, 609—610, 1136
Стефан, див. Стефан Баторій
Стефаⷨ, див. Стефан Баторій
Стефан (Sthepanus Sanctus), св. — 870—871
Стефан, свщ. — 956
Стефан Баторій (Стефан, **Стефа**ⷨ, Stephan, Stephanus, Stephanus Bathoreus), король — 376, 538, 545—548, 550—551, 627, 635, 641—646, 655, 662, 664, 707, 730, 733, 745, 756, 785, 824, 831, 878, 911—917, 919, 921, 924, 927—930, 944, 946, 956, 962, 964, 975—977, 979, 981, 1024—1025, 1029, 1059, 1061, 1069—1070, 1079—1082, 1088—1089, 1102, 1105
Стефаник В. — 8, 43, 59, 95
Стець, див. Стрільбицький Стець
Ст҃оа Бц҃а, див. Марія, св.
Стойко Володимир — 50
Ст҃ослав, див. Святослав Ігорович
Стратіній Андрій (Stratinius Andreas) — 936, 940
Стрийковський М. — 277, 743
Стрілковський Йоан (Strzalkowski Joannes) — 936, 939—940, 943
Стрільбицький Василь — 733
Стрільбицький Григорій — 733
Стрільбицький Іван — 733
Стрільбицький Сидір (Стрільбицький Сидір, Strżelbicki Sidor) — 756, 838—840, 877—878
Стрільбицький Стець (Стець, Stecius, Strzelbicki Stecius) — 838—840, 877—878
Стрільбицький Тимко (Dymko, Strzelbicki Tymko, Tymko), свщ. — 838—840, 877—878
Стрільбицький Ярема (Ярема, Jarema, Strzelbicki Jarema) — 838—840, 877—878
Стрільбицькі (Strzelbiccy, Strzelbicki) — 732, 878, 1020—1021
Строгий Мацщек (Srogy Maczicek) — 952—953
Строев, див. *Строев П*
Строев П. (Строев) — 88, 392, 526, 544
Строєв П. — 526, 544
Струмінський Богдан — 67
Стшетельська-Ґринберґова З. — 22, 464, 522, 562, 580, 584, 596—598
Ст҃ыꙗ Бц҃а и Прн҃дв҃ца Мр҃ьꙗ, див. Марія, св.
Ст҃ва Бц҃а, див. Марія, св.
Суворов, див. *Суворов Н. С.*
Суворов М. — 631—632, 637, 685—686
Суворов Н. С. (Суворов) — 89, 368, 631—632, 637, 640, 686
Судислав, див. Судислав Бернатович
Судислав Бернатович (**Соудиславъ**, Судислав, Soudyslav, Sudyslav, Sudyslaw), боярин — 33, 218, 220, 223, 226, 243—244, 248, 250—251, 257, 1114, 1122, 1126, 1130
Сулковська-Курась Ірена — 27, 50
Сумникова Т. А. — 87, 210
Сурма Петро (Surma Petro, Surma Piotr) — 376, 383, 391, 706—707, 709, 711, 926—928, 930, 1136

Сурмич Кузьма (Surmicz Kuzma) — 716, 926—927
Сцібор з Огляндова (Scibor z Oględowa, Stiborius de Oglandow) — 798, 800—801
Сын Божии, див. Ісус Христос
Сярчинський Ф. — 13, 14, 561, 583, 592, 635

Таран., див. Тарановський Христофор
Тарановський Х., див. Тарановський Христофор
Тарановський Христофор (*Таран.*, Тарановський Х.) — 58, 547—548, 550
Тарновський Йоан (Tarnowski Joannes) — 809—810
Тат., див. *Татищев В. Н.*
Татаринович Сенько — 13, 745
Татищев, див. *Татищев В. Н.*
Татищев В. Н. (Тат., Татищев) — 8, 58, 63, 89, 232—233, 416, 418, 422, 424—425, 429
Татищев В. Н., див. Татіщев В.
Татіщев В. (Татищев В. Н.) — 8, 58, 61, 63, 84, 86, 89, 232—233, 416—425, 743
Татомир Л. — 137, 662
Творогов О. — 216
Творогов О. В. — 216
Тевтивил, кн. — 271
Телебуга, див. Телебуга
Телебуга (**Телебуга**, **Тельбуга**), хан — 38, 286, 292, 295—296, 302—303, 311, 348
Тельбуга, див. Телебуга
Теодор, владика — 688
Теодор, святий мученик, див. Федір, св.
Теодорик з Альденбурґа, див. Альденбурзький Теодорик
Теодоровський Василь (Teodorowski Basilius) — 989, 993
Теодосій, владика — 688
Тептюкович Васко (**Тяптюковичь Васко**, Tepkowicz Waszko, Tiaptiukowicz Wasko) — 802—803, 811—812
Терлецький, див. Терлецький О
Терлецький Кирило (Terlieczki Cirillus), єпископ — 691, 935, 940
Терлецький Лаврентій, владика — 672
Терлецький О. (Терлецький) — 89, 196
Тил., див. Тилщький Петро
Тилщький П., див. Тиліцький Петро
Тиліцький Петро (*Тил.*, Тиліцький П., Thyliczki Petrus, Tilicki Petrus, Tylicki Petrus) — 58, 459—461, 628, 634, 641—647, 655—660, 662, 914, 916—917, 919, 921, 924—925
Тимко, див. Стрільбицький Тимко
Тимофій, книжник — 237
Тимошевич Терешко — 934
Тирнка Йоан (Tirnka Johannes) — 836—837
Тихомиров, див. *Тихомиров М. Н.*
Тихомиров, див. *Тихомиров Н.*
Тихомиров М. — 416, 419, 631
Тихомиров М. Н. (Тихомиров) — 89, 148, 416, 419, 421—422, 631
Тихомиров Н. (Тихомиров) — 89
Тишкович Микита — 934
Тишовський Йосиф, настоятель монастиря — 587
Толочко, див. *Толочко П. П.*
Толочко П. — 419, 425
Толочко П. П. (Толочко) — 27, 89, 419, 425
Толстой Н. И. — 90
Тома (Thomas) — 125, 128
Томаш з Довгомостиськ (Tomasz z Dolhomoscisk) — 952—953
Томашівський, див. *Томашівський С.*
Томашівський С. (Томашівський) — 89

Томицький Петро (Tomicky Petrus) — 854, 856
Топалова, див. *Топалова Т.*
Топалова Т. (Топалова) — 89
Третяк Каєтан (Trzeciak Kajetan) — 1099—1100
Трифон, владика — 688
Трірський Карл (Карл, Карл з Твері, Karol) — 145, 150—151, 1133
Тройнат, жмудський кн. — 275—276
Трусевич С. М. — 71
Тургенев, див. *Тургенев А. И.*
Тургенев А. И. (Тургенев) — 60, 90
Турівський Кирило — 418
Турк., див. Турковид Софія
Туркавський М. — 562
Туркевич М., див. Туркевич Мелентій
Туркевич Мелентій (Туркевич М., **Тѹркевич Мелентии**, Thurkowycz Melenthyi, Turkiewicz Melentyi, Turkovicz Melentius, Turkowicz Melentyi) — 380—381, 391, 497, 500, 503, 506, 508, 880, 1135
Турковид С., див. Турковид Софія
Турковид Софія (*Турк.*, Турковид С.) — 58, 577, 671, 680
Тѹтенин, див. Тутеній
тѹтенин, див. Тутеній
Тутеній (**Тѹтенин**, **тѹтенин**) — 15, 24, 120, 129—130, 132, 134, 136, 138, 397, 699—702, 1133
Тучапський, див. Тучапський Макарій
Тучапський Макарій (Макарій, Тучапський, Macarius, Tuczapski, Tuczapski Macarius) — 1070—1073, 1076, 1078—1079, 1081—1084, 1086, 1088—1089, 1094—1095
Тыцин., див. Тышинський В'ячеслав-Франциск
Тышинський В.-Ф., див. Тышинський В'ячеслав-Франциск
Тышинський В'ячеслав-Франциск (*Тыцин.*, Тышинський В.-Ф.) — 58, 548—550
Тюйма, холмський воєвода — 289
Тѣптюковичь Васко, див. **Тептюковичь Васко**
Тѹркевич Мелентии, див. Туркевич Мелентій

Улінський Йоан (Улінський Ян, Ulinsky Jan, Ulinsky Joannes) — 996, 1006, 1012
Улінський Ян, див. Улінський Йоан
Уляновський Л. — 470
Умницький Петро (Umnicki Petro) — 989, 993
Усачева, див. *Усачева В. В.*
Усачева В. В. (Усачева) — 90, 486

Фабіян (Fabianus), св. — 188, 192, 194
Фабріціус Ф. — 164
Фамицицкiй — 934
Фасмер, див. *Фасмер М.*
Фасмер М. (Фасмер) — 90, 141
Федір (Ходор, Chodor), галицький єпископ — 41, 176, 179—180
Федір (**Федоръ Роставскiй**, **Федоръ Ростѣвскiй**, **Федоръ Ростовскiй**, Fedor Rostowski, Theodorius Rostowski), кн. — 436, 446, 451—453
Федір (Теодор, св. мученик, Федір Тирон, **Федоръ**, Faedor, Fedorius, Feodorius, Theodorius, Theodorius Martyris), св. — 307—308, 313, 320, 539, 542, 546, 552—553, 556—557, 959, 962, 1033, 1094—1095, 1103—1104, 1106—1107
Федір зі Шептич (Fedor, Fiedor, Phiedor) — 393, 398, 491, 495, 828—831
Федір Дмитрович, боярин — 270
Федір Дмитрович, кн. — 68
Федір Ольгердович (Theodorus Olgierdowicz) — 1074, 1085

Федір Ростиславич — 633
Федір Тирон, див. Федір, св.
Федоришин (Fedoryszyn) — 952—953
Федоришин Л. С. — 71
Федорко, див. Федорцьо, писар
Федоров, див. Федоров Іван
Федоров Іван (Федоров), першодрукар — 82, 435
Федорцьо (**Федорко**, **Федорцьо**), писар — 308, 313, 633
Федорцьо, див. Федорцьо
Федоръ, див. Федір, св.
Федоръ Роставски, див. Федір, кн.
Федоръ Ростовскии, див. Федір, кн.
Федоръ Ростовскій, див. Федір, кн.
Федько, див. Підвисоцький Федько
Федюшко Любартович (Feduszko Lubartovicz, Feduszko Lubartowicz) — 807—810
Феєр (Fejer G.) — 44, 58, 96, 127—128
Феєр Ґ. — 58, 127
Феодор Корятович (Theodorius Koriathovits), кн. — 12, 82, 94
Филевич, див. *Филевич И*
Филевич И. (Филевич) — 25, 31, 90, 176, 196, 685—686
Филип, див. Пилип, св.
Филиповський (Filipowski) — 461, 467
Филипъ, див. Пилип, боярин
Фила, воєвода — 209
Фієна з Юргійовця (Пелькова, Fyenna de Iurgiowcze, Pelczina) — 821—822
Філевич І. — 25, 31, 176, 685—686
Філіпп IV Гогенштауфен, король — 419
Фірлей Микола (Firley Nicolaus) — 842, 844
Фіялек Я. — 631—632
Филип, див. Пилип, св.
Філип, див. Пилип, св.
Флор (**Фрор**), св. — 267
Флоріян (Florianus), канцлер — 775—776
Флоріян (**Флоріан**, Florianus), св. — 811—812, 817—818, 878—879
Флоріан, див. Флоріан, св.
Флоровский, див. *Флоровский А. В.*
Флоровский А. В. (Флоровский) — 90
Фодорко (**Ходорко**, Chodorko) — 317—318
Фойгт — 58, 149—150, 169, 171—172, 177, 184, 198—200
Фойгт Й. — 17, 25, 58, 149, 169, 171, 177, 184, 197—198
Фома (Thoma), св. — 577, 1073, 1084
Фотій (Photius) — 1069, 1081
Франко, див. *Франко І.*
Франко І. (Франко) — 90, 513
Франчук, див. *Франчук В. Ю.*
Франчук В. — 30, 217
Франчук В. Ю. (Франчук) — 90, 215, 217, 220, 283
Фредро, див. Фредро Андрій
Фредро Андрій (Фредро, Fredro, Fredro Andreas) — 814, 816, 827—828
Фредро Валентин (Fredro Valentinus) — 917, 919, 921—922, 924
Фредро Георгій (Fredro Georgius) — 917, 920—921, 924
Фредро Йоан (Fredro Joannes) — 917, 919, 921—925
Фредро Стефан (Fredro Stepnanus) — 918, 920—922, 924
Фремъ, див. Єфрем, єпископ
Фрідріх II, герцог — 211, 435
Фрор, див. **Флор**
Фроянов И. Я. — 81

Харлицький С., див. Харлицький Станіслав
Харлицький Станіслав (Харлицький С.) — 437
Хмелецький Добеслав (Chmielecki Dobeslaw) — 999, 1008
Хмелецький Єронім (Chmielieczki Hieronimus) — 706, 922, 924

Ход., див. Ходикевич Климентій
Ходикевич К., див. Ходикевич Климентій
Ходикевич Климентій (*Ход.*, Ходикевич К., Chodykiewicz Clementius) — 9, 13, 43, 58, 432, 441, 449, 475, 477, 537, 552, 628—631, 633, 646, 657—659, 661—663
Ходинецький Г. — 14, 537
Ходко, див. Ходко Матутейович
Ходко Матутейович (Ходко, Chodko, Chodko Mathuteiowicz) — 24, 739, 784—786
Ходор, див. Федір, галицький єпископ
Ходорко, див. **Федорко**
Хоєнський Йоан (Choienski Joannes) — 857, 859
Холодняк І. — 82, 198
Хомин Семко (Chomin Siemko) — 952—953
Хомич Данило (Chomicz Daniel) — 981, 984—985, 987, 989, 993
Хоніят, див. *Хоніят Никита*
Хоніят Никита (Хоніят, Choniat Nica) — 91, 106, 417
Хоніят Микита (Choniat Nica) — 106, 417
Хорошкевич, див. *Хорошкевич А. Л.*
Хорошкевич А., див. *Хорошкевич А. Л.*
Хорошкевич А. — 686
Хорошкевич А. Л. (Хорошкевич, Хорошкевич А.) — 91, 407, 686
Хотко (Chotko), син Яромира — 41, 182, 185—186
Хотко (Chotko), суддя — 41, 176, 179, 180
Хотко з Библа, див. Бибельський Ходко
Хотко з Болестрашич (Choytko de Bolestraszycze) — 814, 816
Хр., див. Хрущов А.
Хращевська Софія (Chraszczewska Zophia) — 394, 719—720, 968—969
Хращевський Альберт (Chraszczewski Albertus) — 719—720, 968—969
Хреститель, див. Іван Хреститель
Христос, див. Ісус Христос
Христос Господь, див. Ісус Христос
Христос Святий, див. Ісус Христос
Хр̃с, див. Ісус Христос
Х̃, див. Ісус Христос
Х̃с, див. Ісус Христос
Х̃с Сп̃с, див. Ісус Христос
Христофор, див. Васичинський Христофор
Христофор (Cristoforus), стольник — 836—837
Христофор з Острова (Christinus de Ostrow) — 817—818
Хрущев, див. Хрущов А.
Хрущов А. (*Хр.*, Хрущев) — 58, 415—416, 418—419, 421—422, 424

Царьова Н. — 116
Царьова Наталія — 50
Цинкаловський, див. *Цинкаловський О.*
Цинкаловський О. (Цинкаловський) — 91
Цих., див. Ціхоцький Андрій-Франциск
Ціхоцький А.-Ф., див. Ціхоцький Андрій-Франциск
Ціхоцький Андрій-Франциск (*Цих.*, Ціхоцький А.-Ф., Cichocki Franciscus) — 58, 628, 643—644, 647

Чаплич, див. Чаплич Іванко
Чаплич Іванко (Іванко, Чаплич, Czaplicz, Czaplicz Gyvanko, Czaplicz Gyvanus, Czaplicz Gywanko, Gyvanko) — 813—815. Див також Каплич Іванко
Чарнковський Андрій (Carnkowski Andreas) — 867, 869

Чарторийський Станіслав (Chartoryski Stanislaus) — 885, 887
Чарторийські (Czartoryski) — 43, 60
Чацький Т. — 12
Чепіга І. П. — 408
Черепнин, див. *Черепнін Л. В*
Черепнин Л. В., див. *Черепнін Л. В.*
Черепнін Л. — 208
Черепнін Л. В. (Черепнин, Черепнин Л. В.) — 91, 208, 405
Черкович Васько (Czerkowic Wasko) — 622, 625—626
Четвертинський — 57, 88
Чехуцький Франц (Czechucki Franc) — 1091, 1093
Чистович, див. *Чистович И.*
Чистович И. (Чистович) — 91
Чіранова Анна — 397
Чол., див. Чоловський Олександр
Чоловський О., див. Чоловський Олександр
Чоловський Олександр (*Чол.*, Чоловський О., Czołowski A.) — 8, 43, 58—59, 441, 449, 452, 508, 529, 539, 551, 628, 656, 659—663, 760, 809, 821, 824, 858, 876, 905, 915, 949, 1027, 1057—1058
Чубатий, див. *Чубатий М*
Чубатий М. (Чубатий) — 91, 763—766, 768—769, 771—772
Чурили (Czurily) — 950, 952
Чурило (Czurilo) — 950, 952—953
Чурило Андрій (Czurylo Andrzej) — 999, 1008

Шараневич, див. *Шараневич Ис.*
Шараневич И., див. *Шараневич Ис.*
Шараневич Ис. (Шараневич, Шараневич И., Szaraniewicz, Szaraniewicz I.) — 22, 91, 112, 130, 133, 240, 456, 522, 538, 592, 671, 688, 713
Шараневич І. — 22, 130, 133, 175, 240, 362, 386, 456, 522, 538, 592, 671—672, 688, 713
Шафранець Йоан (Йоан, Johannes, Schaffraniec Johannes) — 817—818
Шафранець Петро (Schaffranyecz Petro) — 842—843
Шафранець Станіслав (Schawfranyecz Stanislaus) — 842, 844
Шахматов, див. *Шахматов О.*
Шахматов А., див. *Шахматов О.*
Шахматов А. А., див. *Шахматов О.*
Шахматов О. (Шахматов, Шахматов А., Шахматов А. А.) — 91—92, 286—287, 371, 421
Шахматов О. — 230
Шварно, див. Шварно Данилович
Шварно, див. Шварно Данилович
Шварно Данилович (Шварно, **Шварно**, Schwarno Danylowytsch, Shvarno Danylovych, Shvarno Danylovytch, Szwarno Danilowicz), кн. — 7, 99, 136, 210, 220—222, 273—277, 338—339, 389, 473, 701—702, 1114, 1122, 1126, 1130
Швидрига'ло, див. Свидригайло Ольгердович
Швитрига'ло, див. Свидригайло Ольгердович
Шевченко — 50, 57, 662, 704, 720
Шелв, воєвода — 136
Шеломенцев-Терской, див. *Шеломенцев-Терской В. С.*
Шеломенцев-Терской В. С. (Шеломенцев-Терской) — 92
Шептицький Атанасій, єпископ — 629—630
Шептицький Іван — 492—493
Шептицький Кузьма (Kuzma, Sczepticzki Cusma, Shepticzki Kuzma) — 394, 871—875
Шептицький Л., див. Шептицький Лев
Шептицький Лев (Шептицький Л., Szepticki Leo, Szeptycki Leo, Szeptycki Leone), єпископ — 360, 447—448, 537, 630, 753, 757, 1038—1039, 1046, 1048,

1050—1051, 1053, 1055, 1075, 1078, 1081, 1085, 1088
Шептицький Яків, див. Шептицький Яцко
Шептицький Яцко (Гіацинт, Шептицький Яків, Яцько зі Шептич, Hyacynthus, Jacko, Sczepticzki Jassi, Sheptyczki Jaczko) — 393—394, 398, 491, 829, 871—875
Шептицькі — 53, 92, 492—493, 496
Шептиця — 492
Шептиця Ярославич Юліянович (Ярослав, Ярославич, Septica Jaroslawycz Julianowycz), боярин — 381, 491—492, 496
Шиманський, свщ. — 627, 631—632
Шлях., див. Шляховський Я.
Шляховський Я. (*Шлях.*) — 59, 198
Шнайдер А. — 470
Шолохова, див. *Шолохова Е. В*
Шолохова Е. В. (Шолохова) — 78, 523
Шпитковський, див. *Шпитковський Іван*
Шпитковський І. — 492
Шпитковський Іван (Шпитковський) — 92, 492—493
Шумлянський, див. Шумлянський Йосиф
Шумлянський Йосиф (Шумлянський, Szumlanski, Szumlanski Josephus, Szumlanski Josephus, Szumlański Jozef), єпископ — 394, 629, 655, 1022—1023, 1025, 1027, 1029—1031, 1051—1054, 1074—1077, 1080, 1085, 1087, 1089, 1094—1095
Шумлянський Онуфрій (Szumlanski Onuphrius) — 111, 460, 561, 746

Щавелева Н. М. — 372
Щапов, див. *Щапов Я. Н.*
Щапов Я., див. Щапов Ярослав
Щапов Я. Н. (Щапов) — 4, 69, 92, 352, 381, 389, 416, 478, 631, 636—640, 645, 686, 688, 692, 837, 915
Щапов Ярослав (Щапов Я.) — 50, 500, 631, 636—637, 640, 686, 837
Щербаківський Д. — 361, 685—686, 689—690
Щербаковский, див. *Щербаковский Д. М.*
Щербаковский Д. М. (Щербаковский) — 23, 92, 685—690
Щербатов, див. *Щербатов М.*
Щербатов М. (Щербатов) — 92
Щербатюк Г. Х. — 69
Щук., див. Щука Станіслав-Антон
Щука С., див. Щука Станіслав-Антон
Щука Станіслав-Антон (*Щук.*, Щука С., Szczuka) — 59, 460—461, 597
Щурат, див. *Щурат В.*
Щурат В. (Щурат) — 93, 539
Щурат В. — 539

Юда (Juda), апостол — 706, 882, 918, 920
Юзефович Я. Т. — 8, 477
Юрасовский, див. *Юрасовский А. В.*
Юрасовский А. В. (Юрасовский) — 93, 211, 217, 219
Юрасовський О. — 211, 217
Юрии, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрии, див. Юрій Львович
Юрии Волынскии, див. Юрій Львович
Юрий II, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрий Данилович Холмский, кн. — 25, 77
Юрії, князі — 164
Юрій, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрій, див. Юрій Львович
Юрій (Георгій, Георгій-мученик, **Юрьи**, Georgius, Georgius Beatus, Georgius Santus, Jerzy Męczennik), св. — 114, 126, 128, 164,

431, 538, 1071—1072, 1075, 1077, 1079—1081, 1083, 1086—1089
Юрій I, див. Юрій Львович
Юрій II, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрій Львович (**Горгии, юрїи, Юрии, Юрии Волынскии**, Юрій, Юрій I, **юрїи, юрїı, Юрьи**, Georgius, Jerzy, Jurij Lwowytsch, Yoriy Lvovytch, Yuriy L'vovych), кн. — 37, 41, 146, 148, 152, 158, 164, 167—171, 174, 176, 178, 180, 183, 185—186, 188, 190, 193, 216—222, 225, 281—287, 289, 293—297, 301, 303—304, 311, 321—322, 330—331, 333—336, 338, 341—351, 380, 389, 392, 399, 401, 403, 585, 637, 635, 712, 737, 741—742, 748, 750, 819—822, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134
Юрій Тройденович, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрій-Болеслав, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Юрій-Болеслав Тройденович, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
юрїи, див. Юрій Львович
юрїı, див. Юрій Львович
Юрковський Федір — 460
Юрьи, див. Юрій, св.
Юрьевичъ (**Рьевич**ъ, Jurjewicz) — 317—318
Юрьи, див. Юрій Львович
Юшков С. В. — 84, 388

Яблоновський, підчаший — 629
Яблоновський О. — 31
Яблоновський Станіслав (Jablonowski Stanislaus, Jabłonowski Stanislaus) — 1027, 1031, 1074, 1085
Яворський (Jaworski) — 1043, 1046
Ягелло, див. Владислав II
Ядвіга (Hedviga), донька Людовика — 1108—1109
Ядрило Гаврило — 448
ЯЗ, див. Задзік Якуб
Яким, єпископ — 586
Яків, див. Іларіон
Яків (**Ѧков**, Iacob), писар — 788—789, 1083
Яків зі Шеєклюків (Jacobus de Scheyekluky) — 842—843
Яків зі Шидловець (Jacobus de Schydlowyecz) — 842—843
Яків Маркович — 263
Яков — 32
Яков., див. *Яковенко Н. М.*
Яковенко Н., див. Яковенко Наталія
Яковенко Н. М. (Яков.) — 27, 55, 90, 156, 160, 165, 203
Яковенко Наталія (Яковенко Н.) — 50, 55, 156, 160, 165, 203
Яковицький Гаврило — 437
Якуб з Конецполя, див. Конецпольський Якуб
Ян (Iohannes), віслицький каштелян — 795, 797
Ян (Iohannes, Johannes), воєвода — 779—780, 795, 797
Ян, див. Йоан з Тарнова
Ян, див. Ян III
Ян (Iohannes), сандомирський каштелян — 795, 797
Ян з Чарнкова — 197—198
Ян III (Ян, Joann III, Joannes, Joannes Tertius), король — 455, 458—461, 547—548, 550—551, 608, 615—616, 628—629, 655—656, 659—660, 662, 745, 757, 905, 914, 949, 1022, 1025, 1027—1029, 1031, 1070, 1074, 1081
Ян Казимир (Jan Kazimierz, Joannes Casimirus), король — 455, 459, 587, 597, 745, 757, 949, 1013—1016, 1019—1020, 1034—1035, 1037, 1085, 1094—1095

Ян Ольбрахт (Johannes Albertus) — 745, 752, 756, 835—836
Ян Перший (Iohannes Primus) — 805—806
Янечек А. — 140—141
Янин, див. *Янин В. Л.*
Янин В. Л. (Янин) — 93, 164, 176
Янисовський Сигізмунд (Janissowski Sigismundus) — 886, 888
Янович (Janowicz) — 970, 973
Ярема, див. Стрільбицький Ярема
Ярко з Корчина (Jarko de Korczyn) — 838, 840
Яромиръ, див. Яромир
Яромир (**Яромиръ**, Yeromir) — 41, 182, 185—186
Ярополк Ізяславич, кн. — 431
Ярослав, див. Ярослав Інґварович
Ярослав, див. Ярослав Мудрий
Ярослав, див. Шептиця Ярославич Юліянович
Ярослав з Ласка (Jaroslaus de Lasko) — 842—843
Ярослав Володимирович, див. Ярослав Мудрий
Ярослав Інґварович (Ярослав, **Ꙗрославъ**), кн. — 261—262
Ярослав Мудрий (Ярослав, Ярослав Володимирович, **Ꙗрославъ**), кн. — 207, 420, 435, 437, 556, 637—638
Ярослав Ярославич (**Ярослав Ярославич Тверскии**), кн. — 283—284
Ярослав Ярославич Тверскии, див. Ярослав Ярославич
Ярославич, див. Андрій Ярославич
Ярославич, див. Шептиця Ярославич Юліянович
Ярославський, див. Андрій Ярославич
Ясенський Павло (Iasiensky Paulus) — 827—828
Яскманицький Й., див. Яскманицький Йоан
Яскманицький Йоан (Яскманицький Й., Iaskmanicz Ioannes, Jackmaniczki Joannes, Jaskmaniczki Joannes, Jaszkmaniczki Ioannes, Jaszkmaniczki Joannes) — 376, 394, 706—707, 710, 917—930, 964, 967
Ястрембський (Jastrzembski) — 1060—1061
Ястрембський Петро (Jastrzebski Petrus, Jastrzębski Petrus) — 643, 645, 1039—1040
Ясько з Несниич (Iasko de Nyesnywicze) — 814, 816
Яцько (Jacko) — 816, 818
Яцько, див. Слонечко Яцько
Яцько з Добаневичів — 397
Яцько зі Шептич, див. Шептицький Яцко

Ꙗковъ (**Ꙗкꙋвъ**, Jacob), св. — 752, 791—793, 931
Ꙗкꙋвъ, див. **Ꙗковъ**
Ꙗрмак Федорович — 934
Ꙗрославъ, див. Ярослав Інґварович
Ꙗрославъ, див. Ярослав Мудрий
Ꙗско Кондратович — 933

Ꙗковъ, див. Яків, писар
Ꙗнъ, архиєпископ — 811

Abracham, див. Абрагам
Abraham, див. *Abraham W.*
Abraham de Baranow, див. Абрагам з Баранова
Abraham W. (Abraham) — 93, 457
Adalbertus, див. Адальберт, суддя
Adalbertus de Bochna, див. Адальберт з Бохні
Aftanasius, див. Афанасій, перемишльський єпископ
Agnes Virgo, див. Агнеса, свята Діва і мучениця
Agnes virgo sancta, див. Агнеса, свята Діва і мучениця
Alberic D., див. Альберік Д.
Albertus, див. Альберт з Жихліна
Albertus de Zychlin, див. Альберт з Жихліна
Alexander, див. Олександр, король
Alexander de Rozbore, див. Олександр із Розбора
Alexander Newskyi, див. Александр Невский
Alexander Wsewolodytsch, див. Олександр Всеволодич
Alexius, див. Олексій
Alnpeck Jan — 390
Alnpek Jan, див. Альнпек Й.
An., див. Андрій Юрійович
Anastasia, див. Анастасія
Anastazya, див. Анастасія
Andreas, див. Андрій, архиєпископ з Самотул
Andreas, див. Андрій, гнєзненський архиєпископ
Andreas, див. Андрій, краківський підкоморій
Andreas, див. Андрій Юрійович
Andreas, див. Андрій Ярославич
Andreas de Obrozyn, див. Андрій з Оброшина
Andreas Iaroslawiecz, див. Андрій Ярославич
Andreas Jaroslaidc, див. Андрій Ярославич
Andreas Jaroslaviensis, див. Андрій Ярославич
Andreas Jaroslawicz, див. Андрій Ярославич
Andreas Jaroslawiecz, див. Андрій Ярославич
Andreas Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Andrei, див. Андрій, кн.
Andrej Jarosławycz, див. Андрій Ярославич
Andrey Jaroslausky, див. Андрій Ярославич
Andrey Jaroslaw, див. Андрій Ярославич
Andrey Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Andrij Jurijowytsch, див. Андрій Юрійович
Andriy Youriovytch, див. Андрій Юрійович
Andriy Yuriyovych, див. Андрій Юрійович
Andrzeczyn, див. Андрейчин
Andrzej Jaroslawowicz, див. Андрій Ярославич
Andrzej Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Andrzej Jarosławiecz, див. Андрій Ярославич
Andrzey Jaroslawiz, див. Андрій Ярославич
Anna, див. Літинська Анна
Anna, див. Анна Романова
Anna, див. Анна, сестра грецького імператора
Anserin Stanislaus, див. Ансерін Станіслав
Antonius, див. Антоній, галицький митрополит
Antonius, див. Антоній, перемишльський і самбірський єпископ
Antonius, див. Радиловський Антоній
Antonius, єпископ — 590

Anufryj, див. Онуфрій
Archinto, див. Арчінто, архиепископ
Arciechowski Felix — 459
Arlamowski, див. *Arlamowski K.*
Arlamowski K. (Arlamowski) — 93, 144
Athanasius G. Velykyj (Athanasius G. Welykyi) — 103
Athanasius G. Welykyi, див. Athanasius G. Velykyj
August II, див. Август II
August III, див. Август III
Augustinus, див. Августин, св.
Augustus, див. Август II
Augustus II, див. Август II
Augustus III, див. Август III
Augustus Secundus, див. Август II
Awedyk Antonius — 549

Badecki K. — 402
Bal Stanislaus, див. Баль Станіслав
Balaban Adam, див. Балабан Адам
Balaban Arsenius, див. Балабан Арсеній
Balaban Gedeon, див. Балабан Гедеон
Balaban Hreorius, див. Балабан Григорій
Balaban Iwan, див. Балабан Іван
Balabucha Wasyl, див. Балабуха Василь
Baliczkij Nikolaus, див. Балицький Микола
Balaban Gedeon, див. Балабан Гедеон
Balaban Hedyon, див. Балабан Гедеон
Balybucha Basilius, див. Балабуха Василь
Balybucha Wasyl, див. Балабуха Василь
Balzer, див. *Balzer O.*
Balzer O. (Balzer) — 94, 268, 280, 296, 330
Bandrowski, див. Бандровський
Barącz, див. *Barącz Sadok*
Barącz Sadok (Barącz) — 94, 470, 473—474, 476
Bardach J. — 378
Bartholomeus, див. Бартоломей, війт
Bartholomeus, див. Варфоломій, св.
Bartholomeus s Karbynowicz, див. **Барто[ш] с Харкинови[ч]**
Bartholomej, див. Варфоломій, св.
Bartko, див. Бартко
Bartoszewicz Jul. — 96
Barwiński, див. *Барвінський Богдан*
Barwiński B., див. *Барвінський Богдан*
Basilius, див. Василій Великий
Basilius, див. Василь, візантійський імператор
Basilius, див. Василь, кн.
Basilius, див. Васько, пан
Basilius Magnus, див. Василій Великий
Basilovits, див. *Basilovits J.*
Basilovits J. (Basilovits) — 12, 94
Bathi-chan, див. Батий
Bazylius, див. Василь, візантійський імператор
Bazylów Ludwik — 99
Bąkowski J., див. Бонковський Ян Ігнатій
Bąkowski Jan Ignacy, див. Бонковський Ян Ігнатий
Beata Maria Virgo, див. Марія, св.
Beata Virgo, див. Марія, св.
Beatissima Domina Nostra Deipara, див. Марія, св.
Beatissima Maria Virgo, див. Мария, св.
Bebeczki Luce — 792
Behem Baltazaris — 100
Behm Adalbertus, див. Бем Альберт
Bendza, див. *Bendza M.*
Bendza M. (Bendza) — 27, 94, 512, 563, 631, 634, 671
Benedetto XIV, див. Бенедикт XIV
Benedictus, див. Бенедикт, св.
Bereznicki, див. Бережницькі

Bereznicki Kosc, див. Бережницький Костя
Berger, див. *Berger E.*
Berger E. (*Berger*) — 94, 763—766, 768—769, 771—772
Bernakiewicz Joannes Chrysosthorus, див. Бернакевич Іван-Христофор
Bernardus, див. Бернард, єпископ
Bertholdus, див. Бертольд
Bertramus, див. Бертрам Русин
Bertramus Ruthenus, див. Бертрам Русин
Białoskorski Albertus, див. Білоскорський Альберт
Białostocki, див. Білостоцький
Bibelski Vasko, див. Бибельський Васько
Bielanski Petrus, див. Білянський Петро
Bielański Petro, див. Білянський Петро
Bielawsky Albertus, див. Белявський Альберт
Bielińska, див. *Bielińska M*
Bielińska M. (*Bielińska*) — 94—95
Bielowski, див. *Bielowska A.*
Bielowski A. (*Bielowski*) — 95, 105
Biliczky Baltazar, див. Білицький Балтазар
Biliński Albertus, див. Білинський Альберт
Bilitz Kunath, див. Білич Кунат
Bilogorski, див. Білогорський
Bludnicki, див. Блудницький
Bludniczki Arnoldhus, див. Блудницький Арнольд
Bobolski, див. *Bobolski K*
Bobolski K. (*Bobolski*) — 95
Bobrowicz J. N. — 106
Bohdanowicz Waśko, див. **Богдановичь Васко**
Boleslaw Jerzy, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Boleslaw Krzywousty, див. Болеслав Кривоустий
Boleslaw Pobożny — 110
Boleslaw Wstydliwy, король — 95
Bona, див. Бона
Bonar Joannes, див. Бонар Йоан
Bonczakowski Esekiel, див. Бончаковський Єзекиїл
Borathinski, див. Боратинський
Borathinski Joannes, див. Боратинський Йоан
Borathinski Wolcho, див. Боратинський Волько
Borathinsky Jan, див. Боратинський Йоан
Borathinsky Joannes, див. Боратинський Йоан
Borathynski Ioannes, див. Боратинський Йоан
Borathynski Jann, див. Боратинський Йоан
Boratyński, див. Боратинський
Borowski Fridericus, див. Боровський Фридерик
Boża Matka, див. Марія, св.
Bratkowski Joannes, див. Братковський Йоан
Bratkowskij Joannes, див. Братковський Йоан
Broniowski Stanislaw, див. Броньовський Станіслав
Brunіecki Sebastianus, див. Брунецький Себастіян
Brunon Johannes, див. Брунон Йоан
Bryszkalo Iwan, див. Бришкало Іван
Brzezowski Adamus, див. Бжезовський Адам
Buchwald, див. *Buchwald G.*
Buchwald G. (*Buchwald*) — 95
Buczyński G. — 101
Budzyńska, див. *Budzyński Zd.*
Budzyński Zd. (*Budzynski*) — 95, 611, 746
Bukowski, див. Буковський
Bunge F. G. — 103
Buthko de Nathkowicze, див. Бутко з Наткович

Büttner Th. — 116
Bybelski Chothko, див. Бибельський Ходко
Bybelski Chotko, див. Бибельський Ходко
Bybelski Waśko, див. Бибельський Васько
Bybelskyi Kudenyus, див. Бибельський Куденій
Bzovius, див. *Bzovius A.*
Bzovius A. (Bzovius) — 95

Cab[...] Henricus, див. Каб[...] Генрих
Calwus Georgius, див. Лисий Юрій
Camienieczsky Nicolaus, див. Каменецький Микола
Carnkowski Andreas, див. Чарнковський Андрій
Caro, див. *Caro Jacob*
Caro Jacob (Caro) — 95, 199
Carpo, див. Карпо
Casimirus, див. Казимир III
Casimirus, див. Казимир IV
Casimirus Jagiello, див. Казимир IV
Castissima Diepara, див. Марія, св.
Cazimirus, див. Казимир IV
Chartophylacio Maximo — 106
Chartoryski Stanislaus, див. Чарторийський Станіслав
Chiapowski K. — 114
Chmiel A. — 115
Chmielecki Dobesław, див. Хмелецький Добеслав
Chmielieczki Hieronimus, див. Хмелецький Єронім
Chodko, див. Ходко Матутейович
Chodko Mathuteiowicz, див. Ходко Матутейович
Chodor, див. Федір, галицький єпископ
Chodykiewicz, див. *Chodykiewicz K.*
Chodykiewicz Clementius, див. Ходикевич Климентій
Chodykiewicz K. (Chodykiewicz) — 9, 96, 475, 477, 537, 552, 630, 632—633, 640, 646, 657—658, 915
Chodyniecki, див. *Chodyniecka I.*
Chodyniecki I. (Chodyniecki) — 14, 96, 537, 627
Choienski Joannes, див. Хоєнський Йоан
Chomicz Daniel, див. Хомич Данило
Chomin Siemko, див. Хомин Семко
Choniat Nica, див. *Хоніят Никита*
Choniat Nica, див. Хоніят Микита
Chothko, див. Бибельський Ходко
Chotko, див. Хотко, син Яромира
Chotko, див. Хотко, суддя
Choytko de Bolestraszycze, див. Хотко з Болестрашич
Chraszczewska Zophia, див. Хращевська Софія
Chraszczewski Albertus, див. Хращевський Альберт
Christinus de Ostrow, див. Христофор з Острова
Christus, див. Ісус Христос
Christus Dominus, див. Ісус Христос
Christus Jesus, див. Ісус Христос
Chrysczon, див. Грищон
Chrystos Boh, див. Ісус Христос
Chrystus, див. Ісус Христос
Chvarno Danylovytch, див. Шварно Данилович
Cichocki Franciscus, див. Ціхоцький Андрій-Франциск
Clanchy, див. *Clanchy M. T.*
Clanchy M. T. (Clanchy) — 97
Clemens VIII, див. Климентій VIII
Clementius, див. Климентій, підканцлер
Cmitha Petro, див. Кміта Петро
Cola Paulus, див. Кола Павло
Constantia, див. Констанція
Constantinus, див. Константин
Constantinus, див. Острозький К.
Constantinus Porphyrogenitus — 97
Cotwhicz Augustinus, див. Котвич Августин
Cracula, див. Кракула Борис

Cracula Borisco, див. Кракула Борис
Crasnopolski Nicolaus, див. Краснопольський Микола
Cratula, див. Кракула Борис
Cristoforus, див. Христофор, стольник
Cromer, див. *Cromeri Martini*
Cromer Martinus, див. Кромер Мартин
Cromeri Martini (Cromer) — 97, 475
Cyprian, див. Кипріян, перемишльський владика
Cyprianus, див. Кипріян, київський митрополит
Cypryan, див. Кипріян, київський митрополит
Czacki T. — 12
Czaplicz, див. Чаплич Іванко
Czaplicz Gyvanko, див. Чаплич Іванко
Czaplicz Gyvanus, див. Чаплич Іванко
Czaplicz Gywanko, див. Чаплич Іванко
Czara St. — 114
Czartoryski, див. Чарторийські
Czechucki Franc, див. Чехуцький Франц
Czerkowic Wasko, див. Черкович Васько
Czołowski, див. *Czołowski A.*
Czołowski A. (Czołowski) — 97, 539
Czołowski A., див. Чоловський Олександр
Czurilo, див. Чурило
Czurily, див. Чурили, пани
Czuriło Andrzej, див. Чурило Андрій
Czuryło — 597

Dalawski Nicolaus, див. Далявський Микола
Damian, див. Дем'ян, тисяцький
Daniel, див. Данило Романович
Daniel, див. Данило Романович
Danijel, див. Данило Романович
Danilo de Kolczyce, див. Данило з Кульчиць
Daniło, див. Данило Романович
Daniłowicz, див. Данилович Г.
Daniłowicz, див. *Данилович И*
Daniłowicz I., див. *Данилович И.*
Danyl, див. Данило Романович
Danylo, див. Данило Романович
Danylo Romanovych, див. Данило Романович
Danylo Romanovyč, див. Данило Романович
Danyło, див. Данило Романович
David, див. Давид
Dawidowicz Chodorko, див. Давидович Фодорко
Dawidowski Jacobus, див. Давидовський Я
Dawydowski Jacow, див. Давидовський Я.
Dawydowskij Jacow, див. Давидовський Я
Dąbkowska P. — 760
Dąbrowski, див. *Домбровський Д.*
Dąbrowski, див. *Dąbrowski J.*
Dąbrowski Albert, див. Домбровський Альберт
Dąbrowska D., див. *Домбровський Д.*
Dąbrowski J. (Dąbrowski) — 97
Dąbrowski Mathias, див. Домбровський Матяш
Dąbrowski Mathiasz, див. Домбровський Матяш
Dedko Demetrius, див. Дядько Дмитро
Deipara sancta, див. Марія, св.
Deipara Sanctissima, див. Марія, св.
Deipara Virgo Maria, див. Марія, св.
Dembienski Valentinus, див. Дембенський Валентин
Demetrius, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Demyan, див. Дем'ян, тисяцький
Denhoff Franciscus Michael, див. Денгоф Франциск-Михайло
Detko Demetrius, див. Дядько Дмитро

Diadjko Dmytro, див. Дядько Дмитро
Diad'ko Dmytriy, див. Дядько Дмитро
Diad'ko Dmytro, див. Дядько Дмитро
Diak Senko, див. Дяк Сенько
Diak Seńko, див. Дяк Сенько
Didaticzky Petro, див. Дидатицький Петро
Diehl Edmund — 107
Dimitrius, див. Дмитро, слуга
Divus Nicolaus, див. Микола, св.
Długosz, див. *Długosz Jan*
Długosz Jan (Długosz) — 97, 470—471, 474, 573
Długosz Jan, див. Длуґош Ян
Dmitr, див. Дмитро, муляр
Dobeslaus de Sieradz, див. Добеслав із Сєрадза
Dobeslaus de Sprowa, див. Добеслав зі Спрови
Dobeslav de Sieradz, див. Добеслав із Сєрадза
Dobroslav, див. Доброслав Суддич
Dobroslaw, див. Доброслав Суддич
Dobrowski Nicolaus, див. Добровський Микола
Dobrzanski Jwanko, див. Добрянський Іванко
Dolger Fr. — 369, 407
Dolhyi Iwan, див. **Долгый Ива**"
Domarath de Cobylani, див. **Домаратъ с Кобылантъ**
Donch, див. Донч
Donck, див. Донч
Dragy-Sasy — 115
Drobisch Phietko, див. Дробиш Федько
Drobisch Wanko, див. Дробиш Ванько
Drobysz, див. **Дробышь**
Drogossius de Chroberz, див. Дрогош з Хробежа
Drohoiowski Kilian, див. Дрогойовський Кілян
Drohoiowski Stanislaus, див. Дрогойовський Станіслав
Drohoiowsky Kilianus, див. Дрогойовський Кілян
Drohojowski Antonius, див. Дрогойовський Антоній
Drohojowsky Antonius, див. Дрогойовський Антоній
Duchowic, див. Dunkowic
Dunikiewicz Gregorius, див. Дунікевич Григорій
Dunin Nicolai, див. **Донин**
Dunkowicz (Duchowic) — 677
Dunkowski Matheus, див. Дунковський Матей
Duškova, див. *Duškova S.*
Duškova S. (Duškova) — 113
Dwernicki — 461
Dwernicki Martinus, див. Дверницький Мартин
Dwernicki Stephan, див. Дверницький Стефан
Dworskowicz Gleb, див. Дворскович Гліб
Dworskowicz Hlib, див. Дворскович Гліб
Dymko, див. Стрільбицький Тимко
Dzieduszycki, див. *Dzieduszycki Lucian*
Dzieduszycki Lucian (Dzieduszycki) — 98, 456, 584
Dzurdz, див. Джурдж
Dzúrdż, див. Джурдж

Effimius, див. Євфимій, ігумен
Elia, див. Ілля, єпископ
Elia, див. Ілля, св.
Eliasz, див. Ілля, перемишльський і самбірський єпископ
Elizabetha, див. Єлизавета, св.
Enffemius, див. Євфимій, єпископ
Engel, див. *Engel Ch.*
Engel Ch. (Endel) — 11, 98, 631
Erasmus, див. Еразм, єпископ
Erben, див. *Erben E.*

Erben E (Erben) — 98, 764—765
Eufemius, див. Євфимій, єпископ
Euphemius, див. Євфимій, єпископ
Eustachius, див. Євстахій, каштелян
Evffemius, див. Євфимій, єпископ
Ewfrozyna, św. — 111
Ewtym, див. Євфимій, єпископ

Fabianus, див. Фабіян, св.
Faedor, див. Федір, св.
Fedor, див. Федір зі Шептич
Fedor Rostowski, див. Федір, кн.
Fedorius, див. Федір, св.
Fedoryszyn, див. Федоришин
Feduszko Lubartovicz, див. Федюшко Любартович
Feduszko Lubartowicz, див. Федюшко Любартович
Fejer G., див. *Феєр*
Fenczak, див. *Fenczak A. S.*
Fenczak A. S. (Fenczak) — 98, 142
Feodorius, див. Федір, св.
Feythco, див. Підвисоцький Федько
Fiala, див. *Fiala Z.*
Fiala Z. (Fiala) — 98
Fiedor, див. Федір зі Шептич
Fijałek, див. *Fijałek I.*
Fijałek I. (Fijałek) — 98, 631—632, 673
Filipowski, див. Филиповський
Firley Nicolaus, див. Фірлей Микола
Fischer, див. *Fischer M.*
Fischer M. (Fischer) — 98
Florianus, див. Флоріян, канцлер
Florianus, див. Флоріян, св.
Florianus, див. *Florianus M*
Florianus M. (Florianus) — 98
Franklin, див *Franklin S.*
Franklin S. (Franklin) — 32, 99
Fredro, див. Фредро Андрій
Fredro Andreas, див. Фредро Андрій
Fredro Georgius, див. Фредро Георгій
Fredro Joannes, див. Фредро Йоан
Fredro Stephanus, див. Фредро Стефан
Fredro Valentinus, див. Фредро Валентин
Friedrich G. — 96
Fyenna de Iurgiowcze, див. Фієна з Юргійовця

Gardzyna Nicolaus, див. Гардзина Микола
Gawęda St. — 98
Gąsiorowski A. — 114
Gdeszycki Jacko, див. Гдешицький Яцько
Gelezarowicz Mychahel, див. Єлизарович Михайло
Gelzer, див *Gelzer H.*
Gelzer H. (Gelzer) — 99, 634, 636
Gembicki Petrus, див. Гембіцький Петро
Georgius, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Georgius, див. Георгій
Georgius, див. Юрій Львович
Georgius, див. Юрій, св.
Georgius Beatus, див. Юрій, св.
Georgius Dominus, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Georgius Santus, див. Юрій, св.
Gerasim, див. **Герасимъ**, дяк
Gębarowicz M. — 31, 363
Gilewicz, див. *Gilewicz A.*
Gilewicz A. (Gilewicz) — 99, 140, 144, 832
Głowa Fedko, див. Глова Федко
Gneuos de Wnorow, див. Гнєвош з Внорова
Gnewossius de Wnorow, див. Гнєвош з Внорова
Golubiowski M. — 549
Gorajsky — 782, 817
Gorski — 788
Gorski Albertus, див. Горський Альберт
Gorski Daniel, див. Горський Данило
Grala, див. *Grala H.*

Grala H. (Grala) — 99
Gralec Nicolaus, див. Гралєц Микола
Gregorius, див. Григорій, митрополит
Gregorius, див. Григорій, староста
Grotefend, див. *Grotefend H.*
Grotefend H. (Grotefend) — 99, 147, 154, 188
Grzegorz, див. Григорій, митрополит
Gyvanko, див. Чаплич Іванко

Hajnal, див. *Hajnal J.*
Hajnal J. (Hajnal) — 99
Halacteon, див. Галактіон
Halaction, див. Галактіон
Halecki O. — 746
Halakteon, див. Галактіон
Hanus, див. **Ганоуc**
Harasiewicz, див. *Harasiewicz M.*
Harasiewicz M. (Harasiewicz) — 14, 99, 433, 491—492, 495—496, 537, 631, 633, 829
Harbortowskyj Jacko, див. **Гарбортовскый Яцко**
Hauser, див. *Hauser L.*
Hauser L. (Hauser) — 100, 142
Heck Cornelius — 115
Hedviga, див. Ядвіга
Heeren A. H. L. — 95
Hem Max — 108
Heliasz, див. Ілля, ігумен
Henricus, див. Генріх, каштелян
Herasym, див. **Герасимъ**, дяк
Herbort Seuerin, див. Гербурт Северин
Herbort z Felsztyna, див. Гербурт з Фельштина
Herborth, див. Гербурт Северин
Herborth de Felsszthin, див. Гербурт з Фельштина
Herborth Joannes, див. Гербурт Іван
Herborth Nicolaus, див. Гербурт Микола
Herburt, див. Гербурт
Hermanus, див. Герман
Heyzmann, див. *Heyzmann U.*
Heyzmann U. (Heyzmann) — 100
Hilarion, див. Іларіон
Hilarzii, див. Іларіон
Hirsch, див. *Hirsch Th.*
Hirsch Th. (Hirsch) — 25, 39, 100, 142
Hlasko, див. Гласко Осташко
Hlasko Ostasko, див. Гласко Осташко
Hlasko Ostaszko, див. Гласко Осташко
Hlasko Osthasko, див. Гласко Осташко
Hlib de Sczepticze, див. Гліб із Шептич
Hlibko, див. Гліб із Шептич
Höhlbaum Konstantin — 25, 99
Hordinsczi, див. Гординські
Hordinski, див. Гординські
Hordynski, див. Гординський Іван
Hordinsky Iwan, див. Гординський Іван
Hordynsky Joannes, див. Гординський Йоан
Hoszowski, див. Гошовський
Hrabowecky Mychalko, див. **Грабовецкын Михалко**
Hrebnicki Florian, див. Гребницький Флоріян
Hrehoreus, див. Григорій, митрополит
Hriczko, див. Грицько з Ритерович
Hrycko, див. Грицько з Вітошинців
Hryhoryi, див. Григорій, митрополит
Hubatsch, див. *Hubatsch W.*
Hubatsch W. (Hubatsch) — 100, 150, 169, 172, 178, 184, 199
Hul Błażej, див. Гуль Блажей
Humnicki Franciscus, див. Гумницький Франциск
Huttynius Philippus, див. Гутиній Филип

Hyacinth, св. — 95
Hyacinthus, див. Одровонж Яцек
Hyacynthus, див. Шептицький Яцко
Hynek Joannes, див. Гинек Йоан
Hywanko, див. Каплич Іванко

Iacob, див. Яків, писар
Iasiensky Paulus, див. Ясенський Павло
Iaskmanicz Ioannes, див. Яскманицький Йоан
Iasko de Nyesnywicze, див. Ясько з Неснивич
Ichnatii, див. Ігнатій, єпископ
Ihatarow Hryhorij, див. Ігатаров Г.
Ihnatko, див. Ігнатій з Вітошинців
Illia, див. Ілля з Вітошинців
Innocent IV, див. Інокентій IV
Innocentius, див. Інокентій IV
Ioann, див. Йоан, львівський архиєпископ
Ioannes, див. Йоан, краківський архиєпископ
Ioannes, див. Пшерембський Йоан
Ioannes de Tharnow, див. Йоан з Тарнова
Ioannes de Trafnin, див. Йоан з Трафніна
Iohannes de Tarnow, див. Йоан з Тарнова
Iohannes, див. Йоан, краківський декан
Iohannes, див. Ян, віслицький каштелян
Iohannes, див. Ян, воєвода
Iohannes, див. Ян, сандомирський каштелян
Iohannes Baptista, див. Іван Хреститель
Iohannes Primus, див. Ян Перший
Iohannes de Rzesschow, див. Йоан з Ряшева
Ivasko, див. Івашко з Ритерович
Iwachno, див. Кузнич Івахно
Iwan, див. Іван із Вітошинців
Iwan, див. Іван, митрополит
Iwan, див. Іван, свщ.
Iwan, див. Іван Хреститель
Iwan Żjurżewicz, див. **Иванъ Жюржевичъ**
Iwasko, див. Івашко з Ритерович
Iwaszkowicz Joann, див. Івашкович Іван
Iwaszkowicz Joannes, див. Івашкович Іван

Jablonowski Stanislaus, див. Яблоновський Станіслав
Jabłonowski Stanislaus, див. Яблоновський Станіслав
Jabłońska Z. — 98
Jackmaniczki Joannes, див. Яскманицький Йоан
Jacko, див. Слонечко Яцько
Jacko, див. Шептицький Яцко
Jacko, див. Яцько
Jacob, див. **Яковъ**, св.
Jacobus, див. Якуб Конецпольський
Jacobus de Scheyekluky, див. Яків зі Шеєклюків
Jacobus de Schydlowyecz, див. Яків зі Шидловець
Jagello, див. Владислав II
Jagiello, див. Владислав II
Jakow, митрополит — 519
Jakubowski — 679
Jan, див. Іван, св.
Jan, див. Йоан з Тарнова
Jan, див. Ласка Йоан
Jan Bohosłow, див. Іван Хреститель
Jan Chrzciciel, див. Іван Хреститель
Jan Chrześciciel, див. Іван Хреститель
Jan Kazimierz, див. Ян Казимир
Janeczek, див. *Janeczek A.*
Janeczek A. (Janeczek) — 27, 100, 140—141, 143—144, 402
Janissowski Sigismundus, див. Янисовський Сигізмунд

Janowicz, див. Янович
Jarema, див. Стрільбицький Ярема
Jarko de Korczyn, див. Ярко з Корчина
Jaroslaus de Lasko, див. Ярослав з Ласка
Jaroslaviensis, див. Андрій Ярославич
Jaroslawiecz, див. Андрій Ярославич
Jarosławowycz, див. Андрій Ярославич
Jaskmaniczki Joannes, див. Яскманицький Йоан
Jastrzebski Petrus, див. Ястрембський Петро
Jastrzembski, див. Ястрембський
Jastrzębski Petrus, див. Ястрембський Петро
Jaszkmaniczki Ioannes, див. Яскманицький Йоан
Jaszkmaniczki Joannes, див. Яскманицький Йоан
Jaworski, див. Яворський
Jądrzej Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Jendrzei Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Jedrzej Jarosławski, див. Андрій Ярославич
Jefrem, див. Єфремій, ігумен
Jehełowennycz Kost, див. **Головенчичь Костько**
Jendrzej, див. Андрій Ярославич
Jendrzey Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Jerzy — 821
Jerzy Męczennik, див Юрій, св.
Jesus, див. Ісус Христос
Jesus Christus, див. Ісус Христос
Jędrzei Jarosławicz, див. Андрій Ярославич
Jireček, див. *Jireček K.*
Jireček K. (Jireček) — 100
Jiří II, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Joann III, див. Ян III
Joannes, див. Йоан, жовківський намісник
Joannes, див. Пшерембський Йоан
Joannes, див. Іван, св.
Joannes, див. Йоан, львівський архиєпископ
Joannes, див. Краснопольський Йоан
Joannes, див. Ласка Йоан
Joannes, див. Оцеський Йоан
Joannes, див. Пшерембський Йоан
Joannes, див. Ян III, король
Joannes de Sprowa, див. Йоан зі Спрови
Joannes de Strutsiany, див. Йоан зі Струтян
Joannes Baptista, див. Іван Хреститель
Joannes Casimirus, див. Ян Казимир
Joannes Tertius, див. Ян III
Jochelson A. — 98
Johannes, див. Іван, війт
Johannes, див. Іван, св.
Johannes, див. Йоан з Тарнова
Johannes, див. Йоан, перемишльський єпископ
Johannes, див. Йоан, холмський єпископ
Johannes, див. Пакослав Іван
Johannes, див. Шафранець Йоан
Johannes, див. Ян, воєвода
Johannes Albertus, див. Ян Ольбрахт
Jordan Joannes, див. Йордан Йоан
Jordan Spitko, див. Йордан Спитко
Joseph — 515. Див. також Євфимій, єпископ
Joseph, див. Йосиф, митрополит
Josephovicius J. T., див. *Józefowicz Jan Tomacz*
Josephus, див. Йосиф, митрополит
Josepus Aur [...] — 550
Józefowicz, див. *Józefowicz Jan Tomacz*
Józefowicz J. T. див. *Józefowicz Jan Tomacz*

Józefowicz Jan Tomacz (Józefowicz, Josephovicius J. T., Józefowicz I. T.) — 8, 100, 477
Juda, див. Юда, апостол
Jurij Lwowytsch, див. Юрій Львович
Jurij Trojdenowytsch, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Jurjewicz, див. **Юрьевичъ**
Jurkiewycz (Turkiewycz) — 498

Kaldopfowicz Mathpheus, див. Кальдофович Матвій
Kandyba Stanislaw, див. Кандиба Станіслав
Kaplycz Hryczko, див. Каплич Грицько
Kaplycz Hywanko, див. Каплич Іванко
Kaplycz Mikitha, див. Каплич Микита
Karamzin, див. *Карамзин Н. М.*
Karamzin M., див. *Карамзин Н. М.*
Karol, див. Тірський Карл
Kasimirus, див. Казимир III
Kasimirus Magnus, див. Казимир III
Kastynski, див. Кастинський
Katona, див. *Katona A. St.*
Katona A. St. (Katona) — 101, 126—127
Kawyczynski Herasym, див. Кавичинський Г.
Kawyczyński Gerasimus, див. Кавичинський Г.
Kawyczyński Herasym, див. Кавичинський Г.
Kazimierz, див. Казимир III
Kazimierz, див. Казимир IV
Kazimierz Konradowicz, король — 105
Kazimierz Sprawiedliwy — 115
Kazimierz Wielki, див. Казимир III
Kazimirus, див. Казимир III
Kazimirus, див. Казимир IV
Kazimirus IV, див. Казимир IV
Kądziela I. — 114
Keistut, див. Кейстут Ґедимінович
Kejstut, див. Кейстут Ґедимінович
Kętrzyński, див. *Kętrzyński St.*
Kętrzyński, див. *Kętrzyński W.*
Kętrzyński S., див. *Kętrzyński St.*
Kętrzyński St. (Kętrzyński, Kętrzyński S.) — 34, 101, 375, 378, 413
Kętrzyński W. (Kętrzyński) — 101
Kiprelan, див. Кипріян, київський митрополит
Kiprian, див. Кипріян, київський митрополит
Kiryk, див. *Kiryk F.*
Kiryk F. (Kiryk) — 27, 101, 190
Kiryl — 641, 652
Kiszka — 101
Kiszka Leonis, див. Кишка Лев
Klaminski, див. Кламінський
Klimenty, див. Климентій, єпископ
Klöden, див. *Klöden G. A.*
Klöden G. A. (Klöden) — 25, 101, 155—156
Klusz, див. Клюс
Kmitha, див. Кміта
Kmitha Piotr, див. Кміта Петро
Kmitha Stanislaus, див. Кміта Станіслав
Kmitha Stanislaw, див. Кміта Станіслав
Kmita Dobeslaus, див. Кміта Добеслав
Kmita Dobyslaw, див. Кміта Добеслав
Knecht Hans — 549
Kobilenski Joann, див. Кобиленський Йоан
Kolankiewicz — 577, 677—678
Kolczicki Choma, див. Кольчицький Хома
Kolczicki Fed Taraszowicz, див. Кольчицький Федь Тарасович
Kolczicki Ilko, див. Кольчицький Ілько
Kolczicki Jurko, див. Кольчицький Юрко

Kolczicki Roman, див. Кольчицький Роман
Kolczicki Tymko, див. Кольчицький Тимко
Kolcziczki, див. Кульчицькі
Kolcziczki Roman, див. Кольчицький Роман
Kolczycki, див. Кульчицькі
Koleczko Jasko, див. **Коло'ко Гашко**
Koliczko Jaczko, див. **Коло'ко Гашко**
Kompaniewicz, див. *Kompaniewicz B.*
Kompaniewicz B. (Kompaniewicz) — 101, 538
Koniecpolski, див. Конецпольський
Konopacki Antonius, див. Конопацький Антоній
Konrad Mazowiecki, див. Конрад Семовитович
Konstancia, див. Констанція
Konstantyn, див. Константин
Kopystenski Michaelis, див. Копистенський Михайло
Korczyński Xaverius — 597, 660
Korithko Paulus, див. Коритко Павло
Korithko Pawel, див. Коритко Павло
Koritko, див. Коритко Павло
Korkowski Vasko, див. Корковський Васько
Kornelewski Iwaszko, див. **Корнелевъ-скыи Ивашко**
Korythko Paulo, див. Коритко Павло
Korythko Pavlus, див. Коритко Павло
Korytyński Stanislaus, див. Коритинський Станіслав
Koschelow Hricz, див. Кошелов Гриць
Kosiński, див. *Kosiński A. A.*
Kosiński A. A. (Kosiński) — 101, 492
Kossaczowicz Hryczko, див. Коссачович Грицько
Kostco, див. Бережницький Костя
Kosthko de Bolestraszyce, див. Костко з Болестрашич
Kostho, див. Бережницький Костя
Kotlarz Augustin, див. Котляр Августин
Kotzebue, див. *Kotzebue A.*
Kotzebue A. (Kotzebue) — 12, 101, 183—184
Kowalski Victorinus, див. Ковальський Вікторин
Kozlewski, див. *Kozlewski Fr.*
Kozlewski Fr. (Kozlewski) — 102, 470, 477
Krasinski, див. Красинський
Krasowski Joannes, див. Красовський Іван
Krassowski Joannes, див. Красовський Іван
Krasziczki Marczin, див. Красицький Мартин
Krasziczki Martinus, див. Красицький Мартин
Kraviecz Nicolaus, див. Кравець Микола
Kroczewski Stanislaw, див. Крочевський Станіслав
Kromyrowsky Didrych, див. **Кромировъ-кы Дѣтрихъ**
Krosnowski Nicolaus — 390
Kruczek Nicolaus, див. Кручек Микола
Krupecky Athanasius, див. Крупецький Афанасій
Kruszyna Joannes, див. Крушина Йоан
Krzeczowski, див. Кржечовський
Krzyczewski Stanislaw Michał — 103
Kuczera, див. *Kuczera A.*
Kuczera A. (Kuczera) — 102, 465, 523, 562, 584
Kuczyński, див. *Kuczyński M.*
Kuczynski M. (Kuczyńska) — 102
Kudrynowicz, див. Кудинович Васько
Kudynowicz Wasco, див. Кудинович Васько
Kulczycki, див. Кульчицькі
Kulczycki, див. Кульчицький Іван

Kulczycki Paulo — 505
Kulczycki-Zankowicz Michal, див. Кольчицький-Занкович Михайло
Kulczyński, див. *Kulczyński I*
Kulczyński I. (Kulczyński) — 8, 102, 457
Kuliński Jan, див. Кулинський Ян
Kunasiewicz, див. *Kunasiewicz St.*
Kunasiewicz St. (Kunasiewicz) — 102, 470, 474, 477, 480, 1111
Kunowski — 782, 817
Kuraś S., див. *Kuraś Stanisław*
Kuraś St., див. *Kuraś Stanisław*
Kuraś Stanisław (Kuraś S., Kuraś St.) — 27, 95, 102, 115
Kuropasic Michael, див. Куропасик Михайло
Kuropasig Michael, див. Куропасик Михайло
Kurzelniczki Andreas, див. Кужельницький Андрій
Kusczak Michailo Bartosz, див. Кущак Михайло Бартош
Kuzma, див. Шептицький Кузьма
Kuzmicz Wasko, див. **Кузмич Васко**
Kuznicz Wachno, див. Кузнич Івахно
Kyprian, див. Кипріян, київський митрополит
Kypryan, див. Кипріян, київський митрополит

Lacta Johannes, див. Лякта Йоан
Ladislaus, див. Владислав Опольський
Ladislaus, див. Ладислав
Ladislaus IV, див. Владислав IV
Ladislaus Opoliensius, див. Владислав Опольський
Lahodowski Andreas, див. Лагодовський Андрій
Lahodowski Kilianus, див. Лагодовський Килиян
Lambert — 678
Lareon, див. Ларіон
Largon, див. Ларіон
Larion, див. Ларіон
Larjon, див. Ларіон
Larno, див. Ларіон
Laryon, див. Ларіон
Laskarius Andreas, див. Ласкарій Андрій
Lassota, див. Лясота
Laszota, див. Лясота
Latalsky Joannes, див. Лятальський Іван
Latta, див. Лякта Йоан
Lauren, див. Лаврентій, владика
Laurentius, див. Лаврентій, владика
Laurentius, див. Лаврентій, св.
Laurus, див. Лавр Тройденович
Lavrentius, див. Лаврентій, св.
Lavrentius Levita, див. Лаврентій, св.
Lawer, див. Лавр Тройденович
Lehoczky, див. *Lehoczky T.*
Lehoczky T. (Lehoczky) — 102, 126
Lehotska, див. *Lehotska Darina*
Lehotska Darina (Lehotska) — 102
Lekinski Nicodem, див. Лекінський Никодим
Lelewel J. — 12
Leo, див. Лев, кн.
Leo, див. Лев, свщ.
Leo Danylowytsch, див. Лев Данилович
Leon, див. Лев Данилович
Leon Danielowicz, див. Лев Данилович
Leon Daniłowicz, див. Лев Данилович
Leon Danyłowicz, див. Лев Данилович
Leone, див. Лев, кн.
Leonis, див. Лев, кн.
Leonis de Sywicz, див. Лев зі Сивича
Leonowicz, див. Леонович
Leph, див. Лев, кн.
Leroff, див. Лев, кн.
Lesco Nigri, див. Лешко Чорний
Leszko Gzarny, див. Лешко Чорний
Leu, див. Лев Данилович

Lev, див. Лев, кн.
Lev Danylovych, див. Лев Данилович
Lev Danylovytch, див. Лев Данилович
Lev Youriovytch, див. Лев Юрійович
Lev Yuriyovych, див. Лев Юрійович
Lew, див. Лев, кн.
Lew, див. Лев Данилович
Lew Daniłowicz, див. Лев Данилович
Lew Danylowytsch, див. Лев Данилович
Lew Jurijowytsch, див. Лев Юрійович
Lewff, див. Лев, кн.
Lewicka, див. *Lewicki A.*
Lewicki, див. *Lewicki B.*
Lewicki A. (Lewicki) — 22, 102—103, 130, 133, 137, 147—148, 240, 276, 339—340, 360, 673
Lewicki Adam, див. Левицький Адам
Lewicki B. (Lewicki) — 18, 103, 360, 469—470, 472—473, 476, 480
Lewicki B., див. Левицький Венедикт
Lewicki Benedykt, див. Левицький Венедикт
Liew, див. Лев, кн.
Ligez Sigismundus, див. Ліґез Сиґізмунд
Liniewski Michaylo, див. Ліневський Михайло
Linthomirski Nicolaus, див. Лінтомирський Микола
Linturmirski Joannes, див. Лінтурмирський Йоан
Lipińska, див. *Lipińska W.*
Lipińska W. (Lipińska) — 103, 701
Lisucki — 567
Lithinski Alexander, див. Літинський Олександр
Lithinski Feodor, див. Літинський Федір
Litinski, див. Літинські
Litynski, див. Літинські
Litynski Adam, див. Літинський Адам
Litynski Basil, див. Літинський Василь
Litynski Daniel, див. Літинський Данило
Liubart, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Liutoslawski Albertus, див. Люторславський Альберт
Lizda Stephan, див. Лізда Степан
Lonchans Franc, див. Лоншан Франц
Lozinsky G. — 390
Lubart, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Lubart Gedyminowicz, див. Дмитро-Любарт Ґедимінович
Lubelski Michael, див. Люблінський Михайло
Lubelszky Petro, див. Любельський Петро
Luca, див. Лука, св.
Lucia, див. Лукія, св.
Luder, див. Людер
Lodovic, див. Людовик, король
Ludovicus, див. Людовик, король
Ludwik Wielki, король — 97
Lutoslawski Albertus, див. Люторславський Альберт
Lyba Ichnath, див. Либа Ігнат

Łaryon, див. Іларіон, єпископ
Łeon, див. Лев, свщ.
Łew, див. Лев, кн.
Łobeski, див. *Łobeski F.*
Łobeski F. (Łobeski) — 103, 471, 476, 592
Łodynski, див. Łodynski Andreas
Łodynski Andreas (Łodynski) — 597, 660
Łowmiański, див. *Łowmiański H.*
Łowmiański H. (Łowmiański) — 103
Łoziński Jacko, див. Лозинський Яцько
Łozny Iwan, див. Лозний Іван
Łozny Iwanko, див. Лозний Іван
Łukasz, див. Лука, св.
Łuszczkiewicz, див. *Łuszczkiewicz W.*

Łuszczkiewicz W. (Łuszczkiewicz) — 103
Łuzka Michael, див. Лужка Михайло
Łyzda Stefan, див. Ліада Степан

Macarius, див. Тучапський Макарій
Maciej, див. Матвій, перемишльський єпископ
Maciejowski, див. *Maciejowski Wacław Alexander*
Maciejowski, див. Мацейовський Самуель
Maciejowski A., див. *Maciejowski Wacław Alexander*
Maciejowski Samuel, див. Мацейовський Самуель
Maciejowski W. A., див. *Maciejowski Wacław Alexander*
Maciejowski Wacław Alexander (Maciejowski, Maciejowski A., Maciejowski W. A.) — 17, 104, 522, 524—525, 528—529, 803, 876
Macieowski Samuel, див. Мацейовський Самуель
Macůrek, див. *Macůrek J.*
Macůrek J. (Macůrek) — 104
Macziełowski, див. Мацейовський, свщ.
Macziełowski Bernardus, див. Мацейовський Бернард
Macziełowski Samuel, див. Мацейовський Самуель
Macziełowski Stanislaus, див. Мацейовський Станіслав
Macziejowski Samuel, див. Мацейовський Самуель
Maksym, див. Максим-сповідник
Maleczyński, див. *Maleczyński K.*
Maleczyński K. (Maleczyńska) — 104
Malinowski, див. *Malinowski M*
Malinowska M. (Malinowski) — 99, 104
Małachowski Jan, див. Малаховський Я.
Małachowski Mićolay, див. Малаховський Микола
Małachowski Mikołay, див. Малаховський Микола
Mały Iwan, див. Малий Іван
Marchocki Andreas, див. Мархоцький Андрій
Margaretha, див. Маргарита
Margaretha, див. Маргарита, св.
Margaretha Virgo Sancta, див. Маргарита, св.
Margarita, див. Маргарита, св.
Maria, див. Марія, св.
Maria Beatissima, див. Марія, св.
Maria Beatissima Virgo, див. Марія, св.
Maria Beatissima Virgo ad Nines, див. Марія, св.
Maria gloriosissima Virgo, див. Марія, св.
Maria Magdalena, див. Марія Магдалина, св.
Maria Sancta Virgo, див. Марія, св.
Maria Schenna, див. Марія, св.
Maria Virgo, див. Марія, св.
Marija Panna, див. Марія, св.
Marko, див. Марко, галицький митрополит
Marko, див. Марко, кн.
Marko, див. Марко, перемишльський владика
Martinus, див. Мартин, св.
Martinus, див. Підвисоцький Мартин
Martinus sanctus confessor, див. Мартин, св.
Martynowskyj Chrczen, див. **Мартиновскы Хрчєнъ**
Marya Naiczystsza Dziewica, див Марія, св.
Marya Najświessza Bogorodzica, див. Марія, св.
Marya Panna, див. Марія, св.
Masalski, див. Масальський
Maschke Erich — 108
Mater Dei, див. Марія, св.
Mathea, див. Матвій, св.
Mathias, див. Матвій, війт
Mathias, див. Матвій, перемишльський єпископ

Matka Boska, див. Марія, св.
Matka Boża, див. Марія, св.
Matka Najświętsza, див. Марія, св.
Matkowski Antoni, див. Матковський Антоній
Matwiejow Carpo, див. Матвіїв Карпо
Matyasz, див. Матвій, перемишльський єпископ
Maxim, див. Максим-сповідник
Mazur, див. *Mazur Z.*
Mazur Z. (Mazur) — 104
Mecherzowsky Stanislaw, див. Мехежовський Станіслав
Medusky Oldrych, див. **Медуcкы Wлъдрихъ**
Meleszko, див. Мелешко
Miaskowski Albertus, див. М'ясковський Альберт
Michael, див. Михайло, війт
Michael, див. Михайло, король
Michael, див. Михайло, митрополит
Michael, див. Михайло, св.
Michael, див. Михайло, свщ.
Michael Archangelus, див. Михайло, св.
Michael de Zakrzew, див. Михайло із Закрева
Michalowski, писар — 459
Michal, див. Михайло, св.
Miczylo Michael, див. Мужило Михайло
Miesieniak Ferentius, див. Мисеняк Ференц
Miklosich F., див. *Miklosich Fr.*
Miklosich Fr. (Miklosich F.) — 93, 105, 369
Mikolaus, див. Микола, св.
Mikoła, див. Микола, св.
Mikołaus, див. Микола, св.
Mikołaj Wyznawca, див. Микола, св.
Mikucki, див. *Mikucki S.*
Mikucki S. (Mikucki) — 104, 377
Mikylinski, див. Микулинський Степан
Milkowicz W — 105
Miskowski Nicolaus, див. Мисковський Микола
Miszkowski Petrus, див. Мишковський Петро
Mitkowski, див. *Mitkowski J.*
Mitkowski J. (Mitkowski) — 105
Młodowski Antonius, див. Млодовський Антоній
Mniszek Nicolaus, див. Мнішек Микола
Mniszek Stanislaus Bonifacius, див. Мнішек Станіслав Боніфацій
Mniszek Stanislaw, див. Мнішек Станіслав Боніфацій
Mniszek Stanislaw Bonifacy, див. Мнішек Станіслав Боніфацій
Modestus, див. Модест, св.
Mogilnicki Jan, див. Могильницький Іван
Mokłowski, див. *Mokłowski K.*
Mokłowski K. (Mokłowski) — 105, 584
Moldaowicz Alexander, див. Молдайович Олександр
Monosielski Nicolaus, див. Моносельський Микола
Monosielski Stanislaus, див. Моносельський Станіслав
Morawiec Martianus, див. Моравець Мартиян
Morski Antonius, див. Морський Антоній
Mosenczycz Waszko, див. Мошенчич Васько
Moszenczycz Wasko, див. Мошенчич Васько
Moszenka de Dombrowa, див. **М...жи" з Дубровн**
Mscislaw, див. Мстислав Данилович
Msszurowski Miczko, див. Мшуровський Мичко
Mstyslav Danylovych, див. Мстислав Данилович
Mstyslav Danylovytch, див. Мстислав Данилович

Mstyslav Mstyslavych, див. Мстислав Мстиславич
Mstyslav Mstyslavytch, див. Мстислав Мстиславич
Mstyslaw Danylowytsch, див. Мстислав Данилович
Mstyslaw Mstyslawytsch, див. Мстислав Мстиславич
Mszurowski Miczko, див. Мшуровський Мичко
Mścisław, див. Мстислав Данилович
Muczkowski Antoni — 96
Müller Jos. — 93, 369
Mussylo Michael, див. Мужило Михайло
Mussylo Michael, див. Мужило Михайло
Mychahel, див. Єлизарович Михайло
Mychałko, див. **Михалко**
Mysieniak Ferentius, див. Мисеняк Ференц
Myszkovski Petrus, див. Мишковський Петро
Myszkowski Petrus, див. Мишковський Петро
Myszkowsky Petrus, див. Мишковський Петро

Nabielak L. A. — 14
Najświętsza Marya Panna Matka Boska, див. Марія, св.
Napierski, див. *Napierski C. E.*
Napierski C. E. (Napierski) — 18, 106, 150, 169, 172, 178, 184
Naraiowski Nicolaus, див. Нарайовський Микола
Naraiowski Samuel, див. Нарайовський Самуель
Narbutt, див. *Narbutt T.*
Narbutt T. (Narbutt) — 106, 146—147, 149—150, 169, 183—184
Narolski Joannes, див. Нарольський Йоан
Naruszewicz, див. *Naruszewicz A.*
Naruszewicz, див. Нарушевич А.
Naruszewicz A. (Naruszewicz) — 11—12, 106, 598, 631—632, 814
Nehrebecki Daniel, див. Негребецький Данило
Nemierza de Golecz, див. Немира з Гольця
Neora Petro, див. **Неѡра Петръ**
Neora Pitr, див **Неѡра Петръ**
Neron, див Нерун
Nerun, див. Нерун
Nicolaus, див. Микола, брат Русина
Nicolaus, див. Микола, св.
Nicolaus, див. Микола, каштелян
Nicolaus, див. Микола, маршалок
Nicolaus, див. Микола, перемишльський єпископ
Nicolaus, див. Микола, підканцлер
Nicolaus, див. Микола, холмський єпископ
Nicolaus, див. Миколай, архиєпископ
Nicolaus Beatus, див. Микола, св.
Nicolaus de Camyenecz, див. Микола з Кам'янця
Nicolaus de Iurgiowcze, див. Микола з Юр'ївовця
Nicolaus Confessor Beatus, див. Микола, св.
Nicolaus de Kosczelecz, див. Микола з Костельця
Nicolaus de Sieniawa, див. Микола з Сеняви
Nicolaus de Thanczin, див. Микола з Тенчина
Niebuhr B. G. (Niebuhrii B. G.) — 12, 97
Niebuhrii B. G., див. *Niebuhr B. G.*
Niesiecki, див. *Niesiecki K.*
Niesiecki K. (Niesiecki) — 106, 464
Nierun, див. Нерун
Nikita, див. Микита, св.
Nikitha, див. Микита, св.
Nivota, див. Нівота
Novák, див. *Novák J.*
Novák J. (Novak) — 116

Nowakowski Ignatius — 550
Nowikiewicz Basilius — 660
Nowosinski, див. Новосинський

Ochmanski J. — 5
Ociecki Ioannes, див. Оцеський Йоан
Ociecki Joannes, див. Оцеський Йоан
Oczieski Ioannes, див. Оцеський Йоан
Oczieski Joannes, див. Оцеський Йоан
Odrowaz, див. Одровонж Йоан
Odrowazi — 505
Odrowąs Ioannes, див. Одровонж Йоан
Odrowąż Joannes, див. Одровонж Йоан
Okolski, див. *Okolski Simoni*
Okolski S., див. *Okolski Simoni*
Okolski Simoni (Okolski, Okolski S.) — 106, 390, 469, 474
Olechnowicz Joannes, див. Олехнович Йоан
Oleksandr Vsevolodych, див. Олександр Всеволодич
Oleksandr Vsévolodytch, див. Олександр Всеволодич
Oleśnicki Stanislaus, див. Олесницький Станіслав
Olgerdowicz, див. Ольґердович
Onofrius, див. Онуфрій, св.
Onophrius, див. Онуфрій, св.
Onuphrius, див. Онуфрій, св.
Opaliński Petro, див. Опалінський Петро
Orzechowski Valentinus, див. Ожеховський Валентин
Ossolinski Georgius, див. Осссолінський Георгій Атенчин
Ossolinski Georgius Athenczyn, див. Осссолінський Георгій Атенчин
Ossoliński, див. Осссолінські
Ostrogski, князі — 111
Otek Chodor, див. Отек Ходор
Otta, див. Пілецький Ота
Ottha de Chodecz, див. Отта з Ходча
Otto, див. Пілецький Ота
Otton, див. Пілецький Ота
Ozarowski Sylvester, див. Ожаровський Сильвестр
Ozga Petrus, див. Ожга Петро

Padniewski Philippus, див. Падневський Пилип
Pakoslav Johannes, див. Пакослав Іван
Panna y Matka, див. Марія, св.
Papee, див. *Papee Fr.*
Papee Fr. (Papee) — 106, 542
Parascewija, див. Параскева, св.
Paszkiewicz, див. *Paszkiewicz H.*
Paszkiewicz H. (Paszkiewicz) — 106
Paulus, див. Павло, св.
Paulus de Sprowa, див. Павло зі Спрови
Pavel Dionisiovytch, див. Павло Діонісійович
Pavlo Dyonisiyovych, див. Павло Діонісійович
Pawlo Dyonisijowytsch, див. Павло Діонісійович
Pelczina, див. Фіона з Юргійовця
Pelesz, див. *Pelesz Ju.*
Pelesz Ju. (Pelesz) — 107, 464, 544
Pelka de Iurgiowcze, див. Пелька з Юргійовця
Pelka de Olchawa, див. Пелька з Ольхави
Peleński, див. *Pelenski J.*
Peleński J. (Peleński) — 32, 107, 634
Perliczki Albertus, див. Перліцький Альберт
Pertz G. H. — 105
Perzowsky Ambrosius, див. Пешовський Амброзій
Petrasz, див. Петраш
Petro, див. Петро, войський
Petro, див. Петро, єпископ
Petro, див. Петро, надвірний хорунжий
Petro, див. Петро, ярославський війт

Petro de Grochowcze, див. Петро з Горохівців
Petro de Rozbore, див. Петро з Розбора
Petro de Szamotuły, див. Петро зі Самотул
Petrus, див. Петро, нотарій
Petrus, див. Петро, св.
Petrus, див. Петро, сяноцький війт
Petrus s Karbinowicz, див. **Петръ з Харбинови**
Petryczyn Iwan, див. Петричин Іван
Phiedor, див. Федір зі Шептич
Photius, див. Фотій
Piasty, королівська династія — 94
Pieczyfura Jakim, див. Печифура Яким
Piekosiński, див. *Piekosiński F.*
Piekosiński F. (Piekosiński) — 107, 147—148, 176—177
Pileczki Otha, див. Пілецький Ота
Pilieczki Otha, див. Пілецький Ота
Pilieczki Otho, див. Пілецький Ота
Piotr, див. Петро, св.
Piotr, див. **Петръ**, суддя
Piotr de Zborowo, див. Петро зі Зборова
Pirawski, див. *Pirawski T.*
Pirawski T. (Pirawski) — 107, 469, 477
Pius II-dus, див. Пій II
Pius Papa VI, див. Пій VI
Piwocki M. — 390
Pociej, див. *Pociej J.*
Pociej J. (Pociej) — 17, 107, 562, 569
Podhorodecki L. — 31
Podolieczki Stanislaus, див. Подолецький Станіслав
Podwyszoczskyi Feythko, див. Підвисоцький Федько
Podwyszoczskyi Martinus, див. Підвисоцький Мартин
Podwyszoczyi Feythko, див. Підвисоцький Федько
Podwyszoczyi Martinus, див. Підвисоцький Мартин
Polanowski Joann, див. Поляновський Йоан
Polańska, див. *Polański P.*
Polański P. (Polański) — 107, 562
Poletylo Antonius, див. Політило Антон
Poniatowski Ciolek Stanislaw, див. Понятовський Цьолек Станіслав
Poppe, див. *Poppe A.*
Poppe A. (Poppe) — 107
Pothoczsky Stanislaus, див. Потоцький Станіслав
Potocki Andrzej, див. Потоцький Анджей
Potthast, див. *Potthast A.*
Potthast A. (Potthast) — 107, 763—766, 768—769, 771—772
Praj, див. *Praj Georg*
Praj Georg (Praj) — 108
Prandotha de Trczana, див. Прандота з Тшцяни
Preczysta Bohorodyca, див. Марія, св.
Preczysta mater Boha, див. Марія, св.
Preczysta Matka Boga, див. Марія, св.
Preczystaja Bohumater, див. Марія, св.
Preczystaja Mater, див. Марія, св.
Preswiataja Bohomater, див. Марія, св.
Prezedborius de Brzece, див. Презедборій з Бжеча
Pritsak, див. *Pritsak O*
Pritsak O. (Pritsak) — 108
Prochaska, див. *Prochaska A.*
Prochaska A. (Prochaska) — 22, 108, 360, 602, 612, 617, 708, 710, 716, 805, 926
Próchnicki Jan Andrzej — 31, 363
Pruszcz, див. *Pruszcz P. H.*
Pruszcz P. H. (Pruszcz) — 108, 390, 582, 592
Przeczkowski Stephanus, див. Пшечковський Степан
Przeczslaus de Boianycze, див. Предслав з Боянич
Przeczysta Matka Boska, див. Марія, св.

Przenajswietsza Boga Matka, див. Марія, св.
Przenajświętsza Bogarodzica, див. Марія, св.
Przenaswietsza Panna Matka Boża, див. Марія, св.
Przenayczystsza Boża Matka, див. Марія, св.
Przerambsky Ioannes, див. Пшеремб-ський Йоан
Przerembski Joannes, див. Пшеремб-ський Йоан
Przerzebski Joannes, див. Пшеремб-ський Йоан
Przezdziecki, граф — 115
Przeznikowsky, див. Пшезниковський
Przyboś, див. *Przyboś K.*
Przyboś K. (Przyboś) — 95, 611, 746
Pstrokonski Stanislaus, див. Пстроконський Станіслав
Pstrokonsky Stanislaus, див. Пстроконський Станіслав
Ptaśnik, див. *Ptaśnik J.*
Ptaśnik J. (Ptaśnik) — 108, 763—766, 768—769, 771—772
Pudłowski, див. Пудловські
Puzyna Georgius, див. Пузина Георгій
Puzynianka Fedoria, див. Пузинянка Федорія
Puzyny — 972
Pyszno s Lebowice, див. Пишно з Лебовиці

Qwassna, див. Квашня

Rachwał, див. *Rachwał St.*
Rachwał St. (Rachwał) — 108
Radylowski Antonii, див. Радиловський Антоній
Radylowski Antonij, див. Радиловський Антоній
Radylowski Antonius, див. Радиловський Антоній
Radyłowski, див. Радиловський Антоній
Radziwiłły, див. Радзивілли
Rafałowski, див. Рафаловський
Raphaele, див. Рафаїл, підкоморій
Rasp, див. *Rasp W*
Rasp W. (Rasp) — 108, 539
Raszko Procopius, див. Рачко Прокопій
Reicke V. R. — 93
Reshetar, див. *Reshetar John S. Jr.*
Reshetar John S. Jr. (Reshetar) — 108
Ripoll, див. *Ripoll F. T.*
Ripoll F. T. (Ripoll) — 108, 764, 769
Riterowszci, див. Ритеровські
Ritherowski Barthoss, див. Ритеровський Бартош
Ritherowski Mikolaus, див. Ритеровський Микола
Roepell, див. *Roepell R.*
Roepell R. (Roepell) — 25, 39, 108, 188—190
Rogozinczi, див. Рогозинські
Rogozinski Andrzei, див. Рогозинський Андрій
Rogozinski Marczin, див. Рогозинський Мартин
Rogozinski Pawlo, див. Рогозинський Павло
Rokickij Mikoła, див. Рокицький Микола
Roman, див. Роман, кн.
Roman, див. Роман-Борис Мстиславич
Roman Halicki, див. Роман, кн.
Roman Halicki, див. Роман, кн.
Roman Halickyi, див. Роман, кн.
Roman Mstyslavych, див. Роман-Борис Мстиславич
Roman Mstyslavytch, див. Роман-Борис Мстиславич
Roman Mstyslawych, див. Роман-Борис Мстиславич
Romanowiczi, див. Романовичі, князі
Romanus, див. Роман-Борис Мстиславич

Romanus, див. Роман, кн.
Romanus de Mstalowicze, див. Роман зі Мсталович
Romanus Halicіensis, див. Роман, кн.
Ronowski Josephus, див. Роновський Юзеф
Rosa Zavissio, див. Роза Завіша
Rozczynski, див. Рощинський
Rozniathowski Raphael, див. Рожнятовський Рафаїл
Rozwadowski Antonius, див. Розвадовський Антоній
Ruff, див. Руфф-апостол, св.
Ruperthus, див. Руперт
Ruszkowski Antonij, див. Рушковський Антоній
Rychlowski Andreas, див. Рихловський Андрій
Rykaczewski E. — 746
Ryllo, див. *Ryllo M.*
Ryllo M. (Ryllo) — 8, 109, 630
Rylo Maximilianus, див. Рилло Максиміліан
Rytarowski Stanislaus, див. Ритеровський Станіслав
Ryterowski, див. Ритеровські
Rzodkowski, див. Жодковський
Rzyszczewski Leonis — 96

Řežábek, див. *Ржежабек И.*
Řežábek Jan, див. *Ржежабек И.*

Salvatores, див. Ісус Христос
Sambor Andreas, див. Самбір Андрій
Samuel, див. Мацейовський Самуель
Sandiuogius, див. Сендивой
Sandomirіensis Wilczko, див. Сандомирський Вільчко
Sanguszki Lubartowiczi — 94
Sapranus, див. Софрон
Sarocky Stanislaw, див. Сароцький Станіслав
Sas, див. Сас
Sawka de Podhorce, див. Савка з Підгірців
Sawko, див. Савка з Підгірців
Sbigneus, див. Збігнєв
Schaffraniec Johannes, див. Шафранець Йоан
Schaffranyecz Petro, див. Шафранець Петро
Schawfranyecz Stanislaus, див. Шафранець Станіслав
Schmitz-Kallenberg, див. *Schmitz-Kallenberg L.*
Schmitz-Kallenberg L. (Schmitz-Kallenberg) — 113
Schneider, див. *Schneider A.*
Schneider A. (Schneider) — 109, 470, 633
Schopeni L. — 97
Schwarno Danylowytsch, див. Шварно Данилович
Scibor z Ogłędowa, див. Сцібор з Оглядова
Sczepticzki Cuzma, див. Шептицький Кузьма
Sczepticzki Jassi, див. Шептицький Яцко
Sebastianus, див. Севастіян, св.
Semion Lochwien, див. Семен Логвин
Semkowicz W. (Semkowicz) — 109, 406
Semkowicz-Zarembina W. — 98
Seńko, див. Дяк Сенько
Septica Jaroslawycz Julianowycz, див. Шептиця Ярославич Юліянович
Septica Julian Pawłowycz — 496
Septica Pawło Melentynowycz — 496
Septyca Melentyn — 496
Shepticzki — 874
Shepticzki Kuzma, див. Шептицький Кузьма
Sheptyczki Jaczko, див. Шептицький Яцко
Shevelov J. G. — 372
Shvarno Danylovych, див. Шварно Данилович

Shvarno Danyłovytch, див. Шварно Данилович
Siarczyński, див. *Siarczyński F.*
Siarczyński F. (Siarczynski) — 14, 109—110, 561, 635, 746
Siecinsky Stanislaus, див. Сецінський Станіслав
Siemigniowski Hriczko, див. Семигньовський Грицько
Sienienski Andreas, див. Сененський Андрій
Sienko, див. Дяк Сенько
Sienko de Septice, див. Сенько зі Шептич
Sienuta Alexandrus, див. Сенюта Олександр
Sieńko, див. Дяк Сенько
Sigismund August, див. Сигізмунд II
Sigismundus, див. Сигізмунд I
Sigismundus, див. Сигізмунд II
Sigismundus, див. Сигізмунд III
Sigismundus I, див. Сигізмунд I
Sigismundus I-mus, див. Сигізмунд I
Sigismundus III, див. Сигізмунд III
Sigismundus III-tius, див. Сигізмунд III
Sigismundus Augustus, див. Сигізмунд III
Sigismundus Primus, див. Сигізмунд I
Sigismundus Tercius, див. Сигізмунд III
Sigismundus Tertius, див. Сигізмунд III
Sikora, див. *Sikora F.*
Sikora F. (Sikora) — 110
Simeon, див. Жельдецький Симеон Іванович
Simeon Iwanowicz, див. Жельдецький Симеон Іванович
Simeon Lochvien, див. Семен Логвин
Simonis, див. Симеон, св.
Simonowicz, див. Симонович Іван
Simonus, див. Симеон, св.
Skarbek, див. Скарбек Рафаїл
Skarbek Raphael, див. Скарбек Рафаїл
Sklarz Jasko, див. Скляр Ясько
Slatkowski Andreas, див. Слатковський Андрій
Sloneczko Jacko, див. Слонечко Яцько
Sloneczkouicz Kostko, див. Слонечкович Костянтин
Slonieckowicz Constantinus, див. Слонечкович Костянтин
Slusarski Daniel, див. Слюсарський Данило
Slusarski Danyło, див. Слюсарський Данило
Slusarskij Danyło, див. Слюсарський Данило
Smičiklas T. — 97
Smogorzewski Iason, див. Смогоржевський Ясон
Smolka, див. *Smolka St.*
Smolka St. (Smolka) — 110, 142, 420
Smołka, див. *Smolka J.*
Smołka (Smolka J.) — 110
Snopko, див. **Снопко**
Sobolowicz Zelik, див. Соболович Зелік
Sokołowski, див. *Sokołowski M*
Sokołowski M. (Sokołowski) — 105, 584
Solomon, див. Соломон
Soltyk Michael, див. Солтик Міхал
Sophia Sancta, див. Софія, св.
Soudyslav, див. Судислав Бернатович
Sozańska, див. *Sozański Antoni*
Sozańska Antoni (Sozańska) — 110, 584
Spas, див. Ісус Христос
Spas Swiety, див. Ісус Христос
Spas Swietyj, див. Ісус Христос
Spithco, див. Спитко
Spithko, див. Спитко
Spitko, див. Йордан Спитко
Spitko, див. Спитко
Spythko, див. Спитко
Spytko z Melsztyna, див. Спитко

Sredlecki, див. Средлецький
Srogy Maczicek, див. Строгий Мацієк
Stadnicki Adamus, див. Стадницький Адам
Stadnicki A. — 26, 93
Stadnicky Adam, див. Стадницький Адам
Stadniczki Adamus, див. Стадницький Адам
Stadniczki Stanislaw, див. Стадницький Станіслав
Stanislaus, див. Краснопольський Станіслав
Stanislaus, див. Станіслав, каштелян
Stanislaus, див. Станіслав, св.
Stanislaus de Chodecz, див. Станіслав з Ходча
Stanislaus de Dawidow, див. Станіслав з Давидова
Stanislaus de Ostrorog, див. Станіслав з Остророга
Stanislaus de Skarzyn, див. Станіслав зі Скаржина
Stanisław, див. Станіслав, писар
Stanisław, див. Станіслав, св.
Stargard I. A. — 154
Starzewski Alexander, див. Стажевський Олександр
Staszko z Dawidowa, див. Сташко з Давидова
Stawiszin Wirzbiata, див. **Ставишин Вержбята**
Stebelska, див. *Stebelski I.*
Stebelski I. (Stebelski) — 111, 464, 523, 582
Stecius, див. Стрільбицький Стець
Stepan, див. Степан з Вітошинців
Stepaniv, див. *Дашкевич Я. Р.*
Stepaniv Ja., див. *Дашкевич Я. Р.*
Stephan, див. Стефан Баторій
Stephanus, див. Степан, суддя
Stephanus, див. Стефан Баторій
Stephanus Bathoreus, див. Стефан Баторій
Sthankowski Leonardus, див. Станковський Леонард
Sthepanus Sanctus, див. Стефан, св.
Stiborius de Oglandow, див. Сцібор з Огляндова
Stökl, див. *Stökl G*
Stökl G. (Stökl) — 111
Stratinius Andreas, див. Стратінй Андрій
Stronczynski, див. *Stronczyński K.*
Stronczyński K. (Stronczynski) — 111
Stryjkowski, див. *Stryjkowski Maciej*
Stryjkowski Maciej (Stryjkowski) — 111, 277
Strzalkowski Joannes, див. Стрілковський Йоан
Strzelbiccy, див. Стрільбицькі
Strzelbicki, див. Стрільбицькі
Strzelbicki Jarema, див. Стрільбицький Ярема
Strzelbicki Stecius, див. Стрільбицький Стець
Strzetelska-Grynbergowa, див. *Strzetelska-Grynbergowa Z.*
Strzetelska-Grynbergowa Z. (Strzetelska-Grynbergowa) — 22, 111, 360, 465, 523, 562, 580, 582, 584, 596, 598, 746
Strżelbicki Sidor, див. Стрільбицький Сидір
Suchodolska, див. *Suchodolska E.*
Suchodolska E. (Suchodolska) — 111
Sudyslav, див. Судислав Бернатович
Sudyslaw, див. Судислав Бернатович
Sułkowska, див. *Sułkowska-Kuraś Irena*
Sułkowska I., див. *Sułkowska-Kuraś Irena*
Sułkowska-Kurasiowa, див. *Sułkowska-Kuraś Irena*
Sułkowska-Kurasiowa I., див. *Sułkowska-Kuraś Irena*
Sułkowska-Kuraś Irena (Sułkowska, Sułkowska I., Sułkowska-Kurasio-

wa, Sułkowska-Kurasiowa I.) — 27, 95, 111—112, 115
Surma Petro, див. Сурма Петро
Surma Piotr, див. Сурма Петро
Surmicz Kuzma, див. Сурмич Кузьма
Susza, див. *Susza Jacobi*
Susza Jacobi (Susza) — 112, 746
Swiatopełkowa, див. Святополкова
Swiencickyi, див. *Свєнцицький І. С.*
Swiencickyi I., див. *Свєнціцький І. С.*
Swirski Kiryk, див. Свірський Кирик
Swossowsky Joannes, див. Свошовський Йоан
Swylstelny, див. Свистило Улян
Swystilo Vlian, див. Свистило Улян
Syenko, див. Дяк Сенько
Sygehardus de Swarczburch, див. Зігхард зі Шварцбурга
Symonowicz Joannes, див. Симонович Іван
Syn Bożyj, див. Ісус Христос
Szadło Iwan, див. Сало Іван
Szaraniewicz, див. *Шараневич Ис.*
Szaraniewicz I., див. *Шараневич Ис.*
Szczuka, див. Щука Станіслав-Антон
Szembek Joannes — 643
Szepticki Leo, див. Шептицький Лев
Szeptycki Leo, див. Шептицький Лев
Szeptycki Leone, див. Шептицький Лев
Sznajder — 599, 746
Szocha Albertus, див. Соха Альберт
Szostek, див. *Szostek Ir.*
Szostek Ir. (Szostek) — 113, 474—475
Szumlanski, див. Шумлянський Йосиф
Szumlanski Josephus, див. Шумлянський Йосиф
Szumlanski Onuphrius, див. Шумлянський Онуфрій
Szumlański Josephus, див. Шумлянський Йосиф
Szwarno Daniłowicz, див. Шварно Данилович
Szumlański Jozef, див. Шумлянський Йосиф
Szymańska, див. *Szymański Józef*
Szymański Józef (Szymański) — 113

Śmietanka Hryćko, див. **Сметанъка Грицко**

Šebánek, див. *Šebánek J.*
Šebánek J. (Šebánek) — 113

Tangl, див. *Tangl M*
Tangl M. (Tangl) — 113
Tarnowski Joannes, див. Тарновський Йоан
Teodorowski Basilius, див. Теодоровський Василь
Tepkowicz Waszko, див. **Тептюковиⁿ Васко**
Terlieczki Cirillus, див. Терлецький Кирило
Tessier, див. *Tessier G.*
Tessier G. (Tessier) — 113
Thatarow Gregorius, див. Thatarow Hryhorej
Thatarow Hryhorej (Thatarow Gregorius) — 1057—1058
Theiner A. — 114
Theodoricus, див. Альденбурзький Теодорик
Theodorius, див. Федір, св.
Theodorius Koriathovits, див. Федор Корятович
Theodorius Martyris, див. Федір, св.
Theodorius Olgierdowicz, див. Федір Ольгердович
Theodorius Rostowski, див. Федір, кн.
Thoma, див. Фома, св.
Thomas, див. Тома
Thommen, див. *Thommen R.*
Thommen R. (Thommen) — 113
Thurkowycz Melenthyi, див. Туркевич Мелентій

Thylczki Petrus, див. Тиліцький Петро
Tiaptiukowicz Wasko, див. Тяптюкович Васко
Tilicki Petrus, див. Тилицький Петро
Timon, див. *Timon A.*
Timon A. (Timon A.) — 113
Tirnka Johannes, див. Тирнка Йоан
Tolstow — 12
Tomasz z Dolhomoscisk, див. Томаш з Довгомостиськ
Tomicky Petrus, див. Томицький Петро
Trzeciak Kajetan, див. Третяк Каєтан
Třeštik, див. *Třeštik D.*
Třeštik D. (Třeštik) — 113
Tuczapski, див. Тучапський Макарій
Tuczapski Macarius, див. Тучапський Макарій
Turkawski, див. *Turkawski M*
Turkawski M. (Turkawski) — 113, 562
Turkiewicz Melentyi, див. Туркевич Мелентій
Turkiewycz, див. Jurkiewycz
Turkovicz Melentius, див. Туркевич Мелентій
Turkowicz Melentyi, див. Туркевич Мелентій
Tylicki Petrus, див. Тиліцький Петро
Tymko, див. Стрільбицький Тимко
Tyszkowski K. — 114

Ukert F. A. — 95
Ulanowski, див. *Ulanowski L.*
Ulanowski L. (Ulanowski) — 113, 470, 474, 477, 480, 482
Ulinsky Jan, див. Улінський Йоан
Ulinsky Joannes, див. Улінський Йоан
Umnicki Petro, див. Умницький Петро
Ustrzycki, єпископ — 865

Vaiszko, див. Васько, пан
Valentinus, див. Валентин, св.
Vanko, див. Ванько, дяк
Vasiczinski Christophor, див. Васичинський Христофор
Vasko, див. Васько, пан
Vassiczinski Christophor, див. Васичинський Христофор
Vassiczinski Christophorus, див. Васичинський Христофор
Vassylko Romanovytch, див. Василько Романович
Vasyl'ko Romanovych, див. Василько Романович
Vaszichinski Christophor, див. Васичинський Христофор
Vaziczinski Christophor, див. Васичинський Христофор
Václav I, король — 113
Verenherus, див. Веренгер
Victor Zacharias, див. Вихот Захарія
Vierzbiensky Jacobus, див. Вербенський Яків
Vilczek Derslaus, див. Вільчек Дерслав
Vilczo, див. Сандомирський Вільчко
Vincentius de Przeramb, див. Винцент з Пшеромбу
Virgo Maria, див. Марія, св.
Virgo Taumaturga, див. Марія, св.
Visanski Jacobus, див. Вишанський Яків
Vislicensis Clemens, див. Віслицький Климентій
Vitold, див. Witold I
Vitus, див. Віт, св.
Vladimirus, див. Володимир Великий
Vladimirus Magnus, див. Володимир Великий
Vladislaus, див. Владислав II
Vladislaus III, див. Владислав III
Vladislaus IV, див. Владислав IV
Vladislaus 4-tus, див. Владислав IV
Vladislaus Jagello, див. Владислав II
Vladislaus Jahello, див. Владислав II

Vladislaus Lokietek, див. Владислав Локетек
Vlodimirus, див. Володимир Великий
Vlodimirus Magnus, див. Володимир Великий
Voigt, див. *Voigt Johannt*
Voigt J., див. *Voigt Johannt*
Voigt Johannes, див. *Voigt Johannt*
Voigt Johannt (Voigt, Voigt J., Voigt Johannes) — 17, 25, 96, 114, 149, 170, 196, 197, 199
Volodymyr Ihorévytch, див. Володимир Ігорович
Volodymyr Ihorovych, див. Володимир Ігорович
Volodymyr Ihorowytsch, див. Володимир Ігорович
Volodymyr Vassylkovytch, див. Володимир Василькович
Volodymyr Vasyl'kovych, див. Володимир Василькович
Volodymyr Wasylkowytsch, див. Володимир Василькович
Volodyslav Kormylychych, див. Володислав Кормиличич
Volodyslav Kormylytchytch, див. Володислав Кормиличич
Volodyslaw Kormylytschytsch, див. Володислав Кормиличич
Volosieczki, див. Волосецький Ян
Vulph, див. Вульф

Waclavovic Joannes Octavianus, див. Вацлавович Йоан-Октавіан
Wagner Carolus, див. Вагнер Карл
Waltromij, див. Варфоломій, св.
Wanko, див. Ванько, дяк
Wasil, див. Василь з Вітошинців
Wasilko, див. Василько Романович
Wasilowicz Andreas, див. Василевич Андрій
Wasilowicz Hawrylo, див. Василевич Гаврило
Wasilowicz Hawryło, див. Василевич Гаврило
Wasilowicz Iacko, див. Василевич Яцько
Wasilowicz Lewko, див. Василевич Левко
Wasilowicz Petrus, див. Василевич Петро
Wasilowicz Tymko, див. Василевич Тимко
Wasko, див. Васько, пан
Wasko, див. Мошенчич Васько
Wasko de Baczyna, див. Васько з Бачини
Wasko Jaroslawic, див. Васько Ярославич
Wasyl'ko, див. Василько Романович
Waszczinski Christophorus, див. Васичинський Христофор
Waszko, див. Васько, пан
Waśko, див. Васько, пан
Waziczinski Christophor, див. Васичинський Христофор
Wąs Matthias, див. Вус Матвій
Wąsik Jan, див. Вонсік Ян
Węgiersky Joannes, див. Венгерський Йоан
Welykyj A. — 98
Wencel G. — 105
Werchratski Daniel, див. Верхратський Д.
Werenherus, див. Веренгер
Wernherus, див. Веренгер
Węgiersky Jan, див. Венгерський Йоан
Wichert E. — 93
Wichoh Zachariasch, див. Вихот Захарія
Wichot, див. Вихот Захарія
Wichot Zacharyasz, див. Вихот Захарія
Wichott Zacharyasz, див. Вихот Захарія
Wichoty Zacharia, див. Вихот Захарія

Widman, див. *Widman K.*
Widman K. (Widman) — 114, 469—470, 477
Widzowski Martinus, див. Відзовський Мартин
Wierzbienski Jacobus, див. Вербенський Яків
Wierzbieta z Stawiszina, див. **Ставишин Вєбота**
Wierzbowski, див. *Wierzbowski T.*
Wierzbowski T. (Wierzbowska) — 114, 154
Wierzejski Thomas, див. Вежейський Томаш
Wiktor, див. Вихот Захарія
Wiktor Zacharia, див. Вихот Захарія
Wiktor Zachria, див. Вихот Захарія
Wiktorin, див. Вихот Захарія
Wiktoryn Zacharia, див. Вихот Захарія
Wiktorz Zacharia, див. Вихот Захарія
Wiktorzyn, див. Вихот Захарія
Wiktorzyn Zachariaszko, див. Вихот Захарія
Wilczkowski — 915
Winnicki, див. Винницький Антоній
Wirzbiata de Stawiszin, див. **Ставишин Вєбота**
Wisliciensi Dobeslaus, див. Віслицький Добеслав
Wiszowaty Michael, див. Вишоватий Михайло
Witkiewicz-Wawrzyńczykowa, див. *Witkiewicz-Wawrzyńczykowa Z.*
Witkiewicz-Wawrzyńczykowa Z. (Witkiewicz-Wawrzyńczykowa) — 114
Witold, див. Witold I
Witold I (Vitold, Witold), король — 5, 112, 656
Witoszynski, див. Вітошинські
Wladislaus, див. Владислав II
Wladislaus, див. Владислав IV
Wladislaus Jagello, див. Владислав II
Wladislaus Jagiello, див. Владислав II
Wladislaw, див. Владислав II
Wladymer Welyki, див. Володимир Великий
Władysław, див. Владислав II
Wladzislaw, див. Владислав II
Wlodhimierz Wielki, див. Володимир Великий
Wlodimir, див. Володимир Великий
Wlodimirus, див. Володимир Великий
Wlodzimierz, див. Володимир Великий
Wlodzimir Wielki, див. Володимир Великий
Wlodzimirz, див. Володимир Великий
Wladymir, див. Володимир Великий
Wladymyr Welyki, див. Володимир Великий
Władysław, див. Владислав II
Władysław Jagiello, див. Владислав II
Włodarski, див. *Włodarski Br.*
Włodarski B., див. *Włodarski Br.*
Włodarski Br. (Włodarski, Włodarski B.) — 97, 114—115, 421
Wlodimierz, див. Володимир Василькович
Wlodymer Welyki, див. Володимир Великий
Wlodzimierz, див. Володимир Василькович
Wlodzimierz, див. Володимир Великий
Wlodzimierz Wielki, див. Володимир Великий
Włodzimirz Wielki, див. Володимир Великий
Włoszek Semian, див. Влошек Семен
Włoszek Semianus, див. Влошек Семен
Woiejkow Theodor Matwiewicz, див. Воєйков Федір
Woiejkow Fedor Matwijewycz, див. Воєйков Федір
Woieykow Fedor Matwiewycz, див. Воєйков Федір
Wolczek, див. **Рогатински Волчко**

Wollmanow Frank — 104
Wolodimer Wielki, див. Володимир Великий
Wolodimier Wielki, див. Володимир Великий
Wolodkovicz Felicianus, див. Володкович Фелиціян
Wolodkovycz, див. Володкович Феліціян
Wolodkovycz Felicianus Philippus, див. Володкович Фелиціян
Wolodkowycz Felycyan, див. Володкович Фелиціян
Wolosieczki Jan, див. Волосецький Ян
Wolski Nicolaus, див. Вольський Микола
Wołodkowicz Felician — 8
Wołodkowicz Felician, див. Володкович Фелиціян
Wolodkowycz Felycyan, див. Володкович Феліціян
Wołodymer Welyki, див. Володимир Великий
Worenicz Konrad, див. Борснич Кіндрат
Worenicz Kundrat, див. Борснич Кіндрат
Woźniakowa, див. *Woźniakowa W.*
Woźniakowa W. (Woźniakowa) — 112
Wychetch Zacharyasz, див. Вихот Захарія
Wycho Zacharias, див. Вихот Захарія
Wychokt Zacharyasz, див. Вихот Захарія
Wychołk Zacharias, див. Вихот Захарія
Wychot Zacharia, див. Вихот Захарія
Wychot Zacharias, див. Вихот Захарія
Wychot Zachariasz, див. Вихот Захарія
Wychot Zacharya, див. Вихот Захарія
Wychot Zacharyia, див. Вихот Захарія
Wychota Zacharia, див. Вихот Захарія
Wychota Zacharias, див. Вихот Захарія
Wychota Zachariasz, див. Вихот Захарія
Wychotk, див. Вихот Захарія
Wychotk Zacharias, див. Вихот Захарія
Wydzga Joannes, див. Видзґа Йоан
Wyhot Zacharyasz, див. Вихот Захарія
Wyrostek, див. *Wyrostek L.*
Wyrostek L. (Wyrostek) — 115
Wysocki Tımofiej, див. Висоцький Тимофій
Wysznanszky Iohannes, див. Вишнянський Ян
Wytrykusz Ferencius, див. Витрикуш Ференц
Wytrykusz Ferensius, див. Витрикуш Ференц
Wytrykusz Ferentius, див. Витрикуш Ференц

Xristus, див. Ісус Христос

Yelezarowicz Mychalo, див. Єлизарович Михайло
Yeromir, див. Яромир
Youriy Lvovytch, див. Юрій Львович
Youriy Troïdénovytch, див. Болеслав-Юрій II Тройденович
Yuriy L'vovych, див. Юрій Львович
Yuriy Troidenovych, див. Болеслав-Юрій II Тройденович

Zahn, див. *Zahn Joseph*
Zahn Joseph (Zahn) — 115
Zaklika, див. Заклика

Zamojski — 799
Zamojski Jan — 746
Zarzecki Wasilius, див. Зарицький Василь
Zarzycki Wasilius, див. Зарицький Василь
Zawoitowski, див. Завойтовський
Zbigneus, див. Збігнєв
Zbjewski, див. Збієвський
Zbozny, див. Збожний
Zeldeczki Simeon Iwanowicz, див. Жельдецький Семеон Іванович
Zelik, див. Зелік
Zieliński, див. *Zieliński L.*
Zieliński L. (Zieliński) — 115, 760
Zigmunt, див. Сигізмунд I
Zigmunt Stary, див. Сигізмунд I
Zimorowicz, див. *Зіморович Бартоломей*
Zimorowicz B., див. *Зіморович Бартоломей*
Zimorowicz Bartolomaei, див. Зиморович Варфоломій
Zimorowicz Iosephi Bartholomaei, див. *Зіморович Бартоломей*
Zoltowski Nicolaus, див. Жолтовський Миколай
Zoltowsky Mikolay, див. Жолтовський Миколай
Zonar, див. *Zonarae Ioannes*
Zonarae Ioannes (Zonar) — 116
Zoward, див. Зовард
Zubrzycki, див. *Зубрицький Денис*
Zubrzycka D., див. *Зубрицький Денис*
Zyghardus de Suuarcburc, див. Зігхард зі Шварцбурґа
Zygmont, див. Сигізмунд I
Zygmunt, див. Сигізмунд I
Zygmunt August, див. Сигізмунд II
Zygmunt Trzecii, див. Сигізмунд III
Zyrkow Les, див. Зирків Лесь
Zwichud Zachariasz, див. Вихот Захарія

Żebrawski, див. *Żebrawski T.*
Żebrawski T. (Żebrawski) — 116
Żeliborski Arseniusz, див. Желіборський Арсеній
Żychliński, див. *Żychliński T.*
Żychliński T. (Żychliński) — 116, 492

Żudel, див. *Żudel J.*
Żudel J. (Żudel) — 116

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Австрія (Avstria) — 101, 211, 536
Альденбург (Aldenburk), м. — 180, 185—187, 1134
Армения — 66

Бабина (Babina), с. — 807—808, 810
Бабинець, с. — 437
Бакоринъ, с. — 932
Бакота, м. — 263
Бакшина Гора, див. **Бакъшина Гора**
Бакъшина Гора (**Бакшина Гора**, Bakszynaja Gorza) — 693, 695
Баличі (Balicze), с. — 867, 869
Балтия — 86
Балтійське побережжя — 152
Баранів (Baranow), с. — 785, 787
Батичі, с. — 603
Бачина (Baczyna), с. — 838, 840
Башева (Baszewa), с. — 381, 412, 454—459, 462—463, 904—905, 948, 950
Бела Гора (Biała Gora) — 692—693, 695
Белз (**Бѣзъ**, **Белзъ**), м. — 254, 331—332, 334, 473, 477, 759
Бѣзъ, див. Белз
Белзъ, див. Белз
Белзъское княжение, див. Белзьке князівство
Белзъское поле — 473
Белзька земля (Belzensis Terra) — 201, 752, 827—828, 896. Див. також Белзьке воєводство, Белзьке князівство
Белзьке воєводство — 56, 615. Див. також Белзька земля, Белзьке князівство
Белзьке князівство (**белзъское княжение**, **Бельзьское княжение**) — 37, 41, 341, 389. Див. також Белзька земля, Белзьке воєводство
Бельзьское княжение, див. Белзьке князівство
Бенедиктинський жіночий монастир (Монастир Бенедикта, Монастир жіночий святого Бенедикта, Benedictiner Nonnen Kloster, Monasterium monialium regulae sancti Benedicti) — 476, 1105, 1107
Берег, див. Берегове
Берегове (Берег, Beregh, Beregszász, Lamprechtszász), м. — 126, 128, 258
Бережниця (Bereznica), р. — 798—800
Бережниця (Bereznica, Brzessnycza, Brzeznicza, Brzeźnica), с. — 383, 412, 619—626, 866, 868, 954—955, 1063, 1065, 1136
Березів (Brzozow), пуща — 781, 783
Березовичи, див. Березовичі
Березовичі (**Березовичи**, **Березовичѣ**, Berezowicze), с. — 141, 211, 315, 317—318, 1135
Березовичѣ, див. Березовичі, с.
Берестейська волость — 225—226, 340, 343. Див. також Берестейська земля, Берестейщина
Берестейська земля — 389. Див. також Берестейська волость, Берестейщина
Берестейщина — 331, 338, 351. Див. також Берестейська волость, Берестейська земля
Берестие, див. Берестя

Берестѣе, див. Берестя
Берестїа, див. Берестя
берестїе, див. Берестя
Берестье, див. Берестя
Берестьꙗ, див. Берестя
Берестя (**Берестие**, **Берестѣе**, **Берестїа**, **берестїе**, **Берестье**, **Берестьꙗ**, **Бѣрестье**, Berestia, Berestja, Bérestya), м. — 22, 69, 120, 122—124, 200—202, 204, 220—223, 225, 235—237, 280, 299, 303, 330—351, 353, 389, 540, 759, 1114, 1122, 1126, 1130, 1134—1135
Берков (**Бе^рков**), урочище — 441, 445
Бе^рков, див. **Берков**
Берлін (Berlin, Berolini), м. — 25, 43, 60, 101, 107, 113, 149, 154, 168, 171, 177, 183, 197, 202
Бжеч (Brzecz), с. — 785, 787
Бибель (Библо, **Быбе^л**, Bibel, Bybel, Byblo), с. — 24, 39, 788—792
Библо, див. Бибель
Бикша — 210
Бирковець (**Бирцковы**), урочище — 438, 444. Див. також **Берков**
Бирцковы, див. Бирковець
Бичище (Biczyszcze, Byczyszce), урочище — 681—683
Бібрка (Bobrka), м. — 886, 888
Біла Русь, див. Білорусія
Білий Камінь (Biały Kamień, Biały Kamien, Biały Kamień, Kamien), с. — 578, 998, 1000, 1007, 1009, 1097—1098
Біличі (Bilice, Bilicze, Bylicze), с. — 383, 404, 412, 709, 718, 721, 724—725, 727—730, 841, 843
Білорусія (Біла Русь, Alba Russia, Bialarusja) — 63, 103, 1107, 1109. Див. також Західна Русь, Русь
Білосток, с. — 594
Білостоцький монастир, див. Білостоцький монастир на Волині
Білостоцький монастир на Волині (Білостоцький монастир) — 53, 594
Бісова Баба (**Бѣсова Баба**), урочище — 438
Благовіщення (Blahovisczenie, Blahowiszenie, Blahowiscenie, Blahowisczenie, Blahowiszczenie), с. — 1070, 1073—1074, 1077—1080, 1082, 1084—1085, 1087—1089
Блꙋдов, с. — 933
Бобинський ключ Самбірської економії — 503
Богемія, див. Чехія
Богуслав, м. — 229
Бойківщина — 74
Болгарія — 32, 123, 369, 390
Боленижъ (Boleniż), урочище — 500, 505, 507—508
Болестрашичі (Bolestraszyce, Bolestraszycze), с. — 805—806, 814, 816
Болонське пасовище (Błonskie paswisko) — 1096, 1098
Болонь (Blonie, Bloni, Blonie) — 609—610, 844, 847—849, 996, 998, 1001, 1005, 1007, 1009, 1012, 1095—1096, 1098
Болота (Bolotha), поляна — 617—618
Большои Дубен, див. Великий Дубен
Боляновичі (Bolanowicze), с. — 376, 383, 394, 412, 706—711, 716, 718, 722—723, 727, 917—930, 964—967, 1136
Боневи (Boniowy), с. — 807, 809
Боратин (Borathin, Borathyn), с. — 24, 394, 787—789, 852—856, 917, 919, 921—922, 924
Борисфен, див. Дніпро
Боришовичі (Borzyschowycze), с. — 836—837
Бо^рсчо^вскее дворы^гче (Borczowskie dworzyscze) — 693, 696
Бохня (Bochna), с. — 192, 194
Бощейово Дворище (Bosczieiouo Dworziscze) — 813, 815
Бояничі (Boianycze), с. — 805—806
Браневича рѣлꙗ — 252
Брацлавське воєводство (Braclaviensis palatinatus) — 1038—1039, 1054

Брно, м. — 69
Брунсвік (Brunswik), м. — 178—180
Брюховичі, с. — 390
Буг, р. — 280
Будапешт (Budapest, Budapestini), м. — 44, 96, 99, 105, 108, 127, 407. Див. також Budae, Pest
Будельниця (Будельнича, Budelnica, Budelnicza), гора — 552—553, 556—557, 959—960, 962
Будельнича, див. Будельниця
Будорож (**Бꙋдоро**ж, Budoraż), с. — 687, 693, 696
Бꙋдорож, див. Будорож
Буковина — 65
Бусовиська, с. — 746. Див. також Волковичі
Бꙋ҆ча, див. Буща
Буськ, м. — 258, 760
Буців, с. — 603—604
Бучач (Buczacz), м. — 604, 823, 825, 827—828
Бушковичі (Buszkowicy), с. — 807—808, 810
Буща (**Бꙋ҆ча**, Buscza), с. — 687, 693, 696
Быбеѧ, див. Бибель
Бѣлыѥ Бѥрѥги (Biały Brzegi), урочище — 681—683
Бѣльск, м. — 351
Бѣрестьѥ, див. Берестя
Бѣсова Баба, див. Бісова Баба

Валява (**Валява**, Walawa), с. — 670, 807, 809
Валява, див. Валява
Вари (Wary), урочище — 961, 964
Варшава (Varsavia, Varschawia, Varschou, Varsov, Varsovia, Warschavia, Warschawia, Warschovia, Warschowia, Warssow, Warszawa), м. — 5, 8, 11—12, 17, 25, 27, 31, 34, 43, 50, 57, 60—61, 71, 87, 94—99, 101—102, 104, 106—107, 109—115, 189, 192, 194, 368, 376, 378, 406, 410, 455, 458—460, 465, 485, 489, 491, 497, 502—503, 509, 511, 514, 547—548, 566, 576—577, 582, 594, 596—598, 615—616, 619, 623, 627, 630, 640—641, 643, 645, 659, 677, 679, 684, 691, 699, 703—704, 707, 719, 724—725, 729—730, 732, 753, 779, 785, 788, 792, 796, 799, 805, 824, 827, 831, 833, 838, 840, 843, 846, 850—851, 854, 860, 865, 868, 870, 873, 877—884, 887, 889, 896—901, 903, 905, 913—915, 917, 919, 921, 924, 927, 929—930, 936, 941, 943, 948—950, 959, 962, 964, 976—982, 984—985, 987, 989, 993, 1013—1016, 1019—1020, 1024, 1027, 1029, 1034, 1036—1037, 1039—1040, 1043, 1046, 1048, 1050, 1059—1061, 1074, 1077, 1079, 1085, 1087—1088, 1090, 1092, 1097, 1102, 1105
Васичин (Vasiczin, Vassiczin, Vasziczin, Vaziczin, Waseczin, Wassiczin, Waziczin), с., містечко — 384, 398, 404, 412, 484, 487, 490, 739, 869—871, 884—890
Ватикан (Vatican, Vatikan) — 43, 60, 176, 474, 636, 1113, 1121, 1125, 1129
Вашичиньскаꙗ граница (Waszyczynska hranyca) — 801—802
Ведень, див. Відень
Велика Русь (Magna Russia) — 1107, 1109. Див. також Росія
Велике князівство Литовське (Великое Княжество Литовское, **Великоѥ Княжество Литовскоѥ**, Литовське князівство, Ducatus Magnus Lithvaniae, Ksiesthwo Wielke Litewske, Magnus ducatus Lithuaniae, Magnus Lithuaniae ducatus, Vielke Xięstwo Lithewske, Welikoje Kniazestwo Litowskoje) —

5, 47, 89, 96, 382, 520, 525—527, 530—531, 749, 875, 877, 1047, 1049. Див. також Литва, Литва-Русь, Литовско-русское государство, Литовська земля
Велики" Лу"к, див. Луцьк
Великин потокъ (Welykyj Potok) — 599—600
Великий Дубен (**Большои Дубен**, Bolszoi Douben, Supra Dubne, Wieksy Dvben), р. — 523, 525, 530—533
Великий Луцьк, див. Луцьк
Великий Мізоч (**Мезочь Велики"**, Mizocz Wielkie), с. — 687, 693, 696
Великий Хращів (Magna Chrzaszczew), с. — 968—969
Великі Кончиці (Великі Кунчиці, Magna Kunczicze, Magna Kunczyce, Wielki Konczyce), с. — 867, 869, 969, 972, 976
Великі Кунчиці, див. Великі Кончиці
Великое Княжество Литовское, див. Велике князівство Литовське
Великое Княжество Литовское, див. Велике князівство Литовське
Велынь, м. — 284
Велюничі (Wielunizy), с. — 807, 809
Верешин, м. — 235
Видубицький монастир, див. Видубицький Михайлівський монастир
Видубицький Михайлівський монастир (Видубицький монастир) — 431, 443
Визлжа (Ілжа), м. — 274
Вильна, див. Вільно
Вильнюс, див. Вільно
Винна гора (Winna Gora, Winna gorza) — 998, 1000—1001, 1007—1008, 1010
Винники (Winniki), с. — 935, 940
Високий Замок, див. Високий Замок у Львові
Високий Замок у Львові (Високий Замок, Львівський замок, Castrum superius, Leopoliense castrum, Wysoki Zamek) — 535, 554, 556—557, 940, 943, 959—960, 962—963, 980—981, 1103—1104, 1106—1107
Вишеград, м. — 181
Вишъ"ки (Wiszenki), с. — 692, 695
Вишнич (Visnicz, Vyssnicz, Wisnic, Wisnicz, Wisnicz, Wisznicz) — 823, 825, 827—828, 836—837, 845, 848, 867, 869, 999, 1008
Вишня (Wisnia), м. — 252—254, 950, 952, 1021, 1038
Вишня (Wiszna), р. — 746, 951—952
Вишнянський замок — 252
Відень (Ведень, Viena, Vienna, Viennae, Vindobonae, Wien), м. — 11, 44, 65, 98—100, 102, 105—109, 369, 522
Візантія (Bizancjum, Buzantinum) — 32, 93, 97, 99, 207, 369, 371, 405, 468—469, 477, 535
Вікторів (Wiktorow), с. — 1013—1014
Вільно (Вильна, Вильнюс, Vilnae, Wilno), м. — 12, 18, 65—66, 90, 97, 106—107, 111, 114—115, 487, 799, 856—857, 859, 884, 887—888
Вільче, див. Вовче
Вілянів (Wylanow), с. — 854, 856
Вісла, р. — 196, 289, 434
Вістова (Wistowa), с. — 759, 911—913, 1066—1068
Вітебськ, м. — 219
Вітошинці (Witoszenci, Witoszynce), с. — 382, 391, 393, 412, 602—618, 801, 825—827, 902—903, 1136
Владимир, див. Володимир
Владимир-над-Клязьмою, м. — 384, 636
Владислав (**Володиславь**, Wladislaw, Wlodislaw pothok), потік — 569—570, 954—955
Влотова Могила (Wlothowa Mogyla), пагорб — 851—852

Внорів (Wnorow), с. — 795, 797
Вовковичі (Wolkowice), с. — 807—808, 810
Вовчанська межа (Wilczańska graniczna ściana) — 1095, 1098
Вовчанське пасовище (Wilczańskie pastwisko) — 1096, 1098
Вовче (Вільче, Vilcze, Wilcia, Wilcza, Wilcze, Wilczy), с. — 412, 573, 575, 863, 997—998, 1000—1001, 1003, 1005—1007, 1009, 1011—1012, 1040—1041, 1043—1044, 1096—1099
Воднрады — 934
Волинська вулиця, див. Волинський шлях
Волинська земля (Волынская земля, **Волы'ская земля**, Wołyńska ziemia, Ziemia Wołyńska) — 70, 121, 534, 200, 245, 248, 252, 745, 757, 906, 909, 956—958, 1134. Див. також Волинська область, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинське князівство, Волинський край, Волинь
Волинська область — 594. Див. також Волинська земля, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинське князівство, Волинський край, Волинь
Волинська Русь (Волынская Русь) — 72, 371. Див. також Волинська земля, Волинська область, Волинське воєводство, Волинське князівство, Волинський край, Волинь
Волинське воєводство — 56, 615. Див. також Волинська земля, Волинська область, Волинська Русь, Волинське князівство, Волинський край, Волинь
Волинське князівство — 37, 301, 371 Див. також Волинська земля, Волинська область, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинський край, Волинь
Волинський край (Volhynensis Regіon, Wołhyniensis Regіon) — 959, 962. Див. також Волинська земля, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинська область, Волинське князівство, Волинь
Волинський тракт, див Волинський шлях
Волинський шлях (Волинська вулиця, Волинський тракт, Volhinensis via, Volhynensis platea, Wolhinensis platea, Wolhinensis via, Wołyńska ulica) — 553, 557, 959, 962, 1032—1033, 1103—1104, 1106—1107
Волинь (**Волынь**, Volhinia, Volhynia, Volyn', Volynia, Wolhin, Wolhynia, Wolhynien) — 3, 27, 32—33, 40, 85, 90, 123, 131, 133, 145, 158, 174, 197, 201—202, 220, 225, 234—235, 248, 255, 257—258, 260, 271, 286, 303, 326, 328—331, 336, 349, 368—371, 382, 384, 389, 396, 407, 411—412, 431, 493, 533, 552, 556, 574, 674, 684—685, 688—689, 741—742, 758, 838, 929, 972, 974, 1018—1020, 1022, 1028, 1034, 1114, 1122, 1124, 1126, 1130. Див. також Волинська земля, Волинська область, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинське князівство, Волинський край
Волинь луцкая — 431
Волица — 934
Волковисько, див. Волковия
Волковичі, с. — 746. Див. також Бусовиська
Волковия (Волковисько, **Волковія**, Wolkowa), с. — 522, 525—526, 530—532
Волковія, див. Волковия
Воло'мєръ, див. Володимир
Володимєръ, див. Володимир

Володимерь, див. Володимир
Володимир (Владимир, **Воло"меръ**, **Володимеръ**, **Володимерь**, Володимир-Волинський, **Володимиръ**, **Володимѣр**, **Воли"меръ**, Lademir, Ladimir, Ladymir, Laudimir, Vlademir, Volodymyr, Wlademir, Wladimir, Włodzimierz), м. — 25, 37—38, 40—41, 43, 91, 98, 119—122, 142, 145—146, 151—152, 154, 157—159, 161—168, 170—171, 173, 180, 182, 186—188, 192, 194, 202, 211, 221—225, 227, 229—230, 233—235, 237, 259—261, 267, 271, 275—282, 284, 288—289, 303, 307, 311, 314, 330, 341, 343, 345, 347, 350—351, 354, 421, 457, 646, 689, 759, 1114, 1121, 1125, 1129, 1133—1135
Володимир-Волинський, див. Володимир
Володимирська земля — 201. Див. також Володимирське князівство, Володимирщина
Володимирське князівство (Volodymyr Principalities, Volodymyr principauté, Volodymyrisches Fürstentum) — 211, 225—226, 279, 291, 295—297, 299—300, 302—303, 305—306, 308, 311—312, 315, 320, 323, 326, 331, 337, 340, 343, 345—346, 1114, 1121, 1125, 1129, 1135. Див. також Волинь, Володимирська земля, Володимирщина
Володимирщина (Лодомерія, Lademiria, Ladimeria, Ladimiria, Laudemeria) — 11, 121, 145—146, 150—152, 156—157, 170, 172—173, 176, 749, 758, 767—768, 770—772, 1069. Див. також Волинь, Володимирська земля, Володимирське князівство
Володимиръ, див. Володимир
Володимѣр, див. Володимир
Володиславь, див. Владислав
Волощина (Valachia) — 884—888
Воли"меръ, див. Володимир
Волынская земля, див. Волинська земля
Волынская Русь, див. Волинська Русь
Волы"ская земля, див. Волинська земля
Волынь, див. Волинь
Волыньские земли — 934
Ворскла, р. — 689
Ворховичі (**Во°ховичѣ**, Worchowicze), с. — 39, 790—791, 793
Во°ховичѣ, див. Ворховичі
Вотынинъ, містечко — 133
Вощаницькі поля — 492
Вощаниця (Вощанці, Vosczenicza, Vossczenicza, Woszczańce), с. — 381, 394, 412, 491, 496, 830—831, 871—875
Вощанці, див. Вощаниця
Вроцлав (Breslau, Wrocław), м. — 25, 27, 43, 49, 60, 95, 97, 99—105, 109—111, 115, 379, 802, 820
Всеволож (**Всеволожь**), м. — 133, 302—303
Всеволожь, див. Всеволож
Вужовата (Więzowata), ґрунт — 999, 1008. Див. також Острів, Прірва
Высокая Гора (Altus Mons, Wyssokaja Gora) — 681—683
Высокая Полина (Wysokaja Polana) — 599—600
Вы"чоп (Wysczup), острів — 692, 695
В'язовиці (Wiazowithze) — 844, 847
В'яр (Wiar, Wiazr), р. — 578, 846—847, 849, 998, 1001—1002, 1007, 1009—1010, 1097—1098. Див. також Кривий В'яр

Гадичь, див. Галич
Гай, м. — 222, 326—327, 329
Гай (Gaj), р. — 845—849
Гал.-Вол. кн-во, див. Галицько-Волинське князівство

Гал.-Вол. князівство, див. Галицько-Волинське князівство
Галиция, див. Галичина
Галиція, див. Галичина
Галицкая Русь, див. Галицька Русь
Галицко-Владимирское княжество, див. Галицько-Волинське князівство
Галицко-Володимирская Русь, див. Галицько-Волинська Русь
Галицко-Вольынская земля, див. Галицько-Волинська земля
Галицко-Вольынская Русь, див. Галицько-Волинська Русь
Галицко-русское княжество, див. Галицько-Руське князівство
Галицкое княжество, див. Галицьке князівство
галицкое княженіе, див. Галицьке князівство
Галицька волость (Haliczka Volost) — 384, 484, 490. Див. також Галицька земля, Галицька Русь, Галицьке князівство, Галицько-Руське князівство, Галичина
Галицька земля (**Галичьская земля**, Haliciensis Terra, Ziemia Halicka) — 32, 195, 237, 239—241, 243—244, 247, 249—250, 252, 301, 412, 484, 559, 589, 740, 869, 871, 911—912, 1110, 1112. Див. також Галицька волость, Галицька Русь, Галицьке князівство, Галицько-Руське князівство, Галичина
Галицька Русь (Галицкая Русь, Червона Русь, Червоная Русь, Червонная Русь, Czerwona Ruś, Rubra Russia, Ruś Halicka) — 8, 16, 27, 45, 70, 72, 74, 76, 81, 87, 89, 100, 105, 115, 360, 371, 471, 542—543, 612, 701—702, 713, 715, 1107—1109. Див. також Галицька волость, Галицька земля, Галицьке князівство, Галицько-Руське князівство, Галичина
Галицьке князівство (Галицкое княжество, **галицкое княженіе**, **Галичское княженіе**, Halych Principalities, Halytch principauté, Galizisches Fürstentum) — 16, 37, 41, 116, 126, 297, 299, 341, 371, 389, 402, 731, 1114, 1121, 1125, 1129. Див. також Галицька волость, Галицька земля, Галицька Русь, Галицько-Руське князівство, Галичина
Галицький гостинець (Haliciensis strata) — 851—852
Галицький замок (Haliciense castrum) — 660, 911—912, 1074, 1084
Галицько-Волинська держава — 3, 28, 66, 142, 315, 367, 370—372, 388, 389, 396, 399, 402, 632, 636. Див. також Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинська Русь, Королівство Галичини і Лодомерії, Королівство Русь
Галицько-Волинська земля (Галицко-Волынская земля) — 61, 266, 470. Див. також Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська Русь, Галицько-Волинське князівство, Королівство Галичини і Лодомерії, Королівство Русь
Галицько-Волинська Русь (Галицко-Володимирская Русь, Галицко-Волынская Русь, Halicko-Włodzimierska Ruś, Galico-Volhynienne Ruthénie, Galizisch-Wolhynischer Rus) — 70, 73, 77, 82, 91, 106, 147, 212, 236, 262, 275, 368, 390, 1114, 1126, 1130. Див. також Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинське князівство, Королівство Галичини і Лодомерії, Королівство Русь
Галицько-Волинське князівство (Гал.-Вол. кн-во, Гал.-Вол. князівство, Галицко-Владимирское княжество, Галицько-Волинське

королівство, Galicie-Volhynie principauté, Galizisch-Wolhynisches Fürstentum, Halych and Volyn' Principality) — 3, 5—7, 11—13, 17, 20, 24—25, 28, 30, 32—33, 36—37, 40, 42, 47, 65, 74, 119, 121, 124, 134, 136, 139, 142—143, 145—146, 152, 162, 164, 167, 170, 174, 181, 187, 195—196, 207, 220, 227—228, 235, 239, 252, 259, 265—266, 273, 287, 291, 318, 337, 350, 359, 368—370, 378—379, 386, 393, 406, 456, 470—471, 474, 478, 487, 494, 561, 636—637, 701, 710, 737—738, 743—744, 749, 759, 761, 1113—1116, 1121—1123, 1125—1127, 1129—1131. Див. також Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинська Русь, Королівство Галичини і Лодомерії, Королівство Русь

Галицько-Волинське королівство, див. Галицько-Волинське князівство

Галицько-Волинські землі — 248, 252

Галицько-руське князівство, див. Галицько-Руське князівство

Галицько-Руське князівство (Галицко-русское княжество, Галицько-руське князівство, Галичско-русскае княжество) — 13, 70, 83, 149, 155. Див. також Галицька волость, Галицька земля, Галицька Русь, Галицьке князівство, Галичина

Галич (**Гадич**, **Галич**, **Галичъ**, **Галичь**, Galitsch, Halic, Halicz, Halych, Halytch, Halytsch, Halycz), м. — 11, 26, 32, 37—38, 64, 67, 73, 98—99, 103, 107, 124, 214, 218, 220—221, 223—226, 231—234, 237—238, 240, 243, 247—248, 250—255, 257—260, 263—265, 275—276, 385, 392, 400, 411—412, 430—432, 436, 443—444, 446, 451—453, 469—471, 473, 477, 480, 482—483, 488, 490, 512, 564, 605, 622, 627, 629, 637, 648—649, 651—653, 655, 664—666, 749, 759—760, 801—803, 886, 888, 911, 1013—1014, 1050, 1066, 1108—1112, 1114, 1121—1122, 1124—1126, 1129—1130, 1134, 1136

Галич, див. Галич

Галичина (Галиция, Галичія, **Галичина**, Galicia, Galicja, Galicya, Galizien, Halicia, Halychyna), м. — 3, 9—11, 15, 19—20, 23, 31—33, 43—44, 65, 72—76, 79, 85, 92, 100, 102, 104, 109, 113, 116, 121, 123, 130, 132—133, 135—137, 143, 145—146, 150—151, 170, 172—174, 176, 194, 196—197, 220, 225—226, 235, 237, 239—243, 249—250, 257—258, 263—264, 286, 322, 360, 368—371, 378—379, 384, 388—389, 396, 400, 407, 417, 456, 461, 470—471, 474, 536, 539, 549, 583, 588, 594—595, 603, 615, 631, 634, 640, 660, 674, 698, 701, 740—742, 746, 749—750, 754, 758, 760, 775, 792, 915, 1046, 1049, 1059, 1061—1062, 1069, 1108—1109, 1111, 1114, 1122, 1126. Див. також Галицька волость, Галицька земля, Галицька Русь, Галицьке князівство, Галицько-Руське князівство, Galicya Wschodnia, West Galizien

Галичина, див. Галичина

Галичское княженіе, див. Галицьке князівство

Галичско-русское княжество, див. Галицько-Руське князівство

Галичъ, див. Галич

Галичь, див. Галич

Галичьская земля, див. Галицька земля

Гарвард (Harvard), м. — 88, 108
Гбелеч (Gbelecz), поле — 798—800
Глажєвъ (Głazow), урочище — 677, 681—683
Глимє°єц (Hlimenec), острів — 692, 695
Глиняни (Gliniany), м. — 555, 558, 961, 964, 1033—1034, 1104, 1106
Гнівновичі (Gniewnowice), с. — 807, 809
Голець (Golecz), с. — 782—783
Гологори (Gologory), містечко — 935, 940
Гора Лева (Mons Leonis) — 390
Гординя (Ордина, Ординя, Hordinia, Hordinie, Hordinye, Hordynia), с. — 383, 387, 412, 500, 697, 702—705, 883—884, 900—901, 1136
Гориславичі (Horislawicze), с. — 376, 394, 706, 710, 917—918, 920—921, 924, 927, 929
Город (Horod), урочище — 500, 506—508
Городєлъ, див. Городло
Городище (Horodyszcze), с. — 618
Городло (**Городєлъ**, **Городло**, Horodeł), м. — 211, 315, 317, 1135
Городло, див. Городло
Городно, див. Гродно
Городок (Grodek), м. — 243, 491, 540, 822—823, 825—826, 828, 830—831, 874—875, 977, 979
Городоцький повіт (Grodocensis districtus) — 813, 815
Горохівці (Grochowcy, Grochowcze), с. — 615, 808, 810, 814, 816
Горынь (**Горынь**), р. — 426, 428—429
Горынь, див. Горынь
Гостинь, м. — 294
Готський берег — 210
Гохоїв (Hochoiow), с. — 885, 888
Греція — 390
Грицєва Могила (Hrycowa Mogiła), урочище — 693, 695
Гродно (Городно, Grodno), м. — 547, 730, 733, 837, 878, 1021
Грушевичі (Грушовичі, **Роушєвичи**, Русовичі, Рушевичі, Рушовичі, Hrussawicze, Hruszewice, Hruszowice, Hruszowicze, Russevicze, Russowicze, Ruszewice, Ruszewisce, Ruszowice), с. — 15, 383, 411—412, 575, 668, 670—673, 675, 678—683, 859, 861, 1136
Грушів (Hruszow), с. — 971, 974
Грушкове (Hruskowe), с. — 896
Грушовичі, див. Грушевичі

Ґанза, м. — 174, 758
Ґанзейські міста — 152
Ґдешичі (Gdeschicze), с. — 383, 404, 412, 709, 718, 721, 724—725, 727—730, 841, 843,
Ґеттінґен (Goettingen, Göttingen), м. — 100, 149, 168, 171, 177, 183, 197, 202

Давидів (**Давыдов**, Dawidow), с. — 741, 745—746, 819—820, 1066, 1064, 1066
Давыдов, див. Давидів
Далеїв (Dalyeyow), с. — 842—843
Дамнѣцѧ (Damnicza), потік — 790, 792—793
Данціґ, див. **Кгданьск**
Даровичі, с. — 603
Дев'ятичі (Dziewięczyce), с. — 807, 809
Деманів (Demaniov), заїзд — 886, 888
Де°мань, див. **Дермань**
Дермань (**Де°мань**, Dermań), м. — 693, 696
Днєтєр, див. Дністер
Діброва (Dąbrowa) — 618
Діброва (Dąbrowa), дворище — 746
Дмитровичі (Dmitrowicze), с. — 950—953
Дмитровський Потік (Dmitrowskie Potok) — 951—952
Днепропетровск, м. — 27, 68
Днєпръ, див. Дніпро
Дніпро (Борисфен, **Днєпръ**, **Днѣпръ**, Borysten, Dniepr), р. — 426, 428—429, 439, 1107—1109

Дністер (**Днстеръ**, **Днѣстръ**, Ністер, Dnester, Dniester, Dniestr, Dniestrz, Dnyester, Nester, Niestr, Nyester), р. — 17, 251, 258, 382, 465, 468, 508, 514, 518—520, 523, 529—533, 569—570, 621, 624—626, 785—786, 798—800, 813, 815, 851—852, 875, 954—955, 1017—1020, 1063—1065, 1111—1112
Дністрова Віднога (Odnoga Niestrowa), р. — 1018, 1020
Днѣпръ, див. Дніпро
Днѣстръ, див. Дністер
Добаневичі (**Добаневичь**, **Добаневичѣ**, **добаневичѣ**, **Добаневи҃чѣ**, **добанѣевичѣ**, Дубаневичі), с. — 15, 39, 120, 129—130, 132, 135, 138, 370—371, 397, 409, 639, 1133
Добаневичь, див. Добаневичі
Добаневичѣ, див. Добаневичі
добаневичѣ, див. Добаневичі
Добаневи҃чѣ, див. Добаневичі
добанѣевичь, див. Добаневичі
Добковичі (Dobkowice, Dobkowycze), с. — 24, 787—789, 854—856
Добровичі (Dobrowicze), с. — 394, 853, 855
Добра҃ская земля (Dobrzinska ziemia) — 790, 792
Довгомостиська (Dołhomosciska), с. — 952—953. Див. також Мостища
Довгомостиська стіна (Dołhomosciska sczina), границя — 951—952
Долобів (Dolobow), с. — 785—786
Домініканський монастир, див. Домініканський монастир у Львові
Домініканський монастир у Львові (Домініканський монастир, Львівський домініканський монастир) — 52, 421, 476, 478—480
Дорогичин (**Дорогичинъ**, **Доро҃чинъ**, **Дорогычинъ**, Drohiczyn), м. — 107, 123, 200, 204, 222—223, 330—333, 341—342, 759, 1134—1135
Дорогичинъ, див. Дорогичин
Доро҃чинъ, див. Дорогичин
Дорогоста҃ Старые, с. — 752, 931
Дорогычинъ, див. Дорогичин
Дорожево, див. Дорошево
Дорожено, див. Дорошево
Дорошево (Дорожево, Дорожено, Dorozene, Dorozeno, Dorozewo), с. — 383, 387, 412, 500, 697, 703—705, 883—884, 900—901, 1136
Дубно, див. Дубно, р.
Дубновичи (Dunkowice, Dunkowiczy), с. — 681—683
Дрогобицький повіт (Drohabiczky powiecz) — 752, 896
Дрогоїв (Drohoiow), с. — 917, 919—922, 924
Дубаневичі, див. Добаневичі
Дубен, див. Дубно, гора
Дубецько (Dubiecko, Dubieczko), с. — 781—783
Дубина (Dębina) — 617—618
Дубинскии манастыр҃ (**Дубич҃кии манастырь**, Dubiski monaster) — 693, 695, 933
Дубиска (Dubiscza) — 693, 695
Дубки (Dąbki, Dubki) — 798—800
Дублянський ключ Самбірської економії — 503
Дубно (Дубен, Duben, Dubno), гора — 908—910, 1063—1066
Дубно (**Дубно**, **Дубно**, Diabno, Djabno, Doubno, Dubne, Dvbno), р. — 528, 530—532, 569—570, 1064—1065
Дубно (Dubno), урочище — 693, 696
Дубно, див. Дубно, р.
Дуброва (Dambrowa), с. — 777, 780
Дуброва (Dombrowa), с. — 811—812
Дубровиця (Dambrowicza), с. — 842, 844
Дъвоства, земля — 210
Дубич҃кии манастырь, див. **Дубинскии манастыр҃**

Європа, див. Європа
Ельблонг (Elbing) — 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843, 872—873

Ельблонзька земля (Terra Elbingensis, Elblogeńska ziemia) — 844, 846, 848
Естонія (Esthonia, Esthland, Eustonia) — 17—18, 106, 768

Європа (Европа) — 12, 14, 28, 32, 39, 124, 388—389, 395, 471, 744 Див. також Західна Європа, Південна Європа, Південно-Східна Європа, Середня Європа, Східна Європа, Центральна Європа
Єрусалим (Ierosolim), м. — 150—151

Жабче, замок — 752, 931—933
Жабче, с. — 752, 931—933
Жалобов (Zołobow), с. — 692, 695
Жасковичѣ, див. Жашковичі, присілок
Жашковичі (**Жасковичѣ**, Zaskowicze), присілок — 790—791, 793
Жемайтія, див. Жмудь
Животів, містечко — 231
Жидачів (Zidaczow, Zydaczovia), м. — 488, 490, 760, 1075, 1085
Жидачівський повіт (Zudaczouiensis districtus, Zydaczoviensias districtus) — 803—804, 806, 1024, 1029
Житомир (Żytomierz), м. — 63, 758, 1099—1101
Жихлін (Zichlin, Zychlin, Zychlyn), м. — 52, 495, 546, 606, 719, 823—825, 827—828, 831, 833—834, 874—875
Жмигрод (Zmigrod), с. — 996, 1006, 1012
Жмудь (Жемайтія, Samogicia, Samogitia, Samozgitia) — 272, 852, 855, 859, 862—863, 865—866, 868—869, 871—873, 877—878, 883—884, 889—891, 902—903, 905, 913, 915, 917, 919, 927, 929, 936, 940, 948—949, 976, 978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028
Жовква (Żolkievia), м. — 23, 62, 66, 74, 89, 628, 655, 666, 914, 1022, 1027, 1031
Жуковечкаꙗ дорога (Zukowiecka droga) — 693, 695
Жыдичын (Zydyczyn), м. — 693, 696

Забудецкая земля, див. Забудецька земля
Забудецька земля (**Забудецкая земля**, **Забꙋдецкаꙗ землꙗ**, Zabudecka terra, Zabudecka zemla, Zabudeckaja zemla, Ziemia Zabudecka) — 8, 16, 381, 430, 437—438, 440—442, 444—448, 451—453, 1056—1058
Забудецькі землі — 437
Забудеч, маєток — 437
Забудече, урочище — 437
Забꙋдецкаꙗ землꙗ, див. Забудецька земля
Завихвост (Zawichost), містечко — 434, 447, 450
Загачино Дворище (Zachaczyno Dworzyszczye) — 813, 815
Загір'я (Zagorzie), с. — 609—610
Задні Болоні (Błoni Zadnie) — 609—610, 618
Задніпров'є — 262
Задныи Сырец — 438. Див. також Сирець
Зайнків (Zaynkow), поле — 851—852
Закарпаття — 72, 81, 120, 125—127, 389. Див. також Карпатская Русь, Угорська Русь
Закличин (Zakliczyn), с. — 842—843
Закрів (Zakrzew), с. — 823, 825
Замкова гора, див. Замкова гора у Львові
Замкова гора у Львові (Замкова гора, Gorza Zamkowa) — 85, 473, 975—976
Замокъ Хорлꙋпъ — 932
Замостя (Zamosce, Zamostii), м. — 112, 746, 1072, 1083
Западная Россия, див. Західна Росія

Западная Русь, див. Західна Русь
Захід — 35, 77, 142, 152, 369, 391, 471
Західна Європа — 33, 124, 473, 476. Див. також Європа
Західна Росія (Западная Россия) — 19, 60—61, 65, 137
Західна Русь (Западная Русь) — 72, 407. Див. також Білорусія
Західна Україна — 91, 230, 450. Див. також Україна
Західний Буг, р. — 142
Західноукраїнські землі — 72
Зборів (Zborow), м. — 894—895
Звенигород, м. — 37, 92, 223, 234, 239, 241—242, 257
Звинячий ліс (Zwiniączi lasz) — 951—952
Земли роускии, див. Руські землі
Земли Руские, див. Руські землі
земли рꙋ́ские, див. Руські землі
Зе"ли рꙋ́ски', див. Руські землі
Земля рꙋ́ская, див. Руська земля
Земля Сходу (Terra Orientes) — 390
Знамена (Znamieni, Znamyenye), граничні знаки — 798—800
Знесіння (Zniescenie, Zniesienie), с. — 1033—1034, 1104—1107
Золочевский округ — 83
Зубра (Zubrza), р. — 781, 783

Иванчичи, с. — 932
Ижевск, м. — 81, 379
Изволинъ, м. — 475
Ининъ, див. **Ѵнинъ**
Иньинъ, див. **Ѵнинъ**
Ирпень, див. Ірпінь

Іванє (Iwanie), ліс — 609—610, 618
Ірпінь (**Ирпень**), р. — 437, 441, 445

К., див. Київ
Калеників монастир — 671. Див. також Монастир Грушевичі
Кальварія, див. Лиса гора
Кальний Потік (Kalny Potok) — 609—610, 617—618
Кальників (Kalnikow), с. — 807, 809
Кальнофости (Канофости, Calniofost, Calnofosti, Canofostae, Canofoste, Kalnafosty, Kalniafosty, Kalnofosty, Kanafosty), с. — 381, 394, 404, 412, 491—492, 496, 830—831, 871—875
Каменецъ, див. Кам'янець
Камень (Kamień), ліс — 692, 695
Камінь Лева (Lapis Leonis) — 390
Кам'янець (**Каменецъ**, Camyenecz), м. — 222, 248, 302—303, 351, 759, 842—843, 1135
Кам'янець-Подільський (Kamienec Podolski), м. — 394, 537, 1013, 1093—1094
Кам'яний Горб (Kamienny Garb), урочище — 555, 558, 961, 963, 1033—1034, 1104, 1106. Див. також Мохнатий Горб
Кам'янопіль (Kamionopol), с. — 1104, 1106—1107
Кам'янопільський Брід (Camienopolski Brod, Kamienopolski Brod, Kaminopolski Brod, Kamionopolski Brod), урочище — 555, 558, 961, 964, 1033—1034, 1104, 1106
Канів, м. — 229
Канофости, див. Кальнофости
Карпатская Русь — 86. Див. також Закарпаття, Угорська Русь
Каффа (Kaffa), м. — 1110, 1112
Кгданьск (Данціґ, Dancig), м. — 171, 197, 932
Киев, див. Київ
Кнев, див. Київ
Киевская земля, див. Київська земля
Киевская Русь, див. Київська Русь
Киевское государство, див. Київська держава
Киево-Печерская Лавра, див. Києво-Печерський монастир

Киевопечерскии мн҃стырь, див. Києво-Печерський монастир
Києво-Печерська лавра, див. Києво-Печерський монастир
Києво-Печерський монастир (Киево-Печерская Лавра, **Киевопечерскии мн҃стырь**, Києво-Печерська лавра, **Мн҃стыр печерскии кіевскии, Монастир печерскии, Монастыр Печерскии, Монастыр Печерскии, Печерскии Монастырь**, Печерський монастир, Печерський монастир у Києві, Kyiewopeczerska Lawra, Monaster Kijowskie, Monasterium Kijovopieczarense, Peczarsky monastyr, Pieczanense monasterium) — 8, 16, 55, 66, 81, 380—381, 386, 421, 430—433, 435, 438—440, 442—447, 449—453, 974, 1057—1058
Київ (К., Киев, **Киев, Кіевъ, Кїевъ, кїевъ, Кыевъ, Кѣевъ**, Kijew, Kijow, Kiov, Kyov), м. — 7, 11—12, 14, 20, 23—24, 26—27, 32, 43, 50, 60—83, 85, 87—90, 92, 208, 213, 215, 217, 229—230, 232—233, 260—262, 354, 360, 369, 371—372, 381, 384—385, 390, 408, 411—412, 415, 417—420, 425—433, 435, 437, 439—441, 453, 469, 471, 474, 477, 499, 538, 591, 630, 636, 640, 760, 1056—1058, 1108—1109
Київська держава (Киевское государство) — 33, 84, 216, 384, 388 Див. також Київська земля, Київська Русь, Київське воєводство, Київщина
Київська земля (Киевская земля) — 27, 89. Див. також Київська держава, Київська Русь, Київське воєводство, Київщина
Київська Русь (Киевская Русь, Kievan Rus) — 20, 32, 34, 62, 71—72, 74, 82, 108, 216. Див. також Київська держава, Київська земля, Київське воєводство, Київщина
Київське воєводство (Kijowske wojewodstwo) — 1099—1100. Див. також Київська держава, Київська земля, Київська Русь, Київщина
Київщина (Kiiovia, Kijovia) — 255, 417, 927, 929, 1022, 1028, 1034, 1036. Див. також Київська держава, Київська земля, Київська Русь, Київське воєводство
Кіевъ, див. Київ
Кїевъ, див. Київ
кїевъ, див. Київ
Клекочковий Потік (Klekoszkouego Pothok) — 729—730
Клепар (Kleparz), м. — 878—879
Клепино, див. **Клепино Млинище**
Клепино Млинище (**Клепино**, Klepine Mlyniszcze, Klepino, Klepino Mlyniszce) — 681—683
Клирос, див. Крилос
Клоковичі (Klokowice), с. — 808, 810
Клюки, с. — 752, 931
Кобила (Kobyla, Kobyła), р. — 500, 506—508, 599—601
Кобланька, див. Коблянка
Коблянка (**Кобланька, Коблѧнка**, Koblanka, Koblianka, Potok Rzeczka Koblanka), р. — 569—570, 954—955, 1063, 1065
Коблѧнка, див. Коблянка
Кобринь (**Кобринь**, Kobryń), м. — 211, 315, 317, 1135
Кобринь, див. Кобринь
Кобъча (Kobcza), острів — 692, 695
Кобылѧны (Cobylani), с. — 811—812
Кодень, с. — 477
Козино, маєток — 934
Колесо (Kolaso), урочище — 1096, 1098
Колки (Kołky), с. — 693, 695
Колковъски гостинец (Kołkowski gosciniec) — 693, 696
Колодезыки, урочище — 692
Колодич (Kołodzicz), урочище — 618

Коломия (**Коломыа**, Colomia), м. — 62, 133, 886, 888
Коломыа, див. Коломия
Колчинъ, див. **Кольчин**
Колчичі, див. Кульчиці
Колчичѣ, див. Кульчиці
Колъменскыи Потоки (Kolminski Potoki, Kulminskie Potoki) — 681—683
Колъчицѣ, див. Кульчиці
Колъчицѣ, див. Кульчиці
Кольчин (**Колчинъ**, **Колчинъ**, Kolczin, Kolczno), р., урочище — 568—570, 752, 931. Див. також Кольчин Донець
Кольчин Донець (Kolczyn Donec) — 1063, 1065. Див. також **Кольчин**
Кольчицѣ, див. Кульчиці
Комаровичи, див. Комаровичі
Комаровичі (**Комаровичи**, Comarowicze, Komarowicze), с. — 790—791, 793
Конари, с. — 615
Конецполе (Konieczpolie), с. — 833—834
Конкольники (Kąkolniki), с. — 912—913
Корманичі (Kormanicy), с. — 808, 810
Корналовичі, с. — 503
Королина (Krolina), с. — 951, 953
Королівство Галичини і Лодомерії (Królewstwo Galicyi i Lodomerii, Regum Galiciae et Ladomeriae) — 390, 1071, 1082. Див. також Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинська Русь, Галицько-Волинське князівство
Королівство Польське, див. Польща
Королівство Русь (Regum Russiae) — 187, 190, 193, 774, 776. Див. також Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинська Русь, Галицько-Волинське князівство
Королівство Швеції (Swetiae Regum) — 936, 940. Див. також Швеція
Коростовичі (Korostowice), с. — 807, 809
Корсунь, м. — 229
Корчин (Korczyn), с. — 838, 840
Косматі Лози (Kosmathe Łoze), урочище — 951, 953
Костелець (Kosczelecz), с. — 842—843
Кочанів (Koczanow), поле — 1002, 1010
Кошів (Coszow), поле — 851—852
Краків (Краков, **Краковъ**, Cracou, Cracov, Cracoviensis civitat, Kraków), м. — 22, 27, 31—32, 40, 43, 60, 94—95, 97, 100—101, 103—105, 107—110, 114—115, 121, 158—160, 161, 231, 274, 330, 377, 390, 484, 489, 491, 495, 559, 571, 575—577, 585, 599, 608, 616, 675—676, 739, 746, 752, 754, 756, 773, 775—776, 779—780, 785, 792, 795, 797, 811—812, 814, 821, 824, 827—829, 850—852, 854, 856, 858—860, 861—871, 903, 1054, 1063—1066, 1070, 1082, 1096, 1098, 1133. Див. також Wawel
Краківська брама у Львові (Krakowska Brama) — 1032—1033
Краківська земля (**Крако^ска^ земла**, Crakowska ziema, Terra Cracouiae, Terra Cracouiensis, Terra Cracoviae, Terra Cracoviensis, Ziemia Krakowska) — 777, 779, 781, 783—784, 786—787, 789—792, 794, 796, 804—805, 807, 809, 813, 815—816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843—844, 846, 848, 871, 873. Див. також Краківське князівство
Краківське князівство — 6, 32, 119, 273, 291. Див. також Краківська земля
Краківське львівське передмістя, див. Краківське передмістя у Львові
Краківське передмістя, див. Краківське передмістя у Львові

Краківське передмістя Львова, див. Краківське передмістя у Львові
Краківське передмістя у Львові (Краківське львівське передмістя, Краківське передмістя, Краківське передмістя Львова, **Краковское пере^ме^стие**, Cracoviae suburbium, Cracoviense Leopoli suburbium, Cracoviense suburbium, Cracoviense suburbium in Leopoli, Cracoviense suburbium Leopoli, Krakowiense suburbium, Krakowiense suburbium Leopoli, Krakowskie Leopoliense suburbium, Predmiescie Krakowske lwowske) — 534, 536, 544, 548—549, 824, 943, 956—957, 959, 975—980, 982, 984—985, 987, 989, 993, 1032, 1090, 1092
Краков, див. Краків
Крако^ска^ землꙗ, див. Краківська земля
Краковское пере^ме^стие, див. Краківське передмістя у Львові
Краковъ, див. Краків
Красне, с. — 932
Красний Став (Krasny Staw), м. — 1064—1065
Кременъ, див. Кремінь
Кремєнь, див. Кремінь
Кремінь (Кремєнь, **Кременъ**, Krzemien, Krzęmÿn), гора — 568—570, 1063, 1065
Крем'янець, м. — 759
Кривий В'яр (Krzywy Wiar), р. — 578, 1097—1098. Див. також В'яр
Кривий Потік (Krzywy Potok), с. — 555, 558, 961, 963, 1033—1034, 1104, 1106
Кривичі (Krywicze, Krzywicze), с. — 844, 846—848
Кривчиці (Krzywczyce), с. — 1104—1107
Крилос (**Клирос**, **крилос**, **Крылос**, Kreloss, Krelosz, Krelosz, Krilosz. Kriłos, Kryłos, Kryłos), с. — 8, 10—11, 13—15, 19, 26, 362—363, 380, 384, 393, 409, 412, 450, 538, 544, 556, 559, 564—565, 568, 570—571, 574, 576, 579, 583, 590, 600—601, 627, 629—631, 634—636, 638, 640, 670, 674, 678, 681, 683, 742, 750, 1013, 1015, 1022, 1024—1026, 1029—1031, 1059, 1061, 1070, 1072—1075, 1077—1078, 1081—1088, 1093—1094, 1136
крилос, див. Крилос
Крим (Krymia) — 749, 1110, 1112
Криниця (Krynice) — 609—610
Кровиця (Krowicza), потік — 896
Кровиця (Krowicza), с. — 896
Кролевство полско^і, див. Польща
Кропивник (Kropiwnik), с. — 935, 940
Кросник, містечко — 230
Кругель (Круель, Kruel, Kruhel), поле — 607, 609—610, 618
Кругель (Kruhel), с. — 1004, 1011
Круель, див. Кругель, поле
Крукеничі (Krukienicze), с. — 718, 926—927, 929—930, 964—965, 967
Крупа Ѡстро^зскаꙗ (Krupa Ostrogska) — 693, 696
Крылос, див. Крилос
Кульчиці (Колчичі, **Колчичѣ**, **Кольчиці**, **Колъчиці**, **Колъчицѣ**, Кульчичі, Kolczicze, Kolcziczczy, Kolczyce, Kolczyci, Kolczycze, Kolczyce, Kulczyce, Kulczyci, Kulczycy), с. — 7, 380—381, 383, 391, 412, 497, 498—500, 503—508, 730, 732—734, 746, 756, 838—840, 877—880, 901, 1099—1102, 1135
Кульчичі, див. Кульчиці
Курасичі (Kurasici), с. — 618
Курляндія (Curonia, Kurland) — 17—18, 106
Куявія (Cuiavia) — 773, 775. Див. також Куявська земля
Куявська земля (**Куꙗ^ска^ землꙗ**, Cujawska ziemia, Terra Cuiauiae,

Terra Cuiaviae, Terra Cuiaviensis, Terra Cujauiae, Terra Cujaviae, Terra Cujawiae, Terra Kujaviae, Ziemia Kujawska) — 777—779, 781, 783—784, 786—787, 789—792, 794, 796, 804—805, 807, 809, 816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843—844, 846, 848, 872—873. Див. також Куявія

Куѧ^вска^ землѧ, див. Куявська земля

Кыевъ, див. Київ

Кѣевъ, див. Київ

Лаврів (Лавров, Lawrow, Ławrow), с. — 65, 83, 86, 98, 103, 391, 412, 579, 581—588, 592—596, 598, 701, 808, 810

Лаврівський монастир, див. Лаврівський Онуфріївський монастир

Лаврівський Онуфріївський монастир (Лаврівський монастир, Монастир Лавра, **Монастырь оо. Василиан в Лаврові**, Монастир св. Онуфрія у Лаврові, Монастир святого Онуфрія, Монастир у Лаврові, Монастыр в Лаврові, **Монастыръ Лавровъ**, Онуфріївський монастир, Онуфріївський монастир у Лаврові, Онуфріївський монастир у селі Лаврові, Святоонуфріївський монастир у Лаврові, Manaster sancti Onophrii, Manasterz Sancti Onuphrii, Monaster Lawrowski, Monaster Ławrow, Monaster swiatogo Onofreia, Monaster swiętego Onufrego, Monasterium Lauroviense, Monasterium Lauroviense Ordinis sancti Basilii Magni, Monasterium Lawrov, Monasterium Onofri, Monasterium sancti Onuphrii, Monasterium sancti Onuphrii Laura, Monastyr Lawrow) — 7, 19, 56, 79, 85, 381—382, 394, 412, 450, 565, 567, 579—588, 590, 592—601, 701, 808, 810, 893—895, 908, 910, 1034—1037, 1136

Лавров, див. Лаврів

Ланцутська земля (Terra Lanciciae, Terra Lanciciensis, Terra Lancitiae, Ziemia Łańcucka) — 777, 779, 781, 783—784, 786—787, 789, 794, 796, 804—805, 807, 809, 813, 815—816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843—844, 848, 872—873. Див. також Ланцутщина

Ланцутщина (Lanciciae) — 773, 775. Див. також Ланцутська земля

Ласко (Lasco, Lasko, Lassko), с. — 842—845, 847, 849

Латинів (Latinow), маєтність — 746

Лвов, див. Львів

Лвовско^ пере^ме^тие, див. Львівське передмістя

Лвовское пере^мес^та, див. Львівське передмістя

Лвовъ, див. Львів

Лебовиця (Lebowica) — 392, 622, 625—626

Леварда (Lewarda), потік — 733—734

Лежайськ (Lanzaysko), с. — 777, 780

Лелів (Lelow), с. — 785, 787

Ленинград, див. Санкт-Петербург

Лєнинка Малаѧ (Lenina Parva, Linynka Malaja), потік — 599—601

Лехів город (Liechow ogrod) — 894—895

Лнкиики — 210

Липиця (Lipicza), с. — 935, 940

Липник (Lipnik), ліс — 609—610, 617—618

Лиса Гора (Кальварія, Calvaria, Calvariae Mons, Łysa Gora, Łysa Gura, Mons calvus) — 542, 553—554, 557, 960, 962—963, 1032—1033, 1103, 1106

Лисии Брод, див. Лисячий Брід

Лисиничі (Lesienice), с. — 1105, 1107

Лисичии бро^д, див. Лисячий Брід

Лисичий Брід, див. Лисячий Брід
Лисовий Брід, див. Лисячий Брід
Лисчыгъскаꙗ гран (Lysczynska granica) — 693, 695
Лисячий Брід (**Лисии Брод**, **Лисичии бро**д̃, Лисичий Брід, Лисовий Брід, **Лисѣи Бродъ**, Lisi Brod, Lisi Bród, Lisiej Brod, Lisyi Brod, Lisyczyj Brod, Lyszy Brod, Łyszy Brod) — 530—533, 569—570, 819—821, 1063—1066
Лисѣи Бродъ, див. Лисячий Брід
Литва (**Литва**, Litauen, Lithuania, Lithvania, Lituania, Litvania, Litwa) — 12, 18, 64, 97, 99, 114, 116, 132, 136, 146, 174, 212, 218, 266—268, 271—274, 276—277, 280, 291, 293—294, 337, 397, 434, 503, 526—527, 602, 612, 636, 702, 746, 749, 812, 822, 825, 828, 830, 832, 841, 843—844, 850—852, 855—856, 859, 862, 864, 866, 869, 871, 875—877, 879, 881, 883—884, 889—891, 902—905, 915, 917, 919, 927, 929, 936, 940, 948—949, 976, 978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036, 1046, 1049, 1113, 1121, 1125, 1129. Див. також Велике князівство Литовське, Литва-Русь, Литовско-русское государство, Литовська земля, Ruś Litewska
Литва, див. Литва
Литва-Русь — 25, 31, 90. Див. також Велике князівство Литовське, Литва, Литовско-русское государство, Литовська земля, Ruś Litewska
Литовски ꙁѣмли — 811
Литовско-русское государство — 67. Див. також Велике князівство Литовське, Литва, Литва-Русь, Литовська земля, Ruś Litewska
Литовська земля (**Литовъскаѧ землѧ**, **Литовьскаѧ землѧ**, Terra Lithuaniae, Terra Lithvaniae, Terra Litwaniae) — 120, 129, 136, 138, 383, 130, 138, 277, 697, 700, 702, 794, 796, 804—805, 807, 809, 813, 815—816, 818, 1133. Див. також Велике князівство Литовське, Литва, Литва-Русь, Литовско-русское государство, Ruś Litewska
Литовське князівство, див. Велике князівство Литовське
Литовъскаѧ землѧ, див. Литовська земля
Литовьскаѧ землѧ, див. Литовська земля
Лівонія (Livonia, Livland) — 17—18, 106, 715, 768, 913, 915, 927, 929, 936, 940, 948—949, 976, 978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036
Лінина (**Лѣнина**, Lenina, Linyna), потік — 523, 599—601, 909
Ліон (Lugdunum) — 749, 751—752, 763—773
Літиня (Liethinia, Litynia), с. — 752, 896, 971, 974
Лодомерія, див. Володимирщина
Лопушна (Lopuszna, Łopuszna), урочище — 543, 555, 558, 961, 963—964, 1032—1034, 1104, 1106
Луг (Ląg, Leg, Lęg), урочище — 543, 555, 558, 961, 963, 1032, 1034
Лукавий потічок (Lucavy torrentis) — 729—730
Луква (Łukwa), р. — 1111—1112
Лупрет-Нана́ (Lupret Nana), м. — 120, 122, 125, 128—129
Луцк, див. Луцьк
Луцкии зам̃**ок** — 931
Лум̃**ки**н̃ **поле**с̃**ки**н̃ **гостинецъ** (Łucki Poleski gosciniec) — 693, 696
Луцкъ, див. Луцьк
Луцьк (**Велики**н̃ **Лу**м̃**к**, Великий Луцьк, **Луцк**, **Луцкъ**, **Луцьк**, **Лучцьк**, **Лучьск**, Luck, Luczk, Luczensi, Lutzek, Lutzel, Łuck, Wielki

Łuck), м. — 23, 27, 40, 73, 120—121, 124, 142, 165, 187, 200—202, 204, 222, 224, 261—262, 300—301, 303, 305, 307, 324—325, 329, 350, 384—385, 391—392, 400, 411—412, 431, 477, 683—685, 687—689, 693—697, 752, 931, 935, 956, 958, 1134

Лүцьк, див. Луцьк

Луцьке князівство — 37, 131

Лүчцьк, див. Луцьк

лүчцьк, див. Луцьк

Лүчьск, див. Луцьк

Лъвовъ, див. Львів

Львів (**Лвов**, **Лвовъ**, **Лъвовъ**, Львов, **Львов**, **Львовъ**, Львôв, Lemberg, Lemburg, Lemburga, Leopol, Leopolis, Leopoliensis civitat, Lwow, Lwów), м. — 7—10, 13—27, 31—32, 40, 42—43, 50, 52—53, 57—60, 62—81, 83—87, 89—116, 119, 121—122, 130, 142, 147, 174—176, 179—180, 187, 194, 196, 199—200, 213, 275, 354, 360, 362, 368, 371—372, 379—382, 385, 389—391, 395, 399—400, 402, 406, 408, 411—412, 431—432, 438, 446—447, 449—450, 454—458, 461—464, 466, 468—477, 479—484, 488, 508—509, 511, 514—518, 520—522, 526, 530, 532—541, 543, 546—553, 555—559, 561—563, 565, 567—568, 570—572, 574, 578—580, 582—583, 586—588, 590, 594—595, 597, 602, 608, 610—612, 614, 617, 627, 640, 642—646, 655, 658—661, 668—670, 678—679, 681—682, 684, 691, 711, 719, 740, 742, 746—747, 753, 755, 757—760, 773—777, 812, 822—825, 832—834, 850—852, 858, 865, 884—888, 891, 903—905, 914—915, 935—936, 940, 943, 947—949, 956—957, 959—964, 975—979, 981, 985, 989, 993, 1014, 1019—1020, 1032—1034, 1036, 1039, 1050—1054, 1057, 1061—1062, 1064, 1067, 1069, 1080—1081, 1090—1091, 1093, 1096, 1098, 1102, 1104—1106, 1109, 1134—1136

Львів став, урочище на Самбірщині — 390

Львівська брама (Lwowska brama) — 1003, 1011

Львівська земля (Leopoliensis Terra, Terra Leopoliensis) — 31, 940, 943, 1021. Див. також Львівська область, Львівська округа

Львівська область (Львовская область) — 59, 78. Див. також Львівська земля, Львівська округа

Львівська округа (Leopoliensis districtus) — 851—852, 961, 963, 970, 973. Див. також Львівська земля, Львівська область

Львівське передмістя (**Лвовско' пере' ме^ст^не**, **Лвовское пере'мес'та**, Передмістя Львова, Leopoliense suburbium) — 535, 543, 547, 551—552, 938, 942, 956—957, 959—960, 962, 977—978

Львівське передмістя під Високим Замком (Leopoliense suburbium sub Castro superiori) — 543

Львівський домініканський монастир, див. Домініканський монастир у Львові

Львівський замок, див. Високий Замок у Львові

Львівський монастир святого Онуфрія чину святого Василія Великого, див. Львівський Онуфріївський монастир

Львівський монастир святого Юрія (Монастир святого Юрія, Leopoliense monaster sancti Georgii Martyris, Leopoliense monasterium ad sanctum Georgium, Lwowski monasterz świętego Jerzego Męczennika, Monaster świe-

tego Jerzego Męczennika) — 113, 115, 1071, 1077—1078, 1082—1083, 1087
Львівський Низький Замок, див. Нижній Замок у Львові
Львівський Онуфріївський монастир (Львівський монастир святого Онуфрія чину святого Василя Великого, Монастир святого Онуфрія, Онуфріївський василіянський монастир у Львові, Онуфріївський монастир у Львові, Святоонуфрейський монастир у Львові, Святоонуфріївський монастир у Львові, Monaster Lwowski, Monaster Lwowski świętego Onufryjskiego, Monasterium divi Onuphrii, Monasterium Leopoliense ordinis Sancti Basilii Magni ad sanctum Onuphrium, Monasterium Onofri, Monasterium sancti Onofrii, Monasterium sancti Onuphrii) — 10, 57, 93, 102, 476, 534, 537, 539, 544, 553, 557, 580—581, 596—597, 691, 935—937, 940—941, 944, 946, 959, 962, 1038—1039, 1103, 1106
Львов, див. Львів
Львов, див. Львів
Львовская область, див. Львівська область
Львовъ, див. Львів
Львôв, див. Львів
Любачівщина — 896
Любечки Мост (Lubeckie most) — 692, 695
Любимое Страшевичи, див. Страшевичі
Любиме Страшевичі, див. Страшевичі
Люблинщина, див. Люблінщина
Люблін (Lublin), м. — 208, 331, 454—455, 458, 611, 615, 719, 721, 723, 725, 756, 796, 834, 841, 902—906, 1073, 1084
Люблінська земля — 389. Див. також Люблінщина
Люблінщина (Люблинщина) — 72, 331. Див. також Люблінська земля
Любомиль, див. Любомль
Любомль (Любомиль, **Любомль**), м. — 218, 222, 303, 313, 323, 328—329, 331, 333—334, 338, 340, 471, 474, 1135
Любомль, див. Любомль
Любранч (Lubrancz), с. — 842—843
Любца, р. — 441, 445
Любча гран (Lubcza granica) — 692, 695
Люта (Luta, Lutha), гора — 798—800
Лютыца (Lutyca), р. — 692, 695
Ляшки (Laszki), маєток — 965, 967
Ляшковичі, с. — 746
Лѣнина, див. Лінина
Лѣнина Болшая (Linyna Bolszaja), р. — 599—600
Лядьская земля — 210. Див. також Польща, **Роусь Лядьская**
Лахи, див. Польща

Мазовецька земля (Terra Mazouiae, Terra Mazoviae) — 835—836, 841, 843. Див. також Мазовецьке князівство, Мазовія
Мазовецьке князівство (Mazowiecke księstwo) — 6, 32, 101, 119. Див. також Мазовецька земля, Мазовія
Мазовія (Masouia, Masovia, Mazovia, Mazowsze) — 111, 226, 266—268, 279, 281—283, 288, 323, 325, 329, 376, 378, 852, 855—856, 858—859, 862—866, 868—869, 871—873, 875—884, 887, 889—891, 902—905, 913, 915, 917, 919, 927, 929, 936, 940, 948—949, 976, 978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036. Див. також Мазовецька земля, Мазовецьке князівство
Макунів (Makuniowo), с. — 807, 809
Мала Росія, див. Мала Русь
Мала Русь (Мала Росія, Малая Россия, Малая Русь, Mala Rus, Mala

Ruś, Minor Russia) — 12, 20, 25, 62, 66, 74—76, 84—85, 109, 150, 180, 185—186, 431, 442, 1107—1109. Див. також Україна, Україна-Русь
Малая Россия, див. Мала Русь
Малая Русь, див. Мала Русь
Мале Полісся — 412
Мале Стубенко (Male Stubienko), с. — 807, 809
Малии Дубен (Maly Doubenec, Maly Dubnicz, Parva Dubnicz), р. — 530—533. Див. також Дубно, р.
Малии Потокъ (Malyj Potok, Mały Potok), потік — 516, 518—519 Див. також **Побѹкь**
Малий Мізоч (**Мезочь Малы**ᵒ, Mizocz Mały), с. — 687, 693, 696
Малиновичі, с. — 603
Малі Винники (Maly Wynyk), с. — 773—776
Малковичі (Malkowice), с. — 807, 809
Манастырь свѧтаго Михаила в Созане, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Манастырь свѧтаго Спаса, див. Спаський монастир
Манастырь Спаса, див. Спаський монастир
Манастырь свн҃х Ап²лы, див. Монастир святих Апостолів на Володимирщині
Манґуп (Manguf), м. — 1110, 1112
Мацин потік (Macyn potok, Maczyn pothok) — 621, 624—626
Мацковичі, с. — 603
Медика (**Медика**, **Медыца**, Medica, Miedica), с. — 603, 615, 753, 803, 805—806, 811—814, 816
Медика, див. Медика
Медковь — 752, 931
Медыца, див. Медика
Мезочь Великиᵒ, див. Великий Мізоч
Мезочь Малыᵒ, див. Малий Мізоч
Мелникъ, див. Мельник
Мᵒница, див. Мельник
Мельник (**Мелникъ**, **Мᵒница**, **Мѣлница**), м. — 123, 200, 204, 218, 221, 288—289, 293—294, 331—333, 1134
Мельштин (Melsztyn), м. — 113, 739, 752, 756, 797
Миколаївський монастир у Башевій (Монастир св. Миколи, Монастир св. Миколи у селі Башева, Монастир святого Миколи, Святомиколаївський монастир у Башевій, Manaster swientego Mikolaia) — 381, 392, 412, 454, 456, 462, 1135
Микулинська, див. Микулинська Лука
Микулинська Лука (Микулинська, Mikulinska, Mikulinska Łąka), урочище — 1104—1107. Див. також Чернече
Микулинці (Mikulińce), с. — 808, 810
Михайлівський монастир — 277
Михайлівський монастир, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Мідяловська болонь (Midialowska błoń), урочище — 1003, 1011
Млинице (Młyniszce, Młyniszcze), с. — 671, 681—683
Мн҃тыр печеᵒскии кіевскии, див. Києво-Печерський монастир
Могила (Mogila), містечко — 711, 794—795, 797 Див. також Славна Могила
Могильовська округа (Mohiloviensis districtus) — 1047, 1049
Могильсько (Mohilsko, Mohylsko), с. — 844—846, 848—849, 998, 1000, 1002, 1007—1008, 1010
Молдавія (Moldovia) — 886, 888
Монастир (Manastyr, Monaster), с. — 808, 810, 998, 1007
Монастир Бенедикта, див Бенедиктинський жіночий монастир
Монастир Вовче, див. Монастир у Вовчому

Монастир Грушевичі (Monasterium Hruszewice) — 672, 675, 807, 809. Див. також Калеників монастир
Монастир жіночий святого Бенедикта, див. Бенедиктинський жіночий монастир
Монастир Лавра, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастир Перегінсько, див. Перегінський монастир
Монастир Петра і Павла, див. Монастир святих Петра і Павла
Монастир св. Михайла, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Монастир Печ*ски, див. Києво-Печерський монастир
Монастир Преображення Христа, або святого Спаса, див. Спаський монастир
Монастир Пресвятої Богородиці у Володимирі-Волинському — 354
Монастир Різдва Діви Марії (Klasztor Nativitatis Mariae Virginis) — 908, 910
Монастир св. Миколи, див. Миколаївський монастир у с. Башевій
Монастир св. Миколи у селі Башева, див. Миколаївський монастир у Башевій
Монастир св. Онуфрія, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Монастир св. Онуфрія у Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастир св. Петра і Павла, див. Монастир святих Петра і Павла
Монастир св. Спаса, див. Спаський монастир
Монастир Святих Апостолів на Володимирщині (**Манастырь свѣхъ Ап*лы**, Monaster Apostoły) — 41, 141, 211, 315, 317—318, 1135
Монастир святих найвищих апостолів Петра і Павла, див. Монастир святих Петра і Павла
Монастир святих Петра і Павла (Монастир Петра і Павла, Монастир св. Петра і Павла, Монастир святих найвищих апостолів Петра і Павла, Manasterz swiętych najwyszych apostołow Piotra y Pawła, Monasterz apostholow szwiethego Piothra y Päwla, Monasterz zwiezchownych apostholow szwietego Piothra ÿ Pawła, Monasthÿrz swiętego Piotra ÿ Pawła) — 382, 573, 619—621, 624—626, 866
Монастир святого Данила у Крилосі — 634
Монастир святого Івана у Крилосі — 634
Монастир святого Іллі у Крилосі (Монастир у Крилосі, Monasterium in Krylos) — 634, 1051—1052
Монастир святого Миколи, див. Миколаївський монастир у Башевій
Монастир святого Михайла, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Монастир святого Михайла в Созані, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Монастир святого Онуфрія, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастир святого Онуфрія, див. Львівський Онуфріївський монастир
Монастир святого Спаса, див. Спаський монастир
Монастир святого Спаса — Преображення Господа, див. Спаський монастир
Монастир святого Стефана у Крилосі — 634
Монастир святого Юрія, див. Львівський монастир святого Юрія
Монастир святого Юрія у Крилосі — 634

Монастир Святої Покрови у Крилосі — 634
Монастир Спаса, див. Спаський монастир
Монастир у Вовчому (Монастир Вовче, Monaster Wilcze) — 382, 571, 573, 575, 577—578, 862, 1096, 1098, 1136
Монастир у Крилосі, див. Монастир Святого Іллі у Крилосі
Монастир у Крилосі (Monaster in Krylos, Monasterium in Krylos) — 1071, 1078, 1082, 1087
Монастир у Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастир у Перегінську, див. Перегінський монастир
Монастир у Смольниці (Monaster Smolnica) — 808, 810
Монастир у Созані, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Монастир у Спасі, див. Спаський монастир
Монастир у с. Терлі, див. Терлівський монастир
Монастир Успіння Пресвятої Богородиці у Крилосі — 634
Монастир Чину Святого Василя Великого, див. Спаський монастир
Монастыр в Лавровѣ, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастыр Пече'ский, див. Києво-Печерський монастир
Монастыр Печерскии, див. Києво-Печерський монастир
Монастыръ Лавровъ, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастыръ св. Спаса, див. Спаський монастир
Монастырь оо. Василиан в Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Монастырь Ч. С. В. В., див. Спаський монастир
Москва, м. — 4—5, 8, 12—13, 15—16, 19—21, 25—26, 32, 44—45, 50, 59, 61—63, 65—66, 68—73, 76—82, 84—87, 89—93, 96, 207, 210, 212, 215—217, 356, 372, 388, 390, 405, 407, 425, 432, 442, 449, 568, 583, 595
Мостиська, див. Мостища
Мостища (Мостиська, Мостище, Mosciska, Mostiscie, Mostycze, Mostyscza, Mostyszcza, Mostyszcze, Moszczyczcza), с. — 382, 412, 571—572, 575, 577—578, 808, 810, 844, 846—848, 862, 997, 1000—1002, 1006—1009, 1010, 1041—1044, 1096—1098, 1136
Мостище, див. Мостища
Мохнатий Горб (Mochnaty Garb), урочище — 555, 558, 961, 963, 1033—1034, 1104, 1106. Див. також Кам'яний Горб
Мошо'ка (Moszonka), острів — 692, 695
Мсталовичі (Mstalowicze), м. — 1070, 1074, 1082, 1085
Мстислав, м. — 219
Мытници, с. — 441, 444—445
Мюнхен, м. — 61
Мѣлница, див. Мельник

Нагірці (Nahorcze), с. — 753, 803—804, 806
Нагуєвичі (Nahujowice, Nohoiowice), с. — 98, 457, 459
Наддніпрянщина — 27, 90
Надсяння — 296
Нанчівка (Нанчівка-Воля), с. — 587, 746
Нанчівка-Воля, див. Нанчівка
Нарва (**Наръва**), р. — 142, 218, 221, 269—270, 280
Наръва, див. Нарва
Натковичі (Nathkowicze), с. — 814, 816
Немецкая империя, див. Німеччина
Неполоміце (Niepolomicze), с. — 782, 816—818, 821—822

Неснивичі (Nyesnywicze), с. — 814, 816
Нижній замок у Львові (Львівський Низький Замок, Нижній Замок, Castrum Inferius, Leopoliense inferiorus castrum, Lwowski Nieski zamok) — 553, 557, 935, 939—940, 943, 960, 962, 972, 974—976, 979—980
Нижня Саксонія — 149, 168, 171, 177, 183, 197, 202
Никандровая пустыня — 645
Ніковичі (**Нѣковичи**, Niklowicze), с. — 39, 746, 790—791, 793
Німецький Орден, див. Тевтонський Орден
Німеччина (Немецкая империя, Germania) — 33, 43, 105, 418
Німчиська (Niemczycka, Niemczyska), урочище — 543, 555, 558, 961, 963—964, 1032—1034, 1104, 1106
Ністр, див. Дністер
Новгород (Новегород), м. — 32, 60, 219, 418
Новгородок (Новогрудок, Novogrodec), м. — 221, 273—274, 1069, 1081
Новгородський Пантелеймонівський монастир — 431
Нове Місто (Nova Civitas, Nove Miasto), м. — 798—800
Нове Село (Nowa Wies), с. — 1073, 1084. Див. також Сокіл
Новегород, див. Новгород
Новий Самбір, див. Самбір
Новогрудок, див. Новгородок
Новосѣлыска, м. — 932
Новотанець (Novothanec), с. — 842—843
Нѣковичи, див. Ніковичі, с.
Нью-Йорк (Ню-Йорк), м. — 32, 91, 379
Ню-Йорк, див. Нью-Йорк
Оброшино (Obrozyn), с. — 756, 911—912
Овруч, м. — 418
Огляндів (Oglandow, Oględow), с. — 799—801
Одер (Oder), р. — 101, 155
Одесса, м. — 70
Одрехова, с. — 61
Ольхава (Olchawa), с. — 782—783
Онуфріївський василіянський монастир у Львові, див. Львівський Онуфріївський монастир
Онуфріївський монастир, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Онуфріївський монастир, див. Львівський Онуфріївський монастир
Онуфріївський монастир, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Онуфріївський монастир у Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Онуфріївський монастир у Львові, див. Львівський Онуфріївський монастир
Онуфріївський монастир у Самбірській волості (Монастир св. Онуфрія, Онуфріївський монастир, Онуфріївський монастир у Самбірській землі, Monasterium Onofri in Samboriensi districtus, Monasterium Onophrii in Samboriensi districtus, Monastyr Swiatoho Onufreia) — 394, 404, 412, 491—492, 496—497, 830—831, 871, 873—875
Онуфріївський монастир у Самбірській землі, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Онуфріївський монастир у селі Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Опілля — 412
Орда — 267, 379, 390

Ордина, див. Гординя
Ординя, див. Гординя
Оровыа (Orowa) — 599—600
Орселя (Orsela) — 172—173
Острів (Ostrow), с. — 817—818
Острів (Ostrow), ґрунт — 999, 1007. Див. також Вужовата, Пірва
Острог (**Встрог**, Ostrog, Ostroh), м. — 111, 693—694, 696, 937, 941, 944, 946
Остророг (Ostrorog), м. — 604, 823, 825—826, 828
Оутры, див. Угорщина
Оцешин (Ocieschin, Ocieszyn, Ociecszyn), м. — 876—877, 891—892, 894—895

Вдирады, с. — 752, 931
Влеше Встровокъ — 752, 931
Влыка (Оłyka), с. — 693, 696
Влы"ски" го"тние" (Оłycki gosciniec) — 693, 695
Встрог, див. **Острог**

Париж (Paris), м. — 94, 113, 379, 746
Пачковичі (**Па"ковичѣ**, Paczkowicze, Poczkowicze), присілок — 790—791, 793
Па"ковичѣ, див. Пачковичі
Пекуличі (Piekuliczy) с. — 1003, 1011
Перегінське (Perehinsco, Perehinsko, Perehińsk, Perehynsko, Perehyńsko), с. — 629—630, 634, 642, 646, 655—656, 915, 1022, 1024—1027, 1029—1031, 1053—1054, 1071—1080, 1082—1089
Перегінський монастир (Монастир Перегінсько, Монастир у Перегінську, Monasterium in Perehinscensi, Perehinscense monaster) — 634, 1071, 1078—1079, 1082, 1087—1088
Переделокъ (Przedziałek), острів — 692, 695
Передмістя Львова, див. Львівське передмістя
Перекоп, див. Перекопане, озеро
Перекоп (Przekop), урочище — 555, 558, 961, 964, 1104, 1106
Перекопане (Перекоп, Perekop, Perekopane, Prekopane, Przekop, Przekopane), озеро — 844—845, 847—849, 998, 1000, 1002, 1007—1010
Перемишль (Перемышль, **Перемышль**, **Пр"ѣмышль**, Peremyslskyj hrad, Praemislia, Premisl, Premisha, Premisliensis civitat, Przemyske miasto, Przemysl, Przemyśl), м. — 9, 15, 22—23, 27, 39, 43, 50, 56, 60, 62, 68—69, 75, 80, 92—93, 95, 98—101, 103, 109—110, 112—113, 119—120, 122, 129—130, 139—145, 187, 221—224, 239—241, 254, 257—258, 274, 286—287, 321—322, 337—338, 346—349, 360, 382—383, 385, 391—392, 394, 399—400, 411—412, 459, 461, 467, 492, 494, 496, 498, 505, 507, 515—517, 521, 528—529, 565—566, 568, 571, 573—577, 579, 581—583, 588, 590, 594, 599—601, 603—604, 611—612, 616, 618, 622, 630—631, 668—669, 672—673, 675—680, 706, 752, 754, 760, 785, 807—808, 810, 820—821, 832, 835—837, 844, 846—850, 853, 855—856, 858, 863, 865, 874, 876, 882, 891, 894—895, 898—899, 905, 909, 919, 921—926, 949—950, 954, 964, 968, 996, 999, 1003, 1005, 1008, 1011—1012, 1016—1019, 1041, 1043, 1045, 1055—1056, 1095—1101, 1133, 1136
Перемишльська волость (**Перемыскаа волость**) — 39, 120, 129, 138, 383, 412, 709, 711, 721, 724—725, 841, 1136. Див. також Перемишль-

ська земля, Перемишльська округа, Перемишльське князівство, Перемишльщина
Перемишльська земля (Praemisliensis Terra, Premysliensis terra, Przemiska ziemia, Przemyska Ziemia, Terra Premisliensis, Terra Przemisliensis) — 130, 223, 264, 411, 464, 520—522, 559, 602, 614, 619, 708, 746, 784, 787, 790, 825, 890, 896—897, 900—902, 918—920, 923—926, 929, 950, 964, 996, 1006, 1018, 1021, 1100—1101, 1133, 1136. Див. також Перемишльська волость, Перемишльська округа, Перемишльське князівство, Перемишльщина
Перемишльська округа (Перемишльський повіт, Praemisliensis districtus, Premisliensis dictrictus, Przemysliensis districtus) — 412, 672, 720, 724, 746, 784—786, 807, 809, 826—827, 830—831, 856—858, 871—875, 1100—1101. Див. також Перемишльська волость, Перемишльська земля, Перемишльське князівство, Перемишльщина
Перемишльське князівство (**Перемышльское княжение**, Księstwo Przemyślskie) — 13—14, 41, 109, 341, 389. Див. також Перемишльська волость, Перемишльська земля, Перемишльська округа, Перемишльщина
Перемишльський замок (Premisliense castrum) — 517, 580, 624, 677—678, 1035, 1037, 1040, 1043, 1056
Перемишльський повіт, див. Перемишльська округа
Перемишльські передмістя (Premisliensia suburbius) — 1042, 1045
Перемишльщина (Premisliensiae) — 412, 498, 603, 620—621, 1062, 1065. Див. також Перемишльська волость, Перемишльська земля, Перемишльська округа, Перемишльське князівство
Перемыскаѧ волость, див. Перемишльська волость
Перемышль, див. Перемишль
Перемышль, див. Перемишль
Перемышльское княжение, див. Перемишльське князівство
Пероунов Доуб (**Пѥроунов Доуб**, Piorenow Demb, Piorunow Dąb, Piorunow Demb, Piorunow Dęb), урочище — 677, 681—683
Песчанъка (Piesczanka), брід — 692, 695
Петербург, див. Санкт-Петербург
Петроград, див. Санкт-Петербург
Печерскии монастырь, див. Києво-Печерський монастир
Печерський монастир, див. Києво-Печерський монастир
Печерський монастир у Києві, див. Києво-Печерський монастир
Пѥроунов Доуб, див. **Пероунов Доуб**
Пивче (**Пичеви**, Piwcze), с. — 693, 696
Пичеви, див. **Пивче**
Південна Європа — 378. Див. також Європа
Південна Росія (Южная Россия) — 61, 137
Південно-Західна Росія (Юго-Западная Россия) — 26, 61, 65, 134, 692
Південно-Західна Русь (Юго-Западная (Галицкая) Русь, Юго-Западная Русь) — 21, 76, 313, 360, 379
Північно-Східна Європа — 145. Див. також Європа
Північно-Східна Русь — 367
Підбужжя (Podbuzcze) — 1063, 1065. Див. також **Подъбоужец**
Підвербне (Підверб'я, Podwierzbie, Podwierzbne), земля, озеро — 578, 844, 846, 848—849, 997—998, 1000, 1006—1007, 1009, 1097—1098

Підверб'я, див. Підвербне
Підвисоке (Podwyszoky, Podwyszokye), с. — 850—852
Підгірці (Podhorce), с. — 989—990, 992, 994—995
Підгороддя (Podgrodzie, Podgrodżie), с. — 1070, 1073—1074, 1077—1080, 1082, 1084—1085, 1087—1089
Підзамче (у Львові) — 476, 540
Підкамінь, с. — 477
Підкарпатська Русь — 31
Підляшшя (Podlachiae) — 41, 389, 412, 921, 929, 1022, 1028, 1034, 1036
Підпреск (Підпреск, Podpresk), околиця Малих Винників — 773, 775
Пільче (Pilcze, Pylcze), с. — 782—783, 788—789, 853, 855
Пінськ, м. — 350
Пінське князівство — 37
Піскова Скала (Pyeskowa Skala), с. — 842—844
Піскорова Діброва (Piskorowa Dąbrowa), урочище — 618
Пйотрків (Petricouia, Petricovia, Piotrcovia, Piotrkovia), м. — 484, 487, 489, 491, 509, 521, 524, 526—527, 782, 792, 817, 831, 870—873, 875—877, 889—892, 1072, 1083
Плешів (Pleszow), с. — 814, 816
Плешовичі (Pleschowiczi, Plessowicze, Pleszowice, Pleszowicze, Płoszowicy), с. — 808, 810, 823, 825, 917—925
Пліснеськ, м. — 255, 258
Побужжя — 352, 473
Побꙋкь (Pobug, Pobuk, Pobusk) — 516, 518—519. Див. також **Малии Потокъ**
Погірці (Pohorcze), с. — 813—815, 917, 919, 921—922, 924
Погоничи, див. Самбір
Погоничі, див. Самбір
Подꙋбецъкии кгрꙋнтъ (Poddubicki grunt) — 693, 696
Подꙋбцѣ (Poddubci), с. — 693, 695
Поділля (Podolia, Podolie) — 22, 108, 133, 231, 263, 412, 493, 1022, 1026, 1028, 1034, 1036. Див. також Подільська земля
Подільська земля (Ziemia Podolska) — 906, 909. Див. також Поділля
Подъбоужец (Podbosecz) — 569—570. Див. також Підбужжя
Покосчовь, с. — 932
Покрова (Покровка), с. — 746
Покровка, див. Покрова
Половецкая земля (**Половецкаѧ землѧ**) — 249, 417
Половецкаѧ землѧ, див. **Половецкая земля**
Полонаꙗ, с. — 752, 931
Полоцьк, м. — 421
Полскаꙗ землꙗ (Polska ziemia, Terra Lachiae) — 790—792. Див. також Польща
Полски ꙁѣмли, див. Польські землі
Польські землі (**Полски ꙁѣмли**, Polski ziemi) — 811, 1110—1111. Див. також Польща
Полтва (Peltew, Poltew, Poltew), р. — 12, 97, 115, 533, 555, 558, 961, 963—964, 1032—1034, 1103—1104, 1106—1107
Полтовескъ, див. Полтоськ
Полтоськ (**Полтовескъ**), м. — 279, 329
Польское королевство, див. Польща
Польська держава, див. Польща
Польська Річ Посполита, див. Польща
Польське королівство, див. Польща
Польське Королівство, див. Польща
Польша, див. Польща
Польща (Королівство Польське, **Кролевство полскоє**, **Лѧхи**, Польское королевство, Польська держава, Польська Річ Посполита, Польське королівство, Польське Королівство, Польша, Річ Посполита, Krolestwo Polske, Królewstwo Polske, Poland, Polen,

Pollonia, Polnische Reich, Pologne, Polonia, Poloniae Regum, Polsca, Polska, Respublica Polonorum, Rzecz pospolita, Rzecz Pospolita Polska, Rzeczpospolita, Rzeczpospolita Polska) — 8—9, 13, 25—27, 31, 33, 39, 42—43, 47, 50, 60, 64, 81, 87, 90, 93—97, 102, 105—108, 113—116, 123, 134—135, 160, 174, 180—181, 188—190, 195, 198—199, 201, 209, 212, 234—236, 249, 262, 266, 271—274, 276, 280—283, 289, 291, 296, 299, 302—303, 311, 369—371, 375—376, 390, 433, 436, 439—441, 470, 476, 486, 545, 551, 577, 591, 632, 636, 643—645, 660, 675, 701, 706, 741, 744, 754, 763—764, 773, 775, 777, 779, 781, 784, 786—787, 789, 791, 794, 804—805, 807, 812—813, 816—817, 822, 827, 830, 832, 836—837, 841, 843—848, 850—853, 855—856, 859—884, 889—892, 896, 902—906, 909, 911, 913, 915, 917, 927, 929, 936—938, 940—941, 944, 946, 948—950, 953—954, 976, 978—981, 983—984, 999, 1008, 1013—1016, 1019—1020, 1022, 1025, 1028, 1034—1037, 1039—1040, 1046—1047, 1049, 1055—1056, 1059—1061, 1063—1066, 1069—1070, 1079, 1081—1082, 1089, 1094—1099, 1102—1103, 1105, 1108—1109, 1113, 1121, 1125, 1129, 1134. Див. також **Лѧдьскаѧ землѧ**, **Пол'ка" землıа**, Польські землі, **Роусь Лѧдьскаѧ**

Померанія (Pomerania) — 773, 775, 784, 786, 794, 796, 804—805, 816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843, 872—873. Див також Померанська земля

Померанська земля (Terra Pomeraniae, Ziemia Pomerańska) — 777, 779, 781, 783—787, 789, 791, 807, 809, 813, 815, 844, 846, 848. Див. також Померанія

Помонята (Pomoniata), заїзд — 886, 888

Помо'ска" землıа (Pomorska ziemia) — 790, 792

Пониззя (**Понизьє**) — 218, 226, 247—248, 250—251, 263

Понизьє, див. Пониззя

Попова рілля (Popowa rola), урочище — 618

Потік (Potok) — 961, 964, 1033—1034

Потік Владислав (Potok Wlodyslaw) — 1063, 1065

Потік Святий (Святий, Potok Swęty, Swiatyi) — 1063, 1065

Потік Червоний (Червлений Потік, **Чирьвоныи потокъ**, Czerwleny Potuk, Czerwonÿ pothok, Potok Czerwony) — 569—570, 1063, 1065

Поукѣнки, с. — 210

Правобережжя — 229

Прага (Prag, Pragae, Praha), м. — 27, 72, 75, 90, 96—98, 100, 104, 109

Прибужжя — 349

Прибузька волость — 345

Прикарпаття — 85, 263

Прилбичі, с. — 52, 496

Присяння — 298, 303

Пришів (Przyszow), с. — 753, 781—783

Прірва (Przirwa), поле — 999, 1007. Див. також Вужовата, Острів

Прірва (**Прорва**, Przirwa, Przyrwa), урочище — 569—570, 954—955, 1063, 1065

Провінції Русі (Russiae provincia, Provinciae Russiae) — 96, 1055—1056

Прорва, див. Прірва, урочище

Прохыровъ потокъ (Prochorow, Prochirow potok) — 599—601

Пру"ник (Prudnik), урочище — 693, 695

Пруссія (Preussen, Pruscia, Prussia) — 12, 17, 25, 96, 114, 147, 149, 151, 169, 171—173, 175, 177—180, 184, 196—197, 199,

737, 768, 822, 825, 828—832, 834—836, 841, 843, 852, 855—856, 858—859, 862—866, 868—869, 871—873, 875—884, 887, 902—905, 913, 915, 936, 948—949, 976, 978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036. Див. також Прусська земля, Тевтонський Орден

Прусська земля (Prussiae terra, Prussiae Terra, Terra Prussiae, Ziemia Pruska) — 178, 180, 185—186, 844, 846, 848. Див. також Пруссія

Пр҃мышль, див. Перемишль

Псков, м. — 80, 219, 631

Пугивль, м. — 237

Пꙋтница (Putnicza), потік — 790, 792—793

Пшеромб (Przeramb, Przerąb), с. — 836—837, 878—879

Радиничі (Радничі, Radniczi, Radynicze), с. — 900, 965, 967

Радничі, див. Радиничі

Радохонці (Radochoncze), с. — 383, 709, 715, 718, 725—730, 841, 927, 930, 965—967

Радохонь (Radochon liass, Radochon hasz, Radochon silua, Radochon silva, Radochon sylva, Radochon zirem, Radochoń), ліс; пасовище — 376, 383, 706—707, 709, 711, 715—718, 721—724, 726—727, 729—730, 795, 797, 899—900, 917—918, 920, 922, 925—930, 964—967, 1136

Радылъ (Radył, Rudeł), урочище — 500, 505, 507—508

Рай, див. Рай

Рай (**Рай**), м. — 222, 306—311, 313, 315—316, 318—320, 1135

Раковьци (Rakowci, Rakowcy, Rakowczy, Roskowcy), с. — 517—520

Раневський потік (Raniewski potok) — 625—626

Рацібожани (Raczyborzany), с. — 836—837

Рето҃ка (**Ретовъка**, **Ретовъска**, Retowka), р. — 693, 695

Рето҃ская пꙋща (Retowska puscza) — 692—693, 695

Ретовъ лѣ҃ (Retow las) — 693, 695

Ретовъка, див. **Рето҃ка**

Ретовъска, див. **Рето҃ка**

Рига (Riga), м. — 12, 18, 101, 106, 210, 272

Рим (Rom, Roma, Romae), м. — 8, 43, 60, 62, 91, 95, 98, 102—103, 105—108, 114, 470—471, 477, 643—645, 754, 757, 1039, 1046, 1050, 1060, 1062

Ринок у Львові (Rynek) — 540, 893, 895

Ритеровичі (Ritarowiczy, Riterovicze, Ritherovicze, Rytarovicze, Rytarowice, Rytarowicze, Ryterowicze, Rÿterowicze), с. — 383, 387, 393, 412, 500, 709, 711—712, 715—718, 720—723, 727, 794—797, 832—834, 899—900, 926—927, 929—930, 964—965, 967—969, 1136

Річ Посполита, див. Польща

Ровенская область — 79

Рогізно (Rogoszno, Rogozno, Roguzno, Rohoszno, Rohozno), с. — 383, 412, 500, 709, 711—712, 715—718, 720—723, 727, 794—797, 832—834, 899—900, 926—927, 929—930, 965, 967, 1136

Рожисцкин двор, див. **Рожицкин двор**

Рожисчѣ, див. Рожище

Рожицкин двор (**Рожисцкин двор**) — 934

Рожище (**Рожисчѣ**, **Рожы҆чѣ**, Rożyscze), с. — 383, 683, 687, 690, 692—693, 695, 752, 931

Рожнятів (Rozniatów, Rozniatow), с. — 1053—1054, 1075, 1085

Рожы҆чѣ, див. Рожище

Розбір (Rozbor, Rozborz), с. — 411, 739, 753, 781—783, 816, 818

Розів (Rozow), с. — 970, 973
Рокитниця (Rokithnicza silva, Rokythnica silva, Rokythnycza, Rokythnycza sylva, Rokytnicza), ліс — 788—789, 842, 844, 852—856
Романів Міст на р. Ірпені (**Романо^в мостъ**, **Романовъ мост**, **Романовъ мостъ**) урочище — 435, 437—438, 442, 444—445
Романо^в мостъ, див. Романів Міст на р. Ірпені
Романовъ мост, див. Романів Міст на р. Ірпені
Романовъ мостъ, див. Романів Міст на р. Ірпені
Російська держава, див. Росія
Російська імперія — 439. Див. також Росія
Росія (Російська держава, Российское государство, Россия, **Россїя**, Moscovia, Rußland, Russia) — 13, 27, 43, 50, 54, 60—61, 71, 81, 86—87, 90, 149, 155, 436, 439—440, 443, 1113, 1121, 1126, 1130 Див. також Велика Русь, Російська імперія
Роснов — 934
Росохи (Rosochi), острів — 692, 695
Российское государство, див. Росія
Россия, див. Росія
Россїя, див. Росія
Роуская земля, див. Руська земля
Роусские земли, див. Руські землі
Роусь, див. Русь
Роусь Лѧдьскаѧ — 209. Див. також **Лѧдьскаѧ землѧ**, Польща
Роуськие земли, див. Руські землі
Роушевичи, див. Грушевичі
Роушовскаꙗ граница (Ruszovicense granica, Ruszowska granicza) — 681—683
рубежи, див. Рубежи
Рубежи (**рубежи**, **Рубежи**, **Рубежі**, **Рубежѣ**, **Рубези**, **Рꙋбежѣ**, Rubeży), с. — 440—442, 445—446, 448—453, 1057 Див. також **Унинъ**
Рубежи, див. Рубежи
Рубежі, див. Рубежи
Рубежівка, с. — 437
Рубежѣ, див. Рубежи
Рубези, див. Рубежи
Руґійське побережжя — 121, 162
Руґія, острів — 166
Рудки (Rudki), болото — 1033—1034. Див. також Рути, болото
Руская земля, див. Руська земля
Руска^и землꙗ, див. Руська земля
Руски ꙁѣмли, див. Руські землі
Ру^ски^е земли, див. Руські землі
Ру^ски^е землѣ, див. Руські землі
Русовичі, див. Грушевичі
Русь, див. Русь
Русь (**Роусь**, **Русь**, Руська держава, **рꙋсь**, Ruscia, Rusia, Russa, Russia, Russorum imperium, Ruś, Rus') — 4, 6, 11, 14, 17, 19, 22, 28, 32, 35, 41, 62, 68—69, 72, 81—82, 84—85, 92—93, 98—99, 107—108, 111—112, 114—115, 121—122, 125—126, 128, 134, 139, 142—143, 145—146, 148, 150—152, 155—158, 160—161, 167—171, 173—174, 178—180, 195—197, 199—200, 207, 209, 216—217, 219—220, 229, 244, 261, 275, 279—280, 283, 291, 294, 315, 337, 366, 368, 370, 372, 376, 384, 390, 395—396, 402—403, 415, 421, 423, 428, 430, 435, 454—455, 458, 468, 470—474, 477—478, 481—482, 484, 487, 491, 493—497, 500, 509, 534, 536, 549, 551—552, 556, 577, 593, 597, 602, 604, 606, 629, 631—632, 634, 636, 639, 643, 644, 651, 656, 660, 684, 697, 700, 707, 715, 721, 728, 730—734, 739—740, 745—746, 748—750, 752—755, 758—759, 763—781, 783—784, 786—787, 789, 794, 796, 804—805, 807, 809, 812—813, 815—816,

818, 822, 824, 826, 828—832, 834—836, 841, 843, 851—853, 855—856, 858—859, 862—866, 868—885, 887, 889—891, 894, 902—905, 911—913, 915, 917, 919, 921—922, 925, 927, 929, 935—938, 940—941, 944, 946—950, 953, 955, 964—965, 967, 976, 978, 981, 983—984, 986, 989, 992, 995, 1015—1016, 1018—1022, 1025, 1027—1028, 1030, 1034—1036, 1038—1039, 1046, 1049—1050, 1052, 1056, 1059, 1061—1062, 1065, 1068—1069, 1081—1083, 1085—1086, 1088—1089, 1093—1095, 1102, 1105, 1107, 1116, 1123, 1125, 1127, 1129, 1131, 1134. Див. також Білорусія, Росія, Руська земля, Руські землі, Україна, Україна-Русь, Rutenia

Русь-Україна, див. Україна-Русь

Руська вулиця у Галичі (Ruska ulica) — 1111—1112

Руська держава, див. Русь

Руська земля (**земля рꙋская**, **Роуская земля**, Руская земля, **Руска^ꙗ^ земля**, **Рꙋская земля**, **Рꙋская Земля**, **Рускаꙗ землꙗ**, **Рꙋстая Земля**, Ruska ziemia, Ruskaia ziemia, Ruskaja zemla, Ruskaja ziemia, Russia Terra, Russka zemla, Russkaja ziemia, Russya ziemia, Terra Russia, Ziemia Ruska, Ziemia Russaia) — 17, 120, 158, 160—161, 172, 199—200, 210, 260, 383, 415, 417—418, 426—430, 432, 452, 480, 490, 494, 496, 501—503, 506—508, 519, 543, 552, 559, 571, 591, 624—626, 638—639, 650—651, 665, 668, 676, 682, 709, 725—726, 729—730, 732—734, 739, 752, 774, 776—777, 779, 781, 784, 787, 789—792, 790, 797, 799, 807, 809—810, 822—823, 841, 844, 846, 848, 853, 860, 862, 864, 872, 898, 902, 906, 908—909, 923, 926—927, 929, 947, 959, 967, 975—976, 982, 1046, 1055, 1099—1100, 1110, 1112. Див. також Русь, Руські землі

Руське воєводство (Russiae palatinatus, Russiae Palatinatus, Russiae Palatynatus, Russke Woiewodztwo) — 56—57, 376—377, 387, 403, 414, 486, 493, 612, 615, 629, 635, 699, 704, 712—713, 717—719, 724—725, 729, 748, 756, 759, 796, 799, 834, 880, 883, 897—901, 962, 969, 972, 1024, 1029, 1041, 1044, 1090, 1092, 1100—1101

Руські землі (**Роусскиє земли**, **Роуськиє зѥмли**, **Руски ꙁѣмли**, **Ру^с^ки' земли**, **Ру^с^ки' землѣ**, **Рꙋскиє земли**, **Рꙋски' зе^м^ли**, **Земли роускии**, **Земли Рускиє**, **Земли Рꙋскиє**, **Зе^м^ли Рꙋски'**, Ruski kraja, Ruski Zemli, Ruski zi'mÿ, Ruski ziemi, Russya ziemi, Russiae Terre, Terre Russiae, Ziemi Ruski) — 62, 432, 434—435, 445, 569—570, 599—601, 647—654, 664, 667, 669, 681—682, 754, 811, 826, 828, 899, 956—957, 959, 962, 1048, 1055—1056, 1060, 1062, 1110—1111. Див. також Русь, Руська земля

Рути (Ruthy, Ruty), болото — 555, 558, 961, 964. Див. також Рудки, болото

Рушевичі, див. Грушевичі

Рушовичі, див. Грушевичі

Рязанщина — 289

Рязань, м. — 282, 421

Ряшів (Rzeschou, Rzesschow, Rzessov, Rzeszow, Rzeszów), м. — 746, 776—780, 782—783, 788—789

Ряшівська околиця (Rzeschoviense territorium) — 778, 780

Ряшівська округа (Rzessouiensis districtus) — 778, 780

Рѹбежи, див. Рубежи
Рѹ'ская земля, див. Руська земля
Рѹ'ская Земля, див. Руська земля
Рѹ'ская земла, див. Руська земля
Рѹ'скіе земли, див. Руські земл
Рѹ'ски' зе"ли, див. Руські землі
Рѹ'стая Земля, див. Руська земля
рѹ'сь, див. Русь

Садове (**Садовое**), с. — 211, 315, 317, 1135
Садовое, див. Садове
Садъ (Sad), урочище — 500, 506, 508
Саксонія (Saxonia) — 1034, 1036
Салгат (Solchat), м. — 1111—1112
Самбір, див. Старий Самбір
Самбір (Новий Самбір, **Погоничи**, Погоничі, **Са"бор**, Nova Sambor, Pohoniczy, Sambor), м. — 74, 102, 808, 810, 819—821, 906—911, 1101—1102
Самбірська волость (Samborska wloscz, Samborska wolosth, Samborska wolost) — 39, 74, 380—383, 412, 465, 497, 502—503, 697, 700—702, 704—705, 1135—1136. Див. також Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірський повіт, Самбірщина, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Самбірська економія (Samboriensis Economia, Samboriensis oeconomia, Samborska ekonomia, Samborska ekonomja) — 58, 102, 459. 462, 467, 503, 505, 508, 909, 1021 Див. також Самбірська волость, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірський повіт, Самбірщина, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Самбірська земля (Samborska zemla) — 491, 497. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська округа, Самбірський повіт, Самбірщина, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Самбірська округа (Самборский округ, Samboriensis circulus) — 13, 83, 1063, 1065. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірський повіт, Самбірщина, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Самбірський гостинець (Самбірський тракт, Samboriensis tractus) — 730, 733—734
Самбірський повіт (Samborensis districtus, Samboriensis districtus, Samborski powiat) — 67, 110, 582, 797—799, 807, 809, 819, 830—831, 856, 871—875, 877—880, 883. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірщина, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Самбірський тракт, див. Самбірський гостинець
Самбірщина (Samborszczyzna) — 102, 390, 467, 620—621, 746. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірський повіт, **Самборъская обла'ть**, Kniaztwo Samborskie
Са"бор, див. Самбір
Самборский округ, див. Самбірська округа
Самборъская обла'ть (Samborska oblast, Samborskaja oblast, Samborskaja wlaśc) — 498, 504, 506—508. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірський повіт, Самбірщина, Kniaztwo Samborskie
Самотули (Schamotuli, Szamotuły), с. — 823, 825, 842—843

Сандомир (Судомир, **Сѹдомир**, Sandomir, Sendomir, Sędomierz), м. — 121, 187, 190, 193, 773, 775, 790—793, 807, 809—810, 850—851, 856, 892, 894, 897, 947—948

Сандомирська земля (**Сѹдомирскаꙗ землꙗ**, Sandomiriae terra, Terra Sandomiriae, Terra Sandomiriensis, Terra Sendomiria, Terra Sendomiriensis, Ziemia Sandomierska) — 777, 779—781, 783—784, 786—787, 789—791, 794, 796, 804—805, 807, 809, 813, 815—816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843—844, 846, 848, 871, 873

Санкт-Петербург (Ленинград, Петербург, Петроград, С.-П., Petersburg, Petropoli, Petropolis, Sankt-Petersburg), м. — 12—13, 15—17, 19—21, 23, 25, 27, 44, 53, 59—67, 69—72, 74—82, 84—94, 104, 112, 114, 130, 137, 207, 209, 216, 230—233, 360, 368, 379, 416, 423—426, 437, 440—441, 446, 448, 452, 560, 562, 595, 627, 740, 746, 759, 775, 791—792, 812, 820

Свенский монастир — 453

Свинка (Świnka), острів — 692, 695

Свінчоро (Swinczoro), пагорб — 733—734

Свірж (Swersz, Swierz, Szwerz), р. — 484—485, 490, 870—871, 885, 887

Своз (Swoz), с. — 693, 695

Святий, див. Потік Святий

Святомиколаївський монастир у Башевій, див. Миколаївський монастир у Башевій

Святомихайлівський монастир у Созані (**Манастырь свѧтаго Михаила в Созанє**, Михайлівський монастир, Монастир у Созані, Монастир св. Михайла, Монастир святого Михайла, Монастир святого Михайла у Созані, Созанський монастир, Созань монастир, Manasterz swietego Michała, Monasterium Divi Michaelis, Monasterium Sancti Michaelis, Sosań monaster, Sozayn monaster) — 382, 412, 555, 558—560, 562, 569—570, 752, 797—800, 808, 810, 864, 1033—1034, 1104, 1106, 1136

Святоонуфрейський монастир у Львові, див. Львівський Онуфріївський монастир

Святоонуфріївський монастир у Лаврові, див. Лаврівський Онуфріївський монастир

Святоонуфріївський монастир у Львові, див. Львівський Онуфріївський монастир

Священна Римська імперія — 420

Селище (Sieliscze), с. — 752, 895—896

Семеновъ потокъ (Semionov, Semionow potok), потік — 599—601

Семигороддя — 123

Сеники, див. **Сєрники**

Сенява (Sieniawa), с. — 1073, 1084

Сербія (Serbia) — 32, 105, 123, 369

Середня Європа (Europa Œrodkova) — 27, 100, 124. Див. також Європа

Сєнно (Sienno), м. — 911—912, 935, 940, 1066

Сєрадзь (Sieradz), м. — 604, 823, 825, 827—828

Сєрадзька земля (**Сирадскаꙗ землꙗ**, Terra Seradensis, Terra Siradiae, Terra Siradensis, Terra Syradiae, Ziemia Sieradska) — 777, 779, 781, 783—784, 786—787, 789—791, 794, 796, 804—805, 807, 809, 813, 815—816, 818, 822, 824, 826—827, 835—836, 841, 843—844, 846, 848, 871—873

Сєрники (**Сеники**) — 692. Див. також Siekirky

Сєцін (Siecin, Szieczin), містечко — 917, 919, 921—922, 924, 996, 1006

Сивич (Sywicz), с. — 192, 194
Сира^ска^ѧ зе^мля, див. Сєрадзька земля
Сирець (**Сы^рец, Сырецъ**), р. — 437—438, 441, 444—445. Див. також **Задны^ Сы^рец**
Сіверщина (Severa, Severia) — 1022, 1028, 1034, 1036
Сілезія — 176
Сільський кут (Schilzki kut), млин — 773, 775
Скажин (Skarzyn), с. — 827—828
Скаришів, м. — 274
Скло (Sklo, Skło), с. — 680—682
Славна Могила (Clara Tumba), с. — 795, 797. Див. також Могила
Слуцьке князівство (Slucensis ducatus) — 1047, 1049
Смоленка (Smolenka), потік — 733—734, 839—840
Смоленськ, м. — 219, 421
Смоленщина (Smolenscia) — 977—978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036
Смотрич, м. — 133
Созанський монастир, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Созань (**Созань**, Sozan, Soząn, Szosan), с. — 15, 19, 382, 387, 412, 510—511, 559, 569—570, 595, 675, 680, 864, 953, 955, 1015—1016, 1063, 1065
Созань (Sozań, Sozayn), р. — 798—800
Созань, див. Созань, с.
Созань монастир, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Сокаль, м. — 477
Сокирчичі (Siekierczycze), с. — 785—786
Сокіл (Sokol) — 1073, 1084. Див. також Нове Село
Соколь (Sokul) — 693, 695, 933
Солониця (Slonicze pothok, Solonica potok, Solonnica), потік — 621, 624—626
Со^тышка (Sołtiska, Sotyszka), потік — 599—601
Сомино (Somino), с. — 211, 315, 317—318, 1135
Соуждаль, див. Суздаль
Соушичка (Svssiczka), потік — 569—570
София (Sofia), м. — 104, 112
С.-П., див. Санкт-Петербург
Спас, с. — 78, 412, 622—623, 582—583
Спаський монастир (**Манастырь свѧтаго Спаса, Манастыр^ь Спаса, Монастыръ св. Спаса**, Монастир св. Спаса, Монастир святого Спаса, Монастир святого Спаса—Преображення Господа, Монастир Преображення Христа, або святого Спаса, Монастир Спаса, Монастир у Спасі, Монастир Чину святого Василя Великого, **Монастырь Ч.С.В.В.**, Спаський монастир у Спасі, Manaster swiętego Spassa, Manaster swiętego Spasu, Monaster swiętego Spasa, Monasterium sancti Salvatoris, Monaster Świety Spas, Monasterium Transfigurationis Christi, alias Swiętego Spasa, Monasterz swiętego Spasa—Transfigurationis Domini) — 7, 17, 19, 64, 381—382, 392—393, 412, 463—464, 466, 468, 510—511, 514, 520—524, 559—564, 566, 569—570, 581—583, 590, 594, 598, 619, 623, 638, 701, 808, 810, 819, 875, 881, 906, 908, 910, 953, 955, 1015—1016, 1019—1020, 1038, 1136
Спаський монастир у Спасі, див. Спаський монастир
Спрова (Sprowa), с. — 604, 814, 816, 823, 825—826, 828
СССР — 63, 68, 78, 86, 93, 211, 217
Стави^чє Бобровоє (Stawiscze Bobrowe), урочище — 693, 695
Стара Яблуниця (Antiqua Jablonnicza, Stara Jablonica), с. — 798—800
Старе Місто (Antiqua Civitas, Stare Miasto) — 798—800

Старий Самбір (Самбір, Старый Самбор, Sambor, Staryj Sambor), м. — 14, 64, 69, 74—75, 78, 102, 109, 412, 502, 562—563, 587, 701, 739, 746, 752, 756, 797—798, 800, 808, 810, 908, 910, 1062, 1065
Старівка (Starowka), поле — 609—610
Староміські межі (Staromiescenses limites) — 839—840
Старосамборский район — 78
Старый Самбор, див. Старий Самбір
Стобниця (Stobnicza), с. — 784—786
Стовп'є, м. — 235
Стожища (Stozyscza), с. — 776—777, 779
Стожок (**Стожок**), м. — 336
Стожок, див. Стожок
Стояничі (Stojanieczy), с. — 999, 1008
Страшевичи, див. Страшевичі
Страшевичи, див. Страшевичі
Страшевичі (Любиме Страшевичі, **Любимое Страшевичи**, Страшевичи, **Страшевичи**, Страшовичі, Lubiemoi Straszowice, Lubimoie Straszowice, Lubymoie Straszewiczy, Strasowicze, Strasowiczy, Straszewice, Straszewiczy, Straszewisze, Straszkowice, Straszowice, Straszowicze, Straszowiscy, Struszowice), с. — 15, 17, 19, 75, 382, 387, 412, 508—511, 513—516, 518—519, 559—560, 562, 566, 569—570, 595, 598, 675, 679—680, 755, 798—800, 807—808, 810, 864, 890—891, 953—955, 1015—1016, 1018—1020, 1038, 1063, 1065, 1136
Стрілківці (**Стрѣлковци**, **Стрѣлковцѣ**, Strzalkowce), с. — 585, 819—820
Стрільбичі (Strzelbice), с. — 838—840
Стрільче (Strzelcze), м. — 886, 888
Струги (Strugi), острів — 692, 695
Струтяни (Strutsiany), с. — 823, 825
Стрѣлковци, див. Стрілківці
Стрѣлковцѣ, див. Стрілківці
Ступниця (Stupnica, Stupnicza), с. — 67, 799—801
Стѣнь (Swięthÿ), потік — 569—570. Див. також Потік Святий
Стыр (Styr), р. — 692—693, 695
Судомир, див. Сандомир
Судомир, див. Сандомир
Суздаль (**Соуждаль**), м. — 218, 250, 283—285, 384, 1134
Сушичка, див. Сушиця
Сушиця (Сушичка, Suszicza, Suszyca, Syszyczka), струмок — 798—800, 1063, 1065
Схід (Orient, Saracenia, Wschod) — 77, 480—481, 1110, 1112
Східна Європа (Europa wschodna, Osteuropa) — 64, 102, 111, 359, 593. Див. також Європа
Счелепиᵘ — 752, 931
Сырецъ, див. Сирець, р.
Сян (San), р. — 187, 191—194, 222, 267, 295—297, 299, 577—578, 997—998, 1000—1001, 1006—1010, 1097—1098
Сянок (Sanak, Sanok), м. — 27, 39, 101, 121, 187, 189, 193—194, 821, 894—895, 1134
Сяноцька земля (Terra Sanocensis) — 918, 920—921, 924, 1021. Див. також Сяноцьке війтівство
Сяноцьке війтівство — 194. Див. також Сяноцька земля
Сѧ^мерты, с. — 752, 931, 933
Судомирскаᵘ **земля**, див. Сандомирська земля

Тарановичі (Taranowice), с. — 381, 383, 412, 463, 466—468, 755, 881, 1018—1020. Див. також Torhanowice
Тарнавці (Tarnawce), с. — 807, 809
Тарнів (Tarnow, Tharnow), с. — 782—783, 798, 800—801, 817—818
Тарчек, див. Торжок
Тверь, м. — 219
Тевтонський Орден (Німецький Орден, Deutschen Orden, Theutonicorum Ordinis) — 12, 17—18,

25, 43, 100, 114, 121, 145, 174, 180— 181, 195, 737, 750, 758. Див. також Пруссія
Тенчин (Thanczin), с. — 836—837
Теребовля, м. — 477
Теребча (Требча, Trebsch, Trzepcza), с. — 189, 192—193
Терем'ски' кгрунтъ (**Теременское**, Teremenske, Teremenski grunt) — 686, 693, 695—696
Теременское, див. **Терем'ски' кгрунтъ**
Теременьская грань (Teremenskaja granica) — 693, 695
Теремне (**Теремное**, **Теремъное**, Teremice), с. — 384, 683, 687, 690, 693, 695, 752, 931
Теремное, див. Теремне
Теремъное, див. Теремне
Терлецкии манастыръ, див. Терлівський монастир
Терлівський монастир (Монастир у Терлі, **Терлецкии манастыръ**, Terlecense monasterium) — 585—586, 811—812
Терло (**Терло**, Terlo), с. — 585—586, 811—812
Терло, див. Терло
Тернава, м. — 210
Терновий Корч (Tarnowy Krz), урочище — 609—610, 618
Тернові зарослі (Tarnow Humus), урочище — 609—610
Тє'ньки, урочище — 752, 931
Тетер, р. — 452
Течеглова Дебра (Tuecegłowa Debrza), урочище — 961, 963
Тинин (Тинів, Thynow, Tinin), с. — 746, 752, 896
Тинів, див. Тинин
Тискалова Дебра (Tyscisłowa Debra, Tyskałowa Debrza), болото — 555, 558, 1104, 1106
Топо'лє (Topolne), острів — 692, 695
Топольниця (Topolnica), с. — 1063—1066
Торжок (Тарчек), м. — 274
Торки, с. — 603—604
Торонто, м. — 26, 73
Торунь (**Тор҃ть**, Thoren, Thorun), м. — 40, 121, 152—154, 157—159, 167, 169—170, 194—196, 199, 201, 203—204, 1133—1134
Тор҃ть, див. Торунь
Торчеськ, м. — 229, 260
Торчинівський Луг (Tarczynowski Łęg, Torczynowskj Lag) — 798—800
Торчиновичі (Torczynowice), с. — 381, 383, 412, 463, 465—468, 881, 1018, 1020
Торчинський р-н— 594
Торчів, м. — 256
Точывски (**Точывско**, Toszewiki) — 693, 696
Точывско, див. **Точывски**
Трансільванія (Transilvania, Transylvania) — 143, 913, 915, 917, 919, 927, 929
Трафнін (Trafnin), с. — 823, 825
Требча, див. Теребча
Тревер (Trever), містечко — 150—151, 1133
Триполь, м. — 229
Тулигловський міст (Tuliglowski most) — 951, 953
Тунчичі (Tunczicze), с. — 951, 953
Тур҃ова Могила (**Чудова Могила**, Tyrochwa Mogiła), урочище — 693, 696
Тустань, фортеця — 85, 523
Туторлова Дебра (Tutorlowa Debra), урочище — 1032, 1034
Тшцяна (Trczana), с. — 842—843
Тюмень, м. — 27, 81—82, 369

Угерці (Uherce), с. — 412, 739, 753, 781—783, 816, 818
Угорская Русь — 82. Див. також Закарпаття, Карпатська Русь
Угорщина (**Оу҃гры**, **Угорщина**, Hungaria, [Terra] Hungarica, Hungarika, Węgrzy) — 6, 32—33, 44, 96, 98—102, 105, 115, 119, 126—127, 134, 174, 181, 196, 198, 210, 226,

234, 237, 239—240, 258, 261—262, 284, 286—287, 292, 378—379, 388, 475, 640, 701, 1079, 1089, 1108—1109. Див. також Regum Hungariae
Угорщина, див. Угорщина
Угровськ, м. — 235, 250
Ужгород (Ungvár), м. — 31, 102
Ужилицький гай (Vzylıczka mericam) — 726, 729—730
Узворотовичі (**Ꙁзворотовичі**, Zwrotowicze), с. — 39, 790—791, 793
Україна (УРСР, Ucraina, Ukraine) — 8—11, 13, 15—16, 18—19, 23, 26—27, 30—31, 33, 39, 42—44, 50, 54, 59—60, 63, 66, 68, 71, 73—74, 77, 79, 82, 85, 88—90, 95, 98, 101—103, 105, 108, 123, 133—134, 143, 152, 156, 159—160, 165, 181, 203, 230, 355, 359, 370, 373, 390—391, 405, 432—433, 439, 444—445, 447, 449, 461, 503, 508, 523, 529, 537, 542—543, 551, 581, 583, 585, 587—588, 592, 597—598, 623, 634, 637, 644—646, 656, 658, 660—661, 688, 716, 718, 728, 741, 746, 760—762, 791, 796, 802, 809, 811, 821, 824, 837, 858, 876, 905, 915, 947, 949, 1036, 1057—1058, 1111, 1113, 1115, 1121, 1123, 1125, 1127, 1129, 1131. Див. також Белзька земля, Белзьке князівство, Волинська земля, Волинська Русь, Волинське воєводство, Волинське князівство, Володимирська земля, Володимирське князівство, Володимирщина, Волинь, Галицька земля, Галицька Русь, Галицьке князівство, Галицько-Волинська держава, Галицько-Волинська земля, Галицько-Волинська Русь, Галицько-Волинське князівство, Галичина, Київська держава, Київська земля, Київська Русь, Київське воєводство, Київщина, Мала Русь, Подилля, Подільська земля, Русь, Україна-Русь, Холмська земля, Чернігівщина, Jihozápadna Ukrajina, Rutenia та ін.
Україна-Русь (Русь-Україна) — 31, 67, 69, 91, 210, 215, 360, 371—372, 636, 639, 749. Див. також Мала Русь, Русь, Україна, Rutenia
Унев, с. — 83
Уненъ (Иненъ, Инынъ, Unyn), с. — 442, 446, 452—453, 1058. Див. також Рубежи
Унівський монастир (Unioviense monaster) — 637, 1079, 1089
Унятичі (Vnyeticze), с. — 842, 844
УРСР, див. Україна
Урськ (Ursk) — 1002, 1010

Фалимʼи, див. **Фалимичи**
Фалимичи (Фалимʼи), с. — 932—933
Федорівська вулиця у Львові (Fedorowska ulica) — 975—976
Фельштин (Felstin, Felsszthin, Felsztyn), м. — 394, 798, 800—801, 841, 843
Филадельфія (Филядельфія), м. — 77, 79, 81
Филядельфія, див. Филадельфія
Фландрія (Flandria) — 40, 121, 162, 165—166

Харбиновʼи (Karbinowiczi, Karbynowiczi), с. — 811—812
Харків, м. — 85
Хелмінська земля (Terra Culmensis, Ziemia Chełmińska) — 846, 848, 872
Хелмно (Culmno), м. — 835—836, 841, 843, 873
Херсонес (Chersonensis [civitas]), м. — 1107, 1109
Хлапа, урочище — 438
Хлопчичі (Chłopczyce, Chłopczicze), с. — 24, 39, 739, 784—786
Ходеч (Chodecz), с. — 823, 825—828, 842—843, 1070, 1074, 1081, 1084

Холм (**Холм, Холмъ, Хо^лмъ**, Chelm), м. — 41, 218, 221, 223—224, 263, 265—268, 275—276, 283—287, 289, 295, 321—322, 331—332, 338—339, 473, 759, 822, 824, 826—827, 1134
Холм, див. Холм
Холмець (Chelmecz, Chelmicz, Chelmiecz, Chełmec, Chełmiec), пагорб; урочище — 555, 558, 961, 963, 1104, 1106, 1032, 1034
Холмиці (Chelmiczy, Chełmcy), пагорби — 555, 558, 961, 963, 1032, 1034, 1104, 1106
Холмська земля (Chelmensis Terra) — 201, 827—828. Див. також Холмське князівство, Холмщина
Холмське князівство — 297. Див. також Холмська земля, Холмщина
Холмщина — 234, 284, 287, 293, 389 Див. також Холмська земля, Холмське князівство
Холмъ, див. Холм
Хо^лмъ, див. Холм
Хорватія (Chrobacyia) — 1110, 1112. Див. також Regum Croatiae
Хо^лупъ (**Хо^лѹпъ**), м. — 931—932
Хо^лѹпски^ села — 932
Хо^лѹпъ, див. **Хо^лупъ**
Хробіж (Chroberz), с. — 782—783
Хрусець (Chrusecz), озеро — 1000, 1009
Хрущ (Chruszcz), с. — 844, 846, 849
Хрылево, с. — 752, 931

Центральна Європа — 378. Див. також Європа

Чарнків, містечко — 197—198
Чев (Czew), р. — 1111—1112
Ченстохова, м. — 477
Чепелева Гора (Ciepielowa góra, Cziepieliowa Hora), урочище — 798—800
Червень (**Червенъ, черьве^н**), м. — 331—332, 338, 473
Червенъ, див. Червень
Червлений Потік, див. Потік Червоний
Червона Русь, див. Галицька Русь
Червоная Русь, див. Галицька Русь
Червоні Лози (Czerwony Lozy, Czerwony Łozy, Łozy Czerwone), урочище — 578, 998, 1000, 1007, 1009, 1097—1098
Червонная Русь, див. Галицька Русь
Черемошнаꙗ (Czeremoschna, Czeremosnia) — 681—683
Черешня (Czeresznia), гора — 733—734
Чирѥменскои долъ (Czeremenske inferior, Czeremenski nadoł), урочище — 681—683
Чернече (Czernecze), урочище — 1104—1107. Див. також Микулинська Лука
Чернигов, див. Чернігів
Черничин (Czerniczin), болото — 851—852
Чернігів (Чернигов), м. — 209, 217, 421
Чернігівщина (Czerniechovia, Czerniechowie) — 260, 977—978, 981, 983, 1015—1016, 1022, 1028, 1034, 1036
Черторыескь, див. Чорторийськ
Черторыескъ, див. Чорторийськ
Черторыиск, див. Чорторийськ
черьве^н, див. Червень
Чехія (Богемія, Bohemia, Čechy) — 6, 32—33, 98, 119, 123, 134, 143, 369, 378, 388, 749, 764—765, 1089. Див. також Královstvo Česke
Чешки (Чишки, Czeschky), с. — 709, 715, 725, 727, 729—730, 841
Чирьвоныи потокъ, див. Потік Червоний
Чиханів (Czychanow), с. — 1080, 1089
Чишки, див. Чешки
Чолганщина (Czolchanczysna), урочище — 1078, 1087
Чо^ница (Czolnica), р. — 693, 695
Чорна Русь — 526
Чо^ны^ Лесокъ (Czarny Lasek) — 693, 695
Чорторийськ (**Черторыескь, Черторыескъ, Черторыиск**), м. — 212, 218, 226, 245—248, 1134

Чо"торыѣкая дорога (Czartoryska droga) — 693, 695
Чудинов (Czudyn), урочище — 692, 695
Чудецький замок (Czudecz castrum) — 777, 780
Чудова Могила, див. **Турова Могила**
Чыжо"ка (Czużowka), с. — 693, 695

Шавишино (Szawyszino), с. — 788—789
Шварцбург (Suuarcburc, Swarczburch), м. — 151—152, 172—173
Швеція (Suecia, Svetia) — 978—979, 983—984. Див. також Королівство Швеція
Шеєклюки (Scheyekluky), с. — 842—843
Шептичі (Sczepthieze, Sczepticze, Septice, Septici, Shepticze, Szeptyce), с. — 381, 393—394, 398, 412, 491—492, 496, 828—831, 871—875
Шидлівці (Schidlowczy, Schydlowcy), с. — 836—837, 842—843
Шкода — 933—934
Шоломоня (Szolomionia), гора — 609—610
Штральзунд, м. — 40, 121, 162, 164, 166, 1133
Шумськ, м. — 241, 256

Щегольчичі (Szczeholzyce), дворище — 808—810
Щекарів, м. — 291

Юго-Западная Россия, див. Південно-Західна Росія
Юго-Западная (Галицкая) Русь, див. Південно-Західна Русь
Юго-Западная Русь, див. Південно-Західна Русь
Юдька — 210
Южная Россия, див. Південна Росія
Юлътохова, див. **Юлътохова Росоха**
Юлътохова Росоха (**Юлътохова**, Julochowa Rosocha, Jultochowa, Jultochowa Rossocha, Jultochowa Rosocha) — 677, 681—683
Юргійовець (Iurgiowiecz), с. — 189, 821—822
Юріївський монастир у Новгороді — 420, 431

Яблунька (Jablonka, Jabłonka, Jabłunka), потік, урочище — 383, 730—734, 838—840, 877—878
Яворів (Jaworow), містечко — 970, 973
Ярбузовичі, околиця Плісненська, суч. Гарбузів — 255
Яриловичі (Iarilowicze, Jarylowice), с. — 39, 739, 752, 797—800
Яровиця (Jarowica), урочище — 693, 696
Ярослав (Iaroslau, Jaroslaw), м. — 257, 267, 787—789, 836—837, 842—843
Ярославль у Росії, м. — 89, 368
Ярославська земля (Terra Jaroslaviensis) — 777, 780
Яскманичі (Iaskmanicze, Jaskmanicy, Jaskmanicze), с. — 808, 810, 919, 924, 926, 929
Ятвязька земля — 40, 227, 268, 279—280. Див. також **Ѣтвязъ**

Ѣтвезъ, див. **Ѣтвязъ**
Ѣтвязъ (**Ѣтвезъ**, **Ятвязъ**) — 269, 280. Див. також Ятвязька земля

Ятвязъ, див. **Ѣтвязъ**

Ѵзворотвичи, див. Узворотовичі

Alba Russia, див. Білорусія
Aldenburk, див. Альденбург
Altus Mons, див. **Висока Гора**
Antiqua Civitas, див. Старе Місто
Antiqua Jablonnicza, див. Стара Яблуниця
Avstria, див. Австрія

Babina, див. Бабина
Baczyna, див. Бачина
Bakszynaja Gorza, див. **Бакъшына Гора**
Balicze, див. Баличі
Baranow, див. Баранів
Basiliae — 97
Baszewa, див. Башева
Belzensis Terra, див. Белзька земля
Benedictiner Nonnen Kloster, див Бенедиктинський жіночий монастир
Berdyczów, м. — 96
Beregh, див. Берегове
Beregszász, див. Берегове
Berestia, див. Берестя
Berestja, див. Берестя
Bereznica, див. Бережниця, р.
Bereznica, див. Бережниця, с.
Berezowicze, див. Березовичі
Berlin, див. Берлін
Berolini, див. Берлін
Bérestya, див. Берестя
Bialarusja, див. Білорусія
Bialy Kamień, див. Білий Камінь
Biała Gora, див. **Бѣлая Гора**
Biały Brzegi, див. **Бѣлыи Бюрги**
Biały Kamien, див. Білий Камінь
Biały Kamień, див. Білий Камінь
Bibel, див. Бибель
Biczyszcze, див. **Бичище**
Bilice, див. Биличі
Bilicze, див. Биличі
Bizancjum, див. Візантія
Blahoviscženie, див. Благовищення
Blahowiscenie, див. Благовищення
Blahowiscženie, див. Благовіщення
Blahowiszenie, див. Благовіщення
Blahowiszczenie, див. Благовищення
Blonie, див. Болонь
Bloni, див. Болонь
Bloni Zadnie, див. Задні Болоні
Blonie, див. Болонь
Blonskie paswisko, див. Болонське пасовище
Bobrka, див. Бібрка
Bochna, див. Бохня
Bohemia, див. Чехія
Boianycze, див. Бояничі
Bolanowicze, див. Боляновичі
Boleniż, див. **Боленижъ**
Bolestraszyce, див. Болестрашичі
Bolestraszycze, див. Болестрашичі
Bolotho Kalihusi, урочище — 488, 490
Bolszoi Douben, див. Великий Дубен
Bolotha, див. Болота
Boniowy, див. Боневи
Bonn (Bonnae), м. — 12, 97, 106, 116
Bonnae, див. Bonn
Borathin, див. Боратин
Borathyn, див. Боратин
Borczowskie dworzyscze, див. **Борчовскее дворыщче**
Borszowicze, с. — 791
Borysten, див. Дніпро
Borzyschowycze, див. Боришовичі
Bosczieiouo Dworziscze, див. Боцейово Дворище
Bosnia — 105
Braclaviensis palatinatus, див. Брацлавське воєводство
Bratislava, м. — 116
Breslau, див. Вроцлав
Brunswik, див. Брунсвік
Brzecz, див. Бжеч
Brzessnycza, див. Бережниця
Brzeznicza, див. Бережниця
Brzeźnica, див. Бережниця
Brzozow, див. Березів
Buczacz, див. Бучач
Budae, м. — 44, 96, 101
Budapest, див. Будапешт
Budapestini, див. Будапешт
Budelnica, див. Будельниця

Budelnicza, див. Будельниця
Budoraż, див. Будорож
Buscza, див. Буща
Buszkowicy, див. Бушковичі
Bybel, див. Бибель
Bybło, див. Бибель
Byzantinum, див. Візантія
Bylicze, див. Біличі
Byczyszce, див. **Бичище**

Calniofost, див. Кальнофости
Calnofosti, див. Кальнофости
Calvaria, див. Лиса гора
Calvariae Mons, див. Лиса гора
Camienopolski Brod, див. Кам'янопільський Брід
Camyenecz, див. Кам'янець
Canofostae, див. Кальнофости
Canofoste, див. Кальнофости
Cassoviae, м. — 12, 94
Castrum inferius, див. Нижній Замок у Львові
Castrum superius, див. Високий Замок у Львові
Cerwone Lozy, див. Червоні Лози
Cerwone Łozy, див. Червоні Лози
Chelm, див. Холм
Chelmecz, див. Холмець
Chelmensis Terra, див. Холмська земля
Chelmicz, див. Холмець
Chelmiczy, див. Холмиці
Chelmiecz, див. Холмець
Chelmec, див. Холмець
Chełmcy, див. Холмиці
Chełmiec, див. Холмець
Chersonensis [civitas], див. Херсонес
Chlopczyce, див. Хлопчичі
Chłopczicze, див. Хлопчичі
Chodecz, див. Ходеч
Chotyniec, с. — 679
Chrobacyia, див. Хорватія
Chroberz, див. Хробіж
Chrusecz, див. Хрущ
Chruszcz, див. Хрусець
Ciepielowa góra, див. Чепелева Гора
Clara Tumba, див. Славна Могила
Cobylani, див. **Кобыляны**
Colomia, див. Коломия
Comarowicze, див. Комаровичі
Coszow, див. Кошів
Cracou, див. Краків
Cracov, див. Краків
Cracoviae suburbium, див. Краківське передмістя у Львові
Cracoviense Leopoli suburbium, див. Краківське передмістя у Львові
Cracoviense suburbium, див. Краківське передмістя у Львові
Cracoviense suburbium in Leopoli, див. Краківське передмістя у Львові
Cracoviense suburbium Leopoli, див. Краківське передмістя у Львові
Cracoviensis civitas, див. Краків
Crakowska ziemia, див. Краківська земля
Croatia, див. Хорватія
Cuiavia, див. Куявія
Cujawska ziemia, див. Куявська земля
Culmno, див. Хелмно
Curonia, див. Курляндія
Czartoryska droga, див. **Чо^торыґкаꙗ дорога**
Czeremenske inferior, див. **Чѥрѥменскои долъ**
Czeremenski nadoł, див. **Чѥрѥменскои долъ**
Czeremoschna, див. **Черемошнаꙗ**
Czeremosnia, див. **Черемошнаꙗ**
Czeresznia, див. Черешня
Czernecze, див. Чернече
Czernek, м. — 94
Czerniczin, див. Черничин
Czerniechovia, див. Чернігівщина
Czerniechowie, див. Чернігівщина
Czerwleny Potik, див. Потік Червоний
Czerwona Ruś, див. Червона Русь
Czerwony Lozy, див. Червоні Лози
Czerwony Łozy, див. Червоні Лози

Czerwonў pothok, див. Потік Червоний
Czeschky, див. Чешки
Czew, див. Чев
Cziepieliowa Hora, див. Чепелева Гора
Czolnica, див. **Чо҃пица**
Czudecz castrum, див. Чудецький замок
Czudyn, див. **Чуданов**
Czużowka, див. **Чыжо҃ка**
Cżychanow, див. Чиханів
Cżolhancżysna, див. Чолганщина

Čechy, див. Чехія

Dalmacija, див. Dalmatiae
Dalmatiae (Dalmacija) — 97
Dalyeyow, див. Далеїв
Dambrowa, див. Дуброва
Dambrowicza, див. Дубровиця
Damnicza, див. **Дамнѣца**
Danzig, див. Ґданьск
Dawidow, див. Давидів
Dąbki, див. Дубки
Dąbrowa, див. Діброва
Dąbrowa, див. Діброва, дворище
Demaniov, див. Деманів
Dermań, див. **Дермань**
Deutschen Orden, див. Тевтонський Орден
Dębina, див. Дубина
Diabno, див. Дубно, р.
Djabno, див. Дубно, р.
Dmitrowicze, див. Дмитровичі
Dmitrowskie Potok, див. Дмитровський Потік
Dnester, див. Дністер
Dnepr, див. Дніпро
Dniester, див. Дністер
Dniestr, див. Дністер
Dniestrz, див. Дністер
Dnyester, див. Дністер
Dobkowice, див. Добковичі
Dobkowycze, див. Добковичі
Dobrowicze, див. Добровичі
Dobrzinska ziemia, див. **Добрѫ҃ская земля**
Dolina, див. Hlubokoya Dolyna
Dolobow, див. Долобів
Dolyna, див. Hlubokoўa Dolyna
Dołhomosciska, див. Довгомостиська
Dołhomosciska sczina, див. Довгомостиська стіна
Dombrowa, див. **Дуброва**, с.
Dorozene, див. Дорошево
Dorozeno, див. Дорошево
Dorozewo, див. Дорошево
Dorpad, див. Dorpat
Dorpat (Dorpad), м. — 18, 106
Doubno, див. Дубно, р.
Drohabiczky powiecz, див. Дрогобицький повіт
Drohiczyn, див. Дорогичин
Drohobycz, м. — 909
Drohoiow, див. Дрогоїв
Duben, див. Дубно, гора
Dubno, див. **Дубно**, урочище
Dubiecko, див. Дубецько
Dubieczko, див. Дубецько
Dubiscza, див. **Дубиска**
Dubiski monaster, див. **Дубинскии монастыр**
Dubki, див. Дубки
Dubne, див. Дубно, р.
Dubno, див. Дубно, гора
Ducatus Magnus Lithvaniae, див. Велике князівство Литовське
Dunkowice, див. **Доунковичи**
Dunkowiczy, див. **Доунковичи**
Dvbno, див. Дубно, р.
Dziewięczyce, див. Дев'ятичі

Elbing, див. Ельблонґ
Elblogeńska ziemia, див. Ельблонзька земля
England — 97
Esthland, див. Естонія
Esthonia, див. Естонія

Europa, див. Європа
Europa Środkowa, див. Середня Європа
Europa wschodna, див. Східна Європа
Eustonia, див. Естонія

Fedorowska ulica, див Федорівська вулиця у Львові
Felstin, див. Фельштин
Felszthin, див. Фельштин
Felsztyn, див. Фельштин
Flandria, див. Фландрія

Gaj, див. Гай
Galicia, див. Галичина
Galiciae Orientalis Gubernia — 550
Galicie-Volhynie principauté, див. Галицько-Волинська Русь
Galicja, див. Галичина
Galico-Volhynienne Ruthénie, див. Галицько-Волинське князівство
Galicya, див. Галичина
Galicya Wschodna (Ost Galizien) — 107, 112. Див. також Галичина
Galitsch, див. Галич
Galizien, див. Галичина
Galizisch-Wolhynischer Ruś, див. Галицько-Волинська Русь
Galizisch-Wolhynisches Fürstentum, див. Галицько-Волинське князівство
Galizischen Fürstentums, див. Галицьке князівство
Gbelecz, див. Гбелеч
Gdeschicze, див. Ґдешичі
Germania, див. Німеччина
Gliniany, див. Глиняни
Głazow, див. **Глажевъ**
Gniewnowice, див. Гнівновичі
Goettingen, див. Ґеттінґен
Golecz, див. Голець
Gologory, див. Гологори
Gorza Zamkowa, див. Замкова гора у Львові
Gotha, м. — 95
Göttingen, див. Ґеттінґен
Graz, м. — 111, 115
Grochowcy, див. Горохівці
Grochowcze, див. Горохівці
Grodek, див. Городок
Grodno, див. Гродно
Grodocensis districtus, див. Городоцький повіт

Halic, див. Галич
Halicia, див. Галичина
Haliciense castrum, див. Галицький замок
Haliciensis strata, див. Галицький гостинець
Haliciensis Terra, див. Галицька земля
Halicko-Włodzimierska Ruś, див. Галицько-Волинська Русь
Halicz, див. Галич
Halicźka Volost, див. Галицька волость
Halle, м. — 25, 99
Halych, див. Галич
Halych and Volyn' Principality, див. Галицько-Волинське князівство
Halych Principalities, див. Галицьке князівство
Halychyna, див. Галичина
Halytch, див. Галич
Halytsch, див. Галич
Halytch principauté, див. Галицьке князівство
Halycz, див. Галич
Hannover (Hannoverae), м. — 99, 105
Hannoverae, див. Hannover
Harvard, див. Гарвард
Hay, див Гай
Heidelberg, м. — 372
Heilige Berge — 369, 407
Herzogtums Steiermark — 115
Hlimenec, див. **Глиме̑нец**
Hlubokoÿa Dolyna (Dolina, Dolyna), урочище — 489—490
Hnespvtho — 489
Hnilaja Kÿrnicza, урочище — 489—490

Hochoiow, див. Гохоїв
Hordinia, див. Гординя
Hordinie, див. Гординя
Hordinÿe, див. Гординя
Hordynia, див. Гординя
Horislawicze, див. Гориславичі
Horod, див. **Город**
Horodeł, див. Городло
Horodyszcze, див. Городище
Hoscinıecz — 490
Hruskowe, див. Грушкове
Hrussawicze, див. Грушевичі
Hruszewice, див. Грушевичі
Hruszow, див. Грушів
Hruszowice, див. Грушевичі
Hruszowicze, див. Грушевичі
Hrvatske kraljevine, див. Regum Croatiae
Hrycowa Mogila, див. **Грицева Могила**
Hungaria, див. Угорщина
Hungarica, див. Угорщина
Hungarika, див. Угорщина

Iarilowicze, див. Яриловичі
Iaroslau, див. Ярослав
Iaskmanicze, див. Яскманичі
Ierosolim, див. Єрусалим
Iurgiowiecz, див. Юргійовець
Iwanie, див. Іванє

Jablonka, див. Яблунька
Jabłonka, див. Яблунька
Jablunka, див. Яблунька
Jaroslaw, див. Ярослав
Jarowica, див. **Яровиця**
Jaryłowice, див. Яриловичі
Jaskmanicy, див. Яскманичі
Jaskmanicze, див. Яскманичі
Jaworow, див. Яворів
Jihozápadna Ukrajina — 104. Див. також Україна
Julochowa Rosocha, див. **Юлътохова Росоха**
Jultochowa, див. **Юлътохова Росоха**
Jultochowa Rossocha, див. **Юлътохова Росоха**
Jultochowa Rosocha, див. **Юлътохова Росоха**

Kaffa, див. Каффа
Kaliny, див. Kalny
Kalnafosty, див. Кальнофости
Kalniafosty, див. Кальнофости
Kalnikow, див. Кальників
Kalnofosty, див. Кальнофости
Kalny Potok, див. Кальний Потік
Kamien, див. Білий Камінь
Kamienec Podolski, див. Кам'янець-Подільський
Kamienny Garb, див. Кам'яний Горб
Kamienopolski Brod, див. Кам'янопільський Брід
Kamień, див. **Камень**
Kaminopolski Brod, див. Кам'янопільський Брід
Kamionopol, див. Кам'янопіль
Kamionopolski Brod, див. Кам'янопільський Брід
Kanafosty, див. Кальнофости
Karbinowiczi, див. **Харбиновичи**
Karbynowiczi, див. **Харбиновичи**
Kąkolniki, див. Конкольники
Kievan Rus, див. Київська Русь
Kiiovia, див. Київщина
Kijew, див. Київ
Kijewskaja gubernia, див. Kyiewska hubernia
Kijovia, див. Київщина
Kijow, див. Київ
Kijowske wojewodstwo, див. Київське воєводство
Kiov, див. Київ
Klasztor Nativitatis Mariae Virginis, див. Монастир Різдва Діви Марії
Klekoszkouego Pothok, див. Клекочковий Потік
Kleparz, див. Клепар
Klepine Młyniszcze, див. **Клепино Млинище**

Klepino, див. **Клепино Млиницѣ**
Klepino Młyniszce, див. **Клепино Млиницѣ**
Klokowice, див. Клоковичі
Klosterneuburg, м. — 98
Knesz puth, урочище — 490
Kniaztwo Samborskie — 496. Див. також Самбірська волость, Самбірська економія, Самбірська земля, Самбірська округа, Самбірський повіт, **Самборъская область**
Kobcza, див. **Ковъча**
Koblanka, див. Коблянка
Koblianka, див. Коблянка
Kobryń, див. Кобринь
Kobyla, див. Кобила
Kobyla, див. Кобила
Koczanow, див. Кочанів
Kolaso, див. Колесо
Kolczicze, див. Кульчиці
Kolcziczczy, див. Кульчиці
Kolczin, див. **Кольчин**
Kolczno, див. **Кольчин**
Kolczyce, див. Кульчиці
Kolczyci, див. Кульчиці
Kolczycze, див. Кульчиці
Kolczyn Donec, див. Кольчин Донець
Kolminski Potoki, див. **Колъмнскьіе Потоки**
Köln, м. — 111
Kolczyce, див. Кульчиці
Kolkowski gosciniec, див. **Ко'ковъски" гостинє'**
Kołky, див. **Колки**
Kolodzicz, див. Колодич
Komarowicze, див. Комаровичі
Konieczpolie, див. Конецполе
Königsberg, м. — 17, 25, 93, 96, 108, 114, 149, 155, 168, 171, 177, 183, 197, 202
Korczyn, див. Корчин
Kormanicy, див. Корманичі
Korostowice, див. Коростовичі
Kosczelecz, див. Костелець
Kosmathe Łoze, див. Косматі Лози
Kurnik, м. — 114
Krakowiense suburbium, див. Краківське передмістя у Львові
Krakowiensi suburbium Leopoli, див. Краківське передмістя у Львові
Krakowska Brama, див. Краківська брама у Львові
Krakowskie Leopoliense suburbium, див. Краківське передмістя у Львові
Kraków, див. Краків
Krasny Staw, див. Красний Став
Královstvo České — 109. Див. також Чехія
Kreloss, див. Крилос
Krelosz, див. Крилос
Krełosz, див. Крилос
Krilosz, див. Крилос
Krilos, див. Крилос
Krolestwo Polske, див. Польща
Krolina, див. Королина
Kropiwnik, див. Кропивник
Krowicza, див. Кровиця, потік
Krowicza, див. Кровиця, с.
Królewstwo Galicyi i Lodomerii, див. Королівство Галичини і Лодомерії
Królewstwo Polske, див. Польща
Kruel, див. Кругель, поле
Kruhel, див. Кругель, поле
Kruhel, див. Кругель, с.
Krukienicze, див. Крукеничі
Krupa Ostrogska, див. **Крупа Встрогскаа**
Kruzihna, урочище — 490
Krylos, див. Крилос
Kryłos, див. Крилос
Krynice, див. Криниця
Krymia, див. Крим
Krywicze, див. Кривичі
Krzemien, див. Кремінь
Krzemyn, див. Кремінь
Krzywczyce, див Кривчиці
Krzywicze, див. Кривичі
Krzywy Potok, див. Кривий Потік
Krzywy Wiar, див. Кривий В'яр

Ksiesthwo Wielke Litewske, див. Велике князівство Литовське
Księstwo Przemyślskie, див. Перемишльське князівство
Kulczyce, див. Кульчиці
Kulczyci, див. Кульчиці
Kulczycy, див. Кульчиці
Kulminskie Potoki, див **Колъменскыи Потоки**
Kurasici, див. Курасичі
Kurland, див. Курляндія
Kyiewopeczerska Lawra, див. Києво-Печерський монастир
Kyiewska hubernia (Kijewskaja gubernia, Kyoviensis gubernia) — 447, 1056, 1058
Kyov, див. Київ
Kyoviensis gubernia, див. Kyiewska hubernia

Lademir, див. Володимир
Lademiria, див. Володимирщина
Ladimeria, див. Володимирщина
Ladimir, див. Володимир
Ladimiria, див. Володимирщина
Ladymir, див. Володимир
Lamprechtszász, див. Берегове
Lanciciae, див. Ланцутщина
Lanzaysko, див. Лежайськ
Lapis Leonis, див. Камінь Лева
Latinow, див. Латинів
Lasco, див. Ласко
Lasko, див. Ласко
Lassko, див. Ласко
Laszki, див. Ляшки
Laudemeria, див. Володимирщина
Laudimir, див. Володимир
Lawrow, див. Лаврів
Ląg, див. Луг
Lebowica, див. Лебовиця
Leg, див. Луг
Leipzig (Lipsk, Lipsiae) — 8, 25, 98—100, 104, 106, 113
Lelow, див. Лелів
Lemberg, див. Львів
Lemburg, див. Львів
Lemburga, див. Львів
Lenina, див. Лінина
Lenina Parva, див. **Лѣнинка малая**
Leopol, див. Львів
Leopolis, див. Львів
Leopoliense castrum, див. Високий Замок у Львові
Leopoliense inferiorus castrum, див. Нижній Замок у Львові
Leopoliense monaster sancti Georgii Martyris, див. Львівський монастир святого Юрія
Leopoliense suburbium, див. Львівське передмістя
Leopoliense suburbium sub Castro superiori , див. Львівське передмістя під Високим Замком
Leopoliensi monasterium ad sanctum Georgium, див. Львівський монастир святого Юрія
Leopoliensis civitat, див. Львів
Leopoliensis districtus, див. Львівська округа
Leopoliensis Terra, див. Львівська земля
Lesienice, див. Лисиничі
Lewarda, див. Леварда
Lęg, див. Луг
Liechow ogrod, див. Лехів город
Liethinia, див. Літиня
Linyna, див. Лінина
Linynka — 598. Див. також **Лѣнинка Малая**
Linyna Bolszaja, див. **Лѣнина Большая**
Linynka Malaja, див. **Лѣнинка Малая**
Lipicza, див. Липиця
Lipnik, див. Липник
Lipsiae, див. Leipzig
Lipsk, див. Leipzig
Lisi Brod, див. Лисячий Брід
Lisi Bród, див. Лисячий Брід
Lisiej Brod, див. Лисячий Брід
Lisyczyj Brod, див. Лисячий Брід
Lisyi Brod, див. Лисячий Брід
Litauen, див. Литва

Lithuania, див. Литва
Lithvania, див. Литва
Lituania, див. Литва
Litvania, див. Литва
Litwa, див. Литва
Litynia, див. Літиня
Livland, див. Лівонія
Livonia, див. Лівонія
London, м. — 97
Lopuszna, див. Лопушна
Lubcza granica, див. **Лю"ча гран**
Lubeckie most, див. **Любє"кин Мост**
Lubiemoi Straszowice, див. Страшевичі
Lubimoie Straszowice, див. Страшевичі
Lublin, див. Люблін
Lubrancz, див. Любранч
Lubymoie Straszewiczy, див. Страшевичі
Lucavy torrentis, див. Лукавий потічок
Luck, див. Луцьк
Luczensi, див. Луцьк
Luczk, див. Луцьк
Lugdunum, див. Ліон
Lupret Nana, див. Лупрет-Нана́
Luta, див. Люта
Lutha, див. Люта
Lutyca, див. **Лютыца**
Lutzek, див. Луцьк
Lutzel, див. Луцьк
Lwąwska wolosth — 490. Див. також Львівська земля, Львівська область, Львівська округа
Lwow, див. Львів
Lwowska brama, див. Львівська брама
Lwowski monasterz świętego Jerzego Męczennika, див. Львівський монастир святого Юрія
Lwowski Nieski zamok, див. Нижній Замок у Львові
Lwów, див. Львів
Lyszy Brod, див. Лисячий Брід
Lysczynska granica, див. **Лы"чыгъская гран**
Ławrow, див. Лаврів
Łopuszna, див. Лопушна
Łozy Czerwone, див. Червоні Лози
Łuck, див. Луцьк
Łucki Poleski goscinıec, див. **Лу"ки" полє"ки" гостинецъ**
Łukwa, див. Луква
Łysa Gora, див. Лиса гора
Łysa Gura, див. Лиса гора
Łyszy Brod, див. Лисячий Брід

Macyn potok, див. Мацин потік
Maczyn pothok, див. Мацин потік
Magna Chrzaszczew, див. Великий Хращів
Magna Kunczicze, див. Велики Кончиці
Magna Kunczyce, див. Великі Кончиці
Magna Russia, див. Велика Русь
Magnus ducatus Lithuaniae, див. Велике князівство Литовське
Magnus Lithuaniae ducatus, див. Велике князівство Литовське
Magnus Polana — 601. Див також **Высокая Поляна**
Makuniowo, див. Макунів
Mala Rus, див. Мала Русь
Mala Ruś, див. Мала Русь
Malkowice, див. Малковичі
Maly Doubenec, див. **Малин Дубен**
Maly Dubnicz, див. **Малин Дубен**
Maly Wynyk, див. Малі Винники
Malyj Potok, див. **Малин Потокъ**
Male Stubienko, див. Мале Стубенко
Maly Potok, див. **Малин Потокъ**
Manaster sancti Onophrii, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Manaster swientego Mikolaia, див. Миколаївський монастир у Башевій
Manaster swiętego Spassa, див. Спаський монастир
Manaster swiętego Spasu, див. Спаський монастир

Manasterz Sancti Onuphrii, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Manasterz swietego Michała, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Manasterz swiętych najwyszych apostołow Piotra y Pawła, див. Монастир святих Петра і Павла
Manastyr, див. Монастир
Manguf, див. Мангуп
Masouia, див. Мазовія
Masovia, див. Мазовія
Mass. — 108
Mazovia, див. Мазовія
Mazowiecke księstwo, див. Мазовецьке князівство
Mazowsze, див. Мазовія
Medica, див. Медика
Melsztyn, див. Мельштин
Midialowska błoń, див. Мідяловська болонь
Miedica, див. Медика
Mikulinska, див. Чернеча Лука
Mikulinska Łąka, див. Микулинська Лука
Mikulińce, див. Микулинці
Minor Russia, див. Мала Русь
Mizocz Mały, див. Малий Мізоч
Mizocz Wielkie, див. Великий Мізоч
Młyniszce, див. **Млинище**
Młyniszcze, див. **Млинище**
Mochnaty Garb, див. Мохнатий Горб
Moctiscza, див. Мостища
Mogila — 489—490. Див. також Могила
Mogiła, див. Могила
Mohiloviensis districtus, див. Могильовська округа
Mohilsko, див. Могильсько
Mohylsko, див. Могильсько
Moldovia, див. Молдавія
Monaster, див Монастир
Monaster Apostoły, див. Монастир Святих Апостолів на Володимирщині
Monaster in Krylos, див. Монастир у Крилосі
Monaster Kijowskie, див. Києво-Печерський монастир
Monaster Lawrowski, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monaster Lwowski, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monaster Lwowski świętego Onufryjskiego, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monaster Ławrow, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monaster Smolnica, див. Монастир у Смольниці
Monaster swiatoho Onofreia, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monaster swiętego Onufrego, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monaster swiętego Spasa, див. Спаський монастир
Monaster świetego Jerzego Męczennika, див. Львівський монастир святого Юрія
Monaster Świety Spas, див. Спаський монастир
Monaster Wilcze, див. Монастир у Вовчому
Monasterium Divi Michaelis, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Monasterium divi Onuphrii, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monasterium Hruszewice, див. Монастир Грушевичі
Monasterium in Krylos, див. Монастир святого Іллі у Крилосі
Monasterium in Krylos, див. Монастир у Крилосі
Monasterium in Perehinscensi, див. Перегінський монастир
Monasterium Kijovopieczarense, див. Києво-Печерський монастир
Monasterium Lauroviense, див. Лаврівський Онуфріївський монастир

Monasterium Lauroviense Ordinis sancti Basilii Magni, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium Lawrov, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium Lawroviense, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium Leopoliense ordinis Sancti Basilii Magni ad sanctum Onuphrium, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monasterium monialium regulae sancti Benedicti, див. Бенедиктинський жіночий монастир
Monasterium Onofri, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium Onofri, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monasterium Onofri in Samboriensi districtus, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Monasterium Onophrii in Samboriensi districtus, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Monasterium Sancti Michaelis, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Monasterium sancti Onofrii, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monasterium sancti Onuphrii, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium sancti Onuphrii, див. Львівський Онуфріївський монастир
Monasterium sancti Onuphrii Laura, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monasterium sancti Salvatoris, див. Спаський монастир
Monasterium Transfiqurationis Christi, alias Swiętego Spasa, див. Спаський монастир
Monasterz apostholow szwiethego Piothra y Pawla, див. Монастир святих Петра і Павла
Monasterz swiętego Spasa-Transfigurationis Domini, див. Спаський монастир
Monasterz zwiezchownych aposthołow szwietego Piothra ÿ Pawła, див. Монастир святих Петра і Павла
Monasthÿrz swiętego Piotra y Pawła, див. Монастир святих Петра і Павла
Monastyr Lawrow, див. Лаврівський Онуфріївський монастир
Monastyr Swiatoho Onufreia, див. Онуфріївський монастир у Самбірській волості
Mons calvus, див. Лиса гора
Mons Leonis, див. Гора Лева
Mosciska, див. Мостиска
Moscovia, див. Росія
Mostiscie, див. Мостиска
Mostycze, див. Мостиска
Mostyscza, див. Мостиска
Mostyszcza, див. Мостиска
Mostyszcze, див. Мостиска
Moszczyczcza, див. Мостиска
Moszonka, див. Мошо"ка
Mssanoie Bolotho — 489—490
Mstalowicze, див. Мсталовичі
Munkacs, м. — 94

Nahorcze, див. Нагірці
Nahujowice, див. Нагуєвичі
Nathkowicze, див. Натковичі
Nester, див. Дністер
Niemczycka, див. Німчиська
Niemczyska, див. Німчиська
Niepolomicze, див. Неполомиці
Niester, див. Дністер
Niklowicze, див. Никловичі
Noczeluhowa Monina — 490
Nohoiowice, див. Нагуєвичі
Nova Sambor, див. Самбір
Nova Civitas, див. Нове Місто
Nove Miasto, див. Нове Місто
Novogrodec, див. Новогрудок

Novothanec, див. Новотанець
Nowa Wies, див. Нове Село
Nyepolomicze, див. Неполомице
Nyesnywicze, див. Неснивичі
Nyester, див. Дністер

Obrozyn, див. Оброшино
Ociecszyn, див. Оцешин
Ocieschin, див. Оцешин
Ocieszyn, див. Оцешин
Oder, див. Одер
Oderland — 25, 101
Odnoga Niestrowa, див. Дністрова Віднога
Öesterreichisch-ungarische Monarchie — 102
Oglandow, див. Огляндів
Oględow, див. Огляндів
Olchawa, див. Ольхава
Olycki gosciniec, див. **Ѡлыѧ҃ски҃ го҃тине҃**
Olyka, див. **Ѡлыка**
Orient, див. Схід
Orowa, див. **Оровьѧ**
Orsela, див. Орселя
Ost Galizien, див. Galizya Wschodna
Osteuropa, див. Східна Європа
Ostrog, див. **Острог**
Ostroh, див. **Острог**
Ostrorog, див. Остророг
Ostrow, див. Острів, ґрунт
Ostrow, див. Острів, с.
Oszruvya Mogila — 489—490

Paczkowicze, див. Пачковичі
Paris, див. Париж
Parva Dubnicz, див. **Малии Дубен**
Peltew, див. Полтва
Peczarsky monastyr, див. Києво-Печерський монастир
Perehinscense monaster, див. Перегінський монастир
Perehinsco, див. Перегінське
Perehinsko, див. Перегінське
Perehińsk, див. Перегінське
Perehynsko, див. Перегінське
Perehyńsko, див. Перегінське
Perekop, див. Перекопане, озеро
Perekopane, див. Перекопане, озеро
Peremyslskyj hrad, див. Перемишль
Pest — 100, 105. Див. також Будапешт
Petersburg, див. Санкт-Петербург
Petricouia, див. Пйотрків
Petricovia, див. Пйотрків
Petropoli, див. Санкт-Петербург
Petropolis, див. Санкт-Петербург
Pieczanense monasterium, див. Києво-Печерський монастир
Piekuliczy, див. Пекуличі
Piesczanka, див. **Песчанъка**
Pilcze, див. Пільче
Piotrcovia, див. Пйотрків
Piotrkovia, див. Пйотрків
Piorenow Demb, див. **Пероунов Доуб**
Piorunow Dąb, див. **Пероунов Доуб**
Piorunow Demb, див. **Пероунов Доуб**
Piorunow Dęb, див. **Пероунов Доуб**
Piskorowa Dąbrowa, див. Піскорова Діброва
Piwcze, див. **Пивче**
Pleschowiczi, див. Плешовичі
Plessowicze, див. Плешовичі
Pleszow, див. Плешів
Pleszowice, див. Плешовичі
Pleszowicze, див. Плешовичі
Pliszow, див. Плешовичі
Płoszowicy, див. Плешовичі
Pobug, див. **Побѹкь**
Pobuk, див. **Побѹкь**
Pobusk, див. **Побѹкь**
Poczajów, с. — 8, 102
Poczkowicze, див. Пачковичі
Podbosec, див. **Подъбоужец**
Podbuzcze, див. Підбужжя
Poddubci, див. **По҃дубцѣ**
Poddubicki grunt, див. **По҃дубецъкии кгрунтъ**
Podgrodzie, див. Підгороддя
Podgrodzie, див. Підгороддя

Podhorce, див. Підгірці
Podlachiae, див. Підляшшя
Podolia, див. Поділля
Podolie, див. Поділля
Podpresk, див. Підпреск
Podwierzbie, див. Підвербне
Podwierzbne, див. Підвербне
Podwyszoky, див. Підвисоке
Podwyszokye, див. Підвисоке
Pohoniczy, див. Самбір
Pohorcze, див. Погірці
Poland, див. Польща
Polen, див. Польща
Pollonia, див. Польща
Polnische Reich, див. Польща
Pologne, див. Польща
Polonia, див. Польща
Polonia Regum, див. Польща
Polsca, див. Польща
Polska, див. Польща
Polska ziemia, див. **По^ска^ земла**
Polski ziemi, див. Польські земл
Poltew, див. Полтва
Połtew, див. Полтва
Pomerania, див. Померанія
Pomoniata, див. Помонята
Pomorska ziemia, див. **Помо^ска^ земла**
Popowa rola, див. Попова рілля
Potok, див. Потік
Potok Czerwony, див. Потік Червоний
Potok Javeczký, потік — 490
Potok Rzeczka Kobłanka, див. Коблянка
Potok Swęty, див. Потік Святий
Potok Wlodyslaw, див. Потік Владислав
Poznań, м. — 5, 12, 95, 97, 101—102, 107, 112, 116, 379
Praemislia, див. Перемишль
Praemisliensis districtus, див. Перемищльська округа
Praemisliensis Terra, див. Перемишльська земля
Prag, див. Прага
Pragae, див. Прага
Praha, див. Прага
Predmiescie Krakowske lwowske, див. Краківське передмістя у Львові
Prekopane, див. Перекопане
Premisl, див. Перемишль
Premislia, див. Перемишль
Premisliense castrum, див. Перемишльський замок
Premisliensia, див. Перемишльщина
Premisliensia suburbia, див. Перемишльські передмістя
Premisliensis civitat, див. Перемишль
Premisliensis districtus, див. Перемишльська округа
Premysliensis terra, див. Перемишльська земля
Preussen, див. Пруссія
Prochirow potok, див. **Прохыровъ потокъ**
Prochorow, див. **Прохыровъ потокъ**
Provinciae Russiae, див. Провінції Русі
Prudnik, див. **Пр^ник**
Pruscia, див. Пруссія
Prussia, див. Пруссія
Prussiae terra, див. Прусська земля
Prussiae Terra, див. Прусська земля
Przedziałek, див. **Переделокъ**
Przekop, див. Перекоп
Przekop, див. Перекопане
Przekopane, див. Перекопане
Przemiska ziemia, див. Перемишльська земля
Przemyska Ziemia, див. Перемишльська земля
Przemyske miasto, див. Перемишль
Przemysl, див. Перемишль
Przemysliensis districtus, див. Перемишльська округа
Przemyśl, див. Перемишль
Przeramb, див. Пшеромб
Przerąb, див. Пшеромб
Przirwa, див. Прірва, ґрунт
Przirwa, див. Прірва, урочище
Przyrwa, див. Прірва, урочище

Przyszow, див. Пришів
Putnicza, див. **Путница**
Pyeskowa Skala, див. Піскова Скала
Pylcze, див. Пільче

Raczyborzany, див. Рацібожани
Radniczi, див. Радиничі
Radochon liass, див. Радохонь
Radochon liasz, див. Радохонь
Radochon silua, див. Радохонь
Radochon silva, див. Радохонь
Radochon sylva, див. Радохонь
Radochon zirem, див. Радохонь
Radochoncze, див. Радохонці
Radochoń, див. Радохонь
Radyl, див. **Радылъ**
Radynicze, див. Радиничі
Ragus, див. Ragussa
Ragussa (Ragus) — 100, 105
Rakowci, див. **Раковьци**
Rakowcy, див. **Раковьци**
Rakowczy, див. **Раковьци**
Raniewski potok, див. Раневський потік
Regum Bohemiae — 96—97. Див. також Чехія
Regum Croatiae (Hrvatske Kraljevine) — 97. Див. також Хорватія
Regum Galiciae et Ladomeriae, див. Королівство Галичини і Лодомерії
Regum Hungariae — 101, 108. Див. також Угорщина
Regum Poloniae, див. Польща
Regum Russiae, див. Королівство Русь
Remenasu potok (Rumieniesza pothok) — 621, 624
Retow las, див. **Ретовъ лѣ**
Retowka, див. **Ретоѣка**
Retowska puscza, див. **Ретоѣская пꙋща**
Respublica Polonorum, див. Польща
Reval, м. — 103
Riga, див. Рига
Ritarowiczy, див. Ритеровичі
Riterovicze, див. Ритеровичі
Ritherovicze, див. Ритеровичі
Rogoszno, див. Рогізно
Rogozno, див. Рогізно
Roguzno, див. Рогізно
Rohoszno, див. Рогізно
Rohozno, див. Рогізно
Rokithnicza silva, див. Рокитниця
Rokythnica silva, див. Рокитниця
Rokythnycza, див. Рокитниця
Rokythnycza sylva, див. Рокитниця
Rokytnicza, див. Рокитниця
Rom, див. Рим
Roma, див. Рим
Romae, див. Рим
Roskowcy, див. **Раковьци**
Rosochi, див. **Росоҳи**
Rostock, м. — 95
Rozbor, див. Розбір
Rozborz, див. Розбір
Rozniatów, див. Рожнятів
Rozow, див. Розів
Rożniatow, див. Рожнятів
Rożyscze, див. Рожище
Rubeży, див. Рубежи
Rubra Russia, див. Червона Русь
Rudel, див. **Радылъ**
Rudki, див. Рудки
Rusaticze, с. — 791
Ruscia, див. Русь
Rusia, див. Русь
Ruska ulica, див. Руська вулиця у Галичі
Ruska ziemia, див. Руська земля
Ruskaia ziemia, див. Руська земля
Ruskaja zemla, див. Руська земля
Ruskaja ziemia, див. Руська земля
Ruski kraja, див. Руські землі
Ruski Zemli, див. Руські землі
Ruski zemli, див. Руські землі
Ruski ziąmÿ, див. Руські землі
Rusko-Halicka ziemia — 1111
Rußland, див. Росія
Russa, див. Русь
Russevicze, див. Грушевичі
Russia, див. Русь

Russiae palatinatus, див. Руське воєводство
Russiae Palatinatus, див. Руське воєводство
Russiae Palatynatus, див. Руське воєводство
Russiae provincia, див. Провінції Русі
Russia Terra, див. Руська земля
Russiae Terre, див. Руські землі
Russke Woiewodztwo, див. Руське воєводство
Russka zemla, див. Руська земля
Russkaja ziemia, див. Руська земля
Russorum imperio, див. Русь
Russowicze, див. Грушевичі
Russya ziemia, див. Руська земля
Russya ziemi, див. Руські землі
Ruszewice, див. Грушевичі
Ruszewisce, див. Грушевичі
Ruszovicense granica, див. **Роушовская граница**
Ruszowice, див. Грушевичі
Ruszowska granicza, див. **Роушовская граница**
Rus', див. Русь
Ruś, див. Русь
Ruś Halicka, див. Галицька Русь
Ruś Litewska — 18, 97. Див. також Литва, Литва-Русь, Литовско-русское государство, Литовська земля
Rutenia (Ruthenia) — 14, 43, 60, 126, 128, 390. Див. також Русь, Україна, Україна-Русь
Ruthenia, див. Rutenia
Ruthy, див. Рути
Ruty, див. Рути
Rynek, див. Ринок у Львові
Rytarovicze, див. Ритеровичі
Rytarowice, див. Ритеровичі
Rytarowicze, див. Ритеровичі
Ryterowicze, див. Ритеровичі
Ryterowicze, див. Ритеровичі
Rzecz pospolita, див. Польща
Rzecz Pospolita Polska, див. Польща
Rzeczpospolita, див. Польща
Rzeczpospolita Polska, див. Польща
Rzeschou, див. Ряшів
Rzeschoviensi territorium, див. Ряшівська околиця
Rzesschow, див. Ряшів
Rzessouiensis districtus, див. Ряшівська округа
Rzessov, див. Ряшів
Rzeszow, див. Ряшів
Rzeszów, див. Ряшів

Sad, див. **Садъ**
Sambor, див. Самбір
Sambor, див. Старий Самбір
Samborensis districtus, див. Самбірський повіт
Samboriensis circulus, див. Самбірська округа
Samboriensis districtus, див. Самбірський повіт
Samboriensis Economia, див. Самбірська економія
Samboriensis oeconomia, див. Самбірська економія
Samboriensis tractus, див. Самбірський гостинець
Samborska ekonomia, див. Самбірська економія
Samborska ekonomja, див. Самбірська економія
Samborska oblast, див. **Самборъская область**
Samborska wloscz, див. Самбірська волость
Samborska wolosth, див. Самбірська волость
Samborska wolost, див. Самбірська волость
Samborska zemla, див. Самбірська земля
Samborskaja oblast, див. **Самборъская область**
Samborskaja właść, див. **Самборъская область**

Samborski [powiat], див. Самбірський повіт
Samborszczyzna, див. Самбірщина
Samogicia, див. Жмудь
Samogitia, див. Жмудь
Samozgitia, див. Жмудь
San, див. Сян
Sanak, див. Сянок
Sandomir, див. Сандомир
Sandomiriae terra, див. Сандомирська земля
Sankt-Petersburg, див. Санкт-Петербург
Sanocensi castrum — 617
Sanok, див. Сянок
Saracenia, див. Схід
Saxonia, див. Саксонія
Schamotuli, див. Самотули
Scheyekluky, див. Шеєклюки
Schidlowczy, див. Шидлівці
Schilzki kut, див. Сільський кут
Schydłowcy, див. Шидлівці
Sczepthieze, див. Шептичі
Sczepticze, див. Шептичі
Semionov, див. **Семеновъ потокъ**
Semionow potok, див. **Семеновъ потокъ**
Sendomir, див. Сандомир
Septice, див. Шептичі
Septici, див. Шептичі
Serbia, див. Сербія
Severa, див. Сіверщина
Severia, див. Сіверщина
Sędomierz, див. Сандомир
Shepticze, див. Шептичі
Siecin, див. Сецін
Siekierczycze, див. Сокирчичі
Siekirky — 695. Див. також **Сѣчники**
Sieliscze, див. Селище
Sieniawa, див. Сенява
Sienno, див. Сенно
Sieradz, див. Серадзь
Skarzyn, див. Скажин
Sklo, див. **Скло**
Skło, див. **Скло**
Slavoniae, див. Slavonije
Slavonije (Slavoniae) — 97
Slonicze pothok, див. Солониця
Slovensko — 102
Slucensis ducatus, див. Слуцьке князівство
Slawuta, м. — 94
Smolenka, див. Смоленка
Smolenscia, див. Смоленщина
Smolnicki grunty, поле — 909
Sofia, див. София
Sokol, див. Сокіл
Sokul, див. **Соколь**
Sołchat, див. Салгат
Sołonica potok, див. Солониця, потік
Sołonnica, див. Солониця, потік
Sołtiska potok, див. **Сольтышка**
Somino, див. Сомино
Sosań monaster, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Sotyszka, див. **Сольтышка**
Sozan, див. Созань, с.
Sozań, див. Созань, р.
Sozayn, див. Созань, р.
Sozayn monaster, див. Святомихайлівський монастир у Созані
Sozan, див. Созань, с.
Sprowa, див. Спрова
Stara Jabłonica, див. Стара Яблуниця
Stare Miasto, див. Старе Місто
Staromiejska ziemia — 22, 111, 360, 746
Staromiescenses limites, див. Староміські межі
Starowka, див. Старівка
Staryj Sambor, див. Старий Самбір
Stawiscze Bobrowe, див. **Ставиче Бобровое**
Stawiszin, с. — 792—793
Stobnicza, див. Стобниця
Stojanieczy, див. Стояничі
Stozyscza, див. Стожица
Stralsund, м. — 164—165
Strasowicze, див. Страшевичі
Strasowiczy, див. Страшевичі
Straszewice, див. Страшевичі
Straszewiczy, див. Страшевичі

Straszewisze, див. Страшевичі
Straszkowice, див. Страшевичі
Straszowice, див. Страшевичі
Straszowicze, див. Страшевичі
Straszowiscy, див. Страшевичі
Strugi, див. **Струги**
Struszowice, див. Страшевичі
Strutsiany, див. Струтяни
Strzalkowce, див. Стрілківці
Strzelbice, див. Стрільбичі
Strzelcze, див. Стрільче
Studennya Kutnicza, урочище — 489—490
Stupnica, див. Ступниця
Stupnicza, див. Ступниця
Stuttgart, м. — 369
Styr, див. **Стыр**
Suecia, див. Швеція
Supra Dubne, див. Великий Дубен
Suprasli — 8, 109
Suszicza, див. Сушиця
Suszyca, див. Сушиця
Suuarcburc, див. Шварцбург
Svetia, див. Швеція
Svssiczka, див. **Сошничка**
Swarczburch, див. Шварцбург
Swersz, див. Свірж
Swetiae Regum, див. Королівство Швеції
Swiatyi, див. Потік Святий
Swierz, див. Свірж
Swiętyĭ, див. **Стынь**
Swinczoro, див. Свінчоро
Swoz, див. **Своз**
Syszyczka, див. Сушиця
Sywicz, див. Сивич
Szamotuły, див. Самотули
Szawyszino, див. Шавишино
Szczeholzyce, див. Щегольчичі
Szeptyce, див. Шептичі
Szieczin, див. Сєцін
Szolomionia, див. Шоломоня
Szosan, див. Созань, с.
Szumlany, с. — 111
Szwerz, див. Свірж
Świnka, див. **Свиʺка**

Taranowice, див. Тарановичі
Tarczynowski Łęg, див. Торчинівський луг
Tarnawce, див. Тарнавці
Tarnow, див. Тарнів
Tarnow Humus, див. Тернові зарослі
Tarnowy Krz, див. Терновий Корч
Teremenskaja granica, див. **Теремеиьская грань**
Teremenske, див. **Теремеʺскиʺ кгрунтъ**
Teremenski grunt, див. **Теремеʺскиʺ кгрунтъ**
Teremice, див. Теремне
Terlecense monasterium, див. Терлівський монастир
Terlo, див. Терло
Terra Cracouiae, див. Краківська земля
Terra Cracouiensis, див. Краківська земля
Terra Cracoviae, див. Краківська земля
Terra Cracoviensis, див. Краківська земля
Terra Cuiauiae, див. Куявська земля
Terra Cuiaviae, див. Куявська земля
Terra Cuiaviensis, див. Куявська земля
Terra Cujauiae, див. Куявська земля
Terra Cujaviae, див. Куявська земля
Terra Culmensis, див. Хелмінська земля
Terra Cujawiae, див. Куявська земля
Terra Elbingensis, див. Ельблонзька земля
Terra Jaroslaviensis, див. Ярославська земля
Terra Kujaviae, див. Куявська земля
Terra Lachiae, див. **Поʺскаʺ земля**

Terra Lanciciae, див. Ланцутська земля
Terra Lancicіensis, див. Ланцутська земля
Terra Lancitiae, див. Ланцутська земля
Terra Leopoliensis, див. Львівська земля
Terra Lithuaniae, див. Литовська земля
Terra Lithvaniae, див. Литовська земля
Terra Litwaniae, див. Литовська земля
Terra Mazouiae, див. Мазовецька земля
Terra Mazoviae, див. Мазовецька земля
Terra Orientes, див. Земля Сходу
Terra Pomeraniae, див. Померанська земля
Terra Praemisliensis, див. Перемишльська земля
Terra Premisliensis, див. Перемишльська земля
Terra Prussiae, див. Прусська земля
Terra Przemisliensis, див. Перемишльська земля
Terra Russia, див. Руська земля
Terra Sandomiriae, див. Сандомирська земля
Terra Sandomiriensis, див. Сандомирська земля
Terra Sanocensis, див. Сяноцька земля
Terra Sendomiria, див. Сандомирська земля
Terra Sendomiriensis, див. Сандомирська земля
Terra Seradensis, див. Сєрадська земля
Terra Siradiae, див. Сєрадська земля
Terra Siradiensis, див. Сєрадська земля
Terra Syradiae, див. Сєрадська земля
Terre Russiae, див. Руські земл
Terszow, с. — 909
Thanczin, див. Тенчин
Tharnow, див. Тарнів
Theutonicorum Ordinis, див. Тевтонський Орден
Thoren, див. Торунь
Thorun, див. Торунь
Thynow, див. Тинин
Tinin, див. Тинин
Toczewiki, див. **Точывеки**
Topolne, див. **Топо'не**
Topolnica, див. Топольниця
Torczynowice, див. Торчиновичі
Torczynowskij Lag, див. Торчинівський Луг
Torhanowice — 465. Див. також Тарановичі
Trafnin, див. Трафнін
Transilvania, див. Трансільванія
Transylvania, див. Трансільванія
Trczana, див. Тшцяна
Trebsch, див. Теребча
Trever, див. Тревер
Trzepcza, див. Теребча
Tuecegłowa Debrza, див. Течеглова Дебра
Tuligłowki most, див. Тулигловський міст
Tunczicze, див. Тунчичі
Tutorlowa Debra, див. Туторлова Дебра
Tyrochwa Mogila, див. **Турова Могила**
Tyscislowa Debra, див. Тискалова Дебря
Tyskałowa Debrza, див. Тискалова Дебря

Ucraina, див. Україна
Uherce, див. Угерці
Ukraine, див. Україна
Ungyár, див. Ужгород
Unioviense monaster, див. Унівський монастир
Unyn, див. **Унинъ**
Ursk, див. Урськ

Valachia, див. Волощина
Varsavia, див. Варшава
Varschawia, див. Варшава
Varschou, див. Варшава
Varsov, див. Варшава
Varsovia, див. Варшава
Vasiczin, див. Васичин
Vassiczin, див. Васичин
Vaszıczin, див. Васичин
Vatıcan, див. Ватикан
Vatikan, див. Ватикан
Vaziczin, див. Васичин
Vielke Xięstwo Lithewske, див. Велике князівство Литовське
Viena, див. Відень
Vienna, див. Відень
Viennae, див. Відень
Vilcze, див. Вовче
Vilnae, див. Вільно
Vindobonae, див. Відень
Visnicz, див. Вишнич
Vlademir, див. Володимир
Vnyeticze, див. Унятичі
Volhinensis via, див. Волинський шлях
Volhinia, див. Волинь
Volhynensis Regıon, див. Волинський край
Volhynia, див. Волинь
Volodymyr, див. Володимир
Volodymyr Principalities, див. Володимирське князівство
Volodymyr principauté, див. Володимирське князівство
Volodymyrischen Fürstentum, див. Володимирське князівство
Volyn', див. Волинь
Volynia, див. Волинь
Volhynensis platea, див. Волинський шлях
Voszczenicza, див. Вощаниця
Voskressenije — 490
Vossberg — 154
Vosszczenicza, див. Вощаниця
Voszczenicze, див. Вощаниця
Vyssnicz, див. Вишнич
Vzyliczka mericam, див. Ужилицький гай
Walawa, див. Валява
Warschavia, див. Варшава
Warschovia, див. Варшава
Warschowia, див. Варшава
Warssow, див. Варшава
Warszawa, див. Варшава
Wary, див. Вари
Waseczin, див. Васичин
Wassiczin, див. Васичин
Waszyczynska hranyca, див. **Вашківиньская граница**
Wawel — 60, 599, 746. Див. також Краків
Waziczin, див. Васичин
Welikoje Kniazestwo Litowskoje, див. Велике князівство Литовське
West Galızıen — 107. Див. також Галичина
Węgrzy, див. Угорщина
Welykaja Polana — 600. Див. також **Высокая Поляна**
Welykyj Potok, див. **Великий потокъ**
Wiar, див. В'яр
Wiazowithze, див. В'язовиці
Wiazr, див. В'яр
Wieksy Dvben, див. Великий Дубен
Wielki Konczyce, див. Великі Кончиці
Wielki Łuck, див. Луцьк
Wielunicy, див. Велюничі
Wien, див. Відень
Więzowata, див. Вужовата
Wiktorow, див. Вікторів
Wılcia, див. Вовче
Wilcza, див. Вовче
Wilcze, див. Вовче
Wilczańska graniczna ściana, див. Вовчанська межа
Wilczańskie pastwisko, див. Вовчанське пасовище
Wılczy, див. Вовче
Wilno, див. Вільно
Winna Gora, див. Винна Гора
Winna gorza, див. Винна Гора
Winniki, див. Винники
Wisnia, див. Вишня, м.

Wisnic, див. Вишнич
Wisnicz, див. Вишнич
Wisnicz, див. Вишнич
Wistowa, див. Вістова
Wiszenki, див. **Виш"ки**
Wiszna, див. Вишня, р.
Wisznicz, див. Вишнич
Witoszenci, див. Вітошинці
Witoszynce, див. Вітошинці
Wlademir, див. Володимир
Wladimir, див. Володимир
Wladislaw, див. Владислав
Wlodislaw pothok, див. Владислав
Wlothowa Mogyla, див. Влотова Могила
Wlodzimierz, див. Володимир
Wnorow, див. Внорів
Wodky, урочище — 489—490
Wolhin, див. Волинь
Wolhinensis platea, див. Волинський шлях
Wolhinensis via, див. Волинський шлях
Wolhynia, див. Волинь
Wolhynien, див. Волинь
Wolkowa, див. Волковия
Wolkowice, див. Вовковичі
Wołhyniensis Region, див. Волинський край
Wołyńska ulica, див. Волинський шлях
Wołyńska ziemia, див. Волинська земля
Worchowicze, див. Ворховичі
Woszczańce, див. Вощаниця
Wrocław, див. Вроцлав
Wschod, див. Схід
Wylanow, див. Вілянів
Wysczup, див. **Выґчоп**
Wysokaja Polana, див. **Высокая Поляна**
Wysoki Zamek, див. Високий Замок у Львові
Wyssokaja Gora, див. **Высокая Гора**
Zabudecka terra, див. Забудецька земля
Zabudecka zemla, див. Забудецька земля
Zabudeckaja zemla, див. Забудецька земля
Zachaczyno Dworzyszczye, див. Загачине Дворище
Zagorzie, див. Загір'я
Zagrabiae, див. Zahreb
Zahreb (Zagrabiae), м. — 97, 114
Zakrzew, див. Закшев
Zakliczyn, див. Закличин
Zamosce, див. Замостя
Zamostii, див. Замостя
Zaskowicze, див. Жашковичі
Zawichost, див. Завихвост
Zaynkow, див. Зайнків
Zborow, див. Зборів
Zichlin, див. Жихлін
Zidaczow, див. Жидачів
Ziemia Chełmińska, див. Хелмінська земля
Ziemia Halicka, див. Галицька земля
Ziemia Krakowska, див. Краківська земля
Ziemia Kujawska, див. Куявська земля
Ziemia Lańcucka, див. Ланцутська земля
Ziemia Podolska, див. Подільська земля
Ziemia Pomerańska, див. Померанська земля
Ziemia Pruska, див. Прусська земля
Ziemia Ruska, див. Руська земля
Ziemia Russaia, див. Руська земля
Ziemia Sandomierska, див. Сандомирська земля
Ziemia Sieradska, див. Сєрадзька земля
Ziemia Volyńska, див. Волинська земля
Ziemia Zabudecka, див. Забудецька земля
Ziemi Ruski, див. Руські землі
Zmigrog, див. Жмигрод

Znamieni, див. Знамена
Znamyenye, див. Знамена
Zniescenie, див. Знесіння
Zniesienie, див. Знесіння
Zolkieviensis suburbius (Zulkiewske suburbio) — 550—551, 1105
Zołobow, див. **Жалобов**
Zubrza, див. Зубра
Zudaczouiensis districtus, див. Жидачівський повіт
Zukowiecka droga, див. **Жуковєчкая дорога**
Zulkiewskie suburbio, див. Zolkieviensi suburbio
Zwiniączi lasz, див. Звинячий ліс
Zwrotowicze, див. Узворотовичі
Zychlin, див. Жихлін
Zychlyn, див. Жихлін
Zydaczovia, див. Жидачів
Zydaczoviensis districtus, див. Жидачівський повіт
Zydyczyn, див. **Жыдичын**

Żołkievia, див. Жовква
Żytomierz, див. Житомир

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 3

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ 51

А. Загальновживані слова 51
Б. Списки актів і документів 52
В. Установи, в яких розміщені рукописні джерела 59
Г. Друковані джерела та література. Словники 60

РОЗДІЛ І. АВТЕНТИЧНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ЗБЕРЕГЛИСЯ В ОРИҐІНАЛАХ І СПИСКАХ ОРИҐІНАЛІВ 117

Вступні уваги 119
Тексти актів і документів 125

РОЗДІЛ ІІ. АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ, ЯКІ РЕКОНСТРУЙОВАНІ З ЛІТОПИСІВ, ЛІТОПИСЦІВ І БОГОСЛУЖБОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ 205

Вступні уваги 207
Тексти актів і документів 229

РОЗДІЛ ІІІ. НЕАВТЕНТИЧНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ 357

Вступні уваги 359
Тексти актів і документів 415

РОЗДІЛ ІV. ЗГАДКИ ПРО АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА XIII — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТОЛІТЬ У ТОГОЧАСНИХ І ПІЗНІШИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПАМ'ЯТКАХ 735

Вступні уваги 737
Тексти згадок актів і документів 737

ВИСНОВКИ 1113

ДОДАТКИ 1119

Summary 1121
Zusammenfassung 1125
Résumé 1129
Список ілюстрацій 1133
Іменний покажчик 1137
Географічний покажчик 1225

ЗМІСТ 1283

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ОЛЕГ КУПЧИНСЬКИЙ

АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА XIII — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТОЛІТЬ.

ДОСЛІДЖЕННЯ. ТЕКСТИ

Комп'ютерний набір і верстка: ***Роман Голощук***
Художнє оформлення обкладинки: ***Олег Панасюк***

Здано до друку 05.10.2004.
Формат 70x100 $^{1}/_{16}$. Папір офс.
Умовн. друк. арк. 104. Обл.-вид. арк. 107,4.
Тираж 500 прим.
Зам. № 01/24.

Надруковано з готових діапозитивів
у Товаристві з обмеженою відповідальністю „Простір-М".
Україна. 79000, Львів, вул. Чайковського, 27.